

Bisale-i Nur Külliyyatından

Mektubat

● İNDEKS - DİPNOT - SÖZLÜK - KRONOLOJİK BİLGİ

Müellifi
Bediüzzaman
SAİD NURSÎ

İçindekiler

Takdim	9
Bediüzzaman Said Nursî kimdir?	11
Birinci Mektup	15
Dört sualin cevabıyla birlikte, birçok meseleye ışık tutan gayet güzel bir risaledir.	
• <i>Birinci sual:</i> Hazret-i Hızır hayatta mıdır? Bu sualin cevabında hayat mertebelerinin neler olduğuna da cevap verilmektedir.	
• <i>İkinci sual:</i> Ölüm görünüşte bir çürümek ve sönmek olduğu hâlde, Kur'ân'da ifade edildiği gibi, nasıl hayat gibi bir mahlûk ve nimet olabilir?	
• <i>Üçüncü sual:</i> Cehennemin nerededir?	
• <i>Dördüncü sual:</i> Aşk-ı mecazî ile aşk-ı hakikînin nedir? Hemen hemen herkeste bulunan mecazî aşk, aşk-ı hakikîye dönüşebilir mi?	
İkinci Mektup	27
Bu zamanda dine hizmet edenlerin ve halka nasihatte bulunanların, mecburiyet olmadan sadaka ve hediyeleri, dört sebepten dolayı kabul etmemesi gerektiğini izah eder.	
Üçüncü Mektup	30
Dünyanın, feza denizinde yüzen İlâhî bir gemi olduğunu; bütün mevcudatın yaratılışını bir tek Allah'a vermekte son derece kolaylık ve rahatlık olacağını; eşyanın icadını değişik sebeplere ve tabiata dayandırmakla son derece zorluk ve müşkülât olacağını izah eden güzel bir tefsirdir.	
Dördüncü Mektup	36
<i>Risale-i Nur</i> hakkında bir sırrı tecelli eden Bakara Suresinin 269. ayetinin bir tefsiri olup <i>Risale-i Nur</i> 'un hikmete mazhariyet yönünü izah eder.	
Beşinci Mektup	40
Velâyetin üç kısım olduğunu açıklayıp, bu zamanda velâyet-i kübra olan sünnet-i seniyyeye ittiba ederek, imanın hakikatlerinin neşrinde son derece dikkat ve gayret gösterilmesi gerektiğini ispat eder.	
Altıncı Mektup	43
“Hasbünallâhi ve ni'melvekîl” ayetinin güzel bir tefsiridir.	
Yedinci Mektup	47
Peygamber Efendimizin birden fazla evlenmesinin, bilhassa Hazret-i Zeynep ile evlenmesinin hikmetlerini izah ve ispat eder.	

Sekizinci Mektup 51

Besmelenin güzel bir sırrını tefsir eden Rahman ve Rahîm isimlerinin bir vesilesi olan şefkatin, aşktan çok daha yüksek ve keskin olduğunu gösteren güzel bir tefsirdir.

Dokuzuncu Mektup 54

Keramet, ikram, inayet ve istidracın mühim bir kaidesini izah eder. Ayrıca iman ve İslâm arasındaki mühim bir farkı açıklar. İmansız İslâmiyetin, ya da İslâmiyetsiz imanın kurtuluş sebebi olup olmayacağını izah eder.

Onuncu Mektup 60

İki sualin cevabı olup, İmam-ı Mübin'in ne olduğunu, haşır meydanının nerede bulunduğunu izah eden parlak bir tefsirdir.

On Birinci Mektup 65

Şeytanın verdiği vesveseye karşı gayet kuvvetli manevî bir ilâç hükmünde, Nisâ Suresinin 76. ayetinin tefsiridir. Ayrıca medenî hukukun İslâm hukuku karşısındaki haksızlıklarını, mirastan kızın alması gerekli hakkı misal vererek anlatan güzel bir tefsirdir.

On İkinci Mektup 69

Hazret-i Âdem'in Cennetten kovulmasının ve bazı insanların Cehenneme atılmasının, şeytanın ve kötülüklerin yaratılmasının, masum insanlara ve hayvanlara belâlarla musibetlerin musallat edilmesinin hikmetlerini üç mühim sualin cevabında izah ve ispat eden ehemmiyetli bir risaledir.

On Üçüncü Mektup 77

Rahmet-i İlâhiyenin insana yakın olması hâlinde her yer ve her şeyin güzel ve sevimli olduğunu gösteren güzel bir risaledir.

On Dördüncü Mektup 83

Telif edilmemiştir.

On Beşinci Mektup 84

Altı mühim sualin cevabı olup, Sahabe devrinde ve daha sonra İslâm âlemi içinde cereyan eden bazı hâdiseleri izah eder.

On Altıncı Mektup 101

Âl-i İmran Suresi 173. ayetinin bir sırrını müellifin başına gelen bir hâdisе münasebetiyle Beş Nuktada tefsir eder.

On Yedinci Mektup 128

Çocuk Taziyenamesi adıyla, bulûğ çağına ermeden vefat eden çocukların durumlarını izah eden harika bir tefsirdir.

On Sekizinci Mektup 134

Vahdetülvücut meselesi ve kâinatın gizli sırlarından birkaçını izah eden güzel bir risaledir.

On Dokuzuncu Mektup 151

Peygamber Efendimizin (a.s.m.) risaletinin delili olan üç yüzden fazla mu'cizesini anlatan son derece zevkli ve mükemmel bir tefsirdir.

Yirminci Mektup 374

Tevhit mertebelerini izah ve ispat eden, Kelime-i Şahadetin birinci sözü olan “Eş-hedü en lâ ilâhe illallah”ın hükmünü kuvvetle ispat eden; ayrıca, “Allah, şirk ile tevhit arasındaki farkı anlamanız için, birçok geçimsiz kimsenin ortaklığı altındaki köle misalini verdi...” (Zümer Suresi: 29.) ilâahir ayetinin mühim ve büyük hakikatini gösteren harika bir tefsirdir.

Yirmi Birinci Mektup 437

İhtiyar anne ve babaya veya akrabaya karşı şefkat ve güzel muamelenin ehemmiyetini izah eden güzel bir tefsirdir.

Yirmi İkinci Mektup 442

Uhuvvet Risalesi adıyla, Müslümanlar arasındaki kardeşliğin ehemmiyetini; kin, düşmanlık, hırs ve gıybetin ise verdiği zararı izah ve ispat eden bir tefsirdir.

Yirmi Üçüncü Mektup 468

Kur'an'daki kıssa-i Yusufiyyenin hikmet ve ehemmiyetini göstererek, dünyanın saadetinden daha ferahlı, saadetli ve parlak bir ebedî saadetin bulunduğunu; bu hakikatten gaflet edilmemesi gerektiğini izah eden güzel bir tefsirdir.

Yirmi Dördüncü Mektup 478

Kâinatın yaratılış hikmet ve gayelerini, onun gizli sırlarını gösteren harika bir risaledir. Bu Mektubun Birinci Zeylinde duanın ehemmiyeti izah ve ispat edilir, İkinci Zeylinde ise Mevlit'teki Miraciyyeye dair kısa bir açıklama getirilir.

Yirmi Beşinci Mektup 519

Telif edilmemiştir.

Yirmi Altıncı Mektup 520

Şeytandan bir vesvese geldiğinde Allah'a sığınmak gerektiğini ifade eden Fussilet Suresinin 36. ayetinin bir tefsiri olup, ayrıca ehemmiyetli birçok meseleyi izah eden mühim bir Mektuptur.

Yirmi Yedinci Mektup 578

Müellifin talebelerine yazdığı ve pek çok hakikatleri ihtiva eden mektupları olup, ayrı bir eser olarak neşredildiğinden buraya alınmamıştır.

Yirmi Sekizinci Mektup	579
Rüyanın hakikati, sadık rüyanın faydası, Hazret-i Mûsa'nın Hazret-i Azrail'in gözüne tokat vurması, Vehhabilik, Kur'ân'daki tevafuklar gibi birçok meseleyi izah ve ispat eden sekiz ayrı risaleden müteşekkil bir mektuptur.	
Yirmi Dokuzuncu Mektup	659
Kur'ân'ın bazı sırlarını ve hikmetlerini, Kur'ân'ın hakikî tercümesinin neden kabil olmadığını, Ramazan orucunun hikmet ve ehemmiyetini, Kur'ân'ın gözle görülebilecek mu'cizelerinden birkaçını, Müslümanlar içine girmiş, dinsizlerin ve şeytanın desiselerini, Mehdî ve Süfyan meselesi gibi birçok hususa açıklama getiren güzel bir tefsirdir.	
Otuzuncu Mektup	782
İşaratü'l-İ'caz namıyla müstakil bir risale olarak neşredilmiştir.	
Otuz Birinci Mektup	782
Müstakilen neşredilen Lem'alar adlı eserdir.	
Otuz İkinci Mektup	782
Lemaat risalesi olup, Sözler mecmuasının sonunda neşredilmiştir.	
Otuz Üçüncü Mektup	782
Otuz üç pencerele "Otuz Üçüncü Söz" olarak, Sözler mecmuasında neşredilmiştir.	
İşarat-ı Gaybiye Hakkında Bir Takriz	783
Hakikat Çekirdekleri	793
Sikke-i Tasdik-i Gaybîden Bir Mektuptan Bir Parça	812
Gönüller Fatihî Büyük Üstada	814
Hakikat Işıkları	816
Fihrist	819
EKLER	873
Mektubat'ın Telif Tarihçesi	874
Şahıs Bilgileri	875
Yer Bilgileri	943
Ayet İndeksi	959
Hadis İndeksi	977
Şahıs İndeksi	1005
Yer İndeksi	1015
Genel İndeks	1019
Tarihsel Gelişim ve Olaylar İçinde Bediüzzaman Said Nursî	1105

* * *

Takdim

“Doğrudan doğruya Kur’ân’dan alıp ilhamı, / Asrın idrakine söyletmeliyiz İslâmı.”

Din, vatan ve hürriyet şairi Mehmed Akif’in, Kur’ânî bir nur ve mukaddes kitabımızdan müjdeli bir mesaj beklentisi içindeki İslâm dünyası adına bu mısralarla dile getirdiği ideal, elinizdeki eserin müellifi Bediüzzaman Said Nursî tarafından telif edilen *Risale-i Nur Külliyyatı* ile gerçekleşmiş; Kur’ân’ın çağımız insanına verdiği mesajlar bu eserlerle ortaya konulmuştur.

Modern çağ insanının aradığı Kur’ân yorumunu, en mükemmel şekliyle *Risale-i Nur*’da bulmak mümkündür. Bu yorum, “ruh-u aslî”yi rencide etmeden, asrın idrakine uygun izahları ihtiva eden bir hususiyete sahiptir. *Risale-i Nur*, Kur’ân’ın bu asra bakan mesajını anlayıp yorumlama hususunda “tecdit” vazifesini ifa etmiştir.

Çağımızın hususiyetlerini derin bir vukufla tahlil ve manevî hastalıklarını isabetle teşhis eden Bediüzzaman, “Zaman iman kurtarmak zamanıdır” formülü çerçevesinde kaleme aldığı *Risale-i Nur*’la, bu zamanın manevî ihtiyaçlarına tatminkâr cevaplar veren bir iman hazinesini ortaya koymuştur.

Neden zaman, iman kurtarmak zamanıdır?

Çünkü çağımızda iman, eski devirlerde görülmemiş hücum ve taarruzlara maruzdur. Eskiden iman, böylesine büyük tehlikelerle karşı karşıya değildi. Cemiyetlere, büyük ölçüde teslimiyete dayalı bir iman hâkimdi. O itibarla, büyük zatların sözleri, delilsiz de olsa kabul ediliyordu. Bugün ise, materyalist cereyanların yaygın hâle gelmesi sebebiyle, bu imanı tehdit eden şüpheler birçok zihni meşgul edecek seviyeye ulaşmıştır. Asırlardır Kur’ân aleyhine yığılagelen şüphe, itiraz ve evhamlar, bu asrın çalkantıları içinde yol bulup, çağın modern imkânları kullanılarak birçok insana mal edilebilmiştir.

İşte Bediüzzaman Said Nursî, bu gelişmelerin, Müslümanların dahi imanını tehlikeye sokacağını görerek, bir sel gibi gelen inançsızlık telkinleri karşısında, doğrudan doğruya Kur’ân’dan ilham alarak telif ettiği *Risale-i Nur* gibi muhkem bir seddi tesise muvaffak olmuştur.

Bu eserlerde, her insanın zihnini meşgul eden ve modern çağ insanlarının da bigâne kalamayacağı, “Ben kimim? Nereden geldim? Nereye gidiyorum? Bu dünyadaki vazifem nedir?” suallerine doyurucu izahlar getirilmekte; başta Allah’a iman olmak üzere bütün iman esasları izah ve ispat edilmekte; bu konularda fen ve felsefe adına ortaya konulan şüphe ve sualler ikna edici bir üslûpla cevaplandırılmakta; ilimle dinin uzlaşmazlığı yolundaki iddialar püskürtülerek, ilme din namına sahip çıkılmakta; İslâmî dejenere etmek maksadıyla girilen tahrifatçı tahrir teşebbüsleri boşa çıkarılmakta; maddeci anlayışa bina edilen medeniyetin insanlığı sürüklediği manevî buhranlar, Kur’ân’ın tevhit ve haşır gibi geniş hakikatlerine dair akli doyuran, ruhu okşayan, kalbi tatmin eden tatlı izahlarla tedavi edilmekte; ruhun ve kalbin vazifesizliğinden doğan sıkıntıların sürüklediği sefa-hat ve başıboşluk hâli, Kur’ân mesajıyla izale edilmektedir.

Risale-i Nur’un çok büyük önem taşıyan bir diğer özelliği de, çağımızın sosyal ve siyasî problemlerine; din ve demokrasi, din ve siyaset, cihad, terör gibi tartışma konularına

küresel boyutta ve kalıcı geçerlilik taşıyan ufuk açıcı yorumlarıyla sağlam ve tutarlı çözümler getirmesi; demokrasiyi, hak ve hürriyetleri, sivil toplumu önceleyen ve müspet hareket esasına dayanan orijinal ve örnek bir hizmet metoduna kaynaklık etmesidir.

Risale-i Nur'un pek çok dünya diline çevrildiği; dünya üniversitelerinde tezlere ve ilmi araştırmalara konu olduğu; hakkındaki peşin hükümlerin sür'atle yıkılmaya yüz tuttuğu; muhteva ve mesajının her geçen gün daha iyi anlaşıldığı şu günlerde, bu paha biçilmez kıymetteki eserleri orijinal bir tanzimle ve istifadeyi kolaylaştıracak yeniliklerle tekrar neşrederek, önemli bir hizmeti daha ifa ettiğimiz inancındayız.

Yapılan yenilikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Metinde geçen bilinmeyen kelimelerin anlamları aynı sayfada verilmiş; kelimelerin seçiminde 8-11. sınıf öğrenci düzeyi esas alınmıştır. Kelimeye, geçtiği yerdeki anlamın verilmesine özen gösterilmiş; farklı anlamları peş peşe sıralanmıştır. Ayrıca, bilinen sözlük anlamının dışında, *Risale-i Nur*'un orijinal üslubu içinde kendisine has bir anlamda kullanılan kelime veya kelime gruplarının açıklaması da, buna uygun şekilde yapılmıştır.

2. *Risale-i Nur*'un metni, üslûp ve özelliği de dikkate alınarak, Türkçenin imlâ kurallarına göre dizilmiştir.

3. Müellif Bediüzzaman Said Nursî'nin kısa biyografisinden başka; onun hayatında önem taşıyan tarihlerin sıralandığı bir tarih cetveline, ayrıca yer verilmiştir. Bu cetvel, aynı tarihlerde Türkiye'de ve dünyada meydana gelen önemli olayları da ihtiva etmektedir. Bu tercih ile, *Risale-i Nur*'a taallûk eden önemli olayların, cereyan ettikleri konjonktür çerçevesinde değerlendirilebilmesi hedeflenmiştir.

4. *Risale-i Nur*'da geçen şahıs ve mekân bilgilerinin yer aldığı listelerle birlikte, "şahıs ve mekân indeksi" de mevcuttur. Böylece okuyucu, şahıs ve mekânlar hakkında bilgilenmekle birlikte, onların metindeki yerlerine de kolaylıkla ulaşabilecektir.

5. Metinde geçen ayet ve hadisler için iki ayrı başlık altında indeks hazırlanmıştır. İndekslerin alfabetik sıralanışında, metinlerin Türkçe okunuşları esas alınmıştır. Böylece, Arap alfabesini bilmeyenlerin de indeksten istifade edebilmesi hedeflenmiştir.

6. Genel indeks, konu başlıkları belirlenirken alt başlıkların da dikkate alındığı bir titizlikle hazırlanmıştır.

7. Her risalenin "telif tarihi" ile ilgili olarak elde bulunan bilgiler hem o risalenin başlangıcına, hem de liste olarak eserin sonuna konulmuştur.

YENİ ASYA NEŞRİYAT

Bediüzzaman Said Nursî kimdir?

1878'de Bitlis'in Hizan ilçesinin Nurs köyünde doğan Bediüzzaman, ilk eğitimini ağabeyi Molla Abdullah'tan aldı. Değişik medreselerde kısa aralıklarla kalarak beş yıl süren tahsil hayatına, Tağ Köyünde sekiz yaşında başladı. Sonunda, Doğubayazıt'ta Şeyh Mehmet Celâlî'nin medresesinde üç ay süren bir eğitimden sonra icazetini aldı ve Doğubayazıt'tan ayrıldı. İlmî münazaralardaki başarısı, genç yaşta ulaştığı seviye, anlaşılması en zor konuları kolaylıkla anlaması ve mütalâa ettiği kitapları kolaylıkla ezberine alması gibi farklılıkları sebebiyle, zamanın âlimleri ona "Bediüzzaman" lâkabını uygun gördüler.

Bitlis'e gelen Bediüzzaman, Vali Ömer Paşanın konağında iki yıl kaldıktan sonra Van'a gitti. Burada kaldığı on yıl boyunca, çalışmalarını pek çok farklı ilimde derinleştirirken, Horhor Medresesini kurarak dersler de vermeye başladı. Eğitim çalışmaları sırasında, fen ilimleri ile din ilimlerinin birlikte okutulacağı, "Medresetüzzehra" adını verdiği üniversite projesinin eğitim esasları ve yönetim şeklini de belirledi.

Vali konağında bir gazetede okuduğu haber üzerine Bediüzzaman, hayatının bir gayesi olarak "Kur'ân'ın bu asra bakan manevî mu'cizesini insanlara ispat ederek gösterme" kararını verdi. Bu haber, İngiliz Sömürgeler Bakanı Gladstone'un ağzından bir "oyun"u dile getiriyordu: "İslâm dünyasına hâkim olmak için, ya Kur'ân Müslümanların elinden alınmalı, ya da Müslümanlar Kur'ân'dan soğutulmalı." Van'daki uzun ikametinin neticesi olan bu karar ve Şarkta kurulmasını istediği üniversite fikri, Said Nursî'nin bundan sonraki hayatını şekillendiren en önemli iki hedefti.

Üniversite düşüncesini hükümete iletmek isteyen Said Nursî, Van valisi İskodralı Tahir Paşanın teşviki ve referansıya, 1907 yılının başlarında İstanbul'a gitti. İlk iş olarak, Doğuda kurulmasını istediği üniversite ile ilgili bir dilekçeyi padişahın özel kalem dairesi olan Mabeyn-i Hümayuna sundu. Ancak, hükümet dilekçenin konusunu gerçekleştirmek için hiçbir girişimde bulunmadı. Gelişinden iki ay sonra Fatih'teki Şekerci Handa kalmaya başladı. "Burada her suale cevap verilir, her müşkül hallolunur; fakat sual sorulmaz" şeklinde bir daveti kapısına asması, kısa sürede bütün İstanbul'da değişik çevrelerde yankı buldu. Evhamlanan hükümet tarafından birkaç kere tutuklanan Bediüzzaman, hukukî açıdan suç isnat edilemeyince, serbest bırakıldı. Ancak, suçsuzluğu onu Toptaşı Timarhanesine gönderilmekten kurtaramadı.

Doktorların "sağlam" raporu vermesine rağmen, o gözetimde kalmaya devam etti, sadece yeri değişti; tımarhaneden tekrar hapishaneye gönderildi. Çünkü, hükümet ile uzlaşmamıştı. Zaptiye Nazırı Şefik Paşanın, "ihşan-ı şahane" ile birlikte getirdiği Padişah selâmını reddetmişti-kurulmasını önerdiği üniversitenin rektörü tayin edilmesine ve rektörlük maaşının hemen ödenmeye başlanacağı sözünü almasına rağmen. Bu arada, elbette, eğitim hakkındaki teklifi Bakanlar Kurulunun gündemine alınacak ve görüşülmesi sağlanacaktı. Bediüzzaman, bu teklifleri sus payı olarak gördüğünden kabul etmedi ve hapishaneye gönderilmeyi tercih etti.

23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyetin ilân edilmesiyle serbest bırakılan Bediüzzaman Said Nursî, İstanbul'da çok hareketli bir siyasî hayat yaşamaya başladı. Gazetelerde, "Hürriyete Hitap" adıyla yayınlanan nutkunu, önce hürriyetin üçüncü gününde Sultanahmet'teki mitingde, daha sonra İttihatçıların ileri gelenleriyle birlikte Selânik Meydanında okudu.

İstanbul'daki sosyal hareketlilik devam ederken, cemiyetlere üye oluyor, gazetelerde makaleler yazıyor, konferanslara ve toplantılara katılıyor, kendisine yakın bulduğu toplumsal gruplara görüşlerini aktarıyordu. Meşrutiyetin ilânı ile birlikte, çeşitli çevrelerde meydana gelen tepkiyi ortadan kaldırmak için, önemli teşebbüslerde bulundu. Bediüzzaman imzasıyla Sadrazamlık aracılığı ile Doğu illerindeki nüfuzlu şahıslara telgraflar çekti. İstanbul'un muhtelif yerlerindeki avcı taburlarını dolaştı. Medrese mensuplarının toplandıkları yerlere gitti. Meşrutiyetin ve anayasal sistemin İslâmîyete aykırı olmadığını, Asr-ı Saadet'teki yönetim ruhuna uygunluğunu anlatarak, gerilimi hayli yatıştırdı.

Tarihe 31 Mart Vak'ası olarak geçen ayaklanmada yatıştırıcı bir rol oynamasına rağmen, Bediüzzaman da, sıkıyönetim mahkemesinde, diğerleri gibi idam talebiyle yargılandı.

Meşrutiyetin İslâmiyete olan uygunluğunu ve ülke için gerekliliğini içeren kapsamlı bir savunmanın sonunda beraat etti. Serbest bırakıldıktan sonra İstanbul'dan ayrıldı. Bu müdafaası, *İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi* veya *Divan-ı Harb-i Örfi* adıyla neşredildi.

1910 yılı baharında Van'a ulaşan Bediüzzaman, birkaç ay Horhor Medresesinin yeniden düzenlenmesi işiyle meşgul oldu. Hakkâri, Bitlis, Muş, Diyarbakır ve Urfa yörelerindeki aşiretleri ziyaret etti. Meşrutiyeti, hürriyeti, anayasayı ve bunların İslâmî temellerini, meşrutiyetin nimetlerinden faydalanmaları için gayret göstermelerinin gerekliliğini anlattı. Daha sonra bu görüşmelerin ve açıklamaların özetini *Münazarat* adı altında yayınladı.

Kış mevsiminin girmesiyle Şam'a giden Said Nursî, âlimlerin daveti üzerine Emeviye Camiinde, sonradan *Hutbe-i Şamiye* adı ile neşredilen, İslâm dünyasının siyasî, ekonomik ve sosyal sorunları ve çözüm yollarını anlattığı bir hutbe okudu.

Üniversite projesini iletme amacıyla İstanbul'a dönen Bediüzzaman, Sultan Reşad'a, Rumeli seyahatinde Doğu Vilâyetlerini temsilen, eşlik etti. Daha sonra, Balkan Savaşının başlamasıyla inşası durdurulan Üsküp Üniversitesi için ayrılan tahsisatın aktarılması ile birlikte Bediüzzaman'ın "Doğuda bir üniversite kurulması" teklifi, hükümetçe kabul edildi. Üniversitenin temeli, 1913 yılında atıldıysa da, I. Dünya Savaşının başlaması bu projenin de ertelenmesine sebep oldu.

Birinci Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte Doğu illerimizin Ruslar tarafından işgal edilmesi üzerine, talebeleriyle beraber Doğu Milis Teşkilâtını kurdu ve Van-Bitlis cephesinde gönüllü alay komutanı olarak Ermenilere ve Ruslara karşı savaştı. Bitlis savunması sırasında Ruslara esir düşünce, Kosturma'ya sevk edildi. Şubat 1917'de başlayan Rus ihtilâli sırasında firar ederek, Kosturma, Petersburg, Varşova, Viyana, Sofya üzerinden, Kasım 1918'de İstanbul'a ulaştı.

Gelişi büyük bir ilgiyle karşılanan Bediüzzaman, Harbiye Nazırı Enver Paşanın teklifi üzerine, İstanbul'da kurulma aşamasında olan Dârülhikmeti'l-İslâmiyeye üye tayin edildi. Şeyhülislâm Mûsa Kâzım Efendinin teklifi ile de, Sultan Vahdettin tarafından kendisine ilmiyede "Mahreç" payesi verildi. "Mahreç Mevleviyyeti" olarak da anılan bu paye, Osmanlı ülkesindeki bütün resmî ulemanın reisi olan "Başmüdderris'ten sonraki ilmî rütbe anlamına geliyordu.

Çamlıca'da, Yusuf İzzettin Paşa Köşkünde kalan Bediüzzaman, Kur'ân'ın mu'cizeliğini çağın insanına göstermek için yazdıklarını neşretmeye başladı.

İman rükünlerinin ispatına dair *Nokta*, çeşitli ayet ve hadisleri tefsir eden *Sünubat*, Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (a.s.m.) peygamberliğini ispat eden *Şuaat*, Kur'ân'ın mu'cizeliğini anlatan *Rumuz*, sosyal konularda *Tulûat*, tevhidin ispatı hakkında *Katre*, özlü sözleri içine alan *Hakikat Çekirdekleri*, ahlâk ve ubudiyet derslerini ihtiva eden *Habbe*, *Zerre* ve *Şemme* adlı risalelerini yazdı ve yayınladı.

Bu sırada Birinci Dünya Savaşı da bitmiş ve İngilizler payitahtı işgal etmekle kalmamış, Türkiye'de kendi politikalarını destekleyecek bir kamuoyu da oluşturmaya başlamışlardı. Kamuoyunda ciddî kuvvet kazanan İngiliz taraftarlığı, etkisini, Bediüzzaman'ın *Hutuvat-ı Sitte* adlı eserini İstanbul'un önemli yerlerinde dağıtmasıyla, kaybettti.

Anadolu'da başlayan İstiklâl Savaşının ve Kuva-i Milliye'nin aleyhine, İngilizlerin etkisinde kalan bazı çevrelerin baskısıyla çıkarılan Şeyhülislâm fetvasına karşı bir fetva yayınladı. Yazı ve makalelerinde istiklâl Savaşını "cihad," Kuva-i Milliyecileri de "mücahit" ilân ederek istiklâl mücadelesini destekledi. Büyük Millet Meclisi Hükûmeti de, Bediüzzaman'ı yakından takip ettiğinden, ısrarla Ankara'ya davet etti.

Bediüzzaman, 25 Kasım 1922'de Ankara'da Büyük Millet Meclisinde düzenlenen resmî "hoş geldin" merasimiyle karşılandı. Bir yandan meclis çalışmalarına katılıyor, bir yandan da milletvekilleriyle önemli konuları tartışıyordu. Yeni kurulan devletin yapılanmasına katkıda

bulunmak için 10 maddelik bir beyanname hazırlayarak milletvekillerine dağıttı. Bu faaliyetleri bazı çevreleri oldukça rahatsız ettiğinden, Büyük Millet Meclisi başkanı Mustafa Kemal Paşa ile aralarında ciddi bir tartışmaya yol açtı. Mustafa Kemal özür dileyip tartışmayı daha fazla uzatmasa da, bu olay Bediüzzaman ve yeni rejimin kurucuları arasındaki görüş farklılıklarının ilk işareti oldu.

Ankara'da kaldığı sırada, tabiatçılığı ve inkârcılığı ortadan kaldırmayı hedef alan, *Hubab* ve *Zeylû'z-Zeyil* gibi eserlerini yayınladı. Sultan Reşad döneminde karar verildiği hâlde, savaş yüzünden inşası sürdürülemeyen Medresetüzzehra'nın yeniden kurulması için TBMM'ne sunulan teklif kabul edilerek kanunlaştı.

Bediüzzaman, bu çalışmaları sırasında, yeni rejimin önde gelenlerinin farklı bir yolda olduğunu ve onlarla birlikte hareket etmenin mümkün olmadığını anladı. Kendisine Ankara'da kalma karşılığında sunulan, Büyük Millet Meclisi Hükümetinin en yüksek dinî makamı olan Şark Umumî Vazilîği ve milletvekilliği imkânlarını reddederek 1923 yılının Mayıs ayı başlarında Van'a gitti.

Bir süre sonra Ereğ Dağında, talebeleriyle ders yapmaya başladı. Bu arada Ankara'ya karşı tepkiler artıyordu. Mektup yazarak ayaklanmada kendisinden destek isteyen Şeyh Said'i plânından vazgeçirmeye çalıştı. Hamidiye paşalarından Kör Hüseyin Paşayı Şeyh Said'e destek kararından vazgeçirtti. Yatıştırıcı bir rol oynamasına rağmen, Şeyh Said Hâdisesi sonrası, Doğudaki diğer nüfuzlu kimseler gibi, o da Burdur'da zorunlu ikamete gönderildi.

1925 yılının Mayıs ayı ortalarında getirildiği Burdur'da *Nurun İlk Kapısı* adı ile kitaplaştırdığı iman hakikatlerini anlatmaya başladı. Daha önce Arapça olarak yazdığı *Şemme* ve *Şule* risalelerinin ek parçalarını kaleme aldı. Yine hükümetin emriyle, 25 Ocak 1926'da önce Isparta'ya, sonra da ücra bir köy olan, Barla'ya nakledildi.

Öldükten sonra dirilişi ispatlayan *Haşir Risalesi*, Kur'ân-ı Kerim'i esas alan ve insanların imanlarını kurtarmalarına vesile olan *Sözler* ve *Mektubat* tamamen, *Lem'alar* ise 26. Lem'aya kadar, Barla'da yazıldı.

Bu sırada Ankara'da, yeni yönetim dinden uzak dünyevî bir temel üzerine oturtulmaya çalışılıyordu. 1928 yılında gerçekleşen harf inkılâbı ile, Arap harfleriyle kitap yayınlamak yasaklanınca, risaleler el yazısıyla yüz binlerce yazılarak çoğaltılmaya başlandı.

Sekiz yıllık Barla hayatından sonra Bediüzzaman 1934 yılının yaz aylarında Isparta'nın merkezine getirildi. 20 Nisan 1935'de savcının talimatıyla evi aranan Said Nursî'nin kitaplarına el konuldu. Bediüzzaman'la birlikte Isparta ve havalisinden 120 Nur Talebesi, tutuklanarak askerî araçlarla Eskişehir hapisanesine gönderildi.

Bediüzzaman, Eskişehir hapisanesinde Yirmi Yedinci, Yirmi Sekizinci, Yirmi Dokuzuncu ve Otuzuncu Lem'alar ile Birinci ve İkinci Şua risalelerini yazarak *Risale-i Nur*'un telifine devam etti. Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesi, 19 Ağustos 1935 tarihinde verdiği kararla, Said Nursî'ye, hukukî bir suç isnat edilememesine rağmen, *Tesettür Risalesi* bahanesiyle, ancak "kanaat-i vicdaniye"ye dayanarak, 11 ay hapisle birlikte Kastamonu'da "mecburî ikamet" cezası verdi. On beş talebesini ise altışar ay hapis ile cezalandırdı.

Tahliye edildiğinde serbest bırakılmayarak, polis gözetimi altında mecburî ikamet için Kastamonu'ya gönderildi. Üçüncü Şua olan *Münacat Risalesi*, Dördüncü Şua olan *Hasbiye Risalesi*, Altıncı Şua ve Yedinci Şua olan *Ayetü'l-Kübra* Risalesi burada yazıldı.

Bediüzzaman, 20 Eylül 1943'de Isparta Savcısından gelen talimat üzerine yeniden tutuklanıp, 3 Ekim 1943 tarihinde Isparta'ya gönderildi. Önce askerî konvoy eşliğinde kara yoluyla Çankırı üzerinden Ankara'ya, sonra Isparta'ya getirildi. *Risale-i Nur* ile ilgili davaların birleştirilmesi kararı alındığı için, Isparta, Kastamonu ve Denizli'deki Nur Talebeleriyle beraber 25 Ekim 1943'te Denizli'ye sevk edildi.

Tecrit altında başlayan Denizli hapsinde On Birinci Şua, On İkinci ve On Üçüncü Şuaları yazdı. 15 Haziran 1944 günü Denizli Ağır Ceza mahkemesinden beraat ve tahliye kararı çıkmasına rağmen serbest bırakılmadı. Bakanlar Kurulu kararıyla Emirdağ'da zorunlu ikamete tâbi

tutuldu. Burada, camie gitmesine bile müsaade edilmeyecek kadar ağır takip ve tarassuda uğruyordu. Bediüzzaman, hayatı boyunca yirmi üç defa denenecek zehirleme teşebbüslerinin ilk üçünü Emirdağ'da yaşadı.

Bu arada Yargıtay Birinci Ceza Dairesi, 30 Aralık 1944 tarihinde verdiği kararla, savcı tarafından temyiz edilen Denizli Ağır Ceza Mahkemesinin beraat kararını onayladı. 1946 yılından itibaren Isparta ve İnebolu'da *Risale-i Nur*'lar teksir edilmeye başlanmış ve 1947 yılında, hacin sınırlı da olsa serbest bırakılmasıyla, Nurların İslâm âlemine yayılması sağlanmıştı. Yeni yazı ile teksir edilen *Asa-yı Mûsa* ve baskısı yapılan *Gençlik Rehberi* gibi risaleler Hristiyan misyonerlere verilmiş ve *Risale-i Nur*'lar Amerika'ya kadar gönderilmişti.

Bu tür gelişmelerden duyulan rahatsızlıkla, 17 Ocak 1948 günü Said Nursî ve *Risale-i Nur* Talebeleri Afyon Ağır Ceza Mahkemesine sevk edildi. Denizli mahkemesinde gizli cemiyet kurma, rejim aleyhinde olma, inkılâpların kabul etmeme, Mustafa Kemal'i tahkir, v.b. gibi iddialarla yargılanıp beraat kararı almalarına rağmen, Afyon Ağır Ceza Mahkemesinde de aynı iddialarla yargıldılar. Said Nursî, Afyon Cezaevinin bütün ağır ve zor şartlarına rağmen, On Dördüncü ve On Beşinci Şualları burada yazarak *Risale-i Nur*'ların telifini tamamladı.

Mahkeme, 6 Aralık 1948 tarihinde Said Nursî hakkında 20 ay ağır hapis cezasına hükmetti. Temyiz edilen kararı Yargıtay, Bediüzzaman'ın lehine bozdu. Ancak, Afyon Ağır Ceza Mahkemesi yargılamayı uzatarak, 20 aylık sürenin cezaevinde geçmesini sağlayıp 20 Eylül 1949'da serbest bıraktı. 72 gün Afyon'da polis kontrolünde iskâna tâbi tutulup, ancak 28 Aralık 1949 tarihinde mecburî ikamet yeri Emirdağ'a dönebildi.

Bediüzzaman, 14 Mayıs 1950'de başlayan çok partili dönemi, 23 Ağustos 1953'e kadar kaldığı Emirdağ'da karşılamıştı. Türkiye'de 27 yıl aradan sonra yeniden başlayan demokratikleşme dönemini büyük bir sevinç ve ümitte karşılayan Bediüzzaman, talebeleriyle birlikte demokratlara çok önemli bir destek sağladı. Toplumun iç dinamiklerine ve bünyesine uygun değişiklikleri teşvik eden Bediüzzaman, hayatının sonuna kadar Demokratlardan ve demokrasi-den yana olan tavrını korudu. 1952 yılında İstanbul'da, *Gençlik Rehberi* adlı kitabı hakkında Bediüzzaman'a bir dava daha açıldı. 5 Mart 1952'de yapılan son duruşmada, dava konusu kitabın 1943 yılında Denizli mahkemesinden beraat kararı aldığı ve bu kararın da Yargıtayca onaylanmış olduğu anlaşıldığından, men-i muhakeme kararı verilerek dava sonuca bağlandı. Ardından, Said Nursî Emirdağ'a döndü.

Daha sonra 1953 yılı başlarında İstanbul'a gelen Bediüzzaman, Fener Rum Patrikhanesini de ziyaret etti. Patrik Athenagoras ile görüşmesinde Hz. Muhammed'in (a.s.m.) peygamberliğini, Kur'ân-ı Kerim'in de Allah'ın kitabı olduğunu kabul etmeleri hâlinde, Hristiyanları kastederek, ehl-i necat olacaklarını bildirdi.

23 Ağustos 1953'te yerleşmek üzere geldiği Isparta'da açılan bir davanın daha sorgu hâkimliğinde iken reddedilmesi ile Bediüzzaman'la ilgili mahkemeler devri kapandı.

Bu arada biyografisi talebeleri tarafından kaleme alındı; Bediüzzaman tarafından düzeltilmeler yapılarak *Tarihçe-i Hayat* ismi ile *Risale-i Nur Külliyyatına* dahil edildi.

Bediüzzaman, bundan sonraki hayatını ziyaretle geçiriyor, gittiği yerlerde talebelerine dersler yapıyordu. Takvimler 21 Mart 1960 tarihini gösterirken, ağır hasta bir vaziyette, yanındaki talebeleriyle Urfa'ya gitti. Seksen iki yıllık ömrünü 23 Mart 1960 günü, İpek Palas Oteli 27 numaralı odada sabaha karşı tamamladı.

Ömrü boyunca verdiği iman ve hürriyet mücadelesi yüzünden baskı altında kalan Bediüzzaman, 27 Mayıs 1960'daki hükümet darbesinden sonra kabrinde de rahat bırakılmadı. Halilürrahman Dergâhına defnedilen naaşı, 12 Temmuz 1960 gecesi kabrinden alınarak Isparta-Afyon civarında kimsenin bilmediği bir mezara defnedildi.

Dayanılması güç baskılara maruz bırakılmasına rağmen, hayat tarzıyla bir destan yazan Bediüzzaman, arkasında miras olarak Kur'ân'ın çağa dersi ve mesajı olan *Risale-i Nur Külliyyatı* ile milyonlarca Nur Talebesini bıraktı. □

Birinci Mektup

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1 وَبِهِ نَسْتَعِينُ

3 بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ 2 وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبَحُ بِحَمْدِهِ

Dört sualin muhtasar cevabıdır.

BİRİNCİ SUAL: Hazret-i Hızır (a.s.) hayatta mıdır?

Hayatta ise, niçin bazı mühim ulema hayatını kabul etmiyorlar?

Elcevap: Hayattadır. Fakat meratib-i hayat beştir. O, ikinci mertebededir. Bu sebepten, bazı ulema hayatından şüphe etmişler.

Birinci tabaka-i hayat: Bizim hayatımızdır ki, çok kayıtlarla mukayyettir.

İkinci tabaka-i hayat: Hazret-i Hızır ve İlyas Aleyhi-messelâmin hayatlarıdır ki, bir derece serbesttir. Yani, bir vakitte pek çok yerlerde bulunabilirler. Bizim gibi beşeriyet levazımatıyla daimî mukayyet değillerdir. Bazen, istedikleri vakit bizim gibi yerler, içerler; fakat bizim gibi mecbur değillerdir. Tevatür derecesinde, ehl-i şuhut ve keşif olan evliyanın Hazret-i Hızır ile maceraları, bu tabaka-i hayatı tenvir ve ispat eder. Hatta makamat-ı velâyette bir makam vardır ki, “makam-ı Hızır” tabir edilir.

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Ve sadece Ondan yardım diliyoruz.

2. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz

3. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

beşeriyet: insanlık.
daimî: devamlı.

ehl-i şuhut ve keşif: gizli hakikatleri gören ve bulup meydana çıkaran kimseler.

evliya: velîler, Allah dostları.
ispat etmek: doğruyu delillerle göstermek.

kusur: eksiklik, özür.

levazımat: ihtiyaç maddeleri, lâzım olan şeyler.

macera: baştan geçen olay, serüven.

makam: manevî mevki.

makamat-ı velâyet: velîlik makamları.

makam-ı Hızır: Hz. Hızır'ın (a.s.) makamı.

mecbur: zorunlu, yükümlü.
meratib-i hayat: hayat mertebeleri.

mertebe: derece, basamak.

muhtasar: özet, kısaltılmış.

mukayyet: kayıtlı, sınırlı.

mühim: önemli.

noksan: eksiklik.

Rahîm: sonsuz merhamet sa-

* Birinci Mektup, Barla'da 1929'da Türkçe olarak telif edilmiştir.

hibi Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını veren Allah.

sual: soru.

tabaka-i hayat: hayat tabakası, hayat seviyesi, derecesi.

tabir edilmek: ifade edilmek, denmek.

tenvir: aydınlatma.

tenzih: Allah'ı her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma.

tevatür: içinde yalan ihtimali bulunmayan ve birbirlerine kuvvet veren haberlerden oluşan büyük bir topluluğa ait haber.

ulema: âlimler.

vakit: zaman.

âdeta: sanki.

ahir zaman: dünya hayatının kıyamete yakın son devresi.

âlem: dünya.

âlem-i berzah: ruhların kıyamete kadar kalacakları âlem.

amel etmek: uygulamak, uymak; dinin emirlerini yerine getirmek.

ayn-ı Hızır: Hızır'ın ta kendisi.

bazen: ara sıra.

beden-i misalî: farazî, varsayım-sal, hipotetik ceset.

beşeriyet: insanlık.

cereyan-ı küfriye: inançsız olan ve inançsızlığı yayan akımlar.

cesed-i necmî: parlak, seffaf ceset; parlayan bir yıldız gibi akıp giden nuranî ceset.

cism-i dünyevî: dünyaya ait vücut, maddî beden.

Deccal: kıyamete yakın zamanda meydana çıkarak fitne ve fesada sebep olacağı, İslâmî şeairi tahrîp edeceği hadis-i şeriflerde belirtilmiş yalancı ve zararlı şahıs.

ehl-i kubur: kabir ehli, mezarda-kiler.

feda etmek: uğruna vermek.

felsefe-i tabiiye: her şeyi tabiata dayandıran felsefe.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil.

hayat-ı dünyeviye: dünyaya ait olan hayat.

Hazret-i İsa: dört büyük peygamberden üçüncüsüdür. Bkz. Şahıs Bilgileri: İsa (a.s.).

Hızır: ikinci tabaka-i hayat mer-tebesinde yaşayan ve Kur'an-ı Kerim'de ismi geçen bir peygamber.

hurafat: hurafeler, dinin aslında olmayan, sonradan dine karışmış olan uydurmalar, batıl inanışlar.

ihsan etmek: ikram etmek, lüt-fetmek.

inkâr-ı ulûhiyet: Allah'ın varlığını reddederek yokluğunu kabul ve dava etme.

inkılâp: değişim, dönüşüm.

İsevîlik: Hz. İsa'nın dinî; Hristiyan-lık.

keder: tasa, hüzn; üzüntü, acı.

kemal-i kerem: tam bir ikram edicilik.

kemal-i saadet: tam bir saadet, mutluluk.

kesb etmek: kazanmak.

letafet: lâtiflik, incelik, hafiflik.

levazimat: ihtiyaç maddeleri, lâ-

O makama gelen bir velî, Hızır'dan ders alır ve Hızır ile görüşür. Fakat, bazen o makam sahibi, yanlış olarak ayn-ı Hızır telâkki olunur.

Üçüncü tabaka-i hayat: Hazret-i İdris ve İsa Aleyhi-messellâmın tabaka-i hayatlarıdır ki, beşeriyet levazima-tından tecerrütle, melek hayatı gibi bir hayata girerek nuranî bir letafet kesb eder. Âdeta beden-i misalî letafe-tinde ve cesed-i necmî nuraniyetinde olan cism-i dünye-vîleriyle semavatta bulunurlar. "*Ahir zamanda Hazret-i İsa Aleyhisselâm gelecek, şariat-ı Muhammediye (a.s.m.) ile amel edecek*"¹ mealindeki hadisın sırrı şudur ki:

Ahir zamanda felsefe-i tabiiyenin verdiği cereyan-ı küfriye ve inkâr-ı ulûhiyete karşı, İsevîlik dini tasaffi ede-rek ve hurafattan tecerrüt edip İslâmiyete inkılâp edece-ği bir sırada, nasıl ki İsevîlik şahs-ı manevîsi, vahy-i se-mavî kılıcıyla o müthiş dinsizliğin şahs-ı manevîsini öldü-rür; öyle de, Hazret-i İsa Aleyhisselâm, İsevîlik şahs-ı manevîsini temsil ederek, dinsizliğin şahs-ı manevîsini temsil eden Deccali öldürür. Yani, inkâr-ı ulûhiyet fikrini öldürecek.

Dördüncü tabaka-i hayat: şüheda hayatıdır. Nass-ı Kur'an'la, şühedanın, ehl-i kuburun fevkinde bir tabaka-i hayatları vardır. Evet, şüheda, hayat-ı dünyeviyelerini tar-rik-ı hakta feda ettikleri için, Cenab-ı Hak, kemal-i kere-minden onlara hayat-ı dünyeviye benzer, fakat kedersiz, zahmetsiz bir hayatı âlem-i berzahta onlara ihsan eder. Onlar kendilerini ölmüş bilmiyorlar. Yalnız kendilerinin daha iyi bir âleme gittiklerini biliyorlar. Kemal-i saadetle

1. Buharî, Mezalim: 31, Büyü: 102; Müslim, İman: 242, 343; İbni Mâce, Fiten: 33.

zım olan şeyler.

makam: manevî mevki, sevi-ye.

meal: anlam, mana.

nass-ı Kur'an: Kur'an-ı Ke-rim'in kesin, şüpheye ihtimal bırakmayan hükmü.

nuranî: nurlu.

nuraniyet: nurluluk.

semavat: semalar, gökler.

şahs-ı manevî: belli bir kişi olmayıp bir cemaatten mey-

dana gelen manevî şahıs.

şariat-ı Muhammediye: Hz. Muhammed'in şiarî, İslâm dinî.

şüheda: şehitler, Allah'ın dini-ni yüceltme uğrunda canını feda ederek savaşta vurulup ölen Müslümanlar.

tabaka-i hayat: hayat taba-kası, hayat seviyesi, derecesi.

tarik-ı hak: hak ve hakikat yolu.

tasaffi etmek: saflaşmak.

tecerrüt etmek: soyutlan-mak, sıyrılmak.

telâkki olunmak: kabul edil-mek.

temsil etmek: bir topluluğun adına hareket etmek.

vahy-i semavî: peygamber-lere Allah'tan gelen vahiy.

veli: Allah dostu.

zahmet: sıkıntı.

mütelezziz oluyorlar. Ölümdeki firak acılığını hissetmiyorlar. ¹ Ehl-i kuburun çendan ruhları bâkîdir; fakat kendilerini ölmüş biliyorlar. Berzahta aldıkları lezzet ve sadet, şühedanın lezzetine yetişmez.

Nasıl ki, iki adam bir rüyada Cennet gibi bir güzel saraya girerler. Birisi rüyada olduğunu bilir; aldığı keyif ve lezzet pek noksandır. “Ben uyanırsam şu lezzet kaçacak” diye düşünür. Diğeri rüyada olduğunu bilmiyor; hakikî lezzet ile hakikî saadete mazhar olur. İşte âlem-i berzah-taki emvat ve şühedanın hayat-ı berzahiyeden istifadele-ri öyle farklıdır. Hadsiz vakıatla ve rivayatla, şühedanın bu tarz-ı hayata mazhariyetleri ve kendilerini sağ bildik-leri, sabit ve kat’îdir. Hatta, *Seyyidüşşüheda* olan Hazret-i Hamza (r.a.), mükerrer vakıatla, kendine iltica eden adamları muhafaza etmesi ve dünyevî işlerini görmesi ve gördürmesi gibi çok vakıatla, bu tabaka-i hayat tenvir ve ispat edilmiş. Hatta, ben kendim, Ubeyd isminde bir yeğenim ve talebem vardı. Benim yanımda ve benim yerime şehit olduktan sonra, üç aylık mesafede esarete bulduğum zaman, mahall-i defnini bilmediğim hâlde, bence bir rüya-i sadıkada, tahtelarz bir menzil suretindeki kabrine girmişim. Onu şüheda tabaka-i hayatında gördüm. O beni ölmüş biliyormuş; benim için çok ağladığını söyledi. Kendisini hayatta biliyor. Fakat Rusun istilâsından çekindiği için, yeraltında kendine güzel bir menzil yapmış. İşte bu cüz’î rüya, bazı şerait ve emaratla, geçen hakikate, bana şuhut derecesinde bir kanaat vermiştir.

1. Tirmizî, Cihad: 6; Neseî, Cihad: 35; İbni Mâce, Cihad: 16; Darimî, Cihad: 7.

âlem-i berzah: ruhların kıyamete kadar kalacakları âlem.
bâkî: ebedî, sonsuz.
berzah: ruhların kıyamete kadar bekleyeceği, dünya ile ahiret arasındaki yer.
cüz’î: küçük.
çendan: gerçi.
dünyevi: dünyaya ait.
ehl-i kubur: kabir ehli, mezar-dakiler.
emarat: emareler, belirtiler.

emvat: ölüler.
esaret: esirlik.
firak: ayrılık.
hadsiz: sınırsız.
hakikat: gerçek.
hakikî: gerçek.
hayat-ı berzahiye: berzaha ait olan hayat; dünya ile ahiret hayatı arasında yer alan safhada yaşanan hayat.
iltica etmek: sığınmak.
ispat: doğruyu delillerle gös-

terme.
istifade: faydalanma.
istilâ: ele geçirme, işgal.
kabir: mezar.
kanaat: inanma, görüş, fikir.
kat’î: kesin.
lezzet: tad, haz, keyif.
mahall-i defin: cesedin gömüldüğü yer.
mazhar olmak: nail olmak, erişmek.
mazhariyet: nail olma, şeref-

lenme; elde etme, kavuşma.

menzil: yer, ev.

mesafe: uzaklık.

muhafaza etmek: korumak.

mükerrer: tekrarlanmış.

mütelezziz olmak: lezzet almak.

noksan: eksiklik.

rivayat: rivayetler; nakledilen haber, söz veya olaylar.

rüya-i sadika: şeytanın karıştığı, gerçek olan rüya; doğru rüya.

saadet: mutluluk.

sabit: ispatlanmış.

seyyidüşşüheda: şehitlerin efendisi.

suret: şekil, biçim, görünüş.

şehit: Allah’ın ve yüce dininin adını yüceltme uğrunda canını feda ederek savaşta vurulup ölen Müslüman.

şerait: şartlar.

şuhut: şahit olma, gözle görme.

şüheda: şehitler, Allah’ın ve yüce dinini yüceltme uğrunda canını feda ederek savaşta vurulup ölen Müslümanlar.

tabaka-i hayat: hayat tabakası, hayat seviyesi, derecesi.

tahtelarz: yer altı.

talebe: öğrenci.

tarz-ı hayat: yaşama şekli.

tenvir: aydınlatma, nurlandırma.

vakıat: olaylar.

adem: yokluk.
 ahir: son.
 ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
 beka-i ruh: ruhun ebediliği, ölümsüzlüğü.
 dair: alâkalı, ilgili, ait.
 davet: çağrı.
 delâil: deliller.
 delâil-i kat'iye: kesin deliller.
 ehl-i keşif: bazı hakikatleri, Cenab-ı Hakkin lütuf ve ihsanı ile bilen velîler.
 ehl-i kubur: kabir ehli, mezarda kiler.
 ervah-ı evliya: velîlerin, ermişlerin ruhları.
 eser-i sanat: sanat eseri.
 fenâ: son bulma, yok olma.
 Furkan-ı Hakîm: doğruyu yanlıştan ayıran hikmetli Kur'an.
 gayet: son derece, çok.
 hâdimüllezza: lezzetleri mahveden, yıkan.
 hâdsiz: sayılamayacak kadar çok, sınırsız.
 halk: yaratma.
 hayat-ı bâkiye: bitmeyen, sonsuz hayat, ahiret hayatı.
 hayat-ı nebatîye: bitkilerin hayatı.
 hayat-ı ruhanî: ruhanî hayat, ruhtan ibaret olan, cismanî olmayan hayat, ruhla ilgili hayat.
 hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye, yüksek bilgi.
 ıtlak-ı ruh: ruhun serbest bırakılması.
 idam: yok olma.
 ifhâm: anlatma, bildirme, bir konuda bilgi verme.
 ihbarat: haber vermeler.
 imtihan: deneme, sınav.
 inhilâl: çözülme, bozulma, dağılma.
 ispat etmek: doğruyu delillerle göstermek.
 mahlûk: Allah tarafından yaratılmış, yaratık.
 mebde: başlangıç.
 menamen: uykuda olarak, uykudayken.
 mevt: ölüm.
 mizan: ölçü.
 muamele-i kimyeviye: kimyasal işlem.
 mukaddime: başlangıç.
 muntazam: intizamlı, düzgün, düzenli.
 mutabık: uygun.
 münasebet: alâka, ilgi.

Beşinci tabaka-i hayat: Ehl-i kuburun hayat-ı ruhanîleridir. Evet, mevt tebdil-i mekândır, ıtlak-ı ruhtur, vazifeden terhistir; idam ve adem ve fenâ değildir. Hâdsiz vakıatla ervah-ı evliyanın temessülleri ve ehl-i keşfe tezahürleri ve sair ehl-i kuburun yakazaten ve menamen bizlerle münasebetleri ve vakıa mutabık olarak bizlere ihbaratları gibi çok delâil, o tabaka-i hayatı tenvir ve ispat eder. Zaten beka-i ruha dair Yirmi Dokuzuncu Söz bu tabaka-i hayatı delâil-i kat'iye ile ispat etmiştir.

İKİNCİ SUAL: Furkan-ı Hakîm'de,

¹ **الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا**

gibi ayetlerde, “*Mevt dahi hayat gibi mahlûktur; hem bir nimettir*” diye ifhâm ediliyor. Hâlbuki, zahiren mevt inhilâldir, ademdir, tefessühtür, hayatın sönmesidir, hâdimüllezza. Nasıl mahlûk ve nimet olabilir?

Elcevap: Birinci sualin cevabının ahirinde denildiği gibi, mevt vazife-i hayattan bir terhistir, bir paydostur, bir tebdil-i mekândır, bir tahvil-i vücuttur, hayat-ı bâkiyeye bir davettir, bir mebdedir, bir hayat-ı bâkiyenin mukaddimesidir. Nasıl ki, hayatın dünyaya gelmesi bir halk ve takdir ile; öyle de, dünyadan gitmesi de bir halk ve takdir ile, bir hikmet ve tedbir ile. Çünkü, en basit tabaka-i hayat olan hayat-ı nebatîyenin mevti, hayattan daha muntazam bir eser-i sanat olduğunu gösteriyor. Zira, meyvelerin, çekirdeklerin, tohumların mevti tefessühle, çürümek ve dağılmakla görüldüğü hâlde, gayet muntazam bir muamele-i kimyeviye ve mizanlı bir

1. Hanginiz daha güzel işler yapacaksınız diye sizi imtihan etmek için ölümü de, hayatı da O yarattı. (Mülk Suresi: 2.)

nimet: lütuf, ihsan; iyilik, hayırlı hâl, faydalı şey.
paydos: geçici dinlenme; istirahat.
sair: diğer, başka.
sual: soru.
tabaka-i hayat: hayat tabakası, hayat seviyesi, derecesi.
tahvil-i vücud: vücudun bir başka hâle girmesi.
takdir: ilâhî kader; Allah'ın

ezelî ilmiyle belirlemesi.
tebdil-i mekân: yer değişikliği.
tedbir: idare etme, çekip çevirme.
tefessüh: çürüme, bozulma.
temessül: bir şekil ve surete girme.
tenvir etmek: aydınlatmak, nurlandırmak.
terhis: serbest bırakma; gö-

reve son verme.
tezahür: görünme.
vakıa: olay.
vakıat: olaylar.
vazife: görev.
vazife-i hayat: hayat görevi.
yakazaten: uyanık olarak, uyanırken.
zahiren: görünüşte.
zira: çünkü, şu sebepten ki.

imtizacat-ı unsuriye ve hikmetli bir teşekkülât-ı zerreviye-den ibaret olan bir yoğurmaktır ki, bu görünmeyen intizamı ve hikmetli ölümü, sümbülün hayatıyla tezahür ediyor. Demek çekirdeğin mevti, sümbülün mebde-i hayatıdır; belki ayn-ı hayatı hükmünde olduğu için, şu ölüm da-hi hayat kadar mahlûk ve muntazamdır.

Hem zîhayat ve meyvelerin yahut hayvanların mide-i insaniyede ölümle, hayat-ı insaniyeye çıkmalarına menşe' olduğundan, "O mevt, onların hayatından daha muntazam ve mahlûk" denilir.

İşte en edna tabaka-i hayat olan hayat-ı nebatîyenin mevti böyle mahlûk, hikmetli ve intizamlı olsa, tabaka-i hayatın en ulvîsi olan hayat-ı insaniyenin başına gelen mevt, elbette yeraltına girmiş bir çekirdeğin hava âleminde bir ağaç olması gibi, yeraltına giren bir insan da âlem-i berzahta elbette bir hayat-ı bâkiye sümbülü verecektir.

Amma mevt nimet olduğunun ciheti ise, çok vücuhundan dört veçhine işaret ederiz.

• **Birincisi:** Ağırlaşmış olan vazife-i hayattan ve tekâlif-i hayatiyeden azat edip, yüzde doksan dokuz ahabbına kavuşmak için, âlem-i berzahta bir visal kapısı olduğundan, en büyük bir nimettir.

• **İkincisi:** Dar, sıkıntılı, dağdağalı, zelzeleli dünya zindanından çıkarıp, vüs'atlı, sürurlu, ızdırapsız bâkî bir hayata mazhariyetle, Mahbub-u Bâkî'nin daire-i rahmetine girmektir.

ahbab: dostlar.
âlem-i berzah: ruhların kıyamete kadar kalacakları âlem.
ayn-ı hayat: hayat pınarı; hayatın ta kendisi.
azat etmek: serbest bırakmak.
bâkî: ebedî, sonsuz; sürekli ve kalıcı.
cihet: yön.
çekirdek: tohum.
dağdağa: gürültü, patırtı; ızdırap ve telâş.

daire-i rahmet: rahmet da-iresi.
edna: en basit, en aşağı.
hava âlemi: atmosfer.
hayat-ı bâkiye: bitmeyen, sonsuz hayat, ahiret hayatı.
hayat-ı insaniye: insan hayatı.
hayat-ı nebatîye: bitkilerin hayatı.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye, yüksek bilgi.
hikmetli: ilâhî gayeye yönelik.

hükmünde: değerinde, yerinde.
ıztırap: aşırı acı, sıkıntı.
ibaret olan: meydana gelen, oluşan.
imtizacat-ı unsuriye: elementlerin birleşmesi, kaynaşması.
intizam: düzen, tertip.
Mahbub-u Bâkî: devamlı, ölümsüz sevgili, kalıcı sevgili; Allah.
mahlûk: Allah tarafından yaratılmış, yaratık.

mazhariyet: nail olma, kavuşma.
mebde-i hayat: hayatın başlangıcı.
menşe: esas, kaynak.
mevt: ölüm.
mide-i insaniye: insan midesi, insana ait sindirim organı.
muntazam: intizamlı, düzgün, düzenli.
nimet: lütuf, ihsan; iyilik, hayırlı hâl, faydalı şey.
sümbül: salkım çiçekli bir bitki.
sürur: sevinç.
tabaka-i hayat: hayat tabakası, hayat seviyesi, derecesi.
tekâlif-i hayatiye: hayatla ilgili sorumluluklar, hayatın gerekleri, külfetleri.
teşekkülât-ı zerreviye: atomların teşekkülü, şekillenmesi.
tezahür etmek: görünmek.
ulvî: yüksek, yüce.
vazife-i hayat: hayat görevi.
vecih: yön.
visal: kavuşma.
vücuh: yönler.
vüs'atlı: geniş.
zelzele: sarsıntı.
zîhayat: hayat sahibi, canlı.
zindan: hapishane.

• **Üçüncüsü:** İhtiyarlık gibi, şerait-i hayatiyeyi ağırlaştırarak birçok esbap vardır ki, mevti hayatın pek fevkinde nimet olarak gösterir. Meselâ, sana ızdırıp veren pek ihtiyar olmuş peder ve validen ile beraber, ceddin cetleri, sefalet-i hâlleriyile senin önünde şimdi bulunsaydı, hayat ne kadar nikmet, mevt ne kadar nimet olduğunu bilecektin. Hem meselâ, güzel çiçeklerin âşıkları olan güzel sineklerin, kışın şedaidi içinde hayatları ne kadar zahmet ve ölümleri ne kadar rahmet olduğu anlaşılır.

• **Dördüncüsü:** Nevm, nasıl ki bir rahat, bir rahmet, bir istirahatdir—hususan musibetzedeler, yaralılar, hastalar için. Öyle de, nevmin büyük kardeşi olan mevt dahi, musibetzedelere ve intihara sevk eden belâlarla müptelâ olanlar için ayn-ı nimet ve rahmettir. Amma ehl-i dalâlet için, müteaddit Sözlere kat'î ispat edildiği gibi, mevt dahi hayat gibi nikmet içinde nikmet, azap içinde azaptır; o, bahisten hariçtir.

ÜÇÜNCÜ SUAL: Cehennem nerededir?

Elcevap: ² لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ ¹ قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ

Cehennemin yeri, bazı rivayetle, “tahtelarz” denilmiştir.³ Başka yerlerde beyan ettiğimiz gibi, küre-i arz, hareket-i seneviyesiyle, ileride mecma-ı haşir olacak bir meydanın etrafında bir daire çiziyor. Cehennem ise, arzın o medar-ı senevîsi altındadır demektir. Görünmemeleri ve hissedilmemeleri, perdeli ve nursuz ateş olduğu içindir. Küre-i arzın seyahat ettiği mesafe-i azîmede pek çok mahlûkat

arz: yer, dünya.
âşık: çok aşırı seven, sevgili.
ayn-ı nimet ve rahmet: nimetin ve acımanın, merhametin tâ kendisi.
azap: şiddetli ceza acı, büyük sıkıntı.
bahis: konu.
belâ: musibet, afet.
beyan: anlatma, açıklama, bildirme.
cet: dede, büyük baba.
ehl-i dalâlet: yoldan çıkanlar; iman İslâmdan çıkmış olanlar; azgın ve sapkın kimseler.
esbap: sebepler.
fevkinde: üstünde.
hareket-i seneviye: yıllık hareket.
hariç: dışında.
hususan: bilhassa, özellikle.
ızdırıp: acı, sıkıntı.
ispat etmek: doğruyu delillerle göstermek.
istirahat: dinlenme.
kat'i: kesin.
küre-i arz: yer küre.
mahlûkat: Allah tarafından yaratılanlar, yaratık.
mecma-i haşir: ikinci diriliş olan haşirde toplanma yeri.
medar-ı senevî: dünyanın güneş etrafında bir senede döndüğü yörünge.
mesafe-i azime: büyük uzaklık.
meselâ: örnek olarak.
mevt: ölüm.
musibetzedede: belâyâ uğrayan.
müptelâ: düşkün, tutulmuş.

1. De ki: Ona dair bilgi Allah katındadır. (Mülk Suresi: 26.)

2. Gaybî Allah'tan başka kimse bilemez. [Ayet ve hadisten muktebes (Bkz. Neml Suresi: 65; Tirmizî, Sevabü'l-Kur'ân: 7.)]

3. Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 1:281; Hâkim, Müstedrek, 4:568.

müteaddit: çeşitli, birçok.

nevm: uyku.

nikmet: nimetsizlik, ceza, şiddetli ceza.

nimet: lütuf, ihsan; iyilik, hayırlı hâl, faydalı şey.

nur: ışık, aydınlık.

peder: baba.

rahmet: acıma, merhamet

etme, esirgeme, bağışlama,

sefkat gösterme.

rivayat: rivayetler; nakledilen, haber veya sözler.

sefalet-i hâller: hâllerinin sefilliği, perişanlığı.

sevk etmek: yönlendirmek;

sürüklemek, götürmek, itmek.

sual: soru.

sedait: şiddetler, zorluklar; eziyetli, zahmetli, sıkıntılı durumlar, hâller.

şerait-i hayatiye: hayat şartları.

tahtelarz: yer altı.

valide: anne.

zahmet: sıkıntı, meşakkat.

var ki, nursuz oldukları için görünmezler. Kamer, nuru çekildikçe vücudunu kaybettiği gibi, nursuz çok küreler, mahlûklar, gözümüzün önünde olup göremiyoruz.

Cehennem ikidir; biri suğra, biri kübradır. İleride, suğra kübraya inkılâp edeceği ve çekirdeği hükmünde olduğu gibi, ileride ondan bir menzil olur.

Cehennem-i Suğra, yerin altında, yani merkezindedir. Kürenin altı, merkezidir. İlm-i tabakatülarzca malûmdur ki, ekseriya her otuz üç metre hafriyatta, bir derece-i hararet tezayüt eder. Demek, merkeze kadar, nısf-ı kutr-u arz altı bin küsur kilometre olduğundan, iki yüz bin derece-i harareti cami, yani iki yüz defa ateş-i dünyevîden şedit ve rivayet-i hadise ¹ muvafık bir ateş bulunuyor.

Şu Cehennem-i Suğra, Cehennem-i Kübraya ait çok vezaifi dünyada ve âlem-i berzahta görmüş ve ehadislerle işaret edilmiştir. Âlem-i ahirette, küre-i arz nasıl ki sekenesini medar-ı senevîsindeki meydan-ı haşre döker; öyle de, içindeki Cehennem-i Suğrayı dahi Cehennem-i Kübraya, emr-i İlâhî ile teslim eder. Ehl-i İtizalin bazı imamları, “Cehennem sonradan halk edilecektir” demeleri, hâl-i hâzırda tamamıyla inbisat etmediğinden ve sekenelerine tam münasip bir tarzda inkişaf etmediğinden galattır ve gabavettir.

Hem perde-i gayp içindeki âlem-i ahirete ait menzilleri dünya gözümüzle görmek ve göstermek için, ya kâinatı küçültüp iki vilâyet derecesine getirmeli, veyahut gözümüzü büyütüp yıldızlar gibi gözlerimiz olmalı ki, yerlerini

ilm-i tabakatülarz: arzın tabakalarından bahseden ilim, jeoloji.
imam: mezheple ilgili konularda kendisine uyulan ve önder olan kimse.

inbisat etmek: yayılmak, genişlemek.

inkılâp: bir hâlden diğer hale geçme, değişim, dönüşme.

inkişaf etmek: açılmak, ortaya çıkmak, görülmek.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kamer: ay.

kübra: en büyük.

küre: dünya, yeryüzü.

küre-i arz: yer küre, dünya.

mahlûk: Allah tarafından yaratılmış, yaratık.

mahsus: başkasında bulunmayan bir şeye veya kişiye has olan.

malûm: bilinen.

mana: anlam.

medar-ı senevî: dünyamızın güneş etrafında bir senede döndüğü yörünge.

menzil: yer.

meydan-ı haşir: ikinci diriliş yeri olan haşir meydanı.

muvafık: uygun.

münasip: uygun, yakışır.

nısf-ı kutr-u arz: dünyanın yarı çapı.

nur: ışık, aydınlık.

perde-i gayp: gayp perdesi, görünmeyen âlemin perdesi.

rivayet-i hadis: hadiste rivayet edilen, söylenen.

sekene: sakin olanlar, oturanlar; bir yerde kalanlar, oturanlar.

suğra: en küçük.

şedit: şiddetli.

teslim etmek: bir şeyi başka birine vermek, bırakmak.

tezayüt etmek: artma, çoğalma.

vezaif: vazifeler, işler.

vilâyet: il.

vücut: varlık.

1. Buharî, Bed'u'l-Hulk: 10; İbni Mâce, 77:7; Müslim, Cennet: 30; Tirmizî, Cehennem: 7; Müsned, 2:313.

âlem-i ahiret: ahiret âlemi.
âlem-i berzah: kabir âlemi, ruhların kıyamete kadar kalacakları âlem.
ateş-i dünyevî: bu dünyanın ateşi.
camî: toplayan, içine alan.
Cehennem-i Kübra: büyük Cehennem.
çekirdek: tohum.
dair: alâkalı, ilgili, ait.

derece-i hararet: sıcaklık derecesi.
ehadis: hadisler, Hz. Muhammed'e ait söz, emir ve fiiller.
ehl-i İtizal: Ehli Sünnet dairesi dışında bulunan Mutezile mezhebine bağlı olan.
ekseriya: çok defa.
emr-i İlâhî: Allah'ın emri.
gabavet: anlayışsızlık.
galat: yanlış, yanılma, hata.

gayp: gizli olan, göze görünmeyen.
hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir ve fiil.
hafriyat: yeri kazıp derinleştirmeler, kazılar.
hâl-i hâzır: şu zaman; şimdiki zaman, şimdiki hâl.
halk etmek: yaratmak.
hükümünde: değerinde, yerinde.

ahiret: kıyametten sonra kurulacak olan âlem.
âlem: dünya.
arz: yer, dünya.
azamet-i kudret: kudretin büyüklüğü.
azamet-i kudret ve intizam: güç ve düzenin yüceliği, büyüklüğü, ululuğu.
Cehennem-i Kübra: büyük Cehennem.
Cehennem-i Suğra: küçük Cehennem.
donanma: bayram günlerinde gemilerin ve resmi yerlerin ışık ve bayraklarla süslenmesi.
dünyevi: dünyaya ait
güya: sanki.
Hakim-i Zülkemat: kemal sahibi, her şeyi faydalı ve hikmetli yaratan Allah.
hararet: sıcaklık.
haşmet-i rububiyet: rablığın, idare ve terbiye ediciliğin haşmeti, heybeti, büyüklüğü.
hikmet-i İlâhiye: Allah'ın hikmeti, varlıkların yaratılmasındaki İlâhî gayeler.
hükümüne getirmek: yerine geçirmek, durumuna sokmak, hâline getirmek.
ihimal: olabirlik.
ism-i Hakim: Cenab-ı Hakkın hikmetle, faydaları takip ederek iş gören, manasındaki ismi.
işaret: işaretler.
Kadîr-i Zülcelâl: büyüklük sahibi ve her şeye gücü yeten Allah.
kamer: ay.
kemal-i hikmet: tam ve eksiksiz bir hikmet.
kemal-i hikmet ve intizam: düzen ve İlâhî amacın mükemmelliği.
malik: sahip.
medar-ı senevi: dünyamızın güneş etrafında bir senede döndüğü yörünge.
menzîl: yer.
mülk: varlık, saltanat; sahip olunan üzerinde tasarruf hakkı bul-

görüp tayin edelim. ¹ وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ , ahiret âlemine ait menziller, bu dünyevî gözümüzle görülmez. Fakat bazı rivayetin işaretiyle, ahiretteki Cehennem bu dünyamızla münasebettardır. Yazın şiddet-i hararetine ² مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ denilmiştir.

Demek, bu dünyevî, küçücük ve sönük akıl gözüyle o büyük Cehennem görülmez. Fakat ism-i Hakîm'in nuruyla bakabiliriz. Şöyle ki:

Arzın medar-ı senevîsi altında bulunan Cehennem-i Kübra, yerin merkezindeki Cehennem-i Suğrayı güya tevkil ederek bazı vezaifini gördürmüş. Kadîr-i Zülcelâl'in mülkü pek çok geniştir. Hikmet-i İlâhiye nereyi göstermiş ise, Cehennem-i Kübra oraya yerleşir.

Evet, bir Kadîr-i Zülcelâl ve emr-i ³ كُنْ فَيَكُونُ 'e malik

bir Hakîm-i Zülkemat, gözümüzün önünde, kemal-i hikmet ve intizam ile kameri arza bağlamış; azamet-i kudret ve intizam ile arzı güneşe raptetmiş; ve güneşi, seyyaratıyla beraber, arzın sür'at-i seneviyesine yakın bir sür'atle ve haşmet-i rububiyetiyle, bir ihtimale göre Şemsüşşûmus tarafına bir hareket vermiş; ve donanma elektrik lâmbaları gibi yıldızları saltanat-ı rububiyetine nuranî şahitler yapmış, onunla saltanat-ı rububiyetini ve azamet-i kudretini göstermiş bir Zat-ı Zülcelâl'in kemal-i hikmetinden ve azamet-i kudretinden ve saltanat-ı rububiyetinden uzak değildir ki, Cehennem-i Kübrayı elektrik lâmbalarının fabrikasının kazanı hükmüne getirip, ahirete bakan

1. Gerçek bilgi Allah katındadır.

2. Cehennem hararetindendir. (Hadis-i şerif: Keşfü'l-Hafâ, 29; Buharî, 1: 142, 162.)

3. "Ol!" der; o da olur. (Yâsin Suresi: 82.)

nan şey.

münasebettar: ilgili, alâkalı, bağlantılı.

nur: ışık, aydınlık.

nurani: nurlu.

raptetmek: bağlamak.

rivayat: rivayetler, nakledilen haber, söz veya olaylar.

saltanat-ı rububiyet: kâinatı

terbiye ve idare edici olan Allah'ın saltanatı.

seyyarat: gezegenler.

sür'at: çabukluk, hızılık.

sür'at-ı seneviye: dünyanın bir yıllık hareket ve hızı.

şahit: tanık, görgü tanığı.

Semsüşşûmus: güneşler güneşi denilen galaksi veya yıldız kümesi.

dız kümesi.

şiddet-i hararet: sıcaklığın şiddeti.

taayin etmek: belirlemek.

tevkil etmek: vekil etmek, geçici olarak görevlendirmek.

vezaif: vazifeler, görevler.

Zat-ı Zülcelâl: celâl ve büyüklük sahibi zat, Allah.

semanın yıldızlarını onunla iş'al etsin, hararet ve kuvvet versin. Yani, âlem-i nur olan Cennetten yıldızlara nur verip, Cehennemden nâr ve hararet göndersin; aynı hâlde, o Cehennemin bir kısmını ehl-i azaba mesken ve mahbes yapsın.

Hem bir Fâtır-ı Hakîm ki, dağ gibi koca bir ağacı, tırnak gibi bir çekirdekte saklar. Elbette, o Zat-ı Zülcelâl'in kudret ve hikmetinden uzak değildir ki, küre-i arzın kalbindeki Cehennem-i Suğra çekirdeğinde Cehennem-i Kübrayı saklasın.

Elhâsıl: Cennet ve Cehennem, şecere-i hilkatten ebed tarafına uzanıp eğilerek giden bir dalın iki meyvesidir. Meyvenin yeri ise, dalın müntehasındadır.

Hem, şu silsile-i kâinatın iki neticesidir. Neticelerin mahalleri, silsilenin iki tarafındadır. Süflîsi, sakili aşağı tarafında; nuranîsi, ulvîsi yukarı tarafındadır.

Hem, şu seyl-i şuunatin ve mahsulât-ı maneviye-i arziyenin iki mahzenidir. Mahzenin mekânı ise, mahsulâtın nev'ine göre, fenası altında, iyisi üstündedir.

Hem, ebede karşı cereyan eden ve dalgalanan mevcudat-ı seyyalenin iki havzıdır. Havzın yeri ise, seylin durduğu ve tecemmu ettiği yerdedir. Yani habisatı ve müzahrefatı esfelde, tayyibatı ve safiyatı âlâdadır.

Hem, lütuf ve kahrın, rahmet ve azametinin iki tecelligâhıdır. Tecelligâhın yeri ise, her yerde olabilir. Rahman-ı Zülcemal ve Kahhar-ı Zülcelâl nerede isterse tecelligâhını açar.

âlâ: en yüksek, en yüce.
âlem-i nur: nur âlemi.
azamet: büyüklük, ululuk.
Cehennem-i Kübra: büyük Cehennem.
Cehennem-i Suğra: küçük Cehennem.
cereyan etmek: bir tarafa doğru akmak.
çekirdek: tohum.
ebed: sonsuzluk.
ehl-i azap: azap ve ceza görecekler.
elhâsıl: sonuç olarak.

esfel: en aşağı.
Fâtır-ı Hakîm: her şeyi bir maksada uygun ve hikmetli bir şekilde yaratan Allah.
fena: kötü, çirkin.
habisat: kötü ve pis şeyler.
hararet: sıcaklık, ısı.
havz: havuz.
hikmet: ilâhî gaye, yüksek bilgi.
iş'al etmek: parlak hale getirmek, parlatmak.
Kahhar-ı Zülcelâl: her an kahretmeye gücü yeten bü-

yüklük sahibi Allah.
kahr: üstün gelerek mahvetme; Allah'ın şiddetli ve azap verici vasıflarının tecellisi.
kudret: kuvvet, iktidar.
küre-i arz: yer küre.
lütuf: iyilik, ihsan.
mahal: yer.
mahbes: zindan.
mahsulât: meydana gelen, elde edilen şeyler; ürünler, neticeler.
mahsulât-ı maneviye-i arziye: yerikürenin manevî mah-

sulâtı, neticeleri.
mahzen: içinde eşya saklanacak yer, yer altı, bodrum; depo.
mekân: yer.
mesken: kalınacak, oturulacak yer.
mevcudat-ı seyyale: akıp giden varlıklar.
münteha: son, uç.
müzahrefat: süprüntüler, pislikler, çöpler.
nâr: ateş.
netice: sonuç.
nev: tür, çeşit, cins.
nur: parıltı, ışık, aydınlık.
nuranî: nurlu.
Rahman-ı Zülcemal: güzellik ve merhamet sahibi Allah.
rahmet: acıma, merhamet etme, şefkat gösterme.
safiyat: safi ve temiz olanlar.
sakil: ağır, ağırlığı çok; çirkin.
sema: gökyüzü.
seyl: şiddetli akma, akıntı.
seyl-i suunat: Allah'ın icraatının daima görünmesi ve hakikî müessir olan Allah'ın iradesiyle devamlı olan, cereyan eden her çeşit hadiseler.
silsile: zincir, birbirini takip eden şeylerin meydana getirdiği sıra.
silsile-i kâinat: kâinat halkası, zinciri.
süflî: aşağı, bayağı, adî.
şecere-i hilkat: yaratılış ağacı.
tayyibat: iyi ve güzel şeyler.
tecelligâh: ilâhî kudret ve azametinin görüldüğü yer.
tecemmu: toplanma.
ulvî: yüksek, yüce.
Zat-ı Zülcelâl: celâl ve büyüklük sahibi zat, Allah.

Amma Cennet ve Cehennemin vücutları ise, Onuncu ve Yirmi Sekizinci ve Yirmi Dokuzuncu Sözlerde gayet kat'î bir surette ispat edilmiştir. Şurada yalnız bu kadar deriz ki: Meyvenin vücudu dal kadar ve neticenin silsile kadar ve mahzenin mahsulât kadar ve havzın ırmak kadar ve tecelligâhın, rahmet ve kahrın vücutları kadar kat'î ve yakîndir.

DÖRDÜNCÜ SUAL: Mahbuplara olan aşk-ı mecazî aşk-ı hakikîye inkılâp ettiği gibi, acaba ekser nâsta bulunan dünyaya karşı olan aşk-ı mecazî dahi bir aşk-ı hakikîye inkılâp edebilir mi?

Elcevap: Evet. Dünyanın fânî yüzüne karşı olan aşk-ı mecazî, eğer o âşık, o yüzün üstündeki zeval ve fenâ çirkinliğini görüp ondan yüzünü çevirse, bâkî bir mahbup arasa, dünyanın pek güzel ve âyine-i esma-i İlâhiye ve mezraa-i ahiret olan iki diğer yüzüne bakmaya muvaffak olursa, o gayrimeşru mecazî aşk, o vakit aşk-ı hakikîye inkılâba yüz tutar. Fakat bir şart ile ki, kendinin zail ve hayatıyla bağlı kararsız dünyasını, haricî dünyaya iltibas etmemektir. Eğer ehl-i dalâlet ve gaflet gibi kendini unutup, afaka dalıp, umumî dünyayı hususî dünyası zannedip ona âşık olsa, tabiat bataklığına düşer, boğulur. Meğer ki, harika olarak bir dest-i inayet onu kurtarsın. Şu hakikati tenvir için şu temsile bak:

Meselâ, şu güzel, ziynetli odanın dört duvarında, dördümüze ait dört endam âyinesi bulunsa, o vakit beş oda olur: biri hakikî ve umumî, dördü misalî ve hususî.

afak: dünya, gözle görülen âlem.
âşık: birine, bir şeye tutkun, çok aşırı seven.
âşk-ı hakikî: gerçek aşk; İlâhî aşk; Allah aşkı.
âşk-ı mecazî: mecazî, dünyevî aşk; dünyaya karşı gösterilen aşırı arzu, istek.
âyine-i esma-i İlâhiye: Cenab-ı Allah'ın isimlerinin aynası.
bâkî: ebedî, sonsuz; yok olmayan, sürekli ve kalıcı.
dest-i inayet: yardım eli.
ehl-i dalâlet ve gaflet: azgın, sapkın ve nefsinin arzularına uyan kimseler.
ekser: pek çok.
endam âyinesi: boy aynası.
fânî: ölümlü, geçici.
fenâ: yok olma, ölümlülük.
gayet: son derece, çok.
gayrimeşru: helâl olmayan, dine aykırı olan.
hakikat: gerçek.
hakikî: gerçek.
haricî: dışandaki.
havz: havuz.
hususî: özel.
iltibas etmek: karıştırmak.
inkılâp: bir hâlden diğer hale geçme değişim, dönüşme.
ispat: doğruyu delillerle gösterme.

kahr: üstün gelerek mahvetme; Allah'ın şiddetli ve azap verici vasıflarının tecellisi.
kat'î: kesin.
mahbup: sevgili.
mahsulât: elde edilen ürün.
mahzen: içinde eşya saklanacak yer, yer altı, bodrum, depo.
mecazi aşk: geçici ve kaybolup giden şeylere duyulan aşk; nefis ve şehvet arzusuna dayalı aşk.
meğer: ancak, yalnız.

meselâ: örnek olarak.
mezraa-i ahiret: ahiretin tarlası.
misal: benzer, örnek.
muvaflak: başarılı.
nâs: insanlar.
netice: sonuç.
rahmet: acıma, merhamet etme, şefkat gösterme.
silsile: zincir, birbirini takip eden şeylerin meydana getirdiği sıra.
sual: soru.
suret: şekil, tarz, biçim.

tabiat: maddî âlem; kâinat, âlem ve içindikiler.
tecelligâh: İlâhî kudret ve azametinin görüldüğü yer.
temsil: örnek, benzetme.
tenvir: aydınlatma.
umumî: herkese ait, genel.
vücut: var olma, varlık.
yakîn: kesin şüpheden sıyrılarak bilme; kesin ve sağlam bilgi.
zail: sona eren, yok olan.
zeval: sona erme, yok olma.
ziynet: süs.

Her birimiz kendi âyinemiz vasıtasıyla, hususî odamızın şeklini, hey'etini, rengini değiştirebiliriz. Kırmızı boya vursak, kırmızı; yeşil boyasak, yeşil gösterir. Ve hakeza, âyinede tasarrufla çok vaziyetler verebiliriz. Çirkinleştirir, güzelleştirir, çok şekillere koyabiliriz. Fakat haricî ve umumî odayı ise kolaylıkla tasarruf ve tağyir edemeyiz. Hususî oda ile umumî oda hakikatte birbirinin aynı iken, ahkâmda ayırırlar. Sen bir parmakla odanı harap edebilirsin; ötekinin bir taşını bile kımıldatamazsın.

İşte, dünya süslü bir menzildir. Her birimizin hayatı bir endam âyinesidir. Şu dünyadan her birimize birer dünya var, birer âlemimiz var. Fakat direği, merkezi, kapısı hayatımızdır. Belki o hususî dünyamız ve âlemimiz, bir sahifedir, hayatımız bir kalem—onunla sahife-i a'malimize geçecek çok şeyler yazılıyor.

Eğer dünyamızı sevdikse, sonra gördük ki, dünyamız, hayatımız üstünde bina edildiği için, hayatımız gibi zail, fânî, kararsızdır, hissedip bildik. Ona ait muhabbetimiz, o hususî dünyamız âyine olduğu ve temsil ettiği güzel nukuş-u esma-i İlâhiyeye döner, ondan cilve-i esmaya intikal eder.

Hem o hususî dünyamız, ahiret ve Cennetin muvakkat bir fidanlığı olduğunu derk edip, ona karşı şedit hırs ve talep ve muhabbet gibi hissiyatımızı onun neticesi ve semeresi ve sümbülü olan uhrevî fevaidine çevirsek, o vakit o mecazî aşk hakikî aşka inkılâp eder.

ahiret: kıyametten sonra kurulacak olan âlem.
ahkâm: hükümler, kararlar; yönetmeler.
âlem: dünya.
âyine: ayna.
bina etmek: yapmak, kurmak.
cilve-i esma: Allah'ın isimlerinin tecellisi, cilvesinin görünmesi.
derk etmek: anlamak.
endam âyinesi: boy aynası.
fânî: ölümlü, geçici.

fevaid: menfaatler, faydalar.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
hakikatte: gerçekte.
hakikî aşk: gerçek aşk, İlâhî aşk, Allah aşkı.
harap etmek: alt üst etmek, bozmak, yıkmak.
haricî: dışarıya ait.
hey'et: görünüş.
hissiyat: hisler, duygular.
hususî: özel.
inkılâp: bir hâlden diğer hale geçme, değişim, dönüşüm.
intikal etmek: geçmek, bir

meseleden diğer bir hususu veya neticeyi anlamak.
mecazî aşk: mecazî, dünyevî aşk; dünyaya karşı gösterilen aşırı arzu, istek.
menzil: yer.
muhabbet: sevgi.
muvakkat: geçici.
netice: sonuç.
nukuş-u esma-i İlâhiye: Cenab-ı Allah'ın isimlerinin nakışları.
sahife: sayfa.
sahife-i a'mal: amellerin,

yaptığımız iyi veya kötü işlerin yazıldığı sayfa.
semere: meyve.
sümbül: salkım çiçekli bir bitki.
şedit: şiddetli.
tağyir etmek: bozmak, başkalaştırmak.
talep: istek.
tasarruf: kullanma; değişiklikler yapma.
temsil etmek: bir şeyin sembolü olmak.
uhrevî: ahirete ait.
umumî: genele ait.
vasıta: aracı.
vaziyet: şekil.
zail: yok olan, sona eren.

Yoksa, ¹ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

sırrına mazhar olup, nefsinı unutup, hayatın zevalini düşünmeyerek hususî, kararsız dünyasını aynı umumî dünyaya gibi sabit bilip kendini lâyemut farz ederek dünyaya sapsansa, şedit hissiyat ile ona sarılsa, onda boğulur gider. O muhabbet onun için hadsiz belâ ve azaptır. Çünkü, o muhabbetten yetimâne bir şefkat, me'yusâne bir rikkat tevellüt eder. Bütün zîhayatlara acır, hatta güzel ve zevale maruz bütün mahlûkata bir rikkat ve bir firakat hisseder; elinden bir şey gelmez, ye's-i mutlak içinde elem çeker.

Fakat gafletten kurtulan evvelki adam, o şedit şefkatin elemine karşı ulvî bir tiryak bulur ki, acıdığı bütün zîhayatların mevt ve zevalinde bir Zat-ı Bâkî'nin bâkî esmasının daimî cilvelerini temsil eden âyine-i ervahları bâkî görür; şefkati bir sürura inkılâp eder. Hem zeval ve fenâya maruz bütün güzel mahlûkatın arkasında bir cemal-i münezzeh ve hüsnümukaddes ihsas eden bir nakış ve tahsin ve sanat ve tezyin ve ihsan ve tenvir-i daimîyi görür. O zeval ve fenâyı, tezyid-i hüsn ve tecdid-i lezzet ve teşhir-i sanat için bir tazelandirmek şeklinde görüp, lezzetini ve şevkini ve hayretini ziyadeleştirir.

² الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Saîd Nursî

1. Allah'ı unutanlar gibi olmayın ki, Allah da onlara kendi akıbetlerini unutturmuştur. Onlar, yoldan çıkmış kimselerdir. (Haşır Suresi: 19.)

2. Bâkî olan yalnız Allah'tır.

âyine-i ervah: ruhlar aynası.

azap: sıkıntı, ızdırap.

bâkî: ebedî, sonsuz, sürekli ve kalıcı.

belâ: musibet, sıkıntı.

cemal-i münezzeh: her türlü kusur ve çirkinlikten uzak ve münezzeh olan ilâhî güzellik.

cilve: Allah'ın isimlerinin tecellisi eşya ve insanda, ilâhî kudret eserlerinin belirip görünmesi.

daimî: sürekli, devamlı.

elem: üzüntü, tasa, kaygı, acı.

esma: isimler.

evvelki: önceki.

farz etmek: varsaymak.

fenâ: yok olma, son bulma.

firakat: ayrılık.

gaflet: Allah'tan uzaklaşıp nefsinin arzularına dalmak.

hadsiz: sınırsız.

hayret: hayranlık

hissiyat: hisler, duygular.

hususî: özel.

hüsnümukaddes: tertemiz ve takdis edilmiş olan ilâhî güzellik.

ihsan: iyilik etme, lütuf.

ihsas etmek: hissettirmek.

inkılâp: değişim, dönüşme.

lâyemut: ölmez, ölümsüz.

mahlûkat: Allah tarafından yaratılanlar, yaratıklar.

maruz: uğramış.

mazhar olmak: bir şeyin görüldüğü yer olmak.

mevt: ölüm.

me'yusâne: ümitsizce.

muhabbet: sevgi.

nakış: süs, işleme.

rikkat: merhamet etme, acıma.

sanat: bir şeyi yapmada gösterilen ustalık, hüner.

sürur: sevinç.

şedit: şiddetli.

şefkat: acıyarak ve esirgerek sevmek.

şevk: şiddetli arzu, aşırı istek; keyif nese.

tahsin: süsleme, güzelleştirme.

tecdid-i lezzet: lezzet yenilenmesi.

temsil eden: sembolü olan.

tenvir-i daimî: sürekli nurlandırma, aydınlatma.

teşhir-i sanat: sanatın sergilenmesi.

tevellüt etmek: doğmak.

tezyid-i hüsn: güzelliğin artırılması, çoğaltılması.

tezyin: süsleme, ziynetlendirme.

tiryak: çare, ilaç.

ulvî: yüksek, yüce.

umumî: genel, herkese ait.

ye's-i mutlak: tam ümitsizlik.

yetimâne: yetimler gibi.

Zat-ı Bâkî: yok olmayan, sü-

rekli ve kalıcı olan, bütün varlıklar yok olurken yok olmayan ve bütün varlıklar yok olduktan sonra da zatıyla var olacak tek varlık olan Allah'ın zatı.

zeval: sona erme, yok olma.

zîhayat: hayat sahibi, canlı.

ziyadeleşme: arttırma.

İkinci Mektup

* İkinci Mektup, Barla'da 1930'da Türkçe olarak telif edilmiştir.

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۝۱ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبَحُ بِحَمْدِهِ ۝۲

O mezkûr ve malûm talebesinin hediyesine karşı cevaptan bir parçadır.

SALİSEN: Bana bir hediye gönderdin; gayet ehemmiyetli bir kaidemi bozmak istersin. Ben demiyorum ki, “Kardeşim ve biraderzadem olan Abdülmecid ve Abdurrahman’dan kabul etmediğim gibi senden de kabul etmem.” Çünkü sen onlardan daha ileri ve ruhuma daha yakın olduğundan, herkesin hediyesi reddedilse, seninki bir defaya mahsus olmak üzere reddedilmez. Fakat bu münasebetle o kaidenin sırrını söyleyeceğim. Şöyle ki:

Eski Said minnet almazdı. Minnetin altına girmekten- se ölümü tercih ederdi. Çok zahmet ve meşakkat çektiği hâlde kaidesini bozmadı. Eski Said’in, senin bu bîçare kardeşine irsiyet kalan şu hasleti ise, tezehhût ve sun’î bir istiğna değil, belki dört beş ciddi esbaba istinat eder.

• **Birincisi:** Ehl-i dalâlet, ehl-i ilmi, ilmi vasita-i cer etmekle ittiham ediyorlar, “İlmi ve dini kendilerine medar-ı maişet yapıyorlar” deyip, insafsızcasına onlara hücum ediyorlar. Bunları fiilen tekzip lâzımdır.

1. Allah’ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

bîçare: caresiz.
biraderzade: kardeş çocuğu, yeğen.
ciddî: önemli.
din: kaideleri Allah tarafından belirlenen ve peygamberler vasıtasıyla insanlara tebliğ edilen, insanlara dünya ve ahirette saadet yollarını gösteren sistem.

ehemmiyet: önemli olma.
ehl-i dalâlet: doğru ve hak yoldan sapanlar, dalâlette olanlar.
ehl-i ilim: ilim sahipleri, bilimle uğraşanlar.
esbab: sebepler.
fiilen: yaparak, işleyerek.
haslet: özellik.
hediye: birine karşılıksız ola-

rak verilen şey.
hücum: saldırma.
ilim: bilgi.
insafsızca: acımasızca
irsiyet: soydan gelen.
istiğna: tok gözlülük; gereksinimsizlik.
istinat: dayanma.
ittiham: suçlama.
kaide: esas, kural.

kusur: eksiklik, özür.
lâzım: gerekli.
mahsus: hususî, özel.
malûm: bilinen.
medar-ı maişet: geçim kaynağı.
meşakkat: eziyet, zorluk.
mezkûr: zikredilen, adı geçen.
minnet: bir iyilik karşısında kendini manevî olarak borçlu hissetme.
münasebet: vesile.
noksan: eksiklik.
red: geri çevirme.
ruh: karakter, yaratılış.
salisen: üçüncü olarak.
sun’î: yapmacık.
sır: bir şeyin kavranması en zor ve ince yanı.
talebe: öğrenci.
tekzip: yalanlama.
tenzih: Allah’ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma.
tercih: seçme, yeğleme.
tezehhût: kendini ibadete verme.
vasita-i cer etmek: bir şeyi kazanç veya menfaate alet etmek.
zahmet: sıkıntı.

• **İkincisi:** Neşr-i hak için enbiyaya ittiba etmekle mükellefiz. Kur'ân-ı Hakîm'de, hakkı neşredenler

¹ **انْ أَجْرِي الْأَعْلَى اللَّهُ ۝ انْ أَجْرِي الْأَعْلَى اللَّهُ** diyerek,

insanlardan istiğna göstermişler. Sure-i Yâsin'de,

² **اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْئَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ** cümlesi, meselemiz

hakkında çok manidardır.

• **Üçüncüsü:** Birinci Sözde beyan edildiği gibi, Allah namına vermek, Allah namına almak lâzımdır. Hâlbuki, ekseriya ya veren gafildir; kendi namına verir, zımnî bir minnet eder. Ya alan gafildir; Mün'im-i Hakikiye ait şük-rü, senayı zahirî esbaba verir, hata eder.

• **Dördüncüsü:** Tevekkül, kanaat ve iktisat öyle bir hazine ve bir servettir ki, hiçbir şey ile değişilmez. İnsan-lardan ahz-ı mal edip o tükenmez hazine ve defineleri kapatmak istemem. Rezzak-ı Zülcelâl'e yüz binler şükre-diyorum ki, küçüklüğümden beri beni minnet ve zillet al-tına girmeye mecbur etmemiş. Onun keremine istina-den, bakıye-i ömrümü de o kaide ile geçirmesini rahme-tinden niyaz ediyorum.

• **Beşincisi:** Bir iki senedir çok emareler ve tecrübe-lerle kat'î kanaatim oldu ki, halkların malını, hususan zenginlerin ve memurların hediyelerini almaya mezun değilim. Bazıları bana dokunuyor; belki dokunduruluyor, yedirilmiyor, bazen bana zararlı bir surete çevriliyor. De-mek, gayrin malını almamaya manen bir emirdir ve al-maktan bir nehiydir.

ahz-ı mal: mal ve servet toplayıp biriktirmek.

bakıye-i ömür: ömrün geri kalan kısmı.

beyan: açıklama, izah, anlatma.

define: çok değerli şeyler, gömü, kıymetli esya.

ekseriya: çoğunlukla, çoklukla.

emare: alâmet, nişan.

emir: buyruk.

enbiya: nebîler, peygamberler.

esbap: sebepler.

gafil: gerçekleri görmeyen, sez-meyen, dikkatsiz, dalgın.

gayr: başka.

hak: doğru, gerçek.

hâlbuki: oysa ki.

halk: insanlar, topluluk.

hazine: değerli şeylerin konuldu-ğu yer.

hususan: bilhassa, özellikle.

iktisat: tutum, her hususta itidal üzere bulunma.

istiğna: çekinme, uzak durma.

istinat: dayanma.

ittiba: tâbi olma, uyma.

kaide: esas, kural.

kanaat: kismetine razı olma.

kat'i: kesin.

kerem: cömertlik, lütuf, ihsan.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve su-resinde sayısız hikmet ve fayda-lar bulunan Kur'ân.

lâzım: gerekli.

manen: manevî olarak.

manidar: ince manalı, anlamlı.

mecbur: zorunda kalma.

mesele: konu.

mezun: izinli.

minnet: bir iyilik karşısında ken-dini manevî olarak borçlu hisset-me.

mükâfat: karşılık, ödül.

mükellef: vazifeli, görevli.

Mün'im-i Hakiki: gerçek nimet verici olan Allah.

nam: ad.

nehiy: yasaklama.

1. Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir. • Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir. (Yunus Su-resi 72; Hûd Suresi: 29; Sebe Suresi: 47.)

2. Doğru yolda olan ve sizden bir ücret de istemeyen kimselere uyun. (Yâsin Suresi: 21.)

neşir: yayma.

neşr-i hak: hakkı yayma, neşretme.

niyaz: yalvarma, dua.

rahmet: acıma, merhamet etme, bağışlama.

Rezzak-ı Zülcelâl: her bir mahlûkunun rızıkını veren ce-lâl sahibi Allah.

sena: övme, övgü.

servet: zenginliği meydana getiren şey, zenginlik.

suret: biçim, şekil.

şükür: görülen bir iyiliğe kar-şılık hoşnutluk, memnunluk ifade etme, teşekkür.

tecrübe: deneyim, sinama.

tevekkül: Allah'a dayanma,

güvenme; gücünün yetmedi-ği yerde Allah'tan bekleme.

ücret: belli bir işe harcanan emeğin hakkı olarak verilen karşılık.

zahiri: görünürdeki.

zillet: hakirlik, horluk.

zımnî: üstü kapalı, örtülü, do-laylı şekilde.

Hem bende bir tevahhuş var; herkesi, her vakit kabul edemiyorum. Halkın hediyesini kabul etmek, onların hatırını sayıp istemediğim vakitte onları kabul etmek lâzım geliyor. O da hoşuma gitmiyor. Hem, tasannu ve temelluktan beni kurtaran bir parça kuru ekmek yemek ve yüz yamalı bir libas giymek, bana daha hoş geliyor. Gayrin en âlâ baklavasını yemek, en murassa libasını giymek ve onların hatırını saymaya mecbur olmak, bana nahoş geliyor.

• **Altıncısı:** Ve istiğna sebebinin en mühimi, mezhebimizce en muteber olan İbni Hacer diyor ki: “*Salâhat niyetiyle sana verilen bir şey, salih olmazsan kabul etmek haramdır.*”¹

İşte, şu zamanın insanları, hırs ve tamâ yüzünden, küçük bir hediyesini pek pahalı satıyorlar. Benim gibi günahkâr bir biçareyi, salih veya velî tasavvur ederek, sonra bir ekmek veriyorlar. Eğer, hâşâ, ben kendimi salih bilsem, o alâmet-i gururdur, salâhatin ademine delildir. Eğer kendimi salih bilmezsem, o malı kabul etmek caiz değildir. Hem ahirete müteveccih âmâl mukabil sadaka ve hediye almak, ahiretin bâkî meyvelerini dünyada fânî bir surette yemek demektir.

2
اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Said Nursî

1. İbni Haceri'l-Heytemî, *Tuhfetü'l-Muhtâc Lişerhi'l-Minhâc*, 1:178.

2. Bâkî olan yalnız Allah'tır.

adem: yokluk.
ahiret: kıyametten sonra kurulacak olan âlem, öteki âlem.
âlâ: güzel, tatlı.
alâmet-i gurur: gurur belirtisi.
âmâl: ameller, işler.
bâkî: ebedî, daimî.
biçare: çaresiz.

caiz: yapılmasında sakınca olmayan.
delil: bir meseleyi ispata yarayan şey, bürhan, kanıt.
fânî: ölümlü, geçici.
gayr: başka.
günahkâr: günah işleyen.
halk: insanlar.
haram: İslâmiyetçe yasaklanan işler.

hâşâ: Allah saklasın.
hatır saymak: önem vermek, önemsemek.
hediye: birine karşılıksız olarak verilen şey, armağan.
hoş: iyi, güzel, zevk verici.
hoşa gitmek: iyi karşılamak, zevk almak.
hırs: aç gözlülük.
istiğna: sakınma, uzak dur-

ma.
kabul etmek: buyur etmek; almak.
lâzım gelmek: gerekmek.
libas: elbise.
mecbur olmak: zorunda kalmak.
mezhep: dinde anlayış ve ibadet yolu, dinde tutulan yol.
mukabil: karşılık.
murassa: süslü.
muteber: itibarlı, geçerli, değerli, kıymetli.
mühim: önemli.
müteveccih: yönelik, yönelen.
nahoş: hoş olmayan, zevk veremeyen.
niyet: maksat.
sadaka: Allah rızası için ihtiyaç sahibi fakirlere yapılan yardım.
salâhat: dindarlıkta çok ileri olma hâli.
salih: dinin emirlerine uyan ve hayırlı iş yapan, dindar kişi.
sebeb: neden.
suret: biçim.
tama: hırsla isteme, aç gözlülük.
tasannu: yapmacık, zorlayarak bir şeyi olduğundan daha değerli gösterme.
tasavvur: düşünme.
temelluk: dalkavukluk, yaltaklanma.
tevahhuş: yalnızlaşma, yabancılaşma.
vakit: zaman.
veli: ermiş, Allah dostu.
yama: delik, yırtık veya eski bir yeri onarmak için kullanılan uygun parça.

* Üçüncü Mektup, Bar-la'da 1930'da Türkçe olarak telif edilmiştir.

Üçüncü Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۞ ۱ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبَحُ بِحَمْدِهِ ۲

O malûm talebesine gönderilen mektubun
bir parçasıdır.

HAMİSEN: Bir mektupta, buradaki hissiyatıma hissedar olmak arzusunu yazmıştın. İşte binden birini işit.

Bir gece, yüz tabakalık irtifada, bir katran ağacının başındaki yuvada, semanın yıldızlarla yaldızlanmış güzel yüzüne baktım; Kur'ân-ı Hakîm'in

فَلَا أَقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ۝ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ۳

kaseminde ulvî bir nur-u i'caz ve parlak bir sır-ı belâgat gördüm. Evet, seyyar yıldızlara ve istitar ve intişarlarına işaret eden şu ayet, gayet âlî bir nakş-ı sanat ve âlî bir levha-i ibret, nazar-ı temaşaya gösteriyor.

Evet, şu seyyareler, kumandanları olan güneşin daire-sinden çıkıyorlar, sabit yıldızlar dairesine girerek semada yeni yeni nakışları ve sanatları gösteriyorlar. Bazen kendileri gibi parlak bir yıldız omuz omuza verir güzel bir vaziyet gösteriyorlar. Bazen küçük yıldızlar içine girip bir kumandan suretini gösteriyorlar. Hususıyla bu mevsimde, akşamdan sonra, ufukta Zühre yıldızı ve fecirden evvel diğer parlak bir arkadaşı, gayet şirin ve güzel bir vaziyet gösteriyorlar. Sonra, vazife-i teftişyelerini ve

âlî: yüce, yüksek.
arzu: istek, heves.
ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.
bazen: ara sıra.
evvel: önce.
fecir: sabah.
gayet: son derece, oldukça.
hamisen: beşinci olarak.
hissedar: ortak.
hissiyat: hisler, duygular.
hususuyla: özellikle.
intişar: yayılma.
irtifa: yükseklik.
istitar: kapanma, örtünme.
kasem: yemin.
kumandan: komutan.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
kusur: noksan, özür, kabahat.
levha-i ibret: ibret levhası.
malûm: bilinen.
nakış: süs.
nakş-ı sanat: sanat süsü.
nazar-ı temaşa: seyir gözü, seyir bakışı.

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.
2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)
3. Yemin olsun gizlenen ve açığa çıkan yıldızlara. (Tekvir Suresi: 15-16.)

noksan: eksiklik.
nur-u i'caz: mu'cizelik nuru.
sanat: bir şeyi yapmada gösterilen ustalık.
sema: gökyüzü.
seyyar: gezici.
seyyare: gezegen.
sırr-ı belâgat: belâgat sırrı, hâlin gerektirdiğine en uygun

şekilde söz söyleme özelliği.
suret: görüntü, biçim.
tabaka: kat, katman.
talebe: öğrenci.
tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden uzak ve yüce tutma.
tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tut-

ma.
ulvî: yüksek, yüce.
vazife-i teftişye: kontrol görevi.
vaziyet: hâl, durum.
yaldız: süsleme.
yemin: and.
Zühre Yıldızı: Çoban Yıldızı, Venüs.

nakş-ı sanatta mekiklik hizmetini ifadan sonra yine dönüp, sultanları olan güneşin şaşaalı dairesine girip gizleniyorlar. Şimdi şu *hunnes*, *künnes* tabir edilen seyyarelere şu zeminimizi kâinat fezasında birer gemi, birer tayyare suretinde kemal-i intizamla döndüren ve seyrü-seyahat ettiren Zâtın haşmet-i rububiyetini ve şaşaa-i saltanat-ı ulûhiyetini güneş gibi parlaklığıyla gösteriyorlar.

Bak bir saltanatın haşmetine ki, gemileri ve tayyareleri içinde öyleleri var ki, bin defa küre-i arz kadar bir cesamette ve bir saniyede sekiz saat mesafeyi kateden sür'atidir. İşte, böyle bir Sultana ubudiyet ve imanla intisap etmek ve şu dünyada Ona misafir olmak, ne kadar âlî bir saadet, ne derece büyük bir şeref olduğunu kıyas et.

Sonra kamere baktım,

¹ وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ayetinin gayet parlak bir nur-u i'cazı ifade ettiğini gördüm. Evet, kamerin takdiri ve tedviri ve tedbir ve tenviri ve zemine ve güneşe karşı gayet dakik bir hesaplama vaziyetleri o kadar hayretfeza, o derece harikadır ki, "Onu öyle tanzim eden ve takdir eden bir Kadîr'e hiçbir şey ağır gelmez; onu öyle yapan her şeyi yapabilir" fikrini, temaşa eden her bir zîşuura ders verir.

Hem öyle bir tarzda güneşi takip ediyor ki, bir saniye kadar yolunu şaşırmıyor, zerre kadar vazifesinden geri kalmıyor. Dikkatle bakana ² سُبْحَانَ مَنْ تَحِيرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ dedirtiyor. Hususan Mayıs'ın ahirinde olduğu gibi, bazı

her şeye gücü yeten Allah.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kamer: ay.

katetme: yol alma.

kemal-i intizam: tam ve eksiksiz düzen.

kıyas: karşılaştırma.

küre-i arz: dünya, yer küre.

mekik: nakış yapmada kullanılan alet.

menzil: yer, durak.

mesafe: uzaklık, ara.

misafir: konuk.

nakş-ı sanat: sanat süsü.

nur-u i'caz: mu'cizenin aydınlığı, nuru, mu'cizelik nuru.

saadet: mutluluk.

saltanat: hâkimiyet, otorite.

seyrüseyahat: gezip dolaşma, hareket etme ve yolculuk yapma.

seyyare: gezegen, yıldız.

sultan: hükümdar.

suret: biçim, görünüş.

sür'at: çabukluk, hız.

şaşaa-i saltanat-ı ulûhiyet: Cenab-ı Hakkın, şaşaalı saltanatının büyüklüğü, gösterişliliği.

şaşaalı: parlak.

şeref: onur.

tabir: ifade.

takdir: Allah'ın ilmiyle belli bir düzen verilmesi; ölçme, biçme; ölçülü hareket.

tanzim: düzenleme, tertipleme.

tarz: biçim, suret.

tayyare: uçak.

tedvir: çevrilme, döndürülme.

temaşa: hayretle ve dikkatle bakma.

tenvir: nurlandırma.

ubudiyet: kulluk.

vazife: görev.

vaziyet: durum, hâl.

Zat: azamet ve ululuk sahibi Allah.

zemin: yeryüzü.

zerre: en küçük parça.

zîşuur: akıl, suur sahibi.

1. Aya gelince, onun için de menziller takdir ettik ki, kurumuş hurma dalının ince yay hâlini alıncaya kadar incilir. (Yâsin Suresi: 39.)

2. Sanatında akılları hayrete düşüren Zat her türlü kusur ve noksandan münezzehtir.

ahir: son.

âlî: yüce, yüksek.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

cesamet: büyüklük, irilik.

dakik: dikkatli, ölçülü.

feza: ucu bucağı bulunmayan boşluk, uzay.

gayet: son derece.

harika: olağanüstü.

haşmet: ihtişam, heybet.

haşmet-i rububiyet: rablığın, idare ve terbiye ediciliğinin haşmeti.

hayretfeza: hayreti arttırıcı.

hunnes künnes: takım yıldızlar, gündüz gizlenen gece görünen seyyar yıldızlar.

hurma: hurma ağacının meyvesi, hurma ağacı.

hususan: bilhassa, özellikle.

ifa: yerine getirme.

ifade: anlatma.

iman: inanma, itikat.

intisap: mensup olma, bağlanma.

Kadîr: kudret sahibi olan ve

acıp: şaşılan ve hayret uyandıran şey.
âlî: yüce, yüksek.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
belâgat: sözün düzgün, kusursuz, yerinde, hâlin ve makamın icabına göre söylenmesi.
ehl-i fikir: tefekkür sahipleri, düşünmeye önem verenler.
fesühbanallah: "Allah bütün noksanlıklardan münezzehtir," anlamında olup hayret ifadesidir.
feza-i kâinat: uzay.
galî: değerinden çok pahalı olan.
garip: şaşılacak, bambaşka.
gaybî: göze görünmeyenlere ait.
güya: sanki.
hatır: zihin, fikir, hafıza.
hayal: insanın zihninde tasarlayıp, canlandırdığı şey
hayran etmek: şaşırtmak, hayrette bırakmak.
hilâl: yeni ay.
hurma: hurma ağacının meyvesi, hurma ağacı.
kıraat: okuma.
kusur: noksan, özür.
küre-i arz: dünya, yer küre.
letafet: lâtiflik, hoşluk.
levha: manzara, görüntü, perde.
manzara: bakılıp seyredilen yer.
masraf: harcama.
menzil: yer, durak.
merkûb: üzerine binilmiş, binek.
mest: keyifle kendinden geçme.
mevki: yer, makam.
muhteşem: görkemli, debdebeli.
musahhar: boyun eğen, emir altına giren.
münezzeh: tenzih edilmiş, uzak.
noksan: eksiklik.
nurani: nurlu.
nükte-i imaniye: ince ve manidar imanî husus.
perde: örtü.
rizık: yiyecek, içecek şey, ilâhî nimetler.
sair: diğer, başka.
salkım: ana saptan çıkan yan çiçeklerin, sapları hep aynı uzunlukta olan çiçek durumu.
sefine: gemi.
sema: gök.

vakitte ince hilâl şeklinde Süreyya menziline girdiği vakit, hurma ağacının eğilmiş beyaz bir dalı suretini ve Süreyya bir salkım suretini gösterdiğinden, o yeşil sema perdesi arkasında, hayale nuranî büyük bir ağacın vücudunu tahayyül ettirir. Güya, o ağaçtan bir dalının bir sivri ucu o perdeyi delmiş, bir salkımıyla beraber başını çıkarmış, Süreyya ve hilâl olmuş; ve sair yıldızlar da o gaybî ağacın meyveleri olduğunu hayale telkin eder. İşte,

¹ **كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ** teşbihinin letafetini, belâgatini gör.

Sonra, ² **هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا**

ayeti hatırıma geldi ki, zemin musahhar bir sefine, bir merkûb olduğunu işaret ediyor. O işaretten, kendimi feza-i kâinatta sür'atle seyahat eden pek büyük bir geminin yüksek bir mevkiinde gördüm. At ve gemi gibi bir merkûba binildiği zaman, kıraati sünnet ³ olan ⁴ **سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ** ayetini okudum.

Hem gördüm ki, küre-i arz, şu hareketle, sinema levhalarını gösteren bir makine vaziyetini aldı, bütün semavatı harekete getirdi, bütün yıldızları muhteşem bir ordu gibi sevke başladı. Öyle şirin ve yüksek manzaraları gösterdi ki, ehl-i fikri mest ve hayran eder. "Fesühbanallah," dedim. "Ne kadar az bir masrafla ne kadar çok ve büyük ve garip ve acip, âlî ve galî işler görülüyor!" Bu noktadan, iki nükte-i imaniye hatıra geldi.

1. Kurumuş hurma dalının ince yay hâli gibi. (Yâsin Suresi: 39.)

2. Üzerinde gezin Allah'ın verdiği nızaktan yiyin diye yeryüzünü sizin emrinize veren Odur. (Mülk Suresi: 15.)

3. Müslim, Hac: 425; Ebu Davud, Cihad: 72,74; Tirmizî, Daavat: 46.

4. Her türlü kusur ve noksandan münezzehtir olan o Allah ki, bunu bizim hizmetimize verdi. Yoksa biz buna güç yetiremezdik. (Zuhruf Suresi: 13.)

semavat: gökler.

sevk: önüne katıp sürme.

seyahat: yolculuk.

suret: biçim, görünüş.

sünnet: Hz. Peygamberin yaptığı ve Müslümanların da

yapmayı âdet edindiği ibadetler.

sür'atle: hızla.

Süreyya: Ülker Yıldızı, Pervin.

tahayyül: hayale getirme.

telkin: fikir aşılama.

teşbih: benzetme.

vaziyet: durum, hâl.

vücut: varlık.

Zat: azamet ve ululuk sahibi Allah.

zemin: yer, dünya.

• **Birincisi:** Birkaç gün evvel bir misafirim bana sual etti. O şüpheli sualin esası şudur: “Cennet ve Cehennem pek çok uzaktırlar. Haydi, ehl-i Cennet lütf-u İlâhî ile berk ve burak gibi uçarak haşirden geçerler, Cennete giderler. Fakat, ehl-i Cehennem, sakil cisimleri ve büyük ve ağır günahların yükleri altında nasıl gidecekler? Hangi vasıta ile?”

İşte hatıra gelen şudur: Nasıl ki, meselâ Amerika’da, bütün milletler umumî bir kongreye davet edilse, her millet büyük gemisine biner, oraya gider; öyle de, bahr-i muhit-i kâinatta, bir senede yirmi beş bin senelik uzun bir seyahate alışan küre-i arz, ahalisini alır, gider, mahşer meydanına boşaltır. Hem, her otuz üç metrede bir derece-i hararet tezayüt ettiği delâletıyla, merkez-i arzda bulunan Cehennem ateşinin hadisçe beyan olunan derece-i hararetine muvafık iki yüz bin derece-i harareti taşıyan ve hadis rivayatına göre dünyada ve berzahta Büyük Cehennem’in bazı vazifelerini gören ateşini ¹ Cehenne- me döker. Sonra, emr-i İlâhî ile, daha güzel ve bâkî bir surete tebeddül eder, ahiret âleminden bir menzil olur.

• **Hatıra gelen ikinci nükte:** Sâni-i Kadîr, Fâtır-ı Hakîm, Vahid-i Ehad, kemal-i kudretini ve cemal-i hikmetini ve delil-i vahdetini göstermek için, pek az bir şeyle çok işleri görmek, pek küçük bir şeyle pek büyük vazifeleri gördürmeyi âdet etmiştir. Bazı Sözlerde demiştim ki: Eğer bütün eşya bir tek Zata isnat edilse, vücup derecesinde bir sühulet, bir kolaylık peyda eder. Eğer eşya müteaddit sânilere, esbaplara isnat edilse, imtina derecesinde

maksada uygun ve hikmetle yaratan Allah.

günah: Allah’ın emirlerine aykırı davranış, suç.

hadis: Hz. Muhammed’e ait söz, emir.

haşir: kıyametten sonra bütün insanların toplandıkları yer, mahşer yeri.

hatır: zihin, fikir, hafıza.

imtina: imkânsızlık.

isnat: dayandırma.

kemal-i kudret: Allah’ın kudretinin mükemmelliği.

kongre: toplantı, kurultay.

küre-i arz: dünya, yer küre.

lütf-u İlâhî: Allah’ın ikramı, ihsanı, yardımı.

mahşer meydanı: kıyametten sonra bütün insanların toplandıkları yer, haşir meydanı.

menzil: yer, durak.

merkez-i arz: arzın merkezi, yer kürenin merkezi.

meselâ: örneğin, misal olarak.

millet: ülke.

misafir: konuk.

muvafık: uygun.

müteaddit: birden fazla.

nükte: ince söz veya mana.

peyda: meydana çıkma.

rivayat: rivayetler, haberler, nakiller.

sakil: ağır.

sâni: yaratan, yaratıcı.

Sâni-i Kadîr: her şeye gücü yeten ve her şeyi sanatlı yaratan Allah.

seyahat: yolculuk.

sual: soru.

suret: biçim, görünüş.

sühulet: uygunluk.

şüphe: kuşku.

tebeddül: değişme.

tezayüt: artma, çoğalma.

umumi: genel.

Vahid-i Ehad: bir olan ve birliği her bir şeye tecelli eden Allah.

vasıta: araç, taşıt.

vazife: görev.

vücup: lüzum, şart, gereklilik.

Zat: azamet ve ululuk sahibi Allah.

1. *Buharî*, Bed’u’l-Halk: 10; *Müslim*, Cennet: 30; *Tirmizî*, Cehennem: 7; *Müsned*, 2:313.

âdet: alışkanlık.

ahali: halk.

ahiret âlemi: öteki dünya, öldükten sonraki sonsuz hayat.

bahr-i muhit-i kâinat: geniş kâinat denizi, uzay.

bâkî: ebedî, daimî.

berk: şimşek.

berzah: ruhların kıyamete kadar bekleyeceği yer.

beyan: anlatma, bildirme,

izah.

burak: Cennete mahsus bir binek vasıtası, insan ehlini sırat köprüsünden geçirecek olan çok hızlı binek.

cemal-i hikmet: Allah’ın hikmetinin güzelliği.

davet: çağırma.

delâlet: işaret.

delil-i vahdet: birlik kanıtı.

derece: seviye, düzey.

derece-i hararet: sıcaklık düzeyi.

ehl-i Cehennem: Cehennemlikler.

ehl-i Cennet: Cennetlikler.

emr-i İlâhî: Allah’ın emri.

esas: asıl, aslı.

esbap: sebepler.

eşya: şeyler, varlıklar.

evvel: önce.

Fâtır-ı Hakîm: her şeyi bir

bir suubet, bir müşkülât ortaya düşer. Çünkü, bir zabıt gibi veya usta gibi bir tek zat, kesretli efrada ve kesretli taşlara bir fiille, bir hareketle ve sühuletle bir vaziyet verip bir netice hâsıl eder ki, eğer o vaziyeti alması ve o neticeyi istihsal etmesi, o ordudaki efrada ve o direksiz kubbedeki taşlara havale edilse, pek çok fiillerle, pek çok müşkülâtla, pek çok karışıklıklarla ancak yapılabilir.

acaib-i sanat: hayrette bırakan sanat, sanat harikaları.
ahali: halk.
âli: yüce, yüksek.
arz: yer, dünya.
cezp etme: kendine çekme.
deveran: dönüp dolaşma, dönüş.
ef'al: fiiller, işler.
efrat: fertler, kişiler, askerler.
elvah-ı nukuş-u kudret: lâhî kudretin nakışlı levhaları.
evkat: vakitler.
fiil: iş, hareket.
fusûl-i erbaa: dört mevsim.
galî: değerinden çok pahalı olan.
garaib-i hikmet: hikmet harikaları.
hakiki: gerçek.
hâsıl: ortaya çıkarma.
havale: üstüne bırakma.
hesap: sayısal işlem.
hikmet: lâhî gaye, yüksek bilgi, fayda.
hüküm: hâkimiyet, hâkim olma.
istihsal: meydana getirme, üretme, ortaya çıkarma.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
kamer: ay.
kanun: kaide, yasa.
kesretli: çokluğu olan, pek çok.
kubbe: yarım küre veya kûmbetimsi şekle benzeyen sema.
kumandan: komutan.
küre: gök cismi.
levha: tablo, görünüş, manzara.
mekik: bulunduğu yerde durmayıp devamlı gidip gelici, dokuma aleti.
melâike: melekler.
mevcudat: mevcutlar, var olan her şey; mahlûklar.
misbah: lâmba.
müşkülât: zorluklar.
müteveccih: yönelmiş.
nazenin: ince, nazik.
nefer: fert, rütbesiz asker.
netice: sonuç.
nizam: düzen verme, tanzim etme.
raks: oynama, harekete geçme, cezbeyle dönme.
sahaif-i kitâbet-i hikmet: hikmetle dolu yazılmış sahifeler.
seyeran: gezme.

İşte, şu kâinattaki raks ve deveran, seyrücevelân ve temaşa-i tesbihfeşan ve fusûl-i erbaa ve gece gündüzdeki seyeran gibi ef'al, eğer vahdete verilse, bir tek Zat, bir tek emirle, bir tek küreyi tahrik ile mevsimlerin değişimindeki acaib-i sanatı ve gece-gündüzün deveranındaki garaib-i hikmeti ve yıldızların ve şems ve kamerin sûrî hareketlerinde şirin temaşa levhalarını göstermek gibi, o âlî vaziyetleri ve galî neticeleri istihsal eder. Çünkü umum mevcudat ordusu Onundur. İstese, arz gibi bir neferi umum yıldızlara kumandan tayin eder. Koca güneşi ahalisine ısıtıcı ve ışık verici bir lâmba; ve elvah-ı nukuş-u kudret olan fusûl-i erbaayı da bir mekik; ve sahaif-i kitâbet-i hikmet olan gece-gündüzü de bir yay yapar. Her bir gününe, ayrı bir şekilde bir kameri göstererek, evkatın hesabı için takvimcilik yaptırır. Ve yıldızların kendilerine, raksa gelen ve cezbeden raks eden melâikenin ellerinde süslü ve şirin, parlak, nazenin misbahlar suretini vermek gibi, arza ait çok hikmetlerini gösterir. Eğer bu vaziyetler umum mevcudata hükmü ve nizamı ve kanunu ve tedbiri müteveccih olan bir Zattan istenilmezse, o vakit umum

seyrücevelân: dolaşma ve gezinme yeri.
suret: biçim, görünüş, şekil.
sûri: görünüşte olan, şekli.
suubet: güçlük, zorluk.
sühulet: kolaylık.
sems: güneş.

tahrik: harekete geçirme.
tayin etmek: atamak.
tedbir: idare etme, çekip çevirme.
temaşa: seyretme, bakış.
temaşa-i tesbihfeşan: kusursuzluk ilâncısı gösteri ve lev-

halar, manzaralar.
umum: bütün.
vahdet: birlik.
vaziyet: durum, hâl, şekil.
zabıt: subay.
Zat: azamet ve ululuk sahibi Allah; kişi.

güneşler, yıldızlar hakikî hareketle ve hadsiz bir sür'atle, hadsiz bir mesafeyi her gün katetmeleri lâzım gelir.

İşte, vahdette nihayetsiz sühulet ve kesrette nihayetsiz suubet bulunduğundandır ki, ehl-i sanat ve ticaret, kesrette bir vahdet verir, tâ sühulet ve kolaylık olsun. Yani, şirketler teşkil ederler.

Elhâsıl: Dalâlet yolunda nihayetsiz müşkülât var; hidayet ve vahdet yolunda nihayetsiz sühulet var.

¹ *الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي*

Said Nursî

1. Bâkî olan yalnız Allah'tır.

dalâlet: imandan, Islâmiyetten ve doğru yoldan ayrılmama, küfür.

ehl-i sanat ve ticaret: ticaret ve sanatla uğraşanlar.

elhâsıl: netice itibarıyla, sonuç olarak.

hadsiz: sınırsız.

hidayet: doğru, hak olan, Islâmiyet.

katetmek: aşım geçmek.

kesret: çokluk.

lâzım: gerekli olma.

mesafe: uzaklık.

müşkülât: zorluklar.

nihayetsiz: sonsuz.

suubet: güçlük, zorluk.

sühulet: kolaylık.

sür'at: çabukluk, hız.

şirket: ortaklık.

teşkil: kurma.

vahdet: birlik, Allah'a yakınlık.

* Dördüncü Mektup, Barla'da 1930-31 yılları arasında Türkçe olarak telif edilmiştir.

Dördüncü Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۝¹ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبَحُ بِحَمْدِهِ²
سَلَامُ اللَّهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ وَعَلَىٰ إِخْوَانِكُمْ
لَأَسِيْمًا... إِلَىٰ آخِرِهِ³

Aziz kardeşlerim,

Ben şimdi Çam Dağında, yüksek bir tepede, büyük bir çam ağacının tepesinde, bir menzilde bulunuyorum. İnsaten tevahhuş ve vuhuşa ünsiyet ettim. İnsanlarla sohbet arzu ettiğim vakit, hayalen sizleri yanımda bulur, bir hasbihal ederim, sizinle müteselli olurum. Bir mâni olmazsa, bir iki ay burada yalnız kalmak arzusundayım. Barla'ya dönsem, arzunuz veçhile sizden ziyade müştak olduğum şifahî bir musahabe çaresini arayacağız. Şimdi bu çam ağacında hatıra gelen iki üç hatırayı yazıyorum.

• *Birincisi*: Bir parça mahrem bir sırdır. Fakat senden sır saklanmaz. Şöyle ki:

Ehl-i hakikatin bir kısmı nasıl ki ism-i Vedûd'a mazhar dırlar ve azamî bir mertebede o ismin cilveleriyle, mevcudatın pencereleriyle Vacibü'l-Vücut'a bakıyorlar; öyle de, şu hiç ender hiç olan kardeşinize, yalnız hizmet-i Kur'an'a istihdamı hengâmında ve o hazine-i bînihaye-nin dellâli olduğu bir vakitte, ism-i *Rahîm* ve ism-i *Hakîm*

arzu: istek, heves.
azamî: nihayet derecede, en fazla, en çok.
aziz: muhterem, değerli.
cilve: görüntü, akis.
çare: çıkış yolu, derman.
dellâl: ilân edici, duyurucu.
ehl-i hakikat: hakikati arzulanlar, gerçeği bulanlar.
hasbihal: hâlleşme, sohbet.
hassaten: özellikle.
hatır: zihin, fikir.
hatıra: anı.
hayalen: hayalî olarak
hazine-i bînihaye: bitmez, tükenmez hazine.
hengâm: zaman, sıra, an.
hiç ender hiç: hiç içinde hiç, hiç bir şey, bir hiç kadar.
hizmet-i Kur'an: Kur'an hizmeti.
ins: insan.
ism-i Hakîm: Cenab-ı Hakkın hikmetle, faydaları takip ederek iş gören manasındaki ismi.
ism-i Rahîm: sonsuz merhamet sahibi olan Allah'ın ismi.
ism-i Vedûd: seven ve sevilen manasında Cenab-ı Hakkın bir ismi.
istihdam: bir hizmette kullanma, çalıştırma.
kısım: bölüm.
kusur: noksan, özür.
mahrem: gizli olan.
mâni: engel.
mazhar: ayna, yansıma, görünme yeri.
menzil: yer, oturma yeri.
mertebe: derece.

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.
2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)
3. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi sizin ve kardeşlerinizin, hassaten ... ilh., üzerine olsun.

mevcudat: var olan her şey, mahlûklar.
musahabe: sohbet etme.
müştak: istiyaklı, arzulu.
müteselli: teselli bulan.
noksan: eksiklik.
rahmet: acıma, merhamet etme, bağışlama.
sır: bir şeyin kavranması en

zor ve ince yanı
şifahî: sözlü olarak.
tenzih: Allah'ı her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma.
tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma.
tevahhuş: yalnızlaşma, ya-

bancılâşma.
ünsiyet: alışma.
Vacibü'l-Vücut: varlığı kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.
veçh: cihet, yön.
vuhuş: yabanîler, vahşiler.
ziyade: çok, fazla.

mazhariyetine medar bir vaziyet verilmiş. Bütün Sözler o mazhariyetin cilveleridir. İnşaaallah, o Sözler

¹ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا sırrına mazhar-
dırlar.

• İkincisi: Tarık-ı Nakşî hakkında denilen

Der tarik-ı Nakşibendî lâzım amed çâr terk;

Terk-i dünya, terk-i ukba, terk-i hestî, terk-i terk.

olan fıkra-i ranâ birden hatıra geldi. O hâtıra ile beraber, birden şu fıkra tulû etti:

Der tarik-ı aczmendî lâzım amed çâr çiz;

Fakr-ı mutlak, acz-i mutlak, şükr-ü mutlak,

şevk-i mutlak ey aziz!"

Sonra, senin yazdığın "Bak kitab-ı kâinatın safha-i rengînine ... ilâahir" olan rengîn ve zengin şiir hatırıma geldi. O şiir ile semanın yüzündeki yıldızlara baktım. "Keşke şair olsaydım, bunu tekmiil etseydim" dedim. Hâlbuki şiir ve nazma istidadım yokken, yine başladım. Fakat nazım ve şiir yapamadım. Nasıl hutur etti ise öyle yazdım. Benim vârisim olan sen, istersen nazma çevir, tanzim et. İşte birden hatıra gelen şu:

Dinle de yıldızları, şu hutbe-i şîrînine;

Name-i nurîni Hikmet, bak ne takrir eylemiş.

Hep beraber nutka gelmiş, hak lisânıyla derler:

Bir Kadîr-i Zülcelâl'in haşmet-i sultanına,

Birer bürhan-ı nurefşanız biz vücud-u Sânia;

Hem vahdete, hem kudrete şahitleriz biz.

lanılan bir dua.

istîdat: kabiliyet.

Kadîr-i Zülcelâl: büyüklük sahibi ve her şeye gücü yeten Allah.

kitab-ı kâinat: kâinat kitabı.

kudret: kuvvet, iktidar.

lâzım amed: lâzım gelir, gerekir.

lisan: dil.

mazhar: ayna, yansıma ve görünme yeri.

mazhariyet: görünme ve tezahür yeri olma, ayna olma; şereflenme, nail olma.

medar: çerçeve, yörünge.

name-i nurî: nurlu, parlak mektup.

nazım: kafiyeli, vezinli söz; şiir.

nutuk: konuşma.

rengin: süslü, rengârenk, güzel, lâtif, hoş.

safta-i rengin: rengârenk süslü bölümler, kısımlar, sayfalar.

sema: gökyüzü.

şahit: şahitlik eden, tanık.

şair: şiir yazan veya söyleyen kimse.

şevk-i mutlak: tam mutluluk ve sevinç.

şükr-ü mutlak: mutlak bir şükür içinde olma.

takrir: kararlaştırma, bildirme.

tanzim: sıraya koyma, düzenleme.

tarik-ı Nakşî: Nakşibendî tarikati.

tekmiil: tamamlama.

terk-i dünya: dünyayı terk etme.

terk-i hestî: varlığı, vücudu terk etme, düşünmeme.

terk-i terk: terkin terki; terk etmeyi bırakma, düşünmeme.

terk-i ukba: ahiretteki mükâfatları terk etme, düşünmeme.

tulû: doğma.

vahdet: birlik.

vâris: mirasçı.

vaziyet: durum, hâl.

vücud-u Sâni: her şeyi sanatla yaratan Allah'ın varlığı.

1. Kime hikmet verilmişse, işte ona pek çok hayır verilmiştir. (Bakara Suresi: 269.)

acz-i mutlak: sonsuz ve sınırsız güçsüzlük.

aziz: muhterem.

bürhan-ı nurefşan: nur saçan delil.

cilve: görünme, yansıma.

çâr: dört.

çâr çiz: dört şey.

der tarik-ı aczmendî: Cenab-ı Hakka karşı acz ve fakrını hissetme ve bunu bildirme yolunda.

der tarik-ı Nakşibendî: Nakşibendî tarikatinde.

fakr-ı mutlak: tam fakirlik.

fıkra: fasıl, bölüm.

fıkra-i ranâ: güzel ve lâtif olan kısa yazı.

hak: doğru, her hakkın sahibi olan Allah.

hâlbuki: oysa ki.

haşmet-i sultan: sultanın haşmeti.

hatır: zihin, fikir.

hâtıra: hatıra gelen, hatırlanan; anı.

hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye, fayda ve ilim.

hutbe-i şîrin: sevimli ve tatlı konuşmalar.

hutar: hatıra gelme, kalbe doğma.

ilâahir: sonuna kadar.

inşaaallah: Allah dilerse, Allah izin verirse manalarında kul-

ağsan: dallar.
âlem: Cennet ve dünya; varlık sınıflarından her biri.
arz: yer, dünya.
aşiyâne: mesken, ev, yuva.
ayet: delil.
bâki: ebedî, daimî.
bürhan: delil.
Cemil-i Zülcelâl: büyüklük ve sonsuz güzellik sahibi Allah.
Cennet âlemi: varlık sınıflarından her biri, Cennetin varlıkları, Cennet nimetleri.
çün: gibi.
dâhiye-i hilkat: yaratılıştan dâhi olan, üstün ve harikalıklarla yaratılan.
dest-i hikmet: hikmet eli.
ecram-ı semaviye: gök cisimleri.
gemi-i cebbar: büyük ve azametli gemi.
güya: sanki.
hadsiz: sınırsız.
hak: doğru, gerçek.
Hakîm-i Zülkelâl: sonsuz büyüklük sahibi ve her şeyi hikmete yaratan Allah.
hane-i devvar: devamlı dönen hane, yıldız.
harika-i sanat-ı Hâlıkane: yaratıcıya yakışır şeklindeki sanat harikası.
haşiye: dipnot.
hükümünde: değerinde.
Kadîr-i Zülkemat: sonsuz kemal sahibi ve her şeye gücü yeten Allah.
Kehkeşan: Samanyolu.
masnuat: sanatla yapılmış şeyler.
melâike: melekler.
melek: Allah'ın nurdan yarattığı, Allah'ın emirlerine tam itaat eden mahlûk.
mescid-i seyyar: gezici, seyyar mescit.
mezraa: ekilecek yer.
misbah-ı nevvar: nurlu lâmba.
mu'cizat: mu'cizeler.
mu'cizat-ı kudret: Kudret mu'cizeleri.
mu'cize-i kudret: Cenab-ı Hak'ın kudretinin mu'cizesi.
muvakkat: geçici.
müdakkik: inceden inceye dikkatle araştıran.
nadire-i hikmet: bir gayeye binaen benzersiz yaratılan.
nazenin: nazlı, narin.

Şu zeminin yüzünü yaldızlayan
 Nazenin mu'cizatı çün melek seyrânına,
 Şu semanın arza bakan, Cennete dikkat eden
 Binler müdakkik gözlerimiz biz. (HAŞİYE)

Tuba-i hilkatten semavat şıkına,
 Hep Kehkeşan ağsânına,
 Bir Cemil-i Zülcelâl'in dest-i hikmetiyle takılmış,
 Pek güzel meyveleriz biz.

Şu semavat ehline birer mescid-i seyyar,
 Birer hane-i devvar, birer ulvî aşiyâne,
 Birer misbah-ı nevvar, birer gemi-i cebbar,
 Birer tayyareleriz biz.

Bir Kadîr-i Zülkemat'ın, bir Hakîm-i Zülcelâl'in,
 Birer mu'cize-i kudret, birer harika-i sanat-ı hâlıkane,
 Birer nadire-i hikmet, birer dâhiye-i hilkat,
 Birer nur âlemiyiz biz.

Böyle yüz bin dil ile, yüz bin bürhan gösteririz;
 İştittiririz insan olan insana.
 Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,
 Hem iştmez sözümüzü; hak söyleyen ayetleriz biz.

HAŞİYE: Yani Cennet çiçeklerinin fidanlılık ve mezraacığın olan zeminin yüzünde hadsiz mu'cizat-ı Kudret teşhir edildiğinden, semavat âlemindeki melâikeler, o mu'cizatı ve o harikaları temaşa ettikleri gibi, ecram-ı semaviyenin gözleri hükümünde olan yıldızlar dahi, güya melâikeler gibi, zemin yüzündeki nazenin masnuatı gördükçe, Cennet âlemine bakıyorlar. O muvakkat harikaları bâkî bir surette Cennette dahi temaşa ediyorlar gibi, bir zemine, bir Cennete bakıyorlar. Yani o iki âleme nezaretleri var demektir.

nezaret: bakma, gözetme.
nur: parıltı, ışık.
sema: gökyüzü.
semavat ehli: gök ehli.
semavat: gökler.
seyran: seyretme.

suret: biçim, görünüş.
şık: seçenek.
tayyare: uçak.
temaşa: seyretme.
teşhir: gösterme.
tuba-i hilkat: yaratışın nurlu

ağacı.
ulvî: yüksek, yüce.
yaldız: parlatmaya yarayan şey, süs.
zemin: yeryüzü.

*Sikkemiz bir, turramız bir; Rabbimize müsebbihiz;
zikrederiz abîdâne.*

*Kehkeşanın halka-i kübrasına mensup
birer meczuplarız biz.*

¹ *اَلْبَاقِي هُوَ اَلْبَاقِي*

Said Nursî

1. Bâkî olan yalnız Allah'tır.

âbidâne: ibadet edene yakışır surette.

halka-i kübra: en büyük hal-

ka.

Kehkeşan: Samanyolu.

mezcup: cezp edilmiş.

mensup: bağlı, ait.

müsebbih: tesbih eden.

Rab: yaratan, büyüten, terbi-

ye eden Allah.

sikke: mühür, damga.

turra: mühür, damga.

zikir: Allah'ı çok çok anıp, büyük-lüğünü düşünme.

* Beşinci Mektup, Barla'da 1930-31 yılları arasında Türkçe olarak telif edilmiştir.

Beşinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۞ ۱ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبَحُ بِحَمْدِهِ ۲

SİLSİLE-i NAKŞİNİN kahramanı ve bir güneşi olan İmam-ı Rabbanî (r.a.) *Mektubat*'ında demiş ki: “Hakaik-ı imaniyeden bir meselenin inkişafını, binler ezvak ve mevacid ve keramata tercih ederim.”

Hem demiş ki: “Bütün tariklerin nokta-i müntehası, hakaik-ı imaniyenin vuzuh ve inkişafıdır.”

Hem demiş ki: “Velâyet üç kısımdır: Biri velâyet-i suğra ki, meşhur velâyetdir; biri velâyet-i vusta, biri velâyet-i kübradır. Velâyet-i kübra ise, veraset-i Nübüvvet yoluyla, tasavvuf berzahına girmeden, doğrudan doğruya hakikate yol açmaktır.”

Hem demiş ki: “Tarik-ı Nakşîde iki kanat ile sülûk edilir. Yani, hakaik-ı imaniyeye sağlam bir surette itikat etmek ve feraiz-i diniyeyi imtisal etmekle olur. Bu iki cehahta kusur varsa, o yolda gidilmez.” ³

Öyle ise, tarik-ı Nakşînin üç perdesi var:

Birisi ve en birincisi ve en büyüğü, doğrudan doğruya hakaik-ı imaniyeye hizmettir ki, İmam-ı Rabbanî de (r.a.) ahir zamanında ona sülûk etmiştir.

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Bu bahisler için bakınız: İmam-ı Rabbanî, *Mektubat*, 1:87 (75. Mektup); 1:98 (91. Mektup); 1:99 (94. Mektup); 1:182 (210. Mektup); 1:240 (260. Mektup).

tün tutma, yeğleme.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, şanına lâyık ifadelerle anma.

velâyet: velîlik, Allah dostluğu.

velâyet-i kübra: en büyük

velâyet, tarikat yoluna başlamadan peygamber vârisliğinden gelen, Allah'a yakınlığın gelişmesi ile zahirden hakikate geçen velîlik mesleği.

velâyet-i suğra: en küçük velâyet, küçük derecedeki velîlik.

velâyet-i vusta: orta derecedeki velîlik.

veraset-i nübüvvet: peygamber vârisliği, Peygamberimizin vârisi durumunda olan, büyük âlimlerin yolu.

vuzuh: açıklık, açık olma hâli, açık olma durumu.

ahir zaman: dünyanın son devresi.

berzah: ara yer, perde.

cenah: kısım, taraf.

ezvak: zevkler.

feraiz-i diniye: dinin emrettiği farzlar.

hakaik-ı imaniye: imana ait hakikatlar, imanı gerçekler, imanı.

hakikat: gerçek.

imtisal: emre tamamen uyma, emri yerine getirme.

inkişaf: açığa çıkma, gelişme, açılma, ortaya çıkma.

itikat etmek: inanmak.

keramat: kerametler, Allah'ın bir ikramı olarak, onun sevgili kullarında görünen olağanüstü hâl ve hareketler.

kusur: noksan, özür.

Mektubat: İmam-ı Rabbanî'nin bir eseri.

mesale: çözülmesi istenilen şey, problem.

meşhur: tanınmış, herkesçe bilinen.

mevacid: vecd hâlleri, kalbe zevk veren istiğrak hâlleri.

noksan: eksiklik.

nokta-i münteha: en son nokta, en son sınır.

silsile-i Nakşî: Nakşibendî tarikatının şeyh ve pir zinciri.

suret: tarz, usul, yol.

sülûk: bir yola girme.

tarik: gidilen, takip edilen yol.

tarikat: meslek, Allah'a ulaşmak için şeyhin gözetiminde müridin takip edeceği eğitim ve usul yolu.

tarik-ı Nakşî: Nakşibendî tarikatı.

tasavvuf: İslâmiyetin temel prensiplerine dayanarak, Allah'a ulaşma yolundaki kalbe, ahlâka, ruha, ait bilgiler, Allah'a ulaşma bilgisi ve yaklaşımı.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden yüce tutma, münezzeh sayma.

tercih: bir şeyi diğerlerinden üs-

İkincisi, feraiz-i diniyeye ve sünnet-i seniyyeye tarikat perdesi altında hizmettir.

Üçüncüsü, tasavvuf yoluyla emraz-ı kalbiyenin izalesine çalışmak, kalp ayağıyla sülûk etmektir. Birincisi farz, ikincisi vacip, bu üçüncüsü ise sünnet hükmündedir.

Madem hakikat böyledir; ben tahmin ediyorum ki, eğer Şeyh Abdülkadir-i Geylânî (r.a.) ve Şah-ı Nakşibend (r.a.) ve İmam-ı Rabbanî (r.a.) gibi zatlar bu zamanda olsaydılar, bütün himmetlerini hakaik-ı imaniyenin ve akaid-i İslâmiyenin takviyesine sarf edeceklerdi. Çünkü, sadet-i ebediyyenin medarı onlardır. Onlarda kusur edilse, şekavet-i ebediyyeye sebebiyet verir. *İmansız Cennete gidemez; fakat tasavvufsuz Cennete giden pek çoktur.* Ekmezsiz insan yaşayamaz, fakat meyvesiz yaşayabilir. *Tasavvuf meyvedir, hakaik-ı İslâmiye gıdadır.* Eskiden kırk günden tut, tâ kırk seneye kadar bir seyrüsülûk ile bazı hakaik-ı imaniyeye ancak çıkılabilirdi. Şimdi ise, Cenab-ı Hakkın rahmetiyle, kırk dakikada o hakaika çıkılacak bir yol bulunsa, o yola karşı lâkayt kalmak, elbette kâr-ı akıl değil. İşte, otuz üç adet Sözlür, böyle Kur'ânî bir yolu açtığını, dikkatle okuyanlar hükmediyorlar.

Madem hakikat budur; esrar-ı Kur'âniyeye ait yazılan Sözlür, şu zamanın yaralarına en münasip bir ilâç, bir merhem ve zulûmatın tehacûmatına maruz heyet-i İslâmiyeye en nafi bir nur ve dalâlet vadilerinde hayrete düşenler için en doğru bir rehber olduğu itikadındayım.

akaid-i İslâmiye: İslâm inançları ve esasları.
Cenab-ı Hak: Allah.
dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılmak, inançsızlık.
elbette: kesinlikle, her hâlde.
emraz-ı kalbiye: kalp hastalıkları.
esrar-ı Kur'âniye: Kur'ân'a ait sırlar.
farz: kesinlikle yapılması gereken olan emir.
feraiz-i diniye: dinin emrettiği farzlar.

gıda: insanı besleyen şeyler, besin.
hakaik: hakikatlar, doğrular.
hakaik-ı imaniye: iman hakikatları, imana ait hakikatlar, imani gerçekler.
hakaik-ı İslâmiye: İslâmiyetin gerçekleri, İslâmiyetin hakikatları.
hakikat: gerçek.
heyet-i İslâmiye: İslâm topluluğu, Müslümanlar.
himmet: çalışma, çabalama, gayret gösterme.

hükmetme: karar verme.
hükümünde: değerinde.
ilâç: deva, çare.
itikât: inanma, inanç.
izale: giderme.
kalp: İnsanın manevî bünyesindeki hislerin ve duyguların merkezi.
kâr-ı akıl: aklın kabul edeceği.
Kur'ânî: Kur'ân'a uygun.
kusur: noksan, özür.
lâkayt kalmak: ilgisiz kalmak, kayıtsız kalmak.

lâkayt: ilgisiz, kayıtsız.
maruz: uğrama, etkilenme.
medar: sebep, vesile.
merhem: ilâç.
münasip: uygun.
nafi: faydalı.
nur: parıltı, ışıık.
perde: örtü.
rahmet: acıma, merhamet etme, şefkat gösterme.
rehber: kılavuz.
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.
sarf etmek: harcamak.
sebebiyet vermek: sebep olmak, yol açmak.
seyr-i sülûk: ruhun manevî maktamlardaki seyr ve seyahati, bir terbiye yoluna girip devam etme.
sülûk: bir yola girme, yol tutma.
sünnet: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) söz, fiil, emir ve kabulleri veya takrirleri.
sünnet-i seniye: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) yüce sünneti.
şekavet-i ebediye: ebedî, sonsuz sıkıntı ve azap.
şeyh: bir tarikatte en üst derecede bulunan değerli kimse.
tahmin: aşağı yukarı bir fikir söyleme.
takviye: kuvvetlendirme, pekiştirme.
tarikât: Allah'a ulaşmak için tutulan yol, şeyhin gözetiminde müridin takip edeceği eğitim, usul ve yolu.
tasavvuf: İslâmiyetin temel prensiplerine dayanarak, Allah'a ulaşma yolundaki kalbe, ahlâka, ruha, ait bilgiler.
tehacûmat: hücumlar, saldırılar.
vacip: yerine getirilmesi Müslüman için gerekli olan ilâhî emir, terki caiz olmayan emir, dini bakımdan şart olan, kesinlik bakımından farzdan sonra gelen.
zat: kişi, şahıs.
zulûmat: karanlıklar.

Bilirsiniz ki, eğer dalâlet cehaletten gelse, izalesi kolaydır; fakat, dalâlet fenden ve ilimden gelse, izalesi müşkuldür. Eski zamanda ikinci kısım binde bir bulunuyordu. Bulunanlardan ancak binden biri irşat ile yola gelebilirdi. Çünkü, öyleler kendilerini beğeniyorlar; hem bilmiyorlar, hem kendilerini bilir zannediyorlar. Cenab-ı Hak şu zamanda i'caz-ı Kur'ân'ın manevî lemaatından olan malûm Sözleri, şu dalâlet zındıkasına bir tiryak hasiyetini vermiş tasavvurundayım.

1 **اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي**

Said Nursî

1. Bâkî olan yalnız Allah'tır.

Bâkî: yok olmayan, sürekli ve kalıcı olan, bütün varlıklar yok olurken yok olmayan ve bütün varlıklar yok olduktan sonra da zatiyla var olacak tek varlık, Allah.
cehalet: bilmezlik, cahillik.
Cenab-ı Hak: Allah.
dalâlet: iman ve Islâmiyetten ayrılmak, inançsızlık.

fen: tecrübe, ispatla meydana gelmiş ilimlere bilgi, teknik, sanata verilen genel ad.

hasiyet: özel fayda; kuvvet ve tesir.

i'caz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın mu'cizeliği.

irşat: doğru yolu gösterme, doğru yola yöneltme, gafletten uyandırma, Allah yolunu gösterme.

izale: giderme, ortadan kaldırma.

lemaat: lem'alar, parıltılar.

malûm: bilinen.

manevî: manaya ait, manevî yönden, manaca.

müşkül: zor.

tasavvur: düşünce, fikir.

tiryak: ilâç.

zındıka: dinsizlik, inançsızlık.

Altıncı Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۞ ۱ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ۲
سَلَامُ اللَّهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ وَعَلَىٰ إِخْوَانِكُمْ مَادَامَ
۳ الْمَلُوكِ وَتَعَاقَبَ الْعَصْرَانِ وَمَادَامَ الْقَمَرَانِ وَاسْتَقْبَلَ الْفَرْقَدَانِ

ĞAYRETLİ KARDEŞLERİM, hamiyetli arkadaşlarım ve dünya denilen diyar-ı gurbette medar-ı tesellilerim,

Madem Cenab-ı Hak sizleri, fikrime ihsan ettiği manalara hissedar etmiştir; elbette hissiyatıma da hissedar olmak hakkınızdır. Sizleri ziyade müteessir etmemek için, gurbetimdeki firkatimin ziyade elim kısmını tayyedip, bir kısmını sizlere hikâye edeceğim. Şöyle ki:

Şu iki üç aydır pek yalnız kaldım. Bazen on beş yirmi günde bir defa misafir yanımda bulunur. Sair vakitlerde yalnızım. Hem yirmi güne yakındır dağcılar yakınımda yok, dağıldılar.

İşte gece vakti, şu garibâne dağlarda, sessiz, sedasız, yalnız, ağaçların hazinâne hemhemeleri içinde, kendimi birbiri içinde beş muhtelif renkli gurbetlerde gördüm.

Birincisi: İhtiyarlık sırrıyla, hemen ekseriyet-i mutla-ka ile, akran ve ahabım ve akaribimden yalnız ve garip kaldım. Onlar beni bırakıp âlem-i berzaha gittiklerinden neş'et eden hazin bir gurbeti hissettim.

* Altıncı Mektup, Barla'da 1930-31 yılları arasında Türkçe olarak telif edilmiştir.

elim: çok acı verici, acıklı.
Ferkadan: iki kutup yıldızı.
fikir: akıl, düşünce.
firkat: ayrılık, hasret.
garibâne: garipçe, kimsesiz.
garip: kimsesiz, yabancı.
gayret: çalışma, çabalama.
gurbet: yabancı yer; gariplik, yabancılık.
hamiyet: mukaddes değerleri koruma duygusu, gayreti.
hazin: hüznü.
hazinâne: hüznü bir şekilde, üzücü.
hemheme: rüzgârın esmesi ile ağaç yapraklarından çıkan sesler.
hikâye: anlatma, nakletme.
hissedar: hisse sahibi, pay sahibi.
hissiyat: hisler, duygular.
ihsan: lütuf, ikram edilen.
kusur: noksan, özür.
mana: anlam.
medar-ı teselli: teselli kaynağı.
muhtelif: çeşitli, farklı, türlü.
müteessir etme: üzme, esef etme.
neş'et etme: meydana gelme, ileri gelme, oluşma.
noksan: eksiklik.
rahmet: acıma, merhamet etme, şefkat gösterme.
sair: diğer, başka.
seda: ses, seda.
tayyetmek: çıkarmak, geçmek, atlamak.
tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden uzak ve yüce tutma, şanına lâyık ifadelerle anma.
tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma.
vakit: zaman
ziyade: çok, fazla.

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi, gece ve gündüz devam ettikçe, sabah ve akşam geldikçe, ay ve güneş döndükçe, Ferkadan denilen iki kutup yıldızı doğdukça ikinizin ve kardeşlerinizin üzerine olsun.

ahbab: dostlar.

akarip: yakınlar, akrabalar.

akran: eşitler, yaşlılar.

âlem-i berzah: kabir âlemi.

bereket: bolluk, uğurluluk, gurbet ili, yurdu.

mutluluk.

Cenab-ı Hak: Allah.

diyar-ı gurbet: gurbet diyarı,

ekseriyet-i mutlak: mutlak

çoğunluk, kesin çoğunluk.

elbette: kesinlikle, her hâlde.

âcizem: güçsüzüm, âcizim.
afcûyem: af diliyorum.
akarip: akrabalar, yakınlar.
alâkadar: ilgili, münasebetli, bağ-
 li..
alilem: hastayım.
arş: göğün en yüksek katı.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
biihtiyarem: iradesizim, kendi
 irade ve seçimimle hareket ede-
 miyorum.
bikesem: kimsesizim.
daire-i gurbet: gariplik, yabancı-
 lık daresi.
ebedülâbâd: tükenmez ebedî
 hayat, Cennet.
ekser: en çok, daha ziyade.
el-amangûyem: aman diliyorum.
fânî: ölümlü, geçici.
feryat: yüksek sesle bağırma, ça-
 ğırma.
fesühhanallah: "Allah'ı her türlü
 kusur ve eksiklerden tenzih ede-
 rim" anlamında olup, hayret ifa-
 desı olarak kullanılır, söylenir
fevkalâde: olağanüstü, alışılmışın
 dışında olan hâl.
feyz-i Kur'an: Kur'an'ın feyzi,
 Kur'an'ın verdiği ilim, ilham ve
 bereket çokluğu .
fırkat: ayrılık, hasret.
garibâne: garipçesine, garip gibi.
garibem: garibim yalnız ve kim-
 sesizim.
gurbet: doğup yaşanılmış yerden
 uzakta kalan; yabancılik, gariplik
harekete amade: harekete hazır.
hâsil olan: çıkan, meydana gelen,
 beliren.
hitaben: hitap ederek, söyleye-
 rek.
ıztırap: aşırı elem, sıkıntı.
ibadet: Allah'ın emrettiklerini ye-
 rine getirme, kulluk, Allah'a karşı
 kulluk vazifesini yapmak.
ihtiyarem: yaşıyorum.
ilâh: ma'bud, kendisine ibadet
 edilen.
ilâhî: yakarış, Ey Allah'ım!
imdat: yardım.
kâfi: yeterli.
lâyık: yakışır, uygun.
lisan: dil.
lüt-f-u Rahman: her varlığın rızkı-
 nı çok güzel şekilde karşılayan
 Cenab-ı Hakkın bağısı.
medethahem: yardım imdat isti-
 yorum.
mevcudat: var olanlar, varlıklar.
misafirhane: yolcuların konakla-
 dığı yer.
nâtüvanem: hâlsiz, iktidarsız ve
 çaresizim.
nefis: kişinin kendisi.

İşte, şu gurbet içinde ayrı diğer bir daire-i gurbet açıl-
 dı. O da, geçen bahar gibi alâkadar olduğum ekser mev-
 cudat beni bırakıp gittiklerinden hâsil olan firkatli bir gur-
 beti hissettim. Ve şu gurbet içinde bir daire-i gurbet da-
 ha açıldı ki, vatanımdan ve akaribimden ayrı düşüp yal-
 nız kaldığımdan tevellüt eden firkatli bir gurbeti hisset-
 tim.

Ve şu gurbet içinde, gecenin ve dağların garibâne va-
 ziyeti bana rikkatli bir gurbeti daha hissettirdi.

Ve şu gurbetten dahi, şu fânî misafirhaneden ebedülâ-
 bâd tarafına harekete amade olan ruhumu fevkalâde bir
 gurbette gördüm. Birden, "Fesühhanallah" dedim. "Bu
 gurbetlere ve karanlıklara nasıl dayanılır?" düşündüm.
 Kalbim feryat ile dedi:

*Yâ Rab! Garibem, bikesem, zaifem, nâtüvanem, ali-
 lem, âcizem, ihtiyarem.*

*Biihtiyarem, el-amangûyem, afcûyem, medethahem;
 zidergâh et İlâhî!*

Birden nur-u iman, feyz-i Kur'an, lüt-f-u Rahman
 imdadıma yetiştiler. O beş karanlıklı gurbetleri, beş
 nuranî ünsiyet dairelerine çevirdiler. Lisanım

1 حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

söyledi; kalbim

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ

2

الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ayetini okudu; aklım dahi ıztırapından ve

dehşetinden feryat eden nefsim hitaben dedi:

1. Allah bize kâfidir. O ne güzel vekildir. (Âl-i İmran Suresi: 173.)

2. Ey Peygamber, eğer insanlar senden yüz çevirirse, sen de ki: "Allah bana yeter. Ondan baş-
 ka ibadete lââyık hiçbir ilâh yoktur. Ben Ona tevekkül ettim. Yüce Arşın Rabbi de Odur." (Tev-
 be Suresi: 129.)

nuranî: nurlu, aydınlık.

nur-u iman: imandan gelen
 nur.

peygamber: Allah'ın elçisi.

Rab: her şeyin maliki, yara-
 tan, besleyen, mahlûkatı ıslah
 ve terbiye eden, Allah.

rikkatli: üzüntülü, acıklı.

tevekkül: Allah'a dayanma
 ve güvenme, vekil kılma, işi
 başkasına havale etme.

tevellüt: doğma, meydana
 gelme.

ünsiyet: alışkanlık, yakınlık.

vaziyet: durum, hâl.

vekil: kullarının işlerine ve

rızkına kefil olan, her şeyi ida-
 resi altında bulunduran, ken-
 disine dayanılan, gözeten, şa-
 hit ve koruyucu Allah (c.c.).

zaifem: zayıf ve güçsüzüm.

zidergâh et: senin dergâhın-
 dan, kantından, yüce ilâhî ka-
 ntından.

Bırak bıçare feryadı, belâdan kıl tevekkül.
Zira feryat, belâ ender, hata ender belâdır bil.

Belâ vereni buldunsa eğer,
Safa ender, vefa ender, atâ ender belâdır bil!

Madem öyle, bırak şekvayı, şükret;
Çün belâbil, demâ keyfinden güler hep gül mül.

Ger bulmazsan, bütün dünya
Cefa ender, fenâ ender, heba ender belâdır bil.

Cihan dolu belâ başında varken,
Ne bağırsın küçük bir belâdan, gel tevekkül kıl.

Tevekkül ile belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün.
O güldükçe küçülür, eder tebeddül.

Hem, üstatlarımdan Mevlâna Celâleddin'in nefsine dediği gibi dedim:

أَوْكُفْتُ: «أَلَسْتُ» وَتَوَكُّفْتُ: «بَلَى» شُكْرٍ «بَلَى» چيست؟
كَشِيدَنْ بَلَا سِرِّ بَلَا چيست كه يعنى مَنم حَلَقَه زَن دَر كِه فَقَرُ وَفَنَّا¹

O vakit nefsim dahi, “Evet, evet! Acz ve tevekkül ile, fakr ve iltica ile nur kapısı açılır, zulmetler dağılır.

² ” dedi. Meşhur Hikem-i

Atâiye'nin şu fıkrası: ³ مَاذَا وَجَدَ مَنْ فَقَدَهُ وَمَاذَا فَقَدَ مَنْ وَجَدَهُ

Yani, “Cenab-ı Hakki bulan neyi kaybeder? Ve Onu kaybeden neyi kazanır?”; yani, “Onu bulan her şeyi bulur; Onu bulmayan, hiçbir şey bulmaz. Balsa da başına belâ

hata ender: hata içinde.

heba ender: boşa giden, boşluk içinde.

iltica: sığınma.

meşhur: tanınmış.

nefis: kişinin kendisi, insanın içinde bulunan ve kötülüğü isteyen duygu.

nur: aydınlık, ışık.

Rab: her şeyin maliki, yaratan, büyüten, mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

safa ender: gönül rahatlığı içinde.

sır: bir şeyin kavranması en zor ve ince yanı

şekva: şikâyet.

şükretme: Allah'ın nimetlerine karşı memnunluk gösterme.

şükür: Allah'ın nimetlerine karşı memnunluk gösterme.

tebeddül: değişme, başka şekil alma.

tevekkül: vekil kılma, işi başkasına havale etme.

üstâ: bir çok konuda üstün bilgiye sahip olan, öğretici.

vefa ender: vefa içinde, vefa ile.

zira: çünkü, ondan ki.

zulmet: karanlık.

1. O, “Ben senin Rabbin değil miyim?” dedi; sen “Evet, Rabbimsin” dedin. “Evet” demenin şükürü nedir? “Belâ” çekmektir. Belânın sırrının ne olduğunu bilir misin? O, Allah'a karşı fakrını hissetmenin ve Allah'a dayanmadıkça hiçliğini bilmenin yoludur. (Bkz.: Divan-ı Kebir, s. 157, Gazel: 251.)

2. İman ve İslâmiyet nurundan dolayı Allah'a hamd olsun.

3. İbni Atâullahi'l-İskenderî, Şerhü'l-Hikem'il-Atâiye, s. 208.

acz: zayıflık, güçsüzlük.

atâ ender: lütuf içinde, bağış içinde.

belâ ender: musibet içinde; musibet, sıkıntı, imtihan, deneme

belâbil: bülbüller.

bıçare: çaresiz.

cefa ender: cefa, sıkıntı içinde.

Cenab-ı Hak: Allah.

cihan: dünya.

çün: gibi, benzeri, misali.

demâ: her zaman.

fakr: fakirlik, ihtiyaç hâli.

fenâ ender: fânîlik, gelip geçicilik içinde.

feryat: yüksek sesle bağırma, çağırma, şikâyet.

fıkra: bend, paragraf, kıt'a.

ger: eğer.

bulur” ne derece âlî bir hakikat olduğunu gördüm ve ¹ طُوبَىٰ لِلْغُرَبَاءِ hadisinin sırrını anladım, şükrettim.

İşte, kardeşlerim, karanlıkla bu gurbetler çendan nur-u imanla nurlandılar; fakat yine bende bir derece hükümlerini icra ettiler ve şöyle bir düşünceyi verdiler: “Madem ben garibim ve gurbetteyim ve gurbete gideceğim; acaba şu misafirhanedeki vazifem bitmiş midir? Tâ ki sizleri ve Sözleri tevkil etsem ve bütün bütün alâkamı kessem” fikri hatırıma geldi. Onun için sizden sormuştum ki, “Acaba yazılan Sözler kâfi midir, noksanı var mı? Yani, vazifem bitmiş midir? Tâ ki rahat-ı kalple kendimi nurlu, zevkli, hakikî bir gurbete atıp, dünyayı unutup, Mevlâna Celâleddin’in dediği gibi,

دَانِي سَلَامٍ چہ بُود؟ بے خُود شدن زہستی
آندر فنای مطلق ذوق بقا چشیدن ²

deyip, ulvî bir gurbeti arayabilir miyim?” diye sizi o sualler ile tasdi’ etmiştim.

³ الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Saîd Nursî

alâka: ilgi, bağ.

âli: yüce, yüksek.

Bâkî: yok olmayan, sürekli ve kalıcı olan, bütün varlıklar yok olurken yok olmayan tek varlık, Allah.

beka: bâkîlik, süreklilik.

çendan: gerçi, her ne kadar.

fenâ-i mutlak: mutlak yok oluş.

fikir: düşünce.

garip: gurbette olan, kimsesiz.

gurbet: doğup büyüüp, yaşanan yerden uzaktaki yer; gariplik, yabancılık.

hadis: Hz. Muhammed’e (a.s.m.) ait söz, emir, fiiller.

hakikat: gerçek.

hakiki: gerçek ile ilgili.

hamd: methetme, övme.

hatır: zihin, kalp, akıl.

hatırına gelmek: hatırlamak, aklına gelmek

hüküm: karar, emir.

icra: yürütme, uygulama.

iman: inanmak, itikat; inanç.

İslâmiyet: Müslümanlık, semavî

1. Müjdeler olsun o gariplere. (Müslim, İman: 232; Tirmizî, İman: 13; İbni Mâce, Fiten: 15; Darî-mî, Rikak: 42; Müsned, 1:184, 2:177, 222, 389, 4:73.) Hadisin tam metni: İslâmiyet garip olarak başladı, ileride garipliğe dönecek ve ilk günlerdeki gibi tekrar garip olarak inkişaf edecektir. Müjdeler olsun o gariplere.)

2. Semân ne olduğunu bilir misin? O, varlıktan geçip fenâ-i mutlakta beka zevkini tatmaktır.

3. Bâkî olan yalnız Allah’tır.

dinlerin sonuncusu.

kâfi: yeterli.

misafirhane: yolcuların geçici konakladığı yer.

müjde: sevindirici haber.

noksan: eksiklik.

nur: aydınlık, ışık.

nur-u iman: imandan gelen nur.

rahat-ı kalp: kalp rahatlığı.

sema: gökyüzü.

sual: soru.

tasdi’: baş ağrıtırma, rahatsız etme.

tevkil etme: vekil etme, edileme.

ulvî: yüksek, yüce.

vazife: görev, iş.

Yedinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۝¹ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²
الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا³

Aziz kardeşlerim,

Bana söylemek üzere Şamlı Hafıza iki şey demişsiniz:

Birincisi: “Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesse-lâmın Zeyneb’i tezevvücünü, eski zaman münafıkları gi-bi yeni zamanın ehl-i dalâleti dahi medar-ı tenkit buluyor-lar; nefsanî, şehevânî telâkki ediyorlar” diyorsunuz.

Elcevap: Yüz bin defa hâşâ ve kellâ! O dâmen-i mu-allâya şöyle pest şübehatın eli yetişmez. Evet, on beş ya-şından kırk yaşına kadar, hararet-i gariziyenin galeyanı hengâmında ve hevesat-ı nefsaniyenin iltihabı zamanın-da, dost ve düşmanın ittifakıyla kemal-i iffet ve tamam-ı ismet ile Haticetü’l-Kübra (r.a.) gibi ihtiyarca bir tek ka-dınla iktifa ve kanaat eden bir zatın, kırktan sonra, yani hararet-i gariziye tevakkufu hengâmında ve hevesat-ı nefsaniyenin sükûneti zamanında kesret-i izdivaç ve te-zevvucatı, bizzarure ve bilbedahe, nefsanî olmadığını ve başka ehemmiyetli hikmetlere müstenit olduğunu, zerre kadar insafı olana ispat eder bir hüccettir. O hikmetler-den birisi şudur ki:

hüccet: delil, kanıt.
iktifa: kanaat, yeterli bulma.
iltihap: alevlenme, tutuşma.
insaf: hakkı ve adaleti düşünerek davranma
ispat: doğruyu delillerle göster-me.
ittifak: fikir birliği etme.
kanaat etmek: kismete razı ol-mak, yetinmek.
kellâ: asla, hayır, kesinlikle.
kemal-i iffet: mükemmel ve ku-sursuz iffet, namusluluk.
kesret-i izdivaç: çok evlilik.
kusur: noksan, özür.
medar-ı tenkit: tenkit, eleştiri se-bebi.
münafık: kâfirliğini gizleyerek Müslüman gibi davranan, iki yüz-lü.
müstenit: dayanan.
nefsani: nefisle ilgili, nefsin hoş-u-na gidecek şekilde.
noksan: eksiklik.
pest: alçak, aşağı.
rahmet: acıma, merhamet etme, şefkat gösterme, koruma.
sükûnet: durgunluk, hareketsiz-liik.
şehevani: şehvetle ilgili.
şübehat: şüpheler.
tamam-ı ismet: hiçbir günah işle-meme, hatadan uzak.
telâkki etmek: anlamak, kabul etmek.
tenzih: Allah’ı şanına lâyık olma-yan şeylerden uzak ve yüce tut-ma, şanına lâyık ifadelerle anma.
tesbih: Allah’ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma.
tevakkuf: duraklama, durma.
tezevvucat: evlilikler.
tezevvüc: izdivaç etme, evlen-me.
zat: şahıs, fert; Hz Muhammed.
zerre: en küçük parça.

1. Allah’ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.
2. Hiçbir şey yoktur ki, Onu övüp tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)
3. Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi ebeden ve daima üzerinize olsun.

aziz: muhterem, değerli.
bereket: mutluluklar, hayır-lar.
bilbedahe: açıktan, aşikâr olarak.
bizzarure: zorunlu olarak.
daima: her zaman.
dâmen-i muallâ: yüce ve yüksek etek, namuslu ve şe-

refli kişinin özelliği anlamında kullanılır.
ebeden: daima, sürekli.
ehemmiyet: önemli, değerli.
ehl-i dalâlet: dalâlet ehli, yol-dan çıkanlar, azgın ve sapkın kimseler.
galeyan: coşma, kaynama.
hararet-i gariziye: duygula-

rın kuvvetli olması hâli, vücut sıcaklığı.
hâşâ: asla, kat’iyen.
hengâm: zaman, an.
hengâmında: sırasında, za-manında.
hevesat-ı nefsaniye: nefse ait istekler.
hikmet: gaye, fayda.

ahkâm: emirler, hükümler.
ahkâm-ı din: dinin hüküm ve kanunları.
ahkâm-ı şariat: şariatın hükümleri, emirleri.
ahlâk: insanın iyi veya kötü olarak vasıflandırılmasına yol açan manevî nitelikleri.
ahval: hâller, durumlar.
ahvalât: çeşitli hâller.
akval: sözler.
Aleyhissalâtü Vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
azîm: büyük.
bilfiil: gerçek olarak uygulama.
binaen: -den dolayı.
dair: ait, ilgili.
ef'al: fiiller, işler.
esrar: sırlar, gizli hakikatler.
esrar-ı din: dinin sırları.
etvar: hâl ve hareketler, tavırlar.
Ezvac-ı Tahirat: Hz. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) tertemiz, mübarek hanımları.
fehîm: anlayış.
feraset: anlayış, kavrayış kabiliyeti.
fıtrat: yaratılış.
hamele: taşıyanlar.
harekât: hareketler.
hisse-i fehîm: anlayış hissesi, kavrayıştaki pay.
hitap: söz.
hizmetkâr: hizmetçi.
hususî daire: özel olan
hususî: özel.
ifa: etme, yerine getirme.
ifade etmek: anlatmak.
imtizaç: uyuşma.
itiraf: bildirme, söyleme.
izzet: değer, şeref.
küfûv: denk, eşit.
lâzım: gerekli.
mahfî: gizli.
mana: anlam.
manen: mana bakımından, manevî yönden.
manevî imtizaçsızlık: manevî yönden uyumsuzluk, eşitsizlik.
manevî: manaya ait.
mazhar: erişme, nail olma.
mehaz: menba', bir şeyin çıkarıldığı yer.
menabi-i din ve şariat: İslâm dinini ve kurallarının kaynakları.
menabi-i din: dinin kaynakları.
meşrep: huy, yaratılış, ahlâk.
meşal: örnek.
muhtelif: çeşitli.
müteaddit: bir çok, çeşitli.
nikâhlamak: evlendirmek.

Zat-ı Risaletin akvali gibi, ef'al ve ahvali ve etvar ve harekâtı dahi menabi-i din ve şeriattır ve ahkâmın me-hazlarıdır. Şıkk-ı zahîrîsine Sahabeler hamele oldukları gibi, hususî dairesindeki mahfî ahvalâtından tezahür eden esrar-ı din ve ahkâm-ı şariatın hameleleri ve ravile-ri de Ezvac-ı Tahirattır ve bilfiil o vazifeyi ifa etmişlerdir. Esrar ve ahkâm-ı dinin hemen yarısı, belki onlardan geliyor. Demek bu azîm vazifeye, birçok ve meşrepçe muhtelif ezvac-ı tahirat lâzımdır.

Gelelim Hazret-i Zeyneb'in tezevvücüne:

Yirmi Beşinci Sözü Birinci Şulesinin Üçüncü Şuainın misallerinden olan,

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ¹

ayetine dair şöyle yazılmış ki, insanların tabakatına göre bir tek ayet, müteaddit vücuhlarla, her bir tabakanın fehmine göre bir mana ifade ediyor.

- Bir tabakanın şu ayetten hisse-i fehmi şudur ki:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın hizmetkârı veya “Oğlum” hitabına mazhar olan Zeyd (r.a.), rivayet-i sahiha ile itirafına binaen, izzetli zevcesini kendine manen küfûv bulmadığı için tatlik etmiş. Yani, Hazret-i Zeyneb, başka yüksek bir ahlâkta yaratılmış ve bir peygambere zevce olacak fıtratta olduğunu, Zeyd ferasetle hissetmiş. Ve kendisini ona zevç olacak fıtratta kendine küfûv bulmadığından, manevî imtizaçsızlığa sebebiyet verdiği için tatlik etmiştir. Allah'ın emriyle Resul-i Ekrem

1. Muhammed hiçbirinizin babası değildir. O, Allah'ın resulüdür ve peygamberlerin sonuncusudur. (Ahzab Suresi: 40.)

peygamber: Allah'ın elçisi.
ravi: rivayet eden, nakleden.
resul: Allah'ın elçisi, peygamber.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim olan peygamber, Hz. Muhammed (a.s.m.).
rivayet-i sahiha: sahih olan rivayet, sağlam ve doğru olarak ulaşan haber.
Sahabe: Hz. Muhammed'in

mübarek yüzünü görmeye şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.
sebebiyet: sebep olma.
şıkk-ı zahîrî: görünüşteki sık, görünürdeki kısmı.
sua: ışı, parlı.
sule: ışı.
tabaka: topluluk, sınıf, derece.
tabakat: tabakalar, dereceler.

tatlik: boşama.
tezahür: görünme.
tezevvüc: izdivaç etme, evlenme.
vazife: görev.
vücuh: vecihler, yönler.
zat-ı risalet: peygamberlik makamında bulunan zat, Hz. Muhammed.
zevce: eş, hanım, kadın.
zevç: koca, eş.

Aleyhissalâtü Vesselâm almış. Yani, **زَوْنَاكَهَا**¹ 'nın işaretiyle, o nikâh bir akd-i semavî olduğuna delâletiyle, harikulâde ve örf ve muamelât-ı zahiriye fevkinde, sırf kaderin hükmüyledir ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm o hükm-ü kadere inkıyat göstermiştir ve mecbur olmuştur; nefis arzusuyla değildir.

Şu kader hükmünün de ehemmiyetli bir hükm-ü şer'î ve mühim bir hikmet-i ammeyi ve şümüllü bir maslahat-ı umumiyeyi tazammun eden **لَيْكِي لَا يَكُونُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ**

² **فِي أَزْوَاجٍ أَدْعِيَاءِهِمْ** ayet-i kerîmesinin işaretiyle, büyüklüğün küçüklere “oğlum” demeleri, zihar meseleleri gibi, yani karısına “Anam gibisin” dese haram olduğu gibi değildir ki, ahkâm onunla değişsin. Hem büyüklerin raiyetlerine ve peygamberlerin ümmetlerine pederâne nazar ve hitapları, vazife-i risalet itibarıyla; şahsiyet-i insaniye itibarıyla değildir ki, onlardan zevce almak uygun düşmesin.

- İkinci bir tabakanın hisse-i fehmi şudur ki:

Bir büyük amir, raiyetine pederâne bir şefkatle bakar. Eğer o amir, zahirî ve bâtinî bir padişah-ı ruhanî olsa, merhamet-i pederin yüz defa şefkatinden ileri gittiği için, raiyetinin efradı, onun hakikî evlâdı gibi, ona peder nazarıyla bakarlar. Peder nazarı ise, zevç nazarına inkılâp edemediğinden ve kız nazarı da zevce nazarına kolayca değişmediğinden; efkâr-ı ammede, Peygamberin,

husus: mevzu, konu.

hükm-ü kader: kaderin hükmü, karar.

hükm-ü şer'î: dinî hüküm, dinin konusu.

hükmüyle: kararıyla, emriyle.

hüküm: karar, emir.

ilâhî akit: Hz. Zeynep'i, Peygamberimize, Cenab-ı Hakkın nikâhlanması.

inkılâp: değişme, dönüşme.

inkıyat: boyun eğme, itaat etme.

itibarıyla: özelliği bakımından.

kader: Allah'ın meydana gelecek hâdiseleri olmadan önce takdir ve tayin etmesi, plânlaması.

maslahat-ı umumiyeye: umuma, genele faydası olan şey.

mecbur olmak: bir işi yapma zorunda kalmak.

merhamet-i peder: baba sevgisi ve şefkati.

mesele: önemli konu, husus.

muamelât-ı zahiriye: görünür davranışlar, ilişkiler.

mühim: önemli.

mü'min: iman eden, inanan.

nazar: bakış, görüş; bakma.

nefis: insanın içinde bulunan ve kötülüğü isteyen duygu.

nikâh: evlilik.

örf: âdet, gelenek.

padişah-ı ruhanî: ruhanî padişah, dini bir hizmetle görevlendirilen peygamber ya da velî padişah.

peder: baba.

pederâne: babaya yakışacak şekilde, baba gibi.

raiye: birinin idaresine bağlı olanlar, halk vatandaş.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim olan peygamber, Hz. Muhammed (a.s.m.).

şahsiyet-i insaniye: insanın şahsiyeti.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek, içten karşılıksız merhamet, sevgi.

şümüllü: kapsamlı.

tabaka: topluluk, sınıf.

tazammun: ihtiva etme, içine alma.

ümmet: hak dine davet için kendilerine gönderilen peygambere inanıp bağlanan topluluk.

vazife-i risalet: peygamberlik vazifesi, görevi.

zahiri: görünürdeki.

zevce: eş, kadın.

zevç: koca, eş.

zihar: bir erkeğin, karısını veya karısının beden, ruh, baş veya yüz gibi vücudunun bir bölümünü, annesi, kardeşi ya da kayın validesi gibi evlenmesi haram olan birisine benzeterek ona yaklaşılmamaya yemin etmesi.

1. Biz onu sana nikâhladık. (Ahzab Suresi: 37.)

2. Tâ ki, evlâtlıkları hanımlarını boşadıktan sonra, o kadınla evlenmek hususunda mü'minlere bir güçlük olmasın. (Ahzab Suresi: 37.)

ahkâm: emirler, hükümler.
akd-i semavî: Cenab-ı Hakka verilen söz; Allah huzurunda yapılan antlaşma.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm üzerine olsun.

amir: emreden, idareci.

arzu: istek, heves.

ayet-i kerime: Kur'ân ayeti.

bâtinî: görünmeyen.

delâlet: delil olma, gösterme.

efkâr-ı amme: genelin düşünceleri, kamuoyu.

efrat: fertler, bireyler.

evlât: çocuklar.

fevkinde: üstünde.

hakikî: gerçek.

haram: İslâmiyetçe yasakla-

nan işler.

harikulâde: olağanüstü.

hikmet-i amme: umumî hikmet, her şeyin alâkalı olduğu ilâhî gaye, kâinattaki umumî ve ilâhî gaye.

hisse-i fehmi: anlayış hissesi, anlam miktarı.

hitap: konuşma.

mü'minlerin kızlarını alması şu sırra uygun gelmediği için, Kur'ân o vehmi def maksadıyla der:

“Peygamber rahmet-i İlâhiye hesabıyla size şefkat eder, pederâne muamele eder. Ve risalet namına siz onun evlâdı gibisiniz. Fakat şahsiyet-i insaniye itibarıyla pederiniz değildir ki, sizden zevce alması münasip düşmesin. Ve sizlere ‘Oğlum’ dese, ahkâm-ı şariat itibarıyla siz onun evlâdı olamazsınız.”

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي¹

Said Nursî

ahkâm-ı şariat itibarıyla: şariatın hükümleri ve esasları bakımından.

Bâki: sürekli ve kalıcı olan, bütün varlıklar yok olurken yok olmayan ve bütün varlıklar yok olduktan sonra da zatıyla var olacak tek varlık, Allah.

def: ortadan kaldırma, giderme.

evlât: vâletler, çocuklar.

itibarıyla: özelliğiyle, özelliği bakımından; bakımından.

maksat: amaç, gaye.

1. Bâki olan yalnız Allah'tır.

muamele etmek: davranmak.

mü'min: iman eden, inanan.

münasip: uygun.

nam: ad.

peder: baba.

pederâne: babaya yakışır şekilde.

kilde.

peygamber: Allah'ın elçisi.

rahmet-i İlâhiye: Allah'ın sonsuz rahmeti.

risalet: elçilik, peygamberlik.

sır: bir şeyin anlaşılması en zor ve ince olan yanı

şahsiyet-i insaniye: insan şahsiyeti, insan olma özelliği.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek, içten ve karşılıksız sevgi.

vehim: zan, şüphe.

zevce: eş, hanım.

Sekizinci Mektup

بِسْمِهِ ۞ وَانْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ۱ ۲

۳ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۴ isimleri, 'e girdiklerinin ve her mübarek şeyin başında zikredilmelerinin çok hikmetleri var. Onların beyanını başka vakte talikan, şimdilik kendime ait bir hissimi söyleyeceğim.

Kardeşim, ben الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ isimlerini öyle bir nur-u azam görüyorum ki, bütün kâinatı ihata eder ve her ruhun bütün hacat-ı ebediyesini tatmin edecek ve hadsiz düşmanlarından emin edecek, nurlu ve kuvvetli görünüyorlar. Bu iki nur-u azam olan isimlere yetişmek için en mühim bulduğum vesile, fakr ile şükür, acz ile şefkattir. Yani, ubudiyet ve iftikardır.

Şu mesele münasebetiyle hatıra gelen ve muhakkikîne, hatta bir üstadım olan İmam-ı Rabbanî'ye muhalif olarak diyorum ki:

Hazret-i Yakup Aleyhisselâmin Yusuf Aleyhisselâma karşı şedit ve parlak hissiyatı, muhabbet ve aşk değildir, belki şefkattir. Çünkü, şefkat, aşk ve muhabbetten çok keskin ve parlak ve ulvî ve nezihdir ve makam-ı nübüvvette lâyıktır. Fakat muhabbet ve aşk, mecazî mahbuplara

göstermesi.

ihata etmek: kuşatmak, kapsamak.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

lâyık: yakışır, uygun.

makam-ı nübüvvet: peygamberlik makamı.

mecazî mahbup: gerçek olmayan sevgili.

mesele: konu.

muhakkikî: gerçekleri araştıran ve hakikatleri delilleriyle bilen âlimler.

muhalif: karşı, zıt.

mübarek: bereketli, hayırlı.

mühim: önemli.

münasebet: ilgi, vesile.

nezih: temiz, pak.

nur: aydınlık, ışıık.

nur-u azam: çok büyük nur ve muazzam ışıık.

Rahim: sonsuz merhamet sahibi olan Allah..

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

ruh: can, karakter ve yaratılış.

şedit: şiddetli.

şefkat: içten ve karşılıksız sevgi.

şükür: Allah'ın nimetlerine karşı memnunluk gösterme, teşekkür etme.

talikan: erteleyerek.

tatmin etmek: doyumak, kalbe güven vermek.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma.

ubudiyet: kulluk, kul olduğunu bilip Allah'a itaat ve ibadet etme.

ulvî: yüksek, yüce.

üstat: bir ilim veya sanatta üstün olan öğretici, hoca.

vakit: zaman.

vesile: vasıta, araç.

zikir: anma.

1. Allah'ın adıyla.

2. Hiçbir şey yoktur ki, Onu övüp tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Rahman ve Rahim.

4. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. (Fatiha Suresi: 1; Neml Suresi: 30.)

acz: zayıflık, güçsüzlük.

aşk: şiddetli sevgi.

beyan: anlatma, açıklama.

emin: emniyet sahibi, korkusuz.

fakr: fakirlik, ihtiyaç hâli.

hacat-ı ebediye: sonsuz ihtiyaçlar ve istekler.

hadsiz: sınırsız.

hatıra gelen: zihne, fikre ve

kalbe gelen.

hikmet: gaye, fayda.

hissiyat: hisler, duygular.

iftikar: kulun Allah'a karşı ne

kadar fakir olduğunu hissedip

ve mahlûklara karşı derece-i şiddette olsa, o makam-ı muallâ-i nübüvvete lâayık düşmüyor. Demek, Kur'ân-ı Hakîm'in parlak bir i'caz ile, parlak bir surette gösterdiği ve ism-i *Rahîm*'in vusulüne vesile olan hissiyat-ı Yakubiye, yüksek bir derece-i şefkattir. İsm-i *Vedûd*'a vesile-i vusul olan aşk ise, Züleyha'nın Yusuf Aleyhisselâma karşı olan muhabbet meselesindedir. Demek, Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan, Hazret-i Yakup Aleyhisselâmın hissiyatını ne derece Züleyha'nın hissiyatından yüksek göstermişse, şefkat dahi o derece aşktan daha yüksek görünüyor.

Üstadım İmam-ı Rabbanî, aşk-ı mecazîyi makam-ı nübüvvete pek münasip görmediği için demiş ki: “Mehasin-i Yusufiye, mehasin-i uhreviye nev'inden olduğundan, ona muhabbet ise mecazî muhabbetler nev'inden değildir ki, kusur olsun.”¹

Ben de derim: “Ey Üstat, o tekellüflü bir tevildir. Hakikat şu olmak gerektir ki: O, muhabbet değil, belki yüz defa muhabbetten daha parlak, daha geniş, daha yüksek bir mertebe-i şefkattir.”

Evet, şefkat bütün envayıyla lâtif ve nezihtir. Aşk ve muhabbet ise, çok envana tenezzül edilmiyor.

Hem, şefkat pek geniştir. Bir zat, şefkat ettiği evlâdî münasebetiyle, bütün yavrulara, hatta zîruhlara şefkatini ihata eder ve *Rahîm* isminin ihatasına bir nevi âyinedarlık gösterir. Hâlbuki aşk, mahbubuna hasr-ı nazar edip, her şeyi mahbubuna feda eder; yahut, mahbubunu i'lâ

aşk: şiddetli sevgi.

aşk-ı mecazî: mecazî aşk, nefis ve şehveti doyuran, tatmin eden aşk; Allah sevgisine ulaştıran, Onun yarattıklarından birini sevmek; dünyaya karşı gösterilen aşırı istek.

âyinedar: ayna tutan.

derece-i şefkat: sevgi ve şefkat mertebesi.

derece-i şiddet: şiddet derecesi, şiddetli bir derece.

enva: çeşitler.

evlâd: vevletler, çocuklar.

feda etmek: uğruna vermek.

hakikat: gerçek.

hâlbuki: oysa ki.

hasr-ı nazar: bir şeye bakıp ona dikkat etme, dikkati sadece bir yere yöneltme.

hissiyat: hisler, duygular.

hissiyat-ı Yakubiye: Hz. Yakup'un (a.s.) hisleri, duyguları.

i'caz: mu'cize olma, mu'cizelik özelliği.

ihata: kuşatma, kapsama.

i'lâ: yüceltme.

ism-i Rahîm: sonsuz merhamet sahibi olan Allah'ın Rahîm ismi.

ism-i Vedûd: seven ve sevilen manasında Cenab-ı Hak'ın bir ismi.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm.

kusur: özür, eksiklik.

lâtif: hoş, güzel.

lâyık: uygun, münasip.

mahbup: sevilen, sevgili.

mahlûk: Allah tarafından yaratılanlar.

makam-ı muallâ-i nübüvvet: peygamberliğin yüce makamı.

1. İmam-ı Rabbanî, *Mektubat*, 3:134 (100. Mektup).

makam-ı nübüvvet: peygamberlik makamı.

mecazî muhabbet: hakikî olmayan muhabbet, sevgi.

mehasin-i uhreviye: Ahirete ait güzellikler.

mehasin-i Yusufiye: Hz. Yusuf'a (a.s.) ait güzellikler.

mertebe-i şefkat: şefkat derecesi.

mesele: ehemmiyetli iş, konu.

muhabbet: sevgi

münasebet: ilgi, vesile.

münasip: uygun.

nev: tür, çeşit.

nezih: temiz.

Rahîm: sonsuz merhamet sahibi olan Allah..

suret: biçim, şekil.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek, içten ve karşılıksız sevmek, sevgi.

tekellûf: zorlama.

tenezzül: alçalma, inme.

tevil: bir fikir veya sözden başka mana çıkarma, yorum.

üstâd: bir ilim veya sanatta üstün olan öğretici, hoca.

vesile: vasıta, aracı.

vesile-i vusul: kavuşma vesilesi.

vusul: kavuşma, erişme.

zat: kişi.

zîruh: ruh sahibi, canlı.

ve sena etmek için başkalarını tenzil ve manen zemmeder ve hürmetlerini kırar. Meselâ, biri demiş: “Güneş mahbubumun hüsnünü görüp utanıyor; görmemek için, bulut perdesini başına çekiyor.” Hey âşık efendi! Ne hakkın var, sekiz İsm-i Azamın bir sahife-i nuranîsi olan güneşi böyle utandırıyor sun?

Hem, şefkat halistir, mukabele istemiyor, safî ve ivazsızdır. Hatta en adî mertebede olan hayvanatın yavrularına karşı fedakârâne ivazsız şefkatleri buna delildir. Hâlbuki aşk ücret ister ve mukabele talep eder. Aşkın ağlamaları, bir nevi taleptir, bir ücret istemektir.

Demek, suver-i Kur’âniyenin en parlağı olan Sure-i Yusuf’un en parlak nuru olan Hazret-i Yakup’un (a.s.) şefkati, ism-i *Rahman* ve *Rahîm*’i gösterir ve şefkat yolu, rahmet yolu olduğunu bildirir. Ve o elem-i şefkate deva olarak da, ¹ **فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّحِمِينَ** dedirir.

² **الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي**

Said Nursî

1. En iyi koruyucu Allah’tır. Merhametlerinin en merhametlisi de Odur. (Yusuf Suresi: 64.)

2. Bâkî olan yalnız Allah’tır.

adî: basit, sıradan.

âşık: şiddetli muhabbet besleyen.

aşk: şiddetli sevgi.

Bâkî: sürekli ve kalıcı olan, bütün varlıklar yok olurken yok olmayan ve bütün varlıklar yok olduktan sonra da zatiyla var olacak tek varlık olan Allah.

delil: şahit, bürhan, bir meseleyi ispata yarayan şey.

deva: ilaç, çare.

elem-i şefkat: şefkat acısı.

fedakârâne: uğruna vererek, fedakârca.

hâlbuki: oysa ki.

halis: içten, samimi, katıksız.

hayvanat: hayvanlar.

hürmet: saygı, riayet, ihtiram.

hüsün: güzellik.

İsm-i Azam: en büyük isim; Allah’ın bin bir isminden en büyük manaca diğer isimleri kuşatmış olanı.

İsm-i Rahman: bütün mahlûkatı rahmet ve merhametle kuşatan ve herkese her türlü ikram ve bağışta bulunan manasında Cenab-ı Hakka ait

isim.

ivazsız: karşılıksız, bedelsiz.

mahbup: sevilen, sevgili.

manen: manaca, manevî yönden.

merhamet: acımak, şefkat göstermek, iyilik etmek, korumak.

mertebe: derece, basamak.

meselâ: örneğin.

mukabele: karşılık.

nev: tür, çeşit.

nur: aydınlık, ışık.

Rahim: sonsuz şefkat ve merhamet sahibi olan Allah.

rahmet: acıma, merhamet etme, şefkat gösterme.

safî: saf olan, temiz.

sahife-i nuranî: nurlu, ışıklı sayfa.

sena: övme.

suver-i Kur’âniye: Kur’ân’ın sureleri.

şefkat: acıyarak ve koruyarak sevmek; içten ve karşılıksız merhamet, sevgi.

talep: istek.

tenzil: kıymetten düşürme, alçaltma.

zemm etmek: yermek, kötölemek.

* Dokuzuncu Mektup, Bar-la'da 1930'da Türkçe olarak telif edilmiştir.

Dokuzuncu Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۞ ۱ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ۲

Yine o halis talebesine gönderdiği mektubun bir parçasıdır.

ŞANİYEN: Neşr-i envar-ı Kur'âniyedeki muvaffakiyetin ve gayretin ve şevkin, bir ikram-ı İlâhîdir, belki bir keramet-i Kur'âniyedir, bir inayet-i Rabbaniyedir. Sizi tebrik ediyorum. Keramet ve ikram ve inayetin bahsi geldiği münasebetiyle, keramet ve ikramın bir farkını söyleyeceğim. Şöyle ki:

Kerametın izharı, zaruret olmadan zarardır. İkramın izharı ise, bir tahdis-i nimettir.

Eğer kerametle müşerref olan bir şahıs, bilerek harika bir emre mazhar olursa, o hâlde eğer nefs-i emmaresi bâkî ise, kendine güvenmek ve nefsine ve keşfine itimat etmek ve gurura düşmek cihetinde istidraç olabilir. Eğer bilmeyerek harika bir emre mazhar olursa: Meselâ birisinin kalbinde bir sual var. İntak-ı bilhak nev'inden ona muvafık bir cevap verir; sonra anlar. Anladıktan sonra kendi nefsine değil, belki kendi Rabbisine itimadı ziyadeleşir ve “Beni benden ziyade terbiye eden bir Hafız'ım vardır” der, tevekkülünü ziyadeleştirir. Bu kısım, hatarsız bir keramettir; ihfasına mükellef değil. Fakat fahir için,

bahis: konu.
bâkî: ebedî, daimî.
cihet: yön, taraf.
emr: emir, iş, olay
fahir: övünme, gurur.
gayret: çalışma, çabalama.
Hafiz: koruyucu, yaratıkları koruyup gözeten Allah.
halis: saf, temiz, her amelini, yalnız Allah rızası için işleyen.
hatar: tehlike.
ihfa: saklamak, gizlemek.
ikram: lütfe verilen, bağış, ih-san.
ikram-ı İlâhî: Allah'ın ikram ve ihsanı.
inayet: yardım, İlâhî yardım, iyilik.
inayet-i Rabbaniye: Allah'ın inayeti, yardımı.
intak-ı bilhak: hakkın teslim edilmesi, Hakkın söyletmesi, Cenab-ı Hakkın konuşturması, bir şeyi dile getirmesi.
istidraç: derece derece Allah'ın rahmetinden uzaklaşıp azabına yaklaşması için azgın ve günahkâr kişilere verilen bir takım olağanüstü hâller.
itimat: güven.
izhar: açığa vurma, aşıkâr etme.
keramet: Allah'ın ihsanı ile velilerin gösterdikleri âdet dışı olağanüstü hâller.
keramet-i Kur'âniye: Kur'an'ın kerameti.
keşif: Allah tarafından ilham edilme, kalp gözüyle görme.
kusur: noksan, özür.
mazhar: bir şeyin çıktığı, görüldüğü yer, erişme, ulaşma, nail olma, şereflenme.
meselâ: örnek.
muvaffakiyet: başarılı olma.
muvafık: uygun.
mükellef: görevli, yükümlü.
münasebet: ilgi, vesile, bağlantı.
müşerref: şereflenme.
nefs-i emmare: insanı kötülüğe

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.
2. Hiçbir şey yoktur ki, Onu övüp tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

sürükleyen nefis.
nefsine: kendine, şahsına.
Neşr-i envar-ı Kur'âniye: Kur'an nurlarının yayılması.
nev: çeşit, tür.
noksan: eksiklik.
Rab: yaratan, büyüten, mah-lûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.
saniyen: ikinci olarak.

sual: soru.
şevk: şiddetli arzu ve istek.
tahdis-i nimet: Cenab-ı Hakkı karşı şükürünü eda etme maksadıyla kavuştuğu nimeti izhar etme.
talebe: öğrenci.
tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden uzak ve yüce tutma.

terbiye: yetiştirme, besleyip büyütmeye, eğitime.
tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, şanına lâyık ifadelerle anma.
tevekkül: Allah'a dayanma ve güvenme.
zaruret: zorunluluk.
ziyade: fazla, çok.

kasten izharına çalışmamalı. Çünkü, onda zahiren insanın kesbinin bir medhali bulunduğundan, nefsine nispet edebilir.

Amma ikram ise: O, kerametın selâmetli olan ikinci nev'inden daha selâmetli, bence daha âlîdir. İzharı tahdis-i nimettir. Kisbin medhali yoktur; nefsi onu kendine isnat etmez.

İşte, kardeşim, hem senin hakkında, hem benim hakkımda, bhusus Kur'an hakkındaki hizmetimizde eskiden beri gördüğüm ve yazdığım ihsanat-ı İlâhiye, bir ikramdır; izharı tahdis-i nimettir. Onun için, sana karşı, tahdis-i nimet nev'inden, ikimizin hizmetimize ait muvaffakiyatı yazıyorum. Biliyordum ki, sende fahir değil, şükür damarını tahrir ediyor.

Salisen: Görüyorum ki, şu dünya hayatında en baharlı odur ki, dünyayı bir misafirhane-i askerî telâkki etsin ve öyle de iz'an etsin ve ona göre hareket etsin. Ve o telâkki ile, en büyük mertebe olan mertebe-i rızayı çabuk elde edebilir. Kırılacak şişe pahasına, daimî bir elmasın fiyatını vermez; istikamet ve lezzetle hayatını geçirir.

Evet, dünyaya ait işler, kırılmaya mahkûm şişeler hükmündedir. Bâkî umur-u uhreviye ise, gayet sağlam elmaslar kıymetindedir. İnsanın fıtratındaki şiddetli merak ve harareti muhabbet ve dehşetli hırs ve inatlı talep ve hakeza şedit hissiyatlar, umur-u uhreviye kazanmak için verilmiştir. O hissiyatı şiddetli bir surette fânî umur-u dünyeviye tevcih etmek, fânî ve kırılacak şişelere bâkî

âli: yüksek.
bahtiyar: mutlu, mes'ut.
bahusus: özellikle, hususiyetle.
bâkî: sonsuz, sürekli, yok olmayan.
daimî: sürekli, devamlı.
damar: huy, his, mizaç.
dehşetli: çok fazla, son derece.
fahir: övünme, gurur.
fânî: ölümlü, geçici.
fıtrat: yaratılış.
gayet: son derece.

hakeza: böylece, bunun gibi.
harareti: sıcak, yoğun, kuvvetli, şiddetli.
hırs: aç gözlülük.
hissiyat: hisler, duygular.
hükümde: değerinde, yerinde.
ihsanat-ı İlâhî: Allah'ın ihsanları, lütufları, iyilikleri.
ikram: bağış, ihsan.
isnat etmek: dayandırma.
istikamet: doğruluk, dürüstlük, inanç, düşünce ve niyetle, tutum ve davranışta Al-

lah'ın rızasına uygun dürüstlük.
iz'an: anlama, kavrama.
izhar: açığa vurma, gösterme.
kasten: bile bile, isteyerek.
keramet: Allah'ın ihsanıyla velilerin gösterdikleri âdet dışı olağanüstü hâller.
kıymet: değer.
kisb: çalışma, kazanma.
mahkûm: mecbur, çaresiz.
medhal: giriş, karışma, katkı.
mertebe-i rıza: Allah'ın rızasına erenlerin mertebesi, de-

recesi.

misafirhane-i askerî: askerlere ait misafirhane.

muhabbet: sevgi.

muvaffakiyet: başarılı olma.

nefis: kişinin kendisi.

nefsine: kendine, şahsına.

nev: çeşit, tür.

nispet etmek: bağlamak.

paha: kıymet, değer.

salisen: üçüncü olarak.

selâmet: eminlik, tehlikeden, korktuklarından ve kötülüklerinden kurtulma; kurtuluş, eminlik.

suret: biçim, şekil.

şedit: şiddetli.

şükür: Allah'ın nimetlerine karşı memnunluk gösterme, teşekkür etme.

tahdis-i nimet: Cenab-ı Hakka karşı şükrunü eda etme maksadıyla, kavuşturduğu nimetin sevincini anlatma.

tahrir: harekete geçirme.

talep: istek.

telâkki: anlama, kabul etme.

tevcih etmek: yöneltmek.

umur-u dünyeviye: dünyaya ait işler, emirler.

umur-u uhreviye: ahirete ait işler.

zahiren: görünüşte, görünürdeki.

elmas fiyatlarını vermek demektir. Şu münasebetle bir nokta hatıra gelmiş; söyleyeceğim. Şöyle ki:

Aşk, şiddetli bir muhabbettir. Fânî mahbuplara müteveccih olduğu vakit, ya o aşk kendi sahibini daimî bir azap ve elemde bırakır, veyahut o mecazî mahbup, o şiddetli muhabbetin fiyatına değmediği için, bâkî bir mahbubu arattırır; aşk-ı mecazî aşk-ı hakikîye inkılâp eder.

İşte, insanda binlerle hissiyat var. Her birisinin, aşk gibi, iki mertebesi var: biri mecazî, biri hakikî.

• *Meselâ, endişe-i istikbal hissi herkeste var.* Şiddetli bir surette endişe ettiği vakit, bakar ki, o endişe ettiği istikbale yetişmek için elinde senet yok. Hem, rızık cihe-tinde bir taahhüt altında ve kısa olan bir istikbal, o şiddetli endişeye değmiyor. Ondandır yüzünü çevirip, kabirden sonra hakikî ve uzun ve gafiller hakkında taahhüt altına alınmamış bir istikbale teveccüh eder.

• *Hem, mala ve câha karşı şiddetli bir hırs gösterir.* Bakar ki, muvakkaten onun nezaretine verilmiş o fânî mal ve afetli şöret ve tehlikeli ve riyaya medar olan câh, o şiddetli hırsa değmiyor. Ondandır, hakikî câh olan meratib-i maneviyeye ve derecat-ı kurbiyeye ve zâd-ı ahirete ve hakikî mal olan a'mal-i salihaya teveccüh eder. Fena haslet olan hırs-ı mecazî ise, âlî bir haslet olan hırs-ı hakikîye inkılâp eder.

• *Hem meselâ, şiddetli bir inat ile, ehemmiyetsiz, zâil, fânî umurlara karşı hissiyatını sarf eder.* Bakar ki, bir

afet: belâ, musibet.

âli: yüce, yüksek.

a'mal-i salih: salih ameller, Allah rızası için yapılan iyi ve güzel şeyler.

aşk: şiddetli sevgi.

aşk-ı hakikî: gerçek, her şeyin gerçek sahibine duyulan sevgi, Allah sevgisi.

aşk-ı mecazî: mecazî aşk, gerçek sevgiliye değil geçici ve sınırlı bir güzelliğe karşı duyulan sevgi.

azap: ceza, sıkıntı.

bâkî: ebedî, devamlı, yok olmayan.

câh: itibar, makam; mevki.

cihet: yön.

daimî: sürekli, devamlı.

derecat-ı kurbiye: Allah'a manevî yakınlık mertebeleri.

ehemmiyet: önemli olma.

elem: dert, üzüntü.

endişe: kaygı, düşünce.

endişe-i istikbal: gelecek kaygısı.

fânî: geçici, ölümlü.

fena: kötü, çirkin.

gafil: gaflette bulunan, duyarısız, sorumsuz, ahiretten ve Allah'ın emirlerinden habersiz davranan.

hakikî: gerçek, doğru.

haslet: yaratılıştan gelen huy ve karakter.

hatır: zihin, fikir.

hırs: aç gözlülük, aşırı isteklilik.

hırs-ı hakikî: Allah rızası ve ahiret için gösterilen ve hedefine yönelen hırs.

hırs-ı mecazî: gelip geçici olan

şeylere karşı gösterilen hırs.

hissiyat: hisler, duygular.

inkılâp etme: değişme, dönüşme.

inkılâp: değişim, dönüşüm.

istikbal: gelecek.

kabir: mezar.

mahbup: sevgili.

mecazî: gerçek olmayan, kendi manası dışında başka bir manayı gösteren.

medar: sebep, dayanak, vesile.

meratib-i manevî: manevî

makam ve mertebeler, dereceler.

mertebe: derece.

meselâ: örnek olarak.

muhabbet: sevgi.

muvakkaten: geçici olarak.

münasebet: bağlantı, ilişki, vesile.

müteveccih: yönelik, yönelen.

nezaret: idare, gözetim.

rızık: yiyecek, içecek şey.

riya: iki yüzlülük, yalandan gösteriş.

sarf etmek: harcamak.

senet: dayanılan belge, tapu.

suret: biçim, şekil.

şöhret: ün, san.

taahhüt: garanti altına alma.

teveccüh: yönelme.

umur: işler.

veyahut: ya da.

zâd-ı ahiret: Ahiret azığı, ahiret yolculuğunda lâzım olan iman ve ibadetler.

zail: sona eren, devamlı olmayan.

dakika inada değmeyen bir şeye bir sene inat ediyor. Hem, zararlı, zehirli bir şeye, inat namına sebat eder. Bakar ki, bu kuvvetli his, böyle şeyler için verilmemiş. Onu onlara sarf etmek, hikmet ve hakikate münafidir. O şiddetli inadı, o lüzumsuz umur-u zaileye vermeyip, âlî ve bâkî olan hakaik-ı imaniyeye ve esasat-ı İslâmiyeye ve hidemat-ı uhreviyeye sarf eder. O haslet-i rezile olan inad-ı mecazî, güzel ve âlî bir haslet olan hakikî inada, yani hakta şiddetli sebata inkılâp eder.

İşte, şu üç misal gibi, insanlar, insana verilen cihazat-ı maneviyeyi, eğer nefsin ve dünyanın hesabıyla istimal etse ve dünyada ebedî kalacak gibi gafilâne davranrsa, ahlâk-ı rezileye ve israfat ve abesiyete medar olur. Eğer hafiflerini dünya umuruna ve şiddetlilerini vezaif-i uhreviyeye ve maneviyeye sarf etse, ahlâk-ı hamideye menşe', hikmet ve hakikate muvafık olarak saadet-i dâreyne medar olur.

İşte, tahmin ederim ki, nasihlerin nasihatleri şu zamanda tesirsiz kaldığının bir sebebi şudur ki: Ahlâksız insanlara derler: "Haset etme, hırs gösterme, adavet etme, inat etme, dünyayı sevme!" Yani, "Fıtratını değiştir" gibi, zahiren onlarca mâlâyutak bir teklifte bulunurlar. Eğer deseler ki, "Bunların yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz, mecralarını değiştiriniz"; hem nasihat tesir eder, hem daire-i ihtiyarlarında bir emr-i teklif olur.

Rabian: Ulema-i İslâm ortasında İslâm ve iman'ın farkları çok medar-ı bahis olmuş. Bir kısmı "İkisi birdir,"

abesiyet: faydasız ve boş olma, gayesiz.
adavet: düşmanlık.
ahlâk-ı hamide: beğenilen ve övülen güzel ahlâk.
ahlâk-ı rezile: kötü ahlâk.
âlî: yüce, yüksek.
bâkî: ebedî, devamlı, yok olmayan.
cihazat-ı maneviyeye: manevî duygular ve hisler.
daire-i ihtiyarlarında: yapılabilecek ve tercih edilebilecek sınırlar içinde.

ebedî: sonsuz, daimî.
emr-i teklif: birini bir şeyle görev yükümlü kılma işi, birini bir şeyle sorumlu tutan emir.
esasat-ı İslâmiye: İslâm esasları, şartları.
fıtrat: yaratılış, mizaç.
gafilâne: sorumsuzca, körü körüne, umursamaz bir şekilde.
hak: doğru, gerçek..
hakaik-ı imaniye: imana ait hakikatler, imanî gerçekler.

hakikat: gerçek, doğru, bir şeyin aslı ve esası.
hakikî: gerçek, doğru.
haset etmek: kıskanmak.
haslet: yaratılışından gelen huy ve karakter.
haslet-i rezile: kötü ve pis huy.
hırs: aç gözlülük.
hidemat-ı uhreviyeye: Ahiretle ilgili hizmetler.
hikmet: İlâhî gaye, her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve tam

yerli yerinde olması.

iman: inanmak, itikat.

inad-ı mecazî: gereksiz, hedefsiz ve faydasız inat.

inkılâp etme: değişme, dönüşme.

İslâm: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) kendisine gelen vahiy ile tebliğ buyurduğu din.

israfat: israflar, savurganlıklar.

istimal: kullanma.

lüzumsuz: gereksiz

mâlâyutak: güç yetirilmez, zor.

mecra: gidiş yolu, kanal, yön.

medar: sebep, vesile, kaynak.

medar-ı bahis: söz konusu.

menşe': esas, kök.

misal: örnek.

muvafık: uygun.

münafi: zıt, ters.

nam: ad.

nasih: nasihat eden, öğüt veren.

nasihat: öğüt.

nefis: insanın kendisi, şehvet, gazap, fazilet gibi şeylerin kaynağı olan ve kötülüğe sevk eden kuvvet.

Rabian: dördüncü olarak.

saadet-i dâreyn: iki cihan saadeti, dünya ve ahiret mutluluğu.

sarf etmek: harcamak.

sebat: kararlı olma.

tesir: etki.

tesirsiz: etkisiz.

Ulema-i İslâm: İslâm âlimleri.

umur: işler.

umur-u zaile: kaybolan geçici ve fânî işler.

vezaif-i uhreviyeye ve maneviyeye: ahirete ait manevî görevler.

zahiren: görünüşte, dış görünüş bakımından.

diğer kısmı “İkisi bir değil, fakat birbirsiz olmaz” demişler ve bunun gibi çok muhtelif fikirler beyan etmişler.

Ben şöyle bir fark anladım ki: *İslâmiyet iltizamdır; iman iz’andır. Tabir-i diğerle, İslâmiyet hakka tarafgirlik ve teslim ve inkiyattır; iman ise, hakkı kabul ve tasdiktir.*

Eskide bazı dinsizleri gördüm ki, ahkâm-ı Kur’âniyeye şiddetli tarafgirlik gösteriyorlardı. Demek, o dinsiz, bir cihette hakkın iltizamıyla İslâmiyete mazhardı; *dinsiz bir Müslüman* denilirdi. Sonra bazı mü’minleri gördüm ki, ahkâm-ı Kur’âniyeye tarafgirlik göstermiyorlar, iltizam etmiyorlar; *gayrimüslim bir mü’min* tabirine mazhar oluyorlar.

Acaba, İslâmiyetsiz iman, medar-ı necat olabilir mi?

Elcevap: İmansız İslâmiyet sebab-i necat olmadığı gibi, İslâmiyetsiz iman da medar-ı necat olamaz. *Felillâhilhamdü velminnetü*, Kur’ân’ın i’caz-ı manevîsinin feyizle, Risale-i Nur mizanları, din-i İslâmın ve hakaik-ı Kur’âniyenin meyvelerini ve neticelerini öyle bir tarzda göstermişlerdir ki, dinsiz dahi onları anlasa, taraftar olmamak kabil değil. Hem, iman ve İslâmın delil ve bürhanlarını o derece kuvvetli göstermişlerdir ki, gayrimüslim dahi anlasa, herhâlde tasdik edecektir; gayrimüslim kaldığı hâlde iman eder.

Evet, *Sözler, Tuba-i Cennetin meyveleri gibi tatlı ve güzel olan iman ve İslâmiyetin meyvelerini ve saadet-i dâreynin mehasini gibi hoş ve şirin öyle neticelerini göstermişler ki, görenlere ve tanıyanlara nihayetsiz bir*

ahkâm-ı Kur’âniye: Kur’ân’ın hükümleri, emirleri.

beyan etme: açıklama, izah etme.

bürhan: kanıt, ispat, doğruyu yanlıştan ayıran delil.

cihet: yön, taraf.

delil: kılavuz, doğru yolu gösteren bir davayı, meseleyi ispata yarayan şey, bürhan.

din-i İslâm: İslâm dini.

Felillâhilhamdü velminnetü: hamd ve minnet sadece Allah’a aittir.

feyiz: bereket, ilham, ikram.

fikir: düşünce.

gayrimüslim: Müslüman olmayan.

hak: doğruluk, gerçek.

hakaik-ı Kur’âniye: Kur’ân ait olan gerçekler.

i’caz-ı manevî: manevî mu’cizecilik.

iltizam: kendisi için gerekli görme, taraftar olma; taraftarlık.

iman: inanmak, itikat.

inkiyat: boyun eğme, itaat etme.

İslâm: Hz. Muhammed’in (a.s.m.) kendisine gelen vahiy ile tebliğ buyurduğu din.

İslâmiyet: Müslümanlık.

iz’an: gönülden inanma, şüpheden uzak kesin bir şekilde inanma.

kabil: mümkün.

mazhar olmak: erişmek, kavuşmak.

mazhar: nail olma, erişme, şereflenme.

medar-ı necat: kurtuluş vesilesi.

medar-ı necat: kurtuluş vesilesi.

mehasin: güzellikler, hüsn-ler.

ler.

mizan: ölçü.

muhtelif: çeşitli, farklı.

mü’min: iman eden, inanan.

Müslüman: İslâm dinine girmiş olan.

netice: sonuç.

nihayetsiz: sonsuz.

Risale-i Nur: Nur Risalesi.

saadet-i dâreyn: iki dünya saadeti, dünya ve ahiret mutluluğu.

sebeb-i necat: kurtuluş sebebi.

tabir: ifade, söz.

tabir-i diğer: başka bir ifadeyle.

tarafgirlik: taraftarlık.

tasdik: doğruluğunu kabul etme.

teslim: doğrulama, hükmü altına girme, boyun eğme; kendini emrine bırakma, verme.

Tuba-i Cennet: Cennetteki tuba ağacı.

tarafgirlik ve iltizam ve teslim hissini verir. Ve silsile-i mevcudat gibi kuvvetli ve zerrat gibi kesretli iman ve İslâmın bürhanlarını göstermişler ki, nihayetsiz bir iz'an ve kuvvet-i iman verirler. Hatta, bazı defa Evrad-ı Şah-ı Nakşibendîde şahadet getirdiğim vakit,

¹ عَلَىٰ ذَٰلِكَ نَحْيِي وَعَلَيْهِ نَمُوتُ وَعَلَيْهِ نُبْعَثُ غَدًا

dediğim zaman, nihayetsiz bir tarafgirlik hissediyorum. Eğer bütün dünya bana verilse, bir hakikat-i imaniyei feda edemiyorum. Bir hakikatin bir dakika aksini farz etmek bana gayet elîm geliyor. Bütün dünya benim olsa, bir tek hakaik-ı imaniyenin vücut bulmasına bilâtereddüt vermesine nefsim itaat ediyor.

² وَأَمَّا بِمَا أَرْسَلْتَ مِنْ رَسُولٍ وَأَمَّا بِمَا أَنْزَلْتَ مِنْ كِتَابٍ وَصَدَقْنَا

dediğim vakit, nihayetsiz bir kuvvet-i iman hissediyorum. Hakaik-ı imaniyenin her birisinin aksini aklen muhal telâkki ediyorum. Ehl-i dalâleti nihayetsiz ebleh ve divane görüyorum.

Senin valideynine pek çok selâm ve arz-ı hürmet ederim. Onlar da bana dua etsinler. Sen benim kardeşim olduğun için, onlar da benim peder ve validem hükmündedirler. Hem köyünüze, hususan senden Sözleri işitenlere umumen selâm ediyorum.

³ اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Said Nursî

1. Biz bu inanç üzere yaşıyoruz, bunun üzerinde ölürüz ve yarın yine bunun üzerine diriltileceğiz. (Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevî, Mecmuatü'l-Ahzab, Evrad-ı Nakşibendî, 1:7.)

2. Gönderdiğin her peygambere iman ettik, indirdiğin her kitaba inandık ve hepsini doğruladık. (Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevî, Mecmuatü'l-Ahzab, Evrad-ı Nakşibendî, 1:8.)

3. Bâki olan yalnız Allah'tır.

aklen: akıl yolu ile, mantıkça.
aksi: ters, zıt.

arz-ı hürmet: hürmet etme, saygı gösterme.

Bâki: sürekli ve kalıcı olan, bütün varlıklar yok olurken yok olmayan ve bütün varlık-

lar, yok olduktan sonra da zatiyla var olacak olan Allah.

bilâtereddüt: tereddütsüz, ikilemde kalmaksızın.

bürhan: delil, kanıt, şahit.

divane: deli.

ebleh: ahmak, aptal.

ehl-i dalâlet: dalâlet ehlî, doğru ve hak yol olan İslâm'dan uzaklaşan azgın ve sapkın kimseler.

elîm: acı verici.

Evrad-ı Şah-ı Nakşibendî: büyük İslâm mutasavvıfı Şah-ı

Nakşibendî'nin okuduğu virtler, dualar.

farz etmek: var saymak, öyle kabul etmek.

feda etmek: gözden çıkarma.

gayet: son derece.

hakaik-ı imaniye: iman hakikatleri.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı esası.

hakikat-i imaniye: imana ait hakikat, iman hakikatî.

hususan: bilhassa, özellikle.

hükümünde: değerinde, yerinde.

iltizam: kendisi için gerekli görme, taraftarlık.

iman: inanmak, inanç, itikat.

inanç: iman etme.

İslâm: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) kendisine gelen vahiy ile teblig buyurduğu din.

itaat: boyun eğme, uyma.

iz'an: feraset, anlayış.

kesretli: çokluğu olan, çoklukla.

kuvvet-i iman: iman kuvveti.

muhal: imkânsız.

nefis: kişinin kendisi.

nihayetsiz: sonsuz.

peder: baba.

peygamber: Allah'ın elçisi.

selâm: selâmet, esenlik.

silsile-i mevcudat: yaratılmışlar silsilesi, varlıkların zincirleme bağlantısı.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

tarafgirlik: taraftarlık.

telâkki etme: anlama, kabul etme.

umumen: herkese.

vakit: zaman

valide: anne.

valideyn: anne-baba.

vücut bulma: var olma.

zerrat: zerreler.

Onuncu Mektup

İki sualin cevabıdır.

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۝ ۱ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ۝ ۲

SİRİNCİSİ: Otuzuncu Sözün İkinci Maksadının tahvülât-ı zerrat tarifine dair olan uzun cümlesinin haşiyesidir.

Kur’ân-ı Hakîm’de *İmam-ı Mübin* ve *Kitab-ı Mübin* mükerrer yerlerde zikredilmiştir. Ehl-i tefsir, “İkisi birdir”; bir kısmı “Ayrı ayrıdır” demişler. Hakikatlerine dair beyanatları muhtelifdir. Hulâsa, “İlm-i İlâhînin ünvanlarıdır” demişler. Fakat, Kur’ân’ın feyzi ile şöyle kanaatim gelmiş ki:

İmam-ı Mübin, ilim ve emr-i İlâhînin bir nev’ine bir ünvanıdır ki, âlem-i şahadetten ziyade âlem-i gayba bakıyor. Yani, zaman-ı hâlden ziyade, mazi ve müstakbele nazar eder. Yani, her şeyin vücud-u zahîrisinden ziyade aslına, nesline ve köklerine ve tohumlarına bakar. Kader-i İlâhînin bir defteridir. Şu defterin vücudu, Yirmi Altıncı Sözde, hem Onuncu Sözün haşiyesinde ispat edilmiştir.

Evet, şu *İmam-ı Mübin*, bir nevi ilim ve emr-i İlâhînin bir ünvanıdır. Yani, eşyanın mebadileri ve kökleri ve asılları, kemal-i intizam ile eşyanın vücutlarını gayet

âlem-i gayp: görünmeyen başka dünyalar.

âlem-i şahadet: gözle gördüğümüz âlem.

beyanat: açıklamalar, izahlar.

dair: ait, ilgili.

ehl-i tefsir: tefsir ve yorum yapanlar, Kur’ân’ı Kerîm’i mana bakımından yorumlayanlar.

emr-i İlâhî: Allah’ın emir ve işleri; ilâhî emir, iş.

feyiz: ilham, bereket, ihsan.

gayet: son derece.

hakikat: gerçek.

haşiye: dipnot.

hulâsa: sözün kısısı, özetle.

ilm-i İlâhî: Allah’ın ilmi dahilinde bulunan her şey.

İmam-ı Mübin: İlâhî ilim ve emrin bir ünvanı ve gayp âlemine, yani geçmiş ve geleceğe bakan, görünen varlığa değil, asla, nesle, köke ve tohuma bakan İlâhî emrin, ilmin bir çeşit ünvanı.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

Kader-i İlâhî: Allah’ın kader kanunu.

kanaat: görüş, fikir.

kemal-i intizam: tam ve eksiksiz düzen.

Kitab-ı Mübin: herhangi bir şeyin yaratıcının ilmindeki plan ve programa göre gerçekleşme, vücut bulma kaydı; kâinattaki olayları nizam ve intizam içinde cereyan ettiren kudret kitabı.

kök: dip, kaynak, köken.

Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur’ân.

kusur: noksan, özür.

maksat: istenilen şey, gaye, konu

1. Allah’ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

2. Hiçbir şey yoktur ki, Onu övüp tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

başlığı.

mazi: geçmiş zaman.

mebadî: tohum, başlangıç.

muhtelif: çeşitli.

mükerrer: tekrarlanmış, çok yerler, tekrarı çok yerlerde yapılmış.

müstakbel: gelecek zaman.

nazar: bakma.

nesil: kuşak, soy.

nev: çeşit.

noksan: eksiklik.

sual: soru.

tahavvülât-ı zerrat: zerrelerin değişmesi, atomların değişim, dönüşüm ve hareketleri.

tarif: tanım.

tenzih: Allah’ı şanına lâyık olmayan şeylerden uzak ve yüce tutma.

tesbih: Allah’ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma.

ünvan: ad, sıfat.

vücud-u zahîrî: görünüştaki vücut, varlık.

vücut: varlık.

zaman-ı hâl: şimdiki zaman.

zikir: anma, anlatma.

ziyade: daha çok, fazla.

sanatkârâne intaç etmesi cihetiyle, elbette desatir-i ilm-i İlâhînin bir defteri ile tanzim edildiğini gösteriyorlar. Ve eşyanın neticeleri, nesilleri, tohumları, ileride gelecek mevcudatın programlarını, fihristelerini tazammun ettiklerinden, elbette evamir-i İlâhiyenin bir küçük mecmuası olduğunu bildiriyorlar. Meselâ, bir çekirdek, bütün ağacın teşkilâtını tanzim edecek olan programları ve fihristeleri ve o fihriste ve programları tayin eden o evamir-i tekviniyenin küçücük bir mücessemi hükmünde denilebilir.

Elhâsıl: Madem *İmam-ı Mübin*, mazi ve müstakbelin ve âlem-i gaybın etrafında dal budak salan şecere-i hilkatın bir programı, bir fihristesi hükmündedir; şu manadaki *İmam-ı Mübin*, kader-i İlâhînin bir defteri, bir mecmua-i desatiridir. O desatirin imlâsı ile ve hükmü ile, zerrat vücud-u eşyadaki hidematına ve harekâtına sevk edilir.

Amma *Kitab-ı Mübin* ise, âlem-i gayptan ziyade, âlem-i şahadete bakar. Yani, mazi ve müstakbelden ziyade zaman-ı hâzıra nazar eder ve ilim ve emirden ziyade kudret ve irade-i İlâhiyenin bir ünvanı, bir defteri, bir kitabıdır. *İmam-ı Mübin* kader defteri ise, *Kitab-ı Mübin* kudret defteridir. Yani, her şeyin vücudunda, mahiyetinde ve sıfât ve şuunatında, kemal-i sanat ve intizamları gösteriyor ki, bir kudret-i kâmilenin desatiri ile ve bir irade-i nafizenin kavaniniyle vücut giydiriliyor; suretleri tayin, teşhis edilip birer miktar-ı muayyen, birer şekli mahsus veriliyor. Demek o kudret ve iradenin küllî ve

âlem-i gayp: görünmeyen fakat varlığı kesin olan mahiyeti Allah tarafından bilinen başka dünyalar.
âlem-i şahadet: gözle gördüğümüz âlem.
cihet: yön, vesile.
çekirdek: tohum.
desatir: düsturlar, kurallar.
desatir-i ilm-i İlâhî: İlâhî ilmin düsturları, kuralları.
elbette: mutlaka, her hâlde.
elhâsıl: sonuç olarak, kısacası.

evamir-i İlâhiye: Allah'ın emirleri.
evamir-i tekviniye: kâinata hüküm süren emirler, yaratılışa ait kanunlar.
fihriste: katalog, içindekiler listesi.
harekât: hareketler.
hidemat: hizmetler, vazifeler.
hükmünde: değerinde, yerinde.
hüküm: emir.
İmam-ı Mübin: İlâhî ilim ve emrin bir ünvan ve gayp âle-

mine yani geçmiş ve geleceğe bakan, görünen varlığa değil, asla, nesle, köke ve tohum bakan İlâhî emrin, ilmin bir çeşit ünvanı.
imlâ: yazılma.
intaç: netice verme.
intizam: düzgünlük.
irade: dileme, isteme.
irade-i İlâhiye: Cenab-ı Hak'ın dilediğini yapabilme gücü, iradesi.
irade-i nafize: her yere ve her şeye tesir ve nüfuz eden

İlâhî irade.

kader defteri: Allah'ın meydana gelecek şeyleri önce bilip takdir etmesi, plânlaması, İlâhî hüküm.

kader-i İlâhî: Allah'ın kader kanunu, Allah'ın meydana gelecek şeyleri olmadan önce bilip takdir etmesi, plânlaması.

kavanin: kanunlar.

kemal-i sanat: sanattaki mükemmellik.

Kitab-ı Mübin: herhangi bir şeyin yaratıcının ilmindeki plan ve programa göre gerçekleşme, vücut bulma kaydı; kâinattaki olayları nizam ve intizam içinde cereyan ettiren kudret kitabı.

kudret: kuvvet, iktidar.

kudret-i kâmile: tam bir kudret, kusursuz İlâhî kuvvet.

küllî: bütüne ait, umumî.

madem: böyle ise.

mahiyet: bir şeyin aslı, iç yüzü, nitelik.

mana: anlam.

mazi: geçmiş zaman.

mecmua: tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, dergi.

mecmua-i desatir: kanunlar mecmuası, kurallar kitabı.

meselâ: misal olarak.

mevcudat: var olan her şey.

miktar-ı muayyen: belirli miktar, ölçü.

mücessem: cisimlenmiş.

müstakbel: gelecek zaman.

nazar: bakış, görüş.

nesil: soy, kuşak.

netice: sonuç.

sanatkârâne: sanatkârca, sanatlı bir şekilde.

sevk: sürme, yönlendirme.

sıfât: vasıf, özellik.

suret: biçim, görünüş.

şecere-i hilkat: yaratılış ağacı.

şekl-i mahsus: özel şekil, kendine özgü biçim.

şuunat: işler, hâller, fiiller.

tanzim: düzenleme.

tayin: belirleme.

tazammun: içinde bulundurma, kapsama.

teşhis: şahıslandırma, ayırma, şekillendirme.

ünvan: ad, isim.

vücud-u esya: eşyanın varlığı, vücudu.

vücut: varlık, cisim.

zaman-ı hazır: şimdiki zaman.

zerrat: zerreler, atomlar.

ziyade: çok, fazla.

akis: yansıma.

âlem-i gayp: görünmeyen başka dünyalar.

âlem-i şahadet: gözle gördüğü-müz âlem.

ayet: Allah'ın varlığına delâlet eden sey.

basîrâne: görerek, bilerek.

cereyan: akım, meydana gelme.

cilve: tecelli; ilâhî kudret eserleri-nin görünmesi, görüntü, akis.

cüz-i ihtiyarî: insandaki az bir irade serbestliği, azıcık bir seçme hakkı.

daire-i mümkünat: kâinat, imkân âlemi, yaratılanların tamamının teşkil ettiği âlem.

dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılmama, azma.

defter-i ekber: bütün ilâhî kanunların içinde yer aldığı büyük defter.

düstur: kanun.

ehl-i gaflet: dünyaya daldığından dolayı ahiretin farkında olmayan.

felsefe: hikmet bilgisi, dine karşı tavır sergileyen maddeci felsefe.

fenâ: yok olma.

gayp: gizli olan.

hakikat-i zaman: zamanın asıl yönü, gerçeği.

harekât: hareketler.

harekât-ı zerrat: zerrelerin hareketi.

hâşâ: Allah göstermesin, asla.

hikmet: kâinatta ve yaratılıştaki ilâhî gaye, yüksek bilgi.

hususî: özel.

hükümünde: değerinde, yerinde.

hükümüyle: kararıyla, emriyle.

icad-ı eşya: eşyanın vücuda getirilmesi.

ihlizaz: hareket geçiş.

İmam-ı Mübin: ilâhî ilim ve emrin bir ünvan ve gayp âlemine yani gelecek geleceğe bakan, görünen varlığa değil, asla, nesle, köke ve tohuma bakan ilâhî emrin, ilmin bir çeşit ünvanı.

irade-i Rabbaniye: Cenab-ı Hak'ın mahlûkâtın terbiye ve idaresi konusundaki yapabilme gücü.

istinsah: yazarak çoğaltmak.

kader: Cenab-ı Hak'ın önceden gelecek şeyleri olmadan önce bilip, takdir ve tayin etmesi, plânla-ma.

kitabî: yazı yazma.

kitabî-i kudret: kudret kalemiyle yazılmış kitabet.

kudret: kuvvet, iktidar.

kudret-i fâtıra: yaratıcı kudret, kuvvet.

kudret-i ilâhiye: Allah'ın kudreti.

Levh-i Mahfuz: Allah'ın ezeli ilmiyle kâinatta olmuş ve olacak her şeyin yazılı olduğu levha.

Levh-i Mahfuz-u Azam: her şe-

umumî bir mecmua-i kavanini, bir defter-i ekberi vardır ki, her bir şeyin hususî vücutları ve mahsus suretleri ona göre biçilir, dikilir, giydirilir. İşte şu defterin vücudu, *İmam-ı Mübin* gibi, kader ve cüz-i ihtiyarî mesailinde ispat edilmiştir.

Ehl-i gaflet ve dalâlet ve felsefenin ahmaklığına bak ki, kudret-i Fâtıranın o *Levh-i Mahfuz*'unu ve hikmet ve irade-i Rabbaniyenin o basîrâne kitabının eşyadaki cilvesini, aksini, misalini hissetmişler; hâşâ, "tabiat" namıyla tesmiye etmişler, körletmişler.

İşte, *İmam-ı Mübin*'in imlâsı ile, yani kaderin hükmüyle ve düsturuyla, kudret-i İlâhiye, icad-ı eşyada her biri birer ayet olan silsile-i mevcudatı, *Levh-i Mahv-İspat* denilen zamanın sahife-i misaliyesinde yazıyor, icat ediyor, zerratı tahrik ediyor. *Demek, harekât-ı zerrat, o kitabetten, o istinsahtan, mevcudat âlem-i gayptan âlem-i şahadete ve ilimden kudrete geçmelerinde bir ihtizazdır, bir harekâttır.*

Amma *Levh-i Mahv-İspat* ise, sabit ve daim olan *Levh-i Mahfuz-u Azam*'ın daire-i mümkünatta, yani mevt ve hayata, vücut ve fenâyâ daima mazhar olan eşyada mütebeddil bir defteri ve yazar bozar bir tahtasıdır ki, hakikat-i zaman odur. Evet, her şeyin bir hakikati olduğu gibi, "zaman" dediğimiz, kâinatta cereyan eden bir nehr-i azîmin hakikati dahi *Levh-i Mahv-İspat*'taki kitabet-i kudretin sahifesi ve mürekkebi hükmündedir.

1 لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ

1. Gaybı Allah'tan başka kimse bilemez. (Ayetten iktibas, İslâmî bir kaide: "Göklerde ve yerde olanlar gaybı bilmez, onu ancak Allah bilir." (Neml Suresi: 65.)

yin bütün ayrıntılarıyla içinde yazılı bulunduğunu gösteren ilâhî ilmin levhası, yaz-boz tahtası.

Levh-i Mahv-İspat: Cenab-ı Allah'ın yazar, ifade eder, sonra bozar tahtası hükmünde olan işleri.

mahsus: bir şeye has olan, özel.

mazhar: görünme ve yansı-

ma yeri.

mecmua-i kavanin: kanunlar topluluğu, kanunlar kitabı.

mesail: meseleler.

mevcudat: var olan her şey, mahlûklar.

mevt: ölüm.

mürekkep: karışımından meydana gelen, birleşik.

mütebeddil: değişen.

nehr-i azîm: büyük bir nehir

gibi akıp giden zaman.

sahife-i misaliye: misale ait sayfa, asılların misalleri.

silsile-i mevcudat: varlıklar silsilesi, zinciri.

suret: biçim, görünüş.

tahrik: harekete geçirme.

tesmiye: isimlendirme.

umumi: herkese ait, genel.

vücut: var olma; varlık, cisim.

zerrat: zerreler.

İkinci sual: Meydan-ı haşir nerededir?

Elcevap: ¹ وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ Hâlık-ı Hakîm'in her şeyde

gösterdiği hikmet-i âliye, hatta tek küçük bir şeye, çok büyük hikmetleri takmasıyla tasrih derecesinde işaret ediyor ki, küre-i arz serseriyâne, badiheva azîm bir daireyi çizmiyor; belki mühim bir şey etrafında dönüyor ve meydan-ı ekberin daire-i muhitasını çiziyor, gösteriyor. Ve bir meşher-i azîmin etrafında gezip mahsulât-ı maneviyesini ona devrediyor ki, ileride, o meşherde, enzar-ı nâs önünde gösterilecektir.

Demek, yirmi beş bin seneye karip bir daire-i muhitanın içinde, rivayete binaen ² Şam-ı Şerif kıt'ası bir çekirdek hükmünde olarak o daireyi dolduracak bir meydan-ı haşir bast edilecektir. Küre-i arzın bütün manevî mahsulâtı, şimdilik perde-i gayp altında olan o meydanın defterlerine ve elvahlarına gönderiliyor; ve ileride meydan açıldığı vakit, sekenesini de yine o meydana dökcek, o manevî mahsulâtları da gaipden şahadete geçecektir.

Evet, küre-i arz bir tarla, bir çeşme, bir ölçek hükmünde olarak, o meydan-ı ekberi dolduracak kadar mahsulât vermiş ve onu istiap edecek mahlûkat ondan akmış ve onu imlâ edecek masnuat ondan çıkmış. Demek, küre-i arz bir çekirdek; ve meydan-ı haşir, içindekilerle beraber bir ağaçtır, bir sümbüldür ve bir mahzendir. Evet, nasıl ki, nuranî bir nokta, sür'at-i hareketiyle nuranî bir hat olur veya bir daire olur; öyle de, küre-i arz, sür'atli, hikmetli

nevi mahsuller, ürünler.

mahzen: içinde eşya saklanacak yer, depo.

manevî: manaya ait.

masnuat: sanatla yapılmış şeyler.

meşher: sergi, gösterme yeri.

meşher-i azîm: büyük sergi yeri.

meydan-ı ekber: en büyük meydan.

meydan-ı haşir: haşir meydanı, insanlar öldükten sonra toplanacağı yer.

mühim: önemli.

nuranî: nurlu, aydın, ışıkl.

perde-i gayp: gayp perdesi, manevî âlemleri gözümüzden saklayan perde.

rivayet: haber.

seken: mesken edinenler, oturanlar.

serseriyâne: serserice, başıboş bir şekilde.

sual: soru.

sümbül: salkım çiçekli kokulu bitki.

sür'at: hızlilik.

sür'at-i hareket: sür'atli hareket, hareketin hızı.

şahadet: gözle görünen şeyler.

Şam-ı Şerif: mübarek Şam şehri.

tasrih: açıkça ifade ederek şüphe ve tereddütleri silme.

1. İlim ancak Allah katındadır. (Mülk Suresi: 26.)

2. Bu konudaki bazı hadisler: Hâkim, Müstedrek, 2:440; Fethu'l-Kebir, 1:432; Müsned, 4:447; Tirmizi, Kıyamet: 3..

azîm: büyük.

badiheva: boşu boşuna, faydasız heves.

binaen: -den dolayı.

çekirdek: tohum.

daire-i muhita: her şeyi kuşatan daire, gökyüzü.

elvah: levhalar.

enzar-ı nâs: insanların bakışları.

gaip: görünmeyen.

Hâlık-ı Hakîm: her şeyi hikmetle yaratan Allah.

hat: çizgi.

hikmet: kâinatta ve yaratılıştaki ilâhî gaye, yüksek bilgi.

hikmet-i âliye: yüce hikmet, yüksek gaye ve maksat.

hükmünde: değerinde, yerinde.

imlâ etmek: doldurmak, durulmak.

istiap: içine alma.

karip: yakın.

kıt'a: arazi, memleket.

küre-i arz: dünya, yer küre.

mahlûkat: Allah tarafından yaratılanlar.

mahsulât: mahsuller, ürünler.

mahsulât-ı maneviye: ma-

hareketiyle bir daire-i vücudun temessülüne ve o daire-i
vücut mahsulâtıyla beraber bir meydan-ı haşr-i ekberin
teşekkülüne medardır. ¹ قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ

² الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Said Nursi

1. De ki: İlim ancak Allah katındadır. (Mülk Suresi: 26.)

2. Bâkî olan yalnız Allah'tır.

daire-i vücud: varlıkların kap-
sayan alan.
mahsulât: mahsuller, elde
edilen şeyler.

medar: dayanak, eksen, kay-
nak.
meydan-ı haşr-i ekber: en
büyük haşir meydanı.

temessül: belirme, görünme;
meydana gelme, kurulma.

On Birinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۝ ۱ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ۝ ۲

Bu Mektup mühim bir ilâç olup, dört ayetin hazinesinden dört küçük cevherine işaret eder.

Aziz kardeşim,

Şu dört muhtelif meseleyi muhtelif vakitlerde Kur'ân-ı Hakîm nefsimde ders vermiş. Arzu eden kardeşlerim dahi bundan bir ders veya bir hisse almaları için yazdım. Mebhas itibarıyla başka başka dört ayet-i kerîmenin hazine-i hakaikından birer küçük cevher numune olarak gösterilmiştir. O dört mebhasan her bir mebhasın ayrı bir sureti, ayrı bir faydası var.

BİRİNCİ MEBHAS: ۳ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا

Ey sû-i vesveseden me'yus nefsim!

Tedai-yi hayalât, tahattur-u faraziyat, bir nevi irtisam-ı gayriihtiyarîdir. İrtisam ise, eğer hayırdan ve nuraniyetten olsa, hakikatin hükmü bir derece suretine ve misaline geçer: güneşin ziyası ve harareti, âyinedeki misaline geçtiği gibi. Eğer şerden ve kesiften olsa, aslın hükmü ve hassası, suretine geçmez ve timsaline sirayet etmez.

hakikat: gerçek.
hararet: ısı, sıcaklık.
hassa: özellik, nitelik.
hayır: iyilik, faydalı iş.
hazine: zengin ve değerli kaynak.
hazine-i hakaik: hakikatler hazinesi, gerçekler hazinesi.
hile: tuzak.
hisse: pay.
hüküm: kuvvet, değer, emir, nüfuz, hâkimiyet.
ilâç: deva.
irtisam: resmedilme, görüntü.
irtisam-ı gayriihtiyarî: istemeyerek hayale gelen düşünceler.
itibarıyla: sayılmak üzere, bakımından.
kesif: şeffaf olmama, koyu.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
kusur: noksan, özür.
mebhas: bölüm.
mesele: önemli iş, konu.
me'yus: ümitsiz.
misal: benzer, numune.
muhakkak: şüphesiz.
muhtelif: farklı, çeşit.
mühim: önemli.
nefis: kişinin kendisi.
nev: çeşit.
noksan: eksiklik.
numune: örnek.
nuraniyet: nurluluk, nur özelliği, parlaklık.
sirayet: bulaşma.
sû-i vesvese: kötü vesvese, şüphe.
suret: biçim, görünüş; tarz.
şer: kötülük.
tahattur-u faraziyat: aslı olmayan şeylerin hatıra gelmesi.
tedai-yi hayalât: hayale geliş, hayali çağırışım.
tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden uzak ve yüce tutma.
tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma.
timsal: görüntü.
ziya: ışık.

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.
2. Hiçbir şey yoktur ki, Onu övüp tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)
3. Muhakkak ki, şeytanın hilesi pek zayıftır. (Nisâ Suresi: 76.)

arzu: isteme.
ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

ayet-i kerime: Kur'ân'ın ayetleri.
âyine: ayna.

aziz: muhterem, değerli.
cevher: öz, asıl, temel.
faide: fayda.

Meselâ necis ve murdar bir şeyin âyinedeki sureti ne necistir, ne murdardır; ve yılanın timsali ısırılmaz.

İşte şu sırra binaen, tasavvur-u küfür, küfür değil; tahayyül-ü şetim, şetim değil. Hususan ihtiyarsız olsa ve farazî bir tahattur olsa, bütün bütün zararsızdır.

Hem ehl-i hak olan Ehl-i Sünnet ve Cemaatin mezhebinde, bir şeyin şer'an çirkinliği, pislîği, nehy-i İlâhî sebebiyledir. Madem ki ihtiyarsız ve rızasız bir tahattur-u farazîdir, bir tedai-yi hayalîdir; nehiy ona taallûk etmez. O dahi ne kadar çirkin ve pis bir şeyin sureti dahi olsa, çirkin ve pis olmaz.

İKİNCİ MESELE: Barla yaylası Tepelice'de çam, kataran, karakavağın bir meyvesi olup, Sözler mecmuasına yazıldığı için buraya yazılmamıştır. ¹

ÜÇÜNCÜ MESELE: Şu iki mesele, Yirmi Beşinci Sözü'n, i'caz-ı Kur'ân'a karşı medeniyetin aczini gösteren misallerinden bir kısmıdır. Kur'ân'a muhalif olan hukuk-u medeniyetin ne kadar haksız olduğunu ispat eden binler misallerinden iki misal: ² فَلِلَّذِكْرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيْنِ olan hükm-ü Kur'ânî, mahz-ı adalet olduğu gibi, ayn-ı merhamettir.

Evet, adalettir. Çünkü, ekseriyet-i mutlaka itibarıyla bir erkek, bir kadın alır, nafakasını taahhüt eder. Bir kadın ise, bir kocaya gider, nafakasını ona yükler, irsiyetteki noksanını telâfi eder.

acz: zayıflık, güçsüzlük.

adalet: hakkaniyet, âdillik.

âyine: ayna.

ayn-ı merhamet: merhametin ta kendisi, gerçek anlamıyla merhamet.

binaen: - den dolayı.

ehl-i hak: iman, İslâmiyet ve hak yolunda olan.

ehl-i sünnet ve cemaat: Hz. Peygamberin sünnetinden ayrılmayanlar, sünnete uygun hareket edenler.

ekseriyet-i mutlaka: kesin çoğunluk, genel çoğunluk.

farazi: var sayılan, zan ve tahmin edilen.

hukuk-u medeniyet: medenî hukuklar, kanunlar.

hususan: özellikle.

hükm-ü Kur'ânî: Kur'ân'ın hükmü, emri.

i'caz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın mu'cizeliği.

ihtiyarsız: elinde olmadan.

irsiyet: soydan gelen.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

itibarıyla: sayılmak üzere.

küfür: imansızlık, dinsizlik.

madem: böyle ise.

mahz-ı adalet: adaletin ta kendisi, tam anlamıyla eksiksiz adalet.

mecmua: çeşitli konularla ilgili yazıların toplanmasından meydana gelen kitap.

medeniyet: bir topluluğun hayat tarzı, uygarlık.

meselâ: misal olarak.

1. Bakınız: Sözler, s. 353; Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2004.

2. Erkeğin hakkı, iki kadın payı kadardır. (Nisâ Suresi: 176.)

mesele: ehemmiyetli iş, konu.

mezhep: bir dinin bazı noktalarda görüş farkları bulunan kollarından her biri.

misal: benzer, numune, örnek.

muhalif: aykırı, uymayan.

murdar: pis, kirlî.

nafaka: geçimlik, geçim için gerekli olan şeyler.

necis: pis, murdar.

nehiy: yasaklama.

nehy-i İlâhî: Cenab-ı Hakkın yasaklaması.

noksan: eksiklik.

rızasız: razı olmadan.

suret: şekil, biçim, görünüş.

şer'an: şeriat bakımından.

şetim: çirkin, söz, sövme.

taahhüt: garanti altına alma.

taallûk: ilgili, alâkalı olma.

tahattur: hatıra getirme.

tahattur-u farazi: asılsız şeylerin hatırlanması.

tahayyül-ü şetim: kötü şeyleri, sövmeyi hayal etmek.

tasavvur-u küfür: küfür olan şeyleri düşünmek.

tedai-yi hayali: hayale geliş, hayali çağrışım.

telâfi: eksikliği giderme.

timsal: resim, suret.

Hem merhamettir. Çünkü, o zaife kız, pederinden şefkate ve kardeşinden merhamete çok muhtaçtır. Hükm-ü Kur'an'a göre o kız, pederinden endişesiz bir şefkat görür. Pederi ona, "benim servetimin yarısını ellerin ve yabanilerin ellerine geçmesine sebep olacak zararlı bir çocuk" nazarıyla endişe edip bakmaz. O şefkate endişe ve hiddet karışmaz. Hem kardeşinden rekabetsiz, hasetsiz bir merhamet ve himayet görür. Kardeşi ona, "hanedanımızın yarısını bozacak ve malımızın mühim bir kısmını ellerin eline verecek bir rakip" nazarıyla bakmaz; o merhamete ve himayete bir kin, bir iğbirar katmaz.

Şu hâlde, o fitraten nazik, nazenin ve hilkaten zaife ve nahife kız, sureten az bir şey kaybeder; fakat, ona bedel, akaribin şefkatinden, merhametinden tükenmez bir servet kazanır. Yoksa, rahmet-i Haktan ziyade ona merhamet edeceğiz diye hakkından fazla ona hak vermek, ona merhamet değil, şedit bir zulümdür. Belki, zaman-ı cahiliyette gayret-i vahşiyâneye binaen kızlarını sağ olarak defnetmek gibi gaddarâne bir zulmü andıracak şu zamanın hırs-ı vahşiyânesi, merhametsiz bir şenaate yol açmak ihtimali vardır. Bunun gibi, bütün ahkâm-ı Kur'âniye

¹ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ fermanını tasdik ediyorlar.

DÖRDÜNCÜ MESELE: فَلَا مِمَّه السُّدُسُ ²

İşte, *mim'siz medeniyet*, nasıl kız hakkında, hakkından fazla hak verdiğinden böyle bir haksızlığa sebep oluyor; öyle de, valide hakkında, hakkını kesmekle, daha deşetli haksızlık ediyor.

1. Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik. (Enbiya Suresi: 107.)

2. Anneye altıda bir vardır. (Nisâ Suresi: 11.)

ahkâm-ı Kur'âniye: Kur'an'ın hükümleri.
akarip: akrabalar.
âlem: varlık sınıflarından her biri.
bedel: karşılık.
binaen: -den dolayı.
defin: gömme.
endişe: düşünce, korku.
ferman: emir, buyruk.
fitraten: yaratılıştan.

gaddarâne: zalimce, gaddarca, acımasızca.
gayret-i vahşiyâne: vahşi, medeniyetten uzak gurur ve haysiyet.
hanedan: büyük aile.
haset: kıskanma, kıskançlık.
hırs-ı vahşiyâne: vahşice gösterilen hırs.
hiddet: öfke, kızgınlık.
hilkaten: yaratılıştan.

himayet: koruma.
hükm-ü Kur'an: Kur'an'ın hükmü, emri.
iğbirar: gücenme, darılma, kırılma.
ihtimal: olabilirlik.
kin: garaz, gizli düşmanlık.
merhamet: şefkat göstermek, korumak.
mesale: ehemmiyetli iş, konu.

mim'siz medeniyet: "deniyet", materyalist ve dünyaperest medeniyet.
muhtaç: ihtiyaç duyan.
mühim: önemli.
nahife: zayıf, nazik.
nazar: bakış.
nazenin: nazik, nazlı.
nazik: narin, ince.
peder: baba.
rahmet: merhamet etme, esirgeme, şefkat gösterme.
rahmet-i Hak: Hakkın, Allah'ın rahmeti.
rekabet: rakip olma hâli.
servet: zenginlik.
sureten: suret olarak, görünüş itibarıyla.
şedit: çok şiddetli.
şefkat: içten ve karşılıksız merhamet.
şenaat: fenalık, kötülük, çirkinlik, alçaklık.
tasdik: doğrulama.
valide: anne.
yabani: vahşi yabancı.
zaife: zayıf.
zaman-ı cahiliyet: İslâmdan önceki cahillik dönemi.
ziyade: fazla.
zulüm: eziyet, işkence; haksızlık

Evet, rahmet-i Rabbaniyenin en hürmetli, en halâvetli, en lâtif ve en şirin bir cilvesi olan şefkat-i valide, hakaik-ı kâinat içinde en muhterem, en mükerrerem bir hakikattir. Ve valide, en kerîm, en rahîm, öyle fedakâr bir dosttur ki, o şefkat saikasıyla, bir valide, bütün dünyasını ve hayatını ve rahatını, veledi için feda eder. Hatta, valideliğin en basit ve en edna derecesinde olan korkak tavuk, o şefkatin küçücük bir lem'asıyla, yavrusunu müdafaa için ite atılır, aslana saldırır.

İşte böyle muhterem ve muazzez bir hakikati taşıyan bir valideyi veledinin malından mahrum etmek, o muhterem hakikate karşı ne kadar dehşetli bir haksızlık, ne derece vahşetli bir hürmetsizlik, ne mertebe cinayetli bir hakaret ve arş-ı rahmeti titreten bir küfran-ı nimet ve hayat-ı içtimaiye-i beşeriyenin gayet parlak ve nafi bir tiryakına bir zehir katmak olduğunu, insaniyetperverlik iddia eden insan canavarları anlamazlarsa, elbette hakikî insanlar anlar. Kur'ân-ı Hakîm'in ¹ **فَالأَمَّةُ السُّدُسُ** hükmünü, ayn-ı hak ve mahz-ı adalet olduğunu bilirler.

² **الْباقِي هُوَ الْبَاقِي**

Said Nursî

arş-ı rahmet: Allah'ın rahmetinin tasarruf makamı, arşı.

ayn-ı hak: hakkın, gerçeğin ta kendisi.

cilve: tecelli, belirme, görünme.

cinayet: katli veya o derece ağır suç.

edna: en bayağı, en küçük.

elbette: şüphesiz, her hâlde.

feda: gözden çıkarma, uğruna verme.

fedakâr: feda eden.

gayet: son derece.

hakaik-ı kâinat: yaratılanlara ait gerçekler, kâinattaki hakikatler.

hakaret: hakirlik, aşağılama.

hakikî: gerçek.

halâvet: tatlılık, şirinlik.

hatta: üstelik.

hayat-ı içtimaiye-i beşeriye: insanlara ait olan sosyal hayat.

hüküm: emir, buyruk.

hürmet: ihtiram, haysiyet, şeref, saygı.

iddia: davaya kalkışma.

insaniyetperverlik: insaniyetseverlik.

kerim: cömert, ihsanlı bol olan.

1. Anneye altıda bir vardır. (Nisâ Suresi: 11.)

2. Bâkî olan yalnız Allah'tır.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

küfran-ı nimet: nimete karşı nankörlük etme.

lâtif: hoş, güzel.

lem'a: parıltı.

mahrum: yoksun.

mahz-ı adalet: adaletin ta kendisi, hazinesi.

mertebe: derece.

muazzez: çok aziz, muhterem.

muhterem: saygı değer.

müdafaa: savunma.

mükerrerem: aziz, saygıdeğer.

nafi: faydalı.

rahim: merhamet eden.

rahmet-i Rabbaniye: Allah'ın rahmeti, merhameti.

saika: sevk eden, sebep.

şefkat: içten ve karşılıksız merhamet.

şefkat-i valide: ana şefkati.

şirin: tatlı.

tiryak: ilâç, çare.

vahşet: yabaniilik, vahşilik.

valide: anne.

velet: çocuk.

On İkinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۝¹ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²
الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَعَلَىٰ رُقَقَائِكُمْ³

Aziz kardeşlerim,

O gece benden sual ettiniz, ben cevabını vermedim. Çünkü, mesail-i imaniyenin münakaşa suretinde bahsi caiz değildir. Siz münakaşa suretinde bahsetmişsiniz. Şimdilik, münakaşanızın esası olan üç sualinize gayet muhtasar bir cevap yazıyorum; tafsilini, Eczacı Efendinin isimlerini yazmış olduğu Sözlerde bulursunuz. Yalnız, kader ve cüz-i ihtiyariye ait Yirmi Altıncı Söz hatırıma gelmemişti, size söylememiştim; ona da bakınız, fakat gazete gibi okumayınız.

Eczacı Efendinin o Sözleri mütalâa etmesini havale ettiğimin sırrı şudur ki: O çeşit meselelerdeki şüpheler, erkân-ı imaniyenin zaafından ileri geliyor. O Sözler ise, erkân-ı imaniyeyi tamamıyla ispat ederler.

BİRİNCİ SUALİNİZ: “Hazret-i Âdem’in (a.s.) Cennetten ihracı ve bir kısım benî Âdem’in Cehenneme idhali ne hikmete mebnidir?”

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Allah'ın selâmı size ve arkadaşlarınızın üzerine olsun.

aziz: şeref sahibi, saygın.

bahis: bir şey üzerinde etraf-
lıca konuşma, söz etme.

beniâdem: Âdem'in çocukla-
rı.

caiz: geçerli, kabul edilir, sa-
kincasız, uygun.

cüz-i ihtiyariye: Cenab-ı Hak
tarafından insanlara verilen

arzu serbestliği, seçme gücü,
irade.

erkân-ı imaniye: imana ait
esaslar.

gayet: son derece.

hatır: zihin, fikir.

havale: ulaştırma, gönderme.

hikmet: ilâhî gaye, yüksek
bilgi.

idhal: dahil etme, sokma.

ihraç: dışarı çıkarma, çıkarıl-
ma.

ispat: doğruyu delillerle gös-
terme.

kader: ilâhî hüküm, Allah'ın
meydana gelecek hâdiseleri
olmadan önce takdir etmesi,
plan ve programı.

kusur: noksan, özür.

mebni: -den dolayı, bir şeye da-
yanan.

mesail-i imaniye: imanla ilgili
meseleler, konular.

meşale: önemli iş, konu.

muhtasar: kısa.

münakaşa: tartışma, çekişme.

mütalâa: dikkatli okuma.

noksan: eksiklik.

sual: soru.

suret: biçim, şekil.

şüphe: kuşku.

tafsil: etraflıca anlatma.

tenzih: Allah'ı her türlü eksik ve
noksandan uzak ve yüce tutma.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve
noksan sıfatlardan uzak tutma.

zaaf: zayıflık.

ELCEVAP: Hikmeti, tavziftir. Öyle bir vazife ile memur edilerek gönderilmiştir ki, bütün terakkiyat-ı maneviye-i beşeriyenin ve bütün istidadat-ı beşeriyenin inkişaf ve inbisatları ve mahiyet-i insaniyenin bütün esma-i İlâhiyeye bir âyine-i camia olması, o vazifenin netaicindendir. Eğer Hazret-i Âdem Cennette kalsaydı, melek gibi makamı sabit kalırdı; istidadat-ı beşeriye inkişaf etmezdi. Hâlbuki, yeknesak makam sahibi olan melâikeler çoktur; o tarz ubudiyet için insana ihtiyaç yok. Belki hikmet-i İlâhiye, nihayetsiz makamata kat' edecek olan insanın istidadına muvafık bir dâr-ı teklifi iktiza ettiği için, melâikelerin aksine olarak, mukteza-i fitratları olan malûm günahla Cennetten ihraç edildi.

aksi: tersi, ziddi.
âyine: ayna.
âyine-i camia: kapsayıcı ayna.
ayn-ı hak ve adalet: hak ve adaletin ta kendisi.
ayn-ı hikmet: hikmetin ta kendisi.
azap: ceza, işkence.
cilve: tecelli, belirme, yansıma.
cinayet: katl veya o derecede ağır suç.
çendan: gerçi, her ne kadar.
dâr-ı teklif: Allah'ın emir ve yasaklarından sorumlu olunan yer, dünya.
ebedi: sonsuz, zevsalsiz.
esma-i İlâhiye: Allah'ın isimleri.
günah: Allah'ın emirlerine aykırı davranış.
hâlbuki: oysa ki.
hikmet: ilâhî gaye, yüksek bilgi.
????????
hikmet-i İlâhiye: Allah'ın hikmeti, gayesi.
idhal: sokma, girme.
ihraç: dışarı çıkarma, çıkarılma.
iktiza: gerekme.
inbisat: yayılma, genişleme.
inkişaf: açılma, gelişme; meydana çıkma.
istidadat-ı beşeriye: insanî kabiliyetler, yetenekler.
istidat: kabiliyet, yetenek.
işaret: işaretinde; belirtilen konuda.
kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.
Kahhar-ı Zülcelâl: kayıtsız şartsız galip ve her an kahretmeye gücü yeten büyüklük sahibi Allah.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
kat': yol alma.
küffar: kâfirler, dinsizler.
küfür: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr

Demek Hazret-i Âdem'in Cennetten ihracı, ayn-ı hikmet ve mahz-ı rahmet olduğu gibi, küffarın da Cehenneme idhalleri haktır ve adalettir. Onuncu Sözün Üçüncü İşaretinde denildiği gibi, çendan kâfir az bir ömürde bir günah işlemiş; fakat o günah içinde nihayetsiz bir cinayet var. Çünkü, küfür, bütün kâinatı tahkirdir, kıymetlerini tenzil etmektir ve bütün masnuatın vahdaniyete şahadetlerini tekziptir ve mevcudat âyinelerinde cilveleri görünen esma-i İlâhiyeyi tezyiftir. Onun için, mevcudatın hakkını kâfirden almak üzere, mevcudatın sultanı olan Kahhar-ı Zülcelâl'in, kâfirleri ebedî Cehenneme atması ayn-ı hak ve adalettir. Çünkü, nihayetsiz cinayet, nihayetsiz azabı ister.

etme.
mahiyet-i insaniye: insanın esası, iç yüzü, yapısı.
mahz-ı rahmet: rahmetin ta kendisi.
makam: mevki, derece.
makamat: makamlar, basamaklar.
malûm: bilinen.
masnuat: sanatla yapılmış şeyler.
melâike: melekler.
melek: Allah'ın nurdan yaratığı, emirlerine tam itaat eden

mahlûk.
memur: vazifeli, görevli.
mevcudat: var olan her şey, mahlûklar.
mukteza-i fitrat: fitratın, yaratılışın gereği.
muvafilek: uygun, münasip.
netaic: neticeler, sonuçlar.
nihayetsiz: sonsuz.
sabit: değişmeyen, yerinde duran.
sultan: hükümdar.
şahadet: şahitlik.
tahkir: hor görme, aşağılama.

tavzif: vazifelenendirme.
tekzip: yalanlama.
tenzil: indirme.
terakkiyat-ı maneviye-i beşeriye: insanların manevî ilerlemeleri.
tezyif: alaya alma, zayıflaştırma.
vahdaniyet: Allah'ın bir oluşu.
vazife: görev.
yeknesak: devamlı aynı hâlde.

İkinci Sualiniz: “Şeytanların halkı ve icadı ne içindir? Cenab-ı Hak şeytanı ve şerleri halk etmiş; hikmeti nedir? Şerrin halkı şerdir, kabihin halkı kabihtir.”

Elcevap: Hâşâ, halk-ı şer şer değil, belki kesb-i şer şerdir. Çünkü, halk ve icat bütün netaice bakar. Kesb, hususî bir mübaşeret olduğu için, hususî netaice bakar. Meselâ, yağmurun gelmesinin binlerle neticeleri var; bütünü de güzeldir. Sû-i ihtiyarıyla bazıları yağmurdan zarar görse, “Yağmurun icadı rahmet değildir” diyemez, “Yağmurun halkı şerdir” diye hükmedemez. Belki sû-i ihtiyarıyla ve kesbiyle onun hakkında şer oldu. Hem ateşin halkında çok faydalar var; bütünü de hayırdır. Fakat bazıları, sû-i kesbiyle, sû-i istimaliyle ateşten zarar görse, “Ateşin halkı şerdir” diyemez. Çünkü, ateş yalnız onu yakmak için yaratılmamış. Belki o, kendi sû-i ihtiyarıyla, yemeğini pişiren ateşe elini soktu ve o hizmetkârını kendine düşman etti.

Elhâsıl: Hayr-ı kesîr için şerr-i kalil kabul edilir. Eğer şerr-i kalil olmamak için, hayr-ı kesîri intaç eden bir şer terk edilse, o vakit şerr-i kesîr irtikâp edilmiş olur. Meselâ, cihada asker sevk etmekte, elbette bazı cüz’î ve maddî ve bedenî zarar ve şer olur. Fakat o cihadda hayr-ı kesîr var ki, İslâm, küffarın istilâsından kurtulur. Eğer o şerr-i kalil için cihad terk edilse, o vakit hayr-ı kesîr gittikten sonra, şerr-i kesîr gelir. O, ayn-ı zulümdür. Hem meselâ, gangren olmuş ve kesilmesi lâzım gelen bir parmağın kesilmesi hayırdır, iyidir. Hâlbuki, zahiren bir şerdir. Parmak kesilmezse, el kesilir; şerr-i kesîr olur.

ayn-ı zulüm: zulmün ta kendisi.
bedenî: bedene ait.
Cenab-ı Hak: Hz. Allah.
cihad: düşmanla savaşma.
cüz’î: küçük.
elbette: şüphesiz, her hâlde.
elhâsıl: netice itibarıyla, sonuç olarak.
faide: fayda.
gangren: vücudun sınırlı bir kısmında dokuların hayatı yetlerini kaybetmesi.
hâlbuki: oysa ki.

halk: yaratma.
halk-ı şer: şerrin yaratılışı.
hâşâ: asla, kat’iyen.
hayır: faydalı iş.
hayr-ı kesîr: faydası daha çok olan.
hikmet: gizli sebep, ilâhî gaye.
hizmetkâr: hizmetçi.
hususî: özel.
hükmetmek: karar vermek.
icat: yoktan var etme.
intaç: netice verme.
irtikâp: kötü iş işleme.

istilâ: kaplama, ele geçirme.
kabih: kötü, çirkin.
kesb: işlemek, yapmak.
kesb-i şer: serli bir işi işleme.
küffar: kâfirler.
lâzım: gerekli.
maddî: madde ile alâkalı, cismanî.
meselâ: misal olarak.
mübaşeret: girişme, temas.
netaic: neticeler, sonuçlar.
netice: sonuç.
rahmet: merhamet etme, esirgeme, şefkat gösterme.

sevk: gönderme, yollama.
sual: soru.
sû-i ihtiyar: kötü seçim, iradenin kötüye kullanılması.
sû-i istimal: bir şeyi kötüye kullanma.
sû-i kesb: fiilin kötüye kullanılması, kötülük işlemek.
şer: kötülük.
şerr-i kalil: zararı az miktarda olan.
şerr-i kesîr: çok olan kötülük.
zahiren: görünüşe göre.

İşte, kâinattaki şerlerin, zararların, beliyyelerin ve şeytanların ve muzırların halk ve icatları şer ve çirkin değildir; çünkü çok netaic-i mühimme için halk olunmuşlardır. Meselâ, melâikelere şeytanlar musallat olmadıkları için, terakkiyatları yoktur; makamları sabittir, tebeddül etmez. Keza, hayvanatın dahi, şeytanlar musallat olmadıkları için, mertebeleri sabittir, nakıstır.

Âlem-i insaniyette ise, meratib-i terakkiyat ve tedenniyat, nihayetsizdir; Nemrutlardan, Firavunlardan tut, tâ siddikîn-ı evliya ve enbiyaya kadar gayet uzun bir mesafe-i terakki var.

İşte, kömür gibi olan ervah-ı safileyi, elmas gibi olan ervah-ı âliyeden temyiz ve tefrik için, şeytanların hilka-tiyle ve sırr-ı teklif ve ba's-ı enbiya ile, bir meydan-ı im-tihan ve tecrübe ve cihad ve müsabaka açılmış. Eğer mücahede ve müsabaka olmasaydı, maden-i insaniyetteki elmas ve kömür hükmünde olan istidatlar beraber kalacaktı. âlâyılliyyindeki Ebu Bekr-i Sıddık'ın ruhu, esfel-i safilindeki Ebu Cehil'in ruhuyla bir seviyede kalacaktı.

Demek, şeyatin ve şerlerin yaratılması büyük ve küllî neticeye baktığı için, icatları şer değil, çirkin değil. Belki, sû-i istimalâtтан ve kesb denilen mübaşeret-i hususiye-den gelen şerler, çirkinlikler, kesb-i insana aittir; icad-ı lâhîye ait değildir.

Eğer sual etseniz ki: “Bi'set-i enbiya ile beraber, şeytanların vücudundan ekser insanlar kâfir oluyor, küfre gidiyor, zarar görüyor. ‘El hükmü lilekser’ kaidesince,

âlâyılliyyin: en yüksek mer-tebe.
Âlem-i insaniyet: insanlık âlemi
ba's-ı enbiya: insanlara peygamberlerin gönderilmesi.
beliyye: felâket, musibet
bi'set-i enbiya: peygamberlerin vazifeli olarak gönderilmeleri.
cihad: düşmanla savaşma.
ekser: pek çok.
el-hükmü lilekser: hüküm çoğunluğa göre verilir.
enbiya: nebîler, peygamberler.
ervah-ı âliye: yüce ruhlar.
ervah-ı safile: alçak, kötü ruhlar.
esfel-i safilin: aşağıların en aşağı-sı.
gayet: son derece.
halk: yaratma.
hayvanat: hayvanlar.
hilka: yaratılış.
hükmünde: değerinde.
icad-ı lâhîye: Allah'ın yoktan var etmesi.
icat: yoktan var etme.
istidat: kabiliyet, yetenek.
kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.
kaide: esas, kural.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
kesb: işleme, yapma.
kesb-i insan: insanın fiil ve hareketleri.
keza: aynı şekilde, böylece.
küfür: Allah'ın varlığına, birliğine inanmama.
küllî: bütüne ait, umumî.
maden-i insaniyet: insandaki değerler, insanlığın özü.
makam: derece, mevki.

melâike: melekler.
meratib-i terakkiyat: terakki, ilerleme mertebeleri.
mer-tebe: derece, mevki.
mesafe-i terakki: ilerleme, yükselme mesafesi.
meselâ: misal olarak.
meydan-ı im-tihan: im-tihan meydanı, dünya.
musallat: rahatsız etme, satışma.
muzır: zarara sokan.
mübaşeret-i hususiye: hususî temaslar, özel girişimler.

mücahede: savaşma, mücadele.
müsabaka: yarış, karşılaşma.
nakıs: noksan, eksik.
netaic-i mühimme: önemli, mühim neticeler.
netice: sonuç.
nihayetsiz: sonsuz.
sıddikîn-ı evliya: sıddık olan evliya topluluğu, Allah dostları arasında sadakatte en ileri olanları.
sırr-ı teklif: insanların dünyaya gelip Allah tarafından vazı-

felendirilmelerinin sırrı.
sual: soru.
sû-i istimalât: kötüye kullanmalar.
şer: kötülük.
şeyatin: şeytanlar.
tebeddül: değişme.
tecrübe: deneyim, sınama.
tedenniyat: gerilemeler.
tefrik: birbirinden ayırma.
temyiz: ayırma, seçme.
terakkiyat: terakkiler, yükselmeler.
vücüt: var olma.

ekser ondan şer görse, o vakit halk-ı şer şerdir. Hatta bi'set-i enbiya dahi rahmet değil denilebilir.”

Elcevap: Kemiyetin, keyfiyete nispeten ehemmiyeti yok. Asıl ekseriyet, keyfiyete bakar. Meselâ, yüz hurma çekirdeği bulunsa, toprak altına konup su verilmezse ve muamele-i kimyeviye görmezse ve bir mücahede-i hayatiyeye mazhar olmazsa, yüz para kıymetinde yüz çekirdek olur. Fakat su verildiği ve mücahede-i hayatiyeye maruz kaldığı vakit, sû-i mizacından sekseni bozulsa, yirmisi meyvedar yirmi hurma ağacı olsa, diyebilir misin ki, “Suyu vermek şer oldu, ekserîsini bozdu”? Elbette diyemezsin. Çünkü, o yirmi, yirmi bin hükmüne geçti. Sekseni kaybeden, yirmi bini kazanan zarar etmez; şer olmaz.

Hem meselâ, tavus kuşunun yüz yumurtası bulunsa, yumurta itibarıyla beş yüz kuruş eder. Fakat o yüz yumurta üstünde tavus oturtulsa; sekseni bozulsa, yirmisi yirmi tavus kuşu olsa, denilebilir mi ki, “Çok zarar oldu, bu muamele şer oldu, bu kuluçkaya kapanmak çirkin oldu, şer oldu”? Hayır, öyle değil, belki hayırdır. Çünkü, o tavus milleti ve o yumurta taifesi, dört yüz kuruş fiyatında bulunan seksen yumurtayı kaybedip, seksen lira kıymetinde yirmi tavus kuşu kazandı.

İşte, nev-i beşer, bi'set-i enbiya ile, sırr-ı teklif ile, mücahede ile, şeytanlarla muharebe ile kazandıkları yüz binlerle enbiya ve milyonlarla evliya ve milyarlarla asfiya gibi âlem-i insaniyetin güneşleri, ayları ve yıldızları mukabilinde, kemiyetçe kesretli, keyfiyetçe ehemmiyetsiz

âlem-i insaniyet: insanlık âlemi.

asfiya: Hazret-i Peygamberin (a.s.m.) vârisi hükmünde, onun meslek ve gayelerini hayata geçirmeye ve tatbike çalışan âlim zatlar.

bi'set-i enbiya: peygamberlerin vazifeli olarak gönderilmeleri.

ehemmiyet: önem.

ekser: çoğunluk.

ekseri: çoğunluk..

ekseriyet: çoğunluk.

enbiya: nebîler, peygamberler.

evliya: velîler, Allah dostları.

halk-ı şer: şerrin yaratılışı.

hatta: üstelik.

hüküm: değer, yer.

itibarıyla: sayılmak üzere.

kemiyet: nicelik, sayı çokluğu.

kesretli: çokluğu olan.

keyfiyet: bir şeyin nasıl olduğu, nitelik.

kuluçkaya kapanmak: dışı kuşun civciv çıkarmak üzere

yumurtaların üstüne yatması.

maruz: bir şeyin tesiri altında bulunan, uğrama.

mazhar: kavuşma, erişme, nail olma.

meselâ: misal olarak.

muamele: davranış.

muamele-i kimyeviye: kimyevi işlem.

muharebe: savaşma, harp.

mukabil: karşılık.

mücahede: mücadele, cihad etme.

mücahede-i hayatiye: hayat

mücadelesi, hayatla ilgili uğraşlar.

nev-i beşer: insanlık.

nispeten: kıyaslayarak, oranla.

rahmet: acıma, şefkat gösterme.

sırr-ı teklif: insanların dünyaya gelip Allah tarafından görevlendirilmesinin sırrı.

sû-i mizaç: kötü huy ve tabiat.

şer: kötülük.

taife: takım, familya.

tavus: kuyruğu parlak, güzel renkli, bir kuş.

hayvanat-ı muzırra nev'inden olan küffarı ve münafıkları kaybetti.

ÜÇÜNCÜ SUALİNİZ: “Cenab-ı Hak musibetleri veriyor, belâları musallat ediyor. Hususan masumlara, hatta hayvanlara, bu zulüm değil mi?”

ELCEVAP: Hâşâ! Mülk Onundur; mülkünde istediği gibi tasarruf eder. Hem, acaba, sanatkâr bir zat, bir ücret mukabilinde seni bir model yapıp, gayet sanatkârâne yaptığı murassa bir libası sana giydiriyor; hünerini, maharetini göstermek için kısaltıyor, uzatıyor, biçiyor, kesiyor, seni oturtuyor, kaldırıyor. Sen ona diyebilir misin ki, “Beni güzelleştiren elbiseyi çirkinleştirdin; bana oturtup kaldırmakla zahmet verdin”? Elbette diyemezsin. Dersen, divanelik edersin.

Aynen öyle de, Sâni-i Zülcelâl göz, kulak, lisan gibi duygularla murassa gayet sanatkârâne bir vücudu sana giydirmiş. Mütenevvi esmasının nakışlarını göstermek için seni hasta eder, müptelâ eder, aç eder, tok eder, susuz eder, bu gibi ahvalde yuvarlatır. Mahiyet-i hayatiyeyi kuvvetleştirmek ve cilve-i esmasını göstermek için, seni böyle çok tavırlarda gezdiriyor. Sen eğer dersen, “Beni ne için bu mesaibe müptelâ ediyorsun?” Temsilde işaret edildiği gibi, yüz hikmet seni susturacak.

Zaten sükûn ve sükûnet, atalet, yeknesaklık, tevakkuf, bir nevi ademdir, zarardır. Hareket ve tebeddül vücuttur, hayırdır. Hayat, harekâtla kemalâtını bulur, beliyyat vasıtasıyla terakki eder. Hayat, cilve-i esma ile muhtelif

adem: yokluk.
ahval: hâller, durumlar.
atalet: tembellik.
belâ: musibet, afet.
beliyyat: belâlar, felâketler.
Cenab-ı Hak: Hz. Allah.
cilve-i esma: Allah'ın isimlerinin tecellileri.
divanelik: delilik.
elbette: şüphesiz, her hâlde.
esma: isimler.
gayet: son derece.
harekât: hareketler.
hâşâ: asla, kat'iyen.
hayır: faydalı iş.
hayvanat-ı muzırra: zararlı hayvanlar.
hikmet: ilâhî gaye, yüksek bilgi.
husususan: bilhassa, özellikle.
hüner: ustalık, beceri.
kemalât: faziletler, kemaller, olgunluklar.
küffar: kâfirler.
libas: elbise.
lisan: dil.
maharet: mahirlik, ustalık.
mahiyet-i hayatiye: hayatın öz mahiyeti.
masum: günâhı olmayan, suçsuz.

mesaip: felâketler.
model: örnek, numune.
muhtelif: çeşitli.
mukabil: karşılık.
murassa: süslü, süslenmiş.
musallat: rahatsız eden, satırna.
musibet: felâket, belâ.
mülk: sahip olunan, üzerinde tasarruf hakkı bulunan şey, mal.
münafık: kâfirliğini gizleyerek Müslüman gibi davranan.
müptelâ: alışkanlık kazan-

mış, tutkun; düşkün, tutulmuş.
mütenevvi: çeşit çeşit.
naks: nakış, süs.
nev': tür, çeşit.
sanatkâr: sanatla uğraşan.
sanatkârâne: sanatkârca.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi, her şeyi sanatla yaratan Allah.
sual: soru.
sükûn: sakinlik, huzur.
sükûnet: durgunluk, sakinlik.
tasarruf: güzel idare etme,

kullanım hakkı.
tavır: takınılan hâl, durum.
tebeddül: değişme.
temsil: benzetme.
terakki: yükselme, ilerleme.
tevakkuf: duraklama.
vasıta: aracı.
vücut: beden, cisim; varlık.
yeknesak: devamlı aynı hâlde olma.
zat: kişi.
zahmet: sıkıntı, meşakkat.
zulüm: haksızlık, eziyet.

harekâta mazhar olur, tasaffi eder, kuvvet bulur, inkişaf eder, inbisat eder, kendi mukadderatını yazmasına müteharrik bir kalem olur, vazifesini ifa eder, ücret-i uhreviye-ye kesb-i istihkak eder.

İşte, münakaşanızın içindeki üç sualinizin muhtasar cevapları bu kadardır. İzahları otuz üç adet Sözlerdedir.

Aziz kardeşim,

Sen bu mektubu Eczacıya ve münakaşayı işitenlerden münasip gördüklerine oku. Benim tarafımdan da, yeni bir talebem olan Eczacıya selâm et, de ki:

Mezkûr mesail gibi dakik mesail-i imaniyeyi, mizansız mücadele suretinde cemaat içinde bahsetmek caiz değildir. Mizansız mücadele olduğundan, tiryak iken zehir olur; diyenlere, dinleyenlere zarardır. Belki böyle mesail-i imaniyenin itidal-i demle, insafla, bir müdavele-i efkâr suretinde bahsi caizdir.

Ve de ki: Eğer senin kalbine bu nevi mesailde şüpheler gelirse ve Sözlerden de cevabını bulmazsan, hususî bana yazarsınız.

Hem Eczacıya de ki: Merhum pederi hakkında gördüğün rüya için hatırıma şöyle bir mana geldi ki: Merhum pederi doktor olmak münasebetiyle, çok salih ve mübarek, belki velî insanlara faydası dokunmuş ve ondan memnun olan ve menfaat gören o mübareklerin ervahları, onun vefatı hengâmında kuşlar suretinde, en yakın

aziz: muhterem, saygın.
bahis: bir şey hakkında söz söylemek.
caiz: yapılmasında sakınca olmayan şey.
cemaat: topluluk.
ervah: ruhlar.
fayde: fayda.
harekât: hareketler.
hatır: zihin, akıl.
hengâm: zaman, sıra.
hususî: özel.
ifa: yerine getirme, yapma.
inbisat: yayılma, genişleme.

inkişaf: açılma, meydana çıkma.
insaf: adaleti ve hakkı düşünerek davranma.
itidal-i dem: soğukkanlılık.
izah: açıklama.
kesb-i istihkak: hak kazanma.
mana: anlam.
mazhar: kavuşma, erişme, ayna olma.
menfaat: fayda, kâr.
merhum: rahmete kavuşmuş, ölmüş.

mesail: meseleler, konular.
mesail-i imaniye: imanî meseleler, dini konular.
mezkûr: adı geçen.
mizansız: ölçüsüz.
muhtasar: kısaltılmış, özet.
mukadderat: Allah tarafından ezelde takdir olunmuş şeyler.
mübarek: bereketli, hayırlı.
mücadele: tartışma, fikrî çekişme.
müdavele-i efkâr: karşılıklı fikir alışverişinde bulunma.

münakaşa: tartışma, çekişme.
münasebet: alâka, vesile.
münasip: uygun.
müteharrik: hareket eden.
nev: çeşit.
peder: baba.
salih: dinin emirlerine uyan, iyi ve hayırlı işler yapan.
sual: soru.
suret: biçim, tarz.
şüphe: tereddüt, kuşku.
talebe: öğrenci.
tasaffi: saflaşma, durulaşma.
tiryak: ilaç.
ücret-i uhreviye: ahirete ait ücret.
vazife: görev.
vefat: ölüm.
velî: Allah dostu.

akrabası olan oğluna görünmüş; onun ruhuna şefatkârâne bir hoşamedî nev'inden bir istikbal ettikleri hatırıma geldi.

O gece burada beraber bulunan bütün dostlara selâm ve dua ederim.

¹ **اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي**
Said Nursî

bâki: ebedî, daimî.

hatır: zihin, akıl.

hoşamedî: hoş geldin demek.

istikbal: gelecek.

nev': çeşit.

suret: biçim, görünüş.

şefkatkârâne: şefkatli bir şekilde.

1. Bâkî olan yalnız Allah'tır.

On Üçüncü Mektup

بِسْمِهِ ۞ ¹وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ²
⁴السَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى ³... وَالْمَلَأَمُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهَوَى

Aziz kardeşlerim,

Hâl ve istirahatimi ve vesika için adem-i müracaatımı ve hâl-i âlem siyasetine karşı lâkaytlığımı pek çok soru-yorsunuz. Şu sualleriniz çok tekerrür ettiğinden, hem manen de benden sorulduğundan, şu üç suale yeni Said değil, belki eski Said lisaniyla cevap vermeye mecbur oldum.

BİRİNCİ SUALİNİZ: İstirahatin nasıl? Hâlin nedir?

Elcevap: Cenab-ı Erhamürrâhimîn'e yüz bin şükür ediyorum ki, ehl-i dünyanın bana ettiği enva-ı zulmü, enva-ı rahmete çevirdi. Şöyle ki:

Siyaseti terk ve dünyadan tecerrüt ederek bir dağın mağarasında ahireti düşünmekte iken, ehl-i dünya, zulmen beni oradan çıkarıp nefyettiler. Hâlık-ı Rahîm ve Hakîm o nefyi bana bir rahmete çevirdi. Emniyetsiz ve ihlâsı bozacak esbaba maruz o dağdaki inzivayı emniyetli, ihlâslı Barla dağlarındaki halvete çevirdi. Rusya'da

* On Üçüncü Mektup, Barla'da 1929'da Türkçe olarak telif edilmiştir.

Hâlık-ı Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi yaratıcı, Allah.

hâl-i âlem: dünya durumu hâli; şimdiki hâl ve yaşama şekli.

halvet: yalnızlık, tek başına kalma.

ihlâs: samimiyet ; ibadet ve davranışlarda Allah rızasından başka bir şeyi düşünmemek.

ihlâs: samimiyet; ibadet ve davranışlarda Allah rızasından başka bir şeyi düşünmemek.

inziva: yalnızlığa çekilme, dünya işlerinden vazgeçme.

istirahat: dinlenme; rahat, huzur.

lâkayt: kanışmayan, ilgisiz, kayıtsız.

lisan: dil.

manen: mana itibarıyla; manevî olarak.

maruz: bir şeyin tesiri altında bulunma, uğrama.

meccur olmak: bir işi yapma zorunda kalmak.

nefis: insanı devamlı kötülüğe sevk eden duygu.

nefiy: sürgün etme.

nefyetmek: sürgüne göndermek.

rahmet: merhamet etme, bağışlama, esirgeme.

selâm: rahatlık, esenlik; dünya-daki belâlar ile ahiretteki azaptan kurtulma.

siyaset: politika, devlet yönetimi sanatıyla ilgili görüş, anlayış.

sual: soru.

şükür: nimet ve iyiliğin sahibine karşı minnet duyma, teşekkür.

tâbi: uyan, itaat eden.

tecerrüt etmek: soyutlanmak, sınırlamak, her şeyden uzaklaşmak.

tekerrür etmek: tekrarlanmak.

terk: bırakma, vazgeçme.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, Cenab-ı Hakkı şanına lâyık ifadelerle anma.

vesika: belge; hükümet tarafından verilen izin kâğıdı.

zulmen: zulümle.

1. Allah'ın adıyla.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Selâm doğru yola tâbi olanların üzerine olsun. (Taha Suresi: 47.)

4. Kınama ve azar da nefsin heva ve arzularına uyanlara olsun.

adem-i müracaat: müracaat etmeme, başvurmama.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

arzu: istek, heves.

aziz: muhterem, değerli.

Cenab-ı Erhamürrâhimîn:

rahmet, yardım ve lütf sahiplerinin en merhametlisi olan azamet sahibi olan yüce Allah.

ehl-i dünya: dünyaya dalıp, ahireti düşünmeyen.

emniyet: güvenlik.

enva-ı rahmet: rahmet çeşit-

leri.

enva-ı zulüm: zulüm çeşitleri.

esbab: sebepler.

Hakîm: her şeyi bir maksatla uygun yaratan, hikmet sahibi Allah.

hâl: durum, vaziyet.

esarete iken niyet ettim ve niyaz ettim ki, ahir ömrümde bir mağaraya çekileyim. Erhamürrahîmîn, bana Barla'yı o mağara yaptı, mağara faydasını verdi. Fakat sıkıntılı mağara zahmetini, zayıf vücuduma yüklemedi.

Yalnız, Barla'da iki üç adamda bir vehhamlık vardı. O vehhamlık sebebiyle bana eziyet verildi. Hatta o dostlarım, güya istirahatimi düşünüyorlar. Hâlbuki o vehhamlık sebebiyle hem kalbime, hem Kur'ân'ın hizmetine zarar verdiler. Hem ehl-i dünya bütün menfilere vesika verdiği ve canileri hapisten çıkarıp affettikleri hâlde, bana zulüm olarak, vermediler. Benim Rabb-i Rahîm'im, beni Kur'ân'ın hizmetinde ziyade istihdam etmek ve Sözlere namıyla, envar-ı Kur'âniyeyi bana fazla yazdırmak için, dağdağasız bir surette beni şu gurbette bırakıp, bir büyük merhamete çevirdi.

Hem, ehl-i dünya, dünyalarına karşıabilecek bütün nüfuzlu ve kuvvetli rüesaları ve şeyhleri, kasabalarda ve şehirlerde bırakıp akrabalarıyla beraber herkesle görüşmeye izin verdikleri hâlde, beni zulmen tecrit etti, bir köye gönderdi. Hiç akraba ve hemşehrilerimi, bir iki tanesi müstesna olmak üzere, yanıma gelmeye izin vermedi. Benim Hâlik-ı Rahîm'im, o tecridi benim hakkımda bir azîm rahmete çevirdi. Zihnimi safî bırakıp, gıllugıştan azade olarak, Kur'ân-ı Hakîm'in feyzini olduğu gibi almaya vesile etti.

Hem, ehl-i dünya, bidayette, iki sene zarfında iki adî mektup yazdığımı çok gördü. Hatta şimdi bile on veya

adi: basit, değersiz.
ahir ömür: ömrün, hayatın son dönemleri.
azade: hür, özgür.
azîm: büyük.
bidayet: başlangıç.
cani: cinayet işlemiş.
dağdağa: gürültü, telâş.
ehl-i dünya: dünyaya dalıp, ahi-reti düşünmeyen.
envar-ı Kur'âniye: Kur'ân nurları.
Erhamürrahîmîn: merhamet edenlerin en merhametlisi.
esaret: savaş esirliği.
eziyet: sıkıntı.
feyiz: ilham, ilim, irfan.
gıllugış: aklın değişik fikirler üzerindeki kararsızlığı.
gurbet: yabancı memleket.
güya: sözde.
Hâlik-ı Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi yaratıcı, Allah.

istihdam etmek: hizmet ettirmek.
istirahat: rahatlama, huzur.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
menfi: sürgün edilmiş.
merhamet: şefkat göstermek, korumak.
müstesna: hariç.
nam: isim.
niyaz: yakarma, dua.
niyet: kalbin bir şeye karar vermesi.

nüfuzlu: etkili, sözü geçerli.
ömür: yaşam, hayat.
Rabb-i Rahîm: şefkat ve merhamet sahibi olan Cenab-ı Hak.
rahmet: esirgeme, şefkat gösterme, acıma.
rüesa: reisler, liderler.
safî: temiz, saf.
suret: şekil, biçim, tarz.
seyh: bir tekke veya zaviyede ders veren ve müridleri olan kimse.
tecrit etmek: yalnız başına

bırakmak.
vehham: çok şüphe ve vesvese eden.
vehhamlık: çok şüphe ve kuruntu etme.
vesika: belge, hükümet tarafından verilen izin kâğıdı.
vesile: vasıta, sebep.
zarfında: süresinde, içinde.
zihîn: anlama, bilme, kavram gücü.
ziyade: çok, fazla.
zulmen: zulümle, haksızlıkla.
zulüm: haksızlık, eziyet.

yirmi günde veya bir ayda bir iki misafirin sırf ahiret için yanına gelmesini hoş görmediler, bana zulmettiler. Benim Rabb-i Rahîm'im ve Hâlık-ı Hakîm'im, o zulmü bana merhamete çevirdi ki, doksan sene manevî bir ömrü kazandıracak şu şuhur-u selâsede, beni bir halvet-i mergubeye ve bir uzlet-i makbuleye koymaya çevirdi.

¹ **الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ** ; işte hâl ve istirahatim böyle...

İKİNCİ SUALİNİZ: Neden vesika almak için müracaat etmiyorsun?

Elcevap: Şu meselede ben kaderin mahkûmuyum, ehl-i dünyanın mahkûmu değilim. Kadere müracaat ediyorum. Ne vakit izin verirse, rızkımı buradan ne vakit ke-serse, o vakit giderim. Şu mananın hakikati şudur ki:

Başa gelen her işte iki sebep var: biri zahirî, diğeri hakikî. Ehl-i dünya zahirî bir sebep oldu, beni buraya getirdi. Kader-i İlâhî ise, sebep-i hakikîdir; beni bu inzivaya mahkûm etti. Sebeb-i zahirî zulmetti, sebep-i hakikî ise adalet etti. Zahirîsi şöyle düşündü: “Şu adam ziyadesiyle ilme ve dine hizmet eder; belki dünyamıza karışır” ihtimaliyle beni nefyedip üç cihetle katmerli bir zulüm etti. Kader-i İlâhî ise, benim için gördü ki, hakkıyla ve ihlâsla ilme ve dine hizmet edemiyorum; beni bu nefye mahkûm etti. Onların bu katmerli zulmünü muzaaf bir rahmete çevirdi.

Madem ki nefyimde kader hâkimdir ve o kader âdildir; ona müracaat ederim. Zahirî sebep ise, zaten bahane

istirahat: dinlenme; rahat.

kader: İlâhî hüküm, Allah'ın takdir ve tayin etmesi..

Kader-i İlâhî: İlâhî kader, takdir, Allah'ın takdir ve tayin etmesi.

katmer: kat kat.

katmerli: kat kat.

mahkûm: hükümlü.

manevî: manaya ait.

merhamet: şefkat göstermek, esirgemek.

mesele: önemli iş, konu.

muzaaf: kat kat.

müracaat: başvurma.

nefîy etmek: sürgün etme.

nefîy: sürgün etme; sürgün edilme.

Rabb-i Rahîm: şefkat ve merhamet sahibi olan Cenab-ı Hak.

rahmet: merhamet etme, şefkat gösterme.

rızık: Allah tarafından ayrılmış ve takdir edilmiş olan, nimet, yiyecek içecek ve giyecek ile ilgili şeyler.

sebeb-i hakikî: gerçek sebep.

sebeb-i zahirî: görünürdeki sebep.

sual: soru.

şuhur-u selâse: üç aylar.

uzlet-i makbule: makbul olan yalnızlık.

vakit: zaman.

vesika: belge, hükümet tarafından verilen izin kâğıdı.

zahirî: görünen, görünürdeki.

ziyade: fazla.

zulüm: haksızlık, eziyet.

1. Her hâl üzere Allah'a hamd olsun. (Feyzü'l-Kadîr, 1:368, hadis no: 662; Kenzü'l-Ummal, 1:72, 181; Tirmizî, 5:578, hadis no: 3599; İbnî Mâce, 1:92, hadis no: 251; 2:1260, hadis no: 3830.)

adalet: hakkaniyet, âdillik.

âdil: adaletli olan.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

bahane: uydurma sebep.

cihet: yön.

ehl-i dünya: dünyaya bağlı, ahireti düşünmeyen.

hak: doğru.

hakikat: gerçek, doğru, bir şeyin aslı esası.

hakikî: gerçek.

hâkim: üstün olma.

hâl: durum, vaziyet.

Hâlık-ı Hakîm: yarattıklarında hikmetli olduğunu gösteren yaratıcı, Allah.

halvet-i mergube: istenilen ve râğbet edilen yalnızlık.

hamd: Allah'a karşı olan şükran ve memnuniyetini onu överek bildirme.

ihlâs: samimiyet, davranışlarında Allah rızasından başka bir şeyi düşünmeme.

ihimal: olabilirlik.

inziva: dünya işlerinden uzaklaşma, yalnızlığa çekilme.

nev'inden bir şeyleri var. Demek onlara müracaat manasızdır. Eğer onların elinde bir hak veya kuvvetli bir esbap bulunsaydı, o vakit onlara karşı da müracaat olunurdu.

Başlarını yesin, dünyalarını tamamen bıraktığım ve ayaklarına dolaşsın, siyasetlerini büsbütün terk ettiğim hâlde, düşündükleri bahaneler, evhamlar, elbette asılsız olduğundan, onlara müracaatla o evhamlara bir hakikat vermek istemiyorum. Eğer uçları ecnebi elinde olan dünya siyasetine karışmak için bir iştiham olsaydı, değil sekiz sene, belki sekiz saat kalmayacak, tereşşuh edecekti, kendini gösterecekti. Hâlbuki, sekiz senedir bir tek gazete okumak arzum olmadı ve okumadım. Dört senedir burada taht-ı nezarete bulunuyorum; hiçbir tereşşuh görürmedi. Demek Kur'ân-ı Hakîm'in hizmetinin bütün siyasetlerin fevkinde bir ulviyeti var ki, çoğu yalancılıktan ibaret olan dünya siyasetine tenezzüle meydan vermiyor.

Adem-i müracaatımın ikinci sebebi şudur ki: Haksızlığı hak zanneden adamlara karşı hak dava etmek, hakka bir nevi haksızlıktır. Bu nevi haksızlığı irtikâp etmek istemem.

ÜÇÜNCÜ SUALİNİZ: Dünyanın siyasetine karşı ne için bu kadar lâkaytsın? Bu kadar safahat-ı âleme karşı tavrını hiç bozmuyorsun. Bu safahatı hoş mu görüyorsun? Veyahut korkuyor musun ki, sükût ediyorsun?

Elcevap: Kur'ân-ı Hakîm'in hizmeti beni şiddetli bir surette siyaset âleminde menetti; hatta düşünmesini de

adem-i müracaat: müracaat etmeme, başvurmama.

âlem: dünya.

arzu: istek, heves.

bahane: uydurma sebep.

dava: iddia.

ecnebi: yabancı.

elbette: şüphesiz, her hâlde.

evham: vehimler, kuruntular, şüpheler; yanlış ve esassız düşünceler.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

hak: doğruluk, gerçek; adalet.

hakikat: gerçek, asıl.

haksızlık: adaletsizlik, yanlışlık.

ibaret olan: meydana gelen, oluşan.

irtikâp etmek: kötü ve fena bir iş yapmak.

istiha: fazla istek, arzu.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

lâkayt: kayıtsız, ilgisiz, ilgi

göstermeyen.

mana: anlam.

men etme: mâni olma, engelleme.

müracaat: başvurma.

nev: çeşit, tür.

safahat: safhalar, görünüşler, gelişmeler.

safahat-ı âlem: dünya olayları, dünyadaki gelişmeler.

siyaset: politika, yönetim.

sual: soru.

suret: şekil, biçim, tarz.

sükût etmek: susmak.

taht-ı nezaret: gözetim altında, gözaltı.

tavır: olaylar ve insanlar karşısında takınılan hâl, tutum.

tenezzül: inme, alçalma.

tereşşuh: sızma., sızıntı.

ulviyet: ulvîlik, yücelik.

zan: sanma.

bana unutturdu. Yoksa, bütün sergüzeşt-i hayatım şahittir ki, hak gördüğüm meslekte gitmeye karşı, korku elimi tutup menedememiş ve edemiyor.

Hem neden korkum olacak? Dünya ile, ecelimden başka bir alâkam yok. Çoluk çocuğumu düşüneceğim yok, malımı düşüneceğim yok, hanedanımın şerefini düşüneceğim yok. Riyakâr bir şöhret-i kâzibeden ibaret olan şan ve şeref-i dünyeviye'nin muhafazasına değil, kırılmasına yardım edene rahmet! Kaldı ecelim. O, Hâlık-ı Zülcelâl'in elindedir. Kimin haddi var ki, vakti gelmeden ona ilişsin? Zaten izzetle mevti, zilletle hayata tercih edenlerdeniz. Eski Said gibi, birisi şöyle demiş:

وَنَحْنُ أَنْاسٌ لَا تَوَسَّطَ بَيْنَنَا ۖ لَنَا الصَّدْرُ دُونَ الْعَالَمِينَ أَوَ الْقَبْرِ¹

Belki hizmet-i Kur'ân, beni hayat-ı içtimaiye-i siyasiye-i beşeriye'yi düşünmekten menediyor. Şöyle ki:

Hayat-ı beşeriye bir yolculuktur. Şu zamanda, Kur'ân'ın nuruyla gördüm ki, o yol bir bataklığa girdi. Mülevves ve ufunetli bir çamur içinde, kabile-i beşer düşe kalka gidiyor. Bir kısmı selâmetli bir yolda gider. Bir kısmı mümkün olduğu kadar çamurdan, bataklıktan kurtulmak için bazı vasıtaları bulmuş. Bir kısm-ı ekseri, o ufunetli, pis, çamurlu bataklık içinde, karanlıkta gidiyor. Yüzde yirmisi, sarhoşluk sebebiyle, o pis çamuru misküamber zannederek yüzüne gözüne bulaştırıyor; düşerek, kalkarak gider, tâ boğulur. Yüzde sekseni ise, bataklık anlar, ufunetli, pis olduğunu hisseder; fakat mütehayyirdirler, selâmetli yolu göremiyorlar. İşte bunlara karşı iki çare var:

oluşan.

izzet: şeref, yücelik.

kabir: mezar.

kabile-i beşer: insan kabile, topluluğu.

kısm-ı ekser: çoğunlukta olan kısım.

men etme: mâni olma, engelleme.

meslek: tutulan yol.

mevt: ölüm.

misküamber: hoş ve güzel koku.

muhafaza: koruma.

mülevves: kirli, pis.

mütehayyir: hayrette kalan, şaşırılmış.

rahmet: merhamet etme, şefkat etme, esirgeme, bağışlama.

riyakâr: iki yüzlü, gösterişçi.

selâmetli: tehlikeden, korktuklarından ve kötülüklerden kurtaran; güvenli.

sergüzeşt-i hayat: hayat hikâyesi.

şahidi: tanık.

şan: şöhret, ün.

şeref: onur, haysiyet.

şeref-i dünyeviye: dünyaya ait şan ve şerefler.

şöhret-i kâzibe: yalancı şöhret.

tercih eden: seçen.

ufunet: kötü ve pis koku.

vasıta: aracı, araç.

zannetme: sanma.

zillet: hakirlik, alçaklık.

1. Biz öyle insanlarız ki, bizim için işin ortası yoktur. Ya her şeyin önünde yer alır, ya da ölümlü kabre gideriz. [Emir Ebu Firas el-Hemedani'nin şiiri. (M. Bahaeddin el-Amilî, el-Keşkûl, 2/200.)]

alâka: ilgi, ilişki, bağ.

çare: çıkış yolu.

ecel: ölüm vakti.

had: yetki, sınır.

hak: doğru, gerçek.

Hâlık-ı Zülcelâl: sonsuz yücelik ve haşmet sahibi, her şeyi

yoktan var eden, yaratıcı olan Allah.

hanedan: tanınmış, büyük aile.

hayat-ı beşeriye: insan hayatı.

hayat-ı içtimaiye-i siyasiye-i

beşeriye: insanlığın siyasetle ilgili toplum hayatı, insanlığın sosyal ve siyasî hayatı.

hissetme: duyma, sezme.

hizmet-i Kur'ân: Kur'ân hizmeti.

ibaret olan: meydana gelen,

Birisi, topuz ile o sarhoş yirmisini ayıltmaktır.

İkincisi, bir nur göstermekle mütehayyirlere selâmet yolunu irae etmektir.

Ben bakıyorum ki, yirmiye karşı seksen adam, elinde topuz tutuyor. Hâlbuki, o bîçare ve mütehayyir olan sekse karşı, hakıyla nur gösterilmiyor. Gösterilse de, bir elinde hem sopa, hem nur olduğu için, emniyetsiz oluyor. Mütehayyir adam, “Acaba nurla beni celp edip, topuzla dövmek mi istiyor?” diye telâş eder. Hem de bazen arızalarla topuz kırıldığı vakit, nur dahi uçar veya söner.

İşte, o bataklık ise, gafletkârâne ve dalâletpişe olan sefihâne hayat-ı içtimaiye-i beşeriyedir. O sarhoşlar, dalâletle telezzüz eden mütemerritlerdir. O mütehayyir olanlar, dalâletten nefret edenlerdir, fakat çıkamıyorlar; kurtulmak istiyorlar, yol bulamıyorlar, mütehayyir insanlardır. O topuzlar ise siyaset cereyanlarıdır. O nurlar ise hakaik-ı Kur’âniyedir. Nura karşı kavga edilmez, ona karşı adavet edilmez. Sırf şeytan-ı racîmden başka ondan nefret eden olmaz.

İşte, ben de nur-u Kur’ân’ı elde tutmak için, ¹ **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ** deyip, siyaset topuzunu atarak, iki elimle nura sarıldım. Gördüm ki, siyaset cereyanlarında, hem muvafıkta, hem muhalifte o nurların âşıkları var. Bütün siyaset cereyanlarının ve tarafgirliklerin çok fevkinde ve onların garazkârâne telâkkiyatlarından müberra ve safi olan bir makamda verilen ders-i Kur’ân ve gösterilen envar-ı Kur’âniyeden hiçbir taraf ve

adavet: düşmanlık.

arıza: aksama.

âşık: tutkun, aşırı seven.

bîçare: çaresiz, zavallı.

celp etmek: kendine çekmek.

cereyan: akım, hareket, fikir.

dalâlet: doğru yoldan ayrılmak, iman ve İslâmiyetten ayrılmak, azmak.

dalâletpişe: dalâlet ve sapıklığı meslek hâline getirmiş.

ders-i Kur’ân: Kur’ân dersi.

emniyet: inanma, güvenme.

envar-ı Kur’âniye: Kur’ân nurları, ışıkları.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

gafletkârâne: gafletli bir şekilde Allah’tan uzaklaşıp nefsinin arzularına dalarak.

garazkârâne: garazkârlıkla, düşmancasına, kötü niyet ve kinle.

hakaik-ı Kur’âniye: Kur’ân ait olan gerçekler.

hayat-ı içtimaiye-i beşeriye: insanlara ait olan sosyal hayat.

irae etmek: göstermek.

makam: manevî mevki, yer.

muhalif: uymayan, bir düşünceye karşı gelen.

1. Şeytanın ve siyasetin şerrinden Allah’a sığınırım.

muvafık: uyan, bir düşünceyi kabul eden.

müberra: temiz, arınmış.

mütehayyir: hayrette kalmış, şaşırılmış.

mütemerrit: inatçı, hakkı kabul etmemekte direnen.

nefret etme: iğrenme, tiksınme.

nefret: iğrenme, tiksınme.

nur: parıltı, ışık, aydınlık.

nur-u Kur’ân: Kur’ân nuru.

safi: temiz, saf.

sefihâne: helâl olmayan zevk ve eğlencelere düşkün olarak.

selâmetli: tehlikeden, korkutklardan ve kötülüklerden kurtaran; güvenli.

siyaset: politika.

seytan-ı racîm: taşlanmış, kovulmuş şeytan.

tarafgirlik: taraftarlık, taraf tutma.

telâkkiyat: telâkkiler, düşünceler.

telâş etme: endişelenme, kaygılanma.

telezzüz etmek: lezzetlenmek.

topuz: ucu top şeklinde eski bir silâh.

vakit: zaman.

hiçbir kısım çekinmemek ve ittiham etmemek gerekir. Meğer, dinsizliği ve zındıkayı siyaset zannedip ona tarafgirlik eden insan suretinde şeytanlar ola veya beşer kıyafetinde hayvanlar ola!

Elhamdülillâh, siyasetten tecerrüt sebebiyle, Kur'ân'ın elmas gibi hakikatlerini propaganda-i siyaset ittihamı altında cam parçalarının kıymetine indirmedim. Belki, git-tikçe o elmaslar kıymetlerini her taifenin nazarında parlak bir tarzda ziyadeleştiriyor.

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيْنَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ

هَدَيْنَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ¹

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي²

Said Nursî

On Dördüncü Mektup

Telif edilmemiştir.

1. "Bizi bu saadete eristiren Allah'a hamd olsun. Yoksa Allah hidayet etmeseydi, biz kendiliğimizden buna erişemezdik. Gerçekten, Rabbimizin peygamberleri bize hakkı getirdiler" derler. (A'raf Suresi: 43.)

2. Bâkî olan yalnız Allah'tır.

Bâkî: yok olmayan süreklî ve kalıcı olan, bütün varlıklar yok olurken yok olmayan; Allah.

beşer: insan.

elhamdülillâh: Allah'a hamd olsun.

elmas: mec. çok değerli.

hak: doğru, gerçek.

hakikat: gerçeklik, doğruluk.

hamd: teşekkür, şükran, övgü.

hidayet etmek: doğru yolu göstermek.

ittiham etme: suçlama.

ittiham: suç altında bulunma.

kiymet: değer.

nazar: bakış, itibar, görüş.

propaganda-i siyaset: siyaset propagandası.

saadet: mutluluk.

siyaset: politika.

suret: biçim, görünüş.

şer: kötülük.

taife: topluluk, grup.

tarafgirlik: taraftarlık, taraf tutma.

tarz: biçim, şekil.

tecerrüt: soyutlanma, sıynılma.

telif: yazma, yazılma.

zan: sanma.

zındıka: dinsizlik, inançsızlık.

ziyadeleştirmek: arttırmak, fazlaştırmak.

On Dördüncü Mektup

Telif edilmemiştir.

On Beşinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۝۱ وَانْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبَحُ بِحَمْدِهِ ۝۲

Aziz kardeşim,

SENİN BİRİNCİ SUALİN Kİ:

Sahabeler nazar-ı velâyetle müfsitleri neden keşfedemediler? Tâ, Hulefa-i Raşidînin üçünün şehadetini netice verdi. Hâlbuki, küçük Sahabelere, büyük velîlerden daha büyük deniliyor.

Elcevap: Bunda İki Makam var.

Birinci Makam: Dakik bir sır-ı velâyetin beyanıyla sual halledilir. Şöyle ki:

Sahabelerin velâyeti, velâyet-i kübra denilen veraset-i nübüvvetten gelen, berzah tarikına uğramayarak doğrudan doğruya zahirden hakikate geçip, akrebiyet-i İlâhiyenin inkişafına bakan bir velâyettir ki; o velâyet yolu, gayet kısa olduğu hâlde gayet yüksektir, harikaları az, fakat meziyyatı çoktur. Keşif ve keramet orada az görünür.

Hem, evliyanın kerametleri ise, ekserîsi ihtiyarî değil. Ummadığı yerden, ikram-ı İlâhî olarak bir harika ondan zuhur eder. Bu keşif ve kerametlerin ekserîsi de, seyrüsülûk zamanında tarikat berzahından geçtikleri vakit, adı

adi: bayağı, aşağı, sıradan, basit.
akrebiyet-i İlâhiye: Allah'ın kula olan yakınlığı.
aziz: muhterem.
berzah: iki şey arasındaki aralık.
beyan: anlatma, açıklama.
dakik: ince.
ekseri: çoğu zaman, çok defa, çoğunlukla.
evliya: velîler, Allah dostları.
gayet: son derece, çok.
hakikat: gerçek, asıl.
hâlbuki: oysa ki.
Hulefa-i Raşidin: doğru yolda olan dört büyük halife: Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali.
ihtiyari: isteğe bağlı, bir kimsenin isteğine bırakılmış olan.
ikram-ı İlâhi: Allah'ın ikram ve ihsanı.
inkişaf: açılma, ortaya çıkma.
keramet: Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller.
keşfetmek: olacak bir şeyi önceden anlamak.
keşif: Allah tarafından ilham edilme, kalp gözüyle görme.
kusur: noksan, özür.
meziyyat: meziyetler, üstünlük vasıfları, özellikler.
müfsit: fesat çıkaran, bozguncu.
nazar-ı velâyet: velîlik bakışı.
netice: sonuç.
noksan: eksiklik.
Sahabe: Peygamberimiz Hz. Mu-

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.
2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

hammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.
seyrüsülûk: bir terbiye yoluna girip devam etme.
sır-ı velâyet: velîlik sırrı.
sual: soru.
şehadet: şehitlik.
tarik: yol.

tarikât: Allah'a ulaşmak için şeyhin yönetiminde müridin takip edeceği terbiye ve usul yolu.
tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden uzak ve yüce tutma.
tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma.

velâyet: velîlik, Allah dostluğu.
velâyet-i kübra: en büyük velîlik.
velî: Allah dostu.
veraset-i nübüvvet: Peygamber vârisliği.
zahir: görünen, dış görünüş.
zuhur: görünme, meydana çıkma.

beşeriyetten bir derece tecerrüt ettiklerinden, hilâf-ı âdet hâlâta mazhar olurlar.

Sahabeler ise, sohbet-i nübüvvetin in'ikâsıyla ve inci-zabıyla ve iksiriyle, tarikatteki seyrüsülûk daire-i azîminin tayyına mecbur değildirler; bir kademde ve bir sohbette zahirden hakikate geçebilirler.

Meselâ, nasıl ki dün geceki Leyle-i Kadre ulaşmak için iki yol var:

Biri, bir sene gezip dolaşp tâ o geceye gelmektir. Bu kurbiyeti kazanmak için, bir sene mesafeyi tayyetmek lâzım gelir. Şu ise, ehl-i sülûkun mesleğidir ki, ehl-i tarikatın çoğu bununla gider.

İkincisi, zamanla mukayyet olan cism-i maddî gılaftan sıyrılıp tecerrütle ruhen yükselip, dün geceki Leyle-i Kadri öbür gün leyle-i ıyd ile beraber bugünkü gibi hazır görmektir. Çünkü, ruh zamanla mukayyet değil. Hissiyat-ı insaniye ruh derecesine çıktığı vakit, o hazır zaman genişlenir; başkalarına nispeten mazi ve müstakbel olan vakitler, ona nispeten hazır hükmündedir.

İşte bu temsile göre, dün geceki Leyle-i Kadre geçmek için, mertebe-i ruha çıkıp maziyi hazır derecesinde görmektir. Şu sırr-ı gamızın esası akrebiyet-i İlâhiyenin inkişafıdır. Meselâ, güneş bize yakındır; çünkü ziyası, harareti ve misali âyinimizde ve elimizdedir. Fakat biz ondan uzağız. Eğer biz nuraniyet noktasında onun akrebiyetini hissetsek, âyinimizdeki misali olan timsaline münasebetimizi anlasak, o vasıta ile onu tanısak, ziyası, harareti,

misal: benzer, görüntü.

mukayyet: kayıtlı, sınırlı.

münasebet: ilgi, yakınlık, ilişki.

müstakbel: gelecek zaman.

nispeten: kıyasla, oranla; göre.

nuraniyet: nurluluk, parlaklık, nur özelliği.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

seyrüsülûk: bir terbiye yoluna girip devam etme.

sırr-ı gamız: anlaşılması güç ve zor olan sır, mesele.

sohbet-i nübüvvet: Peygamber Efendimizin mübarek sohbeti.

tarikât: Allah'a ulaşmak için şeyhin yönetiminde müridin takip edeceği terbiye ve usul yolu.

tayyetmek: aşmak, atlamak, geçmek.

tecerrüt: soyutlanma, sıyrılma.

temsîl: benzetme, örnek.

timsal: görüntü, suret.

vasıta: aracı, araç.

zahir: görünün, dış görünüş.

zıya: ışık.

akrebiyet: daha yakın oluş, yakınlık.

akrebiyet-i İlâhiye: Allah'ın kula olan yakınlığı.

âyine: ayna.

beşeriyet: beşerilik, insanlık.

cism-i maddî: maddî beden.

daire-i azim: büyük ve geniş daire.

ehl-i sülûk: manevî terbiye ve terakki yoluna girenler.

ehl-i tarikat: tarikate mensup olanlar.

esas: asıl, temel.

gılaf: kılıf.

hakikat: gerçek, asıl.

hâlât: hâller, durumlar.

hararet: sıcaklık, ısı.

hilâf-ı âdet: âdete aykırı, kural dışı.

hissiyat-ı insaniye: insana ait duygular, hisler.

hükmünde: gibi, değerinde.

iksir: etkili ve tesirli ilaç.

incizap: cezp edilme, çekim, çekicilik.

in'ikâs: yansıma, tesir.

inkışaf: açılma, ortaya çıkma.

kadem: adım.

kurbiyet: yakınlık.

lâzım: gerekli.

leyle-i ıyd: bayram gecesi.

Leyle-i Kadir: Kadir Gecesi.

mazhar olma: nail olma, erişme.

mazi: geçmiş zaman.

mecbur: zorunlu, bir işi yapmak zorunda bırakılmış.

mertebe-i ruh: ruh mertebesi.

mesafe: uzaklık, ara.

meselâ: örnek olarak.

hey'eti ne olduğunu bilsek, onun akrebiyeti bize inkişaf eder ve yakınımızda onu tanıyıp münâsebettar oluruz. Eğer biz bu'diyetimiz nokta-i nazarından ona yaklaşmak ve tanımak istesek, pek çok seyr-i fikriye ve sülûk-u aklıye mecbur oluruz ki, kavanin-i fenniye ile fikren semavata çıkıp semadaki güneşi tasavvur ederek, sonra mahiyetindeki ziya ve harareti ve zıyasındaki elvan-ı seb'ayı uzun uzadıya tetkikat-ı fenniye ile anladıktan sonra, birinci adamın kendi âyinesinde az bir tefekkürle elde ettiği kurbiyet-i maneviyei ancak elde edebiliriz.

İşte şu temsil gibi, nübüvvet ve veraset-i nübüvvetteki velâyet, sırr-ı akrebiyetin inkişafına bakar. Velâyet-i saire ise, ekserî kurbiyet esası üzerine gider. Birçok meratıpte seyrüsülûka mecbur olur.

İkinci Makam: O hâdisata sebebiyet veren ve fesadı çeviren birkaç Yahudiden ibaret değildir ki, onları keşfetmekle fesadın önü alınsın. Çünkü, pek çok muhtelif milletlerin İslâmiyete girmeleriyle, birbirine zıt ve muhalif çok cereyanlar ve efkâr karıştı. Bahusus, bazılarının gurur-u millîleri Hazret-i Ömer'in (r.a.) darbeleriyle deşetli yaralandığından, seciyeten intikama fırsat beklerlerdi. Çünkü, onların hem eski dini iptal edilmiş, hem medar-ı şerefi olan eski hükûmeti ve saltanatı tahrip edilmiş. İntikamını bilerek veya bilmeyerek hâkimiyet-i İslâmiyeden almaya hissên taraftar bir suret almış. Onun için, "Yahudi gibi zeki ve desso bir kısım münafıklar, o hâlet-i içtimaiyeden istifade ettiler" denilmiş. Demek o hâdisatın önünü almak, o vakitteki hayat-ı içtimaiyei ve

akrebiyet: daha yakın oluş.
âyine: ayna.
bahusus: özellikle.
bu'diyet: uzaklık.
cereyan: akım, hareket.
dessas: hileci, aldatıcı.
efkâr: fikirler.
ekseri: çoğunlukla, çoğu zaman.
elvan-ı seb'a: yedi renk.
fesat: karışıklık, bozgunculuk.
fikren: fikir ile düşünerek.
gurur-u millî: millî gurur.
hâdisat: hâdiseler, olaylar.
hâkimiyet-i İslâmiye: İslâmiyeten hâkimiyeti, egemenliği.
hâlet-i içtimaiye: sosyal durum, toplumsal hâller, yapı.
hararet: sıcaklık.
hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.
hey'et: şekil, suret, yapı.
hissên: his itibarıyla, duyguya.
hükûmet: yönetim.
ibaret: oluşmuş, meydana gelmiş.
inkişaf: açılma, ortaya çıkma.
istifade etme: faydalanma, yararlanma.
kavanin-i fenniye: fen ilimleri ile ilgili kanunlar.
keşfetmek: ortaya çıkarmak, bulmak.
kurbiyet: yakınlık.
kurbiyet-i maneviye: manevî yakınlık.
mahiyet: nitelik, yapı, esas.
mecbur: bir işi yapmak zorunda kalmış.
medar-ı şeref: şeref kaynağı, vesilesi.
meratip: mertebeler, aşamalar, dereceler.
muhallif: aykırı, uymayan.

muhtelif: çeşitli.
münafık: kâfirliğini gizleyerek Müslüman gibi davranan, iki yüzlü.
münasebettar: ilgili, alâkalı; yakın.
nokta-i nazar: bakış açısı.
nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.
saltanat: sultanlık, devlet.
sebebiyet verme: sebep olma.
seciyeten: huy ve karakter itibarıyla, huy ve karakter bakımından.

sema: gökyüzü.
semavat: gökler.
seyr-i fikri: fikir gezintisi, düşünme, tefekkür etme.
seyrüsülûk: bir terbiye yoluna girip devam etme.
sırr-ı akrebiyet: daha yakın olma sırrı.
suret: biçim, görünüş, şekil.
sülûk-u aklıye: aklın bir yol tutması.
tahrip edilme: harap edilme, yıkılma.

tasavvur etme: zihinde şekillendirme, düşünme.
tefekkür: düşünme.
temsil: benzetme, örnek.
tetkikat-ı fenniye: fennî, bilimsel inceleme ve araştırmalar.
velâyet: velîlik, Allah dostluğu.
velâyet-i saire: diğer velîlik usulleri, şekilleri, çeşitleri.
veraset-i nübüvvet: peygamber vârisliği.
ziya: ışıık.

muhtelif efkârı ıslahla olurdu. Yoksa bir iki müfsidin keşfedilmesiyle olmazdı.

Eğer denilse: Hazret-i Ömer'in (r.a.) minber üstünde, bir aylık mesafede bulunan Sâriye namındaki bir kumandanına ¹ **يَا سَارِيَّةُ، الْجَبَلَ الْجَبَلَ** deyip, Sâriye'ye işitti-rip, sevkulceys noktasından zaferine sebebiyet veren kerametkârâne kumandası ne derece keskin nazarlı olduğunu gösterdiği hâlde, neden yanındaki katili Firuz'u o keskin nazar-ı velâyetle görmedi?

Elcevap: Hazret-i Yakup Aleyhisselâmin verdiği cevapla cevap veriz. **(HAŞİYE)** Yani, Hazret-i Yakup'tan sorulmuş ki, "Ne için Mısır'dan gelen gömleğinin kokusunu işittin de, yakınında bulunan Kenan kuyusundaki Yusuf'u görmedin?" Cevaben demiş ki:

"Bizim hâlimiz şimşekler gibidir; bazen görünür, bazen saklanır. Bazı vakit olur ki, en yüksek mevkide oturup her tarafı görüyoruz gibi oluruz, bazı vakitte de ayaklarımızın üstünü göremiyoruz."

Elhâsıl: İnsan her ne kadar fail-i muhtar ise de, fakat ³ **وَمَا تَشَاوُنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ** sırınca, meşiet-i İlâhiye asıldır,

HAŞİYE: **زَمَصْرَشْ بُوِي پِيرَاهَن شَنِيبِلِي ۞ چَرَا دَر چَاهِ كَعَانَشْ نَه دِهَلِي**
بَغْكُفْتْ اَحْوَالِ مَا بَرَقِي جِهَانَسْتْ ۞ دَمِي پِيلَا وَ دِيگَرَكُم نِهَانَسْتْ
² **گَهِي بَر طَارُم اَعْلَى نِشِينَم ۞ گَهِي بَر پُشْتِ پَايِ خُود نِشِينَم**

1. Ey Sâriye, dağa dikkat et dağa! (Müsned, Fezailü's-Sahabe: 355; Taberî, *Tarih*, 2:380.)

2. Sadi-i Şirazi'nin *Gülîstan*'ından alınmış bir şiir olup, manası hasiyenin bulunduğu paragraf içinde verilmiş.

3. Allah dilemedikçe siz hiçbir şeyi isteyemezsiniz. (İnsan Suresi: 30.)

efkâr: fikirler.

elhâsıl: sonuç olarak, özetle.

fail-i muhtar: kendi istek ve iradesiyle iş gören.

haşîye: dipnot, açıklayıcı yazı.

ıslah: iyileştirme, düzeltme.

kerametkârâne: keramet gösterircesine, olağanüstü bir

şekilde.

keşfetmek: ortaya çıkarmak, bulmak.

kumanda: komuta.

kumandan: komutan.

mana: anlam.

mesafe: uzaklık.

meşiet-i İlâhiye: Cenab-ı

Hakkın bilgisi, arzusu, isteği ve iradesi.

mekki: yer.

minber: camide hatibin hutbe okuduğu merdivenli kürsü.

muhtelif: çeşitli, farklı.

müfsit: karışıklık çıkaran,

bozguncu.

nam: ad.

nazar: bakış, görüş.

nazar-ı velâyet: velîlik bakışı.

sebebiyet verme: sebep olma.

sevkulceys: askerin ordunun

sevk ve idaresi.

vakit: zaman.

kader hâkimdir. Meşiet-i İlâhiye, meşiet-i insaniyeyi geri verir, ¹ إِذَا جَاءَ الْقَدَرُ عُمِي الْبَصَرُ hükümünü icra eder. Kader söylese, iktidar-ı beşer konuşmaz, ihtiyar-ı cüz'î susar.

İKİNCİ SUALİNİZİN MEALİ:

Hazret-i Ali (r.a.) zamanında başlayan muharebelerin mahiyeti nedir? Muhariplere ve o harpte ölen ve öldürülenlere ne nam verebiliriz?

Elcevap: Cemel Vak'ası denilen Hazret-i Ali ile Hazret-i Talha ve Hazret-i Zübeyir ve Aîşe-i Sıddıka (radiyalahü teâlâ aleyhim ecmain) arasında olan muharebe, adalet-i mahza ile adalet-i izafiye'nin mücadelesidir. Şöyle ki:

Hazret-i Ali, adalet-i mahzayı esas edip, Şeyheyn zamanındaki gibi o esas üzerine gitmek için içtihat etmiş. Muarızları ise, Şeyheyn zamanındaki saffet-i İslâmiye adalet-i mahzaya müsait idi; fakat mürur-u zamanla İslâmiyetleri zayıf muhtelif akvam hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyeye girdikleri için, adalet-i mahzanın tatbikatı çok müşkül olduğundan, “ehvenişerri ihtiyar” denilen adalet-i nisbiye esası üzerine içtihat ettiler. Münakaşa-i içtihadîye siyasete girdiği için, muharebeyi intaç etmiştir.

Madem sırf lillâh için ve İslâmiyetin menafii için içtihat edilmiş ve içtihattan muharebe tevellüt etmiş; elbette hem katil, hem maktul, ikisi de ehl-i Cennettir, ikisi de

adalet-i izafiye: izafi adalet, toplumun selâmeti için ferdin cüz'î hukukunun feda edilmesini ön-görebilen adalet anlayışı.

adalet-i mahza: tam adalet, toplumun selâmeti için ferdin cüz'î hukukunun feda edilemeyeceğini esas alan adalet anlayışı.

adalet-i nisbiye: nisbî adalet, tam ve eksiksiz adaletin (adalet-i mahza) uygulanması mümkün olmadığı ehvenişerrin (daha az kötü) tercih edildiği ruhsat-ı şer'îye dahilindeki adalet.

akvam: milletler, kavimler.

ehl-i Cennet: Cennet ehli, Cennetlik.

ehvenişer: iki şerden daha az zararlı olan.

hadis: Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait söz, emir, fiiller.

hâkim: hükmeden.

harp: savaş.

hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye: İslâmın sosyal hayatı.

hüküm: karar, emir.

icra etme: yürütme, yerine getirme.

icthâh: dinen kesin olarak belirlenmeyen bir konuda âlimlerin Kur'ân ve hadisten hüküm çıkarmaları.

ihtiyar: seçme, tercih etme.

ihtiyar-ı cüz'î: cüz'î irade, insana ait sınırlı seçme ve dileme özgürlüğü.

iktidar-ı beşer: insanın iktidar kabiliyeti ve gücü.

intaç etme: netice verme.

itibarıyla: bakımından.

kader: Cenab-ı Hakkın takdir ve tayin etmesi.

lillâh: Allah için.

mahiyet: hakikat, iç yüz, asıl, esas.

maktul: öldürülen.

mana: anlam.

meal: anlam.

menafî: menfaatler, faydalar.

meşiet-i İlâhiye: Cenab-ı Hakkın bilgisi, arzusu, isteği ve iradesi, Allah'ın varlıklar üzerindeki iradesi.

meşiet-i insaniye: insanların bil-

gisi ve iradesi dahilinde olan, insana ait irade, dileme.

muarız: karşı çıkan, muhalif.

muharebe: savaş, harp.

muharip: harp eden, savaşan.

muhtelif: çeşitli, farklı.

mücadele: savaşma.

münakaşa-i içtihadîye: içtihat konusunda yapılan tartışma.

mürur-u zaman: zamanın geçmesi.

müsait: uygun.

müşkül: zor.

nam: ad.

saffet-i İslâmiye: İslâmiyetin saflığı, temizliği.

sırf: sadece, yalnızca.

siyaset: politika, devlet idaresi.

sual: soru.

Şeyheyn: iki şeyh. Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'e verilen ünvan.

tatbikat: uygulamalar, yerine getirmeler.

tevellüt etme: doğma, meydana gelme.

zaif: zayıf.

ehl-i sevaptır diyebiliriz. Her ne kadar Hazret-i Ali'nin içtihiadı musib ve mukabilindekilerin hata ise de, yine aza-ba müstahak değiller. Çünkü, içtihat eden, hakkı bulsa iki sevap var; bulmazsa, bir nevi ibadet olan içtihat sevabı olarak bir sevap alır, hatasından mazurdur. Bizde gayet meşhur ve sözü hüccet bir zat-ı muhakkik, Kürtçe demiş ki:

1 **ثِي شَرِّ صَحَابَانِ مَكَّةَ قَالَ وَقِيلَ ۞ لَوْ رَأَى جَنَّتَيْنِ قَاتِلٍ وَهَمَّ قَتِيلٌ**

Yani, “Sahabelerin muharebesinde kıylükâl etme. Çünkü, hem katil ve hem maktul, ikisi de ehl-i Cennettir.”

Adalet-i mahza ile adalet-i izafiye'nin izahı şudur ki:

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا

Ayetin mana-i işarısiyle, bir masumun hakkı, bütün halk için dahi iptal edilmez. Bir fert dahi, umumun selâmeti için feda edilmez. Cenab-ı Hakkın nazar-ı merhametinde, hak haktır; küçüğüne büyüğüne bakılmaz. Küçük, büyük için iptal edilmez. *Bir cemaatin selâmeti için, bir ferdin, rızası bulunmadan, hayatı ve hakkı feda edilmez.* Hamiyet namına, rızasıyla olsa, o başka meseledir.

Adalet-i izafiye ise, küllün selâmeti için, cüz'ü feda eder; cemaat için, ferdin hakkını nazara almaz. “Ehvenişer” diye, bir nevi adalet-i izafiyeyi yapmaya çalışır. Fakat, adalet-i mahza kabil-i tatbik ise, adalet-i izafiyeye gidilmez; gidilse, zulümdür.

1. Nehcü'l-Enâm, Molla Halil Siirdî, s. 18.

2. Kim bir cana kıymamış veya yeryüzünde fesat çıkarmamış birisini öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibidir. (Mâide Suresi: 32.)

adalet-i izafiye: izafî adalet, toplumun selâmeti için ferdin cüz'î hukukun feda edilmesini öngörebilen adalet anlayışı.

adalet-i mahza: tam adalet, toplumun selâmeti için ferdin cüz'î hukukunun feda edilemeyeceğini esas alan adalet anlayışı.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

azap: ceza, işkence.

cemaat: topluluk.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

cüz': fert, bütünün parçası.

ehl-i Cennet: Cennet ehli,

Cennetlik.

ehl-i sevap: Allah tarafından mükâfata layık görülenler.

ehvenişer: iki şerden daha az zararlı olan.

feda edilme: uğruna verilme.

feda etme: uğruna verme.

feda: uğruna verme.

fert: şahıs, kişi.

fesat: bozgunculuk, karışıklık, fitne.

gayet: son derece, çok.

hamiyet: din, millet vatan gibi mukaddes değerler ile aile ve yakınlarını koruma gayreti ve duygusu.

hüccet: delil.

ibadet: Allah'a karşı kulluk vazifesini yapma.

icthâh: dinen kesin olarak belirlenmeyen bir konuda âlimlerin Kur'an ve hadisten hüküm çıkarmaları.

izah: açıklama.

kabil-i tatbik: uygulanabilir.

kıylükâl: dedikodu.

küll: umum, bütün, genel.

maktul: öldürülen.

mana-i işari: işaret edilen mana.

masum: günahı olmayan, suçsuz.

mazur: özür, mazeretli.

mesele: ehemmiyetli iş, konu.

meşhur: tanınmış.

muharebe: savaş, harp.

mukabil: karşılık.

musib: isabet eden, isabetli.

müstahak: hak etmiş.

nam: ad.

nazar: dikkat.

nazar-ı merhamet: merhamet katında, merhamet noktası, merhamet bakımı.

nevi: çeşit, tür.

rıza: razı olma, hoşnutluk.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimseler.

selâmet: kurtulma, selâmete çıkma; güvenlik.

sevap: hayırlı bir işe karşılık Allah tarafından verilen mükâfat, karşılık.

umum: herkes, bütün.

zat-ı muhakkik: hakikatleri gerçekleri araştıran ve delilleriyle bilen zat, kişi.

zulüm: haksızlık, eziyet.

adalet-i izafiye: izafî, göreceli adalet, toplumun selâmeti için ferdin cüz'î hukukunu feda edilemeyeceğini öngörebilen adalet anlayışı.

adalet-i mahza: tam adalet, toplumun selâmeti için ferdin cüz'î hukukunun feda edilemeyeceğini esas alan adalet anlayışı.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

ahkâm-ı din: dinin hükümleri ve kanunları.

âlem: dünya.

azimet: kulların, Allah tarafından kendilerine yüklenen görevlere tam bir kararlılıkla uymaları.

bahane: uydurma sebep.

bâkî: ebedî, devamlı, sürekli.

bihakkın: hakkıyla.

bina etme: yapma, kurma.

esbap: sebepler.

feda etmek: gözden çıkarmak, uğruna vermek.

fevkalâde: olağanüstü.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

hakaik-i İslâmiye: İslâmiyetin hakikatleri, gerçekleri.

hakiki: gerçek.

hâlbuki: oysa.

harikulâde: olağanüstü, hayranlık verici.

hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye: İslâmın sosyal hayatı.

hilâfet: halifelik.

hilâfet-i İslâmiye: İslam halifeliği; Hz. Peygambere vekil olarak Müslümanları ve İslâmiyeti koruma görevi; İslâm devlet reisliği.

hükümüne: değerine, yerine.

icthâat: dinen kesin olarak belirlenmeyen bir konuda âlimlerin Kur'ân ve hadisten hüküm çıkarmaları.

iktidâr: güç, kuvvet, idare.

iltizam etme: kendisi için gerekli görme.

kabil-i tatbik: uygulanabilir.

kıyâmet: kâinatın ölümlü, dünyanın sonu, varlık âleminin bozulup dağılması.

lâyık: yakışır, uygun.

liyakat: lâyık olma, ehliyet.

manevî: manaya ait; madde dışı olan.

mecbur: zorunlu.

merhamet: acımak, şefkat göstermek.

muarız: karşı çıkan, muhalif.

muharebe: savaş, harp.

mukabil: karşılık.

muktezîyat: gereklilikler.

muvaqqakiyet-i siyasiye: siyaseti başarma, siyasi başarı.

İşte, İmam-ı Ali Radıyallahü Anh, adalet-i mahzayı Şeyheyn zamanındaki gibi kabil-i tatbiktir deyip, hilâfet-i İslâmiyeyi o esas üzerine bina ediyordu. Mukabilleri ve muarızları ise, “Kabil-i tatbik değil, çok müşkülâtı var” diye, adalet-i izafiye üzerine icthâat etmişler. Tarihin gösterdiği sair esbap ise, hakikî sebep değildir, bahanelerdir.

Eğer desen: Hilâfet-i İslâmiye noktasında İmam-ı Ali'nin fevkalâde iktidarı, harikulâde zekâsı ve yüksek liyakatıyla beraber, seleflerine nispeten muvaffakiyetsizliği nedendir?

Elcevap: O mübarek zat, siyaset ve saltanattan ziyade, daha çok mühim başka vazifelere lâyık idi. Eğer tam muvaffakiyet-i siyasiye ve tamam saltanat olsaydı, “Şah-ı Velâyet” ünvan-ı manidarını bihakkın kazanamayacaktı. Hâlbuki, zahirî ve siyasi hilâfetin pek çok fevkinde, manevî bir saltanat kazandı ve üstad-ı küll hükmüne geçti; hatta kıyâmete kadar saltanat-ı manevîsî bâkî kaldı.

Amma Hazret-i İmam-ı Ali'nin Vak'a-i Sıffin'de Hazret-i Muaviye'nin taraftarlarıyla muharebesi ise, hilâfet ve saltanatın muharebesidir. Yani, Hazret-i İmam-ı Ali, ahkâm-ı dini ve hakaik-i İslâmiyeyi ve ahireti esas tutup, saltanatın bir kısım kanunlarını ve siyasetin merhametsiz muktezîyatlarını onlara feda ediyordu. Hazret-i Muaviye ve taraftarları ise, hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyeyi saltanat siyasetleriyle takviye etmek için, azimetini bırakıp, ruhsatı iltizam ettiler, siyaset âleminde kendilerini mecbur zannedip ruhsatı tercih ettiler, hataya düştüler.

muvaqqakiyet: başarı.

mübârek: bereketli, hayırlı.

mühim: önemli.

müşkülât: zorluklar, güçlükler.

nispeten: kıyasla, oranla.

ruhsat: mevcut bir hükmün, bir ötür sebebiyle, belirli şartlar içindeki mükellefler için kolaylaştırılması, izin, müsaade.

sair: başka, öteki, diğer.

saltanat: sultanlık, hâkimiyet.

saltanat-ı manevî: manevî

saltanat, hâkimiyet.

selef: önceler, önce geçen halifeler.

siyaset: politika, devlet idaresi.

siyasi: siyaset gereği olan, devlet idaresiyle ilgili olan.

Şah-ı Velâyet: velîliğin şahı, velîlik makamının başı.

Şeyheyn: iki şeyh, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'e verilen ünvan.

takviye etmek: kuvvetlendirme, güçlendirme.

tercih etme: seçme.

ünvan-ı manidar: manalı ünvan; manevî makamı yüksek ünvan.

üstad-ı küll: herkesin üstadı, her çeşit ilimde ileri bilgisi olan üstad, öğretici.

Vak'a-i Sıffin: Sıffin vak'ası, olayı.

vazife: görev.

zahiri: görünürdeki, görünüşte.

zat: kişi.

ziyade: fazla, çok.

Amma Hazret-i Hasan ve Hüseyin'in Emevîlere karşı mücadeleleri ise, din ile milliyet muharebesi idi. Yani, Emevîler, devlet-i İslâmiyeyi Arap milliyeti üzerine istinat ettirip, rabîta-i İslâmiyeti rabîta-i milliyetten geri bıraktıklarından, iki cihetle zarar verdiler.

Birisi: Mîle-i saireyi rencide ederek tevhiş ettiler.

Diğeri: Unsuriyet ve milliyet esasları, adaleti ve hakkı takip etmediğinden, zulmeder, adalet üzerine gitmez. Çünkü, unsuriyetperver bir hâkim, millettaşını tercih eder, adalet edemez. ¹ **الْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ**

² **لَا فَرْقَ بَيْنَ عَبْدٍ حَبَشِيٍّ وَسَيِّدٍ قُرَيْشِيٍّ إِذَا اسْلَمَا** ferman-ı kat'î-

siyle, rabîta-i diniye yerine rabîta-i milliye ikame edilmez; edilse adalet edilmez, hakkaniyet gider.

İşte, Hazret-i Hüseyin, rabîta-i diniyeyi esas tutup, muhik olarak onlara karşı mücadele etmiş, tâ makam-ı şehadeti ihraz etmiş.

Eğer denilse: Bu kadar haklı ve hakikatli olduğu hâlde, neden muvaffak olmadı. Hem neden kader-i İlâhî ve rahmet-i İlâhiye onların feci bir akıbete uğramasına müsaade etmiş?

Elcevap: Hazret-i Hüseyin'in yakın taraftarları değil, fakat cemaatine iltihak eden sair milletlerde, yaralanmış gurur-u milliyeleri cihetiyle, Arap milletine karşı bir fikr-i intikam bulunması, Hazret-i Hüseyin ve taraftarlarının safî ve parlak mesleklerine hâlel verip, mağlûbiyetlerine sebep olmuş.

hâlel verme: zarar verme, bozma.
ihraz etme: nail olma, erişme, kazanma.
ikame etme: yerine koyma, yerleştirme.
iltihak etme: katılma.
İslâm: İslâm dini.
istinat ettirme: dayandırma.
itibarıyla: bakımından.
kabilecilik: ırkçılık.
kader-i İlâhî: İlâhî kader.
mağlûbiyet: yenilme, yenilgi.
makam-ı şehadet: şehitlik makamı.
mana: anlam.
meal: anlam, mana.
meselâ: örnek olarak.
mevcut: var olan.
mîle-i saire: diğer milletler.
millettaş: aynı millettten olan.
milliyet: bir milleti diğer milletlerden ayıran özelliklerin tamamı; ulusallık.
muharebe: savaş, harp.
muhik: haklı.
muvaffak: başarılı.
mücadele: savaşma, çekişme, kavga.
müsaade: izin.
rabîta-i diniye: din bağı.
rabîta-i İslâmiyet: İslâmiyet bağı.
rabîta-i milliyet: milliyet bağı.
rahmet-i İlâhiye: İlâhî rahmet, Allah'ın rahmeti.
rencide etme: incitme, kırma.
safi: temiz, saf.
sair: diğer, başka.
tercih etme: seçme.
tevhiş: korkutma, ürkütüp kaçırma.
unsuriyet: ırkçılık.
unsuriyetperver: ırkçı.
zulüm: haksızlık, eziyet.

1. İslâm, Cahiliyetten kalma ırkçılık ve kabileciliği ortadan kaldırmıştır. (Mana itibarıyla hadis olup, bu hususta birçok hadis vardır. Meselâ, "İslâm dini kendinden önceki batıl davranış ve âdetleri kökünden söküp atar." (Keşfü'l-Hafa, 1: 127.)

2. Müslüman olduktan sonra, Habeşli bir köle ile Kureysli bir efendi arasında hiçbir fark yoktur. (Mana itibarıyla hadistir. Bu mealde birçok hadis mevcuttur. Meselâ Müsned, 3:338; 4:130, 202; 5:244; Buhârî, Ahkâm: 4.)

âdet: görenek, gelenek.
akıbet: son, netice.
batıl: boş, hurafe; dinde yeri olmayan, yanlış.
cahiliyet: İslâmdan önceki küfür ve sapıklık devri.
cemaat: topluluk.

cihet: yön.
devlet-i İslâmiye: İslâm devleti.
fecî: dehşetli, korkunç, acıklı.
ferman-ı kat'î: kesin emir.
fikr-i intikam: intikam fikri, öç alma düşüncesi.

gurur-u milliye: millî gurur.
hadis: Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait söz, emir, filler.
hakikat: gerçek, doğru.
hâkim: hükmeden.
hakkaniyet: hak ve adaletle uygunluk.

Amma kader nokta-i nazarında feci akıbetin hikmeti ise:

Hasan ve Hüseyin ve onların hanedanları ve nesilleri, manevî bir saltanata namzet idiler. Dünya saltanatı ile manevî saltanatın cem'i gayet müşküldür. Onun için onları dünyadan küstürdü, dünyanın çirkin yüzünü gösterdi; tâ, kalben dünyaya karşı alâkaları kalmasın. Onların elleri muvakkat ve sûrî bir saltanattan çekildi; fakat parlak ve daimî bir saltanat-ı maneviyeye tayin edildiler. Adı valiler yerine evliya aktoplarına merci oldular.

ÜÇÜNCÜ SUALİNİZ:

“O mübarek zatların başına gelen o feci gaddarâne muamelenin hikmeti nedir?” diyorsunuz.

Elcevap: Sabıkan beyan ettiğimiz gibi, Hazret-i Hüseyin'in muarızları olan Emevîler saltanatında, merhametsiz gadre sebebiyet verecek üç esas vardı:

Birisi: Merhametsiz siyasetin bir düsturu olan, “Hükûmetin selâmeti ve asayişin devamı için eşhas feda edilir.”

İkincisi: Onların saltanatı, unsuriyet ve milliyete istinat ettiği için, milliyetin gaddarâne bir düsturu olan, “Milletin selâmeti için her şey feda edilir.”

Üçüncüsü: Emevîlerin Haşimîlere karşı an'anesindeki rekabet damarı, Yezit gibi bazılarda bulunduğu için, şefkatsiz bir gadre kabiliyet göstermişti.

adi: sıradan, basit.

akıbet: son, neztice.

aktap: kutuplar, büyük velîlerden zamanın en büyük mürşidi olan kimseler.

alâka: ilgi, bağ.

asayiş: emniyet, güvenlik.

beyan etme: anlatma, açıklama.

cem': toplanma, bir araya gelme.

daimî: sürekli, devamlı.

damar: huy, tabiat.

düstur: kanun, kaide, prensip.

eşhas: şahıslar, fertler.

evliya: velîler, Allah dostları.

feci: dehşetli, korkunç, acıklı.

feda etme: gözden çıkarma, uğruna verme.

gaddarâne: gaddarca, acımasızca, zalimce.

gadir: zulüm, hainlik, acımasızlık.

gayet: son derece, çok.

hanedan: kökten asil ve büyük aile.

Haşimî: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in kabilesinden gelen.

hikmet: gizli sebep, gaye; gizli bilinmeyen nokta, ilâhî gaye.

hükûmet: yönetim, devlet.

istinat etme: dayanma.

kabiliyet: yatkınlık, kabul edebilirlik.

kader: ilâhî hüküm, Cenab-ı Hakkın takdir ve tayin etmesi.

manevî: manaya ait, maddî olmayan.

merci: merkez, kaynak.

merhamet: şefkat gösterme, koruma, acıma.

milliyet: bir milleti diğer milletlerden ayıran özelliklerin tamamı; ulusallık.

muamele: davranma, davranış.

niş.

muarız: karşı çıkan, muhalif.

muvakkat: geçici.

mübarek: bereketli, hayırlı.

müşkül: zor, güç.

namzet: aday.

nesil: soy.

nokta-i nazar: bakış açısı.

rekabet: çekememe, yarışma.

sabıkan: evvelce, bundan önce.

saltanat: sultanlık, hâkimiyet; devlet, otorite.

saltanat-ı manevîye: manevî saltanat.

sebebiyet verme: sebep olma.

selâmet: güvenlik, kurtulma.

siyaset: devlet idaresi, politika.

sual: soru.

sûrî: görünüşte olan, şekli.

şefkatsiz: acımasız.

tayin etme: vazifelendirme, görevlendirme, atama.

unsuriyet: ırkçılık.

zat: kişi, şahıs.

Dördüncü bir sebep de, Hazret-i Hüseyin'in taraftarlarında bulunuyordu ki, Emevîlerin, Arap milliyetini esas tutup, sair milletlerin efradına "memalik" tabir ederek köle nazarıyla bakmaları ve gurur-u milliyelerini kırmaları yüzünden, milel-i saire Hazret-i Hüseyin'in cemaatine intikamkârâne ve müşevveş bir niyetle iltihak ettiklerinden, Emevîlerin asabiyet-i milliyelerine fazla dokunmuş, gayet gaddarâne ve merhametsizcesine meşhur faciaya sebebiyet vermişlerdir.

Mezkûr dört esbap zahirîdir. Kader noktasından bakıldığı vakit, Hazret-i Hüseyin ve akrabasına o facia sebebiyle hâsıl olan netaic-i uhreviye ve saltanat-ı ruhaniye ve terakkiyat-ı maneviye o kadar kıymettardır ki, o facia ile çektikleri zahmet gayet kolay ve ucuz düşer. Nasıl ki bir nefer, bir saat işkence altında şehit edilse, öyle bir mertebeyi bulur ki, on sene başkası çalışsa ancak o mertebeyi bulur. Eğer o nefer şehit olduktan sonra ona sorulabilse, "Az bir şey ile pek çok şeyler kazandım" diyecektir.

DÖRDÜNCÜ SUALİNİZİN MEALİ:

Ahir zamanda Hazret-i İsa Aleyhisselâm Deccalî öldürdükten sonra, insanlar ekseriyetle din-i hakka girerler. Hâlbuki rivayetlerde gelmiştir ki, "Yeryüzünde Allah Allah diyenler bulundukça kıyamet kopmaz."¹ Böyle umumiyetle imana geldikten sonra nasıl umumiyetle küfre giderler?

Elcevap: Hadis-i sahihte rivayet edilen, "Hazret-i İsa Aleyhisselâmın geleceğini ve şariat-ı İslâmiye ile amel

intikamkârâne: intikam besleyerek, intikam alır gibi.

kader: İlâhî hüküm, Cenab-ı Hak'ın takdir ve tayin etmesi.

kıyamet: kâinatın ölümü, dünyanın sonu; varlık âleminin bozulup dağılması.

kıymettar: değerli, kıymetli.

köle: kul, esir.

küfür: Allah'ın varlığına, birliğine inanmama, inkâr etme.

meal: anlam, mana.

memalik: kullar, köleler.

merhamet: şefkat gösterme, korumaya, acıma.

mertebe: derece.

meşhur: herkesin bildiği.

mezkûr: zikredilen, anılan, sözü geçen.

milel-i saire: diğer milletler.

milliyet: bir milleti diğer milletlerden ayıran özelliklerin tamamı; ulusallık.

müşevveş: karışık.

nazar: bakış, görüş.

nefer: asker, er.

netaic-i uhreviye: ahiretteki neticeler, sonuçlar.

niyet: maksat, amaç.

rivayet: nakil, Peygamberimizden duyulan sözlerin aktarılması.

sair: diğer, başka, öteki.

saltanat-ı ruhaniye: ruhanî saltanat, manen devam eden hâkimiyet.

sebebiyet verme: sebep olma.

sual: soru.

şehit: Allah yolunda ölen Müslüman.

şariat-ı İslâmiye: İslâm şiaratı, dini.

tabir etme: adlandırma.

terakkiyat-ı maneviye: manevî yükselmeler, ilerlemeler.

umumiyet: genellik.

vakit: zaman.

zahiri: görünürde, dış görünüşte.

zahmet: sıkıntı, eziyet.

1. Müslim, İman:234; Müsned, 2:107, 201, 268; Hâkim, Müstedrek, 4:494; Kenzü'l-Ummal, 14:227, 228.

ahir zaman: dünya hayatının kıyamete yakın son devresi.
amel: dinî emirler ve yasaklara göre yapılan hareket, iş.
asabiyet-i milliye: ırkçılık damanı.
cemaat: topluluk.
Deccal: kıyamet zamanına yakın meydana çıkarak fitne ve fesada sebep olacağı, Islâmî seairi tahrir edeceği ha-

dislerde belirtilmiş yalancı ve zararlı şahıs.
din-i hak: hak din, İslâmiyet.
efrat: fertler, şahıslar.
ekseriyet: çoğunluk.
esbap: sebepler.
facia: çok acı veren feci olay, musibet.
gaddarâne: gaddarca, acımasızca, zalimce.
gayet: son derece, çok.

gurur-u milliye: millî gurur.
hadis-i sahih: sahih hadis, hakkında şüphe edilmeyen ve doğru senetlere ve ravilere dayandırılarak doğruluğu kesin olarak bilinen hadisler.
hâsıl olan: meydana gelen, ortaya çıkan.
iltihak etme: katılma, sonradan girme.
imana gelme: inanma.

âciz: zayıf, güçsüz.

ahir zaman: dünya hayatının kıyamete yakın son devresi.

Âl-i Beyt-i Nebvî: Peygamberimizin (a.s.m.) ailesi ve soyundan gelenler.

cebbârâne: zorbalıkla, cebbarcasına, zor kullanarak.

cereyan: akım, hareket.

cereyan-ı münafıkane: münafıklık akımı, cereyanı; münafıkça cereyan.

cereyan-ı Nemrudâne: Nemrut gibi zulüm ve dinsizlik ile iş gören cereyan.

Deccal: kıyamet zamanına yakın meydana çıkarak fitne ve fesada sebep olacağı, İslâmî şeraiti tahrip edeceği hadislerde belirtilmiş yalancı ve zararlı şahıs.

efrat: fertler.

ehl-i kemal: kemal sahibi olgun kimseler.

ehl-i nifak: münafıklar, iki yüzlüler, aslında kâfir olup görünüşte Müslüman gibi davrananlar.

ehl-i velâyet: velî olanlar, Allah'ın dostluğunu kazananlar.

felsefe: madde ve hayatı başlangıç ve gaye bakımından inceleyen ilim, felsefe dine dayandığında hakikati bulmuş sırt çevirdiğinde de çelişkiler içinde kalmıştır.

felsefe-i maddiye: her şeyi maddede arayan ve maddeye dayandıran anlayış.

gün: tarz, çeşit.

hadis: Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait söz, emir, fiiller.

hâdisat: hâdiseler, olaylar.

hâkimiyet: hâkimlik, egemenlik.

hükümünde: gibi.

hükûmet: yönetim, rejim.

icat: yoktan var etme, yaratma.

iman: itikat. inanç.

inkâr etme: reddetme.

intişar etme: yayılma; genelleşme, umumileşme.

ispirtizma: ölümlerin ruhlarıyla bazı şartlar altında haberleşmenin mümkün bulunduğu inanan görüş ve bu maksatla yapılan faaliyet.

istib'at: akıldan uzak görme.

maddiyyun: maddeci, materyalist, maddenin yaratılmayıp, ezeli ve ebedi olduğuna inanan.

manyetizma: telkin ve hipnoz yolu ile birini tesir altına alma.

mazhar olma: erişme, sahip olma.

Mehdî: hadislerle göre ahir zamanda tevhidi esas alarak imanı muhafaza edip İslâmiyeti huraferlerden ve bid'alarından arındırarak zamanın anlayışına göre yenileyecek olan âlim ve önder zat.

Nemrut: inanmamakta inat eden

edeceğini, Deccali öldüreceğini" ¹ imanı zayıf olanlar istib'at ediyorlar. Onun hakikati izah edilse, hiç istib'at yeri kalmaz. Şöyle ki:

O hadisin ve Süfyan ve Mehdî hakkındaki hadislerin ifade ettikleri mana budur ki:

Ahir zamanda dinsizliğin iki cereyanı kuvvet bulacak:

Birisi: Nifak perdesi altında risalet-i Ahmediyeyi (a.s.m.) inkâr edecek Süfyan namında müthiş bir şahıs, ehl-i nifakın başına geçecek, şeriat-ı İslâmiyenin tahribine çalışacaktır. Ona karşı, Âl-i Beyt-i Nebvînin silsile-i nurânisine bağlanan ehl-i velâyet ve ehl-i kemalin başına geçecek Âl-i Beytten Muhammed Mehdî isminde bir zat-ı nurânî, o Süfyanın şahs-ı manevîsi olan cereyan-ı münafıkaneyle öldürüp dağıtacaktır.

İkinci cereyan ise: Tabiiyyun, maddiyyun felsefesinden tevellüt eden bir cereyan-ı Nemrudâne, gittikçe ahir zamanda felsefe-i maddiye vasıtasıyla intişar ederek kuvvet bulup, ulûhiyeti inkâr edecek bir dereceye gelir. Nasıl bir padişahı tanımayan ve ordudaki zabitan ve efrat onun askerleri olduğunu kabul etmeyen vahşî bir adam, herkeşe, her askere bir nevi padişahlık ve bir günâ hâkimiyet verir; öyle de, Allah'ı inkâr eden o cereyan efratları, birer küçük Nemrut hükümünde nefislerine birer rububiyet verir. Ve onların başına geçen en büyükleri, ispiritizma ve manyetizmanın hâdisatı nev'inden müthiş harikalara mazhar olan Deccal ise, daha ileri gidip, cebbarâne sûrî hükûmetini bir nevi rububiyet tasavvur edip ulûhiyetini

1. Tirmizî, Fiten: 62; Müsned, 4:226; Sahih-i Buharî, 4:205; Sahih-i Müslim, 1:136.

ve Hz. İbrahim'i ateşe attıran kâfir ve zalim hükümdar.

nevi: çeşit, tür.

nifak: münafıklık, aslında kâfir olup görünüşte Müslüman gibi davranma, iki yüzlülük.

risalet-i Ahmediye: Peygamber Efendimizin elçiliği.

rububiyet: rablık, ilâhlık.

silsile-i nurani: nurlu, parlak silsile.

sûrî: görünüşte olan, şekli.

Süfyan: ahir zamanda Müslümanlar arasından çıkacağı ve ümmetin karanlık günler yaşamasına sebep olacağı şahih hadislerde bildirilen şahıs; İslâm Deccali.

şahs-ı manevî: bir topluluğu temsil ettiği varsayılan manevî kişilik.

şeriat-ı İslâmiye: İslâm şeriatı, dini.

tabiiyyun: tabiatçılar, tabiatı

bir yaratıcı gibi kabul ve izah edenler.

tasavvur etme: zihinde şekillendirme, kurma, düşünme.

tevellüt etme: doğma.

ulûhiyet: ilâhlık, Allah'ın kâinattaki her şeye hâkimiyetiyle kendisine ibadet ve itaat ettirmesi.

zabitan: zabıtlar, subaylar.

zat-ı nurânî: nurlu zat.

ilân eder. Bir sineğe mağlûp olan ve bir sineğin kanadını bile icat edemeyen âciz bir insanın ulûhiyet dava etmesi, ne derece ahmakçasına bir maskaralık olduğu malûmdur.

İşte böyle bir sırada, o cereyan pek kuvvetli göründüğü bir zamanda, Hazret-i İsa Aleyhisselâmın şahsiyet-i maneviyesinden ibaret olan hakikî İsevîlik dini zuhur edecek, yani rahmet-i İlâhiyenin semasından nüzul edecek, hâl-i hazır Hristiyanlık dini o hakikate karşı tasaffi edecek, hurafattan ve tahrifattan sıyrılacak, hakaik-ı İslâmiye ile birleşecek, manen Hristiyanlık bir nevi İslâmiyete inkılâp edecektir. Ve Kur'ân'a iktida ederek, o İsevîlik şahs-ı manevîsi tâbi ve İslâmiyet metbû makamında kalacak; din-i hak bu iltihak neticesinde azîm bir kuvvet bulacaktır.

Dinsizlik cereyanına karşı ayrı ayrı iken mağlûp olan İsevîlik ve İslâmiyet, ittihat neticesinde dinsizlik cereyanına galebe edip dağıtacak istidadında iken, âlem-i semavatta cism-i beşerîsiyle bulunan şahs-ı İsa Aleyhisselâm, o din-i hak cereyanının başına geçeceğini, bir Muhbir-i Sadık, bir Kadîr-i Külli Şey'in vaadine istinat ederek haber vermiştir. Madem haber vermiş, haktır. Madem Kadîr-i Külli Şey vaat etmiş; ¹ elbette yapacaktır.

Evet, her vakit semavattan melâikeleri yere gönderen ve bazı vakitte insan suretine vazeden (Hazret-i Cibril'in Dihye suretine girmesi ² gibi) ve ruhanîleri âlem-i ervahattan gönderip beşer suretine temessül ettiren, hatta

iktida etme: tâbi olma, uyma.

iltihak: katılma.

inkılâp etme: değişim, dönüşüm.

İsevîlik: Hz. İsa'nın dini; Hristiyanlık.

istidat: kabiliyet, yetenek.

istinat etme: dayanma.

ittihat: birlik oluşturma, birleştirme.

Kadîr-i Külli Şey: her şeye gücü yeten sonsuz kudret sahibi Allah.

mağlûp: yenilmiş.

makam: mevki, yer.

malûm: bilinen.

manen: manaca.

melâike: melekler.

metbû: kendisine tâbi olunan, uyulan.

Muhbir-i Sadık: doğru sözlü haberci, Peygamber Efendimiz.

netice: sonuç.

nev: çeşit, tür.

nüzul etme: inme.

rahmet-i İlâhiye: Allah'ın sonsuz rahmeti.

ruhani: gözle görülmeyen, cismi olmayan, elle tutulmayan varlıklar.

sema: gökyüzü.

semavat: gökler.

suret: biçim, görünüş, şekil.

şahs-ı İsa: Hz. İsa'nın (a.s.) şahsı, kendisi.

şahs-ı manevî: bir topluluğu temsil ettiği varsayılan manevî kişilik.

şahsiyet-i maneviye: manevî şahsiyet, belirli bir kişi olmayıp bir topluluktan meydana gelen manevî kişi, şahıs.

tâbi: uyan, itaat eden.

tahrifat: bir şeyin aslını bozmalar, değiştirmeler.

tasaffi etme: saflaşma.

temessül: bir şekil ve surete girme, görünme.

vaat: söz verme.

vakit: zaman.

vazetme: koyma.

zuhur etme: meydana çıkma.

1. Bu husustaki İlâhî vaat, Nisâ Suresinin 156-159. ayetlerinde ifade buyrulur.

2. Buharî, Menakıb: 25; Müslim, Fezailü's-Sahabe: 100; Heysemî, Mecmeu'z-Zevaid, 9:276.

ahmakça: akılsızca.

âlem-i ervah: ruhlar âlemi.

âlem-i semavat: gökler âlemi.

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

azîm: büyük.

beşer: insan.

cereyan: akım, hareket.

cism-i beşerî: beşeri ceset,

insanî beden.

dava: iddia.

din-i hak: hak din.

elbette: süphesiz, her hâlde.

galebe etme: galip gelme, üstünlük sağlama.

hakaik-ı İslâmiye: İslâmiyetin gerçekleri, İslâma ait hakikatler.

hakikat: gerçek.

hakikî: gerçek.

hâl-i hazır: şimdiki durum.

Hristiyanlık: Hz. İsa'nın tebliğ ettiği dinin adı, İsevîlik.

hurafat: hurafeler, aslı esası olmayan, saçma inanışlar.

husus: konu.

ibaret olan: meydana gelen, oluşan.

ifade buyurma: anlatma.

ölmüş evliyaların çoklarının ervahlarını cesed-i misaliyle dünyaya gönderen bir Hakîm-i Zülcelâl, Hazret-i İsa Aleyhisselâmı, İsa dinine ait en mühim bir hüsnühathimesi için, değil sema-i dünyada cesediyle bulunan ve hayatta olan Hazret-i İsa, belki âlem-i ahiretin en uzak köşesine gitseydi ve hakikaten ölseydi, yine şöyle bir netice-i azîme için ona yeniden ceset giydirip dünyaya göndermek, o Hakîmin hikmetinden uzak değil, belki onun hikmeti öyle iktiza ettiği için vaat etmiş ve vaat ettiği için elbette gönderecek.

Hazret-i İsa Aleyhisselâm geldiği vakit, herkes onun hakikî İsa olduğunu bilmek lâzım değildir. Onun mukarrep ve havâssı, nur-u iman ile onu tanır. Yoksa, bedahet derecesinde herkes onu tanımayacaktır.

Sual: Rivayetlerde gelmiş ki, “Deccalin bir yalancı cenneti var; kendine tâbi olanları ona atar. Hem yalancı bir cehennemi var; tâbi olmayanları ona atar. Hatta o kendi merkebinin de bir kulağını cennet gibi, bir kulağını da cehennem gibi yapmış. Azamet-i bedeniyesi bu kadardır, şu kadardır”¹ diye tarifat var.

Elcevap: Deccalin şahs-ı sûrîsi insan gibidir. Mağrur, firavunlaşmış, Allah’ı unutmış olduğundan, sûrî, cebbarâne olan hâkimiyetine ulûhiyet namını vermiş bir şeytan-ı ahmaktır ve bir insan-ı dessastır. Fakat, şahs-ı manevîsi olan dinsizlik cereyan-ı azîmi pek cesimdir. Rivayetlerde Deccale ait tavsifat-ı müthişe ona işaret eder. Bir vakit Japonya’nın Başkumandanının resmi, bir ayağı

âlem-i ahiret: ahiret âlemi.
azamet-i bedeniyeye: bedenün büyüklüğü.
başkumandan: başkomutan.
bedahet: açlık, aşîkâr.
cebbârâne: zorbalıkla, zor kullanarak.
cereyan-ı azîm: büyük akım, büyük fikir ve düşünce akımı.
ceset: vücut, cisim.
cesed-i misal: misalî ceset; mad-dî yapısı olmayan vücut.
cesim: çok büyük, iri.
deccal: kıyamet zamanına yakın meydana çıkarak fitne ve fesada sebep olacağı, İslâmî şairi tahrip edeceği hadislerde belirtilmiş yalancı ve zararlı şahıs.
ervah: ruhlar.
evliya: velîler, Allah dostları.
firavunlaşmak: kendisini firavun gibi ilâh seviyesine çıkaracak derecede büyük görme.
hadis: Hz. Muhammed’e (a.s.m.) ait söz, emir, fiiller.
hakikaten: gerçekten.
hakikî: gerçek.
hakim: her şeyi bir maksatla uygun yaratan, hikmet sahibi Allah.
Hakîm-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi ve her şeyi hikmetle yaratan Allah.
hâkimiyet: hâkim oluş, hükümlanlık.
havas: bilgi ve yaşayışca üst tabakada olanlar, seçkinler
hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik, faydalı ve yerli yerinde olması.
hüsnühathime: güzel son.
iktiza: lâzım gelme, gerekme, gerektirme.
insan-ı dëssas: dëssas insan, hilebaz ve aldatıcı insan.
lâzım: gerekli, lüzumlu.
mağrur: gururlu.
meal: mana, anlam.

1. Birçok hadisın mealleri sual olarak derç edilmiş. Hadislerden bazıları: *Müsned*, 3:420, 4:226; *Ebü Davud*, Melâhim: 14; *Buhârî*, Enbiya: 3; *Müslim*, Fiten: 100-105, 109; *Ramuzü'l-Ehadis*, s. 207; *Müsnedü'l-Firdevs*, 5:510,512)

merkep: binek.
mukarrep: yakınlaşmış kim-seler, yakınlar.
mühim: önemli.
netice-i azîme: büyük netice.
nur-u iman: imandan gelen nur.
rivayet: nakil, Peygamberimizden nakledilen hadisler, sözler.

sema-i dünya: dünyamızla bağlantılı ve yakın gökler, gökyüzü.
sual: soru.
sûrî: görünüşte, şeklen.
şahs-ı manevî: bir topluluğu temsil ettiği varsayılan manevî kişilik.
şahs-ı sûrî: görünürdeki şahıs.

şeytan-ı ahmak: pek akılsız, ahmak şeytan.
tâbi: uyan, itaat eden.
tarifat: tarifler, tanıtımlar.
tavsifat-ı müthişe: müthiş ve korkunç vasıflandırmalar.
ulûhiyet: ilâhlık, Allahlık, tanrılık.
vaat: söz verme.

Bahr-i Muhitte, diğer ayağı on günlük mesafedeki Port Arthur kal'asında tasvir edilmiş; o küçük Japon kumandanının bu surette tasviriyle, ordusunun şahs-ı manevîsi gösterilmiş.

Amma Deccalin yalancı cenneti ise, medeniyetin cazibedar lehviyatı ve fantezileridir. Merkebi ise, şimendifer gibi bir vasıta'dır ki, bir başında ateş ocağı bulunur; kendine tâbi olmayanları bazen ateşe atar. O merkebin bir kulağı, yani diğer başı cennet gibi tefriş edilmiş; tâbi olanları oraya oturtur. Zaten sefih ve gaddar medeniyetin mühim bir merkebi olan şimendifer, ehl-i sefahat ve dünya için yalancı bir cennet getirir. Bîçare ehl-i diyanet ve ehl-i İslâm için, medeniyet elinde cehennem zebanîsi gibi tehlike getirir, esaret ve sefalet altına atar.

İşte, İseviliğin din-i hakikîsi zuhur ile ve İslâmiyete inkılâp etmesiyle, çendan âlemde ekseriyet-i mutlakaya nurunu neşreder. Fakat, yine kıyamet kopmasına yakın tekrar bir dinsizlik cereyanı baş gösterir, galebe eder ve ¹ **الْحُكْمُ لِلْأَكْثَرِ** kaidesinde, veryüzünde Allah Allah diyecek kalmayacak; ² yani ehemmiyetli bir cemaat küre-i arzda mühim bir mevkie sahip olacak bir surette Allah Allah denilmeyecek demektir. Yoksa, ekalliyette kalan veyahut mağlûp düşen ehl-i hak, kıyamete kadar bâkî kalacak; yalnız, kıyametin kopacağı anında, kıyametin dehşetlerini görmemek için, bir eser-i rahmet olarak, ehl-i imanın ruhları daha evvel kabzedilecek, kıyamet kâfirlerin başına kopacaktır. ³

düşkün olanlar.
ekalliyet: azınlık.
ekseriyet: çoğunluk.
ekseriyet-i mutlak: mutlak, kesin çoğunluk.
esaret: esirlik, kölelik.
eser-i rahmet: rahmet eseri.
evvel: önce.
fanteziye: bol gösteriş, debdebe, aşırı süs ve lüks.
gaddar: zulmeden, acımasız, zalim.
galebe: galip gelme, yenme, üstün gelme.
hüküm: karar, emir.
inkılâp etme: dönüşme, değişme.
İsevilik: Hz. İsa'nın dini; Hristiyanlık.
kabzetmek: almak, teslim almak.
kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.
kaide: düstur, prensip.
kal'a: kale.
kıyamet: dünyanın, kâinatın ölümlü, sonu; varlık âleminin bozulup dağılması.
kumandan: komutan.
küre-i arz: dünya, yer küre.
lehviyat: dinen yasak olan oyun ve eğlenceler.
mağlûp düşme: yenilme.
medeniyet: medenîlik, uygarlık.
merkep: binek.
mesafe: uzaklık.
mekki: yer, makam.
mühim: önemli.
neşretmek: yaymak.
nur: ışık, aydınlık.
sefalet: sefillik, düşkünlük, perişanlık.
sefih: süse, gösterişe, yasak zevk ve eğlenceye aşırı düşkün olan.
suret: biçim, görünüş, şekil.
şahs-ı manevî: belli bir kişi olmayıp bir topluluktan meydana gelen manevî şahıs.
şimendifer: tren.
tâbi: uyan, itaat eden.
tasvir: resmini yapma.
tefriş etme: döşeme, düzenleme.
vasıta: araç, taşıt.
zebanî: Cehennemde vazifeli azap melekleri.
zuhur: meydana çıkma, görünme.

1. Hüküm ekseriyete göre verilir.

2. Müslim, İman: 234; Tirmizî, Fiten: 35; Müsned, 3:107.

3. İbni Hacer, Mütâlibü'l-Âliye, 4:353; Heysemî, Mecmeu'z-Zevaid, 8:9.

âlem: dünya.

Bahr-i Muhit: Büyük Okyanus.

bâkî: ebedî, kalıcı ve devamlı.

bîçare: çaresiz.

cazibedar: çekici, cazibeli.

cemaat: topluluk.

cereyan: akım, hareket.

çendan: gerçi.

deccal: kıyamet zamanına yakın meydana çıkarak fitne ve fesada sebep olacağı, İslâmî şairi tahrip edeceği hadislerde belirtilmiş yalancı ve zararlı şahıs.

din-i hakikî: gerçek ve doğru din.

ehemmiyetli: önemli.

ehl-i diyanet: dindar insanlar.

ehl-i hak: hak ehli, doğru yolda olanlar.

ehl-i iman: inananlar, Allah'a ve iman esaslarına inanan kimseler.

ehl-i İslâm: Müslümanlar.

ehl-i sefahat: sefihler, zevk, eğlence ve yasak şeylere

BEŞİNCİ SUALİNİZİN MEALİ:

Kıyametin hâdisatından ervah-ı bâkiye müteessir olacaklar mı?

Elcevap: Derecatlarına göre müteessir olacaklar. Melâikelerin tecelliyat-ı kahriyede kendilerine göre müteessir oldukları gibi müteessir olurlar. Nasıl ki bir insan, sıcak bir yerde iken, hariçte kar ve tipi içinde titreyenleri görse, akıl ve vicdan itibarıyla müteessir olur. Öyle de, zîşuur olan ervah-ı bâkiye, kâinatla alâkadar oldukları için, kâinatın hâdisat-ı azîmesinden derecelerine göre müteessir olmalarını; ehl-i azap ise elemkârâne, ehl-i saadet ise hayretkârâne, istiğrapkârâne, belki bir cihette istibşarkârâne teessüratları bulunmasını, işaret-ı Kur'âniye gösteriyor. Zira Kur'ân-ı Hakîm, her zaman kıyametin acaibini tehdit suretinde zikrediyor, "Göreceksiniz" diyor. Hâlbuki, cism-i insanî ile onu görenler, kıyamete yetişenlerdir. Demek kabirde cesetleri çürüyen ervahların da o tehdid-i Kur'âniyeden hisseleri var.

ALTINCI SUALİNİZİN MEALİ:

1 *كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ* Bu ayetin ahirete, Cennete,

Cehenneme ve ehillerine şümülü var mı, yok mu?

Elcevap: Şu mesele, pek çok ehl-i tahkik ve ehl-i keşif ve ehl-i velâyetin medar-ı bahsi olmuş; şu meselede söz onlarındır. Hem de şu ayetin çok genişliği ve çok meratibi var.

1. Her şey helâk olup gidicidir—Ona bakan yüzü müstesna. (Kasas Suresi: 88.)

acaip: şaşılacak şeyler.
ahiret: kıyametten sonra kurulacak olan âlem, öteki dünya.
alâkadar: ilgili, münasebetli.
ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.
ceset: ölü vücut, beden.
cihet: yön.
cism-i insanî: insan bedeni.
derecat: dereceler.
ehil: bir yerde oturan, lâıyk olan.
ehl-i azap: azap ve ceza görecekliler.
ehl-i keşif: bazı sırları Cenab-ı Hakkın lütuf ve ihsanı ile bilen velîler.
ehl-i saadet: mutluluğa erenler.
ehl-i tahkik: gerçeği araştırın ve delilleriyle bilenler.
ehl-i velâyet: velî olanlar, Allah'ın dostluğunu kazananlar.
elemkârâne: acılı bir şekilde, üzüntü duyarak.
ervah: ruhlar.
ervah-ı bâkiye: ebedî, ölümsüz ruhlar.
hâdisat: hâdiseler, olaylar.
hâdisat-ı azîme: büyük hâdiseler.
hariç: dışın, dış.
hayretkârâne: hayret ederek.
helâk olma: yıkılma, mahvolma, yok olma.
hisse: pay.
istibşarkârâne: müjdelercesine, sevinerek.
istiğrapkârâne: şaşkınlık içinde.
işarat-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın işaretleri.
kabir: mezar.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
kıyamet: dünyanın, kâinatın ölümlü, sonu; varlık âleminin bozu-

lup dağılması.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
meal: mana, anlam.
medar-ı bahis: söz konusu.
melâike: melekler.
meratip: mertebeler, dereceler.
mesele: ehemmiyetli iş, konu, sorulup cevabı istenen şey.

müstesna: hariç.
müteessir olma: etkilenme, tesir altında kalma.
sual: soru.
suret: biçim, şekil.
şümül: içine alma, kaplama.
tecelliyat-ı kahriye: Cenab-ı Hakkın emir ve yasaklarına karşı gelenleri cezalandırmak maksadyla ilgili Kahhar isimle olan kahredici tecellileri, görüntüleri.

teessürat: teessürler, etkilenmeler.
tehdid-i Kur'âniye: Kur'ân'ın tehdidi, korkutması.
tehdit: hiddet etme, korkutma.
vicdan: iyiyi kötüden, hayrı şerden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâki duygu.
zikretmek: söylemek, anmak, hatırlatmak.
zîşuur: şuur sahibi, şuurlu.

Ehl-i tahkikin bir kısm-ı ekseri demişler ki: “Âlem-i be-kaya şümülû yok.” Diğer kısmı ise, “Anî olarak onlar da az bir zamanda bir nevi helâkete mazhar olurlar. O kadar az bir zamanda oluyor ki, fenâya gidip gelmiş hissetmeyecekler.”

Amma bazı müfrit fikirli ehl-i keşfin hükmettikleri fenâ-i mutlak ise, hakikat değildir. Çünkü, Zat-ı Akdes-i İlâhî madem sermedî ve daimîdir; elbette sıfâtı ve esması dahi sermedî ve daimîdirler. Madem sıfâtı ve esması daimî ve sermedîdirler; elbette onların âyineleri ve cilveleri ve nakışları ve mazharları olan âlem-i becadaki bâkiyat ve ehl-i beka, fenâ-i mutlaka, bizzarure, gidemez.

Kur’ân-ı Hakîm’in feyzinden şimdilik iki nokta hatıra gelmiş; icmalen yazacağız:

• *Birincisi:* Cenab-ı Hak, öyle bir Kadîr-i Mutlak’tır ki, adem ve vücut, kudretine ve iradesine nispeten iki menzil gibi, gayet kolay bir surette oraya gönderir ve getirir. İsterse bir günde, isterse bir anda oradan çevirir.

Hem adem-i mutlak zaten yoktur. Çünkü bir ilm-i muhit var. Hem daire-i ilm-i İlâhînin harici yok ki, bir şey ona atılsın. Daire-i ilim içinde bulunan adem ise, adem-i haricîdir ve vücut-u ilmîye perde olmuş bir ünvandır. Hatta bu mevcudat-ı ilmiyeye, bazı ehl-i tahkik “a’yân-ı sabite” tabir etmişler. Öyle ise, fenâya gitmek, muvakkaten haricî libasını çıkarıp, vücut-u manevîye ve ilmîye girmektir. Yani, hâlik ve fânî olanlar, vücut-u haricîyi bırakıp, mahiyetleri bir vücut-u manevî giyer, daire-i kudretten çıkıp daire-i ilme girer.

adem: yokluk.
adem-i haricî: Allah’ın ilminde var olduğu hâlde, maddî varlıklar âlemindeki yokluk.
adem-i mutlak: mutlak yokluk, kesin yokluk.
âlem-i beka: sonsuzluk âlemi, devamlı ve kalıcı olan ahiret âlemi.
a’yân-ı sabite: Allah’ın ilminde eşyanın ezelden sabit olan suret ve hakikatleri.
âyine: ayna.
bâkiyat: bâkiler, devamlı ve

kalıcı olanlar.
bizzarure: mecburen, zorunlu olarak.
Cenab-ı Hak: Allah, Hakkın ta kendisi olan şeref ve azamet sahibi Yüce Allah.
cilve: tecelli, görünme, yansıma.
daire-i ilim: ilim dairesi.
daire-i ilm-i İlâhî: Allah’ın ilminin dairesi.
daire-i kudret: kudret dairesi, Allah’ın ezeli gücünün hâkim olduğu daire.

ehl-i beka: bâkî olanlar, sonsuza dek yaşayanlar.
ehl-i keşif: bazı sırları Allah’ın lütuf ve ihsanıyla bilen veliler.
ehl-i tahkik: gerçeği araştıranlar, gerçekleri delilleriyle bilenler.
esma: isimler.
fânî: ölümlü.
fenâ: yok olma, yokluk.
fenâ-i mutlak: sürekli yok oluş, sonsuza kadar yok olma.
feyiz: bereket, ilham, ilim

bolluğu.
gayet: son derece, çok.
hakikat: gerçek, doğru.
hâlik: helâk olan, yokluğa giden.
haric: dış.
haricî: görünen, dışa ait.
hatır: zihin.
helâket: yıkılma, mahvolma, yok olma.
hükmetmek: karar vermek.
icmalen: kısaca, özetle.
ilm-i muhit: her şeyi ihata edici, kuşatıcı ilim.
irade: dileme, istek, tercih.
Kadîr-i Mutlak: hiç bir kayıt ve şarta tâbi olmaksızın her şeye gücü yeten sonsuz kudret sahibi, Allah.
kısm-ı ekser: çoğunluk kısmı, büyük bir kısmı.
kudret: güç, kuvvet, iktidar.
Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur’ân.
libas: elbise.
mahiyet: nitelik, asıl, esas.
mazhar olma: nail olma, erişme; görünme yeri olma.
mazhar: görüldüğü yer, ayna.
menzil: yer.
mevcudat-ı ilmiye: Allah’ın ilim dairesindeki varlıklar.
muvakkaten: geçici olarak.
müfrit: ifrat eden, aşırıya giden.
nakış: süs, işleme.
nev: çeşit, tür.
nispeten: oranla, kıyasla.
sermedî: ebedî, sürekli, devamlı.
sıfât: vasıflar, sıfatlar, özellikler.
suret: biçim, tarz, şekil.
şümül: içine alma, kaplama.
tabir etme: adlandırma, yorumlama, ifade etme.
ünvan: ad, nam.
vücut: varlık.
vücut-u haricî: vücudu ve varlığı ortaya çıkan, bilinen vücut; maddî varlık; beden.
vücut-u ilmî: ilim ve mana olarak var olmak.
vücut-u manevî: manevî vücut, manevî varlık.
Zat-ı Akdes-i İlâhî: Allah’ın her türlü kusur ve noksandan uzak mukaddes ve yüce zatı.

• *İkincisi*: Çok Sözlerde izah ettiğimiz gibi, her şey, mana-i ismiyle ve kendine bakan vecihte hiçtir; kendi zatında müstakil ve bizatihi sabit bir vücudu yok ve yalnız kendi başıyla kaim bir hakikati yok. Fakat, Cenab-ı Hakkı bakan vecihte ise, yani mana-i harfiyle olsa, hiç değil. Çünkü, onda cilvesi görünen esma-i bâkiye var. Madum değil; çünkü, sermedî bir vücudun gölgesini taşıyor. Hakikati vardır, sabittir, hem yüksektir. Çünkü, mazhar olduğu bâkî bir ismin sabit bir nevi gölgesidir.

Hem ¹ **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ** insanın elini masivadan kesmek için bir kılıçtır ki; o da, Cenab-ı Hakkın hesabına olmayan fânî dünyada, fânî şeylere karşı alâkaları kesmek için, hükmü dünyadaki fâniyata bakar. Demek, Allah hesabına olsa, mana-i harfiyle olsa, livechillâh olsa, masivaya girmez ki, **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ** kılıcıyla başı kesilsin.

Elhâsıl: Eğer Allah için olsa, Allah'ı bulsa, gayr kal-maz ki başı kesilsin. Eğer Allah'ı bulmazsa ve hesabıyla bakmazsa, her şey gayrdır. **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ** kılıcını istimal etmeli, perdeyi yırtmalı; tâ Onu bulmalı.

² **الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي**

Said Nursî

1. Her şey helâk olup gidicidir–Ona bakan yüzü müstesna. (Kasas Suresi: 88.)

2. Bâkî olan yalnız Allah'tır.

alâka: ilgi, bağ.

bâkî: ebedî, devamlı, kalıcı.

bizatihi: kendi başına, başlı başına.

Cenab-ı Hak: Allah, Hakkın ta kendisi olan şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

cilve: tecelli, yansıma, görüntü.

elhâsıl: sonuç olarak, özetle.

esma-i bâkiye: bâkî, ebedî isimler, Allah'ın kalıcı ve devamlı isimleri.

fânî: ölümlü, geçici.

fâniyat: fânîler, geçiciler, ölümlüler.

gayr: başka, diğer.

hakikat: gerçek.

hüküm: karar.

istimal etme: kullanma.

izah etme: açıklama.

kaim: ayakta duran, var olan.

livechillâh: Allah adına, Allah

için.

madum: yok, ölü.

mana-i harfi: bir şeyin yaratıcısına bakan onu tarif eden manası.

mana-i ismi: bir şeyin bizzat kendisine bakan ve kendisini tanıtan manası.

masiva: Allah'tan başka bütün varlıklar, Allah'ın dışında

ki her şey.

mazhar: görünme yeri, ayna.

müstakil: bağımsız, başlı başına.

nevi: çeşit, tür.

sermedi: ebedî, sürekli, devamlı.

vecih: yön.

vücut: varlık.

zat: öz, şahıs.

On Altıncı Mektup

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ
فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ¹

ŞU Mektup² sırrına mazhar olmuş,

şiddetli yazılmamış.

Çoklar tarafından sarihan ve manen gelen bir suale cevaptır. Şu cevabı vermek, benim için hoş değil, arzu etmiyorum. Her şeyimi Cenab-ı Hakkın tevekkülüne bağlamıştım. Fakat, ben kendi hâlimde ve âlemimde rahat bırakılmadığım ve yüzümü dünyaya çevirdikleri için, Yeni Said değil, bilmeceburiye Eski Said lisanıyla, şahsım için değil, belki dostlarımı ve Sözlerimi ehl-i dünyanın evham ve eziyetinden kurtarmak için, hakikat-i hâli hem dostlarıma, hem ehl-i dünyaya ve ehl-i hükme beyan etmek için Beş Noktayı beyan ediyorum.

BİRİNCİ NOKTA

Denilmiş: “Ne için siyasetten çekildin? Hiç yanaşmıyorsun?”

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Onlar öyle kimselerdir ki, insanlar onlara “Düşman size karşı büyük bir kuvvet topladı; onlardan korkun” dedikleri zaman onların imanı ziyadeleşti ve “Allah bize yeter; O ne güzel vekildir” dediler. (Â-i İmran Suresi: 173.)

2. Ona tatlı dille söyleyin. (Taha Suresi: 44.)

âlem: dünya.

arzu: istek, heves.

beyan: anlatma, izah, açıklama.

bilmeceburiye: mecburiyetle, zorunlu olarak.

Cenab-ı Hak: Allah; hakkın ta

kendisi olan şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

ehl-i dünya: dünyaya dalıp, sadece dünya için yaşayan, ahireti düşünmeyen.

ehl-i hüküm: hükmedenler, hüküm verenler.

evham: vehimler, zanlar, kuruntular.

eziyet: büyük sıkıntı, meşakkat.

hakikat-i hâl: işin iç yüzü.

iman: inanmak, itikat, inanç.
lisan: dil.

* On Altıncı Mektup, Barla'da 1930-31 yıllarında Türkçe olarak telif edilmiştir.

manen: manevî olarak.

mazhar: nail olma, erişme.

Rahim: sonsuz merhamet sahibi olan Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

sarihan: açıkça.

sır: insan aklının erişemediği lâhî hikmet, gaye.

siyaset: politika, devlet idaresi ile ilgili esaslar.

sual: soru.

tevekkül: Allah'a dayanma ve güvenme.

vekil: kendisine dayanılan, gözetmen, şahit ve koruyucu Allah.
ziyadeleşme: artma.

Elcevap: Dokuz on sene evveldeki Eski Said, bir miktar siyasete girdi. Belki siyaset vasıtasıyla dine ve ilme hizmet edeceğim diye beyhude yoruldu. Ve gördü ki, o yol meşkûk ve müşkülâtli ve bana nispeten fuzuliyâne, hem en lüzumlu hizmete mâni ve hatarlı bir yoldur. Çoğu yalancılık; ve bilmeyerek ecnebi parmağına alet olmak ihtimali var.

Hem siyasete giren, ya muvafık olur veya muhalif olur. Eğer muvafık olsa, madem memur ve mebus değilim; o hâlde siyasetçilik bana fuzulî ve malâyani bir şeydir. Bana ihtiyaç yok ki, beyhude karışayım.

Eğer muhalif siyasete girsem, ya fikirle veya kuvvetle karışacağım. Eğer fikirle olsa, bana ihtiyaç yok. Çünkü mesail tavazzuh etmiş; herkes benim gibi bilir. Beyhude çene çalmak manasızdır. Eğer kuvvetle ve hâdisе çıkar-makla muhalefet etsem, husulü meşkûk bir maksat için binler günaha girmek ihtimali var; birinin yüzünden çok-lar belâya düşer. Hem on ihtimalden bir iki ihtimale bi-naen günahlara girmek, masumları günaha atmak vicda-nım kabul etmiyor diye, Eski Said, sigara ile beraber ga-zeteleri ve siyaseti ve sohbet-i dünyeviye-i siyasiyeyi terk etti. Buna kat'î şahit, o vakitten beri, sekiz senedir bir tek gazete ne okudum ve ne dinledim. Okuduğumu ve din-lediğimi, biri çıksın, söylesin. Hâlbuki, sekiz sene evvel, günde belki sekiz gazete Eski Said okuyordu. Hem beş senedir bütün dikkatle benim hâlime nezaret ediliyor. Si-yasetvari bir tereşşuh gören söylesin. Hâlbuki, benim gi-bi asabî ve ¹ اِنَّمَا الْحِيلَةُ فِي تَرْكِ الْحِيلِ düsturuyla en büyük

asabî: sinirli.

belâ: musibet, sıkıntı.

beyhude: boşu boşuna.

binaen: -den dolayı, -e dayana-rak.

düstur: kaide, kural, prensip.

ecnebi: yabancı.

evvel: önce.

fuzulî: boşuna, lüzumsuz.

fuzuliyâne: boşuna, lüzumsuz.

günah: dinen yasaklanan ve suç sayılan fiiller; uygunsuz fiil, dinî suç.

hâdisе: olay.

hâlbuki: oysa ki.

hatarlı: tehlike.

hile: aldatma, kandırmaya yöne-lük tertip, düzen, desise

husul: olma, meydana gelme, oluşma.

ihtimal: olabilirlik.

ilim: bilgi, fen.

kat'î: kesin.

1. Gerçek hile, hilesizliktedir.

lüzum: gerekli.

maksat: amaç, gaye.

malâyani: manasız, faydasız, anlamsız.

mana: anlam.

mâni: engel.

masum: günahı olmayan, suçsuz.

mebus: seçilen, milletvekili, temsilci.

mesail: meseleler.

meşkûk: şüpheli.

muhalefet: aykırı davranma.

muhallif: uymayan, karşı.

muvafık: uygun, taraftar.

müşkülâtli: zor, güç.

nezaret etme: gözetim altın-da tutma.

nispeten: göre, oranla.

siyaset: devlet idaresi, devle-tin işlerini düzenleme ve yü-rütme sanatıyla ilgili görüş ve anlayış; politika.

siyasetvari: siyasi bir ifade ve

tavırla, siyasetle ilgili.

sohbet-i dünyeviye-i siyasi-ye: dünya siyasetiyle ilgili sohbet.

şahit: şahitlik eden, tanık.

tavazzuh: açıklığa kavuşma.

tereşşuh: sızma, sızıntı.

vakit: zaman

vasıta: araçlık.

vicdan: iyiyi kötüden ayırt et-meye yardımcı olan ahlâkî duygu.

hileyi hilesizlikte bulan pervasız, alâkasız bir insanın, de-
ğil sekiz sene, sekiz gün bir fikri gizli kalmaz. Siyasete iş-
tihası ve arzusu olsaydı, tetkikata, taharriyata lüzum bı-
rakmayarak, top güllesi gibi seda verecekti.

İKİNCİ NOKTA

*Yeni Said ne için bu kadar şiddetle siyasetten tecen-
nüp ediyor?*

Elcevap: Milyarlar seneden ziyade olan hayat-ı ebe-
diyeye çalışmasını ve kazanmasını, meşkûk bir iki sene
hayat-ı dünyeviye lüzumsuz, fuzulî bir surette karışma
ile feda etmemek için; hem en mühim, en lüzumlu, en
saf ve en hakikatlı olan hizmet-i iman ve Kur'ân için şid-
detle siyasetten kaçıyor. Çünkü, diyor:

Ben ihtiyar oluyorum; bundan sonra kaç sene yaşaya-
cağımı bilmiyorum. Öyle ise, bana en mühim iş, hayat-ı
ebediyeye çalışmak lâzım geliyor. Hayat-ı ebediyeyi ka-
zanmakta en birinci vasıta ve saadet-i ebediyenin anah-
tarı imandır; ona çalışmak lâzım geliyor.

Fakat ilim itibarıyla insanlara dahi bir menfaat dokun-
durmak için şer'an hizmete mükellef olduğumdan, hiz-
met etmek isterim. Lâkin o hizmet, ya hayat-ı içtimaiye
ve dünyeviye ait olacak; o ise elimden gelmez, hem
fırtınalı bir zamanda sağlam hizmet edilmez. Onun için,
o ciheti bırakıp, *en mühim, en lüzumlu, en selâmetli
olan imana hizmet cihetini tercih ettim.* Kendi nefsimde
kazandığım hakaik-ı imaniyeyi ve nefsimde tecrübe

alâka: ilgi, bağ.
arzu: istek, heves.
cihet: yön.
feda: gözden çıkarma, uğru-
na verme.
fuzulî: boşuna, lüzumsuz, ge-
reksiz.
gülle: top mermisi.
hakaik-ı imaniye: iman haki-
katleri.
hakikat: gerçek, doğru.
hayat-ı dünyeviye: dünya
hayatı.
hayat-ı ebediye: ebedî ve

sonsuz hayat.
**hayat-ı içtimaiye ve dünye-
viye:** toplumsal ve dünyaya
ait hayat.
hile: aldatma, kandırmaya
yönelik tertip, düzen, desise.
hizmet-i iman ve Kur'ân:
iman ve Kur'ân hizmeti.
ilim: bilgi, fen.
iman: inanmak, itikat, inanç.
ıştiha: istek, arzu.
lâkin: fakat.
lâzım: gerekli.
lüzum: gereklilik, gerek.

lüzumsuz: gereksiz.
menfaat: fayda.
meşkûk: şüpheli.
mühim: önemli.
mükellef: yükümlü.
nefis: şehvet, gazap, fazilet
gibi şeylerin kaynağı.
pervasız: korkusuz.
saadet-i ebediye: sonsuz
mutluluk.
seda: ses.
saf: temiz, halis.
selâmet: salımlık, eminlik.
siyaset: devlet idaresi, devle-

tin işlerini düzenleme ve yürüt-
me sanatıyla ilgili görüş ve anla-
yış; politika.
suret: biçim, tarz, şekil.
şer'an: dinen, şeriata göre.
taharriyat: araştırmalar.
tecennüp: çekinme, sakınma, ka-
çınma.
tecrübe: deneyim, sınama.
tercih etme: seçme.
tetkikat: incelemeler.
vasıta: aracı, araç.
ziyade: fazla, çok.

ettiğim manevî ilâçları, sair insanların eline geçmek için, o kapıyı açık bırakıyorum. Belki Cenab-ı Hak bu hizmet-i kabul eder ve eski günahıma kefaret yapar. Bu hizmete karşı şeytan-ı racîmden başka hiç kimsenin—mü'min olsun, kâfir olsun, siddik olsun, zındık olsun—karşı gelmeye hakkı yoktur. *Çünkü imansızlık başka şeylere benzemiyor. Zulümde, fıkta, kebairde birer menhus lezzet-i şeytaniye bulunabilir. Fakat imansızlıkta hiçbir cihet-i lezzet yok. Elem içinde elemdir, zulmet içinde zulmettir, azap içinde azaptır.*

İşte, böyle hadsiz bir hayat-ı ebediyeye çalışmayı ve iman gibi kudsî bir nura hizmeti bırakmak, ihtiyarlık zamanında lüzumsuz, tehlikeli siyaset oyuncaklarına atılmak, benim gibi alâkasız ve yalnız ve eski günahlarına kefaret aramaya mecbur bir adamda ne kadar hilâf-ı akıldır, ne kadar hilâf-ı hikmettir, ne derece bir divaneliktir; divaneler de anlayabilirler.

Amma “Kur’ân ve imanın hizmeti ne için beni men ediyor?” dersen, ben de derim ki:

Hakaik-ı imaniye ve Kur’âniye birer elmas hükmünde olduğu hâlde, siyaset ile âlûde olsa idim, elimdeki o elmaslar, iğfal olunabilen avam tarafından, “Acaba taraf-tar kazanmak için bir propaganda-i siyaset değil mi?” diye düşünürler. O elmaslara adı şişeler nazarıyla bakabilirler. O hâlde, ben o siyasete temas etmekle, o elmaslara zulmederim ve kıymetlerini tenzil etmek hükmüne geçer. İşte, ey ehl-i dünya! Neden benimle uğraşıyorsunuz, beni kendi hâlimde bırakmıyorsunuz?

adi: bayağı, değersiz, basit.

alâka: ilgi, bağ.

âlûde: bulaşmış, kanşmış.

avam: halk tabakası, sıradan insanlar.

azap: ceza, sıkıntı.

Cenab-ı Hak: Allah, Hakkın ta kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah.

cihet-i lezzet: lezzet tarafı, lezzet veren yönü.

divane: deli.

ehl-i dünya: dünyaya bağlı, dünya için yaşayan, ahireti düşünmeyen.

elem: maddî-manevî ızdırıp, acı, keder, üzüntü.

elmas: çok kıymetli bir mücevher.

fısk: günah, günahkârlık.

günah: dinen yasaklanan ve suç sayılan fiiller.

hadsiz: sınırsız.

hakaik-ı imaniye ve Kur’âniye: iman ve Kur’ân hakikatleri.

hayat-ı ebediye: ebedî ve sonsuz hayat.

hilâf-ı akıl: akıl dışı, akla aykırı.

hilâf-ı hikmet: hikmete zıt, anlamsız.

hükmünde: değerinde, yerinde.

hükmüne: değerine, yerine.

iğfal: yanıltma, aldatma, kandır-

ma.

iman: inanmak, itikat, inanç.

kâfir: Allah’ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.

kebair: büyük günahlar.

kefaret: günahların bağışlanmasına vesile olan şey, karşılık.

kudsî: mukaddes, kutsal.

lezzet-i şeytaniye: şeytani lezzet, zevk.

lüzumsuz: gereksiz.

mecbur: zorunlu olma.

men etme: yasaklama, engelleme.

gelleme.

menhus: uğursuz, kötü, çirkin.

mü'min: iman eden, Allah’a ve gönderdiklerine inanan.

nazar: bakış.

nur: parıltı, ışık, aydınlık.

propaganda-i siyaset: siyaset propagandası.

sair: diğer, öteki, başka.

siddik: hakkı ve hakikati te-reddütsüz kabullenen, Allah’a ve peygambere bağlılıkta en ileri olan.

siyaset: devlet idaresi, devletin işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili görüş ve anlayış; politika.

şeytan-ı racîm: taşlanmış, kovulmuş şeytan.

temas: değmek.

tenzil: indirme, düşürme.

zındık: Allah’a ve ahirete inanmayan.

zulmet: karanlık.

zulmetmek: eziyet, işkence etmek.

zulüm: haksızlık, eziyet.

Eğer dersenez: “Şeyhler bazen işimize karışıyorlar. Sana da bazen şeyh derler.”

Ben de derim: Hey efendiler! Ben şeyh değilim. Ben hocayım. Buna delil: Dört senedir buradayım. Bir tek adama tarikat verseydim, şüpheye hakkınız olurdu. Belki yanıma gelen herkese demişim: “İman lâzım, İslâmiyet lâzım; tarikat zamanı değil.”

Eğer dersenez: “Sana Said-i Kürdî derler. Belki sende unsuriyetperverlik fikri var, o işimize gelmiyor.”

Ben de derim: Hey efendiler! Eski Said ve Yeni Said'in yazdıkları meydanda. Şahit gösteriyorum ki, ben ¹الْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصْبِيَّةُ الْجَاهِلِيَّةُ ferman-ı kat'îsiyle, eski zamandan beri menfi milliyet ve unsuriyetperverliğe, Avrupa'nın bir nevi firenk illeti olduğundan, bir zehr-i katil nazarıyla bakmışım. Ve Avrupa, o Frenk illetini İslâm içine atmış; tâ tefrika versin, parçalasın, yutmasına hazır olsun diye düşünür. O Frenk illetine karşı eskiden beri tedaviye çalıştığımı, talebelerim ve bana temas edenler biliyorlar.

Madem böyledir; hey efendiler, her bir hâdiseyi baha ne tutup, bana sıkıntı vermeye sebep nedir acaba? Şarkta bir nefer hata etse, garpta bir nefere askerlik münasebetiyle zahmet ve ceza vermek veya İstanbul'da bir esnafın cinayetiyle Bağdat'ta bir dükkâncıyı esnaflık münasebetiyle mahkûm etmek nev'inden, her hâdis-i dünyeviyede bana sıkıntı vermek hangi usul ile, hangi vicdan hükmeder, hangi maslahat iktiza eder?

1. İslâm, Cahiliyetten kalma ırkçılık ve kabileciliği ortadan kaldırmıştır. [Bu ifade hadislerden iktibastır. Meselâ bir hadisin meali şöyledir: “İslâm dini kendinden önceki batıl davranış ve âdetleri kökünden söküp atar” (Buhârî, Ahkâm: 4, İmare: 36, 37; Ebu Davud, Sünnet: 5; Tirmizî, Cihad: 39, İlim: 16; Neseî, Bey'a: 26; İbni Mâce, Cihad: 39; Müsned, 4:69, 70, 199, 204.)

âdet: görenek, usul, alışkanlık.
bahane: uydurma sebep.
batıl: dinde yeri olmayan, dini hükümlere aykır.
bazen: zaman zaman.
cinayet: adam öldürme.
esnaf: bir sanatla veya dükkâncılıkla geçinen kimse.

ferman-ı kat'î: kesin emir, buyruk.
Frenk: Avrupalı, Fransız.
garp: batı.
hadis: Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait söz, emir, fiiller.
hâdis: olay.

hâdis-i dünyeviye: dünya ile ilgili hâdis, olay.
hükmetmek: karar vermek.
ırkçılık: menfi milliyetçilik; olumsuz, zararlı milliyetçilik.
ifade: söz, deyiş.
iktibas: kısmen aktarılma.
iktiza: gerekme, gerektirme.

illet: hastalık.

iman: inanmak, itikat, inanç.

İslâmiyet: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) kendisine gelen vahiy ile tebliğ buyurduğu din.

kabilecilik: kavmiyetçilik.

lâzım: gerekli.

mahkûm: hükümlü.

maslahat: fayda, gaye.

meal: mana, anlam.

menfi milliyetçilik: ırkçılık, olumsuz ve zararlı milliyetçilik.

meselâ: örnek olarak.

münasebet: alâka, bağ, ilişki.

nazar: bakış.

nefer: asker, er.

nev: çeşit, tür.

şahit: delil.

şark: doğu.

şeyh: tarikat dersi veren manevî lider.

talebe: öğrenci.

tarikat: Allah'a ulaşmak için, şeyhin gözetiminde müridin takip edeceği terbiye usul ve yolu.

tefrika: bölünme, parçalanma, ayrılık.

temas etmek: dokunmak; ilgilenmek, uğraşmak.

unsuriyetperverlik: ırkçılık, milliyetçilik.

usul: kanun, düzen, kural.

vicdan: iyiyi kötünden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâkî duygu.

zahmet: sıkıntı, eziyet.

zehr-i katil: öldürücü zehir.

ÜÇÜNCÜ NOKTA

Hâlimi, istirahatimi düşünen ve her musibete karşı sabırla sükûtumunu istiğrap eden dostlarımın şöyle bir sualleri var ki: “Sana gelen zahmetlere, sıkıntılara nasıl tahammül ediyorsun? Hâlbuki, eskiden çok hiddetli ve izzetli idin; edna bir tahkire tahammül edemezdin.”

Elcevap: İki küçük hâdiseyi ve hikâyeyi dinleyiniz, cevabını alınız.

BİRİNCİ HİKÂYE: İki sene evvel benim hakkımda bir müdür sebepsiz, gıyabımda tezyifkârâne, hakaretli sözler söylemişti. Sonra bana söylediler. Bir saat kadar Eski Sâid damarıyla müteessir oldum. Sonra Cenab-ı Hakkın rahmetiyle şöyle bir hakikat kalbe geldi, sıkıntıyı izale edip o adamı da bana helâl ettirdi. O hakikat şudur:

Nefsime dedim: Eğer onun tahkiri ve beyan ettiği kusurlar, şahsıma ve nefsimi ait ise, Allah ondan razı olsun ki, benim nefsimin ayıplarını söyler. Eğer doğru söylemiş ise, beni nefsimin terbiyesine sevk eder ve gururdan beni kurtarmaya yardımcıdır. Eğer yalan söylemiş ise, beni riyadan ve riyanın esas olan şöhret-i kâzibeden kurtarmaya yardımcıdır. Evet, ben nefsim ile musalâha etmemişim. Çünkü, terbiye etmemişim. Benim boynumda veya koynumda bir akrep bulunduğunu biri söylese veya gösterse, ondan darılmak değil, belki memnun olmak lâzım gelir.

akrep: zehirli ve öldürücü bir böcek.
ayıp: kusur.
beyan: anlatma, açıklama.
Cenab-ı Hak: Allah, Hakkın ta kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah.
damar: huy, tabiat.
edna: en basit, en küçük.
evvel: önce.
gıyap: hazır ve mevcut olmama, yokluk.
gurur: kibir, böbürlenme, büyülenme hissi.
hâdis: olay.

hakaretli sözler: küçük düşürücü, onur kırıcı şeyler bulunan sözler.
hakikat: gerçek.
hâlbuki: oysa ki.
helâl etme: alacağından, hakkından vazgeçme.
hiddet: öfke, kızgınlık.
istiğrap: şaşırma, hayret etme.
istirahat: dinlenme.
izale: giderme.
izzet: itibar, şeref, haysiyet.
kusur: ayıp, özür.

lâzım: gerek.
memnun: hoşnut, razı.
musalâha: barışma.
musibet: belâ, sıkıntı.
müteessir: etkilenme, üzülme.
nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan hayırlı işlerden alıkoyan güç, kendi şahsı.
rahmet: esirgeme, şefkat, merhamet.
riya: iki yüzlülük, gösteriş.
sevk: yönlendirme, yönetme.

sükût: susma.
şöhret-i kâzibe: yalancı şöhret.
tahammül: zora dayanma, sabretme, katlanma.
tahkir: hakaret etme, aşağılama; hor görme, küçük görme.
terbiye: yetiştirme, iyi ahlak ve edep öğrenme.
tezyifkârâne: küçük düşürmesine.
zahmet: sıkıntı, meşakkat.

Eğer o adamın tahkiratı, benim imana ve Kur'an'a hizmetkârlığım sıfatıma ait ise, o bana ait değil. O adamı, beni istihdam eden Sahib-i Kur'an'a havale ediyorum. O Aziz'dir, Hakîm'dir.

Eğer sırf beni sövmek, tahkir etmek, çürütmek nev'inden ise, o da bana ait değil. Ben menfî ve esir ve garip ve elim bağlı olduğundan, haysiyetimi kendi elimle düzeltmeye çalışmak bana düşmez. Belki misafir olduğum ve bana nezaret eden şu köye, sonra kazaya, sonra vilâyete hükmedenlere aittir. Bir insanın elindeki esirini tahkir etmek, sahibine aittir; o müdafaa eder. Madem hakikat budur; kalbim istirahat etti,

¹ وَأَفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

dedim. O vakiayı olmamış gibi saydım, unuttum. Fakat maatteessüf sonra anlaşıldı ki, Kur'an onu helâl etmemiş.

İKİNCİ HİKÂYE: Şu senede işittim ki, bir hâdise olmuş. O hâdisenin vukuundan sonra, yalnız icmalen vukuunu işittiğim hâlde, o vakıa ile ciddî alâkadarmışım gibi bir muamele gördüm. Zaten muhabere etmiyordum; etsem de, pek nadir olarak bir mesele-i imaniyeyi bir dostuma yazardım. Hatta dört senede kardeşime bir tek mektup yazdım. Ve ihtilâttan hem ben kendimi menediyordum, hem de ehl-i dünya beni men ediyordu. Yalnız bir iki ahbapla haftada bir defa görüşebiliyordum. Köye gelen misafirler ise, ayda bir-ikisi, bazı bir-iki dakika, bir mesele-i ahirete dair benimle görüşüyordu. Bu gurbet hâlimde,

İstırma.

istirahat: dinlenme.

kaza: ilçe.

maatteessüf: üzülerek, ne yazık ki.

men: engelleme, yasaklama.

menfî: sürgün edilmiş.

mesele-i ahiret: ahiretle ilgili mesele.

mesele-i imaniye: imanla ilgili mesele.

muamele: davranış.

muhabere: haberleşme.

müdafaa: savunma.

nadir: seyrek, az.

nev': çeşit, tür.

nezaret: gözetmek, bakmak.

Sahib-i Kur'an: Kur'an'ın sahibi olan Allah.

sıfat: vasıf.

sırf: sadece.

tahkir: hakaret etme, aşağılama.

tahkirat: hakaretler, aşağılamalar.

vakıa: hâdise, olay.

vilâyet: il.

vuku: olma, meydana gelme.

1. Ben isimi Allah'a havale ediyorum. Şüphesiz ki Allah kullarını hakkıyla görendir. (Mü'min Suresi: 44.)

ahbap: dostlar, sevenler.

alâkadâr: ilgili, münasebetli.

Aziz: çok izzetli, kuvvet ve kudret sahibi olan Allah.

dair: alâkalı, ilgili.

ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünmeyen.

esir: tutsak.

garip: kimsesiz; gurbette,

kendi memleketinin dışında bulunana.

gurbet: yabancı yerde kalma.

hâdise: olay.

hakikat: gerçek, doğru.

Hakim: her şeyi bir maksatla uygun yaratan, hikmet sahibi Allah.

havale: bırakma, gönderme; üstüne bırakma.

haysiyet: şeref, itibar.

helâl: din bakımından günah olmayan şey.

hizmetkâr: hizmetçi.

hükmeden: hâkim olan.

icmalen: kısaca, özetle.

ihtilât: karışıp görüşme, insanlarla bir arada bulunma.

iman: inanmak, itikat.

istihdam: hizmet ettirme, ça-

garip, yalnız, kimsesiz, nafaka için çalışmaya benim gibilere muvafık olmayan bir köyde, her şeyden, herkesten men edildim. Hatta, dört sene evvel, harap olmuş bir camii tamir ettirdim. Memleketimde imamlık ve vaizlik vesikam elimde olduğundan, o camide dört senedir—Allah kabul etsin—imamlık ettiğim hâlde, şu mübarek geçen Ramazan'da mescide gidemedim. Bazen yalnız namazımı kıldım, cemaatle kılınan namazın yirmi beş sevabından ve hayrından mahrum kaldım.

İşte, başıma gelen bu iki hâdiseye karşı, aynen iki sene evvel o memurun bana karşı muamelesine gösterdiğim sabır ve tahammülü gösterdim. İnşaallah devam da ettireceğim. Şöyle de düşünüyorum ve diyorum ki:

Eğer ehl-i dünya tarafından başıma gelen şu eziyet, şu sıkıntı, şu tazyik, ayıplı ve kusurlu nefsim için ise, helâl ediyorum. Benim nefsim belki bununla ıslah-ı hâl eder; hem ona kefaretüzzünup olur. Dünya misafirhanesinin safasını çok gördüm; azıcık cefasını görsem, yine şükrederim.

Eğer imana ve Kur'an'a hizmetkârlığım cihetiyle ehl-i dünya beni tazyik ediyorsa, onun müdafaası bana ait değil; onu, Aziz-i Cebbar'a havale ediyorum.

Eğer asılsız ve riyaya sebep ve ihlâsı kıracak bir şöhret-i kâzibeyi kırmak için teveccüh-ü ammeyi hakkımda bozmak murat ise, onlara rahmet. Çünkü teveccüh-ü ammeye mazhar olmak ve halkların nazarında şöhret kazanmak, benim gibi adamlara zarardır zannederim.

Aziz-i Cebbar: istediğini mutlaka yapabilen, çok izzet sahibi olan Allah.

cefa: eziyet, sıkıntı.

cemaat: bir imama uyup namaz kılan Müslümanlar topluluğu.

cihet: yön.

ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünmeyen.

evvel: önce.

eziyet: büyük sıkıntı, zahmet.

garip: gurbette kendi memleketinin dışında bulunan.

hâdis: olay.

halk: topluluk, insanlar.

harap: yıkık, viran, yıkılmış.

havale: bırakma, gönderme.

hayır: fayda, sevap, iyilik.

helâl: din bakımından günah olmayan şey.

hizmetkâr: hizmetçi.

ıslah-ı hâl: kendi hâlini ıslah etme, düzeltme.

ihlâs: samimiyet, ibadet ve davranışlarda sadece Allah rızasını gözetme.

imam: Müslüman cemaate namaz kıldırın kişi.

iman: inanmak, itikat.

inşaallah: Allah izin verirse.

kefaretüzzünup: günahların kefareti, bağışlanmaya vesile.

kusur: özur, kabahat.

mahrum: yoksun.

mazhar: nail olma, erişme, ka-

vuşma.

memleket: vatan.

men: engelleme, yasaklama.

mescit: ibadet edilecek yer, cami.

misafirhane: geçici bekleme, konaklama yeri.

muamele: davranış.

murat: maksat, ulaşılacak istenen şey, kastedilen, istenen.

muvafık: uygun.

mübarek: feyizli, bereketli, hayırlı.

müdafa: savunma.

nafaka: yiyecek, içecek parası, geçim için gerekli olan şey.

nazar: bakış, düşünce, göz.

nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan hayırlı işlerden alıkoyan güç, kendisi.

rahmet: esirgeme, şefkat, merhamet.

Ramazan: oruç ayı.

riya: iki yüzlülük, gösteriş.

safa: zevk, eğlence.

şöhret: ün, nam.

şöhret-i kâzibe: geçici, yalan-

cı şöhret.

şükür: minnettarlık duyma, teşekkür.

tahammül: zora dayanma, sabretme, katlanma.

tazyik: zorlama, baskı, şiddet.

teveccüh-ü amme: herkesin ilgi ve sevgisi.

vaiz: ibadet yerlerinde dinin emir ve yasaklarını anlatarak nasihat eden.

vesika: belge.

zannetme: sanma.

Benimle temas edenler beni bilirler ki, şahsıma karşı hürmet istemiyorum, belki nefret ediyorum. Hatta kıymettar mühim bir dostumu, fazla hürmeti için belki elli defa takdir etmişim.

Eğer beni çürütmek ve efkâr-ı ammeden düşürtmek, iskat ettirmekten muratları, tercümanlık ettiğim hakaik-i imaniye ve Kur'âniyeye ait ise, beyhudedir. Zira Kur'ân yıldızlarına perde çekilmez. Gözünü kapayan yalnız kendi görmez; başkasına gece yapamaz.

DÖRDÜNCÜ NOKTA

Evhamlı bir kaç sualin cevabıdır.

Birincisi: Ehl-i dünya bana der: “Ne ile yaşıyorsun? Çalışmadan nasıl geçiniyorsun? Memleketimizde tembelce oturanları ve başkasının sa’yi ile geçinenleri istemiyorum.”

Elcevap: Ben iktisat ve bereketle yaşıyorum. Rezak’ımdan başka kimsenin minnetini almıyorum ve almamaya da karar vermişim. Evet, günde yüz para, belki kırk para ile yaşayan bir adam, başkasının minnetini almaz.

Şu meselenin izahını hiç arzu etmiyordum. Belki bir gururu ve bir enaniyeti ihsas eder fikriyle, beyan etmek bana pek nahoştur. Fakat, madem ehl-i dünya evhamlı bir surette soruyorlar; ben de derim ki:

Küçüklüğümden beri halkların malını kabul etmemek (velev zekât dahi olsa), hem maaşı kabul etmemek (yalnız bir iki sene Dârülhikmeti’l-İslâmiyede dostlarımla

arzu: istek, heves.

bereket: Allah’tan gelen bolluk.

beyan: anlatma, açıklama.

beyhude: boşu boşuna.

Dârülhikmeti’l-İslâmiye:

1918-1922 yılları arasında şeyhülislâmlığa bağlı olarak faaliyet gösteren, Bediüzzaman Said Nursi’nin de görev yaptığı İslam Akademisi hüviyetinde ilmi bir kuruluş.

efkâr-ı amme: umuma ait düşünce, kamuoyu.

ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünmeyen.

enaniyet: kendini beğenme, benlik, gurur.

evham: vehimler, kuşku, kuruntular.

gurur: kibir, kendini yüksek ve değerli tutma hissi.

hakaik-i imaniye ve Kur’âniye: iman ve Kur’ân hakikatleri.

hürmet: riayet, ihtiram.

iskat: düşürme.

ihsas: hissettirme.

iktisat: tutumluluk, tasarruf.

izah: açıklama.

kıymettar: değerli, kıymetli.

memleket: vatan.

mecele: ehemmiyetli konu.

minnet: lütuf, bağış.

murat: maksat, ulaşılacak iş-tenen şey, kastedilen, istenen.

mühim: önemli.

nahoş: hoş gitmeyen, hoş olmayan.

perde: örtü.

Rezzak: bütün yaratılmışların rızasını veren ve ihtiyaçlarını karşılayan Allah.

sa’y: çalışma.

sual: soru.

suret: biçim, tarz, şekil.

tekdîr: uyarma, ikaz, azarlama.

temas etmek: ilişkide ve ilet-şimde bulunmak.

tercüman: tercüme eden; birisinin veya bir şeyin maksadını anlatmaya bir hâli veya bir şeyi ifadeye vasıta olan.

velev: hatta, ola ki.

zekât: Allah için malın belli bir kısmının her yıl zekât verilebilecek kimselere dağıtılması, İslâmın bir şartı.

bereket: Allah'tan gelen bolluk.
Cenab-ı Hak: Allah Hakkın ta kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah.
çendan: her ne kadar, gerçi.
düstur-u hayat: hayat prensibi.
ehl-i memleket: hemşehri, aynı memleketten.
erzak: yenilecek, içilecek şeyler, rızıklar.
gurur: kibir, kendini yüksek ve değerli tutma hissi.
hakaret: hakirlik, aşağılama.
hane: ev.
haşiye: dipnot, açıklayıcı not.
hususunda: konusunda.
icbar: zorlama.
idare: az bir şeyle yetinme, yerinde harcama; bir işi yürütme, yönetme, çekip çevirme.
ihanet: arkadan vurma, kötülük etme.
ihsanat: ihsanlar, lütuflar, bağışlar, iyilikler.
ihsas: hissettirme.
ikram-ı İlâhî: Allah'ın ikram ve ihsanı.
izhar: açığa vurma, gösterme.
kâfi: yeterli, yeter.
keramet: lütuf, ihsan, ikram, bağış.
kıfayet: yeterlilik, yeterli olma.
kile: 36,5 kg'a denk gelen bir ölçü birimi.
maişet-i dünyeviye: dünyaya ait geçim.
mazhar: nail olma, erişme.
mecbur: bir işi yapmak zorunda kalmış.
memnu: menedilmiş, yasaklanmış.
minnet: insanın yapılan bir iyilik karşısında kendisini borçlu hissetmesi.
mübarek: feyizli, bereketli, hayırlı.
müftehirâne: gururla, iftihar ederek.
müstahak: hak etmiş, lâyık.
mütebaki: geri kalan kısım.
ne çare: çaresiz.
nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, hayırlı işlerden alıkoyan güç.

icbarıyla kabul etmeye mecbur oldum ve o parayı da manen millete iade ettik), hem maişet-i dünyeviye için minnet altına girmemek, bütün ömrümde bir düstur-u hayatımdır. Ehl-i memleketim ve başka yerlerde beni tanıyanlar bunu biliyorlar. Bu beş seneki nefyimde, çok dostlar bana hediyelerini kabul ettirmek için çok çalıştılar; kabul etmedim.

“Öyle ise, nasıl idare edersin?” denilse, derim:

Bereket ve ikram-ı İlâhî ile yaşıyorum. Nefsim çendan her hakarete, her ihanete müstahak ise de, fakat Kur’ân hizmetinin kerameti olarak, erzak hususunda ikram-ı İlâhî olan berekete mazhar oluyorum. ¹ **وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ**

sırrıyla, Cenab-ı Hakkın bana ettiği ihsanatı yâd edip, bir şükr-ü manevî nev’inde birkaç numunesini söyleyeceğim. Bir şükr-ü manevî olmakla beraber, korkuyorum ki, bir riya ve gururu ihsas ederek o mübarek bereket kesilsin. Çünkü müftehirâne gizli bereketi izhar etmek, kesilmesine sebep olur. Fakat, ne çare, söylemeye mecbur oldum.

İşte birisi: Şu altı aydır otuz altı ekmekten ibaret bir kile buğday bana kâfi geldi; daha var, bitmemiş. Ne miktar kifayet **(HAŞİYE)** edecek, bilmiyorum.

İkincisi: Şu mübarek Ramazan’da, yalnız iki haneden bana yemek geldi; ikisi de beni hasta etti. Anladım ki, başkasının yemeğini yemekten memnuum. Mütebakisi, bütün Ramazan’da benim idareme bakan mübarek bir

HAŞİYE: Bir sene devam etti.

1. Rabbinin nimetini şükranla an. (Duha Suresi: 11.)

nefiy: sürgün etme.

nev: çeşit, tür.

nimet: lütuf, ihsan, insana

faydalı olan her şey.

numune: örnek, misal.

Rab: besleyen, yetiştiren,

verdiği nimetlerle mahlûkatı

terbiye eden Allah.

Ramazan: oruç ayı.

riya: gösteriş.

şükran: teşekkür etme, minnettarlık.

şükr-ü manevî: manevî şükür.

yâd: anma.

hanenin ve sadık bir arkadaşım olan o hane sahibi Abdullah Çavuşun ihbarı ve şahadetiyle, üç ekmek, bir kıy-ye pirinç bana kâfi gelmiştir. Hatta o pirinç, on beş gün Ramazan'dan sonra bitmiştir.

Üçüncüsü: Dağda, üç ay, bana ve misafirlerime bir kıy-ye tereyağı, her gün ekmekle beraber yemek şartıyla, kâfi geldi. Hatta Süleyman isminde mübarek bir misafirim vardı. Benim ekmeğim de ve onun ekmeği de bitiyordu. Çarşamba günü idi. Dedim ona:

“Git, ekmek getir.” İki saat, her tarafımızda kimse yok ki, oradan ekmek alınsın.

“Cuma gecesi senin yanında bu dağda beraber dua etmek arzu ediyorum” dedi.

Ben de dedim: “¹ تَوَكَّلْنَا عَلَى اللَّهِ ; kal.”

Sonra hiç münasebeti olmadığı hâlde ve bir bahane yokken, ikimiz yürüye yürüye bir dağın tepesine çıktık. İbrikte bir parça su vardı. Bir parça şeker ile çayımız vardı. Dedim:

“Kardeşim, bir parça çay yap.”

O ona başladı; ben de derin bir dereye bakar bir katran ağacı altında oturdum. Müteessifâne şöyle düşündüm ki: “Küflenmiş bir parça ekmeğimiz var; bu akşam ancak ikimize yeter. İki gün nasıl yapacağız ve bu safi kalp adama ne diyeceğim?” diye düşünmede iken, birden bire başım çevrilir gibi başımı çevirdim. Gördüm ki, koca bir ekmek, katran ağacının üstünde, dalları içinde bize bakıyor.

1. Allah'a tevekkül ettik. (Hûd Suresi: 56'dan muktebes.)

arzu: istek, heves.

bahane: sebep.

hane: ev.

ibrik: su testisi, kabı.

ihbar: haber verme, bildirme.

kâfi: yeterli, yeter.

kıyye: okka, 1283 grama kar-sılık gelen ağırlık ölçüsü.

mübarek: feyizli, bereketli, hayırlı.

münasebet: yer, alâka.

müteessifâne: eseflenerek, üzülenek.

Ramazan: oruç ayı.

sadık: dostluğu ve bağlılığı iç-

ten olan, doğru.

safi: saf, temiz.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

tevekkül: Allah'a dayanma ve güvenme gücünün yetmediği yerde Allah'tan bekleme.

Dedim: “Süleyman, müjde! Cenab-ı Hak bize rızık verdi.”

O ekmeği aldık; bakıyoruz ki, kuşlar ve hayvanat-ı vahşiye, hiçbiri ilişmemiş. Yirmi otuz gündür hiçbir insan o tepeye çıkmamıştı. O ekmek ikimize iki gün kâfi geldi. Biz yerken, bitmek üzere iken, dört sene sadık bir sıddıkım olan müstakim Süleyman, ekmekle aşağıdan çıkageldi.

Dördüncüsü: Şu üstümdeki sakoyu, yedi sene evvel eski olarak almıştım. Beş senedir elbise, çamaşır, pabuç, çorap için dört buçuk lira ile idare ettim. Bereket, iktisat ve rahmet-i İlâhiye bana kâfi geldi.

İşte, şu numuneler gibi çok şeyler var ve bereket-i İlâhiyenin çok cihetleri var. Bu köy halkı çoğunu bilirler. Fakat sakın bunları fahir için zikrediyorum zannetmeyiniz; belki mecbur oldum. Hem benim için iyiliğe bir medar olduğunu düşünmeyiniz. Bu bereketler, ya yanıma gelen halis dostlarıma ihsandır; veya hizmet-i Kur’âniyye bir ikramdır; veya iktisadın bereketli bir menfaatidir; veyahut “Yâ Rahîm, yâ Rahîm” ile zikreden ve yanımda bulunan dört kedinin rızıklarıdır ki, bereket suretinde gelir, ben de ondan istifade ederim. Evet, hazin mırmırlarını dikkatle dinlesen, “Yâ Rahîm, yâ Rahîm” çıktıklarını anlarsın.

Kedi bahsi geldi, tavuğu hatıra getirdi. Bir tavuğum var. Şu kışta yumurta makinesi gibi, pek az fasıla ile her gün rahmet hazinesinden bana bir yumurta getiriyordu.

bahis: konu.

bereket: Allah’tan gelen bolluk.

bereket-i İlâhiye: Allah’tan gelen ihsan, bolluk.

Cenab-ı Hak: Allah, Hakın ta kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah.

cihet: yön.

evvel: önce.

fahir: övünme.

fasıla: aralık, ara.

halis: temiz, samimî.

hatır: zihin.

hayvanat-ı vahşiye: vahşi olan

hayvanlar.

hazin: hüznünü.

hazine: zengin ve değerli kaynak.

hizmet-i Kur’âniyye: Kur’ân hizmeti.

idare: tutum, yerinde harcaması.

ihsan: ikram etme, lütuf, bağış.

ikram: bağış, ihsan.

iktisat: tutumluluk, tasarruf.

istifade: faydalanma.

kâfi: yeterli, yeter.

mecbur: bir işi yapmak zorunda kalmış.

medar: vesile, sebep.

menfaat: fayda, yarar.

müjde: sevindirici haber.

müstakim: istikametli, doğru.

numune: örnek, misal.

pabuç: ökçesiz ayakkabı.

Rahîm: sonsuz merhamet sahibi olan Allah.

rahmet: Allah’ın kullarını esirgemesi, onlara maddî ve manevî nimetler vermesi.

rahmet-i İlâhiye: Allah’ın

sonsuz rahmeti, İlâhî rahmet.

rızık: yiyecek, içecek şey.

sadık: dostluğu ve bağlılığı içten olan, doğru.

sako: üste giyilen erkek elbisesi, pardösü, palto.

sıddık: çok doğru, çok bağlı.

suret: biçim, tarz.

zannetme: sanma.

zikir: Allah’ı anma.

zikretmek: söylemek, anmak.

Hem bir gün iki yumurta getirdi; ben de hayrette kaldım. Dostlarımdan sordum, “Böyle olur mu?” dedim. Dediler: “Belki bir ihsan-ı İlâhîdir.” Hem şu tavuğun yazın çıkar-
dığı küçük bir yavrusu vardı. Ramazan-ı Şerif’in başında yumurtaya başladı, ta kırk gün devam etti. Hem küçük, hem kışta, hem Ramazan’da bu mübarek hâli bir ikram-ı Rabbanî olduğuna, ne benim ve ne de bana hizmet edenlerin şüphemiz kalmadı. Hem ne vakit annesi kesti, hemen o başladı, beni yumurtasız bırakmadı.

İkinci vehimli sual: Ehl-i dünya diyorlar ki: “Sana nasıl emniyet edeceğiz ki, sen dünyamıza karışmayacak-sın? Seni serbest bıraksak, belki dünyamıza karışsın. Hem nasıl bileceğiz ki, sen kurnazlık yapmıyorsun? Ken-dini târik-i dünya gösterip, halkın malını zahiren almaz, gizli alır bir kurnazlık olmadığını nasıl bileceğiz?”

Elcevap: Yirmi sene evvelki Divan-ı Harb-i Örfide ve Hürriyetten daha evvel zamanda çoklara malûm hâl ve vaziyetim ve İki Mekteb-i Musibetin Şahadetnamesi na-mında o zaman Divan-ı Harpteki müdafaatım kat’î gös-terir ki, değil kurnazlık, belki edna bir hileye tenezzül et-
mez bir tarzda hayat geçirmişim. Eğer hile olsaydı, bu beş sene zarfında sizlere temellukkârâne bir müracaat edilecekti. Hileli adam kendini sevdire, kendini çekmez; iğfal ve aldatmaya daima çalışır. Hâlbuki, bana karşı en mühim hücumlara ve tenkitlere mukabil, tezellüle tenez-zül etmedim. ¹ **تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ** deyip, ehl-i dünyaya ar-
kamı çevirdim.

1. Allah’a tevekkül ettim. (Hûd Suresi: 56.)

Divan-ı Harp: askeri mahke-me.

Divan-ı Harb-i Örfi: İttihat ve Terakki hükümeti zamanında kurulan ve oldukça sert ka-rarlar alan sıkıyönetim mah-kemesi.

edna: en basit, en küçük.

ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünmeyen.

emniyet: eminlik, güvenlik, güvenme.

evvel: önce.

evvelki: önceki.

hâlbuki: oysa ki.

hücum: saldırı.

hürriyet: 1908 de II. Meşru-tetin ilânı ile birlikte gerçek-leşen yeni sistemin halk ara-sındaki adı.

iğfal: yanıltma, aldatma, kan-

dırma.

ihsan-ı İlâhî: Allah’ın ihsanı, ikramı, bağışı.

ikram-ı Rabbanî: Rabbimiz’in ikramı, ihsanı, bağışı.

kat’î: kesin.

malûm: bilinen, belli.

mukabil: karşılık, karşı.

mübarek: feyizli, bereketli, hayırlı.

müdafaat: savunmalar.

mühim: önemli.

müracaat: başvurma, başvuru.

Ramazan: oruç ayı.

Ramazan-ı Şerif: mübarek şeref-li Ramazan ayı.

sual: soru.

târik-i dünya: dünyayı terk eden.

temellukkârâne: dalkavukluk yaparak, yaltaklanarak.

tenezzül: inme, düşme, alçalma.

tenkit: eleştiri.

tevekkül: Allah’a dayanma ve güvenme, gücünün yetmediği yerde Allah’tan bekleme.

tezellül: alçalma, kendini küçük düşünme.

vaziyet: durum.

vehim: yanlış ve esassız düşünce, kuruntu, kuşku.

zahiren: görünüşte.

zarfında: süresinde, içinde.

Hem de ahireti bilen ve dünyanın hakikatini keşfeden, akli varsa pişman olmaz, yeniden dünyaya dönüp uğraşmaz. Elli seneden sonra, alâkasız, tek başıyla bir adam, hayat-ı ebediyesini dünyanın bir iki sene gevezeliğine, şarlatanlığına feda etmez. Feda etse kurnaz olmaz, belki ebleh bir divane olur. Ebleh bir divanenin elinden ne gelir ki onun ile uğraşsın?

Amma zahiren tarik-ı dünya bâtinen talib-i dünya şüphesi ise: ¹ وَمَا أُبْرِئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ ¹ sırınca, ben nefsimi tebrîe etmiyorum. Nefsim her fenalığı ister. Fakat şu fânî dünyada, şu muvakkat misafirhanede, ihtiyarlık zamanında, kısa bir ömürde, az bir lezzet için, ebedî, daimî hayatını ve saadet-i ebediyesini berbat etmek, ehl-i aklın kârı değil. Ehl-i aklın ve zîşuurun kârı olmadığından, nefis-i emmarem ister istemez akla tâbi olmuştur.

Üçüncü vehimli sual: Ehl-i dünya diyorlar ki: “Sen bizi sever misin? Beğeniyor musun? Eğer seversen, neden bize küsüp karışmıyorsun? Eğer beğenmiyorsan, bize muarızsın; biz muarızlarımızı ezeriz.”

Elcevap: Ben değil sizi, belki dünyanızı sevseydim, dünyadan çekilmezdim. Ne sizi ve ne de dünyanızı beğenmiyorum. Fakat karışmıyorum. Çünkü, ben başka maksattayım; başka noktalar benim kalbimi doldurmuş, başka şeyleri düşünmeye kalbimde yer bırakmamış. Sizin vazifeniz ele bakmaktır, kalbe bakmak değil. Çünkü idarenizi, asayişinizi istiyorsunuz. El karışmadığı vakit, ne hakkınız var ki, hiç lâıyk olmadığınız hâlde “Kalp de bizi sevsin” demeye?

ahiret: kıyametten sonra kurulacak olan âlem, öteki dünya.

alâka: ilgi.

asayiş: huzur, emniyet, düzen, güvenlik.

bâtinen: iç yüzünde.

divane: deli.

ebedi: sonsuz, sürekli.

ebleh: pek akılsız, ahmak.

ehl-i akıl: akıl sahipleri.

ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünmeyen.

fânî: ölümlü, geçici.

feda: gözden çıkarma, uğruna verme.

fenalık: kötülük.

hakikat: gerçek, mahiyet, esas, asıl.

1. Ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü nefis daima kötülüğe sevk eder. (Yusuf Suresi: 53.)

hayat-ı ebediye: ebedî ve

sonsuz hayat.

idare: yönetim, yürütme.

keşfetme: bulma, meydana çıkarma.

lâyık: yakışır, uygun.

maksat: gaye, amaç.

misafirhane: geçici bekleme ve konaklama yeri.

muarız: karşı çıkan, muhalif.

muvakkat: geçici.

nefis: kötü vasıfları, nitelikleri

kendisinde toplayan, kötülü-

ğe sevk eden hayırlı işlerden alıkoyan güç.

nefs-i emmare: insanı daima kötülüğe, yasak zevk ve isteklere teşvik eden güç, nefis.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

sevk: sürme.

sual: soru.

şarlatan: yalancı, hayâsız, al-

datıcı.

tâbi: uyan, itaat eden.

talib-i dünya: dünyayı isteyen.

tarik-i dünya: dünyayı terk eden.

tebrîe: temize çıkarma.

vazife: görev, iş.

vehim: yanlış ve esassız düşünce, kuşku, kuruntu.

zahiren: görünüşte.

zîşuur: şuur sahibi, şuurlu, bilinçli.

Kalbe karışsanız: Evet, ben nasıl bu kış içinde baharı temenni ediyorum ve arzu ediyorum; fakat irade edemiyorum, getirmeye teşebbüs edemiyorum. Öyle de, hâl-i âlemin salâhını temenni ediyorum, dua ediyorum ve ehl-i dünyanın ıslahını arzu ediyorum. Fakat irade edemiyorum; çünkü elimden gelmiyor. Bilfiil teşebbüs edemiyorum; çünkü ne vazifemdir, ne de iktidarım var.

Dördüncü şüpheli sual: Ehl-i dünya diyorlar ki: “O kadar belâlar gördük ki, kimseye emniyetimiz kalmadı. Sana nasıl emin olabiliriz ki, fırsat senin eline geçse, arzu ettiğin gibi karışmazsın?”

Elcevap: Evvelki noktalar size emniyet vermekle beraber, memleketimde, talebe ve akrabam içinde, beni dinleyenlerin ortasında, heyecanlı hâdiseler içinde dünyanı karışmadığım hâlde, diyar-ı gurbette ve yalnız, tek başıyla, garip, zayıf, âciz, bütün kuvvetiyle ahirete müteveccih, ihtilâttan, muhabereden kesilmiş, iman ve ahiret münasebetiyle uzaktan uzağa yalnız bazı ehl-i ahireti dost bulan ve başka herkese yabanî ve herkes de ona yabanî nazarıyla bakan bir insan, semeresiz, tehlikeli dünyanı karışsa, muzaaf bir divane olmak gerektir.

BEŞİNCİ NOKTA

Beş küçük meseleye dairdir.

Birincisi

Ehl-i dünya bana diyorlar ki: “Bizim usul-ü medeniyetimizi, tarz-ı hayatımızı ve suret-i telebbüsümüzü ne için sen kendine tatbik etmiyorsun? Demek bize muarızsın?”

âciz: güçsüz.

ahiret: kıyametten sonra kurulacak olan âlem, öteki dünya.

arzu: istek, heves.

belâ: musibet, sıkıntı.

bilfiil: kendi çalışması ile, fiilen, uygulamada.

dair: alâkalı, ait, ilgili.

divane: deli.

diyar-ı gurbet: gurbet diyarı, yurdu.

ehl-i ahiret: ahiretini düşünen, ahiretini esas tutan.

ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünmeyen.

emin olma: güvenme.

emniyet: emin, güven.

evvel: önce.

garip: gurbette kendi memleketinin dışında bulunan.

hâdis: olay.

hâl-i âlem: dünyanın vaziyeti, durumu.

ıslah: iyileştirme, düzeltme.

ihtilât: karışıp görüşme, insanlarla bir arada bulunma.

iktidar: güç yetme.

iman: inanmak, itikat.

irade: dileme, seçme, karar yerine getirme gücü.

memleket: vatan.

mesele: ehemmiyetli iş, konu.

muarız: karşı çıkan, muhalif.

muhabere: haberleşme.

muzaaf: kat kat, katmerli.

münasebet: alâka, bağlantı, ilişki.

müteveccih: yönelen.

nazar: bakış, göz.

salâh: düzelme, iyileşme.

semere: netice, meyve.

sual: soru.

suret-i telebbüs: giyinme tarzı.

şüph: kuşku.

talebe: öğrenci.

tarz-ı hayat: hayat tarzı.

tatbik: uygulama.

temenni: bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme.

teşebbüs: harekete geçme, girişme, girişim.

usul-ü medeniyet: medeniyetin usulü, yöntemi, prensibi.

vazife: görev, iş.

zaif: zayıf.

Ben de derim: Hey Efendiler! Ne hakla bana usul-ü medeniyetinizi teklif ediyorsunuz? Hâlbuki siz, beni hukuk-u medeniyetten ıskat etmiş gibi, haksız olarak beş sene bir köyde muhabereden ve ihtilâttan memnu bir tarzda ikamet ettirdiniz. Her menfiyi şehirlerde dost ve akrabasıyla beraber bıraktınız ve sonra vesika verdiğiniz hâlde, sebepsiz beni tecrit edip, bir iki tane müstesna, hiçbir hemşehri ile görüştürmediniz. Demek beni efrad-ı milletten ve raiyetten saymıyorsunuz. Nasıl kanun-u medeniyetinizin bana tatbikini teklif ediyorsunuz? Dünyayı bana zindan ettiniz. Zindanda olan bir adama böyle şeyler teklif edilmez. Siz bana dünya kapısını kapadınız. Ben de ahiret kapısını çaldım; rahmet-i İlâhiye açtı. Ahiret kapısında bulunan bir adama, dünyanın karma karışık usul ve âdâtı ona nasıl teklif edilir? Ne vakit beni serbest bırakıp, memleketime iade edip hukukumu verdiniz; o vakit usulünüzün tatbikini isteyebilirsiniz.

İkinci Mesele

Ehl-i dünya diyorlar ki: “Bize ahkâm-ı diniyeyi ve hakaik-ı İslâmiyeyi talim edecek resmî bir dairemiz var. Sen ne salâhiyetle neşriyat-ı diniye yapıyorsun? Sen madem nefye mahkûmsun; bu işlere karışmaya hakkın yok.”

Elcevap: Hak ve hakikat inhisar altına alınmaz. İman ve Kur’ân nasıl inhisar altına alınabilir? Siz dünyanın usulünü, kanununu inhisar altına alabilirsiniz. Fakat hakaik-ı imaniye ve esasat-ı Kur’âniye, resmî bir şekilde ve ücret mukabilinde, dünya muamelâtı suretine sokulmaz. Belki bir mevhibe-i İlâhiye olan o esrar, halis bir

âdât: âdetler, görenekler, alışkanlıklar.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

ahkâm-ı diniye: dine ait hükümler, esaslar.

efrad-ı millet: milletin fertleri, vatandaşlar.

ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünmeyen.

esasat-ı Kur’âniye: Kur’ân esasları.

esrar: sırlar.

hak: doğru

hakaik-ı imaniye: iman hakikatleri.

hakaik-ı İslâmiye: İslâmiyetin hakikatleri, gerçekleri.

hakikat: gerçek, doğru.

hâlbuki: oysa ki.

halis: temiz, samimi, içten.

hemşehri: aynı şehirden olan.

hukuk-u medeniyet: medenî haklar, temel hak ve hürriyetler.

ıskat: düşürme.

iade: geri gönderme.

ihtilât: karışıp görüşme, insanlarla bir arada bulunma.

ikamet: oturma, bir yerde kalma.

iman: inanmak, itikat.

inhisar altına almak: yalnız bir şeye ait kılmak, tekeline almak.

inhisar: tekel, yalnız bir şeye ait kılma.

kanun-u medeniyet: medeniyet kanunu, kuralı.

Kur’ân: Allah tarafından vahiy

ylaıyla Hz. Muhammed’e indirilmiş, semavî kitapların sonuncusu.

mahkûm: hükümlü.

memleket: vatan.

memnu: yasaklanmış.

menfi: sürgün edilmiş.

mesele: ehemmiyetli iş, konu.

mevhibe-i İlâhiye: Cenab-ı Hakkın ihsan ve hediyesi.

muamelât: muameleler, işlemler, davranışlar.

muhabere: haberleşme.

mukabil: karşılık.

müstesna: hariç, dışında.

nefiy: sürgün, bir yerde ikamete mecbur etme.

neşriyat-ı diniye: dinî yayıncılık.

rahmet-i İlâhiye: Allah’ın sonsuz rahmeti.

raiye: halk, vatandaşlar.

resmî: devlet adına olan.

salâhiyet: yetki.

suret: biçim, şekil.

talim: öğretme, yetiştirme.

tarz: şekil, biçim.

tatbik: uygulama.

tecrit: yalnız başına bırakma, soyutlama.

teklif: birinden eziyetli, zahmetli fakat diğeri hakkında yararlı bir iş isteme; yapılmasını ve kabulünü isteme.

usul: esaslar, yöntem, metot, kural.

usul-ü medeniyet: medeniyetin usulü, yöntemi, prensibi.

vesika: belge, izin kâğıdı.

zindan: hapishane.

niyetle ve dünyadan ve huzuzat-ı nefsanîyeden tecerrüt etmek vesilesiyle o feyizler gelebilir.

Hem de sizin o resmî daireniz dahi, memlekette iken beni vaiz kabul etti, tayin etti. Ben o vaizliği kabul ettim, fakat maaşını terk ettim. Elimde vesikam var. Vaizlik, imamlik vesikasıyla her yerde amel edebilirim. Çünkü benim nefyim haksız olmuştur. Hem menfiler madem iade edildi; eski vesikalarımın hükmü bâkîdir.

Saniyen: Yazdığım hakaik-ı imaniyeyi doğrudan doğruya nefsim'e hitap etmişim. Herkesi davet etmiyorum; belki ruhları muhtaç ve kalpleri yaralı olanlar, o edviye-i Kur'âniyeyi arayıp buluyorlar. Yalnız, medar-ı maişetimi için, yeni huruf çıkmadan evvel, haşre dair bir risalemi tabettirdim. Bunu da, bana karşı insafsız eski vali, o risaleyi tetkik edip, tenkit edecek bir cihet bulamadığı için ilîşemedi.

Üçüncü Mesele

Benim bazı dostlarım, ehl-i dünya bana şüpheli baktıkları için, ehl-i dünyaya hoş görünmek için benden zahirî teberri ediyorlar, belki tenkit ediyorlar. Hâlbuki, kurnaz ehl-i dünya, bunların teberrisini ve bana karşı içti- naplarını, o ehl-i dünyaya sadakate değil, belki bir nevi riyaya, vicdansızlığa hamledip, o dostlarıma karşı fena nazarla bakıyorlar.

Ben de derim: Ey ahiret dostlarım! Benim Kur'an'a hizmetkârlığımdan teberri edip kaçmayınız. Çünkü, inşaallah, benden size zarar gelmez. Eğer faraza musibet

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
amel etmek: çalışmak, iş görmek.
bâki: ebedî, sürekli, kalıcı.
cihet: yön.
dair: alâkalı, ilgili.
davet: çağırma.
edviye-i Kur'âniye: Kur'an'ın devaları, ilâcları.
ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünmeyen.

faraza: farz edilsin, varsayıl-sın.
fena: kötü.
feyiz: bereket, bolluk.
hakaik-ı imaniye: iman hakikatleri.
hâlbuki: oysa ki.
hamletme: yüklenme, yor- rumlama.
haşir: Allah'ın, ölüleri diriltip mahşere çıkarması, dirilme, ikinci diriliş.
hitap: söz söyleme, konuş- ma.

hizmetkâr: hizmetçi.
huruf: harfler.
huzuzat-ı nefsanîye: nefsin hoşuna giden zevk ve hazlar.
hüküm: yürürlük.
iade: geri verme.
içtinap: çekinme, kaçınma.
ilîşmek: müdahale etmek, karışmak.
imam: Müslüman cemaate namaz kıldıran kişi.
insafsız: merhametsiz.
inşaallah: Allah'ın izniyle.
kurnaz: açığöz, uyanık, baş-

kalarını kandırabilen kimse.
medar-ı maişet: geçim kaynağı.
memleket: vatan.
menfi: sürgün edilmiş.
mesele: ehemmiyetli iş, konu.
muhtaç: ihtiyacı olan.
musibet: felâket, belâ.
nazar: bakış, göz.
nefis: kişinin kendisi.
nefiy: sürgün, bir yerde ikamete mecbur bırakılma.
nevi: çeşit, tür.
niyet: kalbin bir şeye karar ver- mesi.
resmî daire: devlet dairesi, kamu kuruluşu.
risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.
riya: iki yüzlülük.
sadakat: içten bağlılık.
saniyen: ikinci olarak.
tab: basma.
tayin: görevlendirme.
teberri: uzaklaşma.
tecerrüt: soyutlanma, sıyrılma.
tenkit: eleştiri; eleştirme.
tetkik: inceleme, araştırma.
vaiz: dinî meseleler üzerinde öğüt vererek irşat eden ibadet yerlerinde dinin emir ve yasakla- rını anlatarak nasihat eden.
vesika: belge.
vesile: vasıta, sebep.
vicdan: insanın içindeki iyiyi kö- tüden ayırabilen manevî bir his.
zahiren: görünüşte.

gelse veya bana zulmedilse, siz benden teberri ile kurtulamazsınız. O hâl ile, musibete ve tokada daha ziyade istihkak kesb edersiniz. Hem ne var ki evhama düşüyorsunuz?

Dördüncü Mesele

Şu nefiy zamanında görüyorum ki, hodfûrûş ve siyaset bataklığına düşmüş bazı insanlar, bana tarafgirâne, rakîbâne bir nazarla bakıyorlar. Güya ben de onlar gibi dünya cereyanlarıyla alâkadamım!

Hey, efendiler! Ben imanın cereyanındayım. Karşımda imansızlık cereyanı var. Başka cereyanlarla alâkam yok. O adamlardan ücret mukabilinde iş görenler, belki kendini bir derece mazur görüyor. Fakat ücretsiz, hamiyet namına bana karşı tarafgirâne, rakîbâne vaziyet almak ve ilişmek ve eziyet etmek, gayet fena bir hatadır. Çünkü, sabıkan ispat edildiği gibi, siyaset-i dünya ile hiç alâkadar değilim. Yalnız, bütün vaktimi ve hayatımı hakaik-ı imaniye ve Kur'âniyeye hasr ve vakfetmişim. Madem böyledir; bana eziyet verip rakîbâne ilişen adam düşünsün ki, o muamelesi zındıka ve imansızlık namına imana ilişmek hükmüne geçer.

Beşinci Mesele

Dünya madem fânîdir. Hem madem ömür kısadır. Hem madem gayet lüzumlu vazifeler çoktur. Hem madem hayat-ı ebediye burada kazanılacaktır. Hem madem dünya sahipsiz değil. Hem madem şu misafirhane-i dünyanın gayet Hakîm ve Kerîm bir Müdebberi var.

alâka: ilişki, bağ.

alâkadar: alâkalı, ilgili.

cereyan: akım, hareket.

efendi: saygın, muhterem.

evham: vehimler, zanlar, kuruntular.

eziyet: büyük sıkıntı.

fânî: geçici, ölümlü.

fena: kötü.

gayet: son derece, çok.

güya: sözde.

hakaik-ı imaniye ve Kur'âniye: iman hakikatleri.

Hakîm: her şeyi bir maksatla, bir amaca yönelik hikmetle yapan Allah.

hamiyet: din, vatan, gibi mukaddes değerleri ve kendi aile ve yakınlarını koruma duygusu ve gayreti.

hasr: bir şeye ait kılma.

hayat-ı ebediye: ebedî ve sonsuz hayat.

hey: ey.

hodfûrûş: kendini beğenen.

hükmüne: yerine, değerine.

ilişmek: müdahale etmek, karışmak.

iman: inanmak, itikat.

imansızlık: dinsizlik.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

istihkak: hak etme.

Kerîm: ikram ve ihsanı bol olan Allah.

kesb: kazanma.

lüzumlu: gerekli.

mazur: özürülü, mazeretli.

mesele: ehemmiyetli iş, konu.

misafirhane-i dünya: dünya misafirhanesi.

muamele: davranış.

mukabil: karşılık.

musibet: felâket, belâ.

Müdebber: her şeyi önceden ayarlayan idare eden, çekip çeviren Allah.

nazar: bakış, göz.

nefiy: sürgün, bir yerde ikamete mecbur edilme.

rakîbâne: rakipçe, rekabet edercesine.

sabıkan: bundan önce, daha

önceden.

siyaset: politika, devleti idare etme sanatı.

siyaset-i dünya: dünya siyaseti.

tarafgirâne: taraf tutarcasına.

teberri: uzaklaşma.

vakfetmek: bağışlamak.

vazife: görev, iş.

vaziyet: durum.

zındıka: dinsizlik.

ziyade: fazla, çok.

zulüm: haksızlık, eziyet.

Hem madem ne iyilik ve ne fenalık cezasız kalmayacaktır. Hem madem ¹ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا¹ sırınca tek-
lif-i mâlâyutak yoktur. Hem madem zararsız yol, zararlı yola müreccaktır. Hem madem dünyevî dostlar ve rütbe-
ler kabir kapısına kadardır. Elbette, en bahtiyar odur ki, dünya için ahireti unutmazın, ahiretini dünyaya feda et-
mesin, hayat-ı ebediyesini hayat-ı dünyevîye için bozma-
sın, malâyani şeylerle ömrünü telef etmesin, kendini mi-
safir telâkki edip misafirhane sahibinin emirlerine göre hareket etsin, selâmetle kabir kapısını açıp saadet-i ebe-
diyeye girsin. (HAŞİYE)

HAŞİYE: Bu *madem*'ler içindir ki, şahsıma karşı olan zulümlere, sıkıntı-
lara aldırıyorum ve ehemmiyet vermiyorum. “Meraka değmiyor” diyo-
rum ve dünyaya karışmıyorum.

1. Allah bir kimseye gücünün yettiğinden başka sorumluluk yüklemez. (Bakara Suresi: 286.)

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
bahtiyar: bahtlı, mes'ut, tâ-
li'li.
dünyevî: dünya ile ilgili, dün-
yadaki.
ehemmiyet: önem.
elbette: şüphesiz, her hâlde.
feda: gözden çıkarma, uğru-
na verme.

fenalık: kötülük.
haşiye: dipnot, açıklayıcı yazı.
hayat-ı dünyevîye: dünya hayatı.
hayat-ı ebediye: ebedî ve sonsuz hayat.
kabir: mezar.
malâyani: manasız, boş şey.
misafir: konuk.
misafirhane: misafirlerin kal-
dığı ev.

müreccah: tercih edilen.
rütbe: mertebe.
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.
selâmet: salimlik, güven, esenlik.
tekelif-i mâlâyutak: kişinin yapamayacağı, gücünün yet-
meyeceği bir şeyi ona tekelif etme, yükleme.
telâkki: kabul etme.

telef: yok etme, harcama.
zulüm: haksızlık, eziyet, kötülük.

* On Altıncı Mektubun Zeyli, Barla'da 1931'de Türkçe olarak telif edilmiştir.

On Altıncı Mektubun Zeyli

بِسْمِهِ ۞ ¹وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ²

Ehl-i dünya, sebepsiz, benim gibi âciz, garip bir adamdan tevehhüm edip, binler adam kuvvetinde tahayyül ederek beni çok kayıtlar altına almışlar. Barla'nın bir mahallesi olan Bedre'de ve Barla'nın bir dağında bir iki gece kalmaklığıma müsaade etmemişler. İştittim ki, diyorlar: "Said elli bin nefer kuvvetindedir; onun için serbest bırakmıyoruz."

Ben de derim ki: Ey bedbaht ehl-i dünya! Bütün kuvvetinizle dünyaya çalıştığınız hâlde, neden dünyanın işini dahi bilmiyorsunuz, divane gibi hükmediyorsunuz? Eğer korkunuz şahısmıdan ise, elli bin nefer değil, belki bir nefer elli defa benden ziyade işler görebilir. Yani, odamın kapısında durup, bana "Çıkmayacaksın" diyebilir.

Eğer korkunuz mesleğimden ve Kur'an'a ait dellâllı-ğımdan ve kuvve-i maneviye-i imaniyeden ise, elli bin nefer değil, yanlırsınız, meslek itibarıyla elli milyon kuvvetindeyim, haberiniz olsun! Çünkü, Kur'an-ı Hakîm'in kuvvetiyle, sizin dinsizleriniz dahil olduğu hâlde bütün Avrupa'ya meydan okuyorum. Bütün neşrettiğim envar-ı imaniye ile, onların fûnun-u müspete ve tabiat dedikleri

1. Allah'ın adıyla.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi:

âciz: güçsüz.
bedbaht: bahtsız, zavallı.
dellâl: ilân edici, hakka davet eden.
divane: deli.
ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünme-

yen.
envar-ı imaniye: iman nurları.
fûnun-u müspet: pozitif ilimler, ispata dayalı fen ilimleri; maddî ilimler.
garip: zavallı.
hükmetmek: karar vermek.
itibarıyla: yönüyle, değeriyle.
kuvve-i maneviye-i imani-

ye: imandan kaynaklanan manevî kuvvet.
meslek: tutulan yol, gidiş, usul.
müsaade: izin.
nefer: asker, er; fert, kişi.
neşir: dağıtma, yayma.
tabiat: Allah'ın kâinata koyduğu kâinatın düzenini devam ettiren tüm kanunlar.

tahayyül: hayal etme.
tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksanı sıfatlardan uzak tutma.
tevehhüm: vehimlenme, kuruntuya kapılma, gerçekte olmayanı var kabul etme.
zeyil: ek, ilâve.
ziyade: fazla.

muhkem kal'alarını zirüzeber etmişim. Onların en büyük dinsiz feylesoflarını hayvandan aşağı düşürmüşüm. Dinsizleriniz dahi içinde bulunan bütün Avrupa toplansa, Allah'ın tevfiikiyle, beni o mesleğimin bir meselesinden geri çeviremezler, inşaallah mağlûp edemezler.

Madem böyledir; ben sizin dünyanıza karışmıyorum, siz de benim ahiretime karışmayınız. Karışsanız da beyhudedir.

*Takdir-i Hudâ, kuvve-i bâzû ile dönmez,
Bir şem'a ki, Mevlâ yaka, üflemekle sönmez!*

Benim hakkımda, müstesna bir surette, pek ziyade ehl-i dünya tevehhüm edip, âdeta korkuyorlar. Bende bulunmayan ve bulunsa dahi siyasî bir kusur teşkil etmeyen ve ittihama medar olmayan şeyhlik, büyüklük, hanedan, aşiret sahibi, nüfuzlu, etbai çok, hemşehrileriyle görüşmek, dünya ahvalıyla alâkadar olmak, hatta siyasete girmek, hatta muhalif olmak gibi, bende bulunmayan emirleri tahayyül ederek evhama düşmüşler. Hatta hâpiste ve hariçteki, yani kendilerince kabil-i af olmayanların dahi aflarını müzakere ettikleri sırada, beni âdeta her şeyden menettirler.

Fena ve fânî bir adamın, güzel ve bâkî şöyle bir sözü var:

*Zulmün topu var, güllesi var, kal'ası varsa,
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.*

âdeta: sanki.
af: affedilme
ahiret: kıyametten sonra kurulacak olan âlem, öteki dünya.
ahval: hâller, durumlar.
alâkadar: ilgili, alâkalı.
aşiret: kabile.
bâkî: ebedî, sürekli, kalıcı, ölümsüz.
beyhude: boşuna, boşu boşuna.
ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti

düşünmeyen.
etbah: tâbi olanlar, uyanlar.
evham: vehimler, kuruntular, olmayan bir şeyi olur zannederek meraklanmalar.
fânî: ölümlü, geçici.
fena: kötü.
feylesof: filozof, felsefeci.
gülle: top mermisi.
hak: doğru, hakikat, gerçek.
hanedan: köklü ve büyük aile.
hariç: dış, dışarı.
hemşehri: aynı şehirden

olan.
inşaallah: Allah'ın izniyle.
ittiham: suç altında bulunma, suçlama, suçlu duruma düşürme.
kabil-i af: affedilebilir.
kal'a: kale.
kusur: özür, suç.
kuvve-i bâzû: pazu kuvveti, bilek gücü.
mağlûp etme: yenme, üstün gelme.
medar: sebep.
men: yasak etme, engelleme.

mesele: ehemmiyetli iş konu.
meslek: tutulan yol, gidiş, usul.
Mevlâ: Allah.
muhalif: uymayan, karşıt, zıt.
muhkem: sağlam.
müstesna: benzeri olmayan, kural dışı, sıra dışı.
müzakere: görüşme, karşılıklı fikir alışverişi.
nüfuz: sözü geçer olma, sözü dinlenme, etki, tesir.
siyaset: devlet idaresi, devletin işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili görüş ve anlayış; politika.
siyasî: siyasetle ilgili.
suret: biçim, şekil.
şem'a: mum.
şeyh: tarikat kurucusu, bir tari-katte en yüksek mertebeye ulaşmış kişi.
tahayyül: hayal etme.
takdir-i Hudâ: Allah'ın takdiri.
teşkil: meydana getirme, oluşturma.
tevehhüm: vehimlenme, kuruntuya kapılma, gerçekte var olmayı var kabul etme.
tevfik: yardım, başarılı kılma.
zirüzeber: paramparça, yerle bir.
ziyade: çok, fazla.
zulüm: haksızlık, adaletsizlik, eziyet.

Ben de derim:

*Ehl-i dünyanın hükmü var, şevketi var,
kuvveti varsa,
Kur'an'ın feyziyle, hadiminde de,
Şaşırmaz ilmi, susmaz sözü vardır,
Yanılmaz kalbi, sönmez nuru vardır.*

Çok dostlarla beraber, bana nezaret eden bir kumandan, mükerreren sual ettiler: “Neden vesika için müracaat etmiyorsun, istida vermiyorsun?”

Elcevap: Beş altı sebep için müracaat etmiyorum ve edemiyorum:

• *Birincisi:* Ben ehl-i dünyanın dünyasına karışmadım ki, onların mahkûmu olayım, onlara müracaat edeyim. Ben kader-i İlâhînin mahkûmuyum ve ona karşı kusurum var; ona müracaat ediyorum.

• *İkincisi:* Bu dünya çabuk tebeddül eder bir misafirhane olduğunu yakînen iman edip bildim; onun için, haki-kî vatan değil, her yer birdir. Madem vatanımda bâkî kal-mayacağım; beyhude ona karşı çabalamak, oraya git-mek bir şeye yaramıyor. Madem her yer misafirhanedir; eğer Misafirhane Sahibinin rahmeti yâr ise, herkes yâr-dır, her yer yarar. Eğer yâr değilse, her yer kalbe bârdır ve herkes düşmandır.

• *Üçüncüsü:* Müracaat kanun dairesinde olur. Hâlbuki bu altı senedir bana karşı muamele, keyfi ve fevkalka-nundur. Menfiler kanunuyla bana muamele edilmedi.

bâkî: ebedî, daimî.

bâr: yük, sıkıntı, zahmet.

beyhude: boşuna, boşu boşuna.

ehl-i dünya: sadece dünya haya-tı için yaşayan, ahireti düşünme-yen.

fevkalkanun: kanun üstü, kanun dışı, kanunun kabul etmediği.

feyiz: bereket, ilim, irfan, il-ham.

hadim: hizmetçi.

hakiki: gerçek.

hâlbuki: oysa ki.

hükûm: hâkimiyet, kuvvet, kudret.

iman: inanmak, itikat.

istida: dilekçe.

kader-i İlâhî: İlâhî kader.

kanun: yasa.

keyfi: kanun ve nizama uy-gun olmayarak, keyfe, arzu-ya, isteğe bağlı.

kumandan: komutan.

kusur: özür, suç.

kuvvet: güç, kudret.

mahkûm: hükümlü.

menfi: sürgün edilmiş.

misafirhane: geçici bekleme yeri.

muamele: davranma, davra-nış.

mükerreren: tekrarlar, defa-larla.

müracaat: başvurma, başvu-ru; Cenab-ı Hakkin takdir ve tayin etmesi.

nezaret: gözetme, gözetim altında tutma.

nur: aydınlık, ışıık.

rahmet: merhamet etme, şefkat gösterme.

sual: soru.

şevket: büyüklük, heybet, debdebe.

tebeddül: değişme, başkalaş-ma.

vesika: izin kâğıdı.

yakinen: kesin ve şüphesiz olarak.

yâr: dost, yardımcı.

Hukuk-u medeniyetten ve belki hukuk-u dünyeviyeden ıskat edilmiş bir tarzda bana baktılar. Bu fevkalkanun muamele edenlere kanun namına müracaat manasız olur.

• **Dördüncüsü:** Bu sene, buranın müdürü, benim namıma, Barla'nın bir mahallesi hükmünde olan Bedre karyesinde tebdil-i hava için birkaç gün kalmaya dair müracaat etti; müsaade etmediler. Böyle ehemmiyetsiz bir ihtiyacıma cevab-ı red verenlere nasıl müracaat edilir? Müracaat edilse, zillet içinde faydasız bir tezellül olur.

• **Beşincisi:** Haksızlığı hak iddia edenlere karşı hak dava etmek ve onlara müracaat etmek bir haksızlıktır, hakka karşı bir hürmetsizliktir. Ben bu haksızlığı ve hakka karşı hürmetsizliği irtikâp etmek istemem vesselâm.

• **Altıncı sebep:** Bana karşı ehl-i dünyanın verdikleri sıkıntı, siyaset için değil. Çünkü, onlar da bilirler ki, siyasete karışmıyorum, siyasetten kaçıyorum. Belki, bilerek veya bilmeyerek zındıka hesabına, benim dine merbutiyetimden beni tazip ediyorlar. Öyle ise, onlara müracaat etmek, dinden pişmanlık göstermek ve meslek-i zındıka-yı okşamak demektir.

Hem ben onlara müracaat ve dehalet ettikçe; âdil olan kader-i İlâhî, beni onların zalim eliyle tazip edecektir. Çünkü, onlar diyanete merbutiyetimden beni sıkıyorlar; kader ise, benim diyanette ve ihlâsta noksaniyetim var, ara sıra ehl-i dünyaya riyâkârlıklarımın için beni sıkıyor. Öyle ise, şimdilik şu sıkıntıdan kurtuluşum yok.

âdil: adaletli olan.
cevab-ı ret: ret cevabı.
dair: alâkalı, ilgili.
dava: iddia.
dehalet: sığınmak, yardım isteyiş.
diyanet: dini emirlere uyma, dindarlık.
ehemmiyetsiz: önemsiz.
ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünmeyen.
faide: fayda, yarar.
fevkalkanun: kanun üstü,

kanun dışı, kanunun kabul etmediği.
hak: doğru.
hukuk-u dünyeviye: dünyaya ait haklar, hukuklar.
hukuk-u medeniyet: medenî haklar, temel hak ve hürriyetler.
hükümünde: gibi, değerinde.
hürmet: saygı.
ıskat: düşürme.
iddia: bir fikri ısrarla savunma.
ihlâs: samimiyet, bir işi bir

ameli başka bir karşılık beklemeksizin sırf Allah rızası için yapma.
irtikâp: kötü iş yapma, işlemesi.
kader: İlâhî hüküm, Cenab-ı Hakkın takdir ve tayin etmesi.
kader-i İlâhî: İlâhî kader, Cenab-ı Hakkın takdir ve tayin etmesi.
kanun: yasa.
karye: köy.
mana: anlam.

merbutiyet: bağlılık.
meslek-i zındıka: dinsizlik, imansızlık mesleği.
muamele: davranma, davranış.
müracaat: başvurma, başvuru.
müsaade: izin.
noksaniyet: eksiklik, noksanlık.
riyakâr: gösteriş için davranan.
siyaset: devlet idaresi, devletin işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili görüş ve anlayış.
tazip: azap çekirtme, sıkıntı verme.
tebdil-i hava: hava değişimi.
tezellül: aşağılanma, alçalma, kendisini küçük düşünme.
vesselâm: işte o kadar.
zalim: zulmeden, haksızlık eden, acımasız ve haksız davranan.
zındıka: dinsizlik.
zillet: hor ve hakir görülmeye.

Eğer ehl-i dünyaya müracaat etsem, kader der: “Ey riya-kâr, bu müracaatın cezasını çek.” Eğer müracaat etmezsem, ehl-i dünya der: “Bizi tanımıyorsun, sıkıntıda kal.”

• *Yedinci sebep*: Malûmdur ki, bir memurun vazifesi, heyet-i içtimaiyeye muzır eşhasa meydan vermemek ve nafilelere yardım etmektir. Hâlbuki, beni nezaret altına alan memur, kabir kapısına gelen, misafir bir ihtiyar adama ¹ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ 'taki imanın lâtif bir zevkini izah ettiğim vakit, bir cürm-ü meşhut hâlinde beni yakalamak gibi, çok zaman yanıma gelmediği hâlde, o vakit güya bir kabahat işliyorum gibi yanıma geldi. İhlâs ile dinleyen o biçareyi de mahrum bıraktı; beni de hiddete getirdi. Hâlbuki, burada bazı adamlar vardı; o onlara ehemmiyet vermiyordu. Sonra, edepsizliklerde ve köydeki hayat-ı içtimaiyeye zehir verecek surette bulundukları vakit, onlara iltifat etmeye ve takdir etmeye başladı.

Hem malûmdur ki, zindanda yüz cinayeti bulunan bir adam, nezarete memur zabıt olsun, nefer olsun, her zaman onlarla görüşebilir. Hâlbuki bir senedir, hem amir, hem nezarete memur hükümet-i milliyeye iki mühim zat, kaç defa odamın yanından geçtikleri hâlde, kat'a ve asla, ne benimle görüştüler ve ne de hâlimi sordular. Ben evvel zannettim ki, adavetlerinden yanaşmıyorlar. Sonra tahakkuk etti ki, evhamlarından, güya ben onları yutacağım gibi kaçıyorlar!

adavet: düşmanlık.
amir: emreden.
biçare: çaresiz, zavallı.
cürm-ü meşhut: suçüstü yakalamak.
edepsizlik: terbiyesizlik, kötü ah-lâklılık.
ehemmiyet: önem.
ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünmeyen.
eşhas: şahıslar, kişiler.
evham: vehimler, kuruntular, olmayan bir şeyi olur zannederek meraklanmalar.
evvel: önce.
güya: sanki; sözde.
hâl: durum.
hâlbuki: oysa ki.
hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.
heyet-i içtimaiye: sosyal topluluklar, toplumsal yapı.
hiddet: öfke, kızgınlık.
hükümet-i milliyeye: millî hükümet.
ihlâs: samimiyet, bir işi bir ameli başka bir karşılık bekleme-sizsin sırf Allah rızası için yapma.
ilâh: ma'bud, tanrı, ibadet edilen.

1. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur.

iltifat: güzel sözler söyleme, nazik davranma.
iman: inanmak, itikat, inanç.
izah: açıklamak.
kabahat: kusur, suç.
kabir: mezar.
kader: ilâhî hüküm, Cenab-ı Hakkın takdir ve tayin etmesi.
kat'a: hiçbir vakit, asla, kesinlikle.
lâtif: hoş, güzel, ince.

mahrum: nasipsiz, yoksun.
malûm: bilinen.
muzır: zararlı.
mühim: önemli.
müracaat: başvurma, başvuru.
nafi: nefyedilen, sürülen, sür-gün edilen.
nefer: asker, er.
nezaret: gözetme, kontrol, gözetim altında bulundurma.
riyakâr: gösteriş için davra-

nan.
suret: şekil, biçim, tarz.
tahakkuk: bir şeyin doğruluğunun meydana çıkması.
takdir: beğendiğini belirtme.
vakit: zaman.
vazife: görev, iş.
zabıt: subay.
zannetmek: sanmak.
zat: kişi.
zindan: hapishane.

İşte şu adamlar gibi eczası ve memurları bulunan bir hükûmeti hükûmet diyerek merci tanıyıp müracaat etmek kâr-ı akıl değil, beyhude bir zillettir. Eski Said olsaydı Antere gibi diyecekti:

1 مَاءُ الْحَيَاةِ بِذَلَّةٍ كَجَهَنَّمَ ۖ وَجَهَنَّمَ بِالْعِزِّ فَخْرٌ مَنْزِلِي

Eski Said yok; Yeni Said ise, ehl-i dünya ile konuşmayı manasız görüyor. “Dünyaları başlarını yesin! Ne yaparlarsa yapsınlar; mahkeme-i kübrada onlarla muhake-me olacağız” der, sükût eder.

• *Adem-i müracaatımın sebeplerinden, sekizincisi:* “Gayrimeşru bir muhabbetin neticesi, merhametsiz bir adavet olduğu” kaidesince, âdil olan kader-i İlâhî, lâayk olmadıkları hâlde meylettiğim şu ehl-i dünyanın zalim eliyle beni tazip ediyor. Ben de bu azaba müstahakım deyip sükût ediyordum. Çünkü, Harb-i Umumîde gönüllü alay kumandanı olarak iki sene çalıştım, çarpıştım. Ordu Kumandanı ve Enver Paşa takdiratı altında, kıymetli talebelerimi, dostlarımı feda ettim. Yaralanıp esir düştüm. Esaretten geldikten sonra, *Hutuvat-ı Sitte* gibi eserlerimle kendimi tehlikeye atıp, İngilizlerin İstanbul’a tasallutu altında, İngilizlerin başlarına vurdum. Şu beni işkenceli ve sebepsiz esaret altına alanlara yardım ettim.

İşte onlar da bana, o yardım cezasını böyle veriyorlar. Üç sene Rusya’da esaretimde çektiğim zahmet ve sıkıntıyı, burada bu dostlarım bana üç ayda çektirdiler. Hâlbuki, Ruslar beni Kürt gönüllü kumandanı suretinde,

yazdığı risalenin ismi.
hükûmet: devlet.
iftihar: övünme.
işkence: eziyet, zulüm.
izzet: itibar, şeref.
kader-i İlâhî: İlâhî kader, Cenab-ı Hakkın takdir ve tayin etmesi.
kaide: prensip, kural, düstur.
kâr-ı akıl: akıllıca iş.
kıymetli: değerli, kıymetli.
kumandan: komutan.
mahkeme-i kübra: en büyük mahkeme, ahirette Allah’ın mahkemesi.
mana: anlam.
menzil: yer.
merci: başvurulacak, sığınılacak yer.
merhamet: acıma, şefkat gösterme.
meyil: yönelme, eğilim.
muhabbet: sevgi.
muhakeme: bir dava ile ilgili tarafların hâkim huzuruna çıkılması, duruşma.
müracaat: başvurma, başvuru.
müstahak: hak etmiş.
netice: sonuç.
suret: biçim, tarz.
sükût: susma, sessiz kalma.
takdirat: takdirler, övgüler, beğendiğini belirtmeler.
talebe: öğrenci.
tasallut: musallat olma, satasma, son derece rahatsız etme.
tazip: azap çektirme, sıkıntı verme.
zahmet: sıkıntı.
zalim: zulmeden, haksızlık eden.
zillet: hor ve hakir görülme, alçaklık, aşağılık.

1. Zilletle içilen âb-ı hayat, tıpkı Cehennem gibidir; izzetle Cehennem ise, benim için iftihar ettiğim bir menzildir.

âb-ı hayat: hayat suyu.
adavet: düşmanlık.
adem-i müracaat: başvurmama.
âdil: adaletli.
azap: ceza, işkence, sıkıntı.
beyhude: boşuna, boşu boşuna.
ceza: karşılık.
ecza: cüzler, parçalar, kısımlar.

ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünmeyen.
esaret: esirlik, tutsaklık.
eser: basılmış kitap.
esir: tutsak.
feda: gözden çıkarma, uğruna verme.
gayrimeşru: helâl olmayan, dine aykırı.
hâlbuki: oysa ki.

Harb-i Umumi: 1914-1918 yılları arasında cereyan eden “Birinci Dünya Savaşı.”
Hutuvat-ı Sitte: Altı Adım; İstanbul’u işgal eden İngilizlerin Müslüman halkı Osmanlı idaresinden soğutmak, kendisine bağlamak ve ümitsizlik aşılamak için yaydıkları hile ve şüpheleri gidermek için Bediüzzaman Hazretlerinin

Kazakları ve esirleri kesen gaddar adam nazarıyla bana baktıkları hâlde, beni dersten menetmediler. Arkadaşım olan doksan esir zabitlerin kısm-ı ekserisine ders veriyordum. Bir defa Rus kumandanı geldi, dinledi. Türkçe bilmediği için, siyasî ders zannetti, bir defa beni menetti; sonra yine izin verdi. Hem aynı kışlada bir odayı cami yaptık. Ben imamlık yapıyordum. Hiç müdahale etmediler, ihtilâttan menetmediler, beni muhabereden kesmediler.

Hâlbuki, bu dostlarım, güya vatandaşlarım ve dindashlarım ve onların menfaat-i imaniyelerine uğraştığım adamlar, hiçbir sebep yokken, siyasetten ve dünyadan alâkamı kestiğimi bilirlerken, üç sene değil, belki beni altı sene sıkıntılı bir esaret altına aldılar, ihtilâttan menettiller. Vesikam olduğu hâlde, dersten, hatta odamda hususî dersimi de menettiller, muhabereye set çektiler. Hatta, vesikam olduğu hâlde, kendim tamir ettiğim ve dört sene imamlık ettiğim mescidimden beni menettiller. Şimdi dahi cemaat sevabından beni mahrum etmek için—daimî cemaatim ve ahiret kardeşlerim—mahsus şu üç adama dahi imamet etmemi kabul etmiyorlar. Hem, istemediğim hâlde birisi bana iyi dese, bana nezaret eden memur kıskanarak kızıyor, nüfuzunu kırayım diye vicdansızcasına tedbirler yapıyor, amirlerinden iltifat görmek için beni taciz ediyor.

İşte, böyle vaziyette bir adam, Cenab-ı Haktan başka kime müracaat eder? Hâkim, kendi müddei olsa, elbette ona şekva edilmez. Gel, sen söyle, bu hale ne diyeceğiz?

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
alâka: ilişki, bağ.
amir: emreden.
cemaat: bir imama uyup namaz kılan Müslümanlar topluluğu.
Cenab-ı Hak: Allah, Hakkın ta kendisi olan şeref ve azamet sahibi yüce Allah.
daimi: devamlı, sürekli.
dindash: din kardeşi, aynı dinden olan.
elbette: şüphesiz, her hâlde.
esaret: esirlik, tutsaklık.
esir: tutsak.
gaddar: zulüm ve haksızlık eden.
güya: sözde.
hâkim: yargıç.
hâlbuki: oysa ki.
hususî: özel.
ihtilât: karışıp görüşme, insanlarla bir arada bulunma.
iltifat: iyi ve güzel muamele, davranış.
imam: Müslüman topluluğa namaz kıldıran kişi.
imamet: imamlık.
kısm-ı ekserisi: büyük kısmı.
kışla: askerlerin topluca barındığı büyük yapı.
kumandan: komutan.
mahrum: nasipsiz, yoksun.
mahsus: bile bile, özellikle.

men: yasaklama, engelleme, mâni olma.
menfaat-i imaniye: imanın verdiği fayda, yarar.
mescit: ibadet edilecek yer, cami.
muhabere: haberleşme.
müdahale: karışma.
müddei: davacı; savcı.
müracaat: başvurma, başvuru.
nazar: bakış; göz.

nezaret: gözetme, kontrol, gözetim altında bulundurma.
nüfuz: sözü geçerli olmak, sözü dinlenme; etki, tesir.
set çekme: engel olma.
sevap: hayırlı bir işe karşı Allah tarafından verilen mükâfat.
siyaset: devlet idaresi, devletin işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili görüş ve anlayış; politika.

siyasî: siyasetle alâkalı.
şekva: şikâyet.
taciz: rahatsız etme, sıkıntı verme.
tedbir: önlem.
vaziyet: durum, hâl.
vesika: izin kâğıdı.
vicdan: iyiyi kötüden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâkî duygu.
zabit: subay.
zannetme: sanma.

Sen ne dersen de, ben derim ki: Bu dostlarım içinde çok münafıklar var. Münafık kâfirden eşedir. Onun için, kâfir Rusun bana çektiirmediğini çektiriyorlar.

Hey bedbahtlar! Ben size ne yaptım ve ne yapıyorum? İmanınınızın kurtulmasına ve saadet-i ebediyenize hizmet ediyorum. Demek hizmetim halis, lillâh için olmamış ki, aksülamel oluyor; siz ona mukabil her fırsatta beni incitiyorsunuz. Elbette mahkeme-i kübrada sizinle görüşeceğiz.

² حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ¹ نَعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ

derim.

³ الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي
Saîd Nursî

1. Allah bize kâfidir; O ne güzel vekildir. (Âl-i İmran Suresi: 173.)

2. O ne güzel sahip ve ne güzel yardımcıdır. (Enfal Suresi: 40; Hac Suresi: 78.)

3. Bâkî olan Ancak Allah'tır.

aksülamel: tepki, beklenenin dışında karşılık görme.

bâkî: ebedî, daimî, kalıcı, devamlı.

bedbaht: bahtsız, zavallı.

elbette: şüphesiz, her hâlde.

eşed: daha şiddetli.

halis: temiz, samimî, içten.

iman: inanmak, itikat, inanç.

kâfi: yeter, yeterli.

kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.

lillâh: Allah için.

mahkeme-i kübra: en büyük mahkeme.

mukabil: karşılık, karşı.

münafık: ikiyüzlü, inanmadığı hâlde inanmış görünen kişi.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

vekil: kendisine dayanılan, gözetken, şahit ve koruyucu Allah (c.c.).

* On Yedinci Mektup, Bar-la'da 1930 yılında Türkçe olarak telif edilmiştir.

On Yedinci Mektup

Yirmi Beşinci Lem'anın Zeyli

Çocuk Faziyenamesi

بِسْمِهِ ۞ ¹ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ²

Aziz ahiret kardeşim Hafız Halit Efendi,

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ۝ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ
وَأَنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ³

Kardeşim, çocuğun vefatı beni müteessir etti. Fakat, ⁴ الْحُكْمُ لِلَّهِ, kazaya rıza, kadere teslim İslâmiyetin bir şıardır. Cenab-ı Hak sizlere sabr-ı cemîl versin. Merhumu da size zahîre-i ahiret ve şefaathî yapısın. Size ve sizin gibi müttakî mü'minlere büyük bir müjde ve hakikî bir teselli gösterecek Beş Noktayı beyan ederiz.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

aziz: muhterem, çok değerli.

beyan: açıklama, anlatma, izah.

Cenab-ı Hak: Allah, hakkın ta kendisi olan şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

hafız: Kur'ân-ı Kerîm'i tamamen ezberleyen ve okuyan kimse.

hakikî: gerçek.

hüküm: karar, emir, hâkimiyet.

kader: ilâhî hüküm, Cenab-ı Hak'ın takdir ve tayin etmesi.

kaza: olacağı Cenab-ı Hak tarafından bilinen ve takdir olunan şeylerin zamanı gelince yaratılması.

lem'a: parıltı.

merhum: rahmete kavuşmuş, ölmüş.

musibet: belâ, sıkıntı.

müjde: sevindirici haber.

mü'min: iman eden, inanan.

müteessir etmek: üzmek, etkilemek.

müttakî: takva sahibi, Allah'tan korkan, onun emir ve yasaklarına titizlikle uyan.

Rahim: sonsuz şefkat ve merhamet sahibi olan Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

rıza: razı olma, hoşnutluk.

sabr-ı cemil: güzel sabır, rıza göstererek dayanıp katlanma.

1. Allah'ın adıyla.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. • Sabredenleri müjdele. • O sabredenler ki, başlarına bir musibet geldiğinde, "Biz Allah'ın kullarıyız; sonunda yine Ona döneceğiz" derler. (Bakara Suresi: 155-156.)

4. Hüküm Allah'ındır. (Mü'min Suresi: 12.)

şefaathî: günahların bağışlanması için vesile.

şiar: sembol, diğer dinlerden, ayırt edici işaret.

taziyename: yeni ölmüş birisinin yakınlarını teselli eden

ve acılarını hafifleten yazı, mektup.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma ve şanına lâyık ifadelerle anma.

teselli: acı bir olayı unutturma, acısını dindirme.

teslim: boyun eğme.

vefat: ölüm.

zahîre-i ahiret: ahiret azığı.

zeyil: ek, ilâve.

BİRİNCİ NOKTA

Kur'ân-ı Hakîm'de ¹ وَلَدَاتٌ مُّخْلَدُونَ sırrı ve meali şudur

ki:

Mü'minlerin kablelbulûğ vefat eden evlâtları, Cennette ebedî, sevimli, Cennete lâayık bir surette, daimî çocuk kalacaklarını; ve Cennete giden peder ve validelerinin kucaklarında ebedî medar-ı sürurları olacaklarını; ve çocuk sevmek ve evlât okşamak gibi en lâtif bir zevki, ebeveynine temine medar olacaklarını; ve her bir lezzetli şeyin Cennette bulunduğunu; “Cennet tenasül yeri olmadığından, evlât muhabbeti ve okşaması olmadığını” diyenlerin hükümleri hakikat olmadığını; hem dünyada on senelik kısa bir zamanda teellümatla karışık evlât sevmesine ve okşamasına bedel, safî, elemsiz, milyonlar sene ebedî evlât sevmesini ve okşamasını kazanmak, ehl-i imanın en büyük bir medar-ı saadeti olduğunu şu ayet-i kerîme وَلَدَاتٌ مُّخْلَدُونَ cümlesiyle işaret ediyor ve müjde veriyor.

İKİNCİ NOKTA

Bir zaman, bir zat, bir zindanda bulunuyor. Sevimli bir çocuğu yanına gönderilmiş. O biçare mahpus, hem kendi elemi ni çekiyor, hem veledinin istirahatini temin edemediği için, onun zahmetiyle müteallim oluyordu. Sonra, merhametkâr hâkim ona bir adam gönderir, der ki:

1. Ebediyen yaşlanmayacak olan çocuklar. (Vakıa Suresi: 17; İnsan Suresi: 19.)

ayet-i kerîme: şerefli ayet, Kur'ân'ın ayeti, her bir cümlesi.
bedel: karşılık.
biçare: çaresiz, zavallı.
ebedi: sonsuz, daimî.
ebeveyn: anne-baba.
ehl-i iman: inananlar.
elem: dert, üzüntü, acı, keder.
elemsiz: acısız, üzüntüsüz.
evlât: çocuk, çocuklar.
hakikat: gerçek, doğru; bir

şeyin aslı esası.
hâkim: memleketi idare eden, hükümdar.
hükümler: kararlar.
kablelbulûğ: ergenlik öncesi, bulûğdan önce.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
lâtif: hoş, şirin, güzel.
lâyık: yakışır, uygun.
mahpus: hapsedilmiş.

meal: mana, anlam.
medar: vesile, sebep.
medar-ı saadet: mutluluk vesilesi, kaynağı.
medar-ı sürur: sevinç ve neşe sebebi, kaynağı.
merhametkâr: merhametli, acıyan, şefkat ve merhamet gösteren.
muhabbet: sevgi.
müjde: sevindirici haber.
mü'min: iman eden, Allah'a

ve Allah'tan gelen her şeye inanan.
müteallim: elemli, acı duyan.
peder: baba.
safî: saf, katışıksız, halis, temiz.
suret: şekil, biçim.
teellümat: teellümler, elemeler, acılar.
temin: sağlama.
tenasül: üreme
valide: anne.
vefat eden: ölen.
velet: çocuk.
zat: kişi.
zindan: hapishane.

“Şu çocuk çendan senin evlâdındır; fakat benim raiyetim ve milletimdir. Onu ben alacağım, güzel bir sarayda beslettireceğim.”

O adam ağlar, sızlar, “Benim medar-ı tesellim olan evlâdımı vermeyeceğim” der.

Ona arkadaşları der ki: “Senin teessüratın manasızdır. Eğer sen çocuğa acıyorsan, çocuk şu mülevves, ufunetli, sıkıntılı zindana bedel, ferahlı, saadetli bir saraya gidecek. Eğer sen nefsin için müteessir oluyorsan, menfaatini arıyorsan; çocuk burada kalsa, muvakkaten şüpheli bir menfaatle beraber, çocuğun meşakkatlerinden çok sıkıntı ve elem çekmek var. Eğer oraya gitse, sana bin menfaati var. Çünkü padişahın merhametini celbe sebep olur, sana şefaatchi hükmüne geçer. Padişah onu seninle görüştürmek arzu edecek. Elbette görüşmek için onu zindana göndermeyecek, belki seni zindandan çıkarıp o saraya celp edecek, çocukla görüştürecektir. Şu şartla ki, padişaha emniyetin ve itaatın varsa.”

İşte, şu temsil gibi, aziz kardeşim, senin gibi mü'minlerin evlâdı vefat ettikleri vakit şöyle düşünmeli:

Şu velet masumdur; onun Hâlık'ı dahi Rahîm ve Kerîm'dir. Benim nakıs terbiye ve şefkatime bedel, gayet kâmil olan inayet ve rahmetine aldı. Dünyanın elemli, musibetli, meşakkatli zindanından çıkarıp Cennetü'l-Firdevsine gönderdi. O çocuğa ne mutlu! Şu dünyada kalıyorsa, kim bilir ne şekle girerdi! Onun için ben ona acımiyorum, bahtiyar biliyorum. Kaldı kendi nefsim a

arzu: istek, heves.

aziz: muhterem, çok değerli.

bahtiyar: tâli'li, mutlu.

bedel: karşılık.

celp: çekmek.

Cennetü'l-Firdevs: Firdevs Cenneti, Cennetin en yüksek derecesi.

çendan: gerçi, her ne kadar.

elbette: şüphesiz, her hâlde.

elem: üzüntü, acı.

emniyet: inanma, güvenme

ferahlı: rahat, sıkıntısız.

gayet: son derece, çok.

Hâlık: yoktan yaratan, Allah.

hükümne geçmek: yerine geçmek, değerinde olmak.

inayet: yardım, ihsan, iyilik.

itaat: boyun eğme, emre uyma.

kâmil: olgun, mükemmel, eksiksiz.

siz.

Kerîm: ikram ve ihsanı bol olan Allah.

mana: anlam.

masum: günahı olmayan, suçsuz.

medar-ı teselli: teselli kaynağı.

menfaat: fayda, yarar.

merhamet: acımak, şefkat göstermek, iyilik etmek.

meşakkat: zahmet, sıkıntı, imtihan.

musibet: belâ, sıkıntı.

muvakkaten: geçici olarak.

mülevves: kirli, pis.

mü'min: iman eden, Allah'a ve Allah'tan gelen her şeye inanan.

müteessir olma: üzülmeye, etkilenme.

nakıs: noksan, eksik.

nefis: insanın kendisi, şahsı.

padişah: sultan, hükümdar.

Rahîm: sonsuz şefkat ve merhamet sahibi olan Allah.

rahmet: merhamet etme, şefkat gösterme, koruma.

raiyyet: halk, vatandaş.

saadet: mutluluk.

sefaatchi: günahların bağışlanması için vesile olan.

şefkat: içten karşılıksız merhamet, sevgi.

şüpheli: kuşkululu.

teessürat: teessürler, üzüntüler.

temsil: benzetme, örnek.

terbiye: yetiştirme, eğitime.

ufunetli: kötü ve pis kokulu.

velet: çocuk.

zindan: hapishane.

menfaati için, kendime dahi acıımıyorum, elîm müteessir olmuyorum. Çünkü dünyada kalsaydı, on senelik muvakkat elemle karışık bir evlât muhabbeti temin edecekti. Eğer salih olsaydı, dünya işinde muktedir olsaydı, belki bana yardım edecekti. Fakat vefatıyla, ebedî Cennette on milyon sene bana evlât muhabbetine medar ve saadet-i ebediyeye vesile bir şefaathî hükmüne geçer. Elbette ve elbette, meşkûk, muaccel bir menfaati kaybeden, muhakkak ve müeccel bin menfaati kazanan, elîm teessürat göstermez, me'yusâne feryat etmez.

ÜÇÜNCÜ NOKTA

Vefat eden çocuk, bir Hâlık-ı Rahîm'in mahlûku, memlûkü, abdi ve bütün hey'etiyle Onun masnuu ve Ona ait olarak ebeveyninin bir arkadaşı idi ki, muvakkaten ebeveyninin nezaretine verilmiş. Peder ve valideyi ona hizmetkâr etmiş. Ebeveyninin o hizmetlerine mukabil, muaccel bir ücret olarak, lezzetli bir şefkat vermiş.

Şimdi, binden dokuz yüz doksan dokuz hisse sahibi olan o Hâlık-ı Rahîm, mukteza-i rahmet ve hikmet olarak, o çocuğu senin elinden alsa, hizmetine hatime ver-se, sûrî bir hisse ile, hakikî bin hisse sahibine karşı şekvayı andıracak bir tarzda me'yusâne hüznün ve feryat etmek, ehl-i imana yakışmaz, belki ehl-i gaflet ve dalâlete yakışıyor.

abd: kul.
dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılmak, azmak, sapmak.
ebedi: sonsuz, sürekli, devamlı.
ebeveyn: anne-baba.
ehl-i gaflet: dünyaya daldığından dolayı ahiretin farkında olmayan, unutan.
ehl-i iman: mü'minler, inananlar, Allah'a ve her şeyin Allah'tan geldiğine inanan kimseler.
elbette: kesinlikle, her hâlde.

elem: üzüntü, acı.
elîm: çok acı verici, acıklı.
evlât: çocuk.
feryat: şikâyet, bağırıp çağırma.
hakikî: gerçek.
Hâlık-ı Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi yaratıcı, Allah.
hatime: son.
hey'et: şekil, yapı.
hisse: pay.
hizmetkâr: hizmetçi.
hükmüne geçmek: yerine

geçmek.
hüzün: keder, gam, üzüntü.
mahlûk: Allah tarafından yaratılmış varlık.
masnu: sanatla yapılmış varlık.
medar: vesile, sebep.
memlûk: köle, kul.
menfaat: fayda, yarar.
meşkûk: şüpheli.
me'yusâne: ümitsizce.
muaccel: peşin, hemen veril-en.
muhabbet: sevgi.

muhakkak: kesinlik kazanmış.
mukabil: karşılık.
muktedir: güçlü, kuvvetli.
mukteza-i rahmet ve hikmet: rahmetin ve hikmetin bir gereği, Allah'ın rahmet ve hikmetinin bir gereği.
muvakkat: geçici.
muvakkaten: geçici olarak.
müeccel: ertelenmiş, sonraya bırakılmış.
müteessir olma: üzülmeye, etkilenece.
nezaret: gözetim, bakım.
peder: baba.
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.
salih: dindar, dinin emirlerine uyan.
sûrî: görünüşte, şekli, şeklen.
şefaathî: günahların bağışlanması için vesile olan.
şefkat: içten ve karşılıksız merhamet, sevgi.
şekva: şikâyet.
teessürat: teessürler, üzüntüler.
temin etmek: sağlamak.
valide: anne.
vefat eden: ölen.
vefat: ölüm.
vesile: vasıta, aracı.

DÖRDÜNCÜ NOKTA

Eğer dünya ebedî olsaydı, insan içinde ebedî kalsaydı ve firak ebedî olsaydı, elîmâne teessürat ve me'yusâne teellümatın bir manası olurdu. Fakat madem dünya bir misafirhanedir; vefat eden çocuk nereye gitmişse, siz de, biz de oraya gideceğiz. Ve hem bu vefat ona mahsus değil, umumî bir caddedir. Hem madem müfarakat dahi ebedî değil, ileride hem berzahta, hem Cennette görüşülecektir; ¹ “**الْحُكْمُ لِلَّهِ**,” demeli. “O verdi, O aldı.”
² “**الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ**” deyip sabır ile şükretmeli.

BEŞİNCİ NOKTA

Rahmet-i İlâhiyenin en lâtif, en güzel, en hoş, en şirin cilvelerinden olan şefkat, bir iksir-i nuranîdir; aşktan çok keskindir. Çabuk Cenab-ı Hakka vusule vesile olur. Nasıl, aşk-ı mecazî ve aşk-ı dünyevî pek çok müşkülâtla aşk-ı hakikiye inkılâp eder, Cenab-ı Hakkı bulur; öyle de, şefkat, fakat müşkülâtsız, daha kısa, daha safi bir tarzda kalbi Cenab-ı Hakka rapteder.

Gerek peder ve gerek valide, veledini bütün dünya gibi severler. Veledi elinden alındığı vakit, eğer bahtiyar ise, hakikî ehl-i iman ise, dünyadan yüzünü çevirir, Mün'im-i Hakikî'yi bulur. Der ki: “Dünya madem fânîdir; değmiyor alâka-i kalbe.” Veledi nereye gitmişse, oraya karşı bir alâka peyda eder, büyük manevî bir hâl kazanır.

alâka peyda etmek: ilgi duymak.
alâka-i kalp: kalben bağlanma.
aşk-ı dünyevî: dünya ile ilgili şeylere karşı gösterilen aşırı sevgi, muhabbet.
aşk-ı hakikiye: gerçek aşk, Allah'a karşı duyulan şiddetli sevgi ve muhabbet.
aşk-ı mecazî: nefis ve şehvet üzerine bina edilmiş aşk, aşırı sevgi.
bahtiyar: tâlî'li, kısmetli.
berzah: ruhların kıyamete kadar bekleyeceği, dünya ile ahiret arasındaki yer, kabir âlemi.
Cenab-ı Hak: Allah, Hakkın ta kendisi olan şeref ve azamet sahibi yüce Allah.
cilve: yansıma, görüntü.
ebedî: sonsuz, sürekli, devamlı.
ehl-i iman: mü'minler, Allah'a ve her şeyin Allah'tan geldiğine inanan kimseler.
elimâne: acı, elem çekerek.
fânî: ölümlü, geçici.
firak: ayrılık.
hakiki: gerçek.
hamd: medih, övgü.
hüküm: karar, emir.
iksir-i nuranî: nurlu, çok tesirli ilâç.
inkılâp: değişim, dönüşüm.
lâtif: hoş, güzel.
mahsus: has, özel.
mana: anlam.
manevî: manaya ait, manevî yünden.
me'yusâne: ümitsizce.
misafirhane: misafirlerin kaldığı yer.
müfarakat: ayrılık.
Mün'im-i Hakikî: nimetin gerçek sahibi olan Allah.
müşkülât: zorluklar, güçlükler.
peder: baba.

1. Hüküm Allah'ındır. (Mü'min Suresi: 12.)

2. Her hâl üzere Allah'a hamd olsun. o (Feyzül-Kadîr, 1:368, hadis no: 662; Kenzül-Ummal, 1:72, 181; Tirmizî, 5:578, hadis no: 3599; İbni Mâce, 1:92, hadis no: 251; 2:1260, hadis no: 3830.)

Rahmet-i İlâhiye: Allah'ın sonsuz rahmeti, şefkat ve merhameti.
raptetmek: bağlamak.
sabır: dayanma, katlanma.
safi: samimî, saf, içten.
şefkat: içten ve karşılıksız merhamet, sevgi.

şükür: nimet ve iyiliğin sahibini tanıma ve ona karşı minnet duyma.
teellumat: teellümler, elemeler, acılar.
teessürat: teessürler, üzüntüler.
umumî: herkesle alâkalı, ge-

nel.
vakit: zaman.
valide: anne.
vefat eden: ölen.
velet: çocuk.
vesile olmak: vasıta, aracı olmak.
vusul: kavuşma, erişme.

Ehl-i gaflet ve dalâlet, şu beş hakikatteki saadet ve müjdeden mahrumdurlar. Onların hâli ne kadar elîm olduğunu şununla kıyas ediniz ki: Bir ihtiyar hanım, gayet sevdiği sevimli bir tek çocuğunu sekeratta görüp, dünyada tevehhüm-ü ebediyet hükmünce, gaflet veya dalâlet neticesinde, mevti adem ve firak-ı ebedî tasavvur ettiğinden, yumuşak döşegine bedel kabrin toprağını düşünüp, gaflet ve dalâlet cihetiyle, Erhamürrâhimîn'in cennet-i rahmetini, firdevs-i nimetini düşünmediğinden, ne kadar me'yusâne bir hüzün ve elem çektiğini kıyas edebilirsiniz.

Fakat vesile-i saadet-i dâreyn olan iman ve İslâmiyet, mü'mine der ki: Şu sekeratta olan çocuğun Hâlık-ı Rahîm'i, onu bu fânî dünyadan çıkarıp Cennetine götürecektir. Hem sana şefaathçi, hem ebedî bir evlât yapacaktır. Müfarakat muvakkattır, merak etme

۱ الْحَكْمُ لِلَّهِ

۲ اَنَا لِلَّهِ وَأَنَا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ de, sabret.

۳ الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Said Nursî

1. Hüküm Allah'ındır. (Mü'min Suresi: 12.)

2. Biz Allah'ın kullarıyız; sonunda yine Ona döneceğiz. (Bakara Suresi: 156.)

3. Bâkî olan ancak Allah'tır.

adem: yokluk.

Bâkî: ebedî, daimî, yok olmayan sürekli ve kalıcı olan, bütün varlıklar yok olurken yok olmayan ve bütün varlıklar yok olduktan sonra da zatiyla var olacak tek varlık, Allah.

bedel: karşılık.

Cennet-i rahmet: Rahmet

Cenneti.

cihet: yön.

dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılmak, azmak, sapmak.

ebedî: sonsuz, sürekli, devamlı.

ehl-i gaflet: Allah'a ve ahirete karşı duyarsız davranan.

elem: üzüntü, acı, sıkıntı.

elîm: çok acı verici, sıkıntılı.

Erhamürrâhimîn: merhamet edenlerin en merhametlisi olan Allah.

evlât: çocuk.

fânî: ölümlü, geçici.

firak-ı ebedî: ebedî, sonsuz ayrılık.

firdevs-i nimet: Cennetlik ni-

met, firdevs salkımları, nimet Cenneti.

gaflet: gafillik, dünyaya daldığından dolayı ahireti unutma, farkında olmama.

gayet: son derece, çok.

hakikat: gerçek, asıl.

Hâlık-ı Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi yaratıcı, Allah.

hükümce: kararınca, kararına göre, değerlendirmesince.

hüküm: karar, emir.

hüzün: tasa, üzüntü.

iman: inanmak.

İslâmiyet: islâm dini.

kabir: mezar.

kıyas: karşılaştırma.

mahrum: nasipsiz, yoksun.

mevt: ölüm.

me'yusâne: ümitsizce.

muvakkat: geçici.

müfarakat: ayrılık.

müjde: sevindirici haber.

mü'min: inanan, Allah'a iman eden.

netice: sonuç.

saadet: mutluluk.

sekerat: ölmek üzere olan bir kişinin can çekişme anı.

şefaathçi: günahların bağışlanması için vesile olan.

tasavvur: tasarlama, düşünme, hayal etme.

tevehhüm-ü ebediyet: sonsuzluk kuruntusu, sonsuza kadar yaşayacağını sanmak.

vesile-i saadet-i dâreyn: iki cihan saadatinin mutluluğunun sebebi.

On Sekizinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۞ ۱ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ۲

BU MEKTUP, Üç Mesele-i Mühimmedir.

BİRİNCİ MESELE-İ MÜHİMME

Fütuhât-ı Mekkiye sahibi Muhyiddin-i Arabî (k.s.) ve *İnsan-ı Kâmil* denilen meşhur bir kitabın sahibi Seyyid Abdülkerim (k.s.) gibi evliya-i meşhure, küre-i arzın tabakat-ı seb'asından ve Kaf Dağı arkasındaki arz-ı beyzadan ve *Fütuhât*'ta "meşmeşiye" dedikleri acayıpten bahsediyorlar, "Gördük" diyorlar. Acaba bunların dedikleri doğru mudur? Doğru ise, hâlbuki bu yerlerin yerde yerleri yoktur. Hem coğrafya ve fen onların bu dediklerini kabul edemiyor. Eğer doğru olmazsa, bunlar nasıl velî olabilirler? Böyle hilâf-ı vaki ve hilâf-ı hak söyleyen, nasıl ehl-i hakikat olabilir?

Elcevap: Onlar ehl-i hak ve hakikattirler, hem ehl-i velâyet ve şuhutturlar. Gördüklerini doğru görmüşler; fakat ihatasız olan hâlet-i şuhutta ve rüya gibi rü'yetlerini tabirde verdikleri hükümlerinde hakları olmadığı için, kısman yanlıştır. Rüyadaki adam kendi rüyasını tabir edemediği gibi, o kısım ehl-i keşif ve şuhut dahi rü'yetlerini

acaip: şaşırtıcı ve hayret verici şeyler.

arz-ı beyza: beyaz dünya, kötülükten arınmış dünya.

coğrafya: yer yüzü şekillerini, iklim vb. yönlerini inceleyen ilim dalı.

ehl-i hak: hak ehli, iman, İslâmiyet yolunda, doğruluk üzerinde olan kimseler.

ehl-i hakikat: gerçeği bulup onun peşinden gidenler; Allah adamı.

ehl-i keşif ve şuhut: maddî duygularla bilinemeyen gayp âlemi ile ilgili hakikatleri keşfeden ve gören velîler.

ehl-i velâyet: velî olanlar, Allah'ın dostluğunu kazananlar.

evliya-i meshure: meşhur velîler, tanınmış, Allah dostları.

fen: müspet bilimler, fizik, kimya matematik gibi...

hâlbuki: oysa ki.

hâlet-i şuhut: Allah'ın varlık ve birliğini gösteren delilleri seyir hâli.

hilâf-ı hak: hakka zıt, ters.

hilâf-ı vaki: gerçeğe zıt, aykırı.

hükümlerinde: kararlarında.

ihata: tam kavrayış, kavrama.

kısman: kısmî olarak.

kusur: noksan, özür.

küre-i arz: dünya, yer küre.

mesele-i mühimme: mühim, önemli mesele.

meşhur: ünlü, tanınmış.

meşmeşiye: bazı evliyanın keşfen müşahade ettikleri gaybî bir

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

yer, misalî bir âlem.

noksan: eksiklik.

rü'yet: görme, seyretme.

şuhut: müşahade etme, görme.

tabakat-ı seb'a: yedi tabaka.

tabir: açıklama, yorumlama.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden uzak ve yüce tutma ve şanına lâyık ifa-

delerle anma.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma.

veli: Allah dostu.

o hâlde iken kendileri tabir edemezler. Onları tabir edecek, “asfiya” denilen veraset-i nübüvvet muhakkikleridir. Elbette o kısım ehl-i şuhut dahi, asfiya makamına çıktıkları zaman, Kitap ve Sünnetin irşadıyla, yanlışlarını anlarlar, tashihi ederler, hem etmişler.

Şu hakikati izah edecek şu hikâye-i temsiliyeyi dinle. Şöyle ki:

Bir zaman ehl-i kalp iki çoban varmış. Kendileri ağaç kâsesine süt sağıp yanlarına bıraktılar. Kaval tabir ettikleri düdüklerini, o süt kâsesi üzerine uzatmışlardı. Birisi “Uykum geldi” deyip yatar. Uykuda bir zaman kalır. Ötekisi yatana dikkat eder. Bakar ki, sinek gibi bir şey, yatanın burnundan çıkıp süt kâsesine bakıyor ve sonra kaval içine girer, öbür ucundan çıkar, gider. Bir geven altındaki deliğe girip kaybolur. Bir zaman sonra, yine o şey döner, yine kavaldan geçer, yatanın burnuna girer; o da uyanır.

Der ki: “Ey arkadaş! Acip bir rüya gördüm.”

O da der: “Allah hayır etsin, nedir?”

Der ki: “Sütten bir deniz gördüm. Üstünde acip bir köprü uzanmış. O köprünün üstü kapalı, pencere idi. Ben o köprüden geçtim. Bir meşelik gördüm ki, başları hep sivri. Onun altında bir mağara gördüm, içine girdim, altın dolu bir hazine gördüm. Acaba tabiri nedir?”

acip: garip, hayret verici.

asfiya: Hz. Peygamberimizin vârisi hükmünde, onun meslek ve gayelerini hayata geçirmeye ve tatbika çalışan âlim zatlar.

ehl-i kalp: kalp ehli olanlar, kalbiyle maneviyatta ilerleyenler.

ehl-i şuhut: gizli hakikatleri gören evliyalar.

geven: çalı, dikenli bir bitki.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

hayır: hayırlı, faydalı iş.

hazine: define.

hikâye-i temsiliye: temsili hikâye, sembolik.

irşat: doğru yolu gösterme.

izah: açıklama, ayrıntılarıyla anlatma.

kâse: çanak, kap.

kitap ve sünnet: Kur’ân ve Hz. Muhammed’in Müslümanlara örnek olan mübarek söz, fiil ve emirleri.

makam: yer, manevî mevki.

meşelik: ağaçlık.

muhakkik: gerçeği araştırıp bulan, delilleriyle ispat eden âlimler.

tabir: açıklama, yorumlama.

tashih: düzeltme.

veraset-i nübüvvet: Peygamberimizin vârisi durumunda olan, büyük âlim ve velîlerin yolu.

Uyanık arkadaşı dedi:

“Gördüğün süt denizi, şu ağaç çanakdır. O köprü de şu kavalımızdır. O başı sivri meşelik de şu gevendir. O mağara da şu küçük deliktir. İşte, kazmayı getir, sana hazineni de göstereceğim.”

Kazmayı getirir. O gevenin altını kazdılar, ikisini de dünyada mes’ut edecek altınları buldular.

İşte, yatan adamın gördüğü doğrudur. Doğru görmüş; fakat rüyada iken ihatasız olduğu için tabirde hakkı olmadığından, âlem-i maddî ile âlem-i manevîyi birbirinden fark etmediğinden, hükmü kısmen yanlıştır ki, “Ben hakikî, maddî bir deniz gördüm” der. Fakat uyanık adam, âlem-i misal ile âlem-i maddîyi fark ettiği için, tabirde hakkı vardır ki, dedi: “Gördüğün doğrudur, fakat hakikî deniz değil. Belki şu süt kâsemiz senin hayaline deniz gibi olmuş, kaval da köprü gibi olmuş ve hakeza...”

Demek oluyor ki, âlem-i maddî ile âlem-i ruhanîyi birbirinden fark etmek lâzım gelir. Birbirine mezcedilse, hükümleri yanlış görünür. Meselâ, senin dar bir odan var. Fakat dört duvarını kapayacak dört büyük âyine konulmuş. Sen içine girdiğin vakit, o dar odayı bir meydan kadar geniş görürsün. Eğer desen, “Odamı geniş bir meydan kadar görüyorum”; doğru dersin. Eğer “Odam bir meydan kadar geniştir” diye hükmetsen, yanlış edersin. Çünkü, âlem-i misali âlem-i hakikîye karıştırırsın.

âlemi, madde ötesi âlem.

âlem-i misal: bütün varlıkların ve olayların görüntülerinin yansıdığı madde ötesi âlem.

âlem-i ruhanî: ruhlar dünyası, gözle görünmeyen ruh âlemi.

âyine: ayna.

geven: dikenli ve çalimsı bir bitki.

hakeza: bunun gibi.

hakikî: gerçek.

hazine: define.

hüküm: karar, değerlendir-

me.

hükmetmek: karar vermek, inanca varmak, düşünmek.

hüküm: inancı, değerlendirmesi, kararı.

ihata: kavrama, kavrayış.

kâse: çanak, kap.

kısmen: kısmî olarak.

lâzım: gerekli.

mes’ut: bahtlı, mutlu.

meselâ: söz gelişi, örneğin.

mezcetme: karıştırma.

tabir: ifade, söz, yorum.

vakit: zaman.

âlem-i hakikî: gerçek âlem.

âlem-i maddî: maddî âlem, görünen âlem.

âlem-i manevî: maneviyat

İşte, küre-i arzın tabakat-ı seb'asına dair bazı ehl-i keşfin, Kitap ve Sünnetin mizanıyla tartmadan beyan ettiği tasvirat, yalnız coğrafya nokta-i nazarındaki maddî vaziyetten ibaret değildir. Meselâ demişler: “Bir tabaka-i arz, cin ve ifritlerindir. Binler sene genişliği var.” Hâlbuki, bir iki senede devredilen küremizde o acip tabakalar yerleşmez. Fakat âlem-i mana ve âlem-i misalde ve âlem-i berzah ve ervahta küremizi bir çamın çekirdeği hükmünde farz etsek, ondan temessül ve teşekkül eden misalî şeceresi o çekirdeğe nispeten koca bir çam ağacı kadar olduğundan, bir kısım ehl-i şuhut, seyr-i ruhanîlerinde, arzın tabakalarından bazılarını âlem-i misalde pek çok geniş görüyorlar, binler sene bir mesafe tuttuklarını görüyorlar. Gördükleri doğrudur. Fakat âlem-i misal sureten âlem-i maddîye benzediği için, iki âlemi memzuç görüyorlar, öyle tabir ediyorlar. Âlem-i sahveye döndükleri vakit, mizansız olduğu için, meşhudatlarını aynen yazdıklarından, hilâf-ı hakikat telâkki ediliyor. Nasıl küçük bir âyinede büyük bir saray ile büyük bir bahçenin vücud-u misaliyeleri onda yerleşir. Öyle de, âlem-i maddînin bir senelik mesafesinde binler sene vüs'atında vücud-u misalî ve hakaik-ı maneviye yerleşir.

HATİME: Şu meseleden anlaşılıyor ki, derece-i şuhut, derece-i iman-ı bilgayptan çok aşağıdır. Yani, yalnız şu huduna istinat eden bir kısım ehl-i velâyetin ihtasız keşfiyatı, veraset-i nübüvvet ehli olan asfiya ve muhakkikînin, şuhuda değil, Kur'ân'a ve vahye, gaybî fakat safî, ihatalı, doğru hakaik-ı imaniyelerine dair ahkâmlarına

acip: garip.
ahkâm: emirler, hükümler.
âlem: varlık sınıflarından her biri, dünya, çevre.
âlem-i berzah: kabir âlemi.
âlemi ervah: ruhlar âlemi.
âlem-i maddî: maddî âlem, görünen âlem.
âlem-i mana: gözle gördüğümüz âlemin dışındaki mana âlemi.
âlem-i misal: misal âlemi, bütün varlıkların ve olaylarının görüntülerinin yansıdığı

madde ötesi âlem.
âlem-i sahve: uyanıklık, ayıklık âlemi.
arz: yer, dünya.
asfiya: Peygamberimizin vârisi olup onun meslek ve gayelerini hayata geçirmeye çalışan zatlar.
âyine: ayna.
beyan: anlatma, açıklama.
cin: gözle görünmez, lâtif cisimlerden ibaret bir yaratık.
coğrafya: yer yüzü şekillerini, iklim vb. yönlerini inceleyen

ilim dalı.
dair: alâkalı, ilgili; ilişkin, ait
derece-i iman-ı bilgayb: gayba, gözle görünmeyen şeyle inanç derecesi.
derece-i şuhut: şahit olma, görme derecesi.
ehl-i keşif: zahir hislerle bilinmeyen hakikatleri Allah'ın lütuf ve ihsanıyla bilen velîler.
ehl-i şuhut: kâinata tevhit delillerini aynen seyreden, ilâhî ve gizli sırlarını Allah'ın izni ile gören şuhut ehli, velî.

ehl-i velâyet: velî olanlar, Allah'ın dostluğunu kazananlar.
farz etmek: saymak, öyle kabul etmek.
gaybî: gayp âlemine ait.
hakaik-ı imaniye: iman hakikatleri, esasları.
hakaik-ı maneviye: mana âleminde ait olan gerçekler.
hatime: son söz.
hilâf-ı hakikat: gerçeğe aykırı.
hükümünde: değerinde, yerinde.
ibaret: oluşan, meydana gelen.
ifrit: korkunç ve zararlı cin.
ihata: tam kavrayış, zihnen, aklî ve bilgiyle kavrayış.
istinat: dayanma, dayanan.
keşfiyat: keşifler, manevî âlemlerde bazı olayları ve hakikatleri görme.
kitap ve sünnet: Kur'ân'ın ve Hz. Muhammed'in (a.s.m.) Müslümanlara örnek olan mübarek söz, fiil ve emirleri.
küre: dünya.
küre-i arz: dünya, yer küre.
memzuç: karışmış, karışık.
mesafe: uzaklık.
meşhudat: görünen, görülen.
misali: görüntüden ibaret, numune, örneklik.
mizan: terazi, ölçü.
muhakkikî: gerçeği araştırıp delilleriyle bulan âlimler.
nispeten: nispetle, kıyasla, oranla.
nokta-i nazar: bakış açısı.
safî: saf, temiz.
seyr-i ruhanî: ruhanî ve manevî âlemlerdeki seyr, seyahat.
sureten: suret olarak, görünüş bakımından.
şecere: ağaç.
şuhut: müşahade etme, kalp gözüyle görme.
tabaka: kat, katman.
tabaka-i arz: yer tabakası, yerin tabakası.
tabakat-ı seb'a: yedi tabaka.
tabir: açıklama, yorum.
tasvirat: tasvirler, anlatımlar.
telâkki: kabul etme, anlama.
temessül: bir şekil ve surete girme, görünme.
teşekkül: şekillenme, oluşum.
vahiy: bir fikrin, hakikatin veya emrin Allah tarafından peygambere bildirilmesi.
vaziyet: durum.
veraset-i nübüvvet ehli: Peygamberimizin vârisi durumunda olan, büyük âlim ve velîler.
vücud-u misaliye: misalî vücut, görüntüden ibaret şekil.
vüs'at: genişlik.

ahval: hâller.

asfiya: Hz. Peygamberimizin vârisi hükmünde, onun meslek ve gayelerini hayata geçirmeye ve tatbika çalışan âlim zatlar.

asfiya-i muhakkikin: hakikati tam olarak araştıran delilleriyle ispat eden büyük İslâm âlimleri.

cadde-i kübra: büyük ve geniş cadde.

desatir-i kudsiye: kudsi düsturlar, prensipler.

eimme-i Ehl-i Beyt: Hz. Peygamberin neslinden gelen manevî nüfuz, ilim ve riyaset sahibi imamlar.

Eimme-i Erbaa: Dört imam: İmam-ı Azam Ebu Hanife, İmam-ı Safii, İmam-ı Malik, İmam-ı Ahmed bin Hanbel. (r.h.)

esbap: sebepler.

ezvak: manevî zevkler, hazlar.

had: yetki, yetenek.

hâli: hâl, durum ile ilgili.

Hamse-i Âl-i Aba: Hz. Peygamberimizle birlikte kızı Fatıma, damadı Hz. Ali, torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den meydana gelen beşli heyet. Âl-i Aba da denir.

Hulefa-i Erbaa: dört büyük halife.

ilmî: ilimle ilgili, ilme dair.

istigrakkârâne: Allah sevgisi ile kendinden geçen, hayrete düşen.

karip: yakın.

kavanin-i hadsiye: sür'atli sezis ve anlayış kuralları, prensipleri.

kemal: olgunluk, mükemmellik.

keşfiyat: keşifler, manevî âlemlerde bazı olayları ve hakikatleri görme.

Kitap: Kur'an.

maddiyat: maddî ve cismanî şeyler, gözle görülüp elle tutulan şeyler.

mazhar: nail olma, kavuşma, erişme.

mihenik: ölçü.

meretebe: derece, basamak.

mesele-i mühimme: mühim mesele, önemli konu.

meşrep: tarz, metot, usul.

mizan: terazi, ölçü.

müctehidin: ayet ve hadislerden hüküm çıkarabilen büyük İslâm âlimleri.

münteha: bir şeyin ulaşabildiği son yer, uç nokta.

müşahadat: gözle görülen şeyler, gözlemler.

nakis: noksan, kusurlu.

neş'et: oluşma, meydana gelme, çıkma.

Sahabe: Peygamberimizin mübarek yüzünü görmekte şereflenen ve onun sohbetlerine katılan

yetişmez. Demek bütün ahval ve keşfiyatın ve ezvak ve müşahedatın mizanı Kitap ve Sünnettir. Ve mihenikleri, Kitap ve Sünnetin desatir-i kudsiyeleri ve asfiya-i muhakikinin kavanin-i hadsiyeleridir.

İKİNCİ MESELE-İ MÜHİMME

Sual: Vahdetülvücut meselesi, çoklar tarafından en yüksek makam telâkki ediliyor. Hâlbuki, velâyet-i kübrada bulunan, başta Hulefa-i Erbaa olmak üzere Sahabeler ve hem başta Hamse-i Âl-i Aba olarak Eimme-i Ehl-i Beyt ve hem başta Eimme-i Erbaa olarak Müctehidin ve Tâbiinden, bu çeşit vahdetülvücut meşrebi sarihan görülmüş. Acaba onlardan sonra çıkanlar, daha ileri mi gitmişler, daha mükemmel bir cadde-i kübra mı bulmuşlar?

Elcevap: Hâşâ! Şems-i Risaletin en yakın yıldızları ve en karip vereseleri bulunan o asfiyadan, hiç kimsenin haddi değil, daha ileri gidebilsin. Belki cadde-i kübra onlarındır.

Vahdetülvücut ise, bir meşrep ve bir hâl ve bir nakıs mertebedir. Fakat zevkli, neşeli olduğundan, seyrüsülûkata o mertebeye girdikleri vakit, çoğu çıkmak istemiyorlar, orada kalıyorlar, en münteha meretebe zann ediyorlar.

İşte şu meşrep sahibi, eğer maddiyattan ve vesaitten tecerrüt etmiş ve esbap perdesini yırtmış bir ruh ise, istigrakkârâne bir şuhuda mazhar ise, vahdetülvücuttan değil, belki vahdetüşshuhuttan neş'et eden, ilmî değil, hâli bir vahdet-i vücut onun için bir kemal, bir makam temin edebilir. Hatta, Allah hesabına kâinatı inkâr etmek

mü'min kimse.

sarihan: açıkça.

seyrüsülûk: bir terbiye yoluna girip devam etme.

sual: soru.

sünnet: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) Müslümanlara örnek olan mübarek söz, fiil ve emirleri.

şems-i risalet: Peygamberlik güneşi.

shuhut: müşahade etme, kalp gözüyle görme.

Tâbiin: Hz. Muhammed'in

(a.s.m.) ashabyıyla görüşmüş, onlardan ders almış olan Müslümanlar.

tecerrüt: soyutlanma, sıyrılma.

telâkki: anlama, kabul etme.

temin etmek: sağlamak.

vahdet-i vücut: vücut-u ilâhînin teklîği, her şeyde ve her yerde Onun görülmesi.

vahdetülvücut: vücudun birliği, varlığın bir ve tek olduğu düşüncesi, varlığın tek olduğunu, her şeyin bir olan Al-

lah'ın değişik görünüşleri olduğuna inancına dayanan tasavvufî görüş:

vahdetüşshuhut: ilâhî tecellilerin belirmesi anında Allah'tan başka bir şeyin görülmemesi hâli, kulun her baktığı şeyde Allah'ı görmesi.

vakit: zaman.

velâyet-i kübra: en büyük velâyet.

verese: vârisler, mirasçılar.

vesait: vasıtalar, araçlar

zannetmek: sanmak.

derecesine gidebilir. Yoksa, esbap içinde dalmış ise, maddiyata mütevağgil ise, vahdetülvücut demesi, kâinat hesabına Allah'ı inkâr etmeye kadar çıkar.

Evet, cadde-i kübra, Sahabe ve Tâbiîn ve asfiyanın caddesidir. ¹ **حَقَاقُ الْأَشْيَاءِ ثَابِتَةٌ** cümlesi, onların kaide-i

külliyeleridir. Ve Cenab-ı Hakkın, ² **لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ** maz-

munu üzere, hiçbir şey ile müşabeheti yok; tahayyüz ve tecezziden münezzehtir. Mevcuratla alâkası, hâlikiyettir. Ehl-i vahdetülvücutun dedikleri gibi mevcurat evham ve hayalât değil. Görünen eşya dahi Cenab-ı Hakkın âsârıdır. “Heme ost” değil, “Heme ezost”tur. Yani, “Her şey O değil, belki her şey Ondandır.” Çünkü, hâdisat ayn-ı kadim olamaz. Şu meseleyi iki temsil ile fehme takrip edeceğiz.

Birincisi: Meselâ bir padişah var. O padişahın hâkim-i âdil ismiyle bir adliye dairesi var ki, o ismin cilvesini gösteriyor. Bir ismi de halifedir; bir meşihat ve bir ilmiye dairesi, o ismin mazharıdır. Bir de kumandan-ı azam ismi var; o isim ile devair-i askeriyede faaliyet gösterir, ordu o ismin mazharıdır.

Şimdi, biri çıksa, dese ki: “O padişah yalnız hâkim-i âdildir; devair-i adliyeden başka daire yok.” O vakit, bilmeceburiye, adliye memurları içinde, hakikî değil, itibarî bir surette, meşihat dairesindeki ulemanın evsafını ve ahvalini onlara tatbik edip, zillî ve hayalî bir tarzda, hakikî adliye içinde tebeî ve zillî bir meşihat dairesi

evham: vehimler, zanlar, kuruntular.

evsaf: vasıflar, özellikler.

faaliyet: işler

fehime takrip etmek: akıl ve anlayışa yaklaştırmak.

hâdisat: hâdiseler, olaylar.

hakiki: gerçek.

hâkim-i âdil: adil hâkim, adaletli hâkim.

hâlikiyet: yaratıcılık, yaratmak.

halife: Müslümanların dini reisi.

hayalât: hayaller, hülyalar.

hayali: hayale ait.

heme ezost: her şey Ondandır.

heme ost: her şey Odur.

ilmiye: ilim adamları sınıfı, eğitime ilgili daire, ilmiye dairesi.

inkâr etme: reddetme.

itibarî: var sayılan gerçek ve fiili olmayan.

kaide-i külliye: her şeyde geçerli olan kural.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kumandan-ı azam: en büyük kumandan, komutan.

maddiyat: maddî ve cismanî şeyler, gözle görülüp elle tutulan şeyler.

mazhar olma: zuhur ettiği, görüldüğü yer olma.

mazmun: meal, mana, kavram, sanatlı, ince ve güzel söz.

mesele: konu.

meşihat: din işleri dairesi.

mevcurat: var olan her şey, yaratılmışların tümü.

münezzehe: tenzih edilmiş, arınmış, uzak.

müşabehet: benzeme, benzeyiş.

mütevağgil: bir şeyle ileri derecede meşgul olan.

padişah: sultan, hükümdar.

Sahabe: Peygamberimizin mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

suret: biçim, tarz.

Tâbiîn: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) ashabıyla görüşmüş, onlardan ders almış olan Müslümanlar.

tahayyüz: yer tutma, yer kaplama.

tatbik: uygulama.

tebeî: dolaylı, başka bir şeye tâbi olan.

tecezzi: parçalara ayrılma, bölünme.

temsil: misal getirme, örnek.

ulema: âlimler.

vahdetülvücut: vücudun birliği, varlığın bir ve tek olduğu düşüncesi, her şeyin bir olan Allah'ın değişik görünümleri olduğuna inanma temeline dayanan tasavvufî görüş.

zillî: gölgeli.

1. Eşyanın vücudu kesin bir gerçektir.

2. Onun benzeri hiçbir şey yoktur. (Şurâ Suresi: 11.)

adliye dairesi: yargı ve kararların geçerli olduğu yer, saha.

adliye: mahkeme, yargı.

ahval: hâller, durumlar.

alâka: ilişki, ilgi, bağ.

âsâr: eserler.

asfiya: Hz. Peygamberin (a.s.m.) vârisi hükmünde, onun meslek ve gayelerini hayata geçirmeye ve tatbike çalışan âlim zatlar.

ayn-ı kadim: kadimin kendisi, kadim olan Allah gibi.

bilmeceburiye: mecburiyetle, zorunlu olarak.

cadde-i kübra: büyük ve geniş olan cadde.

Cenab-ı Hak: Allah.

cilve: tecelli, görünme, yansıma.

derece: basamak, aşama.

devair-i adliye: adliye daire-

leri.

devair-i askeriye: askerî daireler, askere ait olanlar.

ehl-i vahdetülvücut: “Al-

lah'ın varlığı o kadar mükemmeldir ki, diğer varlıklar Ona göre bir gölge gibi ve varlık ismini almaya lâyık değildir” şeklinde inanan tasavvufçular.

esbap: sebepler.

ademi: yokluğa ait.
adliye: mahkeme, yargı.
ahval: hâller, durumlar.
asli: esas teşkil eden, temelli.
âyine: ayna.
Cebbar: güçlü ve kudretli, yaratıklarını istediği emir ve yasağına zorlayan Allah.
Cenab-ı Hak: Allah.
cilve: tecelli, görünme, yansıma.
daire: saha, alan.
daire-i askeriye: askerlik dairesi.
Ehad: her bir varlık üzerinde birliğinin izleri görünen bir olan ve zatı tek olan Allah.
ehl-i vahdetülvücüt: varlığın tek olduğunu kabul eden tasavvufi görüşü benimseyenler.
esma: isimler.
esma-i mukaddese: mukaddes isimler; her türlü kusur ve eksiklikten uzak, yüce isimler.
Fa'al: her şeyi yaratan, yaratma fiili kesintisiz devam eden Allah.
farazi: farz etme, varsayım esasına dayanan.
gayr-i hakikî: gerçek olmayan.
hakaik-i eşya: varlıkların gerçek mahiyeti.
hakeza: bunun gibi.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı esası.
hakikî daireler: gerçek alanlar.
hakikî: gerçek; gerçekten.
hâkim-i âdil: adaletli, adil hâkim.
hâkimiyet: hâkim oluş, egemenlik, hâkimlik.
hâlbuki: oysa ki.
halife: Müslümanların dini reisi.
Hallâk: yaratan, çokça yaratan, sürekli her şeyi yaratan, var eden, Allah.
hayali: hayale ait, gerçek olmayan.
iktiza: gerektirme.
ismi hakikî: hakikî, gerçek isim.
itibar etmek: farazî değer, gerçekte olmayan fakat var sayılan değer, farz etmek.
itbarî: gerçek ve fiilî olmayan, var sayılan.
Kahhar: kahreden, kudret ve kuvvet sahibi, Allah.
Kerim: ikram ve ihsanı bol olan Allah.
kumandan-ı azam: en büyük kumandan.
mahiyet: nitelik, iç yüz.
memurin-i adliye: adliye memurları.
Mevcut: vücudu ezeli olan Allah.
muamelât: muameleler, işlemler.
Rahim: sonsuz merhamet sahibi olan Allah.
Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içi-

tasavvur edilir. Hem daire-i askeriye ait ahval ve muamelâtını, yine farazî bir tarzda, o memurin-i adliye içinde itibar edip, gayr-i hakikî bir daire-i askeriye itibar edilir ve hakeza... İşte, şu hâlde, padişahın hakikî ismi ve hakikî hâkimiyeti, hâkim-i âdil ismidir ve adliyedeki hâkimiyettir. Halife, kumandan-ı azam, sultan gibi isimleri hakikî değiller, itibarîdirler. Hâlbuki, padişahlık mahiyeti ve saltanat hakikati, bütün isimleri hakikî olarak iktiza eder. Hakikî isimler ise, hakikî daireleri istiyor ve iktiza ediyorlar.

İşte, saltanat-ı ulûhiyet, *Rahman*, *Rezzak*, *Vehhâb*, *Hallâk*, *Fa'al*, *Kerîm*, *Rahîm* gibi pek çok esma-i mukaddeseyi hakikî olarak iktiza ediyor. O hakikî esma dahi, hakikî âyineleri iktiza ediyorlar.

Şimdi, ehl-i vahdetülvücüt madem **لَا مَوْجُودَ الْأَهْوَى**¹ der,

hakaik-i eşyayı hayal derecesine indirir. Cenab-ı Hakkın *Vacibü'l-Vücud* ve *Mevcud* ve *Vahid* ve *Ehad* isimlerinin hakikî cilveleri ve daireleri var. Belki âyineleri, daireleri hakikî olmazsa, hayalî, ademî dahi olsa, onlara zarar etmez. Belki vücud-u hakikînin âyinesinde vücud rengi olmazsa, daha ziyade safî ve parlak olur. Fakat *Rahman*, *Rezzak*, *Kahhar*, *Cebbar*, *Hallâk* gibi isimleri ise, tecellileri hakikî olmuyor, itibarî oluyor. Hâlbuki, o esmalar, *Mevcud* ismi gibi hakikattirler, gölge olamazlar; aslîdirler, tebeî olamazlar.

1. Ondan başka hiçbir varlık yoktur.

ne alan rahmetin sahibi Allah.
Rezzak: bütün yaratılmışların rızığını veren ve ihtiyaçlarını karşılayan Allah.
safî: saf, duru, temiz.
saltanat: sultanlık, padişahlık.
saltanat-ı ulûhiyet: ortak kabul etmeyen ilâhî saltanat, hâkimiyet.
sultan: hükümdar.
tasavvur: zihinde tasarlama,

düşünme.
tebeî: dolaylı bağımsız olmayıp başkasına tâbî olarak.
tecelli: görünme, belirme, yansıma.
Vacibü'l-Vücud: varlığı zarurî ve zatî olan, varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup mükerrer ezeli ve ebedî olan Allah.
Vahid: tek, biricik; dengi ve

ortacı olmayan, benzeri olmayan Allah
Vehhâb: herkese hakkı olan her şeyi veren, hak etmediği hâlde bağışlarla ihsan eden, nimetlendiren Allah.
vücüt: varlık.
vücud-u hakikî: gerçek vücüt, gerçek varlık.
ziyade: fazla.

İşte Sahabe ve asfiya-i müctehidîn ve eimme-i Ehl-i Beyt, ¹ حَقَائِقُ الْأَشْيَاءِ ثَابِتَةٌ derler ki, Cenab-ı Hakkın bütün esmasıyla hakikî bir surette tecelliyatı var. Bütün eşyanın Onun icadıyla bir vücud-u arızîsi vardır. Ve o vücut, çendan Vacibü'l-Vücud'un vücuduna nispeten gayet zayıf ve kararsız bir zıll, bir gölgedir; fakat hayal değil, vehim değildir. Cenab-ı Hak, Hallâk ismiyle vücut veriyor ve o vücudu idame ediyor.

İkinci Temsil: Meselâ şu menzilin dört duvarında dört tane endam âyinesi bulunsa, her bir âyine içinde her ne kadar o menzil öteki üç âyine ile beraber irtisam ediyor; fakat her bir âyine kendinin hey'etine ve rengine göre eşyayı kendi içinde ihtiva eyler, kendine mahsus misalî bir menzil hükmündedir. İşte, şimdi iki adam o menzile girse, birisi bir tek âyineye bakar, der ki: "Her şey bunun içindedir." Başka âyineleri ve âyinelerin içlerindeki suretleri işittiği vakit, mesmuatını o tek âyinedeki, iki derece gölge olmuş, hakikati küçülmüş, tagayyür etmiş o âyinenin küçük bir köşesinde tatbik eder. Hem der: "Ben öyle görüyorum, öyle ise hakikat böyledir."

Diğer adam ona der ki: "Evet, sen görüyorsun, gördüğün haktır. Fakat vakide ve nefsülemirde hakikatin hakikî sureti öyle değil. Senin dikkat ettiğin âyine gibi daha başka âyineler var; gördüğün kadar küçücük, gölgenin gölgesi değişiler."

1. Eşyanın vücudu kesin bir gerçektir.

asfiya-i müctehidîn: Kur'ân ve sünnetten yola çıkarak hüküm ortaya koyan ve Hz. Peygamberin yolundan giden ilim ve takva sahibi âlim kimseler.
âyine: ayna.
Cenab-ı Hak: Allah.
çendan: gerçi, her ne kadar.
eimme-i Ehl-i Beyt: Hz. Peygamberin neslinden gelen,

Ehl-i Beytten yetişen manevî nüfuz, ilim ve riyaset sahibi imamlar.
endam âyinesi: boy aynası.
esma: isimler.
gayet: son derece.
hak: doğru, gerçek.
hakikat: gerçek, asıl, esas.
hakiki: gerçek.
Hallâk: yaratan, her şeyi, sürekli olarak ve çokça yaratan,

her şeyi halk eden Allah.
hey'et: şekil, görünüş, yapı.
hükümünde: değerinde, yerinde.
icat: vücuda getirme, yaratma.
idame: devam ettirme.
ihtiva: içine alma.
irtisam: resmolma.
mahsus: has, özel.
menzil: ev, hane.

mesmuat: işitilenler, duyulanlar.
misalî: örneklik, görüntüden ibaret.
nefsülemir: işin hakikati, aslı.
nispeten: nispetle, oranla, kıyaslayarak.
Sahabe: Peygamberimizin mübarek yüzünü görmeye şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.
suret: biçim, görünüş; tarz.
tatbik: uygulama.
tecelliyat: tecelliler, yansımalar, görünmeler.
tagayyür: değişme, başkalaşma.
temsil: misal getirme, örnek.
Vacibü'l-Vücud: varlığı zarurî ve zatî olan, varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup tekrar ezeli ve ebedî olan Allah.
vaki: olan, mevcut.
vehim: zan, şüphe, kuruntu.
vücut: varlık.
vücud-u arızî: vücudu ezeli olmayan, yaratılmış, sonradan yaratılan.
zaif: zayıf.
zıl: gölge.

Âl ve Ashap: Peygamberimizin ailesi, soyundan olan çocukları ve ona inanan, mübarek yüzünü görmekle sereflenene Onun sohbetlerine katılan mü'minler.

asfiya: Hz. Peygamberin mirasçıları yerinde, onun meslek ve gayelerini hayata geçirmeye ve tatbiki çalışan âlim zatlar.

cadde-i kübra: büyük ve geniş cadde.

ehl-i aşk: kalpleri Allah sevgisiyle dolu ve vakitlerini Allah'ı zikir ve tefekkürle geçiren insanlar; Allah sevgisinde çok ileri dereceye yükselenler.

eimme-i Ehl-i Beyt: Hz. Peygamberin neslinden olup Ehl-i Beytten yetişen mânevî nüfuz sahibi olan imamlar.

eimme-i müçtehidin: içtihat eden imamlar.

esma-i ilâhiye: Allah'ın isimleri.

evliya-i azime: büyük veliler.

haysiyetiyle: dolayısıyla, vesilesiyle.

hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye, fayda, yüksek bilgi.

hükümüne geçme: yerine geçme.

ittiba etme: uyma, tâbi olma, arkasından gitme.

merhamet: şefkat göstermek, korumak, iyilik.

mertebe: derece, mevki, makam.

Mevcud: vücudu ezeli ve gerçek varlık sahibi olan Allah.

mevcudat: varlıklar.

meyl: eğilim, ilgi, taraftarlık.

muhakkak: şüphesiz, kesin.

Rab: yaratan, besleyen, yetiştiren verdiği nimetlerle mahlûkâtı ıslah ve terbiye eden Allah.

Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi olan Allah..

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

rahmet: merhamet etme, şefkat etme, bağışlama.

Rezzak: bütün yaratılmışların rızasını veren ve ihtiyaçlarını karşılayan Allah.

Sahabe: Peygamberimizin mübarek yüzünü görmekle sereflenene ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

salât: Hz. Peygambere dua.

şakirt: talebe, öğrenci.

Tâbiîn: Hz. Muhammed'in ashabıyla görüşmüş ve onlardan ders almış olan Müslümanlar.

telâkki etmek: kabul etmek.

tenzihi: şanına lâyık olmayan şeylerden Allah'ı uzak tutma.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zaruru ve zati olan, varlığı kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

İşte, esma-i İlâhiyenin her biri, ayrı ayrı birer âyine ister. Hem meselâ *Rahman*, *Rezzak* hakikatli, asıl oldukları için, kendilerine lâyık rızka ve merhamete muhtaç mevcudatı ister. *Rahman*, nasıl hakikî bir dünyada rızka muhtaç hakikatli zîruhları ister; *Rahîm* de, öyle hakikî bir Cenneti ister. Eğer yalnız *Mevcud* ve *Vacibü'l-Vücut* ve *Vahid-i Ehad* isimleri hakikî tutulup öteki isimler onların içine gölge olmak haysiyetiyle alınsa, o esmaya karşı bir haksızlık hükmüne geçer.

İşte, şu sırdandır ki, cadde-i kübra, elbette velâyet-i kübra sahipleri olan Sahabe ve asfiya ve Tâbiîn ve eimme-i Ehl-i Beyt ve eimme-i müçtehidîn caddesidir ki, doğrudan doğruya Kur'an'ın birinci tabaka şakirtleridir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ² اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مَنْ اَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً

لِلْعَالَمِينَ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ اَجْمَعِينَ³

Hulusi'nin İkinci Sualinin Cevabına Bir Zeyildir⁴

Sual: Muhyiddin-i Arabî vahdetülvücut meselesini en yüksek bir mertebe telâkki ettiği gibi, ehl-i aşk bir kısım evliya-i azîme dahi ona ittiba etmişler; bu meselenin en yüksek mertebe olmadığını, hem hakikî olmadığını,

1. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

2. Ey Rabbimiz! Bizi doğru yola eristirdikten sonra kalplerimizi sapıklığa meylettirme. Yüce katından bize bir rahmet bağışla. Muhakkak ki veren Sensin, istediklerimizi bize bağışlayan Sensin. (Âl-i İmran Suresi: 8.)

3. Allah'ım, âlemlere rahmet olarak gönderdiğin Efendimize ve onun bütün Âl ve Ashabına salât ve selâm eyle.

4. Barla Lâhikası'nda yer alan bu zeyil, makam münasebetiyle aslı yeri olan buraya da derç edilmiştir. (Nasirler)

vahdetülvücut: vücudun bir-

liği; varlığın tek olduğunu, her şeyin bir olan Allah'ın değişik görünümleri olduğuna inanan

tasavvufî düşünce.

Vahid-i Ehad: bir olan ve birliği herbir şeyde tecelli eden Allah.

velâyet-i kübra: en büyük velîlik.

zeyil: ek, ilâve.

zîruh: ruh sahibi, canlı.

belki bir derece ehl-i sekir ve istiğrakın ve ashab-ı şevk ve aşkın meşrebi olduğunu diyorsun. Öyle ise, muhtasaran, sırr-ı veraset-i Nübüvvetle ve Kur'ân'ın sarahatiyle gösterilen tevhidin yüksek mertebesi hangisidir? Göster.

Elcevap: Benim gibi, hiç ender hiç âciz bir bîçarenin kısa fikriyle bu yüksek mertebeleri muhakeme etmek, yüz derece haddimin fevkindedir. Yalnız, Kur'ân-ı Hakîm'in feyzinden gelen, gayet muhtasar bir-iki nükte söyleyeceğim. Belki bu meselede faydası olacak.

Birinci Nokta: Vahdetülvücudun meşrebine ve saplanmasına çok esbap var. Onlardan bir-ikisi kısaca beyan edilecek.

Birinci Sebep: Mertebe-i rububiyetin hallâkiyetini azamî derecesinde zihinlere sığdıramadıklarından ve sırr-ı ehadiyetle, her şeyi bizzat kabza-i rububiyetinde tuttuğunu ve her şey kudret ve ihtiyar ve iradesi ile vücut bulduğunu kalplerine tam yerleştiremediklerinden, “Her şey Odur” veyahut “yoktur” veya “hayaldir” veya “tezahüriyetidir” veya “cilveleridir” diye kendilerini mecbur bilmişler.

İkinci Sebep: Firakı hiç istemeyen ve firaktan şiddetle kaçan ve ayrılıktan titreyen ve bu'diyetten Cehennem gibi korkan ve zevalden gayet derecede nefret eden ve visali ruhu ve canı gibi seven ve kurbiyeti Cennet gibi hadsiz bir iştiyak ile arzulayan aşk sıfatı, her şeydeki akrebiyet-i İlâhiyenin bir cilvesine yapışmakla, firak ve bu'diyeti hiçe sayıp, lika ve visali daimî zannederek

âciz: güçsüz.
akrebiyet-i İlâhiye: Allah'a olan yakınlık.
ashab-ı şevk: şevk sahibi, istek, sevinç ve hevesli kimseler.
aşk: şiddetli sevgi; Allah sevgisi; tasavvufta bir makam.
ashab-ı aşk: tasavvufta aşk makamına erişenler.
azamî: en fazla, en çok.
beyan etme: açıklama; izah etme.
bîçare: çaresiz.

bu'diyet: uzaklık.
cilve: güzel ve hoş bir biçimde görünme; iyi şekilde ortaya çıkma, akis, yansıma.
daimî: devamlı.
ehl-i sekir: ilâhî bir tecelli ile kendinden geçme hâli.
esbap: sebepler.
fevkinde: üstünde, yüksek derecede.
feyiz: bereket; ilim bolluğu manevî gıda.
firak: ayrılık, hicran.
gayet: çok, pek çok.

had: derece, yetki, değer.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hallâkiyet: yaratıcılık.
hiç ender hiç: hiç içinde hiç.
ihtiyar: irade, kendi isteğiyle seçme ve hareket etme.
irade: isteme, bir şeyi yapmak veya yapmamak için olan iktidar, güç.
istiğrak: Allah aşkıyla dünyayı unutup bütün bütün kendinden geçmek.
iştiyak: aşırı istek, ihtiyaç duyma.

kabza-i rububiyet: terbiye edicilik avucu, eli.

kudret: güç, takat; Cenab-ı Hak'ın bütün kâinata hükmeden ezeli ve ebedî gücünü anlatan kudsi sıfatı.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

kurbiyet: yakınlık.

lika: kavuşmak, buluşmak, görüşmek.

mecbur bilmek: sorumlu bilmek, yükümlü saymak.

mertebe: derece, mevki, makam.
mertebe-i rububiyet: terbiye edicilik mertebesi, derecesi.

mesele: konu.

meşrep: âdet, yaratılış, ahlâk; takip edilen yol.

muhakeme etmek: tartmak, değerlendirmek.

muhtasar: kısaltılmış, özet.

muhtasaran: kısa olarak, özetle.

nükte: ince manalı söz.

sarahat: açıklık.

sıfat: nitelik, vasıf, özellik.

sırr-ı ehadiyet: Allah'ın her şeydeki Kendine ait birlik tecellisinin sır, mana, kuvvet ve tesiri.

sırr-ı veraset-i Nübüvvet: Peygamber vârisliğinin, vekillığının sırrı.

tevhit: Allah'ın bir olduğuna ve Ondan başka ilâh olmadığına inanma.

tezahüriyet: görüntü, belirti.

vahdetülvücut: vücudun birliği; varlığın tek olduğunu, her şeyin bir olan Allah'ın değişik görünüşleri olduğuna inanma temeline dayanan tasavvufî düşünce.

visal: vasıl olma, kavuşma, ayrılıktan kurtulma.

vücut: varlık, var olma.

zannetmek: sanmak, öyle olduğunu düşünmek.

zeval: sona erme, yok olma.

ahkâm-ı rububiyet: rububiyetin hükümleri, emirleri.

asfiya: safiyet, olgunluk ve takva sahipleri.

Cenab-ı Hak: Hakkın tâ kendisi olan şeref ve büyüklük sahibi Allah.

ehadiyet-i zatiye: Allah'ın zatına ait birlik, teklik.

ehl-i sahve: uyanık hâlde, aklı başında bulunanlar.

esasat: esaslar, temeller.

esma-i İlâhiye: Allah'ın isimleri.

evliya-i azime: büyük vefiler.

fırak: ayrılık, hicran.

hakikat-i imaniye: imana ait hakikat, doğruluk.

halk etmek: yaratmak.

hallâkiyet-i İlâhiye: Allah'ın yaratıcılığı.

harikulâde: olağanüstü, şaşırtıcı derecede.

icat: vücuda getirme, yoktan yaratma.

ihata: içine alma; tam kavrama; kuşatma.

inbisat: genişleme, yayılma.

inkısam: kısımlar, bölümler.

inkışaf: gelişme, açılma, meydana çıkma; terakki etme.

irade: isteme, arzu etme, bir şeyi yapmak veya yapmamak için olan güç.

ispat etme: doğruyu delil göstererek meydana koyma, kanıtlama.

ittihaz etme: kabul etme, edinme.

kudret: güç, takat; Cenab-ı Hak'ın bütün kâinata hükmeden ezeli ve ebedî kudsi sıfatı.

lika: kavuşmak, buluşmak, görüşmek.

mâni: engel.

mekândan münezzeh: mekândan bağımsız olma.

melce: sığınak, sığınılacak yer, iltica edilecek yer.

menşe: bir şeyin çıktığı yer, kaynak.

mertebe-i uzma: en büyük mertebe, derece.

mertebe-i uzma-i tevhidi: tevhidin en büyük mertebesi, Allah'ın bir olması gerçeğinin en büyük derecesi, bunun varlıklarda en büyük oranda gözlenmesi.

mesreb-i hâl: hâl ve gidiş.

mevcut: var olan, vücut sahibi, varlık.

muhafaza etmek: korumak.

mukteza: gereken, lâzım gelen.

muvazene: ölçülülük, dengeli olma.

rububiyet: Cenab-ı Hak'ın her zaman, her yerde ve her mahlûka muhtaç olduğu şeyleri vermesi, terbiye ve idare etmesi.

لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ diye aşkın sekriyle ve o şevk-i beka ve li-

ka ve visalin muktezasıyla, gayet zevkli bir meşreb-i hâlî, vahdetülvücutta bulunduğunu tasavvur ederek, müthiş firaclardan kurtulmak için, o vahdetülvücut meselesini melce ittihaz etmişler.

Demek birinci sebebin menşei, aklın eli gayet geniş ve gayet yüksek olan bazı hakikat-i imaniyeye yetişmediğinden ve ihata edemediğinden ve aklın iman noktasında tamamıyla inkişaf etmediğinden; ve ikinci sebebin menşei, kalbin aşk noktasında fevkalâde inkişafından ve harikulâde inbisatından ve genişliğinden ileri gelmiştir.

Amma sarahat-i Kur'âniye ile, veraset-i nübüvvetin evliya-i azîmesi ve ehl-i sahve olan asfiyanın gördükleri mertebe-i uzma-i tevhidi ise, hem çok yüksektir, hem rububiyet ve hallâkiyet-i İlâhiyenin mertebe-i uzmasını, hem bütün esma-i İlâhiyenin hakikî olduklarını ifade ediyor. Ve esasatını muhafaza edip ve ahkâm-ı rububiyetin muvazenesini bozmuyor. Çünkü, derler ki: Cenab-ı Hak, ehadiyet-i zatiyesiyle ve mekândan münezzehiyetiyle beraber, her şey bütün şuunatıyla doğrudan doğruya ilmiyle ihata ve teşhis edilmiş ve iradesiyle tercih ve tahsis edilmiş ve kudretiyle ispat ve icat edilmiştir. Bütün kâinatı bir tek mevcut gibi icat ve tedbir ediyor. Bir çiçeği kolaylıkla halk ettiği gibi, koca baharı o sühuletle halk eder; bir şey bir şeye mâni olmaz. Teveccühünde tecezzi yok. Aynı anda her yerde kudret ve ilmiyle tasarruf noktasında bulunuyor. Tasarrufunda tevzi ve inkısam yok.

1. Ondan başka hiçbir varlık yoktur.

sarahat-i Kur'âniye: Kur'an'ın açıklamaları.

sekir: sarhoşluk, kendinden geçiş.

sühulet: kolaylık.

şevk-i beka: sonsuzluk arzusu, isteği

şuunat: şunlar, olaylar, hâller; emir ve kasıttaki istekler.

tahsis etme: belli bir maksat için kullanma, bir şeye özel kılma.

tasarruf: bir şeyin sahibi olup, idare etme, mülkünü istediği gibi kullanma.

tasavvur etme: düşünme, tasarlama.

tecezzi: bölünme, parçalanma.

tedbir: önlem alma, yönetim.

teşhis etme: belirleme, şekil verme, seçme, ayırma.

teveccüh: yönelme, sevgi, ilgi.

tevzi: dağıtma, paylara ayırma.

vahdetülvücut: vücudun birliği; varlığın tek olduğunu, her şeyin bir olan Allah'ın değişik görünümleri olduğuna inanma temeline dayanan tasavvufi düşünce

veraset-i nübüvvet: peygamber varisi.

visal: vasil olma, kavuşma, ayrılıktan kurtulma.

On Altıncı Söz ve Otuz İkinci Sözün İkinci Mevkıfının İkinci Maksadında bu sır tamamıyla izah ve ispat edilmiştir. ¹ لَا مُشَاحَّةَ فِي التَّمْثِيلِ kaidesiyle, temsildeki kusura bakılmadığından, gayet kusurlu bir temsil söyleyeceğim; tâ iki meşrebin bir derece farkı anlaşılсын.

Meselâ: Harika ve emsalsiz gayet büyük ve gayet zîynetli, şark ve garba bir anda uçacak ve şimalden cenuba ulaşan kanatlarını kapayıp açacak, yüz binler nakışlarla tezyin edilmiş o kanadının her bir tüyünde gayet dâhiyâne sanatlar derç edilmiş olan bir tavus kuşu farz ediyorum.

Şimdi, seyirci iki adam var; akıl ve kalp kanatlarıyla bu kuşun yüksek meziyetlerine ve harika zîynetlerine uçmak istiyorlar.

Birisi, bu tavus kuşunun vaziyetine ve heykeline ve harikulâde her bir tüyündeki kudret nakışlarına bakar, gayet aşk ve şevk ile sever. Dakik tefekkürü kısmen bırakır ve aşka yapışır. Fakat görür ki, her gün o sevimli nakışlar, tahavvül ve tebeddül eder. Sevdığı ve perestiş ettiği o mahbuplar kayboluyor, zeval buluyor. O adam, kendine teselli vermek ve aklına sığdırmadığı, “Vahdet-i hakikiye ile rububiyet-i mutlaka ve ehadiyet-i zatiye ile hallâkiyet-i külliye malik bir Nakkaş’ın bir nakş-ı sanattır” demek lâzım gelirken, o itikat yerine, “Bu tavus kuşundaki ruh o kadar âlîdir ki, onun sâniî onun içindedir veya o, o olmuş. Hem o ruh, vücuduyla müttehit; ve vücudu

edilen.

maksat: maksat, istenilen şey.

malik: sahip olan, mülk sahibi.

meşrep: âdet, huy, yaratılış, âlâk; takip edilen usul, yol.

mevkıf: kısım, bölüm, durak, istasyon.

meziyet: iyi ve doğru hareket; üstünlük vasıfları.

müttehit: birleşmiş.

nakış: işleme, süsleme; bir şeyi çeşitli renklerle ahenkli ve düzenli bir şekilde boyama.

nakkaş: nakış yapan, süsleyen.

nakş-ı sanat: sanat nakşı, süslü güzel sanat.

perestiş: aşın bağıllık, tapar derecesinde sevmek, mükemmel sevgi.

rububiyet-i mutlaka: mutlak rububiyet; sınırsız, hiç bir kayıt ve şarta tâbi olmadan, her şeyi kuşatan ve emri altında bulunduran, terbiye eden Allah’ın sevk idare ediciliği.

Sâni: her şeyi sanatla yaratan Allah.

şark: doğu.

şevk: çok şiddetli arzu, neş’e.

şimal: kuzey.

tahavvül: bir hâlden diğer bir hâle geçme, değişme, dönüşme.

tebeddül: başkalaşma, değişme.

tefekkür: düşünme, derinlemesine, inceden inceye düşünme, fikretme.

temsil: örnek, benzetme.

teselli: üzüntülü bir kimseyi söz ve öğütlerle ferahlandırma.

tezyin: süslemek, donatmak, bezemek.

vahdet-i hakikiye: gerçek birlik.

vaziyet: durum, duruş, hâl.

vücüt: varlık, var olma.

zeval: sona erme, yok olma.

zîynet: süs.

zîynetli: süslü.

1. Temsilde hata olmasın.

âli: yüce, yüksek.

aşk: şiddetli sevgi; Allah sevgisi.

cenup: güney.

dâhiyâne: son derece zekice ve anlayarak.

dakik: dikkatli, ölçülü.

derç etmek: yerleştirmek.

ehadiyet-i zatiye: Allah’ın zatına ait birlik ve her şeyin dizininin Cenab-ı Hakkın elinde oluşu.

emsalsiz: eşsiz, benzersiz.

farz etmek: saymak, tutmak, kabul etmek.

garp: batı.

hallâkiyet-i külliye: genel ve kapsamlı yaratıcılık, Allah’ın bütün varlıkların yaratıcısı olması.

harika: olağanüstü.

harikulâde: olağanüstü, şaşırtıcı derecede.

ispat etme: doğruyu delil

göstererek meydana koyma, kanıtlama.

itikat: inanç, gönülden tasdik ederek inanma.

izah: açıklama.

kaide: kural, prensip, usul.

kısmen: bir bölüm olarak.

kudret nakşı: Cenab-ı Hakkın bütün kâinata hükmeden ezeli ve ebedi kudsi gücüyle

süslediği sanatlar.

mahbup: sevilen, muhabbet

âli: yüce, yüksek.
bilbedahe: açıklıkla, meydanda olarak, besbelli.
cihet: yön, taraf.
cilve: görünme, akis, yansıma.
fail: bir işi yapan.
hakikat: gerçek.
hakiki: gerçek; geçeğe ait, doğru.
Hâlık: “yaratıcı, her şeyi yoktan yaratan” anlamında Allah’ın bir ismi.
harikulâde: olağanüstü, şaşırtıcı derecede.
hikmet: yaratılıştaki İlâhî gaye, ilim; güzellik, faydalılık.
hüsün: güzel.
icâd: vücuda getirme, yoktan yaratma.
ihtiyar: irade, kendi isteğiyle seçme ve hareket etme, isteme.
ihtiyarsız: elinde olmadan.
iktiza etme: gerekme, gerektirme, icap etme.
irade: isteme, bir şeyi yapmak veya yapmamak için olan iktidar, güç.
iradesiz: irade dışı, isteksiz.
ittihat etme: aynı noktada birleşme.
izhar etme: ortaya koyma, açığa çıkarma; gösterme.
kâinat: var olan her şey, bütün varlıklar, evren.
kasıt: bir işi bile bile yapmak, isteyerek, niyet ederek.
kat’î: kesin.
kâtip: yazan, yazıcı.
kemal: olgunluk, mükemmellik.
kemal-i hikmet: tam ve eksiksiz hikmet, şaşmaz bir hikmet ve gaye.
kemal-i kudret: kudretin mükemmelliği.
kemal-i rububiyet: Cenab-ı Hak’ın yaratıklarını terbiye edicilik ve besleyip gözeticilik vasfının mükemmelliği.
kudret: güç, kuvvet, Cenab-ı Hak’ın bütün kâinata hükmeden ezeli ve ebedî kudsi gücü.
mahiyet: bir şeyin aslı, iç yüzü.
maşaallah: Allah’ın istediği gibi (Allah korusun, Allah saklasın mealinde duadır.)
mazhar: nail olma; ortaya çıkma ve görünme yeri.
medar: sebep, araç, vesile.
merhamet: acımak, şefkat göstermek; korumak, iyilik etmek.
meşiet: dilemek, irade, murat, istek.
misali: örneğe benzer, örnek ola-

ise, suret-i zahiriyle mümteziç olduğundan, o ruhun kemali ve o vücudun yüksekliği, bu cilveleri böyle gösterir, her dakika başka bir nakşı ve ayrı bir hüsnü izhar eder, hakikî ihtiyarıyla bir icat değil, belki bir cilvedir, bir teza-hürdür.”

Diğer adam der ki: “Bu mizanlı ve nizamlı gayet sanatkârâne nakışlar, kat’î bir surette bir irade ve ihtiyar ve kasıt ve meşiet iktiza eder. İradesiz bir cilve, ihtiyarsız bir tezahür olamaz.

“Evet, tavusun mahiyeti güzel ve yüksektir; fakat, onun mahiyeti, fail olamaz. Belki münfaildir; faili ile hiçbir cihetle ittihat edemez. Ruhu güzel ve âlidir; fakat, mucit ve mutasarrıf değil, belki ancak mazhar ve medardır. Çünkü, her bir tüyünde, bilbedahe nihayetsiz bir hikmetle bir sanat ve nihayetsiz bir kudretle bir nakş-ı ziynet görünüyor. Bu ise, iradesiz, ihtiyarsız olamaz. Bu kemal-i kudret içinde kemal-i hikmeti ve kemal-i hikmet içinde kemal-i rububiyeti ve merhameti gösteren sanatlar, cilve milve işi değil. Bu yaldızlı defteri yazan kâtip, içinde olamaz, onunla ittihat edemez. Belki yalnız o defter o kâtibin yazı kaleminin ucu ile teması var, öyle ise o kâinat denilen misali tavusun harikulâde ziynetleri, tavus Hâlıkının yaldızlı bir mektubudur.”

İşte şimdi tavusa bak; o mektubu oku, kâtibe “Maşaallah, tebarekâllah, sübhanallah” de. Mektubu kâtip zanneden veya kâtibi mektup içinde tahayyül eden veya mektubu hayal tevehhüm eden, elbette aklını aşk perdesinde saklamış, hakikatin hakikî suretini görmemiş.

rak görülen.

mizanlı: ölçülü, dengeli.

mucit: icat eden, yoktan var eden.

mutasarrıf: tasarruf hakkı, kullanma hakkı ve yetkisi olan, bir malın sahibi.

mümteziç: imtizaç eden, kaynaşıp uyuşan.

münfail: yapılan iş.

nakış: işleme, süsleme.

nakş-ı ziynet: süslü nakış, işleme.

nihayetsiz: sonsuz.

nizam: düzen, ölçüler, prensip; usul ve esaslardaki uyumluluk.

sanatkârâne: sanatlı bir şekilde.

suret: şekil, görünüş, yön.

suret-i zahiri: görünürdeki şekil, tarz.

sübhanallah: “Allah her türlü eksiklikten uzak ve bütün üstün sıfatlara sahiptir” demek; tesbih etmek.

tahayyül etme: hayale getirme, hayalde canlandırma.

tavus: çok süslü bir kuş.

tebârekâllah: Allah mübarek etsin maşaallah dua için okunan bir kelâm.

temas: değmek, dokunma.

tevehhüm etme: vehmetme var zannetme.

tezahür: görünme, belirme, ortaya çıkma.

yaldızlı: cilâli, parlak, süslü.

zan: zannetme, sanma.

ziynet: süs.

Vahdetülvücut meşrebine sebebiyet veren, aşkın ev-
vandan en mühim sebep, aşk-ı dünyadır. Meczâî olan
aşk-ı dünya, aşk-ı hakikiye inkılâp ettiği zaman, vahdet-i
vücuda inkılâp eder.

Nasıl ki, insandan şahsî bir mahbubu muhabbet-i me-
cazî ile sever. Sonra zeval ve fenâsını kalbine yerleştir-
meyen bir âşık, mahbubuna aşk-ı hakikî ile bir beka ka-
zandırmak için, “Ma’bud ve Mahbub-u Hakikî’nin bir
âyine-i cemalidir” diye kendini teselli eder, bir hakikate
yapışır.

Öyle de, koca dünyayı ve kâinatı hey’et-i mecmuası-
la mahbup ittihaz eden, sonra o muhabbet-i acibe daimî
zeval ve firak kamçılarıyla muhabbet-i hakikiye inkılâp
ettiği vakit, o çok büyük mahbubunu zeval ve firaktan
kurtarmak için, vahdetülvücut meşrebine iltica eder.
Eğer gayet yüksek ve kuvvetli iman sahibi ise, Muhyid-
din-i Arabî’nin emsali gibi zatlara, zevkli, nuranî, makbul
bir merteye olur. Yoksa vartalara düşmek, maddiyata gir-
mek, esbapta boğulmak ihtimali var. Vahdet-i şuhut ise,
o zararsızdır; ehl-i sahvin da, yüksek bir meşrebidir.

اللَّهُمَّ ارِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنَا اتِّبَاعَهُ¹

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹

1. Allah'ım, hakkı hak olarak göster ve ona uyma nimetini bize ihsan eyle.

2. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgi-
miz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

aşk-ı dünya: dünya ile ilgili
şeylere karşı gösterilen aşın
sevgi.

aşk-ı hakikî: gerçek aşk, lâhî
aşk.

âyine-i cemal: cemal âyinesi,
güzelliğin görünmesi.

beka: varlığı devam ettirme,
sonsuzluk.

daimî: devamlı.

ehl-i sahve: akıllı başında
olanlar, uyanık olanlar.

emsal: misaller, denk ve ben-
zerler.

enva: çeşitler, türler, cinsler.

esbap: sebepler.

fenâ: yokluk, yok olma.

firak: ayrılık.

hakikat: gerçek.

hey’et-i mecmua: bir şeyin
ayrıntı ve parçalarına bakıl-
maksızın bütünüünün göster-
diği hâl ve manzara.

iltica etme: sığınma.

iman: inanç, itikat; Hz. Mu-
hammed’in tebliğ ettiği dinî
esasları kabul ve tasdik etme.

inkılâp: köklü değişim, dönüşüm.

ittihaz etme: kabul etme, kabul-
lenme, edinme.

kâinat: var olan her şey, bütün
varlıklar, evren.

kamçılama: etkinliğini artırma,
hızlandırma.

Ma’bud: kendisine ibadet olunan,
tapınılan, kulluk edilen Allah.

maddiyat: maddî şeyler.

Mahbub-u Hakikî: gerçek sevgili
olan Allah.

mahbup: sevilen, muhabbet edi-
len.

makbul: kabul edilmiş olan, ge-
çerli.

mecazi: hakikî olmayan, (edebi-
yatta): hakikî manası ile değil de
istenileni hatırlatır bir kelime ile
konuşma.

meretebe: derece, mevki, makam.

meşrep: âdet, takip edilen usul,
yol.

muhabbet-i acibe: hayrete düşü-
ren sevgi.

muhabbet-i hakikî: gerçek sevgi.

muhabbet-i mecazi: mecazî mu-
habbet, sevgi.

mühim: önemli.

nuranî: nurlu, ışık saçan.

sebebiyet: sebep olma, vesile ol-
ma.

şahsî: şahsa ait, kişiye özel.

teselli etmek: avutmak, rahatlat-
mak.

vahdet-i şuhut: kulun her şeyi
bir olarak görmesi, lâhî tecellile-
rin belirmesi anında Allah’tan
başka bir şeyin görülmemesi hâ-
li.

vahdet-i vücut: vücut-u lâhînin
teklîği, birliği, her şeyde ve her
yerde Onun görülmesi.

vahdetülvücut: vücudun birliği;
varlığın tek olduğunu, her şeyin
bir olan Allah’ın değişik görünüş-
leri olduğunu inanma temeline
dayanan tasavvufî düşünce

varta: tehlike, uçurum, çukur yer.

zat: şahıs, kişi.

zeval: sona erme, yok olma.

ÜÇÜNCÜ MESELE

Hikmet ve akıl ile halledilmeyen bir mesele-i mühim-

me: ² كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ¹ فَعَلَّ لِمَا يُرِيدُ

Sual: Kâinattaki mütemadiyen şu hayretengiz faaliyettin sırrı ve hikmeti nedir? Neden şu durmayanlar durmuyorlar; daima dönüp tazeleniyorlar?

Elcevap: Şu hikmetin izahı bin sahife ister. Öyle ise, izahını bırakıp gayet muhtasar bir icmalini iki sahifeye sığdıracağız.

İşte, nasıl ki bir şahıs, bir vazife-i fitriyeyi veyahut bir vazife-i içtimaiyeyi yapsa ve o vazife için hararetli bir surette çalışsa, elbette ona dikkat eden anlar ki, o vazifeyi ona gördüren iki şeydir:

• **Birisi:** Vazifeye terettüp eden maslahatlar, semereler, faydalardır ki, ona “ille-i gaiye” denilir.

• **İkincisi:** Bir muhabbet, bir iştihak bir lezzet vardır ki, hararetle o vazifeyi yaptırıyor ki; ona, “dâî ve muktazi” tabir edilir.

Meselâ, yemek yemek, iştihadan gelen bir lezzet, bir iştihaktır ki, onu yemeğe sevk eder. Sonra da, yemeğin neticesi, vücudu beslemektir, hayatı idame etmektir.

Öyle de, ³ وَلِلَّهِ امْتِلَ الْأَعْلَىٰ şu kâinattaki dehşetengiz ve hayretnüma hadsiz faaliyet, iki kısım esma-i İlâhiyeye istinat ederek, iki hikmet-i vâsia içindir ki, her bir hikmeti de nihayetsizdir:

dâî: sebep, sevk edici sebep.
dehşetengiz: dehşet verici, ürkütücü.
elbette: şüphesiz, her hâlde.
esma-i İlâhiye: Allah'ın isimleri.
faaliyet: işler, fiiller, hareketler.
faide: fayda.
gayet: son derece.
hadsiz: sınırsız.
halletmek: mesele olmaktan, problem olmaktan çıkarmak, çözmek.
hararetle: coşkuyla, heyecanlı bir şekilde.
hararetli: ateşli, coşkulu, sıcak.
hayretengiz: hayret veren.
hayretnüma: hayret verici.
hikmet: felsefe, müspet ilimler; gizli sebep, kâinattaki ve yaratılıştaki İlâhî gaye, fayda.
hikmet-i vâsia: geniş ve büyük hikmet, sebep ve gaye.
icmal: özetleme.
idame etme: devam ettirme.
ille-i gaiye: asıl sebep, esas gaye.
istinat: dayanma.
iştihâ: yemeğe karşı duyulan istek.
iştihak: aşırı isteme, arzu etme; şevklenme.
izah: açıklama.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar, evren.
maslahat: uygun iş, fayda.
izah: açıklama.
meselâ: misal olarak.
mesele: konu.
mesele-i mühimme: mühim, önemli mesele.
muhabbet: sevgi.

1. O her gün yeni bir iştedir. (Rahman Suresi: 29.)
2. O dilediğini işleyendir. (Hüd Suresi: 107; Bûruc Suresi: 16.)
3. En yüce sıfatlar Allah'ındır. (Nahl Suresi: 60.)

muhtasar: kısa, özet.
muktazi: gerekçe, icap ettiren.
mütemadiyen: devamlı olarak.
netice: sonuç.
nihayetsiz: sonsuz.
sahife: sayfa.
semere: meyve, netice.

sevk etme: yönlendirme, ulaştırma.
sıfat: vasıf, özellik.
sır: bir şeyin anlaşılması ve kavranması en zor ve ince yanı, manevî hakikat ve bilgiler.
sual: soru.
suret: biçim, tarz.

tabir etme: ifade etme, adlandırma.
terettüp: ait olma, gerekme.
vazife: görev.
vazife-i fitriye: yaratılışa ait vazife, yaratılışla ilgili görev gaye.
vazife-i içtimaiye: sosyal vazife, görev.

Birincisi: Cenab-ı Hakkın Esmâ-i Hüsnasının had ve hesaba gelmez enva-ı tecelliyatı var. Mahlûkatın tenevvüleri, o tecelliyatın tenevvüünden geliyor. O esma ise, daimî bir surette tezahür isterler. Yani nakışlarını göstermek isterler. Yani, nakışlarının âyinelerinde cilve-i cemallerini görmek ve göstermek isterler. Yani, kâinat kitabını ve mevcudat mektubatını ânenfeânen tazelandirmek isterler. Yani, yeniden yeniye manidar yazmak ve her bir mektubu Zat-ı Mukaddes ve Müsemma-i Akdes ile beraber bütün zîşuurların nazar-ı mütalâasına göstermek ve okutturmak iktiza ederler.

İkinci sebep ve hikmet: Nasıl ki mahlûkattaki faaliyet bir iştiha, bir iştiyak, bir lezzetten geliyor; ve hatta her bir faaliyette kat'iyen lezzet vardır, belki her bir faaliyet bir nevi lezzettir.

Öyle de, Vacibü'l-Vücut'a lâayk bir tarzda ve istiğna-i zatîsine ve gînâ-i mutlakına muvafık bir surette ve kemal-i mutlakına münasip bir şekilde hadsiz bir şefkat-i mukaddese ve hadsiz bir muhabbet-i mukaddese var.

Ve o şefkat-i mukaddese ve o muhabbet-i mukaddeseden gelen hadsiz bir şevk-i mukaddes var.

Ve o şevk-i mukaddesten gelen hadsiz bir sürur-u mukaddes var.

Ve o sürur-u mukaddesten gelen, tabir caiz ise, hadsiz bir lezzet-i mukaddese var.

ânenfeânen: zamanla, gitgide, devamlı.
âyine: ayna.
Cenab-ı Hak: Allah.
cilve-i cema: güzellik görüntüsü.
daimî: devamlı.
enva-ı tecelliyat: yansıma ve görünme çeşitleri.
esma: isimler.
Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın güzel isimleri.
faaliyet: işler, fiiller, hareketler.

gînâ-i mutlak: mutlak ve sonsuz zenginlik.
had: sınır.
hadsiz: sınırsız.
hikmet: gizli sebep, fayda, kâinatı ve yaratılıştaki ilâhî gaye.
iktiza: lâzım gelme, gerekme.
istiğna-i zatî: zatına ait sınırsız zenginlik, Allah'ın hiç bir şeye muhtaç olmaması.
iştiha: istek, arzu.
iştiyak: isteme, arzu etme.
kâinat: evren, bütün yaratıl-

mışlar.
kat'iyen: kesin olarak.
kemal-i mutlak: her yönüyle sınırsız mükemmel olan.
lâyık: yakışır, uygun.
lezzet-i mukaddese: mukaddes zevk ve lezzet, her türlü kusur ve eksiklikten yüce bir lezzet.
mahlûkat: Allah tarafından yaratılanlar, yaratılmışlar, yaratıklar.
manidar: ince manalı, anlamlı.

mektubat: mektuplar.

mevcudat: var olan her şey, varlıklar.

muhabbet-i mukaddese: mukaddes muhabbet, her türlü kusur ve eksiklikten uzak yüce sevgi.

muvafık: lâayk, uygun.

münasip: uygun.

Müsemma-i Akdes: en kudsi isimlerle isimlenmiş, en kudsi isimlerin sahibi olan Allah.

nakış: süs.

nazar-ı mütalâa: etrafıca inceleyip düşünen bir bakış.

nevi: çeşit.

suret: biçim, tarz.

sürur-u mukaddes: mukaddes bir sevinç ve ferahlık; her türlü kusur ve eksiklikten yüce bir mutluluk.

şefkat-i mukaddese: her türlü kusur ve noksandan yüce bir şefkat.

şevk-i mukaddes: mukaddes şevk; her türlü kusur ve eksiklikten yüce bir arzu ve istek.

tabir caiz ise: söz yerinde ise.

tecelliyat: tecelliler, görüntüler, yansımalar.

tenevvü: çeşitlilik, farklılık.

tezahür: zuhur etme, görünme.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan, varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

Zat-ı Mukaddes: her türlü noksan sıfatlardan uzak ve temiz olan Allah.

zîşuur: şuur sahibi, bilinc sahibi.

Âl ve Aşap: soy, sülâle ve Saha-
beler Hz. Peygamberimizin ailesi,
soyundan gelenler ve ona inanıp
sahip çıkan mübarek yüzünü gör-
mekle şereflenen, onun sohbeti-
ne katılan mü'minler.

alimâne: her şeyi çok iyi bilerek.
Bâkî: yok olmayan sürekli ve ka-
lıcı olan, bütün varlıklar yok olur-
ken yok olmayan ve bütün var-
lıklar yok olduktan sonra da, za-
tıyla var olacak olan tek varlık,
Allah.

basîrâne: görerek, bilerek.

camit: ruhsuz, cansız.

dalâlet: doğru yoldan ayrılmı-
ş, dinsizlik, azma.

esbap: sebepler.

faaliyet-i kudret: ilâhî kudretin
faaliyetleri, işleyişleri.

felsefe: hikmet ilminin, varlığı ve
âlemi tevhit inancına dayanma-
dan inceleyen, akli önceleyen
kısmı.

fen: tecrübî, ispatla meydana gel-
miş ilimler: fizik, kimya, matema-
tik ve biyoloji gibi...

fiil: oluş, hareket.

hadsiz: sınırsız.

hakimâne: hikmetli ; bir maksat
ve gayeye yönelik olarak, anlam-
lı ve tam yerli yerinde.

hikmet: hakîmlik, felsefe, müs-
pet ilimler.

hikmet-i dakika: ince ve hassas
hikmet, derin ve ince olan ilâhî
gaye.

iftihar-ı mukaddes: mukaddes
övgü, her türlü kusur ve eksiklik-
ten yüce bir iftihar ve sevinç.

iktiza: lâzım gelme, gerekme.

istidat: kabiliyet, yetenek.

kemal: olgunluk, mükemmellik.

kuvve: meleke, potansiyel güç,
gerçekleşmemiş, fakat gerçekleş-
me imkânı ve ihtimali olan, iç di-
namik.

lezzet-i mukaddese: mukaddes
zevk ve lezzet, her türlü kusur ve
eksiklikten yüce bir lezzet.

mahlûkat: yaratılmışlar, yaratık-
lar.

memnuniyet-i mukaddese: Ce-
nab-ı Hakkın zatına ait kusursuz
ve eksiksiz memnuniyeti.

meylettirme: bir tarafa doğru
eğme, yönelme.

nes'et: meydana gelme, çıkma.

nur-u hakikat: hakikat nuru, ışı-
ğı.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten,
terbiye ve ıslah eden Allah.

rahmet: acıma, şefkat ve merha-
met etme, bağışlama.

salât: Hz. Muhammed'e, ashâbı-
na, ailesine Allah'ın rahmet ve
mağfiretini, meleklerin istiğfarını
ve mü'minlerin dualarını dileme.

Hem o lezzet-i mukaddeseden gelen hadsiz terahhum-
dan, mahlûkatın, faaliyet-i kudret içinde ve istidatları kuv-
veden fiile çıkmasından ve tekemmül etmesinden neş'et
eden memnuniyetlerinden ve kemallerinden gelen ve
Zat-ı Rahman-ı Rahîm'e ait, tabir caiz ise, hadsiz mem-
nuniyet-i mukaddese ve hadsiz iftihar-ı mukaddes vardır
ki, hadsiz bir surette, hadsiz bir faaliyeti iktiza ediyor.

İşte, şu hikmet-i dakikayı felsefe ve fen ve hikmet bil-
mediği içindir ki, şuursuz tabiatı ve kör tesadüfü ve camit
esbabı şu gayet derecede alimâne, hakîmâne, basîrâne
faaliyete karıştırmışlar, dalâlet zulûmatına düşüp nur-u
hakikati bulamamışlar.

قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ¹
رَبَّنَا لَا تُرْغِ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ
أَنْتَ الْوَهَّابُ² اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى كَاشِفِ طَلْسِمِ كَاثِنَاتِكَ
بَعْدَ ذَرَاتِ الْمَوْجُودَاتِ وَعَلٰى اِلٰهِ وَصَحْبِهِ مَا دَامَ الْاَرْضُ
وَالسَّمَوَاتِ³

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي⁴
Said Nursî

1. De ki: "[Kitabı indiren] Allah'tır." Sonra da onları daldıkları bataktan bırak, oyalana dursun-
lar. (En'am Suresi: 91.)
2. Ey Rabbimiz! Bizi doğru yola erdirdikten sonra kalplerimizi sapıklığa meylettirme. Yüce
katından bize bir rahmet bağışla. Muhakkak ki veren Sensin, istediklerimizi bize bağışla-
yan Sensin. (Âl-i İmran Suresi: 8.)
3. Allah'ım, kâinatının tilsimini açan Hz. Muhammed'e, onun Âl ve Aşabına yer ve gökler de-
vam ettikçe mevcudatın zerrelere adedince salât ve selâm eyle.
4. Bâkî olan ancak Allah'tır.

suret: biçim, tarz.

suur: anlayış, idrak, bilinç.

tabiat: doğa, maddî âlem,

canlı cansız bütün varlıklar.

tekemmül: olgunlaşma, mü-

kemmelleşme.

terahhum: merhamet etme,

acıma, şefkat etme.

tilsim: gizli sır.

Zat-ı Rahman-ı Rahîm: yar-

dım, ihsan ve merhamet sahi-
bi olan, Rahman ve Rahîm
olan Allah.

zerre: atom, molekül.

zulûmat: karanlıklar.

On Dokuzuncu Mektup

* On Dokuzuncu Mektup, Barla'da 1929'da Türkçe olarak telif edilmiştir.

BU RİSALE, üç yüzden fazla mu'cizatı beyan eder. Risalet-i Ahmediyenin (a.s.m.) mu'cizesini beyan ettiği gibi, kendisi de o mu'cizenin bir kerametidir. Üç dört nevi ile harika olmuştur.

- **Birincisi:** Nakil ve rivayet olmakla beraber, yüz safıfeden fazla olduğu hâlde, kitaplara müracaat edilmeden, ezber olarak, dağ, bağ köşelerinde, üç dört gün zarfında, her günde iki üç saat çalışmak şartıyla, mecmuu on iki saatte telif edilmesi, harika bir vakiyadır.

- **İkincisi:** Bu risale, uzunluğu ile beraber, ne yazması usanç verir ve ne de okuması halâvetini kaybeder. Tembel ehl-i kalemi öyle bir şevk ve gayrete getirdi ki, bu sıkıntılı ve usançlı bir zamanda, bu civarda bir sene zarfında yetmiş adede yakın nüshalar yazıldığı, o mu'cize-i risaletin bir kerameti olduğunu, muttali olanlara kanaat verdi.

- **Üçüncüsü:** Acemi ve tevafuktan haberi yok ve bize de daha tevafuk tezahür etmeden evvel, onun ve başka sekiz müstensihin birbirini görmeden yazdıkları nüshalarda, lâfz-ı Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm kelimesi, bütün risalede ve lâfz-ı Kur'ân beşinci parçasında öyle bir tarzda tevafuk etmeleri göründü ki, zerre miktar

adet: tane.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak.
civar: çevre, yöre, etraf.
ehl-i kalem: eli kalem tutanlar, yazarlar.
evvel: önce.
gayret: büyük faaliyet, alışılmışın üstünde çalışma.
halâvet: tatlılık, tat, şirinlik.
harika: olağanüstü vasıflar taşıyan ve hayranlık hissi uyandıran.
kanaat: gördük, fikir.

keramet: ikram; Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller veya tabiat üstü hâdiseler.
lâfz-ı Kur'ân: Kur'ân lâfzı, kelimesi.
lâfz-ı Resul-i Ekrem: Peygamber Efendimizin bir ünvanı olan "Resul-i Ekrem" ifadesi.
mecmu: toplam, tüm; bütün, hepsi.
mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından veriliş, yalnız peyg-

gamberlerin gösterebilecekleri büyük, harika işler.
mu'cize: Peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.
mu'cize-i risalet: Peygamberlik mu'cizesi.
muttali olan: bir işten haberi olan, bilgi sahibi olan.
müracaat: başvurma, danışma; herhangi bir eserden yararlanma.
müstensih: bir yazının sureti-

ni, kopyasını çıkaran.
nakil: aktarma, anlatma.
nev: çeşit, tür.
nüsha: birbirinin aynı olan yazılı metinlerden her biri.
risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.
risalet-i Ahmediye: Peygamber Efendimizin peygamberliği.
rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme, aktarma.
sahife: sayfa.
şevk: aşırı istek ve heves.
telif etmek: kitap yazmak, eser ortaya koymak.
tevafuk: uygun gelme, birbirine denk gelme.
tezahür etmek: görünmek, ortaya çıkmak.
usanç: bıkkınlık, bıkma.
vakıa: olay, hâdise.
zarfında: içinde.
zerre miktar: zerre kadar, çok az.

insafı olan, tesadüfe vermez. Kim görmüşse kat'î hükmediyor ki, bu bir sırr-ı gaybîdir, mu'cize-i Ahmediyenin (a.s.m.) bir kerametidir.

Şu risalenin başındaki esaslar çok mühimdirler. Hem, şu risaledeki ehadis, hemen umumen eimme-i hadisçe makbul ve sahih olmakla beraber, en kat'î hâdisat-ı risaleti beyan ediyorlar. O risalenin mezâyâsını söylemek lâzım gelse, o risale kadar bir eser yazmak lâzım geldiğinden, müştak olanları, onu bir kere okumasına havale ediyoruz.

Said Nursi

...

İhtar

Şu risalede çok ehadis-i şerife nakletmişim. Yanımda kütüb-ü hadisiye bulunmuyor. Yazdığım hadislerin lâfzında yanlışım varsa, ya tashih edilsin, veyahut “hadis-i bilmanadır” denilsin. Çünkü, kavl-i racih odur ki, “Nakl-i hadis-i bilmana caizdir.” Yani, hadisin yalnız manasını alıp, lâfzını kendi zikreder. Madem öyledir; lâfzında yanlışım varsa, hadis-i bilmana nazarıyla bakılsın.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak.

caiz: yapılmasında sakınca olmayan; mümkün.

ehadis: hadisler, Peygamber Efendimizin sözleri.

ehadis-i şerif: hadis-i şerifler, Hz. Peygamberin sözleri.

eimme-i hadis: hadis imamları; hadis ilminde sözü delil olarak kabul edilen, derin ve geniş bilgi sahibi âlimler.

hadis: Hz. Muhammed'e (a.s.m) ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

hâdisat-ı risalet: Peygamberliğin ispatı için meydana gelen, hâdiseler, olaylar.

hadis-i bilmana: manası itibarıyla doğru olan hadis.

havale etmek: bir işi veya bir şeyi birine bırakmak, göndermek.

hükmetmek: karar vermek.

ihtar: hatırlatma, dikkatini çekme; uyarı.

insaf: adaleti ve hakkı düşünerek davranma.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kavl-i racih: kabul ve tercih edilmiş söz, kanaat, fikir.

keramet: ikram; Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller veya tabiat üstü hâdiseler.

kütüb-ü hadisiye: hadis kitapları.

lâfız: kelime, söz, ifade.

makbul: kabul edilmiş olan, reddedilmeyen.

mezâyâ: meziyetler, üstün özellikler.

mu'cizat-ı Ahmediye: Pey-

gamberimiz Hz. Muhammed'in mu'cizeleri.

mühim: önemli.

müştak: arzulu, istekli, çok isteyen.

nakletmek: aktarmak, anlatmak, söylemek.

nakl-i hadis-i bilmana: hadisin manasını nakletme.

nazar: düşünce, bakış, görüş.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sahih: doğru, yanlış olmayan; ravilerin kesintisi bulunma-

yan bir senetle rivayet ettikleri, doğruluğu ve Peygamberimize ait olduğu şüphe götürmeyen hadis.

sırr-ı gaybî: gaybî âleme ait sır, gizli sır.

tashih: düzeltme.

tesadüf: rastgele, hesaplamanın, kendiliğinden meydana gelme.

umumen: umumî olarak, genellikle.

zikretmek: söylemek, ifade etmek.

Mu'cizat-ı Ahmediye (a.s.m.)

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۞ ۱ وَانْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ۲

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

هُوَ الَّذِیْ اَرْسَلَ رَسُوْلَهُ بِالْهُدٰی وَدِیْنِ الْحَقِّ لِیُظْهِرَهُ عَلٰی الدِّیْنِ كُلِّهِ
وَكَفٰی بِاللّٰهِ شَهِیْدًا ۞ ۳ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللّٰهِ

ilâahir.

Risalet-i Ahmediyeye (a.s.m.) dair On Dokuzuncu Sözle Otuz Birinci Söz, nübüvvet-i Muhammediyeyi (a.s.m.) delâil-i kat'îye ile ispat ettiklerinden, ispat cihetini onlara havale edip, yalnız onlara bir tetimme olarak On Dokuz Nükteli İşaretler ile, o büyük hakikatin bazı lem'alarını göstereceğiz.

Birinci Nükteli İşaret

Şu kâinatın Sahip ve Mutasarrıfı, elbette bilerek yapıyor ve hikmetle tasarruf ediyor ve her tarafı görerek tedvir ediyor ve her şeyi bilerek, görerek terbiye ediyor ve her şeyde görünen hikmetleri, gayeleri, faydaları irade ederek tedvir ediyor.

Madem yapan bilir; elbette bilen konuşur.

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. • Bütün dinlere üstün kılmak üzere Resulünü hi-dayet ve hak din ile gönderen Odur. Buna şahit olarak Allah yeter. • Muhammed Allah'ın Resulüdür. (Fetih Suresi: 28-29.)

cihet: yön, taraf.

delâil-i kat'îye: kesin, şüphe-siz deliller.

faide: fayda.

gaye: maksat, amaç; hedef; netice.

hak: gerçek, doğru.

hakikat: gerçek.

havale etmek: bir işi veya bir şeyi birine bırakmak, göndermek.

hidayet: doğru olan, hak olan; İslâmiyet.

hikmet: kâinattaki ve yaratı-

lıştaki lâhî gaye ve amaca uygunluk.

ilâ ahir: sonuna kadar.

irade etmek: isteme, dileme.

ispat etmek: doğruyu delil-lerle göstermek.

kâinat: yaratılmış olan şeyle-

rin tamamı, bütün âlemler, varlık-lar.

lem'a: parıltı.

mu'cizat-ı Ahmediye: Peygam-berimiz Hz. Muhammed'in mu'ci-zeleri.

Mutasarrıf: tasarruf eden, tasar-ruf sahibi olan, kendinde kullan-ma hakkı ve yetkisi bulunan, her şeyin sahibi olan, Allah.

noksan: eksiklik, tam olmayış.

nübüvvet-i Muhammediye: Hz. Muhammed'in peygamberliği.

nükte: herkesin anlayamadığı, ancak dikkat edildiğinde anlaşı-lan ince söz ve mana.

Rahim: çok merhametli olan, esirgeyen, koruyan, acıyan Allah.

Rahman: ister mü'min, ister kâfir; ister iyi isterse kötü olsun; rah-meti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını veren Allah.

resul: elçi, peygamber.

risalet-i Ahmediye: Hz. Muham-med'in peygamberliği, elçiliği.

şahit: bir olayın doğruluğunu tas-dik eden, tanık.

tasarruf etme: güzel idare etme, kullanma.

tedvir etmek: çekip çevirmek, idare etmek.

tenzih etme: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü ku-sur ve noksandan uzak ve yüce tutma.

terbiye etme: besleme, büyüt-me, yetiştirme, kabiliyetlerini ge-liştirme, eğitime.

tesbih etme: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tut-ma, Cenab-ı Hakki şanına lâyık ifadelerle anma.

tetimme: ek, bir konuyu veya eseri tamamlamak için eklenen kısım.

Madem konuşacak; elbette zîşuur ve zîfikir ve konuşmasını bilenlerle konuşacak.

Madem zîfikirle konuşacak; elbette zîşuurun içinde en cemiyetli ve şuuru külli olan insan nev'i ile konuşacaktır.

Madem insan nev'i ile konuşacak; elbette insanlar içinde kabil-i hitap ve mükemmel insan olanlarla konuşacak.

Madem en mükemmel ve istidadı en yüksek ve ahlâkı ulvî ve nev-i beşere mukteda olacak olanlarla konuşacaktır; elbette, dost ve düşmanın ittifakıyla, en yüksek istidatta ve en âlî ahlâkta ve nev-i beşerin humsu ona iktida etmiş ve nısf-ı arz onun hükm-ü manevîsi altına girmiş ve istikbal onun getirdiği nurun ziyasıyla bin üç yüz sene ışıklanmış ve beşerin nuranî kısmı ve ehl-i imanı mütemadiyen günde beş defa onunla tecdid-i biat edip, ona dua-i rahmet ve saadet edip, ona medih ve muhabbet etmiş olan Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm ile konuşacak ve konuşmuş; ve resul yapacak ve yapmış; ve sair nev-i beşere rehber yapacak ve yapmıştır.

İkinci Nükteli İşaret

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm iddia-i nübüvvet etmiş; Kur'ân-ı Azîmüşşan gibi bir fermanı göstermiş ve ehl-i tahkikin yanında bine kadar mu'cizat-ı bâhireyi göstermiştir. ¹ O mu'cizat, heyet-i mecmuasıyla, dava-i nübüvvetin vukuu kadar vücutları kat'idir. Kur'ân-ı Hakîm'in çok yerlerinde en muannit kâfirlerden naklettiği

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

âli: yüce, yüksek.

beşer: insan, insanlık.

cemiyetli: pek çok manaları ve hakikatleri kendinde toplayan; bir çok şeyle alâkalı olan.

dava-i nübüvvet: peygamberlik davası; peygamber olduğunu ilân etme.

dua-i rahmet ve saadet: mutluluk ve rahmet duası.

ehl-i iman: inananlar, iman sahipleri.

ehl-i tahkik: gerçeği araştıranlar, hakikatleri delilleriyle bilen âlimler.

ferman: emir, buyruk.

heyet-i mecmua: hepsi birden, tamamı; bir şeyin bütününün gösterdiği hâl ve manzara.

hums: beşte bir.

hükm-ü manevî: manevî hüküm, hâkimiyet.

iddia-i nübüvvet: peygamberlik iddiası.

iktida etmek: tâbi olmak, uyumak.

istidat: kabiliyet, yetenek.

istikbal: gelecek, gelecek zaman.

ittifak: birleşme; fikir birliği, söz birliği.

kabil-i hitap: hitaba lâyık, kendisiyle konuşulabilir, söz anlar.

kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.

kat'i: kesin, şüphe-siz.

Kur'ân-ı Azîmüşşan: şan ve şerefi yüce olan Kur'ân.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

külli: umumî, büyük, geniş.

medih etmek: övmek.

mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cizat-ı bâhire: apaçık mu'cizeler.

muannit: inatçı, inanmamakta direnen.

1. Askanî, Fethu'l-Bârî, 6:454; Nevevî, Şerhu Sahih-i Müslim, 1:2.

muhabbet etmek: sevmek.

mukteda: kendisine uyulan (imam, reis vb.)

mütemadiyen: sürekli olarak.

nakletmek: aktarmak, anlatmak, söylemek.

nev: tür, çeşit, cins.

nev-i beşer: insanlar; insan türü, insanlık.

nısf-ı arz: dünyanın yarısı.

nur: aydınlık, ışık.

nuranî: nurlu, parlak, ışık saçan.

nükte: ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

rehber: yol gösteren, kılavuz, delil.

resul: peygamber, elçi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sair: diğer, öteki.

şuur: bir şeyi anlama, tanıma ve kavrama gücü; anlayış, idrak.

tecdid-i biat: söz ve bağlılığı yenileme.

ulvî: yüksek, yüce.

vuku: olma, meydana gelme, ortaya çıkma.

vücut: varlık, var olma.

zîfikir: fikir, düşünce sahibi.

zîşuur: şuur sahibi, şuurlu.

zıya: ışık.

sihir isnat etmeleri gösteriyor ki, o muannit kâfirler dahi mu'cizatın vücutlarını ve vukularını inkâr edemiyorlar. Yalnız, kendilerini aldatmak veya etbalarını kandırmak için —hâşâ— sihir demişler.

Evet, mu'cizat-ı Ahmediyenin (a.s.m.) yüz tevatür kuvvetinde bir kat'iyeti vardır. *Mu'cize* ise, Hâlık-ı Kâinat tarafından onun davasına bir tasdiktir, *sadakte* hükmüne geçer.

Nasıl ki, sen bir padişahın meclisinde ve daire-i nazârında desen ki, “Padişah beni filân işe memur etmiş.” Senden o davaya bir delil istenilse, padişah “Evet” dese, nasıl seni tasdik eder; öyle de, âdetini ve vaziyetini senin iltimasıyla değiştirirse, “Evet” sözünden daha kat'î, daha sağlam, senin davayı tasdik eder.

Öyle de, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm dava etmiş ki: “Ben, şu kâinat Hâlıkının mebusuyum. Delilim de şudur ki: Müstemir âdetini, benim dua ve iltimasıyla değiştirecek. İşte, parmaklarıma bakınız, beş musluklu bir çeşme gibi akıttırıyor. Kamere bakınız, bir parmağımın işaretleriyle iki parça ediyor. Şu ağaca bakınız, beni tasdik için yanıma geliyor, şahadet ediyor. Şu bir parça taama bakınız, iki üç adama ancak kâfi geldiği hâlde, işte, iki yüz, üç yüz adamı tok ediyor.” Ve hakeza, yüzer mu'cizatı böyle göstermiştir.

Şimdi, şu zatın delâil-i sıdkı ve berahin-i nübüvveti yalnız mu'cizatına münhasır değildir. Belki, ehl-i dikkat için, hemen umum harekâtı ve ef'ali, ahval ve akvalı, ahlâk ve

âdet: her zaman yapılan şey; kanun, usul.
ahval: hâller, durumlar.
akval: sözler.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
berahin-i nübüvvet: peygamberlik delilleri.
daire-i nazar: bakış, görüş dairesi.
dava: takip edilen fikir, iddia.
delâil-i sıdkı: doğruluğunun delilleri.

delil: bir davayı, meseleyi ispatlamaya yarayan şey, kanıt.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
ef'al: fiiller.
etba: tâbi olanlar, uyanlar.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
Hâlık: her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
Hâlık-ı Kâinat: kâinatın yaratıcısı, Allah.
harekât: hareketler.
hâşâ: asla, hiçbir zaman, öyle değil.

hükmüne: yerine, değerine.
iltimas: yapılmasını isteme, rica.
inkâr: reddetme, kabul ve tasdik etmeme, inanmama.
isnat etmek: dayandırmak.
kâfi: yeterli.
kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kamer: ay.
kat'î: kesin, şüpheşiz.

kat'iyet: kat'îlik, kesinlik.
mebus: seçilen, gönderilen; peygamber.
meclis: topluluk; toplantı.
mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
mu'cizat-ı Ahmediye: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mu'cizeleri.
muannit: inatçı, inanmamakta direnen.
mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.
münhasır: sınırlı, sınırlanmış; mahsus.
müstemir: değişmez, sabit; yerleşmiş, devamlı.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
sihir: büyücülük, göz boyama.
şahadet: şahitlik, tanıklık.
taam: yiyecek.
tasdik etmek: doğrulamak, onaylamak.
tasdik: doğrulama, onaylama.
tevatür: bir Hadis-i Şerifin, yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.
umum: bütün, tüm.
vaziyet: durum, hâl.
vuku: olma, meydana gelme, ortaya çıkma.
vücut: var olma, varlık
zat: şahıs, kişi, fert.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bürhan: delil.

camî: pek çok manaları ve hakikatleri içinde toplayan.

ciddiyet: ciddilik.

çendan: gerçi, her ne kadar.

dava: takip edilen fikir, iddia.

delâil: deliller.

delâil-i nübüvvet: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberlik delilleri.

ekmel: en mükemmel ve en kusursuz.

enbiya: nebîler, peygamberler.

etvar: tavırlar; olaylar ve insanlar karşısında takınılan hâller, tutumlar.

evsaf: vasıflar, sıfatlar, özellikler.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

hile: aldatma, desise.

hük-m-ü nübüvvet: peygamberlik hükümü.

illet: sebep; bir şeye yol açan, bir şeyi gerektiren durum.

imana gelmek: inanmak, İslâm dinini kabul etmek.

ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.

kat'iyet: kat'îlik, kesinlik.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

medar: dayanak noktası, sebep, vesile.

meşhur: tanınmış, ünlü.

mevcut: var.

mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

muamele: davranış, davranma.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

muhakkik-i ulema: hakikatleri tahkik eden, araştıran Müslüman âlimler.

muhtelif: çeşitli, farklı.

nebî: haberci, Allah'ın elçisi, peygamber.

nev-i beşer: insan türü, insanlık.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

nübüvvet-i Ahmediye: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in peygamberliği.

etvarı, sîret ve sureti, sıdkını ve ciddiyetini ispat eder. Hatta meşhur ulema-i Benîisrailiyeden Abdullah ibni Selâm gibi pek çok zatlar, yalnız o Zat-ı Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın simasını görmekle, “Şu simada yalan yok; şu yüzde hile olamaz”¹ diyerek imana gelmişler.

Çendan muhakkikîn-i ulema, delâil-i nübüvveti ve mu'cizatı bin kadar demişler; fakat binler, belki yüz binler delâil-i nübüvvet vardır. Ve yüz binler yol ile yüz binler muhtelif fikirli adamlar, o zatın nübüvvetini tasdik etmişler. Yalnız Kur'ân-ı Hakîm'de, kırk vech-i i'cazdan başka, nübüvvet-i Ahmediyenin (a.s.m.) bin bürhanını gösteriyor.

Hem madem nev-i beşerde nübüvvet vardır. Ve yüz binler zat, nübüvvet dava edip mu'cize gösterenler gelip geçmişler.² Elbette umurun fevkinde bir kat'iyetle, nübüvvet-i Ahmediye (a.s.m.) sabittir. Çünkü, İsa Aleyhisselâm ve Mûsa Aleyhisselâm gibi umum resullere nebî dedirten ve risaletlerine medar olan delâil ve evsaf ve vaziyetler ve ümmetlerine karşı muameleler, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmda daha ekmel, daha camî bir surette mevcuttur.

Madem hük-m-ü nübüvvetin illeti ve sebebi, zat-ı Ahmedîde (a.s.m.) daha mükemmel mevcuttur; elbette hük-m-ü nübüvvet, umum enbiyadan daha vazîh bir kat'iyet ile ona sabittir.

1. Süyutî, *Hasais*, 1:473; Kadî İyaz, *Şîfa*, 1:207,247; *Mışkâtü'l-Mesabih*, hadis no: 5870.

2. *Müsned*, 5:266; İbnü'l-Kayyım el-Cevzî, *Zâdül'l-Meâd* (tahkik: el-Arnâvud), 1:43-44.

resul: peygamber, elçi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

risalet: resullük, elçilik, peygamberlik.

sıdk: doğruluk.

sima: yüz, çehre.

siret: ahlâk, karakter.

suret: şekil, biçim, tarz; dış

görünüş.

tasdik: doğrulama, onaylama.

ulema-i Benîisrailiye: İsrailoğullarının âlimleri, Yahudi bilginleri.

umum: bütün, herkes; tüm.

ümme: bir peygambere inanıp onun yolundan gidenlerin tamamı; bütün Müslümanlar.

vazîh: açık, besbelli.

vaziyet: durum, hâl.

vech-i i'caz: mu'cizelik yönü.

zat: şahıs, kişi, fert.

Zat-ı Ekrem: Allah'ın çok ikramına mazhar olan Peygamberimiz Hz. Muhammed.

zat-ı Ahmedi: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in zatı, kişiliği.

Üçüncü Nükteli İşaret

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın mu'cizatı çok mütenevvidir. Risaleti umumî olduğu için, hemen ekser enva-ı kâinattan birer mu'cizeye mazhardır. Güya, nasıl ki bir padişah-ı zîşanın bir yaver-i ekremi mütenevvi hediyelerle muhtelif akvamın mecmaı olan bir şehre geldiği vakit, her taife onun istikbaline bir mümessil gönderir, kendi taifesi lisanıyla ona hoşamedî eder, onu alkışlar; öyle de, Sultan-ı Ezel ve Ebedin en büyük yaveri olan Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, âleme teşrif edip ve küre-i arzın ahalisi olan nev-i beşere mebus olarak geldiği ve umum kâinatın Hâlık'ı tarafından umum kâinatın hakaikına karşı alâkadar olan envar-ı hakikat ve hedâyâ-i maneviyeyi getirdiği zaman, taştan, sudan, ağaçtan, hayvandan, insandan tut, tâ aydan, güneşten, yıldızlara kadar her taife, kendi lisan-ı mahsusuyla ve ellerinde birer mu'cizesini taşımasıyla, onun nübüvvetini alkışlamış ve hoşamedî demiş.

Şimdi, o mu'cizatın umumunu bahsetmek için ciltlerle yazı yazmak lâzım gelir. Muhakkikîn-i asfiya, delâil-i nübüvvetin tafsîlâtına dair çok ciltler yazmışlar. Biz, yalnız icmalî işaretler nev'inden, o mu'cizatın kat'î ve manevî mütevatir olan külli envaına işaret ederiz.

İşte, *nübüvvet-i Ahmediyenin (a.s.m.) delâili, evvelâ iki kısımdır:*

• *Birisi, "irhasat" denilen, nübüvvetten evvel ve velâdeti vaktinde zuhur eden harikulâde hâllerdir.*

ahali: halk.
akvam: kavimler, milletler.
alâkadar: alâkalı, ilgili.
âlem: dünya.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
dair: ait, ilgili.
delâil: deliller.
delâil-i nübüvvet: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberlik delilleri.
ekser: pek çok.
enva: çeşitler.

enva-ı kâinat: kâinatın türleri, varlık çeşitleri.
envar-ı hakikat: hakikat nur-ları.
evvelâ: birinci olarak, ilk önce.
güya: sanki.
hakaik: hakikatler, gerçekler.
Hâlık: her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
harikulâde: eşi ve benzeri olmayan, olağanüstü.
hedaya-i manevî: manevî hediyeler.

hoşamedî: karşılama töreni, hoş geldin merasimi.
icmalî: kısaca, toplu olarak.
irhasat: Hz. Muhammed'in peygamberliğinden önce meydana gelen ve peygamber olacağına işaret eden harika hâller, belirtiler.
istikbal: karşılama.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kat'î: kesin, şüphesiz.
külli: umumî, çok, büyük.

küre-i arz: yer küre, dünya.

lisan: dil.

lisan-ı mahsus: kendisine ait dil.
manevî: manaya ait, maddî olmayan.

mazhar: bir şeyin çıktığı, görüldüğü yer; nail olan, erişen.

mebus: peygamber; seçilen, gönderilen.

mecma: toplanma yeri.

mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cize: Peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

muhakkikin-i asfiya: safi kalpli, her şeyin gerçeğini araştırıp bulan büyük âlimler.

muhtelif: farklı, çeşitli, birbirine uymayan.

mümessil: temsilci.

mütenevvi: çeşitli, türlü türlü.

mütevatir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.

nev: tür, çeşit.

nev-i beşer: bütün insanlar, insanlık.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

nübüvvet-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in peygamberliği.

nükte: ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

padişah-ı zîşan: şan sahibi padişah.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

risalet: resulülük, elçilik, peygamberlik.

Sultan-ı Ezel ve Ebed: varlığının başlangıcı ve sonu olmayan kudret ve hâkimiyet sahibi olan Allah.

tafsîlât: açıklamalar, ayrıntılar.

taife: topluluk, grup, bölük.

tesrif etmek: şereflelendirmek; gelmek.

umum: bütün, tüm; genel, herkeşe ait.

vakit: zaman.

velâdet: doğum.

yaver: görevli, yardımcı.

yaver-i ekrem: en cömert yardımcı, Hz. Muhammed.

zuhur: görünme, meydana gelme, ortaya çıkma.

• *İkinci kısım*, sair delâil-i nübüvvettir. İkinci kısım da iki kısımdır:

Biri, nübüvvetinden sonra, fakat nübüvvetini tasdiklen zuhura gelen harikalardır.

İkincisi, Asr-ı Saadetinde mazhar olduğu harikalardır. Şu ikinci kısım dahi, iki kısımdır:

Biri, zatında, sîretinde, suretinde, ahlâkında, kemalinde zahir olan delâil-i nübüvvettir.

İkincisi, afakî, haricî şeylerde mazhar olduğu mu'cizatır. Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır:

Biri manevî ve Kur'ânîdir; *diğeri* maddî ve ekvanîdir. Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır:

Biri, dava-i nübüvvet vaktinde, ehl-i küfrün inadını kırmak veyahut ehl-i imanın kuvvet-i imanını ziyadeleştirmek için zuhura gelen harikulâde mu'cizattır. Şakk-ı kamer ve parmağından suyun akması ve az taamla çokları doyurması ve hayvan ve ağaç ve taşın konuşması gibi yirmi nevi ve her bir nev'i manevî tevatür derecesinde ve her bir nev'in de çok mükerrer efradı vardır.

İkinci kısım, istikbalde ihbar ettiği hâdiselerdir ki, Cenab-ı Hakkın talimiyle o da haber vermiş, haber verdiği gibi doğru çıkmıştır.

İşte biz de şu ahirki kısımdan başlayıp icmali bir fihriste göstereceğiz. (HAŞİYE)

HAŞİYE: Maatteessüf, niyet ettiğim gibi yazamadım. İhtiyarsız olarak nasıl kalbe geldi, öyle yazıldı. Şu taksimattaki tertibi tamamıyla mûraat edemedim.

afakî: dış dünyaya ait.

ahir: son.

Asr-ı Saadet: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in peygamber olarak dünyada bulunduğu devre.

Cenab-ı Hak: Allah; doğru, gerçek, hakkın ta kendisi olan Allah.

dava-i nübüvvet: peygamberlik davası; peygamber olduğunu ilân etmek.

delâil-i nübüvvet: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberlik delilleri.

efrat: fertler.

ehl-i iman: inananlar, iman sahipleri.

ehl-i küfür: inkâr edenler, kâfirler.

ekvanî: varlıklarla, yaratılmışlarla ilgili.

fihrist: bir kitapta bulunan şeyleri sırayla gösteren liste.

hâdis: olay.

haricî: dışarıya ait, dışla ilgili.

harika: her zaman rastlanmayan, olağanüstü özellikler taşıyan.

harikulâde: eşi ve benzeri olmayan, olağanüstü.

haşiye: dip not, açıklayıcı yazı.

icmali: kısa, kısaca, topluca.

ihbar etmek: haber vermek, bildirmek.

ihtiyar: irade, tercih, seçme.

istikbal: gelecek zaman.

kemal: olgunluk, mükemmellik, fazilet.

Kur'ânî: Kur'ân'a ait, Kur'ân'la ilgili.

kuvvet-i iman: iman kuvveti.

maatteessüf: üzülenle belirteyim ki, yazık ki.

maddî: maddeyle ilgili.

manevî tevatür: bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğeri fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söylenenin doğruluğunun, diğeri-lerinin susması şeklinde tasdik edil-

miş olması.

manevî: manaya ait, maddî olmayan.

mazhar olmak: erişmek, ulaşmak; bir şeyin ortaya çıktığı, göründüğü yer olmak.

mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mükerrer: tekrarlanmış.

mûraat etme: riayet etme, gözetme, uyma.

nev: tür, çeşit, cins.

niyet: bir şeyi yapmayı önceden düşünme.

nübüvvet: nebilik, peygamberlik.

sair: diğeri.

sîret: ahlâk, karakter.

suret: şekil, dış görünüş, yüz.

şakk-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi; Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir parmak işaretile ayı ikiye

bölmesi suretiyle gösterdiğı büyük mu'cize.

taam: yemek, yiyecek.

taksimât: kısımlara ayırma.

talim: öğretme, bilgi kazan-dırma.

tasdik: tasdik için, doğrulamak için.

tertip: dizme, sıralama, düzene koyma.

zahir olan: görünen.

zat: şahıs, kişi.

ziyadeleştirmek: arttırmak, fazılaştırmak.

zuhura gelme: görünme, meydana gelme, ortaya çıkma.

Dördüncü Nükteli İşaret

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmin, Allâmü'l-Guyûb'un talimiyle haber verdiği umur-u gaybiye, had ve hesaba gelmez. İ'caz-ı Kur'an'a dair olan Yirmi Beşinci Sözde envainâ işaret ve bir derece izah ve ispat ettiğimizden, geçmiş zamana dair ve enbiya-i sabıkaya dair ve hakaik-ı İlâhiyeye ve hakaik-ı kevnîyeye ve hakaik-ı uhrevîyeye dair ihbarat-ı gaybiyelerini Yirmi Beşinci Söze havale edip, şimdilik bahsetmeyeceğiz. Yalnız, kendinden sonra Sahabe ve Âl-i Beytin başına gelen ve ümmetin ileride mazhar olacağı hâdisata dair pek çok ihbarat-ı sadıka-i gaybiyesi kısmından, cüz'î birkaç misaline işaret edeceğiz. Ve şu hakikat tamamıyla anlaşılacak için, Altı Esas, mukaddime olarak beyan edeceğiz:

• **BİRİNCİ ESAS:** Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmin, çendan her hâli ve her tavrı, sıdkına ve nübüvvetine şahit olabilir; fakat her hâli, her tavrı harikulâde olmak lâzım değildir. Çünkü, Cenab-ı Hak onu beşer suretinde göndermiş, tâ insanın ahval-i içtimaiyelerinde ve dünyevî, uhrevî saadetlerini kazandıracak a'mal ve harekâtlarında rehber olsun ve imam olsun ve her biri birer mu'cizat-ı kudret-i İlâhiye olan adiyat içindeki harikulâde olan sanat-ı Rabbaniyeyi ve tasarruf-u kudret-i İlâhiyeyi göstersiz. Eğer ef'alinde beşeriyetten çıkıp harikulâde ol- saydı, bizzat imam olamazdı; ef'aliyle, ahvaliyle, etvarıyla ders veremezdi.

a'mal: ameller, işler.
adiyat: her zaman olagelen, alışılmış, sıradan basit işler.
ahval: hâller, durumlar.
ahval-i içtimaiye: sosyal hâller, toplumla ilgili hâller.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
Âl-i Beyt: Hz. Muhammed'in ailesinden olan ve neslinden gelen kimseler.
Allâmü'l-Guyûb: gaybı bilen, görünmeyen şeyleri bilen, Al-

lah.
beşer: insan.
beşeriyet: insanlık.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak, izah etmek.
Cenab-ı Hak: Allah; doğru, gerçek, hakkın ta kendisi olan Allah.
cüz'î: az, küçük.
çendan: gerçi, her ne kadar.
dair: ait, ilgili.
dünyevi: dünyaya ait, dünya ile ilgili.
ef'al: fiiller.

enbiya-i sabika: geçmiş peygamberler.
enva: neviler, çeşitler, türler.
esas: asıl, temel.
etvar: tavırlar; olaylar ve insanlar karşısında takınılan hâller, tutumlar.
had: sınır.
hâdisat: hâdiseler, olaylar.
hakaik-ı kevnîye: yaratılışa, varlıklara ait olan hakikatlar.
hakaik-ı İlâhiye: Allah'a ait olan hakikatlar; Allah'ın Kur'an'da açıklamış olduğu

hakikatlar.

hakaik-ı uhrevîye: ahiret ile ilgili olan hakikatlar, gerçekler.

hakikat: gerçek; bir şeyin aslı ve esası.

hâl: durum, vaziyet.

harikulâde: eşi ve benzeri olmayan, olağanüstü.

havale etmek: bir işi veya bir şeyi başka birine bırakmak, göndermek.

i'caz-ı Kur'an: Kur'an'ın mu'cizeliği.

ihbarat-ı gaybiye: gayp âlemin-den verilen haberler.

ihbarat-ı sadıka-i gaybiye: gayba ait doğru haberler.

imam: önde ve ileride olan, kendisine uyulan, rehber.

izah: açıklama.

mazhar olmak: erişmek, ulaşmak; bir şeyin ortaya çıktığı, görüldüğü yer olmak.

misal: numune, örnek.

mu'cizat-ı kudret-i İlâhiye: Allah'ın kudretinin mu'cizeleri.

mukaddime: başlangıç, giriş, ön söz.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

nükte: ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

rehber: yol gösteren, kılavuz.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

saadet: mutluluk.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimseler.

sanat-ı Rabbaniye: terbiye edici olan Allah'ın sanatı.

sıdk: doğruluk, samimîlik.

suret: şekil, biçim, görünüş.

talim: öğretme, bilgi kazandırma.

tasarruf-u kudret-i İlâhiye: Allah'ın kudretinin tasarrufu.

tavır: olaylar ve insanlar karşısında takınılan hâl, tutum.

uhrevî: ahirete ait, ahiret âlemiyeli ilgili.

umur-u gaybiye: gaybî işler, Allah ve onun bildirdiği kişiler dışın-da hiç kimsenin bilmediği işler.

ümme: Hz. Peygambere inanıp onun yolundan gidenler, Müslümanlar.

alâmet: işaret, iz, belirti.
aleyhissalâtu vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
âsâr-ı kat'iye: kesin deliller, eserler.
bedahet: açıklık.
bedbaht: tâlî'siz, zavallı.
bedihi: açık.
beşer: insan.
beşeriyet: insanlık.
cây-ı hayret: hayret edilecek şey.
Cenab-ı Hak: Allah; doğru, gerçek, hakkın ta kendisi olan Allah.
dalâlet: doğru yoldan ayrılma; İman ve İslâmiyetten ayrılma.
delil-i nübüvvet: peygamberlik delili.
delâil-i nübüvvet: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberlik delilleri.
ehadis-i kudsiye: sözleri Hz. Peygambere manası Allah'a ait olan hadis-i şerifler.
faide: fayda.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
harikulâde: eşi ve benzeri olmayan, olağanüstü.
hikmet-i teklif: insanın vazifeli oluşunun hikmeti.
ihtiyar: irade, tercih, seçme.
iktiza etmek: gerektirmek.
iman: inanma, İslâm dinini kabul etme.
imtihan: deneme, sinama.
indelhace: lâzım olduğunda, gerektiği zaman.
ispat etmek: doğruyu delillerle ortaya koymak, kanıtlamak.
istinat etmek: dayanmak.
itibarıyla: bakımından.
kâfi: yeter, yeterli.
kelâm: söz, konuşma.
mazhar olmak: erişmek, ulaşmak; bir şeyin ortaya çıktığı, görüldüğü yer olmak.
mecbur kalma: bir işi yapmak zorunda kalma.
mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
muamele etmek: davranmak.
muannit: inatçı, inanmamakta direnen.
mu'cize: Peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.
mukteza: iktiza eden, gereken, lâzım gelen.
mübalâğa: abartma, abartı.
mübelliğ: tebliğ eden, haber veren, bildiren.
müdahale: karışma, araya girme.

Fakat, yalnız nübüvvetini muannitlere karşı ispat etmek için harikulâde işlere mazhar olur ve indelhace, ara sıra mu'cizatı gösterirdi. Fakat, sırr-ı teklif olan imtihan ve tecrübe muktezasıyla, elbette bedahet derecesinde ve ister istemez tasdiğe mecbur kalacak derecede mu'cize olmazdı. Çünkü, sırr-ı imtihan ve hikmet-i teklif iktiza eder ki, akla kapı açılsın ve aklın ihtiyarı elinden alınmasın. Eğer gayet bedihî bir surette olsa, o vakit aklın ihtiyarı kalmaz, Ebu Cehil de Ebu Bekir gibi tasdik eder, imtihan ve teklifin faydası kalmaz, kömür ile elmas bir seviyede kalırdı.

Cây-ı hayrettir ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâmın, mübalâğasız binler vecihte binler çeşit insan, her biri bir tek mu'cizesiyle veya bir delil-i nübüvvetle veya bir kelâmıyla veya yüzünü görmesiyle ve hakeza, birer alâmetiyle iman getirdikleri hâlde, bütün bu binler ayrı ayrı insanları ve müdakkik ve mütefekkirleri imana getiren bütün o binler delâil-i nübüvveti, nakl-i sahîh ile ve asar-ı kat'iye ile şimdiki bedbaht bir kısım insanlara kâfi gelmiyor gibi, dalâlete sapıyorlar.

• **İKİNCİ ESAS:** Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, hem beşerdir, beşeriyet itibarıyla beşer gibi muamele eder; hem resuldür, risalet itibarıyla Cenab-ı Hakkın tercümanıdır, elçisidir. Risaleti, vahye istinat eder. Vahiy iki kısımdır:

Biri vahy-i sarihidir ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm onda sırf bir tercümandır, mübelliğdir, müdahalesi yoktur: Kur'ân ve bazı ehadis-i kudsiye gibi.

müdakkik: tetkik eden, inceleyen, araştıran.
mütefekkir: tefekkür eden, düşünen, düşünür.
nakl-i sahîh: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.
nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.
resul: peygamber, elçi.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
risalet: resullük, peygamberlik.

lik, elçilik.
sırf: sadece, ancak, yalnız.
sırr-ı imtihan: bu dünyada her insanın karşı karşıya bulunduğu ilâhî imtihanın sırrı.
sırr-ı teklif: insanların dünyaya gelip Allah tarafından kullukla vazifelendirilmelerinin sırrı.
suret: şekil, biçim, tarz.
tasdik: doğruluğu kabul etme, onaylama.
tecrübe: deneyim; sinama, sınav.

teklif: Allah'ın, insanları emir ve yasaklarına uygun hareket etmekle yükümlü ve sorumlu tutması.
tercüman: başkasının duygusunu, düşüncesini bildiren, dile getiren, anlatan.
vahiy: bir hakikatin veya bir emrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi.
vahy-i sarih: hem sözü, hem manası tam ve açık olan vahiy.
vecih: tarz, şekil, yön.

İkinci kısım, vahy-i zımnîdir. Şu kısmın mücmel ve hulâsası, vahye ve ilhama istinat eder; fakat tafsîlâtı ve tasviratı Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma aittir. O vahiyden gelen mücmel hâdiseyi tafsîl ve tasvirde, zat-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm, bazen yine ilhama, ya vahye istinat edip beyan eder, veyahut kendi ferasetiyle beyan eder. Ve kendi içtihadıyla yaptığı tafsîlât ve tasviratı, ya vazife-i risalet noktasında ulvî kuvve-i kudsiye ile beyan eder, veyahut örf ve âdet ve efkâr-ı amme seviyesine göre, beşeriyeti noktasında beyan eder.

İşte, her hadiste, bütün tafsîlâtına vahy-i mahz noktasıyla bakılmaz; beşeriyetin muktezası olan efkâr ve muamelâtında, risaletin ulvî âsârı aranılmaz. Madem bazı hâdiseler mücmel olarak mutlak bir surette ona vahyen gelir, o da kendi ferasetiyle ve tearûf-ü umumî cihetiyle tasvir eder. Şu tasvirdeki müteşabihata ve müşkülâta bazen tefsir lâzım geliyor, hatta tabir lâzım geliyor. Çünkü bazı hakikatler var ki, temsil ile fehme takrip edilir. Nasıl ki bir vakit huzur-u Nebvîde derince bir gürültü işitildi. Ferman etti ki, “Şu gürültü, yetmiş senedir yuvarlanıp, şimdi Cehennem dibine düşmüş bir taşın gürültüsüdür.” Bir saat sonra cevap geldi ki, “Yetmiş yaşına giren meşhur bir münafık ölüp, Cehenneme gitti.”¹ Zat-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâmın belîğ bir temsil ile beyan ettiği hâdisenin tevîlini gösterdi.

• **ÜÇÜNCÜ ESAS:** Naklolunan haberler, eğer tevatür suretinde olsa, kat’idir.

1. Müslim, 4:3184, hadis no: 2844, 4:2145, hadis no: 2782; Müsned, 2:271, 3:341, 360.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
âsâr: eserler, izler.
belîğ: belâgatle anlatılan, maksada ve hale uygun olarak anlatılan.
beşeriyet: insanlık.
beyan etmek: açıklamak, bildirmek, izah etmek.
cihet: yön, taraf.

efkâr-ı amme: umurun fikir ve düşünceleri.
fehîm: anlayış, kavrayış.
feraset: anlayışlılık, çabuk sezîş, kavrayış.
ferman: emir, buyruk.
hadis: Hz. Muhammed’e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.
hâdis: olay; haber.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.
hulâsa: öz, özet.
huzur-u nebevî: peygamberin huzuru, yanı.
icthâh: anlayış, kanaat; Kur’ân’ın hükümlerine göre bir konuda ortaya konulan görüş.
ilham: kalbe gelme, belli bilgi vasıtalarına başvurmadan Al-

lah tarafından insanın kalbine veya zihnine indirilen mana.
istinat etmek: dayanmak.
kat’î: kesin, şüphesiz.
kuvve-i kudsiye: kudsî kuvvet, Allah’ın sırlarını kendisinde gördüğü peygamberlerin kuvveti.
meşhur: tanınmış, ünlü.
muamelât: muameleler, davranışlar.
muktezası: gereği.
mutlak: kayıtsız, şartsız.
mücmel: kısa ve az sözle ifade edilmiş, öz, özet.
münafık: ara bozucu, iki yüzlülük eden, kalbinde inanç olmadığı hâlde inandığını söyleyerek Müslüman gibi davranan.
müşkülât: güçlükler, zorluklar; anlama zorlukları.
müştebahat: benzetmeler; Kur’ân-ı Kerim’in manası açık olmayan ayetleri.
nakil: aktarma; anlatma, söyleme.
naklolanmak: aktarılmak, anlatılmak, söylenilmek.
örf: âdet, gelenek.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
risalet: resullük, peygamberlik, elçilik.
suret: şekil, biçim, tarz.
tafsîl: ayrıntılı olarak anlatma, açıklama.
tafsîlât: açıklamalar, ayrıntılar.
takrip etmek: yaklaştırmak.
tasvir: bir şeyi sözle veya başka ifade tarzıyla anlatma.
tasvirat: tasvirler, bir şeyi yazıyla, sözle veya başka ifade tarzlarıyla anlatmalar.
tearûf-ü umumî: genelin bilmesi, genel kabul.
tefsir: geniş olarak açıklama, izah, yorum.
temsil: benzetme, örnek verme.
tevatür: bir Hadis-i Şerif’in, yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından rivayet edilmesi.
tevil: yorum, yorumlama.
ulvî: yüksek, yüce.
vahiy: bir hakikatin veya bir emrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi.
vahy-i mahz: vahyin ta kendisi, sırf vahiy.
vahy-i zımnî: gizli vahiy; vahye dayalı, vahiy kaynaklı.
vazife-i risalet: peygamberlik vazifesi.
zat-ı Ahmediye: Peygamberimizin kendisi.

Tevatür iki kısımdır: **(HAŞİYE)** Biri *sarih tevatür*, biri *maneî tevatür*'dür.

Manevî tevatür de iki kısımdır:

Biri sükûtîdir; yani, sükûtla kabul gösterilmiş. Meselâ, bir cemaat içinde bir adam, o cemaatin nazarı altında bir hâdiseyi haber verse, cemaat onu tekzip etmezse, sükût ile mukabele etse, kabul etmiş gibi olur. Hususan, haber verdiği hâdisede cemaat onunla alâkadar olsa, hem tenkide müheyya ve hatayı kabul etmez ve yalanı çok çirkin görür bir cemaat olsa, elbette onun sükûtu o hâdisenin vukuuna kuvvetli delâlet eder.

İkinci kısım tevatür-ü maneî şudur ki: Bir hâdisenin vukuuna, meselâ “Bir kıyye taam, iki yüz adamı tok etmiş” denilse, fakat onu haber verenler ayrı ayrı surette haber veriyor. Biri bir çeşit, biri başka bir surette, diğeri başka bir şekilde beyan eder; fakat umumen aynı hâdisenin vukuuna müttefiktirler. İşte, mutlak hâdisenin vukuu, mütevatir-i bilmanadır, kat’îdir. İhtilâf-ı suret ise zarar vermez.

Hem bazen olur ki, haber-i vahit, bazı şerait dahilinde tevatür gibi kat’iyeti ifade eder. Hem bazen olur ki, haber-i vahit, haricî emarelerle kat’iyeti ifade eder.

İşte, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmdan bize naklolunan mu’cizatı ve delâil-i nübüvveti, kısım-ı azamı

HAŞİYE: Şu risalede tevatür lâfzı, Türkçe “şayia” manasındaki tevatür değil, belki yakîni ifade eden, yalan ihtimali olmayan kuvvetli ihbardır.

alâkadar: alâkalı, ilgili.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

beyan etmek: açıklamak, bildirmek, izah etmek.

cemaat: topluluk.

dahilinde: içinde.

delâil-i nübüvvet: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberlik delilleri.

delâlet etme: delil olma, gösterme, işaret etme.

emare: belirti, işaret.

haber-i vahit: bir kaynaktan gelmekle beraber meşhur olan hâdis; bir tek kişinin haber vermesi.

hâdis: vakia, olay.

haricî: dışında, dışarıya ait.

haşîye: dipnot, açıklayıcı yazı.

husususan: bilhassa, özellikle.

ihbar: haber verme, bildirme.

ihtilâf-ı suret: görünüşteki ayrılıklar, şekil farklılığı.

ihtimal: olabilirlik.

kat’î: kesin, şüphesiz.

kat’iyet: kesinlik.

kısım-ı azam: büyük kısım, çoğunluk.

kıyye: okka, eskiden kullanılan ve 1283 grama karşılık gelen bir ağırlık ölçüsü.

lâfız: söz, kelime.

maneî tevatür: bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söyleyenin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

meselâ: misal olarak, örneğin, söz geliş.

mu’cizat: mu’cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mukabele etmek: karşılık vermek, karşılamak.

mutlak: kayıtsız, şartsız.

müheyya: hazır.

mütevatir-i bilmana: nakledilen bir haberin, başka ifade ve kelimelerle başka başka şekilde ifa-

de edilerek tevatür hâlinde gelmesi.

müttefik: ittifak eden, birleşen, birleşmiş.

nakil: aktarma, anlatma.

nazar: bakma, bakış.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

risale: belirli bir konuda yazılan küçük kitap.

sarih: açık ve net olan.

suret: şekil, biçim, tarz.

sükût: susma, konuşmama,

söz söylememe.

sükûtî: susarak kabullenme.

şayia: yayılmış haber, yaygın olan söylenti.

şerait: şartlar.

taam: yemek, yiyecek.

tekzip etmek: yalanlamak.

tenkit: eleştirme, eleştiri.

tevatür: bir hadis-i şerifin, yalan söylemelerini aklın kabul lenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından rivayet edilmesi.

tevatür-ü maneî: bir toplu-

luğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söyleyenin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

umumen: hepsi, bütünüyle.

vuku: meydana gelme, olma, oluş.

yakîn: kesin, şüphesiz olarak bilme; doğruluğundan şüphe edilmeyen bilgi.

tevatürledir: ya sarihî, ya manevî, ya sükûtî. Ve bir kısmı, çendan haber-i vahit iledir; fakat, öyle şerait dahilinde, nakkad-ı muhaddisîn nazarında kabule şayan olduktan sonra, tevatür gibi kat'iyeti ifade etmek lâzım gelir. Evet, muhaddisînin muhakkikîninden *el-hafız* tabir ettikleri zatlar, lâakal yüz bin hadisi hıfzına almış binler muhakkik muhaddisler, hem elli sene sabah namazını işâ abdestiyle kılan müttakî muhaddisler ve başta *Buharî* ve *Müslim* olarak Kütüb-ü Sitte-i hadisiye sahipleri olan ilm-i hadis dâhîleri, allâmeleri tashih ve kabul ettikleri haber-i vahit, tevatür kat'iyetinden geri kalmaz.

Evet, fenn-i hadisin muhakkikleri, nakkadları o derece hadisle hususiyet peyda etmişler ki, Resul-i Ekrem Aley-hissalâtü Vesselâmın tarz-ı ifadesine ve üslûb-u âlîsine ve suret-i ifadesine ünsiyet edip meleke kesb etmişler ki, yüz hadis içinde bir *mevzu*'u görse, "Mevzudur" der. "Bu, hadis olmaz ve Peygamberin sözü değildir" der, reddeder. Sarraf gibi, hadisin cevherini tanır, başka sözü ona iltibas edemez. Yalnız, İbni Cevzî gibi bazı muhakkikler, tenkitte ifrat edip, bazı ehadis-i sahihaya da mevzu demişler. Fakat, her *mevzu* şeyin manası yanlıştır demek değildir; belki, "Bu söz, hadis değildir" demektir.

Sual: An'aneli senedin faydası nedir ki, lüzumsuz yerde, malûm bir vakıada, "*an filân, an filân, an filân*" derler?

Elcevap: Faydaları çoktur. Ezcümle, bir faydası şudur: An'ane ile gösteriliyor ki, an'anede dahil olan mevsuk ve

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
allâme: büyük bilgin, ilmi seviyesi çok yüksek olan âlim.
an filân: filândan; filân bildirdi, nakletti.
an'ane: hadis naklinin rivayet zincirlemesi.
cevher: esas, öz.
çendan: gerçi, her ne kadar.
dâhi: son derece zeki, anlayışlı, uyanık.
ehadis-i sahiha: sahih hadis-

ler, Hz. Muhammed'e ait olduğu kesin olan hadisler, sözler.
el-hafız: hifzeden, ezberleyen, ezber kabiliyeti mükemmel olan.
ezcümle: bu cümleden olarak, meselâ.
fenn-i hadis: hadis ilmi.
haber-i vahit: bir tek kişinin haber vermesi; bir kişi kanalıyla gelen haber veya hadis.
hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Pey-

gamberin onayladığı başkasına ait söz iş veya davranış.
hıfz: koruma, ezberleme.
hususiyet: yakınlık; özellik.
ifrat etmek: aşırı gitmek; sınırı, ölçüyü aşmak.
ilm-i hadis: hadis ilmi; Hz. Muhammed'in sözlerini inceleyen ve bunların manalarını çıkartan ilim.
iltibas etmek: karıştırmak.
işâ: yatışı.
kat'iyet: kesinlik.
kesb etmek: kazanmak.

Kütüb-ü Sitte-i hadisiye: hadise dair altı kitap meydana gelen hadis külliyyatının adı.

lâakal: en azından, en az.

malûm: bilinen, belli.

manevî: mana olarak.

meleke: bir işi uzun süre tekrarlayarak elde edilen ustalık, yatkınlık, maharet.

mevsuk: vesikaya dayanan; inanılır, güvenilir.

mevzu: uydurulan ve hadis diye Peygamberimize dayandırılan haberler, sözler.

muhaddis: hadis ilmiyle uğraşan, hadis âlimi.

muhaddisin: muhaddisler, hadis ilmiyle uğraşanlar.

muhakkik: gerçeği araştırıp bulan, bir şeyin iç yüzünü inceleyerek vâkıf olan.

muhakkikin: muhakkikler, hakikatı bulup meydana çıkararak, hakikati araştırarak.

müttaki: takva sahibi, günah ve haramdan uzak duran.

nakkad: tenkitçi, eleştirici, bir şeyin iyisini kötüsünden ayıran.

nakkad-ı muhaddisîn: hadis ilminde uzman olan araştırmacı hadis âlimleri.

nazarında: düşüncesine göre, gözünde.

peyda etmek: ortaya koymak, göstermek, açığa çıkarmak.

reddetmek: geri çevirmek, kabul etmemek.

Resul-i Ekrem: çok cömert, keirim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sarih: açık ve net olan.

sarraf: anlayan, değer veren.

senet: dayanılacak şey, bir hadis metninde, o metni rivayet etmiş ravilerin, en son raviden başlayarak Hz. Peygambere varıncaya kadar uzanan isimler zinciri.

suret-i ifade: anlatma şekli, ifade biçimi.

sükûti: susarak kabullenmek.

şayan: değer, lâyık.

şerait: şartlar.

tabir etme: isimlendirme, ifade etme.

tarz-ı ifade: ifade tarzı, anlatım şekli.

tashih: düzeltme.

tenkit: temizleme, fazlasını ve yanlısını atma; eleştirme, eleştiri.

tevatür: bir hadis-i şerifin, yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.

ünsiyet: yakınlık, alışkanlık.

üslûb-u âlî: yüksek ifade tarzı.

vakıa: olay, hâdise.

zat: şahıs, kişi, fert.

hüccetli ve sadık ehl-i hadisin bir nevi icmâını irae eder ve o senette dahil olan ehl-i tahkikin bir nevi ittifakını gösterir. Güya o senette, o an'anede dahil olan her bir imam, her bir allâme, o hadisin hükmünü imza ediyor, sıhhatine dair mührünü basıyor.

ahkâm: hükümler, emirler.

ahkâm-ı şer'îye: şer'î hükümler, şeriâtın esas ve kanunları.

alâka: ilgi.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

allâme: büyük bilgin, ilmi seviyesi çok yüksek olan âlim.

an'ane: hadis naklinin rivayet zincirlemesi.

beyan etmek: bildirmek, açıklamak, izah etmek.

cüz'î: az, pek az.

dair: ait, ilgili.

ehemmiyetli: önemli.

ehl-i hadis: kendini hadis ilmine vermiş olanlar.

ehl-i tahkik: gerçeği araştıranlar, hakikatleri delilleriyle bilen âlimler.

ekser: pek çok.

evkat: vakitler, zamanlar.

farz-ı ayn: teker teker, her yükümlü Müslümanın yerine getirmek zorunda olduğu farz.

farz-ı kifaye: bir kısım Müslümanların yerine getirmesiyle, diğerlerinin üzerinden kalkan farzlar. (Cenaze namazı gibi)

güya: sanki.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz iş veya davranış.

hâdisat-ı i'caziye: mu'cizeli olaylar.

hâdis: olay.

hâdis-i külliye: umumî olan, herkesi ilgilendiren hâdis.

hilâf-ı vaki: gerçeğe aykırı.

hüccet: delil.

hüküm: karar, emir.

icma: fikir birliği.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

irae etmek: göstermek.

istikbal: gelecek zaman.

ittifak: birleşme; fikir birliği, söz birliği.

kâfi: yeterli.

kat'î: kesin, şüpheşiz.

mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü

Sual: Neden hâdisat-ı i'caziye, sair zarurî ahkâm-ı şer'îye gibi tevatür suretinde, pek çok tariklerle, çok ehemmiyetli nakledilmemiş?

Elcevap: Çünkü ekser ahkâm-ı şer'îyeye, ekser nâs, ekser evkatta muhtaçtır. Farz-ı ayn gibi, o ahkâmın her şahsa alâkası var. Amma mu'cizat ise, herkesin her bir mu'cizeye ihtiyacı yok. Eğer ihtiyaç olsa da, bir defa işitmek kâfi gelir. Âdetâ farz-ı kifaye gibi, bir kısım insanlar onları bilse yeter.

İşte bunun içindir ki, bazı olur, bir mu'cizenin vücudu ve tahakkuku, bir hükmün vücudundan on derece daha kat'î olduğu hâlde, onun ravisi bir iki olur, hükmün ravisi on yirmi olur.

• DÖRDÜNCÜ ESAS: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü

Vesselâmın istikbalden haber verdiği bazı hâdiseler, cüz'î birer hâdis değil; belki tekerrür eden birer hâdis-i külliye'yi cüz'î bir surette haber verir. Hâlbuki, o hâdisenin müteaddit vecihleri var. Her defa bir vechini beyan eder. Sonra ravi-i hadis, o vecihleri birleştirir. Hilâf-ı vaki gibi görünür.

hâl ve hareketlerden her biri. **müteaddit:** birçok, çeşitli, birden fazla.

nakletmek: aktarmak, anlatmak, söylemek.

nâs: insanlar.

nev: tür, çeşit.

ravi: rivayet eden; hadis veya haberi başkalarına aktaran kimse; Hz. Peygamberden işittiği hadisi başkalarına aktaran kimse.

ravi-i hadis: hadisin ravisi; hadisi rivayet eden, aktaran.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sadık: doğru söyleyen.

sair: diğer, başka, öteki.

senet: kuvvetli delil olabilecek söz; bir hadis metninde, o metni rivayet etmiş ravilerin, en son raviden başlayarak Hz. Peygambere varıncaya kadar uzanan isimler zinciri.

sıhhat: sahihlik, doğruluk, gerçeklik.

sual: soru.

suret: şekil, biçim, tarz.

tahakkuk: gerçekleşme, meydana gelme, olma.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

tekerrür etmek: tekrarlanmak.

tevatür: bir hadis-i şerifin, yalan söylemelerini aklın kabul lenemeyeceği bir topluluk tarafından rivayet edilmesi.

vecih: yüz, yön, taraf.

vücut: varlık, var oluş.

zarurî: mecburî, zorunlu.

Meselâ, Hazret-i Mehdîye dair muhtelif rivayetler var. Tafsilât ve tasvirat, başka başkadır. Hâlbuki, Yirmi Dördüncü Sözün bir Dalında ispat edildiği gibi, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, vahye istinaden, her bir asırda kuvve-i maneviye-i ehl-i imanı muhafaza etmek için, hem dehşetli hâdiselerde ye'se düşmemek için, hem âlem-i İslâmiyetin bir silsile-i nuraniyesi olan Âl-i Beytine ehl-i imanı manevî raptetmek için, Mehdîyi haber vermiş. Ahir zamanda gelen Mehdî gibi, her bir asır, Âl-i Beytten bir nevi mehdî, belki mehdîler bulmuş. Hatta Âl-i Beytten ma'dud olan Abbasiye hulefasından, Büyük Mehdînin çok evsafına cami bir mehdî bulmuş. İşte, Büyük Mehdîden evvel gelen emsalleri, numuneleri olan hulefa-i mehdîyyîn ve aktab-ı mehdîyyîn evsafı, asıl Mehdînin evsafına karışmış ve ondan rivayetler ihtilâfa düşmüş.

• **BEŞİNCİ ESAS:** Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, ¹ لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ sırınca, kendi kendine gaybı bilmezdi. Belki Cenab-ı Hak ona bildirirdi, o da bildirirdi. Cenab-ı Hak hem *Hakîm*'dir, hem *Rahîm*'dir. Hikmet ve rahmeti ise, umur-u gaybiyeden çoğunun setrini iktiza ediyor, müphem kalmasını istiyor. Çünkü, şu dünyada insanın hoşuna gitmeyen şeyler daha çoktur; vukuundan evvel onları bilmek elimdir. İşte bu sır içindir ki, ölüm ve ecel müphem bırakılmış ve insanın başına gelecek musibetler dahi perde-i gaypta kalmış.

1. Gaybı Allah'tan başka kimse bilemez. (Neml Suresinin 65. ayeti ve benzeri diğer ayetlerden alınmış bir kaidedir.

ahir zaman: dünya hayatının kıyamete yakın son devresi.
aktab-ı mehdîyyîn: Mehdînin bazı özelliklerini taşıyan büyük velîler; hidayeti, doğru yolu gösteren büyük velîler.
âlem-i İslâmiyet: İslâm âlemi, İslâm dünyası.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Âl-i Beyt: Hz. Muhammed'in ailesinden olan ve neslinden gelen kimseler.
camî: toplayan, içine alan.
Cenab-ı Hak: Allah; doğru, gerçek, hakkın ta kendisi olan Allah.
dair: ait, ilgili.
ecel: her mahlûkun ve canlının Allah tarafından takdir edilen ölüm vakti.

ehl-i iman: inananlar, iman sahipleri.
elîm: çok acı verici, üzücü.
emsal: benzerler, örnekler.
evsaf: vasıflar, sıfatlar, özellikler.
gayp: gizli olan, bilinmeyen, göze görünmeyen şey.
hâdis: olay.
Hakîm: her şeyi bir maksatla, uygun ve hikmetle yaratan,

hikmet sahibi Allah.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta.

hulefa: halifeler, Hz. Muhammed'in vekili olarak Müslümanların yöneticisi olan kimseler.

hulefa-i mehdîyyîn: mehdî olan halifeler, ahir zamanda gelen Büyük Mehdînin bazı özelliklerine sahip olan halifeler.

ihtilâf: uyuşmazlık, bir konuda farklı görüş ve düşünüş, fikir ayrılığı.

iktiza etmek: gerektirmek, lâzım gelmek.

ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.

istinaden: dayanarak.

kuvve-i maneviye-i ehl-i iman: mü'minlerin manevî kuvveti, gücü.

ma'dud: addedilen, sayılan.

manevî: mana olarak; fikri, hissi, ruhi.

Mehdî: hidayete eren, doğru yolu tutan, hidayete vesile olan. Hadislere göre ahir zamanda tevhide esas olarak imanı muhafaza edip İslâmiyeti hurafelerden ve bid'âlardan arındırarak zamanın anlayışına göre yenileyecek olan âlim ve önder zat.

muhafaza etmek: korumak.

muhtelif: çeşitli, farklı.

musibet: felâket, belâ, sıkıntı.

müphem: belirsiz, gizli.

nevi: tür, çeşit.

numune: örnek, misal.

perde-i gayp: gayp perdesi, gizli perde; insanların bilmeyip sadece Allah'ın bildiği gayp âlemindeki manevî perde.

raptetmek: bağlamak.

Rahîm: çok merhametli olan, esirgeyen, koruyan, acıyan Allah.
rahmet: merhamet etme, acıma, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme, aktarma.

setr: örtme, gizleme, kapanma.
silsile-i nuraniye: nuranî silsile, nurlu nesil.

tafsilât: açıklamalar, ayrıntılar.

tasvirat: tasvirler, benzetmeli anlatımlar.

umur-u gaybiye: gaybî işler, Allah ve onun bildirdiği kişiler dışında hiç kimsenin bilmediği işler.

vahiy: bir hakikatin veya bir emrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi.

vuku: meydana gelme, ortaya çıkma, oluş, olma.

yeis: ümitsizlik.

ahval: hâller.

ahval-i galip: çoğunlukla meydana gelen hâller, durumlar.

Aişe-i Sıddika: Hz. Aişe, Peygamberimizin muhterem hanımı.

Âl: Peygamberimizin ailesinden ve soyundan olanlar.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Ashap: Sahabeler, Hz. Peygambere görmüş ve onunla konuşmuş olan Müslüman kimseler.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

beşeriyet: insanlık.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

dehşet: büyük korku hâli, korkma, ürkme.

derece-i takva ve adl ve sıdk: Allah'tan korkma ve adalet ve doğruluk derecesi.

evsaf: vasıflar, sıfatlar, özellikler.

ezvac-ı tahirat: Hz. Peygamber Efendimizin ifteli, tertemiz, mübarek hanımları.

ferman: emir, buyruk.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz iş veya davranış.

hâdisat: hâdiseler, olaylar.

hâdis: olay.

hassas: duygulu, çabuk üzülen.

haşiye: dipnot, açıklayıcı yazı.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta.

hikmet-i Rabbaniye: Cenab-ı Hak'ın hikmet dairesindeki terbiye ve idaresi.

ihbar: haber verme, bildirme.

iktiza etmek: gerektirmek, lâzım gelmek.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kısmen: bir bakıma, bir yönden.

merhamet: acımak, şefkat göstermek, korumak.

muhabbet: sevgi.

muhaddisîn-i kâmilîn: hadisleri nakleden kâmil, olgun insanlar.

mukteza-i hikmet ve rahmet: hikmetin ve rahmetin gereği.

mücmel: kısa, öz, özet.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

rahmet-i İlâhiye: Allah'ın rahmeti; Allah'ın acıması, merhamet etmesi ve şefkat göstermesi.

rencide etme: incitme, kırma.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sahih: doğru, sağlam, şüphesiz.

siyer: Peygamberimizin hayat tarihi; onun hayatının bütün safhalarını anlatan ve vasıflarını nakleden eserler.

suret: yol; şekil, biçim, tarz.

şedit: şiddetli.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek

İşte, hikmet-i Rabbaniye ve rahmet-i İlâhiye böyle iktiza ettiği için, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın ümmetine karşı ziyade hassas merhametini ziyade rencide etmemek ve Âl ve Ashabına karşı şedit şefkatini fazla incitmemek için, vefat-ı Nebevîden sonra Âl ve Ashabının ve ümmetinin başlarına gelen müthiş hâdisatı umumiyetle ve tafsilâtıyla göstermemek ^(HAŞİYE) mukteza-i hikmet ve rahmettir. Fakat, yine bazı hikmetler için, mühim hâdisatı—fakat dehşetli bir surette değil—ona talim etmiş, o da ihbar etmiş.

Hem, güzel hâdiseleri kısmen mücmel, kısmen tafsil ile bildirmiş, o da haber vermiş. Onun haberlerini de, en yüksek bir derece-i takvada ve adlde ve sıdkta çalışan ve ² وَمَنْ كَذَبَ عَلَىٰ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ hadisindeki

tehditten şiddetle korkan ve ³ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ

ayetindeki şiddetli tehditten şiddetle kaçan muhaddisîn-i kâmilîn, bize sahih bir surette o haberleri nakletmişler.

• **ALTINCI ESAS:** Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın ahval ve evsafı, siyer ve tarih suretiyle beyan edilmiş. Fakat o evsaf ve ahval-i galibi, beşeriyetine bakar.

HAŞİYE: Zat-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâma, Aişe-i Sıddıka'ya karşı ziyade muhabbet ve şefkatini rencide etmemek için, Vak'a-i Cemel hâdisesinde o bulunacağı kat'î gösterilmediğine delil ise, ezvac-ı tahirata ferman etmiş ki: “Keşke bilseydim, hanginiz o vak'ada bulunacak.” Fakat sonra, hafif bir surette bildirilmiş ki, Hazret-i Ali'ye (r.a.) ferman etmiş:

“Seninle Aişe beyninde bir hâdiseler olsa... ¹ فَارْفُقْ وَبَلِّغْهَا مَا مَنَّاهَا”

1. Ona yumuşak davran ve onu güvenli bir yere ulaştır. (Müsned, 6:393; Heysemî, Mecmaü'z-Zevaid, 7:234; Ramuzü'l-Ehadis, s. 303; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6:410.)

2. Kim bile benim söylemediğim bir şeyi söylemişim gibi uydurursa, Cehennemdeki yerine hazırlansın. (Buharî, 1:38; Müslim, 1:10; Kettanî, Nazmü'l-Mütenasir Fi'l-Hadisil-Mütevatir, s. 20-24.)

3. Allah adına yalan söyleyen kimseden daha zalim kim vardır? (Zümer Suresi: 32.)

sevme, karşılıksız merhamet etme.

tafsil: etraflıca bildirme, ayrıntılı anlatma.

tafsilât: ayrıntılar.

talim etmek: öğretmek, bilgilendirmek.

tehdit: korkutma.

umumiyyet: umumilik, genellik.

ümme: Hz. Peygambere inanın onun yolundan gidenler, Müslümanlar.

vak'a: olay.

Vak'a-i Cemel: Cemal Vak'a'sı, Hz. Aişe'nin deve sırtında katıldığı savaş.

vefat-ı Nebevî: Peygamberimizin vefatı.

Zat-ı Ahmediye: Hz. Peygamberin zatı, kişiliği.

Hâlbuki, o zat-ı mübareğin şahs-ı manevîsi ve mahiyet-i kudsiyesi o derece yüksek ve nuranîdir ki, siyer ve tarihte beyan olunan evsaf, o bâlâ kamete uygun gelmiyor, o yüksek kıymete muvafık düşmüyor.

Çünkü, ¹ **السَّبَبُ كَالْفَاعِلِ** sırrınca, her gün, hatta şimdi de bütün ümmetinin ibadetleri kadar bir azîm ibadet sahife-i kemalâtına ilâve oluyor. Nihayetsiz rahmet-i îlâhiyeye, nihayetsiz bir surette, nihayetsiz bir istidat ile mazhar olduğu gibi, her gün hadsiz ümmetinin hadsiz duasına mazhar oluyor.

Ve şu kâinatın neticesi ve en mükemmel meyvesi ve Hâlık-ı Kâinat'ın tercümanı ve sevgilisi olan o zat-ı mübareğin tamam-ı mahiyeti ve hakikat-i kemalâtı, siyer ve tarihe geçen beşerî ahval ve etvara sığmaz.

Meselâ, Hazret-i Cebrail ve Mikâil iki muhafız yaver hükmünde Gazve-i Bedir'de yanında bulunan bir zat-ı mübarek, ² çarşı içinde bedevî bir Arapla at mübayaasında münazaa etmek, bir tek şahit olan Huzeyme'yi şahit göstermekle ³ görünen etvarı içinde sığmaz.

İşte, yanlış gitmemek için, her vakit mahiyet-i beşeriyeti itibarıyla iştirilen evsaf-ı adiyeye içinde, başını kaldırıp hakikî mahiyetine ve mertebe-i risalette durmuş nuranî şahsiyet-i maneviyesine bakmak lâzımdır. Yoksa, ya hürmetsizlik eder veya şüpheye düşer. Şu sırrı izah için şu temsili dinle:

1. Bir işe sebep olan onu işleyen gibidir.

2. Buharî, Megazi: 11; Ahmedü'l-Benna es-Sa'atü, Fethu'r-Rabbânî, 21:26.

3. Ebu Davud, hadis no: 3607; Müsned, 5:215; Heysemî, Mecma'üz-Zevaid, 9:320; Hâkim, Müstedrek, 2:17.

ahval: hâller.

azîm: büyük.

bâlâ kamet: yüksek, yüce şahsiyet.

bedevî: göçebe, çölde yaşayan.

beşerî: insanla ilgili, insana ait.

beyan: anlatma, açıklama.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

etvar: tavırlar; olaylar ve insanlar karşısında takınılan hâller, tutumlar.

evsaf: vasıflar, sıfatlar, özellikler.

evsaf-ı adiyeye: normal vasıflar,

lar, sıradan, özellikler.

Gazve-i Bedir: Bedir Savaşı.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hakikat-i kemalât: olgunlukların, mükemmelliklerin gerçeği, esası.

hakikî: gerçek, aslına uygun, gerçek olan.

Hâlık-ı Kâinat: kâinatın ve onun içinde olan her şeyin yaratıcısı olan Allah.

hükmünde: yerinde, değerinde.

hürmet: saygı.

istidat: kabiliyet, yetenek.

itibarıyla: bakımından.

izah: açıklama.

kâinat: yaratılmış şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

mahiyet: bir şeyin aslı, esası, hakikatî; nitelik, özellik.

mahiyet-i beşeriyet: insanlık mahiyeti, özelliği.

mahiyet-i kudsiye: kudsi mahiyet, mukaddes özellik.

mazhar olma: nail olma, erişme, kavuşma.

mertebe-i risalet: peygamberlik mertebesi, derecesi.

muhafız: koruyan, muhafaza eden.

muvafık: uygun, yerinde, münasip.

mübayaa: satın alma.

münazaa: münakaşa, çekişme.

netice: sonuç, son.

nihayetsiz: sonsuz, sınırsız.

nuranî: nurlu, parlak.

rahmet-i îlâhiye: Allah'ın rahmeti; Allah'ın acıması, merhamet etmesi ve sefkat göstermesi.

sahife-i kemalât: mükemmellikler sayfası.

sır: gizli hakikat, insanın aklının yetişemediği ilâhî hikmet.

siyer: Peygamberimizin hayat tarihi; onun hayatının bütün safhalarını anlatan ve vasıflarını nakleden eserler.

suret: şekil, biçim, tarz.

şahs-ı manevî: manevî şahıs; belli bir kişi olmayıp bir cemaatten, topluluktan meydana gelen manevî şahıs.

şahsiyet-i maneviye: manevî şahsiyet, manevî kişilik.

tamam-ı mahiyet: mahiyetinin tamamı, bütün özellikleri.

temsîl: benzetme, örnek.

tercüman: tercüme eden, çeviren.

ümmet: Hz Peygambere inanıp onun yolundan gidenler, Müslümanlar.

yaver: yardımcı.

zat-ı mübarek: mübarek zat, harırlı kişi.

Meselâ, bir hurma çekirdeği var. O hurma çekirdeği toprak altına konup açılarak koca meyvedar bir ağaç oldu. Hem gittikçe tevessü eder, büyür.

Veya tavus kuşunun bir yumurtası vardı. O yumurtaya hararet verildi, bir tavus civcivi çıktı. Sonra, tam mükemmel, her tarafı kudretten yazılı ve yaldızlı bir tavus kuşu oldu. Hem, gittikçe daha büyür ve güzelleşir.

Şimdi o çekirdek ve o yumurtaya ait sıfatlar, hâller var. İçinde incecik maddeler var. Hem ondan hâsıl olan ağaç ve kuşun da, o çekirdek ve yumurtanın adı küçük keyfiyet ve vaziyetlerine nispeten büyük ve âli sıfatları ve keyfiyetleri var.

Şimdi o çekirdek ve o yumurtanın evsafını ağaç ve kuşun evsafıyla raptedip bahsetmekte lâzım gelir ki, her vakit akl-ı beşer başını çekirdekten ağaca kaldırıp baksın ve yumurtadan kuşa gözünü tevcih edip dikkat etsin tâ işittiği evsafı, onun aklı kabul edebilsin. Yoksa, “Bir dirhem çekirdekten bin batman hurma aldım” ve “Şu yumurta, cevvi- aşumanda kuşların sultanıdır” dese, tekzip ve inkâr sapacak.

İşte, bunun gibi, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın beşeriyeti, o çekirdeğe, o yumurtaya benzer. Ve vazife-i risaletle parlayan mahiyeti ise, şecere-i tuba gibi ve Cennetin tayr-ı hümayunu gibidir. Hem daima tekemmüldedir. Onun için, çarşı içinde bir bedevî ile niza eden o zatı düşündüğü vakit, Refrefe binip, Cebrail’i arkada bırakıp, Kab-ı Kavseyne koşup giden zat-ı nurânîsine

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

âli: yüce, yüksek.

bahsetmek: bir konu üzerinde söz söylemek, konuşmak.

batman: eski ağırlık ölçülerinden olup, yaklaşık altı okkaya denk gelen bir ağırlık ölçüsü. (1 okka = 1283 gram)

bedevî: göçebe, çölde yaşayan.

beşeriyet: insanlık.

cevvi- aşuman: gök yüzü boşluğu.

daima: sürekli, devamlı.

dirhem: şimdiki 3 grama denk olan eski bir ağırlık ölçüsü birimi.

evsaf: vasıflar, nitelikler, özellikler.

hararet: sıcaklık, ısı.

inkâr: reddetme, kabul etmeme, inanmama.

Kab-ı Kavseyn: iki yay mesafesi; Hz. Muhammed’in miraca çıkışıyla vardığı son nokta, bütün yaratılanları arkasına alıp Yaratana müşerref ve muhatap olduğu makam.

keyfiyet: durum, nitelik, özellik.

kudret: lâhî güç ve iktidar.

mahiyet: nitelik; bir şeyin aslı, esası, hakikati.

meyvedar: meyveli.

nispeten: oranla, kıyasla.

niza: münakaşa, çekişme.

raptetmek: bağlamak

Refref: Hz. Muhammed’in Mi- raç mu’cizesi sırasında bindiği dört binekten biri.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir

elçisi olan Hz. Muhammed.

sıfât: vasıf, nitelik, hâl, özellik.

sultan: padişah, hükümdar.

şecere-i tuba: Cennetteki Tuba ağacı.

tavus: sülüngillerden erkeğinin tüyleri uzun, kuyruğu parlak, güzel renkli kuş.

tayr-ı hümayun: mübarek, kutsal kuş.

tekemmül: mükemmelleşme, olgunlaşma.

tekzip: yalanlama.

tevcih etmek: yönelme, çe-

virme.

tevessü etmek: genişlemek, yayılmak.

vazife-i risalet: peygamberlik vazifesi.

vaziyet: hâl, durum.

yaldız: eşyaya altın veya gümüş görüntüsü vermek için kullanılan sıvı veya yaprak durumundaki altın gümüş ve bunların taklidi olan madde.

zat: şahıs, kişi, fert.

zat-ı nuranî: nurlu, nurlanmış zat.

hayal gözünü kaldırıp bakmak lâzım gelir. Yoksa ya hür-metsizlik edecek veya nefs-i emmaresi inanmayacak.

Beşinci Nükteli İşaret

Umur-u gaybiyeye dair hadislerin birkaç misalini zikre-deriz:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, nakl-i sahih ile ve mütevatir bir derecede bize vasıl olmuş ki, minber üs-tünde, cemaat-i Sahabe içinde ferman etmiş ki:

ابْنِي حَسَنَ هَذَا سَيِّدٌ سَيُصْلَحُ اللَّهُ بِهِ بَيْنَ فِئَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ

İşte, kırk sene sonra İslâmın en büyük iki ordusu kar-şı karşıya geldiği vakit, Hazret-i Hasan Radıyallahü Anh, Hazret-i Muaviye (r.a.) ile musalâha edip, cedd-i emcedi-nin mu'cize-i gaybiyesini tasdik etmiştir.

İkincisi: Nakl-i sahih ile, Hazret-i Ali'ye (r.a.) demiş:

سَتُقَاتِلُ النَّاكِثِينَ وَالْقَاسِطِينَ وَالْمَارِقِينَ Hem Vak'a-i Ce-

mel, hem Vak'a-i Siffin, hem Vak'a-i Havarîç hâdiseleri-ni haber vermiş.

• Hem Hazret-i Ali (r.a.) Hazret-i Zübeyir ile seviştiği bir zaman dedi: “Bu sana karşı muharebe edecek, fakat haksızdır.”³

hâdis: olay.
hak: doğru, gerçek.
hürmet: saygı.
minber: camide hatibin hutbe okuduğu merdivenli kürsü.
misal: örnek, numune.
mu'cize-i gaybiye: gayba ait mu'cize; zamani gelince ortaya çıkan ve gaybî olarak haber veri-len mu'cize.
muharebe: harp, savaş.
musalâha: barış, sulh.
mütevatir: yalan söylemekte bir-leşmelerini aklın kabul etmeye-ceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir topluluğun senedin ba-şından sonuna kadar yine kendi-leri gibi bir topluluktan rivayet et-tikleri sahih hadis.
nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.
nefs-i emmare: kötülüğü emre-den nefis.
Resul-i Ekrem: çok cömert, ke-rim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
seyyid: efendi, reis, ileri gelen.
tasdik: doğrulama, onaylama.
umur-u gaybiye: gaybî işler; Al-lah ve onun bildirdiği kişiler dışın-da hiç kimsenin bilmediği işler.
Vak'a-i Cemel: Cemel Vak'ası, olayı.
Vak'a-i Havarîç: Haricîler Vak'ası, savaşı.
Vak'a-i Siffin: Siffin Vak'ası, olayı.
vasıl olma: ulaşma.
vasıta: aracılık, aracı.
zikretmek: anmak, bildirmek, söylemek.

1. Bu benim oğlum Hasan, Seyyiddir. Allah onun vasıtasıyla iki büyük grubun arasını düzelecektir. (Buharî, Sulh: 244, Alâmetü'n-Nübüvve: 249.)
2. Sen ahitlerinden dönenler, haktan sapanlar ve hak dinden ayrılanlarla savaşacaksın. (Hey-semî, Mecmaü'z-Zevaid, 7:238; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve: 6:412, 414; Hâkim, Müstedrek, 3:139, 140.)
3. Hâkim, Müstedrek, 3:366, 367; Heysemî, Mecmaü'z-Zevaid, 7:235; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve: 6: 412.

ahit: anlaşma, söz verme, sözleşme.

aleyhissalâtü vesselâm: sa-lât ve selâm onun üzerine ol-sun.

cedd-i emced: en büyük cet, dede.

cemaat-i Sahabe: Sahabeler cemaati, topluluğu.

dair: ait, ilgili.

ferman: emir, buyruk.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Pey-gamberin onayladığı başkası-na ait söz iş veya davranış.

• Hem ezvac-ı tahiratına demiş: “İçinizden birisi, mühim bir fitnenin başına geçecek ve etrafında çoklar katledilecek.” ¹ ² **وَتَنْبِخُ عَلَيْهَا كِلَابُ الْحَوْبِ**

İşte şu sahih, kat’î hadisler, otuz sene sonra Hazret-i Ali’nin (r.a.) Hazret-i Aişe ve Zübeyir ve Talha’ya karşı Vak’a-i Cemelde ve Muaviye’ye karşı Siffin’de; ve Havarice karşı Harevra’da ve Nehruvan’da muharebesi, o ihtar-ı gaybiyenin bir tasdik-ı fiilîsidir.

• Hem Hazret-i Ali’ye, “senin sakalını senin başının kanıyla ıslattırarak bir adamı” ihbar etmiş. Hazret-i Ali o adamı tanımış; o da, Abdurrahman ibni Mülcemü’l-Haricidir. ³

• Hem Haricîlerin içinde Züssedye denilen bir adamı, garip bir nişanla alâmet olarak haber vermiştir ki, Havaricîlerin maktulleri içinde o adam bulunmuş, Hazret-i Ali onu hakkaniyetine hüccet göstermiş, hem mu’cize-i Nebiyyeyi ilân etmiş. ⁴

• Hem Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Ümmü Seleme’nin, daha diğerlerin rivayet-i sahihiyle, haber vermiş ki, “Hazret-i Hüseyin, Taff, yani Kerbelâ’da katledilecektir.” ⁵ Elli sene sonra, aynı vak’a-i ciğersuz vukua gelip o ihbar-ı gaybîyi tasdik etmiş.

• Hem, mükerreren ihbar etmiş ki: “Benim Âl-i Beytim, benden sonra **يَلْقَوْنَ قِتْلًا وَتَشْرِيدًا**, yani katle ve belâya ve nefye maruz kalacaklar.” ⁶ Ve bir derece izah etmiş, aynen öyle çıkmıştır.

alâmet: iz, belirti, işaret.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Âl-i Beyt: Hz. Muhammed’in ailesinden olan ve neslinden gelen kimseler.

ezvac-ı tahirat: Hz. Peygamber Efendimizin iffetli, tertemiz, hanımları.

fitne: karışıklık, fesat.

hadis: Hz. Muhammed’e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz iş ve ya davranış.

hakkaniyet: doğruluk; hak ve adaletle uygunluk.

Harici: Hz. Ali’ye isyan eden.

Havariç: asiler, zorbalar, isyan-kârlar; Hakemeyn Vak’asından sonra Hz. Ali’ye isyan eden topluluk.

hüccet: delil.

ihbar: haber verme, bildirme.

ihbar-ı gayp: gayptan gelen haber, geçmiş veya gelecek zamana ait haberler.

ilân etmek: herkese duyurmak.

izah etmek: açıklamak.

kat’î: kesin, şüphesiz.

katledilmek: öldürülmek.

maktul: öldürülen.

maruz kalma: uğrama; bir şeyin karşısında ve tesiri altında bulunma.

mu’cize-i Nebeviye: Peygamberimize ait mu’cize.

muharebe: savaş, harp.

mühim: önemli.

mükerreren: tekrarlayarak, defalarca.

nefiy: sürgün.

nişan: iz, belirti, işaret.

Resul-i Ekrem: çok cömert, ke-
rim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rivayet-i sahih: sahih olan rivayet, Peygamberimizden doğru olarak nakledilmiş hadis.

sahihi: doğru, sağlam, şüphesiz.

Siffin: Hz. Ali ile Hz. Muaviye’nin

1. Cem’ül’-Fevaid, 2:719; Heysemî, Mecmaü’z-Zevaid, 4:234, Beyhakî, 6:405.

2. Ve sana Hav’eb denilen yerin köpekleri havlayacaktır. (Hâkim, Müstedrek, 3:120; Cem’ül’-Fevaid, 2:719; Sîlsiletü’l-Ehadis-i Sahiha, hadis no: 475.)

3. Hâkim, Müstedrek, 3:113, 141; Camiü’s-Sağir, hadis no: 2586; Heysemî, Mecmaü’z-Zevaid, 9:138.

4. Buharî, 3:243; Müslim, 2:744, 745; Beyhakî, 6:426.)

5. Müsned, 1:85, 3:256; Camiü’s-Sağir, hadis no: 211; Heysemî, Mecmaü’z-Zevaid, 9:187.

6. Hâkim, Müstedrek, 4:116, Ramuzü’l-Ehadis, s. 135; Aclûnî, Kenzül’-Ummal, 14:267.

savaştığı yer ve bu savaşın tasdik-ı fiilî: fiilen tasdik edilme, doğrulanma.

tasdik: doğruluğunu kabul etme, doğrulama.

Vak’a-i Cemel: Cemel Vak’ası, olayı.

vak’a-i ciğersuz: ciğer parçalayıcı olay.

vukua gelme: meydana gelme, olma.

Şu makamda bir mühim sual vardır ki, denilir ki: Hazret-i Ali, o derece hilâfete liyakati olduğu ve Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma karabeti ve harikulâde cesaret ve ilmi ile beraber, neden hilâfette takaddüm ettirilmedi? Ve neden onun hilâfeti zamanında İslâm çok keşmekeşe mazhar oldu?”

Elcevap: Âl-i Beytten bir kutb-u azam demiş ki: “Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Hazret-i Ali’nin (r.a.) hilâfetini arzu etmiş; fakat gaipten ona bildirilmiş ki, murad-ı İlâhî başkadır. O da, arzusunu bırakıp, murad-ı İlâhîye tâbi olmuş.”¹

Murad-ı İlâhînin hikmetlerinden birisi şu olmak gerektir ki: Vefat-ı Nebvîden sonra, en ziyade ittifak ve ittihad gelmeye muhtaç olan Sahabeler, eğer Hazret-i Ali başa geçseydi, Hazret-i Ali’nin hilâfeti zamanında zuhura gelen hâdisatın şahadetiyle ve Hazret-i Ali’nin mûmâşatsız, pervasız, zahidâne, kahramanâne, müstağniyâne tavrı ve şöretgir-i âlem şecaati itibarıyla, çok zatlarda ve kabilelerde rekabet damarını harekete getirip tefrikaya sebep olmak kaviyyen muhtemeldi.

• Hem, Hazret-i Ali’nin hilâfetinin tehhür etmesinin bir sırrı da şudur ki: Gayet muhtelif akvamın birbirine karışmasıyla, Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmın haber verdiği gibi sonra inkişaf eden yetmiş üç fırka² efkârının esaslarını taşıyan o akvam içinde, fitneengiz hâdisatın zuhuru zamanında Hazret-i Ali gibi harikulâde bir cesaret ve feraset sahibi, Haşimî ve Âl-i Beyt gibi kuvvetli,

itibarıyla: bakımından.

ittifak: bir konuda, ortak bir gayede anlaşma; fikir birliği etme.

ittihat: birleşme, birlik oluşturma.

kabile: göçebe insanlarda aynı soydan sayılan ve bir başa itaat eden insan topluluğu, boy, aşiret.

kahramanâne: kahramancasına, yiğitçesine.

karabet: akrabalık, yakınlık.

kaviyyen: kuvvetle.

keşmekeş: karışıklık.

kutb-u azam: en büyük kutup, birçok Müslümanın kendisine bağlandıkları büyük evliyadan zamanın en büyük müridi.

liyakat: lâyık olma, uygunluk.

makam: yer.

mazhar: bir şeyin ortaya çıktığı, görüldüğü yer.

muhtelif: çeşitli, farklı.

muhtemel: ihtimal dahilinde olan, olması mümkün.

murad-ı İlâhî: Cenab-ı Hakkın muradı, isteği.

mühim: önemli.

mûmâşat: hoş geçinmek için uysallık gösterme, bir kimsenin fikrine katılıyormuş gibi görünme.

müstağniyâne: tok gönüllülükle, kanaatkâr bir şekilde.

pervasız: korkusuz, çekinmeyen.

rekabet: rakip olma ve yarışma.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed’in mübarek yüzünü görmeye şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü’min kimseler.

sır: gizli hakikat.

sual: soru.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

şecaat: yiğitlik, cesurluk, kahramanlık.

şöhretgir-i âlem: şöreti tüm dünyaya yayılmış, dünyaca tanınan.

tâbi olmak: uymak, itaat etmek.

takaddüm: öne geçme, ileride olma.

tavir: olaylar ve insanlar karşısında takılan hâl, tutum.

tehhür: gecikme, sonraya kalma.

tefrika: ayrılık, bölünme.

Vefat-ı Nebvî: Peygamberimizin vefatı.

zahidâne: zahit gibi, dinin emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınarak.

zat: şahıs, kişi, fert.

ziyade: çok, fazla.

zuhur: görünme, meydana çıkma.

1. Ramuzü'l-Ehadis, s. 293; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs. 5:316; Suyutî, Tarihü'l-Hulefa, s. 64.

2. İbnî Mâce, Fiten: 17; Ebu Davud, Sünnet: 1; Tirmizî, İman: 18.

akvam: kavimler, milletler, uluslar.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Âl-i Beyt: Hz. Muhammed’in ailesinden olan ve neslinden gelen kimseler.

arzu: istek.

cesaret: yiğitlik, atılganlık ve gözü pek olma.

efkâr: fikirler, düşünceler, görüşler.

feraset: anlayışlılık, çabuk sezis, kavrayış.

fırka: insan topluluğu, grup.

fitneengiz: fitne çıkaran.

gaip: görünmeyen âlem.

gayet: çok, son derece.

hâdisat: hâdiseler, olaylar.

harikulâde: eşi ve benzeri olmayan, olağanüstü.

Haşimî: Peygamberimiz Hz. Muhammed’in kabilesinden, onun sülâlesinden gelen.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli bilinmeyen nokta.

hilâfet: halifelik; Peygamberimizin vekili olarak din ve dünya işlerinde umumî reislik.

inkişaf etme: ortaya çıkma.

ahir: son.

ahkâm-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın hükümleri.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Âl-i Beyt: Hz. Muhammed'in ailesinden olan, neslinden gelenler.

Âl-i Beyt-i Nebevî: Peygamberimizin ailesi ve soyundan gelenler.

asfiya: safiyet, kemalât ve takva sahibi olan; Hz. Peygamberin vârisi hükmünde, onun meslek ve gayelerini hayata geçirmeye ve uygulamaya çalışan zatlar.

diyanet: dindarlık.

ehl-i İslâm: Müslümanlar, İslâm toplumu.

etba: tâbi olanlar, uyanlar.

evliya: velîler, Allah dostları.

hakaik-ı imaniye: İmana ait hakikatler, gerçekler.

hakaik-ı İslâmiye: İslâmiyetle ilgili hakikatler, gerçekler.

harp: savaş.

harikulâde: eşi ve benzeri olmayan, olağanüstü.

hilâfet: halifelik; Peygamberimizin vekili olarak din ve dünya işlerinde umumî reislik.

hilâfet-i İslâmiye: İslâm halifeliği.

Hulefa-i Raşidîn: dört büyük halife.

hürmet: haysiyet, şeref.

kaviyyen: kuvvetle.

kemalât: faziletler, iyilikler, ahlâk ve huy güzelliikleri.

masum: günahı, suçu olmayan.

mekî: yer, makam; durum.

muhaddisîn-i kâmilîn: hadisleri nakleden kâmil, olgun insanlar.

muhafaza: koruma.

muhtemel: ihtimal dahilinde olan, olması mümkün.

muvazene: denge.

müçtehidîn-i muhakkikîn: hakikatleri araştıran, ayet ve hadisler başta olmak üzere diğer dini delillerden hüküm çıkaran büyük İslâm âlimleri.

hürmetli bir kuvvet lâzım idi ki, dayanabilsin. Evet, dayandı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın haber verdiği gibi, “Ben Kur'ân'ın tenzili için harp ettim; sen de tevili için harp edeceksin.” ¹

Hem, eğer Hazret-i Ali (r.a.) olmasaydı, dünya saltanatı, mülûk-ü Emeviyeyi bütün bütün yoldan çıkarmak muhtemeldi. Hâlbuki, karşılarında Hazret-i Ali (r.a.) ve Âl-i Beyti gördükleri için, onlara karşı muvazeneye gelmek ve ehl-i İslâm nazarında mevkilerini muhafaza etmek için, ister istemez, Emeviye Devleti reislerinin umumu, kendileri olmasa da, herhâlde teşvik ve tasvipleriyle, etbaları ve taraftarları, bütün kuvvetleriyle hakaik-ı İslâmiyeyi ve hakaik-ı imaniyeyi ve ahkâm-ı Kur'âniyeyi muhafazaya ve neşre çalıştılar. Yüz binlerle müçtehidîn-i muhakkikîn ve muhaddisîn-i kâmilîn ve evliyalar ve asfiyalar yetiştirdiler. Eğer karşılarında Âl-i Beytin gayet kuvvetli velâyet ve diyanet ve kemalâtı olmasaydı, Abbasîlerin ve Emevîlerin ahirlerindeki gibi, bütün bütün çığırdan çıkmak kaviyyen muhtemeldi.

Eğer denilse: “Neden hilâfet-i İslâmiye Âl-i Beyt-i Nebevîde takarrür etmedi? Hâlbuki en ziyade lâayk ve müstahak onlardı.”

Elcevap: Saltanat-ı dünyeviye aldatıcıdır. Âl-i Beyt ise, hakaik-ı İslâmiyeyi ve ahkâm-ı Kur'âniyeyi muhafazaya memur idiler. Hilâfet ve saltanata geçen, ya nebî gibi masum olmalı, veyahut Hulefa-i Raşidîn ve Ömer bin Abdülaziz-i Emevî ve Mehdi-i Abbasî gibi harikulâde bir

1. Aclûnî, Kenzü'l-Ummal, hadis no: 32968; Tirmizî, hadis no: 3715, 5:635; Heysemî, Mecma'üz-Zevaid, 6:244.

lâm âlimleri.

mülûk-ü Emeviye: Emevî devlet başkanları.

müstahak: hak eden, hak etmiş.

nazarında: görüşünde, gözünde.

nebi: haberci, Allah'ın elçisi, peygamber.

neşir: yayma, dağıtma, her-kese duyurma.

reis: başkan, amir, bir topluluğun en üst idarecisi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

saltanat: sultanlık, hükümdarlık; devlet, hükümet.

saltanat-ı dünyeviye: dünya saltanatı.

takarrür etme: karar bulma, yerleşme.

tasvip: uygun bulma.

tenzil: Kur'ân'ın Kerim'in vahiy yoluyla Peygamberimize yavaş yavaş indirilmesi.

teşvik: şevklendirme, isteklendirme, cesaret verme.

tevil: yorumlama, yorum.

umum: bütün, genel.

velâyet: velîlik, Allah dostluğu.

ziyade: çok, fazla.

zühd-ü kalbi olmalı ki, aldanmasın. Hâlbuki, Mısır'da Âl-i Beyt namına teşekkül eden devlet-i Fatımiye hilâfeti ve Afrika'da Muvahhidin hükûmeti ve İran'da Safevîler devleti gösteriyor ki, saltanat-ı dünyeviye Âl-i Beyte yaramaz; vazife-i asliyesi olan hıfz-ı dini ve hizmet-i İslâmiyeti onlara unutturur. Hâlbuki, saltanatı terk ettikleri zaman, parlak ve yüksek bir surette İslâmiyete ve Kur'an'a hizmet etmişler.

İşte, bak: Hazret-i Hasan'ın neslinden gelen aktaplar, hususan Aktab-ı Erbaa ve bilhassa Gavs-ı Azam olan Şeyh Abdülkadir-i Geylânî; ve Hazret-i Hüseyin'in neslinden gelen imamlar, hususan Zeynelabidin ve Cafer-i Sadık ki, her biri birer manevî mehdî hükümüne geçmiş, manevî zulmü ve zulûmatı dağıtıp, envar-ı Kur'âniyeyi ve hakaik-ı imaniyeyi neşretmişler, cedd-i emcedlerinin birer vârisi olduklarını göstermişler.

Eğer denilse: “Mübarek İslâmiyet ve nuranî Asr-ı Saadetin başına gelen o dehşetli kanlı fitnenin hikmeti ve vech-i rahmeti nedir? Çünkü onlar kahra lâıyk değil idiler.”

Elcevap: Nasıl ki baharda dehşetli yağmurlu bir fırtına, her taife-i nebatatın, tohumların, ağaçların istidatlarını tahrik eder, inkişaf ettirir; her biri kendine mahsus çiçek açar, fitrî birer vazife başına geçer. Öyle de, Sahabe ve Tabiînin başına gelen fitne dahi çekirdekler hükümündeki muhtelif ayrı ayrı istidatları tahrik edip kamçıladi. “İslâmiyet tehlikededir, yangın var!” diye her taifeyi korkuttu, İslâmiyetin hıfzına koşturdu. Her biri kendi

Aktab-ı Erbaa: dört büyük kutup; dört büyük velî (A. Geylânî, Ahmed-i Bedevî, Ahmed-i Rufai, Seyyid Ibrahim Dessukî.)

aktap: kutuplar; büyük velîler.

Âl-i Beyt: Hz. Muhammed'in ailesinden olan, neslinden gelenler.

Asr-ı Saadet: saadet, mutluluk asrı; Peygamberimiz ve dört halifenin yaşadığı devire verilen ad.

cedd-i emced: en büyük cet, dede.

dehşetli: büyük korku veren; şiddetli.

envar-ı Kur'âniye: Kur'an nurları.

fitrî: yaratılıştan gelen.

fitne: karışıklık, fesat.

Gavs-ı Azam: en büyük gavs; Abdülkadir-i Geylânî.

hakaik-ı imaniye: iman hakikatleri.

hıfz: koruma, muhafaza.

hıfz-ı din: dini koruma.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli bilinmeyen nokta.

hilâfet: halifelik, Peygamberimizin vekili olarak din ve dünya işlerinde umumî reislik.

hizmet-i İslâmiyet: İslâmiyete yapılan hizmet.

hususan: özellikle.

hükümünde: yerinde, değerinde.

hükümüne: yerine, değerine.

imam: önder, rehber; bir ilim

de sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

inkişaf etme: açılma, ortaya çıkma.

istidat: kabiliyet, yetenek.

kahr: büyük eziyet, zulüm.

mahsus: has, özgü.

mehdî: hidayete eren, doğru yolu tutan; hidayete vesile olan, insanları doğru yola ulaştıran.

muhtelif: çeşitli, farklı.

mübarek: bereketli, feyizli, hayırlı.

namına: adına.

nesil: soy.

neşretmek: dağıtmak, yaymak, herkese duyurmak.

nuranî: nurlu, parlak.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

saltanat: sultanlık, hükümdarlık; devlet, hükümet.

saltanat-ı dünyeviye: dünya saltanatı.

suret: şekil, biçim, tarz.

Tabiîn: Sahabeleri gören mü'minler.

tahrik: harekete geçirme, hareket ettirme.

taife: topluluk, grup.

taife-i nebatat: bitkiler topluluğu.

teşekkül etme: oluşma, kurulum.

vâris: mirasçı.

vazife: görev, iş.

vazife-i asliye: asıl vazife.

vech-i rahmet: rahmet yönü; acıma, şefkat ve merhamet yönü.

zulüm: haksızlık, eziyet.

zulûmat: karanlıklar.

zühd-ü kalp: kalp sağlamlığı, kalbin dünya alâkalarından kesilmesi.

aktap: kutuplar; belli bir yer veya memleketteki evliyanın başı olan en büyük velî.

aktâr: taraflar, her taraf, her yer.

âlem-i İslâm: İslâm dünyası.

âlem-i İslâmiyet: İslâm dünyası.

Aleyhissalâtü Vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

asfiya: safiyet, kemalât ve takva sahibi olan; Hz. Peygamberin vârisi hükmünde, onun meslek ve gayelerini hayata geçirmeye ve uygulamaya çalışan zatlar.

asır: yüz yıl, çağ.

beyan etmek: açıklamak, bildirmek, izah etmek.

camia-i İslâmiyet: İslâm topluluğu, Müslümanlar.

celâl: nihayet derecede büyüklük, ululuk ve azamet; sertlik, hisimlilik.

cüz'î: küçük, pek az.

dest-i kudret: kudret eli.

ehl-i bid'a: dinin aslında olmadığı hâlde, sonradan çıkarılan şeyleri dine mal etmeye çalışanlar.

ehl-i himmet: himmet ve gayret sahipleri.

ehl-i İslâm: Müslümanlar.

ehl-i tahkik: gerçeği araştıranlar, hakikatleri delilleriyle bilen âlimler.

fırka: insan topluluğu, grup, cemaat.

gayret: çalışma, çabalama.

güya: sanki.

gülistan: gül bahçesi.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz iş ve ya davranış.

hafız: Kur'an-ı Kerim'i tamamen ezberleyen ve okuyan kişi; çok sayıda hadis ezberlemiş olan kimse.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

hicret: göç.

hummalı: hararetli ve hareketli.

istidat: kabiliyet, yetenek.

istifade: faydalanma, yararlanma.

ittifak: birleşme; fikir ve söz birliği etme.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kemal-i ciddiyet: tam bir ciddilik.

kesretli: pek çok.

kudsî: mukaddes, aziz.

kuvve-i anilmerkeziye: merkezi güç, kuvvet; merkez kaç kuvveti.

Kütüb-ü Sîtte-i hadisiye: hadise dair altı kitap.

maatteessüf: ne yazık ki.

manen: manevî yönden.

misal: örnek, numune.

istidadına göre camia-i İslâmiyetin kesretli ve muhtelif vazifelerinden bir vazifeyi omzuna aldı, kemal-i ciddiyetle çalıştı. Bir kısmı hadislerin muhafazasına, bir kısmı şeriatin muhafazasına, bir kısmı hakaik-ı imaniyenin muhafazasına, bir kısmı Kur'an'ın muhafazasına çalıştı ve hakeza, her bir taife bir hizmete girdi. Vezâif-i İslâmiyette hummalı bir surette sa'y ettiler. Muhtelif renklerde çok çiçekler açıldı. Pek geniş olan âlem-i İslâmiyetin aktârına, o fırtına ile tohumlar atıldı; yarı yeri gülistana çevirdi. Fakat, maatteessüf, o güller ve gülistan içinde, ehl-i bid'a fırkalarının dikenleri dahi çıktı.

Güya dest-i kudret, celâl ile o asrı çalkaladı, şiddetle tahrik edip çevirdi, ehl-i himmeti gayrete getirip elektriklendirdi. O harekettten gelen bir kuvve-i anilmerkeziye ile, pek çok münevver müçtehitleri ve nuranî muhaddisleri, kudsî hafızları, asfiyaları, aktapları âlem-i İslâmın aktârına uçurdu, hicret ettirdi. Şarktan garba kadar ehl-i İslâmı heyecana getirip, Kur'an'ın hazinelerinden istifade için gözlerini açtırdı. Şimdi sadede geliyoruz.

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın, umur-u gaybiyeden, haber verdiği gibi doğru vukua gelen işler binlerdir, pek çoktur. Biz yalnız cüz'î birkaç misaline işaret edeceğiz:

İşte, başta *Buharî* ve *Müslim*, sıhhatle meşhur Kütüb-ü Sîtte-i Hadisiye sahipleri, beyan edeceğimiz haberlerin çoğunda müttetik ve o haberlerin çoğu manen mütevatir; ve bir kısmı dahi, ehl-i tahkik onların sıhhatine ittifak etmesiyle, mütevatir gibi kat'î denilebilir.

muhaddis: hadis ilmiyle uğraşan, hadis âlimi.

muhafaza: koruma.

muhtelif: çeşitli, farklı.

müçtehit: içtihat eden; ayet ve hadisler başta olmak üzere diğer dini delillerden hüküm çıkaran büyük İslâm âlemleri

münevver: nurlanmış, aydınlanmış.

mütevatir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun ver-

diği haber ve rivayet ettikleri sahih hadis.

müttetik: ittifak etmiş, birleşmiş, anlaşmış.

nuranî: nurlu, parlak.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sa'y etmek: çalışmak.

sıhhat: doğruluk, sağlamlık.

suret: şekil, biçim, tarz.

şark: doğu.

şariat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen,

lâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.

tahrik etmek: harekete geçirmek, hareket ettirmek.

taife: topluluk, grup.

umur-u gaybiye: gaybî işler; Allah ve onun bildirdiği kişiler dışında hiç kimsenin bilmediği işler.

vazife: görev, iş.

vezâif-i İslâmiyet: İslâmiyetle ilgili vazifeler, görevler.

vukua gelme: meydana gelme, ortaya çıkma.

İşte, nakl-i sahih-i kat'î ile, Ashabına haber vermiş ki: “Siz umum düşmanlarınıza galebe edeceksiniz. Hem feth-i Mekke, hem feth-i Hayber, hem feth-i Şam, hem feth-i Irak, hem feth-i İran, hem feth-i Beytül-Makdis'e muvaffak olacaksınız. Hem o zamanın en büyük devletleri olan İran ve Rum padişahlarının hazinelerini beyninizde taksim edeceksiniz.”¹ Haber vermiş. Hem, “Tahminim böyle veya zannederim” dememiş, belki görür gibi kat'î ihbar etmiş; haber verdiği gibi çıkmış. Hâlbuki, haber verdiği vakit, hicrete mecbur olmuş, Sahabeleri az, Medine etrafı ve bütün dünya düşmandı.

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, çok defa ferman etmiş:

عَلَيْكُمْ بِسِيرَةِ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِي أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ

deyip, Ebu Bekir ve Ömer kendinden sonraya kalacaklar, hem halife olacaklar, hem mükemmel bir surette ve rıza-i İlâhî ve marzî-i Nebvî dairesinde hareket edecekler. Hem Ebu Bekir az kalacak, Ömer çok kalacak ve pek çok fütuhata yapacak.³

- Hem ferman etmiş ki:

زُوِيَ لِي الْأَرْضُ فَأَرَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا وَسَيَّلْتُ مَلِكًا
أَمَّتِي مَا زُوِيَ لِي مِنْهَا

deyip, “Şarktan garba kadar benim ümmetimin eline geçecektir. Hiçbir ümmet o kadar mülk zaptetmemiş.” Haber verdiği gibi çıkmış.

1. Birkaç değişik hadisten alınmış haberlerdir. Bunlardan bazılarının kaynakları: *Sahih-i İbni Hibban*, 8:241, 243; *Şerhü's-Siyeril-Kebir*, İmam-ı Muhammed, 1:46; *Mışkâtü'l-Mesabih*, hadis no: 3747; *Sahih-i Buharî*, 4:253; *Sahih-i Müslim*, 4:2236, 2237; *Fethu'l-Kebir*, 1:162, 452.
2. Benden sonra Ebu Bekir ve Ömer'in yoluna sınıksı sarılın. (*Müsned*, 5:382, 385, 399, 402; *Tirmizî*, Menakıb: 16, 37; *İbni Mâce*, Mukaddime: 11; *Tuhfetü'l-Ahvezî*, 10:147.)
3. *Tirmizî*, hadis no: 3662; *Hâkim*, *Müstedrek*, 3: 75 *Cem'ül-Fevaid*, 2:498.)
4. Yer benim için dürrüldü. Doğusu ve batısı bana gösterildi. Ümmetimin hâkimiyeti bana gösterilen mesafeye kadar ulaşacaktır. (*Müsned*, 5:278; *Müslim*, 4:2215, 8:171, *İbni Mâce*, hadis no: 3952.)

ashap: Sahabeler; Hz. Peygamberi görmüş ve onunla konuşmuş olan Müslümanlar.

beyninizde: aranızda.

ferman: emir, buyruk.

feth-i Beytül-Makdis: Ku-

düs'ün fethi.

feth-i Hayber: Hayber'in fethi.

feth-i Irak: Irak'ın fethi.

feth-i İran: İran'ın fethi.

feth-i Mekke: Mekke'nin Peygamber Efendimiz tarafından fethi.

feth-i Şam: Şam'ın Müslümanlarca fethi.

fütuhata: fetihler, zaferler.

galebe etmek: galip gelmek, üstünlük sağlamak.

garb: batı.

hâkimiyet: hükmediş, egemenlik.

halife: vekil, Hz. Muhammed'in vekili olarak Müslümanların yöneticisi olan kimse.

ihbar: haber verme, bildirme.

kat'i: kesin, şüphesiz.

marzî-i Nebvî: Peygamberin arzusu, isteği.

mecbur: bir işi yapmak zorunda olan.

mesafe: uzaklık.

muvaffak: başarılı.

mülk: sahip olunan üzerinde tasarruf hakkı bulunan şey; varlık, saltanat.

nakl-i sahih-i kat'i: kesinlikle doğru olan haberi bildirme, aktarma.

padişah: hükümdar, kral.

rıza-i İlâhî: Allah'ın rızası.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

suret: şekil, biçim, tarz.

şark: doğu.

taksim etmek: bölüşmek, paylaşmak.

umum: bütün, tüm.

ümmet: bir peygambere inanıp onun yolundan gidenlerin tamamı; Hz. Peygambere inanıp onun yolundan gidenler, Müslümanlar.

vakit: zaman.

zannetmek: sanmak.

zaptetmek: idaresi altına almak.

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, Gazâ-i Bedir'den evvel ferman etmiş:

هَذَا مَصْرَعُ أَبِي جَهْلٍ هَذَا مَصْرَعُ عْتَبَةَ هَذَا مَصْرَعُ أُمِّهِ
هَذَا مَصْرَعُ فُلَانٍ وَفُلَانٍ¹

deyip, müşrik-i Kureyş'in reislerinin her biri nerede katledileceğini göstermiş ve demiş: "Ben kendi elimle Übeyy ibni Halef'i öldüreceğim."² Haber verdiği gibi çıkmış.

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, bir ay uzak mesafede, Şam etrafında, Mute nam mevkideki gazve-i meşhurede muharebe eden Sahabelerini görür gibi ferman etmiş:

أَخَذَ الرَّايَةَ زَيْدٌ فَأَصِيبَ ثُمَّ أَخَذَهَا ابْنُ رَوَاحَةَ فَأَصِيبَ ثُمَّ
أَخَذَهَا جَعْفَرٌ فَأَصِيبَ ثُمَّ أَخَذَهَا سَيْفٌ مِنْ سَيُوفِ اللَّهِ³

deyip, birer birer hâdisatı Ashabına haber vermiş. İki üç hafta sonra Ya'le ibni Münebbih meydan-ı harpten geldi; daha söylemeden, Muhbir-i Sadık (a.s.m.) harbin tafsilâtını beyan etti. Ya'le kasem etti: "Dediğin gibi, aynen öyle oldu."⁴

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, ferman etmiş:

إِنَّ الْخِلَافَةَ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا عَضُوضًا⁵
وَإِنَّ هَذَا الْأَمْرَ بَدَأَ نُبُوَّةً وَرَحْمَةً ثُمَّ يَكُونُ رَحْمَةً وَخِلَافَةً ثُمَّ
يَكُونُ مُلْكًا عَضُوضًا ثُمَّ يَكُونُ عِتْوًا وَجَبْرًا⁶

Ashap: Sahabeler; Hz. Peygamberi görmüş ve onunla konuşmuş olan Müslüman kimseler, arkadaşlar.

beyan etmek: anlatmak, bildirmek.

evvel: önce.

ferman: emir, buyruk.

Gazâ-i Bedir: Bedir Savaşı.

gazve-i meshure: meşhur savaş.

hâdisat: hâdiseler, olaylar.

harp: savaş.

kasem: yemin, ant.

katledilmek: öldürülmek.

mevki: yer, mekân.

meydan-ı harp: harp meydanı, savaş alanı.

muharebe: harp, savaş.

Muhbir-i Sadık: doğru haberler veren Peygamberimiz.

müşrik-i Kureys: Kureys müşrikleri, Allah'a ortak koşan Kureyşliler.

nakl-i sahih-i kat'î: kesinlikle doğru olan haberi bildirme, aktarma.

nam: ad, isim.

reis: baş, başkan, lider.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimseler.

sancak: bayrak.

sehit: Allah'ın ve yüce dininin adını yüceltme uğrunda canını feda ederek savaşta vurulup ölen Müslüman.

tafsilât: tafsiller, ayrıntılar.

1. Bu Ebu Cehil'in öldürüleceği yerdir, bu Utbe'nin öldürüleceği yerdir, bu Ümeyye'nin öldürüleceği yerdir, bu falan ve falanın öldürüleceği yerdir. (Kadı İyaz, Şifa, 1:343; Sahih-i Müslim, 4:2203.)

2. Hâkim, Müstedrek, 2:327.

3. Sancağı Zeyd aldı ve şehit edildi. Sonra İbni Revaha aldı, şehit edildi. Sonra Cafer aldı, şehit edildi. Sonra onu, Allah'ın kılıçlarından birisi aldı. (Buhaî, 5:182; Acûnî, Kenzü'l-Ummal, 11:367; Sahihü'l-Camiü's-Sağir, 1:122.)

4. Hafacî, Şerhu's-Şifa, 3:210; İbni Kayyim Cevzî, Zâdü'l-Mead (tahkik: Arnavud), 3:385.

5. Benden sonra hilâfet otuz senedir. Sonra ısırcı bir saltanata dönüşecek. (Sahihü'l-Camiü's-Sağir, hadis no: 3336.)

6. Bu iş [din] peygamberlik ve rahmet olarak başladı. Sonra rahmet ve hilâfet olacak. Arkasından ısırcı bir saltanat gelecek, daha sonra da yerini serkeşlik ve zorbalığa bırakacak. (Kadı İyaz, Şifa, 1:338; Müsned, 4:273.)

deyip, Hazret-i Hasan'ın altı ay hilâfetiyle Cihar-ı Yâr-ı Güzinin (Hulefa-i Raşidînin) zaman-ı hilâfetlerini ve onlardan sonra saltanat şekline girmesini, sonra o saltanattan ceberut ve fesad-ı ümmet olacağını haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış.

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, ferman etmiş:

يَقْتُلُ عُثْمَانُ وَهُوَ يَقْرَأُ الْمُصْحَفَ ❀ وَأَنَّ اللَّهَ عَسَىٰ أَنْ يُلْبِسَهُ
قَمِيصًا وَأَنَّهُمْ يَرِيدُونَ خَلْعَهُ¹

deyip, Hazret-i Osman halife olacağını ve halli istenileceğini ve mazlum olarak, Kur'ân okurken katledileceğini haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış.

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, hacamat edip, mübarek kanını Abdullah ibni Zübeyir teberrüken şerbet gibi içtiği zaman ferman etmiş: وَيْلٌ لِلنَّاسِ مِنْكَ وَيْلٌ لَّكَ مِنَ النَّاسِ²

deyip, harika bir şecaatle ümmetin başına geçeceğini ve müthiş hücumlara maruz kalacaklarını ve insanlar onun yüzünden dehşetli hâdiselere giriftar olacaklarını haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış. Abdullah ibni Zübeyir, Emevîler zamanında, hilâfeti Mekke'de ilân ederek kahramanâne çok müsademe etmiş; nihayet Haccac-ı Zalim büyük bir ordu ile üzerine hücum ederek, şiddetli müsademededen sonra o kahraman-ı âlişan şehit edilmiş.

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, Emeviye devletinin zuhuru³ ve onların padişahlarının çoğu zalim olacağını ve

hall: görevine son verilme.

hilâfet: halifelik, Peygamberimizin vekili olarak din ve dünya işlerinde umumî reislik.

Hulefa-i Raşidîn: doğru yolda olan dört büyük halife.

ilân etmek: herkese duyurmak.

kahramanâne: kahramancasına, yiğitçesine.

kahraman-ı âlişan: şanlı kahraman.

katledilmek: öldürülmek.

maruz kalma: uğrama.

mazlum: zulme uğramış.

mübarek: bereketli, feyizli, hayırlı.

müsademe: çarpışma, vuruşma.

müthiş: korkunç, dehşetli.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

nakl-i sahih-i kat'î: kesinlikle doğru olan haberi bildirme, aktarma.

nihayet: sonunda.

padişah: hükümdar, sultan.

rahmet: acıma, merhamet etme, bağışlama, şefkat gösterme.

saltanat: sultanlık, hükümdarlık; bolluk ve zenginlik, gösterişli ve şatafatlı yaşayış.

serkes: asi, isyan eden, baş kaldıran.

secaat: yiğitlik, kahramanlık, korkusuzluk.

şehit: Allah'ın ve yüce dininin adını yüceltme uğrunda canını feda ederek savaşta vurulup ölen Müslüman.

teberrüken: mübarek görerek, uğur sayarak.

ümmet: Hz Peygambere inanıp onun yolundan gidenler, Müslümanlar.

zalim: zulmeden, haksızlık yapan, acımasız.

zaman-ı hilâfet: hilâfet zamanı, halifelik zamanı.

zorba: zor kullanarak başkalarının hakkını gasp eden, haydut.

zuhur: ortaya çıkma.

1. Osman Kur'ân okurken şehit edilecek. Umuyorum ki, Allah hilâfet gömleğini ona giydirecek, ancak onlar bu gömleği çıkarmak isteyecekler. (İki ayrı hadisten muktebestir. (Hâkim, Müstedrek, 3:100, 103; Cem'ü'l-Fevaid, 1:1884, 2:555; Kadı İyaz, Şıfa, 1:338, 339.)

2. İnsanların senden çekeceği var. Senin de insanlardan çekeceğin var. (Metalibü'l-Âliye, 4:21.)

3. Kadı İyaz, Şıfa, 1:338; Ali el-Karî, 1:683; Hafacî, Serhu's-Sıfa, 1:179.

ceberut: aşırı kibir, baskı, zorlama.

dehşetli: büyük korku veren; şiddetli.

ferman: emir, buyruk.

fesad-ı ümmet: ümmetin fesada gitmesi, bozulup iyi

özelliklerini kaybetmesi.

giriftar olma: tutulma, yakalanma.

hacamat etmek: kan vermek, kan aldirmek.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Pey-

gamberin onayladığı başkasına ait söz iş veya davranış.

hâdis: olay.

halife: vekil, Hz. Muhammed'in vekili olarak Müslümanların yöneticisi olan kimse.

içlerinde Yezit¹ ve Velid bulunacağını ve Hazret-i Muaviye ümmetin başına geçeceğini² **وَإِذَا مَلَكَتْ فَاسْجَحْ** fermanıyla rıfk ve adaleti tavsiye etmiş. Ve Emeviyeden sonra, **يَخْرُجُ وَلَدُ الْعَبَّاسِ بِالرَّيَّاتِ السُّودِ وَيَمْلِكُونَ أضعافَ مَا مَلَكَوا**³ deyip, devlet-i Abbasiyenin zuhuru ve uzun müddet devam edeceğini haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış.

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, ferman etmiş:

وَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرِّ قَدِ اقْتَرَبَ⁴ deyip, Cengiz ve Hülâgû'nun dehşetli fitnelerini ve Arap devlet-i Abbasiyesini mahvedeceklerini haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış.

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, Sa'd ibni Ebî Vakkas gayet ağır hasta iken ona ferman etmiş:

لَعَلَّكَ تُخَلِّفُ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ أَقْوَامٌ وَيَسْتَضِرَّ بِكَ آخَرُونَ⁵

İleride büyük bir kumandan olacağını, çok fütuhât yapacağını, çok milletler ve kavimler ondan menfaat görüp, yani İslâm olup ve çoklar zarar görecektir, yani devletleri onun eliyle harap olacağını haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış. Hazret-i Sa'd ordu-yu İslâm başına geçti. Devlet-i İraniyeyi zirüzeber etti, çok kavimlerin daire-i İslâma ve hidayete girmelerine sebep oldu.

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, imana gelen Habeş meliki olan Necaşi hicretin yedinci senesinde vefat ettiği gün, Ashabına haber vermiş, hatta cenaze namazını

adalet: her hak sahibine hakkının tam ve eksiksiz verilmesi.

âdil: adaletli olan, her hak sahibine hakkını tam ve eksiksiz veren.

Arap devlet-i Abbasiyesi: Arap Abbasiler devleti.

Ashap: Sahabeler, Hz. Peygamberi görmüş ve onunla konuşmuş olan Müslüman kimseler.

daire-i islâm: İslâm dairesi.

devlet-i Abbasiye: Abbasiler devleti, Emevilerden sonra kurulan devlet. (750-1258).

Devlet-i İraniye: İran devleti.

ferman: emir, buyruk.

fitne: karışıklık, kargaşa, fesat.

fütuhât: fetihler, zaferler.

gayet: son derece, çok.

Habeş: bugünkü Etiyopya ülkesi.

harap olma: yıkılma, bozulma.

hicret: göç; Hz. Peygamberin Mekke'den Medine'ye göçü.

hidayet: doğru ve hak yol.

iktidar: devlet yönetimi, idaresi .

iman: inanma, inanç, itikat.

kavim: insan topluluğu; araların da töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.

kumandan: komutan.

mahvetmek: yok etmek, ortadan kaldırmak.

melik: hükümdar, padişah, kral.

1. Askalanî, *Metelibül'Âliye*, h.no: 4528.

2. İktidara geldiğin zaman yumuşak ve adil ol. (Heysemî, 5:186.)

3. Abbas'ın çocukları siyah sancaklarla kıyakaklar ve sahip olduklarının kat kat fazlasını elde edeceklerdir. (Kadı İyaz, Sıfâ, 1:338.)

4. Yaklaşmakta olan bir kötülüktен dolayı yazık oldu Araba!.. (Buharî, Fitene: 60.)

5. Bazı insanlar senden fayda görüp, diğer bazılarının ise senden zarar göreceği bir zamana kadar hayatta bırakılacağını ümit ediyorum. (Hilyetü'l-Evliya, 1:94.)

menfaat: fayda, yarar.

müddet: süre, zaman.

nakl-i sahih-i kat'î: kesinlikle doğru olan haberi bildirme, aktarma.

orduyu İslâm: İslâm ordusu.

rıfk: insanlara karşı yumuşak ve hoşgörülü davranma.

sancak: bayrak.

ümmet: Hz Peygambere in-

nın onun yolundan gidenler, Müslümanlar.

vefat etme: ölmek.

zirüzeber: yerle bir, alt üst.

zuhur: ortaya çıkma.

kılmış. ¹ Bir hafta sonra cevap geldi ki, aynı günde vefat etmiş.

• Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, Cihar-ı Yâr-ı Güzin ile beraber Uhud veya Hira Dağının başında iken dağ titre-di, zelzelelendi. Dağa ferman etti ki:

أُثْبِتْ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدٌ ²

deyip, Hazret-i Ömer ve Osman ve Ali'nin şehit olacak-larını haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış.

Şimdi, ey bedbaht, kalpsiz, bîçare adam, “Muham-med-i Arabî akıllı bir adam idi” diye o şems-i hakikate karşı gözünü yuman bîçare insan! On beş enva-ı külliye-i mu'cizatından bir tek nev'i olan umur-u gaybiyeden, on beş ve belki yüz kısmından bir kısmını işittin. Manevî tevatür derecesinde kat'î bir kısmını duydun. Şu ihbar-ı gayp kısmının yüzden birisini akıl gözüyle gören bir zata “dâhî-i azam” denilir ki, ferasetiyle istikbali keşfediyor. Binaenaleyh, senin gibi haydi deha desek, yüz dâhî-i azam derecesinde bir deha-i kudsiyeyi taşıyan bir adam, yanlış görür mü, yanlış haber vermeye tenezzül eder mi? Böyle yüz derece bir deha-i azam sahibinin saadet-i dâ-reyne dair sözlerini dinlememek, elbette yüz derece di-vaneliğin alâmetidir.

Altıncı Nükteli İşareti

• Nakl-i sahih-i kat'î ile, Hazret-i Fatıma'ya (r.a.) fer-man etmiş ki:

1. Buharî, Cenaiz: 57, Menakibü'l-Ensar: 38; Müslim, Feraiz: 14; Ebu Davud, Cihad: 133; Tirmizî, Cenaiz: 69; Neseî, Cenaiz: 66, 67; İbni Mâce, Sadakat: 9, 13; Sahih-i Buharî, 2:109, 111; Sa-hih-i Müslim, 2:656; Cem'ü'l-Fevaid, 1:354.)

2. Sakin ol! Çünkü üzerinde bir Peygamber, bir Siddik ve bir Şehit bulunuyor. (Buharî, Feza-ilü's-Sahabe: 5, 6; Müslim, 4:1880; Ebu Davud, 2:515; Tirmizî, hadis no: 3758.)

alâmet: belirti, işaret.

bedbaht: bahtsız, tâli'siz.

bîçare: çaresiz, zavallı.

binaenaleyh: bundan dolayı.

Cihar-ı Yâr-ı Güzin: seçkin dört dost, dört büyük halife; Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz.

Osman, Hz. Ali.

dâhî-i azam: en büyük dâhî, en zeki kişi.

dair: ait, ilgili, alâkalı.

deha: olağanüstü zekâ sahibi kimse.

deha-i azam: en büyük deha.

deha-i kudsi: kudsi deha, Al-lah vergisi olan olağanüstü zekilik.

divane: akli başında olma-yan, deli.

enva-ı külliye-i mu'cizat: çe-şitli ve çok yönlü mu'cizeler.

feraset: anlayışlılık, çabuk sezis, kavrayış.

ferman: emir, buyruk.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz iş ve-ya davranış.

ihbar-ı gayp: gayptan gelen ha-ber, geçmiş veya gelecek zamana ait haberler.

istikbal: gelecek, gelecek zaman.

kat'i: kesin, şüphesiz.

keşif: bir şeyin olacağını önceden bilme; Allah tarafından ilham edilme, kalp gözüyle görme.

manevî tevatür: bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tara-fından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafın-dan yalanlanmamış olması, söy-leyeninin doğruluğunun, diğerleri-nin susması şeklinde tasdik edil-miş olması.

nakl-i sahih-i kat'i: kesinlikle doğru olan haberi bildirme, aktar-ma.

nev: tür, çeşit.

nükte: herkesin anlayamadığı, ancak dikkat edildiğinde anlaşı-lan ince söz ve mana.

saadet-i dâreyn: iki cihan saade-ti, dünya ve ahiret mutluluğu.

Siddik: hakkı ve hakikati tered-dütsüz kabullenen; İslâmın ilk ha-lifesi Hz. Ebu Bekir'in lâkabı.

şehit: Allah'ın ve yüce dininin adını yüceltme uğrunda canını fe-da ederek savaşta vurulup ölen Müslüman.

şems-i hakikat: hakikat güneşi.

tenezzül: alçalma, kendine aykırı düşen bir işi veya durumu kabul etme.

umur-u gaybiye: gaybî işler, Al-lah ve Onun bildirdiği kişiler dışın-da hiç kimse bilmediği işler.

vefat etme: ölmek.

zat: şahıs, kişi, fert.

zelzele: yer sarsıntısı, deprem.

¹ **أَنْتِ أَوَّلُ أَهْلِ بَيْتِي لِحُوقًا بِي** deyip, “Âl-i Beytimden

herkesten evvel vefat edip, bana iltihak edeceksin” diye söylemiş. Altı ay sonra, haber verdiği gibi aynen zuhur etmiş.

• Hem Ebu Zer’e ferman etmiş:

² **سَتُخْرَجُ مِنْ هُنَا وَتَعِيشُ وَحْدَكَ وَتَمُوتُ وَحْدَكَ** deyip,

Medine’den nefyedilip, yalnız hayat geçirip, yalnız bir sahrada vefat edeceğini haber vermiş. Yirmi sene sonra, haber verdiği gibi çıkmış.

• Hem, Enes ibni Malik’in halası olan Ümmü Haram’ın hanesinde uykudan kalkmış, tebessüm edip ferman etmiş: ³ **رَأَيْتُ أُمَّتِي يَغْزُونَ فِي الْبَحْرِ كَالْمُلُوكِ عَلَى الْأَسْرِ**

Ümmü Haram niyaz etmiş: “Dua ediniz, ben de onlarla beraber olayım.”

Ferman etmiş: “Beraber olacaksınız.”

Kırk sene sonra, zevci olan Ubade ibni Samit refakatiyle Kıbrıs’ın fethine gitmiş; Kıbrıs’ta vefat edip, mezarı ziyaretgâh olmuş. Haber verdiği gibi aynen zuhur etmiş.

• Hem, nakl-i sahih-i kat’î ile, ferman etmiş ki:

⁴ **يَخْرُجُ مِنْ تَقِيفٍ كَذَّابٍ وَمُپِيرٍ** Yani, “Sakif kabilesinden

biri dava-i nübüvvet edecek ve biri hunhar zalim zuhur edecek” deyip, nübüvvet dava eden meşhur Muhtar’ı ve yüz bin adam öldüren Haccac-ı Zalimi haber vermiş.

Âl-i Beyt: Hz. Muhammed’in ailesinden olan, neslinden gelenler.

dava etmek: iddia etmek.

dava-i nübüvvet: peygamberlik davası; peygamber olduğunu ilân etmek.

dua: Allah’a yalvarma, niyaz.

ferman: emir, buyruk.

fetih: bir ülkeyi veya yeri ele geçirme.

hane: ev.

hunhar: zalim, kan döken.

iltihak etme: katılma.

kabile: göçebe insanlarda, aynı soydan sayılan ve bir başa itaat eden insan topluluğu, boy, aşiret. **meşhur:** tanınmış, ünlü.

nakl-i sahih-i kat’î: kesinlikle doğru olan haberi bildirme, aktarma.

nefyedilme: sürgün edilme.

niyaz: yalvarma, yakarma.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

1. Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:340; *Sahih-i Buharî*, 4:248; *Beyhakî*, *Delâilü’n-Nübüvve*, 7:164.

2. Sen buradan çıkarılacak, tek başına yaşayacak ve yalnız öleceksin. (Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:343; *Beyhakî*, *Delâilü’n-Nübüvve*, 6:401; Heysemî, *Mecmaü’z-Zevaid*, 98:332; Hâkim, *Müstedrek*, 3:345.)

3. Ben ümmetimi, tahtları üzerine kurulmuş sultanlar gibi denizde savaşırken görüyorum. (*Sahihü’l-Camiü’s-Sağır*, 6:24; *Sahih-i Müslim*, 3:1518; *Fethu’l-Kebir*, 1:175, 2:128, 3:260.)

4. *Camiü’l-Usul*, 10:99; *Cem’ü’l-Fevaid*, 2:725; *Beyhakî*, *Delâilü’n-Nübüvve*, 6:478, 480.)

refakat: arkadaşlık, beraberlik.

sahra: çöl.

sultan: hükümdar, padişah.

taht: padişah koltuğu.

tebessüm: gülümseme, hafif-

çe gülme.

ümme: Hz Peygambere inanınca onun yolundan gidenler, Müslümanlar.

vefat etme: ölmek.

zalim: zulmeden, haksızlık

eden, acımasız.

zevç: koca, eş.

ziyaretgâh: ziyaret yeri.

zuhur etmek: görünmek, ortaya çıkmak.

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile,

¹ سَفَتَحَ الْقُسْطَانِطِينِيَّةَ فَنِعَمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَنِعَمَ الْجَيْشُ جَيْشُهَا

deyip, İstanbul'un İslâm eliyle fetholacağını ve Hazret-i Sultan Mehmed Fatih'in yüksek bir mertebe sahibi olduğunu haber vermiş. Haber verdiği gibi zuhur etmiş.

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, ferman etmiş ki:

² إِنَّ الدِّينَ لَوْ كَانَ مَنْوُطًا بِالثَّرِيَّا لَنَا لَهُ رِجَالٌ مِنْ أَبْنَاءِ فَارِسَ

deyip, başta Ebu Hanife olarak, İran'ın emsalsiz bir surette yetiştirdiği ulema ve evliyaya işaret ediyor, haber veriyor.

- Hem ferman etmiş ki:

³ عَالِمٌ قُرَيْشٍ يَمْلَأُ طَبَاقَ الْأَرْضِ عِلْمًا

fi'ye işaret edip haber veriyor.

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, ferman etmiş ki:

⁴ سَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي ثَلَاثًا وَسَبْعِينَ فِرْقَةً النَّاجِيَةُ وَاحِدَةٌ مِنْهَا قِيلَ مَنْ هُمْ قَالَ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي

deyip, ümmeti yetmiş üç fırkaya inkısam edeceğini ve içinde fırka-i naciye-i kâmile, Ehl-i Sünnet ve Cemaat olduğunu haber veriyor.

- Hem ferman etmiş ki: ⁵ الْقَدَرِيَّةُ مَجُوسُ هَذِهِ الْأُمَّةِ

deyip, çok şubelere inkısam eden ve kaderi inkâr eden Kaderiye taifesini haber vermiş. Hem çok şubelere inkısam eden Rafizîleri haber vermiş.

âlim: bilgin, ilim adamı.

Ashap: Sahabeler, Hz. Peygamberi görmüş ve onunla konuşmuş olan Müslüman kimseler.

Ehl-i Sünnet ve Cemaat: İslâmı ilk günkü saf hâliyle kabul ederek, dinde olmayan şeyleri karıştırmayıp Hz. Peygamberin sünnetinden ve yolundan ayrılmayanlar.

emsalsiz: benzersiz.

evliya: velîler, Allah dostları.

ferman: emir, buyruk.

fetih: bir ülkeyi veya yeri ele geçirme.

fırka: insan topluluğu, gruba.

fırka-i naciye-i kâmile: kurtuluşu eren mükemmel topluluk.

Hazret-i Sultan Mehmed: Fatih Sultan Mehmed Hazretleri.

ilim: bilgi.

iman: inanma, inanç.

inkâr: reddetme, kabul ve tasdik etmeme, inanmama.

inkısam etmek: kısımlara ayırmak, bölünmek.

kader: takdir, ilâhî hüküm; Cenab-ı Hakkin ezeli ilmi ile, kâinata olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi.

Kaderiye taifesi: Kaderin insan tarafından meydana getirildiğini kabul eden Mutezile mezheplerinden biri. Cebriyecilerin zıddı olan görüş.

kumandan: komutan.

Kureys: kökü Hz. İbrahim'e dayanan Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mensup olduğu meşhur Arap kabilesi.

Mecusi: ateşe tapan; Zerdüşt dinini benimseyen, bu dinle ilgili olan.

mertbe: derece.

nakl-i sahih-i kat'î: kesinlikle doğru olan haberi bildirme, aktarma.

Rafizi: Ehl-i Sünnete aykırı akide veya fikir sahibi olan kimse.

sure: Kur'an-ı Kerim'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.

suret: şekil, biçim, tarz.

Süreyya yıldızı: Ülker (Pervin) yıldızı.

şube: bölüm, bölüm.

tabaka: kat, katman.

ulema: âlimler, bilginler, ilim sahipleri.

ümme: Hz. Peygambere inanıp onun yolundan gidenler, Müslümanlar.

zuhur etmek: görünmek, ortaya çıkmak.

1. İstanbul fethedilecektir. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan, onu fetheden ordu ne güzel ordudur. (Buharî, *Tarihü's-Sağir*, hadis no: 139; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevaid*, 6:218; Hâkim, *Müstedrek*, 4:422.)

2. Din (ilmi), Süreyya yıldızına asılı bulunsa, İranlılardan bazı kimseler yine de ona ulaşacaklar. (Buharî, *Tefsir*: 62; *Tirmizî*, 47. Surenin tefsiri: 3; *Lü'lü ve Mercan*, 3:183.)

3. Kureys'in âlimi yeryüzünün tabakalarını ilimle dolduracaktır. (*Feyzü'l-Kadir*, 2:105, hadis no: 1460; *Acünî, Keşfü'l-Hafa*, 2:53, 54.)

4. Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Bu fırkalardan sadece birisi kurtulacaktır. 'Bunlar kimdir?' diye soruldu. Cevap verdi: Benim ve Ashabımın üzerinde bulunduğu yolda olanlardır. (*Darimî, Siyer*: 75; *Ebu Davud, Sünnet*: 1, 4:198; *Tirmizî, İman*: 18; *İbni Mâce, Fiten*: 17.)

5. Kaderi inkâr edenler (Kaderiye fırkası), bu ümmetin Mecusileridir. (*Sahihü'l-Camiü's-Sağir*, 4:150; *Hâkim, Müstedrek*, 1:85; *Müsned*, 2:86, 125, 5:406.)

• Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, İmam Ali'ye (r.a.) demiş:

“Sende, Hazret-i İsa (a.s.) gibi, iki kısım insan helâkete gider: Birisi ifrat-ı muhabbet, diğeri ifrat-ı adavetle. Hazret-i İsa'ya, Nasranî, muhabbetinden hadd-i meşrudan tecavüz ile, hâşâ, ‘ibnullah’ dediler.¹ Yahudi, adavetinden çok tecavüz ettiler, nübüvvetini ve kemalini inkâr ettiler. Senin hakkında da, bir kısım, hadd-i meşrudan tecavüz edecek, muhabbetinden helâkete gidecektir.

² **لَهُمْ نَبِيٌّ يَقَالَ لَهُمُ الرَّافِضِيَّةُ** demiş. “Bir kısmı, senin adavetinden çok ileri gidecekler; onlar da Havariçtir ve Emevîlerin müfrit bir kısım taraftarlarıdır ki, onlara ‘Nasibe’ denilir.”

adavet: düşmanlık, kin.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Âl-i Beyt: Hz. Muhammed'in ailesinden olan, neslinden gelenler.

Cenab-ı Hak: Allah; doğru, gerçek hakkın ta kendisi olan şeref ve azamet sahibi olan Allah.

ehl-i muhabbet: muhabbet edenler, sevgi besleyenler.

ehl-i sekir: aklı ile hareket edemeyip hissi ve zevki ile hareket eden, İlâhî bir tecelli ile kendinden geçen.

fart-ı muhabbet: aşırı sevgi, ifrat derecesinde sevmek.

hadd-i meşru: meşru sınır, kanunî sınır, şeriâtın uygun gördüğü sınır.

hâşâ: asla, hiçbir zaman.

Havariç: Haricîler, Hakemeyn Vak'asından sonra Hz. Ali'ye isyan eden topluluk, grup.

helâket: yıkılma, mahvolma, felâket.

hesabına: adına.

hususan: özellikle.

ibnullah: Allah'ın oğlu.

ifrat-ı adavet: düşmanlığı aşırıya götürme; kin.

ifrat-ı muhabbet: sevmeye aşırı gitme, sevgide ölçüyü aşma.

inkâr: reddetme, kabul ve tasdik etmeme, inanmama.

istifade: faydalanma, yararlanma.

işaret-i nebevî: Peygamber Efendimizin haber vermesi, işaret etmesi.

kemal: mükemmellik, fazilet; ah-lâk ve huy güzelliği.

lâkap: takma ad.

mahkûm: mecbur.

mana-i harfî: bir şeyin yaratıcısına bakan, onu tarif eden ve tanı-

Eğer denilse: Âl-i Beyte muhabbeti Kur'an emrediyor, Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm çok teşvik etmiş. O muhabbet, Şialar için belki bir özür teşkil eder. Çünkü, ehl-i muhabbet bir derece ehl-i sekirdir. Ne için Şialar, hususan Rafizîler o muhabbetten istifade etmiyorlar? Belki işaret-i Nebeviye ile, o fart-ı muhabbette mahkûmdurlar.

Elcevap: Muhabbet iki kısımdır.

Biri: Mana-i harfiyle, yani Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm hesabına, Cenab-ı Hak namına Hazret-i Ali ile Hasan ve Hüseyin ve Âl-i Beyti sevmektir. Şu muhabbet, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın muhabbetini

1. *Müsned*, 1:160; Heysemî, *Mecmau'z-Zevaid*, 9:133; Hâkim, *Müstedrek*, 3:123.

2. Onların bir lâkabı vardır ki, onlara Rafizî denilir. (Heysemî, *Mecmau'z-Zevaid*, 10:22; *Müsned*, 1:103.)

tan manası.

muhabbet: sevgi, dostluk.

müfrit: ifrat eden, bir konuda,

bir işte çok ileri giden, aşırı.

nakl-i sahih-i kat'î: kesinlikle

doğru olan haberi bildirme,

aktarma.

namına: adına.

Nasibe: Haricîlere verilen bir ad.

Nasranî: İsevî, Hristiyan.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

Rafizî: Ehl-i Sünnete aykırı

akide veya fikir sahibi olan

kimse.

Resul-i Ekrem: çok cömert,

kerim ve Allah'ın insanlara bir

elçisi olan Hz. Muhammed.

Şia: Hz. Ali'nin taraftarlığını

esas alanlar, Şii.

tecavüz: haddini aşma, söz ve harekette ileri gitme.

teşkil etme: oluşturma.

teşvik etmek: şevklendir-

mek, cesaret vermek; özen-

dirmek.

Yahudi: İbrani ve İsrailî de

denilen, Samî kavimlerinden

bir ırk.

ziyadeleştirir, Cenab-ı Hakkın muhabbetine vesile olur. Şu muhabbet meşrudur, ifratı zarar vermez, tecavüz etmez, başkalarının zemmini ve adavetini iktiza etmez.

İkincisi: Mana-i ismiyle muhabbettir. Yani, bizzat onları sever. Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmı düşünmeden, Hazret-i Ali'nin kahramanlıklarını ve kemalini ve Hazret-i Hasan ve Hüseyin'in yüksek faziletlerini düşünüp sever. Hatta, Allah'ı bilmesede, Peygamberi tanımasa da yine onları sever. Bu sevmek, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın muhabbetine ve Cenab-ı Hakkın muhabbetine sebebiyet vermez. Hem ifrat olsa, başkaların zemmini ve adavetini iktiza eder.

İşte, işaret-i Nebeviye ile, Hazret-i Ali hakkında ziyade muhabbetlerinden, Hazret-i Ebu Bekri's-Sıddık ile Hazret-i Ömer'den teberri ettiklerinden, hasarete düşmüşler. Ve o menfi muhabbet, sebep-i hasarettir.

- Hem, nakl-i sahih kat'î ile, ferman etmiş ki:

اِذَا مَشَوْا الْمُطِيطَاءَ وَخَدَمَتْهُمْ بَنَاتُ فَارِسَ وَالرُّومَ رَدَّ اللَّهُ بِأَسْهُمٍ
بَيْنَهُمْ وَسَلَّطَ شَرَارَهُمْ عَلَى خِيَارِهِمْ¹

deyip, “Ne vakit size Fars ve Rum kızları hizmet etti; o vakit belânız, fitneniz içinize girecek, harbiniz dahilî olacak, şerirleriniz başa geçip hayırlılar ve iyilerinize musallat olacaklar” haber vermiş. Otuz sene sonra haber verdiği gibi çıkmış.

1. Camiü'l-Usul, 10:40; Kadı İyaz, Şifa, 1:237; Heysemî, Mecma'ü'z-Zevaid, 10:232, 237.)

adavet: düşmanlık, kin.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
Cenab-ı Hak: Allah; Hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.
dahilî: içe dönük.
Fars: İran.
fazilet: kişiyi ahlâklı, iyi hareket etmeye yöneltene manevî kuvvet, erdem.

ferman: emir, buyruk.
fitne: karışıklık; arabozan, kaşıntıcı.
harp: savaş.
hasaret: zarar.
ifrat: aşırı gitme, sınırı, ölçüyü aşma.
iktiza etmek: gerektirmek.
işaret-i Nebevi: Peygamber Efendimizin işaret etmesi, haber vermesi.
kemal: mükemmellik, fazilet;

ahlâk ve huy güzelliği.
mana-i isim: bir şeyin bizzat kendisine bakan ve kendisini tanıtan manası.
menfi: olumsuz, negatif.
meşru: İslâma uygun, helâl, haram ve yanlış olmayan.
muhabbet: sevgi, dostluk.
musallat: rahatsız eden, aşırı derecede sataşan.
nakl-i sahih-i kat'î: kesinlikle doğru olan haberi bildirme,

aktarma.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

Rum: Doğu Roma İmparatorluğu ve sınırları içinde yaşayan halk.

sebeb-i hasaret: zarara uğrama sebebi.

sebebiyet verme: sebep olma.

şerir: şer işleyen, kötülük yapan.

teberri etmek: uzaklaşmak; sevmeyip yüz çevirmek.

tecavüz: haddini aşma, söz ve harekette ileri gitme.

vakit: zaman.

vesile: vasıta, sebep,

zem: kınama, ayıplama, kötüleme.

ziyade: çok, fazla.

- Hem, nakl-i sahih-i kat'î ile, ferman etmiş ki:

¹ **وَتَفْتَحْ خَيْبَرَ عَلَى يَدَيَّ عَلِيٍّ** deyip, “Hayber kal’asının fet-hi Âli’nin eliyle olacak.” Me’mulün pek fevkinde, ikinci gün bir mu’cize-i Nebeviye olarak, Hayber Kal’asının ka-pısını Hazret-i Ali çekip kalkan gibi istimal ederek fethe muvaffak olduktan sonra, kapıyı yere atmış. Sekiz kuv-vetli adam o kapıyı yerden kaldıramamış. Bir rivayette kırk adam kaldıramamış.

- Hem ferman etmiş ki:

² **لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقْتُلَ فِتْنَانِ دَعَاؤُهُمَا وَاحِدَةً** diye, Sıf-fin’de Hazret-i Ali ile Muaviye’nin harbini haber vermiş.

- Hem ferman etmiş ki: ³ **إِنَّ عَمَّارًا تَقْتُلُهُ الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَّةُ**

diye, “Bâğî bir taife Ammar’ı katledecek.” Sonra, Sıffin harbinde katledildi. Hazret-i Ali, onu Muaviye’nin taraf-tarları bâğî olduklarına hüccet gösterdi. Fakat, Muaviye tevil etti. Amr İbnü’l-As dedi: “Bâğî yalnız onun katilleri-dir; umumumuz değildir.”

- Hem ferman etmiş ki: ⁴ **إِنَّ الْفِتْنَ لَا تَظْهَرُ مَا دَامَ عُمَرُ حَيًّا**

diye, “Hazret-i Ömer sağ kaldıkça içinizde fitneler zuhur etmez” haber vermiş; öyle de olmuş.

- Hem, Süheyl ibni Amr daha imana gelmeden esir olmuş. Hazret-i Ömer, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma demiş ki: “İzin ver, ben bunun dişlerini.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
bâğî: asi; haksızlık eden.
dava: takip edilen fikir, iddia.
esir: savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak, köle.
ferman: emir, buyruk.
fetih: bir ülkeyi veya yeri ele ge-çirme.
fevkinde: üstünde, üzerinde.
fitne: karışıklık, kargaşa, fesat.
harp: savaş.
Hayber Kal’ası: Hayber Kalesi.
hüccet: delil.
iman: inanma, inanç.
istimal etmek: kullanmak.
isyan: başkaldırma, emre karşı gelip ayaklanma.
kıyamet: son derece büyük yı-kım, dünyanın sonu.

1. Müsned, 5:333.

2. Müslümanlardan davaları aynı iki grup birbirleriyle savaşmadıkça kıyamet kopmaz. (Sahi-hü’l-Camiü’s-Sağir, 6:174; Müslim, Fiten: 4.)

3. Ammar’ı isyancı bir grup öldürecektir. (Kadı İlyaz, Sıffa, 1:339.)

4. Ömer sağ kaldıkça fitneler baş göstermeyecektir. (Buharî, 4:238.)

me’mul: umulan, ümit edilen.
mu’cize-i Nebevi: nebevi mu’cize, Peygamberimizin mu’cizesi.
muvaffak: başarılı.
nakl-i sahih-i kat’î: kesinlikle doğru olan haberi bildirme,

aktarma.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme, aktarma.
Sıffin: Hz. Ali ile Hz. Muavi-

ye’nin savaştığı yer ve bu sa-vaşın adı.
taife: topluluk, grup.
tevil etme: yorumlama.
umum: hep, bütün.
zuhur etmek: görünmek, or-taya çıkmak.

çekeceğim Çünkü o, fesahatiyle küffar-ı Kureyşî harbi-mize teşvik ediyordu.” Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etmiş ki: ¹ وَعَسَىٰ أَنْ يَكُونَ مَقَامًا يَسْرُكُ يَاعْمُرُ

diye, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın vefatı hengâmında olan dehşetengiz ve sabırsüz hâdisede, Hazret-i Ebu Bekri's-Sıddık nasıl ki Medine-i Münevvere'de kemal-i metanetle herkese teselli verip mühim bir hutbe ile Sahabeleri teskin etmiş; aynen onun gibi, şu Süheyl, o hengâmda, Mekke-i Mükerreme'de, aynı Ebu Bekri's-Sıddık gibi Sahabeye teskin ve teselli verip, malûm fesahatiyle Ebu Bekri's-Sıddık'ın aynı hutbesinin mealinde bir nutuk söylemiş. Hatta iki hutbenin kelimeleri birbirine benzer.

- Hem Süraka'ya ferman etmiş ki:

² كَيْفَ بَكَ إِذَا أَلْبَسْتَ سَوَارِي كِسْرِي diye, “Kisranın iki bileziğini giyeceksin.” Hazret-i Ömer zamanında Kisra mahvedildi; ziynetleri ve şahane bilezikleri geldi, Hazret-i Ömer Süraka'ya giydirdi.

Dedi: ³ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي سَلَبَهُمَا كِسْرِي وَالْبَسَهُمَا سَرَاةً

ihbar-ı Nebevîyi tasdik ettirdi.

- Hem ferman etmiş ki:

⁴ إِذَا ذَهَبَ كِسْرِي فَلَا كِسْرِي بَعْدَهُ diye, “Kisra-i Fars gittikten sonra, daha Kisra çıkmayacak.” Haber vermiş; hem öyle olmuş.

mükemmel bir dayanıklık.

Kisra: eskiden İran hükümdarlarına verilen ad.

Kisra-i Fars: eski İran hükümdarlarına verilen isim, ünvan.

küffar-ı Kureys: Kureys kâfirleri, müşrikleri.

mahvedilme: yok edilme, ortadan kaldırılma.

makam: yer, mevki.

malûm: bilinen, belli.

meal: anlam, mana.

Medine-i Münevvere: Nurlu Medine şehri.

Mekke-i Mükerreme: keremli, aziz, mukaddes Mekke şehri.

mühim: önemli.

nutuk: konuşma.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sabırsüz: sabır taşırın, dayanılmayan.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

şahane: mükemmel, muhteşem.

tasdik: doğrulama, onaylama.

teselli verme: acısını dindirme, güzel sözler söyleyerek rahatlatma.

teskin: sakinleştirme, yatıştırma, durdurma.

teşvik etmek: şevklendirmek, cesaret vermek.

vefat: ölüm, ölmek.

ziynet: süs.

1. Ey Ömer, bu adamın seni sevindirecek bir makama çıkacağını umuyorum! (Isabe, 2:93-94; Hâkim, Müstedrek, 4:282.)

2. Aliyyü'l-Karî, Serhü's-Sıfa, 1:703.

3. Onları Kisranın kollarından çıkarıp, Süraka'ya taktıran Allah'a hamd olsun. (Kadı İyaz, Şıfa, 1:344.)

4. Tuhfetü'l-Ahvezî, 6:4562, 463.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

dehşetengiz: dehşet verici, korkunç.

ferman: emir, buyruk.

fesahat: güzel ve açık konu-

şabilme; dilin doğru, düzgün, açık ve akıcı şekilde kullanılması.

hâdis: olay.

hamd: methetme, Allah'ın yüceliğini övmek, teşekkür.

harp: savaş.

hengâm: zaman, vakit.

hutbe: hatip tarafından minbere çıkılarak yapılan ilâhî emirleri hatırlatan konuşma.

ihbar-ı Nebevî: Peygamberimizin haber vermesi.

kemal-i metanet: tam ve

• Hem Kisra elçisine demiş: “Şimdi, Kisranın oğlu Şirviye Perviz, Kisrayı öldürdü.” O elçi tahkik etmiş, aynı vakitte öyle olmuş; o da İslâm olmuş. Bazı ehadiste, o elçinin adı Firuz’dur. ¹

• Hem, nakl-i sahih-i kat’î ile, Hatib ibni Beltea’nın, gizli Kureyşe gönderdiği mektubu haber vermiş. Hazret-i Ali ile Mikdat’ı göndermiş, “Filân mevkide bir şahısta şöyle bir mektup var; alınız, getiriniz.” Gittiler, aynı yerden aynı mektubu getirdiler. Hatib’i celp etti. “Neden yaptın?” demiş; o da özür beyan etmiş. Özrünü kabul etmiş. ²

• Hem, nakl-i sahih ile, Utbe ibni Ebî Leheb hakkın-
da ferman etmiş ki: ³ **يَا كَلُّهُ كَلْبُ اللَّهِ** diye, Utbe’nin akıbet-i feciasını haber vermiş. Sonra, Yemen tarafına giderken bir aslan gelip onu yemiş, Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmin hem bedduasını, hem haberini tasdik etmiş.

• Hem, nakl-i sahih ile, feth-i Mekke vaktinde, Hazret-i Bilâl-i Habeşî Kâbe damına çıkıp ezan okumuş. Rüesa-i Kureyşten Ebu Süfyan, Attab ibni Esid ve Haris ibni Hişam oturup konuştular.

Attab dedi: “Pederim Esid bahtiyar idi ki bu günü görmedi.”

Haris dedi ki: “Muhammed, bu siyah kargadan başka adam bulmadı mı ki müezzin yapsın?” Hazret-i Bilâl-i Habeşî’yi tezyif etti.

akıbet-i fecia: feci akıbet; kötü son.

bahtiyar: bahtlı, tâlî’li, mutlu.

beddua: kötü dua; bir kimsenin kötü duruma düşmesi için yapılan dua.

beyan: açıklama, bildirme.

celp etmek: çekmek.

ehadis: Peygamberimiz Hz. Muhammed’e ait sözler.

ferman: emir, buyruk.

feth-i Mekke: Mekke’nin Peygamber Efendimiz tarafından fethi.

1. Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:343; Aliyyü’l-Karî, *Şerhü’s-Şıfa*, 1:00; Beyhakî, *Delâilü’n-Nübüvve*, 4:390.

2. *Sahihi-i Buharî*, 4:72; *Sahihi-i Müslim*, hadis no: 2494; Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:342.)

3. Onu Allah’ın köpeği yiyecek. (Aliyyü’l-Karî, *Şerhü’s-Şıfa*, 1:664; Cem’ü’l-Fevaid, 2:64.)

Kisra: eskiden İran hükümdarlarına verilen ad.

Kureys: kökü Hz. İbrahim’e dayanan Peygamberimiz Hz. Muhammed’in mensup olduğu meşhur Arap kabilesi.

mekân: yer, mekân.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bil-

dirilmesi.

nakl-i sahih-i kat’î: kesinlikle doğru olan haberi bildirme, aktarma.

peder: baba.

rüesa-i Kureys: Kureys reisleri, Kureys’in önde gelenleri.

tahkik etmek: doğru olup olmadığını araştırmak, soruş-

turmak.

tasdik etmek: doğrulamak, onaylamak.

tezyif etmek: küçük düşürmek, alay etmek.

vakit: zaman.

vaktinde: zamanında, anında.

Ebu Süfyan dedi: “Ben korkarım, bir şey demeyeceğim. Kimse olmasa da, şu Batha’nın taşları ona haber verecek; o bilecek.”

Hakikaten, bir parça sonra Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm onlara rast geldi, harfiyen konuştuklarını söyledi. O vakit Attab ile Haris şahadet getirdiler, Müslüman oldular. ¹

İşte, ey bîçare mülhit, Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmı tanımayan kalpsiz adam! Bak, Kureys’in iki muannit büyüklüğü, bir tek ihbar-ı gaybî ile imana geldiler. Ne kadar kalbin bozulmuş ki, manevî tevatürle, bu ihbar-ı gaybî gibi binler mu’cizatı işitiyorsun, yine kanaat-i tamamen gelmiyor! Her ne ise, sadede dönüyoruz.

• Hem, nakl-i sahih ile, Gazve-i Bedir’de, Hazret-i Abbas Sahabelerin eline esir düştüğü vakitte, fidye-i necat istenilmiş. O da demiş: “Param yok.” Hazret-i Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etmiş ki: “Zevcen Ümmü Fadl yanında bu kadar parayı filân yerde bırakmışsın.” Hazret-i Abbas tasdik edip, “İkimizden başka kimsenin bilmediği bir sır idi.” O vakit kemal-i imanı kazanıp İslâm olmuş. ²

• Hem, nakl-i sahih kat’î ile, muzır bir sahir olan Lebid-i Yahudi, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı rencide etmek için acip ve müessir bir sihir yapmış. Bir tarağa saçları sarmış, üstünde sihir yapmış, bir kuyuya atmış.

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Hazret-i Ali’ye ve Sahabelere ferman etmiş: “Gidiniz, filân kuyuda bu çeşit sihir aletlerini bulup getiriniz.”

Muhammed’in mensup olduğu meşhur Arap kabilesi.

manevî tevatür: bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söyleyenin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

mu’cizat: mu’cizeler; Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

muannit: inatçı, inanmamakta direnen.

muzır: zararlı.

müessir: tesirli, etkili.

mülhit: Allah’a ve dine inanan, dinsiz, imansız.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

rast gelmek: karşılaşmak, rastlamak.

rencide etmek: kırmak, gücendirmek.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed’in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü’min kimseler.

sahir: sihir yapan, sihirbaz, büyücü.

sihir: büyü.

şahadet getirme: Kelime-i Şahadet getirip İslâm dinine girme.

tasdik: doğruluğunu kabul etme, onaylama.

zevce: nikâhlı kadın, karı, eş.

1. Beyhakî, *Delâilü’n-Nübüvve*, 5:75; Aliyyü’l-Karî, *Şerhü’s-Şifa*, 1:750.

2. Heysemî, *Mecmaü’z-Zevaid*, 6:85; Beyhakî, *Delâilü’n-Nübüvve*, 1:516.

acip: hayret veren, hayrette bırakan.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bîçare: çaresiz, zavallı.

esir: savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak, köle.

ferman: emir, buyruk.

fidye-i necat: kurtuluş bedeli.

li.

filân: ismi belli olmayan, veya söylenmek istenmeyen özel ismin yerini tutar.

gazve-i Bedir: Bedir savaşı.

hakikaten: gerçekten.

harfiyen: harfi harfine; hiçbir değişiklik yapmadan, aynen.

ihbar-ı gaybî: gayba ait haber, geçmiş veya gelecek za-

mana ait haber.

iman: inanma, inanç, itikat.

kanaat-i tamme: tam kanaat; kesin şüphe edilmeyen düşünce, fikir.

kat’î: kesin, şüphesiz.

kemal-i iman: tam ve mükemmel bir iman.

Kureys: kökü Hz. İbrahim’e dayanan Peygamberimiz Hz.

Gitmişler, aynen öyle bulup getirmişler. Her bir ipi açıldıkça, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm dahi rahatsızlığından hiffet buluyordu. ¹

• Hem, nakl-i sahih ile, Ebu Hüreyre ve Huzeyfe gibi mühim zatlar bulunduğu bir heyette Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etmiş ki:

² ضَرِيسٌ أَحَدِكُمْ فِي النَّارِ أَعْظَمُ مِنْ أَحَدٍ diye, birinin irtidaıyla müthiş akıbetini haber vermiş.

Ebu Hüreyre dedi: “O heyetten, ben bir adamla ikimiz kaldık. Ben korktum. Sonra öteki adam, Yemame Harbinde Müseylime tarafında bulunup, mürtet olarak katledildi.” İhbar-ı Nebvînin hakikati çıktı.

• Hem, nakl-i sahih ile, Umeyr ve Safvan Müslüman olmadan evvel, mühim bir mala mukabil, Peygamberin (a.s.m.) katline karar verip, Umeyr ise Peygamberin (a.s.m.) katlini niyet ederek Medine’ye gelmiş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Umeyr’i gördü, yanına çağırdı. Dedi: “Safvan ile maceranız budur.” Elini Umeyr’in göğsüne koydu; Umeyr “Evet” dedi, Müslüman oldu. ³

Daha bunlar gibi pek çok sahih ihbarat-ı gaybiye vuku bulmuş. Meşhur Kütüb-ü Sitte-i sahiha-i hadisiyede zikredilmiştir ve senetleriyle beyan edilmiştir. Bu risalede beyan edilen vakıatın ekseri, tevâtür-ü manevî hükmünde kat’îdir, yakînîdirler. Başta *Buharî* ve *Müslim*—ki, Kur’ân’dan sonra en sahih kitap olduklarını ehl-i tahkik

akıbet: son, sonuç.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

ehl-i tahkik: gerçeği araştıranlar, hakikatleri delilleriyle bilen âlimler.

ekser: çoğunluk, en çok.

evvel: önce.

ferman: emir, buyruk.

hakikat: gerçek, doğru, bir şeyin aslı ve esası.

harp: savaş.

hey’et: topluluk, bir topluluğu meydana getiren kişilerin bütünü.

hiffet: hafiflik.

hükümünde: değerinde, yerinde.

ihbarat-ı gaybiye: gayp âlemin-den haber vermeler, geçmiş ve gelecek zamandan haber vermeler.

ihbar-ı Nebvî: Peygamberimizin haber vermesi.

irtidat: İslâm dininden çıkma.

kat’î: kesin, şüphesiz.

kat: öldürme.

Kütüb-ü Sitte-i sahiha-i hadisiye: altı sahih hadis kitabı, Sahih-i Buharî, Sahih-i Müslim, Sünen-i İbni Mâce, Sünen-i Ebu Davud, Sünen-i Tirmizî, ve Sünen- Neseî.

macera: cereyan eden; olup biten, baştan geçen şey.

meşhur: herkesin bildiği, ünlü.

mukabil: karşılık olarak, karşılığında.

mühim: önemli.

mürtet: Müslüman olduğu hâlde dinden dönen, dinden çıkan.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

niyet: bir işi yapmayı önceden düşünme, kalbin bir şeye karar vermesi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sahih: doğru, sağlam, güvenilir.

1. *Sahih-i Müslim*, 4:1720, hadis no: 2189; *Sahih-i Buharî*, 4:148; *İbni Mâce*, hadis no: 3545.

2. Cehennemde birinizin dişi Uhud Dağından daha büyük olacak. (Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:342; Aliyyü’l-Karî, *Serhü’s-Sıfa*, 1:298.)

3. Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:344; Aliyyü’l-Karî, *Serhü’s-Sıfa*, 1:342, 443; Heysemî, *Mecmaü’z-Zevaid*, 8:284, 286.

senet: üzerine dayanan şey, bir hadis metninde, o metni rivayet etmiş ravilerin, en son raviden başlayarak Hz. Peygambere varıncaya kadar uzanan isimler zinciri.

tevâtür-ü manevî: bir topluluğa ait olayın o topluluğa da-

hil birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalınlanmamış olması, söyleyenin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

vakıat: olaylar, hâdiseler.

vuku bulma: meydana gelme.

yakin: hiçbir şekilde şüphe edilmeyecek derecede kesin olan bilgi.

zat: şahıs, kişi, fert.

zikredilmek: anılma, bildirilme.

kabul etmiş—ve sair *Sahih-i Tirmizî*, *Neseî* ve *Ebu Davud* ve *Müstedrek-i Hâkim* ve *Müsned-i Ahmed ibni Hanbel* ve *Delâil-i Beyhakî* gibi kitaplarda an’anesiyle beyan edilmiştir.

Şimdi, ey mülhid-i bîhuş! “Muhammed-i Arabî akıllı bir adam idi” deyip geçme. Çünkü şu umur-u gaybiyeye dair ihbarat-ı sadıka-i Ahmediye (a.s.m.) iki şıktan hâlî değil: Ya diyeceksin ki, “O zat-ı kudsiyede öyle keskin bir nazar ve geniş bir deha var ki, mazi ve müstakbeli ve umum dünyayı görür, bilir ve etraf-ı âlemi ve şark ve garbı temaşa eder bir gözü ve geçmiş ve gelecek bütün zamanları keşfeder bir dehası vardır.” Bu hâl ise beşerde olamaz. Eğer olsa, Hâlık-ı Âlem tarafından verilmiş bir harika, bir mevhibe olur. Bu ise, tek başıyla bir mu’cize-i azamdır. Veyahut inanacaksın ki, “O zat-ı mübarek, öyle bir Zatın memuru ve şakirdidir ki, her şey Onun nazarında ve tasarrufundadır ve bütün enva-ı kâinat ve bütün zamanlar Onun taht-ı emrindedir. Defter-i kebirinde her şey yazılıdır; istediği zaman talebesine bildirir ve gösterir.” Demek, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm, Üstad-ı Ezelisinden ders alır, öyle ders verir.

• Hem, nakl-i sahih ile, Hazret-i Halid’i, harp için Dûvmetü’l-Cendel reisi olan Ükeydir’e gönderdiği vakit ferman etmiş ki: ¹ **أَنَّكَ تَجِدُهُ يَصِيدُ الْبَقَرِ** diye, bakar-ı vah-şî avında bulacağını, kavgasız esir edileceğini ihbar etmiş. Hazret-i Halid gitmiş, aynen öyle bulmuş, esir etmiş, getirmiş.

1. Sen onu yabanî sığır avlarken bulacaksın. (Kadı İyaz, Şifa, 1:344; Hâkim, Müstedrek, 4:519.)

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
an’ane: hadis naklinin rivayet zincirlemesi.
bakar-ı vahşî: vahşî öküz, yaban öküzü.
beşer: insan.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.
dair: ait, ilgili, alâkalı.
defter-i kebir: büyük defter.

deha: olağanüstü zekâ.
enva-ı kâinat: var olan şeylerin türleri, varlıkların çeşitleri.
esir: savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak.
etraf-ı âlem: âlemin her tarafı.
ferman: emir, buyruk.
garb: batı.
Hâlık-ı Âlem: âlemin yaratıcısı, bütün âlemi yaratan, Allah.
hâlî: uzak, müstesna.

harp: savaş.
ihbar etmek: haber vermek, bildirmek.
ihbarat-ı sadıka-i Ahmediye: Peygamber Efendimizin doğru haberleri.
keşfetmek: açma, meydana çıkarma.
mazi: geçmiş zaman, geçmiş.
mevhibe: ihsan, hediye, bağış.
mu’cize-i azam: en büyük

mu’cize.

Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Hz. Muhammed.

mülhid-i bîhuş: akılsız dinsiz, sersem dinsiz.

müstakbel: gelecek zaman, gelecek.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

nazar: bakış, görüş.

reis: baş, başkan, bir topluluğun en üst idarecisi.

sair: diğer, başka, öteki.

şakirt: talebe, öğrenci.

şark: doğu.

şık: seçenek.

taht-ı emrinde: emri altında.

talebe: öğrenci.

tasarruf: bir şeyin sahibi olup istediği gibi kullanma; idare etme.

temaşa etmek: bakmak, seyretmek.

umum: bütün, tüm.

umur-u gaybiye: gaybî işler, Allah ve onun bildirdiği kişiler dışında hiç kimsenin bilmediği işler.

Üstad-ı Ezelî: Ezeli Üstad; varlığının başlangıcı olmayan ve bütün ilimlerin öğreticisi olan Allah.

Zat: sonsuz büyüklük ve yücelik sahibi olan Zat, Allah.

zat-ı kudsi: kudsi zat; Hz. Muhammed.

zat-ı mübarek: mübarek zat, harırlı kişi.

• Hem, nakl-i sahih ile, Kureyş, Benîhaşimî aleyhinde yazdıkları ve Kâbe'nin sakfına astıkları sahife hakkında ferman etmiş ki: "Kurtlar yazılarınızı yemiş; yalnız sahifedeki esma-i İlâhiyeye ilişmemişler." Haber vermiş. Sonra sahifeye bakmışlar; aynen öyle olmuş. ¹

• Hem, nakl-i sahih ile, "Beytü'l-Makdisin fethinde büyük bir taun çıkacak" ferman etmişti. Hazret-i Ömer (r.a.) zamanında Beytü'l-Makdis fetholundu ve öyle bir taun çıktı ki, üç günde yetmiş bin vefiyat oldu. ²

• Hem, nakl-i sahih ile, o zamanda vücudu olmayan Basra ve Bağdat'ın vücuda geleceklerini ve Bağdat'a dünya hazinelerinin gireceğini ³ ve Türkler ve Bahr-i Hazar etrafındaki milletler ile Araplar muharebe edeceklerini ve sonra onlar çoklukla İslâmiyete girecek, Araplara, Araplar içinde hâkim olacaklarını haber vermiş. Demiş ki:

يُوشِكُ أَنْ يَكْثَرَ فِيكُمْ الْعَجَمُ يَأْكُلُونَ فَيْئَكُمْ وَيَضْرِبُونَ رِقَابَكُمْ ⁴

• Hem ferman etmiş ki:

هَلَاكَ أُمَّتِي عَلَى يَدِ أُعْيَلِمَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ ⁵ diye, Emeviyenin,

Yezit ve Velid gibi şerir reislerinin fesadını haber vermiş.

• Hem Yemame gibi bir kısım yerlerde, irtidat vuku bulacağını haber vermiş. ⁶

• Hem Gazve-i Meşhure-i Hendek'te ferman etmiş ki:

aleyh: karşı.

Bahr-i Hazar: Hazar Denizi.

Benîhaşimî: Haşimoğulları.

Beytü'l-Makdis: Mescid-i Aksâ, Kudüs'te bulunan meşhur mukaddes mabet.

esma-i İlâhiye: İlâhî isimler, Allah'ın isimleri.

ferman: emir, buyruk.

fesat: fenalık, kötülük.

fetih: bir ülkeyi veya yeri ele geçirme.

gazve-i meşhure-i Hendek: meşhur Hendek Savaşı.

helâk: mahvolma, mahvoluş.

irtidat: İslâm dininden çıkma.

Kureys: kökü Hz. İbrahim'e dayanan Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mensup olduğu meşhur Arap kabilesi.

muharebe: savaş, harp.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

reis: baş, başkan, bir topluluğun

1. Kadî İyaz, *Sıfâ*, 1:345; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2:311.

2. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:383; *Müsned*, 4:195, 196.

3. Adlünî, *Kenzü'l-Ummal*, 14:218, 279; *Müsnedü'l-Firdevs*, 2:73; Cem'ü'l-Fevaid, 2:600.

4. Pek yakında içinde Arap olmayanlar çoğalacak, mallarınızı yiyecekler ve boyunlarınızı vuracaklar. (Kadî İyaz, *Sıfâ*, 1:345.)

5. Ümmetimin helâki Kureysli birkaç yeni yetmenin eliyle olacak. (*Buhârî*, Fiten: 60; *Müsned*, 2:324.)

6. *Buhârî*, 5:141; *Müslim*, 4:2274; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 5:334-336, 6:358, 360.)

en üst idarecisi.

sahife: sayfa.

sakf: tavan, çatı.

şerir: şer işleyen, kötülük ya-

pan.

taun: veba, salgın hastalık.

ümme: Hz Peygambere inanın onun yolundan gidenler,

Müslümanlar.

vefiyat: vefatlar, ölümler.

vuku bulmak: olmak, meydana gelmek.

¹ إِنَّ قُرَيْشًا وَالْأَحْزَابَ لَا يَغْزُونِي أَبَدًا وَأَنَا أَغْزُوهُمْ diye,

“Bundan sonra onlar bana değil, belki ben onlara hücum edeceğim.” Haber vermiş; haber verdiği gibi çıkmış.

• Hem, nakl-i sahih ile, vefatından bir iki ay evvel فرمان etmiş ki: ² إِنَّ عَبْدًا خَيْرَ فَخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ diye, vefatını haber vermiş.

• Hem Zeyd ibni Suvahan hakkında ferman etmiş ki:

³ يَسْبِقُ عُضْوُ مِنْهُ إِلَى الْجَنَّةِ Zeyd'den evvel bir uzvu şehit edileceğini haber vermiş. Bir zaman sonra, Nihavend Harbinde bir eli kesilmiş. Demek, en evvel o el şehit olup, manen Cennete gitmiş.

İşte, bütün bahsettiğimiz umur-u gaybiye, on kısım enva-ı mu'cizatından bir tek nev'idir. O nev'in on kısmından bir kısmını söylemedik. Şimdi, bu kısım ile beraber, i'caz-ı Kur'an'a dair Yirmi Beşinci Sözde gayet geniş ihbar-ı gayp nev'inin dört nev'ini icmalen beyan etmişiz. İşte buradaki nev'i ile beraber, Kur'an'ın lisanıyla gayptan haber verilen o dört büyük nev'i beraber düşün. Gör ki, ne kadar kat'i, şüphesiz, parlak, kuvvetli, kavi bir bürhan-ı risalettir ki, bütün bütün kalbi, aklı bozulmayan, elbette iman edecek ki, zat-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm, Hâlık-ı Külli Şey ve Allâmü'l-Guyûb olan bir Zat-ı Zülcelâl'in resulüdür ve Ondan haber alıyor.

1. Kureys ve müşrik grupları bundan böyle bana asla savaş açamayacaklar. Onlara savaş açan ben olacağım. (Müşned, 4:262; Buharî, 5:141; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 3:457.)

2. Bir kul, ölmekle hayatta kalmak arasında serbest bırakıldı; o, Allah katında olanı tercih etti. (Buharî, 1:126; Müslim, 4:1854; Tâc, 3:306-307.)

3. Ondan önce bir organı Cennete gidecek. (Kadı İyaz, Sıfâ, 1:343; Cem'ü'l-Fevaid, 2:568.)

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Allâmü'l-Guyûb: Gaybı Bilen; görünmeyen şeyleri bilen, Allah.

beyan etmek: anlatmak,

açıklamak, bildirmek.

bürhan-ı risalet: elçilik, peygamberlik delili.

dair: ait, ilgili, alâkalı.

enva-ı mu'cizat: mu'cizelerin çeşitleri, türleri.

evvel: önce.

ferman: emir, buyruk.

gayp: manevî âlem; görünmeyen, fakat varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen başka âlemler.

gayet: çok, son derece.

Hâlık-ı Külli Şey: her şeyin

yaratıcısı olan Allah.

i'caz-ı Kur'an: Kur'an'ın mu'cizeliği.

icmalen: kısaca, özetle.

ihbar-ı gayp: gayptan gelen haber, geçmiş veya gelecek zamana ait haberler.

iman: inanma, inanç, itikat.

kat'i: kesin, şüphesiz.

kavi: kuvvetli, güçlü.

Kureys: kökü Hz. İbrahim'e dayanan Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mensup olduğu meşhur Arap kabilesi.

lisan: dil.

manen: manevî olarak.

müşrik: Allah'a şirk koşan, ortak tutan.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

nev: tür, çeşit.

resul: elçi, peygamber.

şehit olmak: Allah'ın ve yüce dininin adını yüceltme uğrunda sa-vaşarak canını feda etmek.

umur-u gaybiye: gaybî işler, Allah ve Onun bildirdiği kişiler dışında hiç kimsenin bilmediği işler.

uzuv: organ.

vefat: ölüm, öleme.

Zat-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük ve haşmet sahibi olan Allah.

zat-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin zâtı, şahsı.

Yedinci Nükteli İşaret

Mu'cizat-ı Nebeviyyenin bereket-i taam hususunda olan kısmından birkaç kat'î ve manen mütevatir misaline işaret edeceğiz. Bahisten evvel bir Mukaddime zikri müna-siptir.

MUKADDİME

ahkâm: hükümler, emirler.
ahval: hâller, durumlar.
akval: sözler, lâflar.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
asr-ı sıdk ve hakikat: doğruluk ve gerçeklik asrı.
ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.
bahis: bir konu hakkında söz söyleme, konuşma.
bahsetmek: sözünü etmek; bir konu hakkında konuşmak.
bahusus: özellikle.
bereket: bolluk, Allah vergisi.
bereket-i taam: yiyeceklerle, yemelerle ilgili bereket.
cemaat: topluluk, bir yere toplanmış insanlar.
cemaat-i kesire: büyük ve kalabalık cemaat, topluluk.
ef'al: fiiller, davranışlar.
ekserisi: çoğunluğu.
evvel: önce.
hâdis: olay.
hakperest: haktan ve doğruluk-tan ayrılmayan, hakkı ve doğruluğu ciddi seven.
hıfz: ezberleme, koruma.
husus: mevzu, konu.
kat'î: kesin, şüphesiz.
kütüb-ü ehadisiye: hadis kitapları.
manen: manevî olarak.
misal: örnek, numune.
mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
Mu'cizat-ı Nebeviye: Peygamberimizin mu'cizeleri.
muhafaza: korunma, koruma.
mukaddime: başlangıç, giriş.
muteber: itibar edilir, güvenilir.
münasip: uygun, yerinde.
müteaddit: birçok, çeşitli.
mütevatir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.
nakil: aktarma, anlatma

Şu gelecek bereketli mu'cizat misalleri, her biri müteaddit tarikle, hatta bazıları on altı tarikle sahih bir surette nakledilmiş. Ekserîsi bir cemaat-i kesire huzurunda vuku bulmuş; o cemaat içinde muteber ve sadık insanlar onlardan bahsedip nakletmişler. Meselâ, "Sa' denilen dört avuç taamdan yetmiş adam yemişler, tok olmuşlar" naklediyor. O yetmiş adam onun sözünü işitiyor, tekzip etmiyor. Demek sükût ile tasdik ediyorlar. Hâlbuki, o asr-ı sıdk ve hakikatte ve o hakperest ve ciddî ve doğru adam olan Sahabeler, zerre miktar yalanı görse red ve tekzip ederler. Hâlbuki, bahsedeceğimiz vakıaları çoklar rivayet etmiş ve ötekiler de sükût ile tasdik etmişler. Demek, her bir hâdis manen mütevatir gibi kat'idir.

Hem, Sahabeler, Kur'ân'ın ve ayetlerin hıfzından sonra, en ziyade Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmin ef'al ve akvalinin muhafazasına, bahusus ahkâma ve mu'cizata dair ahvaline bütün kuvvetleriyle çalıştıklarını ve sıhhatlerine pek çok dikkat ettiklerini, tarih ve siyer şahadet ediyor. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma

nükte: herkesin anlayamadığı, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
rivayet etmek: bir haberi, sözünü veya olayı nakletmek; aktarmak.
sâ: bir dirhemlik (yaklaşık 3200 gram) tahıl ve gıda ölçü birimi.
sadık: doğru sözlü.
Sahabe: Peygamberimiz Hz.

Muhammed'in mübarek yüzünü görmeye şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.
sahih: gerçek, doğru, sağlam.
sıhhat: doğruluk; sözün yanlış ve eksik olmaması.
siyer: Peygamberimizin hayat tarihi; onun hayatının bütün safhalarını anlatan ve vasıflarını nakleden eserler.
suret: şekil, biçim, tarz.
sükût: susma, söz söyleme-me.

şahadet: şahitlik, tanıklık.
taam: yemek, yiyecek.
tarik: yol; hadisin geliş kanalı.
tasdik: doğruluğunu kabul etme, onaylama.
tekzip: yalanlama.
vakia: olay.
vuku: olma, meydana gelme.
zerre miktar: çok küçük, çok az.
zikir: anma, bildirme, söyleme.
ziyade: çok, fazla.

ait en küçük bir hareketi, bir sîreti, bir hâli ihmal etmemişler. Ve etmediklerini ve kaydettiklerini, kütüb-ü ehadisiye şahadet ediyor.

Hem, Asr-ı Saadette, mu'cizatı ve medar-ı ahkâm ehadisi, kitabetle çoklar kaydedip yazdılar. Hususan Abâdile-i Seb'a, kitabetle kaydettiler. Hususan, Tercümanü'l-Kur'ân olan Abdullah ibni Abbas ve Abdullah ibni Amr İbnü'l-As, bahusus otuz kırk sene sonra Tabiînin binler muhakkikleri, ehadisi ve mu'cizatı yazı ile kaydettiler.

Daha ondan sonra, başta dört imam-ı müçtehit ve binler muhakkik muhaddisler naklettiler; yazı ile muhafaza ettiler.

Daha Hicretten iki yüz sene sonra, başta Buharî, Müslim, Kütüb-ü Sitte-i makbule vazife-i hıfzı omuzlarına aldılar. İbni Cevzî gibi şiddetli binler münekkithler çıkıp, bazı mülhitlerin veya fıkırsız veya hıfzsız veya nâdanların karıştırdıkları mevzu ehadisi tefrik ettiler, gösterdiler.

Sonra ehl-i keşfin tasdikiyle, yetmiş defa Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm temessül edip yakaza hâlinde onun sohbetiyle müşerref olan Celâleddin-i Süyutî gibi allâmeler ve muhakkikler, ehadis-i sahihanın elmaslarını, sair sözlerden ve mevzuattan tefrik ettiler. İşte, bahsedeceğimiz hâdiseler, mu'cizeler, böyle elden ele —kuvvetli, emin, müteaddit ve çok, belki hadsiz ellerden— sağlam olarak bize gelmiş. ¹ **الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي**

1. Allah'a hamd olsun. Bu, Rabbimin ihsanıdır.

Abâdile-i Seb'a: hadis, İslâm hukuku, tefsir gibi ilimlerde otorite kabul edilen "Yedi Abdullahlr" ismiyle şöret bulunmuş Sahabeler.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
allâme: büyük bilgin, ilmi seviyesi çok yüksek olan âlim.
Asr-ı Saadet: saadet, mutluluk asrı; Peygamberimiz ve

dört halifenin yaşadığı devire verilen ad.
bahusus: özellikle.
ehadis: hadisler, Peygamber Efendimizin sözleri.
ehadis-i sahih: sahih hadisler, doğru hadisler.
ehl-i keşif: keşif ehli; bazı sıraları, bilinmeyen hakikatleri, Cenab-ı Hakkın lütuf ve ihsanı ile bilen velîler.
emin: inanılır, güvenilir.

hâdis: olay.
hadsiz: sınırsız, sayısız.
hamd: övme, yüceltme.
hıfz: ezberleme, koruma.
hicret: göç, Hz. Peygamberin Mekke'den Medine'ye göçü.
hususan: bilhassa, özellikle.
ihsan: iyilik etme, güzel davranma, bağışlama.
imam-ı müçtehit: müçtehit imam, dinî meselelerde görüş belirtme yetkisine sahip olan

kimse.

kitab: yazı yazma, bir şeyi kullarına uygun şekilde kaleme alma.

kütüb-ü ehadiye: hadis kitapları.

Kütüb-ü Sitte-i makbule: altı makbul hadis kitabı.

medar-ı ahkâm: hüküm getiren, hüküm koymaya sebep olan.

mevzu ehadis: yalancılardan uydurduğu ve hadis diye Peygamberimize dayandırdığı haberler, uydurma hadisler.

mevzuat: yalancılardan uydurduğu ve hadis diye Peygamberimize isnat ettiği haberler, uydurma hadisler.

mu'cizat: mu'cizeler, Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cize: Peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

muhaddis: hadis âlimi, hadis ilmiyle uğraşan âlim.

muhafaza etmek: korumak, saklamak.

muhakkik: tahkik eden, gerçeği araştırıp bulan, bir şeyin iç yüzünü inceleyerek vâkıf olan.

mülhit: İslâm dininden ayrılan, Allah'a ve dine inanmayan.

münekkith: tenkit eden, eleştiren; hadisleri inceleyip gözden geçiren ve mevzu hadisleri ayıran hadis âlimleri.

müşerref olma: şereflenme.

müteaddit: birçok, çeşitli.

nâdan: cahil, bilgisiz.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sair: diğer, başka, öteki.

sîret: bir kimsenin içi, manevî durumu, hâli, tavrı, ahlâk ve karakteri.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

Tabiî: Hz. Muhammed'in ashabıyla görüşmüş, onlardan hadis dinlemiş ve ders almış olan Müslümanlar.

tasdik: onaylama, kabul etme.

tefrik etmek: ayırdetmek; seçmek, birbirinden ayırmak.

temessül etme: görünme, bir şeyin bir yerde suret ve mahiyetini aksettirmesi.

tercümanü'l-Kur'ân: Kur'an'ın tercümanı, onu tercüme eden.

vazife-i hıfz: ezberleme ve koruma görevi.

yakaza: uyanıklık.

İşte buna binaen, “Bu zamana kadar uzun mesafeden gelen, şu zamandan tâ o zamana kadar bu hâdiseleri nasıl bileceğiz ki karışmamış ve safidir?” hatıra gelmemelidir.

Berekete dair mu’cizat-ı kat’iyyenin *Birinci Misali*:

Başta *Buharî* ve *Müslim*, Kütüb-ü Sitte-i sahiha müttefikan haber veriyorlar ki:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın Hazret-i Zeyneb ile tezevvücü velimesinde, Hazret-i Enes’in validesi Ümmü Süleym, bir iki avuç hurmayı yağ ile kavurarak bir kaba koyup Hazret-i Enes’le Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâma gönderdi. Enes’e ferman etti ki: “Filân, filânı çağır. Hem, kime tesadüf etsen davet et.” Enes de kime rast geldiyse çağırdı. Üç yüz kadar Sahabe gelip Suffe ve Hücre-i Saadeti doldurdular. Ferman etti:

تَحَلَّقُوا عَشْرَةَ عَشْرَةَ Yani, “Onar onar halka olunuz.”

Sonra, mübarek elini o az taam üzerine koydu, dua etti, “Buyurun” dedi. Bütün o üç yüz adam yediler, tok olup kalktılar. Enes’e ferman etmiş: “Kaldır.” Enes demiş ki: “Bilmedim, taam kabını koyduğum vakit mi taam çoktu, yoksa kaldırdığım vakit mi çoktu, fark edemedim.”¹

İkinci Misal: Mihmandar-ı Nebevî Ebu Eyyubi’l-Ensarî, hanesine teşrif-i Nebevî hengâmında Ebu Eyyub der ki:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ve Ebu Bekri’s-Sıddık’a kâfi gelecek iki kişilik yemek yaptım. Ona

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bereket: bolluk, Allah vergisi.

binaen: -dan dolayı, -dan ötürü.

dair: ait, ilgili, alâkalı.

dua: Allah’a yalvarma, niyaz.

ferman: emir, buyruk.

hâdis: olay.

hane: ev.

hengâm: zaman, vakit.

hücre-i saadet: saadet odası;

Peygamber Efendimizin odası.

kâfi: yeterli.

Kütüb-ü Sitte-i sahiha: sahih

olan altı büyük hadis kitabı.

misal: örnek, numune.

1. Neseî, Nikâh: 83; *Buharî*, 4:234, 235; *Müslim*, hadis no: 234.

mu’cizat-ı kat’î: apaçık ve kesin olan mu’cize.

mübarek: bereketli, hayırlı, feyizli.

müttefikan: birleşerek, fikir birliğiyle.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

safi: saf olan, katıksız.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed’in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü’min kimse.

suffe: Hicretten sonra Medine mescidinin hemen yanında inşa edilen, içinde bir kısım Sahabilerin Kur’ân, hadis, hukuk gibi ilimleri tahsil ettiği

ve barındığı yer.

taam: yemek, yiyecek.

tesadüf etme: rastgelme; karşılaşma.

teşrif-i Nebevî: peygamberin gelişi, şerefliendirmesi.

tezevvüc: evlenme.

valide: anne.

velime: düğün yemeği.

ferman etti: ¹ **أُدْعُ ثَلَاثِينَ مِنْ أَشْرَافِ الْأَنْصَارِ** Otuz adam geldiler, yediler. Sonra ferman etti: ² **أُدْعُ سَبْعِينَ**.

Altmış adam daha davet ettim; geldiler, yediler. Sonra ferman etti: ³ **أُدْعُ سَبْعِينَ**.

Yetmiş daha davet ettim; geldiler, yediler. Kaplarda yemek daha kaldı. Bütün gelenler o mu'cize karşısında İslâmiyete girip, biat ettiler. O iki kişilik taamdan yüz seksen adam yediler. ⁴

Üçüncü Misal: Hazret-i Ömer İbnü'l-Hattab ve Ebu Hüreyre ve Seleme İbnü'l-Ekvâ ve Ebu Amratü'l-Ensarî gibi, müteaddit tariklerle diyorlar ki:

Bir gazvede ordu aç kaldı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma müracaat ettiler. Ferman etti ki: “Heybele-rinizde kalan bakiye-i erzakı toplayınız.” Herkes azar birer parça hurma getirdi. En çok getiren, dört avuç getirebildi. Bir kilime koydular.

Seleme der ki: “Mecmuunu ben tahmin ettim, oturmuş bir keçi kadar ancak vardı.” Sonra Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm bereketle dua edip, ferman etti: “Herkes kabını getirsin.” Koşuştular, geldiler. O ordu içinde hiçbir kap kalmadı, hepsini doldurdular. Hem, fazla kaldı.

1. “Ensarın ileri gelenlerinden otuz kişi çağır.”

2. “Altmış kişi çağır.”

3. “Yetmiş kişi çağır.”

4. Kadı İyaz, *Şifa*, 1:294; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevaid*, 8:303; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:94.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bakiye-i erzak: rızıklardan, yiyeceklerden artakalan.

biat: bağlılık yemini, bağlanma.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

ensar: Hz Peygambere yakınlık gösteren, onu koruyup yardım eden Medinelî Müslümanlar.

ferman: emir, buyruk.

gazve: savaş, harp, çarpışma.

heybe: içine eşya konulan iki taraflı küçük torba, çift torba.

mecmu: bütün, tüm, hepsi.

misal: örnek, numune.

mu'cize: Peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden

her biri.

müracaat etmek: başvurmak.

müteaddit: birçok, çeşitli.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

taam: yemek, yiyecek.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

Sahabeden bir ravi demiş: “O bereketin gidişatından anladım: Eğer ehl-i arz gelseydi, onlara dahi kâfi gelecekti.”¹

Dördüncü Misal: Başta Buharî ve Müslim, kütüb-ü sahiha beyan ediyorlar ki:

Abdurrahman ibni Ebî Bekri's-Sıddık der: Biz yüz otuz Sahabe, bir seferde Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm ile beraberdik. Dört avuç miktarı olan bir sa' ekmek için hamur yapıldı. Bir keçi dahi kesildi, pişirildi; yalnız ciğer ve böbrekleri kebab yapıldı. Kasem ederim, o kebaptan, yüz otuz Sahabeden her birisine bir parça kesti, verdi. Sonra Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm pişmiş eti iki kâseye koydu. Biz umumumuz tok oluncaya kadar yedik; fazla kaldı. Ben fazlasını deveye yükledim.²

Beşinci Misal: Kütüb-ü sahiha kat'iyetle beyan ediyorlar ki:

Gazve-i Garra-i Ahzabda, meşhur yevmü'l-Hendek'te, Hazret-i Cabirü'l-Ensarî kasem ile ilân ediyor: “O günde, dört avuç olan bir sa' arpa ekmeğinden, bir senelik bir keçi oğlağından bin adam yediler ve öylece kaldı.”

Hazret-i Cabir der ki: “O gün yemek, hanemde pişirildi. Bütün bin adam o sa'dan, o oğlaktan yediler, gittiler. Daha tenceremiz dolu kaynıyor, daha hamurumuz ekmek yapılıyor. O hamura, o tencereye mübarek ağzının suyunu koyup, bereketle dua etmişti.”³

aleyhissalâtu vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bereket: bolluk, Allah vergisi.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

ehl-i arz: dünyadakiler, yerdekiler.

Gazve-i Garra-i Ahzab: Büyük Ahzab Savaşı; hendek savaşı.

gidişat: olayların durumu, işlerin gidiş tarzı.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz iş veya davranış.

kâfi: yeterli.

kasem: yemin, ant.

1. Müslim, 1:56, hadis no: 45, 1729; Kadı İyaz, Şifa, 1:293.

2. Buharî, 7: 90; Müslim, 3:1626, 1627.

3. Buharî, 5:138, 139; Müslim, hadis no: 3029; Kadı İyaz, Şifa, 1: 290.

kat'iyet: kat'îlik, kesinlik.

kütüb-ü sahiha: doğru ve güvenilir hadis kitapları.

meşhur: herkesin bildiği.

misal: örnek, numune.

mübarek: bereketli, feyizli, hayırlı.

ravi: Hz. Peygamberden işittiği hadisi başkalarına aktaran

kimse.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sâ: bin dirhemlik (yaklaşık 3200 gram) tahıl ve gıda ölçü birimi.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yü-

zünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

sefer: vasıta kullanmadan, beden ile yapılan yolculuk.

umum: bütün, herkes.

Yevmü'l-Hendek: Hendek savaşının yapıldığı gün; Hendek'teki çarpışma günü.

İşte, şu mu'cize-i bereketi, bin zatın huzurunda, onları ona alâkadar göstererek Hazret-i Cabir kaseyle ilân ediyor. Demek şu hâdise, bin adam rivayet etmiş gibi kat'î denilebilir.

Altıncı Misal: Nakl-i sahih-i kat'î ile, hadim-i Nebevî Hazret-i Enes'in amcası meşhur Ebu Talha der ki: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, yetmiş seksen adamı, Enes'in koltuğu altında getirdiği az arpa ekmeğinden tok oluncaya kadar yedirdi. “O az ekmekleri parça parça ediniz” emretti ve bereketle dua etti. Menzil dar olduğundan, onar onar gelip yediler, tok olarak gittiler. ¹

Yedinci Misal: Nakl-i sahih-i kat'î ile, Şifa-i Şerif ve Müslim gibi kütüb-i sahiha beyan ederler ki, Hazret-i Cabirü'l-Ensârî diyor:

Bir zat, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmdan ıyalı için taam istedi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm yarım yük arpa verdi. Çok zaman o adam ıyalıyla ve misafirleriyle o arpadan yediler. Bakıyorlar, bitmiyor. Noksaniyetini anlamak için ölçtüler. Sonra bereket dahi kalktı; noksan olmaya başladı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma geldi, vak'ayı beyan etti. Ona cevaben فرمان etti: **لَوْلَمْ تَكَلِّهْ لَأَكَلْتُمْ مِنْهُ وَلَقَامَ بِكُمْ** Yani, “Eğer kile ile tecrübe etmeseydiniz, hayatınızca size yeterdi.” ²

Sekizinci Misal: Tirmizî ve Neseî ve Beyhakî ve Şifa-i Şerif gibi kütüb-i sahiha beyan ediyorlar ki:

1. Buhârî, 3:234, 235; Müslim, hadis no: 1612, 2040; Kadı İyaz, Şifa, 1:291, 297

2. Müslim, Fezail: 16; Kadı İyaz, Şifa, 1:191.

alâkadar: alâkalı, ilgili.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
bereket: bolluk, Allah vergisi.
beyan: anlatma, açıklama, bildirme.
cevaben: cevap olarak.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
ferman: emir, buyruk.

hadim-i Nebevî: Peygamber Efendimizin hizmetkârı.
hâdise: olay.
ıyal: bir kimsenin geçimini üstlendiği kişiler.
kasem: yemin, ant.
kat'î: kesin, şüphesiz.
kile: ölçek; hububat ölçümünde kullanılan bir çeşit ağırlık ve hacim ölçüsü.

kütüb-i sahiha: doğru ve güvenilir hadis kitapları.
menzil: yer.
misal: örnek, numune.
mu'cize-i bereket: bereketle ilgili mu'cize.
nakl-i sahih-i kat'î: kesinlikle doğru olan haberi bildirme, aktarma.
noksaniyet: noksanlık, eksiklik.

lik.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
rivayet etmek: bir haber, söz veya olayı nakletmek, aktarmak.
taam: yemek, yiyecek.
tecrübe etmek: denemek, sınamak.
vak'a: olay.
zat: kişi, şahıs, fert.

Hazret-i Semurete'bni Cündüb der: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma bir kâse et geldi. Sabahtan akşama kadar fevç fevç adamlar geldiler, yediler. ¹

İşte, Mukaddimede beyan ettiğimiz sırra binaen, şu vakia-i bereket yalnız Semure'nin rivayeti değil; belki Semure, o yemeği yiyen cemaatlerin mümessili gibi, onların namına ve tasdiklerine binaen ilân ediyor.

Dokuzuncu Misal: Şifa-i Şerif sahibi ve meşhur İbni Ebu Şeybe ve Taberanî gibi mevsuk ve sahih muhakkikler rivayetiyle, Hazret-i Ebu Hüreyre der:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm bana emretti: “Mescid-i Şerifin suffesini mesken ittihaz eden yüzden ziyade fukara-i muhacirini davet et.” Ben dahi onları aradım, topladım. Umumumuza bir tabla taam konuldu. Biz istediğimiz kadar yedik, kalktık. O kâse konulduğu vakit nasıl idi, yine öyle dolu kaldı. Yalnız parmakların izi tamda görünüyordu. ²

İşte, Hazret-i Ebu Hüreyre, umum kâmilin-i Ehl-i Sufi tasdikine istinaden, onlar namına haber verir. Demek, manen umum Ehl-i Sufi rivayet etmiş gibi kat'îdir. Hem hiç mümkün müdür ki, o haber hak ve doğru olmasa, o sadık ve kâmil zatlar sükût edip tekzip etmesinler.

Onuncu Misal: Nakl-i sahih-i kat'î ile Hz. İmam-ı Ali der:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Benîabdülmuttalibi cem etti. Onlar kırk adam idiler. Onlardan bazıları

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

binaen: dayanarak.

cem etmek: toplamak.

cemaat: topluluk, bir yere toplanmış insanlar.

davet etmek: çağırma.

Ehl-i Sufi: Sufi Ehl-i hayatları boyunca Peygamberimizin yanında bulunan Peygamberimizin mescidine bitişik bir yerde oturan ve orada yaşayan, Peygamberimizden ders alan Sahabeler.

fevç: bölük; topluluk, grup.

fukara-i muhacirin: Medine'ye hicret eden muhacirlerin fakir olanları.

hak: doğru, gerçek.

istinaden: dayanarak.

ittihaz etme: kabul etme, sayma.

kâmil: kemale ermiş, olgun, mükemmel.

kâmilin-i Ehl-i Sufi: ehl-i suffe'nin kâmilleri, âlimleri.

kat'î: kesin, şüphesiz.

manen: manevî olarak.

Mescid-i Şerif: Mescid-i Nebvî; Peygamberimizin mescidi.

mesken: oturulacak yer, oturlan ev.

meşhur: tanınmış, ünlü.

mevsuk: vesikaya dayanan; sağlam, inanılır, güvenilir.

muhakkik: tahkik eden, gerçeği araştırıp bulan, bir şeyin iç yüzünü inceleyerek vakıf olan.

mukaddime: başlangıç, giriş.

mümessil: temsili.

nakl-i sahih-i kat'î: kesinlikle doğru olan haberi bildirme, aktarma.

namına: adına.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi

1. Tirmizî, 2:205; Kadı İyaz, Şifa, 1:292.

2. Kadı İyaz, Şifa, 1:293; Heysemî, Mecmaü'z-Zevaid, 8:305,308.

olan Hz. Muhammed.

rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme, aktarma.

sadık: doğru, doğru sözlü.

sahih: doğru, güvenilir.

sır: insanın aklının erişemediği ilâhî hikmet.

Suffa: Hicretten sonra Medine Mescidinin hemen yanında

inşa edilmiş olan, içinde bir kısım Sahabelerin Kur'an, Hadis, hukuk gibi ilimleri tahsil ettiği ve barındığı bina.

sükût: susma, konuşmama, söz söylememe.

taam: yemek, yiyecek.

tabla: kap, yemek kabı.

tasdik: doğruluğunu kabul

etme, onaylama.

tekzip: yalanlama.

umum: bütün.

vakia-i bereket: bereket mu'cizesinin görüldüğü vakia, olay.

vakit: zaman.

zat: şahıs, kişi, fert.

ziyade: çok, fazla.

bir deve yavrusunu yerdi ve dört kıyye süt içerdi. Hâlbuki, umum onlara bir avuç kadar bir yemek yaptı; umum yiyip tok oldular. Yemek eskisi gibi kaldı. Sonra, üç dört adama ancak kâfi gelir ağaçtan bir kap içinde süt getirdi. Umumen içtiler, doydular. İçilmemiş gibi bâkî kaldı. ¹

İşte, Hazret-i Ali'nin şecaati ve sadakati kat'iyetinde bir mu'cize-i bereket!

On Birinci Misal: Nakl-i sahih ile, Hazret-i Ali ve Fatımatü'z-Zehra velîmesinde, Resul-i Ekrem Aleyhis-salâtü Vesselâm, Bilâl-i Habeşî'ye emretti: "Dört beş avuç un, ekmek yapılsın ve bir deve yavrusu kesilsin."

Hazret-i Bilâl der: Ben taamı getirdim. Mübarek elini üstüne vurdu. Sonra taife taife Sahabeler geldiler, yediler, gittiler. O yemekten bâkî kalan miktara yine bereketle dua etti, bütün ezvac-ı tahirata, her birine birer kâse gönderildi. Emretti ki: "Hem yesinler, hem yanlarına gelenlere yedirsinler." ²

Evet, böyle mübarek bir izdivaçta, elbette böyle bir bereket lâzımdır ve vukuu kat'idir.

On İkinci Misal: Hazret-i İmam-ı Cafer-i Sadık, pederleri İmam-ı Muhammedü'l-Bâkır'dan, o da pederi İmam-ı Zeynelabidin'den, o dahi İmam-ı Ali'den nakleder ki:

Fatımatü'z-Zehra, yalnız ikisine kâfi gelecek bir yemek pişirdi. Sonra, Ali'yi gönderdi; tâ Resul-i Ekrem Aleyhis-salâtü Vesselâm gelsin, beraber yesinler. Teşrif etti ve

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sadakat: doğruluk; içten ve samimi bağlılık.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

şecaat: yiğitlik, cesurluk, kahramanlık.

taam: yemek, yiyecek.

taife: topluluk, grup.

teşrif etmek: şereflendirmek, şeref vermek.

umum: bütün.

umumen: umumî olarak, bütünüyle.

velîme: düğün yemeği.

vuku: meydana gelme, olma, oluş.

1. Kadı İyaz, Şıfa, 1:293; Heysemî, Mecma'ü'z-Zevaid, 8:302,303.

2. Kadı İyaz, Şıfa, 1: 297; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 3:60.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bâkî kalma: geriye kalma, artma.

bereket: bolluk, Allah vergisi.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

ezvac-ı tahirat: Hz. Peygamber Efendimizin iffetli, mübarek

rek hanımları.

izdivaç: evlilik.

kâfi: yeterli.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kat'iyet: kat'îlik, kesinlik.

kiyye: okka; eskiden kullanılan ve 1283 grama karşılık gelen bir ağırlık ölçüsü.

misal: örnek, numune.

mu'cize-i bereket: bereketle ilgili mu'cize.

mübarek: bereketli, hayırlı, feyizli.

nakil: aktarma, anlatma.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

peder: baba.

emretti ki, o yemekten her bir ezvacına birer kâse gönderildi. Sonra kendine, hem Ali'ye, hem Fatıma ve evlâtlarına birer kâse ayrıldıktan sonra, Hz. Fatıma der: "Tenceremizi kaldırdık, daha dolu olup taşıyordu. Meşiet-i İlâhiye ile, hayli zaman o yemekten yedik."¹

Acaba niçin bu nuranî, yüksek silsile-i rivayetten gelen şu mu'cize-i berekete, gözün ile görmüş gibi inanmıyor-sun? Evet, buna karşı şeytan dahi bahane bulamaz.

On Üçüncü Misal: Ebu Davud ve Ahmed ibni Hanbel ve İmam-ı Beyhakî gibi sadûk imamlar, Dükey-nü'l-Ahmes ibni Saidi'l-Müzeyn'den, hem altı kardeş ile beraber sohbete müşerref ve Sahabelerden olan Numan ibni Mukarrini'l-Ahmesiyyi'l-Müzeyn'den, hem Cerir'den naklederek, müteaddit tariklerle Hazret-i Ömer İbnü'l-Hattab'dan naklediyorlar ki:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Hazret-i Ömer'e emretti: "Ahmesî kabilesinden gelen dört yüz atlıya yolculuk için zâdüzahîre ver." Hazret-i Ömer dedi: "Yâ Resulallah, mevcut zahire, birkaç sa'dır. Kümesi, oturmuş bir deve yavrusu kadardır." Ferman etti: "Git, ver." O da gitti, yarım yük hurmadan, dört yüz süvariye kifayet derecesinde zâdüzahîre verdi. Ve dedi: "Hiç noksan olmamış gibi eski hâlinde kaldı."²

İşte şu mu'cize-i bereket, dört yüz adamla ve bahusus Hazret-i Ömer ile münasebettar bir surette vukua gelmiştir; rivayetlerin arkasında bunlar var. Bunların sükûtu, tasdiktir; iki üç haber-i vahit deyip geçme.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bahusus: özellikle.

ezvac: hanımlar, eşler.

ferman: emir, buyruk.

haber-i vahit: bir tek kişinin haber vermesi; bir kişi kanalıyla gelen haber veya hadis.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

kabile: göçebe insanlarda, aynı soydan sayılan ve bir başa itaat eden insan topluluğu, boy, aşiret.

kifayet: yeter, yeterlilik.

meşiet-i İlâhiye: Allah'ın dilemesi, iradesi.

mevcut: var olan.

mu'cize-i bereket: bereketle ilgili mu'cize.

münasebettar: ilgili, alâkalı.

müşerref: şereflenen, şerefliendirilmiş.

müteaddit: birçok, çeşitli.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

nuranî: nurlu, parlak.

Resulallah: Allah'ın Resulü, pey-

1. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:294.

2. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:294; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 5:365.

gamberi, elçisi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme, aktarma.

sâ: bin dirhemlik (yaklaşık 3200 gram) tahıl ve gıda ölçü birimi.

sadûk: çok sadık, doğru.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

silsile-i rivayet: Hz. Muhammed'in hadislerinin kişiden kişiye aktarılmasıyla oluşturulan silsile, halka.

suret: şekil, biçim, tarz.

sükût: susma, konuşmama, söz söylememe.

süvari: ata binmiş olan, atlı.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

tasdik: doğruluğunu kabul etme, onaylama.

vukua gelme: meydana gelme, ortaya çıkma.

zâdüzahîre: azık ve yiyecek.

zahire: yiyecek.

Böyle hâdiseler haber-i vahit dahi olsa, tevatür-ü mane-
vî hükmünde kanaat verir.

On Dördüncü Misal: Başta Buharî ve Müslim,
kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki:

Hazret-i Cabir'in pederi vefat eder. Borcu çok, ziyade
medyun; borç sahipleri de Yahudiler. Cabir, pederinin
asıl malını guremaya verdi, kabul etmediler. Hâlbuki, ba-
ğındaki meyveleri, kaç senede deynine kâfi gelmeyecek.
Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etti: “Ba-
ğın meyvelerini koparınız, harman ediniz.” Öyle yaptılar.
Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, harman içinde
gezdi, dua etti. Sonra Cabir, harmandan pederinin
bütün guremasının borçlarını verdikten sonra, yine, bir
senede bağdan gelen mahsulât kadar harmanda kaldı. ¹
Bir rivayette, bütün guremaya verdiği kadar kaldı. O hâ-
diseden borç sahipleri olan Yahudiler çok taaccüp edip
hayrette kaldılar.

İşte şu mu'cize-i bâhire-i bereket, yalnız Hazret-i Ca-
bir gibi birkaç ravilerin haberi değil, belki mane-
vî tevatür hükmünde, o hâdiseler ile münasebettar, hadd-i tevatür de-
recesinde çok adamları temsil ederek rivayet etmişler.

On Beşinci Misal: Başta Tirmizî ve İmam-ı
Beyhakî gibi muhakkikler, Hazret-i Ebu Hüreyre'den
nakl-i sahih ile beraber haber veriyorlar ki:

Ebu Hüreyre demiş ki: Bir gazvede (başka bir rivayet-
te Gazve-i Tebük'te), ordu aç kaldı. Resul-i Ekrem Aley-
hissalâtü Vesselâm ferman etti: **هَلْ مِنْ شَيْءٍ ؟** “Bir şey var

ve bu naklin topluluğun diğer
fertleri tarafından yalanlanmamış
olması, söyleyenin doğruluğu-
nun, diğerlerinin susması şeklin-
de tasdik edilmiş olması.

medyun: borçlu, vereceği bulu-
nan.

misal: örnek, numune.

mu'cize-i bâhire-i bereket: apa-
cık olan bereket mu'cizesi.

muhakkik: tahkik eden, gerçeği
araştırıp bulan, bir şeyin iç yüzü-
nün inceleyerek vâkif olan.

münasebettar: ilgili, alâkalı.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan,
doğru, gerçek haber bildirilmesi.

peder: baba.

ravi: rivayet eden, hadis ve habe-
ri başkalarına aktaran kimse.

Resul-i Ekrem: çok cömert, ke-
rim ve Allah'ın insanlara bir elçisi
olan Hz. Muhammed.

rivayet: bir haber, söz veya olayı
nakletme, aktarma.

taaccüp etmek: şaşmak, hayret
etme.

temsil etmek: birinin veya bir
topluluğun adına hareket etmek.

**tevatür-ü mane-
vî:** bir topluluğa
ait olayın o topluluğa ait birisi ta-
rafından nakledilmesi ve bu nak-
lin topluluğun diğer fertleri tara-
fından yalanlanmamış olması,
söyleyenin doğruluğunun, diğer-
lerinin susması şeklinde tasdik
edilmiş olması.

vefat etme: ölmek.

Yahudi: İbrani ve İsrailî de deni-
len, Sâmi kavimlerinden bir ırk .
ziyade: çok, fazla.

1. Buharî, 3:88, 154, 156, 210, 135, 246; Kadı İyaz, Şıfa, 1:295.

aleyhissalâtü vesselâm: sa-
lât ve selâm onun üzerine ol-
sun.

deyn: borç, verilmesi lâzım
gelen şey.

ferman: emir, buyruk.

gazve: gazâ, savaş.

gazve-i Tebük: Tebük Savaşı.
gurema: alacaklılar.

haber-i vahit: bir tek kişinin
haber vermesi; bir kişi kana-
ıyla gelen haber veya hadis.

hadd-i tevatür: tevatür dere-
cesi, yalan üzerine birleşme-
leri mümkün olmayan bir ce-
maatın rivayet ettikleri hadi-
sin derecesi.

hâdis: olay, meydana çıkan
hâl.

harman etmek: ürünleri yap-
rak, sap, kök, vb. kısımların-
dan ayırarak mahsul elde et-
mek.

harmanda kalmak: ürünlerin

mahsul edildiği yerde kalma-
sı.

hükmünde: değerinde, yerin-
de.

kâfi: yeterli.

kanaat: görüş, fikir.

kütüb-ü sahiha: doğru ve gü-
venilir hadis kitapları.

mahsulât: ürünler.

**mane-
vî tevatür:** bir toplulu-
ğa ait olayın o topluluğa ait
birisi tarafından nakledilmesi

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bereket: bolluk, hayır.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

dua-i Nebevî: Peygamberin duası.

Ehl-i Suffe: Suffe Ehli, hayatları boyunca Peygamberimizin yanında bulunan Peygamberimizin mescidine bitişik bir yerde oturan ve orada yaşayan, Peygamberimizden ders alan Sahabeler.

Fahr-i Âlem: âlemin övücü, âlemin kendisiyle övüldüğü Peygamber Efendimiz.

ferman: emir, buyruk.

fisebilillah: Allah yolunda, sırf Allah için.

garat: yağmalar, çapullar.

Gazve-i Tebük: Tebük Savaşı.

heybe: içine eşya konulan iki taraflı küçük torba, çifte torba.

hoca-i kâinat: kâinatın hocası, öğretmeni, Hz. Muhammed.

kabza: tutam, bir avucun alabileceği miktar.

kadeh: bardak.

kat'î: kesin, şüphesiz.

katı: öldürülmek.

kudsi: mukaddes, aziz; Allah ile ilgili.

kuvve-i hafıza: hafıza kuvveti, ezberleme gücü.

kütüb-ü sahiha: doğru ve güvenilir hadis kitapları.

manen: manevî olarak, manaca.

mazhar olma: nail olma, şereflenme, kavuşma.

mecma-ı nâs: insanların toplandığı yer.

medrese: ders okutulan yer, okul.

menzil-i saadet: Peygamberimizin mübarek evi.

misal: örnek, numune.

mu'cize-i bereket: bereketle ilgili mu'cize.

muhafaza etmek: korumak, saklamak

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

mühim: önemli.

mi?” diye emretti. Ben dedim: “Heybede bir parça hurma var.” (Bir rivayette, on beş tane imiş.) Dedi: “Getir.” Getirdim. Mübarek elini soktu, bir kabza çıkardı, bir kaba bıraktı, bereketle dua buyurdular. Sonra onar onar askeri çağırdı; umumen yediler. Sonra ferman etti:

خُذْ مَا جِئْتَ بِهِ وَأَقْبِضْ عَلَيْهِ وَلَا تَكْبَهُ¹ Ben aldım, elimi o

heybeye soktum. Evvel getirdiğim kadar elime geçti. Sonra Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm hayatında, Ebu Bekir ve Ömer ve Osman hayatında o hurmalardan yedim.” Başka bir tarikte rivayet edilmiş ki: “O hurmalardan kaç yük, fisebilillah sarf ettim. Sonra Hazret-i Osman'ın katlinde o hurma, kabıyla nehb ve garat edildi, gitti.”²

İşte, hoca-i kâinat olan Fahr-i Âlem Aleyhissalâtü Vesselâmın kudsi medresesi ve tekkesi olan Suffenin demirbaş bir mühim talebesi ve müridi ve kuvve-i hafızanın ziyadesi için dua-i Nebeviyeye mazhar olan Hazret-i Ebu Hüreyre, Gazve-i Tebük gibi bir mecma-ı nâsta vukuunu haber verdiği şu mu'cize-i bereket, manen bir ordu sözü kadar kat'î ve kuvvetli olmak gerektir.

On Altıncı Misal: Başta Buharî, kütüb-ü sahiha nakl-i kat'î ile beyan ediyorlar ki:

Hazret-i Ebu Hüreyre aç olmuş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın arkasından gidip menzil-i saadete gitmişler. Bakarlar ki, bir kadeh süt oraya hediye getirilmiş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm emretti ki: “Ehl-i Suffeyi çağır.” Ben kalbimden dedim ki: “Bu sütün

1. Getirdiğini al, muhafaza et; fakat ölçme.

2. Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:295, 296; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:110.

mürît: öğrenci, talebe; Hakkın ve müşdidinin iradesine tâbi olan mü'min kimse.

nakl-i kat'î: içinde yanlış ihtimali olmayan nakil, rivayet.

nehb: yağma, talan, çapul.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rivayet: bir haber, söz veya

olayı nakletme, aktarma.

sarf etmek: harcamak, kullanmak.

suffe: Hicretten sonra Medine mescidinin hemen yanında inşa edilen, içinde bir kısım Sahabilerin Kur'ân, hadis, hukuk gibi ilimleri tahsil ettiği ve barındığı yer.

talebe: öğrenci; öğrenciler,

tahsil görenler.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

tekke: Allah'ı zikredenlerin zikir ve ders için toplandıkları yer, tekke.

umumen: umumî olarak, bütünüyü.

vuku: meydana gelme, oluş, olma.

ziyade: artma, çoğalma.

bütününü ben içebilirim; ben daha ziyade muhtacım.” Fakat emr-i Nebevî için, onları topladım, getirdim. Yüzü mütecaviz idiler. Ferman etti: “Onlara içir.” Ben de, o kadehteki sütü birer birer verdim. Her birisi doyuncaya kadar içir, diğerine veririm. Böyle birer birer içirerek bütün Ehl-i Suffe o safî sütte içtiler. Sonra ferman etti ki:

¹ **بَقِيَ أَنَا وَأَنْتَ فَاشْرَبْ** Ben içtim. İçtikçe, “İç” ferman eder. Ta ben dedim: “Seni hak ile irsal eden Zat-ı Zülcelâl’e kasem ederim, yer kalmadı ki içeyim.” Sonra kendisi aldı, “Bismillâh” deyip, hamd ederek bakıyesini içti. Yüz bin afiyet olsun! ²

İşte şu safî, halis süt gibi lâtif, şüphesiz mu’cize-i bâhire-i bereket beş yüz bin hadisi hıfzına alan Hazret-i Buharî başta olarak, Kütüb-ü Sitte-i sahiha ile nakilleri, gözle görmek kadar kat’î olmakla beraber, medrese-i kudsiye-i Ahmediye (a.s.m.) olan Suffenin namdar, sadık, hafız bir şakirdi olan Ebu Hüreyre’nin, umum Ehl-i Suffeyi manen işhat ederek, âdeta umumunu temsil edip şu ihbarı tevatür derecesinde kat’î telâkki etmeyenin, ya kalbi bozuk veya aklı yok. Acaba, Hazret-i Ebu Hüreyre gibi sadık ve bütün hayatını hâdise ve dine vakfeden, ³ **وَمَنْ كَذَبَ عَلَىٰ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ** hadisini işiten ve nakleden, hiç mümkün müdür ki, hıfzındaki ehadis-i Nebeviyyenin kıymetini ve sıhhatini şüpheye düşürüp Ehl-i Suffenin tezkibine hedef edecek muhalif bir söz veya asılsız bir vak’a söylesin? Hâşâ!

1. Ben ve sen kaldık; sen de iç.

2. Buharî, 8:120; Tirmizî, Kıyame: 16.

3. Kim bile bile benim söylemediğim bir şeyi söyledi diye uydurursa, Cehennemdeki yerine hazırlansın. (Buharî, 1:38; Müslim, 1:10; Kettanî, Nazmü'l-Mütenasir: Fi'l-Hadisil-Mütevatir, s. 20-24.)

afiyet: sağlık, esenlik.

bakiye: artakalan, geriye kalan.

ehadis-i Nebviye: peygamber hadisleri, sözleri.

Ehl-i Suffe: Suffe Ehli, hayatları boyunca Peygamberimizin yanında bulunan Peygamberimizin

berimizin mescidine bitişik bir yerde oturan ve orada yaşayan, Peygamberimizden ders alan Sahabeler.

emr-i nebevî: Peygamberimizin emri.

ferman: emir, buyruk.

hadis: Hz. Muhammed’e ait

söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

hafız: Kur’ân-ı Kerim’i tamamen ezberleyen ve okuyan kimse; çok sayıda hadis ezberlemiş olan kişi.

hak: doğru, gerçek; adalet.

halis: saf, katıksız, temiz.

hamd: methetme, övme, yüceltme.

haşa: asla, hiçbir zaman.

hıfz: ezber, zihinde saklama.

hıfzına alma: ezberleme, zihinde saklama.

ihbar: haber verme, bildirme.

irsal etmek: göndermek.

işhat etmek: bir dava hakkında delil olarak şahit göstermek.

kadeh: bardak.

kasem: yemin, and.

kat’î: kesin, şüphesiz.

kıymet: değer, şeref.

Kütüb-ü Sitte-i sahiha: sahih, doğru, güvenilir olan altı büyük hadis kitabı.

lâtif: güzel, hoş.

manen: manevî olarak.

medrese-i kudsiye-i Ahmediye: Peygamberimizin mukaddes medresesi, okulu.

mu’cize-i bâhire-i bereket: apaçık bereket mu’cizesi.

muhalif: aykırı, zıt.

mütecaviz: belli sınırı aşan; fazla, çok.

nakil: aktarma, anlatma.

namdar: nam sahibi, şan ve şöret sahibi.

sadık: doğru, doğru sözlü.

safî: saf olan, temiz, katıksız.

sıhhat: doğruluk, gerçeklik, sağlamlık.

suffe: hicretten sonra Medine Mescidinin hemen yanında inşa edilmiş olan, içinde bir kısım Sahabelerin Kur’ân, Hadis, hukuk gibi ilimleri tahsil ettiği ve barındığı bina.

şakirt: talebe, öğrenci.

tekzip: yalanlama.

telâkki etmek: kabul etme; anlama.

temsil etmek: birinin veya bir topluluğun adına hareket etmek.

tevatür: bir Hadis-i Şerif’in, yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.

umum: bütün, hep, herkes.

vak’a: hâdise, olay.

vakfetmek: adamak.

Zat-ı Zülcelâl: celâl ve büyüklük sahibi Zat, Allah.

ziyade: çok, fazla.

Yâ Rab! Şu Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın bereketi hürmetine bize ihsan ettiğin maddî ve manevî rızkımıza bereket ihsan et!

BİR NÜKTE-İ MÜHİMME: Malûmdur ki, zayıf şeyler içtima ettikçe kuvvetleşir. İncecik ipler topak yapılsa, kuvvetli halat olur. Kuvvetli halatlar topak yapılsa, kimse koparamaz. İşte on beş enva-ı mu'cizattan yalnız bereket kısmındaki mu'cizatı ve o kısmın on beş kısmından ancak bir kısmını on beş misal ile gösterdik. Her bir misal, tek başıyla nübüvveti ispat eder bir derecede kuvvetli idi. Farz-ı muhal olarak, bunların bir kısmını kuvvetsiz saysak da, yine kuvvetsiz diyemeyiz. Çünkü, kavi ile ittifak eden kavileşir.

Hem şu on beş misalin içtimai, kat'î, şüphesiz bir tevatür-ü manevî ile, kuvvetli bir mu'cize-i kübrayı gösterir. Şimdi, şu mecmudaki mu'cize-i kübra, bereket mu'cizelerinden zikredilmemiş olan on dört kısım-ı ahire mezcedilse, kuvvetli halatları topak yapmak gibi, koparılması mümkün olmayan bir mu'cize-i ekber, içinde görünür.

Sonra, şu mu'cize-i ekberi, sair on dört nevi mu'cizatın mecmuuna ilâve et gör ki, ne derece kuvvetli, sarsılmaz, kat'î bir bürhan-ı nübüvvet-i Ahmediyeyi (a.s.m.) gösterir. İşte nübüvvet-i Ahmediyenin (a.s.m.) direği, şu mecmudan teşekkül eden dağ gibi kuvvetli bir direktir. Şimdi, cüz'iyatta ve misallerde, suifehimden gelen şüphelerle, o metin sakf-ı muallâyı sebatsız ve kabil-i sukut görmek ne derece akılsızlık olduğunu anladın.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
bereket: bolluk, hayırlılık, Allah vergisi; uğurluluk.
bürhan-ı nübüvvet-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in Peygamberliği-nin delilleri.
cüz'iyat: parçalar, kısımlar.
enva-ı mu'cizat: mu'cizelerin çeşitleri, türleri.
farz-ı muhal: imkânsız farz etme; olmayacak bir şeyi olacakmış gibi düşünme, varsayım.
hürmet: şeref, haysiyet.
içtima etme: toplanma, bir araya gelme.
içtimai: toplanması, bir araya gelmesi.
ihsan: ikram, lütf, bağış.
ispat etmek: doğruyu delil göstererek meydana koymak.
ittifak etmek: birleşmek.
kabil-i sukut: sukut edebilir; düşebilir, düşmeye meyilli.
kat'î: kesin, şüphesiz.
kavi: kuvvetli, sağlam.
kısım-ı âhar: diğer kısım, sonraki kısım.
maddî: maddeye ait, cismanî.
malûm: bilinen, bellî.
manevî: manaya ait, maddî olmayan.
mecmu: bütün, toplam, hepsi.
metin: sağlam, kuvvetli.
mezç: katma, karıştırma, birleştirme.
misal: örnek, numune.
mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
mu'cize: Peygamberler tarafın-

dan ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.
mu'cize-i ekber: en büyük mu'cize.
mu'cize-i kübra: en büyük mu'cize.
nevi: tür, çeşit.
nübüvvet: peygamberlik.
nübüvvet-i Ahmedi: Hz. Muhammed'in Peygamberliği.
nükte-i mühimme: çok önemli bölüm.
Rab: yaratan, besleyen, bü-

yüten, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
rızık: Allah tarafından her canlı için ayrılmış ve takdir edilmiş olan nimet; yiyecek içecek şeyler.
sair: diğer, öteki.
sakf-ı muallâ: yüce, yüksek çatı.
sebat: sabit durma, kararlılık.

suifehim: kötü anlayış.
teşekkül etme: meydana gelme, oluşma.
tevatür-ü manevî: bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söyleyenin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.
zikretmek: anmak, söylemek, bildirmek.

Evet, berekete dair o mu'cizeler gösteriyorlar ki, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm, umuma rızık veren ve rızıkları halk eden bir Zat-ı Rahîm ve Kerîm'in sevgili memurudur, pek hürmetli bir abdidir ki, rızkın envaında, hilâf-ı âdet olarak, ona hiçten ve sırf gayptan ziyafetler gönderiyor.

Malûmdur ki, Ceziretülarap, suyu ve ziraati az bir yerdir. Onun için ahalisi, hususan bidayet-i İslâm'daki Sahabeler, dıyk-ı maişete maruzdurlar. Hem, susuzluğa çok defa giriftar oluyorlardı. İşte, bu hikmete binaen, mu'cizat-ı bâhire-i Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâmın mühimleri, taam ve su hususunda tezahür etmiş. Bu harikalar, dava-i nübüvveti delil ve mu'cize olmaktan ziyade, ihtiyaca binaen, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma bir ikram-ı İlâhî, bir ihsan-ı Rabbanî, bir ziyafet-i Rahmaniye hükmündedir. Çünkü, o mu'cizatı görenler, nübüvveti tasdik etmişler. Fakat mu'cize zuhur ettikçe, iman ziyadeleşir, nurun ala nur olur.

Sekizinci İşaret

Su hususunda tezahür eden bir kısım mu'cizatı beyan eder.

MUKADDİME

Malûmdur ki, cemaatler içinde vuku bulan hâdiseler, âhadî bir surette nakledilse, tekzip edilmediği vakit, doğruluğunu gösterir. Çünkü, insanın fitratında, yalana

abd: kul.
âhadî: tek koldan nakledilen hadis.
ahali: halk.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
bereket: bolluk, hayırlılık, Allah vergisi.
beyan: anlatma, açıklama, bildirme.
bidayet-i İslâm: İslâmın başlangıcı, İslâmın ilk zamanları.
binaen: -den dolayı.

cemaat: topluluk, bir yere toplanmış insanlar.
Ceziretülarap: Arap Yarımadası.
dair: ait, ilgili, alâkalı.
dava-i nübüvvet: peygamberlik davası; peygamber olduğunu ilân etmek.
dıyk-ı maişet: geçim darlığı.
enva: neviler, türler, çeşitler.
fitrat: yaratılış, tabiat, mizaç.
gayp: görünmeyen, fakat varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen başka

âlemler.
giriftar olmak: tutulmak, yalananmak.
hâdis: olay, meydana çıkan hâl.
halk etmek: yaratmak.
harika: olağanüstü özellikler taşıyan ve hayranlık hissi uyandıran şey.
hikmet: sebep.
hilâf-ı âdet: âdete aykırı.
husus: konu.
hususan: özellikle.
hükümde: yerinde, değerlin-

de.
hürmet: şeref, haysiyet.
ihsan-ı Rabbanî: Rabbimizin ihsanı, ikramı, bağışı.
ikram-ı İlâhî: Allah'ın ikramı, ihsanı.
iman: inanma, inanç, itikat.
malûm: bilinen, belli.
maruz: bir şeyin karşısında ve tesiri altında bulunan.
mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
mu'cizat-ı bâhire-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in apaçık olan mu'cizeleri.
mu'cize: Peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.
Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Hz. Muhammed.
mukaddime: giriş, başlangıç.
mühim: önemli.
nakil: aktarma, anlatma.
nurun alâ nur: nur üstüne nur.
nübüvvet: nebilik, peygamberlik.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
rızık: yiyecek, içecek şey, azık.
Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.
sırf: sade, yalnız, tamamıyla.
suret: şekil, biçim, tarz.
taam: yemek, yenilen şey, yiyecek, aş.
tasdik etmek: doğruluğunu kabul etmek, onaylamak.
tekzip edilmek: yalanlanma.
tezahür etme: ortaya çıkma, meydana gelme, görünme.
umum: bütün, herkes.
vuku bulma: olma, meydana gelme, ortaya çıkma.
Zat-ı Rahîm ve Kerîm: sonsuz rahmet ve ikram sahibi olan Zat, Allah.
ziraat: tarım, çiftçilik.
ziyade: çok, fazla.
ziyafet: misafire yedirip içirme; ikram için verilen yemek.
ziyafet-i Rahmani: rahmeti sonsuz olan Allah'ın canlılara ziyafeti.
zuhur etme: görünme, meydana çıkma.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

asır: yüzyıl, çağ.

Asr-ı Saadet: mutluluk asrı; Peygamberimiz ve dört halifenin yaşadığı devire verilen ad.

bilhassa: özellikle.

cem' etmek: toplamak, bir araya getirmek.

cemaat: topluluk, bir yere toplanmış insanlar.

cibillî: yaratılıştan olan, yaratılıştan gelen.

dâhî: son derece zeki, anlayışlı, uyanık.

ehl-i sahih: söyledikleri doğru ve güvenilir olan.

haber-i vahit: bir tek kişinin haber vermesi; bir kişi kanakıyla gelen haber veya hadis.

hadim-i Nebevî: Peygamber Efendimizin hizmetkârı.

hâdise: olay, meydana çıkan hâl.

hususan: özellikle.

hükümünde: değerinde, yerinde.

ilm-i hadis: hadis ilmi.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

ittifak: birleşme.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kavim: insan topluluğu; araların da töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.

kemal-i ciddiyet: tam bir ciddiyet.

kemal-i tahkik: mükemmel araştırma ve inceleme.

kütüb-ü ehadiye: hadislerle dair kitaplar.

mecma-i azîm: büyük kalabalık, topluluk.

meratip: mertebeler, dereceler.

meşahir-i Sahabe: Sahabelerin meşhurları.

meyil: yönelme, eğilim.

misal: örnek, numune.

mu'cizat-ı mâiye: su ile ilgili mu'cizeler.

mu'cize: Peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

muhakkik: tahkik eden, gerçeği araştırıp bulan, bir şeyin iç yüzünü inceleyerek vâkıf olan.

muhal: imkânsız, olması mümkün olmayan.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

müchtehit: ayet ve hadisler başta olmak üzere, diğer dini delillerden hüküm çıkarma bilgi ve yeteneğine sahip olan kişi.

mükâfat: ödül.

mütevatir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber,

yalandır demeye cibillî bir meyil vardır. Hususan, her kavimden ziyade yalana karşı sükût etmez Sahabeler olsa; hususan hâdiseler Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma taallûk etse; ve bilhassa, nakleden meşahir-i Sahabeden olsa, elbette o haber-i vahit sahibi, o hâdiseyi gören cemaati temsil eder hükmünde rivayet eder.

Hâlbuki, şimdi bahsedeceğimiz mu'cizat-ı mâiye, her bir misali çok tariklerle, çok Sahabelerin ellerinden, binler Tabiînin muhakkikleri el atıp almışlar, sağlam olarak ikinci asır müchtehitlerinin ellerine vermişler. Onlar da, kemal-i ciddiyetle ve hürmetle el atıp, kabul edip, arka-larındaki asrın muhakkiklerinin ellerine vermişler. Her tabaka, binler kuvvetli ellerden geçip, gele gele tâ asrımıza gelmiş. Hem Asr-ı Saadette yazılan kütüb-ü ehadiye, sağlam olarak devredilip, tâ Buharî ve Müslim gibi ilm-i hadisin dâhî imamlarının eline geçmiş. Onlar da, kemal-i tahkik ile meratibini tefrik ederek, sıhhati şüphesiz olanları cem ederek bize ders vermişler, takdim etmişler.

¹ جَزَاهُمْ اللَّهُ خَيْرًا كَثِيرًا

İşte, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın mübarek parmaklarından suyun akması ve pek çok adama içirmesi mütevatirdir. Öyle bir cemaat nakletmiş ki, yalana ittifakları muhaldir. Şu mu'cize gayet kat'îdir. Hem üç defa, üç mecma-ı azîmde tekerrür etmiş. Başta Buharî, Müslim, İmam-ı Malik, İmam-ı Şuayb, İmam-ı Katâde gibi pek çok ehl-i sahih bir cemaat, Sahabelerden başta hadim-i Nebevî Hazret-i Enes, Hazret-i Cabir, Hazret-i İbni Mes'ut gibi meşahir-i Sahabenin bir cemaatından,

1. Allah onları bol hayırlarla mükâfatlandırınsın.

böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.

nakil: aktarma, anlatma.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme, aktarma.

Sahabe: Peygamberimiz Hz.

Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

sıhhat: doğruluk, gerçeklik, sağlamlık.

sükût etmek: susmak, konuşmamak, söz söylememek.

taallûk etmek: alâkalı olmak, ilgilendirmek.

Tâbiîn: Sahabeleri gören

Müslümanlar.

takdim etmek: sunmak, arz etmek.

tefrik etme: birbirinden ayırma, ayırdetmek, seçme.

tekerrür etme: tekrarlanma.

temsil etme: birinin veya bir topluluğun adına hareket etme.

ziyade: çok, fazla.

parmaklarından suyun kesretle akması ve orduya içirmesi, nakl-i sahih-i kat'î ile beyan edilmiştir. Bu nevi mu'cize-i mâiyeden, pek çok misallerinden, dokuz misali beyan edeceğiz.

Birinci Misal: Başta Buharî, Müslim, kütüb-ü sahiha Hazret-i Enes'ten nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki:

Hazret-i Enes diyor: “Zevra nam mahalde, üç yüz kişi kadar Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ile beraberdik. İkinci namazı için abdest almayı emretti. Su bulunmadı. Yalnız bir parça su emretti; getirdik. Mübarek ellerini içine batırdı. Gördüm ki, parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Sonra, bütün maiyetindeki üç yüz adam geldiler, umumu abdest alıp, içtiler.”¹

İşte şu misali, Hazret-i Enes, üç yüz kişiyi temsil ederek haber veriyor. Mümkün müdür ki, o üç yüz kişi, şu habere manen iştirak etmesinler; hem iştirak etmedikleri hâlde tekzip etmesinler.

İkinci Misal: Başta Buharî, Müslim, kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki:

Hazret-i Cabir ibni Abdullahi'l-Ensarî beyan ediyor: “Biz, bin beş yüz kişi Gazve-i Hudeybiye'de susadık. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, kırba denilen deriden bir kap sudan abdest aldı, sonra elini içine soktu. Gördüm ki, parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Bin beş yüz kişi içip, kaplarını o kırbadan doldurdular.”

1. Buharî, 4:233; Müslim, hadis no: 2279; Neseî, 1:60.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.
Gazve-i Hudeybiye: Hudeybiye Savaşı.
iştirak: ortak olma, katılma.
kesret: çokluk, fazlalık, bolluk.
kırba: ince köseleden veya deriden yapılmış su kabı.
kütüb-ü sahiha: doğru ve güvenilir hadis kitapları.
mahal: yer.
maiyet: birinin yanında bulunma, emrinde çalışan.
manen: manevî olarak.
misal: örnek, numune.
mu'cize-i mâiye: suyla ilgili mu'cize.
mübarek: bereketli, hayırlı,

uğurlu.
nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.
nakl-i sahih-i kat'î: kesinlikle doğru olan haberi bildirme, aktarma.
nam: ad, isim.
nev: tür, çeşit.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir

elçisi olan Hz. Muhammed.
tekzip etmek: yalanlamak.
temsil: birinin veya bir topluluğun adına hareket etme
umum: bütün.
Zevra: Medine çarşısındaki bir yerin adı.

Salim ibni Ebi'l-Ca'd, Cabir'den sormuş: "Kaç kişi idiniz?"

Cabir demiş ki: "Yüz bin kişi de olsaydı, yine kâfi gelirdi. Fakat biz, on beş yüz (yani bin beş yüz) idik."¹

İşte, şu mu'cize-i bâhirenin ravileri, manen bin beş yüz kadardırlar. Çünkü, fitrat-ı beşeriyede, yalana yalan demek bir meyl-i arzusu vardır. Sahabeler ise, sıdk ve doğruluk için, can ve mal ve peder ve validelerini ve kavim ve kabilelerini feda edip, sıdk ve hak için fedaî oldukları hâlde, hem "Benden bilerek yalan bir şey haber veren, Cehennem ateşinden yerini hazırlasın"² mealindeki hadis-i şerifin tehdidine karşı, yalana mukabil sükût etmeleri mümkün değildir. Madem sükût ettiler; o haberi kabul ettiler, manen iştirak edip, tasdik ediyorlar demektir.

Üçüncü Misal: Gazve-i Buvat'ta, yine Buharî, Müslim başta, kütüb-ü sahiha beyan ediyorlar ki:

Hazret-i Cabir dedi ki: "Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etti: **نَادِ بِالْوُضُوءِ** 'Abdest almak için ni-

da et' dediler. 'Su yok' denildi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm dedi: 'Bir parça su bulunuz.' Gayet az su getirdik. Sonra o az su üstüne elini kapadı, bir şeyler okudu; bilmedim ne idi. Sonra ferman etti: **رِدْنَا بِجَفْنَةِ الرَّكْبِ**

Yani, 'Kafilenin büyük teştini (tekne) getir.' Bana getirildi; ben de Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın önüne koydum. O da elini içine koydu, parmaklarını açtı.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

feda etmek: gözden çıkarmak, uğruna vermek.

fedaî: canını esirgemeyen, önemli bir maksat uğruna canını vermeye hazır bulunan.

ferman: emir, buyruk.

fitrat-ı beşeriye: insanın yaratılışı, insanın tabiatı.

Gazve-i Buvat: Buvat savaşı.

hadis-i şerif: mübarek söz, Peygamberimizden aktarılan sözlerin genel adı.

hak: doğru, gerçek; adalet.

iştirak etme: ortak olma, katılma.

kabile: göçebe insanlarda; aynı soydan sayılan ve bir başa itaat eden insan topluluğu, boy, aşiret.

kâfi: yeterli.

kafîle: birlikte yolculuk eden topluluk.

kavim: insan topluluğu; aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.

kütüb-ü sahiha: doğru ve güvenilir hadis kitapları.

manen: manevî olarak, manaca.

1. Buharî, 4:234, 5:156; Müslim, hadis no: 1856 Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 4:110.

2. Buharî, 1:38; Müslim, 1:10; Kettanî, Nazmü'l-Mütenasir, s. 20-24.

meal: anlam, mana.

meyl-i arzu: arzu etme meyl-i, isteme eğilimi.

mu'cize-i bâhire: apaçık mu'cize.

mukabil: karşılık.

nida etmek: bağırarak, seslenmek; çağırmak.

peder: baba.

ravi: rivayet eden, hadis ve

haberi başkalarına aktaran kimse.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

sıdk: doğruluk.

sükût: susma, konuşmama, söz söylememe.

tasdik etme: doğruluğunu kabul etme, onaylama.

tehdit: gözdağı verme, korkutma.

teşt: tekne, leğen, su kabı.

valide: ana, anne.

Ben de o az suyu mübarek eli üzerine döküyordum. Gördüm ki, mübarek parmaklarından kesretle su aktı. Sonra teşt doldu. Suya muhtaç olanları çağırdım. Bütün geldiler, o sudan abdest alıp, içtiler. Ben dedim: ‘Daha kimse kalmadı.’ Elini kaldırdı; o cefne (yani tekne) lebalep dolu kaldı.”¹

İşte, şu mu’cize-i bâhire-i Ahmediye (a.s.m.) manen mütevatirdir. Çünkü, Hazret-i Cabir o işte başta olduğu için, birinci söz onun hakkıdır; o, umumun namına ilân ediyor. Çünkü, o vakit hizmet eden o zat idi; ilân, başta onun hakkıdır.

İbni Mes’ut da aynen rivayetinde diyor ki: “Ben gördüm ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın parmaklarından çeşme gibi su akıyor.” Acaba, meşahir-i sıddıkîn-i Sahabeden olan Enes, Cabir, İbni Mes’ut gibi bir cemaat dese, “Ben gördüm”; görmemesi mümkün müdür?

Şimdi şu üç misali birleştir, ne kadar kuvvetli bir mu’cize-i bâhire olduğunu gör. Ve üç tarik birleşse, hakikî tevatür hükmünde parmaklarından su akmasını kat’î ispat eder. Hazret-i Mûsa Aleyhisselâmın taştan on iki yerde çeşme gibi su akıtması, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın on parmağından on musluk suyun akmasının derecesine çıkamaz. Çünkü, taştan su akması mümkündür; adiyat içinde naziri bulunur. Fakat, et ve kemikten, Âb-ı Kevser gibi suyun kesretle akmasının naziri, adiyat içinde yoktur.

1. Buharî, 7:148; Müslim, 4:2307, 1309, hadis no: 3014.

Âb-ı Kevser: Kevser Suyu; Cenneteki sulardan biri.
adiyat: her zaman olagelen, alışılmış, sıradan şeyler.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
aleyhisselâm: ona selâm olsun.
cefne: tekne.
cemaat: topluluk.
hadis: Hz. Muhammed’e ait

söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.
hükmünde: yerinde, değerinde.
ilân etmek: açıklamak, herkese duyurmak.
kat’î: kesin, şüphe-siz.
kesret: çokluk, bolluk, fazlalık.
lebalet: ağızına kadar, dopdolu.

manen: manevî olarak.
meşahir-i sıddıkîn-i Sahabe: doğruluklarıyla meşhur Sahabeler.
misal: örnek, numune.
mu’cize-i bâhire-i Ahmediye: Hz. Muhammed’in apaçık mu’cizeleri.
muhtaç: ihtiyacı olan.
mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.
mütevatir: yalan söylemekte

birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.

namına: adına.

nazir: benzer, es.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme, aktarma.

tarik: yol; bir hadis ya da haberin geliş kanalı.

tekne: su kabı.

tevatür: bir Hadis-i Şerif’in, yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.

umum: bütün, herkes.

zat: kişi, şahıs, fert.

Dördüncü Misal: Başta İmam-ı Malik, *Muvatta* kitab-ı muteberinde, Muaz ibni Cebel gibi meşahir-i Sahabeden haber veriyor ki:

Hazret-i Muaz ibni Cebel dedi ki: “Gazve-i Tebük’tе bir çeşmeye rast geldik; sicim kalınlığında, güç ile akıyordu. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm emretti ki: ‘Bir parça o suyu toplayınız.’ Avuçlarında bir parça topladılar. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, onunla elini, yüzünü yıkadı. Suyu çeşmeye koyduk; birden çeşmenin menfezi açılıp, kesretle aktı, bütün orduya kâfi geldi.”

Hatta, bir ravi olan İmam ibni İshak der ki: Gök gürültüsü gibi, toprak altında o çeşmenin suyu gürültü yaparak öyle aktı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, Hazret-i Muaz’a ferman etti ki:

يُوشِكُ يَا مُعَاذُ أَنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ أَنْ تَرَى مَا هُنَا قَدْ مَلِيَ جَنَانًا

Yani, “Bu eser-i mu’cize olan mübarek su devam edip, buraları bağa çevirecek; ömrün varsa göreceksin.”¹ Ve öyle olmuştur.

Beşinci Misal: Başta Buharî, Hazret-i Berâ’dan ve Müslim, Hazret-i Selemeti’bni Ekvâ’dan ve sair kütüb-ü sahiha başka ravilerden müttefikan haber veriyorlar ki:

Gazve-i Hudeybiye’de bir kuyuya rast geldik. Biz, dört yüz kişi idik. O kuyunun suyu elli kişiyi ancak idare ederdi. Biz suyu çektik, içinde bir şey bırakmadık. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm geldi, kuyunun başına oturdu. Bir kova su istedi; getirdik. Kovanın içine mübarek

1. Müslim, Fezail: 9, 4:1784, 1785, 7:60, hadis no: 10; Muvatta, Sefer: 2; Buharî, 4:235.

eser-i mu’cize: mu’cize eseri.
ferman: emir, buyruk.

Gazve-i Hudeybiye: Hudeybiye Savaşı.

Gazve-i Tebük: Tebük Savaşı.
kâfi: yeterli.

kesret: çokluk, bolluk, fazlalık.

aleyhissalâtu vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

kitab-ı muteber: inanılır, güvenilir kitap.

kütüb-ü sahiha: doğru ve güvenilir hadis kitapları.

menfez: delik.

meşahir-i Sahabe: Sahabenin meşhurları.

misal: örnek, numune.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

müttefikan: ittifak ederek, birleşerek, fikir birliğiyle.

ravi: rivayet eden, hadis ve haberi başkalarına aktaran kimse.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sair: diğer, öteki.

sicim: ip.

ağzının suyunu bıraktı ve dua etti, sonra o kovayı kuyuya döktü. Birden kuyu coştı ve kaynadı, ağzına kadar doldu. Bütün ordu, kendileri ve hayvanatı doyuncaya kadar içtiler, kaplarını da doldurdular.”¹

Altıncı Misal: Yine Müslim ve İbni Cerir-i Taberî gibi, hadisin dahi imamları başta olarak, kütüb-ü sahiha, nakl-i sahih ile, meşhur Ebu Katâde'den haber veriyorlar ki:

Ebu Katâde diyor: “Mute gazve-i meşhuresinde, reislerin şahadetleri üzerine, imdada gidiyorduk. Bende bir kırba vardı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, bana ferman etti: **اِحْفَظْ عَلَيَّ مِضْنَتَكَ فَسَيَكُونُ لَهَا نَبَأٌ عَظِيمٌ** Yani, ‘Kırbanı sakla; onun büyük işi var.’ Sonra susuzluk başladı. Yetmiş iki kişi idik. (Taberî'nin nakline göre, “üç yüz idik.”) Susuz kaldık. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm dedi: ‘Kırbanı getir.’ Ben getirdim. O da aldı, ağzını ağzına getirdi; içine nefes etti, etmedi, bilmem. Sonra yetmiş iki kişi geldiler, içtiler, kaplarını doldurdular. Sonra ben aldım; verdiğim gibi kalmıştı.”²

İşte şu mu'cize-i bâhire-i Ahmediyeyi (a.s.m.) gör,³ **اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ اٰلِهٖ بِعَدَدِ قَطْرَاتِ الْمَاءِ** de.

Yedinci Misal: Başta Buharî ve Müslim olarak kütüb-ü sahiha, Hazret-i İmran ibni Husayn'dan haber veriyorlar ki:

1. Buharî, 4:234; Müslim, 3:1432, hadis no: 1807; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 4:110.

2. Müslim, Mesacid: 311, 1:472, 473; Ebu Davud, hadis no: 437-441.

3. Allah'ım, ona ve âline, suyun damlaları sayısınca salât ve selâm eyle.

âl: aile, soy.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

dâhî: son derece zeki, anlayışlı, uyanık.

ferman: emir, buyruk.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

hayvanat: hayvanlar.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede

derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

imdat: yardım.

kırba: ince köseleden veya deriden yapılmış su kabı.

kütüb-ü sahiha: doğru ve güvenilir hadis kitapları.

meşhur: tanınmış, ünlü.

misal: örnek, numune.

mu'cize-i bâhire-i Ahmedî: Hz. Muhammed'in apaçık mu'cizeleri.

Mute gazve-i meşhuresi: meşhur Mute savaşı.

nakil: aktarma, anlatma.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

reis: baş; bir topluluğun en üst idarecisi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

şehadet: şehitlik, Allah'ın ve yüce dininin uğrunda canını feda etme.

İmran der: “Bir seferde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ile beraber susuz kaldık. Bana ve Ali’ye ferman etti ki: ‘Filân mevkide bir kadın, iki kırba suyu hayvana yükletmiş, gidiyor; alıp buraya getiriniz.’ Ben ve Ali beraber gittik; aynı yerde kadını su yükü ile bulduk, getirdik. Sonra emretti: ‘Bir kaba, bir parça su boşaltınız.’ Boşalttık. Bereketle dua etti. Sonra, yine suyu o hayvandaki kırba koyduk. Ferman etti ki: ‘Herkes gelsin, kabını doldursun.’ Bütün kafilе geldi, kaplarını doldurdular, içtiler. Sonra ferman etti: ‘Kadına bir şeyler toplayınız.’ Kadının eteğini doldurdular.”

İmran diyor ki: “Ben tahayyül ediyordum ki, gittikçe iki kırba doluyor, daha ziyadeleşiyor. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm o kadına ferman etti ki:

اِذْ هَبِي فَاَنَّا لَمْ نَاْخُذْ مِنْ مَّاءِكَ شَيْئًا وَلَكِنَّ اللّٰهَ سَقٰى

Yani, ‘Senin suyundan almadık. Belki Cenab-ı Hak bize hazinesinden su içirdi.’”¹

Sekizinci Misal: Başta meşhur İbni Huzeyme, *Sa-hih*’inde, raviler Hazret-i Ömer’den naklediyorlar ki:

“Gazve-i Tebük’te susuz kaldık. Hatta bazıları devesini keser, susuzluktan içini sıkır, içerdi. Ebu Bekri’s-Sıddık, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma dua etmek için rica etti. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm elini kaldırdı; daha elini indirmeden bulut toplandı, yağmur öyle geldi ki, kaplarımızı doldurduk. Sonra su çekildi. Ordu-muza mahsus olarak, hududumuzu tecavüz etmedi.”²

1. *Buharî*, Teyemmüm: 6, 4:233; *Müslim*, 1:475; *Beyhakî*, *Delâilü’n-Nübüvve*, 4:276, 6:130.

2. *Kadı İyaz*, *Sıfa*, 1:190; *AcLûnî*, *Kenzü’l-Ummal*, 12:353; *Beyhakî*, *Delâilü’n-Nübüvve*, 2:63.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
bereket: bolluk, hayırlılık, Allah vergisi.
Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi

olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.
dua: Allah’a yalvarma, niyaz.
ferman: emir, buyruk.
Gazve-i Tebük: Tebük Savaşı.
hudut: sınır.
kafilе: birlikte yolculuk eden topluluk.
kırba: ince köseleden veya deriden yapılmış su kabı.
mahsus: özel.
meşhur: tanınmış, ünlü.
mekî: yer, mekân.
nakil: aktarma, anlatma.
ravi: rivayet eden, hadis ve haberi başkalarına aktaran kimse.
Resul-i Ekrem: çok cömert,

kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
sefer: yolculuk, seyahat.
tahayyül etmek: hayalinde canlandırmak, hayal etmek.
tecavüz etmek: sınırını aşmak.
ziyade: çok, fazla.

Demek, tesadüf içine karışmamış, sırf bir mu'cize-i Ahmediyedir (a.s.m.).

Dokuzuncu Misal: Meşhur Abdullah ibni Amr İb-nü'l-As'ın hafidi ve dört imamın ona itimat edip ve ondan tahrir-i hadis ettikleri Amr ibni Şuayb'dan nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki:

Demiş: “Nübüvvetten evvel, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, amcası Ebu Talip'le deveye binip Arafе civarında Zilhicaz nam mevkie geldikleri vakit, Ebu Talip demiş: ‘Ben susadım.’ Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm inmiş, yere ayağını vurmuş, su çıkmış; Ebu Talip içmiştir.”¹

Muhakkikinden birisi demiş ki: “Şu hâdisе nübüvvetten evvel olduğundan, irhasat kabîlinden olmakla beraber, bin sene sonra aynı yerde Arafat çeşmesi çıkması, o hâdiseye binaen bir keramet-i Ahmedîye (a.s.m.) sayılabilir.”

İşte, şu dokuz misaller gibi, doksan misal olmasa da, belki doksan surette rivayetler, mu'cizat-ı mâiyyeyi haber vermişler. Baştaki yedi misal, manevî tevatür gibi kat'î ve kuvvetlidirler. Ahirdeki iki misal, çendan o derece tarik-leri kuvvetli ve müteaddit değil, ravileri çok değiller. Fakat sekizinci misalde Hazret-i Ömer'den rivayet olunan mu'cize-i Sahabîyyeyi teyit ve takviye eden ikinci bir mu'cize-i Sahabîye, başta *İmam-ı Beyhakî* ve *Hâkim* olarak, kütüb-ü sahiha, Hazret-i Ömer'den haber veriyorlar ki:

1. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2:15-20, 6:141; Kadı İyaz, *Şîfa*, 1:290.

ahir: son.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
Arafat: Mekke'nin doğusundaki tepe, Hacca gidenlerin arefe günü toplandıkları yer.
Arefe: Arafat dağı.
binaen: -den dolayı.
civar: yakın, çevre, etraf.
çendan: gerçi.

hâdisе: olay, meydana çıkan hâl.
hafit: evlât oğlu, torun.
imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.
irhasat: Hz. Muhammed'in peygamberliğinden evvel meydana gelen ve peygamber olacağına işaret eden ha-

rika hâller, belirtiler.
itimat etmek: güvenmek, dayanmak.
kabilinden: türünden, sınıfından.
kat'i: kesin, şüphesiz.
keramet-i Ahmedîye: Peygamber Efendimizin Allah'ın bir ikramı olarak, kendinde görülen olağanüstü hâl ve hareketler.

kütüb-ü sahiha: doğru ve güvenilir hadis kitapları.

manevî tevatür: bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söyleyeninin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

meşhur: tanınmış, ünlü.

mevki: yer.

misal: örnek, numune.

mu'cizat-ı mâiyye: su ile ilgili mu'cizeler.

mu'cize-i Ahmedîye: Hz. Muhammed'in mu'cizesi.

mu'cize-i Sahabîye: Sahabelerle ilgili olup, pek çoğunun gördüğü tasdik ettiği mu'cize.

muhakkikîn: muhakkikler, hakikatî araştıranlar, hakikatî bulup meydana çıkaranlar.

müteaddit: birçok, çeşitli.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

nam: ad, isim.

Nübüvvet: peygamberlik; Peygamberimiz Hz. Muhammed'in Peygamberliği.

ravi: rivayet eden, hadis ve haberi başkalarına aktaran kimse.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme, aktarma.

sırf: ancak, yalnız; bütünü.

suret: şekil, biçim, tarz.

tahrir-i hadis: hadis dersi alma; hadislerin ilk rivayet edenini çıkarma.

takviye: kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.

tarik: yol; hadisnin geliş kanalı.

tesadüf: rastlantı; bir şeyin kendiliğinden meydana gelmesi.

teyit: doğrulama; kuvvetlendirme.

Aleyhissalâtü Vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

allâme: pek çok konuda uzman olan büyük bilgin, ilmi seviyesi çok yüksek olan âlim.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

ayet-i kerime: Kur'an'ın ayeti; azamet ve şerefi olan ayet.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

dua-i Nebevî: Peygamberin duası.

enva-ı mu'cizat: mu'cizelerin türleri, çeşitleri.

hâdis: olay, ilk defa olan, meydana çıkan hâl.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kat'iyet: kat'îlik, kesinlik.

manen: manevî olarak.

Meşhure-i Gazve-i Bedir: Meşhur Bedir Savaşı.

mevzu: yalancıların uydurduğu ve hadis diye Peygamberimize dayandırdığı haberler, uydurma hadisler.

minber: camide hatibin hutbe okuduğu merdivenli kürsü.

misal: örnek, numune.

mu'cize-i mütevatir: çok kimenin aktardığı ve doğruluğunu kabul ettiği mu'cize.

mu'cize-i şeceriye: ağaç ile ilgili mu'cize.

muhakkik: tahkik eden, gerçeği araştırıp bulan, bir şeyin iç yüzünü inceleyerek vâkif olan.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

müşkülpesent: titiz, zor beğenen, aşırı itina gösteren.

müteaddit: birçok, çeşitli.

mütevatir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

niyaz: dua, yalvarma, yakarma.

“Hazret-i Ömer, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmdan yağmur duasını niyaz etti. Çünkü, ordu suya muhtaçtı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm elini kaldırdı; birden bulut toplandı, yağmur geldi, ordunun ihtiyacı kadar su verdi, gitti.”¹ Âdeti, yalnız orduya su vermek için memur idi; geldi, ihtiyaca göre verdi, gitti.

Şu hâdis, nasıl ki sekizinci misali teyit ve kat'î ispat eder; öyle de, şu hâdisede, meşhur allâmelerden ve tas-hihte çok müşkülpesent, hatta çok sahihlere mevzu de-yip kabul etmeyen İbni Cevzî gibi bir muhakkik der ki: “Şu hâdis Gazve-i Meşhure-i Bedir’de vuku bulmuş.² وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ” ayet-i kerîmesi, o hâdiseyi beyan edip, ifade eder.”

Madem ayet o hâdiseyi gösterir; kat'iyetinde şüphe kalmaz. Hem, dua-i Nebevî ile, birden ve sür'atle ve daha elini indirmeden yağmurun gelmesi, çok tekerrür etmiş, tek başıyla bir mu'cize-i mütevatiredir. Bazı defa camide, minber üstünde elini kaldırmış, daha indirmeden yağmış; tevatür ile nakledilmiş.³

Dokuzuncu İşareti

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın enva-ı mu'cizatından birisi de, ağaçların insanlar gibi emrini dinlemeleri ve yerinden kalkıp yanına geldikleridir ki, şu mu'cize-i şeceriye, mübarek parmaklarından suyun akması gibi, manen mütevatirdir. Müteaddit suretleri var ve çok tariklerle gelmiştir.

1. Hafacî, Şerhü's-Sıfa, 3:128; Aliyyü'l-Karî, Şerhü's-Sıfa, 1:601; Dürerü'l-Mensur, 3:170.

2. Sizi temizlemek için üzerinize gökten yağmur indirir. (Enfal Suresi: 11.)

3. Buharî, 2:15, 34, 36, 37, 38, 4:4:236; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6:139.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sahih: gerçek, doğru, yanlış olmayan.

suret: şekil, biçim.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

tashih: düzeltme, yanlışlardan arındırma.

tekerrür etmek: tekrarlanmak.

tevatür: bir hadis-i şerifin, yalan söylemelerini aklın kabul etmeyeceği kadar sayı ve

sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.

teyit: kuvvetlendirme, doğrulama.

vuku bulma: meydana gelme, ortaya çıkma.

Evet, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın emri için, ağaç, yerinden çıkıp yanına gelmesi, sarıhan mütevatir denilebilir. Çünkü, meşahir-i sıddıkîn-i Sahabeden Hazret-i Ali, Hazret-i İbni Abbas, Hazret-i İbni Mes'ut, Hazret-i İbni Ömer, Hazret-i Ya'le ibni Murre, Hazret-i Cabir, Hazret-i Enes ibni Malik, Hazret-i Büreyde, Hazret-i Üsâme bin Zeyd ve Hazret-i Gaylan ibni Seleme gibi Sahabeler, her biri kat'iyetle, aynı mu'cize-i şeceriye-yi haber vermiş. Tabiînin yüzer imamları, mezkûr Sahabelerden her bir Sahabeden, ayrı bir tarikla o mu'cize-i şeceriye-yi nakletmişler, âdetâ muzaaf tevatür suretinde bize nakletmişler. İşte, şu mu'cize-i şeceriye, hiçbir şüphe kabul etmez bir tevatür-ü manevî-i kat'î hükmündedir.

Şimdi, o mu'cize-i kübranın, tekerrür ettiği hâlde, birkaç sahih suretlerini birkaç misal ile beyan edeceğiz.

Birinci Misal: Başta İmam-ı Mace ve Darimî ve İmam-ı Beyhakî, nakl-i sahihle, Hazret-i Enes ibni Malik'ten ve Hazret-i Ali'den; ve Bezzaz ve İmam-ı Beyhakî, Hazret-i Ömer'den haber veriyorlar ki:

Üç Sahabe demişler: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, küffarın tezkibinden müteessir olarak mahzun idi. Dedi: ¹ **يَا رَبِّ اَرْنِي آيَةً لَا اُبَالِي مِنْ كَذَّبَنِي بَعْدَهَا** Enes'in rivayetinde, Hazret-i Cebrail hazır idi. Vadi kenarında bir ağaç vardı. Hazret-i Cebrail'in ilâmıyla, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm o ağacı çağırdı; tâ yanına geldi. Sonra, "Git" dedi; tekrar gitti, yerine yerleşti. ²

1. Yâ Rabbi, bana öyle bir mu'cize göster ki, ondan sonra beni yalanlayanları önemsemeyeyim.

2. Kadî İyaz, Şifa, 1:302; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6:13; İbni Mâce, 2:1336, hadis no: 4028; Darimî, Mukaddime: 3; Müsned, 1:223, 3:113; 4:177.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

hadis: Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait söz, emir, fiil veya

Hiz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

Hazret-i Cebrail: Dört büyük melekten biri olup; vahiy getirmekle görevli olan melektir.

hükmünde: değerinde, yerinde.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

kat'iyet: kat'îlik, kesinlik.

küffar: kâfirler, İslâmîyeti inkâr edenler.

mahzun: hüznünlü, üzüntülü.

meşahir-i sıddıkîn-i Sahabe: doğruluklarıyla meşhur Sahabeler.

mezkûr: zikredilen, adı geçen, anılan.

misal: örnek, numune.

mu'cize: Peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

mu'cize-i kübra: en büyük mu'cize.

mu'cize-i şeceriye: ağaç ile ilgili mu'cize.

muzaaf: kat kat, iki misli, katmerli.

müteessir: etkilenmiş.

mütevâtir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah terbiye eden Allah.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme, aktarma.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmeye şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimseler.

sahih: gerçek, doğru.

sarihan: açıkça, açık olarak.

suret: şekil, biçim, tarz.

Tabiî: Hz. Muhammed'in Sahabeleriyle görüşmüş, onlardan hadis dinlemiş ve ders almış olan Müslümanlar.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

tekerrür etmek: tekrarlanmak.

tezkîp: yalanlama.

tevatür: bir hadis-i şerifin, yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.

tevatür-ü manevî-i kat'î: kesin manevî tevatür; bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söyleyenin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

Ökinci Misal: Allâme-i Mağrip Kadı İyaz Şifa-i Şerif'te ulvî bir senetle, doğru ve sağlam bir an'ane ile, Hazret-i Abdullah ibni Ömer'den haber veriyor ki:

Bir seferde Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına bir bedevî geldi. Ferman etti: **أَيْنَ تَرِيدُ؟**, “Nereye gidiyorsun?” Bedevî dedi: “Ehlime.” Ferman etti: **هَلْ لَكَ إِلَى خَيْرٍ مِنْ ذَلِكَ؟** “Ondan daha iyi bir hayır istemiyor musun?” Bedevî dedi: “Nedir?” Ferman etti:

أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ¹

Bedevî dedi: “Bu şahadete şahit nedir?” Ferman etti: **هَذِهِ الشَّجَرَةُ السَّمْرَةُ**² “Vadi kenarındaki ağaç şahit olacak.”

İbni Ömer der ki: “O ağaç yerinden sallanarak çıktı, yeri şakktetti, geldi, ta Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına. Üç defa Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, o ağacı istişhat etti, ağaç da sıdkına şahadet etti. Emretti; yine yerine gidip yerleşti.”³

Hazret-i Büreyde, İbni Sahibi'l-Eslemî tarıkında, nakl-i sahih ile, Büreyde dedi ki: “Biz Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanında iken, bir seferde bir a'rabî geldi, bir ayet, yani bir mu'cize istedi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etti:

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

an'ane: hadis naklinin rivayet zincirlemesi.

a'rabî: çölde yaşayan Arap, bedevî.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

bedevî: göçebe, çölde yaşayan.

ehil: karı kocadan her biri.

ferman: emir, buyruk.

ilâh: tanrı, ma'bud.

istişhat: şahit gösterme, şahit tutma.

misal: örnek, numune.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

1. Allah'tan başka hiçbir ilâh bulunmadığına, Onun bir olduğuna, hiçbir şeriki olmadığına ve Muhammed'in de Onun kulu ve resulü olduğuna şahitlik etmendir.

2. Şu semere ağacıdır.

3. Kadı İyaz, Şifa, 1:298; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6:14, 15.

sefer: yolculuk, seyahat.

senet: bir hadis metninde, o metni rivayet etmiş ravilerin, en son raviden başlayarak Hz. Peygambere varıncaya kadar uzanan isimler zinciri.

sıdk: doğruluk.

şahadet: şahit olma, şahitlik, tanıklık.

şahadet etmek: Kelime-i Şahadet getirmek, Allah'tan başka ilâh olmadığını ve Hz. Muhammed'in onun kulu ve peygamberi olduğunu kabul etmek.

şahit: şahitlik yapan, tanık, delil.

şakktetmek: yarmak, yarılmak.

şerik: ortak.

ulvî: yüksek, yüce.

قُلْ لِّتِلْكَ الشَّجَرَةِ رَسُولُ اللَّهِ يَدْعُوكَ¹

Bir ağaca işaret etti; ağaç, sağa ve sola meylederek köklerini yerden çıkarıp huzur-u Nebevîye geldi,² **الَسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ** dedi. Sonra a'rabî dedi: “Yine yerine gitsin.” Emretti; yerine gitti. A'rabî dedi: “İzin ver, sana secde edeyim.” Dedi: “İzin yok kimseye.” Dedi: “Öyle ise, senin elini ayağını öpeceğim.” İzin verdi.³

Üçüncü Misal: Başta Sahih-i Müslim, kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki:

Cabir diyor: Biz, bir seferde Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ile beraberdik. Kaza-i hacet için bir yer aradı. Settareli bir yer yoktu. Sonra, gitti iki ağaç yanına, bir ağacın dalını tuttu, çekti. Ağaç itaat ederek beraber gitti. Öteki ağacın yanına getirdi. Mutî devenin yularını tutup çekildikte geldiği gibi, o iki ağacı o suretle yan yana getirdi. Sonra dedi: **الْتَّمَا عَلَيَّ بِإِذْنِ اللَّهِ**⁴ Yani, “Üstüme birleşiniz” dedi. İkisi birleşerek settare oldular. Arkalarında kaza-i hacet ettikten sonra onlara emretti; yerlerine gittiler.⁵

İkinci bir rivayette, yine Hazret-i Cabir der ki: Bana emretti ki:

يَا جَابِرُ قُلْ: لِهَذِهِ الشَّجَرَةِ يَقُولُ لَكَ رَسُولُ اللَّهِ الْحَقِّي
بِصَاحِبَتِكَ حَتَّى أَجْلِسَ خَلْفَكُمْ

1. Şu ağaca söyle ki, “Resulullah seni çağırıyor.”

2. Selâm sana, ey Allah'ın Resulü!

3. Kadî İyaz, Şîfa, 1:299; Hafacî, Şerhu's-Şîfa, 3:49.

4. Allah'ın izniyle üstümden birleşiniz.

5. Müslim, Zührt: 74, 4:2301, 2306, hadis no: 3006, 3012; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6:8, 18, 20, 21; Kadî İyaz, Şîfa, 1:299.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

a'rabî: cölde yaşayan Arap, bedevî.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

huzur-u Nebevî: Peygamber

Efendimizin huzuru, yanı.

kaza-i hacet: ihtiyaç giderme, ihtiyaç karşılama.

kütüb-ü sahiha: doğru ve güvenilir hadis kitapları.

meyletmek: bir tarafa doğru eğilmek.

misal: örnek, numune.

mutî: itaat eden, boyun eğen.

resul: elçi, peygamber.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

Resulullah: Allah'ın Resulü, elçisi, peygamberi.

sefer: yolculuk, seyahat.

settare: örtünecek, gizlenecek yer; örtü, perde.

Yani, “O ağaçlara de: Resulullahın haceti için birleşiniz.” Ben öyle dedim, onlar da birleştiler. Sonra, ben beklerken, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm çıktı, geldi, başıyla sağa sola işaret etti; o iki ağaç yerlerine gittiler.¹

Dördüncü Misal: Nakl-i sahih ile, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın cesur kumandanlarından ve hizmetkârlarından olan Üsâme bin Zeyd der ki:

Bir seferde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ile beraberdik. Kaza-i hacet için hâlî, settareli bir yer bulunmuyordu. Ferman etti ki: **هَلْ تَرَى مِنْ نَخْلٍ أَوْ حِجَارَةٍ؟**²

Dedim: “Evet, var.” Emretti ve dedi:

انْطَلِقْ وَقُلْ لَهُنَّ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ يَأْمُرُكُنَّ أَنْ تَأْتِينَ لِمَخْرَجِ رَسُولِ اللَّهِ وَقُلْ لِلْحِجَارَةِ مِثْلَ ذَلِكَ

Yani, “O ağaçlara de ki: ‘Resulullahın haceti için birleşiniz.’ Ve taşlara da de: ‘Duvar gibi toplanınız.’” Ben gittim, söyledim. Kasem ediyorum ki, ağaçlar birleştiler ve taşlar duvar oldular. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, hacetinden sonra yine emretti: **قُلْ لَهُنَّ يَفْتَرِقْنَ**³ Be-

nim nefsim kabza-i kudretinde olan Zat-ı Zülcelâl’e kasem ederim, ağaçlar ve taşlar ayrılıp, yerlerine gittiler.⁴

Şu, Hazret-i Cabir ve Üsâme’nin beyan ettiği iki hâdiseyi, aynen Ya’le ibni Murre ve Gaylan ibni Selemeti’s-Sakafî ve Hazret-i İbni Mes’ut, Gazve-i Huneyn’de aynen haber veriyorlar.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.
ferman: emir, buyruk.
Gazve-i Huneyn: Huneyn Savaşı.
hacet: ihtiyaç.
hâdis: olay.
hâlî: boş; kimsenin olmadığı ıssız yer.
hizmetkâr: hizmetçi.
kabza-i kudret: kudret eli.

1. Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:299; Müslim, *Züht*: 74, 4:2301, 2306, hadis no: 3006, 3012; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:8, 18, 20, 21.
2. Bir hurma ağacı veya bir taş görüyor musun?
3. Ayrılmalarını söyle.
4. Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:300, 301; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:24-25; Acûnî, *Kenzü'l-Ummal*, 12:403.

kasem: yemin, and.
kaza-i hacet: ihtiyaç giderme, ihtiyaç karşılama.
kumandan: komutan.
misal: örnek, numune.
nefis: hayat, ruh, can.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
Resulullah: Allah’ın Resulü, elçisi, peygamberi.
sefer: yolculuk, seyahat.
settare: örtünecek, gizlenecek yer; örtü perde.
Zat-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük ve haşmet sahibi olan Zat, Allah.

Beşinci Misal: İmam-ı İbni Fûrek ki, kemal-i içtihat ve fazlından kinaye olarak, “Şafi-i Sani” ünvanını alan allâme-i asır, kat’î haber veriyor ki:

Gazve-i Taif’te Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm gece at üstünde giderken uykusu geliyordu. O hâlde iken, bir sidre ağacına rast geldi. Ağaç ona yol verip, atını incitmemek için iki şak oldu; Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm hayvan ile içinden geçti. Ta zamanımıza kadar o ağaç iki ayak üstünde muhterem bir vaziyette kaldı. ¹

Altıncı Misal: Hazret-i Ya’le, tarikında nakl-i sahîhle haber veriyor ki:

Bir seferde, talha veya semure denilen bir ağaç geldi, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın etrafında tavaf eder gibi döndü, sonra yine yerine gitti. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etti ki:

أَنَّهَا اسْتَأْذَنْتَ أَنْ تُسَلَّمَ عَلَيَّ

Yani, “O ağaç Cenab-ı Haktan istedi ki, bana selâm etsin.” ²

Yedinci Misal: Muhaddisler, nakl-i sahîh ile, İbni Mes’ut’tan beyan ediyorlar ki:

İbni Mes’ut dedi: Batn-ı Nahl denilen nam mevkide, Nusaybin ecinnileri, ihtida için Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma geldikleri vakit, bir ağaç o ecinnilerin geldiklerini haber verdi.

1. Kadı İyaz, *Şîfa*, 1:301, 302.

2. Kadı İyaz, *Şîfa*, 1:301; Beyhakî, *Delâilü’n-Nübüvve*, 6:23, 24.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

allâme-i asır: asrın âlimi, asrın en büyük bilgini.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sa-

hibi yüce Allah.

ecinni: cinler.

fazl: fazilet, erdem.

ferman: emir, buyruk.

Gazve-i Taif: Taif Savaşı.

ihtida: hidayete erme; Müslüman olma.

kat’î: kesin, şüphesiz.

kemal-i içtihat: içtihadın mü-

kemmel oluşu.

kinaye: maksadı kapalı bir şekilde ve dolaylı olarak anlatan söz.

mevki: yer.

misal: örnek, numune.

muhaddis: hadis ilmiyle uğraşan âlim, hadis âlimi.

muhterem: hürmete lâyık,

saygı değer, aziz.

nakl-i sahîh: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

nam: ad, isim.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sefer: yolculuk, seyahat.

sidre: Arabistan kirazı.

Şafi-i Sani: ikinci Şafîi.

şak olma: yanlışla.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

tavaf: bir şeyin etrafını dolaşma.

ünvan: ad, isim, lâkap.

vaziyet: duruş, durum, hâl.

Hem İmam-ı Mücahit, o hadiste İbni Mes'ut'tan nakleder ki: O cinnîler bir delil istediler. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm bir ağaca emretti; yerinden çıkıp geldi, sonra yine yerine gitti. ¹

İşte, cin taifesine bir tek mu'cize kâfi geldi. Acaba bu mu'cize gibi bin mu'cizat işiten bir insan imana gelmezse, cinnîlerin ² يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا tabir ettikleri şeytanlardan daha şeytan olmaz mı?

Sekizinci Misal: Sahih-i Tirmizî, nakl-i sahih ile, Hazret-i İbni Abbas'tan haber veriyorlar ki:

İbni Abbas dedi ki: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm bir a'rabîye ferman etti:

أَرَأَيْتَ إِنْ دَعَوْتُ هَذَا الْعَدْقَ مِنْ هَذِهِ النَّخْلَةِ أَتَشْهَدُ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ

“Ben bu ağacın şu dalını çağırırsam, yanıma gelse, iman edecek misin?”

“Evet” dedi.

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm çağırdı. O urcun, ağacının başından kopup Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına atladı, geldi. Sonra emretti; yine yerine gitti. ³

İşte, bu sekiz misal gibi çok misaller var; çok tariklerle nakledilmişler. Malûmdur ki, yedi sekiz organ toplanırsa, kuvvetli bir halat olur. Binaenaleyh, şu en meşhur siddikîn-i Sahabeden, böyle müteaddit tariklerle ihbar edilen şu mu'cize-i şeceriye, elbette tevatür-ü manevî

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

a'rabî: çölde yaşayan Arap, bedevi.

binaenaleyh: bundan dolayı.

cinnîler: cinler.

ferman: emir, buyruk.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

ihbar etmek: haber vermek, bildirmek.

iman: inanma, inanç; İslâm dinini kabul etme.

kâfi: yeterli.

malûm: bilinen, belli.

meşhur: tanınmış, ünlü.

misal: örnek, numune.

mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cize: Peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

mu'cize-i şeceriye: ağaç ile ilgili mu'cize.

müteaddit: birçok, çeşitli.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

1. Buharî, 5:58; Ebu Davud, 1:20; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 2:225; Kadı İyaz, Şîfa, 1:301.

2. Bizim akılsızlarımız ise Allah hakkında yalan yanlış şeyler söylüyorlar. (Cin Suresi: 4.)

3. Müsned, 3:93; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6:15.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

siddikîn-i Sahabe: doğrulukları ile tanınmış Sahabîler.

tabir etme: adlandırma.

taife: topluluk, kabile.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

tevatür-ü manevî: bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalanlan-

mamış olması, söyleyenin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

urcun: kurumuş hurma dalı.

organ: keten, pamuk, kenevir gibi maddelerden yapılan ince halat.

kuvvetindedir; belki tevatür-ü hakikîdir. Zaten Sahabe-den sonra Tabîinin eline geçtiği vakit, tevatür suretini alır. Hususan *Buharî, Müslim, İbni Hibban, Tirmizî* gibi kütüb-ü sahiha, zaman-ı Sahabeye kadar, o yolu o kadar sağlam yapmışlar ve tutmuşlar ki, meselâ *Buharî*'de görmek, aynı Sahabeden işitmek gibidir.

Acaba, o Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma ağaçlar, misallerde görüldüğü gibi, onu tanıyıp, risaleti-ni tasdik edip, ona selâm ederek ziyaret edip, emirlerini dinleyerek itaat ettiği hâlde, kendilerine insan diyen bir kısım camit, akılsız mahlûklar onu tanımazsa, iman etmezse, kuru ağaçtan çok edna, odun parçası gibi ehemmiyetsiz, kıymetsiz olarak ateşe lâayık olmaz mı?

Onuncu İşaref

Şu mu'cize-i şeceriye-yi daha ziyade takviye eden mütevatir bir surette nakledilen *hânînülciz* mu'cizesidir.

Evet, Mescid-i Şerif-i Nebevîde, kuru direğin büyük bir cemaat içinde, muvakkaten firak-ı Ahmedîden (a.s.m.) ağlaması, beyan ettiğimiz mu'cize-i şeceriye-nin misalleri-ni hem teyit eder, hem kuvvet verir. Çünkü o da ağaçtır; cinsi birdir. Fakat şunun şahsı mütevatirdir. Öteki kısımlar, her birinin nev'i mütevatirdir; cüz'iyatları, misalleri, çoğu sarîh tevatür derecesine çıkmıyor.

Evet, Mescid-i Şerifte, hurma ağacından olan kuru direk, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm hutbe okurken ona dayanıyordu. Sonra minber-i şerif yapıldığı

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.
camit: cansız, katı.
cemaat: topluluk, bir yere toplanmış insanlar.
cüz'iyat: parçalar, kısımlar.
edna: pek aşağı, çok alçak.
ehemmiyet: önem.
firak-ı Ahmedî: Peygamber Efendimizin ayrılığı.
hanînülciz: kuru hurma dire-

ğinin ağlayıp inlemesi.
hususan: özellikle.
hutbe: hatip tarafından minbere çıkılarak yapılan ilâhî emirleri hatırlatan konuşma.
iman: inanma, inanç; İslâm dinini kabul etme.
kütüb-ü sahiha: doğru ve güvenilir hadis kitapları.
mahlûk: yaratık.
Mescid-i Şerif: Medine'de Hz. Peygamberin kabrinin de bulunduğu mescit, Peygamber Efendimizin mescidi.

Mescid-i Şerif-i Nebevî: Mescid-i Şerif, Medine'de Hz. Peygamberin kabrinin de bulunduğu mescit, Peygamber Efendimizin mescidi.
minber-i şerif: Peygamber Efendimizin mescidindeki minber.
misal: örnek, numune.
mu'cize: Peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.
mu'cize-i şeceriye: ağaç ile

ilgili mu'cize.

muvakkaten: geçici olarak.

mütevâtir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.
nev: tür, çeşit.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

risalet: elçilik; Allah'ın elçiliği, peygamberlik.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmeye şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

sarih: açık, belli.

suret: şekil, biçim, tarz.

Tabîin: Hz. Muhammed'in ashabıyla görüşmüş, onlardan hadis dinlemiş ve ders almış olan Müslümanlar.

takviye etme: kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.

tasdik etmek: doğruluğunu kabul etmek, onaylamak.

tevatür: bir hadis-i şerifin, yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.

tevatür-ü hakikî: yalan söylemesi mümkün olmayan kuvvetli bir topluluğun rivayet ettiği, içinde şüpheye yer bırakmayan rivayet, incelenerek nakledilen kayıtlı rivayet.

teyit etme: doğrulama; kuvvetlendirme.

vakit: zaman.

zaman-ı Sahabe: Sahabe zamanı, Sahabe devri.

ziyade: çok, fazla.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

asır: yüzyıl, çağ, devir.

cemaat: topluluk, bir imama uyup namaz kılan Müslümanlar topluluğu.

cemaat-i âli: büyük ve yüce cemaat.

dair: ait, ilgili, alâkalı.

enin: inilti, inleme, inleyiş.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

hanînülciz: kuru hurma direğinin ağlayıp inlemesi.

hutbe: hatip tarafından minbere çıkılarak yapılan ilâhî emirleri hatırlatan konuşma.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

Mescid-i Şerif: Medine'de içinde Peygamberimizin kabrinin de bulunduğu mescit.

meşahir-i ulema-i Sahabe: meşhur olan âlim Sahabeler.

minber: camide hatibin hutbe okuduğu merdivenli kürsü.

Minber-i Şerif: Peygamber Efendimizin mescidindeki minber.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

Mu'cize-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in mu'cizesi.

mu'cize-i kübra: en büyük mu'cize.

müntezir: yayılmış, duyulmuş.

mütevâtir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

namdar: nam sahibi, ünlü, meşhur.

reis: baş, başkan.

Resul-i Ekrem: çok cömert, ke-
rim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme, aktarma.

rivayet-i hadis: hadis rivayeti, hadis nakletme ve aktarma.

rüesa: reisler, başkanlar.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kim-se.

vakit, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm minbere çıkıp hutbeye başladı. Okurken, direk deve gibi enin edip ağladı; bütün cemaat işitti. Ta Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm yanına geldi, elini üstüne koydu, onunla konuştu, teselli verdi; sonra durdu.¹

Şu mu'cize-i Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm, pek çok tariklerle, tevatür derecesinde nakledilmiştir.

Evet *hanînülciz* mu'cizesi çok münteşir ve meşhur ve hakikî mütevatirdir. Sahabelerin bir cemaat-i âlisinden on beş tarikle gelip, Tabiînin yüzer imamları, o mu'cizeyi, o tariklerle arkadaki asırlara haber vermişler. Sahabe-nin o cemaatinden ulema-i Sahabe namdarları ve riva-yet-i hadisin reislerinden Hazret-i Enes ibni Malik (ha-dim-i Nebevî), Hazret-i Cabir ibni Abdullahi'l-Ensarî (ha-dim-i Nebevî), Hazret-i Abdullah ibni Ömer, Hazret-i Abdullah bin Abbas, Hazret-i Sehl ibni Sa'd, Hazret-i Ebu Saidi'l-Hudrî, Hazret-i Übeyy ibni Kâ'b, Hazret-i Bürey-de, Hazret-i Ümmü'l-Mü'minîn Ümmü Seleme gibi me-şahir-i ulema-i Sahabe ve rivayet-i hadisin rüesaları gibi, her biri bir tarikin başında, aynı mu'cizeyi ümmete haber vermişler. Başta *Buharî*, *Müslim*, kütüb-ü sahiha, arkala-rındaki asırlara o mütevatir mu'cize-i kübrayı, tarikleriy-le haber vermişler.

İşte, Hazret-i Cabir, tarikinde der ki: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm hutbe okurken, Mescid-i Şerifte ² **جَذَعُ النَّخْلِ** denilen kuru direğe dayanıp, okurdu. Min-ber-i şerif yapıldıktan sonra, minbere geçtiği vakit, direk

1. Bu hadis ve bunun değişik tariklerle gelen aşağıdaki rivayetlerine dair bazı kaynaklar: *Bu-harî* 2:11, 3: 80; *Müslim*, hadis no: 2374; *Kadı İyaz*, *Sıfâ*, 1:303-305; *Nesai*, 3:1023; *Beyhakî*, 6:66; *Acîünî*, *Kenzü'l-Ummal*, 12:411; *İbni Kesir*, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 125-132; *Kettanî*, *Nazmü'l-Mütenasir*, 135-135; *Tirmizî*, *Cuma*: 10; *Darimî*, *Menakıb*: 6.

2. Kuru hurma direği.

Tabiîn: Hz. Muhammed'in as-habıyla görüşmüş, onlardan hadis dinlemiş ve ders almış olan Müslümanlar.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.
teselli: avutma, acısını dindir-me, güzel sözler söyleyerek

rahatlatma.

tevatür: bir Hadis-i Şerifin, yalan söylemelerini aklın ka-bullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, riva-yet edilmesi.

ulema-i Sahabe: Sahabeler-den âlim olanlar.

ümme: Hz Peygambere ina-nıp onun yolundan gidenler, Müslümanlar.

tahammül edemeyerek, hamile deve gibi ses verip inleyerek ağladı.

Hazret-i Enes, tarikında der ki: “Camus gibi ağladı, mescidi lerzeye getirdi.”

Sehl ibni Sa'd tarikında der: “Hem onun ağlaması üzerine, halklarda ağlamak çoğaldı.”

Hazret-i Übeyy ibni Kâ'b, tarikında diyor: “Hem öyle ağladı ki, inşikak etti.”

Diğer bir tarikte, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etti: **اِنَّ هَذَا بَكَى لِمَا فَقَدَ مِنَ الذِّكْرِ** Yani, “Onun mevkiinde okunan zikir ve hutbedeki zikir-i İlâhînin iftirakındandır ağlaması.”

Diğer bir tarikte ferman etmiş:

لَوْ لَمْ اَلْتَزِمْهُ لَمْ يَزَلْ هَكَذَا اِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ تَحْزِنًا عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ

Yani, “Ben onu kucaklayıp teselli vermeseydim, Resulullahın iftirakından kıyamete kadar böyle ağlaması devam edecekti.”

Hazret-i Büreyde, tarikında der ki: “Ciz ağladıktan sonra, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, elini üstüne koyup ferman etti:

اِنْ شِئْتَ اَرُدُّكَ اِلَى الْحَائِطِ الَّذِى كُنْتَ فِيْهِ تَنْبُتُ لَكَ عُرْوُكَ وَيَكْمُلُ خَلْقُكَ وَيَجِدُّ خَوْصُكَ وَتَمْرُكَ وَاِنْ شِئْتَ اَغْرِسُكَ فِي الْجَنَّةِ يَأْكُلُ اَوْلِيَاءُ اللّٰهِ مِنْ ثَمْرِكَ¹

1. İstersen seni daha önce içinde bulunduğun bahçeye geri göndereyim; orada kök salarsın, yetişip büyüyüşün, yeni yeni yaprak çıkararsın, meyve veresin. İstersen seni Cennette dikeyim; Allah'ın dostları orada meyvelerinden yesin.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

camus: manda.

ciz: kuru hurma direği.

ferman: emir, buyruk.

hutbe: hatip tarafından minbere çıkılarak yapılan ilâhî

emirleri hatırlatan konuşma ve dualar.

iftirak: ayrılma, ayrılık.

inşikak etmek: yanılmak, çatlamak, ikiye ayrılmak.

kıyamet: dünyanın sonu, bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanması, varlığın bozu-

lup dağılması, kâinatın ölümlünden sonra, bütün ölümlerin dirilip ayağa kalkmaları, mahşerde toplanmaları.

lerze: titreme, titreşim.

mescit: namaz kılınacak yer, cami.

mevki: yer.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

Resulullah: Allah'ın resulü, elçisi, peygamberi.

tahammül etmek: sabretmek, dayanmak.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

teselli verme: avutma, acısını dindirme, güzel sözler söyleyerek rahatlatma.

zikir: anma; Allah'ın adını anma.

zikir-i ilâhî: Allah'ı zikretmek.

Sonra o ciz'i dinledi, ne söylüyor. Ciz söyledi; arkadaşları da işitti:

اَغْرَسْنِي فِي الْجَنَّةِ يَأْكُلُ مِنِّي اَوْلِيَاءُ اللَّهِ فِي مَكَانٍ لَا يَبُلُ

Yani, “Cennette beni dik ki, benim meyvelerimden Cenab-ı Hakkın sevgili kulları yesin. Hem bir mekân ki, orada beka bulup, çürümek yoktur.”

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etti:

اِخْتَارَ دَارَ الْبَقَاءِ عَلَى دَارِ الْفَنَاءِ². ¹ قَدْ فَعَلْتُ . Sonra ferman etti:

İlm-i kelâmın büyük imamlarından meşhur Ebu İshak-ı İsferanî naklediyor ki:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm direğin yanına gitmedi, belki direk onun emriyle onun yanına geldi. Sonra emretti; yerine döndü.³

Hazret-i Übeyy ibni Kâ'b der ki: Şu hâdis-i harikadan sonra Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm emretti ki: “Direk minberin altına konulsun.” Minberin altına konuldu—tâ Mescid-i Şerifin tamiri için hedmedilinceye kadar. O vakit Hazret-i Übeyy ibni Kâ'b yanına aldı; çürüyünceye kadar muhafaza edildi.⁴

Meşhur Hasan-ı Basrî, şu hâdis-i mu'ciziyi şakirtlerine ders verdiği vakit ağlardı ve derdi ki: “Ağaç, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma meyil ve iştîyak gösteriyor. Sizler daha ziyade iştîyaka, meyle müstahaksınız.”⁵

Biz de deriz ki: Evet, hem ona iştîyak ve meyil ve muhabbet, onun sünnet-i seniyesine ve Şeriat-ı Garrasına ittiba ile dir.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bâki: ebedî, sonsuz, sürekli ve kalıcı olan.

beka: ebedilik, sonsuzluk.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

ciz: kuru hurma direği.

fânî: ölümlü, geçici.

ferman: emir, buyruk.

hâdis-i harika: insanı hayrete düşüren olay.

hâdis-i mu'cize: mu'cize olan hâdis, olay.

hedmetmek: yıkmak, harap etmek.

ilm-i kelâm: kelâm ilmi, Cenab-ı Hakkın zat ve sıfatlarından, nübüvvet, haşir, kader gibi imana ait meselelerden İslâmî esaslar dairesinde delillere dayalı olarak bahseden ilim.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

iştîyak: aşırı isteme, çok fazla arzu etme.

ittiba: tâbi olma, uyma, itaat etme.

mekân: yer.

Mescid-i Şerif: Medine'de içinde Peygamberimizin kabrinin de bulunduğu mescit.

meyil: yönelme, istek, arzu; muhabbet, sevgi.

1. Öyle yaptım.

2. Bâki yurdu fânî dünyaya tercih etti.

3. Kadî İyaz, *Sıfa*, 1:304.

4. Kadî İyaz, *Sıfa*, 1:304; *İbni Mâce*, *İkametü's-Salât*: 199; *Darimî*, *Mukaddime*: 6.

5. Kadî İyaz, *Sıfa*, 1:305.

minber: camide hatibin hutbe okuduğu merdivenli kürsü.

muhafaza: koruma, saklama.

müstahak: hak etmiş, lâyık.

nakletmek: aktarmak, anlat-

mak.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sünnet-i seniye: Hz. Muhammed'in yüce sünneti; yüksek

hâl, söz, tavırları.

sakirt: talebe, öğrenci.

Şeriat-ı Garra: büyük ve parlak şeriat, İslâmiyet.

vakit: zaman.

ziyade: çok, fazla.

BİR NÜKTE-İ MÜHİMME: Eğer denilse: “Neden

Gazve-i Hendek'te dört avuç taamla bin adamı doyurmak olan mu'cize-i taamiye; ve mübarek parmaklarından akan su ile, bin beş yüz kişiye suyu doyuruncaya kadar içiren mu'cize-i mâiye, neden şu *hanîn-i ciz* mu'cizesi gibi şaşaa ile, çok kesretli tariklerle nakledilmemiş? Hâlbuki o ikisi, bundan daha ziyade bir cemaatte vuku bulmuş.”

Elcevap: Zuhur eden mu'cizeler iki kısımdır. Bir kısmı nübüvveti tasdik ettirmek için Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm elinde izhar ediliyor. Hanîn-i ciz şu nevidendir ki, sırf nübüvvetin tasdiki için bir hüccet olarak zuhura gelmiş ki, mü'minlerin imanını ziyadeleştirmek ve münafıkları ihlâsa ve imana sevk etmek ve küffarı imana getirmek için zahir olmuş. Onun için, avam ve havas, herkes onu gördü; onun neşrine fazla ihtimam edildi.

Fakat şu mu'cize-i taamiye ve mu'cize-i mâiye ise, mu'cizeden ziyade bir keramettir; belki kerametten ziyade bir ikramdır, belki ikramdan ziyade ihtiyaca binaen bir ziyafet-i Rahmaniyedir. Onun için, çendan dava-i nübüvveti delildir ve mu'cizedir; fakat asıl maksat, ordu aç kalmış, bir çekirdekten bin batman hurmayı halk ettiği gibi, Cenab-ı Hak, hazine-i gayptan bir sa' taamdan bin adama ziyafet veriyor. Hem, susuz kalmış mücahit bir orduya, kumandan-ı azamın parmaklarından, Âb-ı Kevser gibi su akıttırıp içiriyor.

Âb-ı Kevser: Kevser Suyu; Cennetteki sulardan biri.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

avam: halk tabakası, sıradan insanlar.

batman: eski ağırlık ölçülerinden olup, yaklaşık altı okkaya denk gelen bir ağırlık ölçüsü. (1 okka = 1283 gram)

binaen: -dan dolayı, -dan ötürü.

cemaat: topluluk, bir yere

toplanmış insanlar.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

çendan: gerçi.

dava-i nübüvvet: peygamberlik davası; peygamber olduğunu ilân etmek.

Gazve-i Hendek: Hendek Savaşı.

halk etmek: yaratmak.

hanîn-i ciz: kuru hurma direğinin ağlayıp inlemesi.

havas: seçkinler, aydınlar.

hazine-i gayp: gayp hazinesi, var olan fakat görünmeyen hazine.

hüccet: delil, ispat.

ihlâs: samimiyet; bir işi, bir ameli, başka bir karşılık belemeksizin, sadece Allah rızası için yapma.

ihdimam edilmek: önem verilme, özen göstermek.

ikram: bağış, ihsan.

iman: inanma, inanç; İslâm dinini kabul etme.

izhar edilme: gösterilme, or-

taya çıkarılma.

keramet: Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller veya tabiatüstü hadiseler.

kesretli: pek çok.

kumandan-ı azam: en büyük komutan.

küffar: kâfirler, İslâmiyeti inkâr edenler.

maksat: istenilen şey, varılmak istenen nokta, amaç.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş, olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

mu'cize-i mâiye: suyla ilgili mu'cize.

mu'cize-i taam: yemek, yiyecek ile ilgili mu'cize.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

mücahit: cihad eden; din uğruna, din düşmanlarıyla, Allah rızası için ve Allah'ın adını yüceltmek gayesiyle savaşan.

mü'min: iman eden, inanan.

münafık: ikiyüzlülük eden, kalbinde küfrü gizlediği hâlde Müslüman görünen, ara bozucu.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

nesretmek: dağıtmak, yaymak, herkese duyurmak.

nev: çeşit, tür.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

nükte-i mühimme: çok önemli bölüm.

sâ: bin dirhemlik (yaklaşık 3200 gram) tahıl ve gıda ölçü birimi.

sevk etmek: ulaştırmak.

sırf: yalnız, tamamıyla, tümüyle.

şaşaa: parlaklık, parlama.

taam: yemek, yiyecek.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

tasdik: doğrulama, onaylama.

vuku bulma: meydana gelme, olma.

zahir olmak: görünmek ortaya çıkmak.

ziyade: çok, fazla.

ziyadeleştirmek: arttırmak, çoğaltmak.

ziyafet: ikram için verilen yemek.

ziyafet-i Rahmani: çok çok merhametli olan Allah'ın mü'min kullara hazırladığı ziyafet.

zuhur etmek: görünmek, meydana çıkmak.

zuhura gelme: görünme, meydana çıkma.

İşte şu sır içindir ki, mu'cize-i taamiye ve mu'cize-i mâiyenin her bir misali, hanîn-i ciz derecesine çıkmıyor. Fakat, o iki mu'cizenin cinsleri ve nevileri, külliyyet itibarıyla, hanîn-i ciz gibi mütevatir ve kesretlidir. Hem, taamın bereketini ve parmaklarından suyun akmasını herkes görüyor, yalnız eserlerini görüyor. Direğin ağlamasını ise herkes işitiyor. Onun için fazla intişar etti.

Eğer denilse: “Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın her hâl ve hareketini kemal-i ihtimam ile Sahabeler muhafaza ederek nakletmişler. Böyle mu'cizat-ı azîme, neden on yirmi tarik ile geliyor? Yüz tarik ile gelmeliydi. Hem, neden Hazret-i Enes, Cabir, Ebu Hüreyre'den çok geliyor; Hazret-i Ebu Bekir ve Ömer az rivayet ediyor?”

Elcevap: Birinci şikkın cevabı, Dördüncü İşaretin Üçüncü Esasında geçmiş. İkinci şikkın cevabı ise:

Nasıl ki insan bir ilâca muhtaç olsa, bir tabibe gider; hendese için mühendise gider, mühendisten nakleder; mesele-i şer'îye müftüden haber alınır ve hakeza... Öyle de, Sahabe içinde, ehadis-i Nebeviyeyi gelecek asırlara ders vermek için, ulema-i Sahabeden bir kısım, ona manen muvazzaf idiler, bütün kuvvetleriyle ona çalışıyorlardı. Evet, Hazret-i Ebu Hüreyre bütün hayatını hadisin hıfzına vermiş; Hazret-i Ömer siyaset âlemiyle ve hilâfet-i kübra ile meşgul imiş. Onun için, ehadisi ümmete ders vermek için, Ebu Hüreyre ve Enes ve Cabir gibi zatlara itimat edip, ondan rivayeti az ederdi. Hem, madem Sıddık, sadûk, sadık ve musaddak bir Sahabenin meşhur

âlem: dünya.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

asır: yüzyıl, çağ.

bereket: bolluk, hayırlılık, Allah vergisi.

ehadis: hadisler, Peygamber Efendimizin sözleri.

ehadis-i Nebeviye: hadis-i şerifler, Hz. Peygamber tarafından söylenen sözler.

esas: asıl, temel, dip, kök.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

hanîn-i ciz: kuru hurma direğinin ağlayıp inlemesi.

hendese: geometri, mühendislik.

hıfz: ezberleme, koruma.

hilâfet-i kübra: en büyük halifelik, Hz. Peygamberin vekilliği, İslâm devlet başkanlığı.

intişar etmek: yayılmak, dağılmak.

itibarıyla: bakımından, özelliğiyle.

itimat etmek: güvenmek.

kemal-i ihtimam: son derece, dikkat, özen ve titizlikle.

kesretli: pek çok.

külliyyet: bütünlük, genellik.

manen: manevî olarak.

mesele-i şer'îye: şariatla ilgili mesele.

misal: örnek, numune.

mu'cizat-ı azîme: büyük mu'cizeler.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerin her biri.

mu'cize-i mâi: suyla ilgili mu'cize.

mu'cize-i taam: yemek, yiyeceklerle ilgili mu'cize.

muhafaza etmek: korumak, saklamak.

musaddak: tasdik edilmiş, doğrulanmış.

muvazzaf: vazifeli, görevli.

müftü: fetva veren, il ve ilçelerde din işlerine bakan ve dinî meselelerle ilgilenen görevli kimse.

mütevatir: yalan söylemekte bir-

leşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

nev: tür, çeşit.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rivayet: bir haber, söz veya

olayı nakletme, aktarma.

sadık: doğru, sadakatli, dostluğu ve bağlılığı içten olan.

sadûk: çok sadık, doğru.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

sıddık: çok doğru, çok dürüst.

sır: bir şeyin veya işin dikkat, tecrübe ve yetenek ile anlaşılabilen en zor ve en ince yanı.

siyaset: devlet idaresi; devlet

işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili görüş veya anlayış, devlet idaresi ile ilgili esaslar.

sık: kısım, seçenek.

taam: yemek, yiyecek, aş.

ulema-i Sahabe: Sahabelerden âlim olanlar.

ümme: Hz. Peygambere inanıp onun yolundan gidenler, Müslümanlar.

zat: kişi, şahıs, fert.

bir namdarı, bir tarik ile bir hâdiseyi haber verse, yeter denilir; başkasının nakline ihtiyaç da kalmaz. Onun için, bazı mühim hâdiseler iki üç tarik ile geliyor.

On Birinci İşaret

Onuncu İşaret nasıl şecer taifesindeki mu'cize-i Nebeviyyeyi gösterdi; On Birinci İşaret dahi cemadatta, taş ve dağ taifesinin mu'cize-i Nebeviyyeyi gösterdiklerine işaret edecek. İşte, biz de, o çok kesretli misallerinden yedi sekiz misali zikredeceğiz.

Birinci Misal: Allâme-i Mağrip Hazret-i Kadı İyaz, Şifa-i Şerif'inde ulvî bir senetle ve Buharî sahibi gibi mühim imamlardan nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki:

Hadim-i Nebevî Hazret-i İbni Mes'ut der ki: “Biz Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanında taam yerken, taamın tesbihlerini işitiyorduk.” ¹

İkinci Misal: Nakl-i sahih ile, Enes ve Ebu Zer'den kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki:

Hazret-i Enes (hadim-i Nebevî) demiş ki: “Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanında idik. Avucuna küçük taşları aldı; mübarek elinde tesbih etmeye başladılar. Sonra Ebu Bekri's-Siddık'ın eline koydu; yine tesbih ettiler.”

Ebu Zerr-i Gıfarî, tarikında der ki: “Sonra Hazret-i Ömer'in eline koydu; yine tesbih ettiler. Sonra aldı, yere

hadis metninde, o metni rivayet etmiş ravilerin, en son raviden başlayarak Hz. Peygambere varıncaya kadar uzanan isimler zinciri.

şecer: ağaç.

taam: yemek, yiyecek, aş.

taife: topluluk.

tarik: yol; hadisin bütün geliş kanalı.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, Cenab-ı Hakkı şanına layık ifadelerle anma.

ulvî: yüksek, yüce.

zikretmek: anmak, söylemek, bildirmek.

1. Kadı İyaz, Şifa, 1:306; Buharî, 4:235.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

cemadat: cansız varlıklar.

hadim-i Nebevî: Peygamber Efendimizin hizmetkârı.

hâdis: olay.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi

olan âlim.

kesretli: pek çok.

kütüb-ü sahih: sahih, doğru, güvenilir kitaplar.

misal: örnek, numune.

mu'cize-i Nebeviye: Peygamberimize ait mu'cize.

mübarek: feyizli, bereketli, hayırlı.

mühim: önemli.

nakil: aktarma, anlatma.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

namdar: nam sahibi, ünlü, meşhur.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

senet: dayanılacak şey; bir

koydu; sustular. Sonra yine aldı, Hazret-i Osman'ın eline koydu; yine tesbihe başladılar.” Sonra, Hazret-i Enes ve Ebu Zer diyorlar ki: “Ellerimize koydu; sustular.”¹

Üçüncü Misal: Hazret-i Ali ve Hazret-i Cabir ve Hazret-i Aişe-i Sıddıka'dan nakl-i sahih ile sabittir ki, dağ, taş Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma² **الْصَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ** diyorlardı.³

Hazret-i Ali'nin tarıkında diyor ki: “Bidayet-i Nübüvvette, nevahî-i Mekke'de, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ile beraber gezdiğimizde, ağaç ve taşta rast geldiğimiz vakit **الْصَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ** diyorlardı.”

Hazret-i Cabir, tarıkında der ki: “Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, taş ve ağaca rast geldiği vakit, ona secde ediyordular. Yani, inkıyat edip **الْصَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ** diyorlardı.”

Cabir'in bir rivayetinde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etmiş: **اِنِّى لَا عَرِفُ حَجْرًا كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ**⁴ Bazılar demişler ki, “O, Hacerü'l-Esved'e işaretler.”

Hazret-i Aişe'nin tarıkında demiş: “Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etmiş:

**لَمَّا اسْتَقْبَلْنِي جِبْرَائِيلُ بِالرَّسَالَةِ جَعَلْتُ لَا أَمْرٌ بِحَجَرٍ وَلَا شَجَرٍ
الْأَقَالَ الصَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ**⁵

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bidayet-i Nübüvvet: Nübüvvetin ilk yılları, peygamberliğin başlangıcı.

Cebrail: dört büyük melekten biri, Allah tarafından peygamberlere vahiy götürmekle vazifeli melek.

ferman: emir, buyruk.

Hacerü'l-Esved: Kâbe'de bulunan meşhur siyah taş.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

inkıyat etmek: boyun eğmek, baş eğmek.

misal: örnek, numune.

nevahî-i Mekke: Mekke'ye bağlı olan nahiyeler, bölgeler; Mekke civarı.

resul: elçi, Allah'ın elçisi, peygamber.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme, aktarma.

secde etmek: baş eğmek, baş

1. Değişik tarikleriyle bu hadisin kaynakları: Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:306; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:66.

2. Selâm sana ey Allah'ın Resulü!

3. Üçüncü misalde anlatılan değişik tariklerdeki bu hadisin bazı kaynakları: Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:306, 307; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:69; Aclûnî, *Kenzü'l-Ummal*, 2:365.

4. Süphesiz ben, bana selâm veren bir taş tanıyorum. (Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:306, 307; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:69; Aclûnî, *Kenzü'l-Ummal*, 2:365.)

5. Cebrail bana peygamberliği getirince öyle oldu ki, yanından geçtiğim her taş ve ağaç mutlaka, “Sana selâm olsun ey Allah'ın Resulü” diye beni selâmlıyordu. (Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:37; *Tirmizî* 46:3; *Darimî*, *Mukaddime*: 3.)

yerde koymak.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve ma, Cenab-ı Hakkı şanına lâ-

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

noksan sıfatlardan uzak tut- yık ifadelerle anma.

Dördüncü Misal: Nakl-i sahih ile, Hazret-i Abbas'tan haber veriyorlar ki:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, Abbas ve dört oğlunu (Abdullah, Ubeydullah, Fazl, Kusem) beraber, “mülâet” denilen bir perde altına alarak üzerlerine örttü. Dedi:

يَا رَبِّ هَذَا عَمِّي وَصَنُو أَبِي وَهُؤُلَاءِ بَنُوهُ فَاسْتَرْهُمْ مِنَ النَّارِ
كَسْتَرِي أَيَّاهُمْ بِمَلَأْتَنِي¹

deyip, dua etti. Birden evin damı ve kapısı ve duvarları, “Âmin, âmin,” diyerek duaya iştirak ettiler.²

Beşinci Misal: Başta Buharî, İbni Hibban, Davud, Tirmizî gibi kütüb-ü sahiha, müttefikan Hazret-i Enes'ten, Ebu Hüreyre'den, Osman-ı Zinnureyn'den Aşere-i Mübeşşereden Sa'd bin Zeyd'den haber veriyorlar ki:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, Ebu Bekri's-Sıddık, Ömerü'l-Faruk ve Osman-ı Zinnureyn ile Uhud Dağının başına çıktılar. Cebel-i Uhud, ya onların mehabetlerinden veya kendi sürur ve sevincinden lerzeye geldi, kımıldandı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm فرمان etti ki:

أُثْبِتْ يَا أَحَدُ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ³

Şu hadis, Hazret-i Ömer ve Osman şehit olacaklarına bir ihbar-ı gaybîdir.

Şu misalin tetimmesi olarak nakledilmiş ki:

1. Yâ Rab, bu benim amcam ve babamın öz kardeşidir. Bunlar da onun çocuklarıdır. Onları bu perdeyle örttüğüm gibi, Sen de onları Cehennemden öylece koru. (Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:71.)

2. Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:168; *Tirmizî*, 46:3, 6; *Darimî*, Mukaddime: 3; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2:135.

3. Dur ey Uhud! Şüphesiz üzerinde bir peygamber, bir Sıddık ve iki tane de şehit var. (Beşinci misaldeki bu hadisin bazı kaynakları: *Buharî*, *Fezailü's-Sahabe*: 5, 56; *Müslim*, 4:1880; *Ebu Davud*, 2: 515; *Tirmizî*, hadis no : 3758.)

aleyhissalâtu vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

âmin: “Yâ Rabbi! Öyle olsun, kabul eyle!” anlamında duanın sonunda söylenir.

Aşere-i Mübeşşere: Peygamberimizin hayatta iken Cennet ile müjdelediği on Sahabî.

Cebel-i Uhud: Uhud dağı.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

ferman: emir, buyruk.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

ihbar-ı gaybî: gayba ait haber, geçmiş veya gelecek zamana ait haber.

iştirak etme: ortak olma, katılma.

kütüb-ü sahiha: doğru ve güvenilir hadis kitapları.

lerze: titreme, titreşim.

mehabet: heybet, ihtişam, büyük bir kişinin karşısında duyulan saygı ve çekim hissi.

misal: örnek, numune.

mülâet: Peygamberimizin Hz. Abbas ve dört oğlunu örttüğü örtünün adı.

müttefikan: ittifak ederek, birleşerek, fikir birliğiyle.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sıddık: çok doğru, Hakkı ve hakikati tereddütsüz kabullenen; İslâmın ilk halifesi Hz. Ebu Bekir'in lâkabı.

sürur: sevinç, mutluluk, neşe.

şehit: Allah'ın ve yüce dinin adını yüceltme uğrunda canını feda ederek savaşta vurulup ölen Müslüman.

tetimme: ek, bir konuyu veya eseri tamamlamak için eklenen kısım.

Uhud: Medine'ye beş kilometre uzaklıkta bulunan büyük, kırmızı bir dağın adı.

abd: kul.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

azamet: büyüklük, ululuk, yücelik.

Cebbar: azamet ve yücelik sahibi, ulu, güçlü ve kudretli, yarattıklarını istediği emir ve yasağına zorlayan Allah.

Cebel-i Hira: Hira Dağı.

ehl-i kalp: kalp ehli olanlar, kalbiyle manevî terakkide bulunanlar.

emniyet: güvenlik, korkusuzluk.

Habrülümme: Abdullah İbni Abbas'ın, "Ümmetin âlimi" manasına gelen lâkabi.

hadim-i Nebevi: Peygamber Efendimizin hizmetkârı.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

havf: korku, korkma.

hicret: göç, Hz. Peygamberin Mekke'den Medine'ye göçü.

Hira: Hira dağı.

hutbe: Cuma veya bayram namazlarında habit tarafından minbere çıkılarak yapılan ilâhî emirleri hatırlatan konuşma ve dualar.

kıyamet: dünyanın sonu, bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanması, varlığın bozulup dağılması, kâinatın ölümünden sonra, bütün ölümlerin dirilip ayağa kalkmaları, mahşerde toplanmaları.

kudret: güç, kuvvet, iktidar.

küffar: kâfirler, İslâmiyeti inkâr edenler.

lerze: titreme, titreşim.

minber: Camide hatibin hutbe okuduğu merdivenli kürsü.

misal: örnek, numune.

müsebbih: tesbih eden, Allah'ı bütün kusur ve noksanlardan uzak tutan, Cenab-ı Hakki şanına lâyük ifadelerle anan.

müstakil: başlı başına, bağımsız.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

nam: ad, isim.

Resul: Allah'ın elçisi, peygamber.

Resulallah: Allah'ın elçisi, peygamberi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

takip: iz sürme, yakalamak amacıyla izleme.

tasarruf: idare etme, sahiplik, kullanma hakkı.

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Mekke'den hicret ettiği ve küffarlar takibe çıktıkları vakit, Sebir namındaki dağa çıktılar. Sebir dedi: "Yâ Resulallah, benden ininiz! Korkarım, benim üstümde sizi vururlarsa, Allah beni tazip eder. Onun için korkarım." Cebel-i Hira çağırıldı: **يَا رَسُولَ اللَّهِ إِلَيَّ** "Bana gel." ¹ Bu sır içindir ki, ehl-i kalp, Sebir'de havf ve Hira'da da emniyeti hissederler.

Bu misalden anlaşılır ki, o koca dağlar birer müstakil abddir, müsebbihtir ve vazifedardırlar. Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmı tanır ve severler; başıboş değillerdir.

Altıncı Misal: Nakl-i sahih ile, Hazret-i Abdullah ibni Ömer'den haber veriyorlar ki: Demiştir: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm minberde hutbe okurken,

**وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ
وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ**

ayetini okudu. Ve dedi:

إِنَّ الْجَبَّارَ يُعْظِمُ نَفْسَهُ وَيَقُولُ أَنَا الْجَبَّارُ أَنَا الْكَبِيرُ الْمُتَعَالَى

dediği vakit minber öyle sarsıldı ve öyle lerzeye geldi ve titredi; korktuk ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı düşürecek bir derecede sallandı." ⁴

Yedinci Misal: Nakl-i sahih ile, *Habrülümme* ve *Tercümanü'l-Kur'an* olan Hazret-i İbni Abbas ve hadim-i Nebevî ve ulema-i azîme-i Sahabeden olan İbni Mes'ut'tan haber veriyorlar ki:

1. Ey Allah'ın Resulü, bana gel. (Kadı İyaz, *Şîfa*, 1:308.)

2. Onlar Allah'ın kudret ve azametini hakıyla bilemediler. Hâlbuki kıyamet gününde yeryüzü bütünleriyle Onun tasarrufundadır; gökler de Onun kudretiyle düğülecektir. (Zümer Suresi: 67.)

3. Her şey kudretine boyun eğen, hiçbir şey kudretine karşı koyamayan sonsuz kudret ve büyüklük sahibi olan Allah, kendisini tazim ediyor ve buyuruyor: "Cebbar Benim, Cebbar Benim; her şeyden büyük ve her şeyden yüce olan Benim."

4. Altıncı misaldeki bu hadisin bazı kaynakları: Kadı İyaz, *Şîfa*, 1:308; Müslim, 4:147, 2148.

tazip etmek: azap vermek, lirtme, acı çekirmek.

Tercümanü'l-Kur'an: Kur'an'ın tercümanı, Kur'an'ı tercüme eden.

tazim etme: büyük sayma, ululama; büyük olduğunu be-

ulema-i azîme-i Sahabe: Sahabenin büyük âlimlerinden.

vakit: zaman.

vazifedar: vazifeli, görevli.

Demişler: “Feth-i Mekke gününde, Kâbe ve etrafında, taşta rasasla mihlanmış üç yüz altmış sanem vardı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, elinde kavse benzer bir değnekle o sanemlere birer birer işaret ederek, ¹ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا ² deyip, hangisine işaret etti; yere düştü. Sanemin yüzüne işaret ettiyse, arkasına düşer; arkasına işaret ettiyse, yüz üstüne düşer ve hakeza, sanemler yere yuvarlandılar.” ³

Sekizinci Misal: Meşhur Buheyra-i Rahibin meşhur kıssasıdır ki, nübüvvetten evvel, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, amcası Ebu Talip ve bir kısım Kureyşî ile beraber Şam tarafına ticarete gidiyorlar. Buheyra-i Rahibin kilisesi civarına geldikleri vakit oturdular. İnsanlar ile ihtilât etmeyen münzevi Buheyra-i Rahip birden çıkageldi. Kafile içinde Muhammedü'l-Emin'i (a.s.m.) gördü. Kafileye dedi: “Şu seyyidü'l-âlemîndir ve peygamber olacaktır.” Kureyşîler dediler: “Nerden biliyorsun?” Mübarek rahip dedi ki: “Siz gelirken baktım ki, havada, üstünüzde bir parça bulut vardı. Siz otururken, şu Muhammedü'l-Emin (a.s.m.) tarafına bulut meyletti, gölge yaptı. Hem görüyordum ki; taş, ağaç ona secde eder gibi bir vaziyet gördüm. Bu ise nebîlere yapılır.” ³

İşte, bu sekiz misal gibi, belki seksen misal var. Bu sekiz misal birleştirilse, öyle kopmaz bir zincir olur ki, hiçbir şüphe onu koparamaz ve sarsamaz. Şu cins mu'cize, umumiyeti itibarıyla, yani cemadatın dava-i nübüvve delil olarak konuşmaları, manevî tevatür hükmünde

topluluk.

kavis: yay.

kıssa: baştan geçen olay, ibret ve ders verici hâdise.

kilise: Hristiyanların ibadet ettiği bina.

Kureyşî: Kureyş kabilesinden olan.

manevî tevatür: bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söyleyenin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

meyletme: bir tarafa doğru eğilme.

mihlanma: çivilenme.

misal: örnek, numune.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerin her biri.

muhakkak: kesinlikle, şüphesiz.

Muhammedü'l-Emin: “Güvenilir Muhammed” manasında Peygamberimize verilen bir ünvan.

mübarek: hayırlı, uğurlu; bereketli.

münzevi: inzivaya çekilen, herkesten uzaklaşıp yalnız yaşayan.

nebi: haberci, Allah'ın elçisi, peygamber.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

Rahip: Hristiyan din adamı, papaz.

rasas: kurşun.

Resul-i Ekrem: çok cömert, keirim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sanem: put, Allah'tan başka tapınılan şey.

secde etmek: baş eğmek, başı yere koymak.

Seyyidü'l-Alemin: Âlemlerin Reisi, Efendisi, Hz. Muhammed.

ticaret: alım satım.

umumiyet: genellik, çoğunluğu içine alma.

1. Hak geldi, batıl yok oldu. Muhakkak ki batıl yok olup gidiçidir. (İsra Suresi: 81.)

2. Yedinci misaldeki bu hadisin bazı kaynakları: *Buharî*, 3:178; *Müslim*, 3:1407, 1408.

3. Kadî İyaz, *Şîfa*, 1:308, 364; *Beyhakî*, 3:161-163; *Tuhfetü'l-Ahvezi*, 10:90-93, hadis no: 3699.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

batıl: yalan, hurafe, dinde yeri olmayan.

cemadat: cansız varlıklar.

civar: çevre, etraf, yakın yer.

dava-i nübüvvet: peygamberlik davası; peygamber olduğunun ilân etmek.

evvel: önce.

Feth-i Mekke: Mekke'nin Peygamber Efendimiz tarafından fethi.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

hak: doğru, gerçek.

ihtilât etme: karışma, karışıp görüşme, beraber yaşama.

itibarıyla: bakımından.

kafile: birlikte yolculuk eden

yakîni ve kat'iyeti ifade eder. Her bir misal, mecmuun kuvvetinden, kendi kuvvetinden fazla bir kuvvet daha alır. Evet, zayıf bir direk, kuvvetli direklerle omuz omuza geldiği vakit, muhkemleşir. Zayıf, kuvvetsiz bir adam, asker olup orduya girse, öyle kuvvetleşir ki, bin adama meydan okur.

On İkinci İşareti

On Birinci İşaretle alâkadar olan üç misal, fakat gayet mühim misallerdir.

Birinci Misal: وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى¹

nass-ı kat'îsiyle ve ehl-i tahkik umum müfessirlerin tahki-kiyle ve umum ehl-i hadisin ihbarıyla, Gazve-i Bedir'de, şu ayet haber veriyor ki:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm bir avuç toprak ile küçük taşları aldı, küffar ordusunun yüzüne attı, ² شَاهَتِ الْوُجُوهُ dedi. شَاهَتِ الْوُجُوهُ kelimesi, bir kelâm iken onların her birinin kulağına gitmesi gibi, o bir avuç toprak dahi her bir kâfirin gözüne gitti. Her biri kendi gözüyle meşgul olup, hücumda iken, birden kaçtılar.

Hem, Gazve-i Huneyn'de, başta İmam-ı Müslim olarak, ehl-i hadis haber veriyorlar ki:

alâkadar: alâkalı, ilgili.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

ehl-i hadis: kendini hadis ilmine vermiş olanlar.

ehl-i tahkik: gerçeği araştıranlar, hakikatleri delilleriyle bilen âlimler.

gayet: son derece, çok.

Gazve-i Bedir: Bedir savaşı.

Gazve-i Huneyn: Huneyn Savaşı.

ifade etmek: anlatmak.

ihbar: haber verme, bildirme.

1. Attığın zaman sen atmadın; ancak Allah attı. (Enfal Suresi: 17.)

2. Kara olası yüzleri!

kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.

kat'iyet: kat'îlik, kesinlik.

kelâm: söz.

küffar: kâfirler, İslâmiyeti inkâr edenler.

mecmu: bütün, hepsi, toplam, tüm.

misal: örnek, numune.

muhkem: sağlam, kuvvetli.

müfessir: Kur'ân-ı Kerim'i tefsir eden, açıklayan, yorumlayan İslâm âlimi.

mühim: önemli.

nass-ı kat'î: Kur'ân ve hadisin hükmüyle kesinlik kazanması.

Resul-i Ekrem: çok cömert,

kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

tahkik: doğruluğunu araştırma, inceleme.

umum: bütün.

vakit: zaman.

yakin: kesin, şüphesiz, son derece emin olarak bilme.

zaif: zayıf, kuvvetsiz.

Gazve-i Huneyn'de, Bedir gibi, küffar şiddetle hücum ederken, yine bir avuç toprak atıp, ¹ شَاهَتِ الْوُجُوهُ diye- rek, her birinin kulağına bir شَاهَتِ الْوُجُوهُ kelimesi girdi- ği gibi, biiznillah her birinin yüzüne bir avuç toprak gitti; gözleriyle meşgul olup kaçtılar. ²

İşte Bedir'de ve Huneyn'deki harika olan şu hâdis, esbab-ı adî ve kudret-i beşer dahilinde olmadığından, Kur'an-ı Mu'cizülbeyan ³ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى ferman eder. Yani, "O hâdis, kudret-i beşer haricinde- dir. Kuvve-i beşeriye ile değil, belki fevkalâde bir surette, kudret-i İlâhiye ile olmuştur.

İkinci Misal: Başta Buharî, Müslim, kütüb-ü sahi- ha haber veriyorlar ki:

Gazve-i Hayber'de bir Yahudi kadını, bir keçiyi biryan yapıp pişirmiş, gayet müessir bir zehirle zehirlemiş, Re- sul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma göndermiş. Saha- beler yemeye başladılar. Birden ferman etti:

⁴ اَرْفَعُوا اَيْدِيَكُمْ اِنَّهَا اَخْبَرْتَنِي اَنَّهَا مَسْمُومَةٌ

Yani: "Pişirilen keçi bana der ki, 'Ben zehirliyorum' diye haber veriyor." Herkes elini çekti. Fakat o şiddetli zehi- rin tesirinden, Bîşr İbnü'l-Berâ aldığı bir tek lokmadan vefat etti. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, o Zey- neb ismindeki kadını çağırdı. Ferman etti: "Neden böyle yaptın?" O menhuse dedi: "Eğer peygamber isen sana zarar vermeyecek. Eğer padişah isen, insanları senden

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

hâdis: olay, meydana çıkan hâl. **haricinde:** dışında.

harika: olağanüstü özellikler taşı- yan ve hayranlık hissi uyandıran. **kudret-i beşer:** insan gücü, kuv- veti.

kudret-i İlâhiye: İlâhî kudret, Al- lah'ın güç, kuvvet ve iktidarı.

Kur'an-ı Mu'cizülbeyan: açıkla- malarıyla akılları benzerini yap- maktan âciz bırakan Kur'an-ı Ke- rîm.

kuvve-i beşeriye: insan gücü, kapasitesi.

küffar: kâfirler, İslâmiyeti inkâr edenler.

kütüb-ü sahiha: doğru ve güve- nilir hadis kitapları.

menhuse: uğursuz, kötü kadın.

meşgul olma: bir işle uğraşma.

misal: örnek, numune.

muhtelif: farklı, çeşitli.

müessir: tesirli, etkili.

padişah: hükümdar, sultan.

Resul-i Ekrem: çok cömert, ke- rim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

Sahabe: Peygamberimizin yüzü- nü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kim- se.

suret: şekil, biçim, tarz.

tarik: yol, hadisin geliş kanalı.

tesir: etki.

vefat etme: ölme.

1. Kara olası yüzleri!

2. Birinci misaldeki muhtelif tariklerle gelen bu hadisin bazı kaynakları: Ebu Davud, hadis no: 4508, 4509; Müsned, 2:451; Müslim, Cihad: 81, 3:1398, hadis no: 1775, 1777; Beyhakî, 3:78-81, 5:137.

3. Attığın zaman sen atmadın; ancak Allah attı. (Enfal Suresi: 17.)

4. Çekin ellerinizi! O, bana zehirli olduğunu söylüyor.

aleyhissalâtü vesselâm: sa- lât ve selâm onun üzerine ol- sun.

biiznillah: Allah'ın izni ile.

biryan: bir çeşit kebab.

esbab-ı adî: adî, sıradan, basit sebepler.

ferman: emir, buyruk.

fevkalâde: olağanüstü, nor- malin üstünde.

gayet: son derece, çok.

Gazve-i Hayber: Hayber Sa- vaşı.

Gazve-i Huneyn: Huneyn Sa- vaşı.

kurtarmak için yaptım.” Bazı rivayette onu öldürtmemiş, bazı tarikte öldürtmüş. Ehl-i tahkik demiş ki: Kendi öldürtmemiş; fakat Bısr’ın veresesine verilmiş, onlar öldürmüşler. ¹

Şu vak’a-i acibedeki vech-i i’cazı gösterecek iki üç noktayı dinle:

Birincisi: Bir rivayette var ki, o keçinin kavli haber verdiği vakit, bazı Sahabeler de işittiler. ²

İkincisi: Hem bir rivayette vardır ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm haber verdikten sonra dedi: “*Bismillâh* deyiniz, ondan sonra yiyiniz; zehir daha tesir etmeyecektir.”

Şu rivayeti, çendan İbni Hacer-i Askalanî kabul etmemiş; fakat başkaları kabul etmişler. ³

Üçüncüsü: Hem dessas Yahudiler, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma ve mukarrebîn-i Sahabeye birden darbe vurmak istedikleri hâlde, birden gayptan haber verilmiş gibi hâdisenin inkişafı ve desiselerinin akim kalması ve o ihbarın ifade ettiği vakıa doğru çıkması; ve hiçbir vakit Sahabeleri nazarında mütehalif bir haberi görülmeyen zat-ı Ahmediyenin “Şu keçinin kavli bana söylüyor” demesi, herkesin kulağıyla o keçiden o sözü işitmesi kadar kanaat-i kat’iyeleri olmuş. ⁴

Üçüncü Misal: Hazret-i Mûsa Aleyhisselâmın “yed-i beyza” ve “asa” mu’cizesine nazire olarak, üç hâdisede bir mu’cize-i Ahmediye:

akim: sonuçsuz, başarısız.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
aleyhisselâm: selâm onun üzerine olsun.
asa: değnek, sopa.
çendan: gerçi.
desise: hile, aldatma, entrika.
dessas: aldatıcı, hileci, hilekâr.
ehl-i tahkik: gerçeği araştıranlar, hakikatleri delilleriyle bilen âlimler.
gaip: görünmeyen âlem.
hadis: Hz. Muhammed’e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.
hâdis: olay, meydana çıkan hâl.
ihbar: haber verme, bildirme.
inkişaf: ortaya çıkma, açığa çıkma.
kanaat-i kat’iye: kesin kanaat.
kavil: söz.
misal: örnek, numune.
mu’cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.
mu’cize-i Ahmediye: Hz. Muhammed’in mu’cizesi.
mukarrebîn-i Sahabe: Sahabelerden peygamberimize yakın olanlar.
mütehalif: aykırı, zıt.
nazarında: bakışında; yanında.
nazire: benzer.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme, aktarma.
Sahabe: Peygamberimizin yüzünü görmeye şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü’min kimse.

1. İkinci misaldeki bu hadisin bazı kaynakları: *Buharî*, 2:121, 3:114; *Darimî*, *Mukaddime*, 1:35; *Kadı İyaz*, *Şıfa*, 1:316; *İbnü'l-Kayyim el-Cevzî*, *Zâdü'l-Meâd*, 3:336; *Beyhakî*, 6:256, 264.
2. Tebrizî, *Mışkâtül-Mesabih*, h.no: 5931; *Ebu Davud*, *Diyat*: 6; *Darimî*, *Mukaddime*: 11.
3. *Kadı İyaz*, *Şıfa*, 1:317-319; *Aliyyü'l-Karî*, *Şerhü's-Şıfa*, 1:645.
4. *Ebu Davud*, *Diyat*: 6; *Darimî*, *Mukaddime*: 11; *Heysemî*, *Mecma'ü'z-Zevaid*, 8:295-296; *Beyhakî*, *Delâilü'n-Nübüvve*, 4:262.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.
tesir etmek: etkilemek.
vak'a-i acibe: şaşırtıcı, garip olay.
vakia: olay.

vakit: zaman.
vech-i i'caz: mu'cizelik yönü.
verese: vârisler, mirasçılar.
yed-i beyza: beyaz el, Hz. Mûsa'nın Firavuna karşı kendisi.

mu'cize olarak parlak görünen eli.
Zat-ı Ahmediye: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in zâtı, kendisi.

Birincisi: Hazret-i İmam-ı Ahmed ibni Hanbel, Ebu Saidi'l-Hudri'den tahric ve tashih eder ki:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, Katâde ibni Numan'a karanlıklı, yağmurlu bir gecede bir değnek verir ve ferman eder ki: "Sana, lâmba gibi, onar arşın her tarafta ışık verecek. Evine gittiğin zaman bir siyah şahıs gölge görecek. O, şeytandır. Onu hanenden çıkar, tardet." Katâde değneği alır, gider. Yed-i beyza gibi ışık verir. Evine gider, o siyah şahsı görür, tardeder. ¹

İkincisi: Bir menba-ı garaip olan Gazve-i Kübra-i Bedir'de, Ukkaşe İbni'l-Muhassını'l-Esedî'nin müşriklerle dövüşürken kılıcı kırıldı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, ona, kılıca mukabil, kalınca bir değnek verdi. Dedi: "Bununla harp et." Birden, değnek, biiznillah, uzun beyaz bir kılıç oldu. Onunla harp etti; hayatı miktarınca, tâ Yemame harbinde şehit oluncaya kadar boyunda taşıdı. ²

Şu hâdise, kat'îdir. Çünkü Ukkaşe bütün hayatında onunla iftihar etmiş; ve o kılıç "*el-Avn*" namıyla meşhur olmuş. İşte Hazret-i Ukkaşe'nin iftihar ve kılıcın "*Avn*" namıyla, kılıçların fevkinde iştihar, şu hâdisenin iki hüccetidir.

Üçüncüsü: İbni Abdi'l-Berr gibi bir allâme-i asır ve ehl-i tahkikin büyüklerinden nakil ve tashih ediyorlar ki:

Gazve-i Uhud'da, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâmın halazadesi olan Abdullah ibni Cahş harp ederken

1. Kadı İyaz, *Şîfa*, 1:323; *Müsned*, 3:65; Aclûnî, *Kenzü'l-Ummal*, 11:381, 12:381, 12:376; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevaid*, 2:166, 167.

2. Kadı İyaz, *Şîfa*, 1:222, 223; *Beyhakî*, 4:97; İbni'l-Kayyim el-Cevzi, *Zâdü'l-Meâd*, 3:186.

aleyhissalâtu vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

allâme-i asır: asrın büyük âlimi, asrın bilgini.

arşın: yaklaşık 68 cm'ye eşit olan bir uzunluk ölçüsü.

avn: yardım, yardımcı.

biiznillah: Allah'ın izni ile.

ehl-i tahkik: gerçeği araştıranlar, hakikatleri delilleriyle bilen âlimler.

el-avn: yardım, yardımcı.

ferman: emir, buyruk.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

Gazve-i Kübra-i Bedir: bü-

yük Bedir Savaşı.

Gazve-i Uhud: Uhud Savaşı.

hâdise: olay, meydana çıkan hâl.

halazade: halaoğlu.

hane: ev.

harp: savaş.

hüccet: delil, ispat.

iftihar: övünme, haklı olarak övünme.

iştihar: meşhur olma, şöret kazanma.

kat'i: kesin, şüphesiz.

menba-i garaip: gariplikler, hayret verici şeylerin kaynağı.

mukabil: karşılık.

müşrik: Allah'a şirk koşan, ortak tutan.

nakil: aktarma, anlatma.

nam: ad, isim.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

şehit: Allah'ın ve yüce dininin adını yüceltme uğrunda canını feda ederek savaşta vurulup ölen Müslüman.

tahric etme: çıkarmak, hadislerin ilk rivayet edenini ortaya çıkarmak.

tardetmek: kovmak, çıkarmak, uzaklaştırmak.

tashih: düzeltme, yanlışlardan arındırma.

tasrih etmek: açıkça anlatmak.

yed-i beyza: beyaz el; Hz. Mûsa'nın, Firavuna karşı mu'cize olarak, ışık saçıcı ve parlak görünen eli.

kılıcı kırıldı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona bir değnek verdi. O değnek onun elinde bir kılıç oldu; onun ile harp etti. O eser-i mu'cize olan kılıç, bâkî kaldı. Meşhur İbni Seyyidi'n-Nâs, siyerinde haber veriyor ki: "Bir zaman sonra, Abdullah, o kılıcı Buğa-yı Türkî namında bir adama iki yüz liraya sattı."¹

İşte bu iki kılıç, asa-i Mûsa gibi birer mu'cizedir. Fakat, asa-i Mûsa, vefat-ı Mûsa'dan sonra vech-i i'cazı kalmadı; fakat şunlar bâkî kaldılar.

On Üçüncü İşareti

Mu'cizat-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâmın hem mütevatir, hem misalleri pek çok bir nev'i dahi, hastalar ve yaralılar, nefes-i mübareğiyle şifa bulmalarıdır. Şu nevî mu'cize-i Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm, nev'i itibarıyla manevî mütevatirdir. Cüz'iyatları, bir kısmı dahi manevî mütevatir hükmündedir; diğer kısmı âhadi ise de, ilm-i hadisin müdakkik imamları tashih ve tahriç ettikleri için, kanaat-i ilmiye verir. Biz de, pek çok misallerinden birkaç misalini zikredeceğiz.

Birinci Misal: Allâme-i Mağrip Kadı İyaz, Şifa-i Şerif'inde, ulvî bir an'ane ile ve müteaddit tariklerle, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın hadimi ve bir kumandanı ve Hazret-i Ömer'in zamanında ordu-yu İslâmın başkumandanı ve İran'ın fatihi ve Aşere-i Mübeşşere den olan Hazret-i Sa'd ibni Ebî Vakkas diyor:

1. Kadı İyaz, *Şifa*, 1:323; *Beyhakî*, 3:232, 4:97.

âhadi: tek koldan nakledilen hadis.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

an'ane: hadis naklinin rivayet zincirlemesi.

asa-i Mûsa: Hz. Mûsa'ya Allah tarafından verilen mu'cizeli değnek.

Aşere-i Mübeşşere: Peygamberimizin hayatta iken Cennet ile müjdelediği on Sahabî.

bâkî kalma: geriye kalma.

bâkî: sürekli, devamlı, kalıcı.

başkumandan: başkomutan.

cüz'iyat: parçalar, kısımlar.

eser-i mu'cize: mu'cize eseri, de-
lil.

fatih: fetheden, açan; bir ülkeyi veya bir yeri ele geçiren.

hadim: hizmetçi, hizmet eden.

harp: savaş, cenk.

hükmünde: değerinde, yerinde.

ilm-i hadis: hadis ilmi.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

itibarıyla: bakımından.

kanaat-ı ilmi: ilmi kanaat, ilmi görüş.

kumandan: komutan.

manevi: manaya ait.

misal: örnek, numune.

Mu'cizat-ı Ahmediye: Hz. Muhammed'in mu'cizeleri.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş, olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

mu'cize-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in mu'cizesi.

müdakkik: tetkik eden, inceleyen, inceden inceye araştıran.

müteaddit: birçok, çeşitli.

mütevatir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber,

böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.

nam: ad, isim.

nefes-i mübarek: Peygamberimizin mübarek nefesi.

nev: tür, çeşit.

ordu-yu İslâm: İslâm ordusu.

Resul-i Ekrem: çok cömert,

kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

siyer: Peygamberimizin hayat tarihi; onun hayatının bütün safhalarını anlatan ve vasıflarını nakleden eserler.

şifa bulma: iyileşme, sağlığa kavuşma.

tahriç etmek: hadislerin ilk rivayet edenini ortaya çıkar-

mak.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.
tashih etmek: düzeltmek, yanlışlardan arındırmak.

ulvi: yüksek, yüce.

vech-i i'caz: mu'cizelik yönü.

vefat-ı Mûsa: Hz. Mûsa'nın vefatı, ölümü.

zikretmek: anmak, bildirmek, söylemek.

Gazve-i Uhud'da, ben Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanında idim. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, o gün kavsi kırılıncaya kadar küffara oklar attı. Sonra, bana okları veriyordu, "At" diyordu. *Nasl'sız*, yani okun uçmasına yardım eden kanatları olmayan okları verirdi ve bana emrederdi: "At!" Ben de atardım; kanatlı oklar gibi uçardı, küffarın cesedine yerleşirdi.

O hâlde iken, Katâde ibni Numan'ın gözüne bir ok isabet etmiş. Gözünü çıkarıp, gözünün hadekası yüzünün üstüne indi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm mübarek, şifalı eliyle onun gözünü alıp, eski yuvasına yerleştirip; iki gözünden en güzeli olarak, hiçbir şey olmamış gibi şifa buldu.

Şu vakıa çok iştihar etmiş. Hatta Katâde'nin bir hafidi, Hazret-i Ömer ibni Abdülaziz'in yanına geldiği vakit, kendini şöyle tarif etmiş: "*Ben öyle bir zatın hafidiyim ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, onun çıkmış gözünü yerine koyup, birden şifa buldu. En güzel göz o olmuştur*" diye, nazım suretinde ^(HAŞİYE) Hazret-i Ömer'e söylemiş, onun ile kendini tanıttırılmış.

Hem nakl-i sahih ile haber verilmiş ki: Meşhur Ebu Katâde'nin, Yevm-i Zikarad denilen gazvede, bir ok mübarek yüzüne isabet etmiş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, mübarek eliyle meshetmiş. Ebu Katâde der ki:

HAŞİYE: أَنَا ابْنُ أَبِي سَالَتْ عَلَى الْخَدَّ عَيْنُهُ ۞ فَرَدْتُ بِكَفِّ الْمُصْطَفَى أَحْسَنَ الرَّدِّ ۞
فَعَادَتْ كَمَا كَانَتْ لِأَوَّلِ أَمْرِهَا ۞ فَيَا حُسْنَ مَا عَيْنٍ وَيَا حُسْنَ مَا رَدِّ ۞¹

1. Manası haşiyeden önce metin içinde verilmiş.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
ceset: gövde, vücut.
gazve: savaş, akın.
Gazve-i Uhud: Uhud Savaşı.
hadeka: göz bebeği.
hafit: evlât oğlu, torun.
haşiye: dipnot, açıklayıcı yazı.
iştihar etme: meşhur olma,

ün salma.
kavis: yay.
küffar: kâfirler, İslâmiyeti inkâr edenler.
meshetme: elle sürme, sıvama, silme.
metin: paragraf; yazının tamamı, aslı.
mübarek: feyizli, bereketli, hayırlı, uğurlu.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.
nazım: kafiyeli, vezinli söz, şiir.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
suret: şekil, biçim, tarz.
şifa: iyileşme, sağlığına kavuşma.

vakıa: olay.
zat: şahıs, kişi, fert.

“Kat’iyen ve asla ne acısını ve ne de cerahatini görmedim.” ¹

İkinci Misal: Başta Buharî ve Müslim, kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki:

Gazve-i Hayber’de Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Aliyy-i Haydarî’yi bayraktar tayin ettiği hâlde, Ali’nin gözleri hastalıktan çok ağrıyordu. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm tiryak gibi tükürüğünü gözüne sürdüğü dakikada şifa bularak hiçbir şey kalmadı. Sabahleyin Hayber kal’asının pek ağır demir kapısını çekip, elinde kalkan gibi tutup, kal’a-i Hayber’i fethetti.

Hem o vakıada, Selemeti’bni Ekvâ’nın bacağına kılıç vurulmuş, yarılmış. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona nefes edip, birden ayağı şifa bulmuş. ²

Üçüncü Misal: Başta Neseî olarak, erbab-ı siyer, Osman ibni Huneyf’ten haber veriyorlar ki:

Osman diyor ki: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına bir ama geldi, dedi: “Benim gözlerimin açılması için dua et.” Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona ferman etti:

فَانْطَلِقْ وَتَوَضَّأْ ثُمَّ صَلِّ رَكْعَتَيْنِ وَقُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ
إِلَيْكَ بِنَبِيِّ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي أَتَوَجَّهُ بِكَ إِلَى رَبِّكَ
أَنْ يَكْشِفَ عَنِّي بَصَرِي اللَّهُمَّ شَفِّعْهُ فِيَّ ³

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Ali-i Haydarî: Hz. Ali.

âmâ: kör.

bayraktar: bayrak taşıyan.

cerahat: iltihap, irin, yara.

dua: Allah’a yalvarma, niyaz.

erbab-ı siyer: Peygamberimizin hayatı, ahlâkı, sözleri ve yaşayışı hakkında kitap yazarlar.

ferman: emir, buyruk.

fethetmek: bir ülkeyi veya bir yeri ele geçirmek.

Gazve-i Hayber: Hayber Savaşı.

hadis: Hz. Muhammed’e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

Hayber: Arap Yarımadasının Hicaz bölgesinde bulunan bir kasa-ba.

kal’a: kale.

kal’a-i Hayber: Hayber kalesi.

kat’iyen: kat’î olarak, kesinlikle.

kütüb-ü sahiha: doğru ve güvenilir hadis kitapları.

misal: örnek, numune.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah terbiye eden Allah.

rahmet: merhamet etme, şefkat gösterme.

rekât: namazda bir kıyam, bir rükû ve iki secdeden oluşan bölüm.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sefaat: birinden başkasının adına bir ricada bulunma, ihtiyaç sahibinin af ve iyiliğe kavuşması için

diğeri tarafından yapılan aracılık.

sıfa: iyileşme, sağlığına ka-

vuşma.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

tayin etmek: atamak, görev-

lendirmek.

tiryak: ilaç.

vakia: olay.

O gitti, öyle yaptı, geldi. Gözü açılmış, güzel görüyor-
muş; gördük.¹

Dördüncü Misal: Büyük bir imam olan İbni Veheb
haber veriyor ki:

Gazve-i Bedrin on dört şehidinden birisi olan Muavviz
ibni Afrâ, Ebu Cehil ile dövüşürken, Ebu Cehl-i Lâin, o
kahramanın bir elini kesmiş. O da, öteki eliyle elini tu-
tup, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına gel-
miş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, onun elini
yine yerine yapıştırdı, tükürüğünü ona sürdü. Birden şif-
fa buldu, yine harbe gitti, şehit oluncaya kadar harp et-
ti.”²

Hem yine İmam-ı Celil ibni Veheb haber veriyor ki: O
gazvede Hubeyb ibni Yesaf’ın omuz başına bir kılıç vu-
rulmuş ki, bir şakkı ayrılmış gibi dehşetli bir yara açılmış.
Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm onun kolunu om-
zuna eliyle yapıştırmış, nefes etmiş; şifa bulmuş.³

İşte şu iki vakıa, çendan âhadîdir ve haber-i vahittir;
fakat, İbni Veheb gibi bir imam tashih etse, Gazve-i Be-
dir gibi bir menba-ı mu’cizat olan bir gazvede olsa, hem
bu iki vakıayı andıracak çok misaller bulunsa, elbette şu
iki vakıa kat’î ve vakidir denilebilir.

İşte, ehadis-i sahiha ile sübut bulan belki bin misal var
ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın mübarek eli
ona şifa olmuş.

* * *

1. Üçüncü misaldeki hadisin diğer bazı kaynakları: Kadı İyaz, *Sıfa*, 322, *Tirmizî*, 5:569, hadis no: 3578.

2. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:324.

3. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:324, *Beyhakî*, 6:178, 3:97.

âhadi: tek koldan nakledilen
hadis.

aleyhissalâtü vesselâm: sa-
lât ve selâm onun üzerine ol-
sun.

çendan: gerçi, her ne kadar.

Ebu Cehil-i Lâin: lânetlenmiş

Ebu Cehil.

ehadis-i sahiha: sahih, doğru
hadisler.

gazve: savaş.

Gazve-i Bedir: Bedir Savaşı.

haber-i vahit: bir tek kişinin
haber vermesi; bir kişi kana-

lıyla gelen haber veya hadis.
harp: savaş.

imam: bir ilimde sözü delil
kabul edilebilecek derecede
derin ve geniş bilgi sahibi
olan âlim.

kat’î: kesin, şüphesiz.

menba-ı mu’cizat: mu’cizeler
kaynağı.

misal: örnek, numune.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğur-
lu.

Resul-i Ekrem: çok cömert, ke-
rim ve Allah’ın insanlara bir elçisi
olan Hz. Muhammed.

sübut bulma: sabit olma, gerçek-
leşme, meydana gelme.

şak: yank, yarıлма; parça, kısım.

şehit: Allah’ın ve yüce dininin
adını yüceltme uğrunda canını fe-
da ederek savaşta vurulup ölen
Müslüman.

şifa: iyileşme, sağlığına kavuşma.
tashih etmek: düzeltmek, yanlış-
lardan arındırmak.

vakıa: olay.

vaki: olmuş, gerçekleşmiş olan.

Bu Parça Altın ve Elmas ile Hazılsa Lîyakatî Var

Evet, sabıkan bahsi geçmiş, avucunda küçük taşların zikir ve tesbih etmesi; ¹ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ sırrıyla, aynı avucunda, küçücük taş ve toprak, düşmana top ve gülle hükmünde, onları inhizama sevk etmesi; ² وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ nassı ile, aynı avucunun parmağıyla kameri iki parça etmesi; ve aynı el, çeşme gibi on parmağından suyun akması ve bir orduya içirmesi; ve aynı el hastalara ve yaralılara şifa olması, elbette o mübarek el ne kadar harika bir mu'cize-i kudret-i İlâhiye olduğunu gösterir. Güya, ahbap içinde o elin avucu küçük bir zikirhane-i Sübhanîdir ki, küçücük taşlar dahi içine girse zikir ve tesbih ederler. Ve a'dâya karşı, küçücük bir cephane-i Rabbanîdir ki, içine taş ve toprak girse, gülle ve bomba olur. Ve yaralılar ve hastalara karşı küçücük bir eczahane-i Rahmanîdir ki, hangi derde temas etse, derman olur. Ve celâl ile kalktığı vakit, kameri parçalayıp, Kab-ı Kavseyn şeklini verir; ve cemal ile döndüğü vakit, Âb-ı Kevser akıtan on musluklu bir çeşme-i rahmet hükmüne girer. Acaba böyle bir Zatın bir tek eli, böyle acip mu'cizata mazhar ve medar olsa; o Zatın, Hâlık-ı Kâinat yanında ne kadar makbul olduğu ve davasında ne kadar sadık bulunduğu ve o el ile biat edenler ne kadar bahtiyar olacakları, bedahet derecesinde anlaşılmaz mı?

Âb-ı Kevser: Kevser Suyu; Cenneteki sulardan biri.

acip: hayret veren, hayrette bırakan.

a'dâ: düşmanlar.

ahbap: dostlar.

bahsi geçmiş: sözü edilmiş, konu olarak anlatılmış.

bahtiyar: bahtlı, tâlî'li, mutlu.

bedahet: açıklık.

biat etmek: uymak, tâbi olmak, bağlanmak.

celâl: heybet, haşmet.

cemal: güzellik.

cephane-i Rabbanî: Rabbanî cephane, Rab olan Allah'a ait cephane.

çeşme-i rahmet: rahmet çeşmesi.

dava: iddia, gaye; takip edilen fikir.

derman: ilâç, çare.

eczahane-i Rahmani: merhamet ve şefkat sahibi olan Allah'ın eczahanesi.

gülle: top mermisi.

Hâlık-ı Kâinat: kâinatın yaratıcısı olan Allah.

hükmünde: yerinde, değerinde.

hükmüne: yerine, değerine.

inhizama sevk etmek: hezimeye, bozguna uğratmak.

Kab-ı Kavseyn: iki yay mesafesi, Hz. Muhammed'in miraca çıkışıyla vardığı son nokta, bütün yaratılanları arkasına alıp Yaratana müşerref ve muhatap olduğu makam.

kamer: ay.

liyakat: lâıyk olma, uygunluk.

makbul: kabul edilmiş, geçerli.

mazhar: bir şeyin ortaya çıktığı, görüldüğü yer.

medar: dayanak, kaynak; sebep, vesile.

mu'cizat: mu'cizeler, Allah tara-

1. [Ey Muhammed!] Attığın zaman da sen atmadın... (Enfal Suresi: 17.

2. Ay yarıldı. (Kamer Suresi: 1.

findan verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cize-i kudret-i İlâhî: Allah'ın sonsuz kudretiyle bir mu'cize eseri olarak yarattığı şey.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

nas: kesin delil veya hüküm

getiren ayet veya hadis.

sabıkan: bundan önce.

sadık: doğru, gerçek.

şifa: iyileşme, sağlığına kavuşma.

temas etmek: dokunmak, değmek.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, Cenab-ı Hakki şanına lâ-

yık ifadelerle anma.

vakit: zaman.

Zat: şahıs, kişi, fert.

zikir: Allah'ın adlarını anarak dua etme, Allah'ı anma.

zikirhane-i Sübhanî: her türlü eksiklikten uzak olan Allah'ın anıldığı yer.

Bir Sual: *Deniliyor ki: “Sen çok şeylere mütevatir dersin. Hâlbuki biz onların çoğunu yeni işitiyoruz. Mütevatir bir şey böyle gizli kalmaz?”*

Elcevap: Ulema-i şariat yanında çok mütevatir ve bedihî şeyler var ki, onlardan olmayana göre meçhuldür. Ehl-i hadis yanında da çok mütevatir var; sairlerin yanında âhadî de olmuyor. Ve hakeza, her fennin ehl-i ihtisası, o fenne göre bedihiyatı, nazariyatı beyan edilir. Umum halk ise, o fennin ehl-i ihtisasına itimat eder, teslim olur veya içine girer, görür.

Şimdi, haber verdiğimiz hakikî mütevatir veya manevî mütevatir veya tevatür hükmünde kat'iyeti ifade eden vakıalar, hem ehl-i hadis, hem ehl-i şariat, hem ehl-i usulüddin, hem ekser tabakat-ı ulemada hükmünü öyle göstermiş. Gaflette bulunan avam ve gözünü kapayan nâdanlar bilmezlerse, kabahat onlara aittir.

Beşinci Misal: İmam-ı Bağavî, tahriri ve tashihi ile haber veriyor ki:

Aliyyi'bni'l-Hakem'in, Gazve-i Hendek'te küffarın darbesiyle ayağı kırıldı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm meshetti; dakikasında öyle şifa buldu ki, atından inmedi.¹

Altıncı Misal: Başta İmam-ı Beyhakî, ehl-i hadis haber veriyorlar ki:

İmam-ı Ali gayet hasta idi. İztırabından, kendi kendine dua edip inliyordu. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm

gerçek olan.

halk: insanlar.

hüküm: karar, bir davanın veya bir meselenin incelenmesinden sonra varılan karar.

hükümde: yerinde, değerinde.

ıztırap: kuvvetli acı, aşırı sıkıntı.

İmam-ı Ali: Hazret-i Ali.

itimat etmek: güvenmek.

kabahat: suç, kusur.

kat'iyet: kat'îlik, kesinlik.

küffar: kâfirler, İslâmiyeti inkâr edenler.

meçhul: bilinmeyen.

meshetme: elle sürme, sıvama, silme.

misal: örnek, numune.

mütevatir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.

nâdan: cahil.

nazariyat: nazariyeler, ilmî görüşler, düşünceler, teoriler.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sair: diğer, başka, öteki.

sual: soru.

şifa: iyileşme, sağlığına kavuşma.

tabakat-ı ulema: âlimler tabakası, sınıfı.

tahrir: hadislerin ilk rivayet edini ortaya çıkarma.

tashih: düzeltme, yanlışlardan arındırma.

teslim olma: doğrulama, doğru olduğunu kabul etme; kendini bırakma, güvenme.

tevatür: bir Hadis-i Şerif'in, yalan söylemelerini aklın kabullenmeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.

ulema-i şariat: şariat âlimleri, din âlimleri.

umum: bütün.

vakia: olay.

1. Kadı İyaz, Şifa, 1:323; Beyhakî, 6:185; İbni Hacer, 2:507; Aliyyü'l-Karî, Şerhü's-Şifa, 1:656.

âhadi: tek koldan nakledilen hadis.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

avam: halkın büyük kısmı, sıradan insanlar.

bedihî: apaçık olan, açık.

bedihiyat: delil ve ispata ihtiyacı olmayacak şekilde açık ve meydanda olan şeyler.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

ehl-i hadis: kendini hadis ilmine vermiş olanlar.

ehl-i ihtisas: ihtisas sahipleri, herhangi bir sahada uzman olanlar.

ehl-i şariat: şariatın hüküm ve kanunlarını bilen kimseler.

ehl-i usulüddin: kelâm âlimleri, dinin usul ve prensiplerini bilen kimseler; Allah'ın zat

ve sıfatlarından, peygamberlik, ahiret ve inançla ilgili diğer meselelerden İslâmî esaslar dairesinde bahseden âlimler.

ekser: pek çok, en çok.

fen: ilim, sanat.

gaflet: dikkatsizlik, umursamazlık, ihmal.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

hakiki: gerçek, aslına uygun,

geldi, dedi: ¹ **اللَّهُمَّ اشْفِهِ** Ve ayağıyla Hazret-i Ali'ye dokundu, “Kalk” dedi. Birden şifa buldu. İmam-ı Ali der ki: “Ondan sonra o hastalığı hiç görmedim.” ²

Yedinci Misal: Şührebile'l-Cu'fî'nin meşhur kıssasıdır ki:

Avucunda etten bir ur vardı ki, kılıcı ve atın dizginini tutamıyordu. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm eliyle avucundaki uru meshetti ve mübarek eliyle ovdu. O urdan hiçbir eser kalmadı. ³

Sekizinci Misal: Altı çocuğun her biri, ayrı ayrı birer mu'cize-i Ahmediyeye mazhar oldu.

Birincisi: İbni Ebu Şeybe (muhakkik-i kâmil ve muhaddis-i meşhur) haber veriyor ki:

Bir kadın, bir çocuğu Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına getirdi. O çocukta bir belâ vardı; konuşmuyordu, aptal idi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm bir su ile mazmaza etti, elini yıkadı, o suyu kadına verdi, “Çocuğa içirsin” ferman etti. Çocuk o suyu içtikten sonra, hastalığından ve belâsından bir şey kalmadı. Öyle bir akıl ve kemal sahibi oldu ki, ukalâ-i nâsın fevkinde çıktı. ⁴

İkincisi: Nakl-i sahih ile, Hazret-i İbni Abbas demiş ki:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma mecnun bir çocuk getirildi. Mübarek elini onun göğsüne koydu; birden çocuk istifra etti. İçinden küçük hıyar kadar siyah bir şey çıktı; çocuk şifa buldu, gitti. ⁵

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

belâ: musibet, sıkıntı, içinden çıkılması zor hâl.

eser: iz.

ferman: emir, buyruk.

fevkine: üstüne, üzerine.

İmam-ı Ali: Hazret-i Ali.

kemal: olgunluk, mükemmellik.

kıssa: baştan geçen olay, ibret ve ders verici hâdise.

mazhar: bir şeyin ortaya çıktığı, görüldüğü yer.

mazmaza etmek: ağızda su çalkalamak, gargara yapmak.

mecnun: deli, akılsız.

meshetme: elle sürme, sıvama, silme.

misal: örnek, numune.

mu'cize-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in mu'cizesi.

muhaddis-i meşhur: hadisleri nakleden, aktaran meşhur kişi.

muhakkik-i kâmil: gerçekleri,

1. Allah'ım ona şifa ver.

2. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:323, *Müsned*, 1:83, 84, 107, 128, *Beyhakî*, 6:179; *Tirmizî*, Daavat: 112.

3. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:324; *Beyhakî*, 6:182.

4. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:324; *Beyhakî*, 6:182.

5. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:324; *Beyhakî*, 6:182; 187, *Müsned*, 4:172; *Darimî*, 1:11-12.

doğruları, mükemmel bir şekilde araştıran ve bilen âlim.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bil-

dirilmesi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

şifa: iyileşme, sağlığına kavuşma.

ukalâ-i nâs: insanların akıllıları, zekileri.

ur: hücrelerin aşırı çoğalmasıyla dokularda oluşan et parçası, tümör.

Üçüncüsü: İmam-ı Beyhakî ve Neseî nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki:

Muhammed ibni Hâtib isminde bir çocuğun koluna kaynayan tencere dökülmüş, bütün kolunu yakmış. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm meshedip tükürüğünü sürdü; dakikasında şifa buldu. ¹

Dördüncüsü: Büyümüş, fakat lisanı yok, büyükçe bir çocuk Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına geldi. Çocuğa ferman etmiş: “Ben kimim?” Hiç konuşmayan dilsiz çocuk ² **أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ** deyip tekellüme başlamış. ³

Beşinci Çocuk: Âlem-i yakazada, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmla mükerrer surette müşerref olan Celâleddin-i Süyutî ve asrın imamı, tahric ve tashih ile Mübarekü'l-Yemame ismiyle meşhur bir zatı, daha yeni dünyaya geldiği vakit, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına getirmişler. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona müteveccih olmuş. Çocuk tekellüme başlamış. ⁴ **أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ** demiş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, “Bârekâllah” demiş. Çocuk ondan sonra büyüyünceye kadar daha konuşmamış. O çocuk, bu mu'cize-i Ahmediyeye ve “Bârekâllah” dua-i Nebevîsine mazhar olduğundan, “Mübarekü'l-Yemame” ismiyle şöhrat bulmuş. ⁵

Altıncı Çocuk: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm namaz kılarken, hırçın bir çocuk namazını katedip

1. Kadı İyaz, Şifa, 1:324; Beyhakî 6:174.

2. Sen Allah'ın resulüsün.

3. Kadı İyaz, Şifa, 1:319; Beyhakî, 6:60-61.

4. Şahadet ederim ki, sen Allah'ın Resulüsün.

5. Kadı İyaz, Şifa, 1:319; Beyhakî, 6:598-65.

âlem-i yakaza: uyanıklık âlemi.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

asır: yüzyıl, çağ.

Bârekâllah: Allah mübarek etsin, hayırlı ve bereketli olsun.

dua-i Nebevî: Peygamber Efendimizin duası.

ferman: emir, buyruk.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

istifra etmek: kusmak.

lisan: dil; konuşma.

mesh: elle sürme, sıvama, silme.

mu'cize-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in mu'cizesi.

mükerrer: birçok kere, tekrarlar.

müşerref olma: şereflenme; görüleme.

müteveccih olma: yönelme, bir tarafa dönme.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

resul: Allah'ın elçisi, peygamber.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

suret: tarz, şekil, biçim.

şifa: iyileşme, sağlığına kavuşma.

tahric: hadislerin ilk rivayet edeni ortaya çıkarma.

tashih: düzeltme, yanlışlardan arındırma.

tekellüm: konuşma, söyleme.

zat: şahıs, kişi, fert.

geçtiğinden, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, ¹ **اللَّهُمَّ اقْطَعْ أَرْهَهُ** demiş. Ondan sonra çocuk daha yürü-

memiş, öyle kalmış, hırçınlığının cezasını bulmuş. ²

Yedinci Çocuk: Çocuk tabiatında hayâsız bir kadın, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm yemek yerken lokma istemiş; vermiş. Demiş: “Yok, senin ağzındakini istiyorum.” Onu da vermiş. O gayet hayâsız kadın, o lokmayı yedikten sonra, en hayâlî kadın ve Medine kadınlarının fevkinde bir hayâ sahibi oldu. ³

İşte bu sekiz misal gibi, seksen değil, belki sekiz yüz misalleri var. Çoğu kütüb-ü siyer ve ehadiste beyan edilmiştir.

Evet, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın mübarek eli, Hekim-i Lokman’ın bir eczahanesi gibi ve tükürüğü Hazret-i Hızır’ın âb-ı hayat çeşmesi gibi ve nefesi Hazret-i İsa Aleyhisselâmın nefesi gibi medetres ve şifaresan olsa; ve nev-i beşer çok musibet ve belâlara giriftar olsa, elbette Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma hadsiz müracaatlar olmuş, hastalar, çocuklar, mecnunlar pek kesretli gelmişler, cümlesi şifa bulup gitmişler. Hatta, kırk defa hacceden ve kırk sene sabah namazını yatması abdestiyle kılan, Tabiînin azîm imamlarından ve çok Sahabelerle görüşen, Tavus denilen Ebu Abdurrahmanî'l-Yemanî, kat’iyen haber verir ve hükmeder ve demiş ki: “Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma ne kadar mecnun gelmişse, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm sinesine elini koymuş ise, kat’iyen şifa bulmuştur; şifa bulmayan kalmamış.” ⁴

âb-ı hayat: hayat suyu; içene ebedî hayat verdiğine inanılan ef-sanevî su, bengisu.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

aleyhisselâm: selâm onun üzeri-ne olsun.

azîm: büyük, yüce.

beyan etmek: anlatmak, açıkla-mak, bildirmek.

ehadis: hadisler, Peygamber Efendimizin sözleri.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

giriftar olma: tutulma, yakalan-ma.

haccetmek: hac ibadetini yerine getirmek.

hadsiz: sınırsız.

hayâ: utanma, sıkılma; ar, edep.

Hekim-i Lokman: Lokman He-kim.

hükmetmek: düşünme ve yargı-lama sonunda bir karara varmak.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

kat’i: kesin, şüphesiz.

kesret: çokluk, bolluk, fazlalık.

kütüb-ü siyer: Peygamberimizin hayat tarihi; onun hayatının bü-tün safhalarını anlatan ve vasıfla-rını nakleden eserler.

mecnun: deli, akılsız.

medetres: yardımcı, yardım eden.

misal: örnek, numune.

musibet: felâket, belâ, dert, sıkın-tı.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğur-lu.

nev-i beşer: insan nev’i, insanlık, bütün insanlar.

Resul-i Ekrem: çok cömert, ke-rim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Mu-

1. Allah’ım onun gücünü al.

2. Kadı İyaz, *Şifa*, 1:328; *Beyhakî*, 5:243.

3. Kadı İyaz, *Şifa*, 1:325; Heysemî, *Mecmaü’z-Zevaid*, 8:312.

4. Kadı İyaz, *Şifa*, 1:335; Aliyyü'l-Karî, *Şerhü’ş-Şifa*, 1:676.

hammed’in mübarek yüzünü

görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü’min kimse.

sine: göğüs, kalp.

şifa: bedenî veya ruhî bir has-talığın son bulması, iyileşme,

sağlığına kavuşma.

şifaresan: şifa dağıtan, şifa veren.

Tabiîn: Hz. Muhammed’in As-habıyla görüşmüş, onlardan hadis dinlemiş ve ders almış olan Müslümanlar.

yatsı: yatma vakti, akşam na-mazı vaktinin çıkmasından itibaren sabahleyin ikinci fec-rin doğuşuna kadar devam eden sürede kılınması gere-ken (vitir namazı ile beraber) on üç rekâtlik namazın adı.

İşte, Asr-ı Saadete yetişmiş böyle bir imam, böyle kat'î ve külli hükmetmişse, elbette ona gelen hiçbir hasta kalmamış ki, illâ şifa bulmuş. Madem şifa bulmuş; elbette müracaatlar binler olacaktır.

On Dördüncü İşaret

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın enva-ı mu'ci zatından bir nev-i azîmi, duasıyla zahir olan harikalardır.

Evet, şu nevi, kat'î ve hakikî mütevatirdir. Cüz'iyat ve misalleri o kadar çoktur ki, hesap edilmez. Misallerin çokları var ki, onlar da mütevatir derecesine çıkmışlar, belki tevatüre yakın meşhur olmuşlar. Bir kısmını öyle imamlar nakletmiş ki, meşhur mütevatir gibi kat'iyeti ifade eder. Biz, şu pek çok misallerinden, tevatüre yakın ve meşhur derecesinde münteşir bazı misalleri numune olarak ve her misalin de birkaç cüz'iyatını zikredeceğiz.

Birinci Misal: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yağmur duası tevatür derecesinde ve çok defa tekrar ile, daima sür'atle kabul olması, başta İmam-ı Buhârî ve İmam-ı Müslim, eimme-i hadis nakletmişler. Hatta bazı defa, minber-i şerif üstünde yağmur duası için elini kaldırıp, indirmeden yağmış.

Sabıkan zikrettiğimiz gibi, bir iki defa ordu susuz kaldığı vakit, bulut geliyordu, yağmur veriyordu. Hatta, nübüvvetten evvel, cedd-i Nebî Abdülmuttalip, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın küçüklük zamanında

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Asr-ı Saadet: saadet, mutluluk asrı; Peygamberimiz ve dört halifenin yaşadığı devre verilen ad.

cedd-i Nebî: Hz. Muhammed'in dedesi.

cüz'iyat: parçalar, kısımlar.

derece: basamak, artma veya yükselme basamağı, meretebe, kademe.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

eimme-i hadis: hadis imam-ları; hadis ilminde sözü delil olarak kabul edilen, derin ve geniş bilgi sahibi âlimler.

enva-ı mu'cizat: mu'cizelerin türleri, çeşitleri.

hakiki: gerçek, aslına uygun, gerçek olan.

hükmetmek: düşünme ve yargılama sonunda bir karara varmak.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi

olan âlim.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kat'iyet: kat'îlik, kesinlik.

külli: bütüne ait, genel.

minber-i şerif: Peygamber Efendimizin mescidindeki minber.

misal: örnek, numune.

münteşir: yayılmış, duyulmuş.

mütevatir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir toplulu-

ğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

nev: türlü, çeşit, cins, tür.

nev-i azim: büyük kısım, bölüm.

numune: örnek, misal.

nübüvvet: nebilik, peygamberlik.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sabıkan: az önce geçtiği gibi.

tevatür: bir Hadis-i Şerif'in, yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.

zahir olma: görünme, meydana çıkma.

zikretmek: anmak, söylemek, bildirmek.

mübarek yüzüyle yağmur duasına giderdi. Onun yüzü hürmetine gelirdi ki, o hâdise Abdülmuttalip'in bir şiriyle iştihar bulmuş. ¹

Hem, vefat-ı Nebevîden sonra, Hazret-i Ömer, Hazret-i Abbas'ı vesile yapıp demiş: "Yâ Rab, bu Senin habibinin amcasıdır. Onun yüzü hürmetine yağmur ver." Yağmur gelmiş. ²

Hem, İmam-ı Buharî ve Müslim haber veriyorlar ki: Yağmur için dua talep edildi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm dua etti. Yağmur öyle geldi ki, mecbur oldular, "Aman dua et, kesilsin." Dua etti; birden kesildi. ³

İkinci Misal: Tevâtüre yakın meşhurdur ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Sahabe ve imana gelenler daha kırka vasil olmadan ve gizli ibadet etmekte iken, dua etti:

اللَّهُمَّ اعِزَّ الْإِسْلَامَ بِعَمْرِ بْنِ الْخَطَّابِ أَوْ بِعَمْرِ بْنِ الْهَشَامِ ⁴

Bir iki gün sonra, Hazret-i Ömer İbnü'l-Hattab imana geldi ve İslâmiyeti ilân ve i'zaz etmeye vesile oldu, "Faruk" ünvan-ı âlîsini aldı. ⁵

Üçüncü Misal: Bazı Sahabe-i Güzine, ayrı ayrı maksatlar için dua etmiş. Duası öyle parlak bir surette kabul olmuş ki, o keramet-i duaîye, mu'cize derecesine çıkmış.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

habip: sevilen, dost.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.

hâdise: olay.

hürmet: şeref.

iman: inanma, İslâm dinini kabul etme.

iştihar bulma: meşhur olma, şöhret bulma.

i'zaz etmek: aziz kılmak, yüceltmek.

keramet-i duaîye: duanın kerameti, duanın olağanüstü bir şekilde kabul edilmesi.

maksat: gaye, istenilen şey, niyet.

misal: örnek, numune.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

muhtelif: çeşitli, farklı.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah terbiye eden Allah.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kim-

se.

Sahabe-i Güzin: Seçkin Sahabeler.

suret: şekil, biçim, tarz.

tarik: yol; hadisî geliş kanalı.

tevâtür: bir Hadis-i Şerif'in,

yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.

ünvan-ı âli: yüce, yüksek ün-

van.

vasıl olma: ulaşma, erişme.

vefat-ı Nebevî: Peygamberimizin vefatı, ebedî âleme göçüşü.

vesile: vasıta, sebep.

• Ezcümle, başta Buharî ve Müslim haber veriyorlar ki, İbni Abbas’a şöyle dua etmiş:

اللَّهُمَّ فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ وَعَلِّمَهُ التَّوْبِيلَ¹

Duası öyle makbul olmuş ki, İbni Abbas “Tercümanü'l-Kur’ân” ünvan-ı zîşanını ve “Habrülümme,” yani “Allâme-i Ümmet” rütbe-i âlisini kazanmış. Hatta çok genç iken, Hazret-i Ömer onu ulema ve kudema-i Saha-be meclisine alıyordu.²

• Hem, başta İmam-ı Buharî, ehl-i kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki: Enes’in validesi Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma niyaz etmiş ki: “*Senin hadimin olan Enes’in evlât ve malı hakkında bereketle dua et.*” O da dua etmiş,³ اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ وَبَارِكْ لَهُ فِي مَا أَعْطَيْتَهُ⁴ de-

miş. Hazret-i Enes, ahir ömründe kaseyle ilân ediyor ki: “Ben kendi elimle yüz evlâdımı defnetmişim. Benim malım ve servetim itibarıyla da, hiçbirisi benim gibi mes’ut yaşamamış. Benim malımı görüyorsunuz ki pek çoktur. Bunlar bütün dua-i Nebeviyenin bereketindendir.”⁴

• Hem, başta İmam-ı Beyhakî, ehl-i hadis haber veriyorlar ki: Aşere-i Mübeşşereden Abdurrahman bin Avf’a, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm kesret-i mal ve bereketle dua etmiş. O duanın bereketiyle o kadar servet kazanmış ki, bir defa yedi yüz deveyi yükleriyle beraber fisebilillah tasadduk etmiş.⁵

İşte, dua-i Nebeviyenin bereketine bakınız, “Bârekâllah” deyiniz.

dua-i Nebeviye: Peygamber Efendimizin duası.

ehl-i hadis: kendini hadis ilmine vermiş olanlar.

evlât: veletler, çocuklar.

ezcümle: bu cümleden olarak, meselâ.

fisebilillah: Allah yolunda, sırf Allah rızası için.

habrülümme: ümmetin âlimi. hadim: hizmetçi, hizmet eden.

ilân etmek: açıklamak, herkese duyurmak.

kasem: yemin, ant.

kesret-i mal: mal çokluğu, mal bolluğu.

kudema-i Sahabe: Sahabelerin ileri gelenleri, kıdemlileri, tecrübelileri.

makbul: kabul edilmiş olan, geçerli.

meclis: topluluk, görüşülecek bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu.

mes’ut: saadetli, mutlu.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

niyaz: yalvarma, yakarma, rica.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rütbe-i âli: yüksek rütbe, yüksek derece.

servet: zenginlik, varlık.

tasadduk: sadaka verme.

Tercümanü'l-Kur’ân: Kur’ân’ın tercümanı.

ulema: âlimler, bilginler, ilim sahipleri.

ünvan-ı zîşan: şanlı ünvan.

valide: ana, anne.

1. Allah’ım, Onu dinde bilgi ve ince anlayış sahibi yap ve ona ayetlerin yorumunu öğret.

2. Buharî, 2:148; Kadı İyaz, Şıfa, 1:327; Beyhakî, 6:192; Müsned, 1:264, 314, 328, 335.

3. Allah’ım, onun malını ve çocuklarını çoğalt ve ona verdiklerini mübarek kıl.

4. Buharî, 2:53, 100; Kadı İyaz, Şıfa, 1:325; Müslim, 1:458, 4:1928; Müsned, 3:190, 6:430.

5. Beyhakî, 6:192; Kadı İyaz, Şıfa, 1:327.

ahir: son.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

allâme-i ümmet: ümmetin en büyük âlimi.

Aşere-i Mübeşşere: Peygamberimizin hayatta iken Cennet ile müjdelediği on Sahabî. **ayet:** Kur’ân’ın her bir cümlesi.

bârekâllah: Allah mübarek

etsin, hayırlı ve bereketli olsun.

bereket: bolluk, hayırlılık, Allah vergisi.

defnetmek: gömmek.

dua: Allah’a yalvarma, niyaz.

• Hem, İmam-ı Buharî başta, raviler naklediyorlar ki: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Urve ibni Ebî Ca'de'ye ticarete kâr ve kazanç için bereketle dua etmiş. Urve diyor ki: "Ben, bazı Kûfe çarşısında duruyordum, bir günde kırk bin kazanıyordum, sonra evime dönüyordum." İmam-ı Buharî der ki: "Toprağı da eline alsa, onda bir kazanç bulurdu."¹

• Hem, Abdullah ibni Cafer'e kesret-i mal ve bereket için dua etmiş. Hazret-i Abdullah ibni Cafer, o derece servet kazanmış ki, o asırda şöretgir olmuş. O bereket-i dua-i Nebvî ile hâsıl olan serveti kadar, sahavetle de iştihar etmiş.²

Bu neviden çok misaller var. Numune için bu dört misalle iktifa ediyoruz.

• Hem, başta İmam-ı Tirmizî haber veriyor ki: Sa'd ibni Ebî Vakkas için Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm dua etmiş.³ **اللَّهُمَّ اجِبْ دَعْوَتَهُ** demiş. Sa'd'ın duasının kabulü için dua etmiş. O asırda, Sa'd'ın bedduasından herkes korkuyordu. Duasının kabulü de şöret buldu.⁴

• Hem, meşhur Ebu Katâde'ye ferman etmiş:

⁵ **أَفْلَحَ اللَّهُ وَجْهَكَ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُ فِي شَعْرِهِ وَبَشَرِهِ** diye, genç

kalmasına dua etmiş. Ebu Katâde yetmiş yaşında vefat ettiği vakit, on beş yaşında bir genç gibi olduğu, nakl-i sahih ile şöret bulmuş.⁶

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

asır: yüzyıl, çağ.

beddua: kötü dua, bir kimsenin kötü olması için yapılan dua

bereket: bolluk, hayırlılık, Allah vergisi.

bereket-i dua-i Nebvî: Peygamber Efendimizin duasının bereketi, bolluğu.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

ferman: emir, buyruk.

hâsıl olma: meydana gelme, ortaya çıkma.

iktifa etmek: yeterli bulmak, yetinmek.

iştihar etme: meşhur olma, tanınma, ün salma.

kesret-i mal: mal çokluğu, mal bolluğu.

meşhur: tanınmış, ünlü.

misal: örnek, numune.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

nakletmek: aktarmak, anlatmak, bildirmek.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

nev: tür, çeşit, cins.

numune: örnek, misal.

ravi: rivayet eden, hadis ve haberi başkalarına aktaran kimse.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

1. Buharî, 4:252; Kadî İyaz, Sıfâ, 1:327; Beyhakî, 6:220.

2. Kadî İyaz, Sıfâ, 1:327; Beyhakî, 6:220.

3. Allah'ım onun duasını kabul et.

4. Tirmizî, 5:649, hadis no: 3752; Beyhakî, 6:189; 1:327.

5. Allah yüzünün güzelliğini kalıcı kılsın. Allah'ım, onun saçını ve tenini mübarek kıl.

6. Kadî İyaz, Sıfâ, 1:327; Beyhakî, 6:192.

sahavet: el açıklığı, cömertlik. linme, tanınma.

servet: zenginlik, varlık, mal. şöretgir: şöret sahibi.

şöhret bulma: herkesçe bilinme, tanınma. ticaret: alım satım, mal alım

satımı.

vakit: zaman.

vefat etme: ölmek.

• Hem, meşhur şair Nâbiğa'nın kıssa-i meşhuresidir ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanında bir şiirini okumuş. Şu fıkra:

بَلَّغْنَا السَّمَاءَ مَجْدُنَا وَسَنَّاؤُنَا ❁ وَأَنَا نُرِيدُ فَوْقَ ذَلِكَ مَظْهَرًا

Yani, “Şerefimiz göğe çıktı; biz, daha üstüne çıkmak istiyoruz.”

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, mülâtefe suretinde ferman etti: **إِلَى أَيْنَ يَا أَبَا لَيْلَا ؟**

Dedi: **إِلَى الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللَّهِ** . Yani, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, lâtife olarak dedi: “Gökten öbür tarafa nereyi istiyorsun ki, şiirinde orayı niyet ediyorsun?”

Nâbiğa dedi: “Göklerin fevkinde, Cennete gitmek istiyoruz.” Sonra, bir manidar şiirini daha okudu.

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm dua etti: **لَا يَفْضُضُ اللَّهُ فَاكَ** . Yani, “Senin ağzın bozulmasın.”

İşte, o dua-i Nebevînin bereketiyle, o Nâbiğa, yüz yirmi yaşında bir dişi noksan olmadı. Hatta bazı bir dişi düştüğü vakit, yerine bir daha geliyordu. ¹

• Hem, nakl-i sahih ile, İmam-ı Ali için dua etmiş ki: **اللَّهُمَّ اكْفِهِ الْحَرَّ وَالْقَرَّ** Yani, “Yâ Rab, soğuk ve sıcakın zahmetini ona gösterme.”

1. Müsned, 1:99, 133; İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, 6:168; Kadı İyaz, Şıfa, 1:328.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
dua-i Nebevî: Peygamber duası.
ferman: emir, buyruk.
fevkinde: üstünde, üzerinde.
fıkra: paragraf, kısım, bölüm.

İmam-ı Ali: Hazret-i Ali.
kıssa-i meshure: meşhur kıssa, ibret ve ders veren meşhur hâdise.
lâtife: güldürücü güzel söz, ince mana, edep sınırlarını aşmayan ince şaka.
manidar: manalı, anlamlı.
mülâtefe: sakalaşma, lâtife

etme.
nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.
Rab: yaratan, besleyen, büyüten, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah terbiye eden Allah.
Resul-i Ekrem: çok cömert,

kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
suret: şekil, biçim, tarz.
vakit: zaman.
zahmet: sıkıntı, eziyet.

İşte şu dua bereketiyle, İmam-ı Ali kışta yaz libasını giyerdi, yazda kış libasını giyerdi. Der idi ki: “O duanın bereketiyle hiçbir soğuk ve sıcakın zahmetini çekmiyorum.” ¹

• Hem, Hazret-i Fatıma için dua etmiş: **اللَّهُمَّ لَا تُجْعَلْهَا**

Yani, “Açlık elemi ona verme.” Hazret-i Fatıma der ki: “O duadan sonra açlık elemi görmedim.” ²

• Hem, Tufeyl ibni Amr, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmdan bir mu’cize istedi ki, götürüp kavmine göstersin. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm **اللَّهُمَّ نَوْرُهُ**

demiş. İki gözü ortasında bir nur zuhur etmiş, sonra değ-neği ucuna naklolmuş. Bunun ile “zinnur” diye iştihar bulmuş. ⁴

İşte bu vakıalar, ehadis-i meşhuredendir ki, kat’iyet peyda etmişler.

• Hem, Ebu Hüreyre, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma şekva etmiş ki, “Nisyan bana arız oluyor.” Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etmiş, bir mendil şeklinde bir şey açmış. Sonra mübarek avucu ile gayptan bir şey alır gibi, öyle avucunu oraya boşaltmış. İki üç defa öyle yaparak Ebu Hüreyre’ye demiş: “Şimdi mendili topla.” Toplamış. Bu sırr-ı manevî-i dua-i Nebevî ile, Ebu Hüreyre kasem eder ki: “Ondan sonra hiçbir şey unutmadım.” ⁵

İşte bu vakıalar ehadis-i meşhuredendirler.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

arız olma: sonradan meydana gelme; bulaşma, yaklaşma.

bereket: hayırlılık, uğurluluk, Allah vergisi.

dua: Allah’a yalvarma, niyaz.

ehadis-i meşhure: meşhur hadisler.

elem: dert, üzüntü, kaygı, acı.

ferman: emir, buyruk.

gaip: görünmeyen âlem.

İmam-ı Ali: Hazret-i Ali.

iştihar bulma: meşhur olma, şöhret kazanma, tanınma.

kasem: yemin, and.

kat’iyet: kat’îlik, kesinlik.

kavim: insan topluluğu, kabile, akraba.

libas: elbise, giysi, kıyafet.

mu’cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş, olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

naklolma: geçme, aktarıma, yer değiştirme.

1. Müsned, 1:99, 133; Heysemî, Mecmaü’z-Zevaid, 9:122; Kadı İyaz, Şıfa, 1:328.

2. Beyhakî, 6:108, 133; Heysemî, Mecmaü’z-Zevaid, 9:2, 122, 60168; Kadı İyaz, Şıfa, 1:328.

3. Allah’ım, onun için ışıklandır.

4. Beyhakî, 5:359, 1:77; Kadı İyaz, Şıfa, 1:328.

5. Buharî, 2:60, 3:68, 143, 4:253; Müslim, hadis no:2492; Müsned, 2:240, 274, 427; Beyhakî, 6:201.

nisyan: unutkanlık, unutmama.

nur: ışık, aydınlık.

peyda etmek: kazanmak.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir

elçisi olan Hz. Muhammed.

sırr-ı manevî-i dua-i Nebevî: Peygamber Efendimizin duasındaki manevî sır.

sekva: şikâyet, yakınma.

vakia: olay.

zahmet: sıkıntı, eziyet.

zinnur: iki nur, iki ışık sahibi.

zuhur etme: görünme, meydana çıkma, belirme.

Dördüncü Misal: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın bedduasına mazhar olmuş birkaç vakıayı beyan ederiz:

Birincisi: Perviz denilen Fars padişahı, name-i Nebeviyeyi yırtmış. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma haber geldi. Şöyle beddua etti: **اللَّهُمَّ مَزَقْهُ** “Yâ Rab! Nasıl mektubumu paraladı; Sen de onu ve onun mülkünü parça parça et.” ¹

İşte şu bedduanın tesiriyledir ki, o Kisra Perviz’in oğlu Şirviye, hançer ile onu paraladı; Sa’d bin Ebî Vakkas da saltanatını parça parça etti. Sasaniye Devletinin hiçbir yerde şevketi kalmadı. Fakat Kayser ve sair melikler, name-i Nebeviyeye hürmet ettikleri için mahvolmadılar.

İkincisi: Tevatüre yakın meşhurdur ve ayat-ı Kur’âniye işaret ediyor ki:

Bidayet-i İslâmda, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Mescidü’l-Haramda namaz kılariken, rüesa-i Kureys toplandılar, ona karşı gayet bed bir muamele ettiler. O da, o vakit onlara beddua etti.

İbni Mes’ut der ki: “Kasem ederim, o bed muameleyi yapan ve onun bedduasına mazhar olanların, Gazve-i Bedir’de birer birer lâşelerini gördüm.” ²

Üçüncüsü: Mudariyye denilen Arabın büyük bir kabilesi Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmı tekzip ettikleri için, onlara kaht ile beddua etti. Yağmur kesildi, kaht ve

kasem: yemin, and.

Kayser: eski Roma ve Bizans imparatorlarına verilen ad.

Kisra: eskiden İran hükümdarlarına verilen ad.

lâşe: leş; ceset.

mahvolma: perişan olma, ortadan kalkma.

mazhar: bir şeyin görüldüğü yer.

melik: hükümdar, padişah, kral.

Mescidü’l-Haram: Mekke’de, içinde Kâbe’nin bulunduğu en büyük, kutsal ibadet yeri.

meşhur: tevatür derecesine varmayan ve her nesilde ravisi ikiden aşağıya düşmeyen hadisler.

muamele: davranış, davranma.

mülk: bir devlet ve hükümdarın emir ve idaresi altında bulunan memleket, ülke.

name-i nebevi: Peygamber Efendimizin mektubu.

name-i Nebeviye: Peygamber efendimizin mektubu.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, verdiği nimetlerle mahlukatı ıslah terbiye eden Allah.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rüesa-i Kureys: Kureys’in reisleri, başkanları, ileri gelenleri.

sair: diğer, öteki.

saltanat: sultanlık, hükümdarlık; devlet.

şevket: büyüklük, haşmet.

tekzip etmek: yalanlamak.

tevatür: bir Hadis-i Şerif’in, yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktanılması, rivayet edilmesi.

vakıa: olay.

vakit: zaman.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

ayat-ı Kur’âniye: Kur’ân’ın ayetleri.

bed: fena, kötü, çirkin.

beddua: kötü dua, bir kimse-nin kötü olması için yapılan

dua.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

Bidayet-i İslâm: İslâmın başlangıcı, İslâmın ilk zamanları.

Fars: İran.

Gazve-i Bedir: Bedir Savaşı.

hançer: iki tarafı keskin, bü-

yük bıçak.

hürmet etmek: saygı göstermek.

kabile: göçebe insanlarda, aynı soydan sayılan ve bir başa itaat eden insan topluluğu, boy, aşiret.

kaht: kıtlık, kuraklık.

1. Buharî, 2:25, 4:54, 6:10; Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:328; Beyhakî, 4:387.

2. Buharî, 1:37, 2:69, 138, 5:57, 94; Müslim, 3:1418, hadis no: 1794; Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:329; Müsned, 1:417.

galâ baş gösterdi. Sonra Mudariyye kavminden olan kabile-i Kureyş, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma iltimas ettiler. Dua etti; yağmur geldi, kahtlık kalktı. ¹

Bu vakıa tevâtür derecesinde meşhurdur.

Beşinci Misal: Hususî adamlara bedduasının dehşetli kabulüdür. Bunun çok misalleri var. Kat'î üç misali, numune olarak beyan ederiz.

Birincisi: Utbe ibni Ebî Leheb hakkında şöyle beddua etti: **اللَّهُمَّ سَلِّطْ عَلَيْهِ كَلْبًا مِنْ كِلَابِكَ** Yani, “Yâ Rab! Ona bir itini musallat et.” Sonra, Utbe sefere giderken, bir aslan gelip, kabile içinde onu arayıp bulmuş, parçalamış. ²

Şu vakıa meşhurdur; eimme-i hadis nakil ve tashih etmişler.

İkincisi: Muhallim ibni Cüssame'dir ki, Amir ibni Azbat'ı gadirle katletmişti. Hâlbuki, Amir'i, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, onu cihad ve harp için kumandan edip bir bölük ile göndermişti. Muhallim de beraberdi. Bu gadrin haberi Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma yettiği vakit hiddet etmiş, **اللَّهُمَّ لَا تَغْفِرْ لِمُحَلِّمٍ** ³ diye beddua buyurmuş. Yedi gün sonra o Muhallim öldü. Kabre koydular, kabir dışarıya attı. Kaç defa koydularsa, yer kabul etmedi. Sonra mecbur oldular; iki taş ortasında muhkemce bir duvar yapılmış, o surette yeraltında setredilmiş. ⁴

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

beddua: kötü dua, bir kimsenin kötü olması için yapılan dua.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

cihad: Allah yolunda malla ve canla düşmana karşı savaşma.

dehşetli: korkutucu, ürkütücü; olağanüstü bir şekilde.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

eimme-i hadis: hadis imamları; hadis ilminde sözü delil olarak kabul edilen, derin ve geniş bilgi sahibi âlimler.

gadir: zulüm, merhametsizlik, haksızlık.

galâ: kıtlık, yokluk.

harp: savaş.

hiddet etmek: öfkelenmek, kızmak.

hususî: özel.

iltimas etmek: yapılmasını istemek, rica etmek.

kabile-i Kureyş: Kureyş kabilesi.

kabir: mezar.

kabile: birlikte yolculuk eden topluluk.

kaht: kıtlık, kuraklık.

kat'î: kesin, şüphesiz.

katletmek: öldürmek.

kavim: kabile, akraba.

kumandan: komutan.

mecbur olmak: bir işi yapmak zorunda kalmak.

meşhur: tevâtür derecesine varmayan ve her nesilde ravisi ikiden aşağıya düşmeyen hadisler.

misal: örnek, numune.

muhkem: sağlam, kuvvetli.

musallat etmek: birini bir başkasının başına belâ etmek, sataştırmak.

nakil: aktarma, anlatma.

numune: örnek, misal.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten,

1. Buharî, 2:37, 6:156, 164, 5:57, 94; Beyhakî, 2:324; Kadî İyaz, Şîfa, 1:328.

2. Kadî İyaz, Şîfa, 1:329, 343; Beyhakî, 2:335; Aclûnî, Kenzü'l-Ummal, hadis no: 428, 439.

3. Allah'ım, Muhallim'i bağışlama.

4. İbni Mâce, hadis no: 3930; Kadî İyaz, Şîfa, 1:329; Beyhakî, 4:305.

verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah terbiye eden Allah.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sefer: yolculuk, seyahat.

setredilme: örtülme, kapatılma.

suret: şekil, biçim, tarz.

tashih: düzeltme, yanlışlardan arındırma.

tevâtür: bir Hadis-i Şerifin,

yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.

vakıa: olay.

Üçüncüsü: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm görüyordu, bir adam sol eliyle yemek yer. Ferman etmiş: **كُلْ بِيَمِينِكَ** “Sağ elinle ye!” demiş. O adam demiş: **لَا أَسْتَطِيعُ** “Sağ elimle yapamıyorum.” Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm demiş: **لَا أَسْتَطَعْتُ** diye beddua etmiş: “Kaldıramayacaksın.” İşte ondan sonra o adam sağ elini hiç kaldıramamış. ¹

Altıncı Misal: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın hem duası, hem temasından zuhur eden pek çok harikalarından kat’iyet kesb etmiş birkaç hâdiseyi zikredeceğiz:

Birincisi: Hazret-i Halid ibni Velid’e (Seyfullah’a) birkaç saçını verip, nusretine dua etmiş. Hazret-i Halid, o saçları külâhında hıfzetmiş. İşte o saç ve duanın bereketi hürmetine, hiçbir harbe girmemiş, illâ muzaffer çıkmış. ²

İkincisi: Selman-ı Farisî, evvelce Yahudilerin abdiymiş. Onun seyyidleri, onu azat etmek için çok şeyler istediler. “Üç yüz hurma fidanını dikip meyve verdikten sonra, kırk okıyye altın vermekle azat edilirsin” dediler. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma geldi, beyan-ı hâl etti. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, kendi eliyle, Medine civarında üç yüz fidanı dikti. Yalnız bir tanesini başkası dikti. O sene zarfında, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın diktiği bütün fidanlar meyve verdi. Yalnız bir

misal: örnek, numune.

muzaffer çıkma: zafer kazanma, galip gelme.

nusret: Allah’ın yardımı; başarı, zafer.

okıyye: eskiden kullanılan bir ağırlık birimi, yaklaşık dört yüz dirhem (1 dirhem=3 gr.)

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

Seyfullah: Allah’ın kılıcı, Ashab-ı Kırardan Hz. Halid bin Velid’e Peygamberimiz tarafından verilen ünvan.

seyyid: efendi, sahip.

temas: değme.

zarfında: belli bir sürede, belli bir süre içinde.

zikretmek: anmak; bildirmek, söylemek.

zuhur etme: görünme, ortaya çıkma.

abd: kul, köle.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

azat: serbest bırakma, hürriyetine kavuşturma.

beddua: kötü dua, bir kimse-nin kötü olması için dua.

bereket: Allah vergisi, uğurluluk, hayırlılık.

beyan-ı hâl: hâlini bildirme, hâlini anlatma.

civar: çevre, yöre, etraf.

dua: Allah’a yalvarma, niyaz.

ferman: emir, buyruk.

hâdis: olay.

harp: savaş.

hıfzetmek: saklamak, korumak.

hürmet: şeref.

kat’iyet: kat’îlik, kesinlik.

kesb etmek: kazanmak.

külâh: eskiden giyilen, ucu sivri veya yüksek başlık.

1. Beyhakî, 3:138, 243; Kadî İyaz, Şîfa, 1:328, 329; Müslim, 3:1599, hadis no: 20921; Darimî, 2:97.

2. Beyhakî 6: 249; Kadî İyaz, Şîfa, 1:331, Hâkim, Müstedrek, 3:289, Heysemî, Mecmaü’z-Zevaid, 9:349.

tek başkası dikmişti; o tek, meyve vermedi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm onu çıkardı, yeniden dikti. O da meyve verdi.

Hem, tavuk yumurtası kadar bir altını, ağzının tükürü-ğünü ona sürdü, dua etti, Selman'a verdi. Dedi: "Git, Ya-hudilere ver." Selman-ı Fariî gidip o altından kırk okıy-yeyi onlara verdi. O tavuk yumurtası kadar olan altın, es-kisi gibi bâkî kaldı. ¹

İşte şu vakıa Hazret-i Selman-ı Pakın sergüzeşte-i ha-yatının en mühim bir hâdise-i mu'cizekârânesidir; mute-ber ve mevsuk imamlar haber vermişler.

Üçüncüsü: Ümmü Malik isminde bir Sahabiye, "ukke" denilen küçük bir yağ tulumundan, Resul-i Ekrem Aley-hissalâtü Vesselâma yağ hediye ederdi. Bir defa Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona dua edip ukkeyi ver-miş, ferman etmiş ki: "Onu boşaltıp sıkmayınız." Ümmü Malik ukkeyi almış. Ne vakit evlâtları yağ isterlerse, be-reket-i dua-i Nebevî ile, ukkede yağ bulurlardı. Hayli za-man devam etti. Sonra sıkıldılar, bereket kesildi. ²

Yedinci Misal: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesse-lâmın duasıyla ve temasıyla suların tatlılaşması ve güzel koku vermesinin çok hâdiseleri var. İki üç taneyi numu-ne olarak beyan ederiz.

Birincisi: İmam-ı Beyhakî başta, ehl-i hadis haber ve-riyorlar ki: Bi'r-i Kuba denilen kuyunun suyu bazı kesili-yordu, yani bitiyordu. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Ves-selâm abdest suyunu içine koyup dua ettikten sonra, kesretle devam etti, daha hiç kesilmedi. ³

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bâkî: geride kalan, artakalan.

bereket: bolluk, Allah vergisi.

bereket-i dua-i Nebevî: Peygam-berimizin duasının bereketi, bol-luğu.

beyan etmek: anlatmak, açıkla-mak, bildirmek.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

ehl-i hadis: kendini hadis ilmine vermiş olanlar.

evlât: çocuk.

ferman: emir, buyruk.

hâdise: olay.

hâdise-i mu'cizekârâne: mu'ci-zeli hâdise, harika, olağanüstü olay.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

kesret: çokluk, bolluk, fazlalık,

mevsuk: vesikaya dayanan; sağ-lam, inanılır, güvenilir.

1. Müsned, 5:441, 442, 6:112, 150, 209; Kadı İyaz, Sıfâ, 1:332; Hâkim, Müstedrek, 2:16; Heysemî, Mecmaü'z-Zevaid, 9:332.

2. Müsned, 3:242, 340, 347; Kadı İyaz, Sıfâ, 1:332; Müslim, hadis, no: 2280; Beyhakî, 6:113, 123.

3. Beyhakî, 6:136; Kadı İyaz, Sıfâ, 1:331; İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, 6:101.

misal: örnek, numune.

(1 dirhem = 3gr.)

mü'min kimse.

muteber: itibar edilen; güve-nilir.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sergüzeşte-i hayat: hayat macerası.

mühim: önemli.

temas: değme.

numune: örnek, misal.

Sahabî: Sahabeden olan kişi; Hz. Muhammed'i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş

ukke: tulum, deriden yapılan kap.

vakia: olay.

İkincisi: Başta Ebu Nuaym *Delâil-i Nübüvvet*'te, ehl-i hadis haber veriyorlar ki: Enes'in evindeki kuyuya, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm tükürüğünü içine atıp dua etmiş; Medine-i Münevvere'de en tatlı su o olmuş. ¹

Üçüncüsü: İbni Mace haber veriyor ki: Mâ-i zemzemden bir kova su, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma getirdiler. Bir parça ağzına aldı, kovaya boşalttı. Kova misk gibi rayiha verdi. ²

Dördüncüsü: İmam-ı Ahmed ibni Hanbel haber veriyor ki: Bir kuyudan bir kova su çıkardılar. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, içine ağzının suyunu akıtıp kuyuya boşalttıktan sonra misk gibi rayiha vermeye başladı. ³

Beşincisi: Ricalullahtan ve İmam-ı Müslim ve ulema-i mağribin mutemedi ve makbulü olan Hammad ibni Seleme haber veriyor ki: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, deriden bir tuluk su doldurup ağzına üflemiş, dua etmiş. Bağladı, bir kısım Sahabeye verdi: "Ağzını açmayınız; yalnız abdest aldığınız vakit açınız" demiş. Gitmişler, abdest almak vaktinde ağzını açmışlar. Görüyorlar ki, halis bir süt, ağzında da kaymak yağ. ⁴

İşte bu beş cüz'ü, bazıları meşhur, bazı da mühim imamlar naklediyorlar. Bunlar ve burada nakledilmeyenlerle mecmuu, manevî tevatür gibi bir mu'cize-i mutlakanın tahakkukunu gösteriyorlar.

1. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:331, 2:332.

2. İbni Mâce, 1:216, hadis no: 659; Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:332.

3. İbni Mâce, 1:2167; Fethu'r-Rabbânî, 22:667.

4. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:334.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

cüz: kısım, parça.

Delâil-i Nübüvvet: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberlik delilleri; Ebu Nu-

aym'ın eserinin adı.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

ehl-i hadis: kendini hadis ilmine vermiş olanlar.

halis: saf, katıksız, temiz.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede

derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

mâ-i zemzem: zemzem suyu.

makbul: kabul edilmiş olan, reddedilmeyen, geçerli.

manevî tevatür: bir toplulu-

ğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söyleyenin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

mecmuu: bütünü, hepsi, toplamı.

Medine-i Münevvere: Nurlu Medine şehri.

meşhur: tevatür derecesine varmayan ve her nesilde ravisi ikiden aşağıya düşmeyen hadisler.

misk: bir cins güzel koku.

mu'cize-i mutlaka: mutlak surette olmuş mu'cize, meydana geldiğinden şüphe edilmeyen mu'cize.

mutemet: itimat edilir, güvenilir.

mühim: önemli.

nakil: aktarma, anlatma.

rayiha: hoş koku.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

Ricalullah: Allah adamları, Allah erleri, gayp erenleri.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimseler.

tahakkuk: gerçekleşme, meydana gelme.

tuluk: deriden yapılmış su kabı.

ulema-i mağrip: Batıda yetişmiş âlimler, kuzeybatı Afrika ve Endülüs âlimleri.

vakit: zaman.

Sekizinci Misal: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın mesh ve duasıyla, sütsüz ve kısır keçilerin, mübarek elinin temasıyla ve duasıyla sütlü, hem çok sütlü olmaları misalleri ve cüz'iyatları çoktur. Biz yalnız meşhur ve kat'î iki üç misali numune olarak zikrediyoruz.

Birincisi: Ehl-i siyerin bütün muteber kitapları haber veriyorlar ki: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Ebu Bekri's-Sıddık ile beraber hicret ederken, Âtiket binti Huzaiyye denilen Ümmü Ma'bed hanesine gelmişler. Gayet zayıf, sütsüz, kısır bir keçi orada vardı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Ümmü Ma'bed'e ferman etti: "Bunda süt yok mudur?" Ümmü Ma'bed demiş ki: "Bunun vücudunda kan yoktur; nereden süt verecek." Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm gidip o keçinin beline elini sürmüş, memesini de meshetmiş, dua etmiş. Sonra demiş: "Kap getiriniz, sağınız." Sağdılar. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Ebu Bekri's-Sıddık ile içtikten sonra, o hane halkı da doyuncaya kadar içmişler. O keçi kuvvetlenmiş, öyle de mübarek kalmış. ¹

İkincisi: Şat-ı İbni Mes'ut'un meşhur kıssasıdır ki: İbni Mes'ut, İslâm olmadan evvel, bazılarının çobanıydı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Ebu Bekri's-Sıddık ile beraber, İbni Mes'ut'un keçileriyle bulunduğu yere gitmişler. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, İbni Mes'ut'tan süt istemiş. O da demiş: "Keçiler benim değil, başkasının malıdır." Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm demiş: "Kısır, sütsüz bir keçi bana getir." O da iki senedir teke görmemiş bir keçi getirdi. Resul-i Ekrem

1. Hâkim, Müstedrek, 3:9; Kadı İyaz, Şifa, 1; İbnü'l-Cevzi, 1:138; Beyhakî, 6:83.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
cüz'iyat: parçalar, kısımlar.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
ehl-i siyer: siyer ilmiyle uğraşanlar, İslâm tarihçileri.
ferman: emir, buyruk.

hane: ev.

hicret: Hz. Peygamberin Mekke'den Medine'ye göçü.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kısır: döle vermeyen, çoğaltamayan, üreme imkânı, kabiliyeti olmayan.

kıssa: baştan geçen olay, ibret ve ders verici hâdise.

mesh: elle sürme, sıvama, sil-

me.

meşhur: tevatür derecesine varamayan ve her nesilde ravisi ikiden aşağıya düşmeyen hadisler.

misal: örnek, numune.

muteber: itibar edilen, güvenilir.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

numune: örnek, misal.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

temas: değme.

zayıf: zayıf, güçsüz, kuvvetsiz.

zikretmek: anmak, bildirmek, söylemek.

Aleyhissalâtü Vesselâm eliyle onun memesine meshedip dua etmiş. Sonra sağmışlar, halis bir süt almışlar, içmişler. İbni Mes'ut bu mu'cizeyi gördükten sonra iman etmiş.¹

Üçüncüsü: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın murdiası, yani süt annesi olan Halime-i Sa'diye'nin keçilerinin kışsa-i meşhuresidir ki: O kabilede bir derece kahtlık vardı. Hayvanat zayıf ve sütsüz oluyordular. Ve tok oluncaya kadar yemiyorlardı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm oraya, süt annesinin yanına gönderildiği zaman, onun bereketiyle, Halime-i Sa'diye'nin keçileri, akşam vakti, başkalarının hilâfına olarak, hem tok ve memeleri dolu olarak geliyorlardı.²

İşte bunun gibi, siyer kitaplarında daha başka cüz'iyatları var. Fakat bu numuneler asıl maksada kâfidir.

Dokuzuncu Misal: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, bazı zatların başını ve yüzünü mübarek eliyle meshedip dua ettikten sonra zahir olan harikaların çok cüz'iyatından, iştihar bulmuş birkaçını numune olarak beyan ediyoruz.

Birincisi: Ömer ibni Sa'd'ın başına elini sürmüş, dua etmiş. Seksen yaşında o adam, o duanın bereketiyle, öldüğü vakit başında beyaz yoktu.³

İkincisi: Kays ibni Zeyd'in başına elini koyup, meshedip dua etmiş. O duanın bereketiyle, yüz yaşına girdiği vakit, meshin tesiriyle, bütün başı beyaz, yalnız Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın elini koyduğu yer simsiyah olarak kalmış.⁴

aynı soydan sayılan ve bir başa itaat eden insan topluluğu, boy, aşiret.

kâfi: yeterli.

kahtlık: kıtlık, kuraklık.

kışsa-i meşhure: meşhur kışsa, ibret ve ders veren meşhur hâdiseler.

maksat: kastedilen, istenilen şey; varılmak istenen nokta.

meshetmek: elle sürme, sıvama.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş, olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

murdia: süt anne.

numune: örnek, misal.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

siyer: Peygamberimizin hayat tarihi; onun hayatının bütün safhalarını anlatan ve vasıflarını nakleden eserler.

tabakat: tabakalar.

tesir: etki.

vakit: zaman.

zahir olan: görünen, ortaya çıkan.

zat: şahıs, kişi, fert.

1. İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, 6:102; Kadı İyaz, Şifa, 1:333; Fethu'r-Rabbani, 22:52, 65.

2. Tabakat, 1:97; Kadı İyaz, Şifa, 1:366; İbnü'l-Cevzi, 1:57.

3. Kadı İyaz, Şifa, 1:134.

4. Kadı İyaz, Şifa, 1:334.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bereket: bolluk, hayırlılık, Allah vergisi.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

cüz'iyat: parçalar, kısımlar.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

halis: saf, katıksız, temiz.

harika: olağanüstü özellikler taşıyan ve hayranlık hissi uyandıran.

hayvanat: hayvanlar.

hilâfına: zıddına, tersine, aksine.

iman: inanma; İslâm dinini kabul etme,

iştihar bulma: meşhur olma, şöhret kazanma.

kabile: göçebe insanlarda,

Üçüncüsü: Abdurrahman ibni Zeyd İbnü'l-Hattab, hem küçük, hem çirkindi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm eliyle başını meshedip dua etmiş. O duanın bereketiyle, kametçe en bâlâ kamet ve suretçe en güzel bir surete girmiş.¹

Dördüncüsü: Âiz ibni Amr'ın Gazve-i Huneyn'de yüzü yaralanmış. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, eliyle yüzündeki kanı silmiş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâmın elinin temas ettiği yer, parlak bir nuraniyet vermiş ki, muhaddisler كَغْرَةِ الْفَرَسِ tabir etmişler. Yani, “doru atın alındaki beyaz gibi,” temas yeri öyle parlak yordu.²

Beşincisi: Katâde bin Selman'ın yüzüne elini sürmüş, dua etmiş. Katâde'nin yüzü ayna gibi parlamaya başlamış.³

Altıncısı: Ümmü'l-Mü'minin Ümmü Seleme'nin kızı ve Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâmın üvey kızı Zeyneb'e, küçükken, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm onun yüzüne abdest suyu atıp taltif etmiş. O suyun temasından sonra, Zeyneb'in hüsn ve cemali acip suret almış, bediülcemal olmuş.⁴

acip: hayret veren, hayrette bira-
kan.

aleyhissalâtu vesselâm: salât ve
selâm onun üzerine olsun.

bâlâ kamet: uzun boy.

bediülcemal: eşsiz güzellik.

bereket: bolluk, hayırlılık, Allah
vergisi.

cemal: güzellik; yüz güzelliği.

cüz'iyat: parçalar, kısımlar.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

eimme-i hadis: hadis imamları;
hadis ilminde sözü delil olarak
kabul edilen, derin ve geniş bilgi
sahibi âlimler.

farz etmek: bir netice elde et-
mek için ihtimalli veya gerçek
olarak kabul edilen bir tahminde
bulunmak; saymak.

Gazve-i Huneyn: Huneyn Savaşı.

haber-i vahit: bir tek kişinin ha-
ber vermesi; bir kişi kanalıyla ge-
len haber veya hadis.

İşte, şu cüz'iyatlar gibi daha çok misaller var. Onların çoğunu eimme-i hadis nakletmişler. Bu cüz'iyatın her birini haber-i vahit ve zayıf farz etsek dahi, yine mecmuu,

1. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:335.

2. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:324.

3. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:374; *Beyhakî*, 6:217.

4. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:334; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevaid*, 9:259.

hüsün: güzellik.

kamet: boy, endam.

mecmuu: bütünü, hepsi, top-
lamı.

mesh etme: elle sürme, sıva-
ma.

misal: örnek, numune.

nakletmek: aktarmak, anlat-
mak.

nuraniyet: nurluluk, parlak-
lık, aydınlık.

Resul-i Ekrem: çok cömert,
kerim ve Allah'ın insanlara bir
elçisi olan Hz. Muhammed.

suret: şekil, biçim, görünüş.

tabir etmek: adlandırmak.

taltif: iltifat etme, lütuf ve iyi-
likte bulunma.

temas: değme.

Ümmü'l-Mü'minin: Mü'min-
lerin Annesi.

manevî bir tevatür hükmünde, mutlak bir mu'cize-i Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâmı gösterir. Çünkü bir hâdise ayrı ayrı ve çok suretlerle nakledilse, asıl hâdisenin vukuu kat'î olur. Suretlerin her biri zayıf dahi olsa, yine asıl hâdiseyi ispat ediyor.

Meselâ, bir gürültü işitildi. Bazılar dediler ki, "Filân ev harap oldu." Diğeri, "Başka ev harap oldu" dedi. Daha başkası, başka bir evi söyledi, ve hakeza... Her bir rivayet, haber-i vahit de, zayıf da, hilâf-ı vaki de olabilir. Fakat asıl vakia ki, bir ev harap olmuş; o kat'îdir, onda bütün müttefiktirler. Hâlbuki, bahsettiğimiz şu altı cüz'iyat, hem sahihtirler, hem bazıları şöhret derecesine çıkmışlar. Faraza bunların her birini zayıf addetsek, temsilde mutlak bir hane harap olması gibi, yine cüz'iyatın mecmuunda, mutlak bir mu'cize-i Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâmın vücudunu kat'iyen gösterir.

İşte, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın mu'cizat-ı bâhiresi, her bir nevide kat'î olarak mevcuttur. Cüz'iyatı dahi, o küllî ve mutlak mu'cizenin suretleri ve yahut numuneleridir. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın nasıl ki eli, parmakları, tükürüğü, nefesi, sözü, yani duası, çok mu'cizatın mebdei oluyor; aynen öyle de, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın sair letaifi ve duyguları ve cihazatı, çok harikalara medardır. Kütüb-ü siyer ve tarih, o harikaları beyan etmişler, sîret ve suret ve duygularında çok delâil-i nübüvvet bulunduğunu göstermişler.

addetmek: saymak, kabul etmek.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
bahsetmek: sözünü etmek.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.
cihazat: cihazlar, azalar, organlar.
cüz'iyat: parçalar, kısımlar.
delâil-i nübüvvet: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberlik delilleri.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
faraza: farz edelim ki, söz gelişi.
filân: belli olmayan veya söylenmesi gerekli olmayan özel ismin yerini tutar.
haber-i vahit: bir tek kişinin haber vermesi.
hâdise: olay.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
hane: ev.
harap olma: yıkılma, bozulma.
hilâf-ı vaki: gerçeğe zıt, vuku

bulana aykırı.
hükümünde: yerinde, değerinde.
kat'î: kesin, şüpheşiz.
kat'iyen: kesin olarak, kesinlikle.
külli: umumî, bütün, hepsi.
Kütüb-ü siyer: Peygamberimizin hayat tarihi; onun hayatının bütün safhalarını anlatan ve vasıflarını nakleden eserler.
letaif: lâtifeler, manevî duygular.

manevî tevatür: bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söyleyenin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

mebde: kaynak, başlangıç.

mecmuu: bütünü, hepsi, toplamı.

medar: dayanak, sebep, vesile.

meselâ: örnek olarak.

mevcut: var.

mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cizat-ı bâhire: apaçık mu'cizeler.

mu'cize-i Ahmediye: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mu'cizesi.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş, olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

mu'cize-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in mu'cizesi.

mutlak: kayıtsız, şartsız; kesin.

müttefik: ittifak etmiş, birleşmiş; fikirce beraber olan.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

nev: tür, çeşit.

numune: örnek, misal.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme, aktarma.

sahih: gerçek, doğru, yalan olmayan.

sair: diğer, öteki.

sîret: ahlâk, karakter.

suret: şekil, biçim, tarz; görünüş.

temsîl: benzetme, örnek; özelliklerle öğüt alınsın diye mesel anlatma.

vakia: olay.

vukuu: oluşu, meydana gelmesi.

On Beşinci İşaret

Nasıl ki taşlar, ağaçlar, kamer, güneş onu tanıyorlar, birer mu'cizesini göstermekle nübüvvetini tasdik ediyorlar; öyle de, hayvanat taifesi, ölümler taifesi, cinler taifesi, melâikeler taifesi o zat-ı mübareği tanıyorlar ve nübüvvetini tasdik ediyorlar ki, onlar, onu tanıdıklarını, her bir taifesi bazı mu'cizatını göstermekle gösteriyorlar ve nübüvvetinin tasdikini ilân ediyorlar.

Şu On Beşinci İşaretin Üç Şubesi var.

BİRİNCİ ŞUBESİ: Hayvanat cinsi, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı tanıyorlar ve mu'cizatını da izhar ediyorlar. Şu Şubenin çok misalleri var. Biz yalnız burada, meşhur ve manevî tevatür derecesinde kat'î olmuş veya muhakkikîn-i eimmenin makbulü olmuş veya ümmet telâkki-i bilkabul etmiş olan bir kısım hâdiseleri, numune olarak zikredeceğiz:

Birinci Hâdis:

• Manevî tevatür derecesinde bir şöhetle, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Ebu Bekri's-Sıddık ile, küf-farın takibinden kurtulmak için tahassun ettikleri Gar-ı Sevr'in kapısında, iki nöbetçi gibi, iki güvercin gelip beklemeleri ¹ ve örümcek dahi, perdedar gibi, harika bir tarzda, kalın bir ağ ile mağara kapısını örtmesidir. Hatta, rüesa-i Kureyşten, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın eli ile Gazve-i Bedir'de öldürülen Übeyy ibni Hâlef mağaraya bakmış. Arkadaşları demişler: "Mağaraya

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Gar-ı Sevr: Sevr Mağarası; Peygamberimizin (a.s.m.) hicret esnasında müşriklere karşı sığınağa mağara.

Gazve-i Bedir: Bedir Savaşı.

hâdis: olay.

hayvanat: hayvanlar.

izhar etme: gösterme, açığa çıkarma.

kamer: ay.

kat'î: kesin, şüphesiz.

küffar: kâfirler, İslâmiyeti inkâr edenler.

makbul: kabul edilmiş, geçerli, reddedilmeyen.

manevî tevatür: bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söyleyenin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

melâike: melekler.

meşhur: Tevatür derecesine varmayan ve her nesilde ravisi ikiden aşağıya düşmeyen hadisler.

misal: örnek, numune.

mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş, olağanüstü

hâl ve hareketlerden her biri. **muhakkikîn-i eimme:** hakikatleri araştırıp bulan, bir meselenin iç yüzünü inceleyerek vâkıf olan imamlar.

numune: örnek, misal.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

perdedar: perde olan, perdeleyen.

Resul-i Ekrem: çok cömert,

kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rüesa-i Kureyş: Kureyş'in reisleri, başkanları, ileri gelenleri.

şube: bölüm, kısım.

tahassun etmek: sığınmak.

taife: topluluk.

takip: peşinden gitme, kovalama.

tasdik etmek: doğrulamak,

onaylamak.

telâkki-i bilkabul etmek: kabul ile karşılamak, kabul etmek.

ümmet: Hz. Peygambere inanıp onun yolundan gidenler, Müslümanlar.

zat-ı mübarek: mübarek, harikul zat Hz. Muhammed.

zikretmek: anmak, bildirmek, söylemek.

1. Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:349; *Müsned*, (tahkik Ahmed Şakir), 4:269, no: 2009.)

girelim.” O demiş: “Nasıl girelim? Burada bir ağ görüyorum ki, Hazret-i Muhammed tevellüt etmeden bu ağ yapılmış gibidir. Bu iki güvercin işte orada duruyor. Adam olsa, orada dururlar mı?” ¹

- İşte bunun gibi, mübarek güvercin taifesi, feth-i Mekke’de dahi Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın başı üzerinde gölge yaptıklarını, İmam-ı Celil ibni Veheb naklediyor. ²

- Hem nakl-i sahih ile Hazret-i Aîşe-i Sıddıka haber veriyor ki: Güvercin gibi, dâcin denilen bir kuş hanemiz-de vardı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm hazır olsa idi, hiç debelenmezdi, sükûtla dururdu. Ne vakit Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm çıksa idi, o kuş başlardı harekete; giderdi, gelirdi, hiç durmuyordu. ³

Demek o kuş, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı dinliyordu, huzurunda temkin ile sükût ederdii.

İkinci Hâdise:

Beş altı tarikle manevî bir tevatür hükmünü almış kurt hâdisesidir ki, bu kıssa-ı acibe çok tariklerle meşhur Sahabelerden nakledilmiş. Ezcümle, Ebu Saidi’l-Hudrî ve Seleme ibni Ekvâ ve İbni Ebî Veheb ve Ebu Hüreyre ve bir vak’a sahibi çoban (Uhban) gibi müteaddit tariklerle haber veriyorlar ki:

- Bir kurt, keçilerden birini tutmuş; çoban, kurdun elinden kurtarmış. Zi’b demiş: “Allah’tan korkmadın, benim rızkımı elimden aldın.” Çoban demiş: “Acayip! Zi’b konuşur mu?” Zi’b ona demiş: “Acip senin hâлиндedir ki,

fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söyleyenin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

meşhur: tanınmış.

mübarek: hayırlı, uğurlu.

müteaddit: birçok, çeşitli.

nakletmek: aktarmak, anlatmak, söylemek.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rızık: yiyecek.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed’in mübarek yüzünü görmekte şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü’min kimse.

sükût: susma, sessizlik.

taife: topluluk.

tarik: yol; hadisın geliş kanalı.

temkin: ağırbaşlılık, ihtiyatlı hareket etme.

tevellüt etmek: doğmak.

vak’a: olay.

vakit: zaman.

zi’b: kurt.

1. Kadı İyaz, Şıfa, 1: 313; Beyhakî, 2:213, 214, 471; Heysemî, Mecmaü’z-Zevaid, 6:52-53.

2. Kadı İyaz, Şıfa, 1:313.

3. Kadı İyaz, Şıfa, 1:309; Beyhakî, 6:31.

acayip: şaşırtıcı ve hayret verici şey.

acip: şaşılın ve hayret uyandıran şey.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

dâcin: ehlileştirilebilen bir

kuş cinsi.

ezcümle: bu cümleden olarak, meselâ.

feth-i Mekke: Mekke’nin Peygamber Efendimiz tarafından fethi.

hâdise: olay.

hane: ev.

hükmünü almak: yerine geçmek.

kıssa-ı acibe: hayret veren ibretli kıssa, olağanüstü olay.

manevî tevatür: bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer

bu yerin arka tarafında bir zat var ki, sizi Cennete davet ediyor, peygamberdir; onu tanımıyorsunuz.” Bütün tarikler kurdun konuşmasında müttefik olmakla beraber, kuvvetli bir tarik olan Ebu Hüreyre, ihbarında diyor ki: “Çoban kurda demiş: “Ben gideceğim, fakat kim benim keçilerime bakacak?” Zi'b demiş: “Ben bakacağım.” Çoban ise, çobanlığı kurda devredip gelmiş, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı görmüş, iman etmiş, dönüp gitmiş. Zi'bi çoban bulmuş; zayıat yok. Bir keçi ona kesmiş; çünkü ona üstatlık etmiş.” ¹

• Bir tarikte, rüesa-i Kureys'ten Ebu Süfyan ile Safvan bir kurdu gördüler; bir ceylânı takip edip Harem-i Şerife girdi. Kurt dönmüş. Sonra taaccüp etmişler. Kurt konuşmuş, risalet-i Ahmediyeyi haber vermiş. Ebu Süfyan, Safvan'a demiş ki: “Bu kıssayı kimseye söylemeyelim. Korkarım, Mekke boşalıp onlara iltihak edecekler.” ²

Elhâsıl, kurt kıssası kat'î ve manevî mütevatir gibi kanaat verir.

Üçüncü Hâdise:

• Beş altı tarikle, mühim Sahabelerden nakledilen cemmel hâdisesidir ki: Ezcümle, Ebu Hüreyre ve Sa'lebe bin Malik ve Cabir ibni Abdullah ve Abdullah ibni Cafer ve Abdullah ibni Ebî Evfâ gibi müteaddit tarikler ve o tariklerin başındaki Sahabeler, müttefikan haber veriyorlar ki: Deve gelmiş, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma, tahkiye-i ikram nev'inden secde edip konuşmuş. Ve birkaç tarikte haber veriliyor ki, o deve bir bağda kızmış, vahşi

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

cemel: deve.

davet: çağırma, çağrı.

elhâsıl: sonuç olarak, özetle.

ezcümle: bu cümleden olarak, meselâ.

hâdise: olay.

Harem-i Şerif: kâfir ve müşriklerin girmesi yasak olup canlıların öldürülmesi yasaklanan kutsal Kâbe ve civarı.

ihbar: haber verme, bildirme.

iltihak etmek: katılmak.

iman: inanma; İslâm dinini kabul etme.

kanaat: görüş, fikir.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kıssa: baştan geçen olay, ibret ve ders verici hâdise.

manevî tevâtür: bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söyleyenin doğruluğunun, diğerlerinin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

mühim: önemli.

müteaddit: birçok, çeşitli.

müttefik: ittifak etmiş, birleşmiş.

müttefikan: ittifak ederek, birleşerek.

nakletmek: aktarmak, anlatmak,

1. Beyhakî, 6:39; Aclûnî, Kenzü'l-Ummal, 12:41; Müsned, 3:83; Tirmizî, 4:476.

2. Kadı İyaz, Sıfâ, 1:331; Fethu'r-Rabbânî, 2:240.

söylemek.

nev: tür, çeşit.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

risalet-i Ahmediye: Peygamber Efendimizin peygamberliği.

rüesa-i Kureys: Kureys'in re-

isleri, başkanları, ileri gelenleri.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

secde: baş eğme.

taaccüp etmek: şaşmak,

hayret etmek, şaşakalmak.

tahkiye-i ikram: hürmet ve saygıyla selâmlama.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

üstâd: öğretici, hoca.

vahşi: ürkek, korkak.

zat: şahıs, kişi, fert.

zayıat: kayıp, zarar.

zi'b: kurt.

olmuş, yanına kimseyi sokmuyor, hücum ediyordu. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm girdi; deve geldi, ikramen secde etti, yanında ihtı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm yular taktı. Deve, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma dedi: “Beni çok meşakkatli şeylerde çalıştırdılar; şimdi de beni kesmek istiyorlar. Onun için kızdım.” Deve sahibine söyledi: “Böyle midir?” “Evet” dediler. ¹

- Hem Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın Adbâ ismindeki devesi, vefat-ı Nebevîden sonra kederinden ne yedi, ne içti, tâ öldü. Hem o deve, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ile mühim bir kıssayı konuştuğunu, Ebu İshak-ı İsfaranî gibi bazı mühim imamlar haber vermişler. ²

- Hem nakl-i sahih ile, Cabir ibni Abdullah’ın bir seferde devesi çok yorulmuştu, daha yürüyemiyordu. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm o deveye ufak bir dürtmek ile dürttü. O deve, o iltifat-ı Ahmedîden o kadar bir çeviklik, bir sevinçlik peyda etti ki, daha sür’atinden dizgini zaptedilmiyor, yolda yetişilmiyordu. Hazret-i Cabir haber veriyor. ³

Dördüncü Hâdise:

- Başta İmam-ı Buharî, eimme-i hadis haber veriyorlar ki: Bir defa, gecede, Medine-i Münevvere’nin haricinde, düşman hücum ediyor gibi mühim bir hâdise işaa edildi. Sonra cesur atlılar çıktılar, gittiler. Yolda görüyorlar, bir zat geliyor. Baktılar, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmdır. Ferman etmiş: “Bir şey yoktur.” Meşhur

ret ve ders verici hâdise.

Medine-i Münevvere: nurlu Medine şehri.

meşakkatli: zahmetli, sıkıntılı, zor.

mühim: önemli.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

peyda etmek: kazanmak, elde etmek.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

secde etmek: baş eğmek.

sefer: yolculuk, seyahat.

sür’at: çabukluk, hız

vefat-ı Nebevî: Peygamberimizin vefatı, ebedî âleme göçüşü.

yular: hayvanları bir yere bağlamak, tutmak veya yedekte çekmek için başlarına takılan ip veya bağ.

zaptetmek: idaresi altına almak.

zat: şahıs, kişi, fert.

1. Müsned, 3:158; Beyhakî, 6:18; Müslim, 1:268, hadis no: 79.

2. Kadı İyaz, Şıfa, 1:313.

3. Kadı İyaz, Şıfa, 1:331; Buharî, 7:6; Beyhakî, 6:151.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

çevik: hızlı ve hareketli, çabuk hareket edebilen.

dizgin: binek hayvanlarını idare etmeye yarayan kayış.

eimme-i hadis: hadis imamları; hadis ilminde sözü delil

olarak kabul edilen, derin ve geniş bilgi sahibi âlimler.

ferman: emir, buyruk.

hâdise: olay.

haricinde: dışında.

ihmak: çökmek.

ikramen: hürmet ederek, saygı göstererek.

iltifat-ı Ahmedî: Hz. Muham-

med’in iltifatı, ilgi göstermesi.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

işaa etmek: haber yaymak, herkese duyurmak.

keder: üzüntü, gam.

kıssa: baştan geçen olay, ib-

Ebu Talha'nın atına binip, şecaat-i kudsiyesi muktezasınca, herkesten evvel gitmiş, tahkik etmiş ve dönmüştü. Ebu Talha'ya ferman etmiş: **وَجَدْتُ فَرَسَكَ بَحْرًا** Yani, “*Senin atın, sarımsadan, gayet çabuktur.*” Hâlbuki, Ebu Talha'nın atı, “katuf” tabir edilen yürüyüşsüz kısımdan idi. O gecedan sonra, hiçbir at ona karşı yürüyüşte mukabele edemiyordu. ¹

• Hem nakl-i sahih ile, bir defa Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm seferde, namaz kılacak vaktinde, atına dedi: “Dur!” O da durdu, namaz bitinceye kadar hiçbir azasını kımıldatmadı. ²

Beşinci Hâdise:

• Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın hizmetkârı Sefine, Yemen Valisi Muaz ibni Cebel'in yanına gitmek için, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmdan emir alıp gitmiş. Yolda bir aslan rast gelmiş. O Sefine ona demiş: “Ben Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın hizmetkârıyım.” Aslan ses verip ayrılmış, ilişmemiş. Diğer bir tarikte haber veriyorlar ki: Sefine döndüğü vakit yolu kaybetmiş, bir aslana rast gelmiş; aslan ona ilişmemekle beraber, yolu da göstermiş. ³

• Hem Hazret-i Ömer'den haber veriyorlar ki, demiş: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına bir bedevî geldi. Arapça *dabb* denilen bir *susmar*, yani *keler* elinde idi. Dedi: “Eğer bu hayvan sana şahadet etse ben sana iman getiririm, yoksa iman getirmem.”

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

aza: organ, uzuv.

bedevî: göçebe, çölde yaşayan.

dabb: keler, kertenkele.

ferman: emir, buyruk.

hâdise: olay.

hizmetkâr: hizmetçi.

iman: inanma, tasdik; İslâm dinini kabul etme.

katuf: tembel; yürüyüşü ağır, yavaş olan hayvan.

keler: sürüngenler sınıfının kelerler takımından olan hayvanların

1. Buhârî, Cihad: 55; İbni Mâce, Cihad: 9; Müslim, 4:1803, hadis no: 2307; Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:330.

2. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:315.

3. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:314; Beyhakî, 6:45-47.

genel adı.

mukabele etmek: karşılık vermek.

muktezasınca: gereğince.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

Resul-i Ekrem: çok cömert,

kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sefer: yolculuk, seyahat.

susmar: keler, kertenkele.

şahadet etmek: şahitlik, tanıklık etmek; Kelime-i Şahadet getirmek.

secaat-i kudsiye: mukaddes

yiğitlik, kudsi kahramanlık.

tabir etme: ifade etme, deme.

tahkik: doğru olup olmadığını araştırma, inceleme.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

vakit: zaman.

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm o hayvandan sordu. O *susmar* fasih bir dille risaletine şahadet etti.¹

• Hem Ümmü'l-Mü'minîn Ümmü Seleme haber veriyor ki: Bir ceylân Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ile konuşmuş ve risaletine şahadet etmiş.²

İşte bunun gibi çok misaller var. Hem de kat'î şöhret bulmuş birkaç numuneyi gösterdik. Ve Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı tanımayana ve itaat etmeyene deriz:

Ey insan, ibret alınız! Kurt, aslan, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı tanıyor, itaat ediyorlar. Sizlerin hayvandan, kurttan aşağı düşmemeye çalışmanız iktiza eder.

İKİNCİ ŞUBE: Cenazelerin ve cinlerin ve melâikelerin Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı tanımalarıdır. Bunun da çok hâdiseleri var. Numune için, şöhret bulmuş ve mevsuk imamlar haber vermiş birkaç numuneyi, evvelâ cenazelerden göstereceğiz. Amma cin ve melâike ise, o mütevatirdir; onların misalleri bir değil, bindir.

■ İşte ölülerin konuşması misallerinden,

• *Birincisi* şudur ki: Ulema-i zahir ve bâtının Tâbiîn zamanında en büyük reisi ve İmam-ı Ali'nin mühim ve sadık bir şakirdi olan Hasan-ı Basrî haber veriyor ki:

Bir adam, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına gelerek, ağlayıp sızladı. Dedi: “Benim küçük bir kızım vardı; şu yakın derecede öldü, oraya attım.”

1. *Beyhakî*, 6: 36; *Acûnî*, *Kenzü'l-Ummal*, 12:355, 358.

2. Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:266; İbni Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 6:148.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
evvelâ: birinci olarak, öncelikle.
fasih: güzel, açık ve düzgün.
hâdis: olay.
ibret: bir olaydan ders alma, ders çıkarma,
iktiza etmek: lâzım gelmek,

gerekmek.
imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.
itaat etme: boyun eğme, uyma, dinleme.
kat'î: kesin, şüphesiz.
melâike: melekler.
mevsuk: vesikaya dayanan;

sağlam, inanılır, güvenilir.
misal: örnek, numune.
mühim: önemli.
mütevâtir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettik-

leri sahih hadis.

numune: örnek, misal.

reis: baş, başkan.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

risalet: resullük, peygamberlik, elçilik.

sadık: doğru; dostluğu ve bağlılığı içten olan.

susmar: keler, kertenkele.

şahadet etmek: şahitlik, tanıklık etmek; Kelime-i Şahadet getirmek.

şakirt: talebe, öğrenci.

Tâbiîn: Hz. Muhammed'in ashabıyla görüşmüş, onlardan hadis dinlemiş ve ders almış olan Müslümanlar.

ulema-i zahir ve bâtın: dinin hem açık hükümlerini hem de mana ve sırlarını bilen âlimler.

Ümmü'l-Mü'minîn: Mü'minlerin Annesi.

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona acıdı. Ona dedi: “Gel oraya gideceğiz.” Gittiler. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, o ölmüş kızı çağırdı: “Yâ fülâne!” dedi. Birden, o ölmüş kız ¹ **لَيْتِكَ وَسَعْدَيْكَ** dedi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etti: “Tekrar peder ve validenin yanına gelmeyi arzu eder misin?” O dedi: “Yok, ben onlardan daha hayırlısını buldum.” ²

• *İkincisi:* İmam-ı Beyhakî ve İmam-ı İbni Adiyy gibi bazı mühim imamlar, Hazret-i Enes ibni Malik’ten haber veriyorlar ki: Enes demiş: Bir ihtiyare kadının bir tek oğlu vardı, birden vefat etti. O salih kadın çok müteessir oldu. Dedi: “Yâ Rab! Senin rızan için, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın biatı ve hizmeti için hicret edip buraya geldim. Benim hayatımda istirahatimi temin edecek tek evlâtçığımı, o Resulün hürmetine bağışla.” Enes der: O ölmüş adam kalktı, bizimle yemek yedi. ³

İşte şu hâdise-i acibeye işaret ve ifade eden İmam-ı Busayrî’nin *Kaside-i Bürde*’de şu fıkrasıdır:

لَوْ نَاسَبَتْ قَدْرَهُ آيَاتُهُ عَظْمًا ❁ أَحْيَى اسْمُهُ حِينَ يَدْعَى دَارِسَ الرِّمَمِ

Yani, “Eğer âlâmetleri, onun kadrine muvafık derecesinde azametini ve makbuliyetini gösterse idiler, değil yeni ölmüşler, belki onun ismiyle çürümüş kemikler de ihya edilebilirdi.”

âlâmet: iz, işaret, belirti.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
azamet: büyüklük.
biat: tâbi olma, bağlanma, uyma.
ferman: emir, buyruk.
fıkra: paragraf, kısım, bölüm.
hâdise-i acibe: şaşılacak, hayret edilecek olay.
hicret: göç.
hürmet: şeref, haysiyet.
ihtiyare: yaşlı, ihtiyar kadın.
ihya: canlandırma, diriltme, yeneden hayata döndürme.
imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.
istirahat: dinlenme, rahatlatma.

1. Buyurun! Emredin.
2. Kadî İyaz, *Sıfâ*, 1:320.
3. *Beyhakî*, 6:50; Kadî İyaz, *Sıfâ*, 1:320.

kadir: kıymet, değer.
makbuliyet: makbüllük, kabul edilmişlik.
muvafık: uygun, uyar.
mühim: önemli.
müteessir olma: üzülme, keşlenme, etkisinde kalma.
peder: baba.

Rab: yaratan, besleyen, büyüyen, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.
resul: elçi, peygamber.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rıza: razı olma, hoşnutluk, memnunluk.
salih: dinin emir ve yasaklarına göre hareket eden, takva sahibi.
temin etmek: sağlamak.
valide: ana, anne.
vefat: ölüm, ölme.

• *Üçüncü Hâdise:* Başta İmam-ı Beyhakî gibi raviler, Abdullah ibni Ubeydullahi'l-Ensârî'den haber veriyorlar ki, Abdullah demiş: Sabit ibni Kays ibni Şemmas'ın Yemame harbinde şehit düştüğü ve kabre koyduğumuz vakit, ben hazırımdım. Kabre konurken, birden ondan bir ses geldi: **مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَأَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ وَعُمَرُ الشَّهِيدُ** ¹ **وَعُثْمَانُ الْبَرُّ الرَّحِيمُ** dedi. Sonra açtık, baktık; ölü, cansız. ²

İşte, o vakit, daha Hazret-i Ömer hilâfete geçmeden, şahadetini haber veriyor.

• *Dördüncü Hâdise:* İmam-ı Taberanî ve Ebu Nuaym, *Delâil-i Nübüvvet*'te Numan ibni Beşir'den haber veriyorlar ki:

Zeyd ibni Harice, çarşı içinde birden düşüp vefat etti. Eve getirdik. Akşam ve yatsı arasında, etrafında kadınlar ağlarken, birden: **اَنْصِتُوا، اَنْصِتُوا** “Susunuz!” dedi. Sonra, fasih bir lisanla, ³ **مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، اَلْسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ** diyerek bir miktar konuştu. Sonra baktık ki, cansız, vefat etmiş. ⁴

İşte, cansız, cenazeler onun risaletini tasdik etse, canlı olanlar tasdik etmese; elbette o “canı” canlılar, cansızlardan daha cansız ve ölümlerden daha ölüdürler.

1. Muhammed Allah'ın resulüdür, Ebu Bekir Sıddıktır, Ömer şehittir, Osman ise iyiliksever ve merhametlidir.

2. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:320; İbni Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 6:157-158.

3. Muhammed Allah'ın resulüdür. Selâm sana ey Allah'ın Resulü!

4. İbni Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 6:293; Beyhakî, 6:55; *Mu'cemû't-Taberanî*, 5:5140-5145.

cani: cinayet işlemiş kimse; acımasız, gaddar.

Delâil-i Nübüvvet: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberlik delilleri; Ebu Nu-

aym'ın eserinin adı..

fasih: güzel, açık ve düzgün.

hâdise: olay.

harp: savaş.

hilâfet: halifelik, Peygamberi-

mizin vekili olarak din ve dünya işlerinde umumî reislik.

kabir: mezar.

lisan: dil.

merhamet: acımak, şefkat göstermek, korumak, iyilik etmek.

ravi: rivayet eden, hadis ve haberi başkalarına aktaran kimse, Hz. Peygamberden işittiği hadisi başkalarına aktaran kimse.

resul: elçi, peygamber.

risalet: resullük, peygamberlik, elçilik.

şehadet: şehitlik, Allah'ın ve yüce dininin adını yüceltme uğrunda canını feda etme; İslâm şeriatına göre bir mü'minin haksız yere öldürülmesi.

şehit: Allah'ın ve yüce dininin adını yüceltme uğrunda canını feda eden; İslâm dinine göre haksız yere öldürülmüş mü'min kimse.

tasdik etmek: doğruluğunu kabul etmek, onaylamak.

vefat: ölüm, ölme.

■ Amma, *melâikelerin Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma hizmeti ve görünmesi ve cinnîlerin ona iman ve itaati mütevatirdir*, nass-ı Kur'ân ve çok ayatla musarrahtır.

Gazve-i Bedir'de beş bin melâike, nass-ı Kur'ân ile, önde, Sahabeler gibi ona hizmet edip asker olmuşlar. Hatta o melekler, melâikeler içinde Ashab-ı Bedir gibi şeref kazanmışlar.¹

Şu meselede iki cihet var:

Birisi: Cin ve melâikenin taifeleri, hayvan ve insanın taifeleri gibi, vücutları kat'î ve bizimle münasebettar olduğu, Yirmi Dokuzuncu Sözde, iki kere iki dört eder de-recesinde bir kat'iyetle ispat etmişiz. Onların ispatını o Söze havale ederiz.

İkinci Cihet: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın şerefiyle, eser-i mu'cizesi olarak, efrad-ı ümmeti onları görmek ve konuşmaktır.

İşte, başta Buharî ve İmam-ı Müslim, eimme-i hadis müttefikan haber veriyorlar ki:

• Bir defa melek, yani Hazret-i Cebrail, beyaz libaslı bir insan suretinde gelmiş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Sahabeleri içinde otururken, yanına gitmiş, demiş: **مَا الْإِسْلَامُ وَمَا الْإِيمَانُ وَمَا الْإِحْسَانُ** Yani, “İman, İslâm, ihsan nedir? Tarif et.”

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Ashab-ı Bedir: Bedir Savaşında bulunan Sahabeler.

ayat: Kur'ân ayetleri, cümleleri.

cihet: yön, yan, taraf.

cinnî: cin taifesinden olan.

efrad-ı ümmet: ümmetin fertleri.

eimme-i hadis: hadis imamları; hadis ilminde sözü delil olarak kabul edilen, derin ve geniş bilgi sahibi âlimler.

eser-i mu'cize: mu'cize eseri.

Gazve-i Bedir: Bedir Savaşı.

havale etmek: bir işi veya bir şeyi başka birine bırakmak, göndermek.

ihsan: ibadeti ve kulluğu Allah'ı sanki görüyormuş gibi yerine getirme.

iman: inanma, inanç, itikat; İslâm dinini kabul etme.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kat'iyet: kat'îlik, kesinlik.

libas: elbise, kıyafet.

melâike: melekler.

mesele: ehemmiyetli, önemli konu.

musarrah: açık, apaçık; ayrıntılarıyla anlatılmış.

münasebettar: ilgili, alakalı.

mütevâtir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir toplulu-

ğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.

müttefikan: ittifak ederek, birleşerek; fikir birliğiyle.

nass-ı Kur'ân: Kur'ân-ı Kerim'in açık ve kesin hükmü.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

suret: şekil, biçim; görünüş, kılık.

şeref: manevî büyüklük, yücelik.

taife: topluluk.

vücut: varlık, var olma.

1. Buharî, 7:242.

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm tarif etmiş. Oradaki cemaat-i Sahabe hem ders almış, hem de o zatı iyi görmüşler. O zat, misafir gibi görünürken, üstünde alâmet-i sefer eseri hiç yoktu. Kalktı, birden kayboldu. O vakit Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etmiş ki: “Size ders vermek için, Cebrail böyle yaptı.”¹

• Hem haber-i sahih ile ve haber-i kat’î ile ve manevî tevatür derecesinde, eimme-i hadis haber veriyorlar ki, Hazret-i Cebrail’i çok defa, hüsnücemal sahibi olan Dihye suretinde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanında Sahabeler görüyorlardı.²

• Ezcümle, Hazret-i Ömer ve İbni Abbas ve Üsame bin Zeyd ve Haris ve Aîşe-i Sıddıka ve Ümmü Seleme, kat’iyen sabittir ki, bunlar kat’iyen haber veriyorlar ki: “Biz Hazret-i Cebrail’i Dihye suretinde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanında çok görüyoruz.”³

Acaba hiç mümkün müdür ki, bu zatlar, görmeden, görüyoruz desinler?

• Hem, nakl-i sahih-i kat’î ile, Aşere-i Mübeşşereden, İran fatihi Sa’d ibni Ebî Vakkas haber veriyor ki: Gazve-i Uhud’da, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın iki tarafında, iki beyaz libaslı, ona nöbettar gibi, muhafız suretinde gördük. İkisi de anlaşıldı ki, meleklerdir. Ve Hazret-i Cebrail ile Mikâil olduğunu anladık.⁴

Acaba böyle bir kahraman-ı İslâm “Gördük” dese; görmemek mümkün müdür?

1. Buharî, İman: 37; Kadı İyaz, Şıfa, 1:341.

2. Buharî, Fezailü’l-Ashap: 30; Ahmed ibni Hanbel, Fezailü’s-Sahabe (tahkik: Vasiyyullah), no: 1817, 1853, 1918; Müsned, 1:212; Askalanî, İsabe, 1:598; Kadı İyaz, Şıfa, 1:361; Beyhakî, 7:52, 87.

3. Buharî, 4:250; Kadı İyaz, Şıfa, 1:361; Beyhakî, 7:52, 87.

4. Buharî, Megazî: 18, Libas: 24; Müslim, Fezail: 46, 47, no: 2306; Kadı İyaz, Şıfa, 1:361.

alâmet-i sefer: yolculuk belirtisi.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Aşere-i Mübeşşere: Peygam-

berimizin hayatta iken Cen-net ile müjdelediği on Sahabî. **cemaat-i Sahabe:** Sahabeler cemaati, Peygamberimizin arkadaşlarının oluşturduğu topluluk.

eimme-i hadis: hadis imam-ları; hadis ilminde sözü delil olarak kabul edilen, derin ve geniş bilgi sahibi âlimler.

ezcümle: bu cümleden olarak, meselâ.

fatih: fetheden, açan; bir ülkeyi veya bir yeri ele geçiren.

ferman: emir, buyruk.

Gazve-i Uhud: Uhud Savaşı.

haber-i kat’î: doğruluğu kesin olan haber.

haber-i sahih: doğru haber.

hüsnücemal: yüz güzelliği.

kahraman-ı İslâm: İslâm kahra-manı.

kat’î: kesin, şüphesiz.

libas: elbise, kıyafet.

manevî tevatür: bir topluluğa ait olayın o topluluğa ait birisi tarafından nakledilmesi ve bu naklin topluluğun diğer fertleri tarafından yalanlanmamış olması, söy-leyeninin doğruluğunun, diğerleri-nin susması şeklinde tasdik edilmiş olması.

muhafız: muhafaza eden, koru-yan, koruyucu.

nakl-i sahih-i kat’î: kesinlikle doğru olan haberi bildirme, aktar-ma.

nöbettar: nöbetçi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, ke-rim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Mu-hammed’in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun söhbetlerine katılan mü’min kim-se.

suret: şekil, biçim; görünüş.

vakit: zaman.

zat: şahıs, kişi, fert.

• Hem Ebu Süfyan ibni Haris ibni Abdülmuttalip (amizade-i Nebevî), nakl-i sahih ile haber veriyor ki: Gazve-i Bedir'de, gök ile yer arasında, beyaz libaslı, atlı zatları gördük.”¹

• Hem Hazret-i Hamza, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâmdan niyaz etti ki: “Ben Cebrail'i görmek istiyorum.” Kâbe'de ona gösterdi. Dayanamadı, bîhuş oldu, yere düştü.”²

Bu çeşit melâikeleri görmek vukuatı çoktur. *Bütün bu vukuat, bir nevi mu'cize-i Ahmediye Aleyhissalâtu Vesselâmi gösteriyor ve delâlet ediyor ki, onun misbah-ı nübüvvetine melâikeler dahi pervanelerdir.*

■ *Cinnîler ise*, onlar ile görüşmek ve görmek, de-ğil Sahabeler, belki avam-ı ümmet dahi çokları ile görüşmeleri çok vuku buluyor. Fakat en kat'î, en sahih haber ile, eimme-i hadis bize diyorlar ki:

• İbni Mes'ut: “Batn-ı Nahl'de, ecinnilerin ihtidası gecesinde ecinnileri gördüm ve Sudan kabilesinden Zut denilen uzun boylu taifeye benzettim. Onlara benziyorlardı.”³

• Hem meşhurdur ve hadis imamları tahric ve kabul ettikleri Hazret-i Halid ibni Velid vak'asıdır ki, Uzza denilen sanemi tahrip ettikleri vakit, siyah bir kadın şeklinde, o sanem içinden bir cinniye çıktı. Hazret-i Halid bir kılıç ile o cinniyeyi iki parça etti. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, o hâdise için ferman etmiş ki: “Uzza sanemi içinde ona ibadet ediliyordu. Daha ona ibadet edilmez.”⁴

aleyhissalâtu vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun.

ammizade-i Nebevî: Peygamberin amcasının oğlu.

avam-ı ümmet: ümmetin avam kısmı, halk tabakası.

bîhuş olma: kendinden geçme.

cinnî: cin taifesinden olan.

delâlet: delil olma, işaret gösterme.

ecinniler: cinler.

eimme-i hadis: hadis imamları; hadis ilminde sözü delil olarak kabul edilen, derin ve geniş bilgi sahibi âlimler.

ferman: emir, buyruk.

Gazve-i Bedir: Bedir Gazvesi; Bedir savaşı, İslâm tarihinin ilk şiddetli savaşı.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış;

hâdise: vakia, olay,

ibadet etmek: tapmak, kullukta bulunmak.

ihtida: hidayete erme, İslâmı kabul etme, Müslüman olma.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

Kâbe: Mekke' de Harem-i Şerif'in ortasında bulunan kutsal bina, yeryüzünde Allah'a adanmış ilk mabet, beytullah.

kabile: aynı soydan sayılan ve bir başa itaat eden insan topluluğu, boy, aşiret.

kat'î: kesin, şüphesiz.

libas: elbise, kıyafet.

melâike: melekler.

misbah-ı nübüvvet: Peygamberlik kandili, lâmbası, ışığı.

mu'cize-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in mu'cizesi

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

nev: tür, çeşit, cins.

niyaz etmek: istemek, dilemek.

pervane: geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek.

Resul-i Ekrem: çok cömert, ke-rim ve Allah'ın insanlara bir elçisi

1. Müsned, 1:147, 353; Kadı İyaz, Şıfa, 1:362; Beyhakî, 4:151.

2. Kadı İyaz, Şıfa, 1:362.

3. Kadı İyaz, Şıfa, 1:343, 2:361.

4. İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, 4:316; Kadı İyaz, Şıfa, 1:362.

olan Hz. Muhammed.

Sahabe: Peygamberimizin mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

sahih: gerçek, doğru, sağlam.

sanem: put.

tahrip etmek: harap etmek, kırıp dökmek.

tahric: hadislerin ilk rivayet edenini ortaya çıkarma.

taife: topluluk, grup.

uzza: İslâmiyetten önce, Arapların taptikları büyük

putlardan birisinin ismi.

vak'a: hâdise, olay.

vuku bulma: meydana gelme, gerçekleşme.

vukuat: vak'alar, olaylar.

zat: kişi, şahıs, fert.

• Hem Hazret-i Ömer'den meşhur bir haberdur ki, demiş: Biz Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanında iken, ihtiyar şeklinde, elinde bir asa, "Hâme" isminde bir cinnî geldi, iman etti. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, ona kısa surelerden birkaç sureyi ders verdi. Dersini aldı, gitti. ¹

Şu ahirki hâdiseye, çendan bazı hadis imamları ilişmişler. Fakat mühim imamlar, sıhhatine hükmetmişler. Her ne ise, bu nevide uzun söylemeye lüzum yok; misalleri çoktur.

Hem deriz ki: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın nuruyla, terbiyesiyle ve onun arkasında gitmesiyle, binler Şeyh-i Geylânî gibi aktaplar, asfiyalar, melâikeler ve cinlerle görüşmüşler ve konuşuyorlar; ve bu hâdis, yüz tevatür derecesinde ve çok kesrettedir. ² Evet, ümmet-i Muhammed'in (a.s.m.) melâike ve cinlerle temasları ve tekellümleri ise, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın terbiye ve irşad-ı i'caz-kârânesinin bir eseridir.

ÜÇÜNCÜ ŞUBE: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın hıfzı ve ismeti, bir mu'cize-i bâhiredir.

³ **وَاللَّهُ يَعِصُّكَ مِنَ النَّاسِ** ayet-i kerîmesinin hakikat-i bâhiresi, çok mu'cizatı gösterir.

Evet, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm çıktığı vakit, değil yalnız bir taifeye, bir kavme, bir kısım ehl-i siyasete veya bir dine, belki umum padişahlara ve umum ehl-i dine tek başıyla meydan okudu. Hâlbuki onun

uğraşanlar
hadis imamları: hadis ilminde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlimler.
hâdis: vakia, olay.
hakikat-i bâhire: apaçık hakikat, gerçek.
hıfz: korunma, koruma.
hükmetmek: karar vermek.
imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.
iman: inanma, Islâm dinini kabul etme.
irşad-ı i'caz-kârâne: mu'cize gösterircesine, harika ve olağanüstü bir biçimde doğru yolu gösterme.
ismet: günahsızlık, masumluk.
kavim: aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.
kesret: çokluk.
melâike: melekler.
meşhur: tevatür derecesine varmayan ve her nesilde ravisi ikiden aşağıya düşmeyen hadisler.
misal: örnek, numune.
mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
mu'cize-i bâhire: apaçık mu'cize.
mühim: önemli.
nev: tür, çeşit.
nur: aydınlık, parlaklık, ışıık.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
sıhhat: doğruluk, gerçeklik.
sure: Kur'ân-ı Kerim'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.
taife: kabile, topluluk, grup.
tekellüm: konuşma.
temas: görüşme.
terbiye: eğitim; Islâm esaslarına uygun olarak insan düşüncesinin, tavır, tutum, davranış ve duygularının düzenlenmesi.
tevatür: bir Hadis-i Şerif'in, yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlığına ki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.
umum: bütün, genel, tüm.
ümmet-i Muhammed: Hz. Muhammed'e inanıp onun yolundan giden Müslümanlar.
vakit: zaman.

1. Kadı İyaz, Şıfa, 1:362; Beyhakî, 5:416, 418; Aclûnî, Kenzü'l-Ummal, 3:166.

2. İbni Teymiye, et-Teveşşül ve'l-Vesîle, s. 24; İbni Teymiye, Mecmu-u Tetava, 11:307.

3. Allah seni insanlardan korur. (Mâide Suresi: 67.)

ahir: son, sonraki.

aktap: kutuplar; belli bir yer veya memleketteki evliyanın başı olan en büyük velî.

aleyhissalâtü vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun.

asa: değnek, sopa.

asfiya: Peygamber Efendimizin vârisi hükmünde olup onun meslek ve gayelerini hayata geçirmeye ve uygulamaya çalışan âlim zatlar.

ayet-i kerîme: Kur'ân'ın aye-

ti; azamet ve şerefi olan ayet.

cinnî: cin taifesinden olan.

çendan: gerçi, her ne kadar.

ehl-i din: din sahipleri, dindar olanlar.

ehl-i siyaset: ülkenin idaresiyle meşgul olanlar, siyasetle

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

ehl-i siyer ve hadis: siyer, İslâm tarihi ve hadis ilmiyle uğraşanlar.

fitne: karışıklık, bozgunculuk.

Gar-ı Sevr: Sevr Mağarası; Peygamberimizin (a.s.m.) hicret esnasında müşriklere karşı sığınağa mağara.

hâdis: olay, haber.

hakikat: gerçek.

hane: ev, mesken.

hane-i saadet: Peygamberimizin mübarek evi.

hıfz: koruma, korunma.

ismet: günahsızlık, masumluk.

ittifak etmek: fikir birliği, söz birliği etmek; birleşmek.

kabile: aynı soydan sayılan ve bir başa itaat eden insan topluluğu, boy, aşiret.

kat'i: kesin, şüphesiz.

kat'iyet: kat'îlik, kesinlik.

kavim: aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.

kemal-i saadet: tam ve mükemmel bir saadet, mutluluk.

kesb etmek: kazanmak.

Kureys: kökü Hz. İbrahim'e dayanan Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mensup olduğu meşhur Arap kabilesi.

lâakal: en az.

maruz kalma: uğrama; bir şeyin karşısında, tesiri altında bulunma.

Mele-i Âlâ: melekler âlemi; Allah katında en yüksek ve Allah'a en yakın makam.

muhafaza etmek: korumak.

müttefikan: birleşerek, fikir birliği ederek.

amcası en büyük düşman ve kavim ve kabilesi düşman iken, yirmi üç sene nöbettarsız, tekellüfsüz, muhafazasız ve pek çok defa suikasta maruz kaldığı hâlde, kemal-i saadetle, rahat döşesinde vefat edip Mele-i Âlâya çıkması-na kadar hıfz ve ismeti ¹ وَاللّٰهُ يَعْصِيكَ مِنَ النَّاسِ ne kadar

kuvvetli bir hakikati ifade ettiğini ve ne kadar metin bir nokta-i istinat olduğunu, güneş gibi gösterir. Biz, yalnız numune için, kat'iyet kesb etmiş birkaç hâdiseyi zikredeceğiz.

Birinci Hâdis: Ehl-i siyer ve hadis müttefikan haber veriyorlar ki: Kureys kabilesi, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı öldürtmek için kat'î ittifak ettiler. Hatta, insan suretine girmiş bir şeytanın tedbiriyle, Kureys içine fitne düşmemek için, her kableden lâakal bir adam içinde bulunup, iki yüze yakın, Ebu Cehil ve Ebu Leheb'in taht-ı hükmünde olarak, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın hane-i saadetini bastılar. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanında Hazret-i Ali vardı. Ona dedi: "Sen bu gece benim yatağında yat." Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm beklemiş, tâ Kureys gelmiş, bütün hanenin etrafını tutmuşlar. O vakit çıktı, bir parça toprak başlarına attı, hiçbirisi onu görmedi, içlerinden çıktı, gitti. ² Gar-ı Sevr'de iki güvercin ve bir örümcek, bütün Kureys'e karşı ona nöbettar olup muhafaza ettiler. ³

İkinci Hâdis: Vakıat-ı kat'iyedendir ki, mağaradan çıkıp Medine tarafına gittikleri vakit, Kureys rüesası,

1. Allah seni insanlardan korur. (Mâide Suresi: 67.)

2. Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:349; *Müsned*, (tahkik Ahmed Şakir), 4:269, no: 2009.)

3. *Beyhakî*, 2:465; Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:349.

nokta-i istinat: dayanak noktası.

nöbettar: nöbet tutan, nöbetçi.

numune: örnek, misal.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

rüesa: reisler, başkanlar.

suikast: birini öldürmeye kastetme.

suret: şekil, biçim; görünüş, kılık.

tahkik: doğruluğunu araştırma, inceleme.

taht-ı hükmünde: hükmü altında, idaresi ve emri altında.

tedbir: idare etme, çekip ce-

virme.

tekellüf: zahmet.

vakıat-ı kat'iy: kesin olarak meydana gelen vakıalar, olaylar.

vakit: zaman.

vefat etme: ölme.

zikretmek: anmak, bildir-mek, söylemek.

mühim bir mal mukabilinde, Süraka isminde gayet cesur bir adamı gönderdiler; tâ takip edip, onları öldürmeye çalışsın. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Ebu Bekri's-Siddık ile beraber gardan çıkıp giderken gördüler ki, Süraka geliyor. Ebu Bekri's-Siddık telâş etti. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm mağarada dediği gibi, ¹ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا dedi. Süraka'ya bir baktı; Süraka'nın

atının ayakları yere saplandı, kaldı. Tekrar kurtuldu, yine takip etti. Tekrar atının ayaklarının saplandığı yerden duman gibi bir şey çıkıyordu. O vakit anladı ki, ne onun elinden ve ne de kimsenin elinden gelmez ki, ona ilişsin. "El-aman!" dedi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm aman verdi. Fakat dedi: "Git öyle yap ki, başkası gelmesin." ²

Şu hâdis münasebetiyle bunu da beyan ederiz ki: Sahih bir surette haber veriyorlar: Bir çoban, onları gördükten sonra Kureyşe haber vermek için Mekke'ye gitmiş. Mekke'ye dahil olduğu vakit, ne için geldiğini unutmuş. Ne kadar çalışmış ise, hatırına getirememiş. Mecbur olmuş, dönmüş. Sonra anlamış ki, ona unutturulmuş. ³

Üçüncü Hâdis: Gazve-i Gatifan ve Enmar'da, müteaddit tariklerle eimme-i hadis haber veriyorlar ki: Gavres isminde cesur bir kabile reisi, kimse görmeden, tam Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın başı üzerine gelerek, yalın kılıç elinde olduğu hâlde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma dedi:

1. Üzülmeye, Allah bizimle beraberdir. (Tevbe Suresi:40.)

2. Buharî, 4:246; Kadı İyaz, Şîfa, 1:350; Beyhaki, 2:483.

3. Kadı İyaz, Şîfa, 1:351.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

aman verme: başışlama, affetme.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

dahil olma: içine girmek.

eimme-i hadis: hadis imamları; hadis ilminde sözü delil olarak kabul edilen, derin ve geniş bilgi sahibi âlimler.

el-aman: affet, başışla.

gar: mağara.

Gazve-i Gatifan ve Enmar: Gatifan ve Enmar savaşları.

hâdis: olay.

hatıra getirememek: hatırlayamamak.

kabile: aynı soydan sayılan ve bir başa itaat eden insan topluluğu, boy, aşiret.

Kureys: kökü Hz. İbrahim'e dayanan Peygamberimiz Hz.

Muhammed'in mensup olduğu meşhur Arap kabilesi.

mukabilinde: karşılığında.

mühim: önemli.

münasebet: ilgi, alâka, vesile.

müteaddit: aynı aynı, birçok, çeşitli.

reis: baş, başkan,

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sahih: doğru, gerçek.

suret: biçim, şekil, tarz.

takip etmek: peşinden gitmek.

tarik: yol; hadisî geliş kanalı.

vakit: zaman.

“Kim seni benden kurtaracak?”

Demiş: “Allah.” Sonra böyle dua etti:

اللَّهُمَّ اكْفِنِيهِ بِمَا شِئْتَ¹

Birden o Gavres, iki omzu ortasına gayptan bir darbe yer, o kılıç elinden düşer, yere yuvarlanır.

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm kılıcı eline alır, “Şimdi seni kim kurtaracak?” der; sonra affeder.

O adam, gider taifesine. O pek cür’etkâr, cesur adama herkes hayrette kalır.

“Ne oldu sana? Ne için bir şey yapamadın?” dediler.

O dedi: “Hâdise böyle oldu. Ben şimdi insanların iyisinin yanından geliyorum.”²

Hem şu hâdise gibi, Gazve-i Bedir’de bir münafık, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı bir gaflet vaktinde, kimse görmeden, tam arkasından kılıç kaldırıp vururken, birden Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm bakmış. O titreyip, kılıç elinden yere düşmüş.³

Dördüncü Hâdise: Manevî tevatüre yakın bir şöhitte ve ekser ehl-i tefsirin

أَنَا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ ﴿٤٠﴾
وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ
فَهُمْ لَا يَبْصُرُونَ⁴

ayetinin sebab-i nüzulü ve ehl-i tefsir allâmeleri ve ehl-i hadis imamları haber veriyorlar ki:

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

allâme: büyük âlim.

ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.

cür’etkâr: cesur, yiğit.

dua: Allah’a yalvarma, niyaz.

ehl-i hadis: hadis ilmiyle uğraşanlar.

ehl-i tefsir: Kur’ân-ı Kerim’in manasını açıklayanlar, yorumlayanlar.

ekser: pek çok.

gaflet: boş bulunma, dikkatsizlik.

gaip: görünmeyen, görünmeyen âlem.

Gazve-i Bedir: Bedir Savaşı.

hâdise: olay.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve

1. Allah’ım, dilediğin bir tarzda, benim için onun hakkından gel.

2. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:347, 348; Müslim, 4:1786; *Beyhakî*, 3:373, 379.

3. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:347.

4. Biz onların boyunlarına öyle halkalar geçirdik ki, çenelerine kadar dayanır da hakka boyun eğmezler. • Bir de önlerine bir set, arkalarına bir set çekip gözlerini kapattık; artık hakkı göremezler. (Yâsin Suresi: 8-9.)

geniş bilgi sahibi olan âlim.

münafık: kalbinde küfrü gizlediği hâlde Müslüman görünen, ikiyüzlü.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir

elçisi olan Hz. Muhammed.

sebeb-i nüzul: inme sebebi, Kur’ân ayetinin indirilme sebebi.

taife: kavim, kabile, topluluk.

tevatür: bir hadis-i şerifin, ya-

lan söylemelerini aklın kabul lenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.

vakit: zaman, an.

Ebu Cehil yemin etmiş ki, “Ben secdede Muhammed’i görsem, bu taşla onu vuracağım.” Büyük bir taş alıp gitmiş. Secdede gördüğü vakit kaldırıp vurmakta iken, elleri yukarıda kalmış. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm namazı bitirdikten sonra kalkmış; Ebu Cehil’in eli çözülmüş. O ise, ya Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın müsaadesiyle, veyahut ihtiyaç kalmadığından çözülmüş.¹

Hem, yine Ebu Cehil kabilesinden, bir tarikte Velid ibni Muğire, yine Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı vurmak için büyük bir taşı alıp, secdede iken vurmaya gitmiş, gözü kapanmış. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı Mescid-i Haramda görmedi, geldi. Onu gönderenleri de görmüyordu; yalnız seslerini işitiyordu. Ta Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm namazdan çıktı; ihtiyaç kalmadığından onun gözü de açıldı.²

Hem nakl-i sahih ile Ebu Bekri’s-Siddık’tan haber veriyorlar ki: Sure-i ³ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ nazil olduktan sonra,

Ebu Leheb’in karısı Ümmü Cemil denilen ⁴ حَمَّالَةَ الْخَطْبِ

bir taş alıp Mescid-i Harama gelmiş. Ebu Bekir ile Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm orada oturuyorlarmış. Gözü Ebu Bekri’s-Siddık’ı görüyor, soruyor: “Yâ Ebâ Bekir! Senin arkadaşın nerede? Ben işitmişim ki, beni hicvetmiş. Ben görsem, bu taşı ağzına vuracağım.” Yanında iken Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmı görmemiş. Elbette, hıfz-ı İlâhîde olan Sultan-ı Levîkî, böyle bir Cehennem oduncusu, onun huzuruna girip göremez. Ağzına mı düşmüş?⁵

1. Müslim, hadis no: 2797; Müsned, 1:248, 2:37; Kadı İyaz, Şıfa, 1:351; Beyhakî, 2:190, 197.

2. Kadı İyaz, Şıfa, 1:351; Beyhakî, 3:197.

3. Elleri kurusun Ebu Leheb’in! (Tebbet Suresi: 1.)

4. Odun hammalı (Tebbet Suresi: 4.)

5. Kadı İyaz, Şıfa, 1:348; Beyhakî, 2:195.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

hıfz-ı ilâhî: Allah’ın koruması.

hiciv: eleştirme, yerme.

kabile: aşiret, kavim.

Mescid-i Haram: Mekke-i Mükerrreme’de, içinde Kâbe’nin bulunduğu en büyük, mukaddes ibadet yeri.

müsaade: izin.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek haber bildirilmesi.

nazil olma: inme, indirilme.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

set: perde, engel.

Sultan-ı Levîkî: “Sen olmasaydın bu âlemi yaratmazdım” manasında Allah’ın hitabına mazhar olan sultan; Hz. Muhammed.

tarik: yol; hadisin geliş kanalı.

Beşinci Hâdise: Haber-i sahih ile haber veriliyor ki: Amir ibni Tufeyl ve Erbed ibni Kays, ikisi ittifak ederek, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına gitmişler. Amir demiş: “Ben onu meşgul edeceğim, sen onu vuracaksın.” Sonra bakıyor ki, bir şey yapmıyor. Gittikten sonra arkadaşına dedi: “Neden vurmadın?” Dedi: “Nasıl vuracağım? Ne kadar niyet ettim; bakıyorum ki, ikimizin ortasına sen geçiyorsun. Seni nasıl vuracağım?” ¹

Altıncı Hâdise: Nakl-i sahih ile haber veriliyor ki: Gazve-i Uhud’da veya Huneyn’de, Şeybe ibni Osmani’l-Hacebiyye —ki, Hazret-i Hamza onun hem amcasını, hem pederini öldürmüştü— intikamını almak için gizli geldi. Tâ Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın arkasından yalın kılıç kaldırdı. Birden kılıç elinden düştü. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona baktı, elini göğsüne koydu. Şeybe der ki: “O dakikada dünyada ondan daha sevgili adam bana olmazdı.” İmana geldi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etti: “Haydi, git, harp et.” Şeybe dedi: “Ben gittim, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm önünde harp ettim. Eğer o vakit pederim de rast gelseydi vuracaktım.” ²

Hem feth-i Mekke gününde, Fedâle namında birisi, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına, vurmak niyetiyle geldi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona bakıp tebessüm etti. “Nefsinle ne konuştun?” dedi ve Fedâle için taleb-i mağfiret etti. Fedâle imana geldi ve dedi ki: “O vakit ondan daha ziyade dünyada sevgilim olmazdı.” ³

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

ferman: emir, buyruk.

feth-i Mekke: Mekke’nin Peygamber Efendimiz tarafından fetih.

Gazve-i Uhud veya Huneyn: Uhud veya Huneyn Savaşı.

haber-i sahih: doğru ve güvenilir haber, hadis.

hâdise: olay.

harp: savaş.

iman: inanma, İslâm dinini kabul etme.

ittifak etmek: fikir birliği etmek;

1. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:353, *Mu’cemü’t-Taberanî*, 10: 107; *Beyhakî*, 5:318.

2. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:353.

3. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:354.

birleşmek.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek, güvenilir haber bildirilmesi.

nam: ad.

nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri

kamçılıyıp hayırlı işlerden alıkoyan güç.

niyet: bir işi yapmayı önceden düşünme, kalbin bir şeye karar vermesi.

peder: baba.

rast gelme: karşılaşma, karşısına gelme.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

taleb-i mağfiret: günahların affını isteme.

tebessüm etmek: gülümsemek.

ziyade: çok, fazla.

Yedinci Hâdise: Nakl-i sahih ile, Yahudiler, suikast niyetiyle Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın oturduğu yere, üstünden büyük bir taş atmak anında, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm o dakikada hıfz-ı İlâhî ile kalkmış; o suikast da akim kalmış. ¹

Bu yedi misal gibi çok hâdiseler vardır. Başta İmam-ı Buharî ve İmam-ı Müslim ve eimme-i hadis, Hazret-i Aişe'den naklediyorlar ki: ² **وَاللّٰهُ يَعِصْمُكَ مِنَ النَّاسِ** ayeti nazil olduktan sonra, ara sıra Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı muhafaza eden zatlara ferman etti: **يَا أَيُّهَا النَّاسُ انْصَرِفُوا فَقَدْ عَصَمَنِي رَبِّيَّ عَزَّ وَجَلَّ** Yani, “Nöbetarlığa lüzum yok. Benim Rabbim beni hıfz ediyor.” ³

İşte şu Risale de, baştan buraya kadar gösteriyor ki:

Şu kâinatın her nev'i, her âlemi, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı tanır, alâkadardır; her bir nev-i kâinatın onun mu'cizatı görünüyor. Demek, o zat-ı Ahmediye (a.s.m.) Cenab-ı Hakkın —fakat kâinatın Hâlıkı itibarıyla ve bütün mahlûkatın Rabbi ünvanıyla— *memurudur ve resulüdür*.

Evet, nasıl ki bir padişahın büyük ve müfettiş bir memurunu her bir daire bilir ve tanır; hangi daireye girse, onunla münasebettar olur. Çünkü umurun padişahı namına bir memuriyeti var. Eğer, meselâ yalnız adliye müfettişi olsa, o vakit adliye dairesiyle münasebettar olur; başka daireler onu pek tanımaz. Ve askeriye müfettişi olsa, mülkiye dairesi onu bilmez.

1. Kadı İyaz, Şıfa, 1:352.

2. Allah seni insanlardan korur. (Mâide Suresi: 67.)

3. Tirmizî, 5:351, hadis no: 3406; Beyhakî, 2:184; Kadı İyaz, Şıfa, 1:364.

adliye: mahkeme, yargılama işleriyle uğraşan daire.

akim: neticesiz, sonuçsuz.

alâkadar: alâkalı, ilgili.

âlem: dünya; varlık sınıflarından her biri.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine ol-

sun.

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

Cenab-ı Hak: Allah; doğru, gerçek, hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi olan Allah.

daire: saha, alan; devlet kuru-

luslarından her biri.

eimme-i hadis: hadis imamları; hadis ilminde sözü delil olarak kabul edilen, derin ve geniş bilgi sahibi âlimler.

ferman: emir, buyruk.

hâdise: olay.

Hâlık: yoktan yaratan, her

şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.

hıfzette: koruma, himaye etme.

hıfz-ı İlâhî: Allah'ın koruması.

itibarıyla: olması bakımından.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

mahlûkat: yaratılmışlar, Allah tarafından yaratılanlar.

meselâ: örneğin.

misal: örnek, numune.

mu'cizat: mu'cizeler.

muhafaza etmek: korumak.

müfettiş: teftiş eden, denetleyen.

mülkiye: ülkenin yönetimi ile ilgilenen daire.

münasebettar: ilgili, alâkalı.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, doğru, gerçek, güvenilir haber bildirilmesi.

namına: adına, hesabına.

nazil olma: inme, indirilme.

nev: tür, çeşit.

nev-i kâinat: kâinatın her bir tür, her bir varlık çeşidi.

niyet: bir işi yapmayı önceden düşünme, maksat.

nöbetarlık: nöbetçilik.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

resul: elçi, peygamber.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

suikast: birisini öldürmeye kastetme.

umum: bütün, herkes, genel.

ünvan: isim, sıfat.

vakit: zaman.

zat: kişi, şahıs, fert.

zat-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin zatı, şahsı, kişiliği.

Öyle de, anlaşıyor ki: *Bütün devair-i saltanat-ı İlâhi-yede, melekten tut, tâ sineğe ve örümceğe kadar her bir tafe onu tanır ve bilir veya bildirilir. Demek, hatemü'l-enbiya ve resul-i Rabbülâlemîn'dir ve umum enbiyanın fevkinde, risaletinin şümülü var.*

On Altıncı İşaret

İrhasat denilen, bi'set-i nübüvvetten evvel, fakat nübüvvetle alâkadar olarak vücuda gelen harikalar dahi delâil-i nübüvettir. Şu da üç kısımdır.

BİRİNCİ KISIM

Nass-ı Kur'ân'la, Tevrat, İncil, Zebur ve suhuf-u enbiyanın, nübüvvet-i Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâma dair verdikleri haberdır. Evet, madem o kitaplar semavîdirler ve madem o kitap sahipleri enbiyadırlar; elbette ve her hâlde, onların dinlerini nesheden ve kâinatın şeklini değiştiren ve yerin yarısını getirdiği bir nur ile ışıktırılan bir zattan bahsetmeleri, zarurî ve kat'îdir. Evet, küçük hâdiseleri haber veren o kitaplar, nev-i beşerin en büyük hâdisesi olan hâdise-i Muhammediye Aleyhissalâtü Vesselâmı haber vermemek kabil midir?

İşte, madem bilbedahe haber verecekler; herhâlde ya tekzip edecekler—tâ ki dinlerini tahripten ve kitaplarını nesihten kurtarsınlar—veya tasdik edecekler—tâ ki o hakikatli zat ile dinleri hurafattan ve tahrifattan kurtulsun.

alâkadar: alâkalı, ilgili.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
bilbedahe: apaçık bir şekilde.
bi'set-i nübüvvet: peygamberlik verilmesi, peygamberliğin başlangıcı.
dair: alâkalı, ilgili.
delâil-i nübüvvet: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberlik delilleri.
devair-i saltanat-ı İlâhiye: İlâhî saltanatın, hâkimiyetin daireleri.
enbiya: nebîler, peygamberler.
evvel: önce.
fevkinde: üstünde, üzerinde.
hâdise: olay.
hâdise-i Muhammediye: Hz. Muhammed'in hâdisesi, Peygamberliği.
hakikat: gerçek, doğru.
hatemü'l-enbiya: peygamberlerin sonuncusu.
hurafat: hurafeler; dinin aslına uymayan, sonradan dini bilgiler arasına karışmış olan şeyler, batıl inanışlar.
İncil: Hazret-i İsa'ya gönderilmiş olan İlâhî kitap.
irhasat: Hz. Muhammed'in Peygamberliğinden önce meydana gelen ve peygamber olacağına işaret eden harika hâller, belirtiler.
kabil: olabilir, mümkün, ihtimal dairesinde.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kat'i: kesin, şüphesiz.
nass-ı Kur'ân: Kur'ân-ı Kerim'in kesin, şüpheye ihtimal bırakma-

yan açık hükmü.

neshetme: geçersiz yapma; var olan şer'i bir hükmün yine şer'i bir hükümle kaldırılması, sonraki hükmün önceki hükmün yerini alması.

nesih: geçersiz yapma; var olan şer'i bir hükmün yine şer'i bir hükümle kaldırılması, sonraki hükmün önceki hükmün yerini alması.

nev-i beşer: insan nev'i, insanlık, bütün insanlar.

nur: aydınlık, ışıık.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

nübüvvet-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in peygamberliği.

resul-i Rabbülâlemin: Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın elçisi.
risalet: resullük, elçilik, peygamberlik.

semavi: gökten gelen, Allah tarafından olan, İlâhî.

suhuf-u enbiya: peygamberlere gelen sahifeler.

şümül: kaplama, içine alma.

tahrip: yıkılma, bozulma.

tahrifat: bozulmalar.

taife: topluluk, grup.

tasdik etmek: doğruluğunu kabul etmek, onaylamak.

tekzip etmek: yalanlamak.

Tevrat: Hz. Mûsa'ya indirilmiş olan İlâhî kitap.

umum: bütün, tüm.

zarurî: mecburî, zorunlu.

zat: kişi, şahıs, fert.

Zebur: Hz. Davud'a nazil olan mukaddes kitap.

Hâlbuki, dost ve düşmanın ittifakıyla, tekzip emaresi hiç bir kitapta yoktur. Öyle ise, tasdik vardır.

Madem mutlak bir surette tasdik vardır ve madem şu tasdikin vücudunu iktiza eden kat'î bir illet ve esaslı bir sebep vardır; biz dahi, o tasdikin vücuduna delâlet eden üç hüccet-i kâtia ile ispat edeceğiz.

Birinci Hüccet: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Kur'an'ın lisanıyla onlara der ki: “Kitaplarınızda benim tasdikim ve evsafım vardır. Benim beyan ettiğim şeylerde, kitaplarınız beni tasdik ediyor.”

¹ قُلْ فَاتُوا بِالَّتُورِ فَإِذَا تَلَوْهَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ
² قُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ

gibi ayetlerle onlara meydan okuyor. “*Tevrat*’ınızı getiriniz, okuyunuz. Ve geliniz; biz çoluk ve çocuğumuzu alıp, *Cenab-ı Hak*’ın dergâhına el açıp, yalancılar aleyhinde lânetle dua edeceğiz” diye mütemadiyen onların başına vurduğu hâlde, hiç Yahudi bir âlim veya Nasranî bir kıs- sis, Onun bir yanlısını gösteremedi. Eğer gösterseydi, pek çok kesrette bulunan ve pek çok inatlı ve hasetli olan kâfirler ve münafık Yahudiler ve bütün âlem-i küfür, her tarafta ilân edeceklerdi.

Hem demiş: “Ya yanlısımı bulunuz; veyahut sizinle mahvoluncaya kadar cihad edeceğim.” Hâlbuki, bunlar harbi ve perişanlığı ve hicreti ihtiyar ettiler. Demek

hüccet: delil, kanıt.
hüccet-i kâtia: kesin, şüphesiz delil.
ihhtiyar etmek: tercih etmek, seçmek.
iktiza etmek: gerektirmek.
ilân etmek: duyurmak, yaymak.
illet: sebep; bir şeye yol açan, bir şeyi gerektiren durum.
ispat: doğruyu delil göstererek ortaya koyma.
ittifak: fikir birliği, söz birliği; birleşme.
kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.
kat'î: kesin, şüphesiz.
kesret: çokluk, bolluk, fazlalık.
kıssis: keşiş, papaz, Hristiyan din adamı.
lisan: dil.
mahv: yok etme, ortadan kaldırma.
münafık: ikiyüzlü, ara bozucu.
mütemadiyen: sürekli olarak, devamlı.
Nasrani: İsevî, Hristiyan.
niyaz: yalvarma, dua.
perişanlık: perişanlık, dağınıklık.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
suret: biçim, şekil, tarz.
tasdik: doğruluğunu kabul etme, onaylama.
tekzip: yalanlama.
Tevrat: Hz. Mûsa'ya indirilmiş olan ilâhî kitap.
vücut: varlık.

1. Al-i İmran Suresi: 93.

2. Al-i İmran Suresi: 61.

âlem-i küfür: küfür dünyası, inançsızlık dünyası.
aleyh: karşı, ona, onun üzerine.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
âlim: bilgin, ilim adamı.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.
Cenab-ı Hak: Allah; doğru, gerçek, hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi olan Allah.
cihad: düşmanla savaşma, Allah yolunda malla ve canla düşmana karşı savaşma.
delâlet etmek: delil olmak,

göstermek.
dergâh: huzur, büyük bir huzura girilecek kapı.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
emare: belirti, işaret.
evsaf: vasıflar, sıfatlar, özellikler.
harp: savaş.
haset: kıskançlık, çekemezlilik.
hicret: göç.

yanlışını bulamadılar. Bir yanlış bulunsaydı onlar kurtulurlardı.

İkinci Hüccet: Tevrat, İncil ve Zebur'un ibareleri, Kur'an gibi i'cazları olmadığından, hem mütemadiyen tercüme tercüme üstüne olduğundan, pek çok yabani kelimeler, içlerine karıştı. Hem müfessirlerin sözleri ve yanlış tevilleri, onların ayetleriyle iltibas edildi. Hem bazı nâdanların ve bazı ehl-i garazın tahrifatı da ilâve edildi. Şu surette, o kitaplarda tahrifat, tağyirat çoğaldı. Hatta, Şeyh Rahmetullâh-ı Hindî (allâme-i meşhur), kütüb-ü sabıkanın binler yerde tahrifatını, keşişlerine ve Yahudi ve Nasarâ ulemasına ispat ederek iskât etmiş. İşte bu kadar tahrifatla beraber, şu zamanda dahi, meşhur Hüseyin-i Cisrî (rahmetullâhi aleyh), o kitaplardan yüz on delil, nübüvvet-i Ahmediyeye dair çıkarmıştır. Risale-i Hamidiye'de yazmış, o risaleyi de Manastırlı merhum İsmail Hakkı tercüme etmiş. Kim arzu ederse ona müracaat eder, görür.

Hem pek çok Yahudi uleması ve Nasarâ uleması ikrar ve itiraf etmişler ki, "Kitaplarımızda Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmın evsafı yazılıdır." Evet gayrimüslim olarak, başta meşhur Rum meliklerinden Herakl itiraf etmiş, demiş ki: "Evet, İsa Aleyhisselâm, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdan haber veriyor."¹

Hem Rum meliki Mukavkıs namında Mısır hâkimi ve ulema-i Yehudun en meşhurlarından İbni Sûriya ve İbni Ahtab ve onun kardeşi Kâ'b bin Esed ve Zübeyir bin Batıya gibi meşhur ulema ve reisler, gayrimüslim kaldıkları

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

allâme-i meşhur: meşhur, büyük âlim.

arzu: istek, heves.

ayet: ilâhî söz, Allah kelâmı.

dair: alâkalı, ilgili, ait.

ehl-i garaz: kin ve düşmanlık güdenler.

evsaf: vasıflar, özellikler.

gayrimüslim: Müslüman olmayan.

hâkim: memleketi idare eden, hükümdar.

hüccet: delil, ispat.

i'caz: mu'cizelik özelliği.

ibare: cümle, paragraf.

ikrar: saklamayıp açıktan söyleme, kabul etme.

ilâve: ekleme, katma.

iltibas edilme: karıştırılma.

İncil: Hazret-i İsa'ya gönderilmiş olan ilâhî kitap.

iskât: susturma, tartışmada cevap veremeyecek hâle getirme.

ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.

keşiş: papaz, Hristiyan rahibi.

kütüb-ü sabıka: adı geçen, bahsedilen kitaplar.

melik: hükümdar, kral.

merhum: rahmete kavuşmuş, ölmüş.

meşhur: tanınmış, ünlü.

Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Hz. Muhammed.

müfessir: tefsir eden, açıklayan, yorumlayan.

müracaat etmek: başvurmak.

mütemadiyen: sürekli olarak, devamlı.

nâdan: cahil, haddini bilmez.

1. Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:364; *Tirmizî*, 2:167.

nam: ad.

Nasarâ: Hristiyanlar.

nübüvvet-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in Peygamberliği.

rahmetullâhi aleyh: Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.

reis: baş, başkan.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

Risale-i Hamidiye: Hüseyin-i Cisrî'nin en mühim eseridir.

Rum: Romalı, Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan.

suret: biçim, şekil, tarz.

tağyirat: değiştirmeler, başkalaştırmalar, bozmalar.

tahrifat: bozmalar, değiştirmeler.

tercüme: bir sözü bir dilden başka bir dile çevirme.

tevil: yorum, bir fikir veya

sözden bir başka mana çıkarma.

Tevrat: Hz. Mûsa'ya indirilmiş olan ilâhî kitap.

ulema: âlimler, bilginler, ilim sahipleri.

ulema-i Yehud: Yahudi âlimleri.

Zebur: Hz. Davud'a nazil olan mukaddes kitap.

hâlde ikrar etmişler ki, “Evet, kitaplarımızda Onun evsafı vardır; ondan bahsediyorlar.” ¹

Hem Yehudun meşhur ulemasından ve Nasarânın meşhur kıssislerinden, kütüb-ü sabıkada evsaf-ı Muhammediyeyi (a.s.m.) gördükten sonra inadı terk edip imana gelenler, evsafını Tevrat ve İncil’de göstermişler ve sair Yahudi ve Nasranî ulemasını onunla ilzam etmişler.

Ezcümle: Meşhur Abdullah ibni Selâm ve Veheb ibni Münebbih ve Ebu Yasir ve Şâmul (Ki bu zat, melik-i Yemen Tübbâ zamanında idi. Tübbâ, nasıl gıyaben ve bi’setten evvel iman getirmiş; Şâmul da öyle).² Ve Sâye’nin iki oğlu olan Esid ve Sa’lebe ki; İbni Heyebân denilen bir arif-i billâh, bi’setten evvel Benînadr kabilesine misafir olmuş,³ **قَرِيبٌ ظُهُورُ نَبِيِّ هَذَا دَارُ هِجْرَتِهِ** demiş, orada vefat etmiş. Sonra, o kabile Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ile harp ettikleri zaman, Esid ve Sa’lebe meydana çıktılar, o kabileye bağırdılar:

وَاللّٰهُ هُوَ الَّذِيْ عٰهَدَ اَيْكُمْ فِيْهِ اِبْنُ هَيْبَانَ

Yani, “İbni Heyban’ın haber verdiği zat budur; onunla harp etmeyiniz.”⁴ Fakat onlar, onları dinlemediler, belâlarını buldular.

Hem ulema-i Yehuddan İbni Bünyamin ve Muhayrık ve Kâ’bü’l-Ahbar gibi çok ulema-i Yehud, evsaf-ı Nebaviyeyi kitaplarında gördüklerinden, imana gelmişler, sair imana gelmeyenleri de ilzam etmişler.⁵

likleri.

evvel: önce.

ezcümle: bu cümleden olarak, örnek olarak.

gıyaben: görmeyen, uzaktan, bulunmadığı hâlde.

harp: savaş.

hicret: göç.

ikrar: saklamayıp açıktan söyleme, kabul etme.

ilzam etmek: susturmak, cevap veremez hale getirmek.

iman: inanma; İslâm dinini kabul etme.

İncil: Hazret-i İsa’ya gönderilmiş olan ilâhî kitap.

kabile: aynı soydan sayılan insan topluluğu, boy, aşiret.

kıssis: keşiş, papaz, Hristiyan din adamı.

kütüb-ü sabika: adı geçen, bahsedilen kitaplar.

melik-i Yemen: Yemen padişahı.

meşhur: tanınmış, ünlü.

Nasarâ: Hristiyanlar.

Nasranî: İsevi, Hristiyan.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sair: diğer, öteki.

Tevrat: Hz. Mûsa’ya indirilmiş olan ilâhî kitap.

Tübbâ: Hz. Muhammed’in peygamber olmadan önce geleceğini haber veren ve manzum olarak imanını ilân eden bir Yemen padişahı.

ulema: âlimler, bilginler, ilim sahipleri.

ulema-i Yehud: Yahudi âlimleri.

vefat etme: ölmek.

Yehud: Yahudi, İsrailoğulları.

zat: kişi, şahıs, fert.

1. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:383; *Beyhakî*, 3:362; İbni Kesir, *el-Bidaye ve’n-Nihaye*, 4:80, 81.

2. *Beyhakî*, 1:367, 2:526; Aclûnî, *Kenzü’l-Ummal*, 11:401, 12:390-408; Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:364; *Tirmizî*, 2:206.

3. Bir peygamberin ortaya çıkması yakındır. Burası da onun hicret edeceği yerdir.

4. *Beyhakî*, 2:80-81, 4:31; Aliyyü’l-Karî, *Şerhü’s-Sıfa*, 1:744-745.

5. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:365; *Beyhakî*, 3:161-163.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
arif-i billâh: Allah’ı tanıyan, bilen.

belâ: musibet, ceza.

bi’set: Hz. Muhammed’in Peygamber olarak gönderilmesi.

evsaf: vasıflar, özellikler.

evsaf-ı Muhammediye: Peygamber Efendimizin vasıfları, özellikleri.

evsaf-ı Nebaviye: Peygamber Efendimizin vasıfları özel-

Hem ulema-i Nasarâdan, meşhur, bahsi geçen Buheyra-i Rahip ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Şam tarafına amcasıyla gittiği vakit on iki yaşındaydı. Buheyra-i Rahip, onun hatırı için Kureyşileri davet etmiş. Baktı ki, kafileye gölge eden bir parça bulut, daha kafileye yeminde gölge ediyor. “Demek aradığım adam orada kalmış.” Sonra adam göndermiş, onu da getirtmiş. Ebu Talip’e demiş: “Sen dön, Mekke’ye git. Yahudiler hasutturlar. Bunun evsafı Tevrat’ta mezkûrdur; hıyanet ederler.”¹

Hem Nasturî’l-Habeşe ve Habeş Reisi olan Necaşi, evsaf-ı Muhammediyeyi kitaplarında gördükleri için, beraber iman etmişler.²

Hem Dağatır isminde meşhur bir Nasranî âlimi, evsafı görmüş, iman etmiş. Rumlar içinde ilân etmiş; şehit edilmiş.³

Hem Nasranî rüesasından Haris ibni Ebî Şümeri’l-Gasanî ve Şam’ın büyük dinî reisleri ve melikleri, yani Sahib-i İlya ve Herakl ve İbni Natûr ve Cârud gibi meşhur zatlar, kitaplarında evsafını görmüşler ve iman etmişler. Yalnız Herakl, dünya saltanatı için imanını izhar etmemiş.⁴

Hem bunlar gibi, Selmanü’l-Farisî, o da evvel Nasranî idi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın evsafını gördükten sonra onu arıyordu.⁵

Hem Temim namında mühim bir âlim, hem meşhur Habeş Reisi Necaşi, hem Habeş Nasarâsı, hem Necran

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

âlim: bilgin, ilim adamı.

bahsi geçen: sözü edilen, anlatılan.

davet etmek: çağırmak.

evsaf: vasıflar, özellikler.

evsaf-ı Muhammediye: Peygamber Efendimizin vasıfları, özellikleri

Habeş: Afrika’nın doğusunda, bugünkü Etiyopya.

hasûd: hasetçi, kıskanç, çekemeyen.

hıyanet: hainlik, ihanet.

ilân etmek: açıklamak, herkese duyurmak.

iman: inanma, İslâm dinini kabul etme.

izhar etmek: açığa vurmak, göstermek, belirtmek.

kafîle: birlikte yolculuk eden topluluk.

Kureys: kökü Hz. İbrahim’e dayanan Peygamberimiz Hz. Muhammed’in mensup olduğu meşhur Arap kabilesi.

melik: hükümdar, kral.

meşhur: tanınmış, ünlü.

mezkûr: zikredilen, adı geçen, anılan.

mühim: önemli.

nam: ad.

Nasarâ: Hristiyanlar.

Nasranî: İsevî, Hristiyan.

Necaşi: Habeş hükümdarlarına verilen ünvan.

reis: baş, başkan.

Resul-i Ekrem: çok cömert, ke-
rim ve Allah’ın insanlara bir elçisi

1. Beyhakî, 2:24, 5:382; Kadî İyaz, Şîfa, 1:364.

2. Kadî İyaz, Şîfa, 1:364.

3. Beyhakî, 1:365, 2:526; Aclûnî, Kenzü’l-Ummal, 11:401, 12:390-408.

4. Buharî, 1:7; Mu’cemü’t-Taberânî, 3:2108

5. Beyhakî, 2:82; Müsned, 5:437; Kadî İyaz, Şîfa, 1:364.

olan Hz. Muhammed.

Rum: Romalı, Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan.

rüesa: reisler, başkanlar.

saltanat: sultanlık, hükümdarlık.

şehit: din, vatan, bayrak, inanç gibi yüce değerler uğrunda ölen Müslüman kimse.

Tevrat: Hz. Mûsa’ya indirilmiş olan ilâhî kitap.

ulema-i Nasarâ: Hristiyan âlimleri.

zat: kişi, şahıs, fert.

papazları, bütün müttefikan haber veriyorlar ki: “Biz evsaf-ı Nebeviyeyi kitaplarımızda gördük, onun için imana geldik.”¹

Üçüncü Hüccet: İşte, bir numune olarak Tevrat, İncil, Zebur’un, Peygamberimiz Aleyhissalâtu Vesselâma ait ayetlerinin birkaç numunesini göstereceğiz.

Birincisi: • Zebur’da şöyle bir ayet var:

اللَّهُمَّ ابْعَثْ لَنَا مُقِيمَ السُّنَّةِ بَعْدَ الْفَتْرَةِ²

Mukimü’s-Sünne ise, ism-i Ahmedidir.

• İncil’in ayeti:

قَالَ الْمَسِيحُ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى أَبِي وَأَبِيكُمْ لِيَبْعَثَ لَكُمْ الْفَارَقْلِيطًا³

Yani, “Ben gidiyorum, tâ size Faraklit gelsin.” Yani, Ahmed gelsin.

• İncil’in ikinci bir ayeti:

إِنِّي أَطْلُبُ مِنْ رَبِّي فَارَقْلِيطًا يَكُونُ مَعَكُمْ إِلَى الْأَبَدِ⁴

Yani, “Ben Rabbimden, hakkı batıldan fark eden bir Peygamberi istiyorum ki, ebede kadar beraberinizde bulunsun.” Faraklit,⁵ الْفَارَقُ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ manasında,

Peygamberin o kitaplarda ismidir.

• Tevrat’ın ayeti:

إِنَّ اللَّهَ قَالَ لِأَبْرَاهِيمَ إِنَّ هَاجَرَ تَلَدٌ وَيَكُونُ مِنْ وَلَدِهَا مَنْ يَدُهُ فَوْقَ

الْجَمِيعِ وَيَدُ الْجَمِيعِ مَبْسُوطَةٌ إِلَيْهِ بِالْخُشُوعِ⁶

1. Kadı İyaz, Şıfa, 1:364; Risale-i Hamidiye, Türkçe Tercümesi 1:240.

2. Allah’ım, fetret döneminden sonra bize sünneti yerleştiren zatı gönder.

3. Yuhanna İncil’i, İshah: 14.

4. Yuhanna İncil’i, İshah: 14.

5. Hak ile batılın arasını ayıran.

6. Seffrû’t-Tekvin, İshah: 17.

ayet: İlahî söz, delil; İncil’den bir cümle; Tevrat’tan bir cümle; Zebur’dan bir cümle.

batıl: doğru olmayan, yalan, yanlış.

ebed: sonu olmayan gelecek zaman, sonsuzluk.

evsaf-ı Nebeviye: Peygamber Efendimizin vasıfları, özellikleri.

Faraklit: Hz. Muhammed’in İncil’de geçen ve hak ile batılı birbirinden ayıran, anlamına gelen ismi.

fetret: manevî buhran zamanı,

nı, Hz. İsa ile Hz. Muhammed arasındaki devre.

hak: doğru, gerçek.

hüccet: delil.

iman: inanma, İslâm dinini kabul etme.

İncil: Hazret-i İsa’ya gönderilmiş olan ilâhî kitap.

ism-i Ahmedi: Peygamber Efendimizin Zebur’da geçen ismi, Ahmed.

mana: anlam.

Mukimü’s-Sünne: sünneti ihya edecek olan zat.

müttefikan: birleşerek, fikir birliğiyle.

numune: örnek, misal.

papaz: Hristiyan din adamı, rahip.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

sünnet: iyi ahlâk, davranış ; Allah’ın kanunu; Peygamberimizin mübarek söz, fiil ve emirleri, kabul ettikleri şeyler.

Tevrat: Hz. Mûsa’ya indirilmiş olan ilâhî kitap.

zat: şahıs, kişi, fert.

Zebur: Hz. Davud’a nazil olan mukaddes kitap.

Yani, “Hazret-i İsmail’in validesi olan Hacer, evlât sahibesi olacak. Ve onun evlâdından öyle birisi çıkacak ki, o veledin eli, umumun fevkinde olacak ve umumun eli huşû ve itaatle ona açılacak.”

• Tevrat’ın ikinci bir ayeti:

وَقَالَ يَا مُوسَى إِنِّي مُقِيمٌ لَّهُمْ نَبِيًّا مِنْ بَنِي إِخْوَتِهِمْ مِثْلَكَ وَأُجْرِي قَوْلِي فِي فَمِهِ وَالرَّجُلُ الَّذِي لَا يَقْبَلُ قَوْلَ النَّبِيِّ الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِاسْمِي فَإِنَّا أَنْتَقِمُ مِنْهُ¹

Yani, “Benîisrailin kardeşleri olan Benîismailden, senin gibi birini göndereceğim. Ben sözümü onun ağzına koyacağım; Benim vahyimle konuşacak. Onu kabul etmeyene azap vereceğim.”

• Tevrat’ın üçüncü bir ayeti:

قَالَ مُوسَى رَبِّ إِنِّي أَجِدُ فِي اتَّوْرَةِ أُمَّةٍ هُمْ خَيْرُ أُمَّةٍ أَخْرَجْتَ لِلنَّاسِ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ فَاجْعَلْهُمْ أُمَّتِي² قَالَ تِلْكَ أُمَّةٌ مُحَمَّدٌ

İhtar: “Muhammed” ismi, o kitaplarda Müşeffah ve el-Münhamenna ve Hımyata gibi Süryanî isimler suretinde, “Muhammed” manasındaki İbranî isimleriyle gelmiş. Yoksa sarîh “Muhammed” ismi az vardı. Sarîh miktarını dahi hasûd Yahudiler tahrif etmişler.

ayet: Tevrat’tan bir cümle, delil.
azap: ceza, büyük sıkıntı, şiddetli acı.

Benîismail: İsmailoğulları.

Benîisrail: İsrailoğulları, Yahudiler.

el-Münhamenna: Peygamberimizin Muhammed manasında Tevrat’taki ismi.

evlât: çocuklar.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

hasûd: son derece kıskanç, çeke-meyen.

Hımyata: Peygamberimizin Muhammed manasında Tevrat’taki ismi.

huşû: korku ve saygı ile boyun eğme, bu duygunun meydana getirdiği korku ile karışık sevgiden gelen edepli bir hâl.

İbrani: Yahudi milletinden olan, Yahudi, Yahudiler Hz. İbrahim’i en büyük ataları saydıkları için kendilerine İbranî demişlerdir.

ihzar: hatırlatma, dikkatini çekme, uyan.

iman: inanma, Allah’a inanma.

itaat: boyun eğme, emre uyma.

mana: anlam.

Müşeffah: Peygamberimizin Muhammed manasında Tevrat’taki ismi.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

sahibe: bir şeyin sahibi olan kadın.

sarih: açık.

suret: şekil, biçim, tarz.

Süryani: Suriye ve Türkiye’nin güney doğusunda yaşayan, Samî ırkından bir Hristiyan topluluğu.

tahrif etmek: bozmak, değiştirmek.

1. Tesniye, İshah: 18.

2. Mûsa şöyle dedi: “Rabbim, ben Tevrat’ta bir ümmet görüyorum ki, onlar insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmettir. İyiliği emreder, kötülüktan sakındırırlar ve Allah’a iman ederler. Onları benim ümmetim yap.” Allah buyurdu: “O, Muhammed’in ümmetidir.” (Tevrat, Eş’ya, İshah: 42.)

Tevrat: Hz. Mûsa’ya indirilmiş tamamı.
olan İlâhî kitap.

umum: bütün, herkes, genel.

ümmet: bir peygambere inanın onun yolundan gidenlerin

vahiy: bir fikrin, bir hakikatin veya bir emrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi.

valide: ana, anne.

velet: çocuk.

Yahudi: İbranî ve İsrailî denilen, Samî kavimlerinden bir ırk, bu ırktan olan.

• Zebur'un ayeti:

يَا دَاوُدُ يَأْتِي بِعَدْلِكَ نَبِيٌّ يَسْمَى أَحْمَدَ وَمُحَمَّدًا صَادِقًا سَيِّدًا
أُمَّتُهُ مَرْحُومَةٌ¹

Hem Abâdile-i Seb'adan ve kütüb-ü sabıkada çok tetkikat yapan Abdullah ibni Amr İbnü'l-As ve meşhur ulema-i Yehuddan en evvel İslâma gelen Abdullah ibni Selâm ve meşhur Kâ'bü'l-Ahbar denilen Benîisrailin allâmelerinden, o zamanda daha çok tahrifata uğramayan Tevrat'ta aynen şu gelecek ayeti ilân ederek göstermişler. Ayetin bir parçası şudur ki: Hazret-i Mûsa ile hitaptan sonra, gelecek peygambere hitaben şöyle diyor:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَحِرْزًا لِلْأُمَمِينَ
أَنْتَ عَبْدِي سَمِيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ لَيْسَ بِفَطٍ وَلَا غَلِيظٍ وَلَا صَخَّابٍ
فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَدْفَعُ بِأَسِيئَةِ السَّيِّئَةِ بَلْ يَغْفِرُ وَيَغْفِرُ وَلَنْ يَقْبِضَهُ
اللَّهُ حَتَّى يُقِيمَ بِهِ الْمَلَّةَ الْعَوْجَاءَ بَانَ يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ²

• Tevrat'ın bir ayeti daha:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ مَوْلَاهُ بِمَكَّةَ وَهَجَرْتَهُ بِطَبِيعَةٍ وَمَلَكَةٍ بِأَشَامٍ
وَأُمَّتُهُ الْحَمَادُونَ³

İşte şu ayette “Muhammed” lâfzı, “Muhammed” manasında Süryanî bir isimde gelmiştir.

Abâdile-i Seb'a: hadis, İslâm hukuku, Tefsir gibi ilimlerde otorite kabul edilen “Yedi Abdullahlara” ismiyle şöhrat bulmuş Sahâbiler.

allâme: büyük bilgin, ilmi seviyesi çok yüksek olan âlim.

ayet: Tevrat'tan bir cümle; Zebur'dan bir cümle; delil.

Benîisrail: İsrailoğulları, Yahudiler.

hak: gerçek, doğru.

hamd: Allah'a karşı olan şükrünü ve memnuniyetini onu överek bildirme.

hicret: göç; Hz. Peygamberin Mekke'den Medine'ye göçü.

hitaben: hitap ederek, söyleyerek.

hitap: birine söz söyleme, konuşma.

hükümrânlık: hâkimiyet, egemenlik.

ilâh: tanrı, kendisine ibadet edilen.

ilân etmek: açıklamak, herkese duyurmak.

kütüb-ü sabika: bahsedilen, adı geçen kitaplar.

lâfız: söz, kelime.

mana: anlam.

müjdeleyici: güzel ve hayırlı haber verici.

Mütevekkil: tevekkül eden, gerekenleri yaptıktan sonra işini Allah'a havale eden; Peygamberimizin Tevrat'ta geçen isimlerinden biri.

sadık: sözünde, vaadinde, işinde doğru olan.

seyyid: efendi, reis.

Süryanî: Suriye ve Türkiye'nin güney doğusunda yaşayan, Sami ırkından bir Hristiyan topluluğu.

şahit: tanık; Allah'ın birliğine, emir ve yasaklarına, kulların yaptıklarına şahitlik eden Hz. Muhammed.

tahrifat: bozulmalar, değiştirmeler.

tetkikat: araştırmalar, incelemeler.

Tevrat: Hz. Mûsa'ya indirilmiş olan ilâhî kitap.

Teybe: Medine.

ulema-i Yehud: Yahudi âlimleri.

ümme: Peygamberimiz Hz. Muhammed'e inanıp onun yolundan gidenlerin tamamı.

ümmi: okuma yazması olmayan.

Zebur: Hz. Davud'a indirilen kutsal kitap.

1. Ey Davud! Senden sonra bir peygamber gelecek; ismi Ahmed, Muhammed, Sadık ve Seyyid'dir. Ümmetine rahmet kılınmıştır. (Aliyyü'l-Karî, Şerhü's-Şifa, 1:739.)

2. Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, müjdeleyici, uyarıcı ve ümmîleri (Müslümanlar) koruyucu olarak gönderdik. Sen Benim kulumsun. Sana “Mütevekkil” ismini verdim. Sen katı yürekli ve kaba değilsin. Çarşı ve pazarlarda bağırıp çağıramazsın. Kötülüğe, kötülükle karşılık vermezsin. Aksine, af eder, bağışlarsın. Hak din bozulmuş olduğu hâlde, insanlar “Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur” diyerek gerçek dini seninle yerleşinceye kadar Allah, canını almayacaktır. (Tevrat, Eş'ya, İshah: 42)

3. Muhammed Allah'ın Resulüdür. Mekke'de doğacaktır. Teybe'ye (Medine) hicret edecektir. Hükümrânlığı Şam'a ulaşacaktır. Ümmeti ise çok çok hamd eden kimselerdir. (Darîmî, Mukaddime: 2; Aliyyü'l-Karî, Şerhü's-Şifa, 1:739.)

- Tevrat'ın diğer bir ayeti daha:

1
أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ

İşte şu ayette, Benîîshakın kardeşleri olan Benîismail-den ve Hazret-i Mûsa'dan sonra gelen Peygambere hitap ediyor.

- Tevrat'ın diğer bir ayeti daha:

2
عَبْدِي الْمُخْتَارُ لَيْسَ بِفِظٍّ وَلَا غَلِيظٍ

İşte, “Muhtar”ın manası “Mustafa”dır, hem ism-i Nebvîdir.

• İncil'de, İsa'dan sonra gelen ve İncil'in birkaç ayetinde “Âlem Reisi” ünvanıyla müjde verdiği Nebînin tarifine dair:

3
مَعَهُ قَضِيبٌ مِنْ حَدِيدٍ يُقَاتِلُ بِهِ وَأَمَّتُهُ كَذَلِكَ

İşte şu ayet gösteriyor ki, “*Sahibüsseyf ve cihada memur bir Peygamber gelecektir.*” *Kadib-i hadid* kılıç demektir. Hem ümmeti de onun gibi sahibüsseyf, yani cihada memur olacağını, Sure-i Fethin ahirinde

وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَذَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْطَهُ فَآذَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ
4
عَلَىٰ سَوْقِهِ يُعْجِبُ الزَّرَّاعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ

ayeti, İncil'in şu ayeti gibi, başka ayetlerine işaret edip, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm, sahibüsseyf ve cihada memur olduğunu, İncil ile beraber ilân ediyor.

ahir: son.

âlem: dünya, bütün yaratılmışlar.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun

ayet: İncil'den bir cümle, delil; Kur'ân'ın her bir cümlesi; Tevrat'tan bir cümle, delil.

Benîîshak: İshakoğulları.

Benîismail: İsmailoğulları.

cihad: Allah yolunda malla ve canla düşmana karşı savaşma, din için hizmet etme.

dair: ilgili, alâkalı, ait.

hitap etmek: birine söz söylemek, konuşmak.

ilân etmek: açıklamak, herkese duyurmak.

İncil: Hazret-i İsa'ya gönderilmiş olan ilâhî kitap.

ism-i Nebvî: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in ismi.

kadib-i hadid: demir çubuk, kılıç.

mana: anlam.

memur: emir ile hareket eden, görevli.

Muhtar: Peygamberimizin Tevrat'ta geçen isimlerinden biri; seçilmiş, seçkin.

Mustafa: seçkin, seçilmiş, Peygamber Efendimizin mübarek isimlerinden biri.

müjde: sevindirici, iyi haber.

mütevekkil: tevekkül eden, gerekenleri yaptıktan sonra işini Allah'a havale eden.

1. Sen Benim kulum ve resulümsün. Sana “Mütevekkil” adını verdim. (Tesniye, İshah: 18.)

2. Seçkin kulum, katı yürekli ve kaba değildir. (Tesniye, İshah: 18.)

3. Yanında kılıcı vardır, onunla savaşacaktır. Ümmeti de öyledir.

4. İncil'deki vasıfları ise şöyledir: Onlar filizini çıkarmış, sonra güt gide kuvvet bulmuş, kalınlaşmış ve gövdesi üzerine yükselmiş bir ekine benzer ki, bu çiftçilerin hoşuna gider. (Fetiḥ Sure-i: 29.)

nebi: haberci, peygamber, elçi.

reis: baş, başkan,

resul: peygamber, elçi

sahibüsseyf: kılıç sahibi.

Tevrat: Hz. Mûsa'ya indirilmiş olan ilâhî kitap.

ümme: Peygamberimiz Hz.

Muhammed'e inanıp onun yolundan gidenlerin tamamı.

ünvan: ad, isim.

vasıf: nitelik, özellik, sıfat.

• Tevrat'ın Beşinci Kitabının Otuz Üçüncü Babında şu ayet var:

“Hak Teâlâ, Tur-i Sina'dan ikbal edip bize Sâir'den tulû etti ve Faran Dağlarında zahir oldu.”¹

İşte şu ayet, nasıl ki Tûr-i Sina'da “*ikbal-i Hak*” fıkra-sıyla nübüvvet-i Mûseviyeyi ve Şam Dağlarından ibaret olan Sâir'den “*tulû-u Hak*” fıkrasıyla nübüvvet-i İseviyeyi ihbar eder; öyle de, bilittifak Hicaz Dağlarından ibaret olan Faran Dağlarından “*zuhur-u Hak*” fıkrasıyla, bizzarure risalet-i Ahmediyeyi (a.s.m.) haber veriyor.

Hem Sure-i Fethin ahirinde ² **ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ** hük-münü tasdiklen, Tevrat'ta Faran Dağlarından zuhur eden Peygamberin Sahabeleri hakkında şu ayet var: “Kudsîle-rin bayrakları beraberindedir. Ve onun sağındadır.” “Kudsîler” namıyla tavsif eder. Yani, “Onun Sahabeleri kudsî, salih evliyalardır.”

• Eş'ıya Peygamberin kitabında, Kırk İkinci Babında şu ayet vardır:

“Hak Sübhanehü, ahir zamanda, kendinin ıstıfagerde ve bergüzidesi kulunu ba's edecek ve ona, Ruhülemin Hazret-i Cibril'i yollayıp din-i İlâhîsini ona talim ettirecek. Ve o dahi, Ruhüleminin talimi veçhile nâsa talim eyleyecek ve beynennâs hak ile hükmedecektir. O bir nurdur, halkı zulûmattan çıkaracaktır. Rabbin bana kablelvuku bildirdiği şeyi ben de size bildiriyorum.”³

1. Tevrat, Tesniye, Bab 33, ayet 1.

2. Bu onların Tevrat'taki vashıdır. (Fetih Suresi: 29.)

3. Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme) Bab: 4, İşaya, ayet 1-4, 7, 9, s. 704.

ahir: son.

ahir zaman: dünya hayatının kıyamete yakın son devresi.

ayet: Tevrat'tan bir cümle.

bab: bir kitabın bölümlerinden her biri.

ba's etme: Allah'ın peygamber göndermesi.

bergüzide: seçkin, seçilmiş.

beynennâs: insanlar arasın-

da.

bilittifak: ittifakla, birlikte.

bizzarure: ister istemez, zorunlu olarak.

din-i ilâhî: Allah'ın dini; ilâhî din.

evliya: velîler, Allah dostları.

Faran: Mekke dağlarına İn-cil'de verilen isim.

fıkra: bölüm, kısım.

Hak Sübhanehü: hakkın ta kendisi, her türlü kusur ve noksandan uzak olan Allah.

Hak Teâlâ: hakkın ta kendisi olan yüce Allah.

hak: doğru, gerçek.

halk: insanlar.

Hicaz: Arabistan'da Mekke-i Mükerrreme ile Medine-i Münevvere'yi içine alan bölge.

hüküm: karar, emir.

ıstıfagerde: seçilmiş.

ibaret olan: meydana gelen, oluşan.

ihbar etmek: haber vermek, bildirmek.

ikbal: yönelmek, teveccüh etmek.

ikbal-i Hak: Cenab-ı Hakkın Tûr-i Sina'da Hazret-i Mûsa'yı kabulü esnasında tecelli ettiği mu'cizesiy-le insanog'luna yönelmesi, teveccühü.

kablelvuku: olmadan önce.

kudsî: aziz, Allah'a mensup.

nam: ad, isim.

nâs: insanlar.

nur: aydınlık, ılık.

nübüvvet-i İseviye: Hz. İsa'nın peygamberliği.

nübüvvet-i Mûseviye: Hz. Mûsa'nın peygamberliği.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

risalet-i Ahmediyeye: Hz. Muham-med'in peygamberliği.

Ruhülemin: vahiy meleği Hz. Cebrail.

Sahabe: Peygamberimizin mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

Sair: şimdiki Filistin.

salih: dinin emir ve yasaklarına uygun hareket eden, Allah'ın sev-gili kulu.

talim: öğretme, eğitime.

tasdiklen: tasdik ederek, doğrula-yarak.

tavsif: vasıflandırma, özelliklerini anlatma.

Tevrat: Hz. Mûsa'ya indirilmiş olan ilâhî kitap.

tulû: doğma, görünme, meydana çıkma.

tulû-u Hak: hakkın doğması; Şam civarında doğan Hz. İsa'ya gönderilen dinle Cenab-ı Hakkın âdeta doğması, görünmesi.

Tûr-i Sina: Sina Dağı; Cenab-ı Hakkın Hz. Mûsa'ya tecelli ettiği ve Tevrat'ı indirdiği, bugün Mısır topraklarında olan dağ.

vasıf: hâl, nitelik, sîfat, özellik.

veçhile: yoluyla.

zahir olmak: görünmek.

zuhur etmek: görünmek, ortaya çıkmak.

zuhur-u Hak: hakkın ortaya çık-ması, doğması; Hicaz bölgesinde doğan Peygamberimize gönderilen dinle Cenab-ı Hakkın âdeta kendini göstermesi ortaya çıkma-sı.

zulûmat: karanlıklar; dinsizlik, zu-lûm ve küfür.

İşte şu ayet, gayet sarîh bir surette, Ahir Zaman Peygamberi olan Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmin evsafını beyan ediyor.

• Mişâil namıyla müsemma Mihâil Peygamberin kitabının Dördüncü Babında şu ayet var:

“Ahir zamanda bir ümmet-i merhume kaim olup, orada Hakka ibadet etmek üzere mübarek dağı ihtiyar ederler. Ve her iklimden orada birçok halk toplanıp Rabb-i Vahide ibadet ederler, Ona şîrk etmezler.”¹

İşte şu ayet, zahir bir surette, dünyanın en mübarek dağı olan Cebel-i Arafat ve orada her iklimden gelen hacıların tekbir ve ibadetlerini ve ümmet-i merhume namıyla şöhratşiar olan ümmet-i Muhammediyeyi tarif ediyor.

• Zebur'da, Yetmiş İkinci Babında şu ayet var:

“Bahirden bahre malik ve nehirlerden arzın makta ve müntehasına kadar malik ola... Ve kendisine Yemen ve Cezayir mülûkü hediyeler götürerler... Ve padişahlar ona secde ve inkıyat edeler... Ve her vakit ona salât ve her gün kendisine bereketle dua oluna... Ve envarı, Medine'den münevver ola... Ve zikri, ebedülâbâd devam ede... Onun ismi, şemsin vücudundan evvel mevcuttur; onun adı güneş durdukça münteşir ola...”²

İşte şu ayet, pek aşîkâr bir tarzda Fahr-i Âlem Aleyhissalâtü Vesselâmı tavsif eder. Acaba Hazret-i Davud Aleyhisselâmdan sonra, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmdan başka hangi nebî gelmiş ki, şarktan garba

ahir zaman: dünya hayatının kıyamete yakın son devresi.

aleyhissalâtü vesselâmı: salât ve selâm onun üzerine olsun.

aleyhisselâm: Allah'ın selâmı onun üzerine olsun.

arz: yer, dünya.

aşîkâr: açık.

ayet: Tevrat'tan bir cümle, delil; Zebur'dan bir cümle, delil.

bab: kapı, bölüm, kısım.

bahirden bahre: denizden denize.

bereket: bolluk, çokluk.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

Cebel-i Arafat: Arafat Dağı, Mekte-i Mükerrreme'de bulunan mübarek dağın ismi.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

ebedülâbâd: sonsuzluğun sonsuzluğu, sonsuzluk.

envar: nurlar, aydınlıklar, ışıklar.

evsaf: vasıflar, özellikler.

Fahr-i Âlem: âlemin kendisiyle övündüğü Peygamber Efendimiz.

garp: batı.

gayet: son derece, çok.

Hak: Allah.

ihtiyar etmek: seçmek, tercih etmek.

inkıyat etmek: boyun eğmek.

kaim: ayakta duran.

makta: kesilen yer, kesinti yeri, başlangıç yeri.

malik: sahip.

mevcut: var olan, yaratılmış.

Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamber Efendimiz Hz, Muhammed.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

mülûk: melikler, hükümdarlar, krallar.

münevver: nurlanmış, aydınlatılmış.

münteha: uç, son nokta.

münteşir: yayılmış, yaygın.

müsemma: isimlendirilmiş, adlandırılmış.

nam: ad.

nebî: haberci, peygamber, elçi.

Rabb-i Vahid: bir, tek ve eşsiz terbiye edici olan Allah.

salât: Hz. Peygambere dua; Hz. Muhammed'e, ahashabına, ailesine Allah'ın rahmet ve mağfiretini, meleklerin istiğfarını ve müminlerin dualarını dileme; "Allahüm-

me salli alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âli seyyidina Muhammed" deme.

sarih: açık.

suret: şekil, biçim, tarz.

şark: doğu.

şems: güneş.

şîrk: Allah'a ortak koşma.

şöhretşiar: şöhranlı, şöhrat

saahibi.

tarz: biçim, şekil.

tavsif etmek: vasıflandırmak, özelliklerini anlatmak.

tekbir: Allah en büyüktür manasına gelen Allahü Ekber sözünü söyleme.

ümme-i merhume: ilâhî merhamete mazhar olan üm-

met.

ümme-i Muhammediye: Hz. Muhammed'e uyan ve onun yolundan giden Müslümanlar.

vücüt: varlık.

zahir: görünen, açık,

Zebur: Hz. Davud'a indirilen kutsal kitap.

zikir: anma, anılma.

kadar dinini neşretmiş ve mülûkü cizyeye bağlamış ve padişahları kendine secde eder gibi bir inkıyat altına almış ve her gün nev-i beşerin humsunun salâvat ve dualarını kendine kazanmış ve envarı Medine'den parlamış kim var? Kim gösterilebilir?

• Hem, Türkçe Yuhanna İncil'inin On Dördüncü Bab ve otuzuncu ayeti şudur:

“Artık sizinle çok söyleşmem. Zira bu Âlemin Reisi geliyor. Ve bende onun nesnesi asla yoktur.” İşte, “Âlemin Reisi” tabiri, “Fahr-i Âlem” demektir. “Fahr-i Âlem” ünvanı ise, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmın en meşhur ünvanıdır.

• Yine İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bab ve yedinci ayeti şudur:

“Amma ben size hakkı söylüyorum. Benim gittiğim, size faydalıdır. Zira ben gitmeyince, Tesellici size gelmez.”

İşte, bakınız: Reis-i Âlem ve insanlara hakikî teselli veren, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmdan başka kimdir? Evet, Fahr-i Âlem odur ve fânî insanları idam-ı ebedîden kurtarıp, teselli veren odur.

• Hem, İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bab, sekizinci ayeti:

“O dahi geldikte, dünyayı, günaha dair, salâha dair ve hükme dair ilzam edecektir.”

Âlemin Reisi: Âlemlerin Efendisi olan Fahr-i Âlem Hz. Muhammed.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

ayet: İncil'den bir cümle, delil.

bab: bir kitabın bölümlerinden her biri.

cizye: vergi, Müslümanların fethettikleri yerlerde, Müslüman olmayanlardan alınan ve devlet teminatı altında bulunmanın karşılığı olan vergi.

dair: alâkalı, ilgili, ait.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

envar: nurlar, aydınlıklar, ışıklar.

Fahr-i Âlem: âlemin övünç kaynağı, âlemin kendisiyle övündüğü Peygamberimiz.

faide: fayda, yarar, hayır.

fânî: ölümlü, geçici.

hakiki: gerçek, aslına uygun, gerçek olan.

hums: beşte bir.

hüküm: karar, emir; hâkimiyet.

idam-ı ebedî: dirilmemek üzere sonsuza kadar yok oluş.

ilzam etmek: susturmak, fikren cevap veremez hale getirmek.

İncil-i Yuhanna: Yuhanna İncil'i, dört İncil'den birisi, Hz. İsa'nın havarilerinden Yuhanna tarafından yazılan İncil.

inkıyat: boyun eğme.

meşhur: herkesin bildiği.

Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberi-

miz Hz. Muhammed.

mülûk: melikler, hükümdarlar, krallar.

neşretmek: yaymak.

nev-i beşer: insanlık.

Reis-i Âlem: bütün âlemin reisi;

efendisi, Hz. Muhammed

salâh: düzelme, iyileşme; barış, rahatlık.

salâvat: Hz. Muhammed'e rahmet ve esenlik dileme, ona saygı gösterme, salât ve selâm etme.

tabir: ifade, söz.

teselli: acısını dindirme, güzel sözler söyleyerek rahatlatma.

ünvan: ad, isim, sıfât

Yuhanna İncil'i: dört İncil'den birisi, Hz. İsa'nın Havarilerinden Yuhanna tarafından yazılan İncil.

zira: çünkü.

İşte, dünyanın fesadını salâha çeviren ve günahlardan ve şirkten kurtaran ve siyaset ve hâkimiyet-i dünyayı tebdil eden, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmdan başka kim gelmiş?

• Hem, İncil-i Yuhanna On Altıncı Bab on birinci ayet:

“Zira bu Âlemin Reisinin gelmesinin hükmü gelmiştir.”

İşte, “Âlemin Reisi” **(HAŞİYE)** elbette seyyidü'l-beşer olan Ahmed-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdır.

• Hem, İncil-i Yuhanna On İkinci Bab ve on üçüncü ayet:

“Amma o Hak Ruhu geldiği zaman, sizi bilcümle hakikate irşat edecektir. Zira kendisinden söylemiyor; bilcümle işittiğini söyleyerek, gelecek nesnelerden size haber verecek.”

İşte bu ayet sarihtir. Acaba umum insanları birden hakikate davet eden ve her haberini vahiyden veren ve Cebrail'den işittiğini söyleyen ve kıyamet ve ahiretten tafsilen haber veren, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmdan başka kimdir? Ve kim olabilir?

• Hem kütüb-ü enbiyada, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın *Muhammed, Ahmed, Muhtar* manasında

HAŞİYE: Evet, o zat öyle bir reis ve sultandır ki, bin üç yüz elli senede ve ekser asırlardan her bir asırda, lâakal üç yüz elli milyon tebaası ve raiyeti var; kemal-i teslim ve inkiyatla evamirine itaat ederler, her gün ona selâm etmekle tecdid-i biat ederler.

kütüb-ü enbiya: peygamberlere gelen kitaplar.

lâakal: hiç değilse, en azından.

Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Hz. Muhammed.

muhtar: seçilmiş, seçkin.

nesne: şey.

raiyet: halk, vatandaş.

reis: baş, başkan; efendi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

salâh: düzelme, iyileşme; barış, rahatlık.

sarih: açık, belli.

seyyidü'l-beşer: insanların seyyidi, efendisi; Hz. Muhammed.

siyaset: hükümet etme, devlet idaresi; devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili görüş veya anlayış. devlet idaresi ile ilgili esaslar.

sultan: hükmeden, hâkimiyet sahibi.

sirk: Allah'a ortak koşma.

tafsilen: ayrıntılı olarak.

tebaa: ümmet, halk, ahali.

tebdil etmek: değiştirmek, dönüştürmek.

teccid-i biat: bağlılığı yenileme.

umum: bütün, tüm.

vahiy: bir fikrin, bir hakikatin veya bir emrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi.

zat: kişi, şahıs, fert.

zira: çünkü.

ahiret: öbür dünya, kıyametten sonra kurulacak olan âlem; dünya hayatından sonra başlayıp sonsuza kadar devam edecek olan ikinci hayat.

Ahmed-i Muhammed: Hz. Muhammed.

âlem: dünya, bütün yaratılmışlar.

Âlemin Reisi: âlemlerin Efendisi olan Fahr-i Âlem Hz. Muhammed.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

asır: yüzyıl, çağ.

ayet: İncil'den bir cümle, delil.

bab: kapı, bir kitabın bölümlerinden her biri.

bilcümle: bütünüyle, tamamen.

davet etmek: çağırarak.

ekser: en çok, pek çok.

evamir: emirler, buyruklar.

fesat: bozukluk, kötülük, karışıklık.

Hak Ruhu: gerçek doğru, hakikatın ruhu Hz. Muhammed.

hakikat: gerçek, doğru, bir şeyin aslı ve esası.

hâkimiyet-i dünya: dünya hâkimiyeti, dünyaya hükmetme.

haşiye: dipnot, açıklayıcı yazı.

hüküm: emir, bir konu, iş veya kimse hakkında verilen karar.

İncil-i Yuhanna: Yuhanna İncil'i, dört İncil'den birisi, Hz. İsa'nın havarilerinden Yuhanna tarafından yazılan İncil.

inkiyat: boyun eğme, bağlanma.

irşat etmek: doğru yolu göstermek.

itaaat etmek: boyun eğmek, emre uymak.

kemal-i teslim: tam bir bağlılık, teslimiyet.

kıyamet: dünyanın sonu, bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanması, varlığın bozulup dağılması, kâinatın ölümü.

Süryanî ve İbranî isimleri var. İşte Hazret-i Şuayb'ın suhufunda ismi, “Muhammed” manasında *Müşeffah*'tır. ¹ Hem Tevrat'ta, yine “Muhammed” manasında *Münhamenna*, hem “Nebiyü'l-Haram” manasında *Hımyata*; ² Zebur'da *el-Muhtar* ³ ismiyle müsemmadır. Yine Tevrat'ta *el-Hatemü'l-Hatem*, ⁴ hem Tevrat'ta ve Zebur'da *Mukimü's-Sünne*, ⁵ hem Suhuf-u İbrahim ve Tevrat'ta *Mazmaz*'dır. ⁶ Hem Tevrat'ta *Ahyed*'dir.

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm demiş:

اسْمِي فِي الْقُرْآنِ مُحَمَّدٌ، وَفِي الْإِنْجِيلِ أَحْمَدُ، وَفِي التَّوْرَةِ أَحِيدُ ⁷
buyurmuştur.

• Hem İncil'de, esma-i Nebevîden

صَاحِبُ الْقَضِيبِ وَالْهَرَاةِ yani, “*Seyf ve Asa Sahibi*.” ⁸

Evet, *sahibüseyf* enbiyalar içinde en büyüğü, ümmetiy-le cihada memur; Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'dır.

• Yine İncil'de, *Sahibü't-Tâc*'dir. ⁹ Evet, “*Sahibü't-Tâc*” ünvanı, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma mahsusur. *Tâc*; *amâme*, yani sarık demektir. Eski zamanda, milletler içinde, milletçe umumiyet itibarıyla sarık ve agel saran, kavm-i Araptır. İncil'de *Sahibü't-Tâc*, kat'î olarak Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm demektir.

• Hem, İncil'de *el-Baraklit* veyahut *el-Faraklit* ki, İncil tefsirlerinde “*Hak ve batılı birbirinden tefrik eden hakperest*” manası verilmiş ki, sonra gelecek insanları hakka sevk edecek zatın ismidir.

agel: sarık.

Ahyed: Hz. Peygamberin Tevrat'taki ismi.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

amâme: imame, sarık.

asa: değnek, sopa.

batıl: yalan, yanlış.

cihad: Allah yolunda malla ve canla düşmana karşı savaşma.

el-hatemü'l-hatem: en son mühür; Hz. Muhammed'in Tevrat'ta geçen bir ismi.

el-muhtar: seçilmiş, seçkin.

enbiya: nebiler, peygamberler, haberciler.

esma-i Nebevî: Peygamberimizin isimleri.

hakperest: doğruluktan ve haktan ayrılmayan.

Hımyata: Peygamberimizin Tevrat'ta “Mescid-i Haram peygamberi” manasındaki ismi.

İbrani: İbranice, (Yahudiler Hz. İbrahim'i en büyük ataları saydıkları için kendilerine İbrani demişlerdir.)

itibarıyla: bakımından.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kavm-i Arap: Arap milleti.

mahsus: başkasında bulunmayan, bir şeye veya kişiye has olan, özel.

mukimü's-sünne: sünneti ihya edecek olan zat.

müsemma: isimlendirilmiş, adlandırılmış.

Nebiyü'l-Haram: Mescid-i Haram Peygamberi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sahibüseyf: kılıç sahibi.

Sahibü't-Tâc: tâc, sarık sahibi; Hz. Muhammed'in İncil'de geçen adı.

sevk etmek: ulaştırmak.

seyf: kılıç.

suhuf: sayfalar; bazı peygamberlere verilen ve ilâhî emirleri içeren sayfalar.

Suhuf-u İbrahim: Hz. İbrahim'e indirilen sayfalar.

Süryanî: Süryanice (Suriye ve Türkiye'nin güney doğusunda yaşayan, Sami ırkından bir Hristiyan topluluğu.)

tefrik etmek: ayırmak.

tefsir: açıklama, izah, yorum.

Tevrat: Hz. Musa'ya indirilmiş olan ilâhî kitap.

umumiyet: umumilik, genellik.

ümmet: Peygamberimiz Hz. Muhammed'e inanıp onun yolundan gidenlerin tamamı.

Zebur: Hz. Davud'a indirilen kutsal kitap.

1. Halebî, *Sîretü'l-Halebiye*, 1:353; Nebhanî, *Hüccetullah ale'l-Âlemîn*, 112; Kastalanî, *Mevahibü'l-Ledünniye*, 6:189.

2. Halebî, *Sîretü'l-Halebiye*, 1:346; Nebhanî, *Hüccetullah, ale'l-Âlemîn*, 112-113.

3. Halebî, *Sîretü'l-Halebiye*, 1:353; Nebhanî, *Hüccetullah, ale'l-Âlemîn*, 112; Kastalanî, *Mevahibü'l-Ledünniye*, 6:189; Aliyyü'l-Karî, *Şerhü's-Şifa*, 1:739.

4. Nebhanî, *Hüccetullah, ale'l-Âlemîn*, 114.

5. Nebhanî, *Hüccetullah, ale'l-Âlemîn*, 115.

6. Halebî, *Sîretü'l-Halebiye*, 1:353; Nebhanî, *Hüccetullah, ale'l-Âlemîn*, 113.

7. Benim ismim Kur'an'da Muhammed, İncil'de Ahmed, Tevrat'ta ise Ahyed'dir. (el-Envarü'l-Muhammediye mine'l-Mevahibü'l-Ledünniye, s. 143.)

8. Aliyyü'l-Karî, *Şerhü's-Şifa*, 1:739.

9. Aliyyü'l-Karî, *Şerhü's-Şifa*, 1:739.

İncil'in bir yerinde, İsa Aleyhisselâm demiş: “Ben gi-deceğim, tâ Dünyanın Reisi gelsin.” Acaba Hazret-i İsa Aleyhisselâmdan sonra dünyanın reisi olacak ve hak ve batılı fark ve temyiz edip Hazret-i İsa Aleyhisselâmın ye-rinde insanları irşat edecek, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmdan başka kim gelmiştir? Demek Hazret-i İsa Aleyhisselâm, ümmetine daima müjde ediyor ve haber veriyor ki, “Birisi gelecek, bana ihtiyaç kalmayacak. Ben onun bir mukaddimesiyim ve müjdecisiyim.” Nasıl ki, şu ayet-i kerîme:

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَآئِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي
مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ 1 (HAŞİYE)

HAŞİYE: أَمَّتُهُ الْحَمَادُونَ Seyyah-ı Meşhur Evliya Çelebi, Hazret-i Şem'un-u Safa'nın türbesinde, ceylân derisinde yazılı İncil-i Şerif'te bu gelen ayeti okumuştur. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm hakkında nazil olan ayet: ايتون Bir oğlan, ازربون yani İbrahim neslinden ola,

افزولات onun mübarek adı, تونومنين onun mübarek adı, كه كالوشير lidi Mekke ola, تونومنين onun mübarek adı

HAŞİYECİK مَوَامِيَت Ahmed Muhammed ola. ايسفدون Ona uyanlar تاكلرديس bu cihan ısı olalar, بيست ييٹ dahi ol cihan ısı ola.

HAŞİYECİK: Bu *Mevamît* kelimesi *Memed*'den ve *Memed* dahi *Muham-med*'den tahrif edilmiş.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
ayet: İncil'den bir cümle, delil.
ayet-i kerime: Kur'an'ın ayeti; azamet ve şerefi olan ayet.
batıl: doğru olmayan, yalan, yanlış.
cihan: dünya, kâinat, âlem.
fark: ayırma, seçme.
hak: doğru, gerçek
haşıye: dipnot, açıklayıcı yazı.
Hazret-i Şem'un-u Safa: Hz. İsa'nın havarilerindendir, türbesi Antakya'da Habib-i Neccar Cami-inin avlusundadır.
ıssı olmak: sahibi olmak.
İncil: Hazret-i İsa'ya gönderilmiş olan ilâhî kitap.
İncil-i Şerif: Hz. İsa'ya indirilen kutsal kitap; İncil.
irşat: doğru yolu gösterme.
mevli: doğumu; doğum yeri.
mu'cize: Peygamberler tarafın-dan ortaya konmuş, olağanüstü

1. Hani Meryem oğlu İsa “Ey İsrailoğulları,” demişti. “Ben, daha önce indirilen Tevrat'ı doğru-lamak ve benden sonra gelecek Ahmed ismindeki bir peygamberi müjdelemek üzere si-zie Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberim.” O açık ve kesin mu'cizeler getirdiğinde, “Bu apaçık bir sihirdir” dediler. (Saf Suresi: 6.)

hâl ve hareketlerden her biri. **Resul-i Ekrem:** çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
mukaddime: başlangıç.
mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.
nazil olma: inme.
nesil: kuşak, nesil, soy.
reis: baş, başkan.
Seyyah-ı Meşhur: Meşhur Gezgin.
sihir: büyü, büyücülük.
temyiz etmek: ayırmak, iyiyi kötüden ayırdetmek.
Tevrat: Hz. Musa'ya indirilmiş olan ilâhî kitap.
türbe: mezar, kabir.
ümme: bir peygambere ina-pın onun yolundan gidenlerin tamamı.

Evet, İncil’de Hazret-i İsa Aleyhisselâm, çok defalar ümmetine müjde veriyor. İnsanların en mühim bir reisi geleceğini; ve o zatı da bazı isimler ile yâd ediyor. O isimler elbette Süryanî ve İbranîdirler. Ehl-i tahkik, görmüşler. O isimler, “Ahmed, Muhammed, Fariku’n-beyne’l-Hakkı ve’l-Batıl” manasındadırlar. Demek İsa Aleyhisselâm çok defa Ahmed Aleyhissalâtü Vesselâmdan beşaret veriyor.

Sual: *Eğer desen:* “Neden Hazret-i İsa Aleyhisselâm her nebîden ziyade müjde veriyor; başkalar yalnız haber veriyorlar, müjde sureti azdır?”

Elcevap: Çünkü, Ahmed Aleyhissalâtü Vesselâm, İsa Aleyhisselâmı Yahudilerin müthiş tekzibinden ve müthiş iftiralarından ve dinini müthiş tahrifattan kurtarmakla beraber; İsa Aleyhisselâmı tanımayan Benîisrailin suubetli şeriatına mukabil, sühuletli ve cami ve ahkâmca şeriat-ı İseviyenin noksanını ikmal edecek bir şeriat-i âliyeye sahiptir. İşte onun için, çok defa “Âlemin Reisi geliyor” diye müjde veriyor.

İşte Tevrat, İncil, Zebur’da ve sair suhuf-u enbiyada çok ehemmiyetle, ahirde gelecek bir peygamberden bahisler var, çok ayetler var—nasıl bir kısım numunelerini gösterdik. Hem çok namlar ile o kitaplarda mezkûrdur. Acaba bütün bu kütüb-ü enbiyada, bu kadar ehemmiyetle, mükerrer ayetlerde bahsettikleri Ahir zaman Peygamberi, Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdan başka kim olabilir?

ahir zaman: dünya hayatının kıyamete yakın son devri.
ahir: son,
ahkâm: hükümler, emirler, kanunlar.
Âlemin Reisi: âlemlerin efendisi olan Hz. Muhammed.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
aleyhisselâm: selâm onun üzerine olsun.
ayet: ilâhî söz, delil.
bahis: bir konunun bölümleri.

Benîisrail: Israiloğulları.
beşaret: müjde, sevindirici haber.
camî: pek çok manaları ve hakikatleri içinde toplayan.
ehemmiyet: önem.
ehl-i tahkik: gerçeği araştıranlar, delilleriyle bilip gerçeğin peşinden gidenler.
Fariku’n-beyne’l-Hakkı ve’l-Batıl: Hak ve batılın arasını ayırt eden.
İbrani: İbranice (Yahudiler Hz. İbrahim’i en büyük ataları

saydıkları için kendilerine İbrani demişlerdir.)
ikmal: tamamlama.
İncil: Hazret-i İsa’ya gönderilmiş olan ilâhî kitap.
kütüb-ü enbiya: Peygamberlere gelen kitaplar.
mezkûr: anılmış.
mukabil: karşı, karşılık.
mükerrer: tekrarlanmış, tekrarlanan.
nam: ad.
nebi: haberci, elçi, peygamber.

numune: örnek, misal.

reis: baş, başkan.

sair: diğer, başka, öteki.

sual: soru.

suhuf-u enbiya: Peygamberlere verilen sahifeler.

suret: biçim, şekil, tarz.

suubetli: zor.

sühuletli: kolay.

Süryani: Süryanice (Suriye ve Türkiye’nin güney doğusunda yaşayan, Sami ırkıdan bir Hristiyan topluluğu).

şeriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.

şeriat-ı İseviye: Hz. İsa’nın getirdiği şeriat.

şeriat-ı âliye: yüce, üstün şeriat.

tahrifat: bozmalar, değiştirmeler, tekzip: yalanlama.

Tevrat: Hz. Mûsa’ya indirilmiş olan ilâhî kitap.

ümmet: bir peygambere inanıp onun yolundan gidenlerin tamamı.

yâd etmek: anmak, hatıra getirmek.

zat: şahıs, kişi, fert.

Zebur: Hz. Davud’a nazil olan mukaddes kitap.

ziyade: çok, fazla,

İKİNCİ KISIM

İrhasattan ve delâil-i nübüvvetten maksat şudur ki: “Bi’set-i Ahmediyeden evvel, zaman-ı fetrette kâhinler, hem o zamanın bir derece evliya ve arif-i billâh olan bir kısım insanları, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmin geleceğini haber vermişler ve ihbarlarını da neşretmişler, şiirleriyle gelecek asırlara bırakmışlar. Onlar çoktur.

■ Biz, ehl-i siyer ve tarihin nakil ve kabul ettikleri meşhur ve münteşir olan bir kısmını zikredeceğiz.

• *Ezcümle*, Yemen padişahlarından Tübba isminde bir melik, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmin evsafını eski kitaplarda görmüş, iman etmiş. Şöyle bir şiirini ilân etmiş:

شَهِدْتُ عَلَى أَحْمَدَ أَنَّهُ رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ بَارِئُ النَّسَمِ
فَلَوْ مَدَّ عُمَرَى إِلَى عُمَرِهِ لَكُنْتُ وَزِيرًا لَهُ وَابْنَ عَمِّ

Yani, “Ben, Ahmed’in (a.s.m.) risaletini tasdik ediyorum. Ben onun zamanına yetişseydim, ona vezir ve ammizade olurdum.” (Yani, Ali gibi olurdum.)¹

• *İkincisi*: Meşhur Kuss bin Saide ki, kavm-i Arabın en meşhur ve mühim hatibi ve muvahhit bir zat-ı ruşenzamirdir. İşte şu zat da, bi’set-i nebevîden evvel risalet-i Ahmediyeyi şu şiirle ilân ediyor:

أَرْسَلَ فِينَا أَحْمَدَ خَيْرَ نَبِيِّ قَدْ بَعَثَ
صَلَّى عَلَيْهِ اللَّهُ مَا عَجَّ لَهُ رَكْبٌ وَحَثَّ²

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

ammizade: amca çocuğu.

arif-i billâh: Allah’ı bilen, tanıyan.

asır: yüzyıl, çağ.

bi’set-i Ahmediye: Hz. Muhammed’in peygamber olarak gönderilmesi.

bi’set-i nebevî: Hz. Muhammed’in peygamberlikle görevlendirilmesi.

delâil-i nübüvvet: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberlik delilleri.

ehl-i siyer: Peygamber Efendimizin hayatını araştıranlar.

evliya: velîler, Allah dostları.

evsaf: vasıflar, özellikler.

evvel: önce.

hatip: topluluğa karşı konuşan, güzel ve düzgün söz söyleyen.

ihbar: haber verme, bildirme, duyurma.

ilân etmek: açıklamak, herkese duyurmak.

iman: inanma.

irhasat: Hz. Muhammed’in peygamberliğinden evvel meydana gelen ve peygamber olacağına işaret eden harika hâller, belirtiler.

kafîle: birlikte yolculuk eden topluluk.

kâhin: gelecekte haber vermek iddiasında bulunan kimse.

kavm-i Arap: Arap kavmi, milleti.

maksat: kastedilen, varılmak istenen nokta.

melik: hükümdar, padişah, kral.

meşhur: tanınmış, şöhretli, ünlü.

muvahhit: Allah’ı birleyen, Cenab-ı Hakkın varlığına ve birliğine inanan.

mühim: önemli.

münteşir: yayılmış, duyulmuş.

nakil: aktarma, anlatma.

neşretmek: yaymak.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

risalet: resullük, elçilik, peygamberlik.

1. İbni Kesir, el-Bidaye ve’n-Nihaye, 2:166; Kadı İyaz, Şıfa, 1:363.

2. Bize, gönderilenlerin en hayırlısı, peygamberlerin en üstünü olarak Ahmed’i gönderdi. Kafîleler onu ziyaret için yollara düştükçe ve bu teşvik edildikçe, Allah ona salât eylesin. (Kadı İyaz, Şıfa, 1:363.)

risalet-i Ahmediye: Peygamber Efendimizin peygamberliği.

salât: rahmet, Hz. Peygambere dua.

tasdik etmek: doğrulamak,

kabul etmek.

teşvik: sevklendirmek, cesaret vermek.

vezir: hükümdar vekili.

zaman-ı fetret: fetret zamanı, insanlara peygamber gön-

derilmeyen manevî buhran zamanı.

zat: kişi, şahıs, fert.

zat-ı ruşenzamir: hakikatleri bilen, gönü aydın kişi.

zikir: anma, bildirme.

• **Üçüncüsü:** Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın ecdadından olan Kâ'b bin Lüeyy, nübüvvat-i Ahmediye-yi (a.s.m.) ilham eseri olarak şöyle ilân etmiş:

عَلَى غَفْلَةٍ يَأْتِي النَّبِيُّ مُحَمَّدٌ ﷺ فَيُخْبِرُ أَخْبَارًا صَدُوقًا خَيْرَهَا

Yani, “Füc’eten, Muhammedü’n-Nebî gelecek, doğru haberleri verecek.”¹

• **Dördüncüsü:** Yemen padişahlarından Seyf İbni Zîyezen, kütüb-ü sabıkada Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın evsafını görmüş, iman etmiş, müştak olmuş idi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın ceddi Abdülmuttalip Yemen’e kabile-i Kureyş ile gittiği zaman, Seyf ibni Zîyezen, onları çağırarak, onlara demiş ki:

إِذَا وَلِدَ بَيْتَهُمَا وَلَدٌ بَيْنَ كَتَفَيْهِ شَامَةٌ كَانَتْ لَهُ الْإِمَامَةُ وَإِنَّكَ
يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ لَجَدُهُ

Yani, “Hicaz’da bir çocuk dünyaya gelir. Onun iki omzu arasında hatem gibi bir nişan var. İşte o çocuk umum insanlara imam olacak.” Sonra, gizli Abdülmuttalip’i çağırarak, “O çocuğun ceddi de sensin” diye kerametkârâne, bi’setten evvel haber vermiş.²

• **Beşincisi:** Varaka bin Nevfel (Hatice-i Kübra’nın ammizadelerinden), bidayet-i vahiyde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm telâş etmiş. Hatice-i Kübra, o hâdiseyi meşhur Varaka bin Nevfel’e hikâye etmiş. Varaka demiş: “Onu bana gönder.” Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Varaka’nın yanına gitmiş, mebd-i vahiydeki vaziyeti hikâye etmiş. Varaka demiş:

rehber.

iman: inanma.

kabile-i Kureyş: Kureyş kabile, topluluğu.

kerametkârâne: keramet göstererek.

kütüb-ü sabika: önceki, geçmiş kitaplar.

mebd-i vahiy: vahyin başlangıcı.

Muhammedü’n-Nebî: Peygamberimiz Hz. Muhammed.

nişan: iz, belirti.

nübüvvat-i Ahmediye: Hz. Muhammed’in Peygamberliği.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

umum: bütün, tüm.

vaziyet: hâl, durum.

1. İbni Kesir, el-Bidaye ve’n-Nihaye, 2:244; Kadı İyaz, Sıfâ, 1:364.

2. Beyhakî, 2:9; İbni Kesir, el-Bidaye ve’n-Nihaye, 2:328; Kadı İyaz, Sıfâ, 1:143.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

ammizade: amcaoğlu.

bidayet-i vahiy: vahyin başlangıcı.

bi’set: Hz. Muhammed’in peygamberlikle görevlendirilmesi.

cet: ata, dede.

ecdat: dedeler, atalar.

evsaf: vasıflar, özellikler.

füc’eten: ansızın, birden bire.

hâdis: olay, meydana çıkan hâl.

hatem: mühür, damga.

Hatice-i Kübra: Hz. Hatice, en büyük Hatice anlamında Hz. Peygamberin ilk ve en büyük hanımının sıfatı.

Hicaz: Arabistan’da Mekke-i Mükerrime ile Medine-i Münevvere’yi içine alan bölge.

ilân etmek: açıklamak, herkese duyurmak.

ilham: belli bilgi vasıtalarına başvurmadan Allah tarafından insanın kalbine veya zihnine indirilen mana.

imam: önder ve ileride olan,

بَشِّرْ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي أَشْهَدُ أَنَّكَ أَنْتَ النَّبِيُّ الْمُنْتَظَرُ وَبَشِّرْ بِكَ عَيْسَى

Yani, “Telâş etme, o hâlet vahiydir. Sana müjde! İntizar edilen nebî sensin. İsa seninle müjde vermiş.”¹

• **Altıncısı:** Askalâni'l-Hımyerî nam arif-i billâh, bi'setten evvel Kureyşîleri gördüğü vakit, “İçinizde dava-i nübüvvet eden var mı?” “Yok” derlerdi. Sonra, bi'set vak-tinde yine sormuş. “Evet,” demişler. “Biri dava-i nübüvvet ediyor.” Demiş: “İşte, âlem onu bekliyor.”²

• **Yedincisi:** Nasarâ ulema-i benamından İbnü'l-Âlâ, bi'setten ve Peygamberi görmeden evvel haber vermiş. Sonra gelmiş, Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesse-lâmı görmüş, demiş:

وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَقَدْ وَجَدْتُ صِفَتَكَ فِي الْأَنْجِيلِ
وَبَشِّرْ بِكَ ابْنُ الْبَتُولِ

Yani, “Ben senin sıfâtını İncil’de gördüm, iman ettim. İbni Meryem, İncil’de senin geleceğini müjde etmiş.”³

• **Sekizincisi:** Bahsi geçen Habeş Padişahı Necaşi de-miş: **لَيْتَ لِي خِدْمَتُهُ بَدَلًا عَنْ هَذِهِ السَّلْطَنَةِ** Yani, “Keşke şu saltanata bedel, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesse-lâmın hizmetkârı olsaydım. O hizmetkârlık, saltanatın pek fevkindedir.”⁴

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

arif-i billâh: Allah’ı bilen, tanıyan.

bahsi geçen: söz edilen, sözü ge-
çen.

bedel: karşılık.

bi'set: Hz. Muhammed’in Pey-
gamberlikle görevlendirilmesi.

dava-i nübüvvet: Peygamberlik
dava etmek, Peygamber oldu-
nu ilân etmek.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

hâlet: hâl, durum.

hizmetkâr: hizmetçi.

iman: inanma, İslâmiyeti kabul
etme.

İncil: Hazret-i İsa’ya gönderilmiş
olan ilâhî kitap.

intizar edilen: beklenen.

Kureyşi: Kureyş kabilesinden
olan kimse.

Muhammed-i Arabî: Arapla-
rın içinden çıkan Peygamberi-
miz Hz. Muhammed.

müjde: sevindirici haber.

nam: ad.

Nasarâ ulema-i benamı:
Hristiyanların meşhur âlimle-
ri.

Nebî: haberci, peygamber.

Necaşi: Habeş hükümdarları-
na verilen ünvan.

saltanat: sultanlık, hüküm-
darlık.

sıfât: vasıflar, özellikler.

vahiy: bir fikrin, bir hakikatin
veya bir emrin Allah tarafın-
dan peygamberlere bildiril-
mesi.

■ Şimdi, ilham-ı Rabbanî ile gayptan haber veren bu ariflerden sonra, gayptan ruh ve cin vasıtasıyla haber veren kâhinler, pek sarîh bir surette Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmin geleceğini ve nübüvvetini haber vermişler. Onlar çoktur; biz, onlardan meşhurları ve manevî tevatür hükmüne geçmiş ve ekser tarih ve siyerde nakledilmiş birkaçını zikredeceğiz. Onların uzun kıssalarını ve sözlerini siyer kitaplarına havale edip, yalnız icmalen bahsedeceğiz.

• *Birincisi:* Şikk isminde meşhur bir kâhindir ki, bir gözü, bir eli, bir ayağı varmış—âdeti yarım insan. İşte o kâhin, manevî tevatür derecesinde kat'î bir surette tarihlere geçmiş ki, risalet-i Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâmi haber verip, mükerreren söylemiştir.¹

• *İkincisi:* Meşhur Şam kâhini Satih'tir ki, kemiksiz, âdeti azasız bir vücut, yüzü göğsü içinde bir acube-i hilkat ve çok da yaşamış bir kâhindir. Gayptan verdiği doğru haberler, o zaman insanlarda şöhrat bulmuş. Hatta Kisra, yani Fars padişahı, gördüğü acip rüyayı ve velâdet-i Ahmediye (a.s.m.) zamanında sarayın on dört şerefesinin düşmesinin sırrını Satih'ten sormak için, Mıyzan denilen âlim bir elçisini göndermiş. Satih demiş: “On dört zat, sizlerde hâkimiyet edecek, sonra saltanatınız mahvolacak. Hem birisi gelecek, bir din izhar edecek. İşte, o, sizin din ve devletinizi kaldıracak” mealinde, Kisraya haber göndermiş. İşte o Satih, sarîh bir surette, Ahir Zaman Peygamberinin gelmesini haber vermiş.²

1. Kadı İyaz, Şîfa, 1:365.

2. Beyhakî. 2:126-129; Kadı İyaz, Şîfa. 1:365.

acip: şaşırtıcı, hayret verici.
acube-i hilkat: yaratılış garibesi, yaratılış çok tuhaf olan.
ahir zaman: dünya hayatının kıyamete yakın son devresi.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
âlim: bilgili, bilgin.

arif: bilen, bilgi sahibi,
bahis: bir konu hakkında söz söyleme, konuşma.
ekser: pek çok.
Fars: İran.
gaip: görünmeyen âlem.
hâkimiyet: hâkim olma hâli, egemenlik.
havale etmek: bırakmak.

icmalen: kısaca, özetle.
ilham-ı Rabbanî: belli bilgi vasıtalarına başvurmadan Allah tarafından insanın kalbine veya zihnine indirilen mana.
izhar etmek: ortaya çıkarma, gösterme.
kâhin: gelecekten haber vermek iddiasında bulunan kim-

se.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kıssa: baştan geçen olay, macera, ibret verici hikâye.

Kisra: eskiden İran hükümdarlarına verilen ad.

mahvolma: bitme, yok olma.

manevî tevatür: yalan üzerine birleşmeleri mümkün olmayan bir topluluğun bir olayı mana yönünden aktarması veya aktarılarken susmak suretiyle doğruluğunu tasdik etmesi.

meal: anlam, mana,

meşhur: tanınmış, şöhratlı, ünlü,

mükerreren: defalarca, tekrarlar.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

risalet-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in peygamberliği.

saltanat: sultanlık, hükümdarlık; devlet.

sarîh: açık.

sır: gizli hakikat, sebep.

siyer: Peygamberimizin hayat tarihi; onun hayatının bütün safhalarını anlatan ve vasıflarını nakleden eserler.

suret: biçim, şekil, tarz.

şerefe: burç, kule.

vasıta: aracılık.

velâdet-i Ahmediye: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in doğuşu.

zat: kişi, şahıs, fert.

zikretmek: anmak, bildirmek.

• Hem kâhinlerden Sevad ibni Karibi'd-Devsî ve Hunâfir ve Ef'asiye Necran ve Cizl ibni Cizli'l-Kindî ve İbni Halasati'd-Devsî ve Fatıma binti Numan-ı Necâriye gibi meşhur kâhinler, siyer ve tarih kitaplarında tafsilen beyan ettikleri vecih üzere, Ahirzaman Peygamberinin geleceğini, o peygamber de Muhammed Aleyhissalâtü Ves-selâm olduğunu haber vermişler.¹

• Hem Hazret-i Osman'ın akrabasından Sa'd ibni Binti Küreyz, kâhinlik vasıtasıyla, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmin nübüvvetini gayptan haber almış. Bidayet-i İslâmiyette, Hazret-i Osman-ı Zinnureyn'e demiş ki: "Sen git, iman et." Osman, bidayette gelmiş, iman etmiş. İşte o Sa'd, o vakıayı böyle bir şiirle söylüyor:

هَدَى اللَّهُ عُثْمَانَ بِقَوْلِي إِلَى الْبَيْتِ بِهَا رُشْدُهُ وَاللَّهُ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ²

■ Hem kâhinler gibi, "hatif" denilen, şahsı görünmeyen ve sesi işitilen cinniler, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmin geleceğini mükerreren haber vermişler.

• Ezcümle, Zeyyab İbnü'l-Haris'e , hatif-i cinni böyle bağırması, onun ve başkasının sebep-i İslâmı olmuş:

يَا ذِيَابُ يَا ذِيَابُ اسْمِعِ الْعَجَبَ الْعَجَابَ

بُعِثَ مُحَمَّدٌ بِالْكِتَابِ يَدْعُو بِمَكَّةَ فَلَا يُجَابُ³

• Yine bir hatif-i cinnî, Sâmia ibni Karreti'l-Gatafanî'ye böyle bağırması, bazılarını imana getirmiştir:

جَاءَ الْحَقُّ فَسَطَعَ وَدَمَّرَ بَاطِلٌ فَأَنْقَمَعَ⁴

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

bidayet: başlangıç.

bidayet-i İslâmiyet: İslâmın doğuşu, başlangıcı.

cinni: cin taifesinden olan.

ezcümle: bu cümleden olarak, örneğin.

gaip: görünmeyen âlem.

Hak: doğru, gerçek

hatif: sesi işitilen ve kendisi görülmeyen gayptan haber veren cin.

hatif-i cinnî: sesi işitilen fakat kendisi görülmeyen gayptan haber veren cin.

hidayet: doğru ve hak yolu, İslâmı kabul etme.

iman: inanma, İslâm dinini kabul etme.

kâhin: gelecekten haber vermek iddiasında bulunan kimse.

meşhur: tanınmış, şöretli, ünlü.

mükerreren: tekrarlar, defalarca.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

sâye: sebep.

sebeb-i İslâm: İslâm dinine gir-

1. Beyhakî, 2:248; Kadî İlyaz, Şîfa, 1:365; İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, 2:335.

2. Allah benim sözlerimle Osman'ı öyle bir yola iletti ki, hidayeti o sayededir. Hak yola ileten yalnızca Allah'tır. (Süyutî, Hasâisü'l-Kübra, 1:258.)

3. Ey Zeyyab, ey Zeyyab! En hayret verici bir haberi dinle: Muhammed, kitap ile gönderildi; Mekke'de insanları hakka davet ediyor. Fakat davetine uyulmuyor. (Suyutî, Hasâisü'l-Kübra, 1:358; Halebî, Sîretü'l-Halebiye, 1:335-337.)

4. Hak gelip parladı; batıl ise yıkıldı ve sökülüp atıldı. (Süyutî, Hasâisü'l-Kübra, 1:252, 271; Aliyyü'l-Karî, Serhü's-Şîfa, 1:748.)

mesine sebep.

siyer: Peygamberimizin hayat tarihi; onun hayatının bütün safhalarını anlatan ve vasıf-
sıflarını nakleden eserler.

tün safhalarını anlatan ve va-

tafsilen: ayrıntılı olarak.

vakia: olay.

vasıta: aracı, aracılık.
vecih: şekil, tarz, yön.

Bu hatiflerin beşaretleri ve haber vermeleri pek meşhurdur ve çoktur.

■ Hem nasıl kâhinler, hatifler haber vermişler; öyle de, sanemler dahi ve sanemlere kesilen kurbanlar dahi Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmin risaletini haber vermişler.

• Ezcümle, kıssa-i meşhuredendir ki, Mâzen kabilesinin sanemi bağırıp demiş: ¹ هَذَا النَّبِيُّ الْمُرْسَلُ جَاءَ بِالْحَقِّ الْمُنَزَّلِ diyerek, risalet-i Ahmediyeyi (a.s.m.) haber vermiş.

• Hem Abbas ibni Merdas'ın sebep-i İslâmiyeti olan meşhur vakıa şudur ki: Dımar namında bir sanemi varmış. O sanem bir gün böyle bir ses vermiş:

أَوْ دَى ضِمَارُ وَكَانَ يُعَبِّدُ مَدَّةً قَبْلَ الْيَّانِ مِنَ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ

Yani, “Muhammed gelmeden evvel bana ibadet ediliyordu. Şimdi Muhammed'in beyanı gelmiş; daha o dalâlet olamaz.” ²

• Hazret-i Ömer, İslâmiyetten evvel saneme kesilen bir kurbandan böyle işitmiş:

³ يَا آلَ الذَّبِيحِ أَمْرٌ نَجِيحٌ رَجُلٌ فَصِيحٌ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

İşte bu numuneler gibi çok vakıalar var; mevsuk kitaplar kabul edip nakletmişler.

1. Bu, gönderilen peygamberdir. İndirilen hak bir kitap getirmiştir. (Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 2:255; İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, 2:337.)

2. Aclûnî, Kenzü'l-Ummal, 12:472; Beyhakî, 1:118.

3. Ey Zebih denilen Hz. İsmail'in çocukları! Başarıya ulaşacak bir durum var. Açık ve net söz-lü bir zat “La ilâhe illallah” diyor. (Buharî, 5:61, Menakıbü'l-Ensar: 35; Aclûnî, Kenzü'l-Ummal, 12:363; Fethu'r-Rabbânî, 20:2030.)

aleyhissalâtü vesselâmin: haber.

salât ve selâm onun üzerine olsun.

batıl: yalan, yanlış, doğru olmayan.

beşaret: müjde, sevindirici

beyan: açıklama, bildirme, izah.

dalâlet: sapıklık, inançsızlık, inkâr.

ezcümle: bu cümleden ola-

rak, örneğin.

hak: doğru, gerçek.

hatif: sesi işitilen fakat kendisi görülmeyen gayptan haber veren cin.

kâhin: gelecekte haber ver-

mek iddiasında bulunan kimse.

kıssa-i meşhure: meşhur kıssa, meşhur olmuş hâdise.

lâ ilâhe illallah: Allah'tan başka ilâh yoktur.

meşhur: herkesin bildiği, ünlü.

mevsuk: vesikalı, delilli; sağlam, inanılır.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

numune: örnek, misal,

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

risalet: resullük, elçilik, peygamberlik.

risalet-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in Peygamberliği.

sanem: put.

sebeb-i İslâmiyet: İslâmiyete girme, Müslüman olma sebebi.

vakıa: olay.

zat: kişi, şahıs, fert.

■ Nasıl ki kâhinler, arif-i billâhlar, hatifler, hatta sa- nemler ve kurbanlar risalet-i Ahmediyeyi (a.s.m.) haber vermişler, her bir hâdisе dahi bir kısım insanların imanına sebep olmuş. Öyle de, bazı taşlar üstünde ve kabirlerde ve kabirlerin mezar taşlarında, hatt-ı kadim ile ¹ مُحَمَّدٌ مُّصْلِحٌ آمِينَ gibi ibareler bulunmuş, onunla bir kısım insanlar imana gelmişler. ² Evet, hatt-ı kadim ile bazı taşlarda bulunan مُحَمَّدٌ مُّصْلِحٌ آمِينَ Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmdan ibarettir. Çünkü, ondan evvel, zamanına pek yakın, yalnız yedi Muhammed ismi var, başka yoktur. O yedi adamın hiçbir cihetle “muslih-i emin” tabirine liyakatleri yoktur.

ÜÇÜNCÜ KISIM

İrhasattan, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın velâdeti hengâmında vücuda gelen harikalardır ve hâdiselerdir. O hâdiseler, onun velâdetiyle alâkadar bir surette vücuda gelmiş.

Hem bi'setten evvel bazı hâdiseler var ki, doğrudan doğruya birer mu'cizesidir. Bunlar çoktur. Numune olarak, meşhur olmuş ve eimme-i hadis kabul etmiş ve sıhatleri tahakkuk etmiş birkaç numuneyi zikredeceğiz.

Birincisi: Velâdet-i Nebevî gecesinde, hem annesi, hem annesinin yanında bulunan Osman ibni As'ın annesi, hem Abdurrahman ibni Avf'ın annesinin gördükleri azîm bir nurdur ki, üçü de demişler: “Velâdeti anında biz

alâkadar: alâkalı, ilgili, ilişkili.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun
arif-i billâh: Allah'ı bilen, tanıyan.
azim: büyük.
bi'set: Hz. Muhammed'in Peygamberlikle görevlendirilmesi.
cihet: yön, yan.
eimme-i hadis: hadis imamları; hadis ilminde sözü delil olarak kabul edilen, derin ve geniş bilgi sahibi âlimler.
emin: inanılır, güvenilir.
hâdisе: olay.
hatif: sesi işitilen fakat kendisi görülmeyen, gayptan haber veren cin.
hatt-ı kadim: eski yazı.
hengâm: zaman, an.
islah: iyileştirme, düzeltme.
ibare: cümle, bir fikri anlatan bir veya birkaç cümlecik yazı.
ibaret: meydana gelen, oluşan.
iman: inanma, Islâm dinini kabul etme,
irhasat: Hz. Muhammed'in Peygamberliğinden önce meydana gelen ve peygamber olacağına işaret eden harika hâller, belirtiler.
kabir: mezar.
kâhin: gelecekte haber vermek iddiasında bulunan kimse.
liyakat: lâyık olma, uygunluk.
meşhur: tevatür derecesine varmayan ve her nesilde ravisi ikiden aşağıya düşmeyen hadisler.
mu'cize: Allah tarafından meydana getirilen ve peygamberliğe delil olan olağanüstü hâller.

1. Muhammed, islah edici ve emindir.

2. Tirmizî, 46:2; Müsned, 4:215; Kadı İyaz, Sıfâ, 1:467.

muslih-i emin: güvenilir islah edici, emin ve islah edici kişi olan Hz. Muhammed.
numune: örnek, misal.
nur: aydınlık, parlaklık, ışık,
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
risalet-i Ahmediye: Hz. Mu-

hammed'in peygamberliği.
sanem: put.
sıhhat: sahihlik, doğruluk,
suret: biçim, şekil, tarz.
tabir: ifade, söz.
tahakkuk: gerçekleşme, bir şeyin doğruluğunun meydana çıkması,
velâdet: doğma, dünyaya

gelme.

velâdet-i Nebevî: Peygamber Efendimizin doğuşu, dünyaya gelişi.

vücuda gelme: meydana gelme.

zikretmek: anmak, bildirmek.

öyle bir nur gördük ki, o nur maşrık ve mağribi bize aydınlattırdı.”¹

İkincisi: O gece Kâbe'deki sanemlerin çoğu, baş aşağı düşmüş.²

Üçüncüsü: Meşhur Kısranın eyvanı, yani saray-ı meşhuresi o gece sallanıp inşikak etmesi ve on dört şerefesinin düşmesidir.³

Dördüncüsü: Sava'nın takdis edilen küçük denizinin o gecede yere batması ve İstahrâbâd'da bin senedir daima iş'al edilen, yanan ve sönmeyen, Mecusîlerin ma'bud ittihaz ettikleri ateşin velâdet gecesinde sönmesi...⁴

İşte şu üç dört hâdis e işaretler ki, o yeni dünyaya gelen zat, ateşperestliği kaldıracak, Fars saltanatının sarayını parçalayacak, izn-i İlâhî ile olmayan şeylerin takdisini men edecektir.

Beşincisi: Çendan velâdet gecesinde değil, fakat velâdete pek yakın olduğu cihetle, o hâdiseler de irhasat-ı Ahmediyedir (a.s.m.) ki, Sure-i **اَلَمْ تَرَ كَيْفَ**⁵ 'de nass-ı

kat'î ile beyan edilen “Vak'a-i Fil”dir ki, Kâbe'yi tahrip etmek için, Ebrehe namında Habeş meliki gelip, Fil-i Mahmudî namında cesim bir fili öne sürüp gelmiş. Mekke'ye yakın olduğu vakit fil yürümemiş. Çare bulamamış, dönmüşler. Ebabil kuşları onları mağlûp etmiş ve perişan etmiş; kaçmışlar. Bu kıssa-i acibe, tarih kitaplarında tafsilen meşhurdur. İşte şu hâdis e, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın delâil-i nübüvvetindendir. Çünkü velâdete pek yakın bir zamanda, kiblesi ve mevlidi ve sevgili

Fil-i Mahmudî: Habeşî Yemen Valisi Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkmak için geldiği zaman, ordusunda bulunan Mahmud adlı fil.

hâdis e: olay,

inşikak etmek: yanlmak, bölünmek.

irhasat-ı Ahmedîye: Hz. Muhammed'in Peygamberliğinden önce meydana gelen ve peygamber olacağına işaret eden harika hâller, belirtiler.

İstahrâbâd: ateşe tapan Mecusîlerin sürekli yanan ve Hz. Muhammed'in doğduğu gece sönen ateşin bulunduğu yer.

iş'al edilen: yakılan, tutuşturulan.

ittihaz etmek: edinmek, kabul etmek.

izn-i İlâhî: Allah'ın izni.

Kâbe: Hicaz'da Mekke-i Mukerreme'de Harem-i Şerif'in ortasında bulunan kutsal bina, yeryüzünde Allah'a adanmış ilk mabet, beytullah.

kible: namaza başlarken yönelen taraf.

kıssa-i acibe: hayret veren kıssa, benzeri olmayan yaşanmış olay.

Kısra: eskiden İran hükümdarlarına verilen ad.

ma'bud: kendisine ibadet edilen.

mağlûp: yenilen.

mağrip: batı.

maşrık: doğu.

Mecusî: ateşe tapan, Zerdüş t dinini benimseyen.

melik: hükümdar, padişah, kral.

men etmek: yasak etmek, engellemek.

mevlit: doğum yeri.

nam: ad.

nass-ı kat'î: Kur'an ve hadisin kesin hükmü.

nur: aydınlık, parıltı, ışı k.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

saltanat: sultanlık, hükümdarlık; devlet.

sanem: put.

saray-ı meşhure: meşhur saray.

sure: Kur'an-ı Kerim'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.

şeref e: burç, kule.

tafsilen: ayrıntılı olarak.

tahrip etmek: harap etmek, yıkmak, bozmak.

takdis etmek: kutsallaştırmak, mukaddes saymak.

Vak'a-i Fil: Fil vak'ası; Kâbe'yi yıkmaya gelen Ebrehe'nin fillere sahip ordusu ile ilgili olarak meydana gelen hâdis e.

velâdet: doğma, dünyaya gelme.

zat: şahıs, fert, kişi.

1. Mu'cemü't-Taberani, 25:355, 357; Kadı İyaz, Sıf a, 1:366; Aclûnî, Kenzü'l-Ummal, 12:392; Beyhakî, 1:80, 92.

2. Beyhakî, 1:19.

3. Beyhakî, 1:126; 2:272.

4. Beyhakî, 1:127; Kadı İyaz, Sıf a, 1:366.

5. Fil Suresinin diğer adı. (Surenin ilk kelimeleri)

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

ateşperest: ateşe tapan, Mecusî.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

cesim: çok büyük, cüsseli.

cihet: yan, yön.

çendan: gerçi.

delâil-i nübüvvet: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberlik delilleri.

ebabil: dağ kırlangıcı.

Ebrehe: Hz. Muhammed'in doğumundan elli gün kadar önce Kâbe'yi yıkmaya gelen Habeş Ordusu Kumandanı.

eyvan: köşk, saray; kemerli, yüksek bina.

Fars: İran.

vatanı olan Kâbe-i Mükەرreme, gaybî ve harika bir surette, Ebrehe'nin tahribinden kurtulmuştur.

Altıncısı: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, küçüklüğünde, Halime-i Sa'diye'nin yanında iken, Halime ve Halime'nin zevcinin şahadetleriyle, güneşten rahatsız olmamak için, çok defa üstünde bir bulut parçasının ona gölge ettiğini görmüşler ve halka söylemişler ve o vakıa sıhhatle şöhret bulmuş. ¹

Hem, Şam tarafına on iki yaşında iken gittiği vakit, Buheyra-i Rahibin şahadetiyle, bir parça bulut, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın başına gölge ettiğini görmüş ve göstermiş. ²

Hem yine bi'setten evvel, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, bir defa Hatice-i Kübra'nın Meysere ismindeki hizmetkârıyla ticaretten geldiği zaman, Hatice-i Kübra, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın başında iki meleğin bulut tarzında gölge ettiklerini görmüş, kendi hizmetkârı olan Meysere'ye demiş. Meysere dahi Hatice-i Kübra'ya demiş: "Bütün seferimizde ben öyle görüyordum." ³

Yedincisi: Nakl-i sahih ile sabittir ki: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, bi'setten evvel, bir ağacın altında oturdu; o yer kuru idi, birden yeşillendi. Ağacın dalları, Onun başı üzerine eğilip kıvrılarak gölge yapmıştır. ⁴

Sekizincisi: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ufak iken Ebu Talip'in evinde kalıyordu. Ebu Talip, çocuk ve çocuğu ile, onunla beraber yerlerse karınları doyardı.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bi'set: Hz. Muhammed'in peygamberlikle görevlendirilmesi

Ebrehe: Hz. Muhammed'in doğumundan elli gün kadar önce Kâbe'yi yıkmaya gelen Habeş Ordusu Kumandanı.

gaybî: gözle görülmeyecek bir şekilde.

Hatice-i Kübra: Hz. Hatice, en büyük Hatice anlamında Hz. Peygamberin ilk ve en büyük hanımının sıfatı.

hizmetkâr: hizmetçi.

1. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:368.

2. Tirmizî, 4:3; *Tabakat*, 1:83, 101.

3. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1:368; *Beyhakî*, 2:65.

4. Kadı İyaz, *Sıfa*, 1: 368; *Tirmizî*, 45:97.

Kâbe-i Mükەرreme: büyük, yüce, ulu Kâbe.

nakl-i sahih: şüphe duyulmayan, kesinlikle doğru olan, haber bildirilmesi.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir

elçisi olan Hz. Muhammed.

sefer: yolculuk, seyahat.

sıhhat: sahilhik, doğruluk,

sure: Kur'ân-ı Kerim'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.

suret: biçim, tarz, şekil.

şahadet: şahidlik, tanıklık.

şöhret bulma: herkes tarafından bilinme.

tahrîp: harap etme, yıkmak, kırıp dökme.

ticaret: alım satım.

vakıa: olay.

zevc: koca, eş.

Ne vakit o zat yemekte bulunmazsa, tok olmuyorlardı. ¹
Şu hâdise hem meşhurdur, hem kat'îdir.

• Hem Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın küçük-
lüğüne ona bakan ve hizmet eden Ümmü Eymen de-
miş: “Hiçbir vakit Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm
açlık ve susuzluktan şikâyet etmedi—ne küçüklüğünde ve
ne de büyüklüğünde.” ²

Dokuzuncusu: Murdiası olan Halime-i Sa'diye'nin ma-
lında ve keçilerinin sütünde, kabilesinin hilâfına olarak
çok bereketi ve ziyade olmasıdır. ³ Bu vakıa hem meş-
hurdur, hem kat'îdir.

• Hem sinek onu taciz etmezdi, onun cesed-i mübare-
ğine ve libasına konmazdı. ⁴ Nasıl ki, evlâdından Seyyid
Abdülkadir-i Geylânî (k.s.) dahi, ceddinden o hâli irsiyet
almıştı; sinek ona da konmazdı.

Onuncusu: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm
dünyaya geldikten sonra, bahusus velâdet gecesinde, yıl-
dızların düşmesinin çoğalmasındır ki, şu hâdise, On Be-
şinci Sözde kat'iyen bürhanlarıyla ispat ettiğimiz üzere,
şu yıldızların sukutu, şeyatin ve cinlerin gaybî haberler-
den kesilmesine alâmet ve işaretidir. İşte, madem Resul-i
Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm vahiy ile dünyaya çıktı; el-
bette yarım yamalak ve yalanlar ile karışık, kâhinlerin ve
gayptan haber verenlerin ve cinlerin ihbaratına set çek-
mek lâzımdır ki, vahye bir şüphe iras etmesinler ve vah-
ye benzemesin. Evet, bi'setten evvel kâhinlik çoktu.
Kur'ân nazil olduktan sonra onlara hatime çekti. Hatta

ihbarat: ihbarlar, haber vermeler,
bildirmeler.

iras etmek: vermek, getirmek,
sebepl olmak.

irsiyet: soydan gelen, soya çe-
kim.

ispat: doğruyu delil göstererek
meydana koyma.

kabile: göçebe insanlarda, aynı
soydan sayılan ve bir başa itaat
eden insan topluluğu, boy, aşiret.

kâhin: gelecekte haber vermek
iddiasında bulunan kimse.

kat'î: kesin, şüphesiz.

libas: elbise.

murdia: süt anne.

nazil olmak: inmek, indirilmek.

Resul-i Ekrem: çok cömert, ke-
rim ve Allah'ın insanlara bir elçisi
olan Hz. Muhammed.

Seyyid: Hz. Muhammed'in torunu
Hz. Hasan'ın soyundan olan kim-
se.

sukut: düşme, aşağı inme.

şeyatin: şeytanlar.

taciz etmek: rahatsız etmek, sı-
kıntı vermek.

vahiy: bir fikrin, bir hakikatin ve-
ya bir emrin Allah tarafından
peygamberlere bildirilmesi.

vakıa: hâdise.

velâdet: doğuş, dünyaya gelme.

zat: şahıs, kişi, fert.

ziyade: çok, fazla.

1. Kadı İyaz, *Şifa*, 1:367.

2. Kadı İyaz, *Şifa*, 1:368; *Beyhakî*, 6:125.

3. Alliyü'l-Karî, *Serhü's-Şifa*, 1:750.

4. Kadı İyaz, *Şifa*, 1:368.

alâmet: iz, belirti, işaret.

aleyhissalâtü vesselâm: sa-
lât ve selâm onun üzerine ol-
sun.

bahusus: özellikle.

bereket: Allah'tan gelen bol-
luk.

bi'set: Hz. Muhammed'in
Peygamberlikle görevlendiril-
mesi.

bürhan: delil, ispat.

cet: dede, ata.

cesed-i mübarek: mübarek
vücut, beden.

evlât: veletler, çocuklar.

gaip: görünmeyen âlem.

gaybî: başka âlemdakilere
ait.

hâdise: olay.

hatime: son,

hilâf: ters, karşı, zıt.

çok kâhinler imana geldiler. Çünkü daha cinler taifesinden olan muhbirlerini bulamadılar. Demek Kur'ân hatime çekmişti. İşte, eski zaman kâhinleri gibi, şimdi de medyumlar suretinde yine bir nevi kâhinlik, Avrupa'da, ispiritizmacıların içlerinde baş göstermiş. Her ne ise...

Elhâsıl: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın nübüvvetinden evvel nübüvvetini tasdik ettiren ve tasdik eden pek çok vakıalar, pek çok zatlar zahir olmuşlar. Evet, dünyaya manen reis olacak **(HAŞİYE)** ve dünyanın manevî şeklini değiştirecek ve dünyayı ahirete mezraa yapacak ve dünyanın mahlûkatının kıymetlerini ilân edecek ve cin ve inse saadet-i ebediye yol gösterecek ve fânî cin ve insi idam-ı ebediden kurtaracak ve dünyanın hikmet-i hilkatini ve tılsım-ı muğlâkını ve muammasını açacak ve Hâlık-ı Kâinatın makasidini bilecek ve bildirecek ve O Hâlıkı tanıyıp umuma tanıttıracak bir zat, elbette o daha gelmeden her şey, her nev', her taife onun geleceğini sevecek ve bekleyecek ve hüsnüistikbal edecek ve alkışlayacak ve Hâlıkı tarafından bildirilirse o da bildirilecek. Nasıl ki, sabık İşaretlerde ve misallerde gördük ki, her bir nev-i mahlûkat, onu hüsnüistikbal ediyor gibi mu'cizatını gösteriyorlar, mu'cize lisanıyla nübüvvetini tasdik ediyorlar.

HAŞİYE: Evet, Sultan-ı Levläke Levläk, öyle bir reistir ki, bin üç yüz elli senedir saltanatı devam ediyor. Birinci asırdan sonra her bir asırda lâakal üç yüz elli milyon tebaası ve raiyeti vardır. Küre-i arzın yansınsı bayrağı altına almış; ve tebaası kemal-i teslimiyetle ona her gün salâtüselâm ile tecdid-i biat ederek emirlerine itaat ederler.

ahiret: öbür dünya, dünya hayatından sonra başlayıp sonsuza kadar devam edecek olan ikinci hayat.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

asır: yüzyıl, çağ.

elhâsıl: sonuç olarak, özetle.

evvel: önce.

fânî: ölümlü, geçici.

Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.

Hâlık-ı Kâinat: kâinatın ve onun içinde olan her şeyin yaratıcısı, Allah.

haşıye: dipnot, açıklayıcı yazı.

hatime: son.

hikmet-i hilkat: yaratılış hikmeti ve gayesi.

hüsnüistikbal: güzel karşılama.

idam-ı ebedi: dirilmemek üzere sonsuz yok oluş.

iman: inanma, İslâm dinini kabul etme.

ins: insan.

ispiritizma: ölümlerin ruhlarıyla bazı şartlar altında haberleşmenin mümkün olduğuna inanan görüş ve bu maksatla yapılan faaliyet.

kâhin: gelecekten haber vermek iddiasında bulunan kimse.

kemal-i teslimiyet: tam bir teslimiyet.

küre-i arz: dünya, yer küre.

lâakal: hiç değilse, en azından.

lisan: dil.

mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar.

makasid: maksatlar, gayeler.

manen: manevî olarak.

manevî: manevî yönden, manâca.

medyum: ruhlar arasında aracılık ettiğine ve geleceği bildiğine inanılan kimse.

mezraa: tarla, ekilecek yer.

misal: örnek, numune.

muamma: manası zor anlaşılır şey.

mu'cizat: mu'cizeler, Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cize: Allah tarafından verilir,

yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika iş.

muhbir: haber veren, haberci.

nev: tür, çeşit.

nev-i mahlûkat: yaratıkların çeşitleri, türleri.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

raiyet: halk, tâbi olanlar.

reis: baş, başkan.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

saadet-i ebediye: sonu olmayan, sonsuz mutluluk.

sabık: geçen, geçmiş, önceki.

salâtüselâm: Peygamber Efendimiz için yapılan dua ve niyaz.

saltanat: hâkimiyet.

Sultan-ı Levläke Levläk: Allah'ın "Sen olmasaydın; felekleri, âlemleri yaratmazdım" dediği Peygamberimiz Hz. Muhammed.

suret: biçim, şekil, tarz.

taife: topluluk.

tasdik: onaylama, doğrulama.

tebaa: halk, ümmet.

tecddid-i biat: bağlılık sözünü yenileme.

tılsım-ı muğlâk: anlaşılması zor, kapalı, gizli sır.

umum: bütün, herkes.

vakia: olay.

zahir olmak: ortaya çıkmak, görünmek.

zat: şahıs, kişi, fert.

On Üçüncü İşaret

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmin Kur'an'dan sonra en büyük mu'cizesi, kendi zatıdır. Yani, onda içtima etmiş ahlâk-ı âliyedir ki, her bir haslette en yüksek tabakada olduğuna, dost ve düşman ittifak ediyorlar. Hatta şecaat kahramanı Hazret-i Ali, mükerreren diyordu: “Harbin dehşetlendiği vakit, biz Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmin arkasına iltica edip tahassun ediyoruk.”¹ Ve hakeza, bütün ahlâk-ı hamidede en yüksek ve yetişilmeyecek bir dereceye malikti. Şu mu'cize-i ekberi allâme-i mağrip Kadı İyaz'ın Şifa-i Şerif'ine havale ediyoruz. Elhak, o zat, o mu'cize-i ahlâk-ı hamideyi pek güzel beyan edip ispat etmiştir.

Hem, pek büyük ve dost ve düşmanla musaddak bir mu'cize-i Ahmediye (a.s.m.), şeriat-ı kübrasıdır ki, ne misli gelmiş ve ne de gelecek. Şu mu'cize-i azamın bir derece beyanını, bütün yazdığımız otuz üç Söz ve otuz üç Mektuba ve otuz bir Lem'aya ve on üç Şuaa havale ediyoruz.

Hem, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmin mütevatir ve kat'î bir mu'cize-i kübrası, şakk-ı kamerdir. Evet, şu inşikak-ı kamer, çok tariklerle mütevatir bir surette, İbni Mes'ut, İbni Abbas, İbni Ömer, İmam-ı Ali, Enes, Huzeyfe gibi pek çok eazım-ı Sahabeden müteaddit tariklerle haber verilmekle beraber, nass-ı Kur'an'la,

² اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ayeti, o mu'cize-i kübrayı

med'in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir parmak işaretile ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu'cize.

ittifak etmek: birleşmek; fikir birliği, söz birliği etmek.

kat'i: kesin, şüphesiz.

malik: sahip.

misil: benzer, eş.

mu'cize: Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika iş.

mu'cize-i ahlâk-ı hamide: güzel ve övülmüş ahlâkın mu'cizesi.

mu'cize-i Ahmediye: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mu'cizesi.

mu'cize-i azam: büyük mu'cize.

mu'cize-i ekber: en büyük mu'cize.

mu'cize-i kübra: en büyük mu'cize.

musaddak: tasdik olunmuş, doğrulanmış.

mükerreren: tekrarlayarak, tekrar tekrar.

müteaddit: birçok, çeşitli.

mütevatir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.

nass-ı Kur'an: Kur'an-ı Kerim'in kesin, şüpheye ihtimal bırakmayan hükmü. Kur'an'ın delillliği.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

suret: biçim, şekil, tarz.

şakk-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi; Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir parmak işaretile ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu'cize.

şecaat: yiğitlik, cesurluk, korkusuzluk.

şeriat-ı kübra: büyük şeriat.

tabaka: derece.

tahassun etmek: sığınmak.

tarik: yol; bir hadis ya da haberin geliş kanalı.

zat: şahıs, fert, kişi.

1. Aclûnî, Kenzü'l-Ummal, 12:347, 419.

2. Kıyamet yaklaştı, ay yarıldı. (Kamer Suresi: 1.)

ahlâk-ı âliye: yüksek, üstün ahlâk.

ahlâk-ı hamide: beğenilen ve övülen güzel ahlâk.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Allâme-i Mağrip: kuzey Afrika'nın (K. Batı Afrika ve Endü-

lüs) en büyük âlimi.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

beyan: anlatma, açıklama.

dehşet: büyük korku hâli.

eazım-ı Sahabe: Sahabelerin en büyükleri, ileri gelenleri.

elhak: gerçekten, doğru.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

harp: savaş.

haslet: yaratılıştan gelen huy, karakter, özellik.

havale etmek: bırakmak.

ıctima etmek: toplanmak.

iltica etmek: sığınmak; güvenmek, dayanmak.

inşikak-ı kamer: ayın yanlıp ikiye ayrılması; Hz. Muham-

ahali: halk, millet.
ahval: hâller, durumlar.
âlem: dünya, kâinat.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
âli: yüce, yüksek.
arz: dünya, yeryüzü.
bahsetmek: bir konu hakkında söz söylemek, konuşmak.
Beytül-Makdis: Mescid-i Aksâ, Kudüs'teki meşhur kutsal mabet.
bürhan: delil,
dair: alâkalı, ait, ilgili.
ferman: emir, buyruk.
hâsil olan: meydana gelen, ortaya çıkan.
havale etmek: bırakmak.
ilân etmek: açıklamak, herkese duyurmak.
inkâr: reddetme, kabul ve tasdik etmeme.
inşıkak: yanılma, bölünme, ikiye ayrılma.
inşıkak-ı kamer: ayın yanılıp ikiye ayrılması; Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir parmak işaretleriyle ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu'cize.
ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.
kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.
kamer: ay.
kat'î: kesin, şüphesiz.
kavim: kabile, topluluk.
kıyamet: dünyanın sonu, bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanması, varlığın bozulup dağılması.
Kureys: kökü Hz. İbrahim'e dayanan Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mensup olduğu meşhur Arap kabilesi.
Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
mu'cize: Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika iş.
mu'cize-i azam: en büyük mu'cize.
mu'cize-i ekber: en büyük mu'cize.
mu'cize-i kübra: en büyük mu'cize.
mu'cize-i Miraç: Peygamberimiz

âleme ilân etmiştir. O zamanın inatçı Kureys müşrikleri, şu ayetin verdiği habere karşı inkâr ile mukabele etmişler, belki yalnız “Sihirdir” demişler. Demek, kâfirlerce dahi kamerin inşıkakı kat'îdir. Şu mu'cize-i kübrayı, şakk-ı kamere dair yazdığımız Otuz Birinci Söze zeyil olan Şakk-ı Kamer Risalesine havale ederiz.

Hem, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, nasıl ki arz ahalisine inşıkak-ı kamer mu'cizesini göstermiş; öyle de, semavat ahalisine, Miraç mu'cize-i ekberini göstermiştir. İşte, Miraç denilen şu mu'cize-i azamı, Otuz Birinci Söz olan Miraç Risalesine havale ederiz. Çünkü o risale, o mu'cize-i kübrayı, ne kadar nuranî ve âli ve doğru olduğunu kat'î bürhanlarla, hatta mülhitlere karşı da ispat etmiştir. Yalnız, mu'cize-i Miracın mukaddimesi olan Beytül-Makdis seyahati ve sabahleyin Kureys kavmi ondan Beytül-Makdisin tarifatını istemesi üzerine hâsil olan bir mu'cizeyi bahsedeceğiz. Şöyle ki:

Miraç gecesinin sabahında, Miracını Kureys'e haber verdi. Kureys tekzip etti. Dediler: “Eğer Beytül-Makdis gitmiş isen, Beytül-Makdisin kapılarını ve duvarlarını ve ahvalini bize tarif et.” Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Ves-selâm ferman ediyor ki:

فَكَّرْتُ كَرَبًا لَمْ أَكْرُبْ مِثْلَهُ قَطُّ فَجَلَى اللَّهُ لِي بَيْتَ الْمَقْدِسِ
 وَكَشَفَ الْحُجُبَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ حَتَّى رَأَيْتُهُ فَعَتَّهُ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ

Yani, “Onların tekziplerinden ve suallerinden pek çok sıkıldım. Hatta öyle bir sıkıntı hiç çekmemiştim. Birden,

1. Buharî, 5:66, 6:104; Müslim, 1:156-157; Kadı İyaz, Şıfa, 1:191.

Hz. Muhammed'in Miraca çıkış mu'cizesi.
mukabele etmek: karşılık vermek, karşılamak.
mukaddime: giriş, başlangıç.
mülhit: Allah'a ve dine inandıran, dinsiz.
müşrik: Allah'a şirk koşan, ortak tutan.
nurani: nurlu, parlak.
Resul-i Ekrem: çok cömert,

kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.
semavat: semalar, gökler.
seyahat: yolculuk.
sihir: büyü, büyüçülük.
sual: soru.
şakk-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi; Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir

parmak işaretleriyle ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu'cize.
tarif etmek: bir şeyi belli noktalar ve işaretlerle inceden incele anlatıp tanıtmak; tanım.
tarifat: tarifler, tanıtımlar.
tekzip: yalanlama.
zeyil: ek, ilâve.

Cenab-ı Hak, Beytü'l-Makdisi bana gösterdi; ben de Beytü'l-Makdisi bakıyorum, birer birer her şeyi tarif ediyordum.” İşte o vakit, Kureyş, baktılar ki, Beytü'l-Makdisten doğru ve tam haber veriyor.

Hem, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm Kureyşe demiş ki: “Yolda giderken sizin bir kafilenizi gördüm. Kafileniz yarın filân vakitte gelecek.” Sonra o vakit kafileye muntazır kaldılar. Kafile bir saat tehhür etmiş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâmın ihbarı doğru çıkmak için, ehl-i tahkik tasdikıyla, güneş bir saat tevakkuf etmiş. Yani, arz onun sözünü doğru çıkarmak için, vazifesini, seyahatini bir saat tatil etmiştir ve o tatili güneşin sükûnetiyle göstermiştir.¹

İşte, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtu Vesselâmın bir tek sözünün tasdiki için, koca arz vazifesini terk eder, koca güneş şahit olur. Böyle bir zatı tasdik etmeyen ve emrini tutmayanın ne derece bedbaht olduğunu ve onu tasdik edip emrine² **سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا** diyenlerin ne kadar bah-tiyar olduklarını anla,³ **الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ** de.

Ün Sekizinci İşaret

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâmın en büyük ve ebedî ve yüzer delâil-i nübüvveti cami ve kırk vecihle i'cazı ispat edilmiş bir mu'cizesi dahi Kur'ân-ı Hakîm'dir. İşte şu mu'cize-i ekberin beyanına dair Yirmi Beşinci Söz,

1. Kadı İyaz, Şîfa, 1:284; Süyutî, Dürerü'l-Müntesire, 193.

2. İstittik ve itaat ettik. (Bakara Suresi: 285.)

3. İman ve İslâm nimetinden dolayı Allah'a hamd olsun.

aleyhissalâtu vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

arz: dünya, yeryüzü.

bedbaht: bahtsız, zavallı.

beyan: açıklama, izah.

Beytü'l-Makdis: Mescid-i Ak-sâ, Kudüs'teki meşhur kutsal

mabet.

camî: toplayan, içine alan.

Cenab-ı Hak: Hakkın ta kendisi olan şeref ve azamet sahibi Allah.

dair: alâkalı, ait, ilgili.

delâil-i nübüvvet: peygamberlik delilleri.

ebedî: sonsuz, sürekli.

ehl-i tahkik: tahkik ehli; gerçeği araştıranlar, hakikatleri delilleriyle bilen âlimler.

hamd: Allah'a karşı olan şük-rünü ve memnuniyetini onu överek bildirme.

i'caz: âciz bırakma; taklidi

mümkün olmayacak derecede güzel söz ve düzgün söz söyleme.

ihbar: haber verme, bildirme.

îman: inanma, inanç, İslâm dinini kabul etme.

kafile: birlikte yolculuk eden topluluk.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve su-resinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

Kureyş: kökü Hz. İbrahim'e dayanan Peygamberimiz Hz. Muham-med'in mensup olduğu meşhur Arap kabilesi.

mu'cize: Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika iş.

mu'cize-i ekber: en büyük mu'cize.

Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Hz. Muhammed.

muntazır kalmak: beklemek, gözetmek.

nimet: iyilik, lütuf, bağış, hayırlı hâl, faydalı şey.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

seyahat: yolculuk, gezi.

sükûnet: durgunluk, hareketsizlik.

şahit: tanık.

tasdik etmek: doğrulamak, onaylamak.

tehhür etmek: geri kalmak, çıkmak.

tevakkuf etmek: duraklamak, durmak.

vazife: görev.

vecih: yön, şekil.

zat: şahıs, fert, kişi.

takriben yüz elli sahifede, kırk vech-i i'cazını icmalen beyan ve ispat etmiştir. Öyle ise, şu mahzen-i mu'cizat olan mu'cize-i azamı o Söze havale ederek, yalnız iki üç nükteyi beyan edeceğiz.

BİRİNCİ NÜKTE

Eğer denilse: “İ'caz-ı Kur'ân belâgattedir. Hâlbuki umum tabakatın hakları var ki, i'cazında hisseleri bulunsun. Hâlbuki, belâgatteki i'cazı binde ancak bir muhakik âlim anlayabilir.”

Elcevap: Kur'ân-ı Hakîm'in her tabakaya karşı bir nevi i'cazı vardır. Ve bir tarzda, i'cazının vücudunu ihsas eder.

Meselâ, ehl-i belâgat ve fesahat tabakasına karşı harikulâde belâgatteki i'cazını gösterir.

Ve ehl-i şiir ve hitabet tabakasına karşı garip, güzel, yüksek üslûb-u bedîin i'cazını gösterir. O üslûp herkesin hoşuna gittiği hâlde, kimse taklit edemiyor. Mürur-u zaman, o üslûbu ihtiyarlatmıyor; daima genç ve tazedir. Öyle muntazam bir nesir ve mensur bir nazımdır ki, hem âli, hem tatlıdır.

Hem, kâhinler ve gayptan haber verenler tabakasına karşı, harikulâde ihbarat-ı gaybiyedeki i'cazını gösterir.

Ve ehl-i tarih ve hâdisat-ı âlem uleması tabakasına karşı Kur'ân'daki ihbarat ve hâdisat-ı ümem-i salife ve ahval ve vakıat-ı istikbaliye ve berzahiye ve uhreviyedeki i'cazını gösterir.

ahval: hâller, durumlar,
âli: yüce, yüksek.
âlim: bilgili, bilgin, ilim ile uğraşan.
belâgat: sözün düzgün, kusursuz, yerinde ve hâlin ve makamın icabına göre söylenmesi.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.
beyan: açıklama, izah.
daima: sürekli, her zaman.
ehl-i belâgat: güzel, kusursuz söz söyleyenler, edipler, edebiyatçıları.
ehl-i fesahat: doğru, düzgün, açık ve akıcı şekilde söz söyleyenler.
ehl-i şiir: şiir ile uğraşanlar, şairler.
ehl-i tarih: tarihçiler, tarih ilmiyle uğraşanlar.
gaip: görünmeyen âlem.
hâdisat-ı âlem: âlemde meydana gelen olaylar.
hâdisat-ı ümem-i salife: geçmişteki milletlerin yaşadığı olaylar.
harikulâde: hayranlık verici, olağanüstü.
havale etmek: bırakmak.
hisse: pay.
hitabet: hitap etme sanatı, güzel ve düzgün söz söyleme, hatiplik.
i'caz: mu'cizelik özelliği; taklidi mümkün olmayacak derecede güzel ve düzgün söz söyleme.
i'caz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın mu'cizeliği.
icmalen: kısaca, özetle.
ihbarat: ihbarlar, haber vermeler, bildirmeler.
ihbarat-ı gaybiye: gayp âleminde haber vermeler.
ihsas etme: hissettirme, hatırlatma.
ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.
kâhin: gelecekte haber vermek iddiasında bulunan kimse,
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve su-

resinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
mahzen-i mu'cizat: mu'cizelerin mahzeni, mu'cizelerin toplu bulunduğu, içinde saklandığı (kitap).
mensur: nesir, düz yazı.
meselâ: örneğin.
mu'cize-i azam: en büyük mu'cize.
muhakkik: gerçeği araştıran, bir şeyin iç yüzünü inceleyerek vâkıf olan.
muntazam: düzenli, tertipli.

mürur-u zaman: zamanın geçmesi.
nazım: diziliş, tertip.
nesir: düz yazı.
nev: çeşit, tür.
nükte: herkesin anlayamadığı, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.
sahife: sayfa.
tabaka: topluluk, sınıf, zümre.
tabakat: tabakalar.
taklit etmek: benzerini yapmak.
takriben: tahminen, yaklaşık

olarak, aşağı yukarı.
ulema: âlimler, bilginler, ilim sahipleri.
umum: bütün, tüm.
üslûb-u bedîi: eşsiz güzellikteki ifade tarzı.
üslûp: ifade tarzı, ifade biçimi.
vakıat-ı istikbaliye ve berzahiye ve uhreviye: ahiretle, kabir hayatıyla ve gelecekle ilgili olaylar.
vech-i i'caz: mu'cizelik yönü.
vücut: var olma, varlık.

Ve içtimaiyat-ı beşeriye uleması ve ehl-i siyaset tabakasına karşı, Kur'ân'ın desatir-i kudsiyesindeki i'cazını gösterir. Evet, o Kur'ân'dan çıkan şeriat-ı kübra, o sırr-ı i'cazı gösterir.

Hem maarif-i İlâhiye ve hakaik-ı kevnîyede tevaggul eden tabakaya karşı, Kur'ân'daki hakaik-i kudsiye-i İlâhiyedeki i'cazı gösterir veya i'cazın vücudunu ihsas eder.

Ve ehl-i tarikat ve velâyete karşı, Kur'ân bir deniz gibi daima temevvüçte olan ayatının esrarındaki i'cazını gösterir.

Ve hakeza, kırk tabakadan her tabakaya karşı bir pencere açar, i'cazını gösterir. Hatta, yalnız kulağı bulunan ve bir derece mana fehmeden avam tabakasına karşı, Kur'ân'ın okunmasıyla, başka kitaplara benzemediğini, kulak sahibi tasdik eder. Ve o âmî der ki: “Ya bu Kur'ân bütün dinlediğimiz kitapların aşağısındadır—bu ise, hiçbir düşman dahi diyemez ve hem yüz derece muhaldir. Öyle ise, bütün işitilen kitapların fevkindedir. Öyle ise, mu'cizedir.” İşte bu kulaklı âminin fehmettiği i'cazı, ona yardım için bir derece izah edeceğiz. Şöyle ki:

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan, meydana çıktığı vakit, bütün âleme meydan okudu ve insanlarda iki şiddetli his uyanırdı:

Birisi: Dostlarında hiss-i taklidi, yani sevgili Kur'ân'ın üslûbuna karşı benzemeklik arzusu ve onun gibi konuşmak hissi.

âlem: dünya, cihan.
âmi: cahlil, okumamış.
arzu: istek, heves.
avam: halk.
ayat: ayetler, deliller.
desatir-i kudsiye: kutsal prensipler, kurallar.
ehl-i siyaset: siyasetle uğraşanlar, siyasetçiler.
ehl-i tarikat ve ehl-i velâyet: tarikate mensup olanlar ve Allah dostları.
fehmetmek: anlamak.
fevkinde: üstünde, üzerinde.

hakaik-ı kevniye: kâinatla yaratılışla ilgili gerçekler.
hakaik-i kudsiye-i İlâhiye: Allah'a ait olan kutsal hakikatler, gerçekler.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
his: duygu.
hiss-i taklit: taklit hissi, benzerini yapma duygusu.
i'caz: mu'cizelik özelliği; taklidi mümkün olmayacak derecede güzel ve düzgün söz söyleme.
içtimaiyat-ı beşeriye ulema-

sı: toplum bilimciler, sosyologlar.
ihsas: hissettirme, sezdirme.
izah: açıklama, anlatma.
Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerim.
maarif-i İlâhiye: ilâhî bilgiler.
mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konulan ve insanların benzerini yapmaktan âciz kaldıkları şey.
muhâl: imkânsız, olmayacak

şey.
sırr-ı i'caz: mu'cizelik sırrı.
şeriat-ı kübra: Allah'ın kâinata koyduğu büyük kanun; Islâmiyet.
tabaka: zümre, sınıf.
tasdik etmek: onaylamak, doğrulamak.
temevvüç: dalgalanma, çalkalanma.
tevaggul: çok uğraşma, meşgul olma.
ulema: âlimler, bilginler, ilim sahipleri.
üslûp: ifade tarzı, ifade biçimi.
vücut: var oluş, varlık.

İkincisi: Düşmanlarda bir hiss-i tenkit ve muaraza, yani Kur'ân üslûbuna mukabele etmekle dava-i i'cazı kırmak hissi.

İşte bu iki hiss-i şedit ile, milyonlar Arabî kitaplar yazılmışlar; meydandadır. Şimdi, bütün bu kitapların en beğikleri, en fasihleri Kur'ân'la beraber okunduğu vakit, her kim dinlese, kat'iyen diyecek ki, “Kur'ân bunların hiçbirisine benzemiyor. Demek Kur'ân, umum bu kitapların derecesinde değildir. Öyle ise, herhâlde, ya Kur'ân ummunun altında olacak—o ise yüz derece muhal olmakla beraber, hiç kimse, hatta şeytan bile olsa diyemez. **(HAŞİYE)** Öyle ise, Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan, yazılan umum kitapların fevkindedir.”

Hatta, manayı da fehmetmeyen cahil âmî tabakaya karşı da, Kur'ân-ı Hakîm, usandırmamak suretiyle i'cazını gösterir. Evet, o âmî, cahil adam der ki: “En güzel, en meşhur bir beyti iki üç defa işitsem, bana usanç veriyor. Şu Kur'ân ise hiç usandırmıyor; gittikçe daha ziyade dinlemesi hoşuma gidiyor. Öyle ise bu, insan sözü değildir.”

Hem hıfza çalışan çocukların tabakasına karşı dahi, Kur'ân-ı Hakîm, o nazik, zayıf, basit ve bir sahife kitabı hıfzında tutamayan o çocukların küçük kafalarında, o büyük Kur'ân ve çok yerlerinde iltibas ve müşevveşiye sebebiyet veren, birbirine benzeyen ayetlerin ve cümlelerin teşabühüyle beraber, kemal-i sühuletle, kolaylıkla o

HAŞİYE: Yirmi Altıncı Mektubun ehemmiyetli Birinci Mebhası, şu cümlelerin haşiyesi ve izahıdır.

âmi: okumamış, cahil.

Arabi: Arapça.

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

beliğ: belâgatle, düzgün olarak meramını anlatan, sanatlı söz veya eser.

beyit: iki mısradan oluşan şiir.

cahil: okuma yazması olmayan, bilgisiz.

dava-i i'caz: mu'cize oluş davası.

derece: mertebe, değer.

ehemmiyet: önem.

fasih: güzel, açık ve düzgün.

fehmetmek: anlamak.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

haşiy: dipnot, açıklayıcı yazı.

hıfz: ezberleme.

his: duygusu.

hiss-i şedit: şiddetli his, duygusu.

hiss-i tenkit: tenkit hissi, eleştirme duygusu.

i'caz: mu'cizelik özelliği; taklidi mümkün olmayacak derecede güzel ve düzgün söz söyleme.

iltibas: karıştırma.

izah: açıklama.

kat'iyen: kesinlikle, hiçbir zaman, asla.

kemal-i sühulet: tam bir kolaylık.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân.

mana: anlam.

mebhas: bahis, konu, kısım, bölüm.

muaraza: karşı gelme, söz mücadelesi.

muhal: imkânsız.

mukabele etmek: karşılık

vermek, karşı gelmek.

müşevveşiye: karışıklık.

nazik: narin, ince.

sahife: sayfa.

sebebiyet: sebep olma.

suret: biçim, şekil, tarz.

teşabüh: birbirine benzeme, benzeşme.

umum: bütün, tüm.

usanç: bıkkınlık.

üslûp: ifade tarzı, ifade biçimi.

zaif: zayıf.

ziyade: çok, fazla.

çocukların hafızalarında yerleşmesi suretinde, i'cazını onlara dahi gösterir.

Hatta, az sözden ve gürültüden müteessir olan hastalara ve sekeratta olanlara karşı, Kur'ân'ın zemzemesi ve sedası, zemzem suyu gibi onlara hoş ve tatlı geldiği cihetle, bir nevi i'cazını onlara da ihsas eder.

Elhâsıl: Kırk muhtelif tabakata ve ayrı ayrı insanlara, kırk vecihle, Kur'ân-ı Hakîm i'cazını gösterir veya i'cazının vücudunu ihsas eder, kimseyi mahrum bırakmaz. Hatta yalnız gözü bulunan **(HAŞİYE)** kulaksız, kalpsiz, ilimsiz tabakasına karşı da, Kur'ân'ın bir nevi alâmet-i i'cazı vardır. Şöyle ki:

Hafız Osman hattıyla ve basmasıyla olan Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan'ın yazılan kelimeleri birbirine bakıyor. Meselâ, Sure-i Kehf'te ¹ **وَتَأْمِنُهُم كَلْبُهُم** kelimesi altında yapraklar delinse, Sure-i Fâtır'daki ² **قَطْمِيرٍ** kelimesi az bir inhırafla görünecek ve o kelbin ismi de anlaşılacak. Ve Sure-i Yâsin'de iki defa ³ **مُحْضَرُونَ** birbiri üstüne;

HAŞİYE: Yalnız gözü bulunan, kulaksız, kalpsiz tabakasına karşı vech-i i'cazı, burada gayet mücmel ve muhtasar ve nakıs kalmıştır. Fakat bu vech-i i'cazı Yirmi Dokuzuncu ve Otuzuncu Mektuplarda **(HAŞİYECİK)** gayet parlak ve nuranî ve zahir ve bâhir gösterilmiştir; hatta körler de görebilir. O vech-i i'cazı gösterecek bir Kur'ân yazdırdık; inşaallah tab edilecek, herkes de o güzel vechi görecektir.

HAŞİYECİK: Otuzuncu Mektup pek parlak tasavvur ve niyet edilmişti. Fakat yerini başkasına, İşaratü'l-l'caz'a verdi. Kendisi meydana çıkmadı.

1. Sekizincileri köpekleriydi. (Kehf Suresi: 22.)

2. Kıtmir: Ashab-ı Kehf'in köpeklerinin adı. (Fâtır Suresi: 13.)

3. Hazır kılınanlar. (Yâsin Suresi, 32, 53, 75.)

alâmet-i i'caz: mu'cize belirtisi, mu'cize işareti.

cihet: yan, yön.

elhâsıl: sonuç olarak, özetle.

hafıza: ezberleme kuvveti.

haşiye: dipnot, açıklayıcı yazı.

hat: yazı.

i'caz: mu'cizelik özelliği; takli-

di mümkün olmayacak derecede güzel ve düzgün söz söyleme.

ihsas etmek: hissettirmek.

inhıraf: sapma; değişme, bozulma.

kelp: köpek.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve

suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân

mahrum: nasipsiz, yoksun.

meselâ: örnek olarak.

muhtelif: farklı, çeşitli.

müteessir olma: etkilenme, rahatsız olma.

nev: tür, çeşit.

seda: ses, yankı.

sekerat: ölmek üzere olan bir kişinin kendinden geçmesi anı.

suret: biçim, şekil, tarz.

tabakat: tabakalar.

vecih: yön, şekil, tarz.

zemzem: Kâbe-i Mükerrerme'nin yanında bulunan kuyunun adı ve bu kuyunun suyu, lezzetli su.

zemzeme: ezgili hoş, nağmeli ses.

ve's-Saffat'taki ¹ مُحَضَّرِينَ ve ² مُحَضَّرُونَ hem birbirine, hem onlara bakıyor; biri delinse, ötekiler az bir inhırafla görünecek. Meselâ, Sure-i Sebe'nin ahirinde, Sure-i Fâtır'ın evvelindeki iki ³ مَثْنَى birbirine bakar. Bütün Kur'ân'da yalnız üç مَثْنَى 'dan ikisi birbirine bakmaları tesadüfî olamaz.

Ve bunların emsali pek çoktur. Hatta bir kelime, beş altı yerde yapraklar arkasında az bir inhırafla birbirine bakıyorlar. Ve Kur'ân'ın birbirine bakan iki sahifesinde, birbirine bakan cümleleri kırmızı kalemle yazılan bir Kur'ân'ı ben gördüm, “Şu vaziyet dahi, bir nevi mu'cize-nin emaresidir” o vakit dedim. Daha sonra baktım ki, Kur'ân'ın, müteaddit yapraklar arkasında birbirine bakar çok cümleleri var ki, manidar bir surette birbirine bakar.

İşte, tertib-i Kur'ân irşad-ı Nebevî ile, münteşir ve matbu Kur'ân'lar da ilham-ı İlâhî ile olduğundan, Kur'ân-ı Hakîm'in nakşında ve o hattında bir nevi alâmet-i i'caz işareti var. Çünkü, o vaziyet ne tesadüfün işi ve ne de fikr-i beşerin düşünüşüdür. Fakat bazı inhıraf var ki, o da tab'ın noksanıdır ki, tam muntazam olsaydı, kelimeler tam birbiri üzerine düşecekti.

Hem, Kur'ân'ın Medine'de nazil olan mutavassıt ve uzun surelerinin her bir sahifesinde lâfzullah pek bedî bir tarzda tekrar edilmiş. Ağleben ya beş, ya altı, ya yedi, ya sekiz, ya dokuz, ya on bir adet tekrar ile beraber, bir yap-

ağleben: çoğunlukla, genellikle.
ahir: son.
alâmet-i i'caz: mu'cizelik belirtisi, mu'cizelik işareti.
bâhir: açık, apaçık.
bedi: eşsiz, harika, güzel.
emare: belirti, işaret.
emsal: örnekler, benzerler.
fikr-i beşer: insanların fikri, insanların düşüncesi.
gayet: son derece, çok.
hâsiye: dipnot, açıklayıcı yazı.
hat: yazı.
ilham-ı ilâhî: Allah tarafından kalbe indirilen ilham.
inhıraf: sapma, değişme, bozulma.
inşaallah: Allah izin verirse.
irşad-ı Nebevî: Peygamberin doğru yolu göstermesi.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
lâfzullah: Allah lâfzı, Allah kelimesi.
manidar: manalı, anlamlı.
matbu: tab edilmiş, basılmış.
meselâ: örnek olarak.
mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konulan ve insanların benzerini yapmaktan âciz kaldıkları şey.
muhtasar: kısaltılmış, kısa, özet.
muntazam: derli-toplu, düzenli, tertipli.
mutavassıt: orta hâllî, orta dereceli.
mücmel: kısa, öz, özet.
münteşir: neşredilmiş, basılmış ve yayılmış.
müteaddit: birçok, çeşitli.
nakıs: noksan, eksik.

1. Hazır kılınanlar. (Saffat Suresi: 57.)
2. Hazır kılınanlar. (Saffat Suresi: 127; 158.)
3. İkışer. (Sebe Suresi: 46; Nisâ Suresi: 3.)

nakış: süs, işleme.
nazil olma: inme, indirilme.
nev: tür, çeşit, cins.
niyet: bir işi yapmayı önceden düşünme.
nurani: nurlu, parlak.
sahife: sayfa.
sure: Kur'ân-ı Kerîm'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.

suret: biçim, şekil, tarz.
tab: kitap baskısı, kitap basma.
tasavvur: hayal etme, düşünme.
tertib-i Kur'ân: Kur'ân'daki surelerin düzenlenmesi, sıralanması.
tesadüf: rastlantı; kendiliğinden meydana gelme.

tesadüfî: rastgele, tesadüf olarak, kendiliğinden meydana gelerek.
vakit: zaman.
vaziyet: durum, hâl.
vech-i i'caz: mu'cizelik yönü.
vecih: yön, tarz, şekil.
zahir: görünür, açık.

rağın iki yüzünde ve karşı karşıya gelen sahifede güzel ve manidar bir münasebet-i adediye gösterir. (HAŞİYE 1, 2, 3, 4)

HAŞİYE 1: Hem, ehl-i zikir ve münacata karşı, Kur'an'ın ziynetli ve kafiye lîfzî ve fesahatli, sanatlı üslûbu ve nazarı kendine çevirecek belâğatın mezâyâsı çok olmakla beraber, ulvî ciddiyeti ve ilâhî huzuru ve cem'iyet hatırı veriyor, ihlâl etmiyor. Hâlbuki, o çeşit mezâyâ-i fesahat ve sanat-ı lâfzîye ve nazım ve kafiye, ciddiyeti ihlâl eder, zerafeti işmam ediyor, huzuru bozar, nazarı dağıtır. Hatta münacatın en lâtîfi ve en ciddişi ve en ulvî nazımlı ve Mısır'ın kahtugalâsının sebeb-i ref'i olan İmam-ı Şâfiî'nin meşhur bir münacatını çok defa okuyordum. Gördüm ki, nazımlı, kafiye olduğu için, münacatın ulvî ciddiyetini ihlâl eder. Sekiz dokuz senedir virdimdir. Hakikî ciddiyeti, ondaki kafiye ve nazımla birleştiremedim. Ondan anladım ki, Kur'an'ın has, fitrî, mümtaz olan kafiyelerinde, nazım ve mezâyâsında bir nevi i'cazı var ki, hakikî ciddiyeti ve tam huzuru muhafaza eder, ihlâl etmez. İşte, ehl-i münacat ve zikir, bu nevi i'cazı aklın fehm etmezse de, kalben hissederek.

HAŞİYE 2: Kur'an-ı Mu'cizülbeyan'ın manevî bir sırr-ı i'cazı şudur ki: Kur'an, İsm-i Azama mazhar olan Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın pek büyük ve pek parlak derece-i imanını ifade ediyor.

Hem, mukaddes bir harita gibi, âlem-i ahiretin ve âlem-i rububiyetin yüksek hakikatlerini beyan eden, gayet büyük ve geniş ve âli olan hak dinin mertebe-i ulviyesini fitrî bir tarzda ifade ediyor, ders veriyor.

Hem, Hâlık-ı Kâinatın, umum mevcudatın Rabbi cihetinde, hadsiz izet ve haşmetiyle hitabını ifade ediyor. Elbette bu suretteki ifade-i Furkan'a ve bu tarzdaki beyan-ı Kur'an'a karşı, **قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ** sırrıyla bütün ukul-ü beşeriye itti-

1 hat etse bir tek akıl olsa dahi, karşısına çıkamaz, muaraza edemez. **2** **عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ**

3 Çünkü, şu üç esas nokta-i nazarında, kat'iyen kabil-i taklit değildir ve tanzir edilmez!

HAŞİYE 3: Kur'an-ı Hakîm'in umum sahifeleri ahirinde ayet tamam oluyor. Güzel bir kafiye ile nihayeti hitam buluyor. Bunun sırrı şudur ki: En büyük ayet olan Müdayene ayeti sahifeler için, Sure-i İhlâs ve Kevser satırları için bir vahid-i kıyasî ittihaz edildiğinden, Kur'an-ı Hakîm'in bu güzel meziyeti ve i'caz âlâmeti görülüyor. ➔

1. De ki: And olsun, eğer bu Kur'an'ın benzerini getirmek için insanlar ve cinler bir araya toplanıp da hepsi birbirine yardımcı olsalar, yine de onun benzerini getiremezler. (İsra Suresi: 88.)

2. Yer nerede, Süreyya yıldızı nerede!

âlâmet: belirti, işaret, iz.
âlem-i ahiret: ahiret âlemi.
âlem-i rububiyet: Cenab-ı Hakkın terbiye, idare ve iradesinin icra edildiği âlem.
âli: yüce, yüksek.
belâğat: hâlin ve makamın gereğine uygun anlatma.
beyan-ı Kur'an: Kur'an'ın

açıklaması, anlatımı.
cem'iyet: çok manaları ve özellikleri içine alan.
cihet: yön, yan.
derece-i iman: imanın derecesi.
ehl-i münacat ve zikir: Allah'ı bolca anıp dua edenler.
fehmetmek: anlamak.

fesahat: açıklık ve akıcılık.
fitrî: yaratılışa uygun.
Hâlık-ı Kâinat: kâinatın yaratıcısı olan Allah.
has: hususî, özel.
haşiye: dipnot, açıklayıcı yazı.
haşmet: ihtişam, heybet.
hatır: düşünce; hâl; his.
hitap: söz, söz söyleme.

hitam bulma: sona erme, bitme.
i'caz: mu'cizelik özelliği; taklidi mümkün olmayacak derecede güzel ve düzgün söz söyleme.
ifade-i Furkan: Kur'an'ın ifadesi, anlatımı, söyleyiş tarzı.
ihlâl etmek: bozmak.
ilâhî huzur: insanın kendisini Allah'ın manevî huzurunda olduğunu bilmesi hâli.
İsm-i Azam: Cenab-ı Hakkın bin bir isminden en büyük ve manaca diğer isimleri kuşatmış olanı.
ismam etme: hissettirme.
ittihaz: birleşme; fikir birliği etme.
ittihaz etmek: kabul etmek.
izzet: şeref, yücelik, üstünlük.
kabil-i taklit: taklit edilebilir, benzeri yapılabilir.
kafiye: şiirde mısra sonunda ses uyuşması.
kahtugalâ: yokluk ve kıtlık.
kat'iyen: kesinlikle, hiçbir zaman, asla.
lâfîz: söz, kelime.
lâtîf: güzel, hoş.
manidar: manalı, anlamlı.
mazhar olma: şereflenme, kavuşma; görünme yeri, ayna olma.
mertebe-i ulvî: yüce mertebe, yüksek derece.
mezâyâ: meziyetler, üstünlükler.
mezâyâ-i fesahat: açık ve düzgün ifade üstünlükleri.
meziyet: üstünlük vasfı, özelliği.
muaraza etmek: karşı gelmek, sözle mücadele etmek.
mukaddes: kutsal, her türlü çirkinlikten ve eksiklikten arınmış.
müdayene ayeti: Bakara Suresi'nin 282. ayeti.
mümtaz: üstün, seçkin.
münacat: dua etme, yalvarma.
münasebet-i adediye: sayıca denklik, uygunluk.
nazar: dikkat, bakış.
nazım: tertip, diziliş, düzen.
nevi: tür, çeşit.
nihayet: son.
nokta-i nazar: bakış açısı.
Rab: besleyen büyüten, ıslah ve terbiye eden Allah.
sanat-ı lâfzîye: ifadelerin sanatlı kullanılması.
sebeb-i ref: ortadan kaldırma sebebi.
sırr-ı i'caz: mu'cize oluşun sırrı.
suret: biçim, şekil, tarz.
Süreyya yıldızı: Ülker (Pervin) yıldızı.
tanzir etmek: benzerini yapmak.
ukul-ü beşeriye: insanların akl-ları.
ulvî: yüksek, yüce.
üslûp: ifade tarzı, ifade biçimi.
vahid-i kıyasî: ölçü birimi.
virt: belli zamanlarda sık sık ve devamlı okunan zikir ve dua.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

aleyhisselâm: selâm onun üzerine olsun.

belâgat: hâlin ve makamın gereğine uygun anlatma.

beyan: anlatma, açıklama, bildirme.

Ceziretülarap: Arap yarımadası.

cüz'î: az, küçük, sınırlı.

ehemmiyetli: önemli.

ehl-i belâgat: güzel, kusursuz söz söyleyenler, edipler, edebiyatçılar.

emare: iz, belirti, işaret.

fesahat: dilin doğru, düzgün, açık ve akıcı şekilde kullanılması.

gaip: görünmeyen âlem.

galibi: çoğunluğu.

gayet: çok, son derece.

hâdisat-ı maziye: geçmişte meydana gelen olaylar,

haşiye: dipnot, açıklayıcı yazı.

haşmet: ihtişam, heybet, büyüklük.

hitabet: hitap etme sanatı, güzel ve düzgün söz söyleme, hatiplik.

hurufat-ı Kur'âniye: Kur'an'ın harfleri.

i'caz: mu'cizelik özelliği; taklidi mümkün olmayacak derecede güzel ve düzgün söz söyleme.

icmalen: kısaca, özetle.

iktifa etmek: yeterli bulmak, yetinmek.

ilm-i tıp: tıp ilmi.

ışarat-ı gaybiye: gaybî olarak verilen işaretler.

ışarat-ı Kur'âniye: Kur'an'ın işaretleri.

kâhin: gaipden, gelecekte haber vermek iddiasında bulunan kimse.

keramet: lütuf, bağış; Allah'ın ve lî kullarında görülen olağanüstü hâller veya tabiatüstü hâdiseler.

keramet-i Aleviye: Hz. Ali'ye ait keramet.

keramet-i Gavsîye: Seyyid Abdülkadir Geylânî'nin kerameti.

lâfzullah: Allah lâfzı, Allah kelimesi.

lem'a-i i'caz: mu'cizelik parıltısı.

lemaat: parıltılar.

maatteessüf: üzülerek, ne yazık ki.

malûmat: bilgiler.

mebhas: bahis, konu.

menba-ı ışarat: işaretler kaynağı, merkezi.

mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cizat-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin gösterdiği mu'cizelerden bahseden eser, 19. Mek-tup.

İKİNCİ NÜKTE

Hazret-i Mûsa Aleyhisselâmın zamanında sihrin revacı olduğundan, mühim mu'cizatı ona benzer bir tarzda geldiği; ve Hazret-i İsa Aleyhisselâmın zamanında ilm-i tıp revaçta olduğundan, mu'cizatının galibi o cinsten geldiği gibi, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın dahi zamanında Ceziretülarap'ta en ziyade revaçta dört şey idi: Birincisi belâgat ve fesahat, ikincisi şiir ve hitabet, üçüncüsü kâhinlik ve gayptan haber vermek, dördüncüsü hâdisat-ı maziye ve vakıat-ı kevnîye bilmektir. İşte, Kur'an-ı Mu'cizülbeyan, geldiği zaman, bu dört nevi malûmat sahiplerine karşı meydan okudu.

• Başta, ehl-i belâgate birden diz çöktürdü; hayretle Kur'an'ı dinlediler.

HAŞİYE 4: Bu makamın bu mebhasında gayet ehemmiyetli ve haşmetli ve büyük ve Risale-i Nur'un muvaffakiyeti noktasında gayet ziynetli ve sevimli ve müşevvik kerametini, pek az ve cüz'î vaziyet ve kısacık numunelerine ve küçücük emarelerine, acelelik belâsıyla iktifa edilmiş. Hâlbuki o büyük hakikat ve o sevimli keramet ise, tevafuk namıyla beş altı neveleri ile Risale-i Nur'un bir silsile-i kerametini ve Kur'an'ın göze görünen bir nevi i'cazının lemaatını ve rumuzat-ı gaybiyenin bir menba-ı ışaratını teşkil ediyor. Sonradan, Kur'an'da lâfzullahın tevafukundan çıkan bir lem'a-i i'cazı gösteren yaldız ile bir Kur'an yazdırıldı. Hem Rumuzat-ı Semaniye namındaki sekiz küçük risaleler, hurufat-ı Kur'âniyenin tevafukundan çıkan münasebet-i lâtife ve ışarat-ı gaybiyelerinin beyanında telif edildi. Hem Risale-i Nur'u tevafuk sınıyla tasdik ve takdir ve tahsin eden Keramet-i Gavsîye ve üç Keramet-i Aleviye ve ışarat-ı Kur'âniye namındaki beş adet risaleler yazıldı. Demek, Mu'cizat-ı Ahmediyenin telifinde o büyük hakikat icmalen hissedilmiş. Fakat, maatteessüf, müellif yalnız bir tırnağını görüp göstermiş, daha arkasına bakmayarak koşup gitmiş.

muvaffakiyet: Allah'ın yardımıyla başanlı olma.

müellif: telif eden, yazar.

mühim: önemli.

münasebet-i lâtife: güzel münasebetler, uygunluklar.

müşevvik: teşvik eden, istek ve heves arttıran.

nevi: tür, çeşit.

numune: örnek, misal.

nükte: herkesin anlayamadığı, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

revac: geçerlik, rağbet, değer.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

rumuzat-ı gaybiye: gaybî remizler, işaretler.

silsile-i keramet: keramet zinciri.

tahsin: beğenme, güzel bulma.

takdir: beğenme, beğendiğini belirtme.

tasdik: doğrulama, onaylama.

telif: yazma, kaleme alma.

teşkil etmek: meydana getirmek, oluşturmak.

tevafuk: uygunluk, bir metinde harflerin veya kelimelerin birbirine denk gelmesi.

tevafukat: uygunluklar, bir metinde harflerin veya kelimelerin birbirine denk gelmeleri.

vakıat-ı kevnîye: kâinat ve varlıklarla ilgili olaylar.

yaldız: altın, gümüş ve bunların taklidi olan madde.

ziynetli: süslü.

ziyade: çok, fazla.

• İkincisi, ehl-i şiir ve hitabet, yani muntazam nutuk okuyan ve güzel şiir söyleyenlere karşı öyle bir hayret verdi ki, parmaklarını ısırttı. Altın ile yazılan en güzel şiirlerini ve Kâbe duvarlarına medar-ı iftihar için asılan meşhur Muallâkat-ı Seb'alarını indirtti, kıymetten düşürdü.

• Hem, gayptan haber veren kâhinleri ve sahirleri susturdu. Onların gaybî haberlerini onlara unutturdu. Cinnîlerini taredetti. Kâhinliğe hatime çekti.

• Hem, ümem-i salifenin vakayiine ve hâdisat-ı âlemin ahvaline vâkıf olanları hurafattan ve yalandan kurtarıp, hakikî hâdisat-ı maziye ve nurlu olan vakayi-i âlemi onlara ders verdi.

İşte bu dört tabaka, Kur'an'a karşı kemal-i hayret ve hürmetle onun önüne diz çökerek şakirt oldular. Hiçbiri si hiçbir vakit bir tek sureyle muarazaya kalkışamadılar.

Eğer denilse: “Nasıl biliyoruz ki, kimse muaraza edemedi ve muaraza kabil değil?”

Elcevap: Eğer muaraza mümkün olsaydı, herhâlde teşebbüs edilecekti. Çünkü, muarazaya ihtiyaç şedit idi. Zira dinleri, malları, canları, ıyalleri tehlikeye düşüyor; muaraza edilseydi kurtulurlardı. Eğer muaraza mümkün olsaydı, herhâlde muaraza edecektiler. Eğer muaraza edilseydi, muaraza taraftarları kâfirler, münafıklar çok, hem pek çok olduğundan, herhâlde muarazaya taraftar çıkıp iltizam ederek herkese neşreceklerdi—nasıl ki,

ahval: hâller, durumlar.
cinnî: cin taifesinden olan.
ehl-i şiir ve hitabet: şiir ve düzgün söz söyleme sanatıyla uğraşanlar.
gaip: görünmeyen âlem.
gaybî: başka âlemdekilere ait.
hâdisat-ı âlem: dünyada meydana gelen olaylar.
hâdisat-ı maziye: geçmişte meydana gelen olaylar.
hatime: son, nihayet.
hurafat: hurafeler, aslı esası

olmayan batıl rivayetler, batıl inanışlar.
iltizam etmek: gerekli görmek, taraftarlık yapmak.
ıyal: bir kimsenin geçindir-mekle yükümlü, olduğu kimseler.
kabil: mümkün, olabilir, ihtimal dairesinde.
kâfir: Allah'ı ve Islâmiyeti inkâr eden, dinsiz.
kâhin: gaipten, gelecekte haber vermek iddiasında bulunan kimse.

kemal-ı hayret ve hürmet: tam bir şaşkınlık ve saygı.
medar-ı iftihar: övünme sebebi.
Muallâkat-ı Seb'a: yedi askı; Kur'an nazil olmadan önce, cahiliyet devrinde meşhur Arap şairlerinin en beğenilmiş şiirlerinden, Kâbe'nin duvarına astıkları yazılar ve şiirler.
muaraza: karşı gelme, sözle mücadele etme.
muntazam: derli-toplu, düzensiz, tertipli.

münafık: kalbinde küfrü gizlediği hâlde Müslüman görünen, ara bozucu.
neşretmek: dağıtmak, yaymak, herkese duyurmak.
nur: aydınlık, parıltı, ışıık,
nutuk: bir topluluğa karşı yapılan konuşma, hitap.
sahir: sihir yapan, sihirbaz, büyücü.
şakirt: talebe, öğrenci.
şedit: şiddetli.
taredittirme: kovdurma.
teşebbüs etmek: girişmek, bir şeyi yapmaya kalkışmak.
ümem-i salife: geçmiş ümmetler, milletler.
vakayi: olaylar, hâdiseler.
vakayi-i âlem: dünyada meydana gelen olaylar.
vâkıf olan: bilen.
vakit: zaman.
zira: çünkü.

İslâmiyetin aleyhinde her şeyi neşretmişler. Eğer neşretseydiler ve muaraza olsaydı, herhâlde tarihlere, kitaplara şaşaalı bir surette geçecekti. İşte, meydanda bütün tarihler, kitaplar; hiçbirisinde, Müseylime-i Kezzab'ın birkaç fıkrasından başka yoktur.

Hâlbuki, Kur'ân-ı Hakîm, yirmi üç sene mütemadiyen damarlara dokunduracak ve inadı tahrik edecek bir tarzda meydan okudu. Ve derdi ki:

“Şu Kur'ân'ın, Muhammedü'l-Emin gibi bir ümmiden nazirini yapınız ve gösteriniz.

“Haydi, bunu yapamıyorsunuz; o zat ümmî olmasın, gayet âlim ve kâtip olsun.

“Haydi, bunu da getiremiyorsunuz; bir tek zat olmasın. Bütün âlimleriniz, belîğleriniz toplansın, birbirine yardım etsin. Hatta güvendiğiniz âliheleriniz size yardım etsin.

“Haydi, bununla da yapamayacaksınız; eskiden yazılmış belîğ eserlerden de istifade edip, hatta gelecekleri de yardıma çağırıp, Kur'ân'ın nazirini gösteriniz, yapınız.

“Haydi, bunu da yapamıyorsunuz; Kur'ân'ın mecmuuna olmasın da, yalnız on suresinin nazirini getiriniz.

“Haydi, on suresine mukabil, hakikî, doğru olarak bir nazire getiremiyorsunuz; haydi, hikâyelerden, asılsız kıssalardan terkip ediniz, yalnız nazmına ve belâgatine nazire olsun getiriniz.

“Haydi, bunu da yapamıyorsunuz; bir tek suresinin nazirini getiriniz.

aleyh: karşı, karşıt, zıt.
âlihe: batıl ilâhlar, tanrılar.
âlim: bilgili, bilgin, ilim ile uğraşan.
belâgat: sözün düzgün, kusursuz, yerinde ve hâlin ve makamın ica-

bına göre söylenmesi.
belîğ: belâgatle anlatılan, düzgün ve sanatlı; belâgatle, düzgün olarak anlatan.
fıkra: paragraf, bölüm, kısım.
gayet: çok, son derece.
hakikî: gerçek, aslına uygun, gerçek olan.
istifade etmek: faydalanmak, yararlanmak.
kâtip: yazar, yazıcı.
kıssa: ibret verici hikâye.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve

faydalar bulunan Kur'ân.
mecmuu: bütün, hepsi.
muaraza: karşı gelme, söz mücadelesi.
Muhammedü'l-Emin: her bakımdan güvenilir olan Peygamberimiz.
mukabil: karşı, karşılık.
mütemadiyen: sürekli olarak.
nazir: benzer, eş.
nazire: örnek, benzer.
nazım: tertip, düzen, diziliş.
neşretmek: dağıtmak, yay-

mak, herkese duyurmak.
sure: Kur'ân-ı Kerim'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.
suret: biçim, şekil, tarz.
şaşaalı: parlak, göz alıcı.
tahrîk etmek: harekete geçirmek.
tarz: biçim, şekil, suret.
terkip: birkaç şeyin birleştirilerek yeni bir şey meydana getirilmesi, sentez.
ümmî: okuma yazması olmayan.
zat: kişi, şahıs, fert.

“Haydi, sure uzun olmasın; kısa bir sure olsun, nazirini getiriniz. Yoksa din, can, mal, ıyalleriniz dünyada da, ahirette de tehlikeye düşecektir.”

İşte, sekiz tabakada ilzam suretinde, Kur’ân-ı Hakîm yirmi üç senede değil, belki bin üç yüz senede bütün ins ve cinne karşı bu meydanı okumuş ve okuyor. Hâlbuki, evvelki zamanda o kâfirler can, mal ve ıyalini tehlikeye atıp en dehşetli yol olan harp yolunu ihtiyar ederek, en kolay ve en kısa olan muaraza yolunu terk ettiler. Demek muaraza yolu mümkün değildi.

İşte, hiçbir âkıl, hususan o zamanda Ceziretülarap’taki adamlar, hususan Kureyşiler gibi zeki adamlar, bir tek edipleri Kur’ân’ın bir tek suresine nazire yapıp Kur’ân’ın hücumundan kurtulmasını temin ederek, kısa ve kolay yolu terk edip can, mal, ıyalini tehlikeye atıp en müşkülâtli yola sülûk eder mi?

Elhâsıl, meşhur Câhız’ın dediği gibi, “Muaraza-i bilhuruf mümkün olmadı, muharebe-i bissüyufa mecbur oldular.”

Eğer denilse: Bazı muhakkik ulema demişler ki: “Kur’ân’ın bir suresine değil, bir tek ayetine, hatta bir tek cümlesine, hatta bir tek kelimesine muaraza edilmemez ve edilmemiş.” Bu sözler mübalâğa görünüyor ve akıl kabul etmiyor. Çünkü, beşerin sözlerinde Kur’ân cümlelerine benzeyen çok cümleler var. Bu sözün sırr-ı hikmeti nedir?

ahiret: öbür dünya, dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
âkıl: akıllı.
âyet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.
beşer: insan.
Ceziretülarap: Arap yarımadası.
edip: güzel ve sanatlı söz söyleyen veya yazan.
elhâsıl: sonuç olarak, özetle.
harp: savaş.

hususan: özellikle.
ihtiyar etmek: seçmek, tercih etmek.
ilzam: susturma, tartışmada kuvvetli deliller ve belgeler öne sürerek karşıdakini cevap veremez hale getirme.
ins: insan.
ıyal: bir kimsenin geçindirmekle yükümlü olduğu kimseler.
kâfir: Allah’ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.
Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve

suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur’ân.
Kureys: kökü Hz. İbrahim’e dayanan Peygamberimiz Hz. Muhammed’in mensup olduğu meşhur Arap kabilesi.
mecbur: bir işi yapmak zorunda kalmış.
muaraza: karşı gelmek, sözle mücadele etmek.
muaraza-i bilhuruf: söz, yazı veya fikir ile birisine karşı çıkmak.
muhakkik: gerçeği araştıran,

bir şeyin iç yüzünü inceleyerek vâkif olan.
muharebe-i bissüyuf: kılıçla savaşmak, silâhla mücadele etmek.
mübalâğa: aşırı büyütmeye, abartmaya, abartı.
müşkülât: güçlükler, zorluklar.
nazir: benzer, eş.
nazire: örnek, benzer.
sırr-ı hikmet: hikmetin sırrı, herkesin bilmediği gizli sebep.
sure: Kur’ân-ı Kerim’in ayrıldığı 114 bölümden her biri.
suret: biçim, şekil, tarz.
sülûk: bir yola girme, bir yol tutma.
temin etmek: sağlamak; temin ederek, sağlayarak.
temin: sağlama, karşılama.
terk etmek: bırakmak, vazgeçmek.
ulema: âlimler, bilginler, ilim sahipleri.

Elcevap: İ'caz-ı Kur'ân'da iki mezhep var:

Mezheb-i ekser ve racih odur ki: Kur'ân'daki letaif ve belâgat ve mezâyâ-i maani, kudret-i beşerin fevkindedir.

İkinci, mercuh mezhep odur ki: Kur'ân'ın bir suresine muaraza kudret-i beşer dahilindedir; fakat, Cenab-ı Hak, mu'cize-i Ahmediye (a.s.m.) olarak menetmiş. Nasıl ki bir adam ayağa kalkabilir; fakat eser-i mu'cize olarak bir nebî dese ki, "Sen kalkamayacaksın"; o da kalkamazsa, mu'cize olur. Şu mezheb-i mercuha "Sarfe Mezhebi" denilir. Yani, Cenab-ı Hak cin ve insi menetmiş ki, Kur'ân'ın bir suresine mukabele edemesinler. Eğer men etmeseydi, cin ve ins bir suresine mukabele ederdi. İşte, şu mezhebe göre, "Bir kelimesine de muaraza edilmez" diyen ulemanın sözleri hakikattir. Çünkü, madem Cenab-ı Hak i'caz için onları men etmiş; muarazaya ağızlarını açamazlar. Ağızlarını açsalar da, izn-i İllâhî olmazsa kelimeyi çıkaramazlar.

Amma mezheb-i racih ve ekser olan mezheb-i evcele göre dahi, o ulemanın beyan ettiği fikrin şöyle bir ince vechi vardır ki:

*Kur'ân-ı Hakîm'in cümleleri, kelimeleri birbirine bakar. Bazı olur, bir kelime on yere bakar; onda, on nükte-i belâgat, on münasebet bulunuyor—nasıl ki *İşaratü'l-İ'caz* namındaki tefsirde, Fatiha'nın bazı cümleleri içinde ve ¹ **آلَمْ ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ** cümleleri içinde, şu nüktelerden bazı numuneleri göstermişiz.*

1. Elif lam mim. • Şu yüce kitap ki, onda asla şüphe yoktur. (Bakara Suresi: 1-2.)

belâgat: sözün düzgün, kusursuz, yerinde ve hâlin ve makamın içine göre söylenmesi.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak.

Cenab-ı Hak: Allah; Hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

ekser: çoğunluk.

eser-i mu'cize: mu'cize eseri.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

hakikat: gerçek, doğru.

i'caz: mu'cizelik özelliği, taklidi mümkün olmayacak derecede güzel ve düzgün söz söyleme.

i'caz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın mu'cizeliği.

ins: insan.

izn-i İllâhî: Allah'ın izni.

kudret-i beşer: insan gücü, kuvveti.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

letaif-i belâgat: belâgatteki ince-likler, ifadelerdeki edebî güzelli-ler.

men etmek: yasaklamak, engel-lemek.

mercuh: başkası ona tercih edilmiş olan.

mezâyâ-i maani: manalardaki mezyetler, üstünlükler.

mezhep: gidilen, tutulan yol; ta-kip edilen görüş.

mezheb-i ekser ve racih: üstün olan, tercih edilen ve çoğunluğun görüşü, yolu.

mezheb-i evvel: ilk mezhep, ilk görüş.

mezheb-i mercuha: tercihte ikin-ci dereceden olan, başkası kendisi-ne tercih edilen mezhep, görüş.

mezheb-i racih: tercih edilen mezhep; üstün olan görüş.

muaraza etmek: karşı gelmek,

sözle mücadele etmek.

muaraza: karşı gelme, sözle mücadele etme.

mu'cize: peygamberler tara-fından ortaya konulan ve in-sanların benzerini yapmaktan âciz kaldıkları şey.

mu'cize-i Ahmediye: Hz. Mu-hammed'in mu'cizesi.

mukabele etmek: karşılık

vermek, karşı gelmek.

münasebet: ilgi, bağlantı.

nam: ad, isim.

nebi: peygamber.

numune: örnek, misal.

nükte: herkesin anlayamadı-ğı, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

nükte-i belâgat: düzgün, ku-sursuz ve yerinde söylenen

sözlerdeki ince ve zarif mana.

süre: Kur'ân-ı Kerîm'in ayrıldı-ğı 114 bölümden her biri.

tefsir: Kur'ân'ın mana baki-mından izahı, Kur'ân-ı Kerîm'i açıklamak maksadıyla yazı-lan kitap.

ulema: âlimler, bilginler, ilim sahipleri.

vechi: yüz, yön.

Meselâ, nasıl ki münakkaş bir sarayda, müteaddit, muhtelif nakışların düğümü hükmünde bir taşı, bütün nakışlara bakacak bir yerde yerleştirmek, bütün o duvarı nukuşuyla bilmeye mütevakkıftır. Hem nasıl ki, insanın başındaki göz bebeğini yerinde yerleştirmek, bütün cesedin münasebatını ve vezaif-i acibesini ve gözün o vezaife karşı vaziyetini bilmekle oluyor. Öyle de, ehl-i hakikatin çok ileri giden bir kısmı, Kur'ân'ın kelimatında pek çok münasebatı ve sair ayetlere, cümlelere bakan vücuhları, alâkaları göstermişler. Hususan ulema-i ilm-i huruf daha ileri gidip, bir harf-i Kur'ân'da bir sahife kadar esrarı, ehline beyan ederek ispat etmişler.

Hem madem Hâlık-ı Külli Şey'in kelâmıdır; her bir kimesi, kalp ve çekirdek hükmüne geçebilir. Etrafında esrardan müteşekkil bir cesed-i manevîye kalp; ve şecere-i manevîyeye çekirdek hükmüne geçebilir.

İşte, insanın sözlerinde, Kur'ân'ın kelimeleri gibi kelimeler, belki cümleler, ayetler bulunabilir. Fakat, Kur'ân'da çok münasebat gözetilerek bir tarz ile yerleştirildiği yerde, bir ilm-i muhit lâzım ki, öyle yerli yerine yerleşsin.

ÜÇÜNCÜ NÜKTE

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan'ın hulâsatülhulâsa bir icmal-i mahiyeti için, bir vakit Arabî ibare ile bir tefekkür-ü hakikîyi Cenab-ı Hak benim kalbime ihsan etmişti. Şimdi, aynen o tefekkürü Arabî olarak yazacağız, sonra manasını beyan edeceğiz. İşte:

alâka: ilgi.
Arabî: Arapça.
ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.
Cenab-ı Hak: Allah; doğru, gerçek, Hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.
ceset: gövde, vücut, beden.
cesed-i manevî: manevî vücut, varlık.
ehil: kabiliyetli, yetenekli, lâ-

yık olan.
ehl-i hakikat: gerçeği ve doğruyu bulup onun peşinden gidenler.
esrar: sırlar, gizlenilen ve bilinmeyen şeyler.
Hâlık-ı Külli Şey: kâinatta var olan her şeyin yaratıcısı, Allah.
harf-i Kur'ân: Kur'ân harfi.
hulâsatülhulâsa: hulâsanın hulâsası, özünün özü.
hususan: özellikle.
hükmünde: yerinde, değer-

de.
hükmüne geçmek: yerine geçmek, değerinde olmak.
ibare: cümle, paragraf, ifade.
icmal-i mahiyet: mahiyetinin özeti.
ihsan etmek: bağışlamak, ikram etmek.
ilm-i muhit: her şeyi ihata edici, kuşatıcı ilim.
ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.
kelâm: söz.
kelimat: kelimeler, sözler.

kısım: bölüm, kol, dal.
Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerim, izahı insan gücünün üstünde olan Kur'ân-ı Kerim.
meselâ: örnek olarak.
muhtelif: çeşitli, farklı.
münakkaş: nakışlı, işlemeli, süslü.
münasebet: münasebetler, ilişkiler, bağlar.
müteaddit: birçok, çeşitli.
müteşekkil: meydana gelmiş, oluşmuş.
mütevakkıf: bağlı.
nakış: işleme, süs.
nukuş: nakışlar, işlemler.
sahife: sayfa.
sair: diğer, başka, öteki.
şecere-i manevîye: manevî ağaç.
tarz: biçim, şekil, kendine has oluş.
tefekkür: bir mesele hakkında zihni faaliyet gösterme, düşünme, fikir üretme.
tefekkür-ü hakikî: gerçek, asıl tefekkür.
ulema-i ilm-i huruf: harf ilmiyle uğraşan âlimler.
vaziyet: durum, hâl.
vazifeler: vazifeler, görevler.
vezaif-i acibe: hayrette bırakan, harika, şaşırtıcı görevler.
vücut: vechiler, yönler, yüzler.

سُبْحَانَ مَنْ شَهِدَ عَلَى وَحْدَانِيَّتِهِ وَصَرَّحَ بِأَوْصَافِ جَمَالِهِ وَجَلَّالِهِ
وَكَمَالِهِ الْقُرْآنُ الْحَكِيمُ الْمُنُورُ جِهَاتُهُ السِّتُّ الْحَاوِي لِسِرِّ اجْمَاعِ
كُلِّ كُتُبِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوَّلِيَاءِ وَالْمُوحِّدِينَ الْمُخْتَلِفِينَ فِي الْأَعْصَارِ
وَالْمَشَارِبِ وَالْمَسَالِكِ الْمُتَّفَقِينَ بِقُلُوبِهِمْ وَعُقُولِهِمْ عَلَى تَصْدِيقِ
أَسَاسَاتِ الْقُرْآنِ وَكَلِّيَّاتِ أَحْكَامِهِ عَلَى وَجْهِ الْأَجْمَالِ وَهُوَ
مَحْضُ الْوَحْيِ بِاجْمَاعِ الْمُنَزَّلِ وَالْمُنْزَلِ وَالْمُنْزَلِ عَلَيْهِ وَعَيْنُ الْهُدَايَةِ
بِالْبَدَاهَةِ وَمَعْدَنُ أَنْوَارِ الْإِيمَانِ بِالضَّرُورَةِ وَمَجْمَعُ الْحَقَائِقِ بِالْيَقِينِ
وَمَوْصِلٌ إِلَى السَّعَادَةِ بِالْعَيَانِ وَذَوِ الْأَثْمَارِ الْكَامِلِينَ بِالْمُشَاهَدَةِ
وَمَقْبُولُ الْمَلِكِ وَالْأَنْسِ وَالْجَانِّ بِالْحَدْسِ الصَّادِقِ مِنْ تَفَارِيقِ
الْأَمَارَاتِ وَالْمُؤَيَّدُ بِالْدَّلَائِلِ الْعَقْلِيَّةِ بِاتِّفَاقِ الْعُقَلَاءِ الْكَامِلِينَ
وَالْمُصَدِّقُ مِنْ جِهَةِ الْفِطْرَةِ السَّلِيمَةِ بِشَهَادَةِ أَطْمِنَّانِ الْوُجْدَانِ
وَالْمُعْجِزَةُ الْأَبَدِيَّةُ الْبَاقِي وَجْهٌ اعْجَازُهُ عَلَى مَرِّ الزَّمَانِ بِالْمُشَاهَدَةِ
وَالْمُنْبَسِطُ دَائِرَةُ إِرْشَادِهِ مِنَ الْمَلَأِ الْأَعْلَى إِلَى مَكْتَبِ الصَّبِيَّانِ
يَسْتَفِيدُ مِنْ عَيْنِ دَرْسِ الْمَلَكَةِ مَعَ الصَّبِيِّينَ وَكَذَا هُوَ ذُو الْبَصَرِ
الْمُطْلَقِ يَرَى الْأَشْيَاءَ بِكَمَالِ الْوُضُوحِ وَالظُّهُورِ وَيُحِيطُ بِهَا وَيَقْلِبُ

الْعَالَمِ فِي يَدِهِ وَيَعْرِفُهُ لَنَا كَمَا يُقَلِّبُ صَانِعُ السَّاعَةِ السَّاعَةَ فِي كَفِّهِ
وَيَعْرِفُهَا لِلنَّاسِ فَهَذَا الْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الشَّانِ هُوَ الَّذِي يَقُولُ مُكَرَّرًا
اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ: فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

İşte şu tefekkür-ü Arabînin tercümesi ve mealî şudur ki:

Yani, Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan'ın altı ciheti parlaktır ve nurludur. Evham ve şübehat, içine giremez. Çünkü, arkası Arşa dayanıyor; o cihette nur-u vahiy var. Önünde ve hedefinde saadet-i dâreyn var; ebede, ahirete el atmış, Cennet ve saadet nuru var. Üstünde sikke-i i'caz parlıyor. Altında bürhan ve delil direkleri var. İçî halis hidayet; sağ ¹ أَفَلَا يَعْقِلُونَ 'lar ile ukulü istintakla "Sadakte" dedirtiyor. Solunda, kalplere ezvak-ı ruhanî vermekle, vicdanları istiştah ederek "Bârekâllah" dediren Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan'a hangi köşeden, hangi cihetten evham ve şübehatın hırsızları girebilir?

Evet, Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan, asırları, meşrepleri, meslekleri muhtelif olan enbiyanın, evliyanın, muvahhidînin kitaplarının sırr-ı icmânı camidir. Yani, bütün o ehl-i kalp ve akıl, Kur'ân-ı Hakîm'in mücmel ahkâmını ve esasatını tasdik eder bir surette, o esasatı kitaplarında zikredip kabul etmişler. Demek onlar, Kur'ân şecere-i semavîsinin kökleri hükmündedirler.

1. Akıl etmezler mi? (Yâsin Suresi: 68.)

ahiret: öbür dünya, dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
ahkâm: emirler, hükümler.
Arabi: Arapça.
arş: Allah'ın kudret ve saltanatının tecelli ettiği yer.
asır: çağ, yüzyıl.
Bârekâllah: Allah mübarek etsin, hayırlı ve bereketli ol-

sun.
bürhan: delil.
camî: toplayan, içine alan.
cihet: yan, yön, taraf.
ebed: sonsuzluk.
ehl-i kalp: kalp ehli olanlar, kalbiyle manevî terakkide bulunanlar.
enbiya: nebîler, peygamberler.
esasat: esaslar, temeller.

evham: vehimler, kuşku, kuruntular.
evliya: velîler, Allah dostları.
ezvak-ı ruhanî: ruhanî, manevî zevkler.
halis: saf, katıksız; sadece, gerçek.
hidayet: doğru ve hak olan, İslâmiyet.
hükümde: değerinde, yerinde.

istintak: söyletme, konuşturma.
istiştah etmek: şahit göstermek.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm.
meal: anlam, mana.
meslek: usul, tarz, tutulan yol.
meşrep: yaratılış, huy, mizaç; hareket tarzı.
muhtelif: çeşitli, farklı.
muvahhidin: muvahhitler, Allah'ın varlığına ve birliğine inanlar.
mücmel: öz, özet, kısa.
nur: aydınlık, parıltı, ışık.
nur-u vahiy: vahiy nuru.
saadet: mutluluk.
saadet-i dâreyn: iki cihan saadeti, dünya ve ahiret mutluluğu.
Sadakte: doğru söyledin.
sırr-ı icma: icma sırrı, dağınık şeyleri bir araya getirip toplama sırrı.
sikke-i i'caz: mu'cizelik işareti, sikkesi, damgası.
sure: Kur'ân-ı Kerîm'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.
suret: biçim, şekil, tarz.
şecere-i semavî: semavî ağaç; kökleri ilâhî ve semavî hakikatlere dayanan manevî ağaç.
şübehat: şüpheler.
tasdik etmek: onaylamak, doğrulamak.
tefekkür: bir mesele hakkında zihni faaliyet gösterme, düşünme, fikir üretme.
tercüme: bir sözü bir dilden başka bir dile çevirme, çeviri.
ukul: akıllar.
vicdan: iyiyi kötüden, hayrı şerden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâkî duygu, his.
zikretmek: anmak, bildirmek.

âlem-i gayp: varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen, görünmeyen başka dünyalar.
âlem-i İslâmiyet: İslâm dünyası.
âlem-i şahadet: şahadet âlemi, gözle gördüğümüz âlem.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
âli: yüce, yüksek.
arş: Allah'ın kudret ve saltanatının tecelli ettiği yer.
asfiya: Peygamber Efendimizin vârisi hükmünde olup onun meslek ve gayelerini hayata geçirmeye ve uygulamaya çalışan âlim zatları.
asır: çağ, yüzyıl.
ayn-ı hakaik: gerçeklerin ta kendisi.
bahis: konu; bir konu hakkında söz söyleme, konuşma.
beşer: insan, insanlık.
bidayet-i vahiy: vahyin başlangıcı.
bilayan: açık bir şekilde.
bilbedahe: apaçık bir şekilde.
bilmüşahede: görür şekilde, görme derecesinde.
bilyakîn: delil ile şüphesiz ve te reddütsüz.
bizzarure: ister istemez, zorunlu olarak.
dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılma, sapıklık.
delâlet: delil olma, gösterme.
envar-ı imaniye: iman nurları.
ezel: başlangıcı olmama.
hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.
hakikat: gerçek, doğru.
hayalât: hayaller.
hayattar: canlı, yaşayan.
hilâf: ters, zıt, yalan.
hurafat: hurafeler, aslı ve esası olmayan inanışlar.
hürmet: saygı.
i'caz: mu'cizelik özelliği; taklidi mümkün olmayacak derecede güzel ve düzgün söz söyleme.
ihlâs: samimiyet, bir işi, bir ameli, başka bir karşılık beklemeksizin, sırf Allah rızası için yapma.
isal etmek: ulaştırmak, götürmek.
ispat: doğruyu delillerle gösterek ortaya koyma.
istinat etmek: dayanmak.
izhar etmek: ortaya çıkarmak, göstermek.
kat'i: kesin, şüphesiz.
kemâlât: mükemmellikler, faziletler.
Kur'an-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'an.

Hem, Kur'an-ı Hakîm vahye istinat ediyor ve vahiydir. Çünkü, Kur'an'ı nazil eden Zat-ı Zülcelâl, mu'cizat-ı Ahmediye (a.s.m.) ile, Kur'an vahiy olduğunu gösterir, ispat eder. Ve nazil olan Kur'an dahi, üstündeki i'caz ile gösterir ki, Arştan geliyor. Ve münzel-i aleyh olan Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın bidayet-i vahiydeki telâş ve nüzul-ü vahiy vaktindeki vaziyet-i bîhuşu ve herkes-ten ziyade Kur'an'a karşı ihlâs ve hürmeti gösteriyor ki, vahiy olup ezelden geliyor, ona misafir oluyor.

Hem o Kur'an, bilbedahe mahz-ı hidayettir. Çünkü onun muhalifi, bilmüşahede, küfrün dalâletidir.

Hem, bizzarure, Kur'an envar-ı imaniyenin madenidir. Elbette envar-ı imaniyenin aksi zulûmattır. Çok Sözlerde bunu kat'i olarak ispat etmişiz.

Hem Kur'an, bilyakîn, hakaikın mecmaidır; hayalât ve hurafat, içine giremez. Teşkil ettiği hakikatli âlem-i İslâmiyet, izhar ettiği esaslı şeriat ve gösterdiği âli kemalâtın şahadetiyle, âlem-i gayba ait olan bahislerinde dahi, âlem-i şahadetteki bahisleri gibi ayn-ı hakaik olduğunu ve içinde hilâf bulunmadığını ispat eder.

Hem Kur'an, bilayan ve şüphesiz, saadet-i dâreyne isal eder, beşeri ona sevk eder. Kimin şüphesi varsa, bir defa Kur'an'ı okusun ve dinlesin, ne diyor?

Hem, Kur'an'ın verdiği meyveler hem mükemmeldir, hem hayattardır. Öyle ise, Kur'an ağacının kökü hakikattir, hayattardır. Çünkü meyvenin hayatı, ağacın hayatına delâlet eder. İşte, bak, her asırda ne kadar asfiya ve

küfür: Allah'ın varlığına, birliğine inanmama, dinsizlik.
maden: kaynak.
mahz-ı hidayet: hakka giden yolun aslı, yol göstericiliğin en üstünü.
mecma: toplanma yeri.
mu'cizat-ı Ahmediye: Hz Muhammed'in mu'cizesi.
muhalif: zıt, karşıt.
münzel-i aleyh: kendisine Allah tarafından indirilmiş.
nazil etmek: indirmek.
nazil olmak: indirilmek.

nüzul-ü vahiy: vahyin gelişi.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.
saadet-i dâreyn: iki cihan saadeti, dünya ve ahiret mutluluğu.
sevk etmek: ulaştırmak.
şahadet: şahitlik, tanıklık.
şeriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.
telâş: endişe, kaygı.

teşkil etmek: meydana getirmek, oluşturmaktır.
vahiy: bir fikrin, bir hakikatin veya bir emrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi.
vakit: zaman, an.
vaziyet-i bîhuş: kendinden geçme hâli.
Zat-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük ve haşmet sahibi olan Zat, Allah.
ziyade: çok, fazla.
zulûmat: karanlıklar.

evliya gibi mükemmel ve kâmil zîhayat ve zînur meyveler vermiş.

Hem, hadsiz müteferrik emarelerden neş'et eden bir hads ve kanaatle, Kur'an, hem ins, hem cin, hem meleğin makbulü ve mergubudur ki, okunduğu vakit, onlar iştiyakla pervane gibi etrafına toplanıyorlar.

Hem, Kur'an vahiy olmakla beraber, delâil-i akliye ile teyit ve tahkim edilmiş. Evet, kâmil ukalânın ittifakı buna şahittir. Başta ulema-i ilm-i kelâmın allâmeleri ve İbni Sina, İbni Rüşd gibi felsefenin dâhîleri, müttefikan esasat-ı Kur'âniyeyi usulleriyle, delilleriyle ispat etmişler.

Hem Kur'an, fıtrat-ı selime cihetiyle musaddaktır. Eğer bir anıza ve bir maraz olmazsa, her bir fıtrat-ı selime onu tasdik eder. Çünkü itminan-ı vicdan ve istirahat-i kalp, onun envarıyla olur. Demek, fıtrat-ı selime, vicdanın itminanı şahadetiyle onu tasdik ediyor. Evet, fıtrat, lisan-ı hâliyle Kur'an'a der: "fıtratımızın kemali sensiz olmaz." Şu hakikati çok yerlerde ispat etmişiz.

Hem Kur'an, bilmüşahede ve bilbedahe, ebedî ve daimî bir mu'cizedir. Her vakit i'cazını gösterir. Sair mu'cizat gibi sönmez, vakti bitmez; ebedidir.

Hem, Kur'an'ın mertebe-i irşadında öyle bir genişlik var ki, bir tek dersinde, Hazret-i Cibril (a.s.), bir tıf-ı nevresîde ile omuz omuza o dersi dinler, hisselerini alırlar. Ve İbni Sina gibi en dahi feylesof, en âmî bir ehl-i kıraatle diz dize aynı dersi okurlar, derslerini alırlar. Hatta bazen olur ki, o âmî adam, kuvvet ve saffet-i iman cihetiyle, İbni Sina'dan daha ziyade istifade eder.

allâme: pek çok konuda ihtisas sahibi büyük âlim, bilgin.
âmi: âlim olmayan, sırada kimse, tahsil görmemiş.
bilbedahe: apaçık olarak.
bilmüşahede: görür şekilde, görme derecesinde.
cihet: yan, yön, taraf.
dâhi: eşine az rastlanır, son derece zeki; deha ve hikmet sahibi.
daimi: sürekli, devamlı.
delâil-i akliye: aklî ve mantıkî deliller.

ebedî: sonsuz, sonu olmayan.
ehl-i kıraat: Kur'an-ı Kerim'i okuyanlar.
emare: belirti, iz.
envar: nurlar, aydınlıklar.
esasat-ı Kur'âniye: Kur'an'ın esasları, hükümleri.
felsefe: hikmet bilgisi, madde ve hayatı başlangıç ve gaye bakımından inceleyen ilim, felsefe dine dayandığında hakikati bulmuş, sırt çevirdiğindeki çelişkiler içerisinde kalmıştır.

feylesof: filozof; felsefeyle uğraşan âlim, akıllı kimse.
fıtrat: yaratılış.
fıtrat-ı selime: doğru ve doğruluk üzerine yaratılış; bozulmamış yaratılış, sağlam huy, tabiat.
hads: güçlü sezgi, sezim.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
i'caz: mu'cizelik özelliği, taklidi mümkün olmayacak derecede güzel ve düzgün söz söyleme.
ins: insan.

istifade etmek: faydalanmak, yararlanmak.
istirahat-i kalp: kalben rahatlamak.
istiyak: çok kuvvetli arzu ve istek.
itminan: inanma, tam olarak bilme, tatmin olmuşluk.
itminan-ı vicdan: vicdan rahatlığı, vicdanen emin olma.
ittifak: birleşme, fikir birliği.
kâmil: olgun, eksiksiz, mükemmel.
kemal: olgunluk, mükemmellik.
lisan-ı hâl: hâl dili, bir şeyin durumu ve görünüşü ile bir mana ifade etmesi.
makbul: kabul edilen, kabul gören.
maraz: hastalık.
mergup: rağbet edilen, beğenilen.
mertebe-i irşat: irşat etme mertebesi; doğru yolu gösterme makamı, derecesi.
mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konulan ve insanların benzerini yapmaktan âciz kaldıkları şey.
musaddak: doğrulanmış, gerçekliği kabul edilmiş.
müteferrik: çeşitli, ayrı ayrı.
müttefikan: birleşerek, fikir birliğiyle.
neş'et etmek: meydana gelmek, çıkmak.
pervane: geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek, gece keleşbeği.
saffet-i iman: iman saflığı, temizliği.
sair: diğer, başka.
şahadet: şahitlik, tanıklık.
tahkim: kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.
tasdik etmek: doğrulamak, onaylamak.
teyit: doğrulama.
tıf-ı nevresîde: yeni yetişmiş çocuk.
ukalâ: akıllılar.
ulema-i ilm-i kelâm: kelâm ilmi âlimleri.
usul: esaslar, kaideler, metot.
vahiy: bir fikrin, bir hakikatin veya bir emrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi.
vakit: zaman.
vicdan: iyiyi kötüden, hayrı şerden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâkî duygu, his.
zîhayat: hayat sahibi, canlılar.
zînur: nurlu.
ziyade: çok, fazla.

âl: aile.

âlem: dünya, varlık sınıflarından her biri.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Âmin: "Yâ Rabbi! Öyle olsun, kabul eyle!" anlamında duanın sonunda söylenir.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

bürhan: delil.

Cenab-ı Hak: Allah; Hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

delâil-i kat'îye: kesin ve şüphesiz deliller.

gayet: çok, son derece.

Hannan: çok acıyan, çok merhamet eden, Allah.

hürmet: şeref.

ihata etmek: sarmak, kuşatmak.

ilâh: tanrı, ma'bud.

iman: inanma, inanç.

ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.

kabir: mezar.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kat'i: kesin.

kiyamet: dünyanın sonu, kâinatın ölümü, varlığın bozulup dağılması.

Kur'an-ı Azimüşşan: şan ve şerefi yüce olan Kur'an.

Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Hz Muhammed.

muşrik: parlayan, aydınlatan, nur saçan.

natık-ı sadık: dosdoğru konuşan.

nur: aydınlık, ışık.

Rahman: bütün varlıkların rızıklarını veren Allah.

rehber: yol gösteren, kılavuz, delil.

resul: elçi, peygamber.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

risalet: resullük, elçilik, peygamberlik.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

sabık: geçen, geçmiş.

sahife: sayfa.

salât ve selâm: dua ve selâm, Allah'ın rahmeti, bereketi, esenliği.

sanatkâr: sanatla uğraşan, usta.

Sırat Köprüsü: Cennete girebilmek için herkesin üzerinden geçmeye mecbur olduğu ve Cehennem üzerine kurulmuş olan köprü.

siper: arkasına saklanılacak şey, koruyucu engel, kalkan.

Hem, Kur'an'ın içinde öyle bir göz var ki, bütün kâinatı görür, ihata eder ve bir kitabın sayfeleri gibi kâinatı göz önünde tutar, tabakatını ve âlemlerini beyan eder. Bir saatin sanatkârı nasıl saatini çevirir, açar, gösterir, tarif eder; Kur'an dahi, elinde kâinatı tutmuş, öyle yapıyor.

İşte şöyle bir Kur'an-ı Azimüşşan'dır ki,

¹ **فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** der, vahdaniyeti ilân eder.

اللَّهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي الدُّنْيَا قَرِينًا وَفِي الْقَبْرِ مُوَسِّئًا وَفِي الْقِيَمَةِ شَفِيعًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا وَمِنَ النَّارِ سِتْرًا وَحِجَابًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَالِى الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلًا وَامَامًا

اللَّهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا وَقُبُورَنَا بِنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْآنِ وَنَوِّرْ بَرَهَانَ الْقُرْآنِ بِحَقِّ وَبِحُرْمَةِ مَنْ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ عَلَيْهِ وَعَلَى إِلَهِ الصَّلَاةِ وَالسَّلَامُ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

On Dokuzuncu Nükteli İşaret

Sabık İşaretlerde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Cenab-ı Hakkın Resulü olduğu gayet kat'i ve şüphesiz bir surette ispat edildi. İşte, risaleti binler delâil-i kat'îye ile sabit olan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm, vahdaniyet-i İlâhiyenin ve saadet-i ebediyyenin en parlak bir delili ve en kat'î bir bürhanıdır. Biz şu İşarette, o muşrik, parlak delile ve natık-ı sadık bürhana,

1. Bil ki: Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. (Muhammed Suresi: 19.)

2. Allah'ım! Kur'an'ı bize dünyada bir dost, kabirde ünsiyetli bir yoldaş, kıyamette bir sefaatçi, Sırat Köprüsünde bir nur, Cehennem ateşine karşı bir örtü ve siper, Cennette bir arkadaş ve bütün hayırlara götüren rehber ve önder kıl.

Allah'ım! Kalplerimizi ve kabirlerimizi iman ve Kur'an nuruyla nurlandır. Kur'an ve kendisine Kur'an indirilen zat-Rahman ve Hannan olan Allah'ın salât ve selâmı onun ve âlinin üzerine olsun-hürmetine bize Kur'an'ın bürhanlarını parlat, âmin.

suret: biçim, şekil, tarz.

sefaat: Hz. Peygamberin ve diğer salih kulların, bazı günahkâr mü'minleri bağışlamasını Allah'tan dilemeleri.

tabakat: tabakalar.

ünsiyet: alışkanlık, dostluk, arkadaşlık.

vahdaniyet: Allah'ın birliği ve varlığı.

vahdaniyet-i İlâhiye: İlâhî birlik; Allah'ın bir, tek olması.

yoldaş: yol arkadaşı.

zat: şahıs, kişi; Hz. Muhammed.

hulâsatülhulâsa bir icmal ile küçük bir tarif yapacağız. Çünkü, madem o delildir ve neticesi marifet-i İlâhiyedir; elbette delili tanımak ve vech-i delâletini bilmek lâzımdır. Öyle ise, biz de gayet muhtasar bir hulâsa ile, vech-i delâletini ve sıhhatini beyan edeceğiz. Şöyle ki:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, şu kâinatın mevcudatı gibi, Hâlık-ı Kâinatın vücuduna ve vahdetine kendi zatı delâlet ettiği gibi, o kendi delâlet-i zatiyesini, bütün mevcudatın delâletiyle beraber, lisanıyla ilân etmiştir. Madem delildir; biz o delilin hüccet ve istikametine ve sıdk ve hakkaniyetine on beş esasta işaret ederiz:

BİRİNCİ ESAS: Hem zatıyla, hem lisanıyla, hem delâlet-i hâliyle, hem kâliyle kâinatın Sâniine delâlet eden şu delil, hem hakikat-i kâinatça musaddak, hem sadıktır. Çünkü, bütün mevcudatın vahdaniyete delâletleri, elbette, vahdaniyeti söyleyen zatı tasdik hükmündedir. Demek, söylediği dava da umum kâinatça musaddaktır.

Hem beyan ettiği kemal-i mutlak olan vahdaniyet-i İlâhiye ve hayr-ı mutlak olan saadet-i ebediye, bütün hakaik-ı âlemin hüsn ve kemaline muvafık ve mutabık olduğundan, o, davasında elbette sadıktır.

Demek, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, vahdaniyet-i İlâhiyeye ve saadet-i ebediyeye bir bürhan-ı natık-ı sadık ve musaddaktır.

İKİNCİ ESAS: Hem, o delil-i sadık ve musaddak, madem umum enbiyanın fevkinde binler mu'cizat ve neshe dilmeyen bir şeriat ve umum cin ve inse şamil bir davet

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

bürhan-ı natık-ı sadık ve musaddak: dosdoğru konuşan ve doğrulanan delil, bürhan.

dava: takip edilen fikir, iddia.

davet: çağrı.

delâlet: delil olma, işaret etme, gösterme.

delâlet-i hâl: hâlin delil olma-

şı; hâlin işaret etmesi ve bildirmesi.

delâlet-i zatiye: kendi zatı ile, bizzat kendisini eserleri ile göstermek suretiyle olan delâlet.

delil-i sadık ve musaddak: doğrulanan, gerçekliği kabul edilmiş ve doğru delil.

enbiya: nebîler, peygamberler.

esas: asıl, temel.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

gayet: çok, son derece.

hakaik-ı âlem: kâinattaki hakikatler, gerçekler.

hakikat-ı kâinat: kâinatın hakikati, gerçeği; yaratılmış olan her şeyin aslı, esası.

hakkaniyet: gerçekçilik, doğruluk, haktan ve doğruluktan ayrılmama.

Hâlık-ı Kâinat: kâinatın ve onun içinde olan her şeyin yaratıcısı, Allah.

hayr-ı mutlak: sonsuz ve sınırsız hayır, iyilik.

hulâsa: öz, özet.

hulâsatülhulâsa: özünün özü.

hüccet: delil,

hükmünde: değerinde, yerinde.

hüsün: güzellik.

icmal: öz, özet.

ilân: açıklamak, herkese duyurmak.

ins: insan, beşer, âdemoğlu.

istikamet: doğruluk.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kâl: söz, lâf.

kemal: mükemmellik, kusursuzluk, tam ve eksiksiz olma.

kemal-i mutlak olmak: her yönüyle mükemmel ve kusursuz olmak.

lisan: dil.

marifet-i İlâhiye: Allah'ı bilme ve tanıma.

mevcudat: var olan her şey, varlıklar.

mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

muhtasar: kısaltılmış, kısa, özet.

musaddak: doğrulanmış, gerçekliği kabul edilmiş.

mutabık: uygun.

muvafık: uygun, lâyıf.

neshedilmek: geçersiz yapılmak, ortadan kaldırılmak, iptal edilmek.

netice: sonuç.

Resul-i Ekrem: çok cömert, ke-
rim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Hz. Muhammed.

saadet-i ebedi: sonsuz mutluluk.

sadık: doğru, gerçek.

Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.

sıdk: doğruluk.

sıhhat: doğruluk, sağlamlık.

şamil: içine alan, kaplayan.

şeriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhi emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.

tasdik: doğrulama, onaylama.

umum: genel, bütün, tüm.

vahdaniyet: Allah'ın birliği ve varlığı, Allah'ın bir oluşu.

vahdaniyet-i İlâhiye: İlâhî birlik, Allah'ın bir ve tek olması.

vahdet: birlik, teklik.

vech-i delâlet: delil olma yönü, sebebi.

zat: büyüklük ve yücelik sahibi zat olan Allah.

ahlâk-ı âliye: yüksek, yüce ve üstün ahlâk.

asfiya: Peygamber Efendimizin vârisi hükmünde olup onun meslek ve gayelerini hayata geçirmeye ve uygulamaya çalışan âlim zatlar.

bâhir: açık, apaçık.

bürhan-ı vahdaniyet: Allah'ın tek, bir olduğunun delili, ispatı.

camî: toplayan, içine alan.

Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberlik delilleri.

dellâl: ilân edici; hakka davet eden.

enbiya: nebîler, peygamberler.

hakkaniyet: doğruluk, haktan ve doğruluktan ayrılmama.

hasail-i galiye: yüksek ve üstün gayeler, özellikler.

haslet: güzel huy, karakter, iyi özellik.

icma: bir meselede âlimlerin ittifak etmeleri, aynı görüşte olmaları.

icmakârâne: topluca, fikir birliği ederek.

irhasat: Hz. Muhammed'in Peygamberliğinden önce meydana gelen ve peygamber olacağına işaret eden harika hâller, belirtiler.

irşat: doğru yolu gösterme.

ittifak: birleşme, fikir ve söz birliği.

kemal: olgunluk, mükemmellik.

kemalât: kemaller, olgunluklar, mükemmellikler.

keramet: Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller veya tabiatüstü hadiseler.

kıymettar: kıymetli, değerli.

kuvvet-i icma: toplanma, birlik kuvveti; bir konuda aynı sözü söyleme, fikir birliğine varmanın kuvveti

makbul: kabul edilmiş olan, geçerli.

mecal: güç, kuvvet; imkân, fırsat.

mevcudat: var olan her şey, varlıklar.

mu'cizat: mu'cizeler, Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cizat-ı bâhire: apaçık mu'cizeler.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konulan ve insanların benzerini yapmaktan âciz kaldıkları şey.

mukaddes: kutsal, temiz, ayıp ve noksanlardan kurtulmuş.

mümessil: temsili.

nokta-i istinat: dayanak noktası.

nur-u şeriat: şeriâtın nuru, ışığı.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

sahibi olduğundan, elbette umum enbiyanın reisi. Öyle ise, umum enbiyanın mu'cizatlarının sırrını ve ittifaklarını camidir. Demek, bütün enbiyanın kuvvet-i icma ve mu'cizatlarının şahadeti, onun sıdk ve hakkaniyetine bir nokta-i istinat teşkil eder.

Hem, onun terbiyesi ve irşadı ve nur-u şeriatıyla kemal bulan bütün evliya ve asfiyanın sultanı ve üstadıdır. Öyle ise, onların sırr-ı kerametlerini ve icmakârâne tasdiklerini ve tahkiklerinin kuvvetini camidir. Çünkü onlar üstatlarının açtığı ve kapıyı açık bıraktığı yolda gitmişler, hakikatı bulmuşlar. Öyle ise, onların bütün kerametleri ve tahkikatları ve icmaları, o mukaddes üstatlarının sıdk ve hakkaniyeti için bir nokta-i istinat temin eder.

Hem, o bürhan-ı vahdaniyet, sabık İşaretlerde görüldüğü gibi, o kadar kat'î, yakînî ve bâhir mu'cizeleri ve harika irhasatları ve şüphesiz delâil-i nübüvveti var ve o zatı öyle bir tasdik ediyor ki, kâinat toplansa onların tasdikini iptal edemez.

ÜÇÜNCÜ ESAS: Hem o mu'cizat-ı bâhire sahibi olan vahdaniyet dellâli ve saadet-i ebediye müjdecisi, kendi zat-ı mübareğinde öyle ahlâk-ı âliye ve vazife-i risaletinde öyle secaya-i samiye ve tebliğ ettiği şeriat ve dininde öyle hasail-i galiye vardır ki, en şedit düşman dahi onu tasdik ediyor, inkâra mecal bulamıyor. Madem zatında ve vazifesinde ve dininde en yüksek ve güzel ahlâkları ve en ulvî ve mükemmel seciyeleri ve en kıymettar ve makbul hasletleri bulunuyor; elbette o zat, mevcudattaki kemalâtın ve ahlâk-ı âliyenin misali ve mümessili ve timsali ve

sabık: geçen, geçmiş.

secaya-i samiye: yüksek ve kıymetli seciyeler, karakterler, vasıflar.

seciye: huy, karakter.

sıdk: doğruluk.

sırr-ı keramet: kerametteki sır ve hakikat.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

şedit: şiddetli.

şeriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi, İslâm

dini.

tahkik: doğruluğunu araştırma, inceleme.

tahkikat: doğruluğunu araştırmalar, incelemeler.

tasdik: doğrulama, onaylama.

tebliğ: ulaştırma, bildirme.

temin: sağlama, karşılama.

terbiye: eğitim; dünya ve ahirette mutluluğa lâây olacak insan yetiştirme, doğru yolu gösterme.

teşkil etmek: meydana getir-

mek, oluşturmamak.

timsal: örnek, numune.

ulvî: yüksek, yüce.

üstat: öğretici, öğretmen.

vahdaniyet: Allah'ın birliği ve varlığı.

vazife-i risalet: peygamberlik vazifesi.

yakînî: şüphesiz, kesin bir şekilde.

zat: şahıs, kişi, fert.

zat-ı mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu şahıs, kişilik.

zatında: şahsında, kendinde.

üstadıdır. Öyle ise, zatında ve vazifesinde ve dininde şu kemalât ise, hakkaniyetine ve sıdkına o kadar kuvvetli bir nokta-i istinatır ki, hiçbir cihette sarsılmaz.

DÖRDÜNCÜ ESAS: Hem, maden-i kemalât ve muallim-i ahlâk-ı âliye olan o dellâl-ı vahdaniyet ve saadet, kendi kendine söylemiyor, belki söylettiriliyor. Evet, Hâlık-ı Kâinat tarafından söylettiriliyor. Üstad-ı Ezelîsinden ders alır, sonra ders verir. Çünkü, sabık İşaretlerde kısmen beyan edilen binler delâil-i nübüvvetle, Hâlık-ı Kâinat, bütün o mu'cizatı onun elinde halk etmekle gösterdi ki, o, Onun hesabına konuşuyor, Onun kelâmını tebliğ ediyor.

Hem, ona gelen Kur'ân ise, içinde, dışında kırk vech-i i'caz ile gösterir ki, o, Cenab-ı Hakkın tercümanıdır.

Hem o kendi zatında bütün ihlâsıyla ve takvasıyla ve ciddiyetiyle ve emanetiyle ve sair bütün ahval ve etvarıyla gösterir ki, o kendi namına, kendi fikriyle demiyor, belki Hâlıkı namına konuşuyor.

Hem, onu dinleyen bütün ehl-i hakikat, keşif ve tahkikle tasdik etmişler ve ilmelyakîn iman etmişler ki, o kendi kendine konuşmuyor; belki Hâlık-ı Kâinat onu konuşturuyor, ders veriyor, onunla ders verdiriyor.

Öyle ise, onun sıdk ve hakkaniyeti, bu dört gayet kuvvetli esasların icmainsine istinat eder.

ahval: hâller, durumlar.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.
Cenab-ı Hak: Allah; Hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.
ciddiyet: ciddilik.
cihet: yan, yön, taraf.
delâil-i nübüvvet: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberlik delilleri.
dellâl-ı vahdaniyet ve saadet: Allah'ın birliğine ve mutluluğa çağırıp ilân eden.

ehl-i hakikat: gerçeği ve doğruyu bulup onun peşinden gidenler
emanet: güvenilirlik.
etvar: tavırlar; olaylar ve insanlar karşısında takınılan hâller, tutumlar.
gayet: çok, son derece.
hakkaniyet: doğruluk, haktan ve doğruluktan ayrılma.
Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.

Hâlık-ı Kâinat: kâinatın ve onun içinde olan her şeyin yaratıcısı, Allah.
halk etmek: yaratmak
icmainsine: toplamına.
ihlâs: samimiyet, bir işi, bir ameli, başka bir karşılık belemeksizin, sırf Allah rızası için yapma.
ilmelyakîn: ilim yoluyla kesin ve şüphesiz olarak bilmek.
iman: inanma, itikat, tasdik.
istinat etmek: dayanmak.
kelâm: söz, konuşma.

kemalât: kemaller, olgunluklar, mükemmellikler.
keşif: Allah tarafından ilham olunmasıyla gizli bir şeyin bulunup meydana çıkarılması.
kismen: bir bölüm olarak veya bazı bakımdan.
maden-i kemalât: mükemmellikler kaynağı.
mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
muallim-i ahlâk-ı âliye: yüksek ve yüce ahlâkı öğreten, ders veren.
namına: adına, hesabına.
nokta-i istinat: dayanak noktası.
saadet: mutluluk.
sabık: geçen, geçmiş, önceki.
sair: diğer, öteki.
sıdk: doğruluk.
tahkik: doğruluğunu araştırma, inceleme.
takva: Allah'tan korkma, Allah'ın emirlerini tutup azabından korunma, Allah'ın yasaklarından kaçınmada son derece titizlik gösterme.
tasdik etmek: doğrulamak, onaylamak.
tebliğ etmek: ulaştırmak, bildirmek.
Üstad-ı Ezelî: ezeli üstad, bütün ilim ve bilgilerin, marifetlerin öğreticisi, Hakîm-i Ezelî; Cenab-ı Hak.
üstad: öğretici, öğretmen.
vazife: görev.
vech-i i'caz: mu'cizelik yönü.
zatında: kendinde, şahsında.

ahlâk-ı âliye: yüksek, yüce ve üstün ahlâk.

âlem-i ervah: ruhlar âlemi.

âlem-i melâike: melekler âlemi, melekler dünyası.

beşer: insan, insanlık.

bürhan: delil.

camiiyet-i istidat: kabiliyetin kapsamlı oluşu.

Cibril: Cebrail, dört büyük melekten biri olup vahiy getirmekle görevli olan melektir.

cihet: yön, yan, taraf.

dellâl: ilân edici, duyurucu.

ekser: pek çok.

enmüzeç: numune, örnek, model.

envar-ı imaniye: iman nurları.

ervah: ruhlar.

evkat: vakitler, zamanlar.

evsaf: vasıflar, özellikler.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

gaip: görünmeyen âlem.

hak: doğru, gerçek; her şeyi hakıyla yaratan, varlığı hak olan ve her hakkın sahibi olan Allah.

hakaik-ı Kur'âniye: Kur'an'ın hakikatleri, gerçekleri.

Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.

halk etmek: yaratmak.

hikmet-i âlem: âlemin hikmeti, kâinatın yaratılmasındaki gaye ve fayda.

ittilâ: haberi olma, bilgisi bulunma.

icat: vücuda getirme, yoktan var etme, yaratma.

ille-i gaiye: asıl sebep, elde edilmeye çalışılan asıl gaye ve netice.

ins: insan.

irşat etmek: doğru yolu göstermek.

kâhin: gaipden, gelecekte haber vermek iddiasında bulunan kimse,

kemalât: mükemmellikler, kususuzluklar, olgunluklar.

kemalât-ı samiye: yüksek faziletler ve mükemmellikler.

keşşaf: keşfeden, sırları çözen, gizli manaları ortaya çıkaran.

macera-i hayat: hayat macerası, hayat seyrî.

mavera: ötelere; görünen, yaşanan âlemin ötesi.

mehasin-i sanat-ı Rabbaniye: her şeyi yaratan, besleyen, büyüten, uyum içinde sevk ve idare eden Allah'a ait sanatlardaki güzellikler.

melâike: melekler.

melâike-i mukarrebîn: Allah'a en yakın melekler.

mevcudat: var olan her şey, varlıklar.

miftah: anahtar.

mu'cizat: mu'cizeler; Allah tara-

BEŞİNCİ ESAS: Hem o tercüman-ı kelâm-ı ezeli, ervahları görüyor, melâikelerle sohbet ediyor, cin ve insi de irşat ediyor. Değil ins ve cin âlemi, belki âlem-i ervah ve âlem-i melâike fevkinde ders alıyor ve maverasında münasebeti var ve ittılâı vardır. Sabık mu'cizatı ve tevatürle kat'î macera-i hayatı, şu hakikati ispat etmiştir. Öyle ise, kâhinler ve sair gayptan haber verenler gibi, onun haberlerine değil cin, değil ervah, değil melâike, belki Cibril'den başka, Melâike-i Mukarrebîn dahi karışmıyor. Hatta, ekser evkatta onun arkadaşı olan Hazret-i Cebrail'i dahi bazı geri bırakıyor.

ALTINCI ESAS: Hem o melek, cin ve beşerin seyyidi olan zat, şu kâinat ağacının en münevver ve mükemmel meyvesi ve rahmet-i İlâhiyenin timsali ve muhabbet-i Rabbaniyenin misali ve hakkın en münevver bürhanı ve hakikatin en parlak siracı ve tılsım-ı kâinatın miftahı ve muamma-i hilkatın keşşafı ve hikmet-i âlemin şarihi ve saltanat-ı İlâhiyenin dellâli ve mehasin-i sanat-ı Rabbaniyenin vassafı; ve camiiyet-i istidat cihetiyle, o zat mevcudattaki kemalâtın en mükemmel enmüzevidir. Öyle ise, o zatın şu evsafı ve şahsiyet-i maneviyesi işaret eder, belki gösterir ki, o zat kâinatın ille-i gaiyesidir. Yani, "O zata şu kâinatın Hâlıkı bakmış, kâinatı halk etmiştir. Eğer onu icat etmeseydi, kâinatı dahi icat etmezdi" denilebilir. Evet, cin ve inse getirdiği hakaik-ı Kur'âniye ve envar-ı imaniye ve zatında görünen ahlâk-ı âliye ve kemalât-ı samiye, şu hakikate şahid-i kâtidir.

findan verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

muamma-i hilkat: yaratılıştaki sır ve gizlilikler.

muhabbet-i Rabbaniye: terbiye edici Allah'ı sevmek; Allah sevgisi.

münasebet: ilgi, alâka, bağlantı.

münevver: nurlu, nurlanmış.

rahmet-i İlâhiye: Allah'ın rahmeti; Allah'ın acıması, sefkat ve merhamet etmesi.

sabık: geçen, geçmiş, önceki.

sair: diğer, başka, öteki.

saltanat-ı İlâhiye: Allah'ın saltanatı, hâkimiyeti.

seyyid: efendi, reis.

sıraç: lâmba, meş'ale, ışık.

şahid-i kâtî: doğruluğundan şüphe edilmeyen, kesin şahit.

şahsiyet-i maneviy: manevî şahsiyet, manevî kişilik.

şarih: şerh eden, açıklayan, izah eden.

tercüman-ı kelâm-ı ezeli: Allah'ın ezeli kelâmının tercü-

manı Hz Muhammed.

tevatür: bir hadis-i şerifin, yalan söylemelerini aklın kabul edemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıktaki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.

tılsım-ı kâinat: kâinatın tılsımı, kâinatın gizli sırrı.

tımsal: örnek, numune.

vassaf: vasıflandıran, bir şeyin vasıflarını, özelliklerini bildirerek anlatan veya öven.

YEDİNCİ ESAS: Hem o bürhan-ı hak ve sirac-ı hakikat, öyle bir din ve şariat göstermiştir ki, iki cihanın sadetini temin edecek desatiri camidir. Ve cami olmakla beraber, kâinatın hakaikını ve vezaifini ve Hâlık-ı Kâinat'ın esmasını ve sıfatını, kemal-i hakkaniyetle beyan etmiştir.

İşte o İslâmiyet ve şariat, öyle bir tarzda muhit ve mükemmeldir ve öyle bir surette kâinatı kendiyle beraber tarif eder ki; onun mahiyetine dikkat eden elbette anlar ki; o din, bu güzel kâinatı yapan Zâtın, o kâinatı kendiyle beraber tarif edecek bir beyannamesidir ve bir tarifesidir. Nasıl ki bir sarayın ustası, o saraya münasip bir tarife yapar, kendini vasıflarıyla göstermek için bir tarife kaleme alır; öyle de, din ve şariat-i Muhammediyede (a.s.m.) öyle bir ihata, bir ulviyet, bir hakkaniyet görünür ki, kâinatı halk ve tedbir edenin kaleminden çıktığını gösterir. Ve o kâinatı güzelce tanzim eden kim ise, şu dini güzelce tanzim eden yine Odur. Evet, o nizam-ı ekmel, elbette bu nazm-ı ecmeli ister.

SEKİZİNCİ ESAS: İşte, mezkûr sıfatlarla muttasıf ve her cihetle sarsılmaz kuvvetli istinat noktalarına dayanan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm, âlem-i şahadete müteveccih olarak, âlem-i gayp namına, cin ve insin başları üzerine ilân ederek, istikbalde gelecek asırlar arkasında duran akvama ve milletlere hitap edip öyle bir nida eder ki, umum cin ve inse, umum yerlere, umum asırlara işittiriyor. Evet, işitiyoruz.

akvam: kavimler, milletler.
âlem-i gayp: gayp âlemi; görünmeyen, fakat varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen başka dünyalar.
âlem-i şahadet: gözle gördüğümüz, şahit olduğumuz âlem, kâinat.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
asır: yüzyıl, çağ.
beyan etmek: anlatmak,

açıklamak, bildirmek.
beyanname: yazılı açıklama.
bürhan-ı hak: Hakkın bürhanı, Allah'ın varlığının delili.
camî: toplayan, içine alan.
cihan: dünya, âlem.
cihet: yan, yön, taraf.
desatir: düsturlar, prensipler.
esma: isimler.
hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.
hakkaniyet: doğruluk, hak- tan ve doğruluktan ayrılmama.

Hâlık-ı Kâinat: kâinatın ve onun içindeki her şeyin yaratıcısı olan Allah.
halk: yaratmak.
hitap etmek: birine söz söylemek, konuşmak.
ihata: kuşatma, sarma.
ilân etmek: açıklamak, herkese duyurmak.
ins: insan, âdemoğlu.
istikbal: gelecek zaman.
istinat: dayanma, dayanak.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler,

varlıklar.

kemal-i hakkaniyet: tam, mükemmel ve kusursuz bir doğruluk.

mahiyet: bir şeyin aslı, esası, hakikati, neden ibaret olduğu.

mezkûr: zikredilen, adı geçen, anılan.

Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Hz. Muhammed.

muhit: ihata eden, kuşatan, sarayan.

muttasıf: sıfatlanan, kendisinde bir hâl, bir sıfat bulunan.

münasip: uygun, yakışır, lâyük.

müteveccih: dönmüş, yönelmiş.

namına: adına, hesabına.

nazm-ı ecmel: en güzel düzen, tertip.

nida etmek: seslenmek, çağırmak.

nizam-ı ekmel: en mükemmel ve kusursuz düzen.

saadet: mutluluk.

sıfat: hâl, nitelik, vasıf.

sirac-ı hakikat: hakikat, doğruluk ışığı.

suret: biçim, şekil, tarz.

şariat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.

şariat-i Muhammediye: Hz. Muhammed'in getirdiği ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.

tanzim etmek: sıralamak, düzenlemek.

tarife: bir şeyi gerektiği şekilde anlatıp bildiren yazı.

tarz: biçim, şekil, suret.

tedbir etmek: idare etmek, çekip çevirmek.

temin etmek: sağlamak, karşılamak.

ulviyet: yücelik, yükseklik.

umum: bütün, tüm.

vasıf: hâl, nitelik, hususiyet, özellik.

vezaif: vazifeler, görevler.

Zat: sonsuz büyüklük ve azamet sahibi olan Allah.

DOKUZUNCU ESAS: Hem öyle yüksek, kuvvetli hitap ediyor ki, bütün asırlar onu dinler. Evet, aks-i sedasını her bir asır işitiyor.

ONUNCU ESAS: Hem o zatın gidişatında görünüyor ki: Görüyor, öyle haber veriyor. Çünkü, en tehlikeli vakitlerde, kemal-i metanetle, tereddütsüz, telâşsız söylüyor. Bazı olur, tek başıyla dünyaya meydan okuyor.

ON BİRİNCİ ESAS: Hem bütün kuvvetiyle, öyle kuvvetli davet edip çağırır ki, yarı yeri ve nev-i beşerin beş-te birini, sesine karşı “Lebbeyk!” dedirtti, **سَمِعْنَا وَعَطَعْنَا**¹ söylettirdi.

ON İKİNCİ ESAS: Hem öyle bir ciddiyetle davet ve öyle esaslı bir surette terbiye eder ki, düsturlarını asırların cephesinde ve aktârın taşlarında nakşediyor ve dehirlerin yüzlerinde payidar ediyor.

ON ÜÇÜNCÜ ESAS: Hem, tebliğ ettiği ahkâmın sağlamlığına öyle bir vüsuk ve güvenmekle söylüyor ve davet ediyor ki, dünya toplansa, onu bir hükmünden geri çevirip pişman edemez. Buna şahit, bütün tarih-i hayatı ve siyer-i seniyesidir.

ON DÖRDÜNCÜ ESAS: Hem öyle bir itminan ile, bir itimat ile davet eder, tebliğ eder ki, kimseden minnet almaz, hiçbir müşkülâta karşı telâş etmez. Tereddütsüz, kemal-i samimiyetle ve saffetle ve herkesten evvel kendisi amel edip kabul ederek, getirdiği ahkâmı ilân eder.

ahkâm: hükümler, emirler, kanunlar.

aks-i seda: ses yankılanması.

aktâr: her taraf, her yer.

amel etmek: dinin emir ve yasaklarına göre davranmak.

asır: yüzyıl, çağ.

cephe: yüz, ön, taraf.

ciddiyet: ciddilik.

davet: çağırma, çağrı.

dehir: zaman, çağ, devir.

düstur: kanun, kural, prensip.

evvel: önce.

gidişat: gidiş tarzı; tutumlar, davranışlar.

hitap etmek: birine söz söylemek, konuşmak.

hüküm: karar, emir.

ilân etmek: açıklamak, herkese duyurmak.

itaat etmek: boyun eğmek, uyumak.

itimat: güvenme.

itminan: tatmin olmuşluk, tam olarak inanma ve bilme.

kemal-i metanet: mükemmel bir dayanıklılık.

kemal-i samimiyet: tam bir samimiyetle.

lebbeyk: buyurun, emredin efendim.

minnet: bir iyilik karşısında kendini manevî olarak borçlu hissetme, yük altında kalma, boyun

1. İşittik ve itaat ettik. (Bakara Suresi: 285.)

eğip yalvarmak.

müşkülât: güçlükler, zorluklar.

nakşetmek: süslemek, işlemek.

nev-i beşer: insan türü, insanlık, bütün insanlar.

payidar: iyice yerleşmiş, sürekli, kalıcı.

saffet: saflık, halislik, temizlik.

Siyer-i Seniye: Peygamberi-

mizin hayat tarihi; onun hayatının bütün safhalarını anlatan ve vasıflarını nakleden eserler.

suret: biçim, şekil, tarz.

şahit: tanık.

tarih-i hayat: hayat tarihi.

tebliğ etmek: ulaştırmak, bildirmek.

telâş: acelecilik, endişe, kaygı.

terbiye: eğitim, dünya ve ahirette mutluluğa layık olacak insan yetiştirme, doğru yolu gösterme.

tereddüt: kararsızlık, şüphe, kalma, duraksama.

vakit: zaman, an.

vüsuk: sağlam inanma, güvenme, güvenilirlik.

zat: kişi, şahıs, fert.

Buna şahit ise, herkesçe, dost ve düşmanca malûm olan meşhur zühdü ve istîğnası ve dünyanın fânî müzeyyenatına adem-i tenezzülüdür.

ON BEŞİNCİ ESAS: Hem getirdiği dine herkesten ziyade itaati ve Hâlık'ına karşı herkesten ziyade ubudiyeti ve menhiyata karşı herkesten ziyade takvası kat'iyen gösterir ki, o, Sultan-ı Ezel ve Ebedin mübelliğidir, elçisidir. Ve o, Ma'bud-u Bilhakkın en halis abdidir ve kelâm-ı ezelinin tercümanıdır.

Şu on beş adet esasların neticesi şudur ki: Mezkûr evsaf ile muttasıf şu zat, bütün kuvvetiyle, bütün hayatında mükerreren ve mütemadiyen ¹ **فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** der, vahdaniyeti ilân eder.

² **اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ اِلٰهِ عَدَدَ حَسَنَاتِ اُمَّتِهِ**
³ **سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ**

1. Bil ki: Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. (Muhammed Suresi: 19.)

2. Allah'ım! Ona ve onun Ehl-i Beytine, ümmetinin iyilikleri sayısınca salât ve selâm eyle.

3. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

abd: kul.

adem-i tenezzül: tenezzül etmeme.

Ehl-i Beyt: Peygamberimizin evine mensup ve onun neslinden olanlar.

evsaf: vasıflar, özellikler.

fânî: geçici, ölümlü.

Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.

halis: saf; her amelinin, yalnız Allah rızası için işleyen.

hikmetle yapmak: belirli ga-

yelere yönelik olarak, faydalı, anlamlı ve yerli yerinde yapmak.

ilâh: tanrı, ma'bud, kendisine tapınılan şey.

ilân etmek: açıklamak, herkese duyurmak.

istîğna: Cenab-ı Hak'tan başka kimsenin minneti altına girmeme, Cenab-ı Hak'tan başkasına ihtiyacını arz etmeme.

itaat: boyun eğme, uyma.

kat'i: kesin, şüphesiz.

kelâm-ı ezeli: ezeli söz, varlığına başlangıç olmayan Allah'ın sözü; Kur'ân-ı Kerim ayetleri.

Ma'bud-u Bilhak: asıl ibadet edilecek, hakkıyla ibadete lâyık olan Allah.

malûm: bilinen, belli.

menhiyat: Allah'ın yasakladığı ve dinen haram edilen şeyler.

mezkûr: zikredilen, adı geçen, anılan.

muttasıf: sıfatlanan, kendisinde bir hâl, bir sıfat bulunan.

mübelliğ: tebliğ eden, haber veren, bildiren.

mükerreren: defalarca, tekrarla.

mütemadiyen: sürekli olarak, devamlı.

müzeyyenat: süslenmiş şeyler, süslemeler.

netice: sonuç, öz, özet.

salât: Hz. Peygambere dua; Hz. Muhammed'e, ashabına, ailesine Allah'ın rahmet ve mağfiretini, meleklerin istiğfarını ve mü'minlerin dualarını dileme, Allah'uma salı alâ seyyidînâ Muhammedin ve alâ âli seyyidînâ Muhammed deme.

Sultan-ı Ezel ve Ebed: Ezel ve Ebed Sultanı; varlığının başlangıcı ve sonu olmayan kudret ve hâkimiyet sahibi Allah.

takva: Allah'tan korkma, Allah'ın emirlerini tutup azabından korunma, Allah'ın yasaklarından kaçınmada azamî titizlik gösterme.

tenzih etmek: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma.

tercüman: başkasının düşüncesini dile getiren, bildiren, anlatan.

ubudiyet: kulluk.

ümmet: Peygamberimiz Hz. Muhammed'e inanıp onun yolundan gidenlerin tamamı.

vahdaniyet: Allah'ın birliği ve varlığı.

zat: kişi, şahıs, fert.

ziyade: çok, fazla.

zühât: nefsi ve dünyevî arzuları terk etme, Allah korkusuyla günahlardan kaçınıp vakitini ibadete geçirme, takva.

Bir İkrâm-ı İlâhî ve Bir Eser-i İnayet-i Rabbaniye

¹ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ¹ mazmununa mâsadak olmak emeliyle deriz:

Şu risalenin telifinde Cenab-ı Hakkın bir eser-i inayeti ve rahmetini zikredeceğim. Ta, şu risaleyi okuyanlar ehemmiyetle baksınlar.

İşte, şu risalenin telifi hiç kalbimde yoktu. Çünkü risalet-i Ahmediyeye (a.s.m.) dair Otuz Birinci ve On Dokuzuncu Sözler yazılmıştı. Birden bire şu risaleyi yazmak için mücbir bir hatıra kalbe geldi.

Hem, kuvve-i hafızam, musibetler neticesi olarak sönmüştü. Hem, meşrebimde, yazdığım eserlerde nakil suretiyle, kâle-kile suretiyle gitmemiştim. Hem, yanımda kütüb-ü hadisiye ve siyer kitapları yoktur. Bununla beraber, “Tevekkeltü alellah” diyerek başladım.

Öyle bir muvaffakiyet oldu ki, Eski Said’in kuvve-i hafızasından ziyade hafızam yardım etti. Her iki üç saatte, sür’atle otuz kırk sahife yazıldı. Bir tek saatte on beş sahife yazılıyordu. Ekser Buharî, Müslim, Beyhakî, Tirmizî, Şifa-i Şerif, Ebu Nuaym, Taberî gibi kitaplardan naklediliyor. Hâlbuki, bu nakilde hata olsa—hadis olduğu

Cenab-ı Hak: Allah; Hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

dair: alâkalı, ilgili, ait.

ehemmiyet: önem.

ekser: en çok, çoğunlukla.

emel: ümit, arzu.

eser-i inayet: bir yardım ve destek eseri, vesilesi.

eser-i inayet-i Rabbaniye: Allah’ın yardımının eseri.

hadis: Hz. Muhammed’e ait söz, emir, fiil veya davranış.

hafıza: ezberleme, koruma kuvveti.

ikram-ı İlâhî: Allah’ın ikramı, lütfu ve ihsanı.

kâle-kile: “dedi-denildi” şeklinde yapılan aktarmalar.

kuvve-i hafıza: hafıza gücü.

kütüb-ü hadisiye: hadis kitapları.

mâsadak: doğrulayıcı; bir söz veya hükmü doğrulayan husus.

mazmun: mana, meal, anlam içeriği.

meşrep: yaratılış, huy, mizaç; hareket tarzı.

musibet: belâ, dert, sıkıntı.

muvaffakiyet: Allah’ın yardımıyla başarılı olma.

1. Rabbinin nimetini yâd et. (Duhâ Suresi: 11.)

mücbir: zorlayan, mecbur eden.

nâkil: aktarma.

nakletmek: aktarmak.

nimet: iyilik, lütuf, ihsan, bağış.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

rahmet: Allah’ın kullarını esir-

gemesi, onlara acıyı bağışlaması, onlara maddî ve manevî nimetler vermesi.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

risalet-i Ahmediyeye: Hz. Muhammed’in peygamberliği.

siyer: Peygamberimizin hayat tarihi; onun hayatının bütün safhalarını anlatan ve vasıflarını nakleden eserler.

suret: biçim, şekil, tarz.

sür’at: çabukluk, hız.

telif: yazma, kaleme alma.

tevekkeltü alâllah: Allah’a tevekkül ettim, Allah’a güvendim, dayandım.

yâd etmek: hatırlamak, anmak.

zikretmek: anmak, bildirmek.

ziyade: çok, fazla.

için—günah olması lâzım geldiğinden, kalbim titriyordu. Fakat anlaşıldı ki, inayet var ve şu risaleye ihtiyaç var. İnşaallah, sahih bir surette yazılmıştır. Şayet bazı elfaz-ı hadisiyede veya ravilerin isminde bir yanlış bulunsa, tashih edilerek müsamaha ile bakmalarını ihvanlarımdan rica ediyorum.

Said Nursî

Evet, biz müsveddeyi yazıyorduk; Üstadımız da söylüyordu. Yanında hiç kitap yoktu, hiç müracaat da etmiyordu. Birden bire, gayet sür'atli söylüyordu; biz de yazıyorduk. İki üç saatte otuz kırk, daha fazla sahife yazıyorduk. Bizim de kanaatimiz geldi ki, bu muvaffakiyet, mu'cizat-ı Nebeviyenin bir kerame-tidir.

Daimî hizmetkârı	Hizmetkârı ve müsvedde kâtibi	Müsvedde kâtibi ve ahiret kardeşi	Müsvedde ve tebyiz kâtibi
Abdullah Çavuş	Süleyman Sami	Hafız Halid	Hafız Tevfik

ahiret: öbür dünya, dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

daimî: sürekli, devamlı.

elfaz-ı hadisiye: hadislerdeki lâfızlar ve ifadeler.

gayet: son derece, çok.

hizmetkâr: hizmetçi.

ihvan: kardeşler.

inayet: yardım.

inşaallah: Allah'ın izniyle, dilemesiyle.

kanaat: inanma; fikir, düşün-

ce.

kâtip: yazar, yazıcı.

keramet: Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller veya tabiatüstü hâdiseler.

mu'cizat-ı nebevî: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mu'cizeleri.

muvaffakiyet: başarı, başarılı olma.

müracaat etmek: başvurmak, herhangi bir eserden yararlanmak.

müsamaha: hoşgörü, tole-

rans.

müsvedde: sonradan temize çekilmek üzere yazılan ilk yazı.

ravi: rivayet eden, bir hadis veya haberi başkalarına aktaran kimse.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sahih: doğru, yanlış olmayan.

suret: biçim, şekil, tarz.

sür'at: çabukluk, hız.

tashih: düzeltme, yanlışını giderme.

tebyiz: beyazlatma, müsveddeyi temize çekme.

üstad: öğretici, öğretmen.

Mu'cizat-ı Ahmediyenin Birinci Zeyli

On Dokuzuncu Söz, Risalet-i Ahmediyeye (a.s.m.) ve
zeyli şakk-ı kamer mu'cizesine dair olduğundan;
makam münasebetiyle buraya alınmıştır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

On Dört Reşahatı tazammun eden On Dördüncü
Lem'anın

BİRİNCİ REŞHASI: Rabbimizi bize tarif eden üç büyük külli muarriif var. Birisi şu kitab-ı kâinattır ki, bir nebze, şahadetini on üç lem'a ile, Nur Risalesinden On Üçüncü Dersten işittik. Birisi şu kitab-ı kebirin ayet-i kübrası olan Hatemü'l-Enbiya Aleyhissalâtü Vesselâmdır. Birisi de Kur'ân-ı Azimüşşan'dır. Şimdi, şu ikinci bürhan-ı natıkı olan Hatemü'l-Enbiya Aleyhissalâtü Vesselâmı tanımalıyız, dinlemeliyiz.

Evet, o bürhanın şahs-ı manevîsine bak:

Sath-ı arz bir mescit, Mekke bir mihrap, Medine bir minber; o bürhan-ı bâhir olan Peygamberimiz Aleyhissalâtü Vesselâm bütün ehl-i imana imam, bütün insanlara hatip, bütün enbiyaya reis, bütün evliyaya seyyid, bütün enbiya ve evliyadan mürekkep bir halka-i zikrin serzakeri; bütün enbiya hayattar kökleri, bütün evliya taravettar

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
ayet-i kübra: en büyük ayet, en büyük delil.
bir nebze: bir parça, az miktar.
bürhan: delil, şahit.
bürhan-ı bâhir: apaçık delil.
bürhan-ı natık: konuşan delil.
dair: alâkalı, ilgili, ait.
ehl-i iman: inananlar, iman sahipleri, İslâm dinini kabul edenler.
enbiya: nebîler, peygamberler.
evliya: velîler, Allah dostları.
halka-i zikir: zikir halkası, zikir esnasında daire şeklinde oturma.
Hatemü'l-Enbiya: Nebîlerin, Peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed.
hatip: hitap eden, topluluğa karşı konuşan.
hayattar: canlı, yaşayan.
imam: namazda kendisine uyulan, Müslüman cemaate namaz kıldırان kişi.
kitab-ı kâinat: kâinat kitabı.
kitab-ı kebir: büyük kitap.
Kur'ân-ı Azimüşşan: şan ve şerefi yüce olan Kur'ân.
küllî: umumî, kapsamlı.
lem'a: parıltı.
makam: yer, mevki.
mescit: namaz kılınacak, ibadet edilecek yer.
minber: camide hatibin hutbe okuduğu merdivenli kürsü.
muarriif: tarif edici, tanıtıcı.
Mu'cizat-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin gösterdiği mu'cizeler.
mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konulan ve insanların benzerini yapmaktan âciz kaldıkları olağanüstü hâller.

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

ları olağanüstü hâller.

münasebet: ilgi, alâka, uygunluk.

mürekkep: iki veya daha çok şeyin birleşmesinden meydana gelen, oluşan.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, verdiği nimetlerle mahlûkatı islah ve terbiye eden Allah.

reis: baş, başkan.

reşahat: sızıntılar.

reşha: sızıntı.

risalet-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in Peygamberliği.

sath-ı arz: yeryüzü.

serzakir: zikredenlerin başı.

seyyid: efendi, reis.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

şahs-ı manevî: manevî şahıs, belli bir kişi olmayıp bir cemaatten, topluluktan meydana

na gelen manevî şahıs.

şakk-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi; Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir parmak işaretleriyle ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu'cize.

taravettar: taze, taptaze.

tazammun etmek: içine bulundurmak, içine almak.

zeyil: ek, ilâve.

semereleleri bir şecere-i nuraniyedir ki, her bir davasını, mu'izatlarına istinat eden bütün enbiya ve kerametlerine itimat eden bütün evliya tasdik edip imza ediyorlar. Zira, o ¹ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ der, dava eder. Bütün sağ ve sol, yani mazi ve müstakbel taraflarında saf tutan o nuranî zakirler, aynı kelimeyi tekrar ederek, icma ederek manen “Sadakte ve bilhakki natakte” ² صَدَقْتَ وَبِالْحَقِّ نَطَقْتَ derler.

Hangi vehmin haddi var ki, böyle hesapsız imzalarla teyit edilen bir müddeaya parmak karıştırırsın.

İKİNCİ REŞHA: O nuranî bürhan-ı tevhit, nasıl ki iki cenahın icma ve tevatürüyle teyit ediliyor; öyle de, Tevrat ve İncil gibi kütüb-ü semaviyenin ^(HAŞİYE) yüzler işaretleri ve irhasatın binler rumuzatı ve hatiflerin meşhur beşaratı ve kâhinlerin mütevatir şهادatı ve şakk-ı kamer gibi binler mu'izatının delâlatı ve şeriatın hakkaniyeti ile teyit ve tasdik ettikleri gibi, zatında gayet kemaldeki ahlâk-ı hamidesi ve vazifesinde nihayet hüsnündeki secaya-i galiyesi ve kemal-i emniyeti ve kuvvet-i imanını ve gayet itminanını ve nihayet vüsukunu gösteren fevkalâde takvası, fevkalâde ubudiyeti, fevkalâde ciddiyeti, fevkalâde metaneti, davasında nihayet derecede sadık olduğunu güneş gibi aşikâre gösteriyor.

HAŞİYE: Hüseyin-i Cîsrî *Risale-i Hamidiye*'sinde yüz on dört işaretleri o ki-taplardan çıkarmıştır. Tahriften sonra bu kadar bulunsa, elbette daha evvel çok tasrihat varmış.

1. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. (Saffat Suresi: 35; Muhammed Suresi: 19.)

2. Doğru dedin ve söyledığın haktır.

ahlâk-ı hamide: övülmüş, güzel ahlâk.
aşikâre: açık bir şekilde.
beşarat: müjdeler, sevindirici ve hayırlı haberler.
bürhan-ı tevhit: Allah'ın birliğinin delili, ispatı.
cenah: kanat, taraf.
delâlat: kanıt oluşlar, işaretler.
enbiya: peygamberler.

fevkalâde: olağanüstü, normalin üstünde.
hakkaniyet: doğruluk, hak ve adalete uygunluk.
haşiye: dipnot, açıklayıcı yazı.
hatif: sesi işitilen, kendisi görülmeyen ve gayptan haber veren cin.
hüsün: güzelliik.
icma: fikir birliği.
ilâh: tanrı, ma'bud, kendisine

tapınılan şey.
irhasat: Hz. Muhammed'in peygamberliğinden önce meydana gelen ve peygamber olacağına işaret eden olağanüstü hâller ve olaylar.
istinat etmek: dayanmak.
işaret: işaretler.
itimat etmek: güvenmek, dayanmak.
itminan: inanma, kararlılık,

tatmin olmuşluk.
kâhin: gâipten haber vermek iddiasında bulunan kimse.
kemal: olgunluk, mükemmellik.
kemal-i emniyet: tam bir emniyet; tam bir güven duygusu, güvenilirlik.
keramet: Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller veya tabiatüstü hâdiseler.
kuvvet-i iman: iman kuvveti.
kütüb-ü semaviye: semavî kitaplar.
mazi: geçmiş zaman.
metanet: sağlamlık, kararlılık, dayanıklılık.
mu'izat: mu'izeler; Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
müddea: iddia edilen şey.
müstakbel: gelecek zaman.
mütevâtir: yalan üzerinde birleşmeleri mümkün olmayan bir topluluğun naklettiği haber.
nuranî: nurlu.
reşha: sızıntı.
rumuzat: rumuzlar, işaretler.
sadık: doğru, gerçek.
saf tutmak: yan yana dizilerek sıralanmak.
secaya-i galiye: çok kıymetli ve yüksek seciyeler, huylar.
semere: meyve; netice, sonuç.
şakk-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi; Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir parmak işaretiyle ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu'ize.
şecere-i nuraniye: nurlu ağaç.
şهادat: şahadetler, şahitlikler.
şeriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.
tahrif: değiştirilme, bozulma.
takva: Allah korkusuyla dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma, Allah'ın yasaklarından kaçınmada azamî titizlik gösterme.
tasdik: doğrulama, onaylama.
tasrihat: açık şekilde anlatmalar, izah etmeler.
tevatür: bir topluluk tarafından nakledilen, içinde yalan ihtimali bulunmayan ve doğruluğu kesin olan haber.
Tevrat: Hz. Musa'ya indirilmiş olan ilâhî kitap.
teyit: kuvvetlendirme, destekleme, sağlamlaştırma.
ubudiyet: kulluk.
vehim: yanlış ve esassız düşünce, şüphe.
vüsuk: doğruluk, güvenilirlik; sağlam inanma güvenme.
zakir: zikreden, Allah'ı anan.
zira: çünkü.

ÜÇÜNCÜ REŞHA: Eğer istersen, gel, Asr-ı Saadete, Ceziretülarap'a gideriz. Hayalen olsun onu vazife başında görüp ziyaret ederiz.

İşte, bak: Hüsnüsîret ve cemel-i suret ile mümtaz bir zatı görüyoruz ki, elinde mu'ciznûma bir kitap, lisanında hakaikaşına bir hitap, bütün benîâdeme, belki cin ve ins ve meleğe, belki bütün mevcudata karşı bir hutbe-i ezeliyeyi tebliğ ediyor. Sırr-ı hilkat-i âlem olan muamma-i acibânesini hal ve şerh edip ve sırr-ı kâinat olan tılsım-ı muğlâkını fetih ve keşfederek, bütün mevcudattan sorulan, bütün ukulü hayret içinde meşgul eden üç müşkül ve müthiş sual-i azîm olan “Necisin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?” suallerine mukni, makbul cevap verir.

DÖRDÜNCÜ REŞHA: Bak, öyle bir ziya-i hakikat neşreder ki, eğer onun o nuranî daire-i hakikat-i irşadından hariç bir surette kâinata baksan, elbette kâinatın şeklini bir matemhane-i umumî hükmünde ve mevcudatı birbirine ecnebi, belki düşman ve camidatı dehşetli cenazeler ve bütün zevilhayatı zeval ve firakın sillesiyle ağlayan yetimler hükmünde görürsün.

Şimdi bak, onun neşrettiği nur ile, o matemhane-i umumî, şevkucezbe içinde bir zikirhaneye inkılâp etti. O ecnebi, düşman mevcudat, birer dost ve kardeş şekline girdi. O camidat-ı meyyite-i samite, birer munis memur, birer musahhar hizmetkâr vaziyetini aldı. Ve o ağlayıcı ve şekva edici, kimsesiz yetimler, birer tesbih içinde zakir veya vazife paydosundan şakir suretine girdi.

Asr-ı Saadet: mutluluk çağı, Peygamber Efendimizin peygamber olarak dünyada bulunduğu devir.
benîâdem: âdemoğulları, insanlar.

camidat: cansızlar.

camidat-ı meyyite-i samite: suskun, ölü ve cansız varlıklar.

cemel-i suret: yüzdeki güzellik, görünüş güzelliği.

cenaze: ölü.

Ceziretülarap: Arap yarımadası.

daire-i hakikat-i irşat: doğru yolu gösteren hakikat dairesi.

dehşetli: korkutucu, ürkütücü.

ecnebi: yabancı.

fetih: açma.

firak: ayrılık, ayrılma.

hakaikaşına: gerçekleri bilen, hakikatleri tanıyan.

hal: çözme, şüphe edilmeyecek şekilde açıklama.

hariç: bir şeyin dışı, dışarı.

hayalen: hayalî bir şekilde, zihinde tasarlayıp canlandırarak.

hitap: bir gruba veya bir topluluğa karşı konuşma, söz söyleme.

hizmetkâr: hizmetçi.

hutbe-i ezeliye: ezeli hutbe.

hükmünde: değerinde, yerinde.

hüsnüsîret: ahlâk güzelliği, iç güzellik.

inkılâp etmek: değişmek, dönmek.

ins: insan.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

keşfetmek: açmak; bir sırrı öğrenmek, meydana çıkarmak.

lisan: dil.

matemhane-i umumî: herkesin yas tuttuğu yer.

mevcudat: var olan her şey, varlıklar.

mu'ciznûma: mu'cizeli, mu'cize gösteren.

muamma-i acibâne: hayret verici, şaşırtıcı, anlaşılmaz ve bilinmez iş.

mukni: ikna eden, inandıran, yerleri derecede izah ve ispat eden.

munis: alışılmış, cana yakın, sevimli.

musahhar: boyun eğen.

mümtaz: seçkin, üstün.

müşkül: zor, kolay anlaşılmayan.

necisin: kimsin.

neşretmek: dağıtmak, yaymak.

nur: aydınlık, parlak, ışık.

nuranî: nurlu, parlak.

paydos: ara verme, istirahat; işi bırakmak, tatil ettirmek için söylenir.

reşha: sızıntı.

sırr-ı kâinat: kâinatın sırrı.

sırr-ı hilkat-i âlem: âlemin yaratılış sırrı.

sille: tokat, darbe.

sual: soru.

sual-i azim: büyük soru.

suret: biçim, şekil, tarz.

şakir: şükreden.

şekva: şikâyet, yakınma.

şerh etmek: açıklamak, izah etmek.

şevkucezbe: sevk ve cezbe; şiddetli arzu, istek ve kendinden geçme.

tebliğ etmek: bildirmek, ulaştırmak.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, Cenab-ı Hak'ı şanına lâ-yık ifadelerle anma.

tılsım-ı muğlâk: anlaşılmazı zor, kapalı, gizli sır.

ukul: akıllar.

vazife: görev.

vaziyet: durum, hâl.

yetim: babasız, koruyucusuz.

zakir: zikreden.

zat: kişi, şahıs.

zeval: sona erme, yok olma.

zevilhayat: hayat sahipleri, canlılar.

zikirhane: Allah'ın zikredildiği yer.

ziya-i hakikat: hakikat ışığı.

BEŞİNCİ REŞHA: Hem o nur ile, kâinattaki harekât, tenevvüat, tebeddülât, tagayyûrat, manasızlıktan ve abesiyetten ve tesadûf oyuncaklığından çıkıp, birer mektubat-ı Rabbaniye, birer sahife-i ayat-ı tekviniye, birer merâyâ-i esma-i İlâhiye ve âlem dahi bir kitab-ı hikmet-i Samedâniye mertebesine çıktılar.

Hem insanı bütün hayvanatın mâdûnuna düşüren hadsiz zaaf ve aczi, fakr ve ihtiyacatı ve bütün hayvanlardan daha bedbaht eden, vasıta-i nakl-i hüzn ve elem ve gam olan aklı o nur ile nurlandığı vakit, insan bütün hayvanat, bütün mahlûkat üstüne çıkar. O nurlanmış acz, fakr; akıl ile, niyaz ile nazenin bir sultan ve fizar ile nazdar bir halife-i zemin olur. Demek, o nur olmazsa, kâinat da, insan da, hatta her şey dahi hiçe iner. Evet, elbette böyle bedî bir kâinatta, böyle bir zat lâzımdır; yoksa, kâinat ve eflâk olmamalıdır.

ALTINCI REŞHA: İşte, o zat, bir saadet-i ebediyenin muhbiri, müjdecisi ve rahmet-i bînihayenin kâşifi ve ilâncısı ve saltanat-ı rububiyetin mehasininin dellâli, seyircisi ve künuz-u esma-i İlâhiyenin keşşafı, göstericisi olduğundan, böyle baksan—yani ubudiyeti cihetiyle—onu bir misal-i muhabbet, bir timsal-i rahmet, bir şeref-i insaniyet, en nuranî bir semere-i şecere-i hilkat göreceksin. Şöyle baksan—yani risaleti cihetiyle—bir bürhan-ı hak, bir sirac-ı hakikat, bir şems-i hidayet, bir vesile-i saadet görürsün.

abesiyet: faydasız, gayesiz ve boş olma.
acz: zayıflık, güçsüzlük.
âlem: kâinat, dünya.
bedbaht: bahtsız, zavallı.
bedi: eşi ve benzeri olmayan, eşsiz güzel.
bürhan-ı hak: Hakkın bürhanı, Allah'ın varlığının delili.
cihet: yan, yön, taraf.
dellâl: ilân edici; hakka davet eden.
eflâk: felekler, âlemler, gök-ler.

fakr: fakirlik, yoksulluk.
fizar: ağlayıp inleme.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
halife-i zemin: yerin halifesi; dünyadaki bütün varlıklar üzerinde tasarruf eden.
harekât: hareketler.
hayvanat: hayvanlar.
ihtiyacat: ihtiyaçlar.
ilân: açıklamak, herkese duyurmak.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kâşif: keşfeden, meydana çıkaran.
keşşaf: keşfeden, sırları çözen, gizli manaları ortaya çıkaran.
kitab-ı hikmet-i Samedâniye: kendisi hiçbir şeye muhtaç olmadığı hâlde her şey Kendisine muhtaç olan Allah'ın yarattığı ve hikmetli bir kitap gibi manalar ifade eden kâinat.
künuz-u esma-i İlâhiye: Allah'ın isimlerinin hazineleri.

mâdûn: aşağı derece, alt.
mahlûkat: yaratılmışlar, Allah tarafından yaratılanlar.
mana: anlam.
mehasin: güzellikler, iyilikler.
mektubat-ı Rabbaniye: her şeyi terbiye eden Allah'ın yarattığı ve her biri bir mektup gibi manalar ifade eden varlıklar.
merâyâ-i esma-i İlâhiye: İlâhi isimlerin aynaları.
misal-i muhabbet: sevgi örneği.
muhbir: haber veren, haberci.
nazdar: nazlı.
nazenin: nazlı, narin.
niyaz: yalvarma, yakarma, dua.
nur: aydınlık, ışık.
nuranî: nurlu, ışıklı, parlak.
rahmet-i bînihaye: sonsuz rahmet.
reşha: sızıntı.
risalet: resulûk, peygamberlik.
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.
sahife-i ayat-ı tekviniye: yaratılış ve oluşa ait ayet ve delillerin sayfası.
saltanat-ı rububiyet: kâinatı terbiye ve idare edici olan Allah'ın saltanatı, hâkimiyeti.
semere-i şecere-i hilkat: yaratılış ağacının meyvesi.
sirac-ı hakikat: hakikat, doğruluk ışığı.
sultan: padişah, hükümdar.
şems-i hidayet: hidayet güneşi.
şeref-i insaniyet: insanlığın şerefi.
tebeddülât: değişiklikler, baka-laşmalar.
tagayyûrat: değişmeler, baka-laşmalar.
tenevvüat: çeşitlenmeler.
tesadûf: rastlantı.
timsal-i rahmet: rahmet sembolü, örneği.
ubudiyet: kulluk.
vasıta-i nakl-i hüzn ve elem ve gam: üzüntü, acı ve sıkıntıyı nakleden, sebep olan vasıta.
vesile-i saadet: mutluluk vesilesi, sebebi.
zaaf: zayıflık, kuvvetsizlik.
zat: kişi, şahıs, fert.

âdât: âdetler, alışkanlıklar.

âdet: alışkanlık.

ahlâk-ı seyyie-i vahşiyâne: vah-
şice olan kötü ahlâk.

ahlâk-ı hasene: güzel ahlâk, gü-
zel huy.

akvam: kavimler, milletler.

âlem: dünya; insanlar.

Asr-ı Saadet: saadet, mutluluk
asrı; Peygamberimiz Hz. Muham-
med'in peygamber olarak dünya-
da bulunduğu devir.

berk-i hatif: göz kamaştıran şim-
sek.

cezire-i vâsia: geniş yarımada.

Ceziretülarap: Arap Yarımadası.

daimi: sürekli, devamlı.

dava: takip edilen fikir, iddia.

def'aten: ani olarak, birdenbire.

dem: kan.

esas: asıl, temel, kök.

fetih: açma.

feylesof: filozof, felsefe ile uğra-
şan.

garb: batı.

hâkim: memleketi idare eden,
hükümdar.

harika: olağanüstü vasıflar taşı-
yan ve hayranlık hissi uyandıran.

hediye-i hidayet: Peygamberi-
mizin insanları hidayete, doğru
yola sevk ediciliği.

hırz-ı can: bağrına basıp canı gibi
koruma.

himmet: çalışma, çabalama, gay-
ret gösterme.

hums-u beşer: insanların beşte
biri.

icraat: işler.

kal': koparma, sökme, temelin-
den yıkip atma.

kavim: insan topluluğu.

lâ ilâhe illallah: Allah'tan başka
hiçbir ilâh yoktur.

mahbub-u kulûp: kalplerin sev-
gilisi.

medenî: şehirlî; hayat tarzı, bilgi
seviyesi bakımından yüksek du-
rumda olan.

meratip: mertebeler, dereceler.

muallim: öğretici, öğretmen, ho-
ca.

muallim-i ukul: akılların mualli-
mî, öğreticisi, öğretmeni.

muhtelif: çeşitli, farklı.

mutaassıp: eski adet ve gelenek-
lerine aşın bağlı olup, yenilik ka-
bul etmeyen.

mürebbi-i nûfus: nefislerin terbi-
yecisi.

nefis: kötü vasıfları, nitelikleri

İşte, bak: Nasıl berk-i hatif gibi, onun nuru şarktan
garbı tuttu. Ve nısf-ı arz ve hums-u beşer onun hediye-i
hidayetini kabul edip hırz-ı can etti. Bizim nefis ve şeyta-
nımıza ne oluyor ki, böyle bir zatın bütün davalarının
esasları olan ¹ **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** 'ı, bütün meratibiyle beraber ka-
bul etmesin?

YEDİNCİ REŞHA: İşte, bak: Şu cezire-i vâsia'da vahşî
ve âdetlerine mutaassıp ve inatçı muhtelif akvamı, ne ça-
buk âdât ve ahlâk-ı seyyie-i vahşiyânelerini def'aten kal'
ve ref' ederek bütün ahlâk-ı hasene ile teşhiz edip bütün
âleme muallim ve medenî ümeme üstat eyledi. Bak, de-
ğil zahiri bir tasallut, belki akılları, ruhları, kalpleri, nefis-
leri fetih ve teshir ediyor. Mahbub-u kulûp, muallim-i
ukul, mürebbi-i nûfus, sultan-ı ervah oldu.

SEKİZİNCİ REŞHA: Bilirsin ki, sigara gibi küçük bir
âdeti, küçük bir kavimde, büyük bir hâkim, büyük bir
himmetle, ancak daimî kaldırabilir. Hâlbuki, bak, bu zat
büyük ve çok âdetleri, hem inatçı, mutaassıp, büyük ka-
vimlerden, zahiri küçük bir kuvvetle, küçük bir himmet-
le, az bir zamanda ref' edip, yerlerine öyle secaya-i âli-
yeyi—ki, dem ve damarlarına karışmış derecede sabit
olarak—vaz' ve tespit ediyor. Bunun gibi daha pek çok
harika icraatı yapıyor.

İşte, şu Asr-ı Saadeti görmeyenlere, Ceziretülarap'ı
gözlerine sokuyoruz. Haydi yüzer feylesofu alsınlar, ora-
ya gitsinler, yüz sene çalışsınlar! O zatın, o zamana

1. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. (Saffat Suresi: 35; Muhammed Suresi: 19.)

kendisinde toplayan, kötülü-
ğe sevk eden, şehvî istekleri
kamçulayıp hayırlı işlerden alı-
koyan güç.

nısf-ı arz: dünyanın yarısı.

nur: aydınlık, parıltı, ışık.

ref etmek: kaldırmak.

reşha: sızıntı.

sabit: değişmeyen, hep aynı
kalan.

secaya-i âliye: yüksek seci-

yeler, yüksek ahlâkî değerler.

sultan-ı ervah: ruhların sulta-
nı.

sark: doğu.

tasallut: tahakküm, baskı,
otorite.

teçhiz: cihazlanma, gerekli
şeyleri tamamlama, donat-
ma.

teshir etmek: emri altına al-
mak, boyun eğdirmek.

ümem: ümmetler, milletler.

üstat: öğretici, öğretmen.

vahşî: yabanî, merhametsiz,
medenileşmemiş.

vaz' ve tespit eylemek: koy-
mak ve sağlamca yerleştir-
mek.

zahiri: görünen, görünürde.

zat: kişi, şahıs, fert.

nispeten bir senede yaptığının yüzden birisini acaba yapabilirler mi?

DOKUZUNCU REŞHA: Hem bilirsin, küçük bir adam, küçük bir haysiyetle, küçük bir cemaatte, küçük bir meselede, münazaralı bir davada, hicapsız, pervasız, küçük fakat hacaletaver bir yalanı, düşmanları yanında, hilesini hissettirmeyecek derecede teessür ve telâş göstermeden söyleyemez.

Şimdi bak bu zata: Pek büyük bir vazifede, pek büyük bir vazifedar; pek büyük bir haysiyetle, pek büyük emniyete muhtaç bir hâlde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük husumet karşısında, pek büyük meselelerde, pek büyük davada, pek büyük bir serbestiyetle, bilâperva, bilâtereddüt, bilâhicap, telâşsız, samimî bir saffetle, büyük bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokunduracak şedit, ulvî bir surette söylediği sözlerinde hiç hilâf bulunabilir mi? Hiç hile karışması mümkün müdür? Kellâ!

1 **إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ**

Evet, hak aldatmaz, hakikatbin aldanmaz. Hak olan mesleği hileden müstağnidir; hakikatbinin gözüne hayalin ne haddi var ki hakikat görünsün, aldatsın?

ONUNCU REŞHA: İşte, bak: Ne kadar merakaver, ne kadar cazibedar, ne kadar lüzumlu, ne kadar dehşetli hakaikı gösterir ve mesaili ispat eder. Bilirsin ki, en ziyade insanı tahrik eden meraktır. Hatta, eğer sana denilse, “Yarı ömrünü, yarı malını versen, Kamerden ve Müşteriden biri gelir, Kamerde ve Müşteride ne var, ne yok, ahvalini sana haber verecek. Hem doğru olarak senin

sündürücü.

mesail: meseleler; ehemmiyetli, önemli işler.

mesele: ehemmiyetli, önemli iş.

meslek: tutulan yol.

muhtaç: ihtiyacı olan.

münazaralı: tartışmalı.

müstağni: ihtiyaç duymayan.

müşteri: Jüpiter.

nispeten: oranla, göre.

pervasız: korkmadan, çekinmeden.

reşha: sıztı.

saffet: saflık, temizlik; hileden uzak olma hâli.

samimî: içten, açık yüreklilikle.

serbestiyet: rahat ve serbest olma hâli.

suret: biçim, şekil, tarz.

şedit: şiddetli.

tahrik etmek: harekete geçirmek.

teessür: bir şeyin etkisini duyma, etkilenme.

telâş: endişe, kaygı.

ulvî: yüksek, yüce.

vahiy: bir fikrin, bir hakikatin veya bir emrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi.

vazife: görev.

vazifedar: görevli.

zat: kişi, şahıs, fert.

ziyade: çok, fazla.

1. O ancak kendisine vahyolunanı söyler. (Necm Suresi: 4.)

ahval: hâller, durumlar.

bilâhicap: hicapsız, perdesiz, açıktan, sakınmadan.

bilâperva: korkusuzca, çekinmeden.

bilâtereddüt: tereddüt etmeden.

cazibedar: çekici.

cemaat: topluluk.

ciddiyet: ciddilik.

dava: takip edilen fikir, iddia.

emniyet: güvenlik.

hacaletaver: utandırıcı, utandıran.

hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.

hakikat: gerçek, doğru.

hakikatbin: hakikati gören.

hak: doğru, gerçek, hakikat.

hasım: düşman.

haysiyet: şeref, onur, itibar.

hicapsız: utanmadan, sıkıl-

madan.

hilâf: terslik, aykırılık; yalan.

hile: sahtekârlık, desise.

husumet: düşmanlık.

ispat: doğruyu delil gösterek meydana koyma.

kamer: ay.

kellâ: hiç bir zaman, asla, kesinlikle.

lüzumlu: gerekli.

merakaver: merak verici, dü-

istikbalini ve başına ne geleceğini doğru olarak haber verecek”; merakın varsa, vereceksin.

Hâlbuki, şu zat öyle bir Sultanın ahbarını söylüyor ki, memleketinde Kamer, bir sinek gibi, bir pervane etrafında döner. O Arz olan o pervane ise, bir lâmba etrafında pervaz eder; ve o Güneş olan lâmba ise, o Sultanın binler menzillerinden bir misafirhanesinde binler misbahlar içinde bir lâmbasıdır.

Hem öyle acayip bir âlemden hakikî olarak bahsediyor ve öyle bir inkılâptan haber veriyor ki, binler küre-i arz bomba olsa, patlasalar, o kadar acip olmaz. Bak, onun lisanında

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۝ إِذَا السَّمَاءُ انفطرت ۝ ۱ ۝ ۲ ۝ ۳ ۝ الْقَارِعَةُ

gibi sureleri işit.

Hem öyle bir istikbalden doğru olarak haber veriyor ki, şu dünyevî istikbal ona nispeten bir katre serap hükmündedir.

Hem öyle bir saadetten pek ciddî olarak haber veriyor ki, bütün saadet-i dünyeviye ona nispeten bir berk-i zailin bir şems-i sermede nispeti gibidir.

ON BİRİNCİ REŞHA: Böyle acip ve muammaâlûd şu kâinatın perde-i zahiriyesi altında, elbette ve elbette böyle acayip bizi bekliyor. Böyle acaibi haber verecek, böyle harika ve fevkalâde mu’ciznüma bir zat lâzımdır.

Hem bu zatın gidişatından görünüyor ki, o, görmüş ve görüyor ve gördüğünü söylüyor.

acayip: şaşırtıcı ve hayret verici şeyler.

acip: şaşırtıcı, hayret verici.

ahbar: haberler.

âlem: dünya.

arz: dünya.

dünyevî: dünyaya ait.

felâket: çok zarar doğuran durum, büyük belâ.

fevkalâde: olağanüstü.

gidişat: işlerin gidiş tarzı; tutum, davranış.

hakiki: gerçek, aslına uygun, gerçek olan.

harika: olağanüstü özellikler taşıyan ve hayranlık hissi uyandıran.

hükümünde: değerinde, yerinde.

inkılâp: değişim, dönüşüm.

istikbal: gelecek zaman.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kamer: ay.

katre: damla.

küre-i arz: dünya, yer küre.

lisan: dil.

memleket: ülke.

menzil: yer.

misbah: lâmba.

mu’ciznüma: mu’cizeli, mu’cize

1. Güneş dürülüp toplandığında. (Tekvir Suresi: 1.)

2. Gök yarıldığı zaman. (İnfitar Suresi: 1.)

3. Çarpacak olan felâket. (Karia Suresi: 1.)

gösteren.

muammaâlûd: kanışık, anlaşılmaz ve kolay bilinmez iş.

nispet: ölçü, oran.

nispeten: kıyasla, oranla.

perde-i zahiriye: görünürdeki perde.

pervane: geceleri ışığın etra-

fında dönen küçük kelebek.

pervaz etmek: uçmak.

reşha: sızıntı.

saadet-i dünyeviye: dünyaya ait mutluluk.

serap: sıcak günlerde çorak yerlerde gündüz ortasında su

gibi görünen buğu, sis.

sultan: padişah, hükümdar;

mutlak iktidar sahibi olan; Allah.

sure: Kur’ân-ı Kerim’in ayrıldığı 114 bölümden her biri.

sems-i sermed: daimî, sürekli olan güneş.

zat: kişi, şahıs.

Hem, “Bizi nimetleriyle perverde eden şu semavat ve arzın İlâhı, bizden ne istiyor, marziyatı nedir”; pek sağlam olarak bize ders veriyor.

Hem, bunlar gibi daha pek çok merakaver, lüzumlu hakaiki ders veren bu zata karşı her şeyi bırakıp ona koşmak, onu dinlemek lâzım gelirken, ekser insanlara ne olmuş ki, sağır olup kör olmuşlar, belki divane olmuşlar ki bu hakkı görmüyorlar, bu hakikati işitmiyorlar, anlamıyorlar?

ON İKİNCİ REŞHA: İşte, şu zat, şu mevcudat Hâlıkının vahdaniyetine hakkaniyeti derecesinde hak bir bürhan-ı natık, bir delil-i sadık olduğu gibi, haşrin ve saadet-i ebediyenin dahi bir bürhan-ı kâtı, bir delil-i satıdır. Belki, nasıl ki o zat, hidayetiyle saadet-i ebediyenin sebeb-i husulü ve vesile-i vusulüdür; öyle de, duasıyla, niyazıyla o saadetin sebeb-i vücudu ve vesile-i icadıdır. Haşır meselesinde geçen şu sırrı, makam münasebetiyle tekrar ederiz:

İşte, bak: O zat öyle bir salât-ı kübrada dua ediyor ki, güya şu cezire, belki arz, onun azametli namazıyla namaz kılar, niyaz eder.

Bak, hem öyle bir cemaat-i uzma niyaz ediyor ki, güya benîâdemın zaman-ı Âdem'den asrımıza, kıyamete kadar bütün nuranî, kâmil insanlar, ona ittiba ile iktida edip duasına âmin diyorlar.

Hem bak, öyle bir hacet-i amme için dua ediyor ki, değil ehl-i arz, belki ehl-i semavat, belki bütün mevcudat,

âmin: “Yâ Rabbi! Öyle olsun, kabul eyle!”
arz: yer, dünya.
asır: yüzyıl.
azametli: büyük.
bürhâdem: âdemoğulları, insanlar.
bürhan-ı natık: konuşan delil.
bürhan-ı kâtı: sağlam delil.
cemaat-i uzma: çok büyük cemaat.
cezire: ada, yarımada.
delil-i sadık: doğruyu göster-

ren delil, doğru delil.
delil-i sâti: parlak delil.
divane: deli, akli başında olmayan.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
ehl-i arz: dünyadakiler, yerdekiler.
ehl-i semavat: semavat ehli, melekler.
ekser: pek çok.
güya: sanki.
hacet-i amme: herkesin ihtiyacı olan şey.
hak: doğru, gerçek.

hakaik: hakikatler, doğrular.
hakikat: gerçek, doğru.
hakkaniyet: doğruluk.
Hâlık: her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
haşır: kıyametten sonra bütün insanların bir yere toplanmaları, Allah'ın, ölüleri diriltip mahşere çıkarması, kıyamet.
hidayet: doğru ve hak yolda olma.
iktida etmek: birini örnek alarak ona benzemeye çalışmak, uymak.

ilâh: tanrı, ma'bud, kendine ibadet edilen.
ittiba: tâbi olma, uyma, arkasından gitme.
kâmil: kemale ermiş, olgun, mükemmel.
kıyamet: dünyanın sonu, bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanması, varlığın bozulup dağılması, kâinatın ölümü.
lüzumlu: gerekli.
makam: yer, mevki.
marziyat: Allah'ın rızasını kazandıracak hâl ve hareketler.
merakaver: merak verici, düşündürücü.
mesele: ehemmiyetli, önemli iş.
mevcudat: var olan her şey, varlıklar.
münasebet: ilgi, âlaka.
nimet: Allah'ın bağışladığı maddî ve manevî lütuf ve ikramlar.
niyaz: yalvarma, yakarma, dua.
nuranî: nurlu, parlak.
perverde eden: besleyen, koruyan.
reşha: sızıntı.
saadet: mutluluk.
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.
salât-ı kübra: en büyük namaz.
sebeb-i husul: meydana gelme sebebi.
sebeb-i vücut: varlık sebebi.
semavat: semalar, gökler.
sır: insanın aklının erişemediği ilâhî hikmet.
vahdaniyet: Allah'ın birliği ve varlığı.
vesile-i icat: var ediliş vesilesi, sebebi.
vesile-i vusul: kavuşma vesilesi, sebebi.
zaman-ı Âdem: Hz. Âdem zamanı, insanlığın ilk devresi.
zat: kişi, şahıs.

niyazına, “Evet, yâ Rabbena, ver, biz dahi istiyoruz” de-yip iştirak ediyorlar.

Hem öyle fakirâne, öyle hazinâne, öyle mahbubâne, öyle müştakane, öyle tazarrukârâne niyaz ediyor ki, büt-tün kâinatı ağlattırıyor, duasına iştirak ettiriyor.

Bak, hem öyle bir maksat, öyle bir gaye için dua edi-yor ki, insanı ve âlemi, belki bütün mahlûkatı esfel-i sa-filinden, sukuttan, kıymetsizlikten, faydasızlıktan âlâyîil-liyyine, yani kıymete, bekaya, ulvî vazifeye çıkarıyor.

Bak, hem öyle yüksek bir fizar-ı istimdatkârâne ve öy-le tatlı bir niyaz-ı istirhamkârâne ile istiyor, yalvarıyor ki, güya bütün mevcudata ve semavata ve Arşa işittirip, vec-de getirip, duasına “Âmin, Allahümme âmin” dedirtiyor.

Bak, hem öyle Semî, Kerîm bir Kadîr’den, öyle Basîr, Rahîm bir Alîm’den hacetini istiyor ki, bilmüşahede en hafî bir zîhayatın en hafî bir hacetini, bir niyazını görür, işitir, kabul eder, merhamet eder. Çünkü, istediğini—ve-lev lisan-ı hâl ile olsun—verir. Ve öyle bir suret-i hakîmâ-ne, basîrâne, rahîmânede verir ki, şüphe bırakmaz, bu terbiye ve tedbir öyle bir Semî ve Basîr ve öyle bir Ke-rîm ve Rahîm’e hastır.

ON ÜÇÜNCÜ REŞHA: Acaba bütün efazıl-ı benîâdemi arkasına alıp, arz üstünde durup, Arş-ı Azama mütevec-cihen el kaldırıp dua eden şu şeref-i nev-i insan ve ferid-i kevnüzaman ve bihakkın Fahr-i Kâinat ne istiyor?

âlâyîilliyin: yüceler yücesi, en yüksek mertbe.

âlem: kâinat, dünya, bütün yara-tılmışlar.

Alîm: her şeyi hakkıyla bilen Al-lah.

Allahümme âmin: ey Allah’ım kabul eyle.

arş: Allah’ın kudret ve saltanatı-nın tecelli ettiği yer.

Arş-ı Azam: büyük Arş, Allah’ın kudret ve saltanatının büyük da-iresi.

arz: yer, dünya.

Basîr: her şeyi gören Allah.

basîrâne: görerek.

beka: ebedîlik, sonsuzluk, de-vamlılık.

bihakkın: tamamıyla, hakkıyla.

bilmüşahede: görerek, görüldü-gü gibi.

dua: Allah’a yalvarma, niyaz.

efazıl-ı benîâdem: insanlığın en faziletliileri.

esfel-i safilin: aşağıların en aşağı-sı.

Fahr-i Kâinat: kâinatın kendisiyle övündüğü zat olan Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed.

fakirâne: fakirce, muhtaç bir şe-kilde.

ferid-i kevnüzaman: zaman ve varlığın bir tanesi.

fizar-ı istimdatkârâne: yardım isteyerek inleyip ağlamak.

gaye: maksat, amaç; netice, so-nuç.

güya: sanki.

hacet: ihtiyaç.

hafî: gizli, saklı.

has: ait, mahsus, özel.

hazinâne: hüznünlü bir şekilde.

iştirak: katılma.

Kadîr: kudret sahibi olan ve her şeye gücü yeten Allah.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

Kerîm: ikram ve ihsanı bol olan Allah.

kıymet: değer.

lisan-ı hâl: hâl dili; bir şeyin duruşu ve görünüşü ile bir mana ifade etmesi.

mahbubâne: sevimli bir şekilde.

mahlûkat: yaratılmışlar, Allah ta-rafindan yaratılanlar.

maksat: kastedilen, istenilen şey.

merhamet: acımak, şefkat gös-

termek, korumak, iyilik et-mek.

mevcudat: var olan her şey, varlıklar.

müştakane: şevkle, çok iste-yerek.

müteveccihen: yönelerek, dönerek.

niyaz: yalvarma, yakarma, dua.

niyaz-ı istirhamkârâne: merhamet isteyerek dua et-mek, yalvarmak.

Rahîm: sonsuz şefkat ve

merhamet sahibi Allah.

rahîmâne: şefkat ve merha-metli bir şekilde.

reşha: sızıntı.

semavat: semalar, gökler.

Semî: gizli saklı her şeyi du-yan ve kullarının dualarını ka-bul eden Allah.

sukut: düşme, düşüş.

suret-i hakîmâne: hikmetli bir şekilde.

şeref-i nev-i insan: insan tü-rünün şerefi.

tazarrukârâne: yalvarıp ya-

kararak.

tedbir: idare etme, çekip çe-virme.

terbiye: besleme, ihtiyaçları-nı giderme, yetiştirme, bü-yütme.

ulvî: yüksek, yüce.

vazife: görev.

vecde getirme: kendini kay-bedecek şekilde hislendirme.

velev: eğer, hatta.

yâ Rabbena: ey bizim Rabbi-miz.

zîhayat: hayat sahibi, canlı.

Bak, dinle: Saadet-i ebediye istiyor, beka istiyor, lika istiyor, Cennet istiyor. Hem, merâyâ-i mevcudatta ahkâmını ve cemallerini gösteren bütün esma-i kudsiye-i İlâhiye ile beraber istiyor. Hatta, eğer rahmet, inayet, hikmet, adalet gibi, hesapsız o matlûbun esbab-ı mucibesi olmasaydı, şu zatın tek duası, baharımızın icadı kadar kudretine hafif gelen şu Cennetin binasına sebebiyet verecekti.

Evet, nasıl ki onun risaleti şu dâr-ı imtihanın açılması-na sebebiyet verdi; öyle de, onun ubudiyeti dahi öteki dârın açılmasına sebeptir. Acaba ehl-i akıl ve tahkike

¹ **لَيْسَ فِي الْإِمْكَانِ أَبَدُغٍ مِمَّا كَانَ** dediren şu meşhut intizam-ı faik, şu rahmet içinde kusursuz hüsnüsanat ve misilsiz cema-i rububiyet, hiç böyle bir çirkinliği, böyle bir merhametsizliği, böyle bir intizamsızlığı kabul eder mi ki, en cüz'î, en ehemmiyetsiz arzuları, sesleri ehemmiyetle işitip ifa etsin, en ehemmiyetli, en lüzumlu arzuları ehemmiyetsiz görüp işitmesin, anlamasın, yapmasın? Hâşâ ve kellâ, yüz bin defa hâşâ! Böyle bir cema, böyle bir çirkinliği kabul etmez, çirkin olmaz.

Yahu, ey hayalî arkadaşım! Şimdilik kâfidir, geri gitmeliyiz. Yoksa yüz sene şu zamanda, şu cezirede kalsak, yine o zatın garaib-i icraatını ve acaib-i vezaifini, yüzden birisine, tamamen ihata edip, temasasında doyamayız. Şimdi, gel, üstünde döneceğimiz her asra birer birer bakacağız. Bak, nasıl her asır, o şems-i hidayetden aldıkları feyiz ile çiçek açmışlar; Ebu Hanife, Şafiî, Bayezit-i Bistamî, Şah-ı Geylânî, Şah-ı Nakşibend, İmam-ı Gazalî,

fan.

garaib-i icraat: hayret verici işler.

hâşâ: asla, hiçbir vakit.

hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı ve yerli yerinde olması.

hüsnüsanat: sanat güzelliği.

icat: vücuda getirme, yoktan var etme.

ifa etmek: yerine getirmek.

ihata etmek: kuşatmak; mükemmel bir şekilde anlamak, kavramak.

imkân: olabilecek hâlde bulunma, mümkün olma, olabilirlik.

inayet: yardım.

intizam: düzen.

intizam-ı faik: üstün düzen, düzenlilik.

kâfi: yeterli.

kellâ: hiç bir zaman, asla, kesinlikle.

kudret: Allah'ın bütün varlığı çevreleyen ezeli ve sonsuz kuvveti.

lika: Allah'ı görme ve kavuşma.

lüzumlu: gerekli.

matlûp: talep edilen, istenilen şey.

merâyâ-i mevcudat: varlıklar aynası.

merhamet: acıma, şefkat gösterme, koruma, iyilik etme, muhtaçlara yardımda bulunma, koruma.

meşhut: görünen.

misilsiz: benzersiz, eşsiz.

mükemmel: tamamlanmış, tam, noksansız, eksiksiz.

rahmet: Allah'ın kullarını koruması, onlara acıyıp bağışlaması, onlara maddî ve manevî nimetler vermesi, onların günahlarını silmesi.

risalet: resulülük, peygamberlik.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

sebebiyet vermek: sebep olmak, gerektirmek.

şems-i hidayet: hidayet güneşi.

temaşa: bakma, bakıp seyretme.

ubudiyet: kulluk.

zat: kişi, şahıs, fert.

1. Imkân dairesi içinde, şu andaki durumdan daha mükemmeli, daha üstünü, daha güzeli yoktur. (İmam-ı Gazalî)

acaib-i vezaif: hayret verici, şaşırtıcı vazifeler.

adalet: her hak sahibine hakkının tam ve eksiksiz verilmesi.

ahkâm: hükümler, emirler.

arzu: istek.

asır: yüzyıl, çağ.

beka: ebedilik, sonsuzluk, devamlılık.

cema: güzellik.

cema-i rububiyet: Allah'ın rablığına has olarak bütün mahlûkatı besleme, büyüme ve terbiye etmesindeki güzelliği.

cezire: ada, yarımada.

cüz'î: küçük, kıymetsiz.

dâr: yer.

dâr-ı imtihan: imtihan yeri.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

ehemmiyet: önem.

ehl-i akıl ve tahkik: akıl sahipleri ve gerçekleri araştıranlar.

esbab-ı mucibe: gerektiren sebepler.

esma-i kudsiye-i İlâhiye: Allah'ın mukaddes isimleri.

feyiz: bolluk, bereket; ilim, ır-

İmam-ı Rabbanî gibi milyonlar münevver meyveler veriyor.

adedince: sayısınca.

Arş-ı Azim: Cenab-ı Hakkın kudret ve saltanatının büyük dairesi, Allah'ın yücelik ve egemenliğinin tecelli ettiği yer.

cinnî: cin taifesinden olan.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

evliya: velîler, Allah dostları.

Furkan-ı Hakîm: doğruyu yanlıştan ayıran hikmetli Kur'an.

harikulâde: olağanüstü.

hatif: sesi işitilen fakat kendisi görülmeyen, gaipden haber veren cin.

hidayeteda: hidayet veren; doğru yola, İslâma girmeye sebep olan.

İncil: Hazret-i İsa'ya gönderilmiş olan ilâhî kitap.

kâhin: gaipden haber vermek iddiasında bulunan kimse.

kat'i: kesin.

kile: ölçek; hububat ölçümünde kullanılan bir çeşit ağırlık ve hacim ölçüsü.

meşhudat: görünenler.

mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cizûma: mu'cizeli, mu'cize gösteren.

münevver: nurlu, aydınlanmış.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

Rahman-ı Rahîm: dünya ve ahirette, yarattığı varlıklara sonsuz rahmet, şefkat ve merhametiyle davranan Allah.

risalet: resullük, peygamberlik.

salât: Hz. Peygambere dua; Hz. Muhammed'e, ashabına, ailesine Allah'ın rahmet ve mağfiretini, meleklerin istiğfârını ve mü'minlerin dualarını dileme, Allah'uma salî alâ seyyidînâ Muhammedin ve alâ âli seyyidînâ Muhammed deme.

salâvat: Hz. Muhammed'e rahmet ve esenlik dileme, ona saygı gösterme, salât ve selâm etme.

selâm: rahatlık, selâmet, esenlik.

sûr'at: çabukluk, hız.

tafsilât: etraflı olarak bildirmeler, ayrıntılar.

talik etmek: belli bir zamana bırakmak.

Tevrat: Hz. Mûsa'ya indirilmiş olan ilâhî kitap.

ümmed: Peygamberimiz Hz. Muhammed'e inanıp onun yolundan gidenlerin tamamı.

vakit: zaman.

Zebur: Hz. Davud'a indirilen kut-sal kitap.

Meşhudatımızın tafsilâtını başka vakte talik edip, o mu'cizûma ve hidayetedayı, bir kısım kat'î mu'cizatına işaret eden bir salâvat getirmeliyiz.

عَلَى مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنَ الْعَرْشِ
الْعَظِيمِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفُ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ بَعْدَ
حَسَنَاتِ أُمَّتِهِ ۞ عَلَى مَنْ بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَالزَّبُورَ
وَبَشَّرَ بِنُبُوَّتِهِ الْأَرْهَاصَاتُ وَهَوَاتِفُ الْجِنِّ وَأَوْلِيَاءُ الْإِنْسِ
وَكَوَاهِنُ الْبَشَرِ وَانْشَقَّ بِإِشَارَتِهِ الْقَمَرُ، سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفُ أَلْفِ
صَلَاةٍ وَسَلَامٍ بَعْدَ أَنْفَاسِ أُمَّتِهِ ۞ عَلَى مَنْ جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الشَّجَرُ،
وَنَزَلَ سُرْعَةً بِدُعَائِهِ الْمَطَرُ، وَأَظْلَتَهُ الْغَمَامَةُ مِنَ الْحَرِّ وَشَبَّعَ مِنْ
صَاعٍ مِنْ طَعَامِهِ مَاتٌ مِنَ الْبَشَرِ، وَنَبَعَ الْمَاءُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ
ثَلَاثَ مَرَّاتٍ كَالْكُوْثَرِ وَانْطَقَ اللَّهُ لَهُ الضَّبُّ وَالظَّبْيُ وَالْجَزَعُ
وَالذَّرَاعُ وَالْجَمَلُ وَالْجَبَلُ وَالْحَجَرُ وَالْمَدْرُ صَاحِبِ الْمِعْرَاجِ «وَمَا
زَاغَ الْبَصَرُ» ۞ سَيِّدِنَا وَشَفِيعِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفُ أَلْفِ صَلَاةٍ وَسَلَامٍ
بَعْدَ كُلِّ الْحُرُوفِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِي الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِأَذْنِ

1. Rahman-ı Rahîm olan Allah'ın, Furkan-ı Hakîm'i Arş-ı Azîmden kendisine indirdiği Efendimiz Muhammed'e (a.s.m.) ümmetinin iyilikleri adedince milyon salât ve milyon selâm olsun.

2. Risaletini İncil, Tevrat ve Zebur'un müjdelediği; nübüvvetini doğduğundan hemen önce ve doğumu anında meydana gelen harikulâde hâllerin, cinnî hatiflerin, insanlardan evliya ve kâhinlerin haber verdiği; işaretleriyle ayın ikiye bölündüğü Efendimiz Muhammed'e (a.s.m.) ümmetinin alıp verdiği nefesler sayısınca milyon salât ve milyon selâm olsun. Çağırmasıyla, ağaçların, yanına geldiği, duasıyla yağmurun sûr'atle yağdığı, bulutun sıcaktan korumak için başında gölge yaptığı, bir kilelik yiyeceğinden yüzlerce insanın doyduğu, parmakları arasından suyun üç defa Kevser gibi aktığı; Allah'ın kertenkeleyi, ceylânı, kuru hurma di-reğini, koyun paçasını, deveyi, dağı, taşı ve çakıl taşlarını onun için konuşturduğu; Miracın ve, "Göz ne şaşı, ne de başka bir şeye baktı" (Necm Suresi: 17.) ayetinin sahibi Efendimiz ve şefaatçimiz Muhammed'e, (a.s.m.) ilk indirdiği andan itibaren kıyamete kadar Kur'an'ın, her okuyanın okuduğunda hava dalgalarının aynalarında Allah'ın izni ile temessül eden

الرَّحْمَنِ فِي مَرَايَا تَمْوجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ
مِنْ كُلِّ قَارِءٍ مِنْ أَوَّلِ النُّزُولِ إِلَى آخِرِ الزَّمَانِ وَأَغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا

يَا إِلَهَنَا بِكُلِّ صَلَاةٍ مِنْهَا آمِينَ ﴿٢﴾

Şuaat-ı Marifetinnebi³ namındaki Türkçe bir risalede ve On Dokuzuncu Mektupta ve şu Sözde icmalen işaret ettiğimiz delâ-il-i nübüvvet-i Ahmediyeyi (a.s.m.) beyan etmişim. Hem onda Kur'ân-ı Hakîm'in vücuh-u i'cazı icmalen zikredilmiş. Yine Le-maat namında Türkçe bir risalede ve Yirmi Beşinci Sözde Kur'ân'ın kırk vecihle mu'cize olduğunu icmalen beyan ve kırk vücuh-u i'cazına işaret etmişim. O kırk vecihle, yalnız nazımda olan belâgati, İşaratü'l-l'caz namındaki bir tefsir-i Arabîde kırk sa-hife içinde yazmışım. Eğer ihtiyacın varsa şu üç kitaba müracaat edebilirsiniz.

ON DÖRDÜNCÜ REŞHA: Mahzen-i mu'cizat ve mu'cize-i kübra olan Kur'ân-ı Hakîm, nübüvvet-i Ahme-diye (a.s.m.) ile vahdaniyet-i İlâhiyeyi o derece kat'î ispat ediyor ki, başka bürhana hacet bırakmıyor. Biz de onun tarifine ve medar-ı tenkit olmuş bir iki lem'a-i i'cazına işaret ederiz.

İşte, Rabbimizi bize tarif eden Kur'ân-ı Hakîm, şu ki-tab-ı kebir-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi, şu sahaif-i arz ve semada müstetir künuz-u esma-i İlâhiyenin keşşafı, şu sutur-u hâdisatın altında muzmer hakaikın miftahı, şu âlem-i şahadet perdesi arkasındaki âlem-i gayp cihe-tinden gelen iltifatat-ı Rahmaniye ve hitabat-ı Ezeliyenin hazinesi, şu âlem-i maneviye-i İslâmiyenin güneşi, teme-li, hendesesi, avalim-i uhreviyyenin haritası, zat ve sıfât

her kelimesindeki her harfi sayısınca salât ve selâm olsun. Bu salâvatların her birisi hür-metine bizi başla, bize merhamet et, ey İlâhımız! Âmin.

3. Rumî 1339'da, İstanbul'da Türkçe olarak telif edilen Şuaat risalesidir.

âlem-i gayp: varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tara-fından bilinen, görünmeyen başka dünyalar.

âlem-i şahadet: şahadet âle-mi, gözle gördüğümüz âlem.

avalim-i uhreviye: ahiret âlemleri.

âlem-i maneviye-i İslâmiye: İslâmiyetin manevî âlemi.

belâgat: söz ve yazıda sanat-lı ve tesirli ifade; sözün güzel olmakla beraber yerinde, hâl ve makama uygun olması.

beyan: anlatma, açıklama.

bürhan: delil.

delâil-i nübüvvet-i Ahmedi-ye: Hz. Muhammed'in Pey-gamberlik delilleri.

hacet: ihtiyaç.

hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.

hendese: geometri, şekil.

hitabat-ı ezeliye: ezeli hitap-lar.

icmalen: kısaca, özetle.

iltifatat-ı rahmaniye: hiç bir şeyi harîf bırakmayarak her şeye şefkat ve merhametle bakan Allah'ın iltifatları.

keşşaf: keşfeden, sırları çözen, gizli manaları ortaya çıkaran.

Keyser: Cennette bulunan bir akarsu.

kitab-i kebir-i kâinat: büyük kâ-inat kitabı.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve su-resinde sayısız hikmet ve fayda-lar bulunan Kur'ân.

künuz-u esma-i İlâhiye: Allah'ın isimlerinin hazineleri.

lem'a-i i'caz: mu'cizelik parıltısı.

mahzen-i mu'cizat: mu'cizelerin mahzeni, mu'cizelerin toplu bu-lunduğu, içinde saklandığı (kitap).

medar-ı tenkit: eleştiri sebebi.

miftah: anahtar.

miraç: Peygamberimiz Hz. Mu-hammed'in, Cenab-ı Hakkın hu-zuruna ruhen, cismen, hâlen çık-ması mu'cizesi.

mu'cize: Peygamberler tarafın-dan ortaya konulan ve insanların benzerini yapmaktan âciz kaldığı hâl, durum.

mu'cize-i kübra: en büyük mu'cize.

muzmer: gizli, saklı.

müracaat etmek: başvurmak, herhangi bir eserden yararlan-mak.

müstetir: gizlenen, gizli, örtülü.

nazım: diziliş, tertip.

nübüvvet-i Ahmediye: Hz. Mu-hammed'in peygamberliği

reşha: sızıntı.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sahaif-i arz ve sema: yeryüzü ve gökyüzü sayfaları.

salât: Hz. Peygambere dua; Hz. Muhammed'e, ashabına, ailesine Allah'ın rahmet ve mağfiretini, meleklerin istiğfarını ve mü'min-lerin dualarını dileme.

salâvat: salâtlar, dualar.

selâm: rahatlık, selâmet, esenlik.

sıfât: sıfatlar, vasıflar, nitelikler.

sutur-u hâdisat: hâdiselerin, olayların satırları.

şefaât: Hz. Peygamberin ve diğer salih kulların, bazı günahkâr mü'minleri bağışlamasını Al-lah'tan dilemeleri.

tefsir-i Arabî: Arapça tefsir.

temessül: bir şeyin bir yerde su-ret ve mahiyetini aksettirmesi.

tercüme-i ezeliye: ezeli tercüme; Allah'ın kelâmı olan ve bütün varlıkların mana, mahiyet ve va-zifelerini açıklayan mevcudatın tercümesi hükmündeki Kur'ân-ı Kerîm.

vahdaniyet-i İlâhiye: İlâhî birlik; Allah'ın bir, tek olması.

vecih: yön, taraf.

vücuh-u i'caz: mu'cizelik yönleri.

zikretmek: anmak, bildirmek.

âlem-i insaniyet: insanlık âlemi.
asfiya: Peygamber Efendimizin vârisi hükmünde olup onun meslek ve gayelerini hayata geçirme ve uygulamaya çalışan âlim zatlar.

bürhan-ı natık: konuşan delil.

cismani: maddî, vücutla alâkalı.

derç etmek: yerleştirmek, koymak.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

ebîlâğ: en belîğ, yerinde ve güzel söz söylemenin en üstünü.

ehl-i kusur: kusur arayanlar.

ehl-i mesalik ve meşarip: manevî usul, tarz ve yol sahipleri.

ekser: pek çok.

elzem: daha lâzım, çok gerekli.

evliya: velîler, Allah dostları.

galiben: çoğu zaman, çoğunlukla.

hacat: ihtiyaçlar, gerekli şeyler.

hacat-ı maneviye: manevî ihtiyaçlar.

hâdî: hidayet veren, doğru yolu gösteren.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

haşir: kıyametten sonra bütün insanların bir yere toplanmaları, Allah'ın, ölüleri diriltip mahşere çıkarması, kıyamet.

hikmet-i hakikî: gerçek hikmet.

Hû: O, Allah.

hükümne: yerine.

ibraz eden: ortaya koyan, gösteren.

kavl-i şarih: açıklayıcı söz.

kıssa-i Mûsa: Hz. Mûsa'nın kıssası, Hz. Mûsa'nın başından geçen önemli olayların anlatıldığı kıssa.

kitab-ı davet: davet kitabı, çağrı kitabı.

kitab-ı dua: dua kitabı.

kitab-ı dua ve ubudiyet: dua ve kulluk kitabı.

kitab-ı emir ve davet: emir ve davet kitabı.

kitab-ı hikmet ve şeriat: hikmet ve kanun kitabı.

kitab-ı zikir ve marifet: zikir ve Allah'ı tanıtan kitap.

kitab-ı zikir: zikir kitabı.

kütüphane-i mukaddese: mukaddes kütüphane.

lem'a-i icaz: mu'cizelik parıltısı.

mahrum: yoksun, nasipsiz.

makasid-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın maksatları ve gayeleri.

maksat: kastedilen, istenilen şey, gaye.

manevî: ruha ve içe ait olan, ruhî.

meşrep: huy, mizaç, hareket tarzı.

muhakkikîn: tahkik eden, gerçeği araştırıp bulan, bir şeyin iç yüzünü inceleyerek vâkıf olan.

muktedir: gücü yeten.

mühim: önemli.

mürebbi: terbiye edici, eğitici.

ve şuun-u İlâhiyenin kavl-i şarihi, tefsir-i vazihı, bürhan-ı natıkı, tercüman-ı satı, şu âlem-i insaniyetin mürebbîsi, hikmet-i hakikîsi, mürşit ve hadisi; hem bir kitab-ı hikmet ve şeriat, hem bir kitab-ı dua ve ubudiyet, hem bir kitab-ı emir ve davet, hem bir kitab-ı zikir ve marifet gibi, beşerin bütün hacat-ı maneviyesine karşı birer kitap ve bütün muhtelif ehl-i mesalik ve meşarip olan evliya ve Siddikînin, asfiya ve muhakkikînin her birinin meşreplerine lâ-yık birer risale ibraz eden bir kütüphane-i mukaddesedir.

Sebeb-i kusur tevehhüm edilen tekraratındaki lem'a-i i'caza bak ki: Kur'ân hem bir kitab-ı zikir, hem bir kitab-ı dua, hem bir kitab-ı davet olduğundan, içinde tekrar müstahsendir, belki elzem ve eblâğdır. Ehl-i kusurun zannı gibi değil. Zira, zikrin şe'ni, tekrar ile tenvidir; duanın şe'ni, terdat ile takrirdir; emir ve davetin şe'ni, tekrar ile te'kittir.

Hem, herkes her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya muktedir olamaz, fakat bir sureye galiben muktedir olur. Onun için, en mühim makasid-ı Kur'âniye ekser uzun surelerde derç edilerek, her bir sure bir küçük Kur'ân hükmüne geçmiştir. Demek, hiç kimseyi mahrum etmemek için, tevhit ve haşir ve kıssa-i Mûsa gibi bazı mak-satlar tekrar edilmiştir.

Hem, cismanî ihtiyaç gibi, manevî hacat dahi muhtelifdir. Bazısına insan her nefes muhtaç olur: cisme hava, ruha Hû gibi. Bazısına her saat: *Bismillâh* gibi ve hakeza... Demek, tekrar-ı ayet, tekerrür-ü ihtiyaçtan ileri

mürşit: doğru yolu gösteren, rehber, kılavuz.

müstahsen: beğenilmiş, güzel, makbul.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sebeb-i kusur: kusur sebebi.

siddikîn: siddıklar, samimi-yetle iman etmiş olan ve bunun gereğine tam olarak uyanlar.

sure: Kur'ân-ı Kerim'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.

se'ni: gereği, özelliği.

şuun-u İlâhiye: Allah'a ait işler olaylar, hâdiseler; İlâhî olan hâller.

takrir: yerleştirme, sağlamlaştırma.

tefsir-i vazih: açık tefsir, kolay anlaşılır açıklama.

tekerrür-ü ihtiyaç: ihtiyacın tekrarlanması.

te'kit: kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.

tekrarat: tekrarlar.

tekrar-ı ayet: ayetin tekrarı.

tenvir: nurlandırma, nurlan-

ma.

tercüman-ı satı: parlak tercüman.

terdat: tekrar.

tevehhüm: zannetme, gerçekte var olmayana var kabul etme.

tevhit: birleme, Allah'ın varlığını, birliğini, dengi ve ortağı olmadığını kabul etme.

zan: zannetme, sanma.

zikir: Allah'ı anma.

zira: çünkü.

gelmiş; ve o ihtiyaca işaret ederek, uyandırıp teşvik etmek, hem iştiyakı ve iştihayı tahrik etmek için tekrar eder.

Hem Kur'ân, müessistir, bir Din-i Mübinin esasatıdır ve şu âlem-i İslâmiyetin temelleridir ve hayat-ı içtimaiye-i beşeriye-yi değiştirip, muhtelif tabakâtın, mükerrer suallerine cevaptır. Müessise, tespit etmek için tekrar lâzımdır, te'kit için terdat lâzımdır, teyit için takrir, tahkik, tekrir lâzımdır.

Hem öyle mesail-i azîme ve hakaik-ı dakikadan bahsediyor ki, umurun kalplerinde yerleştirmek için çok defa muhtelif suretlerde tekrar lâzımdır.

Bununla beraber, sureten tekrardır. Fakat manen her bir ayetin çok manaları, çok faydaları, çok vücuh ve tabakâtı vardır. Her bir makamda ayrı bir mana ve fayda ve maksatlar için zikrediliyor.

Hem Kur'ân'ın, mesail-i kevnîyenin bazısında ipham ve icmali ise, irşadî bir lem'a-i i'cazdır. Ehl-i ilhadın tevehhüm ettikleri gibi medar-ı tenkit olamaz ve sebebi kusur değildir.

Eğer desen: “Acaba neden Kur'ân-ı Hakîm, felsefenin mevcudattan bahsettiği gibi etmiyor? Bazı mesaili mücmel bırakır, bazısını nazar-ı umumîyi okşayacak, hiss-i ammeyi rencide etmeyecek, fikr-i avamı taciz edip yormayacak bir suret-i basitâne-i zahirânede söylüyor.”

âlem-i İslâmiyet: İslâm âlemi.

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

bahsetmek: bir konu hakkında söz söylemek, konuşmak.

din-i mübin: hak ve hakikati açıklayan din, İslâm.

ehl-i ilhad: dinsizler, imansızlar, inkârcılar.

esasat: esaslar, kökler, temeller.

felsefe: madde ve hayatı başlangıç ve gaye bakımın-

dan inceleyen ilim. Felsefe dine dayandığında hakikati bulmuş, sırt çevirdiğinde de ilişkiler içerisinde kalmıştır.

fikr-i avam: halkın düşüncesi.

hakaik-ı dakika: ince hakikatlar.

hayat-ı içtimaiye-i beşeriye: insanların toplum hayatı.

hiss-i amme: toplumsal duygu; sosyal duygu.

icmal: kısaltma, özetleme, ayrıntıların girmeme.

ipham: kapalı bırakma.

irşat: doğru yolu gösterme.

iştiha: istek, arzu; açlık, iştah.

istiyyak: şevklenme, aşırı isteme, arzu etme.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

lem'a-i i'caz: mu'cizelik parlâtısı.

makam: yer, mevki.

maksat: kastedilen, istenilen şey; gaye, amaç.

mana: anlam.

manen: mana itibarıyla, manaca.

medar-ı tenkit: tenkit sebebi.

mesail: meseleler.

mesail-i azîme: büyük meseleler.

mesail-i kevnîye: yaratılışa ilgili meseleler.

mevcudat: var olan her şey, varlıklar.

muhtelif: çeşitli, farklı.

mücmel: öz olarak, kısa, özet.

müessis: tesis eden, kuran; kânun ve usul gibi şeyler koyup temelleştiren.

mükerrer: tekrarlanmış, tekrarlanan.

nazar-ı umumî: umurun bakışı, genelin anlayışı.

rencide etmek: incitmek.

sebeb-i kusur: kusur sebebi.

sual: soru.

suret: şekil, biçim, tarz.

sureten: görünüş itibarıyla, görünüşte.

suret-i basitâne-i zahirâne: görünüşteki basit bir şekil.

tabakat: tabakalar, dereceler.

taciz etmek: rahatsız etmek.

tahkik: doğruluğunu araştırma, inceleme.

tahrik etmek: harekete geçirmek.

takrir: yerleştirme, sağlamlaştırma.

te'kit: kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.

tekrir: tekrarlama.

terdat: tekrar.

tespit: sağlamca yerleştirme.

teşvik etmek: şevklendirmek, heveslendirmek.

tevehhüm etmek: zannetmek, gerçekte var olmayana var kabul etmek.

teyit: kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.

umum: bütün, tüm.

vücuh: yönler.

zikretmek: anmak, bildirmek.

âyine-i marifet: marifet aynası; Allah'ı tanıma ve bilme vasıtası.
azamet-i Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah'ın büyüklüğü.
bahsetmek: bir konu hakkında söz söylemek.
bedihi: açık.
bürhan: delil.
dakik: ince.
deveran: dönüp dolaşma, dönme.
ehl-i fen: fen ilimleri ile uğraşanlar.
esma-i İlâhiye: Allah'ın isimleri.
felsefe: madde ve hayatı başlangıç ve gaye bakımından inceleyen ilim. Felsefe dine dayandığında hakikati bulmuş, sırt çevirdiğinde de çelişkiler içerisinde kalmıştır.
hakikat: gerçek, doğru, bir şeyin aslı ve esası.
Hâlik: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
hitap etmek: söz söylemek, konuşmak.
hususan: bilhassa, özellikle.
icmal etmek: kısaltmak, özetlemek, ayrıntılarına girmemek.
ifham etmek: anlatmak, bildirmek.
ihtar: hatırlatma, dikkatini çekme.
ilm-i hikmet: hikmet ilmi, felsefe.
intizam: düzen, düzenlilik.
ipham: kapalı bırakma.
irşat: doğru yolu gösterme.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kesretli: çok, kalabalık.
kitab-ı kâinat: kâinat kitabı.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve surisinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
Kur'ân-ı Mürşit: hak ve doğru yolu gösteren Kur'ân.
maani: manalar, anlamlar.
mağlâta: zihni karıştıracak boş, saçma ve manasız söz.
mahiyet: iç yüz, nitelik, özellik.
maksut: maksat; kastedilen, istenilen.
mensuç: dokunmuş, örülmüş.
meselâ: örnek olarak.
meşhut: görünen.
mevcudat: var olan her şey, varlıklar.
Mucid: icat eden, yaratan, yoktan var eden Allah.
muntazam: düzenli, tertipli.
nazar: bakış.
nazar-ı umum: umumun bakışı,

Cevaben deriz ki: Felsefe, hakikatin yolunu şaşırmış onun için... Hem, geçmiş derslerden ve Sözlardan elbette anlamışsın ki, Kur'ân-ı Hakîm şu kâinattan bahsediyor, tâ zat ve sıfât ve esma-i İlâhiyeyi bildirsin. Yani bu kitab-ı kâinatın maanisini anlattırıp, tâ Hâlık'ını tanıttır-sın. Demek, mevcudata kendileri için değil, belki Mucitleri için bakıyor. Hem, umuma hitap ediyor. İlm-i hikmet ise, mevcudata mevcudat için bakıyor. Hem, hususan ehl-i fenne hitap ediyor. Öyle ise, madem ki Kur'ân-ı Hakîm mevcudatı delil yapıyor, bürhan yapıyor; delil zahiri olmak, nazar-ı umuma çabuk anlaşılacak gerektir. Hem madem ki Kur'ân-ı Mürşit bütün tabakat-ı beşere hitap eder; kesretli tabaka ise, tabaka-i avamdır. Elbette irşat ister ki, lüzumsuz şeyleri ipham ile icmal etsin; ve dakik şeyleri temsil ile takrip etsin; ve mağlâtalara düşürmemek için, zahiri nazarlarında bedihî olan şeyleri lüzumsuz, belki zararlı bir surette tağyir etmemektir.

Meselâ, güneşe der, “Döner bir siraştır, bir lâmbadır.” Zira, güneşten, güneş için, mahiyeti için bahsetmiyor. Belki bir nevi intizamın zembereği ve nizamın merkezi olduğundan, intizam ve nizam ise Sâniin âyine-i marifeti olduğundan bahsediyor.

Evet, der: ¹ وَالشَّمْسُ تَجْرِي “Güneş döner.” Bu “döner”

tabiriyle, kış-yaz, gece-gündüzün deveranındaki muntazam tasarrufat-ı kudreti ihtar ile azamet-i Sâniî ifham eder. İşte, bu “dönmek” hakikati ne olursa olsun, mak-sut olan ve hem mensuç, hem meşhut olan intizama te-sir etmez.

1. Yâsin Suresi: 38.

genelin anlayışı.

nev: tür, çeşit.

nizam: düzen, düzgünlük.

Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.

sıfât: sıfatlar, vasıflar, hâller, nitelikler.

sıraç: kandil, lâmba.

suret: biçim, şekil, tarz.

tabaka-i avam: halk tabaka-sı.

tabakat-ı beşer: beşer tabakaları; sosyal tabakalar, sınıflar.

tabir: ifade, söz.

tağyir etmek: bozmak, değiştirmek.

takrip etmek: yaklaştırmak, yanaştırmak.

tasarrufat-ı kudret: Cenab-ı Allah'ın kudretinin işleri, icraatları.

temsil: benzetme, misal getirme, örnekleme.

tesir: etki.

umum: genel, bütün, herkes.
zahiri: görünen, görünürdeki, görünüşteki.

Zat: sonsuz büyüklük ve yücelik sahibi olan Allah'ın zatı.

zemberek: hareketi sağlayan güç kaynağı.

zira: çünkü.

Hem, der: ¹ وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا Şu “sıraç” tabiriyle

âlemi bir kasır suretinde, içinde olan eşya ise insana ve zihayata ihzar edilmiş müzeyyenat ve mat’umat ve levazımat olduğunu ve güneş dahi musahhar bir mumdar olduğunu ihtar ile, rahmet ve ihsan-ı Hâlıkı ifham eder.

Şimdi bak, şu sersem ve geveze felsefe ne der? Bak, diyor ki: “Güneş bir kütle-i azîme-i mayia-i nâriyedir. On-
dan fırlamış olan seyyaratı etrafında döndürüp, cesame-
ti bu kadar, mahiyeti böyledir, şöyledir...” Muhiş bir deh-
şetten, müthiş bir hayretten başka ruha bir kemal-i ilmi
vermiyor. Bahs-i Kur’ân gibi etmiyor. Buna kıyasen, bâ-
tinen kof, zahiren mutantan felsefî meselelerin ne kıy-
mette olduğunu anlarsın. Onun şaşaa-i sûriyesine alda-
nıp, Kur’ân’ın gayet mu’ciznüma beyanına karşı hürmet-
sizlik etme.

ihtar: Arabî Risale-i Nur’da On Dördüncü Reşhanın Altı Katresi var.
Bahusus Dördüncü Katrenin Altı Nüktesi var. Kur’ân-ı Ha-
kim’in kırk kadar enva-ı i’cazından on beşini beyan eder. Ona
iktifaen burada ihtisar ettik. İstersen ona müracaat et; bir ha-
zine-i mu’cizat bulursun.

اللَّهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ شِفَاءً لَنَا كُلِّ دَاءٍ، وَمَوْئِئًا لَنَا فِي حَيَاتِنَا وَبَعْدَ
مَمَاتِنَا، وَفِي الدُّنْيَا قَرِينًا، وَفِي الْقَبْرِ مَوْئِئًا، وَفِي الْقِيَامَةِ شَفِيعًا،
وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا، وَمِنَ النَّارِ سِتْرًا وَحِجَابًا، وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا،
وَالِىَ الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلًا وَآمَامًا، بِفَضْلِكَ وَجُودِكَ وَكَرَمِكَ

1. Güneşi de bir kandil olarak asmıştır. (Nuh Suresi: 16.)

âlem: kâinat, dünya, cihan.
Arabi: Arapça.
bahs-i Kur’ân: Kur’ân’ın bah-
sı, sözü.
bahusus: özellikle.
bâtinen: iç yüzünde.
beyan: anlatma, açıklama,
izah.
cesamet: büyüklük, irilik.
dehşet: büyük korku hâli,
ürkme.

enva-ı i’caz: mu’cizeliğinin,
üstün vasıf ve güzelliğinin çe-
şitleri.
felsefe: madde ve hayatı
başlangıç ve gaye bakımın-
dan inceleyen ilim. Felsefe di-
ne dayandığında hakikati bul-
muş, sırt çevirdiğinde de çe-
lişkiler içerisinde kalmıştır.
felsefî: felsefe ile ilgili.
hazine-i mu’cizat: mu’cizele-

rin bulunduğu hazine.
hürmet: saygı.
ifhâm etmek: anlatmak, bil-
dirmek.
ihsan-ı Hâlık: Yaratıcının ih-
sanı; Cenab-ı Hakkın mahlû-
katına vermiş olduğu bütün
nimetler, ikramlar, hediyeler.
ihtar: hatırlatma, dikkatini
çekme.
ihtisar etmek: kısaltmak,

özetlemek.

ihzar etmek: hazır etmek, hazır-
lamak.

iktifaen: yeterli görerek.

kandil: lâmba, bir tür aydınlatma
aleti.

kasır: saray.

katre: damla.

kemal-i ilmi: ilmi olgunluk, mü-
kemmellik.

kıyasen: göre, kıyasla, oranla.

kıymet: değer.

kof: içi boş.

Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve su-
resinde sayısız hikmet ve fayda-
lar bulunan Kur’ân.

kütle-i azîme-i mayia-i nâriye:
sıvı hâldeki büyük ateş kütesi.

levazımat: ihtiyaç maddeleri, lâ-
zım olan şeyler.

mahiyet: iç yüz, nitelik, özellik.

mat’umat: taamlar, yenecek şey-
ler.

mesale: konu, düşünülüp halledi-
lecek iş.

mu’ciznüma: mu’cizeli, mu’cize
gösteren.

muhiş: korku ve dehşet veren,
ürküten.

mumdar: aydınlatan, ılık veren.

musahhar: boyun eğen, emre
verilmiş.

mutantan: tantanalı, debdebeli,
gösterişli, süslü.

müracaat: başvurma, herhangi
bir eserden yararlanma.

müthiş: dehşet veren, ürküten,
korkutan.

müzeyyenat: süslenmiş, süslü
şeyler.

nükte: herkesin anlayamadığı,
ancak dikkat edildiğinde anlaşı-
lan ince söz ve mana.

rahmet: Allah’ın kullarını esirge-
mesi, onlara acıyıp bağışlaması,
onlara maddî ve manevî nimetler
vermesi, onların günahlarını sil-
mesi.

reşha: sızıntı.

sersem: akli ve zihni karışmış
olan.

seyyarat: gezegenler.

sıraç: kandil, lâmba.

suret: şekil, biçim, görüntü.

şaşaa-i sûriye: görünüşteki par-
laklık, gösterişlilik.

tabir: ifade, söz, deyim.

zahiren: görünüşte.

zihayat: hayat sahibi, canlı.

وَرَحْمَتِكَ يَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ وَيَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ آمِينَ
اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ ۞ آمِينَ¹

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Gaid Nursi

ahiret: öbür dünya, dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

Âl: aile.

âmin: "Yâ Rabbi! Öyle olsun, kabul eyle!"

Ashap: Sahabeler, Hz. Peygambere görmüş ve onunla konuşmuş olan Müslüman kimseler.

batıl: boş, yalan, gerçeğe uymayan.

cömert: kerem sahibi, ikramcı.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

fazl: fazilet; lütuf, iyilik.

hak: doğru, gerçek, hakikat.

kabir: mezar.

kerem: cömertlik, lütuf, ihsan, bağış.

kıyamet: dünyanın sonu, kâinatın ölümü, varlığın bozulup dağılması.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

merhamet: acımak, şefkat göstermek, korumak, iyilik etmek.

nur: ışıık, aydınlık.

rahmet: Allah'ın kullarını esirgemesi, onları acıyarak bağışlaması, onlara maddî ve manevî nimetler vermesi, onların günahlarını silmesi.

rehber: yol gösteren, kılavuz.

salât: Hz. Peygambere dua; Hz. Muhammed'e, ailesine, Allah'ın rahmet ve mağfiretini, meleklerin istiğfarını ve mü'minlerin dualarını dileme, Allahümme salli alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âli seyyidina Muhammed deme.

selâm: rahatlık, selâmet, esenlik.

sevk etmek: ulaştırmak.

sırat: yol; İslâm inancı usulüne göre, Cehennem üzerine çekilmiş olduğu inanılan, kıldan ince kılıktan keskin, geceden karanlık gibi mecazî ifadelerle vasıflandırılan, mahiyetini tam olarak kavra-

1. Allah'ım! Kur'ân'ı her türlü hastalıklarımıza şifa kıl; dünya hayatımızda ve öldükten sonra dost; dünyada yoldaş, kabirde arkadaş, kıyamette şefaatçi, Sırat üzerinde nur, Cehennem ateşine karşı perde ve siper, Cennette arkadaş ve bütün hayırlara sevk eden rehber ve önder kıl. Bunu fazlın, cömertliğin, keremin ve rahmetinle yap ey merhametlilerin en merhametlisi ve ey bütün cömertlerden daha cömert olan Rabbimiz! Duamızı kabul buyur.

Allah'ım! Kendisine hakla batılı ayırt eden Kur'ân-ı Hakîm'in indirildiği zata, onun bütün Âl ve Ashabına salât ve selâm eyle. Âmin.

yamadığımız köprü, Sırat köprüsü.

sefaat: Hz. Peygamberin ve diğer salih kulların, bazı gü-

nahkâr mü'minleri bağışlamasını Allah'tan dilemeleri.

sifa: bedenî veya ruhî bir hastalığın son bulması, iyileşme.

yoldaş: yol arkadaşı.

zat: kişi, şahıs, fert.

Şakk-ı Kamer Mu'cizesine Dairdir

(ON DOKUZUNCU VE OTUZ BİRİNCİ SÖZLERİN ZEYLİ)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ۖ وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا

وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ¹

Kamer gibi parlak bir mu'cize-i Ahmediye (a.s.m.) olan inşikak-ı kameri, evham-ı faside ile inhisafa uğratmak isteyen feylesoflar ve onların muhakemesiz mukallitleri diyorlar ki:

“Eğer inşikak-ı kamer vuku bulsa idi, umum âleme malûm olurdu; bütün tarih-i beşerin nakletmesi lâzım gelirdi.”

Elcevap: İnşikak-ı kamer, dava-i nübüvvete delil olmak için, o davayı işiten ve inkâr eden hazır bir cemaate, gecede, vakt-i gaflette, ani olarak gösterildiğinden, hem ihtilâf-ı metâli ve sis ve bulut gibi rü'yete mâni esbabın vücudu ile beraber, o zamanda medeniyet taammüm etmediğinden ve hususî kaldığından ve tarassudat-ı semaviye pek az olduğundan, bütün etraf-ı âlemde görülmek, umum tarihlere geçmek, elbette lâzım değildir. Şakk-ı kamer yüzünden bu evham bulutlarını dağıtacak çok noktalardan, şimdilik Beş Noktayı dinle.

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. • Kiyamet yaklaştı, ay yarıldı. • Onlar bir mu'cize görseler yüz çevirir ve “Bu kuvvetli bir sihirdir” derler. (Kamer Suresi: 1-2.)

Sahife 351

âlem: dünya; insanlar.
anî: bir anda, o anda.
cemaat: topluluk.
dair: alâkalı, ilgili, ait.
dava: takip edilen fikir, iddia.
dava-i nübüvvet: Peygamberlik dava etmek, Peygam-

ber olduğunu ilân etmek.
esbap: sebepler.
etraf-ı âlem: dünyanın her tarafı.
evham: vehimler, şüpheler, esassız şeyler, kuruntular.
evham-ı faside: asılsız, boş kuruntular.
feylesof: felsefe ile uğraşan,

filozof.
hususî: bir yere has olan, özel.
ihtilâf-ı metâli: ayın doğuşunun zaman olarak, farklı yerlerde farklı oluşu.
inhisafa uğratmak: gözden düşürmek; söndürmek.
inkâr etmek: kabul ve tasdik

etmemek, inanmamak.

inşikak-ı kamer: ayın yarılıp ikiye ayrılması; Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir parmak işaretleriyle ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu'cize.

kamer: ay.

kiyamet: dünyanın sonu, varlığın bozulup dağılması, kâinatın ölümü.

lâzım: gerekli.

malûm: bilinen.

mâni: engel.

medeniyet: bir topluluğun hayat tarzı, bilgi seviyesi, sanat gücü, maddî ve manevî varlığı ile ilgili özelliklerin tamamı.

mu'cize: Peygamberler tarafından ortaya konulan ve insanların benzerini yapmaktan âciz kaldığı hâl, durum.

mu'cize-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in mu'cizesi.

muhakeme: düşünme, akıl yürütme, değerlendirme.

mukallit: taklitçi, taklit eden.

nakletmek: aktarma, anlatmak.

Rahim: sonsuz şefkat ve merhamet sahibi Allah.

Rahman: ister mü'min, ister kâfir; ister iyi isterse kötü olsun; rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların nızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

rü'yet: görme, görüş.

sihir: büyü, büyücülük.

şakk-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi; Hz. Muhammed'in Allah'ın izniyle ayı bir parmak işaretleriyle ikiye bölmesi.

taammüm: umumileşme, yaygınlaşma.

tarassudat-ı semaviye: gökyüzü ile ilgili gözlem.

tarih-i beşer: insanlığın geçmiş, insanlık tarihi.

umum: bütün, tüm.

vakt-i gaflet: gaflet anı; uyku vakti.

vuku bulma: olma, meydana gelme.

zeyil: ek, ilâve.

BİRİNCİ NOKTA

O zaman, o zemindeki küffarın gayet şedit derecede inatları tarihen malûm ve meşhur olduğu hâlde, Kur'ân-ı Hakîm'in ¹ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ demesiyle şu vak'ayı umum âleme ihbar ettiği hâlde, Kur'ân'ı inkâr eden o küffardan hiçbir kimse, şu ayetin tekzibine, yani ihbar ettiği şu vakıanın inkârına ağız açmamışlar. Eğer o zamanda o hâdisse, o küffarca kat'î ve vaki bir hâdisse olmasa idi, şu sözü serrişte ederek gayet dehşetli bir tekzibe ve Peygamberin iptal-i davasına hücum göstereceklerdi. Hâlbuki, şu vak'aya dair siyer ve tarih, o vak'a ile münasebettar küffarın adem-i vukuuna dair hiçbir şeyini nakletmemişlerdir. Yalnız, ² وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ ayetinin beyan ettiği gibi, tarihçe menkul olan şudur ki:

adem-i vuku: meydana gelme-
me.

âlem: dünya.

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

beyan etmek: anlatmak, açıkla-
mak, bildirmek.

dair: alâkalı, ilgili, ait.

eazım-ı muhakkikinin: gerçeği
inceleyenlerin, araştıranların en
büyükleri.

ekser: pek çok, çoğunluk.

Fahr-i Âlem: âlemin kendisiyle
övündüğü Peygamberimiz Hz
Muhammed.

gayet: son derece, çok.

hâdisse: olay.

hakikat: gerçek, doğru.

hâşâ: asla, kesinlikle öyle değil.

hutbe: hatip tarafından minbere
çıkılarak yapılan ilâhî emirleri ha-
tırlatan konuşma ve dualar.

ihbar etmek: haber vermek, bil-
dirmek, duyurmak.

inkâr: reddetme, kabul ve tasdik
etmeme, inanmama.

inşak-ı kamer: Ayın ikiye bö-
lünmesi, Hz. Peygamberin müş-
riklere karşı göstermiş olduğu
ayın yarılıp ikiye ayrılma mu'cize-
si.

iptal-i dava: davayı iptal etme,
iddiayı çürütme.

kafîle: birlikte yolculuk eden top-
luluk.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kervan: uzak yerlere yolcu ve ti-
carî eşya taşıyan kafîle.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve su-
resinde sayısız hikmet ve fayda-
lar bulunan Kur'ân.

küffar: kâfirler, İslâmiyeti inkâr

O hâdiseyi gören küffar “Sihirdir” demişler ve “Bize sihir gösterdi. Eğer sair taraflardaki kervan ve kafîleler görmüşlerse, hakikattir. Yoksa bize sihir etmiş” demişler. Sonra, sabahleyin Yemen ve başka taraflardan gelen kafileler ihbar ettiler ki, “Böyle bir hâdiseyi gördük.” Sonra küffar, Fahr-i Âlem (a.s.m.) hakkında, hâşâ, “Yetim-i Ebu Talip'in sihri semaya da tesir etti” dediler. ³

İKİNCİ NOKTA

Sa'd-ı Taftazanî gibi eazım-ı muhakkikinin ekseri de-
mişler ki: “İnşak-ı kamer, parmaklarından su akması,
umum bir orduya su içirmesi, camide hutbe okurken

1. Ay yarıldı. (Kamer Suresi: 1.)

2. “Bu kuvvetli bir sihirdir” derler. (Kamer Suresi: 2.)

3. Tirmizî, Tefsirü'l-Kur'ân: 54; Müsned, 3:165; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 2:268.

edenler.

malûm: bilinen.

menkul: nakledilen, bildirilen,
aktarılan.

meşhur: herkesin bildiği, şö-
retli.

münasebettar: ilgili, alâkalı.

nakletmek: aktarmak, anlat-
mak, söylemek.

sair: diğer, başka, öteki.

sema: gökyüzü, gök.

serrişte: başa kakmak; ipucu

sihir: büyü, büyücülük.

siyer: Peygamberimizin ha-
yat tarihi; onun hayatının bü-

tün safhalarını anlatan ve va-
sıflarını nakleden eserler.

sedid: şiddetli.

tekzip: yalanlama.

tesir: etki.

umum: bütün, tüm.

vaki: hâdisse, olay.

vaki: olmuş, meydana gel-
miş.

yetim-i Ebu Talip: Ebu Ta-

lip'in yetimi.

zemin: yer, yeryüzü.

dayandığı kuru direğin müfarakat-ı Ahmediyeden (a.s.m.) ağlaması, umum cemaatin iştiraki gibi mütevatirdir. ¹ Yani, öyle tabakadan tabakaya bir cemaat-i kesire nakletmiştir ki, kizbe ittifakları muhaldir. Hâle gibi meşhur bir kuyruklu yıldızın bin sene evvel çıkması gibi mütevatirdir. Görmediğimiz Serendip Adasının vücudu gibi, tevatürle vücudu kat'îdir” demişler. İşte böyle gayet kat'î ve şuhudî mesailde teşkikat-ı vehmiye yapmak, akılsızlıktır. Yalnız muhal olmamak kâfidir. Hâlbuki, şakk-ı kamer, bir volkanla inşikak eden bir dağ gibi mümkündür.

ÜÇÜNCÜ NOKTA

Mu'cize, dava-i nübüvvetin ispatı için, münkirleri ikna etmek içindir, icbar etmek için değildir. Öyle ise, dava-i nübüvveti işitenler için, ikna edecek bir derecede mu'cize göstermek lâzımdır. Sair taraflara göstermek veyahut icbar derecesinde bir bedahetle izhar etmek, Hakîm-i Zülcelâl'in hikmetine münafi olduğu gibi, sırr-ı teklife dahi muhalıftır. Çünkü, akla kapı açmak, ihtiyarı elinden almamak, sırr-ı teklif ictiza ediyor. Eğer Fâtır-ı Hakîm, inşikak-ı kameri, feylesofların hevesatına göre bütün âleme göstermek için bir iki saat öyle bıraksa idi ve beşerin umum tarihlerine geçse idi, o vakit sair hâdisat-ı semaviye gibi, ya dava-i nübüvveti delil olmazdı ve risalet-i Ahmediyeye (a.s.m.) hususiyeti kalmazdı; veyahut bedahet derecesinde öyle bir mu'cize olacaktı ki, akli icbar edecek, aklın ihtiyarını elinden alacak, ister istemez nübüvveti tasdik edecek; Ebu Cehil gibi kömür ruhlu, Ebu Bekir'i-Sıddık gibi elmas ruhlu adamlar bir seviyede kalıp,

ihtiyar: seçme, tercih, irade.
ikna etmek: bir kanaati, fikri, düşüncüyü kabul ettirmek, inancını sağlamak.
iktiza etmek: gerektirmek.
inşikak etmek: yarılmak, ikiye ayrılmak.
inşikak-ı kamer: ayın yarıp ikiye ayrılması; Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir parmak işaretleriyle ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu'cize.
ittifak: birleşme, söz birliği.
izhar etmek: göstermek.
kâfi: yeterli, yeter.
kizb: yalan.
mesail: meseleler.
meşhur: herkesin bildiği, şöhretli.
mu'cize: Peygamberler tarafından ortaya konulan ve insanların benzerini yapmaktan âciz kaldığı şey.
muhal: imkânsız.
muhalif: zıt, aykırı.
müfarakat-ı Ahmediye: Peygamberimiz Hz. Muhammed'den ayrılma.
münafi: zıt, ters, aykırı.
münkir: inkâr eden, inkârcı, dinsiz.
mütevatir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği haber, böyle bir topluluğun senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivayet ettikleri sahih hadis.
nakletmek: aktarmak, anlatmak.
nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.
risalet-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in peygamberliği.
sair: diğer, başka, öteki.
sırr-ı teklif: teklif sırrı, insanların dünyaya gelip Allah tarafından kullukla vazifelendirilmelerinin sırrı.
şakk-ı kamer: Ayın ikiye bölünmesi; Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir parmak işaretleriyle ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu'cize.
şuhudî: görünebilir olana ait ve onunla ilgili.
tabaka: topluluk, sınıf, nesil, kuşak.
tasdik etmek: doğruluğunu kabul etmek.
teşkikat-ı vehmiye: vehmî ve asılsız olan şek ve şüpheler.
tevatür: bir hadis-i şerifin, yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıkta ki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.
umum: bütün, tüm.
volkan: yanardağ.

1. İbni Teymiye, Cevabü's-Sahih, 1:414, 2:44; Taftazanî, Şerhü'l-Makasit, 5: 17.

âlem: dünya; insanlar.
bedahet: açıklık.
beşer: insanlık.
cemaat: topluluk, bir yere toplanmış insanlar.
cemaat-i kesire: büyük ve kalabalık cemaat, topluluk.
dava-i nübüvvet: peygamberlik dava etmek, peygamber olduğunu ilân etmek.
Fâtır-ı Hakîm: her şeyi bir

maksada uygun, yerli yerinde ve benzersiz şekilde yaratan Allah.
feylesof: felsefe ile uğraşan, filozof.
hâdisat-ı semaviye: gökyüzünde meydana gelen olaylar.
Hakîm-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi olan ve her şeyi belirli gayelere yönelik,

yerli yerinde, faydalı, anlamlı yaratan Allah.
hevesat: hevesler, istekler, arzular.
hikmet: belirli gayelere yönelik, yerli yerinde, faydalı ve anlamlı oluş.
hususiyet: hususîlik, ayrıncı özellik.
icbar etmek: zorlamak.
icbar: zorlama.

sırr-ı teklif zayı olacaktı. İşte bu sır içindir ki, hem ani, hem gece, hem vakt-i gaflet, hem ihtilâf-ı metâli, ve sis ve bulut gibi sair mevanii perde ederek umum âleme gösterilmedi veyahut tarihlere geçirilmedi.

DÖRDÜNCÜ NOKTA

Şu hâdise, gece vakti herkes gaflette iken, ani bir surette vuku bulduğundan, etraf-ı âlemde elbette görülmeyecek. Bazı efrada görünse de, gözüne inanmayacak. İnandırırsa da, elbette böyle mühim bir hâdise, haber-i vahit ile tarihlere bâkî bir sermaye olmayacak.

Bazı kitaplarda “Kamer iki parça olduktan sonra yere inmiş” ilâvesi ise, ehl-i tahkik reddetmişlerdir. “Şu mu’cize-i bâhireyi kıymetten düşürmek niyetiyle, belki bir münafık ilhak etmiş” demişler.¹

Hem meselâ, o vakit cehalet sisiyle muhat İngiltere, İspanya’da yeni gurup, Amerika’da gündüz, Çin’de, Japonya’da sabah olduğu gibi, başka yerlerde başka esbab-ı mâniaya binaen elbette görülmeyecek. Şimdi bu akılsız muterize bak, diyor ki, “İngiltere, Çin, Japon, Amerika gibi akvamin tarihleri bundan bahsetmiyor; öyle ise vuku bulmamış.” Bin nefrin onun gibi Avrupa kâselislerinin başına!

BEŞİNCİ NOKTA

İnşikak-ı kamer, kendi kendine, bazı esbaba binaen vuku bulmuş, tesadüfî, tabiî bir hâdise değil ki, adî ve tabiî kanunlarına tatbik edilsin. Belki, şems ve kamerin

adî: alışılmış olan, her zamanki gibi.

akvam: kavimler, milletler.

âlem: dünya; insanlar.

ani: bir anda.

bahsetmek: bir konu hakkında söz söylemek.

bâkî: devamlı, sürekli, kalıcı.

binaen: -den dolayı, -den ötürü.

cehalet: cahillik, bilgisizlik.

efrat: fertler; şahıslar, kişiler.

ehl-i tahkik: gerçekleri araştıranlar, gerçekleri delilleriyle bilen âlimler.

esbap: sebepler.

esbab-ı mâniya: engel olan sebepler.

etraf-ı âlem: dünyanın her tarafı.

gaflet: dalgınlık.

haber-i vahit: bir tek kişinin haber vermesi; bir kişi kanalıyla gelen haber veya hadis.

hâdise: olay.

ihtilâf-ı metâli: ayın doğuşunun zaman olarak, farklı yerlerde farklı oluşu.

ilhak etmek: ilâve etmek, eklemek, katmak.

inşikak-ı kamer: ayın yanlıp ikiye ayrılması; Hz. Muhammed’in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir parmak işaretleriyle ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu’cize.

kamer: ay.

kâselis: çanak yalayıcı, dalkavuk.

kıymet: değer, itibar.

meselâ: örnek olarak.

mevani: mâniler, engeller.

mu’cize-i bâhire: apaçık mu’cize.

1. Aliyyü'l-Karî, *Esrarü'l-Merfua*, s. 398.

muhat: kuşatılmış, etrafı çevrilmiş.

muteriz: itiraz eden, karşı çıkan.

mühim: önemli.

münafık: kalbinde küfrü gizlediği hâlde Müslüman görünen, kâfirliğini gizleyerek Müslüman gibi davranan.

nefrin: nefret; lânet.

niyet: maksat, gaye, amaç.

sair: diğer, başka, öteki.

sermaye: bilgi.

sır: gizli tutulan şey; ilâhî hikmet, sebep.

sırr-ı teklif: teklif sırrı, insanların dünyaya gelip Allah tarafından kullukla vazifelendirilmelerinin sırrı.

suret: şekil, biçim, tarz.

şems: güneş.

tabii: tabiat gereği, doğal.

tabii kanunlar: tabiatla ilgili, tabiatla geçerli olan kanunlar.

tatbik etmek: uygulamak.

tesadüfî: rastgele.

umum: bütün, tüm.

vakt-i gaflet: gaflet anı, uyku vakti.

vuku bulmak: meydana gelmek, ortaya çıkmak, olmak.

zayı olmak: kaybolmak.

Hâlık-ı Hakîm'i, Resulünün risaletini tasdik ve davasını tenvir için, harikulâde olarak o hâdiseyi ika etmiştir. Sırr-ı irşat ve sırr-ı teklif ve hikmet-i risaletin iktizasıyla, hikmet-i rububiyetin istediği insanlara, ilzam-ı hüccet için gösterilmiştir. O sırr-ı hikmetin iktiza etmedikleri, istemedikleri ve dava-i nübüvveti henüz işitmedikleri aktâr-ı zemindeki insanlara göstermemek için, sis ve bulut ve ihtilâf-ı metâli haysiyetiyle, bazı memleketin kameri daha çıkmaması ve bazılarının güneşleri çıkması ve bir kısmının sabahı olması ve bir kısmının güneşi yeni gurup etmesi gibi, o hâdiseyi görmeye mâni pek çok esbaba binaen gösterilmemiş. Eğer umum onlara dahi gösterilse idi, o hâlde ya işaret-i Ahmediyenin (a.s.m.) neticesi ve mu'cize-i nübüvvet olarak gösterilecekti; o vakit risaleti bedahet derecesine çıkacaktı, herkes tasdiğe mecbur olurdu, aklın ihtiyarı kalmazdı—iman ise, aklın ihtiyarıyladır—sırr-ı teklif zayı olurdu. Eğer sırf bir hâdis-i semaviye olarak gösterilse idi, risalet-i Ahmediye (a.s.m.) ile münasebeti kesilirdi ve onunla hususiyeti kalmazdı.

Elhâsıl: Şakk-ı kamerin imkânında şüphe kalmadı, kat'î ispat edildi. Şimdi, vukuuna delâlet eden çok bürhanlarından altısına **(HAŞİYE)** işaret ederiz. Şöyle ki:

Ehl-i adalet olan Sahabelerin, vukuuna icma; ve ehl-i tahkik umum müfessirlerin, ¹ **وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ** tefsirinde onun vukuuna ittifakı; ve ehl-i rivayet-i sadıka bütün

HAŞİYE: Yani, altı defa icma suretinde, vukuuna dair altı hüccet vardır. Bu makam çok izaha lâıyk iken, maatteessüf kısa kalmıştır.

1. Ay yarıldı. (Kamer Suresi: 1.)

aktâr-ı zemin: zeminin dört bir yanı, dünyanın her köşesi.
bedahet: açıklık.
bürhan: delil.
dair: alâkalı, ilgili, ait.
dava: takip edilen fikir, iddia.
dava-i nübüvvet: peygamberlik dava etmek. peygamber olduğunu ilân etmek.
delâlet: delil olma, gösterme.
ehl-i adalet: adalet ehli, âdil

olanlar, adaletten şaşmayanlar.
ehl-i rivayet-i sadıka: doğru-ları rivayet edenler, sadece doğru olan şeyleri nakledenler.
ehl-i tahkik: gerçekleri araştıranlar, gerçekleri delilleriyle bilen âlimler.
elhâsıl: sonuç olarak, özetle.
esbap: sebepler.

gurup: batma.
hâdis-i semaviye: gökyüzünde meydana gelen hâdiseler, olay.
Hâlık-ı Hakîm: her şeyi belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı yerli yerinde yaratan Yaratıcı, Allah.
harikulâde: olağanüstü, eşi ve benzeri olmayan.
haşiye: dipnot, açıklayıcı yazı.

haysiyet: özellik.
hikmet-i risalet: Peygamberliğin hikmeti, maksadı.
hikmet-i rububiyet: her şeyi idare ve terbiye eden Allah'ın hikmeti.
hususiyet: hususîlik, özellik.
hüccet: delil.
icma: fikir birliği.
ihtilâf-ı metâli: ayın doğuşunun zaman olarak, farklı yerlerde farklı oluşu.
ihtiyar: seçme, tercih, irade.
ika etmek: yapmak, meydana getirmek.
iktiza: gerektirme.
ilzam-ı hüccet: susturmaya delil olarak.
iman: inanma, inanç; Islâmiyeti kabul etme.
işaret-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in Peygamberliğine olan işaret.
ittifak: birleşme, fikir birliği etme.
kamer: Ay.
kat'î: kesin, şüphesiz.
maatteessüf: üzüntüyle ifade etmek gerekir ki...; ne yazık ki...
makam: yer, mevki.
mâni: engel.
mecbur: zorlanmış, bir işi yapmak zorunda kalmış.
memleket: ülke, yurt.
mu'cize-i nübüvvet: Peygamberlik mu'cizesi.
müfessir: Kur'an-ı Kerim'i tefsir eden, yorumlayan Islâm âlimi.
münasebet: ilgi, alâka, bağ.
resul: elçi, peygamber.
risalet: resullük, peygamberlik.
risalet-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in peygamberliği.
Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.
sırr-ı hikmet: hikmetin sırrı.
sırr-ı irşat: insanlara doğru yolu göstermenin sırrı, hakikati.
sırr-ı teklif: teklif sırrı, insanların dünyaya gelip Allah tarafından kullukla görevlendirilmelerinin sırrı.
suret: biçim, şekil, tarz.
şakk-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi; Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir parmak işaretleriyle ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu'cize.
tasdik: doğrulama, onaylama; doğruluğunu kabul etme.
tefsir: Kur'an'ın mana bakımından izahı, açıklanması.
tenvir: nurlandırma, aydınlatma.
vuku: olma, meydana gelme, ortaya çıkma.
zayı olmak: kaybolmak.

âlem-i ulvî: yüce âlem.
cenah: kanat, taraf, kısım.
cism-i arz: dünyaya ait cisim.
dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılma, doğru yoldan ayrılmak.
ehl-i arz: dünyada bulunanlar.
ehl-i keşif ve ilham: keşif ve ilham ehli; bazı sırları, bilinmeyen hakikatleri, Cenab-ı Hakkın lütfu ve ilhamı ile bilen velîler.
ehl-i semavat: semavat ehli, melekler.
elhâsıl: sonuç olarak, özetle.
evc-i kemalât: mükemmelliklerin en üst derecesi, zirvesi.
hatem-i divan-ı nübüvvet: peygamberlik medisinin mühürü olan Peygamberimiz.
hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı ve yerli yerinde oluş.
icma: fikir birliği.
ilm-i kelâm: kelâm ilmi, Cenab-ı Hakkın zat ve sıfatlarından, nübüvvet, haşir, kader gibi imana ait meselelerden İslâmî esaslar dairesinde delillere dayalı olarak bahseden ilim.
ilzam: susturma, cevap veremez hale getirme.
inşikak-ı kamer: Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir parmak işaretile ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu'cize.
Kab-ı Kavseyn: iki yay mesafesi. Hz. Muhammed'in Miraca çıkışıyla vardığı son nokta. Bütün yaratılanları arkasına alıp Yaratana müserref ve muhatap olduğu makam.
kamer-i münir: parlak ay.
keramet-i uzma: en büyük keramet.
mahbubiyet: sevicecek hâlde bulunma.
medar-ı fahir: övünme sebebi.
mu'cize-i kübra: en büyük mu'cize.
muhaddisîn: muhaddisler, hadis ilmiyle uğraşanlar.
mütebahhir: çok bilgili, derin bilgi sahibi.
nakletme: aktarma, anlatma.
nass-ı kat'î: kesin hüküm; Kur'an ve hadis hükmüyle kesinlik kazanan hususlar.
nurani: nurlu, ışıklı, parlak.
risalet: peygamberlik, resullük, elçilik.
rûhaniyet: üstünlük.
seken: sakinler; bir yerde oturanlar, yaşayanlar.
sema-i risalet: peygamberlik seması, göğü.
semavat: semalar, gökler.
senet: bir hadis metnini rivayet eden ravilerin, ondan Hz. Peygambere varıncaya kadar

muhaddisînin, pek çok senetlerle ve muhtelif tariklerle vukuunu nakletmesi; ¹ ve ehl-i keşif ve ilham bütün evliya ve Sıddıkînin şahadeti; ve ilm-i kelâmın meslekçe birbirinden çok uzak olan imamlarının ve mütebahhir ulemanın tasdiki; ve nass-ı kat'î ile dalâlet üzerine icmaları vaki olmayan ümmet-i Muhammediyenin (a.s.m.) ² o vak'ayı telâkki-i bilkabul etmesi, güneş gibi inşikak-ı kameri ispat eder.

Elhâsıl, buraya kadar tahkik namına ve hasmı ilzam hesabına idi. Bundan sonraki cümleler, hakikat namına ve iman hesabınadır. Evet, tahkik öyle dedi; hakikat ise diyor ki:

Sema-i risaletin kamer-i müniri olan Hatem-i Divan-ı Nübüvvet, nasıl ki mahbubiyet derecesine çıkan ubudiyetindeki velâyetin keramet-i uzması ve mu'cize-i kübrası olan Miraç ile, yani bir cism-i arzı semavatta gezdirmekle semavatın sekenesine ve âlem-i ulvî ehline rûhaniyeti ve mahbubiyeti gösterildi ve velâyetini ispat etti. Öyle de, arza bağlı, semaya asılı olan kameri, bir arzının işaretiyle iki parça ederek, arzın sekenesine, o arzının risaletine öyle bir mu'cize gösterildi ki, zat-ı Ahmediye (a.s.m.), kamerin açılmış iki nuranî kanadı gibi, risalet ve velâyet gibi iki nuranî kanadıyla, iki ziyadar cenah ile evc-i kemalâta uçmuş, tâ Kab-ı Kavseyne çıkmış; hem ehl-i semavat, hem ehl-i arza, medar-ı fahir olmuştur.

³ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ الصَّلَاةُ وَالتَّسْلِيمَاتُ مِلْأَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ

⁴ نُبَجَّانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

1. Buharî, Tefsir: 1, Menakıb: 27; Müslim, Sıfatü'l-Münafikîn: 44, 45, 46, 48; Tirmizî, Tefsir: 54; Müsned, 4:82.
2. Ebu Davud, Fiten ve Melâhim: 1; Tirmizî, Fiten: 7; İbni Mâce, Fiten: 7.
3. Ona ve Âline yer ve gökler dolusu rahmet ve selâmlar olsun.
4. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

uzanan isimler zinciri.

sıddıkîn: sıddıklar, doğru söz-lü olanlar; samimiyetle iman etmiş olan ve bunun gereği-ne tam olarak uyanlar.
tahkik: araştırma, inceleme.
tarik: yol.

telâkki-i bilkabul: olduğu ve rivayet edildiği gibi kabul edilip inanılması.
tenzih etme: her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma.
ubudiyet: kulluk.

vaki olmayan: meydana gelmeyen.
vuku: olma, meydana gelme, oluş.
zat-ı Ahmediye: Peygamberimizin zatı, şahsiyeti.
ziyadar: ışıklı, parlak.

Mu'cizat-ı Ahmediye (a.s.m.) Zeylinin Bir Parçasıdır

*Risalet-i Ahmediye (a.s.m.) delâili hakkında olup, Miraç Ri-
salesinin Üçüncü Esasının nihayetindeki üç mühim müş-
külden birinci müşküle ait suale, muhtasar bir fihriste sure-
tinde verilen cevaptır.*

Sual: Şu mirac-ı azîm, ne için Muhammed-i Arabî
Aleyhissalâtu Vesselâma mahsustur?

Elcevap: Şu birinci müşkülünüz, otuz adet Sözlerde
tafsilen halledilmiştir. Yalnız şurada, zat-ı Ahmediyenin
(a.s.m.) kemalâtına ve delâil-i nübüvvetine ve o Mirac-ı
Azama en elyak o olduğuna icmalî işaretler nev'inde bir
muhtasar fihriste gösteriyoruz. Şöyle ki:

Evvelâ: Tevrat, İncil, Zebur gibi kütüb-ü mukaddese,
pek çok tahrifata maruz oldukları hâlde, şu zamanda da-
hi, Hüseyin-i Cîsrî gibi bir muhakkik, nübüvvet-i Ahme-
diyeye (a.s.m.) dair o kitaplardan, yüz on dört işarî beşa-
retleri çıkarıp *Risale-i Hamidiye*'de göstermiştir.

Saniyen: Tarihçe müspettir ki, Şıkk ve Satih gibi meş-
hur iki kâhinin, nübüvvet-i Ahmediyeden (a.s.m.) biraz
evvel, nübüvvetine ve Ahir Zaman Peygamberi olduğuna
beyanatları gibi çok beşaretler, sahih bir surette tari-
hen nakledilmiştir.

ahir zaman: dünya hayatının
kıyamete yakın son devri.
aleyhissalâtu vesselâm: sal-
lât ve selâm onun üzerine ol-
sun.
beşaret: müjde, sevindirici
haber.
beyanat: açıklamalar, izahlar.
dair: alâkalı, ilgili, ait.
delâil: deliller, ispat vasıtaları.
delâil-i nübüvvet: Peygam-
ber Efendimizin (a.s.m.) peyg-
amberlik delilleri.
elyak: daha lâyak, çok yakışır.

esas: asıl, temel.
evvelâ: birinci olarak, ilk ön-
ce.
fihrist: bir kitapta ne bulun-
duğunu sıra ile gösteren liste.
fihriste: bir kitapta veya bir
dükkânda bulunan şeyleri sı-
rayla gösteren liste.
halletmek: çözmek, şüphe
edilmeyecek bir şekilde açık-
lamak.
icmalî: kısaca, kısa, özetle.
İncil: Hazret-i İsa'ya gönderil-
miş olan ilâhî kitap.

işarî: işaretle olan, bir kelime-
nin açık manasına bağlı ola-
rak ikinci ve üçüncü derecede
işaret yolu ile yapılan açıkla-
ma.
kâhin: gaipten, gelecekten
haber vermek iddiasında bu-
lunan kimse.
kemalât: kemaller, mükem-
mellikler, ahlâk ve huy güzel-
likleri.
kütüb-ü mukaddese: kutsal
kitaplar.
mahsus: başkasında bulun-

mayan, bir şeye veya kişiye has
olan, özel.

maruz olma: bir şeyin karşısında
ve tesiri altında bulunma, uğra-
ma.

meşhur: şöhretli, ünlü.

Mirac-ı Azîm: büyük miraç; Pey-
gamberimiz Hz. Muhammed'in,
Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen,
cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

mu'cizat-ı Ahmediye: Peygam-
berimiz Hz. Muhammed'in mu'ci-
zeleri.

muhakkik: gerçeği araştıran, bir
şeyin iç yüzünü inceleyerek vâkıf
olan.

Muhammed-i Arabî: Arapların
içinden çıkan Peygamberimiz Hz.
Muhammed.

muhtasar: kısaltılmış, kısa, özet.

mühim: önemli.

müşkül: güçlük, zorluk.

nakletmek: aktarmak, anlatmak.

nev: tür, çeşit.

nihayet: son.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik,
Allah'ın elçiliği.

risalet-i Ahmediye: peygamberi-
miz Hz. Muhammed'in peygam-
berliği.

sabit: ispat edilmiş, ispatlanmış.

sahih: gerçek, doğru, sağlam.

saniyen: ikinci olarak.

sual: soru.

suret: biçim, şekil, tarz.

tafsilen: ayrıntılı olarak.

tahrifat: bozmalar, değiştirmeler.
Tevrat: Hz. Mûsa'ya indirilmiş
olan ilâhî kitap.

zat-ı Ahmediye: Peygamberimiz
Hz Muhammed'in zatı, şahsiyeti.

Zebur: Hz. Davud'a indirilen mu-
kaddes kitap.

zeyil: ek, ilâve.

ahlâk-ı hasene: güzel ahlâk.
âlî: yüce, yüksek.
azamî: en fazla, en büyük.
balığ: erişmiş, ulaşmış.
bilbedahe: apaçık bir şekilde.
cemaat-î azîme: büyük ve kalabalık cemaat, topluluk.
cemal: güzellik.
din-i İslâm: İslâm dini.
ehl-i insaf: insafılı olanlar.
enin: inilti, inleme.
eyvan: kemerli, yüksek bina; saray, köşk.
Hâlık-ı Âlem: âlemin yaratıcısı, bütün âlemi yaratan, Allah.
hamisen: beşinci olarak.
harika: olağanüstü, hayranlık hissi uyandıran.
hîsal-i hamide: övülmeye lâyık güzel huylar.
inşikak: yarıлма, ikiye ayrılma.
irhasat: Hz. Muhammed'in peygamberliğinden önce meydana gelen ve peygamber olacağına işaret eden harika hâller.
ittifak: birleşme, fikir ve söz birliği.
kemal: mükemmellik.
Kisra-i Faris: Fars kisrası, İran padişahı.
mehasin-i ahlâk: ahlâkî güzellikler.
mu'cizat: mu'cizeler, Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
muamelât: muameleler, işler, davranışlar.
muhakkik: gerçeği araştıran, bir şeyin iç yüzünü inceleyerek vâkif olan.
mukabil: karşılık.
mukteza-i hikmet: hikmetin gereği.
mukteza-i hikmet ve hakikat: hakikatin ve hikmetin gereği.
müfarakat-i Ahmediye: Peygamber Efendimizin bütün safhalarını anlatan ve vasıflarını nakleden eserler.
nas: Kur'an'ın açık ve kesin hükmü.
nihayet: son derece.
rabian: dördüncü olarak.
sadisen: altıncı olarak.
salisen: üçüncü olarak.
sanem: put, Allah'tan başka tapılan şey.
saray-ı meşhure: meşhur saray.
secaya-ı samiye: yüksek seciyeler, karakterler, ahlâklar.
serfiraz: üstün; baş üstünde.
siyer: Peygamberimizin hayat tarifi; onun hayatının bütün safhalarını anlatan ve vasıflarını nakleden eserler.
sukut: düşme.
suret: biçim, şekil, tarz.

Salisen: Velâdet-i Ahmediye (a.s.m.) gecesinde Kâbe'deki sanemlerin sukutuyla, Kisra-i Farisin saray-ı meşhuresi olan eyvanı inşikak etmesi gibi, irhasat denilen yüzler harikalar, tarihçe meşhurdur.

Rabian: Bir orduya parmağından gelen suyu içirmesi ve camide, bir cemaat-î azîme huzurunda, kuru direğin, minberin naklinden dolayı müfarakat-i Ahmediyeden (a.s.m.) deve gibi enin ederek ağlaması, ¹ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ

nassı ile, şakk-ı kamer gibi, muhakkiklerin tahkikatıyla bine balığ olan mu'cizatıyla serfiraz olduğunu tarih ve siyer gösteriyor.

Hamisen: Dost ve düşmanın ittifakıyla ahlâk-ı hasenenin şahsında en yüksek derecede; ve bütün muamelâtının şahadetiyle, secaya-i samiye, vazifesinde ve tebligatında en âlî bir derecede; ve din-i İslâm'daki mehasin-i ahlâkın şahadetiyle, şeriatında en âlî hisal-i hamide en mükemmel derecede bulunduğu ehl-i insaf ve dikkat tereddüt etmez.

Sadisen: Onuncu Sözü'n İkinci İşaretinde işaret edildiği gibi, ulûhiyet, mukteza-i hikmet olarak tezahür istemesine mukabil, en azamî bir derecede, zat-ı Ahmediye (a.s.m.), dinindeki azamî ubudiyetle en parlak bir derecede göstermiştir.

Hem Hâlık-ı Âlem'in nihayet kemaldeki cemalini bir vasıta ile mukteza-i hikmet ve hakikat olarak göstermek istemesine mukabil, en güzel bir surette gösterici ve tarif edici, bilbedahe, yine o zattır.

1. Ay yarıldı. (Kamer Suresi: 1.)

şahadet: şahitlik, tanıklık.
şakk-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi; Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hak'ın izniyle, bir parmak işaretleriyle ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu'cize.
şahadet: şahitlik, tanıklık.
şeriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.

tahkikat: araştırmalar, incelemeler.
tebligat: tebliğler, Peygamberlerin Allah'ın emrini kullanarak bildirmeleri ve hakka davet etmeleri.
tereddüt: kararsızlık, bir konuda şüphede kalma.
tezahür: ortaya çıkma, görünme.
ubudiyet: kulluk, ibadet etme.

ulûhiyet: ilâhlık, Allah'ın kâinatındaki her şeyi hâkimiyetle kendisine ibadet ve itaat ettirmesi.
vasıta: aracı.
vazife: görev.
velâdet-i Ahmediye: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in doğuşu.
zat: kişi, şahıs, fert.
zat-ı Ahmediye: Peygamberimizin zâtı, şahsı.

Hem Sâni-i Âlem'in nihayet cemalde olan kemal-i sanatı üzerine enzar-ı dikkati celp etmek, teşhir etmek istemesine mukabil, en yüksek bir seda ile dellâllık eden, yine bilmüşahede o zattır.

Hem bütün âlemlerin Rabbi, kesret tabakatında vahdaniyeti ilân etmek istemesine mukabil, en azamî bir derecede bütün meratib-i tevhidi ilân eden, yine bizzarure o zattır.

Hem Sahib-i Âlem'in nihayet derecede âsârındaki cemalin işaretiyle, nihayetsiz hüsnüzatısını ve cemalinin mehasinini ve hüsnünün letaifini âyinelerde mukteza-i hakikat ve hikmet olarak görmek ve göstermek istemesine mukabil, en şaşıalı bir surette âyinedarlık eden ve gösteren ve sevip ve başkasına sevdiren, yine bilbedahe o zattır.

Hem şu saray-ı âlemin Sâni, gayet harika mu'cizeler ile ve gayet kıymettar cevahirler ile dolu hazine-i gaybiyelerini izhar ve teşhir istemesi ve onlarla kemalâtını tarif etmek ve bildirmek istemesine mukabil, en azamî bir surette teşhir edici, tavsif edici ve tarif edici, yine bilbedahe o zattır.

Hem şu kâinatın Sâni, şu kâinatı enva-ı acayip ve ziyaretlerle süslendirmek suretinde yapması ve zîşuur mahlûkatını seyir ve tenezzüh ve ibret ve tefekkür için ona idhal etmesi ve mukteza-i hikmet olarak onlara o âsâr ve sanayiin manalarını, kıymetlerini ehl-i temaşa ve tefekküre bildirmek istemesine mukabil, en azamî bir surette

kemmellik.

kesret: çokluk.

kıymet: değer.

kıymettar: kıymetli, değerli.

letaif: incelikler, güzellikler.

mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar.

mana: anlam.

mehasin: hüsnüler, güzellikler.

meratib-i tevhit: tevhidin mertebeleri, Allah'ın bir olduğuna inanmanın dereceleri.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konulan ve insanların benzerini yapmaktan âciz kaldıkları şey.

mukabil: karşılık.

mukteza-i hakikat ve hikmet: hikmetin ve hakikatin gereği.

mukteza-i hikmet: hikmetin gereği.

nihayet: son derece.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

seda: ses.

Sahib-i Âlem: âlemin sahibi olan Allah.

sanayi: sanatlar, ustalıklar, hünerler.

Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.

Sâni-i Âlem: bütün âlemi sanatla yaratan Allah.

saray-ı âlem: âlem sarayı, dünya sarayı.

seyir: gezme, gezinti.

suret: biçim, şekil, görünüş.

şaşıalı: parlak, gösterişli.

tabakat: tabakalar.

tavsif: vasıflandırma, özelliklerini anlatma.

tefekkür: bir mesele hakkında zihni faaliyet gösterme, düşünme, fikir üretme.

tenezzüh: gezinti, rahatlatma ve eğlenme amacıyla yapılan gezinti.

teşhir etmek: göstermek, sergilemek.

vahdaniyet: Allah'ın birliği ve varlığı.

zat: kişi, şahıs, fert.

ziynet: süs.

zîşuur: şuurlu, şuur sahibi.

âlem: dünya.

âsâr: eserler.

âyine: ayna.

âyinedarlık: aynalık.

azamî: en fazla, en çok.

bilbedahe: apaçık bir şekilde.

bilmüşahede: bizzat şahit olarak, görüldüğü gibi.

bizzarure: ister istemez, zorunlu olarak.

celp etmek: çekmek.

cemal: güzellik.

cevahir: cevherler.

dellâl: ilân edici, duyurucu.

ehl-i temaşa ve tefekkür:

gezip görenler, seyredenler ve düşünenler.

enva-ı acayip: hayret verici türler, şaşırtıcı şeylerin çeşitleri.

enzar-ı dikkat: dikkatli bakışlar.

gayet: son derece, çok.

hazine-i gaybiye: gayp âlemindeki lâhî hazine ve zenginlik.

hüsün: güzellik.

hüsnüzati: zâtının güzelliği,

kendisinde olan güzellik.

ibret: bir olaydan, bir durumdan ders alma, ders çıkarma.

idhal etmek: dahil etmek, içine almak.

ilân etmek: açıklamak, herkese duyurmak.

izhar: meydana çıkarma, gösterme.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kemalât: mükemmellikler.

kemal-i sanat: sanattaki mük-

cin ve inse, belki ruhanîlere ve melâikelere de Kur'ân-ı Hakîm vasıtasıyla rehberlik eden, yine bilbedahe o zattır.

Hem şu kâinatın Hâkim-i Hakîm'i, şu kâinatın tahavvülâtındaki maksat ve gayeyi tazammun eden tılsım-ı muğlâkını ve mevcudatın “nereden, nereye ve ne oldukları” olan şu üç sual-i müşkülün muammasını bir elçi vasıtasıyla umum zîşuurlara açtırmak istemesine mukabil, en vazih bir surette ve en azamî bir derecede hakaik-ı Kur'âniye vasıtasıyla o tılsımı açan ve o muammayı halleden, yine bilbedahe o zattır.

Hem şu âlemin Sâni-i Zülcelâl'i, bütün güzel masnuatıyla kendini zîşuur olanlara tanıttırması ve kıymetli nimetlerle kendini onlara sevdirmesi, bizzarure, onun mukabilinde zîşuur olanlara marziyatı ve arzu-yu İlâhiyelerini bir elçi vasıtasıyla bildirmesini istemesine mukabil, en ala ve ekmel bir surette, Kur'ân vasıtasıyla o marziyat ve arzuları beyan eden ve getiren, yine bilbedahe o zattır.

Hem Rabbülâlemîn, meyve-i âlem olan insana âlemi içine alacak bir vüs'at-i istidat verdiğinden ve bir ubudiyet-i külliye müheyya ettiğinden ve hissiyatça kesrete ve dünyaya müptelâ olduğundan bir rehber vasıtasıyla yüzlerini kesretten vahdete, fânîden bâkîye çevirmek istemesine mukabil, en azam bir derecede, en eblâğ bir surette, Kur'ân vasıtasıyla en ahsen bir tarzda rehberlik eden ve risaletin vazifesini en ekmel bir tarzda ifa eden, yine bilbedahe o zattır.

ahsen: en güzel.
âlâ: yüce, yüksek.
âlem: dünya, bütün yaratılmışlar, kâinat.
arzu: istek.
arzu-yu İlâhiye: Allah'ın rızası ve kullarından isteği.
azamî: en fazla, en çok.
bâkî: ebedî, devamlı, sürekli, kalıcı.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.
bilbedahe: apaçık bir şekilde.
bizzarure: ister istemez, zorunlu olarak.
ebîlâğ: en belîğ, güzel, veciz ve açık şekilde.
ekmel: en mükemmel, en kusursuz.
fânî: ölümlü, geçici.
gaye: maksat, hedef.
hakaik-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın hakikatleri, gerçekleri.
Hakîm-i Hakîm: her şeyi hikmetle yapan hükmedici, Allah.
halletmek: çözmek, şüphe edilmecek bir şekilde açıklamak.
hissiyat: hisler, duygular.
ifa etmek: yapmak, gerçekleştirmek, yerine getirmek.
ins: insan, beşer, âdemoğlu.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kesret: çokluk.
kıymet: değer.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
maksat: kastedilen, istenilen şey, varılmak istenen nokta.
marziyat: Allah'ın rızasını kazandıracak hâl ve hareketler.
masnuat: sanatta yapılmış şeyler.
melâike: melekler.
mevcudat: var olan her şey, varlıklar.
meyve-i âlem: âlemin meyvesi, neticesi.
muamma: manası zor anlaşılır şey, anlamı gizli ve güç anlaşılır söz, çözülmesi güç iş.

mukabil: karşılık.
müheyya: hazır, hazırlanmış.
müptelâ: tutkun, tutulmuş, düşkün.
nîmet: Allah'ın bağışladığı maddî ve manevî lütuf ve ikramlar.
Rabbülâlemin: Âlemlerin Rabbi, bütün âlemleri idare ve terbiye eden Allah.
rehber: yol gösteren, kılavuz.
risalet: resullük, peygamberlik.
ruhanî: gözle görülmeyen,

cismi olmayan, elle tutulamayan varlıklar.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi, her şeyi sanatla yaratan Allah.
sual-i müşkül: en zor soru.
suret: biçim, şekil, tarz.
tahavvülât: değişmeler, bir hâlden diğer hale geçmeler.
tarz: biçim, şekil; usul, yol.
tazammun etmek: içine almak, içinde bulundurmak.
tılsım: herkesin bilip çözemediği gizli sır.

tılsım-ı muğlâk: anlaşılması zor, kapalı, gizli sır.
ubudiyet-i külliye: büyük, geniş ve umumî kulluk.
umum: bütün, tüm.
vahdet: birlik.
vasıta: aracılık.
vazih: açık.
vazife: görev.
vüs'at-i istidat: kabiliyet genişliği.
zat: kişi, şahıs, fert.
zîşuur: şuurlu, şuur sahibi.

İşte, mevcudatın en eşrefi olan zîhayat ve zîhayat içinde en eşref olan zîşuur ve zîşuur içinde en eşref olan hakikî insan ve hakikî insan içinde geçmiş vezaifi en azamî bir derecede, en ekmel bir surette ifa eden zat, elbette bir Mirac-ı Azam ile Kab-ı Kavseyne çıkacak, saadet-i ebediye kapısını çalacak, hazine-i rahmetini açacak, imanın hakaik-ı gaybiyesini görecek, yine o olacaktır.

Sabian: Bilmüşahede, şu masnuatta gayet güzel tahsinat, nihayet derecede süslü tezyinat vardır. Ve bilbedahe, şöyle tahsinat ve tezyinat, onların Sâniinde gayet şiddetli bir irade-i tahsin ve kast-ı tezyin var olduğunu gösterir. Ve irade-i tahsin ve tezyin ise, bizzarure, o Sâni'de sanatına karşı kuvvetli bir rağbet ve kudsi bir muhabbet olduğunu gösterir. Ve masnuat içinde en cami ve letaif-i sanatı birden kendinde gösteren ve bilen ve bildiren ve kendini sevdiren ve başka masnuattaki güzellikleri ¹ **مَا شَاءَ اللَّهُ** deyip istihsan eden, bilbedahe o sanatperver ve sanatını çok seven Sâniin nazarında en ziyade mahbup, o olacaktır.

İşte, masnuatı yıldızlayan mezâyâ ve mehasine ve mevcudatı ışıklandıran letaif ve kemalâta karşı ² **سُبْحَانَ اللَّهِ، مَا شَاءَ اللَّهُ، اللَّهُ أَكْبَرُ** diyerek semavatı çınlattıran ve Kur'an'ın nağamatıyla kâinatı velveleye verdiren, istihsan ve takdir ile, tefekkür ve teşhir ile, zikir ve tevhit ile, ber ve bahri cezbeye getiren, yine bilmüşahede o zattır.

1. Allah dilemiş, ne güzel yaratmış.

2. Allah her türlü noksan sıfattan münezzehtir. Allah dilemiş, ne güzel yaratmış. Allah en büyüktür ve en yücedir.

azamî: en fazla, en çok.
bahir: deniz.
ber: kara, toprak.
bilbedahe: apaçık bir şekilde.
bilmüşahede: bizzat şahit olarak, görüldüğü gibi.
bizzarure: ister istemez, zorunlu olarak.
camî: pek çok manaları ve hakikatleri içinde, üzerinde

toplayan.
cezbe: ruhî heyecan, coşkunluk, ruhun coşkunlukla kendinden geçme hâli.
ekmel: en mükemmel, en kusursuz.
eşref: en şerefli, daha şerefli.
gayet: son derece, çok.
hakaik-ı gaybiye: gizli olan, bilinmeyen ve görünmeyen

gerçekler.
hakikî: gerçek, aslına uygun, gerçek olan.
hazine-i rahmet: rahmet hazinesi.
ifa etmek: yapmak, gerçekleştirmek, yerine getirmek.
iman: inanma, İslâmın gerekli olan esaslarına inanma.
irade-i tahsin ve tezyin: gü-

zelleştirme ve süsleme iradesi.

irade-i tahsin: güzelleştirme arzusu ve iradesi.

istihsan etmek: güzel bulmak, beğenmek.

istihsan: güzel bulma, beğenme.

Kab-ı Kavseyne: iki yay mesafesi. Hz. Muhammed'in miraca çıkışıyla vardığı son nokta. Bütün yaratılanları arkasına alıp Yaratana müşerref ve muhatap olduğu makam.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kast-ı tezyin: süsleme kastı, amaç.

kemalât: mükemmellikler.

kudsi: mukaddes, kutsal, kusursuz ve yüce.

letaif: güzellikler, incelikler.

letaif-i sanat: sanattaki letafet ve güzellik.

mahbup: sevilmiş, sevilen, sevgili.

masnuat: sanatla yapılmış şeyler.

mehasin: hüsünler, güzellikler.

mevcudat: var olanlar, varlıklar.

mezâyâ: meziyetler, üstünlük özellikleri.

Mirac-ı Azam: en büyük miraç; Peygamberimiz Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

nağamat: nağmeler, güzel sesler.

nazar: bakış, görüş.

rağbet: istek, arzu.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

sabian: yedinci olarak.

sanatperver: sanat sever.

Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.

semavat: semalar, gökler.

suret: biçim, şekil, tarz.

tahsinat: güzelleştirmeler, süslemeler.

takdir: kıymet verme; beğenme.

tefekkür: bir mesele hakkında zihni faaliyet gösterme, düşünme, fikir üretme.

teşhir: gösterme, sergileme.

tevhit: birleme, Allah'ın varlığını, birliğini, dengi ve ortağı bulunmadığını kabul etme.

tezyinat: süsler, süslemeler.

velvele: coşku, haykış.

vezaif: vazifeler, görevler, işler.

yıldızlamak: esyaya altın veya gümüş görüntüsü vermek için sıvı veya yaprak durumundaki altın, gümüş ve bunların taklidi olan maddelerle süslemek.

zîhayat: hayat sahibi, canlı.

zikir: anma, Allah'ı anma.

zîşuur: şuurlu, şuur sahibi.

ziyade: çok, fazla.

ahir: son.

alâkadar: alâkalı, ilgili.

âlem-i İslâm: İslâm âlemi, İslâm dünyası.

Arabi: Arapça.

arş: Allah'ın kudret ve saltanatının tecelli ettiği yer.

beyanat: açıklamalar, izahlar.

ceride: gazete.

ceride-i İslâmiye: İslâmî gazete.

ecnebi: yabancı, başka milletlerden olan.

ehemmiyetli: önemli.

fazilet: kişiyi ahlâklı, iyi hareket etmeye yönelten manevî kuvvet, erdem.

feyiz: bolluk, bereket; ihsan, bağış.

feylesof: felsefe ile uğraşan, filozof.

fıkra: bölüm, kısım.

gayet: son derece, çok.

hasenat: iyi ameller, iyi işler, hayırlar.

haşiye: dipnot, açıklayıcı yazı.

hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.

ifade: söz, kısım, bölüm.

ilâve etmek: eklemek.

Kab-ı Kavseyn: iki yay mesafesi. Hz. Muhammed'in miraca çıkışıyla vardığı son nokta, bütün yaratılanların arkasına alıp Yaratana müşerref ve muhatap olduğu makam.

kefe-i mizan: terazinin gözü, terazi kefesi.

kemalât: mükemmellikler.

kongre: çeşitli devletlerden yöneticilerin, elçilerin, delegelerin katılmasıyla yapılan toplantı.

mahz-ı hikmet: hikmetin ta kendisi; belirli gayelere yönelik, anlamlı, faydalı ve yerli yerinde oluşan ta kendisi.

manevi: manaya ait, maddî olmayan.

mazhar olmak: nail olma, kavuşma, erişme.

Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

misil: benzer, eş.

muhabbet-i ilâhiye: Allah sevgisi.

nakletmek: aktarmak.

nefs-i hakikat: gerçeğin tâ kendisi.

netaic: neticeler, sonuçlar.

rahmet: Allah'ın kullarını esirgemesi, onlara acıyıp bağışlaması, onlara maddî ve manevî nimetler vermesi, onların günahlarını silmesi.

risalet: resullük, peygamberlik.

salâvat: dua; Hz. Muhammed'e rahmet ve esenlik dileme, ona

İşte, böyle bir zat ki, ¹ **السَّبَبُ كَالْفَاعِلِ** sırrınca, bütün

ümmetinin işlediği hasenatın bir misli onun kefe-i mizanında bulunan ve umum ümmetinin salâvatı onun manevî kemalâtına imdat ² veren ve risaletinde gördüğü vezaifin netaicini ve manevî ücretleriyle beraber rahmet ve muhabbet-i İlâhiyenin nihayetsiz feyzine mazhar olan bir zat, elbette Miraç merdiveniyle Cennete, Sidretü'l-Münteha'ya, Arşa ve Kab-ı Kavseyne kadar gitmek, ³ aynı hak, nefis-i hakikat ve mahz-ı hikmettir. **(HAŞİYE)**

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Said Nursi

HAŞİYE: En mühim bir ceride-i İslâmiyede umum âlem-i İslâma taallük eden ve gayet ehemmiyetli siyasilerden ve hayat-ı içtimaiye ile çok alâkadar olan umum hukukçulardan 1927 senesinde Avrupa'da toplanan bir kongrede mühim ecnebi feylesoflar, şeriat-i Muhammediyeye (a.s.m.) dair bu aşağıda yazılan Arabî fıkranın aynını kendi lisanlarıyla söylemişler. O Arabî ceridenin naklettiği Arabî ifadeyi aynen yazıyoruz ve tercümesini de Arabî ifadenin altına ilâve ediyoruz. *Nur Çeşmesi*'nin ahirinde yazılan ecnebi feylesoflardan kırk üç tanesinin beyanatı, bu iki kahraman feylesofun beyanatıyla kırk beş tane şahid-i sadık oluyor. **“الْفَضْلُ مَا شَهِدَتْ بِهِ الْأَعْدَاءُ”** *Fazilet odur ki, düşmanlar dahi onu tasdik etsin.”*

Arabî ceridenin beyanatı:

وَقَدْ اعْتَرَفَ حَتَّى عُلَمَاءُ الْغَرْبِ بِسُمُومِ مَبَادِي الْأِسْلَامِ وَصَلَاحِهَا لِلْعَالَمِ... قَالَ عَمِيدُ كَلِيَّةِ الْحُقُوقِ بِجَامِعَةِ فِينَا الْأُسْتَاذُ شَبُولُ فِي مُؤْتَمَرِ الْحُقُوقِيِّينَ الْمُتَعَقِدِ فِي سَنَةِ ١٩٢٧ ﴿أَنَّ الْبَشَرِيَّةَ تَلَفَّتْخَرَّ بِانْتِسَابِ رَجُلٍ كَمُحَمَّدٍ﴾ ﴿ع.ص.م.﴾ أَلَيْهَا أَذْ أَنَّهُ رَعِمَ أَمِيَّتُهُ اسْتَطَاعَ قَبْلَ بَضْعَةِ عَشَرَ قَرْنًا أَنْ يَأْتِيَ بِتَشْرِيعٍ سَنَكُونُ نَحْنُ الْأَوْرُو بَائِينَ أَسْعَدَ مَا

1. Bir şeye sebep olan onu işleyen gibidir. [“Hayrın yolunu gösteren, onu işleyen gibidir” hadisinden alınan bir ölçü. (Fezû'l-Kadir, c. 3, s. 537, h.no: 4250; Aclunî, *Kesfû'l-Hafâ*, 1:399; Tirmizî, İlim: 14; Müsned, 5:357.

2. Ahzab Suresi: 56; Buharî, Ezan: 8; Müslim, Salât: 14; Ebu Davud, Salât: 37.

3. Bkz.: Necm Suresi: 14-18.

saygı gösterme, salât ve selâm etme; Hz. Peygambere memnuniyet ve bağlılık için yapılan dualar.

Sidretü'l-Münteha: yedinci kat gökte olduğu rivayet edilen ve Peygamberimizin miraçta ulaştığı makamlardan

bir tanesi.

şahid-i sadık: doğru sözlü şahit.

seriat-i Muhammediye: Hz. Muhammed'in getirdiği, tarif ettiği, bildirdiği ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.

taallük etmek: ilgilendirmek.

tasdik: doğrulama, onaylama.

tercüme: çevirme, çeviri.

ümmet: Peygamberimiz Hz. Muhammed'e inanıp onun yolundan gidenlerin tamamı. **vezaif:** vazifeler, işler.

نَكُونُ لَوْ وَصَلْنَا إِلَى قِيَمَتِهِ بَعْدَ أَلْفَى عَامٍ ﴿١﴾ وَقَالَ بَرْنَارْدُ شَوْ ﴿٢﴾ لَقَدْ كَانَ دِينَ مُحَمَّدٍ ﴿٣﴾ مَوْضِعُ التَّقْدِيرِ السَّامِي دَائِمًا لَمَّا يَنْطَوِي عَلَيْهِ مِنْ حَيَوِيَّةٍ مُدْهَشَةٍ لِأَنَّهُ عَلَى مَا يُلَوِّحُ لِي هُوَ الدِّينُ الْوَحِيدُ الَّذِي لَهُ مَلَكَةُ الْهَضْمِ لِأَطْوَارِ الْحَيَاةِ الْمُخْتَلِفَةِ وَالَّذِي يَسْتَطِيعُ لِذَلِكَ أَنْ يُجَذِّبَ إِلَيْهِ كُلَّ جَيْلٍ مِنَ النَّاسِ وَارَى وَاجِبًا أَنْ يُدْعَى مُحَمَّدٌ ﴿٤﴾ مُنْقَذَ الْإِنْسَانِيَّةِ وَاعْتَقِدُ أَنَّ رَجُلًا مِثْلَهُ إِذَا تَوَلَّى زَعَامَةَ الْعَالَمِ الْحَدِيثِ نَجَحَ فِي حَلِّ مُشْكَلاتِهِ وَاحْلَ فِي الْعَالَمِ السَّلَامَةَ وَالسَّعَادَةَ ﴿٥﴾ (يعني الْمُسَالَمَةَ وَالصَّلَحَ الْعُمُومِيَّ) ﴿٦﴾ وَمَا أَشَدَّ حَاجَةَ الْعِلْمِ الْيَوْمَ إِلَيْهَا ﴿٧﴾

Tercümenin bir hulâsası:

Evet, Garp uleması ve feylesofları itiraf ve ıkrar etmişler ki, “İslâmiyetin kanunları, yüksek bir tarzda âlemin ıslahına kâfidir.”

Hem, Külliyyetü'l-Hukuk Kongresinin cemiyetinde, bütün hukukîyyunun toplandığı o kongrede, 1927 senesinde, onun reisi feylesof üstat Shebol (Şebol) demiş ki: “Muhammed'in (a.s.m.) beşeriyete intisabıyla bütün beşeriyet muhakkak ıftihar eder. Çünkü o zat ümmî olmasıyla beraber, on üç asır evvel öyle bir şeriat getirmiş ki, biz Avrupalılar, iki bin sene sonra onun kıymetine ve hakikatine yetişsek en mes'ut, en saadetli oluruz.”

İkincisi veyahut *Nur Çeşmesi*'nin ahirine ilâve edilenlerle kırk beşincisi olan Bernard Shaw demiş: “Din-i Muhammed'in (a.s.m.) en yüksek makam-ı takdire çıkmasının sebebi, gayet acip ve sağlam bir hayatı temin etmesidir. Bana açılan budur ki: O din tek, yekta, emsalsiz bir din-i ferit olup, bütün muhtelif ayrı ayrı hayatın etvarlarını ve çeşitlerini hazmettiriyor. Yani, ıslah ve istihale tarzında tasfiye ve terakki ettiriyor. Hem Muhammed'in (a.s.m.) dini öyle bir dindir ki, insanın ayrı ayrı bütün milletlerini kendine celp edebilir. Ben görüyorum ve itikat ediyorum ki, beşere vaciptir ki, desin, ‘Muhammed (a.s.m.) insaniyetin halâşkârıdır.’ Ve halâskarlık namı ona verilmek lâzımdır.”

Hem diyor: “Ben itikat ediyorum ki, Muhammed'in (a.s.m.) misli, yani şiretinde, tarzında bir adam şimdiki yeni âleme reis olsa, hükmetse, bu yeni âlemin müşkülâtını halledip, bu yeni karma karışık âlemde müsâlemet-i umumiyeye ve saadet-i hayatın husulüne sebep olacak. Evet, bu yeni âlemin müsâlemet ve saadet-i hayatiyeye ne kadar şedit ihtiyacı var olduğunu herkes anlar.

acip: hayrette bırakan.
ahir: son.
âlem: dünya; yeryüzü.
asır: yüzyıl, çağ.
beşer: insan, insanlık.
beşeriyet: insanlık.
celp etmek: çekmek.
cemiyet: topluluk, hey'et, komisiyon.
din-i ferit: tek ve benzersiz olan hak din, İslâm dini.
din-i Muhammedi: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in getirdiği din, İslâmiyet.

emsalsiz: eşsiz, benzersiz.
etvar: tavırlar, hâl ve hareketler.
evvel: önce.
feylesof: felsefe ile uğraşan, filozof.
Garb: Batı.
gayet: son derece, çok.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.
halâşkâr: kurtarıcı.
hazmetmek: sindirmek.
hukukîyyun: hukukçular.
hulâsa: öz.

husul: meydana gelme.
hükmetmek: hâkim olmak, karar vermek.
ıslah: iyi duruma getirme, iyileştirme, düzeltme.
ıftihar etmek: övünmek.
ıkrar: saklamayıp açıktan söyleme, tasdik ve kabul etme, doğrulama.
insaniyet: insanlık, bütün insanlar.
intisap: mensup olma, bağlanma.
istihale: bir hâlden başka ha-

le geçiş, hâl değiştirme.

itikat etmek: inanmak, gönülden tasdik ederek inanmak.

itiraf: herhangi bir şeyi gizlemeyip söylemek.

kâfi: yeterli.

kıymet: değer.

kongre: çeşitli devletlerden yöneticilerin, elçilerin, delegelerin katılmasıyla yapılan toplantı.

külliyyetü'l-hukuk: genel hukuk.

makam-ı takdir: beğenilme makamı, yeri.

mes'ut: saadetli, mutlu.

misil: benzer, eş.

muhakkak: kesinlikle, şüphesiz.

muhtelif: çeşitli, farklı.

müsâlemet: herkesle barış içinde olma, sulh, barışıklık.

müsâlemet-i umumiyeye: umurun selâmeti; insanlığın barışı.

müşkülât: zorluklar.

nam: ad, isim; ün, şan.

reis: baş, başkan, bir heyet veya mecliste üyelerin başı.

saadet: mutluluk.

saadet-i hayat: hayatın mutluluğu.

saadet-i hayatiye: hayattaki mutluluk.

şiret: bir kimsenin içi, manevî durumu, hâli, tavrı, ahlâk ve karakteri.

şedit: şiddetli.

şeriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.

tarz: biçim, şekil.

tasfiye: saflaştırma, antma, temizleme.

temin etmek: sağlamak, karşılamak.

terakki: yükselme, ilerleme, gelişme.

tercüme: bir sözü bir dilden başka bir dile çevirme; bir dilden başka bir dile çevrilmiş eser, çeviri.

ulema: âlimler, bilginler, ilim sahipleri.

ümmî: okuma yazması olmayan.

üstât: bilim veya sanat alanında üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse.

vacip: zorunlu.

yekta: tek, eşsiz.

zat: kişi, şahıs, fert.

Hyetü'l-Hübra Risalesinin

RİSALET-İ AHMEDİYEDEN BAHSEDEN

ON ALTINCI MERTEBESİ

Makam münasebetiyle buraya ilhak edilmiştir.

Sonra, o dünya seyyahı kendi aklına dedi ki:

“Madem bu kâinatın mevcudatıyla Malik’imi ve Hâlık’ımı arıyorum; elbette her şeyden evvel bu mevcudatın en meşhuru ve a’dâsının tasdikiyle dahi en mükemmeli ve en büyük kumandanı ve en namdar hâkimi ve sözce en yükseği ve akılca en parlağı ve on dört asrı fazileti ile ve Kur’ân’ı ile ışıkladıran Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmı ziyaret etmek ve aradığımı ondan sormak için Asr-ı Saadete beraber gitmeliyiz” diyerek, aklıyla beraber o asra girdi, gördü ki:

O asır, hakikaten, o zat (a.s.m.) ile bir saadet-i beşeriye asrı olmuş. Çünkü, en bedevî, ve en ümmî bir kavmi, getirdiği nur vasıtasıyla, kısa bir zamanda dünyaya üstat ve hâkim eylemiş.

Hem kendi aklına dedi: “Biz, en evvel bu fevkalâde zatın (a.s.m.) bir derece kıymetini ve sözlerinin hakkaniyetini ve ihbaratının doğruluğunu bilmeliyiz. Sonra Hâlık’ımızı ondan sormalıyız” diyerek taharriye başladı. Bulduğu hadsiz kat’î delillerden, burada, yalnız dokuz küllilerine birer kısa işaret edilecek.

a’dâ: düşmanlar.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

asır: yüzyıl, çağ.

Asr-ı Saadet: mutluluk asrı; Peygamberimiz Hz. Muhammed’in peygamber olarak dünyada bulunduğu devir.

bahsetmek: söz etmek, anlatmak.

bedevî: göçebe, çölde yaşayan, medenî olmayan.

delil: bir davayı, meseleyi ispata yarayan şey.

evvel: önce.

fazilet: kişiyi ahlâklı, iyi hareket etmeye yöneltten manevî kuvvet, erdem; iyi ahlâk, iyi huy.

fevkalâde: olağanüstü, çok üstün.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hakikaten: gerçekten.

hâkim: hükmeden, amir, idareci.

hakkaniyet: doğruluk.

Hâlik: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.

ihbarat: haber vermeler, bildirmeler.

ilhak etmek: ilâve etmek, eklemek.

mek.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kat’î: kesin.

kavim: insan topluluğu.

kıymet: değer.

kumandan: komutan.

külliyet: bütünlük, umumîlik, genellik.

makam: yer.

Malik: her şeyin gerçek sahibi olan Allah.

mertebe: derece, basamak.

meşhur: tanınmış, herkesin

bildiği, şöhretli, ünlü.

mevcudat: var olan her şey, varlıklar.

Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Hz. Muhammed.

münasebet: iki şey arasındaki uygunluk; ilgi, alâka.

namdar: nam sahibi; şan ve şöhret sahibi.

nur: ışık, aydınlık.

risalet-i Ahmediye: Peygamber efendimizin peygamberliği.

gi.

saadet-i beşeriye: insanlığın mutluluğu.

seyyah: yolcu, gezgin.

taharri: araştırma.

tasdik: doğruluğunu kabul etme, doğrulama, onaylama.

ümmî: okuma yazması olmayan.

üstad: öğretici, öğretmen.

vasıta: aracılık.

zat: şahıs, kişi, fert.

ziyaret etmek: görmeye gitmek.

Birincisi: Bu zatta (a.s.m.), hatta düşmanlarının tasdikiyle dahi, bütün güzel huyların ve hasletlerin bulunması; ve ² وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ ¹ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى

ayetlerinin sarahatiyle, bir parmağının işaretiyle kamer iki parça olması; ve bir avucu ile a'dâsının ordusuna attığı az bir toprak, umum o ordunun gözlerine girmesiyle kaçmaları; ve susuz kalmış kendi ordusuna, beş parmağından akan Kevser gibi akan suyu kifayet derecesinde içirmesi gibi, nass-ı kat'î ile ve bir kısmı tevatür ile yüzer mu'cizatın onun elinde zahir olmasıdır. Bu mu'cizatın üç yüzden ziyade bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup Mu'cizat-ı Ahmediye (a.s.m.) namındaki harika ve kerametli bir risalede kat'î delilleriyle beraber beyan edildiğinden, onları ona havale ederek dedi ki:

“Bu kadar ahlâk-ı hasene ve kemalâtla beraber, bu kadar mu'cizat-ı bâhiresi bulunan bir zat (a.s.m.), elbette en doğru sözlüdür. Ahlâksızların işi olan hileye, yalana, yanlış tenezzül etmesi kabil değil.”

İkincisi: Elinde, bu kâinat Sahibinin bir fermanı bulunduğ ve o fermanı her asırda üç yüz milyondan ziyade insanların onu kabul ve tasdik ettikleri ve o ferman olan Kur'ân-ı Azîmüştan'ın, yedi vecihle harika olmasıdır. Ve bu Kur'ân'ın, kırk vecihle mu'cize olduğunu ve Kâinat Hâlıkının sözü bulunduğunu, kuvvetli delilleriyle beraber Yirmi Beşinci Söz Mu'cizat-ı Kur'âniye namında ve Risale-i Nur'un bir güneşi olan meşhur bir risalede tafsilen beyan edilmesinden, onu ona havale ederek dedi:

1. Ay yarıldı. (Kamer Suresi: 1.)

2. Attığın zaman da sen atmadın, ancak Allah attı. (Enfal Suresi: 17.)

a'dâ: düşmanlar.
ahlâk-ı hasene: güzel ahlâk, güzel huy.
asır: çağ, yüzyıl.
ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.
delil: bir davayı, meseleyi is-

pata yarayan şey.
ferman: emir, buyruk.
Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
haslet: huy, meziyet; güzel huy, iyi özellik.
havale etmek: bir işi veya bir şeyi başka birine bırakmak.

huy: yaratılıştan olan karakter, mizaç, ahlâk.
kabil: olabilir, mümkün; kabul eden.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kamer: ay.
kat'î: kesin, şüphesiz.

kemalât: faziletler, mükemmellikler; insandaki ahlâk ve huy güzelliği.

keramet: Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller veya tabiatüstü hadiseler.

Kevser: Cennette bulunan bir akarsu.

kifayet: yeter, yetme, yeterlilik.

Kur'ân-ı Azîmüştan: şan ve şerefi yüce olan Kur'ân.

mu'cizat: mu'cizeler; Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cizat-ı bâhire: apaçık mu'cizeler.

mu'cizat-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın mu'cizeleri.

mu'cizat-ı Ahmediye: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in gösterdiği mu'cizeler.

mu'cize: Peygamberler tarafından ortaya konulan ve insanların benzerini yapmaktan âciz kaldıkları şey.

nam: ad, isim.

nass-ı kat'î: kesin delil; Kur'ân ve hadisî hükümlerle kesinlik kazanan hususlar.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sarahat: açıklık.

tafsilen: ayrıntılı olarak.

tasdik etmek: doğruluğunu kabul etmek, onaylamak.

tenezzül etmek: inmek, alçalmak, kendine aykırı düşen bir işi veya durumu kabul etmek.

tevatür: bir hadis-i şerifin, yalan söylemelerini aklın kabullenemeyeceği kadar sayı ve sağlamlıkta ki bir topluluk tarafından aktarılması, rivayet edilmesi.

umum: bütün, tüm.

vecih: yön, taraf.

zahir olma: görünme, ortaya çıkma.

zat: şahıs, kişi, fert.

ziyade: çok, fazla.

“Böyle ayn-ı hak ve hakikat bir fermanın tercümanı ve tebliğ edicisi bir zatta (a.s.m.), fermana cinayet ve ferman sahibine hıyanet hükmünde olan yalan olamaz ve bulunamaz.”

Üçüncüsü: O zat (a.s.m.) öyle bir şeriat ve bir İslâmiyet ve bir ubudiyet ve bir dua ve bir davet ve bir iman ile meydana çıkmış ki, onların ne misli var ne de olur. Ve onlardan daha mükemmel, ne bulunmuş ve ne de bulunur. Çünkü, ümmî bir zatta (a.s.m.) zuhur eden o şeriat, on dört asrı ve nev-i beşerin humsunu, âdilâne, hakkaniyet üzere, müdakkikane hadsiz kanunlarıyla idare etmesi, emsal kabul etmez.

Hem, ümmî bir zatın (a.s.m.) ef'al ve akval ve ahvalinden çıkan İslâmiyet, her asırda üç yüz milyon insanın rehberi ve mercii; ve akıllarının muallimi ve mürşidi; ve kalplerinin münevvi ve musaffisi; ve nefislerinin müreb-bîsi ve müzekkisi; ve ruhlarının medar-ı inkişafatı ve madden-i terakkiyatı olması cihetiyle, misli olamaz ve olamamış.

Hem, dininde bulunan bütün ibadatin bütün envaında en ileri olması; ve herkesten ziyade takvada bulunması ve Allah'tan korkması; ve fevkalâde daimî mücahedat ve dağdağalar içinde tam tamına ubudiyetin en ince esrarına kadar mûraatı; ve hiç kimseyi taklit etmeyerek tam manasıyla, müptediyâne fakat en mükemmel olarak, iptida ve intihayı birleştirerek yapması, elbette misli görülmez ve görülmemiş.

âdilâne: adaletli bir şekilde.
ahval: hâller, durumlar.
akval: sözler, lâflar.
asır: çağ, yüzyıl.
ayn-ı hak ve hakikat: gerçeğin ve doğrunun ta kendisi.
cihet: yan, yön.
cinayet: adam öldürme; bu derecede ağır suç.
dağdağa: sıkıntı, ızdırıp, kanışıklık.
daimi: sürekli, devamlı.
davet: çağırma, çağrı.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
ef'al: fiiller.
emsal: eş, benzer.
enva: çeşitler, türler, neviler.
esrar: sırlar.
ferman: emir, buyruk.
fevkalâde: olağanüstü, normalin üstünde.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakkaniyet: hak ve adalete uygunluk, doğruluk.
hiyanet: hainlik, ihanet.
hums: beşte bir.
hükmünde olan: yerinde olan, yerine geçen.
ibadet: ibadetler.
idare etmek: bir işi yürütmek, çekip çevirmek.
iman: inanma, inanç.
intiha: uç, son.
iptida: ilk, başlangıç.
maden-i terakkiyat: terakkilerin, ilerlemelerin kaynağı.
mana: anlam.
medar-ı inkişaf: gelişmeye, yükselmeye sebep olan.
merci: kaynak, başvurulacak yer.
misil: benzer, eş.
muallim: öğretici, öğretmen, hocası.
musaffi: saflaştıran, arındıran.
mücahedat: mücahedeler, savaşmalar.
müdakkikane: inceden inceye araştırarak.

münevvir: nurlandıran, aydınlatan, ışıklandıran.
müptediyâne: ilk kez yapıyor gibi; acemi gibi.
mûraat etmek: riayet etmek, uymak.
mürebbi: terbiye eden, eğiten, yetiştiren.
mürşit: irşat eden, doğru yolu gösteren.
müzekki: temizleyen.
nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri

kamçılıyıp hayırlı işlerden alıkoyan güç.
nev-i beşer: insan türü, insanlık, bütün insanlar.
rehber: yol gösteren, kılavuz.
seriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.
takva: Allah'tan korkma, Allah korkusuyla dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma, Allah'ın emirlerini tutup azabından korunma.

tebliğ: ulaştırmak, bildirmek.
tercüman: tercüme eden, başka bir dilde yazılmış veya söylenmiş bir şeyi yine başka dile çeviren; çeşitli, hâl, durum, maksat veya düşüncele-ri anlatan, aktaran.
ubudiyet: kulluk.
ümmî: okuma yazması olmayan.
zat: kişi, şahıs, fert.
ziyade: çok, fazla.
zuhur: görünme, ortaya çıkma.

Hem, binler dua ve münacatlarından yalnız *Cevşenü'l-Kebir* ile, öyle bir marifet-i Rabbaniye ile, öyle bir derecede Rabbini tavsif ediyor ki, o zamandan beri gelen ehl-i marifet ve ehl-i velâyet, telâhuk-u efkâr ile beraber, ne o mertebe-i marifete ve ne de o derece-i tavsife yetişmemeleri gösteriyor ki, duada dahi onun misli yoktur. Risale-i Münacatın başında, *Cevşenü'l-Kebir*'in doksan dokuz fıkrasından bir fıkranın kısacık bir mealinin beyan edildiği yere bakan adam, “Cevşen'in dahi misli yoktur” diyecek.

Hem, tebliğ-i risalette ve nâsi hakka davette o derece metanet ve sebat ve cesaret göstermiş ki, büyük devletler ve büyük dinler, hatta kavim ve kabilesi ve amcası ona şiddetli adavet ettikleri hâlde, zerre miktar bir eser-i tereddüt, bir telâş, bir korkaklık göstermemesi ve tek başıyla bütün dünyaya meydan okuması ve başa da çıkarması ve İslâmiyeti dünyanın başına geçirmesi ispat eder ki, tebliğ ve davette dahi misli olmamış ve olamaz.

Hem, imanda, öyle fevkalâde bir kuvvet ve harika bir yakîn ve mu'cizâne bir inkişaf ve cihanı ışıktandıran bir ulvî itikat taşımış ki, o zamanın hükümrânı olan bütün efkârı ve akideleri ve hükemanın hikmetleri ve ruhanî reislerin ilimleri ona muarız ve muhalif ve münkir oldukları hâlde, onun ne yakînine, ne itikadına, ne itimadına, ne itminanına hiçbir şüphe, hiçbir tereddüt, hiçbir zaaf, hiçbir vesvese vermemesi ve maneviyatta ve meratib-i imaniyede terakki eden başta Sahabeler bütün ehl-i velâyet, onun, her vakit mertebe-i imanından feyiz almaları ve

adavet: düşmanlık.

akide: inanç.

beyan: anlatma, açıklama.

Cevşen: zırh, Peygamberimiz Hz Muhammed'e vahiyyle gelen, Allah'ın isimlerini içine alan benzersiz bir dua.

Cevşenü'l-Kebir: büyük zırh, Peygamberimiz Hz Muhammed'e vahiyyle gelen, Allah'ın isimlerini içine alan benzersiz bir dua.

cihan: dünya, kâinat, âlem.

derece-i tavsif: vasıflandır-

ma, sıfatlarını ve özelliklerini ortaya koyma derecesi.

efkâr: fikirler, düşünceler, görüşler.

ehl-i marifet: Allah'ı bilen, tanıyan ilim ve irfan sahibi kimseler.

ehl-i velâyet: vefî olanlar; Allah'ın dostluğunu kazananlar.

eser-i tereddüt: kararsızlık belirtisi.

fevkalâde: olağanüstü, normalin üstünde.

feyiz: ilim, irfan, ilham, bere-

ket.

fıkra: kısım, bölüm.

hikmet: yüksek bilgi.

hükema: filozoflar, âlimler, çok bilgili kimseler.

hükümrân olan: hâkim olan, hüküm süren.

iman: inanma, inanç, itikat.

inkışaf: açılma, ortaya çıkma, görölme; gelişme.

ispat: doğruyu delil göstere-

rek meydana koyma.

itikât: inanma, inanç.

itimat: güvenme, bir şeye

kalben güvenip dayanma.

itminan: tam olarak bilme ve inanma.

kabile: göçebe insanlarda, aynı soydan sayılan ve bir başa itaat eden insan topluluğu, aşiret, oymak.

kavim: akraba, kabile; aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.

maneviyat: dinden, imandan ve mukaddesattan gelen kuvvet.

marifet-i Rabbaniye: her şeyin Rabbi olan Allah'a ait marifet, ilim, bilgi; yaratan, besleyen, büyüyen varlıkları uyum içinde sevk ve idare eden Allah'ı bilme ve tanıma.

meal: anlam, mana.

meratib-i imaniye: imanın mertebeleri, dereceleri.

mertebe-i iman: iman derecesi, mertebesi.

mertebe-i marifet: Allah'ı bilme, tanıma mertebesi; bilgi ve irfan derecesi.

metanet: sağlamlık, dayanıklılık.

misil: benzer, eş.

muarız: karşı çıkan, muhalif, zıt.

mu'cizâne: mu'cizeli bir şekilde.

muhalif: bir fiil veya düşünceye karşı gelen, karşı, aykırı.

münacat: dua etme, yalvarma.

münkir: inkâr eden, kabul etmeyen.

nâs: insanlar.

Rab: yaratan, besleyen, büyüyen, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

Risale-i Münacat: Münacat Risalesi. (3. Şua).

ruhani: İslâm dışındaki dinlerde din adamı.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmeye şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimseler.

sebat: yerinde durma, kararlılık, azim.

tavsif: vasıflandırma, sıfatlarını ve özelliklerini ortaya koyma, etraflıca tarif etme.

tebliğ: ulaştırmak, bildirmek.

tebliğ-i risalet: peygamberliğin tebliği, ilânı.

telâhuk-u efkâr: fikirlerin birbirine eklenmesi.

terakki: ilerleme, yükselme, gelişme.

ulvî: yüksek, yüce.

vesvese: şüphe, kuruntu.

yakîn: kesin ve şüphesiz olarak bilme.

zaaf: zayıflık, kuvvetsizlik.

zerre miktar: çok çok az, çok küçük.

onu en yüksek derecede bulmaları, bilbedahe gösterir ki, imanı dahi emsalsizdir.

İşte, böyle emsalsiz bir şeriat ve misilsiz bir İslâmiyet ve harika bir ubudiyet ve fevkalâde bir dua ve cihanpesendâne bir davet ve mu'cizâne bir iman sahibinde, elbette hiçbir cihetle yalan olamaz ve aldatmaz diye anladı ve akli dahi tasdik etti.

Dördüncüsü: Enbiyaların (aleyhimüsselâm) icması, nasıl ki vücut ve vahdaniyet-i İlâhiyeye gayet kuvvetli bir delildir; öyle de, bu zatın (a.s.m.) doğruluğuna ve risaletine gayet sağlam bir şahadettir. Çünkü, enbiya aleyhimüsselâmın doğruluklarına ve peygamber olmalarına medar olan ne kadar kudsi sıfatlar, mu'cizeler ve vazifeler varsa, o zatta (a.s.m.) en ileride olduğu tarihçe musaddaktır. Demek onlar, nasıl ki lisan-ı kâl ile Tevrat, İncil ve Zebur ve suhuflarında bu zatın (a.s.m.) geleceğini haber verip insanlara beşaret vermişler—ki kütüb-ü mukaddesenin o beşaretili işaretinden yirmiden fazla ve pek zahir bir kısmı On Dokuzuncu Mektupta güzelce beyan ve ispat edilmiş—öyle de, lisan-ı hâlleriyile, yani nübüvvetleriyle ve mu'cizeleriyle, kendi mesleklerinde ve vazifelerinde en ileri, en mükemmel olan bu zatı tasdik edip davasını imza ediyorlar. Ve lisan-ı kâl ve icma ile vahdaniyete delâlet ettikleri gibi, lisan-ı hâl ile ve ittifak ile de bu zatın sadıkiyetine şahadet ediyorlar diye anladı.

Beşincisi: Bu zatın düsturlarıyla ve terbiyeti ve teba-iyetiyle ve arkasından gitmeleriyle hakka, hakikate,

aleyhimüsselâm: Allah'ın selâmı onların üzerine olsun.

beşaret: müjde, sevindirici haber.

beyan: anlatma, açıklama.

bilbedahe: apaçık bir şekilde.

cihanpesendâne: dünyaya meydan okurcasına.

cihet: yan, yön, taraf.

delâlet etme: delil olma, gösterme; işaret etme.

delil: kanıt.

düstur: kanun, kural, prensip.

emsalsiz: eşsiz, benzersiz.

enbiya: nebîler, peygamberler.

fevkalâde: olağanüstü, normalin üstünde.

icma: fikir birliği.

iman: inanma, inanç, itikat.

İncil: Hazret-i İsa'ya gönderilmiş olan ilâhi kitap.

ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.

ittifak: birleşme, fikir ve söz birliği.

kudsi: mukaddes, kutsal, kusursuz ve yüce.

kütüb-ü mukaddese: kutsal kitaplar.

lisan-ı hâl: hâl dili, bir şeyin durumu ve görünüşü ile bir mana ifade etmesi.

lisan-ı kâl: söz ile anlatım, konuşma dili.

medar: dayanak, sebep, vesile.

meslek: usul, tarz, tutulan yol.

misilsiz: benzersiz, eşsiz.

mu'cizâne: mu'cizeli bir şekilde.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konulan ve benzerini

yapmaktan insanların âciz kaldıkları şey.

musaddak: doğrulanmış, gerçeği kabul edilmiş.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

risalet: resulük, peygamberlik.

sadıkiyet: doğruluk, sadakat.

sıfât: vasıf, nitelik, özellik.

suhuf: sahifeler, Allah'ın dört büyük kitabın dışında Cebraîl vasıtasıyla, sahifeler şeklinde bazı peygamberlerine gön-

derdiği ilâhi emirler; bu emirleri içinde bulunduran sahifeler.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

seriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhi emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.

tasdik etmek: doğruluğunu kabul etmek, onaylamak.

tebaiyet: tâbi olma, uyma.

terbiye: eğitim, İslâm esaslarına uygun olarak, dünya ve ahirette mutluluğa layık ola-

cak insan yetiştirme.

Tevrat: Hz. Musa'ya indirilmiş olan ilâhi kitap.

ubudiyet: kulluk.

vahdaniyet: Allah'ın birliği ve varlığı.

vahdaniyet-i İlâhiye: İlâhi birlik, Allah'ın bir, tek olması.

vazife: görev, iş.

vücut: var oluş, varlık.

zahir: görünen, açık.

zat: kişi, şahıs, fert.

Zebur: Hz. Davud'a indirilen mukaddes kitap.

kemalâta, keramata, keşfiyata, müşahedata yetişen binlerce evliya, vahdaniyete delâlet ettikleri gibi, üstatları olan bu zatın sadıkiyetine ve risaletine icma ve ittifakla şahadet ediyorlar. Ve âlem-i gayptan verdiği haberlerin bir kısmını nur-u velâyetle müşahede etmeleri; ve umumunu, nur-u iman ile, ya ilmelyakîn veya aynelyakîn veya hakkalyakîn suretinde itikat ve tasdik etmeleri, üstatları olan bu zatın derece-i hakkaniyet ve sadıkiyetini güneş gibi gösterdiğini gördü.

Altıncısı: Bu zatın, ümmîliğiyle beraber, getirdiği ha-kaik-ı kudsiye ve ihtira ettiği ulûm-u âliye ve keşfettiği marifet-i İlâhiyenin dersiyle ve talimiyle mertebe-i ilmiyede en yüksek makama yetişen milyonlar asfiya-i müdakkikîn ve siddikîn-i muhakkikîn ve dâhî-i hükema-i mü'minîn, bu zatın üssülesas davası olan vahdaniyeti kuvvetli bürhanlarıyla bilittifak ispat ve tasdik ettikleri gibi, bu muallim-i ekberin ve bu üstad-ı azamın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifakla şahadetleri, gündüz gibi bir hüccet-i risaleti ve sadıkiyettir. Meselâ, Risale-i Nur, yüz parçası ile, sadakatının bir tek bürhanıdır.

Yedincisi: Âl ve Ashap namında nev-i beşerin enbiyadan sonra feraset ve dirayet ve kemalâtlâ en meşhur, en muhterem, en namdarı, en dindar, en keskin nazarlı taife-i azimesi; kemal-i merak ile ve gayet dikkat ve niha-yet ciddiyetle bu zatın bütün gizli ve aşikâr hâllerini ve fikirlerini ve vaziyetlerini taharri ve teftiş ve tetkik etmeleri neticesinde, bu zatın dünyada en sadık ve en yüksek ve en haklı ve hakikatli olduğuna ittifakla icma ile

Âl: Peygamber Efendimizin mübarek soyundan gelenler.
âlem-i gayp: gayp âlemi; görünmeyen, fakat varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen başka dünyalar.
asfiya-i müdakkikîn: ayet ve hadislerle dayanarak doğru ve isabetli hükümler çıkaran âlimler.
Ashap: Sahabeler; Hz. Peygamberî gören ve onunla konuşan Müslüman kimseler.

aynelyakîn: görür derecede kesin ve şüphesiz bilme.
bilittifak: ittifakla, birlikte.
bürhan: delil.
delâlet etme: işaret etme, delil olma, gösterme.
derede-i hakkaniyet: doğruluk, gerçekçilik derecesi.
dirayet: kararlı dayanıklı, sağlam.
feraset: anlayışlılık, çabuk sezis, kavrayış.
hakaik-ı kudsiye: kutsal hakikatler, gerçekler.

hakkalyakîn: yaşayarak bilme, bilginin en kesin hâli.
hakkaniyet: doğruluk, haklılık.
hüccet-i risalet ve sadıkiyet: peygamberlik ve doğruluk delili.
hükema-i mü'minîn: iman etmiş âlimler, bilginler, filozoflar.
icma: fikir birliği.
ihтира etme: yeni bir şey bulma; benzeri görülmemiş bir şey icat etme, vücuda getirme.

me.

ilmelyakîn: ilim yoluyla kesin ve şüphesiz olarak bilme.

itikât: inanma, inanç, gönülden tasdik ederek inanma.

ittifak: birleşme, birliktelik.

kemalât: faziletler, mükemmellikler, insandaki ahlâk ve huy güzelliği.

kemal-i merak: tam bir merak.
keramat: kerametler, velîlerin olağanüstü sözleri ve hâlleri.

keşfetmek: açmak, meydana çıkarmak.

keşfiyat: evliyanın, Allah'ın ilham etmesiyle gösterdikleri gaypla ilgili manevî sırlar, keşifler.

marifet-i İlâhiye: Allah'ı bilme ve tanıma.

mertebe-i ilmiye: ilim derecesi, bilgi mertebesi.

muallim-i ekber: en büyük öğretici, öğretmen.

muhterem: saygı değer, hürmete lâyık.

müşahadat: gözle görülen şeyler, gözlemler.

müşahade etmek: bir şeyi gözle görmek, gözlemlemek.

namdar: nam sahibi; şan ve şöhrat sahibi.

nazar: görüş, bakış.

nev-i beşer: insan türü, insanlık, bütün insanlar.

nur-u iman: imandan gelen nur, aydınlık, parlaklık.

nur-u velâyet: velîlik nuru.

risalet: resulülük, peygamberlik.

sadakat: doğruluk, bağlılık.

sadık: doğru; sözünde, vaadinde, işinde doğru olan.

sadıkiyet: doğruluk, sadakat.

siddikîn-i muhakkikîn: ehl-i tahkik olan sadık âlimler, her zaman doğruluk üzerine olan, Allah'a ve peygambere sadakatte en ileride olan ve gerçekleri tam olarak araştırıp delilleriyle ispat eden İslâm âlimleri.

suret: biçim, şekil, tarz.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

taharri: arama, araştırma, inceleme.

taife-i azime: büyük bir topluluk.
talim: öğretme, eğitime.

tasdik etmek: doğruluğunu kabul etmek, onaylamak.

tetkik: inceden inceye araştırma.
teftiş: kontrol etme.

ulûm-u âliye: yüksek ilimler.

ümmî: okuma yazması olmayan.
üssülesas: en temel esas.

üstad-ı azam: en büyük üstad olan Hz. Muhammed.

üstât: öğretici; öğretmen.

vahdaniyet: Allah'ın birliği.

vaziyet: durum, hâl.

zat: kişi, şahıs, fert.

cihet: yön, yan, taraf.
delâlet etmek: işaret etmek, delil olmak, göstermek.
delil: kanıt.
dellâl: ilân edici; yayıcı.
hakkaniyet: doğruluk, haktan ve doğruluktan ayrılmama.
Hâlik: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
hamd: Allah'a karşı olan şükrünü ve memnuniyetini onu överek bildirme.
harekât: hareketler.
herhâlde: tabii ki, elbette, mutlaka, her hâlükârda.
hikmet: kâinatı ve yaratılıştaki ilâhi gaye.
hilkat: yaratma, yaratılış.
himayet: koruma, esirgeme.
hüner: marifet, bilgelilik, ustalık, maharet.
iase: gecindirme, besleme, yaşatma.
icat: vücuda getirme, yoktan var etme.
ifade etmek: anlatmak, söylemek.
ihzar edilen: hazırlanan.
iktiza etmek: gerektirmek.
ilân: açıklama, duyurma.
iman: inanma, inanç, itikat.
ištiha: istah, açlık, istek.
it'am: yemek yedirme, doyurma; yiyecek.
Kâtip: bütün varlıkları bir kitap yazar gibi mükemmel şekilde yaratan Allah.
kemalât: mükemmellikler.
keşşaf: keşfeden, sırları çözen, gizli manaları ortaya çıkaran.
kıymet: değer.
kitab-ı kebir: büyük kitap.
mahiyet: bir şeyin aslı, esası, hakikati, iç yüzü.
mahlûkat: yaratılmışlar, Allah tarafından yaratılanlar.
makasid-ı ilâhiye: Allah'ın gözettiği yüce maksatlar, gayeler.
masnuat: sanatla yapılmış şeyler.
minnettarâne: iyilik yapan birisine karşı teşekkür duygusu taşıyarak.
muallim: öğretici, öğretmen.
muhakkik: gerçeği araştıran, bir şeyin iç yüzünü inceleyerek vâkıf olan.
müteşekkîrâne: teşekkür ederek.
Nakkaş: her şeyi sanatlı bir şekilde nakış nakış işleyen Allah.
nevi: tür, çeşit.
perestîşkârâne: taparcasına, aşırı derecede severek.
Rabbânî: Allah'a ait; her şeyi yaratan, besleyen, büyüten, uyum içinde sevk ve idare eden Allah'la ilgili.
rububiyet: rablık; Cenab-ı Allah'ın

sarsılmaz tasdikleri ve kuvvetli imanları, güneşin ziyasına delâlet eden gündüz gibi bir delildir diye anladı.

Sekizincisi: Bu kâinat, nasıl ki kendini icat ve idare ve tertip eden ve tasvir ve takdir ve tedbir ile, bir saray gibi, bir kitap gibi, bir sergi gibi, bir temaşagâh gibi tasaruf eden Sâniine ve Kâtibine ve Nakkaşına delâlet eder; öyle de, kâinatın hilkatindeki makasid-ı İlâhiyeyi bilecek ve bildirecek ve tahavvülâtındaki Rabbânî hikmetleri talim edecek ve vazifedarâne harekâtındaki neticeleri ders verecek ve mahiyetindeki kıymetini ve içindeki mevcudatın kemalâtını ilân edecek ve o kitab-ı kebirin manalarını ifade edecek bir yüksek dellâl, bir doğru keşşaf, bir muhakkik üstat, bir sadık muallim istediği ve iktiza ettiği ve herhâlde bulunmasına delâlet ettiği cihetle, elbette bu vazifeleri herkesten ziyade yapan bu zatın hakkaniyetine ve bu kâinat Hâlikının en yüksek ve sadık bir memuru olduğuna şahadet ettiğini bildi.

Dokuzuncusu: Madem bu sanatlı ve hikmetli masnuatıyla kendi hünerlerini ve sanatkârlığının kemalâtını teşhir etmek; ve bu süslü, ve ziynetli nihayetsiz mahlûkatıyla kendini tanıttırmak ve sevdirmek; ve bu lezzetli ve kıymetli hesapsız nimetleriyle kendine teşekkür ve hamd ettirmek; ve bu şefkatli ve himayetli umumî terbiye ve iase ile, hatta ağızların en ince zevklerini ve iştihaların her nev'ini tatmin edecek bir surette ihzar edilen Rabbânî it'amlar ve ziyafetlerle kendi rububiyetine karşı minnettarâne, müteşekkîrâne ve perestîşkârâne ibadet ettirmek;

her zaman, her yerde, her varlığa muhtaç olduğu şeyleri vermesi onları sevk ve idare etmesi.
sadık: doğru; sözünde, vâdinde, işinde doğru olan.
Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.
suret: biçim, şekil, tarz.
şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek, içten ve karşılıksız merhamet.
şahadet: şahitlik, tanıklık.
tahavvülât: bir hâlden diğer

hale geçmeler, değişmeler.
takdir: bir şeyin miktarını ve şeklini, hayat şeklini belirleme, tayin etme.
talim etmek: öğretmek.
tasarruf etmek: kullanmak, idare etmek.
tasdik: kabul etme, onay.
tasvir: anlatma, ifade etme; şekil verme.
tatmin etmek: doyumak.
tedbir: idare etme, çekip çevirme.
temaşagâh: seyir ve gezinti

yeri.
terbiye: besleme, yetiştirme, büyütmek; sevk ve idare.
tertip: düzene koyma, düzenleme.
teşhir: gösterme, sergileme.
umumi: herkesle ilgili, herkesine ait.
üstat: öğretici, öğretmen.
vazifedarâne: görevliymiş gibi, görevli olarak.
ziya: ışıq, aydınlık, parlaklık.
ziyade: çok, fazla.

ve mevsimlerin tebdili ve gece ve gündüzün tahvili ve ihtilâfı gibi, azametli ve haşmetli tasarrufat ve icraat ve dehşetli ve hikmetli faaliyet ve hallâkiyet ile kendi ulûhiyetini izhar ederek, o ulûhiyetine karşı iman ve teslim ve inkiyat ve itaat ettirmek; ve her vakit iyiliği ve iyileri himaye, ve fenalığı ve fenaları izale ve semavî tokatlarla zalimleri ve yalancıları imha etmek cihetiyle, hakkaniyet ve adaletini göstermek isteyen perde arkasında birisi var. Elbette ve herhâlde, o gaybî Zatın yanında en sevgili mahlûku ve en doğru abdi, Onun mezkûr maksatlarına tam hizmet ederek, hilkat-i kâinatın tılsımını ve muammasını hal ve keşfeden ve daima o Hâlik'ının namına hareket eden ve Ondandır istimdad eden ve muvaffakiyet isteyen ve Onun tarafından imdada ve tevfiğe mazhar olan Muhammed-i Kureysî (a.s.m.) denilen bu zat olacak.

Hem aklına dedi: Madem bu mezkûr dokuz hakikatler bu zatın sıdkına şahadet ederler; elbette bu âdem, benî-âdem'in medar-ı şerefi ve bu âlemin medar-ı iftiharındır. Ve ona "Fahr-i Âlem" ve "Şeref-i Benîâdem" denilmesi pek lâyıktır. Ve onun elinde bulunan ferman-ı Rahman olan Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan'ın haşmet-i saltanat-ı maneviyesinin nısf-ı arzı istilâsı ve şahsî kemalâtı ve yüksek hasletleri gösteriyor ki, bu âlemde en mühim zat budur; Hâlik'ımız hakkında en mühim söz onundur.

İşte gel, bak, bu harika zatın yüzer zahir ve bâhir kat'î mu'cizelerinin kuvvetine ve dinindeki binler âlî ve esaslı hakikatlerine istinaden bütün davalarının esası ve bütün

abd: kul.
âdem: insan.
âlem: dünya, kâinat, bütün yaratılmışlar.
âli: yüce, yüksek.
azamet: büyüklük, yücelik.
bâhir: apaçık, belli; parlak.
beniâdem: âdemoğulları, insanlar, insanlık.
cihet: yön, yan.
dava: takip edilen fikir, iddia.
esas: asıl, temel, kök.
esaslı: temelli, köklü; doğru, gerçek.

Fahr-i Âlem: Âlemin övücü, âlemin kendisiyle övündüğü Peygamberimiz.
ferman-ı Rahman: Rahman olan Allah'ın fermanı, emri.
gaybi: gözle görünmeyen.
hakkaniyet: hak ve adalete uygunluk.
Hâlik: her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
hal: çözüme, süphe edilmeyecek şekilde açıklama.
hallâkiyet: yaratıcılık.
haslet: güzel huy, iyi özellik.

haşmet: ihtişam, heybet, büyüklük.
haşmet-i saltanat-ı maneviy: manevî saltanatın haşmeti, heybeti, büyüklüğü.
hikmetli: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı ve yerli yerinde.
hilkat-i kâinat: kâinatın yaratılışı.
himaye: koruma, esirgeme.
icraat: yapılan işler, uygulamalar.
ihtilâf: farklılık, uyumsuzluk,

aynılık.

iman: inanma, inanç, itikat.

imha etmek: yok etmek, mahvetmek, ortadan kaldırmak.

inkiyat: boyun eğme, bağlanma, kayıt altına girme.

istimdad etmek: yardım istemek.
istinaden: dayanarak, güvenererek.

izale: giderme, ortadan kaldırma, yok etme.

izhar etmek: açığa vurmak, göstermek, belirtmek.

kemalât: faziletler, mükemmellikler; ahlâk ve huy güzelliği.

keşfetmek: açmak; bir sırı öğrenmek, meydana çıkarmak.

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerim.

mahlûk: yaratılmış, yaratık.

maksat: kastedilen, istenilen şey, varılmak istenen nokta.

mazhar olmak: nail olmak, kavuşmak, erişmek.

medar-ı iftihar: iftihar sebebi, övünç kaynağı.

medar-ı şeref: şeref kazandıran sebep, şeref kaynağı.

mezkûr: zikredilen, adı geçen, anılan.

muamma: manası zor anlaşılır şey, çözülmesi güç iş.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konulan ve benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı şey.

Muhammed-i Kureysî: Kureys kabilesine mensup olan Hz. Muhammed.

muvaffakiyet: başarı, başarılı olma.

nısf-ı arz: dünyanın yarısı.

semavî: Allah tarafından olan, ilâhî.

sıdk: doğruluk.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

şeref-i beniâdem: insanlığın şerefi; insanlığın şeref kaynağı.

tahvil: bir hâlden bir hale getirme, değiştirme.

tasarrufat: tasarruflar, faaliyetler, işler, icraatlar.

tebdil: değiştirme, değiştirilme.

teslim: karşındakinin hükmü altına girme, boyun eğme, rıza gösterme.

tevfiik: başan, Allah'ın yardımı.

tılsım: herkesin bilip çözemediği gizli sır.

ulûhiyet: ilâhlık; Allah'ın, hâkimiyeti ile kâinattaki her şeyi kendisine ibadet ve itaat ettirmesi.

zahir: görünen, açık.

zalim: zulmeden, acımasız ve haksız davranan.

aktap: kutuplar; belli bir yer veya memleketteki evliyanın başı olan en büyük velî.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Âl-i Muhammed: Hz. Muhammed'in neslinden gelenler.

Arş-ı Azam: en büyük arş, Allah'ın kudret ve saltanatının, hâkimiyetinin tecelli ettiği yer.

aşîret: kabile, göçebe hâlinde yaşayan çoğunlukla bir soydan gelen insanlar.

azamet-i heykel: heybetli, büyük görüntü.

bedevî: göçebe, cölde yaşayan, medenî olmayan.

bürhan: delil.

camî: toplayan, içine alan, kapsamlı.

cemaat-i meshure: meşhur ve tanınmış cemaat.

cemaat-i nuraniye: nuranî, nurlu cemaat.

cihanpesendâne: dünyaya meydan okurcasına.

dâhiyâne: dâhice, çok zekice.

delâlet: işaret, delil olma, gösterme.

diplomat: siyasette becerikli olan, siyasetçi.

efkâr-ı siyasiye: siyasî fikirler, düşünceler.

efrat: fertler, bireyler.

esma: isimler, adlar

evliya-i azîme: büyük velîler.

fen: deneye ve tecrübeye dayanan, ispatla meydana gelmiş ilimlere verilen genel ad; sanat, ilim.

fetret: iki peygamber arasında peygambersiz geçen zaman. (Hz. İsa ile Hz. Muhammed arasındaki devre)

Gavs-ı Azam: en büyük Gavs, evliya; Abdülkadir Geylânî Hazretlerinin ünvanı.

gaypbîn: gaybı gören, görünmeyen gören.

gaye: maksat, amaç, hedef.

habibullah: Allah'ın en sevgili kulu olan Hz. Muhammed.

hâkim-i âdil: adalet ile iş gören hâkim, hükmedici.

Hâlik: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.

hâlî: uzak, ıssız.

hayat-ı içtimaiye ve siyasiye: sosyal ve siyasî hayat.

hayat-ı içtimaiye: toplum hayatı, sosyal hayat.

icma: fikir birliği; bir meselede âlimlerin aynı görüşte olması.

i'lâm: bildirme, anlatma, haberdar etme.

ilân: açıklama, duyurma.

ittifak: birleşme, fikir birliği etme.

malûmatlı: bilgilî.

manevî: manaya ait, maddî ol-

hayatının gayesi, Vacibü'l-Vücut'un vücuduna ve vahdetine ve sıfâtına ve esmasına delâlet ve şahadet ve o Vacibü'l-Vücut'u ispat ve ilân ve i'lâm etmektir.

Demek, bu kâinatın manevî güneşi ve Hâlik'ımızın en parlak bürhanı, bu "Habibullah" denilen zattır ki, onun şahadetini teyit ve tasdik ve imza eden aldanmaz ve aldatmaz üç büyük icma var.

• **Birincisi:** "Eğer perde-i gayp açılrsa yakînim ziyadeleşmeyecek" diyen İmam-ı Ali (r.a.) ve yerde iken Arş-ı Azamı ve İsrâfil'in azamet-i heykelini temaşa eden Gavs-ı Azam (k.s.) gibi keskin nazar ve gaypbîn gözleri bulunan binler aktap ve evliya-i azîmeyi camî ve Âl-i Muhammed (Aleyhissalâtü Vesselâm) namıyla şöhretşiar-ı âlem olan cemaat-i nuraniyenin icma ile tasdikleridir.

• **İkincisi:** Bedevî bir kavim ve ümmî bir muhitte, hayat-ı içtimaiyeden ve efkâr-ı siyasiyeden hâlî ve kitapsız ve fetret asrının karanlıklarında bulunan ve pek az bir zamanda en medenî ve malûmatlı ve hayat-ı içtimaiyede ve siyasiyede en ileri olan milletlere ve hükûmetlere üstat ve rehber ve diplomat ve hâkim-i adil olarak şarktan garba kadar cihanpesendâne idare eden ve "Sahabe" namıyla dünyada namdar olan cemaat-i meşhurenin, ittifak ile, can ve mallarını, peder ve aşiretlerini feda ettiren bir kuvvetli iman ile tasdikleridir.

• **Üçüncüsü:** Her asırda binlerle efradı bulunan ve her fende dâhiyâne ileri giden ve muhtelif mesleklerde çalışan ve ümmetinde yetişen hadsiz muhakkik ve mütebahhir

mayan.

muhakkik: gerçeği araştırıp bulan, bir şeyin iç yüzünü inceleyerek vâkıf olan.

muhtelif: çeşitli, farklı.

perde-i gayp: gayp perdesi, gizli perde; insanların bilmedikleri sadece Allah'ın bildiği gayp âlemdeki manevî perde.

rehber: yol gösteren, kılavuz.

Sahabe: Peygamberimizi gören ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

sıfât: sıfatlar, nitelikler, vasıf-

lar.

şark: doğu.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

şöhretşiar-ı âlem: şöhreti âleme, dünyaya yayılmış,

dünyaca tanınan.

tasdik: kabul etme, onaylama.

temaşa etmek: hayretle ve dikkatle bakmak, seyretmek.

teyit: kuvvetlendirme; doğrulama, destekleme.

ümmet: Peygamberimize inanıp yolundan gidenler.

ümmî: okuma yazması olmayan.

üstat: öğretici, öğretmen.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

vahdet: birlik.

vücut: var oluş, varlık.

yakîn: kesin ve şüphesiz olarak bilme.

ziyadeleşmek: artmak, çoğalmak.

ulemasının cemaat-i uzmasının tevafuk ile ve ilmelyakîn derecesinde tasdikleridir.

Demek, bu zatın vahdaniyete şahadeti, şahsî ve cüz'î değil; belki, umumî ve küllî ve sarsılmaz ve bütün şeytanlar toplansa karşısına hiçbir cihetle çıkamaz bir şahadet-tir diye hükmetti.

İşte, Asr-ı Saadette aklıyla beraber seyahat eden dünya misafiri ve hayat yolcusunun o medrese-i nuraniyeden aldığı derse kısa bir işaret olarak, *Birinci Makamın On Altıncı Mertebesinde*, böyle,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى
وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ فَخَرُّ الْعَالَمِ وَشَرَفُ نَوْعِ بَنِي آدَمَ
بِعِظَمَةِ سُلْطَانَةِ قُرْآنِهِ وَحَشَمَةِ وَسْعَةِ دِينِهِ وَكَثْرَةِ كَمَالَاتِهِ وَعُلُوبَةِ
أَخْلَاقِهِ حَتَّى يَتَصَدَّقَ أَعْدَائُهُ ۞ وَكَذَا شَهِدَ وَبَرَهَنَ بِقُوَّةِ مَاتِ
الْمُعْجَزَاتِ الظَّاهِرَاتِ الْبَاهِرَاتِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدِّقَةِ وَبِقُوَّةِ الْآفِ
حَقَائِقِ دِينِهِ السَّاطِعَةِ الْفَاطِعَةِ بِاجْتِمَاعِ إِلَهِ ذَوِي الْأَنْوَارِ وَبِاتِّفَاقِ
أَصْحَابِهِ ذَوِي الْأَبْصَارِ وَبِتَوَافُقِ مُحَقِّقِي أُمَّتِهِ
1 ذَوِي الْبَرَاهِينِ وَالْبَصَائِرِ النَّوَّارَةِ

denilmiştir.

2 الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Said Nursi

1. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vacibü'l-Vücud ve Vahidü'l-Ehad'dır ki, Kur'an'ının azamet-i saltanatı, dininin haşmet-i vüs'atı, kemalâtının kesreti ve hatta düşmanlarının dahi tasdik ettikleri ahlâkının ulviyeti ile fahr-i âlem ve şeref-i nev-i benîâdem olan zat (a.s.m.), Onun vahdet içindeki vücud-u vücuduna delâlet eder. Ve keza, o zat (a.s.m.), zahir ve bâhir ve musaddık ve musaddak mu'cizelerinin kuvvetiyle ve dininin satı ve kâtı binler hakaikının kuvvetiyle ve nurlar sahibi Ehl-i Beytinin icmaıyla ve nazar sahibi Ashabının ittifağıyla ve nuranî bürhan ve basiret sahibi muhakkikin-i ümmetinin tevafukuyla, Onun vahdet içindeki vücud-u vücuduna şahadet edip ispat eder.

2. Bâkî olan ancak Allah'tır.

Ashap: Sahabeler, Hz. Peygamberi görmüş ve onunla konuşmuş olan Müslüman kimseler.

Asr-ı Saadet: mutluluk asrı; Peygamberimiz Hz. Muhammed'in peygamber olarak dünyada bulunduğu devir.

azamet-i saltanat: saltanatın, hâkimiyetin büyüklüğü.
bâhir: açık, apaçık; parlak.
Bâkî: yok olmayan, sürekli ve

kalıcı olan; bütün varlıklar yok olurken yok olmayan ve bütün varlıklar yok olduktan sonra da zatıyla var olacak tek varlık; Allah.
basiret: kalp gözüyle görme, doğru ve ölçülü görüş.

bürhan: delil.

cemaat-i uzma: çok büyük cemaat.

cihet: yan, yön.

cüz'î: küçük, az; parçaya ait olan.

delâlet etmek: işaret etmek, delil olmak, göstermek.

Ehl-i Beyt: Peygamberimizin evine mensup ve onun neslinden olanlar.

Fahr-i Âlem: âlemin övücü, âlemin kendisiyle övündüğü Peygamberimiz.

hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.

haşmet-i vüs'at: genişliğinin heybeti, büyüklüğü, azameti.

hükmetmek: karar vermek.

icma: fikir birliği.

ilâh: tanrı, kendine ibadet edilen, tapınılan.

ilmelyakîn: ilim yoluyla kesin olarak bilmek.

ittifak: bir konuda, ortak bir gayede anlaşma; fikir birliği etme, birleşme.

kâtı: kesin, şüphesiz.

kemalât: faziletler, mükemmellikler; ahlâk ve huy güzelliği.

kesret: çokluk, bolluk, fazlalık.

keza: aynı şekilde.

küllî: bütüne ait, umumî, büyük.

medrese-i nuraniye: nur saçan medrese, nurlu dersane.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konulan benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı şey.

muhakkikin-i ümmet: ümmetin, Müslümanların hakikatleri araştırıp bulanları.

musaddak: tasdik edilmiş, doğrulanmış, gerçekliği kabul edilmiş.

musaddık: tasdik eden, gerçekliğini doğrulayan.

mütebahhir: çok bilgili, derin bilgi sahibi.

nazar: bakış; dikkat.

nur: aydınlık, ışık.

nurani: nurlu, ışıklı, parlak.

sâtı: yükselip meydana çıkan; parlak, nur saçan.

seyahat: yolculuk, gezi.

şahadet: şahitlik, tanıklık; işaret.

şahsî: kişisel, kişiye özel.

şeref-i nev-i benîâdem: insanogluğunun, insan türünün şerefi.

tasdik etme: kabul etme, onaylama.

tevafuk: uygun gelme, uygunluk.

ulema: âlimler, bilginler, ilim sahipleri.

ulviyet: ulvîlik, yücelik, yükseklik.

umumî: umuma ait, herkesle alâkalı, genel.

Vacibü'l-Vücud: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

vahdaniyet: Allah'ın birliği ve varlığı.

vahdet: birlik.

Vahidü'l-Ehad: bir olan ve birliği her şeyde tecelli eden Allah.

vücub-u vücüt: varlığı gerekli ve zorunlu olmak, olmaması imkânsız olmak.

zahir: görünen, açık.

* Yirminci Mektup, Bar-la'da 1928'de Türkçe olarak telif edilmiştir.

Yirminci Mektup

âli mertebe: yüce mertebe, yüksek derece.

bâki âlem: ebedî, sonsuz, sürekli ve kalıcı olan âlem.

beşaret: müjde, sevindirici haber.

beşeriyet: insanlık.

cümle-i tevhidiye: Allah'ın birliğiyle ilgili cümle.

ebed: sonu olmayan gelecek zaman, sonsuzluk, daimilik.

ebedî: varlığının sonu olmayan.

ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik.

ezeli: varlığının başlangıcı olmayan.

fihriste: liste.

fitrat: yaratılış.

gaye: maksat, hedef; netice.

hamd: methetme, övme.

havale etme: bırakma, bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma.

hilkat: yaratılış.

hulâsa: özet olarak.

iman-ı billâh: Allah'a iman.

ins: insan

İsm-i Azam: Cenab-ı Hakkın bin bir isminden en büyük ve manaca diğer isimleri kuşatmış olanı.

kemal-i vahdaniyet: Allah'ın birliğinin mükemmelliği.

kibriya-i vahdet: Cenab-ı Allah'ın birliğinin büyüklük ve azameti.

marifetullah: Allah'ı bilme, isim ve sıfatlarıyla tanıma.

mertebe-i tevhid-i rububiyet: bütün varlıkları terbiye ve idare edici olan Allah'ın birliğine inananın mertebesi, derecesi.

minnet: iyiliğe karşı duyulan şükür hissi.

mukaddime: başlangıç, giriş.

mücmel: kısa ve özet hâlinde.

mülk: sahip olunan üzerinde tasarruf hakkı bulunan şey; varlık.

Rahim: çok merhametli olan, esirgeyen, koruyan, acıyan Allah.

rivayet-i sahiha: Peygamberimizden doğru olarak, sahih olarak nakledilmiş hadisler.

saadet: mutluluk.

suret: biçim.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma, münezzehten sayma.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksanlardan uzak tutma, Cenab-ı Hakkı şanına lâyık ifadelerle anma.

ulvi: yüksek, yüce.

vaat: söz verme.

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۝۱ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبَحُ بِحَمْدِهِ ۝۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ۝۳

SABAH VE AKŞAM namazından sonra tekrarı pek çok fazileti bulunan ⁴ ve bir rivayet-i sahihada İsm-i Azam mertebesini taşıyan ⁵ şu cümle-i tevhidiyenin on bir kelimesi var. Her bir kelimesinde, hem birer müjde ve beşaret, hem birer mertebe-i tevhid-i rububiyet, hem bir İsm-i Azam noktasında bir kibriya-i vahdet ve bir kemal-i vahdaniyet vardır. Bu büyük ve ulvî hakikatlerin izahını sair Sözlere havale edip, bir vaade binaen, şimdilik mücmel bir hulâsa suretinde iki Makam, bir Mukaddime ile ona bir fihriste yapacağız.

Mukaddime

Kat'iyen bil ki, hilkatin en yüksek gayesi ve fitratın en yüce neticesi iman-ı billâhtır. Ve insaniyetin en âli mertebesi ve beşeriyetin en büyük makamı, iman-ı billâh içindeki marifetullahtır. Cin ve insin en parlak saadeti ve

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. • Allah'tan başka ibadete lâyık hiçbir ilâh yoktur. O birdir. Allah bir olur, ortağı yoktur. Mülk Onundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Ona mahsustur ve Ona lâyıktır. Hayatı veren ve devam ettiren yine Odur. Ölümü de yaratan ve bâki âleme alan da Odur. O ezeli ve ebedî hayat sahibidir. Her hayır Onun elindedir; yapılan her hayrı da kaydeder ve karşılığını verir. Onun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey Ona ağır gelmez. Dönüş yalnız Onadır. (Buhârî, Ezan: 155, Teheccüt: 21, Cihad: 133; Müslim, Zikir: 28, 30, 74, 75, 76, Vitir: 24, Cihad: 158; Tirmizî, Mevakit: 108, Hac: 104; İbni Mâce, Menasik: 34, Edep: 58, Dua: 10, 14, 16; Ebu Davud, Menasik: 56; Darimî, Salât: 88, 90; Müsned, 1:47, 2:5, 3:320.)

4. Müsned, 4:50, 5:415; Mecmaü'z-Zevaid, 10:107.

5. İbni Mâce, Dua: 9.

en tatlı nimeti, o marifetullah içindeki muhabbetullahtır. Ve ruh-u beşer için en halis sürur ve kalb-i insan için en safî sevinç, o muhabbetullah içindeki lezzet-i ruhaniyedir.

Evet, bütün hakikî saadet ve halis sürur ve şirin nimet ve safî lezzet, elbette marifetullah ve muhabbetullahtadır; onlar, onsuz olamaz. Cenab-ı Hakkı tanıyan ve seven, nihayetsiz saadete, nimete, envara, esrara, ya bilkuvve veya bilfiil mazhardır. Onu hakikî tanımayan, sevmeyen, nihayetsiz şekavete, âlâma ve evhama manen ve madde-ten müptelâ olur.

Evet, şu perişan dünyada, avare nev-i beşer içinde, se-meresiz bir hayatta, sahipsiz, hamîsiz bir surette, âciz, miskin bir insan, bütün dünyanın sultanı da olsa kaç pa-ra eder? İşte bu avare nev-i beşer içinde, bu perişan, fânî dünyada, insan sahibini tanımazsa, malikini bulmazsa, ne kadar biçare sergerdan olduğunu herkes anlar. Eğer sahibini bulsa, malikini tanısa, o vakit rahmetine iltica eder, kudretine istinat eder; o vahşetgâh dünya bir tenezzühgâha döner ve bir ticaretgâh olur.

Birinci Makam

Şu kelâm-ı tevhidînin on bir kelimesinin her birinde birer müjde var. Ve o müjdede birer şifa ve o şifada birer lezzet-i maneviye bulunur.

âciz: gücü yetmez, güçsüz.
âlâm: elemeler, acılar, sıkıntı-lar.
avare: serseri; dağınık, perişan.
biçare: çaresiz, zavallı.
bilfiil: fiilen, gerçekleşerek, niyet ve düşünce olarak değil işle, fiille.
bilkuvve: daha fiiliyata geç-memiş, kabiliyet ve potansi-yel hâlinde, düşünce hâlinde, niyet olarak.
envar: nurlar.

esrar: sırlar.
evham: vehimler, kuruntular,
fânî: geçici, ölümlü.
hakikî: doğru, gerçek.
halis: saf, katıksız.
hamî: koruyan, himaye eden.
iltica etme: sığınma.
istinat etme: dayanma, gü-venme.
kalb-i insan: insan kalbi.
kelâm-ı tevhit: Allah'ın birli-ğinden bahseden söz.
kudret: güç, kuvvet, iktidar.
lezzet-i maneviye: manevî

lezzet.
lezzet-i ruhaniye: ruhanî lez-zet, cismanî olmayan lezzet ve zevk.
makam: durak.
malik: sahip.
manen: manevî olarak.
marifetullah: Allah'ı bilme, isim ve sıfatlarıyla tanıma.
mazhar: nail olma, erişme, kavuşma.
miskin: zavallı.
muhabbetullah: Allah sevgi-si.

müjde: sevindirici haber, iyi ha-ber.
müptelâ: tutulmuş, tutkun, ba-ğımlı.
nev-i beşer: insanlığı, insanlar.
nihayetsiz: sonsuz.
nimet: Allah'ın bağışladığı maddî ve manevî lütuf ve ikramlar.
perişan: dağınık.
rahmet: acıma, merhamet etme.
ruh-u beşer: insan ruhu.
saadet: mutluluk.
safî: saf, temiz, duru.
semere: netice; fayda, menfaat.
sergerdan: başı dönmüş, şaşkın.
sultan: padişah, hükümdar.
suret: şekil, biçim.
sürur: sevinç.
şekavet: sıkıntı, mutsuzluk.
şifa: bir hastalığın son bulması, iyileşme.
tenezzühgâh: gezinti yeri.
ticaretgâh: ticaret yapılan yer, alışveriş yeri.
vahşetgâh: yalnızlık yeri, korku veren ıssız yer.

BİRİNCİ KELİME

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ 'ta şöyle bir müjde var ki:

Hadsiz hacata müptelâ, nihayetsiz a'dânın hücumuna hedef olan ruh-u insanî şu kelimedede öyle bir nokta-i istindat bulur ki, bütün hacatını temin edecek bir hazine-i rahmet kapısını ona açar. Ve öyle bir nokta-i istinat bulur ki, bütün a'dâsının şerrinden emin edecek bir kudret-i mutlakanın sahibi olan kendi Ma'budunu ve Hâlık'ını bildirir ve tanıttırır, sahibini gösterir, maliki kim olduğunu irae eder. Ve o irae ile, kalbi vahşet-i mutlakadan ve ruhu hüzn-ü elîmden kurtarır, ebedî bir ferahı, daimî bir süruru temin eder.

İKİNCİ KELİME

وَحْدَهُ Şu kelimedede şifalı, saadetli bir müjde vardır.

Şöyle ki:

Kâinatın ekser envayıyla alâkadar ve o alâkadarlık yüzünden perişan ve keşmekeş içinde boğulmak derecesine gelen ruh-u beşer ve kalb-i insan, **وَحْدَهُ** kelimesinde bir melce, bir halâskâr bulur ki, onu bütün o keşmekeşten, o perişanietten kurtarır. Yani, **وَحْدَهُ** manen der:

Allah birdir. Başka şeylere müracaat edip yorulma, onlara tezellül edip minnet çekme, onlara temelluk edip boyun eğme, onların arkasına düşüp zahmet çekme,

a'dâ: düşmanlar.

alâkadar: alâkalı, ilgili.

daimî: sürekli, devamlı.

ebedî: sonu olmayan, sürekli, sonsuz.

ekser: pek çok.

enva: neviler, türler.

ferah: rahatlık, iç açıklığı, neşe.

hacat: ihtiyaçlar.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

halâskâr: kurtarıcı.

Hâlık: yaratıcı, her şeyi yoktan yaratan; Allah.

hazine-i rahmet: rahmet hazine-si.

hüzn-ü elîm: elem verici hüzn, acı verici üzüntü.

irae etmek: göstermek.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı.

kalb-i insan: insan kalbi.

keşmekeş: karışıklık, kargaşa.

kudret-i mutlaka: sonsuz ve sınırsız kudret.

Ma'bud: her şeyin kendisine ibadet ettiği ve ibadete lâyık tek varlık olan Allah.

malik: sahip.

manen: manevî olarak.

melce: sığınak.

minnet: bir iyiliğe karşı ken-

disini manevî borçlu bilme.

müjde: sevindirici haber, iyi haber.

müptelâ: tutulmuş, tutkun, bağımlı.

müracaat: başvurma, danışma.

nihayetsiz: sonsuz.

nokta-i istindat: yardım dileme noktası.

nokta-i istinat: dayanak noktası.

perişaniet: perişanlık.

ruh-u beşer: insan ruhu.

ruh-u insanî: insan ruhu.

saadet: mutluluk.

sürur: sevinç.

şer: kötülük, fenalık.

şifa: şifa bulma, iyileşme.

temelluk: yalakalık, dalkavukluk, yaltaklanma.

temin etme: sağlama, elde etme.

tezellül etme: alçalma, hor ve hakir duruma düşme.

vahşet-i mutlaka: sınırsız ve tam bir yalnızlık.

zahmet: sıkıntı, meşakkat.

onlardan korkup titreme. Çünkü Sultan-ı Kâinat birdir, her şeyin anahtarı Onun yanında, her şeyin dizgini Onun elindedir, her şey Onun emriyle halledilir. Onu bulsan, her matlûbunu buldun; hadsiz minnetlerden, korkulardan kurtuldun.”

ÜÇÜNCÜ KELİME

لَا شَرِيكَ لَهُ Yani, nasıl ki ulûhiyetinde ve saltanatında

şeriki yoktur; Allah bir olur, müteaddit olamaz. Öyle de, rububiyetinde ve icraatında ve icadatında dahi şeriki yoktur.

Bazen olur ki, sultan bir olur, saltanatında şeriki olmaz; fakat icraatında, onun memurları onun şeriki sayılırlar ve onun huzuruna herkesin girmesine mâni olurlar, “Bize de müracaat et” derler. Fakat, Ezel-Ebed Sultanı olan Cenab-ı Hak, saltanatında şeriki olmadığı gibi, icrat-ı rububiyetinde dahi muinlere, şeriklere muhtaç değildir. Emir ve iradesi, havl ve kuvveti olmazsa, hiçbir şey hiçbir şeye müdahale edemez. Doğrudan doğruya herkes Ona müracaat edebilir. Şeriki ve muini olmadığından, o müracaatçı adama “Yasaktır, Onun huzuruna giremezsin” denilmez.

İşte, şu kelime ruh-u beşer için şöyle bir müjde verir ki:

İmanı elde eden ruh-u beşer, mânisiz, müdahalesiz, hailsiz, mümanaatsız, her hâlinde, her arzusunda, her anda, her yerde o ezel ve ebed ve hazain-i rahmet maliki ve defain-i saadet sahibi olan Cemîl-i Zülcelâl,

arzu: istek.

Cemîl-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük, haşmet, izzet ve güzellik sahibi Allah.

defain-i saadet: mutluluk defineleri.

dizgin: yönetimi elinde bulundurma.

ebed: sonu olmayan gelecek zaman, sonsuzluk.

Ezel-Ebed Sultanı: başlangıcı, sonu olmayan hüküm sahibi Allah.

ezel: başlangıcı olmayan geç-

miş zaman, öncesizlik.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hail: perde, engel.

havl: güç, kuvvet.

hazain-i rahmet: Allah'ın şefkat ve merhamet hazineleri.

huzur: ön, karşı.

icadat: icatlar, yaratmalar.

icraat: işler, faaliyetler.

icraat-ı rububiyet: bütün varlıkları idare ve terbiye edici olan Cenab-ı Allah'ın Rabbanî icraatı, faaliyeti.

iman: Allah'a inanma.

irade: dileme, tercih ve istek gücü.

malik: sahip.

mâni: engel.

matlûp: istenilen, aranan şey.

minnet: bir iyiliğe karşı kendisini manevî borçlu bilme.

muin: yardımcı, muavin.

müdahale: karışma, el atma.

müjde: sevindirici haber, iyi haber.

mümanaat: mâni olma, engel olma, önleme.

müracaat: başvurma, danışma.

müteaddit: birden fazla, birçok.

rububiyet: Cenab-ı Hakkın her zaman, her yerde ve her mahlûka muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onu terbiye etmesi ve idaresi altında bulundurması vasfı.

ruh-u beşer: insan ruhu.

saltanat: hâkimiyet, hükümlanlık.

sultan: hükümdar, padişah.

Sultan-ı Kâinat: kâinatın Sultanı ve Sahibi olan Allah.

şerik: ortak (yardımcılar).

ulûhiyet: ilâhlık.

Kadîr-i Zülkemaî'in huzuruna girip hacatını arz edebilir. Ve rahmetini bulup kudretine istinat ederek kemaî-i ferah ve süruru kazanabilir.

DÖRDÜNCÜ KELİME

لَهُ الْمُلْكُ

Yani, mülk umumen Onundur. Sen, hem Onun mülküsün, hem memlûküsün, hem mülkünde çalışıyorsun.

Şu kelime şöyle şifalı bir müjde veriyor ve diyor:

Ey insan! Sen kendini kendine malik sayma. Çünkü sen kendini idare edemezsin. O yük ağırdır; kendi başına muhafaza edemezsin, belâlardan sakınıp levazımâtını yerine getiremezsin. Öyle ise, beyhude ıztıraba düşüp azap çekme. Mülk başkasındır. O Malik, hem Kadîr'dir, hem Rahîm'dir. Kudretine istinat et; rahmetini ittiham etme. Kederi bırak, keyfini çek; zahmeti at, safayı bul.

Hem der ki: Manen sevdiğin ve alâkadar olduğun ve perişaniyetinden müteessir olduğun ve ıslah edemediğin şu kâinat bir Kadîr-i Rahîm'in mülküdür. Mülkü sahibine teslim et, Ona bırak; cefasını değil, safasını çek. O hem Hakîm'dir, hem Rahîm'dir; mülkünde istediği gibi tasarruf eder, çevirir. Dehşet aldığın zaman, İbrahim Hakkı gibi "Mevlâ görelim neyler / Neylerse güzel eyler" de, pencerelerden seyret, içlerine girme.

alâkadar: alâkalı, ilgili.
arz etme: sunma; söyleme.
azap: eziyet, işkence; büyük sıkıntı, şiddetli acı.
belâ: musibet, sıkıntı.
beyhude: boşuna, boş yere.
cefa: eziyet, sıkıntı.
hacat: ihtiyaçlar.
Hakîm: her şeyi bir maksatla, uygun ve hikmetle yaratan, hikmet sahibi Allah.
huzur: hürmet edilmesi gereken büyük kimselerin yanı, katı.
idare etme: yönetme; bir işi yürütmeye, çekip çevirme.
ıslah etme: iyi bir hale koyma, iyileştirme, düzeltme.
istinat etme: dayanma, güvenme.
ittiham etme: suçlama.
ıztırıp: üzüntü veren bir durumun meydana getirdiği kuvvetli acı, aşırı sıkıntı.
Kadîr: sonsuz kudret sahibi olan ve her şeye gücü yeten Allah.
Kadîr-i Rahîm: çok merhametli olan ve her şeye gücü yeten, Allah.
Kadîr-i Zülkemaî: sonsuz kemaî sahibi olan ve her şeye gücü yeten

ten Allah.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
keder: gam, acı, üzüntü.
kemaî-i ferah ve sürur: mükemmel bir ferahlık ve sevinç.
kudret: güç, kuvvet, iktidar.
levazımât: lâzım olan şeyler, ihtiyaç maddeleri.
Malik: her şeyin gerçek sahibi olan Allah; sahip.
manen: manevî olarak.
memlûk: kul, köle.

Mevlâ: sahip, koruyucu; Allah.
muhafaza: koruma, saklama.
müjde: sevindirici haber, iyi haber.
mülk: sahip olunan, üzerinde tasarruf hakkı bulunan şey; varlık; saltanat.
müteessir: tesir altında kalmış, etkilenmiş, üzülmüş.
perişaniyet: perişanlık, dağınıklık.
Rahîm: çok merhametli olan, esirgeyen, koruyan, acıyan

Allah.
rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama.
safa: rahat ve huzur.
şifa: hastalığı iyileştirici, iyileşme.
tasarruf etme: mülkünün istediği gibi kullanma.
teslim etme: bırakma, terk etme.
umumen: bütün, hep, tamamen.
zahmet: sıkıntı, eziyet, mesakkat.

BEŞİNCİ KELİME

لَهُ الْحَمْدُ Yani, hamd ve sena, medih ve minnet Ona

mahsustur, Ona lâyıktır. Demek nimetler Onundur ve Onun hazinesinden çıkar. Hazine ise daimîdir.

İşte şu kelime şöyle müjde verip diyor ki:

Ey insan! Nimetin zevalinden elem çekme. Çünkü rahmet hazinesi tükenmez. Ve lezzetin zevalini düşünüp, o elemden feryat etme. Çünkü o nimet meyvesi bir rahmet-i bînihayenin semeresidir. Ağacı bâkî ise, meyve gitse de yerine gelen var. Nimetin lezzeti içinde, o lezzetten yüz derece daha ziyade lezzetli bir iltifat-ı rahmeti hamd ile düşünüp, lezzeti, birden yüz derece yapabilirsin. Nasıl ki bir padişah-ı zîşanın sana hediye ettiği bir elma lezzeti içinde yüz, belki bin elmanın lezzetinin fevkinde bir iltifat-ı şahane lezzetini sana ihsas ve ihsan eder; öyle de, لَهُ الْحَمْدُ kelimesiyle, yani hamd ve şükür ile, yani nimet-

ten in'amı hissetmekle, yani Mün'im'i tanımakla ve in'amı düşünmekle, yani Onun rahmetinin iltifatını ve şefkatinin teveccühünü ve in'amının devamını düşünmekle, nimetten bin derece daha lezzetli, manevî bir lezzet kapısını sana açar.

ALTINCI KELİME

يَحْيِي Yani, hayatı veren Odur. Ve hayatı rızık ile idame eden de Odur. Ve levazimat-ı hayatı da ihzar eden yine Odur. Ve hayatın âlî gayeleri Ona aittir ve mühim

âli: yüce, yüksek.
bâkî: sonsuz, sürekli ve kalıcı olan.
daimî: sürekli, devamlı.
elem: acı, dert, üzüntü, kaygı.
feryat etme: yüksek sesle bağırma.
fevkinde: üstünde, üzerinde.
gaye: maksat, hedef.
hamd: methetme, şükür, övme; kulların Allah'a karşı olan memnuniyetlerini onu överek ve şükrederek bildirmesi.
hazine: kıymetli şeylerin sak-

landığı yer.
idame etme: devam ettirme, sürdürme.
ihsan etme: bağışlama, ikram etme.
ihsas etme: hissettirme, sezdirme.
ihzar etme: hazırlama, hazır etme.
iltifat: ilgi gösterme; lütuf, ikram, bağış.
iltifat-ı rahmet: Allah'ın sonsuz rahmetinin lütuf ve ihsanı.

iltifat-ı şahane: yüksek iltifat, lütuf; padişaha yakışır şekilde yapılan lütuf, özel muamele.
in'am: nimet verme, nimetlendirme.
lâyık: uygun, yakışır, münasip.
levazimat-ı hayat: hayat için gerekli olan ihtiyaç maddeler.
lezzet: tat alma.
mahsuv: ait, özel.
manevî: ruhî; fikrî, hissi.
medih: övmeye ve methet-

meye sebep olan şey.

minnet: bir iyiliğe karşı kendisini manevî borçlu bilme.

mühim: önemli.

müjde: sevindirici haber, iyi haber.

Mün'im: nimet veren, ikram eden Allah.

nimet: Allah'ın bağışladığı maddî ve manevî lütuf ve ikramlar; iyilik, ihsan, ikramlar.

padişah-ı zîşan: şan ve şeref sahibi padişah.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama.

rahmet-i bînihaye: sonsuz rahmet.

rızık: yiyecek, içecek şey, azık.

semere: netice, sonuç.

sena: övme, övüş.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek.

şükür: görülen bir iyiliğe karşılık hoşnutluk, memnunluk.

teveccüh: yönelme, yöneliş.

zeval: sona erme, yok olma.

ziyade: çok, fazla.

neticeleri Ona bakar; yüzde doksan dokuz meyvesi Onundur.

İşte şu kelime, şöyle fânî ve âciz beşere nida eder, müjde verir ve der:

Ey insan! Hayatın ağır tekâlifini omzuna alıp zahmet çekme. Hayatın fenâsını düşünüp hüzne düşme. Yalnız dünyevî, ehemmiyetsiz meyvelerini görüp, dünyaya gelişinden pişmanlık gösterme. Belki, o sefine-i vücudundaki hayat makinesi, Hayy-ı Kayyum'a aittir. Masarîf ve levazımâtını O tedarik eder. Ve o hayatın pek kesretli gayeleri ve neticeleri var ve Ona aittir. Sen o gemide bir dümenci neferisin; vazifeni güzel gör, ücretini al, keyfine bak. O hayat sefinesi ne kadar kıymettar olduğunu ve ne kadar güzel faydalar verdiğini ve o sefine sahibi Zatın ne kadar Kerîm ve Rahîm olduğunu düşün, mesrur ol ve şükret. Ve anla ki, vazifeni istikametle yaptığın vakit, o sefinenin verdiği bütün netaîç, bir cihetle senin defter-i a'maline geçer, sana bir hayat-ı bâkiyeyi temin eder, seni ebedî ihya eder.

YEDİNCİ KELİME

وَيْمِيتُ

Yani, mevî verer Odur. Yani, hayat vazifesin-

den terhis eder, fânî dünyadan yerini tebdil eder, külfet-i hizmetten azat eder. Yani, hayat-ı fâniyeden, seni hayat-ı bâkiyeye alır.

İşte şu kelime, şöylece fânî cin ve inse bağırır, der ki:

Sizlere müjde! Mevî idam değil, hiçlik değil, fenâ değil, inkıraz değil, sönmek değil, firak-ı ebedî değil, adem

âciz: gücü yetmez, güçsüz.

adem: yokluk.

azat etme: serbest bırakma.

beşer: insan, âdemoğlu.

cihet: yön.

defter-i a'mal: insanların işlediği ve yaptığı şeylerin kaydedildiği defter.

dünyevî: dünya ile ilgili.

ebedî: hiç son bulmayacak şekilde süren.

ehemmiyetsiz: önemsiz.

fânî: ölümlü, geçici.

fenâ: son bulma, ölümlülük; yok olma.

firak-ı ebedî: sonsuz ayrılık.

gaye: maksat, hedef.

hayat-ı bâkiye: sonsuz hayat, ahiret hayatı.

hayat-ı fâniye: geçici, ölümlü.

Hayy-ı Kayyum: her canlıya hayat veren ve onları ayakta tutan, Allah.

hüzün: üzüntü.

idam: yok etmek.

ihya: hayat verme, canlandırma, diriltme.

inkıraz: son bulma.

ins: insan.

istikamet: doğruluk, dürüstlük.

Kerîm: yarattıklarına karşılık beklemeden bağışta bulunan, kullarına nimetler ihsan eden, günahları örten, günah işleyeni affeden, Allah.

kesretli: çok.

kıymettar: kıymetli, değerli.

külfet-i hizmet: hizmetin zahmeti, zorluğu.

levazımât: ihtiyaç maddeleri.

masarîf: masraflar.

mesrur: sürurlu, sevinçli, memnun.

mevî: ölüm, vefat.

müjde: sevindirici haber, iyi haber.

nefer: asker.

netaiç: neticeler, sonuçlar.

netice: sonuç.

nida etme: çağırma, seslenme.

Rahîm: çok merhametli olan, esirgeyen, koruyan, acıyan Allah.

sefine: gemi, vapur.

sefine-i vücüt: insan bedeni.

şükretmek: görülen bir iyiliğe karşılık hoşnutluk, mem-

nunluk ve minnettarlık ifade etmek.

tebdil etme: değiştirmek.

tedarik etme: sağlama, karşılama, temin etme.

tekâlif: yükler, sorumluluklar.

temin etme: sağlama, elde etme.

terhis etme: serbest bırakma.

vazife: görev, iş.

Zat: sonsuz büyüklük ve yücelik sahibi Allah.

değil, tesadüf değil, failsiz bir in'idam değil; belki, bir Fa-il-i Hakîm-i Rahîm tarafından bir terhistir, bir tebdil-i me-kândır, saadet-i ebediye tarafına, vatan-ı aslîlerine bir sevkıyattır, yüzde doksan dokuz ahababın mecmaı olan âlem-i berzaha bir visal kapısıdır.

SEKİZİNCİ KELİME

وهو حي لا يموت Yani, bütün kâinatın mevcudatında

görünen ve vesile-i muhabbet olan kemal ve hüsün ve ih-sanın hadsiz bir derece fevkinde bir cemal ve kemal ve ihsanın sahibi ve bütün mahbuplara bedel bir tek cilve-i cemali kâfi gelen bir Ma'bud-u Lemyezel, bir Mahbub-u Lâyezal'in ezeli ve ebedî bir hayat-ı daimîsi var ki, şaibe-i zeval ve fenâdan mûnezzeh ve avarız-ı naks ve kusurdan müberradır.

İşte şu kelime, cin ve inse ve bütün zîşuura ve ehl-i muhabbet ve aşka ilân eder ki:

Sizlere müjde! Mahbuplarınızdan nihayetsiz firakların yaralarını tedavi edip merhem süren bir Mahbub-u Bâ-kî'niz var. Madem O var ve bâkîdir; başkaları ne olursa olsun, merak çekmeyiniz. Belki o mahbuplarda sebeb-i muhabbetiniz olan hüsün ve ihsan, fazl ve kemal, o Mahbub-u Bâkî'nin cilve-i cemal-i bâkîsinden, çok per-delerden geçip, gayet zayıf bir gölgenin gölgesidir. Onla-rın zevalleri sizleri incitmesin. Çünkü onlar bir nevi âyi-nelerdir. Âyinelerin değişmesi, şaşaa-i cemalin cilvesini tazeleştirir, güzelleştirir. Madem O var; her şey var.

ahbab: dostlar, sevilenler.
âlem-i berzah: ruhların kıya-mete kadar kalacakları âlem; kabir âlemi.
aşk: siddetli sevgi, candan sevmek.
avarız-ı naks: eksiklikten do-ğan, anzalar, bozukluklar.
âyine: ayna.
bâkî: yok olmayan, süreklî ve kalıcı olan.
bedel: karşılık, karşı.
cemal: güzellik.
cilve: tecelli, güzel ve hoş bir

biçimde görünme.
cilve-i cemal: güzellik görün-tüsü, yansıması.
cilve-i cemal-i bâkî: sonsuz ilâhî güzellik görüntüsü, yan-sıması.
ebedî: hiç son bulmayacak şekilde süren.
ehl-i muhabbet: Allah sevgisi ile dolu olanlar.
ezeli: varlığının başlangıcı ol-mayan.
fail: bir işi yapan, eden.
Fail-i Hakîm-i Rahîm: her şe-

yi rahmet ve hikmetle yapan; Allah.
fazl: cömertlik, iyilik, ihsan.
fevkinde: üstünde, üzerinde.
firak: ayrılık.
gayet: son derece, çok.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hayat-ı daimî: devamlı ve so-nu olmayan hayat.
hüsün: güzellik.
ihsan: iyilik etme, güzel dav-ranma, lütuf, bağış, yardım.
ilân etme: bildirme, duyur-ma.

in'idam: yok olma.

ins: insan.

kâfi: yeterli, yeter.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kemal: kusursuzluk, mükemmel-lik.

kusur: eksiklik, noksan.

Ma'bud-u Lemyezel: hiçbir za-man yok olmayan, bâkî ve ibade-te lâayık olan Allah.

Mahbub-u Bâkî: ölümsüz ve son-suz sevgili olan Allah.

Mahbub-u Lâyezal: hiç bir za-man yok olmayan, ölümsüz, son-suz sevgili; Allah.

mahbup: sevilmiş, sevilen.

mecma: toplanılacak yer.

merhem: ilâç.

mevcudat: varlıklar, yaratılmış şeylerin tamamı.

müberra: kusurdan uzak ve arın-mış.

müjde: iyi haber.

mûnezzeh: arınmış, kusurdan uzak.

nevi: çeşit.

nihayetsiz: sonsuz.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

sebeb-i muhabbet: sevgi ve dostluğun sebebi veya vasıtası.

sevkıyat: yollamak, göndermek.

şaibe-i zeval ve fenâ: yok olup gitme şüphesi.

şaşaa-i cemal: gösterişli güzellik.

tebdil-i mekân: yer değiştirme.

terhis: serbest bırakma.

tesadüf: rastlantı.

vatan-ı aslî: asıl vatan.

vesile-i muhabbet: sevgi sebebi.

visal: ulaşma, kavuşma.

zeval: sona erme, yok olma.

zîşuur: şuur sahibi.

DOKUZUNCU KELİME

يَدُهُ الْخَيْرِ Yani, her hayır Onun elindedir; her yaptığı-
nız hayrat Onun defterine geçer; her işlediğiniz a'mal-i
saliha, yanında kaydedilir.

İşte şu kelime, cin ve inse nida edip müjde veriyor, di-
yor ki:

Ey biçareler! Mezaristana göçtüğünüz zaman “Eyvah,
malımız harap olup, sa'yımız heba oldu. Şu güzel ve ge-
niş dünyadan gidip, dar bir toprağa girdik” demeyiniz,
feryat edip me'yus olmayınız. Çünkü sizin her şeyiniz
muhafaza ediliyor. Her ameliniz yazılmıştır, her hizmeti-
niz kaydedilmiştir. Hizmetinizin mükâfatını verecek ve
her hayır elinde ve her hayrı yapabilecek bir Zat-ı Zülce-
lâl, sizi celp edip yer altında muvakkaten durdurur, son-
ra huzuruna aldırır. Ne mutlu sizlere ki, hizmetinizi ve va-
zifenizi bitirdiniz. Zahmetiniz bitti; rahata ve rahmete gi-
diyorsunuz. Hizmet, meşakkat bitti; ücret almaya gidi-
yorsunuz.

Evet, geçen baharın defter-i a'malinin sayfaları ve hi-
dematinin sandukçaları olan tohumları, çekirdekleri mu-
hafaza eden ve ikinci baharda gayet şaşaalı, belki yüz de-
rece aslından daha bereketli bir tarzda muhafaza eden,
neşreden Kadîr-i Zülcelâl, elbette sizin de netaic-i haya-
tınızı öyle muhafaza ediyor. Ve hizmetinize pek kesretli
bir surette mükâfat verecektir.

a'mal-i saliha: Allah'ın rızasına
uygun hayırlı işler.
amel: fiil, iş, emek.
bereket: bolluk, gürlük.
biçare: çaresiz, zavallı.
celp etmek: çekmek
defter-i a'mal: insanların işlediği
ve yaptığı şeylerin kaydedildiği
defter.

feryat etme: yüksek sesle
bağırma.
gayet: son derece, çok.
harap olma: yıkılma, alt üst
olma.
hayır: iyilik.
hayrat: iyilikler.
heba olma: boşa gitme.
hidemat: hizmetler, vazifeler.
huzur: yan, kat.
ins: insan.
Kadîr-i Zülcelâl: sonsuz bü-
yüklük, haşmet, izzet ve kud-
ret sahibi, Allah.

kesretli: çok, bol.
meşakkat: zahmet, sıkıntı,
zorluk.
me'yus: ümitsiz.
mezaristan: mezarlık.
muhafaza edilme: korunma,
saklanma.
muhafaza: koruma, saklama.
muvakkaten: geçici olarak.
müjde: sevindirici haber, iyi
haber.
mükâfat: ödül.
neşretme: dağıtma, yayma.
netaic-i hayat: hayatın so-

nuçları, neticeleri.
nida: çağırma, seslenme.
rahmet: acıma, merhamet
etme.
sandukça: küçük sandık.
sa'y: çalışma, çabalama.
suret: şekil, biçim.
şaşaalı: gösterişli.
vazife: görev, iş.
zahmet: sıkıntı.
Zat-ı Zülcelâl: sonsuz büyük-
lük, haşmet, izzet sahibi olan
Zat; Allah.

ONUNCU KELİME

وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ Yani, O Vahid'dir, Ehad'dir, her

şeye kadirdir. Hiçbir şey Ona ağır gelmez. Bir baharı halk etmek, bir çiçek kadar Ona kolaydır. Cenneti halk etmek, bir bahar kadar Ona rahattır. Her günde, her senede, her asırda yeniden yeniye icat ettiği hadsiz masnuatı, nihayetsiz kudretine nihayetsiz lisanlarla şahadet ederler.

İşte şu kelime dahi şöyle müjde eder; der ki:

Ey insan! Yaptığın hizmet, ettiğin ubudiyet boşu boşuna gitmez. Bir dâr-ı mükâfat, bir mahall-i saadet senin için ihzar edilmiştir. Senin şu fânî dünyana bedel, bâkî bir Cennet seni bekler. İbadet ettiğin ve tanıdığın Hâlık-ı Zülcelâl'in vaadine iman ve itimat et. Ona, vaadinde hulf etmek muhaldir. Kudretinde hiçbir cihetle noksanîyet yoktur. İşlerine acz müdahale edemez. Senin küçük bahçeni halk ettiği gibi, Cenneti dahi senin için halk edebilir ve halk etmiş ve sana vaat etmiş. Ve vaat ettiği için, elbette seni onun içine alacak.

Madem bilmüşahede görüyoruz, her senede, yeryüzünde hayvanat ve nebatatın üç yüz binden ziyade enva-larını ve milletlerini kemal-i intizam ve mizan ile, kemal-i sür'at ve sühuletle haşredip neşreder; elbette böyle bir Kadîr-i Zülcelâl, vaadini yerine getirmeye muktedirdir.

Hem madem her senede, öyle bir Kadîr-i Mutlak, haşrin ve Cennetin numunelerini binler tarzda icat ediyor.

Hem madem bütün semavî fermanları ile saadet-i ebediyyeyi vaat edip Cenneti müjde veriyor.

acz: zayıflık, güçsüzlük.

asır: yüzyıl, çağ.

bâkî: süreklî ve kalıcı olan.

bedel: karşılık, karşı.

bilmüşahede: bizzat görerek.

cihet: yön.

dâr-ı mükâfat: mükâfat yurdu, ahiret, Cennet.

Ehad: her bir şeyde birliği tecelli eden, görünen Allah.

enva: neviler, türler.

fânî: ölümlü, geçici.

ferman: emir, buyruk.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

Hâlık-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük, haşmet, izzet sahibi yaratıcı; Allah.

halk etmek: yaratmak.

haşir: kıyametten sonra bütün insanların diriltilip bir yere toplanmaları.

haşretme: toplama, bir araya getirme.

hayvanat: hayvanlar.

hulf etmek: verdiği sözü tutmamak.

ibadet: Allah'ın emrettiklerini yerine getirme.

icat etmek: vücuda getirmek, yoktan yaratmak.

ihzar: hazırlama.

iman etmek: inanmak.

itimat etmek: güvenmek.

kadîr: gücü yeten; kudret ve kuvvet sahibi ve her şeye gücü yeten.

Kadîr-i Mutlak: hiç bir kayıt ve şarta tâbî olmaksızın her şeye gücü yeten sonsuz kudret sahibi, Allah.

Kadîr-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük, haşmet, izzet ve kud-

ret sahibi, Allah.

kemal-i intizam ve mizan: mükemmel bir düzen ve ölçü.

kemal-i sür'at ve sühulet: mükemmel bir hız ve kolaylık.

kudret: güç, kuvvet.

lisan: dil.

mahall-i saadet: saadet ve mutluluk yeri; Cennet.

masnuat: sanatla yapılmış şeyler.

muhâl: imkânsız, olması mümkün olmayan.

muktedir: gücü yeten, güçlü, kuvvetli.

müdahale: kanışma, el atma.

müjde: sevindirici haber, iyi haber.

nebatat: bitkiler.

neşretme: dağıtma, yayma.

nihayetsiz: sonsuz.

noksaniyet: noksanlık, eksiklik.

numune: örnek, misal.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

semavî: Allah tarafından olan, ilâhî.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

tarz: biçim, şekil.

ubudiyet: kulluk.

vaat etmek: söz vermek.

Vahid: bir, tek; eşî, benzeri, ortığı olmayan Allah.

ziyade: çok, fazla.

Hem madem bütün icraatı ve şununatı hak ve hakikat-
tir ve sıdk ve ciddiyetlidir.

Hem madem âsârının şahadetiyle, bütün kemalât
Onun nihayetsiz kemaline delâlet ve şahadet eder; ve
hiçbir cihette naks ve kusur Onda yoktur.

Hem madem hulfülvaat ve hilâf ve kizb ve aldatmak,
en çirkin bir haslet ve naks ve kusurdur.

Elbette ve elbette, o Kadîr-i Zülcelâl, o Hakîm-i Zülke-
mal, o Rahîm-i Zülkemal, vaadini yerine getirecek, sa-
adet-i ebediye kapısını açacak, Âdem babanızın vatan-ı
aslisi olan Cennete sizleri, ey ehl-i iman, idhal edecektir.

ON BİRİNCİ KELİME

وَالْيَه الْمَصِيرُ Yani, ticaret ve memuriyet için, mühim va-

zifelerle bu dâr-ı imtihan olan dünyaya gönderilen insan-
lar, ticaretlerini yapıp, vazifelerini bitirip ve hizmetlerini
itmam ettikten sonra, yine onları gönderen Hâlık-ı Zül-
celâl'ine dönecekler ve Mevlâ-i Kerîm'lerine kavuşacak-
lar. Yani, bu dâr-ı fânîden gidip dâr-ı bâkîde Huzur-u Kib-
riyaya müşerref olacaklar. Yani, esbap dağdağasından ve
vesaitin karanlık perdelerinden kurtulup, Rabb-i Ra-
hîm'lerine, makarr-ı saltanat-ı ebedisinde perdesiz kavu-
şacaklar. Doğrudan doğruya, herkes, kendi Hâlık'ı ve
Ma'bud'u ve Rabbi ve Seyyidi ve Malik'i kim olduğunu
bilecek ve bulacaklar.

İşte, şu kelime bütün müjdelerin fevkinde şöyle müjde
eder ve der ki:

Âdem: Cenab-ı Allah'ın yarattığı
ilk insan ve insanlığın ilk atasıdır.
âsâr: eserler.
ciddiyet: ciddîlik.
cihet: yön, taraf.
dağdağa: gürültü, ıztırap; boş ye-
re telâs ve zorluklar.
dâr-ı bâkî: bâkî, ebedî dünya;
ahiret.
dâr-ı fânî: ölümlü, gelip geçici;
dünya.
dâr-ı imtihan: imtihan yeri.
delâlet: işaret; delil olma, göster-
me.
ehl-i iman: iman sahipleri, İslâm
dinini kabul edenler.
esbap: sebepler, vasıtalar.
fevkinde: üstünde, üzerinde.
hak: doğru.
hakikat: gerçek.
Hakîm-i Zülkemal: her şeyi fay-
dalı ve hikmetli yaratan Allah.
Hâlık: yaratıcı; Allah.
Hâlık-ı Zülcelâl: sonsuz büyük-
lük, haşmet, izzet sahibi yaratıcı,
Allah.
haslet: huy, karakter, özellik.
hilâf: yalan; cayma, vazgeçme.
hulfülvaat: verdiği sözü yerine
getirmeme.
huzur-u kibriya: Allah'ın huzuru.
icraat: işler, faaliyetler.
idhal etmek: dahil etmek, içine
almak, sokmak.
itmam etme: tamamlama, bitir-
me.
Kadîr-i Zülcelâl: sonsuz büyük-
lük, haşmet, izzet ve kudret sahi-
bi, Allah.
kemal: kusursuzluk, mükemmel-
lik.

kemalât: mükemmellikler,
kusursuzluklar.
kizb: yalan söyleme.
kusur: eksiklik, noksanlık.
Ma'bud: kulluk edilen, Allah.
makarr-ı saltanat-ı ebedî:
ebedî saltanat yeri, sonsuz
saltanat merkezi; ahiret yeri.
Malik: her şeyin gerçek sahi-
bi olan Allah.
memuriyet: memurluk.
Mevlâ-i Kerîm: ikram ve ih-
san sahibi olan Cenab-ı Hak.
mühim: önemli.

müjde: sevindirici haber, iyi
haber.
müşerref: şereflendirilmiş,
kendisine şeref verilmiş, yü-
celtilmiş.
naks: noksan, eksiklik.
nihayetsiz: sonsuz.
Rab: yaratan, besleyen, bü-
yüten, yetiştiren, verdiği ni-
metlerle mahlûkatı ıslah ve
terbiye eden Allah.
Rabb-i Rahîm: şefkat ve
merhamet sahibi olan Allah.
Rahim-i Zülcemal: güzellik

sahibi olan ve yarattıklarına
karşı sonsuz şefkat ve mer-
hametli olan Allah.
saadet-i ebediye: sonsuz
mutluluk.
Seyyid: efendimiz ve sahibi-
miz olan Allah.
sıdk: doğruluk.
şahadet: şahitlik, tanıklık.
şununat: işler, fiiller, emirler.
vaat: söz verme.
vatan-ı aslî: asıl vatan.
vazife: görev, iş.
vesait: vasıtalar, araçlar.

Ey insan! Bilir misin nereye gidiyorsun ve nereye sevk olunuyorsun? Otuz İkinci Sözün ahirinde denildiği gibi, dünyanın bin sene mes'udâne hayatı, bir saat hayatına mukabil gelmeyen Cennet hayatının; ve o Cennet hayatının dahi bin senesi, bir saat rü'yet-i cemaline mukabil gelmeyen bir Cemîl-i Zülcelâl'in daire-i rahmetine ve mertebe-i huzuruna gidiyorsun. Müptelâ ve meftun ve müştak olduğunuz mecazî mahbuplarda ve bütün mevcudat-ı dünyeviye'deki hüsn ve cemal, Onun cilve-i cemalinin ve hüsnüemasının bir nevi gölgesi; ve bütün Cennet, bütün letaifiyle, bir cilve-i rahmeti; ve bütün iştiyaklar ve muhabbetler ve incizaplar ve cazibeler, bir lem'a-i muhabbeti olan bir Ma'bud-u Lemyezel'in, bir Mahbub-u Lâyezal'in daire-i huzuruna gidiyorsunuz. Ve ziyafetgâh-ı ebedîsi olan Cennete çağırılıyorsunuz. Öyle ise, kabir kapısına ağlayarak değil, gülerek giriniz.

Hem şu kelime şöyle müjde veriyor, diyor ki:

Ey insan! Fenâya, ademe, hiçliğe, zulümata, nisyana, çürümeye, dağılmaya ve kesrette boğulmaya gittiğinizi tevehhüm edip düşünmeyiniz. Siz fenâya değil, bekaya gidiyorsunuz; ademe değil, vücud-u daimîye sevk olunuyorsunuz; zulümata değil, âlem-i nura giriyorsunuz. Sahip ve Malik-i Hakikî'nin tarafına gidiyorsunuz ve Sultan-ı Ezelinin payitahtına dönüyorsunuz. Kesrette boğulmaya değil, vahdet dairesinde teneffüs edeceksiniz. Fıraka değil, visale müteveccihsiniz.

adem: yokluk.
ahir: son.
âlem-i nur: nur âlemi, aydınlık âlemi.
beka: sonsuzluk; ebedî hayata kavuşma.
cazibe: cezbedicilik, çekicilik, çekim.
cemal: yüz güzelliği, güzellik.
Cemil-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük, haşmet, izzet ve güzellik sahibi Allah.
cilve-i cemal: güzellik görüntüsü.

cilve-i rahmet: Cenab-ı Hak-
 kın merhamet, şefkat ve lütfun
 görüntüsü, rahmet tecellileri.
daire-i huzur: huzur dairesi.
daire-i rahmet: merhamet,
 acıma, şefkat dairesi.
fenâ: yokluk, yok olma, son
 bulma.
fırak: ayrılık, ayrılma.
hüsnüesma: isimlerin güzelliği.
hüsün: güzellik.
incizap: cezbedilme, çekilme,

kapılma.
ıştiyak: aşın isteme, çok fazla
 arzu etme.
kabir: mezar.
kesret: çokluk.
lem'a-i muhabbet: muhabbet
 parıltısı, sevgi parıltısı.
letaif: güzellik, hoşluk.
Ma'bud-u Lemyezel: hiçbir
 zaman yok olmayan, bâkî ve
 ibadete lâyık olan Allah.
Mahbub-u Lâyezal: hiç bir
 zaman yok olmayan sevgili
 olan Allah.

mahbup: sevilmiş, sevilen.
Malik-i Hakikî: her şeyin gerçek
 sahibi olan Allah.
mecazî: gerçek olmayan.
meftun: gönül vermiş, tutkun.
mertebe-i huzur: huzur seviyesi,
 derecesi.
mes'udâne: mutluca.
mevcudat-ı dünyeviye: dünya-
 daki varlıklar.
mukabil: karşılık.
müjde: sevindirici haber, iyi ha-
 ber.
müptelâ: tutulmuş, tutkun, ba-
 gımlı.
müştak: iştiyaklı, arzulu, fazla is-
 tekli.
müteveccih: bir tarafa dönen,
 yönelen, yönelmiş.
nevi: tür, çeşit.
nisyan: unutulma; unutma, akla
 gelmeme.
payitaht: hükümet merkezi, baş-
 şehir.
rü'yet-i cemal: Cenab-ı Hakkın
 cemalini, güzelliğini görme.
sevk: gönderme, yollama.
Sultan-ı Ezeli: kudret, kuvvet ve
 hükümlerinin başlangıcı olma-
 yan Allah.
teneffüs etme: nefes alma, so-
 luklanma.
tevehhüm etme: kuruntuya ka-
 pılma; gerçekte olmayan bir şeyi
 var zannederek ümitsizliğe ve
 korkuya düşme.
vahdet: birlik.
visal: kavuşma, ulaşma.
vücud-u daimî: sürekli, ebedî vü-
 cut.
ziyafetgâh-ı ebedî: sonsuz ve
 ebedî ziyafet yeri.
zulûmat: karanlıklar.

âyine: ayna.

aynelyakîn: gözle görür derecede kesin olarak bilme veya bu derecede inanma.

bizzarure: kesinlikle, mecburen.

bürhan: delil, ispat.

cemal-i kemal: mükemmellikteki güzellik.

cilve: esya ve insanda, İlâhî kudret eserlerinin belirip görünmesi.

ef'al: fiiller, işler.

ehl-i hakikat: doğruyu ve gerçeği bulup onun peşinden gidenler.

envar-ı esmaiye: Allah'a ait güzel isimlerin nurları.

esma: isimler, adlar.

Fa'al: çok işleyen, daima faaliyet-

te bulunan Allah.

Fettah: fetheden, her şeye lâıyk bir şekil açan ve suret veren Cenab-ı Hak.

fettahiyet: Cenab-ı Hakkın her şeye lâıyk bir şekil açma ve suret verme sıfatı.

gayet: son derece, çok.

hakikat-i uzma: en büyük gerçek.

Hallâk: sürekli olarak yaratan, her şeyi halk eden, Allah.

hallâkiyet: yaratıcılık.

hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı ve yerli yerinde oluş.

hususan: özellikle.

ihsanat: ihsanlar, iyilikler.

ihsas etme: hissettirme.

intizamlı: düzenli, tertipli.

İsm-i Azam: Cenab-ı Hakkın bin bir isminden en büyük ve manaca diğer isimleri kuşatmış olanı.

ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu ortaya koyma.

kâinat: bütün âlemler, yaratılmış olan şeylerin tamamı, varlıklar.

kalem-i kader ve kudret: Allah'ın olacak hâdiseleri olmadan önce bilip yazması, takdir etmesi ve güç ve kuvveti ile yaratması.

kâmilin-i nev-i beşer: insanların en olgunları, mükemmelleri.

kerem: cömertlik, lütuf, ihsan, bağış.

keşfiyat: keşifler, evliyanın, Allah'ın ilham etmesiyle gösterdikleri gaypla ilgili sırlar, manevî sırlar.

keyfiyet: durum, vaziyet.

kudsî: mukaddes, kutsal.

mertebe: derece, basamak.

mertebe-i tevhit: tevhit mertebesi.

mertebe-i ulya: en yüce mertebe.

mevcudat: var olan her şey, varlıklar.

muhtasar: kısa, özet.

mukaddes: kutsal.

muntazam: düzgün, düzenli, ter-

İkinci Makam

İsm-i Azam noktasında, tevhidin ispatına muhtasar bir işaretir.

BİRİNCİ KELİME

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

'ta, bir tevhid-i ulûhiyet ve ma'budiyet vardır. Şu mertebenin gayet kuvvetli bir bürhanına şöyle işaret ederiz ki:

Şu kâinat yüzünde, hususan zeminin sahifesinde, gayet muntazam bir faaliyet görünüyor. Ve gayet hikmetli bir hallâkiyet müşahede ediyoruz. Ve gayet intizamlı bir fettahiyet, yani her şeye lâıyk bir şekil açmak ve suret vermek, aynelyakîn görüyoruz. Hem gayet şefkatli, keremli, rahmetli bir vehhabiyet ve ihsanat görüyoruz. Öyle ise, bizzarure, şu hâl ve keyfiyet, Fa'al, Hallâk, Fettah, Vehhâb bir Zat-ı Zülcelâl'in vücub-u vücudunu ve vahdetini ispat eder, belki ihsas eder.

Evet, mevcudatın mütemadiyen zevalleri, tazelenmeleri gösteriyor ki, o mevcudat; bir Sâni-i Kadîr'in kudsî esmasının cilveleri ve envar-ı esmaiyesinin gölgeleri ve ef'alinin eserleri ve kalem-i kader ve kudretin nakışları ve sahifeleri ve cemal-i kemalinin âyineleridir.

Şu hakikat-i uzmaya ve şu tevhidin mertebe-i ulyasına, şu kâinatın Sahibi, bütün gönderdiği mukaddes kitaplar ve suhuflarıyla, o tevhidi gösterdiği gibi, bütün ehl-i hakikat ve kâmilin-i nev-i beşer tahkikatlarıyla ve keşfiyatlarıyla aynı mertebe-i tevhidi gösteriyorlar. Ve kâinat

tipli.

müşahede etme: gözlemlemek.

mütemadiyen: sürekli olarak.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme.

Sâni-i Kadîr: her şeye güçlü yeten ve her şeyi sanatlı yaratan Allah.

suhuf: Allah'ın sahifeler şeklinde bazı peygamberlerine gönderdiği İlâhî emirler; bu emirleri ihtiva eden sahife-

ler.(Hz. Âdem'e 10 sahife; Hz. Sî'e 50 sahife; Hz. İdris'e 30 sahife; Hz. İbrahim'e 10 sahife olmak üzere toplam 100 sahifedir.)

suret: biçim, görünüş.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek.

tahkikat: araştırmalar, soruşturmalar.

tevhid-i ulûhiyet ve ma'budiyet: İlâhlığın ve kendisine ibadet edilecek olan varlığın bilinmesi ve yalnız bir olan

Allah'ın kabul edilmesi.

tevhit: Allah'ın varlığı, birliği.

vahdet: birlik.

Vehhâb: karşılıksız olarak bağışlayan, Allah.

vehhabiyet: bağışlayıcılık.

vücub-u vücüt: varlığı gerekli, zarurî ve vacip olmak, olmaması imkânsız olmak.

Zat-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük, haşmet, izzet sahibi olan zat, Allah.

zemin: yeryüzü.

zeval: batış, kayboluş.

dahi, acz ve fakrıyla beraber, mazhar olduğu daimî mu'cizat-ı sanatın ve havarik-ı iktidar, hazain-i servetin şahadetiyle, aynı mertebe-i tevhide işaret eder. Demek, Şahid-i Ezeli, bütün kütüp ve suhufuyla; ve ehl-i şuhut, bütün tahkikat ve küşufuyla; ve âlem-i şahadet, bütün muntazam ahval ve hakîmâne şuuatıyla o mertebe-i tevhitte bilicma ittifak ediyorlar.

İşte, o Vahid-i Ehadi kabul etmeyen, ya nihayetsiz ilâhları kabul edecek veyahut ahmak Sofestâî gibi hem kendini, hem kâinatın vücudunu inkâr edecek.

İKİNCİ KELİME

وَحدة İşte şu kelime sarîh bir mertebe-i tevhide gösterir. Şu mertebeyi dahi azamî bir surette ispat eden gayet kuvvetli bir bürhanına şöyle işaret ederiz ki:

Biz gözümüzü açtıkça, kâinat yüzüne nazarımızı saldırdıkça, en evvel gözümüze işşen, âmm ve mükemmel bir nizamdır ve şamil, hassas bir mizandır. Görüyoruz, her şey dakik bir nizam ile, hassas bir mizan ve ölçü içindedir.

Daha bir parça dikkat-i nazar ettikçe, yeniden yeniye bir tanzim ve tevziniyet gözümüze çarpıyor. Yani, birisi intizam ile o nizamı değiştiriyor ve tartı ile o mizanı tazelendiriyor. Her şey bir model olup, pek kesretli muntazam ve mevzun suretler giydiriliyor.

acz: zayıflık, güçsüzlük.
ahmak: pek akılsız, sersem.
ahval: hâller, durumlar.
âlem-i şahadet: gözle gördüğümüz âlem.
âmm: umumî, genel.
azamî: en fazla.
bilicma: toplu hâlde, fikir birliğiyle.
bürhan: delil.
daimî: sürekli, devamlı.
dakik: ince.
dikkat-i nazar: dikkatli bakış.
ehl-i şuhut: kâinatta tevhit

delillerini seyreden, ilâhî gizli sırları, hakikatleri Allah'ın izniyle gören evliyalar.
fakr: fakirlik, yoksulluk.
gayet: son derece.
hakîmâne: hikmetli bir şekilde; belirli gayelere yönelik, yerli yerinde olarak faydalı bir şekilde.
hassas: incelikli.
havarik-i iktidar: Allah'ın kudretinin harikalıkları.
hazain-i servet: servet, zenginlik hazineleri.

ilâh: kendisine ibadet edilen.
inkâr etme: reddetme, inanmama.
intizam: düzen, tertipli olma.
ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu ortaya koyma.
ittifak etme: birleşme, fikir birliği etme.
kâinat: bütün âlemler, yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kesretli: çok.
küşuf: keşifler, evliyanın, Allah'ın ilham etmesiyle göster-

dikleri gaypla ilgili sırlar, manevî sırlar.

kütüp: kitaplar.

mazhar olma: nail olma, erişme, kavuşma; görünme yeri olma.

meretebe: derece.

meretebe-i tevhit: tevhit mertebesi.

mevzun: ölçülü.

mizan: ölçü, denge.

model: örnek, numune.

mu'cizat-ı sanat: sanat mu'cizeleri.

muntazam: düzgün, düzenli, tertipli.

mükemmel: noksansız, tam, eksiksiz.

nazar: bakış, bakma.

nihayetsiz: sonsuz.

nizam: düzen.

sarîh: açık.

Sofestâî: Allah'ı kabul etmemek için kâinatı ve kendi varlığını da inkâr eden.

suhuf: Allah'ın sahifeler şeklinde bazı peygamberlerine gönderdiği ilâhî emirler; bu emirleri ihtiva eden sahifeler. (Hz. Âdem'e 10 sahife; Hz. Sîr'e 50 sahife; Hz. İdris'e 30 sahife; Hz. İbrahim'e 10 sahife olmak üzere toplam 100 sahifedir.)

suret: biçim, tarz, şekil, görüntü, resim.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

Şahid-i Ezeli: ezelden ebede her şeyi gören ve her şeye şahit olan Cenab-ı Hak.

şamil: genel, kaplayan.

şuuat: işler, fiiller, faaliyetler.

tahkikat: araştırmalar, soruşturmalar.

tanzim: düzenleme, sıraya koyma.

tevziniyet: dengelilik, ölçülülük.

Vahid-i Ehad: bir olan ve birliği her şeyde tek tek tecelli eden, görünen Allah.

vücut: varlık.

Daha ziyade dikkat ettikçe, o tanzim ve tevzin altında bir hikmet ve adalet görünüyor. Her harekette bir hikmet ve maslahat gözetiliyor; bir hak, bir fayda takip ediyor.

Daha ziyade dikkat ettikçe, gayet hakîmâne bir faaliyet içinde bir kudretin tezahüratı ve her şeyin her şeyini ihata eden gayet muhit bir ilmin cilveleri nazar-ı şuuru muza çarpıyor.

Demek, bütün mevcudattaki şu nizam ve mizan, umuma âmm bir tanzim ve tevzini; ve o tanzim ve tevzin, âmm bir hikmet ve adaleti; ve o hikmet ve adalet, bir kudret ve ilmi gözüümüze gösteriyor. Demek, bir Kadîr-i Külli Şey ve bir Alîm-i Külli Şey, şu perdeler arkasında akla görünüyor.

Hem her şeyin evveline ve ahirine bakıyoruz; hususan zihayat nev'inde görüyoruz ki, başlangıçları, asılları, kökleri, hem meyveleri ve neticeleri öyle bir tarzdadır ki, güya tohumları, asılları birer tarife, birer program şeklinde, bütün o mevcudun cihazatını tazammun ediyor. Ve neticesinde ve meyvesinde, yine bütün o zihayatın manası süzülüp onda tecemmu eder, tarihçe-i hayatını ona bırakır. Güya onun aslı olan çekirdeği, desatir-i icadiyesinin bir mecmuasıdır. Ve meyvesi ve semeresi ise, evamir-i icadiyesinin bir fihristesi hükmünde görüyoruz.

Sonra o zihayatın zahirine ve bâtınına bakıyoruz, gayet derecede hikmetli bir kudretin tasarrufatı ve nafiz bir

adalet: her hak sahibine hakkının tam ve eksiksiz verilmesi

ahir: son.

Alîm-i Külli Şey: her şeyi bilen ve her şey ilminde bulunan Allah.

âmm: genel.

bâtın: iç yüz, iç.

cihazat: cihazlar.

cilve: görünme, yansıma.

desatir-i icadiye: yoktan yaratmanın, vücuda getirmenin kanunları.

evamir-i icadiye: yoktan var etme emirleri, kanunları.

evvel: önce.

faaliyet: çalışma, hareket.

faide: fayda.

fihriste: bir kitapta bulunan şeyleri sırayla gösteren liste.

gayet: son derece.

güya: sanki.

hakîmâne: hikmetli bir şekilde; belirli gayelere yönelik, yerli yerinde olarak, faydalı bir şekilde.

hikmet: gaye, fayda, anlam; her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve tam yerli yerinde olması.

hususan: özellikle.

ihata etme: kuşatma, sarma.

Kadîr-i Külli Şey: her şeye gücü yeten sonsuz kudret sahibi, Allah.

kudret: güç, kuvvet.

mana: anlam.

maslahat: fayda, gaye.

mecmua: toplanıp biriktirilmiş, düzenlenmiş ve sıralanmış şeylerin hepsi.

mevcudat: var olan her şey, varlıklar

mevcut: varlık.

mizan: ölçü.

muhit: kuşatan, saran.

nafiz: hükmü geçen, etkili.

nazar-ı şuur: şuurlu bakış.

netice: sonuç.

nev': çeşit, tür.

nizam: düzen.

semere: meyve.

se'n: durum, hâl.

tanzim: düzenleme, sıraya koyma.

tarife: bir şeyi gerektiği şekilde anlatıp bildiren yazı.

tarihçe-i hayat: bir şeyin doğumundan ölümüne kadar başından geçen şeyler, hayat hikâyesi.

tarz: şekil, biçim.

tasarrufat: tasarruflar, bir şe-

yin sahibi olup idare etmeler, mülkünü istediği gibi kullanmalar.

tazammun etme: içinde bulundurma.

tecemmu' etme: toplanma, birikme.

tevzin: ölçülü hale koyma; ölçülü yapma.

tezahürat: görüntüler.

umum: genel.

zahir: dış yüz.

zihayat: hayat sahibi, canlı.

ziyade: çok.

iradenin tasviratı ve tanzimatı görünüyor. Yani, bir kuvvet ve kudret icat eder; bir emir ve irade suret giydirir.

İşte, bütün mevcudat, böyle evveline dikkat ettikçe, bir ilmin tarifenamesi; ve ahirine dikkat ettikçe, bir Sâniin plânı ve beyannamesi; ve zahirine baktıkça, bir Fail-i Muhtar'ın ve Mürîd'in gayet sanatlı ve tenasüplü bir hulle-i sanatı; ve bâtınına baktıkça, bir Kadîr'in gayet muntazam bir makinesini müşahade ediyoruz.

İşte şu hâl ve keyfiyet, bizzarure ve bilbedahe ilân eder ki, hiçbir şey, hiçbir zaman, hiçbir mekân, bir tek Sâni-i Zülcelâl'in kabza-i tasarrufundan hariç olamaz. Her bir şey ve bütün eşya, bütün şuunatıyla bir Kadîr-i Mürîd'in kabza-i tasarrufunda tedbir edilir ve bir Rahman-ı Rahîm'in tanzimiyle ve lütfuyla güzelleştiriliyor ve bir Han-nan-ı Mennan'ın tezyiniyle süslendiriliyor.

Evet, başında şuur ve yüzünde gözü bulunan, şu kâinat ve şu mevcudattaki nizam ve mizan ve tanzim ve tevzin, bir tek, yekta, Vahid, Ehad, Kadîr, Mürîd, Alîm, Hakîm bir Zatı, vahdaniyet mertebesinde gösterir. Evet, her şeyde bir birlik var. Birlik ise biri gösterir. Meselâ, dünyanın lâmbası olan güneş birdir; öyle ise dünyanın maliki dahi birdir. Meselâ, zemin yüzündeki zihayatların hizmetçileri olan hava, ateş, su birdir; öyle ise onları istihdam eden ve bizlere musahhar eden dahi birdir.

ahir: son.
Alîm: her şeyi hakkıyla bilen Allah.
bâtın: iç yüz, iç.
beyanname: yazılı açıklama, bildiri.
bilbedahe: apaçık bir şekilde, açıklıkla.
bizzarure: zorunlu olarak.
Ehad: bir olan; her bir şeyde birliği tecelli eden, görünen Allah.
evvel: önce.
Fail-i Muhtar: kendi istek ve

iradesiyle iş gören, kendi arzusuyla faaliyetinde bulunan Allah.
gayet: son derece.
Hakîm: her şeyi bir maksatla uygun ve hikmetle yaratan, hikmet sahibi Allah.
hâl: durum.
Hannan-ı Mennan: merhamet ve ihsanı bol olan, Allah.
hulle-i sanat: sanat elbisesi.
icat: vücuda getirme, yaratma.
irade: dileme, isteme.

istihdam eden: bir hizmette kullanan, çalıştıran.
kabza-i idare: eli, tasarrufu altında olma.
kabza-i tasarruf: idare eli, tasarrufu altında olma.
Kadîr: kudret sahibi olan ve her şeye gücü yeten Allah.
Kadîr-i Mürîd: irade ettiği her şeyi yapmaya gücü yeten, Allah.
kâinat: yaratılmış şeylerin toplamı, bütün âlemler, varlıklar.

keyfiyet: durum, vaziyet.
kudret: güç, kuvvet.
lütuf: iyilik, ihsan, ikram.
malik: sahip.
mekân: yer.
mertebe: derece.
mevcudat: var olan her şey, varlıklar.
mizan: ölçü.
muntazam: düzgün, düzenli, tertipli.
musahhar eden: emri altına alan, boyun eğdiren.
Mürîd: irade eden, isteyen; her şeyi istediği gibi yapan Allah.
müşahade etme: bir şeyi gözle görme, gözlem.
nizam: düzen.
Rahman-ı Rahîm: Rahman ve Rahîm olan Allah; dünya ve ahirette yarattıklarına sonsuz rahmet, şefkat ve merhametiyle muamele eden Allah.
Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük, haşmet, izzet sahibi olan ve her şeyi sanatla yaratan Allah.
suret: şekil, resim, biçim, görüntü.
şuunat: hâller, işler.
şuur: kavrama gücü, anlayış, idrak.
tanzim: düzenleme, sıraya koyma.
tanzimat: tanzimler, düzenlemeler.
tarifename: bir şey hakkındaki ayrıntılı açıklama, tarif.
tasvirat: tasvirler, anlatımlar.
tedbir edilme: idare edilme, çekip çevrilme.
tenasüplü: uyumlu, uygun.
tevzin: ölçülü yapma.
tezyin: süsleme, ziynetlendirme.
vahdaniyet: Allah'ın birliği ve varlığı.
Vahid: bir, tek, dengi ve ortağı olmayan, eşi, benzeri olmayan Allah.
yekta: tek, eşsiz.
zahir: görünen, dış yüz.
Zat: asıl varlık; sonsuz büyüklük ve yücelik sahibi Allah.
zemin: yer.
zihayat: hayat sahibi.

ÜÇÜNCÜ KELİME

لَا شَرِيكَ لَهُ Şu kelimeyi, Otuz İkinci Sözün Birinci Mev-

kıfı gayet kuvvetli ve şaşaalı bir surette ispat ettiğinden, ona havale ederiz. Onun fevkinde beyan olamaz; ondan daha ileri beyana lüzum yok ve izah edilmez.

DÖRDÜNCÜ KELİME

لَهُ الْمُلْكُ Yani, ferşten Arşa, serâdan Süreyya'ya, zer-

rattan seyyarata, ezelden ebede kadar her bir mevcut, semavat ve arz, dünya ve ahiret, her şey Onun mülküdür. Malikiyet mertebe-i uzması, tevhid-i azam suretinde Onundur. Şu mertebe-i uzma-i malikiyet ve makam-ı azam-ı tevhidin bir hüccet-i kübrası, lâtif bir zamanda ve lâtif bir hatıradâ, Arabî ibaresinde, şu âcizin hatırına ilka edildi. O lâtif hatıranın hatırı için, aynı ibare-i Arabiyeyi kaydedip, sonra mealini yazacağız.

لَهُ الْمُلْكُ لَأَنَّ ذَاكَ الْعَالَمَ الْكَبِيرَ كَهَذَا الْعَالَمِ الصَّغِيرِ * مَصْنُوعٌ قُدْرَتِهِ مَكْتُوبٌ قُدْرِهِ * اِبْدَاعُهُ لَذَاكَ صَيْرُهُ مَسْجُودًا * اِيجَادُهُ لِهَذَا صَيْرُهُ سَاجِدًا * اِنْشَاؤُهُ لَذَاكَ صَيْرَ ذَاكَ مَلَكًا * اِيجَادُهُ لِهَذَا صَيْرُهُ مَمْلُوكًا * صَنَعَتُهُ فِي ذَاكَ تَظَاهَرَتْ كِتَابًا * صَبَغَتُهُ فِي هَذَا تَرَاهَرَتْ خَطَابًا * قُدْرَتُهُ فِي ذَاكَ تُظْهِرُ حِشْمَتَهُ * رَحْمَتُهُ فِي هَذَا

âciz: gücü yetmez, güçsüz.

ahiret: öteki dünya.

Arabî: Arapça.

Arş: Allah'ın büyüklüğünün ve yüceliğinin tecelli ettiği, belirttiği yer.

arz: yer, dünya.

beyan: anlatma, açıklama.

ebed: sonu olmayan gelecek zaman, sonsuzluk.

ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik.

ferş: yeryüzü.

fevkinde: üstünde.

gayet: son derece.

hatır: zihin, fikir, hafıza.

hatıra: anı, geçmişte yaşanan şeylerin zihinde kalan izi.

havale etme: bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma.

hüccet-i kübra: en büyük hüccet, delil.

ibare: cümle.

ibare-i Arabiye: Arapça cümle.

ilka edilme: bırakma, atma, koyma.

ispat: delil ve şahit gösterek doğruyu ortaya koyma.

izah: açıklama yapma.

lâtif: hoş, güzel.

lüzum: ihtiyaç, gereklilik.

makam-ı azam-ı tevhit: Allah'ın birliğinin en yüksek makamı.

malikiyet: malik ve sahip olma, sahiplik.

meal: anlam, mana.

mertebe-i uzma: en büyük mertebe.

mertebe-i uzma-i malikiyet: Cenab-ı Hakkın her şeye sahip olmasının en büyük mer-

tebesi.

mevcut: varlık.

mülk: sahip olunan, üzerinde tasarruf hakkı bulunan şey; varlık.

semavat: semalar, gökler.

serâ: yer.

seyyarat: gezegenler.

suret: şekil, biçim.

Süreyya: Ülker (Pervin) yıldızı.

şaşaalı: gösterişli, göz alıcı.

tevhid-i azam: en büyük tev-

hit hakikati.

zerrat: zerreler, atomlar.

تَنْظِمُ نِعْمَتَهُ ❖ حَشَمَتُهُ فِي ذَاكَ تَشْهَدُ هُوَ الْوَاحِدُ ❖ نِعْمَتُهُ فِي هَذَا
تُعْلِنُ هُوَ الْوَاحِدُ ❖ سِكَتُهُ فِي ذَاكَ فِي الْكُلِّ وَالْأَجْزَاءِ ❖ خَاتَمُهُ
فِي هَذَا فِي الْجِسْمِ وَالْأَعْضَاءِ

BİRİNCİ FIKRA: ذَاكَ الْعَالَمَ الْكَبِيرَ... الْخ

Yani, şu kâinat denilen âlem-i ekber ve insan denilen onun misal-i musağgarı olan âlem-i asgar, kudret ve kader kalemîyle yazılan afakî ve enfûsî vahdaniyet delâilini gösteriyorlar.

Evet, kâinattaki sanat-ı muntazamanın, küçük bir mikyasta, numunesi insanda vardır. O daire-i kübradaki sanat Sâni-i Vahid'e şahadet ettiği gibi, şu insanda olan küçük mikyastaki hurdebinî sanat dahi yine o Sânia işaret eder, vahdetini gösterir.

Hem, nasıl ki, şu insan gayet manidar bir mektub-u Rabbanîdir, muntazam bir kaside-i kaderdir; öyle de, şu kâinat dahi aynı o kalem-i kaderle, fakat büyük bir mikyasta yazılmış muntazam bir kaside-i kaderdir.

Hiç mümkün müdür ki, hadsiz alâmet-i farika ile bütün insanlara bakan şu insan yüzündeki sikke-i vahdete ve bütün mevcudatı omuz omuza, el ele, baş başa veren kâinat üstündeki hatem-i vahdaniyete, Vahid-i Ehad'den başka bir şeyin müdahalesi bulunsun?

afakî: dış dünyaya ait.
alâmet-i farika: bir şeyi diğerlerinden farklı kılan özellik.
âlem-i asgar: en küçük âlem.
âlem-i ekber: en büyük âlem.
daire-i kübra: en büyük daire.
delâil: deliller, ispat vasıtaları.
enfûsî: kişinin iç dünyasıyla ilgili, şahsî.
gayet: son derece.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hatem-i vahdaniyet: Cenab-ı Allah'ın birlik ve benzersizlik mührü.
hurdebinî: gözle görülmeyecek kadar küçük, mikroskobik.
kader: Cenab-ı Hakkin ezeli ilmi ile, kâinata olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi, takdir ve tayin etmesi.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kalem-i kader: kader kalemî, Allah'ın olacak hâdiseleri ol-madan önce bilip yazması, takdir etmesi.
kaside-i kader: İlâhî takdir ve ölçülerle yaratılan, yaratıcısını öven, bir kaside gibi olan varlıklar.
kudret: güç, kuvvet.
manidar: manalı, anlamlı.
mektub-u Rabbanî: her biri mükemmel bir sanat ve hikmetle yaratılan Rabbanî varlıklar.

mevcudat: yaratılmış şeylerin tamamı, varlıklar.
mikyas: ölçü, ölçek.
misal-i musağgar: küçültülmüş örnek.
muntazam: düzgün, düzenli, tertipli.
müdahale: kanşma, el atma, araya girme.
numune: örnek, misal.
sanat-ı muntazama: düzenli sanat.
Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.
Sâni-i Vahid: bir olan ve her şeyi sanatla yaratan Allah.
sikke-i vahdet: Allah'ın birliğini gösteren kendi zatına has mühür, işaret.
şahadet: şahitlik, tanıklık.
vahdaniyet: Allah'ın birliği ve varlığı.
vahdet: birlik.
Vahid-i Ehad: bir olan ve birliği her bir şeyde tecelli eden, görünen Allah.

İKİNCİ FIKRA: اِبْدَاعُهُ لِذَاكَ... الْخ Meali şudur:

Sâni-i Hakîm, âlem-i ekberi öyle bedî bir surette halk edip ayat-ı kibriyasını üstünde nakşetmiş ki, kâinatı bir mescid-i kebir şekline döndürmüştü. Ve insanı dahi öyle bir tarzda icat edip, ona akıl vererek, onunla o mu'cizat-ı sanatına ve o bedî kudretine karşı secde-i hayret ettirerek, ona ayat-ı kibriyayı okutturup, kemerbeste-i ubudiyet ettirerek, o mescid-i kebirde bir abd-i sacit fitratında yaratmıştır. Hiç mümkün müdür ki, şu mescid-i kebirin içindeki sacitlerin, âbidlerin ma'bud-u hakikîleri, o Sâni-i Vahid-i Ehad'den başkası olabilsin?

ÜÇÜNCÜ FIKRA: اِنْشَاءُهُ لِذَاكَ... الْخ Meali şudur ki:

O Malikü'l-Mülk-ü Zülcelâl, âlem-i ekberi, bahusus küre-i arz yüzünü öyle bir surette inşa ederek yapmıştır ki, birbiri içinde hadsiz daireler olup, her bir daire bir tarla hükmünde olup, vakit be vakit, mevsim be mevsim, asır be asır eker, biçer, mahsulât alır. Mütemadiyen mülkünü çalıştırır, tasarruf eder.

En büyük daire olan zerrat âlemini bir tarla yapıp, her zaman kâinat kadar mahsulâtı, kudretiyle, hikmetiyle onda eker, biçer, kaldırır. Âlem-i şahadetten âlem-i gayba, daire-i kudretten daire-i ilme gönderir.

Sonra, mutavassıt bir daire olan zemin yüzünü, aynen öyle bir mezraa yapmış ki, mevsim be mevsim âlemleri, envaları, içinde eker, biçer, kaldırır. Manevî mahsulâtını dahi, gaybî, uhrevî, misalî ve manevî âlemlerine gönderir.

abd-i sacit: Allah'a secde eden kul.

âbid: ibadet eden, kulluk eden.

âlem: dünya, evren.

âlem-i ekber: en büyük âlem; kâinat.

âlem-i gayp: varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen başka dünyalar.

âlem-i şahadet: gözle gördüğü-müz âlem.

asır be asır: asır asır, asırdan asıra.

ayat-ı kibriya: Allah'ın büyüklüğüne, azametüne ve celâline işaret eden ayetler, deliller.

bahusus: özellikle.

bedi: eşi ve benzeri olmayan, eşsiz güzel.

daire-i ilim: Allah'ın her şeyi kapsayan ilminin dairesi.

daire-i kudret: Allah'ın ezeli gücünün hâkim olduğu daire.

enva: neviler, türler.

fitrat: yaratılış.

gaybî: gayba ait, göze görünmeyenlere ait.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

halk etme: yaratma.

hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik olarak manalı, faydalı ve tam yerli yerinde olması.

icat: vücuda getirme, yoktan var etme, yaratma.

inşa etmek: yapmak, bina etmek; vücuda getirmek, yaratmak.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kemerbeste-i ubudiyet: namazdaki gibi el bağlayıp Allah'ın huzurunda durmak.

kudret: güç, kuvvet.

küre-i arz: dünya, yer küre.

ma'bud-u hakikî: asıl ve gerçek ibadet edilmeye layık olan; Allah.

mahsulât: ürünler.

Malikü'l-Mülk-ü Zülcelâl: bütün mülkün gerçek sahibi, sonsuz büyüklük, haşmet, izzet sahibi olan Allah.

manevî: madde dışı, soyut, görülmeyen.

meal: anlam, mana.

mescid-i kebir: büyük mescit.

mevsim be mevsim: mevsim mevsim, mevsimden mevsime.

mezraa: tarla, ekilecek yer.

misalî: görüntülere ait.

mu'cizat-ı sanat: sanat mu'cizeleri.

mutavassıt: orta dereceli, orta hâlli.

mülk: sahip olunan üzerinde tasarruf hakkı bulunan şey; mal.

mütemadiyen: sürekli olarak.

nakşetmek: işlemek.

sacit: secde eden.

Sâni-i Hakîm: her şeyi sanatla ve hikmetle yaratan Allah.

Sâni-i Vahid-i Ehad: bir olan

ve birliği her şeyde tecelli eden, görünen ve her şeyi sanatla yapan Allah.

secde-i hayret: şaşmaktan dolayı Allah'a şükür için yapılan secde.

suret: şekil, biçim.

tasarruf etme: mülkünü istediği gibi kullanma.

uhrevî: ahirete dair.

vakit be vakit: vakit vakit, zaman zaman, zamanla.

zemin: yer.

zerrat: zerreler, atomlar.

Daha küçük bir daire olan bir bahçeyi, yine, yüz defa, bin defa kudretle doldurup hikmetle boşalttırıyor. Daha küçük bir daire olan bir zîhayatı, meselâ bir ağacı, bir insanı, yüz defa onun kadar ondan mahsulât alır.

Demek, o Malikü'l-Mülk-ü Zülcelâl, küçük-büyük, cüz'î-küllî her şeyi birer model hükmünde inşa ederek, yüzler tarzda taze taze nakışlarla münakkaş mensucat-ı sanatını onlara giydirir, cilve-i esmasını, mu'cizat-ı kudretini izhar eder. Kendi mülkünde her bir şeyi birer sahife hükmünde inşa etmiş. Her sahifede, yüzer tarzda manidar mektubatını yazar; hikmetinin, ayatını izhar eder, zîşuurlara okutturur.

Şu âlem-i ekberi, mülk şeklinde inşa etmekle beraber, şu insanı dahi öyle bir surette halk etmiştir ve ona öyle cihazat ve aletler ve havâs ve hissiyatlar ve bilhassa nefis, heva ve ihtiyaç ve iştiha ve hırs ve dava vermiştir ki, o geniş mülkünde, bütün mülke muhtaç bir memlûk hükmüne getirmiştir.

İşte, hiç mümkün müdür ki, pek büyük olan âlem-i zerrattan tâ bir sineğe kadar bütününü mülk ve tarla yapan ve küçük insanı o büyük mülke nazır ve müffettiş ve çiftçi ve tüccar ve dellâl ve âbid ve memlûk yaptıran ve kendine muhterem bir misafir ve sevgili bir muhatap itti haz eden o Malikü'l-Mülk-ü Zülcelâl'den başka, o mülke tasarruf edip o memlûke seyyid olabilsin?

abd: kul, köle.
âlem-i ekber: en büyük âlem; kâinat.
âlem-i zerrat: zerreler âlemi, atomlar âlemi.
ayat: ayetler, deliller.
bilhassa: özellikle.
cihazat: uzuvlar, organlar.
cilve-i esma: Allah'ın isimlerinin varlıklardaki eseri, görünüşü.
cüz'î-küllî: az-çok.
dava: iddia.
dellâl: ilân edici.

halk etme: yaratma.
havâs: duygular, duygular.
heva: istek, arzu.
hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve tam yerli yerinde olması.
hırs: aşırı istek, şiddetli arzu.
hissiyat: duygular.
hükümne: yerine, değerine.
inşa etmek: yapmak, bina etmek.
iştiha: iştah, açlık.
ittihaz etme: kabul etme,

sayma.
izhar etme: gösterme, meydana çıkarma.
kudret: güç, kuvvet.
mahsulât: ürünler.
Malikü'l-Mülk-ü Zülcelâl: bütün mülkün gerçek sahibi, sonsuz büyüklük, haşmet, izzet sahibi olan Allah.
manidar: manalı, anlamlı.
mektubat: mektuplar.
memlûk: köle, kul.
mensucat-ı sanat: sanat dokumaları.

mu'cizat-ı kudret: kudret mu'cizeleri.
muhatap: kendisine söz söylenen, konuşulan kimse.
muhtaç: ihtiyacı olan.
muhterem: saygı değer.
müffettiş: kontrol eden; araştıran, araştırmacı.
mülk: sahip olunan, üzerinde tasarruf hakkı bulunan şey; mal.
münakkaş: nakışlı, süslenmiş.
nakış: süs.
nazır: bakan, gözetken.
nefis: insandaki bedeni, yeme, içme, şehvet gibi biyolojik ihtiyaçlara duyulan tabii istek.
sahife: sayfa.
seyyid: efendi, sahip.
suret: şekil, biçim.
tarz: şekil, biçim, usul.
tasarruf etme: mülkünü istediği gibi kullanma.
tüccar: ticaretle uğraşan kimse.
zîhayat: hayat sahibi, canlı.
zîşuur: şuurlu, şuur sahibi.

DÖRDÜNCÜ FIKRA: صُنْعَتُهُ فِي ذَٰلِكَ... الْخ ibaresidir.

Meali şudur ki:

Sâni-i Zülcelâl'in âlem-i ekberdeki sanatı o derece manidardır ki, o sanat bir kitap suretinde tezahür edip, kâinatı bir kitab-ı kebir hükmüne getirdiğinden, akl-ı beşer, hakikî fenn-i hikmet kütüphanesini ondan aldı ve ona göre yazdı. Ve o kitab-ı hikmet, o derece hakikatle bağ-
lı ve hakikatten medet alıyor ki, büyük Kitab-ı Mübin'in bir nüshası olan Kur'an-ı Hakîm şeklinde ilân edildi.

ahsen-i takvim: Cenab-ı Hakkın her şeyi en mükemmel ve güzel biçimde yaratması.

akl-ı beşer: insan aklı.

âlem-i ekber: en büyük âlem; kâinat.

beyan: açıklama, izah.

camit: cansız.

cihazat: organlar, donanımlar.

cismanî: maddî ve cisimli olmak.

fenn-i hikmet: felsefe ilmi.

fitrat-ı insaniye: insan tabiatı, yaratılışı.

fonograf: sesleri kaydeden ve kaydedilmiş sesleri çalan cihaz.

gaybî: bilinmeyen, görünmeyen.

hakikat: gerçek.

hakikî: gerçek.

hâsâ: asla, hiçbir zaman.

hayattar: canlı, yaşayan.

hitab-ı İlâhî: Allah'ın kendi zatına mahsus olarak hitabı.

hitap çiçeği: konuşabilme, söz söyleyebilme, ifade edebilme yeteneği.

hitap: söz söyleme, konuşma, nutuk.

hükmüne: yerine, değerine.

ibare: cümle.

inkîşaf: geliştirme, meydana çıkma.

istidat: kabiliyet, yetenek.

kabiliyet-i nutuk: konuşma kabiliyeti.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kemal-i intizam: intizamın mükemmel oluşu, tam ve eksiksiz düzen.

kitab-ı hikmet: hikmet kitabı, varlıkların yaratılış sebeplerini açıklayan kitap.

kitab-ı kebir: büyük kitap.

Kitab-ı Mübin: herhangi bir şeyin yaratıcısının ilmindeki plan ve programa göre gerçekleşme, vücut bulma kaydı; kâinattaki olayları nizam ve intizam içinde cereyan ettiren kudret kitabı.

Kur'an-ı Hakîm: her ayet ve su-

resinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'an.

maddî: madde ile alâkalı.

makam: manevî mevki.

makine-i zihayat: canlı makine.

manevî: maddî olmayan.

manidar: manalı, anlamlı.

meal: anlam, mana.

medet: yardım.

mevcudat: yaratılmış şeylerin tamamı, kâinat.

muhatap: kendisine söz söylenilen, konuşulan.

nakş-ı hikmet: her şeyi belli bir maksat ve fayda ile yaratan Allah'ın nakışları, süsleri.

nutuk: konuşma, dile gelme.

nüsha: bir kiptan veya yazılı bir şeyden çıkarılan suret.

Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük, haşmet, izzet sahibi olan ve her şeyi sanatla yaratan, Allah.

Sıbga: boya.

sıbga-i Rabbaniye: Cenab-ı Hakkın dilediği tarz, renk, biçim ve şekilde yaratması;

Rabbânî boya, sanat.

sıbgat: boyalar.

Sultan-ı Ezeli: ezeli sultan; kudret, kuvvet ve hükümlerinin başlangıcı olmayan Allah.

suret: şekil, biçim.

terakki: ilerleme, gelişme.

tezahür etme: görünme, belirme.

ulvî: yüce, yüksek.

Vahid-i Ehad: bir olan ve birliği her bir şeyde tecelli eden, görünen Allah.

BEŞİNCİ FIKRA: قُدْرَتُهُ فِي ذَاكَ... الْخ

ali şudur ki:

Kudret-i İlâhiye, âlem-i ekberde haşmet-i rububiyetini gösteriyor. Rahmet-i Rabbaniye ise, âlem-i asgar olan in-sanda nimetleri tanzim ediyor. Yani, Sâniin kudreti, kib-riya ve celâl noktasında, kâinatı öyle muhteşem bir saray şeklinde icat ediyor ki, güneşi büyük bir elektrik lâmbası, kameri kandil ve yıldızları mumlar meyveleriyle yaldızlar, elektrikler. Ve zemin yüzünü bir sofraya, bir tarla, bir bahçe, bir haliçe ve dağları bir mahzen, birer direk, birer kal'a ve hakeza, bütün eşyayı büyük bir mikyasta o büyük sarayın levazımatı şekline getirerek şaşaalı bir surette haşmet-i rububiyetini gösterdiği gibi; cemel noktasında, rahmeti dahi, en küçük zihayata kadar her zîruha enva-ı nimetini verir, onun ile tanzim eder, baştan aşağıya kadar nimetlerle süsleyip lütuf ve keremle tezyin eder ve o haşmet-i celâliyyeye karşı cemel-i rahmetini o küçücük lisanlarla, o büyük lisana karşı çıkarır.

Yani, güneş ve arş gibi büyük cirimler, haşmet lisanıyla “Yâ Celîl, yâ Kebîr, yâ Azîm” dedikleri vakit, sinek ve semek gibi o küçücük zihayatlar dahi rahmet lisanıyla “Yâ Cemîl, yâ Rahîm, yâ Kerîm” diyerek, o musika-i kübraya lâtif nağamatlarını katıyorlar, tatlılaştırıyorlar.

Hiç mümkün müdür ki, o Celîl-i Zülcemal'den ve o Cemîl-i Zülcelâl'den başka bir şey, kendi başıyla şu âlem-i ekber ve asgara icat cihetinde müdahale edebilsin? Hâşâ!

âlem-i asgar: en küçük âlem.
âlem-i ekber ve asgar: en büyük ve en küçük âlem.
âlem-i ekber: en büyük âlem; kâinat.
arş: Allah'ın büyüklüğünün, yüceliğinin tecelli ettiği yer.
Azîm: büyüklük sahibi Allah.
celâl: büyüklük, azamet, haşmet, ululuk.
Celîl: sonsuz büyüklük ve haşmet sahibi Allah.
Celîl-i Zülcemal: cemel ve büyüklük sahibi Allah.

cemel: güzellik.
cemel-i rahmet: rahmetin güzelliği.
Cemîl: sonsuz güzellik sahibi Allah.
Cemîl-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük, haşmet, izzet ve güzellik sahibi Allah.
cihet: yön, taraf.
cirim: kütle, cansız cisim.
enva-ı nimet: nimet çeşitleri, türleri.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
haliçe: ince dokunmuş küçük

halı.
hâşâ: asla, hiçbir zaman.
haşmet: heybet, ihtişam.
haşmet-i celâliyye: büyüklük ve azametten kaynaklanan ululuk.
haşmet-i rububiyet: rablığın, idare ve terbiye ediciliğinin haşmeti, heybeti, büyüklüğü.
ibare: cümle.
icat: vücuda getirme, yaratma.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kal'a: büyük hisar, kale.
kamer: ay.
kandil: lâmba.
Kebîr: ey büyüklük sahibi Allah.
kerem: cömertlik, lütuf, bağış.
Kerîm: ey sonsuz ikram ve ihsan sahibi Allah.
kibriya: Cenab-ı Allah'ın azameti ve kudreti, her cihetle büyüklüğü.
kudret: güç, kuvvet.
kudret-i İlâhiye: Allah'ın kudreti, Allah'ın güç, kuvvet ve iktidarı.
lâtif: hoş, güzel yumuşak.
levazımat: lâzım olan şeyler, ihtiyaç maddeleri.
lisan: dil.
lütuf: iyilik, ikram ve yardımda bulunma.
mahzen: içinde eşya saklanacak yer; depo.
meal: mana, anlam.
mikyâs: ölçü, ölçek.
musika-i kübra: en büyük musiki, bütün kâinatta cereyan eden ilâhî musika.
müdahale etme: karışma, el atma.
nağamat: nağmeler, güzel sesler.
nimet: iyilik, ihsan, Allah'ın bağışladığı maddî ve manevî lütuf ve ikramlar.
Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi Allah.
rahmet: acıma, merhamet etme.
rahmet-i Rabbaniye: Allah'ın rahmeti, merhameti, şefkati.
Sâni: her şeyi sanatlî olarak yaratan Allah.
semek: balık.
suret: şekil, biçim, tarz.
şaşaalı: gösterişli, parlak.
tanzim: düzenleme.
tezyin etme: süsleme, ziynetlendirme.
yâ: ey.
yaldız: esyaya altın veya gümüş görüntüsü vermek için kullanılan sıvı veya yaprak durumundaki altın, gümüş ve bunların taklidi olan madde.
zemin: yer.
zihayat: hayat sahibi, canlı.
zîruh: ruh sahibi, ruhlu.

ALTINCI FIKRA: حِشْمَتُهُ فِي ذَاكَ... الْخِ ibaresidir.

Meali şudur ki:

Yani, kâinatın hey'et-i mecmuasında tezahür eden haşmet-i rububiyet, vahdaniyet-i İlâhiyeyi ispat edip gösterdiği gibi, zîhayatların cüz'iyatlarına mukannen erzaklarını veren nimet-i Rabbaniye dahi ehadiyet-i İlâhiyeyi ispat edip gösterir. Vahidiyet ise, bütün o mevcudat birinindir ve birine bakar ve birinin icadıdır demektir. Ehadiyet ise, her bir şeyde Hâlık-ı Külli Şey'in ekser esması tecelli ediyor demektir. Meselâ, güneşin ziyası, bütün zeminin yüzünü ihata ettiği haysiyetiyle, vahidiyet misalini gösterir. Ve her bir şeffaf cüzde ve su katrelerinde, güneşin ziyası ve harareti ve zıyasındaki yedi rengi ve bir nevi gölgesi bulunması, ehadiyet misalini gösterir. Ve her bir şeyde, hususan zîhayatta ve bilhassa her bir insanda, o Sâniin ekser esması onda tecelli ettiği cihetle, ehadiyeti gösterir.

İşte şu fıkra işaret eder ki, kâinata tasarruf eden haşmet-i rububiyet, o koca güneşi şu zemin yüzündeki zîhayatlara bir hizmetkâr, bir lâmba, bir ocak; ve koca küre-i zemini onlara bir beşik, bir menzil bir ticaretgâh; ve ateşi her yerde hazır bir aşçı ve dost; ve bulutu süzgeç ve murdia; ve dağları mahzen ve ambar; ve havayı zîhayatta enfas ve nüfusa yelpaze; ve suyu yeniden hayata girenlere süt emziren dâye ve hayvanata âb-ı hayat veren bir şerbetçi hükmüne getiren rububiyet-i İlâhiye, gayet vazih bir surette vahdaniyet-i İlâhiyeyi gösterir.

âb-ı hayat: hayat suyu.
ambar: depo.
bilhassa: özellikle.
cihet: yön, taraf.
cüz: parça.
cüz'iyat: cüzler, parçalar, kısımlar; fertler.
dâye: sütüne, çocuğa bakan, dadı.
ehadiyet: birlik, Allah'ın birliği, Allah'ın her bir şeyde birliğini göstermesi.
ehadiyet-i İlâhiye: Cenab-ı Allah'ın her bir şeyde birliğinin tecelli etmesi, görünmesi.
ekser: pek çok.
enfas: nefesler, soluklar.
erzak: rızıklar.
esma: isimler, adlar.
fıkra: paragraf, bölüm, kısım.
gayet: son derece.
Hâlık-ı Külli Şey: kâinata mevcut olan her şeyin yaratıcısı, Allah.
hararet: sıcaklık, ısı.
haşmet-i rububiyet: rablığın, idare ve terbiye ediciliğin haşmeti, heybeti, büyüklüğü.
haysiyetiyle: özellik; kıymet, derece; mesnet, mertebe.
hayvanat: hayvanlar.
hey'et-i mecmua: bir şeyin tamamı, hepsi.
hizmetkâr: hizmetçi.
hususan: özellikle.
hükmüne: yerine, değerine.
ibare: cümle.
icat: vücuda getirme, yaratma.
ihata etme: kuşatma, sarma.
ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu ortaya koyma.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
katre: damla.

küre-i zemin: yerküre, dünya.
mahzen: içinde eşya saklanacak yer, depo.
meal: mana, anlam.
menzil: yer, mekân.
mevcudat: yaratılmış şeylerin tamamı, varlıklar.
mukannen: belli, belirlî, zamanı veya niteliği belli.
murdia: süt anne.
nevi: tür, çeşit.
nimet-i Rabbaniye: bütün mahlûkatı idare ve terbiye

eden Allah'ın nimeti.
nüfus: nefisler, canlar.
rububiyet-i İlâhiye: Allah'ın terbiye ve idare ediciliği.
Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.
suret: şekil, biçim.
seffaf: saydam.
serbet: meyve suyu ile şekerli su karıştırlarak yapılan içecek.
tasarruf etme: bir şeyin sahibi olup idare etme.
tecelli etme: görünme, Ce-

nab-ı Hakkın güzel isimlerinin kâinata ve insanlarda görünmesi.
tezahür etme: görünme, ortaya çıkma.
ticaretgâh: ticaret yapılan yer.
vahdaniyet-i İlâhiye: İlâhî birlik, Allah'ın bir, tek olması.
vahidiyet: birlik.
vazih: açık, aşikâr.
zemin: yer.
zîhayat: hayat sahibi, canlı.
zıya: ısı.

Evet, Hâlık-ı Vahid'den başka kim güneşi arzlılara mu-
sahhar bir hizmetkâr eder? Ve o Vahid-i Ehad'den baş-
ka kim havayı elinde tutar, pek çok vazifelerle tavzif edip
rûy-i zeminde çevik çalâk bir hizmetkâr eder? Ve o Va-
hid-i Ehad'den başka kimin haddine düşmüştür ki, ateşi
aşçı yapsın ve kibrit başı kadar bir zerrecik ateşe binler
batman eşyayı yuttursun? Ve hakeza, her bir şey, her bir
unsur, her bir ecrâm-ı ulviye, o haşmet-i rububiyet nok-
tasında Vahid-i Zülcelâl'i gösterir.

İşte, celâl ve haşmet noktasında vahidiyet görüldüğü
gibi, cemel ve rahmet noktasında dahi nimet ve ihsan,
ehadiyet-i İlâhiyeyi ilân eder. Çünkü, zihayatta ve bilhas-
sa insanda, o derece sanat-ı camia içinde, hadsiz enva-ı
nimeti anlayacak, kabul edecek, isteyecek cihazat ve
aletler vardır ki, bütün kâinata tecelli eden bütün esma-
sının cilvesine mazhardır. Âdeta bir nokta-i mihrakiye
hükümünde, bütün Esma-i Hüsnayı birden mahiyetinin
âyinesiyle gösterir ve onunla ehadiyet-i İlâhiyeyi ilân
eder.

YEDİNCİ FIKRA: سَكَّتُهُ فِي ذَاكَ فِي الْكُلِّ وَالْأَجْزَاءِ ❁

خَاتَمُهُ فِي هَذَا فِي الْجِسْمِ وَالْأَعْضَاءِ Meali şudur ki:

Sâni-i Zülcelâl, âlem-i ekberin heyet-i mecmuasında
bir sikke-i kübrası olduğu gibi, bütün eczasında ve enva-
ında dahi birer sikke-i vahdet koymuştur. Âlem-i asgar
olan insanın cisminde ve yüzünde birer hatem-i vahdani-
yet bastığı gibi, her bir azasında dahi birer mühr-ü vah-
deti vardır.

âdeta: sanki.
âlem-i asgar: en küçük âlem.
âlem-i ekber: en büyük
âlem; kâinat.
arzlı: yerde yaşayan.
âyine: ayna.
aza: organlar, uzuvlar.
batman: eski ağırlık ölçüle-
rinden olup, iki okka ile sekiz
okka arasında değişen ağırlık
ölçüsü. (1 okka = 1283gram)
bilhassa: özellikle.
celâl: büyüklük, azamet, ulu-
luk.

cemel: güzellik.
cihazat: uzuvlar, organlar.
cilve: Allah'ın isimlerinin var-
lıklar üzerinde aksederek gö-
rünmesi.
çevik çalâk: hareketli, çalış-
kan.
ecrâm-ı ulviye: büyük gök
cisimleri, yıldızlar ve gezegen-
ler.
ecza: cüzler, parçalar, kısım-
lar.
ehadiyet-i İlâhiye: Cenab-ı
Allah'ın her bir şeyde birliği-

nin görünmesi.
enva: çeşitler, türler.
enva-ı nimet: nimet çeşitleri,
türleri.
esma: isimler, adlar.
Esma-i Hüсна: Allah'ın güzel
isimleri.
had: yetki, sınır.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
Hâlık-ı Vahid: bir ve tek olan
yaratıcı, Allah.
haşmet: büyüklük, heybet,
ihtişam.

haşmet-i rububiyet: rablığın,
idare ve terbiye ediciliğinin haşme-
ti, heybeti, büyüklüğü.
hatem-i vahdaniyet: Cenab-ı Al-
lah'ın birlik ve benzersizlik müh-
rû.
hey'et-i mecmua: genel yapı, bir
şeyin tamamı.
hizmetkâr: hizmetçi.
hükümünde: yerinde, değerinde.
ihsan: iyilik etme, güzel davran-
ma, lütuf, bağış, yardım.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
mahiyet: bir şeyin aslı, esası, ni-
telik.
mazhar: bir şeyin ortaya çıktığı,
göründüğü yer.
meal: mana, anlam.
musahhar: boyun eğen, emir al-
tına giren.
mühr-ü vahdet: Allah'ın birliğini
gösteren mühür, işaret.
nimet: iyilik, ihsan, Allah'ın bağış-
ladığı maddî ve manevî lütuf ve
ikramlar.
nokta-i mihrakiye: hareket nok-
tası, odak noktası.
rahmet: acıma, merhamet etme.
rûy-i zemin: yeryüzü.
sanat-ı camia: pek çok şeyi ken-
dinde toplayan sanat.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük,
haşmet, izzet sahibi olan ve her
şeyi sanatla yaratan Allah.
sikke-i kübra: en büyük sikke,
mühür.
sikke-i vahdet: Allah'ın birliğini
gösteren kendi zatına has sikke,
mühür, işaret.
tavzif: vazifelendirme, görevlen-
dirme.
tecelli etme: Cenab-ı Hakkın gü-
zel isimlerinin kâinata ve insan-
larda görünmesi.
unsur: madde, element; bir şeyin
parçası.
Vahid-i Ehad: bir olan ve birliği
her bir şeyde görünen Allah.
Vahid-i Zülcelâl: sonsuz büyük-
lük, haşmet, izzet sahibi ve bir
olan Allah.
vahidiyet: birlik, Cenab-ı Hakkın
her şeyde birden görülen birlik
tecellisi.
vazife: görev, iş.
zihayat: hayat sahibi, canlı.

ayat-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın ayet-leri.

bağistan: bağ, bahçe.

bürhan-ı azam: en büyük delil.

cemal: güzellik.

cüz'iyat: bir bütünün yapı taşları; küçük parçalar.

daimi: sürekli, devamlı.

delâlet etme: delil olma, gösterme.

dergâh: büyük bir huzura girilecek kapı, kapı önü; makam.

dergâh-ı İlâhiye: Cenab-ı Hakkın dergâhı, kapısı, katı.

ebed: sonu olmayan gelecek zaman, sonsuzluk.

ecram-ı ulviye: büyük gök cisimleri, yıldızlar ve gezegenler.

ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik.

gayet: son derece.

hakikat-i tevhid: Allah'ın bir ve tek olduğu ve ondan başka ilâh olmadığı gerçeği.

hakikat-i uzma: en büyük hakikat, gerçek.

hamd: methetme, övme; kulların Allah'a karşı olan memnuniyetlerini onu överek ve şükrederek bildirmesi.

hamdüsena: şükür ve övgü.

hatime: son.

havale etme: bırakma, bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma.

hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve tam yerli yerinde olması.

ihsan: lütuf, bağış, yardım iyilik etme, bağışlama, ikram etme.

ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu ortaya koyma.

işaret: işaretler.

izah etme: açıklama.

Kadir-i Zülcelâl: sonsuz büyük-lük, haşmet, izzet ve kudret sahibi, Allah.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kat'i: kesin, şüphesiz.

kemal: kusursuz, tam ve mükemmel olma; mükemmellik.

kemalât: mükemmellikler, kusursuzluklar.

külliyat: bütünler, parçalardan, birim elemanlardan meydana gelenler; büyük cisimler.

lisan-ı mahsus: kendisine ait dil, kendine ait tarz.

Evet, o Kadir-i Zülcelâl, her şeyde, külliyatta ve cüz'i-yatta, yıldızlarda ve zerrelere birer sikke-i vahdet koymuştur ki, Ona şahadet eder; ve birer mühr-ü vahdaniyet basmıştır ki, Ona delâlet eder. Şu hakikat-i uzma, Yirmi İkinci Sözde ve Otuz İkinci Sözde ve Otuz Üçüncü Mektubun otuz üç adet Penceresinde gayet parlak ve kat'î bir surette izah ve ispat edildiğinden, onlara havale edip sözü keser, burada hatime veririz.

BEŞİNCİ KELİME

لَهُ الْحَمْدُ Yani, bütün mevcudatta sebep-i medih ve se-

na olan kemalât onundur. Öyle ise, hamd dahi Ona aittir. Ezelden ebede kadar her kimden her kime karşı gelen ve gelecek methüsena Ona aittir. Çünkü, sebep-i medih olan nimet ve ihsan ve kemal ve cemal ve medar-ı hamd olan her şey Onundur, Ona aittir. Evet, ayat-ı Kur'âniyenin işaretleriyle, bütün mevcudattan daimî bir surette dergâh-ı İlâhiyeye giden bir ubudiyettir, bir tesbih-tir, bir secdedir, bir duadır ve bir hamdüsena ki, daimî o dergâha gidiyor.

Şu hakikat-i tevhidi ispat eden bir bürhan-ı azama şöyle işaret ederiz ki:

Şu kâinata baktığımız vakit, bağistan şeklinde, sakfı ulvî yıldızlarla yaldızlanmış, zemini ziynetli mevcudatla şenlenmiş surette görünüyor. İşte şu bağistandaki muntazam nuranî ecram-ı ulviye ve hikmetli ve ziynetli mevcudat-ı süfliye, umumen her biri, lisan-ı mahsusuyla derler

medar-ı hamd: şükür sebebi.

methüsena: methedip övme.

mevcudat: yaratılmış şeylerin tamamı, varlıklar.

mevcudat-ı süfliye: küçük varlıklar.

muntazam: intizamlı, düzen, düzenli.

mühr-ü vahdaniyet: Cenab-ı Hakkın birliğini gösteren mühr, özellik, işaret.

nimet: iyilik, ihsan, Allah'ın bağışladığı maddî ve manevî lütuf ve ikramlar.

nuranî: nurlu.

sakf: tavan, çatı, dam.

sebeb-i medih ve sena: methedip övme sebebi.

sebeb-i medih: övme sebebi.

sikke-i vahdet: Allah'ın birliğini gösteren kendi zatına has sikke, mühür, işaret.

suret: şekil, biçim, tarz.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

şen: sevinçli, neşeli.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksanlardan uzak tutmak, Cenab-ı Hakkı şanına lâyük

ifadelerle anma.

ubudiyet: kulluk.

ulvî: yüksek, yüce.

umumen: bütün, hep; genellikle.

yaldız: esyaya altın veya gümüş görüntüsü vermek için kullanılan sıvı veya yaprak durumundaki altın, gümüş ve bunların taklidi olan madde.

zemin: yer.

zerre: maddenin en küçük parçası, atom.

zînet: süs.

ki: “Biz bir Kadîr-i Zülcelâl’in mu’cizat-ı kudretiyiz; bir Hâlık-ı Hakîm ve bir Sâni-i Kadîr’in vahdetine şahadet ederiz.”

Ve şu bağıştan-ı âlem içindeki küre-i arza bakıyoruz, görüyoruz ki, bir bahçe şeklinde, rengârenk yüz binler süslü çiçekli nebatat taifeleri onda serilmiş ve çeşit çeşit yüz binler enva-ı hayvanat onda serpilmiştir.

İşte şu zemin bahçesinde, bütün o süslü nebatat ve ziynetli hayvanat, muntazam suretleriyle ve mevzun şekilleriyle ilân ediyorlar ki, “Biz bir tek Sâni-i Hakîmin sanatından birer mu’cizesi, birer harikasıyız ve vahdaniyetin birer dellâli, birer şahidiyiz.”

Hem, o bahçedeki ağaçların başlarına bakar, görürüz ki: Gayet derecede alimâne, hakîmâne, kerîmâne, lâtifâne, cemîlâne yapılmış muhtelif suretlerde meyveleri, çiçekleri görüyoruz. İşte şunlar, bilumum bir lisan ile ilân ederler ki, “Biz bir Rahman-ı Zülcemal’in ve bir Rahîm-i Zülkema’l’in mu’ciznûma hediyeleriyiz, hayretnûma ih-sanlarıyız.”

İşte, bağıştan-ı kâinattaki ecrâm ve mevcudat ve küre-i arz bahçesindeki nebatat ve hayvanat ve eşcar ve nebatatın başlarındaki ezhar ve semerat, nihayet derecede yüksek bir seda ile şahadet eder, ilân eder, derler ki:

Bizim Hâlık’ımız ve Musavvir’imiz ve bizi hediye veren Kadîr-i Zülkema’l, Hakîm-i Bîmisal, Kerîm-i Pürneval her şeye kadirdir. Hiçbir şey Ona ağır gelmez, hiçbir şey daire-i kudretinden hariç olamaz. Kudretine nispeten,

alimâne: her şeyi çok iyi bile-
rek.
bağıştan-ı âlem: âlemin bah-
çeleri, bağları.
bağıştan-ı kâinat: kâinat
bahçesi.
bilumum: genel olarak.
cemîlâne: güzelce, en güzel
bir şekilde.
daire-i kudret: Allah’ın son-
suz güç ve kudretinin hâkim
olduğu daire.
dellâl: ilân edici.
ecrâm: gök cisimleri.

enva-ı hayvanat: hayvanla-
rın türleri, çeşitleri.
eşcar: ağaçlar.
ezhar: çiçekler.
gayet: son derece.
hakîmâne: hikmetli bir şekil-
de; belirli gayelere yönelik,
yerli yerinde olarak, faydalı
bir şekilde.
Hakîm-i Bîmisal: misilsiz ve
benzersiz hikmet sahibi olan,
Allah.
Hâlık: yoktan yaratan, her
şeyi yoktan var eden, yaratı-

cı; Allah.
Hâlık-ı Hakîm: hikmetle ya-
ratan, yarattıklarında hikmet-
li olduğunu gösteren yaratıcı,
Allah.
hariç: dışta kalan.
hayretnûma: hayret veren.
hayvanat: hayvanlar.
ihsan: iyilik etme, ikram et-
me, lütuf, bağış, yardım.
kadir: bir işi yapmaya gücü
yeten.
Kadîr-i Zülcelâl: sonsuz bü-
yüklük, haşmet, izzet ve kud-

ret sahibi Allah.

Kadîr-i Zülkema’l: sonsuz kema’l
ve kudret sahibi olan, Allah.

kerîmâne: cömertçe, bol ihsan
ile.

Kerîm-i Pürneval: her türlü ni-
meti bolca ikram eden, sonsuz
kerem sahibi Allah.

kudret: güç, kuvvet.

küre-i arz: dünya, yer küre.

lâtifâne: hoş ve güzel bir şekilde.

lisan: dil.

mevcudat: varlıklar.

mevzun: ölçülü.

mu’cizat-ı kudret: kudret mu’ci-
zeleri.

mu’cize: Cenab-ı Hakkın kudre-
tiyle meydana gelen, insanların
benzerini yapmaktan âciz olduk-
ları harikalıklar.

mu’ciznûma: mu’cizeli.

muhtelif: çeşitli, farklı.

muntazam: intizamlı, düzgün,
düzenli.

Musavvir: her şeye kendine lâayık
güzel şekil ve suretler veren Al-
lah.

nebatat: bitkiler.

nihayet: son.

nispeten: nispetle, oranla, göre.

Rahîm-i Zülkema’l: sonsuz kema’l
sahibi olan, mükemmel bir mer-
hamet ile bağışlayan ve muhafa-
za eden Allah.

Rahman-ı Zülcemal: her türlü
güzellik sahibi olan, merhametli
ve şefkatli, Allah.

rengârenk: çeşitli renkleri olan.

Sâni-i Hakîm: her şeyi sanatla ve
hikmetle yaratan Allah.

Sâni-i Kadîr: her şeye gücü yeten
ve her şeyi sanatlı yaratan Allah.

seda: ses.

semerat: meyveler.

suret: şekil, biçim; görünüş.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

taife: grup, topluluk.

vahdaniyet: Allah’ın birliği ve
varlığı.

vahdet: birlik.

zemin: yeryüzü.

zyinet: süs.

abesiyet: faydasız ve boş olma.
acaib-i imkânât: gerçekleşmesi mümkün olan şaşırtıcı şeyler, işler, durumlar.

acaib-i kudret: İlâhî kudretin insanı hayrette bırakan harika işleri.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

Alîm: her şeyi hakkıyla bilen Allah.

arz: yer, dünya.

cüz'î: en küçük.

ehemmiyet: önem.

esbap: sebepler.

faide: fayda.

gaye: maksat, hedef.

gayet: son derece.

Hakîm: her şeyi bir maksatla uygun ve hikmetle yaratan, hikmet sahibi Allah.

halk etme: yaratma.

hamd: methetme, övme.

hamdüsena: şükür ve övgü.

has: hususî, özel.

hâşâ: asla, hiçbir zaman.

havale etme: bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma.

hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve tam yerli yerinde olması.

hikmet-i bâhire: geniş ve büyük hikmet.

ibadet: kulluk.

icat: vücuda getirme, yoktan yaratma.

idare etme: yönetme; çekip çevirme.

istikbal: gelecek.

Kadîr-i Mutlak: hiç bir kayıt ve şarta tâbi olmaksızın her şeye gücü yeten sonsuz kudret sahibi, Allah.

Kadîr-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük, haşmet, izzet ve kudret sahibi, Allah.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kalbetmek: dönüştürmek, değiştirmek.

zerreler, yıldızlar birdir. Küllî, cüz'î kadar kolaydır. Cüz, küll kadar kıymetlidir. En büyük, en küçük kadar kudretine nispeten rahattır. Küçük, büyük kadar sanatlıdır; belki sanatça, küçük büyüktan daha büyüktür. Bütün mazi-deki acaib-i kudreti olan vukuat şahadet eder ki, o Kadîr-i Mutlak, bütün istikbaldeki acaib-i imkânata muktedirdir. Dünü getiren, yarını getirdiği gibi, maziye icat eden o Zat-ı Kadîr, istikbali dahi icat eder. Dünyayı yapan o Sâni-i Hakîm, ahireti de yapar. Evet, Ma'bud-u Bilhak yalnız o Kadîr-i Zülcelâl olduğu gibi, Mahmûd-u Bilitlak yine yalnız Odur. İbadet Ona mahsus olduğu gibi, hamdüsena dahi Ona hastır.

Hiç mümkün müdür ki, semavat ve arzı halk eden bir Sâni-i Hakîm, semavat ve arzın en mühim neticesi ve kâinatın en mükemmel meyvesi olan insanları başıboş bıraksın, esbap ve tesadüfe havale etsin, hikmet-i bâhi-resini abesiyete kalbetsin? Hâşâ!

Hiç mümkün müdür ki, Hakîm, Alîm bir Zat, bir ağacı gayet ehemmiyetle tedbir ve tasvir edip ve gayet derecede hikmetle idare ve terbiye ettiği hâlde, o ağacın gayesi, faydası olan meyvelerine bakmayıp ehemmiyet vermesin; hırsız ellere, boş yerlere dağılsın, zayi olsun? Elbette bakmamak, ehemmiyet vermemek olamaz. Çünkü ağaca ehemmiyet vermek, meyveleri içindir. İşte, şu kâinatın zîşuuru ve en mükemmel meyvesi ve neticesi ve gayesi, insandır. Şu kâinatın Sâni-i Hakîm'i, mümkün müdür ki, şu zîşuur meyvelerin meyveleri olan hamd ve

kudret: güç, kuvvet.

küllî: bütünü, hepsi; büyük, çok.

Ma'bud-u Bilhak: asıl ibadet edilecek, hakkıyla ibadete lâyık olan Allah.

Mahmûd-u Bilitlak: sınırsız olarak ve her zaman övülme-ye ve hamde lâyıf olan Cenab-ı Allah.

mahsus: bir şeye veya kişiye has olan; lâyıf.

mazi: geçmiş zaman.

muktedir: gücü yeten.

mühim: önemli.

netice: sonuç.

nispeten: nispetle, oranla, göre.

Sâni-i Hakîm: her şeyi sanatla ve hikmetle yaratan Allah.

semavat: gökler.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

tasvir: şekil ve suret verme.

tedbir: idare etme, çekip çevirme.

terbiye: besleme, büyütmeye, yetiştirme.

tesadûf: rastlantı.

vukuat: hâdiseler, olaylar.

Zat: sonsuz büyüklük ve yücelik sahibi Zat, Allah.

Zat-ı Kadîr: her şeye gücü yeten Zat; kudret sahibi Allah.

zayi: elden çıkmış, yitik.

zerre: maddenin en küçük parçası; atom ve atom altı parçacıklar.

zîşuur: şuurlu, şuur sahibi.

ibadeti, şükür ve muhabbeti başkalarına verip hikmet-i bâ-hiresini hiçe indirsin, veyahut kudret-i mutlakasını acze kalbettirsin, veyahut ilm-i muhitini cehle çevirsin? Yüz bin defa hâşâ!

Hiç mümkün müdür ki, şu kâinat sarayının binasında-ki makasid-ı Rabbaniyenin medarı olan zîşuur ve zîşurun serfirazı olan nev-i insanın mazhar olduğu nimetlere mukabil izhar ettikleri şükür ve ibadeti, o saray-ı kâinatın Sâniinden başkasına gitsin? Ve o Sâni-i Zülcelâl, o gayetülgaye olan şükür ve ibadeti, başkalara gitmesine müsaade etsin?

Hem hiç mümkün müdür ki, hadsiz enva-ı nimetiyle kendini zîşuurlara sevdirdin ve hadsiz mu'cizat-ı sanatıyla kendini onlara tanıttırın; sonra onların şükür ve ibadetlerini, hamd ve muhabbetlerini, marifet ve minnettarlıklarını esbaba ve tabiata terk edip ehemmiyet vermesin, hikmet-i mutlakasını inkâr ettirsin, saltanat-ı rububiyetini hiçe indirsin? Yüz bin defa hâşâ ve kellâ!

Hiç mümkün müdür ki, bir baharı halk edemeyen ve bütün meyveleri icat edemeyen ve yeryüzünde sikkeleri bir olan bütün elmaları inşa edemeyen, onların bir misal-i musağgarı olan bir elmayı halk edip ve o elmayı nimet olarak birisine yedirdin, şükürünü kazansın, Mahmûd-u Bîlittlak'a hamd noktasında iştirak etsin? Hâşâ! Çünkü, bir elmayı halk eden kim ise, bütün dünyaya gelen elmaları icat eden yine O olabilir. Çünkü sikke birdir. Hem, elmaları icat eden kim ise, bütün dünyada medar-ı rızık

acz: güçsüzlük.
cehil: cahillik, bilgisizlik.
ehemmiyet: önem.
enva-ı nimet: nimet çeşitleri, türleri.
esbap: sebepler, vasıtalar.
gayetülgaye: asıl maksat, gayenin gayesi.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
halk etmek: yaratmak.
hamd: methetme, övme.
hâşâ: asla, hiçbir zaman.
hikmet-i bâhire: geniş ve büyük hikmet.

hikmet-i mutlaka: sınırsız hikmet, her yerde kendini gösteren gayeli, faydalı işle-yiş.
ibadet: kulluk.
icat etmek: vücuda getirmek, yoktan yaratmak.
ilm-i muhit: her şeyi ihata edici, kuşatıcı ilim.
inkâr etme: reddetme, kabul etmeme.
inşa etmek: yapmak, bina etmek.
iştirak etmek: ortak olmak,

katılmak.
izhar etme: gösterme, meydana çıkarma.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
kalbettiirme: dönüştürme, değiştirme.
kellâ: kesinlikle, asla, hiç bir zaman.
kudret-i mutlaka: mutlak kudret, sonsuz ve sınırsız kudret.
Mahmûd-u Bîlittlak: sınırsız olarak ve her zaman övülme-

ye ve hamde lâyık olan Cenab-ı Allah.

makasid-ı Rabbaniye: terbiye edici olan Cenab-ı Hakkın mak-satları, gayeleri.

marifet: bilme, tanıma.

mazhar olmak: nail olmak, erişmek, kavuşmak.

medar: yörünge, dayanak noktası.

medar-ı rızık: rızıkın sebebi, rızıklanma sebebi olan şeyler.

minnettar: iyilik yapan birisine karşı teşekkür duygusu içinde olan.

misal-i musağgar: küçültülmüş örnek.

mu'cizat-ı sanat: sanat mu'cizeleri.

muhabbet: sevgi.

mukabil: karşılık.

müsaade etme: izin verme.

nev-i insan: insan nevi, türü.

nimet: iyilik, ihsan, Allah'ın bağışladığı maddî ve manevî lütuf ve ikramlar.

saltanat-ı rububiyet: kâinatı terbiye ve idare edici olan Allah'ın saltanatı.

Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.

Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi olan ve her şeyi sanatla yaratan, Allah.

saray-ı kâinat: kâinat sarayı.

serfiraz: benzerlerinden üstün olan, başta gelen, seçkin.

sikke: mühür, damga.

şükür: görülen bir iyiliğe karşılık hoşnutluk, memnunluk ve minnettarlık ifade etme, teşekkür.

tabiat: kâinat, âlem ve içindekiler; maddî âlem, doğa.

zîşuur: şuurlu, şuur sahibi.

olan hububat ve semeratı halk eden yine Odur. Demek, en küçük cüz'î bir zîhayata en cüz'î bir nimeti veren, doğrudan doğruya Kâinatın Hâlık'ıdır ve Rezzak-ı Zülcelâl'dir. Öyle ise, şükür ve hamd doğrudan doğruya Ona aittir. Öyle ise, hakikat-i kâinat, daima hak lisaniyla der:

لَهُ الْحَمْدُ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ¹

ALTINCI KELİME

يَحْيَى

Yani, hayat veren yalnız Odur. Öyle ise, her şeyin hâlıkı dahi yalnız Odur. Çünkü, kâinatın ruhu, nuru, mâyesi, esası, neticesi, hulâsası hayattır. Hayatı veren kim ise, bütün kâinatın hâlıkı da Odur. Hayatı veren elbette Odur, *Hayy ü Kayyum*'dur.

İşte şu mertebe-i tevhidin bürhan-ı azamına şöyle işaret ederiz ki:

Başka bir Sözde izah ve ispat edildiği gibi, zemin yüzünün sahrasında çadırları kurulmuş gayet muhteşem zîhayatlar ordusunu görüyoruz. Evet, *Hayy ü Kayyum*'un hadsiz ordularından, her bahar mevsiminde yeni silâh altına alınmış, gayptan gelen taze bir ordu meydana çıkmış görüyoruz. Şu orduya bakıyoruz ki: Nebatat taifelelerinden iki yüz binden ziyade ve hayvanat milletlerinden yine yüz binden fazla çeşit çeşit, muhtelif kavimler görüyoruz. Her bir milletin, her bir taifenin elbisesi ayrı, erzakı ayrı, talimatı ayrı, terhisatı ayrı, silâhları ayrı, müddet-i askeriyeleri ayrı olduğu hâlde, bir Kumandan-ı Azam, hadsiz kudret ve hikmetiyle ve nihayetsiz ilim ve

bürhan-ı azam: en büyük delil.
cüz'î: az, azıcık; ufak tefek şey.
ebed: sonu olmayan gelecek zaman, sonsuzluk.
erzak: rızıklar.
ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik.
gaip: görünmeyen âlem.
gayet: son derece.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hak: gerçek.
hakikat-i kâinat: kâinatın iç yüzündeki hakikat, gerçekler.
Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
halk etmek: yaratmak.
hamd: methetme, övme.
hayvanat: hayvanlar.
Hayyü Kayyum: her canlıya hayat veren ve onları ayakta tutan Allah.
hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve tam yerli yerinde olması.
hububat: taneli bitkiler; buğday, arpa vb. tahıl.
hulâsa: bir şeyin özü, esası, temel kısmı.
ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu ortaya koyma.
izah etme: açıklama yapma.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
kavim: topluluk.
kudret: güç, kuvvet.
Kumandan-ı Azam: en büyük komutan; her yere ve her şeye

1. Ezelden ebede kadar her kimden gelse, bütün hamdler yalnızca Ona mahsustur.

hükmeden en büyük Kumandan, Allah.
lisan: dil.
mahsus: bir şeye veya kişiye has olan; lâyük.
mâye: maya, asıl ve gerekli madde.
mertebe-i tevhit: tevhit mertebesi.
muhtelif: çeşitli, farklı.
muhteşem: ihtişamlı, görkemli.

müddet-i askeriye: askerlik süresi.
nebatat: bitkiler.
netice: sonuç.
nihayetsiz: sonsuz.
nimet: yiyecek ve içecek şeyler.
Rezzak-ı Zülcelâl: her bir mahlûkunun rızkını veren celâl sahibi Allah.
sahra: ova.
semerat: meyveler.

şükür: görülen bir iyiliğe karşılık hoşnutluk, memnunluk ve minnettarlık ifade etme, teşekkür.
taife: grup, topluluk.
talimat: talimler, eğitimler, emirler.
terhisat: izin vermeler, serbest bırakılmalar.
zemin: yer.
zîhayat: hayat sahibi, canlı.
ziyade: fazla, çok.

iradesiyle, bitmez rahmetiyle, tükenmez hazinesiyle, hiç birini unutmuyarak, şaşırılmayarak, karıştırmayarak, geciktirmeyerek, ayrı ayrı bütün o üç yüz binden ziyade milletleri ve taifeleri kemal-i intizam ile, tamam-ı mizan ile, vakti vaktine, ayrı ayrı erzaklarını, ayrı ayrı elbiselelerini, ayrı ayrı silâhlarını vererek, ayrı ayrı talimat yaptırarak, ayrı ayrı terhisat ettiğini, gözü bulunan, bilmüşahede görür ve kalbi bulunan, biaynelyakîn tasdik eder.

İşte, hiç mümkün müdür ki, şu ihya ve idareye ve şu terbiye ve işeye, o orduyu bütün şuunatıyla ihata eden bir ilm-i muhitin ve o orduyu bütün levazımatıyla idare eden bir kudret-i mutlakanın sahibinden başkası karışabilsin, müdahale edebilsin, onda hissesi olsun? Yüz binler defa hâşâ!

Malûmdur ki, bir taburda on millet bulunsa, ayrı ayrı teçhiz etmesi on tabur kadar güç olduğundan, âciz insanlar, ister istemez bir tarzda teçhize mecbur olmuşlar. Hâlbuki, *Hayy ü Kayyum*, şu muhteşem ordusu içinde, üç yüz binden ziyade milletlere ayrı ayrı teçhizat-ı hayatıyeyi veriyor. Hem külfetsiz, müşkülâtsiz, kolay bir tarzda, hafif bir şekilde, gayet hakîmâne ve intizamperverâne veriyor. Ve koca orduya bir tek lisan ile, ¹ **هُوَ الَّذِي يُحْيِي**

dedirtip, kâinat mescidinde o cemaat-i uzmaya ² **اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ... الخ** okutturuyor.

1. Hayatı veren ancak Odur.

2. Allahü Teâlâ ki, Ondan başka ibadete lâayk hiçbir ilâh yoktur. O Hayy'dır, ezeli ve ebedî hayat sahibidir; O Kayyum'dur, varlığı için hiçbir sebebe ihtiyacı olmadığı gibi, bütün eşya Onun yaratmasıyla ve tedbiriyle devam eder ve vücutta kalır, beka bulur. Onu ne uyuklama ve ne de uyku tutmaz... (Bakara Suresi: 255.)

âciz: güçü yetmez, güçsüz.
beka: sonsuzluk, devamlılık.
biaynelyakîn: görür derecede kesin olarak bilme, görür gibi bilme.
bilmüşahede: görerek, bizzat şahit olarak.

cemaat-i uzma: en büyük topluluk.
ebedi: sonu olmayan, sürekli, hiç son bulmayacak şekilde süren.
erzak: rızıklar.
ezeli: başlangıcı olmayan,

başlangıcsız.
gayet: son derece.
hakîmâne: hikmetli bir şekilde; belirli gayelere yönelik, yerli yerinde olarak. faydalı bir şekilde.
hâşâ: asla, hiçbir zaman.

Hayy: gerçek, ezeli ve ebedî hayat sahibi olan, Allah.

Hayy ü Kayyum: her canlıya hayat veren ve onları ayakta tutan Allah.

hisse: pay.

işe: geçindirme, besleme, yedirtip içirme.

ibadet: kulluk.

idare etme: yönetme; bir işi yürütme, çekip çevirme.

ihata etme: kuşatma, sarma.

ihya: hayat verme, diriltme, canlandırma.

ilâh: kendisine ibadet edilen.

ilm-i muhit: her şeyi ihata edici, kuşatıcı ilim.

intizamperverâne: her şeyi tertipli ve düzenli yaparak.

irade: dileme, karar verebilme ve bu kararı yerine getirme gücü.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

Kayyum: her şeyin varlığı onunla ayakta duran ve devam eden, Allah.

kemal-i intizam: intizamın mükemmel oluşu, tam ve eksiksiz düzen.

kudret-i mutlaka: sonsuz ve sınırsız kudret.

külfet: sıkıntı, zorluk.

lâyık: uygun, yakışır.

levazimat: ihtiyaç maddeleri, lâzım olan şeyler.

lisan: dil.

malûm: bilinen.

meçbur olmuş: bir işi yapmak zorunda kalmış.

mescit: ibadet edilecek yer.

müdahale etme: karışma, el atma, araya girme.

müşkülât: güçlükler, zorluklar.

rahmet: acıma, merhamet etme.

şuunat: keyfiyet ve hâller; işler, fiiller, faaliyetler.

tabur: askerî birlik.

taife: gurup, topluluk.

talimat: talimler, eğitimler, emirler.

tamam-ı mizan: ölçünün tam olması.

tasdik: doğruluğunu kabul etme, doğrulama.

teçhiz etme: donatma, hazırlama.

teçhizat-ı hayatıye: hayatı temin eden, hayatla ilgili donanımlar.

tedbir: idare etme, çekip çevirme.

terbiye: besleme, yetiştirme, büyüme.

terhisat: izin vermeler, serbest bırakılmalar.

vücut: var olma, varlık.

ziyade: fazla, çok.

YEDİNCİ KELİME

وَيْمِيتُ

Yani, mevti veren Odur. Yani, hayatı veren O olduğu gibi, hayatı alan, mevti veren dahi yine Odur.

Evet, mevt yalnız tahrip ve sönmek değildir ki, esbaba verilsin, tabiata havale edilsin. Belki, nasıl bir tohum zahiren ölüp çürüyor; fakat bâtinen bir sümbülün hayatına ve yoğurmasına, yani cüz'î tohumluk hayatından küllî sümbül hayatına geçiyor. Öyle de, mevt dahi zahiren bir inhilâl ve bir intifa görüldüğü hâlde, hakikatte, insan için hayat-ı bâkiyeye ünvan ve mukaddeme ve mebde oluyor. Öyle ise, hayatı veren ve idare eden Kadîr-i Mutlak, yine elbette mevti dahi O icat eder.

Şu kelimedeki mertebe-i uzma-i tevhidin bir bürhan-ı azamına şöyle işaret ederiz ki:

Otuz Üçüncü Mektubun Yirmi Dördüncü Penceresinde beyan edildiği gibi, şu mevcudat, irade-i İlâhiye ile seyyaledir. Şu kâinat, emr-i Rabbanî ile seyyaredir. Şu mahlûkat, izn-i İlâhî ile, zaman nehrinde mütemadiyen akıyor, âlem-i gayptan gönderiliyor, âlem-i şahadette vücud-u zahirî giydiriliyor, sonra âlem-i gayba muntazaman yağıyor, iniyor. Ve emr-i Rabbanî ile, mütemadiyen istikbalden gelip hale uğrayarak teneffüs eder, maziye dökülür.

İşte şu mahlûkatın şu seyelânı, gayet hakîmâne rahmet ve ihsan dairesinde; ve şu seyeranı, gayet alîmâne, hikmet ve intizam dairesinde; ve şu cereyanı gayet rahîmâne şefkat ve mizan dairesinde, baştan aşağıya kadar

âlem-i gayp: varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen başka dünyalar.

âlem-i şahadet: gözle gördüğü-müz âlem.

alîmâne: her şeyi en iyi bilen Allah'a yaradır şekilde.

bâtinen: iç yüzünde, içinden olarak.

beyan etme: anlatma, açıklama, bildirme.

bürhan-ı azam: en büyük delil.

cereyan: bir tarafa doğru akış.

cüz'î: pek az, küçük; ferdi.

emr-i Rabbanî: Allah'ın emri.

esbap: sebepler.

gayet: son derece, çok.

hakikat: gerçek.

hakîmâne: hikmetli bir şekilde, belirli gayelere yönelik, yerli yerinde olarak, faydalı bir şekilde.

havale etme: bırakma, bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma.

hayat-ı bâkiye: sonsuz hayat, ahiret hayatı.

hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve tam yerli yerinde olması.

icat etme: vücuda getirme, yoktan var etme.

idare etme: yönetme.

ihsan: iyilik etme, güzel davranma, bağışlama.

inhilâl: çözülüp ayrılma, dağılma, erime.

intifa: ortadan yok olma; sönme.

intizam: düzen, düzgünlük, tertipli olma.

irade-i İlâhiye: Allah'ın iradesi, dilemesi.

istikbal: gelecek, gelecek zaman.

izn-i İlâhî: Allah'ın izni.

Kadîr-i Mutlak: hiç bir kayıt ve şarta tâbi olmaksızın her şeye gücü yeten sonsuz kudret sahibi, Allah.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

küllî: umumî, bütün, çok fazla, büyük.

mahlûkat: Allah tarafından yaratılanlar, varlıklar.

mazi: geçmiş zaman.

mebde: başlangıç.

mertebe-i uzma-i tevhit: en büyük tevhit mertebesi.

mevcudat: varlıklar.

mevt: ölüm, vefat.

mizan: ölçü.

mukaddeme: başlangıç, giriş.

muntazaman: düzgün olarak, düzenli olarak.

mütemadiyen: sürekli olarak, devamlı olarak.

rahîmâne: merhamet ederek ve şefkatli bir şekilde.

rahmet: acıma, merhamet etme.

seyelân: akış, akma.

seyeran: gezme, hareket etme.

seyyale: akıcı, akıp giden.

seyyare: gezegen, yıldız.

sümbül: sümbül, keskin ko-

kulu bitki.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek.

tabiat: canlı, cansız bütün varlıklar; doğa, maddî âlem.

tahrip: yıkılma, harap olma, bozulma.

teneffüs etmek: nefes almak.

ünvan: ad, isim.

vücud-u zahirî: görünüşteki vücut, varlık.

zahiren: görünüşe göre.

hikmetlerle, maslahatlarla, neticelerle ve gayelerle yapıyor. Demek, bir Kadîr-i Zülcelâl, bir Hakîm-i Zülkemat, mütemadiyen tavaif-i mevcudatı ve her taife içindeki cüz'iyatı ve o taifelerden teşekkül eden âlemleri, kudretiyle hayat verip tavzif eder, sonra hikmetiyle terhis edip mevte mazhar eder, âlem-i gayba gönderir, daire-i kudretten, daire-i ilme çevirir.

İşte, hiç mümkün müdür ki, şu kâinatı heyet-i mecmuasıyla çevirmeye muktedir olmayan ve bütün zamanlara hükmü geçmeyen ve âlemleri hayata, mevte bir fert gibi mazhar etmeye kudreti yetmeyen ve baharları, bir çiçek gibi hayat verip, yeryüzüne takıp, sonra mevt ile ondan koparıp alamayan bir zat, mevt ve imateye sahip çıkabil-sin? Evet, en cüz'î bir zîhayatın mevti dahi, hayatı gibi bütün hakaik-ı hayat ve enva-ı mevt elinde bulunan bir Zat-ı Zülcelâl'in kanunuyla, izniyle, emriyle, kuvvetiyle, ilmiyle olmak zarurîdir.

SEKİZİNCİ KELİME

وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ Yani, hayatı daimîdir, ezeli ve ebedîdir.

Mevt ve fenâ, adem ve zeval Ona arız olamaz. Çünkü hayat, Ona zatîdir. Zatî olan, zail olamaz. Evet, ezeli olan, elbette ebedîdir. Kadim olan, elbette bâkîdir. Vacibü'l-Vücut olan, elbette sermedîdir.

Evet, bir hayat ki, bütün vücut, bütün envarıyla onun gölgesidir; nasıl adem ona arız olabilir?

adem: yokluk.
âlem: dünya.
âlem-i gayp: varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen başka dünyalar.
arız olma: yaklaşma, ilişme.
bâkî: sürekli ve kalıcı olan, ölümsüz.
cüz'î: küçük.
cüz'iyat: fertler, bireyler.
daimî: sürekli, devamlı.
daire-i ilim: ilim dairesi.
daire-i kudret: Allah'ın ezeli

ve sonsuz gücünün hâkim olduğu daire.
ebedî: sürekli, hiç son bulmayacak şekilde süren.
enva-ı mevt: ölüm çeşitleri, türleri.
envar: nurlar.
ezeli: başlangıcı olmayan, başlangıçsız, öncesiz.
fenâ: yok olma, yokluk.
fert: şahıs, kişi.
gaye: maksat, amaç.
hakaik-ı hayat: hayatın gerekçeleri.

Hakîm-i Zülkemat: kemal sahibi, her şeyi faydalı ve hikmetli yaratan, Allah.
heyet-i mecmua: genel yapı, bütün.
hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve tam yerli yerinde olması.
hüküm: emir, karar; hâkimi-yet.
imate: öldürme.
kadim: ezeli, öncesiz, başlangıcı olmayan.

Kadîr-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük, haşmet ve kudret sahibi, Allah.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
kudret: güç, kuvvet.
maslahat: fayda, maksat.
mazhar etme: erişirme, kavuşturma.
mevt: ölüm.
muktedir olma: gücü yetme, iktidar sahibi olma.
mütemadiyen: sürekli olarak, devamlı olarak.
netice: sonuç.
sermedi: sürekli, devamlı, ölümsüz.
taife: gurup, topluluk.
tavaif-i mevcudat: varlıkların türleri, çeşitleri, kısımları.
tavzif etme: vazifelendirme, görevlendirme.
terhis etme: izin verme, serbest bırakma.
teşekkül etme: meydana gelme, oluşma.
Vacibü'l-Vücut: varlığı gerekli olan yokluğu düşünilemeyen; var olmak için hiç bir sebebe ihtiyacı bulunmayan Allah.
vücut: varlık.
zail olma: sona erme, yok olma.
zarurî: mecburî, zorunlu.
zat: kişi.
Zat-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük ve haşmet sahibi olan zat, Allah.
zatî: kendisine ait.
zeval: sona erme, yok olma, ölüm.
zîhayat: hayat sahibi, canlı.

Evet, bir hayat ki, vacip bir vücut onun lâzımı ve ünvanıdır; elbette adem ve fenâ hiçbir cihetle ona arız olamaz.

Evet, bir hayat ki, bütün hayatlar mütemadiyen onun cilvesiyle zuhura gelir ve bütün hakaik-ı sabite-i kâinat ona istinat eder, onunla kaimdir; elbette hiçbir cihetle fenâ ve zeval ona arız olamaz.

Evet, bir hayat ki, onun bir lem'a-i cilvesi, maruz-u fenâ ve zeval olan eşya-i kesireye bir vahdet verip bekaya mazhar eder ve dağılmaktan kurtarır ve vücudunu muhafaza eder ve bir nevi bekaya mazhar eder. Yani, hayat, kesrete bir vahdet verir, ibka eder; hayat gitse dağılır, fenâya gider. Elbette, öyle hadsiz lemaat-ı hayatiye bir cilvesi olan hayat-ı vacibeye, zeval ve fenâ yaşayamaz.

Şu hakikate şahid-i kâtı, şu kâinatın zeval ve fenâsıdır. Yani, mevcudat, vücutlarıyla, hayatlarıyla nasıl ki o Hayy-ı Lâyemut'un hayatına ve o hayatın vücub-u vücuduna delâlet ve şahadet ederler; **(HAŞİYE)** öyle de, mevtleriyle, zevalleriyle o hayatın bekasına, sermediyetine delâlet eder ve şahadet ederler. Çünkü, mevcudat zevale gittikten sonra, arkalarında yine kendileri gibi hayata mazhar olup yerlerine geldiklerinden, gösteriyor ki,

HAŞİYE: Hazret-i İbrahim Aleyhisselâmın Nemrut'a karşı imate ve ihyada güneşin tulû ve gurbuna intikali, cüz'î imate ve ihyadan küllî imate ve ihyaya intikaldır ve bir terakkidir. O delilin en parlak ve en geniş dairesini göstermektedir. Yoksa bir kısım ehl-i tefsirin dedikleri gibi, hafî delili bırakıp, zahir delile çıkmak değildir.

adem: yokluk.
arız olma: yaklaşma, ilişme.
beka: ebedîlik, sonsuzluk, devamlılık.
cihet: yön, taraf.
cilve: ilâhî kudret eserlerinin beliriş görünmesi, yansıması.
delâlet etme: delil olma, gösterme.
eşya-i kesire: pek çok eşya.
fenâ: yok olma, yokluk.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakaik-ı sabite-i kâinat: kâinata geçerli olan değişmez gerçekler.
hakikat: gerçek.
haşiye: dipnot, açıklayıcı yazı.
hayat-ı vacibe: varlığı gerekli olan hayat.
Hayy-ı Lâyemut: ölümsüz ve daimî hayat sahibi olan Allah.
ibka etme: bâkileştirme, sürekli

ve kalıcı kılma.
istinat etme: dayanma.
kaim: ayakta duran, var olan.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
kesret: çokluk.
lâzımı: gereği.
lemaat-ı hayatiye: hayat parıltıdamaları.
lem'a-i cilve: cilvenin, görünütünün parlantısı.
maruz-u fenâ ve zeval: yok olmakla, sona ermekle karşı karşıya.

mazhar etme: eristirme, kavuşturma.
mazhar olma: erişme, kavuşma.
mevcudat: varlıklar.
mevt: ölüm.
muhafaza etme: koruma, saklama.
mütemadiyen: sürekli olarak, devamlı olarak.
nevi: çeşit, tür.
sermediyet: ebedîlik, süreklilik, sonsuzluk.
şahadet: şahitlik, tanıklık.

şahid-i kâtı: doğruluğundan şüphe edilmeyen, kesin şahit.
ünvan: ad, isim.
vacip: varlığı zorunlu olan.
vahdet: birlik.
vahdet: birlik.
vücub-u vücud: varlığı gerekli, zarurî ve vacip olmak olması imkânsız olmak.
vücud: varlık.
zeval: sona erme, yok olma.
zuhura gelme: görünme, meydana çıkma.

daimî bir zîhayat var ki, mütemadiyen cilve-i hayatı tazelendiriyor. Nasıl ki güneşe karşı cereyan eden bir nehrin yüzünde kabarcıklar parlar, gider. Gelenler aynı parlamayı gösterip, taife taife arkasında parlayıp, sönüp gider. Bu sönmek, parlamak vaziyetiyle, yüksek, daimî bir güneşin devamına delâlet ederler. Öyle de, şu mevcudat-ı seyyaredeki hayat ve mevtin değişimleri ve münavebeleri, bir Hayy-ı Bâkî'nin beka ve devamına şahadet ederler.

Evet, şu mevcudat, âyinelerdir. Fakat zulmet nura âyine olduğu gibi, hem karanlık ne derece şiddetli ise o derece nurun parlamasını gösterdiği gibi, çok cihetlerle zıddiyet noktasında âyinedarlık ederler. Meselâ, nasıl ki mevcudat acziyle kudret-i Sâniya âyinedarlık eder, fakıryıla gınâsına âyinedar olur; öyle de, fenâsıyla bekasına âyinedarlık eder.

Evet, zeminin yüzü ve yüzündeki eşcarın kıstaki vaziyet-i fakirâneleri ve baharda şaşaapaş olan servet ve gınâları, gayet kat'î bir surette, bir Kadîr-i Mutlak ve Gani-i Alelittlak'ın kudret ve rahmetine âyinedarlık eder. Evet bütün mevcudat, güya lisan-ı hâl ile, Veysel Karanî gibi şöyle münacat ederler, derler ki:

“Ya İlâhenâ! *Rabbimiz Sensin*. Çünkü biz abdiz. Nefsimizin terbiyesinden âciziz. Demek bizi terbiye eden Sensin.

“Hem *Sensin Hâlık*. Çünkü biz mahlûkuz, yapıyoruz.

abd: kul, köle.
âciz: gücü yetmez, güçsüz.
acz: zayıflık, güçsüzlük.
âyine: ayna.
âyinedar: ayna tutucu olma.
beka: ebedilik, sonsuzluk, devamlılık.
cereyan: bir tarafa doğru akış, akım; geçiş, gidiş.
cihet: yön.
cilve-i hayat: hayat cilveleri, görüntüleri.
cüz'i: az, küçük, ferdi.
daimî: sürekli, devamlı.

delâlet etme: delil olma, gösterme.
ehl-i tefsir: tefsir ve yorum yapanlar, Kur'an-ı Kerim'in manasını açıklayanlar.
eşcar: ağaçlar.
fakr: fakirlik, yoksulluk.
fenâ: yok olma, yokluk.
Gani-i Alelittlak: her cihetle sonsuz zenginlik sahibi Allah.
gayet: son derece, çok.
gınâ: zenginlik.
gurup: batma, batış.
güya: sanki.

hafi: gizli, saklı.
Hâlık: her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
haşiye: dipnot.
Hayy-ı Bâkî: sonsuz, bâkî bir hayatın sahibi olan Allah.
ihya: canlandırma, diriltme.
İlâhenâ: ilâhımız.
imate: öldürme.
intikal: geçme, ulaşma.
Kadîr-i Mutlak: hiç bir kayıt ve şarta tâbi olmaksızın her şeye gücü yeten sonsuz kudret sahibi, Allah.

kat'i: kesin, şüphesiz.
kudret: güç, kuvvet.
kudret-i Sâni: her şeyi sanatkarca yaratan Cenab-ı Hakkın kudreti.
küllî: umumî, bütün.
lisan-ı hâl: hâl dili, bir şeyin durumu ve görünüşü ile bir mana ifade etmesi.
mahlûk: yaratılmış.
mevcudat: varlıklar.
mevcudat-ı seyyare: bir yerde durmayıp yer değiştiren varlıklar.
mevt: ölüm.
münacat: Allah'a dua etme, yalvarma.
münavebe: nöbetleşme, nöbetle iş görme.
mütemadiyen: sürekli olarak, devamlı olarak.
nefis: insanı maddî zevk ve isteklere sevk eden duygu.
nur: aydınlık.
Rab: yaratan, besleyen, büyüten, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.
rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme.
servet: zenginlik, varlık.
suret: şekil, biçim.
şahadet: şahitlik, tanıklık.
şaşaapaş: parlaklık, canlılık yayma.
taife taife: grup grup.
terakki: ilerleme, gelişme, yükselme.
terbiye: belli bir amaca erişecek şekilde geliştirme, olgunlaştırma.
tulû: doğma, doğuş.
vaziyet: durum, hâl.
vaziyet-i fakirâne: fakirce durum.
zahir: görünen.
zemin: yer.
ziddiyet: zıtlık, karşıtlık.
zîhayat: hayat sahibi, canlı.
zulmet: karanlık.

“Hem *Rezzak Sensin*. Çünkü biz rızka muhtacız; elimiz yetişmiyor. Demek bizi yapan ve rızkımızı veren Sensin.

“Hem *Sensin Malik*. Çünkü biz memlûküz. Bizden başkası bizde tasarruf ediyor. Demek Malik’imiz Sensin.

“Hem, *Sen Aziz’sin*, izzet ve azamet sahibisin. Biz zilletimize bakıyoruz; üstümüzde bir izzet cilveleri var. Demek Senin izzetinin âyinesiyiz.

“Hem *Sensin Ganî-i Mutlak*. Çünkü biz fakiriz; fakrımızın eline yetişmediği bir gınâ veriliyor. Demek Ganî Sensin, veren Sensin.

“Hem *Sen Hayy-ı Bâkî’sin*. Çünkü biz ölüyoruz; ölmemizde ve dirilmemizde bir daimî hayat verici cilvesini görüyoruz.

“Hem *Sen Bâkî’sin*. Çünkü biz, fenâ ve zevalimizde Senin devam ve bekanı görüyoruz.

“Hem cevap veren, atıyye veren Sensin. Çünkü biz, umum mevcudat, kâlî ve hâlî dillerimizle daimî bağırıp istiyoruz, niyaz edip yalvarıyoruz. Arzularımız yerlerine geliyor, maksutlarımız veriliyor. Demek bize cevap veren Sensin.”

Ve hakeza, bütün mevcudatın küllî ve cüz’î her birisi birer Veysel Karanî gibi, bir münacat-ı maneviye suretinde bir âyinedarlıkları var. Acz ve fakr ve kusurlarıyla kudret ve kemal-i İlâhîyi ilân ediyorlar.

acz: zayıflık, güçsüzlük.

arzu: istek, heves.

atıyye: hediye, nimet.

âyine: ayna.

âyinedar: ayna tutucu olma..

azamet: büyüklük, ululuk, yücelik.

Aziz: izzetli, kuvvet ve kudret sahibi olan Allah.

Bâkî: bütün varlıklar yok olurken yok olmayan ve bütün varlıklar yok olduktan sonra da zatıyla var olacak tek varlık; Allah.

beka: ebedilik, sonsuzluk, devamlılık.

cilve: yansıma, görünme.

cüz’î: az, küçük, ferdi.

daimî: sürekli, devamlı.

fakir: zavallı, biçare, âciz.

fakr: fakirlik, yoksulluk.

fenâ: yok olma, yokluk.

Ganî: bütün varlıklara sahip, zengin olan Allah.

Ganî-i Mutlak: sonsuz ve sınırsız zenginlik sahibi ve hiç bir şeye ihtiyacı olmayan Allah.

gınâ: zenginlik, bolluk.

hakeza: bunun gibi, benzeri..

hâlî: bir şeyi hâl ile anlatma.

Hayy-ı Bâkî: sonsuz, bâkî bir hayatın sahibi olan Allah.

izzet: değer, itibar, şeref, yü-

celik.

kâlî: sözlü, dil ile.

kemal-i İlâhî: İlâhî mükemmellik, kusursuzluk.

kudret: güç, kuvvet.

kusur: eksiklik, noksan.

külli: umumî, bütün, hepsi.

maksut: istek, arzu, gaye.

Malik: her şeyin gerçek sahibi olan Allah.

memlûk: köle, kul.

mevcudat: varlıklar.

muhtaç: ihtiyacı olan, ihtiyaç içinde bulunan.

münacat-ı maneviye: manevî olarak yapılan dualar.

niyaz: yalvarma, yakarma.

Rezzak: bütün yaratılmışların rızkını veren ve ihtiyaçlarını karşılayan Allah.

rızık: yiyecek, içecek şey, azık.

suret: şekil, biçim, tarz.

tasarruf etme: bir şeyin sahibi olup idare etme.

umum: bütün.

zeval: sona erme, yok olma.

zillet: hakirlik, aşağılık.

DOKUZUNCU KELİME

بِيَدِهِ الْخَيْرُ Yani, bütün hayrat Onun elinde, bütün ha-

senat Onun defterinde, bütün ihsanat Onun hazinesindedir. Öyle ise, hayır isteyen Ondan istemeli, iyilik arzu eden Ona yalvarmalı.

Şu kelimenin hakikatini kat'î bir surette göstermek için, ilm-i İlâhînin hadsiz delillerinden bir geniş delilin emarelerine ve lem'alarına şöyle işaret eder ve deriz ki:

Şu kâinata görünen ef'al ile tasarruf edip icat eden Sâniin, bir muhit ilmi var. Ve o ilim Onun zatının hassa-i lâzıme-i zaruriyesidir; infikâki muhaldır. Nasıl ki güneşin zatı bulunup ziyası bulunmamak kabil değil; öyle de, binler derece ondan ziyade kabil değildir ki, şu muntazam mevcudatı icat eden Zatın ilmi, ondan infikâk etsin.

Şu ilm-i muhit, o Zata lâzım olduğu gibi, taallük cihe-tiyle her şeye dahi lâzımdır. Yani, hiçbir şey Ondan gizlenmesi kabil değildir. Perdesiz, güneşe karşı zemin yüzündeki eşya, güneşi görmemesi kabil olmadığı gibi, o Alîm-i Zülcelâl'in nur-u ilmine karşı eşyanın gizlenmesi, bin derece daha gayr-i kabildir, muhaldır. Çünkü, huzur var. Yani, her şey daire-i nazarındadır ve mukabildir ve daire-i şuhudundadır ve her şeye nüfuzu var. Şu camit güneş, şu âciz insan, şu şuursuz röntgen şuaı gibi zînur-lar, hâdis, nakıs ve arızî oldukları hâlde, onların nurları, mukabilindeki her şeyi görüp nüfuz ederlerse, elbette vacip ve muhit ve zatî olan nur-u ilm-i ezelîden hiçbir şey

muhit: kuşatan, saran.

mukabil: karşı, karşılık.

muntazam: intizamlı, düzgün, düzenli.

nakıs: noksan, eksik, tam olmayan.

nur-u ilim: ilmin nuru, aydınlığı.

nur-u ilm-i ezeli: Allah'ın ezeli ilminin nuru, ışığı.

nüfuz: bir kimsenin emir ve hükümlerinin işlemesi, geçerli olması; içe geçme, işleme.

röntgen: gözle görülmeyen fakat vücudun et kısmından geçerek filme tesir eden, hastalıkların teşhisinde kullanılan ışın, X ve gama ışınları.

Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.

suret: şekil, biçim.

şua: ışın.

şuur: tanıma ve kavrama gücü; anlayış, idrak.

taallük: ilgili olma.

tasarruf etme: mülkünü istediği gibi kullanma.

vacip: varlığı zorunlu olan.

Zat: büyüklük ve yücelik sahibi olan Zat, Allah; kendi.

zatı: kendisi.

zâtî: zata ait, zatın kendisinden olan.

zemin: yer.

zînur: nurlu.

ziya: ışık.

ziyade: fazla, çok.

âciz: gücü yetmez, güçsüz.

Alîm-i Zülcelâl: celâl ve sonsuz ilim sahibi Allah.

arızî: sonradan çıkan.

arzu: istek, heves.

camit: cansız.

cihet: yön.

daire-i nazar: bakış, görüş dairesi.

daire-i şuhut: görüş dairesi.

ef'al: fiiller, işler.

emare: belirti, işaret.

gayrikabil: mümkün olmayan, imkânsız.

hâdis: sonradan olan şey.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hakikat: gerçek.

hasenat: güzellikler, iyilikler.

hassa-i lâzıme-i zaruriye: bir şeyde bulunması mutlaka gerekli olan hususiyet, özellik, nitelik.

hayır: iyilik.

hayrat: hayırlar, iyilikler.

huzur: hazır olma, hazır bulunma.

icat etme: vücuda getirme, yoktan var etme.

ihsanat: iyilikler, bağışlar.

ilm-i İlâhî: Allah'ın her şeyi kuşatan ilmi.

ilm-i muhit: her şeyi ihata edici, kuşatıcı ilim.

infikâk: ayrılma, ayrı düşme.

kabil: olabilir, mümkün.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kat'i: kesin, şüphe-siz.

lem'a: panlı.

mevcudat: varlıklar.

muhâl: olması mümkün olmayan.

gizlenemez ve haricinde kalamaz. Şu hakikate işaret eden, kâinatın had ve hesaba gelmez alâmetleri, ayetleri vardır. Ezcümle:

Bütün mevcudatta görünen bütün hikmetler, o ilme işaret eder. Çünkü, hikmet ile iş görmek, ilim ile olur.

Hem bütün inayetler, tezyinatlar, o ilme işaret eder. İnayetkârâne, lütfkârâne iş gören, elbette bilir ve bilecek yapar.

Hem her biri birer mizan içindeki bütün intizamı mevcudat ve her biri birer intizam içindeki bütün mizanlı ve ölçülü hey'at, yine o ilm-i muhite işaret eder. Çünkü, intizam ile iş görmek, ilim ile olur. Ölçü ile, tartı ile sanatkârâne yapan, elbette kuvvetli bir ilme istinaden yapar.

Hem bütün mevcudatta görünen muntazam miktarlar, hikmet ve maslahata göre biçilmiş şekiller, bir kazanın düsturuyla ve kaderin pergârı ile tanzim edilmiş gibi meyvedar vaziyetler ve hey'etler, bir ilm-i muhiti gösteriyor. Evet, eşyaya ayrı ayrı muntazam suretler vermek, her şeyin mesalih-i hayatiyesine ve vücuduna lâıyk mahsus bir şekil vermek, bir ilm-i muhit ile olur, başka suret-te olamaz.

Hem bütün zîhayata, her birisine lâıyk bir tarzda, münasip vakitte, ummadığı yerde rızıklarını vermek, bir ilm-i muhit ile olur. Çünkü rızkı gönderen, rızka muhtaç olanları bilecek, tanıyacak, vaktini bilecek, ihtiyacını idrak edecek; sonra rızkını lâıyk bir tarzda verebilir.

alâmet: işaret, belirti, iz.

ayet: delil.

düstur: kural, prensip, esas.

ezcümle: bu cümleden, meselâ, bundan dolayı.

had: sınır.

hakikat: gerçek.

hariç: dış, dışarı.

hey'at: heyetler; şekiller, yapılar.

hey'et: şekil, yapı.

hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve yerli yerinde olması.

idrak etme: anlama, kavrama.

ilm-i muhit: her şeyi ihata edici, kuşatıcı ilim.

inayet: yardım; ihsan, lütuf.

inayetkârâne: yardım edene yakışır şekilde.

intizam: düzen, tertip.

istinaden: dayanarak.

kader: Cenab-ı Hakkın ezeli ilmi ile, kâinata olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi, takdir ve tayin etmesi.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kaza: olacağı Cenab-ı Hak tarafından bilinen ve takdir olu-

nan şeylerin zamanı gelince yaratılması, olması, meydana çıkması.

lâıyk: uygun, yakışır.

lütufkârâne: lütfederek, iyilik ve ihsanda bulunarak.

mahsus: has, özel.

maslahat: fayda, yarar.

mesalih-i hayatiye: hayat için faydalı, gerekli olan şeyler.

mevcudat: varlıklar.

meyvedar: meyveli.

mizan: ölçü.

muhtaç: ihtiyacı olan.

muntazam: düzenli.

münasip: uygun.

pergâr: pergel.

rızık: yiyecek, içecek şey.

sanatkârâne: sanatkârca, bir sanatkâra yakışacak yolda.

suret: şekil, biçim.

tanzim etme: düzenleme.

tezyinat: süslemeler.

vaziyet: hâl, durum.

vücüt: var olma, varlık.

zîhayat: hayat sahibi, canlı.

Hem umum zîhayatın, ipham ünvanı altında bir kanun-u taayyüne bağlı olan ecelleri, ölümleri bir ilm-i muhiti gösteriyor. Çünkü her taifenin, gerçi fertlerin zahiren muayyen bir vakt-i eceli görünmüyor, fakat o taifenin iki had ortasında mahdud bir zamanda ecelleri muayyendir. O ecel hengâmında, o şeyin arkasında vazifesini idame edecek olan neticesinin, meyvesinin, çekirdeğinin muhafazası ve bir taze hayata inkılâp ettirmesi, yine o ilm-i muhiti gösteriyor.

Hem bütün mevcudata şamil, her bir mevcuda lâyük bir surette rahmetin taltifatı, bir rahmet-i vâsia içinde bir ilm-i muhiti gösteriyor. Çünkü, meselâ, zîhayatın etfalle-rini sût ile iâşe eden ve zeminin suya muhtaç nebatatına yağmur ile yardım eden, elbette etfali tanır, ihtiyaçlarını bilir ve o nebatatı görür ve yağmurun onlara lüzumunu derk eder; sonra gönderir. Ve hakeza, bütün hikmetli, inayetli rahmetinin hadsiz cilveleri, bir ilm-i muhiti gösteriyor.

Hem bütün eşyanın sanatındaki ihtimamat ve sanat-kârâne tasvirat ve mahirâne tezyinat, bir ilm-i muhiti gösteriyor. Çünkü, binler vaziyet-i muhtemele içinde, muntazam ve müzeyyen, sanatlı ve hikmetli bir vaziyeti intihap etmek, derin bir ilim ile olur. Bütün eşyadaki şu tarz-ı intihabat, bir ilm-i muhiti gösteriyor.

Hem icat ve ibda-i eşyada kemal-i sühulet, bir ilm-i eklemele delâlet eder. Çünkü bir işte kolaylık ve bir vaziyette sühulet, derece-i ilim ve maharetle mütenasiptir.

cilve: yansıma, görünme.
delâlet: delil olma, gösterme.
derece-i ilim: bilme derecesi, bilgi mertebesi.
derk etme: anlama, kavrama.
ecel: her mahlûkun ve canlı-nın Allah tarafından takdir edilen ölüm vakti.
etfal: çocuklar, tıfllar.
fert: şahıs, kişi.
had: sınır.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakeza: bunun gibi, benzeri.

hengâm: zaman, an.
hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve yerli yerinde olması.
iâşe: geçindirme, besleme.
ibda-i eşya: eşyanın yoktan yaratılması.
idame etme: devam ettirme, sürdürme.
ihimamat: özenle iş görme, özen göstermeler.
ilm-i ekmele: en mükemmel ilim, tam ve eksiksiz ilim.

ilm-i muhit: her şeyi ihata edici, kuşatıcı ilim.
inayet: yardım; ihsan, lütf.
inkılâp ettirme: değiştirme, dönüştürme.
intihap etme: seçme, tercih etme.
ipham: belirsizlik, kapalılık, gizlilik.
kanun-u taayyün: belirgin olma kanunu.
kemal-i sühulet: kolaylığın son derecesi, tam bir kolaylık.
lâyık: uygun, yakışır.

lüzum: gerekme, ihtiyaç, gereklilik.
maharet: ustalık, beceriklilik, hüner.
mahdud: sınırlanmış.
mahirâne: maharetle, ustaca.
mevcudat: varlıklar.
mevcut: varlık.
muayyen: belli, belirli.
muhafaza: koruma, saklama.
muhtaç: ihtiyacı olan.
muntazam: düzenli, tertipli.
mütenasip: birbirine uygun, ölçülü, orantılı.
müzeyyen: süslenmiş, süslü.
nebatat: bitkiler.
netice: sonuç.
rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama.
rahmet-i vâsia: bütün mahlûkatı içine alan genişlikte ve bol rahmet.
sanatkârâne: sanatlı bir biçimde, bir sanatkâra yakışacak şekilde.
suret: şekil, biçim.
sühulet: kolaylık.
şamil: içine alan, kaplayan, çevreleyen.
taife: grup, topluluk.
taltifat: lütf ve iyilikte bulunma işleri.
tarz-ı intihabat: seçmelerin tarzı, biçimi.
tasvirat: tasvirler; şekil ve suret vermeler.
tezyinat: süslemeler.
umum: bütün.
ünvan: ad, isim.
vakt-i ecel: ölüm vakti.
vazife: görev.
vaziyet: durum, hâl.
vaziyet-i muhtemel: ihtimal dahilinde olan vaziyet, mümkün olabilir durum.
zahiren: görünüşte, görünüşe göre.
zemin: yeryüzü.
zîhayat: hayat sahibi, canlı.

Ne kadar ziyade bilse, o derece kolay yapar. İşte şu sırra binaen, her biri birer mu'cize-i sanat olan mevcudata bakıyoruz ki, hayretnüma bir derecede sühuletle, kolaylıkla, külfetsiz, dağdağasız, kısa bir zamanda, fakat mu'ciznüma bir surette icat edilir. Demek, hadsiz bir ilim vardır ki, hadsiz sühuletle yapılır.

Ve hakeza, mezkûr emareler gibi binler alâmet-i sadıka var ki, şu kâinatta tasarruf eden Zatın muhit bir ilmi vardır. Ve her şeyi bütün şuunatıyla bilir, sonra yapar.

Madem şu Kâinat Sahibinin böyle bir ilmi vardır; elbette insanları ve insanların amellerini görür ve insanlar neye lâıyk ve müstahak olduklarını bilir; hikmet ve rahmetin muktezasına göre onlarla muamele eder ve edecek. Ey insan! Aklını başına al, dikkat et, nasıl bir Zat seni bilir ve bakar, bil ve ayıl!

Eğer denilse: “Yalnız ilim kâfi değildir, irade dahi lâzımdır. İrade olmazsa ilim kâfi gelmez.”

Elcevap: Bütün mevcudat nasıl ki bir ilm-i muhite delâlet ve şahadet eder; öyle de, o ilm-i muhit sahibinin irade-i külliyesine dahi delâlet eder. Şöyle ki:

Her bir şeye, hususan her bir zihayata, pek çok müşveş ihtimalât içinde, muayyen bir ihtimal ile; ve pek çok akim yollar içinde, neticeli bir yol ile; ve pek çok imkânat içinde mütereddit iken gayet muntazam bir teşahhus verilmesi, hadsiz cihetlerle bir irade-i külliyei gösteriyor.

akim: neticesiz, sonuçsuz.
alâmet-i sadıka: doğruluk belirtisi.
amel: fiil, iş, emek.
cihet: yön.
dağdağa: gürültü, telâş, sıkıntı.
delâlet etme: delil olma, işaret etme.
emare: işaret, belirti.
gayet: son derece.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
hayretnüma: hayret veren, hayret verici.
hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve yerli yerinde olması.
hususan: özellikle.
icat: yoktan var etme yaratma.
ihimalât: olması mümkün olan şeyler.
ilm-i muhit: her şeyi ihata edici, kuşatıcı ilim.
imkânat: olabilirlikler.
irade: dileme, karar verebilme ve bu kararı yerine getirme gücü.
irade-i külliye: Cenab-ı Hakkın

her şeye hâkim olan ve her şeyi içine alan iradesi.
kâfi: yeterli, yeter.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
külfet: zahmet, sıkıntı, zorluk.
lâyık: uygun, yakışır.
mevcudat: varlıklar, yaratılmış şeylerin tamamı.
mezkûr: adı geçen.
mu'ciznüma: mu'cizeli, mu'cize gösteren.
muamele etmek: davranmak.

muayyen: belli, belirli; kararlaştırılmış.
mu'cize-i sanat: sanat mu'cizesi.
muhit: kuşatan, saran.
mukteza: gereken, lâzım gelen, gerekli olan.
muntazam: düzenli, tertipli.
müstahak: hak eden, hak etmiş.
müşveş: karışık, düzensiz, dağınık.
mütereddit: kararsız.
netice: sonuç.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama.
suret: şekil, biçim.
sühulet: kolaylık.
şahadet: şahitlik, tanıklık.
şuunat: fiiller, hâller, işler.
tasarruf etme: mülkünü istediği gibi kullanma, yönetme.
teşahhus verilme: şahıs hâline girme, cisimlenme.
Zat: büyüklük ve yücelik sahibi olan Zat, Allah.
zihayat: hayat sahibi, canlı.
ziyade: fazla, çok.

Çünkü, her şeyin vücudunu ihata eden hadsiz imkânât ve ihtimalât içinde ve semeresiz, akim yollarda ve karışık ve yeknesak, sel gibi mizansız akan camit unsurlardan, gayet hassas bir ölçü ile, nazık bir tartı ile ve gayet ince bir intizam ile, nazenin bir nizam ile verilen mevzun şekil ve muntazam teşahhus, bizzarure ve bilbedahe, belki bilmüşahede, bir irade-i külliye'nin eseri olduğunu gösterir.

Çünkü, hadsiz vaziyetler içinde bir vaziyeti intihap etmek, bir tahsis, bir tercih, bir kasıt ve bir irade ile olur; ve amd ve arzu ile tahsis edilir. Elbette tahsis, bir muhasıssı iktiza eder; tercih, bir müreccih'i ister. Muhasıss ve müreccih ise iradedir. Meselâ, insan gibi yüzler muhtelif cihazat ve alâtın makinesi hükmünde olan bir vücudun, bir katre sudan; ve yüzer muhtelif azası bulunan bir kuşun, basit bir yumurtadan; ve yüzer muhtelif kısımlara ayrılan bir ağacın, basit çekirdekten icatları, kudret ve ilme şahadet ettikleri gibi, gayet kat'î ve zarurî bir tarzda, onların Sâniinde bir irade-i külliye'ye delâlet ederler ki, o irade ile, o şeyin her şeyini tahsis eder. Ve o irade ile, her cüz'üne, her uzvuna, her kısmına ayrı, has bir şekil verir, bir vaziyet giydirir.

Elhâsıl: Nasıl ki eşyada, meselâ hayvanattaki ehemmiyetli azanın, esasat ve netaic itibarıyla birbirlerine benzeyişleri ve tevafukları ve bir tek sikke-i vahdet izhar etmeleri, nasıl kat'î olarak delâlet ediyor ki, umum hayvanatın Sâni'i birdir, Vahid'dir, Ehad'dir; öyle de, o hayvanatın ayrı ayrı teşahhusları ve simalarındaki başka başka

akim: neticesiz, sonuçsuz.
alât: aletler.
amd ve arzu: bilgi, niyet, kasıt ve istek.
aza: organlar, uzuvlar, parçalar.
bilbedahe: apaçık bir şekilde.
bilmüşahede: görerek, görür şekilde.
bizzarure: zarurî olarak, kesinlikle, mecburen.
camit: cansız.
cihazat: cihazlar, azalar, organlar.

cüz': kısım, parça.
delâlet etme: delil olma, işaret etme.
Ehad: bir olan; her bir şeyde birliği tecelli eden, görünen Allah.
ehemmiyetli: önemli.
elhâsıl: kısacası, sonuç olarak, özetle.
esasat: esaslar, temeller, asıllar.
gayet: son derece.
intizam: sınırsız, sonsuz.
has: hususî, özel.

hassas: duyarlı, incelikli.
hayvanat: hayvanlar.
icat: yoktan var etme yaratma.
ihata etme: bir şeyin etrafını çevirme, sarma, kuşatma.
ihimalât: olması mümkün olan şeyler.
iktiza etme: gerekli olma.
imkânât: olabilirlikler.
intihap etmek: seçmek, tercih etmek.
intizam: düzgünlük, düzenli oluş.

irade: dileme, karar verebilme ve bu kararı yerine getirme gücü.
irade-i külliye: Cenab-ı Hakkın her şeye hâkim olan ve her şeyi içine alan iradesi.
itibarıyla: bakımından.
izhar etme: gösterme, açığa çıkarma.
kasıt: bile bile; istek, niyet.
kat'î: kesin, şüphesiz.
katre: damla.
kudret: güç, kuvvet.
mevzun: ölçülü.
mizan: ölçü.
muhasıss: tahsis eden, belirleyici.
muhtelif: çeşitli, farklı.
muntazam: tertipli, düzenli.
müreccih: tercih eden.
nazenin: narin, ince yapılı.
nazik: ince, hassas.
netaic: neticeler, sonuçlar.
nizam: düzen, kanun.
Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.
semere: meyve; fayda; netice, sonuç.
sikke-i vahdet: birlik mühürü, Allah'ın birliğini gösteren kendi zatına has mühür, işaret.
sima: yüz, cehre.
şahadet: şahitlik, tanıklık.
tahsis: belirleme; bir şeye veya bir kimseye bir özellik kazandırma.
tercih: seçmek, tercih etme.
teşahhus: belirli bir kişiğe ve maddî yapıya sahip kılma.
tevafuk: denk gelme, uygunluk.
umum: bütün.
unsur: madde.
uzuv: organ.
Vahid: bir, tek, dengi ve ortağı olmayan, eşi, benzeri olmayan Allah.
vaziyet: durum, hâl.
vücut: varlık.
yeknesak: devamlı aynı hâlde, değişmeden, monoton.
zarurî: mecburî, zorunlu.

hikmetli taayyün ve temeyyüzleri delâlet eder ki, onların Sâni-i Vahid'i, Fail-i Muhtar'dır ve iradelidir; istediğini yapar, istemediğini yapmaz, kasıt ve irade ile işler.

Madem ilm-i İlâhiye ve irade-i Rabbaniyeye mevcudat adedince, belki mevcudatın şuunatı adedince delâlet ve şahadet vardır; elbette bir kısım feylesofların irade-i İlâhiyeyi nefiy ve bir kısım ehl-i bid'atın kaderi inkâr ve bir kısım ehl-i dalâletin cüz'iyata adem-i ittılânı iddia etmeleri ve tabiiyyunun bir kısım mevcudatı tabiat ve esbaba isnat etmeleri, mevcudat adedince muzaaf bir yalancılık-tır ve mevcudatın şuunatı adedince muzaaf bir dalâlet divaneliğidir. Çünkü, hadsiz şahadet-i sadıkayı tekdiz eden, hadsiz bir yalancılık işlemiş olur.

İşte, meşiet-i İlâhiye ile vücuda gelen işlerde, “inşaal-lah, inşaallah” yerinde, bilerek “tabîi, tabîi” demek ne kadar hata ve muhalif-i hakikat olduğunu kıyas et.

ONUNCU KELİME

وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ Yani, hiçbir şey ona ağır gelemmez.

Daire-i imkânda ne kadar eşya var; o eşyaya gayet kolay vücut giydirebilir. Ve o derece ona kolay ve rahattır ki, ¹ **إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا... الْخ** sırrıyla, güya yalnız emreder; yapılır.

Nasıl ki gayet mahir bir sanatkâr, ziyade kolay bir tarzda, elini işe dokundurur dokundurmaz, makine gibi işler. Ve o sür'at ve mahareti ifade için denilir ki, “O iş ve

adem-i ittılâ: bilmeme, tanıma-ma.

cüz'iyat: ehemmiyetsiz, değersiz, ufak tefek şeyler.

daire-i imkân: imkân âlemi; kâinat.

dalâlet: doğru yoldan ayrılma, batıla yönelme; iman ve Islâmi-yetten ayrılma.

delâlet: delil olma, işaret etme.

divanelik: delilik, akılsızlık.

ehl-i bid'at: dinin aslında olmadığı hâlde, sonradan çıkarılan zararlı şeyleri dine mal etmeye çalışsanlar.

ehl-i dalâlet: yoldan çıkanlar, ; iman ve Islâmdan çıkmış olanlar.

esbap: sebepler.

Fail-i Muhtar: kendi istek ve iradesiyle iş gören, kendi arzusuyla faaliyette bulunan, Allah.

feylesof: felsefe ile uğraşan, filozof.

gayet: son derece.

güya: sanki.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve yerli yerinde olması.

iddia: bir fikri ısrarla savunma.

ifade: anlatma.

ilm-i İlâhiye: Allah'ın her şeyi kuşatan sonsuz ilmi.

inkâr: reddetme, kabul etmeme.

inşaallah: Allah isterse, Allah dilerse.

irade: dileme, karar verebilme ve bu kararı yerine getirme gücü.

irade-i İlâhiye: Allah'ın iradesi, dilemesi.

irade-i Rabbaniye: bütün varlıkları terbiye eden, idaresi ve hâkimiyeti altında bulunduran Allah'ın iradesi, dilemesi.

isnat etme: dayandırma.

kader: Cenab-ı Hakkın ezeli ilmi ile, kâinata olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi, takdir ve tayin etmesi.

kasıt: bir işi bile bile yapmak; is-

teyerek, amaç, hedef.

kıyas etme: karşılaştırma, oranlama.

maharet: ustalık, beceriklilik.

mahir: maharetli, becerikli.

meşiet-i İlâhiye: Allah'ın varlıklar üzerindeki iradesi.

mevcudat: varlıklar.

muhalif-i hakikat: gerçeğe aykırı.

muzaaf: kat kat.

nefiy: inkâr, reddetme.

sanatkâr: sanatla uğraşan, usta.

Sâni-i Vahid: bir olan ve her şeyi sanatla yaratan Allah.

sür'at: hız.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

şahadet-i sadıka: doğru şahitlik.

suunat: hâller, işler, fiiller.

taayyün: belirlenme, belli olma.

tabiat: yaratılmış olan şeyle-

rin tamamı; âlem ve içindekiler, maddî âlem, doğa.

tabîi: doğal.

tabiiyyun: tabiatçılar, materyalistler.

tarz: şekil, biçim.

tekdiz: yalanlama.

temeyyüz: benzerlerinden farklı olma, seçilme.

vücut: beden; varlık.

ziyade: çok, fazla.

1. Bir şeyin olmasını murat ettiği zaman... ilâahir. (Yâsin Suresi: 82.)

sanat ona o kadar musahhardır ki, güya emriyle, dokunmasıyla işler oluyor, sanatlar vücuda geliyor.” Öyle de, Kadîr-i Zülcelâl’in kudretine karşı, eşyanın nihayet derecede musahhariyet ve itaatine ve o kudretin nihayet derecede külfetsiz ve sühuletle iş gördüğüne işareten, ¹ **أَنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ** ferman eder.

Şu hakikat-i uzmanın hadsiz esrarından beş sırrını, Beş Nüktede beyan edeceğiz.

BİRİNCİSİ: Kudret-i İlâhiyeye nispeten en büyük şey, en küçük şey kadar kolaydır. Bir nev’in umum efradıyla icadı, bir fert kadar külfetsiz ve rahattır. Cenneti halk etmek, bir bahar kadar kolaydır. Bir baharı icat etmek, bir çiçek kadar rahattır.

Şu sırrı izah ve ispat eden, haşre dair Onuncu Sözün ahirinde, hem melâike ve beka-i ruh ve haşre dair Yirmi Dokuzuncu Sözde haşir meselesinde, Üçüncü Esasın beyanında zikredilen nuraniyet sırrı, şeffafiyet sırrı, mukabele sırrı, muvazene sırrı, intizam sırrı, itaat sırrı, tecerrüt sırrı, altı temsil ile ispat edilerek gösterilmiştir ki, kudret-i İlâhiyeye nispeten yıldızlar, zerreler gibi kolaydır; hadsiz efrat, bir fert kadar külfetsiz ve rahatça icat edilir. Madem o iki Sözde bu altı sır ispat edilmiş; onlara havale ederek, burada kısa keseriz.

İKİNCİSİ: Kudret-i İlâhiyeye nispeten her şey müsavi olduğuna delil-i kâtî ve bürhan-ı sâtî şudur ki:

1. Bir şeyin olmasını murat ettiği zaman, Onun işi “Ol demektir; o da olur.” (Yâsin Suresi: 82.)

ahir: son.
beke-i ruh: ruhun ebediliği, sonsuzluğu, ölümsüzlüğü.
beyan etme: anlatma, açıklama, bildirme.
bürhan-ı sâtî: açık, apaçık olan delil.
dair: alâkalı, ait, ilgili.
delil-i kâtî: kesin delil, kanıt.
efrat: fertler, tek olanlar, bir-ler.

esrar: sırlar, gizli gerçekler.
ferman: emir, buyruk.
fert: şahıs; tek olan.
güya: sanki.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakikat-i uzma: en büyük hakikat.
halk etmek: yaratmak.
haşir: kıyametten sonra bütün insanların diriltip bir yere toplanmaları, Allah’ın, ölü-

leri diriltip mahşere çıkarması.
havale etmek: bir işi veya bir şeyi başka birine bırakmak.
icat edilmek: vücuda getirilmek, yoktan yaratılmak.
icat etmek: vücuda getirmek, yoktan yaratmak.
intizam: düzenli oluş, tertipli olma.
ispat etme: delil ve şahit gös-

tererek doğruyu ortaya koyma.
ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu ortaya koyma.
itaat: boyun eğme, emre uyma.
izah etme: açıklama yapma.
Kadîr-i Zülcelâl: büyüklük sahibi ve her şeye gücü yeten Allah.
kudret: güç, kuvvet.
Kudret-i İlâhiye: Allah’ın kudreti, Allah’ın bütün varlıkları kuşatan sonsuz güç, kuvvet ve iktidan.
külfet: zahmet, sıkıntı, zorluk.
melâike: melekler.
mukabele: karşılık verme, karşılama.
murat: istek, arzu dilek.
musahhar: boyun eğen, emir altına giren.
musahhariyet: emre boyun eğme hâli.
muvazene: denklik, denge.
müsavi: eşit, denk.
nevi: çeşit, tür.
nihayet: son derece.
nispeten: kıyasla, oranla.
nuraniyet: aydınlık.
nükte: herkesin anlayamadığı, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince mana.
sır: gizli gerçek, ilâhî hikmet.
sühulet: kolaylık.
şeffafiyet: şeffaflık, saydamlık.
tecerrüt: sıyrılma, her şeyden uzak olma.
temsil: misal getirme, örnek, benzetme.
umum: bütün.
vücuda gelmek: var olmak, meydana gelmek.
zerre: maddenin en küçük parçası, atom.
zikredilme: anılma, bildirilme.

Hayvanat ve nebatatın icadında, gözümüzle görüyor-
ruz, hadsiz bir sahavet ve kesret içinde, nihayet derece-
de bir itkan, bir hüsnüsanat bulunuyor. Hem nihayet de-
recede karışıklık ve ihtilât içinde, nihayet derecede bir
imtiyaz ve tefrik görünüyor. Hem nihayet derecede meb-
zuliyet ve vüs'at içinde, nihayet derecede sanatça kıy-
mettarlık ve hilkatçe güzellik bulunuyor. Hem nihayet
derecede sanatkârâne bir surette, çok cihazata ve çok
zamana muhtaç olmakla beraber, gayet derecede sühu-
letle ve sür'atle icat ediliyor. Âdeta birden ve hiçten, o
mu'cizat-ı sanat vücuda geliyor.

İşte, bilmüşahede, her mevsimde rûy-i zeminde gördü-
ğümüz bu faaliyet-i kudret, kat'iyen delâlet eder ki, şu
ef'alın menbaı olan kudrete nispeten, en büyük şey en
küçük şey kadar kolaydır. Ve hadsiz efradın icadı ve idar-
eleri, bir fert kadar rahatça icat ve idare edilir.

ÜÇÜNCÜSÜ: Şu kâinatta, şu görünen tasarrufat ve
ef'al ile hükmeden Sâni-i Kadîr'in kudretine nispeten, en
büyük küll, en küçük cüz kadar kolay gelir. Efratça kes-
retli bir küllînin icadı, bir tek cüz'ünün icadı kadar sühulet-
lidir. Ve en adî bir cüz'ide, en yüksek bir kıymet-i sanat
gösterilebilir.

Şu hakikatin sırr-ı hikmeti üç menbadan çıkar:

Evvelâ, imdad-ı vahidiyetten.

Saniyen, yüs-ü vahdetten.

Salisen, tecelli-i ehadiyetten.

adi: değersiz, basit.

bilmüşahede: bizzat şahit olarak,
görerek.

cihazat: cihazlar, kendilerine ihti-
yaç duyulan aletler.

cüz'i: kısım, parça.

cüz'î: azlık; parçaya ait olan; çok
az; fert.

delâlet etmek: delil olmak, işaret
etmek.

ef'al: fiiller, işler.

efrat: fertler, tek olanlar.

faaliyet-i kudret: Allah'ın kudre-
tinin faaliyeti, işleyişi ve neticele-
ri.

fert: tek olan, bir.

gayet: son.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hakikat: gerçek, esas.

hayvanat: hayvanlar.

hilkat: yaratılış.

hüsnüsanat: güzel sanat.

icat: vücuda getirmek, yoktan
yaratmak.

idare etmek: yönetmek, çekip
çevirmek.

ihtilât: karışıklık.

imdad-ı vahidiyet: kâinattaki
bütün varlıkların, yaratılmışların
bir elden çıkmış olmasının, kâ-
inatta yapılan faaliyetlerde sağla-
dığı kolaylık, yardım ve destek.

imtiyaz: ayrıcalık.

itkan: sağlam yapılış, pürüzsüz
yapma.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kat'iyen: kesin olarak, kesinlikle.

kesret: çokluk, bolluk.

kesretli: çok sayıda.

kıymet-i sanat: sanattaki kıy-
mettarlık.

kıymettar: değerli, pahalı, kıy-
metli.

kudret: güç, kuvvet.

küll: bütün, tüm.

küllî: çokluk.

mebzuliyet: bolluk, çokluk.

menba: kaynak.

mu'cizat-ı sanat: sanat

mu'cizeleri.

muhtaç: ihtiyacı olan.

nebatat: bitkiler.

nihayet: son.

nispeten: kıyasla, oranla.

rûy-i zemin: yeryüzü.

sahavet: cömertlik.

salisen: üçüncü olarak.

sanatkârâne: sanatkârca, sa-
natlı bir şekilde.

Sâni-i Kadîr: her şeye gücü
yeten ve her şeyi sanatlı ya-
ratan Allah.

saniyen: ikinci olarak.

sırr-ı hikmet: herkesin bil-
mediği gizli sebep.

suret: şekil, biçim.

sühulet: kolaylık.

tasarrufat: kullanma ve yö-
netme işlemleri.

tecelli-i ehadiyet: Cenab-ı
Hakkın her bir şeyde bütün

isimleriyle olan tecellisi. (Gü-
neşin, denizin her damlasında
bütün özelliklerinin birlikte
aksetmesi, yansımaları gibi.)

tefrik: birbirinden ayırma,
seçme, ayırtma.

vücuda gelmek: meydana
gelmek.

vüs'at: genişlik.

yüs-ü vahdet: birliğin kolay-
lığı, bir işin bir elde ve bir
merkezde yapılmasının ko-
laylığı..

• **Birinci menba olan imdad-ı vahidiyet:** Yani, her şey ve bütün eşya, bir tek zatın mülkü olsa, o vakit, vahidiyet cihetiyle her bir şeyin arkasında bütün eşyanın kuvvetini tahşit edebilir. Ve bütün eşya, bir tek şey gibi kolayca idare edilir. Şu sırrı, şöyle bir temsil ile fehme takrip için deriz:

Meselâ, nasıl ki bir memleketin tek bir padişahı bulunsa, o padişah o vahdet-i saltanat kanunu cihetiyle, her bir neferin arkasında bir ordu kuvvet-i maneviyesini tahşit edebilir; ve edebildiği için, o tek nefer, bir şahı esir edebilir ve şahın fevkinde, padişahı namına hükmedebilir. Hem o padişah, vahidiyet-i saltanat sırrıyla, bir nefe-ri ve bir memuru istihdam ve idare ettiği gibi, bütün orduyu ve bütün memurlarını idare edebilir. Güya vahidiyet-i saltanat sırrıyla, herkesi, her şeyi, bir ferdin imdadına gönderebilir. Ve her bir ferdi, bütün efrat kadar bir kuvvete istinat edebilir, yani ondan medet alabilir. Eğer o vahidiyet-i saltanat ipi çözülsün ve başıbozukluğa dönse, o vakit her bir nefer, hadsiz bir kuvveti birden kaybedip, yüksek bir makam-ı nüfuzdan sukut eder, adı bir adam makamına gelir. Ve onların idare ve istihdamları, efrat adedince müşkülât peyda eder.

Aynen öyle de, **وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰی**¹, şu kâinatın Sâni, Vahid olduğundan, her bir şeye karşı, bütün eşyaya müteveccih olan esmayı tahşit eder. Ve nihayetsiz bir sanatla, kıymettar bir surette icat eder. Lüzum olsa, bütün eşya ile bir tek şeye bakar, baktırır, medet verir ve kuvvetli

menba: kaynak.
mülk: üzerinde tasarruf hakkı bulunan şey, mal.
müşkülât: güçlükler, zorluklar.
müteveccih olan: yönelen.
nefer: rütbesiz asker, er.
nihayetsiz: sınırsız, sonsuz.
padişah: sultan, hükümdar.
peyda etme: meydana gelme, ortaya çıkma.
Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.
sır: gizli hakikat.
sukut etmek: düşmek.
suret: şekil, biçim.
şah: padişah, sultan, hükümdar.
tahşit etmek: toplamak, yığmak; desteklemek.
tahşit: yığma, toplama; destekleme.
takrip: yaklaştırma, yanaştırma.
temsil: misal getirme, örnek, benzetme.
vahdet-i saltanat: Allah'ın saltanatında, hâkimiyetinde bir ve tek oluşu.
Vahid: bir, tek, eşi, benzeri olmayan Allah.
vahidiyet: birlik.
vahidiyet-i saltanat: saltanatın birliği; hâkimiyetin tek bir kişiye ait olması.
zat: kişi, şahıs.

1. En yüce sıfatlar Allah'ındır. (Nahl Suresi: 60.)

adi: değersiz, basit.
cihet: yön.
efrat: fertler, tek olanlar.
esir: tutsak.
esma: isimler, adlar.
fehîm: anlama, anlayış, akıl.
fert: şahıs, kişi.
fevkinde: üstünde.
güya: sanki.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
icat etmek: vücuda getirmek, yoktan yaratmak.

idare etmek: yönetmek; çekip çevirmek.
imdad-ı vahidiyet: kâinataki bütün varlıkların, yaratılmışların bir elden çıkmış olmasının, kâinata yapılan faaliyetlerde sağladığı kolaylık, yardım ve destek.
istihdam: hizmet ettirme, çalıştırma.
istinat etmek: dayanmak.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

lar.
kıymettar: kıymetli, değerli.
kuvvet-i maneviye: manevî kuvvet.
lüzum: lâzım olma hâli, gerekme, ihtiyaç.
makam: mevki, yer.
makam-ı nüfuz: tesir, etki makamı.
medet vermek: yardım etmek.
medet: yardım.

yapar. Ve bütün eşyayı dahi, o vahidiyet sırrıyla, bir tek şey gibi icat eder, tasarruf eder, idare eder.

İşte, şu imdad-ı vahidiyet sırrıyladır ki, şu kâinatta nihayet derecede mebzuliyet ve ucuzluk içinde, nihayet derecede sanatça ve kıymetçe yüksek ve âli bir keyfiyet görünüyor.

• *İkinci menba olan yüsr-ü vahdet:* Yani, birlik usulüyle, bir merkezde, bir elden, bir kanunla olan işler, gayet derecede kolaylık veriyor. Müteaddit merkezlere, müteaddit kanuna, müteaddit ellere dağılsa, müşkülât peyda eder.

Meselâ, nasıl ki bir ordunun bütün neferatının bir merkezden, bir kanunla, bir kumandan-ı azam emriyle esasat-ı teçhiziyeleri yapılsa, bir tek nefer kadar kolay olur. Eğer ayrı ayrı fabrikalarda, ayrı ayrı merkezlerde teçhizatları yapılsa, bir ordunun teçhizine lâzım olan bütün askerî fabrikalar, bir tek neferin teçhizatı için lâzım gelir. Demek, eğer vahdete istinat edilse, bir ordu, bir nefer kadar kolay olur. Eğer vahdet olmazsa, bir nefer, bir ordu kadar, teçhizin esasatı cihetinde müşkülât peyda eder.

Hem bir ağacın meyvelerine, vahdet noktasında bir merkeze, bir kanuna, bir köke istinaden madde-i hayatiye verilse, binler meyveler, tek bir meyve gibi kolay olur. Eğer her bir meyve ayrı ayrı merkeze raptedilse ve ayrı ayrı yerden mevadd-ı hayatiyeleri gönderilse, her bir meyve bütün ağaç kadar müşkülât peyda eder. Çünkü,

âli: yüce, yüksek.

cihet: yön.

esasat: esaslar.

esasat-ı teçhiziye: lâzım olan esas teçhiz ve donanımlar.

gayet: son.

icat etmek: vücuda getirmek, yoktan yaratmak.

idare etmek: yönetme, bir işi yürütme, çekip çevirme.

imdad-ı vahidiyet: kâinattaki bütün varlıkların, yaratılmışların bir elden çıkmış olmasının, kâ-

inatta yapılan faaliyetlerde sağladığı kolaylık, yardım ve destek.

istinaden: dayanarak.

istinat edilme: dayandırılma.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

keyfiyet: nitelik, durum, özellik.

kumandan-ı azam: en büyük komutan.

madde-i hayatiye: hayat için lâzım olan madde.

mebzuliyet: ucuzluk, bolluk.

menba: kaynak.

mevadd-ı hayatiye: hayat için gerekli, zorunlu maddeler.

müşkülât: güçlükler, zorluklar.

müteaddit: çeşitli, birden fazla.

nefer: rütbesiz asker, er.

neferat: rütbesiz askerler, erler.

nihayet: son.

peyda etmek: meydana gelmek, ortaya çıkmak.

raptedilme: bağlanma.

sır: gizli hakikat.

tasarruf etme: bir şeyin sahibi olup idare etme, mülkünü istediği gibi kullanma.

teçhiz: cihazlama, donatma.

teçhizat: cihazlar, donanım.

usul: metot, yol, tarz.

vahidiyet: birlik.

yüsr-ü vahdet: birliğin kolaylığı, bir işin bir elde ve bir merkezde yapılmasının kolaylığı.

bütün ağaca lâzım olan mevadd-ı hayatiye, her bir meyve için dahi lâzımdır.

İşte, şu iki temsil gibi, **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى**¹, şu kâinatın Sâ-nii, Vahid-i Ehad olduğu için, vahdetle iş görür. Ve vahdetle iş gördüğü için, bütün eşya bir tek şey kadar kolay olur. Hem bir tek şeyi, sanatça bütün eşya kadar kıymetli yapabilir. Ve hadsiz efradı, gayet kıymettar bir surette icat ederek, şu görünen hadsiz mebzuliyet ve nihayetsiz ucuzluk lisanıyla, cûd-u mutlakını gösterir ve hadsiz sahavetini ve nihayetsiz hallâkiyetini izhar eder.

• *Üçüncü menba olan tecelli-i ehadiyet:* Yani, Sâni-i Zülcelâl, cisim ve cismanî olmadığı için, zaman ve mekân Onu kayıt altına alamaz. Ve kevn ve mekân, Onun şuhuduna ve huzuruna müdahale edemez. Ve vesait ve ecram, Onun fiiline perde çekemez. Teveccühünde tecezzi ve inkısam olmaz. Bir şey bir şeye mâni olmaz. Hadsiz ef'ali, bir fiil gibi yapar. Onun içindir ki, bir çekirdekte koca bir ağacı manen derç ettiği gibi, bir âlemi bir tek fertte derç edebilir. Bütün âlem, bir tek fert gibi dest-i kudretinde çevrilir. Şu sırrı başka Sözlerde izah ettiğimiz gibi, deriz ki:

Nasıl ki nuraniyet itibarıyla bir derece kayıtsız olan güneşin timsali her bir cilâli, parlak şeyde temessül eder. Binlerle, milyonlarla âyineler nuruna mukabil gelse, bir tek âyine gibi, inkısam etmeden, bizzat her birinde cilve-i misaliyesi bulunur. Eğer âyinenin istidadı olsa,

lisan: dil.
manen: mana itibarıyla, manaca.
mâni: engel.
mebzuliyet: bolluk, çokluk.
mekân: yer.
menba: kaynak.
mevadd-ı hayatiye: hayat için gerekli, zorunlu maddeler.
mukabil: karşılık.
müdahale etmek: karışmak, el atmak.
nihayetsiz: sonsuz.
nur: aydınlık, ışık.
nuraniyet: nur saçıcı olma.
sahavet: cömertlik.
Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.
Sâni-i Zülcelâl: her şeyi sanatla yaratan, celâl sahibi Allah.
suret: şekil, biçim.
şuhut: şahit olma, görme.
tecelli-i ehadiyet: Cenab-ı Hak'ın her bir şeyde bütün isimleriyle olan tecellisi.
tecezzi: bölünme, parçalanma.
temsil: örnek, benzetme.
teveccüh: yönelme, yöneliş.
timsal: suret, şekil, örnek, numune.
vahdet: birlik.
Vahid-i Ehad: bir olan ve birliği her bir şeyde tecelli eden, görünen Allah.
vesait: vasitalar.

1. En yüce sıfatlar Allah'ındır. (Nahl Suresi: 60.)

âlem: dünya, cihan.
âyine: ayna.
bizzat: şahsen, kendisi, kendi.
cilve-i misaliye: yansıyan görüntü.
cismani: maddî ve cisimli.
cûd-u mutlak: Cenab-ı Allah'ın mutlak cömertliği.
derç etmek: yerleştirmek.
dest-i kudret: Allah'ın kudret eli, yapabilme gücü.
ecram: cirimler, cisimler, küt-

leler.
ef'al: fiiller, işler.
efrat: fertler, tek olanlar.
fert: şahıs, kişi.
gayet: son derece, çok.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hallâkiyet: yaratıcılık.
huzur: yan, kat, ön.
icat etmek: vücuda getirmek, yoktan yaratmak.
inkısam: bölünme, kısımlara ayrılma.

istidat: yetenek, kabiliyet.
itibarıyla: özelliğiyle, bakımından.
izah etmek: açıklamak, bir konuyu ayrıntılarıyla ortaya koymak.
izhar etmek: meydana çıkarmak, göstermek.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kevn: varlık, kâinat, âlem.

güneş, azametiyle onda âsârını gösterebilir. Bir şey bir şeye mâni olamaz. Binler, bir gibi ve binler yere bir yer gibi kolay girer. Her bir yer, binler yer kadar o güneşin cilvesine mazhar olur.

İşte, ¹ **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى**, şu kâinat Sâni-i Zülcelâl'inin, nur

olan bütün sıfâtıyla ve nuranî olan bütün esmasıyla, teveccüh-ü ehadiyet sırrıyla öyle bir tecellisi var ki, hiçbir yerde olmadığı hâlde, her yerde hâzır ve nazırdır. Teveccühünde inkısam olmaz. Aynı anda, her yerde, külfetsiz, müzahamesiz, her işi yapar.

İşte, şu imdad-ı vahidiyet ve yüs-ü vahdet ve tecelli-i ehadiyet sırrıyladır ki, bütün mevcudat bir tek Sânia verildiği vakit, o bütün mevcudat bir tek mevcut gibi kolay ve sühuletlidir. Ve her bir mevcut, hüsnüsanatça, bütün mevcudat kadar kıymetli olabilir. Nasıl ki mevcudatın hadsiz mebzuliyet içinde, her bir fertte hadsiz dekaik-ı sanatın bulunması bu hakikati gösteriyor. Eğer o mevcudat doğrudan doğruya bir tek Sânia verilmezse, o zaman her bir mevcut bütün mevcudat kadar müşkülâtlı olur ve bütün mevcudat bir tek mevcut kıymetine sukut eder, iner. Şu hâlde ya hiçbir şey vücuda gelmeyecek veya gelse de kıymetsiz, hiçe inecektir.

İşte şu sırdandır ki, ehli felsefenin en ziyade ileri gidenleri olan Sofestailer, tarik-ı haktan yüzlerini çevirdiklerinden, küfür ve dalâlet tarikına bakmışlar; görmüşler ki, şirk yolu, tarik-ı haktan ve tevhit yolundan yüz bin defa

âsâr: eserler.
azamet: büyüklük.
cilve: yansıma, görüntü.
dalâlet: doğru yoldan ayrılmak, batıla yönelme; inançsızlık.
dekaik-ı sanat: sanat incelikleri.
ehli felsefe: felsefe ile uğraşanlar.
esma: isimler, adlar.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakikat: gerçek.
hâzır: hazır; her an var olan.
hüsnüsanat: sanattaki güzellik.
imdad-ı vahidiyet: kâinattaki bütün varlıkların, yaratılmışların bir elden çıkmış olmasının, kâinata yapılan faaliyetlerde sağladığı kolaylık, yardım ve destek.
inkısam: kısımlara ayrılma, bölünme.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
küfür: Allah'ın varlığına, birliğine inanmama,
külfet: sıkıntı, zorluk.
mâni: engel.
mazhar: görünme yeri, ayna.
mebzuliyet: bolluk, çokluk.
müzahamesiz: zahmet çekmeden, sıkıntısız.
nazır: bakan, gözetken.
nur: aydınlık, ışık.
nurani: nurlu olan, parlak.

1. En yüce sıfatlar Allah'ındır. (Nahl Suresi: 60.)

Sâni: her şeyi sanatlı bir şekilde yapan ve yaratan Allah.
Sâni-i Zülcelâl: her şeyi sanatta yaratan celâl sahibi Allah.
sıfât: sıfatlar, vasıflar, hâller.
Sofestai: Allah'ı kabul etmemek için kâinatı ve kendi varlığını da inkâr eden.
sukut etmek: düşmek.
sühulet: kolaylık.
şirk: Allah'a ortak koşma.

tarik: yol.
tarik-ı hak: hak ve hakikat yolu.
tecelli: yansıma, görünme.
tecelli-i ehadiyet: Cenab-ı Hak'ın her bir şeyde bütün isimleriyle tecelli etmesi.
teveccüh: yönelme, yöneliş.
teveccüh-ü ehadiyet: Allah'ın, her bir şeyde birliğinin tecelli etmesi manasındaki ehadiyet sıfâtıyla bir şeye yönelmesi.

tevhit: birleme; Allah'ın bir olduğuna inanma, Allah'ın varlığını birliğini, dengi ve ortağı olmadığını kabul etme.
vücuda gelmek: meydana gelmek, var olmak.
yüs-ü vahdet: birliğin kolaylığı, bir işin bir elde ve bir merkezde yapılmasının kolaylığı.
ziyade: çok, fazla.

daha müşkülâtlıdır, nihayet derecede gayr-i makuldür. Onun için, bilmeceburiye, her şeyin vücudunu inkâr ederek akıldan istifa etmişler.

DÖRDÜNCÜSÜ: Şu kâinatta, şu görünen ef'al ile tasarruf eden Zat-ı Kadîr'in kudretine nispeten Cennetin icadı bir bahar kadar kolay ve bir baharın icadı bir çiçek kadar kolaydır. Ve bir çiçeğin mehasin-i sanatı ve letaif-i hilkatı, bir bahar kadar letafetli ve kıymetli olabilir.

Şu hakikatin sırrı üç şeydir:

Birincisi: Sâni'deki vücup ile tecerrüt.

İkincisi: Mahiyetinin mübayenetiyle adem-i takayyüt.

Üçüncüsü: Adem-i tahayyüz ile adem-i tecezzid.

•*Birinci Sır:* Vücup ile tecerrüdün hadsiz kolaylığa ve nihayetsiz sühulete sebebiyet vermeleri, gayet derin bir sırdır. Onu bir temsil ile fehme takrip edeceğiz. Şöyle ki:

Vücut mertebeleri muhtelif; ve vücut âlemleri ayrı ayrıdır. Ayrı ayrı oldukları için, vücutta rûsuhu bulunan bir tabaka-i vücudun bir zerresi, o tabakadan daha hafif bir tabaka-i vücudun bir dağı kadardır ve o dağı istiap eder. Meselâ, âlem-i şahadetten olan kafadaki hardal kadar kuvve-i hafıza, âlem-i manadan bir kütüphane kadar vücudu içine alır. Ve âlem-i haricîden olan tırnak kadar âyine-i vücudun âlem-i misal tabakasından koca bir şehri içine alır. Ve o âlem-i haricîden olan o âyine ve o hafızanın şuurları ve kuvve-i icadiyeleri olsaydı, bir zerrecik vücud-u haricîleri kuvvetiyle, o vücud-u manevîde ve misalîde hadsiz tasarrufat ve tahavvülât yapabilirlerdi.

adem-i tahayyüz: hacimsizlik, yer kaplamamak, yer ile bağlı olmama.

adem-i takayyüt: kayıtsızlık, bağlı olmama.

adem-i tecezzi: parçalanmazlık, bölünmez oluş.

âlem: dünya, cihan.

âlem-i haricî: dış âlem, dünya.

âlem-i mana: manaların oluşturduğu âlem, gözle gördüğümüz âlemin dışındaki âlem.

âlem-i misal: görüntüler âlemi.

âlem-i şahadet: şahadet âlemi, gözle gördüğümüz şahit olduğumuz âlem.

âyine: ayna.

âyine-i vücut: vücut aynası, varlık aynası.

bilmeceburiye: mecburen, zorunlu olarak.

ef'al: fiiller, işler.

fehîm: anlayış, kavrayış; akıl.

gayet: son derece, çok.

gayrimakul: akıl dışı, akla uy-

mayan, mantıklı olmayan.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hafıza: bellek.

hakikat: gerçek.

hardal: tohumları oldukça küçük ve hafif olan turpgillerden bir bitki.

icat: vücuda getirme, yoktan yaratma.

inkâr etmek: reddetmek, kabul etmemek.

istiap etmek: içine alma, kaplama.

istifa etmek: bir işten kendi is-

teğiyle çekilme.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kudret: güç, kuvvet.

kuvve-i hafıza: hafıza gücü, hatırdan tutma, kabiliyeti.

kuvve-i icadiye: icat etme kabiliyeti, gücü.

letafetli: güzel, hoş.

letaif-i hilkat: yaratılıştaki güzellikler, incelikler.

mahiyet: nitelik, özellik.

mehasin-i sanat: sanat güzellikleri.

mertebe: derece.

misali: bir şeyin benzer hâli, benzer.

muhtelif: çeşitli, farklı.

mübayenet: farklılık.

müşkülât: güçlükler, zorluklar.

nihayet: son.

nihayetsiz: sonsuz.

rûsuh: sağlam olma, sağlamlık.

Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.

sühulet: kolaylık.

şuur: kavrama gücü; anlayış, idrak.

tabaka-i vücut: varlık tabakası; vücut tabakası.

tahavvülât: tahavvüller, değişimler.

takrip etmek: yaklaştırmak, yandırmak.

tasarruf etmek: bir şeyin sahibi olup idare etmek, mülkünün istediği gibi kullanma.

tasarrufat: kullanma ve yönetme işlemleri.

tecerrüt: sıyrılma, her şeyden uzak olma.

temsil: örnek, benzetme.

vücut-u haricî: vücudu ve varlığı ortaya çıkan, bilinen.

vücut-u manevî: manevî vücut, manevî varlık.

vücup: vacip olma, gerekli olma, gerekme.

vücut: varlık, var oluş.

Zat-ı Kadîr: her şeye gücü yeten zat, sonsuz kudret sahibi Allah.

zerre: en küçük parça.

zerrecik: en küçük parça.

Demek, vücut rûsuh peyda ettikçe, kuvvet ziyadeleşir; az bir şey, çok hükmüne geçer. Hususan vücut rûsuh-u tam kazandıktan sonra, maddeden mücerret ise, kayıt altına girmezse, o vakit cüz'î bir cilvesi, sair hafif tabakat-ı vücudun çok âlemlerini çevirebilir.

İşte, ¹ **وَلِلَّهِ أَثَرُ الْأَعْلَى**, şu kâinatın Sâni-i Zülcelâl'i, Va-

cibü'l-Vücut'dur. Yani, Onun vücudu zatîdir, ezelîdir, ebedîdir, ademi mümtenidir, zevali muhaldır ve tabakat-ı vücudun en rasihi, en esaslısı, en kuvvetlisi, en mükemmelidir. Sair tabakat-ı vücut, Onun vücuduna nispeten gayet zayıf bir gölge hükmündedir. Ve o derece Vücut-u Vacip, rasih ve hakikatli; ve vücut-u mümkünat o derece hafif ve zayıftır ki, Muhyiddin-i Arabî gibi çok ehl-i tahkik, sair tabakat-ı vücudu evham ve hayal derecesine indirmişler, **لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ** demişler. Yani, “Vücut-u Vacib'e nispeten başka şeylere vücut denilmemeli; onlar vücut ünvanına lâayık değillerdir” diye hükmetmişler.

İşte, Vacibü'l-Vücut'un hem vacip, hem zatî olan kudretine karşı, mevcudatın hem hâdis, hem arızî vücutları ve mümkünatın hem kararsız, hem kuvvetsiz sübutları, elbette nihayet derecede kolay ve hafif gelir. Bütün ruhları haşr-i azamda ihya edip muhakeme etmek, bir baharda, belki bir bahçede, belki bir ağaçta haşır ve neşrettiği yaprak ve çiçek ve meyveler kadar kolaydır.

•**İkinci Sır:** Mübâyenet-i mahiyet ve adem-i takayyüdün kolaylığa sebebiyeti ise şudur ki:

1. En yüce sıfatlar Allah'ındır. (Nahl Suresi: 60.)

adem: yokluk.
adem-i takayyüt: kayıtsızlık, bağlı, sınırlı olmayış.
âlem: dünya.
arızî: sonradan olan.
cilve: yansıma, görünme.
cüz'i: pek az.
ebedî: sonu olmayan, sürekli.
ehl-i tahkik: gerçeği araştıranlar; hakikatleri delilleriyle bilen âlimler.
evham: vehimler, kuruntular, kuşku; olmayan bir şeyi olur zannetmeler.
ezelî: öncesiz, başlangıcsız, varlığının başlangıcı olmayan.
gayet: son derece, çok.
hâdis: sonradan olan.
hakikat: gerçek.
haşr-i azam: kıyametten sonra bütün insanların bir yere toplanmaları, Allah'ın ölüleri diriltip mahşere çıkarması.
hususan: özellikle.
hükmetmek: bir meselenin incelenmesinden sonra bir karara varmak.
hükümünde: değerinde, gibi.
hükümüne geçmek: yerine geçmek, onun gibi olmak.
ihya: hayat verme, diriltme.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
kudret: güç, kuvvet.
lâ mevcude illâ hû: ondan başka hiçbir gerçek varlık yoktur.
lâyık: uygun, yakışır.
mevcudat: varlıklar.
muhakeme etmek: yargılamak, muhal: imkânsız.
mübâyenet-i mahiyet: mahiyet-teki farklılık, ayrılık.
mücerret: gözle görülmeyen, elle tutulmayan, soyut.
mümkinat: varlığı ile yokluğu imkân dahilinde olup, Allah'ın var etmesine bağlı olanlar.
mümteni: mümkün olmayan, imkânsız.
neşretmek: yaymak.
nihayet: son.
nispeten: kıyasla, oranla.
peyda etmek: kazanmak, edinmek.
rasih: sağlam.
rûsuh: sağlam olma, sağlıklılık.

rûsuh-u tam: tam bir sağlıklılık.
sair: diğer, başka, öteki.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi, her şeyi sanatla yaratan Allah.
sübut: sabit olma.
tabakat-ı vücut: vücut tabakaları.
ünvan: ad, isim.
Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî

ve şart olan; varlığı gerekli olan yokluğu düşünülmemeyen; varlığı zatî, ezelî olup varlığı vücut tabakalarının en sağlamı, en kuvvetlisi ve en mükemmeli olan Allah.
vacip: gerekli, zorunlu.
vücut-u mümkünat: var veya yok olması eşit olup varlığı ve yokluğu için Allah'ın tercihine muhtaç olan şeyler; Al-

lah'ın dışındaki bütün varlıklar.
Vücut-u Vacip: varlığı gerekli, olmazsa olmaz olan Allah'ın varlığı.
vücut: varlık.
zaif: zayıf, güçsüz, kuvvetsiz.
zatî: zatın kendisinden olan, kendine ait.
ziyadeleşmek: artmak, çoğalmak.

Sâni-i Kâinat, elbette kâinat cinsinden değildir. Mahiyeti, hiçbir mahiyete benzemez. Öyle ise, kâinat daire-sindeki mânialar, kayıtlar Onun önüne geçemez, Onun icraatını takyit edemez; bütün kâinatı birden tasarruf edip çevirebilir. Eğer kâinat yüzündeki görünen tasarrufat ve ef'al, kâinata havale edilse, o kadar müşkülât ve karışıklığa sebebiyet verir ki, hiçbir intizam kalmadığı gibi, hiçbir şey dahi vücutta kalmaz, belki vücuda gelemez.

Meselâ, nasıl ki kemerli kubbelerdeki ustalık sanatı o kubbedeki taşlara havale edilse ve bir taburun zabite ait idaresi neferata bırakılsa, ya hiç vücuda gelmez, veyahut çok müşkülât ve karışıklık içinde, intizamsız bir vaziyet alacak. Hâlbuki, o kubbelerdeki taşlara vaziyet vermek için, taş nev'inden olmayan bir ustaya verilse ve taburdaki neferatın idaresi, mertebe itibarıyla zabitlik mahiyetini haiz olan bir zabite havale edilse, hem sanat kolay olur, hem tedbir ve idare sühuletlidir. Çünkü taşlar ve neferler birbirine mâni olurlar; usta ve zabit ise, mânisiz, her noktaya bakar, idare eder.

İşte, ¹ **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى**, Vacibü'l-Vücut'un mahiyet-i kudsiyesi, mahiyat-ı mümkünat cinsinden değildir. Belki, bütün hakaik-ı kâinat, o mahiyetin Esmâ-i Hüsnasından olan Hak isminin şualarıdır. Madem mahiyet-i mukaddesi hem Vacibü'l-Vücut'dur, hem maddeden mücerrettir, hem bütün mahiyata muhaliftir; misli, misali, mesili yoktur. Elbette, o Zat-ı Zülcelâl'in o kudret-i ezeliyesine nispeten bütün kâinatın idaresi ve terbiyesi, bir bahar, belki bir ağaç kadar kolaydır. Haşr-i azam ve dâr-ı ahiret,

mahiyat: özellikler, nitelikler.

mahiyat-ı mümkünat: yaratılanların mahiyetleri, kimlikleri, yapıları.

mahiyet: özellik, nitelik.

mahiyet-i kudsiye: her türlü noksanlıktan uzak mahiyet.

mahiyet-i mukaddese: mukaddes mahiyet; kusur ve noksanlardan uzak, temiz, kutsal mahiyet.

mâni: engel.

mânialar: engeller, zorluklar.

mesil: aynı, eş.

misal: örnek.

misli: benzer.

muhalif: karşıt, zıt.

mücerret: cisim hâlinde bulunmayan, gözle görülmeyen, elle tutulmayan, soyut.

müşkülât: güçlükler, zorluklar.

nefer: rütbesiz asker, er.

neferat: rütbesiz askerler, erler.

nevi: çeşit, tür.

nispeten: kıyasla, oranla.

Sâni-i Kâinat: kâinatı mükemmel bir sanatla yaratan Allah.

sebebiyet verme: sebep olma.

sühulet: kolaylık.

şua: ışın.

tabur: askerî birlik.

takyit etmek: kayıt altına almak, sınırlandırmak.

tasarruf etme: bir şeyin sahibi olup idare etme, mülkünü istediği gibi kullanma.

tasarrufat: bir şeyin sahibi olup idare etmeler, mülkünü istediği gibi kullanmalar.

tedbir: idare etme, yönetme.

terbiye: besleme, yetiştirme, büyüme.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve şart olan; varlığı gerekli olan yokluğa düşünülmemeyen; varlığı zatî, ezeli olup varlığı vücut tabakalarının en sağlamı, en kuvvetlisi ve en mükemmel olan Allah.

vaziyet: durum, duruş, hâl.

zabit: subay.

Zat-ı Zülcelâl: celâl ve büyüklük sahibi zat, Allah.

1. En yüce sıfatlar Allah'ındır. (Nahl Suresi: 60.)

dâr-ı ahiret: ahiret yurdu.

ef'al: fiiller, işler.

Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın güzel isimleri.

haiz olan: taşıyan, sahip olan.

Hak: her şeyi hakkıyla yaratan, varlığı hak olan ve her hakkın sahibi olan Allah.

hakaik-ı kâinat: yaratılanlara ait gerçekler.

haşr-i azam: büyük haşır; kı-

yametten sonra bütün insanların bir yere toplanmaları, Allah'ın ölüleri diriltip mahşere çıkarması.

havale etmek: bir işi veya bir şeyi başka birine bırakmak.

icraat: işler; iş yapma, faaliyet.

idare etme: yönetme; çekip çevirme.

intizam: düzen, tertip, dü-

günlük.

intizamsız: düzensiz, tertipsiz.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kubbe: yarım küre veya kümbetimsi yapılan bina damı.

kudret-i ezeliye: başı-sonu olmayan sonsuz ilâhî kudret, kuvvet.

Cennet ve Cehennem'in icadı, bir güz mevsiminde ölmüş ağaçların yeniden bir baharda ihyalı kadar kolaydır.

•**Üçüncü Sır:** Adem-i tahayyüz ve adem-i tecezzinin nihayet derecede olan kolaylığa sebebiyet vermelerinin sırrı ise şudur ki:

Madem Sâni-i Kadîr mekândan münezzehtir; elbette kudretiyle her mekânda hazır sayılır. Ve madem tecezzi ve inkısam yoktur; elbette her şeye karşı bütün esmasıyla müteveccih olabilir. Ve madem her yerde hazır ve her şeye müteveccih olur; öyle ise mevcudat ve vesait ve ecram, Onun ef'aline mümanaat etmez, ta'vik etmez; belki hiç lüzum yok. Faraza lüzum olsa, elektriğin telleri gibi ve ağacın dalları gibi ve insanın damarları gibi, eşya, vesile-i teshilât ve vasıta-i vusul-ü hayat ve sebep-i sür'at-i ef'al hükmüne geçer. Ta'vik, takyit, men ve müdahale şöyle dursun, belki teshil ve tesri ve isale vesile hükmüne geçer. Demek, Kadîr-i Zülcelâl'in tasarrufatı kudretine, her şey itaat ve inkıyat cihetinde —ihtiyaç yok; eğer ihtiyaç olsa— kolaylığa vesile olur.

Elhâsıl: Sâni-i Kadîr, külfetsiz, mualecesiz, sür'atle, sühuletle, her şeyi, o şeye lâıyk bir surette halk eder. Külliyyatı cüz'iyat kadar kolay icat eder. Cüz'iyatı külliyyat kadar sanatlı halk eder.

Evet, külliyyatı ve semavatı ve arzı halk eden kim ise, semavat ve arzda olan cüz'iyatı ve efrad-ı zihayatiyeyi halk eden elbette yine Odur ve Ondan başka olamaz. Çünkü o küçük cüz'iyat, o külliyyatın meyveleri, çekirdekleri, misal-i musağgarlarıdır.

adem-i tahayyüz: hacimsizlik, yer ile bağlı olmama.
adem-i tecezzi: parçalanmazlık, bölünmez oluş.
arz: yer, dünya.
cihet: yön.
cüz'iyat: bir bütünün yapı taşları; küçük parçalar.
ecram: cirimler, kütleler; gezenler.
ef'al: fiiller, işler.
efrad-ı zihayatiye: can taşıyan fertler, hayat sahiplerinin tamamı.
elhâsıl: sonuç olarak, özetle.
esma: isimler, adlar.
faraza: farz edelim ki, söz gelişi.
güz: sonbahar.
halk eden: yaratmak.
halk etmek: yaratmak.
icat etmek: vücuda getirmek, yoktan yaratmak.
ihya: hayat verme, diriltme.
inkısam: bölünme, kısımlara ayrılma.
inkıyat: boyun eğme, baş eğme.
isale: akıtma, hareket ettirme.
itaat: boyun eğme, emre uyma.
Kadîr-i Zülcelâl: büyüklük sahibi ve her şeye gücü yeten Allah.
kudret: güç, kuvvet.
külfetsiz: sıkıntısız, zahmetsiz.
külliyyat: bütünler, parçalardan, birim elemanlardan meydana gelenler; büyük cisimler.
lâıyk: uygun, yakışır.
mekân: yer.
men: mâni, engel.
mevcudat: bütün âlemler, kâinat.
misal-i musağgar: küçültülmüş

örnek.

mualecesiz: zahmetsiz, sıkıntısız.
müdahale: kanşma, el atma, araya girme.
mümanaat: mâni olma, engel olma.
münezzeh: uzak, arınmış, temiz; her şeye ihtiyacı bulunmayan.
müteveccih olma: yönelme.
nihayet: son.
Sâni-i Kadîr: her şeye gücü yeten ve her şeyi sanatlı ya-

ratan Allah.

sebeb-i sür'at-i ef'al: fiillerin sür'at kazanması, hızlanması sebebi.
sebebiyet: sebep olma.
semavat: semalar, gökler.
suret: şekil, biçim.
sühulet: kolaylık.
ta'vik: geciktirme, ilerlemesine engel olma.
takyit: kayıt ve şarta bağlama, sınırlandırma.
tasarrufat-ı kudret: Cenab-ı Allah'ın kudretinin işleri, icra-

atları.

tecezzi: parçalara ayrılma, bölünme.
teshil: kolaylaştırma, kolay hale getirme.
tesri: hızlandırma, sür'at verme, çabuklaştırma.
vasıta-i vusul-ü hayat: hayata kavuşma vasıtası, vesilesi, aracı.
vesait: vasıtalar, araçlar.
vesile: sebep, vasıta, araç.
vesile-i teshilât: kolaylık vesilesi.

Hem o cüz'iyatı icat eden kim ise, cüz'iyatı ihata eden unsurları ve semavat ve arzı dahi o halk etmiştir. Çünkü, görüyoruz ki, cüz'iyat, külliyata nispeten birer çekirdek, birer küçük nüsha hükmündedir. Öyle ise, o cüz'ileri halk eden Zatın elinde, anasır-ı külliye ve semavat ve arz bulunmalıdır. Tâ ki, hikmetinin düsturlarıyla ve ilminin mizanlarıyla, o küllî ve muhit mevcudatın hulâsalarını, manalarını, numunelerini, o küçücük misal-i musağgarlar hükmünde olan cüz'iyatta derç edebilsin.

Evet, acaib-i sanat ve garaib-i hilkat noktasında cüz'iyat külliyattan geri değil; çiçekler yıldızlardan aşağı değil; çekirdekler ağaçların mâdûnunda değil. Belki, çekirdekteki nakş-ı kader olan manevî ağaç, bağdaki nesc-i kudret olan mücessem ağaçtan daha aciptir. Ve hilkat-i insaniye, hilkat-i âlemden daha aciptir. Nasıl ki bir cevher-i fert üstünde, esir zerratiyla bir Kur'ân-ı hikmet yazılsa, semavat yüzündeki yıldızlarla yazılan bir Kur'ân-ı azametden kıymetçe daha ehemmiyetli olabilir; öyle de, çok küçük cüz'iyatlar var, mu'cizat-ı sanatça külliyattan üstündür.

BEŞİNCİSİ: Sabık beyanatımızda, icad-ı mahlûkatta görünen hadsiz kolaylık, gayet derecede çabukluk, nihayetsiz sür'at-i ef'al, nihayetsiz sühuletle icad-ı eşyanın sırlarını hikmetlerini bir derece gösterdik. İşte şu nihayetsiz sür'at ve hadsiz sühuletle vücud-u eşya, ehl-i hidayete şöyle kat'î bir kanaat verir ki:

acaib-i sanat: sanat harikaları.
acip: harika; şaşılacak, hayret edilecek şey.
anasır-ı külliye: dünyanın her tarafına yayılmış olan unsurlar, maddeler, elementler.
arz: yer, dünya.
beyanat: açıklamalar, izahlar.
cevher-i fert: ferdin cevheri, en küçük cisim, atom.
cüz'iyat: ufak tefek şeyler.
cüz'i: az, pek az; parçaya ait olan.

derç etme: yerleştirme.
düstur: kanun, kaide, kural, prensip.
ehemmiyet: önemli.
ehl-i hidayet: hidayette ve doğru yolda olanlar.
esir: kâinattaki boşlukları dolduran, havadan hafif olup ısı ve ışığı nakleden madde.
garaib-i hilkat: yaratılış harikaları.
gayet: son derece.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
halk eden: yaratan.

halk etmek: yaratmak.
hikmet: gaye, fayda, yarar; herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta, ilâhî gaye.
hilkat-i âlem: âlemin yaratılışı.
hilkat-i insaniye: insanlığın yaratılışı.
hulâsa: bir şeyin özü, esası, temel kısmı.
icad-ı eşya: eşyanın vücuda getirilmesi, varlıkların yaratılması.

icad-ı mahlûkat: yaratılmışların vücuda gelmeleri, yoktan yaratılmalan.
icat etmek: vücuda getirmek, yoktan yaratmak.
ihata etmek: sarmak, kuşatmak.
kanaat: fikir, görüş, inanma.
kat'i: kesin, şüphesiz.
Kur'ân-ı azamet: büyüklük ve yüceliğin Kur'ân'ı.
Kur'ân-ı hikmet: hikmet Kur'ân'ı.
küllî: bütüne ait; umumî, çok, büyük, çok miktarda.
külliyat: büyük ve bütün olan.
mâdûn: aşağı, alt, alt derece.
mana: anlam.
manevî: manaya ait, maddî olmayan.
mevcudat: varlıklar.
misal-i musağgar: küçültülmüş örnek.
mizan: ölçü.
mu'cizat-ı sanat: sanat mu'cizeleri.
muhit: kuşatan, saran.
mücessem: cisimlenmiş, cisim hâline gelmiş.
nakş-ı kader: kader yazısı, alın yazısı.
nesc-i kudret: ilâhî kudret dokuması.
nihayetsiz: sonsuz.
nispeten: kıyasla, oranla.
numune: örnek.
nüsha: yazılı, yazılmış şey.
sabık: geçen, geçmiş, önceki.
semavat: semalar, gökler.
sühulet: kolaylık.
sür'at-i ef'al: fiillerdeki sür'at, hız.
unsur: madde, element.
vücud-u eşya: eşyanın varlığı, vücudu, meydana gelmesi.
Zat: büyüklük ve yücelik sahibi olan Zat, Allah.
zerrat: zerreler, atomlar.

Mahlûkatı icat eden Zatın kudretine nispeten Cennetler, baharlar kadar; baharlar, bahçeler kadar; bahçeler, çiçekler kadar kolay gelir.

¹ مَا خَلَقَكُمْ وَلَا يَعْثُبُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ

sırıyla, nev-i beşerin haşır ve neşri, bir tek nefsin imate ve ihyası gibi sühuletlidir.

² إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَأَذَاهُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ

tasrihiyle, bütün insanları haşirde ihya etmek, istirahat için dağılan bir orduyu bir boru sesiyle toplamak kadar kolaydır.

İşte şu hadsiz sür'at ve nihayetsiz sühulet, bilbedahe, kudret-i Sâniin kemaline ve her şey Ona nispeten kolay olduğuna delil-i kat'î ve bürhan-ı yakînî olduğu hâlde, ehl-i dalâletin nazarında Sâniin kudretiyle eşyanın teşkili ve icadı —ki, vücup derecesinde sühuletlidir— bin derece muhal olan kendi kendine teşekkül ile iltibasa sebep olmuştur. Yani bazı adî şeylerin vücuda gelmelerini çok kolay gördükleri için, onların teşkilini, teşekkül tevehhüm ediyorlar. Yani, “icat edilmiyorlar, belki kendi kendine vücut buluyorlar.” İşte, gel, ahmaklığın nihayetsiz derecatına bak ki, nihayetsiz bir kudretin delilini, onun ademine delil yapar; nihayetsiz muhalât kapısını açar. Çünkü o hâlde, Sâni-i Âleme lâzım olan nihayetsiz kudret ve muhit ilim gibi evsaf-ı kemal, her mahlûkun her zerresine verilmek lâzım gelir; tâ kendi kendine teşekkül edebilsin.

adem: yokluk.

adi: değersiz, basit.

ahmak: akılsız, sersem, kalın kafalı.

bilbedahe: apaçık bir şekilde.

bürhan-ı yakînî: kesin ve inandırıcı delil.

delil-i kat'î: kesin ve inandırıcı delil.

derecat: dereceler, basamaklar.

ehl-i dalâlet: doğru ve hak yoldan sapanlar.

evsaf-ı kemal: mükemmellik vasıfları, sıfatları, özellikler.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

haşır: kıyametten sonra bütün insanların diriltip bir yere toplanmaları, Allah'ın, ölüleri diriltip mahşere çıkarması.

huzur: kat, makam, ön.

icat: vücuda getirme, yoktan yaratma.

ihya: hayat verme, canlandırma, diriltme.

iltibas: karıştırma.

imate: öldürme, ölüme sebep olma.

istirahat: dinlenme, rahatlama.

kemal: tam ve mükemmel olma; mükemmellik.

kudret: güç, kuvvet, iktidar.

kudret-i Sâni: her şeyi sanatlı bir şekilde yaratan Cenab-ı Hakkın kudreti.

mahlûk: yaratılmış, yaratık.

mahlûkat: yaratılmışlar, Allah tarafından yaratılanlar.

muhal: imkânsız.

muhalât: olması mümkün olma-

1. Sizin yaratılmanız da, diriltilmeniz de tek bir kişinin yaratılıp diriltilmesi gibidir. (Lokman Suresi: 28.)

2. Tek bir sesledir ki, hepsi birden toplanıp huzurumuza getirilirler. (Yâsin Suresi: 53.)

yanlar.

muhit: kuşatan, saran.

nazar: bakış, görüş, düşünce.

nefis: can.

neşir: dağıtma, yayma.

nev-i beşer: insan türü, bütün insanlar.

nihayetsiz: sonsuz.

nispeten: kıyasla, oranla.

Sâni: her şeyi sanatlı olarak verme.

yaratan Allah.

Sâni-i Âlem: bütün âlemi sanatla yaratan Allah.

sühulet: kolaylık.

tasrih: açık açık söyleme.

teşekkül etme: şekillenme, şekil alma.

teşkil: şekillendirme, şekil

tevehhüm: vehimlenme, kuruntuya kapılma.

vücup: gereklilik, zorunluluk.

vücut: varlık.

Zat: büyüklük ve yücelik sahibi olan Zat, Allah.

zerre: çok küçük parça, molekül, atom.

ON BİRİNCİ KELİME

وَالْيَهُ الْمَصِيرُ Yani, dâr-ı fânîden dâr-ı bâkîye dönülecek

ve Kadim-i Bâkî'nin makarr-ı saltanat-ı ebediyesine gidilecek. Ve kesret-i esbaptan, Vahid-i Zülcelâl'in daire-i kudretine gidilecek; dünyadan ahirete geçilecek. Mercininin onun dergâhıdır, melceiniz onun rahmetidir ve hakeza...

Şu kelimenin, bunlar gibi, ifade ettiği pek çok hakikatler var. Şu hakikatlerin içinde, saadet-i ebediye ile Cennete döneceğinizi ifade eden hakikat ise, Onuncu Sözün on iki bürhan-ı kat'î-yi yakîni ile ve Yirmi Dokuzuncu Sözün pek çok delâil-i kâtıayı tazammun eden altı esasıyla o derece kat'î ispat edilmiştir ki, başka beyana hacet bırakmıyor. Gurup eden güneşin ertesi sabah yeniden tulû edeceği kat'îyetinde, o iki Söz ispat etmişler ki, şu dünyanın manevî güneşi olan hayat dahi harab-ı dünya ile gurubundan sonra, haşrin sabahında bâkî bir surette tulû edecektir. Ve cin ve insin bir kısmı saadet-i ebediye ve bir kısmı da şekavet-i ebediye mazhar olacaktır.

Madem Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözler bu hakikatleri kemaliyle ispat etmişler, sözü onlara havale edip, yalnız deriz ki:

Sabık beyanatta kat'î ispat edildiği üzere, nihayetsiz bir ilm-i muhit ve hadsiz bir irade-i külliye ve nihayetsiz bir kudret-i mutlaka sahibi olan şu kâinatın Sâni-i Hakîm'i ve şu insanların Hâlık-ı Rahîm'i, bütün semavî

ahiret: öbür dünya.
bâkî: sürekli ve kalıcı.
beyan: anlatma, açıklama, izah.
beyanat: açıklamalar, izahlar.
bürhan-ı kat'î: kat'î, kesin delil.
daire-i kudret: kudret daire-i; kuvvet, güç daire-i.
dâr-ı bâkî: devamlı ve kalıcı yer, ahiret.
dâr-ı fânî: ölümlü, gelip geçici yer, dünya.
delâil-i kâtia: kat'î, kesinleş-

miş deliller.
dergâh: büyük bir huzura girecek kapı, huzur.
hacet: ihtiyaç, gerek.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
hakikat: gerçek.
Hâlık-ı Rahîm: Sonsuz merhamet ve şefkat sahibi yaratıcı, Allah.
harab-ı dünya: dünyanın harap olması, yıkılması.
haşir: kıyametten sonra bütün insanların diriltip bir ye-

re toplanmaları.
havale etme: bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma.
ifade etme: anlatma.
ilm-i muhit: her şeyi ihata edici, kuşatıcı ilim.
ins: insan.
irade-i külliye: Cenab-ı Hakkın her şeye hâkim olan ve her şeyi içine alan iradesi.
ispat: doğruyu delillerle gösterme.
Kadim-i Bâkî: ezeli ve ebedî olan, Allah.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
kat'î: kesin, şüphesiz.
kat'îyet: kat'îlik, kesinlik.
kemal: mükemmellik, kusursuzluk; tam ve eksiksiz olma.
kesret-i esbap: sebeplerin çokluğu.
kudret-i mutlaka: sonsuz ve sınırsız kudret.
makarr-ı saltanat-ı ebediye: ebedî saltanat merkezi; ahiret diyarı.
manevî: manaya ait, maddî olmayan.
mazhar olma: nail olma, erişme, kavuşma.
melce: sığınacak yer, sığınak.
merci: dönülecek, sığınılacak, başvurulacak yer.
nihayetsiz: sonsuz.
rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama.
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.
sabık: geçen, geçmiş, önceki.
Sâni-i Hakîm: her şeyi sanatla ve hikmetle yaratan Allah.
semavî: Allah tarafından olan, ilâhî; gökten gelen.
suret: şekil, biçim, tarz.
şekavet-i ebediye: sonsuz sıkıntı ve işkence, bitmeyen azap.
tazammun etme: içinde bulundurma.
tulû etme: doğma.
Vahid-i Zülcelâl: celâl, haşmet sahibi ve bir olan Allah.

acz: âcizlik, güçsüzlük.

adalet: her hak sahibine hakkının tam ve eksiksiz verilmesi.

Âdil: her hak sahibine hakkını veren, her zaman adaletle hükmeden Allah.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

Âlim-i Külli Şey: her şeyi bilen ve her şey ilmi dahilinde olan Allah.

asfiya: samimi, saf, tuttuğu yol doğru olan takva sahibi kimseler.

ayat: ayetler; işaretler, deliller.

berahin-i sadıka-i kat'îye: kesin ve dosdoğru deliller.

beyyinat: açık deliller.

cehil: cahillik, bilgisizlik.

daire-i ahiret: ahiret yeri, ahiret âlemi.

dâr-ı ahiret: ahiret yeri, ahiret yurdu.

delâlet: delil olma, gösterme.

ehl-i iman: inananlar, iman sahipleri.

ekser: pek çok.

enbiya: nebîler, peygamberler.

Esma-i Hüsnâ: Allah'ın güzel isimleri.

Fahr-i Âlem: âlemin kendisiyle övündüğü Peygamberimiz Hz. Muhammed.

ferman: emir, buyruk.

ferman-ı azam: en büyük ferman, emir, buyruk.

Habib-i Ekrem: Allah'ın en cömert ve sevgili kulu olan Hz. Muhammed.

hakaik: hakikatler, gerçekler; asıl ve esaslar.

Hakîm: her şeyi bir maksatla uygun ve hikmetle yaratan, hikmet sahibi Allah.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep, lâhî gaye; yerli yerinde, faydalı ve anlamlı oluş.

hulf etmek: caymak, vazgeçmek.

hulf-ü vaat: sözden dönme.

ifa etmeme: yerine getirmeme.

iktiza etme: gerektirme.

ispat: kanıtlama.

istilzam etme: lüzumlu kılma, gerektirme.

istinat etme: dayanma.

Kadîr-i Mutlak: hiç bir kayıt ve şarta tâbi olmaksızın her şeye gücü yeten sonsuz kudret sahibi, Allah.

Kâmil-i Mutlak: sınırsız mükemmellik ve kusursuzluğun sahibi Allah.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

mâbihiliftihar: iftihar vesilesi, övünç kaynağı.

mevcudat: varlıklar.

mu'cizat-ı bâhire: apaçık mu'cizeler.

kitapları ve fermanlarıyla Cenneti ve saadet-i ebediyeyi nev-i beşerin ehl-i imanına vaat etmiştir. Madem vaat etmiştir; elbette yapacaktır. Çünkü vaadinde hulf etmek, Ona muhaldir. Çünkü vaadini ifa etmemek, gayet çirkin bir noksandır. Kâmil-i Mutlak, noksandan münezzeh ve mukaddestir. Vaat ettiğini yapmamak, ya cehlinden veya aczinden yapamaz. Hâlbuki, o Kadîr-i Mutlak ve Âlim-i Külli Şey hakkında, cehil ve acz muhal olduğundan, hulf-ü vaat dahi muhaldir.

Hem, başta Fahr-i Âlem Aleyhissalâtü Vesselâm olarak bütün enbiya ve evliya ve asfiya ve ehl-i iman, mütemadiyen o Rahîm-i Kerîm'den vaat ettiği saadet-i ebediyeyi rica edip yalvarıyorlar ve niyaz edip istiyorlar.

Hem bütün Esma-i Hüsnâ ile beraber istiyorlar. Çünkü, başta şefkati ve rahmeti, adaleti ve hikmeti ve Rahman ve Rahîm, Âdil ve Hakîm isimleri ve rububiyeti ve saltanatı ve Rab ve Allah isimleri gibi ekser Esma-i Hüsnâsı, daire-i ahireti ve saadet-i ebediyeyi iktiza ve istilzam ederler ve tahakkukuna şahadet ve delâlet ediyorlar. Belki, Onuncu Sözde ispat edildiği gibi, bütün mevcudat bütün hakaikiyle dâr-ı ahirete işaret ediyorlar.

Hem, ferman-ı azam olan Kur'ân-ı Hakîm, binler ayat ve beyyinatıyla ve berahin-i sadıka-i kat'îyesiyle o hakikati gösteriyor ve talim ediyor. Ve nev-i beşerin mâbihi-liftiharı olan Habib-i Ekrem, binler mu'cizat-ı bâhireye istinat ederek, bütün hayatında, bütün kuvvetiyle o

muhâl: imkânsız.

mukaddes: kutsal, her türlü kusur ve noksandan uzak.

münezzeh: uzak, arınmış, temiz.

mütemadiyen: sürekli olarak.

nev-i beşer: insan türü, insanlık.

niyaz: dua, yalvarma.

noksan: eksiklik.

Rab: her varlığa ihtiyaçlarını veren, yetiştiren, sevk, idare ve terbiye eden Allah.

Rahîm: merhametli, acıyan, acıyıp esirgeyen Allah.

Rahîm-i Kerîm: ikramı bol olan ve kullarına çok çok merhamet eden Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama.

rububiyet: Cenab-ı Allah'ın her zaman, her yerde, her

mahlûka muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları idare ve terbiye etmesi sıfatı.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek, içten ve karşılıksız merhamet, karşılık beklemeden yardım etme.

tahakkuk: gerçekleşme.

talim etme: öğretme, yetiştirme, eğitme.

hakikati ders vermiş, ispat etmiş, ilân etmiş, görmüş ve göstermiş.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ بِعَدَدِ اَنْفَاسِ اَهْلِ
الْجَنَّةِ فِي الْجَنَّةِ وَاحْشُرْنَا وَنَاشِرُهُ وَرَفَقَاءَهُ وَصَاحِبَهُ سَعِيدًا وَوَالِدَيْنَا
وَإِخْوَانَنَا وَآخَوَاتِنَا تَحْتَ لَوَائِهِ وَارْزُقْنَا شِفَاعَتَهُ وَادْخُلْنَا الْجَنَّةَ
مَعَ اٰلِهٖ وَاصْحَابِهٖ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ۱
رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا ۞ رَبَّنَا لَا تُرِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ
اِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ ۳
رَبِّ اِشْرَحْ لِي صَدْرِي ۞ وَيَسِّرْ لِي اَمْرِي ۞ وَاحْلِلْ عُقْدَةً مِنْ
لِسَانِي ۞ يَفْقَهُوا قَوْلِي ۴
رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۞ وَتُبْ عَلَيْنَا اِنَّكَ اَنْتَ
التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ۵
سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ۶

1. Allah'ım, ona, Âline ve Ashabına, Cennet ehlinin Cennette alıp verdikleri nefesler sayısına salât, selâm ve bereket ihsan eyle. Bizi ve bu kitabın nasirini, arkadaşlarını, sahibi olan Sâid'i, anne ve babalarımızı, erkek ve kız kardeşlerimizi o zatın sancağı altında saidler olarak haşreyle. Onun şefaatinin bize nasip et. Onun Âl ve Ashabıyla birlikte bizi Cennete koy. Bunu rahmetinle ihsan eyle, ey Erhamürrahimîn! Âmin, âmin.
2. Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme. (Bakara Suresi: 286.)
3. Ey Rabbimiz! Bizi doğru yola erşirdikten sonra kalplerimizi sapıklığa meylettirme. Yüce katından bize bir rahmet bağışla. Muhakkak Âl veren Sensin, dua edip istediklerimizi bize bağışlayan Sensin. (Âl-i İmran Suresi: 8.)
4. Ey Rabbim, gönlüme genişlik ver. İşimi kolaylaştır. Dilimdeki tutukluğu çöz-tâ ki sözümü iyice anlasınlar. (Taha Suresi: 25-28.)
5. Ey Rabbimiz! Dualarımızı kabul buyur. Her şeyi hakkıyla işiten de, her şeyi hakkıyla bilen

Âl ve Ashap: Peygamberimizin âilesinden olanlar ve Sahabeler.

âmin: "Yâ Rabbi! Öyle olsun, kabul eyle!" anlamında duanın sonunda söylenir.

bereket: bolluk, bereket; mutluluk, saadet.

Erhamürrahimîn: merhamet edenlerin en merhametlisi.

hakikat: gerçek.

haşreylemek: kıyametten sonra bütün insanları dirilip bir yere toplamak.

hikmetle yapmak: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı ve yerli yerinde yapmak.

ihsan: ikram, lütuf, bağış, iyilik.

ispat etme: doğruyu delillerle gösterme.

merhamet: acımak, şefkat göstermek, korumak, iyilik etmek.

meyletme: yönelme, eğilim gösterme.

nasip: kısmet; ulaşılan, elde edilebilen şey.

naşir: neşreden, dağıtan, yayan; eser yayınlayan.

noksan: eksiklik.

Rab: her varlığa muhtaç olduğu şeyleri veren, yetiştiren, onları idare ve terbiye eden Allah.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.

salât: Hz. Peygambere dua; Hz. Muhammed'e, ashabına, ailesine Allah'ın rahmet ve mağfiretini, meleklerin istiğfarını ve mü'minlerin dualarını dileme.

şefaât: Hz. Peygamberin ve diğer salih kulların, bazı günahkâr mü'minleri bağışlamasını Allah'tan dilemeleri.

tenzih etme: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma.

tevbe: işlenmiş bir günahın pişmanlık duyup bir daha işlememek üzere söz verme.

zat: kişi, şahıs, fert; Hz. Muhammed.

de ancak Sensin. • Muhakkak ki tevbeleri çok kabul eden ve çok merhamet eden ancak Sensin. (Bakara Suresi: 127, 128.)

6. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

Yirminci Mektubun Onuncu Kelimesine Zeyildir

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۝۱۰۱ وَانْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يَسْبَحُ بِحَمْدِهِ ۝۱۰۲

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ۝۳

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِیْهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاقِسُونَ ۝۴

Sual: Sen çok yerlerde demişsin ki: “Vahdette nihayet derecede kolaylık var; kesrette ve şirkte nihayet müşkülât oluyor. Vahdette vücup derecesinde bir sühulet var; şirkte imtina derecesinde bir suubet var” diyorsun. Hâlbuki, gösterdiğin müşkülât ve muhalât, vahdet tarafında da cereyan eder. Meselâ, diyorsun: “Eğer zerreler memur olmazlarsa, her bir zerrede, ya bir ilm-i muhit veya bir kudret-i mutlaka veya hadsiz manevî makineler, matbaalar bulunmak lâzım gelir. Bu ise yüz derece muhaldır.” Hâlbuki, o zerreler memur-u İlâhî de olsalar, yine öyle bir mazhariyet lâzım gelir; tâ hadsiz muntazam vazifelerini yapabilsinler. Bunun hallini isterim.

İlcevap: Çok Sözlere izah ve ispat etmişiz ki, bütün mevcudat bir tek Sânia verilse, bir tek mevcut gibi

cereyan etme: meydana gelme, olma.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
ilm-i muhit: her şeyi ihata eden, kuşatan ilim.
imtina: imkânsızlık.
ispat etmek: doğruyu delillerle göstermek.
izah etmek: açıklamak.
kesret: çokluk.
kudret-i mutlaka: sonsuz ve sınırsız kudret.
kusur: eksiklik, noksanlık, ayıp, özür.
manevi: maddî olmayan, mana-ya ait.
mazhariyet: kavuşma şereflenme, elde etme, nail olma.
memur-u ilâhî: Allah'ın memuru.
mevcudat: yaratılmış şeylerin tamamı, varlıklar.
mevcut: varlık.
muhal: imkânsız.
muhalât: muhaller, olmayacak şeyler, imkânsızlıklar.
muntazam: düzenli.
müşkülât: güçlükler, zorluklar.
nihayet: son.
noksan: eksiklik.
Sâni: her şeyi sanatlı bir şekilde

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.
2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)
3. Haberinizi olsun ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur. (Ra'd Suresi: 28.)
4. Allah, sirk ile tevhit arasındaki farkı anlatmanızı için, birçok geçimsiz kimsenin ortaklığı altındaki köle misalini verdi. (Zümer Suresi: 29.)

yaratan Allah.

sual: soru.

suubet: güçlük, zorluk.

sühulet: kolaylık.

şirk: Allah'a ortak koşma.

tenzih etme: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her

türlü eksik ve noksandan

uzak ve yüce tutma.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, Cenab-ı Hakkı şanına lâyık ifadelerle anma.

tevhit: Allah'ın bir olduğuna

inanma.

vahdet: birlik.

vazife: görev, iş.

vücup: varlığı gerekli olma, gerekme.

zerre: en küçük parça; atom.

zeyil: ek, ilâve.

kolay ve sühuletli olur. Eğer müteaddit esbaba ve tabiata isnat edilse, bir tek sinek semavat kadar, bir çiçek bir bahar kadar, bir meyve bir bahçe kadar müşkülâtli ve suubetli olur. Madem şu mesele başka Sözlerde izah ve ispat edilmiş; onlara havale edip, şurada yalnız üç işaret ile o hakikate karşı nefsin itminanını temin edecek üç temsil beyan edeceğiz.

BİRİNCİ TEMSİL: Meselâ, şeffaf parlak bir zerrecik, bizzat kendi başıyla, bir kibrit başı kadar bir nur, içinde yerleşmez ve ona mastar olamaz. Kendi cirmi kadar ve mahiyeti miktarınca, bilasale, cüz'î zerre gibi bir nuru olabilir. Fakat o zerrecik, güneşe intisap edip, ona karşı gözünü açıp baksa, o vakit, o koca güneşi ziyasıyla, elvan-ı seb'asıyla, hararetiyle, hatta mesafesiyle içine alabilir ve bir nevi tecelli-i azamına mazhar olur. Demek, o zerre kendi kendine kalsa, bir zerre kadar ancak iş görebilir. Eğer güneşe memur ve mensup ve mir'at sayılsa, güneş gibi, güneşin icraatındaki bir kısım cüz'î numunelerini gösterebilir.

İşte, ¹ **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى**, her bir mevcut, hatta her bir zer-

re, eğer kesrete ve şirke ve esbaba ve tabiata ve kendi kendine isnat edilse, o vakit her bir zerre, her bir mevcut, ya bir ilm-i muhit ve kudret-i mutlaka sahibi olmalı; veyahut hadsiz manevî makine ve matbaalar, içinde teşekkül etmeli—tâ ona tevdi edilen acip vazifeleri yapabilsin. Eğer o zerreler Vahid-i Ehade isnat edilse, o vakit her bir masnu, her bir zerre Ona mensup olur, Onun

mastar: kaynak, temel.
mazhar olma: görünme yeri olma; kavuşma, erişme.
mensup: bağlı; alâkası bulunan.
mevcut: varlık.
mir'at: ayna.
müşkülât: güçlükler, zorluklar.
müteaddit: çeşitli, bir çok, birden fazla.
nefis: can.
nevi: çeşit, tür.
numune: örnek, misal.
nur: aydınlık, ılık.
semavat: semalar, gökler.
suubet: güçlük, zorluk.
sühulet: kolaylık.
şeffaf: saydam, içinden ılık geçen, bir tarafından bakıldığında diğer tarafı da görülen.
şirk: Allah'a ortak koşma.
tabiat: âlem ve içindekiler, maddî âlem, doğa; yaratılmış olan şeylerin tamamı; âlem ve içindekiler, maddî âlem, doğa.
tecelli-i azam: en büyük tecelli, yansıma.
temin etme: sağlama.
temsil: örnek, benzetme.
teşekkül etme: meydana gelme, oluşma.
tevdi etme: emanet olarak bırakma, emanet etme.
Vahid-i Ehad: bir olan ve birliği her bir şeyde tecelli eden Allah.
vakit: zaman; an.
vazife: görev, iş.
zerre: en küçük parça; atom.
zerrecik: en küçük parçacık.
ziya: ılık.

1. En yüce sıfatlar Allah'ındır. (Nahl Suresi: 60.)

acip: harika; şaşırtıcı, hayret verici.
beyan etme: açıklama, izah etme.
bilasale: bizzat, kendisi.
bizzat: kendisi, şahsı.
cirim: cisim, hacim, kütle, vücut.
cüz'î: pek az.
elvan-ı seb'a: yedi renk.
esbap: sebepler.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hakikat: gerçek.
hararet: sıcaklık, ısı.
havale etme: bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma.
icraat: işler; faaliyet.
ilm-i muhit: her şeyi ihata eden, kuşatan ilim.
intisap etme: bağlanma.
isnat etme: dayandırma.
ispat etme: doğruyu delillerle gösterme.
itminan: inanma, tam olarak

bilme, tatmin olmuşluk.
izah etme: açıklama.
kesret: çokluk.
kudret-i mutlaka: sonsuz ve sınırsız kudret.
mahiyet: asıl, esas, hakikat, iç yüz.
manevi: maddî olmayan; manaya ait.
masnu: sanatlı bir şekilde yapılmış, sanat değeri yüksek şey.

memuru hükmüne geçer. Şu intisabı onu tecelliye mazhar eder. Bu mazhariyet ve intisapla, nihayetsiz bir ilim ve kudrete istinat eder. Hâlık'ının kuvvetiyle, milyonlar defa kuvvet-i zatîsinden fazla işleri, vazifeleri, o intisap ve istinat sırrıyla yapar.

İKİNCİ TEMSİL: Meselâ iki kardeş var. Birisi cesur, kendine güvenir; diğeri hamiyetli, milliyetperverdir.

Bir muharebe zamanında, kendine güvenen adam devlete intisap etmez, kendi başıyla iş görmek ister. Kendi kuvvetinin menbalarını belinde taşımaya mecbur olur. Teçhizatını, cephanelerini kendi kuvvetine göre çekmeye muhtacdır. O şahsî ve küçük kuvvet miktarınca, düşman ordusunun bir onbaşıyla ancak mücadele eder; fazla bir şey elinden gelmez.

Öteki kardeş kendine güvenmiyor ve kendisini âciz, kuvvetsiz biliyor; padişaha intisap etti, askere kaydedildi. O intisap ile, koca bir ordu ona nokta-i istinat oldu. Ve o istinat ile, arkasında padişahın himmetiyle bir ordunun manevî kuvveti tahşit edilebilir bir kuvve-i maneviye ile harbe atıldı. Tâ düşmanın mağlûp ordusu içindeki şahın büyük bir müşirine rast geldi. Kendi padişahı namına, “Seni esir ediyorum, gel” der, esir eder, getirir.

Şu hâlin sırrı ve hikmeti şudur ki:

Evvelki başıbozuk, kendi menba-ı kuvvetini ve teçhizatını kendisi taşımaya mecbur olduğu için, gayet cüz'î iş görebilirdi. Şu memur ise, kendi kuvvetinin menbaini

âciz: güçsüz, elinden bir şey gelmeyen.

cephane: mermi; savaş malzemesi.

cüz'î: az, pek az.

gayet: son derece.

Hâlık: her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.

hamiyetli: din, millet, bayrak, vatan gibi mukaddes değerleri koruma duygusu ve gayreti olan.

harp: savaş.

hikmet: gizli sebep; bilinmeyen nokta.

himmet: yardım; ciddî gayret gösterme, çalışma.

hükmüne geçmek: yerine geçmek, gibi olmak.

intisap: bağlanma.

istinat: dayanma.

kudret: güç, kuvvet.

kuvve-i maneviye: manevî güç, moral.

kuvvet-i zatî: şahsî güç; kendisinde var olan kuvvet, güç.

mağlûp: yenilmiş.

manevî: manaya ait, maddî olmayan.

mazhar etme: kavuşturma, erişirme; görünme yeri yapma.

mazhariyet: kavuşma, şereflenme, elde etme, nail olma.

mecbur olmak: bir işi yapmak zorunda kalma.

menba: kaynak.

menba-ı kuvvet: kuvvet kaynağı.

muharebe: harp, savaş.

muztar: çaresiz kalmış, bir şeyi yapmak zorunda kalmış.

mücadele etme: savaşıma, çatışma.

müşir: mareşal.

nihayetsiz: sınırsız, sonsuz.

nokta-i istinat: dayanak noktası.

rast gelmek: karşılaşmak.

sır: anlaşılması zor, ince yan.

sırr-ı hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep.

şah: padişah, sultan, hükümdar.

şahsî: kişisel, kişiye özel.

tahsit etme: yığma, biriktirme; destekleme, yardım etme.

tecelli: yansıma, görünme.

teçhizat: cihazlar, donanım.

temsîl: örnek, benzetme.

vazife: görev, iş.

taşımaya mecbur değil; belki onu ordu ve padişah taşıyor. Mevcut telgraf ve telefon teline makinesini küçük bir tel ile raptetmek gibi, şu adam bu intisapla kendini o hadsiz kuvvete rapteder.

İşte, **وَلِلَّهِ الْمِثْلُ الْأَعْلَى**¹, eğer her mahlûk, her zerre, doğrudan doğruya Vahid-i Ehade isnat edilse ve onlar Ona intisap etseler, o vakit o intisap kuvvetiyle ve Seyyidinin havliyle, emriyle, karınca Firavunun sarayını başına yıkar, baş aşağı atar; sinek Nemrut'u gebertip Cehenneme atar; bir mikrop en cebbar bir zalimi kabre sokar; buğday tanesi kadar çam çekirdeği, bir dağ gibi bir çam ağacının destgâhı ve makinesi hükmüne geçer; havanın zerresi, bütün çiçeklerin, meyvelerin ayrı ayrı işlerinde, teşekkülâtlarında muntazaman, güzelce çalışabilir. Bütün bu kolaylık, bilbedahe, memuriyet ve intisaptan ileri geliyor. Eğer iş başıbozukluğa dönse, esbaba ve kesrete ve kendi kendilerine bırakılıp şirk yolunda gidilse, o vakit her şey cirmi kadar ve şuuru miktarınca iş görebilir.

ÜÇÜNCÜ TEMSİL: Meselâ, iki arkadaş var; hiç görmedikleri bir memleketin ahvaline dair istatistikli bir nevi coğrafya yazmak istiyorlar.

Birisi, o memleketin padişahına intisap edip, telgraf ve telefon dairesine girer, on paralık bir tel ile kendi telefon makinesini devletin teline rapteder. Her yer ile görüşür, muhabere eder, malûmat alır. Gayet muntazam ve mükemmel coğrafya istatistiğine ait sanatkârâne bir eser yapar.

1. En yüce sıfatlar Allah'ındır. (Nahl Suresi: 60.)

ahval: hâller, durumlar.
bilbedahe: açık bir şekilde.
cebbâr: zorba, zorlayıcı, zor kullanan.
cirim: cisim, hacim, kütle, vücut.
esbap: sebepler.
gayet: son derece.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
havl: güç, kuvvet.
intisap: bağlanma.
isnat etme: dayandırma.

istatistik: çeşitli olayları, bir neticeye ulaşmak veya bu olaylardan bir hüküm çıkarmak amacıyla düzenli şekilde toplayıp sayılarla gösterme ilmi.
kesret: çokluk.
mahlûk: yaratılmış, yaratık.
malûmat: bilgiler.
mecbur: bir işi yapma zorunda kalmış.
memuriyet: memurluk.

mevcut: var olan.
muhabere: haberleşme.
muntazam: düzenli, düzgün.
muntazaman: düzenli olarak.
nevi: çeşit, tür.
raptetmek: bağlamak.
sanatkârâne: sanatkârca, sanatlı bir şekilde.
Seyyid: Efendi; Allah.
şirk: Allah'a ortak koşma.
şuur: tanıma ve kavrama gücü; anlayış, idrak.

temsîl: benzetme, örnek.
teşekkülât: oluşumlar, meydana gelişler.
Vahid-i Ehad: Bir olan ve birliği her bir şeyde tecelli eden Allah.
zalim: zulmeden; haksızlık ve kötülük yapan.
zerre: en küçük parça; atom.

Öteki arkadaş ise, ya elli sene mütemadiyen gezecek ve müşkülâtla her yeri görüp, her hâdiseyi işitecek; ve yahut milyonlarla lirayı sarf edip, devletin tel ve telefon temdidatı kadar ve padişah gibi telgraf sahibi olacak. Tâ, evvelki arkadaş gibi o mükemmel eseri yapsın.

Öyle de, ¹ **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى**, eğer hadsiz eşya ve mahlû-

kat Vahid-i Ehade verilse, o vakit o irtibat ile her şey birer mazhar olur. O Şems-i Ezelinin tecellisine mazhariyetle, kavanin-i hikmetine ve desatir-i ilmiyesine ve nevamis-i kudretine irtibat peyda eder. O vakit, havl ve kuvvet-i İlâhiye ile her şeyi görür bir gözü ve her yere bakar bir yüzü ve her işe geçer bir sözü hükmünde bir cilve-i Rabbaniyeye mazhar olur. Eğer o intisap kesilse, o şey, bütün eşyadan dahi inkıta eder, cirmi kadar bir küçüklüğe sığışır. O hâlde bir ulûhiyet-i mutlaka sahibi olmalı ki, evvelki vaziyette gördüğü işleri görebilsin.

Elhâsıl: Vahdet ve iman yolunda, vücup derecesinde bir sühulet ve kolaylık var; şirk ve esbapta imtina derecesinde müşkülât ve suubet var. Çünkü bir vahit, külfetsiz olarak kesir eşyaya bir vaziyet verir ve bir neticeyi istihsal eder. Eğer o vaziyeti almayı ve o neticeyi istihsal etmeyi, o eşya-i kesireye havale edilse, o vakit pek çok külfetle ve pek çok hareketlerle ancak o vaziyet alınır ve o netice istihsal edilir.

Meselâ, Üçüncü Mektupta denildiği gibi, semavat meydanında, şems ve kamer kumandası altında yıldızlar ordusunu harekete getirmekle, her gece ve her sene,

cilve-i Rabbaniye: bütün varlıkları idare ve terbiye eden Allah'ın kudret ve iradesinin cilvesi, yansıması.

cirim: cisim, hacim, kütle, vücut. **desatir-i ilmiye:** ilmin düsturları, kuralları.

elhâsıl: sonuç olarak, özetle.

esbap: sebepler.

eşya-i kesire: pek çok eşya

hâdis: olay.

hadsiz: sınırsız.

havale: bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma.

havl: güç, kuvvet.

iman: Allah'a inanma.

imtina: imkânsızlık.

inkıta' etme: kesilme.

intisap: bağlanma.

irtibat: bir şeye bağlı olma, bağlanma.

istihsal: meydana getirme, elde etme, üretme.

kamer: ay.

kavanin-i hikmet: hikmet kanunları.

kesir: çok; çeşitli, türlü.

kuvvet-i İlâhiye: İlâhî kuvvet; Allah'ın kuvveti

külfet: sıkıntı, zorluk.

mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar.

mazhar olma: görünme yeri olma; kavuşma, erişme.

mazhariyet: bir şeyin görüldüğü yer olma; sahip olma, nail olma.

1. En yüce sıfatlar Allah'ındır. (Nahl Suresi: 60.)

müşkülât: güçlükler, zorluklar.

mütemadiyen: sürekli olarak.

netice: sonuç.

nevamis-i kudret: kudret kanunları.

peyda etme: meydana gelme, ortaya çıkma.

sarf etme: harcama.

semavat: semalar, gökler.

suubet: güçlük, zorluk.

sühulet: kolaylık.

şems: güneş.

Şems-i Ezeli: varlığının başlangıcı olmayan ve her şeyi nurlandıran Cenab-ı Hak.

şirk: Allah'a ortak koşma.

tecelli: yansıma, görünme.

temdidat: uzatmalar, devam ettirmeler; uzanan hatlar.

ulûhiyet-i mutlaka: hiçbir

kayda ve şarta bağlı olmaksızın sınırsız ilâhlık.

vahdet: birlik.

Vahid-i Ehad: bir olan ve birliği her bir şeyde ayrı ayrı görünen Allah.

vahit: bir, tek.

vaziyet: durum, hâl.

vücup: varlığı gerekli olma, gereklilik, zorunluluk.

şâşaalı, tesbihkârâne bir seyeran ve cereyan vermek demek olan cazibedar, sevimli vaziyet-i semaviye ve mevsimlerin değişmesi gibi büyük maslahatların vücut bulması demek olan o ulvî, hikmetli netice-i arziye, eğer vahdete verilse, o Sultan-ı Ezel, kolayca küre-i arz gibi bir neferi, o vaziyet ve o netice için ecram-ı ulviyeye kumandan tayin eder. O vakit, arz, emir aldıktan sonra, memuriyet neşesinden, Mevlevî gibi zikir ve semâa kalkar, az bir masrafla o güzel vaziyet hâsıl olur, o mühim netice vücut bulur. Eğer arza “Sen dur, karışma” denilse ve o netice ve o vaziyetin istihsali de semavata havale edilse ve vahdetten kesrete ve şirke gidilse, her gün ve her sene, binler derece küre-i arzdan büyük olan milyonlar adedince yıldızlar hareket etmek, milyarlar sene mesafeyi yirmi dört saatte ve bir senede kestirmek lâzımdır.

Netice-i Meram: Kur’ân ve ehl-i iman, hadsiz masnuatı bir Sâni-i Vahid’e verir, doğrudan doğruya her işi Ona isnat eder, vücup derecesinde sühuletli bir yolda gider, sevk eder. Ve ehl-i şirk ve tuğyan, bir masnu-u vahidi hadsiz esbaba isnat ederek, imtina derecesinde sübetli bir yolda gider. Şu hâlde, Kur’ân yolunda bütün masnuatla, dalâlet yolunda bir masnu-u vahit beraberdirler. Hatta, belki bütün eşyanın vahitten sudûru, bir vahidin hadsiz eşyadan sudûrundan çok derece eshel ve kolaydır. Nasıl ki bir zabıt, bin neferin tedbirini bir nefer gibi kolay yapar. Ve bir neferin tedbiri bin zabite havale edilse, bin nefer kadar müşkülâtlı olur, keşmekeşe sebebiyet verir.

arz: yer, dünya.
cazibedar: cazibeli, çekici.
cereyan: bir tarafa doğru akış, akım.
dalâlet: doğru yoldan ayrılma, batıla yönelme; inançsızlık.
ecram-ı ulviye: yüksekteki küteler, yıldızlar ve gezegenler.
ehl-i iman: inananlar, iman sahipleri.
ehl-i şirk ve tuğyan: Allah’a ortak koşanlar, isyan ve az-

gınlıkta ileri gidenler.
esbap: sebepler.
eshel: daha kolay, en kolay.
hadsiz: sınırsız.
hâsıl olma: meydana gelme.
havale etme: bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma.
hikmetli: belirli gayelere yönelik, anlamlı, faydalı, yerli yerinde olan.
imtina: imkânsızlık.
isnat etme: dayandırma.
istihsal: meydana getirme, elde etme.

kesret: çokluk.
keşmekeş: karmaşıklık, karışıklık.
küre-i arz: dünya, yer küre.
maslahat: fayda, yarar.
masnuat: sanatla yapılmış şeyler.
masnu-u vahit: bir tek sanat-kârın elinden çıkmış olan harika sanat.
masraf: harcama.
memuriyet: memurluk.
Mevlevî: Mevlevîlik tarikatine mensup kimse.

mühim: önemli.
müşkülâtı: zor, güç.
nefer: rütbesiz asker, er.
netice: sonuç.
netice-i arziye: yeryüzünde yetişen ürünler, yerin neticeleri, meyveleri.
netice-i meram: gaye ve maksadın neticesi, sonucu.
Sâni-i Vahid: bir olan ve her şeyi sanatla yaratan Allah.
sebebiyet verme: sebep olma.
sema: gökyüzü, gök.
semavat: semalar, gökler.
sevk etme: gönderme, yollama, ulaştırma.
seyeran: gezme, hareket etme.
sudûr: meydana çıkma, çıkma, olma.
Sultan-ı Ezel: kudret ve hükümlerinin başlangıcı olmayan Allah.
suubet: güçlük, zorluk.
sühulet: kolaylık.
şâşaalı: gösterişli, göz alıcı bir şekilde.
şirk: Allah’a ortak koşma.
tayin etme: atama.
tedbir: önlem.
tesbihkârâne: tesbih ederek.
ulvî: yüksek, yüce.
vahdet: birlik.
vahit: bir, tek.
vaziyet: durum, hâl.
vaziyet-i semaviye: gökyüzünün çeşitli hâl ve vaziyetlere girmesi.
vücup: varlığı gerekli olma, kesinlik, zorunluluk.
vücut bulma: var olma.
zabıt: subay.
zikir: Allah’ı anma.

Âl ve Ashap: Peygamberimizin âilesinden olanlar ve Sahabeler.

âmin: kabul et.

ayet-i azîme: büyük, yüce ayet. **Ehad:** bir olan; her bir şeyde birliği tecelli eden, görünen Allah.

ehadiyet: birlik.

ehl-i şîrk: Allah'a ortak koşanlar.

envar: nurlar.

hikmetle yapmak: belirli gayelere yönelik olarak, anlamlı, faydalı ve yerli yerinde olarak yapmak.

kadir: gücü yeten.

kâmil: olgun, mükemmel.

mahsus: ait; lâyük.

mazhar etme: kavuşturma, eriş-

tirme.

mazhar: görünme yeri.

muhakkik: gerçeği araştırıp bulan, bir meselenin iç yüzünü inceleyerek vâkıf olan.

muvahtit: Cenab-ı Hakkın varlığına ve birligine inanan, Allah'ı birleyen.

müttakî: takva sahibi, sakınan, çekinen; günah ve haramdan uzak duran,

naşir: neşreden, yayan; eser yayınlayan.

Rab: her varlığa muhtaç olduğu şeyleri veren, yetiştiren, onları idare ve terbiye eden Allah.

risale: belirli bir konuda yazılmış küçük kitap.

salât: Hz. Peygambere dua; Hz. Muhammed'e, ashabına, ailesine Allah'ın rahmet ve mağfiretini, meleklerin istiğfânı ve mü'minlerin dualarını dileme.

Samed: her şey kendisine muhtaç olduğu hâlde, kimseye ve hiçbir şeye muhtaç olmayan, her şeyin varlığı ve devamı kendisine bağlı olan Allah.

sıddık: doğru, dürüst olan kişi.

şerik: ortak.

şîrk: Allah'a ortak koşma.

tenzih etme: Allah'ı şanına lâyük olmayan şeylerden, her türlü noksanlıktan uzak tutma.

tevhit: Allah'ın bir olduğuna inanma.

Vahid: bir, tek, eş, benzeri olmayan Allah.

İşte şu hakikati, şu ayet-i azîme, ehl-i şîrkin başına vuruyor, dağıtıyor:

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ

هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ¹

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ²

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ بَعْدَ ذَرَاتِ الْكَائِنَاتِ وَعَلَى آلِهِ

وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ آمِينَ ❀ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

اللَّهُمَّ يَا أَحَدِيَا وَاحِدِيَا صَمَدِيَا مَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ

لَهُ... يَا مَنْ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ... وَيَا مَنْ يُحْيِي وَيُمِيتُ... يَا مَنْ

بِيَدِهِ الْخَيْرُ... يَا مَنْ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ يَا مَنْ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ بِحَقِّ

أَسْرَارِ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ اجْعَلْ نَاشِرَ هَذِهِ الرِّسَالَةِ وَرَفَقَاءَهُ وَصَاحِبَهَا

سَعِيدًا مِنَ الْمُؤَحِّدِينَ الْكَامِلِينَ وَمِنَ الصَّادِقِينَ الْمُحَقِّقِينَ

وَمِنَ الْمُؤْمِنِينَ الْمُتَّقِينَ آمِينَ ❀ ³

اللَّهُمَّ بِحَقِّ سِرِّ أَحَدِيَّتِكَ اجْعَلْ نَاشِرَ هَذِهِ الْكِتَابِ نَاشِرًا لِأَسْرَارِ

التَّوْحِيدِ وَقَلْبُهُ مَظْهَرًا لِأَنْوَارِ الْإِيمَانِ وَلِسَانُهُ نَاطِقًا بِحَقَائِقِ

الْقُرْآنِ ❀ آمِينَ... آمِينَ... آمِينَ ⁴

1. Allah, şîrk ile tevhit arasındaki farkı anlamamız için, birçok geçimsiz kimsenin ortaklığı altındaki bir köle ile, tek bir efendiyeye bağlı olan bir köleyi misal olarak verdi. Bu ikisinin durumu bir olur mu? Allah'a ortak koşmak ile tek bir Allah'a iman etmek arasındaki fark da böyledir. Hamd Allah'a mahsustur; fakat onların çoğu bunu bilmez. (Zümer Suresi: 29.)

2. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

3. Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e, bütün Âl ve Ashabına, kâinatın zerrelere sayısınca salât ve selâm eyle. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.

4. Ey Allah'ım, yâ Ehad, yâ Vahid, yâ Samed! Ey kendisinden başka ilâh olmayan ve şeriki bulunmayan, bir olan! Ey mülk ve hamd kendisine mahsus olan! Ey hayat veren ve ölüme mazhar eden! Ey her hayır elinde olan! Ey her şeye kadir olan! Ey dönüş sadece kendisine olan! Bu kelimeler hürmetine, bu risalenin naşirini, onun arkadaşlarını ve sahibini said olarak kâmil muvahtitlerden, muhakkik sıddıklardan ve müttakî mü'minlerden eyle! Âmin.

Allah'ım! Ehadiyetinin sırrı hürmetine, bu kitabın naşirini tevhidin esrarına bir naşir, kalbini imanın envarının mazharı, dilini de Kur'an hakikatlerinin lisanı eyle. Âmin, âmin, âmin.

Yirmi Birinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ¹ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبَحُ بِحَمْدِهِ ²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَمَّا يَلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ
وَلَا تَنْهَرَهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۖ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ
مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ۖ رُبُّكُمْ أَعْلَمُ
بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا ³

İY HANESİNDE ihtiyar bir valide veya pederi veya akrabasından veya iman kardeşlerinden bir amelmande veya âciz, alil bir şahıs bulunan gafil! Şu ayet-i kerîmeye dikkat et, bak: Nasıl ki bir ayette, beş tabaka ayrı ayrı surette, ihtiyar valideyne şefkati celp ediyor!

Evet, dünyada en yüksek hakikat, peder ve validelerin evlâtlarına karşı şefkatleridir. Ve en âli hukuk dahi, onların o şefkatlerine mukabil hürmet haklarıdır. Çünkü onlar, hayatlarını kemal-i lezzetle evlâtlarının hayatı için feda edip sarf ediyorlar. Öyle ise, insanıyeti sukut etmemiş ve canavara inkılâp etmemiş her bir velet, o muhterem,

celp etme: çekme, çekis.

evlât: çocuklar.

feda: uğruna verme, harcama.

gafil: gaflette bulunan, ihmal eden, dikkatsiz, dalgın.

hak: doğru, gerçek.

hakikat: gerçek, hayalî olmayan.

haklar: hukuka uygun olan.

hane: ev, mesken.

hukuk: haklar, esaslar, kurallar

hürmet: saygı.

iman: inanmak, itikat.

inkılâp etme: dönüşüm, dönüşme.

insaniyet: insanlık.

kemal-i lezzet: lezzetin mükemmelliği, tam ve mükemmel lezzet.

kusur: eksiklik, noksan.

merhamet: acımak, şefkat göstermek, korumak, iyilik etmek.

muhakkak: doğruluğu kesinlik kazanmış, şüphesiz.

muhterem: saygı değer.

mukabil: karşı, karşılık olarak.

noksan: eksiklik, azlık.

peder: baba, ata.

Rab: efendi, her şeyin sahibi, yaratan, büyüten, terbiye eden Allah.

Rahim: merhamet eden, bağışlayan, şefkatle koruyan Allah.

Rahman: ister mü'min, ister kâfir, ister iyi isterse kötü olsun; rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların nızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

salih: iyi, dindar, faziletli, Allah korkusuyla yaşayan.

sarf: harcama, kullanma.

sukut etme: düşme, kaybetme.

suret: biçim, görünüş, tarz.

şahıs: kişi, kimse, insan.

şefkat: içten ve karşılıksız merhamet, sevgi.

tabaka: sınıf, derece, basamak.

tenzih: Allah'ı, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma, münezzeh sayma.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma.

tevazu: alçak gönüllülük.

valide: ana, anne.

valideyn: anne, baba.

velet: çocuk, evlât.

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. • Anne ve babadan biri veya her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına erişecek olursa, onlara sakın "öf" bile deme, onları azarlama, onlara güzel söz söyle. • Onlara merhamet ve tevazu kanadını ger ve de ki: "Ey Rabbim, nasıl onlar beni küçükken besleyip büyüttülerse, Sen de onlara öylece merhamet buyur." • Sizin içinde olanı Rabbiniz hakkıyla bilir. Eğer siz salih kimseler olursanız, muhakkak ki O kendisine yönelenler için çok bağışlayıcıdır. (İsra Suresi: 23-25.)

âciz: güçsüz, zavallı, zayıf.

âli: yüce, yüksek.

alil: hasta, hastalıklı.

amelmande: iş göremez durumda olan, veya sakat insan.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

ayet-i kerîme: Kur'an'ın ayet-i, azamet ve şerefi olan ayet.

arzu etmek: istemek.
bereket: bolluk, bereket.
dafia: defeden, kovan, savan, savuşturan.
delil: bir davayı, meseleyi ispata yarayan şey, şahit, belge, tanık.
derd-i maişet: geçim derdi, sıkıntısı.
dıyk-ı maişet: geçim darlığı, geçim sıkıntısı.
elbette: kesinlikle.
feda: uğruna verme, harcama.
fedakâr: özverili.
gayet: nihayet, son derece.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı esası.
Hâlık-ı Zülcelâl-i Velikram: sonsuz büyüklük ve görkemlilik sahibi, ikramı sonsuz olan Allah.
halisâne: içten ve samimî bir şekilde.
hane: ev, mesken.
hükümünde: değerinde, yerinde.
hükümüne gelme: yerine geçme, gibi olma.
hürmet: saygı.
inat: diretme.
istiskal etme: aşğılama, hor görme.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün varlıklar.
kalplerini hoşnut etmek: gönüllerini memnun etme.
kanaat etmek: inanmak.
kanaat vermek: inandırmak.
kasem: yemin.
kat'i: kesin, şüphesiz.
Kerim: "ikram ve ihsanı bol sonsuz ve cömertlik sahibi olan" anlamında Allah'ın bir ismi.
Lâtif: Allah'ın güzel isimlerinden çok lütuf ve bağışta bulunan, sonsuz güzellik ve nezaket sahibi; hoş, güzel.
lâyık: yakışan, uygun, münasip.
maişet: geçinmek için gerekli olan şey, geçim.
merhamet: içten ve karşılıksız merhamet, sevgi.
musibet: felâket, ansızın gelen belâ, dert, sıkıntı.
mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.
müptelâ: bir şeye düşkün ve tutulmuş olan, bağımlı.
nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kam-

sadık, fedakâr dostlara halisâne hürmet ve samimâne hizmet ve rızalarını tahsil ve kalplerini hoşnut etmektir. (Amca ve hala, peder hükmündedir; teyze ve dayı, ana hükmündedir.)

İşte, o mübarek ihtiyarların vücutlarını istiskal edip ölümlerini arzu etmek ne kadar vicdansızlık ve ne kadar alçaklıktır, bil, aylı. Evet, hayatını senin hayatına feda edenin zeval-i hayatını arzu etmek, ne kadar çirkin bir zulüm, bir vicdansızlık olduğunu anla.

Ey derd-i maişetle müptelâ olan insan! Bil ki, senin hanendeki bereket direği ve rahmet vesilesi ve musibet dafiası, hanendeki o istiskal ettiğin ihtiyar veya kör akrabandır. Sakın deme, "Maişetim dardır, idare edemiyorum." Çünkü onların yüzünden gelen bereket olmasaydı, elbette senin dıyk-ı maişetin daha ziyade olacaktı. Bu hakikati benden inan. Bunun çok kat'î delillerini biliyorum; seni de inandırabilirim. Fakat uzun gitmemek için kısa kesiyorum; şu sözüme kanaat et. Kasem ederim, şu hakikat gayet kat'îdir. Hatta nefis ve şeytanım dahi buna karşı teslim olmuşlar. Nefsimin inadını kıran ve şeytanımı susturan bir hakikat, sana kanaat vermeli.

Evet, kâinatın şahadetiyle, nihayet derecede Rahman, Rahîm ve Lâtif ve Kerîm olan Hâlık-ı Zülcelâl-i Velikram, çocukları dünyaya gönderdiği vakit, arkalarından rızıklarını gayet lâtif bir surette gönderip ve memeler muslûğundan ağızlarına akıttığı gibi, çocuk hükmüne gelen ve çocuklardan daha ziyade merhamete lâayık ve şefkate

çayıp hayırlı işlerden alıko-
yan güç.
nihayet: son derece.
peder: baba, ata.
Rahîm: her bir varlığa şefkat ve merhamet gösteren Allah.
Rahman: rahmeti bütün her-
kese yayılan ve bütün yaratıl-
mışların rızıklarını ve geçim
şekillerini içine alan rahmetin
sahibi Allah.
rahmet: Allah'ın kullarını esir-
gemesi, onlara acıyıp bağışla-
ması, onlara maddî ve mane-

vî nimetler vermesi, onların
günahlarını silmesi.
rıza: hoşnutluk, memnunluk.
rızık: Allah tarafından her
canlı için ayrılmış olan nimet,
yiyecek içecek ve giyecek ile
ilgili şeyler.
sadık: bağlılığı içten ve ger-
çek olan.
samimâne: samimî bir tavır-
la, içtenlikle.
suret: biçim, görünüş, tarz.
şahadet: şahit olma, şahitlik.
sefkat: acıyarak ve esirgeye-

rek sevmek.
tahsil: elde etme, kazanma.
teslim: doğrulama, doğru ol-
duğunu kabul etme, boyun
eğme.
vesile: vasıta, sebep.
vicdan: iyiyi kötüden, hayrı
şerden ayırt etmeye yardımcı
olan ahlâkî duygu.
zeval-i hayat: hayatın sön-
mesi, kaybolması.
ziyade: çok, fazla, artık.
zulüm: haksızlık, eziyet, cefa,
ışkence, adaletsizlik.

muhtaç olan ihtiyarların rızıklarını dahi, bereket suretinde gönderir. Onların iaşelerini, tamahkâr ve bahil insanlara yükletmez.

اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِّينُ¹
وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَاَيَّاكُمْ²

ayetlerinin ifade ettikleri hakikati, bütün zîhayatın enva-ı mahlûkları lisan-ı hâl ile bağırıp o hakikat-i kerîmâneyi söylüyorlar.

Hatta değil yalnız ihtiyar akraba, belki insanlara arkadaş verilen ve rızıkları insanların rızıkları içinde gönderilen kedi gibi bazı mahlûkların rızıkları dahi bereket suretinde geliyor. Bunu teyit eden ve kendim gördüğüm bir misal:

Benim yakın dostlarım bilirler ki, iki üç sene evvel her gün yarım ekmek—o köyün ekmeği küçük idi—muayyen bir tayınım vardı ki, çok defa bana kâfi gelmiyordu. Sonra dört kedi bana misafir geldiler. O aynı tayınım hem bana, hem onlara kâfi geldi. Çok kere de fazla kalırdı.

İşte şu hâl o derece tekerrür edip bana kanaat verdi ki, ben kedilerin bereketinden istifade ediyordum. Kat'î bir surette ilân ediyorum, onlar bana bâr değil. Hem onlar benden değil, ben onlardan minnet alırdım.

Ey insan! Madem canavar suretinde bir hayvan, insanların hanesine misafir geldiği vakit berekete medar oluyor; öyle ise, mahlûkatın en mükerremi olan insan ve

bep, vesile.

minnet almak: manevî olarak kendini borçlu hissetmek.

misal: örnek, numune.

muayyen: tayin edilmiş, belirli.

muhtaç: ihtiyacı olan.

mutlak: yalnız, tek, salt.

mükerrem: ikram edilmiş, saygı gösterilmiş.

nice: bir çok.

rızık: Allah tarafından her canlı için ayrılmış olan nimet, yiyecek içecek.

suret: biçim, şekil, tarz.

tamahkâr: aç gözlü.

tayın: asker ekmeği, erzak, yiyecek.

tekerrür: tekrarlanma.

teyit: pekiştirme, doğrulama.

zîhayat: hayat sahibi, canlı.

1. Şüphesiz ki rızık veren, mutlak kudret ve kuvvet sahibi olan Allah'tır. (Zariyat Suresi: 58.)

2. Yeryüzünde yürüyen ve kendi rızığını yüklenemeyen nice canlıların ve sizin rızınızı Allah verir. (Ankebut Suresi: 60.)

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

bahil: hasis, cimri.

bâr: yük, ağırlık, sıkıntı.

bereket: bolluk, bereket, mutluluk.

enva-ı mahlûk: çeşitli yaratıklar.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı esası.

hakikat-i kerîmâne: ikram ve ihsan edilen İlâhî gerçek nimetler.

hane: ev, mesken.

iaşe: yaşatma, geçindirme, besleme.

ifade: anlatma.

istifade: faydalanma, yararlanma.

kâfi: yeterli.

kanaat: inanç, düşünce.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kudret: güç.

lisan-ı hâl: hâl dili.

madem: değil mi ki.

mahlûk: halk edilmiş, yaratılmış.

mahlûkat: yaratılanlar, yaratıklar.

medar: dayanak noktası, se-

insanların en mükemmeli olan ehl-i iman; ve ehl-i iman-
nın en ziyade hürmet ve merhamete şayan aceze, alil ih-
tiyareler; ve alil ihtiyarların içinde şefkat ve hizmet ve
muhabbete en ziyade lâıyk ve müstahak bulunan akrabalar;
ve akrabaların içinde dahi en hakikî dost ve en sadık muhip
olan peder ve valide, ihtiyarlık hâlinde bir hane-
de bulunsa, ne derece vesile-i bereket ve vasıta-i rahmet
ve, ¹ **لَوْلَا الشُّيُوخُ الرَّشَّعُ لَصَبَّ عَلَيْكُمُ الْبَلَاءُ صَبًّا** sırrıyla, ya-
ni “*Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasa idi, belâlar sel gi-
bi üstünüze dökülecekti*” ne derece sebab-i def-i musibet
olduklarını sen kıyas eyle.

aceze: düşkünler, güçsüzler.
ahiret: kıyametten sonra kurula-
cak sonsuz hayat yurdu, ikinci
hayat.
alil: hasta, sakat.
amel: fill, iş, emek.
belâlar: sıkıntı ve ızdıraplar.
bereket: bolluk, mutluluk.
define: değeri yüksek olan mal
veya kimse.
ehl-i iman: inananlar, mü'minler.
emanet: güvenilen kimseye bira-
kılan şey, eşya veya kimse.
evlât: vevetler, çocuklar.
hakiki: gerçek, doğru.
hane: ev, mesken.
hürmet: sevgi, saygı göstermek.
ihtiyare: yaşlı, ihtiyar kadın.
istiskal etme: ağır bulup hoşlan-
mama, değer vermeme.
kıyas etmek: karşılaştırmak,
oranlamak.
lâıyk: yakışan, uygun.
mazhar olmak: erişmek, ulaş-
mak.
merhamet: acımak, şefkat gös-
termek.
muhabbet: sevgi, saygı.
muhip: seven, muhabbet eden.
muvaaffakiyet: Allah'ın yardım-
ıyla başarılı olma.
mühim: önemli.
müstahak: hak eden, hak etmiş.
nazik: narin, ince.
peder: baba, ata.
Rahman: rahmeti bütün herkese
yayılan ve bütün yaratılmışların
rızkılarını ve geçim şekillerini içi-
ne alan rahmetin sahibi Allah.
rahmet: acıma, merhamet etme,
şefkat etme, koruma.
rahmet-i Rahman: Rahman olan
Allah'ın rahmeti, şefkat ve mer-
hameti her şeyi kuşatan Allah'ın
rahmeti.
rencide etmek: üzmetmek, incitmek.
rıza: razılık, hoşnutluk, memnun-

İşte, ey insan, aklını başına al. Eğer sen ölmezsen, ih-
tiyar olacaksın. ² **الْجَزَاءُ مِنْ جِنْسِ الْعَمَلِ** sırrıyla, sen vali-
deynine hürmet etmezsen, senin evlâdın dahi sana hiz-
met etmeyecektir. Eğer ahiretini seversen, işte sana mü-
him bir define: Onlara hizmet et, rızalarını tahsil eyle.
Eğer dünyayı seversen, yine onları memnun et ki, onla-
rın yüzünden hayatın rahatlı ve rızkın bereketli geçsin.
Yoksa onları istiskal etmek, ölümlerini temenni etmek ve
onların nazik ve seriütteessür kalplerini rencide etmek
ile, ³ **خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ** sırrına mazhar olursun. Eğer
rahmet-i Rahman istersen, o Rahman'ın vedialarına ve
senin hanendeki emanetlerine rahmet et.

Ahiret kardeşlerimden Mustafa Çavuş isminde bir zat
vardı. Dininde, dünyasında muvaaffakiyetli görüyordum,

1. Süyutî, *Kenzü'l-Ummal*, 9:167; *Keşfü'l-Hafa*, 2:163; *Mu'cemü't-Taberanî*, 22:785.

2. Her amel kendi cinsinden bir şeyle karşılık görür.

3. O, dünyada da, ahirette de ziyana uğramıştır. (Hac Suresi, 11.)

luk.

rızık: nimet, yiyecek içecek,
azık.

sadık: doğru, sadakatlı, dost-
luğu ve bağlılığı içten olan.

sebeb-i def-i musibet: musi-
beti, sıkıntıları uzaklaştırma
sebebi.

seriütteessür: çabuk etkile-

nen, çabuk üzülen.

sır: anlaşılıp kavranması zor
olan ince esaslar.

şayan: yakışır, değer, uygun.

şefkat: acıyarak ve esirgeye-
rek sevme, içten karşılıksız
sevme.

tahsil: elde etme, kazanma.

temenni: dilek, istek, arzu.

valide: ana, anne.

valideyn: anne, baba.

vasıta-i rahmet: rahmet va-
sıtası, rahmet aracı.

vedia: emanet.

vesile-i bereket: bereket se-
bebi, bolluk vesilesi.

ziyade: çok, fazla.

zıyan: zarar, kayıp.

sırrını bilmezdim. Sonra anladım ki, o muvaffakiyetin sebebi: O zat ise, ihtiyar peder ve validelerinin haklarını anlamış ve o hukuka tam riayet etmiş ve onların yüzünden rahat ve rahmet bulmuş, inşaallah ahiretini de tamir etmiş. Bahtiyar olmak isteyen ona benzemeli.

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ قَالَ: «الْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأَمَّهَاتِ»
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ¹

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²

1. Allah'ım, "Cennet annelerin ayakları altındadır" (Camiü's-Sağir, 3642; Kenzü'l-Ummal, 16:461.) diyen zata, onun bütün Âl ve Ashabına salât ve selâm olsun.

2. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

ahiret: kıyametten sonra kurulacak sonsuz hayat yurdu, ikinci hayat.

Âl ve Ashabı: Hz. Peygamberin nesli ve Sahabe arkadaşları.

bahtiyar: bahtlı, tâli'li, mutlu.

hikmet: kâinattaki ve yaratı-

lıştaki llâhî gaye.

hukuk: haklar.

inşaallah: Allah izin verirse manalarında kullanılan bir dua.

muvaffakiyet: Allah'ın yardımıyla başarılı olma.

noksan: eksiklik, kusurlu.

peder: baba, ata.

rahmet: acıma, merhamet etme, koruma, bağışlama, şefkat gösterme.

riayet: uyma, gözetme, uygun davranış.

salât: Hz. Muhammed'e, ashabına, ailesine Allah'ın rah-

met ve mağfiretini, meleklerin istiğfarını ve mü'minlerin dualarını dileme.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma, münezzeh sayma.

valide: ana, anne.

zat: kişi, şahıs.

Yirmi İkinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ¹ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ²

Şu Mektup İki Mebhistir. Birinci Mebhas,
ehl-i imanı uhuvvete ve muhabbete davet eder.

Birinci Mebhas

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَمَّا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَاصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ³

ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ

كَانَهُ وَلِيًّا حَمِيمًا ⁴

وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ⁵

Mü'minlerde nifak ve şikak, kin ve adavete sebebiyet veren tarafgirlik ve inat ve haset, hakikatçe ve hikmetçe ve insaniyet-i kübra olan İslâmiyetçe ve hayat-ı şahsiyece ve hayat-ı içtimaiyece ve hayat-ı maneviyece çirkin ve merduttur, muzır ve zulümdür ve hayat-ı beşeriye için zehirdir. Şu hakikatin gayet çok vücuhundan al-tı vechini beyan ederiz.

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Mü'minler ancak kardeşlerdir; siz de kardeşlerinizin arasını düzeltin (Hucurat Suresi: 10.)

4. Kötülüğe iyiliğin en güzeliyle karşılık ver. Bir de bakarsın, aranızda düşmanlık bulunan kimse candan bir dost oluvermiştir. (Fussilet Suresi: 34.)

5. O takva sahipleri, bollukta ve darlıkta bağışta bulunanlar, öfkelerini yutanlar ve insanların kusurlarını affedenlerdir. (Âl-i İmran Suresi: 134.)

tarafgirlik: taraf tutmak, taraftarlık.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma, münezzeh say-

ma.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, şanına uygun ifadelerle anma.

uhuvvet: kardeşlik, din kar-

deşliği.

vech: yön.

vücu: yönler.

zehir: öldürücü madde.

zulüm: haksızlık, eziyet, adaletsizlik.

adavet: düşmanlık, husumet.

ancak: sadece, yalnız.

beyan: anlatma, açıklama.

davet: çağırma, çağrı.

ehl-i iman: inananlar, iman sahipleri.

gayet: son derece.

hakikat: gerçek, asıl, esas.

haset: kıskançlık, çekememezlik.

hayat-ı beşeriye: insanlık hayatı.

hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, cemiyet hayatı, toplum hayatı.

hayat-ı maneviye: manevî hayat.

hayat-ı şahsiye: şahsa ait hayat, özel yaşam.

hikmetçe: hikmet yönünden, kâinatta ve yaratılıştaki ilâhî gaye ve ahlâk bakımından.

inat: bir konuda, sözünde ayak direme.

insaniyet-i kübra: en büyük insanlık.

İslâmiyet: Müslümanlık.

kin: gizli düşmanlık, garaz.

kusur: eksiklik, ötür.

mebhas: bahis, konu.

merdut: reddolunmuş, kovulmuş.

muzır: ziyan veren, zararlı.

mü'min: iman eden, inanan.

nifak: bozgunculuk, iki yüzlülük.

noksan: eksiklik, azlık.

sebebiyet: sebep olma, gerektirme.

şikak: ayrılık, parçalanma.

takva: Allah korkusuyla dinin yasak ettiği şeylerden sakınma, dinin emir ve yasaklarını titizlikle yerine getirme.

Birinci Decih

Hakikat nazarında zulümdür.

Ey mü'mine kin ve adavet besleyen insafsız adam! Nasıl ki, sen bir gemide veya bir hanede bulunsan, seninle beraber dokuz masum ile bir cani var. O gemiyi gark ve o haneyi ihrak etmeye çalışan bir adamın ne derece zulmettiğini bilirsin. Ve zalimliğini, semavata ıstıttirecek derecede bağıracaksın. Hatta bir tek masum, dokuz cani olsa, yine o gemi hiçbir kanun-u adaletle batırılmaz.

Aynen öyle de, sen, bir hane-i Rabbaniye ve bir sefine-i İlâhiye olan bir mü'minin vücudunda iman ve İslâmiyet ve komşuluk gibi, dokuz değil, belki yirmi sıfat-ı masume varken, sana muzır olan ve hoşuna gitmeyen bir cani sıfatı yüzünden ona kin ve adavet bağlamakla o hane-i maneviye-i vücudun manen gark ve ihrakına, tahrip ve batmasına teşebbüs veya arzu etmen, onun gibi şenî ve gaddar bir zulümdür.

İkinci Decih

Hem, hikmet nazarında dahi zulümdür.

Zira malûmdur ki, adavet ve muhabbet, nur ve zulmet gibi zıttırlar. İkisi, mana-i hakikîsinde olarak beraber cem olamazlar.

adavet: düşmanlık, husumet.
arzu etme: isteme.
cani: cinayet işlemiş kimse, acımasız, gaddar.
cem olma: bir yere getirme, bir araya toplama.
gaddar: acımasız, zalim.
gark etmek: batırmak, boğmak.
hakikat: gerçek, asıl, esas.
hane: ev, mesken, beyt, ikamet edilen yer.
hane-i maneviye-i vücud: vücudun manevî evi, hanesi;

vücudun mana dolu evi.
hane-i Rabbaniye: Allah'a ait olan ev.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki İlâhî gaye, her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve tam yerli yerinde olması.
ihrak: ateşe atma, yakma.
iman: inanmak, itikat; inanç.
insafsız: adaletli ve haklı davranmayan.
İslâmiyet: Müslümanlık.
kanun-u adalet: adalet ka-

nunu.
kin: öç almayı amaçlayan gizli düşmanlık.
malûm: bilinen.
mana-i hakikî: hakikî mana, gerçek anlam.
manen: iç varlık bakımından, manevî yönden, manaca.
masum: günahı, kötülüğü olmayan, suçsuz.
muzır: zararlı.
mü'min: iman eden, inanan.
nazar: bakış, görüş.
nur: aydınlık, ışıık.

sefine-i İlâhiye: Allah'a aid bir gemi.
semavat: semalar, gökler.
sıfat: nitelik, özellik.
sıfat-ı masume: suçsuz sıfat.
şenî: fena, çirkin.
tahrip: harap etme, yıkma.
teşebbüs etme: bir işe girişme, kalkışma.
vecih: taraf, yön.
zalim: zulmeden, haksızlık eden.
zira: çünkü.
zulmet: karanlık.
zulüm: haksızlık, eziyet, adaletsizlik.

Eğer muhabbet, kendi esbabının rüçhaniyetine göre bir kalpte hakikî bulunsa, o vakit adavet mecazî olur, acı-mak suretine inkılâp eder. Evet, mü'min, kardeşini sever ve sevmeli. Fakat fenalığı için yalnız acır. Tahakkümle değil, belki lütufla ıslahına çalışır. Onun için, nass-ı hadis ile, “Üç günden fazla mü'min mü'mine küsüp kat-ı mü-kâleme etmeyecek.”¹

Eğer esbab-ı adavet galebe çalıp, adavet, hakikatiyle bir kalpte bulunsa, o vakit muhabbet mecazî olur, tasan-nu ve temelluk suretine girer.

Ey insafsız adam! Şimdi bak ki, mü'min kardeşine kin ve adavet ne kadar zulümdür. Çünkü, nasıl ki sen adı, küçük taşları Kâbe'den daha ehemmiyetli ve Cebel-i Uhud'dan daha büyük desen, çirkin bir akılsızlık edersin; aynen öyle de, Kâbe hürmetinde olan iman ve Cebel-i Uhud azametinde olan İslâmiyet gibi çok evsaf-ı İslâmiye muhabbeti ve ittifakı istediği hâlde, mü'mine karşı ada-vete sebebiyet veren ve adı taşlar hükmünde olan bazı kusurâtı iman ve İslâmiyete tercih etmek, o derece insaf-sızlık ve akılsızlık ve pek büyük bir zulüm olduğunu, ak-lın varsa anlarsın.

Evet, tevhid-i imanî, elbette tevhid-i kulûbu ister. Ve vahdet-i itikat dahi, vahdet-i içtimaiyeyi iktiza eder. Evet, inkâr edemezsin ki, sen bir adamla beraber bir taburda bulunmakla, o adama karşı dostâne bir rabita anlarsın; ve bir kumandanın emri altında beraber bulunduğunuzdan, arkadaşâne bir alâka telâkki edersin; ve bir memle-kette beraber bulunmakla, uhuvvetkârâne bir münasebet

adavet: düşmanlık, husumet.
adi: bayağı, değersiz.
alâka: ilgi, ilişki, bağ.
arkadaşâne: arkadaşçasına.
azamet: büyüklük.
Cebel-i Uhud: Uhud dağı.
dostâne: dostça.
ehemmiyet: pek önemli olma, değerlilik.
elbette: kesinlikle, şüphesiz.
esbab-ı adavet: düşmanlığı ge-rektiren sebepler.
esbap: nedenler, sebepler, vası-talar.
evsaf-ı İslâmiye: İslâmî özellikler.
fenalık: kötülük.
galebe: galip gelme, üstünlük.
hakikat: gerçek, asıl.
hakiki: gerçek.
hükmünde: değerinde, yerinde.
ıslah: iyileştirme, düzeltme.
iktiza etmek: lâzım gelmek, ge-rekmek.
iman: inanma, itikat.
inkâr: reddetme.
inkılâp etme: değişme.
insaf: hakkı ve adaleti gözeterek davranma.
İslâmiyet: Müslümanlık.
ittifak: fikir birliği etme, söz birli-ği.
Kâbe hürmetinde: Kâbe (Allah'ın evi) saygınlığında.
kat-ı mükâleme etmek: konuş-mayı kesmek, konuşmamak.
kin: gizli düşmanlık, garaz.
kumandan: komutan.
kusurat: kusurlar, eksiklikler.
lütufla: güzellikle, iyilikle, dostça.
mecazî: kelimenin kendisi için konduğu gerçek anlamının dışın-da.

1. Müslim, Birr: 23, 25, 26; Ebu Davud, Edep: 47; Tirmizî, Birr: 21, 24; İbni Mâce, Mukaddime: 7; Müsned, 1:176, 183, 3:110, 165, 199, 209, 255, 4:20, 327, 328, 5:416, 421, 422.

muhabbet: sevgi.

mü'min: iman eden, inanan.

münasebet: uygunluk, ilgi, ilişki.

nass-ı hadis: hadis sözü, ha-disin delil olması.

rabita: ilgi, alâka.

rüçhaniyet: üstünlük.

sebebiyet: sebep olma.

suret: biçim, görünüş.

tabur: alaydan küçük askerî birlik.

tahakküm: zorbalık etme, baskı.

tasannu: yapmacık.

telâkki: anlama, anlayış.

temelluk: dalkavukluk, yal-taklanma.

tercih etmek: seçmek, üstün tutmak, öne almak.

tevhid-i iman: inançtan ge-len birlik, inanç birliği.

tevhid-i kulûp: gönül birliği, kalplerin birliği.

uhuvvetkârâne: kardeşçesi-ne.

vahdet-i içtimaiye: sosyal birlik, beraberlik.

vahdet-i itikat: inanç birliği.

zulüm: haksızlık, eziyet.

hissedersin. Hâlbuki, imanın verdiği nur ve şuur ile ve sana gösterdiği ve bildirdiği Esmâ-i İlâhiye adedince vahdet alâkaları ve ittifak rabitaları ve uhuvvet münasebetleri var.

Meselâ, her ikinizin Hâlık'ınız bir, Malik'iniz bir, Ma'bud'unuz bir, Râzık'ınız bir; bir, bir, bine kadar bir, bir. Hem, Peygamberiniz bir, dininiz bir, kıbleniz bir; bir, bir, yüze kadar bir, bir. Sonra, köyünüz bir, devletiniz bir, memleketiniz bir; ona kadar bir, bir. Bu kadar "bir, bir"ler vahdet ve tevhidi, vifak ve ittifakı, muhabbet ve uhuvveti iktiza ettiği ve kâinatı ve küreleri birbirine bağlayacak manevî zincirler bulundukları hâlde, şikak ve nifaka, kin adavete sebebiyet veren örümcek ağı gibi ehemmiyetsiz ve sebatsız şeyleri tercih edip mü'mine karşı hakikî adavet etmek ve kin bağlamak, ne kadar o rabita-i vahdete bir hürmetsizlik ve o esbab-ı muhabbete karşı bir istihfaf ve o münasebat-ı uhuvvete karşı ne derece bir zulüm ve itisaf olduğunu, kalbin ölmemiş ise, aklın sönmemiş ise anlarsın.

Üçüncü Pecih

Adalet-i mahzayı ifade eden ¹ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى

sırrına göre, bir mü'minde bulunan cani bir sıfat yüzünden, sair masum sıfatlarını mahkûm etmek hükmünde olan adavet ve kin bağlamak, ne derece hadsiz bir zulüm olduğunu; ve bahusus bir mü'minin fena bir sıfatından

1. Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez. (Fâtır Suresi: 18.)

adalet-i mahza: gerçek, kusuraşuz adalet.
adavet: düşmanlık, husumet, kin.
adet: sayı.
alâka: ilgi, ilişki, bağ.
bahusus: özellikle.
cani: acımasız, gaddar, zalim.
ehemmiyet: pek önemli olma, değerlilik.
esbab-ı muhabbet: sevgi ve dostluğu gerektiren sebepler.

esma-i ilâhiye: Allah'ın isimleri.
fena: kötü, uygunsuz.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakikî: gerçek.
hâlbuki: oysa ki.
Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
hükmünde: değerinde, yerinde.
hürmet: saygı.

ifade: anlatma, söyleyiş tarzı.
iktiza etmek: gerektirme, gerekli olmak.
iman: inanç, itikat.
istihfaf: küçümseme, hafife alma.
itisaf: doğru yoldan ayrılma, sapıtma.
ittifak: ortak bir konuda, anlaşma, birleşme, söz birliği.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, evren.

kible: namaza başlarken yönelen taraf; Kâbe-i Muazzamanın bulunduğu yön.

kin: gizli düşmanlık, garaz.

küre: dünya, yeryüzü.

Ma'bud: kendisine ibadet olunan, kulluk edilen, Allah.

mahkûm etme: hükmetme, cezalandırma.

Malik: sahip, her şeyin hakikî sahibi olan Allah.

manevî: manaya ait, maddî olmayan; ruha ve içe ait olan, düşünce bakımından.

masum: kötülüğü olmayan, suçsuz.

muhabbet: sevgi.

mü'min: iman eden, inanan.

münasebet: bağlantı, ilgi, ilişki.

münasebat-ı uhuvvet: kardeşlik ilişkileri.

nifak: iki yüzlülük, bozgunculuk.

nur: aydınlık, ışık.

peygamber: haber getiren, Allah'ın elçisi, nebî, resul.

rabita: iki şeyi birbirine bağlayan şey, ilgi, alâka.

rabita-i vahdet: birlik, beraberlik bağı.

Râzık: bütün yaratıkların rızıklarını veren, rızıklandıran, Allah.

sair: diğer, başka, gayri, öteki.

sebatsız: kararsız, değişken.

sebebiyet: sebep olma, gerektirme.

sıfat: hâl, nişan, nitelik, vasf.

şikak: uyuşmazlık, kırgınlık, ayrılık.

şuur: kavrama gücü, bilinç.

tevhî: birleme, birleştirme.

uhuvvet: kardeşlik.

vahdet: birlik.

vecih: yön, şekil.

vifak: aynı düşüncede olma, uyum.

zulüm: haksızlık, adaletsizlik, eziyet.

darılıp, küsüp, o mü'minin akrabasına adavetini teşmil etmek, ¹ **إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ** sîga-i mübalâğa ile gayet azîm bir zulüm ettiğini, hakikat ve şeriat ve hikmet-i İslâmiye sana ihtar ettiği hâlde, nasıl kendini haklı bulursun, “Benim hakkım var” dersin?

Hakikat nazarında sebeb-i adavet ve şer olan fenalıklar, şer ve toprak gibi kesiftir; başkasına sirayet ve in'ikâs etmemek gerektir. Başkası ondan ders alıp şer işlese, o başka meseledir. Muhabbetin esbabı olan iyilikler, muhabbet gibi nurdur; sirayet ve in'ikâs etmek, şe'nidir. Ve ondandır ki, “Dostun dostu, dosttur” sözü, durub-u emsal sırasına geçmiştir. Hem onun içindir ki, “Bir göz hatırı için çok gözler sevilir” sözü umumun lisanında gezer.

İşte ey insafsız adam! Hakikat böyle gördüğü hâlde, sevmediğin bir adamın sevimli, masum bir kardeşine ve taallûkatına adavet etmek ne kadar hilâf-ı hakikat olduğunu, hakikatbin isen anlarsın.

Dördüncü Vecih

Hayat-ı şahsiye nazarında dahi zulümdür.

Şu Dördüncü Vechin esası olarak, birkaç düsturu dinle:

Birincisi: Sen mesleğini ve efkârını hak bildiğin vakit, “Mesleğim haktır veya daha güzeldir” demeye hakkın var. Fakat, “Yalnız hak benim mesleğimdir” demeye hakkın yoktur.

adavet: düşmanlık, husumet.

azîm: büyük.

durub-u emsal: atasözler, meşhur sözler.

düstur: kural, prensip.

efkâr: düşünceler, fikirler, görüşler.

esbab: nedenler, sebepler.

fena: kötü, iyi olmayan, uygun-suz.

gayet: nihayet, son derece.

hak: doğru, gerçek.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı esası.

hakikatbin: hakikati gören, gerçeği gören.

hatır: saygınlık.

hayat-ı şahsiye: kişisel hayat, özel yaşam.

hikmet-i İslâmiye: İslâmın gözettiği fayda, İslâmiyetin amacı.

hilâf-ı hakikat: gerçeğe zıt.

ihtar: hatırlatma, uyarma.

1. Muhakkak ki insan çok zalimdir. (İbrahim Suresi: 34.)

in'ikâs etmek: yansıtmak, aksetmek.

insaf: hakkı ve adaleti düşü-nerek davranma.

keşif: kaba, yoğun, şeffaf olmayan.

lisan: konuşma dili.

masum: günahı, kötülüğü olmayan, suçsuz.

muhabbet: sevgi.

mü'min: iman eden, inanan.

nazar: görüş, bakış.

nur: aydınlık, ışık,

sebeb-i adavet: düşmanlık sebebi.

sîga-i mübalâğa: abartı kipi, mübalâğa sîgası; bir şeyin pek mühim veya çok fazla olduğunu ifade eden kelime hâli, kip.

sirayet: geçme, bulaşma, yayılma.

şe'n: hâl, durum, belirleyici, özellik,

ser: kötülük, fenalık.

seriat: Allah tarafından bildirilen hükümlerin hepsi, din, İslâmiyet.

taallûkat: yakınlar, akrabalar.

teşmil etmek: yaymak, genişletmek.

umum: bütün, genel.

vecih: yön, taraf.

zulüm: haksızlık, eziyet.

وَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ وَلَكِنَّ عَيْنَ السُّخْطِ تُبْدِي الْمَسَاوِيَا¹

sırrınca, insafsız nazarın ve düşkün fikrin hakem olamaz, başkasının mesleğini butlan ile mahkûm edemez.

İkinci Düstur: Senin üzerine haktır ki, her söylediğin hak olsun. Fakat her hakkı söylemeye senin hakkın yoktur. Her dediğin doğru olmalı; fakat her doğruyu demek doğru değildir. Zira, senin gibi niyeti halis olmayan bir adam, nasihati bazen damara dokundurur, aksülamel yapar.

Üçüncü Düstur: Adavet etmek istersen, kalbindeki adavete adavet et, onun ref'ine çalış. Hem, en ziyade sana zarar veren nefs-i emmarene ve heva-i nefsine adavet et, islahına çalış. O muzır nefsin hatırı için mü'minlere adavet etme. Eğer düşmanlık etmek istersen, kâfirler, zındıklar çoktur; onlara adavet et. Evet, nasıl ki muhabbet sıfatı muhabbete lâıktır; öyle de, adavet hasleti, her şeyden evvel kendisi adavete lâıktır.

Eğer hasmını mağlûp etmek istersen, fenalığına karşı iyilikle mukabele et. Çünkü, eğer fenalıkla mukabele edersen, husumet tezayüt eder. Zahiren mağlûp bile olsa, kalben kin bağlar, adaveti idame eder. Eğer iyilikle mukabele etsen, nedamet eder, sana dost olur.

2 **اِذَا أَنْتَ أَكْرَمْتَ الْكَرِيمَ مَلَكَتْهُ ۖ وَإِنْ أَنْتَ أَكْرَمْتَ اللَّئِيمَ تَمَرَّدَا**
hükümünce, mü'minin şe'ni, kerîm olmaktır. Senin ikramınla sana musahhar olur. Zahiren leim bile olsa, iman

nefsin zararlı ve günah olan istekleri.

husumet: düşmanlık.

hükümünce: kararınca, değerince, prensibi gereğince.

islah: iyileştirme, düzeltme.

idame etmek: devam ettirmek.

ikram: bağış, ihsan.

iman: inanmak, itikat.

insafsız: vicdansız.

kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.

kerîm: şerefli, cömert, ikram sahibi.

kusur: eksiklik, ayıp, kabahat.

lâyık: yakışan, uygun.

leim: adı, bayağı, cimri.

mağlûp: yenilmiş, yenilme.

mahkûm: hükümlü, tutuklu.

muhabbet: sevgi.

muhakkak: doğruluğu kesinlik kazanmış, şüphesiz.

mukabele: karşılık verme.

musahhar: boyun eğen, emre uyan.

muzır: zararlı.

mü'min: iman eden, inanan.

nasihat: öğüt.

nazar: görüş, bakış.

nedamet: pişmanlık.

nefis: insanı eğlenceye, zevkli ve lezzetli şeylere sevk eden güç, duygu.

nefis-i emmarene: insanı daima kötülüğe, yasak zevk ve isteklere sevk eden duygu.

niyet: bir işi yapmayı önceden düşünme, kalbin bir şeye karar vermesi.

ref'ine çalışmak: kaldırmaya çalışmak.

rıza: razı olma, hoşnutsuluk, memnunluk.

sıfat: hâl, belirleyici özellik, nite-lik.

şe'n: özellik.

tarafgirlik: taraf tutmak.

tezayüt: artma, çoğalma.

zahiren: görünüşe göre, görünürde.

zalim: zulmeden, haksızlık eden, acımasız, gaddar.

zındık: dinsiz, imansız, münkir.

zira: çünkü, onun için.

ziyade: çok, fazla.

1. Tarafgirlik ve rıza nazarı hiçbir kusuru görmez. Garazkârlıkla bakan ise, gizli kusurları da açığa çıkarır. (Ali Mâverdi, Edebü'd-Dünya ve'd-Din, s. 10; Divanü's-Sâfi, s. 91.)

2. Şeref ve izzet sahibi birine iyilik etsen, onu elde edersin. Aşağılık ve kötü birine iyilik etsen, o daha da azar. (Şerh-i Divani't-Tayyib, s. 710. Mütenebbi'ye ait bir beyit.)

adavet: düşmanlık, kin.

aksülamel: ters tepki.

butlan: temelsizlik, çürüklük.

damara dokunmak: birini duyarlı olduğu konuda kızdırmak.

düstur: kural, prensip, esas.

fena: kötülük.

garazkâr: düşmanlık güden, kötü kasıt sahibi.

günah: Allah'ın emirlerine aykırı davranış, uygunsuz fiil, dinî suç.

günahkâr: günah işleyen, suçlu.

hak: pay, hisse; doğru, ger-

çek.

hakem: haklıyı haksızı ayırdeden, yargıç.

halis: hilesiz, saf, duru.

hasım: düşman.

haslet: karakter, huy.

hatır: ilgi, saygı,

heva-i nefis: nefsin hevası,

cihetinde kerîmdir. Evet, fena bir adama “İyisin, iyisin” desen iyileşmesi ve iyi adama “Fenasın, fenasın” desen fenalaşması çok vuku’ bulur. Öyle ise,

1
وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا
2
وَأَنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

gibi desatir-i kudsiye-i Kur’âniyeye kulak ver. Saadet ve selâmet ondadır.

Dördüncü Düstur: Ehl-i kin ve adavet, hem nefsi-ne, hem mü’min kardeşine, hem rahmet-i İlâhiyeye zulmeder, tecavüz eder. Çünkü, kin ve adavet ile nefsinin bir azab-ı elîmde bırakır. Hasmına gelen nimetlerden azabı ve korkusundan gelen elemi nefsi-ne çektedir, nefsi-ne zulmeder.

Eğer adavet hasetten gelse, o bütün bütün azaptır. Çünkü, haset evvelâ hasidi ezer, mahveder, yandırır. Mahsut hakkında zararı ya azdır veya yoktur.

Hasedin çaresi: Hasit adam, haset ettiği şeylerin akıbetini düşünsün. Tâ anlasın ki, rakibinde olan dünyevî hüsün ve kuvvet ve mertebe ve servet fânîdir, muvakkattır; faydası az, zahmeti çoktur. Eğer uhrevî meziyetler ise, zaten onlarda haset olamaz. Eğer onlarda dahi haset yapsa, ya kendisi riyakârdır; ahiret malını dünyada mahvetmek ister. Veyahut mahsudu riyakâr zanneder, haksızlık eder, zulmeder.

Hem, ona gelen musibetlerden memnun ve nimetlerden mahzun olup, kader ve rahmet-i İlâhiyeye, onun

adavet: düşmanlık, kin.
ahiret: öbür dünya, öteki dünya.
akıbet: sonuç, netice.
azab-ı elîm: acı ve ıztırap veren azap.
azap: ceza, şiddetli acı.
azmak: kötülüğü artmak.
cihet: yön, taraf.
desatir-i kudsiye-i Kur’âniye: Kur’ân’ın kudsi düsturları, prensipleri.
dünyevî: dünya ile ilgili.
düstur: kural, prensip, esas.
ehl-i kin: kin güdenler.
elem: üzüntü, kaygı, tasa.
faide: fayda, kâr, kazanç.
fânî: ölümlü, geçici.
fena: kötü.
haset: kıskançlık, çekemezlilik.
hasım: düşman.
hasit: haset eden, kıskanan.
hüsün: güzellik.
izzet: değer, itibar, şeref.
kader: Cenab-ı Hakkın ezeli ilmi ile, kâinata olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi, plânlaması, takdir etmesi.
kerim: şerefli, cömert, ikram sahibi.
kin: gizli düşmanlık.
kusur: eksiklik, ayıp, kabahat.
merhamet etmek: acımak, şefkat göstermek, korumak, bağışlamak.
mahsut: haset edilen, kıskanılan.
mahv: yok etme, silme.
mahvetmek: yok etmek, dağıtmak, düzeni bozmak.
mahzun: kaygılı, dertli, üzüntülü.
memnun: hoşnut, razı, sevinçli.
mertebe: derece, basamak.
meziyet: bir kişiyi başkalarından ayıran belirgin özellik.
muhafaza etmek: korumak, saklamak.
musibet: felâket, sıkıntı.
muvakkat: süresiz, geçici.
mü’min: iman eden, inanan.
nefis: insanın kendisi; kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde topla-

1. Boş sözlerle, çirkin davranışlarla karşılaştıkları zaman, izzet ve şereflerini muhafaza ederek oradan geçip giderler. (Furkan Suresi: 72.)
2. Eğer onları affeder, kusurlarına bakmaz ve bağışlarsanız, şüphesiz ki Allah da çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir. (Tegabün Suresi: 14.)

yan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılıyıp hayırlı işlerden alıkoyan güç.
nefsine zulmetmek: kendine zulmetmek, eziyet etmek.
nimet: iyilik, lütuf, ihsan, bağış.
rahmet-i İlâhiye: Allah’ın her

şeyi kuşatan sonsuz rahmeti.
rakip: birine karşı olmak.
riyakâr: gösterişçi, iki yüzlü.
saadet: mutluluk, huzur.
selâmet: esenlik, güven.
servet: zenginlik, varlık.
şeref: manevî büyüklük, onur.

tecavüz: ahidini aşma.
uhrevî: ahiret aiti, ahiret âlemiyle ilgili.
vuku: meydana gelme.
zahmet: sıkıntı, zor, güç.
zan: zannetme, sanma.
zulüm: haksızlık, adaletsizlik, eziyet.

hakkında ettiği iyiliklerden küsüyor. Âdeta kaderi tenkit ve rahmete itiraz ediyor. *Kaderi tenkit eden, başını örse vurur, kırar; rahmete itiraz eden, rahmetten mahrum kalır.*

Acaba, bir gün adavete değmeyen bir şeye bir sene kin ve adavetle mukabele etmeyi hangi insaf kabul eder; bozulmamış hangi vicdana sığar?

Hâlbuki, mü'min kardeşinden sana gelen bir fenalığı bütün bütün ona verip onu mahkûm edemezsin. Çünkü,

Evvelâ: Kaderin onda bir hissesi var. Onu çıkarıp, o kader ve kaza hissesine karşı rıza ile mukabele etmek gerektir.

Saniyen: Nefis ve şeytanın hissesini de ayırıp, o adama adavet değil, belki nefisine mağlûp olduğundan, acımak ve nedamet edeceğini beklemek.

Salisen: Sen kendi nefsinde görmediğin veya görmek istemediğin kusurunu gör, bir hisse de ona ver.

Sonra, bakî kalan küçük bir hisseye karşı, en selâmetli ve en çabuk hasmını mağlûp edecek af ve safh ile ve ulüvvücenaplıkla mukabele etsen, zulümden ve zarardan kurtulursun. Yoksa, sarhoş ve divane olan ve şişeleri ve buz parçalarını elmas fiyatıyla alan cevherci bir Yahudi gibi, beş paraya değmeyen fânî, zail, muvakkat, ehemmiyetsiz umur-u dünyeviyeye, güya ebedî dünyada durup ebedî beraber kalacak gibi şedit bir hırs ile ve daimî bir kin ile, mütemadiyen bir adavetle mukabele etmek,

adavet: düşmanlık, kin.
âdeta: sanki, düpedüz.
af ve safh: af ve bağışlama.
bakî kalan: artakalan.
başını örse vurmak: kendini zor duruma düşürmek, başını belâya sokmak.
cevher: esas, maya, öz, hüner, marifet.
daimi: sürekli, devamlı.
divane: deli, budala.
ebedi: sonsuz, sürekli.
ehemmiyet: pek önemli olma, değerlilik.

elmas: çok kıymetli bir mücevher.
fânî: ölümlü.
fena: kötü.
güya: sanki, sözde.
hasım: düşman.
hırs: kızgınlık, öfke.
hisse: pay, nasip, kısmet.
insaf etmek: vicdan, hakkı ve adaleti gözeterek davranma.
itiraz etme: karşı çıkma.
kader: Cenab-ı Hakkın ezeli ilmi ile, kâinata olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık

ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi, takdir ve plânlaması.
kaza: olacağı. Cenab-ı Hak tarafından bilinen ve takdir olunan şeylerin zamanı gelince yaratılması, her konuda Allah'ın hükmünün yürümesi.
kin: gizli düşmanlık.
kusur: eksiklik, ayıp, suç, hisse: pay.
mağlûp: yenilmiş, yenilme.
mahkûm etmek: hükmetmek, cezalandırmak.

mahrum: bir şeye sahip olamayan, yoksun.

mukabele etmek: karşılık vermek, karşılamak.

muvaqqat: süresiz, geçici.

mü'min: iman eden, inanan.

mütemadiyen: sürekli olarak, devamlı.

nedamet etmek: pişmanlık duymak.

nefis: insanın kendisi, kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılayıp hayırlı işlerden alıkoyan güç, duygu.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.

rıza: hoşnutluk, memnuniyet.

safh: bağışlama, hoş karşılama.

salisen: üçüncü olarak.

saniyen: ikinci olarak.

selâmet: eminlik; korku ve endişeden uzak olma, kurtuluş, esenlik.

şedit: şiddetli, sert.

tenkit: eleştirme, eleştiri.

ulüvvücenap: alıcenaplık, kerem ve cömertlik.

umur-u dünyevîye: dünya işleri.

vicdan: iyiyi kötüden, hayrı şerden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâkî duygu.

zail: zeval bulan, sona eren.

zulüm: haksızlık, adaletsizlik.

sîga-i mübalâğa ile, bir zalûmiyettir veya bir sarhoşluktur ve bir nevi divaneliktir.

İşte, hayat-ı şahsiyece bu derece muzır olan adavete ve fikr-i intikama, eğer şahsını seversen yol verme ki kalbine girsin. Eğer kalbine girmiş ise, onun sözünü dinleme. Bak, hakikatbin olan Hafız-ı Şirazî'yi dinle:

دُنْيَا نَهْ مَتَاعِيسْتِي كِه اَرَزْدَ بِنَرَايِ

Yani, “Dünya öyle bir meta değil ki, bir nizaâ değsin.” Çünkü, fânî ve geçici olduğundan, kıymetsizdir. Koca dünya böyle ise, dünyanın cüz'î işleri ne kadar ehemmiyetsiz olduğunu anlarsın.

Hem demiş:

آسَایِشِ فَوْ گِیْتِی تَفْسِیرِ اَیْنِ دُو حَرْقَسْت
بَا دُوسْتَانِ مُرُوتِ بَا دُشْمَانِ مُدَارِی

Yani, “İki cihanın rahat ve selâmetini iki harf tefsir eder, kazandırır: dostlarına karşı mürüvvetkârâne muâşeret ve düşmanlarına sulhkârâne muamele etmektir.”¹

Eğer dersen: “İhtiyar benim elimde değil; fıtratım-da adavet var. Hem, damarıma dokundurmuşlar, vazgeçemiyorum.”

Elcevap: Suihulk ve fena haslet eseri gösterilmezse ve gyibet gibi şeylerle ve muktezasıyla amel edilmezse, kusurunu da anlasa, zarar vermez. Madem ihtiyar senin elinde değil, vazgeçemiyorsun. Senin manevî bir nedamet, gizli bir tevbe ve zımnî bir istiğfar hükmünde olan

adavet: düşmanlık, kin.

amel: fiil, iş, emek.

cihan: dünya, âlem.

cüz'î: pek az, küçük.

damarına dokundurmak: birini duyarlı olduğu bir konuda kızdırmak, rahatsızlık vermek.

divanelik: delilik.

ehemmiyetsiz: önemsiz.

fânî: ölümlü, geçici.

fena: kötü; iyi olmayan, uygun-suz.

fıtrat: yaratılış, tabiat, mizaç, huy.

fikr-i intikam: intikam düşüncesi.

gyibet: aleyhte konuşma, arkadan çekiştirme, dedikodu.

hakikatbin: gerçeği gören.

haslet: mizaç, karakter, huy.

hayat-ı şahsiye: kişisel hayat.

hükmünde: değerinde, yerinde.

1. Divan-ı Hafız, s. 14, 5. Gazel.

ihtiyar: irade, dileme, tercih.

istiğfar: Allah'tan günahlarının bağışlanmasını isteme.

kıymet: değer, paha, bedel, tutar.

manevî: manevî yönden, ruha ve içe ait, ruhi.

meta: mal, sermaye.

muamele etmek: davranmak.

muâşeret: birlikte yaşayıp iyi geçinme, görgü.

mukteza: iktiza eden, gereken.

muzır: zararlı.

mürüvvetkârâne: iyilikle, cömertlikle.

nedamet: pişmanlık.

nevi: türlü, çeşit.

niza: kavga.

sebeb-i niza: kavga sebebi.

selâmet: eminlik, kurtuluş, esenlik.

sîga-i mübalâğa: abartı kipi,

mübalâğa sîgası; bir şeyin pek mühim veya çok fazla olduğunu ifade eden kelime hâli.

suihulk: kötü ahlâk.

sulhkârâne: barışık, barış içinde.

şahıs: kişi, kimse.

tevbe: pişmanlık.

zalûmiyet: çok şiddetli zulüm.

zımnî: üstü kapalı, örtülü.

kusurunu bilmen ve o haslette haksız olduğunu anlayan, onun şerrinden seni kurtarır. Zaten bu Mektubun bu Mebhasını yazdık, tâ bu manevî istiğfarı temin etsin; haksızlığı hak bilmesin, haklı hasmını haksızlıkla teşhir etmesin.

Cây-ı Dikkat Bir Hâdise

Bir zaman, bu garazkârâne tarafgirlik neticesi olarak gördüm ki, mütedeyyin bir ehl-i ilim, fikr-i siyâsîsine muhalif bir âlim-i salihî, tekfir derecesinde tezyif etti. Ve kendi fikrinde olan bir münafığı, hürmetkârâne methetti. İşte, siyasetin bu fena neticelerinden ürktüm, ¹ **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ** dedim. O zamandan beri hayat-ı siyasiyeden çekildim.

Beşinci Decih

Hayat-ı içtimaiyece, inat ve tarafgirlik gayet muzır olduğunu beyan eder.

Eğer denilse: “Hadiste, ² **اِخْتِلَافُ أُمَّتِي رَحْمَةٌ**” denilmiş. İhtilâf ise tarafgirliği iktiza ediyor.

“Hem, tarafgirlik marazı, mazlum avamı, zalim havasın şerrinden kurtarıyor. Çünkü bir kasabanın ve bir köyün havassı ittifak etseler, mazlum avamı ezerler. Tarafgirlik olsa, mazlum bir tarafa iltica eder, kendisini kurtarır.

hayat-ı siyasiye: siyaset hayatı, politik hayat.
hürmetkârâne: sevgi, saygı göstererek, hürmet ederek.
ihtilâf: anlaşmazlık, uyuşmazlık, aykırılık.
iktiza: lâzım gelme, gerekme, gereklilik.
iltica: sığınma, güvenme.
ittifak: bir konuda, uyuşma, birleşme.
kasaba: ilçe.
manevî istiğfar: manevî yönden af dileme.
maraz: hastalık, huysuzluk.
mazlum: zulüm görmüş, zulme uğramış.
mebhas: bahis, bölüm, konu.
medih: övme, birinin iyi şeylerini söyleme.
muhalif: zıt, aykırı.
muzır: zararlı.
münafık: nifak sokan, ikiyüzlü, ara bozucu.
mütedeyyin: dindar, dine bağlı.
netice: sonuç, akıbet, nihayet.
rahmet: acıma, merhamet etme, koruma, bağışlama, şefkat gösterme.
siyaset: politik taraftarlık.
şer: kötülük, fenalık.
tarafgirlik: taraf tutmak.
tekfir: bir kimseyi yaptığı bir işten veya bir sözden dolayı kâfir sayma, kâfirlikle suçlama.
temin etme: sağlama, karşılama.
teşhir etme: gösterme, sergileme.
tezyif: çürütme, küçük düşürme.
ümmet: bütün Müslümanlar.
ürkmek: korkmak.
vecih: yön, taraf.
zalim: zulmeden, haksızlık eden.

1. Şeytanın ve siyasetin şerrinden Allah'a sığınırım.

2. Ümmetimin ihtilâfı rahmettir. (Aclûnî, Keşfü'l-Hafa, 1:66-68; Münavi, Feyzü'l-Kadîr, 1:210-212.)

âlim-i salih: salih âlim, dinin emrettiği şekilde hareket eden ve yararlı işler yapan âlim.

avam: halk tabakası, sıradan insanlar.

beyan: anlatma, bildirme.

cây-ı dikkat: dikkate değer, dikkat çekici.

ehl-i ilim: ilim sahipleri.

fena: kötü, uygunsuz.

fikr-i siyasi: siyasi düşünce, siyasi fikir.

garazkârâne: garazkârlıkla, düşmancasına.

gayet: nihayet, son derece.

hadis: Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait söz, emir, fiil.

hâdise: olay, haber.

hak: doğru.

haksızlık: zulüm, adaletsizlik.

hasım: düşman.

haslet: karakter, huy.

havas: üst tabaka, yöneticiler.

hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.

“Hem, tesadüm-ü efkârdan ve tehalüf-ü ukulden hakikat tamamıyla tezahür eder.”

Elcevap:

Birinci suale deriz ki: Hadisteki ihtilâf ise, müspet ihtilâftır. Yani, her biri kendi mesleğinin tamir ve revacına sa'y eder. Başkasının tahrip ve iptaline değil, belki tek-mil ve ıslahına çalışır. Amma menfi ihtilâf ise —ki garaz-kârâne, adavetkârâne, birbirinin tahribine çalışmaktır— hadisin nazarında merduttur. Çünkü birbiriyle boğuşan-lar, müspet hareket edemezler.

İkinci suale deriz ki: Tarafgirlik, eğer hak namına olsa, haklılara melce' olabilir. Fakat, şimdiki gibi garazkârâne, nefis hesabına olan tarafgirlik, haksızlara melcedir ki, onlara nokta-i istinat teşkil eder. Çünkü, garazkârâne tarafgirlik eden bir adama şeytan gelse, onun fikrine yardım edip taraftarlık gösterse, o adam o şeytana rahmet okuyacak. Eğer mukabil tarafa melek gibi bir adam gelse, ona —hâşâ— lânet okuyacak derecede bir haksızlık gösterecek.

Üçüncü suale deriz ki: Hak namına, hakikat hesabına olan tesadüm-ü efkâr ise, maksatta ve esasta ittifak ile beraber, vesailde ihtilâf eder. Hakikatin her köşesini izhar edip, hakka ve hakikate hizmet eder. Fakat tarafgirâne ve garazkârâne, firavunlaşmış nefis-i emmare hesabına hodefuruşluk, şöhretperverâne bir tarzdaki tesadüm-ü efkârdan bârika-i hakikat değil, belki fitne ateşleri çıkıyor. Çünkü, maksatta ittifak lâzım gelirken, öylelerin efkârının küre-i arzda dahi nokta-i telâkkisi bulunmaz.

adavetkârâne: düşmanca.
bârika-i hakikat: hakikat şimşegi, parlaklığı.
efkâr: düşünceler, fikirler, görüşler.
firavun: zalim, merhametsiz.
fitne: fesat, karıştıncı, bozgunculuk.
garazkârâne: düşmanca.
hadis: Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait söz, davranış.
hak: gerçek, doğru.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.
haksızlık: adaletsizlik.
hâşâ: asla, kesinlikle öyle değil.
hodefuruşluk: kendi kendini beğenme.
ıslah: iyileştirme, düzeltme.
ihtilâf: anlaşmazlık, uyuşmazlık, ayrıklılık.
iptal: geçersiz kılma.
ittifak: uyuşma, birleşme, birlik.
izhar: açığa vurma, meydana çıkarma.
küre-i arz: dünya, yer küre.
lânet okumak: bir kimsenin Allah'ın merhametlerinden yoksun kalmasını istemek, beddua.
lâzım: gerek, gerekli.
maksat: kastedilen, istenilen şey.
melce': sığınacak yer, barınak.
melek: Allah'ın nurdan yarattığı, göze her zaman görülemeyen varlıklar.
menfi: negatif, olumsuz.
mukabil: karşı, karşılık.
müspet: doğruluğu anlaşılmış, is-

patlanmış, olumlu, pozitif.

namına: adına.

nazar: bakış, görüş.

nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılıyıp hayırlı işlerden alıkoyan güç, duygu.

nefis-i emmare: insanı kötülüğe sürükleyen nefis, yasak zevk ve eğlencelere teşvik eden duygu.

nokta-i istinat: dayanak noktası, güvenme noktası.

nokta-i telâki: uygun ve karşılıklı nokta, buluşma noktası.

rahmet: acıma, merhamet etme, koruma, bağışlama, şefkat gösterme.

revaç: sürüm, geçerlik, rağbet.

sual: soru.

şöhretperverâne: şöhreti se-verek.

tahrip: harap etme, yıkma.

tarafgirâne: taraftarlık göstererek.

tarafgirlik: taraf tutmak.

tehalüf-ü ukul: akılların ihtisâslıklı nokta, buluşma noktası.

tek-mil: tamamlama, eksiklerini giderme.

tesadüm-ü efkâr: fikirlerin çarpışması.

teşkil etme: meydana getirme, ortaya koyma; şekil vermek, oluşturmak.

tezahür etme: meydana çıkma, görünme.

vesail: vesileler, sebepler.

Hak namına olmadığı için, nihayetsiz müfritâne gider, kabil-i iltiyam olmayan inşikaklara sebebiyet verir. Hal-i âlem buna şahittir.

Elhâsıl: ³ وَالْحُكْمُ لِلَّهِ ² وَالْبَغْضُ فِي اللَّهِ ¹ الْحُبُّ لِلَّهِ

olan desatir-i âliye, düstur-u harekât olmazsa, nifak ve şikak meydan alır.

Evet, **وَالْبَغْضُ فِي اللَّهِ** demezse, o düsturları nazara almazsa, adalet etmek isterken zulmeder.

Cây-ı ibret bir hâdis: Bir vakit, İmam-ı Ali Radıyallahü Anh bir kâfiri yere atmış. Kılıcını çekip keseceği zaman, o kâfir ona tükürmüş. O, kâfiri bırakmış, kesmemiş. O kâfir ona demiş ki: “Neden beni kesmedin?”

Dedi: “Seni Allah için kesecektim. Fakat bana tükürdün; hiddete geldim. Nefsimin hissesi karıştığı için ihlâsım zedelendi. Onun için seni kesmedim.”

O kâfir ona dedi: “Beni çabuk kesmen için seni hiddete getirmektir. Madem dininiz bu derece safî ve halistir; o din hakır” dedi.

Hem, medar-ı dikkat bir vakıa: Bir zaman bir hâkim, bir hırsızın elini kestiği vakit, eser-i hiddet gösterdiği için, ona dikkat eden âdil amiri onu o vazifeden azletmiş. Çünkü şeriat namına, kanun-u İlâhî hesabına kesse idi, nefsi ona acıyacak idi. Ve kalbi hiddet etmeyip, fakat merhamet de etmeyecek bir tarzda kesecekti. Demek, nefsi o hükümden bir hisse çıkardığı için, adaletle iş görmemiştir.

1. Allah için sevmek.(Buharî, İman: 1, Ebu Davud, Sünnet: 2; Müsned, 5:146; Feyzü'l-Kadîr, 2:28, hadis no:1241.)

2. Allah için buğzetmek (Buharî, İman: 1, Ebu Davud, Sünnet: 2; Müsned, 5:146; Feyzü'l-Kadîr, 2:28, hadis no:1241.)

3. Allah için hüküm vermek. (Buharî, İman: 1; Ebu Davud, Sünnet: 2.)

adalet: hakkaniyet, âdillik, haksızlıktan uzaklaşma, düzenli ve dengeli davranma.

âdil: adaletli olan, doğruluk gösteren.

amir: emreden, üst, yetkili.

azletmek: görevine son ver-

me.

buğz: kin, nefret.

cây-ı ibret: ibret edilecek nokta, ibret verici.

desatir-i âliye: yüksek prensipler.

düstur: kural, prensip.

düstur-u harekât: hareketlere, davranışlara prensip.

elhâsıl: sonuç olarak, özetle.

eser-i hiddet: öfke eseri, öfke belirtisi.

hadis: Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait söz, emir, fiil.

hâdis: olay.

hak: doğru, doğruluk.

hâl-i âlem: dünyanın vaziyeti, durumu.

halis: hilesiz, temiz, samimî.

hiddet: öfke, kızgınlık.

hisse: pay.

hüküm vermek: karar vermek; kanaat getirmek.

ihlâs: halis, içten, samimî, yapılan ibadet ve işlerde yalnız Allah rızasını esas maksat yapmak.

İmam-ı Ali: Hz. Ali Efendimiz.

inşikak: bölünme, ikiye ayrılma.

kabil-i iltiyam: yaranın hastalığın iyileşebilmesi, şifa bulur olması.

kâfir: dinsiz.

kanun-u ilâhî: Allah'ın koyduğu kanun.

medar-ı dikkat: dikkat çekici.

merhamet: acımak, şefkat göstermek, korumak, iyilik etmek.

müfritâne: çok aşırıya kaçarak.

namına: adına.

nazara almak: dikkate almak, önemsemek, değer vermek.

nefis: insanın kendisi, kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplanan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılayıp hayırlı işlerden alıkoyan güç, kişinin kendisi.

nifak: iki yüzlülük, münafıklık, bozgunculuk.

nihayetsiz: sonsuz.

radıyallahü anh: Allah ondan razı olsun.

safî: saf olan, duru, temiz.

sebebiyet: sebep olma, gerektirme.

şahit: şahitlik yapan, şahit.

şeriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, İlâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi, İslâmiyet.

şikak: uyuşmazlık, anlaşmazlık.

vakıa: vuku bulmuş, olay.

vazife: ödev, görev.

zedelenmek: zarar görmek.

zulüm: haksızlık, işkence, adaletsizlik.

Cây-ı teessüf bir hâlet-i içtimaiye ve kalb-i İslâmı ağlatacak müthiş bir maraz-ı hayat-ı içtimai:

“Haricî düşmanların zuhur ve tehacümünde dahilî adavetleri unutmak ve bırakmak” olan bir maslahat-ı içtimaiyeyi en bedevî kavimler dahi takdir edip yaptıkları hâlde, şu cemaat-i İslâmiyeye hizmet dava edenlere ne olmuş ki, birbiri arkasında tehacüm vaziyetini alan hadsiz düşmanlar varken, cüz’î adavetleri unutmayıp, düşmanların hücumuna zemin hazır ediyorlar? Şu hâl bir su-kuttur, bir vahşettir, hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyeye bir hıyanettir.

Medar-ı ibret bir hikâye: Bedevî aşiretlerinden Hase-nan aşiretinin birbirine düşman iki kabilesi varmış. Birbi-rinden, belki elli adamdan fazla öldürdükleri hâlde, Sip-kân veya Hayderan aşireti gibi bir kabile karşılarna çık-tığı vakit, o iki düşman taife, eski adaveti unutup, omuz omuza verip, o haricî aşireti def edinceye kadar dahilî adaveti hatırlarına getirmezlerdi.

İşte, ey mü’minler! Ehl-i iman aşiretine karşı tecavüz vaziyetini almış ne kadar aşiret hükmünde düşmanlar ol-duğunu bilir misiniz? Birbiri içindeki daireler gibi, yüz da-ireden fazla vardır. Her birisine karşı, tesanüt ederek, el ele verip müdafaa vaziyeti almaya mecbur iken, onların hücumunu teshil etmek, onların harim-i İslâma girmele-ri için kapıları açmak hükmünde olan garazkârâne taraf-girlik ve adavetkârâne inat, hiçbir cihetle ehl-i imana ya-kışır mı? O düşman daireler, ehl-i dalâlet ve ilhaddan tut, tâ ehl-i küfrün âlemine, tâ dünyanın ehval ve mesaibine

adavet: düşmanlık, kin.
adavetkârâne: düşmanca.
âlem: dünya, cihan.
aşiret: bir soydan gelen insan topluluğu, kabile.
bedevî: göçebe, çölde yaşayan.
cây-ı teessüf: teessüf edilen, üzüntü veren.
cemaat-i İslâmiye: İslâm cema-atı, İslâm topluluğu, Müslümanlar.
cihet: yan, yön, taraf.
cüz’î: az, küçük, pek az.
dahilî: içe dönük, iç ile ilgili.
dava: takip edilen fikir, iddia, ül-kü.
def: uzaklaştırma, kovma.
ehl-i dalâlet: dalâlet ehli; doğru ve hak yoldan çıkanlar.
ehl-i iman: inananlar, iman sa-hipleri.
ehl-i küfür: küfür ehli, kâfirler, inançsızlar.
ehval: korkular, dehşetler.
garazkârâne: düşmanca.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hâlet-i içtimaiye: içtimai hâl, sosyal durum.
haricî: dışla ilgili, dıştaki.
harim-i İslâm: İslâmın mukaddes yerleri, mukaddes ocak, belde.
hasen: güzel işler.
hatır: zihin, fikir, ilgi.
hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye: İslâmiyetin getirmiş olduğu kural-lar çerçevesinde oluşturulan top-lum hayatı.

hıyanet: hainlik, ihanet, ken-dine olan güveni kötüye kul-lanma.
hücum: saldırma.
hükmünde: değerinde, yerin-de.
ilhad: dinsizlik.
kabile: aynı soydan sayılan insan topluluğu, boy, aşiret, oymak.
kalb-i İslâm: İslâmın kalbi, Müslümanların kalbi.
kavim: insan topluluğu.
maraz-ı hayat-ı içtimai: sos-

yal hayatın hastalığı.
maslahat-ı içtimaiye: top-lum yararı, sosyal fayda.
mecbur: zorunluluk.
medar-ı ibret: ibret sebebi, ibret verici.
mesaip: felâketler, zorluklar.
müdafaa: savunma.
mü’min: iman eden, inanan.
Sipkân ve Hayderan: doğu Anadolu’da iki aşiretin adı.
sukut: düşme, düşüş, aşağı inme.
taife: bölük, takım, familya.

takdir: ölçme, değer biçme, beğenme.
tarafgirlik: taraf tutmak.
tecavüz: haddini aşma, sal-dırma.
tehacüm: hücum etme, sal-dırma.
tesanüt: dayanışma, omuz-daşlık.
teshil etmek: kolaylaştırmak.
vaziyet: durum, duruş.
zemin: yer, yüzey, sath.
zuhur: görünme, meydana çıkma.

kadar, birbiri içinde size karşı zararlı bir vaziyet alan, bir-biri arkasında size hiddet ve hırs ile bakan, belki yetmiş nevi düşmanlar var. Bütün bunlara karşı kuvvetli silâhın ve siperin ve kal'an, uhuvvet-i İslâmiyedir. Bu kal'a-i İslâmiyeyi küçük adavetlerle ve bahanelerle sarsmak, ne kadar hilâf-ı vicdan ve ne kadar hilâf-ı maslahat-ı İslâmiye olduğunu bil, ayl.

Ehadis-i şerifede gelmiş ki: "Ahir zamanın Süfyan ve Deccal gibi nifak ve zındıka başına geçecek eşhas-ı müt-hişe-i muzırraları, İslâmın ve beşerin hırs ve şikakından istifade ederek, az bir kuvvetle nev-i beşeri hercümerç eder ve koca âlem-i İslâmî esaret altına alır." ¹

Ey ehl-i iman! Zillet içinde esaret altına girmemek isterseniz, aklınızı başınıza alınız. İhtilâfınızdan istifade eden zalimlere karşı ² اِتِّمُوا الْمُؤْمِنِينَ إِخْوَةً kal'a-i kudsiyesi içine giriniz, tahassun ediniz. Yoksa, ne hayatınızı muhafaza ve ne de hukukunuzu müdafaa edebilirsiniz.

Malûmdur ki, iki kahraman birbiriyle boğuşurken, bir çocuk ikisini de dövebilir. Bir mizanda iki dağ birbirine karşı muvazenede bulunsa, bir küçük taş, muvazenelerini bozup onlarla oynayabilir; birini yukarı, birini aşağı indirir. İşte, ey ehl-i iman! İhtiraslarınızdan ve husumetkârâne tarafgirliklerinizden kuvvetiniz hiçe iner; az bir kuvvetle ezilebilirsiniz. Hayat-ı içtimaiyenizle alâkanız varsa, ³ اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبَنِيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا düstur-u

âliyeyi düstur-u hayat yapınız; sefalet-i dünyeviyyeden ve şekavet-i uhreviyyeden kurtulunuz.

1. Hâkim, Müstedrek, 4: 529-530; İbni Hibban, Sahih, 8:286.

2. Mü'minler ancak kardeşler. (Hucurat Suresi: 10.)

3. Mü'min için mü'min, sağlam yapılış bir binanın birbirine kuvvet veren taşları gibidir. (Buharî, Salât: 88, Edep: 36, Mezalim: 5; Müslim, Birr: 65; Tirmizî, Birr: 18; Neseî, Zekât: 67; Müsned, 4:405, 409.)

adavet: düşmanlık, kin.

ahir zaman: dünyanın son zamanı.

alâka: ilgi, ilişki, bağ.

âlem-i İslâm: İslâm âlemi, İslâm dünyası.

ayıl: uyan.

bahane: vesile, sebep.

beşer: insan, insanlık.

bina: ev, yapı.

Deccal: hadislerde ahir zamanda insanlar arasından çıkacağı bildirilen dinsiz ve münafik olan dehşetli şahıs.

düstur-u âliye: yüksek prensip, kural.

düstur-u hayat: hayat prensibi, kuralı.

ehadis-i şerife: hadis-i şerifler.

ehl-i iman: inananlar, iman

sahipleri.

esaret: esirlik, kölelik.

eşhas-ı müt-hişe-i muzırra: müt-hiş zararlı şahıslar.

hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.

hercümerç: alt üst, darmadağın.

hırs: kırgınlık.

hiddet: öfke.

hilâf-ı maslahat-ı İslâmiye: İslâmın güzelliklerine, faydalanna ve gereklerine ters.

hilâf-ı vicdan: vicdana aykırı.

hukuk: haklar, kanunun verdiği haklar.

husumetkârâne: düşmanca.

ihtilâf: anlaşmazlık, uyuşmazlık.

ihtiras: aşırı, taşkın, olağan dışı istek.

İslâm: İslâm dini, Müslümanlık, Müslümanlar.

istifade: faydalanma, yararlanma.

kal'a-i İslâmiye: İslâmın kuvvetli kalesi.

kal'a-i kudsiye: kutsal kale.

malûm: bilinen.

mizan: terazi, ölçü aleti.

muhafaza: koruma, saklama, hifzetme.

muvazene: denklik, denge.

müdafaa: savunma.

mü'min: iman eden, inanan.

nev: türlü, çeşit.

nev-i beşer: insan nev'i, insanlık.

nifak: iki yüzlülük, münafıklık, bozgunculuk.

sefalet-i dünyeviye: dünya hayatındaki sefalet, yoksulluk.

siper: arkasına saklanılacak şey.

Süfyan: ahir zamanda İslâmî değerleri tahrip edeceği, zulüm, yıkım ve aldatma ile iş göreceği hadislerde belirtilen şahıs; Müslümanlar içinde çıkacak olan Dec-

cal.

şekavet-i uhreviye: ahirette kötü duruma düşme.

şikak: uyuşmazlık, ayrılık.

tahassun etmek: sığınmak.

tarafgirlik: taraf tutmak.

uhuvvet-i İslâmiye: İslâm kardeşliği.

vaziyet: durum, duruş.

zalim: zulmeden, haksızlık eden.

zındıka: dinsizlik, inançsızlık.

zillet: hakirlik, aşağılık.

Altıncı Vecih

Hayat-ı maneviye ve sıhhat-i ubudiyet, adavet ve inat ile sarsılır. Çünkü, vasıta-i halâs ve vesile-i necat olan ihlâs zayı olur. Zira, tarafgir bir muannit, kendi a'mal-i hayriyesinde hasmına tefevvuk ister. Halisen livechillâh amele pek de muvaffak olamaz. Hem, hüküm ve muamelâtında tarafgirini tercih eder, adalet edemez. İşte, ef'al ve a'mal-i hayriyenin esasları olan ihlâs ve adalet, husumet ve adavetle kaybolur.

Şu Altıncı Vecih çok uzundur. Fakat kabiliyet-i makam kısa olduğundan, kısa kesiyoruz.

adalet: her hak sahibine hakkının tam ve eksiksiz verilmesi, hakkaniyet, âdillik.
adavet: düşmanlık, kin.
a'mal-i hayriye: hayırlı işler, hayırlı ameller.
amel: fiil, iş, emek.
ef'al: fiiller, işler, ameller.

halisen livechillâh: halis ve hilesizce, sadece Allah için.
hasım: muhalif, düşman.
hayat-ı maneviye: manevi hayat.
husumet: düşmanlık, karşıtlık.
hüküm: karar, emir.
ihlâs: halis, içten, samimî, dürüstlük, ibadet ve davranışlar-

da sadece Allah rızasını gözetme.
kabiliyet-i makam: konunun uygunluğu, makamın etki gücü ve kabiliyeti.
muamelât: işlemler.
muannit: inatçı, ayak direyen.
muvaffak: başarmış, başarılı.
sıhhat-i ubudiyet: kulluktaki

sıhhat, doğruluk, sağlamlık.
tarafgir: taraf tutan, taraftar.
tefevvuk: üstün olma, üstünlük.
vasıta-i halâs: kurtuluş aracı.
vecih: yön, taraf.
vesile-i necat: kurtuluş vesilesi, aracı.
zayı: elden çıkan, yitik, zarar.
zira: çünkü, şu sebepten ki.

İkinci Mebhas

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ

وَكَايْنٍ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ
۲ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

﴿Y EHL-i İMAN! Sabıkan, adavet ne kadar zararlı olduğunu anladın. Hem anla ki, adavet kadar hayat-ı İslâmiyeye en müthiş bir maraz-ı muzır dahi hırstır.

Hırs, sebab-i haybettir ve illet ve zillettir; ve mahrumiyet ve sefaleti getirir. Evet, her millettten ziyade hırs ile dünyaya saldıran Yahudi milletin zillet ve sefaleti, bu hükme bir şahid-i kâtidır.

Evet, hırs, zihayat âleminde en geniş bir daireden tut, tâ en cüz'î bir ferde kadar suitesirini gösterir. Tevekkülvari taleb-i rızık ise, bilâkis medar-ı rahattır ve her yerde hüsnütesirini gösterir.

İşte, bir nevi zihayat ve rızka muhtaç olan meyvedar ağaçlar ve nebatlar, tevekkülvari, kanaatkârâne yerlerinde durup hırs göstermediklerinden, rızıkları onlara koşup geliyor. Hayvanlardan pek fazla evlât besliyorlar. Hayvanat ise, hırs ile rızıkları peşinde koştukları için, pek çok zahmet ve noksaniyet ile rızıklarını elde edebiliyorlar.

illet: hastalık.

kanaatkârâne: kismete razı olup elindekiyle yetinerek.

kudret: güç, kuvvet, iktidar.

mahrumiyet: mahrumluk, yoksunluk.

maraz-ı muzır: zararlı hastalık.

mebhas: bir bahisle ilgili kısım, bölüm.

medar-ı rahat: rahatlatma sebebi.

mutlak: kayıtsız, şartsız.

nebat: bitki.

nev: türlü, çeşit, cins.

nice: bir çok.

noksaniyet: eksiklik, noksanlık.

rızık: yiyecek, içecek şey, azık, Allah tarafından her canlı için ayrılmış ve takdir edilmiş olan nimet.

rızka muhtaç: Allah tarafından her canlı için ayrılmış ve takdir edilmiş olan nimete ihtiyacı olan.

sabıkan: az önce geçtiği gibi.

sebeb-i haybet: mahrum olma sebebi, ümitsizlik, yoksunluk sebebi.

sefalet: sefillik, yoksulluk.

suitesir: kötü tesir.

şahid-i kâti: şahitliğinden, doğruluğundan şüphe edilmeyen.

taleb-i rızık: rızık ve nimet isteme, bunun için çalışma.

tevekkülvari: Allah'a güvenerek.

zahmet: sıkıntı, zor, güç.

zihayat: hayat sahibi, canlı.

zillet: hakirlik, horluk, küçülme.

ziyade: çok, fazla, artık.

1. Şüphesiz ki rızık veren, mutlak kudret ve kuvvet sahibi olan Allah'tır. (Zariyat Suresi: 58.)

2. Yeryüzünde yürüyen ve kendi rızığını yüklenemeyen nice canlının ve sizin rızınızı Allah verir. O her şeyi hakkıyla işiten, her şeyi hakkıyla bilendir. (Ankebut Suresi: 60.)

adavet: düşmanlık, kin.

âlem: dünya.

bilâkis: aksine, tam tersine olarak.

cüz'î: az, parçaya ait olan.

ehl-i iman: inananlar, iman

sahipleri.

evlât: veletler, çocuklar.

fert: şahıs, kişi.

hak: gerçek, doğru.

hayat-ı İslâmiye: İslâmî kullarına uygun olan hayat.

hayvanat: hayvanlar.

hırs: aç gözlülük, tamahkârlık.

hüküm: karar, emir.

hüsnütesir: güzel tesir, iyi etki.

Hem, hayvanat dairesi içinde zaaf ve acz lisan-ı hâliyle tevekkül eden yavruların meşru ve mükemmel ve lâtif rızıkları hazine-i rahmetten verilmesi; ve hırs ile rızıkları na saldıran canavarların gayrimeşru ve pek çok zahmet ile kazandıkları nahos rızıkları gösteriyor ki, hırs sebebi mahrumiyettir; tevekkül ve kanaat ise, vesile-i rahmettir.

Hem, daire-i insaniye içinde her milletten ziyade hırs ile dünyaya yapışan ve aşk ile hayat-ı dünyeviyeye bağlanan Yahudi milleti, pek çok zahmet ile kazandığı, kendine faydası az, yalnız hazinedarlık ettiği gayrimeşru bir servet-i riba ile bütün milletlerden yedikleri sille-i zillet ve sefalet, katl ve ihanet gösteriyor ki, hırs maden-i zillet ve hasarettir.

Hem, haris bir insan her vakit hasarete düştüğüne dair o kadar vakıalar var ki, ¹ **الْحَرِيصُ خَائِبٌ خَاسِرٌ** darbimesel hükmüne geçmiş, umurun nazarında bir hakikat-i amme olarak kabul edilmiştir.

Madem öyledir; eğer malı çok seversen, hırs ile değil, belki kanaat ile malı talep et, tâ çok gelsin.

Ehl-i kanaat ile ehl-i hırs, iki şahsa benzer ki, büyük bir zatın divanhanesine giriyorlar.

Birisi kalbinden der: “Beni yalnız kabul etsin; dışarıda ki soğuktan kurtulsam bana kâfidir. En aşağıdaki iskemleyi de bana verseler, lütuftur.”

1. Hırs, hasaret ve muvaffakiyetsizliğin sebebidir.

acz: zayıflık, güçsüzlük.

aşk: şiddetli sevgi, ilgi.

dair: ait, ilgili.

daire-i insaniye: insanlık dairesi, alanı, insanlık dünyası.

darbimesel: ata sözü, vecize.

divanhane: kabul salonu, büyük salon

ehl-i hırs: hırs gösterenler, aç gözlü olanlar.

ehl-i kanaat: Allah'ın verdiği rızka memnun olup onunla yetinenler.

faide: fayda, yararlılık.

gayrimeşru: meşru olmayan, dine aykırı, haram.

hakikat-i amme: umumî, genelde geçerli olan doğru.

haris: çok hırslı olan, aç gözlü.

hasaret: hasar, zarar, ziyan.

hayat-ı dünyeviyeye: dünyaya ait olan hayat.

hayvanat dairesi: hayvanlar âlemi, sahası, hayvanlar dünyası.

hazinedar: malı muhafazaya me-mur olan.

hazine-i rahmet: rahmet hazinesi.

hırs: aç gözlülük, tamahkârlık.

hükmüne geçmek: yerine geçmek.

ihanet: haksızlık etme, kötülük etme.

iskemle: oturak.

kâfi: yeterli.

kanaat: kısmetine razı olma, elindekiyle yetinme.

katl: öldürme, katletme.

lâtif: hoş, güzel, nazik, narin.

lisan-ı hâl: hâl dili, beden dili.

lütuf: güzelliik, iyilik.

maden-i zillet: alçalma kaynağı.

meşru: şeriata uygun, ilâhî kanunu uygun.

muvaaffakiyet: başarı.

mükemmel: tam, eksiksiz.

nahos: hoş olmayan, hoşagitmeyen.

nazar: bakış, fikir, iç gözlem.

rızık: yiyecek, içecek şey, azık, Allah tarafından her canlı için ayrılmış ve takdir edil-

miş olan nimet.

sebeb-i mahrumiyet: mahrum olma nedeni, yoksulluk sebebi.

sefalet: sefillik, yoksulluk.

servet-i riba: faiz serveti.

sille-i zillet: aşağılık ve horlanma sebebi.

şahis: kişi, kimse, fert.

talep: isteme, dileme.

tevekkül etme: Allah'a dayanma ve güvenme.

umum: bütün, genel.

vakia: vuku bulmuş, olmuş, olay.

vesile-i rahmet: rahmeti kazanma sebebi.

Yahudi: İbrani ve İsrailî denilen, Samî kavimlerinden bir ırk.

zaaf: zayıflık, kuvvetsizlik.

zahmet: sıkıntı, zor, güç.

zat: kişi, şahıs, fert.

ziyade: çok, fazla, artık.

İkinci adam, güya bir hakkı varmış gibi ve herkes ona hürmet etmeye mecbur imiş gibi, mağrurâne der ki: “Bana en yukarı iskemleyi vermeli.” O hırs ile girer, gözünü yukarı mevkileri diker, onlara gitmek ister. Fakat divanhane sahibi onu geri döndürüp aşağı oturtur. Ona teşekkür lâzımken, teşekkürle bedel kalbinden kızıyor. Teşekkür değil, bilâkis hane sahibini tenkit ediyor. Hane sahibi de ondan istiskal ediyor.

Birinci adam mütevazîâne giriyor, en aşağıdaki iskemleye oturmak istiyor. Onun o kanaati, divanhane sahibinin hoşuna gidiyor. “Daha yukarı iskemleye buyurun” der. O da gittikçe teşekküratını ziyadeleştirir, memnuniyeti tezayüt eder.

İşte, dünya bir divanhane-i Rahman’dır. Zemin yüzü bir sofr-a Rahmettir. Derecat-ı erzak ve meratib-i nimet dahi iskemleler hükmündedir.

Hem, en cüz’î işlerde de herkes hırsın suitesirini hissedebilir.

Meselâ, iki dilenci bir şey istedikleri vakit, hırs ile ilhah eden dilenciden istiskal edip vermemek, diğer sakın dilenciye merhamet edip vermek, herkes kalbinde hisseder.

Hem meselâ, gecede uykun kaçmış; sen yatmak istesen, lâkayt kalsan, uykun gelebilir. Eğer hırs ile uyku istesen, “Aman yatayım, aman yatayım” dersen, bütün bütün uykunu kaçırsın.

bedel: değer, karşılık.

bilâkis: aksine, tam tersine olarak.

cüz’î: az, parçaya ait olan, pek az.

derecat-ı erzak: rızıkların dereceleri, basamakları.

divanhane: kabul salonu, geniş büyük salon.

divanhane-i Rahman: rahmet ve şefkati sınırsız olan, Allah’ın geniş salonu, yeryüzü.

güya: söyleyen, konuşan.

hak: doğru; pay, hisse.

hane: ev, mesken.

hırs: aç gözlülük, aşırı isteklilik.

hükmünde: yerinde, değerinde.

hürmet: ihtiram, saygı.

ilhah: ısrar etme.

iskemle: oturak.

istiskal: soğuk davranışlarla hoşlanmadığını belli etme.

kanaat: kısmetine razı olma, yetinme.

lâkayt: karışmayan, ilgisiz.

lâzım: gerekli, lüzumlu.

mağrurâne: gururlanarak.

mecbur: bir işi yapmak zorunda kalmış.

memnuniyet: memnunkluk, sevinçli oluş.

meratib-i nimet: nimet dereceleri.

merhamet: acımak, şefkat göstermek, korumak, iyilik etmek.

meselâ: misal olarak, söz gelisi.

mekki: yer.

mütevazîâne: alçak gönüllülükle.

sofra-i rahmet: rahmet sofrası, bağış ve ihsan.

suitesir: kötü tesir, etki.

tenkit: eleştirme, eleştiri.

teşekkürat: teşekkürler, memnuniyet ifade etmeler.

tezayüt etme: çoğalma, artma.

zemin: yer; yeryüzü.

ziyade: çok, fazla.

Hem meselâ, mühim bir netice için birisini hırs ile beklersin. “Aman gelmedi, aman gelmedi” deyip, en nihayet hırs senin sabrını tüketip, kalkar gidersin. Bir dakika sonra o adam gelir; fakat beklediğin o mühim netice bozulur.

Şu hâdisatın sırrı şudur ki:

Nasıl ki bir ekmeğin vücudu, tarla, harman, değirmen, fırına terettüp eder. Öyle de, tertib-i eşyada bir teenni-i hikmet vardır. Hırs sebebiyle, teenni ile hareket etmediği için, o tertipli eşyadaki manevî basamakları mûraat etmez; ya atlar, düşer veyahut bir basamağı noksan bırakır, maksada çıkamaz.

İşte, ey derd-i maişetle sersem olmuş ve hırs-ı dünya ile sarhoş olmuş kardeşler!

Hırs bu kadar muzır ve belâli bir şey olduğu hâlde, nasıl hırs yolunda her zilleti irtikâp ve haram-helâl demeyip her malı kabul ve hayat-ı uhrevîyeye lâzım çok şeyleri fedâ ediyorsunuz; hatta, erkân-ı İslâmiyenin mühim bir rûknü olan zekâtı hırs yolunda terk ediyorsunuz? Hâlbuki, zekât, her şahıs için sebep-i bereket ve dafi-i beliyattır. Zekâtı vermeyenin, herhâlde elinden zekât kadar bir mal çıkacak; ya lüzumsuz yerlere verecektir, ya bir musibet gelip alacaktır.

Hakikatli bir rüya-i hayaliyede, Birinci Harb-i Umumînin beşinci senesinde, bir acip rüyada benden soruldu:

“Müslümanlara gelen bu açlık, bu zayıat-ı maliye ve meşakkat-i bedeniye nedendir?”

acip: hayret uyandıran şey; garip.
belâ: musibet, gam, keder, afet, sıkıntı.
dafi-i beliyat: belâları savuşturan.
değirmen: öğüten araç veya alet.
dird-i maişet: geçim sıkıntısı.
erkân-ı İslâmiye: İslâmiyetin esasları, temelleri, rûkûnleri.
feda etme: gözden çıkarma, uğruna verme.
hadisat: olaylar.
hakikat: gerçek, hayali olmayan, görülen.
haram-helâl: dinin yasakladığı ve yapılmasına izin verdiği şey.
Harb-i Umumî: Birinci Dünya Savaşı.
harman: tahıl tanelerinin samandan ayrılması için yapılan iş.
hayat-ı uhrevîye: uhrevî hayat, ahirete ait olan hayat.
hırs: aç gözlülük, aşırı istek.
hırs-ı dünya: dünyaya karşı gösterilen açgözlülük.
irtikâp etme: kötü iş işleme, kötülük etme.
lâzım: gerek, gerekli, lüzumlu.
lüzumsuz: gereksiz.
maksat: kastedilen, istenilen şey.
manevî: manaya ait, maddî olmayan, manevî bakımdan.
meselâ: misal olarak, örnek.
meşakkat-i bedeniye: vücut itibarıyla, bedenlen çekilen zorluklar, meşakkatler.
musibet: felâket, sıkıntı.
muzır: zararlı, zarara sokan.

mühim: önemli.
mûraat etmek: tatbik etmek, gözetmek, uygulamak.
Müslüman: İslâm dininden olan, mü'min, Müslim.
netice: sonuç, özet.
noksan: eksiklik, azlık.
rûkûn: esas, kaide, prensip.
rüya-i hayaliye: hayalde görülen rüya.
sabır: sabır, dayanma, katlanma, zorluklara dayanma gücü; Allah'a tevekkül edip sıkıntılara göğüs germe, nefsi-

ne hâkim olma, günaha sokacak işlere veya şeylere karşı kendini tutma.
sebeb-i bereket: bereket sebebi, bolluk ve saadet nedeni.
şahıs: insan.
teenni: acele etmeden, dikkatli davranma.
teenni-i hikmet: belli fayda ve gayeleri takip eden ölçülü düşünceli davranış.
terettüp etme: gerekme, belli bir sırayı gerektirme.

terk: bırakma, salıverme, vazgeçme.
tertib-i eşya: eşyanın sıralanması, belli bir düzende gelmesi.
tertip: düzenleme, sıralama.
zayıat-ı maliye: malî zarar ve ziyan.
zekât: İslâmın beş şartından biri, Allah için malın belli bir kısmının her yıl zekât verilecek kimselere dağıtılması.
zillet: hakirlik, horluk.

Rüyada demiştım:

“Cenab-ı Hak bir kısım maldan onda bir, ^(HAŞİYE 1) veya bir kısım maldan kırkta bir, ^(HAŞİYE 2) kendi verdiği malından birisini bizden istedi—tâ bize fukaraların dualarını kazandırısın ve kin ve hasetlerini men etsin. Biz, hırsımız için tamahkârlık edip vermedik. Cenab-ı Hak, müterakim zekâtını, kırkta otuz, onda sekizini aldı.

“Hem her senede yalnız bir ayda, yetmiş hikmetli bir açlık bizden istedi. Biz nefsimize acıdık; muvakkat ve lezzetli bir açlığı çekmedik. Cenab-ı Hak, ceza olarak, yetmiş cihetle belâlı bir nevi orucu beş sene cebren bize tutturdu.

“Hem yirmi dört saatte bir tek saati, hoş ve ulvî, nuranî ve faydalı bir nevi talimat-ı Rabbaniyeyi bizden istedi. Biz tembellik edip o namazı ve niyazı yerine getirmedik. O tek saati diğer saatlere katarak zayı ettik. Cenab-ı Hak, onun kefareti olarak, beş sene talim ve talimat ve koşturmakla bize bir nevi namaz kıldırđı” demiştım.

Sonra ayıldım, düşündüm, anladım ki, o rüya-i hayaliyede pek mühim bir hakikat vardır. Yirmi Beşinci Sözde, medeniyetle hükm-ü Kur’ân’ı muvazene bahsinde ispat ve beyan edildiğı üzere, beşerin hayat-ı içtimaîsinde bütün ahlâksızlığın ve bütün ihtilâlâtın menşei iki kelimedir:

HAŞİYE 1: Yani, her sene taze verdiği buğday gibi mallardan onda bir.

HAŞİYE 2: Yani, eskiden verdiği kırktan ki, her senede galiben ve lâakal rıbh-ı ticarî ve nesl-i hayvanî cihetiyle, o kırktan taze olarak on adet verir.

ahlâksızlık: ahlâka aykırı, ters
bahis: konu, mevzu.
belâ: musibet, gam, sıkıntı.
beşer: insan, insanlık.
beyan: anlatma, açık söyleme.
cebren: zorla.
Cenab-ı Hak: Hz. Allah.
cihet: yön, taraf.
faide: fayda
fukara: fakirler, yoksullar.
galiben: üstünlükle, çoğu ke-re.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.
haset: kıskançlık, çekemezlik.
haşıye: dipnot, açıklayıcı yazı.
hayat-ı içtimaî: sosyal, toplum hayatı
hırs: aç gözlülük
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye; fayda.
hüküm-ü Kur’ân: Kur’ân’ın hükmü, emri.
ihtilâlât: ihtilâller, ayaklanmalar, isyan etmeler,
ispat: doğruyu delillerle gös-

terme, kanıt.
kefarete: karşılık.
kin: gizli düşmanlık.
lâakal: hiç değilse, en azından.
medeniyet: medenîlik, uygarlık, bir toplumun hayat tarzı.
men etme: yasak etme, mâni olma.
menşei: dayanak, çıkış noktası.
muvakkat: süresiz, geçici.
muvazene: iki şeyin eşit ol-

ma hâli, denklik, denge.

mühim: önemli.

müterakim: biriken.

namaz: İslâmın beş şartından biri olan salât.

nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılayıp hayırlı işlerden alıkoyan güç; insanın kendisi.

nesl-i hayvani: hayvan cinsi

nev: türlü, çeşit.

niyaz: yalvarma, rica, dua.

nurani: nurlu, ışıklı, parlak.

oruç: İslâm dininin beş temel esasından biri.

ribh-i ticarî: ticarî kazanç, kâr.

rüya-i hayaliye: hayalde görülen rüya.

talim: yetiştirme, eğitme.

talimat: talimler, eğitimler.

talimat-ı Rabbaniye: Allah’ın emrettiğı ruhi ve bedenî eğitimler.

tamahkâr: aç gözlü, cimri.

ulvî: yüksek, yüce.

zayı: yitik, zarar, ziyan.

zekât: İslâmın beş şartından biri.

Birisi: “Ben tok olduktan sonra, başkası açlıktan ölse, bana ne?”

İkincisi: “Sen çalış, ben yiyeyim.”

Bu iki kelimeyi de idame eden, cereyan-ı riba ve terk-i zekâttır. Bu iki müthiş maraz-ı içtimaîyi tedavi edecek tek çare, zekâtın bir düstur-u umumî suretinde icrası ile, vücub-u zekât ve hurmet-i ribadır.

Hem, değil yalnız eşhastâ ve hususî cemaatlerde, belki umum nev-i beşerin saadet-i hayatı için en mühim bir rükün, belki devam-ı hayat-ı insaniye için en mühim bir direk, zekâttır. Çünkü, beşerde, havas ve avam, iki tabaka var. Havastan avama merhamet ve ihsan; ve avamdan havassa karşı hürmet ve itaati temin edecek, zekâttır. Yoksa, yukarıdan avamın başına zulüm ve tahakküm iner; avamdan zenginlere karşı kin ve isyan çıkar. İki tabaka-i beşer, daimî bir mücadele-i maneviyede, bir keşmekeş-i ihtilâfta bulunur. Gele gele, tâ Rusya’da olduğu gibi, sa’y ve sermaye mücadelesi suretinde boğuşmaya başlar.

Ey ehl-i kerem ve vicdan! Ve ey ehl-i sahavet ve ihsan! İhsanlar zekât namına olmazsa, üç zararı var. Bazen de faydasız gider. Çünkü, Allah namına vermediğin için, manen minnet ediyorsun, biçare fakiri minnet esareti altında bırakıyorsun. Hem makbul olan duasından mahrum kalıyorsun. Hem hakikaten Cenab-ı Hakkın malını ibadına vermek için bir tevziat memuru olduğun hâlde, kendini sahib-i mal zannedip bir küfran-ı nimet ediyorsun.

avam: kültürlü yüksek tabakadan olmayan, sıradan insanlar.
bazen: ara sıra
beşer: insan, insanlık.
biçare: çaresiz, zavallı, şaşkın.
cemaat: topluluk, takım, bölük.
cereyan-ı riba: faizcilik, faizin devam etmesi.
daimî: sürekli, devamlı.
düstur-u umumî: genel prensip, kural.
ehl-i kerem: ikram eden mert insanlar.
ehl-i sahavet ve ihsan: bağış, ikram sahibi ve cömert olanlar.
ehl-i vicdan: iyiyi kötünden, hayırdan ayırt etmeye yardımcı olan üstün ahlâkî duygu sahipleri.
esaret: esirlik, kölelik.
eşhastâ: şahista, insanda.
faydesiz: yararsız, faydasız.
hakikaten: gerçekten, doğrusu.
havas: üst tabaka, zenginler.
hurmet-i riba: faizin haram olması, faizciliğin yasaklanması.
hususî: özel, şahsî.
hürmet: saygı, ihtiram.
ibad: kullar, insanlar.
icra: yürütme, bir işi yerine getirme.
idame: devam ettirme, sürdürme.
ihsan: iyilik etme, ikram etme, lütuf, bağış, yardım.
isyan: başkaldırma, itaatsizlik.
itaat etme: boyun eğme, uyma.
keşmekeş-i ihtilâf: ayrılmaktan gelen karsıklık.
kin: gizli düşmanlık.
küfran-ı nimet etme: nimete karşı nankörlük etme
mahrum kalmak: istediğini, dilemediğini elde edememek, yoksun kalmak.
makbul: reddedilmeyen, geçerli.
manen: gönülce, psikolojik olarak.
maraz-ı içtimai: sosyal hastalık.

merhamet: acımak, şefkat göstermek, korumak.
minnet etme: boyun eğme.
minnet: iyiliğe karşı duyulan şükür hissi
mücadele: çekişme, atışma
mücadele-i maneviye: manevî olarak verilen mücadele.
mühim: önemli.
namına: adına.
nev-i beşer: insanlık.
rükün: esas, şart, prensip.
saadet-i hayat: hayatın mutluluğu, canlılığın vermiş olduğu

mutluluk.
sahib-i mal: malın sahibi, mal sahibi.
sa’y: çalışma, çabalama.
sermaye: ana para, varlık, servet.
suret: biçim, görünüş.
tabaka: kat, katman, derece.
tabaka-i beşer: İnsan tabakası, toplumu meydana getiren sınıflar.
tahakküm: zorbalık etme, zorla hükmetme.
tedavi: iyileştirme.

terk-i zekât: zekâtın verilmesi, terk edilmesi.
tevziat: dağıtım.
umum: hep, bütün, herkes, genel olma, bütün insanlar.
vücub-u zekât: zekâtın farz olması.
zan: zannetme, sanma.
zekât: İslâmın beş şartından biri, Allah için malın belli bir kısmının her yıl zekât verilebilecek kimselere dağıtılması.
zulüm: haksızlık, adaletsizlik.

Eğer zekât namına versen, Cenab-ı Hak namına verdiğin için bir sevap kazanıyorsun, bir şükran-ı nimet gösteriyorsun. O muhtaç adam dahi sana tabasbus etmeye mecbur olmadığı için, izzet-i nefsi kırılmaz ve duası senin hakkında makbul olur.

Evet, zekât kadar, belki daha ziyade nafil ve ihsan, yahut sair suretlerde verip riya ve şöhrat gibi, minnet ve tezlil gibi zararları kazanmak nerede? Zekât namına o iyilikleri yapıp, hem farzı eda etmek, hem sevabı, hem ihlâsı, hem makbul bir duayı kazanmak nerede?

1 سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي قَالَ: «الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبَنِيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا» وَقَالَ: «الْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنَى» وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ آمِينَ

2 وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

1. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)
2. Allah'ım! "Mü'min için mü'min, sağlam yapılmış bir binanın birbirine kuvvet veren taşları gibidir." (Buhârî, Salât: 88, Edep: 36, Mezalim: 5; Müslim, Birr: 65; Tirmizî, Birr: 18; Neseî, Zekât: 67; Müsned, 4:405, 409.) ve "Kanaat tükenmeyen bir hazinedir" [Fethu'l-Kebir, 2:309] diyen Efendimiz Muhammed'e, onun Âl ve Ashabının hepsine salât ve selâm eyle. Âmin. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.

Âl ve Ashap: Peygamberimizin ailesinden olanlar ve Sahabeler.
âlem: dünya, cihan, bütün yaratılmışlar.
âmin: "Yâ Rabbi! kabul eyle!"

anlamında duanın sonunda söylenir.
bina: yapı.
Cenab-ı Hak: Allah; doğru, gerçek, Hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi

yüce Allah).
eda etmek: ödemek, yerine getirmek
efendi: saygıdeğer
farz: İslâmiyette kesin olarak yapılması gereken emir.

hak: doğru, gerçek.

hamd: Allah'ın yüceliğini övme.

hazine: zengin ve değerli kaynak.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye, fayda.

ihlâs: halis, içten, samimî, ibadet ve davranışlarda sadece Allah rızasını gözetme.

ihsan: iyilik etme, ikram etme, lütuf, bağış.

izzet-i nefis: insanın kendi değerini ve şahsiyetini aşağılamaksızın varlığına saygı duyması .

kanaat: kısmete razı olma, yetinme.

makbul: reddedilmeyen, geçerli.
mecbur: bir işi yapmak zorunda kalan.

minnet: iyiliğe karşı duyulan şükür hissi, boyun eğme.

muhtaç: ihtiyacı olan, yoksul.

mü'min: Allah'a, onun birliğine inanan.

nafile: farz ve vacip olmayan fazla ibadet.

namına: adına

noksan: eksiklik.

Rab: her şeyin sahibi, yaratan, büyüten, terbiye eden.

riya: iki yüzlülük, samimiyezsizlik

sair: diğer, başka.

salât: Hz. Peygambere dua.

sevap: ödül, mükâfat.

suret: biçim, görünüş.

şöhrat: ün, ad, san.

şükran-ı nimet: Allah'ın verdiği nimetlere şükürle karşılık vermek.

tabasbus: yaltaklanma, riyakârlık etme.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma, münezzeh sayma.

tezli: aşağılama, küçük düşürme.

yahut: ya da bunun gibi.

zekât: artma, bereket, İslâmın beş şartından, Allah için malın belli bir kısmının her yıl zekât verilebilecek kimselere dağıtılması.
ziyade: çok, fazla.

Hatime

Gıybet hakkındadır.

بِسْمِهِ ۞ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ۝

Yirmi Beşinci Sözün Birinci Şulesinin Birinci Şuainın Beşinci Noktasının, makam-ı zem ve zecrin misallerinden olan bir tek ayetin, mu'cizâne altı tarzda gıybetten tenfir etmesi, Kur'ân'ın nazarında gıybet ne kadar şenî bir şey olduğunu tamamıyla gösterdiğinden, başka beyana ihtiyaç bırakmamış. Evet, Kur'ân'ın beyanından sonra beyan olamaz; ihtiyaç da yoktur.

İşte, ۳ **أَيُّبُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا** ayetinde altı derece zemmi zemmeder, gıybetten altı mertebe şiddetle zecreder. Şu ayet bilfiil gıybet edenlere müteveccih olduğu vakit, manası gelecek tarzda oluyor. Şöyle ki:

Malûmdur, ayetin başındaki hemze, sormak “âyâ” manasındadır. O sormak manası, su gibi, ayetin bütün kelimelerine girer. Her kelimedede bir hükm-ü zımnî var.

İşte birincisi: Hemze ile der: “Âyâ, sual ve cevap mahalli olan aklınız yok mu ki, bu derece çirkin bir şeyi anlamıyor?”

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Sizden biri, ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? (Hucurat Suresi: 12.)

âyâ: acaba, nasıl oluyor.

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

beyan: anlatma, bildirme.

bilfiil: gerçek olarak, fiilen.

gıybet: arkadan çekistirme, kötü söz söyleme.

hatime: bir eserin sonuç kısmı.

hemze: Arapça harflerinden elif.

hüküm-ü zımnî: gizli, örtülü hüküm.

kusur: eksiklik, noksan

mahalli: yeri

makam-ı zem: kınama, ayıplama yeri.

malûm: bilinen.

mana: anlam.

mertebe: derece, basamak.

misal: bir şeyin benzer hâli.

mu'cizâne: mu'cize gibi.

müteveccih: yönelen.

nazar: görüş.

noksan: eksiklik, azlık.

sual: soru.

seni: fena, kötü, çirkin.

tenfir: nefret ettirme, iğrendirme.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü

eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma, münezzeh sayma.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma.

zecir: önleme, yasak etme, yasaklama.

zem: yermek, kınama.

İkincisi: **يُحِبُّ** lâfzıyla der: “Âyâ, sevmek ve nefret etmek mahalli olan kalbiniz bozulmuş mu ki, en menfur bir işi sever?”

Üçüncüsü: **أَحَدُكُمْ** kelimesiyle der: “Cemaatten hayatını alan hayat-ı içtimaiye ve medeniyetiniz ne olmuş ki, böyle hayatınızı zehirleyen bir ameli kabul eder?”

Dördüncüsü: **أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ** kelâmıyla der: “İnsaniyetiniz ne olmuş ki, böyle canavarcasına, arkadaşınızı dış ile parçalamayı yapıyorsunuz?”

Beşincisi: **أَخِيهِ** kelimesiyle der: “Hiç rikkat-i cinsiye-niz, hiç sıla-i rahminiz yok mu ki, böyle çok cihetlerle, kardeşiniz olan bir mazlumun şahs-ı manevîsini insafsızca dışlıyorsunuz? Ve hiç aklınız yok mu ki, kendi azanızı kendi dişinizle divane gibi ısıyorsunuz?”

Altıncısı: **مَيْتًا** kelâmıyla der: “Vicdanınız nerede? Fıtratınız bozulmuş mu ki, en muhterem bir hâlde bir kardeşinize karşı, etini yemek gibi en müstekreh bir işi yapıyorsunuz?”

Demek, şu ayetin ifadesiyle ve kelimelerin ayrı ayrı delâletiyle, zem ve gıybet, aklın ve kalben ve insaniyetten ve vicdanen ve fıtraten ve milliyeten mezmumdur. İşte, bak, nasıl şu ayet ıcazkârâne altı mertebe zemmi zemmetmekle, i'cazkârâne altı derece o cürümden zecreder.

amel: fiil, iş, emek.
aya: acaba, nasıl oluyor.
ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.
aza: uzuvlar, organlar.
cemaat: topluluk, insan topluluğu, takım, bölük.
cihet: yön, taraf.
cürüm: günah
delâlet: delil olma, gösterme.
divane: deli.
fıtrat: yaratılış.
fıtraten: yaratılış bakımından.

gıybet: arkadan çekistirme, kötüleme.
hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.
ıcazkârâne: benzerini yapmaktan insanları âciz bırakarak, mu'cizeli bir şekilde; az sözle çok manalar anlatarak, vezir bir şekilde.
insafsız: acımasız, hak ve adalete zıt, aykırı.
insaniyet: insanlık, bütün insanlar.
kelâm: söz, lâfiz.

lâfız: söz, kelime.
mahallî: yer, mahallî, yeri.
mazlum: zulüm görmüş, zulme uğramış.
medeniyet: medenîlik.
menfur: nefret edilen, sevilmeyen, iğrenç.
mertebe: derece, basamak.
mezmum: aşağılanan, yerilen.
milliyeten: aynı milletten olan, millet sevgisi bakımından.
muhterem: saygı değer.

müstekreh: tiksnilen, iğrenilen.
nefret: iğrenme, tikslenme.
rikkat-i cinsiye: insanın kendi cinsinden olana acıması.
sıla-i rahim: akrabalarla olan bağlantı.
şahs-ı manevî: hazırda bulunmayan birinin manevî kişiliği.
vicdan: iyiyi kötüden, hayrı şerden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâkî duygu.
vicdanen: vicdan bakımından, içten, ahlâkî açıdan.
zecir: önleme, yasak etme.
zem: yerme, kınama.
zemmi zem: çekistirmek ve kötüleme işini kötüleme.

Gıybet, ehl-i adavet ve haset ve inadın en çok istimal ettikleri alçak bir silâhtır. İzzet-i nefis sahibi, bu pis silâha tenezzül edip istimal etmez. Nasıl meşhur bir zat demiş:

وَأَكْبَرُ نَفْسِي عَنْ جَزَاءِ بَغِيَّةٍ ۞ فَكُلُّ اغْتِيَابٍ جَهْدٌ مِّنْ لَّأَلِهِ جَهْدٌ¹

Yani, “Düşmanıma gıybetle ceza vermekten nefsimi yüksek tutuyorum ve tenezzül etmiyorum. Çünkü gıybet, zayıf ve zelil ve aşağıların silâhıdır.”

Gıybet odur ki, gıybet edilen adam hazır olsa idi ve işitse idi, kerahet edip darılacaktı. Eğer doğru dese, zaten gıybettir. Eğer yalan dese, hem gıybet, hem iftiradır; iki katlı çirkin bir günahdır.²

Gıybet, mahsus birkaç maddede caiz olabilir:

Birisi: Şekva suretinde, bir vazifedar adama der; tâ yardım edip o münkeri, o kabahati ondan izale etsin ve hakkını ondan alsın.

Birisi de: Bir adam onunla teşrik-i mesai etmek ister, seninle meşveret eder. Sen de, sırf maslahat için, garazsız olarak, meşveretin hakkını eda etmek için desen: “Onun ile teşrik-i mesai etme. Çünkü zarar göreceksin.”

Birisi de: Maksadı tahkir ve teşhir değil, belki maksadı tarif ve tanıttırmak için dese: “O topal ve serseri adam filân yere gitti.”

Birisi de: O gıybet edilen adam fasık-ı mütecahirdir. Yani, fenalıktan sıkılmıyor, belki işlediği seyyiatla iftihar

caiz: yapılmasında sakınca olmayan.

eda etmek: ödemek.

ehl-i adavet: düşmanlık besleyenler

fasık-ı mütecahir: açıktan açığa kimseden sıkılmadan günah işleyen.

fena: kötü huylu.

garaz: kötü kasıt.

gıybet: arkadan çekiştirme, kötüleme.

günah: Allah'ın emirlerine aykırı davranış.

haset: çekemezlik.

iftihar: övünme.

iftira: aslı olmadan birine suç yüklemek.

istimal etmek: kullanmak.

izale etme: giderme, giderilme.

izzet-i nefis: insanın ağırbaşlılığını ve şerefini korumaya özen göstermesi.

kabahat: suç, uygunsuz iş.

kerahet: iğrenme, nefret etme

mahsus: özel.

maksat: kastedilen, istenilen şey.

maslahat: yerine göre icap eden iş, faydalı davranış.

meşhur: ünlü, namılı.

meşveret: danışma.

münker: reddedilen, şeriata göre yapılması caiz olmayan, kötülük.

nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılayıp hayırlı işlerden alıkoyan güç, insanın kendisi.

serseri: düşüncesiz, bir gayesi olmayan başıboş.

1. Nâsif el-Yâziçî, Şerhu Divanı'l-Müteñebbî, 1:429.

2. Müslim, Birr: 70; Ebu Davud, Edep: 35; Tirmizî, Birr: 23; Darimî, Rikak: 6; Müsned, 2:230.

seyyiat: fenalıklar, kötülükler.

suret: biçim, görünüş.

şekva: şikâyet, yakınma.

tahkir: hakaret etme, küçük görme.

tarif: bir şeyi tanıtmak; tanım.

tenezzül etmek: kendine aykırı düşen bir işi veya durumu kabul etmek, alçalmak.

teşhir: gösterme, sergileme.

teşrik-i mesai etmek: birlikte çalışmak.

vazifedar: vazifeli, iş gören, görevli.

zat: kişi, şahıs.

zelil: alçak, aşağılık.

ediyor, zulmü ile telezzüz ediyor, sıkılmayarak aşikâre bir surette işliyor.

İşte bu mahsus maddelerde, garazsız ve sırf hak ve maslahat için gıybet caiz olabilir. Yoksa, gıybet, nasıl ateş odunu yer, bitirir; gıybet dahi a'mal-i salihayı yer, bitirir.

Eğer gıybet etti veyahut isteyerek dinledi; o vakit, ¹ **اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلِمَنِ اغْتَبَيْنَاهُ** demeli, sonra gıybet edilen adama ne vakit rast gelse, “Beni helâl et” demeli.

² **اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي**

Said Nursî

1. Allah'ım, bizi ve gıybet ettiğimiz kişiyi bağışla. (Süyutî, Fethu'l-Kebir, 1:84.)

2. Bâkî olan ancak Allah'tır.

a'mal-i salih: salih ameller, Allah'ın rızasına uygun yapılmış iyi ve hayırlı işler.

aşikâre: apaçık.

Bâkî: yok olmayan, sürekli ve kalıcı olan, bütün varlıklar yok olurken yok olmayan ve

bütün varlıklar yok olduktan sonra da zatiyla var olacak olan tek varlık; Allah.

caiz: yapılmasında sakınca olmayan.

garazsız: düşmanlık beslemeyen, garazı olmayan.

gıybet: dedikodu, arkadan çekıştirme, kötüleme.

hak: doğru, gerçek.

helâl etmek: bağışlamak, affetmek.

mahsus: özel.

maslahat: yerine göre icap

eden iş, faydalı davranış, barış.

rast gelmek: bir kimse ile karşılaşmak.

sırf: ancak, yalnız.

suret: biçim, görünüş.

telezzüz: lezzet, hoşlanma.

zulüm: haksızlık, eziyet, adaletsizlik.

* Yirmi Üçüncü Mektup,
Barla'da 1933'te Türkçe
olarak telif edilmiştir.

Yirmi Üçüncü Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۝ ۱ ۝ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبَحُ بِحَمْدِهِ ۝ ۲
الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا بَعْدَ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ
عُمْرِكَ وَذَرَّاتِ وَجُودِكَ ۝ ۳

Aziz, GAYRETLİ, ciddî, hakikatli, halis, dirayetli karde-
şim,

Bizim gibi hakikat ve ahiret kardeşlerin, ihtilâf-ı zaman ve mekân, sohbetlerine ve ünsiyetlerine bir mâni teşkil etmez. Biri şarkta, biri garpta, biri mazide, biri müstakbelde, biri dünyada, biri ahirette olsa da, beraber sayılabilirler ve sohbet edebilirler. Hususan bir tek maksat için bir tek vazifede bulunanlar, birbirinin aynı hükmündedirler. Sizi her sabah yanımda tasavvur edip, kazancımın bir kısmını, bir sülüsünü —Allah kabul etsin— size veriyorum. Duada, Abdülmecit ve Abdurrahman ile berabersiniz. İnşallah her vakit hissenizi alırsınız.

Sizin dünyaca bazı müşkülâtınız, senin hesabına beni bir parça müteessir etti. Fakat madem dünya bâkî değil ve musibetlerinde bir nevi hayır vardır; senin bedeline “Yâ Hû, bu da geçer!” kalbime geldi.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

aziz: saygın, değerli.

bâkî: sürekli ve kalıcı olan.

bedel: karşılık, bir şeyin yerinde.

bereket: bolluk, mutluluk.

dakikanın aşiresi: dakikanın onuncu kuvveti (60¹⁰ saniye).

dirayet: zekâ, akıl, yetenek ve tecrübe sahibi olma.

ebed: sonsuzluk, daimilik.

garb: batı.

gayret: çalışma, çabalama.

hakikat: doğru, gerçek.

halis: hilesiz, temiz.

hayır: iyi şey, fayda.

hisse: pay, nasip, kismet.

husus: bilhassa, özellikle.

hükmünde: değerinde, yerinde.

ihtilâf-ı zaman ve mekân: yer ve zaman farklılığı.

inşallah: Allah isterse, Allah dilerse.

kusur: eksiklik, noksan.

madem: çünkü.

maksat: kastedilen, istenilen şey.

mâni: meneden, engel olan.

mazi: geçmiş zaman.

musibet: felâket, belâ, sıkıntı.

müstakbel: gelecek zaman.

müşkülât: güçlükler, sorunlar.

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Ömür dakikalarının aşireleri ve vücudunun zerreleri sayısınca, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi ebeden üzerinize olsun.

müteessir: üzölmüş, etkilenmiş.

nev: türlü, çeşit.

noksan: eksiklik, kusurlu.

rahmet: acıma, merhamet etme, koruma, bağışlama,

şefkat gösterme.

sülüs: üçte bir.

şark: doğu.

tasavvur etme: düşünme, hayal etme.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma, münezzeh sayma.

tesbih: Cenab-ı Hak'ı şanına lâyık ifadelerle anma.

teşkil: meydana getirme, oluşturma.

ünsiyet: dostluk, arkadaşlık.

vazife: ödev, görev.

Yâ Hû: Yâ Allah.

zerre: atom.

1 لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُ الْآخِرَةِ

düşündüm.

2 اِنَّ لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاْجِعُوْنَ okudum, 3

dim. Senin yerine teselli buldum. Cenab-ı Hak bir abdi-ni severse, dünyayı ona küstürür, çirkin gösterir. İnşaaallah sen de o sevgililerin sınıfındasın. Sözlerin neşrine mânilerin çoğalması sizi müteessir etmesin. İnşaaallah, neşrettiğin miktar bir rahmete mazhar olduğu zaman, pek bereketli bir surette o nurlu çekirdekler, kesretli çiçekler açacaklar.

Bazı sualler soruyorsunuz. Aziz kardeşim, yazılan galip Sözler ve Mektuplar, ihtiyarsız, def'i ve anî bir surette kalbe geliyordu, güzel oluyordu. Eğer ihtiyar ile, Eski Said gibi kuvve-i ilmiye ile düşünüp cevap versem, sönük düşer, noksan olur. Bir miktardır ki, tulûat-ı kalbiye tevakkuf etmiş, hafıza kamçısı kırılmış. Fakat cevapsız kalmamak için gayet muhtasar birer cevap yazacağız.

Birinci Sualiniz: Mü'minin mü'mine en iyi duası nasıl olmalıdır?

Elcevap: Esbab-ı kabul dairesinde olmalı. Çünkü bazı şerait dahilinde dua makbul olur. Şerait-i kabulün içti-mai nispetinde makbuliyeti ziyadeleşir.

Ezcümle, dua edileceği vakit, istiğfar ile manevî temizlenmeli; sonra makbul bir dua olan salâvat-ı şerifeyi şefa-atçı gibi zikretmeli ve ahirde yine salâvat getirmeli. Çünkü, iki makbul duanın ortasında bir dua makbul olur.

1. Gerçek hayat, ancak ahiret hayatıdır. (Buharî, Rikak: 1; Müslim, Cihad: 126-127; Tirmizî, Menakıb: 55; İbnî Mâce, Mesacîd: 3; Müsned, 2:381, 3:172, 180, 216, 276.)

2. Allah sabredenlerle beraberdir. (Bakara Suresi: 153.)

3. Muhakkak ki biz Allah'ın kullarıyız ve yine Ona döndürüleceğiz. (Bakara Suresi: 156.)

abd: kul, insan.

ahir: en sonra.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

anî: bir anda.

aziz: sevgili, değerli.

bereket: bolluk, mutluluk, Al-

lah vergisi.

def'i: hemen, bir anda.

esbab-ı kabul: kabul sebepleri, nedenleri.

ezcümle: özellikle, bu cümleden olarak.

galip: galebe eden, çoklukla.

gayet: fazla, son derece.

hafıza: İnsanda hatırlama hassesi, bellek.

içtimai: toplanma.

ihtiyarsız: elinde olmadan, irade dışı.

inşaaallah: Allah isterse, Allah dilerse.

istiğfar: af dileme, affedilme-

yi isteme.

kalbe gelmek: manaların kalbe hatırlatılması.

kamçı: harekete geçirme aracı.

kesret: çokluk.

kul: Allah'ın yarattığı varlık, insan.

kuvve-i ilmiye: ilim kuvveti, ilmin gücü.

makbul: reddedilmeyen, kabul gören.

makbuliyet: beğenilmişlik, geçerlilik.

mâni: meneden, engel.

mazhar: bir şeyin çıktığı yer, zühur ettiği, görüldüğü yer.

muhtasar: ihtisar edilmiş, özet.

mü'min: iman eden, inanan.

müteessir: üzülmüş, etkilenmiş.

neşir: dağıtma, yayma.

nispet: oranla.

noksan: eksiklik, kusurlu.

nur: aydınlık.

rahmet: acıma, merhamet etme, koruma, bağışlama, şefkat gösterme.

salâvat: Hz. Muhammed'e (a.s.m.) rahmet ve esenlik dileme.

salâvat-ı şerife: Peygamber Efendimiz (a.s.m.) için yapılan rahmet duası.

sual: soru.

suret: biçim, görünüş.

şefa-at: birinden başkasının adına bir ricada bulunma, günahların affı için Peygamber Efendimizin ve Allah katında makbul kişilerin, Allah'ın izniyle aracılık yapması.

şerait: şartlar.

şerait-i kabul: kabul şartları.

teselli: güzel sözler söyleyerek rahatlatma.

tevakkuf etme: duraklama.

tulûat-ı kalbiye: kalbe doğan ilham ve manalar.

zikir: anma.

ziyade: çok, fazla.

Hem, **بِظَهْرِ الْغَيْبِ** yani “gıyaben ona dua etmek,”

Hem hadiste ve Kur’ân’da gelen me’sur dualarla dua etmek; meselâ,

1 **اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْتَلْکَ الْعَفْوَ وَالْعَافِیَةَ لِیْ وَلَهٗ فِی الدِّیْنِ وَالدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ**

2 **رَبَّنَا اٰتِنَا فِی الدُّنْیَا حَسَنَةً وَفِی الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ**

gibi cami dualarla dua etmek,

Hem hulûs ve huşû ve huzur-u kalp ile dua etmek,

Hem namazın sonunda, bilhassa sabah namazından sonra,

Hem mevaki-i mübarekede, hususan mescitlerde,

Hem Cuma’da, hususan saat-i icabede,

Hem şuhur-u selâsede, hususan leyal-i meşhurede,

Hem Ramazan’da, hususan Leyle-i Kadirde dua etmek, kabule karin olması rahmet-i İlâhiyeden kaviyyen me’muldür.

O makbul duanın ya aynen dünyada eseri görünür; veyahut dua olunanın ahiretine ve hayat-ı ebediyesi cihe-tinde makbul olur. Demek, aynı maksat yerine gelmez-se, dua kabul olmadı denilmez, belki daha iyi bir surette kabul edilmiş denilir.

afiyet: sağlık, esenlik.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

azap: günahlara karşı ahirette çe-kilecek ceza.

bilhassa: özellikle

camî: pek çok manaları ve haki-katleri içinde toplayan, birçok şeyle alâkalı olan; kapsamlı.

cihet: yön, taraf.

gıyaben: hazır ve mevcut bulun-maksızın, ardından.

hadis: Hz. Muhammed’e (a.s.m.) ait söz, emir, fiil veya Hz. Pey-gamberin onayladığı söz, iş veya davranış.

hayat-ı ebediye: ebedî ve son-suz hayat, ahiret hayatı.

hulûs: saflık, gönül temizliği, sa-mimilik.

hususan: özellikle, bilhassa.

huşû: Allah’a karşı korku ve say-gı ile boyun eğme.

huzur-u kalp: kalp huzuru, gönül rahatlığı.

karin: yakın, bir şeye kavuşan, bir şeyi elde eden.

kaviyyen: kesinlikle, kuvvetle.

leyal-i meşhure: meşhur, müba-rek geceler.

Leyle-i Kadir: Kadir Gecesi; Ra-mazan ayının son on günü içinde bulunan en hayırlı gece.

1. Allah’ım, Senden kendim ve onun için dinde, dünyada ve ahirette af ve afiyet diliyorum. (Hâkim, Müstedrek, 1:517.)

2. Ey Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver ahirette de iyilik ver. Ve bizi Cehennem azabından koru. (Bakara Suresi: 201.)

makbul: geçerli, kabul gören.

maksat: kastedilen, istenilen şey.

me’mul: umulan, ümit edilen.

mescit: cami, namaz kılınan yer.

meselâ: misal olarak, örnek.

me’sur: tesirli, etkili.

mevaki-i mübarek: müba-rek, temiz yerler.

Rab: her şeyin sahibi, yara-tan, büyüten, terbiye eden.

rahmet-i İlâhiye: Allah’ın sonsuz rahmeti, İlâhî rahmet.

Ramazan: oruç ayı, Kur’ân-ı Kerim’in nazil olmaya başla-

dığı mübarek ayların en önemlisi.

saat-i icabe: duaların kabul olduğu gizli vakitler.

suret: biçim, görünüş.

şuhur-u selâse: üç aylar; Re-cep, Şaban ve Ramazan ayla-rı.

İkinci Sualiniz: Sahabe-i Kiram hazeratına radiyallahü anh denildiğine binaen, başkalarına da bu manada söylemek muvafık mıdır?

Elcevap: Evet, denilir. Çünkü Resul-i Ekrem'in bir şiarı olan aleyhissalâtü vesselâm kelâmı gibi, radiyallahü anh terkibi Sahabeye mahsus bir şiar değil. Belki Sahabe gibi, veraset-i nübüvvet denilen velâyet-i kübrada bulunan ve makam-ı rızaya yetişen Eimme-i Erbaa, Şah-ı Geylânî, İmam-ı Gazalî, İmam-ı Rabbanî gibi zatlara denilmeli. Fakat örf-ü ulemada Sahabeye radiyallahü anh, Tâbiîn ve Tebe-i Tâbiîne rahimehullah, onlardan sonrakilere gaferehullah ve evliyaya kuddise sirruhu denilir.

Üçüncü Sualiniz: Başta müçtehidîn-i izam imamları mı efdal, yoksa hak tarikatlerin şahları, aktapları mı efdaldır?

Elcevap: Umum müçtehidîn değil; belki Ebu Hanife, Malik, Şafîî, Ahmed ibni Hanbel, şahların, aktapların fevkindedirler. Fakat hususî faziletlerde Şah-ı Geylânî gibi bazı harika kutuplar, bir cihette daha parlak makama sahiptirler. Fakat küllî fazilet imamlarıdır. Hem tarikat şahlarının bir kısmı müçtehitlerdendir. Onun için umum müçtehidîn, aktaptan daha efdaldır denilmez. Fakat Eimme-i Erbaa, Sahabeden ve Mehdiden sonra en efdal-lerdir denilir.

Dördüncü Sualiniz: ¹ **اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ** 'de hikmet ve gaye nedir?

1. Allah sabredenlerle beraberdir. (Bakara Suresi: 153.)

aktap: kutuplar, büyük velîlerden zamanın en büyük mürsidi olan kimseler, büyük zatlar.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun anlamında Peygamberimiz Hz. Muhammed'in ismi duyulunca söylenen dua.
binaen: -den dolayı, bu sebepten.
cihet: yön, taraf.

efdal: en üstün; hünerliler, en faziletliler.
Eimme-i Erbaa: dört imam. İmam-ı Azam Ebu Hanife, İmam-ı Şafîî, İmam Malik, İmam Ahmed bin Hanbel.(r.a.)
evliya: Allah dostları, velîler.
fazilet: erdem, iyi ahlâk, değer.
fevk: üst, üzeri.
gaferehullah: Allah onu bağışlasın.

gaye: maksat, sonuç.
hazerat: hazretler, kutlu insanlar.
hikmet: bilinmeyen nokta, kâinattaki ve yaratılıştaki İlâhî gaye fayda.
imam: mezheple ilgili konularda kendisine uyulan ve önder olan kimse.
kuddise sirruhu: İlâhî hikmetten öğrendiği şeyler temiz uğurlu olsun.

kutup: Allah dostlarının (velîlerin) en büyüğü, hakikat-i Muhammedîye mazhar olan kişi.
küllî: kapsamlı, büyük.
makam: tabaka, manevî mevki.
makam-ı rıza: memnunluk mertebesi, rıza makamı.
Mehdi: tevhidî esas olarak imanı muhafaza edip İslâmiyeti huraferlerden ve bid'âlardan arındırarak zamanın anlayışına göre yenileyecek olan âlim ve önder zat.
muavafık: yerinde, uygun.
müçtehidin: ayet ve hadisler başta olmak üzere diğer dini delillerden hüküm çıkarma bilgi ve kabiliyetine sahip olanlar; müçtehitler.
müçtehidin-i izam: büyük müçtehitler.
müçtehit: içtihat eden, ayet ve hadisler başta olmak üzere diğer dinî delillerden hüküm çıkaran büyük İslâm âlimi.
örf-ü ulema: âlimler arasında geçerli olan, âlimler arasındaki gelenek.
radiyallahü anh: Allah ondan razı olsun.
rahimehullah: Allah ona merhamet eylesin.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim olan peygamber, Hz. Muhammed (a.s.m.)
Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmeye şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimseler.
Sahabe-i Kiram: cömert, şeref sahibi, temiz Sahabeler Peygamberimizi dünya gözüyle görüp onun yolundan gidenler.
şah: en üstün, bazı tasavvuf büyüklerinin ünvanı.
Şah-ı Geylânî: Şeyh Abdülkadir Geylânî.
şiar: işaret, nişan, İslâma sembol olmuş iş ve işaretler.
Tâbiîn: Sahabelerden sonra gelen ve onlardan ders almış Müslümanlar.
tarikât: Allah'a ulaşmak için, şeyhin gözetiminde müridin takip edeceği terbiye usul ve yolu.
Tebe-i Tâbiîn: Tabiîni görmüş veya onlardan ders almış Müslümanlar.
terkip: sentez, birleştirme.
velâyet-i kübra: en büyük velîlik; tarikat berzahına uğramadan, zahirden hakikate geçen ve peygamber mirasçılığından gelin velîlik.
veraset-i nübüvvet: Peygamber vârisliği, âlim ve velîlerin yolu.
zat: sayılan, muteber kişi.

Elcevap: Cenab-ı Hak, Hakîm ismi muktezası olarak, vücud-u eşyada bir merdivenin basamakları gibi bir tertip vazetmiş. Sabırsız adam, teenni ile hareket etmediği için, basamakları ya atlar düşer veya noksan bırakır, maksut damına çıkamaz. Onun için hırs mahrumiyete sebeptir. Sabır ise müşkülâtın anahtarıdır ki, ² **الْحَرِيصُ خَائِبٌ خَاسِرٌ** ¹ **وَالصَّابِرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ** durub-u emsal hükmüne geçmiştir. Demek, Cenab-ı Hakkın inayet ve tevfiği, sabırlı adamlarla beraberdir. Çünkü sabır üttür:

Biri: Masiyetten kendini çekip sabretmektir. Şu sabır takvadır. ³ **إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ** sırrına mazhar eder.

İkincisi: Musibetlere karşı sabırdır ki, tevekkül ve teslimdir. ⁵ **إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ** ⁴ **إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ** şerefine mazhar ediyor. Ve sabırsızlık ise, Allah'tan şikâyeti tazammun eder; ve ef'alini tenkit ve rahmetini ittiham ve hikmetini beğenmemek çıkar.

Evet, musibetin darbesine karşı şekva suretiyle elbette âciz ve zayıf insan ağlar. Fakat şekva Ona olmalı; Ondan olmamalı. Hazret-i Yakup Aleyhisselâmın ⁶ **قَالَ إِنَّمَا أَشْكُوا بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ** demesi gibi olmalı. Yani, musibeti Allah'a şekva etmeli; yoksa Allah'ı insanlara şekva eder gibi "Eyvah! Of!" deyip, "Ben ne ettim ki bu

âciz: eli yetmez, gücü yetmez.
aleyhisselâm: ona selâm olsun.
Cenab-ı Hak: Hakkın tâ kendisi olan, şeref ve yücelik sahibi Allah.
dam: tavan; hedef.
durub-u emsal: atasözleri.
ef'al: fiiller, işler.
elbette: kesinlikle.
Hakîm: her şeyi bir maksatla uygun ve hikmetle yaratan, hikmet sahibi Allah.
hasaret: hasar, zarar.
hırs: aç gözlülük, aşırı istek.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye, gizli sebep.
hükmüne geçmek: yerine geçmek.
inayet: Allah'tan gelen yardım.
ittiham: suçlama.
mahrumiyet: mahrumluk, istediğini elde edememe.
maksut: kastedilen, istenilen şey.
masiyet: asilik, itaatsizlik, günah.
mazhar etmek: kavuşturmak.
muhtakkak: doğruluğu kesinlik kazanmış.
mukteza: iktiza eden, gerekli olan.
musibet: felâket, dert, sıkıntı.
muvaaffakiyet: Allah'ın yardımıyla başarılı olma.
müşkülât: müşküller, zorluklar.
noksan: eksiklik, kusurlu.
rahmet: Allah'ın kullarını koruması, onlara acıyıp bağışlaması, onlara maddî ve manevî nimetler vermesi.
sabır: dayanma, katlanma.
suret: biçim, görünüş.
şekva: şikâyet, yakınma.
şeref: iyi ahlâk ve faziletler sonucu meydana gelen manevî yücelik.
şikâyet: sızlanma, yakınma.
takva: Allah'tan korkma, Allah'ın emirlerini tutup, günahlardan sakınma.
tazammun etme: içine alma, kapsama.

1. Hırs, hasaret ve muvaaffakiyetsizliğin sebebidir.
2. Sabır kurtuluşun anahtarıdır. (Aclûni, *Keşfü'l-Hafa*, 2:21.)
3. Allah takva sahipleriyle beraberdir. (Bakara Suresi: 194.)
4. Muhakkak ki Allah tevekkül edenleri sever. (Âl-i İmran Suresi: 159.)
5. Muhakkak ki Allah sabredenleri sever. (Âl-i İmran Suresi: 146. ayetten muktebes)
6. De ki: Ben derdimi de, üzüntümü de ancak Allah'a sunarım. (Yusuf Suresi: 86.)

teenni: acele etmeden, dikkatli davranma.
tenkit: eleştirme, eleştiri.
tertip: düzenleme, sıralama.
teslim: Allah'a bırakma.

tevekkül: Allah'a dayanma ve güvenme, Onu vekil kabul etme.
tevfiğ: bir şeyi uygun duruma getirme.

vaz': koyma, konulma, tayin etme.
vücud-u eşya: eşyanın varlığı.
zaif: eksik, güçsüz.

başına geldi?” diyerek âciz insanların rikkatini tahrik etmek zarardır, manasızdır.

Üçüncü sabır: İbadet üzerine sabırdır ki, şu sabır onu makam-ı mahbubiyete kadar çıkarıyor, en büyük makam olan ubudiyet-i kâmile canibine sevk ediyor.

Beşinci Sualiniz: Sinn-i mükellefiyet on beş sene kabul ediliyor. Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm, nübüvvetten evvel nasıl ibadet ederdi?

Elcevap: Hazret-i İbrahim Aleyhisselâmın, Arabistan’da çok perdeler altında cereyan eden bakiye-i dini ile. Fakat farziyet ve mecburiyet suretiyle değil, belki ihtiyarıyla ve mendubiyet suretiyle ibadet ederdi. Şu hakikat uzundur; şimdilik kısa kalsın.

Altıncı Sualiniz: Sinn-i kemal itibar olunan kırk yaşında nübüvvetin gelmesi ve ömr-ü saadetlerinin altmış üç olmasındaki hikmet nedir?

Elcevap: Hikmetleri çoktur. Birisi şudur ki:

Nübüvvet gayet ağır ve büyük bir mükellefiyettir. Melekât-ı aklîye ve istidadat-ı kalbiyenin inkişafı ve tekemmül ile o ağır mükellefiyet tahammül edilir. O tekemmülün zamanı ise kırk yaşındır. Hem, hevesat-ı nefsanîyenin heyecanlı zamanı ve hararet-i gariziye’nin galeyanlı hengâmı ve ihtirasat-ı dünyeviye’nin fevranlı vakti olan gençlik ve şebabiyet ise, sırf İlâhî ve uhrevî ve kudsî olan vezaif-i nübüvvete muvafık düşmüyor. Kırktan evvel ne kadar ciddî ve halis bir adam olsa da, şöhratperestlerin

âciz: eli yetmez, gücü yetmez.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun anlamında Peygamberimize dua.
aleyhisselâm: Ona selâm olsun.
Arabistan: Arap ülkesi.
bakiye-i din: geçmiş dinlerden kalan izler, kalıntılar.
canip: yön, cihet, taraf.
cereyan etme: akım hâlinde devam etme.

evvel: önce.
farziyet: farz olarak, farz şeklinde.
fevran: kaynama, fısırtma.
galeyan: coşma, kaynama, coşup taşma.
gayet: nihayet, son derece.
hakikat: gerçek, doğru, asıl.
halis: hilesiz, katıksız, samimî.
hararet-i gariziye: vücudun normal ısısı.
hengâm: zaman, çağ.
hevesat-ı nefsanîye: nefse ait istekler, nefsin gelip geçici

olan çirkin arzu ve istekleri.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki İlâhî gaye, sebep.
ibadet: Allah’ın emrettiklerini yerine getirme, Allah’a karşı kulluk görevini yerine getirme.
ihtirasat-ı dünyeviye: dünyaya ait işlerde gösterilen hırslar, aşırı istekler.
ilâhî: Allah’la ilgili.
inkışaf: açılma, ortaya çıkma, görölme.
istidadat-ı kalbiye: kalbin

kapasitesi ve yeteneği.

itibar edilen: kabul edilen, değerlendirilen.

kudsi: mukaddes, kutlu, yüce, temiz.

makam: manevî mevki, derece, basamak.

makam-ı mahbubiyet: Allah’ın sevgisini kazanma makamı, derecesi.

mana: anlam.

mecburiyet: mecbur olma, zorunluluk.

melekât-ı aklîye: tecrübe neticesi aklın bilinen kolaylık, tecrübeden doğan bilgililik, meleke.

mendubiyet: emir olmadığı hâlde, yapılması hayır ve sevap olan işler.

muvafık: yerinde, uygun.

mükellefiyet: mükellef olma hâli, yükümlülük; mecburiyet.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik, Allah’ın elçiliği.

ömr-ü saadet: mutlu ömür. Peygamberimizin altmış üç yıl olan saadetli ömrü.

perde: örtü.

rikkat: merhamet, acıma, başkalarının düştüğü durumdan etkilene olayı.

sevk etme: gönderme, ulaştırma.

sırf: ancak, yalnız.

sinn-i kemal: olgunluk, yetkinlik yaşı.

sinn-i mükellefiyet: yükümlülük yaşı, dini emirleri, yerine getirme mecburiyetinin yaşı.

sual: soru.

suret: biçim, görünüş.

şebabiyet: gençlik.

şöhratperest: şöhrat düşkünü.

tahammül: katlanma, sabretme.

tahrik etmek: harekete geçirmek, etkilemek.

tekemmül: olgunlaşma, mükemmelleşme.

ubudiyet-i kâmile: mükemmel kulluk vazifesi.

uhrevî: ahirete hayatı ile ilgili.

vezaif-i nübüvvet: peygamberlik görevleri.

hatırlarına, “Belki dünyanın şanüşerefi için çalışır” vehmi gelir. Onların ittihamından çabuk kurtulamaz. Fakat kırktan sonra, madem kabir tarafına nüzul başlıyor ve dünyadan ziyade ahiret ona görünüyor; harekât ve a'mal-i uhreviyesinde çabuk o ittihamdan kurtulur ve muvaffak olur. İnsanlar da suizandan kurtulur, halâs olur.

Amma ömr-ü saadetinin altmış üç olması ise, çok hikmetlerinden birisi şudur ki:

Şer'an, ehl-i iman, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı gayet derecede sevmek ve hürmet etmek ve hiçbir şeyinden nefret etmemek ve her hâlini güzel görmekle mükellef olduğundan, altmıştan sonraki meşakkatli ve musibetli olan ihtiyarlık zamanında, Habib-i Ekremi bırakmıyor; belki imam olduğu ümmetin ömr-ü galibi olan altmış üçte mele-i âlâya gönderiyor, yanına alıyor, her cihette imam olduğunu gösteriyor.

a'mal-i uhreviye: ahirete ait iş, hareket ve ibadetler.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

aleyhissalâtü vesselâm: “salât ve selâm onun üzerine olsun,” anlamında Peygamberimize dua.

cihet: yön, sebep, vesile.

ehl-i iman: inananlar, iman sahipleri.

esir: tutsak, köle, düşkün.

gaflet: dikkatsizlik, Allah'tan uzaklaşıp nefsinin arzularına dalmak.

gayet: nihayet, son derece.

Habib-i Ekrem: Allah'ın sevgili kulu, insanlığın en şerefli olan Hz. Peygamberimiz.

hadis: Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait söz, emir, fiil.

halâs: kurtulma, kurtuluş.

harekât: hareketler.

hatır: insanın düşünme ve akılda tutma gücü.

hayırlı: yararlı, faydalı.

hevesat: hevesler, gelip geçici istekler.

hevesat-ı nefsanîye: nefsin gelip geçici olan arzu ve istekleri.

hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye, fayda; gizli sebep.

hürmet: saygı.

imam: önde ve ileride olan, delil, rehber.

ittiham: suç altında bulunma.

kabir: mezar.

Yedinci Sualiniz: خَيْرُ شَبَابِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِكُهُولِكُمْ وَشَرُّ

¹ كُهُولِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِشَبَابِكُمْ hadis midir? Bundan murat nedir?

Elcevap: Hadis olarak işitmişim. Murat da şudur ki:

En hayırlı genç odur ki, ihtiyar gibi ölümü düşünüp ahiretine çalışarak, gençlik hevesatına esir olmayıp gaflette boğulmayandır. Ve ihtiyarlarınızın en kötüsü odur ki, gaflette ve hevesatta gençlere benzemek ister, çocukçasına hevesat-ı nefsanîyeye tâbi olur.”

1. Meali cevapta verilmiş. (Münavi, Feyzü'l-Kadîr, 3:487; İmam-ı Gazalî, İhya-i Ulûmiddin, 1:142.)

meal: anlam, mana.

mele-i âlâ: semavatın en yüksek derecesi.

meşakkat: zahmet, sıkıntı.

murat: istek, istenilen.

musibet: felâket, dert, sıkıntı.

muvaffak: başarılı.

mükellef: vazifeli, yükümlü.

nefret: iğrenme, tikslenme.

nüzul: yukarıdan aşağıya in-

me.

ömr-ü galip: ömür sınırı, çoğunluğun ömür süresi.

ömr-ü saadet: mutlu ömür. Peygamberimizin altmış üç yıl olan saadetli ömrü.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim olan peygamber.

sual: soru.

suizan: bir kimse hakkında

kötü düşünceye sahip olma.

şanüşeref: büyüklük hâli.

şer'an: şeriat bakımından, dini hükümlere göre.

tâbi: uyan, itaat eden.

ümme: bütün Müslümanlar.

vehim: belirsiz ve manasız korku, kuruntu.

ziyade: çok, fazla.

Senin levhanda gördüğün ikinci parçanın sahih sureti şudur ki: Ben başımın üstünde onu bir levha-i hikmet olarak talik etmişim. Her sabah ve akşam ona bakarım, dersimi alırım.

Dost istersen Allah yeter. Evet, O dost ise, her şey dosttur.

Yâran istersen Kur'ân yeter. Evet, ondaki enbiya ve melâike ile hayalen görüşür ve vukuatlarını seyredip ünsiyet eder.

Mal istersen kanaat yeter. Evet, kanaat eden iktisat eder; iktisat eden bereket bulur.

Düşman istersen nefis yeter. Evet, kendini beğenen belâyı bulur, zahmete düşer; kendini beğenmeyen safayı bulur, rahmete gider.

Nasihat istersen ölüm yeter. Evet, ölümü düşünen, hubb-u dünyadan kurtulur ve ahiretine ciddî çalışır.

Yedinci meselenize bir sekizinciyi ben ilâve ediyorum. Şöyle ki:

Bir iki gün evvel bir hafız, Sure-i Yusuf'tan bir aşır, tâ ¹ **تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَالْحَقْنِي بِالصَّالِحِينَ** 'e kadar okudu. Birden anî bir surette bir nükte kalbe geldi.

Kur'ân'a ve imana ait her şey kıymetlidir; zahiren ne kadar küçük olursa olsun, kıymetçe büyüktür. Evet, saadet-i ebediyeye yardım eden, küçük değildir. Öyle ise,

1. Benim canımı Müslüman olarak al ve beni salihlere kat. (Yusuf Suresi: 101.)

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
aşır: on ayetlik.
belâ: musibet, sıkıntı.
bereket: bolluk, mutluluk.
enbiya: peygamberler.
evvel: önce, ilk.
hafız: Kur'ân-ı Kerim'i tamamen ezberleyen ve okuyan

kimse.
hubb-u dünya: dünya sevgisi.
iktisat: biriktirme, artırma, tutumluluk.
iman: inanmak, itikat, inanç.
kanaat: kismete razı olma, yetinme.
levha: çerçevelelenerek duvara asılan hat, yazı.

levha-i hikmet: hikmet levhası, ahlâki söz, öğüt verici faydalı kısa söz.
melâike: melekler, Allah'ın emirlerine tam itaat eden varlıklar.
mesale: cevabı istenen soru, konu.
Müslüman: islâm dinine girmiş, islâm dininden olan,

mü'min, Müslim, dindar.

nasihat: öğüt, yol gösterme.

nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılayıp hayırlı işlerden alıkoyan güç, duygu.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.

rahmet: Allah'ın kullarını esirgemesi, onlara acıyıp bağışlaması, onlara maddî ve manevî nimetler vermesi, onların günahlarını silmesi.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

safa: rahat ve huzurlu olma.

sahih: gerçek, doğru.

salih: ibadetlerinde samimî ve ihlâslı olan Müslümanlar.

suret: biçim, görünüş.

talik etme: bir yere asma.

ünsiyet: dostluk, arkadaşlık.

vukuat: vak'alar, olaylar.

yâran: dostlar, sadık arkadaşlar.
zahiren: görünüşe göre, görünürde.

zahmet: sıkıntı.

“Şu küçük bir nüktedir, şu izaha ve ehemmiyete değmez” denilmez. Elbette, şu çeşit mesailde en birinci talebe ve muhatap olan ve nüket-i Kur’âniyeyi takdir eden İbrahim Hulûsî, o nükteyi işitmek ister. Öyle ise dinle:

En güzel bir kıssanın güzel bir nüktesidir. Ahsenülkassas olan kıssa-i Yusuf Aleyhisselâmın hatimesini haber veren ¹ **تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَالْحَقْنِي بِالصَّالِحِينَ** ayetinin ulvî ve lâtif ve müjdeli ve i’caz-kârâne bir nüktesi şudur ki:

Sair ferahlı ve saadetli kıssaların ahirindeki zeval ve firak haberlerinin acıları ve elemi, kıssadan alınan hayalî lezzeti acılaştırıyor, kırıyor. Bahusus kemal-i ferah ve saadet içinde bulunduğunu ihbar ettiği hengâmda mevtini ve firakını haber vermek daha elîmdir; dinleyenlere “Eyvah!” dedirtir. Hâlbuki şu ayet, kıssa-i Yusuf’un en parlak kısmı ki, Aziz-i Mısır olması, peder ve validesiyle görüşmesi, kardeşleriyle sevişip tanışması olan, dünyada en büyük saadetli ve ferahlı bir hengâmda, Hazret-i Yusuf’un mevtini şöyle bir surette haber veriyor ve diyor ki:

Şu ferahlı ve saadetli vaziyetten daha saadetli, daha parlak bir vaziyete mazhar olmak için, Hazret-i Yusuf kendisi Cenab-ı Haktan vefatını istedi ve vefat etti, o saadete mazhar oldu.

Demek, o dünyevî lezzetli saadetten daha cazibedar bir saadet ve ferahlı bir vaziyet, kabrin arkasında vardır ki, Hazret-i Yusuf Aleyhisselâm gibi hakikatbin bir zat, o gayet lezzetli dünyevî vaziyet içinde, gayet acı olan mev-ti istedi; tâ öteki saadete mazhar olsun.

ahir: son, sonraki.

ahsenülkassas: Kur’ân’daki kıssaların en güzel olanı.

aleyhisselâm: ona selâm olsun.

ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.

Aziz-i Mısır: Mısır azizi, Hz. Yusuf, yönetici başkan.

bahusus: hususiyetle, özellikle.

cazibedar: çekici, cazibeli.

dünyevî: dünya ile ilgili.

ehemmiyet: önem, değer.

elbette: kesinlikle, her hâlde.

elem: dert, üzüntü.

elim: çok dert veren, acıklı.

ferah: gönül açıklığı, sevinç.

firak: ayrılık.

gayet: nihayet, son derece.

hakikatbin: hakikati gören, hakikati anlayan.

hâlbuki: hakikat ve doğrusu şudur ki.

hatime: son, nihayet, bitiş.

hayalî: hayale ait, hayalle ilgili.

hengâm: zaman, vakit.

i’caz-kârâne: benzerini yapmaktan insanları âciz bırakarak, mu’cizeli bir şekilde.

ihbar: haber verme, bildirme.

izah: anlatma, açıklama yapma.

kabir: mezar.

kemal-i ferah: mükemmel bir ferahlık.

kıssa: anlatılan, ibret verici hikâye.

1. Benim canımı Müslüman olarak al ve beni salihlere kat. (Yusuf Suresi: 101.)

kıssa-i Yusuf: Hz. Yusuf’un kıssası, hikâyesi.

lâtif: hoş, güzel.

mazhar olmak: kavuşmak; erişmek.

mazhar: nail olmuş, erişmiş, kavuşmuş.

mesail: meseleler.

mevt: ölüm, vefat.

muhatap: konuşulan kimse.

müjde: sevindirici haber.

nüket-i Kur’âniye: Kur’ân’daki ince konular.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.

peder: baba.

saadet: mutluluk, kutluluk, bahtiyarlık.

sair: diğer, başka.

suret: biçim, görünüş.

takdir: beğenme, lüzumunu anlama.

talebe: öğrenci.

ulvi: yüksek, yüce.

valide: ana, anne.

vaziyet: durum, duruş.

vefat: ölüm.

zat: kişi, şahıs.

zeval: zail olma, sona erme, yok olma.

İşte, Kur'ân-ı Hakîm'in şu belâgatine bak ki, kıssa-i Yusuf'un hatimesini ne suretle haber verdi. O haberde dinleyenlere elem ve teessüf değil, belki bir müjde ve bir sürur ilâve ediyor.

Hem irşat ediyor ki: Kabrin arkası için çalışınız, haki-kî saadet ve lezzet ondadır.

Hem Hazret-i Yusuf'un âlî siddikiyetini gösteriyor ve diyor: Dünyanın en parlak ve en sürurlu hâleti dahi ona gaflet vermiyor, onu meftun etmiyor; yine ahireti istiyor.

1
الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي
Said Nursî

1. Bâkî olan ancak Allah'tır.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

âli: yüce, yüksek.

Bâkî: ebedî, sürekli, var olan Allah.

belâgat: iyi, güzel, pürüzsüz derin anlamı olan söz söyleme.

elem: dert, üzüntü.

gaflet: dikkatsizlik, Allah'tan uzaklaşıp nefsinin arzularına dalmak.

hakîkî: gerçek, doğru.

hâlet: hâl, durum.

hatime: son, nihayet.

irşat: doğru yolu gösterme.

kabir: mezar.

kıssa-i Yusuf: Hz. Yusuf'un kıssası, hikâyesi.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

meftun: gönül vermiş, düşkün, tutkun.

müjde: sevindirici haber.

saadet: mutluluk, kutluluk, bahtiyarlık.

siddikiyet: siddiklik, doğruluk.

suret: biçim, görünüş.

sürur: sevinç, mutluluk.

teessüf: üzülmeye.

* Yirmi Dördüncü Mektup,
Barla'da 1928'de Türkçe
olarak telif edilmiştir.

Yirmi Dördüncü Mektup

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيَحْكُمُ مَا يُرِيدُ¹

Sual: Eazım-ı esma-i İlâhiyeden olan Rahîm ve Hakîm ve Vedûd'un iktiza ettikleri şefkatperverâne terbiye ve maslahatkârâne tedbir ve muhabbettaâne taltif, nasıl ve ne suretle müthiş ve muvahhiş olan mevt ve adem ile, zeval ve firak ile, musibet ve meşakkat ile tevfiğ edilebilir? Haydi, insan saadet-i ebediyeye gittiği için, mevt yolunda geçtiğini hoş görelim. Fakat bu nazık ve nazenin ve zihayat olan eşcar ve nebatat envaları ve çiçekleri ve vücuda lâıyk ve hayata âşık ve bekaya müştak olan hayvanat taifelerini, mütemadiyen hiçbirini bırakmayarak ifnalarında ve gayet sür'atle onlara göz açtırmayarak idamlarında ve onlara nefes aldırmayarak meşakkatle çalıştırmalarında ve hiçbirini rahatta bırakmayarak musibetlerle taşıyirlerinde ve hiçbirini müstesna etmeyerek öldürmelerinde ve hiçbirini durmayarak zevallerinde ve hiçbirini memnun olmayarak firaklarında hangi şefkat ve merhamet var, hangi hikmet ve maslahat bulunur, hangi lütuf ve merhamet yerleşebilir?

adem: yokluk, hiçlik.
beka: kalıcılık, devamlılık.
eazım-ı esma-i İlâhiye: Cenab-ı Hakın büyük isimleri.
enva: türler, çeşitler.
eşcar: ağaçlar.
firak: ayrılık, ayrılma.
gayet: son derece.
Hakîm: Her şeyi bir maksatla uygun ve hikmetle yaratan, hikmet sahibi Allah.
hayata âşık: hayatı seven.
hayvanat: hayvanlar.
hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta.
hükmetmek: karar vermek, hâkim olmak.
idam: yok etme.
ifna: öldürme, yok etme.
iktiza: gerekme, gerektirme.
lâyık: uygun, yakışır.
lütuf: iyilik, güzellik.
maslahat: fayda; yarar.
maslahatkârâne: faydaları gözeterek.
memnun: hoşnut, razı.
merhamet: acımak, şefkat göstermek.
meşakkat: sıkıntı, zorluk.
mevt: ölüm, vefat.
muhabbettaâne: sevgi besleyerek, muhabbetle.
musibet: belâ, sıkıntı.
muvahhiş: dehşet veren, korkutan, korkutucu.
müstesna: dışında tutma.
müştak: istekli, düşkün.
mütemadiyen: devamlı olarak.

1. Allah dilediğini yapar. (İbrahim Suresi: 27.) • Ve dilediğine hükmeder. (Mâide Suresi: 1.)

müthiş: ürküten, korkutan, dehşetli.
nazenin: nazlı, ince yapılı.
nâzık: narin, zarif, güzel.
nebatat: bitkiler.
nefes: soluk.
Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi, her bir varlıkta tecellisi bulunan Allah.
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk, Cennet.
sual: soru.

suret: şekil, biçim.
sür'at: çabukluk, hızlilik.
şefkat: acıma, merhamet etme.
şefkatperverâne: şefkat etmeyi seven birine yakışır tarzda, sevgi ve merhametle.
tağyir: değiştirme.
taife: topluluk.
taltif: iyilik yapmak ve nimet vermek.
tedbir: idare etme, çekip verme.

virme:
terbiye: besleme, yetiştirme, büyütmeye; eğitme.
tevfiğ etme: bağdaştırma.
Vedûd: Çok şefkatli olan ve çok sevgi beslenen, seven ve sevilen Allah.
vücut: varlık; var oluş.
zeval: kaybolma, yok olma; sona erme, yok olma.
zihayat: canlı.

Elcevap: Dâî ve muktaziyi gösteren Beş Remiz ile ve gayeleri ve faydaları gösteren Beş İşaretle şu suali halleden çok geniş ve derin ve çok yüksek olan hakikat-i uzmaya uzaktan uzağa baktırmaya çalışacağız.

Birinci Makam

Beş Remizdir.

BİRİNCİ REMİZ

Yirmi Altıncı Sözün hatimelerinde denildiği gibi, nasıl ki bir mahir sanatkâr, kıymettar bir elbiseyi murassa ve münakkaş surette yapmak için, bir miskin adamı, lâıyk olduğu bir ücrete mukabil model yaparak, kendi sanat ve maharetini göstermek için, o elbiseyi o miskin adam üstünde biçer, keser, kısaltır, uzatır; o adamı da oturtur, kaldırır, muhtelif vaziyetler verir. Şu miskin adamın hiçbir hakkı var mıdır ki, o sanatkâra desin: “Beni güzelleştiren bu elbiseye neden ilişip tebdil ve tağyir ediyorsun ve beni kaldırıp oturtup meşakkatle benim istirahatimi bozuyorsun?”

Aynen öyle de, Sâni-i Zülcelâl, her bir nevi mevcudatın mahiyetini birer model ittihaz ederek ve nukuş-u esmasıyla kemalât-ı sanatını göstermek için, her bir şeye, hususan zîhayata, duygularla murassa bir vücut libasını giydirerek, üstünde kalem-i kaza ve kaderle nakışlar yapar, cilve-i esmasını gösterir. Her bir mevcuda dahi, ona lâıyk bir tarzda bir ücret olarak, bir kemal, bir lezzet, bir

cilve-i esma: Allah'ın isimlerinin varlıklardaki yansıması ve görüntüsü.
dâî: sebep, illet.
elcevap: cevap, sorulan şeye verilen karşılık.
faide: fayda, menfaat.
gaye: maksat, hedef, amaç.
hakikat-i uzma: en büyük gerçek.
hatime: bir eserin sonuç kısmı.
hususan: bilhassa, özellikle.
istirahat: rahat etme.

ittihaz: edinme, alma.
kalem-i kaza ve kader: Cenab-ı Hakkın takdir ve tayin etmesi ve önceden takdir ettiği şeylerin, zamanı ve yeri geldiğinde meydana gelmesi.
kemal: mükemmellik, olgunluk.
kemalât-ı sanat: sanattaki mükemmellikler.
kıymettar: kıymetli, değerli.
lâıyk: uygun, yakışır.
libas: elbise.
maharet: ustalık, beceriklilik,

hüner.
mahir: hünerli, becerikli, usta.
mahiyet: nitelik, özellik.
makam: durulacak yer, durak.
meşakkat: güçlük, zorluk.
mevcudat: varlıklar.
mevcut: varlık.
miskin: zavallı.
model: örnek, numune.
muhtelif: değişik, farklı.
mukabil: karşılık, karşılığında.
muktazi: gerekçe.
murassa: kıymetli şeylerle

süslenmiş, süslü.
münakkaş: nakışlı, işlemeli.
nakış: işleme, süsleme.
nevi: tür, çeşit.
nukuş-u esma: isimlerin nakışlanması.
remiz: işaret.
sanatkâr: sanatla uğraşan, usta.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi, her şeyi sanatla yaratan Allah.
sual: soru.
suret: biçim, şekil.
tağyir: bozma, değiştirme.
tebdil: değiştirme.
vaziyet: durum, duruş.
vücut: beden.
zîhayat: hayat sahibi, canlı.

feyiz veriyor. ¹ **مَالِكُ الْمَلِكِ يَتَصَرَّفُ فِي مَلِكِهِ كَيْفَ يَشَاءُ** sırrı-

na mazhar olan o Sâni-i Zülcelâl'e karşı hiçbir şeyin hakkı var mıdır ki, desin, "Bana zahmet veriyorsun, benim istirahatimi bozuyorsun." Hâşâ!

Evet, mevcudatın hiçbir cihetle Vacibü'l-Vücut'a karşı hakları yoktur ve hak dava edemezler. Belki hakları da-ima şükür ve hamd ile, verdiği vücut mertebelerinin hakkını eda etmektir. Çünkü verilen bütün vücut mertebeleri vukuattır; birer illet ister. Fakat, verilmeyen mertebeler imkânattır. İmkânât ise ademdir, hem nihayetsizdir. Ademler ise illet istemezler. Nihayetsize illet olamaz.

Meselâ, madenler diyemezler: "Niçin nebatî olmadık?" Şekva edemezler. Belki, vücut-u madenîye mazhar oldukları için, hakları Fâtır'ına şükrandır.

Nebatat, "Niçin hayvan olmadım" deyip şekva edemez. Belki, vücut ile beraber, hayata mazhar olduğu için, hakkı şükrandır.

Hayvan ise, "Niçin insan olmadım?" diye şikâyet edemez. Belki, hayat ve vücut ile beraber, kıymettar bir ruh cevheri ona verildiği için, onun üstündeki hakkı şükrandır. Ve hakeza, kıyas et.

Ey insan-ı müşteki! Sen madum kalmadın, vücut nimetini giydin, hayatı tattın, camit kalmadın, hayvan olmadın, İslâmiyet nimetini buldun, dalâlette kalmadın, sıhhat ve selâmet nimetini gördün ve hakeza...

adem: yokluk, hiçlik.

camit: cansız, ruhsuz.

cevher: öz.

cihet: yön.

dalâlet: hak yoldan ayrılmak, iman ve İslâmiyetten ayrılmak.

dava etme: iddia etme, isteme.

eda etmek: yerine getirmek.

Fâtır: benzersiz ve harika şeyleri yaratan, her şeyi farklı fitratlarda ve özelliklerde yaratan Allah.

feyiz: manevî gıda.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

hamd: methetme, övme, yüceltme.

hâşâ: asla, kat'iyen.

illet: esas sebep.

imkânât: olabirlikler, olması ve olmaması ihtimal dahilinde olanlar.

insan-ı müşteki: şikâyet eden insan.

istirahat: rahatlama, rahat.

kıyas: karşılaştırma.

kıymettar: kıymetli, değerli.

madum: yok olan, hiçliğe mahkûm.

mazhar: erişme, nail olma; kavuşma, şereflenme.

mertebe: derece.

1. Mülk sahibi, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder.

meselâ: örnek olarak.

mevcudât: varlıklar.

mülk: üzerinde tasarruf hakkı bulunan şey.

nebatat: bitkiler.

nebatî: bitkisel.

nihayetsiz: sonsuz.

nimet: Allah'ın bağışladığı maddî ve manevî lütuf ve ikramlar.

Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi, her şeyi sanat-

la yaratan Allah.

selâmet: esenlik ve güven.

sıhhat: sağlık.

sır: manevî hakikat ve marifetler, gizli tutulan şey.

şekva: şikâyet, yakınma.

şükran: teşekkür etme, min-

nettarlık; Allah'ın verdiği nimetlere karşı minnettar olma.

tasarruf: kullanma, idare etme.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

vukuat: meydana gelmiş olaylar.

vücut-u madenî: maddesel varlık; cansız varlık.

vücut: var olma, varlık, beden.

zahmet: sıkıntı, eziyet.

Ey nankör! Daha sen nerede hak kazanıyorsun ki, Cenab-ı Hakkın sana verdiği mahz-ı nimet olan vücut mertebelerine mukabil şükretmeyerek, imkânât ve ademiyat nev'inde ve senin eline geçmediği ve sen lâıyk olmadığı yüksek nimetlerin sana verilmediğinden, batıl bir hırsla Cenab-ı Haktan şekva ediyorsun ve küfran-ı nimet ediyorsun?

Acaba, bir adam, minare başına çıkmak gibi âlî derecatlı bir mertebeye çıksın, büyük makam bulsun, her basamakta büyük bir nimet görsün; o nimetleri verene şükretmesin ve desin: “Niçin o minareden daha yükseğine çıkamadım?” diye şekva ederek ağlayıp sızlasın. Ne kadar haksızlık eder ve ne kadar küfran-ı nimete düşer, ne kadar büyük divanelik eder; divaneler dahi anlar.

Ey kanaatsiz, hırslı ve iktisatsız, israfçı ve haksız, şekvalı, gafil insan! Kat'iyen bil ki, kanaat ticaretli bir şükrandır; hırs hasareti bir küfrandır. Ve iktisat, nimete güzel ve menfaatli bir ihtiramdır; israf ise nimete çirkin ve zararlı bir istihfaftır. Eğer aklın varsa, kanaate alış ve rızaya çalış. Tahammül etmezsen, “Yâ Sabûr” de ve sabır iste, hakkına razı ol, teşekki etme. Kimden kime şekva ettiğini bil, sus. Herhâlde şekva etmek istersen, nefsin Cenab-ı Hakka şekva et; çünkü, kusur ondadır.

İKİNCİ REMİZ

On Sekizinci Mektubun ahirki meselesinin ahirinde denildiği gibi, Hâlık-ı Zülcelâl, hayretnüma, dehşetengiz bir surette bir faaliyet-i rububiyetiyle mevcudatı mütemadiyen tebdil ve tecdit ettiğinin bir hikmeti budur:

ademiyat: yokluklar, hiçlikler.
ahir: son.
ahirki: son gelen.
âli: yüce, yüksek.
batıl: boş ve manasız olan, doğru ve haklı olmayan.
dehşetengiz: dehşet verici.
derecat: dereceler, mertebeler.
divane: deli, aklı başında olmayan.
divanelik: delilik, akılsızlık.
faaliyet-i rububiyet: Allah'ın

kâinataki bütün varlıkların ihtiyaçlarını gidermesi, büyüüp yetiştirmesi, onları uyum içinde sevk ve idare etmesi işleri.
gafil: duyarsız, sorumsuz, ihmalkâr.
Hâlık-ı Zülcelâl: celâl, azamet ve kibriya sahibi yaratıcı Allah.
hasaret: hasar, zarar, ziyan.
hayretnüma: hayret verici.
hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen

nokta.
hırs: aç gözlülük, aşırı istek.
ihiram: hürmet etme, saygı gösterme.
iktisat: tutumluluk.
imkânât: olabirlikler.
israf: savurganlık.
istihfaf: hafife alma.
kanaat: kismete razı olma, elindekiyle yetinme.
kat'iyen: kesinlikle.
kusur: eksiklik, suç, kabahat.
küfran: iyilik bilmeme, görülen iyiliği unutmama, nankörlük.

küfran-ı nimet: nimete karşı nankörlük etmek.
lâyık: yakışır, münasip.
mahz-ı nimet: gerçek nimet.
makam: manevî mevki.
menfaat: fayda, kâr.
meretebe: derece.
mesele: konu.
mevcudat: varlıklar.
mukabil: karşılık, karşılığında.
mütemadiyen: sürekli olarak.
nankör: verilen nimetin ve yapılan iyiliğin değerini bilmeyen, şükretmeyen.
nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılayıp hayırlı işlerden alıkoyan güç.
nevi: çeşit, tür.
nimet: Allah'ın bağışladığı maddî ve manevî lütuf ve ikramlar.
remiz: işaret.
rıza: razı olma, hoşnutsuzluk.
sabır: zorluklara dayanma ve katlanma gücü.
suret: biçim, şekil.
şekva: şikâyet, yakınma.
şükran: teşekkür etme, minnettarlık.
şükür: Allah'ın verdiği nimetlere karşı minnettar olma.
tahammül: dayanma, katlanma.
tebdil: değiştirme.
tecdit: yenileme.
teşekki: şikâyet etme, sızlanma.
vücut: var oluş, varlık.
Yâ Sabûr: ey çok sabırlı olan Allah.

Nasıl ki, mahlûkatta faaliyet ve hareket bir iştiha, bir iştiyak, bir lezzetten, bir muhabbetten ileri geliyor. Hatta denilebilir ki, her bir faaliyette bir lezzet nev'i vardır; belki her bir faaliyet bir çeşit lezzettir. Ve lezzet dahi bir ke-male müteveccihtir; belki bir nevi kemaldır.

Madem faaliyet bir kemal, bir lezzet, bir cemale işaret eder. Ve madem Kemal-i Mutlak ve Kâmil-i Zülcelâl olan Vacibü'l-Vücut, zat ve sıfât ve ef'alinde bütün enva-ı ke-malâta camidir.

Elbette o Zat-ı Vacibü'l-Vücut'un vücub-u vücuduna ve kudsiyetine lâıyk bir tarzda ve istiğna-i zatisine ve gınâ-i mutlakına muvafık bir surette ve kemal-i mutlakına ve tenezzüh-ü zatisine münasip bir şekilde, hadsiz bir şefkat-i mukaddese ve nihayetsiz bir muhabbet-i münezze-hesi vardır.

Elbette o şefkat-i mukaddeseden ve o muhabbet-i mü-nezzeheden gelen hadsiz bir şevk-i mukaddes vardır.

Ve o şevk-i mukaddesten gelen hadsiz bir sürur-u mu-kaddes vardır.

Ve o sürur-u mukaddesten gelen, tabiri caiz ise, had-siz bir lezzet-i mukaddese vardır.

Ve elbette o lezzet-i mukaddese ile beraber, hadsiz Onun merhameti cihetiyle, faaliyet-i kudreti içinde, mah-lûkatının istidatları kuvveden fiile çıkmasından ve tekem-mül etmesinden neş'et eden, o mahlûkatın memnuniyet-lerinden ve kemallerinden gelen, Zat-ı Rahman ve Ra-hîm'e ait, tabiri caiz ise, hadsiz memnuniyet-i mukaddese

camî: toplayan, içine alan.

cemal: güzellik.

cihet: yön.

ef'al: fiiller, işler.

enva-ı kemalât: mükemmellikler-in ve kusursuzlukların çeşitleri.

faaliyet: hareket, gayret; aktivite, etkinlik, canlılık.

faaliyet-i kudret: Allah'ın her şe-yi kuşatan sonsuz kudretiyle meydana gelen işler ve icraatlar.

fiil: iş, oluş, hareket.

gınâ-i mutlak: sınırsız zenginlik.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

istidat: kabiliyet, yetenek.

istiğna-i zatî: şahsına ait, zatın-dan kaynaklanan zenginlik.

istiha: istek, arzu.

istiyaq: şevklenme, aşırı isteme.

Kâmil-i Zülcelâl: eksiksiz ve ku-sursuz bir heybet ve celâl sahibi Allah.

kemal: kusursuzluk, mükemmel-lik; olgunluk.

Kemal-i Mutlak: her yönüyle mükemmel olan Allah.

kudsiyet: kusur ve noksanlardan uzak oluş.

kuvve: potansiyel güç ve duygu, kabiliyet.

lâyık: uygun, yakışır,

lezzet-i mukaddese: her türlü noksanlıktan uzak, kutsal bir lez-zet.

mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar.

memnuniyet: memnunluk, razı-lık, hoşnutluk.

memnuniyet-i mukaddese: her türlü kusur ve noksanlardan uzak Allah'a ait kutsal bir memnuni-yet.

merhamet: acımak, şefkat gös-termek, korumak, iyilik etmek.

muhabbet-i münezzehe: tertemiz ve kusursuz sevgi.

muvafık: uygun.

münasip: uygun.

müteveccih: yönelmiş, dönmüş.

neş'et: meydana gelme, oluşma.

nevi: çeşit.

nihayetsiz: sonsuz.

suret: şekil, biçim.

sürur-u mukaddes: mukad-des bir sevinç ve ferahlık.

sıfât: nitelikler, vasıflar, özel-likler.

şefkat-i mukaddese: bütün kusurlardan uzak, temiz kut-sal bir şefkati.

şevk-i mukaddes: çirkinlik-lerden ve kusurlardan uzak olan kutsal şevk.

tabiri caizse: açıklamak, ifa-de etmek, söylemek uygun-sa.

tekemmül: olgunlaşma, mü-kemmelleşme.

tenezzüh-ü zatî: Allah'ın yü-ce zatının her türlü kusur ve noksandan uzak ve temiz oluşu.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendin-den olup ezeli ve ebedî olan Allah.

vücub-u vücut: varlığı gerek-li olma, olmaması imkânsız olma, varlığı zarurî ve vacip

olma, vazgeçilmez olma.

Zat: Cenab-ı Hakkın şahsı, kendisi; azamet ve ululuk sa-hibi olan yüce Allah'ın zatı.

Zat-ı Rahman ve Rahîm: ya-rattığı bütün varlıkların ihti-yacılarını gideren, dünya ve ahirette kullarına yardım eden sonsuz rahmet sahibi Allah'ın yüce zatı.

Zat-ı Vacibü'l-Vücut: varlığı mutlak gerekli olan Zat, Ce-nab-ı Allah.

ve hadsiz ıftihar-ı mukaddes vardır ki, hadsiz bir surette, hadsiz bir faaliyeti iktiza ediyor.

Ve o hadsiz faaliyet dahi, hadsiz bir tebdil ve tağyir ve tahvil ve tahribi dahi iktiza ediyor.

Ve o hadsiz tağyir ve tebdil dahi, mevt ve ademi, zeval ve firakı iktiza ediyor.

Bir zaman, hikmet-i beşeriyenin masnuatın gayelerine dair gösterdiği faydalar, nazarımda çok ehemmiyetsiz göründü. Ve ondan bildim ki, o hikmet abesiyete gider. Onun için, feylesofların ileri gidenleri, ya tabiat dalâletine düşer veya Sofestaî olur veya ihtiyar ve ilm-i Sâniî inkâr eder veya Hâlık'a "mucib-i bizzat" der.

İşte o zaman, rahmet-i İlâhiye, Hakîm ismini imdadıma gönderdi; bana da masnuatın büyük gayelerini gösterdi. Yani, her bir masnu öyle bir mektub-u Rabbanîdir ki, umum zîşuur onu mütâlâa eder.

Şu gaye bir sene bana kâfi geldi. Sonra sanattaki harikalar inkişaf etti; o gaye kâfi gelmemeye başladı. Daha çok büyük diğer bir gaye gösterildi. Yani, her bir masnun en mühim gayeleri Sâniine bakar; Onun kemalât-ı sanatını ve nukuş-u esmasını ve murassaat-ı hikmetini ve hedâyâ-i rahmetini Onun nazarına arz etmek ve cemal ve kemaline bir âyine olmaktır, bildim.

Şu gaye hayli zaman bana kâfi geldi. Sonra, sanat ve icad-ı eşyadaki hayretengiz faaliyet içinde, gayet derecede sür'atlı tağyir ve tebdildeki mu'cizat-ı kudret ve

inkâr: reddetme, kabul etmeme, inanmama.

inkişaf: ortaya çıkma.

kâfi: yeterli.

kemal: mükemmellik, kusursuzluk.

kemalât-ı sanat: sanattaki mükemmellikler.

masnu: sanatla yapılmış varlık.

masnuat: sanatla yapılmış şeyler.

mektub-u Rabbanî: Allah'ın sanatla ve hikmetle yarattığı ve bir mektup gibi mana ve mesaj içeren eser, varlık.

mevt: ölüm, vefat.

mu'cizat-ı kudret: kudret mu'cizeleri.

mucib-i bizzat: Allah'ı "mecbur olmak" ile vasıflandıran felsefî görüşün Ona izafe ettiği sıfat: "Her şeyi yapmaya bizzat mecbur olan." Allah'ın iradesini kabul etmeyen felsefî görüş.

murassaat-ı hikmet: hikmet süslemeleri.

mühim: önemli.

mütâlâa: düşünerek okuma ve dikkatlice inceleme.

nazar: bakış, göz.

nukuş-u esma: isimlerin nakışları.

rahmet-i İlâhiye: İlâhî rahmet, Allah'ın sonsuz rahmeti

Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.

Sofestaî: Sofist, Allah'ı kabul etmemek için kâinatı ve kendi varlığını da inkâr eden.

suret: şekil, biçim.

sür'at: çabukluk, hız, hızlilik.

tabiat dalâleti: materyalist düşünce; tabiat için, "her şey kendi kendine oluyor" düşüncesi.

tağyir: değiştirme.

tahrip: yıkma, bozma.

tahvil: bir hâlden bir hale getirme.

tebdil: değiştirme, başka bir hale getirme.

umum: bütün.

zeval: sona erme, yok olma.

zîşuur: şuur sahibi, bilinçli.

abesiyet: faydasız, boş, lüzumsuz, gayesiz oluş; akla, gerçe aykırılık.

adem: yokluk, hiçlik.

arz etmek: sunmak.

âyine: ayna.

cemal: güzellik.

dair: alâkalı, ait, ilgili.

ehemmiyetsiz: önemsiz, kıymetsiz.

faaliyet: çalışma, iş görme.

faide: fayda, menfaat.

feylesof: felsefe ile uğraşan, filozof.

firak: ayrılık, ayrılma.

gaye: maksat, hedef; netice.

gayet: son derece.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

Hakîm: her şeyi belirli gayelere yönelik, anlamlı ve yerli yerinde yaratan sonsuz hikmet sahibi Allah.

Hâlık: yoktan yaratan Allah.

harika: hayranlık hissi uyandıran şey; olağanüstü vasıflar taşıyan olan şey.

hayretengiz: hayret veren, hayret verici.

hedâyâ-i rahmet: rahmet hediyeleri.

hikmet: gaye, fayda, anlam.

hikmet-i beşeriye: beşerî ilim, felsefe.

icad-ı eşya: varlıkların vücudunda getirilmesi, yaratılması.

ıftihar-ı mukaddes: her türlü kusur ve noksanlardan uzak olan Allah'a ait kutsal övünç.

ihtiyar: tercih, irade.

iktiza etme: gerektirme.

ilm-i Sâni: her şeyi sanatlı yaratan Cenab-ı Hakkın ilmi.

şuunat-ı rububiyet göründü. O vakit bu gaye dahi kâfi gelmemeye başladı. Belki şu gaye kadar büyük bir muk-tazi ve dâî dahi lâzımdır bildim. İşte o vakit, şu İkinci Re-mizdeki muktaziler ve gelecek İşaretlerdeki gayeler gös-terildi ve yakînen bana bildirildi ki, kâinattaki kudretin fa-liyeti ve seyrüseyelân-ı eşya o kadar manidardır ki, o fa-liyetle Sâni-i Hakîm enva-ı kâinatı konuşturuyor. Güya göklerin ve zeminin müteharrik mevcutları ve hareketle-ri, onların o konuşmalarındaki kelimelerdir; ve taharrük ise, bir tekellümdür. Demek faaliyetten gelen harekât ve zeval, bir tekellümat-ı tesbihiyedir. Ve kâinattaki faaliyet dahi, kâinatın ve envanın sessizce bir konuşması ve ko-nuşturmasıdır.

ÜÇÜNCÜ REMİZ

Eşya, zeval ve ademe gitmiyor; belki daire-i kudretten daire-i ilme geçiyor, âlem-i şahadetten âlem-i gayba gidi-yor, âlem-i tagayyür ve fenâdan âlem-i nura, bekaya mü-teveccih oluyor.

Hakikat nokta-i nazarında eşyadaki cemel ve kemal, esma-i İlâhiyeye aittir ve onların nukuş ve cilveleridir. Madem o esma bâkîdirler ve cilveleri daimîdir; elbette nakışları teceddüt eder, tazelenir, güzelleşir. Ademe ve fenâyâ gitmiyor; belki yalnız itibarî taayyünleri değişir. Ve medar-ı hüsn ve cemel ve mazhar-ı feyiz ve kemal olan hakikatleri ve mahiyetleri ve hüviyet-i misaliyeleri bâkîdirler.

adem: yokluk, hiçlik.

âlem-i gayp: varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen, görünmeyen başka dünyalar.

âlem-i nur: nur âlemi, aydınlık âlemi.

âlem-i şahadet: gözle gördüğü-müz âlem.

âlem-i tagayyür ve fenâ: her şe-yin, aynı kalmayıp devamlı de-ğiş-tiği ve son bulup yok oldu-ğu âlem.

bâki: devamlı, sürekli.

beka: sonsuzluk, devamlılık ve kalıcılık.

cemel: güzellik.

cilve: yansıma, görüntü.

dâî: sebep, illet.

daimî: sürekli, devamlı.

daire-i ilim: ilim dairesi.

daire-i kudret: Allah'ın ezeli ve sonsuz gücünün hâkim oldu-ğu daire.

enva: çeşitler, türler, neviler.

enva-ı kâinat: varlık türleri, var-lıkların çeşitleri.

esma: isimler.

esma-i İlâhiye: Allah'ın isimleri.

faaliyet: çalışma, iş görme.

fenâ: yok olma, yokluk, geçip git-me.

gaye: maksat, hedef, netice.

güya: sanki.

hakikat: gerçek, doğru.

harekât: hareketler.

hüviyet-i misaliye: örnek mahi-yet, özellik.

itibarî: gerçek olmayan, varsayı-lan.

kâfi: yeterli.

kâinat: varlıklar, bütün âlemler.

kemal: mükemmellik, kusursuz-luk.

kudret: güç, kuvvet.

mahiyet: bir şeyin aslı, esası, niteliği.

manidar: anlamlı, manalı.

mazhar-ı feyiz ve kemal: mükemmellik ve berekete erişme, kavuşma, feyiz ve ke-mali yansıtan, gösteren.

medar-ı hüsn ve cemel: gü-zellik kaynağı.

mevcut: varlık.

muktazi: gerekçe, gereklilik.

müteharrik: hareket eden, hareketli.

müteveccih: yönelmiş, yöne-

len.

nakış: işleme, süs.

nokta-i nazar: bakış açısı.

nukuş: nakışlar, işlemeler.

remiz: işaret.

Sâni-i Hakîm: her şeyi sanat-la ve hikmetle yaratan Allah.

seyrüseyelân-ı eşya: varlık-ların hareketleri.

şuunat-ı rububiyet: idare ve terbiye edici Rabbimizin zatı-na mahsus işleri, şunları.

taayyün: meydana çıkma, belirlenme.

taharrük: hareket etme, ha-reketlenme.

teceddüt: tazelenme, yenilenme.

tekellüm: söyleme, konuş-ma.

tekellümat-ı tesbihiye: Al-lah'ı her türlü kusur ve nok-sanlardan uzak tutarak onu şanına lâyık ifadelerle anan konuşmalar.

yakinen: kesin olarak.

zemin: yer, yeryüzü.

zeval: sona erme, yok olma.

Zîruh olmayanlar, doğrudan doğruya onlardaki hüsün ve cemal, esma-i İlâhiyeye aittir; şeref onlaradır, medih onların hesabına geçer, güzellik onlarındır, muhabbet onlara gider; o âyinelerin değişmesiyle onlara bir zarar iras etmez.

Eğer zîruh ise, zevilukulden değilse, onların zeval ve firakı bir adem ve fenâ değil, belki vücud-u cismanîden ve vazife-i hayatın dağdağasından kurtulup, kazandıkları vazifenin semerelerini bâkî olan ervahlarına devrederek, onların, o ervah-ı bâkiyeleri dahi birer esma-i İlâhiyeye istinat ederek devam eder, belki kendine lâıyk bir saadete gider.

Eğer o zîruhlara zevilukulden ise, zaten saadet-i ebediyeye ve maddî ve manevî kemalâta medar olan âlem-i bekaya ve o Sâni-i Hakîm'in dünyadan daha güzel, daha nuranî olan âlem-i berzah, âlem-i misal, âlem-i ervah gibi diğer menzillerine, başka memleketlerine bir seyrüseferdir; bir mevtüadem ve zevalüfirak değil, belki kemalâta kavuşmaktır.

Elhâsıl: Madem Sâni-i Zülcelâl vardır ve bâkîdir ve sıfât ve esması daimî ve sermedîdirler; elbette o esmanın cilveleri ve nakışları, bir manevî beka içinde teceddüt eder; tahrip ve fenâ, idam ve zeval değildirler. Malûmdur ki, insan, insaniyet cihetiyle, ekser mevcudatla alâkardır. Onların saadetleriyle mütelezziz ve helâketleriyle müteellimdir. Hususan zîhayat ile, ve bilhassa nev-i beşerle ve bilhassa sevdiği ve istihsan ettiği ehl-i kemalin âlâmıyla daha ziyade müteellim ve saadetleriyle daha ziyade

adem: yokluk, hiçlik.
âlâm: kederler, elemeler, acılar.
âlem-i beka: sonsuzluk âlemi, ahiret.
âlem-i berzah: ruhların kıyamete kadar kalacakları âlem; kabir âlemi.
âlem-i ervah: ruhlar âlemi.
âlem-i misal: görüntüler âlemi, dünyadaki işlerin görüldüğü ve gözlemlendiği, ruhların bulunduğu âlem.
âyine: ayna.

bâkî: devamlı, sürekli.
beka: devamlılık ve kalıcılık, sonsuzluk.
bilhassa: özellikle.
cemal: güzellik.
cihet: yan, taraf.
cilve: yansıma, görüntü.
dağdağa: sıkıntı, ızdırıp; karışma.
daimî: sürekli, devamlı.
ehl-i kemal: değerli kemal sahibi olan kişiler.
ekser mevcudat: varlıklardan çoğu.

elhâsıl: sonuç olarak, özetle.
ervah: ruhlar.
ervah-ı bâkiye: kalan ebedî ruhlar; yok olmayan ruhlar.
esma: isimler.
esma-i İlâhiye: Allah'ın isimleri.
fenâ: yok olma, yokluk, geçip gitme.
firak: ayrılık, ayrılma.
helâket: mahvolma, mahvoluş.
hususan: özellikle.
hüsün: güzellik.

insaniyet: insanlık.
iras: verme, sebep olma.
istihsan: güzel bulma, beğenme.
istinat: dayanma.
kemalât: mükemmellikler, üstün ve kusursuz özellikler.
lâyık: uygun, münasip.
maddî: madde ile alâkalı.
malûm: bilinen.
manevî: maddî olmayan.
medar: kaynak.
medih: övmeye, övgü.
menzil: yer, durak.
mevt ü adem: ölüm ve yokluk.
muhabbet: sevgi.
müteellim: acı ve üzüntü duyan.
mütelezziz: lezzet alan.
nakış: işleme, süs.
nev-i beşer: insanlık.
nurani: nurlu, ışıklı, parlak.
saadet: mutluluk.
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.
Sâni-i Hakîm: her şeyi sanatla ve hikmetle yaratan Allah.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi, her şeyi sanatla yaratan Allah.
semere: meyve.
sermedi: sürekli, devamlı.
seyrüsefer: yolculuk.
sıfât: hâl, nitelik, vasıf.
şeref: yücelik.
tahrip: yıkmak, bozmak.
teceddüt: tazelenme, yenilenme.
vazife: görev.
vazife-i hayat: hayat vazifesi, görevi.
vücud-u cismanî: cisim hâlindeki maddî vücut.
zeval: sona erme, yok olma.
zevalüfirak: kayboluş ve ayrılık.
zevilukul: akıl sahipleri.
zîhayat: hayat sahibi.
zîruh: ruh sahibi.
ziyade: çok, fazla,

mes'ut olur. Hatta, şefkatli bir valide gibi, kendi saadeti- ni ve rahatını onların saadeti için feda eder.

İşte her mü'min, derecesine göre, nur-u Kur'ân ve sırr-ı iman ile, bütün mevcudatın saadetleriyle ve bekala- rıyla ve hiçlikten kurtulmalarıyla ve kıymettar mektubat-ı Rabbaniye olmalarıyla mes'ut olabilir ve dünya kadar bir nur kazanabilir. Herkes derecesine göre bu nurdan isti- fade eder.

Eğer ehl-i dalâlet ise, kendi elemiyle beraber, bütün mevcudatın helâketiyle ve fenâsıyla ve zahîrî idamlarıyla, zîruh ise âlâmlarıyla müteallim olur. Yani, onun küfrü, onun dünyasına adem doldurur, onun başına boşaltır; daha Cehenneme gitmeden Cehenneme gider.

DÖRDÜNCÜ REMİZ

Çok yerlerde dediğimiz gibi, bir padişahın sultan, ha- life, hâkim, kumandan gibi muhtelif ünvanlar ve sıfatlar- dan neş'et eden muhtelif ayrı ayrı devair-i teşkilâtı oldu- ğu gibi, Cenab-ı Hakkın Esmâ-i Hüsnasının had ve hesa- ba gelmez türlü türlü tecelliyatı vardır. Mahlûkatın tenev- vüleri ve ihtilâfları, o tecelliyatın tenevvülerinden ileri ge- liyor.

İşte, her kemal ve cemalet sahibi, fıtraten cemalet ve ke- malini görmek ve göstermek istemesi sırrınca, o muhte- lif esma dahi, daimî ve sermedî oldukları için, daimî bir surette Zat-ı Akdes hesabına tezahür isterler. Yani nakış- larını görmek isterler. Yani, kendi nakışlarının âyinelerin- de cilve-i cemallerini ve in'ikâs-ı kemallerini görmek ve

adem: yokluk, hiçlik.
âlâm: , elemeler, kederler, acılar.
âyine: ayna,
beka: devamlılık ve kalıcılık, son- suzluk.
cemalet: güzelliik.
cilve-i cemalet: güzelliik görüntüsü, yansıması.
daimî: sürekli, devamlı.
devair-i teşkilât: teşkilât dairele- ri.
ehl-i dalâlet: İslâmiyetten ayrı- lanlar, doğru yoldan çıkanlar.
elem: dert, üzüntü, kaygı, acı.
esma: adlar, isimler.
Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın güzel isimleri.
feda: gözden çıkarma, uğruna verme.
fenâ: yok oluş, yokluk.
fıtraten: yaratılış itibarıyla.
had ve hesaba gelmemek: sayı- sız ve sınırsız olmak.
hâkim: hükmeden, yargıç.
halife: vekil, birinin yerine geçen kimse.
helâket: yıkılma, mahvolma.
idam: yokluğa gitme, yok olma.
ihtilâf: farklılık.
in'ikâs-ı kemal: mükemmelliğin aksetmesi, yansıması.
istifade: faydalanma, yararlan- ma.
kemal: mükemmellik, üstün ve kusursuz özellik.
kumandan: komutan.

küfür: inkâr, inançsızlık.
kıymettar: değerli, kıymetli.
mahlûkat: yaratılmışlar, var- lıklar.
mektubat-ı Rabbaniye: her şeyi terbiye eden Allah'ın ya- rattığı ve her biri bir mektup gibi manalar ifade eden var- lıklar.
mes'ut: saadetli, mutlu.
mevcudat: varlıklar.
muhtelif: çeşitli, farklı.
mü'min: Allah'a inanan.
müteallim: acı ve üzüntü du-

yan.
nakış: işleme, süs.
neş'et: meydana gelme.
nur: aydınlık.
nur-u Kur'ân: Kur'ân nuru.
remiz: işaret.
saadet: mutluluk,
sermedî: sürekli, daimî.
sultan: hükümdar, iktidar sa- hibi.
suret: şekil, biçim.
sıfat: hâl, nitelik, vasıf.
sırr-ı iman: iman sırrı, iman hakikati.

şefkat: acıyarak ve esirgeye- rek içten, karşılıksız sevmek.
tecelliyat: yansımalar, görün- tüler.
tenevvü: çeşitlilik.
tezahür: ortaya çıkma, gö- rünme.
ünvan: isim, lâkap.
valide: ana, anne.
zahiri: görünen, görünürdeki.
Zat-ı Akdes: her türlü kusur ve noksandan uzak olan zat; Allah.
zîruh: ruh sahibi.

göstermek isterler. Yani, kâinat kitab-ı kebirini ve mevcudatın muhtelif mektubatını ânenfeânen tazelandirmek, yani yeniden yeniye manidar yazmak, yani bir tek sahife ayrı ayrı binler mektubatı yazmak ve her bir mektubu Zat-ı Mukaddes ve Müsemma-i Akdes'in nazar-ı şuhuduna izhar etmekle beraber, bütün zîşuurun nazar-ı mütalâasına göstermek ve okutturmak iktiza ederler. Bu hakikate işaret eden şu hakikatli şiire bak:

*Kitab-ı âlemin yaprakları, enva-ı nâma'dut,
Huruf ile kelimatı dahi efrad-ı nâmahdut.
Yazılmış destgâh-ı Levh-i Mahfuz-u hakikatte,
Mücessem lâfz-ı manidardır âlemde her mevcut.*

تأمل سطور الكائنات فإنها من الملائحة الأعلى إليك رسائل

BEŞİNCİ REMİZ

İki Nüktedir.

Birinci Nükte: Madem Cenab-ı Hak var; her şey var. Madem Cenab-ı Vacibü'l-Vücud'a intisap var; her şey için bütün eşya var. Çünkü, Vacibü'l-Vücud'a nispetle her bir mevcut, bütün mevcudata, vahdet sırrıyla bir irtibat peyda eder. Demek, Vacibü'l-Vücud'a intisabını bilen veya intisabı bilinen her bir mevcut, sırr-ı vahdetle, Vacibü'l-Vücud'a mensup bütün mevcudatla münasebettar olur. Demek her bir şey, o intisap noktasında hadsiz envar-ı vücuda mazhar olabilir; firaklar, zevaller, o noktada yoktur. Bir an-ı seyyale yaşamak, hadsiz envar-ı vücuda medardır.

1. Kâinatın satırlarını dikkatle oku. Zira onlar, sana Mele-i Âlâdan gönderilen birer mektuptur.

âlem: kâinat, cihan.
ânenfeânen: devamlı.
an-ı seyyale: bir anda akıp giden zaman dilimi.
Cenab-ı Vacibü'l-Vücud: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan yüce Allah.
destgâh-ı Levh-i Mahfuz-u

hakikat: her şeyin bütün detaylarıyla ve hakikatleriyle yazılı olduğu kader levhasının tezgâhı.
efrad-ı nâmahdut: sayısız fertler.
envar-ı vücud: varlığın nurları.
enva-ı nâma'dut: sayılması mümkün olmayan türler, sa-

ysız çeşitler.
firak: ayrılık, ayrılma.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakikat: gerçek, doğru.
huruf: harfler.
iktiza etme: gerektirme.
intisap: mensup olma, bağlanma.
irtibat peyda etmek: bağlan-tı kurmak.

izhar: gösterme, belirtme.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar.
kelimat: kelimeler, sözler.
kitab-ı âlem: âlem kitabı.
kitab-ı kebir: büyük kitap, kâinat.
lâfz-ı manidar: anlamlı söz, kelime.
manidar: anlamlı.
mazhar: kavuşma, nail olma, erişme.
medar: sebep, vesile, kaynak.
mektubat: mektuplar; Allah'ın kendini kullarına tanıtmak ve sevdirmek için yarattığı sanat eserleri.
Mele-i Âlâ: en yüksek heyet, topluluk; melekler âlemi.
mensup: bağlı.
mevcudat: varlıklar.
mevcut: var olan, varlık.
muhtelif: çeşitli, farklı.
mücessem: cisimleşmiş, maddî yapıda olan.
münasebettar: ilgili, bağlantılı.
Müsemma-i Akdes: en kudsî isimlerle isimlenmiş, en kudsî isimlerin sahibi olan Allah.
nazar-ı mütalâa: inceleyerek bakmak.
nazar-ı şuhut: şahitlerin, tanıkların görüş ve düşünceleri.
nispet: bağlılık, bağ.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.
remiz: işaret.
sahife: sayfa.
sırr-ı vahdet: birlik sırrı.
Vacibü'l-Vücud: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.
vahdet: birlik.
Zat-ı Mukaddes: her türlü noksan sıfatlardan uzak ve temiz olan Allah.
zeval: sona erme, yok olma.
zîşuur: şuur sahibi.

Eğer o intisap olmazsa ve bilinmezse, hadsiz firaklara ve zevallere ve ademlere mazhar olur. Çünkü, o hâlde, alâkadar olabileceği her bir mevcuda karşı bir firakı ve bir iftirakı ve bir zevali vardır. Demek, kendi şahsî vücuduna, hadsiz ademler ve firaklar yüklenir. Bir milyon sene vücutta kalsa da, intisapsız, evvelki noktasındaki o intisaptaki bir an yaşamak kadar olamaz.

Onun için, ehl-i hakikat demişler ki: “Bir an-ı seyyale vücut-u münevver, milyon sene bir vücut-u ebtere müreccahtır.” Yani, Vücut-u Vacib’e nispet ile bir an vücut, nispetsiz milyon sene bir vücuda müreccahtır.

Hem bu sır içindir ki, ehl-i tahkik demişler: “Envar-ı vücut ise, Vacibü'l-Vücut’u tanımakladır.” Yani, o hâlde kâinat, envar-ı vücut içinde olarak melâike ve ruhaniyat ve zîşuurlar ile dolu görünür. Eğer Onsuz olsa, adem zulümatları, firak ve zeval elemeleri her bir mevcudu ihata eder. Dünya, o adamın nazarında, boş ve hâlî bir vahşet-gâh suretinde görünür.

Evet, nasıl ki bir ağaç meyvelerinin her birisi, ağacın başındaki bütün meyvelere karşı birer nispeti var. Ve o nispetle birer kardeşi, arkadaşı mevcut olduğundan, onların adedince arızî vücutları vardır. Ne vakit o meyve ağacın başından kesilse, her bir meyveye karşı bir firak ve zeval hâsıl olur. Her bir meyve onun için madum hükmündedir. Haricî bir zulmet-i adem ona hâsıl oluyor. Öyle de, kudret-i Ehad-i Samed’e intisap noktasında, her şey için bütün eşya var. Eğer intisap olmazsa, her şey için, eşya adedince haricî ademler var.

adem: yokluk, hiçlik.

adet: sayı.

alâkadar: ilgili, alâkalı.

an-ı seyyale: bir anda akıp giden zaman dilimi.

arızı: sonradan ortaya çıkan.

ehl-i hakikat: gerçeği bulup onun peşinden gidenler.

ehl-i tahkik: gerçeği araştıran ve delilleriyle bilen âlimler.

elem: dert, üzüntü, kaygı, acı

envar-ı vücut: varlık nurları.

evvel: önce, ilk, birinci.

firak: ayrılık, ayrılma.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hâlî: boş.

haricî: dıştaki, dışarıya ait.

hâsıl olmak: meydana gelmek.

hükmünde: yerinde.

iftirak: ayrılma, dağılma.

ihata: sarma, kuşatma.

intisap: mensup olma, bağlanma.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kudret-i Ehad-i Samed: hiç bir şeye muhtaç olmayan ve tek olan Cenab-ı Hakkın kudreti.

madum: yok, ölü.

mazhar: kavuşma, nail olma, erişme.

melâike: melekler.

mevcut: var olan, varlık.

müreccah: tercih edilen, üstün.

nazar: bakış, göz; fikir.

nispet: bağlılık, ilgi, bağ.

ruhaniyat: madde âleminden başka bir âlemde, ruhlar âleminde yaşayan varlıklar, cinler ve melekler.

suret: şekil, biçim.

şahsî: kendine ait.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

vahşetgâh: yalnızlık yeri.

vücut-u ebter: biten, tüke-

nen vücut.

vücut-u münevver: nurlanmış vücut.

Vücut-u Vacib: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah'ın vücudu.

vücut: var oluş, varlık; beden.

zeval: sona erme, yok olma.

zîşuur: akıl, şuur sahibi.

zulmet-i adem: yokluk karanlığı.

zulûmat: karanlıklar.

İşte şu Remizden, imanın azamet-i envarına bak ve dalâletin dehşetli zulûmatını gör. Demek, iman, şu Remizde beyan edilen hakikat-i âliye-i nefsülemriyenin ünvanıdır; ve iman ile ondan istifade edebilir. Eğer iman olmazsa, nasıl ki kör, sağır, dilsiz, akılsız adama her şey madumdur; öyle de imansız her şey madumdur, zulûmatlıdır.

İkinci Nükte: Dünyanın ve eşyanın üç tane yüzü var:

Birinci yüzü esma-i İlâhiyeye bakar, onların âyineleridir. Bu yüze zeval ve firak ve adem giremez; belki tazelenmek ve teceddüt var.

İkinci yüzü ahirete bakar, âlem-i bekaya nazar eder, onun tarlası hükmündedir. Bu yüzde, bâkî semereler ve meyveler yetiştirmek var; bekaya hizmet eder, fânî şeyleri bâkî hükmüne getirir. Bu yüzde dahi mevt ve zeval değil, belki hayat ve beka cilveleri var.

Üçüncü yüzü fânîlere, yani bizlere bakar ki, fânîlerin ve ehl-i hevesatın maşukası ve ehl-i şuurun ticaretgâhı ve vazifedarların meydan-ı imtihanlarıdır. İşte bu üçüncü yüzündeki fenâ ve zeval, mevt ve ademin acılarına ve yaralarına merhem için, o üçüncü yüzün iç yüzündeki beka ve hayat cilveleri var.

Elhâsıl, şu mevcudat-ı seyyale, şu mahlûkat-ı seyyare, Vacibü'l-Vücut'un envar-ı icat ve vücudunu tazelandirmek için müteharrik âyineler ve değişen mazharlardır.

* * *

adem: yokluk, hiçlik.
ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
âlem-i beka: sonsuzluk âlemi, ahiret.
âyine: ayna.
azamet-i envar: nurların büyüklüğü.
bâkî: kalıcı, devamlı, sürekli.
beka: ebedilik, kalıcılık, devamlılık.
beyan: anlatma, açıklama.
cilve: yansıma, görüntü.

dalâlet: iman ve Islâmiyetten ayrılmak, doğru yoldan ayrılmak.
ehl-i hevesat: nefsinin gayri-meşru, haram isteklerine uyanlar.
ehl-i şuur: şuurlular, bilinçliler.
elhâsıl: sonuç olarak, özetle.
envar-ı icat ve vücud: yoktan var etme ve varlık nurları.
esma-i İlâhiye: Allah'ın isimleri.
fânî: ölümlü, geçici.

fenâ: yok olma, yokluk.
firak: ayrılık, ayrılma.
hakikat-i âliye-i nefsülemriye: işin esasta ve aslında yüceliği hakikati, gerçeği.
hükmünde: gibi, yerinde.
iman: Allah'a inanma.
imansız: Allah'a inanmayan.
istifade: faydalanma, yararlanma.
madum: yok, ölü.
mahlûkat-ı seyyare: gezici, seyyar varlıklar.
mâşuk: aşkla sevilen, sevgili.

mazhar: bir şeyin görüldüğü yer.
merhem: ilâç.
mevcudat-ı seyyale: akıp giden varlıklar, aynı yerde ve hâlde kalmayıp devamlı değişen varlıklar.
mevt: ölüm, vefat.
meydan-ı imtihan: imtihan meydanı, deneme ve sinama yeri.
müteharrik: hareket eden, hareketli.
nazar: bakma, bakış.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.
remiz: işaret.
semere: meyve.
tarla hükmünde: tarla yerinde.
teceddüt: tazelenme, yenilenme.
ticaretgâh: ticaret yapılan yer.
ünvan: isim, şöret.
Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.
vazifedar: görevli, vazifeli.
zeval: sona erme, yok olma.
zulûmat: karanlıklar.

İkinci Makam

Bir Mukaddime, Beş İşarettir.

MUKADDİME: İki Mebhastır.

Birinci Mebhas: Bu gelecek Beş İşarette, şuunat-ı rububiyeti rasat etmek için, birer sönük, küçük dürbün nev'inden birer temsil yazılacaktır. Bu temsiller, şuunat-ı rububiyetin hakikatini tutamaz, ihata edemez, mikyas olamaz; fakat baktırabilir. O gelecek temsillâta ve geçen Remizlerde, Zat-ı Akdes'in şuunatına münasip olmayan tabirat, temsilin kusuruna aittir. Meselâ, lezzet ve sürur ve memnuniyetin bizce malûm manaları, şuunat-ı mukaddeseyi ifade edemiyor; fakat birer ünvan-ı mülâhaza-dır, birer mirsad-ı tefekkürdür.

Hem dahi şu temsiller, muhit, azîm bir kanun-u rububiyetin küçük bir misalde ucunu göstermekle, rububiyetin şuunatında o kanunun hakikatini ispat ediyor. Meselâ, "Bir çiçek vücuttan gider, binler vücut bırakarak öyle gider" denilmiş. Onunla azîm bir kanun-u rububiyeti gösteriyor ki, bütün bahar, belki bütün dünyadaki mevcudatta bu kanun-u rububiyet cereyan ediyor.

Evet, Hâlık-ı Rahîm, bir kuşun tüylü libasını hangi kanun ile değiştiriyor, tazelandiriyor; o Sâni-i Hakîm, aynı kanun ile, her sene küre-i arzın libasını tecdit eder. Hem o aynı kanun ile, her asırda dünyanın şeklini tebdil eder.

asır: yüzyıl.
azîm: büyük, yüce.
cereyan etme: meydana gelme.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.
Hâlık-ı Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi yaratıcı, Allah.
ifade: anlatma, bildirme.
ihata: kapsama, kuşatma.
ispat: doğruyu delillerle gösterme, kanıtlama.
kanun-u rububiyet: idare ve terbiye edicilik kanunu.
kusur: eksiklik, noksan.
küre-i arz: dünya, yer küre.
libas: elbise.
makam: kısım, bölüm.
malûm: bilinen.
mana: anlam.
mebhas: bahis, konu, bölüm.
memnuniyet: memnurluk, razılık.
meselâ: örnek olarak.
mevcudat: varlıklar, yaratılmışlar.
mikyas: ölçü.
mirsad-ı tefekkür: tefekkür ve gözleme aracı.
misal: örnek, numune.
muhit: kuşatan, saran, kapsamlı.
mukaddime: başlangıç, ön söz, giriş bölümü.
münasip: uygun, yakışır.
nevi: çeşit, tür.
rasat etmek: gözlemek.

remiz: işaret.

rububiyet: rablık; Allah'ın her zaman, her yerde, her mahlûka muhtaç olduğu şeyleri vermesi, yetiştirmesi onları uyum içinde sevk ve idare etmesi; terbiye edicilik.

Sâni-i Hakîm: her şeyi sanatla ve hikmetle yaratan Allah.

sürur: sevinç, mutluluk.

şuunat: Allah'ın yüce zatının gereği olan ve zatından ayrılmayan işler, fiiller, kutsal hâl ve keyfiyetler.

şuunat-ı mukaddese: Allah'ın yüce zatının gereği olan ve zatından ayrılmayan kusur ve noksanlardan uzak, kutsal hal ve keyfiyetler.

şuunat-ı rububiyet: idare ve terbiye edici Rabbimizin zatına mahsus kutsal iş, fiil, hâl ve keyfiyetler.

tabirat: tabirler, deyimler, sözler.

tebdil: değiştirme, dönüştürme, başka bir hale getirme.

tecdit: yenileme, tazeleme.

temsil: benzetme, içinde karşılaştırmalar ve benzetmeler bulunan örnek.

temsillât: temsiller, örneklen-dirmeler.

ünvan-ı mülâhaza: bir şeyin hakikatini bir derece düşünme, bilmek için olan isim ve vasıta.

vücut: varlık, beden.

Zat-ı Akdes: en mukaddes zat, her türlü kusur ve noksandan uzak ve pak olan zat; Allah.

Hem aynı kanun ile, kıyamet vaktinde kâinatın suretini taşıyıp edip değiştirir.

Hem hangi kanun ile zerreyi Mevlvî gibi tahrik ederse, aynı kanun ile küre-i arzı meczup ve semaa kalkan Mevlvî gibi döndürüyor. Ve o kanun ile âlemleri böyle çeviriyor ve manzume-i şemsiyeyi gezdiriyor.

Hem hangi kanun ile senin bedenindeki hüceyratın zerrelerini tazelandiriyor, tamir ve tahlil ediyorsa, aynı kanun ile senin bağını her sene tecdit eder ve her mevsimde çok defa tazelandirir. Aynı kanun ile, zemin yüzünü her bahar mevsiminde tecdit eder, taze bir peçe üstüne çeker.

Hem o Sâni-i Kadîr, hangi kanun-u hikmetle bir sineği ihya eder; aynı kanun ile şu önümüzdeki çınar ağacını her baharda ihya eder. Ve o kanun ile küre-i arzı yine o baharda ihya eder. Ve aynı kanun ile haşırde mahlûkatı da ihya eder. Şu sırra işareten,

¹ مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بِعَثْكُمْ إِلَّا كَنْفَسٍ وَاحِدَةٍ Kur'an ferman eder.

Ve hakeza, kıyas et. Bunlar gibi çok kavanin-i rububiyet vardır ki, zerreden tâ mecmu-u âleme kadar cereyan ediyor. İşte, faaliyet-i rububiyetin içindeki şu kanunların azametini bak ve genişliğine dikkat et ve içindeki sırrı vahdeti gör, her bir kanun bir bürhan-ı vahdet olduğunu bil. Evet, şu çok kesretli ve çok azametli kanunlar, her biri ilim ve iradenin cilvesi olmakla beraber, hem vahit, hem muhit olduğu için, Sâniin vahdaniyetini ve ilim ve iradesini gayet kat'î bir surette ispat ederler.

kanun-u hikmet: her şeyin belli bir amaca yönelik, yerli yerinde ve faydalı işlemlerini sağlayan kanun.

kat'i: kesin, şüphesiz.

kavanin-i rububiyet: Allah'ın her bir varlığa, yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması ile ilgili kanunlar.

kesret: çokluk, fazlalık.

küre-i arz: dünya, yer küre.

kıyamet: kâinatın ölümü, tahrip edilip, yıkılması.

kıyas: karşılaştırma.

mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar.

manzume-i şemsiye: güneş sistemi.

mecmu-u âlem: bütün âlem, kâinatın tamamı.

mezcup: kendinden geçmiş, cezbe tutulmuş.

Mevlevî: Mevlevîlik tarikatine mensup kimse.

muhit: kuşatan, saran; her yerde geçerli.

peçe: kadınların yüzlerini örttükları tüle benzer örtü.

Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.

Sâni-i Kadîr: her şeye gücü yeten ve her şeyi sanatlı yaratan Allah.

sema: Mevlvî ayinlerinde tarikat mensuplarının musiki eşliğinde cezbe hâlinde ayakta dönme hareketi.

suret: şekil, biçim.

sırr-ı vahdet: birlik sırrı.

tağyir: değiştirme, başkalaştırma, bozma.

tahlil: ayrıştırma, çözümleme, analiz.

tahrik: hareket ettirme, harekete geçirme.

tecdit: yenileme, tazeleme.

vahdaniyet: Allah'ın birliği ve varlığı.

vahit: bir, tek.

zemin: yer, yeryüzü.

zerre: en küçük parça, atom.

1. Sizin yaratılmanız da, diriltilmeniz de tek bir kişinin yaratılıp diriltilmesi gibidir. (Lokman Suresi: 28.)

âlem: dünya.

azamet: büyüklük, yücelik.

bürhan-ı vahdet: birlik delili; Allah'ın birliğini gösteren delil.

cereyan etme: olma, meydana gelme; gidiş, geçiş.

cilve: yansıma, görüntü.

faaliyet-i rububiyet: her şeyi terbiye eden Allah'ın kendi zatına has, durmayan faaliye-

ti ve icraatı.

ferman: emir, buyruk.

gayet: son derece, çok.

hakeza: böyle, bunun gibi.

haşır: öldükten sonra ahiret âleminde tekrar diriltiip Allah'ın huzurunda toplanma.

hüceyrat: hücreler, hücrecik-

ler.

ihya: diriltme, hayat verme,

irade: dileme, isteme, bir şeyi yapma veya yapmama konusunda karar verebilme ve bu kararı yerine getirme gücü.

ispat: doğruyu delillerle gösterme, kanıtlama.

işareten: işaret ederek.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

İşte, ekser Sözlerdeki ekser temsilât, böyle kanunların uçlarını birer cüz'î misal ile göstermekle, müddeada aynı kanunun vücuduna işaret eder. Madem temsil ile kanunun tahakkuku gösteriliyor; bürhan-ı mantikî gibi yakînî bir surette müddeayı ispat eder. Demek, Sözlerdeki ekser temsiller birer bürhan-ı yakînî, birer hüccet-i kâta hükmündedir.

İkinci Mebhas: Onuncu Sözün Onuncu Hakikatinde denildiği gibi, bir ağacın ne kadar meyveleri ve çiçekleri vardır; her bir meyvenin, her bir çiçeğin o kadar gayeleri, hikmetleri vardır. Ve o hikmetler üç kısımdır:

Bir kısmı Sânia bakar, esmasının nakışlarını gösterir.

Bir kısmı zîşuurlara bakar ki, onların nazarlarında kıymettar mektubat ve manidar kelimattır.

Bir kısmı kendi nefsine ve hayatına ve bekasına bakar; ve insana faydalı ise, insanın menfaatine göre hikmetleri vardır.

İşte, her bir mevcudun böyle kesretli gayeleri bulunduğu bir vakit düşünürken, hatırıma Arabî tarzda ve gelecek Beş İşaretin esasatına nota hükmünde olarak, küllî gayelere işaret eden şu fıkralar gelmiştir:

وَهَذِهِ الْمَوْجُودَاتُ الْجَلِيلَةُ مَظَاهِرُ سَيَّالَةٍ وَمَرَايَا جَوَالَةٍ لَتَجِدَنَّ
تَجَلِّيَاتِ أَنْوَارِ إِبْجَادِهِ سُبْحَانَهُ بِتَبَدُّلِ التَّعْيِّنَاتِ الْأَعْتَابَرِيَّةِ ❀
أَوَّلًا: مَعَ اسْتِحْفَازِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ وَالْهُوَيَّاتِ الْمُثَالِيَّةِ ❀ وَثَانِيًا:

Arabi: Arapça.

beka: kalıcılık, devamlılık.

bürhan-ı mantikî: mantık kural-larına uygun delil.

bürhan-ı yakînî: kesin, inandırıcı ve şüpheden uzak delil.

cüz'î: küçük.

ekser: pek çok.

esasat: esaslar, temeller.

esma: adlar, isimler.

faide: fayda, menfaat, yarar.

fıkra: bölüm.

gaye: maksat, amaç, netice, sonuç.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

hatır: zihin, fikir, kalp.

hikmet: amaç, sebep, belirli gayelere yönelik, faydalı, manalı ve

yerli yerinde oluş.

hüccet-i kâta: kesin ve hiçbir şüpheye yer bırakmayan delil.

hükmünde: yerinde, değerinde.

ispat: doğruyu delillerle gösterme, kanıtlama.

kelimat: kelimeler, sözler.

kesret: çokluk, fazlalık.

küllî: büyük, geniş.

kıymettar: değerli, kıymetli.

manidar: anlamlı.

mebhas: bahis, konu, bölüm.

mektubat: mektuplar, bir mana ve mesaj içeren yazılı seyler.

menfaat: fayda, yarar.

mevcut: varlık, yaratılmış şey.

misal: örnek, numune.

müddea: iddia edilen şey.

nakış: işleme, süs.

nazar: bakış, göz; fikir, düşünce.

nefis: kendisi.

nota: özlü düşünce, bildiri.

Sânia: sanatkâra, her şeyi sa-

natlı bir şekilde yaratan Allah'a.

suret: biçim, şekil, tarz.

tahakkuk: gerçekleşme.

tarz: şekil, biçim.

temsil: benzetme, içinde karşılaştırmalar ve benzetmeler bulunan örnek.

temsilât: temsiller, örneklen-dirmeler.

vücut: varlık.

yakînî: şüphe edilmeyecek kesinlikte.

zîşuur: akıl, şuur sahibi.

مَعَ اِتِّتَاجِ الْحَقَائِقِ الْغَيْبِيَّةِ وَالنُّسُوجِ الْوَحِيَّةِ ❀ وَثَالِثًا: مَعَ نَشْرِ
الشَّمَرَاتِ الْآخِرَوِيَّةِ وَالْمَنَاطِرِ السَّرْمَدِيَّةِ ❀ وَرَابِعًا: مَعَ اِعْلَانِ
التَّسْبِيحَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ وَاطِّهَارِ الْمُقْتَضِيَّاتِ الْأَسْمَائِيَّةِ ❀ وَخَامِسًا:
لِظُهُورِ الشُّؤْنَاتِ السَّبْحَانِيَّةِ وَالْمَشَاهِدِ الْعَلَمِيَّةِ

İşte bu beş fıkrada, gelecekte bahsedeceğimiz İşaratın esasatı var. Evet, her bir mevcut, hususan zîhayat olanların, beş tabaka ayrı ayrı hikmetleri ve gayeleri var. Nasıl ki, meyvedar bir ağaç, birbirinin üstündeki dalları semere verir; öyle de, her bir zîhayatın, beş tabaka muhtelif gayeleri bulunur ve hikmetleri var.

Ey insan-ı fânî! Senin cüz'î bir çekirdek hükmündeki kendi hakikatini, meyvedar bir şecere-i bâkiyeye inkılâp etmesini ve Beş İşarete gösterilen on tabaka meyvelerini ve on nevi gayelerini elde etmesini istersen, hakikî imanı elde et. Yoksa, bütün onlardan mahrum kalmakla beraber, o çekirdek içinde sıkışıp çürüyeceksin.

BİRİNCİ İŞARET

فَوَّلًا: بِتَبَدُّلِ التَّعْيِّنَاتِ الْأَعْتَابَرِيَّةِ مَعَ اسْتِحْفَاطِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ
فَوَّلًا: بِتَبَدُّلِ التَّعْيِّنَاتِ الْأَعْتَابَرِيَّةِ مَعَ اسْتِحْفَاطِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ
فَوَّلًا: بِتَبَدُّلِ التَّعْيِّنَاتِ الْأَعْتَابَرِيَّةِ مَعَ اسْتِحْفَاطِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ
فَوَّلًا: بِتَبَدُّلِ التَّعْيِّنَاتِ الْأَعْتَابَرِيَّةِ مَعَ اسْتِحْفَاطِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ
فَوَّلًا: بِتَبَدُّلِ التَّعْيِّنَاتِ الْأَعْتَابَرِيَّةِ مَعَ اسْتِحْفَاطِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ
فَوَّلًا: بِتَبَدُّلِ التَّعْيِّنَاتِ الْأَعْتَابَرِيَّةِ مَعَ اسْتِحْفَاطِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ
فَوَّلًا: بِتَبَدُّلِ التَّعْيِّنَاتِ الْأَعْتَابَرِيَّةِ مَعَ اسْتِحْفَاطِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ
فَوَّلًا: بِتَبَدُّلِ التَّعْيِّنَاتِ الْأَعْتَابَرِيَّةِ مَعَ اسْتِحْفَاطِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ
فَوَّلًا: بِتَبَدُّلِ التَّعْيِّنَاتِ الْأَعْتَابَرِيَّةِ مَعَ اسْتِحْفَاطِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ
فَوَّلًا: بِتَبَدُّلِ التَّعْيِّنَاتِ الْأَعْتَابَرِيَّةِ مَعَ اسْتِحْفَاطِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ

Bir mevcut, vücuttan gittikten sonra, zahiren kendisi ademe, fenâya gider; fakat ifade ettiği manalar bâkî kalır, mahfuz olur. Hüviyet-i misaliyesi ve sureti ve mahiyeti dahi âlem-i misalde ve âlem-i misalin numuneleri olan

adem: yokluk, hiçlik.
âlem-i misal: görüntüler âlemi, dünyadaki işlerin görüntülediği ve gözlemlendiği, ruhların bulunduğu âlem.
bâkî: kalıcı, devamlı.
cüz'î: küçük.
esasat: esaslar, temeller.
fenâ: yok olma, yokluk.
fıkra: kısım, bölüm.
gaye: maksat, hedef, netice, sonuç.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

hakikî: gerçek.
hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, manalı ve yerli yerinde oluş.
hususan: bilhassa, özellikle.
hükümünde: yerinde, değerinde.
hüviyet-i misaliye: bir şeyin yansıyan misali kimliği.
ifade: anlatma, bildirme.
iman: Allah'a inanma.
inkılâp etme: dönüşme.
insan-ı fânî: ölümlü, geçici olan insan.

işarat: işaretler.
mahfuz: korunmuş.
mahiyet: bir şeyin aslı, esası, bütün özellikleri.
mahrum: istediğini, elde edemeyen, yoksun kalan.
mana: anlam.
mevcut: var olan, varlık.
meyvedar: meyveli.
muhtelif: çeşitli, farklı.
nevi: tür, çeşit.
numune: örnek.
semere: meyve.
suret: biçim, şekil.

şecere-i bâkiye: devamlı ve kalıcı ağaç.
tabaka: sınıf, derece.
vücut: var olma, varlık.
zahiren: görünüşte, görünüşe göre.
zîhayat: hayat sahibi.

elvah-ı mahfuzada ve elvah-ı mahfuzanın numuneleri olan kuvve-i hafızalarda kalır. Demek, bir vücud-u sûrî kaybeder, yüzer vücud-u manevî ve ilmî kazanır.

Meselâ, nasıl ki bir sahifenin tab'ına medar olan matbaa hurufatına bir vaziyet ve bir tertip verilir ve bir sahifenin tab'ına medar olur; ve o sahife ise, suretini ve hüviyetini, basılan müteaddit yapraklara verip ve manalarını çok akıllara neşrettikten sonra, o matbaa hurufatının vaziyeti ve tertibi de değiştirilir. Çünkü daha ona lüzum kalmadı; hem başka sahifelerin tab'ı lâzım geliyor. İşte, aynen bunun gibi, şu mevcudat-ı arziye, hususan nebatiye, kalem-i kader-i İlâhî onlara bir tertip, bir vaziyet verir; bahar sahifesinde kudret onları icat eder; ve güzel manalarını ifade ederek, suretleri ve hüviyetleri âlem-i misal gibi âlem-i gaybın defterine geçtikleri için, hikmet iktiza ediyor ki, o vaziyet değişsin, tâ yeni gelecek diğer bahar sahifesi yazılsın, onlar dahi manalarını ifade etsinler.

İKİNCİ İŞARET

وَتَانِيًا: مَعَ اِتِّجَاعِ الْحَقَائِقِ الْغَيْبِيَّةِ وَالنُّسُوجِ الْوَحْيِيَّةِ

Bu fıkra işaret eder ki:

Her bir şey, cüz'î olsun küllî olsun, vücuttan gittikten sonra—hususan zihayat olsa—çok hakaik-ı gaybiye netice vermekle beraber, âlem-i misalin defterlerinde olan levh-i misalî üstünde etvar-ı hayatı adedince suretleri bırakıp, o suretlerden manidar olan ve mukadderat-ı hayatiye denilen sergüzeşt-i hayatiyeleri yazılır ve ruhaniyata bir mütalâagâh olur.

âlem-i gayp: varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen, görünmeyen başka dünyalar.

âlem-i misal: görüntüler âlemi, dünyadaki işlerin görüntülandığı ve gözlemlendiği, ruhların bulunduğu âlem.

cüz'î: az, küçük, ferdi.

elvah-ı mahfuza: her şeyin kaderinin kaydedilip korunduğu manevî levhalar.

etvar-ı hayat: hayat boyu yaşanan değişimler, hâller.

fıkra: kısım, bölüm.

hakaik-ı gaybiye: gizli ve bilinmeyen gerçekler.

hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik, anlamlı, faydalı ve yerli yerinde olması.

hurufat: harfler, matbaada kullanılan dökme harfler.

hususan: özellikle.

hüviyet: kimlik.

icat: yaratma, var etme.

ifade: anlatma, bildirme.

iktiza etme: gerektirme.

kalem-i kader-i İlâhî: Allah'ın kader kalemi, Cenab-ı Allah'ın her şeyi önceden takdir buyurup yazması.

kudret: Allah'ın sonsuz güç ve kuvveti.

kuvve-i hafıza: hafıza gücü.

külli: büyük, çok, umumî.

levh-i misal: yaratılan şeylerin bütün hâllerinin görüntülandığı, kayıt edildiği levha, yer.

lüzum: ihtiyaç, gereklilik.

mana: anlam.

manidar: anlamlı.

matbaa: kitap, dergi, gazete vb. şeylerin basıldığı makine, yer.

medar: sebep, vasıta, kaynak.

meselâ: örnek olarak.

mevcudat-ı arziye: yeryüzündeki varlıklar.

mukadderat-ı hayatiye: hayat boyu başa gelmesi takdir edilmiş olaylar.

mütalâagâh: okuma, inceleme ve düşünme yeri.

müteaddit: ayrı ayrı, çeşitli.

nebatiye: bitki olanlar.

neşretme: yayma, dağıtma.

netice: sonuç.

numune: örnek.

ruhaniyat: maddî yapısı olmayan ruhtan yaratılmış varlıklar.

sahife: sayfa.

sergüzeşt-i hayatiye: hayat macerası, yaşananlar.

suret: şekil, biçim.

tab': baskı, basılma.

tertîp: düzenleme, sıralama.

vaziyet: durum, duruş, hâl.

vücud-u manevî ve ilmî: görünmeyen, ilmî ve manevî vücut.

vücud-u sûrî: görünen vücut, varlık.

vücut: varlık.

zihayat: hayat sahibi.

Nasıl ki, meselâ bir çiçek vücuttan gider; fakat yüzer tohumcuklarını ve tohumcuklarda mahiyetini vücutta bırakmakla beraber, küçük elvah-ı mahfuzada ve elvah-ı mahfuzanın küçük numuneleri olan hafızalarda binler suretini bırakıp, zîşuurlara etvar-ı hayatıyla ifade ettiği tesbihat-ı Rabbaniye ve nukuş-u esmaiye okutturur, sonra gider. Öyle de, yeryüzünün saksısında güzel masnuatla münakkaş olan bahar mevsimi, bir çiçektir. Zahiren zeval bulur, ademe gider; fakat onun tohumları adedince ifade ettikleri hakaik-ı gaybiye ve çiçekleri adedince neşrettiği hüviyet-i misaliye ve mevcudatı adedince gösterdikleri hikmet-i Rabbaniye kendine bedel olarak vücutta bırakıp, sonra bizden saklanır. Hem, o giden baharın arkadaşları olan sair baharlara yer boşaltır; tâ onlar gelip vazife görsünler. Demek o bahar, zahirî bir vücudu çıkarır, manen bin vücut giyer.

ÜÇÜNCÜ İŞARET

وَتَالثَّا: مَعَ نَشْرِ الثَّمَرَاتِ الْآخِرَوِيَّةِ وَالْمَنَاطِرِ السَّرْمَدِيَّةِ fıkrası

ifade ediyor ki:

Dünya bir destgâh ve bir mezraadır; ahiret pazarına münasip olan mahsulâtı yetiştirir. Çok Sözlerde ispat etmişiz: Nasıl ki cin ve insin amelleri ahiret pazarına gönderiliyor; öyle de, dünyanın sair mevcudatı dahi, ahiret hesabına çok vazifeler görüyorlar ve çok mahsulât yetiştiriyorlar. Belki küre-i arz onlar için geziyor. Belki denilebilir ki, onun içindir. Bu sefine-i Rabbaniye, yirmi dört bin senelik bir mesafeyi bir senede geçip meydan-ı haşrin etrafında dönüyor.

adem: yokluk, hiçlik.
adet: sayı.
ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
amel: iş, davranış.
bedel: karşılık; yerine.
cin: bir cins ateşten yaratılmış olup dünyanın insandan sonra en mühim sakini.
elvah-ı mahfuza: her şeyin kaderinin kaydedilip korunduğu manevî levhalar.
etvar-ı hayat: hayat boyu

yaşanan değişimler, hâller.
fıkra: kısım, bölüm.
hafıza: bellek.
hakaik-ı gaybiye: gizli ve bilinmeyen gerçekler.
hikmet-i Rabbaniye: her şeyin Rabbi olan Allah'ın tedbir, terbiye ve idaresinin belirli gayelere yönelik anlamlı, faydalı ve yerli yerinde olması.
hüviyet-i misaliye: asılların temsilcisi ve numunesi olan görüntülere ait kimlik.
ifade: anlatma, bildirme.

ins: insan, âdemoğlu.
ispat: doğruyu delillerle gösterme, kanıtlama.
küre-i arz: dünya, yer küre.
mahiyet: bir şeyin aslı, esası, bütün özellikleri.
mahsulât: ürünler, neticeler.
manen: manevî yönden; görünmeyen.
masnuat: sanatla yapılmış şeyler.
mesafe: uzaklık, uzunluk.
meselâ: örnek olarak.
mevcudat: varlıklar, yaratılmış

şeyler.

meydan-ı haşir: haşir meydanı, kıyametten sonra bütün insanların hesap için toplandığı yer.

mezraa: tarla.

münakkaş: nakışlanmış, süslenmiş.

münasip: uygun, yakışır.

neşir: dağıtma, yayma.

nukuş-u esma: isimlerin nakışlanması, işlemeleri.

numune: örnek.

sair: diğer, başka, öteki.

sefine-i Rabbaniye: Rabbanî ve ilâhî bir gemi olan dünyamız.

suret: biçim, şekil, görüntü.

tesbihat-ı Rabbaniye: Allah'ı öven, kusur ve noksanlardan uzak olduğunu ifade eden sözler.

tezgâh: üretim aleti, yeri.

vazife: görev, iş.

vücut: varlık, beden.

zahiren: görünüşte.

zahiri: görünen, görünürdeki.

zeval: sona erme, yok olma.

zîşuur: şuur sahibi.

Meselâ, ehl-i Cennet elbette arzu ederler ki, dünya maceralarını tahattur etsinler ve birbirine nakletsinler. Belki o maceraların levhalarını ve misallerini görmeyi çok merak ederler. Elbette, sinema perdelerinde görmek gibi, o levhaları, o vak'aları müşahade etseler, çok mütelezziz olurlar. Madem öyledir; herhâlde dâr-ı lezzet ve menzil-i saadet olan dâr-ı Cennette, ¹ عَلَى سُرٍّ مُتَقَابِلِينَ işa-retiyle, sermedî manzaralarda, dünyevî maceraların muhaveresi ve dünyevî hâdisatın manzaraları Cennette bulunacaktır.

İşte bu güzel mevcudatın bir an görünmesiyle kaybolması ve birbiri arkasından gelip geçmesi, menazır-ı sermediyeyi teşkil etmek için bir fabrika tezgâhları hükmünde görünüyor. Meselâ, nasıl ki ehl-i medeniyet fânî vaziyetlere bir nevi beka vermek ve ehl-i istikbale yadigâr bırakmak için, güzel veya garip vaziyetlerin suretlerini alıp sinema perdeleriyle istikbale hediye ediyor; zaman-ı maziyi zaman-ı hâlde ve istikbalde gösteriyor ve derç ediyorlar. Aynen öyle de, şu mevcudat-ı bahariye ve dünyeviyede kısa bir hayat geçirdikten sonra, onların Sâni-i Hakîm'i, âlem-i bekaya ait gayelerini o âleme kaydetmekle beraber, âlem-i ebedîde, sermedî manzaralarda onların etvar-ı hayatlarında gördükleri vezaif-i hayatiyeyi ve mu'cizat-ı Sübhaniyeyi menazır-ı sermediyede kaydetmek, mukteza-i ism-i Hakîm ve Rahîm ve Vedûd'dur.

âlem: dünya.
âlem-i beka: sonsuzluk âlemi, ahiret.
âlem-i ebedî: ebedî âlem, sonsuz âlem.
arzu: istek, heves.
beka: kalıcılık, devamlılık.
dâr-ı Cennet: Cennet diyarı.
dâr-ı lezzet: lezzet yeri, zevk ve keyif yeri; Cennet.
derç etme: yerleştirme.
dünyevî: dünyaya ait.
ehl-i Cennet: Cennet ehli, Cennette yaşayanlar.
ehl-i istikbal: gelecek nesil.
ehl-i medeniyet: medenî, şehirli insanlar.
etvar-ı hayat: hayat boyu yaşanan değişimler, hâller.
fânî: geçici.
gaye: maksat; netice, sonuç.
hâdisat: hâdiseler, olaylar.
hükümünde: yerinde, değerinde.
istikbal: gelecek.
levha: görüntü, manzara.
macera: olup biten, başta geçen tehlikeli ve heyecanlı olay.
menazır-ı sermediye: sürekli görünümler, devamlı manzaralar.
menzil-i saadet: mutluluk yeri.
meselâ: örnek olarak.
mevcudat: varlıklar, yaratılmış şeyler.
mevcudat-ı bahariye: bahar mevsiminde ortaya çıkan varlıklar.
misal: örnek; bir şeyin benzer hâli; görüntü.
mu'cizat-ı Sübhaniye: her türlü

1. Karşılıklı tahtlarda kardeş kardeş otururlar. (Hicr Suresi: 47.)

kusur ve noksandan uzak olan Allah'ın hayranlık uyandıran mu'cizeleri.
muhavere: konuşma, sohbet etme.
mukteza-i ism-i Hakîm ve Rahîm ve Vedûd: her şeyi hikmetle yaratan, sonsuz merhamet ve şefkat sahibi olan, seven ve sevilen Allah'ın Hakîm, Rahîm, Vedûd isimlerinin gereği.

müşahade: seyretme, bakma, görme.
mütelezziz olma: lezzet alma.
nakletme: anlatma.
nevi: tür, çeşit.
Sâni-i Hakîm: her şeyi sanatla ve hikmetle yaratan Allah.
sermedi: ebedî, sürekli, ölümsüz.
suret: resim, görüntü.
tahattur: hatırlama.

teşkil: oluşturma, yapma.
tezgâh: üretim aleti, yeri.
vak'a: hâdis, olay.
vaziyet: hâl, durum.
vezaif-i hayatiye: hayatla ilgili vazifeler, görevler.
yadigâr: bir kimseyi veya olayı hatırlatan şey; miras.
zaman-ı hâl: şimdiki zaman.
zaman-ı mazi: geçmiş zaman.

DÖRDÜNCÜ İŞARET

وَرَابِعًا: مَعَ اِعْلَانِ التَّسْيِيحَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ وَاظْهَارِ الْمُقْتَضِيَّاتِ

فıkrası ifade ediyor ki:

Mevcudat, etvar-ı hayatıyla, müteaddit enva-ı tesbihat-ı Rabbaniyeyi yapıyor. Hem esma-i İlâhiyenin iktiza ve istilzam ettikleri hâlâtı gösteriyor ki; meselâ Rahîm ismi şefkat etmek ister, Rezzak ismi rızık vermek iktiza eder, Lâtif ismi lütfetmek istilzam eder. Ve hakeza, bütün esmanın birer birer muktezası vardır. İşte, her bir zîhayat, hayatıyla ve vücuduyla o esmanın muktezasını göstermekle beraber, cihazatı adedince, Sâni-i Hakîm'e tesbihat yapıyorlar.

Meselâ, nasıl ki bir insan güzel meyveler yer. O meyveler midesinde dağılır, erir, zahiren mahvolur. Fakat ağızından, midesinden başka bütün hüceyrat-ı bedeniyede faaliyetkârâne bir lezzet, bir zevk vermekle beraber, aktâr-ı bedendeki vücudu ve hayatı beslemek ve idame-i hayat etmek gibi pek çok hikmetlerin vücuduna medar oluyor. O taam, kendisi de, vücud-u nebatîden hayat-ı insaniye tabakasına çıkıyor, terakki ediyor.

Aynen öyle de, şu mevcudat zeval perdesinde saklandıkları vakit, onların yerinde, her birisinin pek çok tesbihatı bâkî kalmakla beraber, pek çok esma-i İlâhiyenin de nukuşlarını ve mukteziyatını o esmanın ellerine bırakır, yani bir vücud-u bâkiyeye tevdi ederler, öyle giderler.

aktar-ı beden: bedenin kısımları, her tarafı.
bâkî: devamlı, kalıcı
cihazat: cihazlar; azalar, organlar.
enva-ı tesbihat-ı Rabbaniyeye: her şeyin Rabbi olan Allah'ın kusur ve noksanlardan uzak olduğunu ifade etmenin çeşitleri.
esma: adlar, isimler.
esma-i İlâhiye: Allah'ın isimleri.
etvar-ı hayat: hayat tavırları,

değişimleri.
faaliyetkârâne: faaliyet göstererek.
fıkra: kısım, bölüm.
hakeza: bunun gibi, benzeri
hâlât: hâller, durumlar, vaziyetler.
hayat-ı insaniye: insan hayatı.
hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, yerli yerinde oluş.
hüceyrat-ı bedeniyeye: vücut hücreleri.

idame-i hayat: hayatı devam ettirme.
ifade: anlatma, bildirme.
iktiza etme: gerektirme.
istilzam etmek: gerektirmek.
Lâtif: sonsuz lütuf ve ihsan sahibi olan Allah.
lütuf: iyilik, ihsan, bağış.
medar: kaynak, sebep, vesile.
meselâ: örneğin.
mevcudat: varlıklar, yaratılmış şeyler.
mukteza: gerekli olan; gerektirici sebep.

mukteziyat: bir şeyi gerekli kılan sebepler.

müteaddit: aynı aynı, çeşitli.

nukus: nakışlar, işlemeler.

Rahim: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi olan Allah.

Rezzak: bütün yaratılmışların rızıkını veren ve ihtiyaçlarını karşılayan Allah.

rızık: yiyecek, içecek, kendisinden yararlanılan şey.

Sâni-i Hakîm: her şeyi sanatlı bir şekilde ve belirli gayelere yönelik, yerli yerinde yaratan Allah.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek karşılıksız sevmek.

taam: yemek, aş.

tabaka: sınıf, derece.

terakki: ilerleme, yükselme.

tesbihat: tesbihler, Allah'ın bütün noksan sıfatlardan uzak ve bütün kemal sıfatlara sahip olduğunu ifade eden sözler.

tevdi etme: bırakma.

vücud-u bâkiye: sürekli vücut.

vücud-u nebatî: bitkisel vücut.

zahiren: görünüşte.

zeval: sona erme, yok olma.

zîhayat: hayat sahibi.

Acaba fânî ve muvakkat bir vücudun gitmesiyle, onun yerine bir nevi bekaya mazhar binler vücut kalsa, denilir mi ki, “Ona yazık oldu” veyahut “Abes oldu” veyahut “Şu sevimli mahlûk neden gitti?” şekva edilebilir mi? Belki onun hakkındaki rahmet, hikmet, muhabbet öyle iktiza ediyorlar ve öyle olmak gerektir. Yoksa, bir zarar gelmemek için, binler menfaati terk etmek lâzım gelir ki, o hâlde binler zarar olur.

Demek Rahîm, Hakîm ve Vedûd isimleri, zevale ve firaka muarız değiller; belki istilzam edip iktiza ediyorlar.

BEŞİNCİ İŞARET

فِكَرًا وَخَامِسًا: لِّظُهُورِ الشُّوْنَاتِ السَّبْحَانِيَّةِ وَالْمَشَاهِدِ الْعَلَمِيَّةِ
 rasisi ifade ediyor ki:

Mevcudat, hususan zîhayat olanlar, vücut-u sûriden gittikten sonra, bâkî çok şeyleri bırakırlar, öyle giderler.

İkinci Remizde beyan edildiği gibi, Zat-ı Vacibü'l-Vücud'un kudsiyet ve istiğna-i kemaline muvafık bir tarzda ve ona lâayık bir surette, hadsiz bir muhabbet, nihayetsiz bir şefkat, gayetsiz bir ıftihar, tabiri caiz ise, mukaddes, hadsiz bir memnuniyet, bir sevinç—tabirde hata olmasın—hadsiz bir lezzet-i mukaddese, bir ferah-ı münezze, şuunat-ı rububiyetinde bulunur ki, onların âsârı bilmüşahede görünüyor. İşte o şuunat iktiza ettikleri hayret-nüma faaliyet içinde, mevcudat, tebdil ve tağyir ile, zeval ve fenâ içinde sür'atle sevk ediliyor, mütemadiyen âlem-i şahadetten âlem-i gayba gönderiliyor. Ve o şuunatin

abes: boş, anlamsız, gayesiz.
âlem-i gayp: varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen, görünmeyen başka dünyalar.
âlem-i şahadet: şahadet âlemi, gözle gördüğümüz âlem.
asar: eserler.
bâkî: devamlı, kalıcı.
beka: kalıcılık, devamlılık.
beyan: anlatma, bildirme.
bilmüşahede: görerek, bizzat şahit olarak.
caiz: uygun, olabilir.
faaliyet: çalışma, iş görme.
fânî: geçici, ölümlü.
fenâ: yok olma, geçip gitme.
ferah-ı münezze: kusur ve noksanlardan uzak, tam huzur, ferah.
fırak: ayrılık, hicran.
fıkra: bölüm, kısım.
gayetsiz: nihayetsiz, sonsuz.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
Hakîm: her şeyi bir maksatla, manalı, yerli yerinde yaratan, sonsuz hikmet sahibi Allah.
hayret-nüma: hayret veren.
hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı, yerli yerinde oluş.
hususan: bilhassa, özellikle.
ifade: anlatma, bildirme.
ıftihar: övünme,
iktiza etme: gerektirme.
istiğna-i kemal: mükemmel zenginlik, hiçbir şeye ihtiyaç duymayan mükemmellik.
istilzam etme: gerektirme.
kudsiyet: kutsallık, kusur ve noksanlardan uzak oluş.
lezzet-i mukaddes: her türlü kusur ve noksandan uzak lezzet.
mahlûk: varlık, yaratık.
mazhar: erişme, nail olma.
menfaat: fayda, yarar.
mevcudat: varlıklar, yaratılmış şeyler.
muarız: ters, zıt.
muhabbet: sevgi.

mukaddes: kutsal, her türlü kusur ve noksandan uzak.
muavafık: uygun.
muvakkat: geçici, süreli.
mütemadiyen: sürekli olarak, devamlı.
nevi: tür, çeşit.
nihayetsiz: sonsuz.
Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi olan Allah.
rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.
remiz: işaret.

sevk: gönderme, yollama.
suret: şekil, biçim, tarz.
şefkat: acıyarak ve esirgeyerek karşılıksız sevmek,
şekva: şikâyet, yakınma.
şuunat: Allah'ın yüce zatının gereği olan ve zatından ayrılmayan işler, fiiller.
şuunat-ı rububiyet: idare ve terbiye edici Rabbimizin zatına mahsus iş, fiil, hâl ve keyfiyetleri.
tabir: ifade, deyim, açıklama.
tağyir: değiştirme, başkalaştırma, bozma.

tarz: şekil biçim
tebdil: değiştirme, başka bir hale getirme.
Vedûd: çok şefkatli olan ve çok sevgi beslenen, seven ve sevilen Allah.
vücut-u sûri: görünen vücut, varlık.
Zat-ı Vacibü'l-Vücud: varlığı mutlaka gerekli olan zat, Cenab-ı Allah.
zeval: sona erme, yok olma.
zihayat: hayat sahibi.

cilveleri altında, mahlûkat, daimî bir seyrüseyelân, bir hareket ve cevelân içinde çalkanmakta ve ehl-i gafletin kulaklarına vaveylâ-i firak ve zevali ve ehl-i hidayetin sem'ine velvele-i zikir ve tesbihi dağıtmaktadırlar.

Bu sırra binaen, her bir mevcut, Vacibü'l-Vücut'un bâkî şuunatinın tezahürüne bâkî birer medar olacak mahanaları, keyfiyetleri, hâletleri vücutta bırakıp öyle gidiyorlar. Hem o mevcut, bütün müddet-i hayatında geçirdiği etvar ve ahvali, ilm-i ezelinin ünvanları olan İmam-ı Mübin, Kitab-ı Mübin, Levh-i Mahfuz gibi vücut-u ilmî dairelerinde vücut-u haricîsini temsil eden mufasssal bir vücut dahi bırakıp öyle giderler. Demek, her fânî, bir vücutu terk eder, binler bâkî vücutları kazanır, kazandırır.

Meselâ, nasıl ki harikulâde bir fabrika makinesine adı bazı maddeler atılır; içinde yanarlar, zahiren mahvolur, fakat o fabrikanın inbiklerinde çok kıymettar kimya maddeleri ve edviyeler teressüp eder. Hem onun kuvvetiyle ve buharıyla o fabrikanın çarkları döner; bir taraftan kumaşları dokumasına, bir kısmı kitap tab'ına, bir kısmı da şeker gibi başka kıymettar şeyleri imal etmesine medar oluyor ve hakeza... Demek, o adî maddelerin yanmasıyla ve zahiren mahvolmasıyla binler şeyler vücut buluyor. Demek, adî bir vücut gider, âli çok vücutları irsiyet bırakır. İşte, şu hâlde, o adî maddeye “Yazık oldu” denilir mi? “Fabrika sahibi neden ona acımadı, yandırdı; o sevimli maddeleri mahvetti?” şikâyet edilir mi?

adî: basit.
ahval: hâller, durumlar,
âli: yüce, yüksek.
bâkî: devamlı, sürekli.
binaen: -den dolayı.
cevelân: dolaşma, gezme.
cilve: yansıma görüntü; ilâhî tecelli.
daimî: sürekli, devamlı.
edviye: ilâçlar, devalar.
ehl-i gaflet: dünyaya daldığından dolayı ahiretin farkında olmayan; varlıkların yaratılış hikmetini bilmeyen.

ehl-i hidayet: Allah'a iman edip doğru yola ulaşmış olanlar.
etvar: tavırlar, hâller.
fânî: geçici, ölümlü.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
hâlet: durum, hâl.
harikulâde: fevkalâde, olağanüstü.
ilm-i ezeli: ezeli ilim, Cenab-ı Hakkın her şeyi ve bütün zamanları kuşatan ilmi.
imal etme: üretme, yapma.
İmam-ı Mübin: gayp âlemine

yani geçmiş ve geleceğe bakan, zahirde görünen vücuda değil, asla, nesle, köke ve tohumu bakan ilâhî emrin bir nevi ünvanı; herhangi bir şeyin bütün özelliklerinin Yaratıcının ilmindeki plan ve programının kaydı.
imbik: süzme aleti.
irsiyet bırakma: miras bırakma.
keyfiyet: hâl, durum, özellik.
Kitab-ı Mübin: herhangi bir şeyin yaratıcının ilmindeki

plân ve programa göre gerçekleşmesi, vücut bulması kaydı; kâinatta meydana gelen olayları nizam ve intizam içinde cereyan ettiren kudret kitabı.

kıymettar: değerli, kıymetli.

Levh-i Mahfuz: korunmuş levha, Allah'ın ezeli ilmiyle kâinatta olmuş ve olacak şeylerin yazılı olduğu levha.

mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar.

mahv: yok olma.

mana: anlam;

medar: kaynak, sebep, vesile.

meselâ: örnek olarak.

mevcut: varlık.

mufasssal: ayrıntılı, detaylı.

müddet-i hayat: hayat süresi.

sem': işitme, kulak.

seyrüseyelân: akıp gitme.

şuunat: Allah'ın yüce zatının gereği olan ve zatından ayrılmayan iş, fiil, hâl ve keyfiyetler.

tab': basma.

temsil: benzetme, içinde benzetmeler ve karşılaştırmalar bulunan örnek.

teressüp etme: süzülme.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, şanına lâyık ifadelerle anma.

tezahür: belirme, görünme.

ünvan: ad, isim.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

vaveylâ-i firak: ayrılık feryadı.

velvele-i zikir: zikir sesleri.

vücut-u haricî: görünen maddî vücut, varlık.

vücut-u ilmî: görünmeyen, ilim seviyesindeki vücut, varlık.

zahiren: görünüşte.

zeval: sona erme, yok olma.

adem: yokluk, hiçlik.

arş: Allah'ın hâkimiyetinin, kudretinin ve büyüklüğünün tecelli ettiği yer.

ayât: işaretler, deliller.

bâki: devamlı, sürekli.

cevelân: dolaşma, hareket etme.

deveran: dönme, dolaşma.

ebed: sonu olmayan gelecek zaman, sonsuzluk.

ehl-i dalâlet: İslâmiyetten ayrılanlar, doğru yoldan çıkanlar.

ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman.

faaliyet-i kudret: Allah'ın sonsuz güç ve kudretiyle faaliyette bulunması.

fırak: ayrılık, hicran.

hakikat-i âliye: yüce, yüksek hakikat.

hakikat-i bâkiye: ebedî, devamlı hakikat.

Hâlık-ı Hakîm: her şeyi belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı, yerli yerinde yaratan Allah.

hayvanat: hayvanlar.

hazîn: üzüntü sıkıntı verici.

hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı, yerli yerinde oluş.

hıfz: koruma.

ihata: sarma, kuşatma.

ihsan: ihsan ikram, bağış.

ihya: diriltme, hayat verme.

inayat-ı galiye: büyük korumalar, yardımlar, ikramlar.

irade: dileme, isteme, bir şeyi yapma veya yapmama konusunda karar verebilme ve bu kararı yerine getirme gücü.

ittihaz etme: edinme, kullanma.

kalem-i kader: kader kalemi, Allah'ın olacak hâdiseleri olmadan önce bilip yazması, takdir etmesi.

kat'iyen: kesinlikle, hiç şüphesiz.

mahlûkat-ı arzîye: dünyadaki varlıklar.

makasid-ı âliye: yüce gayeler, neticeler.

makasid-ı Rabbaniye: terbiye edici olan Cenab-ı Hak'ın makasatları, gayeleri.

mâlâmâl: ağzına kadar dolu.

manevî: maddî olmayan.

mazhar kılmak: erıştirmek, kavuşturmak.

mazi: geçmiş zaman.

medar: dayanak, sebep, vesile.

mekik: dokuma aleti.

memlû: doldurulmuş, dolu.

mevcudat: yaratılmış şeyler, varlıklar.

mukteza-i rahmet ve hikmet ve vedûdiyet: acıma, şefkat etme ve belirli gayelere yönelik, yerli yerinde yapma ve çok sevgi beslemenin bir gereği.

müstakbel: gelecek zaman.

Aynen öyle de, **وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰی**¹, Hâlık-ı Hakîm ve Ra-

hîm ve Vedûd, mukteza-i rahmet ve hikmet ve vedûdiyet olarak kâinat fabrikasına hareket veriyor. Her bir vücud-u fânîyi çok bâkî vücutlara çekirdek yapar, makasid-ı Rabbaniyesine medar eder, şuunat-ı Sübhaniyesine mazhar kılar, kalem-i kaderine mürekkep ittihaz eder ve kudretin dokunmasına bir mekik yapar ve daha bilmediğimiz pek çok inayat-ı galiye ve makasid-ı âliye için kendi faaliyeti kudretiyle kâinatı faaliyete getirir. Zerratı cevelâna, mevcudatı seyerana, hayvanatı seyelâna, seyyaratı deverana getirir, kâinatı konuşturur, ayatını ona sessiz söyllettirir ve ona yazdırır. Ve mahlûkat-ı arzîyeyi, rububiyeti noktasında, havayı emir ve iradesine bir nevi arş, ve nur unsurunu ilim ve hikmetine diğer bir arş, ve suyu ih-san ve rahmetine başka bir arş, ve toprağı hıfz ve ihyasına bir çeşit arş yapmış; o arşlardan üçünü mahlûkat-ı arzîye üstünde gezdiriyor.

Kat'iyen bil ki, bu Beş Remizde ve Beş İşarete gösterilen parlak hakikat-i âliye, nur-u Kur'ân ile görünür ve imanın kuvvetiyle sahip olunabilir. Yoksa, o hakikat-i bâkiye yerine, gayet müthiş bir zulûmat geçer. Ehl-i dalâlet için dünya fıraklar ve zevallerle dolu ve ademler ile mâlâmâldir. Kâinat, onun için manevî bir Cehennem hük-müne geçer, her şey onun için anî bir vücut ile hadsiz bir adem ihata ediyor. Bütün mazi ve müstakbel, zulûmat-ı ademle memlûdur; yalnız kısacık bir zaman-ı hâlde bir hazin nur-u vücut bulabilir. Fakat sırr-ı Kur'ân ve nur-u iman ile, ezelden ebede kadar bir nur-u vücut görünür,

1. En yüce sıfatlar Allah'ındır. (Nahl Suresi: 60.)

müthiş zulûmat: şiddetli, koyu karanlık.

nevi: çeşit, tür.

nur-u iman: imandan gelen nur, aydınlık.

nur-u Kur'ân: Kur'ân nuru.

nur-u vücut: varlık nuru.

Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi olan Allah.

remiz: işaret.

rububiyet: rablik, ilâhlık; Allah'ın her zaman, her yerde,

her mahlûka muhtaç olduğu şeyleri vermesi, yetiştirmesi, onları sevk ve idare etmesi.

seyelân: akma.

seyan: gezme, gezinti.

seyyarat: gezegenler.

sırr-ı Kur'ân: Kur'ân'ın sırrı, verdiği bakış açısı.

şuunat-ı Sübhaniye: her türlü kusur ve noksandan uzak olan Allah'ın zatının gereği olan ve zatından ayrılmayan

fiilleri, işleri.

unsur: öge, eleman, madde.

Vedûd: çok şefkatli olan ve çok sevgi beslenen, seven ve sevilen Allah.

vücut-u fânî: fânî vücut.

zaman-ı hâl: şimdiki zaman.

zerrat: maddenin en küçük parçaları, atomlar.

zeval: sona erme, yok olma.

zulûmat-ı adem: yokluk ve hiçlik karanlıkları.

ona alâkadar olur ve onunla saadet-i ebediyesini temin eder.

Elhâsıl: Bir Şair Mısırî'nin tarzında deriz:

*Derya olunca nefes,
Parelenince kafes
Tâ kesilince bu ses;
Çağırırım: Yâ Hak, yâ Mevcut,
Yâ Hayy, yâ Ma'bud,
Yâ Hakîm, yâ Maksut,
Yâ Rahîm, yâ Vedûd!*

Ve bağırarak derim:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ الْمُبِينُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
صَادِقُ الْوَعْدِ الْأَمِينُ¹

Ve iman ederek ispat ederim:

إِنَّ الْبَعْثَ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ وَالْجَنَّةَ حَقٌّ وَالنَّارَ حَقٌّ وَإِنَّ السَّعَادَةَ
الْأَبَدِيَّةَ حَقٌّ وَإِنَّ اللَّهَ رَحِيمٌ رَحِيمٌ وَدُودٌ وَإِنَّ الرَّحْمَةَ وَالْحِكْمَةَ
وَالْمَحَبَّةَ مُحِيطَةً بِجَمِيعِ الْأَشْيَاءِ وَشَوْنَاتِهَا²
وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْ لَا أَنْ هَدَانَا
اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولٌ رَبِّنَا بِالْحَقِّ³
سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ⁴

1. Melik, Hak ve Mübin olan Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Vaadinde sadık ve emin olan Muhammed Onun resulüdür.
2. Şüphesiz, ölümden sonra diriliş haktır. Cennet haktır. Cehennem ateşi haktır. Ebedî saadet haktır. Şüphesiz ki Allah, Rahîm, Hakîm ve Vedûd'dur. Ve şüphesiz ki Onun rahmeti, hikmeti ve muhabbeti, bütün eşyayı bütün suunatı ile ihata etmiştir.
3. Derler ki: Bizi bu saadete erıştiren Allah'a hamd olsun. Yoksa Allah hidayet etmeseydi, biz kendiliğimize buna erişemezdik. Gerçekten Rabbimizin peygamberleri bize hakkı getir-diler. (A'raf Suresi: 43.)
4. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgi-miz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

alâkadar: ilgili, alâkali.
derya: deniz.
ebedî saadet: sürekli ve son-

suza kadar sürecek mutluluk.
elhâsıl: sonuç olarak, özetle,
emin: inanılır, güvenilir.

hak: varlığı hak olan ve hak olan her şeyin gerçek sahibi olan Allah.

Hakim: her şeyi belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı ve yerin-de yaratan Allah

hakkıyla bilmek: en doğrusunu tam olarak ve eksiksiz bilmek.

hamd: Allah'a karşı olan şükran ve memnuniyetini onu överek bildirme.

Hayy: gerçek ve ebedî hayat sa-hibi olan ve bütün canlılara hayat veren Allah.

hidayet etme: doğru yola, Islâma ve imana ulaştırma.

hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı, yerli yerinde oluş.

ihata: sarma, kuşatma.

ilâh: kendine ibadet edilen, her şeyin gerçek sahibi ve hâkimi olan Allah.

iman: Allah'a inanma.

ispat: doğruyu delillerle göster-me

Ma'bud: kendisine ibadet olunan, tapınılan, kulluk edilen Allah.

Maksûd: bütün varlıkların rızasını kazanmayı ve cemalini görmeyi arzulanı Allah.

Melik: hâkimiyeti tüm kâinatı ku-şatan ve her şeyin gerçek sahibi olan Allah.

Mevcut: varlığı ezeli ve ebedî olan Allah.

muhabbet: sevgi.

Mûbin: gizli olmayan, saklanma-yan, varlığından hiçbir şüphe bu-lunmayan, ulûhiyeti açık olan, varlığı açığa çıkaran Allah.

noksan: eksik, kusur.

parelenme: parçalanma.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, terbiye eden Allah.

Rahîm: sonsuz merhamet ve şef-kat sahibi olan Allah.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gös-terme.

resul: Allah tarafından kendisine vahiy gelen, Allah'ın emirlerini in-sanlara bildirmekle vazifeli olan insan, peygamber.

saadet: mutluluk, bahtiyarlık.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

suunat: Allah'ın yüce zatının ge-reği olan ve zatından ayrılmayan iş, fiil, hâl ve keyfiyetler.

tarz: şekil; gibi.

temin etme: sağlama.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olma-yan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma, münezzeh sayma.

vaadinde sadık: verdiği sözde duran.

Vedûd: çok şefkatli olan ve çok sevgi beslenen, seven ve sevilen Allah.

Al ve Ashabi: aile ve arkadaşları.
Âlem: dünya, bütün yaratılmışlar.
arz: sunma.

beka: sonsuzluk; ebedî âlem.
bürhan: delil.

cud: cömertlik, el açıklığı.

çiçekdanlık: çiçek bahçesi.

ebed: sonu olmayan gelecek zaman, sonsuzluk.

ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman.

Hannan: çok acıyan ve çok merhamet eden Allah.

hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı, yerli yerinde oluş.

izhar etme: gösterme.

lâtife: güzellik, ince mana.

lütuf: ihsan, ikram, bağış.

mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar.

mahsus: has, lâyük.

masnuat: sanatla yapılmış şeyler.

mazhar: bir şeyin görüldüğü yer.

medar: kaynak, sebep, vesile.

Mennan: ihsanı bol olan, çok çok ihsan eden, en çok nimet veren Allah.

meşher: sergi, gösterme yeri.

mevciyat: varlıklar, yaratılmışlar.

mu'cize: Allah'ın benzeri yapılamayan harika fiilleri ve eserleri.

münakkaş: nakışlı, işlemeli, süslü.

münezzeh: uzak, temiz.

müzeyyen: süslenmiş, bezenmiş.

nazar-ı dikkat: dikkatli bakış.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, terbiye eden Allah.

ruhaniyat: madde âleminde başka bir âlemde, ruhlar âleminde yaşayan varlıklar, cinler ve melekler.

sec'a: cıvıltı, kuşların ritmli ötüşü.

seha: cömertlik, el açıklığı.

seyelângâh: akma yeri.

şakımak: ötmek.

vahdet: birlik.

Vedûd: çok şefkatli olan ve çok sevgi beslenen, seven ve sevilen Allah.

vesile: vasıta, sebep, aracı.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا¹

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَوةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءٌ وَلِحَقِّهِ آدَاءٌ
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ ۝ آمِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ²

سُبْحَانَ مَنْ جَعَلَ حَقِيقَةَ أَرْضِهِ، مَشْهَرَ صَنِيعَتِهِ، مَحْشَرَ خَلْقَتِهِ،
مَظْهَرَ قُدْرَتِهِ، مَدَارَ حُكْمَتِهِ، مَزْهَرَ رَحْمَتِهِ، مَزْرَعَ جَنَّتِهِ، مَمَرَّ
الْمَخْلُوقَاتِ، مَسِيلَ الْمَوْجُودَاتِ، مَكِيلَ الْمَصْنُوعَاتِ، فَمَزَيْنَ
الْحَيَوَانَاتِ، مَنَقَشَ الطُّيُورَاتِ، مُثْمِرَ الشَّجَرَاتِ، مَزْهَرَ النَّبَاتَاتِ،
مُعْجَزَاتِ عِلْمِهِ خَوَارِقِ صُنْعِهِ، هَدَايَاءَ جُودِهِ، بَرَاهِينَ لُطْفِهِ،
دَلَائِلَ الْوَحْدَةِ، لَطَائِفَ الْحِكْمَةِ، شَوَاهِدَ الرَّحْمَةِ، تَبَسُّمَ الْأَزْهَارِ،
مِنْ زِينَةِ الْأَثْمَارِ، تَسْجُعَ الْأَطْيَارِ فِي نَسْمَةِ الْأَسْحَارِ، تَهْزُجَ
الْأَمْطَارِ عَلَى حُدُودِ الْأَزْهَارِ، تَزْيِينَ الْأَزْهَارِ، تَبَرُّجَ الْأَثْمَارِ،
فِي هَذِهِ الْجَنَانِ، تَرَحُّمَ الْوَالِدَاتِ عَلَى الْأَطْفَالِ الصِّغَارِ فِي كُلِّ
الْحَيَوَانَاتِ وَالْإِنْسَانِ، تَعْرِفُ وَدُودَ، تَوَدُّدُ رَحْمَنِ، تَرَحُّمُ حَنَّانِ،
تَحْنُنُ مَنَّانٍ لِلْجِنِّ وَالْإِنْسَانِ وَالرُّوحِ وَالْحَيَوَانِ وَالْمَلَكِ وَالْجَنَانِ³

1. Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek, bizi onunla hesaba çekme. (Bakara Suresi: 286.)

2. Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e ve onun Âl ve Ashabına, Senin rızana uygun ve onun hakkını ödememize vesile olacak bir rahmetle salât ve selâm eyle. Âmin. Ezelden ebede her türlü hamd, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

3. Her türlü kusur ve noksandan münezzehtir o Zat ki, ilminin mu'cizeleri, sanatının harikaları, cûd ve sehasının hediyeleri, lütfunun bürhanları, vahdetinin delilleri, hikmetinin lâtifeleri, rahmetinin şahitleri olan müzeyyen hayvanatı, münakkaş kuşları, meyvedar ağaçları ve çiçekli bitkileriyle, yeryüzü bahçesini sanatının meşheri, mahlûkatının mahşeri, kudretinin mazharı, hikmetinin medarı, rahmetinin çiçekdanlığı, Cennetinin tarlası, mahlûkatının seyelângâhı, mevcudatının resmi geçit yeri ve masnuatının ölçülüp bekaya döküldüğü bir yer yapmıştır.

Meyvelerin ziynetiyile gülen çiçeklerin tebessümü, seher yeliyle şakıyan kuşların sec'aları, güllerin yanaklarındaki yağmur damlalarının sıplıtısı, çiçeklerin süslenmesi, meyvelerin kendilerini insanların nazar-ı dikkatine arz etmesi, bütün hayvanat ve insan validelerinin küçük yavruları üzerine şefkat ve merhametle titremeleri, bir Vedûd'un kendini cin ve insana ve hayvanata ve ruhaniyata ve melâikeye tanıttırması, bir Rahman'ın kendini sevdirmesi, bir Hannan'ın merhametini izhar etmesi, bir Mennan'ın şefkatini göstermesidir.

Yirmi Dördüncü Mektubun Birinci Zeyli

بِسْمِهِ ۞ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ مَا يَعْبُؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ ۝

HANİ, “Ey insanlar! Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var?” mealindeki ayetin beş nüktesini dinle.

BİRİNCİ NÜKTE

Dua bir sır-ı azîm-i ubudiyettir; belki ubudiyetin ruhu hükmündedir. Çok yerlerde zikrettiğimiz gibi, dua üç nevdir.

• *Birinci nevi dua istidat lisanıyladır* ki, bütün hububat, tohumlar, lisan-ı istidat ile Fâtır-ı Hakîm’e dua ederler ki, “Senin nukuş-u esmanı mufassal göstermek için, bize neşvünema ver. Küçük hakikatimizi sümbülle ve ağacın büyük hakikatine çevir.”

Hem şu istidat lisanıyla dua nev’inden birisi de şudur ki: *Esbabın içtimai, müsebbebin icadına bir duadır*. Yani, esbap bir vaziyet alır ki, o vaziyet, bir lisan-ı hâl hükmüne geçer ve müsebbebi Kadîr-i Zülcelâl’den dua eder,

meal: anlam, mana.

mufassal: ayrıntılı, detaylı.

müsebbep: sebep olunan şey, sebebin sonucu.

neşvünema: gelişme.

nevi: tür, çeşit.

nukuş-u esma: Cenab-ı Hakkın isimlerinin sanatlı ve süslü görünüşleri.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

Rab: yaratan, besleyen, büyüyen, terbiye eden Allah.

Rahim: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi olan Allah.

Rahman: ister mü’min, ister kâfir; ister iyi isterse kötü olsun; rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların nızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah

sümbüllemek: sümbül gibi yapmak.

sırr-ı azîm-i ubudiyet: kulluğun büyük sırrı ve hakikati.

tesbih: Allah’ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, şanına lâyük ifadelerle anma.

ubudiyet: kulluk.

vaziyet: hâl, durum.

zeyil: ek, ilâve.

zikir: anma, bildirme, söyleme.

1. Allah’ın adıyla.

2. Hiçbir şey yoktur ki, Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla.

De ki: Eğer duanız olmasa Rabbim katında ne ehemmiyetiniz var? (Furkan Suresi: 77.)

ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.

ehemmiyet: önem, değer, kıymet.

esbap: sebepler, vasıtalar.

Fâtır-ı Hakîm: her şeyi hikmetle, benzersiz bir şekilde, farklı yapı ve özelliklerde yaratan Allah.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

hububat: tohumlar, ekin taneleri.

hükmünde: gibi, yerinde.

hükmüne geçmek: gibi olmak, yerine geçmek.

icat: yoktan yaratma, var etme.

içtimai: toplanma, bir araya gelme.

istidat: kabiliyet, yetenek.

Kadîr-i Zülcelâl: büyüklük sahibi ve her şeye gücü yeten Allah.

lisan: dil.

lisan-ı hâl: hâl dili.

lisan-ı istidat: kabiliyet dili.

isterler. Meselâ su, hararet, toprak, ziya, bir çekirdek etrafında bir vaziyet alarak, o vaziyet bir lisan-ı duadır ki, “Bu çekirdeği ağaç yap, yâ Hâlık’ımız” derler. Çünkü o mu’cize-i harika-i kudret olan ağaç, o şuursuz, camit, basit maddelere havale edilmez, havalesi muhaldır. Demek, içtima-ı esbap bir nevi duadır.

• *İkinci nevi dua ihtiyac-ı fitrî lisanıyladır* ki, bütün zî-hayatların iktidar ve ihtiyarları dahilinde olmayan hacetlerini ve matlâplarını ummadıkları yerden vakt-i münasipte onlara vermek için, Hâlık-ı Rahîm’den bir nevi duadır. Çünkü, iktidar ve ihtiyarları haricinde, bilmedikleri yerden, vakt-i münasipte onlara bir Hakîm-i Rahîm gönderiyor; elleri yetiştiriyor. Demek, o ihsan dua neticesidir.

Elhâsıl, bütün kâinattan dergâh-ı İlâhiyeye çıkan bir duadır; esbap olanlar, müsebbebatı Allah’tan isterler.

• *Üçüncü nevi dua, ihtiyaç dairesinde zîşuurların durasıdır* ki, bu da iki kısımdır:

Eğer ıztırar derecesine gelse veya ihtiyac-ı fitrîye tam münasebettar ise veya lisan-ı istidada yakınlaşmış ise veya safî, halis kalbin lisanıyla ise, ekseriyet-i mutlaka ile makbuldür. Terakkiyat-ı beşeriyenin kısm-ı azamı ve keşfiyatları, bir nevi dua neticesidir. Havarik-ı medeniyet dedikleri şeyler ve keşfiyatlarına medar-ı iftihar zannettikleri emirler, manevî bir dua neticesidir. Halis bir lisan-ı istidat ile istenilmiş; onlara verilmiştir. Lisan-ı istidat ile ve lisan-ı ihtiyac-ı fitrî ile olan dualar dahi, bir mâni olmazsa ve şerait dahilinde ise, daima makbuldürler.

camit: cansız.

dahilinde: içinde.

daima: sürekli, her zaman.

dergâh-ı İlâhiye: Cenab-ı Hakkın dergâhı, kapısı, makamı.

ekseriyet-i mutlaka: çokluk, kesin çoğunluk.

elhâsıl: sonuç olarak, özetle.

esbap: sebepler, vasıtalar.

hacet: ihtiyaç.

Hakîm-i Rahîm: her şeyi gaye ve hikmetlerle yaratan, çok çok merhametli, Allah.

halis: saf.

Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.

Hâlık-ı Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi yaratıcı, Allah.

hararet: sıcaklık.

haric: dışında.

havale etmek: vermek, göndermek.

havarik-ı medeniyet: medeniyet harikaları, teknoloji harikaları.

ıztırar: çaresizlik, zorda kalma.

içtima-ı esbap: sebeplerin bir araya gelmesi, toplaması.

ihsan: iyilik, yardım, ikram, bağış.

ihtiyac-ı fitrî: yaratılışın gereği olan ihtiyaç.

ihtiyar: seçme, tercih, irade.

iktidar: güç, kuvvet.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

keşfiyat: keşifler, bulup meydana çıkarılan şeyler.

kısm-ı azam: büyük kısım.

lisan: dil.

lisan-ı dua: dua dili, ifadesi.

lisan-ı ihtiyac-ı fitrî: yaratılıştan gelen ihtiyaçların dili.

lisan-ı istidat: kabiliyet dili.

makbul: kabul edilmiş, geçerli.

manevî: manaya ait, maddi

olmayan.

mâni: engel.

matlâp: istek, istenen şey.

medar-ı iftihar: övünç kaynağı, övünme sebebi.

mu’cize-i harika-i kudret: İlâhî kudretin harika mu’cizesi.

muhâl: imkânsız.

münasebettar: ilgili, alâkalı.

müsebbebat: bir sebeple olanlar, sebeple meydana çıkanlar, neticeler.

netice: sonuç.

nevi: tür, çeşit.

safî: saf, temiz, samimî.

şerait: şartlar.

şuursuz: bilinçsiz.

terakkiyat-ı beşeriye: insanlığın yükselişi, ilerlemesi.

ummak: beklemek.

vakt-i münasip: uygun zaman.

vaziyet: hâl, durum.

zannetme: sanma.

zihayat: hayat sahibi.

zîşuur: şuur sahibi, bilinçli.

ziya: ışıık.

İkinci kısım: Meşhur duadır. O da iki nevidir: biri fiilî, biri kavli. Meselâ çift sürmek, fiilî bir duadır. Rızkı topraktan değil; belki toprak hazine-i rahmetin bir kapısıdır ki, rahmetin kapısı olan toprağı saban ile çalar.

Sair kısımların tafsilâtını tayyedip, yalnız kavli duanın bir iki sırlarını gelecek iki üç nüktede söyleyeceğiz.

İKİNCİ NÜKTE

Duanın tesiri azîmdir. Hususan dua külliyyet kesb ederek devam etse, netice vermesi galiptir, belki daimîdir. Hatta denilebilir ki, sebep-i hilkat-i âlemin birisi de duadır. Yani, kâinatın hilkatinden sonra, başta nev-i beşer ve onun başında âlem-i İslâm ve onun başında Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmın muazzam olan duası, bir sebep-i hilkat-i âlemdir. Yani, Hâlık-ı Âlem, istikbalde o zatı, nev-i beşer namına, belki mevcudat hesabına, bir saadet-i ebediye, bir mazhariyet-i esma-i İlâhiye isteyecek bilmiş, o gelecek duayı kabul etmiş, kâinatı halk etmiş.

Madem duanın bu derece azîm ehemmiyeti ve vüs'atı vardır; hiç mümkün müdür ki, bin üç yüz elli senede, her vakitte, nev-i beşerden üç yüz milyon, cin ve ins ve melek ve ruhaniyattan had ve hesaba gelmez mübarek zatlar, bilittifak zat-ı Muhammedî Aleyhissalâtü Vesselâm hakkında rahmet-i uzma-i İlâhiye ve saadet-i ebediye ve husul-ü maksut için duaları nasıl kabul olmasın? Hiçbir cihetle mümkün müdür ki, o duaları reddedilsin?

âlem-i İslâm: İslâm âlemi, İslâm dünyası.
aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun" anlamında.
azîm: büyük.
bilittifak: beraberce, oy birliğiyle, tamamıyla.
cihet: yön.
cin: gözle görünmez, lâtif cisimlerden ibaret bir yaratık.
çift sürmek: tarlayı ekilecek hale getirmek.
daimî: sürekli, devamlı.

ehemmiyet: önem, kıymet, değer.
fiilî dua: hareketlerle yapılan dua.
fiilî: fiille ilgili, ameli.
had ve hesaba gelmemek: sayısı ve sınırı belli olmamak.
halk etme: yaratma, var etme.
Hâlık-ı Âlem: âlemin yaratıcısı, bütün âlemi yaratan, Allah.
hazine-i rahmet: rahmet hazinesi.
hilkat: yaratılma, yaratılış.

husul-ü maksut: istenen şeyin gerçekleşmesi.
hususan: bilhassa, özellikle.
ins: insan, âdemoğlu.
istikbal: gelecek.
kâinat: âlem, cihan; yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kavli dua: sözle yapılan dua.
kesb etmek: kazanmak.
külliyyet: genişlik.
mazhariyet-i esma-i İlâhiye: Allah'ın isimlerinin tecellisine ayna olma, onları gösterme.

meselâ: örneğin.
meşhur: herkesin bildiği, yaygın.
mevcudat: varlıklar, yaratılmış şeyler.
muazzam: çok büyük, önemli.
Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Muhammed.
mübarek zatlar: faziletli, olgun, hayırlı, insanlar.
netice: sonuç.
nevi: tür, çeşit.
nev-i beşer: insan nev'i, insanlık.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.
rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.
ruhaniyat: madde âleminde başka bir âlemde, ruhlar âleminde yaşayan varlıklar.
rızık: yiyecek.
saadet-i ebediye: devamlı, sonsuz mutluluk.
saban: toprağı ekilecek duruma getiren araç.
sair: diğer, başka, öteki.
sebeb-i hilkat-i âlem: âlemin yaratılış sebebi.
tafsilât: ayrıntı, detay.
tayyetmek: atlamak, geçmek.
tesir: etki.
vüs'at: genişlik.
zat: şahıs, kişi; Peygamberimiz.
zat-ı Muhammed: Peygamberimizin şahsı.

Madem bu kadar külliyet ve vüs'at ve devam kesb edip lisan-ı istidat ve ihtiyac-ı fitrî derecesine gelmiş; elbette o zat-ı Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm, dua neticesi olarak öyle bir makam ve mertebededir ki, bütün ukul toplansa, bir akıl olsalar, o makamın hakikatini tamamıyla ihata edemezler.

İşte, ey Müslüman! Senin ruz-i mahşerde böyle bir şeyfiin var. Bu şeyfiin şefaatinı kendine celp etmek için, Sünnetine ittiba et.

Eğer desen: Madem o Habibullahtır; bu kadar salâvat ve duaya ne ihtiyacı var?

Elcevap: O Zat (a.s.m.) umum ümmetinin saadetiyle alâkadar ve bütün efrad-ı ümmetinin her nevi saadetleriyle hissedardır ve her nevi musibetleriyle endişedardır. İşte, kendi hakkında meratib-i saadet ve kemalât hadsiz olmakla beraber, hadsiz efrad-ı ümmetinin, hadsiz bir zamanda, hadsiz enva-ı saadetlerini hararetle arzu eden ve hadsiz enva-ı şekavetlerinden müteessir olan bir zat, elbette hadsiz salâvat ve dua ve rahmete lâyıktır ve muhtaçtır.

Eğer desen: Bazen kat'î olacak işler için dua edilir—meselâ husuf ve küsuf namazındaki dua gibi. Hem bazen hiç olmayacak şeyler için dua edilir?

Elcevap: Başka Sözlerde izah edildiği gibi, dua bir ibadettir. Abd, kendi aczini ve fakrını dua ile ilân eder. Zahirî maksatlar ise, o duanın ve o ibadet-i duaiyenin vakitleridir; hakikî faydaları değil. İbadetin faydası, ahirete

abd: kul.

acz: zayıflık, güçsüzlük.

ahiret: öbür dünya, öteki dünya,

alâkadar: ilgili, alâkalı.

aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun," anlamında.

arzu etme: istemek.

celp etmek: çekmek.

efrad-ı ümmet: ümmetin fertleri.

endişedar: endişeli.

enva-ı saadet: mutluluk çeşitleri.

enva-ı şekavet: mutsuzluk çeşitleri; türlü türlü şikâyetler.

faide: fayda, menfaat.

fakr: fakirlik, yoksulluk.

habibullah: Allah'ın en çok sevdiği kul olan Hz. Muhammed

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

hakikî: gerçek.

hararetle: şiddetle.

hissedar: pay sahibi.

husuf: ay tutulması.

ibadet-i duaîye: dua ibadeti.

ihata: sarma, kuşatma.

ihtiyac-ı fitrî: yaratılışın gereği olan ihtiyaç.

ittiba: tâbi olma, uyma.

izah etme: açıklama.

kat'î: kesin.

Kesb etmek: kazanmak.

külliyet: genişlik.

küsuf: güneş tutulması.

lisan-ı istidat: kabiliyet dili.

makam: manevî mevki, yer.

maksat: kastedilen, istenilen şey.

meratib-i saadet ve kemalât:

mutluluk ve mükemmellik dereceleri.

mertebe: derece, konum.

meselâ: örnek olarak.

muhtaç: ihtiyacı olan.

musibet: felâket, belâ, dert, sıkıntı.

müteessir olma: etkilenme, üzülmeye.

netice: sonuç.

nevi: tür, çeşit.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.

ruz-i mahşer: mahşer günü, insanların diriltilip toplanacağı gün.

saadet: mutluluk, bahtiyarlık.

salâvat: Hz. Muhammed'e rahmet ve esenlik dileme, ona saygı gösterme, salât ve selâm etme.

sünnet: Peygamberimizin sözleri fiilleri ve hareketleri.

sefaat: Hz. Peygamberin ve diğer salih kulların, bazı günahkâr mü'minleri bağışlamasını Allah'tan dilemeleri.

sefi: sefaatçı, suçun bağışlanması için Allah'a yalvaran.

ukul: akıllar.

umum: bütün.

ümmet: Müslümanların tamamı; bütün Müslümanlar.

vakit: zaman.

vüs'at: genişlik.

zahirî: görünen, görünürdeki.

zat: kişi, şahıs, fert; Peygamberimiz.

zat-ı Muhammed-i Arabî: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in zatı, şahsiyeti.

bakar. Dünyevî maksatlar hâsıl olmazsa, “O dua kabul olmadı” denilmez. Belki “Daha duanın vakti bitmedi” denilir.

Hem hiç mümkün müdür ki, bütün ehl-i imanın bütün zamanlarda, mütemadiyen kemal-i hulûs ve iştiyak ve dua ile istedikleri saadet-i ebediye onlara verilmesin ve bütün kâinatın şahadetiyle hadsiz rahmeti bulunan o Kerîm-i Mutlak, o Rahîm-i Mutlak, bütün onların o duasını kabul etmesin ve saadet-i ebediye vücut bulmasın?

ÜÇÜNCÜ NÜKTE

Dua-i kavli-i ihtiyarînin makbuliyeti, iki cihetledir: Ya aynı matlûbu ile makbul olur; veyahut daha evlâsı verilir.

Meselâ, birisi kendine bir erkek evlât ister. Cenab-ı Hak, Hazret-i Meryem gibi bir kız evlâdını veriyor. “Duası kabul olunmadı” denilmez. “Daha evlâ bir surette kabul edildi” denilir. Hem bazen kendi dünyasının saadeti için dua eder. Duası ahiret için kabul olunur. “Duası reddedildi” denilmez. Belki, “Daha enfa bir surette kabul edildi” denilir. Ve hakeza...

Madem Cenab-ı Hak Hakîm’dir; biz Ondandır, O da bize cevap verir. Fakat, hikmetine göre bizimle muamele eder. Hasta, tabibin hikmetini ittiham etmemeli. Hasta bal ister; tabib-i hazık, sıtması için sülfato verir. “Tabip beni dinlemedi” denilmez. Belki ahufizarını dinledi, işitti, cevap da verdi, maksudun iyisini yerine getirdi.

ahiret: öbür dünya, öteki dünya,
ahufizar: feryat.
cihet: yön.
dua-i kavli-i ihtiyarî: bilinçli olarak yapılan sözlü dua.
dünyevi: dünyaya ait.
ehl-i iman: Allah’a inananlar, iman sahipleri.
enfa: daha faydalı, menfaatli.
evlâ: daha iyi.
evlât: çocuk.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakeza: bunun gibi, Benzeri.

Hakîm: her şeyi belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı, yerli yerinde yaratan Allah.
hâsıl olma: meydana gelme.
hikmet: ilim; belirli gayeler ve faydalar gözeterek iş yapma.
iştiyak: şiddetli arzu, istek.
ittiham etme: suçlama, suç altında bulundurma.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kemal-i hulûs: tam bir samimi-

miyet ve içtenlik.
Kerîm-i Mutlak: sonsuz ve sınırsız ikram sahibi olan Allah.
makbuliyet: kabul edilmiş olma, geçerlilik.
maksat: kastedilen, istenen, niyet, meram.
maksut: kastolunan, istenilen şey.
matlûp: talep edilen, istenilen şey.
meselâ: örnek olarak.
muamele etme: davranma.
mütemadiyen: sürekli ola-

rak.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

Rahim-i Mutlak: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi olan Allah.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.

saadet: mutluluk, bahtiyarlık.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

suret: biçim, şekil, tarz.

sülfato: kinin, sıtma ilacı.

sıtma: anofel türü sivri sineğin sokmasıyla insandan insana bulaşan, titreme, ateş ve ter nöbetleriyle kendini gösteren bir hastalık, malarya.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

tabib-i hazık: uzman doktor.

tabip: hekim, doktor.

DÖRDÜNCÜ NÜKTE

Duanın en güzel, en lâtif, en leziz, en hazır meyvesi, neticesi şudur ki:

Dua eden adam bilir ki, birisi var ki, onun sesini dinler, derdine derman yetiştirir, ona merhamet eder. Onun kudret eli her şeye yetişir. Bu büyük dünya hanında o yalnız değil; bir Kerîm Zat var, ona bakar, ünsiyet verir. Hem onun hadsiz ihtiyacatını yerine getirebilir ve onun hadsiz düşmanlarını defedebilir bir Zatin huzurunda kendini tasavvur ederek, bir ferah, bir inşirah duyup, dünya kadar ağır bir yükü üzerinden atıp, **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ**¹ der.

BEŞİNCİ NÜKTE

Dua, ubudiyetin ruhudur ve halis bir imanın neticesidir. Çünkü dua eden adam, duası ile gösteriyor ki: “Bütün kâinata hükmeden birisi var ki, en küçük işlerime ıtlâ var ve bilir. En uzak maksatlarımı yapabilir. Benim her hâlimi görür, sesimi işitir. Öyle ise, bütün mevcudatın bütün seslerini işitiyor ki, benim sesimi de işitiyor. Bütün o şeyleri O yapıyor ki, en küçük işlerimi de Ondan bekliyorum, Ondan istiyorum.

İşte, duanın verdiği halis tevhidin genişliğine ve gösterdiği nur-u imanın halâvet ve safilığına bak,

قُلْ مَا يَعْبُودُ ابْنُكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ² sırrını anla ve

âlem: dünya, cihan, bütün yaratılmışlar.

defetmek: savmak, uzaklaştırmak.

derman: ilaç, çare.

ferah: gönül açıklığı, sevinç.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

halâvet: tatlılık, şirinlik.

halis: saf; gerçek; samimî, içten.

hamd: övgü, şükür ve minnet.

han: yolcuların misafir olduğu bina,

huzur: saygı gösterilmesi gereken büyük kimselerin makamı, yanı.

hükmeden: yöneten, idare eden.

ıtlâ: haberi olma, bilgisi bulunma.

ihtiyacat: ihtiyaçlar, lâzım olan şeyler.

iman: Allah'a inanma.

inşirah: açılma, genişleme, rahatlama.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

Kerîm: sonsuz ikram, ihsan ve cömertlik sahibi Allah.

kudret: güç, kuvvet.

lâtif: tatlı, şirin, hoş güzel.

1. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. (Fatiha Suresi: 2.)

2. De ki: Eğer duanız olmasa Rabbim katında ne ehemmiyetiniz var? (Furkan Suresi: 77.)

leziz: lezzetli, tatlı.

maksat: kastedilen, istenilen şey.

merhamet: acıma, şefkat göstermek, korumak, iyilik etmek.

mevcudat: varlıklar, yaratılmış şeyler.

netice: sonuç.

nur-u iman: imandan gelen nur, aydınlık.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, terbiye eden Allah.

safilik: saflık, temizlik.

tasavvur etmek: düşünmek, zihinde canlandırmak.

tevhit: Allah'ın bir olduğuna inanma.

ubudiyet: kulluk.

ünsiyet: alışma, yakınlık, dostluk.

Zat: büyüklük ve yücelik sahibi Allah.

¹ وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ fermanını dinle.

اَگَرَّ نَهْ خَوَاهِي دَادْ نَهْ دَادِي خَوَاهْ denildiği gibi, “Eğer vermek istemeseydi, istemek vermezdi.” ²

³ سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ عَدَدَ مَا فِي
عِلْمِ اللَّهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ سَلَامًا وَسَلَامًا دِينَنَا آمِينَ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ⁴

1. Rabbiniz buyurdu ki: Bana dua edin, size cevap vereyim. (Mü'min Suresi: 60.)

2. Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-Evliya*, 3:263.

3. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

4. Allah'ım, Efendimiz Muhammed'e ve onun Âl ve Ashabına, ezelden ebede kadar ilm-i İlâhîdeki mevcudatın adedince salât ve selâm eyle. Bizi ve dinimizi selâmette kıl. Âmin. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

Âl ve Ashap: Peygamberimizin aile fertleri ve Sahabeler.

ebed: sonu olmayan gelecek zaman, sonsuzluk.

ehemmiyet: önem, kıymet, değer.

ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman.

ferman: emir, buyruk.

Hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı, yerli yerinde oluş.

ilm-i ilâhî: Allah'ın sonsuz ilmi.

mahsus: has, ait, lâıyk.

mevcudat: varlıklar.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, terbiye eden Allah.

selâmet: tehlikelerden, korktuklarından ve kötülüklerden kurtulma.

tenzih etme: Allah'ın her türlü kusur ve noksandan uzak olduğunu bilip, söyleme.

Yirmi Dördüncü Mektubun İkinci Zeyli

Mirac-ı Nebevî hakkındadır.

بِسْمِهِ ۞ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ 1

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رَأَاهُ نَزْلَةً أُخْرَى ۞ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى ۞ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى ۞
وَلَقَدْ

اِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى ۞ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى ۞
لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى 2

MEVLİD-İ NEBEVÎNİN Miraciye kısmında Beş
Nükteyi beyan edeceğiz.

BİRİNCİ NÜKTE

Cennetten getirilen Burak'a dair, mevlit yazan Süleyman Efendi hazin bir aşk macerasını beyan ediyor. O zat ehl-i velâyet olduğu ve rivâyete bina ettiği için, elbette bir hakikati o suretle ifade ediyor. Hakikat şu olmak gerektir ki:

Âlem-i bekanın mahlûkları, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmin nuruyla pek âlâkadardırlar. Çünkü, onun

alâkadar: ilgili, alâkalı.

âlem-i beka: sonsuzluk âlemi, ahiret.

aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun" anlamında.

aşk: şiddetli sevgi, muhabbet.

ayet: delil, Allah'ın varlığını gösteren, bildiren şey.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak.

Burak: Hz. Muhammed'in Miraçta Allah'ın ihsanı olarak bindiği, Cennetten getirilen binek.

dair: alâkalı, ait, ilgili.

ehl-i velâyet: velî olanlar; Allah'ın dostluğunu kazananlar.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

hakikî: gerçek.

hazin: hüzünlü.

ifade etme: anlatma, söyleme.

mahlûk: varlık, yaratılmış, yaratık.

Me'vâ: varılacak yer, sığınacak yer.

Mevlid: Peygamberimizin (a.s.m.) doğumu menkıbesi ve hayatı ile ilgili eser..

Mevlid-i Nebevî: Peygamberimizin doğumunu anlatan manzum eser.

Miraciye: Mevlidin Peygamberimizin Miraca, Allah katına çıkışını anlatan bölümü.

Mirac-ı Nebevî: Peygamberimizin (a.s.m.) Miraca, Allah katına çıkışı.

nur: aydınlık, ışık.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, terbiye eden Allah.

Rahim: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi olan Allah.

Rahman: ister mü'min, ister kâfir; ister iyi isterse kötü olsun; rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve

geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim olan Peygamber, Hz. Muhammed.

rivâyete bina etmek: nakledilen, aktarılan bir habere ve-

ya söze dayandırmak.

Sidre: yedinci kat gökte bir makam.

Sidre-i Münteha: yedinci kat gökte olduğu rivayet edilen ve Peygamber Efendimizin miraçta ulaştığı en son ma-

kam.

suret: şekil, biçim, görünüş.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma,

zat: Kişi, şahıs.

zeyil: ek, ilâve.

getirdiği nur iledir ki, Cennet ve dâr-ı ahiret, cin ve ins ile şenlenecek. Eğer o olmasaydı, o saadet-i ebediye olmazdı ve Cennetin her nevi mahlûkatından istifadeye müstait olan cin ve ins, Cenneti şenlendirmeyeceklerdi; bir cihette sahipsiz, virane kalacaktı.

Yirmi Dördüncü Sözün Dördüncü Dalında beyan edildiği gibi, nasıl ki bülbülün güle karşı dâsîâne-i aşkı, taife-i hayvanatın taife-i nebatata derece-i aşka baliğ olan ihtiyacat-ı şedide-i aşknümayı rahmet hazinesinden gelen ve hayvanatın erzaklarını taşıyan kabile-i nebatata karşı ilân etmek için bir hatib-i Rabbanî olarak, başta bülbül-ü gül ve her neviden bir nevi bülbül intihap edilmiş ve onların nağamatı dahi, nebatatın en güzellerinin başlarında hoşamedî nev'inden tesbihkârâne bir hüsnü-istikbaldir, bir alkışlamadır.

Aynen bunun gibi, sebab-i hilkat-i eflâk ve vesile-i saadet-i dâreyn ve Habib-i Rabbülâlemîn olan zat-ı Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâma karşı, nasıl ki melâike nev'inden Hazret-i Cebrail Aleyhisselâm kemal-i muhabbetle hizmetkârlık ediyor, melâikelerin Hazret-i Âdem Aleyhisselâma inkıyat ve itaatini ve sırr-ı sücudunu gösteriyor; öyle de, ehl-i Cennetin, hatta Cennetin hayvanat kısmının dahi O Zata karşı alâkaları, bindiği Burak'ın hissiyat-ı âşıkaneyle ifade edilmiştir.

İKİNCİ NÜKTE

Mirac-ı Nebeviyedeki maceralardan birisi, Cenab-ı Hakkın Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma karşı

alâka: ilgi.
aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun," anlamında.
aleyhisselâm: ona selâm olsun.
baliğ: ulaşan, erişen.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak.
Burak: Hz. Muhammed'in Mirac'ta Allah'ın ihsanı olarak bindiği Cennetten getirilen binek.
bülbül-ü gül: gülün âşığı gül.

cihet: yön, taraf.
cin: gözle görünmez, lâtif cisimlerden ibaret bir yaratık.
dâr-ı ahiret: ahiret yurdu.
dâsîâne-i aşk: aşk hikâyesi ve destanı.
derece-i aşk: aşk derecesi.
ehl-i Cennet: Cennet ehli, Cennette bulunanlar.
erzak: rızıklar, yiyecekler.
Habib-i Rabbülâlemîn: âlemlerin Rabbi olan Allah'ın habibi, en sevgili kulu, Hz. Muhammed.

hatib-i Rabbanî: bütün varlıkların rızıklarını veren ve onları uyum içinde sevk, idare ve terbiye eden Allah'ın habibi.
hayvanat: hayvanlar.
Hazret-i Cebrail: dört büyük melekten biri olup; vahiy getirmekle görevli olan melektir.
hissiyat-ı âşıkane: âşikçe, aşka benzer duygular.
hizmetkâr: hizmetçi.
hoşamedî: hoş geldin demek.

hüsnüistikbal: güzel karşılama, iyi karşılama.
ifade: anlatma, söyleme.
ihtiyacat-ı şedide-i aşknüma: aşk derecesindeki şiddetli ihtiyaçlar.
inkıyat: boyun eğme.
ins: insan, âdemoğlu.
intihap edilme: seçilme.
istifade: faydalanma, yararlanma.
itaat: boyun eğme, uyma.
kabile-i nebatat: bitkiler topluluğu.
kemal-i muhabbet: mükemmel bir sevgi.
mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar, varlıklar.
melâike: melekler.
Mirac-ı Nebeviye: Peygamberimizin Miraca, Allah katına çıkışı.
müstait: kabiliyetli, yetenekli.
nağamat: nağmeler, güzel sesler.
nebatat: bitkiler.
nevi: tür, çeşit, cins.
nur: aydınlık, ışıık.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.
rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.
Resul-i Ekrem: Allah'ın en değerli ve cömert elçisi olan Hz. Muhammed.
saadet-i ebediye: devamlı, sonsuz mutluluk.
sebeb-i hilkat-i eflâk: feleklerin, âlemlerin yaratılmasının sebebi.
sırr-ı sücud: secde etme, secdeye varma sırrı.
taife-i hayvanat: hayvanlar taifesi, topluluğu.
taife-i nebatat: bitkiler taifesi, topluluğu.
tesbihkârâne: tesbih edercesine.
vesile-i saadet-i dâreyn: iki dünyaya (dünya ve ahiret) mutluluğunun vesilesi.
virane: harap olmuş, ıssız.
zat: kişi, şahıs, fert; Peygamberimiz.
zat-ı Muhammed-i Arabî: Arapların arasından gelen Hz. Muhammed'in zatı.

aksam: kısımlar, parçalar, bölümler.

aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun," anlamında.

ayat: ayetler, deliller, Kur'ân'ı oluşturan cümleler.

ayet: delil, Allah'ın varlığını gösteren şey.

âyine: ayna,

bilbedahe: apaçık bir şekilde.

cemal: güzellik.

delâlet: delil olma, gösterme.

ehl-i hakikat: gerçeği bulup onun peşinden gidenler.

ehl-i velâyet: velî olanlar, Allah'ın dostluğunu kazananlar.

emare: belirti, işaret.

enva: çeşitler, türler, neviler.

esma: adlar, isimler.

fert: eşi bulunmayan, şahıs, kişi.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

ifade: söyleme, anlatma.

inkısam: bölünme, kısımlara ayrılma.

irae: gösterme.

istiğna-i zatı: Allah'ın yüce zatının hiç bir şeye muhtaç olmaması.

istihsan: güzel bulma, beğenme.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kemal: mükemmellik, kusursuzluk.

kemal-i esma: isimlerin mükemmelliği, kusursuzluğu.

kudsiyet: kutsallık, kusur ve noksandan uzak oluş.

Kur'ân'ı Hakîm: her ayetinde, her harfinde sayısız hikmetler ve faydalar bulunan Kur'ân.

mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar.

mana: anlam.

mana-i örfi: bilinen, alışılan mana.

masnuat: sanatla yapılmış şeyler.

mazhariyet: erişme, kavuşma.

mehasin: güzellikler.

mevlit: Hz. Muhammed'in doğumunun ve hayatının anlatıldığı,

muhabbet-i münezzehesi, "Sana âşık olmuşum" tabiriy-le ifade edilmiş. Şu tabirat, Vacibü'l-Vücut'un kudsiyetine ve istiğna-i zatısına, mana-i örfi ile münasip düşüyor. Madem Süleyman Efendinin Mevlidi rağbet-i amme-ye mazhariyeti delâletiyle, o zat ehl-i velâyettir ve ehl-i hakikattir; elbette irae ettiği mana sahihtir. Mana da bu-
dur ki:

Zat-ı Vacibü'l-Vücut'un hadsiz cemal ve kemali vardır. Çünkü, bütün kâinatın aksamına inkısam etmiş olan cemal ve kemalin bütün envai, Onun cemal ve kemalinin emareleri, işaretleri, ayetleridir.

İşte, herhâlde, cemal ve kemal sahibi, bilbedahe cemal ve kemalini sevmesi gibi, Zat-ı Zülcelâl dahi cemalini pek çok sever; hem kendine lâayık bir muhabbetle sever. Hem, cemalinin şuaatı olan esmasını dahi sever. Madem esmasını sever; elbette esmasının cemalini gösteren sanatını sever. Öyle ise, cemal ve kemaline âyine olan masnuatını dahi sever. Madem cemal ve kemalini göstereni sever; elbette cemal ve kemal-i esmasına işaret eden mahlûkatının mehasinini sever. Bu beş nevi muhabbete, Kur'ân-ı Hakîm, ayatıyla işaret ediyor.

İşte, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm madem masnuat içinde en mükemmel ferttir ve mahlûkat içinde en mümtaz şahsiyettir.

Hem, sanat-ı İlâhiyeyi bir velvele-i zikir ve tesbih ile teşhir ediyor ve istihsan ediyor.

Süleyman Çelebi'nin meshur ve yaygın eseri.

muhabbet: sevgi, sevmek.

muhabbet-i münezzeh: her türlü çirkinlikten uzak olan sevgi.

mümtaz: seçkin, üstün tutulmuş.

münasip: uygun, yerinde.

nevi: tür, çeşit.

rağbet-i amme: genelin ilgisi ve beğenmesi.

Resul-i Ekrem: Allah'ın en değerli ve cömert elçisi olan

Hz. Muhammed.

sahih: gerçek, doğru.

sanat-ı İlâhiye: Allah'ın sanatı.

şahsiyet: değerli, yüksek kişi.

şuaat: şualar, ışınlar, ışıklar.

tabir: ifade, söz.

tabirat: tabirler, ifadeler, sözler.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, şanına lâyık ifadelerle anma.

teşhir: gösterme, ilân etme,

duyurma.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zâtî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

velvele-i zikir: zikir sesleri.

zat: kişi, şahıs, fert.

Zat-ı Vacibü'l-Vücut: varlığı mutlaka gerekli olan zat, Cenab-ı Allah.

Zat-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük ve haşmet sahibi olan zat,

Allah.

Hem, esma-i İlâhiyedeki cemel ve kemal hazinelerini lisan-ı Kur'ân ile açmıştır.

Hem, kâinatın ayat-ı tekviniyesinin, Sâniinin kemaline delâletlerini parlak ve kat'î bir surette lisan-ı Kur'ân'la beyan ediyor.

Hem, küllî ubudiyetiyle rububiyet-i İlâhiyeye âyinedarlık ediyor.

Hem, mahiyetinin camiiyetiyle bütün esma-i İlâhiyeye bir mazhar-ı etem olmuştur.

Elbette bunun için denilebilir ki:

Cemîl-i Zülcelâl, kendi cemalini sevmesiyle, o cemalin en mükemmel âyine-i zîşuuru olan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmı sever.

Hem, kendi esmasını sevmesiyle, o esmanın en parlak âyinesi olan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmı sever ve Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâma benzeyenleri dahi derecelerine göre sever.

Hem, sanatını sevdiği için, elbette Onun sanatını en yüksek bir seda ile bütün kâinatta neşreden ve semavatın kulağını çınlatan, ber ve bahri cezbeye getiren bir velvele-i zikir ve tesbih ile ilân eden Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmı sever ve ona ittiba edenleri de sever.

Hem, masnuatını sevdiği için, o masnuatın en mükemmeli olan zîhayatı ve zîhayatın en mükemmeli olan

aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun," anlamında.

ayat-ı tekviniye: yaratılışa ait ayetler, deliller.

âyine: ayna.

âyinedar: ayna olan, gösteren, yansıtan.

âyine-i zîşuur: şuur sahibi ayna.

bahir: deniz.

ber: kara, yer.

beyan: anlatma, açıklama, bildirme.

camiiyet: birçok manayı ve hakikati içermek, kendisinde bulundurmak.

cemal: güzellik.

Cemîl-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük ve güzellik sahibi Allah.

cezbe: kendinden geçme hâli, coşma.

delâlet: delil olma, gösterme.

esma: adlar, isimler.

esma-i İlâhiye: Allah'ın isimleri.

ittiba: uyma, itaat etme.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kat'i: kesin, şüphesiz.

kemal: kusursuzluk, mükemmellik.

küllî ubudiyet: çok büyük ve kapsamlı ubudiyet.

lisan-ı Kur'ân: Kur'ân'ın dili.

mahiyet: bir şeyin aslı, esası, hakikati, özelliği.

masnuat: sanatla yapılmış şeyler.

mazhar-ı etem: tam ve ku-

sursuz bir ayna, görünme yeri.

Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Muhammed.

neşretme: yayma, duyurma.

rububiyet-i İlâhiye: Allah'ın terbiye ediciliği; bütün varlıkların ihtiyaçlarını gidermesi, yetiştirmesi, onları uyum içinde sevk ve idare etmesi.

Sâni: her şeyi sanatlı olarak ve mükemmel bir şekilde yaratan Allah.

seda: ses.

semavat: semalar, gökler.

suret: biçim, şekil, tarz.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, şanına lâyık ifadelerle anma.

velvele-i zikir: zikir sesleri.

zîhayat: hayat sahibi.

zîşuuru ve zîşuurun en efdali olan insanları ve insanların bilittifak en mükemmeli olan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmı elbette daha ziyade sever.

Hem, kendi mahlûkatının mehasin-i ahlâkiyelerini sevdiği için, mehasin-i ahlâkiyede bilittifak en yüksek mertebede bulunan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmı sever ve derecata göre ona benzeyenleri dahi sever.

Demek, Cenab-ı Hakkın rahmeti gibi, muhabbeti dahi kâinatı ihata etmiş.

İşte, o hadsiz mahbuplar içindeki mezkûr beş vechinin her bir vechinde en yüksek makam, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâma mahsustur ki, “Habibullah” lâkabı ona verilmiş.

İşte bu en yüksek makam-ı mahbubiyeti, Süleyman Efendi, “Ben sana âşık olmuşum tabiriyle beyan etmiştir. Şu tabir bir mîrsad-ı tefekkürdür, gayet uzaktan uzağa bu hakikate bir işarettir. Bununla beraber, madem bu tabir şe'n-i rububiyete münasip olmayan manayı hayale getiriyor; en iyisi, şu tabir yerine, “Ben senden razı olmuşum” denilmeli.

ÜÇÜNCÜ NÜKTE

Miraciyedeki maceralar, malûmumuz olan manalarla, o kudî ve nezih hakikatleri ifade edemiyor. Belki o muhavereler birer ünvan-ı mülâhazadır, birer mîrsad-ı tefekkürdür ve ulvî ve derin hakaika birer işarettir ve iman

aleyhissalâtü vesselâm: “salât ve selâm onun üzerine olsun,” anlamında.

beyan: açıklama, söyleme.

bilittifak: ittifakla, görüş ve fikir birliğiyle.

derecat: dereceler, mertebeler.

efdal: en üstün, en faziletli.

gayet: son derece, çok.

Habibullah: Allah'ın en sevgili kulu olan Hz. Muhammed

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

ifade: anlatma, söyleme.

iman: inanmak, itikat.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar. ihata: sarma, kuşatma.

kudsi: her türlü kusur ve noksanlardan uzak.

lâkap: ünvan.

mahbup: sevilmiş, sevilen, sevgili.

mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar.

mahsus: has, özel.

makam: manevî mevki, meretebe.

makam-ı mahbubiyet: Allah'ın

sevgisini kazanma makamı, derecesi.

malûm: bilinen.

mana: anlam.

mehasin-i ahlâkiye: ahlâki güzelliğler.

meretebe: derece.

mezkûr: adı geçen, anılan.

Miraciye: Mevlidin Peygamberimizin Miraca, Allah katına çıkışını anlatan bölümü.

mîrsad-ı tefekkür: düşünmeye yardım eden gözlem yeri.

muhabbet: sevgi.

Muhammed-i Arabi: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Muhammed.

muhavere: karşılıklı konuşma.

münasip: uygun, yaraşır, lâ-yık.

nezih: temiz.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

rahmet: acıma, merhamet

etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.

şe'n-i rububiyet: Cenab-ı Hakkın idare ve terbiye ediciliğinin gereği.

tabir: ifade, söz, deyim.

ulvî: yüksek, yüce.

ünvan-ı mülâhaza: bir şeyin hakikatini bir derece düşünebilmeyi sağlayan isim ve vasıta.

vecih: yüz, yön, şekil.

zîşuur: şuur sahibi.

ziyade: çok, fazla.

bir kısım hakaikına birer ihtardır ve kabil-i tabir olmayan bazı manalara birer kinayedir. Yoksa, malûmumuz olan manalar ile macera değil. Biz, hayalimiz ile o muhavere-lerden o hakikatleri alamayız; belki kalbimizle heyecanlı bir zevk-i imanî ve nuranî bir neşe-i ruhanî alabiliriz. Çünkü, nasıl Cenab-ı Hakkın zat ve sıfâtında nazir ve şebih ve misli yoktur; öyle de, şuunat-ı rububiyetinde misli yoktur. Sıfâtı nasıl mahlûkat sıfâtına benzemiyor; muhabbeti dahi benzemez.

Öyle ise, şu tabirâtı müteşabihat nev'inden tutup, deriz ki: Zat-ı Vacibü'l-Vücut'un vücub-u vücuduna ve kudsiyetine münasip bir tarzda ve istiğna-i zatîsine ve kemal-i mutlakına muvafık bir surette, muhabbeti gibi bazı şuunatı var ki, Miraciye macerasıyla onu ihtar ediyor. Mirac-ı Nebeviyeye dair Otuz Birinci Söz, hakaik-ı Miraciye-yi usul-ü imaniye dairesinde izah etmiştir. Ona iktifaen burada ihtisar ediyoruz.

DÖRDÜNCÜ NÜKTE

“Yetmiş bin perde arkasında Cenab-ı Hakkı görmüş”¹ tabiri, bu'diyet-i mekânı ifade ediyor. Hâlbuki, Vacibü'l-Vücut mekândan münezzehtir, her şeye her şeyden daha yakındır. Bu ne demektir?

Elcevap: Otuz Birinci Sözde mufassalan, bürhanlar ile o hakikat beyan edilmiştir. Burada yalnız şu kadar deriz ki:

1. Kastalânî, *Mevahibü'l-Ledünniye* (Şerh: Zegânî), 6:93-100.

beyan: anlatma, açıklama.
bu'diyet-i mekân: mekân, yer uzaklığı.
bürhan: delil, ispat.
dair: alâkalı, ait, ilgili.
hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.
hakaik-ı miraciye: miracın içinde gizli olan hakikatler.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

ifade: anlatma, bildirme.
ihtar: hatırlatma.
ihhtisar: kısaltma, özetleme.
iktifaen: yeterli görerek.
istiğna-i zatî: Allah'ın hiç bir şeye muhtaç olmaması.
izah: açıklama, anlatma.
kabil-i tabir: yoruma açık, tabir edilebilir.
kemal-i mutlaka: sonsuz ve sınırsız mükemmellik.

kinaye: maksadı, kapalı bir şekilde ve dolaylı olarak anlatan söz.
kudsiyet: kutsallık, her türlü kusur ve noksandan uzak oluş.
mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar.
malûm: bilinen.
mana: anlam.
mekân: yer.

miraciye: Hz. Muhammed'in mirac-ı şeriflerinden bahseden eser, şiir.

Mirac-ı Nebeviye: Peygamberimizin miraca, Allah katına çıkışı.

misli: benzeri.

mufassalan: ayrıntılı olarak.

muhavere: karşılıklı konuşma.

muvafilek: yerinde, uygun,

münasip: uygun, yakışır.

münezzeh: muhtaç olmayan, uzak, berî.

müteşabihat: birbirine benzeyen, manası açık olmayan ifadeler, sözler.

nazir: benzer, es.

neşe-i ruhanî: ruhen duyulan sevinç ve neşe.

nuranî: nurlu, parlak.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

perde: örtü, engel.

suret: biçim, şekil, tarz.

sıfat: hâl, nitelik, vasıf.

şebih: benzeyen, benzer.

şuunat: Allah'ın yüce zatından ayrılmayan ve zatının gereği olan iş, fiil, hâl ve keyfiyetleri.

şuunat-ı rububiyet: idare ve terbiye edici Rabbimizin zatına mahsus iş, fiil, hâl ve keyfiyetleri.

tabir: ifade, söz deyim.

tabirat: tabirler, deyimler, sözler.

usul-ü imaniye: iman esasları.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

vücub-u vücüt: varlığı gerekli olmak, olmaması imkânsız olmak, varlığı zarurî ve vacip olmak, vazgeçilmez olmak.

zat: büyüklük ve yücelik sahibi Allah'ın zatı.

Zat-ı Vacibü'l-Vücut: varlığı mutlaka gerekli olan zat, Cenab-ı Allah.

zevk-i imani: imanın verdiği zevk.

Cenab-ı Hak bize gayet kariptir; biz Ondan gayet dercede uzağız. Nasıl ki, güneş, elimizdeki âyine vasıtasıyla bize gayet yakındır ve yerde her bir şeffaf şey, kendine bir nevi arş ve bir çeşit menzil olur. Eğer güneşin şuru olsaydı, bizimle âyinemiz vasıtasıyla muhabere ederdi. Fakat biz ondan dört bin sene uzağız. *Bilâteşbih ve lâtemsil*, Şems-i Ezelî, her şeye daha yakındır. Çünkü *Vacibü'l-Vücut*'dur, mekândan münezzehtir. Hiçbir şey Ona perde olamaz. Fakat her şey nihayet dercede Ondan uzaktır.

İşte, Miracın uzun mesafesiyle,

¹ *وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ* 'in ifade ettiği mesafesizliğin sırrıyla, hem Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın gitmesinde çok mesafeyi tayyederek gitmesi ve an-ı vahitte yerine gelmesi sırrı bundan ileri geliyor. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın Miracı, onun seyrüsülûkudur, onun ünvan-ı velâyetidir.

Ehl-i velâyet, nasıl ki seyrüsülûk-u ruhanî ile, kırk günden tâ kırk seneye kadar bir terakki ile, derecat-ı imaniyenin hakkalyakîn derecesine çıkıyor. Öyle de, bütün evliyanın sultanı olan Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, değil yalnız kalbi ve ruhu ile, belki hem cismiyle, hem havâssıyla, hem letaifiyle, kırk seneye mukabil kırk dakikada, velâyetinin keramet-i kübrası olan Miracı ile bir cadde-i kübra açarak hakaik-ı imaniyenin en yüksek mertebelerine gitmiş, Miraç merdiveniyle Arşa çıkmış,

aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun," anlamında.

an-ı vahit: bir anda.

arş: dokuzuncu ve en sonuncu gök tabakası, göğün en yüksek katı. Allah'ın büyüklüğünün ve yüceliğinin tecelli ettiği yer; taht. **âyine:** ayna.

bilâteşbih ve lâtemsil: benzetmemekle ve örnek göstermemekle birlikte (benzetmek ve örnek getirmek gibi olmasın).

cadde-i kübra: büyük cadde.

derecat-ı imaniye: imanın dereceleri, mertebeleri.

ehl-i velâyet: velî olanlar, Allah'ın dostluğunu kazananlar, velîlik sıfatını taşıyanlar.

evliya: velîler, Allah dostları.

gayet: son derece, çok.

hakaik-ı imaniye: iman hakikatleri.

hakkalyakîn: yaşayarak bilme, bilginin en kesin hâli.

havâs: hisler, duygular.

kariip: yakın.

keramet-i kübra: en büyük keramet.

letaif: lâtifeler, insanın manevî yapısında bulunan ince ve hassas duygular.

mekân: yer.

menzil: yer, mekân.

mertebe: derece, makam..

mesafe: uzaklık.

Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed Efendimizin, Recep ayının 27. gecesinde Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

muhabere: haberleşme.

mukabil: karşı, karşılık.

münezzeh: uzak, muhtaç olmayan, berî.

nevi: tür, çeşit.

1. Ve biz ona şah damarından daha yakınız. (Kaf Suresi: 16.)

nihayet: son.

perde: engel.

Resul-i Ekrem: Allah'ın en değerli ve en cömert elçisi olan Hz. Muhammed.

seyrüsülûk: Peygamberimizin miraçta Allah'ın huzuruna yükselirken maddî ve manevî olarak yaptığı yolculuk; manevî âlemlerde yol katetme.

seyrüsülûk-u ruhanî: ruh ile bazı manevî mertebe ve ma-

kamlara yükselme, yolculuk etme.

sultan: maneviyat büyüklerine verilen ünvan.

Şems-i Ezelî: ezeli güneş; varlığının başlangıcı olmayan ve her şeyi nurlandıran Cenab-ı Hak.

suur: bir şeyi anlama, tanıma ve kavrama gücü; anlayış, idrak.

tayy: atlama, aşma, geçme.

terakki: ilerleme, yükselme, gelişme.

ünvan-ı velâyet: velâyet ünvanı, velîlik sıfatı.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

vasıta: aracı, aracılık.

velâyet: velîlik, ermişlik, Allah dostluğu.

Kab-ı Kavseyn makamında, hakaik-ı imaniyenin en büyüğü olan iman-ı billâh ve iman-ı bilahireti aynelyakîn, gözüyle müşahede etmiş, Cennete girmiş, saadet-i ebediyei görmüş, o Miracın kapısıyla açtığı cadde-i kübrayı açık bırakmış. Bütün evliya-i ümmeti, seyrüsülûk ile, derecelerine göre, ruhanî ve kalbî bir tarzda o Miracın gölgesi içinde gidiyorlar.

BEŞİNCİ NÜKTE

Mevlid-i Nebvî ile Miraciyenin okunması, gayet nafi ve güzel âdettir ve müstahsen bir âdet-i İslâmiyedir. Belki hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyenin gayet lâtif ve parlak ve tatlı bir medar-ı sohbetidir. Belki, hakaik-ı imaniyenin ihtarı için en hoş ve şirin bir derstir. Belki, imanının envarını ve muhabbetullah ve aşk-ı Nebvîyi göstermeye ve tahrike en müheyyiç ve müessir bir vasıta. Cenab-ı Hak bu âdeti ebede kadar devam ettirsin ve Süleyman Efendi gibi mevlit yazanlara Cenab-ı Hak rahmet etsin, yerlerini Cennetü'l-Firdevs yapsın. Âmin.

Hatime

Madem şu kâinatın Hâlik'ı, her nevide bir ferd-i mümtaz ve mükemmel ve cami halk edip, o nev'in medar-ı fahri ve kemali yapar; elbette, esmasındaki İsm-i Azam tecellisiyle, bütün kâinata nispeten mümtaz ve mükemmel bir ferdi halk edecek. Esmasında bir İsm-i Azam olduğu gibi, masnuatında da bir ferd-i ekmel bulunacak ve

âdet: gelenek, alışkanlık.
âdet-i İslâmiye: İslâmî âdet, gelenek.
âmin: "Yâ Rabbi! kabul et" anlamında dua.
âşk-ı Nebvî: peygamber aşkı, peygambere duyulan şiddetli sevgi.
aynelyakîn: gözle görür dercede inanma; bir şeyi görerek ve seyrederek bilme.
cadde-i kübra: büyük cadde.
Cennetü'l-Firdevs: Firdevs Cenneti, Cennetin en yüksek

derecesi.
ebed: sonsuzluk.
envar: nurlar, aydınlıklar.
esma: adlar, isimler.
evliya-i ümmet: Peygamberimizin ümmetinden olan veliler, Allah dostları.
ferd-i ekmel: mükemmel fert, kişi, zat.
ferd-i mümtaz ve mükemmel ve cami: seçilmiş, kusursuz ve bütün güzelliklerin ve farklı özelliklerin kendisinde toplandığı fert, şahıs.

gayet: son derece, çok.
hakaik-ı imaniye: iman hakikatleri.
halk etmek: yaratma.
Hâlik: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
hatime: son söz, bir eserin sonuç kısmı.
hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye: İslâmın sosyal hayatı, İslâmiyetin getirmiş olduğu kurallar çerçevesinde oluşturulan toplum hayatı.

ihbar: hatırlatma.
iman: inanç, itikat.
iman-ı bilahiret: ahirete iman.
iman-ı billâh: Allah'a iman.
İsm-i Azam: en büyük isim, Cenab-ı Hakkın bin bir isminden en büyük ve manaca diğer isimleri kuşatmış olanı.
Kab-ı Kavseyn: iki yay mesafesi. Hz. Muhammed'in miraca çıkışıyla vardığı son nokta. Bütün yaratılanlar arkasına alıp Yaratana müşerref ve muhatap olduğu makam.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kalbî: kalple ilgili, kalbe ait.
lâtif: hoş, güzel.
makam: yer, mevki.
masnuat: sanatla yapılmış şeyler.
medar-ı fahri ve kemal: övünme ve mükemmellik sebebi.
medar-ı sohbet: sohbet sebebi, vesilesi.
Mevlid: Hz. Muhammed'in doğumu menkıbesi ve hayatı ile ilgili eser, Süleyman Çelebi'nin bu konudaki meşhur ve yaygın eseri.
Mevlid-i Nebvî: Peygamberimizin (a.s.m.) doğumunu anlatan manzum eser.
Miraciye: Mevlidin Peygamberimizin Miraca, Allah katına çıkışını anlatan bölümü.
Mirâç: Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.m.) Efendimizin, Recep ayının 27. gecesinde Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
muhabbetullah: Allah sevgisi.
müessir: etkili, tesirli.
müheyyiç: heyecan uyandıran, heyecanlandırıcı.
mükemmel: noksansız, tam; harika.
mümtaz: seçkin.
müstahsen: güzel karşılanan, beğenilen.
müşahede: bakma, seyretme, görme.
nafi: faydalı, yararlı.
nevi: tür, çeşit.
nispeten: kıyasla, oranla.
nükte: herkesin anlayamadığı inceleme, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.
rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.
ruhani: ruh ile ilgili.
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.
seyrüsülûk: manevî ve ruhî yolculuk.
tahrir: harekete geçirme, teşvik etme.
tecelli: yansıma, görünme.
vasıta: araç, vesile.

kâinata münteşir kemalâtı o fertte cem' edip, kendine medar-ı nazar edecek.

O fert, herhâlde zîhayattan olacaktır. Çünkü enva-ı kâinatın en mükemmeli zîhayattır. Ve herhâlde, zîhayat içinde, o fert, zîşuurdan olacaktır. Çünkü, zîhayatın enva-ı içinde en mükemmeli zîşuurdur. Ve herhâlde, o ferd-i ferit, insandan olacaktır. Çünkü, zîşuur içinde hadsiz terakkiyata müstait, insandır. Ve insanlar içinde, herhâlde o fert Muhammed Aleyhissalâtu Vesselâm olacaktır. Çünkü, zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar hiçbir tarih, onun gibi bir ferdi gösteremiyor ve gösteremez. Zira, O zat, küre-i arzın yarısını ve nev-i beşerin beşten birisini saltanat-ı maneviyesi altına alarak, bin üç yüz elli sene kemal-i haşmetle saltanat-ı maneviyesini devam ettirip, bütün ehl-i kemale, bütün enva-ı hakaikte bir üstad-ı küll hükmüne geçmiş. Dost ve düşmanın ittifakıyla, ahlâk-ı hasenenin en yüksek derecesine sahip olmuş; bidayet-i emrinde, tek başıyla bütün dünyaya meydan okumuş; her dakikada yüz milyondan ziyade insanların vird-i zebanı olan Kur'an-ı Mu'cizülbeyan'ı göstermiş bir zat, elbette o ferd-i mümtazdır, ondan başkası olamaz. Bu âlemin hem çekirdeği, hem meyvesi odur.

عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بَعْدَ أَنْوَاعِ
الْكَاِنَاتِ وَمَوْجُودَاتِهَا¹

İşte böyle bir zatın mevlit ve miracını dinlemek, yani terakkiyatının mebdde ve müntehasını işitmek, yani tarihçe-i hayat-ı maneviyesini bilmek, O zatı kendine reis ve

ahlâk-ı hasene: güzel ahlâk.

Âl ve Ashap: Peygamberimizin aile fertleri ve Sahabeler.

âlem: kâinat, cihan, bütün yaratılmışlar.

aleyhissalâtu vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun" anlamında.

bidayet-i emir: işin başlangıcı.

cem etme: toplama, bir araya getirme.

ehl-i kemal: olgun ve değerli kişiler, kemal sahibi olanlar.

enva: çeşitler, türler, neviler.

enva-ı hakaik: bütün hakikatler, hakikatlerin türleri, çeşitleri.

enva-ı kâinat: var olan şeylerin türleri, varlıkların çeşitleri.

ferd-i ferit: eş, benzeri olmayan fert, seçilmiş zat.

ferd-i mümtaz: seçilmiş kişi, seçkin fert.

fert: şahıs, kişi.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

ittifak: fikir birliği, söz birliği.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kemalât: mükemmellikler.

kemal-i haşmet: mükemmel bir büyüklük ve heybet.

Kur'an-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'an-ı Kerim, beyanı beşer takatinin haricinde olan Kur'an-ı Kerim.

küre-i arz: dünya, yer küre.

mebdde: başlangıç, temel.

medar-ı nazar: göz önünde bulundurulması gereken.

mevcudat: varlıklar.

mevlit: doğum.

meydan okumak: mücadeleyle davet etmek.

Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed Efendimizin, Recep ayı

1. Ona ve onun Âl ve Ashabına kâinatın neveleri ve mevcudatı adedince salât ve selâm olsun.

nın 27. gecesinde Cenab-ı

Hakkın huzuruna ruhen, cisman, hâlen çıkması mu'cizesi.

münteha: ulaşılabilen en son yer, en son nokta.

müntesir: yayılan, yayılmış.

müstait: kabiliyetli.

nevi: tür, çeşit.

nev-i beşer: insan nev'i, insanlık, bütün insanlar.

reis: başkan.

salât: Hz. Peygambere dua;

Hz. Muhammed'e, ashabına, ailesine Allah'ın rahmet ve

mağfiretini, meleklerin istigfarını ve mü'minlerin dualarını dileme.

saltanat-ı maneviye: manevî saltanat, hâkimiyet.

tarihçe-i hayat-ı maneviye: manevî hayat hikâyesi.

terakkiyat: yükselişler, ilerlemeler, gelişmeler.

üstad-ı küll: her çeşit ilimde, her hususta çok ileri bilgisi olan, herkesin üstadı.

her hususta çok ileri bilgisi olan, herkesin üstadı.

vird-i zeban: dilden düşmeyen dua ve zikir.

zaman-ı Adem: Hz. Adem zamanı, insanlığın ilk devresi.

zat: kişi, şahıs, fert.

zihayat: hayat sahibi.

zira: çünkü.

zîşuur: şuur sahibi.

ziyade: çok, fazla.

seyyid ve imam ve şefî telâkki eden mü'minlere ne kadar zevkli, fahirli, nurlu, neşeli, hayırlı bir müsamere-i ulviye-i diniye olduğunu anla.

Yâ Rab! Habib-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm hürmetine ve İsm-i Azam hakkına, şu risaleyi neşredenlerin ve rüfekasının kalplerini envar-ı imaniyeye mazhar ve kalemlerini esrar-ı Kur'âniyeye naşir eyle ve onlara sırat-ı müstakimde istikamet ver. Âmin.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي²
Said Nursî

Yirmi Beşinci Mektup

Telif edilmemiştir.

1. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

2. Bâkî olan ancak Allah'tır.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

âmin: "Yâ Rabbi! Öyle olsun, kabul eyle!" anlamında duanın sonunda söylenir.

Bâkî: yok olmayan, sürekli ve kalıcı olan, bütün varlıklar yok olurken yok olmayan ve

bütün varlıklar yok olduktan sonra da zatiyla var olacak tek varlık; Allah.

envar-ı imaniye: iman nurları, imana ait parıltılar.

esrar-ı Kur'âniye: Kur'an'ın sırları, Kur'an'a ait gizlilikler.

fahir: ıftihar, övünme, gurur.
Habib-i Ekrem: Allah'ın en

sevgili ve değerli kulu olan Hz. Muhammed.

hakkıyla bilmek: en doğrusunu, eksiksiz ve tam olarak bilmek.

hikmetle yapmak: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı ve yerli yerinde yapmak.

hürmet: riayet, ihtiram, saygı.

imam: kendisine uyulan ve önder olan kimse.

İsm-i Azam: en büyük isim, Cenab-ı Hakkın bin bir isminden en büyük ve manaca diğer isimleri kuşatmış olanı.

istikamet: yön, taraf; Allah'a yönelme, Allah'a kulluk etme.

mazhar: erişmiş, kavuşmuş.

mü'min: Allah'a iman eden, inanan.

neşir: dağıtma, yayma.

noksan: eksik, kusur.

nur: aydınlık.

Rab: yaratan, besleyen büyüyen, terbiye eden, Allah.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

rüfeka: arkadaşlar, refikler.

seyyid: efendi, reis.

sırat-ı müstakim: doğru yol.

şefî: şefa'at eden, bir suçun bağışlanması için aracılık eden.

telâkki: kabul etme alma.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma.

* Yirmi Altıncı Mektubun bir kısmı 1931'de, bir kısmı da 1932'de Barla'da Türkçe olarak telif edilmiştir.

Yirmi Altıncı Mektup

Şu Yirmi Altıncı Mektup, birbiriyle münasebeti az
Dört Mebhastır.

Birinci Mebhas

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۝¹ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَأَمَّا يَنْزَعَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ³

Hüccetü'l-Kur'ân Aleşseytan ve Hizbîhi

BLİSİ İLZAM, şeytanı ifhâm, ehl-i tuğyanı iskât eden

Birinci Mebhas, bitarafâne muhakeme içinde şeytanın müthiş bir desisesini kat'î bir surette reddeden bir vakıadır. O vakıanın mücmel bir kısmını on sene evvel Lemaat'ta yazmıştım. Şöyle ki:

Bu risalenin telifinden on bir sene evvel, ramazan-ı şerifte, İstanbul'da, Bayezit Cami-i Şerifinde hafızları dinliyordum. Birden, şahsını görmedim, fakat manevî bir ses işittim gibi bana geldi; zihnimi kendine çevirdi. Hayalen dinledim. Baktım ki, bana der:

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

3. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. • Şeytandan sana bir vesvese geldiğinde Allah'a sığın. Süphesiz ki O her şeyi hakkıyla işiten, her şeyi hakkıyla bilendir. (Fussilet Suresi: 36.)

uzak ve yüce tutma.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tut-

ma, şanına lâayık ifadelerle an-

ma.

vakia: olay.

vesvese: kalbe gelen asılsız, kötü ve sinsi düşünce.

zihin: kavrama gücü, dikkat.

bitarafâne: tarafsızca.

Cami-i Şerif: Şerefli Cami.

desise: gizli hile.

ehl-i tuğyan: Allah'a isyan eden azgın ve sapkın kişiler.

evvel: önce.

hafız: Kur'ân-ı Kerîm'i tamamen ezberleyen ve okuyan kimse.

hak: doğru, gerçek.

hayalen: hayalî bir şekilde.

Hüccetü'l-Kur'ân Aleşseytan ve Hizbîhi: Şeytan ve onun taraftarlarına karşı Kur'ân'ın delili.

İblis: şeytan

ifhâm: delil gösterip, ispat ederek susturma.

ilzam: susturma, cevap veremez hale getirme.

iskât etme: susturma, cevap veremeyecek hale getirme.

kat'i: kesin.

kusur: eksiklik.

Lemaat: parlıklar, Risale-i Nur Külliyyatından bir eserin adı.

manevî: manaya ait, maddî olmayan.

mebhas: bahis, konu, bölüm.

muhakeme: değerlendirmek.

mücmel: öz, özet, kısa.

münasebet: ilgi, alâka.

müthiş: dehşetli, korkunç

noksan: eksiklik, kusur.

Rahim: sonsuz şefkat ve merhamet sahibi Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

ramazan-ı şerif: Kutsal Ramazan ayı.

risale: belirli bir konuda yazılmış küçük kitap.

suret: şekil, biçim.

telif: yazmak, kaleme almak.

tenzih etme: lâayık olmayan şeylerden, eksik ve noksanlardan

“Sen Kur’ân’ı pek âlî, çok parlak görüyorsun. Bîtarafâne muhakeme et, öyle bak. Yani, bir beşer kelâmı farz et, bak. Acaba o meziyetleri, o ziynetleri görecek misin?”

Hakikaten ben de ona aldandım, beşer kelâmı farz edip öyle baktım. Gördüm ki, nasıl Bayezit’in elektrik düğmesi çevrilip söndürülünce ortalık karanlığa düşer; öyle de, o farz ile, Kur’ân’ın parlak ışıkları gizlenmeye başladı.

O vakit anladım ki, benim ile konuşan şeytandır; beni vartaya yuvarlandırıyor. Kur’ân’dan istimdat ettim. Birden, bir nur kalbime geldi, müdafaaya kat’î bir kuvvet verdi. O vakit şöylece şeytana karşı münazara başladı.

Dedim: Ey şeytan! Bîtarafâne muhakeme, iki taraf ortasında bir vaziyettir. Hâlbuki, hem senin, hem insandaki senin şakirtlerin, dediğiniz bîtarafâne muhakeme ise, taraf-ı muhalifi iltizamdır, bîtarafılık değildir. Muvakkaten bir dinsizliktir. Çünkü, Kur’ân’a kelâm-ı beşer diye bakmak ve öyle muhakeme etmek, şikk-ı muhalifi esas tutmaktır, batılı iltizamdır; bîtarafâne değildir. Belki batıla tarafgirliktir.

Şeytan dedi ki: “Öyle ise, ne Allah’ın kelâmı, ne de beşerin kelâmı deme; ortada farz et, bak.”

Ben dedim: O da olamaz. Çünkü, münazaünfih bir mal bulunsa, eğer iki müddei birbirine yakın ise ve kurbiyet-i mekân varsa, o vakit, o mal ikisinden başka birinin elinde veya ikisinin elleri yetişecek bir surette bir

âli: yüce, yüksek.
batıl: doğru ve haklı olmayan, yanlış.
beşer: insan.
bîtarafâne: tarafsızca.
bîtarafılık: tarafsızlık.
esas: asıl, gerçek.
farz etmek: öyle kabul etmek, varsaymak.

hakikaten: gerçekten.
iltizam: birinin tarafını tutma.
istimdat etme: yardıma isteme.
kat’î: kesin.
kelâm: söz, ifade.
kelâm-ı beşer: insan sözü.
kurbiyet-i mekân: yer yakınlığı.

meziyet: üstün özellik.
muhakeme: değerlendirme.
muavakkaten: geçici olarak.
müdafaa: savunma.
müddei: iddia sahibi, davacı.
münazara: tartışma.
münazaünfih: ihtilâflı, harkında tartışılan.
nur: ilim; ziya, aydınlık.

suret: şekil, biçim.
şakirt: öğrenci.
şikk-ı muhalif: karşı taraf, karşı görüş.
tarafgirlik: taraftarlık.
taraf-ı muhalif: karşı taraf.
vakit: zaman.
varta: uçurum, tehlike.
vaziyet: durum, duruş.
ziynet: süs.

yere bırakılacak. Hangisi ispat etse, o alır. Eğer o iki müddei birbirinden gayet uzak, biri maşrıktı, biri mağrippte ise, o vakit, kaideten, sahibülyed kim ise onun elinde bırakılacaktır. Çünkü ortada bırakmak kabil değildir.

İşte, Kur'ân kıymettar bir maldır. Beşer kelâmı Cenab-ı Hakkın kelâmından ne kadar uzaksa, o iki taraf o kadar, belki hadsiz birbirinden uzaktır. İşte, serâdan Süreyya'ya kadar birbirinden uzak o iki taraf ortasında bırakmak mümkün değildir. Hem, ortası yoktur. Çünkü, vücut ve adem gibi ve nakızeyn gibi iki zıttırlar; ortası olamaz. Öyle ise, Kur'ân için sahibülyed, taraf-ı İlâhîdir. Öyle ise, Onun elinde kabul edilip, öylece delâil-i ispata bakılacak. Eğer öteki taraf, onun kelâmullah olduğuna dair bütün bürhanları birer birer çürütse, elini ona uzatabilir; yoksa uzatamaz.

Heyhat! Binler berahin-i kat'iyenin mihlalarıyla Arş-ı Azama çakılan bu muazzam pırlantayı, hangi el bütün o mihlaları söküp, o direkleri kesip, onu düşürebilir?

İşte, ey şeytan, senin rağmına, ehl-i hak ve insaf bu suretteki hakikatli muhakeme ile muhakeme ederler. Hatta, en küçük bir delilde dahi Kur'ân'a karşı imanlarını ziyadeleştirirler.

Senin ve şakirtlerinin gösterdiği yol ise: Bir kere beşer kelâmı farz edilse, yani Arşa bağlanan o muazzam pırlanta yere atılsa, bütün mihlaların kuvvetinde ve çok bürhanların metanetinde bir tek bürhan lâzım ki onu yerden kaldırıp Arş-ı Manevîye çaksın—tâ küfrün zulûmatından

adem: yokluk.

arş: en yüksek gök tabakası, Allah'ın büyüklüğünün ve yüceliğinin tecelli ettiği yer.

Arş-ı Azam: en büyük arş; Cenab-ı Hakkın kudret ve saltanatının en büyük dairesi, yüceler yücesi İlâhî makam.

Arş-ı Manevî: manevî arş.

berahin-i kat'îye: kesin deliller.

beşer: insan.

bürhan: delil.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan, şeref ve yücelik sahibi Allah.

dair: ait, ilgili.

delâil-i ispat: ispat delilleri.

ehl-i hak ve insaf: doğru ve hak yolda olan insaf sahibi kimseler.

farz etmek: öyle kabul etmek, varsaymak.

gayet: son derece, çok.

hadsiz: sınırsız.

hakikat: gerçek ve doğru.

heyhat: çok yazık.

iman: inanç, itikat.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

kabil: mümkün, olabilir.

kaideten: kural gereği.

kelâm: söz, konuşma.

kelâmullah: Allah'ın kelâmı.

kiymettar: kıymetli, değerli.

küfür: imansızlık, dinsizlik.

lâzım: gerekli.

mağrip: batı.

maşrik: doğu.

metanet: sağlamlık, dayanıklılık.

mih: çivi.

muazzam: çok büyük.

muhakeme: değerlendirme.

müddei: iddia sahibi, davacı.

nakızeyn: birbirine zıt olan iki şey.

pırlanta: kıymetli parlak elmas.

rağmına: aksine, zıddına.

sahibülyed: sahip olan el; mal sahibi, malı elinde tutan kimse.

sera: yer, dünya.

suret: şekil, biçim, tarz.

Süreyya: Ülker takım yıldızı.

şakirt: öğrenci.

taraf-ı İlâhî: Allah'ın tarafı.

vücut: varlık.

zıt: ters.

ziyade: çok, fazla.

zulûmat: karanlıklar.

kurtulup imanın envarına erişsin. Hâlbuki, buna muvaffak olmak pek güçtür. Onun için, senin desisen ile, şu zamanda bitarafâne muhakeme sureti altında çokları imanlarını kaybediyorlar.

Şeytan döndü ve dedi: “Kur’ân beşer kelâmına benziyor; onların muhaveresi tarzındadır. Demek beşer kelâmıdır. Eğer Allah’ın kelâmı olsa, Ona yakışacak, her cihetçe harikulâde bir tarzı olacaktı. Onun sanatı nasıl beşer sanatına benzemiyor; kelâmı da benzememeli.”

Cevaben dedim: Nasıl ki Peygamberimiz (a.s.m.), mu’cizatından ve hasaisinden başka, ef’al ve ahval ve etvarında beşeriyette kalıp, beşer gibi âdet-i İlâhiyeye ve evamir-i tekviniyesine münkad ve mutî olmuş. O da söğük çeker, elem çeker ve hakeza... Her bir ahval ve etvarında harikulâde bir vaziyet verilmemiş; tâ ki ümmetine ef’aliyle imam olsun, etvarıyla rehber olsun, umum harekâtıyla ders versin. Eğer her etvarında harikulâde ol- sa idi, bizzat her cihetçe imam olamazdı, herkese mürşid-i mutlak olamazdı, bütün ahvalıyla rahmetenlilâlemîn olamazdı.

Aynen öyle de, Kur’ân-ı Hakîm, ehl-i şuura imamdır, cin ve inse mürşittir, ehl-i kemale rehberdir, ehl-i hakikatte muallimdir. Öyle ise, beşerin muhaveratı ve üslûbu tarzında olmak zarurî ve kat’idir. Çünkü, cin ve ins münacatını ondan alıyor, duasını ondan öğreniyor, mesailini onun lisanıyla zikrediyor, edeb-i muaşeretini ondan taallüm ediyor ve hakeza, herkes onu merci yapıyor. Öyle

âdet-i İlâhiye: İlâhî kanun.
ahval: hâller, durumlar.
beşer: insan.
beşeriyet: insanlık.
bitarafâne: tarafsızca.
bizzat: kendisi, zatiyla.
cihetçe: yönüyle, yaniyla.
desise: gizli hile.
edeb-i muaşeret: görgü ve ahlâk kuralları.
ef’al: fiiller.
ehl-i hakikat: gerçeği bulup onun peşinden gidenler.
ehl-i kemal: olgun, mükem-

mel kişiler.
ehl-i şuur: şuur sahibi olanlar.
elem: acı, üzüntü.
envar: nurlar, aydınlıklar.
etvar: tavırlar, hâl ve hareketler.
evamir-i tekviniye: yantılışa ait kanunlar.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
harekât: hareketler.
harikulâde: olağanüstü.
hasais: vasıflar, özellikler.
imam: önde ve ileride olan,

delil, rehber.
iman: inanç, itikat.
ins: insan.
kat’î: kesin.
kelâm: söz, ifade.
Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur’ân.
lisan: dil.
merci: başvurulacak yer, kaynak.
mesail: meseleler, önemli konular.
muallim: öğretmen.

mu’cizat: mu’cizeler, Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

muhakeme: değerlendirme.

muhaverat: karşılıklı konuşmalar.

muhavere: karşılıklı konuşma.

mutî: emre uyan.

muvaffak: başarılı.

münacat: Allah’a yalvarma, dua.

münkad: boyun eğen.

mürşid-i mutlak: her konuda doğru yolu gösteren.

mürşit: doğru yolu gösteren.

rahmeten lilâlemîn: âlemlere rahmet olarak gönderilen.

rehber: yol gösteren, kılavuz.

suret: şekil, biçim.

taallüm etme: öğrenme.

tarz: şekil, biçim.

umum: bütün.

ümmet: bütün Müslümanlar.

üslûp: kendine has ifade şekli.

vaziyet: durum.

zarurî: zorunlu.

zikretme: anma.

ise, eğer Hazret-i Mûsa Aleyhisselâmın Tur-i Sina’da işittiği kelâmullah tarzında olsa idi, beşer bunu dinlemekte ve işitmekte tahammül edemezdi ve merci edemezdi. Hazret-i Mûsa Aleyhisselâm gibi bir ulûlâzım, ancak birkaç kelâmı işitmeye tahammül etmiştir. Mûsa Aleyhisselâm demiş: ¹ **أَهْكَذَا كَلَامُكَ؟ قَالَ اللَّهُ لِي قُوَّةُ جَمِيعِ الْأَلْسِنَةِ**

Şeytan yine döndü, dedi ki: “Kur’ân’ın mesaili gibi, çok zatlar o çeşit mesaili din namına söylüyorlar. Onun için, bir beşer, din namına böyle bir şey yapmak mümkün değil mi?”

Cevaben, Kur’ân’ın nuruyla dedim ki:

Evvelâ: Dindar bir adam, din muhabbeti için, “Hak böyledir, hakikat budur, Allah’ın emri böyledir” der. Yoksa, Allah’ı kendi keyfine konuşturamaz. Hadsiz derece haddinden tecavüz edip, Allah’ın taklidini yapıp, Onun yerinde konuşmaz. ² **فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ** düsturundan titrer.

Ve saniyen: Bir beşer kendi başına böyle yapması ve muvaffak olması hiçbir cihetle mümkün değildir, belki yüz derece muhaldir. Çünkü, birbirine yakın zatlar birbirini taklit edebilirler. Bir cinsten olanlar birbirinin suretine girebilirler. Mertebece birbirine yakın olanlar birbirinin makamlarını taklit edebilirler. Muvakkaten insanları iğfal ederler; fakat daimî iğfal edemezler. Çünkü, ehl-i dikkat nazarında, alâküllihâl, etvar ve ahvali içindeki tasannuatlar ve tekellüfatlar sahtekârlığını gösterecek; hilesi devam etmeyecek.

ahval: hâller, durumlar.
ala külli hâl: her durumda.
aleyhisselâm: selâm onun üzerine olsun.
beşer: insan.
cihet: yön, taraf.
daimî: sürekli, devamlı.
dindar: dinin emirlerini yerine getiren.
düstur: kural, prensip.
ehl-i dikkat: dikkatli olanlar, dikkat sahipleri.
etvar: tavırlar, hâl ve hareketler.
evvelâ: birinci olarak.
haddinden tecavüz etmek: sınıraşır söz ve hareketle ileri gitmek.
hadsiz: sınırsız.
hak: doğru, gerçek.
hakikat: gerçek, doğru.
hile: aldatmaya yönelik davranış.
iğfal etmek: yanıltmak, aldatmak.
kelâm: söz, konuşma.
kelâmullah: Allah’ın kelâmı, sözü.
keyif: istek, arzu.
makam: manevî mevki.
merci: baş vurulacak yer, kaynak.
mertebe: rütbe, derece.
mesail: meseleler, önemli konular.
muhabbet: sevgi.
muhal: imkânsız.

1. “Senin konuşman böyle midir?” Allah buyurdu: ‘Ben bütün dillerin kuvvetine sahibim.’ (Hadis-i şerif: Tefsir-u İbnî Kesir, 1:505; Mu’cemü’t-Taberanî el-Evsaf, 1:991.)

2. Allah adına yalan söyleyenden daha zalim kim vardır? (Zümer Suresi: 32.)

muvaffak: başarılı.
muvakkaten: geçici olarak.
namına: adına.
nazar: bakış, görüş.
sahtekâr: sahte şeyler yapan, düzenbaz.
saniyen: ikinci olarak.
suret: kılık, görünüş.
tahammül etme: dayanma.

taklit: benzemeye veya benzetmeye çalışma.
tasannuat: yapmacık hareketler.
tekellüfat: zoraki ve gösterişe kapılarak yapılan hareketler.
Tur-i Sina: Sina Dağı.
ulûlâzım: kendilerine yapılan

türlü işkencelere tahammül eden Hz. Muhammed, Hz. Hûd, Salih, Lût, Şuayp, İsa, Mûsa, İshak, Yakup, Yusuf, Eyyub, İbrahim, Nuh Peygamberler.
zalim: zulmeden, haksızlık eden.
zat: kişi, şahıs.

Eğer sahtekârlıkla taklide çalışan, ötekinden gayet uzaksa, meselâ adî bir adam, İbni Sina gibi bir dâhîyi ilimde taklit etmek istese ve bir çoban bir padişahın vaziyetini takınsa, elbette hiç kimseyi aldatamayacak, belki kendi maskara olacak. Her bir hâli bağırarak ki, “Bu sahtekârdır!”

İşte —hâşâ, yüz bin defa hâşâ— Kur’ân beşer kelâmı farz edildiği vakit, nasıl ki bir yıldız böceği bin sene tekel-lüfsüz, hakikî bir yıldız olarak rasat ehline görünsün? Hem bir sinek, bir sene tamamen tavus suretini tasannu-suz, temaşa ehline gösterebilirsin? Hem sahtekâr, âmî bir ne-fer, namdar, âlî bir müşirin tavrını takınsın, makamında otursun, çok zaman öyle kalsın, hilesini ihsas etmesin? Hem müfteri, yalancı, itikatsız bir adam, müddet-i öm-ründe daima en sadık, en emin, en mutekit bir zatın key-fiyetini ve vaziyetini en müdakkik nazarlara karşı telâşsız gösterebilirsin, dâhîlerin nazarında tasannuu saklansın? Bu ise yüz derece muhaldır; ona hiçbir zîakıl mümkün diye-mez. Ve öyle de farz etmek, bedihî bir muhali vaki farz etmek gibi bir hezeyandır.

Aynen öyle de, Kur’ân’ı kelâm-ı beşer farz etmek, lâ-zım gelir ki, âlem-i İslâmın semasında bilmüşahede pek parlak ve daima envâr-ı hakaikî neşreden bir yıldız-ı ha-kikat, belki bir şems-i kemalât telâkki edilen Kitab-ı Mü-bin’in mahiyeti —hâşâ, sümme hâşâ— bir yıldız böceği hükmünde tasannucu bir beşerin hurafatlı bir düzmesi ol-sun ve en yakınında olanlar ve dikkatle ona bakanlar far-kında bulunmasın ve onu daima âlî ve menba-ı hakaik

adi: sıradan, basit.
âlem-i İslâm: İslâm âlemi, İslâm dünyası.
âli: yüce, yüksek.
âmî: eğitim görmemiş.
bedihî: apaçık, besbelli.
beşer: insan.
bilmüşahede: gözle görerek.
dâhî: eşine az rastlanır derecede zeki.
daima: her zaman, sürekli.
düzmek: uydurmak, oluşturmak.
emin: inanılır, güvenilir.

envâr-ı hakaik: hakikatlerin nurları, parlaklıkları.
farz etmek: öyle kabul etmek, varsaymak.
gayet: son derece, çok.
hakikî: gerçek.
hâl: durum.
hâşâ: kesinlikle öyle değil, asla.
hezeyan: boş söz, saçmalama.
hile: aldatmaya yönelik davranış.
hurafat: manasız sözler; batıl

inanışlar.
hükmünde: değerinde, yerinde.
ihsas etme: hissettirme.
ilim: bilim.
itikatsız: inançsız, imansız.
kelâm: söz, ifade.
kelâm-ı beşer: insan sözü.
keyfiyet: hâl, durum, özellik.
Kitab-ı Mübin: iyiyi ve kötüyü, hayrı ve şerri, doğru yolu bildiren kitap, Kur’ân-ı Kerim.
lâzım: gerekli.
mahiyet: nitelik, esas, özellik.

makam: memuriyet yeri.
maskara: gülünç, rezil.
menba-ı hakaik: doğruların, gerçeklerin kaynağı.
meselâ: örneğin.
muhâl: imkânsız.
mutekit: inanan, dindar.
müdakkik: dikkatli inceleyen, araştıran.
müddet-i ömür: ömür süresi.
müfteri: iftiracı, herhangi bir kişiye yapmadığı bir şeyi isnat eden.
müşir: en yüksek askerî derece, maresal.
namdar: şan ve şöhret sahibi.
nazar: bakış, görüş.
nefer: asker.
neşretmek: dağıtmak, yaymak, saçmak.
rasat ehli: gökyüzünü gözleyenler, uzay bilimciler.
sadık: doğru, dürüst.
sahtekâr: sahte şeyler yapan, düzenbaz.
sema: gökyüzü, gök.
suret: görünüş.
sümme: tekrar ve tekrar, sonra.
şems-i kemalât: her türlü mükemmelliğin kaynağı olan güneş.
taklit: benzemeye veya benzetmeye çalışma.
tasannu: yapmacık hareket.
tavir: davranış, hâl.
tavus: kuyruğu parlak, güzel renkli bir kuş.
tekellüfsüz: zahmetsiz, zorlanmadan.
telâkki etme: kabul etme.
telâşsız: endişesiz, kaygısız.
temaşa ehli: dikkatli bir şekilde bakıp, seyredenler.
vaki: olmuş.
vakit: zaman.
vaziyet: durum, duruş.
yıldız böceği: ateş böceği.
yıldız-ı hakikat: hakikat yıldızı.
zat: kişi, şahıs, fert.
ziakıl: akıl sahibi, akıllı.

ahval: hâller, durumlar.
akval: sözler, konuşmalar.
âlâyılliyyin: Allah katında en iyilerin derecesi.
âlem-i insaniyet: insanlık âlemi
âli: yüce, yüksek.
arş: en yüksek gök tabakası, Allah'ın büyüklüğünün ve yüceliğinin tecelli ettiği yer.
asar: eserler
beşer: insan.
bilmüşahede: gözle görerek.
cemiyetli: pek çok şeylerle alâkalı olan, geniş, kapsamlı.
ciddiyet: ciddilik.
cihet: yön, taraf.
daima: her zaman, sürekli.
deha: son derece zeki ve anlayışlı.
emanet: güvenilirlik.
emniyet: güvenlik; inanma, güvenme.
emniyetsiz: kendisine güvenil-meyen.
esfel-i safilin: aşağıların en aşağısı.
farz etmek: öyle kabul etmek, varsaymak.
farz-ı muhal: olmayacak bir şeyi olacaktı gibi düşünme.
ferman: emir, buyruk.
ferş: yeryüzü.
Furkan: hak ile batılı birbirinden ayıran Kur'an.
hakikat: gerçek, doğru.
harekât: hareketler.
haslet: üstün özellik.
hâşâ: kesinlikle öyle değil, asla.
hayatfeşan: hayat saçı.
hezeyan-ı fikrî: fikrî saçmalık, saçma fikir.
ihlâs: ibadetlerde ve davranışlarda yalnızca Allah rızasını gözetme.
iman: inanç, itikat.
imkân: olabilirlik.
istikamet: doğruluk, doğru yol üzerinde olma.
itikatsız: inancsız.
kelâm: söz, ifade.
kelâmallah: Allah'ın kelâmı,

bir yıldız bilsin. Bu ise yüz derece muhal olmakla beraber, sen ey şeytan, yüz derece şeytanetinde ileri gitsen, buna imkân verdiremezsin, bozulmamış hiçbir akli kandıramazsın. Yalnız, manen pek uzaktan baktırmakla aldatıyorsun; yıldızı, yıldız böceği gibi küçük gösteriyorsun.

Salisen: Hem, Kur'an'ı beşer kelâmı farz etmek, lâzım gelir ki, âsârıyla, tesiratıyla, netaiciyle âlem-i insaniyetin bilmüşahede en ruhlı ve hayatfeşan, en hakikatli ve sadetresan, en cemiyetli ve mu'cizbeyan, âli meziyetleriyle yaldızlı bir Furkan'ın gizli hakikati —hâşâ— muavenetsiz, ilimsiz bir tek insanın fikrinin tasniatı olsun, yakının-da onu temaşa eden ve merakla dikkat eden büyük zekâlar, ulvî dehalat onda hiçbir zaman, hiçbir cihette sahtekârlık ve tasannu eserini görmesin; daima ciddiyeti, samimiyeti, ihlâsı bulsun.

Bu ise, yüz derece muhal olmakla beraber, bütün ahvalıyla, akvalıyla, harekâtıyla bütün hayatında emaneti, imanı, emniyeti, ihlâsı, ciddiyeti, istikameti gösteren ve ders veren ve siddikînlere yetiştiren en yüksek, en parlak, en âli haslet telâkki edilen ve kabul edilen bir zatı en emniyetsiz, en ihlâssız, en itikatsız farz etmekle, muzaaf bir muhali vaki görmek gibi, şeytanı dahi utandıracak bir hezeyan-ı fikrîdir. Çünkü şu meselenin ortası yoktur. Zira, farz-ı muhal olarak, Kur'an kelâmallah olmazsa, Arştan ferşe düşer gibi sukut eder, ortada kalmaz; mecma-ı hakaik iken, menba-ı hurafat olur. Ve o harika fermanı gösteren zat —hâşâ, sümme hâşâ— eğer Resulullah olmazsa, âlâyılliyyinden esfel-i safiline sukut etmek ve

Kur'an-ı Kerim.

lâzım: gerekli.

manen: manevî olarak, mana bakımından.

mecma-ı hakaik: hakikatlerin toplandığı yer.

menba-ı hurafat: batıl inanışların, manasız sözlerin kaynağı.

mesale: önemli konu.

meziyet: üstün özellik.

muavenet: yardım.

mu'cizbeyan: açıklama ve anlatış tarzı mu'cize olan.

muhali: imkânsız.

muzaaf: kat kat, katmerli.

netaic: neticeler, sonuçlar.

Resulullah: Allah'ın Resülü, elçisi.

saadetresan: mutluluğa ulaştıran.

salisen: üçüncü olarak.

samimiyet: içtenlik.

siddikîn: sözünde, işinde doğru olanlar.

sukut etmek: düşmek, alçalmak.

sümme: tekrar ve tekrar,

sonra.

seytanet: şeytanlık.

tasannu: yapmacık hareket.

tasniat: uyduarmalar.

telâkki etme: kabul etme.

temaşa etmek: hayretle ve dikkatle bakma, seyretme.

tesirat: tesirler, etkiler.

ulvî: yüksek, yüce.

vaki: olmuş.

yaldızlı: parlak.

yıldız böceği: ateş böceği.

zât: kişi, şahıs.

zira: çünkü.

menba-ı kemalât derecesinden maden-i desais makamına düşmek lâzım gelir, ortada kalamaz. Zira, Allah namına iftira eden, yalan söyleyen, en edna bir dereceye düşer. Bir sineği daimî bir surette tavus görmek ve tavusun büyük evsafını onda her vakit müşahede etmek ne kadar muhal ise, şu mesele de öyle muhaldır. Fıtraten akılsız, sarhoş bir divane lâzım ki buna ihtimal versin.

Rabian: Hem, Kur'ân'ı kelâm-ı beşer farz etmek, lâzım gelir ki, benî Âdem'in en büyük ve muhteşem ordusu olan ümmet-i Muhammediyenin (a.s.m.) mukaddes bir kumandanı olan Kur'ân, bilmüşahede kuvvetli kanunlarıyla, esaslı düsturlarıyla, nazif emirleriyle, o pek büyük orduyu iki cihanı fethedecek bir derecede bir intizam verdiği ve bir inzibat altına aldığı ve maddî ve manevî teçhiz ettiği ve umum efradın derecatına göre akıllarını talim ve kalplerini terbiye ve ruhlarını teshir ve vicdanlarını tathir, aza ve cevarihlerini istimal ve istihdam ettiği hâlde —hâşâ, yüz bin hâşâ— kuvvetsiz, kıymetsiz, asılsız bir düzme farz edip, yüz derece muhali kabul etmek lâzım gelmekle beraber; müddet-i hayatında ciddî harekâtıyla Hakkın kanunlarını benî Âdem'e ders veren ve samimî ef'aliyle hakikatin düsturlarını beşere talim eden ve halis ve makul akvaliyle istikametini ve saadeti usullerini gösteren ve tesis eden ve bütün tarihçe-i hayatının şahadetiyle, Allah'ın azabından çok havf eden ve herkesten ziyade Allah'ı bilen ve bildiren ve nev-i beşerin beşten birisine ve küre-i arzın yarısına bin üç yüz elli sene kemal-i haşmet ile kumandanlık eden ve cihanı velveleye

akval: sözler.
asılsız: aslı esası olmayan.
aza: organlar.
azap: ceza.
beni: oğullar, evlâtlar, çocuklar.
beniâdem: âdemoğlu, insanoglu.
beşer: insanlık.
bilmüşahede: görüldüğü üzere, görme derecesinde, şahit olduğu gibi.
cevarih: organlar.
cihan: dünya.

daimî: devamlı, sürekli.
derecat: dereceler.
divane: deli.
düstur: kanun, prensip, kural.
düzme: uydurma.
edna: en aşağı.
ef'al: fiiller, işler.
efrat: fertler, şahıslar.
evsaf: özellikler.
farz etmek: öyle kabul etmek, varsaymak.
fethetmek: ele geçirmek.
fıtraten: yaratılıştan.
Hak: hakkın ta kendisi olan

şeref ve yücelik sahibi Allah.
hakikat: gerçek, doğru.
halis: hilesiz, gerçek, temiz.
harekât: hareketler.
hâşâ: asla, kesinlikle öyle değil.
havf: korku.
iftira etmek: aslı olmadan birisine suç yüklemek; bühtan.
ihtimal: olabirlik, olasılık.
intizam: düzen, düzenlilik.
inzibat: düzen, disiplin; güvencilik ve asayiş.
istihdam: hizmet ettirme, ça-

lıştırma.

istikamet: doğru yolda olma.

istimal: kullanma.

kelâm-ı beşer: insan sözü.

kemal-i haşmet: mükemmel büyüklük ve heybet.

kıymetsiz: değersiz.

kumandan: komutan.

küre-i arz: dünya.

maddi: maddeye ait, madde ile alâkalı.

maden-i desais: hileler ve aldatmalar kaynağı.

makam: manevî mevki, derece.

makul: akla uygun.

manevî: maddî olmayan; kalbî, ruhî, akfî.

menba-ı kemalât: olgunluklar, mükemmellikler kaynağı.

mesele: önemli konu.

muhal: imkânsız.

mukaddes: kutsal, her türlü çirkinlik ve eksiklikten arınmış.

müddet-i hayat: ömür süresi.

müşahede etmek: görmek, seyretmek, şahit olmak.

nafiz: etkili, tesirli, hükmü geçen.

namına: adına.

nev-i beşer: bütün insanlar, insanlık.

rabian: dördüncü olarak.

saadet: mutluluk.

suret: biçim.

şahadet: şahitlik yapma.

talim: öğretme, eğitme.

tarihçe-i hayat: hayat hikâyesi.

tathir: temizleme.

tavus: kuyruğu parlak, güzel renkli bir kuş.

teçhiz etmek: cihazlandırmak, donatmak.

terbiye: eğitime, alıştırmaya, yetiştirme; kabiliyetleri geliştirme; bilgi, saygı, edep öğretme.

teshir: boyun eğdirmeye, itaat ettirme.

tesis etme: kurma.

umum: bütün, genel.

usul: yol, temel prensip.

ümme-i Muhammediye: Hz. Muhammed'e bağlı olan ve yolundan gidenler, Müslümanlar.

vakit: zaman.

velvele: şaşkınlık, gürültü.

vicdan: iyiyi kötüden, hayrı şerden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâkî duygu.

ziyade: fazla, çok.

veren şöhretşiar şununatıyla, nev-i beşerin, belki kâinatın elhak medar-ı fahri olan bir zatı —hâşâ, yüz bin defa hâşâ— Allah’tan korkmaz ve bilmez ve yalandan çekinmez, haysiyetini tanımaz farz etmekle, yüz derece muhali birden irtikâp etmek lâzım gelir. Çünkü şu meselenin ortası yoktur. Zira, farzımuhal olarak, Kur’ân kelâmullah olmazsa, Arştan düşse, orta yerde kalamaz. Belki yerde en yalancı birinin malı olduğunu kabul etmek lâzım gelir. Bu ise, ey şeytan, yüz derece sen katmerli bir şeytan olsan, bozulmamış hiçbir aklı kandıramazsın ve çürümemiş hiçbir kalbi ikna edemezsin.

Şeytan döndü, dedi: “Nasıl kandıramam? Ekser insanlara ve insanın meşhur âkıllarına Kur’ân’ı ve Muhammed’i inkâr ettirdim ve kandırdım.”

Elcevap:

Evvelâ: Gayet uzak mesafeden bakılsa, en büyük şey, en küçük şey gibi görünebilir. Bir yıldız, bir mum kadar dır denilebilir.

Saniyen: Hem tebeî ve sathî bir nazarla bakılsa, gayet muhal bir şey, mümkün görünebilir.

Bir zaman, bir ihtiyar adam Ramazan hilâlini görmek için semaya bakmış. Gözüne bir beyaz kıl inmiş. O kılı ay zannetmiş, “Ayı gördüm” demiş. İşte, muhaldır ki, hilâl o beyaz kıl olsun. Fakat kasten ve bizzat aya baktığı ve o saçı tebeî ve dolayısıyla ve ikinci derecede göründüğü için, o muhali mümkün telâkki etmiş.

Salisen: Hem, kabul etmemek başkadır, inkâr etmek başkadır.

akıl: akıllı kimse.

arş: en yüksek gök tabakası, Allah’ın büyüklüğünün ve yüceliğinin tecelli ettiği yer.

bizzat: kendisi, şahsen.

ekser: pek çok, en çok.

Elcevap: cevap.

elhak: doğru, gerçek.

evvelâ: birinci olarak.

farz etmek: öyle kabul etmek, varsaymak.

farz-ı muhal: olmayacak bir şeyi olacaktı gibi düşünme, varsayım.

gayet: son derece, çok.

hâşâ: asla, kesinlikle öyle değil.

haysiyet: şeref, itibar.

hilâl: yeni ay.

ikna etmek: inandırmak, kabul ettirmek.

inkâr: reddetmek, inanmamak.

irtikâp etmek: kötü, fena bir iş yapmak.

kâinat: yaratılmış olan her şey, bütün âlemler, varlıklar.

kasten: bilerek ve isteyerek.

katmerli: kat kat.

kelâmullah: Allah’ın kelâmı, Kur’ân-ı Kerim.

lâzım: gerekli.

medar-ı fahri: övünme sebebi.

mesafe: uzaklık.

mesele: önemli konu.

meşhur: tanınmış, şöhretli.

muhal: imkânsız.

nazar: bakış.

nev-i beşer: insan türü, bütün insanlar.

Ramazan: Oruç ayı.

salisen: üçüncü olarak.

saniyen: ikinci olarak.

sathî: yüzeysel.

sema: gökyüzü.

şöhretşiar: şöhretli.

şununat: fiiller, işler.

tebeî: dolayısıyla, ikinci plânda, ikinci derecede kalan.

telâkki etmek: kabul etmek, anlamak.

zannetmek: sanmak.

zat: kişi, şahıs, fert.

zira: çünkü.

Adem-i kabul bir lâkaytlıktır, bir göz kapamaktır ve cahilâne bir hükümsüzlüktür. Bu surette, çok muhal şeyler onun içinde gizlenebilir. Onun akli onlarla uğraşmaz.

Amma inkâr ise, o adem-i kabul değil, belki o kabul-ü ademdir, bir hükümdür. Onun akli hareket etmeye mecburdur.

O hâlde, senin gibi bir şeytan, onun aklını elinden alır, sonra inkârı ona yutturur. Hem, ey şeytan, batılı hak ve muhali mümkün gösteren gaflet ve dalâlet ve safsata ve inat ve mağlâta ve mükâbere ve iğfal ve görenek gibi şeytanî desiselerle, çok muhalâtı intaç eden küfür ve inkârı, o bedbaht insan suretindeki hayvanlara yutturmuşsun.

Rabian: Hem, Kur'ân'ı kelâm-ı beşer farz etmek, lâzım gelir ki, âlem-i insaniyetin semasında yıldızlar gibi parlayan asfiyalara, sıddıkinlere, aktaplara bilmüşahede rehberlik eden ve bilbedahe mütemadiyen hak ve hakkaniyeti, sıdk ve sadakati, emn ve emaneti umum tabakat-ı ehl-i kemale talim eden ve erkân-ı imaniyenin hakaikiyla ve erkân-ı İslâmiyenin desatiriyle iki cihanın saadetini temin eden ve bu icraatının şahadetiyle bizzarure halis, hak ve safi hakikat ve gayet doğru ve pek ciddî olmak lâzım gelen bir kitabı, kendi evsafının ve tesiratının ve envarının zıddıyla muttasıf tasavvur edip —hâşâ, hâşâ!— tasniat ve iftiraların mecmuası nazarıyla bakmak, So-festaîleri ve şeytanları dahi utandıracak ve titretecek şeynî bir hezeyan-ı küfrî olmakla beraber; izhar ettiği din ve şeriat-ı İslâmiyenin şahadetiyle ve müddet-i hayatında gösterdiği bilittifak fevkalâde takvasının ve halis ve safi

hezeyan-ı küfrî: inançsızlığın saçmalıkları.

hüküm: kanaat, inanç, bilgi.

hükümsüzlük: kanaatsizlik, fikir ve inanç sahibi olmamak.

iftira: herhangi bir kişiye yapmadığı bir şeyi isnat etmek.

iğfal: dikkatsizliğinden yararlanarak kandırma, yanıltma.

iki cihan: iki dünya; dünya ve ahiret.

inkâr: reddetme, inanmama.

intaç etme: netice verme, sonuçlanma.

izhar etme: ortaya çıkarma.

kabul-ü adem: yokluğunu kabul etme, inkâr.

kelâm-ı beşer: insan sözü.

küfür: Allah'ın varlığına, birliğine inanmamak, dinsizlik.

lâkaytlık: ilgisizlik, duyarsızlık.

mağlâta: zihin karıştırmak, yanıltmak için söylenen boş ve masalsız söz.

mecmua: topluluk, toplanıp biriktirilmiş şeylerin tamamı.

muhâl: imkânsız.

muhâlât: olması mümkün olmayanlar; imkânsız şeyler.

muttasıf: vasıflandırılan, nitelenmiş.

müddet-i hayat: ömür süresi.

mükâbere: haksızlığını bildiği hâlde büyüklük taslayarak doğruyu kabul etmeme.

mütemadiyen: sürekli olarak.

nazar: bakış, düşünce.

rabian: dördüncü olarak.

rehber: kılavuz, yol gösteren.

sadakat: bağlılık.

safi: saf, temiz, samimî.

safsata: yalan, uydurma, boş, asılsız söz.

sıddıkın: sözünde, işinde doğru olanlar; samimiyetle iman etmiş olan ve bunun gereğine tam olarak uyanlar.

sıdk: doğruluk.

Sofestaî: Allah'ı kabul etmemek için kâinatı ve kendi varlığını inkâr eden.

suret: görünüş, kılık; şekil, tarz.

şahadet: şahitlik.

şeni: fena, kötü.

şeriat-ı İslâmiye: İslâm şeriatı, kanunları; Allah'ın emir ve yasaklarına dayanan hükümlerin hepsi.

şeytanî: şeytana ait, şeytanca.

tabakat-ı ehl-i kemal: mükemmel, olgun insanların tabakaları.

takva: dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma.

talim etmek: öğretmek.

tasavvur etmek: düşünmek, hayal etmek.

tasniat: düzmeler, uydurmalar.

temin etmek: sağlamak.

tesirat: tesirler, etkiler.

adem-i kabul: kabul etme-me.

aktap: kutuplar, belli bir yer veya memleketteki velîlerin başı olan en büyük velî.

âlem-i insaniyet: insanlık âlemi.

asfiya: Hz. Peygamberin vârisi hükmünde, onun meslek ve gayelerini hayata geçirmeye ve uygulamaya çalışan zatlar.

batıl: hak olmayan, yanlış.

bedbaht: bahtsız, tâlî'siz.

bilbedahe: apaçık bir şekilde.

bilittifak: fikir ve söz birliği ile.

bilmüşahede: gözle görerek.

bizzarure: zorunlu olarak.

cahilâne: cahilce, bilgisizce.

dalâlet: doğru yoldan, iman ve İslâmiyetten ayrılmak.

desatir: kanunlar, prensipler.

desise: gizli hile.

emn: güven, korkusuzluk.

envar: nurlar, aydınlıklar.

erkân-ı imaniye: imanın esasları, şartları.

erkân-ı İslâmiye: İslâmiyetin esasları, şartları.

evsaf: sıfatlar, özellikler.

farz etme: öyle kabul etme, varsayma.

fevkalâde: olağanüstü.

gaflet: gafilik, dikkatsizlik.

hakaik: hakikatler, doğrular.

hakkaniyet: hak ve adalete uygunluk.

halis: hilesiz, gerçek, Allah nazası için yapılan.

hâşâ: asla, kesinlikle öyle değil.

ahlâk-ı hasene: güzel ahlâk.
âmi: okur yazar olmayan, bilgisiz.
Arş-ı Azam: en büyük arş; Cenab-ı Hakkın kudret ve saltanatının en büyük dairesi, yüceler yücesi İlâhî makam.
beşer: insan.
bilâşüphe: şüphesiz, kuşkusuz.
bilittifak: fikir ve söz birliği ile.
bizzarure: zorunlu olarak.
dalâlet: doğru yoldan, İman ve Islâmiyetten ayrılma.
delâlet: delil olma, gösterme.
düzme: uydurma.
ehl-i hakikat: gerçeği delilleriyle bilen, doğru ve hak yolda olanlar.
elhâsıl: sonuç olarak, özetle.
emin: inanılır, güvenilir.
emniyet: güvenme, inanma.
farz etmek: öyle kabul etmek, varsaymak.
fehîm: kavrayış, anlayış.
fenn-i mantık: mantık ilmi, mantık bilgisi.
fevkinde: üstünde, üzerinde.
Hâlık-ı Kâinat: kâinatın ve onun içinde olan her şeyin yaratıcısı, Allah.
hâşâ: asla, kesinlikle öyle değil.
hüccet: delil.
i'câz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın mu'cizeliği.
iktiza: gerektirme.
ilm-i usul: usul ilmi, bir işin nasıl yapılması gerektiğini gösteren, o işin nasıl yapılsa geçerli olacağına açıklayan ilim, metodoloji.
irtikâp etmek: kötü, fena bir iş yapmak.
İsm-i Azam: en büyük isim, Cenab-ı Hakkın bin bir isminden en büyük ve manaca diğer isimleri kuşatmış olanı.
itikatsız: inançsız.
kat'i: kesin.
kelâm: söz.
kelâmulлах: Allah'ın kelâmı, Kur'ân-ı Kerim.

ubudiyetinin delâletiyle ve bilittifak kendinde görüldüğü ahlâk-ı hasenesinin iktizasıyla ve yetiştirdiği bütün ehl-i hakikatin ve sahib-i kemalâtın tasdikiyle, en mutekit, en metin, en emin, en sadık bir zatı —hâşâ, sümme hâşâ, yüz bin kere hâşâ— itikatsız, en emniyetsiz, Allah'tan korkmaz, yalandan çekinmez bir vaziyette farz edip, muhalâtın en çirkin ve menfur bir suretini ve dalâletin en zulümlü ve zulûmatlı bir tarzını irtikâp etmek lâzım gelir.

Elhâsıl: On Dokuzuncu Mektubun On Sekizinci İşaretinde denildiği gibi, nasıl ki kulaklı âmi tabakası, i'câz-ı Kur'ân fehminde demiş: “Kur'ân, bütün dinlediğim ve dünyada mevcut kitaplara kıyas edilse, hiçbirisine benzemiyor ve onların derecesinde değildir. Öyle ise, ya Kur'ân umumunun altındadır veya umumunun fevkinde bir derecesi vardır. Umumun altındaki şık ise, muhal olmakla beraber, hiçbir düşman, hatta şeytan dahi diyemez ve kabul etmez. Öyle ise, Kur'ân umum kitapların fevkindedir; öyle ise mu'cizedir.”

Aynen öyle de, biz de ilm-i usul ve fenn-i mantıkça sebir ve taksim denilen en kat'i bir hüccetle deriz:

Ey şeytan ve ey şeytanın şakirtleri! Kur'ân ya Arş-ı Azamdan ve İsm-i Azamdan gelmiş bir kelâmulлахtır, veyahut —hâşâ, sümme hâşâ, yüz bin kere hâşâ— yerde, Allah'tan korkmaz ve Allah'ı bilmez, itikatsız bir beşerin düzmesidir. Bu ise, ey şeytan, sabık hüccetlere karşı bunu sen diyemezsin ve diyemezdin ve diyemeyeceksin. Öyle ise, bizzarure ve bilâşüphe, Kur'ân Hâlık-ı Kâinatın kelâmıdır. Çünkü ortası yoktur ve muhaldır ve olamaz.

kıyas etme: karşılaştırma.

lâzım: gerekli.

menfur: nefret edilen, iğrenç.

metin: sağlam ve dayanıklı, kolaylıkla sarsılamayan; korkuya ve telâşa düşmeyen.

mevcut: var olan.

mu'cize: Allah'ın izniyle Peygamberler tarafından ortaya konulup bir benzerini yapmakta insanların âciz kaldığı olağanüstü şey.

muhâl: imkânsız.

muhâlât: olması mümkün ol-

mayanlar, imkânsız şeyler.

mutekit: inanmış, dinine bağlı, dindar.

sabık: geçen, önceki.

sadık: sözünde, vaadinde, işinde doğru olan.

sahib-i kemalât: mükemmellikler, olgunluklar sahibi.

sebir ve taksim: bir şeyin aslında bulunan vasıfların, birer birer sebep olmaktan çıkarıldıktan sonra, tam sebep olmaya elverişli olanın tespit edilmesi şeklindeki mantıkta

bir ispatlama metodu.

suret: şekil, biçim, görünüş.

sümme: tekrar ve tekrar, sonra.

şakirt: talebe, öğrenci.

şık: seçenek.

tasdik: doğruluğunu kabul etme.

ubudiyet: kulluk.

umum: bütün.

vaziyet: durum.

zat: kişi, şahıs, fert.

zulûm: haksızlık, adaletsizlik.

zulûmat: karanlıklar.

Nasıl ki kat'î bir surette ispat ettik; sen de gördün ve dinledin.

Hem, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm, ya Resulullah'tır ve bütün resullerin ekmeli ve bütün mahlûkatın efdalidir; veyahut —hâşâ, yüz bin defa hâşâ— Allah'a iftira ettiği ve Allah'ı bilmediği ve azabına inanmadığı için, itikatsız, esfel-i safilîne sukut etmiş bir beşer farz etmek (HAŞİYE) lâzım gelir. Bu ise, ey İblis, ne sen ve ne de güvendiğin Avrupa feylesofları ve Asya münafıkları bunu diyemezsiniz ve diyememişsiniz ve diyemeyeceksiniz ve dememişsiniz ve demeyeceksiniz. Çünkü bu şıkkı dinleyecek ve kabul edecek, dünyada yoktur. Onun içindir ki, güvendiğin o feylesofların en müfsitleri ve o münafıkların en vicdansızları dahi diyorlar ki: “Muhammed-i Arabî (a.s.m.) çok akıllı idi ve çok güzel ahlâklı idi.”

Madem şu mesele iki şıkka münhasırdır. Ve madem ikinci şık muhaldir ve hiçbir kimse buna sahip çıkmıyor. Ve madem kat'î hüccetlerle ispat ettik ki, ortası yoktur. Elbette ve bizzarure, senin ve hizbüşşeytanın rağmına olarak, bilbedahe ve bihakkalyakîn, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm Resulullah'tır ve bütün resullerin ekmelidir ve bütün mahlûkatın efdalidir.

عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بَعْدَ الْمَلِكِ وَالْأَنْسِ وَالْجَنِّ

HAŞİYE: Kur'an-ı Hakîm, kâfirlerin küfriyatlarını ve galiz tabiratlarını iptal etmek için zikrettiğine istinaden, ehl-i dalâletin fikr-i küfrîlerinin bütün bütün muhaliyetini ve bütün bütün çürüklüğünü göstermek için, şu tabirâtı farz-ı muhal suretinde titreyerek kullanmaya mecbur oldum.

1. Meleklerin, insanların ve cinlerin adedince ona salât ve selâm olsun.

ahlâk: iyi ve güzel davranışların bütünü, huylan ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu iradeli davranışlar bütünü.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
azap: ceza.
beşer: insan.
bihakkalyakîn: hakikati kesin bir şekilde bilerek, yaşar gibi kesin bilircesine.

bilbedahe: apaçık bir şekilde.
bizzarure: zorunlu olarak.
efdal: en faziletli, en üstün.
ehl-i dalâlet: yoldan çıkanlar, azgın ve sapkın kimseler.
ekmel: en mükemmel.
esfel-i safilîn: aşağıların en aşağısı.
farz etmek: öyle kabul etmek, varsaymak.
farz-ı muhal: olmayacak bir şeyi olacaktı gibi düşünme,

varsayım.
feylesof: felsefe ile uğraşan, filozof.
fikr-i küfrî: küfür ve inkâr fikri, düşüncesi.
galiz: kaba, çirkin.
hâşâ: asla, kesinlikle öyle değil.
haşiye: açıklayıcı yazı, dipnot.
hizbüşşeytan: şeytanın taraftarları.
hüccet: delil.

İblis: şeytan.

iftira etmek: herhangi bir kişiye işlemediği bir suç isnat etmek; böhlan

iptal etmek: hükümsüz bırakmak, çürütmek; kullanıstan kaldırmak.

ispat: delil göstererek doğruyu ortaya koyma.

istinaden: dayanarak.

itikatsız: inançsız.

kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.

kat'i: kesin.

Kur'an-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'an.

küfriyat: kâfirliğe, küfre sebep olan işler, sözler.

mahlûkat: yaratılmışlar.

mecbur: zorunlu.

mesele: önemli konu.

muhal: imkânsız.

muhaliyet: imkânsızlık.

Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Hz. Muhammed.

müfsit: ifsat eden, bozguncu.

münafık: kâfirliğini gizleyerek Müslüman gibi davranan, ikiyüzlü, ara bozucu.

münhasır: ayrılmış, sadece belli bir şeye ait olan.

rağmına: rağmen, inadına, aksine.

resul: Allah'ın elçisi, peygamber.

Resulullah: Allah'ın Resulü, elçisi.

salât: Peygamberimize, Sahâbelerine, ailesine Allah'ın rahmetini, meleklerin istiğfarını, müminlerin dualarını dileme.

selâm: rahatlık, esenlik, selâmet.

sukut etme: düşme, alçalma.

sure: Kur'an-ı Kerim'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.

suret: şekil, biçim, tarz.

tabirat: tabirler, sözler.

vicdansız: acımasız.

zikretme: anma, söyleme.

Şeytanın İkinci Küçük Bir İtirazı

Sure-i ¹ ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ 'i okurken,

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ * وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ * وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ * وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ * لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ * وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَى عَتِيدٌ * أَلْقِيََا فِي جَهَنَّمَ

² كُلِّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ

Şu ayetleri okurken şeytan dedi ki: “Kur’ân’ın en mühim fesahatini, siz onun selâsetinde ve vuzuhunda buluyorsunuz. Hâlbuki şu ayette nereden nereye atlıyor! Se-kerattan, tâ kıyamete atlıyor. Nefh-i Sûr’dan, muhasebe- nin hitamına intikal ediyor ve ondan Cehenneme idhali zikrediyor. Bu acip atlamaklar içinde hangi selâset kalır? Kur’ân’ın ekser yerlerinde, böyle birbirinden uzak mese- leri birleştiriyor. Böyle münasebetsiz vaziyetle, selâset, fesahat nerede kalır?”

Elcevap: Kur’ân-ı Mu’cizülbeyan’ın esas-ı i’cazının en mühimlerinden, belâgatinden sonra icazdır. İcaz, i’caz-ı Kur’ân’ın en metin ve en mühim bir esasıdır. Kur’ân-ı Hakîm’de şu mu’cizâne icaz o kadar çoktur ve o kadar güzeldir ki, ehl-i tetkik, karşısında hayrettedirler.

1. Kaf. Şerefli pek yüce olan Kur’ân’a yemin olsun. (Kaf Suresi: 1.)

2. İnsanın ağızından hiçbir söz çıkmaz ki, yanında onu yazmaya hazır, gözetleyici bir melek olmasın. • Derken, ölüm sarhoşluğu gerçekten gelir. İşte senin kaçıp durduğun şey budur. • Ve Sûr’a üfürülür. Vaat olunan gün işte budur. • Herkes yanında bir sevk eden, bir şahitlik eden meleklerle beraber gelir. And olsun ki sen bundan gafıldın. Şimdi gözünden perdeyi kaldırdık. Bugün bakışın pek keskindir. • Yanındaki melek “İşte onun defteri bende hazırdır” der. • Atın Cehenneme, her bir inatçı kâfir! (Kaf Suresi: 18-24.)

Sûr: kıyamet günü, Allah’ın emri ile Hz. İsrail’in üfleyece- ği ve üflemesiyle birlikte kı- yametnin kopacağı; ikinci üfle- yişle de yeniden dirilişin ola-

cağı mahiyeti bilinmeyen bo- ru. **şeref:** manevî büyüklük, yük- seklik, yücelik. **vaat olunan:** söz verilen.

vaziyet: durum.

vuzuh: açıklık, netlik, anlaşılır şekilde olma.

zikretmek: anmak, bildir- mek, söylemek.

acip: şaşırtıcı; hayret uyandıran, benzeri görülmeyen.

ant: yemin.

ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.

belâgat: sözün düzgün, kusursuz, yerinde ve hâlin gerektirdiğine uygun olarak söylenmesi.

ehl-i tetkik: dikkatle araştıranlar.

ekser: pek çok.

esas: temel özellik.

esas-ı i’caz: mu’cizeliğin esası, mahiyeti, kaynağı, temeli.

fesahat: dilin doğru, düzgün, açık ve akıcı şekilde kullanılması.

gafil: ihmal eden, dikkatsiz.

hitam: son, sona erme, bitme.

i’caz: taklidinden ve yapılmasın- dan aciz kalan, güç yetirileme- yen; olağanüstülük.

icaz: az sözle çok mana ifade et- me.

i’caz-ı Kur’ân: Kur’ân’ın mu’cizeli- ği; Kur’ân’ın taklidi mümkün ol- mayacak derecedeki ifadesi, açıklaması.

idhal: dahil etme, içine koyma.

intikal etmek: geçmek; konu de- ğiştirmek, bir konudan başka bir konuya geçmek.

itiraz: bir fikri, hükmü veya duru- mu kabul etmeyip çürütmeye kalkışma, karşı çıkma

kâfir: Allah’ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.

kıyamet: dünyanın sonu, varlığın bozulup dağılması, bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanması.

Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve su- resinde sayısız hikmet ve fayda- lar bulunan Kur’ân.

Kur’ân-ı Mu’cizülbeyan: açıkla- malarıyla akıllan benzerini yap- maktan âciz bırakan Kur’ân-ı Ke- rîm.

mesele: konu; ehemmiyetli, önemli şey.

metin: sağlam ve dayanıklı.

mu’cizâne: mu’cizeli bir şekilde.

muhasebe: hesaba çekilme, amellerin değerlendirilmesi.

mühim: önemli.

münasebet: iki şey arasındaki uygunluk; ilgi.

nefh-i Sûr: Sûr’un üflenmesi; Hz. İsrail’in üfleyeceği ve üflemesiyle birlikte kıyametin kopup bütün canlıların öleceği; ikinci üfleyişle bütün canlıların tekrar dirileceği mahiyeti bizce bilinmeyen boru- yu üflemesi.

sekerat: ölmek üzere olan bir ki- şinin kendinden geçmesi, ölüm anı.

selâset: sözün akıcı olma hâli.

sevk etme: hareket ettirme, yol- lama, hareket ettirme, gönder- me.

Meselâ,

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكَ وَيَا سَمَاءُ أَقْلَعِي وَغِيضَ الْمَاءِ وَفُضِيَ
الْأَمْرُ وَأَسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ¹

kısa birkaç cümle ile tufan hâdisesi-i azîmesini netaiciyle öyle icazkârâne ve mu'cizâne beyan ediyor ki, çok ehl-i belâgati, belâgatine secde ettirmiş.

Hem meselâ,

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوِيهَا² إِذِ انْبَعَثَ أَشْقِيهَا³ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ
نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيِيهَا⁴ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ
فَسَوَّيْهَا⁵ وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا⁶

İşte, kavm-i Semud'un acip ve mühim hâdisatını ve netaicini ve suiakibetlerini, böyle kısa birkaç cümle ile, icaz içinde bir i'caz ile, selâsetli ve vuzuhlu ve fehmi ihlâl etmez bir tarzda beyan ediyor.

Hem meselâ,

وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ
أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ⁷
فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ⁸ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ⁹

İşte, cümlesinden⁵ cümlesine kadar çok cümleler matvîdir. O mezkûr olmayan cümleler, fehmi ihlâl etmiyor, selâsete zarar vermiyor. Hazret-i Yunus Aleyhisselâmın kıssasından, mühim esasları zikreder, mütebakisini akla havale eder.

acip: şaşırtıcı; hayret uyandırıcı, benzeri görülmeyen.

aleyhisselâm: ona selâm olsun.

azap: günahlara verilen ceza; şiddetli acı.

belâgat: sözün düzgün, kusursuz, yerinde ve hâlin gerektirdiğine uygun olarak söylenmesi.

beyan: açıklama, anlatma.

ehl-i belâgat: belâgat âlimleri; güzel, kusursuz söz söyleyenler.

fehmi: anlama, anlayış; akıl.

güruh: cemaat, topluluk.

hâdisat: hâdiseler, olaylar.

hâdisesi-i azîme: büyük olay.

havale: bırakma; gönderme.

helâk: yok etme.

icaz: az sözle çok mana ifade etme.

i'caz: takliden ve yapılmasından aciz kalan, güç yetirilemeyen; olağanüstülük.

icazkârâne: az sözle çok manalar anlatarak.

ihlâl etmek: bozmak, zarar vermek.

kavm-i Semud: Semud kavmi.

kıssa: baştan geçen ibret ve ders verici olay.

matvî: dürülmüş, bükülmüş; sarılmış.

mezkûr: zikredilen, sözü edilen, bahsedilen.

mu'cizâne: mu'cizeli bir şekilde.

mu'cize: Allah'ın izniyle Peygamberler tarafından ortaya konulup bir benzerini yapmakta insanların âciz kaldığı olağanüstü şey.

mütebaki: geri kalan.

netaic: neticeler, sonuçlar.

niyaz etmek: Allah'a yalvarmak, dua etmek.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama.

resul: elçi, peygamber.

selâset: sözün akıcı olma hâli.

Semud kavmi: Hz. Salih'in peygamber gönderildiği fakat azgınlıklarından dolayı Allah'ın helâk ettiği kavim.

suiakibet: kötü son.

tenzih etmek: Allah'ın şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü kusur ve noksandan uzak ve yüce tutmak

tufan: Hz. Nuh'a inanmayarak yoldan çıkanları cezalandırmak için Allah tarafından hem gökten yağdırılan, hem de yerden kaynayan su ve sel felâketi.

vuzuh: açıklık, netlik, anlaşılır şekilde olma.

zalim: haksızlık eden, acımasız ve haksız davranan.

zikretmek: anmak, bildirmek, söylemek.

zulûm: haksızlık, adaletsizlik.

1. Ve denildi ki: "Ey yer, suyunu yut. Ey gök, suyunu tut." Su çekildi, iş bitirildi ve gemi Cudi Dağına oturdu. Ve "Zâlimler güruhu Allah'ın rahmetinden uzak olsun" denildi. (Hüd Suresi: 44.)

2. Semud kavmi azgınlığı yüzünden peygamberini yalanladı. • Onların en azgını baş kaldırdığı zaman, • Allah'ın Resulü kendilerine "Allah'ın bir mu'cize olarak yarattığı şu deveye dokunmayın; onun su içmesine mâni olmayın" demişti. • Onlar peygamberlerini yalanlayıp, deveyi öldürdüler. Rableri de günahları yüzünden onları azapla kuşatıp, hepsini birden helâk etti. • Allah onları cezalandırmaktan çekinecek değildir. (Şems Suresi: 11-15.)

3. Balığın yuttuğu Yunus'u da hatırla ki, öfkelenerek kavmini terk etmiş ve Bizim de kendisini bu yüzden bir sıkıntıya sokmayacağımızı sanmıştı. Sonra karanlıklar içinde kaldığında niyaz etti: "Senden başka ilâh yoktur. Seni her türlü noksandan tenzih ederim. Gerçekten ben kendine zulmedenlerden oldum. (Enbiya Suresi: 87.)

4. Bizim de kendisini bu yüzden bir sıkıntıya sokmayacağımızı... (Enbiya Suresi: 87.)

5. Sonra karanlıklar içinde kaldığında niyaz etti. (Enbiya Suresi: 87.)

Hem meselâ, Sure-i Yusuf'ta ¹ فَارْسُلُونْ kelimesinden ²

يُوسُفَ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ ortasında yedi sekiz cümle icaz ile tayy edilmiş; hiç fehmi ihlâl etmiyor, selâsetine zarar vermiyor. Bu çeşit mu'cizâne icazlar Kur'an'da pek çoktur, hem pek güzeldir.

Amma, Sure-i Kaf'ın ayeti ise, ondaki icaz pek acip ve mu'cizânedir. Çünkü, kâfirin pek müthiş ve çok uzun ve bir günü elli bin sene olan istikbaline ve o istikbalin dehşetli inkılâbatında kâfirin başına gelecek elim ve mühim hâdisata birer birer parmak basıyor, şimşek gibi fikri onlar üstünde gezdiriyor. O pek çok uzun zamanı, hazır bir sahife gibi nazara gösterir; zikredilmeyen hâdisatı havale havale edip ulvî bir selâsetle beyan eder.

³ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

İşte, ey şeytan, şimdi bir sözün daha varsa söyle!

Şeytan der: “Bunlara karşı gelemem, müdafaa edemem. Fakat, çok ahmaklar var, beni dinliyorlar. Ve insan suretinde çok şeytanlar var, bana yardım ediyorlar. Ve feylesoflardan çok firavunlar var, enaniyetlerini okşayan meseleleri benden ders alıyorlar. Senin bu gibi sözlerin, neşrine set çekerler. Bunun için sana teslim-i silâh etmem.”

⁴ سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

* * *

acip: şaşırtıcı; hayret uyandıran, benzeri görülmeyen.

ahmak: aklını gerektiği gibi kullanamayan, aptal.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

dehşetli: korkunç, korkutucu.

elim: çok acı verici, acıklı.

enaniyet: benlik, gurur.

fehmi: anlama, anlayış; akıl.

feylesof: felsefe ile uğraşan, filozof.

firavun: eski Mısır hükümdarlarına verilen isim.

hâdisat: hâdiseler, olaylar.

hak: doğru, gerçek.

havale etmek: bırakmak; göndermek.

hikmet: belirli gayelere yönelik olarak, anlamlı, faydalı ve yerli yerinde oluş.

icaz: az sözle çok mana ifade etme.

ihlâl etmek: bozmak, zarar vermek.

inkılâbat: inkılaplar, değişimler, dönüşümler.

istikbal: gelecek, gelecek zaman.

kâfir: Allah'ın varlığını ve birliğini kabul etmeyen, dinsiz.

meselâ: örnek olarak.

mesele: önemli konu.

mu'cizâne: mu'cizeli bir şekilde.

müdafaa etmek: savunmak.

mühim: önemli.

nazar: bakış, görüş; düşünce, fikir.

1. Beni gönderiniz. (Yusuf Suresi: 45.)

2. Ey Yusuf, ey doğru sözlü kişi! (Yusuf Suresi: 46.)

3. Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki, rahmete erişesiniz. (A'raf Suresi: 204.)

4. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

neşir: yayılma.

noksan: eksiklik.

rahmet: merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.

selâset: sözün akıcı olması.

Sure-i Kaf: Kaf Suresi.

Sure-i Yusuf: Yusuf Suresi.

suret: şekil, biçim, görünüş.

tayyetmek: atlamak, geçmek.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü kusur ve noksandan uzak ve

yüce tutma.

teslim-i silâh: silâhı teslim etmek.

ulvî: yüksek, yüce.

zikretmek: anmak, bildirmek, söylemek.

İkinci Mebhas

Şu Mebhas, bana daimî hizmet edenlerin, ahlâkımda gördükleri acip ihtilâftan gelen hayretlerine karşı, hem iki talebemin benim hakkımda haddimden fazla hüsnüzanlarını tadil etmek için yazılmıştır.

Ben görüyorum ki, Kur'ân-ı Hakîm'in hakaikına ait bazı kemalât, o hakaika dellâllık eden vasıtalarla veriliyor. Şu ise yanlıştır. Çünkü, mehazın kudsiyeti, çok bürhanlar kuvvetinde tesirat gösteriyor, onun ile ahkâmı umuma kabul ettiriyor. Ne vakit dellâl ve vekil gölge etse, yani onlara teveccüh edilse, o mehazdaki kudsiyetin tesiri kaybolur. Bu sır içindir ki, bana karşı haddimden çok fazla teveccüh gösteren kardeşlerime bir hakikati beyan edeceğim. Şöyle ki:

Bir insanın müteaddit şahsiyeti olabilir. O şahsiyetler ayrı ayrı ahlâkı gösteriyorlar. Meselâ, büyük bir memurun, memuriyet makamında bulunduğu vakit bir şahsiyeti var ki, vakar iktiza ediyor, makamın izzetini muhafaza edecek etvar istiyor. Meselâ, her ziyaretçi için tevazu göstermek tezellüldür, makamı tenzildir. Fakat, kendi hanesindeki şahsiyeti, makamın aksiyle bazı ahlâkı istiyor ki, ne kadar tevazu etse iyidir; az bir vakar gösterse, tekebbür olur. Ve hakeza...

Demek, bir insanın vazifesi itibarıyla bir şahsiyeti bulunur ki, hakikî şahsiyeti ile çok noktalarda muhalif düşer. Eğer o vazife sahibi, o vazifeye hakikî lâyıksa ve tam

muhafaza etmek: korumak.

muhalif: aykırı, ters, zıt

müteaddit: ayrı ayrı, birkaç.

sır: hakikat; bir şeyin dikkat, yetenek, tecrübe ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor, en ince yanı.

şahsiyet: kişilik, kişi özelliği.

tadil etmek: değiştirmek, düzeltmek.

talebe: öğrenciler.

tekebbür: kibirlenme, büyüklenme.

tenzil: kıymetten düşürme, aşağı indirme.

tesir: etki.

tesirat: tesirler, etkiler.

tevazu: alçak gönüllülük, kibirsizlik.

teveccüh etmek: yönelmek, ilgi göstermek.

teveccüh: ilgi; yönelme.

tezellül: alçalma, küçülme.

umum: herkes, bütün, genel.

vakar: ağırbaşlılık.

vakit: zaman.

vasıta: araç.

vazife: görev, iş.

vekil: başkasının yerine ve adına hareket eden, konuşan.

acip: şaşırtıcı, hayret uyandıran.

ahkâm: hükümler, emirler, .

ahlâk: huylar, manevî nitelikler, seciyeler.

beyan etmek: açıklamak, bildirmek.

bürhan: delil.

daimî: sürekli, devamlı.

dellâl: ilân eden; hakka davet eden.

etvar: tavırlar, hâl ve hareketler.

had: sınır, değer.

hakaik: hakikatler, gerçekler.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

hakikat: gerçek; bir şeyin aslı ve esası.

hakikî: gerçek, doğru.

hane: ev.

hüsnüzan: iyi zan, bir kimse hakkında güzel düşünceye sahip olma.

ihtilâf: uyumsuzluk.

iktiza etmek: lâzım gelmek, gerekmek.

izzet: değer, şeref.

kemalât: mükemmellikler,

mükemmel özellikler.

kudsiyet: kutsallık, mukaddeslik, temizlik.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

lâyık: yakışan, uygun.

makam: büyük memuriyet, manevî mevki; mevki, yer.

mebhas: bahis, konu, bölüm.

mehaz: bir şeyin alındığı kaynak.

memuriyet: memurluk.

meselâ: örnek olarak.

müstait ise, o iki şahsiyeti birbirine yakın olur. Eğer müstait değilse, meselâ bir nefer bir müşir makamında oturtulsa, o iki şahsiyeti birbirinden uzak düşer; o neferin şahsî, adî, küçük hasletleri, makamın iktiza ettiği âli, yüksek ahlâk ile kabil-i telif olamıyor.

İşte, bu bıçare kardeşinizde üç şahsiyet var; birbirinden çok uzak, hem de pek çok uzaktırlar.

Birincisi: Kur'ân-ı Hakîm'in hazine-i âlisinin dellâli cihetindeki muvakkat, sırf Kur'ân'a ait bir şahsiyetim var. O dellâllığın iktiza ettiği pek yüksek ahlâk var ki, o ahlâk benim değil; ben sahip değilim. Belki o makamın ve o vazifenin iktiza ettiği seciyelerdir. Bende bu neviden ne görseniz benim değil; onunla bana bakmayınız, o makamındır.

İkinci şahsiyet: Ubudiyet vaktinde, dergâh-ı İlâhiyeye müteveccih olduğum vakit, Cenab-ı Hakkın ihsanıyla bir şahsiyet veriliyor ki, o şahsiyet bazı âsârı gösteriyor. O âsâr, mana-i ubudiyetin esası olan “kusurunu bilmek, fakr ve aczini anlamak, tezellül ile dergâh-ı İlâhiyeye iltica etmek” noktalarından geliyor ki, o şahsiyetle, kendimi herkesten ziyade bedbaht, âciz, fakir ve kusurlu görüyorum. Bütün dünya beni methüsena etse, beni inandıramaz ki ben iyiyim ve sahib-i kemalim.

Üçüncüsü: Hakikî şahsiyetim, yani Eski Said'in bozması bir şahsiyetim var ki, o da Eski Said'den irsiyet kalma bazı damarlardır. Bazen riyaya, hubb-u câha bir arzu bulunuyor. Hem, asil bir hanedandan olmadığımın,

âciz: güçsüz.

acz: zayıflık, güçsüzlük.

adi: aşağı, değersiz; basit, sıradan.

ahlâk: huylar, manevî özellikler.

âli: yüce, yüksek.

arzu: istek, heves.

asar: eserler, izler.

asil: soylu.

bedbaht: bahtsız, tâlî'siz.

bıçare: çaresiz.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

cihet: yön, taraf.

damar: huy.

dellâl: ilân eden; hakka davet eden.

dergâh-ı İlâhiye: Cenab-ı Hakkın dergâhı, huzuru, rahmet kapısı.

esas: temel.

fakir: muhtaç, yoksul.

fakr: fakirlik, muhtaçlık.

hakikî: gerçek.

hanedan: kökten asil ve büyük aile.

haslet: özellik.

hazine-i âli: yüce hazine.

hubb-u câh: makam, mevki sevgisi.

ihsan: ikram, bağış.

iktiza ettiği: gerektirdiği.

iltica etmek: sığınmak.

irsiyet kalma: miras olarak kalma.

kabil-i telif: uyuşabilir, bağdaştırılabilir.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

kusur: eksiklik, noksan.

makam: büyük memuriyet, manevî mevki; mevki, yer.

mana-i ubudiyet: kulluğun manası.

methüsena: övme ve yüceltme.

muvakkat: geçici.

müstait: kabiliyetli, yetenekli.

müşir: maresal.

müteveccih olmak: yönelmek.

nefer: rütbesiz asker, er.

nev: tür, çeşit.

riya: gösteriş.

sahib-i kemal: kemal sahibi, mükemmellikler sahibi, ermiş kişi.

seciye: huy, karakter.

sırf: ancak, yalnız, tamamıyla.

şahsî: özel, şahsa ait.

şahsiyet: kişilik, kişi özelliği.

tezellül: alçalma.

ubudiyet: kulluk; kul olduğuna bilip samimiyetle Allah'a itaat ve ibadet etme.

vazife: görev, yükümlülük.

ziyade: çok, fazla.

hisset derecesinde bir iktisat ile, düşkün ve pest ahlâklar görünüyor.

Ey kardeşler! Sizi bütün bütün kaçırmamak için, bu şahsiyetimin gizli çok fenalıklarını ve sui-hâllerini söylemeyeceğim. İşte, kardeşlerim, ben müstait ve makam sahibi olmadığım için, şu şahsiyetim, dellâllık ve ubudiyet vazifelerindeki ahlâktan ve âsardan çok uzaktır.

Hem, ¹ دَادِ حَقَّ رَا قَابِلِيَّتْ شَرْطُ نِيَسْتْ kaidesince, Cenab-ı Hak, merhametkârâne, kudretini benim hakkımda böyle göstermiş ki, en edna bir nefer gibi bu şahsiyetimi, en âlâ bir makam-ı müşiriyet hükmünde olan hizmet-i esrar-ı Kur'âniyede istihdam ediyor. Yüz binler şükür olsun! Nefis cümleden süflî, vazife cümleden âlâ.

² الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي

1. "Dâd-ı Hak râ kabiliyet şart nîst": Allah vergisi için kabiliyet şart değildir.

2. Rabbimin fazl ve ihsanından dolayı Allah'a hamd olsun.

ahlâk: huylar, manevî özellikler.
âlâ: üstün; yüce.
asar: eserler.
Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.
dâd-ı Hak: Allah vergisi.
dellâl: ilân eden; hakka davet eden.

edna: pek aşağı.
fazl: iyilik, ihsan, cömertlik.
fena: kötü.
hamd: Allah'a karşı olan şükran ve memnuniyetini onu överek bildirme, Allah'ın yüceliğini övme.
hisset: cimrilik.
hizmet-i esrar-ı Kur'âniye: Kur'an'ın hakikat ve sırlarını

yayma vazifesi.
hükmünde: değerinde, yerinde.
ihsan: iyilik etme, ikram, bağış.
iktisat: tutumluluk.
istihdam etmek: hizmet ettirmek, çalıştırmak.
kabiliyet: yetenek.
kaide: kural, prensip.

kudret: güç, Allah'ın bütün varlığı çevreleyen ezeli kuvveti.
makam: büyük memuriyet, manevî mevki.
makam-ı müşiriyet: mareşallık rütbesi, makamı.
merhametkârâne: acıyarak, merhamet göstererek.
müstait: kabiliyetli, yetenekli.
nefer: rütbesiz asker, er.
nefis: kötü vasıfları, özellikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılayıp hayırlı işlerden alıkoyan güç.
nîst: yoktur, değildir.
pest: aşağı.
Rab: mahlûkatı yaratan, besleyen, büyüten, yetiştiren, uyum içinde sevk ve idare eden Allah.
suihâl: kötü durum.
süflî: alçak, bayağı, adî.
şahsiyet: kişilik, kişi özelliği.
şükür: görülen bir iyiliğe karşılık hoşnutluk, memnuniyet ve minnettarlık ifade etme, teşekkür.
ubudiyet: kulluk, kul olduğunu bilip Allah'a itaat ve ibadet etme.
vazife: görev, iş.

Üçüncü Mebhas

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ
شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا¹

Yani,

لِتَعَارَفُوا مُنَاسَبَاتِ الْحَيَاةِ الْاجْتِمَاعِيَّةِ فَتَعَاوَنُوا
عَلَيْهَا لَا لَتَنَافُرُوا فَتَخَاصَمُوا²

Yani, “Sizi taife taife, millet millet, kabile kabile yaratmışım, tâ birbirinizi tanımalısınız ve birbirinizdeki hayat-ı içtimaiyeye ait münasebetlerinizi bilirsiniz, birbirinize muavenet edesiniz. Yoksa, sizi kabile kabile yaptım ki, yekdiğerinize karşı inkâr ile yabanî bakasınız, husumet ve adavet edesiniz değildir.”

Şu Mebhas Yedi Meseledir.

BİRİNCİ MESELE

Şu ayet-i kerîmenin ifade ettiği hakikat-i âliye hayat-ı içtimaiyeye ait olduğu için, hayat-ı içtimaiyeden çekilmek isteyen Yeni Said lisanıyla değil, belki İslâmın hayat-ı içtimaiyesiyle münasebettar olan Eski Said lisanıyla, Kur’ân-ı Azîmüşşan’a bir hizmet maksadıyla ve

1. Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla • Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarat-
tık; sonra da, birbirinizi tanıyasınız diye milletlere ve kabilelere ayırdık. (Hucurat Suresi: 13.)
2. Müellifin Arapça ifadesi olup, altında manası verilmiştir.

adavet: düşmanlık.

ayet-i kerîme: azametli ve şere-
fli Kur’ân ayeti.

hakikat-i âliye: yüksek ve yüce
hakikat.

hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat,
toplum hayatı.

husumet: düşmanlık.

ifade etmek: anlatmak.

ifade: anlatım, söyleyiş.

inkâr: reddetme, tanımama, ka-

bul etmeme.

kabile: insan topluluğu.

Kur’ân-ı Azîmüşşan: şeref ve
büyüklük sahibi Kur’ân.

lisan: dil.

maksat: amaç, gaye; kastedi-
len, istenilen şey.

mana: anlam.

mebhas: bahis, konu, bölüm.

mesele: önemli konu.

muavenet: yardım.

müellif: telif eden; yazar.

münasebet: ilgi, alâka, yakın-
lık; ilişki, bağ.

münasebettar: ilgili, alâkalı.

Rahim: sonsuz merhamet sa-
hibi olan, acıyan, esirgeyen,
koruyan Allah.

Rahman: rahmeti bütün her-
kese yayılan ve bütün yaratıl-
mışların rızıklarını ve geçim
şekillerini içine alan rahmetin
sahibi Allah.

taife: kavim, kabile, topluluk.

yabanî: yabancı.

yekdiğerinize: birbirinize, biri
diğerinize.

haksız hücumlara bir siper teşkil etmek fikriyle yazmaya mecbur oldum.

İKİNCİ MESELE

Şu ayet-i kerîmenin işaret ettiği “tearüf ve teavün” düsturunun beyanı için deriz ki:

Nasıl ki bir ordu fırkalara, fırkalar alaylara, alaylar taburlara, bölüklere, tâ takımlara kadar tefrik edilir; tâ ki her neferin muhtelif ve müteaddit münasebatı ve o münasebata göre vazifeleri tanınsın, bilinsin; tâ, o ordunun efratları, düstur-u teavün altında hakikî bir vazife-i umumiye görsün ve hayat-ı içtimaiyeleri a’dânın hücumundan masun kalsın. Yoksa, tefrik ve inkısam, bir bölük bir bölüğe karşı rekabet etsin, bir tabur bir tabura karşı muhasamet etsin, bir fırka bir fırkanın aksine hareket etsin değildir.

Aynen öyle de, hey’et-i içtimaiye-i İslâmiye büyük bir ordudur; kabail ve tavaife inkısam edilmiş. Fakat bin bir, “bir, bir”ler adedince cihet-i vahdetleri var. Hâlık’ları bir, Rezzak’ları bir, Peygamberleri bir, kibleleri bir, kitapları bir, vatanları bir; bir, bir, bir, binler kadar bir, bir...

İşte bu kadar bir birler uhuvveti, muhabbeti ve vahdeti iktiza ediyorlar. Demek, kabail ve tavaife inkısam, şu ayetin ilân ettiği gibi, tearüf içindir, teavün içindir; tenakür için değil, tehasum için değildir.

a’dâ: düşmanlar.
aksine: tersine, zıddına.
alay: üç taburdan oluşan askerî kuvvet.
ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.
ayet-i kerime: azametli ve şerefli Kur’ân ayeti.
beyan: anlatma, açıklama, izah.
bölük: takımlardan oluşan, askerî birlik.
cihet-i vahdet: birlik yönü.
düstur: kural, prensip, esas.

düstur-u teavün: yardımlaşma prensibi.
efrat: fertler, şahıslar.
fırka: askerî birim, tümen.
hakikî: gerçek, doğru.
Hâlık: her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.
hey’et-i içtimaiye-i İslâmiye: Müslümanların sosyal hayatı.
hücum: saldırı.
iktiza etmek: lâzım gelmek,

gerekmek.
inkısam: kısımlara ayırma, bölme.
inkısam edilme: kısımlara ayrılma, bölünme.
kabail: kabileler.
kible: namaza başlarken yönelinen taraf; Kâbe-i Muazzez’in bulunduğu Mekke-i Mukerreme.
masun: korunmuş.
mecbur olmak: zorunda kalmak.
mesale: önemli konu.

muhasamet etmek: karşılıklı düşmanlık beslemek.
muhtelif: çeşitli, farklı.
münasebat: ilgiler, alâkalar; ilişkiler, bağlar.
müteaddit: aynı aynı, birçok.
nefer: rütbesiz asker, er.
rekabet: çekişme, birbirini çekememe; kıskanma.
Rezzak: bütün yaratılmışların rızkını veren ve ihtiyaçlarını karşılayan Allah.
siper: koruyucu engel, kalkan.
tabur: dört bölükten meydana gelen askerî birlik.
takım: bölüğü oluşturan birliklerden her biri.
tavaif: taifeler, topluluklar, milletler.
tavaife: taifeler, topluluklar, milletler.
tearüf: birbirini tanıma, tanışma.
teavün: yardımlaşma.
tefrîk: birbirinden ayırma, ayırt etme.
tehasum: karşılıklı düşmanlık.
tenakür: karşılıklı inkâr etme, inkârlaşma, birbirini kabul etmeme.
teşkil etmek: meydana getirmek, oluşturmak.
uhuvvet: kardeşlik.
vahdet: birlik.
vazife: görev, iş.
vazife-i umumiye: herkesi ilgilendiren vazife, genel görev.

ÜÇÜNCÜ MESELE

adavet: düşmanlık.

âdet: alışkanlık, töre.

ayet-i kerime: Kur'an'ın ayeti; azamet ve şerefi olan ayet.

batıl: boş, doğru olmayan, yanlış; dinde yeri olmayan, dini hükümlere aykırı.

cahiliye(t): İslâmdan önceki küfür ve sapıklık devri.

dessas: aldatıcı, hileci.

ehil: yetki sahibi olan, lâayık; uygun.

ferman: emir, buyruk.

fikr-i milliyet: milliyetçilik fikri.

fikr-i unsuriyet: ırkçılık fikri.

gafletkârâne: gafletli bir biçimde; iyice düşünmeden, dikkatsiz bir şekilde.

gayret: alışılmışın üstünde çalışma, uğraşma.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil.

hadis-i bilmana: kelimesi kelimesine değil de, manası itibarıyla ifade edilen hadis.

hadis-i şerif: Peygamber Efendi-mize ait mübarek söz.

hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.

ırkçılık: kendi ırkının diğer ırklardan üstün olduğunu savunma ve bu fikre göre hareket etme.

ibaret olan: meydana gelen, oluşan.

İslâmlar: Müslümanlar.

kabilecilik: kendi kabilesinin üstünlüğünü iddia etme ve bu fikre göre hareket etme.

kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.

kat'i: kesin.

keşmekeş: kanışıklık, kargaşa; çekişme, kavgâ.

lâayık: yakışan, uygun.

men etme: yasak etme, yasaklama.

menfi milliyet: olumsuz, zararlı milliyetçilik; kendi milletin diğer milletlerden üstün olduğunu, diğer milletlerle ilişkilerde bu fikre göre hareket etmek gerektiğini savunan görüş, fikir.

menfi: olumsuz, negatif; zararlı.

mesale: önemli konu.

milliyet: millet, din.

muhasamet: düşmanlık.

mukaddes: kutsal; ayıp ve noksanlardan kurtulmuş, temiz.

muktebes: alıntı yapılmış, alınmış.

mü'min: iman eden, Allah'a inanan.

müspet: doğruluğu anlaşılmış, pozitif, olumlu; faydalı.

müteyakkız: uyanık ve dikkatli.

Fikr-i milliyet şu sırada çok ileri gitmiş. Hususan desas Avrupa zalimleri, bunu İslâmlar içinde menfi bir surette uyandırıyorlar; tâ ki parçalayıp onları yutsunlar.

Hem, fikr-i milliyette bir zevk-i nefsanî var, gafletkârâne bir lezzet var, şeametli bir kuvvet var. Onun için, şu zamanda hayat-ı içtimaiye ile meşgul olanlara “Fikr-i milliyeti bırakınız” denilmez.

Fakat, fikr-i milliyet iki kısımdır. Bir kısmı menfidir, şeametlidir, zararlıdır; başkasını yutmakla beslenir, diğerlerine adavetle devam eder, müteyakkız davranır. Şu ise, muhasamet ve keşmekeşe sebeptir. Onun içindir ki, hadis-i şerifte ferman etmiş: ¹ **الْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصْبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ**

Ve Kur'an'da ferman etmiş:

اذْجَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ²

İşte şu hadis-i şerif, şu ayet-i kerîme, kat'î bir surette menfi bir milliyeti ve fikr-i unsuriyeti kabul etmiyorlar. Çünkü, müspet ve mukaddes İslâmiyet milliyeti ona ihtiyaç bırakmıyor.

1. İslâm, Cahiliyetten kalma ırkçılık ve kabileciliği kaldırmıştır. (İslâmiyet öncesi Cahiliye âdetlerine dönmekten meneden hâdislerden muktebes hadis-i bilmana. Bu hadislerden biri: “İslâm dini, kendinden önceki batıl davranış ve âdetleri kökünden söküp atar.” (Keşfü'l-Ha-fa, 1:127, Buhârî, Ahkâm: 4, İmare: 36, 37; Ebu Davud, Sünnet: 5; Tirmizî, Cihad: 28, İlim: 16.)
2. Kâfirler kalplerine Cahiliyet taassubundan ibaret olan o gayreti yerleştirdiklerinde, Allah, Resulünün ve mü'minlerin üzerine sükûnet ve emniyetini indirdi ve onlara takvada ve sözlerine bağlılıkta sebat verdi. Zaten onlar buna lâayık ve ehil kimselerdi. Allah ise her şeyi hakkıyla bilir. (Fetih Suresi: 26.)

resul: Allah'ın elçisi, peygamber.
sebat: kararlı olma, kararın-dan vazgeçmeme.
suret: şekil, biçim, tarz.

sükûnet: sakinlik, huzur.
şeametli: kötü, uğursuz.
taassup: aşırı bağlılık, fanatizm.
takva: dinin yasak ettiği şey-

lerden kaçınma.
zalim: acımasız ve haksız davranan.
zevk-i nefsanî: nefsin hoşlandığı zevk.

Evet, acaba hangi unsur var ki, üç yüz elli milyon vardır? Ve o İslâmiyet yerine o unsuriyet fikri, fikir sahibine o kadar kardeşleri, hem ebedî kardeşleri kazandırır?

Evet, menfi milliyetin tarihçe pek çok zararları görülmüş. Ezcümle, Emevîler, bir parça fikr-i milliyeti siyasetlerine karıştırdıkları için, hem âlem-i İslâmı küstürdüler, hem kendileri de çok felâketler çektiler.

Hem, Avrupa milletleri şu asırda unsuriyet fikrini çok ileri sürdükleri için, Fransız ve Almanın çok şeametli ebedî adavetlerinden başka, Harb-i Umumîdeki hâdisat-ı müthişe dahi, menfi milliyetin nev-i beşere ne kadar zararlı olduğunu gösterdi.

Hem bizde, iptida-i Hürriyette, Babil Kal'asının harabiyeti zamanında "tebelbül-ü akvam" tabir edilen teşaub-u akvam ve o teşaub sebebiyle dağılmaları gibi, menfi milliyet fikriyle, başta Rum ve Ermeni olarak pek çok "kulüpler" namında sebep-i tefrika-i kulüp, muhtelif müteciler cemiyetleri teşekkül etti. Ve onlardan şimdiye kadar ecnebilerin boğazına gidenlerin ve perişan olanların hâlleri, menfi milliyetin zararını gösterdi.

Şimdi ise, en ziyade birbirine muhtaç ve birbirinden mazlum ve birbirinden fakir ve ecnebi tahakkümü altında ezilen anasır ve kabail-i İslâmiye içinde, fikr-i milliyetle birbirine yabanî bakmak ve birbirini düşman telâkki etmek öyle bir felâkettir ki, tarif edilmez. Âdeta bir sineğin ısırmaması için, müthiş yılanlara arka çevirip, sineğin ısırmasına karşı mukabele etmek gibi bir divanelikle,

adavet: düşmanlık.
âdeta: sanki.
âlem-i İslâm: İslâm âlemi, İslâm dünyası.
anasır: unsurlar; ırklar, milletler.
asır: yüzyıl, çağ.
cemiyet: topluluk.
divanelik: delilik, akılsızlık.
ebedi: sonu olmayan, sürekli.
ecnebi: yabancı.
ezcümle: bu cümleden olarak, örneğin.
felâket: büyük belâ; çok za-

rar ve sıkıntı doğuran durum.
fikr-i milliyet: milliyetçilik fikri; kendi milletin diğer milletlerden üstün olduğunu, diğer milletlerle ilişkilerde bu fikre göre hareket etmek gerektiğini savunan görüş, fikir.
hâdisat-ı müthişe: dehşet veren olaylar.
harabiyet: yıkılış; dağılış.
Harb-i Umumi: Birinci Dünya Savaşı.
iptida-i hürriyet: hürriyetin başlangıcı; 2. Meşrutiyetin ilâ-

niyla başlayan dönem.
kabail-i İslâmiye: Müslüman kabileler, topluluklar.
Kal'a: kale.
mazlum: zulüm görmüş; haksızlığa ve kötülüğe uğramış.
menfi milliyet: olumsuz, zararlı milliyetçilik; kendi milletin diğer milletlerden üstün olduğunu, diğer milletlerle ilişkilerde bu fikre göre hareket etmek gerektiğini savunan görüş, fikir.
muhtaç: ihtiyacı olan.

muhtelif: farklı, çeşitli.
mukabele etmek: karşılık vermek.
mütecî: iltica eden, sığınan.
nev-i beşer: insanlık, bütün insanlar.
perişan olmak: acınacak hâllere düşmek.
sebeb-i tefrika-i kulüp: kalplerin ayrılma sebebi.
siyaset: devlet idaresi.
şeametli: kötü, uğursuz.
tabir edilen: adlandırılan.
tahakküm: zorbalık etme, zorla hükmetme; baskı.
tarif etmek: anlatmak, izah etmek, tanımlamak.
tebelbül-ü akvam: çeşitli kavimlerden, milletlerden meydana gelen bir topluluğun kısımlara ayrılarak farklı dilleri konuşmaları; İlk Çağda Asurlular devrinde, Babil ve civarında bulunan çeşitli kavimlerin farklı diller konuşması. Bu gerçeğin tarihi yansıyan ismi.
telâkki etmek: kabul etmek.
teşaub: şubelere ayrılma, bölünme.
teşaub-u akvam: kavimlerin kısımlara, şubelere ayrılması; İlk Çağda, Asurlular döneminde, Babil ve civarında yaşayan toplulukların farklı diller konuşmaya başlamaları ve dolayısıyla bölünmeleri olayı.
teşekkül etmek: meydana gelmek, oluşmak; şekillenmek.
unsur: millet, ırk.
unsuriyet fikri: ırkçılık fikri; kendi ırkının diğer ırklardan üstün olduğunu, diğer ırklarla ilişkilerde bu fikre göre hareket etmek gerektiğini savunan görüş, fikir.
unsuriyet: ırkçılık; kendi ırkının diğer ırklardan üstün olduğu fikri-i savunma ve diğer ırklarla ilişkilerinde bu fikre göre hareket etme.
yabanî: yabancı.
ziyade: çok, fazla.

büyük ejderhalar hükmünde olan Avrupa'nın doymak bilmez hırslarını, pençelerini açtıkları bir zamanda, onlara ehemmiyet vermeyip, belki manen onlara yardım edip, menfi unsuriyet fikriyle Şark vilâyetlerindeki vatandaşlara veya cenup tarafındaki dindaşlara adavet besleyip, onlara karşı cephe almak, çok zararları ve mehaliki ile beraber, o cenup efratları içinde düşman olarak yoktur ki, onlara karşı cephe alınsın. Cenuptan gelen Kur'ân nuru var; İslâmiyet ziyası gelmiş; o içimizde vardır ve her yerde bulunur. İşte o dindaşlara adavet ise, dolayısıyla İslâmiyete, Kur'ân'a dokunur. İslâmiyet ve Kur'ân'a karşı adavet ise, bütün bu vatandaşların hayatı dünyeviye ve hayat-ı uhreviyesine bir nevi adavettir. Hamiyet namına hayat-ı içtimaiyeye hizmet edeyim diye iki hayatın temel taşlarını harap etmek, hamiyet değil, hamakattır!

DÖRDÜNCÜ MESELE

Müspet milliyet, hayat-ı içtimaiyenin ihtiyac-ı dahilîsin-den ileri geliyor. Teavüne, tesanüde sebeptir; menfaatli bir kuvvet temin eder, uhuvvet-i İslâmiyeyi daha ziyade teyit edecek bir vasıta olur.

Şu müspet fikr-i milliyet, İslâmiyete hadim olmalı, kal'a olmalı, zırhı olmalı; yerine geçmemeli. Çünkü İslâmiyetin verdiği uhuvvet içinde bin uhuvvet var; âlem-i bekada ve âlem-i berzahta o uhuvvet bâkî kalıyor. Onun için, uhuvvet-i milliye ne kadar da kavi olsa, onun bir perdesi hükmüne geçebilir. Yoksa onu onun yerine ikame etmek, aynı kal'anın taşlarını kal'anın içindeki elmas

adavet: düşmanlık.

âlem-i beka: sonsuzluk âlemi, ahiret.

âlem-i berzah: ruhların kıyamete kadar kalacakları âlem; kabir âlemi.

bâkî: yok olmayan, sürekli ve kalıcı olan.

cenup: güney.

cephe almak: karşısına almak.

dindaş: aynı dinden olan, din kardeşi.

efrat: fertler; şahıslar, kişiler.

ehemmiyet: önem.

ejderha: büyük yılan, korkunç ve hayalî bir hayvan.

hadim: hizmetkâr, hizmet eden.

hamakat: ahmaklık, anlayışsızlık, aklın ı gerektiği gibi kullanılmaması.

hamiyet: mukaddes değerleri koruma duygusu ve gayreti.

harap etmek: yıkmak, bozmak.

hayat-ı dünyevi: dünya hayatı.

hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.

hayat-ı uhreviye: uhrevî hayat, ahirete ait olan hayat.

hırs: aç gözlülük.

hükmünde: yerinde, değerinde.

hükümne: yerine, değerine.

ihtiyac-ı dahili: iç ihtiyaç.

ikame etmek: yerleştirmek.

kal'a: kale.

kavi: kuvvetli, güçlü.

manen: manevî yönden.

mehalik: tehlikeler.

menfaat: fayda.

menfi: olumsuz, zararlı, negatîf.

mesale: önemli konu.

müspet fikr-i milliyet: pozitif, olumlu, faydalı milliyetçilik fikri; maddî ve manevî açılardan millet ve ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutma anlayışı.

müspet milliyet: pozitif, olumlu, faydalı milliyetçilik; maddî ve manevî açılardan millet ve ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutma anlayışı.

namina: adına.

nev: türlü, çeşit.

nur: aydınlık, ışıık; ilim.

şark: doğu.

teavün: yardımlaşma.

temin etmek: sağlamak, karışlamak.

tesanüt: dayanışma.

teyit etmek: kuvvetlendirilmek.

uhuvvet: kardeşlik, din kardeşliği.

uhuvvet-i İslâmiye: İslâm kardeşliği.

uhuvvet-i milliye: aynı mil-

letten olmanın meydana getirdiği kardeşlik.

unsuriyet: ırkçılık; kendi ırkının diğer ırklardan üstün olduğu fikrini savunmak ve diğer ırklarla ilişkilerinde bu fikre göre hareket etmek.

vasıta: araç.

vilâyet: il, şehir.

zırh: demir ve tel levhalarla yapılmış giysi, çelik yelek.

ziya: ışıık, aydınlık, nur.

ziyade: çok, fazla.

hazinesinin yerine koyup, o elmasları dışarı atmak nev'inden ahmakane bir cinayettir.

İşte, ey ehl-i Kur'ân olan şu vatanın evlâtları! Altı yüz sene değil, belki Abbasîler zamanından beri bin senedir Kur'ân-ı Hakîm'in bayraktarı olarak, bütün cihana karşı meydan okuyup Kur'ân'ı ilân etmişsiniz. Milliyetinizi Kur'ân'a ve İslâmiyete kal'a yaptınız. Bütün dünyayı susturdunuz, müthiş tehaçümatı defettiniz; tâ

يَا أَيُّهَا اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ
عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ¹

ayetine güzel bir mâsadak oldunuz. Şimdi Avrupa'nın ve frenkmeşrep münafıkların desiselerine uyup şu ayetin evvelindeki hitaba mâsadak olmaktan çekinmelisiniz ve korkmalısınız.

Cây-ı Dikkat Bir Hâl

Türk milleti, anasır-ı İslâmiye içinde en kesretli olduğu hâlde, dünyanın her tarafında olan Türkler ise Müslümandır. Sair unsurlar gibi Müslim ve gayrimüslim olarak iki kısma inkısam etmemiştir. Nerede Türk taifesi varsa Müslümandır. Müslümanlıktan çıkan veya Müslüman olmayan Türkler, Türklükten dahi çıkmışlardır (Macarlar gibi). Hâlbuki, küçük unsurlarda dahi hem Müslim ve hem de gayrimüslim var.

Ey Türk kardeş! Bilhassa sen dikkat et. Senin milliyyetin İslâmiyetle imtizaç etmiş; ondan kabil-i tefrik değil. Tefrik etsen, mahv'sın. Bütün senin mazideki mefahirin

frenkmeşrep: Avrupalılar gibi yaşamak isteyen.

gayrimüslim: Müslüman olmayan.

hazine: zengin ve değerli kaynak.

hitap: söz; birine söz söyleme.

imtizaç etmek: kaynaşmak, birleşmek, karışmak.

inkısam: kısımlara ayrılma, bölünme.

izzet: şeref; üstünlük, kuvvet ve kudret.

kabil-i tefrik: ayrılması mümkün.

kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.

kal'a: kale.

kesretli: çok, bol, fazla.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

mahv: bitme, yok olma.

mâsadak: doğrulayıcı; bir söz ya da hükmü doğrulayan.

mazi: geçmiş zaman.

mefahir: iftihar edilecek, övülecek şeyler.

milliyet: bir milleti diğer milletten ayıran hâllerin ve özelliklerin tamamı.

mü'min: iman eden, Allah'a inanan, Müslüman.

münafık: ikiyüzlülük eden, ara bozucu.

Müslim: Müslüman.

nev: tür, çeşit.

sair: diğer, başka.

taife: topluluk.

tefrik etmek: birbirinden ayırmak.

tehaçümat: hücumlar, saldırılar.

unsur: millet, ırk.

1. Allah öyle bir topluluk getirecektir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı sever. Onlar mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı izzet sahibidirler ve Allah yolunda cihad ederler. (Mâide Suresi: 54.)

ahmakane: ahmakçasına, akılsızca, aklını gerektiği gibi kullanmayarak.

alçak gönüllü: aşağı olanları kendisiyle eşit tutan, büyüklük taslamayan.

anasır-ı İslâmiye: Müslüman unsurlar, milletler.

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

si.

bayraktar: bayrak taşıyan.

bilhassa: özellikle.

cây-ı dikkat: dikkat edilecek nokta.

cihad etme: Allah yolunda çarpışma; malla ve canla din uğrunda hizmet etme, çalışma.

cihan: dünya.

def' etmek: savmak, uzaklaştırmak.

desise: gizli hile, aldatmaya yönelik hareketler.

ehl-i Kur'ân: Kur'ân'a inanıp, ona uyanlar.

evlâtlar: çocuklar.

evvel: önce.

İslâmiyet defterine geçmiş. Bu mefahir, zemin yüzünde hiçbir kuvvetle silinmediği hâlde, sen şeytanların vesveseleriyle, desiseleriyle o mefahiri kalbinden silme.

BEŞİNCİ MESELE

Asya'da uyanan akvam, fikr-i milliyete sarılıp, aynen Avrupa'yı her cihette taklit ederek, hatta çok mukaddesatları o yolda feda ederek hareket ediyorlar. Hâlbuki her milletin kamet-i kıymeti başka bir elbise ister. Bir cins kumaş bile olsa, tarzı ayrı ayrı olmak lâzım gelir. Bir kadına bir jandarma elbisesi giydirilmez—bir ihtiyar hocaya tango bir kadın libası giydirilmediği gibi. Körü körüne taklit dahi, çok defa maskaralık olur. Çünkü,

Evvelâ: Avrupa bir dükkân, bir kışla ise, Asya bir mezraa, bir cami hükmündedir. Bir dükkâncı dansa gider, bir çiftçi gidemez. Kışla vaziyeti ile mescit vaziyeti bir olmaz.

Hem, ekser enbiyanın Asya'da zuhuru, ağıleb-i hükemanın Avrupa'da gelmesi, kader-i ezelinin bir remzi, bir işaretidir ki, Asya akvamını intibaha getirecek, terakki ettirecek, idare ettirecek, din ve kalptir. Felsefe ve hikmet ise din ve kalbe yardım etmeli, yerine geçmemeli.

Saniyen: Din-i İslâmı Hristiyan dinine kıyas edip Avrupa gibi dine lâkayt olmak, pek büyük bir hatadır. Evvelâ, Avrupa dinine sahiptir. Başta Wilson, Lloyd George, Venizelos gibi Avrupa büyükleri, papaz gibi dinlerine mutaassıp olmaları şahittir ki, Avrupa dinine sahiptir, belki bir cihette mutaassıptır.

ağıleb-i hükema: filozofların çoğunluğu.

akvam: kavimler, milletler, uluslar.

camî: ibadet edilen yer.

cihet: yön, yan, taraf.

cins: tür, çeşit.

desise: gizli hile, aldatmaca.

din-i İslâm: İslâm dini.

ekser: en çok, pek çok.

enbiya: nebîler, peygamberler.

evvelâ: birinci olarak.

feda etmek: gözden çıkarmak, uğruna vermek.

felsefe: madde ve hayatı başlangıç ve gaye bakımından inceleyen ilim. Felsefe dine dayandığında hakikati bulmuş, sırt çevirdiğinde de çelişkiler içerisinde kalmıştır.

fikr-i milliyet: milliyetçilik fikri; kendi milletinin diğer milletlerden üstün olduğunu, diğer milletlerle ilişkilerde bu fikre göre hareket etmek gerektiğini savunan görüş, fikir.

hikmet: felsefe.

hükmünde: yerinde, değerinde.

idare: yönetme, yürütme, çekip çevirme.

intibaha getirmek: uyandırmak.

jandarma: yurt içinde iç güvenliği ve asayiş sağlamak gayesiyle meydana getirilen askeri teşkilât.

kader-i ezeli: olmuş ve olacakların yer aldığı İlâhî ilim; her şeyin kaydedildiği ezeli program.

kamet-i kıymet: kıymetin ve değerinin derecesi.

kışla: askerlerin topluca barındığı büyük yapı.

kıyas etmek: karşılaştırmak; bir şeyi başka bir şeye benzeterek hüküm vermek.

lâkayt: ilgisiz.

lâzım: gerekli, lüzumlu.

libas: elbise.

maskara: gülünç, rezil.

mefahir: iftihar edilecek, övünülecek şeyler.

mescit: ibadet edilen yer, ca-

mi.

mesale: önemli konu.

mezraa: ziraat yapılacak yer, tarla, ekilecek yer.

mukaddesat: yüce olarak kabul edilen mukaddes şeyler.

mutaassıp: eski âdet ve geleneklerine aşırı bağlı olup, yenilik kabul etmeyen, tutucu.

papaz: Hristiyan din adamı, rahip.

remiz: işaret.

saniyen: ikinci olarak.

shahit: şahitlik yapan, tanık.

taklit etmek: benzemeye çalışmak.

tango: modaya aşırı uyarak giyinmiş züppece, hafif tavırlı kadın.

terakki ettirmek: ilerletmek, geliştirmek.

vaziyet: durum.

vesvese: şüphe, kuruntu; asılsız kötü ve sinsi düşünceler.

zemin: yer, yeryüzü.

zuhur: görünme, meydana çıkma.

Salisen: İslâmiyeti Hristiyan dinine kıyas etmek, kıyas-ı maalfâriktir; o kıyas yanlıştır. Çünkü, Avrupa dini-ne mutaassıp olduğu zaman medenî değildi; taassubu terk etti, medenileşti.

Hem, din onların içinde üç yüz sene muharebe-i dahi-liyeyi intaç etmiş. Müstebit zalimlerin elinde avamı, fuka-rayı ve ehl-i fikri ezmeye vasıta olduğundan, onların umumunda muvakkaten dine karşı bir küsmek hâsıl ol-muştu. İslâmiyette ise, tarihler şahittir ki, bir defadan başka dahilî muharebeye sebebiyet vermemiş.

Hem ne vakit ehl-i İslâm dine ciddî sahip olmuşlarsa, o zamana nispeten yüksek terakki etmişler. Buna şahit, Avrupa'nın en büyük üstadı Endülüs devlet-i İslâmiyesi-dir. Hem ne vakit cemaat-i İslâmiye dine karşı lâkayt va-ziyeti almışlar; perişan vaziyete düşerek tedenni etmişler.

Hem İslâmiyet, vücub-u zekât ve hurmet-i riba gibi binler şefkatperverâne mesail ile fukarayı ve avamı hi-maye ettiği, ³ ² ¹ **أَفَلَا يَعْلَمُونَ** ¹ **أَفَلَا يَتَفَكَّرُونَ** ² **أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ** gibi kelimatıyla akli ve ilmi istişhat ve ikaz ettiği ve ehl-i ilmi himaye ettiği cihetle, daima İslâmiyet fukaraların ve ehl-i ilmin kal'ası ve melcei olmuştur. Onun için, İslâmi-yete karşı küsmeye hiçbir sebep yoktur.

İslâmiyetin Hristiyanlık ve sair dinlere cihet-i farkının sırr-ı hikmeti şudur ki:

İslâmiyetin esası, mahz-ı tevhit; vesait ve esbaba te-sir-i hakikî vermiyor, icat ve makam cihetiyle kıymet ver-miyor. Hristiyanlık ise, “velediyet” fikrini kabul ettiği

sonuç doğurmak.

istişhat: şahit gösterme, delil ola-rak ileri sürme.

kal'a: kale.

kelimat: kelimeler, sözler.

kıyas etmek: karşılaştırmak; bir şeyi başka bir şeye benzeterek hüküm vermek.

kıyas-ı maalfârik: yanlış karşılas-tırma.

kıymet: değer.

lâkayt: ilgisiz, değer ve önem vermeyen.

mahz-ı tevhit: Allah'ın birliğinin ta kendisi.

makam: mevki, manevî mevki.

medenî: hayat tarzı, bilgi seviye-si bakımından yüksek durumda bulunan, uygar, modern.

melce: sığınak, sığınılacak yer.

mesail: meseleler; önemli kanun-lar.

muharebe: savaşma.

muharebe-i dahiliye: iç savaş.

mutaassıp: eski âdet ve gelenek-lerine aşırı bağlı olup, yenilik ka-bul etmeyen, tutucu.

muvakkaten: geçici olarak.

müstebit: zulüm ve baskı yapan, diktatör.

nispeten: kıyasla, oranla.

perişan: dağınık, karışık; acınacak hâlde bulunan.

sair: diğer, başka, öteki.

salisen: üçüncü olarak.

sebebiyet: sebep olma, gerektir-me.

sırr-ı hikmet: hikmetin sırrı; her-kesin bilmediği gizli sebep.

şahit: şahitlik yapan, tanık.

şefkatperverâne: şefkat göste-rircesine.

taassup: aşırı bağlılık, körü körü-ne bağlılık; kendi din ve milliyeti-ni çok üstün tutarak başka din ve milliyetten olanlara kin, nefret ve düşmanlık gösterme.

tedenni etmek: alçalmak, gerile-mek, daha kötü bir dereceye düşmek.

tefekkür: zihni faaliyet gösterme, düşünme, fikir üretme.

terakki etmek: yükselmek, iler-lemek, gelişmek.

tesir-i hakikî: hakikî tesir, gerçek etki.

umum: hep, bütün, genel.

üstâd: bir ilim veya sanatta üstün olan, öğretici, öğretmen.

vasıta: alet, araç.

vaziyet: durum, hâl.

velediyet: çocukluk, evlâtlık.

vesait: vasıtalar, araçlar.

vücub-u zekât: zekâtın farz ol-ması.

zalim: zulmeden, haksızlık eden.

1. Akil etmezler mi? (Yâsin Suresi: 68.)

2. Tefekkür etmezler mi? (En'am Suresi: 50.)

3. Düşünmezler mi? (Nisâ Suresi: 82.)

avam: halkın büyük kısmı, sı-radan insanlar.

cemaat-i İslâmiye: İslâm ce-maati, İslâm topluluğu, Müs-lümanlar.

ciddî: gerçek, samimî.

cihet: yön, yan, taraf.

cihet-i fark: farklı yön.

dahilî: içe ait, iç ile ilgili.

devlet-i İslâmiye: İslâm dev-

leti.

ehl-i fikir: düşünen insanlar, düşünürler.

ehl-i ilim: ilim sahipleri, âlim-ler.

ehl-i İslâm: İslâm topluluğu, Müslümanlar.

esbap: sebepler.

fukara: fakirler, yoksullar.

hâsıl olmak: meydana gel-

mek.

himaye etmek: korumak, esirgemek.

hurmet-i riba: faizin haram olması, yasaklanması.

icat: vücuda getirme, yoktan var etme.

ikaz etmek: uyarmak, uyan-dırmak, dikkat çekmek.

intaç etmek: netice vermek,

akvam-ı saire: diğer kavimler, diğer milletler.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

aziz: muhterem, saygın, değerli.

bina etmek: yapmak, kurmak, dayamak.

cilve: görünme, yansıma.

dindar: dininin emirlerini yerine getiren.

enaniyet: benlik, gurur.

esbap: sebepler.

evvelâ: birinci olarak.

haham: Yahudi din adamı.

hakiki: gerçek, doğru.

hamiyet: insanda bulunan din, millet, bayrak, vatan gibi değerleri koruma duygusu ve gayreti.

hususan: bilhassa, özellikle.

ifrat etmek: aşırı gitmek, ölçüyü aşmak.

kıymet: değer.

lâkayt: ilgisiz, değer ve önem vermeyen.

Levh-i Mahfuz: korunmuş levha, Allah'ın ezeli ilmiyle kâinata olmuş ve olacak şeylerin bütün ayrintılarıyla yazılı olduğu levha.

mahz-ı tevhit: Allah'ın birliğinin ta kendisi.

manasız: anlamsız.

maruz olma: uğrama, bir şeyin etkisi ve tesiri altında kalma.

mâsadak: doğrulayıcı; bir söz ya da hükmü doğrulayan.

mecbur olmak: zorunda kalmak.

memleket: ülke, yurt, vatan.

menfi milliyet: olumsuz, zararlı milliyetçilik; kendi milletinin diğer milletlerden üstün olduğunu, diğer milletlerle ilişkilerde bu fikre göre hareket etmek gerektiğini savunan görüş, fikir.

merkez-i hükümet-i İslâmiye: İslâmî hükümet merkezi.

mertebe: derece, makam.

mesale: önemli konu.

muhaceret: göç etme.

muhafaza etmek: korumak.

için, vesait ve esbaba bir kıymet verir, enaniyeti kırmaz. Âdeta rububiyet-i İlâhiyenin bir cilvesini azizlerine, bühûdına verir. **اَتَّخِذُوا اَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ اَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ**

ayetine mâsadak olmuşlar. Onun içindir ki, Hristiyanların dünyaca en yüksek mertebede olanları, gurur ve enaniyetlerini muhafaza etmekle beraber, sabık Amerika Reisi Wilson gibi, mutaassıp bir dindar olur. Mahz-ı tevhit dini olan İslâmiyet içinde, dünyaca yüksek mertebede olanlar ya enaniyeti ve gururu bırakacak veya dindarlığı bir derece bırakacak. Onun için, bir kısmı lâkayt kalıyorlar, belki dinsiz oluyorlar.

ALTINCI MESELE

Menfi milliyette ve unsuriyet fikrinde ifrat edenlere deriz ki:

Evvelâ: Şu dünya yüzü, hususan şu memleketimiz, eski zamandan beri çok muhaceretlere ve tebeddülâta maruz olmakla beraber, merkez-i hükümet-i İslâmiye bu vatanda teşkil olduktan sonra, akvam-ı saireden, pervane gibi, çokları içine atılıp tavattun etmişler. İşte bu hâlde, Levh-i Mahfuz açılrsa, ancak hakikî unsurlar birbirinden tefrik edilebilir. Öyle ise, hakikî unsuriyet fikrine hareketi ve hamiyeti bina etmek, manasız ve hem pek zararlıdır. Onun içindir ki, menfi milliyetçilerin ve unsuriyetperverlerin reislerinden ve dine karşı pek lâkayt birisi, mecbur olmuş, demiş: “Dil, din bir ise millet birdir.”

1. Onlar Allah'ı bırakıp, hahamlarını ve rahiplerini kendilerine rab edindiler. (Tevbe Suresi: 31.)

mutaassıp: eski âdet ve geleneklerine aşırı bağlı olup, yenilik kabul etmeyen, tutucu.

pervane: gece keleş, gece kuyruklu keleş.

rahip: Hristiyan din adamı ve bilgini, papaz.

reis: başkan.

rububiyet-i İlâhiye: Cenab-ı Hakkın bütün varlıklara mu-

taç oldukları şeyleri vermesi, onları yetiştirmesi, yaratılış gayelerine uygun bir biçimde sevk ve idare etmesi.

sabık: önceki, geçmiş.

tavattun etmek: vatan edinmek, yerleşme,

tebeddülât: tebeddüller, değişiklikler.

tefrik etme: birbirinden ayırma.

teşkil olma: meydana gelme, oluşma.

unsur: ırk, millet.

unsuriyet: ırkçılık; kendi ırkının diğer ırklardan üstün olduğu fikrini savunmak ve diğer ırklarla ilişkilerinde bu fikre göre hareket etmek.

unsuriyetperver: ırkçı, ırkçılığı seven.

vesait: vasıtalar, araçlar.

Madem öyledir; hakikî unsuriyete değil, belki dil, din, vatan münasebatına bakılacak. Eğer üçü bir ise, zaten kuvvetli bir millet; eğer biri noksan olursa, tekrar milliyet dairesine dahildir.

Saniyen: İslâmiyetin mukaddes milliyeti, bu vatan evlâdının hayat-ı içtimaiyesine kazandırdığı yüzer faydadan iki faydayı misal olarak beyan edeceğiz.

• *Birincisi:* Şu devlet-i İslâmiye yirmi otuz milyon iken, bütün Avrupa'nın büyük devletlerine karşı hayatını ve mevcudiyetini muhafaza ettiren, şu devletin ordusundaki nur-u Kur'ân'dan gelen şu fikirdir: "Ben ölsem şehidim, öldürsem gaziyim." Kemal-i şevk ile ve aşk ile ölümün yüzüne gülerek istikbal etmiş, daima Avrupa'yı titretmiş. Acaba dünyada basit fikirli, safî kalpli olan neferatın ruhunda şöyle ulvî fedakârlığa sebebiyet verecek hangi şey gösterilebilir? Hangi hamiyet onun yerine ikame edilebilir ve hayatını ve bütün dünyasını severek ona feda ettirebilir?

• *İkincisi:* Avrupa'nın ejderhaları (büyük devletleri) her ne vakit şu devlet-i İslâmiyeye bir tokat vurmuşlarsa, üç yüz elli milyon İslâmı ağılatmış ve inletmiş. Ve o müstemlekât sahipleri, onları inletmemek ve sızlatmamak için elini çekmiş, elini kaldırırken indirmiş. Şu hiçbir cihette istisgar edilmeyecek manevî ve daimî bir kuvvetüzzahir yerine hangi kuvvet ikame edilebilir, gösterilsin. Evet, o azîm manevî kuvvetüzzahrı menfi milliyet ile ve istiğnakârâne hamiyet ile gücendirmemeli.

aşk: şiddetli sevgi, tam bir istek.
azîm: büyük, yüce.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak, bildirmek.
cihet: yön, taraf.
dahil: içinde.
daimî: sürekli, devamlı.
devlet-i İslâmiye: İslâm devleti.
ejderha: korkunç ve hayalî bir masal canavarı.
evlât: çocuklar.
faide: fayda, kazanç.

feda etmek: gözden çıkarmak, uğruna vermek.
fedakârlık: kendini veya şahsî menfaatlerini hiçe sayarak feda etme.
gazi: savaştan sağ dönen kimse.
gücendirmek: küstürmek, kırmak, üzme.
hakiki: gerçek, doğru.
hamiyet: millet, bayrak, vatan gibi değerleri koruma duygusu ve gayreti.
hayat-ı içtimaiye: sosyal ha-

yat, toplum hayatı.
ikame etmek: yerleştirmek, yerine koymak.
istiğnakârâne: ihtiyaç duymaksızın.
istikbal etmek: karşılamak.
istisgar etmek: küçümsemek, küçük görmek.
kemal-i şevk: tam bir istek ve arzu.
kuvvetüzzahir: yardımcı kuvvet, yedek kuvvet.
manevi: manaya ait, maddî olmayan.

menfi milliyet: olumsuz, zararlı milliyetçilik; kendi milletinin diğer milletlerden üstün ve olduğunu, diğer milletlerle ilişkilerde bu fikre göre hareket etmek gerektiğini savunan görüş, fikir.
mevcudiyet: varlık.
milliyet: millet, din; inanç.
misal: örnek, numune.
muhafaza: koruma.
mukaddes: kutsal, aziz, temiz.
münasebat: bağlar, ilişkiler, uygunluklar.
müstemlekât: müstemlekeler, sömürgeler, işgal edilerek sahip olunmuş memleketler.
neferat: neferler, askerler.
noksan: eksiklik.
nur-u Kur'ân: Kur'ân nuru, ışığı.
safî: saf; temiz, samimî.
saniyen: ikinci olarak.
sebebiyet verme: sebep olma.
şehit: din, vatan, bayrak, inanç gibi yüce değerler uğrunda ölen Müslüman kimse.
ulvî: yüksek, yüce.
unsuriyet: ırk, milliyet.
zaman: vakit.

YEDİNCİ MESELE

Menfi milliyette fazla hamiyetperverlik gösterenlere deriz ki:

Eğer şu milleti ciddî severseniz, onlara şefkat ederseniz, öyle bir hamiyet taşıyınız ki, onların ekserisine şefkat sayılsın. Yoksa, ekserisine merhametsizcesine bir tarzda, şefkate muhtaç olmayan bir kısım-ı kalilin muvakkat, gafletkârâne hayat-ı içtimaiyelerine hizmet ise, hamiyet değildir. Çünkü, menfi unsuriyet fikriyle yapılacak hamiyetkârlığın, milletin sekizden ikisine muvakkat faydası dokunabilir; lâıyk olmadıkları o hamiyetin şefkatine mazhar olurlar. O sekizden altısı ya ihtiyardır, ya hastadır, ya musibetzededir, ya çocuktur, ya çok zayıftır, ya pek ciddî olarak ahireti düşünür müttakîdirler ki, bunlar hayat-ı dünyeviyeden ziyade, müteveccih oldukları hayat-ı berzahiyeye ve uhreviyeye karşı bir nur, bir teselli, bir şefkat isterler ve hamiyetkâr mübarek ellere muhtaçtırlar. Bunların ışıklarını söndürmeye ve tesellilerini kırmaya hangi hamiyet müsaade eder? Heyhat! Nerede millete şefkat, nerede millet yolunda fedakârlık?

Rahmet-i İlâhiyeden ümit kesilmez. Çünkü, Cenab-ı Hak, bin seneden beri Kur'an'ın hizmetinde istihdam ettiği ve ona bayraktar tayin ettiği bu vatandaşların muhteşem ordusunu ve muazzam cemaatini, muvakkat arızalarla inşaallah perişan etmez. Yine o nuru ışıklandırır ve vazifesini idame ettirir.

* * *

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp sonsuza kadar devam edecek olan ikinci hayat.

bayraktar: bayrak taşıyan.

cemaat: topluluk.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

ciddî sevmek: değer vererek samimi sevmek.

ciddî: gerçek; samimi.

ekser: en çok, daha ziyade.

ekseri: çoğunluk.

faide: fayda, kazanç.

fedakârlık: kendini veya şahsî menfaatlerini hiçe sayma, feda etme.

gafletkârâne: gafletli bir şekilde; dikkatsiz, endişesiz ve vurdum-duymaz bir biçimde.

hamiyet: millet, bayrak, vatan gibi değerleri koruma duygusu ve gayreti.

hamiyetkâr: hamiyet ve gayret gösteren.

hamiyetkârlık: hamiyet ve gayret gösterme.

hamiyetperverlik: gayret ve özveride bulunma.

hayat-ı berzahiyeye ve uhreviyeye: öldükten sonra kıyamete kadar yaşanacak olan kabir hayatı ve sonrasındaki sonsuza kadar devam edecek olan ahiret hayatı.

hayat-ı dünyeviyeye: dünya hayatı.

hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.

heyhat: yazık, çok yazık.

idame ettirmek: devam ettirmek, sürdürmek.

inşaallah: Allah'ın izniyle.

istihdam etmek: hizmet ettirmek, çalıştırmak.

kısım-ı kalil: azınlıkta olan kısım.

mazhar olma: erişme; nail olma.

menfi milliyet: olumsuz, zararlı milliyetçilik; kendi milletinin diğer milletlerden üstün ve olduğunu, diğer milletlerle ilişkilerde bu fikre göre hareket etmek gerektiğini savunan görüş, fikir.

menfi: olumsuz, zararlı, negatif.

merhametsizce: acımadan, şefkat göstermeden.

mesele: önemli konu.

muazzam: çok büyük.

muhtaç: ihtiyacı olan.

muhteşem: ihtişamlı, görkemli, şanlı.

musibetzedede: belâya uğrayan, hastalık veya başka dertlere uğrayan.

muvakkat: geçici.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

müsaade etmek: izin ver-

mek.

müteveccih: dönmüş, yönelmiş.

müttakî: Allah'tan korkan, günah ve haramdan uzak duran.

nur: ışık, aydınlık, parlak.

perişan etmek: dağıtmak, acınacak hâllere düşürmek.

Rahmet-i İlâhiye: İlâhî rahmet, Allah'ın sonsuz rahmeti.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek, içten ve karşılıksız merhamet, karşılık bekleme-

den yardım etme.

tarz: şekil, biçim.

tayin etmek: atamak; görevlendirmek

teselli: acısını dindirme, güzel sözler söyleyerek rahatlatma.

unsuriyet: ırkçılık; kendi ırkının diğer ırklardan üstün olduğu fikrini savunmak ve diğer ırklarla ilişkilerinde bu fikre göre hareket etmek.

vazife: görev.

zaif: zayıf, güçsüz.

ziyade: çok, fazla.

Dördüncü Mebhas

Tembih: Yirmi Altıncı Mektubun Dört Mebhası birbiri ile münasebettar olmadığı gibi, bu Dördüncü Mebhasın On Mesaili dahi birbiriyle münasebettar değildir. Onun için, münasebeti aramamalı. Nasıl gelmiş, öyle yazılmış. Mühim bir talebesine gönderdiği mektubun bir parçasıdır; o talebenin beş altı suallerine verilen cevaplardır.

Birincisi

Saniyen: Mektubunda diyorsun: ¹ رَبُّ الْعَالَمِينَ tabir ve tefsirinde “on sekiz bin âlem” demişler.² O adedin hikmetini soruyorsun.

Kardeşim, ben şimdi o adedin hikmetini bilmiyorum; fakat bu kadar derim ki:

Kur’ân-ı Hakîm’in cümleleri birer manaya münhasır değil; belki nev-i beşerin umum tabakatına hitap olduğu için, her tabakaya karşı birer manayı tazammun eden bir küllî hükmündedir. Beyan olunan manalar, o küllî kaide-nin cüz’iyatları hükmündedirler. Her bir müfessir, her bir arif, o küllîden bir cüz’ü zikrediyor. Ya keşfine, ya deliline, veyahut meşrebine istinat edip, bir manayı tercih ediyor. İşte bunda dahi, bir taife, o adede muvafık bir mana keşfetmiş.

meydana gelen.
mana: anlam.
mebhas: bahis, konu, bölüm.
mesail: meseleler, cevabı istenen sorular; önemli konular.
meselâ: örnek olarak.
meşrep: hareket tarzı; manevî haz ve feyiz alınan yol.
muvafık: uygun.
müfessir: tefsir eden; Kur’ân’ı Kerim’den anladığı manaları söyleyen ve yazan İslâm âlimi.
mühim: önemli.
münasebet: ilgi, alâka; bağlantı; , iki şey arasındaki uygunluk.
münasebettar: ilgili, alâkalı.
münhasır: yalnızca bir şeye ait, sınırlı.
nev-i beşer: insan türü, insanlık, bütün insanlar.
Rab: mahlûkatı yaratan, besleyen, büyüten, yetistiren, uyum içinde sevk ve idare eden Allah.
saniyen: ikinci olarak.
sual: soru.
tabaka: topluluk, sınıf, zümre.
tabakat: tabakalar; topluluklar, sınıflar.
tabir: ifade, söz.
taife: topluluk, grup.
talebe: öğrenci.
tazammun etmek: içine almak, içinde bulundurmak.
tefsir: açıklama, yorum, izah.
tembih: uyarı, ikaz.
tercih etmek: seçmek.
umum: bütün.
zikretmek: bildirmek, söylemek.

1. Âlemlerin Rabbi... (Meselâ, A'raf Suresi: 54; Kasas Suresi: 30, Mü'min Suresi: 64., vd.)

2. Taberî, Camii’l-Beyan, 1:63.

Sahife 549

adet: sayı.

âlem: dünya.

arif: Allah’ı tanıyan, onun eserlerini lââyıkıyla anlayıp bilen, üstün görüşlü, ince anlayışlı olgun kimse.

beyan olunan: izah edilen, açıklanan, bildirilen.

cüz: kısım, parça.

cüz’iyat: parçalar, kısımlar.

delil: bir davayı, meseleyi ispat etmeye yarayan şey.

hikmet: gizli, bilinmeyen nokta; gaye, maksat.

hitap: söz söyleme, bir gruba veya bir topluluğa karşı konuşma, nutuk.

hükmünde: yerinde, değerinde.

istinat etmek: dayanmak, güvenmek.

kaide: esas; kural.

keşif: Allah tarafından ilham edilmesiyle gizli bir şeyin meydana çıkarılması .

Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur’ân.

küllî: bütüne ait parçalardan

ahiret: kıyametten sonra başlayıp sonsuzadek sürecek hayat
âlem: dünya, bütün yaratılmışlar.
âlem-i gayp: varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen, görünmeyen başka dünyalar.
âlem-i şahadet: şahadet âlemi, gözle gördüğümüz âlem.
bahir: deniz.
Bahr-i Ahmer: Kızıldeniz, Şap Denizi.
bahr-i muhit: Büyük Okyanus.
bahr-i Rububiyet: Rububiyet denizi; bütün mahlûkatı besleyen, büyüten, yetiştiren uyum içinde sevk ve idare eden Allah'ın fiillerinin tamamı.
Bahr-i Rum: Akdeniz.
bahr-i ubudiyet: kulluk denizi; Allah'a ibadet eden bütün varlıkların ibadetlerinin tamamı.
beyan: açıklama, izah etme.
camî: kapsayan, kapsayıcı.
Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.
cenup: güney.
cüz'iyat: parçalar, kısımlar.
daire-i imkân: mümkün olan, şartların hâkim olduğu âlem, kâinat, tüm varlıklar.
daire-i vücup: hiç bir zaman değişmeyen ve mümkünattan olmayan âlemler, Allah'ın isimleri ve sıfatları gibi; ilâhlık dairesi.
ebed: sonu olmayan gelecek zaman, sonsuzluk.
ehl-i keşif ve hakikat: bazı sırları, bilinmeyen gerçekleri, Cenab-ı Hakkın bildirmesiyle bilen velîler ve gerçekleri delilleriyle bilen âlimler.
ehl-i velâyet: velî olanlar, erenler, Allah'ın dostluğunu kazananlar.
ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik.
Fars bahri: İran denizi, körfezi.
fehmetmek: anlamak.
garb: batı.
hakaik: hakikatler, gerçekler.
hamd: övme, Allah'a karşı olan şükran ve memnuniyetini onu överek bildirme, Allah'ın yüceliğini övme, teşekkür.
keşif: gizli bir şeyi bulup meydana çıkarma.
mahlûkat: yaratılmışlar, Allah tarafından yaratılanlar.
maksut: kastedilen şey, gaye.
mecazi: gerçek anlamının dışında başka manada kullanılan.
mercân: eti kırmızı renkte ve beğenilen bir balık.
minnet: iyiliğe karşı duyulan şükür hissi.
murat: irade edilen, istenen.
muttasıl: bitişik.

Meselâ, ehl-i velâyetin ehemmiyetle virtlerinde zikir ve tekrar ettikleri ¹ **مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ۝ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ**

cümlesinde, daire-i vücup ile daire-i imkândaki bahr-i rububiyet ve bahr-i ubudiyetten tut, tâ dünya ve ahiret bahirlerine, tâ âlem-i gayp ve âlem-i şahadet bahirlerine, tâ şark ve garp, şimal ve cenuptaki bahr-i muhitlerine, tâ Bahr-i Rum ve Fars bahrine, tâ Akdeniz ve Karadeniz ve Boğazına—ki mercan denilen balık ondan çıkıyor—tâ Akdeniz ve Bahr-i Ahmer'e ve Süveyş Kanalına, tâ tatlı ve tuzlu sular denizlerine, tâ toprak tabakası altındaki tatlı ve müteferrik su denizleriyle üstündeki tuzlu ve muttasıl denizlerine, tâ Nil ve Dicle ve Fırat gibi büyük ırmaklar denilen küçük tatlı denizler ile onların karıştığı tuzlu büyük denizlerine kadar, manasındaki cüz'iyatları var. Bunlar umumen murat ve maksut olabilir ve onun haki-kî ve mecazî manalarıdır.

İşte onun gibi, ² **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ** dahi, pek çok hakaikî camidir; ehl-i keşif ve hakikat, keşiflerine göre ayrı ayrı beyan ederler. Ben de böyle fehmederim ki:

Semavatta binler âlem var. Yıldızların bir kısmı, her biri birer âlem olabilir. Yerde de her bir cins mahlûkat birer âlemdir. Hatta her bir insan dahi küçük bir âlemdir. ³ **رَبُّ الْعَالَمِينَ** tabiri ise, “Doğrudan doğruya her âlem Cenab-ı Hakkın rububiyetiyle idare ve terbiye ve tedbir edilir” demektir.

1. O iki denizi salıverdi ki, o denizler birbirleriyle karşılaşsınlar. • Aralarında ise bir engel vardır; birbirine karışmazlar. (Rahman Suresi: 19-20.)
2. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. (Fatiha Suresi: 2.)
3. Âlemlerin Rabbi... (Meselâ, A'raf Suresi: 54; Kasas Suresi: 30, Mü'min Suresi: 64., vd.)

müteferrik: ayrı ayrı, çeşitli.
rububiyet: Cenab-ı Allah'ın mahlûkatı yaratıp, besleyip, büyütüp, yetiştirmesi, uyum içinde sevk ve idare etmesi.
şark: doğu.
şimal: kuzey.

şükür: görülen bir iyiliğe karşılık hoşnutluk, memnunluk ve minnettarlık ifade etme, teşekkür.
tabaka: kat, katman.
tabir: ifade, söz.
tedbir: idare etme, çekip verme, ihtiyacı giderme.

terbiye: besleme, büyütmeye, yetiştirme, eğitime.
virt: belli zamanlarda okunması manevî bir vazife olarak kabul edilen zikirler.
zikir: anma, hatıra getirme.

Salisen: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm فرمان etmiş:

١٠ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ خَيْرًا أَبْصَرَهُمْ بِعُيُوبِ أَنْفُسِهِمْ

Kur'ân-ı Hakîm'de, Hazret-i Yusuf Aleyhisselâm demiş:

٢ وَمَا أَبْرَأُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالشُّوْءِ

Evet, nefsinı beğenen ve nefesine itimat eden, bedbahttır; nefsinin ayıbını gören bahtiyardır. Öyle ise, sen bahtiyarsın.

Fakat bazen olur ki, nefsi-i emmare, ya levvameye ve ya mutmainneye inkılâp eder, fakat silâhlarını ve cihazatını asaba devreder. Asap ve damarlar ise, o vazifeyi ahir ömre kadar görür. Nefs-i emmare çoktan öldüğü hâlde, onun âsârı yine görünür. Çok büyük asfiya ve evliya var ki, nüfusları mutmainne iken, nefsi-i emmareden şekva etmişler. Kalpleri gayet selim ve münevver iken, emraz-ı kalpten vaveylâ etmişler. İşte bu zatlardaki, nefsi-i emmare değil, belki asaba devredilen nefsi-i emmarenin vazifesidir. Maraz ise, kalbî değil, belki maraz-ı hayalîdir.

İnşaallah, aziz kardeşim, size hücum eden nefsiniz ve emraz-ı kalbiniz değil, belki mücahedenin devamı için beşeriyet itibarıyla asaba intikal eden ve terakkiyat-ı daimiye sebebiyet veren, dediğimiz gibi bir hâlettir.

* * *

1. Allah bir topluluğun hayrını dilerse, onlara kendi kusurlarını gösterir. (Keşfü'l-Hafa, 1:81.)

2. Ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü nefis kötülüğü emredicidir. (Yusuf Suresi: 53.)

ahir ömre kadar: ömrün sonuna kadar.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
aleyhisselâm: ona selâm olsun.
asap: sinirler.
asar: eserler, izler.
Asfiya: safiyet, kemalât ve

takva sahibi olan; Hz. Peygamberin vârisi hükmünde, onun meslek ve gayelerini hayata geçirmeye ve uygulamaya çalışan zatlardır.
aziz: muhterem, saygın, değerli.
bahtiyar: tâlî'li, mutlu.
bedbaht: bahtı kara, tâlî'siz, zavallı, mutsuz.

beşeriyet: insanlık.
cihazat: cihazlar; duyu ve organlar.
emraz-ı kalp: kalbin hastalıkları; şüphe, kuşku, kuruntu gibi manevî hastalıklar.
evliya: velîler, Allah dostları.
ferman: emir, buyruk.
gayet: son derece, çok.
hâlet: hâl, durum.

hayır: iyilik, fayda.
hücum eden: saldıran.
inkılâp etmek: değişmek, dönüşmek.
inşaallah: Allah izin verirse.
intikal eden: yer değiştiren, geçen, bulaşan.
itibarıyla: bakımından.
itimat etmek: güvenmek.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
kusur: eksiklik, noksan; özür, kabahat.
levvame: kendini kötüleyen nefis.
maraz: hastalık.
maraz-ı hayalî: hayalî hastalık; hayale ait hastalık.
mutmainne: içi rahat, emin, şüphesi kalmamış nefis.
mücahede: cihad etme, savaşma; nefsin değil hakkın istegine göre hareket etmeye çalışma.
münevver: nurlanmış, parlak, aydın.
nefis: şehvet, gazap, fazilet gibi şeylerin kaynağı, kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılıp hayırlı işlerden alıkoyan güç.
nefs-i emmare: insanı kötülüğe sürükleyen nefis, insana kötü ve günah olan işlerin yapılmasını emreden nefis.
nüfus: nefisler.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim olan peygamber, Hz. Muhammed.
salisen: üçüncü olarak.
sebebiyet verme: sebep olma.
selim: sağlam, doğru, samimî.
şekva etmek: şikâyet etmek, yakınmak.
terakkiyat-ı daimî: sürekli yükseliş, ilerleme.
vaveylâ: çılgılık, feryat.
vazife: iş, görev.
zat: şahıs, kişi, fert.

İkinci Mesele

Eski hocanın sual ettiği üç meselenin izahatı Risale-i Nur'un eczalarında vardır. Şimdilik icmalî bir işaret edeceğiz.

Birinci Suali: Muhyiddin-i Arabî, Fahreddin-i Râzî'ye mektubunda demiş: "Allah'ı bilmek, varlığını bilmenin gayridir." Bu ne demektir? Maksat nedir de soruyor?

Evvelâ: Ona okuduğun Yirmi İkinci Sözün Mukadde-mesinde tevhid-i hakikî ile tevhid-i zahirînin farkındaki misal ve temsil, maksada işaret eder. Otuz İkinci Sözün İkinci ve Üçüncü Mevkıfları ve Makasıdları, o maksadı izah eder.

Ve saniyen: Usulüddin imamları ve ulema-i ilm-i kelâmın akaide dair ve vücud-u Vacibü'l-Vücud ve tevhid-i İlâhîye dair beyanatları, Muhyiddin-i Arabî'nin nazarında kâfi gelmediği için, ilm-i kelâmın imamlarından Fahreddin-i Râzî'ye öyle demiş.

Evet, ilm-i kelâm vasıtasıyla kazanılan marifet-i İlâhîye, marifet-i kâmile ve huzur-u tam vermiyor. Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan'ın tarzında olduğu vakit, hem marifet-i tammeyi verir, hem huzur-u etemmi kazandırır ki, inşaallah, Risale-i Nur'un bütün eczaları, o Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan'ın cadde-i nuranîsinde birer elektrik lâmbası hizmetini görüyorlar.

Hem, Muhyiddin-i Arabî'nin nazarına Fahreddin-i Râzî'nin ilm-i kelâm vasıtasıyla aldığı marifetullah ne kadar

akait: akideler, inançlar.
beyanat: açıklamalar, izahlar.
cadde-i nuranî: nurlu, aydınlık yol.
dair: ait, ilgili.
ecza: cüzler, parçalar, kısımlar.
evvelâ: birinci olarak.
gayr: ayrı, başka.
huzur-u etem: kulun kendini her yönüyle Allah'ın huzurunda bilmesi.
huzur-u tam: kulun kendisini tam olarak Allah'ın huzurunda hissetmesi.
icmalî: kısaca, topluca, özet olarak.
ilm-i kelâm: Cenab-ı Hakkın zat ve sıfatlarından, nübüvvet, haşir, kader gibi imana ait meselelerden İslâmî esaslar dairesinde delil ve bürhane dayalı olarak bahsedilen kelâm ilmi; usulüddin.
imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.
inşaallah: Allah'ın izniyle.
izah etmek: açıklamak, açıkça ortaya koymak.
izahat: izahlar, açıklamalar.
kâfi: yeterli.
Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm.
makasid: maksatlar, gayeler.
maksat: kastedilen, anlatılmak istenilen şey, gaye.
marifet-i İlâhîye: Allah'ı bilme ve tanıma.
marifet-i kâmile: noksansız, eksiksiz bilgi, ilim; Allah'ı tam olarak tanıma ve bilme.
marifet-i tamme: yeterli ve mü-

kemmel bilgi, ilim; Allah'ı tam olarak tanıma ve bilme.
marifetullah: Allah'ı tanıma, anlama, bilme.
mesale: cevabı istenen soru; sorun, problem.
mevkıf: bölüm, kısım.
misal: örnek, numune.
mukaddeme: ön söz, başlangıç, giriş.
nazar: bakış, görüş; fikir, düşünce.
saniyen: ikinci derecede.
sual: soru.

temsil: örnek, benzetme.
tevhid-i hakikî: araştırarak, delilleriyle Allah'ın varlığını birliğini kabul etme.
tevhid-i İlâhîye: Allah'ın birliği.
tevhid-i zahiri: araştırmadan, delillerini bulmadan, yüzeysel olarak "Allah'ın ortağı yok ve bu kâinat Onun mülküdür" şeklindeki imanî tasdik.
ulema-i ilm-i kelâm: inanca ait meselelerden İslâmî esaslar ve prensipler çerçevesinde

bahsedilen kelâm ilmi âimleri.
usulüddin: inanca ait meselelerden İslâmî esaslar ve prensipler çerçevesinde bahsedilen kelâm ilmi.
vasıta: aracılık.
vücud-u Vacibü'l-Vücud: varlığı zorunlu ve şart olan yokluğu düşünilemeyen, varlığı zatî, ezeli, ebedî olup, varlığı vücut tabakalarının sağlama, en kuvvetlisi, en esaslı, en mükemmeli olan Allah'ın varlığı.

noksan görülüyor. Öyle de, tasavvuf mesleğiyle alınan marifet dahi, Kur'ân-ı Hakîm'den doğrudan doğruya veraset-i Nübüvvet sırrıyla alınan marifete nispeten o kadar noksandır. Çünkü, Muhyiddin-i Arabî mesleği, huzur-u daimîyi kazanmak için ¹ لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ deyip, kâinatın vücudunu inkâr edecek bir tarza kadar gelmiş. Ve sairleri ise, yine huzur-u daimîyi kazanmak için ² لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ deyip kâinatı nisyan-ı mutlak altına almak gibi acip bir tarza girmişler.

Kur'ân-ı Hakîm'den alınan marifet ise, huzur-u daimîyi vermekle beraber, ne kâinatı mahkûm-u adem eder, ne de nisyan-ı mutlakta hapseder. Belki, başıbozukluktan çıkarıp Cenab-ı Hak namına istihdam eder; her şey mir'at-ı marifet olur. Sadi-i Şirazî'nin dediği gibi,

³ دَرْ نَظَرِ هُوَ شِيَارِ هَرِّ وَرَقِي دَفْتَرِ يَسْتِ اَزْ مَعْرِفَتِ كَرْدِ كَارِ

her şeyde Cenab-ı Hakkın marifetine bir pencere açar.

Bazı Sözlerde ulema-i ilm-i kelâmın mesleğiyle, Kur'ân'dan alınan minhac-ı hakikînin farkları hakkında şöyle bir temsil söylemişiz ki:

Meselâ, bir su getirmek için, bazıları kûngân (su borusu) ile uzak yerden, dağlar altında kazar, su getirir. Bir kısım da, her yerde kuyu kazar, su çıkarır. Birinci kısım çok zahmetlidir, tıkanır, kesilir. Fakat her yerde kuyuları kazıp su çıkarmaya ehil olanlar, zahmetsiz her bir yerde suyu buldukları gibi, aynen öyle de:

minhac-ı hakikî: hakikî cadde, esas yol.

mir'at-ı marifet: Allah'ı tanıma, bilme aynası.

namına: adına

nazar: bakış, görüş düşünce.

nispeten: kıyasla, oranla.

nisyan-ı mutlak: sınırsız unutkanlık.

noksan: eksik, kusurlu.

sair: diğer, başka, öteki.

tasavvuf: İslâmîyetin temel prensiplerine dayanarak, kişinin kalbini dünyanın fânî işlerinden ayırıp gönlünü Allah sevgisine bağlaması.

temsil: örnek, benzetme.

ulema-i ilm-i kelâm: inanca ait meselelerden İslâmî esaslar ve prensipler çerçevesinde bahsedilen kelâm ilmi âlimleri.

veraset-i Nübüvvet: peygamber vârisliği, Peygamberimizin vârisi durumunda olan, büyük âlim ve velîlerin yolu.

vücut: varlık.

1. Ondan başka hiçbir gerçek varlık yoktur.

2. Ondan başka görülen gerçek hiçbir şey yoktur.

3. Uyanık ve zeki gözlerin nazarında, her yaprak Allah'ın marifetine dair bir defterdir.

acip: hayret uyandıran, tuhaf.
başbozuk: sahihsiz, düzensiz, kanşık.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

dair: ait, ilgili.

ehil: usta, kabiliyetli.

huzur-u daimî: kendisini her an Allah'ın huzurunda hisset-

mek, her zaman Allah'ın kendisini gördüğünü kontrol ettiğini bilme ve yaşama hâli.

inkâr: reddetme, kabul etmeme.

istihdam etmek: hizmet ettirmek, çalıştırmak.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

kûngân: toprak ve çimento gibi şeylerle yapılan su borusu, su yolu.

mahkûm-u adem etmek: yokluğa mahkûm etme.

marifet: bilgi, bilme, tanıma.

meselâ: örnek olarak.

âb-ı hayat: hayat suyu.

asa-i Mûsa: Hz. Mûsa'ya Allah tarafından verilen mu'cizeli değnek.

asap: sinirler ve damarlar.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

cahil: bilgisiz.

derecat: dereceler.

düstur: kanun, kural, prensip.

esbap: sebepler.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

hisse: pay.

ihtar: hatırlatma, uyarı.

iman: inanmak, inanç, itikat.

inkısam etmek: kısımlara ayırmak.

ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu ortaya koyma.

izah: açıklama.

Kur'an-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'an.

letâif: lâtifeler, insanın manevî yapısındaki ince duygular.

massetmek: emmek.

mesail-i imaniye: imanî meseleler; imana ait önemli konular.

mesale: cevabı istenen soru.

minhac-ı hakikî: hakikî cadde, esas yol

muhalîyet: imkânsızlık.

muhtelif: çeşitli, farklı.

nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılayıp hayırlı işlerden alıkoyan güç.

nihayet-i âlem: varlıklar âlemi'nin sonu.

noksan: eksik.

sır: kalpte bulunan manevî bir duygu.

sırr-ı icmalî: özet olarak sunulan sır.

suret: şekil, biçim.

şeref: manevî büyüklük, seçkinlik.

teselsül ve devir: varlıkların birbirini meydana getirdiği veya varlıkların zincirleme sebeplerin sonucu meydana geldiğini iddia eden batıl görüş.

tevzi olmak: dağıtılmak.

ulema-i ilm-i kelâm: inança ait meselelerden İslâmî esaslar ve prensipler çerçevesinde bahseden kelâm ilmi âlimleri.

Vacibü'l-Vücd: varlığı zorunlu ve şart olan, yokluğu düşünülemeyen, varlığı zâtî, ezeli, ebedî olup, varlığı vücut tabakalarının en sağlamı, en kuvvetlisi, en

Ulema-i ilm-i kelâm, esbabı, nihayet-i âlemde teselsül ve devrin muhalîyeti ile kesip, sonra Vacibü'l-Vücd'un vücudunu onunla ispat ediyorlar. Uzun bir yolda gidiliyor. Amma Kur'an-ı Hakîm'in minhac-ı hakikîsi ise, her yerde suyu buluyor, çıkarıyor. Her bir ayeti, birer asa-i Mûsa gibi, nereye vursa âb-ı hayat fışkırtıyor,

¹ **وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ** düsturunu her şeyde okutturuyor.

Hem iman yalnız ilim ile değil; imanda çok letaifin hisseleri var. Nasıl ki, bir yemek mideye girse, o yemek muhtelif asaba, muhtelif bir surette inkısam edip tevzi olunuyor. İlim ile gelen mesail-i imaniye dahi, akıl midesine girdikten sonra, derecata göre ruh, kalp, sır, nefis ve hakeza, letaif kendine göre birer hisse alır, masseder. Eğer onların hissesi olmazsa noksandır. İşte, Muhyiddin-i Arabî, Fahreddin-i Râzî'ye bu noktayı ihtar ediyor.

* * *

Üçüncü Mesele

² **وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ** ayetinin ³ **إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا** aye-tiyle vech-i tevfi ki nedir?

Elcevap: On Birinci Sözde ve Yirmi Üçüncü Sözde ve Yirmi Dördüncünün Beşinci Dalının İkinci Meyvesinde izahı vardır. Sırr-ı icmalîsi budur ki:

1. Her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir delil vardır. (İbnü'l-Mu'tez'in mısraı.)

2. Şüphesiz Biz insanoğlunu şerefli kılmışızdır. (İsra Suresi: 70.)

3. Şüphesiz o çok zalim ve çok cahildir. (Ahzab Suresi: 72.)

esaslısı, en mükemmeli olan Allah.

vech-i tevfi: uygunluk yönü.

zalim: zulmeden, haksızlık ve kötülük eden.

Cenab-ı Hak, kemal-i kudretiyle, nasıl bir tek şeyden çok şeyleri yapıyor, çok vazifeleri gördürüyor, bir sahife-de bin kitabı yazıyor. Öyle de, insanı, pek çok enva yerinde bir nev-i cami' halk etmiş. Yani, bütün enva-ı hayvanatın muhtelif derecatı kadar, bir tek nev' olan insan ile o vezaifi gördürmek irade etmiş ki, insanların kuvalarına ve hissiyatlarına fıtraten bir had bırakmamış, fıtrî bir kayıt koymamış, serbest bırakmış. Sair hayvanatın kuvaları ve hissiyatları mahduttur, fıtrî bir kayıt altındadır. Hâlbuki insanın her kuvası, hadsiz bir mesafede cevelân eder gibi, gayr-i mütenahi canibine gider. Çünkü insan, Hâlık-ı Kâinatın esmasının nihaysiz tecellilerine bir âyine olduğu için, kuvalarına nihaysiz bir istidat verilmiş.

Meselâ, insan, hırs ile, bütün dünya ona verilse, ¹ **هَلْ مِنْ مَزِيدٍ** diyecek. Hem hodgâmlığıyla, kendi menfaatine binler adamın zararını kabul eder. Ve hakeza, ahlâk-ı seyyiede hadsiz derecede inkişafı olduğu ve Nemrutlar ve Firavunlar derecesine kadar gittikleri ve sîga-i mübalâğa ile “zalûm” olduğu gibi, ahlâk-ı hasenede dahi hadsiz bir terakkiyata mazhar olur, enbiya ve sıddıkîn derecesine terakki eder.

Hem insan, hayvanların aksine olarak, hayata lâzım her şeye karşı cahildir, her şeyi öğrenmeye mecburdur. Hadsiz eşyaya muhtaç olduğu için sîga-i mübalâğa ile, “cehul”dür. Hayvan ise, dünyaya geldiği vakit hem az şeylere muhtaç, hem muhtaç olduğu şeyleri bir iki ayda, belki bir iki günde, bazen bir iki saatte bütün şerait-i hayatını öğrenir. Güya bir başka âlemde tekemmül etmiş,

derecat: dereceler.
enbiya: nebîler, peygamberler.
enva: neviler, türler.
enva-ı hayvanat: hayvanların türleri.
esma: isimler, adlar.
fıtraten: fıtrî olarak, yaratılıştan.
fıtrî: yaratılıştan, doğuştan olan.
gayrimütenahi: sınırsız.
güya: sanki.
had: sınır.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
Hâlık-ı Kâinat: kâinatın ve onun içinde olan her şeyin yaratıcısı, Allah.
halk etmek: yaratmak.
hayvanat: hayvanlar.
hırs: aşırı istek, şiddetli arzu.
hissiyat: hisler, duygular.
hodgâmlık: kendini düşünme.
inkişaf: açılma, ortaya çıkma, görölme.
irade: dileme, isteme.
istidat: kabiliyet, yetenek.
kayıt: sınırlandırma, sınır.
kemal-i kudret: kudretin mü-kemmelliği.
kuva: kuvvetler; hisler, duygular.
lâzım: gerekli, lüzumlu.
mahdut: sınırlanmış.
mazhar: erişmiş, kavuşmuş; bir şeyin ortaya çıktığı, görüldüğü yer.
menfaat: fayda, kâr.
mesafe: uzaklık, uzunluk.
muhtaç: ihtiyacı olan, yoksul.
muhtelif: çeşitli, farklı.
nev: tür, çeşit.
nev-i cami: pek çok özelliği üzerinde bulunduran tür.
nihayetsiz: sonsuz.
sahife: sayfa.
sair: diğer, başka.
sıddıkîn: her zaman doğruluk üzere olan, Allah'a ve Peygambere son derece bağlı olan büyük insanlar.
sîga-i mübalâğa: Arapça dil bilgisinde bir şeyin çokluğunu ve fazlalığını ifade için kullanılan kalıp, kip.
şerait-i hayat: hayat şartları.
tecelli: belirme, görünme.
tekemmül: olgunlaşma, mükemmelleşme.
terakki etmek: yükselmek, ilerlemek.
terakkیات: terakkiler, yükselişler, gelişmeler.
vazife: görev, iş.
vezaif: vazifeler, işler.
zalûm: çok zalim.

1. Daha var mı? (Kaf Suresi: 30.)

ahlâk-ı hasene: güzel ahlâk, güzel huy.
ahlâk-ı seyyie: çirkin ahlâk, kötü huylar.
aksine: tersine, ziddına.

âlem: dünya.
âyine: ayna.
cahil: bilgisiz.
canip: taraf, yön.
cehul: çok cahil.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.
cevelân etmek: hareket etmek, dolaşmak.

öyle gelmiş. İnsan ise, bir iki senede ancak ayağa kalkar, on beş senede ancak menfaat ve zararı fark eder. İşte, cehul mübalâğası buna da işaret eder.

* * *

Dördüncü Mesele

¹ جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ بِأَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ 'ın hikmetini soruyorsunuz.

Onun hikmeti çok Sözlere zikredilmiştir. Bir sırr-ı hikmeti şudur ki:

İnsanın hem şahsı, hem âlemi her zaman teceddüt ettikleri için, her zaman tecdid-i imana muhtaçtır. Zira insanın her bir ferdinin manen çok efradı var. Ömrünün seneleri adedince, belki günleri adedince, belki saatleri adedince birer ferd-i âhar sayılır. Çünkü, zaman altına girdiği için, o ferd-i vahit bir model hükmüne geçer, her gün bir ferd-i âhar şeklini girer.

Hem, insanda bu taaddüt ve teceddüt olduğu gibi, tavattun ettiği âlem dahi seyyardır. O gider, başkası yerine gelir. Daima tenevvü' ediyor, her gün başka bir âlem kapısını açıyor. İman ise, hem o şahıstaki her ferdin nur-u hayatıdır, hem girdiği âlemin ziyasıdır. ² لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ise, o nuru açar bir anahtardır.

Hem, insanda madem nefis, heva ve vehim ve şeytan hükmediyorlar; çok vakit imanını rencide etmek için, gafletinden istifade ederek, çok hileleri ederler, şüphe ve vesveselerle iman nurunu kaparlar.

âlem: dünya.

cehul: çok cahil.

efrat: fertler, şahıslar.

ferd-i âhar: başka, diğer fert.

ferd-i vahit: tek fert.

ferdin: şahsın, kişinin.

gaflet: gafilik, boş bulunma, dikkatsizlik.

heva: nefsin zararlı ve günah olan istekleri, hevesleri.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep.

hükmetmek: hâkim olmak; etkisi altına almak.

hükmüne: yerine.

İlâh: tanrı, kendisine ibadet edilen.

iman: Allah'a inanmak; inanç, itikat.

istifade etmek: faydalanmak, yararlanmak.

manen: duyguca, gönölce, ruhça.

menfaat: fayda, kâr.

mesele: cevabı istenen soru.

model: örnek.

muhtaç: ihtiyacı olan.

mübalâğa: bir şeyi çok büyütme, büyük göstermek.

nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe

1. İmanınızı Lâ ilâhe illallah ile yenileyiniz. (Münzirî, *Tergip ve Terhip*, 2:415; *Müsned*, 2:359; *Hâkim, Müstedrek*, 4:256; *Heysemî, Mecmaü'z-Zevaid*, 1:52.)

2. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. (Muhammed Suresi: 19; Saffat Suresi: 35.)

sevk eden, şehvî istekleri kamçılıyıp hayırlı işlerden alıkoyan güç.

nur: aydınlık, ışık.

nur-u hayat: hayat ışığı.

rencide etmek: incitmek.

seyyar: gezici, hareketli.

sırr-ı hikmet: hikmet sırrı.

şahıs: kişi.

taaddüt: birden fazla olma, çoğalma.

tavattun etmek: yerleşmek.

tecdid-i iman: imanı yenileme, tazeleme.

teceddüt etmek: tazelenmek, yenilenmek.

tenevvü etmek: çeşitlenmek, çeşit çeşit olmak.

vehim: şüphe, kuruntu, yanlış ve esassız düşünceler.

vesvese: şüphe, kuruntu; kalbe gelen asılsız, kötü ve sinsî düşünce.

zikretmek: bildirmek, söylemek.

zira: çünkü.

ziya: ışık.

Hem, zahir-i şeriata muhalif düşen ve hatta bazı imamlar nazarında küfür derecesinde tesir eden kelimat ve harekât eksik olmuyor. Onun için, her vakit, her saat, her gün tecdid-i imana bir ihtiyaç vardır.

Sual: Mütekellimîn uleması, âlemi *imkân* ve *hudus*’un ünvan-ı icmalîsi içinde sarıp zihnen üstüne çıkar, sonra vahdaniyeti ispat ederler. Ehl-i tasavvufun bir kısmı, tevhit içinde tam huzuru kazanmak için, ¹ **لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ**

deyip kâinatı unuttur, nisyan perdesini üstüne çeker, sonra tam huzuru bulur. Ve diğer bir kısmı, hakikî tevhidi ve tam huzuru bulmak için, ² **لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ** diyerek kâinatı

hayale sarar, ademe atar; sonra huzur-u tam bulur. Hâl-buki, sen bu üç meşrepten hariç bir cadde-i kübrayı Kur’ân’da gösteriyorsun. Ve onun şiarı olarak,

³ **لَا مَعْبُودَ إِلَّا هُوَ ❀ لَا مَقْصُودَ إِلَّا هُوَ** diyorsun. Bu caddenin tevhide dair bir bürhanını ve bir muhtasar yolunu icmalen göster.

Elcevap: Bütün Sözler ve bütün Mektuplar, o caddeyi gösterir. Şimdilik, istediğiniz gibi, azîm bir hüccetine ve geniş ve uzun bir bürhanına muhtasaran işaret ederiz. Şöyle ki:

Âlemde her bir şey, bütün eşyayı kendi Hâlık’ına verir. Ve dünyada her bir eser, bütün âsârı kendi Müessirinin eserleri olduğunu gösterir. Ve kâinatta her bir fiil-i icadî, bütün ef’al-i icadiyeyi kendi Failinin filleri olduğunu ispat eder. Ve mevcudatta tecelli eden her bir isim,

le verilen isim.

huzur: insanın kendisini Allah’ın huzurunda hissetmesi hâli.

huzur-u tam: tam ve daimî huzur, kişinin kendisini her yönüyle Allah’ın huzurunda bilmesi.

hüccet: delil.

icmalen: kısaltarak, kısaca, özetle.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

imkân: mümkün olma, olabilirlik; inanç esaslarından bahseden kelâm ilminde Allah’ın varlığını ispatlamak için kullanılan bir delile verilen isim.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kelimat: kelimeler, sözler.

küfür: dinsizlik.

lâyık: yakışan, uygun.

maksut: istenilen, arzu edilen.

meşrep: tarzı, yol; manevî haz ve feyiz alınan yol.

mevcudat: varlıklar, var olan her şey.

muhalif: aykırı, zıt.

muhtasar: kısaltılmış, özet.

muhtasaran: kısaca, özet olarak.

Müessir: eseri yapan; tesir sahibi olan, bütün sebeplere hükmeden Allah.

mütekellimîn: inanca ait meselelerden İslâmî esaslar ve prensipler çerçevesinde bahseden kelâm ilmi âlimleri.

nazar: görüş, düşünce.

nisyan: unutmama, unutkanlık.

sual: soru.

şiar: belirgin işaret, sembol.

tecdid-i iman: imanı yenileme, tazeleme.

tecelli etmek: belirlemek, görünmek.

tesir etme: etkileme; iz bırakma.

tevhit: birleme, Allah’ın varlığını, birliğini, dengi ve ortağı bulunmadığını kabul etme.

ulema: âlimler, bilginler, ilim sahipleri.

ünvan-ı icmalî: kısa ve öz ünvan.

vahdaniyet: Allah’ın birliği ve varlığı.

vakit: zaman.

zahir-i şeriat: şeriâtın zahiri, şeriâtın zahiri duygularımızla görüp anlayabileceğimiz görünürdeki yönü.

zihnen: zihin ile.

1. Ondan başka görülen gerçek hiçbir varlık yoktur.

2. Ondan başka gerçek hiçbir varlık yoktur.

3. Ondan başka hiçbir ma’bud yoktur • Ondan başka hiçbir maksut yoktur.

adem: yokluk, hiçlik.

âlem: kâinat, bütün yaratılmışlar, varlıklar.

asar: eserler, izler.

azîm: büyük, yüce.

bürhan: delil.

cadde-i kübra: büyük ve geniş cadde.

dair: ait, ilgili.

ef’al-i icadiye: yoktan yaratılışa ait fiil.

ehl-i tasavvuf: tasavvuf ve tarikat ehli.

fail: fiili işleyen, işi yapan.

fiil-i icat: yaratma fiili.

hakiki: gerçek, doğru.

Hâlık: yaratıcı; her şeyi yoktan var eden Allah.

harekât: hareketler, davranışlar.

hariç: bir şeyin dışı, dışarı; dışında.

hudus: yok iken sonradan meydana gelme; inanç esaslarından bahseden kelâm ilminde Allah’ın varlığını ispatlamak için kullanılan bir deli-

bütün esmayı kendi Müsemmasının isimleri ve ünvanları olduğuna işaret eder. Demek, her bir şey, doğrudan doğruya bir bürhan-ı vahdaniyettir ve marifet-i İlâhiyenin bir penceresidir.

Evet, her bir eser, hususan zihayat olsa, kâinatın küçük bir misal-i musağğarıdır ve âlemin bir çekirdeğidir ve küre-i arzın bir meyvesidir. Öyle ise, o misal-i musağğarı, o çekirdeği, o meyveyi icat eden, herhâlde bütün kâinatı icat eden yine Odur. Çünkü, meyvenin mucidi, ağacının mucidinden başkası olamaz. Öyle ise, her bir eser, bütün âsârı Müessirine verdiği gibi, her bir fiil dahi, bütün ef'ali Failine isnat eder.

Çünkü, görüyoruz ki, her bir fiil-i icadî, ekser mevcudatı ihata edecek derecede geniş ve zerreden şümusa kadar uzun birer kanun-u hallâkiyetin ucu olarak görünüyor. Demek, o cüz'î fiil-i icadî sahibi kim ise, o mevcudatı ihata eden ve zerreden şümusa kadar uzanan kanun-u küllî ile bağlanan bütün ef'alın Faili olmak gerektir.

Evet, bir sineği ihya eden, bütün hevam'ı ve küçük hayvanatı icat eden ve arzı ihya eden Zat olacaktır. Hem, Mevlevî gibi, zerreyi döndüren kim ise, müteselsilen mevcudatı tahrik edip, tâ şemsi seyyaratıyla gezdiren aynı Zat olmak gerektir. Çünkü kanun bir silsiledir; ef'al onun ile bağlıdır.

Demek, nasıl her bir eser, bütün âsârı Müessirine verir ve her bir fiil-i icadî bütün ef'ali Failine mal eder; aynen öyle de, kâinattaki tecelli eden her bir isim, bütün

âlem: dünya, kâinat.

arz: yer, dünya.

asar: eserler.

bürhan-ı vahdaniyet: Allah'ın

tek, bir olduğunun delili, ispatı.

cüz'i: az, küçük, parçaya ait olan.

ef'al: fiiller, işler.

ekser: çoğunluk, pek çok.

esma: isimler, adlar.

fail: işi yapan, fiili işleyen.

fiil: iş, oluş.

fiil-i icadî: icat fiili, yoktan yaratma

işine ait fiil.

hayvanat: hayvanlar.

hevam: böcekler, haşereler.

hususan: bilhassa, özellikle.

icat etmek: yoktan var etmek,

yaratmak.

ihata etmek: kuşatmak, sarmak.

ihya: hayat verme, diriltme, canlandırma.

isnat etmek: dayandırmak.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kanun-u hallâkiyet: yaratma kanunu.

kanun-u küllî: genel kanunlar, bütün kâinatta geçerli ilâhî kanunlar.

küre-i arz: dünya, yer küre.

marifet-i İlâhiye: Allah'ı isim ve sıfatlarıyla bilme, tanıma.

mevcudat: varlıklar.

Mevlevî: Mevlevîlik tarikatine mensup kimse.

misal-i musağğar: küçültülmüş örnek.

mucit: yoktan var eden, yaratan.

Müessir: eseri yapan; tesir sahibi olan, bütün sebeplere hükmeden Allah.

müsemma: ismin sahibi; güzel isimlerin sahibi olan Allah.

müteselsilen: zincirleme olarak, sıra ile.

seyyarat: gezegenler.

silsile: zincir, dizi.

şems: güneş.

şümus: güneşler, şemsler.

tahrik etmek: hareket ettirmek, harekete geçirmek.

tecelli etmek: belirlemek, görünmek.

ünvan: ad, isim.

Zat: büyüklük ve yücelik sahibi Allah.

zerre: en küçük parça, atom.

zihayat: hayat sahibi, canlı.

isimleri kendi Müsemmasına isnat eder ve Onun ünvanları olduğunu ispat eder. Çünkü, kâinatta tecelli eden isimler, devair-i mütedahile gibi ve ziyadaki elvan-ı seb'a gibi birbiri içine giriyor, birbirine yardım ediyor, birbirinin eserini tekmlil ediyor, tezyin ediyor.

Meselâ, *Muhyî* ismi bir şeye tecelli ettiği vakit ve hayat verdiği dakikada, *Hakîm* ismi dahi tecelli ediyor, o zî-hayatın yuvası olan cesedini hikmetle tanzim ediyor. Aynı hâlde *Kerîm* ismi dahi tecelli ediyor; yuvasını tezyin eder. Aynı anda *Rahîm* isminin dahi tecellisi görünüyor; o cesedin şefkatle havaicini ihzar eder. Aynı zamanda *Rezzak* ismi tecellisi görünüyor; o zîhayatın bekasına lâzım maddî ve manevî rızkını ummadığı tarzda veriyor. Ve hakeza...

Demek, *Muhyî* kimin ismi ise, kâinatta nurlu ve muhit olan *Hakîm* ismi de Onundur ve bütün mahlûkatı şefkatle terbiye eden *Rahîm* ismi de Onundur ve bütün zîhayatları keremiyle iâşe eden *Rezzak* ismi dahi Onun ismidir, ünvanıdır. Ve hakeza...

Demek, her bir isim, her bir fiil, her bir eser öyle bir bürhan-ı vahdaniyettir ki, kâinatın sahifelerinde ve asırların satırlarında yazılan ve mevcudat denilen bütün kelimatı, Kâtibinin nakş-ı kalemi olduğuna delâlet eden birer mühr-ü vahdaniyet, birer hatem-i ehadiyettir.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مَنْ قَالَ: «أَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي»
1 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

* * *

1. Allah'ım! "Benim ve benden evvelki peygamberlerin dediği en hayırlı söz *Lâ ilâhe illâllah-tır*" (*Keşfü'l-Hafa*, 1:153) buyuran zata ve onun Âl ve Ashabına salât ve selâm eyle.

âl: aile, soy.
Ashap: Sahabeler, arkadaşlar; Peygamberimizi görmüş ve onunla konuşmuş olan Müslüman kimseler.
asır: yüzyıl, çağ.
beka: devamlılık, kalıcılık.
bürhan-ı vahdaniyet: Allah'ın tek, bir olduğunun delili, ispatı.
ceset: vücut, beden.

delâlet etmek: delil olmak, göstermek.
devair-i mütedahil: iç içe daireler.
elvan-seb'a: yedi renk.
evvel: önce.
fiil: iş, oluş.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
Hakim: her şeyi bir maksatla, uygun ve hikmetle yaratan, hikmet sahibi Allah.

hatem-i ehadiyet: Allah'ın her bir varlıkta birliğini gösteren mühür.
havaic: ihtiyaçlar.
hayırlı: sevaplı, faydalı, uğurlu.
hikmet: belirli gayelere yönelik olarak, faydalı ve yerli yerinde olma.
iâşe etme: besleme, yedirip içirme.

ihzar etmek: hazırlamak.

isnat etmek: dayandırmak.

ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu ortaya koyma.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kâtip: yazar, yazıcı.

kelimat: kelimeler, sözler.

kerem: cömertlik, ihsan, bağış.

Kerim: ikram ve ihsanı bol ve sonsuz cömertlik sahibi olan Allah.

lâzım: gerek, gerekli.

maddî: cismanî.

mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar.

manevî: maddî olmayan.

meselâ: örnek olarak.

mevcudat: varlıklar.

muhit: kuşatan, saran.

Muhyî: ihya eden; diriltten, canlandıran, hayat veren Allah.

mühr-ü vahdaniyet: birlik mühürü, Allah'ın birliğini gösteren mühür.

müsemma: ismin sahibi; güzel isimlerin sahibi olan Allah.

nakş-ı kalem: kalemin nakşı, işlemesi.

nurlu: aydınlık, parlak.

Rahim: rahmeti her şeyi kuşatan, sonsuz şefkat ve merhamet sahibi Allah.

Rezzak: bütün yaratılmışların rızkını veren ve ihtiyaçlarını karşılayan Allah.

rızık: yiyecek, içecek; kendisinden faydalanılan şey.

sahife: sayfa.

salât: Peygamberimize, Sahabelerine, ailesine Allah'ın rahmetini, meleklerin istiğfarını, mü'minlerin dualarını dileme.

selâm: rahatlık, esenlik, selâmet.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek, yardım etme.

tanzim etmek: düzenlemek.

tarz: şekil, biçim.

tecelli: belirme, görünme; Allah'ın her bir isminin manasını icra etmesi.

tekmlil: tamamlama, mükemmelleştirme.

terbiye etme: besleyip büyütme, yetiştirme, eğitme.

tezyin etmek: süslemek.

tezyin: süsleme.

ünvan: ad, isim.

zat: kişi, şahıs, fert.

zîhayat: hayat sahibi, canlı.

ziya: ışıık.

İkinci Mesale

Saniyen: Mektubunuzda “Mücerret”¹ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ kâ-fi midir? Yani, ² مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ demezse ehl-i necat olabilir mi?” diye, diğer bir maksadı soruyorsunuz. Bunun cevabı uzundur. Yalnız şimdi bu kadar deriz ki:

Kelime-i Şahadetin iki kelâmı birbirinden ayrılmaz, birbirini ispat eder, birbirini tazammun eder, birbirsiz olmaz. Madem Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm Hate-mü'l-Enbiyadır, bütün enbiyanın vârisidir; elbette bütün vusul yollarının başındadır. Onun cadde-i kübrasından hariç hakikat ve necat yolu olamaz. Umum ehl-i marifetin ve tahkikin imamları, Sadi-i Şirazî gibi derler:

مَحَالَّتْ سَعْدِي بَرَاهِ نَجَاتٍ *
ظَفَرُ بَرْدَنْ جَزْ دَرِي مِصْطَفَى³

Hem ⁴ كُلُّ الطَّرِيقِ مَسْدُودٌ إِلَّا الْمُنْهَاجَ الْحَمْدِيَّ demişler.

Fakat bazen oluyor ki, cadde-i Ahmediyede (a.s.m.) gittikleri hâlde, bilmiyorlar ki cadde-i Ahmediyedir ve cadde-i Ahmediyede dahilindedir.

Hem bazen oluyor ki, Peygamberi bilmiyorlar; fakat gittikleri yol, cadde-i Ahmediyenin eczasındandır.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

cadde-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in gittiği ve tarif ettiği cadde; Kur'an ve sünnet yolu.

cadde-i kübra: büyük ve geniş cadde.

dahilinde: içinde.

ecza: bölümler, parçalar.

ehl-i marifet ve tahkik: Allah'ı bilme ve tanıma lûtfuna eren ve hakikatleri delilleriyle bilenler.

ehl-i necat: kurtuluşa erenler, kurtulanlar.

enbiya: nebîler, peygamberler.

hakikat: gerçek, doğru.

hariç: dışında.

Hatemü'l-Enbiya: peygamberlerin sonuncusu, Hz Muhammed.

imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.

ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu ortaya koyma.

kâfi: yeterli.

kelâm: söz, lâfız.

Kelime-i Şahadet: “Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Hz. Mu-

1. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. (Kelime-i Şahadetin birinci kelimesi.)

2. Muhammed (a.s.m.) Allah'ın resulüdür. (Kelime Şahadetin ikinci kelimesi.)

3. Ey Sadi! Muhammed'i (a.s.m.) örnek almadan bir kimsenin selâmet ve safa yolunu bulması imkânsızdır.

4. Bütün yollar kapalıdır; ancak Hazret-i Muhammed'in (a.s.m.) yolu açıktır.

hammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim” sözü.

maksat: kastedilen, istenilen şey.

mesale: cevabı istenen soru.

mücerret: yalnız, tek başına.

necat: kurtuluş.

safa: rahat ve huzurlu olma, neşe; kalbi temiz olma.

saniyen: ikinci olarak.

selâmet: dert, sıkıntı, kusur, korku ve endişeden uzak olma.

tazammun etmek: içinde bulundurmak, içine almak.

umum: bütün.

vâris: mirasçı.

vusul: kavuşma, ulaşma, erişme.

Hem bazen oluyor ki, bir keyfiyet-i meczubâne veya bir hâlet-i istiğrakkârâne veya bir vaziyet-i münzeviyâne ve bedeviyâne suretinde, cadde-i Muhammediyeyi düşünmeyerek, yalnız ¹ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ onlara kâfi geliyor.

Fakat, bununla beraber, en mühim bir cihet budur ki:

Adem-i kabul başkadır, kabul-ü adem başkadır. Bu çeşit ehl-i cezbe ve ehl-i uzlet veya işitmeyen veya bilmeyen adamlar, Peygamberi bilmiyorlar veya düşünmüyorlar ki kabul etsinler. O noktada cahil kalıyorlar. Marifet-i İlâhiyeye karşı yalnız لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ biliyorlar. Bunlar ehl-i necat olabilirler.

Fakat Peygamberi işiten ve davasını bilen adamlar, onu tasdik etmezse, Cenab-ı Hakkı tanımaz. Onun hakkında yalnız لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ kelâmı, sebep-i necat olan tevhi di ifade edemez. Çünkü, o hâl, bir derece medar-ı özür olan cahilâne adem-i kabul değil; belki o kabul-ü ademdir ve o inkârdır. Mu'cizatıyla, âsârıyla kâinatın medar-ı fahri ve nev-i beşerin medar-ı şerefi olan Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmı inkâr eden adam, elbette hiçbir cihette hiçbir nura mazhar olamaz ve Allah'ı tanımaz. Her ne ise, şimdilik bu kadar yeter.

* * *

1. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. (Kelime-i Şahadetin birinci kelimesi.)

adem-i kabul: kabul etme-
me.
aleyhissalâtü vesselâm: sa-
lât ve selâm onun üzerine ol-
sun.
asar: eserler.
bedeviyâne: bedevîce, çölde
yaşayanlar gibi.
cadde-i Muhammediye: Hz.
Muhammed'in gittiği ve tarif
ettiği cadde; Kur'an ve sünnet

yolu.
cahilâne: cahilce, cahil bir şe-
kilde.
Cenab-ı Hak: hakkın ta ken-
disi olan, şeref ve azamet sa-
hibi yüce Allah.
cihet: yön, yan, taraf.
dava: takip edilen fikir, iddia.
ehl-i cezbe: cezbeye kapılan-
lar.
ehl-i necat: kurtuluşa eren-

ler, kurtulanlar.
ehl-i uzlet: bir köşeye çekilip
yalnız yaşayanlar.
elbette: kesinlikle.
hâlet-i istiğrakkârâne: ken-
dinden geçme hâli.
ifade etme: anlatma.
inkâr: kabul etmeme, inan-
mama.
kabul-ü adem: yokluğunu
kabul etme, inkâr.

kâfi: yeterli.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin
tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kelâm: söz.

keyfiyet-i meczubâne: meczup-
ça durum; cezbeye kapılıp ken-
dinden geçme hâli.

marifet-i İlâhiye: Allah'ı bilme ve
tanıma.

mazhar olmak: erişmek, kavuş-
mak.

medar-ı fahr: övünç kaynağı.

medar-ı özür: mazeret sebebi.

medar-ı şeref: şeref sebebi.

mu'cizat: mu'cizeler, Allah tara-
findan verilip, yalnız peygamber-
lerin gösterebilecekleri büyük
harika işler.

mühim: önemli.

nev-i beşer: insan türü, insanlık.

nur: ışık, aydınlık.

sebeb-i necat: kurtuluş sebebi.

suret: şekil, biçim, görünüş.

tasdik etmek: doğruluğunu ka-
bul etmek.

tevhit: birleme, Allah'ın varlığını,
birliğini, dengi ve ortağı bulunma-
dığını kabul etme.

vaziyet-i münzeviyâne: ayrı ya-
sama, tek başına kalma hâli.

Altıncı Mesele

Salisen: “Şeytanla Münazara” namındaki Birinci Mebhastaki, şeytanın mesleğine ait bazı tabirat çok galiz düşmüş. “Hâşâ, hâşâ” kelimesiyle ve farz-ı muhal suretinde ki kayıtlarla tadil edildiği hâlde, yine beni titretiyor. Sonra size gönderilen parçada bazı ufak tadilât vardı; nüshanızı onunla tashih edebildiniz mi? Fikrinizi tevkil ediyorum; o tabirattan lüzumsuz gördüklerinizi tayyedeabilirsiniz.

Aziz kardeşim, o Mebhas çok mühimdir. Çünkü, ehl-i zındıkanın üstadı şeytandır. Şeytan ilzam edilmezse, onun mukallitleri kanmazlar. Kur’ân-ı Hakîm, kâfirlerin galiz tabirlerini reddetmek için zikrettiğinden, bana bir cesaret verildi ki, bu şeytanî olan mesleğin bütün bütün çürüklüğünü göstermek için, farz-ı muhal suretinde, hizbüşşeytanın efradı mesleklerinin iktizasıyla kabul etmeye mecbur oldukları ve ister istemez manen meslek diliyle diyecekleri ahmakane tabiratlarını titreyerek istimal ettim. Fakat o istimal ile, onları kuyu dibine sıkıştırıp, meydana baştan başa Kur’ân hesabına zaptettik, onların foyalarını meydana çıkardık. Şu muzafferiyete, şu temsil içinde bak:

ahali: halk.
ahmakane: ahmakçasına, akılsızca.
aziz: muhterem, değerli.
efrat: fertler, bireyler.
ehl-i zındıka: dinsizler, imansızlar.
farz etmek: kabul etmek.
farz-ı muhal: olmayacak bir şeyi olacaktı gibi düşünme.
fırka: insan topluluğu, grubu.
foya: aldatmaya yönelik gizli oyun, hile.
galiz: kaba, çirkin.
hâşâ: asla, kesinlikle öyle değil.
hizbüşşeytan: şeytana tâbi olanlar grubu, şeytanın taraftarları.
iktiza: lâzım gelme, gerektirme.
ilzam: susturma, cevap veremez hale getirme.
ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu ortaya koyma.
istimal: kullanma.
kâfir: Allah’ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.
Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve surisinde sayısız hikmet ve fayda-

lar bulunan Kur’ân.
küre-i arz: dünya, yer küre.
lüzumsuz: gereksiz.
manen: manevî yönden.
mebhas: bahis, konu, bölüm.
memleket: ülke, vatan.
meselâ: örnek olarak.
mecele: cevabı istenen soru.
meslek: tutulan, gidilen yol.
mekki: yer.
minare: kule şeklindeki yüksek yer, ezan kulesi.
mukallit: taklit eden.
muzafferiyet: üstün gelme,

galibiyet.
mühim: önemli.
münakaşa etmek: tartışmak.
münazara: tartışma.
nüşha: birbirinin aynısı olan yazılı metinlerden her birisi, kopya.
salisen: üçüncü olarak.
semavat: semalar, gökler.
suret: şekil, biçim.
şeytanî: şeytana ait.
tabir: ifade, söz.
tabirat: tabirler, deyimler, sözler.

tadil etmek: düzeltmek.
tadilât: düzeltmeler.
tashih etmek: düzeltmek, yanlışını gidermek.
tayyetmek: atlamak, kaldırmak; çıkarmak.
temas etmek: değmek.
temsil: benzetme, örnek.
tevkil: vekil etme.
umum: bütün.
üstat: öğretmen, hoca.
zaptetmek: ele geçirmek.
zat: kişi, şahıs, fert.
zikretmek: anmak.

Birinci fırka der ki: “Minare başındadır, kâinata ezan okuyor. Çünkü ezanını işitiyoruz. Hayattardır, ulvîdir. Çendan herkes onu o yüksek yerde görmüyor; fakat herkes derecesine göre, onu çıktığı ve indiği vakit, bir makamda, bir basamakta görür ve onunla bilir ki, o yukarı çıkar ve nerede görünürse görünsün, o yüksek makam sahibidir.”

Diğer şeytanî ve ahmak güruh ise der: “Yok, makamı minare başı değil; nerede görünürse görünsün, makamı kuyu dibidir.” Hâlbuki, hiç kimse ne onu kuyu dibinde görmüş ve ne de görebilir. Faraza, eğer taş gibi sakil, ihtiyarsız olsaydı, elbette kuyu dibinde bulunacaktı; birisi görecekti.

Şimdi, bu iki muarız fırkanın muharebe meydanı, o minare başından tâ kuyu dibine kadar uzun bir mesafedir.

“Hizbullah” denilen ehl-i nur cemaati, yüksek nazarlı olanlara, o müezzin zatı minare başında gösteriyorlar. Ve nazarları o dereceye çıkmayanlara ve kasîrûnnazar olanlara, derecelerine göre birer basamakta o müezzin-i azamı gösteriyorlar. Küçük bir emare onlara kâfi gelir ve ispat eder ki, o zat taş gibi camit bir cisim değil; belki istediği vakit yukarı çıkar, görünür, ezan okur bir insan-ı kâmilidir.

Diğer “hizbüşşeytan” denilen güruh ise derler: “Ya minare başında herkese gösteriniz; veyahut makamı kuyu dibidir” diye ahmakane hükmederler. Ahmaklıklarından bilmiyorlar ki, minare başında herkese gösterilmemesi,

ahmak: aklını gerektiği gibi kullanamayan, aptal.
ahmakane: ahmakçasına, aklını gerektiği gibi kullanmayarak.
camit: cansız.
cemaat: topluluk, bir yere toplanmış insanlar.
çendan: gerçi.
ehl-i nur: nurlu kimseler.
emare: belirti, işaret.
ezan: Müslümanları ibadete çağırma amacıyla yüksek sesle yapılan davet.

faraza: var sayalım ki.
fırka: insan topluluğu, grubu.
güruh: cemaat, topluluk, kısım.
hayattar: canlı, yaşayan.
hizbullah: Allah'ın taraftarı olan grup.
hizbüşşeytan: şeytanın taraftarları.
hükmetmek: karar vermek.
ihtiyarsız: iradesiz.
insan-ı kâmil: olgun ve mukemmel insan.
ispat: delil ve şahit göstere-

rek doğruyu ortaya koyma.
kâfi: yeterli.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kasîrûnnazar: dar görüşlü.
makam: durulan yer; manevî derece.
mesafe: uzaklık, ara.
minare: kule şeklindeki yüksek yer, ezan kulesi.
muarız: birbirine karşı çıkan.
muharebe: savaş.
müezzin-i azam: en büyük

müezzin.
nazar: bakış, görüş.
sakil: ağır.
şeytanî: şeytanla ilgili; şeytana uyan.
ulvî: yüksek, yüce.
vakit: zaman.
zat: kişi, şahıs, fert.

herkesin nazarı oraya çıkmamasından ileri geliyor. Hem, mugalâta suretinde, minare başı hariç olarak bütün mesafeyi zaptetmek istiyorlar.

İşte, o iki cemaatin münakaşasını halletmek için biri çıkar, o hizbüşşeytana der ki:

“Ey menhus güruh! Eğer o müezzin-i azamın makamı kuyu dibi olsa, taş gibi camit, hayatsız, kuvvetsiz olmak lâzım gelir. Ve kuyu basamaklarında ve minarenin derecelerinde görünen, o olmamak lâzım gelir. Madem öyle görüyorsunuz; elbette o, kuvvetsiz, hakikatsiz, camit olmayacak. Minare başı onun makamı olacak. Öyle ise, ya siz onu kuyu dibinde göstereceksiniz—ki hiçbir cihette bunu gösteremezsiniz ve hiçbir kimseye orada bulunmasını dinletemezsiniz—veyahut susunuz! Meydan-ı müdafanız kuyu dibidir. Sair meydan ve uzun mesafe ise, şu mübarek cemaatin meydanıdır. Kuyu dibinden başka, o zatı nerede gösterecekler, davayı kazanırlar.”

İşte, şu temsil gibi, Münazara-i Şeytanî mebhası, Arştan ferşe kadar olan uzun mesafeyi hizbüşşeytanın elinden alıyor ve hizbüşşeytanı mecbur ediyor, sıkıştırıyor. En gayr-i makul, en muhal, en menfur mevkii onlara bırakıyor. En dar ve kimse giremeyecek bir deliğe onları sokuyor, bütün mesafeyi Kur’ân namına zapt ediyor.

Eğer onlara denilse, “Kur’ân nasıldır?” Derler: “Güzel ve ahlâk dersini veren bir insan kitabıdır.” O vakit onlara denilir: “Öyle ise Allah’ın kelâmıdır ve böyle kabul etmeye mecbursunuz. Çünkü siz mesleğinizce güzel diyeceksiniz.”

arş: dokuzuncu ve en sonuncu gök tabakası, göğün en yüksek katı.
camit: cansız.
cemaat: topluluk.
cihet: yön, yan, taraf.
dava: takip edilen fikir, iddia.
ferş: yeryüzü, zemin, dünya.
gayr-i makul: akıl dışı, mantıklı olmayan.
güruh: cemaat, topluluk,
hakikat: gerçek ve doğru.

halletmek: çözmek, sonuçlandırmak; ortadan kaldırma, son vermek.
hariç olarak: dışında.
hizbüşşeytan: şeytan taraftarları.
kelâm: söz.
lâzım: gerekli.
makam: durulan yer; manevî derece.
mebhâs: bahis, konu.
mejbursunuz: zorundasınız.
menfur: kendisinden nefret edilen.

menhus: uğursuz, kötü.
mesafe: uzunluk, ara.
meslek: tutulan, gidilen yol.
mevkii: yer.
meydan-ı müdafaa: savunma meydanı, alanı.
minare: kule şeklindeki yüksek yer, ezan kulesi.
mugalâta: yanıltıcı söz söyleme.
muhal: imkânsız.
mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.
müezzin-i azam: en büyük

müezzin.
münakaşa: tartışma.
Münazara-i Şeytanî: şeytanla yapılan tartışma.
namına: adına, hesabına.
nazar: bakış, görüş.
sair: diğer, öteki.
suret: şekil, biçim.
temsil: örnek, benzetme.
vakit: zaman.
zaptetmek: ele geçirmek.
zat: kişi, şahıs, fert.

Hem, eğer onlara denilse, “Peygamberi nasıl bilirsiniz?” Derler: “Güzel ahlâklı, çok akıllı bir adam.” O vakit onlara denilecek: “Öyle ise imana geliniz. Çünkü güzel ahlâklı, akıllı olsa, alâküllihâl resulullahtır. Çünkü sizin bu ‘güzel’ sözünüz, hududunuz dahilinde değil; mesleğinizce böyle diyemezsiniz.”

Ve hakeza, temsildeki sair işaretlere, hakikatin sair cihetleri tatbik edilebilir.

İşte bu sırra binaen, o şeytan ile münazara edilen Birinci Mebhas, ehl-i imanın imanını muhafaza etmek için mu’cizat-ı Ahmediyeyi bilmeye ve kat’î bürhanlarını öğrenmeye muhtaç etmiyor; edna bir emare, küçük bir delil, onların imanlarını kurtarıyor. Kuyu dibindeki esfel-i safilinde olmadığına, her bir hâl-i Ahmediye (a.s.m.), her bir haslet-i Muhammediye (a.s.m.), her bir tavr-ı Nebevî (a.s.m.), birer mu’cize hükmüne geçer, âlâyıllıyyinde bir makamı bulunduğunu ispat eder.

* * *

Yedinci Mesele

Medar-ı ibret bir mesele:

Vehme maruz, fütura düşen bazı dostlarıma kuvve-i maneviyeyi teyit edecek yedi emarenin delâletiyle, sırf hizmet-i Kur’ân’a ait bir ikram-ı Rabbanîyi ve bir himayet-i İlâhiyeyi beyan etmeye mecburum ki, o zayıf damarlı bir kısım dostlarımı kurtarayım.

alâküllihâl: ister istemez, her durumda.
âlâyıllıyyin: Allah katında en iyilerin derecesi; en yüksek mertebe.
beyan etme: açıklama, bildirme.
binaen: -den dolayı, dayanak.
bürhan: delil.
cihet: yön, yan, taraf.
dahilinde: içinde.
delâlet: delil olma, gösterme.
edna: en basit, en aşağı.

ehl-i iman: Allah’a inananlar, iman sahipleri.
emare: belirti, işaret.
esfel-i safilin: aşağıların en aşağısı.
fütur: usanç, gevşeklik.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
hakikat: gerçek, doğru.
hâl-i Ahmediye: Peygamberimizin hâli, durumu, davranışları.
haslet-i Muhammediye: Peygamberimizin hasleti, alâki özelliği.

himayet-i İlâhiye: ilâhî koruma.
hizmet-i Kur’ân: Kuran hizmeti.
hudut: sınır.
hükmüne: değerine, yerine.
ikram-ı Rabbanî: mahlûkatı yaratan, besleyen, büyüten, uyum içinde sevk ve idare eden Allah’ın ikramı, ihsanı.
iman: inanmak, itikat.
ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu ortaya koyma.
kat’î: kesin.

kuvve-i manevîye: manevî güç, moral.
makam: manevî derece.
maruz: bir şeyin karşısında ve etkisi altında kalmış.
mebhas: bahis, konu.
mecbur: bir işi yapmak zorunda kalmış.
medar-ı ibret: ibret ve ders verici.
mesele: cevabı istenen soru; önemli konu.
mu’cizat-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin gösterdiği mu’cizeler.
mu’cize: benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı şey.
muhafaza etmek: korumak.
muhtaç etmemek: ihtiyaç bırakmamak.
münazara: tartışma.
Resulullah: Allah Resulü, Peygamber Efendimiz.
sair: diğer, öteki.
sırf: sade, yalnız.
tatbik etmek: uygulamak.
tavr-ı Nebevî: Peygamber Efendimizin tavır ve davranışları.
temsil: benzetme, örnek.
teyit etme: kuvvetlendirme, destekleme.
vakit: zaman.
vehim: şüphe, kuruntu.

O yedi emarenin dördü, dost iken, sırf birer maksad-ı dünyevî için, şahsıma değil, Kur'ân'a hadimliğim cihetinde düşman vaziyeti almalarıyla, o maksatlarının aksiyle tokat yediler. O yedi emarenin üçü ise, ciddî dost idiler ve daima da dostturlar. Fakat dostluğun iktiza ettiği merdane vaziyeti muvakkaten göstermediler, tâ ki ehl-i dünyanın teveccühünü kazanıp birer maksad-ı dünyevî kazansınlar ve başlarından emin olsunlar. Hâlbuki, o üç dostum, maatteessüf o maksatlarının aksiyle birer itap gördüler.

Evvelki dört zahirî dost, sonra düşman vaziyeti gösterenlerin,

Birincisi: Bir müdür, kaç vasıta ile yalvardı, Onuncu Sözden bir nüsha istedi. Ona verdim. O ise, terfi için, dostluğumu bırakıp düşmanlık vaziyeti aldı. Valiye şekva ve ihbar suretinde verdi. Hizmet-i Kur'âniyenin bir eser-i ikramı olarak, terfi değil, azledildi.

İkincisi: Diğer bir müdür, dost iken, amirlerinin hatırı için ve ehl-i dünyanın teveccühünü kazanmak fikriyle, şahsıma değil, hizmetkârlığım cihetinde rakibâne ve düşmanâne vaziyet aldı, kendi maksadının aksiyle tokat yedi. Ümit edilmediği bir meselede iki buçuk seneye mahkûm edildi. Sonra Kur'ân'ın bir hizmetkârından dua istedi. İnşaallah, belki kurtulacak; çünkü ona dua edildi.

Üçüncüsü: Bir muallim, dost görünürken, ben de ona dost baktım. Sonra, Barla'ya nakledip yerleşmek için düşmanâne bir vaziyeti ihtiyar etti; o maksadının aksiyle

aksiyle: tersiyle, zıddıyla.
amir: emreden, idareci.
azletmek: birisini işinden veya makamından ayırmak.
cihet: yön, yan, taraf.
düşmanâne: düşmanca.
ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünmeyen.
emare: belirti, işaret.
emin olmak: emniyette, güvenlikte olmak.

eser-i ikram: ikram eseri.
evvelki: önceki.
hadim: hizmet eden, hizmetkâr.
hizmet-i Kur'âniye: Kur'ân'a, Kur'ân hakikatlerine yapılan hizmet.
hizmetkâr: hizmetçi, hizmet eden.
ihbar: ele vermek, yakalamak maksadıyla gizlice bildirme.
ihtiyar etmek: seçmek, tercih etmek.

iktiza ettiği: gerektirdiği.
inşaallah: Allah izin verirse.
itap görmek: azarlanmak, terslenmek.
maatteessüf: üzülererek; ne yazık ki.
mahkûm edilme: bir suçtan dolayı ceza alma.
maksad-ı dünyevî: dünyaya yönelik maksat, gaye.
maksat: istenilen şey, amaç.
merdane: mertçe, erkekçe.
mesele: önemli iş.
muallim: öğretmen.

muvakkaten: geçici olarak.
nakletmek: yer değiştirmek, aktarmak.
nüsha: birbirinin aynı olan yazılı metinlerden her biri.
rakibâne: rakip olarak.
sırf: sade, yalnız.
suret: şekil, biçim.
şekva: şikâyet, yakınma.
terfi: üst dereceye yükselme.
teveccüh: ilgi, yönelme.
vasıta: aracı.
vaziyet: durum, duruş.
zahiri: görünüşteki.

tokat yedi. Muallimlikten askerliğe atıldı, Barla'dan uzaklaştırıldı.

Dördüncüsü: Bir muallim, (hafız, hem mütedeyyin gördüğüm için,) Kur'ân'ın hizmetinde bana bir dostluk edecek niyetiyle ona samimâne bir dostluk gösterdim. Sonra, o, ehl-i dünyanın teveccühünü kazanmak için, bir memurun bir tek kelâmıyla bize karşı çok soğuk ve korkak vaziyeti aldı. Sonra o maksadının aksiyle tokat yedi. Müfettişinden şiddetli bir tekdir yedi ve azledildi.

İşte, bu dört adam düşman vaziyeti almakla böyle tokat yedikleri gibi, üç dostum da ciddî dostluğun iktiza ettiği merdane vaziyeti göstermedikleri için, tokat değil, bir nevi ihtar nev'inde aks-i maksatlarıyla ikaz edildiler.

Birincisi: Gayet mühim ve ciddî ve hakikî bir talebem olan bir zat-ı muhterem, mütemadiyen Sözleri yazar, neşrederdi. Müşevveş büyük bir memurun gelmesiyle ve bir hâdisenin vukuu ile, yazdığı Sözleri sakladı, muvakkaten istinsahı da terk etti; tâ ki, ehl-i dünyadan bir zahmet görmesin ve bir sıkıntı çekmesin ve onların şerlerinden emin olsun. Hâlbuki, o hizmet-i Kur'âniyenin muvakkaten tatilinden gelen bir eser-i hata olarak, bir sene mütemadiyen bin liraya mahkûmiyet gibi bir belâ gözü önüne konuldu. Ne vakit istinsaha niyet etti ve eski vaziyetine döndü; o davasından tebrîe etti, lillâhilhamd beraat kazandı, fakr-ı hâliyle beraber bin liradan kurtuldu.

aks-i maksat: maksadın aksi, tersi.
aksiyle: tersiyle, zıddıyla.
azletmek: birisini işinden veya makamından ayırmak.
belâ: musibet, sıkıntı, ceza.
beraat etmek: suçsuz olduğu anlaşılmak.
ciddî: samimî, gerçek.
dava: mahkemedeki yargılama, duruşma.
ehl-i dünya: sadece dünya hayatı için yaşayan, ahireti düşünmeyen.

emin: korunmuş, emniyette bulunan.
eser-i hata: hata eseri.
fakr-ı hâl: fakir olma hâli, yoksulluk.
gayet: çok, son derece.
hâdis: olay.
hafız: Kur'ân-ı Kerim'i tamamen ezberleyen kimse.
hakiki: gerçek.
hizmet-i Kur'âniye: Kur'ân'a, Kur'ân hakikatlerine yapılan hizmet.
ihtar: hatırlatma, uyarı.

ikaz edilme: uyarılma.
iktiza ettiği: gerektirdiği.
istinsah: örneğini çıkarma, kopya etme.
kelâm: söz.
lillâhilhamd: Allah'a hamd olsun ki.
mahkûmiyet: hüküm giyme, bir suçtan ceza alma.
maksat: istenilen şey, amaç.
merdane: mertçe, erkekçe.
muallim: öğretmen.
muvakkaten: geçici olarak.
müfettiş: denetleyen, araştı-

ran.

mühim: önemli.

müşevveş: belirsiz, karışık.

mütedeyyin: dindar, dine bağlı.

mütemadiyen: sürekli olarak, devamlı.

neşretmek: kitap yazmak, yaymak, dağıtmak.

nev: tür, çeşit.

niyet: bir işi yapmayı önceden düşünme, kalbin bir şeye karar vermesi.

samimâne: samimî bir şekilde.

şer: fenalık, kötülük.

talebe: öğrenci.

tebrîe etmek: temize çıkmak, beraat etmek.

tekdir: azar, azarlanma.

teveccüh: ilgi, yönelme.

vaziyet: durum, duruş, hâl.

vukuu: meydana gelmesi.

zat-ı muhterem: saygı değer, kişisi.

İkincisi: Beş seneden beri mert ve ciddi ve cesur bir dostum, ehl-i dünyanın ve yeni gelen bir amirin hüsnü-zannını ve teveccühünü kazanmak için, komşum iken, düşünmeyerek, ihtiyarsız, birkaç ay benimle görüşmedi. Hatta bayramda ve Ramazan'da uğramadı. Hâlbuki maksadının aksiyle karye meselesi neticelendi, nüfuzu kırıldı.

Üçüncüsü: Haftada bir iki defa benimle görüşen bir hafız, imam olmuş, sarık sarmak için iki ay beni terk etti. Hatta bayramda yanıma gelmedi. Hilâf-ı me'mul olarak, maksadının aksiyle, yedi sekiz ay imamlık ettiği hâlde, hilâf-ı âdet bir surette ona sarık bağlatılmadı.

İşte bu gibi vukuatlar çok var; fakat bazılarının hatırlarını kırmamak için zikretmiyorum. Bunlar ne kadar zayıf birer emare ise de, fakat içtimanda bir kuvvet hissedilir. Onunla kanaat gelir ki, şahsıma karşı değil —çünkü nefsimi hiçbir ikrama lâayık görmüyorum— belki hizmet-i Kur'ân noktasında, sırf o cihette bir ikram-ı İlâhî ve bir himayet-i Rabbaniye altında hizmet ettiğimiz anlaşılıyor. Dostlarım bunu düşünmeli, evhama kapılmamalı.

Madem hizmetkârlığıma bir ikram-ı İlâhîdir ve madem fahre değil, belki şükre sebeptir. Ve madem

1 **وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ** fermanı var. Bu sırlara binaen, hususî bir surette dostlarıma beyan ediyorum.

* * *

aksiyle: tersiyle, zıddıyla.
amir: emreden, idareci.
beyan etmek: açıklamak, bildir-mek.
binaen: -den dolayı, dayanarak.
cesur: cesaretli.
ciddi: ağır başlı, samimî.
cihet: yön, yan, taraf.
ehl-i dünya: sadece dünya haya-tı için yaşayan, ahireti düşünme-yen.
emare: işaret, belirti.
evham: vehimler, kuruntular, aslı ve esası olmayan düşünceler.
fahir: övünme, onur, kıvanç.
ferman: emir, buyruk.
hafız: Kur'ân-ı Kerim'i tamamen ezberleyen kimse.
hatır: gönül, saygı, ilgi.
hilâf-ı âdet: âdete aykırı, kural dışı.
hilâf-ı me'mul: umulanın tersine, beklenenin aksine.
himayet-i Rabbaniye: mahlûkatı yaratan, besleyen, yetiştiren uyum içinde sevk ve idare eden Allah'ın koruması.
hizmet-i Kur'ân: Kuran hizmeti.
hizmetkâr: hizmetçi, hizmet eden.
hususî: özel, şahsî.
hüsnüzan: güzel düşünce.
içtima: toplanması.
ihtiyarsız: elinde olmadan, irade dışı.
ikram: ağırlama, saygı gösterme.
ikram-ı İlâhî: Allah'ın ikram ve

1. Rabbinin nimetlerini şükran ile an. (Duha Suresi: 11.)

ihسانı.
imam: namazda kendisine uyulan, Müslüman cemaate namaz kıldırان kişi.
kanaat: inanma; görüş, fikir.
karye: köy.
lâyık: yakışan, uygun.
maksat: istenilen şey, niyet, amaç.
meşale: ehemmiyetli, önemli iş.
nefis: kötü vasıfları, nitelikleri

kendisinde toplayan, insanı iyiliklerden alıkoyup kötülük-lere sevk eden güç.
netice: sonuç.
nimet: iyilik, lütuf, ihşan, ba-ğış.
nüfuz: etki.
Rab: mahlûkatı yaratan, bes-leyen, yetiştiren, uyum içinde sevk ve idare eden Allah.
sırf: sade, yalnız.
suret: şekil, biçim.

şükran: teşekkür etme, iyili-ğe karşı gösterilen iyi tavır.
şükür: görülen bir iyiliğe kar-sılık hoşnutluk, memnunluk ve minnettarlık ifade etme.
teveccüh: ilgi, yönelme.
vukuat: meydana gelmiş olaylar.
zaif: zayıf.
zikretmek: anmak, söyle-mek, bildirmek.

Sekizinci Mesele

Yirmi Yedinci Sözün içtihadı mâni esbabın Beşinci Sebebinin Üçüncü Noktasının üçüncü misalinin haşiyesidir.

Mühim bir sual: Bazı ehl-i tahkik derler ki: “Elfaz-ı Kur’âniye ve zikriye ve sair tesbihlerin her biri müteaddit cihetlerle insanın letaif-i maneviyesini tenvir eder, manevî gıda verir. Manaları bilinmezse, yalnız lâfız ifade etmiyor, kâfi gelmiyor. Lâfız bir libastır; değiştirilse, her taife kendi lisanıyla o manalara elfaz giydirse, daha nafi olmaz mı?”

Elcevap: Elfaz-ı Kur’âniye ve tesbihat-ı Nebeviyenin lâfızları camit libas değil, cesedin hayattar cildi gibidir; belki mürur-u zamanla cilt olmuştur. Libas değiştirilir; fakat cilt değişse, vücuda zarardır. Belki namazda ve ezandaki gibi elfaz-ı mübarekeler, mana-i örfîlerine alem ve nam olmuşlar. Alem ve isim ise, değiştirilmez.

Ben kendi nefsimde tecrübe ettiğim bir hâleti çok defa tetkik ettim, gördüm ki, o hâlet hakikattir. O hâlet şudur ki:

Sure-i İhlâs’ı arefe gününde yüzer defa tekrar edip okuyordum. Gördüm ki, bendeki manevî duyguların bir kısmı, birkaç defada gıdasını alır, vazgeçer, durur. Ve kuvve-i müfekkire gibi bir kısım dahi, bir zaman mana tarafına müteveccih olur, hissesini alır, o da durur. Ve kalp gibi bir kısım, manevî bir zevke medar bazı mefhumlar cihetinde hissesini alır, o da sükût eder.

âlem: sembol, bayrak.
arefe: bayramdan bir önceki gün.
camit: cansız, ruhsuz.
ceset: vücut, beden.
cihet: yön, taraf.
ehl-i tahkik: gerçekleri araştıran, delilleriyle bilen âlimler.
elfaz: kelimeler, sözler.
elfaz-ı Kur’âniye ve zikriye: Kur’ân-ı Kerim’in sözleri ve Allah’ı anmaya dair zikir kelimeleri.
elfaz-ı Kur’âniye: Kur’ân-ı

Kerim’e ait lâfızlar, sözler.
elfaz-ı mübareke: mübarek sözler, hayırlı kelimeler.
esbab: sebepler.
hakikat: gerçek, doğru.
hâlet: hâl, durum.
haşiye: açıklayıcı yazı, dipnot.
hayattar: canlı, yaşayan.
hisse: pay, nasip.
icthâat: dinen kesin olarak belirtilmeyen bir konuda Kur’ân ve hadisten hüküm çıkarma.
ifade etme: anlatma.

kâfi: yeterli.
kuvve-i müfekkire: düşünme, fikir etme duygusu.
lâfız: kelime, söz.
letaif-i maneviye: manevî hisler, duygular.
libas: elbise.
lisan: dil.
mana: anlam.
mana-i örfî: bir şeyin halk arasında kullanılan manası.
manevi: kalbe ve ruha ait.
mâni: engel olan.
medar: kaynak, dayanak

noktası.

mefhum: anlam, kavram.

mesale: cevabı istenen soru.

misal: örnek, numune.

mühim: önemli.

mürur-u zaman: zaman geçmesi.

müteaddit: ayrı ayrı, çeşitli.

müteveccih: teveccüh eden, yönelen.

nafi: faydalı, kârlı.

nam: ad, isim.

nefsimde: şahsımda, kendimde.

sair: diğer, öteki, başka.

sual: soru.

sükût: susma, sessizlik.

taife: millet, topluluk.

tecrübe etmek: denemek, sınamak.

tenvir etme: nurlandırma, aydınlatma.

tesbih: Allah’ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, Cenab-ı Hakkı şanına lâyık ifadelerle anma.

tesbihat-ı Nebeviye: Peygamberimizin Allah’ı anmak, Onu bütün kusur ve noksanlardan uzak tutmak için söylediği sözler.

tetkik: dikkatle araştırma, inceleme.

Ve hakeza, git gide, o tekrarda yalnız bir kısım letaif kalır ki, pek geç usanıyor; devam eder, daha manaya ve tetkikata hiç ihtiyaç bırakmıyor. Gaflet kuvve-i müfekkiye zarar verdiği gibi ona zarar vermiyor. Lâfız ve lâfz-ı müşebbî olduğu bir meal-i icmalî ile ve isim ve alem bulundukları mana-i örfî onlara kâfi geliyor. Eğer manayı o vakit düşünse, zararlı bir usanç verir.

Ve o devam eden lâtifeler, taallüme ve tefehhüme muhtaç değiller; belki tahattura, teveccühe ve teşvike ihtiyaç gösterirler. Ve o cilt hükmündeki lâfızları onlara kâfi geliyor ve mana vazifesini görüyorlar. Ve bilhassa o Arabî lâfızlar ile, kelâmullah ve tekellüm-ü İlâhî olduğunu tahattur etmekle, daimî bir feyze medardır.

İşte, kendim tecrübe ettiğim şu hâlet gösteriyor ki, ezan gibi ve namazın tesbihatı gibi ve her vakit tekrar edilen Fatiha ve Sure-i İhlâs gibi hakaikleri, başka lisan ile ifade etmek çok zararlıdır. Çünkü, menba-ı daimî olan elfaz-ı İlâhiye ve Nebeviye kaybolduktan sonra, o daimî letaifin daimî hisseleri de kaybolur. Hem, her harfin lâakal on sevabı zayi olması; ve huzur-u daimî bütün namazda herkes için devam etmediğinden, gaflet içinde, tercüme vasıtasıyla insanların tabirâtı ruha zulmet vermesi gibi zararlar olur.

Evet, nasıl İmam-ı Azam demiş: ¹ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ tevhide alem ve isimdir.” Biz de deriz:

Kelimat-ı tesbihiye ve zikriyenin, hususan ezanda ve namazda olanların ekseriyet-i mutlakası, alem ve isim

âlem: sembol, bayrak.

Arabî: Arapça.

bilhassa: özellikle.

daimî: sürekli, devamlı.

ekseriyet-i mutlaka: kesin çoğunluk.

elfaz-ı İlâhiye ve nebeviye: İlâhî kelimeler ve Peygamberimize ait sözler.

feyiz: Allah'ın kuluna bağışladığı manevî bolluk ve dinî heyecan.

gaflet: boş bulunma, dikkatsizlik.

hakaik: hakikatler, gerçekler.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

hâlet: hâl, durum.

hisce: pay, nasip.

husususan: özellikle.

huzur-u daimî: kendisini her an Allah'ın huzurunda hissetmek.

hükmünde: değerinde, yerinde.

ifade etmek: söylemek.

kâfi: yeterli.

kelâmullah: Allah'ın kelâmı, sözü.

kelimat-ı tesbihiye ve zikriye: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutan ve şanına lâyık ifadelerle anan kelimeler.

kuvve-i müfekkiye: fikir etme, düşünme duygusu.

lâakal: en azından.

lâfız: söz, kelime.

lâfz-ı müşebbî: doyurucu, tatmin edici söz.

lâtife: duygu, his.

letaif: hisler, duygular.

lisan: dil.

mana: anlam.

mana-i örfî: bir şeyin halk arasında kullanılan manası.

meal-i icmalî: kısa anlam, özet

mana.

medar: kaynak, dayanak noktası.

menba-ı daimî: hiç bitmeyen kaynak.

muhtaç: ihtiyacı olan.

sevap: hayırlı işlere karşılık Allah'ın verdiği karşılık.

Sure-i İhlâs: İhlâs Suresi.

taallüm: öğrenme.

tabirat: ifadeler, sözler.

tahattur: hatırlatma, hatıra

getirme.

tefehühüm: anlama.

tekellüm-ü İlâhî: Cenab-ı Hakkın konuşması.

tercüme: bir sözü bir dilden başka bir dile çevirme.

tesbihat: tesbihler; Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutup, şanına lâyık ifadelerle anmalar.

teşvik: istek ve arzu uyandırma.

tetkikat: incelemeler.

teveccüh: ilgi, yönelme.

tevhit: Allah'ın varlığını, birliğini, dengi ve ortağı bulunmadığını kabul etme.

usamak: bıkmak, sıkılmak.

vakit: zaman.

vasıta: aracılık.

vazife: görev.

zayi olmak: kaybolmak.

zulmet: karanlık; Allah'ın nûrundan mahrum olma hâli.

1. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. (Muhammed Suresi: 19; Saffat Suresi: 35.)

hükümüne geçmişler. Alem gibi, mana-i lügavîsinden ziyade, mana-i örfî-i şer'îsine bakılır. Öyle ise değişmeleri şer'an mümkün değildir. Her mü'mine bilmesi lâzım olan mücmel manaları, yani muhtasar bir meali ise, en âmî bir adam dahi çabuk öğrenir. Bütün ömrünü İslâmiyetle geçiren ve kafasını binler malâyaniyat ile dolduran adamlar, bir iki haftada, hayat-ı ebediyesinin anahtarı olan şu kelimat-ı mübarekenin meal-i icmalîsini öğrenmemesine nasıl mazur olabilirler, nasıl Müslüman olurlar, nasıl "akıllı adam" denilirler? Ve öyle heriflerin tembelliklerinin hatırı için o nur menbalarının mahfazalarını bozmak kâr-ı akıl değildir.

Hem, ¹ **سُبْحَانَ اللَّهِ** diyen, hangi milletten olursa olsun,

Cenab-ı Hakki takdis ettiğini anlar. İşte bu kadar kâfi gelmez mi? Eğer manasına kendi lisanıyla müteveccih olsa, akıl noktasında bir defa taallüm eder. Hâlbuki günde yüz defa tekrar eder. O yüz defa, aklın hisse-i taallümünden başka, lâfızdan ve lâfza sirayet eden ve imtizaç eden meal-i icmalî, çok nurlara ve feyizlere medardır. Bahusus, tekellüm-ü İlâhî haysiyetiyle aldığı kudsiyet ve o kudsiyetten gelen feyizler ve nurlar çok ehemmiyetlidir.

Elhâsıl: Zaruriyat-ı diniye mahfazaları olan elfaz-ı kudsiye-i İlâhiyenin yerine hiçbir şey ikame edilemez ve yerlerini tutamaz ve vazifelerini göremez. Ve muvakkat ifade etseler de, daimî, ulvî, kudsî ifade edemezler.

Amma nazariyat-ı diniyenin mahfazaları olan elfazlar ise, değiştirilmeye lüzum kalmaz. Çünkü nasihat ile ve sair tedris ve talim ve vaaz ile o ihtiyaç mündefi olur.

1. Allah her türlü kusur ve noksandan münezzehtir.

âlem: sembol, işaret.
âmî: cahil, bilgisiz, tahsil görmemiş.
bahusus: özellikle.
Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.
daimî: sürekli, devamlı.
ehemmiyetli: önemli, değerli.
elfaz: kelimeler, sözler.
elfaz-ı kudsiye-i İlâhiye: Ce-

nab-ı Hakka ait kutsal lâfızlar, sözler.
elhâsıl: sonuç olarak, özetle.
feyiz: Allah'ın kuluna bağışladığı manevî bolluk ve dini heyecan.
hayat-ı ebediye: ebedî ve sonsuz hayat, ahiret hayatı.
haysiyet: şeref, itibar; değer, kıymet.
herif: adam; kaba saba kimse.

hisse-i taallüm: öğrenme payı; ilim hissesi.
hükümüne: yerine, değerine.
ifade etme: anlatma.
ikame etmek: yerleştirmek, koymak.
imtizaç etme: karışma, kaynaşma.
kâfi: yeterli.
kâr-ı akıl: akıllıca iş, akla uygun.
kelimat-ı mübarek: müba-

rek, hayırlı kelimeler.

kudsi: kutsal, her türlü kusur ve noksandan uzak.

kudsiyet: kutsallık, kusur ve noksandan uzak oluş.

lâfız: söz, kelime.

lâzım: gerekli.

lisan: dil.

lüzum: gerek.

mahfaza: koruyucu kap, kılıf.

malâyaniyat: faydasız, boş şeyler.

mana: anlam.

mana-i lügavî: sözlük anlamı.

mana-i örfî-i şer'î: İslâm şeriatınca yaygın olarak kabul edilen.

mazur: özrü, mazeretli.

meal: anlam, mana.

meal-i icmalî: kısa anlam, özet mana.

medar: kaynak, dayanak noktası.

menba: kaynak.

mesail-i icmalî: kısa anlam.

muhtasar: kısaltılmış, özet.

muvakkat: geçici.

mücmel: öz, özet, kısa.

mü'min: iman eden, inanan.

mündefi: defedilmiş, giderilmiş.

müteveccih olmak: yönelmek, teveccüh etmek.

nasihat: öğüt, doğruya, iyiye, güzele sevk etmek için yapılan konuşma.

nazariyat-ı diniye: dinin nazarî, ilmi, fikrî kısımları.

nur: aydınlık, ışıık.

sair: diğer, başka.

sirayet etme: geçme, yayılma.

Sübhânallah: Allah'ı her türlü eksiklikten, ayıp ve kusurlardan, her çeşit noksan sıfatlardan tenzih eder, bütün mükemmel sıfatlara sahip olduğunu kabul ederim.

şer'an: şeriata göre; Allah'ın emir ve yasaklarına dayanan hükümlere göre.

taallüm etmek: öğrenmek.

takdis: yüceltme; Allah'ın her türlü kusur, eksiklik ve çirkinlikten uzak olduğunu ilân etme.

talim: öğretme, yetiştirme, eğitme.

tedris: okutma, öğretme, ders verme.

tekellüm-ü İlâhî: Cenab-ı Hakkın konuşması.

ulvî: yüksek, yüce.

vaaz: öğüt verme, nasihat etme.

vazife: görev.

zaruriyat-ı diniye: dince yapılması mecburî olan işler.

ziyade: çok, fazla.

Elhâsıl, lisan-ı nahvî olan lisan-ı Arabînin camiiyeti ve elfaz-ı Kur'âniyenin i'cazı öyle bir tarzdadır ki, kabil-i tercüme değildir, belki “muhaldir” diyebilirim. Kimin şüphesi varsa, i'caza dair Yirmi Beşinci Söze müracaat etsin. Tercüme dedikleri şeyler ise, gayet muhtasar ve nakıs bir mealdir. Böyle meal nerede, hayattar, çok cihetlerle teşaub etmiş ayatın hakikî manaları nerede?

* * *

Dokuzuncu Mesele

Mühim ve mahrem bir mesele ve bir sır-ı velâyet

Âlem-i İslâmda *Ehl-i Sünnet ve Cemaat* denilen ehl-i hak ve istikamet fırka-i azîmesi, hakaik-ı Kur'âniyeyi ve imaniyeyi, istikamet dairesinde hüve hüvesine sünnet-i seniyeye ittiba ederek muhafaza etmişler. Ehl-i velâyetin ekseriyet-i mutlakası, o daireden neş'et etmişler. Diğer bir kısım ehl-i velâyet, *Ehl-i Sünnet ve Cemaatin* bazı desatirleri haricinde ve usullerine muhalif bir caddede görünmüş. İşte şu kısım ehl-i velâyete bakanlar iki şikka ayrıldılar:

Bir kısım ise, *Ehl-i Sünnetin* usulüne muhalif oldukları için, velâyetlerini inkâr ettiler. Hatta onlardan bir kısmının tekfirine kadar gittiler.

Diğer kısım ki, onlara ittiba edenlerdir. Onların velâyetlerini kabul ettikleri için, derler ki: “*Hak yalnız Ehl-i Sünnet ve Cemaatin mesleğine münhasır değil.*” Ehl-i bid'adan bir fırka teşkil ettiler, hatta dalâlete kadar

âlem-i İslâm: İslâm Âlemi, İslâm dünyası.

ayat: ayetler, Kur'ân'ın cümleleri.

camiiyet: toplayıcı, geniş ve kapsamlı oluş.

cihet: yön.

dair: ait, ilgili, alâkalı.

dalâlet: doğru yoldan, iman ve İslâmiyetten ayrılma.

desatir: düsturlar, esaslar, prensipler.

ehl-i bid'a: dinin aslında olmadığı hâlde, sonradan çıkarılan yeni âdet ve uygulamaları dine mal etmeye çalışanlar.

ehl-i hak ve istikamet: doğru ve hak yolda olanlar.

Ehl-i Sünnet ve Cemaat: İslâmı ilk günkü saflığıyla kabul ederek, dinde olmayan şeyleri karıştırmayıp Hz. Peygamberin yolundan ve sünnetinden ayrılmayanlar.

ehl-i velâyet: velî olanlar, Allah'ın dostluğunu kazananlar.

ekseriyet-i mutlaka: çok büyük çoğunluk.

elfaz-ı Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerim'e ait lâfızlar, sözler.

elhâsıl: sonuç olarak, özetle.

fırka: grup, insan topluluğu.

fırka-i azime: en büyük grup.

gayet: son derece, çok.

hak: doğru, gerçek.

hakaik-ı Kur'âniye ve imaniye: Kur'ân'a ve imana ait olan gerçekler.

hakiki: gerçek, doğru.

haricinde: dışında.

hayattar: canlı.

hüve hüvesine: aynen.

i'caz: taklidi mümkün olmayacak derecede güzel ve düzgün söz söyleme özelliği, benzerini yapmada herkesi acze düşürme.

inkâr etmek: kabul etmemek, reddetmek.

istikamet: doğruluk; inanç, düşünce, niyet, tutum ve davranışta Allah'ın rızasına uygunluk.

ittiba etmek: tâbi olmak, uymak, arkasından gitmek.

kabil-i tercüme: tercüme edilebilir.

lisan-ı Arabî: Arap dili, Arapça.

lisan-ı nahvî: düzen ve kural-lara bağlı gramer dili.

mahrem: gizli olan, herkese söylenmeyen.

mana: anlam.

meal: anlam, mana.

mesele: cevabı istenen soru; önemli konu.

meslek: usul, yol, gidiş.

muhafaza etmek: korumak.

muhal: imkânsız.

muhalif: aykırı, zıt.

muhtasar: kısaltılmış, özet.

mühim: önemli.

münhasır: sadece belli bir şeyle ilgili, sınırlı.

müracaat etmek: herhangi bir eserden yararlanmak, başvurmak.

nakis: eksik.

neş'et etmek: çıkmak, kay-naklanmak, yetişmek.

sır-ı velâyet: Allah dostu olmanın dikkat ve tecrübe ile anlaşılacak en zor ve en ince yanı.

sünnet-i seniye: Hz. Muham-med'in yüce sünneti; yüksek hâl, söz, tavırları.

tarz: şekil, biçim.

tefkir: küfürle itham etme.

tercüme: bir sözü bir dilden başka bir dile çevirme.

teşaub etme: şubelere, kısım ve bölümlere ayrılma.

teşkil etmek: meydana getirmek, oluşturmak.

usul: yol, tarz, temel prensip.

velâyet: velîlik, Allah dostlu-ğuy.

gittiler. Bilmediler ki, her hâdî zat muhdî olamaz. Şeyhleri hatasından mazurdur, çünkü meczuptur. Kendileri ise mazur olamazlar.

Mutavassıt bir kısım ise, o velîlerin velâyetlerini inkâr etmediler, fakat yollarını ve mesleklerini kabul etmediler. Diyorlar ki: “Hilâf-ı usul olan sözleri, ya hale mağlûp olup hata ettiler; veyahut manası bilinmez müteşabihat misillü şatahattır.”

Maatteessüf, birinci kısım, hususan ulema-i ehl-i zahir, meslek-i Ehl-i Sünneti muhafaza niyetiyle, çok mühim evliyayı inkâr, hatta tatlil etmeye mecbur olmuşlar. İkinci kısım olan taraftarları ise, o çeşit şeyhlere ziyade hüsnüzan ettikleri için, hak mesleğini bırakıp bid'ata, hatta dalâlete girdikleri olmuş.

İşte, şu sırra dair, pek çok zaman zihnimi işgal eden bir hâlet vardı:

Bir zaman, ben bir kısım ehl-i dalâlete mühim bir vaktte kahr ile dua ettim. Bedduama karşı, müthiş bir kuvvet-i maneviye çıktı. Hem duamı geri veriyordu, hem beni menetti.

Sonra gördüm ki, o kısım ehl-i dalâlet, hilâf-ı hak icratında bir kuvve-i maneviyenin teshilâtıyla arkasına aldığı halkı sürükleyip gidiyor, muvaffak oluyor. Yalnız cebirle değil, belki velâyet kuvvetinden gelen bir arzu ile imtiyaz ettiği için, ehl-i imanın bir kısmı o arzuya kapılıp hoş görüyorlar, çok fena telâkki etmiyorlar.

arzu: istek.
beddua: birinin kötü duruma düşmesi için yapılan dua.
bid'at: dinin aslında olmayıp sonradan ortaya çıkarılan yeni âdet ve uygulamalar.
cebir: zorlama.
dair: ait, ilgili, alâkalı.
dalâlet: doğru yoldan, iman ve İslâmiyetten ayrılma.
ehl-i dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılan azgın ve sapkın kimseler.
ehl-i iman: Allah'a inananlar,

iman sahipleri.
evliya: velîler, Allah dostları.
fena: kötü.
hâdî: hidayet edici.
hak: doğru.
hâlet: hâl, durum.
hata: yanlış, yanılma.
hilâf-ı hak: hakka aykırı, ters.
hilâf-ı usul: usule aykırı; temel prensiplere ve kurallara aykırı.
hususan: özellikle.
hüsnüzan: bir kişi hakkında güzel düşünceye sahip olma.

icraat: iş yapma, faaliyet.
imtizaç etmek: birleşmek, kaynaşmak.
inkâr: reddetme, kabul etmeme.
işgal etme: meşgul etme, uğraştırma.
kahr ile dua etmek: mahvolmalarını Allah'tan istemek.
kuvve(t)-i maneviye: manevî güç.
maatteessüf: üzülerek; ne yazık ki.
mağlûp: yenilmiş.

mana: anlam.
mazur: özürli, mazeretli.
meccup olmak: zorunda kalmak.
meccup: kendinden geçmiş.
men etme: engelleme.
meslek: tutulan, gidilen yol.
meslek-i ehl-i sünnet: ehl-i sünnetin takip ettiği, Peygamberimiz ve Sahabelerinin gittiği yol.
misillü: gibi, benzeri.
muhafaza: koruma.
muhtâdî: hidayete sebep olan.
mutavassıt: orta yolu tutan.
muvaffak: başarılı.
mühim: önemli.
müteşabihat: Kur'ân-ı Kerim'in manası açık olmayan ayetleri.
niyet: amaç, maksat, gaye.
şatahat: şeriata aykırı dengesiz, ölçsüz sözler.
şeyh: tarikatte en üst mertebeye ulaşmış ve ders veren yetkili kişi.
tatlil: bir kişiyi dinden çıkmakla itham etme.
telâkki etme: kabul etme.
teshilât: kolaylaştırmalar.
ulema-i ehl-i zahir: zahire göre görüş bildiren âlimler.
velâyet: velîlik, Allah dostluğu.
velî: Allah dostu.
zat: kişi, şahıs, fert.
zihin: hafıza, dimağ.
ziyade: çok, fazla.

âdet-i İslâmiye: İslâmî âdet, gelenek.
arefe: bayramdan bir önceki gün.
bâki: sürekli ve kalıcı.
bereket: manevî bolluk, hayırlılık.
bid'at: dinin aslında olmayıp sonradan ortaya çıkarılan yeni âdet ve uygulamalar.
binaen: -den dolayı.
cereyan-ı dalâlet: inançsızlık akımı.
daimî: sürekli, devamlı.
daire-i akıl: akıl dairesi.
dalâlet fırkaları: İman ve İslâmî yetten ayrılan azgın ve sapkın kimselerin grupları, toplulukları.
dalâlet: doğru yoldan, İman ve İslâmî yetten ayrılma.
ehl-i bid'a: dinin aslında olmadığı hâlde, sonradan çıkarılan yeni âdet ve uygulamaları dine mal etmeye çalışanlar.
ehl-i dalâlet: İman ve İslâmî yetten ayrılan azgın ve sapkın kimseler.
ehl-i hakikat: doğru ve hak yolda olan kimseler.
ehl-i iltibas: hak ile batılı karıştıran kimseler.
ehl-i iman: Allah'a inananlar, iman sahipleri.
ehl-i velâyet: Allah'ın dostları.
fesühbanallah: Allah'ı her türlü kusur, ayıp ve eksiklerden tenzih ederim manasındadır, şaşkınlığı anlatmak için kullanılır.
hakikat: gerçek.
hâlet-i sahve: kendinden geçme hâlinin sona ermesi.
hata: yanlış, yanılma.
hususan: özellikle.
hükümünde: yerinde, değerinde.
ihtimal: olabilirlik, mümkün olma.
indallah: Allah katında.
kâfir: Allah'ı ve İslâmîyeti inkâr eden, dinsiz.
kalb-i âcizânem: âciz kalbim (tevazu için söylenen bir sözdür).
kıssa: ders ve ibret verici hikâye, olay.
mahfuz: korunmuş.

İşte bu iki sırrı hissettiğim vakit dehşet aldım, “Fesühbanallah,” dedim. “Tarık-ı haktan başka velâyet bulunabilir mi? Hususan müthiş bir cereyan-ı dalâlete ehl-i hakikat taraftar çıkar mı?” dedim. Sonra, bir mübarek arefe gününde, müstahsen bir âdet-i İslâmiyeye binaen Sure-i İhlâs'ı yüzer defa tekrar ederek okuyup, onun bereketiyle, “Mühim bir suale cevap” namında yazılan mesele ile beraber şöyle bir hakikat dahi rahmet-i İlâhiye ile kalb-i âcizâneme gelmiş. Hakikat şudur ki:

Sultan Mehmed Fatih'in zamanında hikâye edilen meşhur ve manidar Cibâlî Baba Kıssası nev'inden olarak, bir kısım ehl-i velâyet, zahiren muhakemeli ve âkıl görünürken, meczupturlar. Ve bir kısmı dahi, bazen sahvede ve daire-i akılda görünür, bazen aklın ve muhakemenin haricinde bir hale girer. Şu kısımdan bir sınıfı, ehl-i iltibastır, tefrik etmiyor. Sekir hâlinde gördüğü bir meseleyi hâlet-i sahvede tatbik eder, hata eder ve hata ettiğini bilmez. Meczupların bir kısmı ise, indallah mahfuzdur, dalâlete sülûk etmez. Diğer bir kısmı ise mahfuz değiller; bid'at ve dalâlet fırkalarında bulunabilirler. Hatta kâfirler içinde bulunabileceği ihtimal verilmiş.

İşte, muvakkat veya daimî meczup olduklarından, manen “mübarek mecnun” hükmünde oluyorlar. Ve mübarek ve serbest mecnun hükmünde oldukları için, mükellef değiller. Ve mükellef olmadıkları için muaheze olunmuyorlar. Kendi velâyet-i meczubâneleri bâkî kalmakla beraber, ehl-i dalâlete ve ehl-i bid'aya taraftar çıkarlar, mesleklerine bir derece revaç verip, bir kısım ehl-i imanı

manen: manevî yönden, iç varlık bakımından.
manidar: manalı, anlamlı.
mecnun: deli, akılsız.
mezcup: cezbe hâlinde, kendinden geçmiş.
mesele: önemli konu.
meşhur: tanınmış, bilinen.
muaheze: hesaba çekme, sorgulama.
muhakeme: düşünme, akıl yürütme.
muvakkat: geçici.
mübarek: bereketli, hayırlı,

mutlu.
mühim: önemli.
mükellef: dinin emir ve yasakları karşısında sorumlu bulunan.
müstahsen: beğenilen, güzel karşılanan.
nev: türlü, çeşit.
rahmet-i İlâhiye: Allah'ın sonsuz rahmeti.
revaç: rağbet, kıymet, değer.
sahve: uyanıklık hâli.
sekir: kendinden geçiş, manevî sarhoşluk.

sual: soru.
Sure-i İhlâs: İhlâs Suresi.
sülûk etme: bir yola girme.
tarik-ı hak: hak ve hakikat yolu.
tatbik etmek: uygulamak.
tefrik etmek: birbirinden ayırmak.
velâyet: velîlik, Allah dostluğu.
velâyet-i meczubâne: İlâhî aşktan kendinden geçmiş şekildeki velîlik.
zahiren: görünüşte.

ve ehl-i hakkı, o mesleğe girmeye meş'umâne bir sebebiyet verirler.

* * *

Üçüncü Mesele

Ziyaretçilere ait, bazı dostlar tarafından ihtar ile, bir düstur izah edilmek istenilmiştir. Onun için yazılmıştır.

Malûm olsun ki, bizi ziyaret eden, ya hayat-ı dünyeviye cihetinde gelir; o kapı kapalıdır. Veya hayat-ı uhreviye cihetinde gelir. O cihette iki kapı var:

Ya şahsımı mübarek ve makam sahibi zannedip gelir. O kapı dahi kapalıdır. Çünkü ben kendimi beğenmiyorum; beni beğenenleri de beğenmiyorum. Cenab-ı Hakka çok şükür, beni kendime beğendirmemiş.

İkinci cihet, sırf Kur'ân-ı Hakîm'in dellâlı olduğum cihettir. Bu kapıdan girenleri alerre'si velayn kabul ediyorum. Onlar da üç tarzda olur: Ya dost olur, ya kardeş olur, ya talebe olur.

Dostun hassası ve şartı budur ki: Kat'iyen Sözlere ve envar-ı Kur'âniyeye dair olan hizmetimize ciddî taraftar olsun; ve haksızlığa ve bid'alara ve dalâlete kalben taraftar olmasın; kendine de istifadeye çalışsın.

Kardeşin hassası ve şartı şudur ki: Hakikî olarak Sözlerin neşrine ciddî çalışmakla beraber, beş farz namazını eda etmek, yedi kebairi işlememektir.

allerre'si velayn: baş ve göz üstüne

bid'a: dinin aslında olmayıp sonradan ortaya çıkarılan yeni âdet ve uygulamalar.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah.

ciddî: samimî.

cihet: yön, taraf.

dair: ait, ilgili.

dalâlet: doğru yoldan, İman ve Islâmiyetten ayrılma.

dellâl: ilân edici; hakka davet

eden.

düstur: kural, prensip.

eda etmek: yerine getirmek.

ehl-i hak: hak ve doğru yolda olanlar.

envar-ı Kur'âniye: Kur'ân nurları, Kur'ân'ın saçtığı parlıklar, ışıklar.

farz: Islâmiyette kesin olarak yapılması gereken emir.

hakikî: gerçek.

hassa: özellik.

hayat-ı dünyeviye: dünya hayatı.

hayat-ı uhreviye: ahiret hayatı.

ihtar: hatırlatma, uyarma.

istifade: faydalanma, yararlanma.

izah edilmek: açıklanmak.

kat'iyen: kesinlikle.

kebair: büyük günahlar.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

makam: manevî mevki.

malûm: bilinen.

mesele: önemli konu.

meş'umâne: kötü bir şekilde, uğursuzca.

mübarek: hayırlı, uğurlu.

neşir: dağıtma, yayma.

sebebiyet verme: sebep olma.

sırf: yalnız, sade.

şükür: görülen bir iyiliğe karşılık hoşnutluk, memnuniyet ve minnettarlık ifade etme, teşekkür.

talebe: öğrenci.

tarz: şekil, biçim.

zannetmek: sanmak.

Talebeliğin hassası ve şartı şudur ki: Sözleri kendi malı ve telifi gibi hissedip sahip çıksın ve en mühim vazife-i hayatiyesini onun neşir ve hizmeti bilsin.

İşte şu üç tabaka, benim üç şahsiyetimle alâkadardır:

Dost, benim şahsî ve zatî şahsiyetimle münasebettar olur.

Kardeş, abdiyyetim ve ubudiyet noktasındaki şahsiyetimle alâkadar olur.

Talebe ise, Kur'an-ı Hakîm'in dellâlı cihetinde ve hocalık vazifesindeki şahsiyetimle münasebettardır.

Şu görüşmenin de üç meyvesi var:

Birincisi: Dellâllık itibarıyla mücevherat-ı Kur'âniyeyi benden veya Sözlerden ders almak—velev bir ders de olsa.

İkincisi: İbadet itibarıyla uhrevî kazancıma hissedar olur.

Üçüncüsü: Beraber dergâh-ı İlâhiyeye müteveccih olup rabt-ı kalp ederek, Kur'an-ı Hakîm'in hizmetinde el ele verip tevfik ve hidayet istemek.

Eğer talebe ise, her sabah mütemadiyen ismiyle, bazen hayaliyle dahi yanımda hazır olur, hissedar olur.

Eğer kardeş ise, birkaç defa hususî ismiyle ve suretiyle dua ve kazancımda hazır olup hissedar olur. Sonra umum ihvanlar içinde dahil olup rahmet-i İlâhiyeye teslim ediyorum ki, dua vaktinde “ihvetî ve ihvanî” dediğim

abdiyyet: kulluk.
alâkadar: alâkalı, ilgili.
cihet: yön, taraf.
dellâl: ilân edici; hakka davet eden.
dergâh-ı İlâhiye: Cenab-ı Hakkın dergâhı, kapısı.
hassa: özellik.
hidayet: doğru ve hak yolda olma.
hissedar: pay sahibi, ortak.
hususî: şahsî, özel.

ibadet: Allah'a karşı kulluk vazifesini yapma.
ihvan: kardeş.
ihvanî: erkek kardeşlerim.
ihvetî: kız kardeşlerim.
itibarıyla: bakımından, yönüyle.
Kur'an-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'an.
mücevherat-ı Kur'âniye: Kur'an'ın mücevher kıymetindeki sırları ve manaları.
mühim: önemli.

münasebettar: ilgili, alâkalı.
mütemadiyen: sürekli olarak.
müteveccih: yönelmiş, yönelik.
neşir: dağıtma, yayma.
rabt-ı kalp: kalben bağlanma.
rahmet-i İlâhiye: Allah'ın sonsuz rahmeti.
suret: şekil, görünüş.
şahsî: özel, şahsa ait.
şahsiyet: kişilik, kişi özelliği.
tabaka: sınıf, grup, zümre.

talebe: öğrenci.
telif: yazmak.
teslim etme: Allah'ın emrine bırakma.
tevfik: Allah'ın yardımı, başarı.
ubudiyet: kulluk.
uhrevî: ahirete ait.
umum: bütün.
vazife: görev.
vazife-i hayatiye: hayat vazifesi, görevi.
velev: hatta, ister, isterse.
zatî: kendisiyle ilgili, özel.

vakit, onlar, içinde bulunur. Ben bilmezsem, rahmet-i İlâhiye onları biliyor ve görüyor.

Eğer dost ise ve feraizi kılar ve kebairi terk ederse, umumiyet-i ihvan itibarıyla duamda dahildir.

Bu üç tabaka dahi beni manevî dua ve kazançlarında dahil etmek şarttır.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مَنْ قَالَ «الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ
يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا» وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ¹

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²
وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ
هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ³

اللَّهُمَّ يَا مَنْ أَجَابَ نُوحًا فِي قَوْمِهِ وَيَا مَنْ نَصَرَ إِبْرَاهِيمَ عَلَى أَعْدَائِهِ
وَيَا مَنْ أَرْجَعَ يُوسُفَ إِلَى يَعْقُوبَ وَيَا مَنْ كَشَفَ الضَّرَّ عَنْ
أَيُّوبَ وَيَا مَنْ أَجَابَ دَعْوَةَ زَكَرِيَّا وَيَا مَنْ تَقَبَّلَ يُونُسَ ابْنَ مَتَّى
نَسْئَلُكَ بِأَسْرَارِ أَصْحَابِ هَذِهِ الدَّعَوَاتِ الْمُسْتَجَابَاتِ أَنْ
تَحْفَظَنِي وَتَحْفَظَ نَاشِرَ هَذِهِ الرِّسَالَةِ وَرُقَقَاءَ هِمِّ مِنْ شَرِّ شَيَاطِينِ
الْإِنْسِ وَالْجِنِّ وَانْصُرْنَا عَلَى أَعْدَائِنَا وَلَا تَكِلْنَا إِلَى أَنْفُسِنَا

lâmiyet.

hikmet: belirli gayelere yönelik olarak, faydalı, anlamlı, yerli yerinde olma.

itibarıyla: bakımından.

kebair: büyük günahlar.

muhakkak: şüphesiz.

mü'min: Allah'a inanan.

noksan: eksiklik.

Rab: yaratan, besleyen, yetiştiren, mahlukatı uyum içinde sevk ve idare eden Allah.

rahmet-i İlâhiye: Allah'ın sonsuz rahmeti.

saadet: mutluluk.

salât: Peygamberimize, Sahabelerine, ailesine Allah'ın rahmetini, meleklerin istiğfarını, mü'minlerin dualarını dileme.

selâm: rahatlık, esenlik, selâmet.

tabaka: kat, katman; sınıf, grup, zümre.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma.

umumiyet-i ihvan: kardeşlerin tamamı.

zat: kişi, şahıs, fert.

1. Allah'ım! Mü'min için mü'min, sağlam yapılmış bir binanın birbirine kuvvet veren taşları gibidir" (Buharî, Salât: 88, Edep: 36, Mezalim: 5; Müslim, Birr: 65; Tirmizî, Birr: 18; Nesefî, Zekât: 67; Müsned, 4:405, 409.) buyuran zata ve onun Âl ve Ashabına salât ve selâm eyle.

2. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka hiçbir bilgimiz yoktur. Muhakkak ki Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

3. Dediler: Bizi bu saadete erdiren Allah'a hamd olsun. Yoksa, Allah hidayet etmeseydi biz kendiliğimizden buna erişemezdik. Gerçekten Rabbimizin peygamberleri bize hakkı getirdiler. (A'raf Suresi: 43.)

âl: aile, soy.

Ashap: Sahabeler, arkadaşlar; Peygamberimizi görmüş ve onunla konuşmuş olan Müslüman kimseler.

dahil etmek: katmak.

dahil: içinde.

feraiz: farzlar, İslâmiyette kesin olarak yapılması gereken emirler.

hak: doğru, gerçek.

hamd: Allah'a karşı olan şükürünü ve memnuniyetini onu överek bildirme.

hidayet: doğru ve hak yol, İslâm.

وَ اكْشِفْ كُرْبَتَنَا وَ كْرِتَهُمْ وَ اشْفِ اَمْرَاضَ قُلُوبِنَا
وَقُلُوبِهِمْ اٰمِيْنَ اٰمِيْنَ اٰمِيْنَ¹

Yirmi Yedinci Mektup

Bu Mektup, *Risale-i Nur* müellifinin talebelerine yazdığı ayn-ı hakikat ve çok letafetli, güzel mektuplarıyla, *Risale-i Nur* Talebelerinin Üstatlarına ve bazen birbirlerine yazdıkları ve *Risale-i Nur*'un mütalâasından aldıkları parlak feyizlerini ifade eden çok zengin bir Mektup olup, bu mecmuanın üç dört misli kadar büyüdüğü için, bu mecmuaya ilhak edilmemiştir. Müstakilen *Barla*, *Kastamonu*, *Emirdağ Lâhikaları* olarak neşredilmiştir.

âmin: Yâ Rabbi! Öyle olsun, kabul eyle!

ayn-ı hakikat: gerçeğin ta kendisi.

cinnî: cinlerden olan.

feyiz: Allah'ın kulluna bağışladığı ilim bolluğu ve dinî heyecan.

hürmet: şeref.

ifade eden: anlatan.

ilhak etmek: eklemek, ilâve etmek.

imdat: yardım.

insî: insanlardan olan.

kalbî: kalple ilgili.

kavim: kendilerine peygamber gönderilen insan topluluğu.

lâhika: ek, ilâve.

letafetli: güzel.

makbul: kabul edilmiş olan.

mecmua: çeşitli konularla ilgili yazıların toplanmasından meydana gelen kitap.

muhafaza: koruma.

müellif: yazar.

müstakilen: bağımsız olarak, kendi başına.

mütalâa: dikkatli okuma, inceleme ve iyice düşünme.

nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılayıp hayırlı işlerden alıkoyan güç.

neşretme: dağıtma, yayma.

niyaz: dua, yalvarma.

risale: belirli bir konuda yazılmış küçük kitap.

şer: kötülük, fenalık.

şifa: iyileşme, sağlığına kavuşma.

talebe: öğrenci.

üstat: bir ilim veya sanatta üstün olan kimse.

1. Ey kavmi içerisinde Hazret-i Nuh'un duasını kabul eden, ey düşmanlarına karşı Hazret-i İbrahim'e yardım eden, ey Yusuf'u Hazret-i Yakup'a geri döndüren, ey Hazret-i Eyyub'dan hastalığı gideren, ey Hazret-i Zekeriya'nın duasını kabul buyuran, ey Hazret-i Yunus ibni Mettâ'nın imdadına koşan Allah'ım! Bütün bu makbul dua sahiplerinin sırları hürmetine, Senden istiyor ve niyaz ediyoruz ki, beni ve bu risaleleri neşredenleri ve arkadaşlarını insî ve cinnî şeytanların şerrinden muhafaza eyle. Düşmanlarımıza karşı bize yardım et. Bizi nefsimizin eline bırakma. Bizim ve onların sıkıntılarını gider. Bizim ve onların kalbi hastalıklarına şifa ver. Âmin, âmin, âmin.

وَ اكْشِفْ كُرْبَتَنَا وَ كْرِتَهُمْ وَ اشْفِ اَمْرَاضَ قُلُوبِنَا
وَقُلُوبِهِمْ اٰمِيْنَ اٰمِيْنَ اٰمِيْنَ¹

Yirmi Yedinci Mektup

Bu Mektup, *Risale-i Nur* müellifinin talebelerine yazdığı ayn-ı hakikat ve çok letafetli, güzel mektuplarıyla, *Risale-i Nur* Talebelerinin Üstatlarına ve bazen birbirlerine yazdıkları ve *Risale-i Nur*'un mütalâasından aldıkları parlak feyizlerini ifade eden çok zengin bir Mektup olup, bu mecmuanın üç dört misli kadar büyüdüğü için, bu mecmuaya ilhak edilmemiştir. Müstakilen *Barla*, *Kastamonu*, *Emirdağ Lâhikaları* olarak neşredilmiştir.

âmin: Yâ Rabbi! Öyle olsun, kabul eyle!

ayn-ı hakikat: gerçeğin ta kendisi.

cinnî: cinlerden olan.

feyiz: Allah'ın kulluna bağışladığı ilim bolluğu ve dinî heyecan.

hürmet: şeref.

ifade eden: anlatan.

ilhak etmek: eklemek, ilâve etmek.

imdat: yardım.

insî: insanlardan olan.

kalbî: kalple ilgili.

kavim: kendilerine peygamber gönderilen insan topluluğu.

lâhika: ek, ilâve.

letafetli: güzel.

makbul: kabul edilmiş olan.

mecmua: çeşitli konularla ilgili yazıların toplanmasından meydana gelen kitap.

muhafaza: koruma.

müellif: yazar.

müstakilen: bağımsız olarak, kendi başına.

mütalâa: dikkatli okuma, inceleme ve iyice düşünme.

nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılayıp hayırlı işlerden alıkoyan güç.

neşretme: dağıtma, yayma.

niyaz: dua, yalvarma.

risale: belirli bir konuda yazılmış küçük kitap.

şer: kötülük, fenalık.

şifa: iyileşme, sağlığına kavuşma.

talebe: öğrenci.

üstat: bir ilim veya sanatta üstün olan kimse.

1. Ey kavmi içerisinde Hazret-i Nuh'un duasını kabul eden, ey düşmanlarına karşı Hazret-i İbrahim'e yardım eden, ey Yusuf'u Hazret-i Yakup'a geri döndüren, ey Hazret-i Eyyub'dan hastalığı gideren, ey Hazret-i Zekeriya'nın duasını kabul buyuran, ey Hazret-i Yunus ibni Mettâ'nın imdadına koşan Allah'ım! Bütün bu makbul dua sahiplerinin sırları hürmetine, Senden istiyor ve niyaz ediyoruz ki, beni ve bu risaleleri neşredenleri ve arkadaşlarını insî ve cinnî şeytanların şerrinden muhafaza eyle. Düşmanlarımıza karşı bize yardım et. Bizi nefsimizin eline bırakma. Bizim ve onların sıkıntılarını gider. Bizim ve onların kalbî hastalıklarına şifa ver. Âmin, âmin, âmin.

Yirmi Sekizinci Mektup

Şu Mektup Sekiz Meseledir.

Birinci Risale olan Birinci Mesele

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ • اِنْ كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ¹

ŞANİYEN: Üç sene evvel benimle görüştüğün üç gün sonra tabiri çıkmış, tevilî tezahür etmiş eski bir rüyanızın, şimdi tabirini istiyorsunuz. Şimdilik o güzel, mübarek müjdeli rüya, mürur-u zamana uğramış. Manasını göstermiş olan o rüyaya karşı böyle desem hakkım yok mu?

نَهْ شَبِّمْ نَهْ شَبِّمْ مِنْ غُلَامٍ شَمْسَمَ اَرْشَمْسِ مِنْ غُورِيمِ خَبَرٍ²
اَنْ خِيَالَاتِيْ كِه دَاِمِ اَوْ كِيَاَسْتِ عَكْسِ مَهْرُويَانِ بُوسْتَانِ خُدَاَسْتِ³

Evet kardeşim, seninle mahz-ı hakikat dersini müzakereye almışsınız. Hayalâtlara karşı kapısı açık olan rüyaları tahkikî bir surette mevzuubahis etmek, tahkik mesleğine tam uygun gelmediğinden, o cüz'î hâdise-i nevmiye münasebetiyle, mevtin küçük bir kardeşi olan nevme⁴ ait ilmî ve düsturî olarak altı nükte-i hakikati, ayat-ı Kur'ânînin işaret ettiği vecihte beyan edeceğiz. Yedincisinde, senin rüyana kısa bir tabir verilecek.

* Yirmi Sekizinci Mektubun bir kısmı 1931'de, bir kısmı da 1933'te Barla'da Türkçe olarak telif edilmiştir.

ait: ilgili.

akıs: yansıma.

ayat-ı Kur'âniye: Kur'an'ın ayetleri.

beyan: açıklama, anlatma, izah.

cüz'î: küçük.

düsturî: kaideli, prensipli.

evliya: velîler, Allah dostları.

evvel: önce.

geceperest: geceye tapan, geceyi seven.

hadim: hizmetçi, hizmet eden.

hâdise-i nevmiye: uyku ile ilgili hâdise, rüya olayı.

hakikat: gerçek.

hayalât: hayaller.

ilâhî: Allah'la ilgili, Cenab-ı Hakka dair.

ilmî: ilimle ilgili, bilimsel.

mahz-ı hakikat: gerçeğin aslı, gerçeğin kendisi.

mana: anlam.

mevt: ölüm, vefat.

mevzuubahis etmek: söz konusu etmek, hakkında konuşmak.

mübarek: hayırlı, uğurlu

müjde: sevindirici haber.

münasebet: ilgi, alâka, vesile.

mürur-u zaman: zaman aşımı.

müzakere: karşılıklı fikir söyleme, danışma, görüşme.

nevme: uyku.

nükte-i hakikat: gerçeği, doğruluğu ifade eden ince ve zarif sözler.

Rahim: acıyan, koruyan, şefkat ve merhamet eden Allah.

Rahman: ister mü'min, ister kâfir; ister iyi isterse kötü olsun; rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların nızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

saniyen: ikincisi.

suret: tarz, biçim.

tabir: yorum, söz.

tahkik: doğru olup olmadığını araştırma.

tahkikî: araştırma, inceleme ile ilgili.

tevil: sözün ilk bakışta beliren anlamını değil de, ihtimal dahilinde bulunan diğer anlamlarını alarak yorumlama, ince yorum.

tezahür: ortaya çıkma.

vecih: şekil.

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. • Eğer rüya tabirini biliyorsanız... (Yusuf Suresi: 43.)

2. Ben ne geceyim, ne de geceperestim. Ben bir hakikat güneşinin hadimiyim ki, ondan size haber getiriyorum. (İmam-ı Rabbanî, Mektubat, 1:124, 130. Mektup.)

3. O hayaller ki, evliyanın tuzağı, ilâhî bahçelerin ay yüzlü güzellerinin akisleridir. (Mevlâna Celâleddin-i Rumî.)

4. Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 4:309; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, 10:415.

Birincisi: Sure-i Yusuf'un mühim bir esası rüya-i Yusufiye olduğu gibi, ¹ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُباتًا ayeti misillü çok ayetlerle, rüyada ve nevmde perdeli olarak ehemmiyetli hakikatler var olduğunu gösterir.

İkincisi: Kur'an ile tefeüle ve rüyaya itimada ehl-i hakikat taraftar değiller. Çünkü, Kur'an-ı Hakîm, ehl-i küfürü kesretle ve şiddetli bir tarzda vuruyor. Tefeülde, kâfire ait şiddeti tefeül eden insana çıktığı vakit, yeis veriyor, kalbi müşevveş ediyor.

Hem rüya dahi, hayır iken, bazı aks-i hakikatle göründüğü için şer telâkki edilir, ye'se düşürür, kuvve-i maneviyeyi kırar, suizan verir. Çok rüyalar var ki, sureti deşetli, zararlı, mülevves iken, tabiri ve manası çok güzel oluyor. Herkes rüyanın suretiyle manasının hakikati mabeynindeki münasebeti bulamadığı için, lüzumsuz telâş eder, me'yus olur, keder eder.

İşte, yalnız bu cihet içindir ki, ehl-i hakikat gibi ve İmam-ı Rabbanî misillü, başta "Ne şebem, ne şebperes-tem" dedim.

Üçüncüsü: Hadis-i sahih ile, nübüvvetin kırk cüz'ünden bir cüz'ü, nevmde rüya-i sadıka suretinde tezahür etmiş. ² Demek, rüya-i sadıka hem haktır, hem nübüvvetin vezaifine taallûku var.

Şu Üçüncü Mesele, gayet mühim ve uzun ve nübüvvetle alâkadar ve derin olduğundan, başka vakte talik ediyoruz, şimdilik o kapıyı açmıyoruz.

aks-i hakikat: gerçeğin zıddı, gerçeğe ilgisi bulunmayan.
alâkadar: ilgili, ilişkili, alâkalı.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
cihet: yön, taraf.
cüz: kısım, parça.
ehemmiyetli: önemli.
ehl-i hakikat: gerçeği bulup onun peşinden gidenler; hakikat ehli, doğru ve hak yolda olanlar.
ehl-i küfür: küfür ehli, kâfirler.
gayet: çok, son derece.
hadis-i sahih: ravilerin kesintisi bulunmayan bir senetle rivayet ettikleri, doğruluğu ve Peygamberimize ait olduğu şüphe götürmeyen hadis.
hak: doğru, gerçek.
hakikat: gerçek, doğru.
hayır: iyilik.
istirahat: dinlenme, rahatlama.
itimad: dayanma, güvenme.
kâfir: Allah'ı ve İslâmîyeti inkâr eden, dinsiz.
keder: sıkıntı, üzüntü, acı.
kesret: çokluk, fazlalık.
Kur'an-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'an.
kuvve-i manevîye: manevî güç, moral.
lüzumsuz: gereksiz.
mabeyn: arası, iki şeyin arası.
mana: anlam.
mesele: sorulup karşılığı istenilen şey, cevabı istenen soru, konu.
me'yus: ümitsiz, kederli.
misillü: benzeri, gibi.
mühim: önemli.
mülevves: kirlî, pis, hoş olmayan.
münasebet: bağlantı, ilişki.
müşevveş: karışık, karmakarışık.

1. Uykunuzu bir istirahat kıldık. (Nebe Suresi: 9.)

2. Buharî, Tabir: 2, 4, 10, 26; Müslim, Rüya: 6, 7, 8, 9; Ebu Davud, Edep: 88. Darimî, Rüya: 2.

nevm: uyku.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

perde: örtü.

rüya-i sadıka: doğru olan rüya.

rüya-i Yusufiye: Hz. Yusuf'un rüyası.

suizan: bir kimse hakkında

kötü düşünceye sahip olma.

suret: biçim, görünüş, şekil.

şebem: geceyim.

şebperest: geceyi seven, geceye tapan.

şer: kötülük, zararlı.

taallûk: ilgi, ilişki, alâka.

tabir: yorum, yorumlama.

talik: sonraya bırakmak, er-
telemek.

tefeül: bir kitabı rastgele açarak denk gelen yeri okuma ve o kısmı uğurlu sayma.

telâkki: kabul etme.

telâş: endişe, kaygı.

tezahür: ortaya çıkma, görünme.

vezaif: vazifeler, işler.

yeis: ümitsizlikten meydana gelen üzüntü ve karamsarlık.

Dördüncüsü: Rüya üç nevidir. İkisi, tabir-i Kur'an'la,

¹ **أَصْغَاتُ أَحْلَامٍ** 'da dahildir, tabire değmiyor; manası varsa da ehemmiyeti yok. Ya mizacın inhırafından, kuvve-i hayaliye şahsın hastalığına göre bir terkiyat, tasvirat yapıyor; yahut gündüz veya daha evvel, hatta bir iki sene evvel aynı vakitte başına gelen müheyyiç hâdisatı, hayal tahattur eder, tadil ve tasvir eder, başka bir şekil verir. İşte bu iki kısım **أَصْغَاتُ أَحْلَامٍ** 'dır, tabire değmiyor.

Üçüncü kısım ki, "rüya-i sadıka" dır. O doğrudan doğruya, mahiyet-i insaniyedeki lâtime-i Rabbaniye, âlem-i şahadetle bağlanan ve o âlemde dolaşan duyguların kapanmasıyla ve durmasıyla âlem-i gayba karşı bir münasebet bulur, bir menfez açar; o menfez ile, vukua gelmeye hazırlanan hâdiselere bakar. Ve Levh-i Mahfuzun ciltveleri ve mektubat-ı kaderiyenin numuneleri nev'inden birisine rast gelir, bazı vakıat-ı hakikiyeyi görür. Ve o vakıatta, bazen hayal tasarruf eder, suret libasları giydirir.

Bu kısmın çok envayı ve tabakatı var. Bazı, aynen gördüğü gibi çıkar, bazen bir ince perde altında çıkıyor, bazen kalınca bir perde ile sarılıyor. Hadis-i şerifte gelmiş ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın bidayet-i vahiyde gördüğü rüyalar, subhun inkişafı gibi zahir, açık, doğru çıkıyordu.²

Beşinci: Rüya-i sadıka, hiss-i kablelvukuun fazla inkişafıdır. Hiss-i kablelvuku ise, herkeste cüz'î, küllî vardır. Hatta hayvanlarda dahi vardır. Hatta, bir zaman ben bu

zulma.

inkişaf: açılma, gelişme.

kuvve-i hayaliye: hayal duygusu, hayal gücü.

küllî: çok, büyük.

lâtime-i Rabbaniye: İlâhî hakikatlerin hissedilmesine ve manevî zevklerin alınmasına yarayan his, duygu.

Levh-i Mahfuz: korunmuş levha, Allah'ın ezeli ilmiyle kâinata olmuş ve olacak şeylerin yazılı olduğu levha.

libas: elbise.

mahiyet-i insaniye: insanın yapısı, özellikleri.

mana: anlam.

mektubat-ı kaderiye: kaderle alâkalı mektuplar.

menfez: delik, girilecek yer.

mizaç: manevî vasıfların tamamı; huy, tabiat.

müheyyiç: heyecan veren.

münasebet: bağ, bağlantı.

nevi: çeşit, cins.

numune: örnek.

rast gelmek: karşılaşmak.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim olan peygamber, Hz. Muhammed.

rüya-i sadıka: doğru olan rüya.

subuh: sabah.

suret: biçim, şekil.

tabakat: tabakalar.

tabir: yorum, yorumlama.

tabir-i Kur'an: Kur'an'ın tabiri, ifadesi.

tadil: değiştirme, düzeltme.

tahattur: hatırlama, hatıra getirme.

tasarruf: kullanma.

tasvir: resmini yapma, şekillendirme.

tasvirat: tasvirler, resmini yapmalar, şekillendirmeler.

terkiyat: terkipler, birleşimler, kurmalar.

vakıat: olaylar.

vakıat-ı hakikî: gerçek olaylar.

vukua gelme: meydana gelme, gerçekleşme.

zahir: açık.

1. Kaşık ve anlaşılmaz rüyalar. (Yusuf Suresi: 44.)

2. Buharî, 1:3; Müslim, İman: 252; Tirmizî, Menakıb: 6; Müsned, 6:153.

âlem: dünya.

âlem-i gayp: gayp âlemi, görünmeyen, fakat varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen başka dünyalar.

âlem-i şahadet: şahadet âlemi, gözle gördüğümüz âlem.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

bidayet-i vahiy: vahyin başlangıcı.

cilve: görünme, yansıma; görünüşü.

cüz'î: az, küçük.

dahil: içinde.

ehemmiyet: kıymet, değer, önem.

enva: çeşitler, türler, neviler.

evvel: önce.

hâdisat: hâdiseler, olaylar.

hâdis: olay.

hadis-i şerif: mübarek söz, Peygamberimizden aktarılan sözlerin genel adı.

hayal: insanın zihninde tasarlayıp, canlandırdığı şey, hülya.

hiss-i kablelvuku: bir şeyi vukuundan önce hissetme, bir hâdisenin gerçekleşmesinden önce kalbe doğması.

inhıraf: sapma, gelişme, bo-

hiss-i kablelvukuu, zahirî ve bâtinî meşhur duygulara ilâ-ve olarak, insanda ve hayvanda “saika” ve “şaiika” namıyla, aynı “sâmîa” ve “bâsıra” gibi, iki hiss-i âheri ilmen bulmuştum. Ehl-i dalâlet ve ehl-i felsefe, o gayrimeşhur hislere, hata ederek, ahmakçasına “sevk-i tabîi” diyorlar. Hâşâ, sevk-i tabîi değil, belki bir nevi “ilham-ı fıtrî” olarak, insan ve hayvanı kader-i İlâhî sevk ediyor.

Meselâ, kedi gibi bazı hayvan, gözü kör olduğu vakit, o sevk-i kaderî ile gider, gözüne ilâç olan bir otu bulur, gözüne sürer; iyi olur.

Hem, rûy-i zeminin sıhhiye memurları hükmünde ve bedevî hayvanatın cenazelerini kaldırmakla muvazzaf kartal gibi, âkilüllâhm kuşlara, bir günlük mesafeden bir hayvan cenazesinin vücudu, o sevk-i kaderî ile ve o hiss-i kablelvuku ilhamıyla ve o saika-i İlâhî ile bildirilir ve bulurlar.

Hem, yeni dünyaya gelmiş bir arı yavrusu, yaşı bir gün iken, havada bir günlük mesafeye gider, havada izini kaybetmeyerek, o sevk-i kaderî ile ve o saika ilhamıyla döner, yuvasına girer.

Hatta, herkesin başında çok defa tekerrür ediyor ki, birisinden bahsediyorken, anî kapı açılarak, tahminin fevkinde, aynı adam gelir. Hatta Kürtçe durub-u emsal-dendir: **نافِ كُرْبَيْنَه پَالَانْدَارِلِي وَرَيْنَه** Yani, “Kurdun bahsini ettiğin zaman topuzu hazırla, vur; çünkü kurt geliyor.” Demek bir hissi-i kablelvuku ile, lâtime-i Rabbaniye,

ahmakça: akılsızca.
âkilüllâhm: et yiyen.
bahis: söz, mevzu.
bâsıra: görme duygusu.
bâtını: içe ait, görünmeyen, gizli.
bedevî: göçebe.
durub-u emsal: atasözleri, meşhur sözler.
ehl-i dalâlet: dalâlet ehli; yoldan çıkanlar, azgın ve sapkın kimse-ler.
ehl-i felsefe: filozoflar, felsefe ile uğraşanlar.
fevkinde: üstünde.
gayr-i meşhur: duyulmayan, ta-nınmayan, bilinmeyen.
hâşâ: asla, hiçbir vakit.
hayvanat: hayvanlar.
hiss-i âhar: diğer his.
hiss-i kablelvuku: bir şeyi vuku-undan önce hissetme, bir hâdise-nin gerçekleşmesinden önce kal-

be doğması.

ilham: bir varlığı, bir şey meydana getirmeye, bir şey yapmaya sevk eden his un-suru.

ilham-ı fıtrî: fıtrî ilham, yara-tılışa ait kalbe doğuş, Cenab-ı Hakkın, ihtiyaçlarını temin et-meleri için varlıklara vermiş olduğu duygu.

ilmen: ilim olarak.

kader-i ilâhî: ilâhî kader; Al-lah'ın meydana gelecek hâdi-seleri olmadan önce takdir

etmesi, plânlaması.

lâtime-i Rabbaniye: ilâhî hak-i-katlerin hissedilmesine ve manevî zevklerin alınmasına yarayan his, duygu.

mesafe: uzaklık, ara.

meselâ: örnek olarak.

meşhur: tanınmış, herkesin bildiği.

muvazzaf: vazifeli.

nevi: çeşit, tarz.

rûy-i zemin: yeryüzü.

saika: sevk eden, götüren.

saika-i ilâhî: ilâhî sevk.

sâmîa: işitme duygusu.

sevk-i kaderî: kaderin sevk etmesi, yönlendirmesi.

sevk-i tabîi: iç güdü, tabîi ha-reket, düşünme sonucu ola-rak değil.

sıhhiye memuru: sağlık me-muru.

saika: şevkli, hevesli.

tekerrür: tekrarlanma.

topuz: baş tarafı top şeklin-de, saplı eski bir savaş aleti.

vücut: beden, ceset.

zahiri: görünen, dış.

icmalen o adamın gelmesini hisseder. Fakat aklın şuuru ihata etmediği için, kasten değil, ihtiyarsız olarak bahsetmeye sevk eder. Ehl-i feraset, bazen keramet gibi geldiğini beyan eder. Hatta bir zaman bende şu nevi hassasiyet fazla idi. Bu hâli bir düstur içine almak istedim, fakat yakıştıramadım ve yapamadım. Fakat, ehl-i salâhatte ve bhusus ehl-i velâyette bu hiss-i kablelvuku fazla inkişaf eder, kerametkârâne, âsârını gösterir. İşte, umum avam için dahi bir nevi velâyete mazhariyet var ki, rüya-i sadıkada, evliya gibi, gaybî ve istikbalî olan şeyleri görüyorlar.

Evet, uyku nasıl ki avam için rüya-i sadika cihetinde bir mertebe-i velâyet hükmündedir; öyle de, umum için, gayet güzel ve muhteşem bir sinema-i Rabbaniyenin seyranğâhıdır. Fakat, güzel ahlâklı güzel düşünür; güzel düşünen, güzel levhaları görür. Fena ahlâklı, fena düşündüğünden, fena levhaları görür.

Hem, herkes için, âlem-i şahadet içinde âlem-i gayba bakan bir penceredir. Hem mukayyet ve fânî insanlar için, saha-i ıtlak bir meydan ve bir nevi bekaya mazhar ve mazi ve müstakbel, hâl hükmünde bir temaşagâhtır. Hem tekâlif-i hayatiye altında ezilen ve meşakkat çeken zîruhlarnın istirahatgâhıdır. İşte bu gibi sırlar içindir ki, Kur'an-ı Hakîm, ¹ **وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا** nev'indeki ayetlerle, hakikat-i nevmiyei ehemmiyetle ders veriyor.

1. Uykunuzu bir istirahat kıldık. (Nebe Suresi: 9.)

ahlâk: seciye, tabiat, huy.
âlem-i gayp: varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen, görünmeyen başka dünyalar.
âlem-i şahadet: şahadet âlemi, gözle gördüğümüz âlem.
âsâr: eserler.
avam: halk tabakası, sıradan insanlar.
ayet: Kur'an'ın her bir cümle-

si.
bahsetmek: sözünü yapmak, konuşmak.
bahusus: özellikle.
beka: ebedîlik, kalıcılık, devamlılık.
beyan etmek: açıklamak, izah etmek.
cihet: yön, taraf.
düstur: kanun, kural, prensip.
ehemmiyet: kıymet, değer,

önem.
ehl-i feraset: ferasetli olanlar, çabuk sezme ve anlama kabiliyeti olanlar.
ehl-i salâhat: dindarlıkta çok ileri olanlar.
ehl-i velâyet: velî olanlar; Allah'ın dostluğunu kazananlar.
evliya: velîler, Allah dostları.
fânî: ölümlü, geçici.
fena: kötü.

gaybî: bilinmeyen, görünmeyen.
gayet: çok, son derece.
hakikat-i nevmiye: uyku hakikati, uyku gerçeği, uykunun anlamı ve özü.
hassasiyet: hassaslık, duyarlılık.
hissetmek: algılamak.
hiss-i kablelvuku: bir şeyi olmadan önce hissetme duygusu, ön-sezi.
hükmünde: gibi, yerinde.
icmalen: kısaca, özetle.
ihata: sarma, kuşatma, tam kavrayış, zihnen, aklen ve bilgiyle kavrayış.
ihtiyarsız: elinde olmadan.
inkişaf: açılma, gelişme.
istikbalî: gelecek zamanla ilgili.
istirahatgâh: istirahat yeri, dinlenme yeri.
kasten: bile bile, isteyerek.
keramet: Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller veya tabiatüstü hadiseler.
kerametkârâne: kerametli bir şekilde, keramet gösterircesine.
Kur'an-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'an.
levha: tablo, manzara, görünüş.
mazhar: nail olma, erişme.
mazhariyet: görünlme, nail olma, kavuşma.
mazi: geçmiş zaman.
mertebe-i velâyet: velîlik mertebesi, derecesi.
meşakkat: sıkıntı, güçlük, zorluk.
muhteşem: ihtişamlı, görkemli.
mukayyet: kayıtlı, bağlı.
müstakbel: gelecek zaman.
nevi: çeşit.
rüya-i sadika: doğru olan rüya.
saha-i ıtlak: serbest saha; sınırsız meydan, alan.
sevk etmek: göndermek, yönlendirmek.
seyrangâh: gezinti yeri, muhteşem manzaralı yerler.
sinema-i Rabbaniye: Cenab-ı Hakkın tedbir ve iradesiyle, faaliyet ve şuanatının âdeta sinema perdeleri ve levhaları gibi gösterildiği âlem, mekân.
sır: insanın aklının erişemediği ilâhî hikmet, gizli iş veya söz.
şuur: bir şeyi anlama, tanıma ve kavrama gücü; anlayış, idrak.
tekâlif-i hayatiye: hayatın yükleri.
temaşagâh: bakma ve gezinti yeri.
umum: herkes, bütün insanlar; bütün.
velâyet: velîlik, ermişlik, Allah dostluğu.
zîruh: ruh sahibi, ruhlı, canlı.

Altıncısı ve en mühimmi: Rüya-i sadıka benim için hakkalyakîn derecesine gelmiş ve pek çok tecrübâtımla kader-i İlâhînin her şeye muhit olduğuna bir hüccet-i kâtı hükmüne geçmiştir. Evet, bu rüyalar, benim için, hususan bu birkaç sene zarfında o dereceye gelmiştir ki, meselâ yarın başıma gelecek en küçük hâdisat ve en ehemmiyetsiz muamelât ve hatta en adî muhaverat yazılı olduğunu ve daha gelmeden muayyen olduğunu ve gecede onları görmekle, dilim ile değil, gözüm ile okuduğum bana kat'î olmuştur. Bir değil, yüz değil, belki bin defa, gecede, hiç düşünmediğim hâlde, gördüğüm bazı adamlar veyahut söylediğim meseleler, o gecenin gündüzünde, az bir tabir ile aynen çıkıyor. Demek, en cüz'î hâdisat, vukua gelmeden evvel hem mukayyettir, hem yazılmıştır. Demek tesadüf yok; hâdisat başıboş gelmiyor, intizamsız değildir.

Yedincisi: Senin müjdeli, mübarek ve güzel rüyanın tabiri, Kur'an için ve bizim için çok güzeldir. Hem zaman tabir etti ve ediyor, tabirimize ihtiyaç bırakmıyor. Hem kısmen tabiri güzel olarak çıkmış. Sen dikkat etsen anlarsın. Yalnız bir iki noktasına işaret ederiz. Yani bir hakikat beyan ederiz; senin hakikat-i rüya nev'inden olan vakıalar, o hakikatin temessülâtıdır. Şöyle ki:

O vâsi meydanlık, âlem-i İslâmiyettir. Meydanlığın nihayetindeki mescit, Isparta vilâyetidir. Etrafı bulanık, çamurlu su, hâl ve zamanın sefahat ve atalet ve bid'atlar bataklığıdır. Sen selâmetle, bulaşmadan, sür'atle mescide

adî: sıradan, basit.

âlem-i İslâmiyet: islâm dünyası.

atalet: tembellik, hareketsizlik.

beyan: açıklama, izah.

bid'at: dinin aslında olmayıp sonradan icat edilen şeyler, yeni âdet.

cüz'î: küçük.

ehemmiyetsiz: önemsiz.

hâdisat: hâdiseler, olaylar.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

hakikat-i rüya: rüyanın anlamı, gerçeği; rüyada görülen hakikatler, gerçekler.

hakkalyakîn: yaşayarak bilme, bilginin en kesin hâli.

hususan: özellikle.

hüccet-i kâtı: kesin, şüphesiz delil.

hükmüne: değerine, yerine.

intizam: düzen, tertip.

kader-i İlâhî: İlâhî kader; Allah'ın meydana gelecek hâdiseleri olmadan önce takdir etmesi, plânlaması.

kat'î: kesin.

kısmen: bazı bakımdan, bazı yönden.

mescit: namaz kılınacak yer.

meselâ: örnek olarak.

mesele: konu.

meydan: düz yer, alan.

muamelât: davranışlar, işler.

muayyen: belli, belirli.

muhaverat: karşılıklı konuşmalar.

muhit: kuşatan, saran.

mukayyet: kaydedilmiş, yazılmış.

mübarek: bereketli, hayırlı.

mühim: önemli.

müjde: sevindirici haber, iyi haber.

nevi: cins, tür.

nihayet: son, uç, bitim.

rüya-i sadıka: doğru olan rüya.

sefahat: zevk, eğlence ve ya-

sak şeylere düşkünlük, sefihlik.

tabir: yorum, yorumlama.

tecrübât: tecrübeler, deneyimler.

temessülât: belirmeler, görünmeler.

tesadüf: rastgelme, rastlantı.

vakia: hâdis; olay.

vâsi: geniş.

vilâyet: il.

vuku: meydana gelme, gerçekleşme.

zarfında: içinde.

eriştiğin, herkesten evvel envar-ı Kur'âniyeye sahip çıkıp, kalbini bozmadan sağlam kaldığına işaretler. Mescit-teki küçük cemaat ise, Hakkı, Hulûsî, Sabri, Süleyman, Rüştü, Bekir, Mustafa, Ali, Zühtü, Lütî, Hüsrev, Re'fet gibi, Sözlerin hameleleridir. Ufak kürsü ise, Barla gibi küçük bir köydür. Yüksek ses ise, Sözlerdeki kuvvet ve sür'at-i intişarlarına işaretler. Birinci safta sana tahsis edilen makam ise, Abdurrahman'dan sana münhal kalan yerdir. O cemaat, telsiz aletlerin ahizeleri hükmünde, bütün dünyaya ders işittirmek istemek işareti ve hakikati ise, inşaallah, tamamıyla sonra çıkacak. Şimdi efradı birer küçük çekirdek iseler de, ileride tevfik-i İlâhî ile birer şecere-i âliye hükmüne geçerler ve birer telsiz telgrafın merkezi olurlar. Sarıklı, küçük, genç bir zat ise, Hulûsî'ye omuz omuza verecek, belki geçecek birisi, naşirler ve talebeler içine girmeye namzettir. Bazılarını zannederim, fakat kat'î hükmedemem. O genç, kuvve-i velâyetle meydana atılacak bir zattır. Sair noktaları sen benim bedelime tabir et.

Senin gibi dostlarla uzun konuşmak hem tatlı, hem makbul olduğundan, şu kısa meselede uzun konuştum, belki de israf ettim. Fakat nevme ait olan ayat-ı Kur'âniyenin bir nevi tefsirine işaret etmek niyetiyle başladığımdan, inşaallah o israf affolur veya israf olmaz.

ahize: alıcı, nakledici alet.
ayat-ı Kur'âniye: Kur'an'ın ayetleri.
bedelime: yerime.
cemaat: topluluk.
efrat: fertler, bireyler.
envar-ı Kur'âniye: Kur'an nurları.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.
hamele: taşıyıcı, hizmetkâr.
hükmünde: değerinde, yerinde.
hükmüne: değerine, yerine.

hükmetmek: karar vermek.
inşaallah: Allah izin verirse.
israf etmek: gereksiz harcamaya, ihtiyaçtan fazlası.
kat'î: kesin.
kuvve-i velâyet: evliyalık kuvveti.
makam: manevî mevki, yer.
makbul: kabul edilmiş, istenilen, arzu edilen.
mescit: namaz kılınacak yer.
mesele: sorulup karşılığı istenilen şey, cevabı istenen soru.

münhal: boş, açılan.
namzet: aday.
naşir: yayan, neşreden.
nevi: çeşit, tür.
nevm: uyku.
niyet: bir işi yapmayı önceden düşünme, yapılacağına bilmesi.
saf: sıra.
sair: diğer, öteki.
sarık: kavuk, fes gibi bazı başlıkların üzerine sarılan tülbent.
sür'at-i intişar: hızlı yayılma.

şecere-i âliye: büyük ağaç, yüce ağaç.
tabir: yorum, yorumlama.
tahsis: bir kimse veya şey için ayırmak.
talebe: öğrenciler.
tefsir: açıklama, izah, yorum.
tevfik-i İlâhî: Allah'ın yardımı, başarılı kılması.
zan: sanma, kesin olarak bilmek, sizin kuvvetli ihtimalle hükmetme.
zat: kişi, şahıs, fert.

İkinci Mesele olan İkinci Risale

“Hazret-i Mûsa Aleyhisselâm, Hazret-i Azrail Aleyhisselâmın gözüne tokat vurmuş”¹ ilââhir mealindeki hadise dair ehemmiyetli bir münakaşayı kaldırmak ve halletmek için yazılmıştır.

Eğirdir’de bir münakaşa-i ilmiye işittim. O münakaşa, hususan şu zamanda yanlıştır. Hatta münakaşayı bilmiyordum; benden de سوال edildi. Muteber bir kitapta, Hadis-i Şeyheynin ittifakına âlâmet olan ق işaretleriyle bir hadis bana gösterildi; “Hadis midir, değil midir?” سوال edildi.

Ben dedim: Böyle muteber bir kitapta, Şeyheyn Hadisinin ittifakına hükmeden bir zata itimat etmek lâzım. Demek hadistir. Fakat hadisın, Kur’ân gibi bazı müteşabihatı var; ancak havas onların manalarını bulabilir. Şu hadisın zahiri dahi, müşkülât-ı hadisın müteşabihat kısmından olmak ihtimali var” dedim. Eğer bilseydim medar-ı münakaşa olmuş; öyle kısa değil, belki böyle cevap verecektim:

Evvelâ: Bu çeşit mesaili münakaşa etmenin birinci şartı, insafla, hakkı bulmak niyetiyle, inatsız bir surette, ehil olanların mabeyninde, suitelâkkiye sebep olmadan müzakeresi caiz olabilir. O müzakere hak için olduğuna delil şudur ki:

Eğer hak, muarızın elinde zahir olsa, müteessir olmasın, belki memnun olsun. Çünkü bilmediği şeyi öğrendi. Eğer kendi elinde zahir olsa, fazla bir şey öğrenmedi; belki gurura düşmek ihtimali var.

alâmet: belirti, işaret.
caiz: mümkün, sakıncasız.
dair: alâkalı, ait, ilgili.
delil: bir davayı, meseleyi ispata yarayan şey.
ehemmiyet: önem.
ehil: lâyük.
evvelâ: birinci olarak, ilk önce.
hadis: Hz. Muhammed’e ait söz, emir, fiil veya onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.
hadis-i Şeyheyn: en muteber ve büyük hadis âlimlerinden İmam-ı Buhârî ve İmam-ı Müslim’den rivayet edilen hadis-i şerif.
hak: doğru, gerçek.
halletmek: problem olmaktan çıkarmak, çözmek.
havas: okumuşlar, bilginler, âlimler.
husussan: özellikle.
ihhtimal: olabilirlik.
ilââhir: sonuna kadar.
insaf: gerçekleri ve doğruları kabul edebilme vasfı.
itimât: güvenme.
ittifak: fikir birliği, söz birliği.
lâzım: gerek, gerekli.
mabeyn: arası.
mana: anlam; iç yüz.

1. Buhârî, 2:113, 4:191; Müslim, 4:1843; Neseî, Cenaiz: 121; Müsned, 2:269, 315, 351.

meal: anlam, mana.
medar-ı münakaşa: münakaşaya, tartışmaya sebep olan.
mesail: meseleler.
muarız: muhalif, karşı taraf.
muteber: itibar edilen, geçerli.
münakaşa: tartışma, karşılıklı sözle çekişme.
münakaşa-i ilmiye: ilmi tartışma.

müşkülât-ı hadis: hadis ilmine ait anlama güçlükleri, zorlukları.
müteessir olma: üzülme.
mütesabihat: Kur’ân-ı Kerim’in manası açık olmayan ayetleri, mecazi manaya elverişli ayetler.
müzakere: karşılıklı fikir söyleme, görüşme.
niyet: maksat, amaç.
risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sual: soru.
suitelâkki: yanlış anlayış, yanlış düşünce.
suret: biçim, tarz, şekil.
Şeyheyn: iki şeyh, Buhârî ve Müslim için kullanılan isim.
zahir olma: görünme, ortaya çıkma.
zahiri: görünen, görünürdeki, görünüşteki.
zat: şahıs, kişi.

Saniyen: Sebeb-i münakaşa, eğer hadis ise, hadisin meratibini ve vahy-i zımnînin derecatını ve tekellûmat-ı Nebeviyenin aksamını bilmek lâzım. Avam içinde müşkülât-ı hadisiyeyi münakaşa etmek, izhar-ı fazl suretinde, avukat gibi kendi sözünü doğru göstermek ve enaniyetini hakka ve insafa tercih etmek suretinde deliller aramak caiz değildir.

Madem şu mesele açılmış, medar-ı münakaşa edilmiş, biçare avam-ı nâsın zihninde suitesir ediyor. Çünkü, şu gibi müteşabih hadisleri aklına sığdıramadığı için, eğer inkâr etse, dehşetli bir kapı açar; yani küçücük aklına sığışmayan kat'î hadisleri dahi inkâra yol açar. Eğer zahir-i hadisin manasını tutarak öyle kabul edip neşretse, ehl-i dalâletin itirazatına ve “Hurafattır” demelerine yol açar. Madem bu müteşabih hadise, lüzumsuz ve zararlı bir tarzda nazar-ı dikkat celp edilmiş ve bu çeşit hadisler çok varit olmuş; elbette şüpheleri izale edecek bir hakikati beyan etmek lâzım gelir. Şu hadis kat'î olsun veya olmasın, o hakikati zikretmek gerekir.

İşte, yazdığımız risalelerde, ezcümle Yirmi Dördüncü Sözün Üçüncü Dalında On İki Asıl ile ve Dördüncü Dalında ve On Dokuzuncu Mektubun vahyin taksimatına dair mukaddemesindeki bir esasında tafsîlâtta iktifaen, burada icmalen o hakikate bir işaret ederiz. Şöyle ki:

Melâike, insan gibi bir surete inhisar etmez; müşahhas iken, bir küllî hükmündedir. Hazret-i Azrail Aleyhisselâm, kabz-ı ervaha müekkel olan melâikelerin nazıdır.

aksam: bölümler, kısımlar.
aleyhisselâm: selâm ona olsun.
avam: halk tabakası, sıradan insanlar.
avam-ı nâs: insanların ilmi, irfan kıt, okuma yazması az, fikren zayıf olanları.
beyan: açıklama, bildirme, izah.
biçare: çaresiz, zavallı
caiz: mümkün, olur, olabilir, sakıncasız.
celp etmek: kendine çek-

mek.
dair: ait, ilgili.
delil: bir davayı, meseleyi ispata yarayan şey.
derecat: dereceler, mertebeler.
ehl-i dalâlet: dalâlet ehli; yoldan çıkanlar, azgın ve sapkın kimseler.
elbette: kesinlikle, mutlaka.
enaniyet: kendini beğenme, benlik, gurur.
ezcümle: başlıca, özellikle.
hadis: Hz. Muhammed'e ait

söz, emir, fiil veya onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.
hak: gerçek, doğru.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.
hurafat: hurafeler, batıl inanışlar.
hükümünde: değerinde, yerinde.
icmalen: kısaca, özetle.
iktifaen: yeterli görerek.
inhisar: yalnız bir şeye ait kılma.

inkâr: kabul etmeme, inanmama.
insaf: doğruları ve gerçekleri kabul edebilme vasfı.
işaret: bildirme.
itirazat: itirazlar.
izale: giderme, ortadan kaldırma.
izhar-ı fazl: faziletini, değerini ortaya koyma, üstünlüğünü bildirme.
kabz-ı ervah: ruhların alınması, ölme.
kat'i: kesin, şüpheşiz.
küllî: çok, çok miktarda.
lâzım: gerek, gerekli.
lüzumsuz: gereksiz, yersiz.
mana: anlam; iç yüz.
medar-ı münakaşa: münakaşaya, tartışmaya sebep olan.
melâike: melekler.
meratip: mertebeler, dereceler.
mukaddeme: ön söz, başlangıç, giriş.
müekkel: vazifeli, görevli.
münakaşa: tartışma, karşılıklı sözle çekişme.
müşahhas: şahıslanmış, belirli bir şahsiyete sahip.
müşkülât-ı hadisiye: manasının incelik ve derinliği sebebiyle uzun tetkik ve tefekkür neticesinde ancak anlaşılabilen hadisler.
müteşabih hadis: manası açık olmayan, yorumla açık hadis.
nazar-ı dikkat: dikkatli bakma, dikkatli bakış.
nazır: bakan, gözetken.
neşretme: dağıtma, yayma, herkese duyurma.
risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.
saniyen: ikinci olarak.
sebeb-i münakaşa: münakaşa, tartışma, çekişme sebebi.
suitesir: kötü tesir, etki.
suret: biçim, görünüş, şekil.
tafsîlât: etraflı bilgiler, ayrıntılar.
taksimat: bölmeler, kısımlara ayırmalar.
tekellûmat-ı Nebeviye: Hz. Peygamberin konuşması, mübarek sözleri.
vahiy: Allah tarafından Cebrail (a.s.) vasıtasıyla peygamberlere bildirilen emir ve yasaklar.
vahy-i zımnî: vahye dayalı, vahiy kaynaklı, vahiy etkisi ile olan.
varit: gelen, ulaşan, erişen.
zahir-i hadis: hadisin açık manası, görünen manası.
zikretmek: bildirmek, söylemek.

“Her ölünün ruhunu, Hazret-i Azrail Aleyhisselâm mı bizzat kabzediyor? Yoksa avaneleri mi kabzediyorlar?”

Bu hususta üç meslek var:

Birinci meslek: Azrail Aleyhisselâm, herkesin ruhunu kabzeder. Bir iş bir işe mâni olmaz; çünkü nuranîdir. Nuranî bir şey, hadsiz âyineler vasıtasıyla hadsiz yerlerde bizzat bulunabilir ve temessül eder. Nuranînin temessülâtı, o nuranî zatın hassasına maliktir; onun aynı sayılır, gayri değildir. Güneşin âyinelerdeki misalleri güneşin ziya ve hararetini gösterdiği gibi, melâike gibi ruhanîlerin dahi, âlem-i misalin ayrı ayrı âyinelerinde misalleri, onların aynılarıdır, hassalarını gösterirler. Fakat, âyinelerin kabiliyetine göre temessül ediyorlar. Nasıl ki Hazret-i Cebrail Aleyhisselâm, bir vakitte Dihye suretinde Sahabeler içinde görüldüğü ¹ dakikada, binler yerde başka suretlerde ve Arş-ı Azam önünde, şarktan garba kadar geniş ve muhteşem kanatlarıyla secde ediyordu. Her yerde, o yerin kabiliyetine göre temessülü varmış; bir anda binler yerde bulunuyormuş.

İşte, şu mesleğe göre, kabz-ı ruh vaktinde insanın âyinesine temessül eden melekülmevtin insanî ve cüz’î bir misali, Hazret-i Mûsa Aleyhisselâm gibi bir ulûlâzım ve celâlli ve hiddetli bir zatın tokadına maruz olmak ve o misali melekülmevtin libası hükmündeki suret-i misaliyesindeki gözünü çıkarmak ne muhaldır, ne fevkalâdedir, ne de gayrimakuldür.

İkinci meslek odur ki, Hazret-i Cebrail, Mikâil, Azrail gibi melâike-i izam, birer nazır-ı umumî hükmünde kendi

âlem-i misal: görüntüler âlemi, dünyadaki işlerin görüntülandığı ve gözleldiği, ruhların bulunduğu âlem.

aleyhisselâm: selâm ona olsun.

Arş-ı Azam: en büyük arş, yüce-ler yücesi İlâhî makam.

avane: yardımcı.

âyine: ayna.

bizzat: kendisi, kendi, şahsen.

celâl: büyüklük, heybet, haşmet.

cüz’î: küçük, ferdi..

fevkalâde: olağanüstü, normalin üstünde.

garb: batı.

gayr: diğeri, başkası.

gayrimakul: akıl dışı, mantıkî olmayan.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hararet: sıcaklık.

hassa: nitelik, özellik.

hiddetli: öfkeli, kızgın.

husus: mevzu, konu.

hükmünde: yerinde, değerinde.

insani: insanca.

kabiliyet: kabul edebilirlik, kapasite.

kabzetme: ruhun alınması.

kabz-ı ruh: ruhun alınması, ölme.

libas: elbise.

malik: sahip.

mâni: alıkoyan, engel.

maruz: bir şeyin karşısında ve tesiri altında bulunan, uğrama.

melâike: melekler.

melâike-i izam: büyük melekler

melekülmevt: ölüm meleği, Azrail.

misal: benzer, görüntü; ilk görüntü.

misali: görüntüden, ibaret.

muhâl: imkânsız.

nazır-ı umumî: umumî, genel gözetici.

nuranî: nurlu.

ruhani: gözle görülmeyen, cismi olmayan, elle tutulamayan varlıklar.

Sahabe: Peygamberimiz Hz.

Muhammed’in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan

mü’min kimse.

secde: baş eğme, başı yere koyma.

suret: biçim, görünüş, şekil.

suret-i misaliye: misalinin bir sureti, misale ait görüntü, yansıyan görüntü.

şark: doğu.

temessül: bir şekil ve surete

girme, belirme, görünme.

temessülât: belirmeler, görünmeler, bir şekil ve surete

girmeler.

ulûlâzım: kendilerine yapılan türlü iskencelere tahammül eden Hz. Muhammed, Hz. Hûd, Salih, Lût, Şuayp, İsa, Musa, İshak, Yakup, Yusuf, Eyüp, İbrahim, Nuh peygamberler.

vasıta: aracı.

zat: azamet ve ululuk sahibi, kişi.

ziya: ışıık.

1. Buharî, Menakıb: 25; Müslim, Fezailü's-Sahabe: 100; Mecma'üz-Zevaid, 9 276.

nevilerinden ve kendilerine benzer küçük tarzda avaneleri vardır. Ve o muavinler, enva-ı mahlûkata göre ayrı ayırırlar. Sülehanın **(HAŞİYE)** ervahını kabzedenden başkadır, ehl-i şekavetin ervahını kabzedenden yine başkadır¹—nasıl ki, ² **وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا** ayeti işaret ediyor ki, “kabz-ı ervah eden, taife taifedir.”

Bu mesleğe göre, Hazret-i Mûsa Aleyhisselâm, Hazret-i Azrail Aleyhisselâma değil, belki Azrail’in bir avanesinin misali cesedine, fitrî celâletine ve hulkî celâdetine ve Cenab-ı Hakkın yanında nazdar olmasına binaen, ona bir tokat aşk etmek gayet makuldür. **(HAŞİYE)**

Üçüncü meslek: Yirmi Dokuzuncu Sözü Dördüncü Esasında beyan edildiği gibi ve ehadis-i şerifenin delâlet ettiği üzere, “Bazı melâikeler var ki, kırk bin başı var. Her başında kırk bin dili var. Demek, seksen bin gözü dahi var. Her bir dilde, kırk bin tesbihat var.”

Evet, madem melâikeler âlem-i şahadetin envaına göre müekkeldirler, âlem-i ervahta o envan tesbihatlarını temsil ediyorlar; elbette öyle olmak lâzım gelir. Çünkü,

HAŞİYE: Bizde “Seyda” lâkabıyla meşhur bir velî-i azîm, sekeratta iken, ervah-ı evliyanın kabzına müekkel melekülmevt gelmiş. Seyda, bağırarak demiş ki: “Ben talebe-i ulûmu çok sevdiğim için, talebe-i ulûmun kabz-ı ervahına müekkel, mahsus taife ruhumu kabzetsin” diye dergâh-ı İlâhiye-ye rica etmiş. Yanında oturanlar bu vak’a şahit olmuşlar.

HAŞİYE: Hatta memleketimizde gayet cesur bir adam, sekerat vaktinde melekülmevti görmüş, demiş: “Beni yatak içinde yakalıyorsunuz!” Kalkmış, atına binmiş, kılıcını eline almış, ona meydan okumuş. Merdane, at üstünde vefat etmiş.

1. Neseî, Cenaiz: 9; İbni Mâce, Cihad: 10.

2. Yemin olsun kâfirin ruhunu tâ derinliklerinden şiddetle söküp alanlara. Ve mü’minin ruhu nu kolaylıkla alanlara. (Naziat Suresi: 1-2.)

âlem-i ervah: ruhlar âlemi.
âlem-i şahadet: şahadet âlemi, gözle gördüğümüz âlem.
avane: yardım eden, yardımcı.
ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.
beyan: anlatma, açıklama.
binaen: dayanarak.
celâdet: kahramanlık, şiddet-

lilik.
celâlet: büyüklük, heybetlilik.
ceset: vücut, beden, cisim.
cesur: yürekli, yiğit.
delâlet: işaret, iz, delil olma.
ehl-i şekavet: günahkâr, isyancı olanlar.
enva: çeşitler, neviler.
enva-ı mahlûkat: yaratılmış olanların türleri, çeşitleri.

ervah: ruhlar.
ervah-ı evliya: velî kimsele-
rin ruhları.
fitrî: doğuştan olan, yaratılış-
tan gelen.
gayet: çok, son derece.
hadis-i şerif: Peygamberimiz Hz. Muhammed’in sözleri, emirleri, fiilleri.
haşiye: açıklayıcı yazı, dipnot.

hulkî: yaratılıştan.

kabz: teslim alma, ruhun Azrail tarafından alınması.

kabzetmek: ruhun Azrail tarafından alınması.

kabz-ı ervah: ruhların alınması, ölme.

kâfir: Allah’ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.

lâkap: takma ad, ünvan.

lâzım: gerek, gerekli.

mahsus: özel, hususî.

makul: akla uygun.

melâike: melekler.

melekülmevt: ölüm meleği, Azrail.

memleket: şehir, il, kasaba.

merdane: mertçe, erkekçe.

meşhur: tanınmış, herkesin bildiği, ünlü, namılı.

meydan okumak: mücadele için karşısına çıkmak.

misali: görüntüden ibaret.

muavin: yardım eden, yardımcı.

müekkel: vekil tayin edilmiş, vazifeli, görevli.

mü’min: Allah’a iman eden, inanana.

nazdar: nazlı.

nevi: cins.

sekerat: can çekişme hali, ölmek üzere olan bir kişinin kendinden geçmesi.

seyda: efendi, hoca, şeyh.

süleha: dinin emir ve yasaklarına uygun hareket eden salih kimse-
ler.

şahit: tanık, gören.

taife: grup, takım.

talebe-i ulûm: ilim öğrenen talebeler, öğrenciler.

temsil: örnek, bir şeyin aynısını veya mislini yapma, benzetme.

tesbihat: tesbihler, Cenab-ı Hakkın bütün noksan sıfatlardan uzak ve bütün kemal sıfatlara sahip olduğunu ifade eden sözler.

tokat aşk etmek: tokat vurmak.

vak’a: hâdise, olay, mesele.

vefat: ölme.

veli-i azîm: büyük velî.

meselâ küre-i arz bir mahlûktur; Cenab-ı Hakkı tesbih ediyor. Değil kırk bin, belki yüz binler baş hükmünde envaları var. Her nev'in yüz binler dil hükmünde efratları var ve hakeza... Demek, küre-i arza müekkel meleşin kırk bin, belki yüz binler başı olmalı ve her başında da yüz binler dil olmalı ve hakeza...

İşte bu mesleğe binaen, Hazret-i Azrail Aleyhisselâmın her ferde müteveccih bir yüzü ve bakar bir gözü vardır. Hazret-i Mûsa Aleyhisselâmın Hazret-i Azrail Aleyhisselâma tokat vurması, hâşâ, Azrail Aleyhisselâmın mahiyet-i asliyesine ve şekl-i hakikisine değil ve bir tahkir değil ve adem-i kabul değil, belki vazife-i risaletin daha devamını ve bekasını arzu ettiği için, kendi eceline dikkat eden ve hizmetine set çekmek isteyen bir göze şamar vurmuş ve vurur.

adem-i kabul: kabul etmeme.
aleyhisselâm: selâm ona olsun.
arzu: istek.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
beka: devamlılık, süreklilik.
binaen: -den dolayı, dayanarak.
ecel: ölüm vakti.
efrat: fertler, bireyler.
enva: çeşitler, türler, neviler.
fert: şahıs, kişi.
fitne: karışıklık, fesat.
gayp: gizli olan, bilinmeyen.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
hâlbuki: oysa ki, hakikat şu ki.
hâşâ: asla, kat'iyen, hiçbir vakit.
hükümünde: değerinde, yerinde.
hüküm: karar, emir.
istikamet: inanç, düşünce ve niyetle, tutum ve davranışta Allah'ın rızasına uygun dürüstlük.
küre-i arz: dünya, yer küre.
mahiyet-i asliye: bir şeyin aslı, gerçek yüzü, asıl özelliği.
mahlûk: yaratılmış, yaratık.
mana: anlam.
meselâ: örnek olarak.
meyil: sevgi, rağbet.
muhkem: sağlam, içinde hüküm bulunan veya teveile ihtimali bulunmayan Kur'an ayetleri.
müekkel: vekil tayin edilmiş, görevli, vazifeli.
müştebah: Kur'an-ı Kerim'de lâfzı ve manası açık olmayan, manası ancak Cenab-ı Hak tarafından bilinen, mecazî manaya elverişli olan ayetler.
müteveccih: yönelen, yönelmiş.
nevi: çeşit, cins, tür.
Rab: yaratan, büyüten, besleyen, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.
set çekmek: engel olmak.
şamar: tokat, silme.
şekl-i hakiki: gerçek şekil, biçim.
tahkir: hakaret etme, aşağılama.
tefsir: açıklama, izah, yorum.
tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, şanına lâyık ifadelerle anma.
vazife-i risalet: peygamberlik vazifesi.

اللَّهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ ❶ لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ ❷
 قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ ❸

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ
 وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ
 ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي
 الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ❹

1. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.
2. Gaybı Allah'tan başka kimse bilmez. (Neml Suresinin 65. ayeti ve benzeri diğer ayetlerden alınmış bir kaidedir.)
3. De ki: Şüphesiz ilim Allah katındadır. (Mülk Suresi: 26.)
4. Sana Kur'an'ı indiren de Odur. O Kur'an'ın ayetlerinden bir kısmı, manası apaçık muhkem ayetlerdir ki, kitabın aslı ve anası bunlardır; bütün hükümler bu ayetlere göre verilir. Diğer bir kısım ayetler ise mütebah ayetlerdir ki, bunların asıl manasını herkes kolayca anlayamaz. İşte, kalplerinde sapıklığa meyil bulunan kimseler, muhkem ayetleri bırakır da, fitne aramak ve yalan yanlış yorumlayıp şüpheye düşürmek için mütebah ayetlere yönelirler. Hâlbuki o ayetlerin tefsirini Allah'tan başkası bilemez. İlimde derinlik ve istikamet sahibi olanlar ise, "Biz buna inandık. Muhkem ayetler de, mütebah ayetler de, hepsi Rab-bimizin katından indirilmiştir" derler. Bunları ancak akıl sahibi olanlar düşüncüp anlar. (Âl-i İmran Suresi: 7.)

Üçüncü Mesele olan Üçüncü Risale

Şu Mesele, umum ihvanımın ekseri lisan-ı hâl ile ve bir kısmının lisan-ı kâl ile ettikleri umumî bir sualın, has ve hususî ve mahremce bir cevabıdır.

Sual: Senin ziyaretine gelen herkese diyorsun ki: “Benim şahsımdan bir himmet beklemeyiniz ve şahsımı mübarek tanımayınız. Ben makam sahibi değilim. Adî bir neferin, müşir makamının evamirini tebliği gibi, ben de maneî bir müşiriyet makamının evamirini tebliğ ediyorum. Hem, müflis bir adamın, gayet kıymetli ve zengin elmas ve mücevherat dükkânının dellâli olduğu gibi, ben dahi mukaddes ve Kur’ânî bir dükkânın dellâliyim” diyorsun. Hâlbuki, “aklımız ilme muhtaç olduğu gibi, kalbimiz dahi bir feyiz ister, ruhumuz bir nur ister ve hakeza, çok cihetle çok şeyler istiyoruz. Seni hacatımıza yarayacak adam zannedip, senin ziyaretine geliyoruz. Bize âlimden ziyade bir sahib-i velâyet, sahib-i himmet ve sahib-i kemalât lâzım. Eğer hakikat-i hâl dediğin gibi ise, ziyaretinize yanlış geldik?” lisan-ı hâlleri diyor.

Elcevap: Beş Nokta’yı dinleyiniz, sonra düşününüz; ziyaretiniz beyhude mi, yoksa faydalı mıdır, o vakit hükmediniz.

BİRİNCİ NOKTA

Nasıl ki bir padişahın adî bir hizmetkârı ve bîçare bir neferi, padişah namına feriklere, paşalara hedâyâ-i şahanesi ve nişanlarını veriyor, onları minnettar ediyor.

adî: normal, sıradan.
âlim: bilgin, ilim adamı, hoca.
beyhude: boşuna, faydasız.
bîçare: çaresiz, zavallı.
cihet: yan, yön, taraf.
dellâl: ilân edici; duyurucu.
ekseri: çoğu, ekseriyetle.
evamir: emirler, buyruklar, işler.
faide: fayda, yarar.
ferik: korgeneral.
feyiz: ilim, irfan, maneî gıda.
gayet: çok, son derece.
hacat: ihtiyaçlar, istekler.

hakeza: bunun gibi, benzeri.
hakikat-i hâl: işin aslı, gerçeği.
hâlbuki: oysa ki.
has: hususî, özel.
hedâyâ-i şahane: şahane hediye, mükemmel hediyeler.
himmet: yardım.
hizmetkâr: hizmetçi.
hususî: özel, şahsî.
hükmetmek: karar vermek.
ihvan: kardeşler, dostlar, arkadaşlar.

Kur’ânî: Kur’ân’a uygun.
kıymetli: değerli, kıymetli.
lisan-ı hâl: hâl dili, bir şeyin durumu ve görünüşü ile bir mana ifade etmesi.
lisan-ı kâl: konuşma dili.
mahrem: gizli olan, herkesçe bilinmemesi gereken.
makam: maneî mevki.
maneî: manaya ait, maddî olmayan.
mesale: sorulup karşılığı istenilen şey, cevabı istenen soru.

minnettar: iyilik yapan birisine karşı teşekkür hissi duyan.
muhtaç: ihtiyacı olan.
mukaddes: kusur ve noksanlardan uzak, kutsal, aziz.
mübarek: faydalı, feyizli, bereketli, hayırlı.
mücevherat: mücevherler, değerli taşlar.
müflis: iflâs etmiş.
müşir: maresal.
müşiriyet: maresallik.
namına: adına, hesabına.
nefer: rütbesiz asker, er.
nişan: bir hizmetten ötürü verilen madalya.
nur: aydınlık.
padişah: hükümdar, sultan, melik.
paşa: Osmanlılarda yüksek sivil memurlara ve albaydan üstün rütbede bulunan askerlere verilen ünvan.
risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.
sahib-i himmet: himmet ve gayret sahibi.
sahib-i kemalât: kemalât sahibi; olgun ve fazilet sahibi.
sahib-i velâyet: velâyet sahibi, vefî olan kimse.
sual: soru.
tebliğ: ulaştırmak, bildirmek.
umum: bütün, cümle.
umumî: herkesle alâkalı, herkese ait.
zannetmek: sanmak.
ziyade: çok, fazla.
ziyaret: bir yeri veya kimseyi görmeye gitme.

Eğer ferikler ve müşirler, “Bu adî nefere neden tenezzül edip elinden ihsan ve nişanları alıyoruz?” deseler, mağrurâne bir divaneliktir. Eğer o nefer dahi, vazifesinin haricinde müşire kıyam etmezse, kendini ondan yüksek görse, eblehçesine bir divaneliktir. Hem eğer o memnun olan feriklerden birisi, müteşekkirâne o neferin kulübeciğine tenezzülen misafir gitse, kuru ekmekten başka bulmayan o nefer mahcup kalmamak için, o hâli gören ve bilen padişah, elbette o neferini mahcup etmemek için, matbah-ı şahaneden, sadık hizmetkârının muhterem misafirine tabla gönderir.

Öyle de, Kur’ân-ı Hakîm’in sadık bir hizmetkârı, ne kadar adî olursa olsun, Kur’ân namına, en büyük insanlara emirlerini çekinmeyerek tebliğ eder ve en zengin ruhlu olanlara Kur’ân’ın âli elmaslarını, yalvararak, mütezellilâne değil, belki müftehirâne ve müstağniyâne satar. Onlar ne kadar büyük olursa olsun, o adî hizmetkâra, vazife başında iken tekebbür edemezler. Ve o hizmetkâr dahi, onların ona müracaatında kendine medar-ı gurur bulamaz ve haddinden tecavüz etmez. Eğer o hazine-i kudsiyenin müşterileri içinde bazıları o biçare hizmetkâra velâyet nazarıyla baksalar ve büyük tanısalar, elbette hakikat-i Kur’âniyenin merhamet-i kudsiyesi şanındandır ki, o hizmetkârını mahcup etmemek için, hazine-i hasa-i İlâhiyeden, o hizmetkârın hiç haberi ve medhali olmadan, onlara medet versin ve himmet ederek feyizdar etsin.

adi: normal, sıradan.
âli: yüce, yüksek, kıymetli.
biçare: çaresiz, zavallı.
divane: deli, budala.
ebleh: ahmak, aptal.
elbette: kesinlikle, mutlaka.
ferik: korgeneral.
feyizdar: feyiz ve bereket veren.
had: sınır, yetki.
hakikat-i Kur’âniye: Kur’ân’ın hakikati, gerçeği.
haricinde: dışında.
hazine-i hasa-i İlâhiye: Allah’a ait olan özel hazine.
hazine-i kudsiye: kutsal hazine.
himmet: yardım, ihsan.
hizmetkâr: hizmetçi.
ihsan: ikram, lütuf, bağış.
Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur’ân.
kıyam: ayağa kalkma.
mağrurâne: gururlanarak.
mahcup: utanan, utanmış.
matbah-ı şahane: saray mutfağı, hükümdarın mutfağı.
medar-ı gurur: gururlanma sebebi.

medet: yardım, imdat.
medhal: kanışma, müdahale.
memnun: hoşnut, razı.
merhamet-i kudsiye: Cenab-ı Hakkın kudsi merhameti, acıması.
muhterem: saygı değer, hürmete lâyık.
müftehirâne: ıftihar ederek, gurur duyarak.
müracaat: başvurma, danışma.
müstağniyâne: ihtiyaç duymayarak, muhtaç olmayarak.
müşir: mareşal.
müteşekkirâne: teşekkür ederek.
mütezellilâne: zelil olarak, alçalarak.
namına: adına, hesabına.
nazar: bakış, göz atma.
nefer: rütbesiz asker, er.
nişan: bir hizmetten ötürü verilen madalya.
padişah: hükümdar, sultan.
sadık: dostluğu ve bağlılığı içten olan, doğru sözlü.
san: şöret, ün, mahiyet.

tabla: içinde ufak tefek şeyler bulunan elde taşınan kap.
tecavüz: haddini aşma, söz ve harekette ileri gitme.
tekebbür: kibirlenme, büyülenme.
tenezzül etmek: alçalma, alçak gönüllülük gösterip birinin seviyesine inmek.
tenezzül: alçak gönüllülük gösterme.
vazife: görev, iş.
velâyet: velîlik, Allah dostluğu.

İKİNCİ NOKTA

İmam-ı Rabbanî ve Müceddid-i Elf-i Sani Ahmed-i Farukî (r.a.) demiş: “Hakaik-ı imaniyeden bir tek meselenin inkişafı ve vuzuhu, benim indimde binler ezvak ve kermata müreccahtır. Hem bütün tarikatlerin gayesi ve neticesi, hakaik-ı imaniyenin inkişafı ve vuzuhudur.”

Madem şöyle bir tarikat kahramanı böyle hükmediyor; elbette, hakaik-ı imaniyeyi kemal-i vuzuh ile beyan eden ve esrar-ı Kur’âniyeden tereşşuh eden Sözler, velâyetten matlûp olan neticeleri verebilirler.

ÜÇÜNCÜ NOKTA

Bundan otuz sene evvel, Eski Said’in gafil kafasına müthiş tokatlar indi, ¹ **أَنْتَ فِي دَارِ الْحِكْمَةِ فَاطْلُبْ طَبِيبًا يُدَاوِي قَلْبَكَ** kaziyesini düşündü; kendini bataklık çamurunda gördü. Medet istedi, bir yol aradı, bir halâşkâr taharri etti. Gördü ki, yollar muhtelif; tereddütte kaldı. Gavs-ı Azam olan Şeyh-i Geylânî Radıyallahü Anhın Fütuhu’l-Gayp namındaki kitabıyla tefeül etti. Tefeülde şu çıktı:

أَنْتَ فِي دَارِ الْحِكْمَةِ فَاطْلُبْ طَبِيبًا يُدَاوِي قَلْبَكَ

Acıptır ki, o vakit ben Dârülhikmeti’l-İslâmiye azası idim. Güya ehl-i İslâmın yaralarını tedaviye çalışan bir hekim idim. Hâlbuki en ziyade hasta bendim. Hasta evvelâ kendine bakmalı; sonra hastalara bakabilir.

İşte Hazret-i Şeyh bana der ki: “Sen kendin hastasın. Kendine bir tabip ara.”

1. Ölüm hak ve gerçektir.

2. Sen Dârülhikmettesin; önce kendi kalbini tedavi edecek bir doktor ara.

acıp: hayret verici şaşırtıcı.
aza: bir kuruluşa mensup, üye.
beyan: anlatma, açıklama.
Dârülhikmet: 1918-1922 yılları arasında büyük hizmetler yapmış olan İslâm Akademisi veya Yüksek İslâm Şûrası manasındaki dinî müessesesi.
Dârülhikmeti’l-İslâmiye: is-

lâm âleminde ortaya çıkan dinî meseleleri çözmek gayesiyle 1918-1922 yılları arasında büyük hizmetler yapmış olan İslâm Akademisi veya Yüksek İslâm Şûrası manasındaki dinî kuruluş.
ehl-i islâm: islâm topluluğu, Müslümanlar.
elbette: kesinlikle, mutlaka.

esrar-ı Kur’âniye: Kur’ân’ın sırları, Kur’ân’a ait gizlilikler.
evvel: önce.
evvelâ: her şeyden önce.
ezvak: zevkler, lezzetler, hazlar.
Fütuhu’l-Gayb: Abdülkadir-i Geylânî Hazretlerinin bir eseri.
gafil: dikkatsiz, uyanık olma-

yan.

gaye: maksat, hedef.

güya: sanki.

hak: doğru, gerçek.

hakaik-ı imaniye: iman hakikatleri.

halâşkâr: kurtarıcı.

hâlbuki: oysa ki.

hekim: doktor, tabip.

hüküm: bir davanın veya bir meselenin tetkik edilmesinden sonra varılan karar.

inkişaf: açılma, ortaya çıkma, açığa çıkma.

kaziye: hüküm, karar, fikir.

kemal-i vuzuh: tam bir açıklık.

keramat: kerametler, velîlerin olağan üstü sözleri ve hâlleri.

matlûp: istenilen, hedeflenen.

medet: yardım, imdat.

mesale: sorulup karşılığı istenilen şey, cevabı istenen soru.

muhtelif: çeşitli, farklı.

Müceddid-i Elf-i Sani: ikinci bin yılın müceddidi, yenileyicisi olan İmam-ı Rabbanî.

müreccah: tercih edilen, üstün.

müthiş: dehşetli, korkunç.

nam: isim, ad.

netice: sonuç.

radıyallahü anh: Allah ondan razı olsun.

tabip: hekim, doktor.

taharri: arama, araştırma.

tarikât: Allah’a ulaşmak için, seyhin gözetiminde müridin takip edeceği terbiye usul ve yolu, seyr ü sülûk sırasında tutulan yol.

tefeül: bir kitabı rastgele açarak denk gelen yeri okuma ve o kısmı uğurlu sayma.

tereddü: kararsızlık.

tereşşuh: sızma, damlama.

velâyet: velîlik, Allah dostluğu.

vuzuh: açıklık, açığa kavuşma.

ziyade: çok, fazla.

Ben dedim: “Sen tabibim ol.” Tuttum, kendimi ona muhatap addederek, o kitabı bana hitap ediyor gibi okudum. Fakat kitabı çok şiddetli idi. Gururumu dehşetli kırıyordu. Nefsimde şiddetli ameliyat-ı cerrahiye yaptı. Dayanamadım, yarısına kadar kendimi ona muhatap ederek okudum; bitirmeye tahammülüm kalmadı. O kitabı dolaba koydum. Fakat sonra, ameliyat-ı şifakârânenen gelen acılar gitti, lezzet geldi. O birinci üstadımın kitabını tamam okudum ve çok istifade ettim. Ve onun virdini ve münacatını dinledim, çok istifaza ettim.

Sonra İmam-ı Rabbanî'nin *Mektubat* kitabını gördüm, elime aldım. Halis bir tefeül ederek açtım. Acayıptendir ki, bütün *Mektubat*'ında yalnız iki yerde “Bediüzzaman” lâfzı var. O iki mektup bana birden açıldı. Pederimin ismi Mirza olduğundan, o mektupların başında “Mirza Bediüzzaman'a Mektup” ¹ diye yazılı olarak gördüm. “Fe-sübhanallah,” dedim. “Bu bana hitap ediyor.” O zaman Eski Said'in bir lâkabı “Bediüzzaman”dı. Hâlbuki Hicretin üç yüz senesinde, Bediüzzaman-ı Hemedânî'den başka o lâkapla iştihar etmiş zatları bilmiyordum. Hâlbuki İmamın zamanında dahi öyle bir adam vardı ki, ona o iki mektubu yazmış. O zatın hâli benim hâlime benziyormuş ki, o iki mektubu kendi derdime deva buldum.

Yalnız İmam, o mektuplarında tavsiye ettiği gibi, çok mektuplarında musırrâne şunu tavsiye ediyor: “Tevhid-i kible et.” Yani, “Birini üstat tut, arkasından git. başkasıyla meşgul olma.”

acaip: şaşırtıcı ve hayret verici.
addetmek: saymak, tutmak, kabul etmek.
ameliyat-ı cerrahiye: cerrahî ameliyat, cerrahî operasyon.
ameliyat-ı şifakârâne: şifa veren ameliyat.
Bediüzzaman: zamanın, çağın eşsiz güzelliği.
deva: ilaç, çare.
Fesübhanallah: “Allah'ı her türlü kusur, eksiklerden tenzih ederim” manasındadır; şaşkınlığı anlatmak için kullanılır.
hâlbuki: oysa ki.
halis: içten, samimî.
hicret: Hz. Muhammed'in Mekte'den Medine'ye göç etmesi.
hitap: söz söyleme, seslenme.
İmam: İmam-ı Rabbanî.
istifade: faydalanma, yararlanma.
istifaza: feyizlenme, manevî gıda alma.

1. İmam-ı Rabbanî, *Mektubat*, 1: 87, 75. Mektup.

iştihar: meşhur olma, şöhrat bulma.
lâfız: söz, kelime.
lâkap: takma ad, ünvan.
Mektubat: İmam-ı Rabbanî'nin bir eseri.
meşgul: ilgilenen, uğraşan.
muhatap: kendisine söz söylenilen.
musırrâne: ısrarla.
münacat: Allah'a dua etme, yalvarma, Onun manevî hu-

zurunda tazarru ve niyazda bulunma.
nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılıyıp hayırlı işlerden alıkoyan güç.
peder: baba.
tabip: hekim, doktor.
tahammül: katlanma, dayanma, sabretme.
tavsiye: öğütlenme.

tefeül: bir kitabı rastgele açarak denk gelen yeri okuma ve o kısmı uğurlu sayma.
tevhid-i kible: sadece bir yere yönelme, sadece bir üstat kabul etme.
üstat: öğretici; hoca.
virt: sık sık ve devamlı okunan dua, ayet, zikir vb. kutsal sözler.
zat: kişi, şahıs, fert.

Şu en mühim tavsiyesi, benim istidadıma ve ahval-i ruhiyeme muvafık gelmedi. Ne kadar düşündüm: Bunun arkasından mı, yoksa ötekinin mi, yoksa daha ötekinin mi arkasından gideyim? Tahayyürde kaldım. Her birinde ayrı ayrı cazibedar hasiyetler var; biriyle iktifa edemiyordum.

O tahayyürde iken, Cenab-ı Hakkın rahmetiyle kalbime geldi ki: Bu muhtelif turukların başı ve bu cetvellerin menbaı ve şu seyyarelerin güneşi Kur'ân-ı Hakîm'dir. Hakikî tevhid-i kible bunda olur. Öyle ise, en âlâ mürşit de ve en mukaddes üstat da odur. Ona yapıştım.

Nakıs ve perişan istidadım elbette lâıykıyla o mürşid-i hakikînin âb-ı hayat hükmündeki feyzini massedip alamıyor. Fakat, ehl-i kalp ve sahib-i hâlin derecatına göre, o feyzi, o âb-ı hayatı, yine onun feyziyle gösterebiliriz. Demek, Kur'ân'dan gelen o Sözler ve o nurlar, yalnız aklî mesail-i ilmiye değil, belki kalbî, ruhî, hâlî mesail-i imanîyedir. Ve pek yüksek ve kıymettar maarif-i İlâhiye hükmündedirler.

DÖRDÜNCÜ NOKTA

Sahabelerden ve Tâbiîn ve Tebe-i Tâbiînden en yüksek mertebeli velâyet-i kübra sahibi olan zatlar, nefsi Kur'ân'dan bütün letaiflerinin hisselerini aldıklarından ve Kur'ân onlar için hakikî ve kâfi bir mürşit olduğundan gösteriyor ki, her vakit Kur'ân-ı Hakîm, hakikatleri ifade ettiği gibi, velâyet-i kübra feyizlerini dahi ehil olanlara ifaza eder.

âb-ı hayat: hayat suyu.
ahval-i ruhiye: ruh hâlleri, psikolojik durumlar ve hâller.
aklî: akla dayanan, akıl ile ilgili.
âlâ: yüce, üstün.
cazibedar: çekici, cazibeli.
cetvel: su kanalı, kanal.
derecat: dereceler, mertebeler.
ehil: yetki sahibi olan, lâıyk.
ehl-i kalp: kalp ehli olanlar, kalp yoluyla manevî olarak ilerleyenler.

elbette: kesinlikle, mutlaka.
feyz: ilim, irfan, manevî gıda.
hakikat: gerçek, doğru.
hakikî: gerçek, doğru.
hâlî: hâller ve davranışlarla ilgili.
hasiyet: özellik.
hisse: pay, nasip.
hükümünde: değerinde, yerinde.
hükümündeki: değerindeki.
ifade: anlatma, söyleme, açıklama.
ifaza: feyizlendirme, bereket-

lendirme.
iktifa: yeterli bulma, yetinme.
istidat: kabiliyet, yetenek.
kâfi: yeterli.
kalbî: kalple ilgili, kalbe ait.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
kıymettar: değerli, pahalı, kıymetli.
lâyıkıyla: yeterince, yakışacak şekilde.
letaif: lâtifeler, insanın mane-

vî yapısındaki duygular.
maarif-i İlâhiye: İlâhî bilgiler.
massetmek: emmek.
menba: kaynak, merkez.
mertebe: derece.
mesail-i ilmiye: ilmi meseleler.
mesail-i imanîye: imanî meseleler.
muhtelif: çeşitli, farklı.
mukaddes: kusur ve noksanlardan uzak, kutsal.
muvafık: uygun, münasip.
mühim: önemli.
mürşid-i hakikî: gerçek ve doğru yol gösterici.
mürşit: irşat eden, doğru yolu gösteren.
nakıs: noksan, eksik, kusurlu.
nefs-i Kur'ân: Kur'ân'ın kendisi.
nur: aydınlık.
perişan: dağınık, karışık.
rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama.
ruhî: ruha ait, ruhla ilgili.
Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.
sahib-i hâl: hâl ve fiil sahibi olan.
seyyare: gezegen.
Tâbiîn: Sahabeleri görmüş mü'minler.
tahayyür: hayrete düşme, şaşma.
tavsiye: öğütlemeye.
tebe-i Tâbiîn: Tâbiîni görmüş ve ya onlardan ders almış Müslümanlar.
tevhid-i kible: tek bir yere yönelmek, sadece bir üstat kabul etme.
turuk: yollar. tarikatlar.
üstat: öğretici; hoca.
vakit: zaman.
velâyet-i kübra: en büyük velâyet, Allah'a yakınlığın inkişafına bakan ve peygamber vârisliğinden gelen, kısa ve yüksek olan tarikat berzahına uğramadan zahirden hakikate geçen velîlik mesleği.
zat: kişi, şahıs, fert.

Evet, zahirden hakikate geçmek iki suretledir:

Biri: Tarikat berzahına girip, seyrüsülûk ile kat-ı mera-tip ederek hakikate geçmektir.

İkinci suret: Doğrudan doğruya, tarikat berzahına uğ-ramadan, lütf-u İllâhî ile hakikate geçmektir ki, Sahabeye ve Tâbiîne has ve yüksek ve kısa tarik şudur. Demek, ha-kaik-ı Kur'âniyeden tereşşuh eden nurlar ve o nurlara tercümanlık eden Sözler, o hassaya malik olabilirler ve maliktirler.

BEŞİNCİ NOKTA

Beş cüz'î misal ile göstereceğiz ki, Sözler, talim-i ha-kaik ettikleri gibi, irşat vazifesini de görüyorlar.

Birinci Misal: Ben kendim, on değil, yüz değil, binler defa müteaddit tecrübâtımla kanaatim gelmiş ki, Sözler ve Kur'ân'dan gelen nurlar, aklıma ders verdiği gibi, kal-bime de iman hâli telkin ediyor, ruhuma iman zevki ve-riyor, ve hakeza... Hatta, dünyevî işlerimde, keramet sa-hibi bir şeyhin bir müridi nasıl şeyhinden hacatına dair medet ve himmet bekliyor, ben de Kur'ân-ı Hakîm'in ke-rametli esrarından o hacatımı beklerken, ümit etmedi-ğim ve ummadığım bir tarzda bana çok defa hâsıl oluyor. Yalnız cüz'iyattan iki küçük misal:

Biri: On Altıncı Mektupta izahı ve tafsili geçen, Süley-man isminde bir misafirime, katran ağacı başında koca bir ekmek harika bir tarzda gösterilmiş. İki gün, ikimiz o hediye-i gaybiden yedik.

İkinci Misal: Gayet küçük ve lâtif, bugünlerde vaki olan meseleyi söyleyeceğim. Şöyle ki:

berzah: iki şey arasındaki aralık, geçit.
cüz'iyat: ufak tefek şeyler; kü-çük.
cüz'î: küçük.
dair: ait, ilgili.
dünyevi: dünya ile ilgili.
esrar: sırlar, aklın eremeyeceği şeyler.
gayet: çok, son derece.
hacat: ihtiyaçlar, istekler.
hakaik-ı Kur'âniye: Kur'ân hakikatleri.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.
has: hususî, özel.
hassa: nitelik, tesir, özellik.
hâsıl olma: meydana gelme, ulaşma.
hediye-i gaybi: gayptan gelen, gayba ait hediye.
himmet: yardım, ihsan, lütuf.
iman: inanmak, itikat; inanç.
irşat: doğru yolu gösterme; gaf-letten uyandırıp hidayet yolunu gösterme.
izah: açıklama.
kanaat: inanma, görüş, fikir.
kat-ı meratip: mertebelerde yükselmek, ilerlemek.
keramet: Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller veya tabiatüstü olaylar.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve su-resinde sayısız hikmet ve fayda-lar bulunan Kur'ân.
lâtif: hoş, güzel, şirin.
lütf-u İllâhî: Allah'ın lütfu, yardı-mı.
malik: sahip.
medet: inayet, yardım.
misal: örnek, numune.

mürit: tarikat öğrencisi, bir şeyhe bağlı kişi.
müteaddit: birçok, çeşitli.
nur: aydınlık, ılık, ilim.
Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yü-zünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.
seyrüsülûk: tarikata devam etme; izlenecek usûl; bir ter-biye yoluna girip devam etme.
suret: biçim, tarz, şekil.

seyh: tarikat kurucusu, bir ta-rikatte en üst mertebeye ulaşmış kimse.
Tâbiîn: Sahabeyi gören kim-se.
tafsil: ayrıntı, detay.
talim-i hakaik: hakikatlerin öğretilmesi.
tarik: yol.
tarikât: yol, Allah'a ulaşmak için, şeyhin gözetiminde mü-ridin takip edeceği terbiye usul ve yolu, seyr ü sülûk sı-rasında tutulan yol.

tarz: şekil, biçim.
tecrübât: tecrübeler, dene-yimler.
telkin: fikir aşılama, zihinde yer ettirme.
tercüman: tercüme eden, başka bir dilde yazılmış veya söylenmiş bir şeyi yine başka dile çeviren, çevirici,
tereşşuh: sızma, sızıntı yap-ma.
vaki: olmuş, meydana gelen.
vazife: iş, görev.
zahir: görünen, görünür.

Fecirden evvel hatırıma geldi ki, bir zatın kalbine ves-
vese verecek bir tarzda tarafımdan sözler söylenmişti.
“Keşke,” dedim, “onu görseydim, kalbindeki dağdağayı
izale etseydim.” Aynı dakikada, Nis’e gitmiş bir parça ki-
tabım bana lâzım idi. “Keşke elime geçseydi” dedim.

Sabah namazından sonra oturdum, baktım, aynı zat,
o kitap parçası elinde olduğu hâlde içeri girdi.

Ona dedim: “Senin elindeki nedir?”

Dedi: “Bilmiyorum. Kapının önünde, ‘Nis’ten gelmiş’
diye, birisi bana verdi; ben de size getirdim.”

“Fesübhanallah,” dedim. “Böyle bir vakitte, bu ada-
mın evinden çıkıp gelmesi ve şu Sözün Nis’ten gelmesi
hiç tesadüfe benzemiyor. Ve böyle bir adama şöyle bir
parça kitabı aynı dakikada eline verip bana gönderen, el-
bette Kur’ân-ı Hakîm’in himmetidir” diyerek, “Elhamdü-
lillâh,” dedim. “Benim en küçük, ehemmiyetsiz, hafî ar-
zu-yu kalbimi bilen Birisi, elbette bana merhamet ediyor,
beni himaye ediyor. Öyle ise dünyanın minnetini beş pa-
raya almam.”

İkinci Misal: Biraderzadem merhum Abdurrahman,
sekiz seneden beri benden ayrılıp dünyanın gaflet ve ev-
hamlarına bulaştığı hâlde, şahsıma karşı haddimden çok
fazla hüsnüzannı varmış. Bende olmayan ve elimden
gelmeyen himmeti istiyor ve medet bekliyordu. Kur’ân-ı
Hakîm’in himmeti imdadına yetiştirdi. Haşre dair olan
Onuncu Sözü vefatından üç ay evvel eline yetiştirdi.

arzu-yu kalp: kalbin arzusu,
istegi.

biraderzade: kardeş oğlu, ye-
ğen.

dağdağa: telâş, ızdırıp, sıkıntı.
dair: ait, ilgili.

ehemmiyetsiz: önemsiz, ba-
sit.

elbette: kesinlikle, şüphesiz.
elhamdülillâh: Allah’a hamd
olsun, Allah’a şükür.

evham: vehimler, kuşkuvar,
kuruntular.

evvel: önce.

fecir: tan yerinin ağarması.

fesübhanallah: “Allah’ı her
türli kusur, ayıp ve eksikler-
den tenzih ederim” manasın-
dadır; şaşkınlığı anlatmak için
kullanılır.

gaflet: Allah’tan uzaklaşıp
nefsinin arzularına dalmak;
sorumsluluk.

had: sınır, değer, yetki.

hafî: gizli.

haşir: kıyametten sonra bü-
tün insanların bir yere toplan-
maları, Allah’ın, ölüleri diriltip

mağşere çıkarması.

hatır: zihin, fikir, kalp.

himaye: koruma, esirgeme.

himmet: yardım, ihsan, lütuf.

hüsnüzan: güzel düşünce.

imdat: yardım.

izale: giderme, ortadan kal-
dırma.

Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve
suresinde sayısız hikmet ve
faydalar bulunan Kur’ân.

lâzım: gerek, gerekli.

medet: inayet, yardım.

merhamet: acıma, şefkat

göstermek, korumak, iyilik et-
mek.

merhum: rahmete kavuşmuş, öl-
müş.

minnet: bir iyilik karşısında ken-
dini manevî olarak borçlu hisset-
me.

misal: örnek, numune.

tarz: biçim, şekil, suret.

tesadüf: rastgelme, rastlantı.

vefat: ölüm, ölme.

vesvese: şüphe, tereddüt.

zat: kişi, şahıs, fert.

O Söz onu manevî kirlerinden ve evham ve gafletten temizlemekle beraber, âdeta mertebe-i velâyete çıkmış gibi, vefatından evvel yazdığı mektubunda üç zahir keramet izhar etmiş. Yirmi Yedinci Mektubun fıkraları içinde derç edilmiş; müracaat olunsun.

Üçüncü Misal: Burdurlu Hasan Efendi isminde ehl-i kalp bir ahiret kardeşim ve talebem vardı; bana karşı haddimden çok fazla hüsnüzan ederek, büyük bir veliden himmet beklemek gibi, bîçare benden medet bekliyordu. Birden bire, hiç münasebet yokken, Otuz İkinci Sözü Burdur köylerinde oturan birisine mütalâa etmek üzere verdim. Sonra Hasan Efendi hatırıma geldi, dedim: “Şayet Burdur’a gidersen Hasan Efendiye ver, beş altı gün mütalâa etsin.”

O adam gitmiş, doğrudan doğruya Hasan Efendiye vermiş. Hasan Efendinin eceli otuz kırk gün kalmıştı. Gayet susamış bir adamın, Âb-ı Kevser gibi tatlı suya rast gelirken yapışması gibi, öyle de Otuz İkinci Söze yapışmış. Mütemadiyen mütalâa yapa yapa ve tefeyyüz ede ede, hususan Üçüncü Mevkıfındaki muhabbetullah bahsinde tamamıyla derdine deva bulmuş. Ve bir kutb-u azamdan beklediği feyzi onda bulmuş. Sağlam olarak camie gitmiş, namaz kılmış, orada ruhunu Rahman’a teslim eylemiş. (Rahmetullâhi aleyh.)

Dördüncü Misal: Hulûsî Beyin Yirmi Yedinci Mektuptaki fıkralarının şahadetiyle, en mühim ve müessir tarikât olan Nakşî tarikâtından ziyade himmet ve medet,

Âb-ı Kevser: Cennetteki sulardan biri; Kevser suyu.

âdeta: sanki.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

bahis: mevzu, konu, bölüm.

bîçare: çaresiz, zavallı, şaşkın.

camî: mescit, ibadet edilen yer.

derç: koyma, yerleştirme.

deva: ilâç, çare.

ecel: Allah tarafından takdir edilen ölüm vakti.

ehl-i kalp: kalp ehli olanlar, kalbiyle manevî olarak ilerleyenler.

evham: vehimler, kuşku.

evvel: önce.

feyiz: ilim, irfan, manevî gıda.

fıkra: kısım, bölüm.

gaflet: Allah’tan uzaklaşıp nefsinin arzularına dalmak, sorumsuzluk.

gayet: çok, son derece.

had: sınır, yetki, değer.

hatır: zihin, fikir, kalp.

himmet: yardım, manevî yardım.

hususan: bilhassa, özellikle.

hüsnüzan: bir kimse veya mesele hakkında güzel düşünceye sahip olma.

izhar: gösterme, belirtme, açığa çıkarma.

keramet: Allah’ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller veya tabiatüstü hadiseler.

kutb-u azam: en büyük kutup, birçok Müslümanın kendisine bağlandıkları büyük evliyalardan zamanın en büyük müşidi.

manevî kirler: günahlar, vesveseler, şüpheler.

medet: inayet, yardım.

mertebe-i velâyet: velîlik mertebesi, derecesi.

mevkîf: durak, kısım, bölüm.

misal: benzer, örnek, numune.

muhabbetullah: Allah sevgisi.

müessir: tesirli, etkili.

mühim: önemli.

münasebet: ilgi, alâka, bağ.

müracaat: başvurma, herhangi bir eserden yararlanma.

mütalâa: dikkatli okuma.

mütemadiyen: sürekli olarak, devamlı.

Nakşî: Hz. Şah-ı Nakşibendî’nin kurduğu tarikât ve bu tarikate mensup olan.

Rahman: ister mü’min, ister kâfir; ister iyi isterse kötü olsun; rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

rahmetullâhi aleyh: Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.

rast gelmek: karşılaşmak.

şahadet: şahitlik, işaret.

sayet: eğer.

talebe: öğrenciler.

tarikât: Allah’a ulaşmak için,

seyhin gözetiminde müridin takip edeceği terbiye usul ve yolu, seyr ü sülûk sırasında tutulan yol.

tefeyyüz: feyizlenme, manevî gıda alma.

teslim eylemek: vermek.

vefat: ölüm, ölme.

velî: Allah’ın sevgisine, himayesine kavuşmuş, ermiş kimseler, Allah dostu.

zahir: görünen.

ziyade: çok, fazla.

feyiz ve nuru, esrar-ı Kur'âniyenin tercümanı olan nurlu Sözlere bulmuştur.

Beşinci Misal: Kardeşim Abdülmecit, biraderzadem Abdurrahman'ın (rahmetullâhi aleyh) vefatı üzerine ve daha sair elîm ahvalât içinde bir perişaniyet hissetmişti. Hem, elimden gelmeyen manevî himmet ve medet bekliyordu. Ben onunla muhabere etmiyordum. Birden bire mühim birkaç Sözü ona gönderdim. O da mütalâa ettikten sonra yazıyor ki: “Elhamdülillâh, kurtuldum; çıldıracaktım. Bu Sözlerin her biri birer mürşit hükmüne geçti. Çendan bir mürşitten ayrıldım, fakat çok mürşitleri birden buldum, kurtuldum” diye yazıyordu. Ben baktım ki, hakikaten Abdülmecit güzel bir mesleğe girip o eski vaziyetlerinden kurtulmuş.

Daha bu beş misal gibi pek çok misaller var. Onlar gösteriyorlar ki, ulûm-u imaniye, hususan doğrudan doğruya ihtiyaca binaen ve yaralarına devaen Kur'ân-ı Hakîm'in esrarından manevî ilâçlar alınsa ve tecrübe edilse, elbette o ulûm-u imaniye ve o edviye-i ruhaniye, ihtiyacını hissedenlere ve ciddî ihlâs ile istimal edenlere yeter, kâfi gelir. Onları satan ve gösteren eczacı ve dellâl ne hâlde bulunursa bulunsun, adî olsun, müflis olsun, zengin olsun, makam sahibi olsun, hizmetkâr olsun, çok fark yoktur.

Evet, güneş varken mumların ışığı altına girmeye ihtiyaç yok. Madem güneşi gösteriyorum; benden mum ışığı —bahusus bende bulunmazsa— istemek manasızdır,

adi: basit, sıradan.
ahvalât: çeşitli hâller.
bahusus: özellikle.
binaen: -den dolayı.
çendan: gerçi.
dellâl: ilân edici; hakka davet eden, tanıtıcı.
devaen: deva olarak, ilâç olarak.
edviye-i ruhaniye: insan ruhunu tedavi eden ilâçlar.
elbette: kesinlikle, mutlaka, şüphesiz.
elhamdülillâh: Allah'a şükür.

elîm: keder veren, çok acı verici, acıklı.
esrar: sırlar.
esrar-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın sırları, Kur'ân'a ait gizlilikler.
hususan: bilhassa, özellikle.
hakikaten: gerçekten.
himmet: yardım.
hizmetkâr: hizmetçi.
hükmüne geçmek: değerinde olmak, yerine geçmek.
ihlâs: samimiyet, içtenlik.

istimal: kullanma.
kâfi: yeter, yeterli.
Kur'ân-ı Hakîm: Her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
makam: mevki.
mana: anlam.
manevî: manaya ait, maddi olmayan.
medet: yardım.
misal: örnek, numune.
muhabere: haberleşme, yazışma.
müflis: iflâs etmiş.

mühim: önemli.
mürşit: doğru yolu gösteren, rehber.
mütalâa: dikkatli okuma.
nur: aydınlık, ışıq, ilim.
perişaniyet: perişanlık.
rahmetullâhi aleyh: Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.
sair: diğer, başka, öteki.
tecrübe: deneyim, yaşayarak elde edilen iyi veya kötü kazanımlar.
tercüman: tercüme eden, başka bir dilde yazılmış veya söylenmiş bir şeyi yine başka dile çeviren, çevirici.
ulûm-u imaniye: iman ilimleri.
vaziyet: bir kimse veya şeyin durumu, hâli.
vefat: ölüm, ölme.

lüzumsuzdur. Belki onların bana dua ile, manevî yardım ile, hatta himmetle muavenet etmeleri lâzımdır. Ve ben onlardan istimdat etmem ve medet istemem benim hakkımdır. Onlar, Nurlardan aldıkları feyze kanaat etmek, onların üstünde haklır.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهِ آدَاءً
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ²

YİRMİ SEKİZİNCİ MEKTUBUN ÜÇÜNCÜ MESELESİNİN TETİMMESİ OLABİLİR KÜÇÜK VE HUSUSÎ BİR MEKTUPTUR

Ahiret kardeşlerim ve çalışan talebelerim Hüsrev Efendi ve Re'fet Bey,

Sözler namındaki envar-ı Kur'âniyede üç keramet-i Kur'âniyeyi hissediyorduk. Sizler dahi, gayret ve şevkinizle bir dördüncüsünü ilâve ettirdiniz. Bildiğimiz üç ise:

Birincisi: Telifinde fevkalâde sühulet ve sür'attir. Hatta beş parça olan On Dokuzuncu Mektup, iki üç günde ve her günde üç dört saat zarfında —mecmuu on iki saat eder— kitapsız, dağda, bağda telif edildi. Otuzuncu Söz, hastalıklı bir zamanda, beş altı saatte telif edildi. Yirmi Sekizinci Söz olan Cennet bahsi bir veya iki saatte,

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

Âl ve Ashabı: ev halkı ve arkadaşları.

bağ: bahçe, gezinti yeri.

envar-ı Kur'âniye: Kur'ân nurları, Kur'ân'ın saçtığı parıltılar, ışıklar.

fevkalâde: olağanüstü, alışılmıştan farklı, normalin üstünde.

feyiz: ilim, irfan, manevî gıda.

gayret: çalışma, çabalama, faaliyet.

hikmet: belirli gayelere yönelik olma, faydalılık.

himmet: yardım.

hususî: özel.

istimdat: yardım isteme; medet umma.

kanaat: kismete razı olma, elindekiyle yetinme.

keramet-i Kur'âniye: Kur'ân'ın kerameti.

lâzım: gerek, gerekli.

lüzumsuz: gereksiz.

manevî: manaya ait, maddî olmayan.

mecmuu: tamamı, hepsi, bütünü.

medet: inayet, yardım.

mesele: konu

muavenet: yardım, yardımcılık.

muhakkak: şüphesiz, mutlak.

nam: isim, ad.

noksan: eksik, kusur.

nur: aydınlık, ışık, ilim.

rahmet: acıma, merhamet etme,

1. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka hiçbir bilgimiz yoktur. Muhakkak ki Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

2. Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e ve onun Âl ve Ashabına Senin rızana ve onun hakkının ödenmesine vesile olacak bir rahmetle salât ve selâm eyle.

esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.

rıza: hoşnutluk, memnuluk.

salât: Hz. Peygambere dua; Hz. Muhammed'e, ashabına, ailesine Allah'ın rahmet ve mağfiretini, meleklerin istiğfarını ve mü'minlerin dualarını

nı dileme, Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âli seyyidinâ Muhammed deme.

sühulet: kolaylık.

sevk: şiddetli arzu, aşırı istek ve heves.

talebe: öğrenci.

telif: kitap yazma.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma.

tetimme: ek.

vesile: vasıta, aracı.

zarfında: içinde.

Süleyman'ın dere bahçesinde telif edildi. Ben ve Tevfik ile Süleyman, bu sür'ate hayrette kaldık. Ve hakeza... Telifinde bu keramet-i Kur'âniye olduğu gibi...

İkincisi: Yazmasında dahi fevkalâde bir sühulet, bir iştiyak ve usanmamak var. Şu zamanda ruhlara, akıllara usanç veren çok esbap içinde, bu Sözlerden biri çıkar; birden çok yerlerde kemal-i iştiyakla yazılmaya başlanıyor. Mühim meşgaleler içinde onlar her şeye tercih ediyor. Ve hakeza...

Üçüncü keramet-i Kur'âniye: Bunların okunması dahi usanç vermiyor. Hususan ihtiyaç hissedilse, okundukça zevk alınıyor, usanılmıyor.

İşte, siz dahi dördüncü bir keramet-i Kur'âniyeyi ispat ettiniz: Hüsrev gibi, kendine tembel diyen ve beş senedir Sözleri işittiği hâlde yazmaya cidden tembellik edip başlamayan bir kardeşimiz, bir ayda on dört kitabı güzel ve dikkatli yazması, şüphesiz dördüncü bir keramet-i esrar-ı Kur'âniyedir. Hususan Otuz Üçüncü Mektup olan Otuz Üç Pencerelemin kıymeti tamamen takdir edilmiş ki, gayet dikkatle ve güzel yazılmış. Evet, o risale, marifetullah ve iman-ı billâh için en kuvvetli ve en parlak bir risaledir. Yalnız, baştaki pencereler gayet icmal ve ihtisar ile gidilmiştir. Fakat gittikçe inkişaf eder, daha ziyade parlar. Zaten sair telifata muhalif olarak, ekser Sözlerin başları mücmel başlar, gittikçe genişlenir, tenevvür eder.

bahis: mevzu, konu.

ekser: pek çok.

esbap: sebepler.

fevkalâde: olağanüstü, normalin üstünde.

gayet: çok, son derece.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

hususan: bilhassa, özellikle.

icmal: kısaltma, özet.

ihtisar: kısaltma, özetleme.

iman-ı billâh: Allah'a iman.

inkişaf: açılma, ortaya çıkma.

ispat: doğruyu delil ile gösterme, kanıtlama.

istiyaq: aşırı isteme, çok fazla arzu etme.

kemal-i iştiyak: tam bir istek ve arzu.

keramet-i esrar-ı Kur'âniye: Kur'an sırlarının kerameti.

keramet-i Kur'âniye: Kur'an'ın kerameti.

kıymet: değer.

marifetullah: Allah'ı tanıma, anlama, bilme.

meşgale: iş, meşguliyet.

muhalif: karşı, zıt.

mücmel: özet olarak.

mühim: önemli.

risale: bir konuda yazılmış küçük kitap.

sair: diğer, başka.

sühulet: kolaylık.

sür'at: çabukluk, hız.

takdir: beğenme, bir şeyin değerini, kıymetini, lüzumunu anlama.

telif: kitap yazma.

telifat: kaleme alınan eserler, yazılanlar.

tenevvür: nurlanma, aydınlanma.

tercih: bir şeyi üstün tutma; seçme.

usanç: bıkkınlık, isteksizlik.

usamak: bıkmak, isteksiz hale gelmek.

zaten: esasen, aslında.

ziyade: çok, fazla.

Dördüncü Risale olan Dördüncü Mesele

بِسْمِهِ ۱ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ الْاَيْسَبُ بِحَمْدِهِ ۲

İhvanlarıma, medar-ı intibah bir hâdise-i cüz'iyeye dair bir suale cevaptır.

Aziz kardeşlerim,

Sual ediyorsunuz ki: “Cami-i şerifinize, Cuma gecesinde sebepsiz olarak, mübarek bir misafirin gelmesiyle, tecavüz edilmiş. Bu hâdisenin mahiyeti nedir? Neden sana iliyorlar?”

Elcevap: Dört Noktayı, bilmeceburiye Eski Said lisanıyla beyan edeceğim. Belki ihvanlarıma medar-ı intibah olur, siz de cevabınızı alırsınız.

• BİRİNCİ NOKTA:

O hâdisenin mahiyeti, hilâf-ı kanun ve sır keyfî ve zındıka hesabına, Cuma gecesinde kalbimize telâş vermek ve cemaate fütur getirmek ve beni misafirlerle görüştürmemek için bir desise-i şeytaniye ve münafıkane bir taarruzdur. Garaiptendir ki, o geceden evvel olan Perşembe günü, tenezzüh için bir tarafa gitmiştim. Avdetimde, güya iki yılan birbirine eklenmiş gibi uzunca siyah bir yılan sol tarafımdan geldi, benim ile arkadaşımın ortasından geçti. Arkadaşıma, “O yilandan dehşet alıp korktun mu?” diye sordum:

“Gördün mü?”

avdet: geri gelme, dönme.

aziz: izzetli, muhterem, değerli.

beyan: anlatma, açıklama.

bilmeceburiye: mecburiyetle, zorunlu olarak.

cemaat: topluluk.

dair: ait, ilgili.

desise-i şeytaniye: şeytanın hilesi.

evvel: önce.

fütur: bezginlik, usanç, bıkmak.

garaip: ilginç, şaşılacak şey.

güya: sanki.

hâdise: vakia, olay.

hâdise-i cüz'iyeye: küçük ve basit hâdise.

hilâf-ı kanun: kanuna ters, ka-

1. Allah'ın adıyla.

2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

nun dışı.

ihvan: kardeşler, candan dostlar.

keyfî: kanun ve nizama uygun olmayarak.

lisan: dil, üslup.

mahiyet: bir şeyin aslı, iç yüzü.

medar-ı intibah: uyanış sebebi.

mesele: sorulup karşılığı istenilen şey, cevabı istenen soru.

mübarek: hayırlı, uğurlu.

münafıkane: münafıkça, iki yüzlülük yaparak, sinsice.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sual: soru.

sırf: yalnız, tamamıyla.

taarruz: saldırı, ilişme.

tecavüz: haddini aşma, söz ve hareketle ileri gitme.

telâş: tasa, endişe, kaygı.

tenezzüh: gezinti.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, şanına lâyık ifadelerle anma.

zındıka: dinsizlik, inançsızlık.

O dedi: “Neyi?”

Dedim: “Bu dehşetli yılanı.”

Dedi: “Yok, görmedim ve göremiyorum.”

“Fesühbanallah,” dedim. “Bu kadar büyük bir yılan ikimizin ortasından geçtiği hâlde nasıl görmedin?”

O vakit hatırıma bir şey gelmedi; fakat sonra kalbime geldi ki: “Bu sana işarettir, dikkat et!”

Düşündüm ki, gecelerde gördüğüm yılanlar nev’inden-
dir. Yani, gecelerde gördüğüm yılanlar ise, hıyanet niye-
tiyle her ne vakit bir memur yanıma gelse, onu yılan su-
retinde görüyordum. Hatta bir defa müdüre söylemiştim:
“Fenâ niyetle geldiğin vakit seni yılan suretinde görüyo-
rum; dikkat et” demiştim. Zaten selefini çok vakit öyle
görüyordum. Demek, şu zahiren gördüğüm yılan ise,
işarettir ki, hıyanetleri bu defa yalnız niyette kalmayacak,
belki bilfiil bir tecavüz suretini alacak.

Bu defaki tecavüz, çendan zahiren küçük imiş ve kü-
çültülmek isteniliyor. Fakat vicdansız bir muallimin teşvi-
kiyle ve iştirakiyle o memurun verdiği emir, “Cami için-
de namazın tesbihatında iken o misafirleri getiriniz” diye
jandarmalara emretmiş. Maksat da beni kızdırmak, Eski
Said damarıyla bu fevkalkanun, sırf keyfî muameleyle
karşı, kovmak ile mukabele etmektir. Hâlbuki o bedbaht
bilmedi ki, Said’in lisanında Kur’ân’ın tezgâhından gelen
bir elmas kılıç varken, elindeki kırık odun parçasıyla mü-
dafaa etmez; belki o kılıcı böyle istimal edecektir.

bedbaht: zavallı.

bilfiil: gerçek olarak, fiilen uy-
gulamada.

çendan: gerçi.

damar: huy, tabiat.

fenâ: kötü iyi olmayan.

fesühbanallah: “Allah’ı her
tür türlü kusur, ayıp ve eksikler-
den tenzih ederim” manasın-
dadır; şaşkınlığı anlatmak için
kullanılır.

fevkalkanun: kanunsuz, kan-
nun üstü, kanunun kabul et-
mediği.

hatır: zihin, fikir, kalp.

hıyanet: hainlik, ihanet.

istimal: kullanma.

iştirak: ortaklık etme, katıl-
ma.

keyfî: kanun ve nizamaya uy-
gun olmayarak.

lisan: dil.

maksat: kastedilen, istenilen
şey.

muallim: öğretmen.

muamele: davranma, davra-
nış, iş.

mukabele: karşılık verme,

karşı koyma.

müdafaa: savunma.

nevi: çeşit, cins, tür.

niyet: maksat, düşünce.

selef: önce geçen; önceki.

suret: biçim, görünüş, şekil.

sırf: yalnız, tamamıyla, būs-
bütün.

tecavüz: saldırma, sataşma.

tesbihat: tesbihler, Cenab-ı
Hakkın bütün noksan sıfatlar-
dan uzak ve bütün kemal sı-
fatlara sahip olduğunu ifade
eden sözler.

teşvik: sevklandırmek, cesaret
vermek.

vicdansız: zalim, acımasız.

zahiren: görünüşte, görünürde.

Fakat jandarmaların akılları başlarında olduğu için, hiçbir devlet, hiçbir hükûmet namazda, camide, vazife-i diniye bitmeden ilişmediği için, namaz ve tesbihatin hitamına kadar beklediler. Memur bundan kızmış, “Jandarmalar beni dinlemiyorlar” diye kır bekçisini arkasından göndermiş. Fakat Cenab-ı Hak beni böyle yılanlarla uğraşmaya mecbur etmiyor. İhvanlarıma da tavsiyem budur ki:

Zaruret-i kat’iye olmadan bunlarla uğraşmayınız. “Cevabü’l-ahmakı’s-sükût” nev’inden, tenezzül edip onlarla konuşmayınız. Fakat buna dikkat ediniz ki, canavar bir hayvana karşı kendini zayıf göstermek, onu hücumla teşci ettiği gibi, canavar vicdanı taşıyanlara karşı dahi dalkavukluk etmekle zaaf göstermek, onları tecavüze sevk eder. Öyle ise dostlar müteyakkız davranmalı; tâ dostların lâkaytlıklarından ve gafletlerinden, zındıka taraftarlarını istifade etmesinler.

• İKİNCİ NOKTA:

¹ وَلَا تَزْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ ayet-i kerîmesi

fermanıyla, zulme değil yalnız alet olanı ve taraftar olanı, belki edna bir meyil edenleri dahi dehşetle ve şiddetle tehdit ediyor. Çünkü, rıza-i küfür, küfür olduğu gibi, zulme rıza da zulümdür.

İşte, bir ehl-i kemal, kâmilâne, şu ayetin çok cevahirinden bir cevherini şöyle tabir etmiştir:

alet: sebep, vasıta.

ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.

ayet-i kerîme: Kur’ân’ın ayeti;

azamet ve şerefi olan ayet.

cevabü’l-ahmakı’s-sükût: ahmağa verilecek en güzel cevap susmaktır.

cevahir: cevherler, çok kıymetli söz veya faydalı yazılar.

cevher: esas.

dalkavuk: kendisine çıkar ve yarar sağlayacak olan kimselere aşırı saygı ve hayranlık göstererek yaranamak isteyen kimse.

edna: az, pek az, basit.

ehl-i kemal: olgun ve değerli kişiler, kemal sahibi olanlar.

ferman: emir, buyruk.

gaflet: boş bulunma, dikkatsizlik, ihmal.

hitam: son, bitme.

hükûmet: yönetim, rejim.

ihvan: kardeşler, candan dostlar.

istifade: faydalanma, yararlanma.

kâmilâne: mükemmel bir şekilde.

küfür: imansızlık, dinsizlik.

lâkaytlık: ilgisizlik, duyarısızlık.

meyil: taraftarlık.

1. Zalimlere en küçük bir meyil dahi göstermeyin; yoksa ateş size de dokunur. (Hûd Suresi: 113.)

müteyakkız: uyanık, dikkatli.

nevi: çeşit, cins.

rıza: hoşnutluk, memnunluk, kabul etme.

rıza-i küfür: küfre rıza göstermek.

sevk: yönlendirme.

tabir: yorumlama, açıklama.

tavsiye: öğütme.

tecavüz: saldırma, satasma.

tehdit: gözdağı verme, kor-

kutma.

tenezzül: inme, alçalma.

tesbihat: tesbihler, Cenab-ı Hakkın bütün noksan sıfatlardan uzak ve bütün kemal sıfatlara sahip olduğunu ifade eden sözler.

teşci: cesaret verme, cesaretlendirme.

vazife-i diniye: dinî vazife, görev, ibadet.

zaaf: zayıflık.

zaif: zayıf, güçsüz.

zalim: zulmeden, haksızlık eden, acımasız ve haksız davranan.

zaruret-i kat’iye: kesin ihtiyaç, kat’î zorunluluk.

zulüm: haksızlık, kötülük, adaletsizlik.

zındıka: dinsizlik, inançsızlık.

*Muin-i zalimîn dünyada erbab-ı denaettir,
Köpektir zevk alan sayyâd-ı bînsafa hizmetten.*

Evet, bazıları yılanlık ediyor, bazıları köpeklik ediyor. Böyle mübarek bir gecede, mübarek bir misafirin, mübarek bir duada iken, hafiyelik edip, güya cinayet yapıyor-muşuz gibi ihbar eden ve taarruz eden, elbette bu şiirin mealindeki tokada müstahaktır.

• ÜÇÜNCÜ NOKTA:

Sual: “Madem Kur’ân-ı Hakîm’in feyziyle ve nuruyla en mütemerrit ve müteannit dinsizleri ıslah ve irşat etmeye, Kur’ân’ın himmetine güveniyorsun; hem bilfiil de yapıyorsun. Neden senin yakınında bulunan bu mütecavizleri çağırıp irşat etmiyorsun?”

Elcevap: Usul-ü şeriatın kaide-i mühimmesindendir: **الرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يَنْظُرُ لَهُ** Yani, “Bilerek zarara razı olana şefkat edip lehinde bakılmaz.”

İşte, ben çendan Kur’ân-ı Hakîm’in kuvvetine istinaden dava ediyorum ki, çok alçak olmamak ve yılan gibi dalâlet zehrini serpmekle telezzüz etmemek şartıyla, en mütemerrit bir dinsizi, birkaç saat zarfında ikna etmezsem de, ilzam etmeye hazırım. Fakat, nihayet derecede alçaklığa düşmüş bir vicdan ki, bilerek dinini dünyaya satar ve bilerek hakikat elmaslarını pis, muzır şişe parçalarına mübadele eder derecede münafıklığa girmiş insan suretindeki yılanlara hakaikî söylemek, hakaika karşı bir

bilfiil: fiilen, gerçekten.
çendan: gerçi.
dalâlet: sapıklık, inkâr, inançsızlık.
dava: iddia.
elbette: kesinlikle, mutlaka, şüphesiz.
elmas: çok değerli.
erbab-ı denaet: alçak kimse-ler.
feyiz: bereket, ilim, irfan, ilham.
güya: sanki.
hafiy: casus.

hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.
hakikat: gerçek.
himmet: yardım, ihsan, lütuf, manevî yardım.
ihbar: haber verme, gizlice bildirme.
ikna: bir kanaati, fikri, düşünciyi kabul ettirme.
ilzam: susturma, cevap vermez hale getirme.
irşat: doğru yolu gösterme.
istinaden: dayanarak, güvenerek.

kaide-i mühimme: mühim, önemli kaide, ölçü.
Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur’ân.
lehinde: onun faydasına, kendinden yana.
meal: anlam, mana.
muin-i zalimîn: zalimlerin yardımcısı.
muzır: zararlı.
mübadele: değiştirme.
mübarek: feyizli, bereketli, hayırlı.

münafık: ikiyüzlülük eden, ara bozucu.
müstahak: hak etmiş, lâyük.
müteannit: inatçı.
mütecaviz: saldırgan.
mütemerrit: dik başlı, inatçı; kötü fiilinde direnen.
nihayet: son.
nur: aydınlık, ışık, ilim.
razı olmak: kabul etmek.
sayyâd-ı bînsaf: insafsız avcı.
serpme: yayma, saçma.
sual: soru.
suret: biçim, görünüş, kılık.
şefkat: acıma, merhamet etme.
taarruz: saldırma, ilişme.
telezzüz: lezzet, tad alma, hoşlanma.
usul-ü şeriat: şeriatın esasları, İslâm Hukuku usulü.
vicdan: iyiyi kötüden, hayır şerden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâkî duygu.
zarfında: içinde, süresinde.
ıslah: iyileştirme, düzeltme.

hürmetsizliktir. ¹ كَتَعْلِقِ الدَّرَرَ فِي أَعْنَاقِ الْبَقَرِ darbimeseli

gibi oluyor. Çünkü, bu işleri yapanlar, kaç defa hakikati Risale-i Nur'dan işittiler. Ve bilerek, hakikatleri zındıka dalâletlerine karşı çürütmek istiyorlar. Böyleler, yılan gibi, zehirden lezzet alıyorlar.

• DÖRDÜNCÜ NOKTA:

Bana karşı bu yedi senedeki muameleler, sırf keyfî ve fevkalkanundur. Çünkü, menfilerin ve esirlerin ve zindandakilerin kanunları meydandadır. Onlar kanunen akrabasıyla görüşürler, ihtilâttan men olunmazlar. Her millet ve devlette ibadet ve taat, tecavüzden masundur. Benim emsallerim, şehirlerde akrabalarıyla ve ahabplarıyla beraber kaldılar; ne ihtilâttan, ne muhabereden ve ne de gezmekten menolunmadılar. Ben, menolundum. Ve hat-ta camiime ve ibadetime tecavüz edildi. Şafiilerce, tesbihat içinde Kelime-i Tevhidin tekrarı sünnet iken, bana terk ettirilmeye çalışıldı.

Hatta Burdur'da eski muhacirlerden Şebab isminde ümmî bir zat, kayın validesiyle beraber tebdil-i hava için buraya gelmiş; hemşehrîlik itibarıyla benim yanıma geldi. Üç müsellaah jandarma ile camiden istenildi. O me-mur, hilâf-ı kanun yaptığı hatayı setretmeye çalışıp, “Af edersiniz, gücenmeyiniz; vazifedir” demiş, sonra “Haydi, git” diyerek ruhsat vermiş.

Bu vakiaya sair şeyler ve muameleler kıyas edilse an-laşılır ki, bana karşı sırf keyfî muameledir ki, yılanları,

ahbap: dost, tanıdık, sevilen dost.
cevher: elmas, değerli taş.
dalâlet: doğru yoldan ayrılma, inançsızlık.
darbimesel: atasözü.
ehil: lâayık.
emsal: benzerler.
fevkalkanun: kanun üstü, kanu-nun kabul etmediği.
gücenmek: darılmak.
hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil.
hakikat: gerçek, doğru.
hemşehrîlik: aynı şehirden olan.
hilâf-ı kanun: kanuna ters, ka-nun dışı.
hürmetsizlik: saygısızlık.
hınzır: domuz.
ihtilât: insanlarla görüşme, bir araya gelme.
itibarıyla: sebebiyle.
kanunen: kanuna göre.
kayın valide: kaynana.
Kelime-i Tevhit: “Lâ ilâhe illâ Hû” ifadesindeki Ondan (Allah'tan) başka ilâh yoktur.
keyfi: kanun ve nizama uygun olmayarak.
kıyas: karşılaştırma.
masun: korunmuş, korunan.
men: yasak etme, mâni olma, engelleme.
menfi: nefyedilmiş, sürgün edil-miş, sürgün.
misal: örnek, numune.
muamele: davranış.
muhabere: haberleşme.
muhacir: hicret eden, göç eden.
mülhem: ilham olunmuş.
müsellaah: silâhlı.
ruhsat: izin, müsaade.

1. İneğin boynuna inci takmak gibi. (Hadisten mülhem bir darbimesel. Misal: “İlmi, ehli olma-yana vazetmek, cevherleri hınzırın boynuna takmak gibidir.” (İbni Mâce, *Mukaddime*, s. 81.)

sair: diğer, başka, öteki.

setretmek: örtmek, kapat-mak.

sünnet: farz ibadetler dışın-da, Hz. Muhammed'in yap-mayı âdet edindiği ibadetler.

sırf: yalnız, tamamıyla, büs-bütün.

Şafii: Şafii mezhebinden olan.

şebab: genç.

taat: ibadet etme, Allah'ın emirlerini yerine getirme.

tebdil-i hava: hava değişimi.

tecavüz: haddini aşma, söz ve harekette ileri gitme, sal-dırma.

tesbihat: tesbihler, Cenab-ı Hakkın bütün noksan sıfatlar-dan uzak ve bütün kemal sı-fatlara sahip olduğunu ifade

eden sözler.

ümmî: okuma yazması olma-yan, okumamış.

vakia: olay, hâdise.

vazetmek: anlatmak, söyle-mek.

vazife: iş, görev.

zat: kişi, şahıs, fert.

zindan: hapisane.

zındıka: dinsizlik, inançsızlık.

köpekleri bana musallat ediyorlar. Ben de tenezzül etmiyorum ki onlarla uğraşayım. O muzırların şerlerini defetmek için, Cenab-ı Hakka havale ediyorum.

Zaten sebep-i tehcir olan hâdiseyi çıkaranlar, şimdi memleketlerindedirler. Ve kuvvetli rüesalar, aşairlerin başındadırlar. Herkes terhis edildi. Başlarını yesin, dünyalarıyla alâkam olmadığı hâlde, beni ve iki zat-ı âharı müstesna bıraktılar. Buna da peki dedim. Fakat o zatlardan birisi, bir yere müftü nasbolunmuş; memleketinden başka her tarafı geziyor ve Ankara'ya da gidiyor. Diğer, İstanbul'da kırk binler hemşehrileri içinde ve herkesle görüşebilir bir vaziyette bırakılmış. Hâlbuki bu iki zat, benim gibi kimsesiz, yalnız değiller; maşaallah büyük nüfuzları var. Hem... Hem...

Hâlbuki, beni bir köye sokmuşlar, en vicdansız insanlarla beni sıkıştırmışlar. Yirmi dakikalık bir köye altı sende iki defa gidebildiğim gibi, o köye gitmek ve birkaç gün tebdil-i hava için ruhsat verilmediği bir derecede beni, muzaaf bir istibdat altında eziyorlar. Hâlbuki, bir hükûmet ne şekilde olursa olsun, kanunu bir olur; köyler ve şahıslara göre ayrı ayrı kanun olmaz. Demek hakkımdaki kanun, kanunsuzluktur. Buradaki memurlar, nüfuz-u hükûmeti, ağraz-ı şahsiyede istimal ediyorlar. Fakat, Cenab-ı Erhamürrâhimîn'e yüz binler şükür ediyorum ve tahdis-i nimet suretinde derim ki:

Bütün onların bu tazyikat ve istibdatları, envar-ı Kur'âniyeyi ışıktandıran gayret ve himmet ateşine odun

ağraz-ı şahsiye: şahsî kinler, garazlar.
alâka: ilgi, ilişki, bağ.
aşair: aşiretler, kabileler.
Cenab-ı Erhamürrâhimîn: merhametlilerin en merhametlisi olan şeref ve azamet sahibi Allah.
defetmek: uzaklaştırmak, kaldırmak, kovmak.
envar-ı Kur'âniye: Kur'an nurları, Kur'an'ın saçtığı parıltılar, ışıklar.
gayret: çalışma, çabalama.

hâdis: olay, vakia.
hâlbuki: oysa ki.
havale: bırakma.
hemşehri: aynı şehirden olan.
himmet: çalışma, çabalama, gayret, yardım.
hükûmet: yönetim, rejim, devlet.
istibdat: zulüm, baskı.
istimal: kullanma.
maşaallah: ne güzel, Allah korusun.
memleket: şehir, il; bir insa-

nın doğup büyüdüğü yer.
musallat etme: sataştırma, rahatsız ettirme.
muzaaf: kat kat, katmerli.
muzır: zararlı.
müftü: il ve ilçelerde din işlerine bakan en yüksek makamdaki görevli kişi.
müstesna: hariç, kural dışı.
nasbolunma: bir işe, memuriyete yerleştirilme, tayin edilme.
nüfuz: etki, tesir.
nüfuz-u hükûmet: hükûme-

tin nüfuzu, kuvveti.
ruhsat: izin, müsaade.
rüesa: reisler, başkanlar.
sebeb-i tehcir: sürgün sebebi.
suret: biçim, tarz, şekil.
şahis: fert.
şer: kötülük, zarar.
şükür etme: Allah'ın verdiği nimetler karşısında elhamdülillâh deme, Allah'a dil ile hamd etme.
tahdis-i nimet: ilâhî nimeti şükrederek anlatma.
taraf: yer.
tazyikat: tazyikler, baskılar, sıkıştırmalar.
tebdil-i hava: hava değişimi.
tenezzül: inme, alçalma.
terhis: izin verme, serbest bırakma.
vaziyet: durum.
vicdansız: acımasız, kötü, zalim.
zat: kişi, şahıs, fert.
zat-ı âhar: diğer, başka zat, kişi.

parçaları hükmüne geçiriyor, iş'al ediyor, parlatıyor. Ve o tazyikleri gören ve gayretin hararetiyle inbisat eden o envar-ı Kur'âniye, Barla yerine bu vilâyeti, belki ekser memleketi bir medrese hükmüne getirdi. Onlar beni bir köyde mahpus zannediyor. Zındıkların rağmına olarak, bilâkis Barla kürsü-i ders olup, Isparta gibi çok yerler medrese hükmüne geçti.

¹ الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي

bilâkis: aksine, tersine.

ekser: pek çok.

envar-ı Kur'âniye: Kur'ân nurları, Kur'ân'ın saçtığı parıltılar, ışıklar.

gayret: çalışma, çabalama.

hamd: Allah'a karşı olan şükran ve memnuniyetini onu överek bildirme.

hararet: sıcaklık, coşkunculuk, heyecanlılık.

hükmüne geçmek: değerinde olmak, yerine geçmek.

hükmüne: değerine yerine.

ihsan: ikram, lütuf, bağış, yardım.

1. Allah'a hamd olsun. Bu Rabbimin fazlındandır. (Metnin "Elhamdülillah kısmı birçok ayette geçmektedir. Sonraki kısım ise Neml Suresinin 40. ayetidir.)

inbisat: yayılma, açılma, genleşme.

iş'al: alevlendirme, tutuşturma.

kürsü-i ders: ders kürsüsü.

mahpus: hapsedilmiş.

medrese: ders okutulan yer, okul.

memleket: ülke, yurt, vatan.

Rab: yaratan, besleyen, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden

Allah.

rağmına: rağmen, zıddına.

tazyik: baskı, sıkıntı verme.

zannetme: sanma.

zındık: Allah'ı inkâr eden, imansız, dinsiz.

Beşinci Risale olan Beşinci Mesele

Şükür Risalesi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan tekrar ile

أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٢﴾ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣﴾ وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ ﴿٤﴾ بَلِ اللَّهُ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٥﴾

gibi ayetlerle gösteriyor ki, Hâlık-ı Rahman'ın ibadından istediği en mühim iş şükürdür. Furkan-ı Hakîm'de gayet ehemmiyetle şükre davet eder ve şükür etmemekliği, nimetleri tekzip ve inkâr suretinde gösterip,

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦﴾ fermanıyla, Sure-i Rahman'da şiddetli ve dehşetli bir surette otuz bir defa şu ayetle tehdit ediyor, şükürsüzlüğün bir tekzip ve inkâr olduğunu gösteriyor.

Evet, Kur'ân-ı Hakîm, nasıl ki şükür netice-i hilkat gösteriyor; öyle de, Kur'ân-ı kebir olan şu kâinat dahi gösteriyor ki, netice-i hilkat-i âlemin en mühimmi şükürdür. Çünkü, kâinata dikkat edilse, görünüyor ki, kâinatın teşkilâtı şükür intaç edecek bir surette, her bir şey bir derece şükre bakıyor ve ona müteveccih oluyor. Güya şu şecere-i hilkatin en mühim meyvesi şükürdür. Ve şu kâinat fabrikasının çıkardığı mahsulâtın en âlâsı şükürdür.

âlâ: üstün.

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

ehemmiyet: önem.

ferman: emir, buyruk.

Furkan-ı Hakîm: doğru ile yanlış birbirinden ayıran hikmetli Kur'ân.

gayet: çok, son derece.

Hâlık-ı Rahman: yarattıklarının rızkını veren merhametli yaratıcı, Allah.

ibad: abdlar, kullar, ibadet edenler.

inkâr: kabul etmeme, inanmama.

intaç: netice verme, sonuç doğurma.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suretinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

Kur'ân-ı Kebir: Büyük Kur'ân-ı Kerîm.

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yaptıktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm.

mahsulât: ürünler.

mühim: önemli.

mükâfat: ödül.

müteveccih: bir tarafa, dönen, yönelen, yönelik.

netice-i hilkat: yaratılışın neticesi.

netice-i hilkat-i âlem: âlemin, kâinatın yaratılış neticesi, gayesi.

nimet: Allah'ın bağışladığı maddî ve manevî lütuf ve ikramlar, yiyecek ve içecek şeyler.

Rab: yaratan, büyüten, terbiye eden, besleyen, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

Rahim: esirgeyen, koruyan, acıyan, merhamet eden Allah.

Rahman: ister mü'min, ister kâfir, ister iyi isterse kötü olsun; rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

suret: biçim, tarz, şekil.

şecere-i hilkat: yaratılış ağacı.

tekzip: yalanlama, inkâr etme.

tesbih: Allah'ın bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, şanına lâyık ifadelerle anma.

teşkilât: kuruluş, yapılış, düzenleniş.

1. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla • Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

2. Hâlâ şükretmezler mi? • Hâlâ şükretmezler mi? (Yâsin Suresi: 35, 77.)

3. Şükredenleri elbette mükâfatlandıracağız. (Âl-i İmran Suresi: 145.)

4. Şükrederseniz elbette daha çok veririm. (İbrahim Suresi: 7.)

5. Yalnız Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol. (Zümer Suresi: 66.)

6. Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edersiniz? (Rahman Suresi: 13, 16, 18, 21, 23, 25, ... , 75, 77.)

Çünkü, hilkat-ı âlemde görüyoruz ki, mevcudat-ı âlem bir daire tarzında teşkil edilip, içinde nokta-i merkeziye olarak hayat halk edilmiş. Bütün mevcudat hayata bakar, hayata hizmet eder, hayatın levazimatını yetiştirir. Demek, kâinatı halk eden Zat, ondan o hayatı intihap ediyor.

Sonra görüyoruz ki, zîhayat âlemlerini bir daire suretinde icat edip, insanı nokta-i merkeziyede bırakıyor. Âdeta, zîhayatlardan maksut olan gayeler onda temerküz ediyor; bütün zîhayatı onun etrafına toplayıp ona hizmetkâr ve musahhar ediyor, onu onlara hâkim ediyor. Demek, Hâlık-ı Zülcelâl, zîhayatlar içinde insanı intihap ediyor, âlemde onu irade ve ihtiyar ediyor.

Sonra görüyoruz ki, âlem-i insaniyet de, belki hayvan âlemi de bir daire hükmünde teşkil olunuyor. Ve nokta-i merkeziyede rızık vazedilmiş. Bütün nev-i insanı ve hatta hayvanatı rızka âdeta taaşşuk ettirip, onları umumen rızka hadim ve musahhar etmiş. Onlara hükmeden rızıktır.

Rızıkı da o kadar geniş ve zengin bir hazine yapmış ki, hadsiz nimetleri camidir. Hatta rızkın çok envaından yalnız bir nev'inin tatlarını tanımak için, lisanda kuvve-i zâika namında bir cihaz ile mat'umat adedince manevî, ince ince mizancıklar konulmuştur. Demek, kâinat içinde en acip, en zengin, en garip, en şirin, en cami, en bedî hakikat rızıktadır.

Şimdi, görüyoruz ki, her şey nasıl ki rızkın etrafında toplanmış, ona bakıyor; öyle de, rızık dahi bütün envayıyla, manen ve maddeten, hâlen ve kâlen şükür ile kaimdir,

acip: hayret verici, acayip.

âdeta: sanki.

âlem: bütün yaratılmışlar, kâinat, dünya.

âlem-i insaniyet: insanlık âlemi

bedî: güzel.

camî: toplayan, içine alan.

cihaz: alet, organ.

enva: çeşitler, türler.

gaye: maksat, netice, sonuç.

hadim: hizmetçi.

hadsiz: sınırsız.

hakikat: gerçek.

hâkim: hükmeden, hükmü altında tutan.

halk: yaratma.

Hâlık-ı Zülcelâl: "celâl, azamet ve kibriya sahibi yaratıcı" anlamında Allah'ın bir sıfatı.

hayvanat: hayvanlar.

hilkat-ı âlem: âlemin yaratılışı.

hizmetkâr: hizmetçi.

hükmeden: hâkim olan.

hükmünde: değerinde.

ıcat: yoktan var etme, yaratma.

ihtiyar: seçme, tercih etme.

intihap: seçme.

irade: dileme, isteme.

kaim: ayakta duran, devam eden.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

kâlen: sözle, söyleyerek.

kuvve-i zaika: tat alma duy-gusu.

levazimat: lâzım olan şeyler.

lisan: dil.

maksut: kastedilen, istenilen.

manen: mana itibarıyla, manaca.

manevî: manaya ait, maddî olmayan.

mat'umat: yenecek şeyler.

mevcudat: varlıklar.

mevcudat-ı âlem: kâinattaki varlıklar.

mizancıklar: ölçücükler.

musahhar: boyun eğen.

nam: ad.

nevi: çeşit, tür.

nev-i insan: insan cinsi, türü.

nimet: Allah'ın bağışladığı

maddî ve manevî lütuf ve ikramlar, yiyecek ve içecek şeyler.

nokta-i merkeziye: merkezdeki nokta, odak noktası.

rızık: yiyecek, içecek şey.

suret: biçim, tarz, şekil.

şükür: teşekkür, nimet ve iyiliğin sahibini tanıma ve ona

karşı minnet duyma.

taaşşuk: âşık olma.

tarz: şekil, biçim.

temerküz: bir merkezde toplanma, odaklaşma.

teşkil: şekillendirme, meydana getirme.

umumen: bütünüyle, tamamen.

vazetmek: koymak, yerleştirmek.

Zat: azamet ve ululuk sahibi Allah.

zîhayat: hayat sahibi.

şükür ile oluyor, şükürü yetiştiriyor, şükürü gösteriyor. Çünkü, rızka iştihâ ve iştîyak, bir nevi şükür-ü fitrîdir. Ve telezüz ve zevk dahi gayrişuûrî bir şükürdür ki, bütün hayvanatta bu şükür vardır. Yalnız insan, dalâlet ve küfür ile, o fitrî şükürün mahiyetini değiştiriyor, şükürden şirke gidiyor.

Hem, rızık olan nimetlerde gayet güzel süslü suretler, gayet güzel kokular, gayet güzel tatmaklar şükürün davetçileridir. Zîhayatı şevke davet eder ve şevk ile bir nevi istihsan ve ihtirama sevk eder, bir şükür-ü manevî ettirir. Ve zîşuurun nazarını dikkate celp eder, istihsana tergip eder, nimetleri ihtirama onu teşvik eder; onun ile kâlen ve fiilen şükre irşat eder ve şükürü ettirir ve şükür içinde en âli ve tatlı lezzeti ve zevki ona tattırır. Yani, gösterir ki, şu lezzetli rızık ve nimet, kısa ve muvakkat bir lezzet-i zahiriyesiyle beraber, daimî, hakikî, hadsiz bir lezzeti ve zevki taşıyan iltifat-ı Rahmaniyyi şükür ile kazandırır. Yani, rahmet hazinelerinin Malik-i Kerîm'inin hadsiz lezzetli olan iltifatını düşündürüp, şu dünyada dahi Cennetin bâkî bir zevkini manen tattırır. İşte rızık, şükür vasıtasıyla o kadar kıymetli ve zengin bir hazine-i camia olduğu hâlde, şükürsüzlük ile nihayet derecede sukut eder.

Altıncı Sözde beyan edildiği gibi, lisandaki kuvve-i zaika, Cenab-ı Hak hesabına, yani manevî vazife-i şükranîye ile rızka müteveccih olduğu vakit, o dildeki kuvve-i zaika, rahmet-i bînihaye-i İlâhiyenin hadsiz matbahlarına şakir bir müfettiş, hamit bir nazır-ı âlikadr hükmündedir. Eğer nefis hesabına olsa, yani rızık in'am edenin şükürünü

âli: yüce, yüksek.
bâkî: sürekli ve kalıcı olan.
beyan: anlatma, izah, açıklama.
celp etmek: çekmek.
daimî: sürekli, devamlı.
dalâlet: doğru yoldan ayrılmama, sapıklık.
davet: çağırma.
fiilen: yaparak, fiille.
fitrî: tabii, yaratılıştaki, doğal.
gayet: çok, son derece.
gayrişuûrî: suurunda olmaksızın, şuuursuzca.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakikî: gerçek.
hamit: Allah'a şükreden.
hayvanat: hayvanlar.
hazine-i camia: geniş hazine.
hükümünde: değerinde, yerinde.
ihtiram: saygı gösterme.
iltifat: iyilik ve güzellikle davranış.
iltifat-ı Rahmanî: Rahmana ait, yakışır iltifat, Cenab-ı Hak-
kın iltifatı, teveccühü.
in'am: nimet verme, nimet-

lendirme.
irşat etmek: doğru yolu göstermek.
istihsan: güzel bulma, beğenme.
iştihâ: istek, istah.
iştîyak: aşırı isteme, şiddetli istek.
kâlen: sözle, söyleyerek.
kuvve-i zaika: tat alma duygusu.
küfür: nimeti inkâr etme, dinsizlik.
kiymetli: değerli, kıymetli.

lezzet-i zahiriye: görünen lezzet ve zevk.

lisan: dil.

mahiyet: nitelik, özellik.

Malik-i Kerîm: bol ihsan ve ikram sahibi olan, her şeyin gerçek sahibi Allah.

manen: manevî yönden.

manevî: manaya ait, maddî olmayan.

matbah: mutfak.

muvakkat: geçici.

müfettiş: denetleyici.

müteveccih: bir tarafa, dönen, yönelen, yönelik.

nazar: bakış, fikir.

nazır-ı âlikadr: kadir, kıymet bilen, takdir edebilen gözlemci.

nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılayıp hayırlı işlerden alıkoyan güç.

nevi: çeşit, tür.

nihayet: son.

nimet: Allah'ın bağışladığı maddî ve manevî lütuf ve ikramlar, yiyecek ve içecek şeyler.

rahmet: Allah'ın kullarını esirgemesi, onlara acıyıp bağışlaması, onlara maddî ve manevî nimetler vermesi.

rahmet-i bînihaye-i İlâhiye: Allah'ın sonsuz rahmeti.

rızık: yiyecek, içecek şey.

sevk etme: yönlendirme.

sukut: düşme, değerini yitirme.

suret: biçim, görünüş, şekil.

şakir: şükreden.

şevk etme: şiddetli arzu, aşırı istek.

şevk: şiddetli arzu, aşırı istek.

şirk: Allah'a ortak koşma.

şükür-ü fitrî: yaratılıştan gelen, fırtattan olan şükür duygusu.

şükür-ü manevî: manevî şükür.

şükür: teşekkür, nimet ve iyiliğin sahibini tanıma ve ona karşı minnet duyma.

telezzüz: lezzet, tat alma.

tergip etme: isteklendirmek, rağbet verdimmek.

teşvik etme: şevklendirmek.

vasıta: aracı.

vazife-i şükranîye: şükür vazifesi.

zihayat: hayat sahibi.

zîşuur: şuur sahibi.

alem-i zati: zata özgü belirti, nişan, sembol.
azam: en büyük.
azami: en büyükle ilgili, en büyüğe ait.
batın: iç, karın, mide.
camii: kapsayıcı olanı, kapsamlısı.
edna: en aşağı.
elhamdülillâh: Allah'a hamd olsun, Allah'a şükür.
emr-i ilâhî: Allah'ın emri.
enva: çeşitler, türler.
fihriste-i umumiye: umumî fihriste, bir şeyin içeriğini gösteren genel liste.
güya: sanki,
hademe: hizmetçiler.
halis: saf, içten, samimî.
haram: yasaklanmış, günah.
hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.
helâl: izin verilen, günah olmayan.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye, faydalı yerli yerinde oluş.
hizmetkâr: hizmetçi.
hürmetsizlik: saygısızlık.
hırs: aç gözlülük, aşırı istek.
ihsan etme: ikram etme, verme.
iktisat: tasarruf, tutumluluk.
iman: inanmak, itikat; inanç.
israf: gereksiz yere harcama, savurganlık.
kâfi: yeterli.
kâinat Hâlıkı: kâinatın yaratıcısı olan Allah.
kanaat: kismete razı olma, elindekiyle yetinme.
kuvve-i zaika: tat alma duygusu.
lâfzullah: Allah lâfzı, kelimesi.
mahiyet: nitelik, özellik.
makam: mevki.
mana: anlam.
mikyas: ölçü aleti, ölçek, ölçü.
mizan: ölçü aleti, ölçek, ölçü.
muhalif: aykırılık gösteren, uymayan.
mübarek: hayırlı.

düşünmeyerek müteveccih olsa, o dildeki kuvve-i zaika, bir nazır-ı âlikadr makamından, batın fabrikasının yasakçısı ve mide tavlasının bir kapıcısı derecesine sukut eder.

Nasıl, rızkın şu hizmetkârı, şükürsüzlük ile bu dereceye sukut eder; öyle de, rızkın mahiyeti ve sair hademeleri dahi sukut ediyorlar. En yüksek makamdaki en edna makama inerler. Kâinat Hâlık'ının hikmetine zıt ve muhalif bir vaziyete düşerler.

Şükürün mikyası kanaattir ve iktisattır ve rızadır ve memnuniyettir. Şükürsüzlüğün mizanı hırstır ve israftır, hürmetsizliktir, haram-helâl demeyip rast geleni yemektir.

Evet, hırs, şükürsüzlük olduğu gibi, hem sebeb-i mahrumiyettir, hem vasıta-i zillettir. Hatta, hayat-ı içtimaiye-ye sahip olan mübarek karınca dahi, güya hırs vasıtasıyla ayaklar altında kalmış, ezilir. Çünkü, kanaat etmeyip senede birkaç tane buğday kâfi gelirken, elinden gelse binler taneyi toplar. Güya mübarek arı, kanaatinden dolayı başlar üstünde uçar. Kanaat ettiğinden, balı insanlara emr-i ilâhî ile ihsan eder, yedirir.

Evet, Zat-ı Akdes'in alem-i zatîsi ve en azamî ismi olan lâfzullahtan sonra en azam ismi olan Rahman, rızka bakar. Ve rızıktaki şükür ile ona yetişilir. Hem Rahman'ın en zahir manası, Rezzak'tır.

Hem şükürün envayı var. O nevilerin en camii ve fihriste-i umumiyesi, namazdır.

Hem şükür içinde safî bir iman var, halis bir tevhit bulunur. Çünkü, bir elmayı yiyen ve "Elhamdülillâh" diyen

müteveccih: bir tarafa, dönen, yönelik.

nazır-ı âlikadr: takdîrkâr

kadir, kıymet bilen gözlemci.

nevi: çeşit, tür.

Rahman: ister mü'min, ister kâfir; ister iyi isterse kötü olsun; rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

Rezzak: bütün yaratılmışların rızığını veren ve ihtiyaçlarını

karşılayan Allah.

rıza: razı olma, hoşnutluk, Allah'ın takdirine boyun eğme.

rızık: yiyecek, içecek şey.

safî: duru, samimî, saf.

sair: diğer, başka, öteki.

sebeb-i mahrumiyet: mahrum olma nedeni, yoksunluk sebebi.

sukut: düşme, değerini yitirme.

şükür: teşekkür, nimet ve iyiliğin sahibini tanıma ve ona karşı minnet duyma.

tevhit: birleme, Allah'ın varlığını, birliğini, dengi ve ortağı bulunmadığını kabul etme.

vasıta-i zillet: aşağılanma aracı, sebebi.

vasıtasıyla: sebebiyle, yüzünden.

vaziyet: durum, hâl.

zahir: görünen, açık.

Zat-ı Akdes: en mukaddes zat, her türlü kusur ve noksandan uzak ve pak olan zat; Allah.

zıt: ters, aykırı.

adam, o şükür ile ilân eder ki: “O elma doğrudan doğruya dest-i kudretin yadigâr ve doğrudan doğruya hazine-i rahmetin hediyesidir” demesi ile ve itikat etmesi ile, her şeyi, cüz’î olsun küllî olsun, Onun dest-i kudretine teslim ediyor. Ve her şeyde rahmetin cilvesini bilir. Hakikî bir imanı ve halis bir tevhidî, şükür ile beyan ediyor.

İnsan-ı gafil, küfran-ı nimet ile ne derece hasarete düşüğünü, çok cihetlerden yalnız bir vechini söyleyeceğiz. Şöyle ki:

Lezzetli bir nimeti insan yese, eğer şükür etse, o yediği nimet, o şükür vasıtasıyla bir nur olur, uhrevî bir meyve-i Cennet olur. Verdiği lezzet ile, Cenab-ı Hakkın iltifat-ı rahmetinin eseri olduğunu düşünmekle, büyük ve daimî bir lezzet ve zevk veriyor. Bu gibi manevî lüpleri ve hulâsaları ve manevî maddeleri ulvî makamlara gönderip, maddî ve tüflî (posa) ve kışrî, yani vazifesini bitiren ve lüzumsuz kalan maddeleri fuzulât olup aslına, yani anasıra inkılâp etmeye gidiyor. Eğer şükür etmezse, o muvakkat lezzet, zeval ile, bir elem ve teessüf bırakır ve kendisi dahi kazurat olur. Elmas mahiyetindeki nimet, kömüre kalbolur. Şükür ile, zail rızıklar, daimî lezzetler, bâkî meyveler verir. Şükürsüz nimet, en güzel bir suretten çirkin bir surete döner. Çünkü, o gafile göre rızkın akıbeti, muvakkat bir lezzetten sonra fuzulâttır.

Evet, rızkın aşka lâayık bir sureti var. O da, şükür ile o suret görünür. Yoksa, ehl-i gaflet ve dalâletin rızka aşkları bir hayvanlıktır. Daha buna göre kıyas et ki, ehl-i dalâlet ve gaflet ne derece hasaret ediyorlar.

akıbet: sonuç, netice.
bâkî: yok olmayan, kalıcı olan.
beyan: açıklama, anlatma, bildirme.
cihet: yön, taraf.
cilve: görünme, yansıma.
cüz’î: az, küçük.
daimî: sürekli, devamlı.
dest-i kudret: kudret eli, Allah’ın ezeli gücünün eli.
ehl-i gaflet ve dalâlet: Dün-yaya daldığından dolayı ahiretin farkında olmayan ve

doğru yol olan İslâmiyetten sapanlar.
elem: üzüntü, acı, keder.
fuzulât: işe yaramayan şeyler, fazlalıklar.
gafil: Allah’ı düşünmeyen so-rumluluklarından habersiz.
hakikî: gerçek.
halis: saf, içten, samimî.
hasaret: zarar.
hazine-i rahmet: rahmet hazinesi.
hulâsa: öz, özet.
iltifat-ı rahmet: rahmetin te-

veccühü, yönelmesi, bakması.
iman: inanmak, itikat; inanç.
inkılâp: dönüşme, değişme.
insan-ı gafil: gafil insan; gafletle Rabbini unutan insan.
itikat etmek: inanmak.
kalbolmak: dönüşmek.
kazurat: pislikler, artık maddeler.
küfran-ı nimet: Cenab-ı Hakkın ihsan ettiği nimetlerine karşı nankörlük, şükürsüzlük.
küllî: çok, büyük.

kışrî: kabukla ilgili, öze ve esasa ait olmayan.
kıyas: karşılaştırma.
lûp: öz.
lüzumsuz: gereksiz.
maddî: maddeye ait.
mahiyet: nitelik, özellik.
makam: mevki, yer.
manevî: manaya ait, maddî olmayan.
mevye-i Cennet: Cennet meyvesi.
muvakkat: geçici.
nimet: yiyecek ve içecek şeyler.
nur: aydınlık, ışıık.
posa: suyu alınmış her türlü yiyecek maddesinin artığı, tortu.
rahmet: Allah’ın kullarını esirgemesi, onlara acıyıp bağışlaması, onlara maddî ve manevî nimetler vermesi.
rızık: yiyecek, içecek şey.
suret: biçim, görünüş, şekil.
şükür: teşekkür, nimet ve iyiliğin sahibini tanıma ve ona karşı minnet duyma.
teessüf: üzülmek.
teslim etmek: vermek, bırakmak.
tevhit: birleme, Allah’ın varlığını, birliğini, dengi ve ortağı bulunmadığını kabul etme.
tüflî: posa.
uhrevî: ahirete ait.
ulvî: yüksek, yüce.
vasıta: aracı, sebep.
vazife: iş, görev.
vech: yüz, yön.
yadigâr: bir kimseyi veya olayı hatırlatan şey, hatıra, hediye.
zail: yok olan, sona eren.
zeval: sona erme, yok olma.

âciz: güçsüz, zayıf.

acz-i mutlak: sonsuz ve sınırsız güçsüzlük, âcizlik.

ahsen-i takvim: en güzel biçime koyma; insanın en güzel surette yaratılışı.

Âl ve Ashabı: aile ve arkadaşları.

âlâ: en üstün, yüce.

âlem: dünya.

amed: gelir, olur.

camî: toplayan, içine alan; üzerinde gösteren.

camiiyet: birçok manayı ve hakikatı içermek, toplayıcı olmak.

cihazat: cihazlar, maddî manevî aletler, organlar.

cilve: belirlip görünme, yansıma.

çâr çiz: dört şey.

elhâsıl: özetle, kısacası.

enva: çeşitler, türler.

enva-ı zîhayat: canlı türleri, çeşitleri.

esfel-i safilin: aşağıların en aşağısı.

esma: adlar, isimler.

fakr: fakirlik, muhtaçlık.

fakr-ı mutlak: mutlak fakirlik, yoksulluk, çaresizlik.

halife-i arz: arzın halifesi, yeryüzünde bazı hususlarda Allah adına hareket eden.

halk etmek: yaratmak.

hamd: Allah'a karşı olan şükran ve memnuniyetini onu överek bildirme, Allah'ın yüceliğini övmek.

havî: içine alan, içeren.

hikmet: belirli gayelere yönelik, anlamlı, faydalı ve yerli yerinde oluş.

irtikâp etmek: işlemek, yapmak.

maddî: maddeye ait, cismanî.

mahbubiyet: sevillecek hâlde bulunma.

malik: sahip.

mertebe: derece.

mizana çekmek: ölçmek, tartmak.

mu'cize-i kudret: Cenab-ı Hakkın kudretinin mu'cizesi.

muhakkak: şüphesiz, kesinlikle.

mutlak: kayıtsız, şartsız, kesin, sonsuz.

müddeharat: depolanmış şeyler. noksan: eksik, kusur.

suret: biçim, şekil.

sevk-i mutlak: kayıtsız, şartsız sevk; tam mutluluk ve sevinç, her hâlikârda sevinç içinde olma.

şükür-ü mutlak: mutlak bir şükür içinde olmak.

tabir: ifade, yorumlama, açıklama.

tarik: yol.

tarik-ı aczmendi: Cenab-ı Hakka karşı acz ve fakrını hissetme ve bunu bildirme tariki, yolu.

Enva-ı zîhayat içinde en ziyade rızkın envaina muhtaç, insandır. Cenab-ı Hak insanı bütün esmasına cami bir âyine ve bütün rahmetinin hazinelerinin müddeharatını tartacak, tanıyacak cihazata malik bir mu'cize-i kudret ve bütün esmasının cilvelerinin vaziyetlerinin inceliklerini mizana çekecek aletleri havi bir halife-i arz suretinde halk etmiştir. Onun için, hadsiz bir ihtiyaç verip, maddî ve manevî rızkın hadsiz envaina muhtaç etmiştir. İnsanı, bu camiiyete göre en âlâ bir mevki olan ahsen-i takvime çıkarmak vasıtası, şükürdür. Şükür olmazsa, esfel-i safilin ne düşer, bir zulm-ü azîmi irtikâp eder.

Elhâsıl, en âlâ ve en yüksek tarik olan tarik-ı ubudiyet ve mahbubiyetin dört esasından en büyük esası şükürdür ki, o dört esas şöyle tabir edilmiş:

Der tarik-ı aczmendi lâzım amed çâr çiz:

Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak,

şükür-ü mutlak ey azîz!"¹

اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنَ الشَّاكِرِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ
سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ سَيِّدِ الشَّاكِرِينَ وَالْحَامِدِينَ
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ
وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

1. Ey aziz kardeşim, Allah'a karşı âcizlik ve ihtiyacı hissetmek esasına dayanan bu yolda şu dört şey lâzımdır: mutlak acz, mutlak fakr, mutlak sevk, mutlak şükür.
2. Ey her şeye lâıkiyla merhamet eden, merhametliliğin en yüce mertebesinde olan Allah'ım! Rahmetinle bizi şükredenlerden eyle.
3. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka hiçbir bilgimiz yoktur. Muhakkak ki Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)
4. Allah'ım! Şükür ve hamd edenlerin efendisi olan Efendimiz Muhammed'e (a.s.m.), onun bütün Âl ve Ashabına salât ve selâm eyle. Âmin.
5. Onların duaları, "Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun" sözleriyle sona erer. (Yunus Suresi: 10.)

tarik-ı ubudiyet: Allah'a kul-
luk yolu.
tenzih: Allah'ı şanına lâıki ol-

mayan şeylerden, her türlü
eksik ve noksandan uzak ve
yüce tutma, münezzeh say-

ma.
ziyade: çok, fazla.
zulm-ü azîm: büyük zulüm.

Altıncı Risale olan Altıncı Mesele

[Haremeyn-i Şerifeyne Vehhabîlerin tasallutuna dairdir.]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً¹

Aziz kardeşlerim,

“Haremeyn-i Şerifeynin Vehhabîlerin eline geçmesi ve onların, eazım-ı İslâmın türbeleri hakkındaki tahripkârâne hürmetsizliği ne hikmete mebnidir?” diye sual ediyorsunuz.

Elcevap: Şu hâdise, âlem-i İslâmın siyasetine ve hayat-ı içtimaiyesine taallûk ettiği için, Yeni Said kafasıyla cevap veremiyorum. Çünkü, şimdi daire-i nazarım başka ufuktur. Fakat, hiç kırmadığım ve daima faydasını gördüğüm mübarek hatırın için Eski Said kafasını muvakkaten başıma sıkılarak giyerek, şu Altıncı Meseleyi dört muhtasar Nüktelerle beyan edeceğiz.

BİRİNCİ NÜKTE

Şu Vehhabî meselesinin kökü derindir. An’anesi zaman-ı Sahabeden başlayarak gelmiş. İşte o an’ane, üç uzun esaslarla gelmiştir:

Birincisi: Hazret-i Ali (r.a.), Vehhabîlerin ecdadından ve ekserîsi Necid sekenesinden olan Haricîlere kılıç

mebni: ...den dolayı, dayanarak.
muhtasar: kısa, özet.

muvakkaten: geçici olarak.

mübarek: feyizli, hayırlı, mutlu, kutlu, uğurlu.

Necid sekenesi: Necid isimli Arap kabilesinde yaşayanlar.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

Rahim: sonsuz şefkat ve merhamet sahibi Allah.

Rahman: ister mü’min, ister kâfir; ister iyi isterse kötü olsun; rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sekene: bir yerde oturanlar, sakinler.

siyaset: devlet idaresi; devlet idaresi ile ilgili esaslar.

sual: soru.

taallûk etmek: ilgilendirmek.

tahripkârâne: tahrip ederek, yıkarak.

tasallut: musallat olma, hâkim olma.

türbe: mezar, kabir.

ufuk: görüş, düşünüş derecesi, düşünce gücü ve kavrayış, anlayış.

Vehhabî: Muhammed bin Abdullah tarafından geçen asrda Arabistan’da meydana getirilen İslâmî bazı meselelerde ifrat eden mezhep.

zalim: zulmeden, haksızlık eden, acımasız ve haksız davranan.

zaman-ı Sahabe: Sahabe zamanı; Sahabelerin yaşadığı dönem.

1. Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla. • Öyle bir fitneden sakının ki, geldiği zaman içinden sadece zalimlere isabet etmez. (Enfal Suresi: 25.)

âlem-i islâm: islâm âlemi, islâm dünyası.
an’ane: gelenek, örf.
aziz: çok değerli, izzetli.
beyan etmek: izah etmek, açıklamak.
dair: ait, ilgili.
daire-i nazar: bakış, görüş dairesi.
eazım-ı İslâm: islâm büyükleri.

ecdad: cetler, atalar, dedeler.
ekserî: çoğunluk.
esas: usul ve kaideler.
faide: fayda, yarar.
fitne: karışıklık, imtihan.
hâdise: vakia, olay.
Haremeyn-i Şerifeyn: Mekke’de Kâbe’nin bulunduğu cami ile Medine’de Peygamberimizin kabrinin bulunduğu mescit.

Haricî: Ehl-i sünnet yolundan ayrılan, Hz Ali’ye karşı isyan eden.
hatır: gönül, kalp, saygı.
hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.
hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı ve yerli yerinde oluş.
hürmetsizlik: saygısızlık.
isabet: dokunma, değme.

acıp: hayret verici.
adavet: düşmanlık, kin.
âdilâne: âdilcesine, adaletli.
aksi: tersi, zıddı.
Âl-i Beyt: Hz. Muhammed'in ailesinden olan, Hz. Muhammed'in (a.s.m.) ev halkı.
azîm: büyük.
bayraktar: bayrak taşıyan.
cihet: yön, taraf.
deha: olağanüstü zekâ sahibi kimse.
ecdat: cetler, atalar, dedeler.
efdalîyet: faziletlilik, faziletçe üstünlük.
ehl-i İran: İran halkı.
Ehl-i Sünnet ve Cemaat: İslâmî ilk günkü safiyetiyle kabul ederek, dinde olmayan şeyleri karıştırmayıp, Hz. Peygamberin sünnetinden ve yolundan ayrılmayanlar.
ehl-i velâyet: velî olanlar; Allah'ın dostluğunu kazananlar.
ekser-i mutlak: kesin çoğunluk.
evliya: velîler.
fazilet: değer; meziyet, ilim, iman ve irfan itibarıyla olan yüksek derece.
fitne: karışıklık, ara bozuculuk.
güya: sanki.
hafız: Kur'ân-ı Kerîm'i tamamen ezberleyen ve okuyan kimse.
halis: samimî, içten.
Harîcî: Ehl-i sünnet yolundan ayrılan, Hz Ali'ye karşı isyan eden.
havalî: etraf, çevre, bir bölgede yaşayan insanlar.
hilâfet: halîfelik, Hz. Peygamberin vekillîği, Hz. Peygambere vekil olarak Müslümanları ve İslâmîliği koruma görevi; İslâm devlet reisliği.
Hulefa-i Raşidîn: doğru yolda olan dört büyük halife. (Hz Ebu Bekir. Hz. Ömer. Hz. Osman Hz. Ali.)
iğbirar: gücenme, kırılma, danılma.

çekmesi ve Nehruvan'da onların hafızlarını öldürmesi, onlarda derinden derine, hem din namına Şialığın aksine olarak, Hz. Ali'nin (r.a.) faziletlerine karşı bir küsmek, bir adavet tevellüt etmiştir. Hazret-i Ali (r.a.) “Şah-ı Velâyet” ünvanını kazandığı ve turuk-u evliyanın ekser-i mutlakı ona rücu etmesi cihetinden, Haricîlerde ve şimdi ise Haricîlerin bayraktarı olan Vehhabîlerde, ehl-i velâyete karşı bir inkâr, bir tezyif damarı yerleşmiştir.

İkincisi: Müseylime-i Kezzab'ın fitnesiyle irtidada yüz tutan Necid havalisi, Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a.) hilâfetinde, Halit ibni Velid'in kılıcıyla zirûzeber edildi. Bundan Necid ahalisinin Hulefa-i Raşidîne ve dolayısıyla Ehl-i Sünnet ve Cemaate karşı bir iğbirar, seciyelerine girmişti. Halis Müslüman oldukları hâlde, yine eskiden ecdatlarının yedikleri darbeyi unutmuyorlar—nasıl ki ehl-i İran'ın, Hazret-i Ömer'in (r.a.) âdilâne darbesiyle devletleri mahv ve milletlerinin gururu kırıldığı için Şialar Âl-i Beyt muhabbeti perdesi altında Hazret-i Ömer'e (r.a.) ve Hazret-i Ebu Bekir'e (r.a.) ve dolayısıyla Ehl-i Sünnet ve Cemaate daima müntakimâne, fırsat buldukça tecavüz etmişler.

Üçüncü esas: Vehhabîlerin azîm imamlarından ve acip dehaları taşıyan meşhur İbni Teymiye ve İbni Kayyime'l-Cevzî gibi zatlar Muhyiddin-i Arabî (k.s.) gibi azîm evliyaya karşı fazla hücum ettikleri ve güya mezheb-i Ehl-i Sünneti Şialara karşı Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a.) Hazret-i Ali'den (r.a.) efdalîyetini müdafaa ediyorum diyerek, Hazret-i Ali'nin (r.a.) kıymetini çok düşürüyorlar.

imam: mezheple ilgili konularda kendisine uyulan ve önder olan kimse.
inkâr: reddetme, kabul etmeme, inanmama.
irtidat: hak dinden ayrılmak.
kıymet: değer.
mahv: yok olma, yıkılma.
mezheb-i Ehl-i Sünnet: Ehl-i Sünnet ve Cemaat mezhebi, Hz. Peygamberin sünnetini takip edenlerin yolu.
müdafaâ: savunma.
müntakimâne: intikam alır-

casına.
namına: adına.
Necid ahalisi: Necid halkı.
Necid havalisi: Necid bölgesi.
rücu: dönme.
seciye: huy, karakter.
şah-ı velâyet: velîliğin şahı, başı.
Şia: Hz. Ali taraflısı olanlar, Hz. Ali'nin taraftarlığını esas alanlar topluluğu, Şia mezhebi.
tecavüz: saldırma, sataşma.
tevellüt: doğma
tezyif: çürütme, küçük dü-

şürme, hakaret.
turuk-u evliya: velîlerin yolları.
ünvan: ad, lâkap, sıfat.
Vehhabî: Muhammed bin Abdullah tarafından geçen asırda Arabistan'da meydana getirilen İslâmî bazı meselelerde ifrat eden Vehhabîlik mezhebine mensup.
zat: kişi, şahıs, fert.
zirûzeber: darmadağınık, alt üst.

Harika faziletlerini adileştiriyorlar. Muhyiddin-i Arabî (k.s.) gibi çok evliya'yı inkâr ve tekfir ediyorlar.

Hem, Vehhabiler kendilerini Ahmed ibni Hanbel mezhebinde saydıkları için, Ahmed ibni Hanbel Hazretleri bir milyon hadisin hafızı ve ravisi ve şiddetli olan Hanbelî mezhebinin reisi ve halk-ı Kur'ân meselesinde cihanpesendâne salâbet ve metanet sahibi bir zat olduğundan, onun bir derece zahîrî ve mutaassıbâne ve Alevîlere muhalefetkârâne mezhebinden din namına istifade edip, bir kısım evliyanın türbelerini tahrip ediyorlar ve kendilerini haklı zannediyorlar. Hâlbuki, bir dirhem hakları varsa, bazen on dirhem ilâve ediyorlar.

İKİNCİ NÜKTE

Şu Vehhabî meselesinin âlem-i İslâmın an'anesi itibarıyla nasıl ki üç esası var; öyle de, âlem-i insaniyet itibarıyla dahi üç esası vardır:

Birincisi: Ehl-i dünyanın ve maddî tarihin nazarıyla, nev-i beşerin hayat-ı içtimaiyesi noktasında bakılsa, görülüyor ki, hayat-ı içtimaiye-i siyasiye itibarıyla beşer birkaç devri geçirmiş. Birinci devri vahşet ve bedevîlik devri, ikinci devir memlûkiyet devri, üçüncü devir esir devri, dördüncüsü ecir devri, beşincisi malikiyet ve serbestiyet devridir.

Vahşet devri, dinlerle, hükûmetlerle tebdil edilmiş, nimmedeniyet devri açılmış. Fakat, nev-i beşerin zekileri

adileştirme: basitleştirme, sıradanlaştırma.
âlem-i insaniyet: insanlık âlemi
âlem-i İslâm: islâm âlemi, islâm dünyası.
an'ane: gelenek.
bedevîlik: göçebelik
beşer: insanlık.
cihanpesendâne: dünyaya meydan okurcasına.
devir: zaman, dönem.
dirhem: üç gram; parça.
ecir: ücretle çalışan, ücretli,

işçi.
ehl-i dünya: dünyaya dalıp, ahireti düşünmeyen.
esir devri: fert ve toplumsal sömürgecilik dönemi.
evliya: veliler, Allah dostları.
fazilet: ilim, iman ve irfan itibarıyla olan yüksek derece, üstünlük.
hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiil.
hafız: ezberleyen.
hâlbuki: oysa ki.
halk-ı Kur'ân: Kur'ân'ın yara-

tilması.
harika: olağanüstü vasıflar taşıyan ve hayranlık hissi uyandıran şey.
hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, cemiyet hayatı.
hayat-ı içtimaiye-i siyasiye: siyasi ve sosyal hayat.
hükûmet: yönetim.
inkâr: reddetme, kabul etmeme, inanmama.
istifade: faydalanma, yararlanma.
itibarıyla: bakımından, sayılı-

mak üzere.

malikiyet: sahiplik, malik ve sahip olma, serbest mülkiyet.

memlûkiyet: kölelik.

mesale: cevabı istenen soru, konu.

metanet: sağlamlık, dayanıklılık, kararlılık.

mezhep: dinde tutulan yol.

muhalefetkârâne: muhalefet ederek, zıt ve aykırı davranırcasına.

mutaassıbâne: taassup göstericesine, inanç ve geleneklerine aşırı derecede bağlı olarak.

namına: adına.

nazar: bakış, görüş.

nev-i beşer: insan nev'i, insanlık.

nimmedeniyet: yarı medeniyet.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

ravi: Peygamber Efendimizden bir hadis ve haberi başkalarına aktaran kimse.

reis: başkan.

salâbet: dayanma, sebat, ciddiyet.

serbestiyet: rahat ve serbest olma hâli.

tahrip: harap etme, yıkmak.

tebdil: değiştirme, dönüştürme.

tekfir etmek: kâfirlikle suçlamak.

türbe: mezar, kabir.

vahşet: vahşilik, ilkelik.

Vehhabî: Muhammed bin Abdullah tarafından geçen asırda Arabistan'da meydana getirilen İslâmî bazı meselelerde ifrat eden mezhep.

zahîrî: görünürde.

zannetme: sanma.

zat: kişi, şahıs, fert.

ve kavileri, insanların bir kısmını abd ve memlûk itti haz edip hayvan derecesine indirmişler.

Sonra bu memlûklar dahi bir intibaha düşüp gayrete gelerek, o devri esir devrine çevirmişler; yani, memlûkiyetten kurtulup, fakat ¹ **الْحُكْمُ لِلْغَالِبِ** olan zalim düsturuyla yine insanların kavileri zayıflarına esir muamelesi yapmışlar.

Sonra, İhtilâl-i Kebir gibi çok inkılâplarla, o devir de ecir devrine inkılâp etmiş. Yani, zenginler olan havas tabakası, avamı ve fukarayı ücret mukabilinde hizmetkâr itti haz etmesi, yani sermaye sahipleri ehl-i sa'yi ve ameleyi küçük bir ücrete mukabil istihdam etmeleridir.

Bu devirde suiistimalât o dereceye vardı ki, bir sermayedar, kendi yerinde oturup, bankalar vasıtasıyla bir günde bir milyon kazandığı hâlde; bir bîçare amele, sabah-tan akşama kadar, tahtelarz madenlerde çalışıp, kut-u lâ-yemut derecesinde, on kuruşluk bir ücret kazanıyor. Şu hâl, müthiş bir kin, bir iğbirar verdi ki, avam tabakası havassa ilân-ı isyan etti. Şu asrın tabiriyle, sosyalistlik, Bolşeviklik suretinde, evvel Rusya'yı zirûzeber edip geçen Harb-i Umumîden istifade ederek, her yerde kök saldılar. Şu bolşevizmin perdesi altındaki kıyam-ı avam, havassa karşı bir kin ve bir tezyif fikrini verdiğinden, büyüklere ve havassa ait medar-ı şeref her şeyi kırmak için bir cesaret vermiş.

abd: köle.

amele: işçi, ırgat.

asır: yüzyıl, çağ.

avam: halk.

bîçare: çaresiz, zavallı.

bolşevik: Rus komünistlerinin Lenin'i tutan kesimi, Rus komünisti.

bolşevizm: Lenin tarafından geliştirilen komünist nazariye ve uygulama, ihtilâl yoluyla proletarya iktidarı kurma taraftarlığı, Bolşeviklik, hürriyet adına bütün insanî değerleri tahribe yönelecek, hiçbir kanun, ölçü, değer tanımaksızın sosyalist hedeflere varmayı benimseyen görüş.

devir: zaman, dönem.

düstur: kanun, kural, prensip, esas.

ecir: ücretle çalışan, ücretli, işçi.

ehl-i sa'ye ve amele: emekçi ve işçiler.

esir devri: fert ve toplumsal sömürgecilik dönemi.

evvel: önce.

fukara: fakirler, yoksullar.

gayret: çalışma, çabalama.

Harb-i Umumi: Birinci Dünya Savaşı.

havas: üst tabaka, zenginler sınıfı.

hizmetkâr: hizmetçi.

hükûm: karar vermek.

iğbirar: gücenme, kırılma, darılma.

İhtilâl-i Kebir: Büyük Fransız İhtilâli.

ilân-ı isyan: ayaklanma ilânı, isyan ettiğini bildirme.

inkılâp: değişim, dönüşüm.

intibah: uyanıklık, uyanma.

istifade: faydalanma, yararlanma.

istihdam: hizmet ettirme.

1. Galip olan hükmeder.

ittihaz: edinme, kabul etme.

kavi: kuvvetli, güçlü.

kin: gizli düşmanlık.

kut-u lâ-yemut: ölmeyecek kadar alınan yiyecek.

kıyam-ı avam: halk ayaklanması.

medar-ı şeref: şeref sebebi.

memlûk: köle.

memlûkiyet: kölelik.

muamele: davranma, davranış.

mukabil: karşılık.

sermaye: ana para.

sermayedar: kapitalist, yatırımcı.

sosyalist: sosyalizm yanlısı, üretim araçlarının ferdi olmaktan çıkarılıp kamuya maledilmesini ve gelir paylaşımının düzenlenmesi esaslarına dayanan sisteme taraftar olan.

suiistimalât: kötüye kullan-

malar.

suret: biçim, tarz, şekil.

tabaka: topluluk, sınıf, zümre.

tabir: ifade, deyim.

tahtelarz: yeraltı.

tezyif: küçük düşürme, hakaret.

vasıta: aracı, aracılık.

zaif: zayıf, güçsüz.

zalim: acımasız, merhametsiz.

zirûzeber: alt üst etme.

İkinci esas: Şu asır, menfi milliyeti çok ileri sürdü. Anasır-ı İslâmiye hiç muhtaç olmadığı hâlde, şu milliyet fikrine körü körüne sarıldılar. Menfi milliyet ise, mukaddesat-ı diniyeye hürmetkâr olamıyor; bahaneler buldukça ilişmek istiyor.

Üçüncü esas: Sükût...

ÜÇÜNCÜ NÜKTE

Meslekler, mezhepler ne kadar batıl da olsalar, içinde ukde-i hayatiyesi hükmünde bir hak, bir hakikat bulunur. Eğer âsârına ve neticelerine hükmeden hak ve hakikat ise ve menfi cihetleri müspet cihetlerine mağlûp ise, o meslek haktır. Eğer içindeki hak ve hakikat, neticelere hükmedemiyor ve menfi ciheti müspet cihetine galebe ediyorsa, o meslek batıldır. Onun ehli, ehl-i bid'a ve dalâlet olur.

İşte bu kaideye binaen, âlem-i İslâmdaki ehl-i bid'a fırkalarına bakılsa görülüyor ki, her biri bir hakka istinat edip gitmiş. Fakat, menfi ciheti ya garaz, ya inat gibi bir sebeple, o mesleğin âsârı dalâlet hesabına çalışmıştır. Meselâ, Şialar Kur'an'ın emrine imtisalen Ehl-i Beytin muhabbetini esas tutup, sonra intikam-ı milliye cihetinden bir garaz gelerek, meşru muhabbet-i Ehl-i Beytin âsârını zaptederek, Sahabe ve Şeyheynin buğzuna bina edip, âsâr göstermişler; **لَا لِحُبِّ عَلِيٍّ بَلْ لِبُغْضِ عُمَرَ** olan darbimeseline mâsadak olmuşlar.

garaz: kötü niyet, kin.
hak: doğru, gerçek.
hakikat: doğru, gerçek.
hükmeden: hâkim olan.
hükmetmek: hâkim olmak.
hükmünde: değerinde.
hürmetkâr: saygılı.
imtisalen: uyarak, tâbi olarak.
inat: bir konuda, bir hususta ısrarlı olma, sözünde ayak direme.
intikam-ı milliye: milletçe duyulan hinc ve öfke.
istinat: dayanma.
kaide: kural, prensip.
kin: gizli düşmanlık, hinc.
körü körüne: sonuçlarını düşünmeden.
mağlûp: yenilmiş, yenilen.
maksat: kastedilen, niyet, amaç.
mâsadak: doğrulayıcı.
menfi milliyet: ırkçılık.
menfi: negatif, olumsuz, yanlış.
meşru: dine uygun.
mezhep: dinde tutulan yol.
milliyet fikri: ırkçılık fikri.
muhabbet-i Ehl-i Beyt: Peygamberimizin ailesine mensup ve soyundan olanlara duyulan sevgi.
muhtaç: ihtiyacı olan.
mukaddesat-ı diniye: dinin kutsal değerleri.
müspet: pozitif, olumlu, doğru.
netice: sonuç.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.
Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.
sükût: susma, sessizlik.
Şeyheyn: İki şeyh; Hz. Ebu Bekir, ve Hz. Ömer.
Şia: taraftarlar, Hz. Ali (r.a.) taraflısı olanlar, Hz. Ali'nin taraftarlığını esas alanlar topluluğu, Şii.
ukde-i hayatiye: hayat düğümü.
zapt: tutma; koruma.

1. Maksat Hazret-i Ali'ye sevgi değil, Hazret-i Ömer'e duyulan kindir.

âlem-i İslâm: İslâm âlemi, İslâm dünyası.
anasır-ı İslâmiye: Müslüman unsurlar, milletler.
âsâr: eserler.
asır: yüzyıl, çağ.
batıl: doğru olmayan, yanlış.
bina etmek: yapmak.
binaen: -den dolayı, dayanarak.
buğz: kin, nefret.

cihet: yan, yön, taraf.
dalâlet: doğru yoldan ayrılma, inançsızlık.
darbimesel: atasözü.
ehil: bağlılar.
Ehl-i Beyt: Peygamberimizin evine mensup ve onun neslinden olanlar.
ehl-i bid'a ve dalâlet: dinin aslında olmadığı hâlde, sonradan çıkarılan zararlı âdet ve

uygulamaları dine mal etmeye çalışanlar ve doğru yol olan İslâmiyetten ayrılanlar.
ehl-i bid'a: dinin aslında olmadığı hâlde, sonradan çıkarılan zararlı âdet ve uygulamaları dine mal etmeye çalışanlar.
fırka: grup.
galebe: üstün gelmek, üstünlük.

batıl: doğru olmayan, yanlış.
beyan: anlatma, izah, açıklama.
binaen: -den dolayı.
Cebriye: insanın iradesini inkâr ederek, kulun, rüzgâr önündeki yaprak gibi, kaderin mahkûmu olduğunu ileri süren batıl itikadî bir mezhep.
cihet: yan, yön, taraf.
dalâlet: doğru yoldan ayrılmâ, sapma.
ehl-i bid'at: dinin aslında olmadığı hâlde, sonradan çıkarılan zararlı âdet ve uygulamaları dine mal etmeye çalışanlar.
Ehl-i Sünnet ve Cemaat: İslâmı ilk günkü safiyetiyle kabul ederek, dinde olmayan şeyleri karıştırmayıp, Hz. Peygamberin sünnetinden ve yolundan ayrılmayanlar.
esbap: sebepler, vasıtalar.
filcümle: bütünüyle, tamamen.
fırka: grup.
galebe etmek: üstün gelmek.
garaz: kötü niyet, kin.
hakeza: bunun gibi, benzeri.
hakiki: gerçek.
halis: katıksız, saf, samimî, içten.
Haremeyn-i Şerifeyn: Mekke'de Kâbe'nin bulunduğu mecit ile Medine'de Peygamberimizin kabrinin bulunduğu mecit.
hariçten: dışarıdan.
hikmet-i İlâhiye: Allah'ın hikmeti, her şeyin belirli gayelere yönelik, faydalı ve yerli yerinde olması.
hükmetme: karar verme, iş görme.
hükümüne getirme: değerine çıkartma.
ifrat: aşırı gitme, aşırılık.
ima etmek: işaret etmek, çağır-tırmak.
istinat: dayanma.
kader: Cenab-ı Hakkın ezeli ilmi ile, kâinata olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi.
küffar: kâfirler, İslâmiyeti inkâr edenler.
medar-ı istinat: dayanak noktası.
menfi: negatif, olumsuz.
merkeze-i siyasiye: siyaset merkezi.

Hem meselâ, Vehhabîler ve Haricîler ise, nusus-u şeriat ve sarih-i ayata ve zevahir-i ehadis istinat ederek halis tevhide münafi ve sanemperestliği ima edecek her şeyi reddetmekliği kaide tutmuşlar. Fakat, Birinci Nükte-deki üç esasta beyan edilen sebepler cihetinden gelen menfi garazlar, onları haktan çevirip, dalâlete saptırmış ki, ifrat derecesinde tahribat yapıyorlar. Ve hakeza, Cebriye olsun, Mutezile olsun, hangi fırka olursa olsun, böyle bir hakikati mesleğinde görüp, onunla aldanıp, sonra dalâlete saplanır.

Her ne ise... Her batıl bir mesleğin her bir ciheti batıl olmak lâzım olmadığı gibi, her bir hak mesleğin dahi her bir ciheti hak olmak lâzım değildir. Buna binaen, Sâdat-ı şerif-i Mekke, Ehl-i Sünnet ve Cemaatten iken, zaaf gösterip İngiliz siyasetinin Haremeyn-i Şerifeyne müstebidâne girmesine meydan verdi. Nass-ı ayetle küffarın girmesini kabul etmeyen Haremeyn-i Şerifeyni, İngiliz siyasetinin, âlem-i İslâmı aldatacak bir surette, merkez-i siyasiyesi hükmüne getirmesine yol verdiğiinden, ehl-i bid'attan olan Vehhabîler, hariçten medar-ı istinat aramayarak, filcümle nimmüstakıl bir siyaset-i İslâmiye takip ettiklerinden, şu cihette haklı olarak o gibi Ehl-i Sünnete galebe ettiler denilebilir.

DÖRDÜNCÜ NÜKTE

Esbap tahtında vücuda gelen hâdiseler, o esbabin halis malı değil. Belki asıl o hâdisenin hakikî sahibi kâdirdir. Kader ise hikmet-i İlâhiye ile hükmeder.

Mutezile: Emevîler devrinde ortaya çıkan ve Allah'ı tenzih etmek maksadıyla meseleleri sırf akılla izaha çalışan ve "Kul fiilin yaratıcısıdır" görüşüne inanan batıl bir itikadî mezhep.
münafi: zıt, ters, aykırı.
müstebidâne: diktatörcesine, zorbaca.
nass-ı ayet: ayetin hükmü.
nimmüstakıl: yarı bağımsız, yarı hür.
nusus-u şeriat: şeriatin açık

ve kesin hükümleri.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.
Sâdat: Seyyidler; Hz. Muhammed'in soyundan gelenler.
sanemperestlik: puta tapıcılık.
sarih-i ayat: ayetlerin manalarının açıklığı.
siyaset-i İslâmiye: İslâmın siyaseti, idaresi.
suret: biçim, tarz, şekil.

şerif-i Mekke: Mekke emîri.
tahribat: tahripler, yıkıp bozmalar.
tahtında: altında.
tevhit: birleme, Allah'ın bir olduğuna inanma, Allah'ın varlığını, birliğini, dengi ve ortağı bulunmadığını kabul etme.
vücuda gelmek: meydana gelmek.
zaaf: zayıflık.
zevahir-i ehadis: hadislerin görünen zahiri, açık manaları.

Öyle ise, bu Vehhabî hâdisesine yalnız Vehhabîlerin Ehl-i Sünnete karşı müfritâne bir tecavüzü nazarıyla bakamayacağız. Belki Ehl-i Sünnet, bir suihareketiyle kadere fetva vermiş ki, Vehhabîleri Ehl-i Sünnete taslit etmiş. Vehhabîler zulmeder; çünkü, hem çok müfritâne, hem intikamkârâne, hem Haricilik namına ettikleri için, cina yet ediyorlar. Fakat, kader-i İlâhî, üç sebebe binaen adalet eder:

Birincisi: Hadis-i sahih ile sabit olan ziyaret-i kubur ve makberistana hürmet-i şer'îye¹ suiistimal edildi, gayrimeşru hâdiseler zuhura geldi. Hususan evliyaların makberlerine karşı hürmet ise, mana-i harfî cihetiyle kalmadı, mana-i ismî derecesine çıktı. Yani, sırf Cenab-ı Hak hesabına makbul bir abdi olduğuna ve şefaatine ve manevî duasına mazhar olmak için olan meşru hürmetten ziyade; o kabir sahibini âdeta sahib-i tasarruf ve kendi kendine medet verecek bir kudret sahibi tasavvur edip, âmiyâne, cahilâne takdis edildi. Hatta o dereceye varmış ki, namaz kılmayanlar, o maruf ve meşhur türbelere kurban kesip, ona yalvarıyordu.

İşte bu müfritâne hâl, kadere fetva verdi ki, o muharribi onlara musallat etsin. Fakat, o muharrip dahi, onları tadil etmek ve ifratlarını kırmak lâzım gelirken, öyle yapmayıp, bilâkis o da tefrit edip, köküyle kesmeye başladı. Elbette, **الظَّالِمُ سَيْفُ اللَّهِ يَنْتَقِمُ بِهِ ثُمَّ يَنْتَقِمُ مِنْهُ**² kaidesine mazhar olur. Onlar da sonra cezasını bulurlar.

1. Müslim, Cenaiz: 105-106, 108; Tirmizî, Cenaiz: 60; Ebu Davud, Cenaiz: 77; Neseî, Cenaiz: 100-101; İbni Mâce, Cenaiz: 47-48; Müsned, 3:38.

2. Zalim, Allah'ın kılıcıdır; onunla başkalarına ceza verir, sonra da döner onun cezasını verir.

abd: kul.

adalet: her hak sahibine hakkının tam ve eksiksiz verilmesi, düzenli ve dengeli davranma.

âmiyâne: bilmeyerek.

bilâkis: aksine, tersine.

binaen: -den dolayı, dayanarak.

cahilâne: cahilce, bilgisizce.

cihet: yön, taraf.

cinayet etme: büyük suç işleme.

Ehl-i Sünnet: İslâmî ilk günkü safiyetiyle kabul ederek, dinde olmayan şeyleri karıştırmayıp, Hz. Peygamberin sünnetinden ve yolundan ayrıl-

mayanlar.

fetva: dini hüküm ve karar.

gayr-i meşru: helâl olmayan, dine aykırı.

hadis-i sahih: sahih hadis hakkında şüphe edilemeyen ve doğru senetlere ve ravilere isnat edilerek müspet olarak kesin bilinen hadis.

Haricî: Ehl-i sünnet yolundan ayrılan, Hz Ali'ye karşı isyan eden.

hususan: bilhassa, özellikle.

hürmet-i şer'îye: dinden kaynaklanan, dinin izin verdiği saygı.

ifrat: aşın gitme, aşırılık.

intikamkârâne: intikam besleyerek.

kader: Cenab-ı Hakkın ezeli ilmi ile, kâinatta olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi.

kader-i ilâhî: ilâhî kader, Allah'ın kader kanunu.

makber: mezar, mezarlık, kabir.

makberistan: mezarlık.

makbul: kabul edilmiş olan.

mana-i harfî: bir şeyin yaratıcısına bakan, onu tarif eden ve tanıtan manası.

mana-i ismî: bir şeyin bizzat kendisine bakan ve kendisini tanıtan manası.

maruf: bilinen.

mazhar: nail olma, şereflenme, kavuşma.

medet: inayet, yardım.

meşru: dine uygun.

muharrip: tahrip eden, yıkan.

musallat etme: belâ etme, satas-

tırma.

müfritâne: çok aşırıya kaçarak.

nazar: bakış, düşünce.

sahib-i tasarruf: her şeyi dilediği gibi kullanma ve yönetme kabiliyetine sahip olma.

suihareket: kötü hareket, kötü iş.

suiistimal: kötüye kullanma.

sırf: sade, yalnız, tamamıyla.

şefaat: Hz. Peygamberin ve diğer salih kulların, bazı günahkâr mü'minleri bağışlamasını Allah'tan dilemeleri, aracılık yapmaları.

tadil: düzeltme.

takdis: yüceltme, kutsallaştırma.

tasavvur: düşünme, zannetme.

taslit: satasdırma, başa belâ ettirme.

tecavüz: haddini aşma, ileri gitme, satasma.

tefrit: normalden aşağı olma, en geri.

vehhabî: Muhammed bin Abdullah tarafından geçen asırda Arabistan'da meydana getirilen İslâmî bazı meselelerde ifrat eden mezhep.

ziyade: çok, fazla.

ziyaret-i kubur: kabirlerin ziyareti.

zuhura gelme: meydana gelme, ortaya çıkma.

zulmetmek: haksızlık, adaletsizlik etmek.

avam: halk tabakası, sıradan insanlar.

binaen: -den dolayı, dayanarak.

celp: çekme.

eazım-ı İslâmiye: İslâmın en büyük yükleri, büyük şahsiyetler.

ehl-i dalâlet: dalâlet ehli; yoldan çıkanlar, azgın ve sapkın kimseler.

ehl-i enaniyet: bencil kişiler.

ehl-i gaflet ve dalâlet: dünyaya daldığından dolayı ahirete ve Allah'ın emir ve yasaklarına duyar-sız davrananlar ve İslâmiyetten ayrılıp batıla sapanlar, inançsız kimseler.

ehl-i gaflet: dünyaya daldığından dolayı ahirete ve Allah'ın emir ve yasaklarına duyar-sız davrananlar.

Ehl-i Sünnet: İslâmı ilk günkü sa-fiyetiyle kabul ederek dinde ol-mayan şeyleri karıştırmayıp Hz. Peygamberin sünnetinden ve yo-lundan ayrılmayanlar.

elbette: kesinlikle, mutlaka.

enaniyet: kendini beğenme, benlik, gurur.

esbab-ı zahiriye: görünürdeki se-bepler.

esbap: sebepler, vasıtalar.

evliya: veliler, Allah dostları.

gafil: dikkatsiz, duyar-sız.

galebe çalma: galip gelme, yen-me, üstün gelme.

gayet: çok, son derece.

hakikî: gerçek, doğru.

hâşâ: asla, kesinlikle değil.

hengâm: zaman, devir, an.

heykelperest: heykellere düşkün olan.

hikmet-i şer'iye: şeriâtın hikme-ti, dinin prensibi ve düsturu.

hükümünden: değerinden.

ittihâm: suçlama.

kader: ilâhî hüküm, Cenab-ı Hak-kın ezeli ilmi ile, kâinatta olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi.

kader-i ilâhî: ilâhî kader, Allah'ın kader kanunu.

kıyas-ı binnefs: kendini, nefsini kıyaslayarak.

mağrur: gururlu, büyüklük tasla-yan.

muharrîp: tahrip eden, yıkp yok eden.

mukaddes: kutsal, her türlü çir-kinlik ve kusurdan uzak.

İkincisi: Şu asırda maddî fikir galebe çalmış. Esbab-ı zahiriye, hakikî telâkki ediliyor. İnsanlar esbaba yapışı-yor. Eğer esbab-ı zahiriye bir âyine hükmünden çıkıp na-zar-ı dikkati kendisine celp etse, tevhid-i hakikîye mûna-fi olur. İşte, şu gafil maddî asırdaki insanlar, mütedeyyin de olsa, esbaba fazla sarılmalarına hikmet-i şer'iye mü-saade etmiyor. İşte buna binaen, evliyanın ve eazım-ı İslâmiyenin türbelerine birer mukaddes ziyaretgâh naza-rıyla bakmak, o hikmet-i şer'iyeye şu zamanda pek mu-vafık düşmediğinden, kader-i İlâhî onu tadil etmek istedi ki, bunları musallat etti.

Üçüncüsü: Şu asırda enaniyet o derece dizgini eline almış ki, çok insanlar birer küçük Firavun ve birer küçük Nemrut hükmüne geçmişler. İşte ehl-i gaflet ve ehl-i da-lâlet ve bu mağrur ehl-i enaniyet nazarında, kıyas-ı bin-nefs olarak, eazım-ı İslâmiyenin namdarlarını, hâşâ ena-niyetle ittihâm ettiklerinden, hem o ehl-i gaflet ve dalâ-let kendileri Allah'ı tanımadıkları için çok şeylere, çok zatlara birer nevi rububiyet tahayyül ettikleri bir hengâm-da ve sanemperestliğin başka bir nev'i olan heykelpe-restlerin ve suretperestlerin gayet müthiş bir riyakârlık manasında olan şan ve şeref peşinde koştukları bir za-manda, eazım-ı İslâmiyenin türbelerine cahilâne ve müf-ritâne bir surette avamların takdis derecesinde hürmetle-ri, elbette hikmet-i şer'iyeye noktasında kader münasip görmedi ki, bu muharripleri Ehl-i Sünnete taslit etti. On-larla tadil edecek.

musallat etmek: belâ etmek, satatırmak.

muvafilek: uygun, münasip.

müfritâne: çok aşırıya kaç-a-rak.

münafî: zıt, ters, aykırı.

münasip: uygun, yerinde.

mütedeyyin: dindar, dine bağılı.

namdar: nam sahibi, şan ve şöhet sahibi.

nazar: bakış, fikir, düşünce.

nazar-ı dikkat: dikkatli bakış.

nevi: çeşit, tür.

riyakâr: gösterişçi, iki yüzlü.

rububiyet: rablık; Cenab-ı Al-lah'ın her zaman, her yerde, her mahlûka muhtaç olduğu şeyleri vermesi, terbiye et-mesi, yetiştirmesi ve uyum içinde sevk ve idare etmesi.

sanemperest: puta tapan.

suret: şekil.

suretperest: dış görünüşe çok kıymet veren.

tadil etmek: değiştirmek, dü-zeltmek.

tahayyül etmek: hayal et-

mek.

takdis: kusur ve noksanlıklar-dan tenzih etme.

taslit etmek: belâ etmek, sa-tatırmak.

telâkki: kabul etme.

tevhid-i hakikî: gerçek tev-hit, araştırarak, delilleriyle Al-lah'ın varlığını ve birliğini ka-bul etme.

türbe: mezar, kabir.

zat: kişi, şahıs, fert.

ziyaretgâh: ziyaret edilen yer.

Fakat Vehhabîlerin seyyiat ve tahribatlarıyla beraber, medar-ı şükran bir cihetleri var ki, o çok mühimdir. Belki onların tahripkârâne olan seyyiatlarına mukabil o cihettir ki, onları şimdilik muvaffak ediyor. O cihet de şudur ki: Namaza çok dikkat ediyorlar. Şeriatın ahkâmına tatbik-i harekete çalışıyorlar. Başkaları gibi lâkaytlık etmiyorlar. Güya dinin taassubu namına tecavüz ediyorlar. Başkaları gibi dinin ehemmiyetsizliğine binaen şeair-i diniyeyi tahrip etmiyorlar.

Hem, Vehhabîlik az bir fırkadır. Koca âlem-i İslâmın havz-ı kebirinde ya erir, ya itidale gelir; çünkü menbâ hariçte değil ki, âlem-i İslâmı bulandırısın. Menbâ hariçte olsaydı, çok düşündürecekti...

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹

1. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka hiçbir bilgimiz yoktur. Muhakkak ki Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

ahkâm: emirler, hükümler, kanunlar.
âlem-i İslâm: İslâm âlemi, İslâm dünyası.
binaen: -den dolayı, dayana-
 rak.
cihet: yön, taraf.
ehemmiyetsiz: önemsiz.
fırka: grup, topluluk.
güya: sanki.
hakkıyla bilmek: en doğru-

sunu ve tam olarak bilmek.
hariç: dış, dışarı.
havz-ı kebir: büyük havuz.
hikmet: belirli gayelere yö-
 nelik, faydalı, anlamlı ve yerli
 yerinde oluş.
itidal: normal olan, orta yolda
 olma, ölçülülük.
lâkayt: ilgisiz, duyarsız.
medar-ı şükran: şükürü ge-
 rektiren.

menbâ: kaynak.
muhakkak: şüphesiz, mut-
 lak, kesinlikle.
mukabil: karşı, karşılık.
muvaffak: başarılı.
mühim: önemli.
namına: adına.
noksan: eksiklik, eksik.
seyyiat: suçlar, günahlar,
 yanlışlar.
şeair-i diniye: dinin âlâmet-

leri, belirtileri, sembolleri.

seriat: Allah tarafından bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.

taassup: aşırı bağlılık, aşırı taraf-
 tarlık.

tahribat: tahripler, yıkıp, bozma-
 lar.

tahrip: yıkma, bozma.

tahripkârâne: tahrip ederek, yı-
 karak, yıkıcı.

tatbik-i hareket: uygun hareket
 etmek.

tecavüz: haddini aşma, ileri git-
 me, sataşma.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olma-
 yan şeylerden, her türlü eksik ve
 noksandan uzak ve yüce tutma,
 münezzeh sayma.

Yedinci Risale olan Yedinci Mesele

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ¹

Şu Mesele Yedi İşarettir.

Evelâ, tahdis-i nimet suretinde birkaç sırr-ı inayeti izhar eden Yedi Sebebi beyan ederiz.

BİRİNCİ SEBEP: Eski Harb-i Umumîden evvel ve evvelinde, bir vakıa-i sadıkada görüyorum ki, Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağının altındayım. Birden o dağ müthiş infilâk etti. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki, merhum validem yanımdadır.

Dedim: “Ana korkma! Cenab-ı Hakkın emridir; O Rahîm’dir ve Hakîm’dir.”

Birden, o hâlette iken, baktım ki, mühim bir zat bana amirâne diyor ki: “İ’caz-ı Kur’ân’ı beyan et.”

Uyandım, anladım ki, bir büyük infilâk olacak. O infilâk ve inkılâptan sonra, Kur’ân etrafındaki surlar kırılacak. Doğrudan doğruya Kur’ân kendi kendini müdafaa edecek. Ve Kur’ân’a hücum edilecek; i’cazı onun çelik bir zırhı olacak. Ve şu i’cazın bir nev’ini şu zamanda

amirâne: emrederek.

beyan etmek: izah etmek, açıklamak.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

evail: önceler, başlangıçlar.

evvel: önce.

evvelâ: birinci olarak, ilk önce.

ferahlama: sevinme, rahatlatma.

Hakim: her şeyi bir maksatla faydalı, anlamlı, yerli yerinde yaratan, hikmet sahibi Allah.

hâlet: hâl, durum.

Harb-i Umumi: Birinci Dünya Savaşı

hücum etmek: saldırmak.

i’caz: mu’cizelik, âciz bırakma.

İ’caz-ı Kur’ân: Kur’ân’ın mu’cizeliği, Allah’ın sözü olması ve benzerinin yapılamaması.

infilâk: patlama, şiddetli patlama.

inkılâp: değişim, dönüşüm.

izhar: açığa vurma, gösterme.

lütuf: iyilik, ihsan, ikram.

merhum: rahmete kavuşmuş, ölmüş.

mesele: konu.

meşhur: tanınmış, adı yaygın.

müdafaa etmek: savunmak.

mühim: önemli.

müthiş: dehşetli, korkunç.

1. Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla. • Onlara söyle ki, ancak Allah’ın lütfuyla ve rahmetiyle ferahlasınlar. Bu, onların dünyada toplayıp durduklarından daha hayırlıdır. (Yunus Suresi: 58.)

nevi: çeşit, tür.

Rahim: acıyan, koruyan, şefkat ve merhamet eden Allah.

Rahman: ister mü’min, ister kâfir; ister iyi isterse kötü olsun; rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

rahmet: Allah’ın kullarını esirgemesi, onlara acıyıp bağışlaması, onlara maddî ve manevî nimetler vermesi, onların günahlarını silmesi.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sur: şehrin etrafına çekilen kalın ve yüksek kale duvarı.

suret: biçim, tarz, şekil.

sırr-ı inayet: yardım sırrı.

tahdis-i nimet: ilâhî nimeti şükrederek anlatma.

vakıa-i sadika: doğruluğu şüphesiz olay, hâdise, vakıa.

valide: ana, anne.

zat: sayılan, değerli kişi, şahıs.

zırh: demir ve telden yapılan gıysi türü korumalık.

izharına, haddimin fevkinde olarak, benim gibi bir adam namzet olacak. Ve namzet olduğumu anladım.

Madem i'caz-ı Kur'ân'ı bir derece beyan, Sözlerle oldu. Elbette, o i'cazın hesabına geçen ve onun reşahatı ve berekâtı nev'inden olan hizmetimizdeki inayâtı izhar etmek, i'caza yardımdır ve izhar etmek gerektir.

İKİNCİ SEBEP: Madem Kur'ân-ı Hakîm mürşidimizdir, üstadımızdır, imamımızdır, her bir adaptan rehberimizdir. O kendi kendini methediyor; biz de onun dersine ittibaen, onun tefsirini methedeceğiz.

Hem madem yazılan Sözler onun bir nevi tefsiridir. Ve o risalelerdeki hakaik Kur'ân'ın malıdır ve hakikatleridir. Ve madem Kur'ân-ı Hakîm ekser surelerde, hususan **الرّ** 'larda, **حَم** 'lerde kendi kendini kemal-i haşmetle gösteriyor, kemalâtını söylüyor, lâıyk olduğu medhi kendi kendine ediyor. Elbette Sözlerde in'ikâs etmiş Kur'ân-ı Hakîm'in lemaat-ı i'caziyesinden ve o hizmetin makbuliyetine alâmet olan inayat-ı Rabbaniyenin izharına mükellefiz. Çünkü o üstadımız öyle eder ve öyle ders verir.

ÜÇÜNCÜ SEBEP: Sözler hakkında, tevazu suretinde demiyorum, belki bir hakikati beyan etmek için derim ki:

Sözlerdeki hakaik ve kemalât benim değil, Kur'ân'ındır ve Kur'ân'dan tereşşuh etmiştir. Hatta Onuncu Söz, yüzer ayat-ı Kur'âniyeden süzülmüş bazı katarattır. Sair risaleler dahi umumen öyledir.

adap: hareket tarzı, usuller, yollar.
alâmet: belirti, işaret.
ayat-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın ayetleri, cümleleri.
berekât: bereketler, hayırlar.
beyan etmek: izah etmek, açıklamak.
ekser: en çok, daha ziyade.
elbette: kesinlikle, mutlaka.
fevk: üst, üzeri.
had: sınır, yetki.
hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.

hakaik-ı Kur'âniye: Kur'ân'a ait olan ve ondan gelen gerçekler.
hakikat: gerçek, doğru.
hususan: bilhassa, özellikle.
i'caz: mu'cizelik, âciz bırakma.
i'caz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın mu'cizeliği, Allah'ın sözü olması ve benzerinin yapılamaması.
imam: önde ve ileride olan, delil, rehber.
inayat: yardımlar.

inayat-ı Rabbaniye: Rabbinizin yardımları, yaratan, besleyen, bütün varlıkları idare ve terbiye eden Allah'ın yardımları.
in'ikâs etmek: aksetmek, yansıtmak.
ittibaen: uyarak, yolundan giderek.
izhar etmek: açığa vurmak, göstermek.
izhar: açığa vurma, gösterme.
katarat: katreler, damlalar.
kemalât: mükemmellikler,

kusursuzluklar.

kemal-i haşmet: mükemmel büyüklük ve heybet.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

lâıyk: yakışan, uygun.

lemaat-ı i'caziye: mu'cizeli parıltılar, insanları âciz bırakan parıltılar.

makbuliyet: kabul edilmiş olan.

medih: övme.

methetmek: övmek.

mükellef: yükümlü, vazifeli.

mürşit: doğru yolu gösteren, rehber, kılavuz.

namzet: aday.

nevi: çeşit, tür.

rehber: yol gösteren, kılavuz, delil.

reşahat: serpintiler, sızıntılar.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sair: diğer, başka, öteki.

sure: Kur'ân-ı Kerim'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.

suret: biçim, tarz, şekil.

tefsir: Kur'ân'ın mana bakımından açıklaması.

tereşşuh: sızma, damlama.

tevazu: alçak gönüllülük.

umumen: bütünüyle.

üstat: bir ilim veya sanatta üstün olan kimse, öğretici.

Madem ben öyle biliyorum ve madem ben fânîyim, gi-deceğim; elbette bâkî olacak bir şey ve bir eser, benimle bağlanmamak gerektir ve bağlanmamalı. Ve madem ehl-i dalâlet ve tuğyan, işlerine gelmeyen bir eseri, eser sahibini çürütmekle eseri çürütmek âdetleridir; elbette, sema-i Kur'ân'ın yıldızlarıyla bağlanan risaleler, benim gibi çok itirazata ve tenkidata medar olabilen ve sukut edebilen çürük bir direk ile bağlanmamalı.

Hem madem örf-ü nasta, bir eserdeki mezâyâ, o ese-rin mastarı ve menbaı zannettikleri müellifinin etvarında aranılıyor. Ve bu örfe göre, o hakaik-ı âliyeyi ve o ceva-hir-i galiyeyi kendim gibi bir müflise ve onların binde bi-rini kendinde gösteremeyen şahsiyetime maletmek, ha-kikate karşı büyük bir haksızlık olduğu için, risaleler ken-di malım değil, Kur'ân'ın malı olarak, Kur'ân'ın reşahat-ı meziyyatına mazhar olduklarını izhar etmeye mecbu-rum.

Evet, lezzetli üzüm salkımlarının hasiyetleri, kuru çu-buğunda aranılmaz. İşte ben de öyle bir kuru çubuk hük-mündeyim.

DÖRDÜNCÜ SEBEP: Bazen tevazu, küfran-ı nimeti istilzam ediyor; belki küfran-ı nimet olur. Bazen de tah-dis-i nimet, iftihar olur. İkisi de zarardır. Bunun çare-i ye-gânesi –ki ne küfran-ı nimet çıksın, ne de iftihar olsun– meziyet ve kemalâtları ikrar edip, fakat temellük etmeye-rek, Mün'im-i Hakikî'nin eser-i in'amı olarak göstermek-tir.

âdet: usul, alışkanlık.

bâkî: sürekli ve kalıcı olan.

cevahir-i galiye: kıymetli cevher-ler.

çare-i yegâne: tek çare, tek çıkar yol.

ehl-i dalâlet ve tuğyan: doğru yoldan sapmış olanlar ve azgın-lıkta ileri gidenler.

elbette: kesinlikle, mutlaka.

eser-i in'am: Allah'ın nimetlen-dirmesinin eseri, sonucu.

etvar: hâl ve hareketler, tavırlar.

fânî: ölümlü.

hakaik-ı âliye: yüce gerçekler.

hakikat: gerçek, doğru.

hasiyet: özellik.

hükümde: değerinde, yerinde.

iftihar: övünme, gururlanma.

ikrar etmek: kabul etmek, doğ-rulamak.

istilzam etmek: gerektirmek.

itirazat: itirazlar.

izhar etmek: açığa vurmak, göstermek, belirtmek.

kemalât: kusursuzlar.

küfran-ı nimet: nimete karşı nankörlük.

mastar: kaynak, temel.

mazhar: nail olmuş, erişmiş, kavuşmuş.

medar: dayanak noktası, se-bep, vesile.

menba: kaynak.

mezâyâ: meziyetler, üstün özellikler.

meziyet: üstün özellik.

müellif: telif eden, yazar.

müflis: iflâs etmiş, her şeyini kaybetmiş.

Mün'im-i Hakikî: gerçek ni-met verici olan Allah.

örf: âdet, gelenek.

örf-ü nâs: insanların örfü; in-sanlar arasında kabul gör-müş, alışkanlık hâline gelmiş hâller, gelenekler, an'aneler.

reşahat-ı meziyyat: mezi-yetlerin, güzel özelliklerin dı-şa yansımaları.

risale: belli bir konuda yazıl-mış küçük kitap.

sema-i Kur'ân: Kur'ân sema-sı.

sukut: düşme, alçalma.

şahsiyet: kişilik.

tahdis-i nimet: ilâhî nimeti şükrederek anlatma.

temellük etmek: sahiplen-mek, kendine mal etmek.

tenkidat: tenkitler, eleştiriler.

tevazu: alçak gönüllülük.

zannetme: sanma.

Meselâ, nasıl ki murassa ve müzeyyen bir elbise-i fahi-reyi biri sana giydirse ve onunla çok güzelleşsen; halk sa-na dese, “Maşaallah çok güzelsin, çok güzelleştin.” Eğer sen tevazukârâne desen, “Hâşâ, ben neyim? Hiç! Bu ne-dir, nerede güzellik?” O vakit küfran-ı nimet olur ve hul-leyi sana giydiren mahir sanatkâra karşı hürmetsizlik olur.

Eğer müftehirâne desen, “Evet, ben çok güzelim. Be-nim gibi güzel nerede var? Benim gibi birini gösteriniz.” O vakit, mağrurâne bir fahirdir.

İşte, fahirden, küfrandan kurtulmak için demeli ki: “Evet, ben güzelleştim. Fakat güzellik libasıdır ve dola-yısıyla libası bana giydirenindir; benim değildir.”

İşte, bunun gibi, ben de, sesim yetişse bütün küre-i ar-za bağırarak derim ki:

Sözler güzeldirler, hakikattirler. Fakat benim değildir-ler; Kur’ân-ı Kerîm’in hakaikından telemmu etmiş şü-alardır.

1 وَمَا مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي ❀ وَلَكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدٍ
düsturuyla derim ki:

وَمَا مَدَحْتُ الْقُرْآنَ بِكَلِمَاتِي ❀ وَلَكِنْ مَدَحْتُ كَلِمَاتِي بِالْقُرْآنِ

Yani, “Kur’ân’ın hakaik-ı i’cazını ben güzelleştireme-dim, güzel gösteremedim. Belki Kur’ân’ın güzel hakikat-leri benim tabiratlarımı da güzelleştirdi, ulvîleştirdi.”

1. Ben sözlerimle Muhammed’i (a.s.m.) övmüş, güzel göstermiş olmadım; aksine Muham-med’den (a.s.m.) bahsetmek benim sözlerimi güzelleştirdi. (İmam-ı Rabbanî, Mektubat, 1:58.)

bahsetmek: söz etmek, an-latmak.
düstur: kanun, kural, prensip.
elbise-i fahire: değerli elbise.
fahir: övünme, böbürlenme.
hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.
hakaik-ı i’caz: mu’cizeli haki-katler.

hakikat: gerçek, doğru.
halk: insanlar.
hâşâ: asla, öyle değil.
hulle: elbise.
hürmet: saygı.
küfran: iyilik bilmeme, nan-körlük.
küfran-ı nimet: nimete karşı nankörlük etme.

küre-i arz: dünya, yer küre.
libas: elbise, giysi.
mağrurâne: gururlanarak.
mahir: becerikli, maharetli, hünerli.
maşaallah: Allah nazardan saklasın, ne güzel.
meselâ: örnek olarak.
murassa: kıymeti taşlarla, sır-

malarla süslenmiş.

müftehirâne: iftihar ederek, gu-rurlanarak.

müzeyyen: süslenmiş, süslü, be-zenmiş.

sanatkâr: sanat eseri yapan kim-se, usta.

şua: bir ışık kaynağından uzanan ışın demeti.

tabirat: tabirler, deyimler, sözler.
telemmu’ etmek: parıldamak, ışıldamak.

tevazukârâne: alçak gönüllülük ile.

ulvî: yüksek, yüce.

Madem böyledir; hakaik-ı Kur'ân'ın güzelliği namına, Sözler namındaki âyinelerinin güzelliklerini ve o âyine-darlığa terettüp eden inayat-ı İlâhiyeyi izhar etmek, makbul bir tahdis-i nimettir.

BEŞİNCİ SEBEP: Çok zaman evvel bir ehl-i velâyetten işittim ki: O zat, eski velilerin gaybî işaretlerinden istihraç etmiş ve kanaati gelmiş ki, “Şark tarafından bir nur zuhur edecek, bid’alar zulûmatını dağıtacak.” Ben böyle bir nurun zuhuruna çok intizar ettim ve ediyorum. Fakat çiçekler baharda gelir. Öyle kudsî çiçeklere zemin hazır etmek lâzım gelir. Ve anladık ki, bu hizmetimizle o nura-nî zatlara zemin ihzar ediyoruz.

Madem kendimize ait değil; elbette, Sözler namındaki nurlara ait olan inayat-ı İlâhiyeyi beyan etmekte medar-ı fahir ve gurur olamaz; belki medar-ı hamd ve şükür ve tahdis-i nimet olur.

ALTINCI SEBEP: Sözlerin telifi vasıtasıyla Kur'ân'a hizmetimize bir mükâfat-ı acile ve bir vasıta-i teşvik olan inayat-ı Rabbaniye, bir muvaffakiyettir. Muvaffakiyet ise izhar edilir.

Muvaffakiyetten geçse, olsa olsa bir ikram-ı İlâhî olur. İkram-ı İlâhî ise, izharı bir şükür-ü manevîdir.

Ondan dahi geçse, olsa olsa hiç ihtiyarımız karışma-dan bir keramet-i Kur'âniye olur. Biz mazhar olmuşuz. Bu nevi ihtiyarsız ve habersiz gelen bir kerametın izharı, zararsızdır.

âyine: ayna.

âyinedar: ayna tutan.

beyan: izah etme, açıklama.

bid'a: sonradan ortaya çıkan, di-nin aslına uymayan âdet ve uy-gulamalar.

ehl-i velâyet: velî olanlar; Allah'ın dostluğunu kazananlar.

elbette: kesinlikle, mutlaka.

evvel: önce.

gaybî: görünmeyen ve bilinme-yenlere ait.

hakaik-ı Kur'ân: Kur'ân'ın haki-katleri, esasları.

ihtiyar: tercih, irade, istek.

ihtiyarsız: elinde olmadan.

izhar: hazırlama.

ikram-ı İlâhî: Allah'ın ikram ve ihsanı.

inayat-ı İlâhiye: İlâhî yardımlar.

inayat-ı Rabbaniye: bütün var-lıkların ihtiyaçlarını gideren, yara-tılış amaçları doğrultusunda sevk ve idare eden Allah.

intizar etme: bekleme.

istihraç etmek: çıkarmak.

izhar etmek: açığa vurmak, gös-termek, belirtmek.

izhar: açığa vurma, gösterme, be-lirtme.

kanaat: görüş, fikir.

keramet: Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller.

keramet-i Kur'âniye: Kur'ân'ın kerameti.

kutsî: kutsal, aziz.

lâzım: gerek, gerekli.

makbul: kabul edilmiş.

mazhar olma: nail olma, şe-reflenme, kavuşma.

medar-ı fahir: övünme sebe-bi.

medar-ı hamd: şükür sebebi.

muvaffakiyet: Allah'ın yardı-mıyla başanlı olma.

mükâfat-ı acil: acele bir mü-kâfat, ödül.

nam: ad, isim.

namına: adına.

nevi: çeşit, tür.

nur: aydınlık, ışık.

nuranî: nur saçan.

şark: doğu.

şükür-ü manevî: manevî şü-kür.

şükür: nimet ve iyiliğin sahi-bini tanıma ve ona karşı min-net duyma, elhamdülillâh de-me.

tahdis-i nimet: İlâhî nimeti şükrederek anlatma.

telifi vasıtasıyla: yazılması aracılığıyla.

terettüp etmek: sonuç ola-rak ortaya çıkmak.

vasıta-i teşvik: şevklendiren, arzu ve istek uyandıran vası-ta.

veli: Allah'ın sevgisine, hima-yesine kavuşmuş, Allah dos-tu.

zat: sayılan, değerli kişi, şahıs.

zemin izhar etmek: zemin hazırlamak.

zemin: yer, ortam.

zuhur etme: görünme, orta-ya çıkma.

zulûmat: karanlıklar, dinsiz-lik, zulüm ve küfür.

Eğer adî keramatın fevkine çıksa, o vakit olsa olsa Kur'ân'ın i'caz-ı manevîsinin şuleleri olur. Madem i'caz izhar edilir; elbette i'caza yardım edenin dahi izharı, i'caz hesabına geçer. Hiç medar-ı fahir ve gurur olamaz; belki medar-ı hamd ve şükrandır.

YEDİNCİ SEBEP: Nev-i insanın yüzde sekseni ehl-i tahkik değildir ki, hakikate nüfuz etsin ve hakikati hakikat tanıyıp kabul etsin. Belki, surete, hüsnüzanna binaen, makbul ve mutemet insanlardan işittikleri mesaili takliden kabul ederler. Hatta, kuvvetli bir hakikati zayıf bir adamın elinde zayıf görür; ve kıymetsiz bir meseleyi kıymetli bir adamın elinde görse, kıymetli telâkki eder.

İşte, ona binaen, benim gibi zayıf ve kıymetsiz bir bîçarenin elindeki hakaik-ı imaniye ve Kur'âniyenin kıymetini, ekser nâsın nokta-i nazarında düşürmemek için, bilmeceburiye ilân ediyorum ki, ihtiyarımız ve haberimiz olmadan, Birisi bizi istihdam ediyor; biz bilmeyerek bizi mühim işlerde çalıştırıyor. Delilimiz de şudur ki: Şuurumuz ve ihtiyarımızdan hariç bir kısım inayata ve teshilâtta mazhar oluyoruz. Öyle ise, o inayetleri bağırarak ilân etmeye mecburuz.

İşte, geçmiş Yedi Esbaba binaen, küllî birkaç inayet-i Rabbaniyeye işaret edeceğiz.

adi: basit, sıradan.
bîçare: çaresiz.
bilmeceburiye: mecburiyetle, zorunlu olarak.
binaen: -den dolayı, dayanarak.
delil: bir davayı, meseleyi ispata yarayan şey.
ehl-i tahkik: gerçeği araştıranlar, gerçekleri delilleriyle bilenler.
ekser: pek çok, çoğunluk.
elbette: kesinlikle, mutlaka.
esbap: sebepler.

fevkine: üstüne.
hakaik-ı imaniye ve Kur'âniye: iman ve Kur'ân hakikatleri.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası, doğru.
hariç: dışta bırakılmak üzere.
hüsnüzan: bir kimse ya da mesele hakkında güzel düşünceye sahip olma.
i'caz: mu'cizelik, âciz bırakma, taklidi mümkün olmayacak derecede güzel ve düzgün söz söyleme.

i'caz-ı manevî: mana açsından mu'cize oluş.
ihtiyar: tercih, irade, istek.
inayat: yardımlar.
inayet: yardım.
inayet-i Rabbaniye: bütün varlıkların ihtiyaçlarını uygun bir şekilde sevk ve idare eden Allah'ın yardımı.
istihdam: hizmet ettirme, çalıştırma.
izhar: açığa vurma, gösterme, belirtme.
keramat: kerametler, velîle-

rin olağan üstü sözleri ve hâlleri.
küllî: büyük.
kıymet: değer.
kıymetsiz: değersiz.
kıymetli: değerli, kıymetli.
makbul: kabul edilmiş olan.
mazhar: nail olma, erişme.
mecbur: bir işe girmiş, bir işi yapmak zorunda kalmış.
medar-ı fahir: övünme sebebi.
medar-ı hamd: şükür sebebi.
mesail: meseleler.
mesele: ehemmiyetli, önemli iş, konu.
mutemet: itimat edilir, güvenilir.
mühim: önemli.
nâs: insanlar.
nev-i insan: insan türü.
nokta-i nazar: bakış açısı.
nüfuz: geçme, ulaşma.
suret: biçim, görünüş.
şule: ışık.
şuur: anlayış, idrak, istek.
şükran: teşekkür, minnettarlık.
takliden: taklit ederek.
telâkki: anlama, kabul etme.
teshilât: kolaylaştırmalar.
zaif: zayıf.

Birinci İşaret

Yirmi Sekizinci Mektubun Sekizinci Meselesinin Birinci Nüktesinde beyan edilmiştir ki; *tevafukat*'tır.

Ezcümle, Mu'cizat-ı Ahmediye Mektubatında, Üçüncü İşaretinden tâ On Sekizinci İşaretine kadar altmış sahife, habersiz, bilmeyerek, bir müstensihin nüshasında iki sahife müstesna olmak üzere mütebaki bütün sahifelerde, kemal-i muvazenetle, iki yüzden ziyade *Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm* kelimeleri birbirine bakıyorlar. Kim insaf ile iki sahifeye dikkat etse, tesadüf olmadığını tasdik edecek. Hâlbuki, tesadüf, olsa olsa bir sahifede kesretli emsal kelimeleri bulunsa, yarı yarıya tevafuk olur, ancak bir iki sahifede tamamen tevafuk edebilir. O hâlde böyle umum sahifelerde *Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm* kelimesi, iki olsun, üç olsun, dört olsun veya daha ziyade olsun, kemal-i mizan ile birbirinin yüzüne baksa, elbette tesadüf olması mümkün değildir. Hem, sekiz ayrı ayrı müstensihin bozamadığı bir tevafukun, kuvvetli bir işaret-i gaybiye, içinde olduğunu gösterir.

Nasıl ki, ehl-i belâgatin kitaplarında, belâgatin derecatı bulunduğu hâlde, Kur'ân-ı Hakîm'deki belâgat, derece-i i'caza çıkmış; kimsenin haddi değil ki ona yetişsin. Öyle de, mu'cizat-ı Ahmediyenin bir âyinesi olan On Dokuzuncu Mektup ve mu'cizat-ı Kur'âniyenin bir tercümanı olan Yirmi Beşinci Söz ve Kur'ân'ın bir nevi tefsiri olan Risale-i Nur eczalarında tevafukat, umum kitapların fevkinde bir derece-i garabet gösteriyor. Ve ondan anlaşılıyor ki,

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

âyine: ayna.

belâgat: düzgün, kusursuz, yerinde ve hâlin ve makamın icabına göre söz söylenmesi.

beyan etme: açıklama, izah.

derecat: dereceler.

derece-i garabet: hayret vericilik derecesi, gariplik derecesi.

derece-i i'caz: mu'cizelik derecesi, âciz bırakma derecesi.

ecza: parçalar, kısımlar.

ehl-i belâgat: güzel, kusursuz söz söyleme konusunda uzman olanlar, edipler, edebiyatçılar.

emsal: benzer.

ezcümle: bu cümleden olarak, meselâ.

fevkinde: üstünde, üzerinde.

had: güç, seviye, sınır.

hâlbuki: oysa ki.

insaf: adaleti ve hakkı düşünerek davranma.

işaret-i gaybiye: gizli işaret, gaybla ilgili işaret, Cenab-ı Hak'tan gelen işaret.

kemal-i mizan: mükemmel ve kusursuz ölçü.

kemal-i muvazenet: mükemmel derecede ölçülü ve dengeli olma.

kesretli: çok.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

mecele: sorulup karşılığı istenilen şey, cevabı istenen soru.

mu'cizat-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin gösterdiği mu'cizeler.

mu'cizat-ı

Kur'ân'ın mu'cizeleri.

müstensih: bir yazının kopyasını çıkaran, yazarak çoğaltan.

müstesna: istisna.

mütebaki: geri kalan.

nevi: çeşit, tür.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

nüsha: birbirinin aynı olan yazılı metinlerden her biri.

Resul-i Ekrem: Allah'ın en

şerefli ve değerli elçisi olan Hz. Muhammed.

sahife: sayfa.

tasdik: doğruluğunu kabul etme, doğrulama.

tefsir: açıklama.

tercüman: tercüme eden.

tesadüf: rastlantı.

tevafuk: uygun gelme, denk gelme.

tevafukat: birbirine uygun gelişler, denk gelmeler.

umum: bütün, tüm.

ziyade: çok, fazla.

mu'cizat-ı Kur'âniye ve mu'cizat-ı Ahmediyenin bir nevi kerametidir ki, o âyinelerde tecelli ve temessül ediyor.

İkinci İşaret

Hizmet-i Kur'âniyeye ait inayat-ı Rabbaniyenin ikinci-si şudur ki:

Cenab-ı Hak, benim gibi kalemsiz, yarım ümmî, diyar-ı gurbette kimsesiz, ihtilâttan men edilmiş bir tarzda; kuvvetli, ciddî, samimî, gayyur, fedakâr ve kalemleri birer elmas kılıç olan kardeşleri bana muavin ihсан etti. Zayıf ve âciz omzuma çok ağır gelen vazife-i Kur'âniyeyi, o kuvvetli omuzlara bindirdi, kemal-i kereminden, yükümü hafifletti.

O mübarek cemaat ise, Hulûsî'nin tabiriyle telsiz telgrafın ahizeleri hükmünde ve Sabri'nin tabiriyle Nur Fabrikasının elektriklerini yetiştiren makineler hükmünde ayrı ayrı meziyetleri ve kıymetli muhtelif hasiyetleriyle beraber, yine Sabri'nin tabiriyle bir tevafukat-ı gaybiye nev'inden olarak, şevk ve sayügayret ve ciddiyette birbirine benzer bir surette, esrar-ı Kur'âniyeyi ve envar-ı imaniyeyi etrafa neşretmeleri ve her yere eriştirmeleri ve şu zamanda (yani hurufat değişmiş, matbaa yok, herkes envar-ı imaniyeye muhtaç olduğu bir zamanda) ve fütür verecek ve şevki kıracak çok esbap varken, bunların fütursuz, kemal-i şevk ve gayretle bu hizmetleri, doğrudan doğruya bir keramet-i Kur'âniye ve zahir bir inayet-i İlâhiyedir.

âciz: güçsüz.
ahize: alıcı.
âyine: ayna.
cemaat: topluluk.
ciddiyet: ciddilik.
diyar-ı gurbet: gurbet diyarı, gurbet ili.
envar-ı imaniye: İman nurları, imana ait parlıklar.
esbap: nedenler, sebepler, vasıtalar.
esrar-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın sırları, Kur'ân'a ait gizlilikler.
fedakâr: feda eden, kıymet

ve ehemmiyet verilen bir şey uğrunda her şeyi gözden çıkaran.
fütür: usanma, usanç, bıkma.
fütursuz: usanmadan, bezmeden.
gayret: çalışma, çabalama.
gayyur: çok, gayretli.
hasiyet: özellik, hususiyet.
hizmet-i Kur'âniye: Kur'ân hizmeti.
hurufat: harfler.
hükümünde: değerinde, yerinde.

ihsan: ikram, bağış.
ihtilât: insanlarla görüşme, beraber olma.
inayat-ı Rabbaniye: bütün varlıkların ihtiyaçlarını gideren, onları yaratılış gayelerine uygun bir şekilde sevk ve idare eden Allah'ın yardımları.
inayet-i İlâhiye: Allah'ın yardımı.
kemal-i kerem: mükemmel, kusursuz, ikram edicilik.
kemal-i şevk: tam ve kusursuz bir istek.

keramet: Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller.
keramet-i Kur'âniye: Kur'ân'ın kerameti.
kıymetli: değerli, kıymetli.
matbaa: basım evi.
men: yasak etme, engelleme.
meziyet: üstünlük vasfı, özelliği.
muavin: yardımcı.
mu'cizat-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin gösterdiği mu'cizeler.
mu'cizat-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın mu'cizeleri.
muhtaç: ihtiyacı olan.
muhtelif: çeşitli, farklı.
mübarek: mutlu, kutlu, sevimli, hayırlı.
neşretme: dağıtma, yayma.
nevi: çeşit, tür.
nur: aydınlık, ışıık.
samimi: içten.
sayügayret: çalışma ve gayret.
suret: biçim, şekil.
şevk: şiddetli arzu, aşırı istek ve heves.
tabir: ifade, söz, deyim.
tecelli: açıkça ortaya çıkma.
temessül: görünme, yansıma.
tevafukat-ı gaybiye: görünmez, gizli uygunluklar, rastlantılar; gaybî ve manevî bir inayetle, yapılan hizmetlere akseden yardımlar, görülen kolaylıklar.
vazife-i Kur'âniye: Kur'ân vazifesi.
yarım ümmî: okuma yazmasından birisi tam olmayan, yazısı olmayan.
zahir: görünen, açık.
zaif: zayıf.

Evet, velâyetin kerameti olduğu gibi, niyet-i halisenin dahi kerameti vardır. Samimiyetin dahi kerameti vardır. Bahusus, lillâh için olan bir uhuvvet dairesindeki kardeşlerin içinde, ciddî, samimî tesanüdün çok kerametleri olabilir. Hatta şöyle bir cemaatin şahs-ı manevîsi bir velî-i kâmil hükmüne geçebilir; inayata mazhar olur.

İşte, ey kardeşlerim ve ey hizmet-i Kur'ân'da arkadaşlarım! Bir kal'ayı fetheden bir bölüğün çavuşuna bütün şerefi ve bütün ganimeti vermek nasıl zulümdür, bir hatadır; öyle de, şahs-ı manevînin kuvvetiyle ve kalemlerinizi ile hâsıl olan fütuhattaki inayatı benim gibi bir bîçareye veremezsiniz. Elbette, böyle mübarek bir cemaatte, tevafukat-ı gaybiyeden daha ziyade kuvvetli bir işaret-i gaybiye var ve ben görüyorum, fakat herkese ve umuma gösteremiyorum.

Üçüncü İşaret

Risale-i Nur eczaları, bütün mühim hakaik-ı imaniye ve Kur'âniyeyi, hatta en muannide karşı dahi parlak bir surette ispatı, çok kuvvetli bir işaret-i gaybiye ve bir inayet-i İlâhiyedir. Çünkü hakaik-ı imaniye ve Kur'âniye içinde öyleleri var ki, en büyük bir dâhî telâkki edilen İbni Sina, fehminde aczini itiraf etmiş, "Akıl buna yol bulamaz" demiş. Onuncu Söz risalesi, o zatın dehasıyla yetiemediği hakaikı, avamlara da, çocuklara da bildiriyor.

Hem meselâ, sırr-ı kader ve cüz-i ihtiyarının halli için, koca Sa'd-ı Taftazanî gibi bir allâme, kırk elli sahifede,

acz: zayıflık, güçsüzlük, yetersizlik.

allâme: büyük âlim.

avam: halk tabakası, sıradan insanlar.

bahusus: özellikle, hele.

bîçare: çaresiz.

bölük: askeri birlik.

cemaat: topluluk.

ciddî: gerçek.

cüz-i ihtiyarî: Cenab-ı Hak tarafından insana verilen arzu serbestliği; dilediği gibi hareket edebilme kuvveti; cüz'î irade.

çavuş: onbaşidan sonra gelen erbaş rütbesi.

dâhî: eşine ender rastlanır harikulâde zeki, fetanet ve hikmet sahibi.

deha: olağanüstü akıl ve zekâ.

ecza: bütünü oluşturan parçalar, kısımlar.

elbette: kesinlikle, mutlaka.

fehîm: anlama, anlayış.

fethetme: açma, ele geçirme.

fütuhât: zaferler, fetihler, galibiyetler.

ganimet: savaşta düşmandan alınan mallar.

hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.

hakaik-ı imaniye ve Kur'âniye: iman ve Kur'ân hakikatleri.

hâsıl: meydana gelen, ortaya çıkan.

hizmet-i Kur'ân: Kur'ân hizmeti.

hükümüne: yerine.

inayat: yardımlar.

inayet-i İlâhiye: Allah'ın yardımı.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

işaret-i gaybiye: görünmeyen bir kaynaktan, Cenab-ı Haktan gelen işaret.

itiraf: gizlenen bir şeyi söyleme.

kal'a: kale.

keramet: Allah'ın velî kullarında

görülen olağanüstü hâller.

lillâh: Allah için.

mazhar: nail olma, kavuşma; erişme.

meselâ: örnek olarak.

muannit: inatçı, direnen.

mübarek: saygın, hayırlı, mutlu.

mühim: önemli.

niyet-i halise: saf, temiz, samimî olan niyet.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sahife: sayfa.

samimî: candan, gönülden, içtenlikle.

samimiyet: içten ve kalpten olan sevgi ve bağlılık.

suret: biçim, tarz, şekil.

sırr-ı kader: kader sırrı, kaderin hikmeti.

şahs-ı manevî: manevî kişilik; belli bir kişi olmayıp bir cemaatten meydana gelen manevî şahıs.

şeref: onur, haysiyet, iyi ün.

telâkki: kabul etme.

tesanüt: dayanışma.

tevafukat-ı gaybiye: yapılan hizmetlerde görülen tevafuklar, kolaylıklar, yardımlar.

uhuvvet: kardeşlik.

umum: herkes, bütün insanlar.

velâyet: velîlik, Allah dostluğunu kazanan kimse.

veli-i kâmil: olgun, kemale ermiş Allah dostu.

zat: kişi, şahıs, fert.

ziyade: çok, fazla.

zulüm: haksızlık, adaletsizlik.

meşhur *Mukaddemat-ı İsnâ Aşer* namıyla telvih nam kitabında ancak hallettiği ve ancak havassa bildirdiği aynı mesaili, kadere dair olan Yirmi Altıncı Sözde, İkinci Mebhasın iki sahifesinde tamamıyla, hem herkese bildirecek bir tarzda beyanı, eser-i inayet olmazsa nedir?

Hem, bütün ukulü hayrette bırakan ve hiçbir felsefenin eliyle keşfedilemeyen ve sırr-ı hilkat-i âlem ve tılsım-ı kâinat denilen ve Kur'ân-ı Azimüşşan'ın i'cazıyla keşfedilen o tılsım-ı müşkülküşa ve o muamma-i hayretnüma, Yirmi Dördüncü Mektup ve Yirmi Dokuzuncu Sözün ahirindeki remizli nüktede ve Otuzuncu Sözün, tahavvülât-ı zerratin altı adet hikmetinde keşfedilmiştir. Kâinatta ki faaliyet-i hayretnümanın tılsımını ve hilkat-i kâinatın ve akıbetinin muammasını ve tahavvülât-ı zerrattaki harekâtın sırr-ı hikmetini keşif ve beyan etmişlerdir; meydana dandadır, bakılabilir.

Hem sırr-ı ehadiyet ile şeriksiz vahdet-i rububiyeti, hem nihayetsiz kurbiyet-i İlâhiye ile nihayetsiz bu'diyetimiz olan hayretengiz hakikatleri, kemal-i vuzuh ile On Altıncı Söz ve Otuz İkinci Söz beyan ettikleri gibi, kudret-i İlâhiyeye nispeten zerrat ve seyyarat müsavi olduğunu ve haşr-i azamda umum zîruhun ihyası, bir nefsin ihyası kadar o kudrete kolay olduğunu ve şirkin hilkat-i kâinatta müdahalesi imtina derecesinde akıldan uzak olduğunu kemal-i vuzuh ile gösteren Yirminci Mektuptaki

1 **وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ** kelimesi beyanında ve üç temsili ha-

vi onun zeyli, şu azîm sırr-ı vahdeti keşfetmiştir.

1. Onun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey Ona ağır gelmez. (Buharî, Ezan: 155, Teheccüt: 21, Cihad: 133; Müslim, Zikir: 28, 30, 74, 75, 76.)

ahir: son.
akıbet: sonuç, netice.
beyan: anlatma, açıklama, bildirme, izah.
bu'diyet: uzak.
eser-i inayet: Allah'ın yardımının eseri, sonucu.
faaliyet-i hayretnüma: hayret veren, hayranlık uyandıran, her şey.
felsefe: hikmet bilgisi.

hakikat: gerçek, doğru.
harekât: hareketler.
haşr-i azam: en büyük diriliş, öldükten sonra ahirette yeniden diriltilerek Allah'ın huzurunda toplanma.
havas: okumuşlar, bilginler, âlimler.
havi: içinde bulunduran, içeren.
hayretengiz: hayret veren,

hayret içinde bırakan.
hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı ve yerli yerinde oluş.
hilkat-i kâinat: kâinatın yaratılışı.
i'caz: âciz bırakma.
ihya: diriltme, hayat verme.
kader: Cenab-ı Hakkin ezeli ilmi ile, kâinatta olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık

ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi, takdir ve tayin etmesi.

kemal-i vuzuh: tam bir açıklık.
keşif: gizli bir şeyi bulma, bir sırrı öğrenme.

kudret: Allah'ın bütün varlığı çevreleyen güç ve kuvveti.

kudret-i İlâhiye: Allah'ın kudreti, sonsuz güç ve iktidarı.

Kur'ân-ı Azimüşşan: şan ve şerefi yüce olan Kur'ân.

kurbiyet-i İlâhiye: Allah'ın bütün varlıklara son derece yakın olması.

mebhas: bahis, konu, kısım, bölüm.

mesail: meseleler.

muamma: anlaşılmasız, çözülmesi güç iş, sır.

muamma-i hayretnüma: hayret uyandıran sır ve gizlilikler.

Mukaddemat-ı İsnâ Aşer: Sa'd-ı Taftazanî'nin bir kitabı.

müdahale: karışma, el atma.

müsavi: denk, eşit.

nefis: hayat, ruh, can.

nispeten: göre, oranla.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

remiz: işaret.

seyyarat: gezegenler.

sırr-ı ehadiyet: ehadiyet sırrı; Allah'ın her bir varlıkta görülen birlik tecellisinin sırrı.

sırr-ı hikmet: hikmet sırrı, herkesin bilmediği gizli sebep.

sırr-ı hilkat-i âlem: kâinatın yaratılmasının sırrı, âlemin yaratılmasındaki hikmet, amaç, gaye.

sırr-ı vahdet: birlik sırrı, Cenab-ı Allah'ın umum eşyada birden tecelli eden birliğinin sırrı.

şerik: ortak.

şirk: Allah'a ortak koşma, Allah'tan başka yaratıcının bulunduğu inanca inanma.

tahavvülât-ı zerrat: zerrelerin değişmesi, atomların değişim dönüşüm ve hareketleri.

telvih: açıklama.

tılsım: gizli sır.

tılsım-ı kâinat: kâinatın tılsımı, evrenin gizli sırrı, gizlilikleri.

tılsım-ı müşkülküşa: müşkül ve zor anlaşılar sır.

ukul: akıllar, zihinler.

vahdet-i rububiyet: varlıkları yaratan, ihtiyaçlarını gideren yetistiren ve onları uyum içinde sevk ve idare eden Allah'ın, rububiyetinin birliği.

zerrat: zerreler, çok ufak parçalar, atomlar.

zeyil: ek, ilâve.

zîruh: ruh sahibi, canlı.

Hem, hakaik-ı imaniye ve Kur'âniyede öyle bir genişlik var ki, en büyük zekâ-i beşerî ihata edemediği hâlde, benim gibi zihni müşevveş, vaziyeti perişan, müracaat edilecek kitap yokken, sıkıntılı ve sür'atle yazan bir adamda, o hakaikın ekseriyet-i mutlakası dekaikiyla zuhuru, doğrudan doğruya Kur'ân-ı Hakîm'in i'caz-ı manevîsinin eseri ve inayet-i Rabbaniyenin bir cilvesi ve kuvvetli bir işaret-i gaybiyedir.

Dördüncü İşaret

Elli altmış risaleler **(HÂŞİYE)** öyle bir tarzda ihsan edilmiş ki, değil benim gibi az düşünen ve zuhurata tebaiyet eden ve tetkike vakit bulamayan bir insanın, belki büyük zekâlardan mürekkep bir ehl-i tetkikin sa'y ve gayretiyle yapılmayan bir tarzda telifleri, doğrudan doğruya bir eser-i inayet olduklarını gösteriyor. Çünkü bütün bu risalelerde bütün derin hakaik, temsilât vasıtasıyla, en âmî ve ümmî olanlara kadar ders veriliyor. Hâlbuki o hakaikın çoğunu, büyük âlimler “Tefhim edilmez” deyip, değil avama, belki havassa da bildiremiyorlar.

İşte, en uzak hakikatleri en yakın bir tarzda, en âmî bir adama ders verecek derecede, benim gibi Türkçesi az, sözleri muğlak, çoğu anlaşılmasız ve “Zahir hakikatleri dahi müşkülleştiriyor” diye eskiden beri iştihar bulmuş ve eski eserleri o suiiştiharı tasdik etmiş bir şahsın elinde bu

HAŞİYE: Şimdi yüz otuzdur.

âlim: ilim ile uğraşan, ilim adamı.

âmi: cahil.

avam: halk tabakası, sıradan insanlar.

cilve: görüntü, yansıma.

dekaik: incelikler, ayrıntılar.

ehl-i tetkik: dikkatle araştıranlar, titizlikle inceleyenler.

ekseriyet-i mutlaka: kesin çoğunluk; büyük çoğunluk.

eser-i inayet: Allah'ın yardımının eseri neticesi.

gayret: büyük faaliyet, alışmışın üstünde çalışma, uğraşma.

hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.

hakaik-ı imaniye ve Kur'âniye: iman ve Kur'ân hakikatleri.

hakikat: gerçek, doğru.

havas: toplumun üst tabakası; okumuşlar, bilginler, âlimler.

i'caz-ı manevî: manen mu'cize olma.

ihata: tam kavrayış, zihnen, aklın ve bilgiyle kavrayış.

ihsan: ikram, lütuf, bağış.

inayet-i Rabbaniye: bütün varlıkların ihtiyaçlarını gideren, onları yaratılış gayelerine uygun bir şekilde sevk ve idare eden Allah'ın yardımı.

işaret-i gaybiye: görünmeyen bir kaynaktan, Cenab-ı Hak'tan gelen işaret.

iştihar: meşhur olma, şöhret bul-

ma.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

muğlak: kapalı, zor anlaşılır.

müracaat: başvurma.

mürekkep: bir araya gelmiş, birlik olmuş.

müşevveş: karışık, dağınık.

müşkülleştirmek: zorlaştırmak.

perişan: dağınık, karışık.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sa'y: çalışma, çabalama.

suiiştihar: kötü şöhret.

sür'at: hız, acele.

tasdik: doğruluğunu kabul etme, doğrulama.

tebaiyet: tâbi olma, uyuma.

tefhim etmek: anlatmak.

telif: yazılma, kaleme alınma.

temsilât: temsiller, örnekler.

tetkik: dikkatle araştırma, inceleme.

ümmî: okuma yazması olmayan, okumamış.

vasıta: aracı, aracılık.

vaziyet: durum, hâl.

zahir: görünen, açık, belli.

zekâ: insanın düşünme, akıl yürütme, anlama, yargılama, çözüme ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı; hızlı kavrama gücü.

zekâ-i beşerî: insan zekâsı.

zihin: akıl.

zuhur: görünme, ortaya çıkma.

zuhurat: hesapta olmayan, görülmedik, beklenmedik hâllerde ortaya çıkmalar.

harika teshilât ve sühulet-i beyan, elbette, bilâşüphe, bir eser-i inayettir ve onun hüneri olamaz ve Kur'ân-ı Kerîm'in i'caz-ı manevîsinin bir cilvesidir ve temsilât-ı Kur'âniyenin bir temessülüdür ve in'ikâsıdır.

Beşinci İşaret

Risaleler umumiyetle pek çok intişar ettiği hâlde, en büyük âlimden tut, tâ en âmî adama kadar ve ehl-i kalp büyük bir veliden tut, tâ en muannit dinsiz bir feylesofa kadar olan tabakat-ı nâs ve taifeler o risaleleri gördükleri ve okudukları ve bir kısmı tokatlarını yedikleri hâlde tenkit edilmemesi ve her taife derecesine göre istifade etmesi, doğrudan doğruya bir eser-i inayet-i Rabbaniye ve bir keramet-i Kur'âniye olduğu gibi, çok tetkikat ve taharriyatın neticesiyle ancak husul bulan o çeşit risaleler, fevkalâde bir sür'atle, hem idrakimi ve fikrimi müşevveş eden sıkıntılı inkıbaz vakitlerinde yazılması dahi, bir eser-i inayet ve bir ikram-ı Rabbanîdir.

Evet, ekser kardeşlerim ve yanımdaki umum arkadaşlarım ve müstensihler biliyorlar ki, On Dokuzuncu Mektubun beş parçası, birkaç gün zarfında, her gün iki üç saatte ve mecmuu on iki saatte, hiçbir kitaba müracaat edilmeden yazılması, hatta en mühim bir parça ve o parçada lâfz-ı Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm kelimesinde zahir bir hatem-i nübüvveti gösteren Dördüncü Cüz üç dört saatte, yağda, yağmur altında ezber yazılmış.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
âlim: ilim ile uğraşan, ilim adamı.
âmî: cahil, okur yazar olmayan.
bilâşüphe: şüphesiz, tereddütsüz.
cilve: görüntü, yansıma.
ehl-i kalp: kalp ehli olanlar, kalbî yönden, manevî noktadan yükselenler; duygusal yönü fazla olanlar.

ekser: çoğunluk, pek çok.
eser-i inayet: Allah'ın yardımının eseri, neticesi.
eser-i inayet-i Rabbaniye: bütün varlıkların ihtiyaçlarını gideren, onları yaratılış gayelerine uygun bir şekilde sevk ve idare eden Allah'ın yardımlarının eseri, neticesi.
fevkalâde: olağanüstü, normalin üstünde.
feylesof: felsefe ile uğraşan, filozof.
harika: olağanüstü, üstün

vasfa sahip.
hatem-i nübüvvet: peygamberlik mührü.
husul bulma: ortaya çıkma.
hüner: marifet, maharet, el becerisi.
i'caz-ı manevî: mana yönünden mu'cize, manevî bir mu'cize.
idrak: anlayış, kavrayış.
ikram-ı Rabbanî: bütün varlıkların ihtiyaçlarını gideren, onları yaratılış gayelerine uygun bir şekilde sevk ve idare

eden Allah'ın yardımlarının eseri, neticesi.

in'ikâs: yansıma, aksetme.

inkıbaz: tutulma, tutukluk.

intişar: yayılma, dağılma.

istifade: faydalanma, yararlanma.

keramet-i Kur'âniye: Kur'ân'ın kerameti.

lâfz-ı Resul-i Ekrem: Resul-i Ekrem kelimesi, sözü.

mecmu: bütünü hepsi, tümü.

muannit: inatçı, direnen.

mühim: önemli.

müracaat etme: başvurma, danışma.

müstensih: bir yazının kopyasını çıkaran, yazarak çoğaltan.

müşevveş: kanşık, karmakanşık.

netice: sonuç.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sühulet-i beyan: anlatmadaki, açıklamadaki kolaylık.

tabakat-ı nâs: insan sınıfları, insan tabakaları.

taharriyat: araştırmalar.

taife: bölük, topluluk.

temessül: görünme, yansıma.

temsilât-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın verdiği temsiller, misaller, örnekler.

tenkit edilme: eleştirilme.

teshilât: kolaylaştırmalar.

tetkikat: incelemeler.

umum: bütün.

umumiyyet: genellik, çoğunluk.

veli: Allah'ın sevgisine, himayesine-ne kavuşmuş, ermiş kimseler, Allah dostu.

zahir: görünen, açık, belli.

zarfında: içinde.

Ve Otuzuncu Söz gibi mühim ve dakik bir risale, altı saat içinde bir bağda yazılmış. Ve Yirmi Sekizinci Söz, Süleyman'ın bahçesinde bir, nihayet iki saat içinde yazılması gibi, ekser risaleler böyle olması; ve eskiden beri sıkıntılı ve munkabız olduğum zaman en zahir hakikatleri dahi beyan edemediğimi, belki bilemediğimi yakın dostlarım biliyorlar. Hususan o sıkıntıya hastalık da ilâve edilse, daha ziyade beni dersten, teliften menetmekle beraber, en mühim Sözler ve risaleler, en sıkıntılı ve hastalıklı zamanımda, en sür'atli bir tarzda yazılması, doğrudan doğruya bir inayet-i İlâhiye ve bir ikram-ı Rabbanî ve bir keramet-i Kur'âniye olmazsa nedir?

Hem, hangi kitap olursa olsun, böyle hakaik-ı İlâhiyeden ve imaniyeden bahsetmiş ise, alâküllihâl, bir kısım mesaili, bir kısım insanlara zarar verir. Ve zarar verdikleri için, her mesele herkese neşredilmemiş; hâlbuki, şu risaleler ise, şimdiye kadar hiç kimsede —çoklardan sorduğum hâlde— suitesir ve aksülamel ve tahdiş-i ezhan gibi bir zarar vermedikleri, doğrudan doğruya bir işaret-i gaybiye ve bir inayet-i Rabbaniye olduğu bizce muhakkaktır.

Altıncı İşaret

Şimdi bence kat'iyet peyda etmiştir ki, ekser hayatım, ihtiyar ve iktidarımın, şuur ve tedbirimin haricinde, öyle bir tarzda geçmiş ve öyle garip bir surette ona cereyan verilmiş; tâ Kur'ân-ı Hakîm'e hizmet edecek olan bu

aksülamel: ters tepki, beklene-
nin dışında karşılık görme.

alâküllihâl: ister istemez, her du-
rumda.

bahsetmek: anlatmak, söyle-
mek.

beyan: anlatma, açıklama, bildir-
me, izah.

cereyan: akım, hareket.
dakik: ince ve derin.

ekser: en çok, pek çok, çoğunluk.

hakaik-ı İlâhiye ve imaniye: Al-
lah'ın Kur'ân'da açıkladığı ince
hakikatler ve imana ait gerçekler.

hakikat: gerçek, doğru.

hususan: bilhassa, özellikle.

ihtiyar: istek, tercih, irade.

ikram-ı Rabbanî: bütün varlıkla-
rın ihtiyaçlarını gideren, onları ya-
ratılış gayelerine uygun bir şekil-
de sevk ve idare eden Allah'ın ik-
ramı, ihsanı.

iktidar: güç, kuvvet, kudret.

inayet-i İlâhiye: Allah'ın yar-
dımı.

inayet-i Rabbaniye: bütün
varlıkların ihtiyaçlarını gide-
ren, onları yaratılış gayelerine
uygun bir şekilde sevk ve ida-
re eden Allah'ın ikramı, ihsan-
ı.

işaret-i gaybiye: görünme-
yen bir kaynaktan, Cenab-ı
Hak'tan gelen işaret.

kat'iyet: kat'îlik, kesinlik.

keramet-i Kur'âniye:
Kur'ân'ın kerameti.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve
suresinde sayısız hikmet ve
faydalar bulunan Kur'ân.

men: mâni olma, engelleme,
esirgeme, önleme.

mesail: meseleler.

mesele: ehemmiyetli, önemli
konu.

muhakkak: şüphesiz, kesin.
munkabız olma: sıkıntı hâli
ve tutukluk içinde olma.

mühim: önemli.

neşir: dağıtma, yayma.

nihayet: son, en sonunda.

peyda etmek: kazanmak.

risale: belli bir konuda yazıl-
mış küçük kitap.

suitesir: kötü etki, tesir.

suret: şekil, biçim, tarz.

sür'at: hızlilik, çabukluk.

şuur: anlayış, idrak.

tahdiş-i ezhan: zihinleri kur-
calamak, yaralamak.

tarz: şekil, biçim.

tedbir: idare etme.

telif: kitap yazma.

zahir: görünen, açık, belli.

ziyade: çok, fazla.

nevi risaleleri netice versin. Âdeta bütün hayat-ı ilmiyem, mukaddemat-ı ihzariye hükmüne geçmiş. Ve Sözlere ile i'caz-ı Kur'ân'ın izharı, onun neticesi olacak bir surette olmuştur. Hatta şu yedi sene nefyimde ve gurbetimde ve sebepsiz ve arzumun hilâfında tecerrüdüm ve meşrebime muhalif, yalnız bir köyde imrar-ı hayat etmekliğim ve eskiden beri ülfet ettiğim hayat-ı içtimaiyenin çok rabitalarından ve kaidelerinden nefret edip terk etmekliğim, doğrudan doğruya bu hizmet-i Kur'âniyeyi halis, safi bir surette yaptırmak için bu vaziyet verildiğine şüphem kalmamıştır. Hatta çok defa bana verilen sıkıntı ve zulmen bana karşı olan tazyikat perdesi altında bir dest-i inayet tarafından merhametkârâne, Kur'ân'ın esrarına hasr-ı fikir ettirmek ve nazarı dağıtmamak için yapılmıştır kanaatindeyim. Hatta eskiden mütalâaya çok müştak olduğum hâlde, bütün bütün sair kitapların mütalâasından bir men, bir mücanebet ruhuma verilmişti. Böyle gurbette medar-ı teselli ve ünsiyet olan mütalâayı bana terk ettiren, anladım ki, doğrudan doğruya ayat-ı Kur'âniyenin üstad-ı mutlak olmaları içindir.

Hem yazılan eserler, risaleler, ekseriyet-i mutlakası, hariçten hiçbir sebep gelmeyerek, ruhumdan tevellüt eden bir hacete binaen, anî ve def'î olarak ihsan edilmiş. Sonra bazı dostlarıma gösterdiğim vakit, demişler: “Şu zamanın yaralarına devadır.” İntişar ettikten sonra ekser kardeşlerimden anladım ki, tam şu zamandaki ihtiyaca muvafık ve derde lâayık bir ilâç hükmüne geçiyor.

âdeta: sanki.
arzu: istek.
ayat-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın ayetleri.
binaen: -den dolayı, için.
def'î: hemen, bir anda, ani.
dest-i inayet: yardım eli.
deva: ilâç, çare.
ekser: çoğunluk, pek çok.
ekseriyet-i mutlaka: genel çoğunluk.
esrar: sırlar, gizlenen ve bilinmeyen şeyler.
gurbet: yabancı yerde yaşa-

ma, kalma hâli.
hacet: ihtiyaç.
halis: saf, temiz.
hariçten: dışarıdan.
hasr-ı fikir: bir şeye bütün fikrini verme.
hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.
hayat-ı ilmiye: ilim içinde geçen hayat, ilmi hayat; ilim ve bilgi edinme süreci.
hilâf: ters, zıt.
hizmet-i Kur'âniye: Kur'ân'ın hizmeti.

hükmüne: yerine.
i'caz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın mu'cizeliği.
ihsan: bağışlama, ikram etme.
imrar-ı hayat: hayat geçirme, sürme.
intişar: yayılma, dağılma.
izhar: açığa vurma, gösterme, belirtme.
kaide: kural, prensip, düstur.
kanaat: görüş, fikir.
lâyık: uygun, münasip.
medar-ı teselli ve ünsiyet:

teselli ve alışkanlık kaynağı.

men: yasak etme, engelleme, önleme.

merhametkârâne: acıyarak, merhamet göstererek.

meşrep: yaratılış, tabiat, huy, mizaç, ahlâk.

muhalif: aykırı, zıt.

mukaddemat-ı ihzariye: bir şeyi hazırlamak için önceden yapılan işler.

muavafık: uygun, münasip.

mücanebet: bir şeyden çekinme, sakınma, kaçınma.

müştak: arzu etme, inceleme.

mütalâa: dikkatli okuma, inceleme.

nazar: dikkat, düşünce.

nefiy: sürgün.

nefret: tikslenme.

netice: sonuç.

nevi: çeşit, tür.

rabita: alâka, bağ.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

safi: saf, temiz, samimî.

sair: diğer, başka, öteki.

suret: şekil, biçim, tarz.

tazyikat: baskılar, zorlamalar, sıkıştırmalar.

tecerrüdüm: yalnız başıma kalmam.

tevellüt eden: doğan.

ülfet: alışma.

üstad-ı mutlak: ilimde üstünlüğü ve öğreticiliği tartışmasız olan öğretici.

vaziyet: durum, hâl.

zulmen: haksızlıkla, zulmederek.

İşte ihtiyar ve şuurumun dairesi haricinde, mezkûr hâletler ve sergüzeşt-i hayatım ve ulûmların envallarındaki hilâf-ı âdet ihtiyarsız tettebbuatım, böyle bir netice-i kudsiyeye müncer olmak için, kuvvetli bir inayet-i İlâhiye ve bir ikram-ı Rabbanî olduğuna bende şüphe bırakmamıştır.

Yedinci İşaret

Bu hizmetimiz zamanında, beş altı sene zarfında, bilâ-mübâlâğa yüz eser-i ikram-ı İlâhî ve inayet-i Rabbanîye ve keramet-i Kur'âniyeyi gözümüzle gördük. Bir kısmını On Altıncı Mektupta işaret ettik. Bir kısmını Yirmi Altıncı Mektubun Dördüncü Mebhasının mesail-i müteferrika-sında, bir kısmını Yirmi Sekizinci Mektubun Üçüncü Me-selesinde beyan ettik. Benim yakın arkadaşlarım bunu biliyorlar. Daimî arkadaşım Süleyman Efendi çoklarını biliyor. Hususan Sözlerin ve risalelerin neşrinde ve tashi-hatında ve yerlerine yerleştirmekte ve tesvit ve tebyizin-de, fevkalme'mul kerametkârâne bir teshilâta mazhar oluyoruz; keramet-i Kur'âniye olduğuna şüphemiz kal-mıyor. Bunun misalleri yüzlerdir.

Hem maişet hususunda o kadar şefkatle besleniyoruz ki, en küçük bir arzu-yu kalbimizi, bizi istihdam eden Sa-hib-i İna-yet, tatmin etmek için fevkalme'mul bir surette ihsan ediyor ve hakeza... İşte bu hâl gayet kuvvetli bir işaret-i gaybiyedir ki, biz istihdam olunuyoruz. Hem rıza

arzu: istek.

beyan: açıklama, bildirme, izah.

bilâ-mübâlâğa: abartmaksızın, abartısız.

daimî: sürekli, devamlı.

enva: çeşitler, türler, neviler.

eser-i ikram-ı İlâhî: Allah'ın lüt-funun, ihsanının eseri, neticesi.

fevkalme'mul: bilinenin, yer-leşenin üstünde.

gayet: çok, son derece.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

hâlet: hâl, durum.

haricinde: dışında.

hilâf-ı âdet: âdete aykırı.

husus: konu.

hususan: bilhassa, özellikle.

ihsan: ikram, lütuf, bağış.

ihtiyar: istek, irade, tercih.

ihtiyarsız: elinde olmadan, irade dışı.

ikram-ı Rabbanî: bütün varlıkla-rın ihtiyaçlarını gideren onları ya-ratılış gayelerine uygun bir şekil-de sevk ve idare eden Allah'ın ik-ramı ihsanı.

inayet-i İlâhiye: Allah'ın yardımı.

inayet-i Rabbanîye: Allah'ın ina-yeti. Cenab-ı Hak'ın mahlûkatın terbiye, tedbir ve idaresinde on-lara yapmış olduğu lütuflar, hi-mayeler, yardımlar.

istihdam olunma: hizmet ettiril-me, çalıştırılma.

istihdam: hizmet ettirme, çalıştır-ma.

işaret-i gaybiye: görünmeyen bir kaynaktan, Cenab-ı Hak'tan gelen işaret.

keramet-i Kur'âniye: Kur'an'ın kerameti.

kerametkârâne: kerametli bir şekilde.

maişet: geçimne geçim.

mazhar: nail olma, erişme, kavuşma.

mebhas: bahis, kısım, bölüm.

mesail-i müteferrika: çeşitli meseleler.

mesale: sorulup karşılığı iste-nilen şey, cevabı istenen so-ru.

mezkûr: zikredilen, anılan, sözü geçen.

misal: örnek, numune.

müncer olmak: sonuçlan-mak.

neşir: dağıtma, yayma.

netice-i kudsiye: kudsî, mu-kaddes netice.

risale: belli bir konuda yazıl-mış küçük kitap.

sahib-i inayet: yardım sahibi.

sergüzeşt-i hayat: hayat hi-kâyesi, hayat maceraları.

suret: biçim, tarz.

şefkat: acıyarak ve esirgeye-rek, içten ve karşılıksız sev-me.

şuur: anlayış, idrak.

tashihât: düzeltmeler, tas-hihler.

tatmin: doyurma, ihtiyacını karşılama.

tebyiz: müsveddeyi temize çekme.

teshilât: kolaylaştırmalar.

tesvit: karalama, müsvedde.

tettebbuat: araştırıp incele-meler.

ulûm: ilimler.

zarfında: içinde.

zikir: anma, söyleme.

dairesinde, hem inayet altında bize hizmet-i Kur'âniye yaptırılıyor. ¹ الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي

² سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَوةً تُكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهِ آدَاءً
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ تَسْلِيمًا كَثِيرًا ۞ آمِينَ ³

Mahrem Bir Suale Cevaptır

[Şu sırr-ı inayet, eskiden mahremce yazılmış, On Dördüncü Sözün ahirine ilhak edilmişti. Her nasılsa ekser müstensihler unutup yazmamışlardı. Demek münasip ve lâıyk mevkii burası imiş ki, gizli kalmış.]

Benden soru ediyorsun: “Neden senin Kur’ân’dan yazdığın Sözlerde bir kuvvet, bir tesir var ki, müfessirlerin ve ariflerin sözlerinde nadiren bulunur. Bazen bir sayfada bir sahife kadar kuvvet var; bir sahifede bir kitap kadar tesir bulunuyor?”

Elcevap: Güzel bir cevaptır. Şeref, i’caz-ı Kur’ân’a ait olduğundan ve bana ait olmadığından, bilâperva derim:

Ekseriyet itibarıyla öyledir. Çünkü, yazılan Sözler tasavvur değil, tasdiktir; teslim değil, imandır; marifet değil, şahadettir, şuhuttur; taklit değil, tahkiktir; iltizam

1. Rabbimin bu ihsanından dolayı Allah’a hamd olsun.

2. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka hiçbir bilgimiz yoktur. Muhakkak ki Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

3. Allah’ım! Efendimiz Muhammed’e ve onun Âl ve Ashabına Senin razı olacağın ve onun hakkının ödenmesine vesile olacak şekilde çok salât ve selâm eyle. Âmin.

ahir: son.

Âl ve Ashap: Peyamgebirimin aile bireyleri ve Sahabeler.

âmin: “yâ Rabbi! öyle olsun, kabul eyle!” anlamında duanın sonunda söylenir.

arif: bilen, hakikat mertebesi-

ne erişen, üstün görüşlü kimse.

bilâperva: korkusuzca, çekinmeden.

ekser: çoğunluk, pek çok.

ekseriyet: çoğunluk.

hak: doğru, gerçek.

hamd: Allah’a karşı olan şükran ve memnuniyetini onu överek bildirme.

hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı ve yerli yerinde oluş.

hizmet-i Kur’âniye: Kur’ân’a

ve onun hakikatlerine yapılan hizmet.

ihsan: iyilik, ikram, bağış, yardım.

ilhak: ilâve etme.

iltizam: taraftarlık.

iman: inanma, itikat.

inayet: yardım.

mahrem: gizli olan, herkese söy-

lenmeyen.

marifet: bilgi.

mekki: yer.

muhakkak: şüphesiz, mutlak.

müfessir: Kur’ân-ı Kerim’in ayet-

lerini tefsir eden açıklayan islâm âlimi.

münasip: uygun, lâıyk.

müstensih: bir yazının kopyasını

çıkararak, yazarak çoğaltan.

nadiren: az olarak.

noksan: eksiklik, kusur.

Rab: yaratan, büyüten, ihtiyaçları

gideren, idare ve terbiye eden Al-

lah.

razi olmak: hoşnut olma, kabul

etme.

rıza dairesi: Allah’ın kabul edece-

ği, hoşnut ve razı olacağı daire.

shahife: sayfa.

salât: Hz. Peygambere dua; Hz.

Muhammed’e, ashabına, ailesine

Allah’ın rahmet ve mağfiretini,

meleklerin istiğfarını ve mü’min-

lerin dualarını dileme.

sual: soru.

sırr-ı inayet: Allah’ın yardımının

sırrı.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

şeref: yükseklik, yücelik.

şuhut: şahit olma, görme.

tahkik: doğruluğunu, hakikatini

araştırma, soruşturma.

taklit: başkasının fikir ve görüşle-

rine delilsiz körü körüne kabul et-

me uyma.

tasavvur: bir şeyi zihinde şekil-

lendirme, tasarlama, düşünme.

tasdik: doğrulama, gerçekliğini

kabul etme, onaylama.

tenzih: Allah’ı şanına lâyık olma-

yan şeylerden, her türlü eksik ve

noksandan uzak ve yüce tutma,

münezzeh sayma.

tesir: etki.

teslim: doğruluğunu kabul etme,

boyun eğme.

vesile: vasıta, aracı.

değil, iz'andır; tasavvuf değil, hakikattir; dava değil, dava içinde bürhandır. Şu sırrın hikmeti budur ki:

Eski zamanda, esasat-ı imaniye mahfuzdu, teslim kavi idi. Teferruatta, ariflerin marifetleri delilsiz de olsa, beyanatları makbul idi, kâfi idi. Fakat şu zamanda, dalâlet-i fenniye elini esasata ve erkâna uzatmış olduğundan, her derde lâyük devayı ihsan eden Hakîm-i Rahîm olan Zat-ı Zülcelâl, Kur'ân-ı Kerîm'in en parlak mazhar-ı i'cazından olan temsilâtından bir şulesini, acz ve zaafıma, fakr ve ihtiyacıma merhameten, hizmet-i Kur'ân'a ait yazılarıma ihsan etti.

Felillâhilhamd, sırr-ı temsil dürbünüyle en uzak hakikatler gayet yakın gösterildi. Hem, sırr-ı temsil cihetül-vahdetiyle, en dağınık meseleler toplattırıldı. Hem, sırr-ı temsil merdiveniyle, en yüksek hakaika kolaylıkla yetiştirildi. Hem, sırr-ı temsil penceresiyle, hakaik-ı gaybiyeye, esasat-ı İslâmiyeye şuhuda yakın bir yakîn-i imaniye hâsıl oldu. Akıl ile beraber vehim ve hayal, hatta nefis ve heva teslime mecbur olduğu gibi, şeytan dahi teslim-i silâha mecbur oldu.

Elhâsıl, yazılarımda ne kadar güzellik ve tesir bulunsa, ancak temsilât-ı Kur'âniyenin lemaatındandır. Benim hissem, yalnız şiddet-i ihtiyacımla taleptir ve gayet acizimle tazarrumdur. Dert benimdir; deva Kur'ân'ındır.

acz: zayıflık, güçsüzlük.
arif: bilen, hakikat mertebesine erişen, üstün görüşlü kimse.
beyanat: açıklamalar, izahlar.
bürhan: delil, kanıt.
cihetülvahdet: birlik yönü.
dalâlet-i fenniye: fenden, ilimden gelen sapkınlık, ilmi dalâlet.
dava: iddia.
delil: bir davayı, meseleyi ispata yarayan şey, kanıt.
deva: ilâç, çare, tedbir.
elhâsıl: sonuç olarak, özetle, kısası.
erkân: rükünler, esaslar.
esasat: esaslar, kökler, temeller.
esasat-ı imaniye: iman esasları, şartları.
esasat-ı İslâmiye: İslâm esasları.
fakr: fakirlik, muhtaçlık.
felillâhilhamd: Allah'a hamd olsun.
gayet: çok, son derece.
hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.
hakaik-ı gaybiye: gizli olan ve bilinmeyen gerçekler.
hakikat: gerçek, doğru.
Hakîm-i Rahîm: her şeyi gaye ve hikmetlerle yaratan, çok çok merhametli, Allah.
hamd: Allah'a karşı olan memnuniyetini onu överek bildirme.
hâsıl olma: meydana gelme.
heva: istek, arzu, nefse ait olan şeylere düşkünlük.
hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı ve yerli yerinde oluş.
hisse: pay.
hizmet-i Kur'ân: Kur'ân hizmeti.
ihsan etme: bağışlama, ikram etme, verme.
iz'an: şüphesiz inanma, gönülden inanma.
kâfi: yeter, yeterli.
kavi: kuvvetli, sağlam.
lemaat: lem'alar, parlıtlar.
mahfuz: hıfz olunmuş, korunmuş.
makbul: kabul edilmiş, geçerli.
marifet: bilgi.
mazhar-ı i'caz: mu'cizeliğin göründüğü yer.
mecbur olma: zorunda kalma.
merhameten: acıyarak, merhamet ederek.
mesele: halledilmesi güç olan iş.
nefis: kötü vasıfları, nitelikleri

kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden, şehvî istekleri kamçılıyıp hayırlı işlerden alıkoyan güç.
sırr-ı temsil: örnekleme, temsil getirme gereği, esası, gayesi.
şeytan: âdemoğullarını doğru yoldan çıkartmaktan geri durmayan lânetlenmiş varlık, iblis.
şiddet-i ihtiyac: ihtiyacın, muhtaç olmanın şiddeti.
suhut: şahit olma, görme.

sule: alev, ışıık.
talep: isteme, dileme, arzu.
tasavvuf: kişinin kalp, ruh ve bedeni belirli metotlarla eğiterek, bazı manevî mertebeleri katetmesini ve olgunlaşmasını sağlayan yol.
tazarru: yalvarma, Allah'a huşu içinde yalvarma.
teferruat: ayrıntılar.
temsilât: temsiller, kıyaslama tarzında benzetmeler, örnekler.
temsilât-ı Kur'âniye: Kur'ân-

ın verdiği temsiller, misaller, örnekler.
tesir: etki.
teslim: kendini bırakma, boyun eğme, doğruluğunu kabul etme.
teslim-i silâh: silâh bırakma.
vehim: kuruntu.
yakîn-i imaniye: hiç şüphesiz, kesin, mükemmel iman bilgisi.
zaaf: zayıflık.
Zat-ı Zülcelâl: celâl ve büyüklük sahibi zat, Allah.

Yedinci Meselenin Hatimesidir

Sekiz inayet-i İlâhiye suretinde gelen işaret-ı gaybiyeye dair gelen veya gelmek ihtimali olan evhamı izale etmek ve bir sırr-ı azîm-i inayeti beyan etmeye dairdir.

Şu Hatime Dört Nüktedir.

BİRİNCİ NÜKTE: Yirmi Sekizinci Mektubun Yedinci Meselesinde yedi sekiz küllî ve manevî inayat-ı İlâhiyeden hissettiğimiz bir işaret-ı gaybiyeyi, “Sekizinci İnayet” namıyla “tevafukat” tabiri altındaki nakışta o işaretin cilvesini gördüğümüzü iddia etmiştik. Ve iddia ediyoruz ki, bu yedi sekiz küllî inayatlar o derece kuvvetli ve kat’îdirler ki, her birisi tek başıyla o işaret-ı gaybiyeyi ispat eder. Farzımuhal olarak, bir kısmı zayıf görülse, hatta inkâr edilse, o işaret-ı gaybiyenin kat’iyyetine hâlel vermez. O sekiz inayati inkâr edemeyen, o işaret-ı inkâr edemez. Fakat, tabakat-ı nâs muhtelif olduğu, hem kesretli tabaka olan tabaka-i avam, gözüne daha ziyade itimat ettiği için, o sekiz inayatın içinde en kuvvetlisi değil, belki en zahirîsi tevafukat olduğundan —çendan ötekiler daha kuvvetli, fakat bu daha umumî olduğu için— ona gelen evhamı def etmek maksadıyla, bir muvazene nev’inden, bir hakikati beyan etmeye mecbur kaldım. Şöyle ki:

O zahirî inayet hakkında demiştik: Yazdığımız risalelerde, Kur’ân kelimesi ve Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm kelimesinde öyle bir derece tevafukat görünüyor, hiçbir şüphe bırakmıyor ki, bir kasıt ile tanzim

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
beyan: açıklama, bildirme, izah.
cilve: görüntü, yansıma.
çendan: gerçi.
dair: ait, ilgili.
def etmek: uzaklaştırmak, kovmak.
evham: kuşuklar, kuruntular.
farz-ı muhal: imkânsız var sayma, kabullenme.
hakikat: gerçek, bir şeyin as-

lı ve esası.

halel verme: zarar verme.

hatime: son söz, sonuç.

iddia etmek: bir fikri ısrarla savunmak.

ihtimal: olabilirlik.

inayat: iyilikler, yardımlar.

inayat-ı İlâhiye: İlâhî yardımlar.

inayet: yardım.

inayet-i İlâhiye: Allah’ın yardımı.

inkâr: reddetme, kabul etmeme, inanmama.

ispat etme: doğruyu delillerle gösterme, kanıtlama.

işaret: işaretler.

işarat-ı gaybiye: görünmeyen bir kaynaktan Cenab-ı Hak’tan gelen işaretler.

itimat etme: güvenme.

izale: giderme, ortadan kaldırma.

kasıt: bir şeyi isteyerek, bile-rek yapma.

kat’î: kesin, şüphesiz.

kat’iyet: kesinlik.

kesretli: çokluğu olan, çok

fazla.

küllî: çok, büyük.

maksat: niyet, amaç, gaye.

manevî: manaya ait, maddî olmayan.

mecbur: bir işi yapmak zorunda kalmış.

mesale: sorulup karşılığı istenilen şey, cevabı istenen soru, konu.

muhtelif: çeşitli, farklı.

muvazene: karşılaştırma.

nakış: işleme.

nevi: çeşit, cins, tür.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

Resul-i Ekrem: Allah’ın en şerefli ve değerli elçisi olan Hz. Muhammed.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

suret: biçim, şekil.

sırr-ı azîm-i inayet: Cenab-ı Allah’ın yardımının büyük sırrı, hikmeti.

tabaka: topluluk, sınıf, zümre.

tabaka-i avam: halk tabakası.

tabakat-ı nâs: insan sınıfları, insan katmanları.

tabir: ifade, söz, deyim.

tanzim: sıralama, düzenleme.

tevafukat: uygunluklar, uygun gelişer, denk düşmeler.

umumi: herkesle alakalı, genel.

zahiri: görünen, açık.

zaif: zayıf.

ziyade: çok, fazla.

edilip muvazi bir vaziyet verilir. Kasıt ve irade ise bizlerin olmadığına delilimiz, üç dört sene sonra muttali olduğumuzdur. Öyle ise, bu kasıt ve irade, bir inayet eseri olarak gaybîdir. Sırf i'caz-ı Kur'ân ve i'caz-ı Ahmediyeyi teyit suretinde ve iki kelimedede tevafuk suretinde o garip vaziyet verilmiştir. Bu iki kelimenin mübarekiyeti, i'caz-ı Kur'ân ve i'caz-ı Ahmediyeye bir hatem-i tasdik olmakla beraber, sair misil kelimeleri dahi, ekseriyet-i azîme ile tevafuka mazhar etmişler. Fakat onlar birer sahifeye mahsus; şu iki kelime bir iki risalenin umumunda ve ekser risalelerde görünüyor. Fakat mükerrer demişiz: Bu tevafukun aslı, sair kitaplarda da çok bulunabilir; amma kasıt ve irade-i âliyeyi gösterecek bu derece garabette değildir.

Şimdi bu devamızı çürütmek kabil olmadığı hâlde, zahir nazarlarda çürümüş gibi görmekte bir iki cihet olabilir.

Birisi: “Sizler düşünüp öyle bir tevafuku rast getirmişsiniz” diyebilirler. “Böyle bir şey yapmak kasıt ile olsa, rahat ve kolay bir şeydir.”

Buna karşı deriz ki: Bir davada iki şahid-i sadık kâfidir. Bu devamızdaki kasıt ve irademiz taallûk etmeyerek, üç dört sene sonra muttali olduğumuza yüz şahid-i sadık bulunabilir.

Bu münasebetle bir nokta söyleyeceğim: Bu keramet-i i'caziye, Kur'ân-ı Hakîm belâgat cihetinde derece-i i'caz-da olduğu nev'inden değildir. Çünkü, i'caz-ı Kur'ân'da,

belâgat: düzgün, kusursuz, yerinde ve hâlin ve makamın icabına göre söz söyleme.
cihet: yön, sebep.
dava: iddia.
delil: şahit, belge, kanıt.
derece-i i'caz: mu'cizelik derecesi.
ekser: çoğunluk, pek çok.
garabet: gariplik, hayret vericilik.
gaybi: gayba ait, görünmeyene ait.
hatem-i tasdik: tasdik, onay mührü.
i'caz-ı Ahmediye: bir ismi de Ahmed olan Peygamber Efendimizin mu'cizesi.
i'caz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın mu'cizeliği.
inayet eseri: yardım sonucu.
irade: dileme, isteme, tercih.
irade-i âliye: yüce, yüksek irade.
kabil: mümkün, ihtimal dairesinde.
kâfi: yeter, yeterli.

kasıt: bir şeyi isteyerek, bile-rek yapma.
keramet-i i'caziye: Kur'ân-ı Kerim'in i'cazının, mu'cizeliğinin vesile olduğu keramet.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
mahsus: başkasında bulunmayan, bir şeye veya kişiye has olan, özel.
mazhar: nail olma, erişme.
misil: benzer, eş.
muttali olma: haberdar ol-

ma, öğrenme.
muvazi: denk, eşit.
mübarekiyet: mübareklik, uğurluluk, hayırlılık.
mükerrer: tekrarlar.
münasebet: bağlantı, ilişki.
nazar: bakış, düşünce.
nevi: çeşit, cins, tür.
risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.
sahife: sayfa.
sair: diğer, başka, öteki.
suret: biçim, görünüş, tarz, şekil.

sırf: yalnız, tamamıyla, sadece.
şahid-i sadık: doğru sözlü şahit.
taallûk etmek: ilgili, alâkalı olmak.
tevafuk: uygunluk, denk gelme.
teyit: kuvvetlendirme, destekleme.
umum: genel.
vaziyet: durum, duruş, hâl.
zahir: görünen, açık; hariçte-ki.

kudret-i beşer o yolda giderek o dereceye yetişemiyor. Şu keramet-i i'caziye ise, kudret-i beşerle olamıyor; kudret, o işe karışmıyor. Karışsa sun'î olur bozulur. ^(HAŞİYE)

ÜÇÜNCÜ NÜKTE: İşaret-i hassa, işaret-i amme münasebetiyle bir sırr-ı dakik-ı rububiyet ve rahmaniyete işaret edeceğiz:

Bir kardeşimin güzel bir sözü var; o sözü bu meseleye mevzu edeceğim. Sözü de şudur ki:

Bir gün güzel bir tevafukatı ona gösterdim.

Dedi: “Güzel! Zaten her hakikat güzeldir. Fakat bu sözlerdeki tevafukat ve muvaffakiyet daha güzeldir.”

Ben de dedim: “Evet, her şey ya hakikaten güzeldir, ya bizzat güzeldir veya neticeleri itibarıyla güzeldir. Ve bu güzellik, rububiyet-i ammeye ve şümül-ü rahmete ve tecelli-i ammeye bakar. Dediğin gibi, bu muvaffakiyetteki işaret-i gaybiye daha güzeldir. Çünkü bu, rahmet-i hassaya ve rububiyet-i hassaya ve tecelli-i hassaya bakar bir surettedir.”

Bunu bir temsil ile fehme takrip edeceğiz. Şöyle ki:

HAŞİYE: On Dokuzuncu Mektubun On Sekizinci İşaretinde, bir nüshada, bir sayfada dokuz Kur'an tevafuk suretinde bulunduğu hâlde, birbirine hat çektik; mecmuunda *Muhammed* lâfzı çıktı. O sayfanın mukabilindeki sayfada sekiz *Kur'an* tevafukla beraber, mecmuunda *lâfzullah* çıktı. Tevafukatta böyle bedî şeyler çok var.

Bu haşiyenin mealini gözümüzle gördük.
Bekir, Tevfik, Süleyman, Galip, Said.

bedî: güzel; eşsiz.
fehîm: anlama, anlayış, akıl.
hakikat: gerçek, doğru.
hakikaten: gerçekten.
haşîye: bir kitabın sayfalarının kenarına veya altına yazılan açıklayıcı yazı, dipnot.
hat: çizgi.
işaret-i amme: umumî, genel işaret.
işaret-i gaybiye: görünmeyen bir kaynaktan Cenab-ı Hak'tan gelen işaret.
işaret-i hassa: hususî, özel

işaret.
keramet-i i'caziye: Kur'an-ı Kerim'in i'cazının, mu'cizeliğinin vesile olduğu keramet.
kudret: güç, kuvvet, takat.
kudret-i beşer: insan gücü, kuvveti.
lâfzullah: Allah lâfzı.
meal: anlam, mana, açıklama.
mecmu: hepsi, tamamı; toplam, tüm.
mesele: konu.
mevzu etmek: koymak, ba-

his konusu yapmak.
Muhammed lâfzı: “Muhammed” kelimesi, sözü.
mukabil: karşı.
muvaffakiyet: Allah'ın yardımıyla başarılı olma.
münasebet: ilgi, alâka, vesile.
netice: sonuç.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.
nüsha: birbirinin aynı olan yazılı metinlerden her biri.

rahmet-i hassa: Allah'ın özel olarak, bir varlık üzerinde tecelli eden rahmeti, ihsanı, yardımı.
rububiyet-i amme: Cenab-ı Hakkın her şeyi kuşatan ve her şeyi kapsayan rububiyeti hâkimiyeti, sevk, idare ve terbiye ediciliği.
rububiyet-i hassa: Cenab-ı Hakkın özel bir konuda veya özel bir yerdeki rububiyeti hâkimiyeti, sevk, idare ve terbiye ediciliği.
suret: biçim, görünüş, şekil.
sırr-ı dakik-ı rububiyet ve rahmaniyet: rububiyet ve rahmaniyetin sırrı.
şümül-ü rahmet: Allah'ın rahmetinin her şeyi kuşatması, içine alması.
takrip: yaklaşturma, yanaştırma.
tecelli-i amme: umumî tecelli; ırzık verme, diriltme gibi Cenab-ı Hakkın bütün mahlûkatı kuşatan isimlerine ait büyük tecelliler.
tecelli-i hassa: Hususî tecelli; Cenab-ı Hakkın seçkin kullarına veya çaresizlik içindeki mahlûkatına karşı hususî özel yardımları, ihsanları, himayeleri.
temsil: örnek, kıyaslama tarzında benzetme.
tevafuk: uygunluk, birbirine denk gelme.
tevafukat: uygunluklar, uygun gelişler, denk gelmeler.

cihet: yan, yön.
cüz'i: önemsiz, küçük.
daire-i esbab-ı zahiriye: görünenlerdeki sebepler.
daire-i tasarruf-u rububiyet: İlâhî irade ve terbiyenin tasarruf daîresi.
ef'al-i ilâhiye: Allah'ın fiilleri, işleri, icraatları.
efrad-ı millet: milletin fertleri.
efrat: fertler, şahıslar, kişiler.
ehl-i gaflet: kâinata olan olayların Allah'ın kudretiyle olduğunu unutan veya önemsemeyen kimseler.
evamir-i hassa: hususî özel emirler, işler.
fert: şahıs, kişi.
fevkinde: üstünde, üzerinde.
had: yetki, güç, hak imkân.
Hâlık-ı Hakîm: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı, yerli yerinde yaratan yaratıcı, Allah.
hassas: ince.
hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı ve yerli yerinde oluş.
hisse: pay.
hissedar: pay sahibi.
hususî: özel.
hüccet: delil, kanıt.
ihata: kuşatma, kavrama, anlama.
ihsan: ikram, lütuf, bağış, yardım.
ihsanat-ı hususiye: hususî ihsanlar, özel hediye ve ikramlar.
ilm-i muhit: her şeyi ihata edici, kuşatıcı ilim.
iltifat: iyilik ve güzelliikle davranma.
irade: dileme, isteme, tercih.
kanun: yasa.
kat'i: kesin, şüphesiz.
kudret: varlıkları kuşatan güç ve kuvvet.
lütuf: iyilik, ihsan, bağış.
merhamet-i şahane: şahane, eksiksiz ve mükemmel merhamet, bağış, ihsan.
mizan-ı hikmet: hikmet terazisi, hikmet ölçüsü.
muhal: imkânsız, mümteni; mümkün olmayan.
muhtaç: ihtiyacı olan.
müdahale: karışma, el atma.
münasebat-ı hususiye: özel ilişkiler.
münasebettar: ilgili, alâkalı.
müracaat: başvurma.
nazar: düşünce, bakış.
nefyetme: uzaklaştırma.
padîşah: hükümdar, sultan.
Rahîm: sonsuz şefkat ve merhamet sahibi, acıyan, koruyan Allah.

Bir padişahın umumî saltanatı ve kanunu ile, merhamet-i şahanesi umum efrad-ı millete teşmil edilebilir. Her fert, doğrudan doğruya o padişahın lütfuna, saltanatına mazhurdur. O suret-i umumiyyede, efradın çok münasebat-ı hususiyesi vardır.

İkinci cihet, padişahın ihsanat-ı hususiyesidir ve evamir-i hassasıdır ki, umumî kanunun fevkinde, bir ferde ihsan eder, iltifat eder, emir verir.

İşte bu temsil gibi, Zat-ı Vacibü'l-Vücut ve Hâlık-ı Hakîm ve Rahîm'in umumî rububiyet ve şümül-ü rahmeti noktasında her şey hissedardır. Her şeyin hissesine isabet eden cihette, hususî onunla münasebettardır. Hem kudret ve irade ve ilm-i muhitiyle her şeye tasarrufatı, her şeyin en cüz'î işlerine müdahalesi, rububiyeti vardır. Her şey, her şe'ninde Ona muhtaçtır; Onun ilim ve hikmetiyle işleri görülür, tanzim edilir. Ne tabiatın haddi var ki, o daire-i tasarruf-u rububiyetinde saklansın ve tesir sahibi olup müdahale etsin; ve ne de tesadüfün hakkı var ki, o hassas mizan-ı hikmet dairesindeki işlerine karışsın. Risalelerde, yirmi yerde kat'î hüccetlerle tesadüf ve tabiatı nefyetmişiz ve Kur'ân kılıcıyla idam etmişiz, müdahalelerini muhal göstermişiz. Fakat, rububiyet-i ammedeki daire-i esbab-ı zahiriyyede, ehl-i gafletin nazarında hikmeti ve sebebi bilinmeyen işlerde, tesadüf namını vermişler. Ve hikmetleri ihata edilmeyen bazı ef'al-i İlâhiyenin kanunlarını, tabiat perdesi altında gizlenmiş, görmemişler, tabiata müracaat etmişler.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

rububiyet: rablılık; Cenab-ı Allah'ın her zaman, her yerde, her mahlûka muhtaç olduğu şeyleri vermesi, yetiştirmesi, uyum içinde sevk ve idare etmesi.

rububiyet-i amme: Cenab-ı Allah'ın her şeyi kuşatan daîresi; idare ve terbiye ediciliği.

saltanat: hâkimiyet, hükümdarlık; nail olmuş, erişmiş, kavuşmuş.

suret-i umumiye: genel görünüş, görünüm.

şe'n: hâl, durum, keyfiyet, iş.
şümül-ü rahmet: Allah'ın rahmetinin her şeyi kuşatması; kaplaması.

tabiat: Allah'ı inkâr edenlerin yaratıcı güç olarak gördükleri doğa, tabiat.

tanzim: sıralama.

tasarrufat: tasarruflar, her şeyi dilediği gibi kullanma ve yönetmeler.

temsil: örnekleme, canlandırma.

ma.

tesadüf: rastlantı; bir şeyin kendiliğinden meydana gelmesi.

tesir: etki.

teşmil: genişletme, genelleştirme, herkes için geçerli kılma.

umum: bütün.

umumî: herkesle alâkalı, genel.

Zat-ı Vacibü'l-Vücut: var olmak için hiçbir şeye muhtaç olmayan Zat, Allah.

İkincisi hususî rububiyetidir ve has iltifat ve imdad-ı Rahmanîsidir ki, umumî kanunların tazyikatı altında tahammül edemeyen fertlerin imdadına Rahmanürrahîm isimleri imdada yetişirler, hususî bir surette muavenet ederler, o tazyikattan kurtarırlar. Onun için, her zîhayat, hususan insan, her anda Ondan istimdat eder ve medet alabilir. İşte bu hususî rububiyetindeki ihsanatı, ehl-i gaflete karşı da tesadüf altına gizlenmez ve tabiata havale edilmez.

İşte bu sırra binaendir ki, *İ'caz-ı Kur'ân* ve *Mu'cizat-ı Ahmediyede*'ki işaret-ı gaybiyeyi, hususî bir işaret telâki ve itikat etmişiz. Ve bir imdad-ı hususî ve muannitlere karşı kendini gösterecek bir inayet-i hasa olduğunu yakîn ettik. Ve sırf lillâh için ilân ettik. Kusur etmişsek Allah affetsin. Âmin...

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا¹

Sözlerin tebyizinde kıymettar hizmeti sebkât eden Muallim Ahmed Galib'in fıkrasıdır.

“Elde Kur'ân gibi bürhan-ı hakikat varken,
“Münkiri ilzam için gönlüme sıklet mi gelir?”
Sözün özdür, ey can, tekellüf değil.

*Ledün ilminin zübde-i pakidir
Bu, sümmettedarik tasannuf değil.*

1. Ey Rabbimiz, unuttur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme. (Bakara Suresi: 286.)

binaen: -den dolayı, -den ötürü.
bürhan-ı hakikat: hakikat delili.
can: yakın dost.
ehl-i gaflet: kâinata meydana gelen olayların Allah'ın kudretiyle olduğunu unutan veya önemsemeyen.
fert: şahıs, kişi.
fıkra: bir konu hakkında yazı-

lan yazı.
has: hususî, özel.
hata: yanlış, suç, günah, kabahat.
havale etme: bırakılma.
hususan: bilhassa, özellikle.
hususî: bir şeye has olan, özel.
İ'caz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın mu'cizeliğini anlatan Yirmi Beşinci Söz risalesi.

ihsanat: iyilikler, bağışlar, yardımlar, nimetler.
iltifat: iyilik ve güzelliklerle muamele etme.
ilzam: susturma, kuvvetli deliller öne sürerek karşındakini cevap veremez hale getirme.
imdad-ı hususî: hususî, özel yardım.
imdad-ı Rahmani: Cenab-ı Hakkın Rahman ismiyle mah-

lûkatının hiç birisini hariç bırakmayarak, her birisine yapmış olduğu lütüflar, yardımlar, korumalar.

imdat: yardım.

inayet-i hasa: özel yardım.

istimdat: yardım istemek.

işarat-ı gaybiye: görünmeyen bir kaynaktan, Cenab-ı Hak'tan işaretler.

itikat: inanma.

kanun: yasa.

kusur: suç, kabahat, hata.

kıymettar: değerli, kıymetli.

ledün: Allah'ın sırlarına ait manevî bilgi, gayp ilmi.

lillâh: Allah için.

medet: yardım.

muannit: inatçı, direnen.

muavenet: yardım.

Mu'cizat-ı Ahmediye: Peygamber Efendimize (a.s.m.) ait mu'cizeleri anlatan On Dokuzuncu Mektup risalesi.

münkir: inkâr eden, inanmayan dinsiz.

Rab: yaratan, besleyen, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

Rahmanürrahîm: çok şefkatli, çok merhametli olan Allah.

rububiyet: rablık, Cenab-ı Allah'ın her zaman, her yerde, her mahlûka muhtaç olduğu şeyleri vermesi, yetiştirmesi, uyum içinde sevk ve idare etmesi.

sebkât: geçme.

suret: biçim, tarz, şekil.

sümmettedarik: başka eserlerden tasnif etme, derleme.

sıklet: ağırlık, sıkıntı.

tabiat: Allah'ı inkâr edenlerin yaratıcı güç olarak gördükleri doğa, canlı, cansız ve tüm varlıklar.

tahammül: katlanma, dayanma, sabretme.

tasannuf: zorla yapılan sınıflandırma veya telif.

tazyikat: baskılar.

tebyiz: temize çekme.

tekellüf: külfet, gösteriş, yapmacık, sahte tavrı, zahmet.

telâkki: kabul etme.

tesadüf: rastlantı; bir şeyin kendiliğinden meydana gelmesi.

umumî: herkesle alakalı, genel.

zîhayat: hayat sahibi.

zübde-i pak: tertemiz öz, netice.

*Bu bir hikmet-i nur-u irfandır,
Ki ehva ve lâğv ve tefelsûf değil.*

*Müzekkî-i nefis ve musaffi-i ruh,
Mürebbî-i dîldir, tasavvuf değil.*

*O Sözler bütün marifet şemsidir,
Sözüm doğrudur, bir teellûf değil.*

*İçin nurudur, lâfza akseylemiş,
Bir iki satırda teradûf değil.*

*Mutabık lâfızlar birbirine,
Bu asla tasannu, tesadûf değil.*

*Dizilmiş nizamla bütün harfleri;
Tevafuktur, asla tehalûf değil.*

*Bu bir cilve-i sırr-ı i'cazdır,
Ki Kur'ân'dandır, tecevûf değil.*

*Bu hüsnütesadûf güzeldir, güzel;
Bu babda ne dense, tezauf değil.*

*Said-i Bediüzzaman-ı Nursî,
Beyanı bedîdir, taattuf değil.*

*Teselliye ermemiş elinde kalem,
Eder arz-ı didar, taharrûf değil.*

*Tevafuk, sözünde ona çok mudur?
Tefevvuk, onun için teşerrûf değil.*

*İsabet buna savb-ı Hak'tan gelir,
Bu kastî değildir, tasarruf değil.*

akseyleme: yansıma.

arz-ı didar: güzelliğin arz edip gösterme.

bab: bölüm.

bedî: güzel; eşsiz.

beyan: anlatma, açıklama, bildirme, izah.

cilve-i sırr-ı i'caz: mu'cizelik sırnın cilvesi, görüntüsü ve yansıması.

ehva: nefsin istek ve arzuları, hevesler.

hikmet-i nur-u irfan: Kur'an'ın imana ait sırlarını keşfetme, Kur'an'a ait hakikatleri, sırları bilme ve anlama ilmi.

hüsnütesadûf: güzel rastlantı.

kastî: isteyerek, bilerek.

lâfız: söz, kelime, ağızdan çıkan, manalı veya manasız söz.

lâğv: faydasız, boş, saçma.

marifet: bilgi.

musaffi-i ruh: ruhu temizleyen.

mutabık: uygun.

mürebbî-i dîl: gönlü, kalbi terbiye eden, eğiten.

müzekkî-i nefis: insanın nefsinin terbiye eden, temizleyen.

nizam: sıra, düzen.

nur: aydınlık, ışıık.

savb-ı Hak: Hak'tan, Allah'tan,

sems: güneş.

taattuf: acıma, şefkat gösterme.

taharrûf: sapma, bozulma.

tasannu: yapmacık.

tasarruf: dilediği gibi kullanma ve yönetme.

tasavvuf: kişinin kalp, ruh ve bedenini belirli metotla eğiterek, bazı manevî mertebeleri katetmesini ve olgunlaşmasını sağlayan yol.

tecevûf: oyulma, içi boş sözler.

teellûf: ülfet etme, alışma.

tefelsûf: felsefe yapma, filozofça sözler söyleme.

tefevvuk: üstünlük.

tehalûf: birbirine zıt olma, birbirine uymama.

teradûf: iki ve daha fazla kelimelerin bir manaya gelmesi, eş anlamlılık.

tesadûf: rastlantı.

teşerrûf: şereflenme.

tevacuk: uygunluk, birbirine denk gelme.

tezauf: kat kat artma, çoğalma, fazlalık.

Bunu görmeyen bed nazarlar için,
Telehhüf derim ben, teessüf değil.

Ki, var manevî hayretim galiben,
Beyanım bu yolda tazarruf değil.

Çok işte Hak onu muvaffak ede,
Tevafuk, makam-ı tevakkuf değil.

Ahmed Galib
(rahmetullâhi aleyh)

Merhum Binbaşı Asım Beyin fıkрасıdır.

Kasem ederim, doğrudur sözü özüyle beraber.
Bu hakikati kabul ve tasdik etmeyen bedmâyeler,
Kalır dalâlet ve vadi-i hüsranda nice seneler.
Bunları irşat edip kurtarmaktır hüner;
Hidayet erişse eğer, o vakit boyun eğer.
Cümlelerin ıslahını niyaz edip Hâlık'a yalvaralım,
Hep envar-ı Kur'âniye olan Sözleri okuyup anlatalım,
Bu yolda bizler de feyiz alıp dilşad olalım,
Fenâyı bekaya tebdilde rıza-i Bâri'ye kavuşalım.
Sadhezar tahsine lâıyk bîbaha fıkra-i Galib,
Bu hakikatleri söylemekle olur şüpheşiz galip.

Binbaşı Asım
(rahmetullâhi aleyh)

bed: fena, kötü.
bedmâye: mayası bozuk, sü-
tü bozuk.
beka: kalıcılık, devamlılık.
beyan: açıklama, bildirme,
izah.
bîbaha: paha biçilmeyecek
kadar değerli.
cümle: bütün, herkes.
dalâlet: doğru yoldan sapkın-
lık, inançsızlık.
dişad olmak: gönlü hoş,
mutlu olmak.
envar-ı Kur'âniye: Kur'ân

nurları, Kur'ân'ın saçtığı parıl-
tılar, ışıklar.
fenâ: yok olma, geçip gitme.
feyiz: ilim, irfan, ihsan, bağış,
kerem.
fıkra: bir konu hakkında ya-
zılmış yazı.
fıkra-i Galib: Galib'in fıkрасı;
Galib'in yazdığı kısa yazı.
galip: üstün.
galiben: çoğu zaman, çoğu
kere.
Hak: her şeyi hakkıyla yara-
tan varlığı hak olan ve her

hakkın sahibi olan Allah.
hakikat: gerçek doğru.
Hâlık: yoktan yaratan, her
şeyi yoktan var eden, yaratıcı,
Allah.
hidayet: doğru ve hak olan.
hüner: marifet, beceri, usta-
lık.
irşat: gafletten uyandırıp
doğru yolu gösterme.
kasem: yemin, and.
lâıyk: uygun, yakışır, münâ-
sip.
makam-ı tevakkuf: durma,

duraklama makamı, yeri.
manevî: manaya ait, maddî ol-
mayan.
muvaffak: başaran, başarmış,
başarılı.
nazar: bakış, düşünce.
niyaz: dua.
rahmetullâhi aleyh: Allah'ın rah-
meti onun üzerine olsun.
rıza-i Bâri: varlıkları mükemmel
bir şekil ve surette yaratan Al-
lah'ın rızası, hoşnutluğu.
sadhezar: yüz bin.
tahsin: beğenme, güzel bulma,
övgü.
tasdik: doğrulama, onaylama.
tazarruf: zerafet, kibarlık, incelik
gösteme.
tebdil: değiştirme.
teessüf: üzülmeye, eseflenme.
telehhüf: yanıp yakılma, acına-
rak sızlanma.
tevfuk: uygunluk, birbirine
denk gelme.
vadi-i hüsrân: hüsrân, kaybediş
vadisidir.
ıslah: iyi duruma gelme, iyileşme,
düzeltme.

Sekizinci Risale olan Sekizinci Mesele

Şu Mesele altı سوالin cevabı olup Sekiz Nüktedir.

BİRİNCİ NÜKTE

Bir dest-i inayet altında hizmet-i Kur'âniyede istihdam edildiğimize dair çok enva-ı işaretatı gaybiyeyi hissettik ve bazılarını gösterdik. Şimdi, o işaretatın bir yenisi daha şudur ki:

Ekser Sözlerde, tevafukat-ı gaybiye var. **(HAŞİYE)** Ezcümle, *Resul-i Ekrem* kelimesinde ve *Aleyhissalâtu Vesselâm* ibaresinde ve *Kur'ân* lâfz-ı mübarekesinde bir nevi cilve-i i'caz temessül ettiğine bir işaret var. İşarat-ı gaybiye, ne kadar gizli ve zayıf de olsa, hizmetin makbuliyetine ve meselelerin hakkaniyetine delâlet ettiği için, bence çok ehemmiyetlidir ve çok kuvvetlidir. Hem, gururumu kırar. Ve sırf bir tercüman olduğumu kat'iyen bana gösterdi. Hem, hiç medar-ı ıftihar benim için bir şey bırakmıyor; yalnız medar-ı şükran olan şeyleri gösteriyor. Hem maddem Kur'ân'a aittir ve i'caz-ı Kur'ân hesabına geçiyor ve kat'iyen cüz-i ihtiyarımız karışmıyor ve hizmette tembelik edenleri teşvik ediyor ve risalenin hak olduğuna kanaat veriyor ve bizlere bir nevi ikram-ı İlâhîdir ve izharı

HAŞİYE: Tefafukat ise, ittifaka işarettir. İttifak ise, ittihadı emaredir, vahdete alâmettir. Vahdet ise, tevhibi gösterir. Tevhit ise, Kur'ân'ın dört esasından en büyük esasıdır.

aleyhissalâtu vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
cilve-i i'caz: i'caz tecellisi, mu'cizeliğin görüntüsü, yansıması.
cüz-i ihtiyar: kendi isteğiyle hareket etme gücü.
dair: ait, ilgili.
delâlet: işaret.
dest-i inayet: yardım eli.
ehemmiyet: değer, önem.
ekser: çoğunluk, pek çok.
enva-ı işaretat-ı gaybiye: gayba dair işaretlerin çeşitleri, türleri.
ezcümle: bu cümleden olarak, özetle.
hak: doğru, gerçek.
hakkaniyet: doğruluk.
haşiye: bir kitabın sayfalarının kenarına veya altına yazılan açıklayıcı yazı, dipnot.
hissetmek: algılamak.
hizmet-i Kur'âniye: Kur'ân'ın hizmet-i Kur'ân.
i'caz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın mu'cizeliği.
ibare: cümle, metnin dışına yazılan veya metinden çıkarılan söz grubu.
ikram-ı İlâhî: Allah'ın ikram ve ihsanı.
istihdam: hizmet ettirme, çalıştırma.
işarat: işaretler, belirtiler.
işarat-ı gaybiye: görünmeyen bir

kaynaktan, Cenab-ı Haktan gelen işaretler.
izhar: açığa çıkarma, gösterme, belirtme.
kanaat: elindekiyle yetinme.
kat'iyen: kesin olarak, kesinlikle, hiç şüphesiz.
lâfz-ı mübarek: mübarek lâfız, hayırlı, bereketli söz, kelime.
makbuliyet: kabul edilmiş olma.
medar-ı ıftihar: ıftihar sebebi, övünme sebebi.

medar-ı şükran: şükürü gerektiren, şükre sebep.
mesele: sorulup karşılığı istenilen şey, cevabı istenen soru.
nevi: çeşit, tür.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.
Resul-i Ekrem: Allah'ın en şerefli ve değerli elçisi olan Hz. Muhammed.
risale: belli bir konuda yazılmış

miş küçük kitap, broşür.
sual: soru.
sırf: yalnız, sadece.
temessül etmek: görünmek, yansımak.
tercüman: tercüme eden, çeviren, çevirici.
teşvik: sevklendirmek, cesaret vermek.
tevafukat-ı gaybiye: gaybî ve manevî bir yardım eseri olarak meydana gelen tevafuklar, denk gelmeler.
zaif: zayıf.

tahdis-i nimettir ve akli gözüne inmiş mütemerritleri iskât ediyor; elbette izharı lâzımdır, inşaallah zararsızdır.

İşte, şu işaret-i gaybiyenin birisi de şudur ki:

Cenab-ı Hak, kemal-i rahmet ve kereminden, Kur'ân'a ve imana hizmetle meşgul olan bizleri teşvik ve kulûbumuzu tatmin için, bir ikram-ı Rabbanî ve bir ih-san-ı İlâhî suretinde, hizmetimizin makbuliyetine alâmet ve yazdığımız hak olduğuna işaret-i gaybiye nev'inden, bütün risalelerimizde ve bilhassa Mu'cizat-ı Ahmediye ve İ'caz-ı Kur'ân ve Pencerele risalelerinde, tevafukat-ı gaybiye nev'inde bir letafet ih-san etmiştir. Yani, bir sahi-fede misil olarak gelen kelimeleri birbirine baktırıyor. Bunda bir işaret-i gaybiye veriliyor ki, "Bir irade-i gaybî ile tanzim edilir. İhtiyarınıza ve şuurunuzla güvenmeyiniz. İhtiyarınızın haberi olmadan ve şuurunuz yetişmeden ha-rika nakışlar ve intizamlar yapıyor."

Bahusus Mu'cizat-ı Ahmediye risalesinde lâfz-ı *Resul-i Ekrem* ve lâfz-ı salâvat bir âyine hükmüne geçip, o teva-fukat-ı gaybiye işaretini sarîh gösteriyor. Yeni, acemi bir müstensihin yazısında, beş sahife müstesna, mütebaki iki yüzden fazla salâvat-ı şerife birbirine muvazi olarak bakı-yorlar. Şu tevafukat ise, şuursuz yalnız on adette bir iki tevafuka sebep olabilen tesadüfün işi olmadığı gibi, sa-natta maharetsiz, yalnız manaya hasr-ı nazar ederek, ga-yet sür'atle, bir iki saatte otuz kırk sahifeyi telif eden ve kendi yazmayan ve yazdıran benim gibi bir bîçarenin dü-şünüşü dahi elbette değildir.

alâmet: belirti, işaret.
âyine: ayna.
bahusus: özellikle.
bîçare: çaresiz, zavallı.
bilhassa: özellikle.
emare: belirti, işaret.
gayet: son derece.
hak: doğru, gerçek.
hasr-ı nazar: sadece bir şeye bakıp ona dikkat etme.
haşiye: açıklayıcı yazı, dipnot.
hükmüne: yerine.
İ'caz-ı Kuran: Kur'ân'ın mu'ci-zeliği.

ih-san: ikram etme, bağış, yar-dım.
ih-san-ı İlâhî: Allah'ın ih-sanı, ikramı, nimetlendirmesi.
ihtiyar: tercih, irade, istek.
ikram-ı Rabbanî: bütün var-lıkların ihtiyaçlarını gideren, onları yetiştiren, uyum içinde sevk ve idare eden Allah'ın ikramı.
iman: inanmak.
inşaallah: Allah izin verirse.
intizam: düzen, tertip.
irade-i gaybî: gaybî irade, Ce-

nab-ı Hakkın dilemesi iste-mesi.
irşat: doğru yolu gösterme.
iskât: susturma.
işarat-ı gaybiye: görünme-yen bir kaynaktan, Cenab-ı Hak'tan gelen işaretler.
ittifak: birleşme, birlik.
ittihat: birleşme, birlik oluş-turma.
izhar: açığa çıkarma, göster-me, belirtme.
kemal-i rahmet ve kerem: mükemmel bir ikram, şefkat

ve merhamet.
kulûp: kalpler, gönüller.
lâfz-ı Resul-i Ekrem: Resul-i Ek-rem sözü, lâfzı.
lâfz-ı salâvat: salâvat kelimesi, sözü.
lâzım: gerek, gerekli.
letafet: hoşluk.
maharet: ustalık, beceriklilik, hü-ner.
makbuliyet: kabul edilmiş, olma.
mana: anlam.
misil: benzer, eş.
Mu'cizat-ı Ahmediye: Peygam-ber Efendimizin gösterdiği mu'ci-zeler.
muvazi: paralel, karşılıklı aynı hi-zada olma.
müstensih: yazının kopyasını çı-karan, yazarak çoğaltan.
müstesna: hariç, dışında.
mütebaki: geri kalan kısım
mütemerrit: inatçı, direnen.
nakış: işleme, süsleme.
nevi: çeşit, cins.
risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.
sahife: sayfa.
salâvat-ı şerife: Peygamberimize yapılan rahmet duaları.
sarih: açık.
suret: biçim, şekil.
şuur: bilinç, bir şeyin farkında ol-ma hissi, bir şeyi anlama, tanıma ve kavrama gücü; anlayış, idrak.
tahdis-i nimet: İlâhî nimeti şük-rederek anlatma.
tanzim: sıralama, düzenleme.
tatmin: şüpheleri giderme, inan-dırıp içini rahatlatma.
telif etme: yazma.
tesadüf: rastlantı; bir şeyin ken-diliğinden meydana gelmesi.
teşvik: şevklendirme, cesaret verme.
tevafuk: uygunluk, denk gelme.
tevafukat: uygunluklar, denk gelmeler.
tevafukat-ı gaybiye: gizli teva-fuklar, uygunluklar.
tevhit: birleme, Allah'ın bir oldu-ğuna inanma, Allah'ın varlığını, birliğini, dengi ve ortağı bulunma-dığını kabul etme.
vahdet: birlik.

İşte, altı sene sonra, yine Kur'ân'ın irşadiyla ve *İşaratü'l-İ'caz* olan tefsirin dokuz **أَنَا** 'nın tevafuk suretiyle gelen irşadiyla, sonra muttali olmuşum. Müstensihler ise, benden işittikleri vakit hayret içinde hayrette kaldılar. Nasıl ki lâfz-ı *Resul-i Ekrem* ve lâfz-ı *salâvat*, On Dokuzuncu Mektupta, mu'cizat-ı Ahmediyenin bir nev'inin bir nevi küçük âyinesi hükmüne geçti; öyle de, Yirmi Beşinci Söz olan *İ'caz-ı Kur'ân*'da ve On Dokuzuncu Mektubun On Sekizinci İşaretinde lâfz-ı *Kur'ân* dahi, kırk tabakadan, yalnız gözüne itimat eden tabakasına karşı, bir nevi mu'cizat-ı Kur'âniyenin, o nev'in kırk cüz'ünden bir cüz'ü tevafukat-ı gaybiye suretinde bütün risalelerde tecelli etmekle beraber, o cüz'ün kırk cüz'ünden bir cüz'ü, lâfz-ı *Kur'ân* içinde tezahür etmiş. Şöyle ki:

Yirmi Beşinci Sözde ve On Dokuzuncu Mektubun On Sekizinci İşaretinde, yüz defa *Kur'ân* lâfzı tekerrür etmiş. Pek nadir olarak bir iki kelime hariç kalmış, mütebakisi bütün birbirine bakıyor. İşte, meselâ İkinci Şuân kırk üçüncü sahifesinde yedi *Kur'ân* lâfzı var; birbirine bakıyor. Ve sahife elli altıda, sekizi birbirine bakıyor; yalnız dokuzuncu müstesna kalmış. İşte şu, şimdi gözümüzün önünde, altmış dokuzuncu sahifedeki beş lâfz-ı *Kur'ân* birbirine bakıyor. Ve hakeza... Bütün sahifelerde gelen mükerrer lâfz-ı *Kur'ân* birbirine bakıyor. Pek nadir olarak, beş altı taneden bir tane hariç kalıyor.

Sair tevafukat ise: İşte gözümüzün önünde, sahife otuz üçte, on beş adet **آم** lâfzı var; on dördü birbirine

âyine: ayna.

cüz: kısım, parça, bölüm.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

hariç: dışında.

hükmüne: yerine.

İ'caz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın mu'cizeliğini anlatan Yirmi Beşinci Söz risalesi.

İkinci Şua: Risale-i Nur Külliyyatından bir eser.

irşat: doğru yolu gösterme.

İşaratü'l-İ'caz: Bediüzzaman Said Nursi'nin, Risale-i Nur Külliyyatında yer alan bir eseri, bkz. bilgiler.

itimat: dayanma, güvenme.

lâfz-ı Kur'ân: Kur'ân lâfzı, kelime-

si, sözü.

lâfz-ı Resul-i Ekrem: Resul-i Ekrem sözü, kelimesi.

lâfz-ı salâvat: salâvat kelimesi, sözü.

lâfız: sözcük, kelime.

meselâ: örnek olarak.

mu'cizat-ı Ahmedîye: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) gösterdiği mu'cizeler.

mu'cizat-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın mu'cizeleri.

muttali olma: bilme, haberdar olma, farkına varma.

mükerrer: tekrarlanmış, tekrarlanan.

müstensih: kopyasını çıkaran, yazarak çoğaltan.

müstesna: hariç, dışında.

mütebaki: geri kalan kısım.

nadir: seyrek, az, ender.

nevi: çeşit, tür.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sahife: sayfa.

sair: başka, diğer.

suret: biçim, şekil.

tabaka: katman, sınıf, grup.

tecelli: ortaya çıkma, belirme.

tefsir: Kur'ân-ı Kerim'i açıklamak maksadıyla yazılan kitap.

tekerrür: tekrarlanma.

tevafuk: uygunluk, denk gelme.

tevafukat: uygunluklar, uygun gelişler, denk gelmeler.

tevafukat-ı gaybiye: gizli tevafuklar, uygunluklar.

tezahür etme: ortaya çıkma, belirme, görünme.

bakıyor. Hem gözümüzün önünde şu sahifede dokuz *iman* lâfzı var, birbirine bakıyor; yalnız birisi müstensihlin fasıla vermesiyle az inhiraf etmiş. Hem şu gözümüzün önündeki sahifede iki *mahbup* var; biri üçüncü satırda, biri on beşinci satırdadır, kemal-i mizanla birbirine bakıyor. Onların ortasında dört *aşk* dizilmiş, birbirine bakıyorlar. Daha sair tevafukat-ı gaybiye bunlara kıyas edil-sin.

Hangi müstensih olursa olsun, satırları, sahifeleri ne şekilde olursa olsun, alâküllihâl, bu tevafukat-ı gaybiye öyle bir derecede var ki, şüphe bırakmıyor ki, ne tesadüfün işi ve ne de müellifin ve müstensihlerin düşüncesidir. Fakat, bazı hatta daha ziyade tevafukat göze çarpıyor. Demek, şu risalelere mahsus bir hatt-ı hakikî vardır. Bazıları o hatta yakınlaşıyor. Garaiptendir ki, en mahir müstensihlerin değil, belki acemilerin yazılarında daha ziyade görülür. Bundan anlaşılıyor ki, Kur'ân'ın bir nevi tefsiri olan Sözlerdeki hüner ve zerafet ve meziyet, kimsenin değil, belki muntazam, güzel hakaik-ı Kur'âniyenin mübarek kametlerine yakışacak mevzun, muntazam üslûp libasları, kimsenin ihtiyar ve şuuruyla biçilmez ve ke-silmez. Belki onların vücududur ki öyle ister; ve bir dest-i gaybidir ki o kamete göre keser, biçer, giydirir. Biz ise, içinde bir tercüman, bir hizmetkârız.

DÖRDÜNCÜ NÜKTE

Beş altı suali tazammun eden birinci sualinizde, “Meydan-ı haşre cem ve keyfiyet nasıl; ve üryan mı olacak?

alâküllihâl: ister istemez, her durumda.
cem: toplanma, bir araya gelme.
dest-i gaybî: görünmeyen el.
fasıla: aralık, ara.
garaip: şaşılacak, hayret edilecek şeyler.
hakaik-ı Kur'âniye: Kur'ân'a ait olan ve ondan gelen gerçekler.
hatt-ı hakikî: gerçek hat, yazım şekli ve biçimi.
hizmetkâr: hizmetçi.

hüner: maharet, beceri.
ihtiyar: tercih, irade, istek.
iman lâfzı: iman kelimesi.
inhiraf: kayma, bozulma.
kamet: boy, biçim.
kemal-i mizan: mükemmel ve kanunsuz ölçü.
keyfiyet: hâl, durum.
kıyas: karşılaştırma.
libas: elbise, giysi.
mahbup: sevilen, sevgili.
mahir: hünerli, becerikli, usta.
mahsus: bir şeye has olan, özel.

mevzun: ölçülü.
meydan-ı haşir: haşir meydanı.
meziyet: üstün özellik.
muntazam: düzgün, düzenli.
mübarek: hayırlı.
müellif: telif eden, yazar.
müstensih: bir yazının kop-yasını çıkaran, yazarak çoğaltan.
nevi: çeşit, tür.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz

ve mana.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sahife: sayfa.

sair: diğer, başka, öteki.

sual: soru.

şuur: bir şeyi anlama, tanıma ve kavrama gücü; anlayış, idrak.

tazammun: içinde bulundurma, içermek.

tefsir: açıklama, yorumlama; Kur'ân-ı Kerim'i açıklamak maksadıyla yazılan kitap.

tercüman: tercüme eden, çeviren, çevirici.

tesadüf: bir şeyin kendiliğinden meydana gelmesi.

tevafukat: uygunluklar, uygun gelişler, denk gelmeler.

tevafukat-ı gaybiye: gizli tevafuklar, uygunluklar.

üryan: çıplak.

üslûp: ifade yolu, kendine has ifade veya yazı tarzı.

zerafet: incelik, zariflik.

ziyade: çok, fazla.

Ve dostlarla görüşmek için ve Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı şefaât için nasıl bulacağız? Hadsiz insanlarla bir tek zat nasıl görüşecek? Ehl-i Cennet ve Cehennem'in libasları nasıl olacak? Ve bize kim yol gösterecek?" diyorsunuz.

Elcevap: Şu sualın cevabı, gayet mükemmel ve vazih olarak, kütüb-ü ehadisîyede vardır. Meşrep ve mesleğimize ait yalnız bir iki nükteyi söyleyeceğiz. Şöyle ki:

Evvelâ: Bir Mektupta, meydan-ı haşır, küre-i arzın me-dar-ı senevîsinde olduğunu; ve küre-i arz şimdiden manevî mahsulâtını o meydanın elvahlarına gönderdiği gibi, senevî hareketiyle, bir daire-i vücudun temessül ve o daire-i vücudun mahsulâtıyla bir meydan-ı haşırın teşekkülüne bir mebde olduğu; ve küre-i arz denilen şu sefine-i Rabbaniyenin merkezindeki Cehennem-i Suğrayı, Cehennem-i Kübraya boşalttığı gibi, sekenesini de meydan-ı haşre boşaltacağı beyan edilmiştir.

Saniyen: Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözler başta olarak sair Sözlerde, gayet kat'î bir surette, o haşırın meydanıyla beraber vücudu kat'î olarak ispat edilmiştir.

Salisen: Görüşmek ise, On Altıncı Sözde ve Otuz Bir ve Otuz İkide kat'îyen ispat edilmiştir ki, bir zat, nuraniyet sırrıyla, bir dakikada binler yerde bulunup milyonlar adamlarla görüşebilir.

Rabian: Cenab-ı Hak, insandan başka zîruh mahlûkâtına fitrî birer libas giydirdiği gibi, meydan-ı haşırde sun'î libaslardan üryan olarak, fakat fitrî bir libas giydirmesi,

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

beyan: açıklama, bildirme, izah.

Cehennem-i Kübra: büyük Cehennem.

Cehennem-i Suğra: küçük Cehennem.

daire-i vücud: varlık dairesi, sahası, alanı.

ehl-i Cennet ve Cehennem: Cennet ve Cehennemde olanlar oraya girenler.

elvah: levhalar, tablolar.

evvelâ: birinci olarak, ilk önce.

fitrî: doğal, yaratılıştan gelen.

gayet: çok, son derece.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

haşır: kıyametten sonra bütün insanların diriltiip bir yere toplanmaları, Allah'ın, ölüleri diriltip mahşere çıkarması.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

kat'î: kesin, şüphesiz.

kat'îyen: kesin olarak, kesinlikle.

küre-i arz: dünya, yer küre.

kütüb-ü ehadisîye: hadis kitapları.

libas: elbise, giysi.

mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar.

mahsulât: ürünler, neticeler.

manevî: manaya ait, maddî olmayan.

mebde: kaynak.

medar-ı senevî: dünyanın güneş etrafında dönerken çizdiği bir yıllık daire.

meşrep: hareket tarzı, metot.

meydan-ı haşır: haşır meydanı,

kıyamette insanların dirildikten sonra toplanacağı alan.

nuraniyet sırrı: nuranî özelliğe sahip varlıkların aynı anda birden fazla yerde bulunabilmeleri sırrı, özelliği.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

rabian: dördüncü olarak.

Resul-i Ekrem: Allah'ın en şerefli ve değerli elçisi olan Hz. Muhammed.

sair: diğer, başka, öteki.

salisen: üçüncü olarak.

saniyen: ikinci olarak.

sefine-i Rabbaniye: her şeyi yaratan, ihtiyacını gideren, yaratılış maksadına uygun bir şekilde idare eden Allah'ın bir gemi gibi uzayda gezdirdiği dünyamız.

sekene: ikamet edenler, oturanlar.

senevî: senelik, yıllık.

sual: soru.

sun'î: tabii olmayan, yapma.

suret: biçim, tarz, şekil.

şefaât: Hz. Peygamberin ve diğer salih kulların, bazı günahkâr mü'minleri bağışlamasını Allah'tan dilemeleri.

temessül: bir şekil ve surete girme, cisimlenme.

teşekkül: şekillenme, oluşma.

üryan: çıplak.

vazih: açık, kolay anlaşılır.

zat: kişi, şahıs, fert.

zîruh: ruh sahibi.

ism-i *Hakim* muktezasıdır. Dünyada sun'î libasın hikmeti, yalnız soğuk ve sıcaktan muhafaza ve ziynet ve setri avrete münhasır değildir. Belki mühim bir hikmeti, insanın sair nevilerdeki tasarruf ve münasebetine ve kumandanlığına işaret eden bir fihriste ve bir liste hükmündedir. Yoksa, kolay ve ucuz fitrî bir libas giydirebilirdi. Çünkü bu hikmet olmazsa, muhtelif paçavraları vücuduna sarıp giyen insan, şuurlu hayvanatın nazarında ve onlara nispeten bir maskara olur, manen onları güldürür. Meydan-ı haşirde, o hikmet ve münasebet yok; o liste de olmaması lâzım gelir.

Hamisen: Rehber ise, senin gibi Kur'ân'ın nuru altına girenlere, Kur'ân'dır. **آلَم** 'lerin **آلَم** 'ların **حَم** 'lerin başlarına bak, anla ki, Kur'ân ne kadar makbul bir şefaattçi, ne kadar doğru bir rehber, ne kadar kudsi bir nur olduğunu gör.

Sadisen: Ehl-i Cennet ve ehl-i Cehennem'in libasları ise, Yirmi Sekizinci Sözde hurilerin yetmiş hulle giymesine dair beyan edilen düstur burada da caridir. Şöyle ki:

Ehl-i Cennet olan bir insan, Cennetin her nev'inden her vakit istifade etmek, elbette arzu eder. Cennetin gayet muhtelif enva-ı mehasini var; her vakit bütün Cennetin envaıyla mübaşeret eder. Öyle ise, Cennetin mehasininin numunelerini, küçük bir mikyasta, kendine ve hurilerine giydirir; kendisi ve hurileri birer küçük Cennet hükmüne geçer. Nasıl ki bir insan, bir memlekette

arzu: istek, heves.
beyan: açıklama, bildirme, izah.
cari: geçerli.
dair: ait, ilgili.
düstur: kanun, kural, prensip.
ehl-i Cehennem: Cehennem ehli, Cehennemlikler, Cehennemde bulunanlar.
ehl-i Cennet: Cennet ehli, Cennetlikler, Cennette bulunanlar.
elbette: kesinlikle, mutlaka, şüphesiz.

enva: çeşitler, türler, neviler.
enva-ı mehasin: güzellik çeşitleri, türleri.
fihriste: bir şeyin içeriğini gösteren liste.
fitri: doğal, yaratılıştan gelen.
gayet: çok, son derece.
hamisen: beşinci olarak.
hayvanat: hayvanlar.
hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı ve yerli yerinde oluş; gaye, sebep, fayda.
hulle: Cennet elbisesi.

huri: Cennet kızı.
hükümünde: yerinde, gibi, değerinde.
hükümüne: değerine, yerine.
ism-i Hakim: Hakim ismi; Allah'ın hikmetle, faydaları takip ederek yerli yerinde iş gören manasındaki ismi.
istifade: faydalanma, yararlanma.
kudsi: mukaddes, her türlü kusur ve noksandan uzak, kutsal.
kumandan: komutan.

lâzım: gerek, gerekli.
libas: elbise, giysi.
makbul: kabul edilmiş, reddedilmeyen.
manen: manevî olarak.
maskara: gülünç, soytan, rezil.
mehasin: güzellikler.
memleket: ülke, diyar.
meydan-ı haşir: haşir meydanı, kıyamette insanların dirildikten sonra toplanacağı alan.
mikyas: derece, ölçü.
muhafaza: koruma, saklama.
muhtelif: türlü türlü, çeşitli.
mukteza: gerek, gereklilik.
mübaşeret: temas etme, ilgili ve meşgul olma.
mühim: önemli.
münasebet: ilgi, alâka, bağlantı.
münhasır: mahsus, ait, sınırlı.
nazar: bakış, düşünce.
nevi: çeşit, cins, tür.
nispeten: kıyasla, oranla.
numune: örnek, misal.
nur: aydınlık, ışıık.
paçavra: eskimiş bez veya kuşmaş parçası, çaput.
rehber: yol gösteren, kılavuz.
sadisen: altıncı olarak.
sair: diğer, başka, öteki.
setri-ı avret: başkasına gösterilmesi haram olan yerlerin örtülmesi.
sun'î: tabii olmayan, yapma.
şefaattçi: Allah'ın izniyle bir suçun bağışlanmasına ya da bir ihtiyacın giderilmesine aracılık eden.
şuur: bilinç, anlayış.
tasarruf: istediği gibi kullanma, yönetme.
ziynet: süs, bezek.

münteşir bulunan çiçekler envainı, numunegâh küçük bir bahçesinde cem eder; ve bir dükkâncı, bütün mallarında ki numuneleri bir listede cem eder; ve bir insan, tasarruf ettiği ve hükmettiği ve münasebettar olduğu enva-ı mah-lûkâtın numunelerini, kendine bir elbise ve bir levazı-mat-ı beytiye yapıyor. Öyle de, ehl-i Cennet olan bir in-san, hususan bütün duygularıyla ve cihazat-ı maneviye-siyle ubudiyet etmiş ve Cennetin lezaizine istihkak kesb etmiş ise, her bir duygusunu memnun edecek, her bir ci-hazatını okşayacak, her bir letaifini zevklendirecek bir tarzda, Cennetin her bir nev'inden birer mehasini göste-recek bir tarz-ı libası, kendilerine ve hurilerine, rahmet-i İlâhiye tarafından giydirilecek.

Ve o müteaddit hulleler, bir cinsten, bir neviden olma-dığına delil, şu mealdeki hadistir ki: “Huriler yetmiş hul-le giydikleri hâlde bacaklarındaki ilikleri görünür, setret-miyor.”

Demek, en üstündeki hulleden, tâ en alttaki hulleye kadar, ayrı ayrı mehasinle, ayrı ayrı tarzda hissiyatı ve duyguları zevklendirecek, memnun edecek mertebeler var.

Ehl-i Cehennem ise, nasıl ki dünyada gözüyle, kula-ğıyla, kalbiyle, eliyle, aklıyla ve hakeza bütün cihazatıyla günahlar işlemiş; elbette Cehennemde onlara göre elem verecek, azap çektirecek ve küçük bir Cehennem hük-müne gelecek muhtelifülcins parçalardan yapılmış elbise giydirilmek, hikmete ve adalete münafi görünmüyor.

adalet: her hak sahibine hakkının tam ve eksiksiz verilmesi.

azap: büyük sıkıntı, şiddetli acı.

cem: toplama, bir yere getirme.

cihazat: cihazlar, organlar.

cihazat-ı maneviye: manevî or-ganlar; hisler ve duygular.

delil: bir davayı, meseleyi ispata yarayan şey.

ehl-i Cehennem: Cehennem ehli, Cehennemlikler, Cehennemde bulunanlar.

ehl-i Cennet: Cennet ehli, Cen-netlikler, Cennette bulunanlar.

elbette: kesinlikle, mutlaka, şüp-hesiz.

elem: acı, maddî-manevî ızdırap.

enva-ı çeşitler, türler, neviler.

enva-ı mahlûkat: yaratılmış olanların türleri, çeşitleri.

günah: Allah'ın emirlerine aykırı davranış, uygunsuz fiil, dinî suç.

hadis: Peygamberimiz Hz. Mu-hammed'in sözü.

hakeza: bunun gibi, benzeri.

hikmet: gaye, maksat, fayda.

hissiyat: hisler, duygular.

hulle: Cennet elbisesi.

huri: Cennet kızı.

hususan: bilhassa, özellikle.

hükmetmek: karar vermek, hâkim olmak.

hükmüne: değerine, yerine.

ilik: kemiklerin içinde bulu-nan, çeşitli görevleri olan madde.

istihkak kesb etmek: hak kazanmak, hak etmek.

kesb: çalışıp, kazanma.

letaif: lâtifeler, insanın mane-vî yapısındaki ince ve hassas

duygulardan her biri.

levazımat-ı beytiye: ev için gerekli olan şeyler, ihtiyaçlar.

lezaiz: zevkler, lezzetler.

meal: anlam, mana.

mehasin: güzellikler.

memnun: hoşnut, razı.

mertebe: derece.

muhtelifülcins: farklı cins, tür.

münafi: zıt, ters, aykırı.

münasebettar: ilgili, bağlan-tılı.

münteşir: yayılan, yayılmış.

müteaddit: aynı ayrı, çeşit çe-şit.

nevi: çeşit, cins, tür.

numune: örnek, misal.

numunegâh: örneklerin bu-lunduğu yer.

rahmet-i İlâhiye: Allah'ın sonsuz rahmeti.

setretme: örtme, kapatma.

tarz: şekil, biçim, yol.

tarz-ı libas: giyim tarzı.

tasarruf: dilediği gibi kullan-ma ve yönetme.

ubudiyet: kulluk.

BEŞİNCİ NÜKTE

Sual ediyorsunuz ki: “Zaman-ı fetrette, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın ecdadı bir din ile müte dey-yin mi idiler?”

Elcevap: Hazret-i İbrahim Aleyhisselâmın, bilâhere gaflet ve manevî zulûmat perdeleri altında kalan ve hususî bazı insanlarda cereyan eden bakiye-i dini ile müte dey-yin olduğuna rivayat vardır. Elbette Hazret-i İbrahim Aleyhisselâmdan gelen ve Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı netice veren bir silsile-i nuraniyeyi teşkil eden efrat, elbette din-i hak nurundan lâkayt kalmamışlar ve zulûmat-ı küfre mağlûp olmamışlar. Fakat, zaman-ı fetrette, ¹ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا sırrıyla, ehl-i fetret, ehl-i necattırlar. Bilittifak, teferruatteki hatiatlarından muahezeleri yoktur. İmam-ı Şafîî ve İmam-ı Eş’arîce, küfre de girse, usul-ü imanî de bulunmazsa, yine ehl-i necattır. Çünkü teklif-i İlâhî irsal ile olur; ve irsal dahi, ittîlâ ile teklif takarrür eder. Madem gaflet ve mürur-u zaman, enbiya-i salifenin dinlerini setretmiş; o ehl-i fetret zamanına hüccet olamaz. İtaat etse sevap görür; etmezse azap görmez. Çünkü mahfî kaldığı için hüccet olamaz.

ALTINCI NÜKTE

Dersiniz ki: “Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın ecdatlarından nebî gelmiş midir?”

Elcevap: Hazret-i İsmail Aleyhisselâmdan sonra bir nass-ı kat’î yoktur. Ecdatlarından olmayan, yalnız Halit ibni Sinan ve Hanzele namında iki nebî gelmiştir.

1. Biz kendisine peygamber göndermedikçe, bir kavme azap vermeyiz. (İsra Suresi: 15.)

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
aleyhisselâm: Allah’ın selâmı onun üzerine olsun.
azap: ceza, büyük sıkıntı, şiddetli acı.
bakiye-i din: dinin geriye kalanı, devam eden kısmı.
bilâhere: daha sonra.
bilittifak: birleşerek, gönül birliğiyle.

cereyan etme: akıp gitme, devam etme.
din-i hak: hak din.
ecdat: cetler, atalar, dedeler.
efrat: fertler, şahıslar, kişiler.
ehl-i fetret: iki peygamberin devirleri arasında kalan, vahiy ve semavî hükümlerin olmadığı karanlık devri yaşayanlar.
ehl-i necat: kurtuluşa erenler.
elbette: kesinlikle, mutlaka,

şüphesiz.
enbiya-i salife: geçmişteki peygamberler.
gaflet: duyarsızlık, manevî sorumluluklarından habersiz davranma hâli.
hatiat: hatalar, yanlışlar, günahlar.
hususî: özel, şahsî.
hüccet: delil.
irsal: resullerin, peygamberlerin gönderilmesi.

itaat: uyma, emre göre hareket etme.
kavim: insan topluluğu.
küfür: Allah’ın varlığına, birliğine inanmama.
lâkayt: ilgisiz.
mağlûp olma: yenilme, boyun eğme.
mahfî: gizli, saklı.
muaheze: cezalandırma.
mürur-u zaman: zamanın geçmesi.
müte dey-yin: dinin emirlerini yerine getiren, dindar, dine bağlı.
nass-ı kat’î: bir şeyin Kur’ân ve hadisün hükmüyle kesinlik kazanması.
nebî: Allah’ın elçisi, habercisi; peygamber, resul.
netice: sonuç.
nur: aydınlık, ışıık.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.
perde: asılan örtü.
peygamber: haberci, Allah’ın elçisi.
Resul-i Ekrem: Allah’ın en değerli ve şerefli elçisi olan Hz. Muhammed.
rivayat: rivayetler, bir haberin nakledilmesi aktarılması.
setr: örtme, gizleme, kapatma.
silsile-i nuraniye: nurlu nesil, nuranî silsile.
sual: soru.
takarrür: karar bulma, yerleşme, sabit olma.
teferruat: ayrıntılar, asıldan ayrılan ikinci derecede bölümler.
teklif: Allah’ın, insanların emir ve yasaklarına uygun hareket etmekle vazifelendirmesi.
teklif-i İlâhî: Cenab-ı Allah’ın insanların kulluğa ve hak dine dave-ti, teklifi.
teşkil: meydana getirme, oluşturma.
usul-ü imanî: imanın esasları, şartları.
zaman-ı fetret: insanlara peygamber gönderilmeyen manevî buhran zamanı.
zulûmat: manevî karanlıklar, dinsizlik, küfür.
zulûmat-ı küfür: küfür, Allah’ın inkâr karanlıkları.
ittîlâ: haberi olma, bilgisi bulunma.

Fakat ecdad-ı Nebîden, Kâ'b-ı ibni Lüey'in meşhur ve sarîh ve tansis tarzındaki bu şiiri ki:

عَلَىٰ غَفْلَةٍ يَأْتِي النَّبِيُّ مُحَمَّدٌ ۞ فَيُخْبِرُ أَخْبَارًا صَدُوقًا خَيْرُهَا ¹

demesi, mu'cizekârâne ve nübüvvettarâne bir söze benzer.

İmam-ı Rabbanî, hem delile, hem keşfe istinaden demiş ki: “Hindistan’da çok nebîler gelmiştir. Fakat bazılarının ya hiç ümmeti olmamış; veyahut mahdud birkaç adama münhasır kaldığı için, iştihar bulmamışlar, veyahut nebî ismi verilmemiş.”

İşte, İmamın bu düsturuna binaen, ecdad-ı Nebîden bu nevi nebîlerin bulunması mümkün...

YEDİNCİ NÜKTE

Diyorsunuz ki: “Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın peder ve valideleri ve ceddi Abdülmuttalip’in imanları hakkında akva ve esah olan haber hangisidir?”

Elcevap: Yeni Said on senedir yanında başka kitapları bulundurmuyor, “Bana Kur’ân yeter” diyor. Böyle teferruat mesailinde, bütün kütüb-ü ehadisî tetkik edip, en akvasını yazmaya vaktim müsaade etmiyorum. Yalnız bu kadar derim ki:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın peder ve valideleri ehl-i necattır ve ehl-i Cennettir ve ehl-i imandır. Cenab-ı Hak, Habib-i Ekrem’inin mübarek kalbini ve o kalbin taşıdığı ferzendâne şefkatini, elbette rencide etmez.

1. Füc’eten, Muhammed Peygamber gelecek, doğru haberleri verecek. (Kadı İyaz, *Sıfâ*, 1:364; İbni Kesir, *el-Bidaye ve’n-Nihaye*, 2:244.)

akva: en kuvvetli, en sağlam.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
binaen: -den dolayı, dayanarak.
cet: dede, ata.
delil: belge, bir davayı, meseleyi ispata yarayan şey, kanıt.
düstur: kanun, kural, prensip.
ecdad-ı Nebî: Peygamberimizin ecdadı, ataları.
ehl-i Cennet: Cennet ehli, Cennetlikler.
ehl-i iman: Allah’a inananlar, iman sahipleri.
ehl-i necat: kurtuluşa erenler.
esah: en sahih, en doğru.
ferzendâne: oğula, evlâda yakıacak şekilde.
füc’eten: birdenbire, ansızın, ani olarak.
Habib-i Ekrem: Allah’ın en sevgili ve değerli kulu olan Hz. Muhammed.
imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim, dinî konularda içtihat sahibi zat.
iman: inanmak, itikat; Resul-i Ekrem’in (a.s.m.) tebliğ ettiği inanılması gerekli esasları tasdik etmekten doğan bir nurdur.
istinaden: dayanarak.
iştihar bulma: meşhur olma, tanınma, duyulma.
keşif: meydana çıkarma.
kütüb-ü ehadis: hadis kitapları.
mahdud: sınırlı.
mesail: meseleler.
meşhur: herkesin bildiği, şöhretli, ünlü.
mu’cizekârâne: mu’cize suretinde.
mübarek: hayırlı.
münhasır: mahsus, sınırlı, ait.
müsaade etme: izin verme.
nebî: haberci, elçi, peygamber.
nevi: çeşit, tür.
nübüvvettarâne: peygambere

yakıacak şekilde.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.
peder: baba, ata.
rencide etme: incitme, kırma.
Resul-i Ekrem: Allah’ın en şerefli ve değerli elçisi Hz. Muhammed.

sarih: açık.
sefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek, içten karşılıksız merhamet ve yardım etme.
takva: en kuvvetli, en sağlam.
tansis: tetkikten sonra karar vermek, inceden inceye araştırma, bir meseleyi ve hükümü, dinî delillere dayandırarak söyleme.

tefferruat: ayrıntılar, asıldan ayrılan ikinci derecede bölümler.
tetkik: dikkatle araştırma, inceden inceye yoklama, inceleme.
ümmet: peygamber gönderilen ve bu peygambere inanıp bağlanan cemaat, topluluk.
valide: ana, anne.

Eğer denilse: “Madem öyledir; neden onlar Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâma imana muvaffak olamadılar? Neden bi’setine yetişemediler?”

Elcevap: Cenab-ı Hak, Habib-i Ekreminin peder ve validesini, kendi keremiyle, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâmın ferzendâne hissini memnun etmek için, valideynini minnet altında bulundurmuyor. Valideynlik mertebesinden, manevî evlât mertebesine getirmemek için, halis kendi minnet-i rububiyeti altına alıp, onları mes’ut etmek ve Habib-i Ekremini de memnun etmekliği rahmeti iktiza etmiş ki, valideynini ve ceddini, ona zahirî ümmet etmemiş. Fakat ümmetin meziyetini, faziletini, saadetini onlara ihsan etmiştir. Evet, âlî bir müşirin, yüzbaşı rütbesinde olan pederi, huzuruna girmesi, birbirine zıt iki hissin taht-ı tesirinde bulunur. Padişah, o müşir olan yaver-i ekremin merhameten, pederini onun maiyetine vermiyor.

SEKİZİNCİ NÜKTE

Diyorsunuz ki: “Amcası Ebu Talip’in imanı hakkında esah nedir?”

Elcevap: Ehl-i teşeyyu, imanına kail; Ehl-i Sünnetin ekserîsi imanına kail değiller. Fakat, benim kalbime gelen budur ki:

Ebu Talip, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâmın risaletini değil, şahsını, zatını gayet ciddî severdi. Onun o gayet ciddî, o şahsî şefkati ve muhabbeti, elbette zayie

aleyhissalâtu vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
âli: yüce, yüksek.
bi’set: Allah’ın peygamber göndermesi.
cet: dede, ata.
Ehl-i Sünnet: Hz. Peygamberin yolunu tutanlar.
ehl-i teşeyyu: Şiilik iddia edenler.
ekserîsi: çoğunluğu.
elbette: kesinlikle, mutlaka.
esah: en sahih, en doğru.

evlât: veletler, çocuklar.
fazilet: değer, meziyet, ilim, iman ve irfan itibarıyla olan yüksek derece.
ferzendâne: oğula, evlâda yakışacak surette.
gayet: çok, son derece.
Habib-i Ekrem: Allah’ın en sevgili ve değerli kulu olan Hz. Muhammed.
halis: yalnız, sadece.
his: duygu.
huzur: hürmet edilmesi gereken büyük kimselerin yanı.

ihsan etme: bağışlama, ikram etme.
iktiza etme: gerektirme.
iman: inanmak, itikat.
kail: kabul etmiş, kanaat görmüş.
kerem: cömertlik, ikram.
maiyet: beraberlik, yan.
merhameten: acıyarak ve şefkat ederek.
mertebe: derece.
mes’ut: saadetli, mutlu.
meziyet: üstün, özellik.
minnet: bir iyilik karşısında

kendini manevî olarak borçlu hissetme, yük altında kalma.

minnet-i rububiyet: bizi idare ve terbiye eden ihtiyaçlarımızı gideren Rabbimize karşı olan minnet-tarlık.

muvaffak olma: başarılı olma, erişme.

müşir: en yüksek askerî derece, mareşal.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

padişah: hükümdar, sultan.

peder: baba, ata.

rahmet: Allah’ın kullarını esirgemesi, onlara acıyıp bağışlaması, onlara maddî ve manevî nimetler vermesi, onların günahlarını silmesi.

Resul-i Ekrem: Allah’ın en değerli ve şerefli elçisi Hz. Muhammed.

risalet: elçilik, nebilik, resullük, peygamber olarak gönderilme.

rütbe: askerlerin ve polislerin sahip olduğu resmî derece, mevki.

saadet: mutluluk, bahtiyarlık.

şahsî: şahsa ait, kendine ait.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek, içten karşılıksız merhamet ve yardım etme.

taht-ı tesirinde: tesiri altında.

ümmet: kendilerine peygamber gönderilen ve bu peygambere inanıp bağlanan cemaat, topluluk.

valide: ana, anne.

yaver-i ekrem: en değerli ve en şerefli eçi.

zahiri: açık, görünürde.

zatını: şahsını, kendini.

zayi: ziyan, kayıp.

gitmeyecektir. Evet, ciddî bir surette Cenab-ı Hakkın Habib-i Ekremini sevmiş ve himaye etmiş ve taraftarlık göstermiş olan Ebu Talip'in, inkâra ve inada değil, belki hicap ve asabiyet-i kavmiye gibi hissiyata binaen, makbul bir iman getirmemesi üzerine, Cehenneme gitse de, yine Cehennem içinde bir nevi hususî Cenneti, onun hasenatına mükâfaten halk edebilir. Kışta bazı yerde baharı halk ettiği ve zindanda, uyku vasıtasıyla, bazı adamlara zindanı saraya çevirdiği gibi, hususî Cehennemi, hususî bir nevi Cennete çevirebilir.

وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ ۝ لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ¹
 سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ³

asabiyet-i kavmiye: ırkçılık, kavminin ve milletin örf, âdet ve değerlerine körü körüne bağlılık.

binaen: -den dolayı, -den ötürü.

gayp: his ve aklın ötesinde kalan, insan tarafından kavranamayan, görünmeyen, fakat varlığı kesin olan ve mahiyeti Allah tarafından bilinen başka âlemler; manevî âlem.

Habib-i Ekrem: Allah'ın en sevgilisi ve değerli kulu.

hakkiyla bilmek: her şeyin en doğrusunu tam ve kusursuz olarak bilmek.

halk: yaratma.

hasenat: güzellikler, iyilikler, iyi işler.

hicap: utanma.

hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı, yerli yerinde oluş.

1. Gerçek bilgi Allah katındadır. (Mülk Suresi: 26.)

2. Gaybı Allah'tan başka kimse bilmez. (Neml Suresinin 65. ayeti ve benzeri diğer ayetlerden alınmış bir kaidedir.).

3. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

himaye: koruma, esirgeme.

hissiyat: hisler, duygular.

hususî: özel, şahsî.

iman: inanmak, itikat.

inkâr: reddetme, kabul etmeme, inanmama.

makbul: kabul edilmiş olan.

mükâfaten: mükâfat olarak, ödül olarak.

nevi: çeşit, cins, tür.

noksan: eksiklik, eksik, kusurlu.

suret: biçim, şekil.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık ol-

mayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma, münezzeh sayma.

vasıta: aracı, aracılık.

zindan: hapisane, çok karanlık, sıkıntılı yer.

Yirmi Dokuzuncu Mektup

* Yirmi Dokuzuncu Mektup
[Birinci Kısım] 1934'te
Barla'da Türkçe olarak
tefil edilmiştir.

Yirmi Dokuzuncu Mektup Dokuz Kısımdır.
Bu kısım, Birinci Kısımdır, Dokuz Nüktedir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبَحُ بِحَمْدِهِ

Aziz, siddik kardeşim ve hizmet-i Kur'âniyede pek
ciddî bir arkadaşım,

Bu defaki mektubunda, vaktim ve hâlim müsaade et-
mediği mühim bir meseleye dair cevap istiyorsun.

Kardeşim, bu sene, *elhamdülillâh*, risaleleri yazarlar
pek çoğalmış. İkinci tashih bana geliyor. Sabahtan akşa-
ma kadar sür'atli bir tarzda meşgul oluyorum; çok mü-
him işlerim de geri kalıyor. Ve bu vazifeyi daha azîm gö-
rüyorum. Hususan Şaban ve Ramazan'da, akıldan ziya-
de kalp hissedardır, ruh hareket eder. Şu mesele-i azîme-
yi başka vakte talik edip, ne vakit Cenab-ı Hakkın rah-
metinden kalbe sünühat gelse, tedricen size yazılır. Şim-
dilik Üç Nükteyi (HAŞİYE) beyan edeceğim.

HAŞİYE: Bilâhere Dokuz Nükteye tamamlanmıştır.

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. • Hiçbir şey yoktur ki, Onu övüp Onu tesbih etme-
sin. (İsra Suresi: 44.)

azîm: büyük.
aziz: muhterem, değerli.
beyan: anlatma, bildirme.
bilâhere: daha sonra.
Cenab-ı Hak: pek yüce, say-
gın, şeref ve azamet sahibi
hazret-i Allah.
ciddî: ağırbaşlı, önemli.
dair: alâkalı, ilgili.
elhamdülillâh: Allah'a hamd
olsun, ezelden ebede her tür

lû hamd, övgü ve şükür Al-
lah'a mahsustur.
hâl: durum.
haşiye: dipnot.
hissedar: hisse, pay sahibi.
hizmet-i Kur'âniye: Kur'an'ın
hizmeti.
hususan: özellikle.
kısım: bölüm, dal.
mesele: önemli konu.
mesele-i azîme: büyük me-

sele.
mühim: önemli.
müsaade: elverişli, uygun ol-
ma durumu.
nükte: ince manalı ve anlam-
lı söz.
Rahim: sonsuz merhamet sa-
hibi olan Allah.
Rahman: rahmeti bütün her-
kese yayılan ve bütün yaratıl-
mışların rızıklarını ve geçim

şekillerini içine alan rahmetin sa-
hibi Allah.
rahmet: merhamet etme, şefkat
gösterme.
risale: Risale-i Nur'a ait parça,
mektup ve kitap.
ruh: insandaki istek ve arzu ile il-
gili ve istek dışı hareketlerin ve
anlama, kavrama kabiliyetinin
kaynağı.
siddik: çok doğru, dürüst, gönül-
den bağlı.
sünühat: içe doğan şeyler.
sür'at: hızlilik.
talik etmek: bir zamana bırak-
mak, ertelemek.
tarz: biçim, şekil.
tashih: düzeltme.
tedricen: yavaş yavaş.
vakit: zaman.
vazife: görev.
ziyade: fazla.

BİRİNCİ NÜKTE

“Kur’ân-ı Hakîm’in esrarı bilinmiyor; müfessirler hakikatini anlamamışlar” diye beyan olunan fikrin iki yüzü var; ve onu diyen iki taifedir.

Birincisi: Ehl-i hak ve ehl-i tetkiktir. Derler ki: “Kur’ân bitmez ve tükenmez bir hazinedir. Her asır, nus-
sus ve muhkematını teslim ve kabul ile beraber, tetimmat
kabîlinden, hakaik-ı hafiyesinden dahi hissesini alır, baş-
kasının gizli kalmış hissesine ilişmez.”

Evet, zaman geçtikçe Kur’ân-ı Hakîm’in daha ziyade
hakaikı inkişaf eder demektir. Yoksa —hâşâ ve kellâ—
Selef-i Salihînin beyan ettikleri hakaik-ı zahiriye-i Kur’â-
niyeye şüphe getirmek değil. Çünkü onlara iman lâzım-
dır. Onlar nastır, kat’îdir, esastırlar, temeldirler. Kur’ân,
¹ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ fermanıyla manası vazîh olduğunu bildirir.

Baştan başa hitab-ı İlâhî o manalar üzerine döner, takvi-
ye eder, bedahet derecesine getirir. O mensus manaları
kabul etmemekten —hâşâ, sümme hâşâ— Cenab-ı Hak-
kî tekzip ve Hazret-i Risaletin fehmini tezyif etmek çıkar.

Demek, maani-i mensusa, müteselsilen menba-ı risa-
letten alınmıştır. Hatta İbni Cerir-i Taberî, bütün maani-i
Kur’ân’ı, muan’an senet ile müteselsilen menba-ı Risale-
te isal etmiş ve o tarzda, mühim ve büyük tefsirini yaz-
mış.

*İkinci taife: Ya akılsız bir dosttur, kaş yapayım der-
ken göz çıkarıyor; veya şeytan akıllı bir düşmandır ki,*
ahkâm-ı İslâmiye ve hakaik-ı imaniyeye karşı gelmek

ahkâm-ı İslâmiye: Islâmın hü-
kümleri.

asır: yüzyıl, çağ.

ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.

bedahet: açıklık.

beyan: anlatma, bildirme.

Cenab-ı Hak: pek yüce, saygın,
şeref ve azamet sahibi Hazret-i
Allah.

derece: mertebe, aşama.

ehl-i hak: hak ehli, iman, İslâmi-
yet ve hak yolunda olanlar.

ehl-i tetkik: dikkatle araştıranlar.

esas: asıl.

esrar: sırlar, gizlenen ve bilin-
meyen şeyler.

fehîm: anlayış, idrak.

ferman: emir, buyruk.

hakaik: hakikatler, gerçekler.

hakaik-ı hafiye: gizli hakikatler.

hakaik-ı imaniye: iman hakikat-
leri, iman esasları.

hakaik-ı zahiriye-i Kur’âniye:
Kur’ân’ın görünen hakikatleri.

hakikat: gerçek.

hâşâ sümme hâşâ: defalarca as-
la, kesinlikle öyle değil

hâşâ ve kellâ: asla ve asla öyle
değil.

Hazret-i Risalet: Peygamberimiz
Hz. Muhammed.

hitab-ı İlâhî: Allah’ın kendi zatına
mahsus olarak hitabı, sözü.

ifade: deyiş, söz.

iman: inanma, itikat.

inkişaf etme: açılma, keşfolun-
ma.

isal: ulaştırma.

kabil: tür, çeşit.

kat’î: kesin.

Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve su-
resinde sayısız hikmet ve fayda-
lar bulunan Kur’ân.

lâzım: gerekli.

lisan: dil.

maani-i Kur’ân: Kur’ân-ı Kerîm’in
manaları.

maani-i mensusa: ayet ve hadis
ile sabit, tespit edilmiş manalar.

meal: mana, mefhum, anlam.

menba-ı risalet: peygamberlik
kaynağı.

mensus: nas ile sabit, ayet ve ha-
disle tespit edilen.

muan’an: senetli, an’aneli; isim
listesiyle birlikte nakledilen hadis
veya haber.

muhkemat: tevil ihtimali bulun-

1. [Kur’ân’ın lisanı] Apaçık Arapçadır. (Nahl Suresi: 103; Şuara Suresi: 195.)

mayan Kur’ân ayetleri.

müfessir: Kur’ân-ı Kerîm’in
metnini tefsir ve izah eden İs-
lâm âlimi.

mühim: önemli.

mülhem: ilham olunmuş.

müteselsilen: birbiri peşi sıra.

nas: yorum kabul etmeyecek
bir şekilde açık bir hüküm ifa-
de eden ayet ve hadis.

nusus: Kur’ân-ı Kerîm ve ha-
disin açık hükümleri.

nükte: ince manalı ve anlam-
lı söz.

Selef-i Salihîn: Ehl-i Sünnet
ve Cemaatin ilk rehberleri, ilk
devir Müslümanları.

senet: bir hadis metninde, o
metni rivayet etmiş ravilerin,
en son raviden başlayarak Hz.
Peygambere varıncaya kadar
uzanan isimler zinciri.

seytan: iblis.

taife: takım, grup, topluluk.

takviye: kuvvetlendirme,
sağlamlaştırma.

tarz: biçim, şekil.

tefsir: Kur’ân’ın mana baki-
mından izahı, yorumu.

tekzip: yalanlama.

tetimmat: tetimmeler, ekler.

tezyif etmek: küçük düşür-
me, hakaret etmek.

vazîh: açık ifade.

ziyade: fazla.

istiyor. Kur'an-ı Hakîm'in —senin tabirinle— birer polat kal'ası hükmünde olan surlu sureleri içinde yol bulmak istiyor. Böyleler —hâşâ— hakaik-ı imaniye ve Kur'âniye-ye şüphe iras etmek için bu nevi sözleri işaa ediyorlar.

İKİNCİ NÜKTE

Cenab-ı Hak Kur'an'da çok şeylere kasem etmiş. Kasemat-ı Kur'âniyede çok büyük nükteler var, çok sırlar var.

Meselâ, ¹ **وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا** 'deki kasem, On Birinci Sözdeki muhteşem temsilin esasına işaret eder; kâinatı bir saray ve bir şehir suretinde gösterir.

Hem, ² **يَسْ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ** 'deki kasem ile, i'cazat-ı Kur'âniyenin kudsiyetini ve ona kasem edilecek bir derece-i hürmette olduğunu ihtar eder.

³ **وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ۖ فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ۖ وَأَنَّهُ لَقَسَمٌ لِّوَعْلَمُونَ عَظِيمٌ**

'deki kasem, yıldızların sukutuyla, vahye şüphe iras etmemek için cin ve şeytanların gaybî haberlerden kesilmelerine alâmet olduğuna işaret etmekle beraber, yıldızları dehşetli azametleriyle ve kemal-i intizam ile yerlerine yerleştirmek ve seyyaratları hayretengiz bir surette döndürmekteki azamet-i kudret ve kemal-i hikmeti, o kasemle ihtar ediyor.

1. Yemin olsun güneşe ve aydınlığına. (Şems Suresi: 1.)

2. Yâsin • Hikmet dolu Kur'an'a yemin olsun. (Yâsin Suresi: 1-2.)

3. Kayan yıldızla yemin olsun. (Necm Suresi: 1.)

4. Yemin ederim yıldızların mevkilerine • Bu bir yemin ki, bilseniz, ne büyüktür. (Vakıa Suresi: 75-76.)

alâmet: belirti, işaret.

azamet: büyüklük.

azamet-i kudret: Allah'ın kudretinin büyüklüğü.

Cenab-ı Hak: pek yüce, saygın, şeref ve azamet sahibi hazret-i Allah.

cin: ateşten yaratılmış olup dünyanın insandan sonra en mühim sakini.

dehşet: olağanüstü, şaşırtıcı.

derece-i hürmet: hürmet ve saygı derecesi.

esas: asıl, temel.

gaybî: bilinmeyen, gayp âlemine ait.

hakaik-ı imaniye ve Kur'âniye: imanî ve Kur'ânî gerçekler.

hâşâ: asla, kesinlikle öyle değil, Allah göstermesin.

hayretengiz: hayret içinde bırakan.

hükmünde olmak: değerinde, yerinde olmak.

i'cazat-ı Kur'âniye: Kur'an'ın mu'cizelikleri.

ihtar etme: hatırlatma, uyarma.

iras etmek: vermek, sebep olmak, getirmek.

ışaa etmek: herkese duyurmak, yaymak.

işaret etmek: göstermek.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar, evren.

kal'a: kale.

kasem: yemin, ant.

kasemat-ı Kur'âniye: Kur'an'daki yeminler.

kemal-i hikmet: eksiksiz olan hikmetin mükemmelliği.

kemal-i intizam: tam ve eksiksiz düzen.

kudsiyet: kutsallık, her türlü kusur ve eksiklikten uzak oluş.

Kur'an-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'an.

mekki: yer.

muhteşem: haşmetli, görkemli, büyük.

nevi: çeşit.

nükte: ince manalı söz.

polat: çelik gibi sert bir maden.

seyyarat: gezegenler.

sır: gizli hakikat.

sukut: düşme, aşağı inme.

sur: yüksek kale duvarı.

sure: Kur'an-ı Kerim'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.

suret: biçim, görünüş.

şeytan: Hz. Âdem'in üstünlüğünün kabulü anlamında ona secde edilmesi ile ilgili ilâhî emre uymadığı için semadan kovulan ve o zamandan beri âdemoğullarını doğru yoldan çıkartmaktan geri durmayan lânetlenmiş varlık.

tabir: ifade, söz.

temsil: kıyaslama şeklinde benzetme.

vahiy: Cenab-ı Hak'ın dilediği hükümleri, sırları ve hakikatleri peygamberlere bildirmesi.

yemin: ant, kasem.

2 وَالْمُرْسَلَاتِ 1 'deki kasemde, havanın

temevvücatı ve tasrifatı içinde mühim hikmetleri ihtar etmek için, rüzgârlara, memur melâikelere kasemle nazar-ı dikkati celp ediyor ki, tesadüfî zannolunan unsurlar, çok nazik hikmetleri ve ehemmiyetli vazifeleri görüyorlar. Ve hakeza, her bir mevkiin, ayrı ayrı nüktesi ve faydası vardır. Vakit müsait olmadığı için, yalnız icmalen

3 وَالَّتِي وَالزَّيْتُونِ kasemindeki çok nüktelerinden bir nükteye işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Cenab-ı Hak, *tîn* ve *zeytin* ile kasem vasıtasıyla azamet-i kudretini ve kemal-i rahmetini ve büyük nimetlerini ihtar ederek, esfel-i safilîn tarafına giden insanın yüzünü o taraftan çevirip, şükür ve fikir ve iman ve amel-i salih ile, tâ âlâyılliyyine kadar terakkiyat-ı maneviyeye mazhar olabilmesine işaret ediyor. Nimetler içinde *tîn* ve *zeytin*in tahsisinin sebebi, o iki meyvenin çok mübarek ve nafi olması ve hilkatlerinde de, medar-ı dikkat ve nimet çok şeyler bulunmasıdır. Çünkü, hayat-ı içtimaiye ve ticariye ve tenviriye ve gıda-i insaniye için *zeytin* en büyük bir esas teşkil ettiği gibi; incirin hilkatı, zerre gibi bir çekirdekte koca incir ağacının cihazatını saklayıp derç etmek gibi bir harika mu'cize-i kudreti gösterdiği gibi, tamında, menfaatinde ve ekser meyvelere muhalif olarak devamında ve daha sair menafiindeki nimet-i İlâhiyeyi kasem ile hatıra getiriyor. Buna mukabil, insanı iman ve amel-i salihe çıkarmak ve esfel-i safilîne düşürmemek için bir ders veriyor.

âlâyılliyyin: Allah katında en iyilerin derecesi.

amel-i salih: Allah rızasına uygun hayırlı ve faydalı iş.

azamet-i kudret: Allah'ın kudretinin büyüklüğü.

celp etme: çekme.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi; şeref ve büyüklük sahibi olan Allah.

cihazat: cihazlar, azalar, organlar. **derç etmek:** toplamak, içine yerleştirmek.

ehemmiyet: önem, değer.

ekser: pek çok.

esfel-i safilîn: aşağıların en aşağısı.

fayda: fayda, yarar.

gıda-i insaniye: insanî gıdalar.

hakeza: böylece, bunun gibi.

harika: olağanüstü.

hatıra getirmek: zihne ve akla getirmek.

hayat-ı içtimaiye ve ticariye ve tenviriye: öğrenim ve aydınlanma, ticarî ve içtimai hayat.

hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.

hayat-ı tenviriye: bilgi ile aydınlatılan hayat.

hayat-ı ticariye: ticaret hayatı.

hikmet: gizli, bilinmeyen nokta, ilâhî gaye ve fayda.

hilkat: yaratılış.

icmalen: kısaca, özetle.

ihtar etmek: hatırlatmak, uyar-mak.

iman: inanma, itikat.

işaret etme: gösterme, bildirme.

kasem: yemin, ant.

kemal-i rahmet: kusursuz ve mükemmel bir rahmet.

mazhar olmak: kavuşmak, şeref-lenmek.

medar-ı dikkat: dikkat sebebi.

melâike: melekler.

melek: Allah'ın nurdan yarattığı Allah'ın emirlerine tam itaat eden varlık.

menafi: menfaatler, faydalar.

menfaat: fayda.

mevki: yer.

mu'cize-i kudret: Cenab-ı Hakkın kudretinin mu'cizesi.

muhalif: karşı, zıt.

mukabil: karşılık.

mübarek: bereketli, kutlu, hayırlı.

mühim: önemli.

müsait: uygun, münasip.

nafi: faydalı.

nazar-ı dikkat: dikkatli bakış.

nazik: narin, ince.

1. Yemin olsun esip savuran rüzgâra. (Zariyat Suresi: 1.)

2. Yemin olsun peş peşe gönderilen meleklerle. (Mürselât Suresi: 1.)

3. Yemin olsun incire ve zeytine. (Tîn Suresi: 1.)

nimet: lütuf, ihsan, bağış.

nimet-i İlâhiye: Allah'ın nimeti.

nükte: ince manalı söz.

sair: diğer, öteki.

şükür: memnunluk ve hoş-nutluk ifade etme, teşekkür; nimet ve iyiliğin sahibini tanıma ve Allah'a karşı kulluk görevini yerine getirme.

taam: yemek.

tahsis: has kılma, ayırma.

tasrifat: çekimler, tasarruf etmeler, istediği şekilde kullanma ve idare etme.

temevvücat: dalgalanmalar.

terakkiyat-ı manevî: manevî ilerlemeler.

tesadüfî: rastgele.

teşkil etmek: meydana getir-

mek.

tîn: incir.

unsur: bir şeyin parçası, asıl.

vakit: zaman.

vasıta: aracılık.

vazife: görev.

yemin: ant, kasem.

zan: sanma.

zerre: atom, en küçük madde parçası.

ÜÇÜNCÜ NÜKTE

Surelerin başlarındaki haruf-u mukattaa, İlâhî bir şifredir; has abdine onlarla bazı işaret-i gaybiye veriyor. O şifrenin miftahı, o abd-i hastadır, hem onun veresesindedir. Kur'ân-ı Hakîm madem her zaman ve her taifeye hitap ediyor; her asrın her tabakasının hissesini cami çok mütenevvi vücuhları, manaları olabilir. Selef i Salihîn ise, en halis parça onlarındır ki, beyan etmişler. Ehl-i velâyet ve tahkik, seyrüsülûk-u ruhaniyeye ait çok muamelât-ı gaybiye işaretini onlarda bulmuşlar. *İşaratü'l-l'î'caz* tefsirinde, El-Bakara Suresinin başında i'caz-ı belâgat noktasında bir nebze onlardan bahsetmişiz; müracaat edilsin.

DÖRDÜNCÜ NÜKTE

Kur'ân-ı Hakîm'in hakikî tercümesi kabil olmadığını Yirmi Beşinci Söz ispat etmiştir. Hem manevî i'cazındaki ulviyet-i üslûp ise, tercümeye gelmez. Manevî i'cazında olan ulviyet-i üslûp cihetinden gelen zevk ve hakikati beyan ve ifham etmek pek müşkül. Fakat yolu göstermek için bir iki cihete işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan,

۱ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْوَأَنَّاكُمُ
وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ۚ ۲ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا
مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثَ ۚ ۳ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي
۴ سِتَّةِ أَيَّامٍ ۚ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ ۚ ۵ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ ۚ ۶

1. Göklerin ve yerin yaratılışı ile dillerinizin ve renklerinizin, seslerinizin ve simalarının farkı liliği da yine Onun ayetlerindendir. (Rum Suresi: 22.)
2. Gökler de Onun kudretiyle dürülmüş olacaktır. (Zümer Suresi: 67.)
3. O sizi, annelerinizin karnında üç karanlık içinde, bir yaratılıştan diğerine çevirerek yaratmıştır. (Zümer Suresi: 6.)
4. Gökleri ve yeri altı günde yarattı. (A'raf Suresi: 54.)
5. Allah, kişi ile onun kalbi arasına girer. (Enfal Suresi: 24.)
6. Zerre miktar bir şey dahi Ondandır uzak kalmaz. (Şebe Suresi: 3.)

abd: kul.

abd-i has: özel ve ayrıcalıklı kul.

asır: yüzyıl, çağ.

bahsetme: konuşma, üzerin-

de söz söyleme.

beyan: anlatma, açıklama.

camî: kapsamlı, içine alan.

cihet: yön, taraf.

ehl-i velâyet ve tahkik: velî-

ler, maneviyat âlemlerinde iman hakikatlerini delilleriyle bilen ve ispat eden Allah dostu âlim kimseler.

hakikat: gerçek.

hakikî: gerçek.

halis: saf, temiz, katıksız.

has: seçkin, özel.

hisse: pay.

hitap: bir topluluğa karşı konuşma, nutuk.

huruf-u mukattaa: sure başlarında bulunan ve birer ilâhî şifre mahiyetini taşıyan harfler.

i'caz: mu'cizeli oluş.

i'caz-i belâgat: belâğatin mu'cizeliği, Kur'ân-ı Kerîm'in eşsiz, düzgün, kusursuz oluşundaki mu'cizelik.

ifham: anlatma.

ilâhî: Allah'a ait.

ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.

işaret: işaretler, belirtiler.

İşaratü'l-l'î'caz: Risale-i Nur Külliyyatından bir eser.

işaret: gösterme, bildirme.

işaret-i gaybiye: gaybî işaret, herkesin fark edemediği gizli belirti.

kabil: mümkün.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm.

manevî: madde dışı olan, manaya ait.

miftah: anahtar.

muamelât-i gaybiye: gaybî olan muamele ve işleyişler.

müracaat: başvurma.

müşkül: zor.

mütenevvi: çeşitli.

nebze: bir parça.

nükte: ince manalı söz.

Selef-i Salihîn: Ehl-i Sünnet ve Cemaatin ilk rehberleri ve Ashap ile Tabiînin ileri gelenleri olan ilk devir İslâm büyükleri.

seyrüsülûk-u ruhaniye: manevî inkişaf için bir terbiye ve eğitim yoluna girip onda devam etme.

sure: Kur'ân-ı Kerîm'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.

şifre: işaretle olan yazı tarzı.

tabaka: topluluk, zümre, katman.

taife: grup, topluluk.

tefsir: Kur'ân'ın mana bakımından izahı.

tercüme: çeviri.

ulviyet-i üslûp: üslûptaki, anlatım tarzındaki yücelik.

verese: vârisler.

vücut: vecihler, yönler.

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ¹

gibi ayetlerle, o derece harika bir ulviyet-i üslûp ve i'caz-kârâne bir cem'iyet içinde hallâkiyetin hakikatini hayale tasvir ediyor, gösteriyor ki, "Sâni-i Âlem olan şu kâinatın ustası, iş başında olarak şems ve kameri hangi çekiç ile yerlerine çakıyorsa, aynı çekiç ile, aynı anda zerreleri yerlerine, meselâ zihayatların göz bebeklerinde yerleştiriyor. Semavatı hangi ölçü ile, hangi manevî alet ile tertip edip açıyorsa, aynı anda, aynı tertip ile gözün perde-lerini açar, yapar, tanzim eder, yerleştirir. Hem, Sâni-i Zülcelâl, manevî kudretin hangi manevî çekici ile yıldızları göklere çakıyorsa, aynı o manevî çekiç ile beşerin simasındaki hadsiz alâmet-i farika noktalarını ve zahirî ve bâtinî duygularını yerlerine nakşediyor" diye ifade eder.

Demek, o Sâni-i Zülcelâl, iş başında işlerini hem göze, hem kulağa göstermek için, ayat-ı Kur'âniye ile, bir çekici zerreye vuruyor; aynı ayetin diğer kelimesiyle, o çekici şemse vuruyor, merkezine çakar gibi ulvî üslûp ile vahdaniyeti ayn-ı ehadiyet içinde ve nihayet celâli nihayet cemal içinde ve nihayet azameti nihayet hafâ içinde ve nihayet vüs'ati nihayet dikkat içinde ve nihayet haşmeti nihayet rahmet içinde ve nihayet bu'diyeti nihayet kurbiyet içinde gösterir. Muhal telâkki edilen cem-i ezda-dın en uzak mertebesini, vacip derecesindeki bir suretini ifade eder, ispat edip gösterir. İşte bu tarz ifadesi ve üslûbudur ki, en harika edipleri, belâgatine secde ettiriyor.

1. O geceyi gündüze, gündüzü de geceye geçirir. Gönüllerde saklı olanı hakkıyla bilen de Odur. (Hadid Suresi: 6.)

alâmet-i farika: farklılık belirtisi.
alet: vasıta, araç.
ayat-ı Kur'âniye: Kur'an'ın ayet-leri.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
ayn-ı ehadiyet: Allah'ın her bir şeyde birliğini göstermesinin ta kendisi.
azamet: büyüklük, yücelik.
bâtını: görünmeyen, içinde olan.
belâgat: sözün düzgün, kusursuz, yerinde ve hâlin ve makamın içi-bina göre söylenmesi.
beşer: insanlık.
bu'diyet: uzaklık.
celâl: sonsuz büyüklük ve haşmet.
cemal: Cenab-ı Hak'ın lütuf ve ihsanı ile tecellisi.
cem-i ezdat: zıt şeylerin bir arada bulunması.
cem'iyet: kapsamlı oluş.
derece: mertebe, ölçü.
edip: edebiyatçı.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hafâ: gizlilik.
hakikat: gerçek.
hakkıyla bilen: gerçek, doğru, en doğrusunu bilen.
hallâkiyet: yaratıcılık.
harika: olağanüstü.
haşmet: ihtişam, korku ve saygı uyandıran büyüklük, görkemlilik.
hayal: insanın zihninde tasarlayıp, canlandırdığı şey.
i'caz-kârâne: mu'cizeli bir şekilde.
ifade etme: anlatma, söyleme.
ifade: anlatma.
ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar, evren.
kamer: ay.
kudret: kuvvet, iktidar.
kurbiyet: yakınlık.
manevi: madde dışı olan, manaya ait.
mertebe: derece.
meselâ: misal olarak, örnek.
muhal: imkânsız.
nakşetmek: süslemek.
nihayet: son derece.
nokta: işaret.
perde: örtü.
rahmet: esirgeme, şefkat gösterme.
Sâni-i Âlem: bütün âlemi sanatla

yaratan Allah.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi, her şeyi sanatla yaratan Allah.
secde: baş eğme.
semavat: gökler.
sima: yüz, çehre.
suret: biçim, tarz.
şems: güneş.
tanzim etmek: düzenlemek, düzene koymak.

tarz: biçim, suret.
tasvir etme: resimleme, bir şeyi çeşitli ifade tarzlarıyla anlatma.
telâkki: anlama, kabul etme.
tertîp etme: düzenleme, sıralama.
ulvî: yüksek, yüce.
ulviyet-i üslûp: üslûptaki, anlatım tarzındaki yücelik.
üslûp: ifade tarzı.

vacip: zorunlu.
vahdaniyet: Allah'ın birliği ve varlığı.
vüs'at: genişlik, bolluk.
zahiri: açık, görünen.
zerre: maddenin en küçük parçası, atom.
zerre miktar: en küçük parçacık kadar.
zihayat: hayat sahibi.

Hem meselâ, ¹ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِنَّ ثُمَّ

ayetiyle şöyle bir üslûb-u âlî ile saltanat-ı rububiyetindeki haşmeti gösterir. Şöyle ki:

“Gökler ve zemin, iki mutî kışla hükmünde ve iki muntazam ordu merkezi suretinde, tek bir emirle veya boru gibi bir işaretle, o iki kışlada fenâ ve adem perdesinde yatan mevcudat, o emre kemal-i sür’atle ve itaatle ‘Leb-beyk!’ deyip meydan-ı haşir ve imtihana çıkarlar.”

İşte, haşir ve kıyameti ne kadar mu’cizâne bir üslûb-u âlî ile ifade edip; ve o davanın içinde bir delil-i iknaîye işaret ediyor ki, bilmüşahede, nasıl ki zeminin cevfinden saklanmış ve ölmüş hükmündeki tohumlar ve cevvi semada, ademde ve küre-i havaiyede dağılmış, saklanmış katreler, nasıl kemal-i intizam ve sür’atle haşrolup her baharda meydan-ı tecrübe ve imtihana çıkıyorlar; zeminde hububat semada katarat, her vakit bir mahşernümun suretini alırlar. Öyle de, haşr-i ekber dahi öyle kolay zuhur eder. Madem bunu görüyorsunuz, onu dahi inkâr edemezsiniz.

Ve hakeza, şu ayetlere sair ayattaki derece-i belâgati kıyas edebilirsiniz. Acaba, şu tarzdaki ayatın hakikî tercümesi mümkün müdür? Elbette değildir. Olsa olsa, ya kısa bir meal-i icmalî veya ayetin her cümlesi için beş altı satır tefsir yazmak lâzım gelir.

1. Yine Onun ayetlerindendir ki, gök ve yer Onun emriyle ayakta durur. Sonra O sizi bir emirle çağırduğında derhal kabirlerinizden çıkarsınız.” (Rum Suresi: 25.)

adem: yokluk.
ayat: Kur’ân ayetleri.
ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.
bilmüşahede: görerek.
cevv: boşluk.
cevv-i sema: gökyüzü.
dava: iddia.
delil-i iknaîye: ikna edici delil.
derece-i belâgat: belâgat de-

recesi.
emr: emir, buyruk.
fenâ: yokluk, son bulma.
hakeza: böylece, bunun gibi.
hakiki: gerçek, doğru.
haşir: Allah’ın, ölüleri diriltip mahşere çıkarması; insanların öldükten sonra tekrar diriltilip bir yerde toplanmaları.
haşmet: ihtişam, korku ve saygı uyandıran büyüklük,

görmeklilik.
haşr-i ekber: büyük diriliş ve toplanma.
hububat: habbeler, taneli bitkiler.
hükmünde: değerinde, yerinde.
ifade: anlatma.
inkâr etmek: reddetmek, kabul etmemek.
isaret: gösterme, belirti.

itaat: boyun eğme, emre uyma.
kabir: mezar.
katarat: katreler, damlalar.
katre: damla.
kemal-i intizam: tam ve eksiksiz düzen.
kemal-i sür’at: tam bir sür’at, hızlilik.
kışla: askerlerin topluca barındıkları yapı.
kıyamet: dünyanın sonu, dünyanın eceli.
kıyas: karşılaştırma.
küre-i havaiye: hava küre, atmosfer.
Lebbeyk: buyurun, emredin.
mahşernümun: mahşer örneği, mahşere benzer.
meal-i icmalî: özet olarak anlam.
meselâ: misal olarak.
mevcudat: var olan her şey, yaratılmışlar.
meydan-ı haşir: haşir, diriliş meydanı.
meydan-ı imtihan : imtihan meydanı.
meydan-ı tecrübe ve imtihan: imtihan ve deneme meydanı, sahası.
mu’cizâne: mu’cizeli bir şekilde.
muntazam: intizamlı, tertipli.
mutî: itaat eden.
mümkün: olabilir.
perde: örtü.
sair: diğer, öteki.
saltanat-ı rububiyet: Allah’ın kâinatı terbiye ve idare edicilik sıfatının saltanatı.
sema: gökyüzü.
suret: biçim, görünüş.
sür’at: çabukluk, hızlilik.
tarz: biçim, suret.
tefsir: Kur’ân’ın mana bakımından izahı.
tercüme: çeviri.
üslûb-u âlî: yüce üslûp, yüksek ifade tarzı.
vakit: zaman.
zemin: yer, yeryüzü.
zuhur etmek: meydana çıkmak.

BEŞİNCİ NÜKTE

Meselâ, ¹ الْحَمْدُ لِلَّهِ bir cümle-i Kur'âniyedir. Bunun en

kısa manası, ilm-i nahiv ve beyan kaidelerinin iktiza ettiği şudur:

كُلُّ فَرْدٍ مِنْ أَفْرَادِ الْحَمْدِ مِنْ آيٍ حَامِدٍ صَدَرَ وَعَلَى آيٍ مَحْمُودٍ
وَقَعَ مِنَ الْأَزْلِ إِلَى الْأَبَدِ خَاصٌّ وَمُسْتَحَقٌّ لِلذَّاتِ الْوَاجِبِ
الْوُجُودِ الْمُسَمًّى بِاللَّهِ

Yani, “Ne kadar hamd ve medih varsa, kimden gelse, kime karşı da olsa, ezelden ebede kadar hastır ve lâyıktır o Zat-ı Vacibü'l-Vücut'a ki, ALLAH denilir.”

İşte, “Ne kadar hamd varsa,” el-i istiğraktan çıkıyor.

“Her kimden gelse” kaydı ise, hamd master olup faili terk edildiğinden, böyle makamda umumiyeti ifade eder.

Hem, mef'ulün terkinde, yine makam-ı hitabîde külli-yet ve umumiyeti ifade ettiği için, “her kime karşı olsa” kaydını ifade ediyor.

“Ezelden ebede kadar” kaydı ise, fiilî cümlesinden ismî cümlesine intikal kaidesi sebat ve devamı delâlet ettiği için, o manayı ifade ediyor.

“Has ve müstahak” manasını ﷲ 'taki lâm-ı cer ifade ediyor. Çünkü o lâm, ihtisas ve istihkak içindir.

“Zat-ı Vacibü'l-Vücut” kaydı ise, vücut-u vücut ulûhi-yetin lâzım-ı zarurîsi ve Zat-ı Zülcelâl'e karşı bir ünvan-ı mülâhaza olduğundan, lâfzullah sair esma ve sîfata

cümle-i Kur'âniye: Kur'ân cümlesi, ayet.

delâlet: işaret, delil olma.

ebed: sonu olmayan gelecek zaman.

elhamdüillâh: hamd ve övgü Allah'a aittir.

el-i istiğrak: Arapçada el harf-i tarifinin isimlerin bütünü ve cinsinin tamamını kapsar hale koyması.

esma: isimler.

ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman.

fail: özne, fiilî veya işi yapan.

fiilî cümle: fiil cümlesi.

hamd: methetme, övme.

has: mahsus, özel.

ifade: anlatma.

ihtisas: kendine mahsus kılma.

iktiza etmek: gerektirmek.

ilm-i beyan: belâgat ilminin; hakikat, mecaz, kinaye, teşbih ve istiarelerini öğreten kısmı.

ilm-i nahiv: dil bilgisi.

intikal: yer değiştirme.

ismi cümle: isim cümlesi.

istihkak: hak etme.

kaide: kural, prensip.

kayıt: şart.

külliyyet: bütünlük, genellik.

lâfzullah: Allah lâfzı, kelimesi.

lâm-i cer: kelimeyi -i hâli ile (esre olarak) okutan lâm harfi.

lâyık: yakışır, münasip.

lâzım-ı zarurî: zaruret derecesinde lâzım.

makam: mevki, durak.

makam-ı hitabî: hitap etme makamı, konuşma, seslenme yeri.

master: şahıs veya zaman göstermeyen kelime, fiil kökü, yaz-

mak vb.

medih: övmeye ve methetmeye sebep olan şey, övgü.

mef'ul: failin fiilinin tesiri ettiği şey, dil bilgisinde tümlec, özne tarafından yapılan iş.

meselâ: örneğin.

müstahak: hak eden.

nükte: ince manalı söz.

sair: diğer, öteki.

sebat: kararlı olma.

sîfat: vasıf, özellik.

terk: bırakma.

ulûhiyyet: ilâhîlik; var olan hakikatlerin hepsini toplayan, teklik; kısaca “ibadet edilme-yeye lâyık olan yegâne ma'bud bütün varlıkları yaratan Allah'tır” diye ifade edilebilen gerçek.

umumiyet: umumîlik, genellik.

ünvan-ı mülâhaza: bir şeyin hakikatini bir derece düşünebilmek için olan isim ve vasıta.

vücut-u vücut: varlığı zarurî ve vacip olmak.

Zat-ı Vacibü'l-Vücut: varlığı mutlaka gerekli olan zat, Cenab-ı Allah.

Zat-ı Zülcelâl: celâl ve büyüklük sahibi zat, Allah.

1. Fatiha Suresi: 1; vd.

camiiyeti ve İsm-i Azam olduğu itibarıyla delâlet-i iltizamiye ile delâlet ettiği gibi, “*Vacibü'l-Vücut*” ünvanına dahi o delâlet-i iltizamiye ile delâlet ediyor.

İşte, ¹ **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ** cümlesinin en kısa ve ulema-i Arabiye-

ce müttefekunaleyh bir mana-i zahirîsi şöyle olursa, başka bir lisan o i'caz ve kuvvetle nasıl tercüme edilebilir?

Hem, elsine-i âlem içinde lisan-ı nahvî, Arabîden başka bir tek lisan var, o da hiçbir vakit Arap lisanının camiyyetine yetişemez. Acaba o cami ve i'cazdarâne olan lisan-ı nahvî ile mu'cizekârâne bir surette ve her ciheti bir den bilir, irade eder bir ilm-i muhit içinde zuhur eden kelimat-ı Kur'âniye, sair elsine-i terkibiye ve tasrifîye vasıtasıyla, zihni cüz'î, şuuru kısa, fikri müşevveş, kalbi karanlıklı bazı insanların kelimat-ı tercümiyesi nasıl o mukaddes kelimat yerini tutabilir? Hatta diyebilirim ve belki ispat edebilirim ki, her bir harf-i Kur'ân, bir hakaik hazinesi hükmüne geçer; bazen bir tek harf, bir sahife kadar hakikatleri ders verir.

ALTINCI NÜKTE

Bu manayı tenvir için, kendi başımdan geçmiş nurlu bir hâli ve hakikatli bir hayali söylüyorum. Şöyle ki:

Bir vakit ² **اَيَّاكَ نَعْبُدُ وَاَيَّاكَ نَسْتَعِينُ** 'deki *nun*-u mütekel-

lim-i maalgayrı düşündüm ve mütekellim-i vahde sîgasından ³ **نَعْبُدُ** sîgasına intikalın sebebinin kalbim aradı. Birden, namazdaki cemaatin fazileti ve sırrı, o *nun*'dan inkişaf etti.

1. Fatiha Suresi: 1; vd.

2. Ancak Sana kulluk eder, ancak Senden yardım isteriz. (Fatiha Suresi: 5.)

3. Kulluk ederiz.

Arabi: Arapçaya ait.
camî: ihtiva eden, kaplayan.
camiiyet: geniş kapsamlı oluş; toplayıcı.
cemaat: bir imama uyup namaz kılan Müslümanlar topluluğu.
cihet: yön, taraf.
cüz'i: küçük.

delâlet etmek: işaret etmek, sözün kullanılmış olduğu asıl anlamı göstermek.

delâlet-i iltizamiye: bir kelimenin söylediği anlamın gereğini zorunlu olarak işaret etmesi, meselâ “ilâh” sözü zorunlu olarak “doğmamış, doğurulmamış” anlamına işaret

eder.

elsine-i âlem: dünya dilleri.

elsine-i tasrifîye: çekimli diller; gramatik kurallarla aynı kelimenin çekimi sonucu yeni kelimeler türetebilen diller.

elsine-i terkibiye: eklemeli diller; birbirine eklenen keli-

melerle konuşulan diller.

fazilet: kişiyi ahlâkları iyi hareket etmeye yönelten manevî kuvvet, erdem.

hakaik: hakikatler, gerçekler.

hâl: durum.

harf-i Kur'ân: Kur'ân harfi.

hazine: zengin ve değerli kaynak.

hükmüne geçmek: yerine geçmek, değerinde olmak.

i'cazdarâne: mu'cize biçiminde.

i'caz: mu'cize oluş.

ilm-i muhit: her şeyi ihata edici, kuşatıcı ilim.

inkışaf etme: açılma, ortaya çıkma.

intikal: geçme.

irade etmek: dilemek, istemek.

İsm-i Azam: en büyük isim.

ispat: kanıtlama.

itibarıyla: sayılmak üzere, bakımdan.

kelimat: kelimeler.

kelimat-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın kelimeleri.

kelimat-ı tercümiye: tercüme kelimeleri.

kul: Allah'ın yarattığı mahlûk.

lisan: dil.

lisan-ı nahvi: intizam ve kaidele-re bağlı belâgat dili, Arapçanın cümle yapısı ve grameri, dil bilgisi.

mana-i zahiri: açık görünen mana.

mu'cizekârâne: mu'cizeli bir şekilde.

mukaddes: kutsal, aziz, temiz.

müşevveş: karışık, dağınık.

mütekellim-i vahde: birinci tekil şahıs “ben”.

müttefekunaleyh: üzerinde birleşilen mesele.

nun: nun harfi.

nun-u mütekellim-i maalgayr: konuşulan kimseyi de içine alan ve fiil ifade eden kelimeler; birinci çoğul şahıs “biz”.

nükte: ince manalı, söz.

sair: diğer, öteki.

şîga: gr. kip fiillerde belirli bir zamanla konuşanın, dinleyenin ve konuşulmanın teklik veya çokluk olarak belirtilmiş biçimi.

suret: biçim, tarz, şekil.

şuur: anlayış, idrak, bilinç.

tenvir: bir konu hakkında başkalarını aydınlatma.

tercüme etmek: çeviri yapmak, çevirmek.

ulema-i Arabiye: Arapça dil âlimleri.

Vacibü'l-Vücut: varlığı başkasının varlığına bağlı olmayıp, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

zuhur etme: meydana çıkma, ortaya çıkma.

Gördüm ki, namaz kıldığım o Bayezit Camiindeki cemaatle iştirakimi ve her biri benim bir nevi şefaatchim hükmüne ve kıraatimde izhar ettiğim hükümlere ve davalara birer şahit ve birer müeyyit gördüm. Nakıs ubudiyetimi, o cemaatin büyük ve kesretli ibadatı içinde dergâh-ı İlâhiyeye takdime cesaret geldi.

Birden, bir perde daha inkişaf etti. Yani, İstanbul'un bütün mescitleri ittisal peyda etti. O şehir, o Bayezit Camii hükmüne geçti. Birden, onların dualarına ve tasdiklerine manen bir nevi mazhariyet hissettim.

Onda dahi, rûy-i zemin mescidinde, Kâbe-i Mükerrerme etrafında dairevî saflar içinde kendimi gördüm, ¹ **أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ** dedim. “Benim bu kadar şefaatchilerim var; benim namazda söylediğim her bir sözü aynen söylüyorlar, tasdik ediyorlar.”

Madem hayalen bu perde açıldı, Kâbe-i Mükerrerme mihrap hükmüne geçti; ben bu fırsattan istifade ederek, o safları işhat edip, tahiyatta getirdiğim

² **أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ** olan imanının tercümanını mübarek Hacerü'l-Esved'e tevdi edip emanet bırakıyorum derken, birden bir vaziyet daha açıldı. Gördüm ki, dahil olduğum cemaat üç daireye ayrıldı:

Birinci daire: Rûy-i zeminde mü'minler ve muvahhidindeki cemaat-i uzma.

cemaat: bir imama uyup namaz kılan Müslümanlar topluluğu.

cemaat-i uzma: çok büyük cemaat.

cesarete gelmek: yüreklenmek.

dahil: içinde, katılan.

dairevî: daire şeklinde.

dava: fikir, iddia.

dergâh-ı İlâhiye: Cenab-ı Hakkın dergâhı, kapısı.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

Hacerü'l-Esved: Kâbe'de bulunan meşhur siyah taş.

hamd: methetme, övme.

hayalen: hayali bir şekilde.

hükmüne geçmek: yerine almak, yerine geçmek.

hükmüne: yerine, değerine.

hüküm: karar, emir.

ibadat: ibadetler

ilâh: ma'bud; kendisine ibadet edilen.

iman: inanç, itikat.

inkişaf: açılma, ortaya çıkma.

istifade: faydalanma.

işhat etme: şahit gösterme.

iştirak: katılma, katılım.

ittisal peyda etmek: birleşip yakınlık kazanmak.

izhar etmek: göstermek, belirtmek, açıklamak.

Kâbe-i Mükerrerme: hürmet ve tazim edilen Kâbe.

kesret: çokluk.

kıraat: Kur'an-ı Kerim'in usul ve kaidelerine göre okunması.

manen: manaca, manevi yönden.

mazhariyet: sahip ve başarı elde etme, nail olma.

mescit: namaz kılınacak yer.

mihrap: imamin namaz kıldırırken durduğu bölüm.

1. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. (Fatiha Suresi: 2.)

2. Şahadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Yine şahadet ederim ki, Hz. Muhammed Allah'ın resulüdür.

muvahhidin: Allah'ın varlığına ve birliğine inananlar.

mübarek: bereketli, kutlu, hayırlı.

müeyyit: kuvvetlendiren, doğrulayan.

mü'min: inanan.

nakıs: noksan, eksik.

nevi: çeşit.

perde: örtü.

resul: elçi, peygamber.

rûy-i zemin: yeryüzü.

saf: camide cemaatin oluşturduğu sıra.

şahadet: şahit olma.

şefaât: günahkâr bir kimşenin affını Allah'tan niyaz etme.

tahiyyat: tahiyyeler, selâmlar, namazın oturushlarında

okunan Ettahiyyatü duası.

takdim: arz etme, sunma.

tasdik etmek: doğrulamak, kuvvetlendirmek.

tercüman: çevirici, açıklayıcı.

tevdi etmek: emanet etmek, bırakmak.

ubudiyet: kulluk.

vaziyet: durum.

İkinci daire: Baktım, umum mevcudat, bir salât-ı kübrada, bir tesbihat-ı uzmada, her taife kendine mahsus salâvat ve tesbihat ile meşgul bir cemaat içindeyim. “Vezaif-i eşya” tabir edilen hidemat-ı meşhude, onların ubudiyetlerinin ünvanlarıdır. O hâlde ¹ **اللَّهُ أَكْبَرُ** deyip hayretten başımı eğdim, nefsim baktım:

Üçüncü bir daire içinde, hayretengiz, zahiren ve keyfiyeten küçük, hakikaten ve vazifeten ve kemiyeten büyük, bir küçük âlemi gördüm ki, zerrat-ı vücudiyemden tâ havass-ı zahiriye kadar taife taife vazife-i ubudiyetle ve şükranıye ile meşgul bir cemaat gördüm. Bu dairede, kalbimdeki lâtife-i Rabbaniyem, ² **إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ** o cemaat namına diyor—nasıl, evvelki iki cemaatte de lisanım o iki cemaat-i uzmayı niyet ederek demişti.

Elhâsıl, ³ **نَعْبُدُ** nun'u, şu üç cemaate işaret ediyor.

İşte bu hâlette iken, birden Kur'an-ı Hakîm'in tercümanı ve mübelliği olan Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Ves-selâmın, Medine-i Münnevveredenilen manevî minberinde, şahsiyet-i maneviyesi haşmetiyle temessül ederek, ³ **يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ** hitabını manen herkes gibi ben de işitip, o üç cemaatte herkes benim gibi ⁴ **إِيَّاكَ نَعْبُدُ** ile mukabele ediyor tahayyül ettim. ⁵ **إِذَا ثَبَتَ الشَّيْءُ ثَبَتَ بِلَوَازِمِهِ** kaidesinde, şöyle bir hakikat fikre göründü ki:

1. Allah en büyüktür, en yücedir.

2. Ancak Sana kulluk eder, ancak Senden yardım isteriz. (Fatiha Suresi: 5.)

3. Ey insanlar! Rabbinize ibadet ediniz. (Bakara Suresi: 21.)

4. Ancak Sana kulluk ederiz. (Fatiha Suresi: 5.)

5. Bir şey sabit olunca, levazımatıyla sabit olur.

âlem: dünya.

aleyhissalâtu vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı Onun üzerine olsun

Allahü ekber: Allah en büyük ve en yücedir.

cemaat: topluluk.

cemaat-i uzma: çok büyük cemaat.

daire: halka.

hakikaten: hakikat olarak.

hâlet: hâl.

haşmet: ihtişam, heybet, büyüklük, görkem.

havass-ı zahiriye: açık, belli olan duygular, beş duyu organı.

hayret: şaşkınlık.

hayretengiz: hayret veren.

hidemat-ı meşhude: görülen hizmetler.

hitap: konuşma, nutuk.

işaret: gösterme.

kemiyeten: sayı itibarıyla.

keyfiyeten: nitelik ve özellik bakımından.

Kur'an-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'an.

lâtife-i Rabbaniye: Allah'ın yalnız kendi sevgisi için yarattığı, kalbe bağlı ve ilâhî hakikatlerin hissedilmesine ve manevî zevklerin alınmasına yarayan his, duygu.

lisan: dil.

mahsus: has, özel.

manen: ruhça, mana itibarıyla, manevî yönden.

manevî: manaya ait, manevî yönden.

Medine-i Münnevver: nurlu Medine şehri.

meşgul: bir işle uğraşan, iş görmekte olan.

mevcudat: var olan her şey, yaratılmışlar.

minber: camide hatibin hutbe okuduğu merdivenli kürsü.

mukabele etmek: karşılık vermek.

mübelliğ: tebliğ eden, bildiren.

nam: ad.

nefis: insanın kendisi, kendi, şahıs.

niyet etmek: bir şeyi yapmayı zihinde tasarlamak, düşünmek.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Peygamberimiz Hz. Muhammed.

salât-ı kübra: en büyük namaz.

salâvat: namazlar, ibadetler, şükürler, dualar.

şahsiyet-i maneviye: manevî kişilik.

şükran: teşekkür etmek, minnettarlık, şükür.

tabir: ifade.

tahayyül etmek: hayal etmek.

taife: grup, topluluk.

temessül etmek: belirlemek, görünmek.

tercüman: tercüme eden, anlatan.

tesbihat: tesbihler, Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak, şanına layık ifadelerle anma.

tesbihat-ı uzma: en büyük tesbihat.

ubudiyet: kulluk.

umum: bütün, genel olma.

ünvan: isim, şöhret.

vazife-i ubudiyet: kulluk görevi.

vazifeten: görevli olarak.

vezaif-i eşya: esyanın vazifeleri.

zahiren: görünüşte, görünürde.

zerrat-ı vücudiye: vücudun zerreleri, hücreleri.

aleyhissalâtu vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı Onun üzerine olsun

ayat-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın ayetleri.

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

ayn-ı hakikat: hakikatin ta kendisi, gerçek.

azamet: büyüklük, yücelik.

belâgat: sözün düzgün, kusursuz, yerinde ve hâlin ve makamın icabına göre söylenmesi.

celâl: son derecede büyüklük, azamet.

cemaat: topluluk, heyet, insan topluluğu.

cezalet: akıcı ve düzgün ifade, güzel anlatım.

ehemmiyetli: önemli.

fikir: akıl, düşünce.

gayet: son derece.

hakikat: gerçek.

hamd: methetme, övme.

haşmet: ihtişam, heybet, büyüklük, görkem.

hayal: insanın zihninde tasarlayıp, canlandırdığı şey.

hisse: pay.

hitab-ı izzet: izzetli ve şerefli hitap.

hitap: konuşma, nutuk.

hükümüne geçmek: yerine geçmek, değerinde olmak.

ibadet: Allah'ın emrettiklerini yerine getirme, Allah'a karşı kulluk görevini yerine getirme.

iman: inanma, itikat.

ittihaz etmek: edinmek, kabul etmek.

kaide: kural, prensip.

kesret: çokluk.

kuvvet-i ulviyet: ulvî, yüce, ilâhî kuvvet.

levazımat: lüzumlu maddeler, ihtiyaç maddeleri.

makam: mevki, yer.

makam-ı mahbubiyet-i uzma: büyük, muazzam sevgi makamı.

mazi: geçmiş zaman.

meclis: topluluk, görüşülecek şekilde bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu.

mevcudat: var olan her şey, yaratılmışlar.

mu'cize: benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı şey.

muhatap: kendisine hitap edilen.

muhtelif: çeşitli.

mühim: önemli.

müstakbel: gelecek zaman.

Mütekellim-i Ezeli: ezelden beri

Madem bütün âlemlerin Rabbi, insanları muhatap itti-haz edip umum mevcudatla konuşur; ve şu Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, o hitab-ı izzeti, nev-i beşere, belki umum zîruha ve zîşuura tebliğ ediyor. İşte, bütün mazi ve müstakbel, zaman-ı hazır hükmüne geçti; bütün nev-i beşer bir mecliste, safları muhtelif bir cemaat şeklinde olarak, o hitap, o suretle onlara ediliyor.

O vakit, her bir ayat-ı Kur'âniye, gayet haşmetli ve vüs'atli bir makamdan, gayet kesretli ve muhtelif ve ehemmiyetli muhatabından, nihayetsiz azamet ve celâl sahibi Mütekellim-i Ezeli'den ve makam-ı mahbubiyet-i uzma sahibi tercüman-ı âlişanından aldığı bir kuvvet-i ulviyet, cezalet ve belâgat içinde, parlak, hem pek parlak bir nur-u i'cazı içinde gördüm.

O vakit, değil umum Kur'ân, ya bir sure, yahut bir ayet, belki her bir kelimesi birer mu'cize hükmüne geçti.

¹ **أَلْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْآنِ** dedim; o ayn-ı hakikat

olan hayalden ² **نُعْبِدُ** nun'una girdiğim gibi çıktım ve an-

ladım ki, Kur'ân'ın değil ayetleri, kelimeleri, belki nun-u na'büdü gibi bazı harfleri dahi mühim hakikatlerin nurlu anahtarlarıdır.

Kalp ve hayal, o nun-u na'büdü'den çıktıktan sonra, akıl karşışlarına çıktı, dedi: “Ben de hisse isterim. Sizin

1. İman ve Kur'ân nurundan dolayı Allah'a hamd olsun.

2. Kulluk ederiz.

konuşma sıfatına sahip olan Allah.

nev-i beşer: insanoğlu, insanlık.

nihayetsiz: sonsuz.

nun-u na'büdü: Fatiha sure-sinde geçen “na'büdü” kelimesindeki “nun” harfi.

nur: parıltı, ışık.

nur-u i'caz: mu'cizelik nuru, ışığı.

Rab: her şeyin maliki, yaratıcı, büyüyen, terbiye eden Allah.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Peygamberimiz Hz. Muhammed.

saf: yan yana dizilerek meydana getirilen sıra.

sure: Kur'ân-ı Kerim'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.

suret: biçim, görüntü.

tebliğ: ulaştırmak, bildirmek.

tercüman-ı âlişan: şanlı tercüman.

umum: bütün, genel.

vakit: zaman.

vüs'at: genişlik, bolluk.

zaman-ı hazır: şimdiki zaman.

zîruh: ruh sahibi, canlı.

zîşuur: şuurlu, bilinç sahibi.

gibi uçamam. Ayaklarım delildir, hüccettir. Aynı ¹ نَعْبِدُ ve

² نَسْتَعِينُ 'de, Ma'bud ve Müstean olan Hâlık'a giden yolu göstermek lâzımdır ki, sizin ile gelebileyim.”

O vakit kalbe şöyle geldi ki, o mütehayyir akla de:

Bak kâinattaki bütün mevcudata: Zihayat olsun, camit olsun, kemal-i itaat ve intizam ile vazife suretinde ubudiyetleri var. Bir kısmı şuursuz, hissiz oldukları hâlde, gayet şuurkârâne, intizamperverâne ve ubudiyetkârâne vazife görüyorlar. Demek, bir Ma'bud-u Bilhak ve bir Amir-i Mutlak vardır ki, bunları ibadete sevk edip istihdam ediyor.

Hem bak bütün mevcudata, hususan zihayat olanlara: Her birinin gayet kesretli ve gayet mütenevvi ihtiyacı var ve vücut ve bekasına lâzım pek kesretli, muhtelif matlûpları var; en küçüğüne elleri ulaşmaz, kudretleri yetişmez. Hâlbuki o hadsiz matlûpları, ummadığı yerden, vakt-i münasipte, muntazaman onların ellerine veriliyor ve bilmüşahede görünüyor.

İşte, şu mevcudatın bu hadsiz fakr ve ihtiyacı; ve bu fevkalâde ianat-ı gaybiye ve imdadat-ı rahmaniye, bilbedahe gösterir ki, bir Ganî-i Mutlak ve Kerîm-i Mutlak ve Kadîr-i Mutlak olan bir Hamî ve Râzık'ları vardır ki, her şey ve her zihayat Ondandır istiane eder, medet bekliyor, manen ³ أَيَّاكَ نَسْتَعِينُ der.

O vakit akıl, “Amenna ve saddakna” dedi.

1. Kulluk ederiz.

2. Yardım dileriz.

3. Ancak Senden yardım dileriz. (Fatiha Suresi: 5.)

amenna ve saddakna: inanıyor ve tasdik ediyoruz.

Amir-i Mutlak: mutlak amir ve emir sahibi olan Allah.

beka: ebedilik, devam, sürekli.

bilbedahe: açıktan, aşikâr olarak.

bilmüşahede: görerek.

camit: ruhsuz, cansız.

delil: şahit, kanıt.

fakr: fakirlik, muhtaçlık.

fevkalâde: olağanüstü, harika.

Gani-i Mutlak: sonsuz ve sınırsız zenginlik sahibi ve hiçbir şeye ihtiyacı olmayan Allah.

gayet: son derece, çok.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

Hâlık: her şeyi yoktan var eden, Allah.

hami: himaye eden, koruyan.

hususan: özellikle.

hüccet: delil, bürhan, ispat.

ianat-ı gaybiye: gaybî, manevî yardımlar.

ibadet: Allah'ın emrettiklerini yerine getirme.

ihtiyacat: ihtiyaçlar.

imdadat-ı Rahmaniye: sonsuz rahmet sahibi olan Allah'ın yardımları.

intizam: düzgünlük, tertipli olma.

intizamperverâne: intizamı severek, disipline uyarak.

istiane etmek: yardım istemek.

istihdam etmek: kullanmak, çalıştırmak.

Kadir-i Mutlak: hiç bir kayıt ve şarta tâbi olmaksızın her şeye gücü yeten sonsuz kudret sahibi, Allah.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar, evren.

kemal-i itaat: tam ve mükemmel itaat.

Kerîm-i Mutlak: cömertliği ve bağışı sınırsız ikram sahibi olan Allah.

kesret: çokluk.

kısım: parça, nevi, bölüm.

kudret: kuvvet, iktidar.

lâzım: gerekli.

Ma'bud: kendisine ibadet olunan Allah.

Ma'bud-u Bilhak: her yerde ve bütün hâllerde medhe ve hamde lâyık olan Cenab-ı Allah.

manen: manaca, manevî yönden.

matlûp: istenen, talep edilen şey; istek.

matlûp: istenilen, talep olunan şey.

medet: inayet, yardım.

mevcudat: var olan her şey, yaratılmışlar.

muhtelif: çeşitli, farklı.

muntazaman: düzenli olarak.

Müstean: kendisinden yardım beklenen Allah.

mütehayyir: şaşırmış, hayrette kalmış.

mütenevvi: çeşitli, farklı.

Râzık: rızık veren Allah.

sevk etmek: sürmek, ulaştırmak, kavuşturmak.

suret: biçim, görünüş.

şuur: anlayış, idrak, bilinç.

şuurkârâne: şuurluca, bilinçli bir şekilde.

ubudiyet: kulluk, ibadet.

ubudiyetkârâne: kulluğa yakışır tarzda, ibadet eder gibi.

vakit: zaman.

vakit-i münasip: uygun zaman.

vazife: görev.

vücut: varlık.

zihayat: hayat sahibi, canlı.

YEDİNCİ NÜKTE

Sonra, o hâlde,

1 اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦٨﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ

dediğim vakit, baktım ki, mazi tarafına göçüp giden kafile-i beşer içinde gayet nuranî, parlak enbiya, sıddıkın, şüheda, evliya, salihîn kabilelerini gördüm ki, istikbal zulûmatını dağıtıp, ebede giden yolda bir cadde-i kübra-i müstakimde gidiyorlar. Bu kelime, beni o kafiyeyle iltihak etmek için yol gösteriyor, belki iltihak ettiriyor.

Birden, “Fesühbanallah,” dedim. “Zulûmat-ı istikbali tenvir eden ve kemal-i selâmetle giden bu nuranî kafile-i uzmaya iltihak etmemek, ne kadar hasaret ve helâket olduğunu zerre miktar şuuru olan bilmesi lâzım. Acaba, bid’aları icat etmekle o kafile-i uzmadan inhıraf eden, nereden nur bulabilir, hangi yoldan gidebilir?”

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm rehberimiz ferman etmiş ki: 2 كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ

Acaba bu ferman-ı kat’îye karşı ulemaüssü tabirine lâ-yık bazı bedbahtlar hangi maslahatı buluyorlar, hangi fetvayı veriyorlar ki, lüzumsuz, zararlı bir surette şeair-i İslâmiyenin bedihiyatına karşı geliyorlar, tebdili kabil görüyorlar? Olsa olsa, muvakkat bir cilve-i manadan gelen bir intibah-ı muvakkat, o ulemaüssü aldatmıştır.

Meselâ, nasıl ki bir hayvanın veyahut bir meyvenin derisi soyulsa, muvakkat bir zerafet gösterir; fakat az bir zamanda o zarîf et ve o güzel meyve, o yabanî ve paslı ve

aleyhissalâtü vesselâm: Allah’ın salât ve selâmı Onun üzerine olsun

bedbaht: zavallı, kötü bahtlı.

bedihiyat: delil ve ispata ihtiyacı olmayacak şekilde açık, meydana çıkan şeyler.

bid’a: dinin aslında olmayıp sonradan dine aykırı şekilde ortaya çıkan şeyler.

cadde-i kübra-i müstakim: büyük ve istikametli yol.

cilve-i mana: mananın tecellisi, anlamın görünmesi, yansıma.

dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılma, azmak.

ebed: sonsuzluk.

enbiya: nebîler, peygamberler.

ferman etmek: emretmek, buyurmak.

ferman-ı kat’î: kesin emir, buyruk.

Fesühbanallah: Allah’ı her türlü kusur, ayıp ve eksiklerden tenzih ederim.

fetva: dini meselelere tam vâkıf kimseler tarafından verilen şer’î hüküm.

hasaret: hasar, zarar.

helâket: yıkılma, mahvolma.

icat etmek: meydana getirmek, ortaya çıkarmak.

iltihak etmek: karışmak, katılmak.

inhıraf etmek: doğru yoldan sapmak.

intibah-i muvakkat: geçici uyanış.

istikbal: gelecek zaman.

kabil: mümkün, olabilir.

kafile: birlikte yolculuk eden insan topluluğu.

kafile-i beşer: insan kafiyesi, topluluğu.

kafile-i uzma: muazzam, büyük kafile, grup.

kemal-i selâmet: tam ve mükemmel derecede, güvenlikle, tehlikesiz.

lüzum: gereklilik.

maslahat: faydalı oluş, uygun iş.

mazi: geçmiş zaman.

meselâ: misal olarak, örneğin.

muvakkat: geçici.

nimet: lütuf, ihsan, bağış.

nur: aydınlık, ışık.

nuranî: nurlu, ışık saçan.

nükte: ince manalı söz.

rehber: kılavuz, delil.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim ve Allah’ın insanlara bir elçisi olan Peygamberimiz Hz. Muhammed.

salihîn: salihler, dinin emir ve yasaklarına uygun hareket edenler.

sıddıkın: sıddıklar, devamlı doğ-

ruluk üzere ve Allah’a ve Peygambere çok sadık olanlar.

suret: biçim, tarz.

şeair-i İslâmiye: İslâma sembol olmuş iş ve ibadetler.

şuur: anlayış, idrak, bilinc.

şüheda: şehitler.

tabir: ifade, söz.

tebdil: değiştirme.

tenvir etmek: nurlandırmak, aydınlatmak.

ulemaüssü: kötü âlimler, geçici menfaat uğruna gerçekleri gizleyen ve çarpıtan âlimler.

şüheda: şehitler.

zarîf: zerafetli, ince ve hoş ta-

virli.

zerafet: incelik, zarîflik.

zerre miktar: en küçük parça kadar.

zulûmat: karanlıklar.

Zulûmat-ı istikbal: istikbal karanlığı.

kesif ve arızî deri altında siyahlanır, taaffün eder. Öyle de, şeair-i İslâmiyedeki tabirat-ı Nebeviye ve İlâhiye, hayattar ve sevaptar bir cilt, bir deri hükmündedir. Onların soyulmasıyla, maanideki bir nuraniyet, muvakkaten, çıplak, bir derece görünür; fakat, ciltten cüda olmuş bir meyve gibi, o mübarek manaların ruhları uçar, zulmetli kalp ve kafalarda beşerî postunu bırakıp gider. Nur uçar, dumanı kalır. Her ne ise...

SEKİZİNCİ NÜKTE

Buna dair bir düstur-u hakikati beyan etmek lâzım. Şöyle ki:

Nasıl “hukuk-u şahsiye” ve bir nevi “hukukullah” sayılan “hukuk-u umumiye” namıyla iki nevi hukuk var; öyle de, mesail-i şer’iyede bir kısım mesail eşhasa taallûk eder; bir kısım umuma, umumiyet itibarıyla taallûk eder ki, onlara “şeair-i İslâmiye” tabir edilir. Bu şeairin umuma taallûku cihetiyle, umum onda hissedardır. Umumun rızası olmazsa, onlara ilişmek, umumun hukukuna tecavüzdür. O şeairin en cüz’îsi (sünnet kabilinden bir meselesi) en büyük bir mesele hükmünde nazar-ı ehemmiyettedir. Doğrudan doğruya umum âlem-i İslâma taallûk ettiği gibi, Asr-ı Saadetten şimdiye kadar bütün eazım-ı İslâmın bağlandığı o nuranî zincirleri koparmaya, tahrip ve tahrif etmeye çalışanlar ve yardım edenler, düşünsünler ki, ne kadar dehşetli bir hataya düşüyorlar. Ve zerre miktar şuurları varsa, titresinler!

âlem-i İslâm: İslâm âlemi.
arızî: sonradan çıkan.
Asr-ı Saadet: Peygamberimiz (a.s.m) ve dört halifenin yaşadığı devir.
beşeri: insana ait.
beyan: anlatma, açıklama.
cihet: yön.
cilt: deri.
cüda olmak: ayrılmış olmak.
cüz’î: küçük, az, parça.
dair: alâkalı, ilgili.
dehşetli: ürküntü veren, korkunç.

derece: miktar, aşama.
düstur-u hakikat: gerçek, doğru düstur, prensip.
eazım-ı İslâm: İslâm büyükleri.
eşhas: şahıslar, kişiler.
hayattar: canlı.
hissedar: hisse sahibi.
hukuk: haklar; şeriat kitaplarında yazılı olan haklar, kanunlar ve temel esaslar.
hukuk-u şahsiye: kişinin hukuku.
hukuk-u umumiye: genelin

hak ve hukuku, kamu hakları.
hukukullah: Allah’ın hukuku.
hükmünde: değerinde, yerinde.
itibarıyla: bakımından, sayılmak üzere.
kabilinden: türünden, çeşidinden.
kesif: kaba ve katı görünümü.
kısım: parça, takım.
maani: manalar, anlamlar.
mana: anlam.

mesail: meseleler.
mesail-i şer’iye: şeriatın meseleleri, prensip ve kurallar.
mesele: ehemmiyetli iş, konu.
miktar: ölçü.
muvakkaten: geçici olarak.
mübarek: bereketli, kutlu, hayırlı.
nam: ad.
nazar-ı ehemmiyet: pek önemli görerek, önemsenen.
nevi: çeşit.
nur: aydınlık, ışık.
nurani: nurlu, ışıklı.
nuraniyet: nurluluk, aydınlık, parlaklık.
nükte: ince manalı söz.
post: deri.
rıza: razı olma, hoşnutluk.
ruh: öz, canlılık.
sünnet: Hz. Muhammed’in Müslümanlara örnek olan mübarek söz, fiil ve emirleri.
şeair: dinin alâmetleri, işaretleri.
şeair-i İslâmiye: İslâma sembol olmuş iş ve ibadetler.
şuur: anlayış, idrak, bilinç.
taaffün etmek: çürüyüp kokusmak, bozulmak.
taallûk: ilgili, alâkalı oluş.
tabir: ifade, söz.
tabirat-ı İlâhi: Allah tarafından olan tabirler, ifadeler.
tabirat-ı Nebeviye: Peygamber Efendimizin tabirleri, sözleri.
tahrif etmek: bozmak.
tahrip: harap etme, yıkma.
tecavüz: saldıрма, el uzatma.
umum: bütün, herkes.
umumiyet: umumîlik, genellik.
zerre: maddenin en küçük parçası, atom.
zulmet: karanlık.

DOKUZUNCU NÜKTE

Mesail-i şeriatın bir kısmına “taabbüdü” denilir; aklın muhakemesine bağlı değildir, emrolduğu için yapılıır, ille-ti emirdir. Bir kısmına “makulülmana” tabir edilir. Yani bir hikmet ve bir maslahatı var ki, o hükmün teşriine mü-reccih olmuş; fakat sebep ve illet değil. Çünkü, hakikî il-le, emir ve nehy-i İlâhîdir.

Şeairin taabbüdü kısmı: Hikmet ve maslahat onu tağ-yir edemez. Taabbüdilik ciheti tereccüh ediyor; ona ilişil-mez. Yüz bin maslahat gelse, onu tağyir edemez. Öyle de, “Şeairin faydası yalnız malûm mesalihtir” denilmez ve öyle bilmek hatadır. Belki o maslahatlar ise, çok hik-metlerinden bir faydası olabilir.

Meselâ biri dese, “Ezanın hikmeti Müslümanları na-maza çağırmaktır. Şu hâlde, bir tüfek atmak kâfidir.” Hâlbuki, o divane bilmez ki, binler maslahat-ı ezaniye içinde o bir maslahattır. Tüfek sesi, o maslahatı verse, acaba nev-i beşer namına, yahut o şehir ahalişi namına, hilkat-i kâinatın netice-i uzması ve nev-i beşerin netice-i hilkatı olan ilân-ı tevhit ve rububiyet-i İlâhiyeye karşı iz-har-ı ubudiyete vasıta olan ezanın yerini nasıl tutacak?

Elhâsıl, Cehennem lüzumsuz değil. Çok işler var ki, bütün kuvvetiyle “Yaşasın Cehennem” der. *Cennet dahi ucuz değildir; mühim fiyat ister.*

لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ

الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ ... الْخ

1. Cehennem ehli ile Cennet ehli bir olmaz. Cennet ehli, muradına ermiş... İlâahir... (Haşır Su-resi: 20.)

ahali: halk, millet.

cihet: yön.

divane: deli.

elhâsıl: özetle, sonuç olarak.

emir ve nehy-i İlâhî: Cenab-ı Hakkın emretmesi ve yasaklama-sı.

emr: buyruk, emir.

faide: fayda.

hakikî: gerçek.

hikmet: İlâhî gaye, ve fayda; kâ-inattaki ve yaratılıştaki İlâhî gaye ve fayda.

hilkat-i kâinat: kâinatın yaratılışı.

hüküm: emir.

ilâahir: sonuna doğru.

ilân-ı tevhit: Allah'ın birliğini ilân.

illet: asıl sebep, bir şeye yol açan; hedef, gaye.

izhar-ı ubudiyet: kulluğun orta-ya konulması, gösterilmesi, açık-lanması, etrafa duyurulması.

kâfi: yeterli.

kısım: parça.

lüzum: gereklik.

makulülmana: akla uygun mana.

malûm: bilinen.

maslahat: uygun iş, fayda.

maslahat-ı ezaniye: ezandaki maslahat, gaye.

mesail-i şeriat: şeriâtın mesele-leri, asıl ve esasları.

mesalih: maslahatlar, faydalı iş-ler.

meselâ: misal olarak, ör-neğin.

muhakeme: düşünme, akıl yürütme.

murat: maksat, ulaşmak is-tenen şey.

mühim: önemli.

mürecch: tercih eden.

Müslüman: İslâm dininden olan.

nam: adına, yerine.

namına: adına, yerine.

netice-i hilkat: yaratılışın ne-ticesi.

netice-i uzma: büyük netice.

nev-i beşer: insanlık.

nükte: ince manalı söz.

rububiyet-i İlâhiye: Allah'ın

her bir varlığa yaratılış gaye-lerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye edip idaresi altında

bulundurması.

şeair: dinin alâmetleri, işaret-leri.

taabbüdü: sırf emrolunduğu için yapılan şeyler, ibadetler.

tabir: ifade, söz.

tağyir: değiştirme.

tereccüh: üstün gelme.

teşri: şeriata dayandırma, ka-nun koyma.

vasıta: araç.

İkinci Risale olan İkinci Kısım

Ramazan-ı Şerif'e dairdir.

Birinci Kısımın ahirinde şair-i İslâmiyeden bir nebze bahsedildiğinden, şairin içinde en parlak ve muhteşem olan Ramazan-ı Şerife dair olan bu İkinci Kısımda, bir kısım hikmetleri zikredilecektir.

Bu İkinci Kısım, Ramazan-ı Şerifin pek çok hikmetlerinden dokuz hikmeti beyan eden Dokuz Nüktedir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ
مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ¹

BİRİNCİ NÜKTE

Ramazan-ı Şerifteki savm İslâmiyetin erkân-ı hamsesi-nin birincilerindendir. Hem şair-i İslâmiyenin azamlarındandır.

İşte, Ramazan-ı Şerifteki orucun çok hikmetleri, hem Cenab-ı Hakkın rububiyetine, hem insanın hayat-ı içti-maiesine, hem hayat-ı şahsiyesine, hem nefsin terbiye-sine, hem niam-ı İlâhiyenin şükrüne bakar hikmetleri var.

nükte: ince manalı söz.

Rahîm: sonsuz merhamet sahibi olan Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içi-ne alan rahmetin sahibi Allah.

Ramazan: oruç ayı.

Ramazan-ı Şerif: mübarek, şeref-li Ramazan ayı.

rububiyet: Cenab-ı Allah'ın her zaman, her mahlûka muhtaç ol-duğu şeyleri vermesi, terbiye, tedbir ve malikiyeti ve besleyici-liği.

savm: oruç.

şair: dinin âlâmetleri, işaretleri.

şair-i İslâmiye: İslâma sembol olmuş iş ve ibadetler.

şükür: minnettarlık ifade etme, teşekkür.

terbiye: yetiştirme, kabiliyetlerini geliştirme.

zikir: anma, bildirme.

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. • O Ramazan ayı ki, insanlara doğru yolu gösteren, apaçık delillerini taşıyan ve hak ile batılın arasını ayıran Kur'an, o ayda indirilmiştir. (Bakara Suresi: 185.)

ahir: son.

azam: en büyük.

bahis: üzerinde konuşulma.

batıl: hurafe, boş, dinde yeri olmayan.

beyan etmek: açıklamak, izah etmek.

dair: alâkalı, ait.

delil: iz, kanıt, yol gösteren

şahit.

erkân-ı hamse: beş esas, şart.

hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.

hayat-ı şahsiye: özel, kişisel hayat.

hikmet: gaye, fayda; kâinat-taki ve yaratılıştaki ilâhî gaye

ve fayda.

İslâmiyet: Müslümanlık.

muhteşem: görkemli, şanlı, büyük.

nebze: bir parça.

nefis: insanı kötülüğe sevk eden duygu.

niam-ı İlâhiye: Cenab-ı Hakkın nimetleri.

Cenab-ı Hakkın rububiyeti noktasında orucun çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Cenab-ı Hak, zemin yüzünü bir sofr-a-i nimet suretinde halk ettiği ve bütün enva-ı nimeti o sofrada,

¹ *مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ* bir tarzda o sofraya dizdiği cihetle,

kemal-i rububiyetini ve rahmaniyet ve rahîmiyetini o vaziyetle ifade ediyor. İnsanlar, gaflet perdesi altında ve esbap dairesinde, o vaziyetin ifade ettiği hakikati tam göremiyor, bazen unutupor.

Ramazan-ı Şerifte ise, ehl-i iman, birden muntazam bir ordu hükmüne geçer. Sultan-ı Ezelînin ziyafetine davet edilmiş bir surette, akşama yakın “Buyurunuz” emrini bekliyorlar gibi bir tavr-ı ubudiyetkârâne göstermeleri, o şefkatli ve haşmetli ve külliyetli Rahmaniyyete karşı vüs’atlı ve azametli ve intizamlı bir ubudiyetle mukabele ediyorlar. Acaba böyle ulvî ubudiyyete ve şeref-i kerame- te iştirak etmeyen insanlar, insan ismine lâıyk mıdır?

İKİNCİ NÜKTE

Ramazan-ı mübareğin savmı Cenab-ı Hakkın nimetle- rinin şükrüne baktığı cihetle, çok hikmetlerinden bir hik- meti şudur ki:

Birinci Sözde denildiği gibi, bir padişahın matbahın- dan bir tablacının getirdiği taamlar bir fiyat ister. Tablacı- ya bahşış verildiği hâlde, çok kıymetdar olan o nimetleri kıymetsiz zannedip, onu in’am edeni tanımamak nihayet derecede bir belâhat olduğu gibi; Cenab-ı Hak, hadsiz

1. Umulmadık yerlerden. (Talâk Suresinin 3. ayeti şu mealde: “Allah onu ummadığı bir şe- kilde rızıklandırır.)

ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.
azamet: büyüklük.
bahşış: ücretten ayrı verilen para.
belâhat: ahmaklık, aptallık.
Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan şeref ve yücelik sahibi
cihet: yön.
davet: çağırma.
derece: seviye, düzey.
ehl-i iman: inananlar, mü’minler.
emir: buyruk.
enva-i nimet: nimet çeşitleri, tür- leri.
esbap dairesi: sebepler dairesi.
gaflet: Allah’tan uzaklaşıp nefsi- nin arzularına dalmak, duyarsız- lık, umursamazlık.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakikat: gerçek, doğru.
halk etme: yaratma.
haşmet: görkem, büyüklük, hey- bet.
hikmet: lâhî gaye, fayda.
hükümüne geçmek: değerinde ol- mak, yerine geçmek.
ifade etmek: anlatmak.
in’am etmek: nimetlendirmek, nimet vermek.
intizam: düzgünlük, tertipli olma.
iştirak etmek: ortak olmak, katıl- mak.
kemal-i Rububiyet: Cenab-ı Al- lah’ın yarattıklarını terbiye edip besleme ve gözeticilik vasfının mükemmelliği.
kıymet: değer.
kıymetdar: değerli.
külliyet: bütünlük, genellik.
lâyık: uygun, yakışır.
matbah: mutfak.
meal: mana, anlam.
mukabele etmek: karşılık ver- mek.
muntazam: düzgün, tertipli.
nihayet: son derece, çok.
nimet: lütuf, ihsan, bağış.
nükte: ince manalı söz.
padişah: sultan, hükümdar.
perde: örtü, engel.
rahimiyet: Allah’ın her bir varlık- ta tecelli edip görünen merhamet ediliği.
Rahmaniyet: Cenab-ı Hakkın kul- larını beslemesi, koruması ve merhamet etmesi vasfı.
Ramazan-ı mübarek: Mübarek Ramazan, bereketli Ramazan.
Ramazan-ı Şerif: mübarek, şeref- li Ramazan ayı.

rızık: yiyecek, içecek şey.

rububiyet: Cenab-ı Allah’ın her zaman, her mahlûka muhtaç olduğu şeyleri ver- mesi, terbiye, tedbir ve mali- kiyeti ve besleyiciliği.

savm: oruç.

sofra-i nimet: nimet sofrası.

Sultan-ı Ezelî: kudret, kuvvet ve hükümlüğünün başlangı- cı olmayan Allah.

suret: biçim, görünüş, tarz.

şefkat: içten ve karşılıksız merhamet.

şeref-i keramet: kerametın şerefi, övüncü.

şükür: minnettarlık ifade et- me, teşekkür.

taam: yemek.

tablacı: yiyecek sunan.

tarz: biçim, suret.

tavr-ı ubudiyetkârâne: kul-

luğa yakışır tavır, hareket.

ubudiyet: kulluk, itaat, bağlı- lık.

ulvî: yüksek, yüce.

vaziyet: durum.

vüs’at: genişlik, bolluk.

zannetmek: sanmak.

zemin: yeryüzü.

ziyafet: ikram için verilen ye- mek, yemekli davet, şölen.

enva-ı nimetini nev-i beşere zemin yüzünde neşretmiş, ona mukabil, o nimetlerin fiyatı olarak, şükür istiyor. O nimetlerin zahirî esbabı ve ashabı, tablacı hükmündediler. O tablacılara bir fiyat veriyoruz, onlara minnettar oluyoruz, hatta müstahak olmadıkları pek çok fazla hürmet ve teşekkür ediyoruz. Hâlbuki, Mün'im-i Hakikî, o esbaptan hadsiz derecede, o nimet vasıtasıyla şükre lâ-yıktır. İşte Ona teşekkür etmek, o nimetleri doğrudan doğruya Ondan bilmek, o nimetlerin kıymetini takdir etmek ve o nimetlere kendi ihtiyacını hissetmekle olur.

İşte, Ramazan-ı Şerifteki oruç, hakikî ve halis, azametli ve umumî bir şükürün anahtarıdır. Çünkü, sair vakitlerde mecburiyet tahtında olmayan insanların çoğu, hakikî açlık hissetmedikleri zaman, çok nimetlerin kıymetini derk edemiyor. Kuru bir parça ekmek, tok olan adamlara, hususan zengin olsa, ondaki derece-i nimet anlaşılmıyor. Hâlbuki, iftar vaktinde, o kuru ekmek, bir mü'minin nazarında çok kıymetli bir nimet-i İlâhiye olduğuna kuvve-i zaikası şahadet eder. Padişah'tan tâ en fukaraya kadar herkes, Ramazan-ı Şerifte o nimetlerin kıymetlerini anlamakla, bir şükür-ü manevîye mazhar olur.

Hem, gündüzdeki yemekten memnuiyeti cihetiyle, "O nimetler benim mülküm değil. Ben bunların tenavülünde hür değilim. Demek başkasının malıdır ve in'amıdır; Onun emrini bekliyorum" diye, nimeti nimet bilir, bir şükür-ü manevî eder.

İşte, bu suretle oruç çok cihetlerle hakikî vazife-i insaniye olan şükürün anahtarı hükmüne geçer.

ashap: sahipler, malik olanlar.
azamet: büyüklük, yücelik.
cihet: yön.
derece: değer, ölçü.
derece-i nimet: nimet derecesi.
derk etmek: anlamak, kavramak.
emir: buyruk.
enva-ı nimet: nimet çeşitleri, türleri.
esbap: sebepler.
fukara: fakirler.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hakikî: gerçek.
hâlbuki: oysa ki.
halis: saf, temiz, samimî.
hususan: özellikle.
hükümünde: değerinde, yerinde.
hükümüne geçme: yerine geçme, değerinde olma.
hür: bağımsız, serbest.
hürmet: riayet, ihtiram, saygı.
iftar: orucun sona erdiği zaman.
in'am: verilen nimetler.
kiymet: değer.

kiymetlar: değerli.
kuvve-i zaika: tat alma duygusu, dil.
lâyık: uygun, yakışır.
mazhar olma: nail olma, şereflenme, kavuşma.
mecburiyet: zorunluluk.
memnuiyet: yasaklık.
minnettar: iyilik yapan birisine karşı teşekkür duygusu içinde olan.
mukabil: karşılık.
mülk: sahip olunan mal.
mü'min: inanan, iman eden,

Müslüman.

Mün'im-i Hakikî: nimetin, sebeplerin arkasındaki gerçek sahibi, yedirip içiren ve rızıklandırmanın ta kendisi olan Allah.

müstahak: hak etmiş.

nazar: bakış.

neşretmek: yaymak, dağıtmak.

nev-i beşer: insan nev'i, insanlık.

nimet: lütuf, ihsan, bağış.

nimet-i İlâhiye: Allah'ın nimeti, bağışı.

padişah: sultan, hükümdar.

Ramazan-ı Şerif: mübarek, şerefli Ramazan ayı.

sair: diğer, öteki.

suret: biçim, tarz.

şahadet: şahitlik.

şükür-ü manevî: manevî şükür.

şükür: görülen iyiliklere karşılık hoşnutluk, memnuluk ifade etme, teşekkür.

şükür: minnettarlık ifade etme, teşekkür.

tablacı: yiyecek sunan, tezgâhtar.

taht: alt.

takdir etmek: değer vermek, beğenmek.

tenavül: alıp yeme veya içme.

teşekkür etmek: iyiliğe karşı hoşnutluğu anlatmak.

umumî: genel.

vakit: zaman.

vasıta: araç.

vazife-i insaniye: insanlık vazifesi, görevi.

zahiri: görünen, görünürdeki.

zemin: yeryüzü.

ÜÇÜNCÜ NÜKTE

Oruç hayat-ı içtimaiye-i insaniyeye baktığı cihetle, çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

İnsanlar maişet cihetinde muhtelif bir surette halk edilmişler. Cenab-ı Hak, o ihtilâfa binaen, zenginleri fakaraların muavenetine davet ediyor. Hâlbuki, zenginler fakaraların acınacak acı hâllerini ve açlıklarını, oruçtaki açlıkla tam hissedebilirler. Eğer oruç olmazsa, nefisperest çok zenginler bulunabilir ki, açlık ve fakirlik ne kadar elîm ve onlar şefkate ne kadar muhtaç olduğunu idrak edemez. Bu cihette insaniyetteki hemcinsine şefkat ise, şükr-ü hakikînin bir esasıdır. Hangi fert olursa olsun, kendinden bir cihette daha fakiri bulabilir; ona karşı şefkate mükelleftir. Eğer nefesine açlık çekirtmek mecburiyeti olmazsa, şefkat vasıtasıyla muavenete mükellef olduğu ihsanı ve yardımını yapamaz; yapsa da, tam olamaz. Çünkü, hakikî o hâleti kendi nefsinde hissetmiyor.

DÖRDÜNCÜ NÜKTE

Ramazan-ı Şerifteki oruç nefsin terbiyesine baktığı cihetindeki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Nefis, kendini hür ve serbest ister ve öyle telâkki eder. Hatta, mevhum bir rububiyet ve keyfemayeşa hareketi, fitrî olarak arzu eder. Hadsiz nimetlerle terbiye olunduğunu düşünmek istemiyor. Hususan, dünyada servet ve iktidarı da varsa, gaflet dahi yardım etmiş ise, bütün bütün gasibâne, hırsızcasına, nimet-i İlâhiyeyi hayvan gibi yutar.

arzu: istek, heves.

binaen: -den dolayı, dayanarak.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah.

cihet: yön.

davet etme: çağırma.

elim: çok acı verici, acıklı.

esas: asıl.

fert: şahıs, kişi.

fitrî: yaratılıştaki.

fakara: fakirler, yoksullar.

gaflet: Allah'tan uzaklaşıp nefsinin arzularına dalmak, umursamazlık, dikkatsizlik.

gasibâne: hakkı olmayan şeyi alarak, gasp ederek.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hakiki: gerçek.

hâl: durum.

hâlbuki: oysa ki.

hâlet: hâl.

halk etme: yaratma.

hayat-i içtimaiye-i insaniye: insanlığın toplumsal hayatı

hemcins: aynı cinsten olan.

hikmet: yaratılıştaki İlâhî gaye, fayda.

hususan: özellikle.

hür: bağımsız, özgür.

idrak: anlayış, kavrayış.

ihsan: ikram etme, lütuf, bağış.

ihtilâf: uyuşmazlık, anlaşmazlık.

iktidar: güç yetme, idare kuvveti.

insaniyet: insanlık.

keyfemayeşa: kendi keyfince, başıboş.

maişet: geçinme.

mecburiyet: zorunluluk.

mevhum: hayalde meydana getirilen, gerçekte olmadığı hâlde varsayılan.

muavenet: yardım etme.

muhtaç: ihtiyacı olan.

muhtelif: çeşitli, farklı.

mükellef: vazifeli, görevli.

nefis: insanın kendisi.

nefisperest: nefsin arzularına aşırı derecede uyan.

nimet: lütuf, ihsan, bağış.

nimet-i İlâhiye: Allah'ın nimeti, bağışı.

nükte: ince manalı söz.

Ramazan-ı Şerif: mübarek, şerefli Ramazan ayı.

rububiyet: rablık, ilâhlık; Allah'ın her bir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için

muhtaç olduğu şeyleri vermesi onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması.

servet: zenginlik.

suret: biçim, görünüş, şekil.

şefkat: içten ve karşılıksız merhamet, sevgi.

şükr-ü hakikî: gerçek şükür.

telâkki etmek: anlamak, kabul etmek.

terbiye: yetiştirme, besleyip büyütme, eğitme.

vasıta: aracılık.

İşte, Ramazan-ı Şerifte, en zenginden en fakire kadar herkesin nefsi anlar ki, kendisi malik değil, memlûktür; hür değil, abddir. Emir olunmazsa, en adı ve en rahat şeyi de yapamaz, elini suya uzatamaz diye, mevhum rububiyeti kırılır, ubudiyeti takınır, hakikî vazifesi olan şükre girer.

BEŞİNCİ NÜKTE

Ramazan-ı Şerifin orucu nefsin tehzib-i ahlâkına ve serkeşâne muamelelerinden vazgeçmesi cihetine baktığı noktasındaki çok hikmetlerinden birisi şudur ki:

Nefs-i insaniye gafletle kendini unutup. Mahiyetindeki hadsiz aczi, nihayetsiz fakrı, gayet derecedeki kusurunu göremez ve görmek istemez. Hem, ne kadar zayıf ve zevale maruz ve musibetlere hedef bulunduğunu ve çabuk bozulur, dağılır et ve kemikten ibaret olduğunu düşünmez. Âdeta polattan bir vücudu var gibi, lâyemutâne, kendini ebedî tahayyül eder gibi dünyaya saldırır. Şedit bir hırs ve tama ile ve şiddetli alâka ve muhabbetle dünyaya atılır. Her lezzetli ve menfaatli şeylere bağlanır. Hem, kendini kemal-i şefkatle terbiye eden Hâlîk'ını unuttur. Hem, netice-i hayatını ve hayat-ı uhreviyesini düşünmez, ahlâk-ı seyyie içinde yuvarlanır.

İşte, Ramazan-ı Şerifteki oruç, en gafillere ve mütemerritlere zaafını ve aczini ve fakrını ihsas ediyor. Açlık vasıtasıyla midesini düşünüyor. Midesindeki ihtiyacını anlar. Zayıf vücudu ne derece çürük olduğunu hatırlıyor. Ne derece merhamete ve şefkate muhtaç olduğunu derk

abd: kul.
acz: zayıflık, güçsüzlük.
âdeta: sanki.
adi: bayağı, değersiz.
ahlâk-ı seyyie: çirkin ahlâk.
alâka: ilişki, bağ.
cihet: yön.
derk etmek: anlamak, kavramak.
ebedi: sonu olmayan, sonsuz.
fakr: fakirlik.
gafil: gaflette bulunan, duyarsız, sorumsuz, ahiretten ve Allah'ın emir ve yasakların-

dan habersiz davranan.
gaflet: gafillik, umursamazlık, dikkatsizlik.
gayet: son derece, çok.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakiki: gerçek.
Hâlîk: yoktan yaratan Allah.
hayat-ı uhreviye: ahirete ait olan hayat.
hırs: aç gözlülük.
hikmet: yaratılıştaki lâhî gaye, fayda.
hür: bağımsız, serbest.
ibaret: meydana gelen, olu-

şan.
ihsas etmek: hissettirmek.
kemal-i şefkat: tam ve eksiksiz şefkat.
kusur: eksiklik, noksan.
lâyemutâne: ölmeyecekmişçesine, ölümsüz olarak.
mahiyet: asıl nitelik, özellik, iç yüz.
malik: sahip.
maruz: uğrama.
memlûk: köle, kul.
menfaat: fayda.
merhamet: acımak, şefkat

göstermek, korumak.
mevhum: hayalde meydana getirilen, gerçekte olmadığı hâlde varsayılan.
muamele: davranma.
muhabbet: ülfet, sevgi.
muhtaç: ihtiyacı olan.
musibet: felâket, belâ, sıkıntı.
mütemerrit: dik başlı, inatçı.
nefis: insanın kendisi.
nefs-i insaniye: insanda bulunan, kötülüğü isteyen duygu.
netice-i hayat: hayatın neticesi ve gayesi.
nihayetsiz: sonsuz.
nükte: ince manalı söz.
polat: çelik, çelik gibi sağlam.
Ramazan-ı Şerif: mübarek, şerefli Ramazan ayı.
rububiyet: rablık; Allah'ın her bir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmak için muhtaç olduğu şeyleri vermesi onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurma.
serkeşâne: isyan edercesine, başıbozuk bir şekilde.
şedit: şiddetli.
şefkat: karşılık beklemeden yardım etme, merhamet, sevgi.
şükür: görülen iyiliklere karşılık hoşnutluk, memnunluk ifade etme, teşekkür.
tahayyül: hayale getirme.
tama: hırs.
tehzib-i ahlâk: ahlâkı güzelleştirme, kötü huyları giderme.
terbiye: yetiştirme; besleyip büyütmeye, eğitime.
ubudiyet: kulluk.
vahit: aracılık.
vazife: görev.
zaaf: zayıflık.
zeval: sona erme, yok olma.

eder. Nefsin firavunluğunu bırakıp, kemal-i acz ve fakr ile dergâh-ı İlâhiyeye ilticaya bir arzu hisseder ve bir şükr-ü manevî eliyle rahmet kapısını çalmaya hazırlanır—eğer gaflet kalbini bozmamış ise!

ALTINCI NÜKTE

Ramazan-ı Şerifin sıyamı Kur'ân-ı Hakîm'in nüzulüne baktığı cihetle ve Ramazan-ı Şerif Kur'ân-ı Hakîm'in en mühim zaman-ı nüzulü olduğu cihetindeki çok hikmetlerinden birisi şudur ki:

Kur'ân-ı Hakîm madem şehir-i Ramazan'da nüzul etmiş; o Kur'ân'ın zaman-ı nüzulünü istihzar ile, o semavî hitabı hüsnüistikbal etmek için Ramazan-ı Şerifte nefsin hacat-ı süfliyesinden ve malâyaniyat hâlâtından tecerrüt ve ekl ve şürbün terkiyle melekîyet vaziyetine benzemek ve bir surette o Kur'ân'ı yeni nazil oluyor gibi okumak ve dinlemek ve ondaki hitabat-ı İlâhiyeyi güya geldiği an-ı nüzulünde dinlemek ve o hitabı Resul-i Ekremden (a.s.m.) işitiyor gibi dinlemek, belki Hazret-i Cebrail'den, belki Mütেকellim-i Ezelîden dinliyor gibi bir kudsî hâlete mazhar olur. Ve kendisi tercümanlık edip başkasına dinlettirmek ve Kur'ân'ın hikmet-i nüzulünü bir derece göstermektir.

Evet, Ramazan-ı Şerifte, güya âlem-i İslâm bir mescit hükmüne geçiyor. Öyle bir mescit ki, milyonlarla hafızlar, o mescid-i ekberin köşelerinde o Kur'ân'ı, o hitab-ı semavîyi arzlılara işittiriyorlar.

âlem-i İslâm: İslâm âlemi, dünya-sı.

an-ı nüzul: inme anı, iniş zamanı.

arz: yer, dünya.

arzu: istek, heves.

cihet: yön.

derece: miktar, ölçü.

dergâh-ı İlâhiye: Cenab-ı Hakkın dergâhı, yüce katı.

ekl: yeme.

fakr: fakirlik.

firavunluk: nefsin ve benliğini Firavun gibi ilâh seviyesine çıkaracak derecede büyük görme.

gaflet: Allah'tan uzaklaşıp nefsinin arzularına dalmak, umursamazlık.

güya: sanki.

hacat-ı süfliye: aşağılık ve bayağı ihtiyaçlar.

hafız: Kur'ân-ı Kerîm'i tamamen ezberleyen ve okuyan kimse.

hâlât: hâller.

hâlet: hâl.

Hazret-i Cebrail: vahiy getirmekle görevli olan melek.

hikmet: herkesi bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta.

hikmet-i nüzul: iniş gayesi, hikmeti.

hitabat-ı İlâhiye: Allah'ın hitapları, konuşmaları.

hitab-ı semavi: Allah tarafından gelen semavî hitaplar.

hitap: nutuk, konuşma.

hükmüne geçmek: yerine geçmek, değerinde olmak.

hüsnüistikbal: güzel karşılama.

iltica: sığınma.

istihzar: hazır hale getirme.

kemal-i acz: tam anlamıyla âcizlik.

kudsi: mukaddes, kutlu.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve su-

resinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

malâyaniyat: faydasız, boş şeyler veya sözler.

mazhar olmak: nail olmak, şerefelenmek.

melekîyet: meleklik.

mescid-i ekber: en büyük mescit.

mescit: ibadet edilecek yer.

mühim: önemli.

Mütেকellim-i Ezelî: ezelden beri konuşma sıfatına sahip olan Allah.

nazil: nüzul eden, indirilen.

nefis: kötü vasıfları kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden hayırlı işlerden alıkoyan güç.

nüzul: Kur'ân'ın vahiy yoluyla Hz. Muhammed'e indirilmesi.

rahmet: esirgeme, şefkat gösterme, acıma, bağışlama.

Ramazan-ı Şerif: mübarek, şerefli Ramazan ayı.

Resul-i Ekrem: çok cömert ve kerem sahibi olan Peygamber Hz. Muhammed.

semavî: semaya ait, gökten gelen, ilâhî.

sıyam: oruçlar.

suret: biçim, şekil.

şehr-i Ramazan: Ramazan ayı.

şükr-ü manevî: manevî şükür.

şürb: içme.

tecerrüt: soyutlanma.

tercüman: tercüme eden.

terk: bırakma.

vaziyet: durum.

zaman-ı nüzul: iniş zamanı.

Her Ramazan, ¹ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ ayeti-

ni, nuranî, parlak bir tarzda gösteriyor; Ramazan “Kur’ân ayı” olduğunu ispat ediyor. O cemaat-i uzmanın sair efratları, bazıları huşû ile o hafızları dinlerler, diğerleri kendi kendine okurlar.

Şöyle bir vaziyetteki bir mescid-i mukaddeste nefsi süflünün hevesatına tâbi olup, yemek, içmekle o vaziyet-i nuranîden çıkmak ne kadar çirkin ise ve o mescitteki cemaatin manevî nefretine ne kadar hedef ise, öyle de, Ramazan-ı Şerifte ehl-i siyama muhalefet edenler de o derece umum o âlem-i İslâmın manevî nefretine ve tahkirine hedeftir.

YEDİNCİ NÜKTE

Ramazan’ın siyama dünyada ahiret için ziraat ve ticaret etmeye gelen nev-i insanın kazancına baktığı cihetteki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Ramazan-ı Şerifte sevab-ı a’mal, bire bindir. Kur’ân-ı Hakîm’in, nass-ı hadis ile, her bir harfinin on sevabı var,² on hasene sayılır, on meyve-i Cennet getirir.

Ramazan-ı Şerifte her bir harfin on değil, bin; ve Ayet’l-Kürsî gibi ayetlerin her bir harfi binler; ve Ramazan-ı Şerifin Cumalarında daha ziyadedir.³ Ve Leyle-i Kadirde otuz bin hasene sayılır.⁴

Evet, her bir harfi otuz bin bâkî meyveler veren Kur’ân-ı Hakîm, öyle bir nuranî şecere-i tuba hükmüne geçiyor ki, milyonlarla o bâkî meyveleri Ramazan-ı Şerifte mü’minlere kazandırır.

ma.

hevesat: hevesler, arzular.

hikmet: ilâhî gaye, fayda.

huşû: Allah’a karşı korku ve saygı ile boyun eğme.

hükmüne geçme: yerine geçme, değerinde olma.

ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.

Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur’ân.

Leyle-i Kadir: Kadir Gecesi.

manevî: manaya ait, gizli, ruhî.

mescid-i mukaddes: mukaddes mescit, temiz kutsal mescit.

mescit: ibadet edilecek yer.

meyve-i Cennet: Cennet meyvesi.

muhalefet: aykırılık, zıtlık.

mü’min: inanan.

nass-ı hadis: hadisin delil olması.

nefret: iğrenme, tikslenme.

nefs-i süflî: alçak, aşağılık şeyleri isteyen nefis.

nev-i insan: insan cinsi, insanlık.

nuranî: nurlu, ışık saçan.

nükte: ince manalı söz.

Ramazan: oruç ayı.

Ramazan-ı Şerif: mübarek, şerefli Ramazan ayı.

sair: diğer, öteki.

sevab-ı a’mal: yapılan işlerin amellerin sevabı, ödülü.

sevap: mükâfat, ödül.

siyam: oruçlar.

şecere-i tuba: Cennetteki Tuba ağacı.

tâbi: boyun eğen, uyan.

tahkir: hakaret etme, küçük düşürme.

tarz: biçim, suret.

umum: bütün.

vaziyet: durum.

vaziyet-i nuranî: nurlu, nuranî vaziyet, parlak durum.

ziraat: tarım.

ziyade: fazla.

1. O Ramazan ayı ki, Kur’ân o ayda indirilmiştir. (Bakara Suresi, 185.)

2. Tirmizî, Fezailü’l-Kur’ân, 16; Heysemî, Mecmaü’z-Zevaid, 7:163.

3. Deylemî, Müsnedü’l-Firdevs, 3:130.

4. Kadir Suresi: 3.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

âlem-i İslâm: İslâm âlemi, dünyası.

ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.

bâkî: ebedî, daimî, sonsuz.

cemaat: topluluk.

cemaat-i uzma: muazzam büyük cemaat.

cihet: yön.

derece: ölçü.

efrat: fertler.

ehl-i siyam: oruç tutanlar.

hafız: Kur’ân-ı Kerim’i tamamen ezberleyen ve okuyan kimse.

hasene: hayırlı iş, iyilik.

hedef olma: hoş olmayan herhangi bir davranışa uğra-

âdeta: sanki.
ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
âyinedar: ayna tutan, aynalık.
bâki: ebedî, daimî, sonsuz.
bayram: neşe ve sevinç günü.
cilve-i saltanat: saltanatının tecellisi, görüntüsü.
cülûs-u hümayun: padişahın tahta çıkışı.
daire: belli sınır, ölçü, saha.
derece: ölçü, aşama.
dünyevi hacat: dünyaya ait ihtiyaçlar.
ebedi: sonu olmayan, sürekli.
fânî: ölümlü, geçici.
gaflet: Allah'tan uzaklaşıp nefsinin arzularına dalmak, umursa-mazlık, dikkatsizlik.
gayet: son derece, çok.
güya: sanki.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
has: hususî, özel.
hasaret: hasar, zarar.
hâsîlat: gelir, kazanç.
hayat-ı bâkiye: sonsuz hayat, ahiret hayatı.
hayvanî hacat: hayvanî ihtiyaçlar.
hayvaniyet: hayvanlık.
hevaperest: haram lezzet ve heveslerin peşinde koşan.
hurufat: harfler.
hususî: özel.
hüccet-i kâtia: kesin delil.
hükümünde: yerinde, değerinde.
ihسان: bağışlar, ikramlar, iyilikler.
kâr: fayda, kazanç.
kıymet: değer.
kudsî: mukaddes, kutlu, aziz; Allah ile ilgili.
Leyle-i Kadir: Kadir gecesi.
ma-i Nisan: Nisan yağmuru.
malâyani: manasız, faydasız boş şey.
mazhar: bir şeyin çıktığı yer, zuhur ettiği, görüldüğü yer.
melekiyet: meleklik.
meşher: sergi, gösterme yeri.
muvakkaten: geçici olarak.
müddet-i saltanat: saltanat süresi, idare ve yönetim süresi.
mükellef: vazifeli, görevli.
münbit: verimli.
müştehiyat: nefsin hoşuna giden şeyler.
nam: ad.
nass-ı Kur'ân: Kur'ân-ı Kerim'in kesin, şüpheye ihtimal bırakmayan hükmü.

İşte, gel, bu kudsî, ebedî, kârlı ticarete bak, seyret ve düşün ki, bu hurufatın kıymetini takdir etmeyenler ne derece hadsiz bir hasarete olduğunu anla.

İşte, Ramazan-ı Şerif, âdeta bir ahiret ticareti için gayet kârlı bir meşher, bir pazardır. Ve uhrevî hâsîlat için gayet münbit bir zemindir. Ve neşvünema-i a'mal için, bahardaki mâinisandır. Saltanat-ı rububiyet-i İlâhiyeye karşı ubudiyet-i beşeriyenin resmigeçit yapmasına en parlak, kudsî bir bayram hükmündedir. Ve öyle olduğundan, yemek-içmek gibi nefsin gafletle hayvanî hacatına ve malâyani ve hevaperestâne müştehiyata girmemek için, oruçla mükellef olmuş. Güya muvakkaten hayvaniyetten çıkıp melekiyet vaziyetine veyahut ahiret ticaretine girdiği için, dünyevî hacatını muvakkaten bırakmakla, uhrevî bir adam ve tecessüden tezahür etmiş bir ruh vaziyetine girerek, savmı ile Samediyete bir nevi âyinedarlık etmektir.

Evet, Ramazan-ı Şerif, bu fânî dünyada, fânî ömür içinde ve kısa bir hayatta bâkî bir ömür ve uzun bir hayat-ı bâkiyeyi tazammun eder, kazandırır. Evet, bir tek Ramazan, seksen sene bir ömür semeratını kazandırabilir. Leyle-i Kadir ise, nass-ı Kur'ân ile, bin aydan daha hayırlı olduğu, bu sırra bir hüccet-i kâtiaadır.

Evet, nasıl ki bir padişah, müddet-i saltanatında, belki her senede, ya cülûs-u hümayun namıyla veyahut başka bir şaşaalı cilve-i saltanatına mazhar bazı günleri bayram yapar. Raiyetini o günde umumî kanunlar dairesinde de-ğil, belki hususî ihسانatına ve perdesiz huzuruna ve has

nefis: kötü vasıfları kendisinde toplayan, hayırlı işlerden alıkoyan güç.
neşvünema-i a'mal: amellerin yapılan iş ve ibadetlerin yeşerip büyümesi.
nevi: çeşit.
ömür: hayat.
padişah: sultan.
perde: örtü.
raiyet: halk.
Ramazan-ı Şerif: mübarek, şerefli Ramazan ayı.
resmigeçit: geçit töreni.

ruh: manevî varlık.
saltanat-ı rububiyet-i İlâhiye: idare ve terbiye edici Allah'ın saltanatı, hâkimiyeti.
Samediyet: her şeyin Allah'a muhtaç olması, Allah'ın hiç bir şeye muhtaç olmaması.
savm: oruç.
semerat: semereler, meyveler.
sır: gizli hakikat.
şaşaalı: göz alıcı bir şekilde, gösterişli.
takdir etmek: değer vermek,

beğenmek.
tazammun: içine alma, kapsamama.
tecessüden: beden hâline gelerek.
tezahür etme: ortaya çıkma, görünme.
ubudiyet-i beşeriye: insanların ibadet ve kullukları.
uhrevî: ahirete ait, ahiret hayatıyla ilgili.
umumî: herkesle ait, genel.
vaziyet: durum.
zemin: yer.

iltifatına ve fevkalâde icraatına ve doğrudan doğruya lâ-yık ve sadık milletini has teveccühüne mazhar eder. Öyle de, Ezel ve Ebed Sultan'ı olan on sekiz bin âlemin Pa-dişah-ı Zülcelâl'i, o on sekiz bin âleme bakan, teveccüh eden ferman-ı âlişanı olan Kur'ân-ı Hakîm'i, Ramazan-ı Şerifte inzal eylemiş. Elbette o Ramazan, mahsus bir bayram-ı İlâhî ve bir meşher-i Rabbanî ve bir meclis-i ruhanî hükmüne geçmek, mukteza-i hikmettir.

Madem Ramazan o bayramdır; elbette bir derece sūf-lî ve hayvanî meşagilden insanları çekmek için, oruca emredilecek. Ve o orucun ekmeli ise, mide gibi bütün duyguları, gözü, kulağı, kalbi, hayali, fikri gibi cihazat-ı insaniyeye dahi bir nevi oruç tutturmaaktır. Yani, muharremattan, malâyaniyattan çekmek ve her birisine mahsus ubudiyete sevk etmektir. Meselâ, dilini yalandan, gıybetten ve galiz tabirlerden ayırmakla, ona oruç tutturmak; ve o lisanı, tilâvet-i Kur'ân ve zikir ve tesbih ve salâvat ve istiğfar gibi şeylerle meşgul etmek; meselâ gözünü namahreme bakmaktan ve kulağını fena şeyleri işitmekten menedip, gözünü ibrete ve kulağını hak söz ve Kur'ân dinlemeye sarf etmek gibi, sair cihazata da bir nevi oruç tutturmaaktır. Zaten mide en büyük bir fabrika olduğu için, oruç ile ona tatil-i eşgal ettirilse, başka küçük tezgâhlar kolayca ona ittiba ettirilebilir.

SEKİZİNCİ NÜKTE

Ramazan-ı Şerif insanın hayat-ı şahsiyesine baktığı ci-hetindeki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

âlem: varlık sınıflarından her biri, evren.
bayram-ı İlâhî: İlâhî bayram.
cihazat: cihazlar, aletler.
cihazat-ı insaniye: insanın ci-hazları, azaları, duygular.
cihet: yön, taraf.
elbette: şüphesiz, her hâlde.
emir: buyruk.
Ezel ve Ebed Sultanı: varlığın başlangıcı ve sonu olmayan güç ve hâkimiyet sahibi sul-tan, Allah.
ferman-ı âlişan: şanı yüce

ferman.
fevkalâde: olağanüstü, hari-ka.
fikir: düşünce.
galiz: çirkin, terbiye ve neza-ket ölçüsünün dışında.
gıybet: arkadan çekistirme.
hak: doğru, gerçek.
hayal: insanın zihninde tasar-layıp, canlandırdığı şey.
hayat-ı şahsiye: özel hayat.
hayvani: hayvanca.
hikmet: gaye, fayda.
hükmüne geçmek: yerine

geçmek, değerinde olmak.
ibret: ders çıkarma.
icraat: işler.
iltifat: gönül okşayıcı güzel söz.
inzal edilme: indirilme.
istiğfar: af dileme.
ittiba: tâbi olma, uyma.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
lâyık: uygun, münasip.
lisan: dil.
mahsus: has, özel.

malâyaniyat: faydasız, boş şey-ler.

meclis-i ruhanî: ruhanîler medi-si, meleklerin ve ruhların toplan-ma yer ve zamanı.

men etmek: yasak etmek.

meselâ: misal olarak, örneğin.

meşagil: meşguliyetler, uğraşlar.

meşgul: bir işle uğraşan.

meşher-i Rabbanî: her şeyi ter-biye eden Cenab-ı Hakkın sergisi.

muharremat: Islâm dinine göre haram olan şeyler.

mukteza-i hikmet: Cenab-ı Hak-kın hikmetinin gereği, yaratılıştaki İlâhî gaye ve faydaların gereği.

namahrem: dini açıdan kendisiyle evlenmelerinin mümkün oldu-ğu erkek veya kadın.

nevi: çeşit.

nükte: ince manalı söz.

oruç: Islâm dininin beş şart ve emirden biri.

Pa-dişah-ı Zülcelâl: sonsuz haş-met ve büyüklük sahibi bir padi-şah olan Allah.

Ramazan-ı Şerif: mübarek, şeref-li Ramazan ayı.

sadık: sadakatlı, bağlılığı içten olan.

sair: diğer, öteki.

salâvat: Hz. Muhammed'e rah-met ve esenlik dileme.

sarf etmek: harcamak.

sevk etmek: yönlendirmek.

süflî: bayağı, adî.

tabir: ifade, söz.

tatil-i eşgal etmek: işlere ara vermek, boş duruma geçmek.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutarak şanına lââyık ifadelerle anmak.

teveccüh: iltifat etme, ilgi, yönel-me.

tilâvet-i Kur'ân: Kur'ân okumak.

ubudiyet: kulluk, kul olduğunu bilip Allah'a ibadet etme.

zikir: Allah'ı anma.

İnsana en mühim bir ilâç nev'inden maddî ve manevî bir perhizdir. Ve tıbben bir hımyedir ki, insanın nefsi yemek içmek hususunda keyfemayeşa hareket ettikçe, hem şahsın maddî hayatına tıbben zarar verdiği gibi, hem helâl-haram demeyip rast gelen şeye saldırmak, âdeta manevî hayatını da zehirler. Daha kalbe ve ruha itaat etmek, o nefse güç gelir, serkeşâne dizginini eline alır. Daha insan ona binemez; o insana biner. Ramazan-ı Şerifte, oruç vasıtasıyla bir nevi perhize alışır, riyazete çalışır ve emir dinlemeyi öğrenir. Bîçare zayıf mideye de, hazımdan evvel yemek yemek üzerine doldurmakla, hastalıkları celp etmez. Ve emir vasıtasıyla helâli terk ettiği cihetle, haramdan çekinmek için akıl ve şeriatın gelen emri dinlemeye kabiliyet peyda eder; hayat-ı maneviyeyi bozmamaya çalışır.

Hem, insanın ekseriyet-i mutlaka açlığa çok defa müptelâ olur. Sabır ve tahammül için bir idman veren açlık, riyazete muhtaçtır. Ramazan-ı Şerifteki oruç, on beş saat, sahorsuz ise yirmi dört saat devam eden bir müddet-i açlığa sabır ve tahammül ve bir riyazettir ve bir idmandır. Demek, beşerin musibetini ikileştiren sabırsızlığın ve tahammülsüzlüğün bir ilâcı da oruçtur.

Hem, o mide fabrikasının çok hademeleri var. Hem onunla alâkadar çok cihazat-ı insaniye var. Nefis, eğer muvakkat bir ayın gündüz zamanında tatil-i eşgal etmezse, o fabrikanın hademelerini ve o cihazatın hususî ibadetlerini onlara unutturur, kendiyle meşgul eder, tahakkümü altında bırakır. O sair cihazat-ı insaniyeyi de, o

âdeta: sanki.
alâkadar: ilişkili, ilgili.
beşer: insanlık.
bîçare: çaresiz, zavallı.
celp etme: çekme.
cihazat: cihazlar, organlar.
cihazat-ı insaniye: insanın cihazları, organları, duyguları.
cihet: yön, taraf.
ekseriyet-i mutlaka: kesin çoğunluk.
emir: buyruk, kanun.
hademe: hizmetçiler.
haram: İslâmiyetçe yasaklanan işler.
hayat-ı manevîye: manevî hayat.
hazım: sindirim.
helâl: İslâmî ölçüler içinde kazanılmış şey.
hımye: perhiz.
husus: konu.
hususî: özel.
ibadet: Allah'ın emrettiklerini yerine getirme.
idman: beden eğitimi.
itaat etmek: boyun eğmek, uyumak.
kabiliyet: istidat, yetenek.
keyfemayeşa: kendi keyfince.
maddî: cismanî, madde ile ilgili.
manevî: manaya ait, manevî yönden, manaca.
meşgul etme: vaktini almak, uğraştırmak.
muhtaç: ihtiyacı olan.

musibet: felâket, belâ, sıkıntı.
muvakkat: geçici.
müddet-i açlık: açlık müddeti, süresi.
mühim: önemli.
müptelâ: düşkün.
nefis: insanın kendisi, insanı maddî zevk ve isteklere sevk eden kuvvet.
nevi: çeşit, tür.
oruç: gündüzün yiyip içmeden ve cinsi münasebetten sakınılarak yapılan ibadet; İslâmın beş şartından biri.

perhiz: diyet, rejim.
peyda etmek: kazanmak, elde etmek.
Ramazan-ı Şerif: mübarek, şerefli Ramazan ayı.
riyazet: perhizle, kanaatle yaşama, ilim, ibadet ve zikirle meşgul olma.
ruh: hayatın temeli ve sebebi olan manevî varlık.
sabır: zorluklara dayanma gücü.
sahur: şafaktan önce, dinde belirtilen vakitte oruç tutma-

ya niyetlenmek amacıyla yenen yemek.
sair: diğer, öteki.
serkeşâne: başıbozukçasına.
şahıs: kişi.
şeriat: ilâhî kanun, İslâmiyet.
tahakküm: baskıyla hükümü altına alma.
tatil-i eşgal: boş durma, işlere ara verme.
terk: bırakma.
tıbben: tıbbî olarak.
vasıta: aracılık.

manevî fabrika çarklarının gürültüsü ve dumanlarıyla müşevveş eder. Nazar-ı dikkatlerini daima kendine celp eder; ulvî vazifelerini muvakkaten unutturur. Ondandır ki, eskiden beri çok ehl-i velâyet, tekemmül için riyazete, az yemek ve içmeye kendilerini alıştırmışlar.

Fakat Ramazan-ı Şerif orucuyla, o fabrikanın hademeleri anlarlar ki, sırf o fabrika için yaratılmamışlar. Ve sair cihazat, o fabrikanın süflî eğlencelerine bedel, Ramazan-ı Şerifte melekî ve ruhanî eğlencelerde telezzüz ederler, nazarlarını onlara dikerler. Onun içindir ki, Ramazan-ı Şerifte, mü'minler, derecatına göre ayrı ayrı nurlara, feyizlere, manevî sürurlara mazhar oluyorlar. Kalp ve ruh, akıl, sır gibi letaifin o mübarek ayda oruç vasıtasıyla çok terakkiyat ve tefeyyüzleri vardır. Midenin ağlamasına rağmen, onlar masumâne gülüyorlar.

DOKUZUNCU NÜKTE

Ramazan-ı Şerifin orucu doğrudan doğruya nefsin mevhum rububiyetini kırmak ve aczini göstermekle ubudiyetini bildirmek cihetindeki hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Nefis, Rabbisini tanımak istemiyor; firavunâne, kendi rububiyet istiyor. Ne kadar azaplar çektilirse, o damar onda kalır. Fakat açıklıkla o damarı kırılır. İşte, Ramazan-ı Şerifteki oruç, doğrudan doğruya nefsin firavunluk cephesine darbe vurur kırar; aczini, zaafını, fakrını gösterir, abd olduğunu bildirir.

abd: kul.
acz: zayıflık, güçsüzlük.
azap: ceza, işkence, eziyet.
bedel: karşılık.
celp etme: çekme.
cephe: yüz.
cihazat: cihazlar, organlar, duygular.
cihet: yön.
çark: mekanizma, sistem.
daima: sürekli, her zaman.
damar: huy, karakter.
darbe: tahrip hareketi, yıkma faaliyetleri.

derecat: dereceler, aşamalar.
ehl-i velâyet: vefî olanlar, Allah'ın dostluğunu kazananlar.
fakr: fakirlik, muhtaçlık.
feyiz: bolluk, bereket.
firavun: kibirli, gururlu ve inatçı.
firavunâne: Firavunca, firavun gibi.
hademe: hizmetçiler.
hikmet: fayda, gaye.
letaif: lâtifeler, duygular.
manevî: manaya ait, manevî yönden.

masumâne: masum bir şekilde, suçsuz günahsız bir şekilde.
mazhar olmak: nail olmak, şerefelenmek, kavuşmak.
meleki: temizlik, günahsızlık.
mevhum: vehim ve hayalde meydana getirilen, kuruntu.
muvakkaten: geçici olarak.
mübarek: feyizli, bereketli.
mü'min: inanan, Müslüman.
müşevves: karışık, düzensiz.
nazar: bakış, görüş.
nazar-ı dikkat: dikkatli bakış.

nefis: kötü vasıfları kendisinde toplayan, kötülüğe sevk eden hayırlı işlerden alıkoyan güç.
nur: parıltı, ışıık.
nükte: ince manalı söz.
oruç: İslâmın beş şartından biri.
rab: yaratan, büyüten, terbiye eden.
rağmen: karşın, zıddına.
Ramazan-ı Şerif: mübarek, şerefli Ramazan ayı.
riyazet: nefsi terbiye, dünya lezzetlerinden ve rahatından sakınma, kanaat içinde yaşama, ilim ve ibadetle meşgul olma.
rububiyet: rablık, ilâhlık, Cenab-ı Allah'ın her zaman, her yerde, her yarattığı varlığa muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları idare ve terbiye etmesi gerçeği.
ruh: hayatın temeli ve sebebi olan manevî varlık, anlayış sahibi sır, can.
ruhani: manevî âlem, ruh dünyasına ait.
sair: diğer, öteki.
sır: gizli hakikat, içe ve kalbe doğan manevî işaret, manevî hakikat ve marifetler.
sırf: sadece.
süflî: bayagi, adı, aşağı.
sürur: sevinç, mutluluk.
tefeyyüz: feyizlenme, gelişme.
tekemmül: mükemmelleşme, olgunlaşma.
telezzüz etmek: lezzet almak, tat almak; lezzetlenmek.
terakkiyat: terakkiler, ilerlemeler.
ubudiyet: kulluk.
ulvî: yüksek, yüce.
vasıta: aracılık.
vazife: görev.
zaaf: zayıflık.

Hadisin rivayetlerinde vardır ki:

Cenab-ı Hak nefse demiş ki: “Ben neyim, sen nesen?”

Nefis demiş: “Ben benim, sen sensin!”

Azap vermiş, Cehenneme atmış, yine sormuş. Yine demiş: “Ene ene, ente ente!” Hangi nevi azabı vermiş, enaniyetten vazgeçmemiş.

Sonra açlık ile azap vermiş, yani aç bırakmış. Yine sormuş: “Men ene vemâ ente?”

Nefis demiş: **أَنْتَ رَبِّي الرَّحِيمُ وَأَنَا عَبْدُكَ الْعَاجِزُ** Yani, “Sen benim Rabb-i Rahîm’imsin; ben Senin âciz bir abdinizim.”¹

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَوةٌ تَكُوْنُ لَكَ رِضًا وَلِحَقِّهِ اَدَاءٌ بَعْدَ ثَوَابِ حُرُوْفِ الْقُرْآنِ فِيْ شَهْرِ رَمَضَانَ

وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ²

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُوْنَ • وَسَلَامٌ عَلٰى الْمُرْسَلِيْنَ •

وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ • آمِيْنَ³

İtizar: Şu İkinci Kısım, kırk dakikada sür’atle yazılmasından, ben ve müsvedde yazan kâtip, ikimiz de hasta olduğumuzdan, elbette içinde müşevveşiyet ve kusur bulunacaktır. Nazar-ı müsamaha ile bakmalarını ihvanlarımızdan bekleriz. Münasip gördüklerini tashih edebilirler.

abd: kul.

âciz: zayıf, güçsüz.

Âl ve Ashap: Peygamberimizin aile fertleri ve Sahabeler.

âmin: “Yâ Rabbi! Öyle olsun, kabul eyle!” anlamında dua.

azap: ceza, işkence, eziyet.

enaniyet: bencillik, benlik, gurur.

ene: ben.

ente: sen.

hadis: Hz. Muhammed’e ait söz, emir, fiiller.

hak: pay, hisse; doğru.

hamd: methetme, övme.

ifa: yerine getirme.

ihvan: kardeşler.

itizar: özür dileme.

izzet: şeref, yücelik.

kâtip: yazan, yazıcı.

kısım: parça, bölüm.

mahsus: lâyük, uygun.

Men ene vemâ ente: Ben neyim, sen nesen?

minnet: iyiliğe karşı duyulan şükür hissi.

münasip: uygun.

münezzeh: tenzih edilmiş, uzak, beri.

müsvedde: ilk nüsha, yazılan ilk metin.

müşevveşiyet: karışıklık.

Nazar-ı müsamaha: hoş gören nazar, bakış.

nefis: kötü vasıfları kendisinde toplayan hayırlı işlerden alıkoyan kötülüğe sevk eden güç.

nevi: çeşit, tür.

peygamber: Allah’ın elçisi.

Rab: yaratan, büyüten, besleyen, idare ve terbiye eden Allah.

1. Havbevî, *Dürretü'l-Vaizîn*, s. 11.

2. Allah’ım! Efendimiz Muhammed’e ve onun Âl ve Ashabına, Ramazan ayında okunan Kur’ân harflerinin sevabı adedince, Senin rızanın vasıtası, onun üzerimizdeki hakkının ifası olacak salât ve selâm eyle. Âmin.

3. İzzet sahibi Rabbin, onların yakıştırdıklarından münezzehtir. • Bütün Peygamberlere selâm olsun. • Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur. (Saffat Suresi: 180-182.) • Âmin.

Rabb-i Rahîm: şefkat ve merhamet sahibi olan Cenab-ı Hak.

Ramazan: oruç ayı.

rıza: razı olma, hoşnut olma.

rivayet: Peygamber Efendimizden bir haber, söz veya olayı nakletme.

selâm: selâmet, esenlik.

sevap: mükâfat, ödül.

sür’at: çabukluk, acele.

şükür: minnettarlık ifade etme, teşekkür.

tashih: düzeltme.

vasıta: aracılık.

Üçüncü Risale olan Üçüncü Kısım

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan'ın iki yüz aksam-ı i'caziyesinden nakşî bir kısmını gösterecek bir tarzda, Kur'ân-ı Azîmüştan'ı, Hafız Osman hattıyla taayyün eden ve Ayet-i Müdayene mikyasa tutulan sahifeleri ve Sure-i İhlâs vahid-i kıyasî tutulan satırları muhafaza etmekle beraber, o nakş-ı i'cazı göstermek tarzında bir Kur'ân yazmaya da-ir mühim bir niyetimi, hizmet-i Kur'ân'daki kardeşlerimin nazarlarına arz edip meşveret etmek ve onların fikirlerini istinzaç etmek ve beni ikaz etmek için şu kısmı yazdım, onlara müracaat ediyorum.

Şu Üçüncü Kısım, Dokuz Meseledir.

BİRİNCİ MESELE

Kur'ân-ı Azîmüştan'ın enva-ı i'cazı kırka baliğ olduğu, i'caz-ı Kur'ân namındaki Yirmi Beşinci Sözde bürhanlarla ispat edilmiş. Bazı envaı tafsilen, bir kısmı icmalen muannitlere karşı dahi gösterilmiş.

Hem Kur'ân'ın i'cazı, tabakat-ı insaniyede kırk tabakaya karşı ayrı ayrı i'cazını gösterdiği, On Dokuzuncu Mektubun On Sekizinci İşaretinde beyan edilmiş ve o tabakatın on kısmının ayrı ayrı hisse-i i'caziyelerini ispat etmiş. Sair otuz tabaka-i âhar, ehl-i velâyetin muhtelif meşrepler ashabına ve ulûm-u mütenevvianın ayrı ayrı ashaplarına ayrı ayrı i'cazını gösterdiğini, onların ilmelyakîn, aynelyakîn, hakkalyakîn derecesinde Kur'ân hak

aksam-ı i'caziye: mu'cizenin kısımları.
arz: sunma.
ashap: sahipler.
Ayet-i Müdayene: Müdayene ayeti; Bakara Suresinin borçlu, alacaklı ve adaletli kâtip hakkındaki 281.ayeti.
aynelyakîn: gözlem ve şahitliğe dayanarak gözle görür derecede inanma.
baliğ: bulmuş.
beyan etmek: anlatma, açıklamak, izah etmek.

bürhan: delil, kanıt.
dair: alâkalı, ilgili.
derece: basamak.
ehl-i velâyet: vefî olanlar; Allah'ın dostluğunu kazananlar.
enva: çeşitler, türler.
enva-ı i'caz: mu'cizeliğinin çeşitleri.
fikir: düşünce.
hak: doğru, gerçek.
hakkalyakîn: yaşayarak bilme.
hat: yazı.
hisse-i i'caziye: Allah'ın

mu'cizesinin her şeyde ve herkeste ayrı ayrı görülen hissesi.
hizmet-i Kur'ân: Kur'ân hizmeti.
i'caz: mu'cize oluş.
i'caz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın mu'cizeliği.
icmalen: kısaca, özetle.
ikaz etmek: dikkat çekmek, uyarmak.
ilmelyakîn: ilim yoluyla kesin olarak bilmek.
ispat: doğruyu delil göstere-

rek meydana koyma.

istinzaç etmek: sormak, yoklamak; kaynaştırmak.

işaret: gösterme, bildirme.

kısım: parça, bölüm.

Kur'ân-ı Azîmüştan: şan ve şerefi yüce olan Kur'ân.

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm.

mesele: konu

meşrep: gidiş tarzı, metot.

meşveret: bir konu hakkında fikir alma, danışma.

mikyasa: ölçü.

muannit: inatçı, ayak direyen, direnen.

muhafaza: koruma.

muhtelif: çeşitli, farklı.

mühim: önemli.

müracaat: başvurma.

nakş-ı i'caz: mu'cizeliğe ilgili nakış.

nakşî: nakışlanmış, büyük manalarla süslenmiş.

nam: ad, isim.

nazar: bakış, görüş.

niyet: bir işi yapmayı önceden düşünme.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

sair: diğer, öteki.

taayyün etmek: belirlenmek, meydana çıkmak.

tabaka: katman, sınıf.

tabaka-i âhar: diğer tabakalar, sınıflar.

tabakat: tabakalar, sınıflar, dereceler.

tabakat-ı insaniye: insan tabakaları, insanın sosyal sınıfları, dereceleri.

tafsil: uzun uzadıya anlatma, açıklama.

tarz: biçim, suret.

ulûm-u mütenevvia: çeşitli ilimler.

vahid-i kıyasî: ölçü birimi.

kelâmullah olduğunu, iman-ı tahkikîleri göstermişler. Demek, her biri ayrı ayrı bir tarzda bir vech-i i'cazını görmüşler.

Evet, ehl-i marifet bir velînin fehmettiği i'caz ile, ehl-i aşk bir velînin müşahede ettiği cema-i i'caz bir olmadığı gibi, muhtelif meşaribe göre cema-i i'cazın cilveleri değişir. Bir ilm-i usulüddin allâmesinin ve bir imamının gördüğü vech-i i'caz ile fûruat-ı şeriattaki bir müctehidin gördüğü vech-i i'caz bir değil ve hakeza... Bunların tafsilen ayrı ayrı vücuh-u i'cazını göstermek elimden gelmiyor. Havsalam dardır, ihata edemiyor; nazarım kısadır, göremiyor. Onun için yalnız on tabaka beyan edilmiş, mütebakisi icmalen işaret edilmiş. Şimdi o tabakalardan iki tabaka, Mu'cizat-ı Ahmediye risalesinde çok izaha muhtaç iken, o vakit pek noksan kalmıştı.

Birinci tabaka: Kulaklı tabaka tabir ettiğimiz âmi avam, yalnız kulak ile Kur'ân'ı dinler, kulak vasıtasıyla i'cazını anlar. Yani, der: “Bu işittiğim Kur'ân, başka kitaplara benzemez. Ya bütününün altında olacak veya bütününün fevkinde olacak. Umumun altındaki şık ise, kimse diyemez ve dememiş; şeytan dahi diyemez. Öyle ise, umumun fevkindedir.”

İşte bu kadar icmal ile On Sekizinci İşarete yazılmıştı. Sonra, onu izah için Yirmi Altıncı Mektubun “Hüccetü'l-Kur'ân alâ Hizbi's-Şeytan” namındaki Birinci Mebhâsı, o tabakanın i'cazdaki fehmini tasvir ve ispat eder.

allâme: ilmi seviyesi çok yüksek olan âlim.
âmi: cahil, bilgisiz.
avam: sıradan olan halk.
beyan: anlatma, açıklama, izah etme.
cema-i i'caz: mu'cizenin güzelliği.
cilve: tecelli; görünme, yansıma.
ehl-i aşk: Allah Teâlâya bütün varlıklarıyla bağlı olanlar, Allah âşıkları.
ehl-i marifet: Allah'ı bilme ve tanıma lûtfuna eren kimseler; bilim, hüner ve sanat sahibi kişiler.
fehîm: anlayış, kavrayış.
fevkinde: üstünde.
fûruat-ı şariat: şeriattaki teferruat meseleler.
hakeza: böylece, bunun gibi.
havsala: anlama gücü.
Hüccetü'l-Kur'ân alâ Hizbüşşeytan: şeytanın yoluna karşı Kur'ân delili, yirmi altıncı mektubun birinci mebhâsı.
i'caz: mu'cize oluş.
icmal: kısaltma, özetleme.
icmalen: kısaca, özetle.
ihata etmek: kuşatmak, kapsamak.
ilm-i usulüddin: Allah'ın zat ve sıfatlarından, peygamberlik ve sair itikadî meselelerden İslâmî esaslar dairesinde bahseden ilim; din ilimleri metodolojisi.
imam: bir ilimde sözü delil kabul edilebilecek derecede derin ve geniş bilgi sahibi olan âlim.
iman-ı tahkiki: şuurlu ve tahkiki iman, bilinçli araştırmaya dayalı, sağlam ve sarsılmaz iman.

ispat etmek: doğruyu delil göstererek meydana koymak.
işaret: dolaylı olarak gösterme.
izah: açıklama yapma.
kelâmullah: Allah'ın kelâmı.
mebhâs: kısım, bölüm, konu.
meşarip: mesrepler.
Mu'cizat-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin gösterdiği mu'cizeler.
muhtaç: ihtiyaç içinde bulunan.

muhtelif: çeşitli.
müctehit: ayet ve hadislerden şer'i hükümler çıkarabilen, gerekli bütün ehilîk şartlarına sahip olan, geniş ve derin bilgili din âlimi.
müşahade etmek: seyrederek anlamak, gözlemlemek.
mütebaki: geri kalan kısım.
nam: ad.
nazar: bakış, görüş.
noksan: eksiklik.
risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

seytan: iblis.
tabaka: katman, sınıf.
tabir: ifade, söz.
tafsilen: ayrıntılı olarak.
tarz: biçim, suret.
tasvir: bir şeyi çeşitli ifade tarzlarıyla anlatma.
umum: bütün, genel.
vakit: zaman.
vasıta: aracılık.
vech-i i'caz: mu'cize yönü.
veli: Allah dostu.
vücuh-u i'caz: mu'cizelik yönleri.

İkinci tabaka: Gözlü tabakasıdır. Yani, âmî avamdan veyahut akli gözüne inmiş maddiyyunlar tabakasına karşı, Kur'ân'ın göz ile görünecek bir işaret-i i'caziyesi bulunduğu, On Sekizinci İşaretle dava edilmiş. Ve o davayı tenvir ve ispat etmek için çok izaha lüzum vardı. Şimdi anladığımız mühim bir hikmet-i Rabbaniye cihetiyle o izah verilmedi. Pek cüz'î birkaç cüz'iyatına işaret edilmişti. Şimdi o hikmetin sırrı anlaşıldı ve tehiri daha evlâ olduğuna kat'î kanaatimiz geldi. Şimdi, o tabakanın fehmini ve zevkini teshil etmek için, kırk vücuh-u i'cazdan, göz ile görülen bir vechini, bir Kur'ân'ı yazdırdık ki, o yüzü gösterebilirsin.

Bu Üçüncü Kısımın mütebaki meseleleri ile Dördüncü Kısım tevafukata dair olduğu için, tevafukata dair olan fihriste ile iktifa edilerek, burada yazılmamışlardır. Yalnız Dördüncü Kısma ait bir ihtar ile Üçüncü Nükte yazılmıştır.

İHTAR

Lâfz-ı Resul'deki nükte-i azîmenin beyanında yüz altmış ayet yazıldı. İşbu ayetlerin hasiyeti pek azîm olmakla beraber, mana cihetiyle birbirini ispat ve tekmil ettiğinden, çok manidar olduğu için, muhtelif ayatı hıfz etmek veya okumak arzusunda bulunanlara bir *Hizb-i Kur'ânî* olduğu gibi; *Kur'ân* kelimesindeki nükte-i azîmenin beyanında altmış dokuz ayat-ı azîmenin derece-i belâgati pek fevkalâde ve kuvvet-i cezaleti pek ulvîdir; bu da ikinci bir *Hizb-i Kur'ânî* olarak ihvana tavsiye edilir.

âmî: cahil, bilgisiz.
arzu: istek, heves.
avam: cahil halk tabakası, sıradan insanlar.
ayat: Kur'ân ayetleri.
ayat-ı azîme: büyük manalar ihtiva eden ayetler.
ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.
azîm: büyük.
beyan: anlatma, açıklama, izah etme.
cihet: yön.
cüz'î: pek az olan parça.

cüz'iyat: ufak tefek şeyler, parçalar.
dair: alâkalı, ilgili.
dava: iddia.
derece-i belâgat: belâgat derecesi.
evlâ: daha uygun, daha iyi.
fehîm: anlayış.
fevkalâde: olağanüstü.
fihriste: bir kitapta bulunan şeyleri sırayla gösteren liste.
hasiyet: bir şeye has vasıf, özellik.
hıfz etmek: ezberlemek.

hikmet: gizli fayda, kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye.
hikmet-i Rabbaniye: Cenab-ı Hakkın terbiye ve idaresinin gayeli ve maksatlı olması, yerli yerinde yaratması.
hizb-i Kur'ân: Kur'ân ayetlerinden bir kısmının bir araya getirilmiş hâli.
hizb-i Kur'ânî: Kur'ân'ın bir bölümü.
ihhtar: hatırlatma.
ihvan: kardeşler.
iktifa: kâfi görme, yetinme.

ispat etmek: doğruyu delil göstererek meydana koymak.
işaret etmek: göstermek, belirtmek.
işaret: alâmet, belirti.
işaret-i i'caziye: mu'cize derecesindeki işaret.
izah: açıklama yapma.
kanaat: inanma, görüş, fikir.
kat'î: kesin.
kısım: bölüm.
kuvvet-i cezalet: kelimenin tatlılık, korku ve heybet uyandırma kuvveti.
lâfz-ı Resul: "Resul" lâfzı, sözü, kelimesi.
lüzum: gereklik.
maddiyyun: maddenin ezeli ve ebedî olduğuna inanmayanlar, materyalistler.
mana: anlam.
manidar: ince manalı, anlamlı.
mesele: konu.
muhtelif: çeşitli, farklı.
mühim: önemli.
mütebaki: geri kalan, kısım.
nükte: ince manalı söz.
nükte-i azîme: yüce manalar ihtiva eden lâtif ve ince söz.
sır: gizli hakikat, bir şeyin dikkat, tecrübe, yetenek ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor ve en ince yanı.
tabaka: katman, sınıf.
tavsiye: öğütme.
tehir: erteleme.
tekmil: tamamlama.
tenvir: nurlandırma, aydınlatma.
teshil etmek: kolaylaştırmak.
tevafukat: tevafuklar, uygunluklar.
ulvî: yüksek, yüce.
vech: yön, yüz.
vücuh-u i'caz: mu'cizelik yönleri.
zevk: manevî haz.

Yalnız “Kur’ân” kelimesi, yedi silsile-i Kur’ân’da mevcut olup, umum o kelimeyi tutmuş, hariç iki kalmış; o iki de kıraat manasında olduğundan, o huruç, nükteye kuvvet vermiştir. “Resul” lâfzı ise, o kelime ile en ziyade münasebettar sureler içinde Sure-i Muhammed ile Sure-i Fetih olduğundan, o iki sureden çıkan silsilelere hasrettiğimizden, hariç kalan “Resul” lâfzı, şimdilik derç edilmemiştir; vakit müsaade etse, bundaki esrar yazılacaktır, inşaallah.

ÜÇÜNCÜ NÜKTE Dört Nüktedir.

• **Birinci Nükte:** *Lâfzullah*, mecmu-u Kur’ân’da iki bin sekiz yüz altı defa zikredilmiştir. *Bismillâh* takilerle beraber lâfz-ı *Rahman* yüz elli dokuz defa, lâfz-ı *Rahîm* iki yüz yirmi, lâfz-ı *Gafur* altmış bir, lâfz-ı *Rab* sekiz yüz kırk altı, lâfz-ı *Hakîm* seksen altı, lâfz-ı *Alîm* yüz yirmi altı, lâfz-ı *Kadîr* otuz bir, *Lâ ilâhe illâ Hû*’daki *Hû* yirmi altı defa zikredilmiştir. (HAŞİYE)

Lâfzullah adedinde çok esrar ve nükteler var. Ezcümle, *lâfzullah* ve *Rab*’den sonra en ziyade zikredilen *Rahman*, *Rahîm*, *Gafur* ve *Hakîm* ile beraber *lâfzullah*, Kur’ân ayetlerinin nısıfıdır. Hem, *lâfzullah* ve Allah lâfzı yerinde zikredilen lâfz-ı *Rab* ile beraber, yine nısıfıdır. Çendan *Rab* lâfzı sekiz yüz kırk altı defa zikredilmiş; fakat dikkat edilse, beş yüz küsuru *Allah* lâfzı yerinde zikredilmiş, iki yüz küsuru öyle değildir.

HAŞİYE: Kur’ân’daki ayatın mecmu-u adedi, altı bin altı yüz altmış altı olması ve şu geçen seksen dokuzuncu sahifede, mezkûr Esmâ-i Hüsnâ’nın adedi altı rakamıyla alâkadar bulunması, ehemmiyetli bir sırâ işaret ediyor; şimdilik mühmel kaldı.

adet: sayı.
alâkadar: ilgili, münasebetli.
ayat: Kur’ân ayetleri.
ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.
bismillâh: besmele, Allah’ın adıyla.
çendan: gerçi, her ne kadar.
derç etmek: arasına yerleştirme.
ehemmiyet: önemli.
Esmâ-i Hüsnâ: Allah’ın güzel isimleri.
esrar: sırlar, gizli gerçekler.
ezcümle: bu cümleden olarak.
Gafur: günahları bağışlayan Allah.
Hakîm: her şeyi bir maksat ve gayeye uygun olarak faydalı ve yerli yerine yaratan, hikmet sahibi Allah.
hariç: dışta kalan, dışta.
hasretmek: bir şey için özellikle ayırmak.
haşıye: dipnot.
Hû: O, Allah.
huruç: çıkış.
inşaallah: Allah izin verirse.
işaret: dolaylı yollardan gösterme, belirtme.
kıraat: devamlı ve düzgün okuma.
lâ ilâhe illâ Hû: Ondan başka ilâh yoktur.
lâfız: söz, kelime.
lâfz-ı Alîm: Alîm kelimesi.
lâfz-ı Gafur: Gafur kelimesi.
lâfz-ı Hakîm: Hakîm kelimesi.
lâfz-ı Kadîr: Kadîr kelimesi.
lâfz-ı Rab: Rab kelimesi.
lâfz-ı Rahîm: Rahîm kelimesi.

lâfz-ı Rahman: Rahman kelimesi.
lâfzullah: Allah lâfzı, kelimesi.
mana: anlam.
mecmu-u adet: sayıların toplamı.
mecmu-u Kur’ân: Kur’ân’ın tamamı.
mevcut: var olan.
mezkûr: adı geçen.
mühmel: ihmal edilen, geriye bırakılan.
münasebettar: ilgili, alâkalı.
müsaade: uygun olma durumu.

mu: mu.
nısf: yarı.
nükte: ince manalı söz.
Rab: yaratan, besleyen, yetiştiren, terbiye eden Allah.
Rahîm: sonsuz merhamet sahibi olan Allah.
Rahman: rahmeti bütün her-kese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.
Resul: peygamber.
sahife: sayfa.

sır: gizli hakikat, bir şeyin dikkat, yetenek, tecrübe ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor ve ince yanı.
silsile: zincir.
silsile-i Kur’ân: Kur’ân’daki tevafuklu ve bağlantılı ifadeler.
sure: Kur’ân-ı Kerîm’in ayrıldığı 114 bölümden her biri.
umum: bütün, genel.
vakit: zaman.
zikir: anma, hatırlama.
ziyade: çok, fazla.

Hem, *Allah, Rahman, Rahîm, Alîm* ve “*Lâ ilâhe illâ Hû*”daki *Hû* adediyle beraber yine nısıfıdır; fark yalnız dördttür. Ve *Hû* yerinde *Kadîr* ile beraber, yine mecmu-u ayatın nısıfıdır; fark dokuzdur.

Lâfz-ı Celâlin mecmuundaki nükteler çoktur. Yalnız şimdilik bu nükte ile iktifa ediyoruz.

• **İkinci Nükte:** Sureler itibarıyladır. Onun dahi çok nükteleri var. Bir intizam, bir kasıt ve bir iradeyi gösterir bir tarzda tevafukatı vardır.

Sure-i Bakara’da, ayatın adediyle Lâfz-ı Celâlin adedi birdir; fark dördttür ki, *Allah* lâfzı yerinde dört *Hû* lâfzı var (meselâ, “*Lâ ilâhe illâ Hû*”daki *Hû* gibi); onunla muvafakat tamam olur.

Âl-i İmran’da, yine ayatıyla Lâfz-ı Celâl tevafuktadır, müsavidirler. Yalnız Lâfz-ı Celâl iki yüz dokuzdur, ayet iki yüzdür; fark dokuzdur. Böyle meziyyat-ı kelâmiyede ve belâgat nüktelerinde küçük farklar zarar vermez; takribî tevafukat kâfidir.

Sure-i Nisâ, Mâide, En’am; üçünün mecmu-u ayetleri, mecmuundaki Lâfz-ı Celâlin adedine tevafuktadır. Ayetlerin adedi dört yüz altmış dört, Lâfz-ı Celâlin adedi dört yüz altmış bir; *Bismillâh*’taki lâfzullah ile beraber tam tevafuktadır.

Hem meselâ, baştaki beş surenin Lâfz-ı Celâl adedi, Sure-i A’raf, Enfal, Tevbe, Yunus, Hûd’daki Lâfz-ı Celâl adedinin iki mislidir. Demek, bu ahirdeki beş, evvelki beşin nısıfıdır.

adet: sayı.

ahir: son.

Alîm: her şeyi hakkıyla bilen Allah.

ayet: Kur’ân ayetleri.

ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.

belâgat: sözün düzgün, kutsuz, yerinde ve hâlin ve makamın icabına göre söylenmesi.

bismillâh: besmele, Allah’ın adıyla.

evvel: önceki.

Hû: O, Allah.

iktifa etmek: kâfi görmek, yetinmek.

intizam: düzgünlük, tertipli olma.

irade: dileme, isteme.

itibarıyla: bakımından.

Kadîr: kudret sahibi olan ve her şeye gücü yeten Allah.

kâfi: yeter.

kasıt: maksat, kasıt.

Lâ ilâhe illâ Hû: Allah’tan başka ilâh yoktur.

lâfız: söz, kelime.

Lâfz-ı Celâl: Celâl lâfzı, Allah kelimesi.

lâfzullah: Allah lâfzı, Allah kelimesi.

mecmu: toplam.

mecmu-u ayet: ayetlerin toplamı.

meselâ: misal olarak, örneğin.

meziyyat-ı kelâmiye: söz söylemedeki faziletler, üstünlükler.

misil: kat.

muvafakat: uygunluk.

müsavi: eşitlik.

nısıf: yar.

nükte: ince manalı söz.

Rahîm: sonsuz merhamet sahibi olan Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

sure: Kur’ân-ı Kerîm’in ayrıldığı 114 bölümden her biri.

takribî: tahmini, yaklaşık.

tarz: biçim, şekil.

tevafuk: uygunluk.

tevafukat: tevafuklar, uygunluklar.

Sonra gelen Sure-i Yusuf, Ra'd, İbrahim, Hicr, Nahl surelerindeki Lâfz-ı Celâl adedi, o nısfın nısfıdır.

Sonra Sure-i İsrâ, Kehf, Meryem, Taha, Enbiya, Hac, **(HAŞİYE)** o nısfın nısfının nısfıdır. Sonra gelen beşer beşer, takriben o nispetle gidiyor; yalnız bazı küsuratla fark var. Öyle farklar, böyle makam-ı hitabîde zarar vermez. Meselâ bir kısım yüz yirmi bir, bir kısmı yüz yirmi beş, bir kısmı yüz elli dört, bir kısmı yüz elli dokuzdur.

Sonra, Sure-i Zuhruf'tan başlayan beş sure; o nısf, nısf-ı nısfın nısfına iniyor. Sure-i Necm'den başlayan beş; o nısf-ı nısf, nısf-ı nısfın nısfıdır; fakat, takribidir. Küçük küsuratın farkları, böyle makamat-ı hitabiyede zarar vermez. Sonra gelen küçük beşler içinde, üç beşlerin, yalnız üçer adet Lâfz-ı Celâli var.

İşte bu vaziyet gösteriyor ki, Lâfz-ı Celâlin adedine tesadüf karışmamış; bir hikmet ve intizam ile adetleri tayin edilmiş.

• **Lâfzullahın Üçüncü Nüktesi:** Sahifeler nispetine bakar. Şöyle ki:

Bir sahifede olan Lâfz-ı Celâl adedi, o sahifenin sağ yüzü ve o yüze karşıkı sahifeye ve bazen soldaki karşıkı sahife ve karşının arka yüzüne bakar. Ben kendi nüsha-i Kur'âniyemde bu tevafuku tetkik ettim, ekseriyetle gayet

HAŞİYE: Bu beşer taksimat üzere bir sır inkişaf etmişti. Hiçbirimizin haberi olmadan, şuradaki altı sure kaydolmuş. Şüphemiz kalmadı ki, gaip-ten, ihtiyarımızın haricinde altıncısı girmiş, tâ bu nısfiyet sırr-ı mühimmi kaybolmasın.

adet: sayı.
beşer: insanlık.
ekseriyet: çoğunluk.
gaip: gizli görünmeyen âlem.
gayet: son derece, çok.
hariç: dışında.
haşiye: dipnot.
hikmet: gizli, İlâhî gaye ve fayda.
ihtiyar: tercih, irade.
inkişaf etmek: açılmak, keşfolunmak.
intizam: düzgünlük, tertipli olma.
kısım: parça, bölüm.
küsurat: kusurlar, fazlalıklar.

Lâfz-ı Celâl: Celâl lâfzı, Allah kelimesi.
lâfzullah: Allah lâfzı.
makamat-ı hitabîye: hitabette bulunma makamları.
makam-ı hitabî: hitap etme makamı.
meselâ: misal olarak.
nısf: yarı.
nısf-ı nısf: yarının yarısı, yani dörtte bir.
nısf-ı nısfın nısfı: dörtte birin yarısı, yani sekizde bir.
nısf-ı nısfın nısf-ı nısfı: dört-

te bir dörtte biri, yani on altıda bir.
nısfiyet: yarımlik.
nispet: münasebet, oran, ölçü.
nükte: ince manalı söz.
nüsha-i Kur'âniye: Kur'an-ı Kerim nüshası.
sahife: sayfa.
sır: gizli hakikat, bir şeyin dikkat, yetenek ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor ve ince yanı.
sırr-ı mühim: önemli sır,

önemli hakikat.
sure: Kur'an-ı Kerim'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.
takriben: yaklaşık.
takribi: yaklaşık olarak.
taksimat: taksimler, bölümler.
tayin: belirlenme.
tesadüf: rastlantı.
tetkik etmek: incelemek.
tevakuf: uygunluk, denk gelme.
vaziyet: durum.

güzel bir nispet-i adediye ile bir tevafuk gördüm; nüsha-
ma da işaretler koydum. Çok defa müsavi olur; bazen
nısf veyahut sülüs oluyor. Bir hikmet ve intizamı ihsas
eden bir vaziyeti vardır.

• **Dördüncü Nükte:** Sahife-i vahitteki tevafukattır.
Kardeşlerimle üç dört ayrı ayrı nüshaları mukabele ettik;
umumunda tevafukat matlûp olduğuna kanaatimiz geldi.
Yalnız, matbaa müstensihleri başka maksatları takip et-
tiklerinden, bir derece tevafukatta intizamsızlık düşmüş.
Tanzim edilse, pek nadir istisna ile, mecmu-u Kur'ân'da
iki bin sekiz yüz altı Lâfz-ı Celâlin adedinde tevafukat gö-
rünecektir. Ve bunda bir şule-i i'caz parlıyor. Çünkü,
fıkr-i beşer, bu pek geniş sahifeyi ihata edemez ve karı-
şamaz. Tesadüfün ise, bu manidar ve hikmettar vaziyete
eli ulaşamaz.

Dördüncü Nükteyi bir derece göstermek için, yeni bir
Mushaf yazdırıyoruz ki, en münteşir Mushaf'ların aynı sa-
hife, aynı satırlarını muhafaza etmekle beraber, sanat-
kârların lâkaytlığı tesiriyle adem-i intizama maruz kalan
yerleri tanzim edip, tevafukatın hakikî intizamı inşaallah
gösterilecektir; ve gösterildi.

اللَّهُمَّ يَا مُنْزِلَ الْقُرْآنِ بِحَقِّ الْقُرْآنِ فَهَمْنَا أَسْرَارَ الْقُرْآنِ مَا دَارَ
الْقَمَرَانِ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ أَنْزَلْتَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ وَعَلَى آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ ۞ آمِينَ

1. Ey Kur'ân'ı indiren Allah'ım! Kur'ân'ın hakkı için, ay ve güneş döndükçe bize Kur'ân'ın sır-
larını öğret ve kendisine Kur'ân'ı indirmediğin zata, onun Âl ve Ashabına salât ve selâm eyle.
Âmin.

adem-i intizam: düzensizlik, nizamsızlık.
adet: sayı.
âl: aile.
âmin: "Yâ Rabbi! Öyle olsun, kabul eyle!" anlamında du-
anın sonunda söylenir.
Ashap: Sahabeler, sahipler.
derece: mertebe, aşama; miktar.

fıkr-i beşer: insanlığın fikri.
hakiki: gerçek.
hikmet: İlâhî gaye ve fayda.
hikmettar: hikmetli, her şe-
yin hikmetle, yerli yerinde ve
bir gaye ve faydaya yönelik
yapılması.
ihata: kuşatma.
ihsas etmek: hissettirmek.
inşaallah: Allah izin verirse.

intizam: düzgünlük, tertipli
olma.
istisna: kural dışı olma.
işaret: nişan, iz.
kanaat: inanç, düşünce.
Kur'ân'ın hakkı için: yemin
için söylenir, Kur'ân'ın doğru-
luk değeri hürmetine bir şe-
yin dikkat, yetenek tecrübe
ve sevgi yardımıyla kavrana-

bilen en zor ve ince yanı.

Lâfz-ı Celâl: Celâli lâfzı, Allah keli-
mesi.

lâkayt: kıymet ve ehemmiyet
vermeyen, ilgisiz, duyarsız.

maksat: gaye, hedef.

manidar: ince manalı, anlamlı.

maruz: uğrama.

matbaa: basım evi.

matlûp: istenilen, istek.

mecmu-u Kur'ân: Kur'ân'ın ta-
mamı.

muhafaza etmek: korumak.

mukabele etmek: karşı gelmek,
karşılık vermek.

Mushaf: Kur'ân.

münteşir: yaygın olan.

müsavi: birbirine denklik.

müstensih: yazılı bir metnin su-
retini çıkararak çoğaltan.

nadir: seyrek, az.

nısf: yar.

nispet-i adediye: sayıya göre, sa-
yı bakımından.

nükte: ince manalı söz.

nüsha: birbirinin aynı olan yazılı
metinlerden her biri; yazılı şey,
kitap.

sahife: sayfa.

sahife-i vahit: bir tek sahife.

salât ve selâm: esenlik dileme,
dua ve selâm.

sanatkâr: sanatla uğraşan.

sır: gizli hakikat.

sülüs: üçte bir.

şule-i i'caz: mu'cize derecesinde
parlıt.

tanzim etmek: düzene koymak.

tanzim: düzenleme.

tesadüf: rastlantı, rast geliş.

tesir: etki.

tevafuk: uygunluk, denk gelme.

tevafukat: tevafuklar, uygunluk-
lar, yakın ilgiler.

umum: hepsi, bütün.

vaziyet: durum.

zat: kişi, Hz. Muhammed (a.s.m.).

İkinci Risale olan İkinci Kısım

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾ اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

ayet-i pürenvarının çok envar-ı esrarından bir nurunu, Ramazan-ı Şerifte bir hâlet-i ruhaniyede hissettim, hayal meyal gördüm. Şöyle ki:

Üveys-i Karanî'nin,

إِلَهِي أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا الْعَبْدُ وَأَنْتَ الْخَالِقُ وَأَنَا الْمَخْلُوقُ
وَأَنْتَ الرَّزَاقُ وَأَنَا الْمَرْزُوقُ... الخ

münacat-ı meşhuresi nev'inden, bütün mevcudat-ı zevil-hayat, Cenab-ı Hakka karşı aynı münacatı ettiklerini; ve on sekiz bin âlemin her birinin ışığı birer ism-i İlâhî olduğunu bana kanaat verecek bir vakıa-i kalbiye-i hayaliye-yi gördüm. Şöyle ki:

Birbirine sarılı çok yapraklı bir gül goncası gibi, şu âlem binler perde perde içinde sarılı, birbiri altında saklı âlemleri bu âlem içinde gördüm. Her bir perde açıldıkça diğer bir âlemi görüyordum. O âlem ise, ayet-i Nur'un arkasındaki,

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهَا
سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكِدْ يَرِهَا
وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ

âlem: dünya, varlık sınıflarından her biri, bütün yaratılmışlar, evren.

ayet-i Nur: Nur ayeti.

ayet-i pürenvar: nurla dolu, nurlu ayet.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi pek yüce, saygın, şeref ve azamet sahibi hazret-i Allah.

envar-ı esrar: sırların nurları, ışıkları.

hâlet-i ruhaniye: ruhen girilen hâller.

Hâlik: yoktan yaratan, Allah.

hayal: hülya.

ilâhî: sonuna kadar.

ism-i İlâhî: Cenab-ı Hakka ait isim.

kanaat: inanç, düşünce.

kısım: bölüm.

kul: Allah'ın yarattığı mahlûk.

mahlûk: Allah tarafından yaratılmış.

mevcudat-ı zevilhayat: hayat

sahibi, canlı olan varlıklar.

münacat: Allah'a dua etme.

münacat-ı meşhure: meşhur dua.

nev: tür.

nur: parıltı, ışık.

perde: örtü.

Rab: yaratan, büyüten, terbiye eden Allah.

Ramazan-ı Şerif: mübarek, şerefli Ramazan ayı.

Rezzak: rızkı veren Allah.

rızık: yiyecek, içecek şey.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

vakıa-i kalbiye-i hayaliye: kalp ile bağlantılı hayali vak'a, olay.

1. Allah göklerin ve yerin nurudur. (Nur Suresi: 35.)

2. Allah'ım! Sen benim Rabbitsin; ben ise Senin kulun. Sen her şeyi yaratan Hâlik'sın; ben ise Senin mahlûkun. Sen rızık veren Rezzak'sın; ben ise senin rızıkla beslenen... İlâhî.

3. Yahut onların amelleri, derin bir denizin karanlıklarına benzer ki, o denizi üst üste dalgalar kaplamış, dalgaları da bulutlar örtmüştür. Karanlıklar birbiri üstüne öylesine bastırmıştır ki, elini uzatsa onu dahi göremez olur. İşte, Allah'ın nur vermediği kimsenin nurdan hiçbir nasibi yoktur. (Nur Suresi: 40.)

ayeti tasvir ettiği gibi, bir zulümat, bir vahşet, bir dehşet karanlığı içinde bana görünüyordu. Birden, bir ism-i İlâhînin cilvesi bir nur-u azîm gibi görünüp ışıklandırıyordu. Hangi perde akla karşı açılmışsa, hayale karşı başka bir âlem fakat gafletle, karanlıklı bir âlem görünüyorken, güneş gibi bir ism-i İlâhî tecelli eder, baştan başa o âlemi tenvir eder. Ve hakeza, bu seyr-i kalbî ve seyahat-i haya-liye çok devam etti. Ezcümle:

Hayvanat âlemini gördüğüm vakit, hadsiz ihtiyacat ve şiddetli açlıklarıyla beraber zaaf ve aczleri, o âlemi bana çok karanlıklı ve hazin gösterdi. Birden, Rahman ismi Rezzak burcunda (yani manasında) bir şems-i tâbân gibi tulû etti, o âlemi baştan başa rahmet ziyasıyla yaldızladı.

Sonra, o âlem-i hayvanat içinde, etfal ve yavruların zaaf ve acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları, hazin ve herkesi rikkate getirecek bir karanlık içinde diğer bir âlemi gördüm. Birden, Rahîm ismi şefkat burcunda tulû etti. O kadar güzel ve şirin bir surette o âlemi ışıklandırdı ki, şekva ve rikkat ve hüzünden gelen yaş damlalarını, ferah ve sürura ve şükürün lezzetinden gelen damlalara çevirdi.

Sonra sinema perdesi gibi bir perde daha açıldı; âlem-i insanî bana göründü. O âlemi o kadar karanlıklı, o kadar zulümatlı, dehşetli gördüm ki, dehşetimden fer-yat ettim, “Eyvah!” dedim. Çünkü, gördüm ki, insanlar-daki ebede uzanıp giden arzuları, emelleri ve kâinatı iha-ta eden tasavvurat ve efkârları ve ebedî beka ve saadet-i ebediyeyi ve Cenneti gayet ciddî isteyen himmetleri ve

acz: zayıflık, güçsüzlük.
âlem: dünya, bütün yaratıl-mışlar, evren; varlık sınıfların-dan her biri.
âlem-i hayvanat: hayvanlar âlemi, dünyası.
âlem-i insanî: insana ait âlem, insanlık dünyası.
amel: fiil.
arzu: istek.
ayet: Kur’ân’ın her bir cümle-si.
beka: ebedîlik, devamlılık.
burç: yörünge, kuşak, yıldız

ve gezegenlerin durakları.
ciddî: gerçek, hakikat.
cilve: tecelli, yansıma, görün-me.
dehşet: büyük korku hâli.
ebed: sonu olmayan gelecek zaman, sonsuz.
ebedî: sonu olmayan, daimî.
efkâr: düşünceler, fikirler.
emel: ümit.
etfal: tıfıllar, yavrular.(hay-
 vanlar için olduğundan)
ezcümle: bu cümleden ola-
 rak, özetle.

ferah: iç açıcı, sevinç.
feryat: yardım istemek için yüksek sesle bağırma, çağır-ma.
gaflet: gafillik, umursamazlık, dalgın.
gayet: son derece, çok.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakeza: böylece, bunun gibi.
hayal: zihinde tasarlanan gö-rüntü, düşünce.
hayvanat: hayvanlar.
hazin: hüznü veren, acıklı.
himmet: çalışma.

hüzün: üzüntü.
ihata: kuşatma.
ihtiyacat: ihtiyaçlar.
ism-i İlâhî: Cenab-ı Hakka ait isim.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar, evren.
mana: anlam.
nur: parıltı, ışık.
nur-u azîm: muazzam, büyük nur.
perde: örtü.
Rahîm: rahmeti bir varlıkla tecel-li eden sonsuz şefkat ve merha-met sahibi Allah.
Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içi-ne alan rahmetin sahibi Allah.
rahmet: merhamet etme, şefkat gösterme, iyilik etme.
Rezzak: bütün yaratılmışların rız-kını veren ve ihtiyaçlarını karşıla-yan Allah.
rikkat: merhamet, acıma, şefkat.
saadet-i ebediye: sonsuz mutlu-luk.
seyahat-i hayaliye: hayali gezin-ti, seyahat.
seyr-i kalbî: kalben yapılan gezi, kalbin duygularının gezip dolaş-ması.
suret: biçim, görünüş.
sürur: sevinç, mutluluk.
şefkat: acıma duygusu, içten ve karşılıksız merhamet.
şekva: şikâyet.
şems-i tabân: ışıklı, parlak güneş.
şirin: tatlı.
şükür: minnettarlık ifade etme, teşekkür.
tasavvurat: tasavvurlar, düşün-celer.
tasvir etmek: bir şeyi çeşitli ifade tarzlarıyla anlatmak, canlandırırak anlatmak.
tecelli: ortaya çıkma, aydınlan-ma.
tenvir: nurlandırma, aydınlatma.
tulû: doğma.
vahşet: vahşilik, korku verici yal-nızlık.
vakit: zaman.
yaldız: parlatma, süsleme.
zaaf: zayıflık.
ziya: ışık.
zulümat: karanlıklar.

a'dâ: düşmanlık eden, düşman.
acz: zayıflık, güçsüzlük.
Adil: adaletle iş gören, sonsuz adalet sahibi Allah.
ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
âlem: dünya, bütün yaratılmışlar, evren; varlık sınıflarından her biri.
âlem-i arz: dünya âlemi, yeryüzü.
âlem-i insani: insana ait âlem.
Bais: yeniden yaratan, tekrar diriltten Allah.
bîçare: çaresiz, zavallı.
burç: yörünge, kuşak, yıldız ve gezegenlerin durakları.
Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi pek yüce, saygın, şeref ve azamet sahibi hazret-i Allah.
dağdağa: gürültü, patırtı.
dehşet: büyük korku hâli.
ehl-i gaflet: dünyaya daldığından dolayı ahiretin farkında olmayan, dalgın, dikkatsiz davranan.
elim: çok acı verici, hüznünlü.
fakr: fakirlik.
felsefe: madde ve hayatı başlangıç ve gaye bakımında inceleyen ilim.
feryat: yardım istemek için yüksek sesle bağırma.
feza: uzay.
firak: ayrılık.
Gafur: merhamet eden, günahları bağışlayan Allah.
gayet: son derece, çok.
gülle: top mermisi.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
Hakîm: her şeyi bir maksat ve gayeye uygun yaratan, hikmet sahibi Allah.
hâlet: hâl.
hücum: saldırma.
istidat: kabiliyet, yetenek.
kavanin-i ilmiye: ilmi kanunlar, prensipler.
Kerîm: ikram ve ihsanı bol olan Allah.
küre-i arz: dünya, yer küre.
letaif-i insaniye: insanın manevî duyguları.
maîset: yaşayış, geçinme.
makasid: maksatlar, gayeler.
Malik: her şeyin hakiki sahibi olan Allah.
maruz kalmak: uğramak, bir şeyin tesiri altında kalmak.
metalip: istekler, arzular.
mezaristan: mezarlık.
muazzam: çok büyük.
Muhsin: sonsuz iyilik ve ihsanda bulunan Allah.
Muhyî: ölüleri diriltten, hayat veren Allah.
musibet: felâket, belâ, sıkıntı.
müstait: kabil, mümkün, olabilirlik.

istidatları ve hadsiz makasıda ve metalibe müteveccih fakr ve ihtiyaçları ve zaaf ve acziyle beraber, hücumla maruz kaldıkları hadsiz musibet ve a'dâlarıyla beraber, gayet kısa bir ömür, gayet dağdağalı bir hayat, gayet perişan bir maîset içinde, kalbe en elîm ve en müthiş halet olan mütemadî zeval ve firak belâsı içinde, ehl-i gaflet için zulûmat-ı ebedî kapısı suretinde görülen kabre ve mezaristana bakıyorlar, birer birer ve taife taife o zulûmat kuyusuna atılıyorlar.

İşte bu âlemi bu zulûmat içinde gördüğüm anda, kalp ve ruh ve aklımla beraber bütün letaif-i insaniyem, belki bütün zerrat-ı vücudum feryat ile ağlamaya hazır iken, birden Cenab-ı Hakkın *Adil* ismi *Hakîm* burcunda, *Rahman* ismi *Kerîm* burcunda, *Rahîm* ismi *Gafur* burcunda (yani manasında), *Bâis* ismi *Vâris* burcunda, *Muhyî* ismi *Muhsin* burcunda, *Rab* ismi *Malik* burcunda tulû ettiler; o âlem-i insanî içindeki çok âlemleri tenvir ettiler, ışıklandırdılar ve nuranî ahiret âleminde pencereler açıp o karanlıklı insan dünyasına nurlar serptiler.

Sonra muazzam bir perde daha açıldı, âlem-i arz göründü. Felsefenin karanlıklı kavanin-i ilmiyeleri, hayale dehşetli bir âlem gösterdi. Yetmiş defa top güllesinden daha sür'atli bir hareketle, yirmi beş bin sene mesafeyi bir senede devreden ve her vakit dağılmaya ve parçalanmaya müstait ve içi zelzeleli, ihtiyar ve çok yaşlı küre-i arz içinde, âlemin hadsiz fezasında seyahat eden bîçare nev-i insan vaziyeti, bana vahşetli bir karanlık içinde göründü; başım döndü, gözüm karardı.

mütemadî: sürekli, devamlı.
müteveccih: yönelen.
müthiş: dehşetli, korkunç.
nev-i insan: insan cinsi, türü.
nur: parıltı, ışıık.
nuranî: nurlu, ışıık saçan.
perde: örtü.
perişan: dağınık, acınacak hâlde bulunan.
Rab: yaratan, büyüten, terbiye eden Allah.
Rahîm: sonsuz merhamet sahibi olan Allah.
Rahman: rahmeti bütün her-

kese yayılan bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.
ruh: hayatın temeli ve sebebi olan manevî varlık.
seyahat: yolculuk.
suret: biçim, görünüş.
sür'at: çabukluk, hız.
taife: takım, grup.
tenvir: nurlandırma, aydınlatma.
tulû etmek: doğmak.
vahşet: vahşilik, korku veren.

Vâris: her şeyin kendisine döneceği, her şeyin gerçek sahibi ve mülkü kudret elinde tutan, vârislerin en hayırlısı Allah.
vaziyet: durum.
zaaf: zayıflık.
zelzele: sarsıntı.
zerrat-ı vücud: vücudun zerreri.
zeval: sona erme, yok olma.
zulûmat: karanlıklar.
zulûmat-ı ebedî: sonsuz karanlık. Cehennem.

Birden, *Hâlık-ı Arz ve Semavat'ın Kadîr, Alîm, Rab, Allah ve Rabbüssemavati Velard ve Musahhırüşşemsi Velkamer* isimleri rahmet, azamet, rububiyet burcunda tulû ettiler. O âlemi öyle nurlandırdılar ki, o hâlette bana küre-i arz gayet muntazam, musahhar, mükemmel, hoş, emniyetli bir seyahat gemisi, tenezzüh ve keyif ve ticaret için müheyya edilmiş bir şekilde gördüm.

Elhâsıl, bin bir ism-i İlâhînin, kâinata müteveccih olan o esmadan her biri, bir âlemi ve o âlem içindeki âlemleri tenvir eden bir güneş hükmünde ve sırr-ı ehadiyet cihetiyle her bir ismin cilvesi içinde sair isimlerin cilveleri dahi bir derece görünüyordu.

Sonra, kalp her zulûmat arkasında ayrı ayrı bir nuru gördüğü için, seyahate iştihası açılıyordu. Hayale binip semaya çıkmak istedi. O vakit gayet geniş bir perde da ha açıldı. Kalp, semavat âlemine girdi. Gördü ki, o nuranî, tebessüm eden suretinde görülen yıldızlar, küre-i arzdan daha büyük ve ondan daha sür'atli bir surette bir-biri içinde geziyorlar, dönüyorlar. Bir dakika birisi yolunu şaşırsa, başkasıyla müsademe edecek; öyle bir patlak verecek ki, kâinatın ödü patlayıp âlemi dağıtacak. Nur değil, ateş saçarlardı; tebessümle değil, vahşetle bana baktılar. Hadsiz büyük, geniş, hâlî, boş, dehşet, hayret zulûmatı içinde semavatı gördüm. Geldiğime bin pişman oldum.

âlem: varlık sınıflarından her biri, dünya, evren.
Alîm: her şeyi hakkıyla bilen Allah.
azamet: büyüklük.
burç: yöre, kuşak, yıldız ve gezegenlerin durakları.
cihet: yön.
cilve: tecelli, görünme, yansıma.
dehşet: korkunç, ürküntü ve heyecan verici.
derece: miktar.
elhâsıl: netice itibarıyla, özet-

le.
emniyet: emniyet, güvenlik.
esma: isimler.
gayet: son derece, çok.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hâlet: hâl.
Hâlık-ı Arz: yeryüzünün yaratıcısı, Allah.
hâlî: boş, ıssız.
hayal: zihinde tasarlanan görüntü, düşünce.
hayret: şaşkınlık.
hükümünde: değerinde, yerinde.

ism-i İlâhî: Cenab-ı Hakka ait isim.
iştihâ: fazla istek, arzu.
Kadîr: sonsuz kudret sahibi olan ve her şeye gücü yeten Allah.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar, evren.
küre-i arz: dünya, yer küre.
muntazam: intizamlı, düzenli.
musahhar: boyun eğen, emir altına giren.
Musahhırüşşemsi Velkamer:

güneşi ve ayı kendine boyun eğdiren Allah.
müheyya edilmek: hazırlanmış olmak, hazırlanmak.
mükemmel: kemale erdirilmiş, kusursuz.
müsademe: çarpışma.
müteveccih: yönelen.
nur: parlaklık, ışık.
nuranî: nurlu, ışık saçan.
ödü patlamak: korkunç bir sıkıntıya düşmek.
perde: örtü.
Rab: yaratan, besleyen, yetiştiren, terbiye eden Allah.
Rabbüssemavati Velard: yerlerin ve göklerin Rabbi olan Allah.
rahmet: merhamet etme, şefkat gösterme.
rububiyet: rablık, ilâhlık.
sair: diğer, öteki.
sema: gökyüzü.
semavat: gökler.
seyahat: yolculuk.
sırr-ı ehadiyet: Allah'ın her bir varlıkta görülen birlik tecellisinin sırrı.
suret: biçim, görünüş.
sür'at: çabukluk, hız.
tebessüm: gülümseme.
tenezzüh: gezinti, seyir.
tenvir: nurlandırma, aydınlatma.
tulû etmek: doğmak.
vahşet: yabaniyet, vahşilik, korku.
vakit: zaman.
zulûmat: karanlıklar.

'un رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ❶ رَبُّ الْمَلَكَةِ وَالرُّوحِ ❷ Birden,

Esma-i Hüsnası,

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ ❸ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ❹

burcunda cilveleriyle zuhur ettiler. O mana cihetiyle, karanlık üstüne çökmüş olan yıldızlar, o envar-ı azîmeden birer lem'a alıp, yıldızlar adedince elektrik lâmbaları yakılmış gibi, o âlem-i semavat nurlandı. O boş ve hâlî tevehhüm edilen semavat dahi melâikelerle, ruhanîlerle doldu, şenlendi. Sultan-ı Ezel ve Ebedin hadsiz ordularından bir ordu hükmünde hareket eden güneşler ve yıldızlar, bir manevra-i ulvî yapıyorlar tarzında, o Sultan-ı Zülcelâl'in haşmetini ve şaşaa-i rububiyetini gösteriyorlar gibi gördüm. Bütün kuvvetimle ve mümkün olsaydı bütün zerratımla ve beni dinleselerdi bütün mahlûkatın lisanlarıyla diyecektim; hem umum onların namına dedim:

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكُوتٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ
الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ
شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيئُ
وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُّورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ ❺

ayetini okudum, döndüm, indim, ayıldım.

❻ الدِّمْدِمَةُ لِلَّهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْآنِ dedim.

1. Göklerin ve yerin Rabbi. (Ra'd Suresi: 16.)
2. Meleklerin ve ruhun Rabbi.
3. And olsun ki, Biz en yakın olan göğü kandillerle donattık. (Mülk Süresi: 5.)
4. Güneşi ve ayı musahhar kılmıştır. (Ra'd Suresi: 2.)
5. Allah göklerin ve yerin nurudur. Onun nurunun misali, bir lâmba yuvası gibidir ki, onda bir kandil vardır. Kandil de cam fanus içindedir. Cam fanus ise, inci gibi parlayan bir yıldız benzer ki, ne doğuya, ne de batıya ait olmayan mübarek bir ağacın yakıtından tutuşturulur. Onun yakıtı, kendisine ateş dokunmasa bile ışık verecek kabiliyettedir. (Nur Suresi: 35.)
6. İmanın ve Kur'an'ın nurundan dolayı Allah'a hamd olsun.

bütün varlık âlemini kuşatan
rablığın büyüklüğü, haşmeti.
sen: neşeli.

tarz: biçim, suret.
tevehhüm etme: zannetme,
sanma.

umum: cümle, herkes.
zerrat: zerreler.
zuhur: görünme.

adet: sayı.

âlem-i semavat: gökler âlemi.

and: yemin.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

burç: kule, (manasında).

cihet: yön.

cilve: tecelli, görünme, yansıma.

envar-ı azîme: büyük, muazzam
nurlar.

Esma-i Hüsnâ: Allah'ın güzel
isimleri.

fanus: cam kapak.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hâlî: boş, ıssız.

hamd: methetme, övme.

haşmet: ihtişam, heybet, gör-
kem.

hükümünde: değerinde, yerinde.

iman: inanma, itikat.

kabiliyet: yetenek, ıktidar, güç.

kandil: aydınlatma aracı, lâmba.

lem'a: parıltı.

lisan: dil.

mahlûk: Allah tarafından yaratıl-
mış, yaratık.

mana: anlam.

manevra-i ulvî: yüce, yüksek
manevra, tatbikat.

melâike: melekler.

melek: Allah'ın nurdan yarattığı,
Allah'ın emirlerine tam itaat eden
mahlûk.

misal: örnek.

musahhar: boyun eğen, itaat
eden.

namına: adına, yerine.

nur: parıltı, ışık.

Rab: yaratan, büyüten, terbiye
eden Allah.

ruh: insan ve hayvanlarda dirilik
ve hayatın kaynağı, temeli, yara-
tılış.

ruhanî: gözle görülmeyen, cismi
olmayan varlıklar.

semavat: gökler.

Sultan-ı Ezel ve Ebed: zamanla
kayıtlı olmadığı hâlde bütün za-
manlar ve mekânlar tasarrufu al-
tında olan Allah.

Sultan-ı Zülcelâl: celâl ve büyük-
lük sahibi sultan, Allah.

şaşaa-i rububiyet: Allah'ın idare
ve terbiye ediciliğinin parlaklığı,

Altıncı Risale olan Altıncı Kısım

Kur'ân-ı Hakîm'in tilmizlerini ve hadimlerini ikaz etmek ve aldanmamak için yazılmıştır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَرْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَيَمَسَّكُمُ النَّارُ¹

ŞU ALTINCI KISIM, ins ve cin şeytanlarının altı desiselerini inşaallah akim bırakır ve hücum yollarının altısını seddeder.

BİRİNCİ DESİSE

Şeytan-ı ins, şeytan-ı cinnîden aldığı derse binaen, hizbû'l-Kur'ân'ın fedakâr hadimlerini *hubb-u câh* vasıtasıyla aldatmak ve o kudsî hizmetten ve o manevî ulvî cihad-dan vazgeçirmek istiyorlar. Şöyle ki:

İnsanda, ekseriyet itibarıyla *hubb-u câh* denilen hırs-ı şöhrat ve hodefürüşlük ve şanüşeref denilen riyakârâne halklara görünmek ve nazar-ı ammede mevki sahibi olmaya, ehl-i dünyanın her ferdinde cüz'î, küllî arzu vardır. Hatta o arzu için hayatını feda eder derecesinde şöhrat-perestlik hissi onu sevk eder.

Ehl-i ahiret için bu his gayet tehlikelidir, ehl-i dünya için de gayet dağdağalıdır, çok ahlâk-ı seyyienin de menşeidir ve insanların da en zayıf damarıdır. Yani, bir insanı yakalamak ve kendine çekmek, onun o hissini okşamakla kendine bağlar; hem onun ile onu mağlûp eder.

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. • Zalimlere meyletmeyin. Aksi hâlde Cehennem ateşi size de dokunur. (Hûd Suresi: 113.)

ahlâk-ı seyyie: çirkin, kötü ahlâk.
akim: neticesiz, başarısız.
arzu: istek, heves.
binaen: -den dolayı.
cihad: din uğrunda hizmet ve çaba harcama.
cin: gözle görünmez, ruh sahibi bir tür yaratık.
cüz'î: küçük.

dağdağalı: çalkantılı, karışık, sıkıntılı.
derece: ölçü, değer, mertebe.
desise: hile, aldatma.
ehl-i ahiret: ahiretini düşünenler, ahiret hayatını esas tutan kimseler.
ehl-i dünya: dünyaya bağlı, ahireti düşünmeyen.
ekseriyet: çoğunluk.

feda etmek: kıymak, gözden çıkarma.
fedakâr: feda eden, şahsî menfaatlerini hiçe sayan, kendini bir davaya adayan.
fert: şahıs, kişi.
gayet: son derece, çok.
hadim: hizmetçi.
halk: insan topluluğu.
hırs-ı şöhrat: şöhrat kazan-

ma hırsı, makam ve mevki tutkusu.

his: duygu.

hizbû'l-Kur'ân: Kur'ân taraftarları, Kur'ân hizmetkârları.

hodefürüş: kendini begendirmeye çalışan, övünen.

hubb-u câh: makam, mevki sevgisi.

hücum: saldırma.

ikaz: uyarma.

ins: insan.

inşaallah: Allah izin verirse.

itibarıyla: bakımından

kısım: bölüm.

kudsî: her türlü kusur ve noksandan münezze, mukaddes.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

küllî: çok, büyük, kapsamlı.

mağlûp etmek: yenmek.

manevî: manaya ait, ruhi, fikri.

menşe: esas, kök, kaynak.

mevki: yer.

meyletmek: bir tarafa doğru eğilmek, muhabbet etmek.

nazar-ı amme: genel kanaat; genel insanların bakışı.

Rahim: sonsuz merhamet sahibi olan Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

riyakârâne: gösteriş yaparcasına

set: kapama, engel olma.

sevk etmek: sürmek, yönlendirmek.

şanüşeref: şan ve şeref.

şeytan: iblis.

şeytan-ı cinnî: görünmeyen cinni şeytan.

şeytan-ı ins: insan suretindeki şeytan.

şöhratperest: şöhrat düşkün.

tilmiz: öğrenci, talebe.

ulvî: yüksek, yüce.

vasıta: aracılık.

zaif: zayıf.

zalim: zulmeden, acımasız ve haksız davranan.

Kardeşlerim hakkında en ziyade korktuğum, bunların bu zayıf damarından ehl-i ilhadın istifade etmek ihtimalidir. Bu hâl beni çok düşündürüyor. Hakikî olmayan bazı bî-çare dostlarımı o suretle çektiler, manen onları tehlikeye attılar. (HAŞİYE)

Ey kardeşlerim ve ey hizmet-i Kur'ân'da arkadaşlarım! Bu hubb-u câh cihetinden gelen desso ehl-i dünyanın hafiyelerine veya ehl-i dalâletin propagandacılarına veya şeytanın şakirtlerine deyiniz ki:

Evvelâ rıza-i İlâhî ve iltifat-ı Rahmânî ve kabul-ü Rabbanî öyle bir makamdır ki, insanların teveccühü ve istih-sanı ona nispeten bir zerre hükmündedir. Eğer teveccüh-ü rahmet varsa, yeter. İnsanların teveccühü, o teveccüh-ü rahmetin in'ikâsı ve gölgesi olmak cihetiyle makbuldür; yoksa arzu edilecek bir şey değildir. Çünkü kabir kapısında söner, beş para etmez.

Hubb-u câh hissi eğer susturulmazsa ve izale edilmezse, yüzünü başka cihete çevirmek lâzımdır. Şöyle ki:

Sevab-ı uhrevî için, dualarını kazanmak niyetiyle ve hizmetin hüsnütesiri noktasında, gelecek temsildeki sırâ binaen, belki o hissin meşru bir ciheti bulunur.

HAŞİYE: O biçareler, “Kalbimiz Üstat ile beraberdir” fikriyle kendilerini tehlikesiz zannederler. Hâlbuki, ehl-i ilhadın cereyanına kuvvet veren ve propagandalarna kapılan, belki bilmeyerek hafiyelikte istimal edilmek tehlikesi bulunan bir adamın “Kalbim safidir, Üstadımın mesleğine sadıktır” demesi, bu misale benzer ki: Birisi namaz kılarken karnındaki yeli tutamıyor, çıkıyor, hades vuku buluyor. Ona “Namazın bozuldu” denildiği vakit, o diyor: “Neden namazım bozulsun, kalbim safidir.”

arzu: istek, heves.
biçare: çaresiz, zavallı.
binaen: -den dolayı, dayanarak.
cereyan: akım, hareket.
cihet: yön.
desso: hileci, aldatarak iş gören.
dua: niyaz.
ehl-i dalâlet: dalâlet ehli, azgın ve sapkın kimseler.
ehl-i dünya: dünya adamı, ahireti düşünmeyen.
ehl-i ilhad: hak yolundan çıkıp batıl yola sapan imansızlar, dinsizler.
evvelâ: birinci olarak.
fikir: düşünce.
hades: bazı ibadetlerin yapılmasına engel olan hâller, pislik.
hafiy: casus, gizli çalışan.
hâl: durum.
hâlbuki: oysa ki.
haşiy: dipnot, açıklayıcı yazı.
his: duygu.
hizmet: bir uğurda çalışma, çabalamak.
hizmet-i Kur'ân: Kuran hizmeti.
hubb-u câh: makam, mevki sevgisi.
hükmünde: değerinde.
hüsnütesir: güzel, iyi tesir, etki.
ihtimal: mümkün olma.
iltifat-ı Rahmânî: bütün mahlûkatına şefkat ve merhamet eden Cenab-ı Hakkın iltifatı, teveccühü.
in'ikâs: aksetme.
istifade etmek: faydalanmak, yararlanmak.
istihsan: güzel bulma, beğenme.
istimal edilmek: kullanmak.
izale edilmek: giderilmek, ortadan kaldırmak.

kabir: mezar.
kabul-ü Rabbânî: Cenab-ı Allah'ın kabul ve rızası.
makam: mevki.
makbul: kabul gören, geçerli.
manen: ruhça, manaca, manevî yönden.
meslek: gidiş, tutulan yol.
meşru: haklı, helâl, dine uygun.
misal: örnek.
nispeten: öncekine göre, nispetle, kıyaslayarak.
niyet: maksat, meram.

nokta: yön, cihet.
propaganda: bir inanç, düşünce vb.'ni başkalarına benimsetmek amacını güden faaliyet.
rıza-i İlâhî: Allah'ın rızası, hoşnutluğu.
sadık: sadakatli, bağlılığı içten olan.
safi: saf olan, halis, temiz.
sevab-ı uhrevî: ahirete ait sevap, mükâfat.
sır: gizli hakikat, bir şeyin dikkat, yetenek, tecrübe ve sez-

gi yardımıyla kavranabilen zor ince yanı.
suret: biçim, tarz.
şakirt: talebe, öğrenci.
şeytan: iblis.
temsil: benzetme.
teveccüh: iltifat etme.
teveccüh-ü rahmet: İlâhî rahmetin yönelmesi, gelmesi.
vakit: zaman.
vuku: olma, meydana gelme.
zannetmek: sanmak.
zerre: çok küçük parça.
ziyade: çok, fazla.

Meselâ, Ayasofya Camii, ehl-i fazl ve kemalden mübarek ve muhterem zatlarla dolu olduğu bir zamanda, tek tük, sofada ve kapıda haylaz çocuklar ve serseri ahlâksızlar bulunup, camiin pencerelerinin üstünde ve yakınında ecnebilerin eğlenceperest seyircileri bulunsa, bir adam o cami içine girip ve o cemaat içine dahil olsa; eğer güzel bir seda ile şirin bir tarzda Kur'ân'dan bir aşır okusa, o vakit binler ehl-i hakikatin nazarları ona döner, hüsnütevccühle, manevî bir dua ile, o adama bir sevap kazandırılır. Yalnız haylaz çocukların ve serseri mühlitlerin ve tek tük ecnebilerin hoşuna gitmeyecek.

Eğer o mübarek camie ve o muazzam cemaat içine o adam girdiği vakit, süflî ve edepsizce, fuhşâ ait şarkıları bağırıp çağırır, raks edip zıplasa, o vakit o haylaz çocukları güldürecek, o serseri ahlâksızları fuhşiyata teşvik ettiği için hoşlarına gidecek ve İslâmiyetin kusurunu görmekle mütelevviz olan ecnebilerin istihzakârâne tebesümlemlerini celp edecek. Fakat umum o muazzam ve mübarek cemaatin bütün efradından bir nazar-ı nefret ve tahkir celp edecektir. Esfel-i safilîne sukut derecesinde nazarlarında alçak görünecektir.

İşte, aynen bu misal gibi, âlem-i İslâm ve Asya, muazzam bir camidir. Ve içinde ehl-i iman ve ehl-i hakikat, o camideki muhterem cemaattir. O haylaz çocuklar ise, çocuk akıllı dalkavuklardır. O serseri ahlâksızlar, frenkmeşrep, milliyetsiz, dinsiz heriflerdir. Ecnebi seyircileri ise, ecnebilerin naşir-i efkâr olan gazetecilerdir. Her bir Müslüman, hususan ehl-i fazl ve kemal ise, bu camide,

âlem-i İslâm: İslâm âlemi.
aşır: Kur'ân'ın on ayetik bir parçası.
celp etme: çekme.
cemaat: topluluk.
dahil olmak: katılmak.
dalkavuk: şaklaban, yaltakçı, maddî çıkarı için her türlü zilleti kabullenen kimse.
derece: değer, ölçü, aşama.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
ecnebi: yabancı.
edep: nezaket, güzel terbiye.
efrat: fertler, şahıslar.

eğlenceperest: eğlence düşkünü.
ehl-i fazl ve kemal: fazilet ve olgunluk sahibi kimseler.
ehl-i hakikat: gerçeği bulup onun peşinden gidenler ve hak yolda olanlar.
ehl-i iman: Allah'a ve Allah'tan gelen her şeye inananlar, mü'minler.
esfel-i safilîn: aşağıların en aşağısı.
Frenkmeşrep: Avrupalılar gibi yaşamak isteyen, onlara

özenen.
fuhşiyat: çok çirkin, aşağılık, helâl olmayan işler.
fuhuş: namusa aykırı hareket; zina, haddini aşma, kötü, günah sayılan.
haylaz: yaramaz, serseri.
hoş: güzel, tatlı.
hususan: özellikle.
hüsnütevccüh: güzel alâka ve sevmeye.
İslâmiyet: Müslümanlık.
istihzakârâne: alaya alırcası-na.

manevî: manaya ait.
meselâ: misal olarak, örneğin.
misal: örnek.
muazzam: çok büyük.
muhterem: saygı değer.
mübarek: bereketli, kutlu, hayırlı.
mülhit: Allah'ı inkâr eden, dinsiz, imansız.
mütelevviz: lezzet alan.
naşir-i efkâr: düşünceleri, fikirleri yayan, nesreden.
nazar: bakış.
nazar-ı nefret: nefretle bakmak.
raks etmek: dans etmek, oynamak.
seda: ses.
serseri: boş gezen, gayesiz.
sevap: mükâfat.
sofa: evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer, hol.
sukut: düşme.
süflî: aşağılık, bayağı, adî.
şirin: tatlı.
tahkir: hakaret etme, aşağılama.
tarz: biçim, suret, şekil.
teşvik etmek: isteklendirmek, özendirme.
umum: bütün.
vakit: zaman.
zat: kişi, şahıs.

ahkâm: emirler, hükümler.
ahmak: pek akılsız, budala.
alâkadâr: ilgili, münasebetli.
âlem-i İslâm: İslâm âlemi.
a'mal: ameller, işler.
âmi: bilgisiz, cahil.
âyet-i Kur'âniye: Kur'an'ın âyetleri.
bid'akârâne: dinde olmayanı di-
 ne mal etmeye çalışarak.
cadde-i nurani: nurani, parlak İslâmiyet yolu.
cemaat: topluluk.
cihet: yön, taraf.
dahil: giren, katılan.
dair: alâkalı, ait.
derece: mertebe.
derk etme: anlama, kavrama.
ecdad: atalar, cetler.
ehemmiyet: önem, değerlilik.
ehl-i dalâlet: dalâlet ehli, azgın ve sapkın kimseler.
ehl-i hakikat: gerçeği bulup onun peşinden gidenler, hak yol-
 da olanlar.
ehl-i iman: Allah'a ve Allah'tan gelen her şeye inanan kimseler, mü'minler.
esfel-i safilin: aşağıların en aşağı-
 sı.
feraset: anlayışlılık, kavrayış.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakaik-i kudsiye: mukaddes gerçekler.
harekât: hareketler.
hayvanat-ı muzır: zararlı hayvanlar.
hevaperestâne: sadece gayr-i meşru lezzet ve hevesin peşinde olurcasına.
heveskârâne: hevesli bir şekilde.
hezeyan: saçmalama.
hissedar: hisse sahibi.
hodfûrûs: kendini beğendirmeye çalışan, övünen.
hubb-u câh: makam mevkii sevgisi.
hükümünde: değerinde, yerinde.
ihlâs: samimiyet; ibadet ve davranışlarda sadece Allah'ın rızasını gözetme.
İslâmiyet: Müslümanlık.
Kur'an-ı Hakîm: her âyet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'an.
lisan-ı hâl: hâl ve beden dili.
manen: ruhça, manaca, manevî yönden.
medar-ı iftihar: övünme sebebi.
medar-ı şeref: şeref kazandıran sebep.
meftun: vurgun, düşkün.
müptelâ: düşkün, bağımlı.
müstehzi: alaycı.
nazar: bakış.

derecesine göre bir mevkii olur, görünür, nazar-ı dikkat ona çevrilir.

Eğer İslâmiyetin bir sırr-ı esası olan ihlâs ve rıza-i İlâhî cihetinde, Kur'an-ı Hakîm'in ders verdiği ahkâm ve hakaik-ı kudsiyeye dair harekât ve a'mal ondan sudûr etse, lisan-ı hâlî manen âyet-i Kur'âniyeyi okusa, o vakit manen âlem-i İslâmın her bir ferdinin vird-i zebanı olan ¹ **اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ** duasında dahil olup hissedar olur ve umumu ile uhuvvetkârâne alâkadâr olur. Yalnız, hayvanat-ı muzır nev'inden bazı ehl-i dalâletin ve sakallı çocuklar hükmündeki bazı ahmakların nazarlarında kıymeti görünmez.

Eğer o adam, medar-ı şeref tanıdığı bütün ecdadını ve medar-ı iftihar bildiği bütün geçmişlerini ve ruhen nokta-i istinat telâkki ettiği Selef-i Salihînin cadde-i nuranîlerini terk edip, heveskârâne, hevaperestâne, riyakârâne, şöhretperverâne, bid'akârâne işlerde ve harekâtta bulunsa, manen bütün ehl-i hakikat ve ehl-i imanın nazarında en alçak mevkîye düşer. ² **اتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ**

sırrına göre, ehl-i iman ne kadar âmi ve cahil de olsa, akli derk etmediği hâlde, kalbi öyle hodfuruş adamları görse soğuk görür, manen nefret eder.

İşte, hubb-u câha meftun ve şöhretperestliğe müptelâ adam (ikinci adam), hadsiz bir cemaatin nazarında esfel-i safilîne düşer; ehemmiyetsiz ve müstehzi ve hezeyancı

1. Allah'ım, erkek ve kadın mü'minleri bağışla.

2. Mü'minin ferasetinden sakının; çünkü o Allah'ın nuruyla nazar eder. (Kesfû'l-Hafa, 1:42; Tirmizî, Tefsiru Sure, 15:6; Heysemî, Mecmaü'z-Zevaid, 10:268.)

nazar-ı dikkat: dikkatli bakış.
nevi: tür.
nokta-i istinat: dayanak noktası.
nur: parlıt, ışık.
rıza-i İlâhî: Allah'ın rızası.
riyakârâne: gösteriş yaparcasına
Selef-i Salihîn: Ehl-i Sünnet ve Cemaatin ilk rehberleri ve

Ashap ile Tabiînin ileri gelenleri ile tebe-i Tabîinden olan Müslümanlar.
sırr-ı esas: esas sır, temel gerçek.
sırrına göre: dikkatli bir sezgi ve anlayışlı bir tecrübe ile kavranan hakikat.
sudûr etmek: sâdır olmak, çıkmak.

şöhretperest: şöhret düşkünü.
şöhretperverâne: şöhreti se-
 verek.
telâkki etmek: anlamak, kabul etmek.
uhuvvetkârâne: kardeşçesine.
vird-i zeban: dilden düşmeyen zikir, dua, cümle, söz

bazı serserilerin nazarında muvakkat ve menhus bir mevki kazanır; ¹ **الْأَخْلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ** sırrına göre, dünyada zarar, berzahta azap, ahirette düşman bazı yalancı dostları bulur.

Birinci suretteki adam, faraza hubb-u câhı kalbinden çıkarmazsa, fakat ihlâsı ve rıza-i İlâhîyi esas tutmak ve hubb-u câhı hedef ittihaz etmemek şartıyla, bir nevi meşru makam-ı manevî, hem muhteşem bir makam kazanır ki, o hubb-u câh damarını kemaliyle tatmin eder. Bu adam, az, hem pek az ve ehemmiyetsiz bir şey kaybeder; ona mukabil, çok, hem pek çok kıymettar, zararsız şeyleri bulur. Belki birkaç yılını kendinden kaçırır; ona bedel çok mübarek mahlûkları arkadaş bulur, onlarla ünsiyet eder. Veya ısırcı yabanî eşek arılarını kaçırıp, mübarek rahmet şerbetçileri olan arıları kendine celp eder; onların ellerinden bal yer gibi, öyle dostlar bulur ki, daima dualarıyla Âb-ı Kevser gibi feyizler, âlem-i İslâmın etrafından onun ruhuna içirilir ve defter-i a'maline geçirilir.

Bir zaman, dünyanın bir büyük makamını işgal eden küçük bir insan, şöhretperestlik yolunda büyük bir kabahtan işlemekle âlem-i İslâmın nazarında maskara olduğu vakit, geçen temsilin mealini ona ders verdim, başına vurdum. İyi sarstı; fakat, kendimi hubb-u câhtan kurtarmadığım için, o ikazım dahi onu uyandırmadı.

1. Müttakiler dışında, o gün, dostlar birbirlerine düşmandır. (Zuhruf Suresi: 67.)

Âb-ı Kevser: Cennetteki Kevser ırmağının suyu.
ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
âlem-i İslâm: İslâm âlemi.
azap: ceza.
bedel: değer, karşılık.
berzah: ruhların kıyamete kadar bekleyeceği, dünya ile ahiret arasındaki yer, kabir âlemi.

celp etme: çekme.
damar: huy, mizaç.
defter-i a'mal: amellerin defteri.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
ehemmiyet: önem.
esas: asıl, temel.
faraza: farz edelim ki, varsa-yalım ki.
feyiz: bolluk, bereket, lütuf.
hubb-u câh: makam mevki sevgi.

ihlâs: samimiyet, ibadet ve davranışlarda sadece Allah'ın rızasını gözetme.
ikaz: uyarma.
işgal etme: bir şeyi ele geçirme, alıkoyma.
ittihaz etme: edinmek, kabullenmek.
kabahat: çirkin hareket.
kemal: olgunluk, yetkinlik, mükemmellik.
kıymettar: değerli.

mahlûk: Allah tarafından yaratılmış.
makam: mevki, yer.
makam-ı manevî: manevî makam.
maskara: gülünç, soytarı.
meal: mana, anlam.
menhus: uğursuz, kötü.
meşru: şer'an caiz, dine uygun.
mevki: yer, makam.
mukabil: karşılık.
muvakkat: geçici.
mübarek: bereketli, kutlu, hayırlı.
müttaki: takva sahibi, Allah'tan korkan.
nazar: bakış.
nevi: çeşit.
rahmet: acıma, merhamet etme, koruma, bağışlama, şefkat gösterme.
rıza-i İlâhî: Allah'ın rızası.
ruh: hayatın temeli ve sebebi olan manevî varlık.
serseri: boş gezen, gayesiz.
sırrına göre: dikkatli bir sezgi ve anlayışlı bir tecrübe ile kavranan hakikate, gerçeğe göre davranan.
suret: şekil, tarz.
şöhretperest: şöhret düşkün.
tatmin: doyma.
temsil: benzetme.
ünsiyet: dostluk, ülfet.
vakit: zaman.
yaban arısı: zar kanatlı, arıya benzer, igneli bir böcek.

İKİNCİ DESİSE

İnsanda en mühim ve esaslı bir his, *hiss-i havf*'tır. Dessas zalimler, bu korku damarından çok istifade etmektedirler; onunla korkakları gemlendiriyorlar. Ehl-i dünyanın hafiyeleri ve ehl-i dalâletin propagandacıları, avamın ve bilhassa ulemanın bu damarından çok istifade ediyorlar, korkutuyorlar, evhamlarını tahrik ediyorlar.

Meselâ, nasıl ki damda bir adamı tehlikeye atmak için, bir dessas adam, o evhamlının nazarında zararlı görünen bir şeyi gösterip, vehmini tahrik edip, kova kova, tâ damın kenarına gelir, baş aşağı düşürür, boynu kırılır. Aynen onun gibi, çok ehemmiyetsiz evhamla çok ehemmiyetli şeyleri feda ettiriyorlar. Hatta, bir sinek beni ısırmasın diyerek, yılanın ağzına girer.

Bir zaman —Allah rahmet etsin— mühim bir zat kayığa binmekten korkuyordu. Onunla beraber bir akşam vakti İstanbul'dan köprüye geldik. Kayığa binmek lâzım geldi. Araba yok. Sultan Eyüp'e gitmeye mecburuz. Israr ettim.

Dedi: “Korkuyorum; belki batacağız.”

Ona dedim: “Bu Haliç'te tahminen kaç kayık var?”

Dedi: “Belki bin var.”

Dedim: “Senede kaç kayık gark olur?”

Dedi: “Bir iki tane; bazı sene de hiç batmaz.”

Dedim: “Sene kaç gündür?”

Dedi: “Üç yüz altmış gündür.”

avam: cahil halk tabakası.

bilhassa: özellikle.

damar: huy, mizaç.

desise: hile.

dessas: hileci, aldatıcı.

ehemmiyet: önem.

ehl-i dalâlet: dalâlet ehli, azgın ve sapkın kimseler.

ehl-i dünya: dünya adamı, ahireti düşünmeyen.

evham: vehimler, zanlar, kuruntular.

feda etmek: gözden çıkarmak, uğruna vermek, kıymak.

gark olma: batma.

gemlemek: çekinmek, geri durmak.

hafiye: casus, gizli çalışan.

hiss-i havf: korku damarı, duygusu.

istifade etmek: faydalanmak, yararlanmak.

mecbur: zorunlu.

meselâ: misal olarak.

mühim: önemli.

nazar: göz, bakış.

propaganda: bir inanç, düşünce vb.'ni başkalarına benimsetmek amacıyla güden ve çeşitli vasıtalarla yapılan faaliyet.

rahmet: acıma, koruma, bağışlama, merhamet etme, sefkat gösterme.

tahminen: tahmini olarak, yaklaşık.

tahrik etmek: harekete geçirmek.

ulema: âlimler.

vakit: zaman.

vehim: sebepsiz korku, kuruntu.

zalim: zulmeden, acımasız ve haksız davranan.

zat: şahıs, fert.

Dedim: “Senin vehmine ilişen ve korkuna dokunan batmak ihtimali, üç yüz altmış bin ihtimalden bir tek ihtimaldir. Böyle bir ihtimalden korkan, insan değil, hayvan da olamaz.”

Hem ona dedim: “Acaba kaç sene yaşamayı tahmin ediyorsun?”

Dedi: “Ben ihtiyarım; belki on sene daha yaşamam ihtimali vardır.”

Dedim: “Ecel gizli olduğundan, her bir günde ölmek ihtimali var. Öyle ise, üç bin altı yüz günde her gün vefatın muhtemel. İşte, kayık gibi üç yüz binden bir ihtimal değil, belki üç binden bir ihtimal ile bugün ölümün muhtemeldir. Titre ve ağla, vasiyet et” dedim.

Aklı başına geldi; titreyerek kayığa bindirdim. Kayık içinde ona dedim:

“Cenab-ı Hak havf damarını hıfz-ı hayat için vermiş, hayatı tahrip için değil. Ve hayatı ağır ve müşkül ve elîm ve azap yapmak için vermemiştir. Havf iki, üç, dört ihtimalden bir olsa, hatta beş altı ihtimalden bir olsa, ihtiyat-kârâne bir havf meşru olabilir. Fakat yirmi, otuz, kırk ihtimalden bir ihtimal ile havf etmek evhamdır, hayatı azaba çevirir.”

İşte ey kardeşlerim! Eğer ehl-i ilhadın dalkavukları sizi korkutmak ile kudsi cihad-ı manevînin vazgeçirmek için size hücum etseler, onlara deyiniz: “Biz hizbü'l-Kur’ânız. ¹ **إِنَّا نَحْنُ الذِّكْرُ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ**” sırrıyla,

1. Şüphesiz ki Kur’ân’ı Biz indirdik ve onu koruyacak olan da Biziz. (Hicr Suresi: 9.)

azap: ceza.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi pek yüce, saygın, şeref ve azamet sahibi hazret-i Allah.

cihad-ı manevî: manevî cihad, dine hizmet ve nefisle mücadele.

dalkavuk: şaklaban, yaltakçı, maddî ve şahsî menfaati için zilleti kabul eden kimse.

ecel: her canlının, insanın

ömrünün belli vakti, Allah tarafından takdir edilen ölüm vakti.

ehl-i ilhad: hak yolundan çıkip batıl yola sapan imansızlar, dinsizler.

elîm: çok acı verici, acıklı.

evham: vehimler, zanlar, kuruntu.

havf etmek: korkmak.

havf: korku.

hıfz-ı hayat: hayatı koruma.

hizbü'l-Kur’ân: Kur’ân’a bağlı olanlar.

ihtimal: olabilirlik.

ihtiyat-kârâne: ihtiyatlı, dikkatli bir şekilde.

kudsi: mukaddes, pak, temiz.

meşru: şer’an caiz, dine uygun.

muhtemel: ihtimal dahilinde olan, olabilir.

müşkül: zor.

sır: bir şeyin dikkat, yetenek, tecrübe ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor ve en ince gerçek manası.

tahrip: harap etme, yıkma.

vasiyet: ölmekten önce, vârislere ölümünden sonrası için istekte bulunma.

vefat: ölüm.

vehim: sebezepsiz korku.

Kur'ân'ın kal'asındayız. ¹ حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ etrafımız-

da çevrilmiş muhkem bir surdur. Binler ihtimalden bir ihtimal ile şu kısa hayat-ı fâniyeye küçük bir zarar gelmesi korkusundan, hayat-ı ebediyemize yüzde yüz, binler zarar verecek bir yola bizi ihtiyarımızla sevk edemezsiniz.”

Ve deyiniz: “Acaba hizmet-i Kur'âniyede arkadaşımız ve o hizmet-i kudsiyenin tedbirinde üstadımız ve ustabaşımız olan Said Nursî'nin yüzünden, bizim gibi hak yolunda ona dost olan ehl-i haktan kim zarar görmüş? Ve onun has talebelerinden kim belâ görmüş ki biz de göreceğiz ve o görmek ihtimali ile telâş edeceğiz? Bu kardeşimizin binler uhrevî dostları ve kardeşleri var. Yirmi otuz senedir dünya hayat-ı içtimaiyesine tesirli bir surette karıştığı hâlde, onun yüzünden bir kardeşinin zarar gördüğünü işitmedik. Hususan o zaman elinde siyaset topuzu vardı. Şimdi o topuz yerine nur-u hakikat var. Eskiden, Otuz Bir Mart Hâdisesinde çendan onu da karıştırdılar, bazı dostlarını da ezdiler. Fakat sonra tebeyyün etti ki, mesele başkaları tarafından çıkmış. Onun dostları, onun yüzünden değil, onun düşmanları yüzünden belâ gördüler. Hem o zaman çok dostlarını da kurtardı. Buna binaen, bin değil, binler ihtimalden bir tek ihtimal-i tehlike korkusuyla bir hazine-i ebediyeyi elimizden kaçırmak, sizin gibi şeytanların hatırına gelmemeli” deyip, ehl-i dalâletin dalkavuklarının ağzına vurup tartetmelisiniz.

Hem o dalkavuklara deyiniz ki: “Yüz binler ihtimalden bir ihtimal değil, yüzden yüz ihtimal ile bir helâket gelse,

belâ: musibet, sıkıntı.

binaen: -den dolayı, dayanarak.

çendan: gerçi.

dalkavuk: yaltakçı, maddî ve şahsî çıkarları için zilleti kabul eden kimse.

ehl-i dalâlet: dalâlet ehli, azgın ve sapkın kimseler.

ehl-i hak: iman, Islâmiyet ve hak yolunda olan.

hâdis: vakia, olay.

hak: hakikat, doğruluk.

has: iyi, halis, özel.

hatır: zihin, fikir.

hayat-ı ebediye: ebedî ve sonsuz hayat.

hayat-ı fâniye: geçici, fânî hayat.

hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.

hazine-i ebedi: ebedî ve sonu olmayan hazine.

helâket: yıkılma, mahvolma.

hizmet-i kudsiye: mukaddes hizmet.

hizmet-i Kur'âniye: Kur'ân'ın hiz-

meti.

hususan: özellikle.

ihtimal: olabirlik.

ihtimal-i tehlike: tehlike ihtimalleri.

ihtiyar: seçme, tercih.

kal'a: kale.

mesele: ehemmiyetli iş, konu.

muhkem: sağlam.

nur-u hakikat: hakikat nuru,

işığı.

sevk etmek: sürmek, yönlendirmek.

siyaset topuzu: politik güç.

sur: kale, hisar.

suret: biçim, tarz.

seytan: iblis.

talebe: öğrenci.

tardetmek: kovmak, uzaklaştırmak.

tebeyyün etmek: meydana

çıkma, anlaşılma.

tedbir: idare etme, çekip çevirme.

telâş etmek: endişelenmek, sıkıntıya girmek.

tesir: etki.

uhrevi: ahirete dair, yönelik.

üstâd: öğretici; muallim.

vekil: kendisine dayanılan, gözetin, şahit ve koruyucu Allah.

1. Allah bize yeter; O ne güzel vekildir. (Âl-i İmran Suresi: 173.)

zerre kadar aklımız varsa, korkup, onu bırakıp kaçmaya-
cağız.”

Çünkü, mükerrer tecrübelerle görülmüş ve görülüyor ki, büyük kardeşine veyahut üstadına tehlike zamanında ihanet edenlerin, gelen belâ en evvel onların başında patlar. Hem merhametsizcesine onlara ceza verilmiş ve alçak nazarıyla bakılmış. Hem cesedi ölmüş, hem ruhu zillet içinde manen ölmüş. Onlara ceza verenler, kalplerinde bir merhamet hissetmezler. Çünkü derler: “Bunlar madem kendilerine sadık ve müşfik üstatlarına hain çıktılar, elbette çok alçaktırlar, merhamete değil, tahkire lâ-yıktırlar.”

Madem hakikat budur. Hem madem bir zalim ve vicdansız bir adam, birisini yere atıp ayağıyla onun başını kat’î ezecek bir surette davranırsa, o yerdeki adam eğer o vahşî zalimin ayağını öpse, o zillet vasıtasıyla kalbi başından evvel ezilir, ruhu cesedinden evvel ölür; hem başı gider, hem izzet ve haysiyeti mahvolur. Hem, o canavar vicdansız zalime karşı zaaf göstermekle, kendisini ezdirmeye teşci eder. Eğer ayağı altındaki mazlum adam, o zalimin yüzüne tükürse, kalbini ve ruhunu kurtarır, cesedi bir şehid-i mazlum olur. Evet, tükürün zalimlerin hayâsız yüzlerine!

Bir zaman İngiliz devleti, İstanbul Boğazının topraklarını tahrip ve İstanbul’u istilâ ettiği hengâmda, o devletin en büyük daire-i diniyesi olan Anglikan Kilisesinin Başpapa-zı tarafından Meşihat-ı İslâmiyeden dinî altı sual soruldu.

Anglikan Kilisesi: İngilizlerin resmî kilisesi.
belâ: musibet, sıkıntı.
ceset: vücut, beden.
daire-i diniye: din dairesi.
hain çıkmak: nankörlük etmek, kötülük etmek
hain: hıyanet eden.
hakikat: gerçek.
hayâ: utanma, ar, edep duygusu.
haysiyet: şeref, onur.
hengâm: vakit, zaman, sıra.
ihanet: hıyanet, arkadan vur-

ma.
istilâ etme: işgal etme.
izzet: itibar, şeref.
kat’î: kesin.
mahv: yok etme, ortadan kaldırma.
manen: ruhça, manaca, manevî olarak.
mazlum: zulme uğramış.
merhamet: acımak, şefkat göstermek, yardımda bulunmak.
Meşihat-ı İslâmiye: İslâmın ilmi meseleleri ile uğraşan

devlet dairesi.
mükerrer: tekrarlanmış.
müşfik: şefkatli, merhametli.
ruh: hayatın temeli ve sebebi olan manevî varlık, can.
sadık: sadakatli, bağlılığı içten olan.
sual: soru.
suret: biçim, tarz.
şehid-i mazlum: zulme uğrayarak şehit olan.
tahkir: hakaret etme, aşağılama.
tahrip etme: harap etme,

yıkma.

tecrübe: deneyim.

teşci etme: teşvik etme, cesaretlendirme.

üstâd: üstat, öğretici, usta, öğretmen.

vahşî zalim: merhametsiz ve duygusuz zalim, acımasız ve haksız davranan.

vasıta: aracılık.

vicdan: hayır şerden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâkî duygu, inanç.

zaaf: zayıflık.

zalim: zulmeden, acımasız ve haksız davranan.

zerre: çok küçük parça.

zillet: hakirlik, aşağılık.

Ben de o zaman Dârülhikmeti'l-İslâmiyenin azası idim. Bana dediler: “Bir cevap ver. Onlar, altı suallerine altı yüz kelime ile cevap istiyorlar.”

Ben dedim: “Altı yüz kelime ile değil, altı kelime ile de değil, hatta bir kelime ile dahi değil, belki bir tükürük ile cevap veriyorum. Çünkü, o devlet, işte görüyorsunuz, ayağını Boğazımıza bastığı dakikada, onun papazı, mağ-rurâne üstümüzde sual sormasına karşı, yüzüne tükür-mek lâzım geliyor. Tükürün o ehl-i zulmün o merhamet-siz yüzüne!” demiştim.

Şimdi diyorum: Ey kardeşlerim! İngiliz gibi cebbar bir hükûmetin istilâ ettiği bir zamanda, bu tarzda matbaa li-sanıyla onlara mukabele etmek, tehlike yüzde yüz iken, hıfz-ı Kur’ânî bana kâfi geldiği hâlde, size de yüzde bir ihtimalle ehemmiyetsiz zalimlerin elinden gelen zarar-la karşı, elbette yüz derece daha kâfidir.

Hem, ey kardeşlerim! Çoğunuz askerlik etmişsiniz. Et-meyenler de elbette işitmişlerdir. İşitmeyenler de benden işitsinler ki, en ziyade yaralananlar, siperini bırakıp ka-çanlardır. En az yara alanlar, siperinde sebat edenlerdir.

¹ قُلْ إِنْ أَلَمْتُ أَلَدَىٰ تَقَرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ mana-i işarîsiy-

le gösteriyor ki, “Fırar edenler, kaçmalarıyla ölümü daha ziyade karşılıyorlar.”

1. De ki: Kaçtığınız ölüm mutlaka gelip size kavuşacaktır. (Cuma Suresi: 8.)

aza: üyeler.

cebbar: zorba.

Dârülhikmeti'l-İslâmiye: 1918-1922 yılları arasında büyük hiz-metler yapmış olan İslâm Akade-misi veya Yüksek İslâm Şûrası manasındaki dini müessesese.

derece: miktar, ölçü.

ehemmiyet: önem.

ehl-i zulüm: zâlimler, zulmeden-

ler.

elbette: şüphe-siz, her hâlde.

fırar: kaçma.

hıfz-ı Kur’ânî: Kur’ân’ın mu-hafazası, koruması.

hükûmet: yönetim.

ihtimal: olabilirlik.

istilâ etmek: işgal etmek.

kâfi: yeter.

lâzım: gerekli.

mağrurâne: gururlanarak,

ukalâca.

mana-i işarî: işaretlerle ifade edilen mana.

matbaa lisanı: basın, yayın kanalı.

merhamet: acı-mak, şefkat göstermek.

mukabele etmek: karşılık vermek.

papaz: Hristiyan din adamı.

sebat: doğru-da ve hakta

direnme, inat etme.

siper: savaştâ düşmana he-def olmadan ateş edebilmek için kazılmış üstü açık hen-dek.

sual: soru.

tarz: biçim, suret.

zalim: zulmeden, acımasız ve haksız davranan.

ziyade: çok, fazla.

ÜÇÜNCÜ DESİSE-İ ŞEYTANİYE

Tama yüzünden çoklarını avlıyorlar.

Kur'ân-ı Hakîm'in ayat ve beyyinatından istifaza ettiğimiz, kat'î bürhanlarla çok risalelerde ispat etmişiz ki, meşru rızık iktidar ve ihtiyarın derecesine göre değil, belki acz ve iftikarın nispetinde geliyor. Bu hakikati gösteren hadsiz işaretler, emareler, deliller vardır.

Ezcümle: Bir nevi zîhayat ve rızka muhtaç olan eşcar yerinde durup, onların rızıkları onlara koşup geliyor. Hayvanat, hırs ile rızıklarının peşinde koştuklarından, ağaçlar gibi mükemmel beslenmiyorlar.

Hem, hayvanat nev'inden balıkların, en aptal, iktidarsız ve kum içinde bulunduğu hâlde, mükemmel beslenmesi ve umumiyetle semiz olarak görünmesi; maymun ve tilki gibi zeki ve muktedir hayvanat suimaîşetinden alîz ve zayıf olması gösteriyor ki, vasıta-i rızık, iktidar değil, iftikardır.

Hem, insanî olsun, hayvanî olsun, bütün yavruların hüsnümaîşeti ve süt gibi hazine-i Rahmetin en lâtif bir hediyesi, umulmadık bir tarzda, onlara zaaf ve aczlerine şefkaten ihsan edilmesi; ve vahşî canavarların diyk-ı maîşetleri dahi gösteriyor ki, vesile-i rızık-ı helâl acz ve iftikardır, zekâ ve iktidar değildir.

Hem dünyada, milletler içinde şiddet-i hırs ile meşhur olan Yahudi milletinden daha ziyade rızık peşinde koşan olmuyor. Hâlbuki, zillet ve sefalet içinde en ziyade suimaîşete onlar maruz oluyorlar. Onların zenginleri dahi

acz: zayıflık, güçsüzlük.
alîz: zayıf, cılız.
ayat: Kur'ân ayetleri.
beyyinat: beyyineler, deliller.
bürhan: delil.
delik: emare, bürhan, belirti.
derece: mertebe, ölçü.
desise-i şeytaniye: şeytanın hilesi, aldatması.
diyk-ı maîşet: geçim darlığı.
emare: alâmet, işaret.
eşcar: ağaçlar, bitkiler.
ezcümle: bu cümleden olarak, özetle.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakikat: gerçek.
hâl: durum.
hayvanat: hayvanlar.
hayvanî: hayvanla ilgili.
hazine-i rahmet: Allah'ın rahmet hazinesi.
hediye: armağan.
hırs: aç gözlülük, tamahkârlık.
hüsnümaîşet: güzel ve rahat geçinme.
iftikar: fakirliğini gösterme, ihtiyaç sahibi olma, muhtaç

olma.
ihsan: ikram, lütuf, bağış.
ihtiyar: seçme, tercih.
iktidar: güç yetme, kuvvet.
ispat: doğruyu delil gösterek meydana koyma.
istifaza etmek: feyiz almak, feyizlenmek.
kat'i: kesin.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
lâtif: hoş, güzel.
maruz olma: tesir altında ol-

ma, uğrama.
meşhur: tanınmış.
meşru: ser'an caiz, helâl.
muktedir: iktidarlı, gücü yeten.
mükemmel: tam, eksiksiz.
nevi: çeşit, tür.
nispet: ölçü, oran.
rızık: yiyecek, içecek şey.
risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.
sefalet: sefillik, aşağılık.
semiz: iri, besili.
suimaîşet: geçimin kötü oluşu, zor ve kötü şekilde geçinebilme.
şefkaten: şefkat ederek, acıyıp merhamet ederek.
şiddet-i hırs: arzu ve isteklerin şiddeti.
tama: hislerle isteme.
tarz: biçim, suret.
umumiyet: umumilik, genellik.
vahşî: yabani.
vasıta-i rızık: rızık vasıtası, vesilesi.
vesile-i rızık-ı helâl: helâl rızık vesilesi.
Yahudi: İbrani ve İsrailî kavimlerinden bir ırk.
zaaf: zayıflık.
zaif: zayıf, güçsüz.
zîhayat: hayat sahibi, canlı.
zillet: hakirlik, horluk, alçaklık.
ziyade: çok, fazla.

acz: zayıflık, güçsüzlük.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
bereketsiz: hayırsız.
bürhan: delil, hüccet.
celb-i rızık: rızık kazanmak için çalışmak.
celp: çekme.
Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi, pek yüce, saygın, şeref ve azamet sahibi hazret-i Allah.
cerh etme: yaralama.
dalkavuk: şaklaban, yaltakçı, maddî ve manevî menfaati için her türlü alçaklığı kabul eden kimse.
dava: iddia, savunulan düşünce.
divane: deli.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
edip: edebiyatçı.
ehl-i dalâlet: azgın ve sapkın kimseler.
ehl-i dünya: dünya adamı, ahireti düşünmeyen.
etfal: çocuklar, yavrular.
fakr-i hâl: hâli, yaşayışı fakirce olan.
gayr-i meşru: helâl olmayan, dine aykırı.
gazab-ı İlâhî: Allah'ın gazabı, kahrı, cezası.
gınâ: zenginlik, bolluk.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakikat: gerçek, doğru.
hayat-ı ebediye: ahiret hayatı.
hayat-ı dünyeviye: dünya hayatı.
hayvanat: hayvanlar.
hırs: aç gözlülük, tamahkârlık.
hususan: özellikle.
iftikar: fakirliğini gösterme, ihtiyaç sahibi olma, muhtaç olma.
ihsan etme: ikram etme, lütfetme, bağışlama.
iktidar: güç, kuvvet.
ilân etme: herkese duyurmak.
insaniyet: insanlık.
istihfaf etmek: küçümseme, hafife alma.
ittihâm etmek: suçlamak.
kavi: kuvvetli.
kerem: cömertlik, ihsan, ikram.
Kerîm: sonsuz ikram ve gerçek zenginlik sahibi, ihsanı bol olan Allah.
kudret: kuvvet, iktidar.
lisan: dil.
lisan-ı fiil: fiili dili, çalışma dili.
lisan-ı hâl: bir şeyin durumu ve görünüşü ile bir mana ifade etmesi.
lisan-ı kâl: söz ile anlatılan mana.
mal-i haram: haram mal.
medar: vesile, kaynak.

süflî yaşıyorlar. Zaten riba gibi gayrimeşru yollarla kazandıkları mal, rızık-ı helâl değil ki meselemizi cerh etsin.

Hem çok ediplerin ve çok ulemanın fakr-ı hâlî ve çok aptalların servet ve gınâsı dahi gösteriyor ki, celb-i rızıkın medarı zekâ ve iktidar değildir, belki acz ve iftikardır, tevekkülvari bir teslimdir ve lisan-ı kâl ve lisan-ı hâl ve lisan-ı fiil ile bir duadır.

İşte bu hakikati ilân eden ¹ **إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ**

ayeti, bu davamıza o kadar kavi ve metin bir bürhandır ki, bütün nebatat ve hayvanat ve etfal lisanıyla okunuyor. Ve rızık isteyen her taife, şu ayeti lisan-ı hâl ile okuyor.

Madem rızık mukadderdir ve ihsan ediliyor ve veren de Cenab-ı Hak'tır; O hem Rahîm, hem Kerîm'dir; Onun rahmetini ittiham etmek derecesinde ve keremini istihfaf eder bir surette, gayrimeşru bir tarzda yüz suyu dökmekle, vicdanını, belki bazı mukaddesatını rüşvet verip, menhus, bereketsiz bir mal-ı haramı kabul eden düşünsün ki, ne kadar muzaaf bir divaneliktir!

Evet, ehl-i dünya, hususan ehl-i dalâlet, parasını ucuz vermez, pek pahalı satar. Bir senelik hayat-ı dünyeviye bir derece yardım edecek bir mala mukabil, hadsiz bir hayat-ı ebediyeyi tahrip etmeye bazen vesile olur. O pis hırs ile, gazab-ı İlâhîyi kendine celp eder ve ehl-i dalâletin rızasını celbe çalışır.

Ey kardeşlerim! Eğer ehl-i dünyanın dalkavukları ve ehl-i dalâletin münafıkları sizi insaniyetin şu zayıf damarı

1. Şüphesiz ki rızık veren, mutlak kudret ve kuvvet sahibi olan Allah'tır. (Zariyat Suresi: 58.)

menhus: uğursuz, kötü.

meşale: konu.

metin: sağlam ve dayanıklı.

mukabil: karşılık.

mukadder: takdir olunmuş.

mukaddesat: mukaddes olan şeyler, değerler.

muzaaf: kat kat.

münafık: kâfirliğini gizleyerek Müslüman gibi davranan, iki yüzlü.

nebatat: bitkiler.

Rahîm: sonsuz merhamet sahibi ve yaratıklarına çok şefkat Allah.

rahmet: merhamet etme, şefkat gösterme.

rıza: razı olma, hoşnutluk.

rızık: yiyecek, içecek şey.

rızık-ı helâl: helâl rızık.

riba: faiz.

servet: zenginlik.

suret: biçim, tarz.

süflî: aşağılık, bayağı.

tahrip etme: harap etme, yıkmak.

taife: takım, grup.

tarz: biçim, suret.

tevekkülvari: tevekkül ederek, Allah'a güvenerek ve Onu vekil kabul ederek.

ulema: âlimler, bilginler.

vesile: vasıta, sebep.

vicdan: hayrı şerden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâki duygu.

olan tama yüzünden yakalasalar, geçen hakikati düşünüp, bu fakir kardeşinizi numune-i imtisal ediniz. Sizi bütün kuvvetimle temin ederim ki, kanaat ve iktisat, maaştan ziyade sizin hayatınızı idame ve rızkınızı temin eder. Bahusus size verilen o gayrimeşru para, sizden, ona mukabil bin kat fazla fiat isteyecek. Hem, her saati size ebedî bir hazineyi açabilir olan hizmet-i Kur'âniyeye set çekebilir veya fütur verir. Bu öyle bir zarar ve boşluktur ki, her ay binler maaş verilse, yerini dolduramaz.

İHTAR: Ehl-i dalâlet, Kur'ân-ı Hakîm'den alıp neşrettiğimiz hakaik-ı imaniye ve Kur'âniyeye karşı müdafaa ve mukabele elinden gelmediği için, münafıkane ve desisekârâne iğfal ve hile damını (tuzağını) istimal ediyor. Dostlarımızı hubb-u câh, tama ve havf ile aldatmak ve beni bazı isnadat ile çürütmek istiyorlar. Biz kudsi hizmetimizde daima müspet hareket ediyoruz. Fakat, maatteessüf, her bir emr-i hayırdan bulunan mânileri defetmek vazifesi, bizi bazen menfi harekete sevk ediyor. İşte bunun içindir ki, ehl-i nifakın hilekârâne propagandasına karşı, kardeşlerimi sabık üç nokta ile ikaz ediyorum, onlara gelen hücumu def'e çalışıyorum.

Şimdi en mühim bir hücum, benim şahsımadır. Diyorlar ki: "Said, Kürttür, neden bu kadar ona hürmet ediyorsunuz, arkasına düşüyorsunuz?"

İşte, bilmecburiye, böyle herifleri susturmak için, Dördüncü Desise-i Şeytaniyeyi, istemeyerek, Eski Said lisanıyla zikredeceğim.

bahusus: hususiyetle, özelliklerle.
bilmecburiye: mecbur olarak, zorunlu olarak.
daima: sürekli, her zaman.
def etmek: kaldırmak, yok etmek, uzaklaştırmak.
def'e çalışmak: uzaklaştırmak.
desise-i şeytaniye: şeytanın hilesi, oyun ve aldatması.
desisekârâne: hile ve aldatmayla.
dost: sevilen insan.

ebedî: sürekli, sonsuz.
ehl-i dalâlet: dalâlet ehli, azgın ve sapkın kimseler.
ehl-i nifak: iki yüzlü kimseler, münafıklar.
gayr-i meşru: hayırlı bir iş, emir.
fiat: değer.
fütur: zayıflık.
gayr-i meşru: dine aykırı, helâl olmayan.
hakaik-ı imaniye ve Kur'âniye: iman ve Kur'ân hakikatleri.

hakikat: gerçek.
hareket: davranış, tutum.
havf: korku.
hazine: zengin ve değerli kaynak.
hile: desise, aldatma.
hilekârâne: hile yaparak, aldatarak.
hizmet: bir uğurda çalışma, çabalama.
hizmet-i Kur'âniye: Kur'ân'ın hizmeti.
hubb-u câh: makam sevgisi.
hücum: saldırma.

hürmet: riayet, ihtiram, saygı.
idame: devam ettirme.
iğfal: yanıltma.
ihtar: hatırlatma.
ikaz etme: uyarma.
iktisat: tutumluluk.
isnadat: isnatlar, dayandırmalar, dayanacaklar.
istimal etmek: kullanmak.
kanaat: kismete razı olma, yetinme.
kudsi: mukaddes, temiz, pak.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
lisan: dil.
maas: geçim sağlayacak şey.
maatteessüf: üzüntüyle ifade etmek gerekir ki.
mâni: meneden, engel olan.
menfi: olumsuz.
mukabele: karşılık verme.
mukabil: karşılık.
müdafaa: savunma.
mühim: önemli.
münafıkane: münafıkça.
müspet hareket etmek: olumlu, yapıcı hareket etmek.
neşretmek: dağıtmak, yaymak.
numune-i imtisal: örnek alınacak numune.
propaganda: bir inanç, düşünce vb.'ni benimsetmek amacıyla güden faaliyet.
rızık: yiyecek, içecek şey.
sabık: geçmiş.
set çekmek: mâni olmak, engel olmak.
sevk etmek: yönlendirmek.
tama: hırs, aç gözlülük.
temin etmek: güven hissi vermek, sağlamak.
vazife: görev.
zikir: anma, bildirme.
ziyade: çok, fazla.

DÖRDÜNCÜ DESİSE-İ ŞEYTANİYE

Şeytanın telkiniyle ve ehl-i dalâletin ilkaatıyla, bana karşı propaganda ile hücum eden ve mühim mevkileri işgal eden bazı mülhitler, kardeşlerimi aldatmak ve *asabi-yet-i milliye*’leri tahrik etmek için diyorlar ki:

“Siz Türksünüz. Maşaallah, Türklerde her nevi ulema ve ehl-i kemal vardır. Said bir Kürttür. Milliyetinizden olmayan birisiyle teşrik-i mesai etmek, hamiyet-i milliyeye münafidir?”

Elcevap: Ey bedbaht mülhit! Ben, felillâhilhamd, Müslümanım. Her zamanda kudsi milletimin üç yüz elli milyon efradı vardır. Böyle ebedî bir uhuvveti tesis eden ve dualarıyla bana yardım eden ve içinde Kürtlerin ekseriyet-i mutlakası bulunan üç yüz elli milyon kardeşi, unsuriyet ve menfi milliyet fikrine feda etmek ve o mübarek hadsiz kardeşlere bedel, Kürt namını taşıyan ve Kürt unsurundan addedilen mahdut birkaç dinsiz veya mezhepsiz bir mesleğe girenleri kazanmaktan yüz bin defa istiaze ediyorum.

Ey mülhit! Senin gibi ahmaklar lâzım ki, Macar kâfirleri veyahut dinsiz olmuş ve Frenkleşmiş birkaç Türkleri, muvakkaten, dünyaca dahi faydasız uhuvvetini kazanmak için, üç yüz elli milyon hakikî, nuranî menfaattar bir cemaatin bâkî uhuvvetlerini terk etsin.

addetmek: saymak, kabul etmek.

ahmak: pek akılsız, budala.

asabiyet-i milliye: ırkçılık damarı.

bâkî: ebedî, daimî, sürekli.

bedbaht: bahtsız, zavallı.

bedel: değer, kıymet.

cemaat: topluluk.

desise-i şeytaniye: şeytanın hilesi, oyun ve aldatması.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

ebedî: sürekli, sonsuz.

efrat: fertler, bireyler.

ehl-i dalâlet: dalâlet ehli, azgın ve sapkın kimseler.

ehl-i kemal: olgun kimseler, kemal sahibi olanlar.

ekseriyet-i mutlaka: kesin çoğunluk.

faide: fayda.

feda etmek: gözden çıkarmak, uğruna vermek.

felillâhilhamd: Allah'a hamd olsun, şükürler olsun.

fikir: düşünce.

Frenkleşme: inanç ve düşünce yapısıyla Avrupalılaştırmış, Fransız gibi olmuş; Türklükten çıkmış.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hakikî: gerçek.

hamiyet-i milliye: millî gayeler uğruna fedakârlıkta bulunma.

hücum: saldırma.

ilkaat: akıl çelme, zihne yanlış şeyler ekleme.

istiaze etmek: Allah'a sığınmak.

işgal etmek: bir yeri ele geçirme.

kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.

kudsi: mukaddes, kutsal, temiz.

mahdut: sınır, sınırlı, sayılı.

Maşaallah: Allah korusun, Allah dilemiş ve ne güzel yapmış.

menfaat: fayda.

menfi milliyet: ırkçılık.

meslek: gidiş, tutulan yol.

mekki: yer, makam.

mezhepsiz: mezhepsiz, dinsiz.

milliyet: bir milleti diğer milletten ayıran hâllerin ve özelliklerin tamamı.

muvakkaten: geçici olarak.

mübarek: kutlu, hayırlı.

mühim: önemli.

mülhit: Allah'ı inkâr eden, dinsiz, imansız.

münafi: zıt, ters.

Müslüman: İslâm dininden olan.

nam: ad.

nevi: çeşit.

nuranî: nurlu, ışıltı saçan.

propaganda: bir inanç, düşünce vb.'ni benimsetmek amacını güden faaliyet.

seytan: iblis, sapkın, azgın

varlık.

tahrik etmek: harekete geçirmek.

telkin: fikir aşılama, öğüt verme.

terk etmek: bırakma, ayrılma.

tesis etmek: kurmak.

teşrik-i mesai: birlikte çalışma, iş birliği.

uhuvvet: kardeşlik.

ulema: âlimler, bilginler.

unsur: millet, ırk.

unsuriyet: ırk, millet.

Yirmi Altıncı Mektubun Üçüncü Meselesinde, delille-riyle menfi milliyetin mahiyetini ve zararlarını gösterdiği-mizden, ona havale edip, yalnız o Üçüncü Meselenin ahirinde icmal edilen bir hakikati burada bir derece izah edeceğiz. Şöyle ki:

O Türkçülük perdesi altına giren ve hakikaten Türk düşmanı olan hamiyetfuruş mülhitlere derim ki:

Din-i İslâmiyet milletiyle ebedî ve hakikî bir uhuvvet ile, Türk denilen bu vatan ehl-i imanıyla şiddetli ve pek hakikî alâkadarım. Ve bin seneye yakın, Kur'ân'ın bay-rağını cihanın cihat-ı sittesinin etrafında galibâne gezdi-ren bu vatan evlâtlarına, İslâmiyet hesabına müftehirâne ve taraftarâne muhabbettarım.

Sen ise, ey hamiyetfuruş sahtekâr! Türkün mefahir-i hakikiye-i milliyesini unutturacak bir surette mecazî ve unsurî ve muvakkat ve garazkârâne bir uhuvvetin var. Senden soruyorum: Türk milleti, yalnız yirmi ile kırk ya-şısı ortasındaki gafil ve heveskâr gençlerden ibaret midir? Hem, onların menfaati ve onların hakkında hamiyet-i milliyenin iktiza ettiği hizmet, yalnız onların gafletini zi-yadeleştiren ve ahlâksızlıklara alıştıran ve menhiyata teş-ci eden Frenkmeşrebâne terbiyede midir? Ve ihtiyarlıkta onları ağırlattırarak olan muvakkat bir güldürmekte midir?

Eğer hamiyet-i milliye bunlardan ibaret ise ve terakki ve saadet-i hayatiye bu ise, evet, sen böyle Türkçü isen ve böyle milliyetperver isen, ben o Türkçülükten kaçıyor-um; sen de benden kaçabilirsin. Eğer zerre miktar

ahir: son.
alâkadar: ilgili, münasebetli.
cihan: dünya, âlem.
cihat-ı sitte: altı cihat, yön.
delil: emare, bürhan, şahit.
derece: miktar, ölçü.
din-i İslâmiyet: İslâm dini.
ebedî: sürekli, sonsuz.
ehl-i iman: mü'minler; Allah'a ve Allah'tan gelen her şeye inanan, kimseler.
evlât: veleretler, çocuklar.
Frenkmeşrebâne: Avrupa ahlâkını örnek alıcısına.

gafil: dikkatsiz, sorumsuz, Al-lah'ın emir ve yasaklarından ve ahiretten habersiz davra-nan.
galibâne: galip bir şekilde.
garazkârâne: düşmancasına, kötü niyetle.
hakikat: gerçek.
hakikaten: doğrusu, gerçek-ten.
hakikî: gerçek.
hamiyetfuruş: hamiyetli gö-rünmeye çalışan, fedakârlık taslayan.

hamiyet-i milliye: millet için, millî gayeler uğruna fedakâr-lıkta bulunma ve millî duygu ve hislerin muhafazası için çaba harcama.
havale etme: gönderme, yönlendirme, devretme.
heveskâr: gelip geçici istekle-re bağlanan.
hizmet: bir uğurda çalışma, çabalama.
ibaret: oluşturan, müteşekkil.
icmal: kısaltma, özetleme.
iktiza etme: gerektirme.

İslâmiyet: Müslümanlık.
izah etme: anlatma, açıklama.
mahiyet: iç yüz, nitelik.
mecazi: gerçek anlamın dışında, başka bir anlamda.
mefahir-i hakikiye-i milliye: gerçek övünülecek millî değerler, şerefler.
menfaat: fayda.
menfi milliyet: ırkçılık.
menhiyat: menedilmiş, yasak olanlar.
mesele: ehemmiyetli iş, konu.
millet: bir din veya mezhepte bulunanların tamamı, ümmet.
milliyetperver: milletini seven, milliyetçi.
muhabbettar: sevgi besleyen.
muvakkat: geçici.
müftehirâne: iftihar ederek, se-vinç duyarak.
mülhit: Allah'ı inkâr eden, dinsiz, imansız.
perde: örtü, doğruyu görmeye engel olan şey.
saadet-i hayatiye: hayattaki mutluluk.
sahtekâr: sahte iş yapan.
suret: biçim, tarz.
şiddetli: kuvvetli, sağlam.
taraftarâne: taraf tutarak.
terakki: yükselme, ilerleme.
terbiye: yetiştirme, eğitim.
teşci etme: teşvik etme, cesaret-lendirme.
uhuvvet: kardeşlik.
unsurî: ırkî, ırkla ilgili.
vatan: üzerinde yaşanan ülke, yurt.
zerre miktar: az, zerre kadar.
ziyade: çok, fazla.

hamiyet ve şuurun ve insafın varsa, şimdiki taksimata bak, cevap ver. Şöyle ki:

Türk milleti denilen şu vatan evlâdı altı kısımdır: Birinci kısmı, ehl-i salâhat ve takvadır. İkinci kısmı, musibet-zede ve hastalar taifesidir. Üçüncü kısmı, ihtiyarlar sınıfıdır. Dördüncü kısmı, çocuklar taifesidir. Beşinci kısmı, fakirler ve zayıflar taifesidir. Altıncı kısmı gençlerdir.

Acaba bütün evvelki beş taife Türk değiller mi? Hamiyet-i milliyeden hisseleri yok mu? Acaba altıncı taifeye sarhoşçasına bir keyif vermek yolunda o beş taifeyi incitmek, keyfini kaçırmak, tesellilerini kırmak hamiyet-i milliyeye midir, yoksa o millete düşmanlık mıdır? “*El-hükmü lilekser*” sırrınca, eksere zarar dokunduran düşmandır, dost değildir.

Senden soruyorum: *Birinci kısım* olan ehl-i iman ve ehl-i takvanın en büyük menfaati, Frenkmeşrebâne bir medeniyette midir? Yoksa hakaik-ı imaniyenin nurlarıyla saadet-i ebediyeyi düşünüp, müştak ve âşık oldukları tarik-ı hakta sülûk etmek ve hakikî teselli bulmakta mıdır? Senin gibi dalâletpişe hamiyetfuruşların tuttuğu meslek, müttakî ehl-i imanın manevî nurlarını söndürüyor ve hakikî tesellilerini bozuyor ve ölümü idam-ı ebedî ve kabri daimî bir firak-ı lâyezalî kapısı olduğunu gösteriyor.

İkinci kısım olan musibet-zede ve hastaların ve hayatından me'yus olanların menfaati, Frenkmeşrebâne, dinsizcesine medeniyet terbiyesinde midir? Hâlbuki, o bîçareler bir nur isterler, bir teselli isterler, musibetlerine karşı

âşık: şiddetli muhabbet besleyen.

bîçare: çaresiz.

daimî: devamlı.

dalâletpişe: dalâlet ve sapıklığı meslek edinmiş.

ehl-i iman: Allah'a ve Allah'tan gelen her şeye inanan kimseler, mü'minler.

ehl-i salâh: ibadet noktasında çok doğru kimseler, takva sahipleri.

ehl-i takva: Allah'tan korkan din-dar kimseler.

ekser: çoğunluk.

el-hükmü lilekser: çoğunluğa göre hüküm verilir.

evlât: vevletler, çocuklar.

evvel: önce.

firak-ı lâyezalî: ebedî ayrılış.

Frenkmeşrebâne: Batılıları taklit edercesine, Avrupa ahlâkını örnek alırcasına.

hakaik-ı imaniye: iman hakikatleri.

hakikî: gerçek.

hamiyet: din ve vatan gibi mu-kaddes değerleri koruma duygusu ve gayreti.

hamiyetfuruş: gayretkeş, hamiyetli olduğunu iddia eden, fedakârlık taslayan.

hamiyet-i millîye: millî gayeler

uçruna fedakârlıkta bulunma, çalışma.

idam-ı ebedî: dirilmemek üzere sonsuz yok oluş.

kabir: mezar.

keyif: neşe.

kısım: takım, çeşit.

manevî: manaya ait.

medeniyet: medenilik, uygarlık.

menfaat: fayda, gelir.

meslek: gidiş, tutulan yol.

me'yus: ümitsiz.

musibet: felâket, belâ, sıkıntı.

musibet-zede: musibet görmüş, felâkete uğramış.

müştak: istiyaklı, arzulu, istekli.

müttakî: takva sahibi, Allah'tan korkup emir ve yasaklarına titizlikle uyan.

nur: parıltı, ışık.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

sır: gizli hakikat.

sülûk etmek: bir yola girmek, iman hakikatleri dersleriyle nefsinı düzeltmek, ken-

dini eğitmek.

şuur: anlayış, idrak.

taife: takım, grup.

taksimat: gruplar, kısımlar, ayrımlar.

takva: Allah'ın emirlerini tutup azabından korunma.

tarik-ı hak: hak ve hakikat yolu.

terbiye: iyi ahlâk, nezaket, görgü, eğitim.

teselli: avunma, avutma, acısını dindirme, rahatlatma.

zaif: zayıf.

bir mükâfat isterler ve onlara zulmedenlerden intikamlarını almak isterler. Ve yakınlaştıkları kabir kapısındaki dehşeti defetmek istiyorlar. Sizin gibilerin sahtekâr hamiyetiyle, pek çok şefkate ve okşamaya ve tımar etmeye çok lâayık ve muhtaç o bîçare musibetzedelerin kalplerine iğne sokuyorsunuz, başlarına tokmak vuruyorsunuz, merhametsizcesine ümitlerini kırıyorsunuz, ye's-i mutlaka düşürüyorsunuz. Hamiyet-i milliye bu mudur? Böyle mi millete menfaat dokunduruyorsunuz?

Üçüncü taife olan ihtiyarlar bir sülüs teşkil ediyor. Bunlar kabre yakınlaşıyorlar, ölüme yaklaşıyorlar, dünyadan uzaklaşıyorlar, ahirete yanaşıyorlar. Böylelerin menfaati ve nuru ve tesellisi, Hülâgû ve Cengiz gibi zalimlerin gaddarâne sergüzeştlerini dinlemesinde midir ve ahireti unutturacak, dünyaya bağlandıracak, neticesiz, manen sukut, zahiren terakki denilen şimdiki nevi hareketinizde midir? Ve uhrevî nur, sinemada mıdır? Ve hakikî teselli, tiyatrodadır mıdır? Bu bîçare ihtiyarlar hamiyetten hürmet isterlerken, manevî bıçakla o bîçareleri kesmek hükmünde ve “İdam-ı ebedîye sevk ediliyorsunuz” fikrini vermek ve rahmet kapısı tasavvur ettikleri kabir kapısını ejderha ağzına çevirmek, “Sen oraya gideceksin” diye manevî kulağına üfleme hamiyet-i milliye ise, böyle hamiyetten yüz bin defa eliyazübillâh!

Dördüncü taife ki, çocuklardır. Bunlar, hamiyet-i milliyeden merhamet isterler, şefkat beklerler. Bunlar da,

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
bîçare: çaresiz, zavallı.
def etmek: savmak, uzaklaştırmak.
dehşet: büyük korku hâli.
ejderha: korkunç ve hayali bir hayvan.
eliyazübillâh: Allah korusun.
fikir: düşünce.
gaddarâne: zalimce, acımasızca.
hakikî: gerçek.

hamiyet: din, millet gibi mukaddes değerleri koruma duygusu ve gayreti.
hamiyet-i milliye: millet için millî gayeler uğruna fedakârlıkta bulunma, çalışma ve bu duyguların korunması için çaba harcama.
hürmet: riayet, ihtiram, saygı.
ıdam-ı ebedîye: dirilmemek üzere sonsuz yok oluş.
intikam: öç alma.
kabir: mezar.
lâyık: uygun, münasip.

manen: iç varlık ve mana bakımından, manevî yünden, ruhça.
manevi: görülmeyen, duyularla sezilebilen, soyut, ruha ve içe ait olan, maddî olmayan.
menfaat: fayda, yarar.
merhamet: acımak, şefkat göstermek, bîçarelere yardımında bulunmak.
muhtaç: ihtiyaç içinde bulunana.
musibetzede: musibet gör-

müş, belâya, sıkıntıya düşmüş kimse.
mükâfat: ödül.
netice: sonuç.
nevi: çeşit, tür.
nur: parlaklık, ışık.
rahmet: acıma, şefkat etme, korumaya, merhamet etme.
sahtekâr: yalancı, aldatıcı.
sergüzeşt: serüven, macera.
sevk: sürme, yollama.
sukut: düşme, değer kaybetme.
sülüs: üçte bir.
şefkat: acıyarak, içten ve karşılıksız merhamet, sevgi.
taife: takım, kısım, grup.
tasavvur: düşünce.
terakki: yükselme, ilerleme.
teselli: avunma, acısını dindirme, rahatlatma.
teşkil: meydana getirme.
tımar etmek: yara bakımı ve temizliği.
tiyatro: dram, komedi gibi edebiyat ürünlerinin temsil edildiği yer.
uhrevî: ahirete dair, yönelik.
ye's-i mutlak: tam ümitsizlik.
zahiren: görünüşte, görünürde.
zalim: zulmeden, haksız davranan.

zaaf ve acz ve iktidarsızlık noktasında, merhametkâr, kudretli bir Hâlık'ı bilmekle ruhları inbisat edebilir, istidatları mes'udâne inkişaf edebilir. İleride, dünyadaki müthiş ehval ve ahvale karşı gelebilecek bir tevekkül-ü imanî ve teslim-i İslâmî telkinatıyla o masumlar hayata müştakane bakabilirler. Acaba, alâkaları pek az olduğu terakkiyat-ı medeniye dersleri ve onların kuvve-i maneviyesini kıracak ve ruhlarını söndürecek, nursuz, sırf maddî, felsefî düsturların taliminde midir?

acz: zayıflık, güçsüzlük.
ahval: hâller.
alâka: ilişki, bağ.
arzu: istek, heves.
bîcare: çaresiz, zavallı.
cesed-i hayvani: hayvanların cesedi, canlı beden.
ceset: vücut, beden.
dağdağa: gürültü, boş telâş ve sıkıntı.
derece: ölçü.
divane: deli.
dünyevi: dünyaya ait.
düstur: kaide, kural.
ehval: korkular.
fakr: fakirlik, muhtaçlık.
felsefi: felsefe ile ilgili.
Frengi: Batıya ait, Batıyla ilgili.
gadir: fenalık, zulüm.
gayet: son derece, çok.
hakikat: gerçek.
Hâlık: yaratıcı, her şeyi yoktan var eden, Allah.
hamiyet-i milliye: millet için, millî gayeler uğruna fedakârlıkta bulunma, çalışma, gayret etme.
ibaret: oluşun, meydana gelen.
iktidar: güç yetme, kuvvet.
iman-ı billâh: Allah'a inanma.
iman-ı bilahiret: ahirete inanma.
inbisat: ferahlama, genişleme, yayılma.
inkişaf: açığa çıkma.
istidat: kabiliyet, yetenek.
kudret: kuvvet, iktidar.
kuvve-i maneviye: manevî güç, moral.
maddi: madde ile alâkali.
maksat: amaç, gaye.
manen: ruhça, manaca, manevî yönden.
masum: suçsuz, temiz.
menfaat: fayda, yarar.
merhamet: acımak, şefkat göstermek.
merhametkâr: merhamet eden, şefkatli.
mes'udâne: mutluca.
mukteza: gereken, gereklilik.

Eğer insan bir cesed-i hayvanîden ibaret olsaydı ve kafasında akıl olmasaydı, belki bu masum çocukları muvakkaten eğlendirecek terbiye-i medeniye tabir ettiğiniz ve terbiye-i milliye süsü verdiğiniz bu Frengî usul, onlara çocukçasına bir oyuncak olarak, dünyevî bir menfaati verebilirdi. Madem ki o masumlar hayatın dağdağalarına atılacaklar, madem ki insandırlar; elbette küçük kalplerinde çok uzun arzuları olacak ve küçük kafalarında büyük maksatlar tevellüt edecek. Madem hakikat böyledir; onlara şefkatin muktezası, gayet derecede fakr ve acinde, gayet kuvvetli bir nokta-i istinad ve tükenmez bir nokta-i istimdadı, kalplerinde iman-ı billâh ve iman-ı bilahiret suretiyle yerleştirmek lâzımdır. Onlara şefkat ve merhamet bununla olur. Yoksa, divane bir validenin, veledini bıçakla kesmesi gibi, hamiyet-i milliye sarhoşluğuyla, o bîcare masumları manen boğazlamaktır. Cesedini beslemek için beynini ve kalbini çıkarıp ona yedirmek nev'inden vahşiyanê bir gadirdir, bir zulümdür.

muvakkaten: geçici olarak.
müştak: iştiyaklı, arzulu, istekli.
müthiş: dehşet veren, korkutan.
nev: tür.
nokta: yön, cihet.
nokta-i istimdat: yardım dileme noktası.
nokta-i istinat: dayanak noktası.
nur: parıltı, ışık.
ruh: hayatın temeli ve sebebi olan manevî varlık, can.

sırf: sadece.
suret: biçim, tarz, şekil.
şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek, içten ve karşılıksız merhamet.
tabir etmek: ifade etmek.
talim: öğretme, eğitime.
telkin: zihinde yer ettirme, aşılama, şartlandırma.
telkinat: telkinler.
terakkiyat-ı medeniye: medenî, teknolojik ilerlemeler.
terbiye-i medeniye: medenî terbiye.

terbiye-i milliye: millî terbiye, millî eğitim.
teslim-i İslâmî: İslâma teslim olma, bağlanma.
tevekkül-ü imanî: imandan gelen tevekkül, iman teslimiyeti.
tevellüt: doğma, meydana gelme.
vahşiyanê: vahşice.
valide: anne.
velet: çocuk.
zaaf: zayıflık.
zulüm: haksızlık, eziyet.

Beşinci taife, fakirler ve zayıflar taifesidir. Acaba, hayatın ağır tekâlifini fakirlik vasıtasıyla elîm bir tarzda çeken fakirlerin ve hayatın müthiş dağdağlarına karşı çok müteessir olan zayıfların hamiyet-i milliyeden hisseleri yok mudur? Bu biçarelerin ye'sini ve elemiini arttıran ve sefih bir kısım zenginlerin mel'abe-i hevesatı ve zalim bir kısım kavilerin vesile-i şöhret ve şekaveti olan Frenkmeşrebâne ve perdebirünâne ve firavunâne medeniyetperverlik namı altında yaptığınız harekâtta mıdır? Bu biçare fukaraların fakirlik yarasına merhem ise, unsuriyet fikrin-den değil, belki İslâmiyetin eczahane-i kudsiyesinden çıkabilir. Zayıfların kuvveti ve mukavemeti, karanlık ve tesadüfe bağlı, şuursuz, tabîi felsefeden alınmaz; belki hamiyet-i İslâmiye ve kudsi İslâmiyet milliyetinden alınır.

Altıncı taife gençlerdir. Bu gençlerin gençlikleri eğer daimî olsaydı, menfi milliyetle onlara içirdiğiniz şarabın muvakkat bir menfaati, bir faydası olurdu. Fakat o gençliğin lezzetli sarhoşluğu, ihtiyarlıkla elemle ayılması ve o tatlı uykunun ihtiyarlık sabahında esefle uyanmasıyla, o şarabın humarı ve sıkıntısı onu çok ağlattırarak ve o lezzetli rüyanın zevalindeki elem ona çok hazin teessüf ettirecek. "Eyvah! Hem gençlik gitti, hem ömür gitti, hem müflis olarak kabre gidiyorum. Keşke aklımı başıma al saydım!" dedirecek. Acaba bu taifenin hamiyet-i milliyeden hissesi, az bir zamanda muvakkat bir keyif görmek için, pek uzun bir zamanda teessüfle ağlattırmak mıdır? Yoksa onların saadet-i dünyeviyeleri ve lezzet-i hayatiyeleri, o güzel, şirin gençlik nimetinin şükrünü vermek

biçare: çaresiz, zavallı.
dağdağa: gürültü, boş telâş ve sıkıntı.
daimî: sürekli, devamlı.
eczahane-i kudsiye: ilâhî, mukaddes eczahane.
elem: üzüntü, maddî-manevî ızdırıp.
elîm: çok acı verici, acıklı.
esef: keder, hüzn, üzüntü.
faide: fayda.
fikir: düşünce.
firavunâne: firavunca, dinsizce.

Frenkmeşrebâne: Batılıları taklit edercesine, onların ah-lâkına özenerek.
fukara: fakirler.
hamiyet-i İslâmiye: İslâmın değerlerini koruma ve sahip çıkma gayreti.
hamiyet-i millîye: millet için, millî gayeler uğruna fedakârlıkta bulunma, çalışma, gayret etme.
harekât: hareketler, davranışlar.
hazîn: hüzn veren, acıklı.

hisse: pay.
humar: sarhoşluktan doğan sersemlik.
İslâmiyet: Müslümanlık.
kabir: mezar.
kavi: güçlü, kuvvetli.
kısım: takım, grup.
kudsi: mukaddes.
lezzet: tat, haz.
lezzet-i hayat: hayatın zevk ve lezzetleri.
medeniyetperver: medeniyet sever, çağdaşlık.
mel'abe-i hevesat: arzu ve

heves uyandıran oyunlar.

menfaat: fayda, yarar.

menfi: olumsuz.

merhem: ilâç.

milliyet: bir milleti diğer milletlerden ayıran hâllerin ve özelliklerin tamamı, inanç, tarih, dil, gelenek, kültür, ideal vatan birliği.

mukavemet: karşı koyma, direnme.

muvakkat: geçici.

müflis: iflâs etmiş.

müteessir: hüznölü, etkilenen.

müthiş: dehşetli, korkunç.

nam: ad.

nimet: lütuf, ihsan.

perdebirünâne: hayâsızca, terbiyesizce, utanma duygusunu yırtarcasına.

saadet-i dünyeviye: dünya saadeti, mutluluğu.

sefih: yasak olan, zevk ve eğlenmeye aşın düşkün olan.

şekavet: sıkıntıda kalmak, mutsuzluk.

şuur: bilinç.

şükür: görülen bir iyiliğe karşı hoşnutluk, memnunluk ve minnettarlık ifade etme, teşekkür; nimet sahibi olan Allah'ı tanıma ve ona ibadetle emirlerini yerine getirme.

tabîi felsefe: tabiatçı, materyalist felsefe; her şeyin tabiatın tesiriyle olduğunu savunan felsefi görüş.

taife: takım, kısım, grup.

tarz: biçim, suret, şekil.

teessüf: eseflenme, acı duyma.

tekâlif: teklifler, sorumluluklar.

tesadüf: rastlantı.

unsuriyet: ırkçılık.

vasıta: aracılık.

vesile-i şöhret: şan, şöhret vesilesi.

yeis: ümitsizlik.

zaif: zayıf.

zalim: zulmeden, haksızlık eden.

zeval: sona erme, geçicilik, yokluk.

suretinde, o nimeti sefahat yolunda değil, belki istikamet yolunda sarf etmekle, o fânî gençliği ibadetle manen ibka etmek ve o gençliğin istikametiyle dâr-ı saadette ebedî bir gençlik kazanmakta mıdır? Zerre miktar şuurun varsa söyle!

Elhâsıl: Eğer Türk milleti yalnız altıncı taife olan gençlerden ibaret olsa ve gençlikleri daimî kalsa ve dünyadan başka yerleri bulunmasa, sizin Türkçülük perdesi altındaki Frenkmeşrebâne harekâtınız, hamiyet-i milliye-den sayılabilirdi. Benim gibi hayat-ı dünyeviyeye az ehemmiyet veren ve unsuriyet fikrini Frengî illeti gibi bir maraz telâkki eden ve gençleri nameşru keyif ve hevesattan men'e çalışan ve başka memlekette dünyaya gelen bir adama, "O Kürttür, arkasına düşmeyiniz" diyebilirdiniz ve demeye bir hak kazanabilirdiniz. Fakat, madem ki Türk namı altında olan şu vatan evlâdı, sabıkan beyan edildiği gibi, altı kısım. Beş kısma zarar vermek ve keyiflerini kaçırmak, yalnız bir tek kısma muvakkat ve dünyevî ve akıbeti meş'um bir keyif vermek, belki sarhoş etmek, elbette o Türk milletine dostluk değil, düşmanlıktır.

Evet, ben unsurca Türk sayılmıyorum. Fakat Türklerin ehl-i takva taifesine ve musibetzedeler kısmına ve ihtiyarlar sınıfına ve çocuklar taifesine ve zayıflar ve fakirler zümresine bütün kuvvetimle ve kemal-i iştiaqla müşfikane ve uhuvvetkârâne çalışmışım ve çalışıyorum. Altıncı taife olan gençleri dahi, hayat-ı dünyeviyesini zehirletirecek ve hayat-ı uhreviyesini mahvedecek ve bir saat

akıbet: son.
beyan: anlatma, izah etme, açıklamak.
daimî: sürekli, devamlı.
dâr-ı saadet: mutluluk yeri olan.
dünyevî: dünyaya ait, dünya hayatıyla ilgili.
ebedî: sürekli, sonsuz.
ehemmiyet: önem.
ehl-i takva: Allah'tan korkan, emirlerine bağlı olan dindar kimseler.
elhâsıl: netice itibarıyla, özetle.
evlât: çocuklar.
fânî: ölümlü, geçici.
fikir: düşünce.
Frengî: Avrupalılara ait.
Frenkmeşrebâne: Batılılar taklit edercesine ve onların âlâkasına özenerek.
hamiyet-i milliye: millet için millî gayeler uğruna fedakârlıkta bulunma, çalışma, gayret etme.
harekât: hareketler, davranışlar.
hayat-ı dünyevîye: dünyaya ait olan hayat.
hayat-ı uhrevîye: ahirete ait olan hayat.
hevesat: hevesler, istekler.
ibadet: Allah'ın emrettiklerini yerine getirme, yasaklardan kaçınma.
ibaret: meydana gelen, oluşan.
ibka etmek: sürekli ve kalıcı hale getirmek.
illet: hastalık.
istikamet: doğruluk, dürüstlük.
kemal-i iştiaql: tam bir istek ve arzu.
keyif: zevk, eğlence.

kısım: takım, grup.
mahv: yok etme, harap etme.
manen: ruhça, manaca, manevî yönden.
maraz: hastalık.
memleket: vatan.
men'e çalışmak: mâni olmak, engellemek.
meş'um: kötü, uğursuz.
miktar: ölçü, değer.
musibetzed: musibet görmüş, belâya düşmüş.
muvakkat: geçici.

müşfikane: şefkatle, merhametle, acıyarak.
nam: ad.
namesru: meşru olmayan, dinen uygun ve helâl olmayan.
perde altında: görünürde olmayan, gizliden gizliye.
sabıkan: az önce geçtiği gibi.
sarf etmek: harcamak, kullanmak.
sefahat: dinen helâl olmayan zevk ve eğlenceye düşkünlük.
suret: biçim, tarz.

şuur: idrak, bilinç.
taife: takım, kısım.
telâkki etme: anlama, kabul etme.
uhuvvetkârâne: samimî dostluk gösterene yakışır şekilde, kardeşçesine.
unsur: milliyet, uyruk, tabiiyet.
unsuriyet: ırkçılık.
vatan: yurt.
zaif: zayıf, güçsüz.
zerre: çok küçük parça.
zümre: takım, grup.

gölmeye bedel bir sene ağlamayı netice veren harekât-ı nameşruadan vazgeçirmek istiyorum. Yalnız bu altı yedi sene değil, belki yirmi senedir, Kur'ân'dan ahzedip Türkçe lisanıyla neşrettiğim âsâr meydandadır!

Evet, lillâhilhamd, Kur'ân-ı Hakîm'in maden-i envarından ıktibas edilen âsâr ile, ihtiyar taifesinin en ziyade istedikleri nur gösteriliyor. Musibetzedelerin ve hastaların tiryak gibi en nafi ilâçları, eczahane-i kudsiye-i Kur'âniyede gösteriliyor. Ve ihtiyarları en ziyade düşündüren kabir kapısı, rahmet kapısı olduğu ve idam kapısı olmadığı, o envar-ı Kur'âniye ile gösterildi. Ve çocukların nazik kalplerinde hadsiz mesaip ve muzır eşyaya karşı gayet kuvvetli bir nokta-i istinat ve hadsiz âmâl ve arzularına medar bir nokta-i istimdat, Kur'ân-ı Hakîm'in madeninden çıkarıldı ve gösterildi ve bilfiil istifade ettirildi. Ve fukaralar ve zuafalar kısmını en ziyade ezen ve müteessir eden hayatın ağır tekâlifi, Kur'ân-ı Hakîm'in hakaik-i imaniyesiyle hafifleştirildi.

İşte bu beş taife—ki, Türk milletinin altı kısmından beş kısmıdır—menfaatlerine çalışıyoruz. Altıncı kısım ki gençlerdir; onların iyilerine karşı ciddî uhuvvetimiz var, senin gibi mülhitlere karşı hiçbir cihetle dostluğumuz yok. Çünkü, ilhada giren ve Türkün hakikî bütün mefahir-i milliyesini taşıyan İslâmiyet milliyetinden çıkmak isteyen adamları Türk bilmiyoruz, Türk perdesi altına girmiş frenk telâkki ediyoruz. Çünkü, yüz bin defa Türkçü-yüz deyip dava etseler, ehl-i hakikati kandıramazlar. Zira fiilleri, harekâtları, onların davalarını tekzip ediyor.

ahzetmek: almak.
âmâl: emeller, arzular.
asar: eserler.
bedel: karşılık.
bilfiil: yaparak.
ciddi: gerçek.
cihet: yön, taraf.
dava: iddia.
eczahane-i kudsiye-i Kur'âniye: Kur'ân'ın manevî ve kusursuz eczanesi.
ehl-i hakikat: gerçeği bulup onun peşinden gidenler.
envar-ı Kur'âniye: Kur'ân

nurları.
fiil: iş, davranış.
Frenk: Avrupalı, Fransız.
fukara: fakirler, yoksullar.
gayet: son derece, çok.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakaik-i imaniye: iman hakikatleri.
hakiki: gerçek.
harekât: hareketler.
harekât-ı nameşrua: meşru olmayan, doğru ve kabul edilip olmayan hareketler.
idam: yok olma.

ıktibas edilen: alınan, aktarılan.
ilhad: hak yoldan çıkma, dinsizlik.
İslâmiyet: Müslümanlık.
istifade: faydalanma.
kabir: mezar.
kısım: takım, taife.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.
lillâhilhamd: Allah'a hamd olsun ki.
lisan: dil.

maden: kaynak.
maden-i envar: nurların kaynağı.
medar: sebep, vesile.
mefahir-i milliye: millî şerefler, değerler.
menfaat: fayda, yarar.
mesaip: zor işler, sıkıntı ve belâlar.
milliyet: bir milleti diğer bir millettten ayıran hâllerin ve özelliklerin tamamı, inanc, tarih, dil, gelenek, kültür, ideal vatan birliği.
musibetzed: musibet görmüş, belâya düşmüş.
muzır: zararlı.
mülhit: Allah'ı inkâr eden, dinsiz.
müteessir etmek: etkilemek, üzüntü vermek.
nafi: faydalı.
nazik: narin, ince.
neşretme: yayımlama, yayma.
netice: sonuç.
nokta-i istimdat: yardım dileme noktası.
nokta-i istinat: dayanak noktası.
nur: parıltı, ışık.
rahmet: acıma, merhamet etme, koruma, bağış, ikram.
taife: takım, kısım.
tekâlif: teklifler, sorumluluklar.
tekzip etme: yalanlama.
telâkki etme: kabul etme, anlama.
tiryak: ilâç.
uhuvvet: kardeşlik.
ziyade: çok, fazla.
zuafa: zayıflar.

akim: neticesiz.
dehşetli: korku ve ürküntü veren.
ehl-i takva: Allah'tan korkan, emirlerine bağlı olan dindar kimseler.
elim: çok acı verici, acıklı.
eliyazübillâh: Allah korusun!
feda: gözden çıkarma, uğruna verme.
Frenkmeşrep: Avrupalı gibi, yasham tarzını Avrupalılara benzetilen.
hak: hakikat, doğruluk, gerçek.
hakikat-i Kur'an: Kur'an'ın hakikati.
hakiki: gerçek.
hamiyet-i milliye: millet için, millî gayeler uğruna fedakârlıkta bulunma, çalışma, gayret etme.
humar: sarhoşluktan doğan sersemlik.
hürmet: riayet, ihtiram.
ikaz: uyarma.
insaniyet: insanlık.
istimdat: yardıma çağırma.
kısım: takım, taife, grup.
kuvve-i maneviye: manevî güç, moral.
lâyık: yakışır, liyakatlı.
maddî: madde itibarıyla, fiilî olarak.
mağlûp olmak: yenilmek.
mahdut: az sayılı, belirli, sınırlı.
manen: ruhça, manaca, manevî yönden.
menfaat: fayda, yarar.
menfur: kendisinden nefret edilen.
merhamet: acımak, şefkat göstermek.

İşte, ey Frenkmeşrepler ve propagandanızla hakikî kardeşlerimi benden soğutmaya çalışan mülhitler! Bu millete menfaatiniz nedir? Birinci taife olan ehl-i takva ve salâhatin nurunu söndürüyorsunuz. Merhamete ve tımar etmeye şayan ikinci taifesinin yaralarına zehir serpiyorsunuz. Ve hürmete çok lâyık olan üçüncü taifenin tecellisini kırıyorsunuz, ye's-i mutlaka atıyorsunuz. Ve şefkate çok muhtaç olan dördüncü taifenin bütün bütün kuvve-i maneviyesini kırıyorsunuz ve hakikî insanîyetini söndürüyorsunuz. Ve muavenet ve yardıma ve teselliye çok muhtaç olan beşinci taifenin ümitlerini, istimdatlarını akim bırakıp, onların nazarında hayatı mevtten daha ziyade dehşetli bir surete çeviriyorsunuz. İkaza ve ayılmaya çok muhtaç olan altıncı taifesine, gençlik uykusu içinde öyle bir şarap içiriyorsunuz ki, o şarabın humarı pek elim, pek dehşetlidir. Acaba bu mudur hamiyet-i milliye-niz ki, o hamiyet-i milliye uğrunda çok mukaddesatı feda ediyorsunuz? O Türkçülük menfaati, Türklere bu suretle midir? Yüz bin defa eliyazübillâh!

Ey efendiler! Bilirim ki, hak noktasında mağlûp olduğunuz zaman kuvvete müracaat edersiniz. Kuvvet hakta olduğu, hak kuvvette olmadığı sırrıyla, dünyayı başıma ateş yapsanız, hakikat-i Kur'aniyeye feda olan bu baş size eğılmeyecektir!

Hem, size bunu da haber veriyorum ki, değil sizler gibi mahdut, manen millet nazarında menfur bir kısım adamlar, belki binler sizler gibi bana maddî düşmanlık

termek.
mevt: ölüm.
muavenet: yardım etme.
muhtaç: ihtiyaç içinde bulunmak.
mukaddesat: kutsal şeyler, kutsal değerler.
mülhit: Allah'ı inkâr eden, dinsiz.
müracaat: başvurma.
nazar: bakış.
nokta: yön, cihet, taraf.

nur: parlı, ışık.
propaganda: bir inanç, düşünce vb.'ni başkalarına benimsetmek amacıyla güden faaliyet.
salâhat: dindarlıkta çok ileri olma hâli.
sır: gizli hakikat, bir şeyin dikkat, tecrübe, yetenek ve sezgi yardımıyla kavranabilen ince yanı, prensibi.
suret: biçim, tarz.

şayan: yakışır, saygı.
şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek, içten ve karşılıksız merhamet.
taife: takım, kısım.
teselli: avunma, acısını dindirme, rahatlatma.
tımar etmek: yaralara bakmak, iyileştirmek.
ye's-i mutlak: tam ümitsizlik.
zehir: zehir.
ziyade: çok, fazla.

etseler, ehemmiyet vermeyeceğim ve bir kısım muzır hayvanattan fazla kıymet vermeyeceğim. Çünkü bana karşı ne yapacaksınız?

Yapacağınız iş, ya hayatıma hatime çekmekle veya hizmetimi bozmak suretiyle olur. Bu iki şeyden başka dünyada alâkam yok.

Hayatın başına gelen ecel ise, şuhut derecesinde kat'î iman etmişim ki, tagayyür etmiyor, mukadderdir. Madem böyledir; hak yolunda şehadet ile ölsem, çekinmek değil, iştıyak ile bekliyorum. Bahusus, ben ihtiyar oldum; bir seneden fazla yaşamayı zor düşünüyorum. Zahirî bir sene ömrü, şehadet vasıtasıyla kazanılan hadsiz bir ömr-ü bâkiye tebdil etmek, benim gibilerin en âlî bir maksadı, bir gayesi olur.

Amma hizmet ise, felillâhilhamd, hizmet-i Kur'âniye ve imaniyede Cenab-ı Hak rahmetiyle öyle kardeşleri bana vermiş ki, vefatım ile, o hizmet, bir merkezde yapıldığına bedel, çok merkezlerde yapılacak. Benim dilim ölüm ile susturulsa, pek çok kuvvetli diller, benim dilime bedel konuşacaklar, o hizmeti idame ederler. Hatta diyebilirim: Nasıl ki bir tane tohum toprak altına girip ölmesiyle bir sümbül hayatını netice verir; bir taneye bedel yüz tane vazife başına geçer. Öyle de, mevtim, hayatımdan fazla o hizmete vasıta olur ümidini besliyorum.

alâka: ilgi, bağ.
âli: yüce, yüksek.
bahusus: özellikle.
bedel: karşılık.
Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi şeref ve büyüklük sahibi Allah.
derece: ölçü.
ecel: ölüm.
ehemmiyet: önem.
felillâhilhamd: Allah'a hamd olsun, şükürler olsun.

gaye: maksat.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hak: doğruluk, Allah.
hatime çekmek: son vermek.
hayvanat: hayvanlar.
hizmet: bir uğurda çalışma, gayret gösterme.
hizmet-i Kur'âniye: Kur'an'ın hizmeti.
idame etmek: devam ettirme.

iman: inanma, itikat.
iştıyak: özleme, aşırı isteme.
kat'î: kesin.
kıymet: değer.
maksat: amaç, gaye, hedef.
mevt: ölüm.
mukadder: takdir olunmuş, belirlenmiş olan alın yazısı.
muzır: zararlı.
netice: sonuç.
ömr-ü bakiye: ömrün geri kalan kısmı.

ömür: hayat.
rahmet: acıma, merhamet etme, şefkat etme.
suret: biçim, tarz, şekil.
şehadet: şehitlik.
şuhut: müşahade etme, şahit olma.
tagayyür etme: değişme.
tebdil etmek: değiştirmek, değiştirmek.
vasıta: aracılık.
vazife: görev.
vefat: ölüm.
zahiri: görünürde, görünen, açık.

BEŞİNCİ DESİSE-İ ŞEYTANİYE

Ehl-i dalâletin tarafgirleri, enaniyetten istifade edip, kardeşlerimi benden çekmek istiyorlar. Hakikaten, in-sanda en tehlikeli damar, *enaniyet*'tir. Ve en zayıf damarı da odur. Onu okşamakla çok fena şeyleri yaptırabilirler.

Ey kardeşlerim! Dikkat ediniz, sizi enaniyette vurma-sınlar, onunla sizi avlamasınlar. Hem biliniz ki, şu asırda ehl-i dalâlet eneye binmiş, dalâlet vadilerinde koşuyor. Ehl-i hak, bilmeceburiye, eneyi terk etmekle hakka hizmet edebilir. Enenin istimalinde haklı dahi olsa, madem ki ötekilere benzer ve onlar da onları kendileri gibi nefis-perest zannederler, hakkın hizmetine karşı bir haksızlıktır. Bununla beraber, etrafına toplandığımız hizmet-i Kur'âniye, ene'yi kabul etmiyor, nahnü istiyor. "Ben demeyiniz, biz deyiniz" diyor.

Elbette kanaatiniz gelmiş ki, bu fakir kardeşiniz ene ile meydana çıkmamış. Sizi enesine hadim yapmıyor. Belki enesiz bir hadim-i Kur'ânî olarak kendini size göstermiş. Ve kendini beğenmemeyi ve enesine taraftar olmamayı meslek ittihaz etmiş. Bununla beraber, kat'î deliller ile sizlere ispat etmiştir ki, meydan-ı istifadeye vazedilen eserler, mirî malıdır, yani Kur'ân-ı Hakîm'in tereşşuhatıdır. Hiç kimse enesiyle onları temellük edemez. Haydi, farz-ı muhal olarak, ben enemle o eserlere sahip çıkıyorum; benim bir kardeşimin dediği gibi, madem bu Kur'ânî hakikat kapısı açıldı, benim noksaniyetime ve

asır: yüzyıl.

bilmeceburiye: mecburiyetle.

dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılmak, azmak.

delil: emare, bürhan, şahit.

desise-i şeytaniye: şeytanın hilesi, aldatması.

ehl-i dalâlet: dalâlet ehli, azgın ve sapkın kimseler.

ehl-i hak: hak ehli, iman, İslâmiyet yolunda olan.

enaniyet: kendini beğenme, bencillik, benlik.

ene: ben, benlik.

farz-ı muhal: olması imkânsız olanı var gibi kabul etmek, var saymak.

hadim: hizmetçi.

hadim-i Kur'ânî: Kur'ân'ın hizmetkârı.

hak: doğru, hakikat, gerçek.

hakikat: gerçek.

hizmet: bir uğurda çalışma, gayret gösterme, nefsin arzu ve isteklerine çok düşkün olan.

hizmet-i Kur'âniye: Kur'ân'ın hizmeti.

ispat: doğruyu delil gösterek meydana koyma, kanıtlama.

istifade etme: faydalanma.

istimal: kullanma.

ittihaz: edinme.

kanaat: inanma, fikir.

kat'i: kesin.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

Kur'ânî: Kur'ân'a uygun, Kur'ân'a ait.

meslek: gidiş, tutulan yol.

meydan-ı istifade: istifade meydanı, sahası.

mirî malı: devlet hazinesi, herkese ait, genele ait.

nahnü: biz.

nefisperest: nefesine düşkün.

noksaniyet: eksiklik, noksanlık.

taraftar: taraf tutan, taraftarlık.

tarafat: tarafını tutan.

temellük etme: sahiplenme.

tereşşuhât: damlamalar, sı-zıntılar.

terk etmek: bırakmak.

vazedilen: konulan.

zaif: zayıf

zan: sanma.

ehemmiyetsizliğime bakılmayarak, ehl-i ilim ve kemal ar-
kamda bulunmaktan çekinmemeli ve istiğna etmemeli-
dirler. Selef-i Salihînin ve muhakkikîn-i ulemanın âsârla-
rı, çendan her derde kâfi ve vâfi bir hazine-i azîmedir; fa-
kat bazı zaman olur ki, bir anahtar bir hazineden ziyade
ehemmiyetli olur. Çünkü hazine kapalıdır. Fakat bir
anahtar çok hazineleri açabilir.

Zannederim ki, o enaniyet-i ilmiyeyi fazla taşıyan zat-
lar da anladılar ki, neşrolunan Sözlere, hakaik-ı Kur'âniye-
nin birer anahtarı ve o hakaikı inkâr etmeye çalışanların
başlarına inen birer elmas kılıçtır. O ehl-i fazl ve kemal
ve kuvvetli enaniyet-i ilmiyeyi taşıyan zatlar bilsinler ki,
bana değil, Kur'ân-ı Hakîm'e talebe ve şakirt oluyorlar;
ben de onların bir ders arkadaşım. Haydi, farz-ı muhal
olarak, ben üstatlık dava etsem, madem şimdi ehl-i ima-
nın tabakatını, avamdan havassa kadar, maruz kaldıkları
evham ve şübehattan kurtarmak çaresini bulduk; o ule-
ma, ya daha kolay bir çaresini bulsunlar veyahut bu ça-
reyi iltizam edip ders versinler, taraftar olsunlar. Ulema-
üssû hakkında bir tehdid-i azîm var; bu zamanda ehl-i
ilim ziyade dikkat etmeli.

Haydi, farz etseniz ki, düşmanlarımızın zannı gibi,
ben, benlik hesabına böyle bir hizmette bulunuyorum.
Acaba, dünyevî ve millî bir maksat için çok zatlar enani-
yeti terk edip, firavunmeşrep bir adamın kemal-i sada-
katle etrafına toplanıp, şiddetli bir tesanütle iş gördükle-
ri hâlde, acaba bu kardeşiniz, hakikat-i Kur'âniye ve ha-
kaik-ı imaniye etrafında, kendi enaniyetini setretmekle

asar: eserler.
avam: cahil halk tabakası.
benlik: ben duygusu.
çare: çıkış yolu, درمان.
çendan: gerçi.
dava: iddia.
dünyevî: dünyaya ait.
ehemmiyet: önem.
ehl-i fazl ve kemal: fazilet ve kemal sahipleri.
ehl-i ilim ve kemal: fazilet, ahlâk ve ilim sahibi kimseler.
ehl-i ilim: ilim sahipleri.
ehl-i iman: inanana.

elmas: çok değerli.
enaniyet: kendini beğenme, bencilik, gurur.
enaniyet-i ilmiye: ilim sahibi olmaktan gelen benlik ve enaniyet.
evham: zanlar, esassız şeyler.
farz etmek: var saymak, öyle kabul etmek.
farz-ı muhal: olmayacak bir şeyi var gibi kabul etmek, varsayım.
firavunmeşrep: benlik ve enaniyet yönüyle Firavun yo-

lunda yürüyen.
hakaik: hakikatler, gerçekler.
hakaik-ı iman: iman hakikat-
leri.
hakaik-ı Kur'âniye: Kur'ân hakikatleri.
hakikat-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın hakikati
havas: marifet ve yaşayışça üstün olan kişiler, seçkinler sınıfı.
hazine: define.
hazine-i azime: büyük hazi-
ne.

iltizam etme: taraftarlık yapma, taraftar olma.
inkâr: reddetme, inanmama.
istiğna etme: yüz çevirip bakma-
ma, çekinme, kaçınma.
kâfi: yeter.
kemal-i sadakat: tam bağlılık, mükemmel sağlamlıktaki kalbi bağlılık.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve su-
resinde sayısız hikmet ve fayda-
lar bulunan Kur'ân.
maksat: gaye, amaç, hedef.
maruz: uğrama.
muhakkikîn-i ulema: herkesçe kabul edilmiş olan Müslüman âlimler.
neşrolunan: yayınlanan.
Selef-i Salihîn: Ehl-i Sünnet ve Cemaatin ilk rehberleri ve ashap ile Tabiinin ileri gelenleri ile tebe-i Tâbiinden olan Müslümanlar.
setr etmek: örtmek.
şakirt: talebe, öğrenci.
şübhat: şüpheler.
tabakat: tabakalar, dereceler, sı-
nıflar.
talebe: öğrenci.
tehdid-i azim: büyük tehdit.
tesanüt: dayanışma.
ulema: âlimler, bilginler.
ulemaüssû: kötü âlimler, geçici menfaatler ve baskılar karşısında gerçekleri gizleyen ve doğruları çarpıtan âlimler.
üstat: öğretici, muallim.
vâfi: yeter, tam.
zan: sanma.
zat: kişi, şahıs.
ziyade: çok, fazla.

beraber, o dünyevî komitenin onbaşıları gibi terk-i enaniyetle hakaik-ı Kur'âniye etrafında bir tesanüdü sizden istemeye hakkı yok mudur? Sizin en büyük âlimleriniz de ona “Lebbeyk” dememesinde haksız değil midirler?

Kardeşlerim, enaniyetin işimizde en tehlikeli ciheti kıskançlıktır. Eğer sırf lillâh için olmazsa, kıskançlık müdahale eder, bozar. Nasıl ki bir insanın bir eli bir elini kıskanmaz ve gözü kulağına haset etmez ve kalbi aklına rekabet etmez. Öyle de, bu heyetimizin şahs-ı manevîsinde, her biriniz bir duygu, bir aza hükmündesiniz. Birbirinize karşı rekabet değil, bilâkis birbirinizin meziyetiyle iftihar etmek, mütelevviz olmak bir vazife-i vicdaniyenizdir.

Bir şey daha kaldı; en tehlikelisi odur ki: İçinizde ve ahabanızda, bu fakir kardeşinize karşı bir kıskançlık damarı bulunmak, en tehlikelidir. Sizlerde mühim ehl-i ilim de var. Ehl-i ilmin bir kısmında bir enaniyet-i ilmiye bulunur. Kendi mütevazı de olsa, o cihette enaniyetlidir; çabuk enaniyetini bırakmaz. Kalbi, akli ne kadar yapışsa da, nefsi, o ilmî enaniyeti cihetinde imtiyaz ister, kendini satmak ister, hatta yazılan risalelere karşı muaraza ister. Kalbi risaleleri sevdiği ve akli istihsan ettiği ve yüksek bulduğu hâlde, nefsi ise, enaniyet-i ilmiyeden gelen kıskançlık cihetinde zımnî bir adavet besler gibi, Sözlerin kıymetlerinin tenzilini arzu eder; tâ ki kendi mahsulât-ı fikriyesi onlara yetişsin, onlar gibi satılsın. Hâlbuki, bilmeceburiye bunu haber veriyorum ki:

adavet: düşmanlık.

ahbap: dostlar.

âlim: bilgin, çok bilen.

arzu: isteme.

aza: uzuvlar, üye.

bilâkis: aksine.

bilmeceburiye: mecburiyetle, zorunlu olarak.

cihet: yön, taraf.

dünyevi: dünyaya ait.

ehl-i ilim: ilim sahipleri.

enaniyet: kendini beğenme, bencillik, gurur.

enaniyet-i ilmiye: ilim sahibi olmaktan gelen benlik ve enaniyet, gurur.

hakaik-ı Kur'âniye: Kur'an'ın hakikatleri.

hâlbuki: oysa ki.

haset: kıskançlık.

heyet: kurul, topluluk.

hükmünde: değerinde, yerinde.

iftihar etmek: övünmek.

ilmî: ilim ile ilgili.

imtiyaz: ayrıcalık.

istihsan: güzel bulma, beğenme.

kısım: takım, çeşit.

kıymet: değer.

komite: heyet, siyasi bir gayesi olan topluluk.

lebbeyk: buyurun, efendim!

lillâh: Allah için.

mahsulât-ı fikriye: fikir ve düşüncelerle ortaya konulanlar, düşünce ürünleri.

meziyet: üstünlük vasfı.

muaraza: sözle karşılıklı mücadele.

müdahale etme: karışma.

mühim: önemli.

mütevazı: alçak gönüllü.

nefis: kötü vasıfları kendisinde toplayan hayırlı işlerden

alıkoyan güç.

rekabet: rakip olma hâli, çekişme.

sırf: sadece.

şahs-ı manevî: belli bir kişi olmayıp bir cemaatten meydana gelen manevî şahıs.

tenzil: indirme, düşürme.

terk-i enaniyet: benlik ve enaniyetten vazgeçmek.

tesanüt: dayanışma.

vazife-i vicdaniye: vicdanî vazife, görev.

zımnî: üstü kapalı, gizli.

Bu dürus-u Kur'âniyenin dairesi içinde olanlar, allâme ve müctehitler de olsalar, vazifeleri, ulûm-u imaniye cihetinde, yalnız yazılan şu Sözlere şerhleri ve izahlarıdır veya tanzimleridir. Çünkü, çok emarelerle anlamış ki, bu ulûm-u imaniyedeki fetva vazifesiyle tanzif edilmişiz. Eğer biri, dairemiz içinde, nefsin enaniyet-i ilmiyeden aldığı bir his ile, şerh ve izah haricinde bir şey yazsa, şükük bir muaraza veya nakıs bir taklitçilik hükmüne geçer. Çünkü, çok delillerle ve emarelerle tahakkuk etmiş ki, Risale-i Nur eczaları Kur'an'ın tereşşuhatıdır; bizler, taksimûla'mal kaidesiyle, her birimiz bir vazife deruhte edip o âb-ı hayat tereşşuhatını muhtaç olanlara yetiştiriyoruz.

ALTINCI DESİSE-İ ŞEYTANİYE

Şudur ki: İnsandaki *tembellik* ve *tenperverlik* ve *vazifedarlık* damarından istifade eder.

Evet, şeytan-ı ins ve cinnî her cihette hücum ederler. Arkadaşlarımızdan metin kalpli, sadakati kuvvetli, niyeti ihlâslı, himmeti âlî gördükleri vakit, başka noktalardan hücum ederler. Şöyle ki:

İşimize sekte ve hizmetimize fütur vermek için, onların tembelliklerinden ve tenperverliklerinden ve vazifedarlıklarından istifade ederler. Onlar, öyle desiselerle onları hizmet-i Kur'âniyeden alıkoymuyorlar ki, haberleri olmadan bir kısmına fazla iş buluyorlar, tâ ki hizmet-i Kur'âniyeye vakit bulmasın; bir kısmına da dünyanın cazibedar şeylerini gösteriyorlar ki, hevesi uyanıp, hizmete karşı bir gaflet gelsin. Ve hakeza, bu hücum yolları uzun

âb-ı hayat: hayat suyu.
âli: yüce, yüksek.
allâme: ilmi seviyesi çok yüksek olan âlim.
cazibedar: çekici, cazibeli.
cihet: yön, taraf.
delil: emare, bürhan.
deruhte etme: üzerine alma, yerine getirme.
desise: hile, aldatma.
desise-i şeytaniye: şeytanın hilesi, aldatması.
dürus-u Kur'âniye: Kur'an'ın prensip ve kaidelerine ait

dersler.
ecza: cüzler, parçalar, kısımlar.
emare: alâmet, belirti.
enaniyet-i ilmiye: ilim sahibi olmaktan gelen benlik ve enaniyet, gurur.
fetva: dini meselelere tam vâkıf kimseler tarafından verilen şer'î hüküm.
fütur: zayıflık, gevşeklik.
gaflet: gafillik, endişesizlik, duyarsızlık.
hakeza: böylece, bunun gibi.

hariç: dışında.
heves: istek, arzu.
himmet: çalışma, gayret gösterme.
his: duygu.
hizmet-i Kur'âniye: Kur'an'ın hizmeti.
hücum: saldırma.
hükmüne geçmek: yerine geçmek, değerinde olmak.
ihlâs: samimî, samimiyet, ibadet ve davranışlarda sadece Allah'ın rızasını gözetme.
istifade: faydalanma, yarar-

lanma.
izah: açıklama.
kaide: esas, kural.
kısım: takım, çeşit.
metin: sağlam ve dayanıklı.
muaraza: sözle karşılıklı mücadele.
muhtaç: ihtiyacı olan.
müctehit: ayet ve hadislerden şer'î hükümler çıkarabilen, gerekli bütün ehillik şartlarına sahip olan, geniş ve derin bilgili din âlimi.
nakıs: noksan, eksik.
nefis: kötü vasıfları kendisinde toplayan hayırlı işlerden alıkoyma güç.
niyet: maksat, düşünce.
nokta: yön, cihet.
sadakat: bağlılık, doğruluk, sebat.
sekte: kesilme, duraklama.
şerh: açıklama, yorumlama.
şeytan-ı ins ve cinnî: cinlerden ve insanlardan olup şeytanlık özelliği gösteren kimseler.
tahakkuk etme: gerçekleşme.
taklit: benzerini yapmaya çalışmak.
taksimûla'mal: iş bölümü.
tanzim: düzenleme, tertipleme.
tavzif edilmek: görevlendirilme.
tenperver: rahatına düşkün, tembellikten hoşlanan.
tereşşuhat: damlamalar, sızıntılar.
ulûm-u imaniye: imanî ilimler.
vakit: zaman.
vazife: görev.
vazifedar: vazifeli.

çeker. Bu uzunlukta kısa keserek dikkatli fehminize havale ederiz.

Ey kardeşlerim! Dikkat ediniz. Vazifeniz kudsîyedir, hizmetiniz ulvîdir. Her bir saatiniz, bir gün ibadet hükmüne geçebilecek bir kıymettir. Biliniz ki, elinizden kaçımasın.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ¹ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا² سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ³ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ³

Âl ve Ashap: Peygamberimizin aile fertleri ve Sahabeler.

âmin: "Yâ Rabbi! Öyle olsun, kabul eyle!" anlamında duanın sonunda söylenir.

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

fehîm: anlayış, kavrayış.

hamd: methetme, övme, şükür.

havale: bırakma, gönderme.

hükmüne geçmek: değerinde olmak, yerine geçmek.

ibadet: Allah'ın emrettiklerini yerine getirme.

iman: inanma, itikat.

kadir: kıymet, değer.

kıymet: değer.

kudsi: mukaddes, semavî temiz.

mahsus: has, lâyük.

makam: manevî mevki.

minnet: hoşnutluk, memnunluk,

iyiliğe karşı duyulan şükür hissi.

musibet: felâket, belâ, sıkıntı.

münezzeh: uzak, beri, yüce.

noksan: eksiklik.

peygamber: Allah'ın elçisi.

Rab: yaratan, büyüten, terbiye eden Allah.

sabır: zorluklara dayanma gücü.

Salât: Hz. Muhammed'e, Ashabına, ailesine Allah'ın rahmet ve mağfiretini, meleklerin istiğfarını ve mü'minlerin dualarını dileme.

selâm: barış, selâmet, esenlik.

şükür: minnettarlık ifade etme, teşekkür.

tenzih: Allah'ı şanına lâyük olmayan şeylerden uzak ve yüce tutma, münezzeh sayma.

ulvî: yüksek, yüce.

ümmî: okuma yazması olmayan.

vazife: görev.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ⁴

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الْحَبِيبِ الْعَالِيِّ الْقَدْرِ الْعَظِيمِ الْجَاهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ⁵ آمِينَ

1. Ey iman edenler! İbadette, musibette ve gûnahtan kaçınmakta sabırlı olun, sabır yarışında düşmanlarınızı geride bırakın, her an cihada hazırlıklı bulunun ve Allah'tan korkun ki kurtuluşa eresiniz. (Âl-i İmran Suresi: 200.)

2. Benim ayetlerimi, az bir karşılık ile satmayın. (Bakara Suresi: 41.)

3. İzzet sahibi Rabbin, onların yakıştırdıklarından münezzehdir. • Bütün peygamberlere selâm olsun. • Hamd ve övgü, şükür ve minnet Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. (Saffat Suresi: 180-182.)

4. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

5. Allah'ım! Ümmî Peygamberin, Habibin, kadri yüce, makamı büyük olan Efendimiz Muhammed'e, onun Âl ve Ashabına salât ve selâm eyle. Âmin.

Kudsi Bir Tarihçe

Kur'ân-ı Hakîm'in mühim bir sırr-ı i'cazîsinin zuhur ettiği senenin tarihi, yine lâfz-ı **Kur'ân**'dadır. Şöyle ki:

Kur'ân kelimesi, ebcet hesabıyla üç yüz elli birdir. İçinde iki *elif* var; *mahfî elif* “elfün” okunsa, bin manasındaki *elfün*'dür. **(HAŞİYE)** Demek, bin üç yüz elli bir senesine, sene-i Kur'ânîye tabir edilebilir. Çünkü, lâfz-ı **Kur'ân**'daki tevafukatın sırr-ı acibi, Kur'ân'ın tefsiri olan Risale-i Nur eczalarında o sene göründü. Ve Kur'ân'daki **Lâfz-ı Celâl**'in i'cazkârâne sırr-ı tevafuku, aynı senede tezahür etti. Ve bir nakş-ı i'cazîyi gösterecek bir Kur'ân'ın yeni bir tarzda yazılması, aynı senede oluyor. Ve hatt-ı Kur'ân'ın tebdiline karşı, Kur'ân Şakirtlerinin bütün kuvvetleriyle hatt-ı Kur'ânîyi muhafaza ya çalışması aynı senededir. Ve Kur'ân'ın mühim ezvak-ı i'caziyesi aynı senede tezahür ediyor. Hem aynı senede Kur'ân ile çok münasebettar hâdisat olmuş ve olacak gibi.

HAŞİYE: İlm-i sarf kaidesince, *feilün*, “fe'lün” okunur—*ketifün*, “ketfün” okunması gibi. Buna binaen, *elifün*, “elfün” okunur. O hâlde bin üç yüz elli bir olur.

binaen: -den dolayı, dayanarak.

ebcet: Arap alfabesinin ilk tertibi ve harflerinin taşıdığı sayı değerlerine dayanan hesap sistemi.

ecza: parçalar, kısımlar.

elif: Arap alfabesinin ilk harfi.

ezvak-ı i'caziye: mu'cize hâlinin verdiği zevkler.

hâdisat: hâdiseler, olaylar.

haşiye: dipnot, açıklayıcı not.

hatt-ı Kur'ân: Kur'ân yazısı.

i'cazkârâne: mu'cizeli bir şekilde.

ilm-i sarf: sarf ilmi, Arapça gramer, dil bilgisi ilmi.

kaide: kural, prensip.

kudsi: mukaddes, temiz, pak, iyice.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

lâfz-ı Celâl: Allah kelimesi.

lâfz-ı Kur'ân: Kur'ân kelimesi.

mahfî: gizli, saklı.

mana: anlam.

muhafaza: koruma.

mühim: önemli.

münasebettar: ilgili, alakalı.

nakş-ı i'cazi: mu'cizelikle ilgili nakış.

sene-i Kur'ânîye: Kur'ân'ın kastettiği yıl, Kur'ân senesi.

sırr-ı acip: hayret verici sır.

sırr-ı i'cazi: mu'cizenin sırrı.

sırr-ı tevafuk: tevafuk sırrı, uygunluk, denklik sırrı.

şakirt: talebe, öğrenci.

tabir: ifade, söz.

tarz: biçim, suret.

tebdil: değiştirme.

tefsir: Kur'ân'ın mana bakımından izahı.

tevafukat: tevafuklar, uygunluklar.

tezahür etme: ortaya çıkma, görünme.

zuhur: görünme, meydana çıkma.

Altıncı Risale olan Altıncı Kısımın Zeyli

Es'ile-i Sitte

İstikbalde gelecek nefret ve tahkirden sakınmak için, şu mahrem zeyil yazılmıştır. Yani, “Tuh o asrın gayretsiz adamlarına!” denildiği zaman yüzümüze tükürükleri gelmemek için veyahut silmek için yazılmıştır. Avrupa’nın insaniyetperver maskesi altında vahşi reislerinin sağır kulakları çınlasın! Ve bu vicdansız gaddarları bize musallat eden o insafsız zalimlerin görmeyen gözlerine sokulsun! Ve bu asırda, yüz bin cihette “Yaşasın Cehennem” dedirten *mim*-siz medeniyetperestlerin başlarına vurulmak için yazılmış bir arzuhâldir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَا لَنَا إِلَّا تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَيْنَا سُبُلَنَا وَلَنَصْبِرَنَّ
عَلَى مَا أَذَيْتُمُونَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ¹

arzuhal: dilekçe, hâlini bildirme.
asır: yüzyıl.
bîçare: çaresiz, zavallı.
cihet: yön, taraf.
ehl-i ilhad: dinden, hak yolundan çıkıp batıl yola sapan imansızlar.
ehl-i iman: mü'minler, inananlar; Allah'a ve Allah'tan gelen her şeye inanan kimseler.
es'ile-i sitte: altı soru.
eza: eziyet.
gaddar: çok fazla gadreden, zulmeden.
gayet: son derece, çok.
gayret: çalışma, çabalama.
gayr-ı resmî: resmî olmayan.
hususî: özel.
ibadet: Allah'ın emrettiklerini yerine getirme.
insaniyetperver: insaniyet sever, insanları seven.
istikbal: gelecek zaman.
kabil-i hitap: söz anlar, muhatap olmaya layık.
kamet: farz namazların öncesinde okunan ezan cümleleri.
kısım: bölüm.
mabet: ibadet edilen yer, mescit, cami, vb.
mahrem: gizli olan.
maske: bir şeyin gerçek hâlimi gizleyen parça, madde.
mim'siz medeniyetperest: deniyetperest, yani aşağılık şeylere ve sefahata düşkün olan.
musallat eden: aşırı derecede sataşan.

Bu yakınlarda ehl-i ilhadın perde altında tecavüzleri gayet çirkin bir suret aldığından, çok bîçare ehl-i imana ettikleri zalimane ve dinsizcesine tecavüz nev'inden, bana, hususî ve gayr-i resmî, kendim tamir ettiğim bir mabedimde hususî bir iki kardeşimle hususî ibadetimde, gizli ezan ve kametimize müdahale edildi. “Ne için Arapça kamet ediyorsunuz ve gizli ezan okuyorsunuz?” denildi. Sükûtta sabrım tükendi. Kabil-i hitap olmayan öyle

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. • O bize yollarımızı dos doğru gösterdiği hâlde, bize ne oluyor ki Ona tevekkül etmeyelim? Bize yaptığınız ezalara karşı sabredeceğiz. Tevekkül etmek isteyenler Allah'a güvensinler. (İbrahim Suresi: 12.)

müdahale: kanşma, el atma, güç kullanma.
nefret: ürküp kaçma, iğrenme, tikslenme.
nev: çeşit, tür.
Rahîm: sonsuz merhamet sahibi olan Allah.
Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim

sekilleri içine alan rahmetin sahibi Allah.
risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.
sabır: katlanma, zorluklara dayanma gücü.
suret: biçim, tarz.
sükût: susma.
tahkir: hakaret etme, aşağılama.

tecavüz: haddini aşma, saldırma, sataşma.
tevekkül etme: Allah'a dayanma ve güvenme.
vahşi: medenileşmemiş, barbar.
zalim: zulmeden, haksızlık eden.
zalimâne: zalimcesine.
zeyil: ek, ilâve.

vicdansız alçaklara değil, belki milletin mukadderatıyla keyfi istibdat ile oynayan firavunmeşrep komitenin başlarına derim ki:

Ey ehl-i bid'a ve ilhad! Altı sualime cevap isterim.

Birincisi: Dünyada hükûmet süren, hükmeden her kavmin, hatta insan eti yiyen yamyamların, hatta vahşi canavar bir çete reisinin bir usulü var, bir düstur ile hükmeder. Siz hangi usulle bu acip tecavüzü yapıyorsunuz? Kanununuzu ibraz ediniz. Yoksa bazı alçak memurların keyiflerini kanun mu kabul ediyorsunuz? Çünkü böyle hususî ibadatta kanun yapılmaz ve kanun olamaz.

İkincisi: Nev-i beşerde hususan bu asr-ı hürriyette ve bilhassa medeniyet dairesinde, hemen umumiyetle hükümferma hürriyet-i vicdan düsturunu kırmak ve istihfaf etmek ve dolayısıyla nev-i beşeri istihkâr etmek ve itirazını hiçe saymak kadar cür'etinizle, hangi kuvvete dayanıyorsunuz? Hangi kuvvetiniz var ki, siz kendinize "lâdini" ismi vermekle, ne dine, ne dinsizliğe ilişmemeyi ilân ettiğiniz hâlde, dinsizliği mutaassıbâne kendine bir din itihaz etmek tarzında, dine ve ehl-i dine böyle tecavüz, elbette saklı kalmayacak, sizden sorulacak. Ne cevap vereceksiniz? Yirmi hükûmetin en küçüğünün itirazına karşı dayanamadığınız hâlde, nasıl yirmi hükûmetin birden itirazını hiçe sayar gibi, hürriyet-i vicdaniyeyi cebrî bir surette bozmaya çalışıyorsunuz?

Üçüncüsü: Mezheb-i Hanefînin ulviyetine ve safiyetine ne münafi bir surette vicdanını dünyaya satan bir kısım

acip: hayret uyandıran şey.
asr-ı hürriyet: hürriyet asrı, zamanı.
bilhassa: özellikle.
cebrî: zorla.
cür'et: cesaret etme.
düstur: kaide, prensip, kanun.
ehl-i bid'a: doğru yoldan sapıp hurafelerin peşinden gidenler.
ehl-i din: dindar.
elbette: şüphesiz, her hâlde.
firavunmeşrep: benlik ve

enaniyet yönüyle Firavun yolunda yürüyen.
hususan: özellikle.
hususî: özel.
hükmetmek: kanun emriyle yönetmek.
hükûmet süren: yöneten ve idare eden.
hükûmet: yönetim, idare.
hükümferma: hükümrân, hüküm süren.
hürriyet-i vicdan: vicdan hürriyeti, kişinin istediğine inanması ve inançlarının ge-

reklerini serbestçe yerine gettirilmesi.
hürriyet-i vicdaniye: vicdanın hürriyeti, fikir ve inanç özgürlüğü.
ibadat: ibadetler
ibraz etmek: meydana çıkarmak, göstermek.
ilhad: inançtan sapıtma, hak yoldan çıkma.
istibdat: keyfî idare sistemi, despotizm.
istihfaf etmek: küçümsemek, hafife almak.

istihkâr etmek: hakir görmek, küçük düşürmek.
itiraz: karşı çıkma.
ittihaz etmek: edinmek, kabul lenmek.
kanun: kaide, yasa.
kavim: insan topluluğu.
keyfi: kanun ve nizama uygun olmayarak.
kısım: takım.
komite: heyet, kurul.
lâdini: din dışı.
medeniyet dairesi: medeniyet sahası, alanı.
mezheb-i Hanefî: Hanefî mezhebi.
mukadderat: Allah tarafından ezelde takdir olunmuş şeyler.
mutaassıbâne: aşırı derecede taassup göstererek.
münafi: zıt, aykırı.
nev-i beşer: insanlık.
reis: başkan.
safiyet: saflık, temizlik.
sual: soru.
suret: biçim, tarz, şekil.
tarz: biçim, suret, şekil.
tecavüz: saldıрма, sataşma.
ulviyet: yücelik, yükseklik.
umumiyyet: genellik.
usul: esaslar, kurallar, kanunlar.
vahşi: yabani, barbar.
vicdan: iyiyi kötüden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâkî duygu.

ulemaüssûun yanlış fetvalarıyla, benim gibi Şafîî'l-mezhep adamlara hangi usul ile teklif ediyorsunuz? Bu meslekte milyonlar etbai bulunan Şafîî mezhebini kaldırıp bütün Şafîîleri Hanefileştirdikten sonra, bana zulüm suretinde cebren teklif edilse, sizin gibi dinsizlerin bir usulüdür denilebilir. Yoksa keyfî bir alçaklıktır. Öylelerin keyfine tâbi değiliz ve tanımayız!

Dördüncüsü: İslâmiyetle eskiden beri imtizaç ve itti-hat eden, ciddî dindar ve dinine samimî hürmetkâr Türk-lük milliyetine bütün bütün zıt bir surette Frenklik mana-sında Türkçülük namıyla, tahriftarâne ve bid'akârâne bir fetva ile "Türkçe kamet et" diye, benim gibi başka mil-letten olanlara teklif etmek hangi usulledir? Evet, hakikî Türklere pek hakikî dostâne ve uhuvvetkârâne münase-bettar olduğum hâlde, böyle sizin gibi Frenkmeşreplerin Türkçülüğü ile hiçbir cihette münasebetim yoktur. Nasıl bana teklif ediyorsunuz? Hangi kanun ile? Eğer milyon-larla efradı bulunan ve binler seneden beri milliyetini ve lisanını unutmayan ve Türklerin hakikî bir vatandaşı ve eskiden beri cihad arkadaşı olan Kürtlerin milliyetini kal-dırıp, onların dilini onlara unutturduktan sonra, belki, bi-zim gibi ayrı unsurdan sayılanlara teklifiniz, bir nevi usul-ü vahşiyâne olur. Yoksa sırf keyfidir. Eşhasın keyfi-ne tebaiyet edilmez ve etmeyiz!

Beşincisi: Bir hükûmet, kendi raiyetine ve raiyet ka-bul ettiği adamlara her bir kanunu tatbik etse de, raiyet kabul etmediği adamlara kanunu tatbik edemez. Çünkü

bid'akârâne: dinde olmayanı di-ne mal etmeye çalışarak.
cebre: zorla.
ciddî: gerçek.
cihad: mücadele, din, uğruna ça-ba harcama
cihet: yön, taraf.
dindar: dininin emirlerini yerine getiren, mütebedeyyin.
dostâne: dostça.
efrat: fertler.
eşhas: şahıslar.
etba: mesleğine uyanlar.
fetva: dini meselelere tam vâkıf kimseler tarafından verilen şer'î hüküm.
Frenklik: Avrupalılık, Fransızlık.
Frenkmeşrep: Avrupalı gibi.
hakikî: gerçek.
Hanefî: İmam-ı Azam Ebu Hani-fe'nin kurduğu dört büyük ehl-i sünnet mezhebinden biri.
hükûmet: yönetim.
hürmetkâr: hürmet eden, saygılı.
imtizaç: uyuşma.
İslâmiyet: Müslümanlık.
ittihat: birleşme.
kanun: kaide, yasa.
keyfî: kanun ve nizama uygun olmayarak, keyfe bağlı.
lisan: dil.

mana: anlam.
meslek: gidiş, tutulan yol, usul.
mezhep: bir dinin bazı nokta-larda görüş farkları bulunan kollarından her biri.
milliyet: bir milleti diğer mil-letten ayıran hâllerin ve özel-liklerin tamamı.
münasebet: ilgi, alâka.
münasebettar: alâkalı, ilgili.
nam: ad.
nevi: çeşit, tür.
raiyet: halk, vatandaş.

sırf: sadece.
suret: biçim, tarz, şekil.
Şafîî'l-mezhep: Şafîî mezhe-binden olan.
tâbi: boyun eğen, uyan.
tahriftarâne: bozarak, tahrif ederek.
tatbik: yerine getirme, uygu-lama.
tebaiyet: tâbi olma, uyma.
teklif: bir şeyin yapılmasını önermek, öneride bulunmak; devletin istediği ve yüklediği vazife, sunma, mükellef kil-

ma.
uhuvvetkârâne: kardeşçesi-ne.
ulemaüssû: kötü âlimler, ge-çiçi menfaatler veya baskılar karşısında hakikatlerini gizle-yen ve gerçekleri çarpıtan âlimler.
usul: kaideler, kurallar.
usul-i vahşiyâne: vahşilere yakışır tarzdaki metot, ilkel-ce.
vatandaş: yurttaş.
zulüm: haksızlık, eziyet.

onlar diyebilirler ki: “Madem biz raiyetiniz değiliz, siz de bizim hükümetimiz değilsiniz.”

Hem hiçbir hükümet iki cezayı birden vermez. Bir katipli ya hapse atar veyahut idam eder. Hem hapisle ceza, hem idamla ceza bir yerde vermek hiçbir usulde yoktur.

İşte, madem vatana ve millete hiçbir zararım dokunmadığı hâlde, beni sekiz senedir en yabanî ve hariç bir millettten canı bir adama dahi yapılmayan bir esaret altına aldınız. Canileri affettiğiniz hâlde, hürriyetimi selbedip hukuk-u medeniyeden ıskat ederek muamele ettiniz. “Bu da vatan evlâdıdır” demediğiniz hâlde, hangi usul ile, hangi kanun ile bîçare milletinize rızaları hilâfına olarak tatbik ettiğiniz bu hürriyetşiken usulünüzü, benim gibi her cihetle size yabancı bir adama teklif ediyorsunuz?

Madem Harb-i Umumiye, ordu kumandanlarının şahadetiyle, vasıta olduğumuz çok fedakârlıkları ve vatan uğrunda cansiperâne mücahedeleri cinayet saydınız. Ve bîçare milletin hüsnüahlâkını muhafaza ve saadet-i dünyeviye ve uhreviyelerinin teminine pek ciddi ve tesirli çalışmayı hıyanet saydınız. Ve manen menfaatsız, zararlı, hatarlı, keyfi, küfrî frenk usulünü kendinde kabul etmeyen bir adama sekiz sene ceza verdiniz. (Şimdi ceza yirmi sekiz sene oldu.) Ceza bir olur. Tatbikini kabul etmedim; cezayı çektirdiniz. İkinci bir cezayı cebren tatbik etmek hangi usul iledir?

Altıncısı: Madem sizlerle, itikadınızca ve bana edilen muameleye nazaran, küllî bir muhalefetimiz var. Siz dininizi ve ahiretinizi dünyanız uğrunda feda ediyorsunuz.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
bîçare: çaresiz, zavallı.
canı: cinayet işlemiş kimse.
cansiperâne: canını feda edercesine.
cebre: zorla.
ceza: kanunların ihlâlinde uygulanan müeyyide.
ciddî: mühim, önemli.
cihet: yön, taraf.
cinayet: adam öldürme veya bu derecede ağır suç.

esaret: esirlik, kölelik.
evlâd: çocuklar.
feda etme: gözden çıkarma, uğruna verme.
fedakâr: feda eden, uğruna her şeyi veren.
frenk: Avrupalı.
Harb-i Umumi: 1914-1918 yılları arasında cereyan eden Birinci Dünya Savaşı.
hariç: dış memleket.
hatar: tehlike.
hıyanet: hainlik, ihanet, kötülük.

hilâf: ters, zıt.
hukuk-u medeniye: medenî haklar, insan hakları.
hükümet: ülkeyi yönetenler.
hürriyet: hür oluş, özgürlük.
hürriyetşiken: hürriyet kınıcı.
hüsnüahlâk: güzel ahlâk.
ıskat etme: düşürme.
idam etmek: öldürmek, asmak.
itikad: inanç, iman.
kanun: kaide, yasa.
katil: adam öldüren, canı.
keyfi: kanun ve nizama uy-

gun olmayarak, keyfe göre.

kumandan: komutan.

küfrî: küfür ile ilgili, dinsizliği ait.

külli: umumî, genel, kapsamlı.

manen: manaca, manevî yönden.

menfaat: fayda.

muamele: davranış.

muhafaza: koruma.

muhalefet: muhaliflik, karşıt olma.

mücahede: savaşma, mücadele.

nazaran: nispeten, kıyasen, bakarak.

raiye:

rıza: razı olma, hoşnutluk, memnunluk.

saadet-i dünyeviye: dünya saadeti, mutluluğu.

selbetme: zorla alma, kaldırma.

şahadet: şahitlik.

tatbik: yerine getirme, uygulama.

teklif etmek: yapılması veya kabulü için sunmak, önermek.

temin: sağlama.

tesir: etki.

uhrevî: ahirete ait.

usul: kanun, kural.

vasıta: araç.

yabanî: yabancı.

Elbette, mabeynimizde, tahmininizce bulunan muhalefet sırrıyla, biz dahi hilâfınıza olarak, dünyamızı dinimiz uğrunda ve ahiretimize her vakit feda etmeye hazırız. Sizin zalimane ve vahşiyâne hükmünüz altında bir iki sene zelilâne geçecek hayatımızı, kudsî bir şehadeti kazanmak için feda etmek, bize Âb-ı Kevser hükmüne geçer. Fakat Kur'ân-ı Hakîm'in feyzine ve işaretine istinaden, sizi titretmek için, size kat'î haber veriyorum ki:

Beni öldürdükten sonra yaşayamayacaksınız! Kahhar bir el ile, Cennetiniz ve mahbubunuz olan dünyadan tar-dedilip ebedî zulûmata çabuk atılacaksınız. Arkamdan, pek çabuk, sizin Nemrutlaşmış reisleriniz gebertilecek, yanıma gönderilecek. Ben de huzur-u İlâhîde yakalarımı tutacağım. Adalet-i İlâhiye onları esfel-i safilîne atmakla intikamımı alacağım.

Ey, din ve ahiretini dünyaya satan bedbahtlar! Yaşamanızı isterseniz, bana ilişmeyiniz. İlişseniz, intikamım muzaaf bir surette sizden alınacağını biliniz, titreyiniz! Ben rahmet-i İlâhîden ümit ederim ki, mevtim, hayatımdan ziyade dine hizmet edecek ve ölümüm başınızda bomba gibi patlayıp başınızı dağıtacak! Cesaretiniz varsa ilişiniz! Yapacağınız varsa, göreceğiniz de var. Ben bütün tehdidatınıza karşı, bütün kuvvetimle bu ayeti okuyorum:

Âb-ı Kevser: Cennetteki kevser ırmağının suyu.

adalet-i İlâhiye: Allah'ın adaleti.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

bedbaht: bahtsız, zavallı, hayırsız.

ebedi: sürekli, daimî.

elbette: şüphesiz, her hâlde.

esfel-i safilîn: aşağıların en aşağısı.

feyiz: bolluk, bereket.

hilâf: zıt.

hizmet: bir uğurda çalışma, gayret gösterme.

huzur-u İlâhî: Allah'ın huzuru.

hüküm: karar, emir, kanun.

iman: inanma, itikat, inanç.

intikam: öç alma.

istinaden: dayanarak.

işarat: işaretler, belirtiler.

Kahhar: her şeye her zaman mutlak galip olan ve zalimleri cezalandırmaya gücü yeten Allah.

kat'i: kesin.

kudsî: mukaddes, yüksek, temiz.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve su-

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ
فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ¹

1. Onlar öyle kimselerdir ki, insanlar onlara "Düşman size karşı büyük bir kuvvet topladı; onlardan korkun" dedikleri zaman onların imanı ziyadeleşti ve "Allah bize yeter; O ne güzel vekildir" dediler. (Âl-i İmran Suresi: 173.)

resinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

mabeynimizde: aramızda.

mahbup: sevgili, sevilen.

mevt: ölüm.

muzaaf: kat kat.

Nemrutlaşma: dinsizleşme,

zalimce kötüleşme.

rahmet-i İlâhî: Allah'ın rah-

meti.

reis: başkan.

suret: biçim, tarz, şekil.

şehadet: şehitlik.

tardetme: kovma, çıkarma, uzaklaştırma.

tehdidat: tehditler, korkutmalar.

vahşiyâne: vahşice.

vakit: zaman.

vekil: kendisine dayanan, gözeten, şahit ve koruyucu Allah.

zalimâne: zalimce.

zelilâne: zelifce, zayıflık içinde, horlanarak.

ziyade: çok, fazla.

zulûmat: karanlıklar.

Yedinci Kısım

İşarat-ı Seb'a

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ
وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ¹ يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ
وَيَأْتِي اللَّهَ إِلَّا أَنْ يَتِمَّ نُورُهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ²

Üç sualın cevabı olarak Yedi İşarettir.

Birinci sual Dört İşarettir.

BİRİNCİ İŞARET

Şeair-i İslâmiyeyi tağyire teşebbüs edenlerin senetleri ve hüccetleri, yine her fena şeylerde olduğu gibi, ecnebi-leri körü körüne taklitçilik yüzünden geliyor. Diyorlar ki: “Londra’da ihtida edenler ve ecnebilere imana gelenler, memleketlerinde ezan ve kamet gibi çok şeyleri kendi lisanlarına tercüme ediyorlar, yapıyorlar. Âlem-i İslâm onlara karşı sükût ediyor, itiraz etmiyor. Demek bir cevaz-ı şer’î var ki, sükût ediliyor?”

Elcevap: Bu kıyasın o kadar zahir bir farkı var ki, hiçbir cihette onlara kıyas etmek ve onları taklit etmek

1. Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla. • Allah’a ve Resulüne iman edin ki, o ümmî peygamber de Allah’a ve Onun sözlerine iman etmiştir. Ve ona uyun-tâ ki doğru yolu bulmuş olasınız. (A’raf Suresi: 158.)
2. Allah’ın nurunu üflemekle söndürmek isterler. Allah ise nurunu tamamlamaktan başka bir şeye razı olmaz-kâfirler isterse hoşlanmasınlar. (Tevbe Suresi: 32.)

âlem-i İslâm: İslâm âlemi.

cevaz-i şer’î: şeriâtın cevazı, müsaadesi, izni.

cihet: yön.

ecnebi: yabancı.

hüccet: delil, bürhan, kanıt.

ihtida: hidayete erme.

iman: inanma, itikat, inanç.

işarat-ı seb’a: yedi işaret.

kâfir: Allah’a ve dine inanan, müşrik.

kısım: bölüm.

kıyas: karşılaştırma.

lisan: dil.

memleket: vatan, diyar.

nur: parıltı, ışıık.

peygamber: Allah’ın elçisi, haberci, nebi.

Rahîm: sonsuz merhamet sahibi olan Allah.

Rahman: rahmeti bütün her-

kese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

Resul: Allah’ın elçisi, peygamber.
senet: dayanılacak şey.

sual: soru.

sükût etme: susma, sessiz kalma.

şeair-i İslâmiye: İslâma sembol olmuş iş ve ibadetler.

tağyir: değiştirme, bozma.

taklit: başkasının fikir ve görüşlerine körü körüne uyma.

tercüme: çeviri.

teşebbüs etme: girişme, kalkışma, fikir aşılama.

ümmî: okuma yazması olmayan.

zahir: açık, görünen.

Allahü ekber: Allah en büyük ve en yücedir.

an'ane-i İslâmiye: İslâmî gelenek.

bilmecburiye: mecburiyetle, zorunlu olarak.

cevaz: izin, müsaade.

dâr-ı harp: savaş memleketi, İslâm hukukunun yürürlükte olmadığı yerler, yabancı ülkeler.

diyar: memleket.

diyar-ı İslâm: İslâm diyarı, İslâm ülkesi.

ecnebi: yabancı.

ehl-i iman: inananlar, Allah ve Allah'tan gelen her şeye inanan mü'minler.

ehl-i İslâm: İslâm topluluğu, Müslümanlar.

ehl-i kubur: kabir ehli, mezardakiler, ölüler.

ehvenişer: iki şerden daha zararlı olanın tercih edilmesi.

elfaz: kelimeler, sözler.

elhamdüillâh: "ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Allah'a mahsustur." hamd Allah'a aittir.

erkân-ı İslâmiyet: İslâmın şartları, esasları.

Frengi: Avrupalılara ait.

Frengistan: Avrupa.

hâkketmek: yere sermek, yerle bir etmek.

hükümünde: değerinde, yerinde.

ıtlâhat-ı şer'iye: şer'i terimler, dini terimler.

ihsas etme: hissettirme, sezdirme.

ihtar: hatırlatma.

ihtiyar etme: seçme, tercih etme.

İslâmî: İslâma ait.

kelimat-i mukaddese: mukaddes kelimeler.

kudsî: mukaddes, yüce, temiz.

lâ ilâhe illallah: Allah'tan başka ilâh yoktur.

lisan-ı hâl: hâl dili.

lisan-ı şeriat: şeriat dilinde, İslâm hukuku terminolojisi.

maâbid: mabetler, ibadet edilen yerler.

maani: manalar, anlamlar.

maani-i mukaddese: mukaddes manalar, her türlü kusurdan uzak, temiz anlamlar.

makberistan: mezarlık.

meal: mana, mefhum.

meal-i icmalî: özet olarak anlam.

medaris-i diniye: dini medreseler.

mefahim: anlaşılan mana ve mefhumlar.

menfaat: fayda, yarar.

mesağ: izin, müsaade.

mezar: kabir.

mezaristan: mezarlık.

zîşuurun kârı değildir. Çünkü, ecnebi diyarına, lisan-ı şeriatla "dâr-ı harp" denilir. Dâr-ı harpte çok şeylere cevaz olabilir ki, diyar-ı İslâm'da mesağ olamaz.

Hem Frengistan diyarı, Hristiyan şevketi dairesidir. İstilahat-ı şer'iyenin maanisini ve kelimat-ı mukaddesenin mefahimini lisan-ı hâl ile telkin edecek ve ihsas edecek bir muhit olmadığından, bilmecburiye, kudsî maani, mukaddes elfaza tercih edilmiş; maani için elfaz terk edilmiş, ehvenişer ihtiyar edilmiş. Diyar-ı İslâm'da ise, muhit, o kelimat-ı mukaddesenin meal-i icmalisini ehl-i İslâma lisan-ı hâl ile ders veriyor. An'ane-i İslâmiye ve İslâmî tarih ve umum şear-i İslâmiye ve umum erkân-ı İslâmiyete ait muhaverat-ı ehl-i İslâm, o kelimat-ı mukaddesenin mücmel meallerini, mütemadiyen ehl-i imana telkin ediyorlar. Hatta şu memleketin maâbid ve medaris-i diniyesinden başka, makberistanın mezar taşları dahi birer telkin edici, birer muallim hükmündedir ki, o maani-i mukaddeseyi ehl-i imana ihtar ediyorlar. Acaba, kendine Müslüman diyen bir adam, dünyanın bir menfaati için, bir günde elli kelime Frengî lûgatından taallüm ettiği hâlde, elli senede ve her günde elli defa tekrar ettiği *sübhanallah*, *elhamdüillâh* ve *lâ ilâhe illallah* ve *Allahü ekber* gibi mukaddes kelimeleri öğrenmezse, elli defa hayvandan daha aşağı düşmez mi? Böyle hayvanlar için bu kelimat-ı mukaddese tercüme ve tahrif edilmez ve tehcir edilmezler. Onları tehcir ve tağyir etmek, bütün mezar taşlarını hâkketmektir; bu tahkire karşı titreyen mezaristandaki ehl-i kuburu aleyhlerine döndürmektir.

muallim: hoca, öğretici, öğretmen.

muhaverat-ı ehl-i İslâm: Müslümanların muhavereleri, fikir, görüş alış-verişleri.

muhit: çevre.

mukaddes: her türlü çirkinliklerden ve eksiklikten arınmış kutsal şeyler, mübarek, şerefli, temiz.

mücmel: kısa ve az sözle ifade edilmiş.

Müslüman: İslâm dininden olan.

mütemadiyen: devamlı olarak.

sübhanallah: Allah'ı her türlü eksiklikten, noksan sıfatlardan tenzih eder, bütün mükemmel sıfatlarla muttasıf olduğunu kabul ederim manasına gelen zikir ve tesbih sözü.

şear-i İslâmiye: İslâma sembol olmuş iş ve ibadetler.

şevket: büyüklük, heybet, görkem.

taallüm etme: öğrenme.

tağyir etme: değiştirme, başkalaştırma.

tahkir: aşağılayıcı hakaret.

tahrif etme: bozma, değiştirme.

tehcir etmek: yerinden çıkarmak, göç ettirmek.

telkin etme: fikir aşılama, zihinde yer ettirme.

tercih etme: üstün tutma, seçme.

tercüme: çeviri.

umum: bütün, genel.

zîşuur: şuur sahibi, bilinçli.

Ehl-i ilhada kapılan ulemaüssû, milleti aldatmak için diyorlar ki: “İmam-ı Azam, sair imamlara muhalif olarak demiş ki: ‘İhtiyaç olsa, diyar-ı baidede, Arabî hiç bilmeyenlere, ihtiyaç derecesine göre, Fatiha yerine Farisî tercümesi cevazı var.’ Öyle ise, biz de muhtacız, Türkçe okuyabiliriz?”

Elcevap: İmam-ı Azamın bu fetvasına karşı, başta Azamî imamların en mühimleri ve sair on iki eimme-i müçtehidîn, o fetvanın aksine fetva veriyorlar. Âlem-i İslâmın cadde-i kübrası, o umum eimmenin caddesidir; muazzam ümmet, cadde-i kübrada gidebilir. Başka hususî ve dar caddeye sevk edenler, idlâl ediyorlar.

İmam-ı Azamın fetvası beş cihette hususîdir.

- *Birincisi:* Merkez-i İslâmiyetten uzak diyar-ı âharda bulunanlara aittir.
- *İkincisi:* İhtiyaç-ı hakikîye binaendir.
- *Üçüncüsü:* Bir rivayette, lisan-ı ehl-i Cennetten sayılan Farisî lisanıyla tercümeye mahsustur.
- *Dördüncüsü:* Fatiha’ya mahsus olarak cevaz verilmiş; tâ Fatiha’yı bilmeyen namazı terk etmesin.
- *Beşincisi:* Kuvvet-i imandan gelen bir hamiyet-i İslâmiye ile, maani-i mukaddesenin, avamın tefehhümüne medar olmak için cevaz gösterilmiş. Hâlbuki zaaf-ı imandan gelen ve menfi fikr-i milliyetten çıkan ve lisan-ı Arabîye karşı nefret ve zaaf-ı imandan tevellüt eden meyl-i tahrip saikasıyla tercüme edip Arabî aslını terk etmek, dinî terk ettirmektir!

âlem-i İslâm: İslâm âlemi.

Arabi: Arapça.

avam: sıradan insanlar, halkın büyük çoğunluğu.

Azamî imamlar: İmam-ı Azam Ebu Hanife’ye bağlı büyük imamlar, Hanefî mezhebinin önder imamları, âlimler.

binaen: -den dolayı, dayanarak.

cadde-i kübra: büyük cadde.

cevaz: izin, müsaade.

cihet: yön.

derece: ölçü.

diyar-ı baide: uzak diyarlar, ülkeler.

diyar-ı âhar: diğer memleketler, ülkeler.

ehl-i ilhad: hak yolundan çıkip batıl yola sapan imansızlar, dinsizler.

eimme: imamlar.

eimme-i müçtehidin: içtihat eden imamlar.

Farisî: Farsça.

Fatiha: Kur’ân-ı Kerîm’in birinci suresi.

fetva: dinî meselelere tam

vâkıf kimseler tarafından verilen şer’î hüküm.

fikr-i milliyet: milliyetçilik fikri.

hâlbuki: oysa ki.

hamiyet-i İslâmiye: İslâmî gayeler uğruna fedakârlıkta bulunma.

hususî: özel.

idlâl etmek: saptırmak, azdırmak.

ihtiyaç-ı hakikî: gerçek ihtiyaç.

imam: mezheple ilgili konu-

larda kendisine uyulan büyük âlim ve önder olan kimse.

kuvvet-i iman: iman kuvveti.

lisan: dil.

lisan-ı Arabiye: Arap dili.

lisan-ı ehl-i Cennet: Cennette olanların lisanları, dilleri.

maani-i mukaddese: mukaddes manalar.

mahsus: has, özel.

medar olmak: vesile, sebep olmak.

menfi: olumsuz, zararlı.

merkez-i İslâmiyet: İslâmiyet merkezi.

meyl-i tahrip: yıkma, arzusu
muazzam ümmet: Hz. Muhammed’e inanan ve tâbi olup bağlanan Müslümanların genel çoğunluğu.

muhalif: karşıt, zıt.

muhtaç: ihtiyaç içinde bulunan.

mühim: önemli.

nefret: tikslenme, ikrah.

rivayet: hadis, Peygamber Efen-dimizden duyulan bir haber veya hadislen aktarılması.

saika: sevk eden, sürükleyen sebep.

sair: diğer, öteki.

sevk etme: sürme, sürükleme.

tefehühüm: fehm etme, anlama.

tercüme: çeviri.

terk etmek: bırakmak.

tevellüt eden: doğan, meydana gelen.

ulemaüssû: kötü âlimler.

umum: bütün, genel.

zaaf-ı iman: iman zayıflığı.

İKİNCİ İŞARET

Şeair-i İslâmiyeyi tağyir eden ehl-i bid'a, evvelâ ulema-üssûdan fetva istediler. Sabıkan beş vecihle hususî olduğunu gösterdiğimiz fetvayı gösterdiler.

Saniyen, ehl-i bid'a, ecnebi inkılâpçılarından böyle meş'um bir fikir aldılar ki: Avrupa, Katolik mezhebini beğenmeyerek, başta ihtilâlciler, inkılâpçılar ve feylesoflar olarak, Katolik mezhebine göre ehl-i bid'a ve mutezile telâkki edilen Protestanlık mezhebini iltizam edip, Fransızların İhtilâl-i Kebirinden istifade ederek, Katolik mezhebini kısmen tahrip edip Protestanlığı ilân ettiler.

İşte, körü körüne taklitçiliğe alışan buradaki hamiyet-füruşlar diyorlar ki: "Madem Hristiyan dininde böyle bir inkılâp oldu; bidayette inkılâpçılara mürtet denildi, sonra Hristiyan olarak yine kabul edildi. Öyle ise, İslâmiyette de böyle dinî bir inkılâp olabilir."

Elcevap: Bu kıyasın, Birinci İşaretteki kıyastan daha ziyade farkı zahirdir. Çünkü, din-i İsevîde, yalnız esasat-ı diniye Hazret-i İsa Aleyhisselâmdan alındı. Hayat-ı içtimaiyeye ve füruat-ı şer'iyyeye dair ekser ahkâmlar, Havarıyyun ve sair rüesa-i ruhaniye tarafından teşkil edildi. Kısım-ı azamı kütüb-ü sabıka-i mukaddeseden alındı. Hazret-i İsa Aleyhisselâm dünyaca hâkim ve sultan olmadılarından ve kavanin-i umumiye-i içtimaiyeye merci olmadığından, esasat-ı diniyesi, hariçten bir libas giydirilmiş gibi, şeriat-ı Hristiyanıye namına örfî kanunlar,medenî düsturlar alınmış, başka bir suret verilmiş. Bu suret

ahkâm: hükümler.

bidayet: başlangıç.

dair: alâkalı, ilgili.

din-i İsevi: Hristiyanlık, İsevîlik.

düstur: kanun, kaide.

ecnebi: yabancı.

ehl-i bid'a: doğru yoldan sapıp hurafelerin peşinden gidenler, sonradan çıkan zararlı âdet ve uygulamaları dine mal etmeye çalışanlar.

ekser: pek çok.

esasat-ı diniye: dinin esasları, rükünleri.

evvelâ: ilk önce.

fetva: dini meselelere tam vâkıf kimseler tarafından verilen şer'î hüküm.

feylesof: filozof.

fikir: düşünce.

füruat-ı şer'iye: dinin esas ve şartlarının dışındaki ikinci derecedeki meseleleri.

hâkim: iktidar sahibi.

hamiyetfüruş: hamiyetli olduğunu göstermeye çalışan, fedakârlık taslayan.

hariç: dışarı, dış, dışında.

Havarıyyun: havariler, Hz. İsa'nın yardımcıları ve sahabeleri olan on iki kişi.

hayat-i içtimaiye: sosyal hayat.

hususî: özel.

ihtilâlcî: haddini aşip zulmeden; düzeni bozan.

İhtilâl-i Kebir: büyük Fransız İhtilâli.

ilân etmek: açıklamak, herkese duyurmak.

iltizam etme: birinin tarafını tutma.

inkılâp: büyük değişim, dönüşüm.

İslâmiyet: Müslümanlık.

istifade etme: faydalanma.

kavanin-i umumiye-i içtimaiye: genel sosyal kanunlar prensipler.

kısmen: kısmî olarak.

kısım-ı azam: büyük kısım.

kıyas: karşılaştırma.

kütüb-ü sabıka-i mukaddese: geçmişteki (Kur'an'dan önceki) mukaddes kitaplar.

libas: elbise, giysi.

medenî: uygar, modern.

merci: kaynak.

meş'um: kötü, uğursuz.

Mutezile: Allah'ı tenzih etmek maksadıyla meseleleri sırf akılla izaha çalışan ve "Kul fiilinın yaratıcısıdır" görüşüne inanan batıl bir itikadî mezhep.

mürtet: dinden çıkan.

nam: ad.

örfî vakit: zamanın gerektirdiği şekilde olan.

rüesa-i ruhaniye: ruhanî reisler, liderler.

sabıkan: az önce geçtiği gibi.

sair: diğer, öteki.

saniyen: ikinci olarak.

sultan: padişah, hükümdar.

suret: biçim, tarz, şekil.

Şeair-i İslâmiye: İslâma sembol olmuş iş ve ibadetler.

Şeriat-ı Hristiyanıye: Hristiyanlık şeriatı, Hristiyanlık dinin hüküm ve kanunları.

tağyir eden: değiştiren.

tahrip etme: harap etme,

yıkma.

telâkki edilen: kabul edilen, anlaşılan.

teşkil: meydana getirilme, oluşturulma.

ulemaüssü: ilmi kötüye kullanan âlimler, geçici menfaatler ve baskılar veya baskılar karşısında hakikatleri gizleyen ve gerçekleri çarpıtan âlimler.

vecih: yön, taraf.

zahir: açık.

ziyade: çok, fazla.

tebdil edilse, o libas değiştirilse, yine Hazret-i İsa Aleyhisselâmın esas dini bâkî kalabilir, Hazret-i İsa Aleyhisselâmı inkâr ve tekzip çıkmaz.

Hâlbuki, din ve şeriat-ı İslâmiyenin sahibi olan Fahr-i Âlem Aleyhissalâtü Vesselâm, iki cihanın sultanı, Şark ve Garp ve Endülüs ve Hint birer taht-ı saltanatı olduğundan, din-i İslâmın esasatını bizzat kendisi gösterdiği gibi, o dinin teferruatını ve sair ahkâmını, hatta en cüz'î ada- bını dahi bizzat o getiriyor, o haber veriyor, o emir veriyor. Demek, fûruat-ı İslâmiye, değişmeye kabil bir libas hükmünde değil ki, onlar tebdil edilse esas din bâkî kala- bilsin. Belki, esas-ı dine bir cesettir, lâakal bir cilttir. Onunla imtizaç ve iltihâm etmiş; kabil-i tefrik değildir. Onları tebdil etmek, doğrudan doğruya Sahib-i Şeriat'ı inkâr ve tekzip etmek çıkar.

Mezahibin ihtilâfı ise, Sahib-i Şeriatın gösterdiği naza- rî düsturların tarz-ı tefehhümünden ileri gelmiştir. “Zaru- riyat-ı diniye” denilen ve kabil-i tevil olmayan ve “mu- hkemat” denilen düsturları ise, hiçbir cihette kabil-i tebdil değildir ve medar-ı içtihat olamaz. Onları tebdil eden, başını dinden çıkarıyor,

1 **يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الْقَوْسِ**

kaidesine dahil oluyor.

Ehl-i bid'a, dinsizliklerine ve ilhatlarına şöyle bir baha- ne buluyorlar; diyorlar ki: “Âlem-i insanîyetin müteselsil hâdisatına sebep olan Fransız İhtilâl-i Kebirinde, papaz- lara ve rüesa-i ruhaniyeye ve onların mezheb-i hassı olan

esas: asıl.

esasat: esaslar.

esas-ı din: dinin esası, aslı.

Fahr-i Âlem: âlemin kendisiyle övündüğü insan peygamberimiz Hz. Muhammed.

fûruat-ı İslâmiye: İslâmiyetin ay- rıntı meseleleri.

Garp: Batı dünyası, Avrupa.

hâdisat: hâdiseler, olaylar.

hadis-i şerif: Peygamberimizden aktarılan sözlerin genel adı.

hâlbuki: oysa ki.

Hind: Hindistan.

hücum: saldırma.

hükümünde: değerinde, yerinde.

ihtilâf: fikir ayrılığı.

İhtilâl-i Kebir: büyük Fransız İhti- lâli.

ilhad: Allah'ın varlığına ve birliği- ne inanmayış.

iltihâm etmek: kaynaşmak, iç içe girmek.

imtizaç: birbiriyle karışma, uyum sağlama.

inkâr: reddetme, inanmama.

kabil: olabilir, mümkün.

kabil-i tebdil: değiştirilmesi mümkün.

kabil-i tefrik: ayrılması mümkün, ayrılabilir.

kabil-i tevil: yoruma açık, yo- rumlanabilir.

kaide: kural, kanun.

lâakal: en azından.

libas: elbise.

medar-ı içtihat: içtihat sebebi, dinde yeniliklere kapı açma.

mezahip: mezhepler.

mezheb-i has: en özel ve en eski mezhep

muhkemat: hüküm ihtiva eden ayetler, sağlam ve kuvvetli emir- ler.

müteselsil: zincirleme, silsile, ardı ardına.

nazari: teorik, bakışla ilgili görüş.

papaz: Hristiyan din adamı.

rüesa-i ruhaniye: ruhanî reisler.

Sahib-i Şeriat: kanun koyucu, şe- riat sahibi Hz. Muhammed.

sair: diğer, öteki.

sultan: hükümdar.

Şark: Doğu dünyası, Asya.

şeriat-ı İslâmiye: İslâm şeriatı, kanunları.

taht-ı saltanat: idaresi ve kuvve- ti altında, sultanlık makamı.

tarz-ı tefehhüm: anlama şekli, anlayış tarzı.

tebdil: değiştirme.

teferruat: ayrıntılar.

tekzip: yalanlama.

zaruriyat-ı diniye: iman edilmesi mutlaka gerekli olan dinin esasla- rı.

1. Okun yaydan ayrıldığı gibi dinden çıkarlar. (Hadis-i şerif: Buharî, Feyzü'l-Kur'an: 36, Tevhit: 23, Menakıb: 25, Megazi: 61; Müslim, Zekât: 36; Ebu Davud, Sünnet: 28; Tirmizî, Fiten: 24; Ne- seî, Zekât: 79; İbni Mâce, Mukaddime: 12.)

adap: ahlâk ve terbiyenin ge- rektirdiği konuşma ve hare- ket tarzı.

ahkâm: hükümler, kanunlar.

âlem-i insanîyet: insanlık âlemi.

aleyhissalâtü vesselâm: Al- lah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun.

bahane bulmak: her hangi

bir şeyi sebep olarak ileri sür- mek.

bâkî: ebedî, devamlı, kalıcı.

ceset: vücut, beden.

cihan: âlem.

cihet: yön, taraf.

cilt: deri.

cüz'î: basit.

dahil: içinde.

din-i İslâm: İslâm dini.

düstur: kanun, kaide, pren- sip.

ehl-i bid'a: doğru yoldan sap- pıp hurafelerin peşinden gi- denler, sonradan çıkarılan za- rarlı âdet ve uygulamaları di- ne mal etmeye çalışanlar.

Endülüs: Batı Avrupa olan İber Yarımadasında kurulan İslâm ülkesi

Katolik mezhebine hücum edildi ve tahrip edildi. Sonra, çocuklar tarafından tasvip edildi. Frenkler dahi ondan sonra daha ziyade terakki ettiler.”

Elcevap: Bu kıyasın dahi, evvelki kıyaslar gibi, farkı zahirdir. Çünkü, Fransızlarda, havas ve hükümet adamları elinde çok zaman din-i Hristiyanî, bahusus Katolik mezhebi, bir vasıta-i tahakküm ve istibdat olmuştu. Havas, o vasıta ile nüfuzlarını avam üzerinde idame ediyorlardı. Ve “serseri” tabir ettikleri avam tabakasında intibaha gelen hamiyetperverlerini ve havas zalimlerin istibdadına karşı hücum eden hürriyetperverlerin mütefekkir kısımlarını ezmeye vasıta olduğundan ve dört yüz seneye yakın Frengistan’da ihtilâller ile istirahat-i beşeriyeyi bozmaya ve hayat-ı içtimaiyeyi zirüzeber etmeye bir sebep telâkki edildiğinden, o mezhebe, dinsizlik namına değil, belki Hristiyanlığın diğer bir mezhebi namına hücum edildi. Ve tabaka-i avamda ve feylesoflarda bir küsmek, bir adavet hâsıl olmuştu ki; malûm hâdise-i tarihiye vukua gelmiştir.

Hâlbuki, din-i Muhammed (a.s.m.) ve şeriat-ı İslâmiyeye karşı hiçbir mazlumun, hiçbir mütefekkirin hakkı yoktur ki, ondan şekva etsin. Çünkü onları küstürmüyor, onları himaye ediyor. Tarih-i İslâm meydandadır. İslâmlar içinde, bir iki vukuattan başka, dahilî muharebe-i diniye olmamış. Katolik mezhebi ise, dört yüz sene ihtilâlât-ı dahiliyeye sebep olmuş.

adavet: düşmanlık.
avam: cahil halk tabakası, sıradan insanlar.
bahusus: özellikle.
dahilî: içe dönük.
din-i Hristiyanî: Hristiyanlık dini.
din-i Muhammed: İslâm dini.
evvel: önce.
feylesof: filozof, felsefeyle uğraşan, felsefi.
frenk: Avrupalı.
Frengistan: Avrupa.
hâdise-i tarihiye: tarihi hâdise, tarihi olay.
hamiyetperver: hamiyet duygularını besleyen, gayret sahibi.
hâsıl olan: meydana gelen, ortaya çıkan.
havas: üst tabaka, seçkinler sınıfı.
hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.
himaye: koruma.
hücum: saldırma.
hükümet: yönetim.
hürriyetperver: hürriyet sever.
idame: devam ettirme.
ihtilâl: isyan, karışıklık.
ihtilâlât-ı dahiliye: iç karışıklıklar, çatışmalar.
intibah: uyanma, uyanış.
istibdat: keyfî idare sistemi, baskı ve zulüm.

istirahat-ı beşeriye: insanlığın rahatı, huzuru.
kıyas: karşılaştırma.
malûm: bilinen.
mazlum: zulme uğramış.
mezhep: bir dinin bazı noktalarda görüş farkları bulunan kollarından her biri.
muharebe-i diniye: dini savaş.
mütefekkir: düşünür.
nam: ad.
serseri: boş gezen, gayesiz.
şekva etme: şikâyet etme.

seriat-ı İslâmiye: İslâm şeriatı, İslâm, Allah tarafından bildirilen hükümlerin hepsi.
tabaka: sınıf, zümre.
tabaka-i avam: avam tabakası, halk tabakası.
tabir: ifade.
tahrip etme: yıkma, bozma.
tarih-i İslâm: İslâm tarihi.
tasvip edilme: uygun bulunma, onaylanma.
telâkki etme: anlama, kabul etme.
terakki etme: yükselme, iler-

leme.
vasıta: araç.
vasıta-i tahakküm: baskı ve zorbalık aracı.
vuku: olma, meydana gelme.
vukuat: vak’alar, hâdiseler, olaylar.
zahir: açık.
zalim: zulmeden, haksızlık eden.
zirüzeber: paramparça, karma karışık.
ziyade: çok, fazla.

Hem, *İslâmiyet, havastan ziyade avamın tahassungâ-hı olmuştur*. Vücub-u zekât ve hurmet-i riba ile, havassı, avamın üstünde müstebit yapmak değil, bir cihette hadim yapıyor, ² *سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ* ¹ *خَيْرُ النَّاسِ مَنْ يَنْفَعُ النَّاسَ* diyor.

Hem, Kur'an-ı Hakîm lisanıyla,

⁵ *أَفَلَا تَعْقُلُونَ* ³ *أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ* ⁴ *أَفَلَا يَتَفَكَّرُونَ*

gibi kudsî havaleler ile akli istişhat ediyor ve ikaz ediyor ve akla havale ediyor, tahkike sevk ediyor. Onun ile, ehl-i ilim ve ashab-ı akla, din namına makam veriyor, ehemmiyet veriyor. Katolik mezhebi gibi akli azletmiyor, ehl-i tefekkürü susturmuyor, körü körüne taklit istemiyor.

Hakikî Hristiyanlık değil, belki şimdiki Hristiyan dininin esasıyla İslâmiyetin esası mühim bir noktadan ayrıldığından, sabık farklar gibi, çok cihetlerle ayrı ayrı gidiyorlar. O mühim nokta şudur:

İslâmiyet, tevhid-i hakikî dinidir ki, vasıtaları, esbapları ıskat ediyor, enaniyeti kırıyor, ubudiyet-i halise tesis ediyor. Nefsin rububiyetinden tut, tâ her nevi rububiyet-i batılayı katediyor, reddediyor. Bu sır içindir ki, havastan bir büyük insan tam dindar olsa, enaniyeti terk etmeye mecbur olur. Enaniyeti terk etmeyen, salâbet-i diniyeyi ve kısmen de dinini terk eder.

okumuşlar, bilginler, sınıfı.

hizmet: bir uğurda çalışma, gayret gösterme.

hurmet-i riba: faizin haram olması.

ıskat etme: düşürme, hükümsüz kılma.

ikaz: uyarma.

İslâmiyet: Müslümanlık.

istişhat: şahit gösterme.

kısmen: kısmi olarak, bütünüle ilgili bir bölüm.

kudsî: her türlü kusur ve noksandan uzak, mukaddes.

Kur'an-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'an.

lisan: dil.

makam: mevki.

meccur: zorunda kalmış, zorunluluk.

mezhep: bir dinin bazı noktalar da görüş farkları bulunan kollarından her biri.

mühim: önemli.

müstebit: diktatör, zulüm ve baskı yapan.

namına: adına.

nefis: kötü vasıfları kendisinde toplayan hayırlı işlerden alıkoyan güç.

nevi: çeşit, tür.

nokta: yön, yer, konu, sınır.

red: reddetme.

rububiyet: rablık, ilâhlık, varlıkların ihtiyaçlarını yerli yerince vermek, onları sevk, idare ve terbiye edip egemenlik altında bulundurmamak.

rububiyet-i batıla: batıl rububiyet, batıl ilâhlık iddia ve davranışları.

sabık: önceki.

salâbet-i diniye: dinini ve dinin emirlerini korumak ve tatbik etmedeki ciddiyet ve sağlamlık.

sevk etme: sürme, gönderme, sürüklemek.

sır: gizli hakikat; bir şeyin dikkat, tecrübe, yetenek ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor ve en ince yanı.

tahassungâh: sığınak.

tahkik: doğru olup olmadığını araştırma.

tefekkür: düşünme, zihni yorma.

terk: bırakma.

tesis etmek: kurmak, yerleştirmek.

tevhid-i hakikî: Allah'ın varlığını gösteren delillere isim ve sıfatlarıyla inanma.

ubudiyet-i halise: halis, samimi kulluk.

vasıta: aracı.

vücub-u zekât: zekâtın farz olması.

ziyade: çok, fazla.

1. Bir milletin efendisi, ona hizmet edendir. (Hadis-i şerif: Keşfü'l-Hafa, 2:463.)

2. İnsanların en hayırlısı, onlara faydalı olandır. (Hadis-i şerif: Keşfü'l-Hafa, 1:393.)

3. Hiç akıl etmez misiniz? (Bakara Suresi: 44.)

4. Hiç düşünmezler mi? (Nisâ Suresi: 82.)

5. Hiç tefekkür etmezler mi? (En'am Suresi: 50.)

akla havale etme: aklın kabileceği bir şeyi sunma, makul.

ashab-ı akıl: akıl sahipleri.

avam: cahil halk tabakası, sıradan insanlar.

azletme: ayırma, çıkarma,

uzaklaştırma.

cihet: yön, taraf.

ehemmiyet: önem.

ehl-i ilim: ilim sahipleri.

ehl-i tefekkür: tefekkür edenler, düşünürler.

enaniyet: kendini beğenme,

benlik.

esas: asıl, temel.

esbab: sebepler.

hadim: hizmetçi, hizmet eden.

havale: bırakma, yollama.

havas: üst tabaka, seçkinler,

Şimdiki Hristiyanlık dini ise, “velediyet akidesi”ni kabul ettiği için, vesait ve esbaba tesir-i hakikî verir. Din namına enaniyeti kırmaz, belki “Hazret-i İsa Aleyhisselâmin bir mukaddes vekili” diye, o enaniyete bir kudsiyet verir. Onun için, dünyaca en büyük makam işgal eden Hristiyan havasları, tam dindar olabilirler. Hatta Amerika’nın esbak Reis-i Cumhuri Wilson ve İngilizin esbak Reis-i Vükelâsı Lloyd George gibi çoklar var ki, mutaassıp birer papaz hükmünde dindar oldular. Müslümanlarda ise, öyle makamlara girenler, nadiren tam dindar ve salâbetli kalırlar. Çünkü gururu ve enaniyeti bırakamıyorlar. Takva-i hakikî ise, gurur ve enaniyetle içtima edemiyor.

Evet, nasıl ki Hristiyan havassının taassubu, Müslüman havaslarının adem-i salâbeti mühim bir farkı gösteriyor; öyle de, Hristiyandan çıkan feylesoflar dinlerine karşı lâkayt veya muarız vaziyeti alması ve İslâmdan çıkan hükemaların kısm-ı azamı hikmetlerini esasat-ı İslâmiyeye bina etmesi, yine mühim bir farkı gösteriyor.

Hem ekseriyetle zindanlara ve musibetlere düşen âmî Hristiyanlar, dinden medet beklemiyorlar. Eskiden çoğu dinsiz oluyordular. Hatta Fransa’nın İhtilâl-i Kebirini çıkaran ve “serseri dinsiz” tabir edilen, tarihçe meşhur inkılâpçılar, o musibettede avam kısmıdır. İslâmiyette ise, ekseriyet-i mutlaka ile hapse ve musibete düşenler, dinden medet beklerler ve dindar oluyorlar. İşte bu hâl dahi mühim bir farkı gösteriyor.

adem-i salâbet: dinin emirlerini yerine getirmede ve korumada samimiyesizlik, ciddiyetsizlik ve gevşeklik.

âmi: gerçeği tam göremeyen, sıradan, basit insanlar.

avam: halk.

bina etmek: yapmak, kurmak, inşa etmek.

dindar: dininin emirlerini yerine getiren, mütebeddin.

ekseriyet-i mutlaka: kesin çoğunluk.

ekseriyetle: çoğunlukla.

enaniyet: kendini beğenme, gurur, benlik.

esasat-ı İslâmiye: İslâm esasları, asıl, gerçek.

esbak: daha önce geçmiş olan, eski.

esbap: sebepler.

fark: ayrılık.

feylesof: filozof, felsefeci.

hapis: zindan, cezaevi.

havas: üst tabaka, seçkinler, okumuşlar.

hükema: âlimler, bilginler.

içtima: toplanma, bir araya gelme.

İhtilâl-i Kebir: büyük Fransız İhtilâli.

inkılâpçı: var olan sistemi değiştiren, bir hâlden başka bir hale çeviren; devrimci.

İslâmiyet: Müslümanlık.

işgal eden: tutan, meşgul eden.

kısm-ı azam: büyük bir bölüm.

kudsiyet: kutsallık, mukaddelik.

lâkayt: kıymet ve ehemmiyet vermeyen, ilgisiz.

makam: mevki.

medet: inayet, yardım.

meşhur: tanınmış, bilinen.

muarız: muhalefet eden, muhalif, karşıt.

mukaddes: kutsal.

musibet: felâket, belâ, sıkıntı.

musibettede: belâya uğrayan, sıkıntıya düşen kimse.

mutaassıp: körü körüne bir

fikre bağlı olan, tutucu.

mühim: önemli.

Müslüman: İslâm dininden olan.

nadiren: pek az bulunarak.

namına: adına.

papaz: Hristiyan din adamı.

salâbet: sağlamlık, dayanma, sebat.

serseri: boş gezen, gayesiz.

taassup: aşırı taraftarlık, şiddetli bağlılık.

tabir: ifade, söz.

takva-i hakikî: gerçek takva,

Allah korkusu.

tesir-i hakikî: hakikî tesir, etki.

vaziyet: durum.

vekil: başkasının yerine ve adına hareket eden.

velediyet akidesi: Hristiyanlıktaki, Hz. İsa’nın Allah’ın oğlu olduğu şeklindeki batıl akide, inanç.

vesait: vasıtalar, araçlar, araçlar.

zindan: hapishane.

ÜÇÜNCÜ İŞARET

Ehl-i bid'a diyorlar ki: “Bu taassub-u dinî bizi geri bıraktı. Bu asırda yaşamak, taassubu bırakmakla olur. Avrupa taassubu bıraktıktan sonra terakki etti.”

Elcevap: Yanlışsınız ve aldanmışsınız! Veya aldatıyorsunuz. Çünkü Avrupa, dinine mutaassıptır. Hatta bir adı Bulgara veya bir nefer-i İngilizize veya bir serseri Fransıza, “Sarı sarı; sarmazsan hapse atılacaksın” denilse, taassupları muktezasınca diyecek: “Hapse değil, öldürseniz bile dinime ve milliyetime bu hakareti yapmayacağım.”

Hem, tarih şahittir ki, ehl-i İslâm ne vakit dinine tam temessük etmişse, o zamana nispeten terakki etmiş; ne vakit salâbeti terk etmişse, tedenni etmiş. Hristiyanlık ise, bilâkistir. Bu da mühim bir fark-ı esasîden neş’et etmiş.

Hem, İslâmiyet sair dinlere kıyas edilmez. Bir Müslüman, İslâmiyetten çıksa ve dinini terk etse, daha hiçbir peygamberi kabul edemez. Belki Cenab-ı Hakki dahi ikrar edemez ve belki hiçbir mukaddes şeyi tanımaz; belki kendinde kemalâta medar olacak bir vicdan bulunmaz, tefessüh eder. Onun için, İslâmiyet nazarında harbî kâfirin hakk-ı hayatı var. Hariçte olsa, musalâha etse; dahil de olsa, cizye verse İslâmiyetçe hayatı mahfuzdur. Fakat mürtedin hakk-ı hayatı yoktur. Çünkü vicdanı tefessüh eder, hayat-ı içtimaiyeye bir zehir hükmüne geçer. Hâl-buki, Hristiyanın bir dinsizi, yine hayat-ı içtimaiyeye nafi bir vaziyette kalabilir. Bazı mukaddesatı kabul eder ve

adi: bayağı, aşağı.
asır: yüzyıl.
bilâkis: aksine, tersine.
Cenab-ı Hak: Hz. Allah, hakkın ta kendisi olan, şeref ve yücelik sahibi Allah.
cizye: vergi.
dahil: içeride, içinde.
ehl-i bid'a: doğru yoldan sapıp hurafelerin peşinden gidenler, sonradan çıkarılan zararlı âdetleri dine mal etmeye çalışanlar.
ehl-i İslâm: İslâm topluluğu,

Müslümanlar.
fark-ı esasi: esastaki fark, temeldeki fark, ayrılık.
hakaret: hakirlik, küçük düşürme.
hakk-ı hayat: yaşama hakkı.
harbî kâfir: İslâm ülkesinde, kendisine güvence verilen; kendisine geçici olarak İslâm ülkesine girme ve oturma izni verilen Müslüman olmayan kimse.
hariç: dışta kalan.
hayat: yaşayış.

hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat.
hükmüne geçmek: yerinde olmak, yerine geçmek.
ikrar: tasdik ve kabul etme, doğrulama.
İslâmiyet: Müslümanlık.
kemalât: faziletler, ahlâk güzelliği, mükemmellikler.
kıyas: karşılaştırma.
mahfuz: korunmuş, gözetilmiş.
medar: sebep, vesile.
milliyet: bir milleti diğer mil-

letten ayıran hâllerin ve özelliklerin tamamı.
mukaddes: kutsal.
mukaddesat: mukaddes olan şeyler.
musalâha: karşılıklı anlaşma.
mutaassıp: bir fikre bağlı olan, tutucu.
mühim: önemli.
mürtet: dinden dönen.
Müslüman: İslâm dininden olan.
nafi: faydalı.
nazar: bakış, itibar.
nefer-i İngiliz: İngiliz askeri.
neş’et etme: ileri gelme, doğma, ortaya çıkma.
nispeten: kıyaslayarak.
peygamber: Allah’ın elçisi.
sair: diğer, öteki.
salâbet: sağlamlık, manevî kuvvet, dinin emirlerini korumada ve uygulamada ciddiyet.
şahit: şahitlik yapan, ispatlayan.
taassub-u dini: dine bağlılıktaki sağlamlık.
taassup: bağlılık, tutuculuk.
taassupları muktezasınca: tutucu ve bağlılıklarını gereğince.
tedenni etme: aşağı düşme, gerileme.
tefessüh: bozulma, çürüme.
temessük etme: sarılma, sıkıca tutunma.
terakki: yükselme, ilerleme.
terk: bırakma, vazgeçme.
vakit: zaman.
vaziyet: durum.
vicdan: hayrî şerden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâkî duygu.

bazı peygamberlere inanabilir ve Cenab-ı Hakkı bir cihette tasdik edebilir.

Acaba, bu ehl-i bid'a ve doğrusu ehl-i ilhad, bu dinsizlikte hangi menfaati buluyorlar? Eğer idare ve asayiş düşünüyorsa, Allah'ı bilmeyen dinsiz on serserinin idaresi ve şerlerini defetmesi, bin ehl-i diyanetin idaresinden daha müşküldür. Eğer terakkiyi düşünüyorsa, öyle dinsizler idare-i hükûmete muzır oldukları gibi, terakkiye dahi mânidirler; terakki ve ticaretin esası olan emniyet ve asayiş kırıyorlar. Doğrusu, onlar meslekçe tahribatçıdır. Dünyada en büyük ahmak odur ki, böyle dinsiz serserilerden terakki ve saadet-i hayatiye beklesin.

Böyle ahmaklardan mühim bir mevkii işgal eden birisi demiş ki: “Biz Allah Allah diye diye geri kaldık; Avrupa top tüfek diye diye ileri gitti.”

“Cevabü'l-ahmakü's-sükût” kaidesince, böylelere karşı cevap süküttur. Fakat bazı ahmakların arkasında bedbaht âkîller bulunduğundan, deriz ki:

Ey biçareler! Bu dünya bir misafirhanedir. Her günde otuz bin şahit, cenazeleriyle “*elmevtü hakkun*” hükmünü imza ediyorlar ve o davaya şahadet ediyorlar. Ölümü öldürebilir misiniz? Bu şahitleri tekzip edebilir misiniz? Madem edemiyorsunuz; mevt “Allah Allah” dedirtir. Sekeratta “Allah Allah” yerine, hangi topunuz, hangi tüfeğiniz zulûmat-ı ebedîyi o sekerattakinin önünde ışıklandırır, ye's-i mutlakını ümid-i mutlaka çevirebilir?

ahmak: budala, aptal.

asayiş: emniyet.

bedbaht: bahtsız, zavallı, tâlî'siz.

biçare: çaresiz, zavallı.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan büyüklük ve şeref sahibi Allah.

cevabü'l-ahmakü's-sükût: ahmak olana en güzel cevap susmaktır.

cihet: yön, taraf.

dava: iddia, ileri sürülerek savunulan konu, düşünce.

def etme: yok etme, uzaklaştırma.

ehl-i bid'a: doğru yoldan sapıp hurafelerin peşinden gidenler, sonradan çıkarılan zararlı şeyleri dine mal etmeye çalışanlar.

ehl-i diyanet: dindarlar.

ehl-i ilhad: dinden, hak yolundan çıkıp batıl yola sapan imansızlar, dinsizler.

elmevtü hakkun: ölüm gerçektir.

emniyet: güvenlik.

esas: asıl.

hüküm: karar, emir.

idare: memleket işlerinin yürütülmesi, çekip çevrilmesi, yönetim.

idare-i hükûmet: hükûmetin idaresi, yönetimi.

işgal eden: istilâ, zapt, bir yer ele geçiren, oyalanan.

kaide: esas, kural, prensip.

mâni: engel olan.

menfaat: fayda, yarar.

meslek: tutulan yol, gidiş tarzı.

mekki: yer, makam.

mevt: ölüm.

misafirhane: geçici bekleme yeri.

muzır: zararlı.

mühim: önemli.

müşkül: zor, güç.

peygamber: Allah'ın elçisi.

saadet-i hayatiye: hayattaki mutluluk, huzur.

sekerat: ölmek üzere olan bir kişinin kendinden geçmesi; ölüm sarhoşluğu.

sükût: susma.

şahadet etme: tanıklık etme.

şahit: gören, tanık.

ser: kötülük.

tahribat: yıkıp bozmalar.

tasdik: doğrulama, gerçekliğini kabul etme.

tekzip: yalanlama.

terakki: yükselme, ilerleme.

ümid-i mutlak: tam ve kesin ümit.

ye's-i mutlak: tam ümitsizlik.

zulûmat-ı ebedi: daimî karanlık, Cehennem.

Madem ölüm var, kabre girilecek, bu hayat gidiyor, bâkî bir hayat geliyor; bir defa “top tüfek” denilse, bin defa “Allah Allah” demek lâzım gelir. Hem Allah yolunda olsa, tüfek de “Allah” der, top da “Allahü ekber” diye bağırır, “Allah” ile iftar eder, imsak eder.

DÖRDÜNCÜ İŞARET

Tahribatçı ehl-i bid’a iki kısımdır.

• Bir kısmı, güya din hesabına, İslâmiyete sadakat namına, güya dini milliyetle takviye etmek için, “Zaafa düşmüş din şecere-i nuraniyesini milliyet toprağında dikmek, kuvvetleştirmek istiyoruz” diye, dine taraftar vaziyeti gösteriyorlar.

• İkinci kısım, millet namına, milliyet hesabına, unsuriyete kuvvet vermek fikrine binaen, “Milleti İslâmiyetle aşlamak istiyoruz” diye, bid’aları icat ediyorlar.

Birinci kısma deriz ki:

Ey “sadık ahmak” ıtlakına mâsadak bîçare ulemaüssü veya meczup, akılsız, cahil sofiler! Hakikat-i kâinat içinde kökü yerleşmiş ve hakaik-ı kâinata kökler salmış olan şecere-i tuba-i İslâmiyet, mevhum, muvakkat, cüz’î, hususî, menfi, belki esassız, garazkâr, zulümkâr, zulmanî unsuriyet toprağına dikilmez. Onu oraya dikmeye çalışmak, ahmakane ve tahripkârâne, bid’akârâne bir teşebbüstür.

ahmak: sersem, budala, aptal.
ahmakane: ahmakçasına, aptalca.
Allahü ekber: Allah en büyük ve en yücedir.
aşlamak: ıslah etme, iyileştirme; tohumlama.
bâkî: ebedî, daimî.
bîçare: çaresiz, zavallı.
bid’akârâne: dinde olmayana dine mal etmeye çalışarak.
bid’a: dinin aslına uymayan âdet ve uygulamalar.

binaen: -den dolayı, dayanak.
cahil: bilgisiz.
cüz’î: küçük, az, parça.
ehl-i bid’a: doğru yoldan sapıp hurafelerin peşinden gidenler.
esas: asıl, temel.
fikir: düşünce.
garazkâr: düşmanca, kasıtlı, kin güderce.
güya: sözde, sanki.
hakaik-ı kâinat: kâinatın hakikatleri, gerçekleri.

hususî: özel.
ıtlak: adlandırma, isimlendirme.
icat etme: vücuda getirme, ortaya çıkarma.
iftar etme: Allah için helâl nızıkla yemeye başlama, Allah’ın adıyla yeme; oruç açma.
imsak etme: yeme içmeyi bırakma; oruca başlama, tutma.
İslâmiyet: Müslümanlık
kabir: mezar.

lâzım: gerekli.
mâsadak: doğrulayıcı.
mezczup: deli, divane, cebzeye kapılmış, kendinden geçmiş.
menfi: olumsuz, zararlı.
mevhum: hakikatte olmayıp var zannedilen.
millet: belli ırktan insanların tümü.
milliyet: ulusallık, millete özgü olma durumu.
muvakkat: geçici.
nam: ad.
namına: adına.
sadakat: bağlılık, doğruluk.
sadık: sadakatli, dostluğu ve bağlılığı içten olan.
sofi: zahit, dindar.
şecere-i nuraniye: nurlu ağaç.
şecere-i tuba-i İslâmiyet: tuba ağacına benzeyen İslâmiyet ağacı.
tahribat: tahripler, yıkıp bozma- lar.
tahripkârâne: tahrip ederek, yı- karak.
takviye: kuvvetlendirme, sağ- lamlştırma.
taraftar: taraf olan, yandaş.
teşebbüs: girişim, kalkışma.
ulemaüssü: kötü âlimler, geçici menfaatler uğruna hakikatleri gizleyen ve gerçekleri çarpıtan âlimler.
unsuriyet: ırkçılık.
vaziyet: durum.
zaaf: zayıflık, güçsüzlük.
zulmanî: zulmetli, karanlık.
zulümkâr: zalimce, zulmeden.

İkinci kısım milliyetçilere deriz ki:

Ey sarhoş hamiyetfuruşlar! Bir asır evvel milliyet asrı olabilir. Şu asır, unsuriyet asrı değil. Bolşevizm, sosyalizm meseleleri istilâ ediyor, unsuriyet fikrini kırıyor; unsuriyet asrı geçiyor. Ebedî ve daimî olan İslâmiyet milliyeti, muvakkat, dağdağalı unsuriyetle bağlanmaz ve aşılalmaz. Ve aşılama olsa da, İslâm milletini ifsat ettiği gibi, unsuriyet milliyetini dahi ıslah edemez, ibka edemez.

Evet, muvakkat aşulamakta bir zevk ve bir muvakkat kuvvet görünüyor; fakat pek muvakkat ve akıbeti hatarlıdır. Hem, Türk unsurunda ebedî kabil-i iltiyam olmak suretinde bir inşıkak çıkacak. O vakit milletin kuvveti, bir şık bir şıkkın kuvvetini kırdığı için, hiçe inecek. İki dağ birbirine karşı bir mizanın iki gözünde bulunsa, bir batman kuvvet, o iki kuvvetle oynayabilir, yukarı kaldırır, aşağı indirir.

İkinci sual İki İşarettir. Birinci İşaret ki, **BEŞİNCİ İŞARET**'tir. Mühim bir sualin, gayet muhtasar bir cevabıdır.

Sual: "Ahir zamanda Hazret-i Mehdî geleceğine ve fesada girmiş âlemi ıslah edeceğine dair müteaddit rivayat-ı sahiha var. Hâlbuki şu zaman cemaat zamanıdır, şahıs zamanı değil. Şahıs ne kadar dâhî ve hatta yüz dâhî derecesinde olsa, bir cemaatin mümessili olmazsa, bir cemaatin şahs-ı manevîsini temsil etmezse, muhalif bir cemaatin şahs-ı manevîsine karşı mağlûptur. Şu zamanda, kuvvet-i velâyeti ne kadar yüksek olursa olsun, böyle

ahir zaman: dünyanın son zamanı ve son devresi; kıyamet gününe yakın dönem.

akıbet: sonuç.

âlem: dünya.

asır: yüzyıl.

batman: yaklaşık 8 kg olan bir ağırlık ölçüsü.

Bolşevizm: hürriyet adına bütün insanî değerleri tahribe yönelecek, hiçbir kanun, ölçü, değer tanımaksızın sosyalist hedeflere varmayı benimseyen görüş.

cemaat: topluluk, birleşen insan topluluğu.

dağdağa: gürültü, patırtı.

dâhî: son derece zeki.

daimî: sürekli, devamlı.

dair: alâkalı, ilgili.

derece: ölçü.

ebedî: sonsuz.

evvel: önce.

fesat: bozulma, karışma.

fikir: düşünce.

gayet: son derece, çok.

hâlbuki: oysa ki, doğrusu şu ki.

hamiyetfuruş: kendini beğenerek hamiyetli olduğunu iddia eden, fedakârlık taslayan.

hatar: tehlike.

ıslah: iyileştirme, düzeltme.

ibka etme: devamlı kılma, sürekli kılma.

ifsat etme: fesada uğratma, bozma.

inşıkak: yanılma.

İslâm: Hz. Muhammed'in kendisine gelen vahiy ile tebliğ buyurduğu din.

İslâmiyet: Müslümanlık.

istilâ etme: kaplama, yayılma.

kabil-i iltiyam: yaranın, hastalığın iyileşebilmesi, kapana-bilir olması.

kuvvet: kudret, güç.

kuvvet-i velâyet: velâyet kuvveti.

mağlûp: yenilmiş.

mesele: ehemmiyetli iş, konu.

milliyet: ulusallık, millete özgü olma durumu.

mizan: terazi.

muhalif: zıt.

muhtasar: kısa, özet.

muvakkat: geçici.

mümessil: temsili.

müteaddit: birçok.

rivayat-ı sahiha: sahih rivayetler, Peygamber Efendimizden doğru ve sağlam kanallardan nakledilen haber veya hadisler.

sosyalizm: üretim araçlarının ferdi olmaktan çıkarılıp kamuya mal edilmesi ve gelir

paylaşımının düzenlenmesi esaslarına dayanan doktrin.

sual: soru.

suret: biçim, görünüş.

şahıs: kişi, fert.

şahs-ı manevî: belli bir kişi olmayıp bir cemaatten meydana gelen manevî şahıs.

temsil: bir topluluğun veya bir kuruluşun adına hareket etme.

unsur: millet, ırk.

unsuriyet: ırkçılık.

vakit: zaman.

bir cemaat-i beşeriyenin ifsadat-ı azîmesi içinde nasıl ıslah eder? Eğer Mehdînin bütün işleri harika olsa, şu dünyadaki hikmet-i İlâhiyeye ve kavanin-i âdetullahı muhalif düşer. Bu Mehdî meselesinin sırrını anlamak istiyoruz.”

Elcevap: Cenab-ı Hak, kemal-i rahmetinden, şariat-ı İslâmiyenin ebediyetine bir eser-i himayet olarak, her bir fesad-ı ümmet zamanında bir muslih veya bir müceddit veya bir halife-i zîşan veya bir kutb-u azam veya bir mürşid-i ekmel veyahut bir nevi mehdî hükmünde mübarek zatları göndermiş, fesadı izale edip, milleti ıslah etmiş, din-i Ahmedîyi (a.s.m.) muhafaza etmiş.

Madem âdeti öyle cereyan ediyor; ahir zamanın en büyük fesadı zamanında, elbette en büyük bir müçtehit, hem en büyük bir müceddit, hem hâkim, hem mehdî, hem mürşit, hem kutb-u azam olarak bir zat-ı nuranîyi gönderecek ve o zat da Ehl-i Beyt-i Nebevîden olacaktır. Cenab-ı Hak bir dakika zarfında “beynessema velarz” âlemini bulutlarla doldurup boşalttığı gibi, bir saniyede denizin fırtınalarını teskin eder. Ve bahar içinde bir saatte yaz mevsiminin numunesini ve yazda bir saatte kış fırtınasını icat eden Kadîr-i Zülcelâl, Mehdî ile de, âlem-i İslâmın zulûmatını dağıtabilir. Ve vaat etmiştir; vaadini elbette yapacaktır.

Kudret-i İlâhiye noktasında bakılsa, gayet kolaydır. Eğer daire-i esbap ve hikmet-i Rabbaniye noktasında düşünülse, yine o kadar makul ve vukua lâyıktır ki, “Eğer

âdet: usul, gelenek.
ahir zaman: dünyanın son zamanı ve son devresi; kıyamet gününe yakın dönem.
âlem: varlık sınıflarından her biri, dünya.
âlem-i İslâm: İslâm âlemi.
beynessema velarz: yerle, gök arası.
cemaat-i beşeriye: insan topluluğu.
Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan büyüklük ve şeref sahibi Allah.

cereyan etme: geçmek, olmak, akmak.
daire-i esbap: sebepler daire-i, sahası.
din-i Ahmedî: Hz. Muhammed’in getirdiği İslâm dini.
ebediyet: sonsuzluk.
Ehl-i Beyt-i Nebevî: Peygamberimizin ailesine mensup ve onun neslinden olanlar.
elbette: şüphesiz, her hâlde.
eser-i himayet: koruma, himaye etme eseri.
fesad-ı ümmet: ümmetin fe-

sada girmesi, bozulması.
fesat: bozukluk.
gayet: son derece, çok.
hâkim: hüküm sahibi.
halife-i zîşan: şanlı halife.
harika: olağanüstü.
hikmet-i İlâhiye: Allah’ın hikmeti, yaratılıştaki İlâhî gaye.
hikmet-i Rabbani: Cenab-ı Hakkın terbiye ve idaresinin gayeli ve maksatlı oluşu.
hükmünde: değerinde, yerinde.
ıslah: iyileştirme, düzeltme.

icat etme: vücuda getiren, yoktan yaratan.
ifsadat-ı azîme: büyük bozulmalar, karışıklıklar.
izale: giderme.
Kadîr-i Zülcelâl: büyüklük sahibi ve her şeye gücü yeten Allah.
kavanin-i âdetullah: kâinatta işleyen İlâhî kanunlar.
kemal-i rahmet: rahmetin mükemmelliği.
kudret-i İlâhiye: Allah’ın kudreti, güç ve iktidarı.
kutb-u azam: birçok Müslümanın kendisine bağlandıkları büyük evliyalardan zamanın en büyük mürşidi; en büyük kutup.
lâyık: uygun, münasip.
makul: akla uygun.
mehdî hükmünde: hidayete vesile olan mehdî yerinde, değerinde.
Mehdî: ahir zamanda tevhidî esas olarak imanı muhafaza edip İslâmiyeti hurafelerden ve bid’alardan arındırarak zamanın anlayışına göre yenileyecek olan âlim ve önder zat.
mesele: konu.
muhafaza: koruma.
muhalif: zıt.
muslih: iyileştiren, düzelten.
mübarek: feyizli, kutlu.
müceddit: hadis-i şerifle, her asır başında geleceği müjdelenen dinin yüksek hizmetkârı; dine yeni bir tarzla yaklaşan, asrın şartlarına göre ve ortaya atılan yeni şüphe ve taarruzlara karşı dini yorumlayıp kuvvetlendiren büyük âlim.
müçtehit: içtihat eden, din âlimlerinin dini esaslar dahilinde Kur’ân ve sünnete uygun bir şekilde fikir ve görüş ortaya koymaları, hüküm vermeleri.
mürşid-i ekmel: en mükemmel ve kusursuz doğru yol gösterici.
mürşit: irşat eden, doğru yolu gösteren.
nevi: çeşit, tür.
nokta: yer, referans; konu, husus.
numune: örnek.
sır: gizli hakikat, bir şeyin dikkat, tecrübe, yetenek ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor ve ince yanı.
şariat-ı İslâmiye: İslâm şeriatı, kanunları, İslâm dini.
teskin etme: sakinleştirme, durdurma, dindirme.
vaat: söz verme.
vuku: meydana gelmek.
zat: kişi.
zat-ı nuranî: nuranî zat, nurlu şahıs.
zulûmat: karanlıklar.

aktar: taraflar, her yer.

âl: aile, soy.

aleyhissalâtü vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun.

aleyhisselâm: Allah'ın selâmı onun üzerine olsun.

Âl-i İbrahim: İbrahim'in aile fertleri.

Âl-i Muhammed: Peygamberimizin soyundan olanlar; aile fertleri.

asar: eserler.

bilmüşahede: görerek, görüldüğü gibi.

dua: Allah'a yalvarma, niyaz.

efrat: fertler, bireyler.

ehl-i tefekkür: Allah'ın isim ve sıfatlarını, bunların kâinat üzerindeki tecellilerini düşünen; düşünen.

emir: baş, reis.

felillâhilhamd: Allah'a hamd olsun.

fırka: grup, tümen.

hakeza: böylece, bunun gibi.

Hamid: övmeye değer, Dünya ve ahirette hamde lâyük Allah.

has: özel, seçkin

haşiye: dipnot.

Hazret-i Mehdi: ahir zamanda tevhidi esas alarak imanı muhafaza edip İslâmiyeti hurafelerden ve bid'âlardan arındırarak zamanın anlayışına göre yenileyecek olan âlim ve önder zat.

hükmetme: karar verme, düşünme sonucu bir kaniya varma.

hükümünde: değerinde, yerinde.

intibah: uyanık olma.

İslâmiyet: Müslümanlık.

kabile: taife.

kesret: çokluk.

kumandan: komutan.

lâyık: uygun.

lâzım: gerekli.

maddi: cismanî.

manevî: manaya ait, manevî yönden.

Mecid: şan ve şeref sahibi, çok yüce, ulu, azametli Allah.

mecma: toplanma yeri.

mecmu: toplam, bütün, hepsi.

milliyet-i mukaddese: saf, temiz İslâmiyet milliyeti.

muazzam: çok büyük.

Muhbir-i Sadık: Allah ve ahiretle ilgili doğru haberler veren Peygamberimiz.

muktedir: iktidarlı, güçlü.

mübarek: feyizli, kutlu, hayırlı.

mürit: hakkın ve mürşidinin iradesine tâbi olan derviş.

Muhbir-i Sadıktan rivayet olmazsa dahi, herhâlde öyle olmak lâzım gelir ve olacaktır” diye, ehl-i tefekkür hükmeder. Şöyle ki:

Felillâhilhamd,

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ¹

duası, umum ümmet, umum namazında, günde beş defa tekrar ettikleri bu dua, bilmüşahede kabul olmuştur ki, Âl-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm, Âl-i İbrahim Aleyhisselâm gibi öyle bir vaziyet almış ki, umum mübarek silsilelerin başında, umum aktâr ve âsârın mecmalârında o nuranî zatlar kumandanlık ediyorlar. **(HAŞİYE)** Ve öyle bir kesrettedirler ki, o kumandanların mecmuu, muazzam bir ordu teşkil ediyorlar. Eğer maddî şekle girse ve bir tesanüt ile bir fırka vaziyetini alsalar, İslâmiyet dinini milliyet-i mukaddese hükmünde rabta-i ittifak ve intibah yapsalar, hiçbir milletin ordusu onlara karşı dayanamaz. İşte o pek kesretli o muktedir ordu, Âl-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdır ve Hazret-i Mehdînin en has ordusudur.

HAŞİYE: Hatta onlardan bir tanesi olan Seyyid Ahmedü's-Sünusi, milyonlar müride kumandanlık ediyor. Seyyid İdris gibi diğer bir zat, yüz binden fazla Müslümanlara kumandanlık ediyor. Seyyid Yahya gibi bir başka seyyid, yüz binler adamlara emîrlik ediyor ve hakeza... Bu Seyyidler kabilesinin efratlarında böyle zahîrî kahramanlar çok olduğu gibi, Seyyid Abdülkadir-i Geylânî, Seyyid Ebulhasen-i Şazeli, Seyyid Ahmed-i Bedevî gibi manevî kahramanların kahramanları dahi varlarmış.

1. Allah'ım! Hazret-i İbrahim'e ve Hazret-i İbrahim'in Âline rahmet ettiğin gibi, Efendimiz Muhammed'e ve Efendimiz Muhammed'in Âline de bütün âlemlerde rahmet eyle. Şüphesiz Sen her türlü hamd övgüye nihayet derecede lâyık Hamid ve nihayet derecede şanı yüce Mecid'sin.

Müslüman: İslâm dininden olan.

nuranî: nurlu, ışıltı saçan.

rabta-i ittifak: birlik bağları.

rahmet: merhamet etme,

esirgeme, şefkat gösterme.

rivayet: nakil, Peygamber

Efendimizden duyulan bir haber veya hadisin nakledilmesi,

si, aktarılması.

Seyyid: Hz. Muhammed'in temiz soyundan gelen kimse.

Seyyidler kabilesi: Peygamberimizin soyundan gelen silsile, topluluk.

silsile: zincir, soy kütüğü.

şan: şöhret, ün.

tesanüt: dayanışma.

teşkil etme: meydana getirme.

ümmet: Allah tarafından kendilerine peygamber gönderilen ve bu peygambere inanıp bağlanan cemaat.

vaziyet: durum, hâl.

zahiri: görünürdeki, görünen.

zat: kişi, şahıs.

Evet, bugün tarih-i âlemde hiçbir nesil, şecere ile ve senetlerle ve an'ane ile birbirine muttasıl ve en yüksek şeref ve âli haseb ve asil nesep ile mümtaz hiçbir nesil yoktur ki, Âl-i Beytten gelen seyyidler nesli kadar kuvvetli ve ehemmiyetli bulunsun. Eski zamandan beri bütün ehl-i hakikatin fırkaları başında onlar ve ehl-i kemalin namdar reisleri yine onlardır. Şimdi de, kemiyeten milyonları geçen bir nesl-i mübarektir. Mütenebbih ve kalpleri imanlı ve muhabbet-i Nebvî ile dolu ve cihandeğer şeref-i intisabıyla serfirazdırlar. Böyle bir cemaat-i azîme içindeki mukaddes kuvveti tehyî edecek ve uyandıracak hâdisat-ı azîme vücuda geliyor. Elbette o kuvvet-i azîmedeki bir hamiyet-i âliye feveran edecek ve Hazret-i Mehdi başına geçip, tarik-ı hak ve hakikate sevk edecek. Böyle olmak ve böyle olmasını, bu kıştan sonra baharın gelmesi gibi, âdetullahtan ve rahmet-i İlâhiyeden bekleriz ve beklemekte haklıyız.

İkinci İşaret, yani,

ALTINCI İŞARET

Hazret-i Mehdînin cemiyet-i nuraniyesi, Süfyan komitesinin tahribatçı rejim-i bid'akârânesini tamir edecek, sünnet-i seniye'yi ihya edecek, yani âlem-i İslâmiyette risalet-i Ahmediyeyi (a.s.m.) inkâr niyetiyle şeriat-ı Ahmediyeyi (a.s.m.) tahribe çalışan Süfyan komitesi, Hazret-i Mehdî cemiyetinin mu'cizekâr manevî kılıcıyla öldürülecek ve dağıtılacak.

Hem âlem-i insaniyette inkâr-ı ulûhiyet niyetiyle medeniyet ve mukaddesat-ı beşeriye'yi zirûzeber eden

verme, yaşatma.

iman: inanma, itikat, inanç, hak din olan İslâmî kabul ve tasdik etme.

inkâr: reddetme, inanmama.

inkâr-ı ulûhiyet: Cenab-ı Allah'ı inkâr fikri.

kemiyeten: sayı bakımından.

komite: heyet, komisyon.

kuvvet-i azîme: büyük kuvvet.

manevî: manaya ait, manevî yönden.

medeniyet: medenîlik, uygarlık.

mu'cizekâr: mu'cize sahibi.

muhabbet-i Nebvî: Peygamber sevgisi.

mukaddes: kutsal, temiz.

mukaddesat-ı beşeriye: insanların kusursuz ve temiz gördükleri şeyler, kutsal değerler.

muttasıl: bitişik, yapışık.

mümtaz: seçkin.

mütenebbih: uyanık, uyanmış.

namdar: nam, şan, şöhret sahibi.

nesep: soy, nesil, atalar zinciri.

nesil: kuşak.

nesl-i mübarek: mübarek ve temiz nesil, asil soy.

rahmet-i İlâhiye: Allah'ın sonsuz rahmeti.

reis: başkan, önder.

rejim-i bid'akârâne: uydurmaca rejim.

risalet-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in peygamberliği.

senet: kuvvetli delil olabilecek söz, belge.

serfiraz: başta gelen, benzerlerinden üstün, seçkin.

seyyid: Hz. Muhammed'in temiz soyundan gelen kimse.

Süfyan: ahir zamanda geleceği ve ümmetin karanlık günler yaşamasına sebep olacağı sahih hadislerde bildirilen dehşetli, dinsiz ve münafık şahıs.

sünnet-i seniye: Peygamberimizin sözlerine, emirlerine ve hareketlerine dair en yüksek ve kıymetli hâller, prensipler.

şecere: soy ağacı.

şeref-i intisap: bağlanma, katılma şerefi.

tahribat: tahripler, yıkip bozmalar.

tahrip: harap etme, yıkma, bozma.

tarih-i âlem: dünya tarihi.

tarik-ı hak: hak ve hakikat yolu.

tehyî etmek: heyecanlandırma, harekete geçirme.

zirûzeber: paramparça, darımadagınık

âdetullah: Allah'ın tabiata ve esyaya koyduğu kanun ve prensipler.

âlem-i insaniyet: insanlık âlemi

âlem-i İslâmiyet: İslâm dünyası.

Âl-i Beyt: Hz. Muhammed'in ailesinden olan, Efendimizin soyu.

âli: yüce, yüksek.

an'ane: örf, nakledilen söz, gelenek.

cemaat-i azîme: büyük ve

kalabalık cemaat.

cemiyet: topluluk.

cemiyet-i nuraniye: nurlu cemiyet, nur saçan topluluk.

cihandeğer: çok kıymetli,

dünyaya değer.

ehemmiyet: önem.

ehl-i hakikat: gerçeği bulup onun peşinden gidenler.

ehl-i kemal: kemal sahibi olanlar.

feveran: kaynama, fıskırma,

çıkma.

fırka: cemaat, grup.

hâdisat-ı azîme: büyük hâdiseler.

hakikat: gerçek.

hamiyet-i âliye: yüksek, üstün gayret, çaba ve çalışma.

haseb: asillik, soy temizliği.

Hazret-i Mehdi: ahir zamanda tevhibi esas alarak imanı muhafaza edip İslâmiyeti hürâfelerden ve bid'alardan arındırarak zamanın anlayışına göre yenileyecek olan âlim ve önder zat.

ihya etmek: diriltme, hayat

Deccal komitesini, Hazret-i İsa Aleyhisselâmın din-i hakikisini İslâmiyetin hakikatiyle birleştirmeye çalışan hamiyetkâr ve fedakâr bir İsevî cemaati namı altında ve “Müslüman İsevîleri” ünvanına lâıyk bir cemiyet, o Deccal komitesini, Hazret-i İsa Aleyhisselâmın riyaseti altında öldürecek ve dağıtacak, beşeri inkâr-ı ulûhiyetten kurtaracak.

Şu mühim sır pek uzundur. Başka yerlerde bir nebze bahsettiğimizden burada bu kısa işaretle iktifa ediyoruz.

YEDİNCİ İŞARET

Yani, üçüncü sual: *Diyorlar ki*: “Senin eski zamandaki müdafaatın ve İslâmiyet hakkındaki mücahedatın, şimdiki tarzda değil. Hem Avrupa’ya karşı İslâmiyeti müdafaa eden mütefekkirîn tarzında gitmiyorsun. Neden Eski Said vaziyetini değiştirdin? Neden manevî mücahidîn-i İslâmiye tarzında hareket etmiyorsun?”

Elcevap: Eski Said ile mütefekkirîn kısmı, felsefe-i beşariyenin ve hikmet-i Avrupaiyenin düsturlarını kısmen kabul edip, onların silâhlarıyla onlarla mübareze ediyorlar, bir derece onları kabul ediyorlar. Bir kısım düsturlarını, fûnun-u müspete suretinde lâyetezelzel teslim ediyorlar; o suretle, İslâmiyetin hakikî kıymetini gösteremiyorlar. Âdeta, kökleri çok derin zannettikleri hikmetin dallarıyla İslâmiyeti aşıyorlar, güya takviye ediyorlar. Bu tarzda galebe az olduğundan ve İslâmiyetin kıymetini bir derece tenzil etmek olduğundan, o mesleği terk ettim.

âdeta: sanki.
bahsetme: konuşma, söz etme.
beşer: insanlık.
cemaat: topluluk.
cemiyet: topluluk, toplum.
Deccal: kıyamet zamanına yakın meydana çıkarak fitne ve fesada sebep olacağı, İslâmî şeairi tahrip edeceği, tarihte görülmemiş zulümleri nifakla aldatarak yapacağı hadis-i şeriflerde belirtilmiş yalançı ve zararlı şahıs.
derece: miktar, ölçü.
din-i hakiki: gerçek din.
düstur: kanun, kaide, prensip.
fedakâr: feda eden, şahsî menfaatlerini hiçe sayan, kendini bir gayeye adayan.
felsefe-i beşariye: insanların geliştirdikleri fikir, felsefe.
fûnun-u müspet: müspet fenler, pozitif ilimler, deneysel bilimler.
galebe: galip gelme, üstünlük.
güya: sanki.
hakikat: gerçek.
hakiki: gerçek.
hamiyetkâr: gayretli, gayret ve caba gösteren.
hikmet: felsefe, akıl.
hikmet-i Avrupaiye: Avrupa düşüncesi, Avrupa felsefesi.
iktifa: kâfi görme, yetinme.
inkâr-ı ulûhiyet: Cenab-ı Allah’ı inkâr fikri, düşüncesi.
İsevî: Hz. İsa’nın dininden olanlar.

İslâmiyet: Müslümanlık.
kıymet: değer.
komite: heyet.
lâyetezelzel: sarsılmaz, parçalanmaz.
lâyık: uygun, yakışır.
manevî: manaya ait, manevî yönden.
meslek: gidiş, tutulan yol.
mübareze: kavga, dövüşme.
mücahede: mücahedeler, mücadele ve hizmet.
mücahidin-i İslâmiye: İslâm için gayret gösterenler, cihad edenler.
müdafa: savunma.
müdafaat: savunmalar.
mühim: önemli.
Müslüman: İslâm dininden olan.
mütefekkir: düşünen.
mütefekkirin: düşünürler.
nam: ad, isim.
nebze: bir parça.
riyaset: reislik, başkanlık.
sır: gizli hakikat, bir şeyin dışı, yetenek, tecrübe ve sezgi yardımıyla kavranabilen en

ince ve en zor yanı.
sual: soru.
suret: biçim, tarz.
takviye etme: kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.
tarz: biçim, şekil; usul, üslup.
tenzil etme: indirme, düşürme.
terk etme: bırakma.
teslim: doğrulama.
ünvan: ad.
vaziyet: durum, hâl.
zan: sanma.

Hem bilfiil gösterdim ki, İslâmiyetin esasları o kadar derindir ki, felsefenin en derin esasları onlara yetişmez, belki sathî kalır. Otuzuncu Söz, Yirmi Dördüncü Mektup, Yirmi Dokuzuncu Söz bu hakikati bürhanlarıyla ispat ederek göstermiştir. Eski meslekte, felsefeyi derin zannedip, ahkâm-ı İslâmiyeyi zahîr telâkki edip, felsefenin dallarıyla bağlamakla durutmak ve muhafaza edilmek zannediliyordu. Hâlbuki, felsefenin düsturlarının ne haddi var ki onlara yetişsin?

1 سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيْنَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَيْنَا

2 اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ

3 عَلَى سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

Sekizinci Hısım olan Rumuzat-ı Semaniye

Sekiz Remizdir, yani sekiz küçük risaledir. Şu remizlerin esası, ilm-i cifrin mühim bir düsturu ve ulûm-u hafiyenin mühim bir anahtarı ve bir kısım esrar-ı gaybiye-i Kur'âniyenin mühim bir miftahı olan tevafuktur. İleride başka bir mecmuada neşredileceğinden buraya derç edilmedi.

1. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)
2. Lütfedip, hidayetiyle bizi bu nimete kavuşturan Allah'a hamd olsun. Yoksa Allah bizi doğru yola iletmeseydi, biz kendiliğimizden buna erişemezdik. Gerçekten Rabbimizin peygamberleri bize hakkı getirmişlerdir. (A'raf Suresi: 43.)
3. Allah'ım! Efendimiz İbrahim'e ve Hazret-i İbrahim'in Âline rahmet ettiğin gibi, Efendimiz Muhammed'e ve Efendimiz Muhammed'in Âline de bütün âlemlerde rahmet eyle. Şüphesiz Sen her türlü hamd övgüye nihayet derecede layık Hamid ve nihayet derecede şanı yüce Mecid'sin.

ahkâm-ı İslâmiye: İslâmın hükümleri, esasları.
bilfiil: yaparak.
bürhan: delil, ispat, kanıt.

derç edilmek: yerleştirmek, içine konulmak.
düstur: kanun, kaide, prensip.

esas: asıl, temel.
esrar-ı gaybiye-i Kur'âniye: Kur'an'ın gizli ilimlerden söz eden sırları.

hakikat: gerçek.
hâlbuki: oysa ki.
hamd: övme.
Hamid: dünya ve ahirette hamde lââyık olan Allah.
hidayet: doğru olan.
hikmet: ilâhî gaye, fayda.
ilm-i cifir: cifir ilmi, harflerin sayı değerlerinden mana çıkararak elde edilen ilim.
ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.
Mecid: şan ve şeref sahibi, çok büyük, yüce, Allah.
mecmua: kitap.
meslek: gidiş, tutulan yol.
miftah: anahtar.
muhafaza edilmek: koruma, korunma.
mühim: önemli.
nesredilmek: yayınlanmak.
nimet: lütuf, ihsan.
noksan: eksiklik.
peygamber: Allah'ın elçisi.
Rab: yaratan, büyüten, terbiye eden Allah.
rahmet: merhamet etme, esirgeme.
remiz: işaret.
Rumuzat-ı Semaniye: "Yedi Remiz" adını taşıyan bir risale.
sathî: üstün körü, yüzeysel.
şan: şöhret, ün.
telâkki etme: kabul etme, anlama.
tenzih: Allah'ın şanına lââyık olmayan şeylerden uzak ve yüce tutma.
tevafuk: uygunluk.
ulûm-u hafiye: gizli ilimler, ancak Peygambere vâris olan muhakiklerce ve bir kısım hakikatlerin sırlarını bilen âlimlerce bilinen ilimler.
zahiri: görünürdeki, açık, görürde.
zan: sanma.

Dokuzuncu Kısım

Telvihat-ı Tis'a

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1 **آلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ**

Şu kısım, turuk-u velâyet hakkında olup
Dokuz Telvihtir.

BİRİNCİ TELVİH

Tasavvuf, tarikat, velâyet, seyrüsülûk namınları altında şirin, nuranî, neşeli, ruhanî bir hakikat-i kudsiye vardır ki, o hakikat-i kudsiyeyi ilân eden, ders veren, tavsif eden binler cilt kitap, ehl-i zevk ve keşfin muhakkikleri yazmışlar, o hakikati ümmete ve bize söylemişler. **2** **جَزَاهُمْ اللَّهُ خَيْرًا كَثِيرًا** Biz, o muhit denizinden birkaç kat-re hükmünde birkaç reşhalarını şu zamanın bazı ilcaatına binaen göstereceğiz.

Sual: Tarikat nedir?

Elcevap: Tarikatin gaye-i maksadı, marifet ve inkişaf-ı hakaik-ı imaniye olarak, Mirac-ı Ahmedînin (a.s.m.) gölgesinde ve sâyesi altında kalp ayağıyla bir seyrüsülûk-u ruhanî neticesinde, zevkî, hâlî ve bir derece şuhudî hakaik-ı imaniye ve Kur'âniyeye mazhariyet, *tarikat*, *tasavvuf* namıyla ulvî bir sırr-ı insanî ve bir kemal-i beşerîdir.

binaen: -den dolayı, dayanarak.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
ehl-i zevk ve keşif: iman hakikatleri kendilerine açılan ve bu gerçeklerin zevkine erişen kimse-ler.
gaye-i maksat: asıl gaye, esas hedef.
hakaik-ı imanî: iman hakikatleri.
hakikat: gerçek.
hakikat-i kudsiye: kudsî, yüce hakikat.
hâlî: hâl ile ilgili, davranışa ait.
hükmünde: değerinde, yerinde.
ilân: açıklamak, herkese duyurmak.
ilcaat: zorunluluklar, mecburiyetler, gerekler.
inkişaf-ı hakaik-ı imaniye: iman hakikatlerinin açılması, anlaşılması.
katre: damla.
kemal-i beşerî: insanlara ait gelişme, olgunluk.
kısım: parça.
mahzun olmak: hüznülmak, üzölmek.
marifet: bilme, tanıma.
mazhariyet: erişme, kavuşma, şereflenme.
Mirac-ı Ahmedî: Peygamberimizin Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen ve hâlen çıkması.
muhakkik: gerçeği araştırıp bulan ve delilleriyle bilen âlimler.
muhit: kuşatan, okyanus, büyük deniz.
mükâfat: ödöl.
nam: ad, isim.
netice: sonuç.
nuranî: nurlu, ışık saçan.
Rahim: sonsuz merhamet sahibi olan Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.
reşha: sızıntı, damla.
ruhanî: manevî âlem, ruh âlemi-ne ait.
seyrüsülûk: bir terbiye yoluna girip devam etme, iman esaslarına ulaşmak için bir rehberin öncülüğünde çıkılan manevî yolculuk.
seyrüsülûk-u ruhanî: ilâhî hakikatlere ulaşmak için ruhen ve manen bir terbiye yoluna girip

1. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. • Bilin ki, Allah'ın dostları için ne bir korku vardır, ne de onlar mahzun olurlar. (Yunus Suresi: 62.)
2. Allah onları bol hayırlarla mükâfatlandırırsın.

devam etme.

sırr-ı insanî: insana ait sır.

sual: soru.

şirin: tatlı.

şuhudî: keşfe ve görmeye dair, görerek.

tarikat: Allah'a ulaşmak için, şeyhin gözetiminde müridin takip edeceği terbiye usul ve yolu.

tasavvuf: İslâm prensiplerine dayanarak, nefsi dünya âlekalından ve sevgisinden kesisip Allah'a ulaşma yolundaki kalbe, ahlâka, nefse, ruha, marifete, makama ve batnî şeylere ait bilgiler.
tavsif etme: etrafıca tarif etme, anlatma, bildirme.
telvih: açıklama, izah.

telvihat-ı tis'a: dokuz telvih, açıklama, dolaylı olarak anlatılan düşünce.
turuk-u velâyet: velâyet yolları.
ulvî: yüksek, yüce.
ümmet: Müslümanların tamamı.
velâyet: velîlik, Allah dostluğu.

Evet, şu kâinatta insan bir fihriste-i camia olduğundan, insanın kalbi binler âlemin harita-i maneviyesi hükmündedir. Evet, insanın kafasındaki dimağı, hadsiz telsiz telgraf ve telefonların santral denilen merkezi misillü, kâinatın bir nevi merkez-i manevîsi olduğunu gösteren hadsiz fûnun ve ulûm-u beşeriye olduğu gibi, insanın mahiyetindeki kalbi dahi, hadsiz hakaik-ı kâinatın mazharı, medarı, çekirdeği olduğunu had ve hesaba gelmeyen ehl-i velâyetin yazdıkları milyonlarca nuranî kitaplar gösteriyorlar.

İşte, madem kalp ve dimağ-ı insanî bu merkezdedir, çekirdek hâletinde bir şecere-i azîmenin cihazatını tammun eder ve ebedî, uhrevî, haşmetli bir makinenin aletleri ve çarkları içinde derç edilmiştir; elbette ve her hâlde, o kalbin Fâtır'ı, o kalbi işlettirmesini ve bilkuvve tavırdan bilfiil vaziyetine çıkarmasını ve inkişafını ve hareketini irade etmiş ki, öyle yapmış. Madem irade etmiş; elbette o kalp dahi akıl gibi işleyecek. Ve kalbi işlettirmek için en büyük vasıta, velâyet meratibinde zikr-i İlâhî ile tarikat yolunda hakaik-ı imaniyeye teveccüh etmektir.

İKİNCİ TELVİH

Bu seyrüsülûk-u kalbînin ve hareket-i ruhaniyenin miftahları ve vesileleri, zikr-i İlâhî ve tefekkürdür. Bu zikir ve fikrin mehasini tadat ile bitmez. Hadsiz fevaid-i uhreviyeden ve kemalât-ı insaniyeden kat-ı nazar, yalnız şu dağdağlı hayat-ı dünyeviye için zîr-i bir faydası şudur ki:

Her insan, hayatın dağdağasından ve ağır tekâlifinden bir derece kurtulmak ve teneffüs etmek için, herhâlde bir

irade etme: dileme, isteme.

kâinat: âlem.

kat-ı nazar: dikkate almamak.

kemalât-i insaniye: insana ait mükemmellikler, olgunluklar.

mahiyet: iç yüz.

mazhar: görüldüğü yer.

medar: dayanak noktası, sebep.

mehasin: güzellikler.

meratip: mertebeler, dereceler.

merkez-i manevî: manevî merkez.

miftah: anahtar.

misillü: gibi, benzeri.

nevi: çeşit.

nuranî: nurlu, ışık saçan.

seyrüsülûk-u kalbî: kalp yoluyla manevî makamlarda İlâhî hakikatlere ulaşmak için bir rehberin öncülüğünde çıkılan manevî eğitim yolu.

şecere-i azîme: büyük ağaç.

tadat: sayma.

tarikat: Allah'a ulaşmak için, şeyhin gözetiminde müridin takip edeceği terbiye usul ve yolu.

tavır: tutum, durum.

tazammun: ihtiva etme, içine alma.

tefekkür: varlıklar üzerinde, Allah'ı tanımayı sonuç verecek şekilde derin düşünme.

tekâlif: teklifler, sorumluluklar.

telvih: önemli açıklama.

telvihât: önemli açıklamalar.

teneffüs etmek: yorgunluk gidermek için kısa dinlenme.

teveccüh: yönelme.

uhrevî: ahirete dair.

ulûm-u beşeriye: insan aklına dayalı ilimler; beşerî ilimler.

vasıta: aracı, araç.

vaziyet: durum.

velâyet: velîlik, Allah dostluğu.

vesile: vasıta.

zikir: çeşitli şekillerde Esma-i Hüsnâyı söyleme, belli zamanlarda belli duaları belli miktarda ve belli şekilde okuma.

zikr-i İlâhî: Allah'ı zikretmek.

alet: araç, aygıt.

bilfiil: yaparak, yapmakla.

bilkuvve: düşünce hâlinde, potansiyel olarak.

cihazât: cihazlar, azalar.

cüz'î: küçük.

dağdağa: gürültü, boş yere telâş ve zorluklar.

derç edilme: yerleştirme.

derece: miktar, ölçü.

dimağ-ı insanî: insanın belleği, beyni.

ebedî: sonsuz.

ehl-i velâyet: velî olanlar; Al-

lah'ın dostluğunu kazananlar.

faide: fayda.

Fâtır: benzersiz ve harika şeyleri yaratan, her şeyi farklı fitratlarda yaratan Allah.

fevaid-i uhrevîye: ahiret için faydalar; ahirete dair faydalar.

fihriste-i camia: kapsamlı fihriste, liste.

fikir: derin düşünce.

fûnun: fenler, fen ilimleri.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hakaik-i imaniye: iman hakikatleri.

hakaik-ı kâinat: kâinat hakikatleri, gerçekleri.

hâlet: hâl, suret.

hareket-i ruhaniye: ruhanî seyir ve hareket.

harita-i maneviye: manevî harita.

haşmet: ihtişam, heybet.

hayat-ı dünyeviye: dünya hayatı.

hükümünde: değerinde, yerinde.

inkişaf: açığa çıkma, keşfolunma.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
ahkâm: emirler, hükümler.
aynelyakin: bir şeyi görerek ve seyrederek bilme.
bürhan-ı şeriat: şeriatın delili.
cemaat: topluluk.
ciddî: hakikî
cihet: yön, taraf.
derd-i maişet: geçim sıkıntısı.
derece: merite, basamak.
fikir: derin düşünce.
gafletkârâne: dalgınca, duyarlılık içinde.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakaik: hakikatler, gerçekler.
hakaik-ı imaniye: iman hakikatleri.
hakikî: gerçek.
hakkanîyet: doğruluk.
Hâlik: her şeyi yoktan var eden, Allah.
hüccet: delil, bürhan, kanıt.
hüccet-i risalet: peygamberlik delili, kanıtı.
ibad: kullar.
içtimaat-ı ünsiyetkârâne: alışkanlık, arkadaşlık ve dostluğa dayalı birliktelikler, topluluklar oluşturma.
iman: inanma, itikat, İslâm dinini kabul ve tasdik etmek.
izale: giderme.
kat'i: kesin.
keşif: Allah tarafından ilham edilme, kalp gözüyle görme.
mahrum: yoksun.
mana: anlam.
medeniyet-i insaniye: insanlık medeniyeti.
musibet: felâket, belâ, sıkıntı.
muvaakkat: geçici.
münferit: yalnız, kendi başına.
mütevceh: bir cihete dönen, yönelen.
netice: sonuç.
nevi: çeşit, tür.
risalet: peygamberlik.
saadet-i hayatiye: hayattaki mutluluk.
sevk etme: sürme, gönderme, harekete geçirme.
seriat: Allah tarafından peygam-

teselli ister, bir zevki arar ve vahşeti izale edecek bir ünsiyeti taharri eder. Medeniyet-i insaniye neticesindeki içtimaat-ı ünsiyetkârâne, on insanda bir ikisine muvakkat olarak, belki gafletkârâne ve sarhoşçasına bir ünsiyet ve bir ülfet ve bir teselli verir. Fakat yüzde sekseni ya dağlarda, derelerde münferit yaşıyor, ya derd-i maişet onu üçra köşelere sevk ediyor, ya musibetler ve ihtiyarlık gibi ahireti düşündüren vasıtalar cihetiyle insanların cemaatlerinden gelen ünsiyetten mahrumdurlar. O hâl onlara ünsiyet verip teselli etmez.

İşte böylelerin hakikî tesellisi ve ciddî ünsiyeti ve tatlı zevki, zikir ve fikir vasıtasıyla kalbi işletmek, o üçra köşelerde, o vahşetli dağ ve sıkıntılı derelerde kalbine mütevceh olup “Allah” diyerek kalbi ile ünsiyet edip, o ünsiyet ile, etrafında vahşetle ona bakan eşyayı ünsiyetkârâne tebessüm vaziyetinde düşünüp, “Zikrettiğim Hâlik’ımın hadsiz ibadî her tarafta bulunduğu gibi, bu vahşetgâhımda da çokturlar. Ben yalnız değilim, tevahhuş manasızdır” diyerek, imanlı bir hayattan ünsiyetli bir zevk alır, saadet-i hayatiye manasını anlar, Allah’a şükreder.

ÜÇÜNCÜ TELVİH

Velâyet bir hüccet-i risalettir; tarikat bir bürhan-ı şeriatdır. Çünkü risaletin tebliğ ettiği hakaik-ı imaniyeyi, velâyet bir nevi şuhud-u kalbî ve zevk-i ruhanî ile aynelyakîn derecesinde görür, tasdik eder. Onun tasdiki, Risaletin hakkanîyetine kat’î bir hüccettir. Şeriat ders verdiği ahkâmın hakaikını, tarikat, zevkiyle, keşfiyle ve ondan

ber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.
şuhud-u kalbi: kalp gözü ile görmeler.
şükretmek: minnettarlık ifade etmek, teşekkür.
taharri etme: arama, araştırma.
tarikât: Allah’a ulaşmak için, şeyhin gözetiminde müridin takip edeceği terbiye usul ve yolu.
tasdik etme: doğrulama.

tebessüm: gülümseme.
tebliğ etmek: ulaştırmak, bildirmek.
telvîh: açıklama, izah.
teselli: avunma.
tevahhuş: korkma, ürkme.
üçra: تنها, sakın ve uzak yer.
ülfet: kaynaşma, alışma.
ünsiyet: dostluk, arkadaşlık, yakınlık.
ünsiyetkârâne: hoşça gidercesine, cana yakın bir şekilde, dostça.

vahşet: yabanîlik, vahşîlik, korkulu.
vahşetgâh: yalnızlık yeri, ürkütücü yer.
vasıta: araç, aracı.
vaziyet: durum, hâl.
velâyet: velîlik, Allah dostluğu.
zevk-i ruhanî: ruha ait zevk.
zikir: tesbih ile çeşitli şekillerde Esma-i Hüsnâyı söyleme, belli zamanlarda belli duaları belli miktarda ve belli şekilde okuma.

istifadesiyle ve istifazasıyla o ahkâm-ı şeriatın hak olduğuna ve Hak'tan geldiğine bir bürhan-ı bâhirdir. Evet, nasıl ki velâyet ve tarikat, risalet ve şeriatın hücceti ve delilidir; öyle de, İslâmiyetin bir sır-ı kemali ve medar-ı envarı ve insaniyetin İslâmiyet sırrıyla bir maden-i terakkiyatı ve bir menba-ı tefeyyüzdür.

İşte bu sır-ı azîmin bu derece ehemmiyetiyle beraber, bazı fırak-ı dâlle, onun inkârı tarafına gitmişler, kendileri mahrum kaldıkları o envardan başkalarının mahrumiyetine sebep olmuşlar. En ziyade medar-ı teessüf şudur ki:

Ehl-i Sünnet ve Cemaatin bir kısım zahirî uleması ve Ehl-i Sünnet ve Cemaate mensup bir kısım ehl-i siyaset gafil insanlar, ehl-i tarikatin içinde gördükleri bazı suiistimalâtı ve bir kısım hatiatı bahane ederek, o hazine-i uzmayı kapatmak, belki tahrip etmek ve bir nevi âb-ı hayatı dağıtan o kevser menbaini kurutmak için çalışıyorlar. Hâlbuki, eşyada kusursuz ve her ciheti hayırlı şeyler, meşrepler, meslekler az bulunur. Alâküllihâl bazı kusurlar ve suiistimalât, olacak. Çünkü, ehil olmayanlar bir işe girseler, elbette suiistimal ederler. Fakat Cenab-ı Hak, ahirette muhasebe-i a'mal düsturuyla, adalet-i Rabbaniyesini hasenat ve seyyiatın muvazenesiyle gösteriyor. Yani, hasenat racih ve ağır gelse mükâfatlandırır, kabul eder; seyyiat racih gelse cezalandırır, reddeder. Hasenat ve seyyiatın muvazenesi kemiyete bakmaz, keyfiyete bakar. Bazı olur, bir tek hasene bin seyyiata tereccüh eder, affettirir.

âb-ı hayat: hayat suyu.
adalet-i Rabbaniye: her şeyi terbiye ve idare eden Allah'ın adaleti.
ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
ahkâm-ı şeriat: şeriatın hükümleri, emir ve kuralları.
alâküllihâl: her durumda.
bahane: sebep, yalandan özür, kusur.
bürhan-ı bâhir: büyük ve geniş delil.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan büyüklük ve şeref sahibi; Allah.
cihet: yön.
delil: emare, iz, kanıt.
derece: miktar, ölçü.
düstur: kaide, prensip, kural.
ehemmiyet: önem.
ehil: yetki sahibi olan, kabiliyetli.
ehl-i siyaset: siyaset adamları.
Ehl-i Sünnet ve Cemaat: İslâmın ilk günkü safiyetiyle ka-

bul ederek dinden olmayan şeyleri karıştırmayıp Hz. Peygamberin sünnetinden ve yolundan ayrılmayanlar.
ehl-i tarikat: tarikate bağlı olanlar.
elbette: şüphesiz, her hâlde.
envar: nurlar, aydınlıklar.
fırak-ı dâlle: hak yoldan ayrılmış gruplar.
gafil: gaflette bulunan, duyarsız, umursamaz.
hak: doğru, gerçek.
Hak'tan gelen: Allah'tan ge-

len.
hâlbuki: oysa ki.
hasenat: güzellikler, iyilikler, hayırlar.
hasene: güzel ve hayırlı iş, iyilik.
hatiat: hatalar.
hazine-i uzma: en büyük hazine.
hüccet: delil, senet, belge.
inkâr: reddetme, inanmama.
insaniyet: insanlık.
İslâmiyet sırrıyla: İslâm'daki doğruluk ve hakikat açısından.
İslâmiyet: Müslümanlık.
istifade: faydalanma, yararlanma.
istifaza: feyizlenme, manevî yondan gıdalanma, iman, nur ve ilim gibi şeyleri elde etme.
kemiyet: nicelik, sayı çokluğu.
kevser: bol nimet, ilim, hayır ve bereket, Cennet'teki bir akarsu.
keyfiyet: nitelik, iç yüz, özellik.
kusur: eksiklik, noksan.
maden-i terakkiyat: terakkiye, ilerlemeye kaynak olan.
mahrum: yoksun.
mahrumiyet: mahrumluk, yoksunluk.
medar-ı envar: nurlanma vesilesi, ışık kaynağı.
medar-ı teessüf: eseflenme, üzüntü sebebi.
menba: kaynak.
menba-ı tefeyyüzat: feyizler veren kaynak, manevî yondan gıdaların geldiği kök.
meslek: gidiş, tutulan yol.
meşrep: gidiş, hareket tarzı, metot.
muhasebe-i a'mal: amellerin muhasebesi, değerlendirilmesi.
muavazene: ölçü, mukayese, karşılaştırma.
mükâfat: ödül, armağan.
nevi: çeşit, tür.
racih: üstün gelme, ağırlama.
red: reddetmek, kabul etmemek.
risalet: peygamberlik.
seyyiat: fenalıklar, kötülükler, günahlar.
sırr-ı azîm: büyük sır.
sırr-ı kemal: mükemmellik sırrı.
suiistimal: bir şeyi kötüye kullanma.
suiistimalât: kötüye kullanmalar.
tahrip etmek: yok etmek, yıkmak.
tarikat: Allah'a ulaşmak için, şeyhin gözetiminde müridin takip edeceği terbiye usul ve yolu.
tereccüh: üstün gelme.
ulema: âlimler.
velâyet: velîlik, Allah dostluğu.
zahiri: görünürdeki, görünürde olan.
ziyade: çok, fazla.

adalet-i ilâhî: Allah'ın adaleti.
aktap: kutuplar, büyük velîlerden zamanın en büyük mürsidi olan kimseler.

âlem-i Hristiyanîye: Hristiyanlık âlemi.

âlem-i İslâm: İslâm âlemi, dünya-sı.

âlem-i küfür: inançsızlık dünyası, küfür, dünyası.

âlim: bilgin, ilim adamı.

cihet: yön.

daire-i İslâmiyet: İslâmiyet da-iresi.

daire-i takva: takva dairesi, Al-lah'tan korkup emir ve yasakları-na titizlikle uymak.

delil: şahit, kanıt.

desise: hile, aldatma.

ehl-i dalâlet: dalâlet ehli, doğru ve hak yoldan sapanlar.

ehl-i tarikat: tarikate bağlı olan-lar.

fasık: günahkâr, fesatçı.

hararet: ateşlilik, heyecanlılık.

hariç: dışında.

hasenat: iyi ameller, hayırlar, gü-zellikler.

hisce: pay, nasip.

hücum: saldırma.

hüküm: karar vermek, emir ver-mek.

iman: inanç, itikat, ahlâk.

inbisat: yayılma, açılma.

inkışaf: açılma, keşfolumna.

itikat: inanma, inanç, iman.

itimat: güvenini yitirmek, kay-betmek.

kâfir: Allah'ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.

kal'a: kale.

kal'a-i İslâmiye: İslâmın sağlam kalesi.

kat'iyen: kesin olarak.

kebair: büyük günahlar.

kudsi: mukaddes, temiz.

kuvvet: kudret, güç.

mahkûm olmak: hükmedilmek, cezalandırmak.

Merkez-i Hilâfet: halifelik maka-minin bulunduğu yer, merkez.

mesrep: gidiş, hareket tarzı.

metin: sağlam, kuvvetli.

muhabbet: ülfet, sevgi.

muhabbet-i evliya: evliya sevgi-si.

muhafaza etmek: korumak.

muhakkik: gerçeği araştırıp bu-lan ve delilleriyle bilen ispatlayan kimseler.

mühim: önemli.

müreccah olmak: üstün gelmek, ağır basmak.

müşkülleşme: zorlaşma.

müthiş: dehşetli, korkunç.

nam: ad.

nazar: bakış, görüş, fikir.

netice: sonuç.

Madem adalet-i İlâhiye böyle hükmeder ve hakikat da-hi bunu hak görür; tarikat, yani sünnet-i seniye dairesin-de tarikatin hasenatı seyyiatına kat'iyen müreccah oldu-ğuna delil, ehl-i tarikat, ehl-i dalâletin hücumu zamanın-da imanlarını muhafaza etmesidir. Adî bir samimî ehl-i tarikat, sûrî, zahirî bir mütefenninden daha ziyade ken-dini muhafaza eder. O zevk-i tarikat vasıtasıyla ve o mu-habbet-i evliya cihetiyle imanını kurtarır. Kebairle fasık olur, fakat kâfir olmaz, kolaylıkla zındıkaya sokulmaz. Şedit bir muhabbet ve metin bir itikat ile aktap kabul et-tiği bir silsile-i meşayihî, onun nazarında hiçbir kuvvet çü-rütemez. Çürütmediği için, onlardan itimadını kesemez. Onlardan itimadı kesilmezse, zındıkaya giremez. Tarikat-te hissesi olmayan ve kalbi harekete gelmeyen, bir mu-hakkik âlim zat da olsa, şimdiki zındıkların desiselerine karşı kendini tam muhafaza etmesi müşkülleşmiştir.

Bir şey daha var ki: Daire-i takvadan hariç, belki da-ire-i İslâmiyetten hariç bir suret almış bazı meşreplerin ve tarikat namını haksız olarak kendine takanların seyyi-atıyla tarikat mahkûm olamaz. Tarikatin dinî ve uhrevî ve ruhanî çok mühim ve ulvî neticelerinden sarf-ı nazar, yal-nız âlem-i İslâm içindeki kudsî bir rabita olan uhuvvetin inkişafına ve inbisatına en birinci tesirli ve hararetili vası-ta tarikatlar olduğu gibi, âlem-i küfrün ve siyaset-i Hristi-yaniyenin, nur-u İslâmiyeti söndürmek için müthiş hü-cumlarına karşı dahi, üç mühim ve sarsılmaz kal'a-i İslâ-miyeden bir kal'asıdır. Merkez-i Hilâfet olan İstanbul'u beş yüz elli sene bütün âlem-i Hristiyanîyenin karşısında

nur-u İslâmiyet: karanlık kalpleri aydınlatan İslâm fû-tuhatı.

rabita: bağ, ilgi.

ruhanî: manevî âlem, ruhlara âlemine ait, ruh ile ilgili.

samimi: gönülden, içtenlikle.

sarf-ı nazar: dikkate almama, görmezlikten gelme.

seyyiat: kötülükler, günahlar.

silsile-i meşayih: şeyhler, pir-ler silsilesi.

siyaset-i Hristiyanîye: Hristi-yanların siyaseti.

suret: biçim, görünüş.

sûrî: içten ve hakikî olmayan, görünüş şekli.

sünnet-i seniye: Hz. Muham-med'in yüce sünneti; yüksek hâl, söz, tavır ve tasviplerine dayanan prensipler.

şedit: şiddetli.

tarikat: Allah'a ulaşmak için, şeyhin gözetiminde müridin takip edeceği terbiye usul ve yolu.

tesir: etki.

uhrevî: ahirete dair.

uhuvvet: kardeşlik.

ulvî: yüksek, yüce.

vasıta: aracı.

zahiri mütefennin: görünüş-te yüzeysel bir şekilde fenler-le uğraşan ve bilim adamı ge-çinen kimse.

zevk-i tarikat: tarikat ve ta-sarruf dairesindeki manevî zevk.

zındık: Allah'ı inkâr eden, imansız, münkir.

zındıka: dinsizlik, inançsızlık.

ziyade: çok, fazla.

muhafaza ettiren, İstanbul'da beş yüz yerde fışkıran envar-ı tevhit ve o merkez-i İslâmiyedeki ehl-i imanın mühim bir nokta-i istinadı, o büyük camilerin arkalarındaki tekkelerde Allah Allah diyenlerin kuvvet-i imaniyeleri ve marifet-i İlâhiyeden gelen bir muhabbet-i ruhaniye ile cûşuhuruşlarıdır.

İşte, ey akılsız hamiyetfuruşlar ve sahtekâr milliyetperverler! Tarikatin, hayat-ı içtimaiyenizde bu hasenesini çürütecek hangi seyyiatlardır, söyleyiniz.

DÖRDÜNCÜ TELVİH

Meslek-i velâyet çok kolay olmakla beraber çok müşkülâtıdır, çok kısa olmakla beraber çok uzundur, çok kıymettar olmakla beraber çok hatarlıdır, çok geniş olmakla beraber çok dardır. İşte bu sırlar içindir ki, o yolda sülük edenler bazen boğulur, bazen zararlı düşer, bazen döner başkalarını yoldan çıkarır.

Ezcümle, tarikatte “seyr-i enfüsî” ve “seyr-i afakî” tabirleri altında iki meşrep var.

Enfüsî meşrebi, nefisten başlar, hariçten gözünü çeker, kalbe bakar, enaniyeti deler geçer, kalbinden yol açar, hakikati bulur; sonra afaka girer. O vakit afakî nuranî görür. Çabuk o seyri bitirir. Enfüsî dairesinde gördüğü hakikati, büyük bir mikyasta onda da görür. Turuk-u hafiye'nin çoğu bu yol ile gidiyor. Bunun da en mühim esası, enaniyeti kırmak, hevayı terk etmek, nefsi öldürmektir.

afak: gözle görülen âlem, dış dünya.
cûşuhuruş: coşup taşma.
ehl-i iman: inananlar, Allah'a ve Allah'tan gelen her şeye inanan kimseler, mü'minler.
enaniyet: kendini beğenme, benlik, gurur.
enfüsî: nefse ait, iç dünyamıza ait.
envar-ı tevhit: tevhit nurları, Allah'ın birliğini gösteren nurlar.
ezcümle: bu cümleden ola-

rak, örneğin.
hakikat: gerçek.
hamiyetfuruş: hamiyetli olduğunu göstermeye çalışan, fedakârlık taslayan.
hariç: dışarı.
hasene: iyilik, güzellik.
hatar: tehlike.
hayat-i içtimaiye: sosyal hayat, toplum hayatı.
heva: faydasız ve gelip geçici istek, arzular.
kıymettar: değerli, kıymetli.
kuvvet-i imaniye: iman kuv-

veti.
marifet-i İlâhiye: Allah'ı bilme ve tanıma.
merkez-i İslâmiye: İslâmiyetin merkezi.
meslek-i velâyet: velîlik mesleği, manevî mertebeler aşarak, Allah'ın dostluğunu elde etme.
mesrep: gidiş, hareket tarzı, yol.
mikyas: ölçü, derece, nispet.
milliyetperver: milletini seven.

muhabbet-i ruhaniye: ruhanî, manevî sevgi.
muhafaza etmek: korumak.
mühim: önemli.
müşkülât: müşküller, zorluklar.
nefis: kendi, şahıs; insanı kötülüğe ve maddî zevk ve isteklere sevk eden kuvvet.
nokta-i istinat: dayanak noktasi.
nurani: nurlu, ışık saçan.
sahtekâr: sahteci, hilekâr.
seyir: ilerleyiş, gidiş.
seyr-i afakî: manevî olarak ilerleme için dış âlemdeki delil ve vasıtalarla yapılan yolculuk.
seyr-i enfüsî: nefsin iç âlemindeki delil ve vasıtalarla ilerleme, olgunlaşma usulü, yolculuğu.
seyyiat: kötülükler, günahlar.
sır: gizli hakikat.
sülûk etmek: bir yola girmek, nefsi düzeltmek ve Allah'a manevî olarak yaklaşmak amacıyla tasavvuf yoluna gitme.
tabir: ifade, söz.
tarikât: Allah'a ulaşmak için, şeyhin gözetiminde müridin takip edeceği terbiye usul ve yolu.
telvîh: açıklama, işaret edip gösterme.
terk etmek: bırakmak, vazgeçmek.
turuk-u hafiye: zikirleri gizliden kalple yapan tarikatler, Nakşibendîlik gibi.
vakit: zaman.

İkinci meşrep afaktan başlar, o daire-i kübranın meza-
hirinde cilve-i esma ve sıfâtı seyredip, sonra daire-i enfü-
siyeye girer. Küçük bir mikyasta, daire-i kalbinde o enva-
rı müşahede edip, onda en yakın yolu açar. Kalp âyine-i
Samed olduğunu görür, aradığı maksada vasil olur.

İşte, birinci meşrepte sülûk eden insanlar, nefs-i em-
mareyi öldürmeye muvaffak olamazsa, hevayı terk edip
enaniyeti kırmazsa, şükür makamından fahir makamına
düşer, fahirden gurura sukut eder. Eğer muhabbetten ge-
len bir incizap ve incizaptan gelen bir nevi sekir beraber
bulunsa, “şatahat” namıyla haddinden çok fazla davalar
ondan sudûr eder; hem kendi zarar eder, hem başkası-
nın zararına sebep olur.

Meselâ, nasıl ki bir mülâzım, kendinde bulunan ku-
mandanlık zevkiyle ve neşesiyle gururlansa, kendini bir
müşir zanneder. Küçük dairesini o küllî daire ile iltibas
eder. Ve bir küçük âyinede görünen bir güneşi, denizin
yüzünde haşmetiyle cilvesi görünen güneşle bir cihet-i
müşabehetle iltibasa sebep olur. Öyle de, çok ehl-i velâ-
yet var ki, bir sineğin bir tavus kuşuna nispeti gibi, ken-
dinden o derece büyük olanlardan kendini büyük görür
ve öyle de müşahede ediyor, kendini haklı buluyor. Hat-
ta ben gördüm ki, yalnız kalbi intibaha gelmiş, uzaktan
uzağa velâyetin sırrını kendinde hissetmiş, kendini kutb-u
azam telâkki edip o tavrı takınıyordu.

Ben dedim: “Kardeşim, nasıl ki kanun-u saltanatın,
sadrizam dairesinden tâ nahiye müdürü dairesine kadar

afak: gözle görülen âlem.

âyine: ayna.

âyine-i Samed: Allah'ın Samed is-
minin tecelli ettiği yer.

cihet-i müşabehet: benzeme ci-
heti, yönü.

cilve: tecelli, yansıma.

cilve-i esma ve sıfât: Allah'ın
isimlerinin ve sıfatlarının varlık ve
olaylardaki tecellileri, yansımala-
rı.

daire-i enfüsiye: iç, âlem, saha.

daire-i kalp: kalbe ait daire, saha,
alan.

daire-i kübra: en büyük daire.

dava: iddia.

ehl-i velâyet: velî olanlar, Allah'ın
dostluğunu kazananlar.

enaniyet: kendini beğenme,
benlik, gurur.

envâr: nurlar.

fahir: övünme, gurur.

gurur: kibir.

haşmet: ihtişam, heybet, gör-
kem.

heva: istek, arzu.

his: duygu.

iltibas: karıştırma.

incizap: cezbedilme, çekilme.

intibah: uyanma.

kalp: insanın manevî bünyesin-
deki hislerin ve duyguların mer-
kezi.

kanun-u saltanat: saltanat, hü-
kûmranlık kanunu.

kumandan: komutan.

kutb-u azam: en büyük kutup,
bir çok Müslüman kendisine bağ-
landığı.

küllî: umumî, genel.

makam: durak, yer.

maksat: gaye, istenilen fayda.

meselâ: misal olarak.

meşrep: hareket tarzı, yol, metot.

mezahir: görünenler, zahir olan-
lar.

mikyas: ölçü.

muhabbet: sevgi, dostluk.

muvaffak olmak: başarmak,
başarılı olmak.

mülâzım: teğmen.

müşahede etmek: görmek.

müşahede: ilâhî sırları ve te-
cellileri seyretme.

müşir: marşal.

nahiye: ilçeden küçük bölge,
bucak.

nefs-i emmare: insanı kötü-
lûge sürükleyen nefis.

nevi: çeşit, tür.

nispet: kıyas, oran.

sekir: mest oluş, kendinden
geçiş.

sır: gizli hakikat; bir şeyin dik-
kat, yetenek, tecrübe ve sez-
gi yardımıyla kavranabilen en
zor ve ince yanı.

sudûr etmek: sâdır olma,
meydana çıkma.

sukut etme: düşme, alçalma.

sülûk etmek: bir yola girme,
nefsi düzeltmek ve Allah'a
manevî olarak yaklaşmak
amacıyla tasavvuf yoluna gir-

me.

şatahat: manevî sarhoşluk ve
cezbe hâlinde iken söylenen
şeriata aykırı sözler.

şükür: minnettarlık ifade et-
me, teşekkür.

tavır: tutum, davranış.

telâkki: kabul etme, anlama.

terk etmek: bırakmak, vaz-
geçmek.

vasıl: erişen, ulaşan.

velâyet: velîlik, Allah dostlu-
ğu.

zevk: haz.

bir tarzda cüz'î, küllî cilveleri var. Öyle de, velâyetin ve kutbiyetin dahi öyle muhtelif daire ve cilveleri var. Her bir makamın çok zılleri ve gölgeleri var. Sen, sadrazam-misal kutbiyetin azam cilvesini, bir müdür dairesi hükmünde olan kendi dairende o cilveyi görmüşsün, aldanmışsın. Gördüğün doğrudur, fakat hükmün yanlıştır. Bir sineğe bir kap su, bir küçük denizdir.”

O zat, şu cevabımdan inşaallah ayıldı ve o vartadan kurtuldu.

Hem, ben müteaddit insanları gördüm ki, bir nevi mehdî kendilerini biliyorlardı ve “Mehdî olacağım” diyorlardı. Bu zatlar yalancı ve aldatıcı değiller; belki aldanıyorlar. Gördüklerini hakikat zannediyorlar. Esmâ-i İlâhînin nasıl ki tecelliyatı, Arş-ı Azam dairesinden tâ bir zerre kadar cilveleri var; ve o esmaya mazhariyet de, o nispette tefavüt eder. Öyle de, mazhariyet-i esmadan ibaret olan meratib-i velâyet dahi öyle mütefavittir.

Şu iltibasın en mühim sebebi şudur: Makamat-ı evliyadan bazı makamlarda Mehdi vazifesinin hususiyeti bulunduğu ve Kutb-u Azama has bir nispeti görüldüğü ve Hazret-i Hızır'ın bir münasebet-i hassası olduğu gibi, bazı meşahirle münasebettar bazı makamat var. Hatta o makamlara Makam-ı Hızır, Makam-ı Üveys, Makam-ı Mehdiyet tabir edilir.

İşte bu sırra binaen, o makama ve o makamın cüz'î bir numunesine veya bir gölgesine girenler, kendilerini o makamla has münasebettar meşhur zatlar zannediyorlar.

Arş-ı Azam: Allah'ın arşı, Allah'ın büyüklük ve yüceliğinin her şeyi kuşatan sınırsız ege-menliğinin tecelli ettiği yer.
azam: en büyük.
binaen: -den dolayı, dayanarak.
cilve: tecelli, yansıma.
cüz'î: küçük, az, parça.
esma: isimler.
esma-i İlâhî: Allah'ın isimleri.
hakikat: gerçek.
has: hususî, özel.
Hazret-i Hızır: bkz. Şahıs Bil-

gileri.
hususiyet: özellik.
ibaret: meydana gelen, oluşun.
iltibas: karıştıma.
inşaallah: Allah izin verirse.
kutbiyet: kutup mertebesine erme hâli.
Kutb-u Azam: en büyük kutup, bir çok Müslümanın kendisine bağlandıkları, büyük evliyadan zamanın en büyük yol göstericileri.
külli: umumî, bütün.

makam: manevî mevki, yer.
makamat: makamlar.
makamat-i evliya: evliyalığın velîlik, muhtelif makamları, dereceleri.
Makam-ı Hızır: Hz. Hızır'ın makamı.
Makam-ı Mehdiyet: Mehdi'lik makamı.
Makam-ı Üveys: Hz. Üveys'in manevî makamı.
mazhariyet: nail olma, kavuşma; ayna olma, görünme yeri.

mazhariyet-i esma: Allah'ın isimlerinin tezahür ve görünme yeri olma, ayna olma.
Mehdi: ahir zamanda tevhidi esas alarak imanı muhafaza edip İslâmiyeti hurafelerden ve bid'alardan arındırarak zamanın anlayışına göre yenileyecek olan âlim ve önder zat.
meratib-i velâyet: evliyalık, velîlik mertebeleri, dereceleri.
meşahir: sergiler.
meşhur: tanınmış.
muhtelif: çeşitli.
mühim: önemli.
münasebet-i hassa: özel münasebet, ilgi.
münasebettar: ilgili, alakalı.
müteaddit: çeşitli, farklı.
mütefavit: birbirinden farklı.
nevi: çeşit, tür.
nispet: ölçü, derece.
numune: örnek.
sadrazammisal: sadrazam gibi.
sır: gizli hakikat, bir şeyin dikkat, tecrübe, yetenek ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor ve en ince yanı.
tabir: ifade, söz.
tarz: biçim, suret.
tecelliyat: tecelliler, yansımalar.
tefavüt etmek: farklılık göstermek, farklı olmak.
varta: büyük tehlike.
vazife: görev.
velâyet: velîlik, Allah dostluğu.
zan: sanma.
zat: kişi, şahıs.
zerre: çok küçük parça.
zill: gölge.

acz: zayıflık, güçsüzlük.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi, delil.
cüz'i: küçük, az.
daima: sürekli, her zaman.
dava: iddia.
derk etmek: anlamak.
divane: deli.
düstur: kaide, prensip, kural.
enaniyet: kendini beğenme, benlik, gurur.
enbiya: nebîler, peygamberler.
evliya: velîler, Allah dostları.
fahir: övünme, gurur.
fakr: fakirlik, muhtaçlık.
giriftar: tutkun, müptelâ.
hubb-u câh: makam mevki sevgisi.
hubb-u nefis: nefse düşkünlük, kendini beğenme.
hürmet: riayet, ihtiram, saygı.
hüsnuzan: bir kimse hakkında güzel düşünceye sahip olma.
ilhamî: ilham ile elde edilen.
itikât etme: inanma.
ittihâm etmek: suç altında bulundurmak, suçlamak.
ittihâz etmek: edinmek, kabul etmek.
kelâmullah: Allah'ın kelâmı, sözü.
kıyas: karşılaştırma.
kusur: noksan, özür.
Kutb-u Azam: en büyük kutup.
liyakat: lâyik olma, ehliyet.
mağlûp: yenilmiş.
mağrur: gururlu.
mahkûm olma: cezalandırılma, hüküm giyme.
mana: anlam.
Mehdi: ahir zamanda tevhidi esas alarak imanı muhafaza edip İslâmiyeti hurafelerden ve bid'âlardan arındırarak zamanın anlayışına göre yenileyecek olan âlim ve önder zat.
mertebe-i ulya-i akdes: yüce ve mukaddes mertebe, derece.
mes'ul: sorumlu.
meşrep: yol, hareket tarzı, metot.
mizan-ı şeriat: şeriatın terazisi, ölçüsü.
muhabbet: sevmek.
muhakkikîn-i evliya: Vedûd ismine mazhar olup Allah'ın muhabbetiyle kendinden geçen evlî-yalar.

Kendini Hızır telâkki eder veya Mehdi itikat eder veya Kutb-u Azam tahayyül eder. Eğer hubb-u câha talip enaniyeti yoksa, o hâlde mahkûm olmaz. Onun haddinden fazla davaları, şatahat sayılır; onunla belki mes'ul olmaz. Eğer enaniyeti perde ardında hubb-u câha müteveccih ise, o zat enaniyete mağlûp olup, şükrü bırakıp fahre girse, fahirden git gide gurura sukut eder; ya divanelik derecesine sukut eder veyahut tarik-ı haktan sapar. Çünkü, büyük evliyayı kendi gibi telâkki eder, haklarındaki hüs-nüzannı kırılır. Zira, nefis ne kadar mağrur da olsa, kendisi, kendi kusurunu derk eder. O büyükleri de kendine kıyas edip kusurlu tevehhüm eder. Hatta, enbiyalar hakkında da hürmeti noksanlaşır.

İşte bu hale giriftar olanlar, mizan-ı şeriatı elde tutmak ve usulüddin ulemasının düsturlarını kendine ölçü ittihâz etmek ve İmam-ı Gazalî ve İmam-ı Rabbanî gibi muhak-kikîn-i evliyanın talimatlarını rehber etmek gerektir. Ve daima nefisini ittihâm etmektir. Ve kusurdan, acz ve fakr-dan başka nefsin eline vermemektir.

Bu meşrepteki şatahat, hubb-u nefisten neş'et ediyor. Çünkü muhabbet gözü kusuru görmez. Nefsine muhab-beti için, o kusurlu ve liyakatsiz bir cam parçası gibi nef-sini bir pırlanta, bir elmas zanneder. Bu nevi içindeki en tehlikeli bir hata şudur ki:

Kalbine ilhamî bir tarzda gelen cüz'î manaları “kelâ-mullah” tahayyül edip, ayet tabir etmeleridir. Ve onunla, vahyin mertebe-i ulya-i akdesine bir hürmetsizlik gelir.

müteveccih: yönelen.

nefis: kötü vasıfları kendisin-de toplayan hayırlı kışlerden alıkoyan güç, kulun kötü ve günah olan hâl ve huyları, süflî arzuları.

neş'et etme: meydana gel-me, doğma.

nevi: çeşit, tür.

noksan: eksiklik.

pırlanta: parlak, kıymetli el-mas.

rehber: yol gösteren, kılavuz.

sukut: düşme, alçalma.

şatahat: manevî sarhoşluk ve cezbe hâlinde iken söylenen şeriatı aykırı sözler.

şükür: minnettarlık ifade et-me, teşekkür.

tabir: ifade, söz.

tahayyül etme: hayale getir-me.

talimat: talimler, eğitimler.

talip: istekli.

tarik-ı hak: hak ve hakikat yolu.

tarz: biçim, şekil.

telâkki etme: görme, kabul

etme, anlama.

tevehhüm etme: zannetme, kuruntuya kapılma.

ulema: âlimler.

usulüddin: itikada dair mese-lelerden İslâmî esaslar çerçe-vesinde bahseden kelâm il-minin diğer adı.

vahiy: Cenab-ı Hak'ın dilediği hükümleri, sırları ve hakikat-leri peygamberlere bildirme-si.

zan: sanma.

zat: kişi, şahıs.

Evet, bal arısının ve hayvanatın ilhamatından tut, tâ avam-ı nâsın ve havass-ı beşeriye'nin ilhamatına kadar ve avam-ı melâikenin ilhamatından tâ havass-ı kerrubiyyunun ilhamatına kadar bütün ilhamat, bir nevi kelimat-ı Rabbaniyedir. Fakat, mazharların ve makamların kabiliyetine göre, kelâm-ı Rabbanî, yetmiş bin perdede telemmu eden ayrı ayrı cilve-i hitab-ı Rabbanîdir.

Amma vahiy ve kelâmullahın ism-i has ve onun en bâhir misal-i müşahhası olan Kur'ân'ın nücumlarına ism-i has olan “ayet” namı öyle ilhamata verilmesi, hata-i mahzdır. On İkinci ve Yirmi Beşinci ve Otuz Birinci Sözlerde beyan ve ispat edildiği gibi, elimizdeki boyalı âyine-de görünen küçük ve sönük ve perdeli güneşin misali, semadaki güneşe ne nispeti varsa; öyle de, o müddeilerin kalbindeki ilham dahi, doğrudan doğruya kelâm-ı İlâhî olan Kur'ân güneşinin ayetlerine nispeti o derecededir. Evet, her bir âyinede görünen güneşin misalleri güneşindir ve “Onunla münasebettar” denilse, haktır; fakat, o güneşçilerin âyinesine küre-i arz takılmaz ve onun cazibesiyle bağlanmaz!

BEŞİNCİ TELVİH

Tarikatin gayet mühim bir meşrebi olan “vahdetülvücut” namı altındaki vahdetüşshut, yani, Vacibü'l-Vücud'un vücuduna hasr-ı nazar edip, sair mevcudatı, o Vücut-u Vacib'e nispeten o kadar zayıf ve gölge görür ki, vücut ismine lâayık olmadığını hükmedip, hayal perdesine sarıp, terk-i masiva makamında onları hiç saymak,

avam-ı melâike: meleklerin derece bakımından düşük olanları.
avam-ı nâs: sıradan halk tabakası.
ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.
âyine: ayna.
bâhir: açık.
beyan: anlatma, izah etme, açıklama.
cazibe: çekicilik, çekim gücü.
cilve-i hitab-ı Rabbanî: Rab-
 bimizin hitabının cilvesi, teza-

hürü, yansıması.
gayet: son derece.
hak: doğru, gerçek.
hasr-ı nazar: sadece bir şeye bakıp ona dikkat etme.
hata-i mahz: yüzde yüz hata, hatanın ta kendisi.
havass-ı beşeriye: insanların âlim ve aydın tabakası.
havass-ı kerrubiyyun: Allah'a en yakın olan melekler. Büyük melekler.
hayvanat: hayvanlar.
hiç saymak: yok kabul et-

mek.
hükmetme: karar verme.
ilham: içe, gönüle doğma, kalbe gelen mana.
ilhamat: ilhamlar, Allah tarafından kalbe gelen manalar.
ism-i has: özel isim.
ispat etme: doğruyu delil göstererek meydana koyma.
kabiliyet: istidat, yetenek.
kelâm-ı İlâhî: Allah kelâmı, Allah'ın konuşması, Allah'a ait söz.
kelâm-ı Rabbanî: Allah'ın ke-

lâmı, sözü.

kelâmullah: Allah'ın kelâmı, Kur'ân-ı Kerîm.

kelimat-ı Rabbaniye: Rabbe ait kelimeler, sözler.

küre-i arz: dünya, yer küre.

lâyık: yakışır, liyakatli.

makam: manevî mevki, basamak.

mazhar: zuhur edilen, görünen yer, ayna.

meşrep: yol, hareket tarzı, metot.

mevcudat: var olan her şey, varlıklar.

misal: benzer, numune, örnek.

misal-i müşahhas: açıkça görünen misal, örnek.

müddei: iddia sahibi, davacı.

mühim: önemli.

münasebettar: ilgili, alâkalı.

nam: ad.

nev: çeşit, tür.

nispet: kıyas, ölçü, oran.

nispeten: nispetle, kıyaslayarak, oranla.

nücum: yıldızlar.

sair: diğer, öteki.

sema: gökyüzü.

tarikât: tasavvuf adıyla Allah'ı tanıma ve iman esaslarını inkişaf ettirerek insanı manevî yolculuğa götüren yol.

telemmu eden: parıldayan, ışıldayan.

telvîh: açıklama.

terk-i masiva: Allah'tan başka her şeyi, yaratılanları terk etme.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zâtî olan, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

vahdetülvücut: tek var olanın Allah olduğunu, diğer varlıkların ise bir çeşit gölge olabileceğini savunan düşünce.

vahdetüşshut: İlâhî tecellilerin belirmesi anında Allah'tan başka bir şeyin görülmemesi hâli ve Allah'tan başka her şeyin unutkanlık perdesiyle örtülmesi.

vahiy: Cenab-ı Hak'ın dilediği hükümleri, sırları ve hakikatleri peygamberlere bildirmesi.

Vücut-u Vacib: varlığı vacip olan Allah'ın vücudu, var olmak için hiçbir şeye ihtiyacı olmayan Allah.

vücut: varlık.

zaif: zayıf, güçsüz.

hatta madum tasavvur etmek, yalnız cilve-i esma-i İlâhiyeye hayalî bir âyine vaziyeti vermek kadar ileri gider.

İşte bu meşrebin ehemmiyetli bir hakikati var ki: Vacibü'l-Vücut'un vücudunu iman kuvvetiyle ve yüksek bir velâyetin hakkalyakîn derecesinde inkişafıyla, vücud-u mümkinat o derece aşağıya düşer ki, hayal ve ademden başka onun nazarında makamları kalmaz; âdeta Vacibü'l-Vücut'un hesabına kâinatı inkâr eder.

Fakat bu meşrebin tehlikeleri var. En birincisi şudur ki:

Erkân-ı imaniye altıdır. İman-ı billâhtan başka, iman-ı bilyevmilahir gibi rükünler var. Bu rükünler ise, mümkinatın vücutlarını ister. O muhkem erkân-ı imaniye hayal üstünde bina edilmez. Onun için, o meşrep sahibi, âlem-i istiğrak ve sekirden âlem-i sahve girdiği vakit, o meşrebi beraber almamak gerektir ve o meşrebin muktezasıyla amel etmemek lâzımdır. Hem, kalbî ve hâlî ve zevkî olan bu meşrebi, aklî ve kavli ve ilmî suretine çevirmektir. Çünkü, kitap ve sünnetten gelen desatir-i aklîye ve kavanin-i ilmiye ve usul-ü kelâmiye o meşrebi kaldıramıyor, kabil-i tatbik olamıyor. Onun için, Hulefa-i Raşidinden ve Eimme-i Müçtehidinden ve Selef-i Salihînin büyüklerinden, o meşrep sarihan görünmüyor. Demek, en âlî bir meşrep değil. Belki yüksek, fakat nakıs; çok ehemmiyetli, fakat çok hatarlı; çok ağır, fakat çok zevklidir. O zevk için ona girenler, ondan çıkmak istemiyorlar; hodgâmlık ile, en yüksek mertebe zann ediyorlar.

adem: yokluk, hiçlik.

âdeta: sanki.

aklî: akla dayanan.

âlem-i istiğrak: kişinin kendinden geçip daldığı âlem, manevî sarhoşluk âlemi.

âlem-i sahve: ayıklık âlemi, yenden kendine geliş hâli.

âlî: yüce, yüksek.

amel etmemek: fiil, iş yapmamak.

âyine: ayna.

bina etmek: yapmak, kurmak.

cilve-i esma-i İlâhiye: Allah'ın isimlerinin cilvesi, tecellileri, yansımaları.

derece: ölçü, mertebe, basamak.

desatir-i aklî: aklın kaideleri ve prensipleri.

ehemmiyet: önem.

Eimme-i Müçtehidin: müçtehitlerden olan imamlar.

erkân-ı imaniye: imana ait esaslar.

hakikat: gerçek, doğru.

hakkalyakîn: yaşıyarak bilme, bilginin en kesin hâli.

hâlî: hâl ve davranışla ilgili.

hatar: tehlike.

hayal: zihinde kurulan şey.

hayalî: hayalle ilgili.

hodgâm: bencil.

Hulefa-i Raşidin: doğru yolda olan dört büyük halife.

ilmî: ilim ile ilgili.

iman: inanç, itikat.

iman-ı billâh: Allah'a inanmak.

iman-ı bilyevmilahir: ahiret gününe iman.

inkâr etme: reddetme, inanmama.

inkişaf: görülmeye, açığa çıkma.

kabil-i tatbik: uygulanabilir.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar, evren.

kavanin-i ilmiye: ilmin kanunları.

kavli: sözle alakalı, sözlü olarak.

madum: yok, ölü.

makam: yer, mevki.

meretebe: derece, basamak.

meşrep: hareket tarzı, yol, metot.

muhkem: sağlam, kuvvetli.

mukteza: gereken.

mümkinat: yaratılanlar, olması imkân dahilinde olan şeyler.

nakıs: noksan, kusurlu.

nazar: bakış, dikkat.

rükün: temel direk, esas.

sarihan: açıkça.

sekir âlemi: kendinden geçiş.

Selef-i Salihîn: Ehl-i Sünnet ve Cemaatin ilk rehberleri ve aşıklar ile Tabiînin ileri gelenleri ile ilk devir İslâm büyük-

leri.

suret: biçim, görünüş.

sünnet: Hz. Muhammed'in Müslümanlara örnek olan mübarek söz, fiil ve emirleri.

tasavvur etmek: zihinde şekillendirme, göz önüne getirme.

usul-ü kelâmiye: hikmet ve mantık esasları ile, İman ve İslâmiyetin doğruluğundan ve hakkaniyetinden bahseden ilmin usulü.

Vacibü'l-Vücut: varlığı baş-

kasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah (c.c.).

vaziyet: durum, hâl, yol.

velâyet: velîlik, Allah dostluğu.

vücut-u mümkinat: yaratılmış olanların varlığı; kâinatın varlığı; imkân dairesindekilerin varlığı.

vücut: varlık.

zan: sanma.

zevkî: zevkle ilgili.

Bu meşrebin esasını ve mahiyetini, Nokta risalesinde ve bir kısım Sözlere ve Mektubatta bir derece beyan ettiğimizden, onlara iktifaen, şurada o mühim meşrebin ehemmiyetli bir vartasını beyan edeceğiz. Şöyle ki:

O meşrep, daire-i esbaptan geçip, terk-i masiva sırrıyla mümkünattan alâkasını kesen ehass-ı havassın istiğrak-ı mutlak hâletinde mazhar olduğu salih bir meşreptir. Şu meşrebi, esbap içinde boğulanların ve dünyaya âşık olanların ve felsefe-i maddiye ile tabiata saplananların nazarına ilmî bir surette telkin etmek, tabiat ve maddede onları boğdurmaktır ve hakikat-i İslâmiyeden uzaklaştırmaktır. Çünkü, dünyaya âşık ve daire-i esbaba bağlı bir nazar, bu fânî dünyaya bir nevi beka vermek ister. O dünya mahbubunu elinden kaçırmak istemiyor, vahdetülvücut bahanesiyle ona bir bâkî vücut tevehhüm eder; o mahbubu olan dünya hesabına ve beka ve ebediyeti ona tam mal etmesine binaen, bir ma'budiyyet de-recesine çıkarır, neuzübillâh, Allah'ı inkâr etmek vartasına yol açar.

Şu asırda maddiyyunluk fikri o derece istilâ etmiş ki, maddiyatı her şeye merci biliyorlar. Böyle bir asırda, has ehl-i iman, maddiyatı idam eder derecesinde ehemmiyetsiz gördüklerinden, vahdetülvücut meşrebi ortaya atılsa, belki maddiyyunlar sahip çıkacaklar, “Biz de böyle diyoruz” diyecekler. Hâlbuki, dünyada meşarip içinde, maddiyyunların ve tabiatperestlerin mesleğinden en uzak meşrep, vahdetülvücut meşrebidir. Çünkü, ehl-i vahdetülvücut, o kadar vücut-u İlâhîye kuvvet-i iman ile

iktifaen: yeterli görerek.

ilmî: ilim ile ilgili.

inkâr etmek: reddetmek, inanmamak.

istiğrak-ı mutlak: aşk-ı İlâhî ile bütününü kendinden geçmek.

istilâ etmek: kaplama, ele geçirme, hâkim olma.

kısım: takım.

kuvvet-i iman: iman kuvveti.

ma'budiyyet: ma'budluk, ilâhlık.

maddiyat: maddî ve cismanî şeyler.

maddiyyun: maddenin ezeli ve ebedi olduğuna, sonradan yaratılmış bulunduğuna inananlar, maddeciler, materyalistler.

mahbup: sevgili.

mahiyet: iç yüz, nitelik, özellik.

mazhar olmak: nail olma, şeref lenme, kavuşma.

merci: merkez, kaynak.

meslek: gidiş, tutulan yol.

meşarip: meşrepler, yollar, me-totlar.

meşrep: yol, hareket tarzı, tutum, tutum.

mühim: önemli.

mümkinat: yaratılanlar, olması imkân dahilinde olan şeyler.

nazar: bakış, dikkat.

neuzübillâh: Allah korusun.

nevi: çeşit, tür.

sır: gizli hakikat, bir şeyin dikkat, tecrübe ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor ve en ince yanı.

suret: biçim, tarz, şekil.

tabiat: maddî âlem, canlı ve cansız bütün varlıklar.

tabiatperest: kâinattaki varlıkların ve hâdiselerin faili olarak tabiatı kabul eden, Allah'a inanmayan, tabiatçı.

telkin etmek: fikir aşılama.

terk-i masiva: Allah'tan başka her şeyi, yaratılanları terk etme.

tevehhüm etme: zannetme, kuruntuya kapılma.

vahdetülvücut: Allah'tan başka varlık kabul etmeyen, diğer varlıkları bir çeşit gölge gibi kabul eden görüş.

varta: büyük tehlike.

vücut-u İlâhîye: Cenab-ı Hakkın varlığı.

vücut: varlık.

alâka: ilişki, bağ, ilgi.

asır: yüzyıl.

âşık: bir şeye tutkun, çok aşırı seven.

bahane: bir şeyin gerçek sebebi gizlenerek ileri sürülen sözde sebep.

bâkî: ebedî, daimî, devamlı.

beka: bâkîlik, ebedîlik, devamlılık.

beyan etme: anlatma, izah etme, açıklama.

binaen: -den dolayı, dayanarak.

daire-i esbap: sebepler daire-si.

derece: mertebe, basamak, ölçü.

ebediyet: sonsuzluk.

ehass-ı havas: seçkinlerin en seçkini, ileri gelenlerin en başta olanı.

ehemmiyet: önem.

ehl-i iman: inananlar, Allah'a ve Allah'tan gelen her şeye inanan insanlar, mü'minler.

ehl-i vahdetülvücut: “Allah'tan başka mevcut yoktur”

diyenler.

esas: asıl, temel.

esbap: sebepler.

fânî: ölümlü, geçici.

felsefe-i maddiye: her şeyi maddede arayan ve kabul eden anlayış.

fikir: düşünce.

hakikat-i İslâmiye: İslâmiyet hakikatleri.

hâlbuki: oysa ki.

hâlet: hâl, suret.

has: seçkin.

idam etme: yok etme.

ehemmiyet veriyorlar ki, kâinatı ve mevcudatı inkâr ediyorlar. Maddiyyunlar ise, o kadar mevcudata ehemmiyet veriyorlar ki, kâinat hesabına Allah'ı inkâr ediyorlar. İşte bunlar nerede, ötekiler nerede?

ALTINCI TELVİH

Üç Noktadır.

• **Birinci Nokta:** Velâyet yolları içinde en güzeli, en müstakimi, en parlağı, en zengini, sünnet-i seniyyeye ittihadır. Yani, a'mal ve harekâtında sünnet-i seniyyeyi düşünüp ona tâbî olmak ve taklit etmek ve muamelât ve ef'alinde ahkâm-ı şer'iyyeyi düşünüp rehber ittihaz etmektir.

İşte bu ittiba ve iktida vasıtasıyla, adî ahvali ve örfî muameleleri ve fıtrî hareketleri ibadet şekline girmekle beraber, her bir ameli, sünneti ve şer'i o ittiba noktasında düşündürmekle, bir tahattur-u hükm-ü şer'î veriyor. O tahattur ise, Sahib-i Şeriatı düşündürüyor. O düşünmek ise, Cenab-ı Hakki hatıra getiriyor. O hatıra, bir nevi huzur veriyor. O hâlde mütemadiyen ömür dakikaları huzur içinde bir ibadet hükmüne getirilebilir.

İşte bu cadde-i kübra, velâyet-i kübra olan ehl-i veraset-i nübüvvet olan Sahabe ve Selef-i Salihînin caddesidir.

• **İkinci Nokta:** Velâyet yollarının ve tarikat şubelerinin en mühim esası, ihlâstır. Çünkü ihlâs ile hafî şirklerden halâs olur. İhlâsı kazanmayan, o yollarda gezemez.

adi: bayağı, basit, sıradan.
ahkâm-ı şer'iye: şeriatın hükümleri, esasları.
ahval: hâller, durumlar.
a'mal: ameller, işler.
amel: fiil, iş.
cadde-i kübra: büyük cadde.
Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan büyüklük ve şeref sahibi yüce Allah.
ef'al: fiiller, işler.
ehemmiyet: önem.
ehl-i veraset-i nübüvvet: peygamberliğin vârisi hükmünde olan kimseler.
esas: asıl, temel.
fıtrî: tabii, yaratılıştaki.
hafî: gizli.
halâs olma: kurtulma.
harekât: hareketler, davranışlar.
hatır: zihin.
hükmüne getirme: değerine getirme, kıymetine sokabilir.
ibadet: Allah'ın emrettiklerini yerine getirme, yasaklardan kaçınma.
ihlâs: samimiyet, ibadet ve davranışlarda sadece Allah rızasını gözetme.
iktida: tâbî olma, uyma.
inkâr etme: reddetme, inanmama.
ittiba: tâbî olma, uyma, birini örnek alıp onun yaptıklarını yapma.
ittihaz etmek: edinmek, kabul lenmek.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar, evren.
mevcudat: var olan her şey, yaratılmışlar.
muamelât: muameleler, işlemler, davranışlar.
muamele: davranış.
mühim: önemli.
müstakim: doğru.
mütemadiyen: sürekli olarak, devamlı.
nevi: çeşit.
nokta: işaret, konu, bölüm.
örfi: örf'e ait, gelenekle ilgili.

rehber: kılavuz.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmeye şereflenen ve Onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

Sahib-i Şeriat: kanun koyucu, İslâm dininin sahibi.

Selef-i Salihîn: Ehl-i Sünnet ve Cemaatin ilk rehberleri ve aşap ile Tabiînin ileri gelenleri, ilk devir İslâm büyükleri.

sünnet: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) Müslümanlara örnek

olan mübarek söz, fiil ve emirleri.

sünnet-i seniyye: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) yüce sünneti; yüksek hâl, söz, tavır ve tasvipleri.

şer': şeriat.

şirk: Allah'a ortak koşma.

şube: kısım, dal.

tâbî: uyan, itaat eden.

tahattur: hatırlama, hatıra getirme.

tahattur-u hükm-ü şer'i: dini hükmün hatırlanması.

taklit: birinin davranış ve işlerinin şekil ve biçim olarak ay-nını yapma.

tarikat: tasavvuf vasıtasıyla Allah'ı tanımaya ve iman esaslarını geliştirerek, insanı manevî olgunluğa götüren yol.

telvîh: açıklama.

vasıta: araç, aracı.

velâyet: velîlik, Allah dostluğu.

velâyet-i kübra: en büyük velâyet, velîlik.

Ve o yolların en keskin kuvveti, muhabbettir. Evet, muhabbet, mahbubunda bahaneler aramaz ve kusurlarını görmek istemez. Ve kemaline delâlet eden zayıf emareleri, kavi hüccetler hükmünde görür. Daima mahbubuna taraftardır.

İşte bu sırra binaendir ki, muhabbet ayağıyla marifetullahı teveccüh eden zatlar, şübehata ve itirazata kulak vermezler, ucuz kurtulurlar. Binler şeytan toplansa, onların Mahbub-u Hakikî'sinin kemaline işaret eden bir emareyi, onların nazarında iptal edemez. Eğer muhabbet olmazsa, o vakit kendi nefsi ve şeytanı ve haricî şeytanların ettikleri itirazat içinde çok çırpınacak. Kahramanına bir metanet ve kuvvet-i iman ve dikkat-i nazar lâzımdır ki kendisini kurtarsın. İşte bu sırra binaendir ki, umum meratib-i velâyette marifetullahtan gelen muhabbet, en mühim mâye ve iksirdir.

Fakat muhabbetin bir vartası var ki: Ubudiyetin sırrı olan niyazdan, mahviyetten, naza ve davaya atlar, mizansız hareket eder. Masiva-i İlâhiyeye teveccühü hengâmında mana-i harfiden mana-i ismîye geçmesiyle, tiryak iken zehir olur. Yani, gayrullahı sevdiği vakit, Cenab-ı Hak hesabına ve Onun namına, Onun bir âyine-i esması olmak cihetiyle rabt-ı kalp etmek lâzımken, bazen o zatı, o zat hesabına, kendi kemalât-ı şahsiyesi ve cemal-i zatîsi namına düşünüp, mana-i ismiyle sever. Allah'ı ve Peygamberi düşünmeden yine onları sevebilir. Bu muhabbet, muhabbetullahı vesile değil, perde oluyor.

âyine-i esma: Cenab-ı Hakkın isimlerinin tecellilerine yansıtan aynalar.
binaen: -den dolayı, dayanak.
cemal-i zatı: zatında, kendinde olan güzellik.
Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan pek yüce, saygın, şeref ve azamet sahibi hazret-i Allah.
cihet: yön, taraf.
dava: iddia.
delâlet: delil olma, işaret et-

me.
dikkat-i nazar: inceden inceleme düşünme ve bakma, bakış inceliği.
emare: alâmet, belirti.
gayrullah: Allah'tan gayrısı, yaratılan her şey.
haricî: dışarıda, dış.
hengâm: vakit, zaman, sıra.
hüccet: delil, bürhan, şahit.
hükmünde: değerinde, yerinde.
iksir: etkili ilaç.
itirazat: itirazlar.

kavi: kuvvetli, güçlü.
kemal: olgunluk, mükemmellik.
kemalât-ı şahsiye: şahsî olgunluk vasıfları, özellikleri.
kuvvet-i iman: İman kuvveti.
Mahbub-u Hakikî: gerçek sevmeye layık olan Allah.
mahbup: sevgili, sevilen.
mahviyet: alçak gönüllülük, tevazu.
mana-i harfî: bir şeyin Yaratıcısına bakan, onu tarif eden ve tanıtan manası.

mana-i ismî: bir şeyin bizzat kendisine bakan ve kendisini tanıtan manası.
marifetullah: Allah'ı tanıma, bilme.
masiva-i ilâhiye: Cenab-ı Hakkın yarattığı bütün varlıklar.
mâye: esas, öz.
meratib-i velâyet: evliyalık, velîlik mertebeleri, dereceleri.
metanet: sağlamlık, dayanıklılık.
mizan: ölçü.
muhabbet: sevmek.
muhabbetullah: Allah sevgisi.
mühim: önemli.
nam: ad.
naz: kendini ağırdan satma; yapmacık hareket, şımarıklık.
nazar: bakış, görüş.
nefis: kötü vasıfları kendisinde toplayan hayırlı işlerden alıkoyan güç.
niyaz: dua.
Peygamber: Allah'ın elçisi olan Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed.
rabt-ı kalp: kalben, içten bağlanma.
sır: gizli hakikat, bir şeyin dikkat, yetenek, tecrübe ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor ve ince yanı.
şeytan: iblis.
şübehât: şüpheler.
teveccüh: yönelme.
tiryak: ilaç.
ubudiyetin sırrı: Allah'a kulluk yapmanın aslı, esası.
umum: bütün, genel.
vakit: zaman.
varta: büyük tehlike.
vesile: vasıta, araç.
zaif: zayıf, güçsüz.
zat: kişi, şahıs.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

ahval: hâller, durumlar.

a'mal: ameller, işler.

a'mal-i uhrevîye: ahirete ait iş, hareket ve ibadetler.

amel: fiil, iş.

amel-i uhrevî: ahirete ait fiil, amel, ibadet.

bâki: devamlı, sonsuz.

berzah: ruhların kıyamete kadar bekleyeceği, dünya ile ahiret arasındaki yer.

binaen: -den dolayı, dayanarak.

cilve: tecelli, yansıma.

dârülhikmet: hikmetleri öğrenme yeri, işlerin bir sebebe, gaye ve zamana bağlı olarak yapıldığı yer olan dünya.

dârülhizmet: hizmet yeri, çalışma yeri.

dârülücret: ücret yeri.

ehl-i velâyet: velî olanlar; Allah'ın dostluğunu kazananlar.

envar: nurlar, ışıklar.

ezvak: zevkler.

fahir: övünme.

fânî: ölümlü, geçici.

hakikat: gerçek, doğru.

hamd: övme, yüceltme.

hizmet: bir uğurda çalışma, çabalama.

ihlâs: samimiyet, ibadet ve davranışlarda sadece Allah rızasını gözetme.

ihsan: ikram etme, lütuf.

ihsan-ı İlâhî: Allah'ın ihsanı, ikramı, bağışı.

ihsas: hissettirme.

iltifat-ı İlâhî: Allah'tan gelen lütuflar, iyilikler.

inkıta: kesilme, sona erme.

istitar: kapanma, gizlenme.

kâr-ı akıl: aklın kabul edeceği iş.

keramat: kerametler.

keramet: Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller.

keşif: Allah tarafından ilham edilme, manevî âlemde bazı olayları ve gerçekleri görme, kalp gözüyle görme.

kûlfet: zahmet, yük, ağırlık.

mahzunâne: mahzun ve üzgün bir şekilde.

makbul: kabul gören, geçerli.

mana-i harfî: bir şeyin Yaratıcısına bakan, onu tarif eden ve tanıtan manası.

memnunâne: memnun bir şekilde, memnun kalarak.

meşakkat: zahmet, zorluk.

muhabbetullah: Cenab-ı Hakka karşı duyulan sevgi.

musibet: felâket, belâ, büyük sıkıntı.

mübadele etmek: değiştirmek.

mühim: önemli.

Mana-i harfî ile olsa, muhabbetullaha vesile olur, belki civesidir denilebilir.

• **Üçüncü Nokta:** Bu dünya dârülhikmettir, dârülhizmettir; dârülücret ve mükâfat değil. Buradaki a'mal ve hizmetlerin ücretleri berzahta ve ahirettedir. Buradaki a'mal berzahta ve ahirette meyve verir.

Madem hakikat budur; a'mal-i uhrevîyeye ait neticeleri dünyada istememek gerektir. Verilse de, memnunâne değil, mahzunâne kabul etmek lâzımdır. Çünkü, Cennetin meyveleri gibi, kopardıkça yerine aynı gelmek sırrıyla bâkî hükmünde olan amel-i uhrevî meyvesini, bu dünyada fânî bir surette yemek, kâr-ı akıl değildir. Bâkî bir lâmbayı, bir dakika yaşayacak ve sönecek bir lâmba ile mübadele etmek gibidir.

İşte bu sırta binaen, ehl-i velâyet, hizmet ve meşakkat ve musibet ve kûlfeti hoş görüyorlar, nazlanmıyorlar, şekva etmiyorlar, ¹ **الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ** diyorlar. Keşif ve

keramet, ezvak ve envar verildiği vakit, bir iltifat-ı İlâhî nev'inden kabul edip setrine çalışıyorlar. Fahre değil, belki şükre, ubudiyete daha ziyade giriyorlar. Çokları o ahvalin istitar ve inkıtaını istemişler; tâ ki amellerindeki ihlâs zedelenmesin. Evet, *makbul bir insan hakkında en mühim bir ihsan-ı İlâhî, ihsanını ona ihsas etmemektir; tâ niyazdan naza ve şükürden fahre girmesin.*

İşte bu hakikate binaendir ki, velâyeti ve tarikati isteyenler, eğer velâyetin bazı tereşşuhatı olan ezvak ve keramati isterlerse ve onlara müteveccih ise ve onlardan

1. Her hâl üzere Allah'a hamd olsun. o (Feyzü'l-Kadîr, 1:368, hadis no: 662; Kenzü'l-Ummal, 1:72, 181; Tirmizî, 5:578, hadis no: 3599; İbni Mâce, 1:92, hadis no: 251; 2:1260, hadis no: 3830.)

mükâfat: ödül, armağan.

müteveccih: yönelen.

naz: yapmacıklık, şımarıklık.

netice: sonuç.

nevi: çeşit, tür.

niyaz: yalvarma, yakarma, dua.

setr: örtme, gizleme.

sır: gizli hakikat, bir şeyin dikkat, yetenek, tecrübe ve sez-

gi yardımıyla kavranabilen en zor ve ince yanı.

suret: biçim, tarz.

şekva etmek: şikâyet etmek, yakınmak.

şükür: minnettarlık ifade etme, teşekkür.

tarikat: tasavvuf adıyla Allah'ı tanımaya ve iman esaslarını inkişaf ettirerek insanı

manevî olgunluğa götürən yol.

tereşşuhat: damlamalar, sı-zıntılar.

ubudiyet: kulluk.

velâyet: velîlik, Allah dostluğu.

vesile: vasıta, araç.

ziyade: çok, fazla.

hoşlansa, bâkî uhrevî meyveleri fânî dünyada, fânî bir surette yemek kabîlinden olmakla beraber, velâyetin mâyesi olan ihlâsı kaybedip, velâyetin kaçmasına meydan açar.

YEDİNCİ TELVİH

Dört Nüktedir.

• **Birinci Nükte:** Şeriat, doğrudan doğruya, gölgesiz, perdesiz, sır-ı ehadiyet ile rububiyet-i mutlaka noktasında, hitab-ı İlâhînin neticesidir. Tarikatin ve hakikatin en yüksek mertebeleri, şeriatın cüzleri hükmüne geçer. Yoksa daima vesile ve mukaddime ve hadim hükmündedirler. Neticeleri, şeriatın muhkematıdır. Yani, hakaik-ı şeriata yetişmek için, tarikat ve hakikat meslekleri, vesile ve hadim ve basamaklar hükmündedir. Git gide, en yüksek mertebede, nefis-i şeriatda bulunan mana-i hakikat ve sır-ı tarikate inkılâp ederler. O vakit şeriat-ı kübranın cüzleri oluyorlar. Yoksa, bazı ehl-i tasavvufun zannettikleri gibi, şeriatı zahirî bir kışır, hakikati onun içi ve neticesi ve gayesi tasavvur etmek doğru değildir.

Evet, şeriatın tabakat-ı nâsa göre inkişafatı ayrı ayrıdır. Avam-ı nâsa göre zahir-i şeriatı hakikat-i şeriat zannedip, havassa münkeşif olan şeriatın mertebesine hakikat ve tarikat namı vermek yanlıştır. Şeriatın, umum tabakata bakacak meratibi var.

İşte bu sırta binaendir ki, ehl-i tarikat ve ashab-ı hakikat, ileri gittikçe hakaik-ı şeriata karşı incizapları, iştiaqları, ittibaları ziyadeleşiyor. En küçük bir sünnet-i seniye

ashab-ı hakikat: hakikat sahipleri, doğru ve hak yolda olanlar.
avam-ı nâs: sıradan halk tabakası.
bâki: sonsuz, devamlı.
binaen: -den dolayı, dayanarak.
cüz: kısım, parça.
daima: sürekli, her zaman.
ehl-i tarikat: tarikatçiler, tasavvuf adıyla Allah'ı tanımaya ve iman esaslarını inkişaf ettirerek insanı manevî olgunluğa

götüren yol.
ehl-i tasavvuf: tasavvuf ve tarikat ehli; kalbi dünyanın gelip geçici işlerinden ayırıp Allah sevgisi ile bağlayan tarikat ehli kimseler.
fânî: ölümlü, geçici.
gaye: maksat, fayda.
hadim: hizmetkâr, hizmetçi.
hakaik-ı şeriat: dinin hüküm ve hakikatleri, esasları.
hakikat: gerçek, doğru.
havas: yaşayışça üstün olan, üst tabaka, seçkinler, bilgin-

ler.
hitab-ı ilâhî: Allah'ın kendi zatına mahsus olarak insanlara ve cinlere hitabı, konuşması.
hükümünde: değerinde, yerinde.
hükümüne geçmek: değerinde olmak, yerine geçmek.
ihlâs: samimiyet, ibadet ve davranışlarda sadece Allah rızasını gözetme.
incizap: cezbedilme, çekilme.
inkılâp: değişme, dönüşme.

inkişafat: inkişafalar, açılmalar, açığa çıkma.
iştiaql: çok arzu ve istek.
ittiba: tâbi olma, uyma.
kabil: gibi, sınıf, tür.
kışır: kabuk.
mana-i hakikat: gerçeğin anlamı.
maye: esas, öz.
meratip: mertebeler, dereceler.
mertebe: derece, basamak.
meslek: gidiş, tutulan yol.
muhkemat: hüküm ihtiva eden ayetler, tevîl ihtimali bulunmayan Kur'an ayetleri.
mukaddime: başlangıç.
münkeşif: inkişaf eden, açılan.
nam: ad.
nefis-i şeriat: şeriatın özü, esası.
netice: sonuç.
nükte: ince manalı söz.
rububiyet-i mutlaka: sınırsız, hiç bir kayıt ve şarta tâbi olmayan rablik.
sır-ı ehadiyet: Allah'ın her bir varlıkta görülen birlik tecellisinin sırrı, hakikati.
sır-ı tarikat: tarikatın sırrı, özü.
suret: biçim, tarz.
sünnet-i seniye: Hz. Muhammed'in yüce sünneti; yüksek hâl, söz, tavır ve tasvipleri.
şeriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.
şeriat-ı kübra: İslâmın büyük ve yüce hükümleri.
tabakat: tabakalar, katmanlar, sınıflar.
tabakat-ı nâs: insan tabakaları, sınıfları.
tarikat: tasavvuf adıyla Allah'ı tanımaya ve iman esaslarını inkişaf ettirerek insanı manevî olgunluğa götürün yol.
tasavvur etmek: düşünmek, hayal etmek.
telvîh: açıklama.
uhrevî: ahirete dair, ahiretle ilgili.
umum: bütün, genel.
velâyet: velîlik, Allah dostluğu.
vesile: vasıta, araç.
zahir-i şeriat: şeriatın zahiri, görünüşteki yönü.
zahiri: görünürde, açıkta.
zan: sanma.
ziyade: artma, çoğalma.

en büyük bir maksat gibi telâkki edip onun ittibasına çalışıyorlar, onu taklit ediyorlar. Çünkü, vahiy ne kadar ilhamdan yüksek ise, semere-i vahiy olan adab-ı şer'îye, o derece, semere-i ilham olan adab-ı tarikatten yüksek ve ehemmiyetlidir. Onun için, tarikatin en mühim esası, sünnet-i seniyeye ittiba etmektir.

• **İkinci Nükte:** Tarikat ve hakikat, vesilelikten çıkmamak gerektir. Eğer maksud-u bizzat hükmüne geçseler, o vakit şeriatın muhkematı ve ameliyatı ve sünnet-i seniye-ye ittiba, resmî hükmünde kalır, kalp öteki tarafa müteveccih olur. Yani, namazdan ziyade halka-i zikir düşünür; feraizden ziyade evradına müncezip olur; kebairden kaçmaktan ziyade, adab-ı tarikatin muhalefetinden kaçır. Hâlbuki, muhkemat-ı şeriat olan farzların bir tanesine, evrad-ı tarikat mukabil gelemes, yerini dolduramaz. Adab-ı tarikat ve evrad-ı tasavvuf, o feraizin içindeki hakiki zevke medar-ı teselli olmalı, menşe olmamalı. Yani, tekkesi, camideki namazın zevkine ve tadil-i erkânına vesile olmalı; yoksa, camideki namazı çabuk, resmî kılıp, hakiki zevkini ve kemalini tekkede bulmayı düşünen, hakikatten uzaklaşıyor.

• **Üçüncü Nükte:** “Sünnet-i seniye ve ahkâm-ı şeriat haricinde tarikat olabilir mi?” diye soruluyor.

Elcevap: Hem var, hem yok. Vardır; çünkü bazı evliya-i kâmilîn, şeriat kılıcıyla idam edilmişler. Hem yoktur; çünkü muhakkikîn-i evliya, Sadi-i Şirazi'nin bu düsturunda ittifak etmişler:

adab-ı şer'îye: dinin terbiye kuralları, edepi.
adab-ı tarikat: tarikat kuralları, esasları, edepi.
ahkâm-ı şeriat: şeriatın hükümleri, emirleri.
ameliyat: işler, uygulamalar, tatbik etmeler.
derece: ölçü.
düstur: kaide, prensip, kural.
ehemmiyet: önem.
esas: asıl, temel.
evliya-i kâmilîn: kemale ermiş, olgunlaşmış velîler.
kalp: insanın manevî bünyesindeki hislerin ve duyguların merkezi; gönül.
kebir: büyük günahlar.
kemal: olgunluk, mükemmellik.
maksat: gaye, istenilen.
maksud-u bizzat: temel gaye ve hedef.
medar-ı teselli: teselli kaynağı.
muhakkikîn-i evliya: Allah'ın velî kullarından gerçekleri araştıran ve delilleriyle bilen âlim velîler.
muhalefet: zıtlık, muhaliflik.
muhkemat: manası açık olan kesin hükümler, emirler.
muhkemat-ı şeriat: şeriatın kesin hükümleri.
mukabil: karşılık.
mühim: önemli.
müncezip: cezbedilmiş, çekilmiş,

tutkun.
müteveccih: yönelen, yöneliş.
nükte: ince manalı söz.
resmî: gösteri, tören.
semere-i ilham: tarikatin kuralları, edepi.
semere-i vahiy: vahyin neticesi, vahyin meyvesi.
sual: soru.
sünnet-i seniye: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) yüce sünneti; yüksek hâl, söz, tavır ve tasvipleri.

seriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.
tadil-i erkân: namazın bütün rükünlerini, esaslarını usulüne göre yerine getirmek.
taklit: birinin davranış ve işlerinin şekli ve biçimi olarak ayırtma yapma.
taraf: yön.
tarikat: tasavvuf adıyla Allah'ı tanımaya ve iman esaslarını inkişaf ettirerek insanı

manevî olgunluğa götüren yol.
tekke: dervişlerin zikir ve ders için toplandıkları yer, mesken.
telâkki etmek: kabul etmek, anlamak.
vahiy: Cenab-ı Hak'ın dilediği hükümleri, sırları ve hakikatleri peygamberlere bildirmesi.
vesile: vasıta, aracı.
zevk: manevî haz.
ziyade: çok.

مُحَالَسْتُ سَعْدِي بِرَاهِ صَفَا ۞ ظَفَرُ بُرْدَنْ جَزْ دَرِي مُصْطَفَى

Yani, “Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın cadde-sinden hariç ve onun arkasından gitmeyen, muhaldir ki, hakikî envar-ı hakikate vasıl olabilsin.” Bu meselenin sırrı şudur ki:

Madem Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Hate-mü'l-Enbiyadır ve umum nev-i beşer namına muhatab-ı İlâhîdir; elbette, nev-i beşer onun caddesi haricinde gide-mez ve bayrağı altında bulunmak zarurîdir.

Ve madem ehl-i cezbe ve ehl-i istiğrak, muhalefetlerin-den mes'ul olamazlar. Ve madem insanda bazı letaif var ki, teklif altına giremez; o lâtife hâkim olduğu vakit, te-kâlîf-i şer'iyeye muhalefetiyle mes'ul tutulmaz. Ve ma-dem insanda bazı letaif var ki, teklif altına girmediği gi-bi, ihtiyar altına da girmez, hatta aklın tedbiri altına da girmez; o lâtife kalbi ve akli dinlemez. Elbette, o lâtife bir insanda hâkim olduğu zaman —fakat o zamana mahsus olarak— o zat, şeriata muhalefette velâyet derecesinden sukut etmez, mazur sayılır. Fakat bir şartla ki, hakaik-ı şeriata ve kavaid-i imaniye karşı bir inkâr, bir tezyif, bir istihfaf olmasın. Ahkâmı yapmasa da, ahkâmı hak bil-mek gerektir. Yoksa, o hale mağlûp olup, neuzübillâh, o hakaik-ı muhkemeye karşı inkâr ve tekzibi işmam ede-cek bir vaziyet, alâmet-i sukuttur.

Elhâsıl, daire-i şeriatın haricinde bulunan ehl-i tarikat iki kısımdır:

ahkâm: emirler, hükümler.
alâmet-i sukut: düşüş belirti-si, alçalma belirtisi.
aleyhissalâtü vesselâm: Al-lah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun.
daire-i şeriat: şeriat dairesi, Allah'ın emir ve yasakları da-iresi.
derece: mertebe, aşama.
ehl-i cezbe: tarikat ehlin-den olup zikir ve ibadette kin-den geçen.
ehl-i istiğrak: manevî bir coş-

kunlukla kendinden geçip dünyayı unutanlar.
ehl-i tarikat: tarikate bağı olanlar.
elbette: şüphesiz, her hâlde.
elhâsıl: netice itibarıyla, özet-le.
envar-ı hakikat: hakikat nur-ları.
hak: doğru.
hakaik-ı muhkeme: sağlam değişmez hakikatler.
hakaik-ı şeriat: şeriata ait olan esas gerçekler.

hakikî: gerçek.
hâkim: hükmeden, idareci.
hariç: dışında.
Hatemü'l-Enbiya: Peygam-berlerin en sonuncusu Hz. Muhammed.
ihiyar: seçme, irade, tercih.
inkâr: reddetme, inanmama.
istihfaf: küçümseme, hafife alma.
ışmam etme: duyurma, his-settirme.
kavaid-i imaniye: imanın ka-ideleri, kuralları.

kısım: parça, çeşit.
lâtife: duygu, güzel ve ince ma-na.
letaif: manevî duygular; kalp, ruh, akıl, sır gibi ince duygular, güzelliğler.
mağlûp olma: yenilme.
mahsus: has, özel.
mazur: özürli.
mes'ul: sorumlu.
muhâl: imkânsız.
muhalefet: zıtlık, muhaliflik.
muhatab-ı ilâhi: Cenab-ı Hakkın hitap ettiği kimse.
nam: ad.
neuzübillâh: Allah korusun.
nev-i beşer: bütün insanlar.
Resul-i Ekrem: çok cömert, ke-rim ve Allah'ın insanlara bir elçisi olan Peygamberimiz Hz. Muham-med.
sır: gizli hakikat, bir şeyin dikkat, yetenek, tecrübe ve sezgi yardı-mıyla kavranabilen en zor ve ince yanı.
sukut etme: düşme, alçalma.
şeriat: Allah tarafından peygam-ber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hü-kümlerin hepsi.
tedbir: idare, yönetim.
tekâlîf-i şer'iyeye: şer'i teklifler, di-nî sorumluluklar.
teklif: sorumluluk, yükümlülük.
tekzip etmek: yalanlamak.
tezyif: alaya alma, küçük düşür-me.
umum: bütün.
vasıl: ulaşan.
vaziyet: durum, hâl.
velâyet: velîlik, Allah dostluğu.
zarurî: mecburî, zorunlu.
zat: kişi, şahıs.

ahkâm: emirler, hükümler.
ahkâm-ı şeriat: dinin hükümleri, esaslar.
aleyhissalâtü vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun.
aynen: tıpkı tıpkısına.
cezbe: ruhî heyecan, coşkunluk; coşkunluktan kendinden geçme hâli.
daire-i İslâmiyet: İslâmiyet daire-i şeriat.
daire-i şeriat: şeriat daire-i Alah'ın emir ve yasakları daire-i derece-i zevk: zevk derecesi, mertebesi.
ehl-i dalâlet ve bid'at: dinin aslından olmadığı hâlde, sonradan çıkan zararlı âdet ve uygulamaları dine mal etmeye çalışan, doğru ve hak yoldan sapmış olanlar.
ehl-i velâyet: velî olanlar, Allah'ın dostluğunu kazananlar.
ezvak: zevkler, hazlar.
fırka: grup.
hakaik-ı şeriat: şeriata ait olan gerçekler.
hakikat: gerçek, doğru.
hâl: durum, davranış, cezbe.
hariç: dışında.
hükmetme: karar verme.
ihtiyar: seçme, irade, tercih.
istiğrak: Allah aşkıyla dünyayı unutup kendinden geçme.
îtizal: bir din veya mezhepten ayrılma.
kismen: bazı yönden.
kısır: kabuk.
lâkayt kalmak: kayıtsız, ilgisiz kalmak.
mağlûp olma: yenilen kimse.
mahkûm olmak: hüküm giymek, kötü bir duruma düşmeye mecbur olmak.
makbul: geçerli, kabul gören.
maksut: istenilen, hedeflenen şey.
maskara: gülünç.
mecburiyet: zorunluluk.
meselâ: örneğin.
mes'ul: sorumlu, yükümlü.
mezak: zevk alma, tat alma, damak.
muhakkikin-i evliya: Allah'ın velî kullarından gerçekleri araştıran ve delilleriyle bilen âlimler.
muhalif: karşıt, aykırı.
mutaassıp: kendi tarafını aşrılıkla tutan.
Mutezile: Emevîler devrinde ortaya çıkan, meseleleri sırf aklıla çözmeye çalışan, akli esaslara dayanarak kul fiilinin yaratıcısıdır demekle kederi inkâr yoluna gi-

Bir kısmı, sabıkan geçtiği gibi, ya hale, istiğraka, cezbe ve sekre mağlûp olup veya teklifi dinlemeyen veya ihtiyarı iştirmeyen lâtifelerin mahkûmu olup, daire-i şeriatın haricine çıkıyor. Fakat o çıkmak, ahkâm-ı şeriatı beğenmemekten veya istememekten değil, belki mecburiyetle, ihtiyarsız terk ediyor.

Bu kısım ehl-i velâyet var. Hem mühim veliler bunların içinde muvakkaten bulunmuş. Hatta, bu neviden, değil yalnız daire-i şeriat, belki daire-i İslâmiyet haricinde bulunduğunu bazı muhakkikîn-i evliya hükmetmişler. Fakat bir şart ile: Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın getirdiği ahkâmın hiçbirini tekzip etmemektir. Belki ya düşünmüyor veya müteveccih olamıyor veya bilmiyor ve bilmiyor. Bilse, kabul etmese, olmaz.

İkinci kısım ise, tarikat ve hakikatin parlak ezvaklarına kapılıp, mezakından çok yüksek olan hakaik-ı şeriatın derece-i zevkine yetişemediği için, zevksiz, resmî bir şey telâkki edip, ona karşı lâkayt kalır. Git gide, şeriatı zahiri bir kısır zanneder; bulduğu hakikati esas ve maksut telâkki eder. "Ben onu buldum; o bana yeter" der, ahkâm-ı şeriatı muhalif hareket eder. Bu kısımdan akli başında olanlar mes'uldürler, sukut ediyorlar, belki kısmen şeytana maskara olurlar.

• **Dördüncü Nükte:** Ehl-i dalâlet ve bid'at fırkalarından bir kısım zatlar, ümmet nazarında makbul olurlar. Aynen onlar gibi zatlar var; zahiri hiçbir fark yokken ümmet reddediyor. Bunda hayret ediyordum. Meselâ, Mutezile mezhebinde Zemahşeri gibi, İtizalde en mutaassıp

den bir düşünce, inanç ekolü.
muvakkaten: geçici olarak.
mühim: önemli.
müteveccih: yönelen, yönelme.
nazar: bakış, görüş.
nevi: çeşit, tür.
nükte: ince manalı söz.
red: reddetme.
resmî: görev icabı; içten, samimi olmayan.
sabıkan: az önce geçtiği gibi.
sekir: kendinden geçiş, manevî sarhoşluk.

sukut etme: düşme, alçalma.
şeriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasalara dayanan hükümlerin hepsi.
şeytan: iblis.
tarikât: tasavvuf adıyla Allah'ı tanımaya ve iman esaslarını inkişaf ettirerek insanı manevî olgunluğa götüren yol.
teklif: Allah'ın, insanları emir ve yasaklarına uygun hareket etmekle sorumlu tutması.

tekzip etme: yalanlama.
telâkki etme: anlama, kabul etme.
terk etme: bırakma.
ümmet: bütün Müslümanlar.
veli: Allah'ın sevgisine, himayesine kavuşmuş, ermiş kimse.
zahiri: görünürde, görünen, dış.
zannetme: sanma.
zat: kişi, şahıs.
zevk: manevî haz, his, duygu.

bir fert olduğu hâlde, muhakkikîn-i Ehl-i Sünnet, onun o şedit itirazatına karşı onu tekfir ve tatlil etmiyorlar, belki bir râh-ı necat onun için arıyorlar. Zemahşerî'nin derece-i şiddetinden çok aşağı Ebu Ali Cübbâî gibi Mutezile imamlarını, merdut ve matrut sayıyorlar.

Çok zaman bu sır benim merakıma dokunuyordu. Sonra, lütf-u İlâhî ile anladım ki, Zemahşerî'nin Ehl-i Sünnete itirazatı, hak zannettiği mesleğindeki muhabbet-i haktan ileri geliyordu. Yani, meselâ tenzih-i hakikî, onun nazarında, hayvanlar kendi ef'aline hâlık olmasıyla oluyor. Onun için, Cenab-ı Hakkı tenzih muhabbetinden, Ehl-i Sünnetin halk-ı ef'al meselesinde düsturunu kabul etmiyor. Merdut olan sair Mutezile imamları, muhabbet-i haktan ziyade, Ehl-i Sünnetin yüksek düsturlarına kısa akılları yetişemediğinden ve geniş kavanin-i Ehl-i Sünnet onların dar fikirlerine yerleşmediğinden inkâr ettiklerinden, merdutturlar.

Aynen bu ilm-i kelâmdaki Ehl-i İtızalin Ehl-i Sünnet ve Cemaate muhalefeti olduğu gibi, sünnet-i seniye haricindeki bir kısım ehl-i tarikatın muhalefeti dahi iki cihettedir:

Biri, Zemahşerî gibi, hâline, meşrebine meftuniyet cihetinde, daha derece-i zevkine yetişemediği adab-ı şeriata karşı bir derece lâkayt kalır.

Diğer kısmı ise —hâşâ— adab-ı şeriata, desatir-i tari-kate nispeten ehemmiyetsiz bakar. Çünkü dar havsalası o geniş ezvakı ihata edemiyor ve kısa makamı o yüksek adaba yetişemiyor.

adab-ı şeriat: şeriâtın kural ve kaideleri.

adap: terbiyeler, usul.

Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan pek yüce, saygın, şeref ve azamet sahibi hazret-i Allah.

cihet: yön.

derece: miktar, ölçü, mertebe.

derece-i şiddet: şiddet, sertlik derecesi.

derece-i zevk: zevkin derecesi.

desatir-i tarikat: tarikat düsturları, prensipleri.

düstur: kaide, prensip, kural.

ef'al: fiiller, hareketler.

ehemmiyet: önem.

Ehl-i İtızal: Mutezileden olan.

Ehl-i Sünnet ve Cemaat: dinin temel konularında ve inançta Hz. Muhammed (a.s.m.) ve Sahabîlerin takip ettikleri yolu benimseyenler, onlara uyanlar.

ehl-i tarikat: tari-kate bağlı olanlar.

ezvak: zevkler.

fert: şahıs.

fikir: düşünce.

Hâlık: meydana getiren, yoktan var eden.

halk-ı ef'al: kişinin fiillerinin yaratılması; insanların kendi fiillerinin gerçek yaratıcısı olduğunu iddia eden Mutezileye ait bir tabirdir.

hariç: dışında.

hâşâ: asla öyle değildir.

havsala: anlama gücü.

ihata etme: kuşatma; kavra-

ma, anlama.

ilm-i kelâm: kelâm ilmi, iman hakikatlerini ispat eden ve açıklayan ilim dalı.

imam: önder.

inkâr: reddetme, inanmama.

itirazat: itirazlar; bir fikri, hükmü veya durumu kabul etmeyip çürütmeye kalkışma, karşı çıkma.

kavanin-i Ehl-i Sünnet: Ehl-i Sünnetin kanunları, prensipleri.

kısım: takım, çeşit.

lâkayt kalmak: kayıtsız, ilgisiz kalmak.

lütf-u İlâhî: Allah'ın lütfu.

makam: mevki, ulaşılan mertebe, kariyer.

matrut: tardedilmiş, kovulmuş.

meftuniyet: tutkunluk, düşkünlük.

merdut: reddolunmuş, kovulmuş.

meselâ: misal olarak, örneğin.

mesele: ehemmiyetli iş, konu.

meslek: gidiş, tutulan yol.

meşrep: yol, hareket tarzı, meslek.

muhabbet: sevmek, sevgi.

muhabbet-i hak: hak sevgisi.

muhakkikîn-i Ehl-i Sünnet: Ehl-i Sünnetten hakkı ve doğruyu araştıran ve delilleriyle bilen âlimler.

muhalefet: aykırılık, zıtlık, muhaliflik.

Mutezile: meseleleri sırf akılla izaha çalışan, akfî esaslara dayanarak kul, fiilin yaratıcısıdır demekle kaderi inkâr yoluna giden ve hak mezheplerden ayrılan itikadî bir fırka.

nazar: bakış, görüş.

nispeten: kıyaslayarak, oranla.

râh-ı necat: kurtuluş yolu.

sair: diğer, öteki.

sır: gizli hakikat, bir şeyin dikkat, yetenek, tecrübe ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor ve ince yanı.

sünnet-i seniye: Hz. Muhammed'in yüce sünneti; yüksek hâl, söz, tavır ve tasvipleri.

şedit: şiddetli.

tatlil etme: doğru yoldan sapmış gösterme, dalâlete düşmüş bilme, dalâletle suçlama.

tekfir: birini küfürle itham etme.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden uzak ve yüce tutma.

tenzih-i hakikî: Cenab-ı Hakkı hakikî manada, her çeşit kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutmak.

zannetme: doğru bilme, sanma.

ziyade: çok, fazla.

SEKİZİNCİ TELVİH

Sekiz vartayı beyan eder.

• **Birincisi:** Sünnet-i seniyeeye tamam ittiba-ı riayet etmeyen bir kısım ehl-i sülûk, velâyeti nübüvvete tercih etmekle vartaya düşer. Yirmi Dördüncü ve Otuz Birinci Sözlerde, nübüvvet ne kadar yüksek olduğu ve velâyet ona nispeten ne kadar sönük olduğu ispat edilmiştir.

• **İkincisi:** Ehl-i tarikatın bir kısım müfrit evliyasını Sahabeye tercih, hatta enbiya derecesinde görmekle vartaya düşer. On İkinci ve Yirmi Yedinci Sözlerde ve Sahabeler hakkındaki Zeylinde kat'î ispat edilmiştir ki, Sahabelerde öyle bir hassa-i sohbet var ki, velâyet ile yetişilmez ve Sahabelere tefevvuk edilmez ve enbiyaya hiçbir vakit evliya yetişmez.

• **Üçüncüsü:** İfratla tarikat taassubu taşıyanların bir kısmı, adap ve evrad-ı tarikati sünnet-i seniyeeye tercih etmekle sünnete muhalefet edip, sünneti terk eder, fakat virdini bırakmaz. O suretle adap-ı şer'iyeye bir lâkaytlık vaziyeti gelir, vartaya düşer.

Çok Sözlerde ispat edildiği gibi ve İmam-ı Gazalî, İmam-ı Rabbanî gibi muhakkikîn-i ehl-i tarikat derler ki: “Bir tek sünnet-i seniyeeye ittiba noktasında hâsıl olan makbuliyet, yüz adap ve nevafile-i hususiyeden gelemez. Bir farz, bin sünnete müreccah olduğu gibi, bir sünnet-i seniye dahi, bin adap-ı tasavvufa müreccahtır” demişler.

adab-ı şer'iyeye: dinin kuralları, adabları.

adab-ı tasavvuf: tasavvuf kuralları, adabları.

adap: davranış kuralları.

beyan etme: anlatma, izah etme, açıklama.

derece: mertebe.

ehl-i sülûk: nefsi düzeltmek amacıyla manevî terbiye ve terakki yoluna girenler.

ehl-i tarikat: tarikate bağlı olanlar.

enbiya: nebîler, peygamberler.

evliya: velîler, Allah dostları.

evrad-ı tarikat: tarikatlerin virtleri, zikirleri.

farz: İslâmîyette kesin olarak yapılması gereken emir.

hâsıl olan: meydana gelen, ortaya çıkan, kazanılan.

hassa-i sohbet: sohbet özelliği.

ifrat: aşırı gitme.

ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.

ittiba: tâbi olma, uyma.

kat'i: kesin.

kısım: parça, takım.

lâkayt: kayıtsız, ilgisiz.

makbuliyet: makbûllük, geçerlilik.

muhakkikîn-i ehl-i tarikat: tarikate mensup araştırmacılar.

muhalefet: zıtlık, aykırılık.

müfrit: ifrat eden, aşırıya kaçan.

müreccah: tercih edilen, üstün tutulan.

nevafile-i hususiye: hususî nafile ibadetler.

nispeten: kıyaslayarak.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

riayet etmek: uymak, saygıyla boyun eğmek.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve Onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

suret: biçim, tarz.

sünnet: Hz. Muhammed'in Müslümanlara örnek olan mübarek söz, fiil ve emirleri.

sünnet-i seniye: Hz. Muhammed'in yüce sünneti; yüksek hâl, söz, tavır ve tasvipleri.

taassup: aşırı bağlılık, aşırı taraftarlık.

tarikat: tasavvuf adıyla Allah'ı tanımaya ve iman esaslarını inkışaf ettirerek insanı manevî olgunluğa götüren yol.

tefevvuk: üstün olma, üstünlük.

telvih: açıklama.

tercih: üstün tutma, seçme.

terk: bırakma.

vakit: zaman.

varta: büyük tehlike.

vaziyet: durum, hâl.

velâyet: velîlik, Allah dostluğu.

virt: devamlı yapılan zikir.

zeyil: ek, ilâve.

• **Dördüncüsü:** Müfrit bir kısım ehl-i tasavvuf, ilhamı vahiy gibi zanneder ve ilhamı vahiy nev'inden telâkki eder, vartaya düşer. Vahyin derecesi ne kadar yüksek ve küllî ve kudsî olduğu ve ilhamat ona nispeten ne derece cüz'î ve sönük olduğu, On İkinci Sözde ve i'caz-ı Kur'an'a dair Yirmi Beşinci Sözde ve sair risalelerde gayet kat'î ispat edilmiştir.

• **Beşincisi:** Sırr-ı tarikatı anlamayan bir kısım mutasavvıfe, zayıfları takviye etmek ve gevşekleri teşci etmek ve şiddet-i hizmetten gelen usanç ve meşakkati tahfif etmek için, istenilmeyerek verilen ezvak ve envâr ve keramatı hoş görüp meftun olur; ibadeta, hidemata ve evrada tercih etmekle vartaya düşer. Şu risalenin Altıncı Telvihinin Üçüncü Noktasında icmalen beyan olunduğu ve sair Sözlerde kat'iyen ispat edilmiştir ki, bu dâr-ı dünya dârülhizmettir, dârülücret değil. Burada ücretini isteyenler, bâkî, daimî meyveleri, fânî ve muvakkat bir surete çevirmekle beraber, dünyadaki beka hoşuna geliyor, müştakane berzaha bakamıyor. Âdeta bir cihette dünya hayatını sever; çünkü içinde bir nevi ahireti bulur.

• **Altıncısı:** Ehl-i hakikat olmayan bir kısım ehl-i sülûk, makamat-ı velâyetin gölgelerini ve zillerini ve cüz'î numunelerini, makamat-ı asliye-i külliye ile iltibas etmekle vartaya düşer. Yirmi Dördüncü Sözün İkinci Dalında ve sair Sözlerde kat'iyen ispat edilmiştir ki: Nasıl güneş âyinelere vasıtasıyla taaddüt ediyor; binler misalî güneş, aynı güneş gibi ziya ve hararet sahibi olur. Fakat o misalî güneşler, hakikî güneşe nispeten çok zayıftırlar. Aynen

âdeta: sanki.
ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
âyine: ayna
aynen: aynı şekilde, tıpkı.
bâkî: ebedî, devamlı ve kalıcı.
beka: sonsuzluk.
berzah: ruhların kıyamete kadar bekleyeceği, dünya ile ahiret arasındaki yer.
beyan: anlatma, izah, açıklama.
cihet: yön.

cüz'î: küçük, basit.
daimî: sürekli, devamlı.
dair: alâkalı, ilgili.
dâr-ı dünya: dünya yurdu.
dârülhizmet: hizmet yeri.
dârülücret: ücret yeri.
derece: basamak, mertebe.
ehl-i hakikat: gerçeği bulup onun peşinden gidenler.
ehl-i sülûk: nefsi düzeltmek amacıyla manevî terbiye ve terakki yoluna girenler.
ehl-i tasavvuf: tasavvuf ve tarikat ehli, mensubu.

envâr: nurlar.
evrât: virtüerler, Kur'an-ı Kerim'den veya Hadis kaynaklarından sıkça ve devamlı okunan dualar, zikirler.
ezvak: zevkler, hazlar.
fânî: ölümlü, geçici.
gayet: son derece, çok.
hakikî: gerçek.
hararet: sıcaklık.
hayat: ömür.
hidemat: hizmetler, görevler.
ibadet: ibadetler
i'caz-ı Kur'an: Kur'an'ın mu-

cizeliği.
icmalen: kısaca, özetle.
ilham: feyiz yoluyla kalbe gelen mana.
ilhamat: ilhamlar, kalbe doğan manalar.
iltibas etmekle: karıştırmakla.
ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.
kat'î: kesin.
kat'iyen: kesin olarak.
keramat: kerametler, ermişlerin, velilerin olağanüstü sözleri ve hâlleri.
kısım: takım, bölüm.
kudsi: mukaddes, temiz.
küllî: umumî, genel.
makamat-ı asliye-i külliye: kapsayıcı gerçek makamlar, dereceler.
makamat-ı velâyet: velîlik makamları, dereceleri.
meftun: düşkün, tutkun.
meşakkat: zahmet, sıkıntı.
misalî: benzer.
mutasavvıf: tasavvuf ehli, kalbi dünyanın gelip geçiciliği.
muvakkat: geçici.
müfrit: ifrat eden, aşırıya kaçan.
müştakane: şevkle, çok isteyerek.
nev: çeşit, tür.
nispeten: kıyasla, oranla.
nokta: konu ile ilgili önemli bölüm.
numune: örnek.
sair: diğer, öteki.
sırr-ı tarikat: tarikatın sırrı, aslı esası.
suret: biçim, tarz, şekil.
şiddet-i hizmet: hizmetin pek fazla olması.
taaddüt: çoğalma, artma.
tahfif: hafifletme.
takviye: kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.
telâkki etme: anlama, kabul etme.
telvih: açıklama.
tercih etmek: üstün tutmak, seçmek.
teşci: cesaret verme.
vahiy: Cenab-ı Hakkın dilediği hükümleri, sırları ve hakikatleri peygamberlere bildirmesi.
varta: büyük tehlike.
vasıta: aracı, araç.
zaif: zayıf, bilgi ve kabiliyet olaraktan kuvveti olmayan.
zan: sanma.
zill: gölge.
ziya: ışıık.

acz: zayıflık, güçsüzlük.
ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.
âlem-i beka: sonsuzluk âlemi, ahiret.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
azîm: büyük, yüce.
cihet: yön.
daima: sürekli, devamlı.
eazım-ı evliya: velîlerin en büyükleri.
ehl-i sülûk: nefsi düzeltmek amacıyla manevî terbiye ve terakki yoluna girenler.
ehl-i zevk ve şevk: iman hakikatlerinin zevkine erişen ve bu sayede şevki coşkusu artanlar.
enbiya: nebîler, peygamberler.
esas: asıl, temel.
esasat-ı şeriat: şeriatın esasları, temelleri.
evliya-i azime: büyük velîler.
fahir: övünme.
fakr: fakirlik, muhtaçlık.
fânî: ölümlü, geçici.
hâdî: hidayet veren.
hâlbuki: oysa ki.
hodgâm: bencil.
huşû: Allah'a karşı korku ve saygı ile boyun eğme.
ihtiyaren: seçerek, isteyerek.
ihtiyarsız: istemeden.
iktida: doğru ve hak yolu gösterici.
ilân etme: açıklama, duyurma.
ispat: kanıtlanma.
istiğna: ihtiyaç duymama, kaçınma.
ittihâm etmek: suçlamak.
kat'iyen: kesin olarak.
kemal: olgunluk, mükemmellik.
kısım: takım, grup.
mahbubiyet: sevicecek hâlde bulunma.
makamat: makamlar, dereceler.
makamat-ı enbiya: peygamberlerin makamları.
mazhar: nail olma, kavuşma.
merciyet: başvuru merkezi, kaynak olan yer, sığınılacak yer, makam hâlinde olma.
meşhut: görünen, şahadet edilen, gözlemlenen.
meyve: yemiş, netice.
muhalefet: zıtlık, muhaliflik.
muhdî: hidayete erdiren, iman yolunu bulmakta birine vesile olan.
muvaakkaten: geçici olarak.
mübarek: feyizli, kutlu, hayırlı.
müreccah: tercih edilen, üstün tutulan.
nâs: insanlar.
naz: yapmacıklık, şımarıklık.
niyaz: yalvarma, dua.

onun gibi, makamat-ı enbiya ve eazım-ı evliyanın makamının bazı gölgeleri ve zılları var. Ehl-i sülûk onlara girer, kendini o evliya-i azîmeden daha azîm görür, belki enbiyadan ileri geçtiğini zanneder, vartaya düşer.

Fakat bu geçmiş umum vartalardan zarar görmemek için, usul-i imaniyeyi ve esasat-ı şeriatı daima rehber ve esas tutmak ve meşhudunu ve zevkini, onlara karşı muhalefetinde ittihâm etmekledir.

• **Yedincisi:** Bir kısım ehl-i zevk ve şevk, sülûkunda fahri, nazı, şatahatı, teveccüh-ü nâsı ve merciyeti şükre, niyaza, tazarruata ve nâstan istiğnaya tercih etmekle vartaya düşer. Hâlbuki en yüksek mertebe ise, ubudiyet-i Muhammediyedir ki, "mahbubiyet" ünvanıyla tabir edilir. Ubudiyetin ise sırr-ı esası niyaz, şükür, tazarru', huşû, acz, fakr, halktan istiğna cihetiyle o hakikatin kemaline mazhar olur. Bazı evliya-i azîme, fahir ve naz ve şatahata muvaakkaten, ihtiyarsız girmişler; fakat o noktada, ihtiyaren onlara iktida edilmez. Hâdîdirler, muhdî değillerdir; arkalarından gidilmez.

• **Sekizinci varta:** Hodgâm, aceleci bir kısım ehl-i sülûk, ahirette alınacak ve koparılacak velâyet meyvelerini dünyada yemesini ister ve sülûkunda onları istemekle vartaya düşer. Hâlbuki ¹ وَمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ

gibi ayetlerle ilân edildiği gibi, çok Sözlerle kat'iyen ispat edilmiştir ki, âlem-i bekada bir tek meyve, fânî dünyanın bin bahçesine müreccahtır. Onun için, o mübarek meyveleri burada yememeli. Eğer istenilmeyerek yedirilse,

1. Dünya hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir. (Âl-i İmran Suresi: 185.)

rehber: kılavuz.

sırr-ı esas: esas sır, asıl hakikat.

sülûk: bir yola girme, bir yol tutma; nefsi düzeltmek ve vuslata ermek amacıyla tasavvuf yoluna girme.

şatahat: manevî sarhoşluk ve cezbe hâlinde iken söylenen şeriatı aykırı sözler.

şükür: Allah'a karşı kulluk görevlerini yerine getirme, min-

nettarlık ifade etme, teşekkür.

tabir: ifade, söz.

tazarru: yalvarma, Allah'a huşû içinde yalvarma.

tazarruat: yalvarışlar, niyazlar.

tercih etmek: üstün tutmak, seçmek.

teveccüh-ü nâs: insanların alâkası, yönelmesi.

ubudiyet: kulluk.

ubudiyet-i Muhammediye: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) mükemmel kulluk ve ibadeti.

umum: bütün, genel.

usul-ü imaniye: imanın usulleri, metotları, esasları.

ünvan: ad, şân.

varta: büyük tehlike.

velâyet: velîlik, Allah dostluğu.

zannetme: sanmak.

zill: gölge.

şükredilmeli; mükâfat için değil, belki teşvik için bir ih-san-ı İlâhî olarak telâkki edilmeli.

DOKUZUNCU TELVİH

Tarikatin pek çok semeratından ve faydalarından yalnız burada dokuz adedini icmalen beyan edeceğiz:

• **Birincisi:** İstikametli tarikat vasıtasıyla, saadet-i ebediyedeki ebedî hazinelerin anahtarları ve menşeleri ve madenleri olan hakaik-ı imaniyenin inkişafı ve vuzuhu ve aynelyakîn derecesinde zuhurlarıdır.

• **İkincisi:** Makine-i insaniyenin merkezi ve zembereği olan kalbi, tarikat vasıta olup işletmesiyle ve o işletmekle sair letaif-i insaniyeyi harekete getirip netice-i fitratlarına sevk ederek hakikî insan olmaktır.

• **Üçüncüsü:** Âlem-i berzah ve ahiret seferinde, tarikat silsilelerinden bir silsileye iltihak edip ve o kafiye ile ebedülâbâd yolunda arkadaş olmak ve yalnızlık vahşetinden kurtulmak ve onlarla dünyada ve berzahta manen ünsiyet etmek ve evham ve şübehatın hücumlarına karşı onların icmaina ve ittifağına istinat edip, her bir üstadını kavi bir senet ve kuvvetli bir bürhan derecesinde görüp, onlarla o hatıra gelen dalâlet ve şübehati defetmektir.

• **Dördüncüsü:** İmandaki marifetullah ve o marifetteki muhabbetullahın zevkini, safi tarikat vasıtasıyla anlamak; ve o anlamakla dünyanın vahşet-i mutlakasından ve insanın kâinattaki gurbet-i mutlakasından kurtulmaktır. Çok Sözlerde ispat etmişiz ki, saadet-i dâreyn ve

niyette, tutum ve davranışta Allah'ın rızasına uygun dürüstlük.

istinat etme: dayanma.

ittifak: fikir birliği etme, birleşme.

kafiye-i nuraniye: nurlu kafiye, ışıltı saçan topluluk.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar, yaratılmış her şey, evren.

kavi: kuvvetli.

letaif-i insaniye: insanın manevî duyguları.

makine-i insaniye: insan bedeninin işleyiş düzen ve sistemi.

manen: ruhça, manaca, manevî yönden.

marifet: bilme, tanıma.

marifetullah: Allah'ı tanıma ve bilme.

menfaat: fayda.

menşe: esas, kök.

muhabbetullah: Cenab-ı Hakka karşı duyulan sevgi.

mükâfat: ödül, hediye.

netice-i fitrat: yaratılışın gaye ve neticesi.

saadet-i dâreyn: iki cihan saadeti.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

safi: saf, temiz.

sair: diğer, öteki.

semerat: semereler, meyveler.

senet: dayanak.

sevk etme: sürme, yönelme.

silsile: zincir, soy kütüğü.

şübehat: şüpheler.

şükür: Allah'a karşı kulluk görevlerini yerine getirme, minnettarlık ifade etme, teşekkür.

tarikât: tasavvuf adıyla Allah'ı tanımaya ve iman esaslarını inkişaf ettirerek insanı manevî olgunluğa götüren yol.

telâkki: anlama, kabul etme.

telvîh: açıklama.

teşvik: sevklendirmek, cesaret vermek.

ünsiyet etmek: dostluk, arkadaşlık kurmak.

üstâd: muallim, öğretmen.

vahşet: ıssız yerlerde duyulan korku.

vahşet-i mutlaka: tam bir yalnızlık ve korku hâli.

vasıta: aracılık.

vuzuh: açıklık.

zemberek: hareketi sağlayan güç kaynağı.

zevk: manevî haz, lezzet.

zuhur: görünme.

adet: tane, sayı.

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

âlem-i berzah: ruhların kıyamete kadar bekleyeceği, dünya ile ahiret arasındaki yer.

aynelyakîn: bir şeyi görerek ve seyrederak bilme.

berzah: ruhların kıyamete kadar bekleyeceği, dünya ile ahiret arasındaki yer.

beyan etme: anlatma, izah etme, açıklama.

bürhan: delil, hüccet, şahit.

dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılmak, azmak.

defetmek: savmak, uzaklaştırmak.

derece: ölçü.

ebedî: sonsuz, daimî.

ebedülâbâd: sonsuzlukların sonsuzluğu, ahiret.

evham: vehimler, kuşku.

faide: fayda, yarar.

gurbet-i mutlaka: mutlak gariplik.

hakaik-i imaniye: iman hakikatleri, esasları.

hakikî: gerçek, doğru.

hücum: saldırma.

icma: toplama, fikir birliğine varma.

icmalen: kısaca, özetle.

ihsan-ı ilâhî: İlâhî ihsan, Allah'ın lütfu bağışı.

iltihak: karışma.

iman: inanç, itikat, Allah'a iman.

inkişaf: gelişme, açılma.

ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.

istikamet: inanç, düşünce ve

âdet: alışkanlık.
a'mal-i uhreviye: ahirete ait iş, hareket ve ibadetler.
beyan: anlatma, izah, açıklama.
ciddî saadet: gerçek mutluluk.
ciddî: gerçek.
cihet: yön.
ehemmiyet: önemli.
elem: üzüntü, maddî-manevî ızdırap.
enaniyet: kendini beğenme, bencillik.
hakaik-ı lâtife: lâtif, güzel hakaikatler, ince manalı gerçekler.
hakikat: gerçek, doğru.
hakikî zevk: gerçek manevî zevk.
hakikî: gerçek.
halâs: kurtulma, kurtuluş.
hayat-ı ebediye: ebedî ve sonsuz hayat.
hükmüne getirmek: değerine, yerine getirmek.
hüsniüstimal: güzel ve iyi kullanış.
ibadet: Allah'a karşı kulluk vazifesini yapma.
ifa etme: yerine getirme.
ihlâs: samimiyet; ibadet ve davranışlarda sadece Allah'ın rızasını gözetme.
iman: inanç, itikat.
inkışaf etme: gelişme, açığa çıkma.
intibah-ı kalbi: kalbi uyanış.
İslâmiyet: Müslümanlık.
iştihakla: severek, isteyerek.
itaat etme: boyun eğme, uyuma.
keder: kaygı, hüzn.
lezzet: zevk, haz, sevinç.
mahiyet-i ameliye: yapılan ameliyenin, işleyişin iç yüzü, özelliği.
makam: yer, mevki, mertebe.
medar: sebep, vesile, kaynak.
muamelât-ı dünyeviye: dünyevî işler.
mühim: önemli.
nefs-i emmare: insanı devamlı yasak olan kötülüğe sürükleyen nefis.
neşvünema: büyüme ve yetişme.
netice: sonuç.
niyet: kalbin bir şeye karar vermesi, maksat.
ömür: hayat.
rezail: rezillikler, alçaklıklar ve asilikler.
riya: iki yüzlülük.
rûbte: derece.
sermaye-i ömür: ömür sermayesi.

elemsiz lezzet ve vahşetsiz ünsiyet ve hakikî zevk ve ciddî saadet, iman ve İslâmiyetin hakikatindedir. İkinci Sözde beyan edildiği gibi, iman, şecere-i tuba-i Cennetin bir çekirdeğini taşıyor. İşte, tarikatın terbiyesiyle o çekirdek neşvünema bulur, inkışaf eder.

• **Beşincisi:** Tekâlif-i şer'iyedeki hakaik-ı lâtifeyi, tari-katten ve zikr-i İlâhîden gelen bir intibah-ı kalbî vasıtasıyla hissetmek, takdir etmek; o vakit taate suhre gibi değil, belki iştihakla itaat edip ubudiyeti ifa eder.

• **Altıncısı:** Hakikî zevke ve ciddî teselliye ve kedersiz lezzete ve vahşetsiz ünsiyete hakikî medar ve vasıta olan tevekkül makamını ve teslim rütbesini ve rıza derecesini kazanmaktır.

• **Yedincisi:** Sülûk-u tarikatın en mühim şartı, en ehemmiyetli neticesi olan ihlâs vasıtasıyla, şirk-i hafiden ve riya ve tasannu gibi rezailden halâs olmak ve tarikatın mahiyet-i ameliyesi olan tezkiye-i nefis vasıtasıyla nefis-i emmarenin ve enaniyetin tehlikelerinden kurtulmaktır.

• **Sekizinci:** Tarikatte zikr-i kalbî ile ve tefekkür-ü aklî ile kazandığı teveccüh ve huzur ve kuvvetli niyetler vasıtasıyla, âdetlerini ibadet hükmüne çevirmek; ve muame-lât-ı dünyeviyesini a'mal-i uhreviye hükmüne getirip ser-maye-i ömrünü hüsniüstimal etmek cihetiyle, ömrünün dakikalarını hayat-ı ebediyenin sümbüllerini verecek çekirdekler hükmüne getirmektir.

suhre: zoraki, önündeki işi isteksiz yapan.
sülûk-u tarikat: tarikat yolu-na girme.
şecere-i tuba-i Cennet: Cennetin Tuba ağacı.
şirk-i hafî: gizli şirk.
taat: ibadet etme.
takdir etmek: değer vermek.
tarikat: tasavvuf adıyla Allah'ı tanımaya ve iman esaslarını inkışaf ettirerek insanı manevî olgunluğa götüren yol.

tasannu: yapmacık.
tefekkür-ü aklî: akıl yoluyla tefekkür etmek, düşünmek.
tekâlif-i şer'iy: şeriatın emirleri, yükümlülük ve sorumlulukları.
terbiye: eğitim.
teselli: avunma.
teslim: kendini Allah'ın emrine bırakma.
teveccüh: iltifat etme.
tevekkül: Allah'a dayanma ve güvenme.
tezkiye-i nefis: nefisini temi-

ze çıkarma.
ubudiyet: kulluk.
ünsiyet: dostluk, arkadaşlık.
vahşet: vahşilik, yalnızlık, ilkellik.
vahşetsiz: yalnızlık hissetmeden, korkusuz.
vakit: zaman.
vasıta: aracılık.
zevk: manevî haz.
zikr-i İlâhî: Allah'ı zikretmek.
zikr-i kalbî: kalp ile yapılan, sessiz zikir.

• **Dokuzuncusu:** Seyrüsülûk-u kalbî ile ve mücahede-i ruhî ile ve terakkiyat-ı maneviye ile, insan-ı kâmil olmak için çalışmak; yani hakikî mü'min ve tam bir Müslüman olmak; yani, yalnız sûrî değil, belki hakikat-i imanı ve hakikat-i İslâmı kazanmak; yani, şu kâinat içinde ve bir cihette kâinat mümessili olarak, doğrudan doğruya kâinatın Hâlık-ı Zülcelâl'ine abd olmak ve muhatap olmak ve dost olmak ve halil olmak ve âyine olmak ve ahsen-i takvimde olduğunu göstermekle, benîâdem'in melâikeye rüçhaniyetini ispat etmek; ve şeriatın imanî ve amelî cennahlarıyla makamât-ı âliyede uçmak ve bu dünyada saadet-i ebediyeeye bakmak, belki de o saadete girmektir.

1 سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى الْغَوْثِ الْأَكْبَرِ فِي كُلِّ الْعُصُورِ وَالْقُطْبِ
الْأَعْظَمِ فِي كُلِّ الدُّهُورِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي تَظَاهَرَتْ حِشْمَةُ وَلَايَتِهِ
وَمَقَامُ مَحْبُوبِيَّتِهِ فِي مِعْرَاجِهِ وَانْدَرَجَ كُلُّ الْوَلَايَاتِ فِي ظِلِّ
مِعْرَاجِهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ آمِينَ
2 وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

1. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)
2. Allah'ım! Her asırda en büyük medetkâr, her devirde en büyük kutup olan, velâyetinin haşmeti ve mahbubiyetinin makamı Miracında tezahür eden, bütün velâyetler onun Miracının gölgesi altında bulunan Efendimiz Muhammed'e, onun bütün Âl ve Ashabına salât ve selâm eyle. Âmin. Hamd, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

abd: kul.

ahsen-i takvim: insana Allah tarafından verilen en güzel ve en mükemmel biçim, görünüş.

âl: aile, soy.

amelî: uygulamalı, pratik.

âmin: "Yâ Rabbi! Öyle olsun, kabul eyle!" anlamında duanın sonunda söylenir.

Ashap: Sahabeler.

asır: yüzyıl.

âyine: ayna.

benîâdem: insan oğlu.

cenah: taraf, kısım.

cihet: yön.

hakikat-i iman: imanın esası, mahiyeti, gerçeği.

hakikat-i islâm: İslâmın esası, mahiyeti, gerçeği.

hakikî: gerçek.

Hâlık-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük ve haşmet sahibi her şeyi yoktan yaratan Allah.

halil: samimî dost.

hamd: övme, yüceltme.

haşmet: ihtişam, heybet, görkem.

hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye, fayda.

imani: imanla ilgili.

insan-ı kâmil: kâmil, mükemmel insan.

ispat: doğruyu delil göstererek meydana koyma.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar, yaratılmış olan her şey, evren.

kutub: Allah'ın iradesini temsil ettiğine inanılan, Allah dostlarının (velilerin) en büyüğü, hakikat-i Muhammedîye mazhar olan kişi.

mahbubiyet: sevicecek hâlde bulunma, sevilme.

mahsus: has.

makam: yer; mevki.

makamat-ı âliye: yüce makamlar.

medetkâr: imdada yetişen.

melâike: melekler.

Mirac: Hz. Muhammed Efendimizin, Recep ayının 27.gecesinde Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

muhatap olmak: hitap etmek, konuşmak.

mücahede-i ruhî: ruhen mücahede içinde oluş.

mümessil: temsilci.

mü'min: inanan, iman eden.

Müslüman: İslâm dininden olan.

noksan: eksiklik.

rüçhaniyet: üstün olma hâli.

saadet: mutluluk.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

salât: Hz. Muhammed'e, ashabına, ailesine Allah'ın rahmet ve mağfiretini, meleklerin istiğfarını ve mü'minlerin dualarını dileme.

selâm: selâmet, esenlik.

Seyr-i sülûk-u kalbî: kalben manevî yolda gitme, ilerleme.

sûrî: görünüşte olan.

şeriat: Allah'ın emri, ilâhî kanun.

tenzih etme: Allah'ı her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma.

terakkiyat-ı manevî: manevî ilerleme, yükselme.

tezahür etme: zuhur etme, görünme.

velâyet: velîlik, Allah dostluğu.

Zeyil

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

*Bu küçük Zeylin büyük bir ehemmiyeti var;
herkese menfaatlidir.*

Cenab-ı Hakka vasıl olacak tarikler pek çoktur. Bütün hak tarikler Kur'an'dan alınmıştır. Fakat tarikatlerin bazıları bazısından daha kısa, daha selâmetli, daha umumiyetli oluyor. O tarikler içinde, kasır fehminle Kur'an'dan istifade ettiğim *acz* ve *fakr* ve *şefkat* ve *tefekür* tarikidir.

Evet, *acz* dahi, aşk gibi, belki daha eslem bir tariktir ki, ubudiyet tarikıyla *mahbubiyete* kadar gider. *Fakr* dahi *Rahman* ismine isal eder. Hem *şefkat* dahi, aşk gibi, belki daha keskin ve daha geniş bir tariktir ki, *Rahîm* ismine isal eder. Hem *tefekür* dahi, aşk gibi, belki daha zengin, daha parlak, daha geniş bir tariktir ki, *Hakîm* ismine isal eder.

Şu tarik, hafî tarikler misillü, “*letaif-i aşere*” gibi on hatve değil; ve tarik-ı cehriye gibi “*nüfus-u seb'a*,” yedi mertebeye atılan adımlar değil; belki Dört Hatveden ibarettir. Tarikatten ziyade hakikattir, şeriattır.

Yanlış anlaşılmasın; *acz* ve *fakr* ve kusurunu Cenab-ı Hakka karşı görmek demektir. Yoksa onları yapmak veya halka göstermek demek değildir.

acz: zayıflık, güçsüzlük.
aşk: siddetli sevgi, muhabbet.
Cenab-ı Hak: hakkın ta kendisi olan pek yüce, saygın, şeref ve azamet sahibi hazret-i Allah.
ehemmiyet: önem.
eslem: en selâmetli.
fakr: fakirlik, ihtiyaç hâli.
fehîm: anlayış, idrak.
hafî: gizli.
hak: doğru, gerçek.
hakikat: gerçek, doğru.
Hakîm: belirli gayelere yönelik olarak, manalı, faydalı ve tam yerli yerinde yaratan Allah.
halk: insan topluluğu, millet.
hatve: adım, basamak.
ibaret: meydana gelen, oluşan.
isal: ulaştırma.
istifade: faydalanma.
kusur: eksiklik, özür.
letaif-i aşere: on lâtif duygu.
mahbubiyet: sevicecek hâlde bulunma, Allah'ın muhabbetine erişme.
menfaat: fayda, yarar.
mertebe: basamak, derece.
misillü: gibi, benzeri.
nüfus-u seb'a: yedi çeşit nefis: emmame, levvame, mülhime, mutmainne, râdiye, mardiyeye, safiye.

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. (Fatiha Suresi: 1.)

Rahîm: rahmeti her bir varlıkta görünen sonsuz şefkat ve merhamet sahibi olan Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

selâmetli: güvenli, sağlıklı ve esenlikli.

şefkat: içten ve karşılıksız merhamet, sevgi.

seriat: Allah'ın emri, ilâhî kaideler.

tarik: yol.

tarikât: tasavvuf adıyla Allah'ı tanımaya ve iman esaslarını inkişaf ettirerek insanı manevî olgunluğa götüren yol.

tarik-ı cehriye: açık olarak ve

yüksek sesle yapılan zikir yolu.

tefekür: Allah'ı tanımayı sonuç verecek şekilde varlıklar üzerinde düşünme.

ubudiyet: kulluk.

umumiyet: umumilik, genellik.

vasıl olmak: Hakka ulaşmak.

zeyil: ek, ilâve.

ziyade: çok, fazla.

Şu kısa tarikin evradı, ittiba-ı sünnettir; feraizi işlemek, kebairi terk etmektir. Ve bilhassa, namazı tadil-i erkân ile kılmak, namazın arkasındaki tesbihatı yapmaktır.

Birinci hatveye ¹ فَلَا تُزَكُّوْا اَنْفُسَكُمْ ayeti işaret ediyor.

İkinci hatveye ² وَلَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ نَسُوْا اللّٰهَ فَاَنْسِيْهُمْ اَنْفُسَهُمْ ayeti işaret ediyor.

Üçüncü hatveye مَا اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنْ اللّٰهِ وَمَا اَصَابَكَ ³ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ ayeti işaret ediyor.

Dördüncü hatveye ⁴ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ ayeti işaret ediyor.

Şu Dört Hatvenin kısa bir izahı şudur ki:

Birinci Hatvede, فَلَا تُزَكُّوْا اَنْفُسَكُمْ ayeti işaret ettiği gibi, tezkiye-i nefis etmemek. Zira, insan, cibilliyeti ve fitratı hasebiyle nefisini sever. Belki, evvelâ ve bizzat yalnız zatını sever; başka her şeyi nefisine feda eder. Ma'buda lâıyk bir tarzda nefisini metheder; ma'buda lâıyk bir tenzih ile nefisini meayıpten tenzih ve tebrie eder. Elden geldiği kadar kusurları kendine lâıyk görmez ve kabul etmez; nefisine perestiş eder tarzında, şiddetle müdafaa eder. Hatta fitratında tevdi edilen ve Ma'bud-u Haki-kî'nin hamd ve tesbihi için ona verilen cihazat ve istida-dı kendi nefisine sarf ederek, ⁵ مَنْ اَتَّخَذَ اِلٰهًا هَوٰیءٌ sırrına

fitrat: yaratılış, tabiat, huy.

hamd: methetme, övme.

haseb: dolayı, cihetince, gereğin-ce.

hatve: adım, basamak.

helâk: yıkılma, harap olma.

istidat: kabiliyet, yetenek.

işaret: gösterme, bildirme.

ittiba-ı sünnet: Peygamberimizin sünnetine uyma.

izah: açıklama.

kebair: büyük günahlar.

kusur: eksiklik, özur.

lâıyk: uygun, münasip.

ma'bud: kendisine ibadet olunan, edilen.

Ma'bud-u Hakiki: asıl ve gerçek ibadet edilmeye lâıyk olan Allah.

meayıp: kusurlar, ayıplar.

methetme: övme.

müdafaa: savunma.

müstesna: istisna olan, ayrı tutu-lan, hariç.

nefis: kendi, şahıs; kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan hayırlı işlerden alıkoyan güç, duy-gu.

perestiş: tapma, aşırı sevgi.

sarf etmek: harcamak.

sır: gizli hakikat.

tadil-i erkân: namazın bütün rü-künlerini, esaslarını usulüne göre yerine getirmek.

tarik: yol.

tarz: biçim, suret.

tebrie: bir kimseyi şüpheden ve zan altından kurtarma, birini te-mize çıkarma.

tenzih: Allah'ı her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma.

terk: bırakma.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutarak şanına lâıyk ifadelerle anma.

tesbihat: tesbihler, Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanı-na lâıyk ifadelerle anma.

tevdi edilen: emanet olarak bıra-kılan.

tezkiye-i nefis: nefisini temize çı-karma.

zat: kendi, nefis.

1. Nefislerinizi temize çıkarmayın. (Necm Suresi: 32.)

2. Allah'ı unutanlar gibi olmayın ki, Allah da onlara kendi akıbetlerini unutturmuştur. (Haşır Suresi: 19.)

3. Sana her ne iyilik erişirse Allah'tandır. Sana her ne kötülük gelirse, o da kendi kusurun se-bebiyledir. (Nisâ Suresi: 79.)

4. Her şey helâk olup gidiçidir—Ona bakan yüzü müstesna. (Kasas Suresi: 88.)

5. Nefsinin arzusunu kendisine ma'bud edinip onun her emrine uyan kimse. (Furkan Suresi: 43.)

akıbet: son.

ayet: Kur'an'ın her bir cümle-si.

bilhassa: özellikle.

bizzat: şahsen.

cibilliyet: yaratılıştan olan, huy, karakter.

cihazat: cihazlar, azalar, or-ganlar.

evrat: virtler, okunması âdet

olan dini dualar, zikirler.

evvelâ: her şeyden önce.

feda etme: gözden çıkarma, uğruna verme.

feraz: farzlar.

mazhar olur. Kendini görür, kendine güvenir, kendini beğenir.

İşte şu mertebede, şu hatvede tezkiyesi, tathiri, onu tezkiye etmemek, tebrie etmemektir.

İkinci Hatvede, ¹ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ

dersini verdiği gibi; kendini unutmuş, kendinden haberi yok; mevti düşünse, başkasına verir; fenâ ve zevali görse, kendine almaz. Ve külfet ve hizmet makamında nefsinin unutmak, fakat ahz-ı ücret ve istifade-i huzuzat makamında nefsinin düşünmek, şiddetle iltizam etmek, nefsi emmarenin muktezasıdır. Şu makamda tezkiyesi, tathiri, terbiyesi; şu hâlin aksidir. Yani, nisyan-ı nefis içinde nisyan etmemek. Yani, huzuzat ve ihtirasatta unutmak ve mevtte ve hizmette düşünmek.

Üçüncü Hatvede, مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ

² مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ dersini verdiği gibi; nefsin muktezası, daima iyiliği kendinden bilip, fahir ve ucbe girer. Bu hatvede, nefsinde yalnız kusuru ve nakısı ve aczi ve fakrı görüp, bütün mehasin ve kemalâtını, Fâtır-ı Zülcelâl tarafından ona ihsan edilmiş nimetler olduğunu anlayıp, fahir yerinde şükür ve temeddüh yerinde hamd etmektir. Şu mertebede tezkiyesi, ³ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيْهَا sırrıyla şudur ki: Kemalini kemalsizlikte, kudretini acizde, gınâsını fakrda bilmektir.

acz: zayıflık, güçsüzlük.
ahz-i ücret: ücret alma.
aksi: ters, zıt.
daima: sürekli, devamlı.
emir: iş, buyruk.
fahir: övünme.
fakr: fakirlik, ihtiyaç sahibi.
Fâtır-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi ve benzeri olmayan şeyleri harika ve üstün bir sanatla yaratan Allah.
fenâ: yok olma, ölümlülük.
gınâ: zenginlik, bolluk.
günah: Allah'ın emirlerine aykırı davranış.
hâlet: durum, hâl.
hamd etmek: övgü, şükür ve minnet duymak.
hatve: adım, basamak.
hizmet: bir uğurda çalışma, çabalamak.
huzuzat: hazlar, lezzet veren şeyler.
ihsan: ikram etme, lütf.
ihtirasat: ihtiraslar, şiddetli arzu ve istekler.
iltizam: taraftarlık yapma, tarafgirlik.
istifade-i huzuzat: haz duyulan şeylerden istifade etmek, yararlanmak.
kemal: olgunluk, yetkinlik, mükemmellik.
kemalât: faziletler, olgunluklar, mükemmellikler.
kudret: kuvvet, iktidar, güç.
kusur: eksiklik, noksan, özür.
külfet: zahmet, sıkıntı.
ma'bud: kendisine kulluk ve ibadet edilen.
makam: mevki, durulan yer, konum.
mazhar olma: nail olma, kavuşma, sahip olma.
mehasin: güzelliğler, iyilikler.
mertebe: derece, basamak.
mevt: ölüm.
mukteza: gereken, gereklilik.
naks: noksan, eksiklik.
nefis: insanın kendisi, şahsı; kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplanan hayırlı işlerden alıkoyan güç.
nefs-i emmare: insana kötü ve günah olan işlerin yapılmasını emreden nefis.
nefsini düşünmek: kendini düşünmek.

1. Allah'ı unutanlar gibi olmayın ki, Allah da onlara kendi akıbetlerini unutturmuştur. (Haşır Suresi: 19.)
2. Sana her ne iyilik erişirse Allah'tandır. Sana her ne kötülük gelirse, o da kendi kusurun sebebiyledir. (Nisâ Suresi: 79.)
3. Nefsini günahlardan arındıran kurtuluşa ermiştir. (Sems Suresi: 9.)

nimet: lütf, ihsan, bağış.

nisyan: unutmak.

nisyan-ı nefis: nefsinin unutarak yok farz etme.

sır: gizli hakikat, bir şeyin dikkat, yetenek, tecrübe ve sezgi yardımıyla kavranabilen en

zor ve en ince yanı.

şükür: verdiği nimetlerden dolayı Allah'a minnettarlık ifade etme, teşekkür.

tathir: temizlenme.

tebrie: temize çıkarma, kusura uzak tutma.

temeddüh: övünme, methe-dilme, böbürlenme.

tezkiye: nefsi kötülüklerden arındırma, temize çıkarma.

ucub: kendini beğenme, gurur.

zeval: sona erme, yok olma.

Dördüncü Hatvede, ¹ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ dersini

verdiği gibi; nefis, kendini serbest ve müstakil ve bizzat mevcut bilir. Ondan bir nevi rububiyet dava eder. Ma'buduna karşı adavetkârâne bir isyanı taşır. İşte gelecek şu hakikati derk etmekle ondan kurtulur. Hakikat şudur ki:

Her şey nefsinde mana-i ismiyle fânîdir, mefkuddur, hâdistir, madumdur; fakat mana-i harfiyle ve Sâni-i Zülcelâl'in esmasına âyinedarlık cihetiyle ve vazifedarlık itibarıyla şahittir, meşhuttur, vacittir, mevcuttur.

Şu makamda tezkiyesi ve tathiri şudur ki: Vücudunda adem, ademinde vücudu vardır. Yani kendini bilse, vücut verse, kâinat kadar bir zulûmat-ı adem içindedir. Yani, vücut-u şahsisine güvenip, Mucid-i Hakikî'den gaflet etse, yıldız böceği gibi bir şahsî ziya-i vücudu nihayetsiz zulûmat-ı adem ve firaklar içinde bulunur, boğulur. Fakat enaniyeti bırakıp, bizzat nefsi hiç olduğunu ve Mucid-i Hakikî'nin bir âyine-i tecellisi bulunduğunu gördüğü vakit, bütün mevcudatı ve nihayetsiz bir vücudu kazanır. Zira bütün mevcudat, esmasının cilvelerine mazhar olan Zat-ı Vacibü'l-Vücud'u bulan bir kalp, her şeyi bulur.

1. Her şey helâk olup gidicidir—Ona bakan yüzü müstesna. (Kasas Suresi: 88.)

adavetkârâne: düşmancasına.
adem: yokluk.
âyinedar: ayna tutan, gösterici.
âyine-i tecelli: aslın görüntüsünü aksettiren, yansıtan ayna.
cihet: yön.
cilve: tecelli, yansıma, belirme.

dava: iddia.
derk etmek: anlamak, kavramak.
enaniyet: kendini beğenme, bencillik.
esma: isimler.
fânî: ölümlü, geçici.
firak: ayrılık.
gaflet: Allah'tan uzaklaşıp nefsinin arzularına dalmak, umursamazlık.

hadis: sonradan olan şey, yaratılan.
hakikat: gerçek, doğru.
hatve: adım, basamak.
isyan: başkaldırma, itaatsizlik.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar, yaratılmış olan her şey, evren.
ma'bud: kendisine ibadet olunan.

madum: yok olan, mevcut olmayan.
makam: yer; mevki, basamak.
mana-i harfi: bir şeyin Yaratıcısına bakan, onu tarif eden ve tanıtan manası.
mana-i ismi: bir şeyin bizzat kendisine bakan ve kendisini tanıtan manası.
mazhar olmak: nail olmak, kavuşmak.
mefkud: yok, kayıp.
meşhut: görünen, tanık olunan.
mevcudat: var olan her şey, mahlûklar, yaratılmışlar.
mevcut: var olan.
Mucid-i Hakikî: her şeyi yoktan meydana getiren gerçek yaratıcı, Allah.
müstakil: bağımsız.
nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan hayırlı işlerden alıkoyan güç, insanın kendisi.
nevi: çeşit, tür.
nihayetsiz: sonsuz.
rububiyet: rablik, ilâhlık; Allah'ın her zaman, her yerde, her mahlûka muhtaç olduğu şeyleri vermesi tedbir sahip oluşuyla beslemesi ve terbiye etmesi.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi, her şeyi sanatla yaratan Allah.
şahit: şahitlik yapan.
şahsi: şahsa ait.
tathir: temizlenme.
tezkiye: nefsi kötülüklerden arındırma, temize çıkarma.
vacit: mevcut, vücuda gelen, yaratılan.
vakit: zaman.
vazifedarlık itibarıyla: görevi bakımından.
vücut-u şahsî: kendi şahsî varlığı ve vücudu.
vücut: var olma.
Zat-ı Vacibü'l-Vücud: varlığı ve vücudu vacip olan, mutlaka gereken Cenab-ı Hak.
ziya-i vücut: vücut aydınlığı, umut ışığı.
zulûmat-ı adem: yokluk ve hiçlik karanlıkları.

acz: zayıflık, güçsüzlük.
af: bağışlama.
aşk: şiddetli sevgi, muhabbet.
azletmek: birisini işinden veya makamından ayırmak.
bâlâpervazâne: yüksekten konuşarak, atıp tutarak.
cadde-i kübra: büyük cadde.
dair: alâkalı, ilgili.
dava: iddia, bir fikri savunma.
ehl-i vahdetülvücut: "Allah'tan başka mevcut yoktur" diyenler.
ehl-i vahdetüşşuhut: görülen, gözlenen âlemin dünyanın birliğini benimseyenler.
eslem: en selâmetli.
Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın güzel isimleri.
fakr: fakirlik, ihtiyaç hâli.
Fâtır-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi ve benzeri olmayan şeyleri yaratan Allah.
gayet: son derece, çok.
hakikat: gerçek, doğru.
hâlbuki: oysa ki.
hatime: son söz.
hatve: adım, aşama.
hikmet: ilâhî gaye, fayda, yüksek bilgi.
hizmet: bir uğurda çalışma, çabalamak.
huzur-u daimî: kendisini her an Allah'ın huzurunda hissetmek.
idam: yok olma.
ilim: bilgi.
istihdam: hizmet ettirme, çalıştırma.
izahat: izahlar, açıklamalar.
Kadir-i Zülcelâl: büyüklük sahibi ve her şeye gücü yeten Allah.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar, yaratılmış olan her şey, evren.
kusur: eksiklik, noksan, özür.
Mahbub-u Hakikî: gerçek doğru sevgili olan Allah.
mahkûm: hüküm giymiş, mecbur, zorunluluk.
mâşuk-u mecazi: gerçek sevgiye lâyık olmadığı hâlde âşık olunan şeyler.
mazhariyet: görünme ve tezahür yeri olma.
mecbur: zorunlu.
mevcudat: var olan her şey, yaratılmışlar, varlıklar.
nefis: kötü vasıfları, nitelikleri kendisinde toplayan hayırlı işlerden alıkoyan güç.
nisyan-ı mutlak: mutlak nisyan, yokluğa, karanlığa hiçliğe mahkûm olma.
nokta: konu ile ilgili önemli bölüm.
sarf-ı nazar: saymama, dikkate almama.
satahat: dengesiz, ölçsüz sözler.
şefkat: içten ve karşılıksız sevgi, merhamet.

Şu acz, fakr, şefkat, tefekkür tarikındaki dört hatvenin izahatı, hakikatin ilmîne, şeriatın hakikatine, Kur'an'ın hikmetine dair olan yirmi altı adet Sözlerde geçmiştir. Yalnız, şurada bir iki noktaya kısa bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Evet, şu tarik daha kısadır. Çünkü, dört hatvedir. Acz, elini nefisten çekse, doğrudan doğruya Kadîr-i Zülcelâl'e verir. Hâlbuki en keskin tarik olan aşk, nefisten elini çeker, fakat mâşuk-u mecaziye yapışır. Onun zevalini bulduktan sonra Mahbub-u Hakikî'ye gider.

Hem, şu tarik daha eslemidir. Çünkü, nefsin şatahat ve bâlâpervazâne davaları bulunmaz. Çünkü, acz ve fakr ve kusurdan başka nefsinde bulmuyor ki, haddinden fazla geçsin.

Hem, bu tarik daha umumî ve cadde-i kübradır. Çünkü, kâinatı, ehl-i vahdetülvücut gibi, huzur-u daimî kazanmak için idama mahkûm zannedip, ¹ لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ

hükmetmeye veyahut ehl-i vahdetüşşuhut gibi, huzur-u daimî için kâinatı nisyan-ı mutlak hapsinde hapse mahkûm tahayyül edip, ² لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ demeye mecbur ol-

muyor. Belki idamdan ve hapisten gayet zahir olarak, Kur'an affettiğinden, o da sarf-ı nazar edip ve mevcudatı kendileri hesabına hizmetten azlederek, Fâtır-ı Zülcelâl hesabına istihdam edip, Esmâ-i Hüsnâsının mazhariyet

1. Ondan başka mevcut yoktur.

2. Ondan başka şahit olunan yoktur.

şeriat: Allah'ın emri, ilâhî kanun.

tahayyül etme: hayale getirme.

tarik: yol.

tefekkür: kişinin kendi nef-

sinin ve yaratıcının sırlarına erebilmesi için, iç dünyasına eğilerek derin düşünceye dalması, yaratılışın ve yaratılmışın üzerinde gönül gözüyle temâşalarda bulunarak

yaratıcıya yönelmesi, gönülle düşünüş.

umumî: genel, bütün.

zahir: açık.

zan: sanma.

zeval: sona erme, yok olma.

ve âyinedarlık vazifesinde istimal ederek, mana-i harfî nazarıyla onlara bakıp, mutlak gafletten kurtulup huzur-u daimîye girmektir; her şeyde Cenab-ı Hakka bir yol bulmaktır. Elhâsıl, mevcudatı mevcudat hesabına hizmetten azlederek, mana-i ismiyle bakmamaktır.

âyinedar: ayna tutan, aynalık.

azletme: birisini işinden veya makamından ayırma.

elhâsıl: sonuç olarak, özetle.

gaflet: Allah'tan uzaklaşıp nefsinin arzularına dalmak, umursamazlık.

hizmet: bir uğurda çalışma, çabalama.

huzur-u daimî: kendisini her

an Allah'ın huzurunda hissetmek.

istimal etme: kullanma.

mana-i harfî: bir şeyin Yaratıcısına bakan, onu tarif eden ve tanıtan manası.

mana-i ismî: bir şeyin bizzat kendisine bakan ve kendisini tanıtan manası.

mevcudat: var olan her şey, yaratılmış varlıklar.

mutlak: kesin.

nazar: bakış.

şahit: şahitlik yapan.

vazife: görev.

Otuzuncu Mektup

Matbu Arabî İşaratü'l-İ'caz tefsiridir.

• • •

Otuz Birinci Mektup

Otuz bir Lem'adır.

• • •

Otuz İkinci Mektup

Kendi kendine manzum tarzını alan matbu *Lemaat* risalesidir. Aynı zamanda Otuz İkinci Lem'a olup, *Sözler* mecmuasının ahirinde neşredilmiştir.

• • •

Otuz Üçüncü Mektup

Marifet-i İlâhiyeye pencereler açan otuz üç pence-reli risale olup, bir cihette Otuz Üçüncü Söz olduğundan, *Sözler* mecmuasında neşredilmiş, buraya derç edilmemiştir.

• • •

ahir: en sonra.

Arabi: Arapça, Arap dili ile.

cihet: yön.

derç edilen: içine konulan, yer-

leştirilen.

İşaratü'l-İ'caz: Bediüzzaman Said Nursî'nin, Risale-i Nur Külliyyatında yer alan bir eseri.

lem'a: parıltı.

Lemaat: Risale-i Nur Külliyyatından bir eserin adı.

manzum: nazım ifade şekli ile, ölçülü bir biçimde yazılmış, vezinli.

Marifet-i İlâhiye: İlâhî marifet, Allah' ı tanıma, Allah'ın isim, sıfat, ve şanını anlatan ilim.

matbu: tabedilmiş, basılmış kitap.

mecmua: kitap, sözler kitabı.

neşir: yayım, yayın.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap, mektup.

tefsir: açıklama, izah.

Fihriste-i Mektubat

Birinci Mektup

15-26

Dört sorunun cevabıdır.

BİRİNCİ SUAL Hazret-i Hızır'ın hayatı hakkında ve o münasebetle hayatın beş mertebesini gayet güzel ve mukni bir tarzda beyan eder.

İKİNCİ SUAL ¹ الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ ayetinde-

ki mevti, nimet suretinde ve mahlûk olduğunun sırrını gayet güzel bir surette ispat eder ki, mevt dahi hayat gibi bir nimet ve hayat gibi mahlûktur.

ÜÇÜNCÜ SUAL “Cehennem nerededir?” Cevabında, gayet makul bir surette yerini beyan eder ve gösterir. Cehennem-i Suğra ve Kübrayı tefrik edip, fennî bir tarzda ve mantıkî bir surette ispat etmekle beraber, ahirette gayet muhteşem ve parlak bir surette azamet ve rububiyet-i İlâhiyenin bir sırr-ı azîmini ve Cehennem-i Kübranın bir hikmet-i hilkatini gösterdiği gibi; Cennet ve Cehennem, şecere-i hilkatin iki meyvesi ve silsile-i kâinatın iki neticesi ve seyl-i şununatın ve mahsulât-ı maneviye-i arziyenin iki mahzeni, lütuf ve kahrın iki tecelligâhı olduğunu gösterir.

hikmet-i hilkat: yaratılış hikmeti, ve sebebi.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

ispat etmek: doğruyu delillerle göstermek.

kahr: üstün gelerek helâk etme, batırma, ezme.

lütuf: iyilik, ihsan.

mahlûk: yaratılmış, yaratık.

mahsulât-ı maneviye-i arziye: yer yüzünün manevî mahsulleri, ürünleri.

mahzen: içinde eşya saklanacak yer, depo.

makul: akla uygun, mantıklı.

mantıkî: akla uygun.

meretebe: derece, tabaka.

mevt: ölüm, vefat.

muhteşem: görkemli, ihtişamlı.

mukni: ikna eden, inandıran.

münasebet: ilgi, alâka.

nimet: iyilik, lütuf, bağış.

rububiyet-i İlâhiye: Allah'ın terbiye ediciliği.

seyl-i şununat: Allah'ın icraatının daima görünmesi ve hakikî müessir olan Allah'ın iradesiyle devamlı olan, cereyan eden her çeşit hâdiseler.

silsile-i kâinat: kâinatın bir zincirin halkaları gibi kademe kademe yaratılışı.

sual: soru.

suret: biçim, şekil.

sır: gizli, bilinmeyen İlâhî hikmet.

sırr-ı azîm: büyük sır.

şecere-i hilkat: yaratılış ağacı.

tecelligâh: görünme ve yansıma yeri.

tefrîk: ayırma, ayırtma.

1. O ki, ölümü de hayatı da yaratmıştır. (Mülk Suresi: 2.)

ahiret: öbür dünya, öteki âlem.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

azamet: büyüklük.

beyan etmek: açıklamak, izah etmek.

Cehennem-i Kübra: büyük Cehennem.

Cehennem-i Suğra ve Kübra:

büyük ve küçük Cehennem.

fennî: fenle ilgili olan.

fihriste-i Mektubat: Mektubat'ın içindekileri.

gayet: son derece.

DÖRDÜNCÜ SUALİN cevabında mahbuplara

olan aşk-ı mecazî aşk-ı hakikîye inkılâp ettiği gibi, koca dünyaya karşı insanın aşk-ı mecazîsi dahi, sırr-ı iman ile makbul bir aşk-ı hakikîye inkılâp edebildiğini gayet güzel ve mukni bir surette ispat eder.

İkinci Mektup

27-29

Bu zamanda, zaruret olmadan, irşad-ı nâsa ve neşr-i dine çalışanların sadakaları ve hediyeleri kabul etmemeleri lâzım geldiğinin sırrını dört sebeple beyan eder. ¹ **إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ** ayeti ile

² **اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْئَلُكُمْ أَجْرًا** ayeti gibi, insanlardan istiğna hakkındaki ayatın mühim bir sırrını tefsir eder. Ve ilim ve dini neşre çalışan insanlar, mümkün olduğu kadar istiğna ve kanaatle hareket etmezse, hem ehl-i dalâletin ittihamına hedef olur, hem izzet-i ilmiyeyi muhafaza edemez. Hem, salâhat ve neşr-i din gibi umur-u uhreviye mukabil hediyeleri almak, ahiret meyvelerini dünyada fânî bir surette yemek demektir.

ahiret: öbür dünya, sonsuz hayat yurdu.

aşk-ı hakikî: gerçek aşk.

aşk-ı mecazî: nefis ve şehvet üzerine bina edilmiş aşk.

ayat: Kur'an ayetleri.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

beyan etmek: açıklamak, izah etmek.

ehl-i dalâlet: yoldan çıkanlar, azgın ve sapkın kimseler.

fânî: ölümlü.

hediye: armağan.

inkılâp: değişim, dönüşüm.

irşad-ı nâs: insanları doğru yola yöneltme, uyarma.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

istiğna: yetinme, aza kanaat etme.

ittiham: suçlama, suçlu kılma.

izzet-i ilmiye: ilmin izzeti, ilmin gerektirdiği ciddilik.

kanaat: kismete razı olma.

kasem: yemin.

mahbup: sevilmemiş, sevilen.

makbul: kabul edilen, reddedilmeyen.

muhafaza: koruma.

mukabil: karşılık.

mukni: ikna eden, inandıran.

mühim: önemli.

mükâfat: ödül.

Üçüncü Mektup

30-35

³ **فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنْصِ ❁ الْجَوَارِ الْكُنْصِ**

kaseminde ve yeminindeki ulvî bir nur-u i'cazîyi ve

⁴ **وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ**

1. Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir. (Yunus Suresi: 72.)

2. Doğru yolda olan ve sizden bir ücret de istemeyen kimselere uyun. (Yâsin Suresi: 21.)

3. Yemin olsun gizlenen ve açığa çıkan yıldızlara (Tekvir Suresi: 15-16.)

4. Aya gelince, onun için de menziller takdir ettik, ki kurumuş hurma dalının ince yay hâlini alıncaya kadar incelir. (Yâsin Suresi: 39.)

neşir: yayma, yayın.

neşr-i din: dini ilmi ve bilgiyi yaymak.

nur-u i'cazî: mu'cizelik nuru, aydınlığı.

sadaka: farz olmadığı hâlde kişinin fakirlere verdiği para,

mal vs. gibi şeyler.

salâhat: dindarlıkta çok ileri olma hâli.

suret: biçim, şekil.

sır: gizli, bilinmeyen ilâhî hikmet.

sırr-ı iman: iman sırrı, imanın

aslı esası.

tefsir etmek: açıklamak.

ulvî: yüce.

umur-u uhrevîye: ahirete ait işler.

zaruret: zorunluluk, mecburiyet.

ayetinin teşbihindeki parlak bir lem'a-i i'caziyeyi ve

¹ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا

ayetinde küre-i arzın feza-i kâinatta yüzen bir sefine-i Rabbaniye olduğunu gösteren parlak bir hakikat tasvir ederek, küre-i arzda Cehenneme geçmek için ehl-i dalâletin seyahatini ve bütün eşya bir tek zata isnat edilse vücup derecesinde sühulet ve kolaylık olduğunu, eşyanın icadı müteaddit esbaplara isnat edilse imtina derecesinde bir suubet ve müşkülât olduğunu gayet güzel ve mukni ve muhtasar bir surette beyanıyla iki nükte-i mühimme-i i'caziyeyi tefsir eder.

Dördüncü Mektup

36-39

² وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا

ayetin bir sırrı Risale-i Nur hakkında tecelli ettiği ni beyan eder.

Hem,

“Der tarik-ı Nakşibendî lâzım amed câr-ı terk:

Terki dünya, terk-i ukba, terk-i hestî, terk-i terk.”

düsturuna mukabil, aczmendî tarıkında pek mühim bir düsturu beyan eder.

Hem, ³ أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا

ayetin bir sırrını, şiire benzer fakat şiir olmayan, muntazam fakat manzum olmayan, gayet parlak

muhtasar: hulâsa edilmiş, kısal-tılmış, kısa, özet.
mukabil: karşılık.
mukni: ikna eden, inandıran.
muntazam: düzgün, derli toplu.
mühim: önemli.
müşkülât: güçlükler, zorluklar.
müteaddit: çok, çeşit çeşit.
nükte-i mühimme-i i'caziye: mu'cizeliği gösteren önemli nokta.
sefine-i Rabbaniye: Allah'ın gemisi.
suret: biçim, şekil.
suubet: güçlük, zorluk.
sühulet: kolaylık.
tarik: yol.
tarik-ı Nakşibendî: Nakşibendî tarikati.
tasvir: resmini yapma.
tecelli: görünme, belirme.
tefsir: açıklama, izah.
terk-i hestî: varlığını terk etme, şehvet ve benlik duygusunu bırakmak.
terk-i terk: terkin terki.
terk-i ukba: ahiretteki mükâfât-ları terk etme, ibadet yaparken sadece Allah rızasını düşünmek.
terk-i dünya: dünyayı terk; dünya sevgisine kalbini bağlamamalı; halk içinde Hak ile beraber olmalı.
teşbih: benzetme.
vücup: varlığı gerekli olma, gerekme.
zat: kişi, şahıs.

1. Üzerinde gezin diye yeryüzünü sizin emrinize veren Odur. (Mülk Suresi: 15.)

2. Kime hikmet verilmişse, işte ona pek çok hayır verilmiştir. (Bakara Suresi: 269.)

3. Üstlerindeki göğe bakmazlar mı? Onu nasıl bina ettik. (Kaf Suresi: 6.)

aczmendî: âcizlik, güçsüzlük.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
beyan: açıklama, izah.
câr-ı terk: dört şeyi terk etmek.
düstur: kural, prensip, esas.
ehl-i dalâlet: yoldan çıkanlar, azgın ve sapkın kimseler.

esbap: nedenler, sebepler.
feza-i kâinat: uzay.
hakikat: gerçek.
hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta, ilâhî gaye.
icat: yoktan var etme, yaratma.
imtina: kaçınma, çekinme.

isnat: dayanma, dayandırma.
küre-i arz: dünya, yer küre.
lâzım amed: lâzım gelir, gerekli olur.
lem'a-i i'caziye: mu'cizelik parıltıları.
manzum: nazım ifade şekli ile vezinli, ölçülü yazılmış.
menzil: yer.

fakat hayal olmayan, yıldızları konuşuran bir yıldız-name ile tefsir eder.

Beşinci Mektup

40-42

Şeriatın bir hadimi ve bir vesilesi olan tarikate mensup bazı zatların, tarikate fazla ehemmiyet verip, ona kanaat ederek hakaik-ı imaniyenin neşrinde tembellik ve lâkaytlık gösterdikleri münasebetiyle yazılmış. Ve velâyetin üç kısmını beyan edip, en mühim tarikat olan velâyet-i kübra, sırr-ı verasetle sünnet-i seniyeye ittiba ve neşr-i hakaik-ı imaniyede ihtimam olduğunu ispat eder. Ve tarikatlerin en mühim gayesi ve faydası ve müntehası olan inkişaf-ı hakaik-ı imaniye, Risale-i Nur'la dahi olabildiğini ve Risale-i Nur'un eczaları o vazifeyi tarikat gibi, fakat daha kısa bir zamanda gördüğünü gösteriyor.

beyan: anlatma, bildirme, açıklama, izah.

ecza: parçalar.

ehemmiyet: önemli olma, değerlilik.

ferah: sevinç, sevinme.

feyz-i Kur'an: Kur'an'ın feyzi.

gaye: maksat, hedef.

gurbet: yabancılık.

hadim: hizmet eden.

hakaik-ı imaniye: iman hakikatleri, Nur Risaleleri.

hazin: üzüntülü.

ibadet: Allah'ın emrettiklerini yerine getirme.

ihtimam: özenerek çalışma.

ilâh: tanrı, ma'bud.

inkişaf-ı hakaik-ı imaniye: iman hakikatlerinin inkişafı, gelişmesi.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

ittiba: tâbi olma, uyma.

kâfi: yeter, yeterlilik.

kanaat etmek: elindeki ile yetinme.

lâakal: en azından, hiç değilse.

lâkayt: kayıtsız, ilgisiz.

lâyık: uygun, yakışır.

lûtf-u Rahman: mahlûkatına hayır ve rahmet irade eden Allah'ın lûtfu.

mensup: bir şeyle ilgili olan; ait.

me'yus: ümitsiz, ye'se düşmüş.

mühim: önemli.

mükedder: kederli, üzüntülü, tasalı.

münasebet: ilgi, alâka.

münteha: en son, uç.

neşir: yayma, yayın.

neşr-i hakaik-ı imaniye: iman hakikatlerini yaymak, neşretmek.

nev: çeşit, tür.

nur: aydınlık.

nur-u iman: imandan gelen nur, aydınlık, parlaklık.

nur-u teselli: teselli nuru.

Peygamber: Allah'ın elçisi, Allah tarafından haber getirerek ilâhî emir ve yasakları insanlara tebliğ

Altıncı Mektup

43-46

1 حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

2 فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

ayetlerinin bir sırrını, birbiri içinde hissedilmiş beş nevi hazin gurbetler zulmetinde nur-u iman ve feyz-i Kur'an ve lûtf-u Rahman'dan gelen bir nur-u tesellinin beyanıyla o sırrı tefsir ediyor. Bu Mektup, en katı kalbi de ağlattırarak derecede rikkatlidir ve en me'yus ve mükedder kalbi dahi ferahlandıracak derecede nurludur.

1. Allah bize kâfidir; O ne güzel vekildir. (Al-i İmran Suresi: 173.)

2. Ey Peygamber! Eğer insanlar senden yüz çevirirse, sen de ki: "Allah bana yeter. Ondan başka ibadete lâyık ilâh yoktur. (Tevbe Suresi: 129.)

eden elçi, haberci, nebî, resul.

rikkat: incelik, nezaket.

sünnet-i seniye: Hz. Muhammed'in yüce sünneti, yüksek hâl, söz, tavır ve tasvipleri.

sırr-ı veraset: veraset sırrı, Peygamber Efendimizin mirasına sahip olma.

seriat: doğru yol, Allah tara-

findan Hz. Peygambere bildirilen ilâhî emirlerin tümü, Islâm dini kuralları.

tarikât: yol, manevî yol, kalbi dünyanın geçici işlerinden ayırıp Allah sevgisi ile bağlamak.

tefsir: açıklama, izah.

vekil: başkasının yerine ve

adına hareket eden, konuşan.

velâyet: velîlik, ermişlik, Allah dostluğu.

velâyet-i kübra: en büyük velâyet, büyük velîlik.

vesile: sebep.

zat: kişi, şahıs.

zulmet: karanlık.

Münafıkların ittihamından beraat-i Nebeviye hakkında gelen

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ
النَّبِيِّينَ ۚ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا وَطْرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ
عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ ۚ

ayetlerinin mühim bir sırrını tefsir ediyor. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâmin kesret-i izdivacı nefsanî olmadığını, belki akval ve ef'ali gibi, ahval ve etvarından tezahür eden ahkâm-ı şeriata vasıta olmak için hususî dairesinde ziyade şakirtleri bulunmasıdır. Ve Hazret-i Zeynep'i tezevvücu, sırf bir emr-i İlâhî ve kader-i Rabbanî ile olduğunu beyan ediyor. Eski zaman münafıkları gibi yeni zaman zındıklarının tenkitlerini kat'î bir surette kırıyor.

فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّحِمِينَ ۚ diyen Hazret-i

Yakup Aleyhisselâmin Hazret-i Yusuf Aleyhisselâma karşı hissiyatı aşk olmadığını, belki ulvî bir mertebe-i şefkat olduğunu ve şefkat aşktan çok yüksek ve keskin bulunduğunu ve ism-i Rahman ve ism-i Rahîm'in vesilesi şefkattir diye beyan ederek,

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ 'in güzel bir sırrını,

acıyan Allah'ın ismi.

ism-i Rahman: bütün mahlûkatı rahmet ve merhametle kuşatan ve kendisine itaat eden-etmeyen diye ayırdetmeden herkese her türlü ihsanda bulunan manasında Cenab-ı Hakka ait isim.

ittihâm: suç altında bulunma, suçlama.

kader-i Rabbanî: İlâhî kaderin ta-sarrufu.

kat'i: kesin.

kesret-i izdivaç: çok evlilik.

mer-tebe-i şefkat: acıma, şefkat etme derecesi.

mühim: önemli.

mü'min: iman eden, inanan.

münafık: iki yüzlü, ara bozucu.

nefsanî: nefsin isteklerine ait.

nikâh: evlenme.

resul: elçi, kendisine kitap verilen peygamber.

suret: biçim, şekil.

sırf: sade, yalnız.

sır: gizli, bilinmeyen İlâhî hikmet.

şakirt: talebe, öğrenci.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek.

tefsir: açıklama, yorum.

tezahür: ortaya çıkma, meydana çıkma.

tezevvüc: evlenme.

ulvî: yüksek, yüce.

vasıta: araç.

vesile: sebep.

ziyade: çok.

zındık: Allah'ı inkâr eden, iman-sız.

1. Muhammed hiçbirinin babası değildir; o Allah'ın resulüdür ve peygamberlerin sonuncusudur. (Ahzab Suresi: 40.)

2. Sonra Zeyd o hanımla alâkasını kesince Biz onu sana nikâhladık-tâ ki, evlâtıkları hanımlarını boşadıktan sonra, o kadınla evlenmek hususunda mü'minlere bir güçlük olmadığı anlaşılsın. (Ahzab Suresi: 37.)

3. En iyi koruyucu Allah'tır; merhametlilerin en merhametlisi de Odur. (Yusuf Suresi: 64.)

ahkâm-ı şariat: şariatın hükümleri, prensipleri.

ahval: hâller, durumlar.

akval: sözler, lâflar.

alâka: ilgi.

aşk: şiddetli sevgi, ilgi, muhabbet.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

beraat-i Nebeviye: Peygamber efendimizin aklanması.

beyan: açıklama, anlatma.

ef'al: fiiller, işler.

emr-i İlâhî: Allah'ın emri.

etvar: işler, tavırlar.

evlât: çocuklar.

hissiyat: hisler, duygular.

husus: konu.

hususî: özel.

ism-i Rahîm: Rahîm ismi, çok merhametli olan, koruyan,

¹ **فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّحِمِينَ** 'in parlak bir nüktelerini tefsir ediyor.

Dokuzuncu Mektup

54-59

Keramet ve ikram ve inayet ve istidracı dair mühim bir kaideyi beyan eder. Kerametın izharı zarar olduğu gibi, ikramın izharı şükür olduğunu; ve en selâmetli keramet ise, bilmediği hâlde mazhar olmak olduğunu; ve hakikî keramet ise, kendi nefsine değil, belki Rabbine itimadını ziyadeleştiren olduğunu, yoksa istidracı olduğunu; hem hayat-ı dünyeyi bahtiyarâne geçirmenin çaresi, ahiret için verilen hissiyat-ı şedideyi dünyanın fânî umuruna sarf etmemek olduğunu; ve aşkın mecazî ve hakikî iki nev'i olduğu gibi, hırs ve inat ve endişe-i istikbal gibi hissiyat-ı şedidenin dahi mecazî ve hakikî olarak ikişer kısmı bulunduğunu; mecazileri gayet zararlı ve suiahlâka menşe ve hakikileri gayet nafi ve hüsnüahlâka medar olduğunu ispat eder.

Hem, İslâm ve imanın mühim bir farkını beyan eder. Yani, İslâmiyet hakka tarafgirlik ve iltizamdır; iman ise, hakkı iz'an ve tasdiktir. Yirmi sene evvel dinsiz bir Müslüman bulunduğu gibi, şimdi de gayrimüslim mü'min dahi bulunur gibi göründüğünü gösterir.

Hem, Risale-i Nur eczaları ne derece şiddetli bir surette İslâmiyete tarafgirlik hissini verdiğini ve

ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp sonsuz olarak devam edecek olan ikinci hayat.

bahtiyarâne: bahtiyarcasına, mutlulukla.

beyan: açıklama, bildirme, izah.

ecza: parçalar, kısımlar.

endişe-i istikbal: gelecek kaygısı.

fânî: ölümlü.

gayet: son derece.

gayrimüslim: Müslüman olmayan, diğerk dinlere mensup olan kimseler.

hak: doğru.

hakikî: gerçek, doğru olan.

hayat-ı dünyevîye: dünyaya ait olan hayat.

his: duygu.

hissiyat-ı şedit: şiddetli duygular.

hüsnüahlâk: iyi ahlâk, güzel ahlâk.

hırs: aç gözlülük, tamahkârlık.

ikram: saygı gösterme, hürmet etme, ödül verme.

iltizam: kendi için lüzumlu sayma, kendi üzerine alma.

iman: inanç, itikat.

inayet: yardım, ilâhî yardım.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

istidracı: derece derece Allah'ın rahmetinden uzaklaşıp azabına yaklaşması için azgın ve günahkâr kimselere verilen bir takım olağanüstü hâller ve bir takım dünyevî üstün makam ve mevkiiler.

itimat: güvenme, emniyet etme.

iz'an: anlayış, kavrayış, akıl.

izhar: açığa vurma, meydana çıkarma.

kaide: kural, esas, prensip.

keramet: Allah'ın vefî kullarında görülen olağanüstü hâller veya

1. En iyi koruyucu Allah'tır; merhametlilerin en merhametlisi de Odur. (Yusuf Suresi: 64.)

tabiatüstü hâdiseler.

mazhar: nail olmuş, erişmiş, kavuşmuş.

mecazî: kelimenin kendisi için konduğu gerçek anlamının dışında, mecaz anlam.

medar: kaynak, sebep.

menşe: kaynak.

merhamet: acımak, şefkat göstermek, korumak.

mü'min: önemli.

mü'min: inanan.

nafi: yararlı, fayda, sağlayıcı.

nefis: kendi, şahıs.

nevi: çeşit, tür.

nükte: herkesin anlayamadığı ince, gizli anlam.

Rab: yaratan, besleyen, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

sarf etmek: harcamak, kullanmak.

selâmetli: güvenli, sağlıklı.

suiahlâk: kötü ahlâk.

suret: biçim, şekil.

şükür: görülen bir iyiliğe karşılık hoşnutluk, memnunluk ve minnettarlık ifade etme, teşekkür.

tarafgirlik: taraf tutmak.

tasdik: doğrulama.

tefsir: açıklama.

umur: işler.

ziyade: çoğaltma.

erkân-ı imaniyeyi ne derece kuvvetli ve kat'î ispat ettiğini beyan eder.

Onuncu Mektup

60-64

İki sualin cevabıdır.

BİRİNCİSİ: ¹ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ
² وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْسَنَ نَاحِيَةٍ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ

ayetlerinin bir sırrını tefsir eder. İmam-ı Mübin, Kitab-ı Mübin neden ibaret olduğunu beyan eder.

İKİNCİ SUAL: “Meydan-ı haşir nerededir?” Cevabında gayet makul ve mühim ve parlak bir cevap veriyor.

On Birinci Mektup

65-68

Dört ayrı ayrı Mebhaştır. Bu dört mesele birbirinden uzak olduğundan, bu Mektup perişan görünüyor. Bu perişan Mektup münasebetiyle kardeşlerime ihtar ediyorum ki:

Bu küçük Mektupları hususî bir surette, hususî bazı kardeşlerime yazmıştım. Büyük Mektuplar meydana çıktıktan sonra, küçükler de umurun nazırına gösterilmesi lâzım geldi. Hâlbuki, tanzimsiz, müşevveş bir surette idiler. Onlar ne hâl ile yazılmış ise, öyle kalması lâzım geliyordu. Sonradan tashih ve tanzim etmeye mezun değiliz. İşte bu On Birinci Mektup, perişan bir surette birbirinden çok uzak

1. Küçük veya büyük ne varsa hepsi apaçık bir kitapta yazılmıştır. (Yunus Suresi: 61; Sebe Suresi: 3.)

2. Biz her şeyi Levh-i Mahfuz'da tek tek yazdık. (Yâsin Suresi: 12.)

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.
beyan: açıklama, izah.
erkân-ı imaniye: imana ait esaslar.
hususî: özel.
ihtar etme: hatırlatma yapma, uyarma.
İmam-ı Mübin: İlâhî emrin bir ismi, her hangi bir şeyin tüm

özelliklerinin yaratıcının ilmindeki plan ve programının kaydı.
kat'i: kesin, şüphesiz.
Kitab-ı Mübin: kâinattaki olayları cereyan ettiren Allah'ın kudretine ait nizam ve intizam esaslarını, kanunlarını ihtiva eden manevî kitap; kudret kitabı.

lâzım: gerekli.
Levh-i Mahfuz: Allah'ın ezeli ilmiyle kâinatta olmuş ve olacak şeylerin yazılı olduğu levha.
makul: akla uygun, ikna edici.
mebhas: kısım, bölüm.
meydan-ı haşir: kıyamette insanların dirildikten sonra

toplandığı alan.
mezun: izinli, ruhsatlı.
mühim: önemli.
münasebet: ilgi, alâka.
müşevveş: belirsiz, karışık, düzensiz.
nazar: bakma, bakış.
sual: soru.
suret: biçim, şekil.
sır: gizli, bilinmeyen İlâhî hikmet.
tanzim: düzenleme, tertipleme.
tashih: düzeltme.
tefsir: açıklama, yorum, izah.
umum: genel olma.

dört meseleden ibarettir. Hem müşevveş, hem perişandır. Fakat, şairlerin ve ehl-i aşkın, zülf-ü perişanîyi sevdikleri ve istihsan ettikleri nev'inden, bu Mektup da —zülf-i perişan tarzında— soğuk tasannu karışmadan, hararet ve halâvet-i asliyesini muhafaza etmek niyetiyle kendi hâlinde bırakılmış.

BU MEKTUBUN BİRİNCİ MEBHASI

¹ **اِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا** ayetinin bir sırrını tefsirle,

vesvese-i şeytana müptelâ olan adamlara mühim bir ilâc ve merhemdir.

İKİNCİ MESELE Barla Yaylası, Tepelice, çam, katran, karakavağın bir meyvesi olup Sözler mecmuasında yazıldığı için buraya yazılmamıştır.

ÜÇÜNCÜ VE DÖRDÜNCÜ MESELELERİ İ'caz-ı Kur'ân'a karşı medeniyetin aczini gösteren yüzer misallerden iki misaldir. Kur'ân'a muhalif olan hukuk-u medeniyet ne kadar haksız olduğunu ispat eden iki numunedir.

Birinci Misal ² **فَلِلَّذِكْرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيْنِ** Mahz-ı

adalet olan hükm-ü Kur'ânî, kıza sülüs veriyor. Medeniyet, irsiyet hususunda kızın hakkında fazla hak vermekle, büyük haksızlık etmiş ve merhamete muhtaç kıza zulmetmiş olduğunu kat'î bir surette ispat ediyor.

İkinci Misal: ³ **فَالِأَمِّهِ السُّدُسُ** ayetinin bir sırrına

dairdir ki, “mim” siz medeniyet nasıl kıza hakkından

acz: güçsüzlük.
ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.
ehl-i aşk: aşk ehli, bütün kalple-riyle sevenler.
halâvet-i asliye: aslî tatlılık, güzelli-lik.
hararet: sıcaklık, sıcak, ateş.
hukuk-u medeniyet: medenî haklar, hukuklar, kanunlar.
hususunda: konusunda.
hükm-ü Kur'ânî: Kur'ân'ın hük-mü.
i'caz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın mu'cizeli-ği.
ispat: doğruyu delillerle göster-me.
istihsan: güzel bulma, beğenme.
kat'î: kesin.
mahz-ı adalet: adaletin ta kendi-si.
mebhas: konu.
mecmua: kitap.
medeniyet: uygarlık.
merhamet: acımak, şefkat gös-termek, korumak.
merhem: deriye, yaraya sürülen ilâç.
mim: medeniyet kelimesinin ba-sındaki “m” harfi
muhafaza: koruma.

1. Muhakkak ki şeytanın hilesi pek zayıftır. (Nisâ Suresi: 76.)
2. Erkeğin hakkı, iki kadın payı kadardır. (Nisâ Suresi: 176.)
3. Anneye altıda bir vardır. (Nisâ Suresi: 11.)

muhakkak: doğru, gerçek.
muhalif: karşı, uyma, karşıt.
muhtaç: ihtiyacı olan.
müptelâ: düşkün.
mühim: önemli.
müşevveş: belirsiz, karışık, düzensiz.
nevi: çeşit, tür.
niyet: bir işi yapmayı önce-

den düşünme.
numune: örnek.
nısf: yar.
suret: biçim, şekil.
sülüs: üçte bir.
sır: gizli, bilinmeyen ilâhî hik-met.
şair: şiir yazar veya söyleyen kimse.

tasannu: yapmacık.
tefsir: açıklamak.
vesvese-i şeytan: şeytanın verdiği vesvese, şüphe.
zulüm etmek: haksızlığa uğ-ramak, kendisine eziyet edil-mek.
zülf-i perişan: darmadağınık olmuş saçlar.

fazla hak verdiğinden haksızlık etmiş; öyle de, vali-
de hakkında, hakkını kesmekle daha ziyade haksız-
lık ettiğini ve en muhterem bir hakikat olan valide-
lik şefkatine karşı dehşetli bir haksızlık ve vahşetli
bir hürmetsizlik ve cinayetli bir hakaret ve arş-ı rah-
meti titreten bir küfran-ı nimet ve hayat-ı içtimaiye-
nin tiryak gibi bir rabıta-i şefkatine bir zehir katmak
hükmünde bir hata olduğunu ispat eder.

On İkinci Mektup

69-76

Mütefennin bazı dostların münakaşa ettikleri üç
meseleye dair üç suallerine muhtasar üç cevaptır.

BİRİNCİ SUAL: “Hazret-i Âdem’in Cennetten ih-
racı ve bir kısım benîâdem’in Cehenneme idhali hik-
meti nedir?” sualine gayet kat’î bir cevap veriyor.

İKİNCİ SUAL: “Şeytanların ve şerhlerin halk ve
icadı şer değil mi, çirkin değil mi? Cemîl-i Mutlak ve
Rahîm-i Alelittlak’ın cemel-i rahmeti nasıl müsaade
etmiş?” sualine karşı gayet kat’î bir surette cevap
veriyor.

ÜÇÜNCÜ SUAL: “Masum insanlara ve hayvanla-
ra musibet ve belâları musallat etmek, zulüm değil
mi? Adil-i Mutlakın adaleti nasıl müsaade ediyor?”
diye سوالin cevabında gayet mukni ve kat’î bir tarz-
da cevap veriyor.

adalet: her hak sahibine hak-
kının tam ve eksiksiz verilme-
si.
Âdil-i Mutlak: zulümden mü-
nezzeh olan ve sonsuz adalet
sahibi Allah.
arş-ı rahmet: rahmet âlemi,
Allah’ın rahmetinin arşı.
belâ: keder, afet, sıkıntı.
benîâdem: insanoglu.
cemel-i rahmet: ilâhî rah-
metteki güzelliik.
Cemîl-i Mutlak: mutlak gü-
zelliik sahibi olan Allah.

gayet: son derece.
hakaret: küçük düşürme.
hakikat: gerçek.
halk: yaratma, yaratış.
hayat-ı içtimaiye: sosyal ha-
yat, toplum hayatı.
hikmet: herkesin bilmediği
gizli sebep; gizli, bilinmeyen
nokta, ilâhî gaye.
hürmet: saygı.
icat: yoktan var etme.
idhal: içine alma, dahil etme.
ihraç: dışarı çıkarma, atma.
ispat: doğruyu delillerle gös-

terme.
kat’î: kesin.
küfran-ı nimet: nimete karşı
nankörlük etme.
masum: günahı, kötülüğü ol-
mayan, suçsuz.
mesele: konu, cevabı istenen
soru.
muhtasar: kısaltılmış, kısa,
özet.
muhterem: saygı değer, hür-
mete lâyık, aziz.
mukni: ikna eden, inandıran
musallat etmek: birini, bir

bşkası üzerine belâ etmek.
musibet: belâ, dert, sıkıntı.
münakaşa: tartışma, atışma.
müsaade: izin verme.
mütefennin: aydın; fen ilimleri-
le uğraşan ilim adamları.
rabıta-ı şefkat: acıma ve merha-
met etme bağı.
Rahîm-i Alelittlak: rahmeti, ba-
ğışlaması, merhameti üst üste
olan Allah.
sual: soru.
suret: biçim, şekil.
şefkat: acıyarak ve esirgeyerek
sevme.
şer: kötülük ve yasaklar.
tiryak: ilaç, hastalıklardan şifa
bulmaya vesile olan ilaç.
valide: ana, anne.
zulüm: haksızlık, eziyet, cefa, iş-
kence.

Ehl-i dünya ve ehl-i siyasetin bana ettikleri zulüm ve tazyik karşısındaki sükût ve tahammülümü merak eden çok kardeşlerimin müteaddit suallerine karşı, Eski Said lisanıyla ve Yeni Said'in kalbiyle verilmiş ibretli ve merakaver bir cevaptır. Esası şudur ki:

“Hâlık-ı Rahîm'in rahmeti yâr ise herkes yârdır, her yer yarar; eğer yâr değilse, her şey kalbe bâdır, herkes de düşmandır. Felillâhilhamd, rahmet-i İlâhiye yâr olduğu için, ehl-i dünyanın bana ettikleri enva-ı zulmü, o rahmet-i İlâhiye enva-ı merhamete çevirmiştir.”

Serbestlik vesikası almak ve kanunsuz tazyikattan kurtulmak için adem-i müracaatımın bir iki mühim sebebini beyan eder. Hulâsası: Zalim insanların mahkûmu değilim, belki ben adil kaderin mahkûmuyum; ona müracaat ediyorum. Hem, haksızlığı hak zanneden adamlara karşı hak dava etmek bir nevi haksızlıktır ve hakka karşı bir nevi hürmetsizliktir. Hem, dünya siyasetinden sırr-ı içtinabımın sebebi, mühim bir hakikatle beyan ediyor.

adem-i müracaat: başvurmama, müracaat etmeme.
adil: adaletli olan, doğruluk gösteren.
bar: yük, ağırlık.
beyan: açıklama, izah.
dava etmek: iddia etmek.
ehl-i dünya: dünya adamı, ahireti düşünmeyen.
ehl-i siyaset: siyaset adamları, politikacılar.
enva-ı merhamet: merhamet türleri, çeşitleri.
enva-ı zulüm: çeşit çeşit zulüm.
felillâhilhamd: Allah'a hamd olsun, şükürler olsun.
hak: adalet, doğruluk.
hakikat: gerçek.
hakka karşı: doğru ve gerçeğe karşı, zıt.
Hâlık-ı Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi yaratıcı, Allah.

On Dördüncü Mektup

83

Telif edilmemiştir.

hulâsa: kısaca, sözün kısası.
hürmet: saygı.
ibret: ders çıkarma.
kader: Cenab-ı Hakkın ezeli ilmi ile, kâinatta olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi, takdir ve tayin etmesi.
lisan: dil.
mahkûm: hüküm giymiş, hükümlü; zorunda olmak, mecbur.
merakaver: merak uyandı-

ran, düşündürücü.
mühim: önemli
müracaat: başvurma, danışma, başvuru.
müteaddit: çok, bir çok.
nev: çeşit, tür.
rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.
rahmet-i İlâhiye: Allah'ın sonsuz rahmeti, ilâhî rahmet.
siyaset: politika.
sual: soru.
sükût: susma.

sırr-ı içtinap: sakınma sırrı.
tahammül: dayanma, sabretme.
tazyik: sıkıştırma.
tazyikat: baskılar, zorlamalar, sıkıştırmalar.
telif: kitap yazma; basılma.
vesika: belge.
yâr: dost.
zalim: zulmeden, haksızlık eden.
zan: zannetme, sanma.
zulüm: haksızlık.

Altı mühim suale, altı ehemmiyetli cevaptır.

BİRİNCİ SUAL: “Sahabeler, velilerden büyük oldukları hâlde, Sahabenin içindeki fitneyi çeviren müfsitleri neden nazar-ı velâyetle keşfedemediler; tâ, dört Hulefa-i Raşidinden üçünün şهادetleriyle neticelendirdi?” İki mühim makamla cevap veriliyor.

İKİNCİ SUAL: “Hazret-i Ali’nin (r.a.) zamanındaki muhaberelelerin mahiyeti nedir? O harpte ölen ve öldürenlere ne nam verilir?” Gayet mühim ve merakaver bir cevap verilmiş.

ÜÇÜNCÜ SUAL: “Al-i Beytin başına gelen feci ve gaddarâne muamelenin hikmeti nedir?” Gayet mühim bir cevap veriliyor.

DÖRDÜNCÜ SUAL: “Ahir zamanda Hazret-i İsa’nın (a.s.) nüzulü ve deccali öldürmesi ve insanlar umumiyetle Din-i Hakkı kabul etmesi ve kıyamet vaktinde Allah Allah diyenler bulunmaması rivayet ediliyor. Böyle umumiyetle imana geldikten sonra nasıl küfre gidilir?” suallerine karşı, merakaver ve hakikî bir mühim cevap veriliyor.

BEŞİNCİ SUAL: “Kıyametin hâdisatından ervah-ı bâkiye müteessir olacaklar mı?” cevabında mühim bir hakikat beyan ediliyor.

ahir zaman: dünyanın son zamanı ve son devresi, kıyamete yakın son devresi.

Âl-i Beyt: Hz. Muhammed’in ailesinden olan.

beyan: açıklama, izah.

deccal: kıyamet zamanına yakın meydana çıkarak fitne ve fesada sebep olacağı, İslâmî şeari tahrir edeceği, tarihte görülmemiş zulümleri nefakla aldatarak yapacağı hadisi-i şeriflerde belirtilmiş yalancı ve zararlı şahıs.

Din-i Hak: hak din, İslâmiyet. **ehemmiyet:** önemli olma. **ervah-ı bâkiye:** ebedî ruhlar.

fecî: acıklı.

fitne: fesat, karıştıcı.

gaddarâne: merhametsizce, zalimce.

gayet: son derece.

hâdisat: hâdiseler, olaylar.

hakikat: gerçek.

hakikî: gerçek.

harp: savaş, cenk.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen

nokta, ilâhî gaye.

Hulefa-i Raşidîn: doğru yolda olan dört büyük halife.

iman: inanmak.

keşif: meydana çıkarma, gizli bir şeyi bulma.

küfür: inançsızlık; Allah’ın varlığına, birliğine inanmama.

kıyamet: varlığın bozulup dağılması, kâinatın tahrip olup yok olması.

mahiyet: aslı, esası, iç yüzü.

makam: mevki.

merakaver: merak verici, dü-

şündürücü.

muamele: davranış.

muhabere: haberleşme.

müfsit: bozucu, bozan.

mühim: önemli.

müteessir: etkilenmiş, üzülmüş.

nam: ad, isim.

nazar-ı velâyet: velâyet nazarı, velilik bakışı.

netice: sonuç.

nüzul: inme, iniş.

rivayet: bir haber, hadis, söz veya olayı nakletme.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed’in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü’min kimse.

sual: soru.

şehadet: şehit olma.

umumiyet: bütünlük, genellik.

veli: Allah’ın sevgisine, himayesine kavuşmuş, ermiş kimseler, Allah dostu, evliya.

ALTINCI SUAL: “كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ”¹ ayeti-

nin hükmü ahirete, Cennete ve Cehenneme ve ehillerine şümülü var mı, yok mu?” Cevabında gayet mühim ve merakaver ve kuvvetli bir cevap verilir. Bu risaledeki sualleri merak edenlere bu risale bir iksir-i azamdır.

On Altıncı Mektup

101-127

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ
فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ²

ayetin bir sırrını, başıma gelen bir hâdise münasebetiyle, Beş Nokta ile tefsir ediyor.

• **Birinci Nokta:** Hak ve hakikat olan hizmet-i Kur’âniye, şimdiki zamanda çoğu yalancılıktan ibaret ve bid’a ve dalâlet olan siyasetten beni kat’iyen menettiğine dairdir.

• **İkinci Nokta:** Hayat-ı ebediyeye ciddî çalışmak ve zararsız ve müstakim yol ile Kur’ân’a hizmet etmek, elbette dağdağa-i siyasetten çekilmeyi iktiza ettiğinden, ehl-i dünyanın hata ve harekâtlarını hoş görmek değil, belki kalplerimizi bulandırmamak için bakmamaktayız.

• **Üçüncü Nokta:** Başıma gelen ağır tazyikat ve musibetlere karşı tahammülümün mühim bir sebebini iki vakıa ile beyan eder.

ahiret: öbür dünya.

ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.

beyan: açıklama, izah.

bid’a: dinin aslında olmayıp sonradan ortaya çıkan şeyler.

ciddi: gerçek, hakikat.

dağdağa-i siyaset: siyasî kargaşa ve çalkantılar.

dair: ait, ilgili.

dalâlet: iman ve Islâmiyetten ayrılmak.

ehil: bir yerde oturan.

ehl-i dünya: dünyaya dalıp ahireti düşünmeyenler.

gayet: son derece.

hâdise: vakıa, olay.

hak: doğru, gerçek.

hakikat: gerçek.

harekât: hareketler.

hayat-ı ebediye: ebedî ve sonsuz hayat.

helâk: mahvolma, harap olma.

hizmet-i Kur’âniye: Kur’ân’ın hizmeti.

hüküm: nüfuz, yürürlük, geçerlilik, etkileme.

ibaret: oluşan, müteşekkil.

iksir-i azam: tesiri büyük ilaç.

iktiza: gerekme.

iman: inanmak.

kat’iyen: kesinlikle.

men: mâni olma.

merakaver: merak verici, düşündürücü.

musibet: belâ, dert, sıkıntı.

mühim: önemli.

münasebet: ilgi, alâka.

müstakim: doğru.

müstesna: ayrı, hariç.

risale: mektup, küçük kitap.

siyaset: politika, devlet idaresi.

sual: soru.

şümül: içine alma, kaplama, ihata etme.

tahammül: dayanma, sabret-

me, sabır gösterme.

tazyikat: baskılar, zorlamalar, sıkıştırmalar.

tefsir: açıklama.

vakıa: olay.

vekil: başkasının yerine ve adına hareket eden, konuşan.

zat: kedisî, şahıs.

• **Dördüncü Nokta:** Ehl-i dünyanın evhamlı suallerine karşı cevaptır. O cevapta bilmeceburiye hizmet-i Kur'âniyeye ait bir keramet olarak hakkımızda gözle görülen ve hiçbir cihette inkâr edilemeyen birkaç inayet-i İlâhiyeyi beyan ediyor.

• **Beşinci Nokta:** Ehl-i dünyanın katmerli bir zulüm ile bana teklif ettikleri bid'akârâne kaidelerine karşı onları tam susturacak bir cevaptır.

BU ON ALTINCI MEKTUBUN ZEYLİ.....120

Zalim ehl-i dünyanın ve mülhitlerin dünyalarından ve siyasetlerinden bütün bütün çekildiğim hâlde, kendi hainliklerinden habbeyi kubbe yaparak hakkımda gösterdikleri evham ve telâşa karşı Eski Said lisanıyla, izzet-i ilmiyeyi muhafaza noktasında, ağızlarına şiddetli bir tokat vurarak başlarındaki evhamı uçurur.

On Hedefinci Mektup.....128-133

Has bir kardeşime yazılmış küçük bir taziyename- dir. Çendan bu Mektup sureten küçüktür, fakat faydası büyük olup, ona karşı ihtiyaç umumîdir. Hadd-i bulûğa ermeden çocukları vefat eden peder ve validelere mühim bir müjdedir. Bu taziye ile en me'yus ve mükedder bir kalp, hakikî bir teselli ve ferah bulur. Küçük olarak vefat eden çocuklar, âlem-i beka- da ebedî sevimli çocuk olarak kalıp, peder ve

âlem-i beka: sonsuzluk âlemi, ahiret.
beyan: anlatma, açık söyleme, bildirme, izah.
bid'akârâne: dinde olmayanı dine mal etmeye çalışarak.
cihet: yön, taraf.
çendan: gerçi.
ebedî: sürekli, devamlı.
ehl-i dünya: dünyaya dalıp ahireti düşünmeyenler.
evham: kuşku, kuruntular.
faide: fayda.
ferah: sevinç, sevinme.

habbeyi kubbe yapmak: önemsiz şeyleri abartmak.
hadd-i bulûğ: bulûğa erme yaşı, ergenlik çağı.
hain: hiyanet eden, zarar vermekten hoşlanan.
hakikî: gerçek, doğru.
has: ihlâslı, özel.
hizmet-i Kur'âniye: Kur'an'ın hizmeti.
ihtiyaç: gereklilik.
inayet-i İlâhiye: Allah'ın yardımı.
inkâr: reddetme, kabul et-

meme, inanmama.
izzet-i ilmiye: ilmin gerektirdiği ciddîlik, ağırbaşlılık.
kaide: bir şeyin aslı, kuralı, temeli.
katmer: kat kat olmuş, kat kat bükülmüş nesne.
keramet: Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller veya tabiatüstü hâdiseler.
lisan: dil.
me'yus: ümidi kesilmiş, kederli.
muhafaza: koruma, saklama,

hıfzetme.
mühim: önemli.
müjde: iyi haber, beşaret.
mükedder: kederli, üzüntülü, tasalı.
mülhit: İslâm dininden ayrılan.
peder: baba, ata.
siyaset: politika, devlet idaresi.
sual: soru.
sureten: şekilce, şekil olarak.
taziye: baş sağlığı, teselli.
taziyename: ölmüş birisinin yakınlarını teselli eden ve acılarını hafifleten yazı.
teklif etmek: sunmak.
teselli: acı bir olayı unutturmaya çalışma, avutma.
umumi: herkese ait, genellik.
valide: ana, anne.
vefat: ölüm, ölme.
zalim: zulmeden, haksızlık eden.
zeyil: ek, ilâve.
zulüm: haksızlık, işkence.

validelerinin kucaklarına verilmesi, ¹ وَلَدَانِ مُخَلَّدُونَ

sırrıyla, ebedî medar-ı sürurları olduklarını ispat eder.

On Sekizinci Mektup

134-150

Üç mesele-i mühimmedir.

• *Birincisi*: Muhakkikîn-i evliyanın keşif ile hak gördüğü ve büyük mikyasta müşahede ettikleri hâdiseler, âlem-i şahadette bazen hilâf-ı vaki ve bazen küçük bir mikyasta tezahür etmesinin sırrını, şirin ve güzel bir temsil ile beyan eder.

• *İkinci Meselesi*: Vahdetülvücut meşrebine dair gayet mühim bir hakikat ve güzel bir izahtır. Vahdetülvücuttan dem vuran ve o meseleyi merak eden, bu İkinci Meseleyi dikkatle okumalı. Çünkü, bu Vahdetülvücut meselesi, medar-ı iltibas olmuş mühim bir meşreptir ve ehl-i hakikatin medar-ı ihtilâfı olmuş bir acip meslektir. Bu ikinci Mesele, onun mahiyetini gösterir ve ispat eder ki, o meşrep ehli sahvın meşrebi değil, hem en yüksek değil. Ve ehl-i sahv olan Sahabe ve siddikîn ve veresenin meşrep-leri, vahdetülvücut meşrebinden daha yüksek, daha selâmetli, daha makbul olduğunu ispat eder.

• *Üçüncü Meselesi*: Tılsım-ı kâinatın üç muamma-i mühimmesinden birisinin halline muhtasar bir işaretir ki, o muammalardan birisi Yirmi Dokuzuncu Sözde, ikincisi Otuzuncu Sözde, bu üçüncüsü ise

acip: şaşılın ve hayret uyandıran şey.

âlem-i şahadet: gözle gördüğü-müz âlem.

beyan: açıklama, izah.

dair: ilgili, ait.

dem vurmak: bir şeyden geliş güzel bahsetmek.

ebedî: sürekli.

ebediyen: ebedî olarak, sürekli olarak.

ehl-i sahv: akli başında olanlar.

ehl-i hakikat: gerçeği bulup onun peşinden gidenler.

gayet: son derece.

hâdis: olay.

hak: doğru.

hakikat: gerçek.

hilâf-ı vaki: gerçeğe zıt, vuku bulana aykırı.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

izah: açıklama yapma.

keşif: keşfetme, meydana çıkarma.

mahiyet: iç yüzü, nitelik.

makbul: kabul edilmiş olan.

medar-ı ihtilâf: anlaşmazlık, uyumsuzluk sebebi.

medar-ı iltibas: karıştırma sebebi.

medar-ı sürur: sevinç ve neşe vesilesi, sebebi.

merak: çok şiddetli arzu, heves, düşkünlük.

mesele: konu.

mesele-i mühimme: önemli mesele, konu.

meşrep: gidış, hareket tarzı, tavır, tutum, meslek.

1. Ebediyen yaşlanmayacak olan çocuklar. (Vakıa Suresi: 17.)

mikyas: kıyas, ölçü.

muamma: anlamı gizli ve güç anlaşılır söz.

muamma-i mühimme: kolay anlaşılmayan hâl, önemli gizli söz.

muhakkikîn-i evliya: gerçeği araştıran velîler, Vedûd ismi-ne mazhar olup Allah'ın muhabbetiyle kendinden geçen evliyalar.

muhtasar: kısa, özet.

mühim: önemli.

müşahede: bir şeyi gözle görme.

Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yüzünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.

selâmet: kurtulma, selâmete çıkma.

siddikîn: Allah yolunun sadakatte en ileri olanlar.

temsil: misal getirme.

tezahür: ortaya çıkma, meydana çıkma.

tılsım-ı kâinat: kâinatın tılsımı, evrenin gizli sırrı.

vahdetülvücut: her yerde ve her şeyde kalbini yalnız Allah'a bağlama hâli ve yaşayışı.

valide: ana, anne.

verese: vârisler, mirasçılar.

Yirmi Dördüncü Mektupta, Kur'ân-ı Hakîm'in sırrıyla tamamıyla keşfedilmiş ve o muamma açılmıştır.

On Dokuzuncu Mektup

151-373

Mu'cizat-ı Ahmediyeye (a.s.m.) dairdir. Üç yüzden fazla mu'cizatı beyan eder. Bu risale, risalet-i Ahmediyenin (a.s.m.) mu'cizesini beyan ettiği gibi, kendisi de o mu'cizenin bir kerametidir ki, üç dört nevi ile harika olmuştur.

Birincisi: Nakil ve rivayet olmakla beraber, yüz elli sahifeden **(HAŞİYE)** fazla olduğu hâlde, kitaplara müracaat edilmeden, ezber olarak, dağ ve bağ köşelerinde üç dört gün zarfında, her günde iki üç saat çalışmak şartıyla, mecmuu on iki saatte telif edilmesi harika bir vaki'dir ki, bu risaledeki mu'cizat-ı Ahmediyenin (a.s.m.) bir şule-i kerameti olmuştur.

İkincisi: Şu risale, uzunluğuyla beraber, ne yazması usanç verir ve ne de okuması halâvetini kaybeder. Tembel ehl-i kalemi öyle bir şevk ve gayrete getirdi ki, bu sıkıntılı ve usançlı zamanda, bir sene zarfında civarımızda yetmiş adede yakın nüshaları yazıldı. O mu'cize-i Risaletin bir kerameti olduğunu, muttali olanlara kanaat verdi.

Üçüncüsü: Acemi ve tevafuktan haberi yok ve bize de daha tevafuk tezahür etmeden evvel yazdıkları nüshalarda lâfz-ı *Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu*

HAŞİYE: Asıl nüshasına göredir.

beyan: anlatma, bildirme, izah.

dair: ilgili.

ehl-i kalem: yazar.

halâvet: tatlılık, şirînlilik.

harika: olağanüstü vasıflar taşıyan ve hayranlık hissi uyandıran şey.

haşiye: dipnot, derkenar.

kanaat: fikir, görüş.

keramet: lütuf, ihsan, bağış.

keşif: keşfetme, meydana çıkarma.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve

suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

lâfz-ı Resul-i Ekrem: "en kerim, en saygın peygamber" anlamına gelen "Resul-i Ekrem" sözü, kelimesi.

mecmu: toplam, tüm.

muamma: anlamı gizli ve güç anlaşılır söz.

mu'cizat: Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

mu'cizat-ı Ahmediyeye: Pey-

gamber Efendimizin (a.s.m.) gösterdiği mu'cizeler.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş, olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri; benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı şey.

mu'cize-i risalet: peygamberlik mu'cizesi.

muttali: haberdar, bilgisi olan.

müracaat: başvurma, danışma; başvuru.

nev': tür.

nüsha: yazılı, yazılmış şey.

risale: mektup, bir konuda yazılmış kitap.

risalet-i Ahmediyeye: Hazret-i Muhammed'in peygamberliği.

rivayet: bir haber, söz veya olayı nakletme.

şevk: arzu, aşın istek ve heves.

şule-i keramet: keramet ışı-ğı.

telif: yazma, kitap yazma.

tevafuk: uygunluk, rastlamak, birbirine denk gelme.

tezahür: ortaya çıkma, meydana çıkma.

vakia: olay.

zarfında: içinde.

Vesselâm kelimesi bütün risalelerde ve lâfz-ı Kur'ân beşinci parçasında öyle bir tarzda tevafuk ^(HAŞİYE) etmeleri görüldü ki, zerre miktar insaflı olan tesadüfe veremez. Kim görmüş ise, kat'î hükmediyor ki, "Bu bir sırr-ı gaybîdir, mu'cizat-ı Ahmediyenin (a.s.m.) bir kerametidir."

Şu risalenin başındaki esaslar çok mühimdirler.

Hem, şu risaledeki ehadis, hemen umumen eimme-i hadisçe makbul ve sahih olmakla beraber, en kat'î hadisat-ı risaleti beyan ediyorlar.

O risalenin bütün mezâyâsını söylemek lâzım gelse, o risale kadar bir eser yazmak lâzım geldiğinden, müştak olanları onu bir kere okumasına havale ediyoruz.

ON DOKUZUNCU MEKTUBUN BEŞİNCİ VE ALTINCI NÜKTELERİNİN FİHRİSTESİDİR 169-191

Bu Nükte, umur-u gaybiyeye dair hadislerin birkaçını zikretmiştir; hem Hazret-i Hasan (r.a.) ile Hazret-i Muaviye'nin (r.a.) muhabere musalâhasını, hem Hazret-i Ali (r.a.) ile Hazret-i Zübeyir'in (r.a.) muharebe edeceğini, hem ezvac-ı tahiratın içinden birisinin mühim bir fitnenin başına geçeceğini, hem Hazret-i Ali'nin (r.a.) katlini haber vermiş; hem Hazret-i Hüseyin'in (r.a.) Kerbelâ'da katlini, hem Zatından (a.s.m.) sonra Al-i Beyti katl ve nefye maruz kalacaklarını, hem Hazret-i Ali'nin (r.a.)

aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun," anlamında.

Âl-i Beyt: Hz. Muhammed'in ailesinden olan, Hz. Muhammed'in ev halkı.

beyan: açıklama, izah.

dair: ilgili.

ehadis: Hz. Peygamberimizin sözleri.

eimme-i hadis: hadis imamları.

eser: basılma kitap.

ezvac-ı tahirat: Hz. Peygamber Efendimizin iffetli, tertemiz, mübarek hanımları.

fihriste: liste.

fitne: fesat, karıştırıcı.

hadis: Hz. Muhammed'e ait söz, emir, fiiller.

hadisat-ı Risalet: Peygamberliğin ispatı için meydana gelen olaylar.

haşiye: dipnot, derkenar.

havale: bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma.

hükmetmek: karar vermek.

insaflı: adaleti ve hakkı düşünerek

davranma.

kat'î: kesin.

katl: öldürme, katletme.

keramet: lütf, ihsan, bağış.

Kerbelâ: Irak'ta Peygamberimizin torunu Hz. İmam-ı Hüseyin'in şehit edildiği ve türbesinin bulunduğu yer.

lâfz-ı Kur'ân: Kur'ân lâfzı, Kur'ân sözü.

makbul: kabul edilen, reddedilmeyen.

maruz: bir şeyin karşısında ve etkisi altında bulunan, uğ-

rama.

mezâyâ: üstünlük vasıfları.

mu'cizat-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin gösterdiği mu'cizeler.

muhabere: haberleşme.

musalâha: barışma, uzlaşma, sulh, barış.

mühim: önemli.

müştak: arzulu, özleyen, göreceği gelen, can atan.

nefiy: sürgün etme.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.

nüsha: yazılmış şey.

risale: mektup, bir konuda yazılmış küçük kitap.

sahih: gerçek, doğru.

sırr-ı gaybî: gayba ait sır.

tesadüf: rastlantı.

tevafuk: uygunluk, rastlamak, birbirine denk gelme.

umur-u gaybiye: Allah ve Onun bildirdiği kişiler dışında hiç kimsenin bilmediği işler.

zat: kişi, şahıs.

zerre: en küçük parça.

zikretmek: anmak.

hilâfetinin tehirini, hem hilâfet ne için Al-i Beyt-i Nebevîde takarrür etmediğini, hem Asr-ı Saadetin başına gelen o dehşetli fitnenin hikmetini, hem ehl-i İslâm umum devletlere galebe çalacaklarını, hem Hazret-i Ebu Bekir (r.a.) ve Hazret-i Ömer'in (r.a.) mahiyet-i hilâfetlerini, hem müşrik Kureyş reislerinin nerede katlolunacaklarını, hem bir ay uzun mesafede Mute Harbinden aynen haber verdiğini, hem Hazret-i Hasan'ın (r.a.) hilâfetini, hem Hazret-i Osman'ın (r.a.) Kur'ân okurken şehit olacağını, hem Devlet-i Abbasiyeyi, hem Cengiz ve Hülâgû'yu, hem İran'ın fethini, hem Habeş Melikinin cenaze namazını vefatından haberi olmadan aynı vakitte kıldığını bildirir; hem Hazret-i Fatıma'nın (r.a.) vefatını, hem Ebu Zer'in (r.a.) yalnız bir dağda vefat edeceğini, hem Ümm-ü Haram'ın Kıbrıs'ta vefat edeceğini, hem yüz bin adamı öldüren Haccac-ı Zalimi, hem İstanbul'un fethini, hem İmam-ı Ebu Hanife'yi (r.a.), hem İmam-ı Şafii'yi (r.a.), hem ümmetin yetmiş üç fırka olacağını, hem Kaderiye taifesini, hem Rafızileri, hem Hazret-i Ali'nin (r.a.) yüzünden insanlar iki kısım olacaklarını, hem Fars ve Rum kızlarını; hem Hayber Kal'asının fethini; hem Hazret-i Ali (r.a.) ile Muaviye'nin harbini, hem Hazret-i Ömer (r.a.) sağ kaldıkça fitnelerin zuhur etmeyeceğini, hem Sehl ibni Ömer'in (r.a.) mühim bir vazifesini, hem Kisanın oğlu babasını öldürdüğünü aynı dakikada haber verdiğini, hem Hatib'in Kureyşe

Âl-i Beyt-i Nebevî: Peygamberimizin ailesi ve soyundan gelenler.

asr-ı saadet: mutluluk asrı; Peygamberimiz ve dört halifenin yaşadığı devire verilen ad.

Devlet-i Abbasiye: Abbasi devleti, Emevîlerden sonra kurulan devlet.(750-1258).

ehl-i İslâm: İslâm topluluğu, Müslümanlar.

Fars: İran.

fetih: zaptetme, bir ülke veya

yeri ele geçirme.

fitne: fesat, karıştırıcı.

fırka: insan topluluğu, grubu.

galebe: üstünlük.

Haccac-ı Zalim: vaktiyle Irak'ta valilik yapan, ancak Peygamberimizin soyundan gelenlere karşı düşmanlık besleyen ve seyyidler soyundan gelen pek çok kişinin kanını döken zalim bir Emevî hükümdarıdır. Bkz. Şahis Bilgileri.

harp: savaş, cenk.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, yaratılıştaki ilâhî gaye.

hilâfet: halifelik, vekillik.

Hülâgû: Moğol devletinin hükümdarlığını yapmış, birçok İslâm devlet ve medeniyetini tahrip etmiş zalim bir şahıs. Bkz. Şahis Bilgileri.

kaderiye taifesi: insan yaptıklarının yaratıcısıdır ; inancında bulunan, kaderin insan tarafından meydana getirildiğini kabul eden Mutezile

mezhebinin görüşüdür.

katl: öldürme, katletme.

Kisra: eski İran padişahlarına verilmiş isim.

Kureys: kökü Hz. İbrahim'e dayanan Peygamberimiz Hz. Muhammed'in de bağlı olduğu meşhur Arap kabilesi.

mahiyet-i hilâfet: hilâfetin iç yüzü, neticesi.

mesafe: uzaklık, uzunluk.

Mute Harbi: mute savaşı.

mühim: önemli.

müşrik: Allah'a şirk koşan, ortak tutan.

Rafizi: Rafıza fırkasından olan, Rafızaya ait.

reis: başkan.

rum: Romalı.

şehit: Allah'ın ve yüce dininin adını yüceltme uğrunda canını feda ederek savaşta vurulup ölen Müslüman.

takarrür: karar kılma, yerleşme.

tehir: erteleme.

umum: bütün.

ümmet: hak dine davet etmek için Allah tarafından kendilerine peygamber gönderilen ve bu peygambere inanıp bağlanan cemaat, topluluk.

vazife: görev.

vefat: ölüm, ölse.

zuhur: meydana çıkma.

âyât: Kur'an ayetleri.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
beddua: kötü dua.
beyan: anlatma, açık söyleme, bildirme, izah.
Beytül-Makdis: Kudüs'teki Mes-cid-i Aksâ.
bürhan: delil.
fetih: açma, açılma.
hakikat: gerçek.
hasım: düşman.
hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta, ilâhî gaye.
hücum: saldırma.
ihbarat-ı gaybiye: geçmiş veya gelecek zamana ait verilen haberler.
ilzam: susturma.
iman: inanmak, itikat.
irtidat: ilişki.
ispat: doğruyu delillerle gösterme.
izhar: açığa vurma, meydana çıkarma.
Kâbe: Hicaz'da Mekke-i Mükerre-me'de Harem-i Şerif'in ortasında bulunan kutsal bina.
kat'i: kesin.
katl: öldürme, katletme.
Kureys: Hz. Muhammed'in mensup olduğu meşhur Arap kabilesi.
meal: anlam, mana.
meclis: görüşülecek bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu.
muannit: inatçı, ayak direyen.
Mu'cizat-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin gösterdiği mu'cizeler.

gizli mektup yazdığını, hem Ebu Leheb'in oğlu Ut-be'yi bir aslanın parçalanmasına ettiği bedduasının kabul olup aynen çıktığını, hem Bilâl-i Habeşî'nin (r.a.) ezan okuduğu zaman Kureysîlerin gizli tenkit ettiklerini aynen haber verdiğini, hem Hazret-i Abbas (r.a.) iman etmeden evvel onun gizli parasından haber verdiğini, hem Hazret-i Peygambere (a.s.m.) bir Yahudinin sihir ettiğini, hem Sahabe meclisinde birinin irtidat edeceğini, hem Hazret-i Peygamberin (a.s.m.) katlini niyet edenlerin iman ettiklerini, hem müşriklerin Kâbe duvarındaki yazılarını kurtların yediğini ve yalnız o yazılar içindeki Allah isimlerini yemediklerini, hem Beytül-Makdisin fethinde büyük bir taun çıkacağını, hem Yezit ve Velid gibi şerir reisleri haber verdiğini, hem "Bundan sonra onlar bize değil, biz onlara hücum edeceğiz" diye haber verdiğini ve bunlar gibi çok ihbarat-ı gaybiye bu iki Nüktede beyan edilmiştir.

MU'CİZAT-I AHMEDİYENİN BİRİNCİ ZEYLİ..... 334-350

1 **يَسْ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ * إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ** aye-

tinin mealindeki yüzer ayatın en mühim hakikatleri olan risalet-i Ahmediyeyi (a.s.m.) "On Dört Reşha" namıyla ön dört kat'î ve parlak ve muhkem bürhanlarla tefsir ve ispat ediyor. Ve en muannit hasmı da hi ilzam eder. Güneş gibi risalet-i Ahmediyeyi izhar ediyor.

1. Yâsin. • Hikmet dolu Kur'an'a yemin olsun. • Ki, sen Allah tarafından insanlara gönderilmiş peygamberlerdensen. (Yâsin Suresi: 1-3.)

muhkem: sağlam.
mühim: önemli.
müşrik: Allah'a şirk koşan, ortak tutan.
niyet: bir işi yapmayı önceden düşünme, kalp ile karar verme.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

peygamber: Allah'ın elçisi, Allah tarafından haber getirerek ilâhî emir ve yasakları insanlara tebliğ eden elçi, haberci, nebî, resul.
reis: başkan.
reşha: sızıntı, damla.
risalet-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in peygamberliği.
Sahabe: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mübarek yü-

zünü görmekle şereflenen ve onun sohbetlerine katılan mü'min kimse.
şerir: şerli.
taun: veba, salgın hastalık.
tefsir: açıklama.
tenkit: eleştirmek.
Yahudi: İbrani ve İsrailî denilen, Samî kavimlerden bir ırk.
zeyl: ek, ilâve.

ŞAKK-I KAMER MU'CİZESİNE DAİR..... 351-356

Şu risale, şakk-ı kamer mu'cizesine bu zaman feylesoflarının ettikleri itirazlarını “Beş Nokta” ile gayet kat'î bir surette reddedip, inşikak-ı kamerin vukuuna hiçbir mâni bulunmadığını gösterir. Ve ahirinde beş icma ile şakk-ı kamerin vuku bulduğunu gayet muhtasar bir surette ispat eder ve şakk-ı kamer mu'cize-i Ahmediyesini (a.s.m.) güneş gibi gösterir.

MU'CİZAT-I AHMEDİYE ZEYLİNİN BİR PARÇASI 356-363

Risalet-i Ahmediye (a.s.m.) hakkında olup, Miraç Risalesinin Üçüncü Esasının nihayetindeki üç mühim müşkülden birinci müşküle ait “Şu Mirac-ı Azîm niçin Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâma mahsustur?” sualine muhtasar bir fihriste suretinde verilen cevaptır.

AYETÜ'L-KÜBRA RİSALESİNİN RİSALET-İ AHMEDİYEDEN BAHSEDEN ON ALTINCI MERTEBESİ 364-373

Kâinatın erkânından Hâlıkını soran bir seyyahın müşahadatından bir parça olup, makam münasebe-
tiyle buraya ilhak edilmiştir.

Yirminci Mektup..... 374-436

¹ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ayetinin en mühim bir hakikatini bildiren ve

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي

1. Bil ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. (Muhammed Suresi: 19.)

ahir: son.

aleyhissalâtü vesselâm: “salât ve selâm onun üzerine olsun,” anlamında dua.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

Ayetü'l-Kübra risalesi: tevhit ve marifetullah hakkındaki Said Nursî Hazretlerinin bir risalesi.

dair: ilgili.

erkân: kaideler, prensipler.

feylesof: filozof.

fihriste: sıralanmış, liste.

gayet: son derece.

hakikat: gerçek.

Hâlık: her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.

icma: fikir birliği.

ilhak: ilâve etme, ekleme, katma.

inşikak-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi, ayın yarılanması mu'cizesi.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

itiraz: karşı çıkma, karşı durma.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

kat'î: kesin.

mahsus: özel.

makam: mevki.

mâni: alıkoyan, engel olan.

mertebe: derece, kademe.

Mirac-ı Azîm: büyük miraç,

Hz. Muhammed'in huzur-u ilâhiye gidişi.

mu'cizat-ı Ahmediye: Hz. Muhammed'in gösterdiği mu'cizeler.

mu'cize: benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı şey.

mu'cize-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in gösterdiği mu'cize.

muhtasar: kısaltılmış, kısa, özet.

mühim: önemli.

münasebet: vesile, ilgi, bağ.

müşahadat: gözle görülen şeyler.

müşkül: zor, çetin.

nihayet: son derece.

risale: mektup.

Risalet-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in peygamberliği.

seyyah: yolcu.

sual: soru.

suret: biçim, şekil.

şakk-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi; Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın izniyle, bir parmak işaret-
iyle ayı ikiye bölmesi suretiyle gösterdiği büyük mu'cize.

vuku: meydana gelme, ortaya çıkma, oluş.

zeyil: ek, ilâve.

وَيَمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ¹

âlem: ahiret.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
bahis: konu, mevzu.
bâki: süreklî ve kalıcı olan.
beşaret: müjde.
beyan: açıklama, izah.
bürhan: delil.
bürhan-ı kat'î: kesin delil.
dair: ilgili.
delil: şahit, belge, tanık.
ebed: sonsuzluk, süreklilik.
ebedî: sonu olmayan, süreklî, hiç son bulmayacak şekilde süren.
elhak: doğru, gerçek.
ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik.
ezeli: öncesiz, başlangıcsız.
hadis-i şerif: Peygamberimizden aktarılan sözlerin genel adı.
hakaik-ı imaniye: iman hakikatleri.
hakikat: gerçek.
hakiki: gerçek.
hamd: övme, yüceltme.
hayır: iyilik.
hüccet: delil, ispat, bürhan.
iksir-i azam: olağanüstü etkisi olan ilâç.
ilâh: tanrı, ma'bud, Allah.
iman: inanç, itikat.
irade-i ilâhiye: Cenab-ı Hakkın diletiğini yapabilme gücü, kudreti.
ispat: doğruyu delillerle gösterme.
kat'î: kesin.
kat'iyet: kesinlik.
kelâm: söz, lâfız.
Kelime-i Şahadet: şahadet ifade-sini özetleyen "eşhedü en la ilâhe illâllah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve Resulühü" cümlesi.
kibrit-i ahmer: kırmızı kibrit, ıksir, ilâç.
lâyık: uygun, yakışır.
mahsus: özel.
meratib-i tevhid-i hakiki: hakikî meratib mertebeleri.
mertebe: derece.
minnet: iyiliğe karşı duyulan şükür hissi.
muazzam: çok büyük.
mühim: önemli.
mülk: mal.
mütemerrit: dik başlı, inatçı.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.
Risale-i Ahmediye: Peygamber Efendimizin mu'cizelerini anlatan risale.
suret: biçim.
şahadet: şahitlik, tanıklık.
şükür: minnettarlık ifade etme, teşekkür.

kelâmının on bir kelimesinde on bir beşaret ve on bir bürhan-ı kat'î bulunduğuna dair bir mektuptur. Elhak meratib-i tevhid-i hakikînin hakkında bu mektup bir kibrit-i ahmerdir ve bir ıksir-i azamdır. O derece parlak ve o mertebede kuvvetli delilleri ve hüccetleri gösteriyor ki, en mütemerrit zındıkları dahi imana getiriyor. On Dokuzuncu Mektup olan Risale-i Ahmediye (a.s.m.) Kelime-i Şahadetin ikinci kelâmı olan **أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ**² hükmünü ne derece kat'î ve kuvvetli ispat etmiştir; öyle de, bu Yirminci Mektup, Kelime-i Şahadetin birinci kelâmı olan **أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**³ hükmünü, o kat'iyet ve kuvvetle ispat ediyor. Hakikî ve kuvvetli imanı kazanmak isteyenler bunu okusunlar. Ve bilhassa Dokuzuncu Kelime bahsinde, ilim ve irade-i İlâhiyenin ispatını çok vazih bir surette beyan ettiği gibi; Onuncu Kelime bahsinde de **وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**⁴ bürhanıyla, **مَا خَلَقَكُمْ وَلَا يَعْثُبُكُمْ إِلَّا كَفْسٌ وَاحِدَةٌ**⁵ ayetinin mühim bir sırrını ve en muazzam bir hakikatini "Beş Nüktede" beyan ediyor. Hakaik-ı imaniyenin bir tılsım-ı azamını o Beş Nükte ile hallediyor.

1. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O birdir, Allah bir olur, ortağı yoktur. Mülk onundur. Ezel-den ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Ona mahsustur ve Ona lâyıktır. Hayatı veren ve devam ettiren yine Odur. Ölümü de yaratan ve bâkî âleme alan Odur. O ezelî ve ebedî hayat sahibidir. Her hayır Onun elindedir; yapılan her hayır da kaydeden ve karışlığını verir. Her şeye gücü yeter ve hiçbir şey Ona ağır gelmez. Dönüş yalnız Onadır. (Buhari, Ezan: 155, Teheccüt: 21; Müslim, Zikir: 28, 30, Ebu Davud, Vitir: 24.)
2. Şahadet ederim ki, Muhammed Allah'ın Resulüdür.
3. Şahadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur.
4. Onun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey Ona ağır gelmez.
5. Sizin yaratılmanız da diriltilmeniz de, tek bir kişinin yaratılıp diriltilmesi gibidir. (Lokman Suresi: 28.)

teheccüt: gece namazı, gece kalkılıp kılınan nafile namaz.
tılsım-ı azam: büyük tılsım.
vazih: açık.

zındık: Allah'a ve ahirete inanmayan.

1 **أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ** ¹ ayetiyle

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا

2 **يَعْلَمُونَ** ² ayetinin en mühim ve en muazzam bir ha-

kikatini üç temsil ile tefsir ediyor. Ve her şey ve bütün eşya, Cenab-ı Hakkın kudretiyle olsa, bir tek şey kadar kolay olduğuna; ve kudret-i İlâhiyeye verilmediği vakit, bir tek şey kâinat kadar müşkülâtlı ve suubetli olduğuna dair en mühim bir sırrını ve en muğlâk muammasını gayet kolay bir tarzda tefsir ederek keşfeder.

Yirmi Birinci Mektup 437-441

Küçük bir mektuptur; fakat gayet büyük bir ayetin büyük bir hakikatini beyan ettiği için, ona ihtiyaç büyüktür.

أَمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا * وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا * رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ

1. Kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur. (Ra'd Suresi: 28.)

2. Allah, şirk ile tevhit arasındaki farkı anlamanız için, birçok geçimsiz kimsenin ortaklığı altındaki köle misalini verdi. Bu ikisinin durumu bir olur mu? (Zümer Suresi: 29.)

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
beyan: açıklama, izah.
dair: ilgili, ait.
gayet: son derece.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı esası.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı.
keşif: açma, meydana çıkarma.

ma.
kudret: güç, kuvvet.
kudret-i İlâhiye: Allah'ın kudretiyle yaptığı işler, fiiller.
muamma: karışık.
muazzam: çok büyük.
muğlâk: kapalı, zor anlaşılır.
mühim: önemli.
müşkülât: güçlükler, zorluklar.

suubet: güçlük, zorluk.
şirk: Allah'a ortak koşma.
tefsir: açıklama, yorum.
temsil: misal getirme.
tevhit: Allah'ın varlığını, birliğini, dengi ve ortağı bulunmadığını kabul etme.
zeyil: ek, ilâve.

adavet: düşmanlık.
akraba: yakınlar.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
celp: çekmek.
davet: çağırma, çağrı.
ehl-i iman: inananlar, iman sahipleri.
esbap: nedenler, sebepler.
gayet: son derece.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı esası.
hane: ev.
hayat-ı içtimaiye: cemiyet hayatı, toplum hayatı.
hayat-ı maneviye: manevî hayat.
hayat-ı şahsiye: kişisel hayat.
hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta, İlâhî gaye.
ihtiyar: yaşlı.
insaniyet: insanlık, bütün insanlar.
ispat: doğruyu delillerle gösterme.
kat'î: kesin, kesinlikle.
kin: gizli düşmanlık.
kusur: eksiklik, noksan.
mebhas: bahis, kısım, bölüm.
men: yasak etme.
merdut: reddedilmiş.
merhamet: acımak, şefkat göstermek, korumak.
mezkûr: adı geçen, anılan.
muhabbet: sevgi, sevme, dostluk.
muhtaç: ihtiyacı olan.
mühim: önemli.
mü'min: iman eden, inanan.
nifak: iki yüzlülük, ara bozukluğu.
Rab: besleyen, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.
rahmet: acıma, merhamet etme, koruma, bağışlama, şefkat gösterme.
suret: biçim, şekil.
şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek.
şikak: parçalanma, kırılna.
takva: Allah'tan korkma, Allah'ın emir ve yasaklarına titizlikle uyma.
tefsir: açıklama.
tevazu: alçak gönüllülük.
uhuvvet: kardeşlik.
valide: ana, anne.
zat: kişi.
zulüm: haksızlık, eziyet.

¹ **لَا وَابِينَ غَفُورًا** ayeti beş ayrı ayrı surette ihtiyar va-

lideyne şefkati celp ettiğinin sırrını gösteriyor. Hanesinde ihtiyar valideyni veya akrabası veya Müslüman kardeşleri bulunan zatlar, bu Mektubu okumaya pek çok muhtaçtırlar.

Yirmi İkinci Mektup

442-467

İki Mebhastır.

BİRİNCİ MEBHAS

442

أَمَّا الْمُؤْمِنُونَ أَخَوَةٌ فَاصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ * ادْفَعْ بِأَلَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ * وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

ayetlerinin sırrıyla, ehl-i imanı uhuvvet ve muhabbette davet ediyor. Nifak, şikak, kin ve adavetten menedecek mühim esbabı gösteriyor. Kin ve adavet ehl-i iman ortasında hem hakikatçe, hem hikmetçe, hem insaniyetçe, hem İslâmiyetçe, hem hayat-ı şahsiyece, hem hayat-ı içtimaiyece, hem hayat-ı maneviyece gayet çirkin ve merdut ve zulüm olduğunu gayet kat'î bir surette ispat edip, mezkûr ayetlerin mühim bir sırrını tefsir eder.

İKİNCİ MEBHAS

457

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ * وَكَانَ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

1. Anne ve babadan biri veya her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına erişecek olursa, onlara sakın "Öf" bile deme, onları azarlama, onlara güzel söz söyle. • Onlara merhamet ve tevazu kanadını ger ve de ki: "Ey Rabbim, nasıl onlar beni küçükken besleyip büyüttülse, Sen de onlara öylece merhamet buyur." (İsra Suresi: 23-24.)
2. Ancak mü'minler kardeşler; siz de kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki rahmete erişesiniz (Hucurat Suresi: 10.)
3. Kötülüğe iyiliğin en güzeliyle karşılık ver, bir de bakarsın, aranızda düşmanlık bulunan kimse candan bir dost oluvermiştir. (Fussilet Suresi: 34.)
4. O takva sahipleri, bollukta ve darlıkta bağışta bulunanlar, öfkelerini yutanlar ve insanların kusurlarını affedenlerdir. Allah da iyilik yapanları sever. (Al-i İmran Suresi: 134.)
5. Şüphesiz ki kızık veren, mutlak kudret ve kuvvet sahibi olan Allah'tır. (Zariyat Suresi: 58.)
6. Yeryüzünde yürüyen ve kendi rızığını yüklenemeyen nice canlıların ve sizin rızınızı Allah verir. O her şeyi hakkıyla işiten, her şeyi hakkıyla bilendir. (Ankebut Suresi: 60.)

sırrıyla, ehl-i imanı hırstan şiddetli bir surette menden esbabı gösterir. Ve hırs dahi adavet kadar muzır ve çirkin olduğunu kat'î delillerle ispat ederek, şu ayet-i azîmenin mühim bir sırrını tefsir ediyor. Hırsa müptelâ adamlar, bu İkinci Mebhası çok dik-katle mütalâa etmelidirler. Kin ve adavet marazıyla hasta olanlar, tam şifalarını Birinci Mebhasta bulurlar.

İkinci Mebhasın hatimesinde, zekâtın ehemmiyetini ve bir rûkn-ü İslâmî olduğunun hikmetini güzel bir surette beyan etmekle beraber, hakikatli bir rüyada güzel bir hakikat beyan ediliyor.

Şu risalenin Hatimesinde,

1 **أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا**

ayeti altı derece zemmi zemmetmekle, altı vecihle gıybetten zecrettiğini ve mu'cizâne ve harika bir i'caz ile, gıybeti hem aklen, hem kalben, hem insaniyeten, hem vicdanen, hem fıtraten, hem milliyeten mezmum ve merdut ve çirkin ve muzır olduğunu gayet kat'î bir surette, Kur'an'ın i'cazına yakışacak bir tarzda beyan ediyor. Ve gıybet alçakların silâhı olduğu cihetle, izzet-i nefis sahibi, bu pis silâha tenezzül edip istimal etmediğine dair denilmiştir:

2 **وَأَكْبَرُ نَفْسِي عَنْ جَزَاءٍ بَغِيْبَةٍ
فَكُلُّ اغْتِيَابٍ جَهْدٌ مِنْ لَأَلَهُ جَهْدٌ**

1. Sizden biri ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Ondan tiksiniyorsunuz. (Hucurat Suresi: 12.)
2. Düşmanıma gıybetle ceza vermekten nefsimi yüksek tutuyorum ve tenezzül etmiyorum. Çünkü gıybet zayıf, zelim ve aşağıların silâhıdır. (Nâsif el-Yâzîcî, Şerhu Divanı'l-Mütenebbî, 1:429.)

adavet: düşmanlık.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

ayet-i azime: büyük ve azametli ayet.

beyan: açıklama, açık söyleme, bildirme.

cihet: yön, taraf.

dair: ilgili.

delil: belge, şahit.

ehemmiyet: önemli olma.

ehl-i iman: inananlar, iman sahipleri.

esbap: nedenler, sebepler.

fıtraten: yaratılış itibarıyla.

gayet: son derece.

gıybet: arkadan çekistirme, hazırda olmayan birisinin aleyhinde konuşma, kötüleme, dedikodu yapma.

hakikat: gerçek, bir şeyin as-

lı esası.

hatime: son, nihayet, bitiş.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta, ilâhî gaye.

hırs: aşırı istek, şiddetli arzu.

i'caz: âciz bırakma, mu'cize gösterme, taklidi mümkün olmayacak derece de güzel ve düzgün söz söyleme.

insaniyet: insanlık.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

istimal: kullanma.

izzet-i nefis: onur, öz saygı, şahsiyet, insanın karakterinde bulunan tavizsiz duygu.

kat'i: kesin, kesinlikle.

kudret: güç, kuvvet.

maraz: hastalık.

mebhas: bahis, kısım, bölüm.

men: yasak etme.

merdut: reddedilmiş.

mezmum: zemmedilen, ayıplanan, yerilen.

milliyet: milliyetçilik fikri.

mu'cizâne: mu'cize gibi.

mutlak: kayıtsız, şartsız.

muzır: zararlı, zarara sokan.

müptelâ: tutkun, bağımlı.

mühim: önemli.

mütalâa: okuma, dikkatli okuma.

nefis: can, kendi, şahsı.

risale: mektup, bir konuda yazılmış kitap.

rûkn-ü İslâm: İslâmın bir esası.

rızık: yiyecek, içecek şey, azık.

suret: biçim, şekil.

şifa: iyileşme, sağlığa kavuşma.

tefsir: açıklama, izah.

tenezzül etmek: kendine aykırı düşen bir işi kabul etmek, alçalmak.

vecih: yön, taraf.

vicdanen: vicdanca, içten, yürekten.

zecir: zorlama.

zekât: İslâmın beş şartından biri olan, mal ve paranın paklığını ve helâllüğünü sağlamak üzere, Allah için malın belli bir kısmının her yıl zekât verilebilecek kimselere dağıtılması.

zelil: aşağılanmış.

zem: kınama, ayıplama.

Bu Mektubun birkaç mebhası var. Öteki mebhaslara bedel lâtif ve manidar bir tek mebhas aynen yazıldı. Şöyle ki:

Ahsenülkasas olan kıssa-i Yusuf'un (a.s.) hatimesini haber veren ¹ **تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَالْحَقِّنِي بِالصَّالِحِينَ** ayetinin ulvî ve lâtif ve müjdeli ve i'cazkârâne bir nüktesi şudur ki:

Sair ferahlı, saadetli kıssaların ahirindeki zeval ve firak haberinin acıları ve elemi, kıssadan alınan hayali lezzeti acılaştırıyor, kırıyor. Bahusus kemal-i ferah ve saadet içinde bulunduğunu ihbar ettiği hengâmda mevtini, firakını haber vermek daha elemli dir. Dinleyenlere “Eyvah” dedirtir. Hâlbuki şu ayet, kıssa-i Yusufiye'nin en parlak kısmı ki, Aziz-i Mısır olması, peder ve validesiyle görüşmesi ve kardeşle riyle sevişip tanışması olan dünyaca en saadetli ve ferahlı bir hengâmda, Hazret-i Yusuf'un (a.s.) mevtini şöyle bir surette haber veriyor ve diyor ki:

“Şu ferahlı ve saadetli vaziyetten daha saadetli, daha parlak bir vaziyete mazhar olmak için, Hazret-i Yusuf Aleyhisselâm, Cenab-ı Haktan vefatını istedi ve vefat etti, o saadete mazhar oldu. Demek o dünyevî lezzetli saadetten daha cazibedar bir saadet ve daha ferahlı bir vaziyet kabrin arkasında vardır ki, Hazret-i Yusuf Aleyhisselâm gibi hakikatbin bir zat, o gayet lezzetli bir vaziyet içinde, gayet

ahir: son.

ahsenülkasas: en güzel hikâye.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi

Aziz-i Mısır: Mısır azizi, saygın valisi, Hz. Yusuf.

bahusus: özellikle.

bedel: karşılık.

cazibedar: cazibeli, çekici.

dünyevi: dünya ile ilgili.

elem: acı, üzüntü.

ferah: rahat, sıkıntısız, iç açıklığı, neşeli.

firak: ayrılık, ayrılma, hicran.

gayet: son derece.

hakikatbin: hakikati, gerçeği gören.

hatime: son, nihayet, bitiş.

hayali: hayalle ilgili.

1. Benim canımı Müslüman olarak al ve beni salihlere kat. (Yusuf Suresi: 101.)

hengâm: vakit, zaman.

i'cazkârâne: benzerini yapmaktan insanları âciz bırakarak, mu'cizeli bir şekilde.

ihbar: haber verme, duyurma.

kemal-i ferah: mükemmel bir ferahlık.

kıssa: ibret verici hikâye; fıkra, hikâye.

kıssa-i Yusuf: Hz. Yusuf'un kıssası, hikâyesi.

kıssa-i Yusufiye: Hz. Yusuf'un kıssası, hikâyesi.

lâtif: yumuşak, hoş, güzel.

manidar: ince manalı.

mazhar: nail olma, şereflenme, kavuşma.

mebhas: kısım, bölüm.

mevt: ölüm, vefat.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.

peder: baba, ata.

saadet: mutluluk, sevinç.

sair: diğer.

salih: iyi, hayırlı, faydalı, iyi işler sahibi; dinin emir ve yasaklarına uygun hareket eden, Allah'ın iyi kulları.

suret: biçim, şekil.

ulvî: yüce, yüksek.

valide: ana, anne.

vefat: ölüm.

zat: şahıs, kişi.

zeval: sona erme, yok olma.

acı olan mevti istedi; tâ öteki saadete mazhar olsun.”

İşte Kur’ân-ı Hakîm’in şu belâgatine hayran ol, bak ki, kıssa-i Yusuf’un (a.s.m.) hatimesini ne suretle haber verdi. O haberi dinleyenlere elem ve esef değil, belki bir müjde, bir sürur ilâve ediyor. Hem irşat ediyor ki, kabrin arkası için çalışınız; hakikî sadet ve lezzet ondadır. Hem Hazret-i Yusuf Aleyhis-selâmın âlî sıddıkiyetini gösteriyor ve diyor: “Dünyanın en parlak ve en sürurlu hâleti dahi ona gaflet vermiyor, onu meftun etmiyor; yine ahireti istiyor.”

Yirmi Dördüncü Mektup 478-519

Kâinatın tılsım-ı acibini ve müşkül muammasının en mühim bir sırrını keşif ve halleden bir mektuptur ve en mühim bir sualin **(HAŞİYE)** cevabıdır. Şöyle ki:

“Esmâ-i İlâhiyenin azamlarından olan ism-i Rahîm, Hakîm, Vedûd’un iktiza ettikleri şefkatperverâne ve maslahatkârâne ve muhabbetarâne taltifleri, ne suretle pek müthiş ve muvahhiş olan mevt ve adem ile, zeval ve firak ile, musibet ve meşakkat ile tevfiğ edilir?” diye sualin cevabında tılsım-ı kâinatın üçüncü muammasını halleden ve kâinattaki daimî faaliyetin muktezasını ve esbab-ı mucibesini gösteren “Beş Remiz” ile gayelerini ve faydalarını ispat

HAŞİYE: Bu mektubun mesaili bir derece ihsas edilmek arzu edildiğinden, fihristiyet ihtisarı muhafaza edilmedi, uzun oldu.

adem: yokluk.
ahiret: dünya hayatından sonra başlayıp devamlı sürecek olan ikinci hayat.
âli: yüce, yüksek.
arzu: istek, heves.
azam: büyük.
belâgat: iyi, güzel, pürüzsüz söz söyleme.
daimi: sürekli, devamlı.
elem: acı.
esbab-ı mucibe: icap eden, gereken sebepler.
esef: acıma, üzülmeye.

esma-i İlâhiye: Allah’ın isimleri.
faaliyet: işleyiş, canlılık, aktivite.
faide: fayda, yarar.
fihristiyet: listeleniş, katalog hâline getiriliş.
firak: ayrılma, ayrılık.
gaflet: ihtiyatsızlık, dikkatsizlik.
gaye: maksat.
hakiki: gerçek, bir şeyin aslı esası.
Hakîm: her şeyi bir maksatla

uygun ve hikmetle yaratan, hikmet sahibi Allah.
hâlet: hâl.
haşiye: derkenar, dipnot.
hatime: son, sonuç.
ihsas etmek: üstü kapalı anlatma, sezdirme, ima.
ihtisar: kısaltma, özetleme.
iktiza: gerekme, gereklilik.
irşat: gafletten uyandırıp hidayet yolunu gösterme.
ispat: doğruyu delillerle gösterme.
kâinat: yaratılmış olan şeyle-

rin tamamı, evren.

keşif: açma, meydana çıkarma.

kıssa-i Yusuf: Hz. Yusuf’un kıssası, hikâyesi.

maslahatkârâne: sulh ve barış içinde; işe ve maksada uygun şekilde.

mazhar: nail olma, şereflenme, kavuşma.

meftun: düşkün, tutkun.

meşakkat: sıkıntı, güçlük, zorluk.

mevt: ölüm.

muamma: karışık, manası zor anlaşılır şey.

muhabbetkârâne: sevgi gösterene yaraşır şekilde.

muhafaza: koruma, saklama.

mukteza: gereken, gerekli olan.

musibet: belâ, dert, sıkıntı.

muvahhiş: dehşet veren, korkutan, ürktüren.

mühim: önemli.

müşkül: güç, zor.

Rahîm: acıyan, esirgeyen, merhamet eden Allah.

remiz: işaret.

saadet: mutluluk, sevinç.

sual: soru.

suret: biçim, şekil.

sürur: sevinç.

sıddıkiyet: sıddıklık, doğruluk.

şefkatperverâne: çok şefkat sahibi.

taltif: iyilikle gönül alma.

tevfiğ: muvaffakiyet, yardım.

tılsım-ı acip: garip, anlaşılması güç, şaşırtıcı sır.

tılsım-ı kâinat: evrenin gizli sırrı.

Vedûd: çok şefkatli olan ve çok sevgi beslenen, seven ve sevilen Allah.

zeval: sona erme, yok olma.

eden “Beş İşaret” ile cevap veriyor. Şu Mektup “İki Makam”dır. Birinci Makamı “Beş Remiz” dir.

BİRİNCİ REMİZ: 479

İspat ediyor ki, Sâni-i Hakim ne yaparsa haktır. Hiçbir şey ve hiçbir zıhayat Ona karşı hak dava edemediğini ve “Haksız bir iş oldu” diyemediğinin sırrını kat’î bir tarzda ispat eder.

İKİNCİ REMİZ: 481

Hayretnüma, dehşetengiz, daimî bir suretteki faaliyet-i Rabbaniyenin sırrını ve halk ve tebdil-i eşyadaki hikmet-i azîmesini beyan ediyor ve en mühim bir muamma-i hilkatı hallediyor.

ÜÇÜNCÜ REMİZ: 484

Zevale giden eşya ademe gitmediğini, belki daire-i kudretten daire-i ilme geçtiğini ve eşyadaki hüsn ve cemale ait istihsan ve şeref ve makam, esma-i İlâhiyeye ait olduğunu gayet güzel bir surette ispat eder.

DÖRDÜNCÜ REMİZ: 486

Mevcudatın mütemadiyen tebeddül ve tagayyür etmeleri, bir tek sahfede, her dakikada ayrı ayrı ve manidar mektupları yazmak nev’inden, sahife-i kâinatatta esma-i İlâhiyenin cilveleriyle yazılan cemel ve celâl ve kemal-i İlâhiyenin hadsiz ayatını mahdud sahifelerde de hadsiz bir surette yazıldığını ispat eder.

BEŞİNCİ REMİZ: 487

İki Nükte-i mühimmedir.

adem: yokluk.
ayat: Kur’ân ayetleri.
beyan: anlatma, açıklama.
celâl: büyüklük, azamet, ululuk.
cemel: güzellik.
cilve: esma-i İlâhînin tecellisi; eşya ve insanda, İlâhî kudret eserlerinin belirip görünmesi.
daimî: sürekli, devamlı.
daire-i ilim: ilim dairesi, ilim sahası.
daire-i kudret: Allah’ın ezeli gücünün hâkim olduğu daire.
dava: iddia.
dehşetengiz: dehşet verici.
esma-i İlâhiye: Allah’ın isimleri.
faaliyet-i Rabbaniye: her şeyi terbiye eden Allah’ın kendi zatına has kesintisiz çokça faaliyeti, icraatı.
gayet: son derece.
hadsiz: sınırsız.

hak: doğru, gerçek; pay.
haksız: adaletsiz.
halk: yaratma, yaratış.
hayretnüma: hayret verici.
hikmet-i azîme: büyük hikmet.
hüsün: güzellik.
ispat: doğruyu delillerle gösterme.
istihsan: güzel bulma, beğenme.
kat’î: kesin.
kemal-i İlâhiye: İlâhî mükemmellik.

mahdud: sınırlı.
makam: durak, yer; mevki.
manidar: ince manalı.
mevcudat: var olan her şey, mahlûklar.
muamma-i hilkat: yaratılıştaki karışık sır ve gizlilikler.
mühim: önemli.
mütemadiyen: sürekli.
nev: çeşit, tür.
nükte-i mühimme: çok önemli bölüm, husus, parça.
remiz: işaret.
sahife: sayfa.

sahife-i kâinat: kâinat sayfası.
Sâni-i Hakim: her şeyi sanatla ve hikmetle yaratan Allah.
suret: biçim, şekil.
şeref: yücelik, ululuk, seçkinlik.
tebdil-i eşya: eşyanın değişimi.
tebeddül: değişme.
tagayyür: değişme, başkalaşma.
zeval: sona erme, yok olma.
zihayat: hayat sahibi.

Birisi: Vacibü'l-Vücut'a intisabını iman ile hissedenden adam, hadsiz envar-ı vücuda mazhar olduğunu; ve hissetmeyen nihayetsiz zulümat-ı ademe ve âlâm-ı firaka maruz bulunduğunu gösterir.

İkinci Nükte: Dünyanın üç yüzü bulunduğunu; zahir yüzünde zeval, firak mevt ve adem var; fakat esma-i İlâhiyenin âyinesi ve ahiretin mezraası olan iç yüzlerinde, zeval ve firak, mevt ve adem ise tazelenmek ve teceddüttür ve bekanın cilverlerini gösteren bir tavzif ve terhistir.

BU MEKTUBUN İKİNCİ MAKAMI 490-503

Bir Mukaddime ile Beş İşarettir.

Mukaddime: Hallâkiyet ve tasarrufat-ı İlâhiyeden gayet azim bir hakikati, muazzam ve muhteşem kanunlarla beyan ediyor. Meselâ, bir kuşun tüylü libasını değiştiren Sâni-i Hakim, aynı kanunla, kâinatın suretini kıyamet vaktinde ve âlem-i şahadetin libasını haşirde o kanun ile değiştirir.

Hem bir ağacın ne kadar meyveleri ve çiçekleri bulunuyor; her bir çiçeğin o kadar gayeleri, her bir meyvenin o kadar hikmetleri bulunduğunu gösterir.

“Beş İşaret” ise, eşya, vücuttan gittikten sonra verdikleri ehemmiyetli beş netice itibarıyla, bir vecihle madum iken, beş vecihle mevcut kalıyor. Şöyle ki:

Her bir mevcut vücuttan gittikten sonra, ifade ettiği manalar ve arkasında bakî kalan hüviyet-i misaliyesi âlem-i misalde mahfuz kalır. Hem hayatının

lîğın bozulup dağılması, kâinatın ölümü.

libas: elbise.

madum: yok olan, yok, ölü.

mahfuz: saklanmış, korunmuş.

mana: anlam.

maruz: tesiri altında bulunma, uğrama.

mazhar: nail olmuş, erişmiş, kavuşmuş.

mevcut: var olan.

mevt: ölüm.

mezraa: tarla, hâsılât yeri.

muazzam: çok büyük.

mukaddime: takdim, başlangıç.

netice: sonuç.

nihayetsiz: sonsuz.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.

Sâni-i Hakim: her şeyi sanatla ve hikmetle yaratan Allah.

suret: biçim, şekil.

tasarrufat-ı İlâhiye: Allah'ın faaliyet ve icraatları, işleyişleri.

tavzif: görevlendirme.

teceddüt: tazelenme, yenilenme.

terhis: askerlik görevini bitirenleri serbest bırakma, bırakılma.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve şart olan, varlığı gerekli olan ve yokluğu düşünülmeyen, varlığı zatî ve ezeli, ebedî olup, varlığı, vücut tabakalarının en sağlamı, en kuvvetlisi, en esaslısı ve en mükemmeli olan.

vecih: yön, taraf.

vücut: varlık.

zahir: görünen.

zeval: sona erme, yok olma.

zulümat-ı adem: yokluk ve hiçlik karanlıkları.

adem: yokluk.

ahiret: öbür dünya.

âlâm-ı firak: ayrılık acıları, ayrılık sıkıntıları.

âlem-i misal: ruhların bulunduğu âlem.

âlem-i şahadet: gözle gördüğümüz âlem.

âyine: ayna.

azim: büyük.

bâkî kalan: arta kalan, geriye kalan.

beka: ebedilik, sonu olmama.

beyan: açıklama, açık söyle-

me.

cilve: esma-i İlâhînin tecellisi.

ehemmiyet: önem.

envar-ı vücut: varlık nurları.

esma-i İlâhiye: Allah'ın isimleri.

firak: ayrılık.

gaye: maksat, amaç.

gayet: son derece.

hadsiz: sınırsız.

hakikat: gerçek.

hallâkiyet: yaratıcılık.

haşir: kıyametten sonra bütün insanların bir yere toplan-

maları, Allah'ın, ölüleri diriltip mahşere çıkarması.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta.

hissetmek: algılamak.

hüviyet-i misaliye: mahiyetini temsil eden manevî kimlik.

ifade: anlatma.

iman: inanmak.

intisap: bağlanma.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, evren.

kiyamet: dünyanın sonu, var-

etvarıyla “mukadderat-ı hayatiye” denilen sergüzeşte-i hayatiyesi, âlem-i misalın defterlerinden olan levh-i misalîde yazılır, ruhanîlere daimî mevcut bir mütalâagâh olur. Hem, cin ve insin amelleri gibi, ahiret pazarına ve âlem-i ahirete gönderilecek mahsulâtı bâkî kalır. Hem, etvar-ı hayatiyeleriyle ettikleri enva-ı tesbihat-ı Rabbaniye bâkî kalıyor. Hem, şununat-ı Sübhaniyenin zuhuruna medar çok şeyleri arkasında mevcut bırakır, öyle gider. Bu beş İşaretteki beş hakikati kat’î delil hükmünde beş makul ve makbul temsil ile beyan eder.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MEKTUBUN BİRİNCİ ZEYLİ 503-509

¹ **قُلْ مَا يَعْبُؤُاْ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ** ayetinin mühim

bir sırrını Beş Nükte ile tefsir ediyor. Ve dua bir sırr-ı azîm-i ubudiyet olduğunu; ve kâinattan daimî bir surette dergâh-ı rububiyete giden en azîm vesile ise dua olduğunu; ve duanın azîm tesiri bulunduğu nu kat’î ispat etmekle beraber; külliyet ve devam kesb eden bir dua kat’iyen makbul olduğuna binaen, umum ümmetin Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma salâvat namıyla dualarının neticesinde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın ne kadar yüksek bir mertebede olduğunu gösterir. Duanın da üç nev-i mühimmini zikretmekle beraber, beyan eder ki, duanın en güzel ve en lâtif meyvesi, en leziz ve en hazır neticesi şudur ki: Dua eden adam bilir ve dua ile bildirir ki; birisi var, onun sesini dinler,

ahiret: öbür dünya.
âlem-i ahiret: ahiret âlemi.
âlem-i misal: ruhların bulunduğu âlem.
amel: iş, emek.
ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.
azîm: büyük.
bâkî: sürekli ve kalıcı olan.
beyan: açıklama, açık söyleme, anlatma
cin: gözle görünmez, lâtif cisimlerden ibaret bir yaratık.
daimî: sürekli, devamlı.
delil: yol gösteren.
dergâh-ı rububiyet: rububiyet dergâhı, Allah’ın rububiyet katı, huzurundaki her şeye sahipliği.
enva-ı tesbihat-ı Rabbaniye: Allah’ı tesbih etmenin türlü yolları.
etvar: tarzlar, tavırlar.
etvar-ı hayatiye: yaşayış tarzları, hareketleri.
hakikat: gerçek.
ins: insan, beşer.
ispat: doğruyu delillerle gösterme.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı.
kat’î: kesin.
kat’iyen: kesinlikle.
kesb: çalışıp, kazanma.
külliyyet: bütünlük, tümlük.
lâtif: yumuşak, hoş, güzel.
levh-i misal: dünyada yapılanların kayıt edildiği, görüntülediği yer.
mahsulât: elde edilen şeyler.
makbul: kabul edilmiş olan, alınan, reddedilmeyen.

1. De ki: Eğer duanız olmasa Rabbim katında ne ehemmiyetiniz var? (Furkan Suresi: 77.)

makul: akla uygun.
medar: sebep, vesile.
mevcut: var olan.
mukadderat-ı hayatiye: kader kalemiyle yazılmış hayatın programı; alın yazısı.
mühim: önemli.
mütalâagâh: okuma ve inceleme yeri.
netice: sonuç.
nev-i mühim: önemli çeşit.
nükte: herkesin anlayamadı-

ğı ince mana.
ruhani: ruh ile ilgili.
salâvat: salât ve selâm etme.
sergüzeşte-i hayatiye: hayat hikâyesi.
suret: biçim, şekil.
sırr-ı azîm-i ubudiyet: kulluğun büyük sır ve hakikati.
şununat-ı Sübhaniye: Sübhan olan Allah’ın fiilleri, her türlü kusur ve noksandan uzak olan Allah’ın işleri.

tefsir: açıklama.
temsil: misal.
tesir: etki.
umum: bütün, genel.
ümme: Müslümanların tamamı; bütün Müslümanlar.
vesile: yol, vasıta.
zeyil: ek, ilâve.
zikir: anma.
zuhur: görünme, meydana çıkma.

derdine derman yetiştirir, ona merhamet eder, onun eli her şeye yetişir. Ve bu boş, hâlî dünyada o yalnız değil; belki bir Kerîm zat var, ona bakar, ünsiyet verir, onun hadsiz ihtiyacatını yerine getirebilir. Ve hadsiz düşmanlarını defedebilir bir Zatın huzurunda kendini tasavvur ederek, bir ferah ve sürur duyup, dünya kadar ağır bir yükü üzerinden atıp,

¹ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ der.

Yirmi DÖRDÜNCÜ MEKTUBUN İKİNCİ ZEYLİ 510-519

Mirac-ı Nebevî ve Mevlid-i Nebeviye (a.s.m.) dair üç mühim suale gayet mukni ve mantıkî ve parlak bir cevaptır. Bu zeyil çendan kısadır; fakat gayet kıymettardır. Mevlid-i Nebeviye (a.s.m.) iştiyakı olanlar buna çok müştaktırlar.

“Hatime”sinde, gayet mühim bir düstur-u mantıkî ile, kâinatta en büyük ferd-i ekmel ve üstad-ı küll ve habib-i azam, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Ves-selâm olduğunu ispat eder.

Yirmi Beşinci Mektup 519

Sure-i Yâsin’in yirmi beş ayetine dair “Yirmi Beş Nükte” olmak üzere rahmet-i İlâhiyeden istenilmiş; fakat daha zamanı gelmediğinden yazılmamıştır.

1. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur. (Fatiha Suresi: 2.)

ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.
çendan: gerçi.
dair: ilgili.
def: ortadan kaldırma, yok etme, giderme.
derman: ilaç.
düstur-u mantıkî: mantıklı kaide.
ehemmiyet: önemli.
Elhamdülillâhi Rabbilâle-

min: âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun.
ferah: geniş, rahat, iç açıcı.
ferd-i ekmel: mükemmel fert, kişi, zat.
Furkan: hak ile batıl, iyi ve kötü; hayır ve şer arasındaki farkı gösteren.
gayet: son derece.
habib-i azam: büyük sevgili.
hadsiz: sınırsız.

hâlî dünya: boş dünya.
hatime: son, sonuç.
huzur: karşısında.
ihtiyacat: ihtiyaçlar, lüzumlu olan şeyler.
ispat: doğruyu delillerle gösterme.
ıştiyak: aşın isteme, çok fazla arzu etme.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı.

Kerîm Zat: “ikram ve ihsanı bol olan” anlamında Allah’ın Zati.
kıymettar: değerli, kıymetli.
mantıkî: akla uygun.
merhamet: acıma, şefkat etme.
Mevlid-i Nebevî: Peygamberimizin (a.s.m.) doğumunu anlatan manzum eser.
Mirac-ı Nebevî: Peygamberimizin (a.s.m.) miraca, Allah katına çıkışı.
mukni: ikna eden, inandıran.
mühim: önemli.
müştak: arzulu, istekli.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.
Rab: besleyen, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.
rahmet-i İlâhiye: Allah’ın sonsuz rahmeti, İlâhî rahmet.
sual: soru.
sürur: sevinç.
tasavvur: düşünme.
ünsiyet: alışkanlık, yakınlık.
üstad-ı küll: her hususta çok ileri bilgisi olan, herkesin üstadı.
Zat: Allah.
zeyil: ek, ilâve.

وَأَمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ

¹ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ sırrına dair “Hüccetü'l-Kur'ân Aleş-şeytan ve Hizbihî” namıyla, İblis'i ilzam ve ehl-i tuğyanı iskât eden gayet mühim bir mektuptur.

Bu mektubun “Dört Mebhas”ı var.

BİRİNCİ MEBHAS

520-534

Şeytanın en müthiş hücumunu defetmekle, şeytanı öyle bir surette ilzam eder ki; içine girerek saklanıp vesvese edecek bir yer bırakmıyor. Ve o kadar kuvvetli delâil-i akliye ile ve kat'î bürhanlarla şeytanı ve şeytanın şakirtlerini ilzam eder ki, şeytan olmasa idiler imana gelecektiler. Fakat, maatteessüf şeytan-ı cin ve insan, gayet çirkin davalarını ve desiselerini bütün bütün iptal ve defetmek için, farazî bir surette onların çirkin fikirlerini zikredip öyle iptal ediyor. Meselâ der ki: “Eğer faraza dediğiniz gibi, Kur'ân kelâmullah olmazsa, en adî ve sahte bir kitap olurdu. Hâlbuki, meydandaki âsârıyla göstermiş ki, en âlî bir kitaptır.” İşte bu gibi farazî tabiratin, titreyerek yazılmasına mecburiyet hâsıl olmuştur. Şu mebhasın ahirinde, şeytanın Sure-i ² ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيد

'in fesahat ve selâsetine dair bir vesvese ve itirazını reddediyor.

adi: değersiz.

ahir: son.

âlî: yüce, yüksek.

asar: eserler.

bürhan: delil.

dair: ilgili.

defetmek: yok etmek, savmak, uzaklaştırmak.

delâil-i akliye: akla ait deliller.

desise: gizli hile, aldatmaca hareketler.

ehl-i tuğyan: Allah'ın emirlerine aykırı harekette bulunan günahkârlar.

faraza: farz edelim ki, kabul edelim ki.

farazî: varsayım.

fesahat: sözün; kelime, mana, ahenk ve sıralama yönlerinden kusursuz olması.

gayet: son derece.

hak: gerçek, doğru.

hâsıl: meydana gelen.

Hüccetü'l-Kur'ân Aleşşeytan ve Hizbihî: şeytan ve onun gurubu hakkında Kur'ân-ı Kerim'in hücceti yani kesin delili.

hücum: saldırma

1. Şeytandan sana bir vesvese geldiğinde Allah'a sığın. Şüphesiz ki O her şeyi hakkıyla işiten, her şeyi hakkıyla bilendir. (Fussilet Suresi: 36.)

2. Kaf. Şerefi pek yüce olan Kur'ân'a yemin olsun. (Kaf Suresi: 1.)

İblis: şeytan.

ilzam: susturma.

iman: inanmak.

ins: insan, beşer.

iskat: düşürme.

kat'î: kesin.

kelâmullah: Allah'ın kelâmı,

Kur'ân-ı Kerim.

maatteessüf: üzümlere, üzümlere

tüyle beraber.

mebhas: bir bahisle ilgili yazı, kısım, bölüm.

meccuriyet: meccurluk, zorunluluk.

mühim: önemli.

red: geri çevirme, kabul etmeme.

selâset: ifadedeki ahenk,

açıklık, kolaylık ve akıcılık.

suret: biçim, şekil.

şakirt: talebe, öğrenci.

şeytan-ı cin: cinni şeytanlar.

tabirat: tabirler, deyimler, sözler.

vesvese: şüphe, kuruntu.

zikir: söyleme.

İKİNCİ MEBHAS 535-537

Bir insanda, vazife ve ubudiyet ve zat itibarıyla üç şahsiyet bulunduğunu ve o şahsiyetlerin ahlâkı ve âsârı bazen birbirine muhalif olduğunu beyan eder.

ÜÇÜNCÜ MEBHAS 538-548

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا

¹ وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ayetinin, hayat-ı içtimaiye-i beşeriye-

nin münasebatına dair gayet mühim bir sırrını ve insanlar millet millet ve kabile kabile yaratılmasının mühim bir hikmetini “Yedi Mesele” ile tefsir ediyor. Bu mebhas, milliyetçilere mühim bir tiryaktır. Bu zamanın en müthiş marazına gayet nafi bir ilâçtır. Ve sahtekâr hamiyetfuruşların ve yalancı milliyetperverlerin yüzlerindeki perdeyi açar, sahtekârlıklarını gösterir.

DÖRDÜNCÜ MEBHAS 549-577

Altı sualin cevabında “On Mesele”dir.

BİRİNCİSİ 549

“Rabbülâlemîn” kelimesinin tefsirinde on sekiz bin âlem dediklerinin hikmeti münasebetiyle, birkaç nükte-i Kur’âniye beyan edilir.

İKİNCİ MESELE 552

“Allah’ı bilmek, varlığını bilmenin gayrıdır!” Muhyiddin-i Arabî, Fahreddin-i Râzî’ye demiş. Ondan murat nedir? Cevabında gayet mühim bir mesele-i marifetullah beyan edilmiştir.

milliyetperver: milliyetini seven.
muhalif: karşıt, zıt.
murat: maksat, meram, ulaşmak istenen şey.
mühim: önemli.
münasebat: ilgiler, yakınlıklar, uygunluklar.
münasebet: uygunluk, ilgi.
nafi: faydalı.
nükte-i Kur’âniye: Kur’ân-ı Kerim’deki çok ince ve zarif mana.
Rabbülâlemin: bütün âlemleri idare ve terbiye eden Allah.
sahtekâr: sahte iş yapan, hilekâr, kalpazan.
sual: soru.
şahsiyet: kişilik, kişi özelliği.
tefsir: açıklama.
tiryak: ilâç.
ubudiyet: kulluk.
vazife: görev.
zat: şahıs; kişilik.

1. Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık; sonra da birbirinizi tanıyıp kaynaşmanız ve aranızdaki münasebetleri bilesiniz diye sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. (Hucurat Suresi: 13.)

ahlâk: huylar, tabiatlar.
âlem: varlık sınıflarından her biri.
asar: eserler.
ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.
beyan: açıklama, açık söyleme.
dair: ilgili.
gayet: son derece.

gayr: başka
hamiyetfuruş: gayretkeş, hamiyetli görünmeye çalışan, hamiyet iddiasında olan.
hayat-ı içtimaiye-i beşeriye: insanlara ait olan sosyal hayat.
hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta; kâinatı ve yaratılış-

taki ilâhî gaye.
kabile kabile: tür tür.
kabile: aynı soydan gelen ve birlikte yaşayan insan topluluğu, boy, aşiret.
maraz: hastalık.
mebhas: bir bahisle ilgili yazı, kısım, bölüm.
mesele-i marifetullah: Allah’ı bilme meselesi.

“¹ **اِنَّهٗ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا** ² **وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ**” ayetiyle

ayetin vech-i tefiki nedir?” diye sualine gayet güzel ve nurlu mühim bir cevaptır.

DÖRDÜNCÜ MESELE

556

“³ **جَدِّدُوا اِيْمَانَكُمْ بِالْاِلٰهِ الْاِلٰه**” hikmeti nedir?” diye

suale gayet güzel ve nurlu bir cevaptır.

“Dördüncü Meselenin Zeyli”nde vahdaniyetin gayet azîm bir hüccetine ve geniş ve uzun bir bürhanına muhtasar bir işaretir.

BEŞİNCİ MESELE

560

“Yalnız ⁴ **لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ** diyen, ⁵ **مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللّٰهِ**

demeyen ehl-i necat olabilir mi?” sualine karşı mühim bir cevaptır.

ALTINCI

562

Birinci Mebhastaki şeytanla münazaranın çirkin tabiratlarının sebep-i zikrini bildiriyor. Hem mühim bir temsil ile, hizbüşşeytanı en dar ve en muhal ve en menfur bir mevkie sıkıştırıyor. Meydanı hizbü'l-Kur'an hesabına zaptederek, her bir hâl-i Ahmediye (a.s.m.), her bir haslet-i Muhammediye (a.s.m.), her bir tavr-ı Nebevî (a.s.m.), o kuvvetli temsile göre birer mu'cize hükmüne geçip, nübüvvetini ispat ettiğini gösterir.

YEDİNCİ

565

Vehham ve zarardan sakınmak için bizden uzaklaşan bazı dostların kuvve-i maneviyelerini teyit için

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi

azîm: büyük.

bürhan: şahit, tanık, hüccet.

cahil: bilgisiz, bilmeyen, habersiz.

ehl-i necat: kurtuluş ehli, kurtulanlar.

gayet: son derece.

Hadis-i Şerif: Peygamberimizden aktarılan sözlerin genel adı.

hâl-i Ahmediye: Peygamberimizin örnek olan durumu.

haslet-i Muhammediye: Hz. Peygamberin hasleti.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta.

hizbü'l-Kur'an: Kur'an taraftarı, Kur'an grubu.

hizbüşşeytan: şeytana ve nefislerine tâbi olanlar güruhu.

hüccet: delil.

iman: inanmak.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

kuvve-i maneviye: manevî güç, moral.

mebhas: kısım, bölüm.

menfur: nefret edilen, sevilmeyen, iğrenç.

mevki: yer, mekân.

mu'cize: benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı şey.

muhal: imkânsız.

muhtasar: kısa, özet.

mühim: önemli.

münazara: tartışma.

nur: aydınlık.

nübüvvet: peygamberlik.

resul: Allah tarafından kendisine vahiy gelen, Allah'ın emirlerini insanlara bildirmekle vazifeli olan insan, peygamber.

sebeb-i zikir: söyleme sebebi.

1. Süphesiz Biz insanoğlunu şerefli kılmışızdır. (İsra Suresi: 70.)

2. Süphesiz o çok zalim ve çok cahildir. (Ahzab Suresi: 72.)

3. İmanınızı Lâ ilâhe illallah ile yenileyiniz. (Münzirî, Tergip ve Terhip, 2:415; Müsned, 2:359; Hâkim, Müstedrek, 4:256; Heysemî, Mecmaü'z-Zevaid, 1:52.)

4. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur.

5. Muhammed Allah'ın Resulüdür.

sual: soru.

şeref: yücelik, ululuk, seçkinlik.

tabirat: deyimler, sözler.

tavr-ı Nebevî: Peygamber Efendimizin tavrı ve davranışları.

temsil: misal getirme.

teyit: destekleme, sağlamlaştırma, pekiştirme.

vahdaniyet: Allah'ın birliği ve varlığı, Allah'ın bir oluşu.

vech-i tefvik: başarı yönü.

vehham: çok şüphe ve ves-

vese eden.

zapt: idaresi altına alma, kendine mal etme.

zalim: zulmeden, haksızlık eden, acımasız ve haksız davranan.

zeyil: ek, ilâve.

ve hizmetimizden bazı maksatlarla çekilen ve maksatlarının aksiyile tokat yiyenleri, çok misallerden yedi küçük misal ile gösterir ki; siperini bırakıp kaçanlar, daha ziyade yaralanırlar.

SEKİZİNCİSİ 569

Diyorlar ki: “Elfaz-ı Kur’âniye ve zikriye ve tesbihatların her birinden, bütün letaif-i insaniye hisselelerini istiyorlar. Manaları bilinmezse hisse alınmaz; öyle ise tercüme edilse daha iyi değil mi?” diye olan müthiş ve mugalâtalı şu suale karşı, gayet mühim ve ibretli ve zevkli bir cevaptır. Elfaz-ı Kur’âniye ve Nebeviye (a.s.m.) manalara, camit ve ruhsuz libas degiller, belki hayattar feyizaver ciltlerdir. Zihayat bir ceset soyulsa, elbette ölür. Hem lisan-ı nahvi olan elfaz-ı Kur’âniyedeki i’caz ve icaz-ı hakikî, tercüme-ye mâni olduğunu gösterir.

DOKUZUNCUSU 572

“Ehl-i Sünnet ve Cemaat olan ehl-i hak dairesinin haricinde ehl-i velâyet bulunabilir mi?” sualine, mühim ve merakaver bir cevaptır.

ONUNCUSU 575

Kur’ân-ı Hakîm’in hizmetinde bulunan bu biçare Said ile görüşen ve görüşmek arzu eden dostlara mühim bir düsturdur.

Yirmi Yedinci Mektup 578

Bu Mektup Risale-i Nur müellifinin talebelerine yazdığı ayn-ı hakikat ve çok letafetli güzel mektuplarıyla, Risale-i Nur Talebelerinin Üstatlarına ve

aksi: ters, zıt.
arzu: istek, heves.
ayn-ı hakikat: gerçeğin ta kendisi.
biçare: çaresiz, zavallı, şaşkın.
camit: cansız.
ceset: vücut, beden.
cilt: deri, ten, koruyucu örtü.
düstur: prensip, esas.
ehl-i sünnet: sünnete uygun hareket edenler.
ehl-i velâyet: velî olanlar; erenler.
elfaz-ı Kur’âniye ve Nebevi-

ye: Kur’ân-ı Kerîm’e ait lâfızlar, sözler ve Peygamberimize ait lâfızlar, sözler.
elfaz-ı Kur’âniye ve zikriye: Kur’ân-ı Kerîm’e ait lâfızlar, sözler ve zikre dair lâfızlar, sözler.
elfaz-ı Kur’âniye: Kur’ân-ı Kerîm’e ait lâfızlar, sözler.
feyizaver: bereket getiren, feyiz taşıyan.
gayet: son derece.
hariç: dışta bırakılmak üzere.
hayattar: canlı, yaşayan.

hisse: pay.
ibret: ders alma, ders çıkarma.
i’caz: âciz bırakma
icaz-ı hakikî: gerçek icaz, az sözle çok şey ifade etmenin aslı.
Kur’ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur’ân.
letafet: hoşluk, güzellik.
letaif-i insaniye: insanın mânevî duyguları.
libas: elbise.

lisan-ı nahvi: Arapça dil bilgisine ait dil, intizam kaide ve düsturlara bağlı güzel, belâgatli dil.
maksat: istenilen şey, niyet, meram.
mana: anlam.
mâni: alıkoyan, engel olan.
merakaver: merak verici, düşündürücü.
mugalâta: yanıltıcı konuşma.
müellif: yazar.
mühim: önemli.
siper: engel, kalkan.
sual: soru.
tercüme: bir sözü bir dilden başka bir dile çevirme.
tesbihat: Cenab-ı Hakkın bütün noksan sıfatlardan uzak ve bütün kemal sıfatlara sahip olduğunu ifade eden sözler.
üstat: muallim, öğretmen.
zihayat: hayat sahibi.

bazen birbirlerine yazdıkları ve Risale-i Nur'un mü-talâasından aldıkları parlak feyizlerini ifade eden çok zengin bir mektup olup, bu mecmuanın üç dört misli kadar büyüdüğü için, bu mecmuaya idhal edil-memiştir. *Barla, Kastamonu, Emirdağ Lâhikaları* olarak müstakilen neşredilmiştir.

Yirmi Sekizinci Mektup 579-658

“Sekiz Mesele” namıyla sekiz risaledir.

BİRİNCİ RİSALE OLAN BİRİNCİ MESELE 579-585

Rüya-i sadıkanın hakikatini ve faydasını gayet gü-zel ve hakikatli “Yedi Nükte” ile beyan ediyor. Bu ri-sale hem kıymettardır, hem merakaverdir.

İKİNCİ MESELE OLAN İKİNCİ RİSALE 586-590

“Hazret-i Mûsa Aleyhisselâm, Hazret-i Azrail Aleyhisselâmın gözüne tokat vurmuş” mealindeki bir hâdisе dair ehemmiyetli bir münakaşayı kökün-den kaldırır ve bu nevi hadislere mühlitler tarafın-dan gelen itirazata bir set çeker. Bu risale küçüktür, fakat merakaverdir.

ÜÇÜNCÜ MESELE OLAN ÜÇÜNCÜ RİSALE 591-601

Bu biçare müflis Said'in ziyaretine gelenlerin ne niyetle görüşmeleri lâzım geldiğini beyan edip, sırf Kur'ân-ı Hakîm'in dellâlî itibarıyla görüşmek lâzım geldiğini ve o görüşmenin mühim faydalarını ve Sa-id'in şahsiyetinin hiçliği nazara alınmayacağını, bel-ki dellâlî olduğu mukaddes dükkânın kıymettar cev-herlerini nazara almak lâzım geldiğini “Beş Nokta” ile gayet güzel bir surette ispat etmekle beraber,

beyan: açıklama, açık söyleme.

biçare: çaresiz, zavallı.

cevher: esas, maya, öz.

dair: ilgili.

dellâl: ilân edici.

ehemmiyet: kıymet, değer.

feyiz: bolluk, bereket, verimlilik.

gayet: son derece.

hadis: Hz. Peygamberin söz, fiil ve

hareketleri.

hâdisе: olay.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı

esası.

idhal: içine alma, sokma.

ispat: doğruyu delillerle göster-

me.

itirazat: itirazlar, kabul etmediği-

ni bildirmeler.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

kıymettar: değerli, pahalı, kıymetli.

lâhika: ek, ilâve, eklenen; Be-diüzzaman Said Nursî'nin mektuplarını ihtiva eden eserleri.

meal: anlam, mana.

mecmua: kitap.

merakaver: merak verici, dü-şündürücü.

mesele: konu.

misli: katı.

mukaddes: kutsal, aziz, te-miz.

müflis: her şeyini kaybetmiş.

mühim: önemli.

mülhit: İslâm dininden ayrı-lan.

münakaşa: karşılıklı sözle çe-kişme, tartışma.

müstakil: başlı başına.

mütalâa: bir konuda karar verebilmek için iyice düşün-me.

nazar: bakma, bakış.

neşir: yayma, dağıtma.

niyet: kalbin bir şeye karar vermesi.

nükte: herkesin anlayamadı-ğı ince mana.

risale: belli bir konuda yazıl-mış mektup.

rüya-i sadıka: doğru rüya, makbul ve değerli kimselerin gördükleri şekilde dünyada hakikatleri çıkan rüyalar.

set: engel olma.

suret: biçim, şekil.

şahsiyet: kişilik, kişi özelliği.

hizmet-i Kur'âniyenin keramatından ve inayet-i Rabbaniyeden, ben ve bazı kardeşlerim mazhar olduğumuz çok inayetlerden birkaç vaki ve kat'î misalleri zikrediyor. Bu risalenin tetimmesinde, risalelerin yazmasında, hususan telifinde ve bilhassa Yirmi Dokuzuncu Mektupta tezahür eden harika bir inayeti beyan ediyor.

DÖRDÜNCÜ RİSALE OLAN DÖRDÜNCÜ MESELE ... 602-608

Mescidimize iki defa taarruz edildi, ahirki defa da kapadılar. Ondan iki veya üç sene mukaddem, yine mübarek bir misafirin gelmesiyle gayet vahşiyâne ve zalimâne tecavüz edildiği için, her taraftan ben-den sual edildi. Böyle merak-ı umumiyeyi tahrik eden bir hâdiseye lâıyk cevap vermek için, Eski Sa-id lisanıyla “Dört Nokta” ile mühim bir ibretli cevap tır.

BEŞİNCİ RİSALE OLAN BEŞİNCİ MESELE 609-614

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan'da tekrar ile

¹ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ❁ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ve şükretmeyenleri

otuz bir defa ² فَبَايَ الْآلَاءِ رَبِّكُمْ تَكْذِبَانَ fermanıyla tehdit ettiğinin sırrını gayet âlî ve tatlı ve makul ve makbul bir surette tefsir ediyor; insan bir şükür fabrikası olduğunu ispat ediyor. Kâinat bir nimet hazinesi olup, şükür ise anahtarı olduğunu; ve rızık, onun neticesi ve şükürün mukaddimesi bulunduğunu gayet güzel ve kat'î bir surette ispat ediyor.

makbul: reddedilmeyen, geçerli, muteber.

makul: akla, mantığa uygun.

mazhar: nail olma, şereflenme, kavuşma.

merak-ı umumiy: herkesin öğrenme ve isteme arzusu.

mescit: cami, ibadet edilecek yer.

mesale: konu.

mukaddem: önde olan, önceki.

mukaddime: takdim, başlangıç, ön söz.

mübarek: feyizli, hayırlı.

mühim: önemli.

netice: sonuç.

nimet: iyilik, lütf, ihsan, bağış.

Rab: yaratan, besleyen, yetistiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

risale: belli bir konuda yazılmış, mektup.

rızık: yiyecek, içecek şey, azık.

sual: soru.

suret: biçim, şekil.

şükür: görülen bir iyiliğe karşılık hoşnutsuluk, memnurluk ve minnettarlık ifade etme, teşekkür.

taarruz: şiddetle saldırma.

tahrik: kışkırtma.

tecavüz: söz ve hareketle ileri gitme.

tefsir: açıklama.

tehdit: gözdağı verme, korkutma.

telif: yazma.

tetimme: bir konuyu veya eseri tamamlamak için eklenen kısım.

tezahür: ortaya çıkma, meydana çıkma.

vahşiyâne: vahşice, vahşilikle.

zalimâne: zulmeder surette, zalimce.

zikir: anma.

1. Hâlâ şükretmezler mi? • Hâlâ şükretmezler mi? (Yâsin Suresi: 35, 73.)

2. Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edersiniz? (Rahman Suresi: 16, 34, 36, 38,..., v.d.)

ahir: son.

âli: yüce, yüksek.

beyan: açıklama, açık söyleme.

bilhassa: özellikle, mahsus.

ferman: emir, buyruk.

gayet: son derece.

hâdis: olay.

hazine: kıymetli şeylerin konulduğu yer, define.

hizmet-i Kur'âniye: Kur'ân

hizmeti.

hususan: özellikle.

ibret: ders alma, ders çıkarma.

ma:

inayet: yardım, ihsan, lütf.

inayet-i Rabbaniye: Allah'ın inayeti; yardımları.

inkâr: reddetme, tanımama,

kabul ve tasdik etmeme, inanmama.

ispat: doğruyu delillerle gös-

terme.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, varlıklar.

kat'î: kesin.

keramat: kerem ve bağışlar, ikramlar, lütuflar.

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan:

açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerim.

lisan: dil.

Der tarik-ı aczmendî lâzım amed çâr çiz:

Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak ey aziz!

olan düstur-u hakikatteki dördüncü rükün bulunan şükr-ü mutlakın parlak ve yüksek hakikatini izah ediyor.

ALTINCI RİSALE OLAN ALTINCI MESELE 615-623

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً¹

ayetinin mühim bir sırrını; Vehhabîlerin Haremeyn-i Şerife'ni istilâları münasebetiyle, tefsir niyetiyle; Vehhabîlerin mahiyet-i tarihiyesiyle vaziyet-i hâzıralarını ve âlem-i İslâma karşı tesiratlarını muhtasar, fakat ehemmiyetli bir surette “Dört Nükte” ile beyan eder.

YEDİNCİ RİSALE OLAN YEDİNCİ MESELE 624-647

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا

²يَجْمَعُونَ ayetinin Risale-i Nur ve hadimleri hakkın-

daki mühim bir sırrını Yedi İşaret namıyla, yedi inayet-i Rabbaniyeyi beyan ediyor. Ve tahdis-i nimet suretinde bu inayet-i seb'anın izharına yedi makul sebebini beyan ediyor. Bu inayet-i seb'a-i külliye'nin harikalarına işareten, kendi kendine telif vaktinde iki sahifenin bütün satırları başlarında yirmi sekiz elif gelerek, Yirmi Sekizinci Mektubun mertebesine

acz-i mutlak: sonsuz ve sınırsız güçsüzlük, âcizlik.

âlem-i İslâm: İslâm dünyası.

amed: gelme, geliş, gelir, olur.

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

aziz: muhterem, saygın.

beyan: anlatma, açık söyleme.

çâr çiz: dört şey.

düstur-u hakikat: gerçek prensipler.

ehemmiyet: önem.

elif: Arap alfabesinin ilk harfi.

fakr-ı mutlak: mutlak fakirlik, yoksulluk, çaresizlik.

fitne: fesat, kanştırıcı.

hadim: hizmetçi, hizmet eden.

hakikat: gerçek.

Haremeyn-i Şerife'ni: Medine'deki Mescid-i Nebevî ile Mekke'deki Harem-i Şerif, Kâbe.

inayet-i Rabbaniye: Cenab-ı Hakkın mahlûkatın terbiye, tedbir ve idaresinde onlara yapmış olduğu lütuflar, himayeler, yardımlar.

inayet-i seb'a: yedi adet yardım.

inayet-i seb'a-i külliye: yedi adet büyük yardım.

isabet: rastlama.

istilâ: hükmü altına alma.

izah: açıklama yapma, bir konuyu ayrıntılarıyla ortaya koyma.

izhar: meydana çıkarma.

mahiyet-i tarihiye: tarihin iç yüzü, tarihi sonuç.

makul: akla uygun, akli ikna eden.

mesale: konu.

muhtasar: kısa, özet.

mühim: önemli.

münasebet: vesile, ilgi.

niyet: bir işin ne için yapılacağını bilmesi.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.

risale: belli bir konuda yazılmış,

kitap, mektup.

rükün: bir şeyin temel direği, gereken şartlardan her biri.

sahife: sayfa.

suret: biçim, şekil.

şevk-i mutlak: kayıtsız, şartsız şevk.

şükr-ü mutlak: mutlak bir şükür içinde olmak.

tahdis-i nimet: Cenab-ı Hakkı karşı şükrünü eda etme ve teşekkür etme maksadıyla nail olduğu nimeti anma.

tarik-ı aczmendi: Cenab-ı Hakkı karşı acz ve fakrını hissetme ve bunu bildirme yolu, âcizlikle birlikte insanın güçsüzlüğünü benimseyen yol.

tefsir: açıklama.

telif: kitap yazma.

tesirat: etkiler.

vaziyet-i hâzıra: şu anki durum.

Vehhabî: Vehhabî mezhebin-den olan.

zalim: zulmeden, haksızlık eden.

tevafuk ettiğini, (HAŞİYE) teliften bir zaman sonra muttali olduk. Bu inayet-i seb'ayı okuyan adam, Risale-i Nur eczalarının ne kadar ehemmiyetli ve nazar-ı inayet-i İlâhiyede bulunduğunu ve himayet-i Rabbaniyede olduğunu bilecek. Bu yedi inayet küllidir, cüz'iyatları yetmiş geçür.

“Hatime”sinde, bir sırr-ı inayete ait mahrem bir sualin cevabı vardır. Hatimesinde, inayet-i seb'adan birincisi olan tevafukata gelen veya gelmek ihtimali olan evhamı gayet kat'î bir surette defediyor. O hatimenin ahirinde de, Üçüncü Nüktede inayet-i hasa ve inayet-i ammeye dair mühim bir sırr-ı dakik-ı rububiyete ve ehemmiyetli bir sırr-ı Rahmaniyyete işaret ediyor.

SEKİZİNCİ RİSALE OLAN SEKİZİNCİ MESELE 648-658

Altı sualin cevabı olan “Sekiz Nükte”dir.

Birinci Nükte: Tevafuktaki işaret-ı gaybiye, umum Risale-i Nur eczalarında cüz'î-küllî bulunduğuna dairdir.

İkinci Nükte: Tevafukatın meziyeti, Lâfz-ı Celâl'den başka ne için Kur'an'da fevkalâde matlûp olmadığının sırrını beyan eder.

Üçüncü Nükte: Bir kardeşimizin fazla ihtiyat ve cesaretsizliği yerinde olmadığını ve bir müftünün Onuncu Söze sathî tenkidine karşı güzel bir cevaptır. (Fakat bu mecmuaya idhal edilmemiştir.)

HAŞİYE: Asıl nüshasına göredir.

ahir: son.
beyan: açıklamak, açık söyleme.
cüz'î-küllî: az-çok.
cüz'iyat: ufak tefek şeyler.
dair: ilgili.
def: savmak, uzaklaşturma.
ecza: parçalar, kısımlar.
ehemmiyet: önem, önemli olma.
evham: zanlar, kuşkuvar.
ferah: geniş, rahat, iç açıcı.
fevkalâde: olağanüstü, normalin üstünde.

gayet: son derece.
haşiye: dipnot, derkenar.
hatime: son, nihayet, bitiş.
himayet-i Rabbaniye: Allah'ın koruma ve himayesi.
idhal: dahil etme, içine alma.
ihtimal: olabilirlik.
ihtiyat: sakınma, tedbirli, ölçülü davranma.
inayet: yardım, ihsan.
inayet-i amme: genel yardım.
inayet-i hasa: Cenab-ı Hakkın sevdiği kullarına yapmış

olduğu hususî himayesi ve yardımı.
inayet-i seb'a: yedi adet yarıdım.
işarat-ı gaybiye: gaybî olarak verilen işaretler.
kat'î: kesin.
küllî: umumî.
Lâfz-ı Celâl: Cenab-ı Hakkın en kapsamlı ve geniş anlamlı ismi olan “Allah” kelimesi.
lütuf: ihsan, iyilik, ikram.
mahrem: gizli olan, herkese söylenmeyen, gizli sır vasfı

olan.
matlûp: istenilen, aranılan şey.
mecmua: dergi, kitap.
mertebe: derece, basamak.
mesale: konu.
muttali: haberdar, bilgisi olan.
müftü: şehirlerde din sorumlusu, din görevlilerin başı.
mühim: önemli.
nazar-ı inayet-i İlâhiye: Cenab-ı Hakkın yardım edicilik bakışı.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.
nüşa: yazılı, yazılmış şey.
rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama.
risale: belli bir konuda yazılmış, kitap, mektup.
sathî: yüzeysel.
sual: soru.
suret: biçim, şekil.
sırr-ı dakik-ı Rububiyet: İlâhî irade ve terbiyeye dair ince, dakik bir sır.
sırr-ı inayet: çok cömert olan Allah'ın ihsanlarının, yardım ve lütfun sırrı.
sırr-ı Rahmaniyyet: Cenab-ı Hakkın kullarını beslemesi, koruması ve merhamet etmesinin sırrı.
telif: kitap yazma.
tenkit: eleştirme, eleştiri.
tevafuk: uygun gelme, uygunluk.
tevafukat: uygunluklar, rastlantılar.
umum: bütün.

Dördüncü Nükte: Meydan-ı haşirde insanlar nasıl toplanacaklar? Çıplak olarak mı? Herkes ahabplarını görebilir mi? Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı şefaati için nasıl bulacağız? Hadsiz insanlarla, bir tek zat olan Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm nasıl görüşecek? Ehl-i Cennet ve Cehennem libasları nasıl olacak? Ve bize kim yol gösterecek?” altı meraklı sorunun mukni ve makul cevabıdır.

Beşinci Nükte: “Zaman-ı Fetrette Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü ve selâmın ecdadı, bir din ile müte-deyyin mi idiler?” cevabından güzel bir hakikat beyan ediliyor.

Altıncı Nükte: “Hazret-i İsmail Aleyhisselâmdan sonra, Peygamberin (a.s.m.) ecdadından peygamber gelmiş midir?” sorusuna karşı gayet mühim bir cevaptır.

Yedinci Nükte: “Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın peder ve validesinin ve ceddi Abdülmutilip’in imanları hakkında en sahih haber hangisidir?” sorusuna karşı gayet mühim ve makul bir cevaptır.

Sekizinci Nükte: “Amcası Ebu Talip’in imanı hakkında en esah haber hangisidir? Cennete girebilir mi?” sorusuna karşı güzel bir cevaptır.

ahbap: dostlar, sevilen dostlar.
aleyhissalâtü vesselâm: “salât ve selâm onun üzerine olsun,” anlamında, dua.
beyan: anlatma, açık söyleme.
cet: büyük baba, ata.
ecdat: atalar, dedeler.
ehl-i Cennet: Cennetlikler, Cen-

nette bulunanlar veya oraya girmeye hak kazananlar.
esah: en doğru.
gayet: son derece.
hadsiz: sınırsız.
hakikat: gerçek, doğru, bir şeyin aslı esası.
iman: inanmak.
libas: elbise.
makul: akla uygun.
meydan-ı haşir: kıyamette insanların dirildikten sonra toplanacağı alan.

mukni: ikna eden, inandıran.
mühim: önemli.
mütedeyyin: dindar, dine bağlı.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.
peder: baba, ata.
peygamber: Allah tarafından haber getirerek ilâhî emir ve yasakları insanlara tebliğ eden elçi, haberci, nebi, resul.
Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim olan peygamber, Hz.

Muhammed.
sahih: gerçek.
sual: soru.
şefaati: Hz. Peygamberin ve diğer salih kulların, bazı günahkâr mü'minleri bağışlamasını Allah'tan dilemeleri.
valide: ana, anne.
zaman-ı fetret: insanlara peygamber gönderilmeyen manevî buhran zamanı.
zat: kişi, şahıs.

Yirmi Dokuzuncu Mektup 659-781

“Dokuz Kısım”dır. Yirmi dokuz nükte-i mühimme içinde vardır. O dokuz kısım, küçük-büyük on yedi risaledir.

BİRİNCİ RİSALE OLAN BİRİNCİ KISIM 659-674

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ * مَالِكِ يَوْمِ
الدِّينِ * أَيَاكَ نَعْبُدُ وَأَيَّاكَ نَسْتَعِينُ * اهْدِنَا الصِّرَاطَ
الْمُسْتَقِيمَ * صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ
الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ¹
هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ
أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ... إِلَى آخِرِ الْآيَةِ ²

ayetlerinin bazı sırlarını “Dokuz Nükte” ile tefsir eder.

Birinci Nükte: “Kur’ân’a ait ve Kur’ân’ın esrarı bilinmiyor ve müfessirler hakikatini anlamamışlar” diyenlere karşı mühim bir cevaptır.

İkinci Nükte: Kur’ân-ı Hakîm’de ³ **وَالَّتَيْنِ وَالزَّيْطُونِ** gibi kasemat-ı Kur’âniyedeki ⁴ **وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا** mühim bir hikmeti beyan ediyor.

âlem: dünya, cihan.

âyet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.

beyan: anlatma, açık söyleme.

ebed: sonu olmayan gelecek zaman, sonsuzluk, daimilik.

esrar: sırlar.

ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik.

gazap: dargınlık, kızgınlık, danılma, kızma, hiddet, öfke.

hakikat: gerçek, doğru.

hamd: övme, yüceltme.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta, ilâhî gaye.

ihsan: iyilik etme, güzel davranma, bağışlama.

kasemat-ı Kur’âniye: Kur’ân’daki yeminler.

kul: Allah’a nazaran insan; insan, abd.

Kur’ân-ı Hakîm: Her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur’ân.

mahsus: özel.

merhamet: acımak, şefkat göstermek, korumak, iyilik etmek.

minnet: yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, teşekkür etme.

müfessir: açıklayan.

mühim: önemli.

nimet: iyilik, ihsan.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.

nükte-i mühimme: çok önemli bölüm.

peygamber: ilâhî emir ve yasakları insanlara tebliğ eden elçi, haberci, nebî, resul.

Rab: besleyen, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.

Rahim: merhamet eden, esirgeyen, koruyan Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama.

risale: belli bir konuda yazılmış kitap, mektup.

rızık: yiyecek, içecek şey, azık.

salih: iyi kul.

şefkat: acıyarak ve esirgeyerek sevmek, içten ve karşılıksız merhamet, karşılık beklemeden yardım etme.

şükür: görülen bir iyiliğe karşılık hoşnutluk, memnunluk ve minnettarlık ifade etme, teşekkür.

tâbi: uyan, itaat eden.

tefsir: açıklama

1. Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla. • Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur. • O Rahman’dır; rahmeti bütün varlıkları kuşatır ve bütün yaratıklarının her türlü rızasını merhametle yetiştirir. O Rahîm’dir; yaratıklarına karşı pek şefkatli ve merhametlidir. • O hesap gününün sahibidir. • Ancak Sana kuluk eder, ancak Senden yardım isteriz. • Bizi doğru yola ilet. • Kendilerine nimet ve ihsan da bulunduğu peygamberlerinin ve onlara tâbi olan salih kullarının yoluna ilet–gazabına uğrayanların ve sapmış olanların yoluna değil. (Fatiha Suresi: 1-7.)

2. Sana Kur’ân’ı indiren de Odur. O Kur’ân’ın ayetlerinden bir kısmı, hüküm ve manası açıkça ve kolayca anlaşılabilir muhkem ayetlerdir ki, kitabın aslı ve anası bunlardır. Diğer bir kısmı da müteşabih ayetlerdir... İlâhîrî’l-ayet. (Al-i İmran Suresi: 7.)

3. Yemin olsun incire ve zeytine. (Tin Suresi: 1.)

4. Yemin olsun güneşe ve aydınlığa. (Şems Suresi: 1.)

Üçüncü Nükte: Surelerin başlarındaki birer şifre-i İlâhiye olan huruf-u mukattaaya dairdir.

Dördüncü Nükte: Kur'ân-ı Hakîm'in hakikî tercümesi kabil olmadığından ve manevî i'cazındaki ulviyet-i üslûp tercümeye gelmediğinden, mühim bir beyanla, üslûb-u Kur'âniyedeki bir lem'a-i i'caziyeyi gösterir.

Beşinci Nükte: “Elhamdülillâh” cümlesinin ifade ettiği mananın en kısası bir satır kadar olduğunu ve hakikî tercümesinin kabil olmadığını gösterir.

Altıncı Nükte: ¹ **أَيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ** 'deki

“nun-i mütekellim-i maalgayr” a dair mühim bir sırrını, nurlu bir hâl ve hakikatlı bir hayal içinde beyan ediyor.

Yedinci Nükte:

² **اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ**

'in mühim ve nuranî sırrının beyanı içinde, bid'aların icadı ne kadar çirkin ve zarar olduğunu gösterir.

Sekizinci Nükte: Şeair-i İslâmiye, hukuk-u umumiye hükmünde olduğuna dair mühim bir sırrını beyan ediyor.

Dokuzuncu Nükte: Mesail-i şeriatın “taabbüdî” ve “makulülmana” olarak iki kısım olduğunu; ve taabbüdî kısmı hikmet ve maslahatların tebeddül ile tagayyür edemediğinin sırrını beyan eder. Ve ezanın faydası, yalnız bir köy ahalisini namaza davet değil,

ahali: halk.

beyan: açıklama, bildirme; anlatma, izah.

bid'a: dinin aslına uymayan âdet ve uygulamalar.

dair: ilgili, ait.

davet: çağırma, çağrı.

elhamdülillâh: Allah'a hamd olsun, hamd Allah'a aittir.

hakikat: gerçek, doğru.

hakiki: gerçek.

hikmet: sebep, gaye, fayda, maslahat.

hukuk-u umumiye: umurun hak ve hukuku, toplumun bütün fertlerinin sahip olduğu haklar.

huruf-u mukattaa: sure başlarında bulunan ve birer İlâhî şifre mahiyetini taşıyan harfler.(Yâsin. Elif lâm mim. Hâ mim. vd.)

icat: yoktan var etme.

i'caz: acze düşürme, âciz hale getirme.

ifade: anlatma, anlatım, anlatış.

kabil: kabul edici; olabilir, mümkün.

Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

lem'a-i i'caziye: mu'cize derecesinde ki, manevî parıltı.

makulülmana: makul, uygun mana.

mana: anlam.

maslahat: fayda, maksat, önemli iş.

mesail-i şeriat: şeriatın meseleleri, kaideleri.

mühim: önemli.

nimet: iyilik, lütuf, ihsan, bağış.

1. Ancak Sana kulluk eder, ancak Senden yardım isteriz. (Fatiha Suresi: 5.)

2. Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet. (Fatiha Suresi: 6-7.)

nun-i mütekellim-i maalgayr: konuşan kimseyi de içine alan ve söz söyleyenin başkaları adına da konuştuğuna işarettir.

nur: aydınlık, ışıık.

nurani: nurlu.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.

sure: Kur'ân-ı Kerîm'in ayrıldığı 114 bölümünden her biri.

şifre: gizli iş veya söz, yetenek ve tecrübe ile anlaşılabilen en zor ve ince yanı, insanın aklının erişemediği İlâhî hikmet.

şeair-i İslâmiye: İslâma sembol olmuş iş ve ibadetler.

şifre-i İlâhiye: İlâhî şifre.

taabbüdî: ibadetle ilgili, kul-lukla alâkalı.

tebeddül: değişme.

tagayyür: değişme, başkalaşma.

tercüme: bir sözü bir dilden başka bir dile çevirme.

ulviyet-i üslûp: üslûptaki güzelliik, yücelik.

üslûb-u Kur'âniye: Kur'ân'ın üslûbu, yüceliği.

belki kâinat sarayında mevcudata karşı umum mah-lûkat namına bir ilân-ı tevhit olduğunu beyan eder.

İKİNCİ RİSALE OLAN İKİNCİ KISIM 675-686

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ

¹ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ ayetinin bir sırrını, sıyam-ı rama-

zanın yetmiş hikmetlerinden dokuz hikmetinin be-yanıyla, o sırr-ı azîmi tefsir ediyor. O dokuz hikmet, o kadar hakikî ve kuvvetli ve cazibedardır ki; Müslüman olmayan da onları görse, oruç tutmak için büyük bir iştîyak ve bir hevese gelir. Kendine Müslüman deyip oruç tutmayanların, bu hikmetlere karşı, hacalet ve hatalarından ezilmeleri lâzım gelir.

ÜÇÜNCÜ RİSALE OLAN ÜÇÜNCÜ KISIM 687-689

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan'ın enva-ı i'cazından göz ile görünecek kısmının beş altı vechinden bir vechi-ni, yeni bir Kur'ân'ı yazmakla göstermeye dairdir. Lillâhilhamd, öyle bir Kur'ân yazıldı. Ümmetçe Ha-fız Osman hattıyla makbul Kur'ân'ın aynı sahifeleri-ni ve satırlarını muhafaza etmekle beraber; lâfzul-lah, mecmu Kur'ân'da iki bin sekiz yüz altı defa te-kerrür ettiği hâlde, nadir ve nükteli müstesnalar ha-riç kalıp, mütebakisi tevafuk ettiğini anladık, sahife ve satırlarını tağyir etmedik. Yalnız biz tanzim ettik. O tanzimden harika bir tevafuk tezahür etti. Yazdı-ğımız Kur'ân'ın parçalarını bir kısım ehl-i kalp gör-müş, Levh-i Mahfuz hattına yakın olduğunu kabul etmişler. Bu risale ise; tevafukat-ı Kur'âniyeye dair

cak şeylerin yazılı olduğu levha.
lillâhilhamd: Allah'a hamd olsun ki.

mahlûkat: yaratılmışlar, yaratık-lar.

makbul: kabul edilmiş olan, alı-nan, reddedilmeyen.

mecmu: toplam, tüm.

mevcudat: var olan her şey, mahlûklar.

muhafaza: koruma, saklama.

müstesna: başkasına benzeme-yen, benzeri olmayan.

mütebaki: baki kalan, geri kalan.

nadir: az, ender bulunan.

nükte: herkesin anlayamadığı in-ce mana.

risale: mektup.

sahife: sayfa.

sır: gizli iş veya söz, yetenek ve tecrübe ile anlaşılabilen en zor ve ince yanı, insanın aklının eriş-e-medığı ilâhî hikmet.

sırr-ı azim: büyük sır.

siyam-ı Ramazan: Ramazan oru-cu.

tağyir: değiştirme, başkalaştırma.

tanzim: düzenleme, tertipleme.

tefsir: açıklama.

tekerrür: tekrarlanma.

tevafuk: uygunluk.

tevafukat-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın uygunlukları.

tezahür: ortaya çıkma, meydana çıkma, görünme.

umum: bütün, cümle, herkes.

ümmet: Allah tarafından kendile-rine peygamber gönderilen ve bu peygambere inanıp bağlanan ce-maat, topluluk.

vecih: tarz, üslûp, yön.

1. O Ramazan ayı ki, insanlara doğru yolu gösteren, apaçık delilleri taşıyan ve hak ile batılın arasını ayıran Kur'ân o ayda indirilmiştir. (Bakara Suresi: 185.)

ayet: Kur'ân'ın her bir cümle-si.
batıl: doğru ve haklı olma-yan.
beyan: açıklama, izah etme.
cazibedar: cazibeli, dikkat çe-kici.
dair: ilgili.
delil: yol gösteren.
ehl-i kalp: kalbiyle manevî terakkide bulunanlar.

enva-ı i'caz: mu'cizelik türle-ri.
hacalet: utanma, utanç.
hak: doğru.
hakikî: gerçek.
hat: yazı.
heves: istek, arzu.
hikmet: ilâhî gaye, fayda, maslahat.
ilân-ı tevhit: Allah'ın birliğini ilân.

iştîyak: istek, çok fazla arzu etme.
kâinat: yaratılmış olan şeyle-rin tamamı.
Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benze-rini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerim.
lâfzullah: Allah lâfzı.
Levh-i Mahfuz: Allah'ın ezeli ilmiyle kâinatta olmuş ve ola-

ayat: Kur'an ayetleri.
ayat-ı azîme: büyük manalar ihtiva eden ayetler.
cihet: yön.
dair: ilgili.
esrar: sırlar.
evrat: virtütler, okunması adet olan dini dualar.
fazilet: iyi ahlâk, erdem, değer.
fihriste: içindekiler, liste.
gayet: son derece.
hakikat: gerçek.
harika: olağanüstü.
haşiye: dipnot, derkenar.
hatt-ı müstakim: doğru çizgi.
hizb-i Kur'an: Kur'an ayetlerinden bir kısmının bir araya getirilmiş hâli.
iktifa: yeterli bulma, kâfi görme, var olanla yetinme.
iptida: başlangıç.
işaret-i gaybiye: gaypla ilgili işaret.
kanaat: kismete razı olma, elindekiyle yetinme.
Kur'an-ı Hakîm: her ayet ve surisinde sayısız hikmet ve fayda-

olduğu münasebetiyle, sırf bir işaret-i gaybiye olarak, hiçbirimizin haberimiz olmadan, iptida telif ve birinci tesvidinde on bir "Kur'an" kelimesi; bir tek sahifede, birer satırda, bir sırada hatt-ı müstakim ile tevafukları, tevafuk-u Kur'âniyedeki lem'a-i i'caziyenin bir şuaı şu risalede bu harika letafeti gösterdiğini, görenlere kanaat geldi.

Bu Üçüncü Kısımın mütebaki meseleleri ile Dördüncü Kısım tevafukata dair olduğu için, tevafukata dair olan fihriste ile iktifa edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ RİSALE OLAN DÖRDÜNCÜ KISIM 689-693

"Üç Nükte"dir.

Birinci Nükte: Kur'an'da, "Kur'an" kelimesinin çok sırlarından bir sırrını, altmış dokuz ayat-ı azîmede lâtif ve manidar sahifeler arkasında birbirine tevafukla baktıklarını ve o ayat-ı azîmenin manen birinin hakikatini teyit ettiklerini göstermek ve tilâvet-i Kur'an sevabını ve zikir faziletini ve tefekkür ubudiyetini birden kazanmak isteyenlere, evrat nev'inden gayet güzel bir hizb-i Kur'ânî olarak yazılmıştır.

İkinci Nükte: Kur'an-ı Hakîm'de "Resul" kelimesinin tekrarındaki esrarın tevafuk cihetiyle birisine işaret için, yüz altmış ayattaki "Resul" kelimesi birine tevafukla manidar bakması gibi; **(HAŞİYE)** o yüz

HAŞİYE: Bu risalenin, o mukaddes iki kelimenin i'cazî tevafuklarından bahsi ayn-ı hakikat olduğuna delil, o dördüncü risalede bütün o iki kelimenin tevafuk etmesidir. Her bir ayet ayrı ve satır başında yazılmasından, umum o iki mukaddes kelimeler tevafuk etmişlerdir.

lar bulunan Kur'an.
lâtif: yumuşak, hoş, güzel.
lem'a-i i'caziye: mu'cizelik parıltısı.
letafet: hoşluk, güzelliik.
manen: manaca, manevî yönden.
manidar: nükteli, ince manalı.
mesele: konu.
münasebet: uygunluk, ilgi.
mütebaki: geri kalan kısım.
nev: çeşit, tür.
nükte: herkesin anlayamadı-

ğı ince mana.
resul: elçi, Allah'ın elçisi, haberci, peygamber.
risale: mektup.
sahife: sayfa.
sevap: hayırlı bir işe karşı Allah tarafından verilen mükâfat.
sırf: yalnız, sadece.
şua: bir ışık kaynağından gelen ışık telleri, ışın.
tefekkür: zihni faaliyet gösterme, düşünme, fikir üretme, zihni yorma.

telif: kitap yazma.
tesvit: siyahla boyama.
tevafuk: uygun gelme, uygunluk.
tevafukat: uygunluk, birbirine denk gelme.
tevafuk-u Kur'âniye: Kur'an'ın uygunluğu.
teyit: destekleme, sağlamlaştırma, pekiştirme.
tilâvet-i Kur'an: Kur'an-ı Kerim'i usulüne göre okuma.
ubudiyet: kulluk.
zikir: anma, hatırlama.

altmış muazzam ayetler de birbirine bakıyor. Birbirini teyit ve ispat ettiğine işareten ve Kur'an'dan hem kıraat, hem zikir, hem fikir olmak üzere bir hizb-i mahsustur. Kendine âlî ve tatlı ve çok kıymetli ve çok faziletli bir virt arzu edenlere mühim bir virdtir.

Üçüncü Nükte: Lâfzullahın iki bin sekiz yüz altı defa zikrinin çok nükteleri var. İ'caz-ı Kur'an'ın çok şualarını gösteriyor. Bu Üçüncü Nükte de, onun dört şua-ı i'cazını gösterir.

BEŞİNCİ RİSALE OLAN BEŞİNCİ KISIM 694-698

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكُوهٍ فِيهَا
مُصْبِحٌ الْمُصْبِحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ
يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ
زَيْتُهَا يُضِيئُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ

يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ¹

(ilâahirilayet...) ayet-i pürenvarının çok envar-ı esrarından güzel bir nuru, Ramazan-ı Şerifte bir hâlet-i ruhaniyede, mühim bir seyahat-i kalbiyede görmüş ve bir derece bu risalede beyan edilmiştir. Bu risale küçüktür, fakat çok nurlu ve ehemmiyetlidir.

ALTINCI RİSALE OLAN ALTINCI KISIM 699-726

وَلَا تَزْكُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ² ayetinin

mühim bir sırrını ve azîm bir hakikatini ins ve cin

hizb-i mahsus: özel bölüm.

i'cazi: i'cazla ilgili, mu'cizeli oluş bakımından.

i'caz-ı Kur'an: Kur'an'ın mu'cizeliği.

ins: insan.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

kıraat: okuma.

lâfzullah: Allah lâfzı.

muazzam: çok büyük.

mukaddes: ayıp ve noksanlardan kurtulmuş.

mühim: önemli.

nur: aydınlık, ışıq.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.

Ramazan-ı Şerif: şerefli mübarek Ramazan ayı.

risale: bir konuda yazılmış küçük kitap, mektup.

seyahat-i kalbiye: kalp yolculuğu, kalben seyahat.

şua: ışıq.

şua-i i'caz: mu'cizelik parıltısı.

tevafuluk: uygun gelme, uygunluk.

teyit: kuvvetlendirme, destekleme, pekiştirme.

umum: genel, bütün.

virt: belli zamanlarda okunması manevî bir görev olarak kabul edilen Kur'an cüzleri, Esmâ-i Hüсна ve dualar.

zikir: anma, hatırlama.

1. Allah göklerin ve yerin nurudur. Onun nurunun misali bir lâmba yuvası gibidir ki, onda bir kandil vardır. Kandil de cam fanus içindedir. Cam fanus ise, inci gibi parlayan bir yıldız benzer. (Nur Suresi. 35.)

2. Zalimlere meylettirmeyin. Aksi hâlde ateş size dokunur. (Hûd Suresi: 113.)

âli: yüce, yüksek.

arzu: istek, heves.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

ayet-i pürenvar: nurla dolu, nurlu ayet.

ayn-ı hakikat: gerçeğin ta kendisi.

azîm: büyük.

bahis: konu.

beyan: anlatma.

delil: şahit, yol gösteren.

ehemmiyet: önemli.

envar-ı esrar: bilinmeyen gizli şeylerin ışıqları.

fanus: küre ve silindirik şeklindeki cam kapak, büyük fener, camlı mahfaza, abajur.

fazilet: iyi ahlâk, erdem, değer.

fikir: derin düşünce.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı esası.

hâlet-i ruhaniye: insanın ruh hâli, psikolojik durum, insanın manevî hâli, iç durumu.

haşiye: dipnot, derkenar.

şeytanlarının ve Müslümanlar içine girmiş mülhilerin ve münafıkların altı desiseleriyle altı cihetten hücumlarını altı hakikatle set ve reddetmekle, o sırrı azîmi tefsir ediyor.

Birinci Desiseleri: Kur'ân hadimlerini hubb-u câh vasıtasıyla aldatmalarına mukabil gayet mukni ve kat'î bir cevapla susturur.

İkinci Desiseleri: Korku damarıyla, ehl-i hakkı haktan çevirmelerine karşı gayet güzel ve kat'î bir cevapla tardedilir.

Üçüncü Desiseleri: Tama ve hırs cihetiyle, ehl-i hidayeti hizmet-i Kur'âniyeden vazgeçirmelerine karşı gayet parlak ve kat'î bir cevapla reddedilir.

Dördüncü Desiseleri: Asabiyet-i milliyeyi tahrik etmek suretinde, hakikî din kardeşlerinin ve hizmet-i Kur'âniyede samimî arkadaşlarının içine yabanîlik ve ihtilâf atmak ve üstatlarından soğutmalarına mukabil, gayet mühim ve kat'î öyle bir cevaptır ki, şeytan-ı insîyi tamamıyla susturduğu gibi, sahtekâr milliyetçilerin maskelerini yırtarak, öyleler milletin düşmanları olduklarını ve hakikî milliyetperverler kimler olduğunu gösterir.

Beşinci Desiseleri: İnsanın en zayıf damarı olan enaniyetini tahrik edip, ehl-i hakkı haksızlığa sevk etmek ve ehl-i ittihadı ihtilâfa düşürmelerine mukabil, kuvvetli ve eneleri susturacak bir cevap verilmiştir.

aksi: ters, zıt.

asabiyet-i milliyeye: ırkçılık damarı.

cihet: yön, taraf.

desise: gizli hile, oyun, aldatmaca hareketler.

ehl-i hak: hak ehli, iman, Islâmiyet ve hak yolunda olan.

ehl-i hidayet: hidayette ve doğru yolda olanlar, hidayete erişmiş kimseler.

ehl-i ittihat: birlik ehli, birliktelik sahibi Müslümanlar.

enaniyet: kendini beğenme, bencillik, egoistlik.

ene: ben, benlik, kibir.

gayet: son derece.

hadim: hizmet eden.

hak: doğru, gerçek.

hakikat: gerçek.

hakikî: gerçek, doğru.

hizmet-i Kur'âniye: Kur'ân'ın hizmeti.

hubb-u câh: makam mevkiî sevgisi.

hırs: aç gözlülük.

ihtilâf: anlaşmazlık, uyuşmazlık.

kat'î: kesin.

mevil: eğiklik, eğim.

milliyetperver: milliyetçi, milletini seven.

mukabil: karşılık.

mukni: inandıran, kâfi dere-

cede izah ve ispat eden.

mühim: önemli.

münafık: kalbinde küfrü gizlediği hâlde Müslüman görünen, kâfirliğini gizleyerek Müslüman gibi davranan.

red: reddetme, geri verme, geri çevirme.

sahtekâr: sahte iş yapan, hilekâr.

samimi: içten, candan, gönülden.

set: engel.

sevk: ileri sürme, gönderme.

suret: biçim, şekil.

sırr-ı azîm: büyük sır.

şeytan-ı ins: şeytan gibi olan insan.

tahrik: harekete geçirme; ileri sürme, kıskırtma.

tama: şiddetle isteme.

tart: kovma, uzaklaştırma.

tefsir: açıklama, yorum.

üstât: öğretici, muallim, öğretmen.

vasıta: aracı.

zayıf: güçsüz, eksik.

zalim: zulmeden.

Altıncı Desiseleri: Tembellik ve tenperverlik ve vazifedarlık damarından istifade suretiyle, Kur'ân şakirtlerinin gayretlerini, sadakatlerini, ihlâslarını zedelemek suretindeki hücumlarına karşı bir cevaptır. Ahirinde, umum cevapların hulâsası olarak şu iki ayet ile, Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan, mu'cizâne cevap veriyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ¹ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا²

Şu risalenin ahirinde, iki yaprakta yazıldıktan sonra görülmüş, ihtiyarsız kendi kendine gelen lâtif ve zarif bir tevafuktur ki, sıkıntılı esaretimin tam dokuzuncu senesinde telif edilen şu risalenin ahirinde, Yirmi Dokuzuncu Mektubun bahsinde yirmi dokuz nükte bulunması ve dokuz kısım olması ve bu risale fihristesinde dokuz defa “dokuz” lâfzı ile o mektuptan bahsedilmesi ve Birinci Kısım dokuz nükte olması; ve Ramazan'ın, burada işaret edilen ve İkinci Kısımda mezkûr hikmetleri dokuz bulunması; ve burada işaret edilen ve Dördüncü Kısımda mezkûr “Kur'ân” kelimesine dair ayetlerin altmış dokuz etmesi; ve “Kur'ân” kelimesi de bu mebhasta yirmi dokuz gelmesi ve lâfzullah dahi dokuz olması; ve bu risale de sahifede tamam olması cihetiyle, dokuz defa dokuzlar birbirine tevafuk ederek çok şirin düşmüştür. Bu risalenin dahi, sırr-ı tevafuktan küçük, fakat parlak bir hissesi var olduğunu gösterir.

lıştaki ilâhî gaye, fayda, maslahat.

hisse: pay, nasip, kısmet.

hulâsa: öz, özet.

ihlâs: halis, içten samimiyet, rıyasız, karşılıksız sevgi ve bağlılık, dürüstlük, doğruluk.

ihtiyarsız: elinde olmadan.

iman: inanma, inanç.

istifade: faydalanma, yararlanma.

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm.

lâfız: söz, kelime.

lâfzullah: Allah lâfzı, kelimesi.

lâtif: yumuşak, hoş, güzel.

mebhas: kısım, bölüm, konu.

mezkûr: adı geçen, anılan.

mu'cizâne: mu'cize gibi, olağanüstü oluş.

musibet: belâ, dert, sıkıntı.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana.

risale: bir konuda yazılmış kitapçık, mektup.

sadakat: doğruluk, vefa, bağlılık.

sahife: sayfa.

suret: biçim, şekil.

sırr-ı tevafuk: uygun, denk, münasip gelmenin sırrı.

şakirt: talebe, öğrenci.

telif: kitap yazma.

tenperver: rahatına düşkün, tembellikten hoşlanan.

tevafuk: uygun gelme, uygunluk.

umum: bütün, genel.

vazifedar: vazifeli, iş gören.

zarif: güzel, sık.

1. Ey iman edenler! İbadette, musibette ve günaha kaçınmakta sabırlı olun; sabır yarışında düşmanlarınızı geride bırakın, her an cihada hazırlıklı bulunun ve Allah'tan korkun ki kurtuluşa eresiniz. (Al-i İmran Suresi: 200.)

2. Ayetlerimi az bir karşılık ile satmayın. (Bakara Suresi: 41.)

ahir: son, sonuç.

ayet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.

desise: gizli hile, aldatmaca hareketler.

bahis: mevzu, konu.

cihad: ilim ve imanla, sözle, fiille, mal ve canla Allah yolunda savaşmak, din için çalışmak.

cihet: yön, taraf.

dair: ilgili.

desise: gizli hile, aldatmaca hareketler.

esaret: esirlik, harp esirliği, tutsaklık.

fihriste: bir kitapta içindekiler listesi.

gayret: namus, haysiyet, din gibi değerli olan ve korunması gereken şeylerde titizlik ve kıskançlık; çalışma, çabalama.

günah: Allah'ın emirlerine aykırı davranış, uygunsuz fiil, dini suç.

hikmet: kâinattaki ve yaratı-

Bu dokuz defa dokuzların sırrını, dokuzuncu sene-i esaretimden zuhuru ise, inşaallah esaretin dokuzuncu senesinde biteceğine işarî bir beşarettir. Dokuzuncu sene-i esaretimde sıkıntıdan o sene dokuz dişim düştüler; o münasebetle ısparta'ya mezuniyetle gitmek o senede oldu. Hem lâtif bir tevafuktur; bu parça dahi, bu sahifede **(HAŞİYE)** dokuz, on dokuz defa gelmiştir. Hem fihristenin Dördüncü Kısımında ve bu İkinci Kısımın bazı nüshalarında, aşağıdaki gösterilen tevafuk vardır.

Umum elif yüz on dokuz; umum risaleler dahi yüz on dokuzdur. Demek elifler de bir nevi fihristeye işarettir.

ALTINCI KISIM OLAN ALTINCI RİSALENİN ZEYLİ .. 727-732

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَا لَنَا إِلَّا تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَيْنَا سَبِيلًا وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَى مَا آذَيْنَا وَمَا أُنْزِلْنَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ¹

ayetinin sırrına istinaden, dünyanın hiçbir usul ve kanunlarına tatbik edilmeyen vicdansız insanların bize karşı tecavüzatına sabırla, Hakka tevekkülle beraber; istikbalde gelecek nefret ve tahkirden sakınmak için ve istikbal asırları, bu asrın simasına ve gayretsiz adamların yüzlerine “Tuh!” dedikleri zaman, tükürükleri yüzümüze gelmemek için veya

asır: yüzyıl.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.

beşaret: müjde.

elif: Arap alfabesinin ilk harfi.

esaret: esirlik, tutsaklık.

fihriste: bir kitapta içindekiler listesi; bir konuda yazılmış kitapçık, liste.

gayret: namus, haysiyet, din gibi değerli olan ve korunması gereken şeylerde titizlik ve kıskançlık; çalışma, çabalama.

Hakka tevekkül: bir işin gerçekleşmesi için gereken çalışmayı ve çabayı gösterip sebeplere başvurduktan sonra işi Allah'a bırakma.

haşiye: dipnot, derkenar.

inşaallah: Allah isterse, Allah dilerse.

istikbal: gelecek, gelecek zaman.

istinaden: dayanarak, güvenerrek.

HAŞİYE: Asıl nüshasına göredir.

1. O bize yollarımızı dos doğru gösterdiği hâlde, bize ne oluyor ki, Ona tevekkül etmeyelim? Bize yaptığınız ezalara karşı sabredeceğiz. Tevekkül etmek isteyenler Allah'a güvensinler (İbrahim Suresi: 12.)

işari: işaretler.

lâtif: yumuşak, hoş, güzel.

mezuniyetle: izinli olmakla.

münasebet: vesile, sebep.

nev: çeşit, tür.

nüsha: yazılmış şey, kopya.

risale: bir konuda yazılmış kitapçık, mektup.

sahife: sayfa.

sene-i esaret: tutsaklık sene-

si, esir olarak kalınan yıl.

sima: yüz, çehre.

tahkir: hakaret etme, şeref ve haysiyetini incitme.

tatbik: uydurma, uygun hale getirme.

tecavüzat: saldırılar, tecavüzler.

tevafuk: uygun gelme, uygunluk.

umum: bütün, genel.

usul: esaslar, kaideler.

vicdan: insanın içindeki iyiyi kötünden ayırabilen ve iyilik etmekten lezzet duyan ve kötülükten elem alan manevî bir his.

zeyil: ek, ilâve.

zuhur: görünme, meydana çıkma.

silmek için yazılmış bir lâyahadır. Ve Avrupa'nın insaniyetperver maskesi altında sağır kulaklarını çınlatmak ve bu vicdansız gaddarları bize musallat eden o insafsız zalimlerin görmeyen gözlerine sokmak ve bu asırda, yüz bin cihetten “Yaşasın Cehen-nem!” dedirten “mim” siz medeniyetperestlerin baş-larına vurmak için yazılmış bir arzuhâl ve ehl-i ilhad ve bid'atçıları ilzam ve iskât edecek “Altı Sual” dir.

YEDİNCİ KISIM OLAN YEDİNCİ RİSALE
(İŞARAT-I SEB'A)

733-749

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ
وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۝¹ يَرْيَدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ
بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ۝²

ayetlerinin bir sırrını ve mühim bir hakikatini “Yedi İşaret” ile ve yedi mühim suale yedi kat’î ve kuvvetli cevapla tefsir ediyor.

Birinci Sual: Ecnebilere ihtida edenler, kendi dilleriyle şair-i İslâmiyeyi tercüme ediyorlar. Âlem-i İslâmın onlara karşı sükûtu ve itiraz etmemesi, cevaz-ı şer’i olduğunu göstermez mi?” diyen ehl-i bid’atın sualine karşı gayet kat’î ve kuvvetli bir cevaptır.

1. Allah’a ve Onun ümmî Resulüne iman edin ki, o ümmî peygamber de Allah’a ve Onun sözlerine iman etmiştir. Ve ona uyun-tâ doğru yolu bulmuş olarsınız. (A’raf Suresi: 158.)
2. Allah’ın nurunu üflemeyle söndürmek isterler. Allah ise nurunu tamamlamaktan başka bir şeye razı olmaz-kâfirler isterse hoşlanmasalar. (Tevbe Suresi: 32.)

âlem-i İslâm: İslâm dünyası.
arzuhâl: hâlini bildirme.
asır: yüzyıl.
ayet: Kur’ân’ın her bir cümlesi.
bid’at: dinin aslında olmayıp, sonradan meydana çıkan şeyler.

cevaz-ı şer’i: şer’an caiz olma, yapılmasına şeriatça mâni, yasak olmayan.
cihet: yön, taraf.
ecnebi: yabancı.
ehl-i bid’a: bid’atçılar, doğru yoldan sapıp hurafelerin peşinden gidenler. Ehl-i Sünnet

ve Cemaatin dışında kalan bütün gruplar.
ehl-i ilhad: doğru meslek ve dinden, hak yolundan çıkıp batıl yola sapan imansızlar, dinsizler.
eza: incitme, can yakma, eziyet.

gaddar: zulüm, haksızlık, merhametsizlik eden.
gayet: son derece.
hakikat: gerçek.
ihida: hidayete erme, İslâmî kabul etme, Müslüman olma.
ilzam: susturma, cevap veremez hale getirme.
iman: inanmak, inanç.
insaf: hakkı ve adaleti düşünerek davranma.
insaniyetperver: insaniyet sever.
iskat: düşürme.
ışarat-ı seb’a: yedi işaret.
itiraz: bir fikri, hükmü veya durumu kabul etmeyip çürütmeye kalkışma.
kâfir: Allah’ı ve İslâmiyeti inkâr eden, dinsiz.
kat’î: kesin.
lâyiha: düşünülen bir şeyin yazı hâline getirilmesi.
medeniyetperest: medeniyete aşın düşkün olan.
mim: Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi.
musallat: rahatsız eden, aşırı derecede sataşan, sık sık rahatsızlık veren.
mühim: önemli.
nur: aydınlık, ışıq.
peygamber: insanlara tebliğ eden elçi, haberci, nebi, resul.
resul: kendisine kitap gelen peygamber.
risale: bir konuda yazılan kitap-çık, mektup.
sual: soru.
sükût: susma, konuşmama, söz söylememe.
şair-i İslâmiye: İslâma sembol olmuş iş ve ibadetler.
tefsir: açıklama, tamamen açıklama.
tercüme: bir sözü bir dilden başka bir dile çevirme, çeviri.
tevekkül: bir işin gerçekleşmesi için gereken çalışmayı ve çabayı gösterip sebeplere başvurduktan sonra işi Allah’a bırakma.
ümmî: okuma yazması olmayan, okumamış.
vicdan: insanın içindeki iyiyi kötünden ayırabilen ve iyilik etmekten lezzet duyan ve kötülükten elem alan manevî bir his.
zalim: zulmeden, haksızlık eden.

asır: yüzyıl.
bâhir: açık, apaçık.
cemaat: topluluk.
deha: olağanüstü zekâ sahibi kimse.
dessas: aldatıcı, hileci.
ehl-i bid'a: bid'atçılar, doğru yoldan sapıp hurafelerin peşinden gidenler. Ehl-i Sünnet ve Cemaatin dışında kalan bütün gruplar.
ehl-i dünya: dünyaya dalıp ahireti düşünmeyenler.
ehl-i tenkit: eleştiri yöneltenler, tenkitçiler.
fesat: bozukluk.
feylesof: felsefe ile uğraşan, filozof.
Frenk: Avrupalı.
gayet: son derece.
harekât: hareketler, kıvılcıklar.
hey'et-i içtimaiye-i beşeriye: insanlığın sosyal toplum hayatı biçimi.
hissiyat-ı diniye: dinle ilgili hisler.
icraat: işler, uygulanan şeyler.
inkılâp: değişim, dönüşüm.
inkılâb-ı dini: dinî değişim.
kat'i: kesin.
Katolik: Roma kilisesi, Katolik mezhebinden olan.
kavi: kuvvetli.
mağlûp: yenilmiş.
mantıkî: akla uygun.
Mehdî: hadislerle göre ahir zamanda tevhidi esas alarak imanı muhafaza edip İslâmiyeti hurafelerden ve bid'alardan arındırarak zamanın anlayışına göre yenileyecek olan âlim ve önder zat.
metin: sağlam ve dayanıklı.
mezcetmek: karıştırma, katma.

İkincisi: “Frenklerdeki inkılâpçılar ve feylesoflar, Katolik mezhebine inkılâp yapmakla terakki ettiklerinden, acaba İslâmiyette böyle bir inkılâb-ı dini olmaz mı?” diyen ehl-i bid'atın sualine karşı, gayet kat'î, zahir ve bâhir ve müskit bir cevaptır.

Üçüncüsü: “Avrupa taassubu bıraktıktan sonra terakki ettiğinden, biz de taassubu bıraksak daha iyi olmaz mı?” diyen ehl-i bid'at ve sefahatin sualine karşı, gayet müskit ve mukni ve mantıkî bir cevaptır.

Dördüncüsü: “Zaafa uğrayan İslâmiyeti takviye niyetiyle, kuvvetli olan milliyete mezç etmek ve secaya-i milliyeyi şeair-i İslâmiye ile kuvvetleştirmek bu asırda daha iyi olmaz mı?” diyen dessas ehl-i dünyanın bu müthiş sualine karşı, gayet metin bir cevaptır.

Beşinci: “Bu kadar hey'et-i içtimaiye-i beşeriye fesada girmiş; ve hissiyat-ı diniye zayıflamış; ve şahsî dehalat ve harekât, cemaatin şahs-ı manevîsinin icraatına mağlûp düşmüş bir zamanda, nasıl rivayet-i sahihada denildiği gibi, birkaç sene zarfında, Mehdi dünyayı ıslah edecek? Hâlbuki, bütün işi harika olup ve birkaç nebînin mu'cizatı da beraber olsa, yine ıslahı pek müşkül görünüyor” diye, ehl-i tenkidin sualine karşı, gayet kavi bir cevaptır.

mezhep: gidilen, tutulan meslek, takip edilen yol.
milliyet: bir milleti diğer milletten ayıran hâllerin ve özelliklerin tamamı.
mu'cizat: Allah tarafından verilir, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
mukni: ikna eden, inandıran.
müskit: susturan, susturucu.
müşkül: güç, zor.
nebi: peygamber.
niyet: bir işi yapmayı önce-

den düşünme.
rivayet-i sahiha: sahih rivayet, Peygamberimizden doğru olarak nakledilmiş hadisler.
secaya-i milliyeye: millî seciyeler, her milletin kendine has karakterler, özellikleri.
sefahat: zevk, eğlence ve yasadık şeylere düşkünlük.
sual: soru.
şahsî: şahsa ait, kişiyi, kendine ait.
şahs-ı manevî: manevî şahıs;

belli bir kişi olmayıp bir cemaatten meydana gelen manevî şahıs.
şeair-i İslâmiye: İslâma sembol olmuş iş ve ibadetler.
taassup: aşırı bağlılık.
takviye: kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.
terakki: yükselme, ilerleme.
zaaf: zayıflık, iktidarsızlık.
zahir: görünen, görünücü, görünürdeki.
ıslah: iyileştirme, düzeltme.

Altıncısı: Ahir zamanda Hazret-i Mehdi'nin, Süfyan komitesine galebesi; Hazret-i İsa Aleyhisselâmin Deccal komitesini dağıtması ve şeriat-i İslâmiyeye tebaiyetine dairdir.

Yedincisi: “Mütefekkirîn-i İslâmiye, Avrupa'nın düsturlarını ve fennin kanunlarını bir derece kabul edip, onların usulüyle onlara karşı İslâmiyeti müdafaa ettikleri hâlde —sen de eskiden böyle yapıyordun— şimdi neden bütün bütün başka bir çığır açıp, felsefeyi kökünden vuruyorsun? Ve fûnun-u müspete dedikleri usullerinin, Kur'ân'ın düsturlarına nazaran pek sathî kaldığını gösteriyorsun?” diye çokları tarafından gelen suale karşı, gayet hak ve hakikatli bir cevaptır.

SEKİZİNCİ KISIM OLAN RUMUZAT-I SEMANİYE 749

“Sekiz Remiz”dir, yani sekiz küçük risaledir. Şu Remizlerin esası, ilm-i cifrın mühim bir düsturu ve ulûm-u hafiye'nin mühim bir anahtarı ve bir kısım esrar-ı gaybiye-i Kur'âniyenin mühim bir miftahı olan tevafuktur. İleride başka bir mecmuada neşredileceğinden, buraya derç edilmedi.

DOKUZUNCU KISIM OLAN DOKUZUNCU RİSALE ... 750-775

Turuk-u velâyet hakkında “Dokuz Telvih”tir ki, Telvihât-ı Tis'a namıyla maruf bir risaledir.

Birinci Telvih: Tarikatin sırrını ve Mirac-ı Ahmedînin (a.s.m.) şâyesi altında kalp ayağıyla bir seyr-i sülûk-u ruhanî neticesinde, zevkî ve hâlî ve bir derece şuhudî hakaik-i imaniye ve Kur'âniyeye

ahir zaman: dünyanın son zamanı ve son devresi.

dair: ilgili.

deccal: kıyamet zamanına yakın meydana çıkarak fitne ve fesada sebep olacağı, İslâmî Şeairi tahrir edeceği, tarihte görülmemiş zulümleri nefakla aldatarak yapacağı hadis-i şeriflerde belirtilmiş yalançı ve zararlı şahıs.

derç etmek: kaydetmek, arasına yerleştirmek, koymak.

düstur: kural, prensip, esas.

esrar-ı gaybiye-i Kur'âniye: Kur'ân'ın gizli sırları.

felsefe: hikmet bilgisi, hayat tarzı, yaşama şekli ile ilgili görüş ve düşünce.

fûnun-u müspet: müspet fenler, fizik, kimya, matematik ilimleri.

galebe: galip gelme, yenme, üstünlük.

gayet: son derece.

hak: doğru, gerçek.

hakaik-i imaniye: iman hakikatleri.

hakikat: gerçek.

Hazret-i Mehdi: hadislerle görece ahir zamanda tevhidî esas olarak imanı muhafaza edip İslâmiyeti hurafelerden ve bid'âlardan anndırarak zamanın anlayışına göre yenileyecek olan âlim ve önder zat.

ilm-i cifir: harflere sayı kıymeti verilerek tarih düşürme ilmi.

komite: örgüt, komisyon.

maruf: bilinen.

mecmua: kitap.

miftah: anahtar.

Mirac-ı Ahmedî: Resulullahın (a.s.m.) miracı.

müdafaa: savunma.

mühim: önemli.

mütefekkirin-i İslâmiye: İslâm düşünürleri.

neşir: yayma, basım.

netice: sonuç.

remiz: işaret.

risale: bir konuda yazılmış küçük kitap, mektup.

Rumuzat-ı Semaniye: Bediüzzaman Said Nursî'ye ait bir eserinin adı.

sathî: dış yüzle ilgili.

seyrüsülûk-u ruhanî: manevî ve ruhanî makamlarda seyr ve seyahat.

sual: soru.

Süfyan: ahir zamanda geleceği ve ümmetin karanlık günler yaşamasına sebep olacağı sahih hadislerde bildirilen dehşetli, dinsiz ve münafık şahıs.

şeriat-i İslâmiye: İslâm dini, İslâm kanunları.

şuhudî: görerek, keşfe ve görme-yeye dair.

tarikât: yol, meslek, tarik.

tebaiyet: tâbi olma, uyma.

telvih: açıklama, izah, belli etme.

telvihât-ı tis'a: dokuz telvih, açıklama, kinaye hâlinde işaretler, bir risale.

tevafuk: uygun gelme, uygunluk.

turuk-u velâyet: velâyet yolları.

ulûm-u hafiye: gizli ilimler.

usul: kökler, esaslar, kaideler.

afakî: dış dünyaya ait konular, olaylar.
âlem: dünya, cihan.
âli: yüce, yüksek.
beyan: açıklama, açık söyleme.
bürhan-ı şariat: şariatın delili.
cihet: yön, taraf.
ehl-i sahv: akli başında olanlar, uyanık olan.
ehl-i veraset-i Nübüvvet: peygamberin vârisi olan kimseler.
fünun: fenler, ilimler.
hadsiz: sınırsız.
harita-i maneviye: manevî harita.
hasaret: zarar, ziyan.
hatar: tehlike.
hayat-ı dünyeviye: dünyaya ait olan hayat.
hüccet-i risalet: peygamberlik delili.
hükümünde olmak: yerine geçmek, yerinde olmak.
ihlâs: içtenlik, samimiyet.
inkışaf: açılma.
ispat: doğruyu delillerle gösterme.
istidat: kabiliyet, yetenek, alışma.
ittiba: uyma, arkasından gitme, itaat etme.
kemalât: iyilikler, kemaller, olgunluklar.
kıymet: değer.
kıymettar: değerli, pahalı, kıymetli.
mahiyet: bir şeyin aslı, iç yüzü.
mahiyet-i camia: çok manaları, vasıfları içinde toplayan mahiyet, kabiliyet.
mazhariyet: görünme ve tezahür yerli olma.
medar-ı saadet: mutluluk vesilesi, ferahlık sebebi.
mehasin: güzellikler, iyilikler.
meslek-i velâyet: velîlik mesleği.

mazhariyet olduğunu beyan edip, insanın mahiyet-i camiasında akıl nasıl ki hadsiz fünuna istidadı ve ıtılâi cihetiyle mahiyeti inkışaf etmiş ve o suretle işlettirilmiş, kalp dahi onun gibi, bu âlemin bir harita-i maneviyesi ve çok kemalâtın bir çekirdeği hükümünde olduğundan, tarikat cihetiyle onu işlettirmek ve kemalâtına sevk etmek olduğunu ispat eder.

İkinci Telvih: Kalbin işlemesi, zikir ve tefekkürle olduğunu ve işlemesinin mehasininden hayat-ı dünyeviyenin medar-ı saadeti olan birisini beyan eder.

Üçüncü Telvih: Velâyet, bir hüccet-i Risalet; ve tarikat, bir bürhan-ı şariat olduğunu; ve onun kıymetini takdir etmeyen, ne kadar hasarete düştüğünü beyan eder.

Dördüncü Telvih: Meslek-i velâyet çok kolay olmakla beraber çok müşkülâtli, çok kısa olmakla beraber çok uzun, çok kıymettar olmakla beraber çok hatarlı, çok geniş olmakla beraber çok dar olduğunu; ve afakî ve enfüsî iki yol ile sülûk edildiğini beyan eder.

Beşinci Telvih: Vahdetülvücut ve vahdetüşşuhudun mahiyetini beyan ederek, ehl-i sahvın ve ehl-i veraset-i Nübüvvetin âlî meşrebinin rüçhaniyetini ispat eder.

Altıncı Telvih: Velâyet yolları içinde en güzeli ve en müstakimi Sünnet-i Seniyyeye ittiba olduğunu; ve velâyetin esaslarının en mühimmi ihlâs ve en keskin kuvveti muhabbet olduğunu beyan ederek, bu

mesrep: meslek.
mühim: önemli.
müstakim: doğru, düz, düzgün.
müşkülât: güçlükler, zorluklar.
rüçhaniyet: üstünlük.
sevk etmek: ulaştırmak, göndermek.
suret: biçim, şekil.
sülûk: bir yola girme, bir yol tutma.
sünnet-i seniye: Hz. Muhammed'in yüce sünneti, fiilleri.

takdir: ölçüye vurma, değer biçme.
tarikât: yol, meslek, tarik.
tefekür: düşünme, fikir üretme, zihni yorma.
telvih: açıklama, izah, belli etme.
vahdetülvücut: vücudun birliği, varlığın bir ve tek olduğu düşüncesi, her şeyin bir olan Allah'ın değişik görünümleri olduğuna inanma temeline dayanan tasavvufî görüş.
vahdetüşşuhut: kulun her

şeyi bir olarak görmesi, görülen şeylerin tek varlık hâlinde görülmesi, ilâhî tecellilerin belirmesi anında Allah'tan başka bir şeyin görülmemesi hâli.
velâyet: ermişlik, Allah dostluğu.
zikir: anma, anılma, adını anma.
ıttılâ: muttali olma, öğrenme, tanıma, haberi olma, bilgisi bulunma.

dünya dârülhizmet olduğundan ve dârülücret ve mükâfat olmadığından, tarikatın lezaizini ve ezvak ve keramatını kasten talep etmemek lâzım geldiğini beyan eder.

Yedinci Telvih: Tarikat ve hakikat, şeriatın hadimlerinden olduğunu; tarikat ve hakikatin en yüksek mertebeleri, şeriatın cüzleri bulunduğunu; tarikat ve hakikat vesilelikten çıkmamak ve daima şeriate tebaiyette kalmak lüzumunu beyan edip, “Sünnet-i Seniye ve ahkâm-ı şeriat haricinde evliya bulunabilir mi?” diye suale, merakaver bir cevap verir.

Sekizinci Telvih: Tarikatın sekiz varta-i mühimmesini beyan eder.

Dokuzuncu Telvih: Tarikatın pek çok semeratından gayet şirin ve güzel dokuz adedini beyan eder.

Bu risale ehl-i tarik olana ve olmayana bir iksir-i azamdır ve bir tiryak-ı enfadır.

ZEYİL **776-781**

En kısa ve selim ve en müstakim bir tarikin esasını Dört Hatve namıyla, tezkiye-i nefsin ve tekemmül-ü ruhun medarı olan dört mühim dersi veriyor.

Onuzuncu Mektup **782**

Matbu Arabî İşaratü'l-İ'caz tefsiridir.

Onuz Birinci Mektup **782**

Onuz bir Lem'adır.

ahkâm-ı şeriat: şeriatın hükmü ve esasları.
Arabi: Arapçaya ait, Arap dili ile ilgili.
beyan: açıklama, açık söyleme.
cüz: parça, bölüm.
dârülhizmet: hizmet yeri.
dârülücret: ücret yeri.
ehl-i tarik: tarikatçı, tarikat sahipleri.
evliya: erenler, velîler, ulular.
ezvak: zevkler, tatlar.
gayet: son derece.

hadim: hizmet eden.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı esası.
haric: harîc, dışta bırakılmak üzere.
hatve: adım.
iksir-i azam: tesiri büyük ilaç.
kasten: bile bile, isteyerek.
keramat: Allah'ın ihsanıyla verilen kerametler, velîlerin olağanüstü sözleri ve hâlleri.
lâzım: gerekli, lüzumlu.
Lem'a: parlayış, parlama.
lezaiz: zevk alınacak şeyler.

matbu: basılmış
medar: dayanak noktası, sebep, vesile.
merakaver: merak verici, düşündürücü.
mertebe: derece, basamak.
mühim: önemli.
mükâfat: ödül.
müstakim: doğru, düz, düzgün.
risale: bir konuda yazılmış küçük, kitap, mektup.
selim: kusuru, noksanı olmayan, sağlam, kusursuz, doğru.

semerat: semereler, meyve.

sual: soru.

sünnet-i seniye: Hz. Muhammed'in yüce sünneti.

şeriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.

talep: isteme, dileme, arzu.

tarik: yol.

tarikât: yol, meslek, Allah'a ulaşmak için, şeyhin gözetiminde müridin takip edeceği terbiye usul ve yolu.

tebaiyet: tâbi olma, uyma.

tefsir: açıklama, yorum.

tekemmül-ü ruh: ruhun yücelmesi.

telvih: açıklama, izah, belli etme.

tezkiye-i nefis: nefsin temizlenmesi.

tiryak-ı enfa: faydalı ilaç.
varta-i mühimme: önemli tehlike.

vesile: bir şeyle uğraşmayı mümkün kılan, yol, vasıta.

zeyil: ek, ilâve.

Otuz İkinci Mektup 782

Kendi kendine manzum tarzını alan matbu Lemaat risalesidir. Aynı zamanda Otuz İkinci Lem'a olup, Sözler mecmuasının ahirinde neşredilmiştir.

Otuz Üçüncü Mektup 782

Marifet-i İlâhiyeye pencereler açan Otuz Üç Pencereci risale olup, bir cihette Otuz Üçüncü Söz olduğundan, Sözler mecmuasında neşredilmiş, buraya derç edilmemiştir.

İşarat-ı Gaybiye Hakkında Bir Takriz 783-792

Hakikat Çekirdekleri 793-811

On İki Sene Evvel Yazılmış ve Sikke-i Tasdik-ı Gaybî Mecmuasından Derç Edilmiş Mühim Bir Mektuptan Bir Parçadır 812-813

Medine-i Münevvere'de Bulunan Mühim Bir Âlimin Risale-i Nur Hakkında yazdığı bir Manzume 814-815

Hakikat ışıkları 816-818

ahir: son.

âlim: bilgili, bilgin.

cihet: yön, taraf.

derç etme: arasına yerleştirme.

fihrist: bir kitapta ne bulunduğu sıra ile gösteren liste, içindekiler.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı esası.

işarat-ı gaybiye: gaybî olarak verilen işaretler.

lem'a: parlayış, parlama.

lemaat: parıltılar, parlayışlar.

manzum: tanzim edilmiş, dizilmiş, sıralanmış.

manzume: vezinli, kafiyeli söz, şiir, eser.

marifet-i İlâhiye: Allah'a mahsus ilim.

matbu: basılmış

mecmua: kitap.

Medine-i Münevvere: nurlu Medine şehri.

mühim: önemli.

neşir: yayma, dağıtma.

risale: bir konuda yazılmış küçük kitap, mektup.

takriz: övme yazısı.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ
يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ¹

İsm-i Azamın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan'ın hürmetine ve Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmun şerefine, bu Mektubat'ı bastırانları ve mübarek yardımcıları ve Risale-i Nur Talebelerini Cennetü'l-Firdevste saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmin. Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniyede daima muvaffak eyle, âmin. Ve defter-i hasenatlarına, Mektubat mecmuasının her bir harfine mukabil bin hasene yazdır, âmin. Ve Nurların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs-ı ihsan eyle, âmin.

Yâ Erhamerrâhimîn! Umum Risale-i Nur Sakirtlerini iki cihanda mes'ut eyle, âmin. İnsî ve cinnî şeytanların serlerinden muhafaza eyle, âmin. Ve bu âciz ve bîçare Said'in kusurâtını affeyle, âmin.

Umum Nur Sakirtleri
namuna
Said Nursî

rüstiük, doğruluk.

ihsan: iyilik etme, güzel davranma, lütuf.

insi: insanla ilgili.

İsm-i Azam: Cenab-ı Hakkın bin bir isminden en büyük ve manaca diğer isimleri kuşatmış olanı.

Kayyum: her şeyin varlığı onunla ayakta duran ve devam eden Allah.

Kuddüs: kâinattaki her şeyi temiz olmasını sağlayan, kusur ve noksanlıklardan uzak olan Cenab-ı Hak.

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerim.

kusurat: noksanlıklar, eksiklikler.

mazhar: kavuşma; nail olma, erişme.

mecmua: kitap.

mes'ut: saadetli, bahtlı, bahtiyar, mutlu.

muhafaza: koruma, saklama.

mukabil: karşılık, karşılığında.

muvaffak: başarmış, başarılı.

mübarek: feyizli, bereketli, hayırlı.

neşir: yayma.

nur: aydınlık, parlak, ziya, ışıık.

Rahman:

Rahim: merhamet eden, esirgeyen, koruyan Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim olan peygamber, Hz. Muhammed.

saadet-i ebediye: sonu olmayan mutluluk, sonsuz mutluluk.

sebat: sözünde durma, ahde vefa etme, sabit durma.

şakirt: talebe, öğrenci.

şer: kötülük, fenalık.

umum: bütün.

1. Yâ Allah, yâ Rahman, yâ Rahim, yâ Ferd, yâ Hayy, yâ Kayyum, yâ Hakem, yâ Adl, yâ Kud-düs!

âciz: gücü yetmez, güçsüz.

Adl: adalet sahibi, her hak sahibine hakkını veren mutlak adaletle dengeleri koruyan Allah.

aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun," anlamında dua.

âmin: "yâ Rabbi! öyle olsun, kabul eyle!" anlamında duanın sonunda söylenir.

bîçare: zavallı, çaresiz.

Cennetü'l-Firdevs: Cennetin tabakalarından Firdevs Cenneti.

cihan: dünya, kâinat, âlem.

cinnî: cin taifesinden olan.

defter-i hasenat: iyilikler, güzellikler defteri.

Erhamerrâhimin: merhametlilerin en merhametlisi.

Ferd: tek, yalnız olan, eşî bu-

lunmayan Allah.

Hakem: her şeyi hikmetle ve belli bir gayeye yönelik olarak yaratan Allah.

hasene: güzellik, iyilik.

Hayy: hayatı veren ve gerçek hayat sahibi olan Allah.

hizmet-i imaniye: iman hizmeti.

hürmet: riayet, ihtiram, saygı.

ihlâs: içtenlik, samimiyet, dü-

BOŞ

EKLER

MEKTUBAT TELİF TARİHÇESİ

ŞAHIS BİLGİLERİ

YER BİLGİLERİ

AYET VE ARAPÇA METİN İNDEKSİ

HADİS İNDEKSİ

ŞAHIS İNDEKSİ

YER İNDEKSİ

GENEL İNDEKS

TARİHSEL GELİŞİM VE OLAYLAR İÇİNDE BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ

MEKTUBAT TELİF TARİHÇESİ**(1928-1934)**

1929	Birinci Mektup	Türkçe
1930	İkinci Mektup	Türkçe
1930	Üçüncü Mektup	Türkçe
1930-31	Dördüncü Mektup	Türkçe
1930-31	Beşinci Mektup	Türkçe
1930-31	Altıncı Mektup	Türkçe
	Yedinci Mektup	Türkçe
	Sekizinci Mektup	Türkçe
1930	Dokuzuncu Mektup	Türkçe
	Onuncu Mektup	Türkçe
	On Birinci Mektup	Türkçe
	On İkinci Mektup	Türkçe
1929	On Üçüncü Mektup	Türkçe
	On Dördüncü Mektup (Telif edilmedi)	
	On Beşinci Mektup	Türkçe
1930-31	On Altıncı Mektup	Türkçe
1931	On Altıncı Mektubun Zeyli	Türkçe
1930	On Yedinci Mektup	Türkçe
	On Sekizinci Mektup	Türkçe
1929	On Dokuzuncu Mektup	Türkçe
1928	Yirminci Mektup	Türkçe
	Yirmi Birinci Mektup	Türkçe
	Yirmi İkinci Mektup	Türkçe
1933	Yirmi Üçüncü Mektup	Türkçe
1928	Yirmi Dördüncü Mektup	Türkçe
	Yirmi Beşinci Mektup (Telif edilmedi)	
1932	Yirmi Altıncı Mektup	Türkçe
1931	Yirmi Altıncı Mektubun İkinci Kısım	Türkçe
1929-1960	Yirmi Yedinci Mektup (Bütün lâhika mektupları)	Türkçe
1931	Yirmi Sekizinci Mektup (Birinci parçası)	Türkçe
1933	Yirmi Sekizinci Mektup (İkinci parçası)	Türkçe
1934	Yirmi Dokuzuncu Mektup (Birinci Kısım)	Türkçe
1916-18	Otuzuncu Mektup (İşaratü'l-İ'caz)	Türkçe
	Otuz Birinci Mektup	Türkçe
1921	Otuz İkinci Mektup (Lemaat)	Türkçe
1929	Otuz Üçüncü Mektup	Türkçe

- A -

ABBAS İBNİ ABDÜLMUTTALİB (568/9-653): Peygamber Efendimizin (a.s.m.) amcasıdır. Müslümanlar tarafından kurulan en büyük imparatorluklardan biri olan Abbasiler devleti, onun adına izafeten bu ismi almıştır. Risale-i Nur'da, Hz. Ömer'in (r.a.) onu vesile yapıp, "Yâ Rab, bu Senin habibinin amcasıdır. Onun yüzü hürmetine yağmur ver!" mealinde dua ettiği ve yağmurun yağdığı nakledilmektedir. Müslüman olduğu halde uzun süre Mekke'de kalarak müşrikler arasında yaşadığı, toplantılarına katıldığı ve ilgili konularda Peygamber Efendimizi bilgilendirdiği nakledilmiştir. Peygamber Efendimizden tahminen iki-üç yaş büyük olan Abbas, 568/9 tarihinde Mekke'de doğdu. Peygamber Efendimizle akran olması hasebiyle birlikte büyüdüler. Abbas'ın İslâmiyetin ilk günlerinden itibaren Müslüman olduğu, ancak bunu gizlediği ve kimsenin bilmediği nakledilmektedir. Abbas'ın Peygamber Efendimizi kollayıp gözetten durumu (ister akrabalık bağından olsun, isterse İslâmiyete duyduğu yakınlık veya imandan olsun), Bedir Savaşından sonra farklı bir boyut kazandı. Bu savaşta Müşriklerin arasında yer almasının kendi arzusuyla olmadığı ve onlarla birlikte savaşa katılmak zorunda kaldığı şeklindeki görüş kabul görmektedir. Risale-i Nur'da da bahsedilen görüşmede, Peygamber Efendimiz (a.s.m.), diğer esirlere uygulanan kurala göre amcasına da serbest kalabilmesi için "fidye-i necat" ödemek zorunda olduğunu hatırlattı. Bunun üzerine amcası, "Ya Resulullah, ben Müslümanım. Kureys Kabilesi beni bu savaşa zorla getirdi" mealinde karşılık verdi. Peygamber Efendimiz de ona, "Senin Müslümanlığını Allah bilir" dedi ve "Söylediğin doğruysa, Allah elbette onun sevabını sana verir. Fakat sen görünüşte bizim aleyhimizdeydin. Sen, kurtulman için fidyeni ödemene bak" dedi Peygamber Efendimiz fidye ödemek zorunda olduğunu kesin ifadelerle bildirdikten sonra, üzerinde bulunup el konan paraların fidye olarak kabul edilmesini istedi. Ancak, bu paralar ganimet sayıldığı için teklifi kabul edilmedi. Bunun üzerine Abbas, parasının olmadığını bildirdi. İşte tam bu esnada Peygamber Efendimiz, "Mekke'den çıktığın gün, hanımın Ümmü'l-Fadl'a teslim ettiğin altınlar! O esnada yanınızda ikinizden başka kimse yoktu. Sen o zaman hanımına, bu seferim esnasında başıma ne geleceğini bilmiyorum. Şayet başıma bir felâket gelir de geri dönmezsem, şu kadarı senin içindir. Şu kadarı Fadl için, şu kadarı Abdullah için, şu kadarı Ubeydullah için, şu kadarı da Kusam için" şeklinde konuşmalarını kendisine hatırlattı. Bu hadise karşısında hem Abbas hem de hazır bulunanlar şaşkınlıklarını gizleyemediler. Çünkü, Abbas söylenenlerin hepsinin doğru olduğunu ve eşiyle kendisinden başka hiç kimsenin o paralardan haberi olmadığını söyledi. Bu karşılıklı konuşmalardan ve mucizeden sonra, Hazret-i Abbas kemal-i imanı kazanıp, İslâm oldu.

ABBAS İBNİ MİRDAS (R.A.): Abbas ibni Mirdas, şair kimliği ve kahramanlığı ile tanınmış meşhur olmuş Sahabedendir. Müslüman olmasına putu sebep olmuş, Dımar adı verilen putunun kurtuluşuna nasıl sebep olduğu Risale-i Nur'da zikredilmiştir. Katıldığı savaşlarda kahramanlık şiirlerini okuyarak, bu duyguları coşturmuştur. Savaş ve seferler dışında kabilesinin yanına dönmüş, Mekke veya Medine'de fazla bulunmamıştır. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) yanında fazla bulunmamış olmasından dolayı çok az sayıda hadis rivayet etmiştir. Hakkında ayrıntılı bilgi olmadığı gibi doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Huneyn Savaşı sonrasında, kendisine verilen ganimeti az bulmuş ve rahatsızlığını şiirle dile getirmiştir. Bunun üzerine, Peygamber Efendimiz, onu, kalbi İslâma ısındırılanlar sınıfına dahil etmiş ve o oranda ganimet verilmiştir. Künyesi, Ebû'l-Heysem Abbas bin Mirdas bin Ebi Amir es-Sülemi şeklindedir.

ABDULLAH ÇAVUŞ: Asıl ismi Abdullah Yavaşer'dir. İsparta'nın Eğirdir ilçesine bağlı Barla beldesinden olan bu zat, askerliğini çavuş rütbesi ile yaptığından "Abdullah Çavuş" olarak tanınmaktadır. Bediüzzaman Hazretlerinin sadık talebelerinden ve hizmetkârlarından olan Abdullah Çavuş, Denizli Hapishanesinde Üstad Hazretleriyle birlikte bulunmuştu. Bu mahkeme beraatle neticelenmiş ve diğer arkadaşlarıyla birlikte tahliye olmuşlardı. Abdullah Yavaşer, 1960 senesinde Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

ABDULLAH İBNİ ABBAS (Ö. 68)/M. 687-688): Hz. Peygamberin amcası Abbas bin Abdül-muttalip'in oğludur. Annesinin adı ilk Müslüman kadınlardan Ümmü'l-Fazl Lûbaba'dır. Mekke'de doğmuştur. Tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadis rivayet edenler arasında yer alan Sahabîdir. 1160 tane hadis rivayet etmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'in inceliklerini anlayıp yorumlaması için Hz. Peygamberin özel olarak dua ettiği Abdullah bin Abbas'ın tefsir ilmindeki üstünlüğü daha ilk devirlerde, hemen herkes tarafından kabul edilmiştir. Ayetlerin nüzul sebeplerini, nasih ve mensuhunu çok iyi bildiği gibi Arap edebiyatına olan vukufu da mükemmeldi. Bu sebeple Ashap devrinden itibaren "rû'l-umme, Tercümânü'l-Kur'ân" unvanıyla anılagelmıştır. Eserleri: Tefsiru ibn Abbas, Garîbu'l-Kur'ân, Mesâilü'n-Nâfi b. el-Ezrak, el-Lugât fi'l-Kur'ân, Kaşidetü'l-Medh.

ABDULLAH İBNİ AMR İBNÜ'L-AS: Abadile-i Seb'a olarak bilinen Abdullah isimli meşhur yedi Sahabeden biridir. Amr İbnü'l-As'ın oğludur. Abdullah İbni Amr İbnü'l-As (r.a.) devamlı Peygamber Efendimizin (a.s.m.) yanında bulunur ve ondan duyduğu bütün hadis-i şerifleri kaydederdi. Bunları daha sonra hadis alimlerinin başvurduğu kaynaklardan olan Sadika ismini verdiği eserinde topladı. Abdullah (r.a.) ibadeti ve takvasıyla da meşhurdu; geceleri ibadetle, gündüzleri de oruçla geçirirdi. Babası Amr bin As, onun bu halini Peygamber Efendimize (a.s.m.) anlatınca Peygamberimiz ona: "Yâ Abdullah, bazen oruç tut, bazen tutma, gecenin bir kısmında ibadet et, bir kısmında uyu, babana da itaat et" diye ikazda bulunmuştu. Abdullah (r.a.), Süryanice bilir, İbranice olan Tevrat'ı rahatlıkla okuyup anlardı. 700'den fazla hadis rivayet etmiştir. Abdullah bin Amr bin As, Hicrî 65 yılında Şam'da vefat etti.

ABDULLAH İBNİ CAFER: Mute Harbinde kahramanca savaşarak şehit düşen Cafer-i Tayyar'ın oğludur. Yedi yaşında iken Peygamber Efendimize (a.s.m.) biat etmiştir. Babasının şehit düşmesi üzerine Peygamber Efendimiz (a.s.m.) ona büyük ilgi göstermiştir. Peygamberimizin vefatı sırasında on yaşında genç bir Sahabî idi. Abdullah ibni Cafer, cömertliğiyle meşhur olan Sahabelerden biridir. Cömertliğinden dolayı "Bahrü'l-Cûd" (Cömertlik Denizi) ve "Kutbü's-Seha" (Cömertlik Kutbu) gibi sıfatlarla anılmıştır. Cemel Vakasında bulunmuş, Sıffin Savaşında Kureys, Esed ve Kinane kabilelerine kumandanlık etmiştir. Hazret-i Ali'yi şehit eden İbni Mülcem hakkındaki kısas hükmünü bizzat yerine getirmiştir. Milâdî 700 yılında Medine'de vefat etmiştir.

ABDULLAH İBNİ CAHŞ: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) halası Ümeyye'nin oğludur. İslâmiyetin ilk yıllarında genç yaşta Müslüman olan Sahabelerdendir. Mekke'li müşriklerin eziyetlerinden kurtulmak için Habeşistan'a gidenler arasında bulunmuş, Hicret hadisesini duyunca Mekke'ye gelmiş ve Medine'ye hicret edenler arasında yer almıştır. Zeki, dirayetli ve cesur bir insan olan Abdullah İbni Cahş Peygamberimizin mühim hizmetlerde vazifelendirdiği Sahabelerden biridir. Hicretin ikinci senesinde Peygamberimiz kendisini Kureyslilerin durumunu keşfetmek için hazırlanan bir müfreze'ye kumandan tayin etmişti. Müfreze görevini yaptıktan sonra dönerken, savaş için hazırlık yapan Kureys Kabilesine malzeme taşıyan bir kervana rast gelince, baskın yapılarak kervan ele geçirilmiş ve elde edilen ganimet ve esirler Medine'ye getirilmişti. Müslümanların elde ettikleri ilk ganimetler bunlardı. "Dünyada en büyük gayem Allah ve Resulünün sevgisidir, gözümde başka bir şey yoktur," diyen Abdullah İbni Cahş, Uhud

Savaşının en sıkışık zamanında Resul-i Ekrem'i (a.s.m.) koruyan bir kaç Sahabeden biridir. Abdullah İbni Caḥş (r.a.) bu savaşta kırk yaşında iken şehit edilmiştir.

ABDULLAH İBNİ EBİ EVFÂ: Abadile-i Seb'a olarak bilinen, Abdullah isimli meşhur yedi Sahabeden biridir. Hakkın davasını dünyanın dört bir tarafına duyurmaya çalışan diğer Sahabeler gibi Hz. Abdullah da normal zamanlarda ilim ve zekâsıyla, cihad meydanlarında kılıcıyla İslâma hizmet etti. Peygamberimiz (a.s.m.) ile yedi gazaya katıldı. Huneyn ve Hayber savaşlarında büyük kahramanlıklar gösterdi. Huneyn Savaşının şiddetli ve dehşetli zamanlarında Peygamberimizi (a.s.m.) koruyan Sahabeler arasında yer aldı. Hadis ilminde mühim isimlerden olan Hz. Abdullah, Peygamberimizden (a.s.m.) 95 tane hadis rivayet etmiştir. Bunların çoğu cihad hakkındadır. Hz. Abdullah, Peygamberimizin vefatına kadar Medine'de kaldı ve nübüvvet nurundan feyiz aldı. Onun vefatından sonra ise Kûfe'ye gitti ve burada Hicrî 86 senesinde vefat etti.

ABDULLAH İBNİ MES'UT: Bakınız İBNİ MES'UT.

ABDULLAH İBNİ ÖMER (613-692): Kısaca Ebu Abdurrahman olarak bilinmekle beraber künyesi, Ebu Abdurrahman Abdullah bin Ömer bin Hattab el-Kureşi el-Adevi'dir. Hazreti Ömer'in (r.a.) büyük oğlu ve Peygamber Efendimizin (a.s.m.) hanımı Hz. Hafsa'nın kardeşi olan Abdullah, 613 yılında Mekke'de doğdu. Babasıyla birlikte Müslüman oldu. Çok küçük olmasına rağmen Bedir ve Uhud savaşlarına katılmak istedi, fakat Peygamberimiz tarafından izin verilmedi. Hendek Savaşına on beş yaşında katıldı. Bilâhare, Hayber seferi, Mekke'nin fethi, Huneyn seferi, Suriye ve Irak'ın fethi, Yermük Savaşı, Nihavend Savaşı, Mısır'ın fethi ve Hz. Eyyüb el-Ensari'nin de aralarında bulunduğu İstanbul seferine katıldı. Kendisini İslâmiyeti öğrenmeye adayıp başka işle meşgul olmayan "Suffe Ashabı"nın da ileri gelenlerindendir. Ebu Hureyre'den sonra en çok hadis rivayet eden Abdullah, bu özelliği ile de sahabilerin ileri gelenlerindendir. Rivayet ettiği 2630 hadisi bizzat Peygamberimizden (a.s.m.) aktarır. Rivayet ettiği hadislerde çok titiz davranmış ve özellikle de Peygamber Efendimizin (a.s.m.) kullandığı kelimelerle aynen ifade etmeye çalışmıştır. Dolayısıyla ifadelerin benzer kelimelerle değiştirilmesi asla izin vermemiştir. En çok hadis rivayet eden yedi Sahabeden ikincisi olması, ümmetin fetva konusunda en çok müracaat edilenlerden birisi olmasını da netice vermiştir.

ABDULLAH BİN SELÂM (? - 664): Peygamber Efendimiz (a.s.m.) tarafından Cennetle müjdelenen, Yahudi âlimleri arasında İslâmiyeti kabul eden ilklerden, diğer semavî kitapları dikkatle inceleyen ve en önemlisi de, Resulullahı ilk gördüğünde, "Şu simada yalan yok; şu yüzde hile olamaz" diyerek imana gelen büyük Sahabedir. "Abadile-i Seba" şeklinde vasıflandırılıp meşhur olan yedi Abdullah'tan biridir. Abdullah'ın doğum tarihi bilinmemektedir. Kendisi gibi, babası da Yahudi âlimlerindendir. Gerek Yahudi, gerekse Hristiyan din âlimleri, semavî kitaplarda Peygamber Efendimizin sıfat ve özelliklerini öğrenmiş olduklarından, beklenen zaman ve şahsın yaklaştığının farkında idiler. Bu bilgiye sahip olan birisi de sadece Tevrat'ı incelemekle kalmayıp diğer kitapları da inceleyen Abdullah bin Selâm idi.

ABDULLAH İBNİ ZÜBEYİR: Abadile-i Seb'a olarak bilinen, Abdullah isimli meşhur yedi Sahabeden biridir. Hz. Aişe'nin (r.a.) kız kardeşi Esmâ ile Cennetle müjdelenen on Sahabiden biri olan Zübeyr bin Avvam'ın oğludur. Hicretten sonra Medine'de doğan ilk Muhacir çocuğu olan Abdullah İbni Zübeyir'in ismini bizzat Peygamber Efendimiz (a.s.m.) koydu. Çocukluk döneminde anne ve babası tarafından en iyi şekilde yetiştirildi. Delikanlılık çağı Ebu Bekir (r.a.) devrine denk geldi. Hz. Ömer zamanında kendini göstermeye başlayan Abdullah İbni Zübeyir, Hz. Ömer ve Hz. Osman devirlerinde yapılan savaşlarda büyük kahramanlıklar gösterdi. Kurra hafızı olduğu için Hz. Osman zamanında Kur'ân-ı Kerîm'in nüshalarının çoğaltılması için teşkil

edilen dört kişilik hey'ette yer aldı. Emevi Hanedanının, halifeliği saltanata dönüştürme çabalarına karşı oldu ve Yezid'in halifeliğini kabul etmedi. Onun ölüm haberini aldıktan sonra halifeliğini ilân etti. Kâbe'yi kuşatma altına alan Haccac-ı Zalim tarafından Hicrî 73 yılında şehit edildi.

ABDURRAHMAN: Yirmi altı yaşında vefat eden Abdurrahman, Bediüzzaman Hazretlerinin ağabeyi Molla Abdullah'ın oğludur. Onun bu kadar genç yaşta vefatı Bediüzzaman'ı çok üz müştür. O kadar ki, Bediüzzaman onu unutamadığını risalelerde ifade etmiştir. Sonraki bazı talebelerini (Zübeyir Gündüzalp, Hulûsi Yahyagil gibi) onun ismi ile de yad ederek anmıştır: ikinci Abdurrahman gibi... Bediüzzaman Hazretleri onu, "manevî evlât" sıfatı ile yâd etmiş, cesaret ve zekâvetini övmüştür. Ayrıca Risale-i Nur'da ondan, diğer üstün vasıflarını da sayarak bahsetmiştir. Bu bahisler, özellikle Yirmi Altıncı Lem'a'nın On İkinci Ricasında yer almaktadır. Bediüzzaman Hazretleri ile yeğeni Abdurrahman arasındaki ilişki bu bölümde ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Abdurrahman, Bediüzzaman Hazretlerinin Eski Said dönemindeki en yakın talebesi olmakla birlikte, şahsî hizmetlerini de yapmıştır.

ABDURRAHMAN BİN AVF (571-652): Cennetle müjdelenen bahtiyar on Sahabeden biridir. Asıl adı Abdülkabe olup, Peygamber Efendimiz tarafından Abdurrahman olarak değiştirildi. Künyesi, Ebu Muhammed Abdurrahman bin Avf bin Abdiavf el-Kureysî ez-Zührî şeklindedir. Cahiliye devrinde bile içki içmeyen güzel ahlaklı nadir insanlardandı. İslâmiyeti kabul eden ilklerden oldu. Hazreti Ebubekir'den sonra, Peygamber Efendimizin katıldığı cemaate namaz kıldırarak imamlık yapan ikinci kişidir. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bereket duasına mazhar oldu. Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in hilâfetleri döneminde onlara müsteşarlık yaptı ve önemli görevlerde bulundu. Hz. Ömer'in hançerlenmesinden sonra halife seçimi için oluşturduğu altı kişilik şûrada yer aldı. 75 yaşında Medine'de vefat etti. Hz. Peygamberden 65 hadis rivayet etmiştir.

ABDURRAHMAN İBNİ EBU BEKRİ'S-SİDDİK (?-673): Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) oğludur. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) kayınbiraderi ve Hz. Aişe'nin (r.anha) ana baba bir kardeşidir. Hz. Ebu Bekir'in tüm ailesi İslâmiyeti seçtikleri halde Abdurrahman onlara uzun süre dahil olmamıştır. İlk yılları Mekke müşrikleri arasında geçmiştir. Bedir ve Uhud savaşlarına müşriklerin safında katılmıştır. Her iki savaşta da, kendisi ile çarpışacak birini isterken, Hz. Ebu Bekir hemen atılmış, ancak Peygamber Efendimiz (a.s.m.) her iki seferde de buna izin vermemiştir. Cesareti ve ok atmadaki mahareti ile şöhret bulmuştur. Mekke'nin fethinden önce Müslüman olmuştur. İslâmiyete dahil olduktan sonraki savaşlarda Peygamber Efendimizin yanında bulunmuştur. Abdurrahman'ın gerçek adının Abdüluzza veya Abdülkabe şeklinde olduğu ve daha sonra Peygamber Efendimiz tarafından değiştirildiği bildirilmiştir. Risale-i Nur'da naklettiği bir hadis vesilesiyle ismi zikredilmiştir.

ABDURRAHMAN İBNİ MÜLCİM (?-661): Hazreti Ali'nin katilidir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) tarafından Hazreti Ali'ye (r.a.), "Senin sakalını senin başının kanıyla ıslattırarak" sözleriyle mucizevi bir şekilde haberi verilmiştir. Hazreti Peygamber (a.s.m.) tarafından vasıflarının belirtilmesi dolayısıyla bizzat Hazreti Ali (r.a.) tarafından tanındığı halde, katil olayına girişmeyinceye kadar kendisine ilişilmemiştir. Hakem olayından sonra Hariciler arasında yer almıştır. Künyesi Abdurrahman bin Amr bin Mülcem el-Muradî el-Himyri el-Kindî şeklindedir. Hazreti Ali (r.a.), Haricileri yola getirmek maksadıyla üzerlerine kuvvet yolladı. Nehrevan'da önce kendilerine hitap edip yanlış yoldan vazgeçmelerini ve kendisine katılmalarını istediye de bu teklifi kabul edilmedi. Bunun üzerine çıkan çatışmada çok sayıda Harici öldü. Bilâhare Nuhayle Savaşında da çok sayıda Harici öldü. İşte bu savaşlardan sağ kurtulanlar toplanarak çeşitli

kararlar aldılar. Onlara göre fesat çıkaran Hazreti Ali (r.a.), Hazreti Muaviye (r.a.) ve Amr İbnü'l As (r.a.) idi ve bunların öldürülmesi gerekirdi. Bunları öldürme konusunda yemin içtiler. Üçü de aynı zamanda öldürülecekti. Hazreti Ali'yi (r.a.) öldürme görevini de Abdurrahman İbn Mülcem üstlendi. Hazreti Ali'nin (r.a.) vefatından sonra İbni Mülcem, Hazreti Hasan'ın (r.a.) huzuruna çıkarıldı. İbni Mülcem, "Ben Rabbime bir ahitte bulundum. Bu ahdi mutlaka yerine getirmeyi arzuluyorum. Ben Yüce Allah'a Ali'yi ve Muaviye'yi öldürmeyi ahdetmişim. Beni Muaviye ile başbaşa bırak. Onu öldürürüm. Bunu yapamazsam gelir sana biat ederim" dedi. Hazreti Hasan (r.a.) ise Hazreti Muaviye (r.a.) ile değil, Cehennem ateşi ile başbaşa bırakacağını söyleyerek onu öldürdü.

ABDÜLKADİR GEYLÂNİ: 470'te (1077) Gilân eyalet merkezine bağlı Neyf köyünde doğdu. Babası Ebu Salih Mûsa dindar bir kimse olduğu gibi, devrin tanınmış sufilerinden Ebu Abdullah Savmaî'nin kızı olan annesi Ümmü'l-Hayr Emetü'l-Cebbar Fatıma da kadın velilerden kabul edilir. Dedesi Savmaî'nin himayesinde büyür ve tahsiline devrin ilim ve kültür merkezi olan Bağdat'ta devam eder. Orada, Ebu Galib bin Bakillânî, Cafer es-Serrâc, Ebu Talib bin Yusuf gibi âlimlerden hadis; Ebu Said Muharrimi, Ebu Hattab gibi hukukçulardan fıkıh, Zekeriya-i Tebrizî gibi dilcilerden de dil ve edebiyat öğrenimi görür. Kısa zamanda usul ve fûrû ve mezhepler konusunda geniş bilgi sahibi olur ve Ebu'l-Hayr Muhammed bin Müslim Debbas vasıtasıyla tasavvufa intisap eder. Bağdat'a gittiği zaman mensup olduğu Şafîî mezhebini bırakarak mizacına daha uygun gelen Hanbeli mezhebine giren Abdülkadir-i Geylânî, hayatının sonuna kadar her iki mezhebe göre fetva vermiş, ancak yaşadığı dönemde Hanbelilerin imamı olmuş ve bundan dolayı kendisine "Muhyiddin" (dini ihya eden) ünvanı verilmiştir. Eserleri: *El-Gunye li Tâlibi Tariki'l-Hak*, *Fethu'r-Rabbânî ve'l-Feyzû'r-Rahmanî*, *Fütûhû'l-Gayb*, *Füyûzât-ı Rabbaniye* ve *Evrâdî'l-Kâdiriye*, *Mektûbat*, *Sırrû'l-Esrar* ve *Mazharû'l Envar*, *Delâil*, *Sirâcü'l-Vehhâc fî Leyletil Mirac*, *Usûlî'd-Din*, *Esmâü'l-Hüsna*, *Kitab-ı Hamse-i Geylânî*.

ABDÜLMECİD NURSİ: Abdülmecid Ünlükul (Nursî) 1884-1967. Bediüzzaman'ın kardeşi, İşaratü'l-İ'caz ve Mesnevi-i Nuriye'yi Arapçadan Türkçeye çeviren mütercim. Abdülmecid, 1884 yılında Bitlis'in Hizan kazasının İsparit nahiyesine bağlı Nurs köyünde doğdu. İlk eğitimini burada aldı. Nurs köyünden sonra Arvas'ta eğitimine devam etti. Buradan ayrıldıktan sonra (1900) Van'a gitti. Abdülmecid, Birinci Dünya Savaşının başlaması üzerine Bediüzzaman'ın idaresinde savaşa katıldı. Abdülmecid, Rusların hücumundan ve istilâsından kurtulan bazı akrabaları ile birlikte Van'dan ayrılarak Diyarbakır üzerinden Şam'a gitti. Üç yıl burada kaldıktan sonra 1917 yılında Diyarbakır'a geri döndü. Abdülmecid Diyarbakır'da bulunan askerî rüştiye'de Arapça öğretmenliğini yaptı ve tekrar (1920) Van'a döndü. Bediüzzaman'ın kendisine tevdi ettiği eserlerinden *İşaratü'l-İ'caz* ile *Mesnevi-i Nuriye*'yi Arapçadan Türkçeye tercüme etti. Bu eserlerden talebelerine dersler okuttu. Diğer taraftan hayatında çok büyük iz bırakan evlât acısını burada tattı. Üniversitede okuyan ve gelmesini dört gözle beklediği oğlu Fuad'ın vefat haberini aldı. Abdülmecid'i en çok sarsan olayların başında kuşkusuz, Bediüzzaman'ın ebedî istirahatgâhında bile rahat bırakılmaması gelir. Vefatından birkaç ay geçtikten sonra, kendisine zorla imzalatılan bir yazıya dayanılarak Bediüzzaman'ın kabri açıldı ve naaşı bir gece Urfa'daki mezarından alındı. Abdülmecid'in gözleri bağlı bir şekilde içinde bulunduğu bir uçakla taşınan naaş, bilinmeyen bir yere götürülerek defnedildi. Bediüzzaman son buluşmalarında kardeşine, kendisinden yedi yıl sonra öleceğini söylemişti. Nitekim de öyle oldu. 11 Haziran 1967 Cuma günü vefat etti.

ABDÜLMUTTALİB: Peygamberimizin dedesidir. Asıl adı Şeybe olan Abdülmuttalib Medine'de doğdu. Babası Haşim, annesi Selma'dır. Henüz sekiz yaşında iken babası vefat etti. Bu hâdiseden sonra annesi ile birlikte bir süre Medine'de kaldıysa da, amcası Muttalib tarafından

Mekke'ye götürüldü. Mekkeliler, onu Muttalib'in kölesi zannettiklerinden "Abdülmuttalib" (Muttalib'in kölesi) dediler. Bir rivayete göre, Şeybe'yi Muttalib'in yanında görenler kim olduğunu sorduklarında, nazar değmesin diye "kölemdir" dediği nakledilmektedir. Muttalib'in, kendi karısına da yeğenini kölesi olarak tanıttığı rivayet edilmektedir. Bu tarihten sonra Şeybe adı yavaş yavaş unutulurak Abdülmuttalib diye anılmaya devam etti ve bu lâkapla meşhur oldu. Abdülmuttalib torunu ile ilgili başka müjdeli hâdiselere de şahit oldu. Bir ara Kureyslilerle birlikte Yemen'e gittikleri zaman, Seyf ibni Zîyezen kabileyi yanına çağırarak onlara; "Hicaz'da bir çocuk dünyaya gelir. Onun iki omzu arasında hatem gibi bir nişan var. İşte o çocuk umum insanlara imam olacak" dedi. Kafilenin huzurunda bunları söyledikten sonra, gizlice Abdülmuttalib'in kulağına eğilerek, "O çocuğun ceddi de sensin" müjdesini verdi. Bütün bunlardan sonra Abdülmuttalib daha da hassasiyet göstererek, kendisinden sonra da torununa en iyi şekilde bakacak oğlunu tespit etti. Bu önemli vazifeyi, kendisinden sonra ifa etmek üzere oğlu Ebu Talib'e havale etti. Abdülmuttalib, daha hayatta iken yapması gereken en önemli görevi bu şekilde yerine getirdikten sonra, seksen iki yaşında Mekke'de vefat etti. Naaşı Cennetü'l-Mualla'ya defnedildi. Vefatı, Mekke'de büyük bir üzüntüyle karşılandı. Uzun süre matem tutan Mekkeliler dükkânlarını günlerce kapalı tuttular.

ÂDEM (A.S.): Cenab-ı Allah'ın yarattığı ilk insan ve insanlığın atasıdır. Allah, Hz. Âdem (a.s.) ve eşi Hz. Havva'yı ilk önce Cennete koymuştur. Fakat, daha sonra onun ve neslinin fitratlarına yerleştirilmiş olan bütün istidat ve kabiliyetlerinin açığa çıkabilmesi, Esmâ-i Hüsnâ'sının tamamını gösteren parlak birer ayna olabilmelerini temin etmek için vazifelendirerek imtihan dünyasına indirmiştir. Hz. Âdem (a.s.) ilk peygamber olarak görevlendirilmiş ve kendisine on sahifeden oluşan kitapçık verilmiştir. Allah'ın seçkin kıldığı kişiler arasında sayılmış olduğundan "safiyullah" ve insanlığın ilk atası olması sebebiyle de "ebü'l-beşer" ünvanıyla anılmaktadır. İlk insan ve ilk peygamber Hz. Adem (a.s.) bin yıl gibi uzun bir süre yaşamıştır.

AHMED GALİP: Asıl adı Ahmet Galip Keskin'dir. 1900 yılında Yalvaç'ta doğdu, 1940'ta Konya'da vefat etti. Mesleği öğretmenlik olan Galip Bey aynı zamanda hattat ve şairdi. Güzel hatıyla risaleleri yazarak hizmet eden Galip Bey, Risale-i Nur ve Bediüzzaman Hazretleri hakkında yazdığı manzumelerle bilinmektedir. Eskişehir Hapsinde Bediüzzaman Hazretleriyle beraber bulunan talebelerindendir.

AHMET İBNİ HANBEL: (Ö. 241/M. 855) Hanbelî mezhebinin imamı, muhaddis, fâkih. 164 (m. 780) yılında Bağdat'ta doğan Ahmed. b. Hanbel'in soyu Hz. Peygamberin dedelerinden Nizar'la birleşerek Hz. İsmail'e kadar uzanır. Ahmed bin Hanbel Kur'ân-ı Kerim'i ezberledikten sonra Bağdatlı âlimlerden gramer, fıkıh ve hadis öğrendi. İmam-ı Şafii'den Fıkıh ve usul-i fıkıh öğrenen Ahmed bin Hanbel'in hocaları arasında tanınmış muhaddis Hüseyin bin Beşir, Süfyan bin Uyeyne, Yahya bin Said el-Kattan, Abdurrahman bin Mehdî, Abdurrezzak bin Hammam gibi âlimlerde bulunur. 280 kadar hocası bulunan Hanbel'in tanınmış talebeleri arasında Buharî, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Neseî gibi muhaddislerde bulunur. Kırk yaşına kadar devam eden talebelik hayatından sonra hadis okutmaya başlayan Hanbel, Abbasi Halifelerinden Me'mun'un, hilâfetinin son yıllarında, Mutezile mezhebi ileri gelenlerinin tesiriyle, devrin tanınmış alimlerini Kur'ân'ın mahlûk olduğu görüşünü kabul etmeye çağırmasına, bir çok âlimin zulüm ve işkence korkusuyla kabul etmesine rağmen karşı çıktı ve iki yıl dört ay süren işkence ve hapis hayatına maruz kaldı. Tekrar hadis okutup fetva vermeye başlayan Ahmed bin Hanbel, Halife Mu'tasım'ın ölümünden sonra onun yerine geçen oğlu Vasık döneminde de baskıya maruz kaldı ve ölümüne kadar göz hapsinde tutuldu. Ahmed bin Hanbel 12 Rebiüllevvel 241 Cuma günü (31 Temmuz 855) Bağdat'ta vefat etti.

AHMED-İ FARUKİ: Bakınız İMAM-I RABBANÎ.

AİŞE-İ SİDDİKA (614-678): Hakkında ayet nazil olacak kadar fazilet sahibi, mü'minlerin annesi, Sıddık-ı Ekber'in ölüm döşeginde, "Senden daha sevimli servet bırakmıyorum. Seni kaybetmekten daha büyük bir fakirlik ise bilmiyorum" dediği, Habibullahın sevgilisi, Müslüman hanımlara en büyük örnek, çok kısa süren evlilik hayatına çok büyük kazanımlar sığdıran mübarek bir insan. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) hanımı olduğu için "ümmü'l-mü'minin" ve Hz. Ebubekir'in (r.a.) kızı olduğundan "es-Sıddika" ünvanlarıyla anılan Hz. Aişe, 614 yılında Mekke'de doğdu. Annesi Ümmü Ruman bint Amir b. Uveymir, Kinane kabilesindendir. Kendi ismiyle tanınmakta olup künyesi, Ümmü'l-Mü'minin Aişe Ebi Bekr es-Sıddik el-Kureysi şeklidir. Babası, Hz. Muhammed (a.s.m.) ile beraber hicret ettiği için kendisi daha sonra Medine'ye hicret etti. Hicretten önce nikâhları kıyılmakla birlikte düğünleri daha sonra 624 yılında iki bayram arasında yapılarak Peygamber Efendimiz ile evlendi. Bu evlilik hayatında çok büyük değişikliklere vesile oldu. Peygamber hanımları mü'minlerin anneleri ve başkasıyla evlenemeyecekleri hakkındaki Kur'ânî hükümden (Ahzab Suresi, 33.) dolayı ümmü'l-mü'minin ünvanıyla anılmaya başlandı. Bunun yanında en önemli husus, Peygamber terbiyesi ile büyümesi ve en çok hadis rivayet eden Sahabeler arasında yer almasıdır. Peygamber Efendimiz son nefesini onun yanında verdi ve burada defnedildi. Bunun üzerine on sekiz yaşında dul kaldı. Kur'ân'ın hükmüne uyarak bir daha evlenmedi ve kırk yedi yıl bu şekilde yaşadı. Vefatı büyük üzüntüye sebep oldu (678). Kıskaç olarak bilinmesine rağmen; Peygamber Efendimizin diğer hanımları, kızı Hz. Fatıma, Hz. Ali ve diğerlerinin faziletlerini naklettiği hadislerle tanınmalarını sağlayacak şekilde alicenap bir kişiliğe sahipti.

ÂİZ İBNİ AMR: Ebu Hubeyre Âiz bin Amr (r.a.), Rıdvan Biatında bulunan Sahabelerdendir. Hudeybiye'de Peygamber Efendimize (a.s.m.) biat etmesinden önceki hayatı hakkında bilgi yoktur. Huneyn Savaşında düşmanla savaşmış, yüzünden ağır şekilde yaralanmış ve yarasını bizzat Peygamber Efendimiz (a.s.m.) sarmıştı. Âiz bin Amr (r.a.), Peygamber Efendimizin (a.s.m.) vefatından sonra Basra'ya yerleşti. Evi bir ilim bir ve irfan yuvasıydı. Doğru bildiğini söylemekten çekinmezdi. Bir gün Basra valisinin huzuruna çıktı ve "Zalimler kötü idarecilerdir" hadisini bizzat Peygamber Efendimizden (a.s.m.) duyduğunu söyleyerek zulümden sakınmasını tavsiye etti. Vali ona, "Peygamberin seçkin Ashabındansın" diyerek yer gösterdi. Âiz bin Amr Ashab arasında seçkinlik diye bir şey olmadığını ve bunun sonradan çıktığını söyledi.

ALİ (R.A.): Hz. Ali (r.a.). Hz. Peygamberin damadı, Hulefa-i Raşid'in dördüncüsüdür. Hicretten yaklaşık yirmi iki yıl önce (m. 600) doğduğu rivayet edilen Hz. Ali'nin babası Hz. Peygamberin amcası Ebu Talib, annesi de Fatıma bint Esed b. Haşim'dir. Hz. Muhammed'in peygamberliğine ilk iman eden çocuk olan Hz. Ali, Hicret sırasında Mekke'de kalmış, geceyi Hz. Peygamberin yatağında geçirerek onun evde olduğu kanaatini uyandırmıştır. Hicretin ikinci yılında Hz. Peygamberin (a.s.m.) kızı Fatıma ile evlenen Hz. Ali'nin bu evlilikten Hasan, Hüseyin ile Zeynep ve Ümmü Gülsüm adlı çocukları olmuştur. (Muhsin adlı çocukları ise henüz bebekken ölmüştür.) Esedullah (Allah'ın aslanı) ünvanıyla anılmıştır. Hz. Peygambere kâtiplik de yapan Hz. Ali, Hudeybiye Anlaşmasını yazmıştır. Mekke'nin fethinden sonra Kâbe'deki putları imha etme görevi ona verilmiştir. İlk üç halife döneminde de idarî görevlerde bulunan Hz. Ali, Hz. Osman'ın şehit edilmesiyle birlikte seçimle halife olmuştur. Hz. Ali'nin hilâfeti döneminde İslâm tarihinin en üzücü olaylarından Cemel Vakası (Hz. Aişe önderliğindeki ordu ile yapılan savaş) ile Hz. Muaviye ile yapılan Siffin savaşları meydana geldi. Hicrî 19 veya 21 Ramazan'da (26 veya 28 Ocak 661'de) Kûfe'de, Haricî Abdurrahman b. Mülcem tarafından zehirli bir hançerle şehit edildi. Hz. Ali Kufe'ye (Necf) defnedilmiştir. Hz. Ali'nin, kendisine Hz. Peygamber (a.s.m.) tarafından verilen "Ebu Turab" lakabından başka "el-Murtaza" ve "Esedulâhi'l-Gâlib"

gibi lakapları da vardır. Çocukluğunda puta tapmadığı için daha sonraları "Kerremallahu Vec-heh" dua cümlesiyle de anılmıştır.

ALİ ULVİ KURUCU: 1920'de Konya'da doğan Ali Ulvi Kurucu, dolu dolu bir ömrün arkasından 4 Şubat 2002 tarihinde Medine'de vefat etti. 81 yaşında aramızdan ayrılan Ali Ulvi Kurucu, 60 yıldır Medine-i Münevvere'de yaşıyordu. 1994'den beri senenin altı ayını Türkiye'de geçirmeye özen gösteriyordu. Safahat'ı ezbere bilen ve Akif gibi şair olmayı Cenab-ı Haktan isteyen Kurucu'ya, yazdığı şiirlerinden dolayı II. Akif denmektedir. 1938 yılında ailesiyle birlikte Medine'ye göç ederler. Çocuklarını okutmak için Türkiye'den gitmek zorunda olan İbrahim Efendi, Ali Ulvi'yi hafız yaptıktan sonra Kahire Ezher Üniversitesine gönderir. Bitirdikten sonra da Medine'de önce Evkaf Dairesinin inşaat ve sicilat emini olarak çalışır. Daha sonra Sultan Mahmud'un yaptırdığı Mahmudiye Kütüphanesi'nde çalışan Ali Ulvi Kurucu, emekli oluncaya kadar da Arif Hikmet Kütüphanesinde çalıştı.

ALİ-İ HAYDARİ: Hazret-i Ali'ye verilen ünvandır. Bakınız Ali (r.a.).

ALLÂME-İ MAĞRİP: Bakınız Kadı İyaz.

AMİR İBNİ AZBAT: Kaynaklarda ismi Amir ibni Ahbat olarak da geçmektedir. Rivayetlerde Müslüman olduğu, ancak müşriklerin içinde bunu açıklamaktan çekindiği belirtilmektedir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Mekke'nin fethine çıktığı sırada düşmana hedef şaşırtmak amacıyla, Ebu Katade komutasında bir birliği Batn-ı İzam tarafına göndermiş, mücahitler yolda Amir ibni Azbat'a rastlamışlardı. Amir, mücahitleri İslâm selâmiyla selâmladığı halde, cahiliye döneminde aralarında şahsî bir düşmanlık ve kinden dolayı, Muhallim tarafından şehit edilmiştir. (M. 630). Olay Hz. Peygambere (a.s.m.) bildirilmiş ve akabinde Nisa Suresinin şu mealdeki 94. ayeti nazil olmuştur. "Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığınızda, son derece dikkatli davranın. Size (Müslüman olduğunu ifade etmek için) selâm verene, 'Sen mü'min değilsin' demeyin."

AMİR İBNİ TUFEYL: 553 yılında Necid bölgesinde dünyaya geldi. Amir bin Sa'saa kabilesinin Cafer bin Kilâb boyuna mensuptu. Gençlik yıllarından itibaren katıldığı savaşlarda cesaret ve yiğitliği ile tanındı. Şairliği ile ünlüydü. Amcası Ebu Bera, Beni Amir bin Sa'saa kabilesinin reisiydi. Peygamber Efendimizden (a.s.m.) İslâmiyeti öğretmek üzere bazı Sahabîleri kabilesine göndermesini istedi. Ebu Bera bu hey'eti koruyacağına dair söz verdi. Ancak tebliğ ve irşat hey'eti, Amir bin Tufeyl'in düzenlediği bir baskın sonucu haince şehit edildi. Amir bin Tufeyl amcası Ebu Bera'nın ölümü üzerine kabilenin reisi oldu. Tebûk Seferinden sonra Beni Âmir bin Sa'saa hey'etiyle birlikte Medine'ye gitti. Asıl maksadı Peygamber Efendimize (a.s.m.) suikasta bulunmaktı. Peygamberimiz (a.s.m.) ona Müslüman olmayı teklif etti. Amir bin Tufeyl Müslüman olmayı kabul etmesi halinde iktidara ortak olmayı ve daha sonra da idarenin kendisine teslim edilmesini şart koştu, aksi takdirde hücumla geçeceğini söyleyerek Peygamberimizi (a.s.m.) tehdit etti. Söylediğini yapamayınca öfkeyle Medine'den ayrıldı. Yolda boyunda çıkan bir çıban yüzünden öldü.

AMMAR: Ammar Bin Yasir, kimsesiz, fakir, Yemenli bir aileye mensuptu. İslâm tarihinde "Yasir Ailesi" olarak anılan bu aile, müşriklerin en büyük zulüm ve işkencelerine maruz kalmıştır. Bu işkencelerin tek bir sebebi vardı: Yasir ailesinin İslâm nuruna bağlanmaları. Ailenin reisi olan Yasir, işkenceler içinde can vererek "İlk Müslüman şehit" ünvanını almıştı. Anne Sü-meyye de Ebu Cehil tarafından şehit edilerek "İlk Müslüman şehide" olarak tarihe geçmişti. Anne ve babasını kaybeden Ammar, müşriklerin işkenceleri sonucunda diliyle İslâmdan vazgeçtiğini söyleyerek ölümden kurtulmuştu. Hemen Peygamber Efendimize (a.s.m.) koşarak durumu arz etti ve böyle yapmakla dininden çıkıp çıkmadığını sordu. Peygamber Efendimiz (a.s.m.), "Kalbin nasıldı?" diye sorunca "Kalbim imanla doluydu" cevabını verdi. Bunun üzerine

Peygamber Efendimiz (a.s.m.), “Ammar tepeden tırnağa kadar imanla doludur. Şayet sana tekrar böyle işkence yaparlarsa, aynı şekilde hareket etmende bir sakınca yoktur” cevabını verdi. İslâm tarihinde ilk mescid fikrini ortaya atan Hz. Ammar’dır. Peygamber Efendimiz Medine’ye hicret ettiklerinde, Resulullah’a bir ibadetgâh ve istirahatgâh lâzım diyerek ilk olarak bir mescid yapılmasını teklif etti. Kuba Mescidi onun bu fikrinden doğdu. Hz. Ammar bu mescidin inşaatında bizzat çalışmış, omuzlarında taş taşımıştır. Hz. Ammar Bedir ve Hendek savaşlarına katıldı. Büyük kahramanlıklar gösterdi. Yalancı peygamber Müseylime’ye karşı savaştı. Zühd ve sadelik içinde bir hayat geçiren Hz. Ammar, Hicrî 37 senesinde Siffin Harbinde şehit oldu.

AMR BİN ŞUAYB: Fıkıh ve hadis âlimidir. Tabiîndendir. Taiflidir. Sahabelerden Amr bin As’ın (r.a.) torunu Şuayb’ın oğludur. Amr bin Şuayb, babası genç yaşta öldüğü için dedesinin himayesinde yetişti. Çoğu babasından olmak üzere, pek çok hadis âliminden hadis rivayet etti. Kadın Sahabîlerden Zeyneb binti Ebu Seleme ve Rubeyyi binti Muavviz’den de hadis dinlerdi. Kendisi de pek çok kişiye hadis öğretti. Devamlı olarak oturduğu Taif’ten sık sık Mekke’ye gider, orada hadis rivayet ederdi. Amr bin Şuayb Taif’te vefat etmiştir.

ANTERE (?-614): İslâm öncesi Arap kültürünün önemli sembollerinden olan Antere, Kâbe duvarına asılan şiirinden dolayı “Muallâka Şairi” olarak anılmıştır. Şairliği yanında kahramanlığı ve cesaretiyle de kissalara konu olmuş bir halk kahramanıdır. Risale-i Nur’da Antere; “Zilletle içilen âb-ı hayat, tıpkı Cehennem gibidir; izzetle Cehennem ise, benim için iftihar ettiğim bir menzildir” mealindeki beyti münasebetiyle geçmektedir. Künyesi Antere bin Şeddad bin Amr bin Muaviye el-Absî şeklindedir. Antere’nin doğum tarihi hakkında kesin bilgi mevcut değildir. Babası, Abs kabilesinin ileri gelenlerinden olan Şeddad, annesi ise Habeşli bir cariye-dir. Abs, Necid bölgesinde yaşayan bir kabiledir. İslâmiyetten önce Araplar, şairlere büyük değer verirdi. Belli aralıklarla düzenlenen şiir yarışmalarında ön sıralarda yer alan şairlerin şiirleri Kabe duvarlarına asılır ve uzun süre burada asılı kalırdı. Muallâka Şairleri denilen bu şairlerin en ünlüleri arasında Antere ayrı bir öneme sahipti. Antere’nin güzelliğiyle meşhur olmasından ötürü “El-Müzehhebe” olarak da şöhret bulan Muallâka’sı, 86 beyitten oluşmaktadır. Kesin olmamakla birlikte ölüm tarihinin 614 yılı olduğu sanılmaktadır. Şiirleri dilden dile dolaştığı gibi kahramanlığı da Araplar arasında yayıldı. Destanlara konu oldu.

ASIM BEY: Risalelerde adı Asım Bey ya da Binbaşı Asım Bey olarak geçen Ahmet Asım Önerdem, 1877 senesinde İzmit’te dünyaya geldi. Trablusgarp, Şam, Muğla ve Manisa gibi çeşitli yerlerde subay olarak görev yaptı. El yazısı güzel olan Asım Bey Burdur’a geldiğinde Bediüzzaman Hazretleriyle tanıştı ve risaleleri yazmaya başladı. Bediüzzaman Hazretleri Burdur’dan ayrıldıktan sonra da mektuplaşmaları devam etti. Bu mektupların çoğu Barla Lâhika-sında yer almaktadır. Bediüzzaman Hazretlerinin istikamet şehidi olarak adlandırdığı Asım Bey’in vefatı ise şu şekildedir: Emniyetin sıkı tedbirler aldığı Bediüzzaman Hazretlerinin ve talebelerinin takip edildiği 1934 ve 1935’li yıllarda bir gün Asım Bey evinde arkadaşlarıyla risaleleri okurken polisler baskın yapar ve evinde bazı risaleleri bulur. Bu hadise üzerine Asım Bey Isparta’ya götürülür ve sorguya alınır. Asım Bey hakimin sorgusu esnasında sorulara doğru cevap verse Üstadına zarar gelebileceğini, yalan söylese kırk yıllık askerlik hizmetinin şerefine yakışmayacağını düşünerek, “Yâ Rabbi, canımı al” diye dua eder ve oracıkta vefat eder. Kırk yıllık meslek hayatı boyunca elini kara ve kirlî işlere bulandırmayan Asım Bey, Bediüzzaman Hazretlerinin tabiriyle “istikamet şehidi” olur. Asım Bey’in cenazesi eşi Nigâr Hanım tarafından yıkanır ve korkudan ancak yedi sekiz kişinin katıldığı cenaze namazından sonra Isparta’nın Alâaddin Mezarlığına defnedilir.

ÂTİKET BİNTİ HALİDİ'L-HUZÂİ: Ümmü Ma'bed künyesiyle de anılan Âtîket Binti Halidî'l-Huzâî, Mekke ile Medine arasında Kudeyd bölgesinde ikamet eden Huzaa kabilesine mensuptu. Kocası Ebu Ma'bed ile birlikte keçi yetiştirerek geçimlerini temin ederlerdi. Kudeyd bölgesinden geçen yolcuları da misafir ederlerdi. Peygamberimiz (a.s.m.) hicret ederken Hazret-i Ebubekir ile birlikte Ümmü Ma'bed'in evine uğramıştı. Peygamberimiz (a.s.m.), Ümmü Ma'bed'den kısır, zayıf ve sütsüz bir keçi istemiş, keçiden süt sağlamış ve Ümmü Ma'bed'de bu mucizeye şahit olmuştu. Bu hadisenin olduğu akşam Ümmü Ma'bed olup bitenleri eşine anlattı ve Peygamberimizi (a.s.m.) tarif etti. Bunun üzerine Ebu Ma'bed, "Bu adam, hakkında birçok rivayet duyduğum Kureysî olacak. Onu görmek ve ona refakat etmek isterim" dedi. Ümmü Ma'bed, eşi ve oğlu bu hadiseden sonra Müslüman oldular.

ATTAB İBNİ ESİD: Attab ibni Esid 610 yılında, Mekke'de doğdu. Mekke'nin fethedildiği gün Müslüman olanlar arasındadır. Henüz yirmi yaşlarındayken, Huneyn seferine çıkıldığı zaman Peygamber Efendimiz (a.s.m.) tarafından Mekke valisi olarak tayin edildi. Attab ibni Esid bu görevini Hz. Ebu Bekir'in hilâfeti zamanında da sürdürdü. Kaynaklarda, Attab ibni Esid'in 634 ya da 644 yılında vefat ettiği rivayet edilmektedir.

AZRAİL (A.S.): Dört büyük melekten biri olup Cenab-ı Hak tarafından insanların ruhlarını almakla görevlendirilmiştir. Ölüm meleği de denilmektedir.

– B –

BAĞAVÎ (?-1122): Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Çocukluğu ve gençlik yılları ile ilgili olarak aydınlatıcı bilgiler mevcut değildir. Doğduğu yer olarak da; Herat ile Merverrüz arasında bulunan Bağşür (Bağ) kasabası gösterilmektedir. Zaten bu kasabaya izafeten Bağavî lâkabını almıştır. Ebü'l-Hasan Ali el-Cüveyni, Ebu Ömer Abdülvahid el-Melihi, Ebu Bekir Yakub es-Sayrafi'nin de aralarında bulunduğu kişiler ona hocalık yaptı. Risale-i Nur'da ismi "İmam-ı Bagavî" olarak zikredilmiştir. Ayrıca, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bir mucizesi, ismi anılarak tashihinden geçtiği şekliyle nakledilmiştir. Peygamber Efendimizin mucize gösterdiği hadise şöyle rivayet edilmiştir: "Aliyyi'bni'l-Hakem'in, gazve-i Hendek'te, küffârın darbesiyle ayağı kırıldı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm meshetti; dakikasında öyle şifa buldu ki, atından inmedi." Şafii mezhebine bağlı ve bu mezhebin bir fıkıhçısı olarak tanınan Begavî, metot olarak Selefîni takip etti. Hiçbir zaman taassuba yönelmedi. Mensubu bulunduğu mezhebi hakkında eser yazdığı gibi, diğer mezheplerin kaynaklarını da inceledi. 1122 yılında Merverrüz'de vefat etti. Vefatından sonra, büyük değer verdiği ve çok sevdiği hocası Kadı Hüseyin'in yanına defnedildi.

BAYEZİT-İ BİSTAMÎ (Ö.264 /875): İlk büyük mutasavvıflardandır. "Silsile-i Âliyye" denilen büyük âlim ve velîlerin beşincisidir. "Sultanü'l-Arifin" lakabıyla meşhurdur. Künyesi Ebu Yezid'dir. Asıl ismi Tayfur bin İsa'dır. Hicrî 160 veya 188 tarihinde İran'da Hazar Denizi kenarında Bistam'da vefat etti. Bayezid tasavvuf tarihinde sekr, fenâ, melâmet, tevhit, marifet, muhabbet, miraç ve isar gibi konulardaki sözleri ve sathiyeleriyle tanınır.

BEDİÜZZAMAN-I HEMEDANÎ: Adı Ahmed, künyesi Ebu'l-Fazl, lâkabı Bediüzzaman'dır. 968 yılında İran'ın Hemedan şehrinde doğdu. İlk eğitimini babasından aldı. Güçlü bir hafızaya sahip olan Hemedanî, iyi derecede Arapça bilirdi ve güvenilir bir hadis ravisiydi. Neşeli, arkadaş canlısı, alçak gönüllü, geniş kalpli ve sözünün eri bir insandı. Hemedanî, edebiyatta yeni bir tür olarak kabul edilen yazdığı makaleler ile ünlüdür. Aynı zamanda önemli devlet adamlarından, kız kardeşinin oğluna varıncaya kadar yazdığı mektuplarından oluşan risaleleriyle meşhurdur. Hemedanî 1008 yılında kırk yaşında vefat etti.

BEKİR (BARLALI HACI BEKİR): Risalelerde pek çok yerde kendisinden Bekir Bey, Bekir Efendi olarak bahsedilen Barlalı Hacı Bekir'in asıl ismi Bekir Dikmen'dir. Barlalı bir tüccar olan Bekir Dikmen 1898 senesinde Barla'da doğmuş, 1954 senesinde İstanbul'da vefat etmiştir. Mezarı Edirnekapı Şehitliğindedir. Bekir Bey Bediüzzaman Hazretlerinin talimatı üzerine Haşır Risalesini (Onuncu Söz) matbaada bastırarak risalelerin ilk defa matbaada bastırılmasına vesile olmuştur. Hizmette kusur eden Nur Talebelerinin yedikleri şefkat tokatlarının zikredildiği Onuncu Lem'ada Bekir Beyin yediği bir şefkat tokadından da bahsedilir. Bediüzzaman Hazretleri Bekir Beye yeni harfler çıkmadan önce matbaada basılması için Yirmi Beşinci Sözünü gönderir. Matbaa fiyatının daha sonra gönderileceği söylenmesine rağmen fiyatın yüksek oluşu, Bediüzzaman'ın fakr-ı halinden dolayı bu fiyatı ödeyemeyeceği, kendisi bu fiyatı ödese Bediüzzaman'ın buna razı olmayacağı gibi düşüncelerle Bekir Bey risaleyi bastırmaz. Daha sonra harf inkılâbı olur ve risalenin basılmasının gecikmesinden dolayı Kur'an hizmetine mühim bir zarar olur. Bekir Beyin bu hatasından iki ay sonra bastırılmayan risalenin fiyatının yaklaşık iki katı parası çalınır. Bu durumun bir "şefkat tokadı" olduğunu belirten Bediüzzaman Hazretleri çalınan parasının sadaka hükmüne geçtiğini belirterek Bekir Beyi teselli eder.

BERÂ BİN ÂZİB: Hz. Berâ (r.a.) Medineliydi. Babası da Müslümandı. Kendisi küçük yaşta Müslüman olmuştu. Peygamberimizin Medinelilere İslâmiyeti öğretmek için gönderdiği Mus'ab bin Ümeyr ve İbni Ümmi Mektum'dan (r.a.) Kur'an öğrendi. Peygamberimiz hicret ettiğinde birçok sureyi ezbere biliyordu. Hicret esnasında Peygamberimizi karşılayıp sevgi gösterisinde bulunanlar içerisinde o da vardı. Medinelilerin Peygamberimize gösterdiği coşkun sevgi ile ilgili olarak, "Medine halkının Resulullahın teşrifine sevindiği kadar hiçbir şeye sevinmediğini görmedim" demıştır.

Hz. Berâ, Peygamberimizin sohbetinde bulunmayı en büyük muvaffakiyet olarak biliyordu. Bu sebeptendir ki Peygamberimizin sohbetlerinde bulunmuş ve ondan pekçok şey öğrenmiştir. Rivayet ettiği hadislerin sayısı 305'i bulmaktadır. Hicret, kiblenin Kudüs'ten Kabe'ye çevrilmesi, Uhud ve Huneyn savaşlarının mühim safhaları gibi önemli tarihî hadiseleri onun rivayetlerinden öğreniyoruz. Berâ (r.a.) kendisi sünnet-i seniyyeye uyduğu gibi, çocuklarını da öyle yetiştirmesi için gayret sarfederdi. Zaman zaman onları toplar, hadis öğretirdi. Çocukları da kendisinden birçok hadis rivayet etmişlerdir. Hz. Bera Sahabilerin âlimlerindendi. Müslümanlar anlayamadıkları meseleleri ona sorarlardı. Sadece hadislerin izahını değil, tefsir ve fıkıhı da bilirdi. Bununla birlikte son derece de mütevazî olan Hz. Berâ, iyi bilmediği meseleleri cevaplamaktan kaçınır, rahatlıkla "Bilmiyorum" der veya kendisinden daha bilgili olduğuna inandığı birine havale ederdi.

BEYHAKÎ (994-1066): Hadis âlimlerinin ileri gelenlerinden ve Şafii fikhinin önemli simalarından olan Ahmed bin Hüseyin Beyhakî, 994 (Şaban 384) tarihinde Nişabur'a bağlı Beyhak'ın Hüsrevçird köyünde dünyaya geldi. Doğduğu köye nispetle Hüsrevçirdî lakabı da olup, künyesi Ebu Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Ali el-Beyhakî şeklindedir. Ancak, daha çok Beyhakî ismiyle tanınmaktadır. Çocukluğu Beyhak'ta geçti ve ilk tahsilini de burada yaptı. On beş yaşından itibaren hadis derslerini almaya başladı. Bilahare Ebû'l-Feth Nasır b. Muhammed el-Mervezî'den fıkıh dersleri aldı. Fıkıh konusunda Şafii fikhine mensup olup üstünlüğünü savunarak bu alanda önemli eserler vücuda getirdi. Bu hizmetinden dolayı Şafii fikhinin yayılmasında çok büyük katkısı oldu. Muhtelif ilimlerdeki derin vukufiyetinden dolayı bazı âlimlere göre, mezhep kurup içtihat edebilecek bir dereceye yükseldi. Ancak, böyle bir şeye teşebbüs etmedi. Çok sayıda eser yazarak benzeri pek görülmemeyen derecede bir külliyata sahip oldu. Selçuklu sultanı Tuğrul Beyin veziri olan Abdülmülk'ün Eş'ari âlimlerine yönelik baskılarından dolayı, kendisi de bu baskılardan etkilendiğinden memleketinden ayrılarak Mekke'ye gitti.

1066 (Cemaziyelevvel 458) yılında Nişabur'da vefat etti. Cenazesi buradan kaldırılarak doğduğu köy olan Hüsvircird'e nakledilerek burada defnedildi.

BEZZAZ(İ) (?-1424): Asıl adı Muhammed'dir. Hanefî fıkhnın önemli âlimlerindendir. Kaynaklarda daha çok Bezzaz veya Bezzazî olarak geçmektedir. Hafîzüddin lakabıyla anılmış olup, memleketinin adından dolayı "Kerderî" kendisinin veya babasının bezcilik mesleği ile uğraşmış olmalarından dolayı, "Bezzazî" nisbeleriyle anılmış ve bunlarla şöhret bulmuştur. İbnü'l-Bezzaz şeklinde de anılmıştır. Risale-i Nur'da kendisinden "Bezzaz" olarak söz edilmiş ve Hz. Ömer'e (r.a.) dayandırarak naklettiği bir hadis-i şerife yer verilmiştir. Yazmış bulunduğu iki eseri büyük ilgi ile karşılanmış ve muteber olarak telâkki edilmiştir. Künyesi Hafîzüddin Muhammed bin Muhammed bin Şihab el-Kerderî el-Harezmî el-Bezzazî şeklindedir. Muhammed'in doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Aslen Harezm bölgesinde bulunan Kerder köyündendir. Eğitimine, İdil nehri kenarında bulunan ve aynı zamanda memleketi olan Saray'da başladı. Risale-i Nur'da, kendisinden "Bezzaz" olarak söz edilmekte, diğer ravilerle birlikte kendisinin de İmam Beyhaki gibi Hz. Ömer'den (r.a.) naklettikleri hadis-i şerife, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) birkaç kez vuku bulan ağaç mucizelerinden birine yer verilmektedir. Muhammed Bezzazî, Hac maksadıyla Mekke'ye gittikten sonra burada Ağustos 1424'te vefat etti.

BİLÂL-İ HABEŞİ: Hz. Peygamberin müezzini olan, güzel sesiyle bilinen meşhur Sahabe. İlk Müslüman köle olan Bilâl-i Habeşî, Müslüman olmasından sonra çeşitli işkenceler görmüş, Hz. Ebu Bekir'in kendisini satın almasıyla hürriyetine kavuşmuştur. Bütün gazâlara katılan Bilâl-i Habeşî h. 20'de vefat etti.

BİŞR İBNÜ'L-BERÂ: Hicretten önce Müslüman olan Sahabelerdendir. Babası ile birlikte İkinci Akabe Biatına katıldı. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Müslüman olan her kabileye içlerinden birisini yeniden başkan tayin ederdi. Bişr'in mensup olduğu Benî Seleme kabilesine de Bişr İbnü'l-Berâ'yı tayin etmişti. Bişr İbnü'l-Berâ Bedir Savaşında ileri saflarda okçu olarak çarpışanlar arasındaydı. Uhud ve Hendek Savaşlarında, Hudeybiye Antlaşmasında ve Hayber'in fethinde bulundu. Hayber'in fethinden sonra, Zeyneb binti Haris adında Yahudi bir kadının hazırladığı zehirli koyun etinden yiyerek 628 yılında vefat etti.

BUĞA-YI TÜRKİ: Kaynaklarda ismi Boğa el-Kebir et-Türkî olarak geçmektedir. Abbasî halifelerinden Mu'tasım dönemindeki en önemli komutanlardandır. Türktür. İslâm devletinin hizmetine Mu'tasım'dan önce girdiği tahmin edilmektedir. Bu dönemde Bâbek, Hicaz (840) ve Yemame (849) bölgelerinde çıkan isyanların bastırılmasında önemli rol oynamıştır. Özellikle Mu'tasım döneminde devlet kademelerinde nüfuzlu bir şahsiyet idi. Uhud Savaşında kılıcı kırılan Abdullah ibni Cahş'a Peygamberimiz (a.s.m.) bir değnek vermiş, o değnek bir mu'cize eseri olarak kılıç olmuştu. O kılıcı iki yüz lira karşılığında satın alan kişinin Buğa-yi Türkî olduğu belirtilmektedir.

BUHARİ: Muhammed bin İsmail Buharî (ö. 256/m. 870). Camiü's-Sahih (Sahih-i Buharî) adlı büyük eseriyle tanınmış muhaddis İmam-ı Buharî 13 Şevval 194'te (20 Temmuz 810) Buhara'da doğdu. Cu'fi nisbesiyle de anılan Buharî on yaşına doğru Bikandî, Müsnedî gibi Buharalı muhaddislerden hadis öğrenmeye başladı. On altı yaşına kadar İbnü'l-Mübarek ve Veki bin Cerrah'ın kitaplarını tamamen ezberleyen Buharî, annesi ve kardeşiyle gittiği hac yolculuğundan dönmeyerek Mekke'de Hallâd bin Yahya ve Humeydî gibi âlimlerden hadis tahsil etti. İlim merkezlerini bir bir dolaşan, Bağdat'a sekiz kere giden Buharî, orada Ahmed bin Hanbel ile görüşerek ondan istifade etti. Ebu Asım en-Nebil, Ensarî, Mekkî bin İbrahim, Kuteybe bin Saîd gibi değişik yerlerdeki âlimlerden hadis dinleyen Buharî, 1080 kadar muhaddisten hadis

yazdı. Buharî'nin tanınmış talebeleri arasında İmam Müslim, Tirmizî, Ebu Hatim, Râzî gibi âlimler bulunmaktadır.

BUHEYRA-İ RAHİP: Rahip Bahira'nın asıl adı Circis veya Sercis'dir. Avrupalı tarihçiler, "Serciyus" derler. Kendisi bir Yahudi âlimi iken, sonraları Hristiyanlığı kabul etmiştir. Rahip Bahira, Şam ile Kudüs arasında suyu bol ve bahçelerle kaplı bir kasaba olan Busra'da bir manastırda yaşıyordu. Manastırda bulunan bir kitaptan gelecek son peygamberin özelliklerini öğrenmişti. İşte o sırada henüz 12 yaşlarında bir çocuk olan ve ticaret için amcasıyla Ebu Talip ile birlikte Şam taraflarına giden Peygamberimizi görmüş ve onun gelmesi beklenen son peygamber olduğunu önceden haber vermiştir.

BURDURLU HASAN EFENDİ: Bediüzzaman Hazretleri 1925 yılında Burdur'a getirildiğinde, ona karşı çok büyük muhabbet gösteren ve ona talebe olan Hasan Efendi, Burdur'un büyük velîlerinden olan Rahmi Sultanın talebelerindendir. Ehl-i kalp ve velî bir insandı. Bediüzzaman Hazretleri kendisine ahiret kardeşliği sözü vermişti.

BUSAYRÎ (1212-1296): Muhammed 1212 yılında Mısır'da doğdu. Ailesi Fas kökenli Berberî'lere dayanmaktadır. Ailesinin Delas'a yerleşmesi üzerine çocukluğu ve gençliği burada geçti. Nerede ve hangi eğitimi aldığına dair yeterli kayıt mevcut değildir. Çocukluğundan itibaren Kur'ân eğitimi aldığı ve Kur'ân-ı Kerim'i ezberlediği bilinmektedir. Daha sonraki dönemde Kahire'ye giderek eğitimini devam ettirdi. Dilden dile dolaşan şiirleri ve kasideleri bir çok eserde kendine yer buldu. Risale-i Nur'da da, ünlü eseri Kaside-i Bürde'den alıntı yapılarak ismi zikredildi. Ömrünün sonlarına doğru kısmî felç geçirdi. Rivayetlere göre, Peygamber Efendimiz için yazdığı kaside, şifa bulmasına vesile oldu. Hastalıktan kurtulup daha uzun bir ömür kendisine ihsan edildi. Seksen yılı aşkın yaşadıkdan sonra 1296 yılında İskenderiye'de vefat etti.

BÜREYDE İBNİ SAHİBİ'L-ESLEMİ: Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Hz. Ebu Bekir'le (r.a.) birlikte Mekke'den Medine'ye hicret ederlerken onları yakalamak ve Kureysliler tarafından vaat edilen "yüz deve"yi kazanmak için yola çıkanlardan biriydi. Ama Peygamberimizi (a.s.m.) görünce yanındaki yaklaşık seksen adamıyla beraber Müslüman oldu ve onlarla birlikte Medine'ye gitti. Hz. Büreyde ber müddet Medinede kaldıktan sonra tekrar memleketine döndü. Hicretin altıncı senesinde Medine'ye hicret etti. Bu sebeple Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarına katılamamıştı. Hudeybiye Sulhüne iştirak etti. Rıdvan Biatında bulundu. Hayber'in ve Mekke'nin fethine katıldı. Daha sonra Hz. Halid'in ve Hz. Ali'nin maiyetinde bazı seriyyelerde bulundu. Peygamberimizle (a.s.m.) birlikte diğer bütün savaşlara iştirak etti. Peygamberimizin (a.s.m.) vefatına kadar Medine'de ikamet eden Hz. Büreyde onun vefatından sonra diğer Sahabiler gibi Medine'den ayrıldı, Basra'ya yerleşti. Hz. Büreyde, "Benim damarlarımda cihad kanı akmaktadır. Hayatım at sırtında geçer" diyordu. Bi sebeple halifeler devrinde de fetih ordularında yerine aldı. Çok büyük kahramanlıklar gösterdi. Hicretin 63. senesinde vefat eden Hz. Büreyde, Peygamberimizden (a.s.m.) 164 tane hadis rivayet etti.

— C —

CABİR İBNİ ABDULLAH: Küçük yaşta babasıyla birlikte ikinci Akabe Biatında Peygamber Efendimize (a.s.m.) biat ederek Müslüman oldu. Çok istemesine rağmen yaşının küçük olmasından dolayı Bedir Savaşına katılamadı. Uhud Savaşında ise babasının savaşa gitmesi üzerine kendisi yine katılamadı. Babası Uhud Savaşında şehit olunca aile reisliğini üzerine aldı. Babasından kalan borçların ödenmesi hususunda Peygamber Efendimiz (a.s.m.) kendisine çok yardımcı oldu. Bedir ve Uhud'da bulanamamanın üzüntüsünü her zaman hisseden Cabir (r.a.) babasının vefatından sonra hiç bir sefer ve gazadan geri kalmadı ve Peygamber Efendimizle (a.s.m.) birlikte 19 gazaya iştirak etti. Bu savaşlarda büyük kahramanlıklar gösterdi. Hz. Cabir

Peygamber Efendimizin (a.s.m.) yakın hizmetlerinde bulundu, 500'den fazla hadis rivayet etti. Hicrî 74 senesinde 94 yaşında iken vefat etti.

CAFER-İ SADİK (669-765): Risale-i Nur'da, "manevî Mehdî," "eimme-i âlişan" ifadeleriyle kendisinden söz edilen, Hazreti Ali ve Hazreti Ebubekir gibi mübarek bir nesepten gelen Cafer-i Sadık, "on iki imam" olarak kabul edilen silsilenin altıncısıdır. Babası Muhammed Bakır olup, Hazreti Ali'nin torunu olan Zeynelabidin'in oğludur. Annesi Ümmü Ferve de Hazreti Ebubekir'in (r.a.) torunu Kasım bin Muhammed'in kızıdır. Oğlu İsmail'den ötürü Ebu İsmail künyesi ile anılmakla beraber, İsmail'in kendisinden evvel vefat etmesinden dolayı daha çok Ebu Abdullah ve Ebu Musa lakaplarıyla anıldı. Künyesi; Ebu Abdullah Cafer bin Muhammed Bakır bin Ali Zeynelabidin şeklindedir. 669 yılında Medine'de doğan Cafer, ilk eğitimini dedesi Zeynelabidin ile babası Muhammed Bakır'dan aldı. Büyük bir alim olan Muhammed Bakır 19 yıl gibi uzun süre imamet görevinde bulundu. İmamet; namaz kıldırmadaki imamlık anlamına geldiği gibi, müminlerin emiri, halife anlamına da gelmektedir. Muhammed Bakır ve kendisinden sonra aynı vazifeyi sürdüren Cafer-i Sadık geniş bir kesim tarafından, müminlerin halifesi olarak kabul görmüşlerdir. Ancak, buradaki mana idari mekanizmadan farklı ve sadece dini manadaki emirlik mahiyetindedir. Cafer-i Sadık 765 yılında Medine'de Hakkın rahmetine kavuştu. Şiilerin iddialarına göre Abbasi halifesi Ebu Cafer el-Mansur tarafından zehirletilerek vefatına sebebiyet verildi. Naaşı Cennetül Baki'de babası ve dedesinin yanına defnedildi. Vehhabiler tarafından mezarı tahrip edilene kadar ziyaretgâh olarak kullanıldı. Vefatından sonra Şia iki büyük kola ayrıldı. Oğullarından İsmail adına müsteniden "İsmailiye" ve Musa Kâzım'ı imam olarak kabul eden "İsnaaşeriyye." Ayrıca Caferiler de kendilerini ona dayandırırılar.

CAHİZ (777-869): İslâm düşünce tarihinin önemli isimlerinden biridir. Yazarlığı ve edipliği ile meşhur olmuştur. Arap edebiyatının en büyük yazarlarından birisi olarak kabul edilmektedir. İslâm medeniyetinin parlak dönemlerinden birinde yaşamış olup, bu kültür ve medeniyetin önemli temsilcilerinden biri olmuştur. Mutezile kelâmcılarından. Risale-i Nur'da, Kur'ân-ı Kerim'le muaraza edemeyen müşriklerin başvurduğu yollar anlatılırken ismi zikredilmekte ve "Muaraza-i bilhuruf mümkün olmadı, muharebe-i bissüyufa mecbur oldular" sözlerine yer verilmektedir. Cahiz, 777 yılında Basra'da doğdu. İlme olan aşırı merakı, çocukluk ve gençlik çağında iyi bir eğitim almasına vesile oldu. Bağdat'ta bulunduğu süre zarfında Arapçaya tercümesi yapılmış olan Aristo'nun eserlerini okudu. Okuduğu bu eserler daha sonra kelâm görüşü üzerinde etki yaptı. 869 yılında Basra'da vefat etti. Uzun bir ömrün sonunda çok sayıda eser bıraktı. Şiiler tarafından ortaya atılan iddialara karşı Ehl-i Sünneti savunması gibi özellikleri hep dikkat çekti. Kendi döneminde yaşayan Mecusiler, Maniheistler ve zındıklarla fikrî tartışmalara girerek İslâm dinini büyük bir maharetle savundu.

CARUD (?-641): Asıl adı Bısr bin Amr'dır. Carud lakabıdır. Bahreyn taraflarında yaşayan bir kabilenin ileri gelenlerinden olup, daha sonra kabile reisi olmuştur. İslâmiyetten önce dindar, Allah'ın varlığına ve birliğine inanan bir Hristiyan olarak yaşamış ve tanınmıştır. Dinî konularda önemli bir bilgiye sahip olup, son peygamberin vasıflarını okuduğu kitaplardan öğrenmiştir. Hz. Muhammed'in (a.s.m.) zuhurundan sonra Medine'ye gitmiş ve burada Müslüman olmuştur. Kendisi Müslüman olduktan sonra tüm kabilesi de İslâmiyete dahil olmuşlardır. Hz. Ebu Bekir (r.a.) ve Hz. Ömer (r.a.) zamanında da yaşayarak İslâma hizmet etmiştir. Risale-i Nur'da ismi, zamanın büyük din ve devlet adamları arasında zikredilmiştir. Diğer bazı meşhur zatlar gibi, Peygamber Efendimizin vasıflarını kendi dinî kitaplarında görüp öğrendikleri ve iman ettikleri hatırlatılmıştır. Künyesi Ebü'l-Münzir Carud Bısr bin Amr bin Haneş el-Mualla el-Abdi şeklindedir.

CEBRAİL (CİBRİL) (A.S.): Dört büyük melekten, Cibril, Cibril-i Emin, Ruhü'l-Emin, Ruhü'l-Kudüs isimleriyle de bilinen vahiy meleği. Allah tarafından peygamberlere vahiy götürmekle vazifeli melek.

CELÂLEDDİN-İ SÜYUTÎ: Arap dilinde en fazla eser veren müelliflerinden biridir. Süyutî, h. 849'da (1445) Mısır'ın Suyut şehrinde doğmuştur. Asıl adı Abdurrahman bin Ebu Bekir Muhammed'dir. Babası Kemaleddin Ebu Bekir, Şafii fakihlerindendir. Babasından ve devrin çeşitli âlimlerinden ilimler tahsil eden Süyutî'nin hocaları arasında Askalanî, Cilânî, Kudsi gibi şahsiyetler vardır. Henüz 17 yaşında iken ilk eserini yazan Süyutî, başta tefsir, hadis ve fıkıh olmak üzere, nahiv, maani, bedi', beyan gibi ilimlere de vakıftır. Hadisteki derin ilmi sebebiyle Şeyhü'l-Hadis ismiyle de bilinir. Süyutî Hicrî 911'de (1505) de vefat etti. Eserleri: Camiü's-Sağır; Celâleyn Tefsiri; Tarihü'l-Hulefa; Tercümanü'l-Kur'ân fi'l-Tefsiri'l-Müsned; Kitabü'd-Durr; Mufhamatü'l-Akran; Mecmuu'l-Behraya; Behçetü'l-Marziya.

CENGİZ (1155-1227): Moğol İmparatorluğunun kurucusu ve ilk hükümdarıdır. Asıl adı Tımuçin'dir. Tarihin kaydettiği en zalim hükümdar ve kan dökücülerden biridir. Karakurum'da ilk Moğol devletini kurdu (1205). Cahil ve vahşi Moğol ve Tatarlardan, işi gücü yağmacılık olan büyük bir ordu meydana getirdi. Moğolistan'ın etrafındaki ülkelere saldırıya başladı. 1206 yılında; cihan hükümdarı, güçlü, mükemmel savaşçı anlamına gelen "Cengiz" unvanını aldı ve kağan ilân edildi. Tüm bozkır kavimlerini egemenliği altında topladı. Topraklarını genişleterek Müslümanların yaşadığı alanlara saldırıya başladı. Cengiz, çok geniş bir alanı işgal ve yağmaladıktan sonra 1225 yılında Moğolistan'daki karargâhına döndü. Hastalanınca oğullarını toplayarak vasiyette bulundu. Bu vasiyete göre; kendisinden sonra Ögedey kağan olacak, Çağatay yasa işlerinden sorumlu olacak, Tuluy'da ordu kumandanlığını yapacaktı. 1227 yılında öldü ve Moğolistan'ın kuzeydoğusundaki Burhan Haldun denilen yere gömüldü.

CERİR: Künyesi Cerir bin Abdullah el-Beceli'dir. Yemende bulunan Becelioğulları kabilesine mensuptu. Mekke'nin fethinden sonra reisi olduğu 150 kişilik bir kafil ile Resulullahın (a.s.m.) huzuruna gelerek biat etti ve Müslüman oldu. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Ceriri (r.a.) Yemende bulunan ve Yemenin kabesi olarak kabul edilen Zülhalasa tapınağını yıkmakla vazifelendirdi. Yemen ile Mekke arasında bulunan Bu tapınağın içinde üzeri tac gibi nakışlı, beyaz mermerden bir dikili taş bulunuyordu. Onun adına kurbanlar kesilir, çok büyük hürmet gösterilirdi. Bu itibarla Hz. Cerir'in vazifesi zordu. Fakat Cerir (r.a.) yanına aldığı 150 mücahidle bu görevi başarıyla yerine getirdi ve tapınağı yıktı. İslâma bilhassa irşat sahasında önemli hizmetlerde bulunan Hz. Cerir, Dört Halife devrinde de tebliğ ve irşat vazifesine devam etti. Simasının güzelliği sebebiyle Hz. Ömer (r.a.) onun hakkında "Cerir ümmetimin Yusuf'udur" demiştir. Bütün ömrünü İslâma hizmet yolunda geçiren ve birçok hadis rivayet eden Cerir (r.a.) Hicrî 51 yılında vefat etti.

CİBALİ BABA: Kaynaklarda Cibali kelimesinin aslının Cebe Ali veya Cübbe Ali'den gelmiş olabileceği belirtilmektedir. Evliya Çelebi, Cibali Baba'nın aslında Mısırlı olup Bursa'ya geldiğini, burada Zeyneddin-i Hâfî'nin kurduğu Zeyniye tarikatine girdiğini ve at çulundan bir cübbe giydiği için Cübbe Ali adıyla anıldığını ve İstanbul'un fethi sırasında, daha sonra kendi adıyla anılacak olan Cibali Kapısı önünde şehit düştüğü anlatılır. Başka bir rivayette ise Cibali Baba'nın, fetihten önce İstanbul'a yerleşmiş ve kendini Bizanslılara sevdirmiş bir derviş olduğu belirtilmektedir.

CİZL İBNİ CİZLİ'L-KİNDİ: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamberliğini önceden haber veren bir kâhindir.

DAĞATIR (? - 628): Bizans İmparatorluğunun meşhur rahiplerindendir. Peygamber Efendimizin vasıflarını İncil’de görmüş ve iman etmiştir. Bizans İmparatoru kendisine, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) mektubunu getiren Dihye’ye (r.a.) Dağatır ile görüşmesini tavsiye etmiştir. Dihye’nin (r.a.) daveti üzerine İslâmiyeti seçmekte hiç tereddüt göstermemiştir. Müslüman olduğunu ilân edip Rumları da İslâma davet edince saldırıya uğramış ve şehit edilmiştir. Risâle-i Nur’da, Peygamber Efendimizin vasıflarını İncil’de gördükten sonra iman etmiş olmasından ve şehit edilmesinden söz edilmektedir. Künyesi Dağatır el-Uskuf el-Rumî şeklindedir.

DARİMİ: Asıl ismi ve nesebi Abdullah bin Abdurrahman ibni Fazl bin Behram bin Abdüsamed olup, Temim kabilesinin Darim kolundandır. Bu yüzden kendisine Darimî denilmiştir. Darimî 797 yılında Semerkant’ta doğdu. Manevî ve dinî hayatın kuvvetli olduğu, ibadet ve zühtle dolu bir çevrede yetişti. Hadis öğrenimi için Hicaz, Mısır, Şam, Irak ve Horasan’a seyahatlerde bulundu. İçinde Ahmed bin Hanbel’inde bulunduğu görüştüğü bir çok âlimden istifade etti. Zeki, zahit, özü sözü doğru, güvenilir ve fazilet sahibi bir kişiliğe sahip olan Darimî, hadis, tefsir ve fıkıh alanlarında büyük bir âlimdi. Kendisine sunulan dünyalıklara iltifat etmedi. Semerkant kadılığı görevini bile sultanın ısrarı üzerine kabul etmek zorunda kaldığından tek bir davaya bakıp istifa etti. Darimî 868 yılının Kasım ayında Merv’de vefat etti.

DAVUD (A.S.): Kur’ân-ı Kerîm’de adı geçen, İsrailoğullarına gönderilen ve kendisine kutsal kitapların ikincisi olan Zebur verilen peygamberdir. Zebur Hz. Davud’a (a.s.) İbrani diliyle, Ramazan ayında indirilmiştir. 150 sureden ibaret olup, içinde haram ve helâl gibi ahkâma dair meseleler yoktur. Daha çok tesbih, tehlil, zikir, nasihat ve öğütlerden ibarettir. Hz. Davut (a.s.) aynı zamanda İsrailoğullarının devlet başkanıydı. Kendi zamanında Kudüs’ü başşehir yapmış ve iktidarı merkezîleştirmiştir. Hz. Davud (a.s.) nübüvvet ve saltanatı şahsında birleştiren ilk peygamber olmuştur. Hz. Davud (a.s.) zamanında İsrailoğullarının hükümranlığı Fırat Nehrin-den Kızıldeniz kıyılarına kadar yayılmıştır. Devleti yönetirken adaleti öncelikle kendisi icra etmiştir ve davalara bizzat bakarak neticelendirmiştir. Hz. Davud (a.s.) Hz. Süleyman’ın (a.s.) babasıdır. Hz. Davud’a (a.s.) mu’cize olarak eliyle demiri hamur gibi yumuşatıp şekillendirmek özelliği verilmiştir. Bununla birlikte Hz. Davud, (a.s.) kendisine ihsan edilen güzel ve etkili sesiyle de bilinmektedir. O, Zebur-ı Şerif’i okurken bütün mahlûkâtın onunla birlikte Cenab-ı Hakki tesbihe başlayacak derecede kendinden geçtiği rivayetler arasındadır. Hz. Davud’un (a.s.) m.ö.1010 tarihinde vefat ettiği nakledilir. Kendisinden sonra maddî ve manevî saltanatını, oğlu olan Hz. Süleyman (a.s.) devam ettirmiştir.

DECCAL: Hadis-i şeriflerde ahirzamanda meydana çıkıp insanlık âleminde fitne ve fesada sebep olacağı belirtilen din düşmanı şahıstır. Kıyametin büyük âlâmetlerinden olan Deccal, kendisine tâbi olanlarla birlikte bütün semavî dinlere karşı mücadele ederek onları ortadan kaldırmaya çalışacaktır. Sahip olduğu tüm güç ve imkânlarla rağmen bu amacına ulaşamayacak olan Deccal ve onun yaymaya çalıştığı dinsizlik fikri, Hazret-i İsa tarafından öldürülecektir.

DAVID LLOYD GEORGE (1863 - 1945): David Lloyd George. İngiliz devlet adamıdır. 17 Ocak 1863’de İngiltere’nin Manchester şehrinde dünyaya geldi. Hukuk eğitimi aldı. 1890 yılında Liberal Parti’den milletvekili seçildi. 1905-1908 yılları arasında Campbell Bannerman Kabinesi’nde Ticaret ve Maliye Bakanlığı yaptı. 1916 yılında başbakanlığa getirildi ve 1922’ye kadar bu görevde kaldı. Birinci Dünya Savaşı’nda müttefik hareketini Balkanlara ve Ortadoğu’ya kaydırmağa çalıştı. Yunanlıların Ege’ye asker çıkarmasını destekledi. Türk Kurtuluş Savaşı’nın başarıya ulaşmasıyla siyasi çıkmaza giren Lloyd George, Sinn Fenierler’in bağımsız bir İrlanda

devleti kurma isteklerini onaylamak zorunda kalınca Muhafazakarların sert tepkisiyle karşılaştı ve görevinden ayrıldı. 26 Mart 1945'de Llaynstumwy Caernarvonshire'de öldü.

DIHYE (? - 670): Adı Dihye bin Halife'dir. Künyesi Dihye bin Halife bin Ferve el-Kelbî şeklinde. Aslen Arabistan yarımadasının kuzeyinde bulunan Kelb kabilesine mensuptur. Bundan dolayı bazı kaynaklarda adı Dihyetü'l-Kelbî olarak da geçmektedir. Medine'de dünyaya gelmiş olup, doğum tarihi ve özellikle Hicretten önceki hayatı ile ilgili ayrıntılı bir bilgi mevcut değildir. Peygamber Efendimiz Hudeybiye Antlaşmasından (628) sonra komşu devlet ve kabile başkanlarını İslâmiyete davet etmek maksadıyla hey'etler teşkil etti. Birçok Sahabeyi görevlendirdi. Bunlardan birisi de Dihye oldu. Dihye, Peygamber Efendimizin mektubunu Bizans İmparatoru Herakleios'a ulaştırmak üzere yola koyuldu. Herakleios, mektubu aldıktan sonra henüz Müslüman olmamış olan Ebu Süfyan'ı yanına çağırarak Peygamber Efendimiz ile ilgili muhtelif sorular sordu. Herakleios yapılan görüşmeden sonra Hazreti Muhammed'in (a.s.m.) peygamberliğine inanmakla beraber saltanatında başına gelebilecek kötü bir akıbetten çekindiği için iman ettiğini bildirdi. Ancak, böyle bir peygamberin vasıflarının İncil'de yer aldığını, zaten gelmesini beklediklerini, Dihye'nin yanından geldiği kişinin Allah tarafından gönderilen Peygamber olduğunu belirtti. Akabinde, Hristiyanların büyük âlimlerinden olan Dağatır'a gitmelerini söyledi. Kendisi de bir mektup yazıp Dihye'ye verdi. Zaten Peygamber Efendimiz de Dağatır'a verilmek üzere bir mektup göndermişti. Dihye, mektupları Dağatır'a götürdü. Büyük âlim hemen Müslüman oldu. Ayrıca Rumları kiliseye toplayarak onları da İslâmiyete davet etti. Dihye, sima olarak Sahabelerin en yakışıklılarından olup, beyaz tenli idi. Kaynaklar ittifakla, bazen Cebrail Aleyhisselâmın onun kılığında görüldüğünü nakletmektedirler. Durumu öğrenen Sahabeler bazen Peygamber Efendimizin yanında oturan kişinin Cebrail (a.s.) veya Dihye (r.a.) olduğu hususunda tereddüt ediyorlardı. Dihye (r.a.), Peygamber Efendimizin (a.s.m.) vefatından sonra Hazreti Ebubekir (r.a.) zamanında Suriye seferine katıldı. Hazreti Ömer (r.a.) zamanında, Yermük Savaşına kumandanlık yaptı. Suriye'nin fethedilmesinden sonra Şam'a giderek Mizze semtine yerleşti. 670 tarihinde Hakkın rahmetine kavuştu.

DÜKEYNÜ'L-AHMES İBNİ SAİDİ'L-MÜZEYN: Kaynaklarda ismi, Dükeyn bin Said el-Müzenî ve Dükeyn bin Said el-Müzenî el-Has'amî olarak geçmektedir. Ashab-ı Suffeden olan Dükeynü'l-Ahmes İbni Saidi'l-Müzeyn Ahmesî kabilesine mensuptu.

– E –

EBREHE: Habeş melikinin Yemen valisi Ebrehe Eşrem. Peygamberimiz Hazret-i Muhammed dünyaya gelmeden yaklaşık elli gün önce, büyük bir ordu hazırlayıp Kâbe'yi yıkmak için harekete geçen kişidir. Koyu bir Hristiyan olan ve insanların Kâbe'yi ziyaret edişini hazmedemeyen Ebrehe, Kâbe'ye olan insan akınını önlemek için San'a şehrinde büyük masraflarla benzersiz bir kilise yaptırdı. Buna rağmen Kâbe'ye teveccühü önleyemeyen Ebrehe, bir Arabin kiliseyi pisliliğiyle kirletmesi üzerine daha da öfkelenerek ordusuyla Kâbe'yi yıkmak üzere harekete geçti. Fakat Cenab-ı Hak buna fırsat vermedi. Üzerlerine ateşte pışmış taşlar taşıyan "ebabil" kuşlarını gönderdi. Ebrehe'yi ve ordusunu helâk etti. Bu olaydan Kur'ân-ı Kerim'de Fil Suresinde bahsedilmektedir.

EBU ALİ CÜBBÂİ (?-916): Ebu Ali Muhammed'in doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Huzistan'a bağlı Cübba kasabasında ve 849-850 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Soy itibarıyla Hazreti Osman'ın (r.a.) kölelerinden olan Ebran'a dayandığı nakledilmektedir. Ebu Ali, Basra ve Bağdat'ta zamanın önemli âlimlerinden ders aldı. Ders aldığı hocası Ebu Yakub aynı zamanda Mu'tezile reisi idi. 880'li yıllarda hocasının ölümü üzerine yerine geçerek Mu'tezile reisi oldu. "İhvan-ı selâse" olarak bilinen ve Cenab-ı Hakkı zorunluluk altına

sokan “vücub” görüşü üzerindeki kelâmî tartışmadan sonra, İmam Eş'ari hocası Ebu Ali'yi terk etti ve Sünnî görüşe yönelmeye başladı. Başta kelâm ilmi olmak üzere değişik ilim dallarında eser yazan Ebu Ali'nin eserleri önemli bir yekûn tutmaktadır. Ancak, önemli bir kısmı günümüze kadar ulaşmamıştır. Yüz cilt olduğu ileri sürülen ve daha çok Mu'tezile kaynaklarında kendisine atfedilen önemli eseri Tefsirü'l-Kur'ân'dır. İmam Eş'ari tarafından bu esere reddiye yazılmıştır. Fahreddin Razi de yazdığı tefsirinde bu esere atıfta bulunarak Cübbaî'nin yorumlarını tenkit etmiştir. Yine kendisine atfedilen ve Cahız'ın marifet nazariyesini tenkit etmek için yazılan eser Nakzû'l-ma'rife adını taşımaktadır. Bunların dışında; Mütetâbihü'l-Kur'ân, Men yükeffer ve men lâ yükeffer, Nakzû'l-imame, el-Usûl, Nakz-ı Kitâb-ı Abbad adını taşıyan eserler de kendisine ait olduğu belirtilmektedir. Ebu Ali Cübbaî, 916 yılı başlarında Askerimükrem'de vefat etti. Cenaze namazı burada kılındı. Oğlu Ebu Haşim tarafından, naaşı Cübba'ya götürülerek burada defnedildi.

EBU AMRATÜ'L-ENSARÎ: Sahabe-i Kiramdan olan Ebu Amratü'l-Ensari (r.a.) Hazrec kabilesine mensuptur. Hz. Ali (r.a.) ile birlikte Siffin Savaşına katılmış ve şehit olmuştur.

EBU BEKİR (R.A.): İlk Müslümanlardan olup, Hulefa-i Raşidinin birincisidir. Adı, Ebu Bekr Abdullah bin Ebi Kuhafe Osman b. amir el-Kureysî et-Teymî'dir. Fil Vak'asından üç yıl kadar sonra Mekke'de doğdu. Annesi Ümmü'l-Hayr Selma bint Sahr, Mekke döneminde; babası Ebu Kuhafe, Mekke fethinden hemen sonra Müslüman olmuştur. Cahiliye döneminde Abdü'l-Ka'be olan adının Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber tarafından Abdullah olarak değiştirildiği rivayet edilir. Birçok lakabı vardır, ancak onun en meşhur lakabı Sıddık'tır. Bu lakap kendisine Miraç olayını hiç tereddüt etmeden kabul ettiği için bizzat Resul-i Ekrem tarafından verilmiş ve onunla şöhret bulmuştur. Mekke'de ilk dönemde onun vasıtasıyla birçok kimse Müslüman olmuştur. Ticaretle uğraşan Ebu Bekir Mekke döneminde Kureysli müşriklerin işkencelerine maruz kalan birçok Müslümanı büyük bedeller ödeyerek hürriyetine kavuşturmuştur. Hicrette Hz. Peygambere arkadaşlık etmiş, birlikte Medine'ye hicret etmişlerdir. Hz. Peygamberin kumandanlığını yaptığı bütün savaşlara katılmış, Hudeybiye ve Veda Haccında bulunmuştur. Resulullahın vefatından sonra Müslümanlarca halifelğe seçilerek İslâm tarihinin ilk halifesi olmuştur. İki yıl kadar bu makamda Müslümanların başında kalmış ve Hicrî 13 yılında Medine'de vefat etmiştir. Hz. Ebu Bekir, Hz. Resul-i Ekrem'in yanına defnedilmiştir.

EBU CEHİL: “Cehalet babası” demek olan bu kelime, Hazret-i Resul-i Ekrem (a.s.m.) zamanında, mu'cizeleri ve çok delilleri ve Peygamber Aleyhissalâtu Vesselâmı gördüğü halde iman etmeyen din düşmanı puta tapan gururlu bir müşrikin lakabıdır. Bedir Gazasında öldürüldü.

EBU DAVUD: Büyük hadis âlimidir. Kütüb-u Sitte'den biri olan “Sünen”in müellifidir. Künyesi Ebu Davud Süleyman bin el-Eş'as bin İshak es-Sicistanî el-Ezdî şeklindedir. Ebu Davud, altı büyük hadis külliyyatından biri olan ‘Sünen’ini vücuda getirirken titiz davrandı. Rivayet edilen hadislerden zayıf ve sağlam olanları ayırt etme konusunda büyük maharet ve ilim sahibi bir âlim olarak tanındı. Ebu Davud, ilim ile yoğrulan ve büyük hizmetlere vesile olan ömrünü 889 yılında tamamladı. Bu yılın 21 Şubat'ında Basra'da vefat etti.

EBU EYYUB EL-ENSARÎ: Hz. Peygamberi Hicret sırasında Medine'de evine misafir eden ve Türkiye'de “Eyüp Sultan” diye anılan Sahabidir. Adı, Ebu Eyyüb Halid bin Zeyd el-Ensari'dir. Hazrec Kabilesinin Neccaroğulları kolundandır. Hicretten iki yıl kadar önce hanımıyla birlikte Müslüman oldu ve Ensardan İslâmiyeti ilk kabul edenler arasında yer aldı. Akabe Biatında bulunan Ebu Eyyüb el-Ensari Hz. Peygamberle birlikte bütün gazvelere katıldı. Hz. Peygamberin vahiy katiplerindendir. Hz. Peygamberi Hicrette Medine'de konuk etmesinden dolayı “mihmandar-ı nebi” ünvanıyla da anılan Hz. Eyyüb Hz. Peygamberden 150 kadar hadis rivayet etmiştir. Ebu Eyyüb Müslümanların İstanbul'u ilk kuşatmasında bulunmuş, kuşatma devam

ederken hastalanarak Hicrî 49'da (M. 669) vefat etmiştir. İstanbul'un fethi sırasında, mezarı, Fatih'in hocalarından Akşemsettin tarafından bulunan Eyyüb el-Ensari'nin türbesi bugünkü Eyüp ilçesindedir.

EBU HANİFE: Ebu Hanife Numan bin Sabit. (m. 699/767) Hanefî mezhebinin imamı, büyük müçtehit Ebu Hanife İslâm'da hukukî düşüncelerin ve içtihat anlayışının gelişmesinde önemli pay sahibidir. Daha çok Ebu Hanife veya İmam-ı Azam diye anılır. Milâdî 699 yılında Kûfe'de doğan Ebu Hanife'nin nesebi Numan bin Sabit bin Züta bin Mâh'tır. Küçük yaşlarda Kur'ân'ı ezberleyen Ebu Hanife kıraat ilmini kıraat-ı seb'a âlimlerinden Asım bin Behdele'den öğrenmiştir. Devrin seçkin âlimleriyle görüşüp onlardan faydalanma imkânı bulan Ebu Hanife'nin asıl hocası, döneminde Kûfe Re'y ekolünün üstadı kabul edilen Hammad bin Ebu Süleyman'dır. Hammad'ın ölümü üzerine onun yerine ders okutmaya başlamış ve ömrünün sonuna kadar buna devam etmiştir. Halkın fikhî meselelerine çözümler aradı ve içtihatlar yaptı. Fıkıh alanındaki derin bilgisinin yanı sıra, hakikati söylemekten ve onun mücadelesini vermekten çekinmeyen bir kişiydi. Ebu Hanife ilmî uğraşması sebebiyle, daima hayatın ve fikhî problemlerin içinde olmuş ve pek çok içtihatlarda bulunmuştu. En meşhur eserleri: Müsned, Fikhü'l-Ekber, Fikhü'l-Ebsat, Âlim ve'l-Müteallim ve Risale'dir.

EBU HÜREYRE: Yemen'de yaşayan Ezd Kabilesinin Devs koluna mensup olup ne zaman doğduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur. Adı Ebu Hüreyre Abdurrahman bin Sahr ed-Devsî'dir. En çok hadis rivayet eden Sahabelerden biri olarak tanınan Ebu Hüreyre Hicretin 7. yılında Medine'ye gelerek Müslüman olmuş ve Resulullahın yanından ayrılmamıştır. Mescid-i Nebavi'deki Suffeden ayrılmayarak Hz. Peygamberden ilim tahsil eden Ebu Hüreyre Hz. Peygamberin 5374 hadisini rivayet etmiştir. Ebu Hüreyre Hicrî 58 yılında vefat etmiştir.

EBU İSHAK-I İSFERANÎ (?-1027): Büyük İslâm alimlerindendir. Mesaisinin büyük bir kısmını fıkıh, hadis ve kelâm ilmiyle uğraşarak geçirmiştir. Risale-i Nur'da kendisinden, kelâm ilminin büyük imamlarından biri olarak söz edilmektedir. Şafii fikhîçilerinden olup, Eş'ari kelâmcılarından biri olarak tanınmaktadır. Hatta Eş'ariye'nin sistemli bir kelâm ekolü haline gelmesine önemli katkıları olmuştur. Allah'ın emirlerine uymayan, günahkar ve kötü huylu idarecilerle yakınlık kuran kimselerin rivayetlerine güvenilemeyeceğini savunmuştur. İslâm'da icma'nın üzerinde, çok önemli şer'i delil olarak durmuştur. Fikirlerinde hem Maturidî, hem Eş'ari ve hem de Mu'tezile'ye yakın öğeler taşıyan nitelikler dikkat çekicidir. Künyesi, Ebu İshak Rüknu'ddin İbrahim bin Muhammed bin İbrahim el-İsferayinî şeklindedir.

EBU KATADE: Hz. Peygamberin süvarisi olarak tanınan cengâver Sahabidir. Adı Ebu Katade el-Haris bin Rib'i b. Beldeme el-Ensari'dir. Medineli olup Beni Selime Kabilesindendir. Bedir Gazvesi şüpheli olmakla, diğer bütün gazvelerde bulunmuştur. Gabe Gazvesindeki gayret ve başarısından dolayı Resulullah onun hakkında, "Süvarilerimizin en hayırlısı Ebu Katade'dir" demiştir. Hz. Resulullahtan 170 hadis rivayet eden ve Ashabın ileri gelenlerinden olan Ebu Katade Hicrî 54/674 yılında Medine'de vefat etmiştir.

EBU LEHEB: Asıl adı Abdüluzza'dır. Peygamberimizin amcası idi. Karısı ve oğulları sırf düşmanlık için çalıştılar. Adı "alev babası" manasında olan "Ebu Leheb" kaldı.

EBU NUAYM (?- 1038): Onuncu asırda yaşamış İslâm âlimlerindendir. Hadis, kelâm, tasavvuf ve tarih alanında eserler kaleme almıştır. İsfahan'da doğmuş olmasından dolayı İsfahanî, oğlunun ismine izafeten de Ebu Nuaym unvanıyla anılmış ve bunlarla meşhur olmuştur. Asıl adı Ahmed'dir. İlim öğrenmek ve özellikle de hadis ilmini tahsil etmek maksadıyla bir çok İslâm beldesini dolaşmış ve çok sayıdaki âlimden ders alarak bunlardan istifade etme yoluna gitmiştir. Risale-i Nur'da, Delâil-i Nübüvvet adlı eseri ile birlikte ismi zikredilmekte ve bu

eserinde aktarılan bazı mu'cizelerden söz edilmektedir. Künyesi Ebu Nuaym Ahmed bin Abdullah bin İshak el-İsfahanî şeklindedir.

EBU SAİD EL-HUDRİ (Ö.74/693): En çok hadis rivayet eden yedi Sahabiden biridir. Hudri nisbesini dedelerinden Hudre'ye nispetle almıştır. Ebu Sait, Uhud Gazvesine katılmak için Hz. Peygamberin huzuruna çıktığı zaman 13 yaşında idi. Ancak Hz. Peygamber buna izin vermedi. Hz. Peygamberle birlikte ilk defa Hendek Gazvesine, daha sonra on iki gazveye katıldı. Bey'atü'r-Ridvan'da bulundu. Resul-i Ekrem'e biat eden Sahabiler arasında ilk sırada yer aldı. 74 yılında (693) Medine'de vefat eden Sait el-Hudri, "İmam" ve "Medine Müftüsü" lakaplarıyla anılmış, pek çok içtihadı ve fetvası kaynaklarda yer almıştır. Rivayet ettiği 1170 hadisiyle, 1000'den fazla hadis rivayet eden yedi Sahabi arasına girmiştir.

EBU SÜFYAN: Kureyş Kabilesinin reislerinden olup Mekke'nin Fethinde Müslüman olan Sahabidir. Adı Ebu Süfyan Sahr b. Harb b. Ümeyye'dir. Hicretten 57 yıl önce Mekke'de doğan Ebu Süfyan okuma yazma bilen çok az sayıdaki Mekkeliden biridir. Resulullahın peygamberliğini ilân etmesinden sonra İslâma cephe aldı. Bedir Savaşında Ebu Cehil öldürülünce Mekke müşriklerinin reisi oldu. Uhud Savaşına Mekkelilerin kumandanı olarak katıldı. Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe, Resulullahın hanımları arasındadır. Ebu Süfyan Hicrî 31'de (354-55) Medine'de vefat etti.

EBU TALHA: Cahiliye devrinde Medine'de doğdu. Hazreç Kabilesinin Neccaroğulları kolundandır. Hicretten önce Müslüman olup Birinci Akabe Biatında kabilesini temsilen Resulullah ile görüştü. Hz. Peygamberin bütün gazvelerinde bulundu. Hz. Peygamber vefat ettiğinde kabirini Ebu Talha kazdı. Hicrî 34'de (651-52) Medine veya Şam'da vefat ettiği bildirilen Ebu Talha'dan 92 adet hadis rivayet edilmiştir.

EBU TALİP: Hz. Peygamberin amcasıdır. Adı, Ebu Talip Abdülmenaf b. Abdulmuttalip b. Haşim el-Kureyşî el-Haşimî'dir. 535 yılında Mekke'de doğdu. Hz. Peygamberin babası Abdullah ve amcası Zübeyr'in öz kardeşidir. Babası Abdulmuttalip ölümünden önce, sekiz yaşında olan Muhammed'in bakımını ve himayesini kendisine vasiyet etmişti. Haşimoğullarının reisi olan Ebu Talip, Hz. Ali'nin de (r.a.) babasıdır. Müslüman olmayan, fakat Resulullahı ölünceye kadar himayesinde bulunduran ve her zaman onun yanında bulunan Ebu Talib 619 yılında Mekke'de vefat etmiştir.

EBU YASİR (R.A): Önde gelen Yahudi âlimlerinden biridir. Ebu Yasir, Tevrat'ta haber verilen son peygamberin özelliklerinin Peygamber Efendimizde (a.s.m.) bulunduğunu görmüş ve Müslüman olmuştur.

EBU ZER-İ GİFARİ (?-653): İslâmiyeti kabul edenlerin ilklerindendir. İlk bedevi Müslüman olarak kabul edilir. Suriye, Kudüs ve Mısır'ın fetihlerinde bulundu. Ebu Zer, hiç bir zaman doğru bildiğini söylemekten çekinmedi. Reveze'de münzevi bir hayat yaşayan Ebu Zer, 653 yılında Hakkın rahmetine kavuştu. Peygamber Efendimiz yirmi yıl evvelinden şöyle haber vermişti: "Sen buradan çıkarılacak, tek başına yaşayacak ve yalnız öleceksin." Yani Medine'den nefyedileceğini, yalnız hayat geçirip, yalnız bir sahrada vefat edeceğini haber verdi. Yirmi yıl sonra haber verdiği gibi çıktı.

EF'ASİYE NECRAN: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamber olarak gönderileceğini önceden haber veren kâhinlerden birisidir.

ENES BİN MALİK (612-712): Naklettiği 2286 hadis ile en çok hadis rivayet eden Sahabelerin üçüncüsüdür. Ailece Peygamber dostu olup, Yüce Peygamberin evlerine gidip uzun süre kalmak suretiyle şereflendirilenlerdendir. Risale-i Nur'da da geçen meşhur lakabı, "hâdim-i Nebvî"dir. Peygamber Efendimizin (a.s.m.), mal ve çocukları için yaptığı duadan sonra hem servet, hem de geniş bir aileye sahip oldu. "Ebu Hamza" lakabı Peygamber Efendimiz

tarafından verildi. Künyesi, Ebu Hamza Enes bin Malik bin Nadr el-Ensari şeklindedir. Uzun bir süre Peygamber Efendimizin hizmetinde bulunarak, onun örnek hayatını yakından öğrenmemizi sağlayan Enes, Hicretten on yıl önce, 612 yılında Medine'de doğdu. Annesi Ümmü Süleym, Birinci Akabe Biatı'na katılanlardan olup, burada Müslüman oldu. Babası Malik ise Hicretten önce vefat etti. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Medine'ye geldiğinde Enes on yaşındaydı. Peygamber Efendimizin duasının bereketiyle yüz yıldan fazla yaşayan bu mümtaz Sahabe, 712 yılında Basra'da vefat etti.

ENVER PAŞA (1881-1922): İttihat ve Terakki'nin en aktif üç paşasından biri olan ve Almanların yanında savaşa girilmesinin tek sorumlusu olarak gösterilen Enver Paşanın asıl adı İsmail Enver'dir. 1881 yılında İstanbul'da doğdu. Daha üç yaşında iken aşırı isteği üzerine iptidai mektebine yazıldı. Babasının Manastır'a tayininin çıkması üzerine burada okumaya devam edip askeri rüştiye (ortaokul) ve askeri idadiyi (lise) bitirerek Harp Okuluna girdi. Bundan sonra da Erkan-ı Harp Okuluna girdi. Bu okuldan yüzbaşı rütbesiyle mezun oldu ve Manastır'daki 13. Seyyar Topçu Alayına tayin edildi.(1903) 7 Mart 1905'te kolağası oldu. Bu görevi sırasında Rum ve Arnavut çetelerine karşı girişilen harekâta gösterdiği başarıdan dolayı altın liyakat madalyası ile ödüllendirildi. 13 Eylül 1906'da binbaşılığa yükseltildi. İttihat ve Terakki Cemiyetinin en aktif üyelerinden biri olan Enver Paşa, birçok görevlerde bulunduktan sonra 5 Mart 1909 tarihinde Berlin askeri ataşeliğine atandı. Yaklaşık iki yıl bu görevi sürdürdü. İtalya'nın Trablusgarb'a saldırması ve savaşın başlamasından sonra, İtalyanlara karşı gerilla savaş taktiği uygulamak üzere 22 Ekim 1911'de Bingazi'ye hareket etti. 24 Ocak 1912'de Bingazi Mıntıkası Kumandanlığına atandı. Buna ek olarak buranın mutasarrıflığına da getirildi. İtalyanlara karşı başarılı mücadeleler veriyse de Balkan Harbinin çıkması üzerine İstanbul'a geri döndü ve akabinde, Onuncu Erkan-ı Harbiye Reisliğine atandı. (1 Ocak 1913) Daha sonra da miralay (15 Aralık 1913) ve mirliva oldu. (3 Ocak 1914) Aynı yıl Harbiye Nazırlığına getirildi. Birinci Dünya Savaşının başlamasıyla beraber, askerî hareketin yönetimini de üstlendi. Ordunun başında Ruslara karşı giriştiği Sarıkamış Harekatiyle 90.000 mevcutlu ordunun büyük bir bölümünün, ağır kış şartlarında Allahuekber Dağlarında donarak ölmeleri üzerine geri çekilmek zorunda kalındığı gibi, Enver Paşa da cepheden İstanbul'a döndü. Savaşın kaybedilmesi ve Talat Paşa Kabinesinin istifası ile Enver Paşanın da bakanlığı sona erdi (14 Ekim 1918). Kısa bir süre sonra İttihat ve Terakkinin ileri gelenleriyle beraber Almanya'ya kaçtı. 1 Ocak 1919 tarihli irade ile ordudan atıldı. Berlin'e vardıktan sonra, İttihat ve Terakkinin yeniden toparlanma faaliyetlerinde rol oynadı. Almanya'da bulunduğu sıralarda birkaç kez değişik isimlerle Rusya'ya gidip geldi. Bu yolculuklarından birinde Litvanya'da tutuklandı ve iki ay hapis yattı. (15 Ekim 1919) 1-8 Eylül 1920 tarihlerinde Bakü'de gerçekleştirilen Doğu Halkları Kongresine Libya, Tunus, Cezayir ve Fas'ı temsilen katıldı. Şubat 1922'de Ruslara karşı savaşan Basmacılar'ı teşkilâtlandırmak maksadıyla Duşanbe'ye gitti. Son olarak Belcuvan bölgesindeki Abıdar-ya köyünde karargâh kurdu (4 Ağustos 1922). Burada Kurban Bayramını kutladıkları sırada Rusların saldırısı sonucu meydana gelen çarpışmada ön saflarda savaşırken şehit düştü.

ERBED İBNİ KAYS: Erbed ibni Kays, Âmir bin Tufeyl ile birlikte Peygamber Efendimize (a.s.m.) suikaste teşebbüs etmişler, fakat muvaffak olamamışlardır. Âmir ve Erbed Medine'yi terk ettikten sonra, yolda giderlerken, Erbed'e bir yıldırım çarpmış ve kömür gibi olmuş; Âmir'in de boğazında bir çıban çıkmış ve atının sırtında can vermiştir.

ESİD: Tam adı Esid bin Ebu Ünas'tır. Şiirleriyle meşhur bir Sahabidir. İslâmiyeti kabul etmeden önce, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) ve Müslümanlar aleyhinde şiirler söylemiş; Mekke'nin fethinden sonra ise Müslüman olmuş ve Peygamber Efendimizin (a.s.m.) huzurunda onu metheden şiirler sunmuştur.

ES'ARİ (EBU'L-HASAN, 873-936): Eş'ariye diye bilinen kelâm mezhebinin kurucusudur. Ehl-i sünnet akidesinin gelişip yayılmasına olan önemli katkılarından dolayı "Nasirüddin" lâkabıyla da anılır. Ehl-i sünnet itikadını ayetlere ve hadislerle göre izah ve şerh ederek tespit etmiştir. Ehl-i sünnet mezhebi itikadına tercümanlık ederek İslâmiyete büyük hizmeti dokunmuştur. İtikada dair meydana koyduğu hakikatleri kabul edenlere Eş'arî; mezhebine ise Eş'ariye denilmektedir.

ES'İYA (A.S.): İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden birisidir ve kendisine bir kitap indirilmiştir. Bu kitap Tevrat'ın içinde bir bölüm olarak yer almaktadır.

EVLİYA ÇELEBİ (1611-1684): Ünlü seyyah Evliya Çelebi, ömrünün büyük bir kısmını seyahatlerde ve gezilerde geçirmiştir. Çok küçük yaşlardan itibaren, büyüklerinden duyduğu seyahat maceralarının etkisinde kalmış ve büyük merak salmıştır. Eserinde ifade ettiğine göre; Peygamber Efendimizi (a.s.m.) rüyasında görmüş, "Şefaata ya Resulallah!" diyeceği yerde heyecandan dili sürçmüş ve "Seyahat ya Resulallah!" diyerek Yüce Peygamberin tebessümüne ve dileğinin kabul edildiği müjdesine nail olmuştur. Saray çevresinde yakın akrabası ve çok sayıda dostu olmasına rağmen hiçbir zaman makam-mevki sevdasına kapılmamış, ömrünü seyahatlere adamıştır. Yaşadıklarını, gördüklerini ve karşılaştığı hadiseleri aktarmaya çalışmış, yazdığı Seyahatname'si ile araştırmacılara önemli bir eser bırakmıştır. Risale-i Nur'da "meşhur İslâm seyyahı ve tarihçisi" olarak vasıflandırılmıştır.

– F –

FAHREDDİN-İ RÂZİ (1149-1209): Düşünceleri ve eserleriyle 12. yüzyılın müceddidi kabul edilen Fahreddin-i Râzi, bilim ve dinî hükümleri birbirine yaklaştırarak, bu konuda kendine has bir metod geliştirmiştir. Eserleri ile İslâm düşünce tarihinde derin izler bırakan Râzi, ne yazık ki ülkemizde yeterince tanınmamaktadır. 1149 tarihinde İran sınırları içindeki Rey şehrinde doğdu. İlk derslerini babasından aldı. Doğduğu şehirde ve Mergan'da devrin meşhur hocalarından dersler aldı. Belli bir olgunluğa geldiğine kanaat getirince Harezm'e Mutezilîlerle tartışmaya gitti. Ardından Buhara, Semerkand ve Gazne'de bulundu. Sonra Herat'a yerleşti. Burada kendisine tahsis edilen medresede dersler verdi. Keramîlerle bir tartışması yüzünden onların teşviki ile 1209 yılında zehirlenerek öldürüldü. Râzi'nin en meşhur olduğu ilim dalı kelâmdır. Kelâm ilmini ilimlerin en şerefli ve mükemmeli olarak görür. En önemli kelâm kitapları Muhassal, Erha'in fi-Usûl el-Din, Levâmi el-Beyyinât'tır. Tefsir ilminde de aklî esaslarla vahyin esaslarını birleştirir. Aklî mahiyetteki ayetler için daima aklını kullanır. Aklî delillerle nakli teyid etmeye çalışır. Ayrıca Kur'ân'daki kıstasları tahkik ederek onların ilâhî ve metafizik anlamlarını tefsir eder. En meşhur tefsiri; "Tefsir el-Kebir"; olarak bilinen Mefâtiḥ el-Gayb'dır. Râzi fıkıhla da ilgilenmiştir. Kendisi Şafî'dir ve bu mezhebin önde gelenlerinden biri olarak kabul edilir. Özellikle fıkıh usulünde âlim olup, bu ilmi kelâmî bir üslûpla incelemiştir. Onun fıkıhtaki kendine özgü yerini, fıkıhın teorik esaslarına yaptığı katkılar belirler. Felsefeyi ise Gazalî'nin etkisinde kalarak incelemeye başlar. İslâm filozoflarını, Yunan felsefecilerinin etkisinde kalıp onları bütünüyle benimseyenler ve onları tamamen reddedenler olarak ikiye ayırır. Her ikisinin de hatalı olduğu görüşündedir. Hayatı şan, şöret ve zenginlikle geçmiştir. Zühd hayatı yaşamamıştır. Râzi'nin tasavvufî yönünü açıklayacak kaynak pek yoktur. Onun tasavvufî yönü yazdığı şiirlerden ve bazı şairlere olan ilgisinden çıkartılmaktadır. Pozitif (müspet) ilimlerin bir çok dalı ile uğraşmıştır. Matematik, tıp, astronomi, ziraat gibi bir çok dalla ilgilenip bu dallarda bir çok eser vermiştir. Râzi'nin ilimler ansiklopedisi "Câmi el-Ülûm" İslâm tarihinde çok özel bir yere sahiptir. Râzi'nin pozitif ilimlerdeki önemi; dini ve tabiat ilimlerini birbirine yaklaştırmasında ve tabiatı tefekkürî bir bakışla incelemesindedir. Râzi, akıl ve vahyin

birbirlerine zıt olmadıkları görüşündedir. Akıl ve bilime verdiği görev ise, dinin esaslarını teyid etmek ve onların açıklanıp anlaşılmasını sağlamaktır. Onun için akıl, Allah'ın kâinata koyduğu hazinelerin anahtarıdır. Bilim ise Allah'a giden kapıların çözülmüş şifreleridir.

FATİMA (R.ANHA): Bi'setten yaklaşık bir yıl önce 609 yılında Mekke'de doğdu. Hz. Peygamberin soyunu devam ettiren kızı, Hz. Ali'nin (r.a.) de hanımıdır. Hz. Peygamberin en küçük kızı olan Hz. Fatıma'nın, Hz. Ali'den üçü erkek ikisi kız olmak üzere beş çocuğu olmuştur. Resulullahın ölümünden beş buçuk ay sonra 632'de Medine'de vefat etti ve Cennetü'l-Bâkiye defnedildi. Hz. Fatıma'dan 18 hadis rivayet edilmiş olup hepsi Kütüb-i sittede yer almaktadır.

FATİMA BİNTİ NUMAN-I NECARİYE: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) peygamber olarak gönderileceğini önceden haber veren kâhinlerden birisidir.

FATİH SULTAN MEHMED: Yedinci Osmanlı padişahıdır. II. Murat'ın oğludur. Devrin meşhur âlimleri Molla Guranî ve Molla Hüsrev'den dersler aldı. Bursa'da sıkı bir eğitim gördü. İslâm ilimlerinin yanı sıra Rumca ve Latinceyi de öğrendi. Babası II. Murat'ın vefatı üzerine 1451'de 19 yaşında iken tahta çıktı. 29 Mayıs 1453 tarihinde İstanbul'u fethederek Fatih ünvanını aldı. Fatih Sultan Mehmet, güçlü bir asker ve devlet adamı olmasının yanında, felsefe, güzel sanatlar, tarih, edebiyat, matematik ve astronomiye önem vermesiyle de tanınır. Avni mahlasıyla yazdığı şiirlerini bir divanda toplamıştır. Çok sayıda cami, medrese, saray, hastahane ve imaret yaptırmış, İstanbul'u bir Osmanlı şehri haline getirmiştir. Fatih Sultan Mehmet döneminde Osmanlı Devleti güçlü bir imparatorluk haline gelmiştir. Fatih, 1481 baharında doğuya yapacağı bir sefer hazırlığı içerisindeyken rahatsızlanarak vefat etmiş ve Fatih Külliyesindeki türbesine defnedildi.

FİRAVUN: Eski Mısır'da krallara verilen ünvanıdır. Fakat bu unvan İslâmî kaynaklarda Hz. Mûsa ile mücadele eden Mısır kralı için kullanılmaktadır. Eski Mısır'da mülkü ve yönetimi elinde bulunduran firavunlar aynı zamanda ilâhların yeryüzündeki temsilcileri sayılıyor ve ibadetler onlar adına yapılıyordu. Hazret-i Mûsa ile mücadele eden Firavun da aynı şekilde ilâhlık iddia eden, zalim, kibirli, ve inatçı bir kişiydi. Kendi halkını eziyor özellikle İsrailoğullarına büyük zulümler yapıyordu. Cenab-ı Hak ilâhlık davasından ve yaptığı zulümlerden vazgeçmesi ve İsrailoğullarını serbest bırakması için ona Hz. Mûsa'yı ve kardeşi Hz. Harun'u gönderdi. Kendisinden istenilenleri kabul etmeyen Firavun, kendi zulmünden kurtulmak için Mısır'dan çıkan Hz. Mûsa ve İsrailoğullarını kovalarken ordusu ve taraftarlarıyla birlikte Kızıldeniz'de boğuldu.

FİRİZ: Bu isim Mektubat'ta iki yerde, iki farklı kişi için kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi olan İran Kısrası Hüsrev Perviz'in Peygamber Efendimize (a.s.m.) gönderdiği elçidir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu elçiye "Şimdi Kısranın oğlu Şirviye Perviz Kısrayı öldürdü" şeklinde bir haber verdi. Elçi geri döndüğünde haber verilen şeyin aynı zamanda gerçekleştiğini öğrenince Müslüman oldu. Ebu Lü'lü adıyla tanınan ikinci Firuz ise Hz. Ömer'i şehit eden köledir.

– G –

GAVRES: İsmi'nin tamamı Gavres bin Haris Muharibî'dir. Siyer kitaplarında Düsûr olarak da geçmektedir. Necid Bölgesinde Ziemr veya Enmar denilen yerde Benî Sa'lebe ile Benî Muharib'den adam toplayarak Müslümanları basmak istemişti. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Benî Gatafan Gazvesini gerçekleştirmiştir.

GAVS-I AZAM: Bakınız Abdülkadir Geylânî.

GAYLAN BİN SELEME (?-644): Sahabenin önemli simalarından bir tanesidir ve şairdir. İnsanlar arasındaki anlaşmazlıkları çözen, savaşlarda komutanlık yapan, etkili ve özlü sözleriyle çok yönlü bir insan olarak dikkatleri üzerine çekmiştir. Cahiliye döneminde, Sakif Kabilesinin önde gelenleri arasında yer almıştır. Taif'in fethinden sonra iman etmiştir. Peygamber

Efendimizin (a.s.m.) son yıllarını yaşadığı zamanlarda Müslüman olduğu halde, büyük mucizelere şahit olma bahtıyarlığını yaşamış ve ünlü ağaç mucizelerini görme şerefine nail olmuştur. Risale-i Nur'da; Peygamber Efendimizin (a.s.m.) büyük mucizelerinden olan ağacın emrine itaat etmesi hadisesine şahit olanlardan biri olarak ismi zikredilmiştir. Künyesi Gaylan ibn Seleme bin Muattib es-Sakafî şeklindedir.

GAZALÎ: Asıl adı Hüccetü'l-İslâm Ebu Hamid Muhammed b. Ahmet el Gazzalî'dir. Eş'ari kelâmcısı, Şafii fakihi, mutasavvıf ve filozoflara yönelttiği eleştirilerle tanınan İslâm düşünürüdür. Hicrî 450'de (1058) Horasan'da, Meşhed'de (Tus) dünyaya geldi. Babasının mesleğinin yün tarcılığı olmasından dolayı kendisine "Gazzalî" ve zamanında İslâma yöneltilen itirazlara cevap vererek itiraz edenleri susturduğu için de "Hüccetü'l-İslâm" denilmiştir. Kelâm, fıkıh, hadis, felsefe, tasavvuf, mantık gibi ilimlerde yüksek bir mevkiye sahiptir. Bu sahalarda birçok önemli eserleri bulunmaktadır. Hicrî 505'te (1111) Tus'da vefat eden ve oraya defnedilen Gazalî'nin eserlerinden bazıları şunlardır: El-Münkız; İhya-ü Ulumi'd-Din; Kimya-yı Saadet; Tehafütü'l-Felâsife; Kistasü'l-Müstakim.

– H –

HACCAC-I ZALİM (661-714): Haccac, 661 yılında Taif'de doğdu. Hem anne hem baba tarafından Sakif kabilesinin Ahlaf koluna mensuptur. Muaviye'nin halifeliği sırasında doğduğu için Emeviler döneminde yetişti. Kabilesi ile Emeviler arasında mevcut olan sıkı bağlılık ve ilişkiler bu dönemde de devam etti. Haccac'ın kabilesi, çok kısa süren II. Muaviye'nin halifeliğinden sonra Mervan bin Hakem'in seçiminde etkili oldu. Muhalliflere destek çıkan Hicaz valisi Ömer bin Abdülaziz'in görevden alınmasını sağladı. Daha sonra yetkileri ve valilik yaptığı alan genişletildi. Yirmi yıl boyunca Irak ve doğu illerinin valiliğini yaptı. Haccac, ömrü boyunca Emevî saltanatı için çalıştı. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bir hadis-i şerifinde; "Sakif kabilesinden biri dava-yı nübüvvet edecek ve biri hunhar zalim zuhur edecek" şeklinde gaybî bir işaretle bulundu. Bediüzzaman Hazretleri, hadiste geçen, "hunhar zalim" tabiri ile Haccac'ın kastedildiğini belirtmektedir. Ömrünün sonuna doğru büyük ruhî bunalım yaşayan Haccac, ölümünü isteyecek kadar büyük sıkıntıların içine düştü. Dayanılması güç hastalığa duçar oldu. Özellikle şiddetli mide ağrıları çekti. Bu elem ve ızdıraplar içinde öldü (714).

HACER (?-?): İsmail Aleyhisselâmın annesi ve Hazreti İbrahim Aleyhisselâmın eşi olan Hacer hakkındaki bilgiler daha çok kutsal kitaplara dayanmakta ve özellikle Tevrat'ta yer almaktadır. Kur'ân-ı Kerim'de ise Hacer ismi geçmemektedir. Hacer ile ilgili bilgiler, daha çok Hazreti İbrahim ile evlenmesinden sonraya ait olduğundan, önceki hayatı hakkında fazla bir bilgi yoktur. Eşinin evlât hasreti çekmesine dayanamayan Sare, Mısır'dan getirdikleri ve Hazreti İbrahim'in hizmetkârları olan Hacer'le evlenmesine izin vermiş ve böylece nispeten evlât hasretini giderebileceğini ummuştur. Hacer, Hazreti İbrahim ile evlendikten sonra, Cenab-ı Hak onlara Hazreti İsmail'i ihsan etmiştir. Cenab-ı Hak da vahiy yoluyla izin verince Hacer ve oğlu İsmail'i alan Hazreti İbrahim, eşi ve çocuğunu Mekke yakınlarına götürmüştür. Onları Kâbe'nin bulunduğu yere, Zemzem kuyusunun yakınındaki bir ağacın yanına bırakmıştır. İssiz yerde, bir miktar su ve biraz hurma bırakarak yanlarından ayrılmıştır. Hacer, oğlu İsmail ile birlikte ıssız Mekke vadisinde yalnız kaldı. Bir süre sonra Hazreti İbrahim'in bırakmış olduğu az miktardaki su ve yiyecekleri tükendi. Anne, oğlunun susuzluktan öleceği endişesine kapıldı. Çaresizlik içinde Safa ile Merve tepeleri arasında yedi defa gidip geldi ancak, suyu bulamadı. Yalnızların ve kimsesizlerin koruyucusu ve rahmet sahibi Cenab-ı Hakkın inayetiyle, küçük İsmail'in bulunduğu yerden zemzem suyu fışkırmaya başladı. Hacer, Cenab-ı Hakka şükretti. Suyun fışkırdığını görünce, "zem, zem" yani Mısır diliyle "Dur, dur!" demeye başladı. Peygamber

Efendimiz (a.s.m.), “Allah İsmail’in annesine rahmet etsin. Eğer suyun önünü kapamasaydı zemzem akıp giden bir ırmak olurdu” diye buyurmuştur. Hacer’in su bulmak ümidiyle Safa ve Merve tepeleri arasında gidip gelmesi ise, Haccın esasları arasına girdi. Hacer ve İsmail dışında kimsenin olmadığı ıssız Kâbe vadisi, Cenab-ı Hakkın inayetiyle emin bir yer oldu. Öyle ki, aralarında kan davaları eksik olmayan Arap kabile mensupları, Mekke arazisinde düşmanlarıyla karşılaşsalar birbirlerine silâh çekmez ve birbirlerine zarar vermezlerdi. Bir süre sonra ıssız olan bölgeye insanlar gelip yerleşmeye başladılar. Hacer’e suyunu vermesi karşılığında kendileri de süt vermeyi taahhüt ettiler. İnsanların yerleşmeye başlamasıyla birlikte vadi başka bir hal almaya başladı.

HAFİZ HALİD: Risale-i Nur’un ilk talebelerinden ve kâtiplerinden olan Hafız Halid 1891 yılında Barla’da doğdu. Bir müddet medrese tahsili gördükten sonra tahsilini kendi gayretleriyle geliştirdi. Isparta’nın Sütçüler kasabasında ve Eğirdir’in İlama köyünde bir süre ilkökul öğretmenliği yaptı. Öğretmenliği bıraktıktan sonra Barla Pazar Camiinde imamlık yaptı. Mes’uliyetten çok korkan Hafız Halid kendisine sorulan dinî sorulara kitapları araştırıp tetkik etmeden cevap vermezdi. Hafız Halid, 1926-1934 yılları arasında, risaleler telif edilirken, Bediüzzaman Hazretlerine kâtiplik yapmıştır. Çocuk Taziyenamesi adını taşıyan 17. Mektup, Hafız Halid’in vefat eden çocuğu münasebetiyle kaleme alınmıştır. Ayrıca hizmette kusur eden Nur Talebelerinin yedikleri tokatların anlatıldığı şefkat tokatları risalesinde (10 Lem’a) Hafız Halid’in yediği şefkat tokadından da bahsedilmektedir. Hafız Halid 1946 yılında İstanbul’da Hakkın rahmetine kavuştu. Kabri Karacaahmet Mezarlığındadır.

HAFİZ OSMAN: Osmanlının meşhur hattatlarından. 1642’de İstanbul’da doğdu, 3 Aralık 1698 tarihinde vefat etti. Kabri Sümbül Efendi Dergâhı haziresindedir. Haseki Sultan Camii müezzinlik yapan Ali Efendi’nin oğlu Hafız Osman küçük yaşta hafız oldu. Tahsil ve terbiye gördüğü yıllarda hat sanatına ilgi duydu ve On sekiz yaşında icazet aldı. Sultan II. Mustafa’ya ve Şehzadeliği sırasında da III. Ahmet’e hat hocalığı yaptı. Hafız Osman kendine has tarzını 1679’dan itibaren bulmuştur. En beğenilen dönemi ise 1679-1689 yılları arasındaki on yıldır. Hafız Osman kırk yıl süren sanat hayatında devamlı eser vermiş ve Arap yazısına estetik bakımdan en olgun biçimini kazandırmıştır. Kendisinden sonra yetişen hattatların hepsi Hafız Osman’ı takip etmişlerdir.

HAFİZ TEV FİK (ŞAMLI HAFİZ TEV FİK, ŞAMLI TEV FİK): Asıl ismi Tefvik Göksü olan Şamlı Hafız Tefvik 1887 yılında Barla’da doğdu. 1965 yılında Barla’da vefat etti. Kabri de Barla’dadır. Su-bay olan babası Veli Bey ile beraber yirmi yıl Şam’da kalmasından dolayı “Şamlı” lâkabıyla anılmıştır. Üstadın, Şam’da Emeviye Camiinde verdiği vaazı babasıyla birlikte dinlemiştir. Babası ona Üstadı göstererek, “Bu zat meşhur bir zattır. Ona iyi bak, ileride bu zata hizmet edeceksin” demiştir. Babasının bu sözü seneler sonra gerçekleşir. Üstat Barla’ya sürgün edildiği yıllarda ona talebe, Nurlara kâtip olur.

HAFİZ-İ ŞİRAZİ (? - 1390): İranlı bir şairdir. Edebiyat tarihinde Hafız, Hafız-ı Şirazi gibi adlarla da anılır Asıl adı Şemseddin Muhammed’dir. Hayatı hakkında fazla bilgi olmadığından doğum yılı, ilk gençlik dönemi, nerede ve nasıl bir eğitim aldığı tam bilinmemektedir. Kaynaklarda doğumuyla ilgili olarak verilen tarihler 1317 ile 1326 arasında değişmektedir. Şiirleri üzerinde yapılan çalışmalardan Hafız’ın iyi medrese eğitimi aldığı, Kur’ân, hadis, fıkıh, kelam ve tasavvuf okuduğu, Kur’ân’ı ezberleyerek hafız olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında kendinden önceki İran ve Arap şairlerini, yazarlarını incelediği, özellikle şiirin gelişim aşamalarını çok iyi bildiği görülür. Hafız’dan önceki İran şiirinde destan, kaside, rûbai ve mesnevi gibi türler egemendi. Gazel türü yaygınsa da yeterince gelişmiş, olgunluk aşamasına ulaşmış değildi. Bu açıdan Hafız’ın Gazelleri Fars edebiyatında türünün en gelişmiş örnekleri sayılmaktadır.

Kaside, rubaî ve kıt'alar da yazmış olmasına rağmen Hafız şöhrete gazelleri ile ulaşmıştır. Bilinmeyen veya görülmeyen sırlara tercüman olduğu için "lisanü'l-gayb" ve "tercümanü'l-esrar" lakaplarıyla anılan Hafız-ı Şirazî'nin divanı ve şiirleri İran dışında Ortadoğu, Hindistan, Türkiye ve bazı Avrupa ülkelerinde de tanınmıştır. Divan'ı ve şiirleri Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça gibi pekçok dile çevrilmiş, Farsça üzerinde çalışan dil uzmanlarınca değişik yönlerden incelenmiştir. Hafız-ı Şirazî 1390 yılında şiirlerinde çok methettiği Şiraz'da vefat etti ve aynı yerde Hafızıye semtinde defnedildi.

HÂKİM: Ebu Abdullah Muhammed bin Abdullah en-Nişaburi (923-1014) tasnif devrinin (hadisleri sınıflandırıp düzenleme döneminin) 7 ünlü hadisçilerindendir. Hadis ilmindeki şöhretinden dolayı kendisine "Hakim" ünvanı verilmiştir. Milâdî 923 senesinde Nişapur'da doğan Hakim, babasının ve dayısının yakın ilgisiyle çok küçük yaşlarda hadis öğrenmeye başladı. Yirmi yaşlarında memleketi dışındaki hadis merkezlerine seyahatlere çıktı. Horasan, Maveraünnehir, Irak ve Hicaz bölgelerini dolaşarak iki bin civarında hocadan hadis aldı. Bu hocalarını Mu'cemü's-Şüyuh adlı eserinde anlattı. Hakim'in, tarih ve hadis ilmine dair birçok eseri vardır. Kendi memleketinin tarihini Tarih-u Nişapur adıyla ilk defa kendisi yazdı. Bilhassa, hadis ilmine dair olan Ma'rifetü Ulumi'l-Hadis adlı eseri, sahasının en değerli kaynaklarından biridir. Hakim, Samanoğulları devrinde Nişapur (970) ve Cürcan kadılığı da yaptı. Hakim'in kuşkusuz hadis sahasında yazdığı en ünlü eseri el-Müstedrek ale's-Sahihayn'dır.

HAKKI EFENDİ: Asıl ismi Hakkı Tıgılı olan Hakkı Efendi 1875'te doğdu. Bediüzzaman Hazretlerinin ilk talebelerindendir. Eğirdir müftüsü Hüsnü Efendinin kardeşi ve Bediüzzaman'a karşı olan ve sıkıntı veren öğretmen Tefvîk Tıgılı'nın amcasıdır. 1935 senesinde sevk edildikleri Eskişehir Hapishanesinde Bediüzzaman'la birlikte kaldı. Hakkı Efendi ömrünün en mesut anlarını Üstadıyla birlikte Eskişehir Hapishanesinde geçirdiği anlar olduğunu söylerdi.

HALİME-İ SA'DİYE: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) süt annesidir. Hevazin kabilesinin Sa'd bin Bekir koluna mensuptur. Ümmü Kebşe künyesiyle ve Halime-i Sa'diye ismiyle tanınmıştır. Mekke aileleri yeni doğan çocuklarını, çölün sağlıklı havasında büyümeleri ve fasih Arapçayı öğrenmeleri için bedevî kabilelerinden bir süt anneye verirlerdi. Bu adete binaen Peygamberimiz (a.s.m.) 5 yaşına kadar Halime-i Sa'diye'nin yanında kalmıştır. Halime-i Sa'diye ve ailesi Peygamberimizi yanlarına aldıktan bereket ve bolluğa kavuşmuştur. Kaynaklarda, şakk-ı sadr hadisesinin yani melekler tarafından Peygamberimizin göğsünün yarılmasının Halime-i Sa'diye'nin yurdunda meydana geldiği belirtilmektedir. Halime-i Sa'diye, Peygamber Efendimize (a.s.m.) peygamberlik verildikten sonra Müslüman olmuştur. Vefat tarihi kesin olarak bilinmemektedir.

HALİD BİN SİNAN: Halid bin Sinan'ın doğum tarihi ve yaşadığı dönem hakkında kesin bilgiler yoktur. Hangi tarihte yaşadığına dair farklı nakiller mevcuttur. Ancak, oğlunun veya kızının Peygamber Efendimiz (a.s.m.) ile görüştüğünü esas alan kaynaklar, bu bilgiden hareketle, Peygamber Efendimizin doğumundan kısa bir süre önce yaşadığına hükmetmişlerdir. Diğer taraftan Milâttan evvel yaşadığını ileri sürenler olduğu gibi, Milâttan sonra dördüncü yüzyılda yaşamış olduğunu belirten kaynaklar da mevcuttur. Kesin olan husus ise, İsa Aleyhisselâm ile Peygamber Efendimiz arasında geçen dönemde yaşamış bir nebi olmasıdır.

Halid bin Sinan, Arap Yarımadasında yaşayan önemli kabilelerden biri olan Gatafan kabilesine mensuptur. Ailesi bu kabilenin büyük kollarından biri olan Beni Abs'a dayanmaktadır. Kabilenin bu kolu kahramanlık ve cengâverlikleriyle meşhur olmuşlardır. Kabilenin bu kolu yani Abslılar, daha sonraki dönemde, tevhit inancını ikame etmeye çalışan ve Peygamber Efendimizin geleceğini müjdeleyen ataları Halid bin Sinan ile iftihar etmişlerdir. Peygamber Efendimiz ile görüşen Halid bin Sinan'ın çocukları ve mensubu bulunduğu Abs kabilesi

mensupları ile ilgili bazı rivayetler yapılmıştır. Bu rivayetlerden birine göre; Halid bin Sinan'ın kızı Peygamber Efendimizi Medine'de ziyaret etmiştir. Peygamber Efendimiz de kendisini ziyaret eden, "Merhaba ey kardeşimin çocuğu" mealindeki ifadelerle karşılayıp iltifat etmiştir. Ayrıca, Halid bin Sinan'ın kızının Peygamber Efendimizden İhlâs Suresini dinlediği ve aynı şeyi babasından da daha önce duyduğunu ifade ettiği, nakledilmiştir. İkinci bir rivayete göre; Peygamber Efendimiz ziyarete gelen Abs kabilesi mensuplarına, Sinan'ı sormuş ve hakkında bilgi almıştır. Abslılar, Halid bin Sinan ile aynı kabileye mensup olduklarını ve nebi olarak gönderildiğini belirtmişlerdir. Bunların dışında muhtelif rivayetler olmakla birlikte, sahih hadis kitaplarına geçmemişlerdir.

HALİD BİN VELİD: Müslüman olduktan sonra, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) tarafından "Seyfullah" (Allah'ın kılıcı) unvanı verilen Halid, Hicretten yaklaşık 35-40 yıl önce Mekke'de doğdu. Peygamber Efendimiz ile aynı soydan gelir. Babası Velid bin Muğire, annesi Lübabe es-Suğra Asma bint Haris'tir. Künyesi; Ebu Süleyman Seyfullah, Farisü'l-İslâm Halid b. El-Velid b. El-Muğire el-Mahzumi el-Kureysi şeklindedir. Koyu bir kabile taassubuyla yetiştirilen Halid, İslâmiyete koyu düşman olan babası ile beraber hareket etti. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) kendisinden söz ederek; "Halid gibi bir insanın İslâmı tanımaması ne tuhaf! Keşke o, gayret ve kahramanlıklarını Müslümanların yanında müşriklere karşı gösterseydi; bu kendisi için çok daha hayırlı olurdu. Biz de onu başkasına tercih ederdik" mealindeki sözleri kendisine aktardı. Mektup eline geçince Müslüman olmaya karar verdi. 31 Mayıs 629 tarihinde Medine'ye giderek İslâmiyet ile müşerref oldu. İslâm Ordusunda katıldığı ilk savaş Mute Savaşı'dır. Bu savaşta Bizans ordusuna karşı büyük kahramanlıklar gösteri ve Müslümanları mağlubiyetten kurtardı. İşte bu savaştan sonra Mekke'ye dönünce Hazreti Muhammed (a.s.m.) tarafından kendisine "seyfullah" unvanı verildi. Bunun dışında, bir çok savaş ve sefere katıldı. Hazreti Ebubekir'in (r.a.) halifeliği sırasında hizmetine devam etti. Zekâtı vermeye yanaşmayan ve bunun Medine'ye ulaşmasına mâni olan asiler üzerine gönderilerek onları mağlûp etti. Dinden dönenler üzerine yapılan hareketlerde Halifenin yanında yer aldı. Peygamberlik iddiasında bulunan Tuleyha b. Huveylid el-Esedî'nin üzerine gönderilen birliğe kumanda ederek, el-Esedî'nin taraftarlarını dağıttı. Müseylimetülkezzab unvanıyla meşhur, yalancı peygamberin üzerine yürüdü. Çok şiddetli geçen ve bir çok Sahabenin de şehit düştüğü savaşta, mürtedlerin başı Müseylime dahil olmak üzere, elebaşılarını öldürerek mağlup etti. Bunların dışında Sasani ve Bizans imparatorluklarına karşı yapılan bir çok savaşa katıldı ve büyük zaferler kazandı. Bizans imparatorunun kardeşinin kumandası altındaki 80 bin kişilik orduyu, Ecnadeyn Savaşı'nda mağlup ederek, Suriye ve Filistin'in kapılarının açılmasını sağladı. Hazreti Ömer'in (r.a.) halifeliği sırasında da yapılan savaş ve seferlere katıldı. Ömrünün son yıllarını geçirdiği Humus'ta 642 yılında Hakkın rahmetine kavuştu. Peygamber Efendimizden (a.s.m.) on sekiz hadis rivayet etmiştir. Kendisine ait olduğu kabul edilen ve "kurtubi, mirseb ve edlak" adlı üç kılıcı, Topkapı Sarayı Müzesi'nde korunmaktadır.

HÂME: İsmi'nin tamamı Hâme ibni Heym ibni Lakis ibni İblis'dir. Cin taifesindendir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Sahabeden bazı zatlarla birlikte otururken Hâme isimli cin ihtiyar bir adam şeklinde, elinde bir asa ile geldi ve "Bana 'İsa ibni Meryem, eğer Muhammed'le karşılaşsan, benden ona selâm söyle" dedi. Ben de selâmını şu anda sana tebliğ ettim ve sana da iman ettim" dedi Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (a.s.m.), "İsa'ya selâm olsun. Ey Hâme, sana da selâm olsun. İhtiyacın nedir?" deyince, o, "Mûsa bana, Tevrat'ı, İsa da bana İncil'i öğretti. O hâlde, sen de bana Kur'ân'ı öğret" dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (a.s.m.) ona kısa surelerden bazılarını öğretti.

HAMMAD İBNİ SELEME (709-784): Sekizinci asırda yaşamış İslâm âlimlerindendir. Hadis, fıkıh ve nahiv âlimidir. Tabiine yetişmiş ve bunların bir çoğundan ilim öğrenmiştir. Basra'da bir taraftan iman hizmetinde bulunurken, diğer taraftan da ticaretle meşgul olmuştur. Bir ara büyük bir servete sahip olmuş ve daha sonra hepsini dağıtıp, fakirler sınıfına dahil olmuştur. Hiç kimseden hediye almayan, idarecilerden uzak duran ve davetlerine icabet etmeyen özelliğiyle dikkat çekmiştir. Ayrıca ibadete düşkünlüğü ve sünnete olan bağlılığı ile tanınmıştır. Risale-i Nur'da, Allah'ın adamı, İmam Müslim ve kuzeybatı Afrika alimlerinin itimat ettiği alim olarak zikredilmiş, naklettiği bir hadis-i şerife yer verilmiştir. Künyesi Ebu Seleme Hammad bin Seleme bin Dinar el-Basrî el-Hırakî şeklindedir.

HAMZA: Hz. Hamza (r.a.). Hz. Peygamberin amcasıdır. Uhud şehitlerinden olan Hz. Hamza, 569 veya 570 yılında Mekke'de doğdu. Hz. Peygamber ile süt kardeşi aynı zamanda çocukluk ve gençlik yıllarının arkadaşı ve dostudur. Bi'setin 2. veya 6. yılında Müslüman olduğu rivayet edilmektedir. Bedir ve Uhud Savaşında büyük kahramanlıklar gösteren Hz. Hamza, Uhud Savaşında Vahşi tarafından mızrakla şehit edilmiştir. Hz. Peygamber, Hz. Hamza'nın Allah ve Resulünün aslanı ve şehitlerin efendisi olduğunu bildirmiş ve bundan sonra "Seyyidüşşehada" ve "Esedullah" unvanlarıyla anıla gelmiştir.

HANZELE: İsa (a.s.) ile Peygamber Efendimiz (a.s.m.) arasında geçen fetret döneminde yaşadığı söylenir. Tevhit inancına bağlı salih bir kişi veya Semud kavminin devamı olan Ashabü'r-Ress'in peygamberi olduğu yolunda rivayetler bulunmaktadır. Onun adından ilk defa bahseden kişilerden biri, 8. yüz yılda yaşamış olan Mes'udî'dir. Mes'udî, Hanzele'nin Hz. İsmail'in soyundan gelen bir peygamber olduğunu, kavmi tarafından öldürüldüğünü söyler. Zemaşşerî ve Fahreddin er-Râzî ise Hac Suresinin 45. ayetini tefsir ederken Hanzele'den aynı şekilde bahsederler.

HARİS İBNİ EBİ ŞÜMERİ'L-GASANİ: Hristiyan bir kabilenin reisi olan Haris İbni Ebî Şümeri'l-Gasanî, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) döneminde yaşadı. Kendi kutsal kitaplarında yer alan son peygamberle ilgili sözleri Peygamber Efendimizde (a.s.m.) gördüğü için İslâmı kabul etti.

HARİS İBNİ HİŞAM: Ebu Cehil'in kardeşi ve Halid ibni Velid'in (r.a.) amcasının oğludur. Bedir ve Uhud savaşlarında müşriklerin yanında yer aldı. Mekke'nin fethi sırasında Müslüman oldu. Daha sonra Huneyn Savaşına katıldı. Hz. Ebu Bekir döneminde Suriye'de Bizans'a karşı yapılan seferde bulundu. Bu savaşta bütün mal varlığını savaş için harcadı. Cihad için Şam'a gitti ve geri dönmedi. Hicrî 18. yılında vefat edinceye kadar cihadı terk etmedi.

HASAN (R.A.): Hz. Peygamberin torunu, Hz. Fatıma ile Hz. Ali'nin büyük oğludur. Hicri 3. yılda Medine'de dünyada geldi. İsmi bizzat Hz. Peygamber vermiştir ve kulağına ezan okumuştur. Hz. Hasan babasının hilâfetinde yanında bulunmuş, babası şehit edilince Küfelilerin biatıyla halife seçilmiştir. Resul-i Ekrem'in torunu Hz. Hasan, Muaviye'nin davasında ısrarlı davranması karşısında Müslüman kanının dökülmesini istemeyerek hilâfetten feragat etmiştir. Resullullah, o ve kardeşi için "Cennetin Efendileri" diye haber vermiştir. Hz. Hasan'ın soyundan gelenlere "Şerif" unvanı verilmiştir. Hicrî 49/669'da Medine'de vefat eden Hz. Hasan Hz. Peygamberden 13 hadis rivayet etmiştir. Hz. Hasan kardeşi Hz. Hüseyin'le birlikte Hz. Peygamberin neslini günümüze kadar devam ettiren iki kişiden biridir.

HASAN-I BASRÎ (642-728): Büyük İslâm âlimi ve Tabiinin önemli temsilcilerinden biridir. Hazreti Ömer'den (r.a.) itibaren üç büyük halife ve Emevi dönemini yaşamış olmasından ötürü, hadiseler karşısında fikirlerini açık bir şekilde beyan eden, ancak isyan hareketlerine sıcak bakmayan ve desteklemeyen bir çizgiye sahiptir. Risale-i Nur'da; "Ülema-i zâhir ve bâtının Tâbiîn zamanında en büyük reisi ve İmam-ı Ali'nin mühim ve sadık bir şakirdi" olarak tavsif edilmektedir. Künyesi Ebu Said Hasan bin Yesar el-Basrî şeklindedir. Hasan Basrî, 642 yılında

Medine’de doğdu. Irak’ın fethi sırasında Basra’dan Medine’ye getirilen bir aileye mensup olup, bilahare azat edilmişlerdir. Hasan’ın annesi Hayre de Peygamber Efendimizin (a.s.m.) hanımı Ümmü Seleme’nin azat edilmiş hizmetkâridir. Ömrünün büyük bir kısmını ilim ve irfanla geçirdikten sonra 728 yılında Basra’da Hakkın rahmetine kavuştu. İyi bir hatip olarak yetişen ve çok etkili bir vaiz olan Hasan-ı Basrî, fesahat ve belâgat alanında âdeta doruk noktasına ulaştı. Akıcı üslûbu, derin bir tefekküre sahip oluşu, ilmî meselelere vukufiyeti gibi meziyetlerinden ötürü hem kendi, hem de daha sonraki dönemlerde de insanlar üzerinde büyük bir etki yaptı. Bediüzzaman, maddî ve manevî sahadaki derecesine temas ederek, “Ulema-i zâhir ve bâtının Tâbiîn zamanında en büyük reisi ve İmam-ı Ali’nin mühim ve sadık bir şakirdi olan Hasan Basrî” şeklindeki ifadelere yer vermektedir. Dünya malına gereğinden fazla önem veremeyerek, elindekileri muhtaçlara dağıttı. Halkı, İslâmiyetin ibadet ve ahlâk prensiplerini samimi yetle benimseyip yaşantılarına aksettirmeye ve her konuda ihlâslı davranmaya davet etti.

HATİB İBNİ EBİ BELTEA (?-650): Peygamber Efendimizin (a.s.m.) Mısır hükümdarı Mukavkıs’a gönderdiği ünlü elçidir. Mekke’de İslâmî seçenlerin ilklerindendir. Peygamber Efendimize son derece bağlı kalmış ve emirlerini harfiyen yerine getirmeye çalışmıştır. Bedir Savaşından itibaren bir çok savaşa katılmış, anlaşmalarda hazır bulunmuştur. Kur’ân-ı Kerim’in Mümtetine Suresinin birinci ayetinin nüzulüne sebep olduğu nakledilmiştir. Risale-i Nur’da, Mekkelilere mektup göndermesi ve bunun Peygamber Efendimiz tarafından bildirilmesi vesilesiyle adı zikredilmiştir. Künyesi Ebu Muhammed Hatıb ibn Ebi Beltea Amr bin Umeyr bin Seleme el-Lahmî şeklindedir.

HATİCE-İ KÜBRA: Hz. Hatice, Hz. Peygamberin ilk hanımıdır. Hz. Hatice’nin Milâdî 556 yılında Mekke’de doğduğu anlaşılmaktadır. Soyu dedelerinden Kusay’da Resul-i Ekrem’in soyu ile birleşir. Hz. Hatice’nin üstün iffeti sebebiyle İslâmiyetten önce “Tahire” vasfıyla anıldığı bilinmektedir. “Kübra” sıfatı ise Resul-i Ekrem’in en büyük hanımı olması sebebiyle daha sonraki yıllarda kullanılmıştır. Hz. Peygamberle evlenmeden önce iki evlilik yapan Hz. Hatice, eşlerinin ölümü üzerine dul kalmıştır. Evlenme tekliflerini kabul etmeyen Hz. Hatice, güvenli bulunduğu kimselerle ortaklaşa ticaret yapmaktaydı. Hz. Muhammed (a.s.m.) ile de ortaklık anlaşması yaparak ticaret yaptı ve bu ticaretten sonra Hz. Muhammed’e evlenme teklifinde bulundu. Hz. Muhammed’le evlendiğinde, Hz. Hatice 40 yaşlarında, Hz. Peygamber de 25 yaşlarında idi. Bu evlilikten dördü kız ikisi erkek olmak üzere altı çocukları olmuştur. (Kasım, Abdullâh. Zeynep, Rukiye, Ümmü Külsüm ve Fatıma.) Hz. Hatice, Hz. Muhammed’e (a.s.m.) peygamberlik görevi verilince ilk iman eden olmuştur. Hz. Peygamberle 25 yıl süren mutlu bir evlilik hayatından sonra Hicretten üç yıl kadar önce (620) vefat etti ve Hacun Kabristanına defnedildi.

HZ. BUHARÎ: Bakınız BUHARÎ.

HERAKLEİOS (575-641): Bizans’ın ünlü imparatorlarından Herakleios, 575 yılında Kapadokya’da doğdu. Kendisi ile aynı ismi taşıyan Kartaca genel valisinin oğlu olarak dünyaya geldi. Herakleios, tahta çıktığında devletin durumu çok kötü idi. Ezeli rakipleri olan Sasaniler, aralarında Kudüs’ün de bulunduğu önemli şehirlerini ele geçirmeye başlamışlardı. Diğer taraftan Balkanlar üzerinden yapılan Slav-Avar akınları da ülkeyi çok zor durumda bırakmıştı. Birçok eyalet akınlar sonucu tahrip edilmişti. Ülke içinde de idarî mekanizma çökmüş, ordu da işlemez haldeydi. Hazine de boşalmıştı. Herakleios, savaş meydanında kazandığı önemli başarılarından sonra ülkede önemli reformlar gerçekleştirdi. Bu dönemde devlet yönetiminde kilisenin etkisi önemli ölçüde arttı. Yeniden açılan yüksek okul kiliseye bağlandı. Kilise devlet işlerinde söz sahibi oldu. Siyasetin yanı sıra kültürel alanda da etkisi arttı. Kral, dini inançlardaki farklılıkları ortadan kaldırmak istediye de başarılı olamadı. Herakleios, 641 yılında vücudu su

topladığından hastalandı ve acılar içinde öldü. Herakleios'un kral olduğu yıllar, İslâmiyetin zuhuru ve yayılışı ile aynı zamana rastlamaktadır. Bölge hükümdarlarına mektup gönderip İslâma davet eden Peygamber Efendimiz (a.s.m.), Dıhye aracılığıyla Herakleios'a da davet mektubu yolladı. Elçiler kral tarafından iyi karşılandı. Ebu Süfyan'dan, Peygamber Efendimiz ile ilgili muhtelif sorulara aldığı cevaplar, elçinin izahları ve davet mektubu kendisi için yeterli derecede bilgiyi sağladı. İncil'de yer alan Peygamber Efendimiz ile ilgili bilgilere de vakıf olan Herakleios, son Peygamberi tasdik etti. Ancak, kendisi iman ettiğini açıklamadan evvel Dıhye'yi meşhur rahipleri Dağatur'a gönderdi. Dağatur, İslâmiyeti kabul ettiğini açıklayınca şehit edildi. Bu olaydan sonra zaten çekinmekte olan ve saltanatının elinden gideceğine inanan Herakleios, zahiri olarak iman etmedi.

HIZIR: Hz. Hızır, Hz. Mûsa döneminde yaşayan, Kur'ân-ı Kerim'in Kehf Suresinde bahsi edilen, kendisine İlâhî bilgi ve hikmet öğretilen kişidir. Peygamber olup olmadığı konusunda değişik görüşler bulunmasına rağmen velâyeti konusunda ittifak edilmektedir. Otsuz ve çorak bir mekâna oturduğunda ansızın o otsuz yerin yeşillenmesi sebebiyle, yeşillik manasına gelen Hızır namıyla yad edilmiştir. Hz. Hızır'ın halen hayatta olduğunu ve hayatın beş tabakasından ikincisinde yaşadığını Bediüzzaman Hazretleri Mektubat adlı eserinde ifade etmektedir. Bu hayat tabakasının kendine özel şartları, bizim yaşadığımız hayattan çok daha farklıdır. Meselâ, mecbur kalmadan istedikleri zaman yemek içmek, bir vakitte birçok yerlerde bulunabilmek gibi bir derece serbest hayat mertebesidir. Hz. Hızır, başta Buharî ve Müslim olmak üzere pek çok hadis kitaplarında çeşitli bölümlerde geçmektedir.

HUBEYB BİN YESAF: Medine'nin iki büyük kabilesinden biri olan Hazrec'e mensuptur. Henüz Müslüman olmadığı halde, arkadaşı ile birlikte, İslâm ordusunda Mekkeli müşriklerle yapılacak savaşa katılmak istemiştir. İslâmiyeti kabul etmemiş olduğundan talebi, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) tarafından kabul edilmemiş, müşriklerle yapılan bir savaşta, müşriklerin yardımının alınmayacağı belirtilerek, öncelikle Müslüman olması buyurulmuştur. İslâmiyeti kabul ettikten sonra savaşa katılmasına izin verilmiş, arkadaşı ise iman etmediğinden geri dönmek zorunda kalmıştır. Savaşa katılmasına Müslümanlar çok sevinmiş ve savaş sırasında büyük bir cesaret ve yiğitlik göstermiştir. Savaşta almış olduğu ve neredeyse kolunun omzundan kopmasına sebep olacak şekildeki büyük yarası Peygamber Efendimiz tarafından mucizevi bir tarzda iyileştirilmiştir. Bu hadise Risale-i Nur'da da aktarılmakta ve Peygamber Efendimizin gösterdiği mucizeler arasında zikredilmektedir. Hubeyb, Peygamber Efendimizin katıldığı bütün savaşlara katılmış ve Hazreti Osman'ın (r.a.) halifeliği sırasında Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Künyesi Hubeyb bin Yesaf (Isaf) bin İnebe el-Hazrecî şeklindedir.

HULÛSÎ BEY: Asıl adı Hulûsî Yahyagil'dir. 1896 yılında Elazığ Harput'ta doğdu; 26 Temmuz 1986 yılında Elazığ'da vefat etti. Bediüzzaman Hazretleriyle tanışması 1929 yılının bir bahar ayındadır. Bediüzzaman Hazretlerini ilk duyduğunda şeyh zanneden Hulûsî Bey ona intisap etmek niyetiyle birkaç arkadaşıyla beraber ziyaretine gitti. Bediüzzaman Hazretlerinin "Uzaklığın alâmeti olan mektuplaşmak âdetim değildir. Fakat sen yaz" demesi üzerine kendisine mektuplar yazmaya başladı. Bu mektupların çoğu Mektubat isimli eserde yer almaktadır. Hulûsî Bey 1944 yılında albaylığa terfi etti ve 1950'de Denizli Askerlik Şubesinden albay rütbesiyle emekli oldu. Hulûsî Bey, 1929'daki görüşmenin üstünden yaklaşık yirmi yıl geçtikten sonra, 1950'de Bediüzzaman Hazretlerini Emirdağ'da ziyaret etti. Bu görüşmeleri yirmi dakika sürdü. Bediüzzaman Hazretleriyle en son görüşmesi ise 1957'de, yine Emirdağ'da olmuştur.

Hizmetle dolu bir ömür geçiren Hulûsî Bey bir ders sonrası rahatsızlanarak vefat etti. Kabri Harput'taki aile mezarlığındadır. Bediüzzaman Hazretleri Risale-i Nur'un birinci talebesi olan Hulûsî Bey hakkında, "Nurun eskiden beri hiç sarsılmayan muhlis bir kahramanı, elbette

dünyanın geçici, kıymetsiz, fâni vaziyetleri karşısında telâş etmez, mağlûp olmaz inşaallah" buyurmaktadır.

HUNÂFİR: İsmiinin tamamı Hunâfir bin Tev'em Himyerî'dir. Himyer kâhinlerinden iken Mu-az bin Cebel'in (r.a.) vasıtasıyla Müslüman olmuştur.

HUZEYFE BİN YEMAN (?-656): Peygamber Efendimizin (a.s.m.) sırdaşı olmakla meşhur olmuştur. Resulullah, münafıklarla ilgili bütün sırları ona söylemiştir. Hz. Ömer (r.a.), Huzeyfe'yi (r.a.) yakından takip ederek onun kılmadığı cenaze namazlarına katılmamıştır. Sahabelerin önde gelenlerindendir. Risale-i Nur'da kendisinden "mühim zat" ve Sahabenin büyüklerinden (eazım-ı Sahabe) şeklinde söz edilmektedir. Ensardandır. Künyesi, Ebu Abdullah Huzeyfe bin Hisl (Huseyl) bin Cabir şeklindedir.

HUZEYME BİN SABİT (?-657): Peygamber Efendimizin (a.s.m.) övgüsüne mazhar olmuş Sahabelerdendir. "Huzeyme kimin için şahitlik yaparsa, onun şahadeti iki kişi yerine geçer" mealindeki Peygamber buyruğuna nail olmuştur. İslâmiyeti kabul edenlerin ilklerinden olup, hemen hemen tüm savaşlara katılmıştır. Dört büyük halife dönemini de görmüş ve önemli hizmetlerde bulunmuştur. Hazreti Ali'nin (r.a.) halifeliği sırasında çıkan karışıklıklarda halifeden yana olmuş ve kendisini desteklemiştir. Peygamber Efendimizin bir bedevi Arap ile aralarında geçen at pazarlığı hadisesine atıfta bulunulması vesilesiyle Risale-i Nur'da ismi zikredilmiştir. Künyesi, Ebu Umare Huzeyme bin Sabit bin el-Fakih el-Ensarî el-Hatmî şeklindedir.

HÜLÂĞU: İran'da hüküm süren İlhanlılar devletinin kurucusu olan Hülâgû Moğol İmparatoru Cengiz Hanın torunudur. 1217 yılında doğdu 1265'de kırk sekiz yaşında öldü. Geniş bir coğrafyada büyük bir tahribat ve katliam yapan Hülâgû tarihe zalim bir insan olarak geçti. Küçük yaşta iken babası ölen Hülâgû'nün eğitimi annesi tarafından Budist rahiplerine bırakıldı. Hülâgû'nün dedesi Cengiz'in yakın arkadaşları olan bu rahipler Hülâgû'yü Budist inançlarına göre yetiştirdiler. Moğollar, hem merkezi otoritelerini güçlendirmek hem de batıdaki sınırlarını genişletmek maksadıyla Hülâgû'yu Yakındoğu'ya komutan olarak gönderdiler. Görevini tamamladıktan sonra merkezleri olan Karakurum'a dönmesi gereken Hülâgû, Moğolların başında bulunan Mengü Han'ın ölmesi ve şartların değişmesi sebebiyle geri dönmeyerek nüfuzu altında bulunduğu topraklarda İlhanlı devletini kurdu. Hülâgû, İsmailîleri ortadan kaldırdı; Mısır ile Suriye'yi zaptetti; Urfa, Harran, Halep ve Antakya'yı da ele geçirdi; Bağdat'ı işgal edip Abbasî Halifeliğine son verdi. Bağdat'ın işgal edilmesi ve Abbasî Halifeliğine son verilmesi İslâm tarihi ve medeniyeti açısından bir dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Burada tarihte eşine az rastlanır bir katliam yapılmış, camiler ve kütüphaneler tahrip edilmiş, kitaplar Dicle Nehrine atılmıştır. Bu hadise ile İslâm âlemi ağır bir darbe almış, İslâm medeniyeti duraklama dönemine girmiştir.

HÜSEYİN (R.A.): Hz. Hüseyin b. Ali, Hz. Peygamberin (a.s.m.) torunu, Hz. Fatıma ile Hz. Ali'nin küçük oğludur. Hicretin 4. yılında Medine'de doğdu. Adını Hz. Peygamber kulağına ezan okuyarak, Araplarca pek bilinmeyen Hüseyin olarak koydu. Sekiz adet hadis rivayet eden Hz. Hüseyin, ağabeyi Hasan gibi ilk iki halife döneminde cereyan eden önemli olaylarda fiilen yer almadı. Hz. Osman'ın evinin isyankârlar tarafından kuşatılması üzerine ağabeyi ile birlikte halifeyi korumak ve evine su taşımak üzere babaları Hz. Ali tarafından görevlendirildi. Babası halife seçilince onun bütün seferlerine katıldı. Babasından sonra ağabeyine biat etti. Hz. Hasan, Hz. Muaviye ile anlaştığında Medine'ye geldi. Hz. Hüseyin, Muaviye'den sonra oğlu Yezit'e biat etmeyip Mekke'ye gitti. Kûfelilerin ısrarlı davetleri üzerine Kûfe'ye hareket etmek üzere Mekke'den ayrıldı (680). Kerbelâ'ya geldiğinde Yezit'in orduları tarafından feci bir şekilde şehit edildi. Hz. Hüseyin "Şehit" lâkabıyla meşhurdur. Hz. Hüseyin'in soyundan gelenler "Seyyid" ünvanıyla tanınmışlardır.

HÜSEYİN-İ CİSRÎ: 1261'de (1845) Trablusşam'da doğdu. Soyu baba tarafından Hz. Peygambere ulaştığı bildirilmektedir. Adı, Hüseyin b. Muhammed b. Mustafa el-Cisr'dir. On sekiz yaşına kadar Trablusşam'da dinî ilimler okudu. Daha sonra Beyrut'a, oradan da Ezher'e gidip orada ilim tahsil etti. Halveti tarikatına intisap etti. Babası ve amcasının ölümünden sonra tarikat hizmetlerini Trablusşam'a gelerek yürüttü ve burada talebe yetiştirme ve eser yazmakla meşgul oldu. Hüseyin el-Cisr, Batının kalkınmasının temelinde eğitim yattığına inanıyor, bunun için de Batıdakine benzer sanat ve meslek okullarının açılmasının gerektiğini söylüyordu. II. Abdulhamid döneminde Trablus'ta Medresetü'l-Vataniyye'yi açtı. Bizzat müdürlük görevi üstlendiği bu okul, programında Arap dili ve edebiyatının yanı sıra dinî ve modern ilimlerin bir arada okutulduğu ilk İslâmî mektep olmuş ve birçok ünlü kişiler yetiştirmiştir. Cisrî, bu medrese kapanınca Beyrut'ta Medresetü's-Sultaniyye'nin müdürlüğüne getirildi. Daha sonra II. Abdulhamid tarafından saray hocalığına tayin edildi, fakat birkaç ay sonra sıhhi sebeplerle Trablusşam'a geri döndü. Hüseyin el-Cisr, şarkiyatçıların tenkitlerine karşı İslâm inancını savunmak için Batı düşüncesiyle ilgilenmiş, bu dönemde Müslümanların kendi şahsiyetini koruyarak varlıklarını sürdürmeleri için gayret sarf etmiştir. Eserlerinden bazıları şunlardır: Risaletü'l Hamidiyye fi Hakikatî't-Diyanetî'l İslâmiyye ve Hakikiyyetî's-Şeriatî'l-Muhammediyye; Huşunü'l-Hamidiyye li-Muhafazatî'l-Aka'idî'l-İslâmiyye; Hediyyetü'l-Elbab fi Cevahiri'l-Adab; Ziynetü'l Maşune; İşaratü'l-Latife.

HÜSREV (ALTINBAŞAK): 1899'de Isparta'da doğdu. 1977'de İstanbul'da vefat etti. Bediüzzaman'la birlikte, Eskişehir, Denizli ve Afyon hapislerinde beraber bulundu. Isparta kahramanlarından, Risale-i Nur'un hizmetkârlarından idi. En müşkül ve karanlık günlerde Nur Risalelerine hizmet etmişti. Yüzlerce Risaleyi bir matbaa gibi çoğaltmıştı. Güzel bir hatta sahipti. Tefavuklu Kur'ân-ı Kerim'i ilk defa yazanlardandır.

- İ -

İBNİ ABDİ'L-BERR (978-1071): Büyük İslâm âlimlerindendir. Hadis âlimi, edip, tarihçi ve münekkit bir kişiliğe sahip olup, Maliki fakihlerindendir. Endülüs'te yüz yedi âlimden icazet almıştır. Bazı akranları kendisiyle aynı hocalardan ders almalarına rağmen, bilâhare ondan ders alıp talebesi olmuşlardır. Tenkitleriyle meşhur İbn Hazm tarafından, "hadis ilminin imamı" olarak tavsif edilmiştir.

Risale-i Nur'da asrının allâmesi, tahkik ehlinin büyüklerinden biri olarak zikredilmektedir. Künyesi, Ebu Ömer Cemalüddin Yusuf bin Abdillâh bin Muhammed bin Abdilberr en-Nemerî şeklindedir.

İBNİ ADİYY (891-976): Onuncu asırda yaşamış İslâm âlimlerindendir. Daha çok el-Kâmil adlı eseriyle tanınır ve meşhur olmuştur. Ünlü bir hadis hafızı ve hadis münekkitlerindendir (eleştirmen). İlim tahsil etmek için memleketinden ayrılmış, aralarında Mekke, Medine, Suriye, Mısır ve Anadolu'nun bazı vilâyetleri olmak üzere bir çok beldeyi dolaşmış ve çok sayıda âlimden ders almıştır. Asıl adı Abdullah'tır. İbn Adiyy olarak tanınır ve meşhur olmuştur. Güçlü hafızası ile dikkat çekmiştir. Ehli Sünnet itikadında olup, Şafii mezhebine mensuptur. Risale-i Nur'da ismi zikredilmekte olup, naklettiği bir hadis-i şerife yer verilmiş, kendisinden "mühim imamlardan İmam İbn Adiyy" şeklinde söz edilmiştir. Kısa künyesi Ebu Ahmed olup, tam künyesi Ebu Ahmed Abdullah bin Adi bin Abdullah el-Cürcanî şeklindedir.

İBNİ AHTAB: Tam ismi Huyeyy ibni Ahtab'dır. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) hanımlarından Hz. Safiye'nin babası ve Kâ'b bin Esed'in kardeşidir. Meşhur Yahudi âlimlerinden olan İbni Ahtab aynı zamanda Nadir Yahudilerinin reisiydi. Hendek Savaşı esnasında Kurayza Yahudilerine gitmiş, Kurayza Yahudilerinin "Biz Muhammed'le anlaşmalıyız. Anlaşmayı bozacak bir

durum yok” demelerine rağmen onları ihanet etmek hususunda kandırmış ve müşriklerle birlikte Müslümanlara karşı savaşmaya razı etmişti. İslâmiyeti kabul etmediği halde Peygamber Efendimizin (a.s.m.) beklenen peygamber olduğunu söylemişti.

İBNİ ATAULLAH EL-İSKENDERÎ (?-1309): Mısır’da yaşamış İslâm âlimlerindendir. İslâm dünyasında daha çok “Hikemü’l-Ataiyye” adlı meşhur eseriyle tanınmıştır. Fıkıh âlimi olarak tanınmış daha sonra Şazeli tarikatına intisap etmiştir. Adı Ahmed’tir. Ebü’l Abbas Tacüddin Ahmed ve İbn Ataullah lakaplarıyla anılmış, İbn Ataullah lakabıyla tanınıp meşhur olmuştur. Memleketinin ismine izafeten İskenderî lakabını da almıştır. Künyesi Ebü’l-Abbas Tacüddin Ahmed bin Muhammed bin Abdülkerim bin Ataullah Şazeli el-İskenderî şeklindedir. İbni Ataullah, Şazeli tarikatı içerisinde önemli bir konuma sahip oldu. Tarikatın müessisi olan Ebü’l-Hasan Şazeli ve halifesi olan Ebü’l-Abbas Mürsî’den sonra üçüncü büyük şahsiyet olarak kabul görmeye başladı. İbni Ataullah’ın üzerinde durduğu konulardan birisi de ilmin hayırlı olanıyla ilgilidir. Allah korkusu ile birlikte bulunan ilimden söz etti. Âlimin Allah korkusunu ilmiyle beraber tuttuğu ölçüde hayırlara vesile olduğunu, insanlara daha faydalı izah etti. Bundan ötürü, Allah korkusu ile birlikte icra edilen ve bulunan ilmi en hayırlı ilim olduğunu savundu. İbni Ataullah verdiği sohbetler ve yazdığı eserleriyle çok sayıda insanı etkiledi. Birçok kimse onun fikir ve düşüncelerinin etkisinde kaldı. Bu arada tasavvufa mensup şahsiyetler üzerinde de iz bıraktı. Yazdığı eserleriyle başta Kuzey Afrika olmak üzere bir çok İslâm beldesinde tanınmasına vesile oldu. Eserleriyle ilgili olarak çok sayıda şerhler kaleme alındı. Eserleri muhtelif dillere tercüme edildi. 1309 yılında Kahire’de vefat etti. Cenazesi Karafe Mezarlığına defnedildi.

İBNİ BÜNYAMİN: Peygamber Efendimiz (a.s.m.) döneminde yaşayan Yahudi âlimlerindendir. Kendi kutsal kitaplarında bahsedilen son peygamberle ilgili bilgilerden hareketle Müslüman olmuştur.

İBNİ CERİR-İ TABERİ: Ebu Cafer Muhammed bin Carir bin Yezid. (839-923) İslâm tarihçisi ve müfessiri olup h. 224 yılı sonunda Taberistan’da Amul şehrinde doğmuştur. Genç yaşlarda ilim tahsiline başlayan Taberi, 7 yaşında iken Kur’ân’ı ezberlemiş, daha sonra ilim öğrenmek için ilim merkezlerini dolaşmaya başlamıştır. Genç yaşlardan itibaren bütün gayretini hadis malzemesine hakim olmaya sarf eden Taberi, sonraları zamanının çoğunu ders vermek ve kitap yazmakla geçirmiştir. Taberi, tarih, fıkıh, tefsir ve kıraattan başka, şiir, lügat, sarf, nahiv, ahlâk, riyaziye ve tıp ile de meşgul olmuştur. Ceririye olarak bilinen fıkıh mektebinin kurucusu olan ve bu sebeble İbni Ceriri Taberi olarak da bilinen Taberi, h. 26 Şevval 310’da (16 Şubat 923) Bağdat’ta vefat etmiştir.

İBNİ KAYYİM EL-CEVZİ (1292-1350): Bediüzzaman Said Nursî tarafından, şiddetli münekkith-muhakkik olarak tarif edilen, İslâm ilimlerinin bir çok dalında eser veren ve Hanbeli mezhebinin meşhur âlimlerinden olan İbn Kayyim, 1292 yılında Dimaşk’ta doğdu. İbn Kayyim lakabıyla meşhur oldu. Dimaşk’taki Cevziyye medresesinin kayyimi (medrese ve cami hizmetini gören kimseler için kullanılan isim) olan babası Ebu Bekir’in bu özelliğinden dolayı, kendisi “İbn Kayyim” olarak tanındı. Künyesi, Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed bin Ebu Bekir bin Eyyüb ez-Zürai ed-Dimaşki el-Hanbeli şeklindedir.

İBNİ EBİ ŞEYBE (776-849): Sekizinci ve dokuzuncu asırlarda yaşamış, hadis ilmi alanında yapılan ciddi çalışmalardan biri olan El-Musannef adlı eseriyle tanınıp şöhret bulmuş İslâm âlimlerindendir. Asıl adı Abdullah’tır. İbn Ebi (Ebu) Şeybe olarak tanınmıştır. Bir çok âlimden ders aldığı gibi; Buhari, Müslim ve Ebu Davud gibi büyük hadis âlimlerinin önde gelenlerine ders vermiştir. Tefsir ve tarih alanlarıyla ilgili eserler de yazmıştır. Din ve devlet idaresindeki Mu’tezile izlerini silmeye karar veren Abbasi Halifesi, kendisinden istifade etmiş ve yardım

almıştır. Risale-i Nur'da ismi zikredilmiş ve büyük hadis âlimlerinden olduğu ifade edilmiştir. Künyesi, Ebu Bekr Abdullah bin Muhammed bin Ebi Şeybe İbrahim el-Absî el-Kûfî şeklindedir. Abdullah, 776 yılında Kûfe'de doğdu. Tanınan bir çok ünlü simaya hocalık yaptı. Buhari, Müslim, Ebu Davud, İbn Mace, İbn Vaddah, Ebu Zura er-Razi, İbn Sa'd, Baki bin Mahled, Ebu Ya'la el-Mevsilî, Ebü'l-Kasım el-Begavî gibi şöhret sahibi olan âlimler, kendisinden ders alanlardan bazılarıdır. Abbasi halifeliği, görevlendirdiği âlimlere hatırı sayılır maaş ve tahsisat ayırarak çalışmalarını sağlamıştır. Bu çalışmanın neticesinde; Mu'tezile ve benzeri mahiyetteki görüşleri reddeden hadislerin tespiti, daha sonra da halka anlatılarak aydınlanmalarının sağlanması ve bu şekilde Mu'tezile'nin izlerinin silinmeye çalışılması ön görülmüştür. Bu maksatla değişik beldelerde insanlara ders vermeye başlayan Ebu Şeybe'nin dinleyicilerinin çok arttığı ve bazen otuz bin kişiye hitap ettiği nakledilmiştir. İbni Ebi Şeybe, Ağustos 849 tarihinde de vefat etmiştir.

İBNİ EBİ VEHEB (743-813): Dokuzuncu asırda yaşamış İslâm âlimlerindendir. Mısır bölgesinde doğup büyümüş, buralarda hizmet etmiştir. İmam Mâlik'in önde gelen ve en çok sevdiği talebelerinden birisi olmuştur. Elde ettiği ilmî birikiminden ötürü, ilmin kütüphanesi olarak vasıflandırılmıştır. Yüz bin civarında hadis-i şerifi ravileriyle birlikte ezberlemiş ve çok sayıda hadis nakletmiştir. Kendisine teklif edilen kadılığı kabul etmemiş, ilim ile meşguliyeti tercih etmiştir. Risale-i Nur'da kendisi için, "büyük bir imam olan İbn Veheb" tabiri kullanılmıştır. Künyesi Ebu Muhammed Abdullah bin Vehb bin Müslim el-Fihri el-Mısri şeklindedir.

İBNİ FEVREK (FÜREK) (941-1015): On ve on birinci asırlarda yaşamış ünlü İslâm âlimlerindendir. Ebü'l-Hasan Eş'ari'nin görüşlerini sistemleştiren âlim olarak bilinmektedir. Asıl adı Muhammed'dir. İbni Fevrek veya İbn Fûrek lakabıyla anılmakta, ikincisi daha çok kullanılmaktadır. Ömrünün önemli bir kısmını ilimle uğraşmak ve talebe yetiştirmekle geçirmiştir. Ehl-i Sünnet itikadını başarı ile savunmuş ve ilmî müzakerelerde vukufiyetini kabul ettirmiştir. Risale-i Nur'da kendisinden asrının âlimi olarak söz edilmekte, içtihatı üstünlüğü ve faziletinden ötürü "Şâfiî-yi Sâni" ünvanını taşıdığına işaret edilmektedir. Künyesi Ebu Bekr Muhammed bin Hasan bin Fevrek (Fûrek) el-İsfahanî en-Nişaburî şeklindedir.

İBNİ HACER-İ ASKALANİ (1372-1449): Meşhur hadis âlimlerindendir. Şubat 1372'de (H. 773) eski Mısır'da doğdu. İbn Hacer, dokuz yaşında hafız oldu. On iki yaşında babasının dostu Harrubi ile Mekke'ye gitti ve burada dersler aldı. Bir çok önemli eseri hıfzetti. Başta hadis olmak üzere fıkıh, Arapça ve matematik derslerini aldı. Edebî ilimlerle meşgul olup meşhur şair ve ediplerin eserlerini okuyarak kendini geliştirdi. İbni Hacer, 1403 yılından itibaren vefatına kadar yaklaşık 46 yıl muhtelif okullarda hocalık yaptı. Yirmi yedi yıl boyunca ısrarla reddettiği Mısır Şafii başkadılığına Sultan tarafından tayin edildi (1423). Vefatına yakın bir zamana kadar bu görevi devam ettirdi. Ömrünü ilme adayan İbn Hacer, sadece hadis alanında yüz yetmişe yakın eser kaleme aldı. Yaptığı hizmet ve özverili çalışmasından ötürü "Emirü'l-mü'minin fi'l-hadis" ünvanına lâyık görülen ender âlimlerdendir. Fıkıh alanında da otuza yakın eser yazdı. Çok güçlü bir hafızaya sahipti. Önemli özelliklerinden bir tanesi; bir şeyi yazmakla meşgul olduğu zamanlarda bile kendisine okunan metni takip ederek düzeltmeleri yapabilmektir. Hem sür'atli okur, hem de sür'atli yazardı. Eser yazma, okuma, ders ve fetva vermeden arta kalan zamanını ibadetle geçirirdi. Talebelerine karşı çok şefkatli davranır isteklerini geri çevirmemeye dikkat ederdi. Az konuşarak, kimseyi kırmamaya gayret gösterirdi. Aldığı maaşı hayır hizmetlerinde kullanırdı. Görevli gittiği yerlerde devlet parasıyla hazırlanan yemekleri yemezdi. Örnek bir ömür yaşayan İbn Hacer, 1449 yılında Kahire'de Hakkın rahmetine kavuştu. Cenaze namazı Halife tarafından kıldırıldı. Çok büyük bir kalabalık cenaze

merasimine iştirak etti. Mekke dahil bir çok yerde kendisi için gıyabi cenaze namazı kılındı. Naaşı Karafetüssuğra Kabristanına defnedildi.

İBNİ HEYEBÂN: Peygamber Efendimize (a.s.m.) peygamberlik verilmeden önce, Yahudi kabilesi Nadiroğullarına misafir olan ve son peygamberin geleceğini haber veren bir âlimdir.

İBNİ HİBBAN: Hadis âlimidir. Künyesi Ebu Hatem'dir. İlim öğrenmek için Şaş ile İskenderiye arasında dolaştı ve zamanın tanınmış âlimlerinden istifade etti. Fıkıh, tıp ve astronomi alanlarında da söz sahibi olan İbni Hibban, Semerkant ve daha başka yerlerde kadılık yaptı.

İBNİ İŞHAK (699-768): Asıl adı Muhammed'tir. İbn İshak lakabıyla şöhrat bulmuştur. Sekizinci asırda yaşamış İslâm tarih ve siyer âlimlerindendir. Yazdığı eserleri bu alanla ilgi mevcut kaynakların başında gelmektedir. Peygamber Efendimizin hayatı ve katıldığı savaşları kaleme alan ve bu konuda önemli bir birikime sahip olan kişi olarak kabul görmüştür. Yaşadığı süre zarfında, "emirü'l-mü'minin" ünvanıyla anılmıştır. Risale-i Nur'da ismi, râvi İmam İbn İshak olarak zikredilmiştir. Râvileri arasında kendisinin de bulunduğu bir hadisi şerife yer verilmiştir. Künyesi Muhammed bin İshâk bin Yesâr bin Hıyâr el-Muttalibî, el-Kureyşî el-Medinî şeklinde dir.

İBNİ MÂCE (824-887): Hadis âlimi ve hafızıdır. Kütüb-i Sitte olarak bilinen, en güvenilir altı büyük hadis kitabından biri olan es-Sünen'in yazarıdır. Hicrî üçüncü (Milâdî dokuzuncu) asrın önde gelen hadisçilerindendir. Hadis ilmini ve hadisleri öğrenmek maksadıyla Irak, Basra, Küfe, Bağdat, Mekke, Sam, Mısır ve Rey gibi beldeleri dolaşmıştır. 4341 hadis-i şerifi toplayan müellif, yüz elli bölümden müteşekkil eserini kaleme almıştır.

Risale-i Nur'da naklettiği hadis-i şeriflerden iki tanesi yer almış ve ismi de "İmam-ı İbn-i Mace" şeklinde zikredilmiştir. Adı Muhammed olup, İbn Mace lakabıyla tanınmış ve bu lakapla meşhur olmuştur. Künyesi Ebu Abdullah Muhammed bin Yezid (bin) Mâce el-Kazvinî şeklindedir.

İBNİ MES'UT (? - 653): Peygamber Efendimize (a.s.m.) iman edenlerin ilklerinden olup, Müslüman olan altıncı kişidir. Kâbe'de müşriklerle karşı Kur'ân-ı Azimüşşanı aşikâr bir şekilde okuyan ilk Sahabedir. Suffe ehlinde olup, bizzat Peygamber Efendimizden (a.s.m.) çok sayıda hadis rivayet etmiştir. Cennetle müjdelenen Sahabelerdendir. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) övgüsüne mazhar olmuş, "Abdullah bin Mes'ut'un tavsiyelerine sınırsız sarılınız" mealindeki Peygamberî iltifata nail olmuştur. Medine'ye hicret ettikten sonra mescidin yanı başındaki bir eve yerleştirilmiş ve Resulullahın evine girip çıkmasına izin verilmiştir. Kendisine gösterilen yakınlık ve ilgiden dolayı yabancılar tarafından Ehl-i Beyt'ten biri sanılmıştır. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) her halini kendine rehber edinmiş ve hayatında tatbik etmeye çalışmıştır. Bu itibarla Resulullah'a en çok benzeyen Sahabe olarak tasvir edilmiştir. Meşhur altı Abdullah'tan biri olarak da tarihe geçmiştir. Halifeler döneminde de yakın ilgi görmüş ve muhtelif konularda bilgisine başvurularak verdiği hükümlere önem verilmiştir. Künyesi Ebu Abdurrahman Abdullah bin Mes'ut bin Gafil bin Habib el-Hüzelî şeklindedir. Peygamber Efendimizin vefatından sonra Hz. Ebubekir (r.a.) tarafından teşkil edilen heyete seçildi. Bu heyet, Medine'nin savunulması ve önemli noktaların güvenlik altına alınması amacıyla teşkil edildi. Hz. Ömer (r.a.), Abdullah'ı Küfe'ye göndererek hem eğitim ve öğretim işinin yönlendirilmesini, hem de kadılık ve Beytülmal idaresini verdi. Hz. Ömer'in vefatından sonra Medine'ye döndü. Daha sonra halife Hz. Osman tarafından tekrar eski görevine gönderildi. Abdullah (r.a.), vefatına yakın hastalandı. Hz. Osman (r.a.) ziyaretine giderek herhangi bir ihtiyacının olup olmadığını sordu. Allah'ın rahmetinden başka bir şeye ihtiyacı olmadığını bildirdi. 653 yılında Medine-i Münevvere'de Hakkın rahmetine kavuştu. Cenaze namazı halife Hz. Osman tarafından kılındı.

İBNİ NATÛR: İbni Natur, Kudüs (İlyâ) yöneticisi ve Şam Hristiyanları Piskoposu idi. Elindeki dinî kaynaklardaki bilgilerden hareketle beklenen ahırzaman Peygamberinin geldiğini haber vermiştir.

İBNİ RÜŞD: Meşhur İslâm bilginlerinden İbni Rüşd (1126. 1198), mütefekkir, doktor, astronom ve matematikçidir. Aristo yorumlayıcısı olmakla meşhur olan İbni Rüşd'ün eserleri yüzyıllarca Avrupa'da okutulmuştur. Avrupalılarca Averroes olarak bilinen İbni Rüşd'ün fikirleri İbni Rüşdçülük (averroisme) diye tanınan felsefî ceryanlarda asırlarca devam etmiştir. 1126'da Endülüs'ün Kurtuba şehrinde doğan ve asıl adı Ebu Velid Muhammed bin Ahmet bin Muhammed olan İbni Rüşd, ilk öğrenimini Kurtuba'da yaptı. Kelâm, fıkıh, edebiyat ve tıp öğrendi. Şiirle de ilgilenen İbni Rüşd, Sevil (Sevilla) kadılığı yaptı. Daha sonraları Farabî, Gazalî ve İbni Sina'nın eserlerini okuyan İbni Rüşd, çağdaşı olan İbni Zuhur ve İbni Tufeyl'in yakın dostu oldu. Aristo'nun eserlerini iyice tetkik eden İbni Rüşd Aristo'nun eserlerine şerhler yaptı ve Aristo ile Eflatun'un felsefesini uzlaştırmaya çalıştı. Eserleri: Külliyyat; Tehafetü't-Tehafüt; Kitabü Ma Ba'be't-Tabia; Faslı'l-Makal ve'l-Keşfan Menahici'l-Edille.

İBNİ SEYYİDİ'N-NÂS (1273-1334): Kahire'de yetişmiş İslâm âlimlerindendir. Hadis, fıkıh, tarih, dil ve edebiyat alanlarında eserler vermiş ve otorite olmuştur. Çok küçük yaştan itibaren ilim meclislerini takip etmiş ve erken yaşta icazet alarak mezun olmuştur. Kaleme aldığı siyeriyle, kullandığı yöntem ve kaynakları itibarıyla çok önemli bir eser vücuda getirmiştir. Medreselerde ders verdiği gibi, hatipliğiyle insanlara hizmet etmiştir. Yazdığı şiirleriyle dikkat çekmiş, dil ve edebiyat alanındaki birikiminden ötürü zamanın otoritelerinden biri olarak kabul görmüştür. Önemli özelliklerinden bir tanesi de istinsahtaki, yani mevcut eserlerin nüshalarının çoğaltılmasındaki seriliğidir. Risale-i Nur'da, siyer ve aynı zamanda bir hadis kitabı hüviyetini de taşıyan eserine atıf yapılmakta, eserinde Mucizat-ı Ahmedîye ile ilgili verdiği bilgi hatırlatılmaktadır. Asıl adı Fethuddin Muhammed'dir. Ebü'l-Feth künyesi hocası tarafından kendisine verilmiştir. Tam künyesi Ebü'l-Feth Fethuddin Muhammed bin Muhammed bin Muhammed el-Ya'merî şeklindedir.

İBNİ SİNA: Ebu Ali el Hüseyin bin Abdullah (980-1037). Garp Ortaçağında Avicenna diye tanınan İbni Sina, ilk tahsilini Buhara'da gördü ve on yaşında iken Kur'an'ı ezberledi. Değişik hocalardan hesap, fıkıh ve kelâm tahsil ettikten sonra Nâtîli adlı bir âlimden mantık ve felsefe öğrendi. Felsefî bilgilerinin temellerini Farabî'ye borçlu olan İbni Sina, metafiziği Farabî'nin el-İbana adlı eserinden öğrenir. Aristo'yu ancak Farabî'yi okuduktan sonra anlayabildiğini ifade eden İbni Sina'nın fikir inkişafında müdürlüğünü yaptığı Şivan el-Hikma adındaki Samanoğulları Saray Kütüphanesinin büyük rolü olmuştur. Samanî hükümdarının vefatından sonra, memlekette meydana gelen siyasî karışıklıklar yüzünden Buhara'dan çıkmaya mecbur olan İbni Sina, sırasıyla Harizm, Irak-ı Acem, Cürcan ve Rey'e gitmeye mecbur oldu. Büyük bir filozof olduğu kadar ünlü bir hekim de olan İbni Sina, tıp alanındaki eserleriyle İslâm dünyasının yanı sıra, Avrupa'daki tıp ilmini de derinden etkiledi. Eserleri Avrupa üniversitelerinde 600 sene temel kitap olarak okutulan İbni Sina'nın tıp, mantık, felsefe, fizik, tabiiyat, psikoloji ve birçok ilme dair 270 kadar eseri vardır. 1037 yılında vefat etmiştir ve kabri İran'ın Hemedan şehrinde dir.

İBNİ TEYMYİYE: Ahmet Takıyüddin Ebu'l Abbas. İbni Teymiye Hicrî 661 yılında Harran'da doğmuştur. Adı, Ahmet Takıyüddin Ebu'l Abbas bin Şihabüddin Abdulhalim'dir. Ailesine nispetle İbni Teymiye diye anılır. İbni Teymiye'nin ailesi Şam'a gelerek oraya yerleşen ilim ehli bir ailedir. Teymiye'nin babası Harrani diye anılan büyük bir âlimdir. Sükkeriye'deki Darü'l Hadis'in şeyhliğini de üzerine alan babası, İbni Teymiye'nin yetişmesinde önemli rol oynamıştır. İbni Teymiye kuvvetli bir hafızaya sahipti. Çocukluğundan itibaren Kur'an ve hadis öğrenerek

ilme yönelmiştir. İbni Teymiye dinî ilimlerde olduğu kadar matematik, felsefe ve mantık ilimlerinde de ileri seviyede bilgi sahibiydi. Babasının ölümünden sonra onun yerine ders vermeye başlamıştır. İbni Teymiye, Mısır emirinin Mısır'a davet etmesi üzerine Mısır'a gitmiş, fakat iki kere Kahire'deki bir zindana atılmış, orada bir müddet kaldıktan sonra bırakılmıştır. Mısır'da kaldıktan bir müddet sonra Şam'a geri dönmüş, fakat orada da aralıklarla iki defa hapse atılmış, 728 yılında hapisteyken hastalanmış ve daha sonra vefat etmiştir. İbni Teymiye Hanbeli mezhebine bağlı olmakla birlikte, dört mezhebin görüşüne uygun görüşler ortaya koyar veya Ahmet bin Hanbel'in görüşünü daha öne alıp tercih ederdi. Kendisinin dört mezhep dışında farklı görüşler ortaya koyduğu da bilinmektedir. Farklı görüşleri ortaya koyması ve sünni görüşe muhalif görüşleri de olması, onun muhaliflerini kendine karşı harekete geçmesine sebep olmuştur

İBRAHİM (A.S.): Kur'ân-ı Kerîm'de adı çokça geçen bir peygamberdir. Onun dini, Kur'ân-ı Kerîm'de Hanif olarak adlandırılmıştır. Hz. İbrahim'e (a.s.) 10 sayfalık kitap nazil olmuştur. Hz. Peygamber Efendimizin de atasıdır. Urfa'da doğduğu rivayet edilmektedir. Hz İbrahim, zamanının kralı Nemrut'u tevhit inancına davet etmiştir. Kabul etmeyen Nemrut, Hz. İbrahim'i ateşe attırmış, fakat mu'cize olarak ateş onu yakmamıştır. Her zaman Allah'ın dostluğunu istemesi ve sadece ondan medet beklemesi sebebiyle kendisine Habibullah veya Halilürrahman denilmiştir. Hz. İbrahim, yaşı bir hayli ilerlemiş olmasına rağmen çocuğu olmamıştı ve Allah'tan bir evlât istedi ve bu duası kabul edildi. İlk önce Hz. İsmail, daha sonra diğer eşinden Hz. İshak doğdu. Bu sırada Hz. İbrahim, oğlu İsmail'i kurban etme olayıyla imtihan edildi. Oğlu İsmail (a.s.) ile Kâbe'yi yeniden inşa eden Hz. İbrahim, Kudüs'ün el-Halil bölgesinde medfundur.

İBRAHİM HAKKİ: İbrahim Hakkı Erzurumî. Anadolu'da yaşayan evliyanın ve ulemanın büyüklerindendir. Hicrî 1156/1710 senesinde Erzurum'un Hasankale kazasında doğdu. Siirt'in Tillo kasabasında İsmail Fakirullah'dan ders alan babası Osman Efendinin yanına gelerek İsmail Fakirullah ile tanışan İbrahim Hakkı babasından tefsir, hadis, fıkıh gibi zahirî ilimleri öğrendi. Babasının arkadaşı Molla Muhammed Sıhranî Hazretlerinden de astronomi, matematik gibi zamanın fen ilimlerini öğrendi. İsmail Fakirullah Hazretlerinin de sohbeti ve hizmetlerinde bulunarak kendisini manevî sahada yetiştirdi. Daha sonra Erzurum'a ve Hasankale'ye gitmiş, bir müddet sonra da İstanbul'a gelmiş, Sultan Mahmud tarafından Abdurrahman Gazi Zaviyesine tayin edilince de Erzurum'a dönerek orada talebe yetiştirmeye başlamıştır. Zaman zaman Tillo'ya gelerek Cebel-i Ra'sil Kuva'da talebeleriyle sohbet eden İbrahim Hakkı, 1195/1781 yılında Tillo'da vefat etti ve hocasının yanına defnedildi. Eserleri: *Marifetname; İlahiname; Tecvid Kitabı; Tertibü'l-Ulum; İrfaniye; İnsaniye; Mecmu'atü'l-Me'ani; Sefine-i Nuh; Kenzü'l-Fütuh; Hey'etü'l-İslâm.*

İBRAHİM HULÛSÎ: Bakınız HULÛSÎ BEY.

İDRİS (A.S.): Hz. İdris, Hz. Şit'in torunlarından olup ondan sonra peygamber olarak görevlendirilmiştir. Adı Kur'ân-ı Kerim'de dört yerde geçmektedir. Kendisine otuz sahifelik suhuf indirilmiş ve onu okuyarak insanları hakka ve hidyete devet etmiştir. Hz. İdris ilk olarak yazı yazan ve terzilik yapan insan olma şerefine sahiptir. Hz. İdris, Hz İsa gibi semaya çekilmiştir ve onun gibi hayatı bir sema tabakasında devam etmektedir. Bediüzzaman, Mektubat adlı eserinde Hz. İdris ile Hz İsa'nın üçüncü hayat tabakasında yaşadıklarını ifade etmiştir. Dünyaya ait cisimleriyle birlikte, fakat beşerî ihtiyaçlardan uzaklaşarak nuranileşmiş bir halde, melek hayatı gibi bir hayata mazhar olmuşlardır.

İLYAS: Hz. İlyas (a.s.) Beni İsrail peygamberlerindendir. Kur'ân-ı Kerim'de iki defa adı geçmektedir. Soyu Hz. Harun'a (a.s.) dayandırılan Hz. İlyas m.ö. 9. asırda yaşamıştır. İsrailoğulları Ba'l putuna tapmaya başladıktan sonra, Cenab-ı Allah Hz. İlyas'ı (a.s.) bunlara peygamber olarak gönderdi. Hz. İlyas pek çok mu'cizeler göstermesine rağmen İsrailoğulları onu yalanladılar. Hz. İlyas'ın Hz. Hızır'la buluştuğu rivayet edilmektedir. Bu buluşmanın anısına buluşma zamanı 6 Mayıs halk tarafından baharın başlangıcı sayılır.

İMAM-I ŞAFİİ: (ö.820) Şafii mezhebinin kurucusudur. H. 150 (767) yılında Gazze'de doğan Şafii, Mekke'de Müslim el-Zinci ve Sufyan bin Uyeyne'den hadis ve fıkıh tahsil etti. 20 yaşlarında Medine'ye Malik bin Enes'in yanına giderek onun ölümüne kadar orada kaldı. Malik bin Enes'in Muvatta adlı eserini ezbere bilen Şafii, 195'ten itibaren Bağdat'ta hocalığa başladı. İmam-ı Şafii h. 204'te (820) Fustat'ta vefat etti. İmam-ı Şafii sadece mevcut bütün fıkıh malzemesini elden geçirmekle kalmamış, fıkıh ilminin usullerini ve temellerini araştırarak usul-i fıkıhın kurucusu addolunmuştur. İmam-ı Şafii'nin talebeleri arasında Zafaranî, Ebu Savr, Ahmed bin Hanbel, Karabisi gibi tanınmış âlimler de vardır. Şafii mezhebi bugün Güney Arabistan'da, Bahreyn'de, Malaya Adalarında, Dağıstan'da, Tangonyika'da ve bazı Orta Asya bölgelerinde hakimdir. Eserleri: Kitabü'l-Umm; Kitap-ı Fikhü'l-Ekber; Kitabü Vasiyyetü's-Şafii

İMAM-I ALİ: Bakınız ALI (r.a.).

İMAM-I AZAM: Bakınız EBU HANİFE.

İMAM-I BAĞAVİ: Bakınız BAĞAVİ.

İMAM-I BEYHAKİ: Bakınız BEYHAKİ.

İMAM-I BUHARİ: Bakınız BUHARİ.

İMAM-I GAZALİ: Asıl adı Hüccetü'l-İslâm Ebu Hamid Muhammed b. Ahmet el Gazzalî'dir. Es'ari kelâmcısı, Şafii fakihî, mutasavvîf ve filozoflara yönelttiği eleştirilerle tanınan İslâm düşünürüdür. Hicrî 450'de (1058) Horasan'da, Meşhed'de (Tus) dünyaya geldi. Babasının mesleğinin yün tacirliği olmasından dolayı kendisine "Gazzalî" ve zamanında İslâma yöneltlen itirazlara cevap vererek itiraz edenleri susturduğu için de "Hüccetü'l-İslâm" denilmiştir. Kelâm, fıkıh, hadis, felsefe, tasavvuf, mantık gibi ilimlerde yüksek bir mevkiye sahiptir. Bu sahalarda birçok önemli eserleri bulunmaktadır. Hicrî 505'te (1111) Tus'da vefat eden ve oraya defnedilen Gazalî'nin eserlerinden bazıları şunlardır: El-Münkiz; İhya-ü Ulumi'd-Din; Kimya-yı Saadet; Tehafütü'l-Felasife; Kistasü'l-Müstakim.

İMAM MALİK (712-795): Maliki mezhebinin imamıdır. Ömrünün büyük ekseriyetini Medine'de geçirmiş ve burada vefat etmiştir. Aralarında Tabiinin büyük simalarının da bulunduğu çok sayıda âlimden ders aldığı gibi, sonradan meşhur olan çok büyük zatlara da hocalık yapmıştır. Emevilerin son dönemleri ile Abbasi devletinin kuruluş yıllarında meydana gelen siyasi olaylardan uzak durmuş, taraf olmamıştır. İdarecilerle münasebetleri, sadece istikamet üzere hareket etmelerine yardımcı olma ve onlara doğruyu söyleme çerçevesinde gerçekleşmiştir. İlmî izzetini korumak için gayret gösterdi. İlmi yüceltenin aziz, alçaltanın da zelil olacağını ifade etmiştir. Risale-i Nur'da birkaç yerde ismi geçmekte, hadis nakillerine yer verilmektedir. Bunun dışında; kutuplarla imamların faziletleri açısından birbirlerine üstünlüklerinin izahı bağlamında da ismi zikredilmektedir. Künyesi Ebu Abdullah Malik bin Enes bin Malik bin Ebi Amir el-Asbahi el-Yemeni şeklindedir.

İMAM MÜCAHİD (645-723): Sahabeyi görüp onlardan ders alan Tabiinin önemli simalarındandır. Aralarında, meşhur altı Abdullah'lardan biri olan Abdullah ibn Abbas'ın da bulunduğu Sahabenin ileri gelenlerinden ders alıp, hadis nakletmiştir. Nakilde bulunduğu hadisler başta Sahih-i Buhari olmak üzere bir çok hadis kitabında yer almıştır. Birçok Sahabeden hadis rivayet ettiği gibi, kendisinden de bir çok İslâm âlimi nakilde bulunmuştur. İmam-ı Azam ve

İmam-ı Şafii, kendisi için "güvenilir bir âlim" demişlerdir. Risale-i Nur'da ismi, İmam-ı Mücahid olarak zikredilmekte ve Abdullah ibni Mes'ut'tan naklettiği hadis-i şerife yer verilmektedir.

İMAM-I RABBANÎ: Hindistanlı büyük bir âlim olup, Hicrî ikinci bin yılının başında gelen (müceddid-i elf-i sani) ünvanına sahiptir. İnanç ve fikir açısından büyük karışıklıklar olduğu bir dönemde Hicrî 971'de (1563) Hindistan'ın Serhend kasabasında doğmuştur. Asıl adı Ahmet olan İmam-ı Rabbânî Hazretlerinin soyu Hz. Ömer'e (r.a.) dayandığından Farukî, memleketinden dolayı Sirhindî lâkaplarıyla tanınmaktadır. İlk eğitimi din âlimi olan babası Abdülehad'den almıştır. Daha sonra Silyakût şehrine giderek kadı Badehşani'den fıkıh, kelâm ve tefsir dersleri alarak eğitimini tamamlamış ve icazet almıştır. Daha sonra Delhi'ye giderek Nakşî şeyhi Bakibillah'ın yanında tasavvuf ilmini iki ay gibi kısa bir sürede tamamlayarak irşat izni almıştır. İmam-ı Rabbânî döneminde zararlı düşünce ve fikirler tarikat yoluyla verildiğinden onun mücadelesi de bu yolla olmuştur. Hayatı boyunca tekke ve medrese ehlini birleştirmek için büyük gayret sarf etmiştir. Tarikatları ve özellikle de Nakşî tarikatını, iman hakikatlerinin anlaşılmasına vasıta yapmak suretiyle gerçek kimliğine büründürmüştür. Eski zamanda büyük zatlar tarafından rivayet edilen, "Mütekelliminden ve ilm-i kelâm ulemasından birisi gelecek, bütün iman ve İslâm hakikatlerini aklı ikna edecek bir tarzda ayan beyan ispat edecek" sırrını kendisiyle gerçekleşmesini istediğini ifade etmiştir. Bu sır içindir ki, özellikle hayatının son zamanlarında bütün gayretini doğrudan doğruya iman hakikatlerinin neşri üzerine yoğunlaştırmıştır. Hayat tarzı ve hizmet şekliyle herkesin takdirini kazanması itibarıyla İmam-ı Rabbânî lakabıyla anılmıştır. Cihangir Şah döneminde hapse atılmış; fakat, orada da hizmet ve irşadına devam etmiştir. İmam-ı Rabbânî döneminin hastalıklarını üç sebebe bağlamaktadır. Bunlar; idarecilerin dinden uzaklaşmaları, âlimlerin menfaat ve korku sebebiyle Kur'ân ve sünnetten ayrılmaları ve tasavvuf ehlinin tarikatı şeriatın uzaklaştırmaları olarak sıralanmıştır. İmam-ı Rabbânî 1624 yılında 63 yaşında iken memleketi Serhend'de vefat etmiştir.

İMAM-I ŞUAYB: Fıkıh ve hadis âlimidir. Taiflidir ve Tabiîdendir. Amr bin As'ın (r.a.) torunu olan Şuayb'ın oğludur. Kadın Sahabilerden Zeyneb binti Ebu Seleme ve Rubeyyi binti Muavviz'den hadis dinledi, babasından ve pek çok hadis âliminden hadis rivayet etti. Bunun yanında kendisi de pek çok kişiye hadis öğretti. Amr bin Şuayb sık sık Taif'ten Mekke'ye gider, orada hadis rivayet ederdi. Babası genç yaşta öldüğü için dedesinin himayesinde yetişti ve ondan da hadis rivayet etti. İmam-ı Şuayb Taif'te vefat etmiştir.

İMRAN BİN HUSAYN (?-672): İki yüze yakın hadisi nakletmiş ve ömrü boyunca sünnete uygun yaşamaya gayret göstermiş bir Sahabedir. İyi bir idareci ve güzel giyinen bir insan olarak dikkat çekmiştir. Emevilerin kuruluşu ve sonrasında siyasi olaylara karışmamış, Emeviler tarafından bazı görevlere getirilmesine rağmen Hz. Ali'nin (r.a.) aleyhinde bulunmamıştır. Rivayet ettiği hadislerden bir tanesinin Risale-i Nur'da yer almasıyla ismi zikredilmiştir. Künyesi Ebu Nüceyd İmran bin Husayn bin Ubeyd el-Huzaî el-Ezdî şeklindedir. 628'de Müslüman olduktan sonra Peygamber Efendimiz (a.s.m.) ile birlikte sefer ve savaşlara katılmaya başladı. Mekke'nin fethinde bulundu. Bu sırada kabilesi Huzaa'nın bayrağını taşıdı. İmran'a Hulefa-i Raşidin döneminde önemli görevler verilerek kendisinden istifade edildi.

İSA (A.S.): Hz. İsa ulu'l-azm olan peygamberlerdendir. Hakikî Hristiyanlık dininin peygamberi olan Hz. İsa'ya dört büyük kitabın üçüncüsü olan İncil-i Şerif nazil edilmiştir. Hz. Meryem'in oğlu olan Hz. İsa, Allah'ın yaratıcı kudretinin bir nişanesi olarak doğmuştur. Hz. İsa'nın bir ünvanı ve sıfatı Mesih'tir. Kur'ân-ı Kerim'de onun meziyetlerinden bahsedilmekte ve gösterdiği mu'cizelerden haber verilmektedir. Dört büyük semavî kitaptan biri olan İncil, kendisinden sonra Havariler tarafından yazılmıştır. Ancak sonraları tahrif edilmiş, asliyetini

koruyamamıştır. Hz. İsa, Peygamber Efendimizden “ümmî peygamber” şeklinde bahsetmiştir. İncil’in çeşitli bölümlerinde Peygamberimizin geleceğinden haber verilmektedir. Düşmanları ve kendisine inanmayanlar tarafından öldürülmek istenen Hz. İsa Cenab-ı Hak tarafından göğe yükseltilmiş, kendisini öldürmek isteyenler ise yanlışlıkla Hz İsa’ya çok benzeyen Yuda isminde birini çarmıha germişlerdir.

İSMÂİL: Hz. İsmail (a.s.), Hz. İbrahim’in (a.s.) oğlu olup, Mekke’de peygamber olarak görevlendirilerek Yemen’e gönderilmiştir. Arapların ve dolayısıyla Hz. Resulullahın atasıdır. Küçükken Allah’ın emri ile annesi ile birlikte Mekke’ye getirilerek yerleştirilmiştir. Babası ile birlikte Kâbe’yi yeniden inşa eden Hz. İsmail, babasının Allah’a ahdi üzerine kurban edilmek istenmiş, fakat Cenab-ı Allah Cebrail ile bir koç göndererek onu kurban edilmekten kurtarmıştır. Hz. İsmail (a.s.) yüz otuz yedi yaşında vefat etmiştir. Oğulları, onu annesi Hz. Hacer’in yanına defnetmiştir.

İSMÂİL HAKKI (1846-1912): İsmail Hakkı, 1846 yılında Manastır’da doğdu. Sancaktar İbrahim Efendinin oğludur. Köken olarak Konyalı bir aileye mensuptur. Önceleri Ayasofya Camii’nde kürsü şeyhliği yapmaya başladı. Fatih Camii’nde ise kürsü müderrisliği vazifesinde bulundu. Daha sonra, muhtelif camilerde vaazlar vermeye başladı. Özellikle Ayasofya Camii’nde verdiği vaazlar vesilesiyle büyük dinleyici kitlelerini toplayıp hitap etme fırsatını buldu. Ayan Meclisi azalığı devam ettiği sıralarda, Bediüzzaman Said Nursî’nin de aralarında bulunduğu ve Sultan Mehmed Reşad tarafından yapılan Rumeli seyahati heyetinde bulundu. Risale-i Nur’da ismi zikredilmekte ve İslâm âlimi Hüseyin-i Cîsrî’nin ünlü eseri “Risalet-i Hamidiye”nin kendisi tarafından Türkçeye tercüme edildiğine işaret edilmektedir. Konuyla ilgili olarak; “... bu kadar tahrifatla beraber, şu zamanda dahi meşhur Hüseyin-i Cîsrî (Rahmetullahi Aleyh) o kitaplardan (Tevrat ve İncil’den) yüz on delil nübüvvet-i Ahmediyeye dair çıkarmıştır. Risâle-i Hamîdiye’de yazmış. O risaleyi de Manastırlı merhum İsmail Hakkı tercüme etmiş. Kim arzu ederse, ona müracaat eder, görür” ifadelerine yer verilmektedir. Aynı zamanda bir kelâm âlimi olan İsmail Hakkı, Maturidiyye görüşüne bağlı olup, yazdığı eser ve makalelerinde görüşlerini dile getirmiştir; yeryüzü, gökyüzü, bitkiler, hayvanlar ve kâinattaki bütün yaratılış harikaları en aşağı bir mertebede bile düşünüldüğünde âlemin ilim, hikmet, kudret ve irade sahibi bir Kâmil Zat tarafından yaratıldığının anlaşılacağını ifade etmiştir. Ayan Meclisi üyeliği devam ederken 5 Aralık 1912’de Anadoluhisarı’nda bulunan evinde vefat etmiş ve cenazesi büyük bir kalabalığın iştirakiyle defnedilmiştir.

İSRAFİL (A.S.): Melâike-i Kiram olarak adlandırılan dört büyük melekten bir tanesidir. Kıyamet günü “sur”u üflemekle vazifelidir. Hz. İsrail “sur”u iki kez üfleyecektir. İlk üflemesiyle kıyamet kopacak, ikinci üflemesinden sonra ise kıyamette ölenler diriltilecek ve haşır meydana çağrılacaktır.

— K —

KÂ'B İBNİ LÜEYY: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) atalarındandır. Peygamberimizin dedesi Abdülmuttalib’den yukarı doğru yedinci sırada yer almaktadır Kâ'b bin Lüeyy, Araplar içinde şerefli bir insandı. Cuma gününe Cuma ismini ilk defa o takmıştı. Cuma günü halkını toplar ve onlara hutbe okurdu. Ayrıca Hac mevsiminde de halka hitap ederdi. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) hakkında bir şiir yazmıştır. Kâ'b ibni Lüeyy vefat ettiği zaman Kureyşliler onun ölüm tarihini Fil Yılına kadar tarih başlangıcı edindiler.

KÂ'BÜ'L-AHBÂR (? - 652): Beni İsrail’in meşhur âlimlerindendir. Yemen Yahudilerinden olup, Tevrat hakkındaki geniş bilgisiyle meşhur olmuştur. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) va-sıflarını kutsal kitaplarından öğrenip Müslüman olmuş ve çevresindeki Yahudi âlimlerini de

ikna etmeye çalışmıştır. Ehl-i Kitap râvilerinin en güvenilir olanı kabul edilmiştir. İslâmiyetin zuhuru sırasında henüz tahrif edilmemiş Tevrat'ın nüshasına sahip olduğundan, Peygamber Efendimize işaret eden ayetlerden örnekler vererek âlimleri kabule teşvik etmiştir. Tevrat'ın bu ayetlerinden bir kaç Risale-i Nur'da da zikredilmekte ve kendisi için, "Beni İsrail'in allâme-lerinden" ifadesine yer verilmektedir. Künyesi Ebu İshak Ka'b bin Mati bin Heynu (Haysu) el-Yemanî şeklindedir.

KÂ'B BİN ESED: Bir Yahudi kabilesi olan Kureyza Oğullarının reisidir.

KADI İYAZ (1083-1149): Risale-i Nur'da, "Elhak, o zat, o mucize-i ahlâk-ı hamideyi pek güzel beyan edip ispat etmiştir" denilmek suretiyle Peygamber Efendimizi çok güzel bir şekilde eserinde anlattığından söz edilmektedir. Devrinin hadis imamı olarak anıldı. Künyesi Ebülfazl İyaz bin Musa bin İyaz el-Yahsubî şeklindedir. İyaz, 1083 yılı sonlarında Sebte'de doğdu. Görevinde bulunduğu süre zarfında tavizsiz tutumuyla tanındığı gibi, talebelerine karşı ise son derece mütevazı davranmakla şöhrat buldu. Bid'a ve hurafelere karşı olup sağlam bir itikat sergiledi. Zekâsı ve etkileyici hitabının yanında hazırcevaplılığıyla da ön plana çıktı. Maliki mezhebine mensup olan ve Mağrib olarak adlandırılan Kuzeybatı Afrika ülkelerinde büyük bir üne kavuşan İyaz, bir çok Kur'ân ilminde önemli çalışmalarda bulundu ve eserler kaleme aldı. Bediüzzaman Hazretleri, Kadı İyaz'ın Peygamber Efendimizi (a.s.m.) konu alan eserinden övgüyle söz etmektedir. Bediüzzaman, Kadı İyaz'ın Şifa-i Şerif adlı eserine atıfta bulunarak Peygamber Efendimizi çok güzel bir şekilde anlattığından söz etmektedir; "Bütün ahlâk-ı hamidede en yüksek ve yetiştirmeyecek bir dereceye mâlikti. Şu mu'cize-i ekberi Allâme-i Mağrib Kadı İyaz'ın Şifa-i Şerif'ine havale ediyoruz. Elhak, o zat, o mucize-i ahlâk-ı hamideyi pek güzel beyan edip ispat etmiştir." Kadı İyaz, Merakeş'te mecburi ikamete tâbi tutulup buraya gelmesinden sonra hastalandı ve bir süre sonra Hakkın rahmetine kavuştu (1149). Özellikle Sahih-i Buhari'nin Kuzeybatı Afrika ülkelerinde öğrenilip yayılmasında büyük emeği geçti. Vefatından sonra yerini dolduracak kimsenin olmadığından yakınıldı. Bizzat hocası, yerini dolduracak birini bırakmadığından söz etti.

KATADE BİN DİAME (680-735): Yedinci ve sekizinci yüzyılda, Emevi devletinin hüküm sürdüğü bir dönemde yaşamıştır. Sahabeye yetişmiş, bazılarından ders almış ve dolayısıyla tabinin sınıfına dahil olmuş ünlü müfessirlerdendir. Doğuştan âmâ olarak dünyaya gelmiştir. Güçlü hafızası ile dikkatleri üzerine çekmiş ve bu özelliği ile halk arasında tanınıp meşhur olmuştur. Aralarında Sahabenin de bulunduğu bir çok tanınmış simadan ders almış, hadis öğrenmiş ve eğitim görmüştür. Aslen Basralı olmayıp ailesi sonradan buraya yerleşmiştir. İslâm dünyasında fitnenin baş gösterdiği, siyasi çalkantı ve karışıklıkların yaşandığı bir dönemde yaşamış olmasına rağmen bundan azami ölçüde kaçınmış ve taraf olmamıştır. Zamanının ve enerjisinin önemli bir kısmını ilim ve irfan için harcamıştır. Risale-i Nur'da ismi zikredilirken kendisinden, "İmam-ı Katade" diye söz edilmekte ve büyük İslâm âlimleri ile birlikte ismi zikredilmektedir. Lakabı Ebü'l-Hattab olup künyesi, Ebü'l-Hattab Katade bin Daime bin Katade es-Sedusi el-Basrî şeklindedir.

KATADE İBNİ NUMAN (?- 643/4): Peygamber Efendimizin (a.s.m.) duasına mazhar olmuş, kahramanlığıyla meşhur büyük Sahabedir. Savaşta ok isabet eden gözünün Yüce Peygamberimizin (a.s.m.) tarafından iyileştirilmesiyle, büyük bir mu'cizeye mâsadak olmuştur. Ensarın ileri gelenlerinden olup, Birinci Akabe Biatı'nda bulunmuştur. Evs Kabilesine mensup olup, yine meşhur Sahabelerden Ebu Said-i Hudri'nin kardeşidir. Künyesi Ebu Abdullah (Ebu Ömer) ibn Numan el-Ensari şeklindedir. Müslüman olduktan sonra başta Bedir, Uhud ve Hendek savaşları olmak üzere bir çok savaş ve sefere katılmıştır. Uhud Savaşı'nda gösterdiği kahramanlık ve özellikle bu savaşta Peygamber Efendimizi (a.s.m.) korumak amacıyla gösterdiği büyük

gayretle ön plana çıkanlar arasında yer almıştır. Bu mübarek Sahabe çok sayıda yara aldı. Ancak, yaralarına aldirmeden ve özellikle Peygamber Efendimizi (a.s.m.) korumak maksadıyla her türlü gayreti gösterdi. Resulullah hangi tarafa yönelse veya hareket etse, o da hareket edip vücudunu siper ederek Peygamber Efendimizi (a.s.m.) korumaya çalıştı. Hattâ yüzünü Peygamber Efendimizin (a.s.m.) yüzüne siper etti. İşte bu sıralarda gözüne isabet eden bir ok, gözünün çıkmasına sebep oldu. Yara üstüne yara aldığı halde savaşmaya devam eden Sahabe, aldığı son darbenin etkisiyle dengesini kaybetmeye başladı. Onun bu durumu üzerine Peygamber Efendimiz dua etti: “Ey Yüce Rabbim, Katade yüzüyle ve gözüyle Peygamberini korudu. Sen de ona daha güzel ve keskin gören bir göz nasip eyle!” Risale-i Nur’da da anlatılan bu hadise büyük bir mu’cizenin gerçekleşmesine vesile oldu. Kahraman Sahabe, çıkan gözü elinde olduğu halde Peygamber Efendimizin (a.s.m.) huzurunda bulunuyordu. “Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm mübarek, şifalı eliyle onun gözünü alıp, eski yuvasına yerleştirip, iki gözünden en güzeli olarak, hiçbir şey olmamış gibi şifa buldu.” Bu mu’cizeden sonra, söz konusu gözün diğerine oranla daha iyi gördüğü nakledilmektedir. Katade, 643 (veya 644) yılında Medine’de Hakkın rahmetine kavuştu. Vefat ettiği zaman yaşı 65 civarında bulunuyordu. Bu mübarek Sahabenin cenaze namazı Halife Hazreti Ömer (r.a.) tarafından kılındı.

KİSRA (KİSRA II. HÜSREV PERVİZ) (?-628): Kisra, Araplar tarafından Sasani kralları için kullanılan bir unvandır. Bizans İmparatorları için “Kayser” unvanı kullanılırken, İran Sasani kralları için de bu unvan kullanılmıştır. “Kisra” olarak kendisinden söz edilen ve Peygamber Efendimizin İslâma davet mektubunu yırtan kral II. Hüsrev Perviz’dir. Risale-i Nur’da, “Kisra” unvanıyla kastedilen kişi II. Hüsrev Perviz olmakla beraber, genel olarak Sasani hükümdarına da atıfta bulunmaktadır. II. Hüsrev Perviz, Sasani Pers hükümdarı IV. Hüzmüz’ün oğlu ve I. Hüsrev’in torunudur. Peygamber Efendimiz, komşu devlet başkanlarına ve yöneticilerine İslâma davet mektupları yollarken Kisra II. Hüsrev’e de elçisi Abdullah b. Huzafe vasıtasıyla mektup yolladı. Mektubu okutan Kisra, Peygamber Efendimizin kendi ismiyle başlamasına (Allah Resulü Muhammed’den Farsların büyüğü Kisra’ya!) sinirlendi ve devamını okutmadan mektubu alıp parçaladı. Oysa, hiçbir hükümdar böyle küstahça davranmamıştı. Peygamber Efendimiz de, “O benim mektubumu parçaladı. Allah da, onun mülk ü saltanatını parçalasın!” mealinde bedduada bulundu. Bedduayı alan II. Hüsrev, oğlu tarafından tahttan indirildi ve gözleri önünde diğer oğulları öldürüldükten sonra kendisi de öldürüldü. Risale-i Nur’da, Kisra’dan bahsedilirken, sadece II. Hüsrev Perviz değil, öncesi ve sonrası ile ilgili hadiseler de konu edilmektedir. Peygamber Efendimizin doğum gecesinde Kisra sarayının harap olması (Şualar, 1994, s. 541.) II. Hüsrev’in krallığından on yıl önce gerçekleşmiştir. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) ihbarıyla, Kisra definelerinin İslâm eline geçmesi mealindeki gaybi haber Hz. Ömer (r.a.) zamanında gerçekleşmiştir. Ayrıca, II. Perviz’in elçisinin Peygamber Efendimizin (a.s.m.) huzurunda bulunduğu bir sırada, “Şimdi, Kisra’nın oğlu Şirviye Perviz, Kisra’yı öldürdü” diyen Peygamber Efendimizin gaybi ihbarını araştıran elçinin, haberin doğru çıkmasından sonra Müslüman olduğu hatırlatılmaktadır.

KUSEM (KUSEM İBNİ ABBAS) (?-676): Peygamber Efendimizin amcası, Hazreti Abbas (r.a.) ve Hazreti Hatice’den (r.a.) sonra Müslüman olan ilk kadın Sahabe Ümmü’l-Fazl Lübabe’nin oğludur. Babası ve kardeşleri ile birlikte Yüce Peygamberin duasına nail olmuştur. Dört halife dönemi ve Emevilerin ilk yıllarında yaşamıştır. Hazreti Ali (r.a.) zamanında Mekke valiliğinde bulunmuştur. Orta Asya’ya gidip İslâmiyeti tebliğ edenlerin ilklerindendir. Semerkand yakınlarında bulunan türbesi günümüze kadar bir ziyaretgâh olma özelliğini devam ettirmektedir. Risale-i Nur’da ismi zikredilmekte ve Peygamber Efendimizin kendileri için yaptığı dua

nakledilmektedir. Künyesi Kusem bin Abbas bin Abdülmuttalib el-Hasîmi şeklindedir. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) vefatında hazır bulunan Kusem, cenazenin yıkanmasına yardımcı oldu. Daha sonra kabrine konulmasında yardımcı oldu, kabirden de en son kendisi çıktı. Doğayısıyla Peygamber Efendimize dokunan en son kişi de o oldu. Kusem'in babası Hazreti Abbas'tan (r.a.) rivayet edilen ve Risale-i Nur'da da nakledilen bir hadiste Peygamber Efendimizin amcası ve dört oğlu için yaptığı dua yer almaktadır. Hazreti Abbas ve oğulları Abdullah, Ubeydullah, Fazl ve Kusem'i mülâet (bir örtü adı) denilen bir perde altına alarak üzerlerini örttü ve "Ya Rab, bu benim amcam ve babamın öz kardeşidir. Bunlar da onun çocuklarıdır. Onları bu perdeyle örttüğüm gibi, sen de onları Cehennemden öylece koru!" mealinde duada bulundu. Peygamber Efendimizin bu duasına evin damı, kapısı ve duvarları "âmin, âmin" diyerek iştirak ettiler. Kusem, yaşının küçük olması itibarıyla Dört Halife Dönemini ve Emevilerin ilk yıllarını görüp yaşadı. Semerkand üzerine yapılan sefere katıldı ve burada şehit düştü. Orta Asya'ya gidip İslâm'ı tebliğ edenlerin ilklerinden olan Kusem'in bu bölge için apayrı bir yeri vardır.

KUS BIN SAİDE (?-600): Arapların ünlü şair ve hatiplerindendir. Belâgatı ve etkileyici konuşmasıyla dikkatleri üzerine çekmiştir. Cahiliye döneminde yaşamış ve peygamberliğin nazil oluşundan birkaç yıl önce haberini vermiş, insanlara, gelecek olan peygambere iman etmeyi tavsiye etmiştir. Allah'ın varlığı ve birliğine inanan, insanları putlardan uzak tutmaya, ölümden sonra dirilmeye inanmaya davet eden ileri görüşlü bir insan olarak tanınmıştır. Son peygamberin geleceğini müjdelediği hutbesini, aralarında Hz. Ebu Bekir'in de bulunduğu çok sayıda insan dinlemiştir. Risale-i Nur'da ismi zikredilirken tevhid inancına olan bağlılığına işaret edilmekte ve Peygamber Efendimizin geleceğini müjdelediği şiirinden bir bölüme yer verilmektedir. Necran bölgesinde yaşayan İyad kabilesine mensuptur. Künyesi Kus bin Saide bin Amr el-İyadî şeklindedir.

— L —

LEBİD-İ YAHUDİ: İslâmiyet öncesi, cahiliye devrinde "Muallâka Şairleri"nden meşhur bir şair olan Lebid, genç yaşta kabilesi içinde ehemmiyetli bir konum elde etti. Muallâkat-ı Seb'a'da (Yedi Askı) yayınlanan kasidesi ile ün kazandı ve meşhur Arap şairlerinden birisi olarak tarihe geçti. Hicretten sonra Müslüman olup Hz. Peygamberden (a.s.m.) ilgi ve destek gördü. Kasidede olduğu kadar, hicviye ve mersiyyede de başarılı kabul edilen Lebid, canlı ve güçlü tasvirleriyle bilinmektedir.

LOKMAN: Kur'ân'da adı geçen, peygamber olup olmadığı kesin olmayan, öğütleri, ahlâkî ve tıbbî sözleri ile tanınan büyük bir zattır. Uzun bir ömre sahip olan Hz. Lokman, Hz. Davud'a yetişmiş ve ondan ilim öğrenmiştir. Halk arasında daha çok, bir hekim (doktor) olarak tanındığı için Hekim-i Lokman olarak yad edilmiştir. Hekim olduğu hususunda âlimlerin ittifak ettiği Hz. Lokman'ın Allah'ın izniyle ölüm hariç her türlü hastalığı iyileştirdiği rivayet edilmektedir. Lokman Suresinin 12-19. ayetlerinde Lokman Hekim'in oğluna yaptığı tavsiyeler bulunmaktadır.

— M —

MEHDİ: Kelime anlamı olarak "Hidayete eren, doğru yolu tutan, hidayete vesile olan" anlamında kullanılır. Hadislere göre ahir zamanda tevhidi esas alarak imanı muhafaza edip İslâmiyeti hurafelerden ve bid'alardan arındırarak zamanın anlayışına göre yenileyecek olan âlim ve önder zattır. Yine bazı hadislere göre kıyamet yaklaşınca zulmü ve şirki ortadan kaldırarak inananlara saadet ve adaleti getirecek. Ehl-i Beytin neslinden gelen imamdır.

MEHDÎ-İ ABBASÎ (742-785): Abbasi devletinin üçüncü halifesidir. Kendisi gibi halife olan Mansur'un oğlu ve meşhur Harun Reşid'in de babasıdır. Halifeliği, iç huzurun ve düzenin sağlandığı, dışarıda da önemli başarıların elde edildiği bir dönemdir. Abbasilerin en önemli ve değerli halifelerinden olup Risale-i Nur'da kuvvetli itikat ve takva sahibi olarak vasıflandırılmaktadır. Künyesi Ebu Abdullah Muhammed Mehdi bin Mansur şeklindedir. Babası mahdinin eğitimine özel önem verdi. Bilgili ve kültürlü yetişmesi için tanınmış hocalardan istifade ederek arap dili ve edebiyatına dair özel dersler aldırdı. Bunun yanında askeri açıdan da iyi yetişmesi için küçük yaştan itibaren eğitimi sağladığı gibi çocuk denecek yaşta komutanlıklar vererek çok önemli seferlere de gönderdi. Bazı ayaklanmaların bastırılması için hazırlanan birliklere komutan olarak atadı. Horasan'da çıkan Ali el-Cabbar bin Abdurrahman el-Ezdî'nin isyanını bastırmakla görevlendirildi. Çıkan çarpışmalarda üstün gelerek isyanın bastırılmasına muvaffak oldu. Önemli başarılar elde ettikten sonra babası tarafından veliaht olarak tayin edildi. Mansur, hacca gitmek üzere yola çıkınca yerine oğlu Mehdi'yi vekil bıraktı (775). Kısa bir süre sonra vefat etmesi üzerine Mehdi'ye biat edildi ve böylece vekâleti asliyeteye dönüşmüş oldu (775). Halifeliği vefatına kadar on yıl sürdü. Mansur döneminde istikrarsızlık tam olarak giderilemediğinden ve yeni devlet henüz tam olarak düzeni sağlayamadığından iç karışıklıklar devam etmekteydi. Mansur, hem istikrarı sağlamak hem de düşmanlarına karşı üstünlük sağlamak amacıyla sert bir tutum izlemekte olup halka karşı da iyi davranmamaktaydı. Mehdi'nin halifeliği ile birlikte devlette istikrar sağlandı. İçerde ve dışarıda düzen sağlandı. Devlet maliyesi düzeldi. Dolayısıyla bolluk ve rahatlığın olduğu bir döneme girildi. İmar faaliyetlerine hız verildi. Yol ve su kanalları yaptırıldı. Devletin merkezi olan Bağdat çok önemli gelişmelere sahne oldu. Posta teşkilâtı ıslah edildi. Halife alim ve sanatkârları himayesine alarak onlara büyük değer verdi. Yabancı eserlerin tercüme edilmesi için büyük gayret sarf edildi. Halife; merhametli, zeki, insaflı bir halife olarak tarihe geçti.

MERYEM: İsa Aleyhisselâmın annesidir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) onun için, "Zamanındaki dünya kadınlarının en hayırlısı İmran kızı Meryem'dir" diye buyurmuştur. Yine, âlemdeki en hayırlı dört kadından biri olarak onu tavsif etmiştir. Risale-i Nur'da, erkek evlat isteyen ve bunun için dua eden, buna mukabil "Hz. Meryem gibi bir kız" evlat kendilerine ihsan edilen ebeveynlerin dualarının "Daha evlâ bir surette kabul edildi"ği ifade edilmektedir. Hz. Meryem, Davud Aleyhisselâmın soyundan gelen ve İsrailoğullarının ileri gelenlerinden olan İmran'ın kızıdır. Annesinin adı Hunne'dir. Melekler, Cenab-ı Hakkın kendisine "Ol" emriyle bir evlât ihsan edeceğini müjdelediler. Adının da Meryem oğlu Mesih İsa olduğunu bildirdiler. Hz. Meryem, bir süre sonra hamile kaldı. Hz. Meryem'in tedirginliği, insanların ona karşı gösterecekleri tepkiden ve asla gayr-i meşru bir şey yapmadığı halde, çok çirkin bir iftira ile karşı karşıya kalacağından kaynaklanıyordu. Çocuğunu alıp kavminin yanına gitti. Bu sıralarda Filistin'de bulunan Yahudi kral çocukları öldürtüyordu. Çocuğunun da tehlikede olduğunu düşünen Hz. Meryem, İsa Aleyhisselâmı yanına alıp Mısır'a göç etti. On iki yıl boyunca Mısır'da kaldılar. Daha sonra Kudüs'e giderek Nâsıra kasabasına yerleştiler. Hz. Meryem, oğlunun peygamber oluşunu görme bahtıyarlığına ulaştı. İsa Aleyhisselâmın göğe kaldırılışından altı yıl sonra Hakkın rahmetine kavuştu

MEVLÂNA CELÂLEDDİN-İ RUMÎ: Celâleddin Muhammed Rumî. Hicrî 604, Milâdî 1207'de Horasan'ın Belh şehrinde doğdu. Ünvanı Mevlâna'dır. Babası "Sultanü'l-Ulema" olarak bilinen Muhammed Bahaeddin-i Veled'dir. Anadolu'ya hicret ettiğinde "Rumî" diye anıldı. Konya'ya ailesiyle birlikte yerleşti. Hicrî 672 yılında Konya'da vefat etti. Eserlerinden bazıları: Mesnevi, Divan-ı Kebir; Fihi Mafih; Mecalis-i Seb'a; Mektubat'dır.

MİKÂİL (A.S.): Dört büyük melekten birisi olan Mikâil (a.s.) tabiat olaylarına, hayvanlara ve bitkilere, rızka ve yağmura nezaret etmekle görevli melektir. Kur'ân-ı Kerîm'de adı bir yerde, Bakara Suresinin 98. ayetinde zikredilmektedir: Ayette, "Kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikâil'e düşman olursa, bilsin ki, Allah da inkârcı kâfirlerin düşmanıdır" denilmektedir.

MİKDAD (?-653): Sahabenin ilklerindendir. Asıl adı Mikdad bin Amr'dır. Ancak, kendisini evlâtlık olarak kabul eden Esved bin Abdiyagûs ismine izafeden Mikdad bin Esved olarak anılmaya başlanmış ve bu unvanla meşhur olmuştur. Dolayısıyla, bazen kaynaklarda Mikdad bin Amr, bazen de Mikdad bin Esved olarak geçmektedir. Habeşistan'a hicret eden ikinci kabilede yer almış, akabinde Medine'ye hicret etmiştir. Bedir Savaşı öncesinde yapılan istişarede, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) son derece memnun olmasına vesile olup duasına mazhar olmuştur. Hz. Ebu Bekir (r.a.) tarafından teşkil edilen Kur'ân-ı Kerim'i bir araya getirme ve toplama hey'eti içinde yer almıştır. Hz. Ömer'in (r.a.) vasiyeti doğrultusunda şura hey'etini bir evde toplamış ve kendi aralarında birini seçinceye kadar odada tutmuştur. Hz. Osman (r.a.) zamanında da hizmetini ifa etmiş ve bu dönemde vefat etmiştir. Risale-i Nur'da ismi sadece Mikdad olarak zikredilmiş ve Peygamber Efendimizin bir mu'cizesinin gerçekleştiği hadise içinde yer almıştır. Künyesi Ebu Ma'bed Mikdad bin Amr (Esved) bin Sa'lebe el-Kindî el-Behrâ-nî şeklindedir.

MİRZA: Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin babasıdır. Doğum tarihi bilinmemektedir. Halk arasında kendisine Sofi Mirza ismiyle hitap edilmekteydi. Mezar taşında Mirze yazılıdır. 1920 yılında vefat etmiştir. Mirza Efendinin yedi çocuğu vardı. Bunların yaş sırasına göre isimleri Dürriye, Alime (Hanım), Abdullah, Said, Mehmed, Abdülmecid ve Mercan'dır. Mirza Efendi çocuklarının hepsini okutmuş ve âlim olarak yetiştirmiştir. Sofi Mirza haram-helâl konusunda son derece hassas bir insandı. Evinden bir hayli uzakta olan tarlasına gidip gelirken komşu tarlaların mahsülünden yememesi, malına ve çocuklarının rızkına haram karıştırmaması için hayvanlarının ağzına torba bağlamıştı.

Bediüzzaman Hazretleri 9 yaşına kadar ailesinin yanında kalmış hikmet ve intizam dersini babası Mirza Efendiden almıştır.

MİŞAIL/MİHAIL: Eski Ahid'de (Tevrat) her biri on iki peygamberden birinin adını taşıyan kitaplardan Mika kitabının sahibi olan peygamberdir. M.Ö. 8. Yüz yılın ikinci yarısında yaşamıştır.

MUAVİYE (602/3-680): Muaviye'nin, Mekke'de 602 veya 603 yılında doğduğu tahmin edilmektedir. Mekke'nin ileri gelenlerinden olan Ebu Süfyan ile Hind bint Utbe'nin oğlu olarak dünyaya geldi. Mekke'nin fethi sırasında babası ve annesi gibi o da Müslüman oldu (630). Daha sonra Huneyn Savaşına katıldı. Tebük Seferine de katıldı. Muaviye, bir süre Peygamber Efendimizin (a.s.m.) yanında bulundu ve vahiy kâtipliği yaptı. Veda Haccı'nda da bulundu. Hz. Hasan'ın (r.a.) da Muaviye ile anlaşma yoluna gitmesi ve halifelikten feragat etmesi üzerine (661) halife olan Muaviye aynı zamanda Emevî devletini de kurmuş oldu. Uzun süren iç karışıklıklar ve çatışmalardan sonra devleti yeniden toparlayan Muaviye, fetih hareketlerine yeniden başladı. İç çatışmalar sebebiyle Bizans'a vergi vermek zorunda kalmıştı. Bizans üzerine birkaç sefer düzenledi. İslâm tarihinde bir ilki gerçekleştirerek 670 yılında İstanbul'u kuşatma altına aldırdı. Bu kuşatmayı dört yıl boyunca devam ettirdi. Afganistan taraflarına çeşitli seferler düzenledi. Buhara ve Semerkand gibi önemli merkezler fethedildi. Bu dönemde İslâmiyet Berberiler arasında hızla yayıldı. Muaviye, halife olduktan sonra yirmi yıla yakın bu görevi sürdürdü. İç karışıklıklar bittikten sonra İslâmiyet yayılmaya devam ettiği gibi bir çok yeni yer fethedildi. İstanbul kuşatması sonrasında Bizans her yıl vergi vermek zorunda bırakıldı.

Hız. Ömer (r.a.) zamanında fethedilen Kudüs daha sonra elden çıkmıştı. Bu dönemde tekrar ele geçirildi. Emevi devleti; Mısır, Yemen, Irak, Azerbaycan, Anadolu ve Horasan'da önemli bir üstünlük sağladı ve bölgede en güçlü devlet konumuna yükseldi. Seksen yıla yakın bir ömür sürdüğüden sonra 680 yılında Şam'da vefat etti.

MUAVVİZ İBNİ AFRÂ: Benîneccar'dan Abd bin Sa'lebe'nin kızı Afrâ Hatunun, Bedir Savaşı-na katılan yedi oğlundan birisidir. Bedir Savaşında kardeşi Muaz ibni Haris'le birlikte Ebu Cehil'i öldüren sahabidir. Ebu Cehil, Hz Muavviz bin Haris'in elini bir kılıç darbesi kesmiş, Peygamber Efendimizde (a.s.m.) onun kesilen elini yerine yapıştırarak dua etmiş ve eli şifa bulmuştur. Sonra Muavviz tekrar savaş alanına dönmüş ve şehit oluncaya kadar savaşa devam etmiştir.

MUAZ İBNİ CEBEL (?-638): Medine'nin Hazrec Kabilesine mensuptur. On sekiz yaşında Müslüman olup sahabenin ileri gelenleri arasında yer almıştır. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) du-a ve iltifatlarına mazhar olmuştur. Yüce Peygamber kendisi için, "Ümmetimin âlimlerindendir ve çok yüksektir. İnsanlar arasında, Allah'ın helâl ve haram kıldığı şeyleri en iyi bilen..." olarak vasıflandırılmıştır. Yemen'e elçi olarak gönderilmiş ve burada önemli hizmetlerde bulunmuştur. Hz. Ebu Bekir (r.a.) zamanında danışmanlık yapmıştır. İnsanlara Kur'ân-ı Kerim'i öğretmiş ve dinî bilgiler vermiştir. Risale-i Nur'da ismi zikredilmiş ve kendisi için, Sahabenin ileri gelenlerinden, tespitine yer verilmiştir. 157 hadis rivayet etmiştir. Künyesi Ebu Abdullah Muaz bin Cebel bin Amr el-Ensârî el-Hazrecî şeklindedir.

MUHAMMED (A.S.M.): Fahr-i Âlem, Hatemü'l-Enbiya, İmamü's-Sakaleyn, Muhammedü'l-Emin, Rahmetenlilâlemin, Seyyidü'l-Kevneyn (a.s.m.) gibi ünvanlarla anılan son peygamberdir. Milâdî 571 yılında, Nisan ayının yirmisinde, Kamerî aylardan Rebiülevvel ayının on ikinci gecesinde Mekke'de dünyaya geldi. Hz. Muhammed daha doğmadan babasını, 6 yaşında iken de annesini kaybetmiştir. Annesi ölünce dedesi Abdülmuttalip onu himayesi altına aldı. Dedesi de ölünce, bu sefer amcası Ebu Talip onun bakımını üstlendi. Hz. Muhammed 25 yaşında iken kendisinden 15 yaş büyük olan Hz. Hatice ile evlendi. Evlilikleri Milâdî 595 yılına rastlamaktadır. Daha sonra Hz. Peygamberin Hz. Hatice'den sırayla Kasım, Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm, Fatıma ve Abdullah adında altı çocuğu oldu. Hz. Muhammed, Hatice-i Kübra dediği zevcesi hayatta olduğu müddetçe bir başka kadınla evlenmedi. Daha gençliğinde dürüstlük ve doğruluğu ile kendisine El-Emin (güvenilir kimse) dedirten Hz. Muhammed her yönüyle örnek bir insan kişiliğini sergiliyordu. Hz. Muhammed kırk yaşında iken, Milâdî 610 yılında Hira Dağında kendisine peygamberlik vazifesi verildi. Kendisine ilk inananlar ise eşi Hz. Hatice, çocuklardan Hz. Ali, hür erkeklerden Hz. Ebu Bekir, azatlı kölelerden Hz. Zeyd, kölelerden Hz. Bilâl-i Habeşî (r.a.) oldu. Daha sonraları Hz. Osman, Talha bin Ubeydullah, Halit bin Said, Sa'd bin Ebî Vakkas Müslüman oldular. Bunlara en son Hz. Ömer eklendi. Hicretten bir buçuk sene önce, Recep ayının 27. gecesinde İsrâ ve Miraç mu'cizesi meydana geldi. 621 yılında Akabe mevkiinde Medinelilerle I. Akabe Biati yapıldı. 622 yılında ise II. Akabe Biati yapıldı. Mekkeli müşriklerin zulümlerinin artması üzerine 622 yılında Mekke'den Medine'ye hicret edildi. Hicretin 2. senesi, Milâdî 13 Mart 624'te müşriklere karşı Bedir Savaşını kazandı. 630 yılında Mekke fethedildi. Mekke'nin çevresi ve Kâbe putlardan temizlendi. Peygamberimiz ömrünün son yılında Arafat'ta 120.000 Sahabîye Veda Hutbesini verdi. Bu hutbe ilk insan hakları bildirisi olarak kabul edilir. Hz. Muhammed (a.s.m.) Hicretin 11. senesi Rebiülevvel ayının on ikisi, Pazartesi günü (Milâdî 8 Haziran 632) ruhunu Rahman'a teslim etti.

MUHAMMED BAKİR (676-733): :Ehli Beyt'tendir. Ünlü imam Cafer-i Sadık'ın babasıdır. So-yu, baba tarafından Hz. Hüseyin'e (r.a.), anne tarafından da Hz. Hasan'a (r.a.) dayanmaktadır. İmamet silsilesinin beşinci halkasını oluşturmuştur. Babası Ali'nin vefatından sonra İmamet

makamına geçmiş ve yirmi yıla yakın insanlara doğru yolu göstermeye çalışarak, hidayetlerine vesile olmuştur. Hz. Ebu Bekir (r.a.) ve Hz. Ömer'e (r.a.) saygısızlık edilmesine müsaade etmemiş, bu iki büyük Sahabeye daima sevgi ve hürmetini dile getirmiştir. Risale-i Nur'da ismi zikredilmiş, nakledenler arasında kendisinin de bulunduğu Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bir bereket mu'cizesine yer verilmiştir. Künyesi Ebu Cafer Muhammedü'l-Bakır bin Ali bin Hüseyin bin Ali bin Ebu Talib şeklindedir.

MUHAYRIK: Muhayrik Numan, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) zamanında yaşamış Yahudî alimlerindenidir. Zengin ve Yahudîler arasında itibarlı bir kişiydi. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) vasıflarını eski ilâhî kitaplardan okumuştur. Fakat, kendi dinine olan aşırı bağlılığı, Yahudîler nazarındaki konumu, âyinleri yönetmesi, kavmine bağlılığı gibi sebeplerden dolayı Müslüman olmaktan mahrum kalmıştı. Uhud Savaşının yapıldığı gün Muhayrik, Yahudîleri Peygamber Efendimize yardım etmeye çağırmış ve "Bilesiniz ki, bugün Muhammed'e yardım etmek sizin üzerinize vaciptir" demişti. Yahudîlerin, "Bu gün pazar günüdür" demeleri üzerine, Muhayrik, "Artık pazar gününün hükmü kaldırıldı" demiş, silâhını kuşanıp, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) yanına gidip, savaşa katılmıştı. Etrafındakilere de, "Eğer bugün beni öldürürlerse, bilmiş olunuz ki bütün malım Muhammed'indir." şeklinde vasiyet etmişti. O gün Muhayrik Numan son nefesini verdi. Bunu haber alan Peygamber Efendimiz (a.s.m.), "Yahudîlerin en hayırlısı Muhayrik'tır" buyurdu. Savaşın ardından Muhayrik'in malları fakirlere sadaka olarak dağıtıldı.

MUHYİDDİN-İ ARABİ: Adı, Ebu Bekir Muhammed b. Ali'dir. 1165'te Endülüs'ün Mürsiyye kasabasında dünyaya geldi. İbni Arabî ve Seyh-i Ekber diye meşhur oldu. Küçük yaştan itibaren tahsile başlayarak pek çok âlimin derslerinde bulunup naklî ve akılî ilimleri öğrendi. Tefsir, fıkıh, hadis ve kıraat ilimlerinde büyük bir âlim oldu. Daha sonraları tasavvufa yönelerek zamanının âlimlerinden ve Seyyid Abdülkadir Geylânî'nin ruhaniyetinden feyz aldı. Zamanının ilminden ve feyzinden istifade edilen belli başlı büyük âlimlerinden oldu. 1194 Endülüs'ten ayrılarak Tunus'a ve oradan Fas'a gidip çeşitli ilim meclislerinde bulundu. Tekrar Endülüs'e dönüp Kurtuba'ya geldi. Sonra 1201'de tekrar Endülüs'ten Tunus'a geçti. Hac için yola çıkarak Mısır ve Kudüs'e uğradı. Hacdan sonra çeşitli yerleri dolaşarak Konya'ya gitti ve 1230 da Şam'a giderek oraya yerleşti. Tasavvuftaki yüksek derecesi sebebiyle sekr halinde iken tevhit (vahdet-i vucud) konusundaki sözleri yanlış anlaşılıp iftiraya uğradiysa da zamanının devlet adamları tarafından himaye edildi. 1240 senesinde 78 yaşında Şam'da vefat etti. Yavuz Sultan Selim Mısır Seferi sırasında Şamlılarca çöplük haline getirilen kabrinin yanında cami ve dergâh yapılmasını emrederek onun kabrinin değerini bulmasını sağladı. Muhyiddin-i Arabî'nin pek çok kıymetli eseri vardır. Fütuhât-i Mekkiyye, Füsûsu'l Hikem, Muhtasar en meşhurlarıdır.

MUKAVKIS: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) İslâma davet mektubu gönderdiği devlet adamlarından biridir. Bizans İmparatorluğu döneminin son Mısır genel valisi olan Mukavkis, Peygamberimizin (a.s.m.) mektubunu saygıyla kabul etti. Fakat saltanatı elinden gider endişesiyle Müslüman olmadı. Peygamberimize bir mektupla, bazı kıymetli hediyeler ve iki cariye gönderdi. Bunlardan Maria isimli cariye Müslüman oldu ve Peygamber Efendimiz (a.s.m.) onu kendilerine eş olarak kabul buyurdular. Mukavkis, 642 yılında İskenderiye'de öldü.

MÛSA (A.S.): İsrailoğullarına gönderilen ve kendisine büyük kitapların ilki olan Tevrat indirilen büyük peygamberlerdendir. Tevrat Hz. Mûsa'ya levhalar halinde indirilmiştir. Hz. Mûsa Mısır'da dünyaya gelmiştir. Soyu Hz. İbrahim'e dayanır. Kardeşi Hz. Harun kendisine yardımcı olarak peygamber olarak görevlendirilerek Firavuna gönderilmiş ve Firavunu tevhide davet etmiş, fakat kabul edilmeyince kendine iman eden İsrailoğulları ile birlikte Mısır'dan mukaddes topraklara gelmiş ve orada kendisine Tevrat levhaları indirilmiştir. Hz. Mûsa'nın

zamanında kendinde zahir olan mu'cizelerinin en meşhurları asası ve yed-i beyzasıdır (beyaz el). Âsası ile vurduğu taşın on iki gözünden su çıkarmasıyla meşhurdur. Hz. Şuayb'ın kızıyla evlenen Hz. Mûsa mukaddes topraklara varamadan vefat etmiştir.

MUSTAFA ÇAVUŞ (1882-1939): Ömrünün 18 yılını askerlik görevini yapmakla geçirdi. Barlalı olup Risale-i Nur'un çeşitli yerlerinde ismi geçmektedir. Said Nursî Hazretlerinin Barla'da mecburî ikamete tâbi tutulduğu yıllarda aile fertleri ile birlikte iman hizmetinde ciddî çalışmalar yapmıştır. Özellikle 21. Mektupta kendisinin anne-babasına çok iyi örnek davranışlarından dolayı ismiyle bahsedilmektedir.

MUYZAN (MUBEZAN): Farsça bir kelime olan mubezan, "Ateşperestlerin âlimi, filozofu" anlamına gelmektedir. Mubezan ise gerçekten ismindeki gibi ateşperest ve âlim bir şahıstır. Kaynaklarda ismi Mubedan olarak da geçmektedir.

MÜSEYLİME-İ KEZZAB: Peygamberimiz Hz Muhammed (a.s.m.) ile aynı dönemde yaşamış olan Müseylime-i Kezzab Suudi Arabistan'ın Necid bölgesinde peygamberlik ilan eden ve yalancı peygamber olarak tarihe geçen şahıstır. Peygamberimiz hayattayken faaliyetlerde bulunan ve taraftar toplamaya çalışan Müseylime-i Kezzab muvaffak olamadı. Peygamberimizin vefatından sonra da iddiasından vazgeçmemesi üzerine. Hz Ebu Bekir'in hilâfeti döneminde Halid Bin Velid komutasındaki bir ordu Müseylime üzerine gönderildi. Yapılan savaşta Müseylime ve taraftarları mağlup edildi. Hz. Hamza'yı bir kargı ile şehid eden Vahşi yine aynı şekilde kargı ile Müseylimeyi öldürdü.

MÜSLİM (821-875): Dokuzuncu yüzyılda yaşamış olup, hadis âlimlerinin en büyüklerindendir. Meşhur altı büyük hadis kitabı arasında yer alan Sahih-i Müslim adlı eseri, Buhari'nin Sahih'i'nden sonra İslâm âlemi tarafından kabul gören ikinci büyük hadis kitabıdır. Buhari ve Müslim'in sahih kitapları, "Sahihayn" olarak tavsif edilmişlerdir. Sahih-i Müslim'de yer alan 7.275 hadis 300.000 hadis arasından seçerek yazmıştır. Adı Müslim bin Haccac olup, İmam-ı Müslim olarak şöhret olmuştur. Künyesi Ebû'l-Hüseyin Müslim bin Haccac bin Müslim el-Kuşeyrî en-Nişaburî şeklindedir. Müslim, 821 yılında Nişabur'da doğdu. Ebû'l Hüseyin Müslim, hadisi âlimlerinden hadis dinlemek için Arabistan, Mısır, Suriye ve Irak'ın bir çok yerleşim yerini gezdi. Başta Ahmed bin Hanbel olmak üzere, İmam-ı Şafii'nin talebelerinden Harmele bin Yahya, Yahya bin Yahya en-Nişaburî, Kuteybe bin Said, Ebu Bekir bin Ebu Şeybe, Osman bin Ebu Şeybe, İshak bin Rahuya gibi büyük âlimlerden hadis dinledi. Bunlardan nakiller yaptı. Söz konusu âlimlerden rivayette bulunurken kendisinden de Yahya bin Said, Ebu İsa et-Tirmizi, Muhammed bin Mahled, Mekki bin Abdan'ın aralarında bulunduğu bir çok kişi de istifade edip rivayette bulundular. İlminden istifade ederek önemli ölçüde etkilendiği âlimlerden bir tanesi İmam Buhari olmuş, kendisine büyük saygı ve hürmet göstermiştir. Müslim ve Buhari birlikte bir hadis-i şerifin müzakeresini yaparken, Buhari'nin daha derin bilgi sahibi olduğunu müşahade etmesi bağlılığını arttırmış ve övgülerde bulunmuştur. Buhari'ye kin güden ve düşmanlık edenlerin sadece hasedinden bunları yaptıklarını ve dünyada bir benzerinin olmadığını söyleyerek alimi savunmuştur. Buhari'ye atılan iftiralara iltifat etmeyerek münasebetini devam ettirmiştir. İmam Müslim, ömrünün son yıllarını memleketinde geçirdi. İlmi çalışmasının yanında ticaretle iştigal etti. 875'te Nişabur'da vefat etti ve bu şehirde defnedildi.

— N —

NÂBİĞA: Peygamber Efendimizin devrinde yaşamış meşhur Arap şairlerindendir. İslâm'dan önce Hanif dinine mensuptu. Cenab-ı Hakkın birliğine inanır, oruç tutar ve bir takım haramlardan kaçınırdı. Hem cahiliye dönemine, hem de İslâm devrine ait şiirleri vardır Müslüman olduğunda, Resul-i Ekrem Efendimize (a.s.m.) cahiliye döneminde söylemiş olduğu şiirleri

okumuş “Güzel söyledin, Allah ağzını bozmasın” iltifatına mazhar olmuştur. Nâbiğa, Sıffin Savaşında Hz. Ali’nin (r.a.) yanında yer aldı. Abdullah bin Zübeyir’in (r.a.) halifeliliğine yetişti ve onun tarafından Mekke’ye çağrıldı. İslâma girdikten sonra şiir söylemekten vazgeçip otuz yıl kadar şiir söylemediği, daha sonra tekrar söylemeye başladığından dolayı kendisine Nâbiğa lâkabı verilmiştir.

NASTURÜ’L-HABEŞ: Peygamber Efendimizi (a.s.m.) henüz çocuk yaşlarındayken gören ve amcası Ebu Talib’e Şam’a gitmemelerini, aksi takdirde beklenen son peygamber olduğunu anlayan Yahudilerin kendisine zarar vereceğini bildiren rahip Buheyra’dan sonra aynı yerde görev yapan rahiptir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) peygamberlikten önce ticaret kervanıyla Şam’a doğru yol çıkmıştı. Kervan Busra denilen yerde, bir manastırın yakınlarında mola verdi. Rahip Nastur da Buheyra gibi, Peygamber Efendimizde (a.s.m.), mukaddes kitaplarda okuduğu son peygamberlik özelliklerini görmüş ve onun gelmesi beklenen son peygamber olduğunu kabul etmiştir.

HABEŞİSTAN MELİKİ NECÂŞÎ: İslâmiyetin doğuş yıllarında, Mekke’de müşriklerin zulmünden bunalıp ülkesine sığınan Müslümanların burada huzur içinde yaşamalarını sağlayan adil insan. Peygamber Efendimize olan duygularını “Keşke şu saltanata bedel, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmin hizmetkârı olsaydım! O hizmetkârlık, saltanatın pek fevkindedir” şeklinde dile getiren mü’min insan. Vefatı üzerine gıyabında cenaze namazı Peygamber Efendimiz (a.s.m.) tarafından kılınan bahtiyar Müslüman. Necâşî, Habeş hükümdarlarına o zamanlarda verilen bir unvandır. Dolayısıyla bu, asıl isim olmayıp söz konusu hükümdarın unvanıdır. Asıl ismi ise daha çok Ashama olarak nakledilmekle birlikte, bazı kaynaklarda, Azhama veya Ahbar olarak da geçmektedir. Necâşî hakkında teferruatlı bilgi bulunmayıp doğum tarihi de kesin olarak bilinmemektedir.

NEMRUT: Hz. İbrahim’in peygamber olarak gönderildiği bölgede saltanat sürdüğü rivayet edilen Babil’in kurucusu ve hükümdarı; Cenab-ı Hakka karşı kibir taslayarak isyan eden ve Hz. İbrahim’i ateşe attıran kâfir hükümdar.

NESEÎ: Meşhur hadis âlimidir. Kütüb-ü Sitte olarak bilinen meşhur altı hadis kitabından biri olan ve kendi adıyla anılan Neseî adlı hadis kitabının sahibidir. Hadis âlimleri arasında üçüncü yüz yılın müceddidi kabul edilmektedir. Milâdî 826 yılında doğdu. Yaşadığı dönem, büyük hadis âlimlerinin yaşadığı ve hadis öğrenmek için uzun seyahatlerin yapıldığı bir dönemdi. Neseî de bu seyahatlere katıldı ve ömrünün sonuna kadar hadis öğrenme ve öğretme maksadıyla yaptığı bu yolculuklara devam etti. Ahmed ibni Hanbel ve Ebu Davud gibi büyük hadis âlimlerinden istifade etti. Milâdî 915 yılında Hakkın rahmetine kavuştu.

NİYAZİ-İ MISRÎ (1617-1694): Şair ve mutasavvıftır. Peygamber Efendimize (a.s.m.); “Şefkat kılmasan varlık Niyazi’yi yoğ ıderdi / Vücudun zahmının sen merhemisin Ya Resulullah” dizeleriyle seslendi. On yedinci yüzyılın önemli şairlerindendi. Risale-i Nur’da şiirlerinden birkaç örnek yer almaktadır. Savaşa giden orduyu heyecana getirmesi için kendisinden istifade edilirken, diğer taraftan sürgünde vefat etmesi ilginç bir çelişkiydi. Yirmiyi yakın eser kaleme aldı. Asıl adı Muhammed’tir. “Niyazi”, mahlasıdır. Uzun süre Mısır’da yaşayıp, daha sonra İstanbul’a gelmiş olmasından ötürü, “Mısırî” olarak tanınmıştır.

NUMAN İBNİ BEŞİR: Ensardandır. Hz. Numan (r.a.), Halife I. Yezit döneminde Kûfe valisiydi. Yezit, döneminde çıkan olayları yatıştırmak maksadıyla Medine’deki Abdullah bin Hanzele’nin yanına onu göndermişti. Peygamber Efendimizden (a.s.m.) bir çok hadis rivayet etmiştir.

NUMAN İBNİ MUKARRİNİ'L-AHMESİYYİ'L-MÜZEYN: Künyesi Ebu Amr'dır. Müzenî kabilesindendir. Hz. Numan'ın altı kardeşi vardı ve altısıyla beraber Peygamberimizin (a.s.m.) sohbetine müşerref olmuşlardı. Hz. Numan, kardeşlerinden, Suveyd bin Mukarrin ve Nuaym bin Mukarrin ile birlikte Hudeybiye Antlaşmasından önce Müslüman olmuştu. Kardeşleri de Hz. Numan gibi askerlik ve kahramanlık bakımından meşhur Sahabîlerdendi. Hz. Numan, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) ile beraber Mekke'nin fethine ve Huneyn Gazvelerine katıldı. Veda Haccında bulundu. Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) halifelîği zamanında irtidat olaylarına karşı verilen mücadeleye katıldı. Hz. Ömer (r.a.) devrinde de hizmetlerine devam etti. 642 yılında Nihavent'te şehit oldu.

– 0 –

OSMAN (R.A.): İlk İslâma girenlerden olan Hz. Osman, Peygamberimizin damadı ve üçüncü halifedir. 577 yılında Mekke'de doğdu. Dünyada iken Cennetle müjdelenen on Sahabeden biridir. Mekke'nin zenginlerinden olan Hz. Osman, malını din uğrunda harcamıştır. Bedir Savaşı hariç bütün savaşlarda bulunan Hz. Osman, Hz. Peygamberin vahiy katiplerindendir. Hz. Ömer'in ölümünden sonra halifelîğe seçildi ve on iki yıl bu makamda kaldı. Hz. Peygamberin kızları Rukiye ve o vefat edince diğer kızı Ümmü Gülsüm ile evlenen Hz. Osman bu yüzden Zinnureyn diye de anılır. Hz. Osman, halifelîğinin son yıllarında çıkan olaylar sonunda, 656 yılında Medine'de evinde şehit edildi.

OSMAN İBNİ HUNEYF: Osman ibni Huneyf, başta Uhud Savaşı olmak üzere bir çok savaşta Peygamber Efendimizin (a.s.m.) yanında bulundu. Hz. Ömer (r.a.) ve Hz. Ali (r.a.) dönemlerinde idareci olarak görev yaptı. Muaviye döneminde ise vefat etti.

OSMAN İBNİ AS: Sakif kabilesindendir. Sakif kabilesinden bir heyet Resul-i Ekreme geldiğinde hey'ette bulunanların en küçüğüydü. Annesi Fatıma binti Abdullah, Peygamber Efendimizin doğumunda bizzat yanında bulunanlardan biridir.

– Ö –

ÖMER (R.A.): Müslümanların ikinci halifesidir. Sahabenin en büyüklerinden olan Hz. Ömer, Aşere-i Mübeşşere'dendir. Hz. Muhammed, kırkinci kişi olarak İslâma giren Hz. Ömer'e, hak ile batılı birbirinden ayırd eden manasına gelen "Faruk" ünvanını verdi. Hz. Ömer, Allah ve Resulullah sevgisinde, cömertlikte, tevazuda, idarecilikte, ilimde, ibadette, hülâsa bütün güzel hasletlerde zirvede olan bir Sahabedir. İslâmın ikinci halifesi olan Hz. Ömer devrinde İslâm toprakları bir hayli genişlemiştir. Irak, Suriye, Mısır ve İran toprakları bir baştan bir başa fethedildi. Medine'de temeli atılan küçük İslâm devleti onun devrinde büyük bir devlet oldu. Hz. Ömer idaresinin temelinde adalet vardı. O devletin temeline adaleti yerleştirdi. Memurlarını ve valilerini halktan soruşturdu. Halkın içinde dolaşarak ihtiyaç sahiplerini araştırırdı. Gayrimüslimlerin hakkını korurdu. Devletin malına karşı hassastı. Yaklaşık on bir sene halifelik yapan Hz. Ömer, altmış üç yaşında iken şehit edildi.

ÖMER BİN ABDÜAZİZ: Emevi halifelerinin sekizincisidir. 682 yılında Medine'de doğdu. Anne tarafından Hazreti Ömer'in (r.a.) soyuna mensuptu. Babası Abdülaziz uzun süre Mısır valiliği yapmıştı. Oğlu Ömer'in iyi yetişmesi için kendisini Medine'ye gönderdi. Burada uzun yıllar kalarak Peygamber Efendimizin (a.s.m.) mübarek şehrinde çok iyi bir eğitim ve terbiye aldı. Enes b. Malik, Abdullah b. Cafer ve Said b. Müseyyib gibi alim sahabeler ders aldığı zatlar arasındaydı. Hicrî 99 yılında halife oldu. Emevî hanedanı içinde adaletiyle tanınan ve kendisine İkinci Ömer de denilen Ömer b. Abdülaziz, çok kısa süren bir dönemde halife olarak büyük hizmetler yaptı. Çok genç yaşta yakalandığı yirmi günlük bir hastalıktan sonra 720 yılı başlarında Hakkın rahmetine kavuştu. Naaşı Halep yakınlarına defnedildi.

ÖMER İBNİ SA'D: İsmi bazı kaynaklarda Umeyr ibni Sa'd olarak da geçmektedir. Peygamber Efendimiz (a.s.m) mübarek elini Ömer ibni Sa'd'ın başına sürmüş ve dua etmişti. Ömer ibni Sa'd seksen yaşında vefat etmesine karşın Peygamberimizin duasının bereketiyle başında hiç beyaz kıl bulunmuyordu.

— R —

RAHMETULLAH-I HİNDİ: İngilizlerin, esareti altında olan Hindistan'da doğup büyüyen Rahmetullah eğitimini tamamladıktan sonra, Hristiyanlığa karşı reddiye yazmaya başladı. Bir taraftan maddeten sömürülen topraklar, diğer taraftan da misyonerlerin yoğun faaliyetlerine sahne olmakta ve insanları Hristiyanlaştırma faaliyeti sistemli bir şekilde yürütülmekteydi. İşte bu faaliyet ve İslâm inancına karşı yapılan saldırılara karşı, İslâm âlimleri, eserleriyle mücadele etmeye çalışmaktaydılar. Bu durumdan ötürüdür ki, misyonerlik faaliyetlerine karşı Rahmetullah da reddiye yazmaya başladı.

Rahmetullah, ilk önce "İzalatü'l-Evham" adlı eserini Farsça olarak kaleme aldı. Bu tarihlerde İslâm'a yönelik hücumlarıyla ön plana çıkan ve "Mizanü'l-Hak" adıyla bir eser yazan misyoner Karl Gottlieb Pfander ile ilmî tartışmaya girdi. Pfander'i münazaraya davet eden Rahmetullah, bu maksat için kendisine dokuz mektup gönderdi. Tartışma konusu olarak da; Tevrat ve İncil'in tahrifi, bu kitapların hükümsüzlüğü (nesh edilmişlikleri), Teslis İnancı, Kur'ân'ın Allah sözü olduğu, Hazreti Muhammed'in peygamber olduğunun ispatı, konularını teklif etti. 1854 Nisan'ında gönderilen bu mektuplar üzerine Pfander ilk iki konuyu tartışmayı kabul etti. Kendisine French'i yardımcı seçerken, Vezirhan da Rahmetullah'a yardımcı olacaktı. 10-11 Nisan 1854 Ekberabad'ın Abdulmesih mahallesinde başlayan münazara Tevrat ve İncil'in tahrifi ile bunların nesh edilmiş, yani hükümsüz hale gelmiş olmaları üzerinde yapıldı. Rahmetullah el-Hindi'nin üstünlüğü ile neticelenen münazara, büyük münazara anlamına gelen "el-Münazaratü'l-Kübra" adıyla tarihe geçti. Bazı Hristiyanlar, kitabın etkisiz hale getirilmesi için, satışa sunulan nüshalarını kendi paralarıyla satın alıp yok etme yoluna gittiler. Bu hareketleriyle eserin daha fazla kişiye ulaştırılıp etkili olmasını önlemeye çalıştılar. Bundan daha da önemlisi, kitabın yayınlandığı zamanlarda ünlü The Times gazetesinin, "Bu kitap, Müslümanlarda bulundukça onlar Hristiyanlaşmayacaklardır." şeklinde yazdığı ifade edilmiştir.

RE'FET BEY (RE'FET BARUTÇU, YÜZBAŞI RE'FET BEY): 1886 yılında İstanbul'da doğdu. Yüzbaşı rutbesiyle orduda görev yaptı. Said Nursî Hazretlerini Barla'da ziyaret edip onun hizmetçisi oldu. Üstatla beraber Eskişehir, Denizli ve Afyon hapishanelerinde tutuklu kaldı. Sormuş olduğu ilme ait sorularla Üstadının iltifatına mazhar oldu. Ve bu sorular neticesinde Risale-i Nur'un çeşitli bahisleri cevabî mektup olarak yazıldı. Ve daha sonra Risale-i Nur'un içine konuldu. Yüzbaşı Refet Bey 1975 yılında doksan yaşında iken Hakkın rahmetine kavuştu.

RESUL-İ EKREM: Bakınız Muhammed (a.s.m.).

RÜŞTÜ (SÜLEYMAN RÜŞTÜ ÇAKIN 1899-1974): Said Nursî Hazretlerinin sadık hizmetkârlarındandı. Üstadı tanıdıktan ve Risale-i Nur hizmetine çalışması sebebiyle 1935 tarihinde Eskişehir, 1943'te Denizli, 1958'de Ankara'da tutuklanıp hapsedildi. Hayatı boyunca Risale-i Nur'ların yazılmasında, yayılmasında büyük gayretleri oldu. Risalelerin lâhika mektupları içinde mektupları bulunmaktadır.

— S —

SA'D İBNİ BİNTİ KÜREYZ: Hz. Osman'ın akrabasından olan Sa'd İbni Binti Küreyz, kâhinlik vasıtasıyla Peygamber Efendimizin (a.s.m.) Peygamberliğini gaipten haber almış. Hz. Osman-ı Zinnureyn'e İslâmiyetin başlangıcında, "Sen git iman et." demiş. Hz. Osman da İslâmiyetin başlangıcında gelip iman etmiş.

SA'D İBNİ EBİ VAKKAS (?-675): Hayatta iken Cennetle müjdelenen on Sahabeden biridir. İslâmiyeti kabul eden ilklerden biri olup, Müslümanlığı kabul edenlerin yedincisidir. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) duasına mazhar olmuş büyük İslâm kumandanlarındandır. Risale-i Nur'da; İran fatihi olduğu hatırlatılmakta, duasının kabulü maksadıyla, Hazreti Muhammed'in dua ettiği ve böylece dualarının kabule mazhariyetinden dolayı, insanların, Sa'd'ın bedduasından çekindikleri belirtilmektedir. Peygamber Efendimizle akraba olup künyesi, Sa'd bin Malik bin Uheyb bin Abdülmenaf bin Zühre bin Kilab-ı Kureyşi şeklindedir.

SA'Dİ-İ ŞİRÂZİ (? - 1292): İslâm dünyasının büyük şair ve yazarlarındandır. Risale-i Nur'da, "Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın caddesinden hariç ve onun arkasından gitmeyen, muhaldır ki, hakikî envar-ı hakikate vasıl olabilsin" gibi veciz sözlerinden alıntılar yer almaktadır. Asıl adının Müslîhüddin veya Müşerrifüddin olduğu nakledilmektedir. Künyesi Ebu Abdullah Müslîhüddin (Müşerrifüddin) Sa'di eş-Şirâzî şeklindedir. Sa'di Şirâzî lakabıyla meşhur oldu. Sa'di mahlasıyla tanındı. Sa'di'nin doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Nakledilen tarihler arasında önemli farklar mevcuttur. Buna göre doğum tarihi 1193-1213 yılları arasında denk gelmektedir. Şiraz'da doğan Sa'di, ilk eğitimini memleketinde gördü. Henüz on iki yaşında iken yetim kaldı. Bölgenin Moğol istilâsına uğraması üzerine Bağdat'a gitti. Burada bulunan Nizamiye Medresesinde tahsiline devam ederek eğitimini tamamladı. Ahir ömrünü ilim ve ibadetle geçirdi. Bu ibadetlerini mezarının yakınındaki dergahta ifa etti. 1292 yılında Hakk'ın rahmetine kavuştu. Mezarı, kendi adıyla anılan, Şiraz'ın kuzeydoğusundaki hangâhın bulunduğu yerdedir. Zamanla harap olan mezarı daha sonra yeniden yaptırıldı.

SA'LEBE (SÂYE'NİN OĞLU): Müslüman olmadan önce Yahudi olan Sa'lebe, kutsal kitaplarında haber verilen son peygamberle ilgili özelliklerin Peygamber Efendimizde (a.s.m.) olduğunu görmüş ve kardeşi Esid ile birlikte Müslüman olmuştu. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) hayatta iken vefat etmiştir.

SA'LEBE BİN MALİK: Bir Yahudi kabilesi olan Kureyza Oğullarının reisiydi. Künyesi Sa'lebe Ebu Yahya'dır. Daha sonra Müslüman olan Sa'lebe bin Ebî Malik'ten çok az sayıda hadis-i şerif rivayet edilmiştir.

SABİT İBNİ KAYS İBNİ ŞEMMAS: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) hatibi olmakla tanınan Sabit ibni Kays, (r.a.) gür sesli ve güzel konuşan bir Sahabî idi. Medine'nin önde gelen isimlerindendi ve Hazreç kabilesine mensuptu. Hicretten önce Müslüman oldu. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Medineye hicret ettiği zaman, büyük bir süvari grubuyla onu karşılamış ve son derece belîğ bir konuşma yapmıştı. Sabit ibni Kays (r.a.), Ebu Bekir (r.a.) devrinde Yemame Savaşına katıldı. Müseylime üzerine gönderilen orduda Ensardan katılan askerlerin kumandanıydı. Savaş sırasında derin yaralar aldı ve şehit düştü.

SABRİ ARSEVEN (SANTRAL SABRİ): 1893 yılında dünyaya geldi. Eğirdir'e bağlı Bedre köyünün imamıdır. 1943 yılında Üstatla birlikte Denizli'de dokuz ay hapis yattı. Sabri Efendi için Risale-i Nur'daki mektuplarda çeşitli iltifatlar ve takdîrkâr ifadeler bulunmaktadır. Santral Sabri, Nurların ilk neşir senelerinde Nurları civar bölgelerdeki insanlara ulaştırma görevini hakkıyla yapmış, çevre köylere Nurları yaymıştır. Barla'da bulunan Üstatla bir santral gibi irtibat kurmuştur. Sabri Efendi Said Nursî'ye talebe olmuş, onun mukaddes davasına hizmetkâr olan kişilerdendir. 20 Şubat 1954 yılında Eğirdir'in Pazar köyünden Bedre'ye dönerken kamyonun devrilmesiyle, beyin kanaması geçirmiş ve vefat etmiştir.

SAFVAN BİN ÜMEYYE: İsmi tamamı Safvan bin Ümeyye bin Halef bin Vehb bin Huzâfe'dir. Ebu Vehb olarak da bilinir. Babası Bedir Savaşında müşriklerin safında yer almış ve burada öldürülmüştü. Huneyn Savaşına müşrik olarak katılan Safvan bin Ümeyye, bu savaşın ardından Müslüman oldu. Yermük Savaşında Müslümanların yanında yer aldı.

Hicrî 42 yılında, Mekke'de vefat etti. Kendisinden oğlu Abdullah, Abdullah bin el-Hâris, ibni Müseyyeb, Tâvus ve Atâ zatlar hadis rivayet etmişlerdir.

SÂRIYE: Sâriye bin Zeynem, Hz. Ömer (r.a.) döneminde İran tarafına sefere çıkan İslâm ordusunun komutanı idi. Düşmanla savaşırken Ordu kuşatılmış ve zor duruma düşmüştü. Tam o anda Medine'de hutbe vermekte olan Hz. Ömer (r.a.) ordunun durumunu görmüş ve "Ya Sâriye, el-Cebel" diye bağırarak ordunun arkasını dağa vermesini söylemişti. Gerçekten bir süre sonra sariyenin habercisi gelmiş ve olanları anlatarak, "Ey mü'minlerin emîri! Biz mağlûp olmak üzereydik. Bu sırada; 'Ya Sâriye, el-Cebel' diye bir nida işittik. Bunun üzerine arkamızı dağa verdik ve Allah düşmanlarımızı mağlûp etti." demişti.

SATİH: Peygamberimizin doğumundan önce Arabistan'da yaşayan, kehanetleriyle meşhur Arap kâhini. Satih devamlı yatak üzerinde yatan ve yer değiştireceği zaman halı gibi yuvarlanan, kemik ve adaleden mahrum, hilkat garibesi bir insandı. Bu yüzden kendisine "organlarının zayıflığından dolayı ayağı kalkamayan" manasına gelen satih deniliyordu. Satih kendisine sorulan bir rüya hakkında yaptığı yorumda Peygamberimizin geleceğini önceden haber vermişti.

SEHL BİN SA'D: Asıl ismi Hanza'dır, fakat Peygamber Efendimiz (a.s.m.) tarafından Sehl olarak değiştirilmiştir. Babası Sehl bin Malik (r.a.) Hicretten önce Müslüman olduğu için, Sehl bin Sa'd (r.a.) Müslüman bir ailede yetişti. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Medine'ye hicret ettiğinde onu karşılayanlar arasında yer aldı. O sırada beş yaşında bulunuyordu. Sehl bin Sa'd (r.a.), yaşı küçük olduğu için hiç bir savaşa katılmadı. Fakat, Hendek Savaşı öncesinde, toprak taşıyarak hendeğin kazılmasında yardımcı oldu. Çok zeki biri olan Sehl bin Sa'd (r.a.), on yıl boyunca Peygamber Efendimizden (a.s.m.) ayrılmadı ve onun vefatından sonra da meşhur Sahabîlerden ilim tahsil etti. Bereketli bir ömür sürdü ve bir çok talebe yetiştirdi. Hicretin 91. yılında 96 yaşında iken Medine'de Hakkın rahmetine kavuştu.

SELEME BİN EKVÂ: Hudeybiyede Peygamber Efendimize (a.s.m.) biat eden Sahabelerden biridir. Seleme bin Ekvâ, o gün Peygamber Efendimize (a.s.m.) üç kez biat etti. Yedisi Peygamberimizle (a.s.m.) olmak üzere 14 gazveye katıldı. Pek çok defa Peygamberimizin (a.s.m.) iltifat ve duasına mazhar oldu. Hicretin 74. senesinde, Medine'de, seksen yaşında iken vefat etti.

SELMAN-I FARİSÎ (Ö. 657): Ashab-ı Kiram'ın büyüklerinden ve meşhurlarındandır. Aslen İranlı olan Selman-ı Farisi, hakkı aramaya başlayarak önce Hristiyan oldu. Uzun yıllar değişik yerlerde kalarak ilim tahsil etti. Daha sonra Medine'ye bir Yahudinin kölesi olarak gelen Selman-ı Farisi, Hz. Peygamberin Medine'ye hicretiyle birlikte Müslüman olmuştur. Hz. Peygamberden altmış kadar hadis rivayet eden Selman-ı Farisi, hicretin 35. yılında Medayin'de vefat etmiştir.

SEMURE BİN CÜNDÜB BİN HİLÂL: Basra'da doğdu. Babası vefat edince annesi ile birlikte Medine'ye geldi. 15 yaşındayken de Uhud Savaşına katıldı. Hicrî 58 tarihinde Basra'da Hakkın rahmetine kavuştu.

SEVAD BİN KARİBİ'D-DEVSÎ: Sudûs Kabilesine mensup olan Sevad Bin Karibi'd-Devsî, Cahiliye döneminde kâhnilik yapan şahıslardan biridir. Aynı zamanda bir şairdi. Bir gece kendisine bir cinin gelmesi ve ona Peygamber Efendimizden (a.s.m.) haber vermesi üzerine Müslüman olmuştur.

SEYF İBNİ ZİYEZEN: Peygamber Efendimizin doğduğu yıllara rastlayan dönemde Himyeri Hanedanlığında bulunmuştur. Kendisi ve dönemi hakkında çok ayrıntılı bilgi mevcut değildir. Doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Kendisinden önce başlamış olan

Habeş hakimiyetine son vermiş ve Himyeri Hanedanlığının bağımsızlığını yeniden kazandırmıştır. Eski kutsal kitapları okuyup incelemiş ve Peygamber Efendimizin (a.s.m.) vasıfları hakkında önceden bilgi sahibi olmuştur. Ticaret için ülkesine gelen Peygamber Efendimizin dedesi Abdulmuttalib'e söz konusu özellikler hakkında bilgi vermiş ve geleceğini müjdelemiştir.

SEYYİD ABDÜLKERİM: Bağdat'ta yetişen âlimlerden ve evliyanın büyüklerindendir. İsmi Kutbuddin Abdülkerim bin İbrahim bin Abdülkerim el-Cilî'dir. Doğum yeri hakkında farklı bilgiler bulunmaktadır. Bir rivayete göre 1365 (H.767) yılında İran'ın Cilan kasabasında, bir başka rivayete göre de Bağdat yakınlarındaki Cıl kasabasında doğdu. Abdülkadir-i Geylânî Hazretlerinin torununun oğludur. Hayatı hakkında kaynaklarda yeterli malumat bulunmayan Seyyid Abdülkerim, eserlerinde Şerefüddin İsmail bin İbrahim el-Ceberti'den "hocam" diye bahs etmektedir. Bu bilgilerinden anlaşıldığına göre Zebid bölgesinde kalmış, Ceberti'den ilim öğrenmiş ve feyz almıştır. Hanbeli mezhebine ve Kadiriye tarikatine mensuptur. Eserlerinin büyük bir kısmında Muhyiddin ibni Arabi Hazretlerinin tasavvufi eserlerini şerh ve izah etmiştir. Bazı konularda Muhyiddin ibni Arabiye muhalefet etmekle birlikte ana meselelerde onun yolundan gitmiştir. El-İnsan-ül-Kâmil adlı tasavvufi eserinde ruhu, kalbi, aklı ve nefsi ile mükemmelleşip maddi-manevi her şeyin yanı sıra ilahî vasıfları ve kudretleri kusursuz bir ayna gibi yansıtan insan-ı kâmil konusunu izah ederken Muhyiddin ibni Arabi'den istifade etmiştir. Seyyid Abdülkerim'e göre insan-ı kâmilin en mükemmel numunesi Peygamber Efendimizdir (a.s.m.). Ondan sonra gavs ve kutub denilen büyük veliler gelir. İlmi yönden oldukça verimli bir hayat süren Seyyid Abdülkerim, 1428 (H.832) senesinde Bağdat'ta vefat etmiştir.

SEYYİD AHMED ES-SÜNUSÎ: M. 1873'te Cağlub'da doğdu. Sünusilik hareketinin lideri ve İslâm birlik ve kardeşliğinin mükemmel bir temsilcisi ve asrımızın önde gelen âlimlerinden biridir. Soyu Peygamber Efendimizin torunu Hz. Hasan'a (r.a.) kadar uzanmaktadır. Dedesi Muhammed bin Ali es Sünusi, Kuzey Afrika'da İtalyan ve Fransız istilâ hareketlerine karşı İslâm dünyasının birlik ve beraberliğini sağlamak amacıyla Sünusilik hareketini başlattı. Kısa zamanda geniş bir ilgi toplayarak yayıldı. Sünusilik hareketinin başına geçti. İtalyanların Trablusgarb'ı işgali üzerine Türk ordularının yanında yer aldı; ordular çekilmek mecburiyetinde kalınca ordusuyla ülkeyi müdafaaya devam etti. Birinci Dünya Savaşının sonlarında Sultan Mehmet Reşat'ın isteği üzerine İstanbul'a geldi. Sultan Reşat'ın vefatı üzerine Vahdettin'in cülus merasiminde kılıç kuşatma töreni Ahmed Sünusi tarafından yerine getirildi. Mondros Mütarekesinden sonra Sultan Vahdettinin isteği üzerine önce Bursa, sonra da Kurtuluş Savaşına katılmak üzere Doğu ve Güneydoğu vilâyetlerini dolaşarak halkı birliğe çağırdı. Kurtuluş Savaşının sonlarına doğru Ankara'dan ayrılarak önce Şam'a, sonra Filistin, Mekke ve sonunda Asir bölgesine geçerek hizmetlerine devam etti. 1933 yılında burada vefat etti.

SEYYİD AHMED-İ BEDEVÎ (1200-1276): On üçüncü asırda yaşamış büyük bir âlim ve evliyadır. Mısır'ın ve Kuzey Afrika'nın en büyük velilerinden biri olarak kabul görmektedir. Uzun süre yemek yemeden yaşayabilen bir veli olarak şöhret bulmuştur. Risale-i Nur'da ismi, kitaplar ve imamlar arasında zikredilmektedir. Aynı zamanda cesurluğu ve atılganlığı ile de tanınmıştır. İlginç özelliklerinden birisi de dama çıkıp saatlerce ve gözleri kor haline gelinceye kadar güneşi seyretmesidir. Künyesi, Ebû'l-Fityan Ahmed bin Ahmed bin İbrahim el-Fasî el-Bedevî şeklindedir. Arabistan kökenli bir aileye mensup olan Ahmed, ailesinin Fas'a göç etmesinden sonra 1200 yılında Fas'ta doğdu. Henüz küçük yaşta iken ailesi ile birlikte hacca gitti. Bu arada babası Mekke'de vefat etti. Gençliğinden itibaren ilimle uğraşmaya başladı. Bazı davranışlarından ötürü çeşitli lakaplarla anılmaya başlandı. Cesur ve atılgan bir genç olmasından ötürü El-Attab, El-Fityan ve bedeviler gibi yüzünü örttüğünden dolayı da El-Bedevî lakaplarıyla anıldı. Ahmed, önce Kur'ân-ı Kerim'i ezberledi, ardından kıraat ilmine ilgi duydu.

Kur'ân-ı Kerim'in yedi türlü okunuş tarzı olan "kıraat-ı seb'a"yı öğrendi. Akabinde fıkıh ilmiyle uğraşarak özellikle Şafîî fıkıhında önemli bir aşamaya ulaştı. Bir ara insanlardan uzaklaşarak münzevi bir hayat yaşadı. Ardından kardeşi ile birlikte Irak'a gitti. Abdülkadir-i Gaylani (k.s.) ve Ahmed Rifâî Hazretlerinin kabirlerini ziyaret etti. Daha sonra buradan ayrılarak Mısır'a gitti. 1237 yılından itibaren Tanta'ya yerleşti. Kırk yıl gibi uzun bir süre burada yaşadıkten sonra 1276 yılında vefat etti.

SEYYİD EBULHASEN-İ ŞAZELÎ (1196-1258): On üçüncü asırda yaşamış büyük İslâm âlimlerindendir. Kuzey Afrika'da yaşamıştır, müntesipleri çok geniş bir alana yayılmıştır. Şazili tarikatının kurucusu olarak kabul edilmektedir. Soyu, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) torunu Hazreti Hasan'a (r.a.) dayandırılmaktadır. Asıl adı Ali'dir. Kendisine Nureddin lakabı da verilmiştir. Künyesi Ebü'l-Hasan Ali bin Abdullah bin Abdülcebbar Şazili şeklindedir. Risale-i Nur'un muhtelif yerlerinde ismi, imamlar ve aktaplar arasında zikredilmekte, insanlık âlemini nurlandıran mümtaz şahsiyetlerden biri olarak telâkki edilmektedir. Ali, 1196 yılında Tunus'un Şazile kasabasında doğdu. Doğduğu şehre nispeten Şazelî ünvanıyla meşhur oldu. Eğitimine küçük yaştan itibaren memleketinde başladı. Fen ilimlerine ilgi duyarak bu alanda eğitim gördü. Şazili tarikatının kurucusu olarak kabul edilen Ebü'l-Hasan Ali'nin tarikat kurmak amacıyla hareket ettiğine dair kesin bilgiler mevcut değildir. Ebü'l-Hasan Ali, müntesiplerine sünnete sıkı sıkıya bağlanmaları konusunda telkinlerde bulundu. Hal ve hareketlerine sünnete zıtlık teşkil etmeyecek şekilde yön vermelerini ve aykırı düşmemelerini tembihledi. Kendilerine ilham olursa bile, bu duruma aykırı düşecek her türlü faaliyetin sünnete uygun hale getirilmesini istedi. Ebü'l-Hasan Ali tarafından kurulduğu kabul edilen Şazili tarikatı Mısır ve Tunus'ta yayıldı. Bu tarikatın müntesiplerinin Suriye'de de önemli bir sayı teşkil ettikleri aktarılmaktadır. Daha sonra Cezayir'in batı bölgesinin tamamına yayıldığı belirtilmektedir. Ebü'l-Hasan Ali defalarca Hacca gitti. Yine bu gaye ile çıktığı 1258 yılındaki yolculuğu sırasında Mısır'da bulunan Hamisre'de (Homaysira) vefat etti.

SEYYİD İDRİS: Arabistan Yarımadasında, Yemenin kuzeybatısında, Mekke'ye yakın bir yerde bulunan Asir bölgesinin ve burada bulunan devletin emiri idi. Şafii mezhebine mensuptu. Birinci Dünya Savaşı boyunca Arabistan'daki İslâm şehirlerini korumaya çalışmıştı.

SEYYİD YAHYA: İsmi kaynaklarda İmam Yahya olarak da geçmektedir. Kuzey Yemen'deki Zeydilerin dini lideriydi. Kuzey Yemen 30 Ekim 1918 yılına kadar Osmanlı devletinin yönetiminde kaldı. Bu tarihten itibaren de bağımsızlığını ilân etti. Kuzey Yemen'in bağımsızlığını ilân etmesinden bir süre sonra, 24 Şubat 1924'te, Zeydilerin dinî lideri olan Seyyid Yahya, kendisini Yemen kralı ilân etti. 14 Şubat 1948'de şehit edilinceye kadar yönetimde kaldı. Daha sonra saltanata oğlu Ahmed geçti.

SİDDİK SÜLEYMAN: Siddik Süleyman Kervancı 1898 yılında Barla'da doğdu. 1965 yılında Barla'da vefat etti. Kabri de Barla'dadır. Üstat 1926 yılında Barla'ya sürgün edildiğinde onunla tanıştı. Üstat Barla'da kaldığı sekiz yıl boyunca ona sadakatle hizmet ettiği için "siddik" ünvanını aldı. Uzun yıllar Nurlar için çalıştı. Güzel hattıyla Nurları yazdı. Risale-i Nur'dan 28. Söz olan "Cennet Bahsi" onun bahçesinde yazıldı. Bu bahçe Risale-i Nur'da Cennet Bahçesi diye geçer. Siddik Süleyman'ın Risale-i Nur'da fikir ve hislerine ait birçok mektubu bulunmaktadır.

SÜFYAN: Ahir zamanda geleceği ve ümmetin karanlık günler yaşamasına sebep olacağı sahîh hadislerde bildirilen dehşetli, dinsiz ve münafık şahıs.

SÜHEYL BİN AMR: Müslüman olmadan önce müşriklerin ileri gelenlerinde olan Süheyl Bin Amr, Müslümanlar aleyhine tahrik edici konuşmalarıyla tanınan meşhur bir hatipti. Bedir Harbinde esir düşenler arasındaydı. Mekke'nin fethi sırasında Müslüman olmuş ve ömrünün sonuna kadar İslâma hizmet etmiştir. Hicretin 18. senesinde Şam'da vefat etmiştir

SÜLEYMAN: Bediüzzaman Hazretlerinin Barlalı talebelerindendir. Bediüzzaman Hazretleri Barla'da kaldığı süre içerisinde Mübarek Süleyman onun hizmetinde bulunmuştur. Risale-i Nur'da On Altıncı Mektupta bahsi geçer. Mübarek Süleyman'a mübarek lakabının verilmesi ise şu şekildedir. Mübarek Süleyman Barla'da Çam Dağında kalmakta olan Bediüzzaman Hazretlerine misafir olur. Bir iki gün sonra yiyecek bir şeyleri kalmaz. Bir keramet eseri olarak bir katran ağacının dallarında onlara kocaman bir ekmek ikram edilir. Bediüzzaman Hazretleri Süleyman'a, "Süleyman müjde, Cenab-ı Hak bize rızık verdi" deyince safi kalpli Süleyman, "Bu ekmek bize helâl olur mu Üstadım?" diye sorar. Bunun üzerine Bediüzzaman "Vay mübarek vay!.." der. Bu hâdiseden sonra Süleyman'ın ismi "Mübarek Süleyman olarak kalır. Mübarek Süleyman 1963 yılında vefat etmiştir.

SÜRKA: İsmi'nin tamamı Ebu Süfyan Süraka bin Malik'tir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Ebu Bekir (r.a.) ile beraber hicret için Mekke'den çıktıklarında onları yakalama teşebbüsünde bulunmuş fakat muvaffak olamadı. Mekkenin fethi sırasında Müslüman olan Süraka, Hz. Osman'ın halifelîği döneminde, Hicretin 24. senesinde vefat etti.

– Ş –

ŞAH-I GEYLÂNÎ: Bakınız ABDÜLKADİR GEYLÂNÎ.

ŞAH-I NAKŞİBEND: Asıl adı Bahaeddin Muhammed B. Muhammed'ül Buharî'dir. Şah-ı Nakşibend olarak meşhur olan Bahaeddin'e bu ünvanın ne zaman verildiği bilinmemekle beraber, devamlı olarak yapılan gizli zikirin kalblerde vücuda getirdiği "nakş"a izafeten verildiği genel kabul görmüştür. Muharrem 718'de (1318) Buhara yakınlarındaki Kasrıarifan (Kasrıhindüvan) köyünde doğdu. Evvelâ tasavvufu öğrenip bilahare ilmî eğitimini tamamlamış olduğundan, "Üveysî" lakabıyla anılmaya başlanır. Mutat olarak devam ettirilen ve gizli zikirle sesli zikri bir arada icra eden müritlerin aksine Bahaeddin'in tamamen gizli zikirleri icra etmesi dikkat çeker, yanlış yaptığı düşüncesiyle şeyhe şikâyet edilir. Bunun üzerine Seyyid Külal; ona dokunmamalarını, memur olduğu şeyi yaptığını söyleyerek ikaz eder. Bilâhare artık Bahaeddin'e verebileceği bir şeyinin kalmadığını, gitmekte serbest olduğunu söyler. Bahaeddin eğitimini tamamladıktan sonra köyüne döndü. Burada talebe yetiştirmeye başladı. İki kez hacca gitti. 3 Rebiülevvel 791'de (2 Mart 1389) 73 yaşında iken, doğduğu köyde Hakkın rahmetine kavuştu. Buhara ile Şah-ı Nakşibend arasında büyük bir bağ oluşmuş, Buharalılar onu "belâyı defeden hace" (hace-i belâ-gerdan) olarak anıp şehirlerinin manevî koruyucusu olarak saymışlardır. Bahaeddin, ilim adamlarına değer verdiği gibi onlar da kendisine hürmet etmişlerdir. O, "Bilmiyorsanız zikir ehline sorunuz" (Enbiya Suresi, 7.) ayet-i kerimesini, ilim adamlarına danışmayı emrettiği şeklinde tefsir etmiştir. Şah-ı Nakşibend ile büyük kuvvet bulan tarikatı, Orta Asya, Horasan ve çevresinin Sünnileşmesinde çok etkili olmuştur.

ŞÂMUL: Yemen kralı Tübba zamanında yaşamış âlim bir kişidir. Tübba gibi oda Hazret-i İbrahim'in dinine mensuptu. Mekkenin bir peygamber çıkacağını öğrenen Tübba yakın danışmanlarından Şâmul'u son peygambere bağlılığını bildiren bir mektup vererek Medine'ye yerleştirmişti. Şâmul'dan sonra nesiller boyunca elden ele aktarılan bu mektup en son Ebu Eyubi'l-Ensarî'ye kadar gelmiştir.

ŞEM'UN-İ SAFÂ: İsa'nın (a.s.) havarilerindendir. Şem'un-i Safa'nın mezarı Antakya'da Habib-i Neccar camisinin avlusunda, yine Hz. İsa'nın havarilerinden olan Yahya (Yuhanna) ve Yunus'un (Pavlos) mezarları ile birlikte.

ŞEYBE BİN OSMAN'I-L-HACEBİYYE: Kâbe'nin anahtarı elinde bulunduğu ve Kâbe teşrifatçısı olduğu için Hz. Şeybe, İslâm kaynaklarında "Hâcibu'l-Kâbe" ünvanıyla bilinmektedir. Bu vazifeyi ona Peygamber Efendimiz (a.s.m.) vermişti. Annesi, Sahabîlerden Mus'ab bin Umeyr'in (r.a.) kardeşiydi. Babası Osman bin Ebî Talha ise Uhud Harbinde Hz. Hamza (r.a.) tarafından öldürülmüştü. Şeybe babasının intikamını almak için Peygamber Efendimizi (a.s.m.) öldürmeye karar verdi ve Huneyn savaşında bu fırsatı yakaladı. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) arkasından yaklaşıp Kılıcını vurmak istedi fakat Peygamberimiz (a.s.m.) başını ona çevirerek ona gü-lümsedi ve "Ey Şeybe! Bana doğru yaklaş" dedi. Mübarek elini Şeybe'nin göğsüne koydu ve "Allah'ım! Bundan şeytanın desisesini gider" diye dua etti. Şeybe o andan itibaren Müslüman oldu ve müşriklerle savaşmaya başladı. Hicrî 59 yılında Hakkın rahmetine kavuştu.

ŞEYH-İ GEYLÂNÎ: Bakınız ABDÜLKADİR GEYLÂNÎ.

SIKK: İslâmiyetten önce bu isimde yaşamış iki kahin bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Araplardaki ilk kahindir. Alnının ortasında yalnız birgözü olduğu yada alnının ikiye ayıran bir alev olduğu rivayet edilmektedir. El-Yeşkarî olarak bilinen ikinci Şık ise yine bir kahin olan Satih ile birlikte devrinin en meşhur kahiniydi. Bunların vücutları yalnız bir bacak ve bir kolu olan yarım insan şeklinde idi. Şık ve Satih, her ikisinde Peygamber Efendimizin (a.s.m.) geleceğini haber vererek müjdelemişlerdi.

ŞİRVİYE PERVİZ: İran'da hüküm süren Sasanî Devletinin hükümdarlarından yirmi üçüncü-südür. İran Kısrası Hüsrev Perviz'in oğludur. Hüsrev Perviz küstahlık yaparak Peygamber Efendimizin (a.s.m.) İslâma davet mektubunu yırtınca. Peygamberimiz (a.s.m.) "Yâ Rab! Nasıl mektubumu paraladı, Sen de onu ve onun mülkünü parça parça et." şeklinde Hüsrev Pervize beddua etti. Bunun üzerine Kısranın oğlu Şirviye Perviz 38 sene hükümdarlık yapan babası Hüsrev Perviz'i öldürdü ve 628 yılında tahta oturdu. Peygamberimiz daha sonra bir mucize olarak Şirviye Perviz'in babasını öldürdüğünü haber vermiştir.

SUAYB: Hz. Suayb Tur-i Sina'nın doğusunda bulunan Medyen ve Eyke ahalisine peygamber olarak görevlendirilmiştir. Soyu Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. Salih'e (a.s.) uzanır. Hz. Musa (a.s.) Mısır'dan ayrıldıktan sonra Hz. Şuayb'ın (a.s.) yanında on yıl kadar kalmış ve büyük kızı ile evlenmiştir. Gönderildiği Medyen ve Eyke halkı Hz. Şuayb'ı (a.s.) dinlemedikleri gibi onu alaylamışlardır. Bunun sonucu olarak Medyen halkı büyük bir zelzele ile, Eyke halkı ise serinlemek üzere altına kostukları buluttan üzerlerine yağın ateşle helak olmuşlardır. Hz. Şuayb (a.s.) kendine inananlarla birlikte Mekke'ye gitmiş ve orada bir müddet yaşamıştır. Üç yüz yaşlarında Mekke'de vefat ederek Rûkn ve Makam arasında yer alan bölgeye defnedilmiştir.

— T —

TABERANÎ: Ebu Cafer Muhammed bin Carir bin Yezid. (839. 923) İslâm tarihçisi ve müfessiri olup h. 224 yılı sonunda Taberistan'da Amul şehrinde doğmuştur. Genç yaşlarda ilim tahsiline başlayan Taberi, 7 yaşında iken Kur'ân'ı ezberlemiş, daha sonra ilim öğrenmek için ilim merkezlerini dolaşmaya başlamıştır. Genç yaşlardan itibaren bütün gayretini hadis malzemesine hakim olmaya sarf eden Taberi, sonraları zamanının çoğunu ders vermek ve kitap yazmakla geçirmiştir. Taberi, tarih, fıkıh, tefsir ve kıraattan başka, şiir, lügat, sarf, nahiv, ahlak, ri-yaziye ve tıp ile de meşgul olmuştur. Ceririye olarak bilinen fıkıh mektebinin kurucusu olan ve bu sebeble İbni Ceriri Taberi olarak da bilinen Taberi, h. 26 Şevval 310'da (16 Şubat 923) Bağdat'ta vefat etmiştir. Eserleri: El-Tefsir; Tahzibi'l-asar; İhtilafü'l-Fukuha; Sarihü'l-Sünne; Hadisi'l-Himyan; El-Akide; Kitabü'l-Ahbar; Kitabü'r-Risale.

TAFTAZANÎ: İsmiinin tamamı el-Taftazanî Sa'd ed-din Mesud'dur. Belagat, mantık, matematik, kelam, fıkıh ve diğer ilimlerde tanınmış bir alim olup, Şark ve İslâm dünyası medreselerinde okunan birçok kitabın müellifidir. Hicri 722'de (1332) Horasan'da büyük bir kasaba olan Taftazan'da doğdu. Hicri 797 (1395) yılında vefat etti. Taftazani hem Şafii, hem de Hanefi fikhı hakkında eserler vermiştir.

TALHA (TALHA BİN UBEYDULLAH) (?-656): Peygamber Efendimizin (a.s.m.) yüce davetine uyarak İslâmiyeti kabul edenlerin ilklerindendir. En önemli vasıflarından ikisi cömertlik ve kahramanlıktır. Cennetle müjdelenen on güzide Sahabeden biridir. Dindarlığı ile meşhur oğlu Muhammed, Kur'ân-ı Kerim'i hifzedip usul ve kaidesine uygun okuyan ve "Kurra Hafızları" olarak adlandırılan ilk hafızlardandır. Bu oğluna atfen Ebu Muhammed lakabıyla anıldı. Künyesi; Talha bin Ubeydullah bin Osman bin Amr bin Ka'b bin Sa'd bin Teym bin Murre şeklindedir. Soyu Peygamber Efendimizin mübarek şeceresiyle birleşip akraba olan Talha, Hicretten tahminen yirmi dört yıl önce (598) Mekke'de doğdu. Ticaretle uğraştığından sık sık seyahatlerde bulundu. İslâmiyetle müşerref olmasında, bir seyahati sırasında karşılaştığı olay etkili oldu. Müslüman olduktan sonra çok ağır işkencelere maruz kaldı. Onu iple bağlayarak, eski dinine dönmesi için işkence yaptılar. Bütün işkencelerine rağmen, "Beni öldürseniz de dinimden dönmem" diyerek işkencelere dayandı. Müslümanların Medine'ye hicret ettikleri sırada Şam'da bulunuyordu. Yolda hicret haberini alınca, bütün mallarını ve kazancını bırakarak Medine'ye göç etti. Bilahare ailesini de yanına aldı. Bedir Savaşı başlamadan önce müşrikleri takip etmekle görevlendirilenler arasında olduğundan bu savaşa katılamadı. Uhud Savaşında bulundu. Çarpışmanın ve düşman saldırısının en şiddetli olduğu sırada vücudunu Peygamber Efendimize (a.s.m.) siper ederek korumaya çalıştı. Gelen darbelerden birine kolunu siper ettiğinden büyük bir yara aldı. Sahabeler onun bu kahramanlığına hayran kaldılar. Bizzat Peygamber Efendimiz onu tebrik etti. Hazreti Ebubekir (r.a.), "Talha bin Ubeydullah, bir Uhud kahramanıdır" derken, Hazreti Ömer (r.a.), "Uhud gününün en büyük kahramanıdır" ifadelerini kullandı.

TÂUS-İ YEMANÎ: İsmi Tavs bin Keysan ya da Ebu Abdurrahmani'l-Yemanî olarakta geçmektedir. Tabiînin büyük imamlarındandır. Aslen Yemenlidir. Sahabeden yetmiş kişiyle görüştüğü rivayet edilir. Kırk sene sabah namazını yatısı abdesti ile kıldığı rivayet edilir. Tâus-u Yemenî Hicrî 106 yılında Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

TİRMİZİ: Kütüb-i Sitte adıyla bilinen en güvenilir altı hadis kitabından birinin müellifidir. İsmiinin tamamı Ebu İsa Muhammed bin İsa bin Sevre Et-Tirmizî'dir. Türkistan'ın Buhârâ vilâyeti; Ceyhun nehri kıyısındaki, Tirmiz kasabasında doğduğu için "Tirmizi" olarak anıldı. Dördüncü Müslüman kuşak (etbau etbau't-tabiin), içinde yer alır. Hadis ilminde en yüksek dereceye ulaşanlara özgü olan "Hafız" ünvanına sahip ender kişilerdendir. Tirmizî, 824 yılında Mekke'de doğdu. İlk öğrenimini tamamladıktan sonra çalışmalarını hadis ilmi üzerine yoğunlaştırdı. Hadis derlemek amacıyla Hicaz, Irak, Horasan ve önemli hadis kaynaklarının bulunduğu birçok yere seyahatler yaptı. Başta Buhârî, Müslim ve Ebû Dâvud olmak üzere birçok bilgiden hadis aldı. Seyahatleri sonunda derlediği hadislerin en sahihlerini bir araya getirerek Camiü's-Sahih adlı meşhur hadis kitabını telif etti. Bu eserde yalnızca hadisleri derlemekle kalmadı, her hadisten sonra hadis hakkındaki düşüncelerini açıkladı. Tirmizî, bu eserde hadisleri İslâm hukukunun konularına uygun bir düzen içinde sınıflandırmış ve tekrarlardan sakınmıştır. Tirmizî, 892 yılında vefat etti.

TÜBBA: Yemendeki Hımyerî krallarından biridir. Tabi olanların çokluğundan dolayı kendisine Tübbâ denilmiştir. İslâmiyet'ten yedi yada dokuz asır önce yaşadığı, isminin Es'ad Ebû Ke-rib olduğu rivayet edilmektedir. Tübbâ, âlimlerden âhir zamanda bir peygamber geleceğini, Onun peygamberlerin sonuncusu olacağını öğrenmiş ve Peygamber Efendimizi (a.s.m.) şii-riyle övmüştür. Kur'ân-ı Kerim'de Duhan Suresinin 37. ve Kaf Suresinin 14. ayetlerinde kendisinden bahsedilmektedir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) vahye mazhar olmadan önce Tübbâ hakkında "Tübbâ mel'un mu bilmiyorum" demiş, ancak daha sonra Tübbâ aleyhinde konuşanlara "Tübbâ'a kötü söz söylemeyin, çünkü o, ehl-i tevhiddir." buyurmuşlardır. Ayrıca Tübbâ hakkında Hz. Aişe (r.anha) "Tübbâ salih bir adamdı", Kâ'b ise "Yüce Allah onun kavmini kınadı, kendisini kınamadı" demiştir.

- U -

UBADE BİN SAMİT: Ensardandır. Muhacirler Medine'ye hicret ettiklerinde onlara kucak açanlardan biridir. Hicretten önce gerçekleşen Birinci ve İkinci Akabe Biatlarında bulundu. Rıdvan Biatına katıldı. Otuz beş yaşında Müslüman oldu. Okuma yazma bildiği için Peygamber Efendimiz (a.s.m.) tarafından Suffe Ashabına öğretmen olarak tayin edildi. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bulunduğu bütün savaşlarda bulundu. Ebu Bekir (r.a.) tarafından Bizans Kralı Heraklyus'a elçi olarak gönderildi. Ayrıca Ömer (r.a.) tarafından Mısır fethi sırasında Amr bin As'ın (r.a.) yardım talebine karşılık gönderilen dört kişiden biri de Ubade bin Samit'tir. Daha sonraları Filistin Valiliğini yürütmüş, ömrünün kalan kısmını da Şam'da geçirmiştir. Ubade bin Samit, hadis ilminde ve üstün bir ilme sahipti. Şam'da kaldığı süre içinde hadis ve fıkıh dersleri okuttu. Seksenden fazla hadis rivayet etti. Hicretin 34. senesinde 72 yaşında iken, Şam yakınlarındaki Remle'de Hakkın rahmetine kavuştu.

UBEYD: Bediüzzaman Hazretlerinin ablası Düriye Hanımın oğludur. Ruslarla savaşırken Bitlis Kalesinin yakınlarında şehit olmuştur. Şehit olduğunda henüz on yedi yaşındaydı ve üzerinde bayram elbiseleri vardı. Bediüzzaman Hazretleri Risale-i Nur Külliyyatının değişik yerlerinde kendisinden övgü dolu ifadelerle bahsetmiştir.

UBEYDULLAH İBNİ ABBAS: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) amcası Hz. Abbas'ın oğludur. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) hayattayken henüz çocuk yaşlardaydı. Hz. Ali'nin (r.a.) halifeliği döneminde Yemen'e vali olarak atandı. Hz. Ali'nin (r.a.) şehit edilmesinin ardından çıkan çalkantılar sırasında henüz küçük yaşlarda olan iki oğlu katledildi. Hicrî 87 yılında Medine'de vefat eden Ubeydullah, cömertlik ve muhtaçlara yardım konusunda şöhret bulmuştu.

UHBAN BİN EVS: Müslüman olmadan önce Yahudi idi. Kaynaklarda Huzaa Kabilesinin konyunlarını otlatırken, sürüye saldıran bir kurt ile macerası anlatılır. Bu olayın ardından Uhban Müslüman olmuştur.

UKKAŞE İBNİ'L-MUHASSİNİ'L-ESEDİ: Medine'ye hicret eden Sahabelerdendir. Bedir Savaşı'na katılmış ve savaş sırasında kılıcı kırılmıştı. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (a.s.m.) kendisine bir hurma dalı verdi. Bir mu'cize olarak Ukkâşe bu dalı bir kılıç gibi kullanıp çarpışmaya devam etti. Hz. Ukkâşe, başta Bedir, Uhud ve Hendek Savaşları olmak üzere bütün savaşlarda bulundu. Ebu Bekir (r.a.) döneminde peygamberlik iddiasında bulunan Tuleyha bin Huveylid'e karşı yapılan savaşa katıldı ve şehit oldu. Ebu Hureyye ve İbnü Abbas (r.a.) kendisinden çok sayıda hadis rivayet etmişlerdir.

URVE İBNİ EBİ CA'DE: Kûfe'de yaşamış olan Urve ibni Ebi Ca'de, İbni Ebi'l-Ca'de ve el-Ezdî lâkaplarıyla da bilinir. Eş-Şa'bi, Şebîb bin Garkade, Simâk bin Harb gibi büyük alimler kendisinden hadis naklettiler. Hz. Osman (r.a.) devrinde düzenlenen Şam Seferine destek verenler arasındaydı ve çok yüksek maddî destek sağlamıştı. Kaynaklara göre bu sefere destek için yetmiş tane at satın almıştı.

UTBE BİN EBİ LEHEB: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) kızı Ümmü Gülsüm, İslâmiyet gelmeden önce Ebû Leheb'in ikinci oğlu Utbe ile nişanlanmıştı. İslâmiyet gelince Ebû Leheb iman etmedi ve İslâmiyetin çok azgın bir düşmanı oldu. Onun hakkında Tebbet Suresi nazil olunca oğluna Ümmü Gülsüm'ü boşamasını söyledi. O da babasını dinliyerek boşadı ve Peygamberimize (a.s.m.) üzücü sözler söyledi. Peygamber Efendimiz (a.s.m.); "Yâ Rabbî, buna canavarlarından birini musallat et!" diye beddua eyledi. Utbe Şam yolculuğu sırasında arkadaşlarının arasında uyurken bir arslan gelip, koklayarak onu buldu ve parçalayıp öldürdü.

- Ü -

ÜBEYY İBNİ KÂ'B: Medinelidir. Ensarın ilk Müslümanlarındandır. İkinci Akabe Biatından önce müslüman olmuş; orada peygamberimize olan bağlılığını teyid etmiştir. Peygamberimizin ifadesiyle "en güzel Kur'ân okuyan" sahabedir. Kur'ân'ın en güzel şekilde okumuş ve okunması için büyük hizmetlerde bulunmuştur. Bu yüzden "Kur'ân okuyanların efendisi", "Ensarın efendisi" lakablarıyla anılmıştır. Birgün Peygamber Efendimiz (a.s.m.) kendisine gelerek "Ey Ubey! Allah bana, sana Kur'ân okumamı emretti" buyurdu. Ubey (r.a.) "Allah benim adımla zikretti mi?" diye sordu. Peygamberimiz, "Evet. Mele-i aladaki isminle ve nesebinli zikretti" diye cevap verdi. Ubey'de (r.a.) "öyle ise okuyunuz ey Allah'ın Resulü" dedi. Sonra bu ilahi lütuf ve teveccüh karşısında duygulanarak göz yaşlarını tutamadı ve ağlamaya başladı. Ubey (r.a.), Peygamberimizin vafatından sonra kendisini tamamen Kur'ân hizmetine vermiş içlerinde Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'inde bulunduğu birçok kişiye Kur'ân'ı en güzel şekilde okumayı talim etmiştir. Hz. Osman devrinde Kur'ân'ı okuma hususunda farklı görüşler ortaya çıktığında, 12 kişilik bir heyet teşkil edilmiş Ubey (r.a.) bu heyetin başına getirilmişti. Ubey (r.a.) Peygamberimizle (a.s.m.) birlikte olduğu müddetçe bütün gazalara iştirak etmiştir. Hicretin 35. yılında Medine'de vefat etmiş, cenaze namazın Hz. Osman kıldırılmıştır.

ÜBEYY İBNİ HALEF: Gerek Mekke döneminde, gerekse Medine döneminde Peygamber Efendimize ve İslâma karşı düşmanlık besleyen ve sürekli tavrı alan azılı müşriklerdendir. Übeyy, öldükten sonra dirilmeyi inkâr ediyordu. Birgün çürümüş bir kemikçi eline alıp ufaldıktan sonra Peygamberimize (a.s.m.) yönelerek; "Allah'ın bu çürümüş kemikleri tekrar dirilteceğine mi inanıyorsun?" dedi. Peygamberimiz (a.s.m.), "Evet, seni diriltecek ve Cehenneme sokacak" diye cevap verdi. Bunun üzerine Yâsin Suresinin 77 ve 78. ayetleri nazil olmuştur. Hicret esnasında Peygamber Efendimizle (a.s.m.) Hz. Ebu Bekir'in (a.s.m.) sığındığı mağaraya kadar gelen müşriklerin arasında da yine Übeyy ibni Halef vardı. Hatta mağara girişindeki örümcek ağı ve yuva yapan güvercinleri göstererek mağaraya bakmak isteyen Kureysîlilere, "Nasıl girelim? Burada bir ağ görüyorum ki, Muhammed doğmadan bu ağ yapılmış gibidir. Bu iki güvercin işte orada duruyor. Adam olsa orada dururlar mı?" demisti. Übeyy ibni Halef bizzat Peygamber Efendimiz (a.s.m.) tarafından Uhud Harbinde öldürülmüştür.

ÜKEYDİR BİN ABDÜLMELİK: Düvmetü'l-Cendel'in denilen yerin kralıydı. Düvmetü'l-Cendel Tebük'e yakın, Şam'a beş gecelik uzaklıkta bir yerdir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.), Şam'da Hristiyan Arapların ve onları destekleyen Bizans İmparatoru Heraklius'un Medine'ye saldırı için hazırlık yaptıklarını öğrenince, onlardan önce davrandı ve otuz bin kişilik bir İslâm ordu-su ile hicretin dokuzuncu yılında Tebük'e kadar geldi. Gerek Bizanslılardan ve gerekse

Araplardan bir hareket görülmeyince orada bir müddet durdu. Bizans imparatoru giriştiği hazzırlıktan cesaretsizliğinden dolayı son anda vazgeçmişti. Peygamberimiz bu durum üzerine ashabıyla durumu istişare etti. Hz. Ömer'in görüşü üzerine geri dönölme kararı alındı.

İşte ordu Tebük'de bulunduğu sırada Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Halid bin Velid'in yanına dört yüz süvari vererek Düvmetü'l-Cendel'de bulunan Kindelerin Kralı Hristiyan Ükeydir bin Abdümelik'e göndermek istedi. Hz. Halid şöyle dedi: "Ya Resulallah! Her tarafını iyice bilmediğim geniş memlekette, bu kadar az sayıda insanla gidip onu bulmam nasıl mümkün olur" Peygamberimiz (a.s.m.) ona şu cevabı verdi: "Sen, muhakkak onu, yabanî sığır avlarken bulacak ve yakalayacaksın! Yakalayınca, onu öldürme bana getir!". Gerçekten Halid bin Velid Düvmetü'l-Cendel'e gitmiş, Ükeydir'i sığır avlarken görüp yakalamış ve Peygamber Efendimizin (a.s.m.) huzuruna getirmişti. Peygamberimiz (a.s.m.) Ükeydir'i Müslüman olmaya davet etti. Ükeydir buna yanaşmadı. Fakat, cizye vermeyi kabul etti. Bunun üzerine kanı bağışlandı. Ardından İslâm ordusu Tebük'ten ayrılıp Medine'ye geri dönmüştür.

ÜMMÜ CEMİL: Ümmü Cemil, bilindiği gibi Ebu Leheb'in karısı, Ebu Süfyan'ın da kız kardeşidir. Ebu Leheb ise, Peygamber Efendimizin amcası olmasına rağmen kendisine eziyet eden ve azılı düşmanları arasında yer alanların başta gelenlerinden biri olmuştur. Bu aile ile ilgili diğer bir özellik ise, hemen tüm aile fertlerinin Peygamber Efendimize olan düşmanlıkları ile ön plana çıkmaları olmuştur. İlk yıllarda Kureyşlilerin büyük ekseriyeti Müslümanlara karşı cephe alırken zamanla bu tavır değişmiş hemen hemen tüm ailelerden birer ikişer Müslümanların safına geçmeye başlamışlardır. Ancak, Ebu Leheb başta olmak üzere eşi ve çocukları Peygamber Efendimize ve Müslümanlara karşı düşmanlıklarını giderek arttırmışlardır. Ümmü Cemil, topladığı dikenli ağaç dallarını Peygamber Efendimizin (a.s.m.) mübarek ayaklarına batması için geçeceği yollara döküyordu. Bu düşmanca tavırlarından dolayı Leheb Suresi inmiş, bu surede Ümmü Cemil "hammalete'l-hatab," yani "odun taşıyıcısı" olarak nitelenmiştir. Bediüzzaman Hazretleri Risale-i Nur'da, bu ifadedden hareketle Ümmü Cemil'e "Cehennem Oduncusu" der.

ÜMMÜ EYMEN: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) dadısıdır. Asıl ismi Bereke binti Sâlebe'dir. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) doğumunda bulunan ve meydana gelen harika hallere şahit olanlardan biridir. Hz. Amine akrabalarını ve kocası Abdullah'ın kabrini ziyaret için gittiği Medine'den Mekke'ye dönerken yolda hastalanmış ve öleceğini anlayınca Peygamber Efendimizi (a.s.m.) Ümmü Eymen'e emanet etmişti. O da annesinin vefatından sonra bir anne şefkatiyle Peygamber Efendimizi (a.s.m.) bağrına basmış, ona annesizlik acısını hissettirmemek için elinden geleni yapmış, yıllarca onun hizmetinde bulunmuştur. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Ümmü Eymen'i ehl-i beytten saymış ve onun için "annemden sonra annem" diyerek iltifat etmiştir. Ümmü Eymen Peygamber Efendimize (a.s.m.) risalet vazifesi verildikten sonra tereddütsüz iman ederek İslâmı ilk kabul edenler arasında yer almıştır. Kocası Ubeyd bin Zeyd Huneyn Savaşında şehit olunca olunca Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Ümmü Eymeni kastederek "Cennet ehlinde bir kadınla evlenmek isteyen Ümmü Eymenle evlensin" buyurmuştu. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bu davetine ilk icabet eden evlatlığı Zeyd bin Harise oldu ve Ümmü Eymen gibi bir yaşlı bir kadınla sırf Allah'ın Resulünü memnun edebilmek için evlendi. Bu evlilikten büyük bir sahabe ve İslâm kumandanı olan Usame bin Zeyd dünyaya geldi. Ümmü Eymen İslâmın ilk yıllarında Müslümanlara yapılan işkencelere kahramanca sabredenlerdendi. İşkenceler dayanılmaz hale gelince Ümmü Eymen önce Habeşistan'a sonra da Medine'ye hicret etmiş ve böylece iki hicret sevabı almıştı. Ümmü Eymen Uhud Harbinde diğer bazı Sahabi kadınlarla birlikte yaralıları tedavi etmiş, su dağıtmıştı. Hz. Osman'ın halifelığının ilk yıllarında vefat etmiştir.

ÜMMÜ FADL (FAZL): Asıl ismi Lübabe'dir. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) amcası Hz. Abbas'ın (a.s.) hanımıdır. İslâmiyeti kabulünden evvelki hayatı hakkında fazla bilgi olmadığı gibi, İslâmiyeti kabulünden sonraki hayatı hakkında da fazla bilgi yoktur. Hz. Hatice'den (r.a.) kısa bir süre sonra Müslüman olup, İslâmiyet ile şereflenen hanımların ilklerinden olmuştur. Peygamber Efendimiz ile olan akrabalığı sadece yengesi olmaktan ibaret değildir. Peygamber Efendimizin hanımlarından olan Hz. Meymune (r.a.) ile kardeşir. Hz. Hüseyin'i (r.a.) emzirerek süt annesi olmuştur. Kız kardeşlerinden Esmâ, Peygamber Efendimizin amcası Ebu Talib'in oğlu olan Cafer'in (r.a.) hanımıdır. Diğer bir kız kardeşi Selma, Peygamber Efendimizin amcası Hz. Hamza'nın (r.a.) esidir. Böylece birkaç yönden Peygamber Efendimiz ile yakın akraba olmuştur. Ümmü Fadl Lübabe, Hicretten sonra eşi ile birlikte Mekke'de yaşamaya devam etmiştir. Çünkü, zahiren Hz. Abbas henüz Müslüman olmamıştı. Ancak, buna rağmen hemen her konuda Peygamber Efendimize yardımcı olmuştur. Medinelilerle gerçekleşen Akabe Biatında hazır bulunmuş, Peygamber Efendimize biat etmiştir. Bu biatın gerçekleşmesinde önemli bir emek sarf etmiştir. Sahip olduğu ticarî ve idarî nüfuzundan Peygamber Efendimizi yararlandırmıştır. Lübabe, bir hadisede Ebu Leheb'i yaralayarak ölümüne sebep olmuştur.

ÜMMÜ HARAM (? - 649): Kadın Sahabelerden olup gerçek ismi bilinmemektedir. Ümmü Haram künyesi ile tanınıp meşhur olmuştur. Türk tarihinde ise 'Hala Sultan' olarak bilinmektedir. Hazrec Kabilesinin Neccaroğulları koluna mensup olup, Ensar'ın yani Medine Müslümanlarının büyüklerinden olan Enes bin Malik'in (r.a.) halasıdır. Bazı kaynaklarda ise teyzesi olarak gösterilmektedir. Peygamber Efendimize (a.s.m.) de anne tarafından akrabadır. Risale-i Nur'da ismi, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) yıllar öncesinden haber verdiği ve aynen müjdeliği gibi gerçekleşen Kıbrıs Fethi vesilesi ile geçmektedir. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) duasına mazhar olmuş ve katıldığı Kıbrıs Seferi sırasında şehit olmuştur. Kıbrıs'ta bulunan ve "Hala Sultan" olarak bilinen türbesi günümüzde de ziyaret edilmektedir.

ÜMMÜ MA'BED: Bakınız ÂTİKET BİNTİ HALİDİ'L-HUZAÎ.

ÜMMÜ MALİK: İsmi'nin tamamı Ümmü Malik el-Behziyye el-Ensari'dir. Kadın sahabîlerden dir.

ÜMMÜ SELEME (?- 667): İslâmiyeti kabul edenlerin ilklerindendir. Kocası ile birlikte Habeşistan'a hicret eden Müslümanlar arasında yer almış ve bir süre burada yaşamıştır. Eşi Ebu Seleme Uhud Savaşında aldığı yaranın etkisiyle şehit olup, dört çocuğuyla birlikte kimsesiz kalınca, Peygamber Efendimiz Ümmü Seleme'yi nikâhına, çocuklarını da korumasına almıştır. Asıl adı Hind olmakla beraber Ümmü Seleme künyesiyle meşhur olmuş, Peygamber Efendimizle evlendikten sonra da Ümmü'l-Mü'minin unvanını almıştır. Hazreti Aîşe'den (r.a.) sonra en fazla hadis rivayet eden hanım Sahabedir. Risale-i Nur'da ismi Ümmü'l-Mü'minin Ümmü Seleme olarak geçmekte ve "meşahir-i ulema-i Sahabe"den denilmek suretiyle, meşhur olan âlim sahabelerden biri olarak vasıflandırılmaktadır. Künyesi Ümmü Seleme Hind binti Ebu Umeyye Süheyl bin Muğire bin Abdullah bin Ömer bin Mahzum şeklindedir.

ÜMMÜ SÜLEYM: Hanım Sahabenin ünlülerindendir. Meşhur Enes bin Malik'in annesi, Kıbrıs'ın fethi sırasında şehit düşen ve Kıbrıs'ta "Hala Sultan" olarak bilinen Ümmü Haram ile Peygamber Efendimizin (a.s.m.) uğruna şehit düşen Haram bin Milhan'ın kardeşidir. Aynı zamanda Enes bin Malik'in (r.a.) annesidir. Asıl isminin Sehle, Rûmeysa, Gumeysa, Rumeyle, Uneyfe şeklinde olduğuna dair nakiller yapılmıştır. Ancak, kendisi Ümmü Süleym künyesiyle meşhur olmuştur. Peygamber Efendimizin iltifat ve duasına mazhar olmuştur. Risale-i Nur'da, mâsâdak olduğu Peygamber Efendimizin bereket mu'cizesi ile birlikte ismi zikredilmiştir. Ümmü Süleym, oğlu Enes'i (r.a.) büyütünceye kadar evlenmedi, daha sonra Ebu Talha ile evlendi. Uhud ve Huneyn harplerinde cephe gerisinde görev aldı. Mücahitlerin yaralarını sardı, onlara

su ikram etti. Maddî imkânları dar bir hayat geçirmekle birlikte çok cömertti. Ümmü Süleym, Peygamber Efendimize (a.s.m.) sorduğu sorular sayesinde mahrem bazı meselelerin açıklanmasına vesile oldu.

ÜSAME BİN ZEYD: Ashabın ileri gelenlerindendir. Babası Peygamber Efendimizin (a.s.m.) azadlı kölesi ve vefakâr hizmetçisi Zeyd bin Harise, annesi ise Peygamberimizin (a.s.m.) dadısı Ümmü Eymen'dir. Bu itibarla Hz. Üsame Peygamberimizin (a.s.m.) hususi şefkat, himayet ve terbiyesine mazhar olmuş; çocukluğunu yüce Peygamberin dizi dibinde geçirmiştir. Kabiliyet ve dirayeti sayesinde çok küçük yaşta savaflara katılmaya başladı. Uhud Savaşına on beş yaşından küçük olduğu için izin verilmediyse de hendek savaşına, Mekke'nin fethine ve sonrasında yapılan bütün savaflara katıldı. Üsame (r.a.), Hz. Osman'ın (r.a.) şehit edilmesiyle ortaya çıkan fitnelere bulaşmadı. Hz. Ali'ye (r.a.) de biat etmedi ve onunla herhangi bir savafla katılmadı. Bu çekimserliğini "Lâ ilâhe illâllah" diyen bir kimseyi öldürmeyeceğine dair ettiği yeminle izah etmiştir. Hz. Ali (r.a.) ile Hz. Muaviye (r.a.) arasında meydana gelen çatışmalar sırasında Üsame (r.a.) bir süre Şam civarında bir beldede oturdu. Sonra Vadi'l-Kura'ya geldi. Ardından Medine'ye gitti ve Hz. Muaviye'nin hilâfetine sonlarına doğru Curf denilen yerde vefat etti.

- V -

VARAKA BİN NEVFEL: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) hanımı Hz. Hatice'nin amcasının oğludur. Cahiliye devrinde Hristiyan olmuş, Incil ve Tevrat'ı okumuş, ilim sahibi bir zattı. Peygamber Efendimize (a.s.m.) risalet vazifesi verildiği zaman yaşlanmış, gözleri kör olmuş vaziyettedir. Hz. Hatice, ilk vahyin tesiriyle korkan ve endişelenen Hz. Peygamberi fikrini sormak üzere ona götürmüştü. Varaka Hz. Peygamberi dinlemiş, kendisinin beklenen peygamber olduğunu, geleceğinin Musa (a.s.) ve İsa (a.s.) tarafından müjdelendiğini, vahiy esnasında kendisine görünen şeyin önceki peygamberlere de gelen vahiy meleği Cebrail (a.s.) olduğunu söylemişti. Varaka ayrıca kavminin kendisine düşmanlıkta bulunacağını haber vermiş ve "Kavmin seni Mekke'den çıkaracakları zaman keşke sağ olsam da sana yardım etsem!" temennisinde bulunmuştu. Varaka bir süre sonra vefat etmiş ve bu arzusuna nail olamamıştır.

VEHB (VEHEB) İBNİ MÜNEBBİH (645-741): Tâbiinden ve aynı zamanda Emevi devletinin hüküm sürdüğü yıllarda yaşamış ünlü hadis alimlerindendir. İran asıllı olup, sonradan Yemen'e yerleşen bir aileye mensuptur. Ünlü simalardan olan Hammam bin Münebbih'in kardeşidir. Kitap ehlinin rivayetlerini bilen ve mukaddes metinleri okumuş, bu alanda önemli bir birikime sahip birisi olarak şöhret bulmuştur. Risale-i Nur'da da bu bilgi ve birikimi vesilesiyle ismi zikredilmiş, bu tür insanların Peygamber Efendimizin (a.s.m.) vasıflarını daha önceden öğrenmiş bulunduklarından ötürü kolay bir şekilde Müslüman oldukları ve mensup bulundukları toplulukları kabule iknaya çalıştıkları izah edilmiştir. Künyesi, Ebu Abdullah Vehb ibn Münebbih şeklindedir.

VELİD: Gerçek adı Velid bin Yezid Abdülmelik bin Mervan'dır. Milâdî olarak 743-744 yılları arasında Emevî devletini yönetmiştir. Eski kaynaklarda ismi "Fasık Velid" olarak geçmektedir. Devletin başına geçtikten sonra yönetirken yaptığı yanlış hareketlerden dolayı devletin hazinesini kısa sürede boşalmasına sebebiyet vermiştir. Yaptığı bu yanlış yönetimden dolayı halkın ayaklanmasına sebep olmuştur. Halk ayaklanarak Velid bin Yezid Abdülmelik bin Mervan'ın kafasını kesmiştir. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (a.s.m.) Velid bin Abdülmelik bin Mervan'ın yeryüzüne geleceğini önceden bildirmiştir. Ümmü Seleme'nin yeğenine verilen isimden dolayı Peygamber Efendimiz (a.s.m.), "Firavunlarınızın adını çocuklarınıza veriyorsunuz ha! Hemen ismini değiştirin. Çünkü bu ümmet içinde ismi Velid olan biri çıkacaktır. Onun, Firavun kavmine dokunan şerrinden daha fazlası ümmetime dokunacaktır" demiştir.

VELİD BİN MUĞİRE (530?-622?): Ünlü İslâm kahramanı ve komutanı Halid bin Velid'in babasıdır. Kureys'in Mahzum boyuna mensuptur. İslâmiyet'ten evvel 590'lı yıllarda yanan Kâbe'nin yeniden inşa edilmesi işinde önemli hizmetlerde bulunmuş, bu iş için sarf edilecek paranın helâl kazançtan verilmesini tavsiye etmiştir. Kendisine en çok evlât ihsan edilen Kureyslilerden olup, büyük servet bağışlamıştı. Ancak Yüce Peygamber'in dâvetine uymadığı gibi, sihir yapmakla suçlanmıştır. Sahip olduğu evlât ve servetiyle gurura kapılmış, kendisi dururken, Hazreti Muhammed'e peygamberliğin verilmesini hazmedemeyerek böbürlenmiştir. Risâle-i Nur'da ismi Peygamber Efendimize yönelik bir saldırıyla ilgili olarak yer almaktadır. Künyesi Velid bin Muğire bin Abdullah bin Ömer bin Mahzum bin Yakaza bin Murra el-Kureysî şeklindedir.

VENİZELOS (1864 - 1936): Yunanlıların ünlü siyaset ve devlet adamı olan Venizelos, Yunan politikasını şekillendiren, bu devletin topraklarının iki katına çıkarılmasını sağlayanların başında gelir. Kurtuluş Savaşımızın konusu olan isimlerden biridir. Risale-i Nur'da, papaz gibi dinlerinde mutaassıp devlet adamlarından birisi olarak isminden söz edilmektedir. Venizelos, Girit Adasında bulunan Hanya ilinin bir köyünde doğdu (1864). Eğitimine Atina'da devam ederek, 1889 yılında Adaya avukat olarak döndü ve Girit Yerel Meclisine seçildi. Venizelos'un çıkardığı silâhlı ayaklanma sonucu, Prens George görevinden istifa etmek zorunda kaldı (1906). İki yıl sonra Adanın Yunanistan'a katıldığını ilân etti. Meclisin dağıtılması üzerine yeni seçimler yapıldı. Seçimleri büyük bir çoğunlukla Venizelos'un Liberal Partisi kazandı. Yıldızı gittikçe parlayan Venizelos, 1911 yılında başbakan oldu. Balkan Savaşları, Yunanistan'ın emellerini gerçekleştirmesi açısından büyük bir imkân sağladı. Birinci ve İkinci Balkan savaşları sonrasında imzalanan Londra ve Bükreş antlaşmalarıyla önemli topraklar elde etti. Birinci Dünya Savaşı başladıktan sonra savaşa katılma konusunda büyük bir kargaşa yaşandı. Yunanistan İtilâf Devletlerinin yanında yer aldı ve savaş sonrası yapılan görüşmelerde yerini aldı. Konferanslarda Yunanistan açısından önemli başarılar kazanıldı. Yugoslavya ve Türkiye ile dostluk antlaşmaları yaptı. Ekim 1930'da ülkemize gelerek Ankara ve İstanbul'u ziyaret etti. Genel af ilânı arafesinde (1935) ülkesine dönen Venizelos, bir yıl sonra öldü.

– W –

WILSON (THOMAS WOODROW WILSON) (1856-1924): Amerika Birleşik Devletlerinin 28. başkanıdır. İki kez seçimi kazanarak devlet başkanlığı yapmıştır. Özellikle birinci döneminde önemli değişiklikleri sağlayarak devletin ilerlemesinde önemli katkısı olmuştur. Birinci Dünya Savaşına, devlet başkanlığına ikinci kez seçildikten (1916) bir yıl sonra girilmiştir. Genç yaşta politikaya ilgi duymakla beraber uzun bir dönem üniversitede hocalık yapmış, daha sonra Demokratların safında aktif siyasete atılmıştır. Önce vali olmuş, akabinde devlet başkanlığına seçilmiştir. Kendisi gibi rahip olarak yetişmesini isteyen babasının isteğine uymamıştır. Mutaassıp bir Hristiyan olarak bilinmektedir. Risale-i Nur'da, dinine sahip ve mutaassıp devlet ve hükûmet başkanlarına örnek verilirken onun ismi de zikredilmektedir.

– Y –

YA'LE İBNİ MURRE: İsmi'nin tamamı Ya'le Bin Murre bin Vehb bin Cabir bin Attâb bin Malik'tir. Künyesi Ebu'l-Merazim idi. Annesinin ismine nispet edilerek İbni Siyabe olarak da anılıyordu. Müslüman olduktan sonra Hudeybiye Antlaşmasının gerçekleştiği sırada Peygamber Efendimizin (a.s.m.) yanında bulundu. Rıdvan Biatında bulundu. Hayber ve Taif seferlerine katıldı.

YA'LE İBNİ MÜNEBBİH: Künyesi Ebu Halid'dir. Temim kabilesindendir. Mekkenin fethi sırasında Müslüman olmuştur. Huneyn, Tebük, Mute ve Taif savaşlarına katıldı. Mute savaşından sonra peygamberimizin huzuruna çıkmıştı. O daha harbi anlatmaya başlamadan Peygamberimiz harbin bütün safhalarını ayrıntılı bir şekilde kendisine anlatınca Ya'le (r.a.) Peygamberimizi tasdik etmiş ve harbin aynen bahsettiği gibi geçtiğini belirtmiştir.

Ya'le (r.a.) Hz. Ebu Bekir döneminde dinden dönenlere yapılan mücadelelere katıldı. Hz. Ömer döneminde başta San'a emirliği olmak üzere Yemen'de çeşitli görevlerde bulundu. Milâdî 657 yılında Hz. Ali ile birlikte katıldığı Sıffin Savaşında şehit oldu.

YAKUP (A.S.): Hz. İbrahim'in (a.s.) oğlu Hz. İshak'ın (a.s.) oğludur. Kenan bölgesine peygamber olarak gönderilmiştir. Hz. Yusuf'un (a.s.) babasıdır. Lakabı İsrail olduğundan onun soyundan gelenlere İsrailoğulları denilmiştir. Büyük oğlunun adı Yehud olduğundan bunlara Yahudi denilmiştir. Hz. Yakub (a.s.) uzun bir ayrılıktan sonra ömrünün son zamanlarını, Mısır azizi olan oğlu Hz. Yusuf'un (a.s.) yanına giderek Mısır'da geçirmiştir. Vefat ettikten sonra, babası Hz. İshak'ın (a.s.) Şam yakınlarında bulunan kabrinin yanına defnedilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de Yusuf Suresinde, onun şefkatinden kaynaklanan hissiyatı en parlak hakikat olarak nazar-ı dikkate verilmiş ve kendisinden övgüyle bahsedilmiştir.

YEZİD: Tam adı Yezid Bin Muaviye'dir. Emevî devletinin kurucusu Hz. Muaviye'nin oğludur. Babası tarafından veliaht tayin edilen Yezid 680 yılında halife oldu ve 683 yılına kadar devleti idare etti. Kaynaklarda Yezid'in eğlenceye çok düşkün, yönetim ehliyeti olmayan, halkın kendisinden nefret ettiği zalim bir yönetici olduğu belirtilmektedir. Bu yüzden iktidarda bulunduğu dönemler siyasi çalkantılarla geçmiştir. Yezid, babası tarafında tayin edildikten sonra kendisine biat etmeyip halifeliğini red edenlere karşı şiddet uyguladı. Aralarında Hz. Hüseyin'in de bulunduğu bir çok kişinin şehit edildiği Kerbelâ olaylarına sebep oldu. Mekke'de bulunan ve halifeliğini tanımayan Abdullah bin Zübeyr'in (r.a) üzerine Müslim bin Ukbe'yi gönderdi. Ukbe'nin Mekke'yi kuşatmasından sonra çıkan olaylarda, Harem-i Şerif mancınaklarla dövüldü, çıkan bir yangında Kâbe tamamen yandı, şehir yağmalandı ve bir çok insan hapsedilip işkenceye maruz kaldı. Yezid yaklaşık 3 sene 9 ay süren bir saltanat sürdükten sonra 683 yılında 39 yaşında iken öldü.

YUNUS (A.S.): Kur'an-ı Kerim'de adı geçen Hz. Yunus (a.s.) İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerdendir. Musul yakınlarında bulunan Ninova halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Yunus ibni Metta adıyla meşhur olan Yunus (a.s.) kendisini balık yuttuğundan dolayı Kur'an-ı Kerim'de Zennun ve Sahib-i Hut ünvanlarıyla zikredilir. Otuz yaşlarında peygamber olarak görevlendirilen Hz. Yunus (a.s.) halkını otuz üç sene hakka davet etmiş, ancak kendisine sadece iki kişi iman etmiştir. O da şehri terk edince, halkı gelecek azaptan korkup kendisine iman etmişlerdir. Hz. Yunus tekrar geri dönerek ırşada devam etmiştir.

YUSUF (A.S.): Hz. Yusuf, Hz. Yakup'un en küçük oğludur. Hz. Yakup'un (a.s.) on iki oğlu vardı. En küçükleri ve en güzelleri Hz. Yusuf olması nedeniyle, babasının ona karşı daha fazla bir şefkati ve sevgisi vardı. Kardeşleri babalarının ona karşı aşırı şefkati ve sevgisini kıskanarak, bir yolunu bulup onu Kenan bölgesinde bir kuyuya attılar. O civardan geçen bir kervan tarafından kuyudan çıkartılan Hz. Yusuf (a.s.) Mısır'a götürüldü ve Mısır Azizine satıldı. Yaşının ilerlemesiyle güzelliği artan ve bütün dikkatleri üzerine toplayan Hz. Yusuf (a.s.), Mısır Azizinin eşi Züleyha'nın iftirasına uğrayarak hapse atıldı. Bir müddet hapiste kaldı ve orada iken kendisine peygamberlik verildi. Hapiste kaldığı esnada gece gündüzün birbirinden fark edilememesi nedeniyle namaz vakitlerinin tayininde güçlük çekiyordu. İlk saat onun tarafından Mısır zindanlarında icat edilmişti. Mısır hükümdarının bir rüyasını güzel bir şekilde tabir ettiği için zindandan çıkarılmasına emir verildi. Hz. Yusuf ise suçsuzluğunun ispat edilmesinden sonra bu

davete icabet edeceğini bildirdi. Suçsuz olduğu 12 sene zindan hayatı sonunda böylece anlaşılmış oldu. Bir müddet sonra, Mısır Azizinin ölümü sebebiyle iyice çıkmaza giren maliye işlerine, hükümdar tarafından görevlendirildi ve Züleyha ile nikâhı yapıldı. Mısır azizliği sırasında Kenan'da bulunan babası Hz. Yakup ve kardeşlerini Mısır'a getirtti ve oraya yerleşmelerini sağladı. Hz. Yusuf (a.s.) 120 yaşında iken vefat etti. Hz. Yusuf (a.s.) dünya saltanatına erişmiş, anne, baba ve kardeşlerine tekrar kavuşmuş olduğu saadetli bir durumda iken ölümünü istemesi sebebiyle, Kur'ân-ı Kerîm'de övgüyle ve sıddıkiyet ünvanıyla yad edilmiştir.

- Z -

ZEKERİYA (A.S.): Hz. Zekeriya (a.s.) Süleyman (a.s.) neslindendir. Kudüs'te Mescid-i Aksâ'da dinî reis idi. Cenab-ı Hak, daha sonra onu, İsrailoğullarına peygamber yaptı. Zekeriya (a.s.), yeni bir şeriat getirmemiş, Mûsa'nın (a.s.) şeriatıyla amel etmiştir. Müslim'in bir rivayetinde Zekeriya'nın (a.s.) dülgelik yaptığı da biliyoruz. Hz. Zekeriye Hz. Meryemin teyzesinin kocasıdır. Hz. Meryem, annesi tarafından Allah'ın ibadetine ve Beyt-i Makdis'in hizmetine adanmıştı. Annesi Hazret-i Meryemi Beyt-i Makdis'e teslim ettikten sonra onu teyzesinin kocası olan Hz. Zekeriya himayesine aldı. Daha sonra Hz. Meryem mucize eseri olarak Hz. İsa'ya hamile kalınca Hz. Zekeriya Yahudilerin iftirasına maruz kaldı ve suçsuz yere şehit edildi.

ZEYD BIN HARİSE (575-629): Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen tek Sahabedir. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) azatlı kölesidir. Küçük yaşta annesinin yanından kaçırılmış ve Mekke'de köle olarak satılmıştır. Hz. Hatice (r.a.) tarafından Peygamber Efendimize hediye edilmiştir. Anne ve babasının gösterdiği muhabbet ve sevgiden çok daha fazlasını görmüş, ailesi kendisini bulup almak için izin aldıkları halde, Peygamber Efendimizin yanından ayrılmamıştır. İslâm ile müşerref olan ilk dört kişi arasında yer almıştır. Biri hariç, Peygamber Efendimizin katıldığı tüm savaşlara katılmıştır. Ordu komutanı olarak katıldığı Mute Savaşında şehit olmuştur.

ZEYD İBNİ SÜHAN: Peygamber Efendimiz (a.s.m.) hayatayken çocuk yaşlardıydı. Bu nedenle Hz. Ömer ve Hz. Ali'den hadis rivayetinde bulunmuştur. Zeyd bin Sûhan, 642 yılında Nihavend Savaşına katıldı ve bu savaşta eli kesildi. Cemel Savaşında Hz. Ali'nin yanında yer alan Hz. Zeyd bu savaşta şehit oldu.

ZEYNELABİDİN (658-713): Hazreti Hüseyin'in (r.a.) oğlu ve Hazreti Ali'nin (r.a.) torunudur. On iki imamın dördüncüsüdür. Tabîinin büyüklerinden olup, büyük Sahabelerin çoğunu görmüştür. Risale-i Nur'da, Hazreti Hüseyin'in soyundan gelen manevî Mehdi hükmünde olduğu belirtilmektedir. O da şehit edilenlerdendir. Hazreti Hüseyin'in neslini devam ettirmesinden ötürü Seyyidü'l-Sacidin olarak anılmıştır. Büyük takva sahibi ve ibadete düşkünlüğünden ötürü, ibadet edenlerin süsü manasına gelen "Zeynelabidin" lakabıyla meşhur olmuştur. Künyesi Ebu Muhammed (veya Ebü'l-Hasan) Ali bin Hüseyin bin Ali bin Ebi Talib şeklindedir. Asıl adı Ali olan Zeynelabidin, 658 yılında (bazı kaynaklara göre 655 veya 666) Medine'de doğdu. Babası Hazreti Hüseyin (r.a.) ve annesi de Acem sultanının kızı olan Şehr-i Banu Gazele'dir. Kerbelâ faciasında başta babası Hazreti Hüseyin (r.a.) olmak üzere, çok sayıda mü'minin şehit edilmesine şahit olmuştur. Risale-i Nur'da, Ehl-i Beyt'in başına gelen bu feci hadisenin kader noktasındaki hikmetine temas edilmektedir. Bu mübarek insanlar haklı oldukları, hareket noktaları ve ortaya çıkış amaçları tamamen doğru olduğu halde, ilâhî kaderin, onların mağlûbiyetine cevaz vermesine açıklık getirilmektedir: "Hasan ve Hüseyin ve onların hanedanları ve nesilleri, manevî bir saltanata namzet idiler. Dünya saltanatı ile manevî saltanatın cem'i gayet müşküldür. Onun için onları dünyadan küstürdü, dünyanın çirkin yüzünü gösterdi -tâ, kalben dünyaya karşı alâkaları kalmasin. Onların elleri muvakkat ve surî bir saltanattan çekildi; fakat parlak ve daimi bir saltanat-ı maneviyeye tayin edildiler. Âdi valiler yerine, evliya

aktaplarına merci oldular.” İşte, Bediüzzaman’ın bu izahatına, yani Ehl-i Beyt’in dünyadan küsmelerine önemli bir örnek Zeynelabidin’dir. Yezid’in, komutan ve valilerinin tüm yanlışlarına rağmen, Müslümanların zarar görmemesi ve fitnenin devam etmemesi için müspet hareket ettiği açık bir şekilde görülmektedir. O, siyasî cereyanlardan çok, yönünü iman ve Kur’ân hizmetinde yoğunlaşarak tayin etmiştir. “Hayret edilir o kimseye ki, hayatında zararı dokunacak yemeklerden kaçınır da, vefatında zararı dokunacak günahlardan kaçınmaz,” sözünün sahibi olan Zeynelabidin, 713 yılında “vefatında zararı dokunacak günahlardan kaçınan” salih kullardan olarak Hakkın rahmetine kavuştu. Naası, amcası Hazreti Abbas’ın (r.a.) yanına, Baki Mezarlığına defnedildi.

ZEYNEB BİNTİ CAHŞ: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) eşi ve “mü’minlerin anneleri”ndendir. Aynı zamanda Peygamber Efendimizin (a.s.m.) halası Ümeyye binti Abdülmuttalib’in kızıdır. Daha önce, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Hz. Zeyneb’i azatlı kölesi ve evlâtlığı olan Zeyd bin Hârise (r.a.) ile evlendirmişti. Fakat Zeyd (r.a.) izzetli zevcesi Hz. Zeynep’i kendisine manen küfüv (denk) bulmuyordu. Bu durum manevi imtizaçsızlığa sebep oluyordu. Nitekim evliliklerinin birinci yılı henüz bitmişken, Hz. Zeyd Hz. Zeynep’in yüksek bir ahlakta yaratılmış olduğunu ve bir peygamber hanımı olacak fıtratta bulunduğunu hissettiği için onu boşadı. Bir kaç ay sonra Hz. Peygambere (a.s.m.) Hz. Zeynep’le evlenmesi hususunda vahiy yoluyla emir geldi ve ilâhî nikâhla Hz. Zeynep (r.a.) Hz. Peygambere (a.s.m.) eş oldu. Hz. Zeynep o sırada 35 yaşında bulunuyordu. Bu evlilik tamamen Allah’ın emri ile vuku bulmuş; Hz. Zeynep’i Peygamberimiz Cenab-ı Hak lââyık görmüş ve nikâhlamıştır. Böylece evlâtlığın hakiki evlât gibi nikâha mâni olmayacağı hükmü konulmuş, insanların haram diye telâkki ettikleri bir hükmün helâl olduğu gösterilmiştir.

Hız. Zeynep, ibadete düşkün, takva sahibi ve cömert birisi idi. Hicretin 20 yılında 53 yaşında iken vefat etti. Cenaze namazını Hz. Ömer kıldırdı.

ZEYNEP BİNTİ HÂRİS: Hayber Yahudilerinin ileri gelenlerinden olan Sellâm ibni Mişkem’in karısıdır. Yahudiler Peygamber Efendimizle (a.s.m.) savaş kararını onun kocasının evinde almışlardı. Savaşta Zeynep’in kocası ve kardeşleri öldürüldü. Bunun üzerine Zeynep, Peygamber Efendimizden (a.s.m.) ve Müslümanlardan intikam almak maksadıyla bir keçi kızartarak içine zehir katmış, onlara takdim etmiş, fakat muvaffak olamamıştı.

ZEYNEP BİNTİ ÜMMÜ SELEME: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) hanımlarından Ümmü Seleme’nin (r.a.) kızıdır. Hz. Ümmü Seleme İslâmiyetin geldiği ilk yıllarda müşriklerin yaptıkları baskı ve işkencelerden dolayı Habeşistan’a ilk hicret edenler arasında yer aldı. Hz. Zeynep burada dünyaya geldi. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Ümmü Seleme (r.a.) ile Habeşistan’dan döndükten sonra evlendiğinde kızı Zeynep’in de beraberinde olduğu ve ilk isminin Zeynep Bürre olduğu ve Peygamber Efendimizin (a.s.m.) onun ismini yalnız Zeynep olarak değiştirdiği rivayet edilmektedir.

ZÜBEYİR BİN AVVAM (?-656): İslâmiyetle şereflenenlerin ilklerindendir. “Aşere-i Mübeşşere” diye tabir edilen ve hayatta iken Peygamber Efendimiz (a.s.m.) tarafından cennetle müjdelenen on Sahabeden biridir. Soyu, Peygamber Efendimizin mübarek silsilesi ile dedeleri Kusa’yda birleşir. İslâma büyük hizmetlerde bulunup, kahramanlığıyla tanınırdı. Künyesi, Zübeyr bin Avvam bin Huveylid bin Esad bin Abduluzza bin Kusay bin Kilab şeklindedir. Doğumuyla ilgili olarak farklı tarihler verildiğinden, kesin olarak bilinmemektedir. Annesi Safiye binti Abdülmuttalib, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) halası; babası Avvam’da Hazreti Hatice’nin (r.a.) kardeşidir. Mekke’nin fethi sırasında İslâm ordusunun sancaktarlığını yaptı. Hemen hemen bütün savaş ve seferlere katıldığı gibi Veda Haccına da katılarak hazır bulundu. Bu üstün vasıflarından dolayıdır ki, cennetle müjdelenen on Sahabe arasında yer aldı.

Hazreti Ali taraftarları ile savaşımdan vazgeçip oradan ayrılan Hazreti Zübeyr, peşine talılan Amr bin Cürmüz tarafından, namaz kılop secdeye gittiği sırada şehit edildi. Amr yaptığı-nı gelip Hazreti Ali'ye haber vermelerini söyleyince Hazreti Ali de; "Safiye'nin oğlunu öldüre-ne Cehennemi müjdele" şeklinde haber yolladı. Çünkü, bu sözleri daha önce Peygamber Efen-dimizden duymuştu. Bununla birlikte, Hazreti Muhammed (a.s.m.), "Talha ile Zübeyir Cennet-te benim komşularımdır" demek suretiyle bu bahtiyar Sahabelere iltifatta bulunmuştu.

ZÜBEYİR BİN BÂTİYA: Peygamber Efendimiz (a.s.m.) zamanında yaşamış olup önde gelen Yahudi âlimlerindendi. Peygamber Efendimize (a.s.m.) risalet vazifesi verilmeden önce, gelecek son peygamberin sahip olduğu özellikleri Tevrat'ta görmüş ve insanlara haber vermişti. Ancak o, gelecek peygamberin Yahudilerin arasından çıkacağına inanıyordu. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) risaletini ilân ettikten sonra elindeki Tevrat metinlerini yok etti ve gelecek peygamberle ilgili bütün bilgileri gizlemeye çalıştı.

ZÜHTÜ: İsmi Risale-i Nur'un bir çok yerinde Hafız Zühtü, Büyük Hafız Zühtü olarak geçmek-tedir. Bediüzzaman Hazretleri bu talebesinin ismini Hakkı, Hulûsi, Sabri, Süleyman, Rüştü, Be-kiir, Mustafa, Ali, Lütfi, Hüsrev, Re'fet gibi yakın talebelerinin isimleriyle birlikte anar ve onları "sözlerin hameleleri," yani taşıyıcıları olarak nitelendirirdi.

ZÜLEYHA: Farsça bir isim olan Züleyha'nın Arapça şekli Zeliha'dır. Milâttan önce 1700 ile 1600 yılları arasında hüküm süren Hiksoslar dönemindeki maliye bakanının hanımıdır. Güzelliği ve Yusuf Aleyhisselâma olan aşkı ile bilinen Züleyha ile ilgili bilgiler, önemli ölçüde Kur'ân-ı Kerim'in Yusuf Suresinde geçen kıssaya dayanmaktadır. Sözü edilen sûrede ismi zik-redilmemekle birlikte kendisinden söz edilmektedir. Yusuf Aleyhisselâmi çocuk yaşta yanla-rına alıp büyütmeleri, daha sonra kendisine aşık olması, yakınlaşma teklifinin Yusuf Aleyhis-selâm tarafından zindana atılma pahasına da olsa reddedilmesi, nihayetinde evlenmelerine kadar geçen hadiseler ibret verecek şekilde tafsil edilmektedir.

ZÜLKARNEYN: Kur'ân-ı Kerim'de adı geçmekle birlikte, peygamberliği konusunda ihtilâf bulunan büyük bir hükümdar ve salih bir kimsedir. Yemenli bir hükümdar olduğu ve doğu ile batı arasında birçok ülkeye hâkim olduğu rivayet edilmiştir. Hz. İbrahim (a.s.) zamanında ya-samış ve ondan feyiz almış; Hz. Hızır (a.s.) ile de görüşüp ondan ders almıştır. İsmi başın-daki "zü" takısı Yemen padişahlarından olduğunu göstermektedir. Asıl ismi İskender'dir. Fa-kat M.Ö. 300 yılında yaşamış olan ve Aristo'dan ders alan İskender-i Rumî ile karıştırıldığı için tarihlerde İskender-i Kebir veya Eski İskender diye geçmektedir. Zamanındaki peygamberce irşadıyla ve zalim kavimlerden mazlum milletleri korumak için Çin Seddinin yapılmasına ön ayak olmasıyla meşhurdur. Bediüzzaman Said Nursî, "Lem'alar" adlı eserinde, Kur'ân'da geçen Zülkarneyn'in batı tarafına seyahatinden, onun bütün Afrika'yı tamamıyla istilâ etmesi ve At-las Okyanusuna kadar ilerlemesi gibi ibretli meselelerin işaretlerinin çıkarılabileceğini ifade etmiştir.

- A -

AFRİKA: Yüz ölçümü itibarıyla dünyanın üçüncü büyüklükteki kıtasıdır. Nüfusunun çoğunluğunun siyah ırktan olması nedeniyle "Siyah Kıt'a" olarak da anılır. Ülkede büyük semavi dinlerin yanı sıra pek çok farklı din ve inanış bulunmaktadır. İrk bakımından da "kavim yaşı" hâkim olan kıtada İslâmiyet önemli bir yer tutmaktadır. İslâmiyetin, Habeşistan hicretleriyle girdiği Afrika kıt'ası, özellikle Batılı ülkelerin sömürge çalışmalarında birinci sırayı alır. İslâmiyetle gelişen ve ilerleyen fikrî ve ilmî yapı, Batı sömürgeciliği nedeniyle gerilemiş bulunmaktadır.

AĞRI DAĞI: Türkiye'nin en yüksek tepesine sahip dağdır. Yüksekliği 5137 metredir. Doğu Anadolu bölgesinde, İran ve Ermenistan sınırına yakındır. Tevrat ve Zebur gibi kutsal kitaplarda ve bazı eski kaynaklarda adı Ararat Dağı olarak geçmektedir.

AKDENİZ: Akdeniz, 2.5 milyon km²'lik yüzölçümü ile dünyanın en büyük iç denizidir. Bazı bölgelerinde 3000-4000 metreye ulaşan derin çukurluklar bulunur. En derin yeri 5100 metredir. Tuzluluk oranı yüzde 36-39 arasında değişir. Doğusunda Asya, kuzeyinde Avrupa ve güneyinde Afrika kıtaları bulunmaktadır. Batıda Cebelitarık Boğazı ile Atlas Okyanusuna bağlanır. Güneydoğudan ise Mısır'daki Süveyş Kanalı ile Kızıldeniz'e bağlanmıştır. Süveyş Kanalı insan yapımı olup 1869 yılında tamamlanmıştır. Cebelitarık Boğazından Suriye kıyılarına kadar uzunluğu 3800 km kadardır. Denizin asıl geniş ve kesintisiz alanı Tunus ile Suriye arasında uzanan doğu kesimi olup geri kalan kesimleri ise kara parçaları, yarım adalar ve adalar oluşur. Bugün Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler arasında Fransa, İtalya, İspanya, Yugoslavya, Arnavutluk, Yunanistan, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Mısır, Libya, Tunus, Cezayir ve Fas bulunmaktadır. Geçmişteki büyük antik uygarlıklar Akdeniz havzasında ortaya çıkmıştır.

AMERİKA: Kuzey Amerika kıt'asında yerleşik, 50 eyaletten oluşan, teknoloji bakımından dünyanın en önde gelen ülkesi. Yaklaşık 200 yıllık tarihine rağmen, bütün dünyaya hükmetme gayreti içerisinde. 250 milyonluk nüfusu dünyanın bütün ırklarını barındırıyor. Bütün dinlerin mensuplarının bulunduğu Amerika Birleşik Devletleri (ve Avrupa) hakkında Bediüzzaman Hazretleri İslâmiyete hamile olduğundan ve yakında bir İslâm devleti doğuracağından bahseder. Başşehri Washington DC olan ABD ile Türkiye'nin dostluğu 1950 Kore Savaşından sonra daha da artarak devam etmektedir.

ANKARA: Orta Anadolu'nun merkezinde eski bir yerleşim yeridir. Eski ismiyle Engürü, şimdiki adıyla Ankara, 1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin de başşehridir. Yakın tarihimize çok önemli bir yere sahiptir. Kurtuluş Savaşı esnasında bütün vatanperverlerin toplandığı ve millet meclisinin kurularak yeni devletin temellerinin atıldığı bu Anadolu kenti yapılan imar hareketleri ile son derece modern bir başkent hüviyetini kazanmıştır. Kurtuluş Savaşı sırasında Bediüzzaman Said Nursî'nin de davet edildiği Ankara, sonraki yıllarda da Nurculuk hareketinin içinde yer almıştır.

ARABİSTAN: Ceziretöle, El-Cezire, Arap Yarımadası gibi isimlerle de anılan Arabistan, coğrafi konum itibarıyla Asya ve Afrika kıtalarının kesiştiği noktada yer almaktadır. Doğusunda Basra Körfezi, batısında Kızıldeniz, güneyinde ise Arap Denizi bulunmaktadır. Günümüz Arap Yarımadasında yer alan ülkeler ise şunlardır: Suudi Arabistan, Yemen Cumhuriyeti, Bahreyn, Kuveyt, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar. Arap Yarımadası 3.000.000 km² den büyük topraklarıyla dünyanın en büyük yarımadalarından biri olarak kabul edilmektedir. Yarımada'nın nüfusu ise, 1989 yılı rakamlarına göre, yaklaşık 33 milyonu bulmaktadır. Arabistan Yarımadasının bir bölümü geniş çöl alanlarından ibarettir. Kuzeydeki yeşil alanlar, batıda kalan Hicaz ve güneybatıdaki Yemen toprakları ise sulak ve verimli alanlardır. Bölgede

yaşayanların en önemli gıda ve geçim maddesi hurma olup kahve, muz, narenciye ve hububat gibi ürünler de yetişmektedir.

Arap Yarımadası insanlık tarihi açısından da önemli bir yerdir. Hz. Adem, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. Suayb, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail gibi peygamberler Arap Yarımadasında yaşamıştır. Kur'an'da bahsedilen kıssaların ve hadiselerin çoğu Arap Yarımadasında geçmiştir. Ayrıca son din olan İslamiyet de bu topraklarda zuhur etmiş, son peygamber olan Hazret-i Muhammed (a.s.m.), bu topraklarda yaşamıştır. İslam âlemi için çok önemli olan Mekke, Medine, Kâbe, Mescid-i Nebevî, Arafat Dağı, Uhud Dağı, Müzdelife, Mina gibi mekânlar yine Arabistan topraklarında bulunmaktadır.

ARAFAT: Mekke şehrinin 21 km doğusunda, Taif dağ yolu üstünde bulunan ova görünümündeki düz alana Arafat Meydanı denilmektedir. Arafat meydanı yaklaşık 13 km²'lik büyüklükte geniş bir alandır. Uzunluğu doğudan batıya yaklaşık 6,5 km, kuzeyden güneye 12 km'dir. Meydan, doğu, kuzey ve güney istikametinde bulunan dağlar tarafından bir yay şeklinde kuşatılmıştır. Meydanın doğusunda Arafat Dağı, kuzeyinde ise Cebel-i Rahme bulunmaktadır. Arafat kelimesi, manası "tanıma, bilme, anlama, güzel koku" olan Arapça bir kelimeden türemiştir. Ayrıca kaynaklarda Hz. Âdem ile Havva'nın Cennetten çıkarılıp dünyaya gönderildikten sonra Arafat'ta buluştukları; Hz. Cebrail'in Hz. İbrahim'e hac ibadetini nerelerde ve nasıl yapılacağını öğretirken Arafat'a geldiklerinde ona "Anladın mı?" manasına gelen "Arefte?" diyerek sorması, Hz. İbrahim'in de ona "Areftü" şeklinde cevap vermesinden dolayı buraya Arafat ya da Arefe denildiği belirtilmektedir. Arafat, dünyanın dört bir yanından gelen hacıların, Kurban Bayramı arefesinde hac gereği olarak toplanıp vakfeye durdukları, birbirleriyle tanıştıkları ve günahları için Cenab-ı Haktan af ve mağfiret diledikleri mübarek bir mekandır. Hac ibadetinde Arafat'ın yeri ve önemi hakkında Peygamberimiz, "Hac Arafat'tır" buyurmaktadır.

ARARAT DAĞI: Bakınız AĞRI DAĞI

ASYA: Dünyayı teşkil eden beş kıt'anın en büyüğü olan Asya kıt'ası, aynı zamanda insanlık tarihinin de başladığı yerdir. Bu eski kıt'ada medeniyetler kurulmuş, medeniyetler yıkılmıştır. En önemli yönü ise bütün dinlerin bu kıt'ada ortaya çıkmasıdır. Mukaddes mekânların ve şehirlerin yer aldığı ülkelerin hemen hemen hepsi Asya'da bulunmaktadır.

AVRUPA: Beş kıt'anın yüzölçümü bakımından en küçüğü. Ancak fikir, kültür, siyaset ve medeniyet mefhumları açısından en önde gelenidir. Özellikle yeni Türkiye Cumhuriyetinin fikir, kültür, siyaset ve ekonomisi bakımından çok önemlidir. 1900'ların ortalarından itibaren Türk insanı Avrupa'ya adım atmış ve giderek varlığını gösterir hale gelmiştir. Şu anda Müslümanlık, Avrupa'nın pek çok ülkesinde resmî din olarak tanınmakta; pek çok Avrupa kuruluşu ve önemli kişileri de İslâmiyetle yakından ilgilenmektedir. Bediüzzaman'ın, "Avrupa İslâma hamiledir" ifadesi de yerini bulmaktadır.

AVUSTURYA: Denize kıyısı olmayan bir Avrupa ülkesidir. Federal cumhuriyet rejimi ile yönetilen ülkenin başşehri Viyana'dır. 2. Dünya Savaşında Hitler tarafından Almanya'ya katılan Avusturya, ABD, Rusya, İngiltere ve Fransa güçleriyle işgal edilmiş, 1955 yılında hiç bir devletle birlik yapmama şartıyla bağımsızlığı tanınmıştır. Son sayımlara göre 8.150.835 kişi olan ülke nüfusunun çoğu Almanca konuşmaktadır. Dini Katolik olan Avusturya'da 1979 resmî din olarak kabul edilen İslâmiyet hızla yayılmaktadır. Avusturya'da yıllık sıcaklık farkının fazla olduğu karasal bir iklimi vardır. Ülkenin % 40'nın ormanlarla kaplıdır. Alp Dağları batıdan doğuya üç sıra halinde uzanmaktadır.

AYASOFYA CAMİİ: Mimarisi, ihtişamı, büyüklüğü ve işlevselliği yönünden ilk ve son ünik uygulama olarak görülen Ayasofya; Osmanlı camilerine fikir bazında da olsa esin kaynağı olan, doğu-batı sentezinin bir ürünüdür. Bu eser dünya mimarlık tarihinin günümüze kadar

ayakta kalmış en önemli anıtları arasında yer almaktadır. Bu nedenle, Ayasofya, tarihî geçmişinin yanı sıra, mimarisi, mozaikleri ve Türk çağı yapıları ile yüzyıllar boyunca tüm insanlığın ilgisini çekmiştir. Ayasofya 916 yıl kilise, 481 yıl cami olmuştur; 1935'den bu yana müze olarak tarihî işlevini sürdürmektedir.

- B -

BABİL: Babylon Kenti etrafında kurulmuş çok eski bir imparatorluktur. Babil, Nuh Tufanından sonra Nemrut'un kral olarak hüküm sürdüğü Sümer ülkesinin dört şehrinden birisidir. Babil şehri bugünkü Irak'ın orta kesiminde yer almaktadır. Babil ayrıca ünlü kulesi ile meşhurlaşmıştır. Kule ile ilgili bilgileri Tevrat'ın ikinci bölümünde rastlanmaktadır. Babil Kulesinin yedi kat olduğu bildirilmektedir. Babil Kulesi Tevrat'ta anlatıldığı üzere Nemrut'un Allah'a karşı gelme ve Allah'a saldırmak için bu kuleyi yaptığı bildirilmektedir. Dolayısıyla bu kule Allah karşı gelmeyi sembolize etmektedir.

BAĞDAT: Irak'ın başkentidir. Şehir Dicle Irmağının iki yakasında yer alır. Tarihte, Babiller ve Sasaniler gibi pek çok medeniyete başkentlik yaptı. İklimin mutedil ve ticarî yolların üzerinde olması şehri her zaman cazip kılmıştır. Bağdat Harun Reşit döneminde refahın doruğuna ulaştı. 1534 yılında Kanunî Sultan Süleyman tarafından Osmanlı topraklarına katıldı. 1. Dünya Savaşında İngilizlerin işgaline uğrayan Bağdat 1921'de kurulan bağımsız Irak Krallığının başkenti oldu. Krallığın 1958'de yıkılmasından sonra kurulan Irak Cumhuriyetinin de başkentiği devam etmektedir.

BAHR-İ AHMER: Bakınız Kızıldeniz.

BAHR-İ HAZAR: Bakınız Hazar Denizi.

BAHR-İ RUM: Bakınız Akdeniz.

BARLA: Isparta ili, Eğirdir ilçesine bağlı olan Barla, Eğirdir'in 25 km kuzeybatı uzantısı, 18 km kıyı şeridi olan 3052 nüfuslu 104 Km2 yüzölçümlü güzel bir yerleşim yeridir. Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri 1926 ile 1934 yılları arasında burada sürgün yaşamıştır. Risale-i Nur Külliyyatının büyük bir bölümünün telif edildiği Barla, şu anda Nur Talebelerinin olduğu kadar halkımızın da rağbet ettiği güzel vatan köşelerinden birisidir. Huzur ve sükunet arayanların kolayca gidebilecekleri bir mekân olan Barla'da temiz konaklama tesisleri bulunmaktadır.

BASRA: Irak'ın ikinci büyük şehridir. 2003 sayımlarına göre nüfusu 2.600.000'dir. Uzun süre Osmanlıların idaresinde bulunan şehir I. Dünya Savaşı sırasında İngilizler tarafından işgal edilmiş, daha sonra ise Irak devletinin bir vilâyeti olmuştur. Basra, coğrafi konumundan dolayı tarih içerisinde oldukça gözde bir merkez haline gelmiştir.

BATN-I NAHL: Mekke ile Taif arasında bir yerde bulunan Batn-ı Nahl, Yemen ve Taif taraflarından Mekke'ye gelenlerin, Mekke'den önce uğradıkları ve konakladıkları son yerdir.

BAYEZİT CAMİİ: II. Bayezit tarafından 1501-1506 yılları arasında, İstanbul'un Bayezit semtinde külliyesiyle birlikte yaptırıldı. Osmanlı mimarlığının klâsik döneminin özelliklerini taşıyan caminin mimarı kesin olarak bilinmemekle beraber, Yakup Şah ya da Hayreddin'den biri olduğu tahmin edilmektedir. Caminin ana mekânı, dört ayağa oturan bir kubbe ile örtülüdür ve birer şerefeli iki minaresi vardır.

BEDİR: Medine'nin 160 km kadar güneybatısında, Kızıldeniz sahiline 30 km uzaklıkta, Medine-Mekke yolunun Suriye kervan yolunun birleştiği bir yerde bulunan Bedir, küçük bir kasabadır. İslâm tarihinde Bedir Harbi olarak bilinen harp burada meydana gelmiştir. Mekke müşriklerle yapılan bu harp Müslümanların galibiyetiyle neticelenmiştir.

BEDRE: Eğirdir Barla yolu üzerinde, Eğirdir Gölü kenarında, sahil şeridinde bulunan bir köydür.

BEYTÜ'L-MAKDİS: İslâm'da üç mukaddes mescitten biri olan Kudüs'teki mescit. Müslümanların ilk kiblesi. Kudüs Camii ve Mescid-i Aksa da denir. Mescid-i Aksa, en uzak mescit demektir. Mekke'ye bir aylık mesafede olduğu için bu isim verilmiştir. Beytül-Makdis tabiri Kur'ân-ı Kerîm'de geçmez, hadis-i şeriflerde zikredilir.

BURDUR: İlin tarihi M.Ö.7000 yıllarına inmektedir 1071 Malazgirt Meydan Muharebesinden sonra bölge; sırasıyla Selçuklular, Hamitoğulları ve Osmanlıların hakimiyeti altına girmiştir. Batı Akdeniz, Ege ve Orta Anadolu Bölgeleri arasında iklim,jeolojik yapı bakımından bir geçit alanı olan Burdur ili; tarihî hadiselerde de, bilhassa Pisidia, Roma ve Selçuklular devrinde de bir geçit alanı olmuştur. Mevcut antik şehirler ve hanlar, daha çok yerleşimden ziyade, Ege kıyılarında bulunan Efes ve Bergama gibi büyük tarihî yerleşim yerleri ile, Side, Aspendos gibi Batı Akdeniz sahilinde bulunan büyük ve tarihî yerleşim yerleri arasında gerek savaşlar, gerek idarî yönden ve gerekse o zamanın sportif temasları yönünden de bir geçit alanıdır. Selçuklular devrinde de ilin, bilhassa Bucak İlçesi civarı, Akdeniz'de bulunan Alanya ve Antalya'nın, Konya ile bağlantısı bakımından bir geçit alanı olmuştur. Bundan dolayıdır ki, Burdur ili; folklorunda, kültüründe, sosyal yaşantısında, hatta ekonomisinde olduğu gibi, bugün de önemli bir transit merkezidir. Batıdan, Orta Anadolu'dan, Akdeniz'e, hatta Fethiye gibi güney Ege sahillerine giden bütün yollar Burdur ilinden geçer. Doğal ve tarihi zenginlikler, iklim, folklor, tarım, tabiat gibi turizm unsurları, Burdur'a bir çok bölgemizden daha fazla avantaj sağlamaktadır.

BUVAT: Medine'nin yaklaşık 80 km kuzeybatısında, Mekke-Suriye ticaret yolu üzerinde bulunan bir yerdir. Peygamber efendimizin (a.s.m.) ilk gazvelerinden olan Buvat Gazvesi, Müslümanlarla Kureyşli müşrikler arasında meydana gelmiştir, ancak taraflar arasında bir çarpışma olmamıştır.

- ÇÇ -

CEBEL-İ ARAFAT: Bakınız ARAFAT

CEBEL-İ UHUD: Bakınız UHUD DAĞI.

CEZAYİR: Afrika'nın kuzeyinde, Akdeniz kıyısında yer alan Cezayir, Müslüman bir Arap ülkesidir Başkenti Cezayir'dir. Dili Arapça ve Fransızcadır. Yaklaşık 2.381.000 km2'lik yüzölçümüne sahiptir. Cezayir'in topraklarının % 85'ini Sahra Çölü kaplamaktadır. 670 yılından itibaren bölge insanları İslâmiyetle tanışmaya başladı. İmam Sahnûn ve öğrencilerinin gayretiyle Maliki mezhebi buralarda yayıldı. 1543 yılında Barbaros kardeşler tarafından Osmanlı idaresine katıldı. 1830 yılında Fransızlar tarafından işgal edildi. 1962 yılında bağımsızlığına kavuştu.

CEZİRETÜ'L-ARAP: Bakınız ARABİSTAN.

ÇAM DAĞI: Isparta'nın Barla ilçesinde yer almaktadır. Said Nursî Hazretlerinin Barla'da kaldığı zamanda sık sık çıktığı bir dağdır.

ÇİN: Dünyanın en kalabalık nüfuslu ülkesi Çin'in yaklaşık dört bin yıl geriye uzanan bir kültürel geçmişi var. Günümüz medeniyetinin temel taşlarını oluşturan kâğıt, barut, pusula ve matbaacılık gibi pek çok buluşun kökenleri Çin'e dayanıyor. Komünist yönetimin etkisiyle bir süre ekonomik açıdan duraklama yaşayan ülke son yıllarda dünyanın en önemli ekonomik güçlerinden biri haline gelmeye başladı. Çin'in nüfusu 1,5 milyarın üzerindeki nüfusu ve dünyanın en geniş topraklı ülkesi olan Çin Halk Cumhuriyetinin bölgede nüfuzu da askerî alandan çok ekonomi üzerinde kendisini hissettiriyor. Binlerce yıl süren hanedanlar ardından 20. yüzyılın başında cumhuriyet yönetimine geçen Çin'de 1949'da Komünist Parti ve Mao Zedong öncülüğünde Çin Halk Cumhuriyeti ilân edildi. Uzun yıllar kapalı bir ekonomi yapısı gösteren Çin, 1980'lerin başlarında, kolektif tarım uygulamasını durdurdu ve özel teşebbüse yeniden izin verdi.

- D -

DİCLE: Güney Doğu Anadolu Bölgesinde akarsudur. 1900 km'lik uzunluğunun 523 km'si Türkiye topraklarındadır. Dicle Nehri'nin başlangıç kesimi Ergani ve Maden Suyu adıyla bilinmektedir. Bu kesimde dar ve derin vadiler içinde akmaktadır. Yaz mevsiminde suyu azalan Dicle Nehri'nin Mart ve Nisan aylarında karların erimesi sonucunda suları kabarmaktadır.

DÜVMETÜ'L-CENDEL: Suudî Arabistan'ın el-Cevf bölgesinde yer alan bir ildir. Yüz ölçümü 300 km²'dir. Tarihi kayıtlara göre şehir, M.Ö. 7 binli yıllarda kurulmuştur. İslâmiyetten önceki Cahiliye Döneminde Arapların önemli çarşılarından birisi burada bulunuyordu. Düvmetü'l-Cendel'in önemli oluşunun iki sebebi vardı: Birincisi, Arap Yarımadasının güneyinden gelen ticaret kervanlarının Irak ve Şam'a geçtikleri yolun üzerinde bulunması. İkincisi ise verimli topraklara ve zengin yer altı kaynaklarına sahip olmasıydı. Milâttan sonra 4. yüzyılda yapılmış kalesi, surları ve günümüze kadar şekli değişmeden gelen Ömer Camii Düvmetü'l-Cendel'in en önemli tarihi eserleridir. Ömer Camiinin mimarî şekli, Mescid-i Nebevin ilk şekline benzemektedir.

- E -

EĞİRDİR: Eğirdir ilçesi Isparta ilinin, hatta Göller Bölgesinin turizm merkezidir. Gerek tarihî zenginlikleri, gerekse doğa zenginlikleri açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Eğirdir Gölünün ve bölgenin doğal güzellikleri her yıl artan sayıda yerli ve yabancı turisti ilçeye çekmektedir. Sürekli gelişme kaydeden turistik tesisler ve ev pansiyonculuğu ilçeye gelen turistleri ağırlayacak kapasitededir.

EMİRDAĞ: Emirdağ Afyon iline bağlı 100.000 nüfuslu bir ilçedir. Antik dönemde Aura, Roma ve Bizans dönemlerinde Amorium olarak anılan tarihî kentin kalıntıları Emirdağ'a 13 km2 mesafede yer almaktadır. Bediüzzaman Hazretleri 1944 yılında Denizli Hapsinden tahliye edildikten sonra 1947 yılının sonlarına kadar burada kalmaya mecbur bırakılmıştır. 1948-1949 yılları arasında Afyon Hapsinde 20 ay tutuklu kalan Bediüzzaman Hazretleri tahliyesinden sonra tekrar Emirdağ'ına gelmiş ve burada yaklaşık 4 yıl daha kadar kalmıştır.

ENDÜLÜS: 711-1492 yılları arasında İspanya'da, İber Yarımadasında Müslümanların hakimiyeti altına giren bölgelere verilen isimdir. Müslümanların İber Yarımadasındaki hakimiyetleri en son Morisko'ların 1609 yılında İspanya'dan çıkarılmalarıyla son bulmuştur. Başkenti Şam'da bulunan Emevi devleti daha İslâmiyetin ilk yüzyılı olan 7. yüzyılda Kuzey Afrika'nın tamamını hakimiyeti altına almıştı. 8. yüzyılın başında Emevi oevletinin Kuzey Afrika'daki valisi Mûsa Bin Nusayr, Emevi Halifesi Velid Bin Abdülmelik'in desteğiyle ünlü komutan Tarık Bin Ziyad'ı İber Yarımadasına gönderdi. O zamanlar İber Yarımadası Germen asıllı Vizigotların elindeydi ve başkentleri Toledo kentinde bulunuyordu. Tarık Bin Ziyad Vizigot kralı Rodrigo'yu ağır bir yenilgiye uğrattı. Vizigot krallığı parçalandı ve bütün İber Yarımadası kısa bir süre içinde Müslümanların eline geçti. Endülüs, 750 yılına kadar Emevilerin gönderdiği valiler tarafından yönetildi. 750 yılında Abbasiler Bağdat'ta halifeliklerini ilân edince, Emevi hanedanından Abdurrahman bin Muaviye Endülüs'e geldi ve Kurtuba (Cordoba) kentini kendine başkent yaptı. Endülüs Emevileri dönemi olarak bilinen bu dönem, Endülüs'ün en parlak dönemi olarak bilinir. Başkent Kurtuba Bağdat ve Kahire'den sonra İslâm dünyasının üçüncü önemli bilim merkezi hâline geldi. 10. yüzyıl başlarında Abbasilerin gücü azalmaya başladı. Mısır'daki Fatimîler kendilerini halife ilân edince Endülüs Emiri III. Abdurrahman da 16 Ocak 929 yılında kendisini halife ilân etti. Endülüs Emevileri dönemi 11. yüzyıl başlarına kadar devam etti. 1031 yılında parçalanarak Tavaif-ül Mülk denilen küçük beyliklere bölündü.

EYÜP: İstanbul'un Avrupa yakasında, İstanbul surlarının hemen dışındadır. Doğusunda Kâğıthane ve Beyoğlu, güneyinde Fatih ve Zeytinburnu, batısında Bayrampaşa ve Gaziosmanpaşa ilçeleri vardır. Eyüp ilçe sınırları mücavir alanı kuzeyde Karadeniz'e kadar uzanmaktadır.

Yüzölçümü 242 kilometrekare olan Eyüp, Kemerburgaz bucağını da içine almaktadır. Eyüp'ün, Haliç'e 2,6 kilometre kıyısı vardır. Daha önce Eyüp ilçesi sınırları içinde olan Bayrampaşa, 1990'da ilçe yapılarak Eyüp'ten ayrılmıştır. Eyüp semti, Fetih'ten sonra Fatih Sultan Mehmet'in, Eyüp Sultan Türbesini yaptırmasıyla gelişmeye başlamıştır. Aynı yıllarda bu yapılara eklenen medrese, aşhane, kütüphane, imaret, hamam ve diğer yapılar çevresinde, Eyüp'teki doku oluşmaya, ilçe şekillenmeye başlamıştır. Eyüp'te, Osmanlının tipik karakterini yansıtan tarihi yapılaşmanın içine 19. yüzyılda batı tarzı yapılar da katılmaya başlamıştır. Eyüp merkez yerleşmesi sit alanı ve koruma alanı ile Haliç sahilinde ve koruma alanının batısında anıt eserleri ve sivil mimarlık ürünü tescilli yapıları içermektedir. Semte adını veren Ebu Eyyup el-Ensari'nin kabrine yakınlık arzusu ile devlet büyüklerinin ve âlimlerinin yanı sıra Bediüzzaman'ın talebelerinden Zübeyir Gündüzalp, Tahiri Mutlu, Bekir Berk, Sadullah Nutku ve Yeni Asya gazetesi müessisi Mustafa Polat da Eyüp Kabristanında medfun bulunmaktadır.

- F -

FARAN DAĞLARI: Bakınız Hicaz Dağları.

FARS: Fars kelimesi Pars kelimesinin Arapçalaşmış şeklidir. Coğrafi olarak, bugünkü İran'da, güneyde İran Körfezi, doğuda Kirman, kuzeyde İsfahan, batıda Huzistan'la çevrili bölgeye verilen isimdir. Aynı zamanda bu bölgede yaşayan millete de Fars denilmektedir.

FARS BAHRİ (FARS KÖRFEZİ): Arabistan Yarımadasının doğusu ile İran'ın güneybatısı arasında Hint Okyanusuna bağlı körfezdır. İsmi Farsçada Halic-i Pars; Arapça ise El-Halic El-Farisi olarak geçen körfez, Basra Körfezi olarak da bilinmektedir. Yüzölçümü yaklaşık 232.850 km'dir. Kuzeydoğuda Ervend Irmağı ağzından başlayan ve Güneydoğuda Hürmüz Boğazına kadar uzanan Fars Körfezinin uzunluğu yaklaşık olarak 805 km'dir. Genişliği yaklaşık 280 km, derinliği ise ortalama 40-50 m arasında değişmektedir. Derinliğin en fazla olduğu ve 100 metreye ulaştığı yer Hürmüz Boğazıdır. Körfezin İran sahilleri yüksek ve dağlık, Arap sahilleri ise düz ve kumluktur. Dünya petrol üretiminin üçte biri körfez bölgesinde yapılmaktadır. Dünya petrol rezervlerinin üçte ikisinin körfez bölgesinde bulunduğu tahmin edilmektedir. 1530'lu yıllarda körfeze gelen Osmanlıların körfezden çekilmesinden ve bölgede petrolün keşfedilmesinden sonra İngilizler Fransızlar ve Amerikalılar bölgede hakim güçler olarak görülmeye başlanmıştır. İngilizler 1947 yılında Hindistan'daki hakimiyetlerini kaybedince sonra körfezdeki hakimiyetleri de azalmıştır. Sonraki yıllarda körfezde bulunan Kuveyt, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri gibi devletler bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır.

FIRAT: Fırat Doğu Anadolu'nun en önemli akarsuyudur. Keban ilçesine kadar olan bölümü başlıca iki ana koldan oluşur. Bunlar Karasu ve Murat nehirleridir. Elâzığ ilinin sularını ise Murat ve onun kolları boşaltır. Murat Nehrinin Palu ilçesi civarında Keban Baraj Gölüne karıştığı noktaya kadar olan uzaklığı yaklaşık 500 km'dir. 42.000 km²'lik akaçlama havzasıyla, Fırat'ın en önemli koludur. İlk kaynaklarını il sınırları dışından, Van Gölünün kuzeyindeki Aladağ'ın kuzey eteklerinden alır. Sürekli batı yönünde akarak Palu ilçesine ulaşır ve Keban Baraj Gölüne dökülür. Fırat nehrinin kolları olan Murat Irmağı ile Karasu, Keban ilçesinin kuzeyinde birleşir. Bu noktadan sonra oluşan Fırat Nehri, önce güneybatı yönünde akar. Keban ilçesinin Dummu yöresinden sonra Elazığ-Malatya il sınırlarını oluşturacak şekilde geniş bir yay çizer ve Elazığ-Diyarbakır sınırına kadar gelir. Toplam uzunluğu 2.800 km'dir. Hazar Gölünün güneydoğusundan süzülen sular, Dicle Havzasının üç deresinden biri olan Behremaz Deresi ile birleşerek Dicle Nehrinin ilk kaynağını teşkil eder. Maden dağlarından ve Behramaz Ovasının ortasından kuzeydoğu yönünde akan nehir, önce doğuya, sonra güneydoğuya yönelerek Maden ilçesini geçer ve il sınırları dışına çıkar. Fırat, Kargamış'ın doğusunda Türkiye topraklarından Suriye'ye girer. Ebukemal denilen yerden geçer. Oradan da Dicle Nehri ile birleşerek Basra Körfezine dökülür.

FRANSA: Fransa Cumhuriyeti Batı Avrupa'da, kuzeyde Lüksemburg, Belçika ve Mars De-nizi; batıda Atlas Okyanusu ve Biskay Körfezi; güneyde İspanya ve Akdeniz; doğuda da İtalya, İsviçre ve Almanya ile çevrili bir ülkedir. Başkenti Paris, yüzölçümü 547,030 km2, nüfusu ise 59,551,227 (Temmuz 2001 verisi) kadardır. Sahil şeridi 3,427 km olan ülkede ılıman bir iklim görülür. Ülkenin kuzeyinde kışları soğuk, yazları yağmurlu geçer. Güneyde ise Akdeniz iklimi hakimdir. Plato görünümü masifleri oluşturan yaşlı dağ kalıntıları; kuzey ve batıdaki tortul ovalar; güney ve güneydoğudaki genç dağlar ile bunların arasında uzanan dar ovalar hakimdir. En alçak noktası Rhone Nehri Deltası (2 m), en yüksek noktası Blanc Tepesi 4,807 m olan ülkenin % 33 toprakları tarıma uygundur. Kömür, demir, boksit, çinko, potas, kereste, balık doğal kaynakları arasındadır. Ülke nüfusunun hemen hemen tamamı Fransızca konuşmaktadır. Fransa nüfusunun % 3'ü Müslümandır.

- H -

HABEŞ (HABEŞİSTAN): Günümüzdeki adı Etiyopya olan Habeşistan, Afrika'nın doğusunda yer alan bir ülkedir. Kuzeyinde Sudan ve Eritre, doğusunda Cibuti ve Somali, güneyinde Kenya, batısında yine Sudan bulunmaktadır. Afrika'nın en eski devleti olan Habeşistan aynı zamanda dünyanın en eski yerleşim yerlerinden biridir. İlk zamanlar putperest olup 4. yüzyılda Hristiyanlıkla, 7. yüzyılın başlarında da İslamiyetle tanışmıştır. Günümüzde Hristiyanların yoğun misyonerlik faaliyetlerinde bulunmalarına rağmen Habeşistan'ın yarısı Müslümandır.

HALIÇ: İstanbul Boğazının güneybatısına açılan bir deniz girintisi olan Haliç, doğal ve çok emin bir limandır. Şekli bir yaya benzer. Avrupa yakasını ikiye ayırır. Yaklaşık 8 km uzunluğunda olup en geniş yeri Boğaz tarafındaki girişidir; dip tarafta iki dere sularını Haliç'e boşaltır. Gel-git olayı ve akıntı yoktur. Haliç, tarihin her döneminde önemini korumuştur. Bizans devrinde girişine gerilen zincirlerle düşman donanmalarının kuşatmaları önlenmiş, İstanbul'un fethinden sonra da Osmanlı donanmasının konuşlandığı bir ana üs olarak kullanılmıştır.

HAREMEYN-İ ŞERİFEYN: Arabistan'ın Mekke ve Medine şehirlerinin; Peygamberimiz (a.s.m.) tarafından belirlenen hayvanlarına, bitki örtüsüne zarar vermenin yasak olduğu sınırların içinde kalan bölge. Mekke'ye el-Beledü'l-Haram, Kabe'ye el-Beytül-Haram, çevresindeki mescide de el-Mescidül-Haram denilir.

HAREVRA: Kûfe civarında bir yerdir. İsmi Harura olarak da geçmektedir. Haricîlerin isyan ederek Hz. Ali'nin ordusundan ayrıldıktan sonra ilk toplandıkları yerdir. Bu yüzden haricilere Harurîler de denilmektedir.

HAYBER: Medine-Suriye yolu üzerinde, Medine'ye yaklaşık 180 uzaklıkta bir vadi olan Hayber, eski bir yerleşim, ticaret ve ziraat merkezidir. Müslümanlar tarafından fethedilmeden önce Yahudilerin yaşadığı bir yer olan Hayber, müstahkem kaleleri, bereketli toprakları, ve sahip olduğu servetle ünlüydü. Burada yaşayan Yahudilerin İslâm devleti için tehlikeli bir hale gelmesi üzerine Peygamber Efendimiz 1500 kişilik bir orduyla Hayber üzerine yürümüş ve Hicretin 7. senesinde Hayber Müslümanlar tarafından fethedilmiştir. Savaş gücü açısından ve stratejik olarak önemli bir yer olan Hayberin fethedilmesi Arap kabileleri üzerinde büyük bir etki yapmıştır.

HAZAR DENİZİ: Bahr-i Hazar ya da Bahr'ül-Hazar, dünyanın en büyük kapalı denizi olarak Kafkas Dağlarının doğusunda, Orta Asya'nın batısında yer almaktadır. Batıda Azerbaycan ve Rusya, kuzeydoğu ve doğuda Kazakistan, doğuda Türkmenistan, güneyde İran toprakları ile çevrelenmiştir. Hazar ismi İslâmiyetten sonra Müslümanlar tarafından kullanılmıştır. Uzunluğu 1210, genişliği 210-436 kilometredir. Açık denizlerle irtibatı yoktur. Bu yüzden de su seviyesi devamlı değişir. 1930 ile 1957 seneleri arasında denizin seviyesi normalden 26 m alçalmıştır. Bunun sonucu kapladığı alan 53.300 km2 azalarak 371.000 km2'ye düşmüştür. Su se-

viyesinin deniz seviyesinden aşağıya düşme sebebi, buharlaşma artarken yağışların da azalması ve denize dökülen suların % 80'ini sağlayan Volga Nehrinin sulama ve endüstride kullanma maksatlarıyla başka yöne kanallize edilmesidir. Hazar Denizine dökülen belli başlı ırmaqlar ise; kuzeyde Volga, Ural ve Emba; doğuda Etrek; batıda Kuma, Terek, Sulak, Samur, Kur, Astara Çayı, güneyde ise Kızıl Ören Irmağının Gilan ve Sefidrüd kollarıdır. Hazar bölgesi, dünyanın en zengin petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip bölgelerinden birisidir.

HİCAZ DAĞLARI: Hicaz bölgesi, Suudî Arabistan'ın batısında yer alan bölgedir. Bu bölge, Arabistan Yarımadasının dağlık Kızıldeniz kıyısı boyunca, kuzeyde Ürdün'e, güneyde Asir bölgesine doğru uzanmaktadır. Bölgede, yüksekliği yer yer 2 bin metreye ulaşan sıradağlar bulunmaktadır. Serat Sıradağları denilen bu dağlar, kuzeyde Şam , güneyde Yemen içlerine kadar uzanmaktadır. Bölgedeki dağların bir kısmını da, İslâmiyetin doğuşunu haber veren kaynaklarda isimlerine rastlanan Mekke ve Medine çevresindeki dağlar oluşturmaktadır. Bu dağlara Faran Dağları da denilmektedir. Faran kelimesi Arapçaya, İbranice olan Paran kelimesinden geçmiştir ki, bu kelime Mekke'nin veya Mekke dağlarının Tevrat'ta zikredilen ismi olarak belirtilmektedir.

HİNDİSTAN: Asya'nın güney yarımadası ve kıt'anın Hint Okyanusuna doğru uzanmış ucu olan Hindistan, Yakındoğu ile Uzakdoğu'yu ayırır. Geri kalmış ve ayrıca çok kalabalık, tarih boyunca göç ve istilâlara uğramış bir ülkedir. İlkçağda burada millî bir devlet, siyasî bir otorite kurulmamıştı. Kast sistemi ile yönetiliyordu. Baharatı bol bulunduğu, bu yüzden de baharat yolunun başladığı yerdir. Çin'den sonra dünyanın en kalabalık ikinci ülkesidir.

HİRA DAĞI: Mekke`de bulunan Hira Dağı (Cebel-i Nur), şehrin kuzeydoğusunda Kâbe'ye 5 km kadar bir mesafededir. Peygamber Efendimize Allah tarafından peygamberlik görevi verilmeden önce kendisi çeşitli zamanlarda bu dağda bulunan Hira Mağarasına çıkar ve orada tefekkürde bulunurdu. (Hira Mağarası dağın sol üst yanındaki çıkıntıda bulunmaktadır). Kendisine ilk vahiy bu dağda iken gelmiş ve Cebrail isimli vahiy meleğini ilk defa bu dağda gerçek haliyle görmüştür.

HUDEYBİYE: Mekke'de bulunanların ihrama girdikleri yerlerden biri olan Hudeybiye, Mekke şehrinin 17 km batısında, eski Cidde yolu üzerindedir. 628 yılında Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Sahabeleriyle umre yapmak için Medine'den Mekke'ye giderken burada konaklamış ve Kureys müşrikleri ile bir barış antlaşması yapılmıştır.

HUNEYN: Huneyn, Mekke'den 10 mil uzaklıkta, su kaynakları bulunmayan, çöl halinde bir vadidir. Hicretin 8. yılında, Müslümanlarla Hevazinliler arasında yapılan bir savaş bu vadiye meydana gelmiş ve bu savaşa Huneyn Gazvesi denilmiştir. Müslümanların ilk başta bozguna uğrayarak mağlup olarak başladıkları fakat sonunda galip geldikleri bu savaştan Kur'an-ı Kerim'de de bahsedilmektedir. Tevbe suresinde bahsedildiğine göre Müslümanların ordunun (12.000 kişi) büyüklüğünden dolayı kendilerine çok güvenmeleri ve övünmeleri buna sebep olmuştur. Savaşta 200 Müslüman şehit olurken müşriklerden ise 300 kişi öldürülmüştür.

- II -

IRAK: Osmanlı devletinin çöküşünün ardından Ortadoğu'da kurulmuş olan devletlerden birisidir. Tarih içinde daha önce yaşamış bir Irak devleti veya bir Irak halkı olmamıştır. Irak adı da Osmanlı İmparatorluğu döneminde merkeze olan uzaklığından dolayı "Irak" kelimesiyle isimlendirilmesinden gelmektedir. Osmanlı dönemindeki Musul, Bağdat ve Basra eyaletlerinin bir araya gelmesiyle Irak oluşmaktadır. Irak 18 ayrı şehirden meydana gelmektedir. 23 milyon civarında bir nüfusa sahip olan Irak'ın % 97'si Müslüman (% 65 Şii % 32 Sunni), % 3'ü ise Hristiyan'dır. Etnik dağılım olarak ise % 72-75 Arap, % 22-25 Kürt, % 2 Türkmen, % 2 Asuri ve diğer etnik unsurlardır. Şiiler güney Irak'ta yaşarken Bağdat civarında Sünnî Araplar, Kuzey Irak'ta ise Kürt ve Türkmen nüfus yaşamaktadır. Irak'ta çok önemli petrol yatakları mevcuttur.

Suudi Arabistan'dan sonra dünyanın en büyük ikinci petrol rezervine sahip ülkesidir. Irak, dünyanın en eski medeniyetlerine ev sahipliği yapmış olan Aşağı Mezopotamya bölgesinde kurulmuş bir devlettir. Bu gün Irak Orta Doğu'da yer alan stratejik mevkiisiyle, sahip olduğu petrol rezervleri ile Körfezin önde gelen önemli ülkelerinden biri durumundadır. Irak uzun yıllar İngiltere'nin hakim gücü altında idare edilmiştir. İngiltere'nin 1971'de Orta Doğu'dan tamamen çekilmesi ile bu bölge üzerinde tek güç ABD olamaya başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası Orta Doğu'da etkisini artıran ABD'nin Irak'a hususi politik ilgisinin olduğu aşikârdır. Son dönem Irak'ın tarihinin ABD'nin politik dayatmaları ile şekillendiğini söyleyebiliriz. Irak dünyada büyük petrol üreticileri arasındadır. Ülke Ortadoğu'nun ulaşım kavşağıdır. Aynı zamanda çağlar boyunca Arabistan ve İran arasında köprü görevi görmüştür. 1917'de İngiliz kuvvetlerince işgal edildi. 1921'de bağımsız Irak Krallığı kuruldu. Krallığın 1958'de kanlı bir darbeyle yıkılmasından sonra Irak Cumhuriyeti kuruldu. Irak Cumhuriyeti 2003 yılında Amerikan ve İngiliz güçleri güçlerinin saldırısıyla yıkıldı.

ISPARTA: 8.933 km karelik bir alana yayılan Isparta ilinin nüfusu, 1990 sayımına göre 434.771'dir. Ege, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinin kesiştiği Göller Bölgesi denilen noktada yer alan Isparta ili, Eğirdir, Kovada ve Gölçük gölleri, Kovada ve Kızıldağı Millî Parkları ile zengin bir fauna ve flora sahiptir. İnanç turizminin merkezi Yalvaç ilçesi Anadolu'nun kültür zenginliğini tüm ihtişamı ile yansıtmaktadır. Kayak Merkezinin yer aldığı Davraz Dağı, doğa yürüyüşü ve nehir sporlarına elverişli kanyonlar, mağaralar ve dağları ile pek çok doğa sporlarının yapıldığı merkezdir. Isparta'nın turizm kapısı Eğirdir, alternatif turizm bölgesidir. Dağcılık, trekking, rüzgarsörfü, yamaç paraşütü, kampçılık turizm çeşitlerinden birkaçıdır. Isparta ilinin ilçeleri; Aksu, Atabey, Eğirdir, Gelendost, Gönen, Keçiborlu, Senirkent, Sütçüler, Şarkikaraağaç, Uluborlu, Yalvaç ve Yenişarbademli'dir. Nur Risalelerinin telif ve çoğaltılmasında Isparta ve Ispartalı Nurcuların emeği unutulamaz.

İNGİLTERE: İngiltere tarihi, V. yüzyılda Britanya Adasına Anglosaksonların ayak basmasıyla başlar. Büyük Britanya 19. yüzyıla damgasını vuran bir devlettir. Gerek sanayi inkılabı, gerekse sömürgeleşme hareketlerindeki etkinliği onu tarihin son imparatorluğu yapmıştır. Tabii ki sömürgeleşme hareketlerindeki genişlemesinden ötürü üstünde "güneşin batmadığı imparatorluk" deyişini de hak etmiştir. 20. yüzyılda dünya savaşlarında oynadığı aktif rol nedeniyle ve de hemen sonrasında dünyayı saran ekonomik krizin de etkisiyle 19. yüzyıldaki gücünden ve de sömürgelerinden çok şey kaybetmiştir. Yine de Avrupa Ekonomik Topluluğunun kurulmasında oynadığı aktif politika nedeniyle halen daha Avrupa ve dünya arenasında etkili bir ülkedir. Türkçede, İngiltere olarak adlandırdığımız yer aslında Büyük Britanya adasıdır. İngiltere, Büyük Britanya'nın oluşturduğu dört bölgeden biridir. Büyük Britanya adasını oluşturan diğer bölgeler İskoçya, Kuzey İrlanda ve Galler'dir.

İRAN: Asya'nın batısında yer alan bir devlettir. Kuzeyinde Ermenistan, Azerbeycan, Türkiye ve Hazar Denizi, doğusunda Afganistan ve Pakistan, batısında Türkiye ve Irak, güneyinde Basra ve Umman körfezleri bulunur. Yüzölçümü 1.648 milyon km, nüfusu ise Temmuz 2001 verilerine göre 66,128,965'dir. Başkenti Tahrân'dır. Resmî adı İran İslâm Cumhuriyeti olan İran, teokratik bir cumhuriyettir.

İSTAHBABAD: Mecusilerin yaptığı ilk üç ateş tapınağından birinin bulunduğu şehirdir. Önceden İran'ın Fars bölgesinde, Pulvar Nehri vadisinde, Pars kentinin 7 km kuzeyinde, bugünkü Şiraz-İsfahan yolu üzerinde bulunan şehrin yerinde bugün harabeler ve Hacıâbâd köyü bulunmaktadır. İstahbabad, Tarih boyunca pek çok kez el değiştirmiş bir şehirdir.

İSTANBUL: İstanbul Türkiye'nin en çok nüfuslu ve sanayisi en çok gelişmiş kentidir. Büyük metropoller arasında gösterilen İstanbul'un tarihî ve coğrafi özellikleri dolayısıyla dünyanın en gözde şehirlerinden birisidir. İstanbul'da genel olarak Akdeniz iklimi koşulları görülür.

Bu iklim, kıyı bölgelerle iç kesimlerde biraz ayrılıklar gösterir. İstanbul sırasıyla Roma imparatorluğu (324-395), Bizans imparatorluğu (395-1453), Osmanlı imparatorluğu (1453-1923) gibi büyük imparatorluklara sahiplik yapmıştır. Üstadın İstanbulla ilk buluşması 1907 yılında olmuştur. Doğuda Rus harbinde Ruslara esir düşen Said Nursî daha sonra Kosturma, Varşova-Almanya üzerinden İstanbul'a tekrar gelir. Bir süre Çamlıca Tepesinde ikamet buyurur. 1918'de Osmanlı İmparatorluğu döneminin ilim akademisi sayılan Darü'l-Hikmeti'l-İslâmiye üyeliğini yapar. Bundan sonra kısa aralıklarla Yûsâ Tepesinde, Sarıyer'in Fıstıklıbağlar'da ikamet eder. 1952 yılında Gençlik Rehberi mahkemesi dolayısıyla İstanbul'a tekrar gelmiştir.

İSTANBUL BOĞAZI: Karadeniz'le Marmara Denizini birleştiren su yoludur. Uzunluğu düz olarak 30 kilometredir. Girinti ve çıkıntılar hesaba katılınca kıyıların uzunluğu ortaya çıkar. Rumeli yakasında Rumeli Feneri'nden Haliç kıyılarını dolaşarak Ahırkapı Fenerine kadar 55 kilometre; Anadolu yakasında Anadolu Feneriyle Kızkulesi arası 35 kilometre; Selimiye önündeki Kayak Burnu'na kadar 36 kilometredir. Boğazın genişliği Anadolu Feneri ile Rumeli Feneri arasında 3600 metre, Anadolu Hisarı ile Rumeli Hisarı arasında 760 metredir. Boğaz'ın en derin yeri Bebek'le Kandilli arasında 120 metredir. İstanbul Boğazı'nda su yüzünde Karadeniz'den Marmara'ya, su altında Marmara'dan Karadeniz'e akıntılar vardır. Su yüzeyinde yer yer ters akıntılar da görülür. İstanbul Boğazı üzerinde 1973 yılında açılan 1073 metre uzunluğundaki Boğaziçi Köprüsü ve 1986'da açılan 1090 metre uzunluğundaki Fatih Sultan Mehmet Köprüsü iki yakayı birbirine bağlamaktadır. Boğazı alttan geçecek Marmaray Projesinin (Raylı sistemin işleyeceği tüp geçit projesi) 2008'de tamamlanması beklenmektedir.

- J -

JAPONYA: Uzakdoğu'da, Pasifik Okyanusunda, dört büyük, beş yüz orta büyüklükte ve üç bin kadar da küçük adadan meydana gelen bir devlettir. Büyük adaların adları Hokkaido, Honşu, Kiyudiyu ve Sihoku'dur. Japonya'nın toplam uzunluğu 2400 km, yüzölçümü yaklaşık 377.145 km²'dir. Hiçbir ülke ile kara sınırı yoktur. Kuzeyinde Kore Yarımadası (Güney Kore ve Kuzey Kore) ve Rusya ile sınırlanan Japon Denizi bulunur. Batıda deniz ötesinde Tayvan ve Çin ile komşu olan Japonya'nın doğu ve güneyinde ise Büyük Okyanus bulunur. Nüfusu 2000 yılı sayımına göre 128 milyondur. İyi bir eğitim sistemine sahiptir ve okur-yazarlık oranı %100'dür. Japonca resmî dildir. En yaygın dinler Şintoizm ve Budizmdir. Ülke tek meclisli parlamenter monarşiyle yönetilmektedir. Japonların İslâmiyetle tanışması 19 yüzyılın ikinci yarısında olmuştur. 1. Dünya Savaşı ve Bolşevik İhtilâli sırasında Rusya'dan kaçan Türklerin yerleşmelerinden sonra, ülkede İslâm toplumu oluşmuştur. Bu gün ülkede yaşayan 300.000'den fazla Müslüman olduğu tahmin edilmektedir.

- K -

KÂBE: Hicaz'da Mekke-i Mükerreme'de, Harem-i Şerif'in ortasında bulunan kutsal bina; yeryüzünde Allah'a adanmış ilk mabed, beytullah. Müslümanların namaza başlarken yöneldikleri cihet, kible. Müslümanların hacı olmak için Kurban Bayramında ziyaret ettikleri mekân.

KAF DAĞI: Yeryüzünü çepçevre kuşattığı kabul edilen efsanevi dağ. Gerek halk arasında, gerekse bazı eski kaynaklarda bahsedilen bu dağ, olağanüstü özelliklere sahip olarak tasvir edilmiştir. Bediüzzaman Hazretleri ise hem maddî, hem de manevî anlamda Kaf Dağının var olabileceğini kabul eder. Bu dağın maddî anlamda Himalaya Dağları, manevî anlamda ise Himalayaların âlem-i misale yansıması ve çok garip özelliklere bürünmüş bir şeklinin olabileceğini söyler. Zira maddî âlemde gördüğümüz bütün varlıkların âlem-i misalde yansımaları bulunmaktadır. Küçük bir cam parçasında yıldızlarla beraber bütün gökyüzü küçük ve garip bir şekilde görüldüğü gibi, maddî âlemdeki varlıklar da, âlem-i misalde çok farklı özelliklere bürünmüş ve çok garip bir şekilde görünebilmektedir. Buna göre Himalayaların âlem-i misale

yansıyan görüntüsünün de gerçek halinden son derece farklı ve garip olması mümkündür. Velîlerin gördüklerini söyledikleri ve çok garip özelliklerle tasvir ettikleri Kaf Dağı da yukarıda izahlara uygun düşmektedir.

KARADENİZ: Türkiye'nin kuzeyinde bulunan denizdir. Karadeniz'i çevreleyen ülkeler Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Rusya, Ukrayna ve Gürcistan'dır. Yüzölçümü, yaklaşık olarak 460.000 km2 olan Karadeniz oldukça derindir. En derin noktası 2020 metredir. Kıyılardan itibaren hemen derinleşir. Tuzluluk oranı % 0.18 civarındadır.

KASTAMONU: Eski bir yerleşim merkezi olan Kastamonu il merkezi ve ilçelerinde bir çok eski eser ziyarete açıktır. Belli başlıları Araç, Taşköprü, Küre, Abana ilçeleri sit alanı kapsamındadır. Taşköprü'de Zimbılı Tepe (Pompeipolis), İnebolu'da Abeş Kalesi, Geriş Tepesi, Çatalzeytin'de Ginolu Koyu, Cide İlçesinde Gideros Koyu arkeolojik sit alanıdır. Türkiye nin en meşhur ve kaliteli sarımsağı Kastamonu da üretilir ve sunta ve baklalı zincir (zintaş) üretimi yapılır.

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri 1936 ilkbaharında Eskişehir hapsinden tahliye olduktan sonra Kastamonu'ya mecburî ikamet için sevk edilir. Burada Araba Pazarı semtinde polis karakolu karşısında bir eve yerleştirilir. Kastamonu Lâhikası Üstadın burada ikameti esnasında yazdığı ve gelen mektuplardan oluşturulmuştur. Ayrıca Ayetü'l-Kübra olan Yedinci Şua da burada yazılmıştır. 1943'e kadar burada kaldıktan sonra tekrar tutuklanarak talebeleriyle beraber Denizli hapsine sevk edildi. Kastamonu ilinin ilçeleri; Abana, Ağlı, Araç, Azdavay, Bozkurt, Cide, Çatalzeytin, Daday, Devrekani, Doğanyurt, Hanönü, İhsangazi, İnebolu, Küre, Pınarbaşı, Seydiler, Senpazar, Taşköprü ve Tosya'dır.

KENAN: Sayda, Sûr, Beyrut, Filistin ve Suriye'nin bir kısmının bulunduğu bölgeye Kenan Diyarı denilmektedir. Bölgenin diğer bir adı Fenike'dir. Hazret-i Nuh'un torunu Kenan bin Hâm burada yaşadığı için bölgeye Kenan Diyarı denilmiştir. Hazret-i Yakup bu bölgede yaşamış ve Kenan halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Kenan Kuyusu ise Mısır ile Medyen arasında, Beytül-Makdis (Kudüs) bölgesindedir. Hazret-i Yakup'un evine üç fersah uzaklıkta olduğu rivayet edilmiştir. Hazret-i Yusuf kıskanç kardeşleri tarafından bu kuyuya atılmıştır. Kuyuya atıldıktan sonra Hazret-i Yusuf etrafında gelişen hadiselerden Kurân-ı Kerim'de Yusuf Suresinde bahsedilmektedir.

KERBELÂ: Hazret-i Hüseyin'in şehit edildiği ve türbesinin bulunduğu yerdir. Irak'ın büyük şehirlerinden biri olan Kerbelâ, Irak'ın orta kesiminde, Bağdat'ın 88 km güneydoğusundadır. Irak'ın en önde gelen dinî ve ticarî merkezlerinden biridir. Abbasilerin son zamanlarında Kerbelâ, hurmalıklar içinde bulunan ve suyunu Fırat'tan alan küçük bir şehir haline geldi. Kanuni Sultan Süleyman 1534-35 yılında tahribe uğrayan Hazret-i Hüseyin Türbesi ile Necef'teki Ali Türbesini ziyaret ederek, Kerbelâ'daki Hüseyniye adındaki bir kanalı tamir ettirdi ve rüzgârların kumlar ile örttüğü sahaları yeniden bahçe haline getirtti. Ayrıca bazı inşaatlar da yaptırdı. Üçüncü Murad Han da 1585'te Bağdat Valisi Ali Paşa vasıtasıyla, Hazret-i Hüseyin'in eski türbesini imar ettirdi. On dokuzuncu yüzyılda bir ara Vehhabilerin, tahribatına uğramışsa da, Osmanlı devleti valileri tarafından şehre hükümet konağı yaptırılmış ve pazar yeri genişletilmiştir. Kerbelâ'nın ehemmiyeti ve zenginliği, özellikle Hazret-i Hüseyin'in türbesini ziyarete gelen çok sayıda ziyaretçi sebebiyle olmakla beraber, ayrıca Necef'e ve Mekke'ye gidecek hacılar için bir istasyon, aynı zamanda iç Arabistan ile yapılan ticaret bakımından, çöl hududunda mühim bir ticaret merkezi olmasından ileri gelmektedir. Kerbelâ'nın Basra demiryolu ile bağlantısı vardır. Nüfusunun yarısından fazlasını İranlılar, geri kalanını da Şii Araplar meydana getirir. Bunlar arasında kuvvetli aşiretler de vardır. Asıl Kerbelâ, doğu taraftaki yarım daire şeklindeki hurmalıklar ve Hazret-i Hüseyin'in kabrinden ibarettir. Şehrin batısında ise, çöl manzaralı yaylada Şii'lere ait mezarlıklar vardır. Hazret-i Hüseyin'in makamı, 108x82,5 m büyüklüğündeki bir avlu içinde bulunur. Bu avlunun duvarları boydan boya ayetlerle kaplıdır.

KIBRIS: Türkiye'nin güneyinde bulunan Kıbrıs, Sicilya ve Sardunya'dan sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır. Türkiye'ye olan uzaklığı Anamur Burnundan 65 km'dir. Adanın yüzölçümü 9.251 km²'dir. En uç noktaları arasındaki uzaklık doğu batı doğrultusunda 224 km, kuzey güney doğrultusunda ise 96 km dir. Bu gün adada fiili olarak iki devlet bulunmaktadır. Toprakların yaklaşık üçte ikisini oluşturan güney bölümü Kıbrıs Cumhuriyetinin, yani Rum yönetiminin denetimi altındadır. Kuzey bölümü ise 1983 yılında bağımsızlığını ilân ettikten sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti adını almıştır. Her iki kesimin başkenti de adanın en büyük şehri olan Lefkoşe'dir. Lefkoşe'nin ortasında bulunan bir hat, Türk ve Rum kesimini ayırmaktadır. Ada üzerinde Müslümanlar açısından önem taşıyan pek çok eser bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Peygamber Efendimizin (a.s.m.) süt halası Ümmü Haram'ın Rum kesiminde bulunan türbesidir. Ümmü Haram eşi ile birlikte, Kıbrıs'ın fethi için yapılan bir sefere katılmış ve burada şehide olmuştur. Larnaka şehrinin güneyinde, tuz gölü kenarında, Hala Sultan Tekkesinde bulunan türbesi 1760 yılında Şeyh Hasan tarafından yaptırılmıştır. Kıbrıs'ın en çok ziyaret edilen mekânlarından biridir.

KIZILDENİZ: Afrika ile Asya (Arabistan Yarımadası) arasında yer alan, Hint Okyanusuna bağlı bir denizdir. Uzunluğu 2000 km civarı olup, bazı kaynaklarda 1900 km. ile 2350 km arasında farklı rakamlar verilmektedir. Kuzeyde Mısır'daki Süveyş Kanalı ile doğal olmayan yoldan Akdeniz'e bağlanmıştır; güneyde ise Arabistan Yarımadası ucunda Bab el Mendeb Boğazı ile Hint Okyanusuna bağlanır. Kızıldeniz kuzeyde Sina Yarımadası etrafında ikiye ayrılır; kuzeydoğuya doğru Akabe Körfezi, kuzeybatıda ise Süveyş Körfezi vardır. Kızıldeniz'in bütün dillerde ismi "kırmızı" manasına gelen kelimelerle ifade edilmektedir. Bu ismin verilmesinde gösterilen sebepler arasında, deniz kenarlarındaki mercan kayalarından güneş ışıklarının yansması ile etrafındaki toprakların kızıl olması ve denizdeki canlıların denize böyle renk verebileceği yer almaktadır. Meşhur Osmanlı tarihçisi Kâtib Çelebi Cihannüma adlı eserinde, "kızıl" isminin Yunanlılar tarafından "Eritra" isimli Farslı bir hükümdar ismine izafeten verildiğini bildirir. Piri Reis ise Kitab-ı Bahriye adlı eserinde Kızıldeniz'den "Bahr-i Zenci" ismiyle bahsetmiştir. Çok eski devirlerden beri Kızıldeniz üzerinde çok fazla bir ticarî faaliyet vardır. İslâm devletleri 16. asırdan itibaren, Portekizliler daha sonra, Hollandalılar ve İngilizler Kızıldeniz'in güney kısımlarında bazı teşebbüslerde bulundular. Bu arada Ümit Burnu yolunun keşfi üzerine Kızıldeniz Avrupa'nın Hindistan ile olan ticaretindeki önemini kaybetti. Daha sonra 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılması ile eski ticarî önemini tekrar kazanmıştır. Basra Körfezindeki zengin petrol yataklarının bulunmasıyla petrol nakliyatı Kızıldeniz'in ehemmiyetini bir kat daha artırmıştır. Siyasî bakımdan Kızıldeniz sahilleri 16. asırda tamamen Osmanlı hakimiyetindeydi. Birinci Dünya Harbi sonuna kadar Osmanlı devletinin hakimiyeti devam etmiş, bundan sonra ise doğu sahilleri İtalyanlar, İngilizler ve güneyinde Fransızlar hakim olmuşlar, daha sonraları bu hâkimiyetlerini Sudan, Habeş ve Mısırlılar vasıtasıyla korumaya çalışmışlardır.

KÜFE: Irak'ın güneyinde bulunan bir şehirdir. 638 yılında Hazret-i Ömer'in halifeliği zamanında Sa'd bin Ebî Vakkas tarafından kurulmuştur. Geçmişte Saltanat merkezlerine yakın olması Küfe'nin önemini artırmıştır. Küfe 749 yılında Abbasîlerin başkenti olmuş, El-Mansur döneminde Bağdat'ın öne çıkmasıyla eski önemini yitirmiştir.

- M -

MEDİNE: Kur'ân'da Yesrip diye anılır. Ahzap Suresi, 13. ayetinde Müslümanlarca Medine-tü'n-Nebi (Peygamber Ülkesi) ya da Medinetü'l-Münevvere (Aydınlanmış Ülke) olarak bahsedilir. Hz. Muhammed'in 622 yılında Mekke'den göçetmek zorunda kaldığı, 300 km kuzeydeki kent. Peygamber Efendimizin mübarek kabr-i şerifi, Mescid-i Nebvî diye bilinen Peygamber mescidi Medine'de ve binlerce Sahabenin defnedildiği Cennetü'l-Baki mezarlığı da bu şehirde-dir.

MEKKE: Mekke şehri, Suudi Arabistan sınırları içinde olup Kızıldeniz sahillerine yakın bir yerde yer almaktadır. Eski adı Bekke'dir. Müslümanların kutsal şehridir. Müslümanların kible-si olan Kâbe buradadır. Önceleri dağlar arasında, ıssız ve susuz bir vadi olan Mekke, Hazret-i İbrahim'in İlâhî bir emirle hanımı Hacer ile oğlu Hazret-i İsmail'i bırakması ve burada Zemzem suyunun çıkmasıyla yerleşim merkezi haline gelmiştir. Daha sonra Hazret-i İbrahim ve Hazret-i İsmail'in Kâbe'yi inşa etmeleri ve insanları tavafa çağırımlarıyla Mekke'nin önemi daha da artmıştır.

İslâm tarihindeki pek çok önemli hadisenin meydana geldiği bir yerdir Mekke. Peygamber Efendimiz, burada doğmuş, kendisine peygamberlik burada verilmiş ve Kur'ân Mekke'de indirilmeye başlanmıştır. Peygamberliğinin ilk 13 yılı Mekke'de geçmiş, 622 yılında Medine'ye hicret etmiş ve daha sonra 630 yılında da Mekke'yi Sahabeleriyle birlikte fethetmiştir. Yine 630 yılında meşhur Veda Hutbesini burada irad etmiştir. Ayrıca, Müslümanların kutsal ve mübarek kabul ettiği mekânların en çok bulunduğu yer de Mekke'dir. Kâbe, Safa ile Merve, Zemzem Kuyusu, Hacerü'l-Esved, Arafat, Müzdelife, Mina, Cebel-i Rahme, Nur Dağı, Hira Dağı gibi yerlerin hepsi Mekke'dedir. Mekke'ye idarî olarak sırasıyla Emeviler, Abbasiler, Memluk sultanları ve Osmanlı sultanları hizmet etmişlerdir. 1925 yılından itibaren bu vazifeyi Suudi Arabistan üstlenmiştir.

MESCİD-İ HARAM: Mekke'de iç avlusunda başta Kâbe olmak üzere Zemzem Kuyusu ve Makam-ı İbrahim gibi İslâmın en kutsal yerlerinin yer aldığı cami. Hz. Muhammed zamanında Mekke'de yaptırılmış olup, zamanla cemaate dar gelmesi üzerine Hz. Ömer'in çevredeki yapıları yıktırmasıyla geniş bir alana kavuşmuştur. Zaman içerisinde pek çok ek yapılan cami bugünkü biçimini 16. yüzyılda Kanunî Sultan Süleyman ve II. Selim'in yaptırmış olduğu bölümlerle almıştır.

MESCİD-İ ŞERİF-İ NEBEVÎ: Mescid-i Şerif, Mescid-i Nebevî, Mescid-i Resul ve Mescid-i Saadet adlarıyla da anılmaktadır. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) Medine'ye hicret ettikten sonra Ashabıyla birlikte bina ettiği mescittir. Peygamberimiz, çalışmaları idare edip, mescidin temellerinin atılması ve diğer planlamaları yapmakla yetinmeyip, çalışmalara bir işçi gibi taş, kerpiç taşıyarak katılmıştır. Mescid-i Şerif, kurulan İslâm devletine ait bütün faaliyetlerin yürütüldüğü bir merkez niteliğinde idi. Peygamber Efendimiz, Ashabıyla orada istişare eder, savaş ve barış kararlarını orada alır, elçi heyetlerini orada kabul eder, savaşa çıkacak orduları orada teçhiz ederek yola çıkarır, topluma ait bütün meseleler orada çözüme kavuşturulur, hattâ gerektiğinde suçlular ve esirler bağlanmak suretiyle orada hapsedilirdi. Eğitim-öğretim faaliyetleri, mescidin "Suffa" denilen kısmında yerine getirilirdi. Mescid-i Şerif, Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksa'dan sonra yeryüzündeki mescitlerin en faziletlisidir. Bu konuda Peygamberimiz, "Evimle minberimin arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir ve minberim de Cennet bahçelerinin üzerindedir" ve "Mescidimde namaz, Mescid-i Haram hariç, diğer mescitlerde kılınan bin rekât namazdan daha hayırlıdır" buyurmuştur. Peygamber Efendimizin, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in kabirleri de Mescid-i Şerif'te bulunmaktadır. İlk inşa edilışinden sonra Mescid-i Şerif'te farklı zamanlarda pek çok kez genişletme ve yenileme çalışmaları yapılmış ve Mescid bu günkü halini almıştır.

MISIR: Mısır Arap Cumhuriyeti Kuzey Afrika'nın en kalabalık ülkesidir. Nüfusun büyük bir bölümü Nil Nehri boyunca yerleşmiştir. Asya kıtasında yer alan bölümü Sina Yarımadası ile birlikte 1.020.000 km'lik bir yüzölçüme sahiptir. Batıda Libya, güneyde Sudan ve kuzeydoğuda Filistin ve İsrail'le kara sınırı bulunmaktadır. Mısır'ın kuzeyde Akdeniz'e, doğuda Kızıldeniz'e kıyısı bulunmaktadır.

Mısır antik medeniyetiyle ünlü bir ülkedir ve dünyanın en çok ilgi çeken tarihsel anıtları yine buradadır. Gize Primitleri, Karnak Tapınağı ve Krallar Vadisi en önemli tarihsel anıtlardır.

Özellikle Şeyhülislâm merhum Mustafa Sabri Efendi, Mısır'da Risale-i Nur'a sahip çıkmış ve el-Ezher Üniversitesine tanıtmıştır.

MUTE: Mute, Arap Yarımadasının kuzeyinde, Şam bölgesinde, Belka yakınlarında bir köydür. Hicretin 8. senesinde (629) Müslümanlarla Bizanslılar arasında Mute mevkiinde bir savaş yapılmış ve bu savaşa Mute Gazvesi denilmiştir. Gassanîlerin, Peygamberimizin İslâma davet mektubunu taşıyan elçisini öldürmeleri sonucu çıkan savaşta 3000 kişilik İslâm ordusu Gassanî ve Bizans kuvvetlerinden oluşan 100.000 kişilik bir orduyu mağlûp etmiştir.

- N -

NECİD: Suudî Arabistan'ın orta kesiminde yer alan Necid, Hicaz dağlarından doğuya doğru uzanan kayalık bir bölgede yer alır. Bölgenin Kuzeyinde Nufud, doğusunda Dehna ve güneyinde Rub'ül-Hâlî çölleri bulunur. İlk yıllarda İslâma girmeyen Necid bölgesindeki kabileler, ancak Hicretin 8. yılından itibaren binlerce kişilik gruplar hâlinde İslâmı kabul ettiler. Fakat Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) halifelîği döneminde bu bölgedeki Arapların bir kısmı İslâma girdikleri hâlde henüz tamamen kalplerine iman yerleşmemişti. Bunlar, zekât ödemeyenler ve yalancı peygamber Müseylime-i Kezzab'ın peşine takılarak irtidat edenler olmak üzere iki grupta toplanıyordu. Hz. Ebu Bekir, bu durumu düzeltmek için Halid bin Velid komutasında bölgeye bir ordu gönderdi. ve Müseylime-i Kezzab ile savaş yapıldı. Savaş sonunda Müseylime öldürüldü ve bölgedeki istenmeyen durumlar ortadan kaldırıldı. Daha sonra Hazret-i Ali döneminde bölgede Haricilik başgöstermiş fakat bastırılmıştır.

NECRAN: Suudî Arabistan'ın güneybatısında, Mekke ile Yemen arasında bir yerdedir. Doğusu Rubu'l-halil çölünden, batısı Asir Platosundan, orta kesimi ise Necran Platosundan meydana gelmektedir. Necran verimli topraklara sahip olduğu için Roma ve Bizans İmparatorlarının ilgisini çekmiş ve bunun sonucu olarak da eski zamanlardan itibaren Hristiyanlık bu bölgeye girmiştir.

NEHRUVAN: Bugünkü Irak'ın başkenti Bağdat ile Vâsıt şehirleri arasında yer alan bir yerleşim merkezidir. 658 yılında, Nehruvan'da Hazret-i Ali'nin ordusu ile Haricîler arasında bir savaş meydana gelmiş ve savaş Hz. Ali'nin (r.a.) galibiyetiyle sonuçlanmıştır.

NİL: Mısır'dan geçip Akdeniz'e dökülen meşhur büyük nehir. Mısır'a hayat verdiği söylenir. Ayrıca Dünyanın en uzun nehridir (6.695 km).

NİS: Eğirdir Gölündeki iki küçük adadan birisidir. Yeşil Ada olarak da bilinmektedir. Bu iki ada göldeki suyun azalmasından dolayı Eğirdir'e bağlanmış durumdadır. Nis Adasında bir cami bulunmaktadır. Caminin binası önce kızlar için kilise olarak inşa edilmiş, daha sonra II. Osman döneminde, 1618 yılında, cami haline getirilmiştir. Nis, Risale-i Nur'un ilk telif edildiği yıllarda adı geçen bir yerdir. Sabri Efendi, İbrahim Human ve babası Nisli Nur Talebelerindendir.

- P -

PORT ARTHUR: Çin'de, Bohai Körfezinde bulunan bir limandır. Japonlar, 1894'te Çin'le yaptıkları Çin-Japon savaşında bu limanı ele geçirdiler fakat aynı yıl Çin'e geri vermek zorunda kaldılar. Liman daha sonra, 1898 yılında, yapılan bir anlaşmayla "kiralık toprak" olarak Ruslara bırakıldı. Rusya, Çin'le yaptığı anlaşmalarla Mançurya'da demiryolu yapma ve yeraltı kaynaklarını işletme hakkı elde etti. Bu demiryollarını korumak bahanesiyle Mançurya'ya asker yerleştirdi. Bu durum Japonya'yı rahatsız etti. Bunun üzerine Japonya 1904 Şubat'ında Rusya'ya savaş ilân etti ve Rus-Japon savaşı başlamış oldu. 18 ay kadar süren savaş hem karada ve hem deniz muharebelerinde Rusya için tam bir hezimetle sonuçlandı. Japonya Liaotung yarımadasına asker çıkarıp Rusya'yı kara muharebelerinde perişan etti. Ayrıca Port Arthur limanındaki Rus donanmasına da ani bir baskın yapıp bu donanmayı da yoketti. Ruslar savaş kaybedince, 1905 yılında limanı Japonlara vermek zorunda kaldılar. O yıllarda bir gazete,

Japon başkumandanının bir ayağını Büyük Okyanusta, diğer ayağını Port Arthur Kalesi üzerinde gösteren bir resim yayınlamıştır.

RUSYA: Rusya Federasyonu ya da Rusya, Doğu Avrupa ile Kuzey Asya'ya yayılmış ve 17,075,400 km²'lik yüz ölçümü ile dünyanın en geniş ülkesidir. Nüfus olarak ise sıralamada sekizincidir. Said Nursî Hazretleri, I. Dünya Savaşı esnasında gönüllü milis albayı olarak savaşırken üç talebesiyle birlikte Ruslara esir düşmüş, daha sonra Sibirya'da bulunan esir kampına götürülmüştür. Bu dönemdeki hayatıyla ilgili bilgiler Risale-i Nur'da mevcuttur.

- SS -

SANKİYEDİM MESCİDİ: 17. yüzyılda yapıldığı tahmin edilen cami, İstanbul'un Fatih ilçesine bağlı Atpazarı mevkiinde bulunmaktadır. Keçeci Hayreddin veya Adanalı Şakir Efendinin, "Sanki yedim" diyerek biriktirdiği parayla yaptırdığı rivayet edilmektedir. Cami, Birinci Dünya Savaşından önceki bir yangınında harap olmuş fakat daha sonra 1959-1960 yıllarında halkın yardımıyla, aslından farklı biçimde yeniden inşa ettirilmiştir.

SEBİR: Mekke'nin kuzeydoğusunda Kâbe'ye yaklaşık 5 km. uzaklıktaki Hira Dağının yakınında bulunan 413 metre yüksekliğinde bir dağdır.

SERENDİP ADASI: Sarandip olarak da bilinmektedir. Seylân'ın eski adıdır. Sanskritçede "aslanlar adası" anlamına gelen "sinhaldvipa" tamlamasının bozularak Arapçaya geçmiş şeklidir. Arapların bu ismi ticaret yaptıkları Hintlilerden aldıkları sanılmaktadır. Serendip Adası, Hint Okyanusunda, Hindistan'ın güneydoğu ucundan yaklaşık 35 km uzaklıkta yer alan, armudî bir şekle sahip, harika tabiat manzaralarının bulunduğu yemyeşil bir çay adasıdır. Uzunluğu yaklaşık 435, genişliği 225 km'dir. Adanın yüzölçümüyse 65.610 km² kadardır

SİFFİN: Fırat havzasında bulunan Rakka'nın doğusunda yer alır. 657 yılında, Hz Ali (r.a.) ile onun halifeliğini kabul etmeyen Şam Valisi Hz. Muaviye arasında Siffinde meydana gelen bir savaş yerin ismine izafeten Siffin Savaşı olarak anılmaktadır.

SÜVEYŞ KANALI: Akdeniz ile Kızıldeniz'i birleştiren, Afrika'yı Asya'dan ayıran, 160 km uzunluğundaki yapay su yoludur. Avrupa ile Hint Okyanusu ve Büyük Okyanusun batı bölümü arasındaki en kısa denizyoludur. Bugünkü Mısır sınırları içinde yer almaktadır. Fransızlar tarafından inşa edilen kanalın yapımı 1869 yılında tamamlandı. Başlangıçta kanalın derinliği yalnızca 8 metre, genişliği ise dipte 22 metre, yüzeyde 58 metreydi. Ard arda yapılan genişletme ve derinleştirme çalışmalarını sonucunda 1967 yılında en dar yerinde genişliği 55 metreye derinliği ise 12 metreye çıkarıldı. 20 yüzyılın sonlarında kanaldan günde ortalama 55 gemi geçebilmekteydi. 1967 yılındaki Arap-İsrail Savaşı sırasında halkın neredeyse tümü bölgeden uzaklaştırıldı. Bir süre ulaşımın kapatılan kanal 1975 yılında yeniden ulaşımına açıldı. 1975-1980 yılları arasında da genişletilen kanal, günümüzde suya batma derinliği 20 metreye kadar olan gemilerin geçişine elverişli hale geldi.

ŞAM: Suriye'nin başkentidir. Dünya tarihi boyunca, hiç aralıksız en uzun süre kullanılan şehir olarak anılır. Şu anki nüfusu yaklaşık 2 milyondur. En bilinen tarihî mekânlardan biri Emevî Camiidir.

- T -

TAİF: Taif, Suudî Arabistan'ın batı kesiminde, Mekke'nin doğusunda bulunan bir düzlükte yer alan bir şehirdir. Denizden yüksekliği 1.879 metredir.

TEPELİCE: Isparta bulunan Barla dağının bir tepesidir. Barla Dağı, Eğirdir Gölünün geniş yayı içine yerleşmiş durumdaki Atabey, Barla ve Senirkent yöreleri arasındadır. Bediüzzaman Hazretlerinin Barla'daki talebelerinden Abdullah Çavuş, Mustafa Çavuş ve Abbas Mehmed, ona Tepelice'de Çam ve Katran ağaçlarının üzerine tahtadan birer kulübecik yapmışlardır. Bediüzzaman Hazretleri, yaz aylarında bu kulübeciklere çıkar, namaz kılar ve tefekkür ederdi.

- U -

UHUD DAĞI: Uhud Dağı, Medine'nin beş km kuzeyinde, büyük, kırmızı kayalık bir dağdır. Yüksekliği 200 m olan dağın uzunluğu doğudan batıya yaklaşık 6 km dir.

Hicretin 3. senesinde, Uhud Dağı civarında, Müslümanlarla Kureysli müşrikler arasında büyük bir savaş gerçekleşmiş ve bu savaşa dağın ismine izafeten "Uhud Savaşı" denilmiştir.

- Y -

YEMAME: Geniş topraklara sahip olan Yemame bölgesi, Arap Yarımadasının orta bölümünde yer almaktadır. Güneyinde Yemen, doğusunda Basra Körfezi, batısında ve kuzeyinde Hicaz bulunur. Ana yerleşim yeri bölgenin ismiyle bilinen Yemame şehridir. Tayy denilen Ece ve Selma adlarında dağları vardır. Hurmalık bahçeleri ve diğer tarım alanları, Hicaz bölgesine oranla daha fazladır. Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) halifeliği döneminde bu bölgedeki Arapların bir kısmı İslâma girdikleri hâlde henüz tamamen kalplerine iman yerleşmemiştir. Bunlar, zekât ödemeyenler ve yalancı peygamber Müseylime-i Kezzab'ın peşine takılarak irtidat edenler olmak üzere iki grupta toplanıyordu. Hz. Ebu Bekir, bu durumu düzeltmek için Halid bin Velid komutasında bölgeye bir ordu gönderdi. ve Müseylime-i Kezzab ile savaş yapıldı. Savaş sonunda Müseylime öldürüldü ve bölgedeki istenmeyen durumlar ortadan kaldırıldı.

YEMEN: Orta Doğu, Arap Denizi, Aden Körfezi ve Kızıldeniz kıyısında, Umman ile Suudi Arabistan arasında yer alır. Yemen fiziksel coğrafya bakımından kıyılardan iç kesime doğru sıralanan üç ana bölgeye ayrılır. Dar kıyı ovası, Yemen platosu ve geniş çöllük alanlar. Kesin sınırlarla birbirinden ayrılmayan bu bölgeler arasında bazı geçiş kuşakları da yer alır. Eski çağlardan beri çeşitli kültür ve uygarlıkların buluşma noktası olan Yemen'de Akdeniz'den Hindistan'a kadar uzanan bir kuşağın izleri görülür.

- Z -

ZEVRA: Medine çarşısında bir yer adıdır.

MEKTUBAT AYET İNDEKSİ

Açıklama: Ayet İndeksi, ayetlerin okunuş metninin ilk kelimesine göre alfabetik sıraya konulmuştur.

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Alâ sürurin mütekabilîn.	496.	Hicr Suresi, 15:47.	عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ
Allâhü lâ ilâhe illâ hüve'l-hayyü'l-kayyûmü lâ te'hu-zühü sinetün velâ nevm.	403.	Bakara Suresi, 2:255.	اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ
Allâhü nûru's-semâvati ve-lardi meselü nûrihi kemiş-kâtin fihâ misbâhün elmis-bâhü fî züccâcetin ezzüccâcetu keennehâ... ilâhir.	698, 861.	Nur Suresi, 24:35.	اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهُا... الْخ
Arabiyyün mübin.	660.	Nahl Suresi, 16:103.	عَرَبِيٌّ مُبِينٌ
Belillâhe fa'büd vekün mine's-şâkirîn.	609.	Zümer Suresi, 39:66.	بَلِ اللَّهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ
Beynehümâ berzahun lâ yebgyân.	550.	Rahman Suresi, 55:20.	بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ
Bismillâhirrahmânirrahîm.	51-53.	Fatiha Suresi, 1:1; Neml Suresi, 27:30	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
Câe'l-hakku ve zeheka'l-bâtılü inne'l-bâtîle kâne zehûkan.	231.	İsra Suresi, 17:81.	جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا
Daraballâhü meselen racü-len fihi şurakâü müteşâki-sûne .	430, 436, 839.	Zümer Suresi, 39:29.	ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ
Edgâsü ehlâmin.	581.	Yusuf Suresi, 12:44.	أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ
Efelâ ta'kılûn.	739.	Bakara Suresi, 2:44.	أَفَلَا تَعْقِلُونَ
Efelâ ya'kılûn.	321, 545.	Yâsin Suresi, 36:68.	أَفَلَا يَعْقِلُونَ

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Efelâ yeşkürûn.	609, 853.	Yâsin Suresi, 36:35, 73.	أَفَلَا يَشْكُرُونَ
Efelâ yetedebberûn.	545.	Nisâ Suresi, 4:82	أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ
Efelâ yetefekkerûn.	545.	En'âm Suresi, 6:50.	أَفَلَا يَتَفَكَّرُونَ
Efelem yenzurû ilessemâi fevkahüm keyfe beneynâha.	821.	Kaf Suresi, 50:6.	أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا
Elâ bizikrillâhi tatmeinnü'l-kulübü.	430, 839.	Ra'd Suresi, 13:28.	أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ
Elâ inne evliyâellahü lâ hav-fün aleyhim velâ hüm yahzenûn.	750.	Yunus Suresi, 10:62.	أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ
El-cevâri'l-künnes.	30, 820.	Tekvir Suresi, 81:16.	أَلْجَوَارِ الْكُنَسِ
El-ehillâü yevmeizin ba'dü-hüm liba'din adüvün ille müttekîn.	703.	Zuhruh Suresi, 43:67.	أَلَا خَلَاءٌ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ أَلَّا الْمُتَّقِينَ
Elem tera keyfe.	301.	Fil Suresi, 105:1.	أَلَمْ تَرَ كَيْفَ
Elhamdü lillâhi rabbilâlemîn.	508, 550, 668, 857.	Fatiha Suresi, 1:2.	الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
El-hükmü lillâhi.	132, 133, 453.	Mü'min Suresi, 40:12.	الْحُكْمُ لِلَّهِ
El-hükmü lillâhi.	453.	En'am Suresi, 6:57.	الْحُكْمُ لِلَّهِ
Elif lâm mim.	318.	Bakara Suresi, 2:1.	الْم
El-kâriatü.	340.	Karia Suresi, 101:1.	الْقَارِعَةُ
Elkiyâ fî cehenneme külle keffârin anîd.	532.	Kaf Suresi, 50:24.	الْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ
Ellezi halekal mevte vel ha-yâte liyeblüveküm eyyü-küm ahsenü amelen.	18.	Mülk Suresi, 67:2.	الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Ellezi halekal mevte ve'l-ha- yâte.	819.	Mülk Suresi, 67:2.	الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ
Ellezîne izâ esâbethüm mu- sîbetün kâlû innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn.	128.	Bakara Suresi, 2:156.	الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ
Ellezîne kâle lehümmünâsü innennâse kad cemeû leküm fahşevhüm fezzâdehüm îmânen ve kâlû hasbünallâhu ve ni'me'l-vekil.	101, 732, 830.	Âl-i İmran Suresi, 3:173.	الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ
Errahmânirrahîm.	857.	Fatiha Suresi, 1:2.	الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
Esselâmü alâ menittebeal hüda.	77.	Tâhâ Suresi, 20:47.	السَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى
Ev kezulümâtin fi bahrin lücciyin yeğşâhü mevcün min fevkihi sehâbün zulümâtün ba'dühâ fevka ba'din...	694.	Nur Suresi, 24:40.	أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ...
Eyuhıbbü ehadüküm en ye- küle lahme ehîhi meytên.	464, 841.	Hucurat Suresi, 49:12.	أَيُّبُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَحِيهِمَتَا
Fa'lem ennehü lâ ilâhe illalâhü.	324, 331.	Muhammed Suresi, 47:19.	فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
Fallâhü hayrun hâfızan ve hüve erhamürrâhimîn.	59, 823, 824.	Yusuf Suresi, 12:64.	فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّحِيمِينَ
Fe'alün limâ yürîd.	148.	Buruc Suresi, 85:16; Hûd Suresi, 11:107.	فَعَلْ لِمَا يُرِيدُ
Feâminü billâhi ve resuli hi'n-nebiyyi'l-ümmiyyi'l-lezi yû'minü billâhi ve kelimâtihi vettebiühü lealleküm tehtedün.	733, 865.	A'raf Suresi, 7:158.	فَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ
Febieyyi âlâi rabbikümâ tü- kezzibân.	609, 853.	Rahman Suresi, 55:13, 16, 18, 21, ... 73.	فَبَايَ الْآءِ رَبِّكُمْ تَكْذِبَانَ

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Feersilûni.	534.	Yusuf Suresi, 12:45.	فَارْسِلُونِ
Fein tevellev fekul hasbiyal- 44. lâhü lâ ilâhe illâ hüve aleyhi tevekkeltü ve hüve rabbü'l- arşilazîm.		Tevbe Suresi, 9:129.	فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ
Fein tevellev fekul hasbiyal- 822. lâhü.		Tevbe Suresi, 9:129.	فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ
Fekâle lehüm resûlullâhi 533. nâkatellâhi ve sükyâhâ.		Şems Suresi, 91:13.	فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا
Fekezzebûhü feakarûhâ fe- 533. demdeme aleyhim rabbü- hüm bizenbihim fesevvâhâ.		Şems Suresi, 91:14.	فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّيْهَا
Fekû lâ lehü kavlen leyyi- 101. nen.		Tâhâ Suresi, 20:44.	فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لِّنَا
Felâ tüzekkû enfûseküm. 777.		Necm Suresi, 53:32.	فَلَا تَرْكُودُوا أَنْفُسَكُمْ
Felâ uksimu bilhunnâs. 30, 820.		Tekvir Suresi, 81:15.	فَلَا أَقْسِمُ بِالْخَنَسِ
Felâ uksimu bimevâkın nü- 661. cüm.		Vâkıa Suresi, 56:75.	فَلَا أَقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ
Felemmâ kadâ zeydün min- 823. hâ vetaran zevvecnâ kehâ likeylâ yekûne alel mü'mi- nîne haracün fî ezvâcin edı- yâihim.		Ahzâb Suresi, 33:37.	فَلَمَّا قُضِيَ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَا كَهَا لَكِنِّي لَا يَكُونُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ
Feliümmihi's-südüs. 67, 68, 826.		Nisâ Suresi, 4:11.	فَلِأَمِّهِ السُّدُسُ
Felizzekeri mislü hazzı'l-ün- 66, 826. seyeyni.		Nisâ Suresi, 4:176.	فَلِلَّذِكْرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ
Femen ezlemü mimmen 166, 524. kezebe alellâhi.		Zümer Suresi, 39:32.	فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ
Halâka's-semâvâti vel ardı fî 663. sitteti eyyam.		A'raf Suresi, 7:54.	خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ
Hammâlâte'l-hatabi. 275.		Tebbet Suresi, 111:4.	حَمَّالَةَ الْحَطَبِ

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Hasbünallâhü ve ni'mel vekîl.	127, 706, 822.	Âl-i İmran Suresi, 3:173.	حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ
Hasire'd-dünyâ ve'l-âhîretü.	440.	Hac Suresi, 22:11.	خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ
Hel min mezîd.	555.	Kaf Suresi, 50:30.	هَلْ مِنْ مَزِيدٍ
Hüvellezî ceale lekümü'l-ar-da zelûlen femşû fî menâki-bihâ.	32, 821.	Mülk Suresi, 67:15.	هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا
Hüvellezî enzele aleyke'l-ki-tâbe minhü âyâtün muhke-mâtün hünne ümmü'l-kitâ-bi ve üharu mütaşâbihâtün feemmellezîne...	590, 857.	Âl-i İmran Su-resi, 3:7.	هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ...
Hüvellezî ersele resûlehü bil hüdâ ve dînîl hakkı liyüzhi-rehü aleddîni küllihi ve kefâ billâhi şehîda.	153.	Fetih Suresi, 48:28.	هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا
İdfa' billetî hiye ahsenü fe-izellezî beyneke ve beyne-hü adâvetün keennehü ve-liyyün hamîm.	442.	Fussilet Suresi, 41:34.	ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ
İhdina's-sirata'l-müstakîm.	857.	Fatiha Suresi, 1:6.	اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ
İkterabetissâatü venşak-ka'l-kamer.	305, 351.	Kamer Suresi, 54:1.	اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ
İmmâ yeblüganne indeke'l-kibara ehadühümâ ev kilâ-hümâ felâ tekullemümâ uf-fin velâ tenharhümâ.	437, 839.	İsra Suresi, 17:23.	أَمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا آفٌ وَلَا تُنْهَرُهُمَا
İn ecriye illâ alallâhi.	28, 820.	Sebe Suresi, 34:47; Yunus Suresi, 10:72.	إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ
İn hüve illâ vahyün yûhâ.	339.	Necm Suresi, 53:4.	إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
İn kânet illâ sayhaten vâhi- deten feizâhüm cemîun le- deynâ muhdarûn.	426.	Yâsin Suresi, 36:53.	إِنْ كَانَتْ الْأَصْحَاحَةُ وَاحِدَةً فَادَّاهُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ
İn küntüm li'rru'yâ ta'bürûn.	579.	Yusuf Suresi, 12:43.	إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ
İnde sidretil muntehâ.	510.	Necm Suresi, 53:14.	عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنتَهَى
İndehâ cennetül me'vâ.	510.	Necm Suresi, 53:15.	عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى
İnnâ cealnâ fî a'nâkihîm ağ- lâlen fehiye ilel ezkani fe- hüm mukmehûn.	274.	Yâsin Suresi, 36:8.	أَنَا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ
İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râ- ciûn.	133, 469.	Bakara Suresi, 2:156.	إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ
İnnallâhe hüver rezzâku zül kuvveti'l-metîn.	439, 457, 711, 840.	Zâriyât Suresi, 51:58.	إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ
İnnallâhe maa'l-müttekîn.	472.	Bakara Suresi, 2:194.	إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ
İnnallâhe maa's-sâbirîn.	469, 471.	Bakara Suresi, 2:153.	إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ
İnnallâhe yuhîbbü'l-müte- vekkilîn.	472.	Âl-i İmran Suresi, 3:159.	إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ
İnnallâhe yuhîbbü's-sâbirîn.	472.	Enfal Suresi, 8:46.	إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ
İnne keyde's-şeytânî kâne zaîfen.	65, 826.	Nisâ Suresi, 4:76.	إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا
İnnehü kâne zalûmen cehûlâ.	554, 850.	Ahzâb Suresi, 33:72.	إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا
İnneke leminel mürselîn.	836.	Yâsin Suresi, 36:3.	إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ
İnne'l-insâne lazalûm.	446.	İbrahim Suresi, 14:34.	إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ
İnnellahe yuhîbü's-sâbirîn.	472.	Âl-i İmran Suresi, 3:146. (Ayetten muktebes)	إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ
İnnemâ emrühû izâ erâde şey'en en yekûle lehü kün feyekûn.	415.	Yâsin Suresi, 36:82.	إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
İnnema'l-mü'minûne ihve- tün...	442, 455, 840.	Hucurat Suresi, 49:10.	أَمَّا الْمُؤْمِنُونَ اخْوَةٌ
İttebiû men lâ yes'elüküm ecran vehüm mühtedûn.	28, 820.	Yâsin Suresi, 36:21.	اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ
İttehazû ahbârehüm ve ruhânehüm erbâben min dûnillâh.	546.	Tevbe Suresi, 9:31.	اتَّخِذُوا أَحْبَابَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ
Iyyake na'büdü ve iyyake nestâin.	667, 669, 857.	Fatiha Suresi, 1:5.	إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ
Iyyake nestâin.	667, 669, 671, 857.	Fatiha Suresi, 1:5.	إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ
İz ceallezîne keferû fi ku- lûbihimü'l-hamiyyete, ha- miyyete'l-câhiliyyeti feen- zelallâhü sekînetehü alâ re- sûlihi ve ale'l-mü'minîne...	540.	Fetih Suresi, 48:26.	إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ ..
İz yağşes sidrate mâ yağşâ.	510.	Necm Suresi, 53:16.	إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى
İza's-semaü'n-fetarat.	340.	İnfitar Suresi, 82:1.	إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ
İzaşşemsü küvvirat.	340.	Tekvir Suresi, 81:1.	إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ
Izin bease eşkâhâ.	533.	Şems Suresi, 91:12.	إِذَا انْبَعَثَ أَشْقَاهَا
Kad eflaha men zekkâhâ.	778.	Şems Suresi, 91:9.	قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيْهَا
Kaf vel kurânîl mecîd.	532, 848.	Kaf Suresi, 50:1.	ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ
Kâle nnemâ eşkû bessî ve huznî ilallâh.	472.	Yusuf Suresi, 12:86.	قَالَ إِنَّمَا أَشْكُوا بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ
Ke'l-urcûnî'l-kadîm.	32.	Yâsin Suresi, 36:39.	كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ
Kezzebet semûdü bitağvâ- hâ.	533.	Şems Suresi, 91:11.	كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوِيهَا
Kıtmîr.	311.	Fâtır Suresi, 35:13.	قَطْمِيرٍ

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Kul bifadillâhi ve birahmeti- hi febizâlike felyefrahû hüve hayrûn mimmâ yecmeûn.	624.	Yunus Suresi, 10:58.	قُلْ يَفْضُلُ اللَّهُ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ
Kul fe'tû bittevrâtî fetlûhâ in küntüm sâdikîn.	279.	Âl-i İmran Suresi, 3:93.	قُلْ فَاتُوا بِالْتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ
Kul inne'l-mevtellezî tefirrû- ne minhü feinnehü mülâkî- küm.	708.	Cuma Suresi, 62:8.	قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ
Kul inneme'l-ilmü indellâh.	64, 590.	Mülk Suresi, 67:26.	قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ
Kul leini'c-temeati'l-insü ve'l-cinnü alâ en ye'tû bi- misli hâze'l-kur'âni lâ ye'tû- ne bimislihi.	313.	İsra Suresi, 17:88.	قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ
Kul mâ ya'beû biküm rabbî lev lâ duâüküm.	503, 509, 846.	Furkan Suresi, 25:77.	قُلْ مَا يَعْبُؤُابِكُمْ رَبِّي لَوْ لَا دُعَاؤُكُمْ
Kul teâlev ned'u ebnâeküm ve nisâenâ ve nisâeküm ve en fûsenâ ve enfûseküm sümme nebtehil fe nec'al la'netellâhi alel kâzibîn.	279	Âl-i İmran Suresi, 3:61.	قُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَابْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ
Kulî'l-lâhü sümme zerhüm fî havzihim yel'abûn.	150.	En'âm Suresi, 6:91.	قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ
Külle yevmin hüve şe'nin.	148.	Rahmân Sure- si, 55:29.	كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ
Küllü şey'in hâlikün illâ vechühü.	98, 100, 777, 779, 830.	Kasas Suresi, 28:88.	كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ
Kün feyekûn.	22.	Yâsin Suresi, 36:82.	كُنْ فَيَكُونُ
Lâ ilâhe illallâh.	324, 331, 334, 335, 338, 398.	Muhammed Suresi, 47:35.	لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
Lâ tahzen innallahe maana.	273.	Sâffât Suresi, 37:35. Tevbe Suresi, 9:40.	لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Lâ ya'lemül-l-gaybe illâllah. 62.		Neml Suresi, 27:65	لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ
Lâ ya'zübü anhü miskâlû zerratin. 663.		Sebe Suresi, 34:3.	لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ
Lâ yestevî eshâbünnâri ve eshâbü cenneti eshâbü cenneti hümül fâizün. 674.		Haşir Suresi, 59:20.	لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ
Lâ yökellüfullâhü nefsen illâ vüs'ahâ. 119.		Bakara Suresi, 2:286.	لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا
Lein şekertüm leezidenne-küm. 609.		İbrahim Suresi, 14:7.	لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ
Lekad künte fî gafletin min hâzâ fekeşefnâ anke gıtâ- eke febesarukel yevme hadîd. 532.		Kaf Suresi, 50:22.	لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ
Lekadraâ min âyâti rabbihil kübrâ. 510.		Necm Suresi, 53:18.	لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى
Leyse kemislihi şey'un. 139.		Şûrâ Suresi, 42:11.	لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ
Likey lâ yekûne ale'l- mü'minîne haracün fî ezvâci ed'iyâihim. 49.		Ahzâb Suresi, 33:37.	لَكَیْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ
Mâ esâbeke min hasenetin feminallâhi vemâ esâbeke min seyyietin femin nefsi- ke. 777, 778.		Nisâ Suresi, 4:79.	مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنَ نَفْسِكَ
Mâ halkuküm velâ ba'sü- küm illâ kenefsin vâhîdetin. 426, 491, 838.		Lokman Suresi, 31:28.	مَا خَلَقْكُمْ وَلَا بَعَثْكُمْ إِلَّا كُفْرًا وَاحِدَةً
Mâ kâne muhammedün ebâ ehadin min ricâliküm velâkin rasûlallâhi ve hâteme'n-nebiyyîn. 48, 823.		Ahzâb Suresi, 33:40.	مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ
Mâ yelfizu min kavlin illâ le- deyhi rakîbün atîd. 532.		Kaf Suresi, 50:18.	مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ
Mâ zegal besaru vemâ tagâ. 510.		Necm Suresi, 53:17.	مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Mâliki yevmiddîn.	857.	Fatiha Suresi, 1:3.	مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ
Men katele nefsen bigayri 89 nefsin ev fesâdin filardi fe- keennemâ katele'n-nâse cemîa.		Mâide Suresi, 5:32.	مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا
Menittehaze ilâhehü hevâ- 777. hü.		Furkan Suresi, 25:43.	مَنْ اخْتَارَ اللَّهَ هَوَاهُ
Merace'l-bahreyni yelteki- 550. yânî.		Rahmân Sure- si, 55:19.	مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ
Mesnâ 312.		Nisâ Suresi, 4:3; Sebe Sure- si, 34:46.	مَثْنَى
Min haysü lâ yahtesibü.	676.	Talâk Suresi, 65:3.	مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ
Muhammedün resûlullâhi.	153.	Fetih Suresi, 48:29.	مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
Muhdarîn.	313.	Saffat Suresi, 37:127, 158.	مُحَضَّرِينَ
Muhdarûn.	311, 312.	Saffat Suresi, 37:57; Yâsin Suresi, 36:32, 53, 75.	مُحَضَّرُونَ
Nesullâhe feensâhüm enfü- 26. sehüm üläike hümü'l-fâsi- kun.		Haşir Suresi, 59:19.	نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمْ الْفَاسِقُونَ
Ni'me'l-mevlâ ve ni'me'n- 127. nasîr.		Enfal Suresi, 8:40; Hac Sure- si: 22:78.	نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ
Rabbenâ âtinâ fiddünyâ ha- 470. seneten ve filâhirati hase- neten vekinâ azâbe'n-nâr.		Bakara Suresi, 2:201.	رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ
Rabbenâ lâ tüâhiznâ in ne- 429, 502, 645, sînâ ev ahta'nâ.	660.	Bakara Suresi, 2:286.	رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا
Rabbenâ lâ tüziğ kulûbenâ 142, 150, 429. ba'de iz hedeytenâ ve heb- lenâ min ledünke rahmeten inneke ente'l-vehhâb.		Âl-i İmran Suresi, 3:8.	رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Rabbenâ tekabbe'l-minnâ inneke ente's-semîu'l-alîm.	429.	Bakara Suresi, 2:127.	رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
Rabbîşrahîlî sadrî.	429.	Tâhâ Suresi, 20:25.	رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي
Rabbüküm a'lemü bimâ fi nüfûsiküm in tekûnû salihîne fe innehü kâne lil evvâbine gafuran.	437.	İsra Suresi, 17:25.	رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا
Rabbülâlemîn.	549, 550.	A'raf Suresi: 54; Kasas Suresi: 30, Mü'min Suresi: 64.	رَبُّ الْعَالَمِينَ
Rabbî's-semâvâtî velardî.	698.	Ra'd Suresi, 13:16.	رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
Semî'nâ ve eta'nâ.	307, 330.	Bakara Suresi, 2:285.	سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا
Sıratallezîne en'amte aley-him...	672, 857.	Fatiha Suresi, 1:7.	صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
Sübâne rabbike rabbî'l-iz-zeti ammâ yesifûn.	686, 726.	Sâffât Suresi, 37:180.	سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ
Sübhanekâ lâ ilme lenâ illâ mâ allemtenâ inneke te'l-alîmü'l-hakîm.	147, 331, 356, 429, 436, 463, 501, 509, 519, 534, 577, 601, 614, 623, 639, 658, 726, 749, 775.	Bakara Suresi, 2:32.	سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
Sübhanellezî sehara lenâ hâzâ ve mâ künnâ lehû mukrinîn.	32.	Zuhurf Suresi, 43:13.	سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ
Şehru ramadânellezî ünzile fihil kur'ânü hüden linnâsi ve beyyinâtin minel hüda vel fûrkân.	675, 859.	Bakara Suresi, 2:185.	شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ
Tebbet yedâ ebî lehebin.	275.	Leheb Suresi, 111:1.	تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ
Tevffenî müslimen ve el-hıkni bissâlihîn.	475, 842.	Yusuf Suresi, 12:101.	تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَالْحَقْنِي بِالصَّالِحِينَ
Tevekkeltü alellah.	113.	Hûd Suresi, 11:56.	تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Vahfız lehümâ cenâhazzülli minerrahmeti ve kul rabbir-hamhümâ kemâ rabbeyânî sagîran.	437, 839.	İsra Suresi, 17:24.	وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا
Vallahü ya'simüke mine'n-nâs.	271, 272, 277.	Mâide Suresi, 67	وَاللَّهُ يَعَصِمُكَ مِنَ النَّاسِ
Ve âhiru da'vâhüm eni'l-hamdülillâhi rabbil âlemîn.	614.	Yunus Suresi, 10:10.	وَآخِرُ دَعْوِهِمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
Ve beşşiri's-sâbirîn.	128.	Bakara Suresi, 2:155.	وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ
Ve câet küllü nefsin meahâ saîkun ve şehîd.	532.	Kaf Suresi, 50:21.	وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ
Ve câet sekrâtü'l-mevti bil-hakkı zâlike mâ kunte min-hü tahîdû	532.	Kaf Suresi, 50:19.	وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ
Ve ceale's-şemse sirâcen.	349.	Nuh Suresi, 71:16.	وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا
Ve cealnâ min beyni eydî-him sedden ve min halfîhim sedden feağseyñâhüm fehüm lâ yübsirûn.	274.	Yâsin Suresi, 36:9.	وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ
Ve cealnâ nevmeküm sû-bâten.	580, 583.	Nebe Suresi, 78:9.	وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا
Ve emmâ bini'meti rabbike fehaddis.	110, 332, 568.	Duhâ Suresi, 93:11.	وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ
Ve immâ yenzeganneke mineş şeytânî nezğun fes-teiz billâhi innehû hüves semîul alîm.	435, 696.	Fussilet Suresi, 41:36.	وَأَمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
Ve in min şey'in illâ yüseb-bihu bihamdihi.	27, 30, 36, 40, 43, 47, 51, 54, 60, 65, 69, 77, 84, 120, 128, 134, 153, 374, 430, 437, 442, 464, 468, 503, 510, 520, 602, 609, 659.	İsra Suresi, 17:44.	وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Ve in ta'fû ve tasfehû ve tağfirû feinnallâhe gafûrun rahîm.	448.	Teğabün Sure-si, 64:14.	وَأَنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
Ve in yerav âyeten yû'ridû ve yekûlû sihrun müstemir-run.	351.	Kamer Suresi, 54:2.	وَأَنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ
Ve innehü lekasemün lev ta'lemûne azîm.	661.	Vâkıa Suresi, 56:76.	وَأَنَّهُ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ
Ve iz kâle îsebnü meryeme yâ benî isrâîle innî rasûlüllâhi ileyküm müsaddikan li-mâ beyne yedeyye mine't-tevrâtı ve mübeşşiran...	292.	Saf Suresi, 61:6.	وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَآئِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا
Ve izâ kuriel kurânü feste-miû lehü ve ensitû lealle-küm türhamûn.	534.	A'raf Suresi, 7:204.	وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ
Ve izâ merrû billağvi merrû kirâmen.	448.	Furkan Suresi, 25:72.	وَإِذَا مَرُّوا بِالْغَوَامِرِ كِرَامًا
Ve kâle karînühu hâza mâ ledeyye atîdün.	532.	Kaf Suresi, 50:23.	وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ
Ve kâle rabbükümü'd'ûnî estecib leküm.	509.	Mü'min Suresi, 40:60.	وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ
Ve kalû'l-hamdü lillâhi'l-lezî hedânâ lihâzâ vemâ künnâ linehtediye lev lâ en hedâ-nallâhü lekad câet rusûlü rabbînâ bilhakki.	83, 501, 577, 749.	A'raf Suresi, 7:43.	وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ
Ve keeyyin min dâbbetin lâ tahmilü rızkahâallâhü yer-zûkuhâ ve iyyâküm vehü-vessemîu'l-alîm.	439, 840.	Ankebut Sure-si, 29:60.	وَكَايْنٍ مِنْ ذَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
Ve kıyle yâ erdublei mâeki ve yâ semâü akliî ve gydel mâü ve kudiye emru vestevet alel cûdiyyi ve kîle bü'den ilikavmiz zâlimîn.	533.	Hûd Suresi, 11:44.	وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكَ وَيَا سَمَاءُ أَفْلَعِي وَغِيضَ الْمَاءِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Ve külle şey'in ahseynahü fi imâmin mübîn. 825.		Yâsin Suresi, 36:12.	وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْسَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ
Ve lekad kerramnâ benî âdem. 554, 850.		İsra Suresi, 17:70.	وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ
Ve lekad raâhü nezleten ûhrâ. 510.		Necm Suresi, 53:13.	وَلَقَدْ رَأَاهُ نَزْلَةً أُخْرَى
Ve lekad zeyyennes semâ-ed dünyâ bimesâbîha. 698.		Mülk Suresi, 67:5.	وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ
Ve lillahi'l-meselü'l-a'la. 148, 417, 419, 420, 422, 423, 431, 433, 434.		Nahl Suresi, 16:60.	وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى
Ve men yü'te'l-hikmete fe-kad ûtiye hayran kesîra. 37, 681.		Bakara Suresi, 2:269.	وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا
Ve meselühüm fil incîli ke-zar'in ehrace şetahü feeze-rahü festağleza festeava alessukîhi yu'cibü'z-zurrâa liyağîza bihimül küffâr. 286.		Fetih Suresi, 48:29.	وَمَثَلُهُمْ فِي الْآَنْجِيلِ كَذَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْطُهُ فَأَذَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوْقِهِ يَعْجِبُ الزَّرَّاعُ لِيَغِيْظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ
Ve min âyâtihi en tekûmes semâü vel ardu biemrihi sümme izâ deâküm da've-ten minel ardı izâ entüm tahrücün. 665.		Rum Suresi, 30:25.	وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ
Ve min âyâtihi halku's-se-mâvâti velardı vahtilâfû el-sinetiküm ve elvânîküm. 663.		Rum Suresi, 30:22.	وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْوَانِكُمْ
Ve nahnü akrabü ileyhi min hablil verîd. 516.		Kaf Suresi, 50:16.	وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ
Ve nüfiha fissûri zâlike yev-mül vaîd. 532.		Kaf Suresi, 50:20.	وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ
Ve sâminhüm kelbühüm. 311.		Kehf Suresi, 18:22.	وَنَامْنَهُمْ كُلَّهُمْ
Ve sehara's-şemse ve'l-ka-mera. 698.		Ra'd Suresi, 13:2.	وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
Ve selâmün alel mürselîn. 686, 726.		Sâffât Suresi, 37:181.	وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Ve tûb aleynâ inneke en- te't-tevvâbü'r-rahîm.	429.	Bakara Suresi, 2:128.	وَتُبَّ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ
Ve üfevvidu emrî ilellâhi in- nallâhe basîrun bi'l-ibâd.	107.	Mü'min Suresi, 40:44.	وَأَفْوِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ
Ve yekûlû sihrun müstemi- run.	352.	Kamer Suresi, 54:2.	وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ
Ve yessirlî emrî.	429.	Tâhâ Suresi, 20:26.	وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي
Ve yünezzilû aleyküm mi- nessemâi mâen liyütahhira- küm bihi.	214.	Enfal Suresi, 8:11.	وَيُنْزِلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ
Ve zennûni iz zehebe mu- gâdiben fezanne en len nekdira aleyhi fenâdâ fizzu- lumâti en lâ ilâhe illâ ente...	533.	Enbiyâ Suresi, 21:87.	وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ...
Vehlül ukdeten min lisânî.	429.	Tâhâ Suresi, 20:27.	وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي
Velâ tekûnû kellezîne ne- sullâhe feensâhüm.	777, 778.	Haşir Suresi, 59:19.	وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ
Velâ terkenû ilellezîne zale- mû fetemessekümü'n-nâr.	604, 699.	Hûd Suresi, 11:113.	وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ
Velâ teşterû biâyâtî seme- nen kalîlen.	726, 863.	Bakara Suresi, 2:41.	وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا
Velâ tezirû vâziratün vizra uhrâ.	445.	En'âm Suresi, 6:164.	وَلَا تَزِرْ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى
Velâ yehâfû ukbâhâ.	533.	Şems Suresi, 91:15.	وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا
Velhamdüillâhi rabbil âle- mîn.	686, 726.	Sâffât Suresi, 37:182.	وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
Ve'l-kamera kaddernâhü menâzile hattâ âdeke'l-ur- cûni'l-kadîm.	31, 820.	Yâsin Suresi, 36:39.	وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Velkâzımîne'l-gayze velâfî-ne aninnâsi vallâhü yuhib-bü'l-muhsinîn.	442, 840.	Âl-i İmran Suresi, 3:134.	وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ
Velkur'âni'l-hakîm.	661, 836.	Yâsin Suresi, 36:2.	وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ
Velmürselâtin.	662.	Mürselât Sure-si, 77:1.	وَالْمُرْسَلَاتِ
Vemâ erselnâke illâ rahme-ten lil âlemîn.	67.	Enbiyâ Suresi, 21:107.	وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ
Vemâ kaderullâhe hakka kadrihi velardu cemîan kab-zatühü yevme'l-kiyame-ti vessemâvâtü matviyyâtün biyemînihi.	230.	Zümer Suresi, 39:67.	وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِّيَمِينِهِ
Vemâ künnâ muazzibîne hattâ neb'ase rasûlen.	655.	İsra Suresi, 17:15.	وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا
Vemâ lenâ ellâ netevеккеle alallâhi ve kad hedânâ sü-bülenâ velenasbiranne alâ mâ âzeytümûna...	728, 864.	İbrahim Suresi, 14:12.	وَمَا لَنَا إِلَّا تَنَوَّلْنَا عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَيْنَا سُبُلَنَا وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَى مَا آذَيْتُمُونَا...
Vemâ rameyte iz rameyte...	240, 365.	Enfal Suresi, 8:17.	وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ...
Vemâ teşâüne illâ en yeşâ-Allah.	87.	İnsan Suresi, 76:30.	وَمَا تَشَاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ
Vemâ überriü nefsi inne'n-nefse leemmâratün bissûi.	114, 551.	Yusuf Suresi, 12:53.	وَمَا أُبْرِئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ
Vemâ zeğa'l-basarü.	344.	Necm Suresi, 53:17.	وَمَا زَاغَ الْبَصَرُ
Vemâ'l-hayâtüddünyâ illâ metâul gurûr.	772.	Âl-i İmran Suresi, 3:185.	وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ
Vennâşitati neştan.	589.	Nâziât Suresi, 79:2.	وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا
Vennâziâti garkan.	589.	Nâziât Suresi, 79:1.	وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا
Vennecmi izâ hevâ.	661.	Necm Suresi, 53:1.	وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Venşakka'l-kamer.	240, 305, 351, 358, 352, 355, 365.	Kamer Suresi,	وَأَنشَقَّ الْقَمَرُ
Veseneccişşâkirîn.	609.	Âl-i İmran Suresi, 3:145.	وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ
Vessemâvâtü matviyyâtün biyemînih.	663.	Zümer Suresi, 39:67.	وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ
Veşşemsü tecrî.	348.	Yâsin Suresi, 36:38.	وَالشَّمْسُ تَجْرِي
Veşşemsi ve duhâhâ.	661, 857.	Şems Suresi, 91:1.	وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا
Vetteku fitneten lâ tûsîben-nellezîne zalemû minküm hâssaten.	615, 854.	Enfâl Suresi, 8:25.	وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً
Vettîni vezzeytûni.	662.	Tîn Suresi, 95:1.	وَالَّتَيْنِ وَ الزَّيْتُونَ
Vezzâriyat.	662.	Zâriyât Suresi, 51:1.	وَالذَّارِيَاتِ
Vildânün muhalledûn.	129, 832.	Vâkia Suresi, 56:17.	وَلِدَانٌ مُّخْلَدُونَ
Vildânün muhalledûn.	129.	İnsan Suresi, 76:19.	وَلِدَانٌ مُّخْلَدُونَ
Yâ eyyühellezîne âmenüs-birû ve sâbirû ve râbitû vettekullâhe lealleküm tûfilîhûn.	726.	Âl-i İmran Suresi, 3:200.	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ
Yâ eyyühennâsü innâ hâ-laknâküm min zekerin ve ünsâ ve cealnâküm şuûben ve kabâile liteârefû.	538, 849.	Hucurât Suresi, 49:13.	يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا
Yâ eyyühe'n-nâsü'büdû rabbeküm.	669.	Bakara Suresi, 2:21.	يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ
Yâ sîn.	661, 836.	Yâsin Suresi, 36:1.	يَسْ
Yahlüküküm fî bütûni üm-mehâtiküm halkan min ba'di halkın fî zulümâtin selâsin.	663.	Zümer Suresi, 39:6.	يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ

Ayet Okunuşları	Sayfa No	Sure Adı Sure No/Ayet No	Ayet Metni
Yef'alüllâhü mâ yeşâü.	478.	İbrahim Suresi, 14:27.	يَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ
Yefkahû kavli.	429.	Tâhâ Suresi, 20:28.	يَفْقَهُوا قَوْلِي
Yehûlu beynel mer'i ve kal- bihi.	663.	Enfal Suresi, 8:24.	يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ
Ve yahkümü mâ yürid.	478.	Mâide Suresi, 5:1.	يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ
Yekulü sefhünâ alallâhi şe- tatan.	220.	Cin Suresi, 72:4.	يَقُولُ سَفِيهًا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا
Ye'tiyellâhü bikavmin yü- hibbühüm ve yühibbühü ezilletin ale'l-mü'minîne eizzetin ale'l-kâfirîne yücâ- hidûne fî sebîlillâh.	543.	Mâide Suresi, 5:54.	يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةَ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
Yûlicü'l-leyle finnehâri ve yûlicü'n-nehâra filleyli ve hüve alîmün bizâti's-sudûr.	664.	Hadid Suresi, 57:6.	يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ
Yûsüfû eyyühe's-siddîk.	534.	Yusuf Suresi, 12:46.	يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ
Yürîdüne yütîfî nûrallâhi biefvâhihim ye'ballâhü illâ en yütimme nûrahü velev kerihel-kâfirîn.	733.	Tevbe Suresi, 9:32.	يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْتِي اللَّهُ إِلَّا أَنْ يَتِمَّ نُورُهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ
Zâlike meselühüm fittevrâti.	287.	Fetih Suresi, 48:29.	ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ
Zâlike'l-kitâbü lâraybe fîhi.	318.	Bakara Suresi, 2:2.	ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ
Zevvecnâ kehâ.	49.	Ahzâb Suresi, 33:37.	زَوَّجْنَاكَهَا

MEKTUBAT HADİS İNDEKSİ

Hadisin meali

Sayfa no

- Abbas ibni Merdas'ın sebep-i İslâmiyeti olan meşhur vakıa şudur ki: Dımar namında bir sanemi varmış. O sanem bir gün böyle bir ses vermiş: "Muhammed gelmeden evvel bana ibadet ediliyordu. Şimdi Muhammed'in beyanı gelmiş; daha o dalâlet olmaz." • (Aclûni, *Kenzü'l-Ummal*, 12:472; *Beyhakî*, 1:118.) 299.
- Abbas'ın çocukları siyah sancaklarla çıkacaklar ve sahip olduklarının kat kat fazlasını elde edeceklerdir. • (Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:338.) 178.
- Abdest almak için nida et. Kafilenin büyük testini (tekne) getir. • (*Buharî*, 7:148; *Müslim*, 4:2307, 1309, hadis no: 3014.) 209.
- Abdullah ibni Cafer'e kesret-i mal ve bereket için dua etmiş Hazret-i Abdullah ibni Cafer, o derece servet kazanmış ki, o asırda şöretgir olmuş. O bereket-i dua-i Nebevî ile hâsıl olan serveti kadar, sahavetli de iştihar etmiş. • (Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:327; *Beyhakî*, 6:220.) 248.
- Abdurrahman bin Avfa, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâma kesret-i mal ve bereketle dua etmiş. O duanın bereketiyle o kadar servet kazanmış ki, bir defa yedi yüz deveyi yükleriyle beraber fisebilillah tasadduk etmiş. • (*Beyhakî*, 6:192; *Şıfa*, 1:327.) 247.
- Abdurrahman ibni Ebî Sıddık der: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm pişmiş eti iki kâseye koydu. Biz umumumuz tok oluncaya kadar yedik; fazla kaldı. Ben fazlasını deveye yükledim. • (*Buharî*, 7: 90; *Müslim*, 3:1626-1627.) 196.
- Abdurrahman ibni Zeyd İbni'l-Hattab, hem küçük, hem çirkindi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, eliyale başını meshedip dua etmiş. O duanın bereketiyle, kametçe ve en bâlâ kamet ve suretçe en güzel bir surete girmiş. • (Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:335) .. 258.
- Açlık elemişi ona verme. • (*Beyhakî*, 6:108, 133; *Mecmaü'z-Zevaid*, 9:2, 122, 60168; *Şıfa*, 1:328.) 250.
- Ahir zamanda Hz İsa'nın (a.s.) geleceği ve İslâm şeriatıyla amel edeceği. • (*Sahih-i Buharî*, 4:205; *Sahih-i Müslim*, 1:136; *Fethu'l-Kebir*, 2: 335.) 94.
- Ahir zamanda Hz. İsa Aleyhisselâm incek ve şeriat-ı Muhammediye ile amel edecek. • (*Buharî*, Mezalim: 31, Büyü: 102; *Müslim*, İman, 242, 343; *İbni Mâce*, Fiten: 33.) ... 16.
- Ahir zamanın Süfyan ve Deccal gibi nifak ve zındıka başına geçecek eşhas-ı müthişe-i muzırraları, İslâmın ve beşerin hırs ve şikakından istifade ederek, az bir kuvvetle nev-i beşeri hercümerç eder ve koca âlem-i İslâmı esaret altına alır. • (Hâkim, *Müstedrek*, 4: 529-530; İbni Hibban, *Sahih*, 8:286.) 455.
- "Ahmesî kabilesinden gelen dört yüz atlıya yolculuk için zâdüzahîre ver." Hazret-i Ömer dedi: "Yâ Resulallah, mevcut zahîre, birkaç sâdır. Kumesi, oturmuş bir deve yavrusu kadardır." Ferman etti: "Git, ver." O da gitti, yarım yük hurmadan, dört yüz süvariye kifayet derecesinde zâdüzahîre verdi. Ve dedi: "Hiç noksan olmamış gibi eski hâlinde kaldı." • (Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:294; *Beyhakî*, *Delâilü'n-Nübüvve*, 5:365.) 200.

- Âiz ibni Amr'ın Gazve-i Huneyn'de yüzü yarananmış. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, eliyle yüzündeki kanı silmiş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın elinin temas ettiği yer, parlak bir nuraniyet vermiş ki, muhaddisler tabir etmişler... Yani, "doru atın alındaki beyaz gibi" temas yeri öyle parlıyordu. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:324.) **258.**
- Âlem-i yakazada, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmla mükerrer surette müşerref olan Celâleddin Süyutî ve asrın imâmı, tahrîc ve tashih ile Mübarekû'l-Yemame ismiyle meşhur bir zatı, daha yeni dünyaya geldiği vakit, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına getirmişler. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona müteveccih olmuş. Çocuk tekellüme başlamış. "Şahadet ederim ki, sen Allah'ın Resulü-sün" demiş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, "Bârekâllah" demiş. Çocuk ondan sonra büyüünceye kadar daha konuşmamış. O çocuk, bu mu'cize-i Ahmediyeye ve "Bârekâllah" dua-i Nebevîsine mazhar olduğundan, "Mübarekû'l-Yemame" ismiyle şöhret bulmuş. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:319; *Beyhakî*, 6:598-65.) **243.**
- Âl-i Beytimden herkesten evvel vefat edip, bana iltihak edeceksin. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:340; *Sahih-i Buharî*, 4:2248; *Beyhakî*, *Delâilü'n-Nübüvve*, 7:164.) **180.**
- Âl-i Beytten bir kutb-u azam demiş ki: "Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Hazret-i Ali'nin (r.a.) hilâfetini arzu etmiş." • (*Ramuzü'l-Ehadis*, s. 293; Süyutî, *Tarihü'l-Hulefa*, s. 64.) **171.**
- Aliyyi'bni'l-Hakem'in, Gazve-i Hendek'te küffarın darbesiyle ayağı kırıldı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm mesh etti; dakikasında öyle şifa buldu ki, atından inmedi. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:323; *Beyhakî*, 6:185; *İbni Hacer*, 2:507; Aliyyü'l-Kari, *Şerhu's-Şifa*, 1:656.) **241.**
- Allah Allah diyecek kalmayacak. • (*Müslim*, İman: 234; *Tirmizî*, Fiten: 35; *Müsned*, 3:107.) **97.**
- Allah bir topluluğun hayrını dilerse, onlara kendi kusurlarını gösterir. • (*Keşfü'l-Hafa*, 1:81.) **551.**
- Allah için buğzetmek, Allah için hüküm vermek. • (*Buharî*, İman: 1, *Ebu Davud*, Sünnet: 2; *Müsned*, 5:146; *Feyzü'l-Kadîr*, 2:28, hadis no: 1241.) **453.**
- Allah için sevmek, Allah için buğzetmek. • (*Buharî*, İman: 1, *Ebu Davud*, Sünnet: 2; *Müsned*, 5:146; *Feyzü'l-Kadîr*, 2:28, hadis no: 1241.) **453.**
- Allah yüzünün güzelliğini kalıcı kılsın. Allah'ım, onun saçını ve tenini mübarek kıl. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:327; *Beyhakî*, 6:192.) **248.**
- Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O birdir, Allah bir olur, ortağı yoktur. Mülk onundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Ona mahsustur ve Ona lâ-yıktır. Hayatı veren ve devam ettiren yine Odur. Ölümü de yaratan ve bâkî âleme alan Odur. O ezeli ve ebedî hayat sahibidir. Her hayır Onun elindedir; yapılan her hayır da kaydeden ve karşılığını verir. Her şeye gücü yeter ve hiçbir şey Ona ağır gelmez. Dönüş yalnız Onadır. • (*Buharî*, Ezan: 155, *Teheccüt*: 21; *Müslim*, Zikir: 28, 30, *Ebu Davud*, Vitir, 24.) **480.**
- Allah'tan başka ibadete lâayk hiçbir ilâh yoktur. O birdir. Allah bir olur, ortağı yoktur. Mülk Onundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Ona

- mahsustur ve Ona lâyıktır. Hayatı veren ve devam ettiren yine Odur. Ölümü de yaratan ve bâkî âleme alan da Odur. O ezeli ve ebedî hayat sahibidir. Her hayır Onun elindedir; yapılan her hayrı da kaydeder ve karşılığını verir. Onun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey Ona ağır gelmez. Dönüş yalnız Onadır. • (Buharî, Ezan: 155, Tehcecüt: 21, Cihad: 133; Müslim, Zikir: 28, 30, 74, 75, 76, Vitir: 24, Cihad: 158; Tirmizî, Mevakit: 108, Hac: 104; İbni Mâce, Menasik: 34, Edep: 58, Dua: 10, 14, 16; Ebu Davud, Menasik: 56; Darimî, Salât: 88, 90; Müsned, 1:47, 2:5, 3:320.) 374.
- “Allah’ım ona şifa ver.” Ve ayağıyla Hazret-i Ali’ye dokundu, “Kalk” dedi. Birden Şifa buldu. • (Kadı İyaz, Şifa, 1:323, Müsned, 1:83, 84, 107, 128, Beyhakî, 6:179; Tirmizî, Davat: 112.) 242.
- Allah’ım, Senden kendim ve onun için dinde, dünyada ve ahirette af ve afiyet diliyorum. • (Hâkim, Müstedrek, 1:517.) 470.
- Âmir ibni Tufeyl ve Erbed ibni Kays, ikisi ittifak ederek, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Ves-selâmın yanına gitmişler. “Âmir ben onu meşgul edeceğim, sen onu vuracaksın.” Sonra bakıyor ki, bir şey yapmıyor. Gittikten sonra arkadaşına dedi: “Neden vurmadın?” Dedi: “Nasıl vuracağım? Ne kadar niyet ettim; bakıyorum ki, ikimizin ortasından sen geçiyorsun. Seni nasıl vuracağım?” • (Kadı İyaz, Şifa, 1:353, Mu’cemü’t-Taberani, 10:107; Beyhakî, 5:318.) 276.
- Ammar’ı isyancı bir grup öldürecek. • (Kadı İyaz, Şifa, 4:238.) 184.
- Arabî dedi: “İzin ver, secde edeyim.” Dedi: “İzin yok kimseye.” Dedi: “Öyle ise, senin elini ayağını öpeceğim.” İzin verdi. • (Kadı İyaz, Şifa, 1:299; Hafacî, Şerhü’s-Şifa, 3:49.) . 217.
- Askalânî’l-Hımyerî nam arif-i billâh, bi’setten evvel Kureyşîleri gördüğü vakit, “İçinizde dava-yı nübüvvet eden var mı?” “Yok” derlerdi. Sonra, bi’set vaktinde yine sormuş. “Evet,” demişler. “Biri dava-yı nübüvvet ediyor.” Demiş: “İşte, âlem onu bekliyor.” • (Kadı İyaz, Şifa, 1:363.) 296.
- “Ayrılmalarını söyle.” Benim nefsim kabza-i kudretinde olan Zat-ı Zülcelâl’e kasem ederim, ağaçlar ve taşlar ayrılıp, yerlerine gittiler. • (Şifa, 1:300, 301; Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve, 6:24-25; Kenzü’l-Ummal, 12:403.) 218.
- Bağın meyvelerini koparınız, harman ediniz. • (Buharî, 3:88, 154, 156, 210, 135, 246; Şifa, 1:295.) 201.
- Başta Buharî ve Müslim haber veriyorlar ki, İbni Abbas’a şöyle dua etmiş: “Allah’ım, Onu dinde bilgi ve ince anlayış sahibi yap ve ona ayetlerin yorumunu öğret.” Duası öyle makbul olmuş ki, İbni Abbas “Tercümanü’l-Kur’ân” ünvan-ı zîşanını ve “habrül-ümme,” yani “allame-i ümmet” rütbe-i âlisini kazanmış. • (Buharî, 2:148; Şifa, 1:327; Beyhakî, 6:192; Müsned, 1:264, 314, 328, 335.) 247.
- Başta İmam-ı Beyhakî gibi raviler, Abdullah ibni Ubeydullahi’l-Ensarî’den haber veriyor ki, Abdullah demiş: Sabit ibni Kays ibni Şemmas’ın Yemame harbinde şehit düştüğü ve kabre koyduğumuz vakit, ben hazırdım. Kabre konurken, birden ondan bir ses geldi: “Muhammed Allah’ın resulüdür, Ebu Bekir Sıddıktır, Ömer şehittir, Osman ise iyilik sever ve merhametlidir” dedi. Sonra açtık, baktık; cansız. • (Kadı İyaz, Şifa, 1:320; el-Bidaye ve’n-Nihaye, 6:157-158.) 267.

- Bazı defa camide, minber üstünde elini kaldırmış, daha inmeden yağmış; tevatür ile nakledilmiş. • (Buharî, 2:15, 34, 36, 37, 38, 4:236; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6:139.) **214.**
- Bazı insanların senden fayda görüp, diğer bazılarının ise senden zarar göreceği bir zamana kadar hayatta bırakılacağını ümit ediyorum. • (Hilyetü'l-Evliya, 1:194.) **178.**
- Bazı taşlar üstünde ve kabirlerde ve kabirlerin mezar taşlarında, hatt-ı kadim ile "Muhammed, islah edici ve emindir" gibi ibareler bulunmuş. • (Tirmizî, 46:2; Müsned, 4:215; Şifa, 1:467.) **300.**
- Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasa idi, belâlar sel gibi üstünüze dökülecekti. • (Süyutî, Kenzü'l-Ummal, 9:167; Keşfü'l-Hafa, 2:163; Mu'cemü't-Taberanî, 22:785.) **440.**
- Ben bu ağacın şu dalını yanıma çağırırsam, yanıma gelse, iman edecek misin? • (Müsned, 3:93; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6:15.) **220.**
- Ben kendi elimle Übeyy İbni Halef'i öldüreceğim. • (Hâkim, Müstedrek, 2:327.) **176.**
- Ben Kur'ân'ın tenzili için harp ettim; sen de tevili için harp edeceksin. • (Kenzü'l-Ummal, hadis no: 32968; Tirmizî, 3715; Mecmaü'z-Zevaid, 6:244.) **172.**
- Ben ümmetimi, tahtları üzerinde kurulmuş sultanlar gibi denizde savaşırken görüyorum. • (Sahihü'l-Camiü's-Sağir, 6:24 ; Sahih-i Müslim, 3:1518; Fethu'l-Kebir, 1:175, 2:128, 3:260.) **180.**
- Ben ve sen kaldık; sen de iç. • (Buharî, 8:120; Tirmizî, Kıyame: 16.) **203.**
- Benden bilerek yalan bir şey haber veren, Cehennem ateşinden yerini hazırlasın. • (Buharî, 1:38; Müslim, 1:10, Nazmü'l-Mütenasir, s. 20-24.) **208.**
- Benden sonra Ebu Bekir ve Ömer'in yoluna sınıksız sarılın. • (Müsned, 5:382, 385, 393, 402; Tirmizî, Menakıb: 16, 37; İbni Mâce, Mukaddime: 11; Tuhfetü'l-Ahvezi, 10:147.) . **175.**
- Benden sonra hilâfet otuz senedir. Sonra ısırcı bir saltanata dönüşecek. • (Sahihü'l-Camiü's-Sağir, hadis no: 3336.) **176.**
- Benim Âl-i Beytim, benden sonra ... yani katle ve belâyâ ve nefye maruz kalacaklar. • (Hâkim, 4:116; Ramuzü'l-Ehadis, s. 135; Kenzü'l-Ummal, 14:267.) **170.**
- Benim ve benden evvelki peygamberlerin dediği en hayırlı söz "Lâ ilâhe illallah"tır. • (Keşfü'l-Hafa, 1:153.) **559.**
- Beytü'l-Makdisin fethinde büyük bir taun çıkacak. • (Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6:383; Müsned-i Ahmed, 4:195-196.) **190.**
- Bi'r-i Kuba denilen kuyunun suyu bazı kesiliyordu, yani bitiyordu. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, içine ağzının suyunu akıtıp kuyuyu boşalttıktan sonra, kesretle devam etti, daha hiç kesilmedi. • (Beyhakî, 6:136; Şifa, 1:331; el-Bidaye ve'n-Nihaye, 6:101.) **254.**
- Bi'setten evvel, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, bir defa Hatice-i Kübra'nın Meysere ismindeki hizmetkârıyla ticaretten geldiği zaman, Hatice-i Kübra, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın başında iki meleğin bulut tarzında gölge ettiklerini görmüş, kendi hizmetkârı olan Meysere'ye demiş. Meysere dahi Hatice-i Kübra'ya

- demiş: "Bütün seferimizde ben öyle görüyordum." • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:368; *Beyhakî*, 2:65.) 302.
- Bidayet-i İslâm'da, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Mescidü'l-Haram'da namaz kılarlarken, rüesa-i Kureys Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm toplandılar, ona karşı gayet bed bir muamele ettiler. O da, o vakit onlara beddua etti. İbni Mes'ut der ki: "Kasem ederim, o bed muameleyi yapan ve onun bedduasına mazhar olanların, Gazve-i Bedir'de birer birer lâşelerini gördüm." • (*Buharî*, 1:37, 2:69, 138, 5:57, 94; *Müslim*, 3:1418, hadis no: 1794; *Şifa*, 1:329; *Müsned*, 1:417.) 251.
- Bir adam Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına gelerek, ağlayıp sızladı. Dedi: "Benim küçük bir kızım vardı; şu yakın derede öldü, oraya attım. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona acıdı. Ona dedi: "Gel oraya gideceğiz." Gittiler. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, o ölmüş kızı çağırды: "Yâ fülâne!" dedi. Birden, o ölmüş kız "Buyurun! Emredin." dedi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etti: "Tekrar peder ve validenin yanına gelmeyi arzu eder misin?" O dedi: "Yok, ben onlardan daha hayırlısını buldum." • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:320.) 266.
- Bir çoban, onları gördükten sonra Kureyşe haber vermek için Mekke'ye gitmiş. Mekke'ye dahil olduğu vakit, ne için geldiğini unutmuş. Ne kadar çalışmış ise, hatırına getirememiş. Mecbur olmuş, dönmüş. Sonra anlamış ki, ona unutturulmuş. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:351.) 273.
- Bir defa melek, yani Hazret-i Cebrail, beyaz libaslı bir insan suretinde gelmiş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Sahabeleri içinde otururken, yanına gitmiş, demiş: "İman, İslâm, ihsan nedir? Tarif et" Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm tarif etmiş. Oradaki cemaat-i Sahabe hem ders almış, hem de o zatı iyi görmüşler. O zat, misafir gibi görünürken üstünde alâmet-i sefer eseri hiç yoktu. Kalktı, birden kayboldu. O vakit Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etmiş ki: "Size ders vermek için, Cebrail böyle yaptı." • (*Buharî*, İman: 37; *Şifa*, 1:341.) 269.
- Bir defa, gecede, Medine-i Münevvere'nin haricinde, düşman hücum ediyor gibi mühim bir hâdise işaa edildi. Sonra cesur atlılar çıktılar gittiler. Yolda görüyorlar, bir zat geliyor. Baktılar, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmdır. Ferman etmiş: "Bir şey yoktur." Meşhur Ebu Talha'nın atına binip, şecaat-i kudsiyesi muktezasinca, herkesten evvel gitmiş, tahkik etmiş ve dönmüştü. Ebu Talha'ya ferman etmiş: "Senin atın, sarsmadan, gayet çabuktur." Hâlbuki, Ebu Talha'nın atı, "katuf" tabir edilen yürüyüşsüz kısmından idi. O geceden sonra, hiçbir azasını kımıldatmadı. • (*Buharî*, Cihad: 55; *İbni Mâce*, Cihad: 9; *Müslim*, 4:1803, hadis no: 2307; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:330.) 264.
- Bir hatif-i cinnî, Saima bin Karreti'l-Gatafanî'ye böyle bağırmiş, bazılarını imana getirmişti: "Hak gelip parladı; batıl ise yıkıldı ve sökülüp atıldı. • (Süyutî, *Hasâisü'l-Kübra*, 1:252, 271; Aliyyü'l-Kârî, *Serhü's-Şifa*, 1:748.) 298.
- Bir kadın çocuğu Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına getirdi. O çocukta bir belâ vardı; konuşmuyordu, aptal idi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm bir su ile mazmaza etti, elini yıkadı, o suyu kadına verdi, "Çocuğa içirsin" ferman etti. Çocuk o suyu içtikten sonra, hastalığından ve belâsından bir şey kalmadı. Öyle bir akıl ve kemal sahibi oldu ki, ukalâ-i nâsin fevkine çıktı. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:324; *Beyhakî*, 6:182.) 242.

- Bir kova su istedi; getirdik. Kovanın içine mübarek ağzının suyunu bıraktı ve dua etti, sonra o kovayı kuyuya döktü. Birden su coştı ve kaynadı, ağzına kadar doldu. Bütün ordu, kendileri ve hayvanatı doyuncaya kadar içtiler, kaplarını doldurdular. • (Buharî, 4:234; Müslim, 3:1432, hadis no: 1807; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 4:110.) .. **211.**
- Bir kurt, keçilerden birini tutmuş; çoban, kurdun elinden kurtarmış. Zi'b demiş: "Allah'tan korkmadın, benim rızıkımı elimden aldın." Çoban demiş: "Acayip! Zi'b konuşur mu?" Zi'b ona demiş: "Acip senin hâlinedir ki, bu yerin arka tarafında bir zat var ki, sizi Cennete davet ediyor, peygamberdir; onu tanıımıyorsunuz." Bütün tarikler kurdun konuşmasında müttelik olmakla beraber, kuvvetli bir tarik olan Ebu Hüreyre, ihbarında diyor ki: "Çoban kurda demiş: 'Ben gideceğim, fakat benim yerime keçilerime kim bakacak?' Zi'b demiş: 'Ben bakacağım.'" Çoban ise, çobanlığı kurda devredip gelmiş, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı görmüş, iman etmiş, dönüp gitmiş. Zi'bi çoban bulmuş; zayıat yok. Bir keçi ona kesmiş; çünkü ona üstatlık etmiş. • (Beyhakî, 6:39; *Kenzü'l-Ummal*, 12:41; *Müsned*, 3:83; *Tirmizî*, 4:476.) **262.**
- Bir kısmı senin adavetinde çok ileri gidecekler; onlar da, Havariçler ve Emevîlerin müfrit bir kısım taraftarlarıdır ki, onlara "Nasibe" denilir. • (*Müsned*, 1:160; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevaid*, 9:133; Hâkim, *Müstedrek*, 3:123.) **182.**
- Bir milletin efendisi, ona hizmet edendir. • (*Keşfü'l-Hafa*, 2:463.) **739.**
- Bir şeye sebep olan, onu işleyen gibidir. "Hayrın yolunu gösteren, onu işleyen gibidir" • (*Feyzü'l-Kadîr*, c.3, s. 537, hadis no: 4250; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafa*, c. 1, s. 399; *Tirmizî*, İlim: 14; *Müsned*, 5:357.) **362.**
- Bu benim oğlum Hasan, seyyiddir. Allah onun vasıtasıyla iki büyük grubun arasını düzeltecektir. • (Buharî, Sulh: 244, Alâmetü'n-Nübüvve: 249.) **169.**
- Bu eser-i mu'cize olan mübarek su devam edip buraları bağa çevirecek; ömrün varsa göreceksin. • (*Müslim*, Fezail: 9, 4:1784, 1785, 7:60, hadis no: 10; *Muvatta*, Sefer: 2; *Buharî*, 4:235.) **210.**
- Bu iş (din) peygamberlik ve rahmet olarak başladı. Sonra rahmet ve hilâfet olacak. Arkasından ısırcı bir saltanat gelecek, daha sonra da yerini serkeşlik ve zorbalığa bırakacak. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:338; *Müsned*, 4:273.) **176.**
- Bu kısmın çok envai ve tabakatı var. Bazı, aynen gördüğü gibi çıkar, bazen bir ince perde altında çıkıyor, bazen kalınca bir perde ile sarılıyor. Hadis-i şerifte gelmiş ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm bidayet-i vahiyde gördüğü rüyalar, subhun inkişafı gibi zahir, açık, doğru çıkıyordu. • (Buharî, 1:3; *Müslim*, İman: 252; *Tirmizî*, Menakıb: 6; *Müsned*, 6:153.) **581.**
- Bununla harp et. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:222, 223; Beyhakî, 4:97; *Zâdü'l-Meâd*, 3:186.) **235.**
- Büyümüş, fakat lisanı yok, büyükçe bir çocuk Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına geldi. Çocuğa ferman etmiş: "Ben kimim?" Hiç konuşmayan dilsiz çocuk "Sen Allah'ın Resulüsün" deyip tekellüme başlamış. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:319; Beyhakî, 6:60-61.) **243.**
- Cabir demiş ki: "Yüz bin kişi de olsaydı yine kâfi gelirdi. Fakat biz, on beş yüz (yani bin beş yüz) idik." • (Buharî, 4:234, 5:156; *Müslim*, hadis no: 1856 Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 4:110.) **208.**

- Cebrail bana peygamberliği getirince öyle oldu ki, yanından geçtiğim her taş ve ağaç mutlaka, "Sana selâm olsun ey Allah'ın Resulü" diye beni selâmlıyordu." • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:37; *Tirmizî* 46:3; *Darimî*, Mukaddeme: 3.) **228.**
- Cehennem ateşinin dünya ateşinden iki yüz defa daha şiddetli olduğu. • (*Buharî*, *Bed'ü'l-Halk*: 10; *İbni Mâce*, 77:7; *Müslim*, *Cennet*: 30; *Tirmizî*, *Cehennem*: 7; *Müsned*, 2:313.) **21, 33.**
- Cehennemde birinizin dışı Uhud Dağından daha büyük olacak. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:342; *Aliyyü'l-Kârî*, *Şerhü's-Şifa*, 1:298.) **188.**
- Cehennemnin yeri, bazı rivayetlere göre yerin merkezinde olduğu. • (Aclûnî, *Keşfü'l-Ha-fa*, 1:281; *Hâkim*, *Müstedrek*, 4:568.) **20.**
- Cennet annelerin ayakları altındadır. • (*Camiü's-Sağir*, 3642; *Kenzü'l-Ummal*, 16:461.) .. **441.**
- Deccalin yalancı Cennet ve Cehenneminin olması. • (*Müsned*, 3:420, 4:226; *Ebu Davud*, *Melâhim*: 14; *Buharî*, *Enbiya*: 3; *Müslim*, *Fiten*: 100-105, 109; *Ramuzü'l-Ehadis*, 207; *Müsnedü'l-Firdevs*, 5:510, 512.) **96.**
- Deve gelmiş Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma, tahiyye-i ikram nev'inde secde edip konuşmuş. Ve bir kaç tarikte haber veriliyor ki, o deve bir bağda kızmış, vah-şî olmuş, yanına kimseyi sokmuyor, hücum ediyordu. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm girdi; deve geldi, ikramen secde etti, yanında iht. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm yular taktı. Deve, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma dedi: "Beni çok meşakkatli şeylerde çalıştırdılar; şimdi de beni kesmek istiyorlar. Onun için kızdım." Deve sahibine söyledi: "Böyle midir?" "Evet" dediler. • (*Müsned*, 3:158; *Bey-hakî*, 6:18; *Müslim*, 1:268, hadis no: 79.) **263.**
- Din (ilmi), Süreyya Yıldızına asılı bulunsa, İranlılardan bazı kimseler yine de ona ulaşacaklar. • (*Buharî*, *Tefsir*: 62; *Tirmizî*, 47. *Surenin Tefsiri*, 3:183.) **181.**
- Dur ey Uhud! Şüphesiz üzerinde bir peygamber, bir siddık ve iki tane de şehit var. • (*Buharî*, *Fezailü's-Sahabe*: 5, 56; *Müslim*, 4:1880; *Ebu Davud*, 2: 515; *Tirmizî*, hadis no: 3758.) **229.**
- Dur! Şüphesiz üzerinde bir peygamber, bir siddık ve bir şehit bulunuyor, deyip Hazret-i Ömer, Osman ve Ali'nin şehit olacağını haber vermiş. • (*Buharî*, *Fezailü's-Sahabe*: 5-6; *Müslim*, 4:1880; *Ebu Davud*, 2:515; *Tirmizî*, hadis no: 3758.) **179.**
- Ebu Abdurrahmani'l-Yemani, kat'iyen haber verir ve hükmeder ve demiş ki: "Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma ne kadar mecnun gelmişse, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm sinesine elini koymuş ise, kat'iyen şifa bulmuştur; şifa bulmayan kalmamış." • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:335; *Ali el-Karî*, *Şerhü's-Şifa*, 1:676.) **244.**
- Ebu Bekir ve Ömer kendilerinden sonraya kalacaklar, hem halife olacaklar, hem mü-kemmel surette ve rıza-i ilâhî ve marzî-i Nebvî dairesinde hareket edecekler. Hem Ebu Bekir az kalacak, Ömer çok kalacak ve pek çok fütihat yapacak. • (*Tirmizî*, hadis no: 3662; *Müstedrekü'l-Hâkim*, 3: 75; *Cem'ü'l-Fevaid*, 2:498.) **175.**

- Ebu Bekri's-Siddik'tan haber veriyorlar ki: Sure-i "Elleri kurusun Ebu Leheb'in! [Tebbet Suresi: 1.]" nazil olduktan sonra, Ebu Leheb'in karısı Ümmü Cemil denilen "Odun hammalı (Tebbet Suresi: 4.))" bir taş alıp Mescid-i Harama gelmiş. Ebu Bekir ile Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm orada oturuyorlarmış. Gözü Ebu Bekri's-Siddik'i görüyor, soruyor: "Yâ Ebâ Bekir! Senin arkadaşın nerede? Ben işitmişim ki, beni hicvetmiş. Ben görsem, bu taşı ağzına vuracağım." Yanında iken Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmi görememiş. Elbette, hıfz-ı İlâhîde olan Sultan-ı Levlâki, böyle bir Cehennem oduncusu, onun huzuruna girip göremez. Ağzına mı düşmüş? • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:348; *Beyhakî*, 2:195.) 275.
- Ebu Bekri's-Siddik, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma dua etmek için rica etti. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm elini kaldırdı; daha elini indirmeden bulut toplandı, yağmur öyle geldi ki, kaplarımızı doldurduk. Sonra su çekildi. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:190; *Kenzü'l-Ummal*, 12:353; *Beyhakî*, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2:63.) 212.
- Ebu Cehil yemin etmiş ki, "Ben secdede Muhammed'i görsem, bu taşla ona vuracağım." Büyük bir taş alıp gitmiş. Secdede gördüğü vakit kaldırıp vurmakta iken, elleri yurukta kalmış. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm namazı bitirdikten sonra kalkmış; Ebu Cehil'in eli çözülmüş. O ise, yâ Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın müsaadesiyle, veyahut ihtiyaç kalmadığından çözülmüş. • (Müslim, hadis no: 2797; *Müsned*, 1:248, 2:37; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:351; *Beyhakî*, 2:190, 197.) 275.
- Ebu Hüreyre, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma şekva etmiş ki, "Nisyan bana arız oluyor." Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etmiş, bir mendil şeklinde bir şey açmış. Sonra mübarek avucu ile gaipen bir şey alır gibi, öyle avucunu oraya boşaltmış. İki üç defa yaparak Ebu Hüreyre'ye demiş: "Şimdi mendili topla." Toplamış. Bu sır-ı manevî dua-i Nebevî ile Ebu Hüreyre kasem eder ki: "Ondan sonra hiçbir şey unutmadım." • (Buharî, 2:60, 3:68, 143, 4:253; Müslim, hadis no: 2492; *Müsned*, 2:240, 274, 427; *Beyhakî*, 6:201.) 250.
- Ebu Süfyan dedi: "Ben korkarım, bir şey demeyeceğim. Kimse olmasa da, şu Batha'nın taşları ona haber verecek; o bilecek." • (Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 5:75; *Aliyyü'l-Kârî*, 1:750.) 187.
- Ebu Süfyan ibni Haris ibni Abdülmuttalib (ammizade-i Nebevî), nakl-i sahih ile haber veriyor ki: "Gazve-i Bedir'de, gök ile yer arasında, beyaz libaslı, atlı zatları gördük." • (Müsned, 1:147, 353; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:362; *Beyhakî*, 4:151.) 270.
- Ebu Süfyan ile Safvan bir kurdu gördüler; bir ceylânı takip edip Harem-i Şerife girdi. Kurt dönmüş. Sonra taaccüp etmişler. Kurt konuşmuş, risalet-i Ahmediyeyi haber vermiş. Ebu Süfyan, Safvan'a demiş ki: "Bu kıssayı kimseye söylemeyelim. Korkarım, Mekke boşalıp onlara iltihak edecekler." • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:331; *Fethu'r-Rabbânî*, 2:240.) 262.
- Ebu Talip demiş: "Ben susadım." Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm inmiş, yere ayağını vurmuş, su çıkmış; Ebu Talip içmiştir. • (Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2:15-20, 6:141; *Şifa*, 1:290.) 213.
- Eğer kile ile tecrübe etmeseydiniz, hayatınızca size yeterdi. • (Müslim, *Fezail*: 16; *Şifa*, 1:191.) 197.

En hayırlı genç odur ki, ihtiyar gibi ölümünü düşünüp ahiretine çalışarak, gençlik hevesatına esir olmayıp gaflette boğulmayandır. Ve ihtiyarlarınızın en kötüsü odur ki, gaflette ve hevesatta gençlere benzemek ister, çocukçasına hevesat-ı nefsanîyeye tâbi olur. • (Münavi, *Feyzü'l-Kadîr*, 3:487; İmam-ı Gazalî, *İhya-i Ulûmiddin*, 1:142.) .. 474.

Enes demiş: Bir ihtiyare kadının bir tek oğlu vardı, birden vefat etti. O salih kadın çok müteessir oldu. Dedi: "Yâ Rab! Senin rızan için, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın biatı ve hizmeti için hicret edip buraya geldim. Benim hayatımda istirahatimi temin edecek tek evlâtçığımı, o Resulün hürmetine bağışla." Enes der ki: "O ölmüş adam kalktı, bizimle yemek yedi." • (*Beyhakî*, 6:50; Kadî İyaz, *Şîfa*, 1:320.) 266.

Enes'in evindeki kuyuya Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm tükürüğünü içine atıp dua etmiş; Medine-i Münevvere'de en tatlı su o olmuş. • (Kadî İyaz, *Şîfa*, 1:331, 2:332.) 255.

Enes'in validesi Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma niyaz etmiş ki, "Senin hadimin olan Enes'in evlât ve malı hakkında bereketle dua et." O da dua etmiş, "Allah'ım, onun malını ve çocuklarını çoğalt ve ona verdiklerini mübarek kıl." demiş. Hazret-i Enes, ahir ömründe kaseyle ilân ediyor ki: "Ben kendi elimle yüz evlâdımı defnetmiştim. Benim malım ve servetim itibarıyla da, hiçbirisi benim gibi mes'ut yaşamamış. Benim malımı görüyorsunuz ki, pek çoktur. Bunlar bütün duâ-i Nebeviyyenin bereketindendir." • (*Buharî*, 2:53, 100; *Şîfa*, 1:325; *Müslim*, 1:458, 4:1928; *Müsned*, 3:190, 6:430.) 247.

"Ensarın ileri gelenlerinden otuz kişi çağır. Altmış kişi çağır. Yetmiş kişi çağır." Geldiler, yediler. Kaplarda yemek daha kaldı. Bütün gelenler o mu'cize karşısında İslâmiyete girip, biat ettiler. O iki kişilik taamdan yüz seksen adam yediler. • (Kadî İyaz, *Şîfa*, 1:294; *Mecmaü'z-Zevaid*, 8:303, *Beyhakî*, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:94.) 195.

Ey Ömer, bu adamın seni sevindirecek bir makama çıkacağını umuyorum! • (*İsabe*, 2:93-94; *Hâkim*, *Müstedrek*, 4:282.) 185.

Ey Sariye, dağa dikkat et, dağa. • (*Müsned*, *Fezailü's-Sahabe*: 355; *Taberî*, *Tarih*, 2:380.) . 87.

Feth-i Mekke gününde, Fedâle namında birisi, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına, vurmak niyetiyle geldi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona bakıp tebessüm etti. "Nefsinle ne konuştun?" dedi ve Fedâle için taleb-i mağfiret etti. Fedâle imana geldi ve dedi ki: "O vakit ondan daha ziyade dünyada sevgilim olmazdı." • (Kadî İyaz, *Şîfa*, 1:354.) 276.

Filân mevkide bir şahısta bir mektup var; alınız, getiriniz. • (*Sahih-i Buharî*, 4:72; *Sahih-i Müslim*, hadis no: 2494; *Şîfa*, 1:342.) 186.

Füc'eten, Muhammed Peygamber gelecek, doğru haberleri verecek. • (Kadî İyaz, *Şîfa*, 1:364; İbni Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 2:244.) 656.

Gar-ı Sevr'de iki güvercin ve bir örümcek, bütün Kureyşe karşı ona nöbettar olup muhafaza ettiler. • (*Beyhakî*, 2:465; *Şîfa*, 1:349.) 260, 272.

- Gavres isminde cesur bir kabile reisi, kimse görmeden, tam Resul-i Ekrem Aleyhissalâ-tü Vesselâmın başı üzerine gelerek, yalın kılıç elinde olduğu hâlde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma dedi: "Kim seni benden kurtaracak?" Demiş: "Allah." Sonra böyle dua etti. "Allah'ım, dilediğin bir tarzda, benim için onun hakkından gel." Birden o Gavres, iki omzu ortasında gaipen bir darbe yer, o kılıç elinden düşer, yere yuvarlanır. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm kılıcı eline alır. "Şimdi seni kim kurtaracak?" der, sonra affeder. O adam, gider taifesine. O pek cür'etkâr, cesur adama herkes hayrette kalır. "Ne oldu sana? Ne için bir şey yapamadın?" dediler. O dedi: "Hâdise böyle oldu. Ben şimdi insanların en iyisinin yanından geliyorum." • (Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:347, 348; *Müslim*, 4:1786; *Beyhakî*, 3:373, 379.) 274.
- Gazve-i Bedir'de beş bin melâike, nass-ı Kur'ân ile, önde, Sahabeler gibi ona hizmet edip asker olmuşlar. Hatta o melekler, melâikeler içinde Ashab-ı Bedir gibi şeref kazanmışlar. • (*Buharî*, 7:242.) 268.
- Gazve-i Bedir'de bir münafık, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı bir gaflet vaktinde kimse görmeden, tam arkasından kılıç kaldırıp vururken, birden Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm bakmış. O titreyip, kılıç elinden yere düşmüş. • (Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:347.) 274.
- Gazve-i Bedir'de yanında bulunan bir mübarek zat, çarşı içinde bedevî bir Arapla at alış verişinde münazara etmek, bir tek şahit olan Huzeyme'yi şahit göstermekle... • (*Buharî*, Megazî: 11; Ahmedül-Benna es-Sa'atî, *Fethu'r-Rabbânî*, 21:26.) 167.
- Gazve-i Hayber'de Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Ali-i Haydarî'yi bayraktar tayin ettiği hâlde, Ali'nin gözleri hastalıktan çok ağrıyordu. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm tiryak gibi tükürüğünü gözüne sürdüğü dakikada şıfa bularak hiç bir şeyi kalmadı. Hem o vakıada, Selemeti'bnî Ekvâ'nın bacağına kılıç vurulmuş, yanılmış. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona nefes edip, birden ayağı şıfa bulmuş. • (*Müsned*, 1:85, 2:145; *Buharî*, 4:58, 65, 73; *Şıfa*, 1:323.) 238.
- Gazve-i Taif'te Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm gece at üstünde giderken uykusu geliyordu. O hâlde iken, bir sidre ağacına rast geldi. Ağaç ona yol verip, atını incitmemek için iki şak oldu; Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm hayvan ile içinden geçti. Tâ zamanımıza kadar o ağaç iki ayak üstünde muhterem bir vaziyette kaldı. • (Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:301, 302.) 219.
- Gazve-i Uhud'da veya Huneyn'de, Şeybe ibni Osmani'l-Hacebiyye-ki, Hazret-i Hamza onun hem amcasını, hem pederini öldürmüştü-intikam almak için gizli geldi. Tâ Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yalın kılıç kaldırdı. Birden kılıç elinden düştü. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona baktı, elini göğsüne koydu. Şeybe der ki: "O dakikada dünyada ondan daha sevgili adam bana olmazdı." İmana geldi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etti: "Haydi, git, harp et." Şeybe dedi: "Ben gittim, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm önünde harp ettim. Eğer o vakit babam gelseydi vuracaktım." • (Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:353.) 276.
- Gerçek hayat, ancak ahiret hayatıdır. • (*Buharî*, Rikak: 1; *Müslim*, Cihad: 126-127; *Tirmizî*, Menakıb: 55; *İbni Mâce*, Mesacid: 3; *Müsned*, 2:381, 3:172, 180, 216, 276.) 469.
- Getirdiğini al, muhafaza et; fakat ölçme. • (Kadı İyaz, *Şıfa*, 1:295, 296; *Beyhakî*, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:110.) 202.

- Gidiniz, filân kuyuda bu çeşit sihir aletlerini bulup getiriniz. • (Sahih-i Müslim, 4:1720, hadis no: 2189; Sahih-i Buharî, 4:148; İbni Mâce, hadis no: 3545.) 188.
- Habeş Meliki olan Necaşi Hicretin yedinci senesinde vefat ettiği gün, Aşhabına haber vermiş, hatta cenaze namazını kılmış. • Buharî, Cenaiz: 57, Menakibü'l-Ensar: 38; Müslim, Feraiz: 14; Ebu Davud, Cihad: 133; Tirmizî, Cenaiz: 69; Neseî, Cenaiz: 66, 67; İbni Mâce, Sadakat: 9, 13; Sahih-i Buharî, 2:109, 111; Sahih-i Müslim, 2:656; Cem'ü'l-Fevaid, 1:354.) 179.
- Habeş Padişahı Necaşi demiş: "Keşke şu saltanata bedel, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmin hizmetkârı olsaydım. O hizmetkârlık, saltanatın pek fevkindedir." • (Beyhakî, 2:285; Kadı İyaz, Şifa, 1:364.) 296.
- Hadis-i sahih ile, nübüvvetin kırk cüz'ünden bir cüz'ü, nevmde rüya-i sadıka suretinde tezahür etmiş. • (Buharî, Tabir: 2, 4, 10, 26; Müslim, Rüya: 6, 7, 8, 9; Ebu Davud, Edep: 88. Darimî, Rüya: 2.) 580.
- Hariçiler içinde "Züssedye" denilen bir adamı garip bir nişanla alâmet olarak haber vermesi.. • (Buharî, 3:243; Müslim, 2:744, 745; Beyhakî, 6:426.) 170.
- Hayber Kalesinin fethi Ali'nin eliyle olacak. • (Müsned, 5:333.) 184.
- Hazret-i Aîşe-i Siddika haber veriyor ki: Güvercin gibi, dacin denilen bir kuş hanemizde vardı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm hazır olsa idi, hiç debelenmezdi, sükûtle dururdu. Ne vakit Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm çıksa idi, o kuş başlardı harekete; giderdi, gelirdi, hiç durmuyordu. • (Kadı İyaz, Şifa, 1:309; Beyhakî, 6:31.) 261.
- Hazret-i Ali mükerreren diyordu: "Harbin dehşetlendiği vakit, biz Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın arkasına iltica edip tahassun ediyorduk." • (Aclûni, Kenzü'l-Ummal, 12:347, 419.) 305.
- Hazret-i Ali ve Hazret-i Cabir ve Hazret-i Aîşe-i Siddika'dan nakl-i sahih ile sabittir ki, dağ, taş, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma "Selâm sana ey Allah'ın Resulü!" diyorlardı. Hazret-i Ali'nin tarikında diyor ki: "Bidayet-i Nübüvvette, nevahî-i Mekke'de, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ile beraber gezdiğimiz vakit 'Selâm sana ey Allah'ın Resulü!' diyorlardı." Hazret-i Cabir tarikında der ki: "Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, taş ve ağaca rast geldiği vakit, ona secde ediyordular. Yani, inkıyat edip 'Selâm sana ey Allah'ın Resulü!' diyorlardı." • (Kadı İyaz, Şifa, 1:306, 307; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6:69; Kenzü'l-Ummal, 2:365.) 228.
- Hazret-i Cabir der ki: " O gün yemek, hanemde pişirildi. Bütün bin adam o sâdan, o oğlaktan yediler, gittiler. Daha tenceremiz dolu kaynıyor, daha hamurumuz ekmek yapılıyor. O hamura, o tencereye mübarek ağzının suyunu koyup bereketle dua etmişti." • (Buharî, 5:138, 139; Müslim, hadis no: 3029; Şifa, 1:290.) 196.
- Hazret-i Enes (hadim-i Nebvî) demiş ki: "Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanında idik. Avucuna küçük taşlar aldı; mübarek elinde tesbih etmeye başladılar. Sonra Ebu Bekri's-Siddik'in eline koydu; yine tesbih ettiler. Sonra Hazret-i Ömer'in eline koydu; yine tesbih ettiler. Sonra Osman'ın eline koydu; yine tesbihe başladılar." Sonra, Hazret-i Enes ve Ebu Zer diyorlar ki: "Ellerimize koydu; sustular." • (Değişik tarikleriyle bu hadisin kaynakları: Kadı İyaz, Şifa, 1:306; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6:66.) 228.

- Hazret-i Enes diyor: "Zevra nam mahalde, üç yüz kişi kadar Resul-i Ekrem Aleyhissalâ-tü Vesselâm ile beraberdik. İkinci namazı için abdest almayı emretti. Su bulunma-dı. Yalnız bir parça su emretti, getirdik. Mübarek ellerini içine batırdı. Gördüm ki, parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Sonra, bütün maiyetindeki üç yüz adam gel-diler, umumu abdest alıp içtiler." • (Buharî, 4:233; Müslim, hadis no: 2279; Neseî, 1:60.) 207.
- Hazret-i Fatıma der: "Tenceremizi kaldırdık, daha dolu olup taşıyordu. Meşiet-i İlâhiye ile hayli zaman o yemekten yedik." • (Kadı İyaz, Şıfa, 1:294.) 200.
- Hazret-i Halid ibni Velid'e (Seyfullah'a) birkaç saçını verip nusretine dua etmiş. Hazret-i Halid, o saçları külâhına hıfzetmiş. İşte o saç ve duanın bereketi hürmetine, hiçbir harbe girmemiş, illâ muzaffer çıkmış. • (Beyhakî, 6: 249; Şıfa, 1:331, Müstedrekü'l-Hâ-kim, 3:289, Mecmaü'z-Zevaid, 9:349.) 253.
- Hazret-i Hamza, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmdan niyaz etti ki: "Ben Cebrail-i görmek istiyorum." Kâbe'de ona gösterdi. Dayanamadı, bîhuş oldu, yere düştü. • (Kadı İyaz, Şıfa, 1:362.) 270.
- Hazret-i Hüseyin, Taff, yani Kerbelâ'da katledilecek. • (Müsned, 1:85, 3:256; Camiü's-Sa-ğir, hadis no: 211; Mecmaü'z-Zevaid, 9:187.) 170.
- Hazret-i Mûsa Aleyhisselâm, Hazret-i Azrail Aleyhisselâmın gözüne tokat vurmuş... (ilâ-ahir.) • (Buharî, 2:113, 4:191; Müslim, 4:1843; Neseî, Cenaiz: 121; Müsned, 2:269, 315, 351.) 586.
- Hazret-i Osman'ın akrabasından Sa'd ibni Binti Küreyz, kâhinlik vasıtasıyla, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın nübüvvetini gaipten haber almış. Bidayet-i İslâmiyet-te, Hazret-i Osman-ı Zinnureyn'e demiş ki: "Sen git, iman et." Osman, bidayette gel-miş, iman etmiş. İşte o Sa'd, o vakıayı böyle bir şiir ile söylüyor: "Allah benim söz-lerimle Osman'ı öyle bir yola iletmiş ki, hidayeti o sayededir. Hak yola ileten yalnızca Allah'tır." • (Süyutî, Hasâisü'l-Kübra, 1:258.) 298.
- Hazret-i Ömer ve İbni Abbas ve Üsâme bin Zeyd ve Haris ve Aişe-i Sıddıka ve Ümmü Se-leme, kat'iyen sabittir ki, bunlar kat'iyen haber veriyorlar ki: "Biz Hazret-i Cebrail'i Dihye suretinde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın çok defa yanında çok gö-rüyoruz." • (Buharî, 4:250; Kadı İyaz, Şıfa, 1:361; Beyhakî, 7:52, 87.) 269.
- Hazret-i Ömer, İslâmiyetten evvel saneme kesilen bir kurbandan böyle işitmiş: "Ey Ze-bih denilen Hz. İsmail'in çocukları! Başarıya ulaşacak bir durum var. Açık ve net söz-lü bir zat 'Lâ ilâhe illallah' diyor." • (Buharî, 5:61, Menakıbü'l-Ensar: 35; Aclûni, Ken-zü'l-Ummal, 12:363; Fethu'r-Rabbânî, 20:2030.) 299.
- Hazret-i Ömer'den haber veriyorlar ki, demiş: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına bir bedevî geldi. Arapça "dabb" denilen bir susmar, yani keler elinde idi. De-di: "Eğer bu hayvan sana şahadet etse ben sana iman getiririm, yoksa getirmem." Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm o hayvandan sordu. O susmar, fasih bir dille, risaletine şahadet etti. • (Beyhakî, 6: 36; Kenzü'l-Ummal, 12:355, 358.) 265.
- Hazret-i Ömer'den meşhur bir haberdir ki, demiş: Biz Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Ves-selâmın yanında iken, ihtiyar şeklinde, elinde bir asa, "Hâme" isminde bir cinni gel-di, iman etti. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, ona kısa surelerden bir kaç

- sureyi ders verdi. Dersini aldı, gitti. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:362; *Beyhakî*, 5:416, 418; *Kenzü'l-Ummal*, 3:166.) 271.
- Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm işaret etmiştir ki, “Hazret-i İsa nazil olup gelecek, ümmetimden olacak, şeriatımla amel edecektir.” • (*Buharî*, Enbiya, 49; *Müslim*, İman, 242-247; *Tirmizî*, Fiten, 62; *Müsned*, 4:226.) 454.
- Hazret-i Semurete'bni Cündüb der: “Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma bir kâse et geldi. Sabahtan akşama kadar fevc fevc adamlar geldiler, yediler.” • (*Tirmizî*, 2:205; *Şifa*, 1:292.) 198.
- Hem Dağatır isminde meşhur bir Nasranî âlimi, evsafı görmüş, iman etmiş. Rumlar içinde ilân etmiş; şehit edilmiş. • (*Beyhakî*, 1:365, 2:526; *Kenzü'l-Ummal*, 11:401, 12:390-408.) 282.
- Hem haber-i sahih ile haber-i kat'î ile manevî tevatür derecesinde, eimme-i hadis haber veriyorlar ki, Hazret-i Cibrail çok defa hüsnücemal sahibi olan Dihye suretinde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanında Sahabeler görüyorlardı. • (*Buharî*, Fezailü'l-Ashap: 30; Ahmed ibni Hanbel, *Fezailü's-Sahabe* (tahkik: Vasiyyullah), no: 1817, 1853, 1918; *Müsned*, 1:212; Askalanî, *İsabe*, 1:598; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:361; *Beyhakî*, 7:52, 87.) 269.
- Hem kâhinler gibi, “hatif” denilen, şahsı görünmeyen ve sesi işitilen cinnîler Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın geleceğini mükerreren haber vermişler. Ezcümle: Zeyyab İbnü'l-Haris'e, hatif-i cinnî böyle bağırış, onun ve başkasının sebep-i İslâmı olmuş: “Ey Zeyyab, ey Zeyyab! En hayret verici bir haberi dinle: Muhammed, kitap ile gönderildi; Mekke'de insanları hakka davet ediyor. Fakat davetine uyulmu-yor.” • (Süyutî, *Hasâisü'l-Kübra*, 1:358; Halebî, *Sîretü'l-Halebiye*, 1:335-337.) 298.
- Hem kâhinlerden Sevad ibni Karibî'd-Devsî ve Hunâfir ve Efasiye Necran ve Cizl ibni Cizli'l-Kindî ve ibni Halasatî'd-Devsî ve Fatıma binti Numan-ı Necâriye gibi meşhur kâhinler, siyer ve tarih kitaplarında tafsilen beyan ettikleri vecih üzere ahir zaman Peygamberinin geleceğini, o peygamber de Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm olduğunu haber vermişler. • (*Beyhakî*, 2:248; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:365; İbni Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 2:335.) 298.
- Hem Nasranî rüesasından Haris ibni Ebî Sümerî'l-Gasanî ve Şam'ın büyük dinî reisleri ve melikleri, yanı Sahib-i İlyâ ve Herakl ve İbni Natur ve Carud gibi meşhur zatlar, kitaplarında evsafını görmüşler ve iman etmişler. Yalnız Herakl, dünya saltanatı için imanını izhar etmemiş. • (*Buharî*, 1:7; *Mu'cemü't-Taberanî*, 3:2108) 282.
- Hem Nasturü'l-Habeşe ve Habeş Reisi olan Necaşi, evsaf-ı Muhammediyeyi kitaplarda gördükleri için, beraber iman etmişler. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:364.) 282.
- Hem pek çok Yahudi uleması ve Nasarâ uleması ikrar ve itiraf etmişler ki, “Kitaplarımızda Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm evsafı yazılıdır.” Evet gayrimüslim olarak, başta meşhur Rum meliklerinden Herakl itiraf etmiş, demiş ki: “Evet, İsa Aleyhisselâm Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdan haber veriyor.” • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:364; *Tirmizî*, 2:167.) 280.

- Hem Rum meliki Mukavkis namında Mısır hâkimi ve ulema-i Yehudun en meşhurlarından İbni Sûriya ve İbni Ahtab ve onun kardeşi Kâb bin Esed ve Zübeyir bin Batiya gibi meşhur ulema ve reisler, gayr-i Müslim kaldıkları hâlde ikrar etmişler ki, "Evet, kitaplarımızda onun evsafı vardır; ondan bahsediyorlar. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:383; *Beyhakî*, 3:362; *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 4:80, 81.) 281.
- Hem sinek onu taciz etmedi, onun cesed-i mübareğine ve libasına konmazdı. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:368.) 303.
- Hem ulema-i Nasarâdan, meşhur, bahsi geçen Buheyra-i Rahip ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Şam civarında amcasıyla gittiği vakit on iki yaşındaydı. Buheyra-i Rahip, onun hatırı için Kureysîleri davet etmiş. Baktı ki, kafileyeye gölge eden bir parça bulut, daha kafile yerinden gölge ediyor. "Demek aradığım adam orada kalmış." Sonra adam göndermiş, onu da getirtmiş. Ebu Talib'e demiş: "Sen dön, Mekte'ye git. Yahudiler hasutturlar. Bunun evsafı Tevrat'ta mezkûrdur; hıyanet ederler." • (*Beyhakî*, 2:24, 5:382; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:364.) 282.
- Hem ulema-i Yehuddan İbni Bünyamin ve Muhayrik ve Kâ'bül-Ahbar gibi çok ulema-i Yehud, evsaf-ı Nebeviyeyi kitaplarında gördüklerinden imana gelmişler, sair imana gelmeyenleri de ilzam etmişler. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:365; *Beyhakî*, 3:161-163.) 281.
- Hem Yehudun meşhur ulemasından ve Nasarânın meşhur kıssislerinden, kütüb-ü sabıkada evsaf-ı Muhammediyeyi (a.s.m.) gördükten sonra inadı terk edip imana gelenler, evsafını Tevrat ve İncil'de göstermişler ve sair Yahudi ve Nasranî ulemasını onunla ilzam etmişler. Ezcümle, meşhur Abdullah ibni Selâm ve Vehab ibni Münebbih ve Ebu Yasir ve Şâmul-ki bu zat, melik-i Yemen Tübbâ zamanında idi-Tübbâ nasıl giyaben ve bi'setten evvel iman getirmiş, Şâmul de öyle.... • (*Beyhakî*, 1:367, 2:526; *Kenzü'l-Ummal*, 11:401, 12:390-408; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:364; *Tirmizî*, 2:206.) 281.
- Hem Yemame gibi bir kısım yerlerde, irtidat vuku bulacağını haber vermiş. • (*Buharî*, 5:141; *Müslim*, 4:2274; *Beyhakî*, *Delâilü'n-Nübüvve*, 5:334-336, 6:358-360.) 190.
- Hem yesinler, hem yanlarına gelene yedirsinler. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1: 297; *Beyhakî*, *Delâilü'n-Nübüvve*, 3:60.) 199.
- Her hâl üzere Allah'a hamd olsun. • (*Feyzü'l-Kadîr*, 1:368, hadis no: 662; *Kenzü'l-Ummal*, 1:72, 181; *Tirmizî*, 5:578, hadis no: 3599; *İbni Mâce*, 1:92, hadis no: 251, 2:1260, hadis no: 3830.) 79, 132, 662, 764.
- Her şey kudretine boyun eğen, hiçbir şey kudretine karşı koyamayan sonsuz kudret ve büyüklük sahibi olan Allah, kendisini tazim ediyor ve buyuruyor: "Cebbar Benim, Cebbar Benim; her şeyden büyük ve her şeyden yüce olan Benim." • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:308; *Müslim*, 4:147, 2148.) 230.
- Heybelerinizde kalan bakiye-i erzakı toplayınız." "Herkes kabını getirsin." Sahabeden bir ravi demiş: "O bereketin gidişatını anladım: Eğer ehl-i arz gelseydi, onlara dahi kâfi gelecekti." • (*Müslim*, 1:56, hadis no: 45, 1729; *Şifa*, 1:293.) 196.
- Hubeyb İbni Yesaf'ın omuz başına bir kılıç vurulmuş ki, bir şakki ayrılmış gibi dehşetli bir yara açılmış. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm onun kolunu omzuna eliyle yapıştırmış, nefes etmiş; şifa bulmuş. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:324, *Beyhakî*, 6:178, 3:97.) 239.

- Hız. Ali (r.a.) Hız. Zübeyir ile seğıştiğı bir zaman dedi: "Bu sana karşı muharebe edecek, fakat haksızdır." • (Müstedrek, 3:366, 367; Mecmaü'z-Zevaid, 7:235; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6: 412.) 169.
- Hız. Ali'ye, "Senin sakalını senin başının kanıyla ıslattırarak bir adamı" ihbar etmiş. • (Müstedrek, 3:113, 141; Camiü's-Sağır, hadis no: 2586; Mecmaü'z-Zevaid, 9: 138.) ... 170.
- Hız. Cibril'in Dihye suretine girmesi. • (Buharî, Menakıb: 25; Müslim, Fezailü's-Sahabe: 100; Heysemî, Mecmaü'z-Zevaid, 9:276.) 95.
- İbni Mes'ut der ki: "Biz Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanında taam yerken, taamin tesbihlerini işitiyorduk." • (Kadı İyaz, Şıfa, 1:306; Buharî, 4:235.) 227.
- İbni Mes'ut: "Batn-ı Nahl'de, ecinnilerin ihtidası gecesinde, ecinnileri gördüm ve Sudan kabilesinden Zut denilen uzun boylu taifeye benzettim. Onlara benziyorlardı. • (Kadı İyaz, Şıfa, 1:343, 2:361.) 270.
- İbni Ömer der ki: "O ağaç yerinden sallanarak çıktı, yeri şak etti, geldi, tâ Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına. Üç defa Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, o ağacı istişhat etti, o ağaç da sıdkına şahadet etti. Emretti, yine yerine gidip yerleşti." • (Kadı İyaz, Şıfa, 1:298; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6:14, 15.) 216.
- İçinizden birisi, mühim bir fitnenin başına geçecek ve etrafında çoklar katledilecek. • (Cem'ü'l-Fevaid, 2:719; Mecmaü'z-Zevaid, 4:234; Beyhakî, 6:405.) 170.
- İktidara geldiğın zaman yumuşak ve âdil ol. • (Heysemî, 5:186.) 178.
- İmam-ı Buharî ve İmam-ı Müslim ve eimme-i hadis, Hazret-i Aişe'den naklediyorlar ki: "Allah seni insanlardan korur." (Mâide Suresi: 67.) ayeti nazil olduktan sonra, ara sıra Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı muhafaza eden zatlara ferman etti: "Nöbetarlığa lüzum yok. Benim Rabbim beni hıfz ediyor." • (Tirmizî, 5:351, hadis no: 3406; Beyhakî, 2:184; Kadı İyaz, Şıfa, 1:364.) 277.
- İmam-ı Taberanî ve Ebu Nuaym, Delâil-i Nübüvvet'te Numan ibni Beşir'den haber veriyorlar ki: Zeyd ibni Harice, çarşı içinde birden düşüp vefat etti. Eve getirdik. Akşam ve yatsı arasında, etrafında kadınlar ağlarken birden "Susunuz!" dedi. Sonra, fasih bir lisanla, "Muhammed Allah'ın resulüdür. Selâm sana ey Allah'ın Resulü!" diyerek bir miktar konuştu. Sonra baktık ki, cansız, vefat etmiş. • (İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, 6:293; Beyhakî, 6:55; Mu'cemü't-Taberanî, 5:5140-5145.) 267.
- İmanınızı Lâ ilâhe illallah ile yenileyiniz. (Münzirî, Tergip ve Terhip, 2:415; Müsned, 2:359; Hâkim, Müstedrek, 4:256; Heysemî, Mecmaü'z-Zevaid, 1:52.) 556, 850.
- İnsanların en hayırlısı, onlara faydalı olandır. • (Keşfü'l-Hafa, 1:393.) 739.
- İnsanların senden çekeceğı var. Senin de insanlardan çekeceğın var. • (Metalibü'l-Âliye, 4:21.) 177.
- İran fatihi Sa'd ibni Ebî Vakkas haber veriyor ki: Gazve-i Uhud'da Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın iki tarafında, iki beyaz libaslı, ona nöbetar gibi, muhafız suretinde gördük. İkiisi de anlaşıldı ki, meleklerdir. Ve Hazret-i Cebrail ile Mikâil olduğunu anladık. • (Buharî, Megazî: 18, Libas: 24; Müslim, Fezail: 46, 47, no: 2306; Şıfa, 1:361.) 269.

- İslâm, cahiliyetten kalma ırkçılık ve kabileciliği kaldırmıştır. (İslâmiyet öncesi cahiliye âdetlerine dönmekten men eden hadislerden muktebes hadis-i bilmana. Bu hadislerden biri: "İslâm dini, kendinden önceki batıl davranış ve âdetleri kökünden söküp atar." • (Keşfü'l-Hafa, 1:127; Buharî, Ahkâm: 4, İmâra: 36, 37; Ebu Davud, Sünnet: 5; Tirmizî, Cihad: 28, İlim: 16.) **540.**
- İslâm, Cahiliyetten kalma ırkçılık ve kabileciliği ortadan kaldırmıştır. • (Buharî, Ahkâm: 4, İmare: 36, 37; Ebu Davud, Sünnet: 5; Tirmizî, Cihad: 39.) **105.**
- İslâmiyet cahiliyetten kalma ırkçılığı ortadan kaldırmıştır. • (Keşfü'l-Hafa, 1:127.) **91.**
- İstanbul fethedilecektir. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan, onu fetheden ordu ne güzel ordudur. • (Buharî, Tarihü's-Sağır, hadis no: 139; Mecmaü'z-Zevaid, 6:218; Müstedrekü'l-Hâkim, 4:422.) **181.**
- İstersen seni daha önce içinde bulunduğun bahçeye geri göndereyim; orada kök salarsın, yetişip büyüyesin, yeni yeni yaprak çıkarasın, meyve veresin. İstersen seni Cennette dikeyim; Allah'ın dostları orada meyvelerinden yesin." "Öyle yaptım." "Bâkî yurdu fânî dünyaya tercih etti." • (Kadı İyaz, Şıfa, 1:304.) **224.**
- Kader gelince, gören göz görmez olur. • (Feyzü'l-Kadîr, hadis no: 3312; Fethu'l-Kebir, 3:37, 366; Kenzü'l-Ummal, hadis no: 3312.) **88.**
- Kaderi inkâr edenler (Kaderiye fırkası), bu ümmetin Mecusîleridir. • (Sahihü'l-Camiü's-Sağır, 4:150; Hâkim; Müstedrek, 1:85; Müsned, 2:86, 125, 5:406.) **181.**
- Kaldırın ellerinizi! O, bana zehirli olduğunu söylüyor. • (İkinci misaldeki bu hadisin bazı kaynakları: Buharî, 2:121, 3:114; Darimî, Mukaddeme, 1:35; Şıfa, 1:316; Zâdü'l-Meâd, 3:336; Beyhakî, 6:256, 264.) **233.**
- Kanaat tükenmeyen bir hazinedir. • (Fethu'l-Kebir, 2:309.) **463.**
- Kara olası yüzleri! • (Ebu Davud, hadis no: 4508, 4509; Müsned, 2:451; Müslim, Cihad: 81, 3:1398, hadis no: 1775-1777; Beyhakî, 3:78-81, 5:137.) **232-233.**
- Katâde bin Selman'ın yüzüne elini sürmüş, dua etmiş, Katâde'nin yüzü ayna gibi parlamaya başlamış. • (Kadı İyaz, Şıfa, 1:374; Beyhakî, 6:217.) **258.**
- Katâde'nin bir hafidi, Ömer ibni Abdülaziz'in yanına geldiği vakit, kendini şöyle tarif etmiş: "Ben böyle bir zatın hafidiyim ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, onun çıkmış gözünü yerine koyup, birden şifa buldu. En güzel göz o olmuş." Meşhur Ebu Katâde'nin, Yevm-i Zikrad denilen gazvede, bir ok mübarek yüzüne isabet etmiş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, mübarek eliyle mesh etmiş. Ebu Katâde der ki: "Kat'iyen ve asla ne acısını ve ne de cerahatını göremedim." • (Müslim, 4:1876-1880; Beyhakî, 2:650, 3:907, 251, 4:193; Şıfa, 1:322.) **238.**
- Kays ibni Zeyd'in başına elini koyup, meshedip dua etmiş. O duanın bereketiyle, yüz yüzüne girdiği vakit, meshin tesiriyle, bütün başı beyaz, yalnız Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın elini koyduğu yer simsiyah olarak kalmış. • (Kadı İyaz, Şıfa, 1:134.) **257.**

- Kim bile bile benim söylemediğim bir şeyi söyledi diye uydurursa, Cehennemdeki yerine hazırlansın. • (Buharî, 1:38; Müslim, 1:10; Nazmü'l-Mütenasir: Fi'l-Hadisi'l-Mütevâtir, s. 20-24.) 203.
- Kisra-i Fars gittikten sonra, daha Kisra çıkmayacak. • (Tuhfetü'l-Ahvezî, 6:4, 562-463.) .. 185.
- Kisranın bileziklerini giyeceksin. • (Aliyyü'l-Kari, Şerhü's-Şifa, 1:703.) 185.
- Kul, ölmekle hayatta kalmak arasında serbest bırakıldı; o, Allah katında olanı tercih etti. • (Buharî, 1:126; Müslim, 4:1854; Tâc, 3:306-307.) 191.
- Kureys kabilesi, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı öldürtmek için kat'î ittifak ettiler. Hatta insan suretine girmiş bir şeytanın tedbiriyle, Kureys içine fitne düşmek için, her kabileden lâakal bir adam bulunup, iki yüze yakın, Ebu Cehil ve Ebu Leheb'in taht-ı hükmünde olarak Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanında Hazret-i Ali vardı. Ona dedi: "Sen bu gece benim yatağıma yat." Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm beklemiş, tâ Kureys gelmiş, bütün hanenin etrafını tutmuşlar. O vakit çıktı, bir parça toprak başlarına attı, hiçbirisi onu göremedi, içlerinden çıktı gitti. • (Kadı İyaz, Şifa, 1:349; Müsned, (tahkik Ahmed Şakir), 4:269, no: 2009.) 272.
- Kureys ve müşrik grupları bundan böyle bana asla savaş açamayacaklar. Onlara savaş açan ben olacağım. • (Müsned, 4:262; Buharî, 5:141; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 3:457.) 191.
- Kureys'in âlimi yeryüzünün tabakalarını ilimle dolduracaktır. • (Feyzü'l-Kadîr, 2:105, hadis no: 1460; Keşfü'l-Hafa, 2:53-54.) 181.
- Kurtlar yazılarınızı yemiş; yalnız sahafedeki Esmâ-i İlâhiyeye ilişmemişler. • (Kadı İyaz, Şifa, 1:345; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 2:311.) 190.
- Küre-i arz meydan-ı haşrin etrafında dönüyor. • (Hâkim, Müstedrek, 2:440; Fethu'l-Kebir, 1:432, Tirmizî, Kıyame: 3.) 63.
- Kırbanı sakla; onun büyük işi var. • (Müslim, Mesacid: 311, 1:472, 473; Ebu Davud, hadis no: 437-441.) 211.
- Mâ-i Zemzemden bir kova su, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma getirdiler Bir parça ağzına aldı kovaya boşalttı. Kova misk gibi rayiha vermeye başladı. • (İbni Mâce, 1:216, hadis no: 659; Kadı İyaz, Şifa, 1:332.) 255.
- Mâzen kabilesinin sanemi bağırıp demiş: "Bu, gönderilen peygamberdir. İndirilen hak bir kitap getirmiştir," diyerek, risalet-i Ahmediyeyi (a.s.m.) haber vermiş. • (Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 2:255; İbni Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 2:337.) 299.
- Mescid-i Şerifte, hurma ağacından olan kuru direk, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm hutbe okurken ona dayanıyordu. Sonra minber-i şerif yapıldığı vakit, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm çıkıp hutbeye başladı. Okurken, direk deve gibi enin edip ağıladı; bütün cemaat işitti. Tâ Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm yanına geldi, elini üstüne koydu, onunla konuştu, teselli verdi; sonra durdu. • (Bu hadis ve bunun değişik tarihlerle gelen aşağıdaki rivayetlerine dair bazı kaynaklar: Buharî 2:11, 3: 80; Müslim, hadis no: 2374; Şifa, 1:303-305; Neseî, 3:1023; Beyhakî, 6.66; Kenzü'l-Ummal, 12:411.) 222.

- Meşhur İbni Seyyidi'n-Nâs, siyerinde haber veriyor ki: "Bir zaman sonra, Abdullah, o kılcı Buğa-yı Türkî namında bir adama iki yüz liraya sattı." • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:323; *Beyhakî*, 3:232, 4:97.) **236.**
- Meşhur Kisranın eyvanı (yani saray-ı meşhuresi) o gece sallanıp inşikak etmesi ve on dört şerefesinin düşmesidir. • (*Beyhakî*, 1:126; 2:272.) **301.**
- Meşhur Kuss bin Saide ki, kavm-i Arabın en meşhur ve mühim hatibi ve muvahhit bir zat-i ruşenzamirdir. İşte şu zat da, bi'set-i Nebevîden evvel risalet-i Ahmediyeyi şu şiirle ilân ediyor: "Bize, gönderilenlerin en hayırlısı, peygamberlerin en üstünü olarak Ahmed'i gönderdi. Kafiler onu ziyaret için yollara düştükçe ve bu teşvik edildikçe, Allah ona salât eylesin." • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:363.) **294.**
- Muavviz İbni Afra', Ebu Cehl ile dövüşürken, Ebu Cehl-i lâin, o kahramanın elini kesmiş. O da öteki eliyle elini tutup, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın yanına gelmiş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm onun elini yine yerine yapıştırdı, tükürüğünü ona sürdü. Birden şifa buldu, yine harbe gitti, şehit oluncaya kadar harp etti. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:324.) **239.**
- Mudariyye denilen Arabın büyük bir kabilesi Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmı tekzip ettikleri için, onlara kaht ile beddua etti. Yağmur kesildi, kaht ve galâ baş gösterdi. Sonra Mudariyye kavminden olan kabile-i Kureys, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma iltimas ettiler. Dua etti; yağmur geldi, kahtlık kalktı. • (*Buharî*, 2:37, 6:156, 164, 5:57, 94; *Beyhakî*, 2:324; *Şifa*, 1:328.) **252.**
- Muhakkak ki yaz sıcaklığının şiddeti Cehennem hararetindendir. • (*Keşfü'l-Hafa*, 29; *Buharî*, 1:142, 162.) **22.**
- Muhallim bin Cessame'dir ki, Âmir İbni Azbat'ı gadir ile katletmişti. Hâlbuki, Âmir'i, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, onu cihad ve harp için kumandan edip bir bölük ile göndermişti. Muhallim de beraberdi. Bu gadrin haberi Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma yettiği vakit hiddet etmiş, "Allah'ım, Muhallim'i bağışlama" diye beddua buyurmuş. Yedi gün sonra o Muhallim öldü. • (*İbni Mâce*, hadis no: 3930; *Şifa*, 1:329; *Beyhakî*, 4:305.) **252.**
- Muhammed ibni Hâtib isminde bir çocuğun koluna kaynayan tencere dökülmüş, bütün kolunu yakmış. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm mesh edip tükürüğünü sürdü; dakikasında şifa buldu. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:324; *Beyhakî* 6:174.) **243.**
- Murdiası olan Halime-i Sa'diye'nin malında ve keçilerinin sütünde, kabilesinin hilâfına olarak çok bereketi ve ziyade olmasıdır. • (*Aliyyü'l-Kari*, *Şerhü's-Şifa*, 1: 750.) **303.**
- Mü'min için mü'min, sağlam yapılmış bir binanın birbirine kuvvet veren taşları gibidir. • (*Buharî*, Salât: 88, Edep: 36, Mezalim: 5; *Müslim*, Birr: 65; *Tirmizî*, Birr: 18; *Neseî*, Zekât: 67; *Müsned*, 4:405, 409.) **455-463, 577.**
- Mü'minin ferasetinden sakının; çünkü o Allah'ın nuruyla nazar eder. • (*Keşfü'l-Hafa*, 1:42; *Tirmizî*, Tefsiru Sure, 15:6; *Heysemî*, *Mecma'ü'z-Zevaid*, 10:268.) **702.**
- Mübarek güvercin taifesi, feth-i Mekke'de Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın başı üzerinde gölge yaptıklarını, İmam-ı Celil İbni Veheb naklediyor. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:313.) **261.**

- Mübarek rahip dedi ki: "Siz gelirken baktım ki, havada, üstünüzde bir parça bulut vardı. Siz otururken, şu Muhammedü'l-Emin (a.s.m.) tarafına bulut meyletti, gölge yaptı. Hem görüyorum ki, taş, ağaç ona secde eder bir vaziyet gördüm bu ise nebîlere yapılır." • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:308, 364; *Beyhakî*, 3:161-163; *Tuhfetü'l-Ahvezî*, 10:90-93, hadis no: 3699.) 231.
- Müslüman olduktan sonra kimsenin kimseden üstünlüğü yoktur. • (*Müsned*, 3:338; 4:130, 202, 5:244; *Buharî*, Ahkâm: 4.) 91.
- Müslümanlardan davaları aynı iki grup birbirleriyle savaşmadıkça kıyamet kopmaz. • (*Sahihü'l-Camiü's-Sağır*, 6:174; *Müslim*, Fiten: 4.) 184.
- Nakl-i sahih ile, o zamanda vücudu olmayan Basra ve Bağdat'ın vücuda geleceklerini ve Bağdat'a dünya hazinelerinin gireceğini. • (Aclûni, *Kenzü'l-Ummal*, 14:218, 279; *Müsnedü'l-Firdevs*, 2:73; *Cem'ül-Fevaid*, 2:600.) 190.
- Nasarâ ulema-i benamından İbnü'l-Alâ, bi'setten ve Peygamberi görmeden evvel haber vermiş. Sonra gelmiş, Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmı görmüş... Demiş: "Ben senin sıfatını İncil'de gördüm, iman ettim. İbni Meryem, İncil'de senin geleceğini müjde etmiş. • (Aliyyü'l-Kârî, *Serhü's-Şifa*, 1:744.) 296.
- Ne vakit size Fars ve Rum kızları hizmet etti; o vakit belânız, fitneniz içinize girecek, harbiniz dahilî olacak, şerirleriniz başa geçip hayırlılar ve iyilerinize musallat olacaklar. • (*Camiü'l-Usul*, 10:40; *Şifa*, 1:237; *Mecmaü'z-Zevaid*, 10:232-237.) 183.
- Nev-i beşerde nübüvvet vardır. Nübüvvet dava edip geçmek. • (*Müsned*, 5:266; Hatib-i Tebrizî, *Mişkâtü'l-Mesabih*, 3:122; İbni Kayyım Cevzî, *Zâdü'l-Meâd*, 1:43-44.) 156.
- O ağaç Cenab-ı Hak'tan istedi ki, bana selâm etsin. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:301; *Beyhakî*, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:23- 24.) 219.
- O ağaçlara de: "Resulullahın haceti için birleşiniz." • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:299; *Müslim*, Züht: 74, 4:2301, 2306, hadis no: 3006, 3012; *Beyhakî*, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:8, 18, 20, 21.) . 218.
- O az ekmekleri parça parça ediniz, emretti. Ve bereketle dua etti. Menzil dar olduğundan, onar onar yediler, tok olarak gittiler. • (*Buharî*, 3:234, 235; *Müslim*, hadis no: 1612, 2040; *Şifa*, 1:291-297.) 197.
- O cinnîler bir delil istediler. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm bir ağaca emretti; yerinden çıkıp geldi, sonra yine yerine gitti. • (*Buharî*, 5:58; *Ebu Davud*, 1:20; *Beyhakî*, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2:225; *Şifa*, 1:301.) 220.
- O gariplere müjdeler olsun. Gaybı Allah'tan başka kimse bilemez. • (*Müslim*, İman: 232, *Tirmizî*, İman: 13, *İbni Mâce*, Fiten: 15.) 46.
- O gece Kâbe'deki sanemleri çoğu, baş aşağı düşmüş. • (*Beyhakî*, 1:19.) 301.
- O gitti, öyle yaptı, geldi. Gözü açılmış, güzel görüyormuş; gördük. • (Üçüncü misaldeki hadisin diğer bazı kaynakları: Kadı İyaz, *Şifa*, 322, *Tirmizî*, 5:569, hadis no: 3578.) ... 239.
- Okun yaydan ayrıldığı gibi dinden çıkarlar. • (*Buharî*, Feyzû'l-Kur'ân: 36, *Tevhit*: 23, *Menakıb*: 25, *Megazî*: 61; *Müslim*, Zekât: 36; *Ebu Davud*, Sünnet: 28; *Tirmizî*, Fiten: 24; *Ne-seî*, Zekât: 79; *İbni Mâce*, Mukaddime: 12.) 737.

- Ona Hav'eb denilen yerin köpekleri havlayacaktır. • (Müstedrek, 3:120; Cem'ü'l-Fevaid, 2:719; Silsiletü'l-Ehadis-i Sahiha, hadis no: 475.) 170.
- Ona yumuşak davran ve onu güvenli bir yere ulaştır. • (Müsned, 6:393; Beyhakî, Delâ-ilü'n-Nübüvve, 6:410.) 166.
- Ondan önce bir organı Cennete gidecek. • (Kadı İyaz, Şifa, 1:343; Cem'ü'l-Fevaid, 2:568.) 191.
- Onları Kısranın kollarından çıkarıp, Süraka'ya taktıran Allah'a hamd olsun. • (Kadı İyaz, Şifa, 1:344.) 185.
- Onların tekziplerinden ve suallerinden pek çok sıkıldım. Hatta öyle bir sıkıntı hiç çekmemiştim. Birden Cenab-ı Hak, Beytül'l-Makdisi bana gösterdi; ben de Beytül'l-Makdisi bakıyorum, birer birer her şeyi tarif ediyordum. • (Buharî, 5:66, 6:104; Müslim, 1:156-157; Kadı İyaz, Şifa, 1:191.) 307.
- Onu Allah'ın köpeği yiyecek. • (Aliyyü'l-Kâri, Şerhü's-Şifa, 1:664; Cem'ü'l-Fevaid, 2:64.) .. 186.
- Osman Kur'ân okurken şehit edilecek. Umuyorum ki, Allah hilâfet gömleğini ona giydirecek, ancak onlar bu gömleği çıkarmak isteyecekler. (İki ayrı hadisten muktebestir. (Hâkim, Müstedrek, 3:100, 103; Cem'ü'l-Fevaid, 1:1884, 2:555; Kadı İyaz, Şifa, 1:338, 339.) 177.
- Ömer ibni Sa'd'ın başına eline sürmüş, dua etmiş. Seksen yaşında o adam, o duanın bereketiyle, öldüğü vakit başında beyaz yoktu. • (Kadı İyaz, Şifa, 1:134.) 257.
- Ömer sağ kaldıkça fitneler baş göstermeyecektir. • (Buharî, 4:238.) 184.
- Pek yakında içinde Arap olmayanlar çoğalacak, mallarınızı yiyecekler ve boyunlarınızı vuracaklar. • (Kadı İyaz, Şifa, 1:345.) 190.
- Perviz denilen Fars padişahı, name-i Nebeviyeyi yırtmış. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma haber geldi. Şöyle beddua etti. "Yâ Rab! Nasıl mektubumu parladı; Sen de onu ve onun mülkünü parça parça et." • (Buharî, 2:25, 4:54, 6:10; Şifa, 1:328; Beyhakî, 4:387.) 251.
- Peygamberimiz Enes'e ferman etti: "Filân, filânı çağır. Hem, kime tesadüf etsen davet et." "Buyurun" dedi. Bütün o üç yüz adam yediler, tok olup kalktılar. Enes'e ferman etmiş: "Kaldır." Enes demiş ki: "Taam kabını koyduğum vakit mi taam çoktu, yoksa kaldırdığım vakit mi çoktu bilemedim." "Onar onar halka olunuz. Ensarın ileri gelenlerinden otuz kişi çağır"; "Altmış kişi çağır"; "Yetmiş kişi çağır." • (Neseî, Nikâh: 83; Buharî, 4:234, 235; Müslim, hadis no: 234.) 194.
- Peygamberimizin (a.s.m.) haber verdiği gibi sonra inkişaf eden yetmiş üç fırka... • (İbni Mâce, Fiten: 17; Ebu Davud, Sünnat: 1; Tirmizî, İman: 18.) 171.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm demiş: "Benim ismim Kur'ân'da Muhammed, İncil'de Ahmed, Tevrat'ta ise Ahyed'dir." • (Envarü'l-Muhammediye mine'l-Mevahibü'l-Ledünniye, s. 143.) 291.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm eli ile Gazve-i Bedir'de öldürülen, Übeyy ibni Halef mağaraya bakmış. Arkadaşları demişler: "Mağaraya girelim." O demiş: "Nasıl girelim? Burada bir ağ görüyorum ki, Hazret-i Muhammed tevellüt etmeden bu ağ yapılmış gibidir. Bu iki güvercin işte orada duruyor. Adam olsa, orada dururlar mı?" • (Kadı İyaz, Şifa, 1: 313; Beyhakî, 2:213, 214, 471; Mecma'ü'z-Zevaid, 6:52-53.) 261.

- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm elini kaldırdı; birden bulut toplandı, yağmur geldi, ordunun ihtiyacı kadar su verdi, gitti." • (Hafacî, *Şerhü's-Şifa*, 3:128; Aliyyü'l-Kârî, *Şerhü's-Şifa*, 1:601; Süyutî, *Dürrü'l-Mensur*, 3:170.) 214.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Kureyşe demiş ki: "Yolda giderken sizin kafilenizi gördüm. Kafileniz yarın filân vakitte gelecek." Sonra o vakit kafilere muntazır kaldılar. Kafileler bir saat tevhür etmiş. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın ihbarı doğru çıkmak için, ehl-i tahkikin tasdikiyle, güneş bir saat tevakkuf etmiş. Yani, arz onun sözünü doğru çıkarmak için, vazifesini, seyahatini bir saat tatil etmiştir ve o tatili güneşin sükûnetiyle göstermiştir. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:284; Süyutî, *Dürrü'l-Müntesire*, 193.) 307.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm namaz kılariken, hırçın bir çocuk namazını katedip geçtiğinden, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm "Allah'ım onun gücünü al" demiş. Ondan sonra çocuk daha yürüyememiş, öyle yürüyememiş, öyle kalmış, hırçınlığının cezasını bulmuş. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:328; *Beyhakî*, 5:243.) 244.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm oraya, süt annesinin yanına gönderildiği zaman, onun bereketiyle, Halime-i Sa'diye'nin keçileri, akşam vakti, başkalarının hilâfına olarak, hem tok ve memeleri dolu olarak geliyorlardı. • (*Tabakat*, 1:97; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:366; *İbnü'l-Cevzî*, 1:57.) 257.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm rehberimiz ferman etmiş ki: "Bütün bid'atlar dalâlettir. Bütün dalâletler de Cehennemdedir." • (*Müsned*, 3:310, 337; *Neseî*, 3:188; *İbni Mâce*, *Mukaddime*, 6-7; *Darimî*, *Mukaddime*, 16, 23; *Müslim*, *Cuma*: 43.) 672.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm seferde, namaz kılacak vaktinde, atına dedi: "Dur!" O da durdu, namaz bitinceye kadar hiçbir azasını kılmıdatmadı. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:315.) 264.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ufak iken Ebu Talip'in evinde kalıyordu. Ebu Talip, çoluk ve çocuğu ile, onunla beraber yerlerse karınları doyardı. Ne vakit o zat yemekte bulunmazsa, tok olmuyorlardı. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:367.) 303.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Benî Abdülmuttalib'i cem etti. Onlar kırk adam idiler. Onlardan bazıları bir deve yavrusunu yerdı ve dört kıyye süt içerdi. Hâlbuki, umum onlara bir avuç kadar bir yemek yaptı; umum yiyip tok oldular. Yemek eskisi gibi kaldı. Sonra, üç dört adama ancak kâfi gelir ağaçtan bir kap içinde süt getirdi. Umumen içtiler, doydular. İçilmemiş gibi bâkî kaldı. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:293; *Mecmaü'z-Zevaid*, 8:302-303.) 199.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Bi'setten evvel, bir ağacın altında oturdu; o yer kuru idi, birden yeşillendi. Ağacın dalları, onun başı üzerine eğilip kıvrılarak gölge yapmıştır. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1: 368; *Tirmizî*, 45:97.) 302.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, deriden bir tuluk su doldurup ağzına üflemiş, dua etmiş. Bağladı, bir kısım Sahabeye haber verdi: "Ağzınızı açmayınız; yalnız abdest aldığınız vakit açınız" demiş. Gitmişler, abdest almak vaktinde ağızlarını açmışlar. Görüyorlar ki, halis bir süt, ağzında da kaymak yağ. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:334.) .. 255.

- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Ebu Bekri's-Siddik ile beraber gardan çıkıp giderken gördüler ki, Süraka geliyor. Ebu Bekri's-Siddik telâş etti. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm mağarada dediği gibi, "Üzülme, Allah bizimle beraberdir. (Tevbe Suresi: 40.)" dedi. Süraka'ya bir baktı; Süraka'nın atının ayaklarının saplandığı yerden duman gibi bir şey çıkıyordu. O vakit anladı ki, ne onun elinden ve ne de kimsenin elinden gelmez ki, ona ilişsin. "El-aman!" dedi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm aman verdi. Fakat dedi: "Git öyle yap ki, başkası gelmesin." • (Buharî, 4:246; , Kadı İyaz, Şifa, 1:350; Beyhakî, 2:483.) 273.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, elinde kavse benzer bir değnekle o sanemlere birer birer işaret ederek, "Hak geldi, batıl yok oldu. Muhakkak ki batıl yok olup gidiçidir [İsra Suresi: 81.]" deyip, hangisine işaret etti; yere düştü. Sanemin yüzüne işaret ettiyse, arkasına düşer; arkasına işaret ettiyse, yüz üstüne düşer ve hakeza, sanemler yere yuvarlandılar. • (Yedinci misaldeki bu hadisin bazı kaynakları: Buharî, 3:178; Müslim, 3:1407, 1408.) 231.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, görüyordu, bir adam sol eliyle yemek yer. Ferman etmiş: "Sağ elinle ye!" demiş. O adam demiş: "Sağ elimle yapamıyorum." Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm "Kaldıramayacaksın" diye beddua etmiş. İşte ondan sonra o adam sağ elini hiç kaldıramamış. • (Beyhakî, 3:138, 243; Şifa, 1:328, 329; Müslim, 3:1599, hadis no: 20921; Darimî, 2:97.) 253.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, İbni Mes'ut'tan süt istemiş. O da demiş: "Keçiler benim değil, başkasının malıdır." Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm demiş: "Kısrır, sütsüz bir keçi bana getir." O da iki senedir teke görmemiş bir keçi getirdi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm eliyle onun memesine meshedip dua etmiş. Sonra sağmışlar, halis bir süt almışlar, içmişler. İbni Mes'ut mu'cizeyi gördükten sonra iman etmiş. • (İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, 6:102; Kadı İyaz, Şifa, 1:333; Fet-hu'r-Rabbanî, 22:52, 65.) 257.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, küçüklüğünde, Halime-i Sa'diye'nin yanında iken, Halime ve Halime'nin zevcinin şahadetleriyle, güneşten rahatsız olmamak için, çok defa üstünde bir bulut parçasının ona gölge ettiğini görmüşler ve halka söylemişler ve o vakia sıhhatle şöhet bulmuş. • (Kadı İyaz, Şifa, 1:368.) 302.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Mekke'den hicret ettiği ve küffarlar takibe çıktıkları vakit, Sebir namında dağa çıktılar. Sebir dedi: "Ya Resulullah, benden ininiz; korkarım benim üzerimde sizi vururlarsa, Allah beni tazip eder. Onun için korkarım." Cebel-i Hira çağırdı: "Ey Allah'ın Resülü, bana gel." • (Kadı İyaz, Şifa, 1:308.) 230.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Sahabe ve imana gelenler daha kırka vasıl olmandan ve gizli ibadet etmekte iken, dua etti: "Allah'ım, İslâmı Ömer İbnü'l-Hattab veya Amr İbnü'l-Hişam ile kuvvetlendir." Bir iki gün sonra, Hazret-i Ömer İbnü'l-Hattab imana geldi ve İslâmiyeti ilân ve izaz etmeye vesile oldu, "Faruk" ünvan-ı âlîsini aldı. • (Tirmizî, Menakıb: 17; Şifa, 1:327.) 246.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Urve ibni Ebî Ca'de'ye ticarette kâr ve kazanç için bereketle dua etmiş. Urve diyor ki: "Ben, bazı Kûfe çarşısında duruyordum, bir günde kırk bin kazanıyordum, sonra evime dönüyordum." İmam-ı Buharî der ki: "Toprağı da eline alsa, onda bir kazanç bulurdu." • (Buharî, 4:252; Şifa, 1:327; Beyhakî, 6:220.) 248.

- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Ümmü Ma'bed'e ferman etti: "Bunda süt yok mudur?" Ümmü Ma'bed demiş ki: "Bunun vücudunda kan yoktur, nereden süt verecek." Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm gidip o keçinin beline elini sürmüş, memesini de meshetmiş; dua etmiş. Sonra demiş: "Kap getiriniz, sağınız." Sağdılar. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Ebu Bekri's-Siddık ile içtikten sonra, o hane halkı da doyuncaya kadar içmişler. O keçi kuvvetlenmiş, öyle de mübarek kalmış. • (Hâkim, *Müstedrek*, 3:9; Kadı İyaz, *Şifa*, 1; *İbnü'l-Cevzî*, 1:138; *Beyhakî*, 6:83.) 256.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma mecnun bir çocuk getirildi. Mübarek elini onun göğsüne koydu; birden çocuk istifra etti. İçinden küçük bir hıyar kadar siyah bir şey çıktı; çocuk şifa buldu, gitti. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:324; *Beyhakî*, 6:182; 187, *Müsned*, 4:172; *Darimî*, 1:11-12.) 242.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın Adbâ ismindeki devesi, vefat-ı Nebevîden sonra kederinden ne yedi, ne içti, tâ öldü. Hem o deve, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ile mühim bir kıssayı konuştuğunu, Ebu İshak-ı İsfarani gibi bazı mühim imamlar haber vermişler. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:313.) 263.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın ecdadından olan Kâ'b bin Lüeyy, nübüvvet-i Ahmediyeyi (a.s.m.) ilham eseri olarak şöyle ilân etmiş: "Füc'eten, Muhammedü'n-Nebî gelecek, doğru haberleri verecek." • (İbni Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 2:244; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:364.) 295.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın hizmetkârı Sefine, Yemen Valisi Muaz ibni Cebel'in yanına gitmek için, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmdan emir alıp gitmiş. Yolda bir aslan rast gelmiş. O Sefine ona demiş: "Ben Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın hizmetkârıyım." Aslan ses verip ayrılmış, ilişmemiş. Diğer bir tarikte haber veriyor ki: "Sefine döndüğü vakit yolu kaybetmiş, bir aslana rast gelmiş; aslan ona ilişmemekle beraber, yolu da göstermiş." • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:314; *Beyhakî*, 6:45-47.) 264.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın küçüklüğünde ona bakan ve hizmet eden Ümmü Eymen demiş: "Hiçbir vakit Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm açlık ve su-suzluktan şikâyet etmedi-ne küçüklüğünde ve ne de büyüklüğünde." • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:368; *Beyhakî*, 6:125.) 303.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın küçüklük zamanında mübarek yüzüyle yağmur duasına giderdi. Onun yüzü hürmetine gelirdi ki, o hâdis Abdülmuttalib'in bir şiiriyle istihbar bulmuş. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:327; *Beyhakî*, 2:15-20, 6: 139, 147; *Müsned*, 3:104, 261; *Buharî*, 2:35, 5:5:25.) 246.
- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın nuruyla, terbiyesiyle ve onun arkasında gitmesiyle, binler Şeyh-i Geylânî gibi aktaplar, asfiyalar, melâikeler ve cinlerle görüşmüşler ve konuşuyor; ve bu hâdis, yüz tevatür derecesinde ve çok kesrettedir. • (İbni Teymiye, *Tevessül ve Vesile*, s. 24; İbni Teymiye, *Mecmu-u Tetava*, 11:307.) 271.
- Resul-i Ekrem'in peygamberlik dava etmesi. • (Askalanî, *Fethu'l-Bâri*, 6:454; *Şerhu Sahih-i Müslim*, 1:2.) 154.
- Resul-i Ekrem'in simasını görmekle, "Şu simada yalan yok; şu yüzde hile olmaz" diyerek imana gelenler. • (Süyutî, *Hasais*, 1:473; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:207, 247; *Mışkâtü'l-Mesabih*, hadis no: 5870.) 156.

- Sa'd ibni Ebî Vakkas için Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm duu etmiş. "Allah'ım onun duasını kabul et" demiş. • (Tirmizî, 5:649, hadis no: 3752; Beyhakî, 6:189; 1:327. **248.**
- Sa'd-ı Taftazanî gibi eazım-ı Muhakkikînin ekseri demişler ki: "İnşıkak-ı kamer, parmaklarından su akması, umum bir orduya su içirmesi, camide hutbe okurken dayandığı kuru direğin müfarakat-ı Ahmediyeden (a.s.m.) ağlaması, umum cemaatin işitmesi gibi mütevatirdir. Yani, öyle tabakadan tabakaya bir cemaat-i kesire nakletmiştir ki, kizbe ittifakları muhaldir. Hâle gibi meşhur bir kuyruklu yıldızın bin sene evvel çıkması mütevatirdir. • (İbni Teymiye, *Cevabü's-Sahih* 1:414, 2:44; Taftazanî, *Şehrü'l-Makasid*, 5:17.) **353.**
- Sabır kurtuluşun anahtarıdır. • (Aclûni, *Kesfû'l-Hafa*, 2:21.) **472.**
- "Safvan ile maceranız budur." Elini Umeyr'in göğsüne koydu; Umeyr "Evet" dedi, Müslüman oldu. • (Kadı İyaz, *Şifa* 1:344; Aliyyü'l-Kâri, 1:342, 443; *Mecmaü'z-Zevaid*, 8:284-286.) **188.**
- Sakif Kabilesinden biri dava-i nübüvvet edecek ve biri hunhar zalim zuhur edecek. • (Camiü'l-Usul, 10:99; Cem'ü'l-Fevaid, 2:725; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:478-480.) **180.**
- Sana, lâmba gibi, onar arşın her tarafta ışık verecek. Evine gittiğin zaman bir siyah şahıs gölge göreceksin. O, şeytandır. Onu hanenden çıkar, tardet. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:323; *Müsned*, 3:65; Aclûni *Kenzü'l-Ummal*, 11:381, 12:381, 12:376; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevaid*, 2:166-167.) **235.**
- Sancağı Zeyd aldı ve şehit edildi. Sonra Cafer aldı, şehit edildi. Sonra İbni Revaha aldı, şehit edildi. Sonra onu Allah'ın kılıçlarından birisi aldı. • (Buharî, 5:182; *Kenzü'l-Ummal*, 11:367; *Sahihü'l-Camiü's-Sağir*, 1:122.) **176.**
- Satih demiş: "On dört zat sizlerde hâkimiyet edecek, sonra saltanatınız mahvolacak. Hem birisi gelecek, bir din izhar edecek. İşte, o, sizin din ve devletinizi kaldıracak" mealinde, Kısraya haber göndermiş. İşte o Satih, sarîh bir surette, ahir zaman Peygamberinin gelmesini haber vermiş. • (Beyhakî. 2:126-129; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:365.) .. **297.**
- Sava'nın takdis edilen küçük denizinin o gecede yere batması ve İstahrabat'ta bin senedir daima iş'al edilen, yanan ve sönmeyen, Mecusilerin ma'bud ittihaz ettikleri ateşin velâdet gecesinde sönmesi. • (Beyhakî, 1:127; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:366.) **301.**
- Sâye'nin iki oğlu olan Esid ve Sa'lebe ki, İbni Heyebân denilen bir arif-i billâh, bi'setten evvel Benî'nadr kabilesine misafir olmuş, "Bir peygamberin ortaya çıkması yakındır. Burası onun hicret edeceği yerdir" demiş; orada vefat etmiş. Sonra o kabile Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ile harp ettikleri zaman, Esid ve Sa'lebe meydana çıktılar, o kabileye bağdıldılar: "İbni Heyebân'ın haber verdiği zat budur; onunla harp etmeyiniz." • (Beyhakî, 2:80-81, 4:31; Aliyyü'l-Kâri, *Şerhü's-Şifa*, 1:744-745.) **281.**
- Sefere çıkıldığında Zuhurf Suresinin 13. ayetini okuyarak çıkmak sünnettir. • (Müslim, Hac: 425; Ebu Davud, Cihad: 72-74; Tirmizî, Daavat: 46.) **32.**
- Selmanü'l-Farişî, o da evvel Nasranî idi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın evsafını gördükten sonra onu arıyordu. • (Beyhakî, 2:82; *Müsned*, 5:437; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:364.) **282.**

- Sen ahitlerinden dönenler, haktan sapanlar ve hak dinden ayrılanlarla savaşıacaksın. • (Mecmaü'z-Zevaid, 7:238; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*: 6:412, 414, *Müstedrek*, 3:139,140.) 169.
- Sen buradan çıkarılacak, tek başına yaşayacak ve yalnız öleceksin. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:343; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:40; *Mecmaü'z-Zevaid*, 98:332; *Müstedrekü'l-Hâkim*, 3:345.) 180.
- Sen git onu yabanî sığır avlarken bulacaksın. • (Kadı İyaz, *Şifa*, *Müstedrekü'l-Hâkim*, 4:519.) 189.
- Senin ağzın bozulmasın. • (*Müsned*, 1:99, 133; *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 6:168; *Şifa*, 1:328.) 249.
- "Senin konuşman böyle midir?" Allah buyurdu: "Ben bütün dillerin kuvvetine sahibim." • (*İbni Kesir*, 1:505; *Mu'cemü't-Taberani*, *Evsaf*, 1:991.) 524.
- Senin suyundan almadık. Belki Cenab-ı Hak bize hazinesinden su içirdi. • (*Buharî*, *Te-yemmüm*: 6, 4:233; *Müslim*, 1:475; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 4:276, 6:130.) 212.
- Siz umum düşmanlarınıza galebe edeceksiniz. Hem feth-i Mekke, hem feth-i Hayber, hem feth-i Şam, hem feth-i Irak, hem feth-i İran ve Rum padişahlarının hazinelerini aranızda taksim edeceksiniz. • (*Sahih-i İbni Hibban*, 8:241-243; *Sahih-i Buharî*, 4:253; *Sahih-i Müslim*, 4:2236-2237.) 175.
- Şam tarafına on iki yaşında gittiği vakit, Buheyra-i Rahibin şahadetiyle, bir parça bulut, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın başına gölge ettiğini görmüş ve göstermiş. • (*Tirmizî*, 4:3; *Tabakat*, 1:83, 101.) 302.
- Şarktan gayba kadar benim ümmetimin eline geçecektir. Hiçbir ümmet o kadar mülk zapt etmemiş. • (*Müsned*, 5:278; *Müslim*, 4:2215, 8:171; *İbni Mâce*, hadis no: 3952.) . 175.
- Şimdi git, abdest al. Sonra iki rekât namaz kıl ve şöyle dua et: "Yâ Rabbi, rahmet peygamberi olan Muhammed Peygamberini şefaathçi ederek Sana yöneliyor ve Senden istiyorum. Yâ Muhammed, seni şefaathçi ederek Rabbime yöneliyorum ki, gözlerimi yeniden açsın. Allah'ım, onun benim hakkımdaki şefaatinin kabul eyle." • (*Sahihü'l-Camiü's-Sağir*, hadis no: 1290.) 238.
- Şimdi Kisranın oğlu Şirviye Perviz, Kisrayı öldürdü. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:343, *Aliyyü'l-Kârî*, 1:00; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 4:390.) 186.
- Şüphesiz ben, bana selâm veren bir taş tanıyorum. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:306, 307; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:69; *Kenzü'l-Ummal*, 2:365.) 228.
- Şührebile'l-Cu'fî'nin meşhur kıssasıdır ki: Avucunda etten bir ur vardı ki, kılıcı ve atın dizginini tutamıyordu. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm eliyle avucundaki uru mesh etti ve mübarek eliyle avucundaki nuru mesh etti ve mübarek eliyle ovdu. O urdan hiçbir eser kalmadı. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:324; Beyhakî, 6:182.) 242.
- Şıkk isminde meşhur bir kâhindir ki, bir gözü, bir eli, bir ayağı varmış-âdetâ yarım insan. İşte o kâhin, manevî tevatür derecesinde kat'î bir surette tarihlere geçmiş ki, risalet-i Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâmı haber verip, mükerreren söylemiştir. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:365.) 297.

- Tarafgirlik ve rıza nazarı hiçbir kusuru görmez. Garazkârlıkla bakan ise, gizli kusurları da açığa çıkarır. • (Ali Mâverdî, *Edebü'd-Dünya ve'd-Din*, s. 10; *Divanü's-Şaffî*, s. 91.) ... **447.**
- Tavuk yumurtası kadar bir altını, ağzının tükürüğünü ona sürdü, dua etti, Selman'a verdi. Dedi: "Git, Yahudilere ver!" Selman-ı Farisî gidip o altından kırk okıyyeyi onlara verdi. O tavuk yumurtası kadar olan altın, eskisi gibi bâkî kaldı. • (Müsned, 5:441, 442, 6:112, 150, 209; *Şîfa*, 1:332; *Müstedrekü'l-Hâkim*, 2:16; *Mecmaü'z-Zevaid*, 9:332.) **254.**
- Temim namında mühim bir âlim, hem meşhur Habeş Reisi Necaşi, hem Habeş Nasarâsı, hem Necran papazları, bütün müttefikan haber veriyorlar ki: "Biz evsaf-ı Nebviyyeyi kitaplarımızda gördük, onun için imana geldik." • (Kadı İyaz, *Şîfa*, 1:364; *Risale-i Hamidiye*, Türkçe terc. 1:240) **283.**
- Tufeyl ibni Amr, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmdan bir mu'cize istedi ki, götürüp kavmine göstere. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, "Allah'ım, onun için ışıklandır" demiş. İki gözü ortasında bir nur zuhur etmiş, sonra değneği ucuna naklöl-müş. Bunun ile "zinnur" diye iştihar olmuş. • (Beyhakî, 5:359, 1:77; *Şîfa*, 1:328.) **250.**
- Utbe bin Ebî Leheb için şöyle beddua etti: "Yâ Rab! Ona bir itini musallat et." Sonra Utbe sefere giderken, bir aslan gelip, kafile içinde onu arayıp bulmuş ve parçalamış. • (*Şîfa*, 1:329, 343; *Beyhakî*, 2:335; *Kenzü'l-Ummal*, hadis no: 428, 439.) **252.**
- Uzza denilen sanemi tahrip ettikleri vakit, siyah bir kadın şeklinde, o sanem içinden bir cinniye çıktı. Hazret-i Halid bir kılıç ile o cinniye iki parça etti. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, o hâdise için ferman etmiş ki: "Uzza sanemi içinde ona ibadet ediliyordu. Daha ona ibadet edilemez." • (İbni Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 4:316; Kadı İyaz, *Şîfa*, 1:362.) **270.**
- Üç günden fazla mü'min mü'mine küsüp kat-ı mükâleme etmeyecek. • (Müslim, *Birr*: 23, 25, 26; *Ebu Davud*, *Edep*: 47; *Tirmizî*, *Birr*: 21, 24; *İbni Mâce*, *Mukaddime*: 7; *Müsned*, 1:176, 183, 3:110, 165, 199, 209, 255, 4:20, 327, 328, 5:416, 421, 422.) **444.**
- "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Bu fırkalardan sadece birisi kurtulacaktır." "Bunlar kimdir?" diye soruldu. Cevap verdi: "Benim Ashabımın üzerinde bulunduğu yolda olanlardır." • (*Darimî*, *Siyer*: 75; *Ebu Davud*, *Sünnet*: 1, 4:198; *Tirmizî*, *İman*: 18; *İbni Mâce*, *Fiten*: 17.) **181.**
- Ümmetimin helâki birkaç yeni yetmenin eliyle olacak. • (*Buharî*, *Fiten*: 60; *Müsned*, 2:324.) **190.**
- Ümmetimin ihtilâfı rahmettir. • (Aclûni, *Keşfü'l-Hafa*, 1:66-68; Münavi, *Feyzü'l-Kadîr*, 1:210-212.) **451.**
- Ümmü Malik isminde bir Sahabiye, "ukke" denilen küçük bir yağ tulumundan, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma yağ hediye ederdi. Bir defa Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ona dua edip ukkeyi vermiş, ferman etmiş ki: "Onu boşaltıp sıkmayınız." Ümmü Malik ukkeyi almış. Ne vakit evlâtları yağ isterlerse, bereket-i dua-i Nebvî ile, ukkede yağ bulurlardı. Hayli zaman devam etti. Sonra sıkılar başladı, bereket kesildi. • (Müsned, 3:242, 340, 347; *Şîfa*, 1:332; *Müslim*, hadis, no: 2280; *Beyhakî*, 6:113, 123.) **254.**

- Ümmü'l-Mü'minîn Ümmü Seleme'nin kızı ve Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın üvey kızı Zeynep'e küçükken, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm onun yüzüne abdest suyu atıp taltif etmiş. O suyun temasından sonra, Zeynep'in hüsün ve cemali acip suret almış, bediü'l-cemal olmuş. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:334; *Mecmaü'z-Zevaid*, 9:259.) 258.
- Ümmü'l-Mü'minîn Ümmü Seleme haber veriyor ki: Bir ceylân Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ile konuşmuş risaletine şahadet etmiş. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:266; *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 6:148.) 265.
- Üstümde birleşiniz. • (Müslim, Züht: 74, 4:2301, 2306, hadis no: 3006, 3012; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:8, 18, 20, 21; *Şifa*, 1:299.) 217.
- Vadi kenarında kenarında bir ağaç vardı. Hazret-i Cebrail'in ilâmıyla, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm o ağacı çağırdı; tâ yanına geldi. Sonra 'Git' dedi; tekrar gitti, yerine yerleşti." • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:302; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:13; *İbnî Mâce*, 2:1336, hadis no: 4028; *Darimî*, Mukaddime: 3; *Müsned*, 1:223, 3:113; 4:177.) 215.
- Varaka bin Nevfel (Hatice-i Kübra'nın ammizadelerinden), bidayeti vahiyde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm telâş etmiş. Hatice-i Kübra, o hâdiseyi meşhur Varaka bin Nevfel'e hikâye etmiş. Varaka demiş: "Onu bana gönder." Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Varaka'nın yanına gitmiş, mebde-i vahiydeki vaziyeti hikâye etmiş. Varaka demiş: "Telâş etme, o hâlet vahiydir. Sana müjde! İntizar edilen Nebî sensin. İsa seninle müjde vermiş." • (Müsned, 4:304; *Buharî*, 1:3, 6:215; Kadı İyaz, *Şifa*, 1:363.) 296.
- Vefat-ı Nebevîden sonra, Hazret-i Ömer, Hazret-i Abbas'ı vesile yapıp demiş: "Yâ Rab, bu Senin habibinin amcasıdır. Onun yüzü hürmetine yağmur ver." Yağmur gelmiş. • (*Buharî*, 2:34, 35, 5:25; *Beyhakî*, 6:147.) 246.
- Velâdet-i Nebevî gecesinde, hem annesi, hem annesinin yanında bulunan Osman ibni As'ın annesi, hem Abdurrahman ibni Avf'ın annesinin gördükleri azîm bir nurdur ki, üçü de demişler: "Velâdeti anında biz öyle bir gördük ki, o nur masnık ve mağribi bize aydınlattırdı." • (*Mu'cemü't-Taberanî*, 25:355, 357; *Şifa*, 1:366; *Kenzü'l-Ummal*, 12:392; *Beyhakî*, 1:80, 92.) 301.
- Velid ibni Muğire, yine Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı vurmak için büyük bir taşı alıp, secdede iken vurmaya gitmiş gözü kapanmış. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmı Mescid-i Haramda görmedi, geldi. Onu gönderenleri de görmüyordu; yalnız seslerini işitiyordu. Tâ Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm namazdan çıktı, ihtiyaç kalmadığından onun gözü de açıldı. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:351; *Beyhakî*, 3:197.) . 275.
- Yâ Rab, bu benim amcam ve babamın öz kardeşidir. Bunlar da onun çocuklarıdır. Onları bu perdeyle örttüğüm gibi, Sen de onları Cehennemden öylece koru. • (*Beyhakî*, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6:71.) 229.
- Yâ Rab, soğuk ve sıcakın zahmetini ona gösterme. • (Müsned, 1:99, 133; *Mecmaü'z-Zevaid*, 9:122; *Şifa*, 1:328.) 249.
- Yahudiler, suikast niyetiyle Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın oturduğu yere, üstünden büyük bir taş atmak anında, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm o dakikada hıfz-ı İlâhî ile kalkmış; o suikast da akim kalmış. • (Kadı İyaz, *Şifa*, 1:352.) 277.

- Yaklaşmakta olan bir kötülükten dolayı yazık oldu Araba. • (Buharî, Fiten: 60.) 178.
- Yemen padişahlarından Seyf bin Zîyezen, kütüb-ü sabıkada Resul-i Ekrem Aleyhissalâ-tü Vesselâmin evsafını görmüş, iman etmiş, müştak olmuş idi. Resul-i Ekrem Aleyhissalâ-tü Vesselâmin ceddi Abdülmuttalip Yemen'e kafile-i Kureys ile gittiği zaman, Seyf bin Zîyezen, onları çağırış, onlara demiş ki: "Hicaz'da bir çocuk dünyaya gelir. Onun iki omzu arasında bir nişan var. İşte o çocuk umum insanlara imam olacak." Sonra, gizli Abdülmuttalip'i çağırış. "O çocuğun ceddi de sensin" diye kerametkârâne, bi'setten evvel haber vermiş. • (Beyhakî, 2:9; İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, 2:328; Kadî İyaz, Sîfa, 1:143.) 295.
- Yemen padişahlarından Tübba isminde bir melik, Resul-i Ekrem Aleyhissalâ-tü Vesselâmin evsafını eski kitaplarda görmüş, iman etmiş. Şöyle bir şiirini ilân etmiş: "Ben, Ahmed'in (a.s.m.) risaletini tasdik ediyorum. Ben onun zamanına yetişseydim, ona vezir ve ammizade olurum." (Yani, Ali gibi olurum.). • (İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, 2:166; Kadî İyaz, Sîfa, 1:363.) 294.
- Yeryüzünde Allah Allah diyenler bulundukça kıyamet kopmaz. • (Müslim, İman: 234; Müsned, 2:107, 201, 268; Hâkim, Müstedrek, 4:494; Kenzü'l-Ummal, 14:227, 228.) ... 93.
- Yetmiş bin perde arkasından Cenab-ı Hakkı görmüş. • (Kastalânî, Mevahibü'l-Ledünniye (Şerh: Zegani), 6:93-100.) 515.
- Yetmiş senedir yuvarlanıp, Cehennem dibine düşmüş bir taşın gürültüsü. • (Müslim, 4: 3184, hadis no: 2844; 4:2145, 2782; Müsned, 2:271, 3:341, 360.) 161.
- Zevcen Ümm-ü Fadl yanında iken bu kadar parayı filân yerde bırakmışsın. • (Heysemî, Mecmaü'z-Zevaid, 6:85; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 1:516.) 187.

A

Abbas (r.a.).....	178;	Ahmed-i Bedevî • Bkz.: Seyyid Ahmed-i Bedevî.	
Bkz.: Hazret-i Abbas.		Ahmed-i Farukî.....	593;
Abbas ibni Merdas.....	299.	Bkz.: İmam-ı Rabbanî.	
Abdullah (r.a.).....	229;	Ahmed-i Muhammed.....	290;
Bkz.: Abdullah ibni Abbas, İbni Abbas, Hazret-i İbni Abbas.		Bkz.: Muhammed (a.s.m.).	
Abdullah Çavuş.....	111, 333.	Ahmedü's-Sünusi • Bkz.: Seyyid Ahmedü's-Sünusi.	
Abdullah ibni Abbas.....	193;	Ahyed.....	291.
Bkz.: İbni Abbas, Abdullah (r.a.), Hazret-i İbni Abbas.		Aişe (r.anha).....	166;
Abdullah ibni Amr İbnü'l-As.....	193, 213, 285.	Bkz.: Hazret-i Aişe, Aişe-i Sıddıka.	
Abdullah ibni Cafer.....	248, 262;	Aişe-i Sıddıka.....	88, 166, 228, 261, 269;
Bkz.: Hazret-i Abdullah ibni Cafer.		Bkz.: Hazret-i Aişe, Aişe (r. anha).	
Abdullah ibni Cahş.....	235.	Ali.....	585.
Abdullah ibni Ebî Evfâ.....	262.	Ali (r.a.).....	179, 184, 199, 200, 212, 238, 294;
Abdullah ibni Selâm.....	156, 281, 285.	Bkz.: İmam-ı Ali, Aliyy-i Haydarî, Hazret-i Ali, Hazret-i İmam-ı Ali.	
Abdullah ibni Ubeydullahi'l-Ensarî.....	267.	Ali Ulvi.....	815.
Abdullah ibni Zübeyir.....	177.	Aliyy-i Haydarî.....	238;
Abdurrahman (Biraderzade).....	27, 468, 585, 597, 599.	Bkz.: Hazret-i Ali, İmam-ı Ali, Ali(r.a.), Hazret-i İmam-ı Ali.	
Abdurrahman bin Avf.....	247, 300.	Aliyyi'bni'l-Hakem.....	241.
Abdurrahman ibni Ebî Bekri's-Sıddık.....	196.	Amir ibni Azbat.....	252.
Abdurrahman ibni Mülcemü'l-Harici.....	170.	Amir ibni Tufeyl.....	276.
Abdurrahman ibni Zeyd İbnü'l-Hattab.....	258.	Ammar.....	184.
Abdülkadir-i Geylânî.....	41, 173, 303, 746;	Amr ibni Hişam.....	246;
Bkz.: Gavs-ı Azam, Şah-ı Geylânî, Şeyh-i Geylânî.		Bkz.: Ebu Cehil.	
Abdülmecit (Nursî).....	27, 468, 599.	Amr ibni Şuayb.....	213.
Abdülmuttalip.....	245, 246, 295, 656.	Amr İbnü'l-As.....	184.
Âdem (a.s.).....	384;	Antere.....	125.
Bkz.: Hazret-i Âdem.		Asım Bey (Binbaşı).....	647.
Ahmed.....	283, 285, 290, 291, 292, 293, 294;	Âtiket binti Huzaiyye.....	256.
Bkz.: Muhammed (a.s.m.).		Attab.....	186, 187;
Ahmed Galip.....	645, 647.	Bkz.: Attab ibni Esid.	
Ahmed ibni Hanbel.....	200, 471, 617;	Attab ibni Esid.....	186;
Bkz.: İmam-ı Ahmed ibni Hanbel, Hazret-i İmam Ahmed ibni Hanbel.		Bkz.: Attab.	
		Avusturya Veliahdı.....	801.
		Aziz-i Mısır.....	842.

Azrail (a.s.)..... 588, 589, 590;
Bkz.: Melekülmevt, Hazret-i Azrail.

B

Bağavî • Bkz.: İmam-ı Bağavî.
Baraklit..... 291.
Bayezit-i Bistamî..... 343.
Bediüzzaman..... 594, 646, 789, 816;
Bkz.: Said Nursî.
Bediüzzaman-ı Hemedânî..... 594.
Bekir (Dikmen)..... 585, 643.
Bernard Shaw..... 363.
Beyhakî..... Bkz.: İmam-ı Beyhakî.
Bezzaz..... 215.
Bilâl-i Habeşî..... 199, 836;
Bkz.: Hazret-i Bilâl-i Habeşî.
Bîşr İbnü'l-Bera..... 233.
Buğay-ı Türkî..... 236.
Buharî..... 163, 174, 206, 263, 268;
Bkz.: Hazret-i Buharî, İmam-ı Buharî.
Buheyra-i Rahip..... 231, 282, 302.
Burdurlu Hasan Efendi..... 598;
Bkz.: Hasan Efendi.
Busayrî • Bkz.: İmam-ı Busayrî.
Büreyde..... 216;
Bkz.: Hazret-i Büreyde.

C

Cabir (r.a.)..... 208, 209, 217, 226, 228;
Bkz.: Cabir ibni Abdullah, Hazret-i Cabir ibni
Abdullahi'l-Ensarî, Hazret-i Cabir, Haz-
ret-i Cabirü'l-Ensarî.
Cabir ibni Abdullah..... 262, 263;
Bkz.: Hazret-i Cabir ibni Abdullahi'l-Ensarî,
Hazret-i Cabir, Hazret-i Cabirü'l-Ensarî,
Hazret-i Cabir.
Cafer-i Sadık..... 173;
Bkz.: Hazret-i İmam-ı Cafer-i Sadık.
Cahız..... 317.
Cârud..... 282.
Cebrail (a.s.)..... 168, 228, 269, 270, 290;
Bkz.: Hazret-i Cebrail, Hazret-i Cibril.
Celâleddin-i Süyutî..... 193, 243.

Celil ibni Veheb • Bkz.: İmam-ı Celil ibni Ve-
heb, İbni Veheb.

Cengiz..... 178, 715, 835.
Cerir..... 200.
Cibalî Baba..... 574.
Cizl ibni Cizli'l-Kindî..... 298.

D

Dağatır..... 282.
Davud (a.s.)..... 285;
Bkz.: Hazret-i Davud.
Deccal..... 16, 93, 94, 96, 97, 455, 747,
748, 829, 867.
Dihye..... 95, 269, 588.
Dükeynü'l-Ahmes ibni Saidi'l-Müzeyn..... 200.

E

Ebrehe..... 301, 302.
Ebu Abdurrahmani'l-Yemanî..... 244;
Bkz.: Tavus.
Ebu Ali Cübbâî..... 769.
Ebu Amratü'l-Ensarî..... 195.
Ebu Bekir..... 160, 175, 202, 267, 275;
Bkz.: Ebu Bekri's-Siddik, Hazret-i Ebu Bek-
ri's-Siddik, Hazret-i Ebu Bekir, Siddik.
Ebu Bekri's-Siddik..... 72, 185, 194, 212, 227,
229, 256, 260, 273, 275, 353; Bkz.: Ebu Be-
kir, Hazret-i Ebu Bekri's-Siddik, Hazret-i
Ebu Bekir, Siddik.
Ebu Cehil..... 72, 160, 176, 239, 272, 275, 353;
Bkz.: Amr ibni Hişam.
Ebu Davud..... 200.
Ebu Eyyubi'l-Ensarî..... 194.
Ebu Hanife..... 181, 343, 471;
Bkz.: İmam-ı Azam.
Ebu Hüreyre..... 188, 195, 201, 203, 226, 229,
250, 261, 262; Bkz.: Hazret-i Ebu Hüreyre.
Ebu İshak-ı İsferanî..... 224, 263.
Ebu Katâde..... 211, 237, 248.
Ebu Leheb..... 272, 275, 836.
Ebu Nuaym..... 255, 267.
Ebu Saidi'l-Hudrî..... 235, 261;
Bkz.: Hazret-i Ebu Saidi'l-Hudrî.

Ebu Süfyan	186, 187, 262.
Ebu Süfyan ibni Haris ibni Abdülmuttalip	70.
Ebu Talha	197, 264.
Ebu Talip	213, 231, 282, 302, 352, 657, 658, 856.
Ebu Yasir	281.
Ebu Zer	180, 227, 228, 835;
<i>Bkz.: Ebu Zerr-i Gıfarî.</i>	
Ebu Zerr-i Gıfarî	227;
<i>Bkz.: Ebu Zer.</i>	
Ebulhasen-i Şazeli • <i>Bkz.: Seyyid Ebulhasen-i Şazeli.</i>	
Eczacı Efendi	69, 75.
Ef'asiye Necran	298.
Enes (r.a.)	194, 197, 215, 226, 227, 247, 255, 266, 305; <i>Bkz.: Hazret-i Enes, Hazret-i Enes ibni Malik, Enes ibni Malik.</i>
Enes ibni Malik	180;
<i>Bkz.: Hazret-i Enes ibni Malik, Hazret-i Enes, Enes (r.a.).</i>	
Enver Paşa	125.
Erbed ibni Kays	276.
Esid	186.
Esid (Şâye'nin oğlu)	281.
Eski Said	27, 77, 81, 101, 102, 105, 106, 125, 332, 469, 536, 538, 593, 594, 602, 603, 615, 711, 748, 828, 831, 853;
<i>Bkz.: Said Nursî.</i>	
Eş'ıya (a.s.)	287.
Evliya Çelebi	292.
Eyyub (a.s.) • <i>Bkz.: Hazret-i Eyyub.</i>	

F

Fahreddin-i Râzî	552, 554, 849.
Fahr-i Âlem	202, 288, 289, 352, 371, 428, 737; <i>Bkz.: Muhammed (a.s.m.).</i>
Faraklit	283, 291.
Fatıma (r. anha)	200;
<i>Bkz.: Fatimatü'z-Zehra, Hazret-i Fatıma.</i>	
Fatıma binti Numan-ı Necâriye	298.
Fatimatü'z-Zehra	199;
<i>Bkz.: Hazret-i Fatıma, Fatıma (r. anha).</i>	

Fatih Sultan Mehmet • <i>Bkz.: Sultan Mehmet Fatih.</i>	
Fazl	229.
Fedâle	276.
Firavun	72, 433, 555, 622.
Firuz (Hz.Ömeri öldüren)	87.
Firuz (Kisranın elçisi)	186.

G

Galip	643.
Gavres	273, 274.
Gavs-ı Azam	173, 372, 593, 790;
<i>Bkz.: Abdülkadir-i Geylânî, Şah-ı Geylânî, Seyh-i Geylânî.</i>	
Gaylan ibni Selemeti's-Sakafî	218;
<i>Bkz.: Hazret-i Gaylan ibni Seleme.</i>	
Gazalî	<i>Bkz.: İmam-ı Gazalî.</i>

H

Habeş Meliki	835.
Habib-i Ekrem	428, 474, 519, 656, 657, 658;
<i>Bkz.: Muhammed (a.s.m.).</i>	
Habibullah	372, 506, 514;
<i>Bkz.: Muhammed (a.s.m.).</i>	
Haccac-ı Zalim	177, 180, 835.
Hacer	284.
Hafız Halit	333.
Hafız Halit Efendi	128.
Hafız Osman	311, 687, 859.
Hafız Tefik	333;
<i>Bkz.: Şamlı Hafız.</i>	
Hafız-ı Şirazî	450.
Hakkı	585.
Halime-i Sa'diye	257, 302, 303.
Halit ibni Sinan	655.
Halit ibni Velid	616; <i>Bkz.: Hazret-i Halit ibni Velid, Hazret-i Halit.</i>
Hammad ibni Seleme	255.
Hanzele	655.
Haris	269.
Haris ibni Ebî Sümeri'l-Gasanî	282.

Haris ibni Hişam.....	186.	Hazret-i Cabir ibni Abdullahi'l-Ensarî.....	207,
Hasan (r.a.).....	92, 169, 182;	222; Bkz.: Hazret-i Cabirü'l-Ensarî, Cabir ib-	
Bkz.: Hazret-i Hasan.		ni Abdullah, Hazret-i Cabir, Cabir (r.a.).	
Hasan Efendi.....	598;	Hazret-i Cabirü'l-Ensarî.....	196, 197;
Bkz.: Burdurlu Hasan Efendi.		Bkz.: Cabir ibni Abdullah, Hazret-i Cabir ib-	
Hasan-ı Basrî.....	224, 265.	ni Abdullahi'l-Ensarî, Hazret-i Cabir, Cabir	
Hatıb.....	835.	(r.a.).	
Hatıb ibni Beltea.....	186.	Hazret-i Cebrail.....	167, 215, 268, 269,
Hatice-i Kübra.....	295, 302;	328, 511, 588, 680; Bkz.: Cebrail (a.s.), Haz-	
Bkz.: Hatıcetü'l-Kübra.		ret-i Cibril.	
Hatıcetü'l-Kübra.....	47;	Hazret-i Cibril.....	95;
Bkz.: Hatice-i Kübra.		Bkz.: Hazret-i Cebrail, Cebrail (a.s.).	
Hazret-i Abbas.....	187, 229, 246, 836;	Hazret-i Davud.....	288;
Bkz.: Abbas (r.a.).		Bkz.: Davud (a.s.).	
Hazret-i Abdullah bin Abbas.....	222.	Hazret-i Ebu Bekir.....	226, 616, 835;
Hazret-i Abdullah ibni Cafer.....	248;	Bkz.: Ebu Bekri's-Sıddık, Hazret-i Ebu Bek-	
Bkz.: Abdullah ibni Cafer.		ri's-Sıddık, Ebu Bekir, Sıddık.	
Hazret-i Abdullah ibni Ömer.....	216, 222, 230;	Hazret-i Ebu Bekri's-Sıddık.....	183, 185;
Bkz.: İbni Ömer, Hazret-i ibni Ömer.		Bkz.: Ebu Bekri's-Sıddık, Ebu Bekir, Hazret-i	
Hazret-i Âdem.....	69, 70, 511, 827;	Ebu Bekir, Sıddık.	
Bkz.: Âdem (a.s.).		Hazret-i Ebu Hüreyre.....	198, 201, 202, 226;
Hazret-i Aîşe.....	170, 228, 277;	Bkz.: Ebu Hüreyre.	
Bkz.: Aîşe (r. anha), Aîşe-i Sıddıka.		Hazret-i Ebu Saidi'l-Hudrî.....	222;
Hazret-i Ali.....	88, 89, 166, 169, 170, 171, 172,	Bkz.: Ebu Saidi'l-Hudrî.	
182, 183, 184, 186, 187, 199, 215, 228, 242,		Hazret-i Enes.....	194, 197, 206,
272, 305, 615, 616, 619, 785, 829, 834, 835;		207, 209, 223, 226, 227, 228, 229, 247;	
Bkz.: İmam-ı Ali, Ali(r.a.), Aliyy-i Haydarî,		Bkz.: Enes ibni Malik, Enes (r.a.), Hazret-i	
Hazret-i İmam-ı Ali.		Enes ibni Malik.	
Hazret-i Azrail.....	586, 587, 588, 589, 590, 852;	Hazret-i Enes ibni Malik.....	215, 222, 266;
Bkz.: Azrail (a.s.), Melekülmevt.		Bkz.: Hazret-i Enes, Enes ibni Malik, Enes	
Hazret-i Berâ.....	210.	(r.a.).	
Hazret-i Bilâl-i Habeşî.....	186;	Hazret-i Eyyub.....	578.
Bkz.: Bilâl-i Habeşî.		Hazret-i Fatıma.....	179, 200, 250, 835;
Hazret-i Buharî.....	203;	Bkz.: Fatıma (r. anha), Fatımatü'z-Zehra.	
Bkz.: Buharî, İmam-ı Buharî.		Hazret-i Gaylan ibni Seleme.....	215;
Hazret-i Büreyde.....	215, 216, 222, 223;	Bkz.: Gaylan ibni Selemeti's-Sakafî.	
Bkz.: Büreyde.		Hazret-i Halit.....	189, 253, 270;
Hazret-i Cabir.....	196, 197, 201, 206,	Bkz.: Hazret-i Halit ibni Velid, Halit ibni Ve-	
208, 209, 215, 217, 218, 222, 226, 228, 263;		lid.	
Bkz.: Hazret-i Cabir ibni Abdullahi'l-Ensarî,		Hazret-i Halit ibni Velid.....	253, 270;
Cabir ibni Abdullah, Cabir (r.a.), Hazret-i Ca-		Bkz.: Halit ibni Velid, Hazret-i Halit.	
birü'l-Ensarî.		Hazret-i Hamza.....	17, 270, 276.
		Hazret-i Hasan.....	91, 169, 173, 177,
		183, 834, 835; Bkz.: Hasan (r.a.).	

Hazret-i Hatice • Bkz: *Haticetü'l-Kübra, Hatice-i Kübra*.
 Hazret-i Hızır..... 244, 757, 819;
 Bkz.: *Hızır*.
 Hazret-i Hüseyin..... 91, 92, 93, 170, 173, 834;
 Bkz.: *Hüseyin (r.a.)*.
 Hazret-i İbni Abbas..... 215, 220, 230, 242;
 Bkz.: *Abdullah (r.a.), Abdullah ibni Abbas, İbni Abbas*.
 Hazret-i İbni Mes'ut..... 206, 215, 218, 227;
 Bkz.: *İbni Mes'ut, Şat-ı İbni Mes'ut*.
 Hazret-i İbni Ömer..... 215;
 Bkz.: *İbni Ömer, Hazret-i Abdullah ibni Ömer*.
 Hazret-i İbrahim..... 407, 473, 578, 655;
 Bkz.: *İbrahim (a.s.)*.
 Hazret-i İdris..... 16.
 Hazret-i İmam-ı Ahmed ibni Hanbel..... 235;
 Bkz.: *İmam-ı Ahmed ibni Hanbel, Ahmed ibni Hanbel*.
 Hazret-i İmam-ı Ali..... 783, 784, 785, 786, 787, 788, 790, 791; Bkz.: *İmam-ı Ali, Ali(r.a.), Aliyy-i Haydarî, Hazret-i Ali*.
 Hazret-i İmam-ı Cafer-i Sadık..... 199;
 Bkz.: *Cafer-i Sadık*.
 Hazret-i İsa (a.s.)..... 16, 93, 95, 96, 182, 244, 292, 293, 314, 736, 737, 740, 747, 748, 797, 829, 867; Bkz.: *İbni Meryem, İsa (a.s.)*.
 Hazret-i İsmail..... 284, 299, 655, 856.
 Hazret-i Kadı İyaz..... 227;
 Bkz.: *Kadı İyaz*.
 Hazret-i Mehdî..... 165, 744, 746, 747, 867;
 Bkz.: *Mehdî, Muhammed Mehdî*.
 Hazret-i Meryem..... 507; Bkz.: *Meryem*.
 Hazret-i Muaviye..... 90, 169, 178, 834;
 Bkz.: *Muaviye (r.a.)*.
 Hazret-i Muhammed..... 150, 261, 293, 768;
 Bkz.: *Muhammed (a.s.m.)*.
 Hazret-i Mûsa..... 209, 234, 285, 286, 314, 524, 586, 588, 589, 590, 852; Bkz.: *Mûsa (a.s.)*.
 Hazret-i Nuh..... 578.
 Hazret-i Osman..... 177, 202, 228, 298, 835;
 Bkz.: *Osman (r.a.), Osman-ı Zinnureyn*.

Hazret-i Ömer..... 86, 87, 179, 183, 184, 185, 190, 200, 212, 213, 214, 215, 226, 227, 229, 236, 237, 246, 247, 264, 267, 269, 271, 299, 616, 619, 835; Bkz.: *Ömerü'l Faruk, Hazret-i Ömer İbnü'l-Hattab, Ömer (r.a.)*.
 Hazret-i Ömer İbnü'l-Hattab..... 195, 200, 246;
 Bkz.: *Ömer (r.a.), Hazret-i Ömer, Ömerü'l-Faruk*.
 Hazret-i Peygamber..... 47, 182, 183, 225, 275, 296, 473, 796, 836; Bkz.: *Muhammed (a.s.m.)*.
 Hazret-i Şem'un-u Safa..... 292.
 Hazret-i Şuayb..... 291; Bkz.: *Şuayb (a.s.)*.
 Hazret-i Talha..... 88; Bkz.: *Talha (r.a.)*.
 Hazret-i Üsâme bin Zeyd..... 215;
 Bkz.: *Üsâme bin Zeyd*.
 Hazret-i Yakup..... 51, 52, 53, 87, 472, 578, 823.
 Hazret-i Yunus..... 533; Bkz.: *Hazret-i Yunus ibni Mettâ, Yunus (a.s.)*.
 Hazret-i Yunus ibni Mettâ..... 578;
 Bkz.: *Hazret-i Yunus, Yunus (a.s.)*.
 Hazret-i Yusuf..... 476, 477, 551, 823, 842, 843;
 Bkz.: *Yusuf (a.s.)*.
 Hazret-i Zekerîya..... 578.
 Hazret-i Zeynep..... 48, 194;
 Bkz.: *Zeynep (r. anha)*.
 Hazret-i Zübeyir..... 88, 169, 834;
 Bkz.: *Zübeyir (r.a.)*.
 Hekim-i Lokman..... 244.
 Herakl..... 280, 282.
 Hımyata..... 284.
 Hızır..... 15, 16, 758; Bkz.: *Hazret-i Hızır*.
 Hikem-i Atâiye..... 45.
 Hubeyb ibni Yesaf..... 239.
 Hulûsî (Yahyagil)..... 142, 585, 631;
 Bkz.: *İbrahim Hulûsî, Hulûsî Bey*.
 Hulûsî Bey..... 598;
 Bkz.: *Hulûsî (Yahyagil), İbrahim Hulûsî*.
 Hunâfir..... 298.
 Huzeyfe..... 188, 305.
 Huzeyme..... 167.
 Hülâgû..... 178, 715, 835.
 Hüseyin (r.a.)..... 91, 92, 182, 183;
 Bkz.: *Hazret-i Hüseyin*.

Hüseyin-i Cîsrî	280, 335, 357.
Hüsrev (Altınbaşak)	585, 601;
Bkz.: Hüsrev Efendi.	
Hüsrev Efendi	600;
Bkz.: Hüsrev (Altınbaşak).	

I

İblis	520, 531, 848;
Bkz.: Şeytan.	
İbni Abbas	220, 247, 269, 305;
Bkz.: Hazret-i İbni Abbas, Abdullah ibni Abbas, Abdullah (r.a.).	
İbni Abdi'l-Berr	235.
İbni Ahtab	280.
İbni Bünyamin	281.
İbni Cerir-i Taberî	211, 660;
Bkz.: Taberanî, Taberî.	
İbni Cevzî	163, 193, 214.
İbni Ebî Veheb	261.
İbni Ebu Şeybe	198, 242.
İbni Hacer	29;
Bkz.: İbni Hacer-i Askalanî.	
İbni Hacer-i Askalanî	234;
Bkz.: İbni Hacer.	
İbni Halasatî'd-Devsî	298.
İbni Heyeban	281.
İbni Huzeyme	212.
İbni Kayyime'l-Cevzî	616.
İbni Meryem	296;
Bkz.: Hazret-i İsa, İsa (a.s.).	
İbni Mes'ut	209, 219, 220, 230, 251,
256, 257, 270, 305; Bkz.: Hazret-i İbni Mes'ut, Şat-ı İbni Mes'ut.	
İbni Natûr	282.
İbni Ömer	216, 305; Bkz.: Hazret-i Abdullah ibni Ömer, Hazret-i İbni Ömer.
İbni Revaha	176.
İbni Rüşd	323.
İbni Sahibi'l-Eslemî	216.
İbni Seyyidi'n-Nâs	236.
İbni Sina	323, 525, 632.
İbni Sûriya	280.
İbni Teymiye	616.

İbni Veheb	239;
Bkz.: İmam-ı Celil ibni Veheb.	
İbnü'l-Âlâ	296.
İbrahim (a.s.)	292;
Bkz.: Hazret-i İbrahim.	
İbrahim Hakkı	378.
İbrahim Hulûsî	476;
Bkz.: Hulûsî Bey, Hulûsî.	
İdris (a.s.)	Bkz.: Hazret-i İdris.
İlyas (a.s.)	15.
İmam ibni İshak	210.
İmam-ı Ahmed ibni Hanbel	255;
Bkz.: Hazret-i İmam-ı Ahmed ibni Hanbel, Ahmed ibni Hanbel.	
İmam-ı Ali	90, 182, 198, 199,
241, 242, 249, 250, 265, 305, 372, 453, 783;	
Bkz.: Ali(r.a.), Hazret-i Ali, Aliyy-i Haydarî, Hazret-i İmam-ı Ali.	
İmam-ı Azam	570, 735;
Bkz.: Ebu Hanife.	
İmam-ı Bağavî	241.
İmam-ı Beyhakî	200, 201, 241, 247, 254, 266,
267.	
İmam-ı Buharî	245, 277;
Bkz.: Hazret-i Buharî, Buharî.	
İmam-ı Busayrî	266.
İmam-ı Celil ibni Veheb	239, 261;
Bkz.: İbni Veheb.	
İmam-ı Ebu Hanife	835.
İmam-ı Eş'arî	655.
İmam-ı Gazalî	343, 471, 758, 770.
İmam-ı İbni Adiyy	266.
İmam-ı İbni Fûrek	219.
İmam-ı Katâde	206.
İmam-ı Malik	206, 210, 471.
İmam-ı Muhammedü'l-Bâkır	199.
İmam-ı Mücahit	220.
İmam-ı Müslim	232, 245, 255, 268, 277.
İmam-ı Rabbanî	40, 41, 51,
52, 344, 471, 580, 593, 594, 656, 758, 770;	
Bkz.: Ahmed-i Farukî.	
İmam-ı Şafî	181, 313, 655, 835;
Bkz.: Şafî.	
İmam-ı Şuayb	206.

İmam-ı Zeynelabidin	199;
<i>Bkz.: Zeynelabidin.</i>	
İmran ibni Husayn	211.
İsa (a.s.)	16, 95, 96, 156, 280, 286, 292,
293, 296; <i>Bkz.: İbni Meryem, Hazret-i İsa.</i>	
İsmail (a.s.) • <i>Bkz.: Hazret-i İsmail.</i>	
İsmail Hakkı (Manastırlı)	280.

K

Kâ'b bin Esed	280.
Kâ'b bin Lüeyy	295.
Kâ'bül-Ahbar	281, 285.
Kadı İyaz	216, 236, 305;
<i>Bkz.: Hazret-i Kadı İyaz.</i>	
Katâde bin Selman	258.
Katâde ibni Numan	235, 237.
Kays ibni Zeyd	257.
Kayser	251.
Kisra	185, 186, 297, 301, 835;
<i>Bkz.: Kisra Perviz.</i>	
Kisra Perviz	251; <i>Bkz.: Kisra.</i>
Kisra-i Farisi	358.
Kisra-i Fars	185.
Kusem	229.
Kuss bin Saide	294.

L

Lebid-i Yahudi	187.
Lloyd George	544, 740.
Lokman	818.
Lokman Hekim • <i>Bkz.: Hekim-i Lokman.</i>	
Lütfi	585.

M

Mazmaz	291.
Mehdî	94, 165, 471, 745, 757, 758, 866;
<i>Bkz.: Hazret-i Mehdî, Muhammed Mehdî.</i>	
Mehdî-i Abbasî	172.
Mehmed	818.
Melekülmevt	588, 589;
<i>Bkz.: Hazret-i Azrail, Azrail (a.s.).</i>	
Memed	292.

Meryem	292;
<i>Bkz.: Hazret-i Meryem.</i>	
Mevamit	292.
Mevlâna Celâleddin	45, 46.
Meysere	302.
Misrî (Niyâzî)	501.
Mihâil	288.
Mikâil (a.s.)	167, 269.
Mikdat	186.
Mirza (Said Nursînin Babası)	594.
Mirza Bediüzzaman	594;
<i>Bkz.: Said Nursî.</i>	
Mişâil	288.
Muaviye (r.a.)	170, 184;
<i>Bkz.: Hazret-i Muaviye.</i>	
Muavviz ibni Afrâ	239.
Muaz ibni Cebel	210, 264.
Mûbezân • <i>Bkz.: Muyzan.</i>	
Muhallim ibni Cessame	252.
Muhammed (a.s.m.)	48, 153,
154, 186, 216, 238, 267, 275, 280, 284, 285,	
286, 288, 290, 291, 292, 293, 298, 299, 300,	
363, 518, 528, 531, 560, 561, 627, 656;	
<i>Bkz.: Fahr-i Âlem, Peygamber (a.s.m.), Ha-</i>	
<i>bibullah, Habib-i Ekrem, Hazret-i Peygam-</i>	
<i>ber, Muhammedü'l-Emin, Resul-i Ekrem,</i>	
<i>Ahmed-i Muhammed, Muhammed-i Arabî,</i>	
<i>Hazret-i Muhammed, Ahmed.</i>	
Muhammed ibni Hâtib	243.
Muhammed Mehdî	94;
<i>Bkz.: Hazret-i Mehdî, Mehdî.</i>	
Muhammed-i Arabî	179, 189,
205, 280, 288, 289, 290, 296, 307, 324, 329,	
357, 364, 505, 506, 511, 513, 514, 531, 837;	
<i>Bkz.: Muhammed (a.s.m.).</i>	
Muhammedü'l-Bâkır • <i>Bkz.: İmam-ı Muham-</i>	
<i>medü'l-Bâkır.</i>	
Muhammedü'l-Emin	231, 316;
<i>Bkz.: Muhammed (a.s.m.).</i>	
Muhayrik	281.
Muhtar	286, 290.
Muhtar (nübüvvet dava eden)	180.
Muhyiddin-i Arabî	134, 142, 147, 422, 552,
553, 554, 616, 617, 849.	

Mukavkis	280.
Mûsa (a.s.)	156, 236, 284, 524;
<i>Bkz.: Hazret-i Mûsa.</i>	
Mustafa	286, 585.
Mustafa Çavuş	440.
Muyzan	297.
Mübarekû'l-Yemame	243.
Münhamenna	284.
Müseylime-i Kezzab	188, 316, 616.
Müslim	163, 174, 206, 211.
Müşeffah	284.

N

Nâbiğa	249.
Nakşibendî • <i>Bkz.: Şah-ı Nakşibendî.</i>	
Nasturü'l-Habeşe	282.
Necaşi	178, 282, 296.
Nemrut	72, 94, 407, 433, 555, 622.
Neseî	238.
Nuh (a.s.) • <i>Bkz.: Hazret-i Nuh.</i>	
Numan ibni Beşir	267.
Numan ibni Mukarrini'l-Ahmesiyyi'l-Müzeyn	200.

O

Osman (r.a.)	177, 179, 202, 229, 267, 298;
<i>Bkz.: Hazret-i Osman, Osman-ı Zinnureyn.</i>	
Osman ibni As	300.
Osman ibni Huneyf	238.
Osman-ı Zinnureyn	229, 298;
<i>Bkz.: Osman (r.a.), Hazret-i Osman.</i>	

Ö

Ömer (r.a.)	175, 184, 185, 202, 226, 267;
<i>Bkz.: Ömerü'l-Faruk, Hazret-i Ömer İbnü'l-Hattab, Hazret-i Ömer.</i>	
Ömer bin Abdülaziz-i Emevî	172.
Ömer ibni Abdülaziz	237.
Ömer ibni Sa'd	257.
Ömerü'l-Faruk	229; <i>Bkz.: Hazret-i Ömer, Ömer (r.a.), Hazret-i Ömer İbnü'l-Hattab.</i>

P

Perviz	251.
Peygamber (a.s.m.)	44, 171, 179, 186,
187, 188, 230, 251, 283, 285, 334, 523, 560,	
565, 856; <i>Bkz.: Muhammed (a.s.m.).</i>	
Peygamber-i Zîşan	791.
Peygamberimiz (a.s.m.)	814, 817;
<i>Bkz.: Muhammed (a.s.m.).</i>	

R

Rahmetullah-ı Hindî	280.
Re'fet	585, 600.
Resul-i Ekrem	48, 49, 154,
155, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 163, 164,	
165, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 182,	
183, 184, 185, 187, 188, 192, 193, 194, 195,	
196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 204, 205,	
206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214,	
215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223,	
224, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233,	
234, 235, 236, 237, 238, 239, 241, 242, 243,	
244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252,	
253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261,	
262, 263, 264, 265, 266, 268, 269, 270, 271,	
272, 273, 274, 275, 276, 277, 279, 281, 282,	
290, 291, 292, 294, 295, 297, 298, 299, 300,	
301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 313, 314,	
322, 324, 325, 471, 474, 510, 511, 512, 516,	
551, 581, 652, 655, 656, 657, 669, 670, 672,	
680, 767, 823, 833, 846, 847, 856, 871;	
<i>Bkz.: Muhammed (a.s.m.).</i>	
Rüştü	585.

S

Sabit ibni Kays ibni Şemmas	267.
Sabri	585, 631.
Sa'd (r.a.)	248;
<i>Bkz.: Sa'd ibni Ebî Vakkas.</i>	
Sa'd bin Zeyd	229.
Sa'd ibni Binti Küreyz	298.
Sa'd ibni Ebî Vakkas	178, 236, 248, 251, 269;
<i>Bkz.: Sa'd (r.a.).</i>	

Sa'd-ı Taftazanî	352, 632.
Sadi-i Şirazi	87, 553, 560, 766.
Safvan	188, 262.
Sahib-i İlyâ	282.
Said (Nursî)	120, 603, 643, 706, 711, 712, 817, 851, 852, 871; Bkz.: Üstat, Bediüzzaman, Mirza Bediüzzaman, Said-i Kürdî.
Said-i Kürdî	105; Bkz.: Said (Nursî).
Sa'lebe (Sâye'nin oğlu)	281.
Sa'lebe bin Malik	262.
Salim ibni Ebi'l-Ca'd	208.
Sâmia ibni Karreti'l-Gatafanî	298.
Sariye	87.
Satih	297, 357.
Sâye	281.
Sehl ibni Ömer	835.
Sehl ibni Sa'd	222, 223.
Seleme İbnü'l-Ekvâ	195.
Selemeti'bni Ekvâ	210, 238, 261.
Selman-ı Farisî	253, 254, 282; Bkz.: Selman-ı Pak.
Selman-ı Pak	254; Bkz.: Selman-ı Farisî.
Semurete'bni Cündüb	198.
Sevad ibni Karibi'd-Devsî	298.
Seyf ibni Zîyazen	295.
Seyyid Abdülkerim	134.
Seyyid Ahmed-i Bedevî	746.
Seyyid Ahmedü's-Sünusi	746.
Seyyid Ebulhasen-i Şazeli	746.
Seyyid İdris	746.
Seyyid Yahya	746.
Shebol	363.
Siddik	179, 229, 267; Bkz.: Ebu Bekri's-Siddik, Hazret-i Ebu Bekri's-Siddik, Ebu Bekir, Hazret-i Ebu Bekir.
Sırp neferi	801.
Sultan Mehmed Fatih	181, 574.
Süfyan	94, 455, 747, 867.
Süheyl ibni Amr	184.
Süleyman	111, 112, 817.
Süleyman (Siddik)	112, 585, 596, 601, 636, 638, 643.

Süleyman Efendi (Süleyman Çelebi)	510, 512, 514, 517.
Süleyman Sami	333.
Süraka	185, 273.

S

Şafi	343, 471; Bkz.: İmam-ı Şafi.
Şah-ı Geylânî	343, 471; Bkz.: Abdülkadir-i Geylânî, Gavs-ı Azam, Şeyh-i Geylânî.
Şah-ı Nakşibend	41, 343.
Şamlı Hafız	47; Bkz.: Hafız Tevfik.
Şâmul	281.
Şat-ı İbni Mes'ut	256; Bkz.: Hazret-i İbni Mes'ut, İbni Mes'ut.
Şebab	606.
Şeybe	276; Bkz.: Şeybe ibni Osmani'l-Hacebiyye.
Şeybe ibni Osmani'l-Hacebiyye	276; Bkz.: Şeybe.
Şeyh-i Geylânî	271, 593; Bkz.: Abdülkadir-i Geylânî, Gavs-ı Azam, Şah-ı Geylânî.
Seytan	65, 71, 72, 83, 200, 235, 272, 310, 451, 452, 520, 521, 522, 523, 524, 526, 528, 529, 530, 532, 534, 544, 556, 562, 565, 640, 661, 688, 699, 712, 763, 768, 816, 827, 848; Bkz.: İblis.
Sıkk	297, 357.
Şirviye	251; Bkz.: Şirviye Perviz.
Şirviye Perviz	186; Bkz.: Şirviye.
Şuayb (a.s.) • Bkz.: Hazret-i Şuayb.	
Şühreyle'l-Cu'fî	242.

T

Taberanî	198, 267; Bkz.: İbni Cerir-i Taberî, Taberî.
Taberî	211; Bkz.: İbni Cerir-i Taberî, Taberanî.
Taftazanî	Bkz.: Sa'd-ı Taftazanî.
Talha (r.a.)	170; Bkz.: Hazret-i Talha.

Tavus.....	Bkz.: Ebu Abdurrahmani'l-Yemani.
Temim.....	282.
Tevfik.....	601, 643.
Tirmizî.....	201, 248.
Tufeyl ibni Amr.....	250.
Tübbâ.....	281, 294.

U

Ubade ibni Samit.....	180.
Ubeyd.....	17.
Ubeydullah.....	229.
Uhban.....	261.
Ukkaşe İbni'l-Muhassini'l-Esedî.....	235.
Umeyr.....	188.
Urve ibni Ebî Ca'de.....	248.
Utbe.....	176, 836.
Utbe ibni Ebî Leheb.....	186, 252.

Ü

Übeyy ibni Halef.....	176, 260.
Übeyy ibni Kâ'b.....	222, 223, 224.
Ükeydir.....	189.
Ümeyye.....	176.
Ümmü Cemil.....	275.
Ümmü Eymen.....	303.
Ümmü Fadl.....	187.
Ümmü Haram.....	180, 835.
Ümmü Ma'bed.....	256.
Ümmü Malik.....	254.
Ümmü Seleme.....	170, 222, 258, 265, 269.
Ümmü Süleyym.....	194.
Üsâme bin Zeyd.....	218, 269;
Bkz.: Hazret-i Üsâme bin Zeyd.	
Üstat.....	851, 862;
Bkz.: Said Nursî.	

V

Varaka bin Nevfel.....	295.
Veheb ibni Münebbih.....	281.
Velid.....	178, 190, 836.
Velid ibni Muğire.....	275.
Venizelos.....	544.

Veysel Karanî.....	407, 408.

W

Wilson.....	544, 546, 740.

Y

Yakup (a.s.).....	Bkz.: Hazret-i Yakup.
Ya'le ibni Murre.....	215, 218.
Ya'le ibni Münebbih.....	176.
Yeni Said.....	77, 101, 103, 105, 125, 538, 615, 656, 828; Bkz.: Said Nursî.
Yezit.....	92, 178, 190, 836.
Yunus (a.s.).....	533;
Bkz.: Hazret-i Yunus ibni Mettâ, Hazret-i Yunus.	
Yusuf (a.s.).....	51, 52, 87, 534, 578;
Bkz.: Hazret-i Yunus.	

Z

Zekeriya (a.s.).....	Bkz.: Hazret-i Zekeriya.
Zemahşerî.....	768, 769.
Zeyd.....	176.
Zeyd (bin Hârise).....	48.
Zeyd ibni Harice.....	267.
Zeyd ibni Suvahan.....	191.
Zeynelabidin.....	173;
Bkz.: İmam-ı Zeynelabidin.	
Zeynep (Hazret-i Muhammed'in üvey kızı).....	258.
Zeynep (r.anha).....	47;
Bkz.: Hazret-i Zeynep.	
Zeynep (Yahudi kadın).....	233.
Zeyyab İbnü'l-Haris.....	298.
Zübeyir (r.a.).....	170;
Bkz.: Hazret-i Zübeyir.	
Zübeyir bin Batıya.....	280.
Zühtü.....	585.
Züleyha.....	52.
Züssedye.....	170.

MEKTUBAT YER İNDEKSİ

A

Afrika	173.
Ağrı Dağı	624.
Akdeniz	550.
Amerika	33, 354, 546, 740.
Anglikan Kilisesi	707.
Ankara	607.
Arabistan	473.
Arafat çeşmesi	213.
Arafat Dağı · Bkz: Cebel-i Arafat.	
Ararat Dağı	624.
Asya	531, 544, 701, 812.
Avrupa	105, 120, 121, 304, 354, 362, 363, 531, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 547, 728, 736, 741, 742, 748, 812, 865, 866, 867.
Ayasofya Camii	701.

B

Babil Kal'ası	541.
Bağdat	105, 190.
Bahr-i Ahmer	550.
Bahr-i Hazar	190.
Bahr-i Muhit	97.
Bahr-i Rum	550.
Barla	36, 78, 120, 123, 566, 567, 585, 608.
~ dağları	77.
~ Yaylası	66, 826.
Basra	190.
Batha	187.
Batn-ı Nahl	219, 270.
Bayezit Cami	668.
~i Şerifi	520.
Bedir	233.
Bedre	120, 123.
Beytü'l-Makdis	190, 306, 307, 836.
~in fethi	175.
Bi'r-i Kuba	254.
Burdur	598, 606.

C

Cebel-i Arafat	288; Bkz.: Arafat Dağı.
Cebel-i Hira	230; Bkz.: Hira Dağı.
Cebel-i Uhud	229, 444; Bkz.: Uhud Dağı.
Cezayir	288.
Ceziretülarap	205, 314, 317, 336, 338.

Ç

Çam Dağı	36.
Çin	354.

D

Dicle	550.
Düvmetü'l-Cendel	189.

E

Eğirdir	586.
Endülüs	737.
~ devlet-i İslâmiyesi	545.
Eskişehir Hapishanesi	785.
Eyüp Sultan · Bkz: Sultan Eyüp.	

F

Faran Dağları	287.
Fars	251, 297, 301.
Fars bahri	550.
Fırat	550.
Fransa	740.

G

Gar-ı Sevr	260, 272.
Güneş	22, 30, 31, 34, 85, 86, 307, 340, 348, 349, 389, 395, 409.

H

Habeş	178.
Hâle	353.

Haliç	704.
Haremeyn-i Şerifeyn	615, 620.
Hayber.	
~in fethi	175.
~Kal'ası	184, 238, 835.
Kal'a-i ~	238.
Hicaz	295.
~Dağları	287.
Hindistan	656.
Hint	737.
Hıra Dağı	179; Bkz.: Cebel-i Hıra.
Huneyn	233.

I

Irak	
~in fethi	175.
Isparta	584, 608, 864.

İ

İngiltere	354.
İran	173, 175, 181.
~in fethi	175.
İspanya	354.
İstahrâbâd	301.
İstanbul	105, 125, 520, 607, 704, 707, 754, 755, 804, 835.
~un fethi	181.
~un mescitleri	668.
~Boğazı	707.

J

Japonya	354.

K

Kâbe	186, 190, 231, 270, 301, 315, 358, 444, 836.
~i Mükerrerme	302, 668.
Kaf Dağı	134.
Karadeniz	550.
Kenan kuyusu	87.
Kerbelâ	170, 834.
Kıbrıs	180, 835.

Kûfe	248.

M

Medine	175, 180, 188, 253, 272, 288, 289, 312, 334.
~i Münevvere	185, 255, 263, 669, 814, 870.
Mekke	177, 228, 230, 262, 273, 282, 285, 292, 298, 301, 334.
~i Mükerrerme	185.
~nin fethi	175, 186.
Mescid-i Haram	275.
Mescid-i Şerif	198, 221, 222, 224.
Mescid-i Şerif-i Nebevî	221.
Mısır	87, 173, 313.
Mute	176.

N

Necid	615, 616.
Necran	282.
Nehruvan	170, 616.
Nil	550.
Nis	597.
Nusaybin	219.

P

Port Arthur kal'ası	97.

R

Rum	175.
Rusya	77, 125, 462, 618.

S

Sâir	287.
Sankiyedim Mescidi	806.
Sebir	230.
Serendip Adası	353.
Sıffin	170, 184.
Sultan Eyüp	704.
Süreyya	32, 181, 313, 390, 522.
Süveys Kanalı	550.

Ş

Şam	176, 231, 282, 285, 302.
~'ın fethi	175.
Şam Dağları	287.
Şam-ı Şerif kıt'ası	63.

T

Taff	170.
Tepelice	66, 826.
Tur-i Sina	287, 524.

U

Uhud Dağı	229; Bkz: Cebel-i Uhud.

Y

Yemen	186, 295, 352.

Z

Zilhicaz	213.
Zühre	30.

MEKTUBAT GENEL İNDEKSİ

A

A		acaib-i imkânât	400.
		acaib-i sanat	34, 425.
		acımak	444, 449.
		âciz	44, 437.
		acz	45, 51, 536, 679, 685, 695, 696, 709, 710, 716, 758, 772, 776, 778, 780, 800.
		~ muhalefetin menşeidir	808.
		acz-i mutlak	37, 614, 854.
		aczmendî tarıkı	821.
		aç	74.
		~ canavara tahabbûp	799.
		açlık	250, 303, 462, 677, 678, 679, 684, 685, 686, 695, 808.
		başkası ~tan ölse bana ne	799.
		~tan ölmek yoktur	806.
		adab-ı şer'îye	766, 770.
		adab-ı şeriat	769.
		adab-ı tarikat	766, 770.
		adab-ı tasavvuf	770.
		adalet	66, 91, 178, 343, 371, 388, 428, 453, 456, 654, 799, 803, 808.
		müsavatsız ~	808.
		adalet-i ilâhiye	732, 754.
		adalet-i izafiye	88, 89, 90.
		adalet-i Kur'âniye	800.
		adalet-i mahza	88, 89, 90, 445.
		adalet-i mahza-i Kur'âniye	803.
		adalet-i nisbiye	88.
		adalet-i Rabbaniye	753.
		adam.	
		zayıf ~	798.
		adavet	57, 82, 125, 182, 183, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 452, 454, 455, 456, 457, 538, 540, 541, 542, 616, 840, 841.
		~ edenler • Bkz.: ehl-i adavet.	
		~ maraziyla hasta olanların şifası	841.
		~ten men eden esbap	840.
		Adbâ	263.
		adem	18, 99, 405, 406, 478, 480, 483, 484, 485, 486, 488, 489, 493, 495, 500, 798, 810, 843, 845.
		Âdem	384.
		adem-i delil-i sübut	805.
		adem-i haricî	99.
		adem-i kabul	529, 561, 805.
		adem-i mutlak	99.
		adem-i salâbet	740.
		adem-i tahayyüz	421, 424.
		adem-i takayyût	421, 422.
		adem-i tecezzi	421, 424.
		adem-i tenezzül	331.
		âdemoğlu	817.
	a'dâ		696.
	a'mal		764.
	a'mal-i hayriye		456.
	a'mal-i salihâ		56, 382, 467.
	a'mal-i uhreviye		474, 764, 774.
	A'raf		691.
	a'yân-ı sabite		99.
	Abâdile-i Seb'a		193, 285.
	Abbas		229.
	Abbas ibni Merdas		299.
	Abbasîler		172, 543.
	Bkz.: devlet-i Abbasiye.		
	Abbasiye.		
	~ hulefası		165.
	abd		407, 469, 618, 679, 685, 686, 775.
	~in aczi ve fakrı		506.
	abdest		207, 208, 209, 244.
	abd-i has		663.
	abd-i sacit		392.
	abdiyet		576.
	Abdullah		229.
	Abdullah Çavuş		111, 333.
	Abdullah ibni Abbas		193.
	Abdullah ibni Amr İbnü'l-As		193, 213, 285.
	Abdullah ibni Cafer		262.
	Resul-i Ekrem'in ~e duası		248.
	Abdullah ibni Cahş		235.
	Abdullah ibni Ebî Evfâ		262.
	Abdullah ibni Selâm		156, 281, 285.
	Abdullah ibni Ubeydullahi'l-Ensarî		267.
	Abdullah ibni Zübeyir		177.
	Abdurrahman		27, 468, 585, 597, 599.
	Abdurrahman bin Avf		
	Resul-i Ekrem'in ~a duası		247.
	Abdurrahman ibni Avf		300.
	Abdurrahman ibni Ebî Bekri's-Siddik		196.
	Abdurrahman ibni Mülcemü'l-Harici		170.
	Abdurrahman ibni Zeyd İbnü'l-Hattab		258.
	Abdülkadir-i Geylânî		41.
	Abdülmecit		27, 468, 599.
	Abdülmuttalip		245, 246, 295.
	~in imanı		656.
	abes		498.
	abesiyet		57, 337, 483.
	âb-ı hayat		244, 595, 725.
	Âb-ı Kevser		209, 225, 240, 598, 703, 732.

âdet	161, 338.
âdet-i ilâhiye	523.
âdet-i İslâmiye	517, 574.
âdetullah	747.
Âdil	428, 696.
Adil-i Mutlak ~in adaleti	827.
adl	166.
adliye ~ dairesi	139.
af	449.
afak	756.
afakî	868.
afcûy	44.
Afrika	173.
agel	291.
ağaç ~cın konuşması ~cın meyveleri ve çiçekleri ~cın Peygamberimizin yanına gelmesi ~ ile ilgili mu'cize • Bkz.: mu'cize-i şeceriye.	19, 399, 418, 504, 788. 158. 845. 155.
ağleb-i hükema	544.
ağraz-ı şahsiye	607.
Ağrı Dağı	624.
âhadî	205, 236, 241.
ahbap yüzde doksan dokuz ~	43. 19.
ahir zaman 288, 455, 744, 745, 816, 817, 867. ~ Peygamberi ~ Peygamberini haber veren kâhin ~da Hazret-i İsa'nın nüzulü ~in fitnesi	16, 40, 93, 94, 165, 287, 288, 455, 744, 745, 816, 817, 867. 288, 293, 298, 357. 297. 829. 790.
ahiret 22, 25, 29, 33, 77, 79, 90, 98, 107, 114, 115, 116, 117, 119, 121, 126, 290, 304, 321, 390, 400, 427, 440, 441, 448, 468, 470, 474, 475, 477, 489, 495, 506, 507, 548, 681, 703, 715, 731, 732, 752, 753, 764, 771, 772, 773, 819, 824, 830, 843; Bkz.: âlem-i uhreviye. ~ âlemi Bkz.: âlem-i ahiret. ~ azığı • Bkz.: zahire-i ahiret. ~ hayatı • Bkz.: hayat-ı uhreviye. ~ kardeşi ~ kardeşleri ~ pazarı ~ ticareti ~e ait ameller • Bkz.: a'mal-i uhreviye. ~e ait işler • Bkz.: umur-u uhreviye. ~e çalışmak ~in bâkî meyveleri ~in meyveleri ~in mezraası ~teki mükâfât ve mücazat	22, 25, 29, 33, 77, 79, 90, 98, 107, 114, 115, 116, 117, 119, 121, 126, 290, 304, 321, 390, 400, 427, 440, 441, 448, 468, 470, 474, 475, 477, 489, 495, 506, 507, 548, 681, 703, 715, 731, 732, 752, 753, 764, 771, 772, 773, 819, 824, 830, 843; Bkz.: âlem-i uhreviye. ~ âlemi Bkz.: âlem-i ahiret. ~ azığı • Bkz.: zahire-i ahiret. ~ hayatı • Bkz.: hayat-ı uhreviye. ~ kardeşi ~ kardeşleri ~ pazarı ~ ticareti ~e ait ameller • Bkz.: a'mal-i uhreviye. ~e ait işler • Bkz.: umur-u uhreviye. ~e çalışmak ~in bâkî meyveleri ~in meyveleri ~in mezraası ~teki mükâfât ve mücazat
ahkâm-ı din	48, 90.
ahkâm-ı diniye	116.
ahkâm-ı İslâmiye	660, 749.
ahkâm-ı kudsiye	702.

ahkâm-ı Kur'âniye	58, 67, 172.
ahkâm-ı rububiyet	144.
ahkâm-ı şer'iye	164, 762.
ahkâm-ı şeriat	48, 50, 753, 766, 768, 823, 869.
ahlâk ~ı düzeltmek • Bkz.: tehziib-i ahlâk. fena ~ güzel ~ Bkz.: hüsnuahlâk. kötü ~ • Bkz.: suiahlâk, ahlâk-ı seyyie. rezil ~in muharrik ve menbai	326, 535, 536, 564, 565, 849. 583. 583; 799.
ahlâk-ı âliye	305, 326, 328.
ahlâk-ı hamide	57, 305.
ahlâk-ı hasene	338, 358, 365, 518, 530, 555.
ahlâk-ı rezile ~nin muharrik ve menbai	57. 799.
ahlâk-ı seyyie ~nin inkişafı	555, 679, 699. 809.
ahlâk-ı seyyie-i vahşiyané	338.
ahlâksız	57.
ahlâksızlık ~ın menşei	713. 461.
ahmak	742.
Ahmed	290, 292, 293.
Ahmed (a.s.m.)	283, 293, 294.
Ahmed Galip	647.
Ahmed ibni Hanbel Bkz.: İmam-ı Hanbelî.	200, 617; Bkz.: İmam-ı Hanbelî.
Ahmed-i Muhammed (a.s.m.)	290.
Ahmesî	200.
ahsen	805.
ahsen-i takvim	394, 614, 775.
ahsenülkasas	476, 842.
ahval	810.
Ahyed	291.
Ahzab büyük ~ Savaşı • Bkz.: Gazve-i Garra-i Ahzab.	28.
ahz-ı mal	778.
Aişe	166.
Aişe-i Sıddıka	88, 166, 269.
Âiz ibni Amr	258.
akaid-i İslâmiye	41.
akarip	43, 44, 67.
Akdeniz	550.
akd-i semavî	49.
akıl 464, 527, 545, 554, 574, 583, 591, 596, 601, 649, 659, 670, 671, 684, 685, 689, 696, 716, 717, 739, 751, 767; Bkz.: dimağ. ~ sahibi • Bkz.: zevilukul. ~in hadsiz fûnuna istidadı ~in işlettirilmesi ~in mahiyetinin inkişaf etmesi her şeyi maddede arayanların ~ları	114, 145, 146, 148, 160, 337, 355, 366, 464, 527, 545, 554, 574, 583, 591, 596, 601, 649, 659, 670, 671, 684, 685, 689, 696, 716, 717, 739, 751, 767; Bkz.: dimağ. ~ sahibi • Bkz.: zevilukul. ~in hadsiz fûnuna istidadı ~in işlettirilmesi ~in mahiyetinin inkişaf etmesi her şeyi maddede arayanların ~ları

âkilüllâhm vahşiler		âlem-i hakikî	136.
~in helâl rızıkları	806.	âlem-i haricî	421.
~in rûy-i zemini temizlemesi	806.	âlem-i hayvanat	695.
akraba	437, 438, 439, 440, 446;	âlem-i Hristiyanîye	754.
Bkz.: akarip.		âlem-i insanî	695, 696.
akran	43.	âlem-i insanîyet	610, 617, 737.
akrebiyet	85, 86.	~in güneşleri	73.
akrebiyet-i ilâhiye	84, 85, 143.	~in müebbîsi	346.
akrep	106.	âlem-i İslâm	174, 362, 455, 505, 525, 541, 572, 617, 619, 620, 623, 673, 680, 681, 701, 702, 703, 733, 735, 754, 801, 812, 865.
aksam-ı i'caziye	687.	~in hayat-ı içtimaiyesi	615.
aksûlâmel	447.	~in itiraz ve ithamı	812.
akşam		~in itiraz ve ithamı	812.
~ namazı	374.	~in saadet ve hürriyet-i müstakbelesi	801.
Aktab-ı Erbaa	173.	~in siyaseti	615.
aktab-ı mehdîyyîn	165.	~in zulûmatı	745.
aktap	173, 174, 271, 372, 471, 529, 754.	bankaların ~a zararı	810.
âl		âlem-i İslâmiyet	174, 322, 347, 584, 747.
âlâm	375, 807.	~in bir silsile-i nuraniyesi	165.
geçmiş ~	807.	âlem-i istiğrak	760.
müterakim ~ın nisyanla unutulması	807.	âlem-i küfür	279, 754.
alâmet-i farika	391, 664.	âlem-i maddî	136, 137.
alâmet-i gurur	29.	âlem-i mana	137, 421.
alâmet-i i'caz	312.	âlem-i manevî	136.
alâmet-i sukut	767.	âlem-i melâike	328.
âlâm-ı firak	845.	âlem-i melekût	795.
âlayilliyin	72, 342, 526, 565, 662, 801.	~taki melâike	795.
alçakgönüllülük • Bkz.: iftikar.		~taki ruhaniyat	795.
alçaklık	605, 730.	âlem-i misal	136, 137, 421, 485, 493, 494, 588, 797, 845.
aldatmak	384.	~in defterleri	846.
alem	570.	âlem-i nur	23, 385, 484.
âlem	342, 349, 392, 550, 556, 557, 558, 694, 695, 808, 809, 814, 868.	âlem-i rububiyet	313.
~in harekât ve sekenatının tanzimi	810.	âlem-i ruhanî	136.
~in islahına	363.	âlem-i sahih	760.
~in müşkülâtı	363.	âlem-i sahve	137.
~in reisi	286, 290, 293.	âlem-i semavat	95, 698.
~insan-ı ekberdir	810.	âlem-i şahadet	60, 61, 62, 322, 329, 345, 387, 392, 404, 421, 484, 498, 550, 581, 583, 589, 794, 795, 832, 845.
~lerin Rabbi	670.	âlem-i tagayyür	484.
on sekiz bin ~	549, 683, 694, 849.	âlem-i uhreviye	345.
âlem-i ahiret	21, 96, 313.	âlem-i ulvî	356.
~e gönderilecek mahsulât	846.	âlem-i zerrat	393.
âlem-i arz	696.	alerre'si velayn	575.
âlem-i asgar	391, 395, 397, 810.	Aleşşeytan ve Hizbîhî	848.
âlem-i Asya	701.	Alevîler	617.
âlem-i beka	99, 485, 489, 496, 542, 772, 831.	Alevîlik	805.
~nın mahlûkları	510.	aleyhissalâtü vesselâm	471, 648.
âlem-i berzah	16, 17, 19, 21, 43, 137, 381, 485, 542, 773.	Âl-i Beyt	94, 159, 165, 170, 171, 172, 173, 180, 182, 616, 747, 829.
âlem-i ebedî	496.	~in katle ve nefye maruz kalması	834.
âlem-i ekber	391, 392, 393, 395, 397.	~e muhabbet	182.
~deki sanat	394.	Âl-i Beyt-i Nebevî	172, 835.
âlem-i emir	796.	~nin silsile-i nuranîsi	94.
âlem-i ervah	95, 137, 328, 485, 589, 797.	Âl-i İbrahim Aleyhisselâm	746.
âlem-i gayp	60, 61, 62, 322, 329, 345, 369, 392, 404, 405, 484, 494, 498, 550, 581, 583.	Âl-i İmran	691.

Âl-i Muhammed	372, 746.
Ali	294, 585.
Ali Ulvi	815.
Âlî Bir Tefekkürname	783.
alil 44, 437, 440.	
Alîm	342, 389, 400, 690, 691, 697.
âlim	308, 634, 635.
Medine-i Münevvere'deki bir ~	814.
alîmâne	150.
Alîm-i Külli Şey	388, 428.
âlim-i mürşit	
~ koyun olmalı, kuş olmamalı	798.
âlim-i salih	451.
Alîm-i Zülcelâl	
~'in nur-u ilmi	409.
Aliyy-i Haydarî	238.
Aliyyi'bnî'l-Hakem	241.
Allah	96, 97, 100, 106, 108, 121, 183, 261, 274, 428, 453, 462, 468, 475, 504, 527, 530, 531, 561, 622, 645, 666, 691, 697, 704, 743, 752, 763, 836.
~'a iman • Bkz.: iman-ı billah.	
~'a kavuşma • Bkz.: lîka.	
~'a teşekkür etmek	677.
~'i bilmek	552, 849.
~'i bilmeyenler	742.
~'i inkâr	762.
~'i inkâr edenler	94.
~'i inkâr etmek	761.
~'in azabı	527.
~'in birliği	33.
~'in ef'ali	472.
~'in emri	377, 524.
~'in hikmeti	472.
~'in icadâtı	377.
~'in icraatı	377.
~'in isimleri • Bkz.: esma-i ilâhiye.	
~'in ismi • Bkz.: ism-i ilâhî.	
~'in kelâmı	521, 523, 564.
~'in kudretinin mu'cizeleri • Bkz.: mu'cizat-ı kudret-i ilâhiye.	
~'in rahmeti	472.
~'in rıza mertebesi • Bkz. mertebe-i rıza.	
~'in sanatı	523.
~'in varlığını bilmek	552.
~'in zîşuur hayvanları	809.
~'tan korkmak	366.
~'tan şikâyet	472.
~Allah	755.
~bes, gayri heves	818.
~birdir	376, 377.
~lâfzı	690, 691.
~namına almak	28.
~namına vermek	28.
kâinat hesabına ~'i inkâr etmek	139.
musibeti ~'a şekva etmek	472.
Allah Allah	742, 743.
Allahü ekber	669, 734, 743.
allâme	164, 193, 632, 725.
allâme-i asır	219, 235.
allâme-i mağrip	305.

allâme-i Mağrip	216.
Allâme-i Mağrip	227, 236.
allâme-i ümmet	247.
Allâmü'l-Guyûb	159, 191.
Alman	541.
altı nükte-i esma risalesi	784.
altın	254.
amâme	291.
amca	438.
amd	413.
amel	382.
amele	618.
amel-i salih	662, 808.
amel-i talih	808.
amel-i uhrevî	764.
amelmande	437.
Amerika	33, 354.
~'nın esbak Reis-i Cumhuru	740.
Amerika Reisi Wilson	546.
âmî310.	
Amir ibni Azbat	252.
Amir ibni Tufeyl	276.
Amir-i Mutlak	671.
Ammar	184.
ammizade-i Nebevî	270.
Amr ibni Şuayb	213.
Amr İbnü'l-As	184.
an'ane	163, 747.
an'ane-i İslâmiye	734.
an'aneli	
~senet	163.
ana	438;
Bkz.: valide.	
~ şefkati • Bkz. şefkat-i valide.	
anarşilik	812.
anasır-ı İslâmiye	543, 619.
Anglikan Kilisesi	707.
an-ı seyyale	487, 488.
Ankara	607.
Antere	125.
aptal	242.
Arabî	667, 735.
~ ceride	362.
~ ibare	390.
~ kitaplar	310.
~ lâfızlar	570.
Arabî İşaratü'l-İ'caz	869.
Arabî Risale-i Nur	349.
Arabistan	473.
Arafat	
~ çeşmesi	213.
Arafe	213.
Arap	178.

~ milleti	.91.	asker	.71.
~ milliyeti	.91, 93.	askerlik	.708.
Arapça • Bkz.: <i>lisan-ı Arabî</i> .		aslan	.252, 264.
~ kamet	.728.	asr-ı hürriyet	.729.
Araplar	.190.	Asr-ı Saadet	.158, 193, 206, 245, 336, 338, 364, 373, 673.
Ararat Dağı	.624.	~in başına gelen fitne	.835.
arefe		~teki kanlı fitne	.173.
~ günü	.569.	asr-ı sıdk	
arı	.612, 703, 795.	~ ve hakikat	.192.
~yavrusu	.582.	Asya	.544.
arîf 297, 549, 639.		~âlemi • Bkz.: <i>âlem-i Asya</i> .	
arîf-i billâh	.281, 294, 296, 300.	~kıt'ası.	
arkadaş	.439.	~nın itiraz ve ittihadı	.812.
arpa	.197.	~nın muhabbet ve uhuvveti	.813.
arş 500.		~münafıkları	.531.
Arş 321, 322, 342, 362, 390, 516, 522, 526, 528, 564.		aşair	.607.
Arş-ı Azam	.342, 372, 522, 530, 588, 757.	Aşere-i Mübeşşere	.229, 236, 247, 269.
Arş-ı Manevî	.522.	âşık	.53, 147.
arş-ı rahmet	.68, 827.	aşiret	.121;
arz	.22, 34, 345, 793;	Bkz.: <i>aşair</i> .	
Bkz.: <i>semavat ve arz</i> .		aşk	.51, 52, 53, 56, 132, 143, 144, 145, 146, 147, 458, 511, 613, 651, 776, 780, 815, 823.
~in medar-ı senevîsi	.20, 22.	~in iki nev'i	.824.
~in sūr'at-ı seneviyesi	.22.	hakikî ~	.824.
Arz 340.		mecazî ~	.824.
arz-ı didar	.646.	aşk-ı dünya	.147.
arzu	.716, 802.	aşk-ı dünyevî	.132.
arzu-yu îlâhiye	.360.	aşk-ı hakikî	.24, 56, 132, 147, 820.
asa.		aşk-ı mecazî	.24, 52, 56, 132, 820.
~mu'cizesi	.234.	~nin aşk-ı hakikiye inkılâp etmesi	.24, 25.
Asa	.291.	aşk-ı Nebevî	.517.
asabiyet-i milliye	.712, 862.	at	.32.
asa-i Mûsa	.236, 554, 784.	~mübayaası	.167.
asap	.551.	atâ 45.	
asar-ı hayat	.809.	atalet	.74, 584, 810.
Asa-yı Mûsa	.784, 787, 788.	~in mücazatı	.808.
asayiş	.92, 114, 742.	atasözleri • Bkz.: <i>durub-u emsal</i> .	
asfiya	.73, 135, 137, 138, 139, 142, 144, 172, 174, 271, 322, 326, 346, 428, 529, 551.	ateş	.71, 389, 396, 397.
asfiya-i muhakkikîn	.138.	~in halkı	.71.
asfiya-i müctehidîn	.141.	atesperestlik	.301.
asfiya-i müdakkikîn	.369.	Âtîket binti Huzaiyye	.256.
ashab-ı akıl	.739.	atiyye	.408.
Ashab-ı Bedir	.268.	Attab	.187.
ashab-ı hakikat	.765.	Attab ibni Esid	.186.
ashab-ı şevk.		avalim-i maneviye-i İslâmiye	.345.
~ ve aşk	.143.	avalimûlguyub	.794.
Ashap	.175, 176, 178, 369.	avam	.309, 451, 462, 545, 583, 618, 634, 688, 689, 738, 739.
Asım Bey	.647.	~in fakrı	.799.
asır	.813, 864, 865.	~in havassa isyan etmesi	.618.
~in dehşeti	.790.	seyyat ~a taksim edilir	.799.
~in gayretsiz adamları	.864.	avam-ı melâike	.759.
Kur'ân itibarıyla bu ~ dehşetlidir	.786.	avam-ı nâs	.765.
mariz bir ~in reçetesi	.793.	avanız-ı naks	.381.
Askalâni'l-Hımyerî	.296.	avn	.235.

Avrupa	105, 120, 121, 304, 362, 542, 543, 544, 545, 547, 728, 736, 741, 748.
~'da hükmeden dinsizlik cereyanı	812.
~'nın düsturları	867.
~'nın firenk illeti	105.
~'nın insaniyetperver maskesi	865.
~'nın taassubu bırakması	866.
~'nın terakki etmesi	866.
~ büyükleri	544.
~ dinine sahiptir	544.
~ felsefesi • Bkz.: hikmet-i Avrupaiye.	
~ feylesofları	531.
~ kâselisleri	354.
~ milletleri	541.
~ muhabbeti	800.
~nın ileri gitmesi	742.
~ zalimleri	540.
Avrupalı • Bkz.: Frenkler.	
Avrupalılar	363.
Avusturya Veliahdı	800.
ay • Bkz.: kamer.	
~ın ikiye bölünmesi • Bkz.: şakk-ı kamer, inşıkak-ı kamer.	
Ayasofya Camii	701.
ayat-ı azîme	860.
ayat-ı kibriya	392.
ayat-ı Kur'âniye	251, 625, 637, 664, 670, 702.
ayet	48, 670, 758, 759, 839.
~ın belâğatine yetişilmez	811.
~lerin hakikî tercümesi mümkün değildir	665.
hadis ile ~ın muvazenesi	811.
Ayete'l-Kürsî	681.
ayet-i Kur'âniye.	
otuz üç ~nın Risale-i Nur'a işaret	784.
ayet-i kübra	334.
ayet-i kübra-i tevhit	787.
Ayet-i Müdayene	687.
ayet-i Nur	694.
Ayetü'l-Kübra	784, 787, 792.
Ayetü'l-Kübra Risalesi	364, 837.
âyine	485.
âyine-i cemal	147.
âyine-i ervah	26.
âyine-i esma-i ilâhiye	24.
âyine-i marifet	348.
âyine-i Samed	756.
âyine-i vücut	421.
ayn-ı ehadiyet	664.
ayn-ı hak	68.
ayn-ı hikmet	70.
ayn-ı kadim	139.
ayn-ı merhamet	66.
ayrılık • Bkz.: firak.	
azab-ı elîm	448.
azamet	23, 408, 664, 670, 697, 788, 794.
azamet-i ilâhiyenin bir sırr-ı azimi	819.

azamet-i intizam	22.
azamet-i kudret	22, 661, 662.
azamet-i Sâni	348.
azap	70.
Azîm	395.
aziz	546.
Aziz	107, 408.
Aziz-i Cebbar	108.
Aziz-i Mısır	476, 842.
Azrail	588.
~'in avanesi	589.
Azrail Aleyhisselâm	588, 590.

B

baba • Bkz.: peder.	
Babil Kal'ası	541.
Bağdat	105, 190.
bağışlayıcılık • Bkz.: vehhabiyet.	
bâğî	184.
bağistan-ı âlem	399.
bağistan-ı kâinat	399.
bağy	799.
bahar	144, 382, 401, 402, 426, 491, 494, 495, 665, 745.
~ın halk edilmesi	383.
~ın icadı	343, 421.
~ın icat edilmesi	415.
bahçe	426.
Bahr-i Ahmer	550.
Bahr-i Hazar	190.
Bahr-i Muhit	97, 550.
bahr-i muhit-i kâinat	33.
bahr-i rububiyet	550.
Bahr-i Rum	550.
bahr-i ubudiyet	550.
bahtiyar	130, 132, 441.
Bâis	696.
Bakara Suresi • Bkz.: Sure-i Bakara.	
bakar-ı vahşî	189.
bakiye-i din	473, 655.
bakiye-i ömür	28.
bâkî	360, 383, 405, 484, 485, 489, 493, 497, 498, 499, 500, 761, 764, 765, 771, 845, 846.
~ bir hayat	19.
~ ömür	682.
Bâkî	408.
bâkiyat	99.
baklava	29.
bal	612.
~ arısı	759.
bala kamet	167.
balık	550, 709.

banka	.810.	beka-i ruh	.18, 415.
bârekâllah	.243, 247.	Bekir (Dikmen)	.585, 643.
bârika-i hakikat	.452.	belâ	
Barla	.36, 78, 120, 123, 566, 567, 585, 608.	~ları önleyen • Bkz.: dafi-i beliyyat.	
~ dağları	.77.	belâ	.45, 74, 244, 440, 475, 827.
~ yaylası	.66, 826.	belâbîl	.45.
~ Lâhikaları	.578, 852.	belâgat	.32, 308, 314, 345, 532,
basar	.798.	533, 630, 642, 664, 665, 670, 689, 691.	
ba's-ı enbiya	.72.	~in mezâyası	.313.
bâsıra	.582.	~teki i'cazin anlaşılması	.308.
Basîr	.342.	beliyyat	.74.
basîrâne	.150.	beliyye	.72.
basiret	.798.	benîâdem	.775.
Basra	.190.	Benîabdûlmuttalip	.198.
başkumandan		Benîhaşimî	.190.
ordu-yu İslâmın ~ı	.236.	Benîîshak	.286.
Başpapaz	.707.	Benîismail	.284, 286.
Batha	.187.	Benîisrail	.285.
batı • Bkz.: Garb.		~in kardeşleri	.284.
batıl	.521, 529, 619, 620, 797.	~in şeriatı	.293.
~meslek	.619, 620.	Benînadr	.281.
~şeyleri tasvir	.798.	benlik	.723;
batıllık • Bkz.: butlan.		Bkz.: enaniyet.	
batın	.612.	beraat-i Nebeviye	.823.
Batn-ı Nahl	.219, 270.	berekât	.625.
Bayezit	.521.	bereket	.109, 110, 112, 194,
Bayezit Camii	.520, 668.	196, 197, 199, 204, 303, 438, 439, 440, 469, 475;	
Bayezit-i Bistamî	.343.	Bkz.: sebeb-i bereket.	
bayram	.568, 683.	~i izhar etmek	.110.
bayram-ı ilâhî	.683.	~mu'cizeleri	.192, 204, 205;
bedbaht	.810.	Bkz.: mu'cize-i bereket.	
beddua	.248, 573.	bereket-i dua-i Nebevî	.248, 254.
beden.		bereket-i ilâhiye	.112.
~de iddihar olunan gıda	.806.	bereket-i taam	.192.
beden-i misalî	.16.	berk	.33.
bedevîlik		berk-i hatif	.338.
~ devri	.617.	Bernard Shaw	.363.
bedî	.789.	berzah	.17, 33, 84, 132, 703, 764, 771, 773.
Bedir	.233.	Besmele	.788.
~ Savaşı • Bkz.: Gazâ-i Bedir, Gazve-i Bedir.		beşaret	.838.
bediûlbeyan	.789.	beşer	.328, 380, 795, 800, 810.
bediûlcehal	.258.	~ esir ve ecir olmak istemez	.800.
Bediüzzaman	.594, 789, 816.	~in devirleri	.617.
~ lâkabi	.789.	~in en belîği	.811.
Mirza ~'a Mektup	.594.	~in gazab-ı ilâhiye çarpılması	.810.
Bediüzzaman-ı Hemedânî	.594.	~in hırcın ruhu	.809.
bedmâye	.647.	~in sıtmaya tutulması	.810.
Bedre	.120, 123.	mutlak ~in refahı	.810.
beka	.144, 147, 224, 342, 343, 385,	beşeriyet	.85.
406, 407, 408, 478, 484, 485, 489, 492, 496, 498,		~in en büyük makamı	.374.
583, 695, 761, 771.		beyan-ı Kur'ân	.313.
~nın cilveleri	.845.	Beyhakî	.197, 332.
fenânın ~ya tebdili	.647.	Beytül-Makdis	.190, 306, 307.
beka-i istiklâliyet	.801.	~in fethinde çıkan taun	.836.
		Bezzaz	.215.
		Bi'r-i Kuba	.254.

bi'set	281, 295, 296, 300, 302, 303, 657.
bi'set-i Ahmediye	294.
bi'set-i enbiya	72, 73.
bi'set-i nebevî	294.
bi'set-i nübüvvet	278.
bid'a	575, 628, 672, 702, 730, 743, 830.
~ların icadı	858.
bid'at	573, 574, 584, 797.
~ zamanı	789.
bid'atçı	
~ların ilzam ve iskatı	865.
bidayet-i İslâm	205, 251.
bidayet-i İslâmiyet	298.
bidayet-i Nübüvvet	228.
bidayet-i vahiy	295, 581.
bîhtiyar	44.
bîkes	44.
Bilâl-i Habeşî	199, 836.
Binbaşı Asım	647.
Birinci Harb-i Umumî	460.
Birinci Söz	786, 788.
birlik	389.
Bismillâh	234, 346, 690, 691.
~ Risalesi	787.
Bişr İbnü'l-Bera	233.
bitarafâne muhakeme	520, 521, 523.
bitki.	
~lerin hayatı • Bkz. hayat-ı nebatiye.	
Boğaz	550, 708.
Bolşeviklik	618.
Bolşevizm	618, 744.
borç	201.
boşamak • Bkz. tatlik.	
bu'diyet	86, 143, 633, 664.
bu'diyet-i mekân	515.
Buğa-yı Türkî	236.
buğday	461.
Buharî	163, 174, 188, 193, 194, 196, 201, 202, 206, 207, 208, 210, 211, 221, 222, 227, 229, 233, 238, 247, 268, 332; Bkz.: Hazret-i Buharî.
Buheyra-i Rahip	231, 282, 302.
Bulgar	741.
bulut	212, 214, 302, 396, 745.
Burak	33, 510, 511.
Burdur	598, 606.
Burdurlu Hasan Efendi	598.
butlan	447.
bülbül	
~ün güle karşı dâsitâne-i aşkı	511.
bülbül-ü gül	511.
Büreyde	216;
Bkz.: Hazret-i Büreyde.	

bürhan	836, 848, 850.
bürhan-ı bâhir	334.
bürhan-ı hak	329, 337.
bürhan-ı hakikat	645.
bürhan-ı innî	796.
bürhan-ı limmî	796.
bürhan-ı nübüvvet-i Ahmediye	204.
bürhan-ı risalet	191.
bürhan-ı şeriat	752, 868.
bürhan-ı tevhit	335.
bürhan-ı vahdaniyet	326, 558, 559.
bürhan-ı vahdet	491.
bürudet	805.
büyüklik ve küçüklük	807.

C

Cabir	201, 208, 209, 217, 226, 228.
Cabir ibni Abdullah	262.
~'in devesi	263.
cadde-i Ahmediye (a.s.m.)	560, 561.
cadde-i kübra	138, 139, 142, 762, 780.
cadde-i kübra-i müstakim	672.
cadde-i Muhammediye	561.
cadde-i nuranî	702.
Cafer-i Sadık	173.
câh 56.	
Cahız	317.
cahil • Bkz.: cehul.	
camî	108, 126, 598, 603, 604, 606, 755, 766.
camia-i İslâmiyet	174.
camidat-ı meyyite-i samite	336.
camî-i şerif	602.
camiiyet	614.
camiiyet-i istidat	328.
camit	671.
canavar.	
~ vîcdanî taşıyanlar	604.
~ların diyk-ı maişetleri	709.
aç ~a tahabbüp	799.
canî	445.
Cârud	282.
cazibe	725.
Cebbar	140.
Cebel-i Arafat	288.
Cebel-i Hira	230.
Cebel-i Uhud	229, 444.
ceberut	177.
Cebir	800.
Cebraîl	168, 269, 270, 290, 588.
Cebriye	620.
cedd-i emced	169, 173.
cedd-i Nebî	245.

cefa	45, 378.	~ sahibi	486, 512.
cefne	209.	cemal-i esma	512.
cehalet	42.	cemal-i hikmet	33.
Cehennem	20, 22, 23, 24, 33, 69, 70, 96, 98, 143, 161, 208, 433, 486, 500, 532, 654, 658, 674, 686, 728, 821, 827.	cemal-i i'caz	688.
~ ateşi	33.	cemal-i kemal	386.
~ ehilleri	98.	cemal-i münezzeh	26.
~ ehli • Bkz.: ehl-i Cehennem.		cemal-i rahmet	395, 827.
~ ikidir	21.	cemal-i rububiyet	343.
~ lüzumsuz değil	799.	cemal-i suret	336.
~ nerededir?	20, 819.	cemal-i zatî	763.
~ oduncusu	275.	Cemel Hâdisesi	262.
~ ve Cennet	819.	Cemel Vak'ası	88.
~ ve ehilleri	830.	cem-i ezdat	664.
~ zebanisi	97.	Cemîl	395.
~in halk edilmesi	21.	Cemîl-i Mutlak	827.
~in icadı	424.	Cemîl-i Zülcelâl	38, 377, 385, 395, 513.
~in tazibi	805.	cemiyet.	
Büyük ~	33.	~teki tesanüt	804.
yalancı ~	96.	cemiyet-i nuraniye	747.
yaşasın ~ dedirtenler	865.	Cenab-ı Erhamürrahîmîn	77, 607.
Cehennem-i Kübra	21, 22, 23, 652, 819.	Cenab-ı Hak	16, 42, 43, 45, 71, 74, 89, 99, 100, 104, 110, 112, 126, 128, 132, 139, 140, 141, 158, 159, 165, 182, 212, 219, 225, 277, 279, 307, 318, 319, 379, 382, 390, 398, 461, 462, 463, 469, 472, 476, 481, 507, 517.
~nın bir hikmet-i hilkatî	819.	~ bize karıptır	516.
Cehennem-i Suğra	21, 22, 23, 652, 819.	~kı görmek	515.
cehil	798.	~kı takdis etmek	571.
cehul	555, 556.	~kı tanımak ve sevmek	375.
celâdet	589.	~kı tenzih	769.
celâl	174, 395, 397, 664, 670, 794, 844.	~kın cilve-i cemalî	385.
Celâl	691.	~kın daire-i nazarı	409.
Celâleddin-i Süyutî	193, 243.	~kın ef'ali	424.
celâlet	589.	~kın elçisi	160.
celb-i rızık	710.	~kın emir ve iradesi	377.
Celcelûtiye	783, 786, 789.	~kın eser-i inayeti ve rahmeti	332.
~nin aslı vahiydir	786, 791.	~kın Esmâ-i Hüsnası	149.
Celîl	395.	~kın Esmâ-i Hüsnasının tecelliyatı	486.
Celîl-i Zülcemal	395.	~kın esması	141, 396, 420, 424, 485, 512, 513, 517, 537, 548, 553, 555, 561, 575, 589, 590, 597, 604, 607, 610, 611, 613, 614, 621, 624, 629, 631, 649, 652, 656, 657, 658, 660, 661, 662, 676, 678, 686, 694, 696, 705, 710, 741, 742, 745, 753, 762, 763, 776, 781, 842.
cem	804.	~nın cilveleri	386.
cem'iyet	313.	~nın cilveleri ve nakışları	485.
cemaat	465, 668, 669, 712, 744.	~nın nakışları	74.
~in şahs-ı manevîsi	632, 744.	~kın fiili	419.
~nin icraatı	866.	~kın hayatı	405.
~le kılınan namaz	108.	~kın hazinesi	379.
~te vahid-i sahîh	804.	~kın hikmeti	96.
~teki karşılıklı haset	804.	~kın huzuru	377, 378, 508.
dalâletin ~le hücumu	790.	~kın icraatı	423.
ehl-i nur ~i	563.	~kın icraat-i rububiyeti	377.
mübarek ~	631, 632.	~kın ihsanı	536.
namazdaki ~in fazileti	667.	~kın ilmi	144, 409, 410, 412, 491.
cemaat-i azîme	747.	~kın inayet ve tevfiği	472.
cemaat-i beşeriye	745.	~kın inayetinın eseri • Bkz.: eser-i inayet-i Rabbaniye.	
cemaat-i İslâmîye	454, 545.	~kın iradesi	144, 414, 491.
cemaat-i meşhure	372.		
cemaat-i nuraniye	372.		
cemaat-i Sahabe	169, 269.		
cemaat-i uzma	373, 668, 669.		
cemal	343, 359, 381, 385, 395, 397, 398, 482, 483, 484, 485, 512, 513, 664, 844.		

~kın kelâmı	522;	Cennetü'l-Firdevs	130, 517, 871.
<i>Bkz.: kelânullah.</i>		cephane-i Rabbânî	240.
~kın kemali	384.	cereyan-ı dalâlet	574.
~kın kudreti	144, 378, 383, 399, 400, 414, 415, 416, 421, 422, 424, 426, 839.	cereyan-ı küfriye	16.
~kın marifeti	553.	cereyan-ı münafıkane	94.
~kın mekândan münezzehiyeti	144.	cereyan-ı Nemrudâne	94.
~kın merhameti	482.	cereyan-ı riba	462.
~kın muhabbeti	183, 514, 515.	ceride-i İslâmiye	362.
~kın nimetlerinin şükrü	676.	Cerir	200.
~kın noksandan münezzeh olması	428.	cesaret	171, 367.
~kın rahmeti	41, 106, 378, 379, 427, 514, 595, 614, 659, 721.	cesaretsizlik	855.
~kın Resul-i Ekrem'e karşı muhabbet-i münezzehesi	512.	cesed-i manevî	319.
~kın Resulü	324.	cesed-i necmî	16.
~kın rububiyeti	550, 675, 676.	cesur	432, 589.
~kın saltanatı	377.	cet	20.
~kın sanatı	512, 513.	cevabü'l-ahmakı's-sükût	604.
~kın sevgili kulları	224.	cevahir-i ferdiye	809.
~kın sıfâtı	420, 485, 515.	cevahir-i galiye	626.
~kın şefkati	379.	cevaz-ı şer'î	733 865.
~kın şeriki ve muini yoktur	377.	Cevşen	367.
~kın şuhudu ve huzuru	419.	Cevşenü'l-Kebir	367.
~kın tasarrufu	144.	cevv-i sema	665.
~kın tercümanı	327.	ceylân ~ Resul-i Ekrem'in risaletine şahadet eder	265.
~kın tevekkülü	101.	ceza	731, 800.
~kın vaadi	383, 428.	cezalet	670, 689.
~kın varlığı	487.	Cezayir	288.
~kın vücudu	422.	cezbe	768.
~kın zat ve sıfâtı	515.	cezire-i vâsia	338.
~tan şekva etmek	481.	Ceziretülarap	205, 314, 317, 336, 338.
zaman ve mekân ~kı kayıt altına alamaz	419.	Cibalî Baba Kıssası	574.
Cenab-ı Vacibü'l-Vücud	487.	cibillî	206.
cenaze	265.	cibilliyet	777.
~ namazı	178.	Cibril	328.
~ler Resul-i Ekrem'in risaletini tasdik ediyor	267.	cidal	802.
mütebessim küçük ~ler	809.	ciddiyet	526, 807.
Cengiz	178, 715, 835.	cihad	71, 72, 252, 279, 286, 291, 699, 730.
Cennet	17, 23, 24, 25, 33, 38, 41, 69, 70, 96, 98, 129, 131, 132, 133, 142, 143, 191, 224, 249, 262, 321, 343, 362, 383, 384, 385, 426, 427, 428, 496, 510, 511, 517, 600, 653, 654, 658, 674, 695, 732, 805, 814, 827, 856.	cihad-ı manevî	705.
~ ehilleri	98.	Cihar-ı Yâr-ı Güzin	177, 179.
~ ehli • <i>Bkz.: ehl-i Cennet.</i>		cihat	799.
~ hayatı	385.	farz-ı kifaye-i ~	801.
~ meyvesi • <i>Bkz.: meyve-i Cennet.</i>		iman kurtaran ~	814.
~ ucuz değil	799.	cihazat-ı insaniye	683, 684.
~ ve Cehennem	819.	cihazat-ı maneviye	57.
~ ve ehilleri	830.	cihet-i vahdet	539.
~in binası	343.	cilve	146, 795.
~in halk edilmesi	383, 415.	cilve-i cernal	149, 381, 385, 486.
~in hayvanat kısmı	511.	cilve-i cernal-i bâkî	381.
~in icadı	421, 424.	cilve-i esma	25, 74, 393, 479, 756.
~in lezaizi	654.	cilve-i esma-i lâhiye	760.
~in mehasini	653.	cilve-i hayat	407.
~in meyveleri	764.		
~in numuneleri	383.		
~in tayr-ı hümayunu	168.		
~in zevki	611.		
~te kalacak olanlar • <i>Bkz.: ehl-i Cennet.</i>			
yalancı ~	96, 97.		
cennet-i rahmet	133.		

cılve-i hitab-ı Rabbanî	759.
cılve-i i'caz	648.
cılve-i Rabbanîye	434.
cılve-i rahmet	385.
cılve-i sıfât	756.
cılve-i sırr-ı i'caz	646.
cılve-i tevhit	806.
cin	137, 220, 260, 265, 271, 297, 303, 304, 323, 328, 336, 360.
~ taifeleri	268.
~ ve ins	374, 380, 381, 382, 427, 505, 511, 523.
~lerin gaybî haberlerden kesilmeleri	661.
~lerin ihbaratı	303.
~lerle temas	271.
~in amelleri	495, 846.
~in münacatı	523.
cinayet	70, 803.
cinnî	271, 315, 816.
~ler ile görüşmek	270.
~ler Resul-i Ekrem'i haber veriyor	298.
~lerin Resul-i Ekrem'e iman ve itaati	268.
cinniye	270.
cism-i maddî	85.
ciz	~'in ağlaması 223.
Cizl ibni Cizli'l-Kindî	298.
cizye	289, 741.
coğrafya	134, 137.
cüd-u mutlak	419.
Cuma	470, 681.
~ gecesi	602.
~'da dakika-i icabe	806.
~'da hutbe	811.
cumhur-u avam	797, 798.
cumhur-u ulema	797.
cüşuhuruş	755.
cümle-i Kur'âniye	666.
cümle-i tevhiidiye	374.
cüz-i ihtiyar	648.
cüz-i ihtiyarî	62, 69, 632.

Ç

çalışmak.	
~ve yemek	462.
çam	66, 826.
~ ağacı	36.
~ Dağı	36.
çarpma işlemi • Bkz.: darp.	
çekirdek	19, 23, 61, 73, 382, 388, 425, 504, 788.
~in mevî	18, 19.
~in sümbüllenmesi	795.
~teki meyelân-ı nümûv	795.
~ten ağacı halk etmek	788.
çeşme	210.
çeşme-i rahmet	240.

çiçek	426, 478, 845.
~in mehasin-i sanatı	421.
Çin 354.	
çirkin	72.
çirkinlik	72.
çocuk	310, 438, 714, 715, 716, 718, 719.
~ları vefat eden peder ve valideler	831.
~sevmek	129.
küçük olarak vefat eden ~lar	831.
vefat eden ~	128, 131, 132.

D

dab	264.
dâcin	261.
dafi-i beliyat	460.
dağ	395, 396.
~lar müsebbihtir	230.
dünyanın en mübarek ~ı	288.
Dağatır	282.
dâhî	525, 632, 744.
dahi-i azam	179.
dahi-i hükema-i mü'minîn	369.
dâhiye-i hilkat	38.
dâî ve muktazî	148.
daire-i ahiret	428.
daire-i askeriye	140.
daire-i diniye	707.
daire-i enfûsiye	756.
daire-i esbab-ı zahiriye	644.
daire-i esbap	745, 761.
daire-i gurbet	44.
daire-i hakikat-i irşat	336.
daire-i huzur	385.
daire-i ilim	99, 392, 405, 484, 844.
daire-i ilm-i illâhî	99.
daire-i imkân	550.
daire-i İslâm	178.
daire-i İslâmiyet	754, 768.
daire-i kudret	99, 392, 399, 405, 427, 484, 844.
daire-i muhita	63.
daire-i mümkünat	62.
daire-i rahmet	19, 385.
daire-i şeriat	767, 768.
daire-i takva	754.
daire-i tasarruf-u rububiyet	644.
daire-i vücûp	550.
dakika-i icabe	806.
dalâlet	35, 41, 42, 82, 133, 160, 299, 356, 414, 420, 435, 480, 529, 530, 572, 573, 574, 575, 605, 606, 611, 619, 620, 647, 722, 773, 784, 787, 797, 830.
~i hak zannetmek	797.
~in cemaatle hücumu	790.

~in zulûmatı	150, 489.
~lerin manevî sihirleri	787.
küfrün ~i	322.
tabiat ~i	483.
dalâlet-i fenniye	640.
dalâlet-i fikir	808.
dalâlet-pîşe	714.
dalâlet-pîşe	82.
dalkavuk	701, 706, 710.
dalkavukluk	604.
dâmen-i muallâ	47.
darbimesel	458, 606, 619.
dâr-ı ahiret	423, 428, 511.
dâr-ı bâkî	384, 427.
dâr-ı Cennet	496.
dâr-ı dünya	771.
dâr-ı fânî	384, 427.
dâr-ı harp	734.
dâr-ı imtihan	343, 384.
dâr-ı lezzet	496.
dâr-ı mükâfat	383.
dâr-ı saadet	718.
dâr-ı teklif	70.
darılmak	446.
Darimî	215.
darp	804.
dârülhikmet	764.
Dârülhikmet-i İslâmiye	109, 593, 708.
dârülhizmet	764, 771, 869.
dârülmükâfat	869.
dârülücret	869.
dava	393, 640.
dava-i halk	793.
dava-i i'caz	310.
dava-i nübüvvet	154, 158, 180, 205, 225, 231, 296, 351, 353, 355.
~in ispatı	353.
davet	346, 367.
Davud	229.
dayı	438.
Deccal	16, 93, 94, 96, 455, 748.
~in yalancı cenneti	97.
Hazret-i İsa'nın ~ komitesini dağıtması	867.
deccaliyet	817.
defain-i saadet	377.
defter-i a'mal	380, 382, 703.
defter-i hasenat	871.
defter-i kebir	189.
deha	189, 632.
şahsî ~lar	866.
deha-i azam	179.
deha-i kudsiye	179.

dehşet	349.
dekaik-ı sanat	420.
delâil-i akliye	848.
Delâil-i Beyhakî	189.
delâil-i nübüvvet	156, 157, 158, 160, 162, 259, 278, 294, 307, 326, 327, 357.
Delâil-i Nübüvvet (Beyhakî)	255, 267.
delâil-i nübüvvet-i Ahmediye	345.
deli	
~adama iyisin, iyisin denilmesi	804.
delil-i adem	805.
delil-i nübüvvet	160.
delil-i vahdet	33.
dellâl-ı vahdaniyet	327.
dellâllık	537.
demir	795.
deniz	550.
~fırtınaları	745.
tatlı ~	550.
tuzlu ~	550.
derd-i maişet	438, 460, 752.
derecat-ı erzak	459.
derecat-ı imaniye	516.
derecat-ı kurbiye	56.
derece-i belâgat	665, 689.
derece-i hakkaniyet	369.
derece-i hararet	33.
derece-i i'caz	630, 642.
derece-i ilim	411.
derece-i iman-ı bilgayp	137.
derece-i şuhut	137.
derece-i tavsif	367.
derece-i zevk	769.
dergâh-ı İlâhiye	398, 504, 536, 576, 589, 668, 680.
dergâh-ı rububiyete	846.
derman	804, 847.
ders	126.
ders-i hakikat	815.
ders-i Kur'ân	82.
dert	804, 847.
desatir-i akliye	760.
desatir-i âliye	453.
desatir-i hikmet	798.
desatir-i icadiye	388.
desatir-i ilm-i İlâhî	61.
desatir-i ilmiye	434.
desatir-i kudsiye	138.
desatir-i kudsiye-i Kur'âniye	448.
desatir-i tarikat	769.
desise	711, 725.
desise-i şeytaniye	602.
dessas	700.

- destgâh 495.
- destgâh-ı Levh-i Mahfuz-u hakikat 487.
- dest-i gaybî 651.
- dest-i hikmet 38.
- dest-i inayet 24, 637, 648.
- dest-i kudret 174, 419, 613.
- Dest-i Kudret 794.
- deva 800.
- devair-i adliye 139.
- devair-i askeriye 139.
- devair-i saltanat-ı ilâhiye 278.
- deve 212.
- ~ yavrusu 199.
- ~ Resul-i Ekrem'e secde edip konuşur 262.
- Resul-i Ekrem'in ~si 263.
- deveran 34.
- devlet 367, 445, 604.
- ~ler, muharebesi 800.
- şanlı, tâlî'siz bir ~in reçetesi 793.
- Devlet-i Abbasiye 178, 835.
- Devlet-i Fatimiye.
- ~ hilâfeti 173.
- devlet-i İraniye 178.
- devlet-i İslâmiye 91, 545, 547.
- ~nin felâketi 801.
- Dihye 95, 269, 588.
- Dimar 299.
- dıyk-ı maişet 205, 438.
- Dicle 550.
- dil 546, 547, 611, 612, 730;
- Bkz.: lisan.*
- ~e oruç tutturmak 683.
- dilenci 459.
- dilşad 647.
- dimağ 751.
- dimağ-ı insanî 751.
- din 27, 48, 79, 86, 91,
- 102, 123, 203, 271, 278, 289, 297, 315, 326, 327,
- 329, 331, 358, 363, 366, 367, 371, 445, 524, 544,
- 545, 546, 547, 605, 616, 617, 623, 655, 729, 730,
- 731, 732, 735, 739, 740, 741, 743, 746, 856, 862.
- ~ dışı • *Bkz.: lâdinî.*
- ~de muvaffakiyet 440.
- ~den çıkmak 737.
- ~e hizmet 732.
- ~e karşı lâkayt kalmak 545.
- ~e lâkayt olmak 544.
- ~e sahip olmak 545.
- ~e temessük etmek 741.
- ~i neşre çalışanlar 820.
- ~i terk 739.
- ~in diriltilmesi • *Bkz.: ihya-i din.*
- ~in taassubu 623.
- ~in tanzimi 329.
- ~in teffruatı 737.
- hak ~ 453.
- hak ~in mertebe-i ulviyesi 313.
- dindar 369, 524, 546, 730, 739, 740;
- Bkz.: mütediyyin.*
- dindarlık 546.
- dındaş 542.
- ~lara adavet 542.
- dinî.
- ~ inkılâp 736.
- ~ yayıncılık • *Bkz.: neşriyat-ı diniye.*
- din-i Ahmedî (a.s.m.) 745.
- din-i ferit 363.
- din-i hak 93, 95.
- ~ nuru 655.
- Din-i Hak 829.
- din-i hakikî 748.
- din-i Hristiyanî 738.
- din-i ilâhî 287.
- din-i İsevî 736.
- din-i İslâm 58, 358, 544.
- ~in esasatı 737.
- din-i İslâmiye 529, 737.
- din-i İslâmiyet 713.
- din-i Muhammed (a.s.m.) 738.
- din-i Muhammedî (a.s.m.) 363.
- din-i Muhammediye (a.s.m.) 329.
- Din-i Mübin 347.
- dinsiz 38, 58, 120,
- 121, 546, 605, 701, 712, 714, 728, 730, 740, 742,
- Bkz.: mülhit, ehl-i zındıka.*
- ~ bir Müslüman 58, 824.
- ~ feylesof 635.
- ~ feylesoflar 121.
- ~lerin ıslah ve ırşat edilmesi 605.
- Hristiyanın ~i 741.
- dinsizlik16, 83, 94, 95, 96, 97, 521, 729, 737, 738, 742.
- şimalde çıkan ~cereyanı 812.
- dirayet 369.
- direk.
- hurma ~ği • *Bkz.: ciz.*
- kuru ~ğin ağlaması 222, 226;
- Bkz.: hanînülciz mu'cizesi.*
- kuru ~in ğlaması 221.
- diş 249.
- divanhane-i Rahman 459.
- Divan-ı Harb 113.
- Divan-ı Harb-i Örfî 113.
- diyanet 123, 172.
- diyar-ı gurbet 43, 115.
- diyar-ı İslâm 734.
- doğru
- ~yu söylemek 447.
- doğruluk 208, 801.
- doktor 75.
- dost 68, 446, 447, 475, 714.
- ~lara nasıl davranmalıyız? 450.
- ~un hassası ve şartı 575.
- dünyevî ~lar 119.

vehham ~lar	850.
dostluk	718.
dua .111, 115, 167, 180, 248, 279, 288, 289, 346, 366, 367, 368, 398, 461, 462, 463, 468, 470, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 523, 566, 573, 576, 577, 600, 605, 621, 668, 700, 701, 703, 710, 712, 746, 846; <i>Bkz.: münacat.</i>	
~ üç nevidir	503.
~nın azîm tesiri	846.
~nın ehemmiyeti ve vüs'atı	505.
~nın en güzel meyvesi	846.
~nın en hazır neticesi	846.
~nın kabul olması	507.
~nın neticesi	508.
~nın tesiri	505.
~nın üç nev'i	846.
~nın vakti	507.
~nın verdiği tevhit	508.
fiilî ~	505.
kavfî ~	505.
külliyet ve devam kesb eden ~	846.
makbul ~	469, 470, 846.
manevî ~	504.
mü'minin mü'mine ~sı	469.
yağmur ~sı	214.
dua-i kavfî-i ihtiyarî	507.
dua-i Nebevî	214, 243.
~nın bereketi	249.
dua-i Nebeviye	202.
~nın bereketi	247.
dua-i rahmet	154.
dühimmetlik	808.
durub-u emsal	446, 472.
Kürtçe ~	582.
duygu	74, 479, 582, 654, 664.
düğün ziyafeti • <i>Bkz.: velîme.</i>	
Dükeynü'l-Ahmes ibni Saidi'l-Müzeyn	200.
dünya .19, 25, 43, 55, 57, 80, 81, 92, 108, 114, 116, 118, 119, 120, 122, 130, 131, 132, 133, 375, 380, 390, 440, 450, 459, 468, 488, 495, 500, 679, 682, 731, 732, 742, 761, 764, 765, 771, 773, 806, 847; <i>Bkz.: arz, küre-i arz.</i>	
~da muvaffakiyet	440.
~daki mükâfat ve mücazat	808.
~dârülhizmettir	869.
~dârülücret ve dârülmükâfat değildir	869.
~ hayatı	385;
<i>Bkz.: hayat-ı dünyeviye.</i>	
~nın ahiretin mezraası olan yüzü	845.
~nın fânî umuru	824.
~nın fânî yüzü	24.
~nın hızı	495.
~nın hikmet-i hilkati	304.
~nın ıslahı	866.
~nın maliki	389.
~nın merkezi • <i>Bkz. merkez-i arz.</i>	
~nın parlak ve sürurlu hâleti	843.
~nın sultanı	375.
~nın tılsım-ı muğlâkı	304.
~nın üç yüzü	845.
~nın yarıçapı • <i>Bkz. nisf-ı kutr-u arz.</i>	
~nın yüzleri	489.

~nın zahir yüzü	845.
~saltanatı	282.
~sevgisi • <i>Bkz.: hubb-u dünya.</i>	
~ya karşı aşk-ı mecazî	820.
~ya meydan okumak	367.
fânî ~	380, 789.
Mehdî ~yı nasıl ıslah edecek?	866.
Dünya Savaşı • <i>Bkz.: Harb-i Umumî.</i>	
Dünyanın Reisi	292.
dünyevî	
~ lezzetli saadet	842.
~ maceralar	496.
~ saadet	159.
~ işler • <i>Bkz.: umur-u dünyeviye.</i>	
dürus-u Kur'âniye	725.
düstur	
sanki yedim ~u	806.
düstur-u âliye	455.
düstur-u cidal	803.
düstur-u harekât	453.
düstur-u hayat	455.
düstur-u mantıkî	847.
düstur-u teavün	539, 803.
düşman	455, 475, 714, 847.
~ın dostu	804.
~ın düşmanı	804.
~lara nasıl davranmalıyız?	450.
~ların tehacümü	454.
düşmanlık	447, 718, 720;
<i>Bkz.: husumet, adavet.</i>	
düşünme.	
~ duygusu • <i>Bkz.: kuvve-i müfekkire.</i>	
Düvmetü'l-Cendel	189.

E

eazım-ı esma-i ilâhiye	478.
eazım-ı evliya	772.
eazım-ı İslâm	673.
~ın türbeleri	615.
eazım-ı İslâmiye.	
~nın namdarları	622.
~nın türbeleri	622.
eazım-ı muhakkikîn	352.
eazım-ı Sahabe	305.
ebabil kuşu	301.
ebcet	727.
ebed	23, 666.
ebedî	405, 679.
ebediyet	761.
ebedülâbâd	44, 773.
ebeveyn	129, 131.
Ebrehe	301, 302.
Ebu Abdurrahmanî'l-Yemanî	244.
Ebu Ali Cübbâî	769.
Ebu Amratü'l-Ensarî	195.
Ebu Bekir	160, 175, 202, 275.

Ebu Bekri's-Sıddık .72, 185, 194, 212, 227, 229, 256, 260, 273, 275, 353.	Ef'asiye Necran .298.
Ebu Cehil .72, 160, 239, 272, 275, 353.	efazıl-ı benîâdem .342.
Ebu Cehl-i Lâin .239.	efdaliyet .616.
Ebu Davud .189, 200.	efkâr .695.
Ebu Eyyub .194.	efkâr-ı siyasiye .372.
Ebu Eyyubi'l-Ensârî .194.	efrad-ı nâmahdud .487.
Ebu Hanife .181, 343; Bkz.: İmam-ı Azam.	efrad-ı ümmet .506.
Ebu Hüreyre .188, 195, 201, 203, 226, 229, 261, 262; Bkz.: Hazret-i Ebu Hüreyre.	efrad-ı zihayatiye .424.
Resul-i Ekrem'in ~'ye duası .250.	egoistlik • Bkz.: enaniyet.
Ebu İshak-ı İsfaranî .224, 263.	Eğirdir .586.
Ebu Katâde .211, 237.	Ehad .140, 383, 389, 413.
Resul-i Ekrem'in ~'ye duası .248.	ehadis .193, 244, 834.
Ebu Leheb .272, 275, 836.	ehadis-i kudsiye .160.
Ebu Nuaym .255, 267, 332.	ehadis-i meşhure .250.
Ebu Said-i'l-Hudrî .235, 261.	ehadis-i Nebeviye .203, 226.
Ebu Süfyan .186, 187, 262.	ehadis-i sahiha .163, 193, 239.
Ebu Süfyan ibni Haris ibni Abdülmuttalip .270.	ehadis-i şerife .152.
Ebu Talha .197, 264.	ehadiyet .396, 697; Bkz.: sırr-ı ehadiyet, tecelli-i ehadiyet.
~'nin atı .264.	~ misali .396.
Ebu Talip .213, 231, 282, 302, 657, 658, 856.	ehadiyet-i ilâhiye .396, 397.
~'in imanı .657.	ehadiyet-i zatiye .144, 145.
Ebu Yasir .281.	ehak .805.
Ebu Zer .180, 227, 228.	~ta ihtilâf .805.
~'in vefatı .835.	ehass-ı havas .761.
Ebu Zerr-i Gıfârî .227.	ehl-i adalet .355.
ecdad-ı Nebî .656.	ehl-i adavet .466.
ecdat .702.	ehl-i ahiret .115, 699.
ecel .81, 165, 411, 705, 721, 806.	ehl-i akıl .114, 321, 343.
ecinni .270.	ehl-i arz .341.
ecir .800.	~in medar-ı fahri .356.
~devri .617, 618.	ehl-i aşk .142, 381, 688, 826.
ecnebi .80, 102, 733, 736.	ehl-i azap .23, 98.
~ diyarı .734.	ehl-i beka .99.
~ feylesoflar .362.	ehl-i belâgat .308, 314, 533, 630.
~lerden imana gelenler .733.	Ehl-i Beyt.
~lerin naşir-i efkârı .701.	~in muhabbeti .619.
~lerden ihtida edenler .865.	Ehl-i Beyt-i Nebevî .745.
ecram-ı semaviye .38.	ehl-i bid'a .174, 572, 574, 619, 729, 736, 737, 741, 742, 743.
ecram-ı ulviye .397, 398, 435.	ehl-i bid'at .414, 620, 768, 865, 866.
Eczacı .75.	~in suali .866.
~ Efendi .69.	ehl-i Cehennem .33, 654.
eczahane-i kudsiye-i Kur'âniye .719.	~in libasları .652, 653, 856.
eczahane-i Rahmanî .240.	ehl-i Cennet .33, 88, 89, 496, 511, 653, 654, 656.
edeb-i muâşeret .523.	~in libasları .652, 653.
edip .664.	~in libasları nasıl olacak? .856.
edviye-i Kur'âniye .117.	ehl-i cezbe .561, 767.
edviye-i ruhaniye .599.	ehl-i dalâlet .20, 24, 27, 47, 59, 62, 131, 414, 426, 454, 486, 500, 531, 573, 574, 582, 587, 613, 619, 622, 626, 702, 710, 711, 712, 722, 754, 768.
edyan-ı semaviye .812.	~ elîm olduğunu anlatan temsil .133.
ef'al .810.	~in dalkavukları .706.
ef'al-i icadiye .557.	~in ittihamı .820.
ef'al-i ilâhiye .644.	~in münaфіkları .710.

~in propagandacıları	700, 704.
~in seyahati	821.
~in tarafgirleri	722.
ehl-i dikkat	524.
ehl-i din	271, 729.
ehl-i diyanet	97, 742.
ehl-i dünya	77, 78, 79, 97, 101, 104, 107, 108, 109, 113, 115, 116, 117, 120, 121, 122, 123, 124, 566, 567, 568, 617, 699, 710, 828, 830, 831.
~ ile konuşmak	125.
~nın bid'akârâne kaidelerine cevap	831.
~nın dalkavukları	710.
~nın evham ve eziyeti	101.
~nın evhamlı sualleri	831.
~nın hafiyeleri	700, 704.
~nın vazifesi	114.
dessas ~nın müthiş sualı	866.
ehl-i enaniyet	622.
ehl-i fazl	701, 723.
ehl-i felsefe	62, 582.
ehl-i fen	348.
ehl-i feraset	583.
ehl-i fesahat	308.
ehl-i fetret	655.
ehl-i fikir	545.
ehl-i gaflet	24, 62, 131, 499, 613, 622, 644, 645, 696.
~ elîm olduğunu anlatan temsil	133.
ehl-i hadis	164, 232, 241, 247, 254, 255, 272.
~imamları	274.
ehl-i hak	66, 97, 134, 572, 575, 660, 706, 722, 851.
~ ve insaf	522.
~kın haksızlığa sevk edilmesi	862.
~kın haktan çevrilmesi	862.
ehl-i hakikat	36, 134, 319, 327, 386, 488, 512, 523, 530, 574, 580, 701, 702, 719, 747, 771, 832.
ehl-i haset	466.
ehl-i hevesat	489.
ehl-i hırs	458.
ehl-i hidayet	425, 499.
~in hizmet-i Kur'âniyeden vazgeçirilmesi	862.
ehl-i himmet	174.
ehl-i hitabet	308, 315.
ehl-i hüküm	101.
ehl-i ihsan	462.
ehl-i ihtisas	241.
ehl-i ilhad	347, 454, 700, 729, 735, 742.
~in cereyanı	700.
~in dalkavukları	705.
~in ilzam ve iskati	865.
~in tecavüzleri	728.
ehl-i ilim	27, 451, 545, 723, 724, 739.
ehl-i iltibas	574.
ehl-i iman	131, 132, 165, 334, 384, 428, 435, 440, 442, 454, 455, 457, 474, 507, 565, 573, 574, 656, 676, 701, 702, 713, 714,

723, 728, 734, 755, 761, 791, 840.	
~ı uhuvvet ve muhabbete davet	.840.
~in hırstan men edilmesi	.841.
~in kuvvet-i imanı	.158.
~in medar-ı saadeti	.129.
~in ruhları	.97.
ehl-i inat	.466.
ehl-i İran	.616.
ehl-i İslâm	.97, 172, 174, 545, 734, 835.
~in terakki etmesi	.741.
~in yaraları	.593.
ehl-i istiğrak	.767.
ehl-i istikbal	.496.
ehl-i İtizal	.21.
Ehl-i İtizal	.769.
ehl-i ittihat.	
~in ihtilâfa düşürülmesi	.862.
ehl-i kalem	.151, 833.
ehl-i kalp	.135, 230, 321, 595, 598, 635, 859.
ehl-i kanaat	.458.
ehl-i kemal	.94, 485, 518, 523, 604, 701, 712, 723, 747.
~ tabakatı	.529.
ehl-i kerem	.462.
ehl-i keşif	.15, 18, 98, 99, 134, 137, 193, 356, 750.
~ve hakikat	.550.
ehl-i kiraat	.323.
ehl-i kin.	
~ve adavet	.448.
ehl-i kubur	.16, 18, 734.
~ve şüheda	.17.
ehl-i Kur'ân	.543.
ehl-i küfür	.454, 580.
~ün inadı	.158.
ehl-i kütüb-ü sahiha	.247.
ehl-i marifet	.367, 560, 688.
ehl-i medeniyet	.496.
ehl-i mesalik.	
~ve meşarip	.346.
ehl-i muhabbet	.182, 381.
ehl-i münacat	.313.
ehl-i necat	.560, 561, 655, 656, 850.
ehl-i nifak	.94.
~in propagandası	.711.
ehl-i nur	
~ cemaati	.563.
ehl-i rivayet-i sadıka	.355.
ehl-i sa'y	.618.
ehl-i saadet	.98.
ehl-i sahavet	.462.
ehl-i sahv	.147, 832.
~in meşrebi	.868.
ehl-i sahve	.144.
ehl-i salâhat	.583, 714, 720.
ehl-i sanat	.35.

ehl-i sefahat	.97.	ehl-i zevk	.750, 772.
~in suali	.866.	ehl-i zındıka	.562.
ehl-i sekir	.182.	ehl-i zikir	.313.
~ve istiğrak	.143.	ehl-i zulüm	.708.
ehl-i semavat	.341.	ehva	.646.
~in medar-ı fahri	.356.	ehvenişer	.88, 89, 734.
ehl-i sevap	.89.	Eimme-i Ehl-i Beyt	.138, 141, 142.
ehl-i sıyam	.681.	Eimme-i Erbaa	.138, 471.
ehl-i siyaset	.271, 309, 753, 828.	eimme-i hadis	.152, 245, 252, 258, 263, 268, 269, 270, 273, 277, 300, 834.
ehl-i siyer	.256, 272, 294.	Eimme-i Müctehidîn	.142, 735, 760.
Ehl-i Suffe	.198, 202, 203.	ekl	.680.
ehl-i sülûk	.85, 770, 771, 772.	ekmek	.111, 112, 197, 596.
ehl-i sünnet.		ekseriyet	.73.
~ve cemaatin ilk rehberleri • Bkz.: <i>Selef-i Salihîn</i> .		el-amangûy	.44.
Ehl-i Sünnet	.572, 620, 621, 622, 657, 769.	el-avn	.235.
~ve Cemaat	.66, 181, 572, 851, 616, 620, 753, 769, 805.	El-Bakara Suresi	.663.
ehl-i şekavet	.589.	el-Baraklit	.291.
ehl-i şeriat	.241.	elbise	.654.
ehl-i şevk	.772.	elem	.843.
ehl-i şiir	.308, 315.	~muvakkat ~e tebessüm	.807.
ehl-i şirk	.436.	~müstetir bir ~in tercümanı	.807.
~ve tuğyan	.435.	elem-i şefkat	.53.
ehl-i şuhut	.15, 134, 135, 137, 387.	el-Faraklit	.291.
ehl-i şuur	.489, 523.	elfaz-ı hadisiye	.333.
ehl-i tahkik	.98, 99, 154, 164, 174, 188, 232, 234, 235, 293, 307, 343, 354, 355, 422, 488, 560, 569, 629, 663.	elfaz-ı ilâhiye	.570.
ehl-i takva	.714, 718, 720.	elfaz-ı kudsiye-i ilâhiye	.571.
ehl-i tarih	.308.	elfaz-ı Kur'âniye	.569, 851.
ehl-i tarik	.869.	~deki i'caz	.851.
ehl-i tarikat	.85, 309, 753, 754, 765, 767, 769, 770.	~nin i'cazı	.572.
ehl-i tasavvuf	.557, 765, 771.	~nin manaları	.851.
ehl-i tefekkür	.739, 746.	~nin tercüme edilmesi	.851.
ehl-i tefsir	.60, 274, 407.	elfaz-ı mübareke	.569.
ehl-i temaşa	.359.	elfaz-ı Nebeviye	.570, 851.
ehl-i teşeyyu	.657.	elfaz-ı zikriye	.569, 851.
ehl-i tetkik	.532, 660.	~nin manaları	.851.
ehl-i ticaret	.35.	~nin tercüme edilmesi	.851.
ehl-i tuğyan	.626.	elfün	.727.
~ın iskât edilmesi	.520.	el-hafız	.163.
~ın iskâtı	.848.	elhamdüliillâh	.666, 667, 734.
ehl-i usulüddin	.241.	~cümlesinin hakikî tercümesi	.858.
ehl-i uzlet	.561.	~cümlesinin ifade ettiği mana	.858.
ehl-i vahdetülvücüt	.139, 140, 761, 780.	el-Hatemü'l-Hatem	.291.
ehl-i vahdetüşşuhut	.780.	el-hükmü illekser	.714.
ehl-i velâyet	.94, 98, 134, 137, 309, 367, 510, 512, 516, 572, 574, 583, 616, 628, 663, 685, 687, 751, 756, 764, 768, 851.	el-i istiğrak	.666.
~in virtleri	.550.	elifün	.727.
ehl-i veraset-i nübüvvet	.762.	elmas	
~in meşrebi	.868.	~paslanmış bihemta ~ bir	.801.
ehl-i vicdan	.462.	el-mevtü hakkun	.742.
ehl-i vukuf	.783.	el-Muhtar	.291.
		el-Münhamenna	.284.
		elsine-i âlem	.667.
		elsine-i terkibiye	.667.
		elvah-ı mahfuza	.494, 495.

elvah-ı nukuş-u kudret	.34.
elvan-ı seb'a	.86, 559.
emân	.785.
emek • Bkz.: sa'y.	
emel	.801.
Emevîler	.91, 92, 93, 172, 177, 182, 541.
Emevîlik	.805.
Emeviye	.178, 190.
~ devleti	.177.
Emeviye Devleti	.172.
emir	.346, 389.
emîr	.795.
Emirdağ Lâhikaları	.578, 852.
emniyet	.230, 742, 785.
emraz-ı kalbiye	.41.
emraz-ı kalp	.551.
emr-i ilâhî	.60, 674.
emr-i Nebevî	.203.
emr-i Rabbanî	.404.
emr-i teklîf	.57.
emvat	.17.
En'am	.691.
enaniyet	.109, 534, 546, 587, 622, 686, 722, 723, 724, 739, 740, 755, 756, 758, 774, 779, 862.
~i terk etmek • Bkz.: terk-i enaniyet.	
~in tahrik edilmesi	.862.
ilmî ~	.724.
enaniyet-i ilmiye	.723, 724, 725.
enbiya	.28, 72, 73, 156, 278, 291, 321, 325, 334, 335, 368, 369, 428, 475, 544, 555, 672, 758, 770, 772.
~nın mu'cizatları	.326.
~nın reisi	.326, 334.
~nın vârisi	.560.
enbiya	.692.
enbiya-i sabika	.159.
enbiya-i salife	.655.
endişe-i istikbal	.56, 824.
Endülüs	.545, 737.
ene	.722, 799, 862.
Enes	.209, 215, 226, 227, 247, 255, 305.
Enes ibni Malik	.180.
Enfal	.691.
enfüsî	.755, 868.
~meşrebi	.755.
enva	.484.
enva-ı hayvanat	.399.
enva-ı işaret-ı gaybiye	.648.
enva-ı kâinat	.189, 484, 518.
enva-ı kemalât	.482.
enva-ı külliye-i mu'cizat	.179.
enva-ı mehasin	.653.
enva-ı mevt	.405.

enva-ı mu'cizat	.191, 204, 214, 245.
enva-ı nâma'dut	.487.
enva-ı nimet	.395, 397, 401, 676, 677.
enva-ı rahmet	.77.
enva-ı saadet	.506.
enva-ı şekavet	.506.
enva-ı tesbihat-ı Rabbaniye	.497, 846.
enva-ı zulüm	.77.
envar	.288, 289, 375, 405, 771.
envar-ı azîme	.698.
envar-ı esmaiye	.386.
envar-ı hakaik	.525.
envar-ı hakikat	.157, 767.
envar-ı icat	.489.
envar-ı imaniye	.120, 322, 328, 519, 631.
envar-ı Kur'âniye	.78, 82, 173, 575, 585, 600, 607, 608, 647, 719.
envar-ı tevhîd	.755.
envar-ı vücut	.487, 488, 845.
Enver Paşa	.125.
erbab-ı denaet	.605.
erbab-ı siyer	.238.
Erbed ibni Kays	.276.
Erhamürrâhimîn	.78, 133.
erkân-ı imaniye	.69, 529, 760.
~nin ispatı	.825.
erkân-ı İslâmiye	.460, 529.
erkân-ı İslâmiyet	.734.
erkek	.66.
~lerin hevesata uyması	.809.
~lerin kadınlaşması	.809.
Ermeni	.541.
ervah	.75, 96, 98, 328, 485.
ervah-ı âliye	.72.
ervah-ı bâkiye	.98, 485, 829.
ervah-ı evliya	.18.
~nın kabzı	.589.
ervah-ı safîle	.72.
erzak	.110, 396.
esaret	.97, 731, 799.
esasat-ı diniye	.736.
esasat-ı imaniye	.640.
esasat-ı İslâmiye	.57, 640, 740.
esasat-ı Kur'âniye	.116, 323.
esasat-ı şeriat	.772.
esbab-ı kabul	.469.
esbab-ı muhabbet	.445.
esbab-ı tabiye	.794.
esbab-ı zahiriye	.622.
esbap	.28, 33, 80, 138, 139, 150, 384, 400, 401, 414, 431, 434, 435, 503, 504, 545, 546, 554, 620, 622, 676, 677, 739, 740, 761, 821.
~bın içtimai	.503.

~ın tesir-i hakikîsi yoktur	794.	esrar-ı Kur'âniye	41, 519, 593, 631.
~ta boğulmak	147.	~nın tercümanı	599.
mülk cihetinde ~ perdedir	794.	Eş'lya	287.
esef	843.	eşcar	399, 478, 709.
eser-i hiddet	453.	kışta ve baharda ~ın vaziyetleri	407.
eser-i ikram-ı İlâhî	638.	eşhas-ı müthişe-i muzırza	455.
eser-i in'am	626.	eşya	395.
eser-i inayet	332, 633, 634, 635.	~daki hüsün ve cemal	844.
eser-i inayet-i Rabbaniye	332, 635.	~nın ademe gitmemesi	844.
eser-i mu'cize	210.	~nın bir tek zata isnadı	821.
eser-i rahmet	97.	~nın Cenab-ı Hakkın kudretiyle olması	839.
eser-i sanat	18.	~nın daire-i kudretten daire-i ilme geçmesi	844.
esfel-i safilîn	72, 342, 526, 531, 565, 614, 662, 701, 702, 732, 801.	~nın icadı	821.
Esid	186, 281.	~nın vücuttan gitmesi	845.
esir	800.	~nın yüzleri	489.
~ devri	617, 618.	zevale giden ~	844.
esîr	425, 797.	eşya-i kesire	406.
Eski Harb-i Umumî	624.	et	198.
Eski Said	27, 77, 81, 101, 102, 105, 106, 125, 332, 469, 536, 538, 593, 594, 602, 603, 615, 711, 748, 828, 831, 853.	etfal	411, 710.
Eskişehir Hapishanesi	785.	etvar-ı hayatiye	846.
esma	417, 779.	evamir-i icadiye	388.
~nın nakışları	492;	evamir-i lâhiye	61.
Bkz.: nukuş-u esma.		evamir-i şer'iye	808.
~nın tecelliyatı	141.	~ye itaat ve isyan	808.
esma risalesi	785.	evamir-i tekviniye	61, 523, 795.
esma-i bâkiye	100.	~ye itaat ve isyan	808.
Esma-i Hüсна	486.	melâike ~nin hamelesidir	810.
~nın tecelliyatı	486.	evc-i kemalât	356.
Esma-i Hüсна	397, 423, 428, 690, 698, 780.	evham	101, 109, 118, 121, 124, 139, 375, 568, 597, 598, 704, 705, 773, 831.
~da ism-i Azam	806.	evham-ı faside	351.
~nın enva-ı tecelliyatı	149.	evlât	440.
Esma-i İlâhî	757.	~ muhabbeti	129, 131.
~nin tecelliyatı	757.	~ okşamak	129.
esma-i lâhiye .70, 142, 144, 148, 190, 348, 485, 489, 497, 513, 844; Bkz.: künuz-u esma-i lâhiye.		~ sevmek	129.
~deki cemal ve kemal hazineleri	513.	ebedî bir ~	133.
~nin azamları	843.	mü'minlerin ~ının vefatının temsili	130.
~nin cilveleri	844.	evlenmek • Bkz. tezevvüç.	
~nin nukuş ve cilveleri	484.	evliya	15, 72, 73, 172, 181, 287, 294, 321, 323, 326, 334, 335, 346, 356, 369, 428, 471, 551, 573, 583, 616, 617, 622, 672, 758, 770.
~nin nukuşları	497.	~ aktapları	92.
dünyanın ~nin âyinesi olan yüzü	845.	~ların ervahları	96.
eazım-ı ~	478.	~ların makberleri	621.
esma-i lâhiye	445.	~lık kuvveti • Bkz.: kuvve-i velâyet.	
esma-i kudsiye-i lâhiye	343.	~nın kerametleri	84.
esma-i mukaddese	140.	~nın seyyidi	334.
esma-i Nebevî	291.	~nın sultanı	516.
Esma-i Sitte Risalesi	787.	~nın türbeleri	617.
esma-i sitte-i meşhure	784.	ahkâm-ı şeriat haricinde ~ bulunabilir mi?	869.
esnaf	105.	müfrit ~	770.
esrar	375.	sünnet-i seniye haricinde ~ bulunabilir mi?	869.
esrar-ı din	48.	Evliya Çelebi	292.
esrar-ı gaybiye-i Kur'âniye	749, 867.	evliya-i azime	142, 144, 372, 772.

Evrad-ı Şah-ı Nakşibendî	.59.
evrad-ı tarikat	.766, 770.
evrad-ı tasavvuf	.766.
evrat	.771, 860.
evsaf-ı İslâmiye	.444.
evsaf-ı kemal	.426.
evsaf-ı Muhammediye	.282.
evsaf-ı Muhammediye (a.s.m.)	.281.
evsaf-ı Nebeviye	.281, 283.
eyvan	.358.
ezan	.186, 569, 570, 674, 728.
~ın faydası	.858.
~ın hikmeti	.674.
~ın ilân-ı tevhit olması	.859.
~ın tercüme edilmesi	.733.
ezdat.	
~ın suretlerini mübadelesi	.799.
ezel	.666.
Ezel ve Ebed Sultanı	.683.
Ezel-Ebed Sultanı	.377.
ezelî	.405.
ezelî ve ebedî.	
~ hayat	.405.
ezhan.	
~ın enelere dönmesi	.799.
ezvac-ı tahirat	.48, 166, 170, 199, 834.
ezvak	.138, 593, 764, 768, 769, 771.
ezvak-ı ruhanî	.321.

F

Fa'al	.140, 386.
faaliyet	.149, 150, 482, 483, 484, 498.
faaliyet-i kudret	.150, 416, 482, 500.
faaliyet-i Rabbaniye	
~nin sırrı	.844.
faaliyet-i rububiyet	.481, 491.
fahir	.54, 55, 112, 627, 628, 629, 756, 758, 764, 772, 778.
Fahredden-i Râzî	.552, 554, 849.
Fahr-i Âlem	.202, 289, 352, 371, 428, 737.
Zebur'da ~i tavsif eden ayet	.288.
Fahr-i Kâinat.	
~ın acaib-i vezaifi	.343.
~ın duası	.343.
~ın garaib-i icraatı	.343.
~ın ubudiyeti	.343.
~ne istiyor?	.342.
fail	.146, 557, 558, 795.
Fail-i Hakîm-i Rahîm	.381.
Fail-i Muhtar	.87, 389, 414.
fail-i teşkil-i enva	.795.
faiz • Bkz.: <i>riba, cereyan-ı riba</i>	
~ın haram olması • Bkz.: <i>hurmet-i riba</i> .	
fakir	.678, 679, 714, 717, 718.

fakirlik	.678, 717.
fakr	.45, 51, 407, 408, 536, 679, 685, 696, 716, 758, 772, 776, 778, 780.
fakr-ı mutlak	.37, 614, 854.
fânî	.29, 100, 360, 489, 498, 499, 765, 771, 772, 779, 820.
~ dünya	.789.
fâniyat	.100.
fanteziye	.97.
Faraklit	.283.
Faran Dağları	.287.
Fariku'n-beyne'l-Hakkı ve'l-Batıl	.293.
Farisî	.735.
Fars	.183.
~ bahri	.550.
~ kızları	.835.
~ padişahı	.251, 297.
~ saltanatı	.301.
fart-ı muhabbet	.182.
Faruk	.246.
farz	.41, 463, 766, 770; Bkz.: <i>feraiz</i> .
~ namaz	.575.
farz-ı ayn	.164.
farz-ı kifaye	.164.
farziyet	.473.
fasık	.754.
fasık-ı mütecahir	.466.
Fatıma binti Numan-ı Necâriye	.298.
Fatımatü'z-Zehra	.199.
Fatîmiye.	
~ devleti • Bkz.: <i>devlet-i Fatîmiye</i> .	
Fâtır	.480, 751.
Fâtır-ı Hakîm	.23, 33, 353, 503.
Fâtır-ı Zülcelâl	.778, 780.
Fatih Sultan Mehmet • Bkz.: <i>Hazret-i Sultan Mehmed Fatih</i> .	
Fatiha	.318, 570, 735.
fazilet	.362, 364, 374, 471, 617, 803, 860.
fazl381.	
Fazl	.229.
fe'lün	.727.
fecir	.30.
fedakâr	.68.
fedakârlık	.808.
ulvî ~	.547.
Fedâle	.276.
feilün	.727.
felsefe	.150, 348, 420, 544, 633, 696, 749, 867.
~de güneş	.349.
~nin dâhileri	.323.
~nin esasları	.749.
tabii ~	.717.
felsefe-i beşeriye	.748.
felsefe-i maddiye	.94, 761.
felsefe-i tabiiye	.16.

felsefî	
~düstur	.716.
~meseleler	.349.
fen	.42, 134, 150.
~nin kanunları	.867.
fena	.450.
~ahlâk	.583.
fenâ	.18, 45, 62, 99, 147, 385, 405, 406, 407, 408, 484, 485, 489, 493, 498, 778.
~nın bekaya tebdili	.647.
fenâ-i mutlak	.99.
fenalaşmak	.448.
fenalık	.114, 371, 444, 446, 447, 449, 466.
fenn-i hadis.	
~in muhakkikleri, nakkadları	.163.
fenn-i hikmet	.394.
fenn-i mantık	.530.
ferah	.376, 695, 842, 847.
ferah-ı münezzeh	.498.
feraiz	.577, 766, 777.
feraiz-i diniye	.40, 41.
feraset	.171, 179, 369.
ferd-i âhar	.556.
ferd-i ekmel	.847.
ferd-i ferit	.518.
ferid-ke kevnüzaman	.342.
ferman-ı Rahman	.371.
ferş	.390.
fer	.808.
feryat	.44, 45, 131, 382.
fesad	.744, 745.
~in madeni	.799.
fesad-ı ümmet	.177, 745.
fesahat	.185, 313, 314, 532, 848.
fesat	.86, 190, 290, 745, 866.
fesühbanallah	.32, 44, 574.
feth-i Beytül'l-Makdis	.175.
feth-i Hayber	.175.
feth-i Irak	.175.
feth-i İran	.175.
feth-i Mekke	.175, 186, 231, 261, 276.
feth-i Şam	.175.
fetih • Bkz.: fütuhât.	
Fetih Suresi • Bkz.: Sure-i Fetih.	
fetret asrı	.372.
Fettah	.386.
fettahiyet	.386.
fetva	.672, 725, 730, 735, 736.
fevaid-i uhreviye	.751.
feyiz	.117, 343, 362, 367, 480, 570, 571, 578, 591, 592, 595, 598, 599, 600, 605, 647, 685, 703, 732, 852.
feylesof	.323, 338, 351,

353, 414, 483, 531, 534, 736, 738, 740, 837.	
Avrupa ~ları	.531.
dinsiz ~	.635.
dinsiz ~lar	.121.
ecnebi ~lar	.362.
Feylesof Üstat Shebol	.363.
feyz-i Kur'ân	.44, 822.
feza	.31, 696.
feza-i kâinat	.32, 821.
fıkra-i Galip	.647.
fırak-ı dâlle	.753.
Fırat	.550.
fırka	
yetmiş üç ~	.171, 181, 835.
fırka-i naciye-i kâmile	.181.
fısk	.104.
fitrat	.57, 205, 392, 450, 465, 777, 797, 841.
~in kemali	.323.
~in neticesi	.374.
~yalan söylemez	.795.
fitrat-ı beşeriye	.208.
fitrat-ı insaniye	.394.
fitrat-ı selime	.323.
fitrat-ı zîşuur	.795.
fitrî.	
~şükür	.611.
fihriste	.61, 860, 864.
fihriste-i camia	.751.
Fihriste-i Mektubat	.819.
fiilî.	
~dua	.505.
fiil-i icadî	.557, 558.
fikir 683, 752, 797, 861.	
~alış-verişi • Bkz.: müdavele-i efkâr.	
~lerin çarpışması • Bkz.: tesadüm-ü efkâr.	
bir ~e davet	.797.
fikret-i beyza	.798.
fikr-i intikam	.91, 450.
fikr-i küfrî	.531.
fikr-i milliyet	.540, 541, 542, 544, 735.
fikr-i siyasî	.451.
fikr-i unsuriyet	.540.
Fil-i Mahmudî	.301.
fırak	.17, 143, 144, 147, 336, 385, 478, 483, 485, 488, 489, 498, 500, 696, 842, 843, 845.
~ haberinin acısı	.842.
fırak-ı Ahmedî	.221.
fırak-ı ebedî	.133, 380.
fırak-ı lâyezalî	.714.
fırar	.708.
firavun	.452, 534, 685, 717.
nefsin ~luğu	.680.
Firavun	.72, 433, 555, 622.
firavunlaşma	.96.
firavunluk	.685.

firavunmeşrep	.723.
~ komite	.729.
Firdevs	.818.
firdevs-i nimet	.133.
firenk.	
~ illeti	.105.
firkat	.26, 43, 44.
Firuz	.87, 186.
fitne	.170, 173, 178, 183, 184, 452.
~lerin savleti	.790.
fizar-ı istimedatkârâne	.342.
Fransa.	
~nın ihtilâl-i Kebiri	.740.
Fransız	.541, 738, 741.
~ihtilâl-i Kebiri	.737.
~ların ihtilâl-i Kebiri	.736.
Frengî	.734.
~ illeti	.718.
~ usul	.716.
Frengistan	.738.
~ diyarı	.734.
frenk	.719.
~ usulü	.731.
Frenk	.712.
frenkler.	
~deki inkılâpçılar ve feylesoflar	.866.
Frenkler	.738.
Frenklik	.730.
frenkmeşrep	.543, 701.
Frenkmeşrep	.713, 714, 717, 718, 720, 730.
fukara	.545, 618, 678, 717, 719.
~nın aczi	.799.
fukara-i muhacirîn	.198.
Furkan	.526.
Furkan-ı Hakîm	.18, 609.
fusûl-i erbaa	.34.
fuzulât	.613.
fünun	.751, 868.
fünun-u müspet	.120.
fünun-u müspete	.867.
fûruat-ı İslâmiye	.737.
fûruat-ı şer'îye	.736.
fûruat-ı şeriat	.688.
fûtuhat	.175, 178.
Fûtuhat	.134.
Fûtuhat-ı Mekkiye	.134.
Fûtuhu'l-Gayp	.593.
fûtur	.565.

G

gaddar	.97.
vicdansız ~lar	.728.
gadir	.92, 716.

gaferehullah	.471.
gafil	.28, 481, 613, 622, 679, 713, 753.
gafilâne	.57.
gaflet	.26, 82, 133, 241, 474, 477, 529, 540, 548, 556, 570, 597, 598, 604, 655, 676, 678, 679, 680, 682, 695, 713, 725, 752, 779, 781, 843.
Gafur	.690, 696.
gaip	.63, 171, 692.
gala	.252.
Galip	.643.
galiz	.683.
gangren	.71.
Ganî-i Alelîtlak	.407.
Ganî-i Mutlak	.408, 671.
garaib-i hilkat	.425.
garaz	.452, 466, 467, 619.
Garb.	
~ uleması ve feylesofları	.363.
Gar-ı Sevr	.260, 272.
garip	.43, 44.
Gavres	.273, 274.
Gavs-ı Azam	.173, 372, 593, 790.
gâvur	.810.
~ların en zalimleri	.810.
harbî ~	.810.
müteceviz ~	.810.
gaybî	.583, 642.
~ âlem	.392.
~ haberler	.303, 661.
~ işler • Bkz.: <i>umur-u gaybiye</i> .	
gaye	.153, 845.
gaye-i hayal	.799.
Gaylan ibni Selemeti's-Sakafî	.218.
gayp	.205, 274, 297, 298, 402.
~ âleminden haber verme • Bkz.: <i>ihbar-ı gaybiye</i> .	
~tan haber verenler	.308, 315, 328.
~tan haber vermek	.314.
gaypbin	.372.
gayret	.631, 833, 863.
gayret-i vahşîyâne	.67.
gayriresmî	.728.
gayrimeşru	.24, 458, 621.
gayrimüslim	.58, 280, 543.
~ bir mü'min	.58.
~ muhabbetin akıbetinin mükâfatı	.800.
~ mü'min	.824.
gayrullah	.763.
gazab-ı ilâhî	.810.
gazab-ı ilâhî	.710.
Gazâ-i Bedir	.176.
gazete	.80, 102.
gazeteci	.701.
gazi	.547.
gazve	.195.

Gazve-i Bedir	167, 187, 232, 235, 239, 251, 260, 268, 270, 274.
Gazve-i Buvat	208.
Gazve-i Enmar	273.
Gazve-i Garra-i Ahzab	196.
Gazve-i Gafan	273.
Gazve-i Hayber	233, 238.
Gazve-i Hendek	225, 241.
Gazve-i Hudeybiye	210.
Gazve-i Hudeybiye	207.
Gazve-i Huneyn	218, 232, 233, 258, 276.
gazve-i meşhure	176.
gazve-i meşhure-i Bedir	214.
gazve-i meşhure-i Hendek	190.
Gazve-i Taif	219.
Gazve-i Tebük	201, 202, 210, 212.
Gazve-i Uhud	235, 237, 269, 276.
gece	
~ ve gündüz	371.
mübarek ~ler • Bkz.: <i>leyali-i meşhure</i> .	
gece-gündüz	34, 348.
gelecek	
~e ait endişe • Bkz.: <i>endişe-i istikbal</i> .	
gemi	32.
gemi-i cebbar	38.
genç	248, 474, 714, 717, 718, 719.
hayırlı ~	474.
gençlik	473, 717, 718, 720.
~ hevesatı	474.
ebedî ~	718.
gıda	806.
gıda-i insaniye	662.
gıllugış	78.
gînâ	778.
gînâ-i mutlak	149, 482.
gıybet	450, 464, 465, 466, 467, 683, 841.
~in caiz olduğu haller	466.
gökler ve zemin	665.
gönül	815.
görenek	529.
göz	74, 683, 798.
~ maneviyatta kördür	802.
~e oruç tutturmak	683.
~ün beyazı	798.
~ün göz olması	798.
~ün muzlim nehar-ı ebyazı	798.
~ün siyahı	798.
göz bebeği	319, 664.
gurbet	43, 44, 46.
beş nevi ~	822.
gurema	201.
gurur	54, 106, 109, 110, 546, 586, 592, 628, 629, 648, 740, 756, 758, 808;
Bkz.: <i>enaniyet</i> .	
~ alâmeti • Bkz.: <i>alâmet-i gurur</i> .	

gurur-u millî	86.
gurur-u milliye	91, 93.
gül	
bülbülün ~e karşı dâsitâne-i aşkı	511.
gülle	800.
günah	33, 70, 102, 104, 289, 290, 466, 654.
~ işlemek • Bkz.: <i>masiyet</i> .	
günahkâr	29.
güneş	22, 30, 31, 34, 35, 53, 85, 260, 340, 389, 395, 396, 397, 698.
~i halk eden	794.
~in tevakkuf etmesi	307.
felsefede ~	349.
Kur'ân'da ~	348.
manevî ~i	427.
güvercin	260, 261, 272.
güz el	
~ ahlâk	583.
~ düşünmek	801.
~ görmek	801.
güzellik	485, 627, 643.

H

Habeş	
~ meliki	178, 301.
~ melikinin cenaze namazı	835.
~ Nasarâsı	282.
~ Padişahı	296.
~ Reisi	282.
hâb-ı gaflet	817.
habib-i azam	847.
Habib-i Ekrem	428, 474, 519, 656, 657, 658.
~in peder ve validesi	657.
Habib-i Rabbülâlemin	511.
Habibullah	372, 506, 514.
habisat	23.
habrülümme	230, 247.
Hac	692.
hacamat	177.
hacat	376, 378.
manevî ~	346.
hacat-ı maneviyeye	346.
Haccac-ı Zalim	177, 180, 835.
Hacer	284.
Hacerü'l-Esved	228, 668.
hacı	
~ların tekbir ve ibadetleri	288.
hadd-i bulûğ	
~a ermeden vefat eden çocuklar	831.
hadd-i tevatür	201.
hadi	346.
hâdî	573, 772.
hadim-i Kur'ânî	722.
hadim-i Nebvî	197, 206, 222, 227, 230.

hâdimüllezzaat	18.	Hak Ruhü	290.
hadis	161, 163, 164, 203, 332, 586, 587, 617;	Hak Sübhanehû	287.
<i>Bkz.: ehadis.</i>		Hak Teâlâ	287.
~ ile ayetin muvazenesi	811.	hakaik	322, 605.
~ ilimleri • <i>Bkz.: fenn-i hadis.</i>		hakaik-ı âlem	325.
~ imamları	271;	hakaik-ı âliye	626.
<i>Bkz.: eimme-i hadis.</i>		hakaik-ı dakika	347.
~ kitapları • <i>Bkz.: kütüb-ü ehadisiye.</i>		hakaik-ı eşya	140.
~ maden-i hayattır	802.	hakaik-ı gaybiye	494, 495, 640.
~ mülhim-i hakikattır	802.	hakaik-ı hafiye	660.
~in hıfzı	226.	hakaik-ı hayat	405.
~lerin muhafazası	174.	hakaik-ı lâhiye	159, 636.
bazi ~lere gelen itirazat	852.	hakaik-ı imaniye	40, 41, 57, 59, 103,
mevzu ~	163.	104, 109, 116, 117, 118, 137, 172, 173, 174, 516,	
müteşâbih ~ler	587.	517, 572, 593, 629, 632, 634, 636, 660, 661, 711,	
umur-u gaybiyeye dair ~ler	834.	714, 719, 723, 750, 751, 752, 773, 789, 791, 867,	
hâdis	203, 779.	~nin bir tılsım-ı azamı	838.
hâdisat	139, 584.	~nin neşrinde tembellik gösterenler	822.
hâdisat-ı âlem	315.	hakaik-ı İslâmiye	41, 90, 95, 116, 172.
~uleması	308.	~hakiki Nasraniyetin esasını camidir	796.
hâdisat-ı i'caziye	164.	hakaik-ı kâinat	423, 751.
hâdisat-ı maziye	314, 315.	hakaik-ı kevnîye	159, 309.
hâdisat-ı Risalet	834.	hakaik-ı kudsiye	369, 702.
hâdisat-ı risalet	152.	hakaik-ı Kur'ân	628.
hâdisat-ı ümem-i salife	308.	hakaik-ı Kur'âniye	58, 82, 104, 109, 118,
hâdis-e-i Muhammediye	278.	328, 360, 572, 596, 625, 629, 632, 634, 651, 661,	
hâdis-e-i nevmiye	579.	711, 723, 724, 750, 791, 867.	
hadis-i bilmana	152.	hakaik-ı lâtife	774.
hadis-i şerif	581.	hakaik-ı maneviye	137.
Hadis-i Şeyheyn	586.	hakaik-ı Miraciye	515.
hafâ	664.	hakaik-ı muhkeme	767.
hafız	174, 520, 567, 568, 616, 617, 680, 681.	hakaik-ı sabite-i kâinat	406.
Hafız Halit	333.	hakaik-ı şeriat	765, 767, 768.
Hafız Halit Efendi	128.	hakaik-ı uhreviye	159.
Hafız Osman	311, 687, 859.	hakaik-ı zahiriye-i Kur'âniye	660.
Hafız Tefvik	333.	hakikat	116, 356, 368, 452, 524, 629, 640,
Hafız-ı Şirazi	450.	766, 768, 776, 797, 801, 830, 840, 856, 861, 869.	
hafiyelik	605.	~lerin kıymeti	809.
Hafız	54.	Hakikat Çekirdekleri	793.
hafriyat	21.	hakikatbin	339, 446, 450, 476, 842.
hain	707.	hakikat-i âliye-i nefsülemriye	489.
hak	28, 38, 58, 67, 80, 81, 89, 91,	hakikat-i bâkiye	500.
116, 121, 123, 208, 328, 339, 341, 368, 446, 447,		hakikat-i cazibedar	795.
451, 452, 453, 467, 524, 529, 573, 586, 587, 620,		hakikat-i hariciye	795.
720, 721, 797, 803, 828, 830.		hakikat-i iman	775.
~ meslek	619, 620.	hakikat-i imaniye	59, 144.
~ ve batıl	283, 291, 292.	hakikat-i İslâm	775.
~ka davet	367.	hakikat-i İslâmiye	446, 761.
~ka hizmet	722.	hakikat-i kâinat	402.
~ka tarafgirlik ve iltizam	824.	hakikat-i kerîmâne	439.
~kı iz'an ve tasdik	824.	hakikat-i kudsiye	750.
~kı söylemek	447.	hakikat-i Kur'âniye	592, 720, 723.
~ta ittifak	805.	hakikat-i nevmiye	583.
~ta sebat	57.		
bazen ~ ehaktan ehaktır	805.		
Hak	288, 423, 501, 647, 753.		
~ka tevekkül	864.		
~kın kanunları	527.		

hakikat-i rüya	584.	~in esmasının tecellileri	555.
hakikat-i şeriat	765.	~in makasıdı	304.
hakikat-i tevhit	398.	~in tercümanı ve sevgilisi	167.
hakikat-i zaman	62.	~in vücudu ve vahdeti	325.
hakikî	79.	Hâlık-ı Külli Şey	191, 319, 396.
~ ve kuvvetli iman	838.	Hâlık-ı Rahîm	78, 131, 133, 427, 490, 504, 788.
~ aşk	824.	~in rahmeti	828.
~ lezzet	843.	~ve Hakîm	77.
~ milliyetperverler	862.	Hâlık-ı Rahman	609.
~ saadet	843.	Hâlık-ı Vahid	397.
Hakîm	36, 96, 107, 118, 165, 378, 389, 400, 428, 472, 478, 483, 496, 498, 501, 507, 559, 624, 653, 690, 696, 776, 843.	Hâlık-ı Zülcelâl	81, 383, 384, 481, 610, 775.
hâkim	745.	Hâlık-ı Zülcelâl-i Velikram	438.
Hâkim	213.	hâlıkîyet	139.
hakimâne	150.	hâlî	867.
hâkim-i âdil	372.	hâl-i Ahmediye	565, 850.
hâkim-i âdil	139, 140.	Haliç	704.
Hakîm-i Bîmisal	399.	halife	139, 140, 175, 177.
Hâkim-i Hakîm	360.	halife-i arz	614.
Hakîm-i Rahîm	504, 640.	halife-i zemin	337.
Hakîm-i Zülcelâl	38, 96, 353.	halife-i zîşan	745.
Hakîm-i Zülkemat	22, 384, 405.	Halime-i Sa'diye	257, 302, 303.
hâkimiyet	96.	Halit ibni Sinan	655.
hâkimiyet-i dünya	290.	Halit ibni Velid	616.
hâkimiyet-i İslâmiye	86.	halk	18, 71, 72, 144, 383, 392, 393, 400, 401, 402, 424, 425, 555, 610, 614, 658, 676, 678, 699, 772, 827.
hakk	828.	kâinatın ~ edilmesi	505.
hakkalyakîn		halka-i zikir	334, 766.
~ iman	516.	halk-ı ef'al	769.
hakkanîyet	91, 329, 369, 371, 529, 648.	halk-ı eşya.	
Hakkı	585.	~daki hikmet-i azîme	844.
hakk-ı hayat	741.	halk-ı Kur'ân	617.
hakperest	192, 291.	halk-ı şer	71, 73.
haksızlık	67, 80, 123, 451, 452, 575, 828.	Hallâk	140, 141, 386.
~ı hak zanneden adamlar	828.	hallâkiyet	143, 371, 386, 419, 664, 845.
hala	438.	hallâkiyet-i îlahiye	144.
halâşkâr	812.	hallâkiyet-i külliye	145.
halâşkarlık	363.	halvet-i mergube	79.
Hale	353.	hamakat	789.
hâlet-i içtimaiye	454.	hamd	370, 379, 398, 400, 401, 402, 480, 628, 629, 666, 777, 778.
hâlet-i ruhaniye	861.	hamdüsena	398, 400.
hâlet-i şuhut	134.	Hâme	271.
hâlık	402, 769.	Hamî	671.
Hâlık	130, 146, 155, 157, 277, 304, 327, 328, 331, 364, 365, 370, 371, 372, 376, 384, 399, 407, 432, 445, 483, 504, 517, 539, 557, 612, 647, 671, 679, 716, 752, 837.	hamit	611.
~in tanıtılması	348.	hamiyet	43, 89, 432, 542, 547, 548, 715, 799.
~in vahdaniyeti	341.	hamiyetfûruş	736, 744, 755.
Hâlık-ı Âlem	189, 505.	sahtekar ~lar	849.
~in cemali	358.	hamiyet-i âliye	747.
Hâlık-ı Arz ve Semavat	697.	hamiyet-i İslâmiye	717, 735.
Hâlık-ı Hakîm	63, 79, 355, 399, 500, 644.	hamiyet-i millîye	712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 720.
Hâlık-ı Kâinat	155, 240, 313, 327, 530.	hamiyetperverlik	548.
~in esması ve sıfâtı	329.	Hammad ibni Seleme	255.

Hamse-i Âl-i Aba	138.	Hasenan aşireti	454.
Hanbelî mezhebi	617.	hasenat	409, 658, 753, 754.
hanedan	121.	hasene	753.
Hanefî	730.	haset	57, 442, 448, 461, 804, 809.
hane-i devvar	38.	~ edenler • Bkz.: ehl-i haset.	
hane-i maneviye-i vücüt	443.	~in çaresi	448.
hane-i Rabbaniye	443.	hasit	448.
hanîn-i ciz	225, 226.	haslet-i Muhammediye	850.
~ mu'cizesi	225.	haslet-i Muhammediye (a.s.m.)	565.
hanînlüciz mu'cizesi	222.	haslet-i rezile	57.
Hannan-ı Mennan	389.	hasm	449, 451, 456.
Hanzele	655.	~ı mağlûp etmek	447.
hapis	731, 740, 741, 785.	hasta	74, 507, 714.
harab-i dünya	427.	~ bir unsurun reçetesi	793.
haram	29, 49, 460, 612, 684;	hastalık	636, 684.
Bkz.: menhiyat.		Haşimî	171.
~ kılınan şeyler • Bkz.: muharremat.		Haşimîler	92.
~ mal • Bkz.: mal-i haram.		haşir	33, 117, 341, 346, 383,
hararet	504.	415, 422, 426, 427, 491, 597, 665, 793, 845.	
~teki meratip	805.	~ meydanı	652;
hararet-i gariziye	47, 473.	Bkz.: meydan-ı haşir.	
Harb-i Umumî	125, 541, 618, 731.	~de toplanma yeri • Bkz. mecma-ı haşir.	
Birinci ~	460.	~rin numuneleri	383.
eski ~	800.	haşiye	864.
Eski ~	624.	haşmet	395, 397, 664, 665, 698.
harekât	337, 810.	haşmet-i celâliye	395.
şahsî ~	866.	haşmet-i rububiyet	22, 31, 395, 396, 397.
harekât-ı nameşru	719.	haşmet-i saltanat-ı maneviye	371.
harekât-ı zerrat	62, 795.	haşmet-i sultan	37.
hareket	74, 500.	haşr-ı azam	422, 423, 633.
hareket-i ruhaniye	751.	haşr-ı ekber	665.
hareket-i seneviye	20.	Hatem-i Divan-ı Nübüvvet	356.
Haremeyn-i Şerîfeyn	615, 620, 854.	hatem-i ehadiyet	559.
Harem-i Şerif	262.	hatem-i nübüvvet	635.
Harevra	170.	hatem-i vahdaniyet	391, 397.
harf-i Kur'ân	667.	Hatemü'l-Enbiya	278, 334, 560, 767.
bir ~'daki esrar	319.	~nın şahs-ı manevîsi	334.
Haricîler	170, 615, 616, 620.	Hatib	835.
Haricîlik	621.	Hatib ibni Beltea	186.
harika-i sanat-ı hâlikane	38.	hatır	29.
harim-i İslâm	454.	hatib-i Rabbânî	511.
haris	458.	Hatice-i Kübra	295, 302.
Haris	186, 187, 269.	Haticetü'l-Kübra	47.
Haris ibni Ebî Sümerî'l-Gasanî	282.	hatif	298, 299, 300, 335.
Haris ibni Hişam	186.	~lerin beşaretleri	299.
harita-i maneviye	868.	hatif-i cinnî	298.
harp	88, 183, 252, 253, 305.	hatif-i cinnî	298.
hasail-i galiye	326.	hatip	334.
Hasan Efendi	598.	hatt-ı hakikî	651.
Hasan-ı Basrî	224, 265.	hatt-ı Kur'ân	727.
hasaret	789.	hatt-ı Kur'ânî	727.
hasen		hava	389, 396, 500, 797.
bazen ~ ahsenden ahsendir	805.	~ âyinesi	797.
		~nın temevvücatı ve tasrifatı	662.

Havariç	170, 182.	hayat-ı ebediye	103, 104, 114, 118, 119, 470, 571, 706, 710, 774.
havarik-ı iktidar	387.	~ye ciddi çalışmak	830.
havarik-ı medeniyet	504.	hayat-ı fâniye	380, 706.
Havariyyun	736.	hayat-ı içtimai	461.
havas	451, 462, 586, 618, 634, 738, 739.	hayat-ı içtimaiye	86, 103, 124, 362, 372, 442, 451, 455, 465, 538, 539, 540, 542, 547, 612, 617, 637, 662, 675, 678, 706, 736, 738, 741, 755, 827, 840.
~ tabakası	618.	hayat-ı içtimaiye-i beşeriye	68, 82, 347.
~daki meziyet	799.	~nin münasebatı	849.
avamın ~sa isyan etmesi	618.	hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye	88, 90, 454, 517.
mehasin ve şeref ~sa peşkeş edilir	799.	hayat-ı içtimaiye-i siyasiye	617.
havass-ı beşeriye	759.	hayat-ı içtimaiye-i siyasiye-i beşeriye	81.
havass-ı kerrubiyyun	759.	hayat-ı insaniye	19, 497.
havass-ı zahiriye	669.	hayat-ı İslâmiye	457.
havf	230, 705, 711, 804.	hayat-ı maneviye	442, 456, 684, 840.
havl-ı ilâhiye	434.	hayat-ı nebatiye	18, 19.
hayâ	244.	hayat-ı ruhanî	18.
hayal	670, 683, 759, 760.	hayat-ı siyasiye	372.
musibetin ~inin hakikate inkılâbı	807.	hayat-ı şahsiye	442, 446, 450, 675, 683, 840.
hayâlât	139, 801.	hayat-ı tenviriye	662.
hayâsızlık	809.	hayat-ı ticariye	662.
hayat	15, 18, 19, 20, 25, 26, 62, 74, 81, 89, 148, 375, 379, 380, 385, 402, 404, 405, 406, 407, 408, 411, 427, 478, 480, 489, 492, 497, 555, 559, 610, 716, 717, 719, 743, 751, 796, 806, 809, 819.	hayat-ı uhreviye	460, 542, 548, 575, 679, 718.
~ cilve-i tevhitendir	806.	hayat-ı vacibe	406.
~ itihada sevk eder	796.	Hayber	
~ kesrette tecelli-i vahdettir	796.	~ Kal'ası	184, 238.
~ keşaftır	796.	~nın fethi	835.
~ mertebeleri • Bkz. <i>meratib-i hayat</i> .		~ Savaşı • Bkz.: <i>Gazve-i Hayber</i> .	
~ şartları • Bkz.: <i>şerait-i hayat</i> .		Hayderan aşireti	454.
~ tabakaları • Bkz. <i>tabaka-i hayat</i> .		hayır	57, 65, 71, 73, 382, 409, 468.
~ın bekası	406.	hayran	32.
~ın beş mertebesi	819.	hayrat	382, 409.
~ın etvarı	846.	hayret	349.
~ın fenâsı	380.	hayr-ı kesir	71.
~ın gayeleri	379.	hayr-ı mutlak	325.
~ın gayeleri ve neticeleri	380.	haysiyet	107, 707.
~ın meyvesi	380.	hayvan	19, 480, 555, 581, 582, 610.
~ın neticeleri	380.	~ın konuşması	158.
~ın tekâlifî	380.	mikroskobik bir ~	810.
~ın yakazası	810.	hayvanat	72, 260, 383, 396, 399, 402, 413, 416, 478, 511, 610, 611, 695, 709, 710, 759, 808; Bkz.: <i>enva-i hayvanat</i> .
~ın yarısı	800.	~ın cenazeleri	806.
~tan lezzet almak	801.	~ın erzakları	511.
bâkî ~	743.	~ın kuvaları ve hissiyatları	555.
bâkî bir ~	19.	~ın rızıkları	457.
daimî ~	114.	~ın simaları	413.
ezelî ve ebedî ~	405.	~ın teşahhusları	413.
manevî ~	684.	~ın yavrularına şefkatleri	53.
sağlam bir ~	363.	Cennet ~ kısmı	511.
hayat-ı bâkiye	19, 380, 404, 682.	hayvanat-ı muzırza	74.
~nin mukaddimesi	18.	hayvan-ı zîşuur	809.
hayat-ı berzahiye	17, 548.	hayvaniyet	682.
hayat-ı beşeriye	81.	Hayy	501.
hayat-ı daimî	381.	Hayy ü Kayyum	402, 403.
hayat-ı din			
~nur-u hayattır	802.		
hayat-ı dünyevî	119.		
hayat-ı dünyeviye	103, 458, 542, 548, 575, 710, 718, 751.		
~nin medar-ı saadeti	868.		
~yi bahtiyarâne geçirmek	824.		

Hayy-î Bâkî	408.
~'nin beka ve devamı	407.
Hayy-î Kayyum	380.
Hayy-î Lâyemut	406.
hayy-î murtabî	798.
hazain-i rahmet	377.
hazain-i servet	387.
Hazar Denizi • Bkz.: <i>Bahr-i Hazar</i> .	
hazım	684.
hazine-i bînihaye	36.
hazine-i ebediye	706.
hazine-i gaybiye	359.
hazine-i gayp	225.
hazine-i hassa-î İlâhiye	592.
hazine-i kudsiye	592.
hazine-i mu'cizat	349.
hazine-i rahmet	361, 376, 458, 505, 613.
hazine-i Rahmet	709.
hazm-ı nefis	808.
Hazret-i Abbas	187, 229, 246, 836.
Hazret-i Abdullah bin Abbas	222.
Hazret-i Abdullah ibni Ömer	216, 222, 230.
Hazret-i Âdem	70, 511.
~'in Cennetten ihracı	69, 70, 827.
Hazret-i Aîşe	170, 228, 277.
Hazret-i Aîşe-i Siddîka	228, 261.
Hazret-i Ali	88, 166, 169, 170, 171, 172, 179, 182, 183, 184, 186, 187, 198, 199, 212, 215, 228, 272, 305, 615, 616, 785, 834, 835; Bkz. <i>Hazret-i İmam-ı Ali</i> .
~'nin hilâfeti	171.
~'nin hilâfetinein tehirî	834.
~'nin içtihadı	89.
~'nin katli	834.
~ zamanındaki muharebeler	88, 829.
Resul-i Ekrem'in ~'nin şifa bulmasına vasita olması	238, 242.
Hazret-i Azrail	586, 587, 588, 589, 590, 852.
Hazret-i Mûsa'nın ~'e tokat vurması	590.
Hazret-i Berâ	210.
Hazret-i Bilâl	199.
Hazret-i Bilâl-i Habeşî	186.
Hazret-i Buharî	203.
Hazret-i Büreyde	215, 216, 222, 223.
Hazret-i Cabir	196, 197, 201, 206, 208, 209, 215, 217, 218, 222, 228, 263.
Hazret-i Cabir ibni Abdullahî'l-Ensarî	207, 222.
Hazret-i Cabirü'l-Ensarî	196, 197.
Hazret-i Cebrail	167, 215, 268, 269, 328, 511, 588, 680.
Hazret-i Cibril	95, 287, 323.
Hazret-i Davud	288.
Hazret-i Ebu Bekir	226, 616, 835.
~'in hilâfeti	616.
Hazret-i Ebu Bekir's-Siddik	183, 185.

Hazret-i Ebu Hüreyre	198, 201, 202, 203, 226.
Hazret-i Ebu Saidi'l-Hudrî	222.
Hazret-i Enes	194, 197, 206, 207, 223, 226, 227, 228, 229.
Resul-i Ekrem'in ~'e duası	247.
Hazret-i Enes ibni Malik	215, 222, 266.
Hazret-i Fatîma	179, 200.
~'nin vefatı	835.
Resul-i Ekrem'in ~ için duası	250.
Hazret-i Gaylan ibni Seleme	215.
Hazret-i Halid	189.
Hazret-i Halid ibni Velid	270.
~'e Resul-i Ekrem'in duası	253.
Hazret-i Hamza	17, 270, 276.
Hazret-i Hasan	91, 92, 169, 173, 177, 182, 183, 834.
~'in hilâfeti	835.
Hazret-i Hızır	15, 244, 757.
~'in hayatı	819.
Hazret-i Hüseyin	91, 92, 93, 170, 173, 182, 183, 834.
Hazret-i İbni Abbas	215, 220, 230, 242.
Hazret-i İbni Mes'ut	206, 215, 218, 227.
Hazret-i İbni Ömer	215.
Hazret-i İbrahim	407, 473, 655.
Hazret-i İdris	16.
Hazret-i İlyas	15.
Hazret-i İmam-ı Ahmed ibni Hanbel	235.
Hazret-i İmam-ı Ali	198, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 790, 791.
Hazret-i İmam-ı Cafer-i Sadık	199.
Hazret-i İmran ibni Husayn	211.
Hazret-i İsa	16, 93, 95, 96, 182, 244, 292, 314, 736, 737, 740, 748.
~'nin Deccal komitesini dağıtması	867.
~'nin Deccali öldürmesi	829.
~'nin gelmesi	797.
~'nin müjdesi	293.
~'nin nüzulü	829.
~'nin şeriat-i İslâmiyeye tebaiyeti	867.
~'nin peygamberliği • Bkz.: <i>nübüvvet-i İseviye</i> .	
Hazret-i İsmail	284, 655, 856.
Hazret-i Kadî İyaz	227.
Hazret-i Mehdî	165, 744, 746, 747.
~'nin Süfyan komitesine galebesi	867.
Hazret-i Meryem	507.
Hazret-i Mikâil	167.
Hazret-i Muaviye	90, 169, 178, 834.
Hazret-i Muaz	210.
Hazret-i Muaz ibni Cebel	210.
Hazret-i Muhammed	261, 275, 293.
Bkz. <i>Muhammed (a.s.m.)</i> .	
~'in nübüvvetinin velâyeti	795.
~'in soyundan gelenler • Bkz.: <i>Sâdat</i> .	
Hazret-i Mûsa	285, 286, 314, 524, 586, 588, 589, 852.

~'nin mu'cizeleri	234.	hediye-i hidayet	338.
~'nin taştan su akıtması	209.	Hekim-i Lokman	244.
~'nin Hazret-i Azrail'e tokat vurması	590.	helâket	182, 485.
~'nin peygamberliği • Bkz.: nübüvvet-i Müseviye.		helâl	107, 108, 460, 612, 684.
Hazret-i Osman	177, 179, 202, 228, 229, 298.	~ rızık • Bkz.: rızık-ı helâl.	
~'in şehit edilmesi	835.	helâl-haram	684.
Hazret-i Osman-ı Zinnureyn	298.	helâlleşmek	467.
Hazret-i Ömer	86, 87, 179, 183, 184, 185, 190, 200, 212, 213, 214, 215, 226, 227, 229, 236, 237, 246, 247, 264, 267, 269, 271, 299, 616, 835.	heme ezost	139.
Hazret-i Ömer ibni Abdülaziz	237.	heme ost	139.
Hazret-i Ömer İbnü'l-Hattab	195, 200, 246.	Hendek	
Hazret-i Peygamber	182, 183, 225, 275, 296, 796.	~ Savaşı • Bkz.: Gazve-i Hendek.	
~'e sihir yapılması	836.	Yevm-i ~	196.
~'in katlini niyet edenler	836.	her şey	
~'in nübüvvetten evvel ibadeti	473.	~ her şeyle bağlıdır	793.
~'in ömr-ü saadeti	473, 474.	~ Ondandır	139.
~'in tezevvüdü	47.	~in Cenab-ı Hakkın kudretiyle olması	839.
Hazret-i Resul-i Ekrem	187.	kudret-i ezeliyeye nispeten müsavidir	805.
Hazret-i Risalet	660.	Herakl	280, 282.
Hazret-i Sa'd	178.	hesab-ı cifrî	784.
Hazret-i Sa'd ibni Ebî Vakkas	236.	heva	393, 556, 640, 755, 756, 802, 803.
Hazret-i Sehl ibni Sa'd	222.	heva-i nefis	447.
Hazret-i Selemeti'bni Ekvâ	210.	hevam	558.
Hazret-i Selman-ı Pak	254.	hevaperest	682, 702.
Hazret-i Semurete'bni Cündüb	198.	heves	713, 725, 802.
Hazret-i Sultan Mehmed Fatih	181.	hevesat	474, 681, 718, 809.
Hazret-i Şem'un-u Safa		hevesat-ı nefسانيye	47, 473, 474.
~'nin türbesi	292.	heves-i mütecessim	809.
Hazret-i Şeyh	593.	hey-et-i içtimaiye	
Hazret-i Şuayb		~deki pencereler	807.
~'in suhufu	291.	hey-et-i içtimaiye-i beşeriye	866.
Hazret-i Talha	88.	hey-et-i içtimaiye-i İslâmiye	539.
Hazret-i Ukaşe	235.	heyet-i İslâmiye	41.
Hazret-i Übeyy ibni Kâ'b	222, 223, 224.	heykel	809.
Hazret-i Ümmü'l-Mü'minin Ümmü Seleme	222.	heykelperest	622.
Hazret-i Üsame bin Zeyd	215.	hıfz	500.
Hazret-i Ya'le	219.	hıfz-ı din	173;
Hazret-i Ya'le ibni Murre	215.	Bkz.: dinin korunması.	
Hazret-i Yakup	51, 52, 87, 472.	hıfz-ı ilâhî	275, 277.
~'un Hazret-i Yusuf'a karşı hissiyatı	823.	hıfz-ı Kur'ânî	708.
~'un şefkati	53.	Hımyata	284, 291.
Hazret-i Yunus	533.	hırçınlik	244.
Hazret-i Yusuf	476, 477, 551, 823, 842.	hırs	29, 55, 56, 57, 393, 449, 455, 457, 458, 459, 460, 461, 472, 481, 542, 555, 612, 679, 709, 710, 824, 841, 862;
~'un mevti	842.	Bkz.: tama.	
~'un siddikiyeti	843.	~ gösterenler • Bkz.: ehl-i hırs.	
~'un vefatını istemesi	842.	~a müptelâ adamlar	841.
Hazret-i Zeyneb	48, 194.	~in suitesiri	459.
~'in tezevvüdü	48.	hırs-ı dünya	460.
Hazret-i Zübeyir	88, 169, 834.	hırs-ı hakikî	56.
heba	45.	hırs-ı mecazî	56.
hedâyâ-i maneviye	157.	hırs-ı şöhret	699.
hedâyâ-i rahmet	483.	hırs-ı vahşiyâne	67.
hediye	28, 29, 110, 820.	hırz-ı can	338.
hediye-i gaybî	596.		

hisset	537.	hilâf-ı maslahat-ı İslâmiye	455.
hiyanet	282, 603, 799, 808.	hilâf-ı vaki	134.
Hızır	16, 758.	hilâf-ı vicdan	455.
Hicaz	295.	hilâl	32, 795.
Hicaz Dağları	287.	hilâl-i ıyd	795.
Hicr	692.	hile	711.
hicret	178, 230, 256, 279.	~li adam	113.
Hicret	193, 594.	hilkat	416, 662.
hidayet	35, 178, 321, 341, 576, 647; Bkz.: muhdî, hâdî, mahz-ı hidayet. ~ veren • Bkz.: hâdî. ~e erme • Bkz.: ihtida.	~in gayesi	374.
hidayeteda	344.	hilkat-ı âlem	610.
hiddet	453, 455.	hilkat-ı âlem	425.
hidemat	771.	sebeb-i ~	505.
hidemat-ı uhreviye	57.	hilkat-ı insaniye	425.
Hikem-i Atâiye	45.	hilkat-ı kâinat	371, 633, 674.
hikmet	18, 131, 146, 148, 150, 153, 165, 166, 343, 346, 388, 392, 393, 400, 402, 404, 405, 410, 411, 412, 425, 428, 443, 472, 478, 483, 492, 497, 498, 500, 544, 559, 633, 644, 654, 662, 674, 840, 845, 849, 857, 858, 859; Bkz.: teenni-i hikmet. Rabbânî ~ler	himayet	67.
hikmet-i âlem	370.	himayet-i lâhiye	565.
hikmet-i âliye	328.	himayet-i Rabbanîye	568, 855.
hikmet-i amme	63.	himmet	591, 592, 596, 598, 599, 600, 607, 725.
hikmet-i Avrupaiye	49.	Hindistan	656.
hikmet-i bâhire	748.	Hint	737.
hikmet-i beşerîye	400, 401.	Hira	230.
hikmet-i dakika	483.	Hira Dağı	179.
hikmet-i hakikî	150.	hisal-i hamide	358.
hikmet-i hilkat	346.	hiss-i âhar	582.
hikmet-i ilâhiye	304.	hiss-i havf	704.
hikmet-i İslâmiye	22, 70, 620, 745.	hiss-i kablelvuku	581, 582, 583.
hikmet-i mutlaka	446.	hissiyat	26, 30, 43, 55, 56, 360, 393, 654.
hikmet-i nur-u irfan	401.	hissiyat-ı diniye.	
hikmet-i Rabbanîye	62, 166, 495, 689, 745.	~nin zayıflaşması	866.
hikmet-i risalet	355.	hissiyat-ı insaniye	85.
hikmet-i rububiyet	355.	hissiyat-ı şedide	824.
hikmet-i şer'iye	622.	~nin iki kısmı	824.
hikmet-i tekliif	160.	hissiyat-ı Yakubiye	52.
hikmet-i vâsia	148.	hitabat-ı Ezeliye	345.
hilâf	384.	hitabat-ı ilâhiye	680.
hilâfet	90, 171, 172, 177, 267, 616, 835.	hitabet	314.
Hilâfet		hitab-ı ilâhî	394, 660, 765.
~in bayraktarı	801.	hitab-ı semavî	680.
hilâfet-i İslâmiye	90, 172.	hitap	394.
hilâfet-i kübra	226.	hizb-i Kur'ânî	689, 860.
hilâf-ı âdet	85.	Hizbullah	563.
hilâf-ı hak	134.	hizbü'l-Kur'ân	699, 705, 850.
hilâf-ı hakikat	137.	hizbüşşeytan	531, 562, 563, 564, 850.
hilâf-ı kanun	602, 606.	hizmet	55, 103, 104, 438, 440, 568, 575, 628, 631, 645, 721, 723, 725, 726, 764, 778.

hizmet-i imaniye	721, 791, 871.	hulf-ü vaat	428.
hizmet-i İslâmiyet	173.	hulfülvaat	384.
hizmet-i kudsiye	706.	hulle	653, 654.
hizmet-i Kur'ân	36, 81, 103, 565, 568, 632, 640, 687, 700.	hulle-i sanat	389.
hizmet-i Kur'âniye	112, 567, 631, 637, 639, 648, 659, 706, 711, 721, 722, 725, 830, 831, 862, 871.	hulûs	470.
~nin eser-i ikramı	566.	Hulûsî (Bey)	142, 585, 598, 631.
~nin keramati	853.	humar	720.
ehl-i hidayetin ~den vazgeçirilmesi	862.	hums-u beşer	338.
hoca	105.	Hunâfir	298.
hoca-i kâinat	202.	Huneyn	233.
hocalık	576.	~ Savaşı • Bkz.: <i>Gazve-i Huneyn</i> .	
hodfûruş	118.	hunnes	31.
hodfûruşluk	452, 699.	hurafat	16, 95, 278, 315, 322, 587.
hodgâm	772.	~a kapı açmak	802.
hodgâmlık	555, 760, 803.	hurdebînî	
hoşamedî	76.	~ sanat	391.
Hristiyanlık	738.	huri	653, 654.
Hristiyan	544, 546, 736, 740.	hurma	194, 195, 200, 202.
~ âlemi • Bkz.: <i>âlem-i Hristiyanîye</i> .		~ ağacı	221.
~ dini ve İslâmiyet	740.	hurmet-i riba	462, 545, 739, 800.
~ dinindeki inkılâp	736.	hurufat	631.
~ dininin esası	739.	hurufat-ı Kur'âniye	
~ havasları	740.	~nin tevafukâtı	314.
~ havassı	740.	huruf-u mukattaa	858.
~ şevketi	734.	husuf	
~in dinsizi	741.	~ namazı	506.
İslâmiyeti ~ dinine kıyas etmek	545.	husumet	447, 455, 456, 538.
Hristiyanlık	95, 545, 739, 740, 741, 801.	huşû	470, 681, 772.
~ ve İslâmiyet	545.	hutbe	185, 221, 222, 223, 230, 811.
~gî mağlup eden dinsizlik cereyanı	812.	hutbe-i ezeliye	336.
Hû	346, 468, 690, 691.	hutbe-i şîrîn	37.
~ lâfzı	691.	Hutuvat-ı Sitte	125.
hubb-u câh	536, 699, 700, 702, 703, 711, 758, 862.	Huzeyfe	188, 305.
~ın meşru bir ciheti	700.	Huzeyme	167.
hubb-u dünya	475.	huzur	409.
hubb-u nefis	758.	huzur-u daimî	553, 570, 780, 781.
Hubeyb ibni Yesaf	239.	huzur-u etem	552.
hububat	402, 503, 665.	huzur-u ilâhî	732.
Hüd	691.	huzur-u kalp	470.
hukuk	116, 455, 673.	huzur-u Kibriya	384.
en âli ~	437.	huzur-u Nebevi	217.
hukukçu	362.	huzur-u nebevî	161.
hukukîyyun	363.	huzur-u tam	552, 557.
hukuk-u dünyeviye	123.	huzuzat	778.
hukuk-u medeniye	731.	huzuzat-ı nefsanîye	117.
hukuk-u medenîyet	66, 116, 123, 826.	hüccet	850.
hukuk-u şahsiye	673.	hüccet-i risalet	369, 752.
hukuk-u umumiye	673, 858.	hüccet-i Risalet	868.
hukukullah	673.	Hüccetü'l-Kur'ân	848.
Hulefa-i Erbaa	138.	hüceyrat.	
hulefa-i mehdîyyîn	165.	~in zerreleri	491.
Hulefa-i Raşîdîn	84, 172, 177, 616, 760.	hüceyrat-ı bedeniye	497.
~in şehadeti	829.		

Hücre-i Saadet	194.
hüda	803.
hükm-ü kader	49.
hükm-ü Kur'ân	67, 461.
hükm-ü Kur'ânî	66, 826.
~ kıza sülûs verir	826.
hükm-ü nübüvvet	156.
hükm-ü şer'î	49.
hükûmet	92, 94, 125, 604, 607, 617, 731.
Hülâgû	178, 715, 835.
hürmet	109, 437, 438, 440, 462, 677, 720.
meşru ~	621.
valideyne ~	440.
hürmet-i şer'iye	621.
hürmetsizlik	828.
hürriyet	799.
Hürriyet	113.
hürriyet-i vicdan	729.
hürriyet-i vicdaniye	729.
hürriyetperver	738.
hürriyetşiken	731.
Hüseyin-i Cisrî	280, 335, 357.
hüsnüahlâk	731.
~in medarı	824.
hüsnüahlâka	824.
hüsnücemal	269.
hüsnüesma	385.
hüsnühatime	96.
hüsnüstikbal	304.
hüsnümukaddes	26.
hüsnüsanat	343, 416, 420.
hüsnüşiret	336.
hüsnütesadûf	646.
hüsnüzan	535, 629.
Hüsrev	585, 601.
Hüsrev Efendi	600.
hüsün	381, 385, 484, 485.
~deki derecat	805.
dünyevî ~	448.
hüve hakkun	805.
hüve hasen	805.
hüvelhakku	805.
hüvelhasen	805.
hüviyet-i misaliye	495, 845.
hüzn-ü elîm	376.
hüzün	131.

İ

ırkçılık • Bkz.: unsuriyet, unsuriyet fikri, fikr-i unsuriyet.	
ırmak	550.
ıslah	115.
âlemin ~ı	363.
ıslah-ı hâl	108.

Isparta	584, 608, 864.
ıstılahat-ı şer'iye	734.
ıtlak-ı ruh	18.
ıttılâ	655.
ıztırar	504.

İ

i'caz	52, 280, 307, 308, 309, 313, 318, 322, 323, 327, 533, 572, 624, 625, 629, 663, 667, 687, 688, 794, 841, 851.
i'cazat-ı Kur'âniye	661.
i'caz-ı Ahmediye	642.
i'caz-ı belâgat	663.
i'caz-ı Kur'ân	42, 66, 159, 191, 308, 318, 530, 532, 624, 625, 637, 639, 642, 648, 771, 861.
i'caz-ı Kur'ân	645, 649, 650, 687.
~'a karşı medeniyetin aczı	826.
i'caz-ı manevî	629, 634, 635.
i'lâ-i kelimetullah	801.
ianat-ı gaybiye	671.
iaşe	370, 403, 559.
ibad	609, 752.
ibadat	366, 668, 729, 771.
ibadet	89, 167, 246, 270, 288, 299, 370, 383, 400, 401, 473, 506, 576, 606, 671, 684, 718, 726, 728, 762, 774, 790; Bkz.: taabbüdi.
~in faydası	506.
ibadet-i duaiye	506.
ibare-i Arabiye	390, 811.
ibda-i eşya	411.
ibka	406, 718.
İblis	531.
~'i ilzam	848.
~in ilzamı	520.
İbni Abbas	247, 269, 305.
Resul-i Ekrem'in ~'a duası	247.
İbni Abdî'l-Berr	235.
İbni Ahtab	280.
İbni Bünyamin	281.
İbni Cerir-i Taberî	211, 660.
İbni Cevzî	163, 193, 214.
İbni Ebî Veheb	261.
İbni Ebu Şeybe	198, 242.
İbni Hacer	29.
İbni Hacer-i Askalanî	234.
İbni Halasatî'd-Devsî	298.
İbni Heyeban	281.
İbni Heyebân	281.
İbni Hibban	221, 229.
İbni Huzeyme	212.
İbni Kayyime'l-Cevzî	616.
İbni Mâce	255.

İbni Meryem	296.	ifrat-ı muhabbet	182.
İbni Mes'ut	209, 219, 220, 230, 251, 256, 257, 270, 305.	ifrit	137.
İbni Natûr	282.	ifsadat-ı azîme	745.
İbni Ömer	216, 305.	ifsat	744.
İbni Rüşd	323.	iftar vakti	677.
İbni Sahibi'l-Eslemî	216.	iftihar	498, 626, 648, 724.
İbni Seyyidi'n-Nâs	236.	iftihar-ı mukaddes	150, 483.
İbni Sina	323, 525, 632.	iftikar	51, 709, 710.
İbni Sûriya	280.	iftira	466, 527.
İbni Teymiye	616.	iftirak	488.
İbni Veheb	239.	igbirar	67, 618.
ibnullah	182.	igfal	113, 529, 711.
İbnü'l-Âlâ	296.	ihamet	458, 707.
İbrahim	292, 692.	ihbarat-ı gaybiye	159, 188, 308.
İbrahim Hakkı	378.	ihbarat-ı sadıka-i Ahmediye	189.
İbrahim Hulûsî	476.	ihbarat-ı sadıka-i gaybiye	159.
İbranî	291, 293.	ihbar-ı gaybî	170, 187, 229.
~ isimler	284.	ihbar-ı gaybiye	170.
icad	827.	ihbar-ı gayp	179, 191, 816.
icad-ı eşya	62, 425, 483.	ihbar-ı Nebevî	188.
icad-ı ilâhiye	72.	ihlâs	77, 79, 108, 123, 124, 225, 453, 456, 463, 526, 599, 702, 703, 725, 762, 764, 765, 774, 863, 868, 871.
icad-ı mahlûkat	425.	~ Suresi • Bkz.: Sure-i İhlâs.	
icat	71, 72, 95, 141, 144, 146, 328, 370, 383, 389, 392, 395, 396, 400, 401, 404, 409, 411, 412, 413, 415, 416, 417, 418, 419, 421, 424, 425, 426, 494, 503, 545, 558, 610, 672, 745, 794; Bkz.: fiil-i icadî.	ihşan	268, 381, 397, 398, 404, 462, 500, 504, 638, 649, 678, 778, 799, 802.
icaz	532, 533, 534.	ihşanat	386, 409, 645.
icaz-ı hakikî	851.	ihşanat-ı ilâhiye	55.
icma	164, 326, 355, 368, 369, 372.	ihşan-ı Hâlık	349.
icraat	371, 377.	ihşan-ı ilâhî	113, 649, 764, 773, 802.
icecek • Bkz.: şûrb.		~den fazla ihşan	802.
icthihat	88, 89, 90, 797.	ihşan-ı Rabbanî	205.
~ kapısını açmak ve kapamak	809.	ihtida	219, 733.
~a mâni esbap	569.	ihtilâf	451, 452, 455, 862.
icthimaat-ı ünsiyetkârâne	752.	menfi ~	452.
icthima-ı esbap	504.	müspet ~	452.
icthimaiyat-ı beşeriye.		ihtilâf-ı metâlî	355.
~ uleması	309.	ihtilâl	738; Bkz.: ihtilâlat.
idam	18, 478, 485, 486, 719, 731, 785.	ihtilâlât	
idame	411.	~in madeni	799.
idame-i hayat	497.	~in menşei	461.
idam-ı ebedî	289, 304, 714, 715.	ihtilâlât-ı dahiliye	738.
idare	400, 403, 742.	ihtilâlci	736.
~nin kolay olması	423.	İhtilâl-i Kebir	618, 736, 740.
idare-i hükûmet	742.	ihtilât	606.
iddia-i icat	793.	ihtimal-i tehlike	706.
idlâl	735.	ihtimamat	411.
ifade-i Furkan	313.	ihtiram	481, 611.
ifna	478.	ihtiras	455, 803.
ifrat	183, 620, 621, 770.	ihtirasat	778.
ifrat-ı adavet	182.	ihtirasat-ı dünyeviye	473.
		ihtiyacat	508, 671, 695, 847.

ihtiyacat-ı şedide-i aşknüma	511.
ihtiyac-ı fitrî	504, 506.
~ lisanı	504.
ihtiyac-ı hakikî	735.
ihtiyaç	393, 614, 808.
insanların ~ları medeniyetin üstadıdır	808.
ihtiyar	20, 44, 103, 143, 146, 437, 438, 439, 440, 441, 450, 474, 649, 651, 714, 715, 718, 719, 721, 767, 768.
~ valideyne şefkat	840.
~ların en kötüsü	474.
~ların rızıkları	439.
hilâl-i ıyde bakan ~	795.
ihtiyare	440.
ihtiyar-ı cüz'î	88.
ihtiyar-ı Sâni	483.
ihtiyarlık	20, 43, 104, 114, 440, 474, 713, 717, 752.
ihtiyat	855.
ihvan	576, 686.
ihvetî ve ihvanî	576.
ihya	266, 380, 403, 407, 422, 424, 426, 491, 500, 558, 793.
zîruhun ~sı	633.
ihya-i din	802.
ihya-i millet	802.
ikab-ı uhreviye	806.
ikbal-i Hak	287.
İki Mekteb-i Musibetin Şahadetnamesi	113.
İkinci Şua	650.
ikram	54, 55, 225, 824.
~ ve keramet	54.
~in izharı	824.
ikram-ı ilâhî	54, 84, 110, 205, 332, 568, 628, 648.
ikram-ı Rabbanî	113, 565, 635, 636, 638, 649.
iksir-i azam	838.
iksir-i nuranî	132.
iktidar	709, 710, 798.
iktidar-ı beşer	88.
iktidarsızlık	716.
iktisat	28, 109, 112, 475, 481, 537, 612, 711.
ilâh	387.
~'ın marziyatı	341.
ilâhî	473, 663.
~ huzur	313.
ilân-ı tevhit	674, 859.
ilhah	459.
ilham	161, 758, 759, 766, 771.
ilhamat	759, 771.
ilham-ı fitrî	582.
ilham-ı ilâhî	312.
ilham-ı Rabbanî	297.
ilhat	719, 737.
ilim	27, 42, 79, 102, 103, 122, 171, 388, 389, 402, 409, 410, 412, 413, 426, 432, 500, 545, 554, 591, 644, 792.

~de iz'an-ı kalp	798.
~i neşre çalışanlar	820.
merak ~in hocasıdır	808.
muhit bir ~	388.
ille-i gaiye	148.
illet	674.
ilmelyakîn	373.
ilmî	~ meseleler • Bkz.: mesail-i ilmiye.
ilm-i cifir	749, 867.
ilm-i ekmel	411.
ilm-i ezeli	499.
ilm-i hadis	163, 206.
~in imamları	236.
ilm-i hikmet	348.
ilm-i huruf.	~ risalesi
ilm-i ilâhî.	784.
~nin ispatı	838.
ilm-i ilâhî	60, 409.
ilm-i ilâhiye	414.
ilm-i kelâm	224, 356, 552, 769.
~ alimleri • Bkz.: ulema-i ilm-i kelâm.	
ilm-i muhit	99, 319, 401, 403, 409, 410, 411, 412, 427, 430, 431, 644, 667.
ilm-i nahiv	666.
ilm-i Sâni	483.
ilm-i sarf	727.
ilm-i tabakatülarz	21.
ilm-i tıp	314.
ilm-i usul	530.
ilmiye	~ dairesi
iltica	45, 536, 680.
iltifat-ı Rahmaniye	345.
iltifat-ı Ahmedî	263.
iltifat-ı ilâhî	764.
iltifat-ı Rahmanî	611, 700.
iltifat-ı rahmet	379, 613.
iltifat-ı şahane	379.
iltizam	639, 798, 824.
ilzam	605.
imam	159, 164, 173, 206, 211, 213, 215, 222, 224, 227, 239, 244, 245, 254, 255, 263, 265, 271, 295, 334, 356, 471, 474, 519, 523, 552, 557, 560, 568, 616, 625, 688, 735.
ehl-i hadis ~ları	274.
hadis ~ları	271.
sadük ~	200.
İmam ibni İshak	210.
imamet	126.
İmam-ı Ahmed ibni Hanbel	255.
İmam-ı Ali	90, 182, 199, 241, 242, 305, 372, 453, 783, 786.
Bkz. Hazret-i Ali, Hazret-i İmam-ı Ali.	

~'nin muvaffakiyetsizliği	90.	~ nuru	556;
~'nin şakirdi	265.	Bkz.: <i>nur-u iman</i> .	
~'nin üç kerameti	783, 790.	~ zaafı • Bkz.: <i>zaaf-ı iman</i> .	
~'nin ihbar-ı gaybîsi	783.	~a hizmet	103, 649.
Resul-i Ekrem'in ~'ye duası	249.	~dan gelen nur • Bkz.: <i>nur-u iman</i> .	
İmam-ı Azam	471, 570, 735.	~ı yenileme • Bkz.: <i>tecdid-i iman</i> .	
~in fetvası	735.	~in azamet-i envarı	489.
İmam-ı Bağavî	241.	~in envarı	517, 523.
İmam-ı Beyhakî	200, 201, 213, 215, 241, 243, 247, 254, 266, 267.	~in hakaik-ı gaybiyesi	361.
İmam-ı Buharî	245, 246, 247, 248, 263, 277.	~in hizmeti	104.
İmam-ı Busayrî	266.	~in rükünleri	788.
İmam-ı Celîl ibni Veheb	239, 261.	~in sadmelerden muhafazası	813.
İmam-ı Ebu Hanife	835.	~in şartları • Bkz.: <i>erkan-ı imaniye</i> .	
İmam-ı Eş'arî	655.	~ları coşturan vecizeler	814.
İmam-ı Gazalî	343, 471, 758, 770.	~larını kaybedenler	523.
İmam-ı Hanbelî	471.	~lı nesiller	815.
İmam-ı İbni Adiyy	266.	hakikî ~	493.
İmam-ı İbni Fürekan	219.	hakikî ve kuvvetli ~	838.
İmam-ı İbni Mace	215.	hakkalyakin ~	516.
İmam-ı Katâde	206.	İslâm ve ~'in farkı	824.
İmam-ı Malik	206, 210, 471.	İslâmiyetsiz ~	58.
İmam-ı Muhammedü'l-Bâkir	199.	safî ~ • Bkz.: <i>saffet-i iman</i> .	
İmam-ı Mübin	60, 61, 62, 499, 825.	iman-ı bilahire	517, 716.
İmam-ı Mücahit	220.	iman-ı billâh	374, 517, 601, 716, 760.
İmam-ı müçtehit	193.	iman-ı biylevmilahir	760.
İmam-ı Müslim	232, 245, 255, 268, 277.	iman-ı tahkikî	688, 791, 813.
İmam-ı Rabbanî	40, 41, 51, 52, 344, 471, 580, 593, 594, 656, 758, 770.	imaniî	
İmam-ı Şafî	835.	~ meseleler • Bkz.: <i>mesail-i imaniye</i> .	
İmam-ı Şafî	181, 313, 471, 655.	~de şüphe	805.
İmam-ı Şuayb	206.	imansız	489.
İmam-ı Taberanî	267.	imansızlık	104, 118.
İmam-ı Tirmizî	248.	~ cereyanı	118.
İmam-ı Zeynelabidin	199.	imate	405, 407, 426.
imamlık	108, 117, 126.	imdadat-ı Rahmaniye	671.
iman	31, 41, 57, 58, 59, 93, 94, 103, 104, 105, 107, 108, 115, 116, 118, 122, 127, 133, 144, 147, 156, 160, 178, 187, 191, 205, 220, 221, 225, 246, 257, 262, 264, 268, 271, 276, 281, 282, 283, 294, 295, 296, 298, 300, 304, 327, 355, 356, 366, 367, 368, 370, 371, 372, 377, 383, 434, 443, 444, 445, 447, 475, 500, 501, 508, 514, 522, 526, 554, 556, 565, 596, 612, 613, 639, 657, 658, 660, 662, 668, 721, 747, 752, 754, 760, 773, 774, 775, 788, 824, 845, 848; Bkz.: <i>sırr-ı iman</i> .	imdad-ı Rahmanî	645.
~ dersi	814.	imdad-ı vahidiyet	416, 417, 418, 420.
~ gücü • Bkz.: <i>kuvvet-i iman</i> .		imkânât	480.
~ hakikati • Bkz.: <i>hakaik-ı imaniye, hakikat-i imaniye</i> .		imtizacat-ı unsuriye	19.
~ hakikatleri • Bkz.: <i>hakaik-ı imaniye</i> .		in'am	379, 611, 676, 677.
~ kardeşi	437.	in'idam	381.
~ kurtaran cihad	814.	in'ikâs	797.
~ kuvveti • Bkz.: <i>kuvvet-i iman</i> .		in'ikâs-ı kemal	486.
~ lâfzı	651.	inad-ı mecazî	57.
~ meseleleri • Bkz.: <i>mesail-i imaniye</i> .		inat	55, 56, 57, 338, 442, 451, 454, 456, 529, 619, 804, 824.
~ nurları • Bkz.: <i>envar-ı imaniye</i> .		~ edenler • Bkz.: <i>ehl-i inat</i> .	
		inayat	629, 632, 641.
		hizmetteki ~	625.
		inayat-ı galiye	500.
		inayat-ı İlahiye	628, 641.
		~yi beyan etmek	628.
		inayat-ı Rabbanîye	625, 628, 631.
		inayet	130, 333, 343, 410, 411, 639, 641, 642, 792, 806, 824, 853.
		~lerin ilân edilmesi	629.
		inayet-i amme	855.
		inayet-i hasa	855.
		inayet-i İlahiye	631, 632, 636, 638, 641.

inayet-i Rabbaniye	.54, 629, 634, 636, 638, 853, 854.
inayet-i seb'a	.855.
~nın harikaları	.854.
~nın izharının sebebi	.854.
İncil	.278, 280, 281, 283, 286, 289, 291, 292, 293, 296, 335, 357, 368.
~'in Peygamberimiz'e ait ayetleri	.283.
İncil-i Şerif	.292.
İncil-i Yuhanna	.289, 290.
incir • Bkz.: tîn.	
~in hilkatı	.662.
incizap	.756.
indallah	.574.
İngiliz	.708, 741.
~ devleti	.707.
~in esbak Reis-i Vükelâsı	.740.
~ siyaseti	.620.
İngilizler	.125.
İngiltere	.354.
inkâr	.528, 529, 561, 609.
inkâr-ı ulûhiyet	.16, 747, 748.
inkılâb-ı dini	.866.
inkılâp	.618, 624, 866.
dinî ~	.736.
inkılâpçı	.736, 740.
inkıyat	.58, 371.
inkışaf	.367, 555, 716, 751.
inkışafat	.765.
inkışaf-ı hakaik-i imaniye	.750, 822.
inkışaf-ı nisvan	.809.
ins 304, 323, 328, 336, 360, Bkz.: cin ve ins.	
~ ve cin	.699.
~ şeytanlarının desiseleri	.861.
insafsız.	
~ avcı • Bkz.: sayyâd-ı bîinsaf.	
insan	.19, 56, 57, 87, 154, 221, 342, 361, 378, 379, 380, 384, 385, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 400, 401, 404, 439, 478, 481, 485, 503, 514, 518, 550, 555, 556, 587, 610, 611, 614, 645, 653, 662, 676, 678, 696, 699, 716, 722, 751, 767, 773, 777, 804, 808, 809, 810, 849, 853.
~ âlemi • Bkz.: âlem-i insanî.	
~ âlem-i asgardır	.810.
~ fıtraten mükerrerdir	.797.
~ kendine malik midir?	.378.
~ yüzü	.391.
~da büyüklüğün ölçüsü	.807.
~daki hurdebinî sanat	.391.
~daki sıbgat	.394.
~ı canlandıran emeldir	.801.
~ı öldüren yeistir	.801.
~ın âlâyilliyine çıkması	.801.
~ın arzuları	.695.
~ın aşk-ı mecazîsı	.820.
~ın batılı hak zannetmesi	.797.
~ın bütün mahlûkat üstüne çıkması	.337.
~ın duyguları	.810.
~ın ef'al ve ahvalinin tanzimi	.810.
~ın en zayıf damarı	.862.

~in esfel-i safiline inmesi	.801.
~in fıtratı	.55, 205.
~in hakkı araması	.797.
~in istidadı	.70, 360.
~in kuvaları ve hissiyatları	.555.
~in letaif-i maneviyesi	.569.
~in mahiyet-i camiası	.868.
~in mesh-i manevîsı	.802.
~in ulûhiyet dava etmesi	.95.
~in zaaf ve aczî	.337.
~lardan istiğna	.820.
~ların kabiliyetleri • Bkz.: istidadat-ı beşeriye.	
~ların millet millet yaratılması	.849.
~ların rehberi ve mercii	.366.
~ların tabakatı	.48.
bir ~ın üç şahsiyeti	.849.
insan-ı dessas	.96.
insan-ı ekber	.810.
insan-ı fânî	.493.
insan-ı gafîl	.613.
insan-ı kâmil	.775.
İnsan-ı Kâmil	.134.
insan-ı müşteki	.480.
insaniyet	.437, 465, 720, 753, 840, 841.
~in en âlî mertebesi	.374.
~in terakkisi	.803.
~in zayıf damarı	.710.
insaniyet-i kübra	.442.
insaniyetperver	.728.
insaniyetperverlik	.68.
insanlık	.814, 815.
İnsî ve cinnî şeytanlar	.871.
inşa	.392, 393, 401, 793.
inşaallah	.414.
inşikak	.453.
inşikak-ı kamer	.305, 306, 351, 352, 353, 354, 795, 837.
~in ispatı	.356.
~in tarihlere geçirilmemesi	.354.
tarihin ~i nakletmemesi	.351, 354.
intak-ı bilhak	.54.
intibah-ı kalbî	.774.
intikam	.86, 715;
Bkz.: fikr-i intikam.	
intikam-ı millîye	.619.
intisap	.432, 433, 488, 845.
intizam	.387, 404, 410, 413, 415, 584.
intizam-ı faik	.343.
inziva	.77, 79.
ipham	.411.
iptida-i Hürriyet	.541.
irade	.61, 115, 143, 146, 389, 403, 412, 413, 414, 644, 792, 795.
irade-i âliye	.642.
irade-i gaybî	.649.
irade-i İlâhiye	.61, 404, 414.

~nin ispatı	.838.
irade-i külliye	.412, 413, 427.
irade-i nafize	.61.
irade-i Rabbaniye	.62, 414.
irade-i tahsin	.361.
İran	.173, 175, 181;
<i>Bkz.: devlet-i İraniye.</i>	
~ ehli • <i>Bkz.: ehl-i İran.</i>	
~ fatihi	.269.
~'in fatihi	.236.
~'in fethi	.835.
irhasat	.157, 213, 278, 294,
300, 326, 335, 358.	
irhasat-ı Ahmediye (a.s.m.)	.301.
irsal	.655.
irsiyet	.27, 66, 826.
irşad-ı nâs	
~a çalışanlar	.820.
irşad-ı Nebevî	.312.
irşadî	.347.
irşat	.42, 135, 290, 292, 326, 328, 348,
477, 596, 605, 611, 647, 650, 843.	
irtidat	.188, 190, 616, 836.
irtikâp	.71.
irtisam-ı gayriihtiyarî	.65.
İsa	.286, 296.
İsa Aleyhisselâm	.95, 156, 280, 292, 293.
İsevî	
~ cemaati	.748.
İsevîlik	.16, 95, 97.
isim	.557, 559, 570.
İslâm	.57, 58, 59, 71, 105, 171, 178, 181, 186, 187,
256, 268, 285, 455, 540, 547, 738, 740, 807, 815;	
<i>Bkz.: din-i İslâm.</i>	
~ âlemi • <i>Bkz.: âlem-i İslâm.</i>	
~ cemaati • <i>Bkz.: cemaat-i İslâmiye.</i>	
~ dairesi • <i>Bkz.: daire-i İslâm.</i>	
~ devleti • <i>Bkz.: devlet-i İslâmiye.</i>	
~ dünyası • <i>Bkz.: âlem-i İslâmiyet.</i>	
~ hakikatleri • <i>Bkz.: hakaik-ı İslâmiye.</i>	
~ için farz-ı kifaye-i cihat	.801.
~ kahramanı • <i>Bkz.: kahraman-ı İslâm.</i>	
~ kardeşliği • <i>Bkz.: uhuvvet-i İslâmiye.</i>	
~ milleti	.744.
~ ordusu • <i>Bkz.: ordu'yu İslâm.</i>	
~ ve imanın farkı	.824.
~dan önceki cahiliyet devri • <i>Bkz. zaman-ı cahiliyet.</i>	
~in en büyük iki ordusu	.169.
~in hayat-ı içtimaiyesi	.538.
~in mukaddes yerleri • <i>Bkz.: harim-i İslâm.</i>	
~in şartları • <i>Bkz.: erkân-ı İslâmiye.</i>	
İslâmî	
~ âdet • <i>Bkz.: âdet-i İslâmiye.</i>	
~ gazete • <i>Bkz.: ceride-i İslâmiye.</i>	
~ siyaset • <i>Bkz.: siyaset-i İslâmiye.</i>	
~ tarih	.734.
İslâmiyet	.16, 58, 86, 88, 95, 97, 105,
128, 133, 173, 190, 195, 299, 316, 329, 366, 367,	
368, 442, 443, 444, 453, 480, 541, 542, 543, 544,	

545, 546, 571, 701, 713, 717, 730, 736, 739, 741,	
743, 746, 748, 753, 774, 796, 817, 824, 840, 866;	
<i>Bkz.: daire-i İslâmiyet.</i>	
~ milliyeti	.540, 717, 719, 744.
~ ve Hristiyan dini	.740.
~ ve Hristiyanlık	.545.
~e karşı adavet	.542.
~e tarafgirlik hissi	.824.
~i Hristiyan dinine kıyas etmek	.545.
~i milliyetle mezç etmek	.866.
~in düşmanı olan tedenni	.801.
~in erkân-ı hamsesi	.675.
~in esası	.545, 739.
~in esasları	.749.
~in hıfzı	.173.
~in ilân ve izazı	.246.
~in kanunları	.363.
~in kıymeti	.748.
~in mukaddes milliyeti	.547.
~in müdafaası	.867.
~in müsellemaatını imtisal	.809.
~in sırr-ı esası	.702.
~in verdiği uhuvvet	.542.
~siz iman	.58.
~te inkilâb-ı dini	.866.
~ten çıkmak	.741.
mevcudiyetimizin hamisi olan ~	.803.
İsmail Hakkı	.280.
ismet	.271, 272.
ism-i Ahmedî	.283.
İsm-i Azam	.53, 313, 374, 386,
517, 519, 530, 667, 784, 785, 806, 871.	
ism-i Hakîm	.22, 36, 653.
ism-i İlâhî	.694, 695, 697.
ism-i Nebevî	.286.
ism-i Rahîm	.36, 52, 823.
ism-i Rahman	.823.
~ ve Rahîm	.53.
ism-i Vedûd	.36, 52.
isnadat	.711.
İspanya	.354.
İspanyol	
~ hastalığı	.804.
ispirtizma	.94.
ispirtizmacı	.304.
İsra Suresi	.Bkz.: Sure-i İsra.
israf	.57, 481, 612.
~in en sefihi	.806.
İsrafil	.372.
İstahrâbâd	.301.
İstanbul	.105, 125, 520, 607, 704, 754, 755.
~ Boğazı	.707.
~ siyaseti	.804.
~'un fethi	.835.
~'un fetholunması	.181.
~'un istilâ edilmesi	.707.
~'un mescitleri	.668.
istemek	.509.
isti'zam	.807.

istibdat	.607, 729, 738.
istidadat-ı beşeriye	.70.
istidadat-ı kalbiye	.473.
istidat	.72, 154, 173, 696, 716, 868.
~ lisanı	.503.
istidraç	.54, 824.
istifade-i huzuzat	.778.
istiğfar	.450, 451, 469, 683.
istiğna	.27, 28, 29, 331, 820.
~ hakkındaki ayat	.820.
istiğna-i kemal	.498.
istiğna-i zatî	.149, 515.
istiğna-i Zatî	.482.
istiğrak	.768.
istiğrak-ı mutlak	.761.
istihdam	.618, 629, 638, 648, 671.
istihsan	.611, 844.
istikamet	.718, 804.
istikbal	.56, 864.
~den gelecek nefret ve tahkir	.864.
istikbalî	.583.
istimdat	.720.
istinsah	.567.
istirahat	.799.
istirahatgâh	.583.
istirahat-i kalp	.323.
isyan	.462, 808.
işâ	.163.
işarat-ı gaybiye	.314, 641, 645, 648, 649, 783.
işarat-ı huruf-u Kur'âniye risalesi	.787.
işarat-ı Kur'âniye	.98, 314.
~ risalesi	.783.
İşaratü'l-İ'caz	.312, 318, 345, 650, 663, 782.
işaret-i Ahmediye	.355.
işaret-i gaybiye	.630, 632, 634, 636, 638, 641, 643, 649, 663, 860.
işaret-i i'caziye	.689.
işaret-i Nebeviye	.182, 183.
işsiz adam	.810.
iştiha	.148, 149, 393, 611.
iştiyak	.148, 149, 611.
it'am	.370.
itaat	.415, 462, 808.
itidal	.623.
itidal-i dem	.75.
itikad	.367, 369, 754, 798.
taklidi ~	.790.
İtizal	.768, 800.
itkan	.416.
itminan-ı vicdan	.323.
ittiba-ı Kur'an	.793.
ittiba-ı sünnet	.777.

ittifak	.445, 452, 648.
ittihad-ı İslâm	.793.
ittihat	.648, 803.
iyileşmek	.448.
iyilik	.371, 409, 446, 447, 449, 463, 778.
iz'an	.55, 58, 59, 640, 824.
izdivaç	
~ mübarek bir ~	.199.
izhar-ı fazl	.587.
izhar-ı ubudiyet	.674.
izn-i İlâhî	.301, 318, 404.
izzet	.81, 408, 535, 707, 794.
izzet-i ilmiye.	
~yi muhafaza	.820, 831.
izzet-i İslâmiye.	
~nin yaraları	.800.
izzet-i milliye.	
~nin yaraları	.800.
izzet-i nefis	.463, 466, 807, 841.

J

jandarma	.603, 604, 606.
Japon	.354.
Japonya	.354.
~nın Başkumandanı	.96.
jeoloji	.Bkz. ilm-i tabakatûlarz.
Jüpiter	.Bkz.: Müşteri.

K

Kâ'b bin Esed	.280.
Kâ'b bin Lüeyy	.295.
Kâ'b-ı ibni Lüey	.656.
Kâ'bül-Ahbar	.281, 285.
kabail-i İslâmiye	.541.
Kâbe	.186, 190, 231, 270, 301, 444, 836.
~ duvarındaki yazıları kurtların yemesi	.836.
~ duvarları	.315.
~deki sanemler	.301, 358.
Kâbe-i Mukerreme	.302, 668.
Kab-ı Kavseyn	.168, 240, 356, 361, 362, 517.
kabih	
~in halkı	.71.
kabile	.538.
insanların ~ kabile yaratılması	.849.
kabile-i Kureyş	.252.
kabil-i hitap	.154.
kabiliyet	.810.
kabiliyet-i nutuk	.394.
kabir	.56, 98, 119, 133, 252, 267, 300, 385, 433, 474, 476, 696, 700, 714, 715, 717, 719, 743.
~ kapısında bekleyen bir adam	.789.
~ sahibi	.621.

~ ziyareti • Bkz.: ziyaret-i kubur.	
~in arkası	477.
~in arkası için çalışmak	843.
~in arkasındaki saadet	842.
kablebulûğ	
~ vefat eden çocuklar	129.
kablelvuku	287.
kabul	528.
takliden ~	629.
kabul-ü adem	529, 561, 805.
kabul-ü Rabbanî	700.
kabza-i rububiyet	143.
kabz-ı ervah	587, 589.
kabz-ı ruh	588.
kader	49, 62, 69, 79, 88, 93, 123, 124, 128, 410, 414, 448, 449, 620, 621, 622, 633, 800, 806, 828; Bkz.: sırr-ı kader.
~ defteri	61.
~i inkâr eden talife	181.
~i tenkit etmek	449.
~in sevki • Bkz.: sevk-i kaderî.	
~ kalemi	391;
Bkz.: kalem-i kader.	
kader-i ezeli	544.
kader-i İlâhî	60.
kader-i İlâhî .61, 79, 91, 122, 123, 125, 582, 584, 621, 622.	
Kaderiye	181, 835.
Kadı İyaz	216, 236, 305.
kadın	47, 66.
~ların erkekleşmesi	809.
~ların hayâsızlaşması	809.
en hayâlî ~	244.
kadîb-i hadid	286.
kadim	405.
Kadim-i Bâkî	427.
Kadir Gecesi	Bkz.: Leyle-i Kadir.
Kadîr	31, 342, 378, 389, 690, 691, 697.
Kadir Gecesi	Bkz.: Leyle-i Kadir.
Kadîr-i Külli Şey	95, 388.
Kadîr-i Mutlak	99, 383, 400, 404, 407, 428, 671.
Kadîr-i Mürîd	
~'in kabza-i tasarrufu	389.
Kadîr-i Rahîm	378.
Kadîr-i Zülcelâl	22, 37, 382, 383, 384, 398, 399, 400, 405, 415, 424, 503, 745, 780.
~in mülkü	22.
Kadîr-i Zülkernal	38, 378, 399.
Kaf Dağı	134.
Kaf Suresi	Bkz.: Sure-i Kaf.
kafîle-i Kureyş	295.
kafîle-i nuraniye	773.
kâfir	70, 72, 97, 104, 127, 154, 155, 279, 306, 315, 447, 453, 531, 534, 574, 580, 741, 754.
~lerin galiz tabirleri	562.

kafiye	313.
Kahhar	140, 732.
Kahhar-ı Zülcelâl	23, 70.
kahr	24, 819.
kâhin	294, 297, 298, 299, 300, 303, 304, 308, 315, 328, 335, 357.
Şam ~i	297.
kâhinlik	298, 303, 304, 314, 315.
kahraman-ı âlişan	177.
kahraman-ı İslâm	269.
kaht	251, 252.
kahtlık	257.
kâinat	34, 51, 70, 98, 144, 146, 167, 324, 329, 336, 337, 340, 361, 370, 376, 378, 386, 387, 389, 391, 392, 394, 395, 396, 398, 400, 401, 403, 404, 405, 412, 416, 421, 484, 487, 488, 500, 504, 553, 558, 609, 610, 697, 773, 780, 793, 845, 846, 847, 859.
~ bir nimet hazinesidir	853.
~ı inkâr	762.
~ı inkâr etmek	760.
~ı unutmak	557.
~in ayat-ı tekviniyesi	513.
~in hâlikı	402.
~in halk edilmesi	328, 505.
~in hilkati	370, 505.
~in icadı	794.
~in idaresi ve terbiyesi	423.
~in illet-i gaiyesi	328.
~in manevî güneşi	372.
~in muamması	
~nın sırrı	843.
~in tahavvülâtı	360, 370.
~in telifindeki i'caz	794.
~in tilsim-i acibi	843.
~in zeval ve fenâsı	406.
~ kitabı	149.
~taki faaliyet	148.
~in esbab-ı mucibesi	843.
~in muktezası	843.
~taki faaliyet-i hayretnüma	633.
~taki kudretin faaliyeti	484.
~taki sanat	394.
~taki sanat-ı muntazama	391.
~tan Hâlıkını soran seyyah	837.
Allah hesabına ~ı inkâr etmek	138.
Kâinat Hâlikı	365, 612.
Kâinat Sahibi	
~nin ilmi	412.
kal'a-i Hayber	238.
kal'a-i İslâmiye	455, 754.
kal'a-i kudsiye	455.
kalbî hastalıklar • Bkz. emraz-ı kalbiye.	
kalb-i insan	375, 376.
kalb-i insanî	751.
kalb-i İslâm	454.
kâle-kile	332.
kalem-i kader	386, 391, 479, 500.
kalem-i kader-i İlâhî	494.

kalem-i kaza	479.	kartal	582.
kalem-i kudret	386, 797.	kasem	30.
kalp	78, 114, 115, 122, 144, 145, 147, 366, 465, 527, 544, 554, 569, 591, 596, 659, 670, 671, 683, 684, 685, 696, 697, 700, 702, 707, 716, 750, 751, 752, 754, 755, 756, 758, 759, 766, 767, 773, 779, 868.	kasemat-ı Kur'âniye	661.
~ ayağıyla seyr-i sülûk-u ruhanî	867.	~nin hikmeti	857.
~ bir harita-i maneviyedir	868.	kasem-i cami-i muazzama	787.
~ kemalâtın çekirdeği hükmündedir	868.	kasıt	146.
~bi kemalâtına sevk etmek	868.	Kaside-i Bürde	266.
~bin işlemesi	868.	kaside-i kader	391.
~bin işleminin mehasini	868.	Kastamonu Lâhikaları	578, 852.
~bin safî olması	700.	kast-ı tezyin	361.
insan ~bi	751.	Katâde	237.
tarikat cihetiyle ~bi işlettirmek	868.	Katâde bin Selman	258.
kamer	21, 22, 31, 34, 260, 395, 434, 664, 795.	Katâde ibni Numan	235, 237.
~in iki parça edilmesi	356.	kat-ı meratıp	596.
~in iki parça olması	155, 354, 365;	katil	87, 88, 89, 731.
Bkz.: şakk-ı kamer, inşikak-ı kamer.		Kâtip	370, 559.
~in inşikakı	306.	katl 458.	
Kamer	31, 339, 340.	Katolik	736, 738, 739.
kamet	728, 730.	~mezhebi	866.
~in tercüme edilmesi	733.	katran	66, 826.
kamet-i kıymet	807.	~ağacı	30, 111, 596.
kâmil	323, 341.	katuf	264.
Kâmil-i Mutlak	428.	kavaid-i imaniye	767.
Kâmil-i Zülcelâl	482.	kavanin-i âdetullah	745.
kâmilin-i Ehl-i Suffe	198.	kavanin-i Ehl-i Sünnet	769.
kâmilin-i nev-i beşer	386.	kavanin-i fenniye	86.
kanaat	28, 458, 459, 475, 481, 612, 711, 808, 820.	kavanin-i hadsiye	138.
~gösterenler	Bkz.: ehl-i kanaat.	kavanin-i hak	798.
kanun	34, 123, 607, 729, 730, 795, 845.	kavanin-i hikmet	434.
~lar âlem-i emirden gelmiştir	796.	kavanin-i ilmiye	696, 760.
~lar daimidir	796.	kavanin-i rububiyet	491.
~lara aykırı	Bkz.: hilâf-ı kanun.	kavanin-i umumiye-i içtimaiye	736.
lâyemut bir ~	796.	kavi	807.
makul ~	796.	kavim	367.
nevilerdeki ~lar	796.	değerli, sahihsiz bir ~in reçetesi	793.
sabit ve fitrî ~lar	796.	kavlî dua	505.
kanunsuzluk	607.	kavm-i Arap	291.
kanun-u adalet	443.	~ın hatibi	294.
kanun-u hallâkiyet	558.	kavm-i Semud	533.
kanun-u hikmet	491.	kay	798.
kanun-u İlâhî	453.	kayık	704.
kanun-u medeniyet	116.	Kays ibni Zeyd	257.
kanun-u rububiyet	490.	Kayser	251.
kanun-u taayyün	411.	kaza	128, 410, 449.
kanun-u zivûcud-u haricî	796.	Kazaklar	126.
kapıcı	612.	kebair	104, 575, 577, 754, 766, 777.
Karadeniz	550.	Kebîr	395.
karakavak	66, 826.	keçi	261.
kardeş	59, 446.	keder	580.
~in hassası ve şartı	575.	kedi	112, 439, 582.
ahiret ~leri	468.	~lerin bereketi	439.
karı.		kefaref	104, 461.
güzel bir ~	809.		
karınca	612, 795.		

kefaretüzzünup	108.	kemal-i hulûs	507.
Kehf	692.	kemal-i hürmet	206, 315.
Kehkeşan	38, 39.	kemal-i içtihat	219.
kelâm	522.	kemal-i iffet	47.
~alimleri • Bkz.: mütekellimîn.		kemal-i ihtimam	226.
~ilmi • Bkz.: ilm-i kelâm.		kemal-i ilâhî	408.
kelâm-ı ezeli	331.	kemal-i ilâhiye.	
kelâm-ı ilâhî	759.	~nin hadsiz ayatı	844.
kelam-ı işarî	785.	kemal-i ilim	349.
kelâm-ı mecazî	786.	kemal-i iman	187.
kelâm-ı Rabbanî	759.	kemal-i inkıyat	290.
kelâm-ı tevhidî	375.	kemal-i intizam	22, 31, 60, 61, 383, 394, 403, 661, 665, 671.
kelâm-ı zımnî	785.	kemal-i iştiyak	601, 718.
kelâmullah	522, 524, 530, 570, 688, 758, 759, 848.	kemal-i itaat	671.
keler		kemal-i kerem	16, 631.
~in Resul-i Ekrem'in risaletini şهادeti	265.	kemal-i kudret	33, 146, 555.
kelimat-ı Kur'âniye	667.	kemal-i lezzet	437.
kelimat-ı mukaddese	734.	kemal-i merak	369.
kelimat-ı mübareke	571.	kemal-i metanet	185, 330.
kelimat-ı Rabbanîye	759.	kemal-i mizan	383, 630, 651.
kelimat-ı tesbihiye	570.	kemal-i muhabbet	511.
kelimat-ı zikriye	570.	kemal-i mutlak	149, 325, 482, 515.
kelime		Kemal-i Mutlak	482.
bir ~ bir orduyu batırır	800.	kemal-i muvazenet	630.
kelime-i Şahadet	560.	kemal-i rahmet	649, 662, 745.
Kelime-i şahadet.		kemal-i rububiyet	146, 676.
~in iki kelâmı	796.	kemal-i saadet	16.
Kelime-i Şahadet.		kemal-i sadakat	723.
~in birinci kelâmı	838.	kemal-i samimiyet	330.
~in ikinci kelâmı	838.	kemal-i sanat	61, 359.
Kelime-i Tevhit	606.	kemal-i selâmet	672.
kemal	381, 398, 426, 479, 482, 483, 484, 512, 513, 703, 763, 766, 772, 778, 815.	kemal-i sühulet	383, 411.
~ dersi	814.	kemal-i sūr'at	383, 665.
~ sahibi	486, 512.	kemal-i şefkat	679.
kemâlât	74, 172, 326, 327, 328, 361, 365, 369, 370, 371, 384, 398, 485, 506, 535, 625, 626, 741, 778, 868.	kemal-i şevk	547, 631.
kemâlât • Bkz.: enva-ı kemâlât.		kemal-i tahkik	206.
kemâlât-ı insaniye	751.	kemal-i teslim	290.
kemâlât-ı samiye	328.	kemal-i teslimiyet	304.
kemâlât-ı sanat	479, 483.	kemal-i vahdaniyet	374.
kemâlât-ı şahsiye	763.	kemal-i vuzuh	593, 633.
kemal-i acz	680, 794.	kemerbeste-i ubudiyet	392.
kemal-i beşerî	750.	kemiyet	73.
kemal-i ciddiyet	174, 206.	Kenan Kuyusu	87.
kemal-i emniyet	335.	kendi kendine	426, 431.
kemal-i esma	512.	kendini beğenmek	475.
kemal-i fakr	680.	kerahet	466.
kemal-i ferah	378, 842.	keramat	40, 369, 593, 629, 764, 771.
kemal-i hakkaniyet	329.	keramet	54, 55, 84, 151, 152, 225, 314, 326, 333, 335, 583, 596, 598, 631, 632, 638, 764, 824, 833.
kemal-i haşmet	518, 527, 625.	~ ve ikram	54.
kemal-i hayret	315.	~in izharı	628, 824.
kemal-i hikmet	22, 146, 661.		

en selametli ~	824.	~e rıza	808.
hakiki ~	824.	kıssa	476.
keramet-i Ahmediye	213.	Kuran'ın ~ları	842.
keramet-i Aleviye	792.	kıssa-i Mûsa	346.
Keramet-i Aleviye	314.	kıssa-i Yusuf	842, 843.
Keramet-i Aleviye risalesi	783.	kıssa-i Yusuf Aleyhisselâm	476, 477.
keramet-i duaiye	246.	kıssis	279, 281.
keramet-i esrar-ı Kur'âniye	601.	kış	20, 745.
Keramet-i Gavsîye	314.	kış-yaz	348.
Keramet-i Gavsîye risalesi	783.	kıt'a	
keramet-i i'caziye	642, 643.	azametli, bahtsız bir ~nın reçetesi	793.
keramet-i Kur'âniye	54, 600, 601, 628, 631, 635, 636, 638.	kıtlık • Bkz.: kaht, gala.	
keramet-i kübra	516.	kıyamet	93, 97, 98, 290, 491, 532, 665, 845.
keramet-i uzma	356.	~ vaktinde Allah Allah diyenler	829.
Kerbela	170, 834.	~in hâdisatı	829.
kerem	28, 386, 395, 559, 649, 657, 710.	kıyam-ı avam	618.
kerîm	68, 447, 448.	kıymet-i sanat	416.
Kerîm	118, 130, 140, 205, 342, 380, 395, 438, 508, 559, 696, 710, 847.	kız	49, 50, 67.
Kerîm-i Mutlak	507, 671.	~a hakkından fazla hak verilmesi	827.
Kerîm-i Pürneval	399.	~a sülûs verilmesi	826.
kesb	71, 72.	~ını sağ olarak defnetmek	67.
kesb-i insan	72.	medeniyetin ~lara haksızlığı ve zulmü	826.
kesb-i şer	71.	Kızıl Deniz • Bkz.: Bahr-i Ahmer.	
kesif	65.	kibir	807;
~in timsalleri	797.	Bkz.: ucb.	
kesirler	804.	kibirlenme • Bkz.: tekebbür.	
kesret	35, 796.	kibrit-i ahmer	838.
kesret-i esbap	427.	kibriya	395.
kesret-i izdivaç		kibriya-i vahdet	374.
~ ve tezevvücat	47.	kin	67, 442,
kesret-i mal	248.	443, 445, 447, 448, 449, 461, 462, 618, 840;	
keşfiyat	137, 138, 369, 386, 504.	Bkz.: adavet.	
keşif	54, 84, 764.	~ marazıyla hasta olanların şifası	841.
keşmekeş	540.	kirpik	795.
keşmekeş-i ihtilâf	462.	Kisra	185, 186, 297.
ketfün	727.	~nın eyvanı	301.
ketifün	727.	~nın oğlu	835.
Kevser	365.	Kisra Perviz	251.
keyfiyet	73.	Kisra-i Faris	358.
keyif	730.	Kisra-i Fars	185.
kible	445, 539.	kitab-et-i kudret	62.
Kıbrıs	180, 835.	kitab-ı âlem	487.
kılıç	235, 286.	kitab-ı davet	346.
eser-i mu'cize olan ~	236.	kitab-ı dua	346.
meşhur ~	235.	kitab-ı hikmet	394.
mu'cize ~lar	236.	kitab-ı hikmet-i Samedâniye	337.
kınama • Bkz.: zem.		kitab-ı kâinat	37, 334.
kıraat	861.	~ın maanisi	348.
kırba	207, 211, 212.	kitab-ı kebir	334, 370, 394, 487.
kıskançlık	724, Bkz.: haset.	kitab-ı kebir-i kâinat	345, 794.
kismet.		Kitab-ı Mübin	60, 61, 394, 499, 525, 825.
		kitab-ı zikir	346.
		kitap	135, 137, 138, 539, 797.
		semavî ~lar	428.
		kizb	384.

komite	
fıravunmeşrep ~	729.
komşuluk	443.
korku	377, 704, 705;
<i>Bkz.: havf.</i>	
~ damarı	862.
<i>Bkz.: hiss-i havf.</i>	
koyun	798.
köle	93.
köpek	605.
köpeklik	605.
kör	150.
kubuh	805.
kuddise sirruhu	471.
kudema-i Sahabe	247.
kudret	37, 61, 143, 146, 375, 388, 389,
392, 393, 402, 405, 407, 413, 415, 426, 432, 644,	
778, 793, 795, 796, 806.	
~ defteri	61.
~ kalemi	391.
~ nakışları	145.
~in âyineleri	797.
~in tasarrufatı	388.
mahall-i taallük-u ~	794.
kudret-i beşer	643.
kudret-i Ehad-i Samed	488.
kudret-i ezeliye	793, 795, 796.
~beşeri nebisiz bırakmaz	795.
~de mertebeler olamaz	793, 805.
~lâzimidir	805.
~tegayyür edemez	793.
~ye acz tahallül edemez	793, 805.
~zaruriyedir	805.
~zatiyedir	793, 805.
her şey ~ye nispeten müsavidir	805.
kudret-i Fâtıra	62.
Kudret-i Fâtıra	808.
kudret-i gayr-i mütenahi	794.
kudret-i ilâhî	408.
kudret-i ilâhiye	61, 62, 233, 395, 415,
633, 745, 788, 839.	
~nin âdeti ve azameti	788.
kudret-i kâmile	61.
kudret-i mutlaka	376, 401, 403, 427, 430, 431.
kudret-i Sâni	407, 426.
kudsi	287, 473, 705.
~bir nur	653.
kudsiyet	482, 498, 535, 571, 661, 740.
Kûfe	248.
kulak	74, 683.
~a oruç tutturmak	683.
kulluk • <i>Bkz.: ubudiyet.</i>	
kulüp	541.
kumandan	178, 252.
kumandan-ı azam	139, 140, 225.
Kumandan-ı Azam	402.

Kur'ân	50, 55, 60,
66, 81, 83, 95, 107, 108, 110, 116, 117, 137, 160,	
174, 177, 182, 188, 191, 279, 280, 303, 304, 305,	
309, 310, 312, 314, 316, 317, 321, 322, 323, 327,	
346, 360, 361, 364, 435, 470, 475, 491, 521, 522,	
523, 524, 527, 528, 530, 534, 540, 542, 543, 553,	
557, 562, 564, 584, 586, 595, 596, 603, 619, 624,	
625, 626, 637, 639, 640, 641, 643, 644, 645, 646,	
648, 653, 656, 660, 661, 670, 680, 683, 687, 688,	
689, 690, 701, 706, 713, 719, 725, 727, 759, 776,	
780, 786, 790, 797, 815, 848, 857, 859, 860, 861.	
<i>Bkz.: Kur'ân-ı Azimüşşan, Kur'ân-ı Hakîm, Kur'ân-ı</i>	
<i>Kerîm, Kur'ân-u Mu'cizülbeyan, nefs-i Kur'ân,</i>	
<i>nur-u Kur'ân.</i>	
~ ayetleri	690.
~ ayı	681.
~ cümleleri	317.
~ dersi	323.
~ etrafındaki surlar	624.
~ hadimleri	862.
~ hak kelâmullahtır	687.
~ hakikatleri • <i>Bkz.: hakaik-ı Kur'âniye.</i>	
~ hizmeti	104.
~ ile tefeül	580.
~ kelâmullahtır	526, 528.
~ kelimesi	863.
~ne dair ayetler	863.
~ lâfzı • <i>Bkz.: lafz-ı Kur'ân.</i>	
~ lâfzının tekerrürü	650.
~ mu'cizedir	309, 323, 345, 365, 530.
~ müessistir	347.
~ nev-i beşere rahmettir	802.
~ nuru	542.
~ okumak	346.
~ Şakirtleri	727.
~nin gayretlerinin zedelenmesi	863.
~nin ihlâslarının zedelenmesi	863.
~nin sadakatlerinin zedelenmesi	863.
~ tefsiri	625.
~ vahiydir	323.
~ yıldızları	109.
~'a hadimlik	566.
~'a hizmet	173, 628, 649.
~'a hizmet etmek	830.
~'a hücum edilmesi	624.
~'a karşı adavet	542.
~'a kelâm-ı beşer diye bakmak	521.
~'a muaraza edilememesi	315.
~'a muaraza menedilmiştir	318.
~'a muaraza yolu mümkün değildir	317.
~'a muhalif olan hukuk-u medeniyet	826.
~'a şakirt olanlar	315.
~'da güneş	348.
~'da Kur'ân kelimesinin sırları	860.
~'da lâfzullahın tevafuku	314.
~'da tevafukat	855.
~'daki ayat.	
~'daki hakaik-i kudsiye-i ilâhiye	309.
~'daki ihbarat	308.
~'daki letaif ve belâgat ve mezâyâ-i maani	318.
~'daki yeminler • <i>Bkz.: kasemat-ı Kur'âniye.</i>	
~'dan bir hizb-i mahsus	861.
~'ı beşer kelâmı farz etmek	525, 526.
~'ı inkâr edenler	352.
~'ı kelâm-ı beşer farz etmek	525, 527, 529.
~'in âlî elmasları	592.

~'in ayetleri, kelimeleri	670.
~'in bazı meselelerde ipham ve icmalı . . .	347, 348.
~'in belâgati	316.
~'in beyanı	349, 464.
~'in bir kelimesine mukabele edilemez . . .	318.
~'in bir tek kelimesine muaraza edilmez . .	317.
~'in desatir-i kudsiyesi	309.
~'in düsturları ve fûnun-u müspete	867.
~'in esrarı bilinmiyor diyenler	857.
~'in ezvak-ı i'caziyesi	727.
~'in fesahati	532.
~'in feyzi	122.
~'in hakaik-i i'cazı	627.
~'in hakikatleri	627, 788.
~'in harfleri • Bkz.: harf-i Kur'ân, hurufat-ı Kur'âniye.	
~'in hikmet-i nüzulü	680.
~'in himmeti	605.
~'in hizmeti	78, 548, 567.
~'in hizmetkârı	566.
~'in hükümleri • Bkz.: ahkâm-ı Kur'âniye.	
~'in i'cazı	313, 624, 687, 841.
~'in mecmu-u adedi	690.
~'in hastalara ihsas etmesi	311.
~'in lemaati	314.
~'in i'caz-ı manevîsi	58, 629.
~'in içindeki göz	324.
~'in irşadı	650.
~'in kafiyele	313.
~'in kelimatındaki münasebat	319.
~'in kelimeleri	319, Bkz.: kelimat-ı Kur'ân.
~'in kıssaları	842.
~'in kulaksız, kalpsiz, ilimsiz tabakasına alamet-i i'cazı	311.
~'in lâfzı	313.
~'in mecmuundaki lâfzullah	859.
~'in mertebe-i irşadı	323.
~'in muhafazası	174.
~'in nazarında gıybet	464.
~'in nazmı	316.
~'in nurları • Bkz.: envâr-ı Kur'âniye.	
~'in nuru	524, 653.
~'in reşahat-i meziyyatı	626.
~'in sadmelerden muhafazası	813.
~'in sarahati	143.
~'in şakirtleri	142.
Bkz. Kur'ân Şakirtleri.	
~'in tefsiri	630, 651, 727.
~'in tekraratı	346, 347.
~'in tenzili	172.
~'in tevili	172.
~'in usandırmaması	310.
~'in uzak meseleleri birleştirmesi	532.
~'in üslûbu	309, 310, 313.
~'in ve ayetlerin hıfzı	192.
~'in vech-i i'cazı	312.
~'in verdiği meyveler	322.
~'in vücuh-u i'cazı	345.
~'in yaratılması • Bkz.: halk-ı Kur'ân.	
~'in zaman-ı nüzulü	680.
Hafız Osman hattıyla makbul ~	859.
müfessirler ~'in hakikatini anlamamış diyenler	857.
Resul-i Ekrem'in ~'a karşı ihlâs ve hürmeti . .	322.
tevafulku ~'in yazılması	859.
zaman ihtiyarlandıkça ~gençleşiyor	805.
Kur'ân-ı azamet	425.

Kur'ân-ı Azimüşşan	154, 324, 334, 365, 538, 687.
Bkz.: Kur'ân, Kur'ân-ı Hakîm, Kur'ân-ı Kerîm, Kur'ân-u Mu'cizülbeyan, nefs-i Kur'ân, nur-u Kur'ân.	
~'in enva-ı i'cazı	687.
~'in i'cazı	633.
Kur'ân-ı Hakîm	28, 30, 52, 60, 65, 68, 78, 98, 99, 120, 129, 154, 156, 307, 345, 348, 352, 360, 394, 428, 512, 523, 531, 532, 535, 543, 551, 553, 562, 580, 583, 595, 596, 599, 605, 609, 625, 636, 642, 661, 663, 669, 680, 681, 683, 702, 709, 711, 719, 722, 723, 732, 739.
Bkz.: Kur'ân, Kur'ân-ı Azimüşşan, Kur'ân-ı Kerîm, Kur'ân-u Mu'cizülbeyan, nefs-i Kur'ân, nur-u Kur'ân.	
~ umuma hitap eder	549.
~ umuma hitap ediyor	348.
~ vahiydir	322.
~'de kasemat-ı Kur'âniye	857.
~'de Resul kelimesinin tekrarı	860.
~'deki belâgat	630.
~'den alınan marifet	553.
~'in ahkâmı ve esasatı	321.
~'in belâgati	843.
~'in cümleleri, kelimeleri	318.
~'in dellâlı	852.
~'in enva-ı i'cazı	349.
~'in esrarı	660.
~'in feyzi	143.
~'in hakaikı	660.
~'in hakikî tercümesi	858.
~'in hazine-i âlîsinin dellâlı	536.
~'in hizmeti	851.
~'in i'cazı	308, 310, 311.
~'in çocuklara göstermesi	311.
~'in kâinattan bahsetmesi	348.
~'in lemaat-ı i'caziyesi	625.
~'in manevî i'cazı	858.
~'in mevcudattan bahsetmesi	347.
~'in meydan okuması	316.
~'in meziyeti ve i'caz âlameti	313.
~'in nakşı ve hattı	312.
~'in sır-ı i'cazisi	727.
~'in sırrıyla keşfedilmiş bir muamma	833.
~'in ulviyet-i üslûbu	858.
~'in vücuh-u i'cazı	345.
~'in belâgati	477.
~'in dellâlı	575, 576.
~'in himmeti	597.
~'in hizmeti	80, 576.
~'in hizmetkârı	592.
~'in i'caz-ı manevîsi	634.
~'in minhac-ı hakikîsi	554.
~'in nüzulü	680.
~'in tercümesi	663.
~'in tilmizleri ve hadimleri	699.
Kur'ân-ı hikmet	425.
Kur'ân-ı kebir	609.
Kur'ân-ı Kerîm	627, 640.
Bkz.: Kur'ân, Kur'ân-ı Azimüşşan, Kur'ân-ı Hakîm, Kur'ân-u Mu'cizülbeyan, nefs-i Kur'ân, nur-u Kur'ân.	
~'in ezeli feyzi	814.
~'in i'caz-ı manevîsi	635.

Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan	52, 233, 309, 310, 311, 314, 321, 371, 518, 552, 663, 687, 863, 871.
Bkz.: Kur'ân, Kur'ân-ı Azimüşşan, Kur'ân-ı Kerim, Kur'ân-u Hakîm, nefs-i Kur'ân, nur-u Kur'ân.	
~'in cihetleri	321.
~'in enva-ı i'cazı	859.
~'in esas-ı i'cazı	532.
~'in icmal-i mahiyeti	319.
~'in manevî bir sır-ı i'cazı	313.
~'in şükretmeyenleri tehdidi	853.
Kur'ân-ı Mürşit	
~ umuma hitap eder	348.
Kur'ânî	158, 591, 722.
~ bir yol	41.
kurban	300.
kurbiyet	85, 86, 143, 664.
kurbiyet-i lâhiye	633.
kurbiyet-i maneviye	86.
Kureyş	186, 187, 190, 272, 273, 306, 307.
~ müşrikleri	306.
~ reislerinin katledilmesi	835.
~ rüesası	272.
Kureyşî	231, 282.
Kureyşîler	231, 296, 317.
kurt	190, 261, 582.
~ hâdisesi	261.
~ kıssası	262.
risalet-i Ahmediyeyi haber veren ~	262.
kuru direk	
~ğın ağlaması	353, 358;
Bkz.: haninülciz mu'cizesi.	
Kusem	229.
Kuss bin Saide	294.
kusur	451, 679, 753, 758, 776, 778, 780.
kuş	798.
~un tüylü libası	845.
âkilüllâhm ~lar	582.
tavus ~u	73.
kutbiyet	757.
kutb-u azam	171, 598, 745, 756.
Kutb-u Azam	757, 758.
kut-u lâyetmut	618.
kutup	471.
kuvve-i anılmerkeziye	174.
kuvve-i hafıza	202, 421, 494.
kuvve-i hayaliye	581.
kuvve-i icadiye	421.
kuvve-i ilmiye	469.
kuvve-i kudsiye	161, 815.
kuvve-i maneviye	432, 565, 573, 580, 716, 720, 791, 850.
kuvve-i maneviye-i ehl-i iman	165.
kuvve-i müfekkire	569, 570.
kuvve-i velâyet	585.
kuvve-i zaika	610, 611, 612, 677.
~ müffettiş ve kâpıcıdır	806.
kuvvet	389, 720, 802, 803.
kuvvet-i cezalet	689.
kuvvet-i lâhiye	434.
kuvvet-i iman	59, 335, 735, 761, 763.
kuvvet-i imaniye	755.
kuvvet-i maneviye	417, 573.
kuvvet-i ulviyet	670.
kuvvet-i velâyet	744.
kuvvet-i zatî	432.
kuvvetüzzahr	
manevî ~	547.
kuyruklu yıldız	353.
kuyu	210.
kübra	21.
küçüklük	
~ ve büyüklük	807.
küffar	74, 215, 225, 230, 237, 241, 260, 352, 620.
~ın Cehenneme idhalleri	70.
~ın inatları	352.
~ın istilası	71.
küffar-ı Kureyşî	185.
küfran	481, 627.
küfran-ı nimet	68, 462, 481, 613, 626, 627, 827.
küfriyat	531.
küfr-ü dalâl	816.
küfür	66, 70, 72, 93, 420, 486, 522, 529, 557, 604, 611, 655.
~ün dalâleti	322.
külfet	764.
külfet-i hizmet	380.
külliyat	424.
Külliyetü'l-Hukuk Kongresi	363.
künnes	31.
künuz-u esma-i lâhiye	337, 345.
küre • Bkz.: arz, dünya, küre-i arz, yer.	
~miz hayvana benziyor	809.
nursuz ~ler	21.
küre-i arz	31, 32, 33, 63, 392, 399, 490, 491, 495, 558, 590, 652, 696, 697, 821.
~a müekkel melek	590.
~ın hareket-i seneviyesi	20.
~ın medar-ı senevîsi	21, 652.
~ın seyahati	20.
~ın tabakat-ı seb'ası	134, 137.
küre-i havaie	665.
küre-i zemin	396.
kürsü-i ders	608.
Kürt	125, 711, 712, 718.
Kürtçe	89.
~ durub-u emsal	582.
Kürtler	730.
küsmek	444, 446.
küsuf	
~ namazı	506.
küşuf	387.

kütle-i azîme-i mayia-i nâriye	349.
kütüb-ü ehadis	656.
kütüb-ü ehadişiye	193, 652.
kütüb-ü enbiya	290, 293.
kütüb-ü hadisiye	152, 206, 332.
kütüb-ü mukaddese	357, 368.
kütüb-ü sabıka	280, 281, 285, 295.
kütüb-ü sabıka-i mukaddese	736.
kütüb-ü sahiha	196, 197, 201, 202, 207, 208, 210, 211, 213, 217, 221, 222, 227, 229, 233, 238.
kütüb-ü semaviye	335.
Kütüb-ü Sitte-i Hadisiye	163, 174.
Kütüb-ü Sitte-i makbule	193.
Kütüb-ü Sitte-i sahiha	194, 203.
kütüb-ü sitte-i sahiha-i hadisiye	188.
kütüb-ü siyer	244, 259.
kütüp	387.
kütüphaneye-i mukaddese	346.

L

lâ ilâhe illâ hû	690, 691.
lâ ilâhe illallah	560, 561, 570, 734.
lâdinî	729.
lâfz-ı Alîm	690.
lâfz-ı Celâl	691, 692, 693, 855.
~in sırr-ı tevafuku	727.
lâfz-ı Gafur	690.
lâfz-ı Hakîm	690.
lâfz-ı Kadîr	690.
lâfz-ı Kur'ân	650, 727.
~daki tevafukat	727.
~in tevafuğu	151.
~in tevafuğu	834.
lâfz-ı manidar	487.
lâfz-ı mübareke	648.
lâfz-ı Rab	690.
lâfz-ı Rahîm	690.
lâfz-ı Rahman	690.
lâfz-ı Resul-i Ekrem	635, 649, 650.
~in tevafuğu	151.
~in tevafuğu	833.
lâfz-ı salâvat	649, 650.
lâfzullah	312, 612, 643, 666, 690, 691, 692, 861, 863.
mecmu Kur'ân'da ~	859.
lâğv	646.
lâkaytlık	529, 809.
lâm-ı cer	666.
lânet	452.
Lâtîf	438, 497.
lâtife	767, 768.
lâtife-i Rabbanîye	581, 582, 669.
lâubalî	
dinde ~ olanların ikaz edilmesi	809.
dinde ~ olanların okşanılmaması	809.
lâyemut	26.
Lebbeyk	665.
Lebid-i Yahudi	187.
ledün	645.
lehviyat	97.
leîm	447.
Lem'a	782.
lem'a-i i'caz	314, 345, 347.
lem'a-i i'caza	346.
lem'a-i i'caziye	821, 858, 860.
lem'a-i muhabbet	385.
Lem'alar	785, 786, 787.
Lemaat	345, 520, 782.
Lemaat risalesi	870.
lemaat-ı hayatiye	406.
lemaat-ı i'caziye	625.
letaif	361, 767.
letaif-i aşere	776.
letaif-i hilkat	421.
letaif-i insaniye	696, 773, 851.
letaif-i maneviye	569.
letaif-i sanat	361.
levazımat	349.
levazımat-ı beytiye	654.
levazımat-ı hayat	379.
levha-i ibret	30.
Levh-i Mahfuz	62, 499, 546, 581.
~ hattı	859.
destgâh-ı ~ -u hakikat	487.
Levh-i Mahfuz-u Azam	62.
Levh-i Mahv-İspat	62.
levh-i misalî	494, 846.
levvame	551.
leyali-i meşhure	470.
leyle-i ıyd	85.
Leyle-i Kadir	85, 470, 681, 682, 806.
leyle-i süveyda	798.
lezaiz	806.
geçmiş ~	807.
lezzet	148, 149, 375, 477, 479, 482, 497, 611, 613, 842.
~in acılaşması	842.
~in zevalı	379.
hakakî ~	843.
muvaqqat ~	807.
muzmer bir ~in muhbiri	807.
lezzet-i hayatiye	717.
lezzet-i maneviye	375.
lezzet-i mukaddese	149, 150, 482, 498.
lezzet-i ruhaniye	375.
lezzet-i şeytaniye	104.

lezzet-i zahiriye	.611.
libas	.29, 653.
lika	.143, 144, 343.
lillâh	.88, 127, 632, 645, 724.
lisan	.74, 610, 611, 683;
<i>Bkz.: elsine-i âlem.</i>	
lisan-ı Arabî	.572, 735.
lisan-ı dua	.504.
lisan-ı ehl-i Cennet	.735.
lisan-ı fiil	.710.
lisan-ı hâl	.342, 368, 407, 439, 458,
503, 591, 702, 710, 734.	
lisan-ı ihtiyac-ı fitrî	.504.
lisan-ı istidat	.503, 504, 506.
lisan-ı kâl	.368, 591, 710.
lisan-ı Kur'ân	.513.
lisan-ı mahsus	.157, 398.
lisan-ı nahvi	.851.
lisan-ı nahvî	.572, 667.
livechillâh	.100, 456.
Lloyd George	.544, 740.
Lokman	.818.
Londra	.733.
Lütfi	.585.
lûtf-u ilâhî	.596, 769.
lûtf-u Rahman	.44, 822.
lûtf	.395, 410, 478, 497, 819.

M

ma'bud	.301, 777, 779.
Ma'bud	.147, 376, 384, 445, 501, 671.
ma'budiyet	.761;
<i>Bkz.: tevhid-i ma'budiyet.</i>	
Ma'bud-u Bilhak	.331, 400, 671.
Ma'bud-u Hakikî	.392.
~nin hamd ve tesbihi	.777.
Ma'bud-u Lemyezel	.381, 385.
maâbid	.734.
maani-i Kur'ân	.660.
maani-i mensusa	.660.
maani-i mukaddese	.734, 735.
maarif-i ilâhiye	.309, 595.
maasi	.800.
maaş	.109, 711.
mabed	.728.
Macar.	
~kâfirleri	.712.
Macarlar	.543.
madde	.761.
maddî.	
~ asır	.622.

~ fikir	.622.
maddiyat	.138, 139, 147, 761.
maddiyyun	.94, 689, 761, 762.
maddiyyunluk	.761.
~ taunu	.810.
maden	.480.
maden-i hayat	.802.
maden-i insaniyet	.72.
maden-i kemalât	.327.
maden-i terakkiyat	.366.
madum	.100, 488, 489.
mağara	.77, 78.
mağlâta	.348, 529.
mağrur	.96, 459, 627, 758.
mahall-i saadet	.383.
mahbubiyet	.356, 614, 772, 776.
Mahbub-u Bâkî	.19, 381.
Mahbub-u Hakikî	.147, 763, 780.
mahbub-u kulûp	.338.
Mahbub-u Lâyezal	.381, 385.
mahbub-u Müstean	.817.
mahbup	.52, 56, 145, 147, 381, 763.
~lara olan aşk-ı mecazî	.820.
mecazî ~	.51, 56, 385.
şahsî ~	.147.
mahiyet-i hayatiye	.74.
mahiyet-i insaniye	.70, 581.
mahkeme-i kübra	.125, 127.
mahkûm-u adem	.553.
mahlûk	.407, 819.
mahlûkat	.63, 150, 304, 342, 370,
404, 426, 482, 499, 550, 698, 859.	
~in tenevvüleri	.149.
~in tenevvüleri ve ihtilâfları	.486.
~taki faaliyet	.149.
~taki faaliyet ve hareket	.482.
mahlûkat-ı arziye	.500.
mahlûkat-ı seyyare	.489.
Mahmûd-u Bilitlak	.400, 401.
mahrumiyet	.457.
mahsulât	.495.
mahsulât-ı maneviye	.63.
mahsulât-ı maneviye-i arziye	.23.
~nin iki mahzeni	.819.
mahsut	.448.
mahşer	.33.
~ günü • <i>Bkz.: ruz-u mahşer.</i>	
mahviyet	.763, 799, 807.
mahzen-i mu'cizat	.308, 345.
mahz-ı adalet	.66, 68, 826.
mahz-ı hidayet	.322.
mahz-ı nimet	.481.
mahz-ı rahmet	.70.

mahz-ı tevhid	545, 546.
mâ-i zemzem	255.
Mâide	691.
maîşet	438, 638, 678, 696.
maîşet-i dünyeviye	110.
makam	
~ mevki sevgisi • Bkz.: <i>hubb-u câh</i> .	
makamat-ı âliye	775.
makamat-ı asliye-i külliye	771.
makamat-ı enbiya	772.
makamat-ı evliya	757.
makamat-ı velâyet	15, 771.
makam-ı azam-ı tevhit	390.
Makam-ı Hızır	15, 757.
makam-ı mahbubiyet	473, 514.
makam-ı mahbubiyet-i uzma	670.
makam-ı manevî	703.
Makam-ı Mehdiyet	757.
makam-ı muallâ-i nübüvvet	52.
makam-ı müşiriyet	537.
makam-ı nübüvvet	51, 52.
makam-ı rıza	471.
makam-ı şahadet	91.
makam-ı takdir	363.
makam-ı tevakkuf	647.
Makam-ı Üveys	757.
makam-ı zem ~ ve zecir	464.
makarr-ı saltanat-ı ebedî	384.
makarr-ı saltanat-ı ebediye	427.
makasid	696.
makasid-ı âliye	500.
makasid-ı ilâhiye	370.
makasid-ı Kur'âniye	346.
makasid-ı Rabbaniye	401, 500.
makberistan	621, 734.
makbul	629.
~ dua	469, 470.
makbuliyet	770.
makine-i insaniye	773.
makine-i zihayat	394.
maksad-ı dünyevî	566.
Maksut	501.
maktul	88, 89.
makulülmana	674, 858.
mal	28, 29, 56, 68, 475.
~ talep etmek	458.
malâyani	682.
malâyaniyat	571, 680, 683.
mâlâyutak	57.
mal-ı haram	710.
Malik	364, 378, 384, 408, 445, 696.
Malik (r.a.)	

Bkz.: *İmam-ı Malik.*

Malik-i Hakikî	385.
Malik-i Kerîm	611.
malikiyet	390.
~ devri	617.
Malikü'l-Mülk-ü Zülcelâl	392, 393.
mana	493, 845, 851.
mana-i hakikat	765.
mana-i hakikî	788.
mana-i harfî	100, 182, 621, 763, 764, 779, 781.
mana-i imâî	788.
mana-i ismî	100, 183, 621, 763, 779, 781.
mana-i işarî	788.
mana-i mecazî	785, 788.
mana-i örfî-i şer'î	571.
mana-i remzî	788.
mana-i telvihî	788.
mana-i ubudiyet	536.
Manastır	280.
manevî	132, 158, 304.
~ âlem	392.
~ duygular	569.
~ gıda	569.
~ hacat	346.
~ hayat	684.
~ karanlıklar	784.
~ kılıç	747.
~ mütevatir	236, 241, 262.
~ taun	810.
~ temizlenme	469.
~ tevatür	162, 179, 187, 201, 213, 231, 255, 259, 260, 261, 269, 274, 297.
~ zincir	445.
maneviyat	367.
manevra-i ulvî	698.
mantık • Bkz.: <i>fenn-i mantık</i> .	
manyetizma	94.
manzume-i şemsiye	491.
~yi tanzim eden	794.
maraz	806.
maraz-ı hayalî	551.
maraz-ı hayat-ı içtimâî	454.
maraz-ı içtimâî	462.
maraz-ı muzır	457.
marifet	346, 401, 553, 639, 646, 750.
Cenab-ı Hakkın ~i	553.
Kur'an-ı Hakîm'den alınan ~	553.
marifet-i ilâhiye	325, 369, 552, 558, 561, 755, 782, 870.
marifet-i kâmile	552.
marifet-i Rabbaniye	367.
marifet-i tamme	552.
marifetullah	374, 375, 552, 601, 763, 773, 849.
marzî-i Nebevî	175.
masıva	100.

masiva-i ilâhiye	763.	mecnun	242.
masiyet	472.	mübarek ~	574.
dünyada ~in akıbeti	806.	Mecusîler	301.
maskaralık	544.	meczip	39, 573, 574, 743.
maslahat	388, 410, 467, 478, 674, 809, 858.	medar	146.
muhakkak ~	804.	medar-ı hamd	398.
maslahat-ı ezaniye	674.	medar-ı içtihat	737.
maslahat-ı içtimaiye	454.	medar-ı iftihar	648, 702.
masnu	483.	medar-ı inkişafat	366.
~un gayeleri	483.	medar-ı intibah	602.
masnuat	38, 63, 70, 360, 361, 370, 383, 435, 495, 512, 513, 517.	medar-ı maişet	27.
~in gayeleri	483.	medar-ı necat	58.
masnu-u vahit	435.	medar-ı rızık	401.
mastar	795.	medar-ı senevî	20, 21, 22.
masum	172.	medar-ı sürur	129.
~un hakkı	89.	medar-ı şeref	371, 618, 702.
~un hayatı ve kanı	803.	medar-ı şükran	648.
maşaallah	146.	medaris-i diniye	734.
mâşuk-u mecazî	780.	medenî beşer.	
mat'umat	349, 610.	~de ahlâk-ı seyyienin inkişafı	809.
matbaa	631.	medenîleşme	545.
matbuat	812.	medeniyet	66, 97, 351, 465, 714, 729, 747, 802, 826.
~ lisaniyla konuşmak	812.	~ harikaları • Bkz.: <i>havarik-ı medeniyet</i> .	
matemhane-i umumî	336.	~in kızlara haksızlığı ve zulmü	826.
matlûp	671.	~perest	
maymun	709.	mim'siz ~	728, 865.
mazarrat.		î'caz-ı Kur'ân'a karşı ~in aczî	826.
mevhum ~	804.	insanların ihtiyaçları ~in üstadıdır	808.
Mâzen	299.	mim'siz ~	67, 826.
mazhar	146.	Şeriat-ı Ahmediyenin ~i	802.
mazhar-ı feyiz	484.	yarı • Bkz.: <i>nimmedeniyet</i> .	
mazhar-ı î'caz	640.	medeniyet-i hâzıra.	
mazhariyet-i esma	757.	~nın beş menfî esası	802.
mazhariyet-i esma-i ilâhiye	505.	~nın hayattaki düsturu	802.
mazi	60, 61, 85, 800.	~nın hedef i kastı	802.
mazlum	451.	~nın kitleler mabeynindeki rabitası	802.
Mazmaz	291.	~nın nokta-i istinadı	802.
me'yus	65, 382, 580, 714.	medeniyet-i insaniye	752.
meal-i icmalî	570, 665.	medeniyetperverlik	717.
meayip	777.	medet	598, 599.
mebde-i vahiy	295.	medethah	44.
mecaz		medih	379, 398, 485, 666.
~in cehlin eline düşmesi	802.	Medine	175, 180, 188, 244, 253, 272, 288, 289, 312, 334.
~in hakikate inkılâp etmesi	802.	Medine-i Münnevvere	185, 255, 263, 669, 814.
mecazî.		~de bulunan mühim bir âlim	870.
~ aşk	824.	medlûl-ü mecazî	788.
meclis-i ihvan	809.	medrese	608.
meclis-i ruhanî	683.	medrese-i kudsiye-i Ahmediye	203.
mecma-ı hakaik	526.	medrese-i nuraniye	373.
mecma-ı haşir	20.	medyum	304.
mecmua-i kavanin	62.	medyun	201.
mecmu-u Kur'ân	690, 693.	mefahir-i hakikiye-i milliye	713.
		mefahir-i milliye	719.

mefhum-u işarı	785.	melekiyet	680, 682.
mefkud	779.	melekût	796.
mefkûre	815.	melekûtiyet	
meftun	477, 771.	~ ciheti.	
meftuniyet	769.	~ şeffaf ve nezihir	794.
mehasin	778, 799, 868.	melekûlmevt	588, 589.
mehasin-i ahlâk	358.	melik	294.
mehasin-i ahlâkiye	514.	melik-i Yemen	281.
mehasin-i medeniyet	801.	memalik	93.
mehasin-i sanat-ı Rabbaniye	328.	mem	438.
mehasin-i uhreviye	52.	Memed	292.
mehasin-i Yusufiye	52.	memleket	445.
mehaz		memlûk	618, 679.
~daki kudsiyet	797.	memlûkiyet	618.
mehdî	165, 745, 757.	~ devri	617.
manevî ~	173.	memnuniyet	612.
Mehdî	94, 165, 471, 745, 757, 758.	memnuniyet-i mukaddese	150, 482.
~ dünyayı nasıl islah edecek?	866.	memur	729.
Büyük ~	165.	memuriyet	384.
Mehdî-i Abbâsî	172.	memur-u İlâhî	430.
Mehmed	818.	menabi-i din	
Mekke	177, 230, 262, 273, 282, 292, 301, 334.	~ ve şariat	48.
~nin fethedilmesi • Bkz.: feth-i Mekke.		menazır-ı sermediye	496.
~ emiri • Bkz.: şerif-i Mekke.		menba-ı kemalât	527.
~ ve Medine • Bkz.: Haremeyn-i Şerifeyn.		menba-ı risalet	660.
Mekke-i Mükerreme	185.	menba-ı Risalet	660.
Mektubat	785, 786, 787, 871.	mendubiyet	473.
~'ı bastırانlar ve yardımcıları	871.	menfaat	555, 556, 679, 716, 802, 803.
İmam-ı Rabbânî'nin ~ı	594.	menfaat-i imaniye	126.
mektubat-ı kaderiye	581.	menfi	540.
mektubat-ı Rabbaniye	337, 486.	~ garazlar	620.
mektub-u Rabbânî	391, 483.	~ hareket	711, 798.
mektuplar	469, 557.	~ milliyet	541, 546, 547, 548, 619,
büyük ~	825.	712, 713, 717, 802.	
küçük ~	825.	~ milliyetçiler	546.
mel'abe-i hevesat	717.	~ muhabbet	183.
melâike	34, 38, 70, 72, 95, 98, 260, 265,	~ unsuriyet	542, 548.
268, 270, 271, 328, 360, 415, 475, 488, 511, 587,		menfur	465, 720.
588, 589, 662, 698, 775, 795.		menhiyat	331, 713.
~ evamir-i tekvinîyenin hamelesidir	810.	menhus	564, 703.
~ taifeleri	268.	mensucat-ı sanat	393.
~ ümmet-i azîmedir	810.	mensus	660.
~leri görmek	270.	menzil-i saadet	202, 496.
~lerin Resul-i Ekrem'e hizmeti ve görünmesi	268.	merak	55, 339, 340.
~lerin tesbihatı	589.	~ ilmin hocasıdır	808.
~lerle temas	271.	~ile musibet ikileşir	807.
melâike-i izam	588.	meratib-i hayat	15.
Melâike-i Mukarrebîn	328.	meratib-i imaniye	367.
Mele-i Âlâ	272, 474.	meratib-i maneviye	56.
melek	38, 70, 268, 269, 278, 302, 323,	meratib-i nimet	459.
328, 336, 505, 804, 814.		meratib-i terakkiyat	
~ hayatı	16.	~ ve tedenniyat	72.
~ler dünyası • Bkz.: âlem-i melâike.		meratib-i tevhid-i hakikî	838.
küre-i arza müekkel ~	590.	meratib-i tevhid	359.
melekât-i akliye	473.		
melekî.			
~ eğlence	685.		

meratib-i velâyet	757, 763.	Mescid-i Şerif-i Nebvî	221.
merâyâ-i esma-i ilâhiye	337.	Mescidü'l-Haram	251.
merâyâ-i mevcudat	343.	mescit	108, 126, 470, 668, 680, 681, 853.
mercan	550.	Sankiyedim ~di	806.
merciyet	772.	mesele-i imaniye	107.
merdut	442, 452, 769.	mesele-i şer'îye	226.
merhamet	67, 78, 79, 142, 146, 166, 438, 440, 453, 462, 478, 508, 537, 679, 707, 715, 716, 720, 799, 847.	mesh-i manevî	802.
merhamet-i kudsiye	592.	meslek	446, 447, 619, 832.
merhum	128.	batıl ~	619, 620.
merkez-i arz	33.	hak ~	619, 620.
merkez-i hilâfet	754.	meslek-i Ehl-i Sünnet	573.
merkez-i hükûmet-i İslâmiye	546.	meslek-i velâyet	755, 868.
merkez-i İslâmiye	755.	~te afakî yol	868.
merkez-i İslâmiyet	735.	~te enfûsî yol	868.
merkez-i siyasiye	620.	meslek-i zındıka	123.
merkûb	32.	mest	32.
mertebe.		meşahir-i Sahabe	206, 210.
dünyevî ~	448.	meşahir-i siddîkîn-i Sahabe	209, 215.
mertebe-i huzur	385.	meşahir-i ulema-i Sahabe	222.
mertebe-i ilmiye	369.	meşakkat	478, 479, 764, 843.
mertebe-i iman	367.	meşher-i azîm	63.
mertebe-i marifet	367.	meşher-i Rabbanî	683.
mertebe-i rıza	55.	meşiet	146.
mertebe-i rububiyet	143.	meşiet-i ilâhiye	87, 88, 200, 414.
mertebe-i şefkat	52.	meşiet-i insaniye	88.
mertebe-i tevhid-i rububiyet	374.	meşihat	139.
mertebe-i tevhit	386, 387, 402.	Meşihat-ı İslâmiye	707.
mertebe-i ulya-i akdes	758.	meşmeşiye	134.
mertebe-i uzma-i malikiyet	390.	meşrep	754, 755, 761, 832.
mertebe-i uzma-i tevhidî	144.	meşru	
mertebe-i uzma-i tevhit	404.	~ hürmet	621.
mertebe-i velâyet	583, 598.	meşveret	466, 687.
mertlik • Bkz.: mürüvvet.		metalip	696.
Meryem	692.	metanet	367, 763.
mesail-i azîme	347.	methüsena	398.
mesail-i içtihadiye-i hilâfiye	797.	mevacid	40.
mesail-i ilmiye	595.	mevaki-i mübareke	470.
mesail-i imaniye	75, 554, 595.	Mevamit	292.
~nin bahsî	69.	Mevcud	140, 142.
mesail-i şer'îye	673.	mevcudat	34, 70, 139, 313, 325, 336, 348, 361, 364, 381, 389, 396, 398, 404, 406, 407, 408, 410, 412, 480, 485, 487, 495, 496, 497, 498, 669, 670, 671, 779, 781, 796, 859.
mesail-i şeriat	674.	~ mektubatı	149.
~in iki kısmı	858.	~ı inkâr	762.
mesaip	74, 800.	~in aczi	407.
mesalih-i hayatiye	410.	~in fakr ve ihtiyacı	671.
mescid-i ekber	680.	~in helâketi ve fenâsı	486.
Mescid-i Haram	275.	~in programları	61.
mescid-i kebir	392.	~in saadetleri ve bekaları	486.
mescid-i mukaddes	681.	~in tazelenmeleri	386.
mescid-i seyyar	38.	~in tebdil ve tecdit edilmesi	481.
Mescid-i Şerif	198, 221, 222, 224.	~in tebeddül ve tagayyürü	844.
		~in vahdaniyete delâletleri	325.
		mevcudat-ı âlem	610.

mevcudat-ı arzîye	.494.	mevye	.19, 845.
mevcudat-ı bahariye	.496.	~lerin mevî	.18.
mevcudat-ı dünyevîye	.385.	mevye-i âlem	.360.
mevcudat-ı ilmiye	.99.	mevye-i Cennet	.613, 681.
mevcudat-ı seyyale	.23, 489.	meyyit-i müteharrik	.797.
mevcudat-ı seyyare.		mezahip.	
~deki hayat ve mevî	.407.	~in ihtilâfı	.737.
mevcudat-ı süflîye	.398.	mezak	.768.
mevcudat-ı zevilhayat	.694.	mezar.	
mevcut	.487, 499.	~ taşları	.734.
~a iktifa	.808.	mezaristan	.382, 696, 734.
~un vücuttan gitmesi	.845.	mezâyâ-i fesahat	.313.
Mevcut	.501.	mezheb-i Ehl-i Sünnet	.616.
mevhîbe-i ilâhiye	.116.	mezheb-i Hanefî	.729.
Mevlâ	.121, 378.	mezhep	.29, 619.
Mevlâ-i Kerîm	.384.	meziyet	.626, 724, 799.
Mevlâna Celâleddin	.45, 46.	meziyyat	.84.
Mevlevî	.435, 491, 558.	meziyyat-ı kelâmîye	.691.
Mevlid-i Nebevî	.847.	mezraa-i ahiret	.24.
Mevlid-i Nebevî	.510, 517.	Mısır	.87, 173.
mevrit	.510, 512, 517, 518.	~ hâkimi	.280.
mevsim	.371, 392, 491.	~'in kahtugalâsı	.313.
dört ~ • Bkz. <i>fusûl-i erbaa</i> .		Mısır	
mevsuk	.163.	Şair ~	.501.
mevî	.18, 19, 20, 26, 62, 81, 133, 380, 385, 404, 405, 406, 407, 476, 478, 483, 489, 720, 721, 732, 742, 778, 842, 843, 845; Bkz.: <i>enva-ı mevî</i> .	mide	.612, 679, 683, 684, 685.
~ nimettir	.19, 20.	mide-i insaniye	.19.
~i istemek	.843.	miftah	.345.
~in nimet ve mahluk olması	.819.	Mihâil	.288.
mevîtin	.579.	mihenk	.138.
mevîüadem	.485.	Mihmandar-ı Nebevî	.194.
mevzu	.163.	mihrap	.334, 668.
~ hadîs	.163.	Mikâil	.269, 588.
mevzun	.387, 413.	Mikdat	.186.
mevîdan-ı ekber	.63.	mikrop	.433, 809.
mevîdan-ı haşîr	.21, 63, 495, 651, 652, 653, 665, 825.	mikroskobik • Bkz.: <i>hurdebinî</i> .	
~de ahbaplar görülebilir mi?	.856.	~ bir hayvan	.810.
~de bize kim yol gösterecek?	.856.	miktar-ı muayyen	.61.
~de insanlar nasıl toplanacaklar?	.856.	millet	.363, 538, 547, 715, 720, 731, 743, 808, 812.
mevîdan-ı haşîr-i ekber	.64.	~ yolunda fedakârlık	.548.
mevîdan-ı imtihan	.72, 489, 665.	~in birliği	.546.
mevîdan-ı tecrübe	.665.	~in diriltilmesi • Bkz.: <i>ihya-i millet</i> .	
mevelân	.795.	~in düşmanları	.862.
mevelân-ı hayat	.795.	~in selâmeti	.92.
mevelân-ı incimat	.795.	~ler muharebesi	.800.
mevelân-ı nümûv	.795.	~lerin kamet-i kıymeti	.544.
mevî-i sa'y	.808.	insanların ~ millet yaratılması	.849.
mevîlütahrip	.809.	millettaş	.91.
mevîlüttekemmül	.809.	millî	
mevîlüttevsi	.809.	~ fedakârlık • Bkz.: <i>hamiyet-i millîye</i> .	
Meysere	.302.	~ gurur • Bkz.: <i>gurur-u millî</i> .	
		milliyet	.91, 92, 543, 547, 712, 730, 741, 743, 744, 803, 841, 866.
		~ fikri	.619;
		Bkz.: <i>fikr-i milliyet</i> .	
		İslâmiyet ~i	.717, 719.
		menfi ~	.105, 540, 541, 546, 547, 548, 619, 712,

713, 717, 802.		bereketli ~ misalleri	192.
müspet ~	542.	mu'cizat-ı Ahmediye	155, 158,
milliyetçi	744.	236, 240, 334, 352, 357, 565, 630, 631, 650, 833;	
~lere mühim bir tiryak	849.	Bkz.: mu'cize-i Ahmediye.	
menfi ~ler	546.	~nin bir kerameti	834.
sahtekâr ~ler	862.	~nin kat'iyeti	155.
milliyetçilik • Bkz.: unsuriyetperverlik.		Mu'cizat-ı Ahmediye	314, 322, 365, 645,
milliyet-i mukaddese	746.	649, 688, 833.	
milliyetperver	432, 713, 755.	~ Mektubatı	630.
hakikî ~ler	862.	~ risalesi	649.
yalancı ~ler	849.	mu'cizat-ı azîme	226.
milliyetsiz	701.	mu'cizat-ı bâhire	154, 326, 365, 428.
minber	87, 169, 214, 334, 669.	mu'cizat-ı bâhire-i Ahmediye	205.
minber-i şerif	221, 222, 245.	mu'cizat-ı kudret	38, 393, 399, 483.
minnet	27, 28, 109, 110, 377, 379, 462, 463, 597.	mu'cizat-ı kudret-i İlâhiye	159.
minnet-i rububiyet	657.	mu'cizat-ı Kur'âniye	365, 630, 631, 650.
mir'at-ı marifet	553.	mu'cizat-ı mâiye	206, 213.
Mirac-ı Ahmedî	750, 867.	mu'cizat-ı Nebeviye	192.
Mirac-ı Azam	357, 361.	~nin kerameti	333.
Mirac-ı Azîm	837.	mu'cizat-ı sanat	387, 392, 401, 416, 425.
~in Muhammed-i Arabî'ye mahsus olması	357.	mu'cizat-ı Sübhaniye	496.
Mirac-ı Azîm	837.	mu'cize	151, 155, 156, 157,
Mirac-ı Nebevî	510, 847.	160, 164, 193, 195, 205, 206, 216, 220, 222, 225,	
Mirac-ı Nebeviye	511, 515.	231, 246, 257, 304, 306, 307, 312, 318, 326, 334,	
Miraciye	510.	353, 356, 359, 368, 371, 399, 565, 670, 833, 850;	
~deki maceralar	514.	Bkz.: hazine-i mu'cizat.	
~macerası	515.	~lerin türleri • Bkz.: enva-ı mu'cizat.	
~nin okunması	517.	~nin maksadı	353.
miraç	518.	çeşitli ve çok yönlü ~ler • Bkz.: enva-ı külliye-i mu'cizat.	
Miraç	306, 356, 362, 516, 517, 795.	şakk-ı kamer ~si	837.
~ Risalesi	306, 357, 837.	mu'cize-i ahlâk-ı hamide	305.
mirsad-ı tefekkür	490, 514.	mu'cize-i Ahmediye	213, 222, 234,
Mirza	594.	236, 243, 259, 270, 305, 351, 795, 837;	
~ Bediüzzaman'a Mektup	594.	Bkz.: mu'cizat-ı Ahmediye.	
Misafirhane		~'ye mazhar olan altı çocuk	242.
~ Sahibi	122.	~nin bir kerameti	152.
misafirhane-i askerî	55.	mu'cize-i Ahmediye (a.s.m.)	318.
misafirhane-i dünya	118.	mu'cize-i azam	189, 305, 306, 308.
misalî		mu'cize-i bâhire	209, 271, 354.
~ âlem	392.	~nin ravileri	208.
misal-i muhabbet	337.	mu'cize-i bâhire-i Ahmediye	209, 211.
misal-i musağgar	391, 401, 424, 425, 558.	mu'cize-i bâhire-i bereket	201, 203.
misbah-ı nevvâr	38.	mu'cize-i bereket	197, 199, 200, 202.
misbah-ı nübüvvet	270.	mu'cize-i ekber	204, 305, 306, 307.
mistar	795.	mu'cize-i gaybiye	169.
Mişail	288.	mu'cize-i harika-i kudret	504.
mizan	387, 388, 389, 404.	mu'cize-i kudret	38, 614, 662.
mizan-ı hikmet	644.	mu'cize-i kudret-i İlâhiye	240.
mizan-ı şeriat	758.	mu'cize-i Kur'âniye	784.
model	74.	mu'cize-i kübra	204, 215, 222, 305, 306, 345, 356.
mu'cizat	38, 151, 154, 155, 156, 157,	mu'cize-i kübra-i Ahmediye	795.
158, 160, 162, 164, 187, 192, 193, 204, 205, 220,		mu'cize-i mâiye	207, 225, 226.
239, 240, 259, 260, 271, 277, 304, 314, 323, 325,		mu'cize-i Miraç	306.
326, 327, 328, 335, 344, 358, 365, 523, 561.		mu'cize-i mutlaka	255.
~in envai	157.	mu'cize-i mütevatire	214.

mu'cize-i Nebeviye	170, 184, 227.
taş ve dağ taifesinde ~	227.
mu'cize-i nübüvvet	355.
mu'cize-i risalet.	
~in bir kerameti	151.
mu'cize-i Risalet.	
~in bir kerameti	833.
mu'cize-i Sahabiye	213.
mu'cize-i sanat	412.
mu'cize-i seçeriye	214, 215, 220, 221.
mu'cize-i taamiye	225, 226.
mu'cize-Kur'âniye	813.
mu'ciznûma	344, 412.
Muallâkat-ı Seb'a	315.
muallim	523, 566, 808.
Muallim Ahmed Galip	645.
muallim-i ahlâk-ı âliye	327.
muallim-i ekber	369.
muallim-i ukul	338.
muamelât-ı dünyeviye	774.
muamelât-ı gaybiye	663.
muamele-i kimyeviye	18, 73.
muamma-i acibâne	336.
muamma-i hilkat	328, 844.
muannit	687, 836.
muaraza-i bilhuruf	317.
muaşeret	450.
muavenet	538, 678, 720.
Muaviye	170, 184, 835, Bkz.: Hazret-i Muaviye.
Muavviz ibni Afrâ	239.
Muaz ibni Cebel	210, 264.
mucib-i bizzat	483.
Mucid-i Hakikî	779.
mucit	146, 348, 558.
Mudariyye	251, 252.
muğalâta	564.
muhabbet	26, 51, 52, 55, 56, 148, 182, 183, 401, 440, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 478, 482, 485, 498, 512, 539, 756, 758, 763, 769, 813, 840, 868.
Avrupa ~ı	800.
gayrimeşru ~nin mükâfâtı	800.
gayrimeşru ~	125.
mecazî ~	52.
menfî ~	183.
muhabbet-i acibe	147.
muhabbet-i Ehl-i Beyt	619.
muhabbet-i evliya	754.
muhabbet-i hak	769.
muhabbet-i hakikî	147.
muhabbet-i ilâhiye	362.
muhabbet-i mecazî	147.
muhabbet-i mukaddese	149.
muhabbet-i münezzehe	482.
muhabbet-i Nebevî	747.
muhabbet-i Rabbaniye	328.
muhabbet-i ruhaniye	755.
muhabbetullah	375, 517, 598, 763, 764, 773.

muhabere	606.
muhaceret	546.
muhacir	606.
muhaddis	174, 193, 219, 258.
muhakkik ~ler	163.
müttakî ~ler	163.
muhaddis-i meşhur	242.
muhaddisin	356.
~in muhakkikini	163.
muhaddisin-i kâmilin	166, 172.
muhakkik	135, 163, 193, 198, 201, 206, 214, 357, 358, 372.
~ muhaddisler	193.
muhakkik-i kâmil	242.
muhakkikin	51, 137, 213, 346.
muhakkikin-i asfiya	157.
muhakkikin-i Ehl-i Sünnet	769.
muhakkikin-i ehl-i tarikat	770.
muhakkikin-i eimme	260.
muhakkikin-i evliya	758, 766, 768.
~nın keşifleri	832.
muhakkikin-i ulema	156, 723.
muhalefet.	
~in menşei	808.
muhaliif.	
~ siyaset	102.
Muhalim ibni Cessame	252.
~ hakkında Resul-i Ekrem'in bedduası	252.
Muhammed (a.s.m.)	154, 186, 280, 284, 285, 286, 290, 291, 292, 293, 298, 299, 300, 363, 518, 528, 531, 561, 565, 643, 768.
Bkz.: Fahr-i Âlem, Muhammed-i Arabî, Muhammed-i Kureyşî, Muhammedü'l-Emin.	
~ insaniyetin halâşkândır	363.
~in dini	363.
~in evsafı	288.
Muhammed ibni Hâtib	243.
Muhammed Mehdi	94.
Muhammed Suresi • Bkz.: Sure-i Muhammed.	
Muhammed-i Arabî 179, 180, 181, 205, 513, 514, 531, 837.	
Bkz.: Fahr-i Âlem, Muhammed (a.s.m.), Muhammed-i Kureyşî.	
~nin duası	505.
~nin parmağından su gelmesi	358.
mirac-ı azîmin ~'ye mahsus olması	357.
Muhammed-i Arabî (a.s.m.)	189, 190, 191, 280, 288, 289, 290, 307, 324, 358, 359, 360, 361, 362, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370.
~ bütün asırlara hitap ediyor	330.
~ telâsız söylemesi	330.
~ umuma hitap ediyor	329.
~nin imanı	368.
~nin az bir toprakla orduyu kaçırması	365.
~nin davası	368.
~nin daveti	330.
~nin daveti ve terbiyesi	330.
~nin doğruluğu ve risaleti	368.
~nin duası	367.

~nin ef'al ve akval ve ahvalı	366.	~ ziyaretgâh	622.
~nin en meşhur ünvanı	289.	mukaddesat	544, 710, 720, 741.
~nin getirdiği nur	364.	mukaddesat-ı beşeriye	747.
~nin huy ve hasletleri	365.	mukaddesat-ı diniye	619.
~nin ihbaratının doğruluğu	364.	mukarrebîn-i Sahabe	234.
~nin parmaklarından su akması	365.	Mukavkıs	280.
~nin sadıkiyeti	368.	mukayyet	584.
~nin sıdkı	371.	Mukimû's-Sünne	283, 291.
~nin takvası	331.	mukteza-i hikmet	358, 359.
~nin tarih-i hayatı	330.	mukteza-i ism-i Hakîm	496.
~nin tebliği	330.	mukteza-i rahmet	500.
~nin ubudiyeti	331.	muntazam	387, 413.
~nin vahdaniyete şahadeti	373.	murad-ı ilâhî	171.
~ne hizmetkâr olmak	296.	murad-ı ilâhî	171.
~nin sadakati	369.	murassaat-ı hikmet	483.
Muhammed-ü'l-Kureyşî (a.s.m.)	371.	murdar	66.
Bkz.: Muhammed (a.s.m.), Fahr-i Âlem, Muham-		Mûsa Aleyhisselâm	156, 524.
med-i Arabî, Muhammed-ü'l-Emin.		musaffi-i ruh	646.
Muhammed-ü'l-Emin	231, 316.	musahabe	36.
Bkz.: Muhammed (a.s.m.), Fahr-i Âlem, Muham-		Musahhirüşşemsi Velkamer	697.
med-i Arabî, Muhammed-i Kureyşî.		Musavvir	399.
bulutların ~e gölge yapması	231.	Mushaf	693.
taş ve ağaçların ~e secde etmesi	231.	musibet	74, 106, 118, 165,
Muhammed-ü'n-Nebî	295.	244, 448, 460, 468, 472, 478, 506, 679, 684, 696,	
Muhammedürresulullah	560.	714, 740, 752, 764, 801, 803, 807, 827, 843;	
muharebe	190, 800.	Bkz.: sebeb-i def-i musibet, mesaip.	
devletler, milletler ~si	800.	~ mükâfatın mukaddimesidir	803.
tabakat-ı beşer ~si	800.	~ cinayetin neticesidir	803.
muharebe-i bissüyuf	317.	~ dafiası	438.
muharebe-i diniye	738.	~i Allah'a şekva etmek	472.
muharip	88.	~in kalpteki misali ve hayali	807.
muharremat	683.	~in merak edilmesi	807.
muharrip	621, 622.	musibet-i amme	803.
muhasamet	539, 540.	musibetzede	714, 715, 718, 719.
muhasebe-i a'mal	753.	musika-i kübra	395.
muhatab-ı ilâhî	767.	muslih	745.
muhaverat-ı ehl-i İslâm	734.	muslih-i emin	300.
Muhayrik	281.	Mustafa	286, 585.
Muhbir-i Sadık	95, 176, 746.	Mustafa Çavuş	440.
muhdî	573, 772.	mutaassıp	544, 545, 546, 740, 741, 768.
muhkemat	660, 737.	mutasarıf	146.
muhkemat-ı şariat	766.	Mutasarraf	153.
Muhsin	696.	mutasavvife	771.
Muhtar	180, 286, 290.	Mute	176, 211.
Muhyî	559, 696.	Mute Harbi	835.
Muhyiddin Arabî	849.	muteber	29.
Muhyiddin-i Arabî	134, 142, 147, 422,	mutemet	629.
552, 553, 554, 616, 617.		mutezile	736.
muin-i zalimîn	605.	Mutezile	620, 768.
mukabele	415.	~ imamları	769.
Mukaddemat-ı İsna Aşer	633.	mutmainne	551.
mukadder	721.	muttali	151.
mukadderat	75.	muvaaffakiyet	332, 333, 628, 643.
mukadderat-ı hayatiye	494, 846.		
mukaddes	498, 591, 740, 741, 747.		
~ kelimat	667.		
~ kelimeler	734.		

muvaḥḥakkiyet-i siyasiye	.90.
muvaḥḥidîn	.321, 668.
Muvahhidîn.	
~ hükûmeti	.173.
muvaḥḥat	.498.
Muvatta	.210.
muvaḥḥat	.415.
Muyzan	.297.
muzaḥḥat	.253.
muḥḥat	.72, 450, 451.
~ların şerhleri	.607.
muḥḥat	.810.
mü'min	.104, 129, 133, 225, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 454, 486, 519, 571, 668, 677, 681, 685, 775, 790, 791, 814.
~e adavet ve kin beslemek	.445.
~e kin ve adavet beslemek	.443, 444.
~in ~e duası	.469.
~in vücudu	.443.
~lerde nifak ve şikâk	.442.
~lerin evlâdının vefatının temsili	.130.
~lerin imanlarının kurtarılması	.790.
gayrimüslim ~	.58, 824.
mübalâğa	.805.
mübarek	.51, 75, 591.
~geceler • Bkz.: leyali-i meşhure.	
~mecnun	.574.
~mevkiler • Bkz.: mevaki-i mübareke.	
~zatlar	.505.
mübarekiyet	.642.
Mübarekû'l-Yemame	.243.
mübaşeret-i hususiye	.72.
mübayenet	.421.
mübayenet-i mahiyet	.422.
mücadele.	
mizansız ~	.75.
mücadele-i maneviye	.462.
mücahedat	.366, 748.
mücahede	.72, 73, 551, 731.
mücahede-i hayatiye	.73.
mücahede-i ruhî	.775.
mücahidîn-i İslâmiye	.748.
mücazat	.808.
Müceddid-i Elf-i Sani Ahmed-i Farukî (r.a.)	.593.
müceddit	.745.
mücevherat-ı Kur'âniye	.576.
müctehidîn	.138, 471.
müctehidîn-i izam	
~ imamları	.471.
müctehidîn-i muhakkikîn	.172.
müctehit	.174, 206, 471, 688, 725, 745.
müdavele-i efkâr	.75.
Müdayene ayeti	.313.
Müdebbir	.118.
müellif	.314, 626, 651.

Müessir	.557, 558.
müezzin	.186.
müezzin-i azam	.563, 564.
müfarakat-ı Ahmediye	.353.
müfarakat-ı Ahmediye	.358.
müfessir	.232, 355, 549, 639, 660.
müflis	.717.
müfrit	.771.
müfsit	.84, 87, 531, 829.
müftehir	.627.
müftü	.226, 607.
bir ~nün Onuncu Sözü tenkidi	.855.
müḥr-ü vahdaniyet	.398, 559.
müḥr-ü vahdet	.397.
müjde	.843.
mükâbere	.529.
mükâfat	.764, 773, 803, 808.
mülâet	.229.
mülhid-i biḥuş	.189.
mülhim-i hakikat	.802.
mülhit	.187, 193, 306, 712, 713, 719, 720, 831, 852.
~lerin altı desiseleri	.862.
mülk	.74, 175, 378.
~ ciheti	
~nde esbap	.794.
~ndeki umur-u hasise	.794.
mülteci	.541.
mülûk-ü Emeviye	.172.
mümessil	.810.
mümkinat	.760, 761.
Mün'im.	
~'i tanımak	.379.
Mün'im-i Hakikî	.28, 132, 626, 677.
münacat	.313, 367, 407, 523, 594.
münacat-ı maneviye	.408.
münacat-ı meşhure	.694.
münafık	.47, 74, 86, 127, 161, 225, 274, 279, 315, 354, 451, 531, 543, 710, 711, 823.
~ane bir taarruz	.602.
~ların altı desiseleri	.862.
Asya ~ları	.531.
münafıklık	.605.
münakaşa	.827.
münakaşa-i içtihadîye	.88.
münasebat-ı uhuvvet	.445.
münasebet-i adediye	.313.
Münazara-i Şeytanî	.564.
münekkit	.193.
münfail	.146.
Münhamenna	.291.
münker	.466.
münkir	
~in ilzamı	.645.
~lerin ikna edilmesi	.353.

münzel-i aleyh	322.
müptelâ	74.
mürebbi-i dil	646.
mürebbi-i nüfus	338.
Mürîd	389.
mürît	202, 596, 746.
mürşid-i ekmel	745.
mürşid-i hakikî	595.
mürşid-i mutlak	523.
mürşit	346, 366, 523, 595, 599, 625, 745.
en âlâ ~	595.
mürtet	188, 741.
mürüvvet	450.
müsabaka	72.
müsalemet	803.
müsalemet-i umumiye	363.
müsamaha	808.
müsamere-i ulviye-i diniye	519.
müsebbebat	504.
müsebbep	503.
~in icadı	503.
müsebbih	39.
müsellemat.	
~in tezkiri	811.
müsellemat-ı diniye	797.
müsemma	558, 559.
Müsemma-i Akdes	149, 487.
Müseylime	188.
Müseylime-i Kezzab	316, 616.
Müslim	163, 174, 188, 193, 194, 196, 197, 201, 206, 207, 208, 210, 211, 221, 222, 233, 238, 246, 247, 332, 543.
Müslüman	187, 188, 506, 543, 571, 616, 674, 701, 712, 734, 740, 741, 746, 775.
~ havasları	740.
~ İsevîleri	748.
~ olmayan ve oruç	859.
~lar içine girmiş mülhitler ve münafıklar	862.
~lara gelen musibetler	460.
dinsiz bir ~	58, 824.
Müslümanlık	543.
Müsned-i Ahmed ibni Hanbel	189.
müspet	
~ hareket	452, 711, 798.
~ milliyet	542.
müstait	797.
müstakbel	60, 61, 85, 800.
Müstean	671.
müstebit	739.
Müstedrek-i Hâkim	189.
müstemlekât	547.
müstensih	151, 650, 651.
müstetbeatütterakip kaidesi	784.
müşahadat	138, 369.

Müşeffah	284, 291.
müşfik	718.
müşiriyet	
manevî bir ~	591.
müşkülât	821.
müşkülât-ı hadis	586.
müşkülât-ı hadisiye	587.
müşrik	235.
müşrik-i Kureyş	176.
müştehiyat	682.
Müşteri	339.
mütebahhir	372.
mütecaviz	605.
mütedeyyin	451, 567, 622, 655, 856.
mütefekkir	160.
mütefekkirin	748.
mütefekkirin-i İslâmiye	867.
mütefennin	754, 827.
Mütekellim-i Ezeli	670, 680.
mütekellim-i vahde	667, 808.
mütekellimîn	557;
Bkz.: ulema-i ilm-i kelâm.	
mütemerrit	82, 649, 679.
~ zındıklar	838.
mütemessil	810.
müteşabihat	161, 586.
mütevâtir	169, 174, 192, 206, 209, 214, 215, 221, 222, 226, 236, 241, 245, 265, 268, 305, 335, 353.
manevî ~	236, 241, 262.
mütevâtir-i bilmana	162.
mütevazi	459, 724.
müteyakkız	540, 604.
müttakî	128, 548.
müzahrefat	23.
müzekkî-i nefis	646.
müzeyyenat	349.
fânî ~	331.

N

Nâbiğa	249.
Resul-i Ekrem'in şair ~'ya duası	249.
nâdan	193.
nadire-i hikmet	38.
nafaka	66.
Nahl	692.
nahnü	722.
nakkad-ı muhaddisîn	163.
Nakkaş	145, 370.
nakkaş	795.
nakl-i hadis-i bilmana	152.
nakş-ı hikmet	394.

nakş-ı i'caz	687.
nakş-ı kader	425.
nakş-ı kalem	559.
nakş-ı sanat	30, 31, 145.
nakş-ı ziyet	146.
Nakşî	37, 40.
~ tarikati	598.
namahrem	683.
namaz	108, 243, 251, 461, 470, 569, 570, 575, 598, 604, 612, 623, 668, 674, 735, 746, 766, 777, 858.
~ kılmayanlar	621.
~ tesbihati	603.
~daki cemaatin fazileti	667.
~in bozulması	700.
~in tesbihati	570.
cemaatle kılınan ~	108.
sabah ~ı	470.
name-i Nebeviye	251.
name-i nurîn	37.
nameşru	
~ keyif	718.
namus	
~un yaraları	800.
namus-u zîşuur	796.
nankör	481.
nankörlük • Bkz.: küfran-ı nimet.	
nâr	805.
Nasarâ	280.
~ ulema-i benamî	296.
~ uleması	280.
~nın kıssisleri	281.
Nasibe	182.
nasihat	57, 447, 475.
Nasl	237.
Nasranî	182, 279, 281, 282.
~ âlimi	282.
~ rüesası	282.
Nasraniyet	796.
~in yırtılması	796.
hakiki ~	796.
nass-ı ayet	620.
nass-ı kat'î	232, 365.
nass-ı Kur'ân	16, 268, 278, 305, 682.
Nasturü'l-Habeşe	282.
nâtüvan	44.
naz	764, 772.
nazar-ı adalet	803.
nazar-ı inayet-i lâhiye	855.
nazar-ı kudret	803.
nazar-ı merhamet	89.
nazar-ı şuhut	487.
nazar-ı temaşa	30.
nazar-ı velâyet	84, 87, 829.
nazar-ı zahir	794.
nazariyat	811.

nazariyat-ı diniye	571.
nazım	37, 308, 313, 795.
nazır-ı âlikadr	611, 612.
nazm-ı ecmeî	329.
nebatat	383, 399, 402, 411, 416, 478, 480, 511, 710.
~ın rızıkları	457.
nebî	156, 172, 231, 286, 288, 296, 318, 655, 656, 866.
Nebiyü'l-Haram	291.
Necaşi	178, 282, 296.
necat	
~ yolu	560.
Necid	615, 616.
necis	66.
Necm Suresi • Bkz.: Sure-i Necm.	
Necran	
~ papazları	283.
nedamet	447, 449, 450.
nefer-i İngiliz	741.
nefh-i Sûr	532.
nefis	26, 44, 45, 49, 54, 55, 57, 59, 65, 94, 103, 106, 108, 110, 114, 117, 338, 366, 393, 426, 438, 447, 448, 449, 452, 453, 461, 475, 481, 492, 537, 551, 554, 556, 568, 569, 611, 640, 678, 679, 682, 684, 685, 686, 724, 725, 755, 758, 763, 777, 778, 779, 780, 789, 824.
~e hoş gelen şeyler • Bkz.: huzuzat-ı nefsanîye.	
~in ademi	779.
~in firavunluğu	680.
~in hacat-ı süfliyesi	680.
~in hissesi	453.
~in muktezası	778.
~in rububiyeti	739.
~in tehzib-i ahlâkı	679.
~in terbiyesi	106, 407, 675, 678.
~in vücudu	779.
~ini beğenmek	551.
~ini methetmek	777.
~ini temiz bilmek • Bkz.: tezkiye-i nefis.	
~inin ayıbını görmek	551.
nefisperest	678, 722.
nefiy	118.
nefret	864.
nefsanî	47.
nefs-i emmare	54, 114, 169, 447, 452, 551, 756, 774, 778, 789.
nefs-i insaniye	679.
nefs-i Kur'ân	595.
nefs-i süflî	681.
nefs-i şeriat	765.
nefsülemir	141.
nehar-ı ebyaz	798.
Nehruvan	170, 616.
nehy-i ilâhî	66, 674.
Nemrut	72, 94, 407, 433, 555, 622.
nemrutlaşmış reisler	732.

nesc-i kudret	425.
Neseî	189, 197, 238, 243.
nesih	278.
nesil	
imanlı ~ler	815.
nesl-i hayvanî	461.
nesl-i mübarek	747.
neşe-i ruhanî	515.
neşir	383, 422, 426.
neşr-i din	820.
~e çalışanlar	820.
neşr-i envâr-ı Kur'âniye	54.
neşr-i hak	28.
neşr-i hakaik-i imaniye	822.
neşriyat-ı diniye	116.
netaic-i hayat	382.
netaic-i mühimme	72.
netaic-i uhreviye	93.
netice-i fitrat	773.
netice-i hayat	679.
netice-i hilkat	609, 674.
netice-i hilkat-i âlem	609.
netice-i kudsiye	638.
nevafil-i hususiye	770.
nevahî-i Mekke	228.
nevamis-i hükûmet	798.
nevamis-i kudret	434.
nev-i beşer	244, 375, 485, 677, 767, 802, 803.
~in haşır ve neşri	426.
nev-i camî	555.
nev-i insan	610, 629, 681, 696.
nev-i mahlûkat	304.
nevm	20, 579, 580.
~e ait olan ayat-ı Kur'âniye	585.
mevtâlûd bir ~	793.
nısf-ı kutr-u arz	21.
niam-ı ilâhiye.	
~nin şükürü	675.
nifak	94, 442, 445, 453, 455, 840.
Nihavend Harbi	191.
nikâh	49.
Nil	550.
nimet	18, 20, 341, 360, 370, 375, 379, 395, 397, 398, 401, 402, 448, 480, 481, 610, 611, 613, 662, 676, 677, 678, 778, 819, 853; Bkz.: enva-ı nimet.
~in zevâlî	379.
~leri tekzip ve inkâr	609.
~lerin fiyatı	677.
~lerin şükürü	676.
muzmer bir ~in muhbiri	807.
nimet-i ilâhiye	662, 677, 678.
nimet-i Rabbanîye	396.
nimmedeniyet	617.
Nis	597.

Nisâ	691.
nisyan	250, 799.
~bir nimettir	807.
~müterakim âlâmı unutturur	807.
nisyan-ı mutlak	553, 780.
nisyan-ı nefis	778.
niyaz	408, 461, 647, 763, 764, 772.
niyaz-ı istirhamkârâne	342.
niyet	447, 774.
niyet-i halise	632.
niza	450.
nizam	34, 387, 388, 389, 413, 646, 795, 808.
nizam-ı ekmel	329.
Nokta	
~ risalesi	761.
nokta-i istimdat	376, 716, 719.
nokta-i istinat	376, 432, 452, 702, 716, 719, 755, 791.
nokta-i mihrakiye	397.
nöbet	790.
nukuş-u esma	479, 483, 503.
nukuş-u esma-i ilâhiye	25.
nukuş-u esmaiye	495.
Numan ibni Beşir	267.
Numan ibni Mukarrini'l-Ahmesîyyi'l-Müzeyn	200.
nun	669, 670.
nun-u mütekellim-i maalgayr	667, 858.
nun-u na'bûdü	670.
nur	38, 41, 45, 46, 51, 82, 97, 104, 122, 250, 287, 300, 301, 315, 321, 407, 409, 420, 443, 445, 446, 469, 486, 500, 519, 521, 548, 556, 559, 561, 571, 591, 595, 596, 599, 605, 613, 628, 646, 653, 672, 673, 685, 694, 697, 714, 715, 716, 719, 720, 805.
~ menbaları	571.
~ yolcusu	815.
Nur Çeşmesi	362, 363.
Nur Fabrikası	631.
Nur Risalesi	334.
Nur Şakirtleri	871.
nuranî	16, 23, 173, 341, 485, 588.
~ kafil-i uzma	672.
~ şecere-i tuba	681.
~ zakirler	335.
~ zat	746.
~ zatlar	628.
~ zincir	673.
nuranîyet	16, 65, 85, 258, 415, 419, 652, 673.
Nurcular	
~in rehberi	814.
Nurlar	600, 817.
nur-u azam	51.
nur-u azîm	695.
nur-u Cennet	816.
nur-u fikir	798.
nur-u hakikat	150, 706.
nur-u hayat	556, 802.

nur-u i'caz	30, 31, 670.
nur-u i'cazî	820.
nur-u ilm-i ezeli	409.
nur-u iman	44, 46, 96, 369, 500, 508, 822.
nur-u İslâmiyet	754.
nur-u Kur'ân	82, 486, 500, 547.
nur-u şeriat	326.
nur-u vahiy	321.
nur-u velâyet	369.
nur-u vücüt	500.
Nusaybin	
~ ecinnileri	219.
nusus	660.
nusus-u şeriat	620.
nutuk	185, 315.
nübüvvet	86, 154, 156, 157, 158, 180, 182, 204, 205, 213, 225, 231, 245, 260, 278, 297, 298, 304, 353, 357, 368, 473, 580, 656, 770.
~ ve velâyet	770.
~in gelmesi	473.
~in vezaifi	580.
nübüvvet-i Ahmediye (a.s.m.)	156, 204, 278, 280, 295, 345, 357.
Bkz.: nübüvvet- Muhammediye.	
~nin bürhanları	156.
~nin delâili	157.
nübüvvet-i İseviye	287.
nübüvvet-i Muhammediye	153.
nübüvvet-i Müseviye	287.
nücüm	793.
nûfus-u seb'a	776.
nûfuz-u hükûmet	607.
nûket-i Kur'âniye	476.
nûkte-i belâgat	318.
nûkte-i imaniye	32.
nûkte-i Kur'âniye	849.
nûkte-i mühimme-i i'caziye	821.
nûsha-i Kur'âniye	692.
nûzul-ü vahiy	322.

O

okyanus • Bkz.: <i>bahr-i muhit</i> .	
On Birinci Mektup	825.
On Dokuzuncu Mektup	600, 630, 635, 650, 838.
~un telif edilmesi	151, 833.
Onuncu Söz	597, 625, 632.
bir müftünün ~ü tenkidi	855.
ordu	800.
~nun şahs-ı manevîsi	97.
ordu-yu İslâm	178.
~in başkumandanı	236.
oruç	461, 677, 678, 679, 682, 683, 684, 685;
Bkz.: <i>siyam, savm</i> .	

~ tutmak	859.
~un ekmeli	683.
~un hikmetleri	675, 676.
dile ~ tutturmak	683.
göze ~ tutturmak	683.
kendine Müslüman deyip ~ tutmayanlar	859.
kulaka ~ tutturmak	683.
Osman	202.
Osman ibni As	300.
Osman ibni Huneyf	238.
Osman-ı Zinnureyn	229.
Otuz Bir Mart Hâdisesi	706.
Otuz Birinci Söz	788.
Otuz İkinci Lem'a	870.
Otuz İkinci Söz	598, 788.
Otuz Üç Pencerele risale	870.
Otuz Üçüncü Mektup	601.
Otuz Üçüncü Söz	870.
Otuzuncu Lem'a	784, 785, 787.
Otuzuncu Söz	600, 636, 788, 832.

Ö

öğrenmek	555.
ölmek	266, 705.
ölmüş.	
~adamın canlanması	266.
ölü 260.	
~lerin konuşması misalleri	265.
~nün ruhunun kabzedilmesi	588.
ölüm	17, 19, 20, 27, 165, 411, 438, 440, 475, 478, 547, 708, 714, 715, 721, 732, 742, 743, Bkz.: <i>mevt</i> .
~ meleği • Bkz.: <i>melekülmevt</i> .	
~ü düşünmek	474, 475.
Ömer	175, 202.
Ömer bin Abdülaziz-i Emevî	172.
Ömer ibni Sa'd	257.
Ömerü'l-Faruk	229.
ömr-ü bâkî	721.
ömür	118, 717, 806.
müphem ve muayyen ~	806.
önsezi • Bkz.: <i>hiss-i kablelvuku</i> .	
örf	161.
örf-ü ulema	471.
örümcek	260, 272.

P

Padişah-ı Zülcelâl	683.
papaz	544, 737, 740.
para	710.
gayrimeşru ~	711.
parmak	
~ğın kesilmesi	71.

peder	20, 49, 59, 67, 129, 131, 132, 437, 438, 440, 441; <i>Bkz.: valideyn.</i>
~in evlâdına karşı şefkati	437.
çocukları vefat eden ~ler	831.
Pencereler Risaleleri	649.
perde	
yetmiş bin ~	759.
perdebirün	717.
perde-i gayp	21, 63, 165, 372.
perhiz	684.
Perviz	251.
peygamber	48, 49, 231, 233, 262, 285, 292, 293, 298, 368, 741, 742, 856; <i>Bkz.: nebi.</i>
Eş'ya ~	287.
Mihâil ~	288.
Peygamber (a.s.m.)	49, 163, 171, 183, 187, 188, 194, 230, 283, 286, 287, 296, 445, 539, 560, 561, 565, 763, 817.
<i>Bkz. Muhammed (a.s.m.), Muhammed-i Arabî, Muhammed-i Kureyşî, Muhammed'ül-Emin, Resûl-i Ekrem.</i>	
~i tekzip edenlerin sonu	251.
~in bedduası	186.
~in davası	352.
~in duası • <i>Bkz.: dua-i Nebeviye.</i>	
~in ecdadı	856.
~in pederâne muamelesi	50.
~in zevce alması	50.
Peygamber-i Zîşan	791.
Peygamberimiz (a.s.m.)	334, 523, 814.
~in hanımları • <i>Bkz.: ezvac-ı tahirat.</i>	
~in mu'cizeleri • <i>Bkz.: mu'cizat-ı Nebeviye, mu'cizat-ı Ahmediye.</i>	
peygamberler • <i>Bkz.: enbiya.</i>	
peygamberlik • <i>Bkz.: vezâif-i nübüvvet, nübüvvet.</i>	
~ davası • <i>Bkz.: dava-i nübüvvet.</i>	
~ delili • <i>Bkz.: bürhan-ı risalet.</i>	
~ delilleri • <i>Bkz.: delâil-i nübüvvet.</i>	
~ hükmü • <i>Bkz.: hükm-ü nübüvvet.</i>	
~ kandili • <i>Bkz.: misbah-ı nübüvvet.</i>	
~ makamı • <i>Bkz.: makam-ı nübüvvet.</i>	
~ vazifesi • <i>Bkz.: vazife-i risalet.</i>	
pire	
~nin midisini tanzim eden	794.
pişmanlık • <i>Bkz.: nedamet.</i>	
Port Arthur	
~ kal'ası	97.
program	61, 388.
propaganda	700, 712, 720.
propaganda-i siyaset	83, 104.
Protestanlık	736, 796.
~in yırtılıp tevhide yaklaşması	796.

R

Rab	39, 44, 54, 246, 266, 277, 283, 287, 313, 345, 367, 384, 407, 428, 519, 670, 685, 690, 696, 697, 824.

~ lâfzı	690.
~bimizi tarif eden muarrifler	334.
âlemlerin ~bi	359.
Rabbânî	
~ hikmetler	370.
~ it'amlar	370.
Rabbena	342.
Rabb-i Rahîm	78, 79, 384, 686, 792.
Rabb-i Vahid	288.
Rabbülâlemin	360.
~ kelimesinin tefsiri	849.
Rabbüssemavati Velard	697.
rabita-i dini	803.
rabita-i diniye	91.
rabita-i İslâmiyet	91.
rabita-i ittifak	746.
rabita-i milliye	91.
rabita-i milliyet	91.
rabita-i sınıftır	803.
rabita-i şefkat	827.
rabita-i vahdet	445.
rabita-i vatanî	803.
rabt-ı kalp	576, 763.
radıyallahü anh	471.
ra'd	692.
Rafîzî	181.
Rafîzîler	182, 835.
Rafîzîlik	805.
rahat	
iki cihanın ~ı	450.
rah-i necat	769.
rahîm	68.
Rahîm	36, 52, 53, 112, 130, 140, 142, 165, 205, 342, 378, 380, 395, 428, 438, 478, 482, 496, 497, 498, 500, 501, 559, 624, 644, 690, 691, 695, 696, 710, 776, 843.
rahimehullah	471.
Rahîm-i Alelittlak	827.
Rahîm-i Kerîm	428.
Rahîm-i Mutlak	507.
Rahîm-i Zülkemat	384, 399.
rahîmiyet	676.
Rahman	53, 140, 142, 428, 438, 440, 482, 598, 612, 690, 691, 695, 696, 776.
Rahman Suresi • <i>Bkz.: Sure-i Rahman.</i>	
Rahman-ı Rahîm	389.
Rahman-ı Zülcemal	23, 399.
rahmaniyyet	676.
Rahmaniyyet	676.
Rahmanürrahîm	645.
rahmet	20, 23, 24, 28, 41, 53, 71, 73, 77, 78, 79, 106, 122, 130, 131, 165, 166, 332, 343, 349, 375, 378, 382, 386, 395, 397, 403, 404, 407, 411, 412, 427, 428, 440, 441, 449, 452, 469, 472, 475, 498,

500, 505, 506, 507, 511, 517, 611, 657, 659, 664, 680, 695, 697, 703, 704, 710, 715, 719, 721, 802, 816; Bkz.: vesile-i rahmet, daire-i rahmet.	
~ dairesi • Bkz. daire-i rahmet.	
~ hazinesi	.112, 379.
~ vesilesi	.438.
~in cilvesi	.613.
~in taltifatı	.411.
rahmeten lilâlemîn	.523.
rahmet-i bînihaye	.337, 379.
rahmet-i bînihaye-i lâhiye	.611.
rahmet-i Hak	.67.
rahmet-i hassa	.643.
rahmet-i lâhî	.732.
rahmet-i lâhiye	.50, 91, 95, 112, 116, 132, 166, 167, 328, 362, 448, 470, 483, 548, 574, 576, 577, 654, 747, 828, 847.
rahmet-i Rabbaniye	.68, 395.
rahmet-i Rahman	.440.
rahmet-i uzma-i lâhiye	.505.
rahmet-i vâsia	.411.
raiye	.730, 731.
raks	.34.
Ramazan	.108, 110, 111, 113, 470, 568, 659, 681, 682, 683, 806.
~ hilâli	.528.
~ orucu • Bkz.: siyam-ı Ramazan.	
~in hikmetleri	.863.
~in siyâmı	.681.
Ramazan-ı mübarek	.676.
Ramazan-ı Şerif	.113, 520, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 694, 861.
~te sevab-ı a'mal	.681.
ravi	.164, 333, 617.
ravi-i hadis	.164.
Râzık	.445, 671.
Re'fet	.585.
Re'fet Bey	.600.
reçete	.793.
Refref	.168.
rehber	.154, 159, 360, 523, 625, 653, 672.
rehberlik	.360.
Reis-i Âlem	.289.
rejim-i bid'akârâne	.747.
rekabet	.724, 809.
renk	
yedi ~ • Bkz.: elvan-ı seba.	
Resail-i Nuriye	.784.
resul	.156, 160, 191.
Resul (a.s.m.)	.154, 355, 689, 690.
~ün hürrmeti	.266.
ayattaki ~ kelimelerinin tavafuku	.860.
Resulallah	.200, 230.
Resul-i Ekrem	.48, 49, 154, 155, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 165, 169, 170, 171, 172, 174, 182, 184, 185, 187, 188, 192, 193, 194, 195, 196,

197, 198, 199, 200, 201, 202, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 226, 228, 229, 230, 231, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 244, 249, 251, 253, 254, 255, 256, 257, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 279, 281, 282, 291, 292, 294, 295, 297, 298, 300, 302, 303, 305, 306, 307, 324, 325, 327, 328, 336, 340, 512, 516, 551, 581, 630, 641, 648, 652, 655, 657, 669, 670, 672, 680, 767, 846, 847, 871.	
~ Cenab-ı Hakkın ~'e karşı muhabbet-i münezzehesi	.512.
~ hutbe okurken minberin sarsılması	.230.
~ kelimeleri	.630.
~ üzerindeyken dağın kımıldanması	.229.
~'e iştîyak ve muhabbet	.224.
~'e secde edip konuşan deve	.262.
~'e zehirini haber veren keçi	.233.
~i öldürmek isteyen adam	.273, 274.
~i öldürmek isteyenler	.272.
~i sevmek ve hürmet etmek	.474.
~i şefaât için nasıl bulacağız?	.856.
~i tanıyıp itaat edenler	.265.
~i vurmak isteyen isteyenler	.275, 276.
~in abdest suyu	.254, 258.
~in Abdullah ibni Cafer'e duası	.248.
~in Abdurrahman bin Avf'a duası	.247.
~in ahlâk-ı hamidesi	.335.
~in ahval ve etvarı	.823.
~in ahval ve evsafı	.166.
~in akval ve ef'ali	.823.
~in Al ve Ashabı	.166.
~in amcası	.246, 657.
~in amcası Ebu Talip'in imanı	.856.
~in amcasının oğlu • Bkz.: ammizade-i Nebevi.	
~in atı	.264.
~in avucunda taşların tesbih etmesi	.240.
~in avucundaki taşların tesbih etmesi	.227.
~in avucundaki taşlarla düşmanı inhizama sevk etmesi	.240.
~in bedduası	.252, 253.
~in bedduasına mazhar olmuş vakıalar	.251.
~in bereketi	.204, 257.
~in beşeriyeti	.168.
~in biatı ve hizmeti	.266.
~in bidayet-i vahiydeki telâşı	.322.
~in caddesi	.767.
~in ceddi	.295.
~in ceddi Abdülmüttalib'in imanı	.856.
~in çıkmış göze şifaya vasıta olması	.237.
~in davasında sadık olması	.240, 335.
~in dedesi • Bkz.: Abdülmüttalib.	
~in delâil-i nübüvveti	.301, 307.
~in derece-i imanı	.313.
~in ders verdiği cinnî	.271.
~in devesi	.263.
~in diktığı hurma	.253.
~in duası	.195, 196, 197, 201, 202, 211, 245, 246, 252, 255, 259, 341, 342, Bkz.: dua-i Nebevi.
~na duvarların iştirak etmesi	.229.
~nın bereketi • Bkz.: bereket-i dua-i Nebevi.	
~in duası ve teması ile zuhur eden harikalar	.253.
~in duası, niyazı	.341.
~in duasının bereketi	.250, 253.
~in duasının ve temasının suların tatlılaşması	.254.

~'in Ebu Hüreyre'ye duası	250.
~'in Ebu Katâde'ye duası	248.
~'in ecdadı	295, 655, 856.
~'in elinin hastalara şifa olması	240.
~'in en büyük mu'cizeleri	305.
~'in eser-i mu'cizesi	268.
~'in evsafı ve şahsiyet-i maneviyesi	328.
~'in feraseti	161.
~'in ferzendâne hissi	657.
~'in gösterdiği hakaik	339.
~'in hadimi	236.
~'in hakikat-i kemalâtı	167.
~'in halazadesi	235.
~'in hâlleri ve tavırları	159.
~'in hane-i saadeti	272.
~'in harika icraatı	338, 339.
~'in Hazret-i Ali'nin gözünün şifa bulmasına vasıta olması	238.
~'in Hazret-i Ali'nin şifa bulmasına vasıta olması	242.
~'in Hazret-i Enes'e duası	247.
~'in Hazret-i Fatıma için duası	250.
~'in Hazret-i Halit ibni Velid'e duası	253.
~'in Hazret-i Zeynep'i tezevvücü	823.
~'in hıfzı ve ismeti	271.
~'in hizmetkârı	264;
<i>Bkz.: hadim-i Nebevî.</i>	
~'in İbni Abbas'a duası	247.
~'in icraatı	271.
~'in içtihadı	161.
~'in iğbarı	307.
~'in ihlâsı ve takvası	327.
~'in İmam-ı Ali'ye duası	249.
~'in isimleri	291;
<i>Bkz.: esma-i Nebevî.</i>	
~'in ismi • <i>Bkz.: ism-i Nebevî.</i>	
~'in istikbalden haber verdiği hâdiseler	164.
~'in işaretleriyle kameri iki parça etmesi	240.
~'in işaretleriyle sanemlerin yere yuvarlanmaları	231.
~'in kesret-i izdivacı	823.
~'in Kur'ân'a karşı ihlâs ve hürmeti	322.
~'in küffar ordusunu bir avuç toprak ile kaçırması	232, 233.
~'in letaifi ve duyguları ve cihazatı	259.
~'in mahiyet-i kudsiyesi	167.
~'in mesh ve duası	257.
~yla keçilerin sütlenmesi	256.
~'in mu'cizatı	157, 277.
~'in mu'cizat-ı bâhiresi	259.
~'in mu'cize-i kübrası	305.
~'in mu'cizesi	300.
~'in muhabbeti	182, 183.
~'in Muhallim ibni Cessame hakkında bedduası	252.
~'in murdiası	303.
~'in mübarek eli	239, 240, 244.
~'in mübarek yüzü	246.
~'in mübarek, şifalı eli	237.
~'in namazı	341.
~'in nefesi	244.
~'in nefes-i mübareğiyle hastaların şifa bulmaları	236.
~'in nefesiyle şifaya vasıta olması	238.
~'in neşrettiği nur	336, 337, 338.
~'in niyazı	341, 342.
~'in nuru	510.

~'in nuru, terbiyesi	271.
~'in nübüvveti	156, 159, 160, 304.
~'in nübüvvetini tasdik edenler	260.
~'in ok atması	237.
~'in ölüyle konuşması	266.
~'in parmağından suyun akması	158.
~'in parmaklarından su akması	225, 352.
~'in parmaklarından suyun akması	206, 209, 226, 240.
~'in peder ve valideleri	656.
~'in peder ve valideleri ve ceddi	656.
~'in peder ve validesinin imanları	856.
~'in peygamber olarak gelişi • <i>Bkz.: bi'set-i Nebevî.</i>	
~'in peygamberliği • <i>Bkz.: risalet-i Ahmediye, nübüvvet-i Ahmediye.</i>	
~'in risaleti	157, 657.
~ne şehadet eden Ceylân	265.
~'in Sa'd ibni Ebî Vakkas'a duası	248.
~'in saçı	253.
~'in sıdk ve hakkaniyeti	326, 327.
~'in sıdkı	159.
~'in sözlerinde hilâf bulunamaz	339.
~'in süt annesi	257.
~'in şahs-ı manevîsi	167.
~'in şahsiyet-i maneviyesi	167.
~'in şair Nâbiğa'ya duası	249.
~'in şifaya vasıta olması	237, 239, 241, 242, 243, 244, 245.
~'in takvası	335.
~'in terbiye ve irşad-ı i'caz-kârânesi	271.
~'in terbiyesi ve irşadı	326.
~'in Tufeyl ibni Amr'a duası	250.
~'in ubudiyeti	335, 337, 356, 513.
~'in Urve ibni Ebî Ca'de'ye duası	248.
~'in Utbe ibni Ebî Leheb hakkında bedduası	252.
~'in üslûb-u âlîsi	163.
~'in üvey kızı	258.
~'in vasıfları • <i>Bkz.: evsaf-ı Muhammediye, evsaf-ı Nebeviye.</i>	
~'in velâdet gecesi	303.
~'in velâdeti	300.
~'in verdiği haber	340.
~'in yağmur duası	245, 246.
~'in yanına gelen âmâ	238.
~'in yanında taamin tesbih etmesi	227.
~'in yüksek mertebesi	846.
~'in zamanında revaçta olan şeyler	314.
~'in tükürüğü	244.
~'in Âl-i Beyti	170.
~'in berahin-i nübüvveti	155.
~'in bir şiarı	471.
~'in delâil-i sıdkı	155.
~'in doğuşu • <i>Bkz.: velâdet-i Nebevî.</i>	
~'in dua ve iltiması	155.
~'in ef'al ve akvalı	192.
~'in istikbalden iğbar etmesi	158.
~'in nübüvveti	157.
~'in parmaklarından su akması	155.
~'in risaleti	160.
~'in sîreti, sureti	158.
~'in vefatı	185.
~'in velâdeti	157.
cenazeler ~'in risaletini tasdik ediyor	267.
cinnîler ~'i haber veriyor	298.
cinnîlerin ~'e iman ve itaati	268.
dağ ve taşların ~'e selâm vermesi	228.

dağların ~le konuşması	230.	~ müellifi ve talebeleri	851.
hadsiz insanlarla ~ nasıl görüşecek?	856.	~ iman-ı tahkikiyi neşreder	813.
hayvanat ~'in mu'cizatını izhar ediyor	260.	~ mizanları	58.
kâinat ~'i tanıyor	277.	~ müellifi	578.
melâikelerin ~'e hizmeti ve görünmesi	268.	~ himayet-i Rabbaniyededir	855.
sanemler ~'in risaletini haber veriyor	299.	~ nazar-ı inayet-i İlâhiyededir	855.
semavî kitaplarda ~'in isimleri	284.	~ şakirtleri	871.
taş ve ağacın ~'e secde etmesi	228.	~ Talebeleri	578, 871.
Tevrat, İncil, Zebur'un ~'e ait ayetleri	283.	~ ve eczaları	786, 822, 824, 855..
Yahudiler'in ~'e suikasti	277.	~nda tevafukat	630.
Resul-i Rabbülâlemîn	278.	~nın ehemmiyeti	855.
Resulullah	218, 223, 526, 531, 565.	~'a verilen ehemmiyet	790.
revabıt-ı kuvvet	798.	~'un Ayetü'l-Kübra'sı	784.
rezail	774.	~'un bedîliği	789.
Rezzak	109, 140, 142, 408, 497, 539, 559, 612, 695.	~'un halis ve sadık şakirtleri	791.
Rezzak-ı Zülcelâl	28, 402.	~'un kerameti	314.
rihb-i ticarî	461.	~'un manevî bir ismi	789.
rıfk	178.	~'un mütalâası	578, 852.
rıza	89, 438, 449, 481, 612, 774, 808.	~'un silsile-i kerameti	314.
rıza-i Bâri	647.	~'un tabi ve neşredilmesi	813.
rıza-i İlâhî	175, 700, 702, 703.	~'un vatana kazandırdığı iki netice	812.
rıza-i küfür	604.	bid'at zamanında çıkan ~	789.
rızık	79, 112, 142, 204, 205, 261, 379, 408, 410, 438, 439, 458, 497, 505, 559, 610, 611, 612, 613, 614, 709, 710, 711, 806, 853; Bkz.: erzak.	Gavs-ı Azamın ~'a teveccühü ve tebşiri	790.
~in bereketli olması	440.	hakaik-i imaniyenin tercümanı olan ~	789.
hayvanatın ~ları	457.	İmam-ı Ali'nin ~'u takdiri	786.
maddî ve manevî ~	614.	İmam-ı Ali'nin ~'u takdiri ve tahsini	790.
meşru ~	709.	Kur'an'ın ~'a işareti ve iltifatı	790.
nebatatın ~ları	457.	otuz üç ayet-i Kur'âniyenin ~'a işaretatı	784.
rıziksızlık	806.	Said Nursi'nin ~'u senası	788.
rızık-ı helâl	710.	şirkin sihirlerini iptal eden ~	784.
riba	710, 800.	risaleler	625, 626, 635, 636, 637, 641, 642, 644, 649, 650, 651, 724, 786, 788, 834, 864.
~nın kap ve kapıları	810.	~i yazanlar	659.
ricalullah	255.	~in neşri ve tashihâtı	638.
rikkat	473, 695.	~in yazılmasında bir inayet	853.
me'yusâne bir ~	26.	yüz otuz ~	634.
rikkat-i cinsiye	465.	risalet	50, 156, 160, 161, 167, 221, 265, 278, 294, 324, 337, 343, 355, 356, 360, 362, 369, 657, 752, 753; Bkz.: vazife-i risalet.
risale	117, 648.	cenazeler Resul-i Ekrem'in ~ini tasdik ediyor	267.
Risale-i Ahmediye	838.	sanemler Resul-i Ekrem'in ~ini haber veriyor	299.
risale-i esma	784, 785.	~in hakkaniyeti	752.
risale-i esma-i sitte	787.	Risale-i Ahmediye (a.s.m.)	94, 153, 262, 287, 294, 299, 332, 334, 353, 355, 364, 747, 836, 837.
Risale-i Hamidiye	280, 335, 357.	~nin delâili	357.
risale-i hurufiye	784.	~nin mu'cizesi	151, 833.
risale-i işaret-ı huruf-u Kur'âniye	787.	~yi haber veren kâhin	297.
risale-i Münacat	367.	~yi haber verenler	300.
Risale-i Nur	314, 365, 369, 552, 606, 632, 725, 727, 783, 784, 786, 788, 789, 790, 791, 821, 822.	rivayet	213, 259.
~ talebeleri	851.	rivayet-i hadis	
~ ve hadimleri	854.	~in reisleri	222.
~ bir seddi Kur'ânî vazifesi görür	812.	riya	56, 106, 108, 110, 117, 463, 536, 702, 774, 809.
~ bu vatanın manevî halâskârıdır	812.	riya-i mütecessit	809.
~ Celcelütiye'nin içindedir	786, 789.	riyakâr	81, 124, 448.
~ ehemmiyetli bir hâdisedir	786.	riyakârlık	622.
~ hakikatleri kal'a gibidir	812.	riyakârlık	123.
~ hakkında bir manzume	814, 870.	riyazet	684, 685.
		röntgen	409.
		rububiyet	94, 144, 370, 377, 428, 500, 550, 622, 644, 645, 675, 676, 678, 679, 685, 697, 779, Bkz.: mertebe-i rububiyet, mertebe-i tevhid-i rububiyet, kabza-i rububiyet.

~in şunatı	.490;
Bkz.: şunat-ı rububiyet.	
nefsin ~i	.739.
rububiyet-i amme	.643, 644.
rububiyet-i batıla	.739.
rububiyet-i hassa	.643.
rububiyet-i ilâhiye	.396, 513, 546, 674.
~nin bir sır-ı azimi	.819.
rububiyet-i mutlaka	.145, 765.
ruh	.17, 76, 85, 138, 145, 297, 366,
376, 422, 480, 527, 554, 570, 591, 592, 596, 598,	
601, 659, 682, 684, 685, 696, 707, 716, 796, 809;	
Bkz.: ervah.	
~ âlem-i emirden gelmiştir	.796.
~ daimîdir	.796.
~ en tekâmül	.803.
~ makul kanunun kardeşidir	.796.
~ sahibi	.Bkz.: zîruh.
~ sıkıntısının menbai	.808.
~ların kabzedilmesi	.588.
~un hacat-ı ebediyesi	.51.
~un kabzedilmesi	.589;
Bkz.: kabz-ı ervah.	
beşerin hırçın ~u	.809.
ruhanî	.95, 360, 588, 698.
~ eğlence	.685.
~lerin mütalâagâhı	.846.
ruhaniyat	.488, 494, 505, 795.
ruh-u beşer	.375, 376, 377.
ruh-u insanî	.376.
ruh-u nuranî	.797.
~nin âyinelelerindeki timsalleri	.797.
Ruhûlemin	.287.
Rum	.175, 183, 282, 541.
~ kızları	.835.
~ meliki	.280.
rumuzat-ı gaybiye	.314.
Rumuzat-ı Semaniye	.314.
Rus	.127.
~ kumandanı	.126.
Ruslar	.125.
Rusya	.125, 462, 618.
~da esaret	.77.
rûy-i zemin	.397, 806.
~in temizlenmesi	.806.
ruz-i mahşer	.506.
rû'yet	.134.
rû'yet-i cemal	.385.
rüesa	.78, 607.
rüesa-i Kureyş	.186, 251, 260, 262.
rüesa-i ruhaniye	.736, 737.
rûkn-ü İslâmî	.841.
rûsuh	.421.
rûsuh-u tam	.422.
Rûştü	.585.
rüşvet	.710.
rûtbe	

dünyevî ~ler	.119.
rûtbe-i âlî	.247.
rüya	.134, 136, 579, 580.
~ tabiri	.579, 584.
~ üç nevidir	.581.
~nın hakikati	.584.
~nın sureti ve manası	.580.
~ya itimat	.580.
dehşetli ~	.580.
rüya-i sadıka	.17, 580, 581, 583, 584.
~nın hakikati ve faydası	.852.
rüya-i Yusufiye	.580.
rûzgâr	.662.

S

sâ	.192, 196, 200, 225.
Sa'd bin Ebî Vakkas	.251.
Sa'd bin Zeyd	.229.
Sa'd ibni Binti Küreyz	.298.
~'in şiiri	.298.
Sa'd ibni Ebî Vakkas	.178, 269.
Resul-i Ekrem'in ~'a duası	.248.
Sa'd-ı Taftazanî	.352, 632.
Sa'lebe	.281.
Sa'lebe bin Malik	.262.
sa'y	.462.
~ vücudun hayatıdır	.810.
~in sevabı	.808.
saadet	.374, 375, 448, 476, 477,
485, 506, 774, 842, 843.	
dünyevî lezzetli ~	.842.
dünyevî, uhrevî ~	.159.
hakikî ~	.843.
iki cihan ~i	.329.
kabrin arkasındaki ~	.842.
saadet-i beşeriye	.364.
saadet-i dâreyn	.57, 58, 179, 321, 322, 773.
saadet-i dünyeviye	.340, 717, 731.
saadet-i ebediye	.41, 114, 127, 131,
304, 324, 325, 326, 337, 341, 343, 361, 381, 383,	
384, 427, 428, 475, 478, 485, 501, 505, 507, 511,	
517, 695, 714, 773, 775, 871.	
~nin anahtarı	.103.
saadet-i ebediyeye	.119.
saadet-i hayat	.462.
saadet-i hayatiye	.363, 713, 742, 752.
saadet-i uhreviye	.731.
saat-i icabe	.470.
sabah	.576.
~ namazı	.163, 244, 374, 470, 597.
sabır	.132, 133, 460, 472, 473, 481, 684, 864.
~in mükâfâtı	.808.
sabırsız	
~ adam	.472.
sabırsızlık	.472, 684.

Sabit ibni Kays ibni Şemmas	.267.	sahife-i nuranî	.53.
sabr-ı cemil	.128.	Sahih	.212.
Sabri	.585, 631.	Sahih-i Müslim	.217.
Sabûr	.481.	Sahih-i Tirmizî	.189, 220.
saç	.257.	Sahip	.153.
sadaka	.29, 820.	kâinat ~i	.365.
sadakat	.199, 529, 725, 863.	kâinatın ~i	.386.
Sâdat	.620.	Sahip-i Hakikî	.385.
sadıkîyet	.369.	sahir	.187, 315.
Sadi-i Şirazî	.553, 560, 766.	sahtekâr.	
safa	.45, 378, 475.	~ hamiyetfûruşlar	.849.
safahat-ı âlem	.80.	~ milliyetçiler	.862.
Safevîler.		sahur	.684.
~ devleti	.173.	Said	.603, 643, 817, 851, 852, 871.
saffet-i iman	.323.	Eski ~	.27, 77, 81, 101, 102, 105, 106, 125.
saffet-i İslâmiye	.88.	Yeni ~	.77, 101, 105, 125.
safh	.449.	~in siyasetten tecennüp etmesi	.103.
safha-i rengin	.37.	Said Nursî	.521, 537, 568, 575, 594, 595, 601, 625, 626, 631, 632, 634, 636, 640, 648, 649, 668, 669, 706, 712, 718, 721, 722, 723, 728, 730, 731, 732; Bkz.: Yeni Said, Eski Said.
safiyat	.23.	~ ehadis-i şerifeyi nasıl nakletti?	.152.
safsata	.529.	~ nasıl geçiniyordu?	.109, 110.
Safvan	.188, 262.	~'deki şahsiyetler	.536.
Sahabe	.139, 141, 142, 159, 173, 185, 194, 196, 221, 222, 226, 246, 255, 372, 471, 596, 619, 762, 770, 829, 836.	~'nin ahlâkî	.535.
~ içindeki fitneyi çevirenler	.829.	~'nin biraderzadesi	.597, 599.
~ zamanı • Bkz.: zaman-ı Sahabe.		~'nin davası	.815.
ehl-i sah v olan ~	.832.	~'nin dışlarının düşmesi	.864.
Sahabe-i Güzin	.246.	~'nin dine merbutiyeti	.123.
Sahabe-i Kiram	.471.	~'nin dostlarından ikaz edilenler	.567.
Sahabeler	.48, 84, 85, 138, 171, 175, 176, 185, 187, 192, 199, 200, 205, 206, 208, 215, 222, 226, 233, 234, 244, 261, 262, 268, 269, 270, 287, 355, 367, 588, 595, 770; Bkz.: meşahir-i sıddıkîn-i Sahabe.	~'nin duası	.577.
~in muharebesi	.89.	~'nin dünya siyasetinden içtinabı	.828.
~in velâyeti	.84.	~'nin düstur-u hayatı	.110.
Sahabî	.254.	~'nin ehl-i dünyanın dünyasına	
sahâif-i kitabet-i hikmet	.34.	karışmaması	.113, 115, 121.
sahavet	.248, 419.	~'nin ehl-i dünyanın dünyasına	
Sahib-i Âlem	.359.	karışmaması	.122.
sahib-i himmet	.591.	~'nin ehl-i dünyanın tarz-ı hayatlarını	
Sahib-i İlyâ	.282.	tabrik etmemesi	.115.
Sahib-i İnayet	.638.	~'nin ehl-i dünyayı ve dünyalarını	
sahib-i kemal	.536.	beğenmemesi	.114.
sahib-i kemalât	.530, 591.	~'nin esareti	.125, 864.
Sahib-i Kur'ân	.107.	~'nin eserleri	.814.
Sahib-i Şeriat	.737, 762.	~'nin gençliğe gösterdiği iz	.814.
sahib-i tasarruf	.621.	~'nin hafızası	.332.
sahib-i velâyet	.591.	~'nin hakikatlı bir rüyası	.841.
Sahibü't-Tâc	.291.	~'nin hayat-ı siyasiyeden çekilmesi	.451.
sahibüsseyf	.286, 291.	~'nin hayatı	.81.
sahife-i a'mal	.25.	~'nin hizmeti	.127.
sahife-i ayat-ı tekvinîye	.337.	~'nin hizmetkârı	.333.
sahife-i kâinat	.844.	~'nin İsparta'ya gitmesi	.864.
		~'nin idamdan kurtulması	.785.
		~'nin imanı	.814, 815.
		~'nin irfanı ve irşadı	.814.
		~'nin kardeşi	.599.
		~'nin kâtibi	.333.
		~'nin kayıt altında tutulması	.120.
		~'nin kendisine yapılanlara tahammülü	.108.
		~'nin Kur'ân'a hizmetkârlığı	.117.
		~'nin kuvve-i hafızası	.332.
		~'nin mazhar olduğu inayetler	.853.
		~'nin mescidine taarruz edilmesi	.853.
		~'nin meslek itibarıyla kuvveti	.120.

~'nin muavinleri	.631.
~'nin neşriyet-i diniye yapması	.116.
~'nin ölmez eseri	.814.
~'nin pederi	.594.
~'nin rehberi	.814.
~'nin Rusya'da esareti	.125.
~'nin sıkıntılı esareti	.863.
~'nin sıkıntılara tahammül etmesi	.106.
~'nin siyasete karşı lâkaytlığı	.77, 80.
~'nin siyaset-i dünya ile alâkadar olmaması	.118.
~'nin siyasetten çekilmesi	.101.
~'nin siyasetten çekilmesi	.830, 831.
~'nin talebeleri	.706.
~'nin tarih-i hayatı	.815.
~'nin tazyikat ve musibetlere tahammülü	.830.
~'nin ulvî sesi	.815.
~'nin vesika için müracaat etmemesi	.79, 122.
~'nin ziyaretine gelenler	.591.
~'ye gelen inayet	.792.
~'ye hürmet edilmesi	.711.
~'ye neden ilişıyorlar?	.602.
~'ye önce dost, sonra düşman vaziyeti gösterenler	.566.
~'ye sıkıntı verenler	.105.
~'ye vatandaşlarının muamelesi	.126.
~'ye yapılan eziyet ve sıkıntı	.108.
~'ye yapılan kanunsuz tazyikat	.828.
~'ye yapılan muamele	.122, 606.
~'ye yapılan tahkir	.106, 107.
~'ye yapılan zulüm	.77, 78.
~'yi ziyaret edenler	.575.
~'yi ziyaret	.852.
ehl-i dünyanın ~'ye zulmü	.828, 831.
ehl-i dünyanın ~'ye zulüm ve tazyiki	.828.
ehl-i siyasetin ~'ye zulüm ve tazyiki	.828.
iman ve kemal dersi veren ~	.814.
Kur'ân-ı Kerîm'in feyzine eren ~	.814.
Said-i Bediüzzaman-ı Nursî	.646.
Said-i Kürdî	.105.
saika	.582.
saika-i ilâhî	.582.
Sâir	.287.
sakf	.398.
sakf-ı muallâ	.204.
Sakîf kabilesi	.180.
sakîl	.23.
sako	.112.
salâbet	.740.
salâbet-i diniye	.739.
salâh	.115, 289, 290.
salâhat	.29, 820.
salâhiyet	.116.
salât	.288.
salât ü selâm	.304.
salât-ı kübra	.341, 669.
salâvat	.289, 344, 362, 506, 669, 683, 846.
salâvat-ı şerife	.469, 649.
salih	.29, 75, 131, 287.
salihîn	.672.

salihlik	.292.
Salim ibni Ebi'l-Ca'd	.208.
saltanat	.86, 90, 92, 172, 173, 177, 296, 304, 377, 428.
~ siyasetleri	.90.
~in haşmeti	.31.
dünya ~ı	.92, 282.
manevî ~	.92.
saltanat-ı dünyeviye	.172, 173.
saltanat-ı ilâhiye	.328.
saltanat-ı manevî	.90.
saltanat-ı maneviye	.92, 518.
saltanat-ı rububiyet	.22, 337, 401, 665.
saltanat-ı rububiyet-i ilâhiye	.682.
saltanat-ı ruhaniye	.93.
saltanat-ı ulûhiyet	.140.
Samediyet	.682.
sâmia	.582.
Sâmia ibni Karretî'l-Gatafanî	.298.
samimiyet	.526, 632.
sanat	.30, 146, 394, 399, 400, 410, 411, 416, 417, 418, 419, 423, 424, 483.
~ mu'cizeleri • Bkz.: mu'cizat-ı sanat.	
sanat-ı camia	.397.
sanat-ı ilâhiye	.512.
sanat-ı lâfziye	.313.
sanat-ı muntazama	.391.
sanat-ı Rabbaniye	.159.
sanem	.231, 270, 299, 300, 358.
~e kesilen kurban	.299.
~lere kesilen kurbanlar	.299.
sanemperestlik	.620, 622.
sâni	.33.
Sânî325, 348, 359, 361, 370, 389, 391, 401, 409, 413, 417, 419, 420, 421, 430, 483, 491, 492.	
~in esması	.396.
~in kemali	.513.
~in kudreti	.395, 426.
Sânî-i Âlem	.426, 664.
~in kemal-i sanatı	.359.
Sânî-i Hakîm	.392, 399, 400, 427, 484, 485, 490, 496, 497, 844, 845.
Sânî-i Kadîr	.33, 399, 416, 424, 491.
~in esmasının cilveleri	.386.
Sânî-i Kâinat	.423.
Sânî-i Vahid	.391, 414, 435.
Sânî-i Vahid-i Ehad	.392.
Sânî-i Zülcelâl	.74, 394, 397, 401, 419, 420, 422, 479, 480, 485, 664.
~in esması	.779.
~in kabza-i tasarrufu	.389.
~in kendini tanıttırması	.360.
sanki yedim	.806.
sarahat-i Kur'âniye	.144.
saray-ı kâinat	.401.

Sarfe Mezhebi	318.
sarf-ı nazar	754.
sarhoş	718.
sarık	291, 568, 741.
sarih-i ayat	620.
Sariye	87.
Sasaniye Devleti	251.
sath-ı arz	334.
Satih	297, 357.
Sava	301.
savaş • Bkz.: muharebe.	
savb-ı Hak	646.
savm	675, 676, 682.
Sâye	281.
sayyâd-ı bünsaf	605.
sebat	367, 871.
~ın mükâfatı	808.
sebeb-i bereket	460.
sebeb-i def-i musibet	440.
sebeb-i hakikî	79.
sebeb-i haybet	457.
sebeb-i hilkat-i âlem	505.
sebeb-i hilkat-i eflâk	511.
sebeb-i İslâm	298.
sebeb-i mahrumiyet	458, 612.
sebeb-i necat	561.
sebeb-i tefrika-i kulûp	541.
sebeb-i zahîrî	79.
sebeb.	
~lerin biraraya gelmesi • Bkz.: içtima-ı esbap.	
Sebir	230.
sebir ve taksim	530.
secaya-i âliye	338.
secaya-i galiye	335.
secaya-i millîye	866.
secaya-i samiye	326, 358.
secde	217, 275, 398, 588.
secde-i hayret	392.
sedd-i Kur'ânî	812.
sedd-i Zülkarneyn	812.
sefahat	584, 718, 808.
sefalet	97, 457, 458, 709, 808.
sefalet-i dünyeviye	455.
sefih	97, 810.
Sefine	264.
sefine-i İlâhiye	443.
sefine-i Rabbaniye	495, 652, 821.
sefine-i vücut	380.
Sehl ibni Ömer	835.
Sehl ibni Sa'd	223.
sekenat	810.

sekerat	133, 311, 532, 589, 742, 803.
Sekine	784.
sekir	756, 760, 768.
selâmet	55, 81, 82, 89, 448, 480, 785.
iki cihanın ~ı	450.
selâset	532, 533, 534, 848.
Selef-i Salihîn	660, 663, 702, 723, 760, 762.
Seleme İbnü'l-Ekvâ	195.
Selemeti'bni Ekvâ	238, 261.
Selman-ı Farisî	254.
~'nin azat edilmesi	253.
Selmanü'l-Farisî	282.
sema	30, 345.
semâ	435.
sema-i dünya	96.
sema-i Kur'an.	
~'in yıldızları	626.
sema-i risalet.	
~in kamer-i müniri	356.
semavat	16, 32, 38, 86, 95, 306, 356, 361, 425, 434, 435, 550, 664, 697.
~ âlemi	Bkz.: âlem-i semavat.
~ ve arz	390, 400, 424, 425.
~in sekenesi	356.
semavî.	
~ fermanlar	383.
~ kitaplar	278, 280, 427.
~ tokat	371.
~da Muhammed (a.s.m.)	281.
semek	395.
semerat	399, 402.
semere-i ilham	766.
semere-i sa'y	808.
semere-i şecere-i hilkat	337.
semere-i vahiy	766.
Semî	342.
Semud kavmi • Bkz.: kavm-i Semud.	
semure	219.
Semure	198.
sena	28, 53, 379, 398.
sene-i Kur'âniye	727.
senevî.	
~ hareket	652.
serâ	390.
serbestiyet.	
~ devri	617.
Serendip Adası	353.
sergüzeşte-i hayatiye	846.
sergüzeşt-i hayatiye	494.
seriütteessür	440.
sermaye	462.
~ sahipleri	618.
sermayedar	618.
sermaye-i ömür	774.

sermedî	99, 405, 485.	Seyyid Ahmedü's-Sünusi	746.
sermediyet	406.	Seyyid Ebulhasen-i Şazeli	746.
serseri	738, 742.	Seyyid İdris	746.
servet	247, 248, 808.	Seyyid Yahya	746.
dünyevî ~	448.	Seyyidül-Âlemîn	231.
servet-i riba	458.	Seyyidül-Beşer	290.
sevab-ı a'mal	681.	Seyyidüşşüheda	17.
sevab-ı uhrevî	700.	Shebol	363.
Sevad ibni Karibî'd-Devsî	298.	sıbga	394.
sevad-ı azam	805.	sıbga-i Rabbaniye	394.
~a ittiba	805.	sıcak	
sevap	108, 463, 570, 655, 701.	~ğın zahmeti	249.
sevgili	276, 469.	sıddık	104.
sevinç	375.	sıddıkiyet	477.
sevk-i kaderî	582.	sıddıkîn	526, 529, 555, 672.
sevk-i tabîi	582.	ehl-i sahv olan ~	832.
sevkulceyş	87.	Sıddıkîn	346, 356.
seyahat-i hayaliye	695.	sıddıkîn-i evliya	
seyahat-i kalbiye	861.	~ ve enbiya	72.
Seyda	589.	Sıddıkîn-i muhakkikîn	369.
Seyf	291.	sıddıkîn-i Sahabe	220.
Seyf ibni Ziyazen	295.	sıdk	166, 208, 529, 801.
Seyfullah	253.	sıfat-ı lâhiye	348.
seyl-i şuunat	23.	sıfat-ı lâhiye	345.
~in iki mahzeni	819.	sıfat-ı irade	796, 810.
seyr-i afakî	755.	sıfat-ı kelâm	810.
seyr-i enfüsî	755.	sıfat-ı masume	443.
seyr-i fikrî	86.	Sıffin	170, 184.
seyr-i kalbî	695.	sıgar-ı nefis	808.
seyr-i ruhanî	137.	sıhhat	480, 804.
seyr-i sülûk	41.	sıhhat-i ubudiyet	456.
seyr-i sülûk-u kalbî	775.	sıkıntı	810.
seyr-i sülûk-u ruhanî	867.	~ sefahatin muallimidir	808.
seyrûcevelân	34.	sıla-i rahim	465.
seyrüseyahat	31.	sır	554, 685.
seyrüseyelân-ı eşya	484.	sırat-ı müstakim	519.
seyrüsülûk	84, 85, 86, 138, 516, 517, 596, 750.	Sırp neferi	800.
seyrüsülûk-u kalbî	751.	sırr-ı akrebiyet	86.
seyrüsülûk-u ruhanî	516, 750.	sırr-ı azîm-i inayet	641.
seyrüsülûk-u ruhaniye	663.	sırr-ı azîm-i ubudiyet	503, 846.
seyyah	837.	sırr-ı belâgat	30.
seyyah-ı meşhur	292.	sırr-ı dakik-ı rahmaniyet	643.
seyyale-i lâîfe	796.	sırr-ı dakik-ı rububiyet	643, 855.
seyyarat	22, 349, 558, 661, 798.	sırr-ı ehadiyet	143, 633, 697, 765.
seyyare	30, 31.	sırr-ı gaybî	152.
seyyiat	466, 753, 754, 755, 799.	sırr-ı hikmet	355.
seyyid	393, 519, 746, 747.	sırr-ı hilkat-i âlem	336, 633.
Seyyid	384, 433, Bkz.: Sâdat.	sırr-ı i'caz	309.
Seyyid Abdülkadir-i Geylânî	303, 746.	sırr-ı iman	486, 820.
Seyyid Abdülkerim	134.	sırr-ı imtihan	160.
Seyyid Ahmed-i Bedevî	746.	sırr-ı inayet	624, 639, 855.
		sırr-ı insanî	750.

sırr-ı irşat	355.
sırr-ı kader	632.
sırr-ı kâinat	336.
sırr-ı keramet	326.
sırr-ı Kur'ân	500.
sırr-ı manevî-i dua-i Nebevî	250.
sırr-ı Rahmaniyyet	855.
sırr-ı tarikat	765.
sırr-ı teklif	72, 73, 160, 353, 354, 355.
sırr-ı temsil	640.
sırr-ı tenasül	797.
sırr-ı tevafuk	863.
sırr-ı vahdet	487, 491, 633.
sırr-ı velâyet	84, 572.
sırr-ı veraset	822.
sırr-ı veraset-i Nübüvvet	143.
sırtma.	
manevî ~	810.
siyam	680, 681.
siyam-ı Ramazan.	
~in hikmetleri	859.
sidre	219.
Sidretü'l-Münteha	362.
sığa-i mübalâğa	446, 450, 555.
sigara	102, 338.
sihir	155, 187, 306, 314, 352.
sikke	39, 401.
sikke-i i'caz	321.
sikke-i kübra	397.
Sikke-i Tasdik-i Gaybî	783, 812.
sikke-i vahdet	391, 397, 398, 413.
silsile-i kâinat	23.
~in iki neticesi	819.
silsile-i Kur'ân	690.
silsile-i meşayih	754.
silsile-i mevcudat	59.
silsile-i Nakşî	40.
silsile-i nuraniye	655.
silsile-i rivayet	200.
sima	664.
sinek	20, 303, 395.
bir ~in baharda ihya ve inşası	793.
sinema	715.
sinema-i Rabbanîye	583.
sinn-i kemal	473.
sinn-i mükellefiyet	473.
siper	708.
~ini bırakıp kaçanlar	851.
Sipkan aşireti	454.
sirac-ı hakikat	329, 337.
Siracünnur	786.
sıraç	348, 349.

sivrisinek.	
~in gözünü halk eden	794.
siyaset	77, 80, 82, 83, 88, 90, 92, 101, 102, 103, 104, 118, 121, 123, 126, 226, 290, 541, 706.
~ propagandası • Bkz.: <i>propaganda-i siyaset</i> .	
~ topuzu	82.
~in neticeleri	451.
~le uğraşanlar • Bkz.: <i>ehl-i siyaset</i> .	
İstanbul ~i	804.
menfaat üzerine dönen ~ canavarı	799.
muhalif ~	102.
siyasetçilik	102.
siyaset-i Hristiyanîye	754.
siyaset-i İslâmiye	620.
siyasetvari	102.
siyasî	121, 126, 362.
~ hilâfet	90.
~ toplum hayatı • Bkz.: <i>hayat-ı içtimaiye-i siyasiye</i> .	
~ler Risale-i Nur'u neşretmeli	813.
siyer	166, 167, 192, 236, 257, 297, 298, 358.
~ kitapları	332.
siyer-i seniye	330.
Sofestaî	387, 483, 529.
Sofestailler	420.
sofi743.	
sofra-i nimet	676.
sofra-i Rahmet	459.
soğuk.	
~un zahmeti	249.
sohbet	468.
sohbet-i dünyeviye-i siyasiye	102.
sohbet-i nübüvvet	85.
sol eliyle yemek yiyen adam	253.
sosyal	
~ barış • Bkz.: <i>maslahat-ı içtimaiye</i> .	
~ hayat • Bkz.: <i>hayat-ı içtimaiye</i> .	
~ hayatın hastalığı • Bkz.: <i>maraz-ı hayat-ı içtimai</i> .	
sosyalistlik	618.
sosyalizm	744.
sömürge	Bkz.: <i>müstemlekât</i> .
sövmek	107.
Söz	599.
Sözler	41, 42, 46, 78, 101, 469, 553, 557, 567, 575, 585, 593, 595, 596, 599, 600, 601, 625, 627, 628, 636, 637, 639, 646, 647, 648, 723, 724, 786, 787, 788, 826, 870.
~deki hakaik ve kemalât	625.
~deki kuvvet, tesir	639.
~deki temsilât	492.
~deki zerafet ve meziyet	651.
~den ders almak	576.
~in hameleleri	585.
~in neşir ve hizmeti	576.
~in neşri	469, 575.
~in neşri ve tashihâtı	638.
~in okunması	601.
~in şerhleri ve izahları	725.
~in tebyizi	645.
~in telifi	600, 628.

~in yazılması	601.	Sure-i Kevser	313.
milyonları coşturan ~	814.	Sure-i Muhammed	690.
su	205, 207, 208, 210, 212, 213,	Sure-i Necd	692.
214, 389, 396, 411, 500, 504, 795, 797.		Sure-i Nisâ	691.
~ ile ilgili mu'cizeler • Bkz.: mu'cizat-ı mâiye.		Sure-i Rahman	609.
~daki meyelân-ı incimat	795.	Sure-i Sebe	312.
sual-i azîm	336.	sure-i Yâsin	28.
sual-i müşkül	360.	Sure-i Yâsin	311, 847.
Sudan		Sure-i Yusuf	53, 475, 534, 580, 692.
~ kabilesi	270.	Sure-i Zuhuf	692.
suffe	194, 198.	suretlerin rolü	809.
Suffe	202, 203.	suret-i basîrâne	342.
suğra	21.	suret-i hakîmâne	342.
suhuf	368, 387.	suret-i rahîmâne	342.
suhuf-u enbiya	278, 293.	suret-i telebbüs	115.
suhuf-u İbrahim	291.	suretperest	622.
suiahlâk	824.	susmar	264, 265.
~in menşei	824.	susuz	74.
suihulk	450.	susuzluk	205, 211, 212, 303.
suiihtiyar	71.	suubet	821, 839.
suiistimal	71.	suver-i Kur'âniye	53.
suiistimalât	72, 618, 753.	sübhanallah	146.
suikesb	71.	Sübhanallah	571, 734.
suimaişet	709.	süflî	23.
suivesvese	65.	Süfyan	94, 455, 747.
suizan	580.	~ komitesi	867.
sukut	342.	Süheyl	185.
sulh	450.	Süheyl ibni Amr	184.
sultan	140.	sühulet	821.
Sultan	31, 340.	sühulet-i beyan	635.
Sultan Eyüp	704.	sükûn	74.
Sultan Mehmed Fatih	574.	sükûnet	74.
sultan-ı ervah	338.	sükûti	162.
Sultan-ı Ezel	435.	süleha	589.
~ ve Ebed	157, 331.	Süleyman	111, 112, 585, 596, 601, 643, 817.
Sultan-ı Ezel ve Ebed	698.	~'ın bahçesi	636.
Sultan-ı Ezeli	385, 394, 676.	Süleyman Efendi	510, 512, 514, 517, 638.
Sultan-ı Kâinat	377.	Süleyman Sami	333.
Sultan-ı Levîlâke Levîlâk	304.	sülûk	40, 41, 714, 755, 756, 772, 868.
Sultan-ı Levîlâki	275.	sülûk-u aklî	86.
Sultan-ı Zülcelâl	698.	sülûk-u tarikat	774.
Sûra üflemek • Bkz.: nefh-i Sûr.		sülüs	804.
sure	271, 315, 346, 670, 691, 692.	sümbül	19.
~lerdeki huruf-u mukattaa	858.	~ün mebd-i hayatı	19.
~lerin başlarındaki huruf-u mukattaa	663.	sümbüllenme	795.
Sure-i A'raf	691.	sünnet	41, 135, 137, 138, 506, 606,
Sure-i Bakara	691.	673, 760, 762, 770.	
Sure-i Fâtîr	311, 312.	~i terk	770.
Sure-i Fetih	286, 287, 690.	sünnet-i seniye	41, 224, 572, 747, 754,
Sure-i İhlâs	313, 569, 570, 574, 687.	762, 765, 766, 769, 770, 869.	
Sure-i İsra	692.	~ye ittiba	822.
Sure-i Kaf	534.	~yi ittiba	868.
Sure-i Kehf	311.	sünhat	659.

sür'at-i ef'al	.425.
Sûraka	.185, 273.
Sûreyya	.32, 390.
sûrur	.375, 376, 378, 695, 843, 847.
manevî ~	.685.
sûrur-u mukaddes	.149, 482.
Sûryanî	.285, 291, 293.
~ isimler	.284.
Sûryanice	.789.
sût	.199, 202, 203, 255, 411, 709, 798.
sûveyda-i kalp	.798.
Sûveyş Kanalı	.550.

Ş

Şaban	.659.
Şafîi	.343, 606, 730, Bkz.: İmam-ı Şafîi.
Şafîi'l-mezhep	.730.
Şafîi-yi Sani	.219.
şah	.471.
tarikat ~ları	.471.
şahadet	.216, 267, 639, 721.
Şah-ı Geylânî	.343, 471.
Şah-ı Nakşibend	.41, 343.
Şah-ı Velâyet	.90, 616.
Şahid-i Ezeli	.387.
şahm	.806.
şahs-ı manevî	.465, 632, 724, 744.
~nin icraatı	.866.
şahsî.	
~ dehalar	.866.
~ hareket	.866.
şahsiyet	.535, 536.
şahsiyet-i maneviye	.669.
şai-be-i zeval	.381.
şai-ka	.582.
şair	.37, 249, 826.
Şair Mısıri	.501.
şakir	.336, 611.
şakirt	.189.
şakk-ı kamer	.158, 305, 306, 334, 335, 351, 353, 355, 358, 837.
tarihin ~den bahsetmemesi	.351.
Şakk-ı Kamer	
~ Risalesi	.306.
Şam	.176, 231, 282, 302.
~ kâhini	.297.
Şam Dağları	.287.
Şam-ı Şerif	.63.
Şamlı Hafız	.47.
Şâmul	.281.
şan81, 622.	
şanüşeref	.474, 699.

şarap	.717, 720.
Şark.	
~ vilâyetleri	.542.
şarlatan	.114.
şaşaa-i cemal	.381.
şaşaa-i rububiyet	.698.
şaşaa-i saltanat-ı ulûhiyet	.31.
şatahat	.756, 758, 772, 780.
Şat-ı İbni Mes'ut	.256.
şayia	.162.
şe'n	.788.
şe'n-i rububiyet	.514.
şear	
~in faydası	.674.
~in taabbüdi kısmı	.674.
şear-i Ahmediye	.790.
şear-i diniye	.623.
şear-i İslâmiye	.672, 673, 675, 734, 736, 858, 866.
~nin tercüme edilmesi	.865.
~yi tağyire teşebbüs edenler	.733.
şeb	.580.
şebab	.606.
şebabiyet	.473.
Şebol	.363.
şebperest	.580.
şecaat	.171, 177, 199, 305.
şecaat-i kudsiye	.264.
şecere-i bâkiye	.493.
şecere-i hilkat	.23, 61, 609.
~in iki meyvesi	.819.
şecere-i maneviye	.319.
şecere-i nuraniye	.335, 743.
şecere-i semavî	.321.
şecere-i tuba	.168.
nuranî ~	.681.
şecere-i tuba-i Cennet	.774.
şecere-i tuba-i İslâmiyet	.743.
şefa'at	.469, 506, 621, 652, 668.
Resul-i Ekrem'i ~için nasıl bulacağız?	.856.
şefa'atçı	.128, 131, 133, 653.
şeffafiyet	.415.
şefi506.	
şefi519.	
şefkat	.26, 49, 50, 51, 52, 53, 67, 68, 130, 131, 132, 386, 404, 428, 437, 438, 440, 478, 486, 497, 498, 545, 548, 559, 605, 638, 656, 678, 679, 695, 715, 716, 720, 776, 780, 823, 843.
yetimâne bir ~	.26.
şefkat-i mukaddese	.149, 482.
şefkat-i valide	.68.
şehadet	.732.
şehavanî	.47.
şehid-i mazlum	.707.
şehit	.17, 93, 547, 790, Bkz. şüheda.

~ kendini hayy bilir	803.	şeriat-ı fitriye	810.
~ sekeratı tatmaz	803.	Şeriat-ı Garra	224.
şehitlik makamı	Bkz.: makam-ı şahadet.	şeriat-ı Hristiyanıye	736.
şehr-i Ramazan	680.	şeriat-ı iradiye	795.
şekavet	375.	şeriat-ı İseviye	293.
şekavet-i ebediye	41, 427.	şeriat-ı İslâmiye	93, 94, 446, 529, 737, 738, 745.
şekavet-i uhreviye	455.	şeriat-ı kübra	305, 309, 765.
şekl-i mahsus	61.	şeriat-ı Muhammediye	16, 790.
şekva	45, 466, 472, 480, 481, 695, 764.	şeriat-ı âliye	293.
şem'a	121.	şeriat-ı kübra-i fitriye	810.
şems	34, 434, 664.	şeriat-ı Muhammediye	362.
~in silkinmesi	798.	şeriat-ı Muhammediye (a.s.m.)	329.
~in timsali	805.	şerif-i Mekke	620.
Şems-i Ezeli	434, 516.	şerik	377.
şems-i hakikat	179.	şerr-i kalil	71.
şems-i hidayet	337, 343.	şerr-i kesir	71.
şems-i kemalât	525.	şetim	66.
şems-i Risalet	138.	şevk	145, 611, 833.
şems-i sermed	340.	şevk-i beka	144.
Şemsüşşûmus	22.	şevk-i mukaddes	149, 482.
şenaat	67.	şevk-i mutlak	37, 614, 854.
şenî	464.	şeyatin	303.
şer	65, 71, 72, 73, 446, 451, 580.	~in yaratılması	72.
~lerin halk ve icadı	827.	Şeybe ibni Osmani'l-Hacebiyye	276.
~lerin yaratılması	72.	şeyh	41, 78, 105, 573, 596.
~rin halkı	71.	~ler silsilesi • Bkz.: silsile-i meşayih.	
şer'an	103.	Şeyh Abdülkadir-i Geylânî	173.
~çirkinlik	66.	Şeyh Rahmetullâh-ı Hindî	280.
şerait-i hayat	555.	Şeyheyn	88, 90, 619.
şerait-i hayatiye	20.	Şeyheyn Hadisi	586.
şeref	31, 485, 622, 799, 844.	Şeyh-i Geylânî	271, 593.
Şeref-i Benîâdem	371.	şeyhlik	121.
şeref-i dünyeviye	81.	şeytan	71, 72, 73, 83, 200, 220, 235, 272,
şeref-i insaniyet	337.	310, 338, 373, 438, 449, 452, 520, 521, 522, 524,	
şeref-i intisap	747.	526, 528, 529, 530, 532, 534, 556, 562, 565, 640,	
şeref-i keramet	676.	660, 688, 699, 706, 712, 763, 768, 804, 816, 848;	
şeref-i nev-i insan	342.	Bkz.: şeyatin.	
şerh	725.	~a karşı münazara	521.
şeriat	48, 322, 325, 326, 329,	~i ilzam	848.
335, 346, 358, 363, 366, 368, 453, 623, 684, 752,		~in desisesi	520, 523, 544.
753, 765, 766, 767, 768, 775, 776, 780, 797, 822;		~in en müthiş hücumu	848.
Bkz.: daire-i şeriat.		~in ilzam edilmesi	562.
~ ikidir	810.	~in mesleği	562.
~ ile alakalı mesele • Bkz.: mesele-i şer'iye.		~in şakirtleri	522, 530, 700.
~a olan hürmet • Bkz.: hürmet-i şer'iye.		~in şakirtlerini ilzam	848.
~a tebaiyet	869.	~la münazara	850.
~a uygun manalar • Bkz.: mana-i örfi-i şer'î.		~ların gaybî haberlerden kesilmeleri	661.
~in cüzleri	869.	~ların halk ve icadı	827.
~in hikmeti • Bkz.: hikmet-i şer'iye.		~ların halkı ve icadı	71.
~in kesin hükümleri • Bkz.: nusus-u şeriat.		~ların hilkatı	72.
~in muhafazası	174.	Şeytan	
sıfat-ı kelâmdan gelen ~	810.	~la Münazara	562.
tarikât ve hakikat ~in hadimidir	869.	şeytan-ı ahmak	96.
Şeriat-ı Ahmediye		şeytan-ı cin	
~nin medeniyeti	802.	~nin davaları ve desiseleri	848.
şeriat-ı Ahmediye (a.s.m.)	747.	şeytan-ı cinnî	699, 725.

şeytan-ı ins	699, 725.
~in davalan ve desiseleri	848.
şeytan-ı insî	862.
şeytan-ı racîm	82, 104.
şeytanî	
~ desise	529.
~ meslek	562.
Şikk	297, 357.
Şia • Bkz.: ehl-i teşeyyu	
Şialar	182, 616, 619.
Şialık	616.
şiddet-i belâgat	805.
şiddet-i hırs	709.
şifa	375.
Şifa-i Şerif	197, 198, 216, 227, 236, 305, 332.
şifre-i lâhiye	858.
şiiir	37, 314, 315.
Abdûlmuttalib'in ~i	246.
Nâbiğa'nın ~i	249.
şikak	442, 445, 453, 455, 840.
şimal	
~de çıkan dinsizlik	812.
şimendifer	97.
şimşek	87.
şirk	288, 290, 420, 431, 433,
434, 435, 611, 633, 762, 784.	
~teki müşkülât	430.
şirket	35.
şirk-i hafi	774.
Şirviye	251.
~ Perviz	186.
şöhret	56, 108, 463, 702, 802.
~ hırsı • Bkz.: hırs-ı şöhret.	
şöhret-i kâzibe	81, 106, 108.
şöhretperest	473.
şöhretperestlik	699, 702, 703.
şua	787.
Şuaat-ı Marîfetinnebi	345.
şua-ı i'cazını	861.
Şualar	787.
şuhudî	867.
şuhud-u kalbî	752.
şuhur-u selâse	79, 470.
şuhut	17, 137.
şuunat	498.
şuunat-ı mukaddese	490.
şuunat-ı rububiyet	484, 490, 498, 515.
şuunat-ı Sübhaniye	500.
~nin zuhuru	846.
şuun-u ilâhiye	346.
şuur	389, 445, 583, 649, 651, 796.
şübehat	47, 763, 773.
şüheda	16, 17, 672.
~ ve ehl-i kubur	17.

şükran	480, 481, 629, 648.
şükran-ı nimet	463.
şükretmeyen	853.
şükr-ü fitrî	611.
şükr-ü hakikî	678.
şükr-ü manevî	110, 611, 628, 677, 680.
şükr-ü mutlak	37, 614, 854.
şükür	28, 45, 51, 55, 77, 108,
132, 379, 401, 402, 480, 481, 537, 568, 575, 607,	
609, 610, 611, 612, 613, 614, 628, 662, 677, 679,	
695, 717, 756, 758, 764, 772, 773, 778, 824, 853.	
~ etmemek	609.
~ nimet hazinesinin anahtarıdır	853.
~ün davetçileri	611.
~ün envai	612.
~ün mukaddimesi	853.
fitrî ~	611.
gayrışıurî bir ~	611.
hayvanattaki ~	611.
musibetlerde Allah'a ~ etmek	807.
nimetlerin ~ü	676.
şükürsüzlük	609, 611, 612.
şümül-ü rahmet	643, 644.
şümus	793.
şüphe	
imanî meselelerde ~	805.
şürb	680.
Şührebile'l-Cu'fi	242.

T

taabbüdî	674, 858.
taaddüt	556.
taallukat	446.
taam	205, 497;
Bkz.: mat'umat.	
~in bereketi	226.
taassub-u dinî	741.
taassup	545, 741, 866.
taat	606.
tab	312.
tabaka-i arz	137.
tabaka-i avam	348, 641.
tabaka-i beşer	462.
tabaka-i hayat	15, 16, 17, 18, 19.
~in en ulvîsi	19.
en basit ~	18.
tabaka-i vücut	421.
tabakat-ı beşer	
~ muharebesi	800.
tabakat-ı ehl-i kemal	529.
tabakat-ı ulema	241.
tabakat-ı vücut	422.
tabasbus	463.
Taberanî	198.

Taberî	211, 332.	tahvil-i vücüt	18.
tâbi	795.	takavvüs	807.
tabiat 62, 120, 150, 401, 404, 414, 431, 644, 645, 761, 795, 810.		takdir	18, 31.
~ bataklığı	24.	takdir-i Hudâ	121.
~ dalâleti	483.	takdis	622.
tabiatperest	761.	taklit	525, 639, 739.
tabiî	414.	~den kabul	629.
~ felsefe	717.	körü körüne ~	544.
Tâbiîn	138, 139, 142, 173, 193, 206, 215, 221, 222, 244, 265, 471, 595, 596.	taklitçilik	725, 733, 736.
tabiiyyun	94, 414.	taksimûla'mal	725.
tabip	507.	takva	166, 366, 472, 529.
tabirat-ı İlâhiye	673.	takva-i hakikî	740.
tabirat-ı Nebeviye	673.	takvimcilik	34.
tabir-i Kur'ân	581.	talebe.	
tablacı	676, 677.	~liğin hassası ve şartı	576.
tadil-i erkân	766, 777.	talebe-i ulûm	589.
tadil	769.	~un kabz-ı ervahı	589.
Taff	170.	taleb-i mağfiret	276.
tagayyür	844.	taleb-i rızık	457.
tagayyürat	337.	talha	219.
tağyir	478, 479, 483, 491, 498.	Talha	170.
Taha	692.	talib-i dünya	114.
tahakküm	462, 738, 799.	talimat-ı Rabbaniye	461.
tahammül	684.	talim-i hakaik	596.
tahammülsüzlük	684.	taltif	478, 843.
taharrüf	646.	tama	679, 709, 711, 862.
taharrük	484.	tamâ	29.
tahattur-u farazî	66.	tamahkârlık	461.
tahattur-u faraziyyat	65.	tamam-ı ismet	47.
tahattur-u hükm-ü şer'î	762.	tamam-ı mizan	403.
tahavvül	145.	tanzim	387, 388, 389, 794, 810.
tahavvülât	360, 421.	tarafgir	456.
tahavvülât-ı zerrat	60, 623.	tarafgirlik	83, 442, 451, 452, 455.
tahayyül-ü şetim	66.	garazkârâne ~	451, 452, 454.
tahdis-i nimet	54, 55, 607, 624, 626, 628, 649, 854.	taraf-ı ilâhî	522.
tahdiş-i ezhan	636.	tarassudat-ı semaviye	351.
tahiyyat	668.	tarih	814.
tahkik	639, 739.	tarihçe-i hayat-ı maneviye	518.
~ mesleği	579.	tarih-i İslâm	738.
tahkikat	326, 386, 387.	tarik	776, 777, 780;
tahkir	107, 864.	Bkz.: turuk.	
tahribatçı	742, 743.	aczimendî ~i	821.
tahric-i hadis	213.	en âlâ ve en yüksek ~	614.
tahrifat	95, 278.	en kısa ve en müstakim bir ~	869.
tahrip	483, 798.	eslem ~	780.
tahsinat	361.	kısa ~	780.
tahtelarz	20.	tarikât	41, 85, 105, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 759, 762, 764, 765, 766, 768, 771, 773, 774, 776, 822, 868, 869.
~ madenler	618.	~ kahramanı	593.
taht-i nezaret	80.	~ şahları	471.
tahvil	483.	~ şeriâtın hadimidir	822.
		~ taassubu	770.
		~ berzahı	84, 596.
		~e fazla ehemmiyet verenler	822.

~in ezvak ve keramati	.869.
~in lezaizi	.869.
~in neticeleri	.754.
~in sekiz varta-i mühimesi	.869.
~in semerati	.869.
~in semerati ve faydaları	.773.
~in sirri	.867.
~lerin gayesi ve faydası	.822.
~lerin gayesi ve neticesi	.593.
~lerin nokta-i muntehası	.40.
en mühim ve müessir ~	.598.
Nakşî ~i	.598.
tarik-ı aczmendî	.37, 614, 854.
tarik-ı cehriye	.776.
tarik-ı dünya	.113, 114.
tarik-ı gayrimeşru	.800.
tarik-ı hak	.16, 420, 574, 714, 747, 758.
tarik-ı hakikat	.747.
tarik-ı Nakşî	.37, 40.
tarik-ı Nakşibendî	.37, 821.
tarik-ı ubudiyet	.614.
tarz-ı intihabat	.411.
tasannu	.29, 444, 646, 774.
tasarruf	.74, 144, 153, 189, 378, 392, 393, 396, 409, 412, 418, 421, 423, 646, 653, 654.
~ sahibi • Bkz.: sahib-i tasarruf.	
tasarrufat	.371, 388, 416, 421, 423, 644.
tasarrufat-ı lâhiye	.845.
tasarrufat-ı kudret	.348, 424.
tasarruf-u kudret-i lâhiye	.159.
tasavvuf	.40, 41, 553, 640, 646, 750.
tasavvur	.639, 847.
tasavvurat	.695.
tasavvur-u küfür	.66.
tasdik	.639, 824.
tashih	.333, 686.
tasvirat	.411.
taş 300.	
~in konuşması	.158.
tat alma duyusu • Bkz.: kuvve-i zaika.	
tatlı deniz	.550.
tatlik	.48.
taun	.190, 810, 836.
manevî ~	.810.
tavr-ı Nebevî (a.s.m.)	.565, 850.
tavsif	
her şeyi olduğu gibi ~ etmek	.802.
tavuk	.112, 113.
~un yavrusunu müdafaası	.68.
Tavus (Abdurrahmanî'l-Yemânî)	.244.
tavus	
~ civcivi	.168.
~ kuşu	.73, 145, 168.
tavzif	.845.
tayr-ı hümayun	.168.

tayyibat	.23.
tazarru'	.772.
tazarruf	.647.
tazelenmek	.489.
taziye-name	.831.
tazyikat	.607.
tearûf	.539.
tearûf-ü umumî	.161.
teavün	.539, 542.
tebaiyet	.368.
tebarekâllah	.146.
tebdil	.479, 483, 490, 498.
tebdil-i eşya	
~daki hikmet-i azîme	.844.
tebdil-i mekân	.18.
tebeddül	.74, 145, 844.
tebeddülât	.337, 546.
Tebe-i Tâbiîn	.471, 595.
tebelbül-ü akvam	.541.
tebessüm	.807.
tebligat	.358.
tebliğ	.326, 327, 330, 336, 366, 367, 591, 592, 670, 752.
tebliğ-i risalet	.367.
Tebük	
~ Savaşı • Bkz.: Gazve-i Tebük.	
tecavüz	.603, 604, 729, 802.
tecdid-i biat	.154, 290, 304.
tecdid-i iman	.556, 557.
tecdid-i lezzet	.26.
tecdit	.490, 491.
teceddüt	.489, 556, 845.
tecelli	.795.
tecelligâh	.23, 819.
tecelli-i amme	.643.
tecelli-i azam	.431.
tecelli-i ehadiyet	.416, 419, 420.
tecelli-i hassa	.643.
tecelliyat.	
~in tenevvüü	.149.
Esma-i Hüsnanın ~ı	.149.
esmanın ~ı	.141.
tecelliyat-ı kahriye	.98.
tecerrüt	.415, 421.
tecevvüf	.646.
tecrit	.78.
teçhizat-ı hayatiye	.403.
tedafü	.803.
tedai-yi hayalât	.65.
tedai-yi hayalî	.66.
tedbir	.18, 34, 144, 342, 478.
~in kolay olması	.423.

tedenni	.741, 801.	telezzüz	.611, 807.
tedenniyat	.72.	telif	.600, 601, 634, 636.
tedvir	.153.	telkin.	
teellüf	.646.	~ kabiliyeti	.810.
teellümat	.132.	Telvihat-ı Tis'a	.867.
teenni	.472.	temasül	.808.
teenni-i hikmet	.460.	temaşa-i tesbihfeşan	.34.
teessürat	.132.	tembellik	.725, 808, 863.
tefahur	.808.	temeddüh	.778.
tefekkür	.86, 145, 359, 751, 776, 780, 868.	temelluk	.29, 444.
~ ubudiyeti	.860.	Temim	.282.
tefekkür-ü aklî	.774.	temsil	.161, 348, Bkz.: sırr-ı temsil.
tefekkür-ü Arabî	.321.	temsilât	.634, 640.
tefekkür-ü hakikî	.319.	temsilât-ı Kur'âniye	.635, 640.
tefelsüf	.646.	tenakür	.539.
tefeül	.580, 593, 594.	tenasül	.129.
Kur'ân ile ~	.580.	tenasüp	.808.
tefevvuk	.646.	tenavül	.677.
tefeyyüz	.598, 685.	tenazu	.802.
tefeyyüzat	.753.	tenevvüat	.337.
tefrit	.621.	tenevvür	.601.
tefsir	.161, 318, 355, 625, 650, 660, 665.	tenezzühgâh	.375.
tefsir-i Arabî	.345.	tenezzüh-ü zatî	.482.
teviz	.808.	tenkit.	
tehalüf	.646.	~ kabiliyeti	.810.
tehalüf-ü ukul	.452.	tenperverlik	.725, 863.
tehasum	.539.	tenvir	.346, 569, 695, 696.
tehdid-i Kur'âniye	.98.	tenvir-i daimî	.26.
tehzib-i ahlâk	.679.	tenzih	.777.
tek şey.		tenzih-i hakikî	.769.
bir ~in yaratılması	.839.	Tepelice	.66, 826.
tekâlif-i hayatiye	.19, 583.	teradüf	.646.
tekâlif-i şer'îye	.767, 774.	terahhum	.150.
tekâmül	.803.	terakki	.74, 742, 803, 866.
tekebbür	.535, 799, 807.	~nin esası	.742.
~ün menbai	.808.	terakkiyat	.72, 518, 555, 685, 753, 808.
tekellüf	.645.	terakkiyat-ı beşeriye	.504.
tekellümat-ı Nebeviye	.587.	terakkiyat-ı daimî	.551.
tekellümat-ı tesbihiye	.484.	terakkiyat-ı maneviye	.93, 662, 775.
tekellüm-ü ilâhî	.570, 571.	terakkiyat-ı maneviye-i beşeriye	.70.
tekemmül	.168.	terakkiyat-ı medeniye	.716.
tekemmül-ü ruh	.869.	terbiye	.130, 153, 342, 370, 400, 403, 407, 478, 559, 678.
tekfir	.572, 617, 769.	terbiye-i medeniye	.716.
tekke	.755, 766.	terbiye-i milliye	.716.
teklif	.655, 767, 768.	tercüman-ı kelâm-ı ezeli	.328.
teklif-i ilâhî	.655.	Tercümanü'l-Kur'ân	.193, 230, 247.
teklif-i mâlâyutak	.119.	tereffüh	.807.
tekrar-ı ayet	.346.	terettüb-ü netice	.808.
tekzip	.609.	terfi	.566.
telâhuk-u efkâr	.367.	terhis	.845.
telâkki-i bilkabul	.260.	terhisat	.403.
telâkkiyat	.82.		

terk-i âdet	806.	tevacukat-ı Kur'âniye	859.
terk-i dünya	37.	tevacuk-u Kur'âniye	860.
terk-i enaniyet	724.	tevakuf	74.
terk-i hestî	37, 821.	tevatür	15, 158, 161, 162, 163, 164, 203, 209, 214, 215, 221, 222, 241, 245, 246, 251, 252, 271, 328, 335, 353, 365; <i>Bkz.: manevî tevatür.</i>
terk-i masiva	759, 761.	sarih ~	162.
terk-i terk	37, 821.	tevatür-ü hakikî	221.
terk-i ukba	37, 821.	tevatür-ü manevî	162, 188, 201, 204, 220.
terk-i zekât	462.	tevatür-ü manevî-i kat'î	215.
terk-i dünya	821.	tevazu	535, 626, 627, 799, 807, 808.
tertib-i eşya	460.	tevazün	803.
tertib-i Kur'ân	312.	tevbe	450.
tertib-i mukaddemat	808.	Tevbe	691.
tesadüf	150, 312, 337, 381, 400, 584, 630, 644, 645, 646, 649, 651, 662, 692, 693, 717.	teveccüh-ü amme	108.
tesadüm	802.	teveccüh-ü ehadiyet	420.
tesadüm-ü efkâr	452.	teveccüh-ü nâs	772.
tesanüt	542, 632, 723, 803, 804, 808.	teveccüh-ü rahmet	700.
tesbih	227, 228, 398, 499, 511, 512, 513, 569, 683, 777.	tevehhüm-ü ebediyet	133.
tesbihat	497, 589, 604, 606, 669, 777, 851.	tevekkül	28, 45, 54, 101, 457, 458, 472, 710, 774, 808.
melâikelerin ~ı	589.	Hakka ~	864.
namaz ~ı	603.	tevekkül-ü imanî	716.
tesbihat-ı Nebeviye	569.	tevessü	810.
tesbihat-ı Rabbaniye	495.	Tevfik	601, 643.
tesbihat-ı uzma	669.	tevfik-i ilâhî	585.
teselli	289, 752, 774.	<i>Tevhide Dair Yüksek Bir Marifetname</i>	783.
teshilât	629, 635, 638.	tevhidî	613.
tesir-i hakikî	740, 794.	tevhid-i azam	390.
teslim	472, 639, 640, 774.	tevhid-i hakikî	552, 622, 739.
teslim-i İslâmî	716.	tevhid-i ilâhî	552.
teşahhus	412, 413.	tevhid-i imanî	444.
teşaub-u akvam	541.	tevhid-i kible	594, 595.
teşekki	481.	tevhid-i kulûb	444.
teşekkülât-ı zerreviye	19.	tevhid-i ma'budiyyet	386.
teşekkür	370, 677.	tevhid-i ulûhiyyet	386.
teşerrüf	646.	tevhid-i zahîrî	552.
teşhir-i sanat	26.	tevhit	346, 361, 386, 420, 445, 557, 561, 570, 612, 620, 648, 788, 796; <i>Bkz.: mahz-ı tevhit, mertebe-i uzma-i tevhit, hakikat-i tevhit, makam-ı azam-ı tevhit, mertebe-i tevhit, kelâm-ı tevhidî, mertebe-i tevhid-i rububiyet, cümle-i tevhiydiye, mertebe-i uzma-i tevhidî.</i>
teşkikat-ı vehmiye	353.	~in yüksek mertebesi	143.
teşrif-i Nebevî	194.	~nurları • <i>Bkz.: envâr-ı tevhit.</i>	508.
teşrik-i mesai	466.	duanın verdiği ~	508.
teşt	209.	tevil	52.
teşvik	773.	Tevrat	278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 291, 293, 335, 357, 368.
tetavül	807.	~'ın Peygamberimiz'e ait ayetleri	283.
tetkikat-ı fenniye	86.	tevzin	388, 389.
tevacuk	151, 314, 630, 642, 643, 646, 647, 650, 691, 692, 693, 749, 833, 859, 860, 863, 864, 867.	teviziniyet	387.
~taki işaret-ı gaybiye	855.	teyze	438.
tevacukat	630, 641, 643, 648, 649, 650, 651, 689, 691, 693, 860.		
~a dair olan fihriste	860.		
~a gelen evham	855.		
~in meziyeti	855.		
tevacukat-ı gaybiye	631, 632, 648, 649, 650, 651.		

tezahum	.802.
tezahür	.146.
tezat	.808.
tezehhüt	.27.
tezellül	.123, 535, 536, 807.
tezvüvüç	.47, 194.
tezkiye-i nefis	.774, 777, 869.
tezlil	.463.
tezyid-i hüsn	.26.
tezyin	.361.
tezyinat	.361, 410, 411.
tıfl-ı nevreşide	.323.
tılsım-ı acip	.843.
tılsım-ı kâinat	.328, 633, 832.
~in muamması	.843.
tılsım-ı muğlâk	.336, 360.
tımar	.720.
tip • Bkz.: ilm-i tıp.	
ticaret	.248, 302, 384, 681, 682.
~hayatı • Bkz.: hayat-ı ticariye.	
~in esası	.742.
ticaretgâh	.375, 396.
ticarî.	
~ kazanç • Bkz.: rıbh-ı ticarî.	
tilâvet-i Kur'ân	.683.
~ sevabı	.860.
tilki	.709.
tımsal-i rahmet	.337.
tîn	.662.
Tirmizî	.197, 201, 221, 229, 332.
tiryak	.42, 827.
tiyatro	.715.
tohum	.382, 388, 665.
~ların mevâtı	.18.
tok 74, 462, 799.	
tokat	.118, 566, 567, 589, 593, 605, 635, 851.
top 742, 743.	
toplama işlemi • Bkz.: cem.	
toprak	.500, 504, 505.
topuz	.82.
tuba-i Cennet	.58.
tuba-i hilkat	.38.
Tufeyl ibni Amr.	
Resul-i Ekrem'in ~'a duası	.250.
tulûat-ı kalbiye	.469.
tulû-u Hak	.287.
Tur-i Sina	.287, 524.
turra	.39.
turuk	
~ların başı	.595.
turuk-u evliya	.616.
turuk-u hafiye	.755.
turuk-u velâyet	.750, 867.

tuzlu	
~ deniz	.550.
Tübbâ	.281, 294.
~nın şiiri	.294.
tüfek	.742, 743.
türbe	
~lere kurban kesilmesi	.621.
eazım-ı İslâmın ~leri	.615.
eazım-ı İslâmiyenin ~leri	.622.
evliyanın ~leri	.617.
Türk	.543, 712, 713, 714, 718, 719, 744.
~ düşmanı	.713.
~ milleti	.543, 713, 714, 718, 719.
Türkçe	.719, 735.
~ kamet	.730.
Türkçü	.713, 719.
Türkçülük	.713, 718, 720, 730.
Türkler	.190, 543, 720, 730.
Türklük	.543, 730.
tüsü	.804.

U

Ubade ibni Samit	.180.
Ubeyd	.17.
Ubeydullah	.229.
ubudiyet	.31, 51, 70, 346, 358, 366, 368, 383, 398, 503, 508, 530, 536, 537, 576, 654, 668, 669, 671, 676, 679, 683, 685, 763, 764, 772, 774, 776, 849.
~in manası • Bkz.: mana-i ubudiyet.	
ubudiyet-i beşeriye	.682.
ubudiyet-i halise	.739.
ubudiyet-i kâmile	.473.
ubudiyet-i külliye	.360.
ubudiyet-i Muhammediye	.772.
ucb	.778.
Ucban	.261.
uhrevî	.473, 613, 751.
~ âlem	.392.
~ dost	.706.
~ fevaid	.25.
~ hâsılat	.682.
~ kazanç	.576.
~ meyve	.765.
~ meziyet	.448.
~ saadet	.159.
Uhud	.179.
~ Dağı	.229.
~ Savaşı • Bkz.: Gazve-i Uhud.	
uhuvvet	.442, 444, 445, 539, 542, 632, 712, 713, 718, 719, 730, 754, 813, 840.
bâkî ~	.712.
ebedî ~	.712, 713.
samimi ~	.803.
uhuvvet-i İslâmiye	.455, 542.
~nin inkişafı	.801.
uhuvvet-i milliye	.542.

ukde-i hayatiye	619.
Ukkaşe İbni'l-Muhassini'l-Esedî	235.
ukke	254.
ukul-ü beşeriye	313.
ulema	15, 181, 373, 712.
ulema-i Arabiye	667.
ulema-i azîme-i Sahabe	230.
ulema-i Benîisrailiye	156.
ulema-i ehl-i zahir	573.
ulema-i ilm-i huruf	319.
ulema-i ilm-i kelâm	552, 553, 554.
~in allâmeleri	323.
ulema-i İslâm	57.
ulema-i mağrip	255.
ulema-i Nasarâ	282.
ulema-i Sahabe	222, 226.
ulema-i şeriat	241.
ulema-i Yehud	280, 281, 285.
ulema-i zahir ve bâtının	265.
ulemaüssû	672, 723, 730, 735, 736, 743.
ulûhiyet	94, 95, 96, 358, 371, 377, 666;
Bkz.: <i>tevhid-i ulûhiyet</i> .	
ulûhiyet	94.
ulûhiyet-i mutlaka	434.
ulûm-u âliye	369.
ulûm-u beşeriye	751.
ulûm-u hafiye	749, 867.
ulûm-u imaniye	599, 725.
ulûm-u mütenevvîa	687.
ulûlazm	524, 588.
ulûlemr.	
~in ciddiyeti	807.
~in mahviyeti	807.
ulüvvücenaplık	449.
ulvî 23, 627.	
~ fedakârlık	547.
~ makam	613.
~ vazife	342.
ulviyet	80, 329, 729.
ulviyet-i üslûp	663, 664.
Umeyr	188.
umumiyyet-i ihvan	577.
umur-u dünyeviye	55, 449.
umur-u gaybiye	159, 165, 174, 179, 189, 191.
~ye dair hadisler	169, 834.
umur-u hasise	794.
umur-u istikbaliye	786.
umur-u uhreviye	55.
~ye mukabil hediye almak	820.
umur-u zaile	57.
unsuriyet	91, 92, 547, 712, 717,
718, 743, 744, 802, 803.	
~fikri	541, 546.
~milliyeti	744.

menfi ~	542, 548.
unsuriyetperver	91, 546.
unsuriyetperverlik	105.
unutkanlık • Bkz.: <i>nisyan</i> .	
unutma • Bkz.: <i>nisyan</i> .	
Urve ibni Ebî Ca'de.	
Resul-i Ekrem'in ~'ye duası	248.
usul-i imaniye	772.
usul-ü imanî	655.
usul-ü imaniye	515.
usul-ü kelâmiye	760.
usul-ü medeniyet	116.
usul-ü şeriat	605.
usulüddin	758.
~imamları	552.
Utbe	836.
Utbe ibni Ebî Leheb	186.
Resul-i Ekrem'in ~hakkında bedduası	252.
uyku	583;
Bkz.: <i>hakikat-i nevmiye, nevm</i> .	
~nun kaçması	459.
uzlet-i makbule	79.
uzuv	
alil bir ~ reçetesi	793.
Uzza	270.

Ü

Übeyy ibni Halef	176, 260.
ücret	618.
ücret-i uhreviye	75.
üç aylar • Bkz.: <i>şuhur-u selâse</i> .	
Ükeydir	189.
ülfet	752.
ümem-i salife	315.
ümîd-i mutlak	742.
ümitsizlik	Bkz.: <i>yeis</i> .
ümmet	49, 166, 167, 175, 178, 181, 657.
~in ibadetleri	167.
~in istiazesi	790.
~in meziyeti, fazileti, saadeti	657.
~in salavat namıyla duası	846.
~in salâvatı	362.
~in yetmiş üç fırka olması	835.
ümmet-i azîme	810.
ümmet-i merhume	288.
ümmet-i Muhammed (a.s.m.)	
~in melâike ve cinlerle temasları	
ve tekeللümleri	271.
ümmet-i Muhammediye	288, 356, 527.
Ümmü Cemil	275.
Ümmü Eymen	303.
Ümmü Fadl	187.
Ümmü Haram	180, 835.

Ümmü Ma'bed	256.
Ümmü Malik	254.
Ümmü Seleme	170, 265, 269.
Ümmü Süleym	194.
Ümmü'l-Mü'minîn	265.
Ümmü'l-Mü'minîn Ümmü Seleme	258.
ünsiyet	468, 475, 508, 752, 774, 847.
ünvan-ı âlî	246.
ünvan-ı velâyet	516.
ünvan-ı zîşan	247.
Üsame	218.
Üsame bin Zeyd	218, 269.
üslûb-u âlî	665.
üslûb-u bedî.	
~in i'cazı	308.
üslûb-u Kur'âniye	858.
üstad-ı azam	369.
Üstad-ı Ezeli	189, 327.
üstad-ı küll	90, 518, 847.
üstad-ı mutlak	637.
Üstad-ı Zülcelâl	792.
üstat	45, 51, 594, 625, 706, 707, 723.
en mukaddes ~	595.
Üstat	52, 333, 700, 814, 817.
Gönüller Fatihî Büyük ~	814.
üstatlık	262.
Üveys-i Karanî	694.

V

Vacibü'l-Vücut	36, 140, 141, 142, 149, 405, 422, 423, 480, 482, 487, 488, 489, 516, 667, 760.
~a intisap	845.
~un kudsiyeti ve istiğna-i zatısı	512.
~un mahiyet-i kudsiyesi	423.
~un şununatı	499.
~un vücudu	554, 759, 760.
~un vücudu ve vahdeti ve sıfâtı ve esması	372.
~mekândan münezzehtir	515.
vacip	41.
vadi-i hüsrân	647.
vahdaniyet	70, 324, 325, 331, 341, 359, 368, 369, 373, 389, 391, 399, 491, 557, 664, 850;
Bkz.: mühr-ü vahdaniyet, hatem-i vahdaniyet, kemal-i vahdaniyet.	
~dellâlı	326.
~in delilleri • Bkz.: bürhan-ı vahdaniyet.	
vahdaniyet-i ilâhiye	324, 325, 345, 368, 396.
vahdet	34, 35, 37, 360, 385, 391, 399, 406, 418, 419, 434, 435, 445, 487, 539, 648, 787, 794, 804, 806;
Bkz.: sırr-ı vahdet, bürhan-ı vahdet, yûs-ü vahdet, sikke-i vahdet, mühr-ü vahdet, kibriya-i vahdet.	
~teki kolaylık	430.
vahdet-i hakikiye	145.
vahdet-i içtimaiye	444.

vahdet-i itikat	444.
vahdet-i rububiyet	633.
vahdet-i saltanat	417.
vahdet-i şuhut	147.
vahdet-i vücut	138, 147.
vahdetülvücut	138, 139, 142, 143, 144, 147, 759, 761, 832, 868.
~ meşrebi	761, 832.
~un mahiyeti	832.
vahdetüşşuhut	138, 759, 868.
Vahid	140, 383, 389, 413, 417.
Vahid-i Ehad	33, 142, 387, 391, 394, 397, 419, 431, 433, 434.
vahid-i sahih	804.
Vahid-i Zülcelâl	397, 427.
vahidiyet	396, 397, 417, 418
Bkz.: imdad-ı vahidiyet.	
~misali	396.
vahidiyet-i saltanat	417.
vahit	434.
vahiy	137, 160, 161, 165, 284, 290, 296, 303, 322, 661, 758, 759, 766, 771.
~in başlangıcı • Bkz.: bidayet-i vahiy.	
~in taksimatı	587.
~nuru	Bkz.: nur-u vahiy.
vahşet	752.
~devri	617.
vahşet-i mutlaka	376.
vahşî	732, 806.
vahy-i mahz	161.
vahy-i sarihi	160.
vahy-i semavî	16.
vahy-i zımnî	161, 587.
vaiz	117.
vaizlik	108, 117.
vak'a-i Cemel	169.
Vak'a-i Cemel	166, 170.
Vak'a-i Fil	301.
vak'a-i Havariç	169.
vak'a-i Sıffin	169.
Vak'a-i Sıffin	90.
vakar	535, 807.
vakayi-i âlem	315.
vakia-i bereket	198.
vakıat-ı berzahiye	308.
vakıat-ı istikbaliye	308.
vakıat-ı kevnîye	314.
vakıat-ı uhrevîye	308.
vakt-i ecel	411.
valide	20, 59, 68, 129, 131, 132, 437, 440, 441, 486; Bkz.: valideyn.
~lik şefkati	827.
~nin evlâdına karşı şefkati	437.
~nin hakkının kesilmesi	827.
çocukları vefat eden ~ler	831.

validelik	.68.	vehhabiyet	.386.
valideyn	.437, 840.	vehham.	
~e hürmet	.440.	~ dostlar	.850.
ihtiyar ~e şefkat	.840.	vehhamlık	.78.
Varaka bin Nevfel	.295.	vehim	.556, 565, 705.
Vâris	.696.	velâdet-i Ahmediye (a.s.m.)	.297.
varta	.147, 757, 761, 770, 771, 772.	Velâdet-i Ahmediye (a.s.m.).	
varta-i mühimme	.869.	~ gecesi	.358.
vasıta	.739.	velâdet-i Nebevî	.300.
vasıta-i cer	.27.	velâyet	.40, 84, 86, 172, 356, 516, 572, 573, 574, 583, 592, 593, 750, 751, 752, 753, 756, 757, 760, 762, 764, 765, 767, 770, 772, 790, 868; Bkz.: meslek-i velâyet, sırr-ı velâyet.
vasıta-i halâs	.456.	~in esasları	.868.
vasıta-i nakl-i hüzn	.337.	~in kerameti	.632.
vasıta-i rahmet	.440.	~in üç kısmı	.822.
vasıta-i rızık	.709.	~mertebesi • Bkz.: mertebe-i velâyet.	
vasiyet	.705.	~ve nübüvvet	.770.
vatan	.44, 539, 547, 731, 812, 813.	~yolları	.762, 868; Bkz.: turuk-u velâyet.
vatan-ı aslî	.381, 384.	velâyet-i kübra	.40, 84, 138, 142, 471, 595, 762, 822.
vatanperver.		velâyet-i meczubâne	.574.
~ siyasîler	.813.	velâyet-i suğra	.40.
vaveylâ-i firak	.499.	velâyet-i vusta	.40.
vazife	.849.	velediyet	.545.
vazifedarlık	.725, 863.	~ akidesi	.740.
vazife-i diniye	.604.	velet	.68, 132, 437.
vazife-i fıtriye	.148.	velî	.16, 29, 75, 84, 134, 573, 598, 628, 635, 688, 768, 806, 829; Bkz.: evliya.
vazife-i hayat	.19, 485.	~lik nazarı • Bkz.: nazar-ı velâyet.	
vazife-i içtimaiye	.148.	Velid	.178, 190, 836.
vazife-i Kur'âniye	.631.	Velid ibni Muğire	.275.
vazife-i risalet	.49, 161, 168, 326, 590.	velî-i azîm	.589.
vazife-i şükranıye	.611, 669.	velî-i kâmil	.632.
vazife-i ubudiyet	.669.	velîme	.194, 199.
vazife-i vicdaniye	.724.	velvele-i zikir	.499, 512, 513.
vaziyet-i nuranî	.681.	Venizelos	.544.
ve's-Saffat	.312.	veraset-i Nübüvvet	.40, 84, 86, 135, 137, 144, 471, 553.
vech-i i'caz	.156, 234, 236, 308, 688.	vesait	.138, 384, 545, 546, 740.
vecize		vesika	.77, 78, 117, 828.
imanları coşturan ~ler	.814.	vesile-i bereket	.440.
Vedûd	.36, 52, 478, 496, 498, 500, 501, 843.	vesile-i muhabbet	.381.
vedûdiyet	.500.	vesile-i necat	.456.
vefa	.45.	vesile-i rahmet	.458.
vefat	.75, 129, 131, 132, 180, 191, 266, 267, 476, 589.	vesile-i rızık-ı helâl	.709.
~ eden çocuk	.128, 131, 132.	vesile-i saadet	.337.
mü'minlerin evlâdının ~ının temsili	.130.	vesile-i saadet-i dâreyn	.133, 511.
vefat-ı Nebevî	.166, 171, 246, 263.	vesile-i şöret	.717.
Veheb ibni Münebbih	.281.	vesvese	.556, 848.
Vehhâb	.140, 386.	vesvese-i şeytan	
Vehhabî	.615, 621.	~a müptelâ olanlara ilaç	.826.
~ meselesi	.617.	Veysel Karanî	.407, 408.
Vehhabîler	.615, 616, 617, 620, 621, 623.	vezaif-i hayatiye	.496.
~in âlem-i İslâma tesiratları	.854.	vezaif-i İslâmiyet	.174.
~in Haremeyn-i Şerifeyni istilâları	.854.		
~in mahiyet-i tarihiyesi ve vaziyet-i hâzıraları	.854.		
Vehhabîlik	.623.		

vezaif-i maneviye	.57.
vezaif-i nübüvvet	.473.
vezaif-i uhreviye	.57.
vicdan	.321, 449, 465, 527, 605, 710, 729, 741, 815, 841.
~daki incizap ve cezbe	.795.
~hürriyeti • Bkz.: hürriyet-i vicdaniye.	
canavar ~ı taşıyanlar	.604.
vicdansız	.607, 707.
~gaddarlar	.728.
vicdansızlık	.117.
vifak	.445.
vird	.313, 770.
vird-i zeban	.518, 702.
virt	.550, 594, 861.
kıymetli ve faziletli bir ~	.861.
visal	.19, 143, 144, 381, 385.
vusul	.560.
vuzuh	.532, 533.
vücub-u vücüt	.482, 666.
vücub-u zekât	.462, 545, 739, 800.
vücud	.798.
vücud-u arızî	.141.
vücud-u bâkiye	.497.
vücud-u cismanî	.485.
vücud-u daimî	.385.
vücud-u ebter	.488.
vücud-u eşya	.425.
vücud-u fânî	.500.
vücud-u hakikî	.140.
vücud-u haricî	.99, 421, 796.
vücud-u hissi	.796.
vücud-u ilâhî	.761.
vücud-u ilâhiye	.368.
vücud-u ilmî	.99, 494, 499.
vücud-u manevî	.99, 421, 494.
vücud-u misalî	.137.
vücud-u mümkinat	.422, 760.
vücud-u münevver	.488.
vücud-u nebatî	.497.
vücud-u Sâni	.37.
vücud-u sûrî	.494, 498.
vücud-u şahsî	.779.
Vücud-u Vacib	.422, 488, 759.
vücud-u Vacibü'l-Vücud	.552.
Vücud-u Vacip	.422.
vücud-u zahirî	.404.
vücuh-u i'caz	.688, 689.
vücup	.421, 434, 435, 821.
vücüt	.62, 100, 141, 148, 405, 422, 426, 478, 480, 490, 493, 497, 498, 499, 845.
~âlemleri	.421.
~mertebeleri	.421, 480, 481.

~un hayatı	.810.
vüs'at	.664.
vüs'at-i istidat	.360.

W

Wilson	.544, 546, 740.

Y

yâ Erhamerrâhimîn	.871.
yâ ilâhenâ	.407.
yâ Rab	.785.
yâ Rabbi	.785.
yâ sin harfleri	.810.
yabancı	.Bkz.: ecnebi.
yabanî	.538.
yağ	.254.
yağmur	.71, 212, 214, 251, 252, 411.
~duası	.214, 246.
~un halkı	.71.
~un icadı	.71.
Resul-i Ekrem'in ~duası	.245.
Yahudi	.86, 182, 233, 279, 280, 281, 449.
~milleti	.457, 458, 709.
~uleması	.280.
Yahudiler	.201, 253, 254, 279, 282, 284, 293.
~in Resul-i Ekrem'e suikastı	.277.
dessas ~	.234.
yakîn	.162, 372.
yakîn-i imaniye	.640.
yalan	.106, 192, 205, 208, 315, 339, 366, 368, 466, 527, 683; Bkz.: kizb.
yalancı	.371.
~milliyetperverler	.849.
yalancılık	.80, 102.
yalnızlık	.773.
yamyam	.729.
yâran	.475.
yaratıcılık • Bakınız: hallâkiyet.	
yaratılış • Bkz.: hilkat, fîtrat.	
~ağacı • Bkz.: şecere-i hilkat.	
~in neticesi • Bkz.: hilkat-i kâinat.	
yardımlaşma • Bkz.: teavün.	
~prensibi • Bkz.: düstur-u teavün.	
Yâsin	.28.
Yâsin Suresi	.810.
yaşamak	.487, 488.
yaver-i ekrem	.157.
yavru	.52.
~ların hüsnümaişeti	.709.
~ların rızıkları	.458.
yaz	.745.
~in şiddet-i harareti	.22.

ye's-i mutlak	26, 715, 720, 742.
yed-i beyza	235.
~mu'cizesi	234.
Yedinci Şua	783, 784, 792.
Yehud	
~un uleması	281.
yeis	580, 717, 801, 808.
yeknesaklık	74.
Yemame	190.
~ harbi	235, 267.
Yemame Harbi	188.
yemek	148, 199, 200
Bkz.: taam.	
~ ve çalışmak	462.
az ~	685.
yemek-içmek	682.
Yemen	186, 288, 295, 352.
~padişahı	294, 295.
~Valisi	264.
Yeni Said	77, 101, 105, 125, 538, 615, 656, 828.
~in siyasetten tecennüp etmesi	103.
yer altı ilmi • Bkz. ilm-i tabakatülarz.	
yer küre.	
~nin merkezinin sıcaklığı	21.
~nin yarıçapı	.Bkz. nisf-ı kutr-u arz.
yeraltı	
~ ilmi • Bkz. ilm-i tabakatülarz.	
~ madenleri • Bkz.: tahtelarz madenler.	
yetim-i Ebu Talib	352.
Yevm-i Zikarad	237.
yevmü'l-Hendek	196.
Yezit	92, 178, 190, 836.
yılan	602, 603, 604, 605, 606.
yılanlık	605.
yıldız	30, 32, 34, 37, 38, 395, 398, 425, 434, 550, 661, 664, 697, 698, 809.
~ları konuşuran yıldızname	822.
~ların düşmesi	303.
~ların sukutu	661.
Yirmi Beşinci Söz	630, 650.
Yirmi Dokuzuncu Arabî Lem'a	783.
Yirmi Dokuzuncu Lem'a	784, 785, 787.
Yirmi Dokuzuncu Mektup	853.
Yirmi Dokuzuncu Söz	788, 832.
Yirmi Dördüncü Mektup	833.
Yirmi Sekizinci Söz	600, 636.
Yirminci Mektup	838.
yiyecek	.Bkz.: ekl.
~le ilgili mu'cizeler	.Bkz.: mucizat-ı taamiye.
Yuhanna	289.
yumurta	73, 113.
~daki meyelân-ı hayat	795.
Yunus	691.
Yusuf	87.
~ Suresi Bkz.: Sure-i Yusuf.	

Yusuf Aleyhisselâm	51, 52;
Bkz.: kıssa-i Yusuf Aleyhisselâm.	
Yusuf Suresi • Bakın: Sure-i Yusuf.	
yüsr-ü vahdet	416, 418, 420.

Z

zaaf	679, 685, 695, 696, 709, 716, 804.
~gururun madenidir	808.
zaaf-ı iman	735.
zâd-ı ahiret	56.
zâdüzahire	200.
zafer	808.
zahir.	
~den hakikate geçmek	596.
zahîre-i ahiret	128.
zahîrî	79.
zahir-i şeriat	765.
zahmet	458, 799.
zaif	44.
zakir	336.
zalim	180, 451, 707, 708, 715, 717, 728, 732, 810.
~ düsturu	618.
zalimlik	443.
zalûm	555.
zalûmiyet	450.
zaman	62, 85, 404, 556, 797, 799.
bid'at ~ı	789.
zaman-ı cahiliyet	67.
zaman-ı fetret	294, 655, 856.
zaman-ı hâzır	61.
zaman-ı Sahabe	615.
zarar	72, 73.
~a razı olanlar	605.
zaruret	820.
zaruriyat	797.
~in tezkiri	811.
zaruriyat-ı diniye	571, 737.
zat (a.s.m)	847, 849.
Zat (a.s.m.)	834.
zat-ı Ahmedi	156.
zat-ı Ahmediye (a.s.m.)	161, 166, 191, 234, 277, 356, 358.
~nin kemalâtı	357.
Zat-ı Akdes	486, 612.
~in şuanatı	490.
Zat-ı Akdes-i İlâhî.	
~nin sıfatı ve esması	99.
Zat-ı Bâkî.	
~nin bâkî esması	26.
Zat-ı Ekrem (a.s.m.).	
~in siması	156.
zat-ı İlâhiye	345, 348.
Zat-ı Kadîr	400, 421.

zat-ı muhakkik	89.	~e giden eşya	844.
zat-ı Muhammedî (a.s.m.)	505.	~ haberinin acısı	842.
zat-ı Muhammed-i Arabî	511.	zeval-i hayat	438.
~nin makamı	506.	zevalüfirak	485.
Zat-ı Mukaddes	149, 487.	zevce	48, 49.
zat-ı mübarek	167.	zevç	48, 49.
zat-ı nuranî	94, 745.	zevilervah.	
Zat-ı Rahim.		haşirde ~ın ihyası	793.
~ ve Kerim	205.	zevilhayat	336.
Zat-ı Rahman.		zevilukul	485.
~ ve Rahim	482.	zevk	497, 611, 613, 774.
Zat-ı Rahman-ı Rahim	150.	zevkî	867.
Zat-ı Risalet.		zevk-i imanî	515.
~in akvali ve harekâtı	48.	zevk-i nefsanî	540.
zat-ı ruşenzamir	294.	zevk-i ruhanî	752.
Zat-ı Vacibü'l-Vücut	482, 644, 666, 779.	zevk-i tarikat	754.
~un cemal ve kemali	512.	Zevra	207.
~un kudsiyet ve istiğna-i kemali	498.	Zeyd	48.
~un vücub-u vücudu ve kudsiyeti	515.	Zeyd ibni Harice	267.
Zat-ı Zülcelâl	22, 203, 218, 322, 382, 405, 512, 640, 666.	Zeyd ibni Suvahan	191.
~in kudret ve hikmeti	23.	Zeyneb	47, 233, 258.
~in kudret-i ezeliyesi	423.	Zeynelabidin	173.
~in resulü	191.	zeytin	662.
~in vücub-u vücudu ve vahdeti	386.	Zeyyab İbnü'l-Haris	298.
zatî	405.	zıhar	49.
zayıf	714, 717, 718, 807.	zındık	104, 447, 608, 823.
~ adam	798.	~ların desiseleri	754.
Zebur	278, 280, 283, 285, 288, 291, 293, 357, 368.	mütemerrit ~lar	838.
~da Fahr-i Âlem'i (a.s.m.) tavsif eden ayet	288.	zındıka	42, 83, 118, 123, 455, 602, 604, 606, 754.
~un Peygamberimiz'e ait ayetleri	283.	zi'b 261, 262.	
zehr-i katil	105.	zidergâh	44.
zekâ	709, 710.	zîfikir	154.
zekâ-i beşerî	634.	zîhayat	361, 388, 393, 396, 402, 407, 410, 411, 412, 439, 479, 485, 494, 497, 498, 504, 513, 518, 558, 610, 611, 645, 671, 794, 844, 851.
zekât	109, 460, 461, 462, 463;	~in haceti	342.
Bkz.: vücub-u zekât, terk-i zekât.		~in hikmetleri ve gayeleri	493.
~in ehemmiyeti	841.	~ların hizmetçileri	389.
~in farz olması • Bkz.: vücub-u zekat.		zihin • Bkz.: ezhan.	
zeki	617, 709.	safî ~leri idlâl	798.
zelzele	179.	zikir	39, 223, 346, 361, 435, 499, 512, 513, 550, 683, 752, 860, 861, 868.
zem	465.	zikirhane-i Sübhanî	240.
~min zemmedilmesi	841.	zıkr-i ilâhî	223, 751, 774.
Zemahşerî	768, 769.	zıkr-i kalbî	774.
zemin	31, 32, 38, 386.	Zilhicaz	213.
~ yüzü	392, 395, 459, 491, 676, 677.	zillet	28, 81, 123, 457, 458, 612, 707, 709, 807.
zemm	183.	zindan	124.
zemm suyu	Bkz.: ma-i zemm.	zinnur	250.
zengin	618, 677, 678, 679, 717.	zînur	323, 409.
zerafet	313.	zîruh	52, 142, 395, 485, 486, 583, 652, 670.
zerrat	61, 62, 392, 425, 809.	~un ihyası	633.
zerrat-ı vücudiye	669.	zîşuur	98, 114, 149, 154, 359, 360,
zerre	426, 430, 431, 558, 664.		
~lerin hareketi • Bkz.: tahavvülât-ı zerrat.			
zevahir-i ehadis	620.		
zeval 26, 143, 145, 147, 336, 405, 406, 408, 478, 483, 484, 485, 488, 489, 495, 497, 498, 500, 696, 778, 843, 845.			

361, 381, 393, 400, 401, 483, 487, 488, 492, 495, 514, 518, 611, 670.	zülüm 67, 71, 74, 79, 104, 121, 445, 446, 449, 462, 467, 604, 716, 798, 799, 827, 840.
~ların duası 504.	~e meyil edenler 604.
ziya 504, 796.	~e rıza 604.
~ bir keşşaftır 796.	zulûmat 41, 287, 322, 385, 500, 522, 732.
ziyafetgâh-ı ebedî 385.	zulûmat-ı adem 500, 779, 845.
ziyafet-i Rahmaniye 205, 225.	zulûmat-ı ebedî 696, 742.
ziya-i hakikat 336.	zulûmat-ı küfür 655.
ziya-i kalp 798.	Zut 270.
ziyaret-i kubur 621.	zübde-i paki 645.
ziynet 359.	Zübeyir 170.
zuafa 719.	Zübeyir bin Batıya 280.
Zuhruf Suresi • Bkz.: Sure-i Zuhruf.	zühd 331.
zuhur-u Hak 287.	zühd-ü kalp 173.
zulmet 45, 443, 570, 798.	Zühre yıldızı 30.
zulmet-i adem 488.	Zühtü 585.
zulmet-i kalp 808.	Züleyha 52.
zulm-ü azîm 614.	zülf-ü perîşanî 826.
zulm-ü mütehcaccir 809.	Züssedye 170.

Tarihsel Gelişim ve Olaylar İçinde Bediüzzaman Said Nursî

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Osmanlı Devletindeki Olaylar	Dünyadaki Olaylar
1878	• Bitlis'in Hizan Kazasına bağlı Nurs köyünde doğdu.	• II. Abdülhamit Kanun-u Esasi'nin 113. madde'si gereğince meclisi tatil etti ve 1. Meşrutiyet dönemi sona erdi. (14 Şubat). • Ali Suavi Vak'ası (20 Mayıs). • Prizren'de Arnavut birliği kuruldu. (10 Haziran). • Osmanlı Devleti Halep Fermanını ilan etti. (23 Ekim)	• Arnavutların toprak bütünlüğü ve özerklikleri Osmanlı Devletince tanındı. • Kars, Ardahan ve Batum Rusya'ya bırakıldı. • Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsızlığına kavuştu. • Doğu Bayazıt tekrar Osmanlılara geçti. • Ruslar Sofya ve Edirne'yi işgal etti. (20 Ocak). • Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Ayestafanos Antlaşması imzalandı. (3 Mart). • Kıbrıs'ın İngiltere tarafından yönetilmesini öngören Kıbrıs Antlaşması imzalandı. (4 Haziran). • Berlin Kongresi sona erdi ve Berlin Antlaşması imzalandı. (13 Temmuz). • Haleppa Fermanına bağlı olarak Girit adasında Rum çoğunluğu olan bir temsilciler meclisi kuruldu. (Ekim)
1879		• Osmanlı Devleti Bosna-Hersek bölgesinde Avusturya egemenliğini kabul etmek zorunda kaldı. (21 Nisan)	• Almanya Avusturya ile ittifak kurarak Rusya'yı yalnız bıraktı. • Matematikçi Albert Einstein doğdu. • Rusya'da Stalin ve Troçki doğdu.
1880		• Ünlü devlet adamı ve şair Ziya Paşa öldü. (18 Mayıs). • Ülgün şehri Karadağ'a terk edildi. (27 Kasım)	• İngiltere'de liberal parti seçimleri kazandı ve William Gladstone hükümeti kuruldu.
1881		• Yıldız Mahkemesi (27 Haziran). • Teselya Yunanistan'a terk edildi. (2 Temmuz). • Mısır'da Vatanîler isyan çıkardı. (9 Eylül). • Düyun-u Umumiye İdaresi kuruldu. (20 Aralık)	• Rus Çarı 2. Aleksandr öldürüldü. • Almanya, Avusturya ve Rusya arasında Üç İmparatorlar Ligi Antlaşması imzalandı. • Fransızlar Tunus'u işgal etti. (12 Mayıs)
1882		• İskenderiye'de Müslüman ve Hristiyan mücadelesi başladı. (12 Haziran)	• Bismark'ın girişimleriyle Almanya, Avusturya ve İtalya arasında İngiltere'ye yönelik Üçlü İttifak imzalandı. (20 Mayıs). • İngiltere Mısır'ı işgal etti. (13 Eylül). • İlk hidroelektrik santral inşa edildi. (ABD)
1883			• Rusya'da Komünist Parti kuruldu.

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Osmanlı Devletindeki Olaylar	Dünyadaki Olaylar
1884		• Mithat Paşa Taif zindanında öldürüldü. (7 Mayıs)	
1885			• Hindistan'da Ulusal Kongre kuruldu. • Almanya'da Benz motor üzerine çalışmalar yapıldı. • Bulgaristan özerk Osmanlı vilayeti olan Doğu Rumeliyi işgal etti (18 Eylül). • Bükreş antlaşması imzalandı. (19 Ekim)
1886	• Molla Muhammed Emin Efendinin medresesinde öğrenim hayatına başladı. • Nurs'a geri döndü.	• Doğu Rumeli buhranı yaşandı.	• Doğu Afrika İngiltere ve Almanya arasında paylaşıldı.
1887	• Öğrenim için Pirmis köyüne gitti. • Öğrenim için ağabeyi Molla Abdullah ile Nurşin köyüne ve Seyhan yaylasına gitti. • Tağ medresesinde öğrenime devam etti.	• Pozitivist ve materyalist Beşir Fuad'ın deneysel intiharı. (6 Şubat)	• İsviçre'de Ermeni Hınçak Örgütü kuruldu. • Bismarck Almanya ve Rusya'nın ortak politikalar üzerinde anlaşmasını sağlayan ittifak antlaşmasını Rusya'ya kabul ettirdi.
1888		• Deutsche Bank ile yapılan anlaşma sonucu Osmanlı Devleti üzerindeki İngiliz, Fransız ve Avusturya'nın mali baskısı azaltıldı. (27 Eylül). • Almanlar Anadolu Demiryolları Kumpanyasını kurdu. (6 Ekim). • Namık Kemal öldü. (2 Aralık)	• Brezilya'da kölelik kaldırıldı.
1889		• İbrahim Temo, Abdullah Cevdet ve İshak Sükuti önderliğinde İttihad-ı Osmani Cemiyeti kuruldu. (21 Mayıs). • Yemen'de Zeydiler isyan etti. • II. Abdülhamit tarafından Uzakdoğu'ya gönderilen Ertuğrul Fırkateyni Japonya sularında battı. 581 kişi öldü. (16 Eylül)	• Japon İmparatoru Meiji, Bismarck Almanya'sını örnek alan bir Anayasa çıkardı. • Alman İmparatoru II. Wilhelm İstanbul'u ziyaret etti.
1890	• Molla Muhammed'in refakatinde Doğubayezit'a hareket etti.	• Erzurum'da Ermenilerle Türkler arasında çatışma yaşandı. (Haziran)	• Almanya Başbakanı Bismarck görevinden ayrıldı.
1891	• Doğubeyazıt'ta Şeyh Mehmet Celali Medresesine geldi	• Ahmet Vefik Paşa öldü (1 Nisan). • Servet-i Fünun dergisi çıkmaya başladı.	
1892	• Öğrenimini Şeyh Mehmet Celali medresesinde tamamladı, icazet aldı ve Siirt'e gitti. • Molla Fethullah Efendi tarafından Bediüzzaman lakabı verildi		• Herbert J. Gladstone İngiltere'de müstemlekeler bakanı oldu.
1893	• Siirt'te alimlerle münazara etti. • Tillo'ya gitti. • Miran aşireti reisi Mustafa Paşayı zulümden men etti. • Cizre alimleriyle münazara etti.		

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Osmanlı Devletindeki Olaylar	Dünyadaki Olaylar
1894	• Mardin'e gitti.	• Büyük İstanbul depremi yaşandı. (10 Temmuz). • Sason kasabasında ilk Ermeni isyanı meydana geldi.	• Rusya'da tahta Çar II. Nikola geçti. • Rusya-Fransa ittifak yaptı.
1895	• Bitlis'e sürgün edildi. • Bitlis valisi Ömer Paşa'nın konağında kalmaya başladı.	• Yemen'de Zeydiler ikinci kez isyan etti. • Mehmed Murat Efendi Mizan gazetesini çıkarmaya başladı. • Ermeniler İstanbul'da bir protesto yürüyüşü düzenlediler (30 Eylül). • İttihad-ı Osmani Cemiyeti Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti adını aldı.	• Çin-Japon savaşı başladı. • Rusya'da Lenin İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği'ni kurdu. • Ahmet Rıza Paris'te Meşveret gazetesini çıkardı. • Röntgen X ışınlarını keşfetti. • Marconi telsiz telgrafı icat etti. • Sinema ilk kez halka gösterildi.
1896		• Ermeniler Osmanlı Bankasının İstanbul şubesine saldırdılar. • Bağdat demiryolu Konya'ya ulaştı.	• Theodor Herzl Yahudilerin ulusal yurt isteklerini dile getiren Yahudi Devleti (Judenstaat) eserini yazdı.
1897	• Van valisi Hasan Paşanın daveti üzerine Van'a gitti. • Tahir Paşanın konağında ikamet etmeye başladı. • Pozitif bilimlere ait eserleri incelemeye başladı. • Horhor Medresesini kurdu ve ders vermeye başladı.	• Servet-i Fünun dergisi kapatıldı. • Hasan Paşanın yerine Van Valiliğine Tahir Paşa atandı.	• Radyum keşfedildi. • Theodor Herzl Dünya Siyonist Teşkilatını kurdu. • Osmanlı-Yunan Savaşı başladı (18 Nisan). • Batılı Devletlerin Osmanlı-Yunan savaşına müdahalesiyle Girit Yunanlılara bırakıldı. • Girit'e iç işlerinde bağımsızlık verildi. (18 Aralık).
1898		• Alman İmparatoru II. Wilhelm İstanbul'u ikinci kez ziyaret etti. • Girit terk edildi. (5 Kasım). • Girit'teki Türkler Anadolu'ya göç etti. (21 Aralık).	• Girit'te isyan çıktı ve büyük devletler Osmanlılardan adadaki askerlerini çekmesini istedi. (4 Ekim). • Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi kuruldu.
1899	• Kızıl İ'caz isimli Arapça eserini telif etti.		• İngiltere'de Avam Kamarasında sömürgelerle ilgili görüşmeler yapıldı ve Müstemlekeler Bakanı Herbert J. Gladstone, "Kur'an'ı ortadan kaldırmalıyız" dedi.
1900		• Hicaz demiryolunun inşasına başlandı. • İstanbul'da Darülfünun açıldı. (15 Ağustos).	• Çin'de Boxer ayaklanması. (Haziran). • Batılı Devletlerin gönderdiği uluslararası birlik Pekin'i ele geçirdi.
1902		• Osmanlı Liberal Kongresi Prens Sabahaddin öncülüğünde toplandı. (4-9 Şubat). • Bağdat Demiryolları inşası yapılan ihale anlaşmasıyla Almanlara verildi. (18 Mart). • Prens Sabahaddin Teşebbüs-ü Şahsî ve Adem-i Merkeziyet Cemiyetini kurdu.	• II. Abdülhamit'in yönetimine karşı örgütlenen Jön Türkler, Paris'te I. Jön Türk Kongresini topladı, Terakki ve İttihat Cemiyeti kuruldu. (4 Şubat).

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Osmanlı Devletindeki Olaylar	Dünyadaki Olaylar
1903	Tahir Paşa ile münakaşa etti ve Hizan'a döndü.	- Makedonya'da 30 bin civarında Bulgar çeteci Osmanlı yönetimine karşı ayaklanma başladı. (2 Ağustos). - Makedonya'daki Osmanlı yönetimine karşı gelişen şiddet olayları nedeniyle Sadrazam Said Paşa azledildi, yerine Rumeli Islahat Komisyonu Başkanı Mehmet Ferit Paşa getirildi. (10 Ocak).	- Avrupa'da ekonomik kriz başladı. - Rus Sosyal Demokrat Partisi Belçika'da toplantı yaptı. - Wright Kardeşlerin yaptığı ilk motorlu uçak uçtu. (17 Aralık).
1904		V. Murat vefat etti. (29 Ağustos). - ABD ve İngiltere'deki tersanelerde yapılan Mecidiye ve Hamidiye kruvazörleri, İstanbul'a getirildi ve donanmaya dahil edildi. Kruvazörler, Abdülhamid döneminde donanmaya katılan ilk modern gemilerdi. (1 Eylül). - İkinci Sason isyanı başladı. - Yusuf Akçura'nın Üç Tarz-ı Siyaset yazısı yayınlandı.	Pasifik'te Rus-Japon Savaşı başladı. (10 Şubat).
1905		Ermeni Komitesi 2. Abdülhamit'e bombalı saldırı tertipledi. (21 Temmuz).	1. Rus Devrimi başladı. (21 Ocak). - Rus-Japon savaşı Japonya'nın sürpriz galibiyeti ile sonuçlandı. (1904-1905). - Japonya ve Rusya arasında yapılan Portsmouth Barışından sonra Mançurya bölgesi Japonların kontrolüne geçti, Rusya Kore'nin bağımsızlığını tanımak zorunda kaldı. - Rusya'da Meşrutiyet ilan edildi.
1906		Selanik'te Osmanlı Hürriyet Cemiyeti kuruldu.	İran'da Meşrutiyet ilan edildi.
1907	Bediüzzaman İstanbul'a gitti.	- Erzurum ayaklanması, Bitlis ayaklanması, Diyarbakır ayaklanması. - Osmanlı Hürriyet Cemiyeti ile Jön Türklerin Paris kolu İttihat ve Terakki Cemiyeti adı altında birleşti. (27 Eylül).	- Paris'te II. Jön Türk Kongresi yapıldı. (27-29 Aralık). - Einstein izafiyet teorisini geliştirdi.
1908	- Şekerci Hanı'nda "her suale cevap verilir; fakat sual sorulmaz" diye ilan etti. (Şubat-Mart). - Mısır El-Ezher Üniversitesi öğretim görevlilerinden Şeyh Bahid Efendi ile görüştü. - Hükümet tarafından Toptaşı Tımarhanesine gönderildi. - Tımarhane doktorunun "Bediüzzaman'da zerre kadar mecnunluk eseri varsa, dünyada akıllı adam yoktur" şeklindeki raporu üzerine alelacele tımarhaneden çıkarılıp tevkifhanede nezaret altına alındı.	- Kolağası Resneli Niyazi ve Binbaşı Enver Beyler isyan ederek dağa çıktılar. (3 Temmuz). II. Meşrutiyet ilan edildi. (23 Temmuz). - Osmanlı Ahrar Fırkası kuruldu. (14 Eylül). - Meclis-i Mebûsan açıldı (17 Aralık). - Sırat-ı Müstakim dergisi yayınlandı. - Avusturya mallarına karşı boykot başladı.	- Reval Mülakatı yapıldı. (9 Haziran). - Bulgaristan bağımsızlığına kavuştu. (5 Ekim). - Avusturya Bosna-Hersek'i ilhak etti. (5 Ekim). - Girit Yunanistan'a bağlandı.

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Osmanlı Devletindeki Olaylar	Dünyadaki Olaylar
	• Meşrutiyetin ilanı ile serbest bırakıldı. • II. Meşrutiyet ilanının üçüncü gününde İstanbul'da, daha sonra Selanik'te meşrutiyete dair bir nutuk verdi. • Mizancı Murad'ın, Şehzadebaşı'nda Ferah Tiyatrosunda verdiği konferansta çıkan kargaşayı yatıştırdı. • Hamallarla konuşarak boykotun daha etkili hale getirilmesine çalıştı. • Nutuk 1 isimli eserini yazdı. (1908-1909).		
1909	• Bayezid Talebe İhtimainda talebeleri yatıştırdı. (27 Şubat). • Ayasofya Mevlidi'nde heyecanlı kalabalığı yatıştırdı. (3 Nisan). • 31 Mart olayında askerlere hitap ederek isyandan vazgeçmelerini sağladı. (16 Nisan). • 31 Mart Ayaklanmasında, herkesi sükunete ve soğukkanlılığa davet ettiği makalelerini neşretti (Serbesti gazetesinde) (17 Nisan). • 31 Mart Vak'asına karıştığı iddiasıyla tevkiif edildi, Divan-ı Harb-i Örfi'de yargılandı ve be- raat etti (30 Nisan - 25 Mayıs). • <i>İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi (Divan-ı Harb-i Örfi)</i> eserini telif etti.	• Osmanlı Demokrat Fırkası kuruldu (6 Şubat). • Bayezid Talebe İhtimai. (27 Şubat). • Serbesti gazetesi başyazarı Hasan Fehmi öldürüldü. (7 Nisan). • 31 Mart Vak'ası patlak verdi. (13 Nisan). • Adana'da Ermeni olayları vuku buldu. Yaklaşık 30.000 kişi öldü. (14 Nisan). • Hareket Ordusu Yeşilköy'e ulaştı; İstanbul'da sıkıyönetim ilan etti. (19 Nisan). • II. Abdülhamid tahttan indirildi. (27 Nisan). • V. Mehmed Reşad padişah oldu. (27 Nisan). • 31 Mart olayı ile ilgisi olanlar sıkıyönetim mahkemelerine çıkarıldılar. • 1876 Anayasasında (Kanun-ı Esasî) değişiklik yapıldı. (21 Ağustos).	• Lenin'in Materyalizm ve Ampirikritisizm eseri yayınlandı.
1910	• İstanbul'dan ayrılarak İnebolu, Batum ve Tiflis'e gitti. (Mart). • Van'a gitti. • Meşrutiyet ve anayasa ile ilgili olarak şark aşiretlerini ziyaret etti, sorularına cevap verdi. • Reçetetü'l Avam, Reçetetü'l-Ulema veya Saykalü'l-İslam isimli eserlerini yazdı.	• Cırağan Sarayı yandı. (19 Ocak). • Ahali Fırkası kuruldu. (21 Şubat). • İttihad ve Terakki Fırkası bölünmeye başladı. (Şubat). • Arnavutluk isyanı başladı. (1 Nisan). • Gazeteci Ahmed Samim öldürüldü. (fail-i meçhul) (9 Haziran). • Osmanlı Sosyalist Fırkası kuruldu. (Eylül).	• Japonya Kore'yi ilhak etti. • Meksika'da halk ayaklanması başladı.
1911	• Şam'a gitti. Şam Emeviye Camii'nde, kalabalık bir topluluğa hitap etti. • İstanbul'a gelerek Sultan Reşad'ın Rumeli seyahatine katıldı. (5 Haziran). • <i>Hutbe-i Şamiye, Münazarat, Muhakemat, Devaü'l-Ye's</i> isimli eserlerini yazdı.	• Rumeli seyahatine çıkan Sultan Reşad İstanbul'dan hareket etti. (5 Haziran). • Abdullah Cevdet İçtihat dergisini çıkardı. • Türk Yurdu dergisi çıktı. • Selanik'te Genç Kalemler dergisi çıktı.	• Panço Villa ve Emiliano Zapata'nın, bir yıl önce başlattığı ayaklanmanın ardından Meksika'da darbe oldu. (10 Nisan). • İtalya, Trablusgarp ve Bingazi'nin tahliyesi için Osmanlı Devletine ultimatom verdi. (28 Eylül). • İtalyanlar Trablusgarp ve Bingazi'ye saldırdı ve işgal etti. (29 Eylül).

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Osmanlı Devletindeki Olaylar	Dünyadaki Olaylar
			- Çin'de Sun Yat-San liderliğindeki devrimciler, Manchu hanedanını yıktı. (10 Ekim). - İtalya Trablusgarp ve Bingazi'yi topraklarına kattığını dünyaya duyurdu. (5 Kasım). - Marie Curie, radyoaktiflik konusunda kendi başına yaptığı çalışmalarından dolayı Nobel Ödülü aldı; böylece bu ödülü iki kez alan ilk kişi oldu. - Ernest Rutherford, atomun merkezinde bir çekirdek olduğunu gösterdi.
1912.	- Batum, Tiflis yoluyla Van'a gitti. <i>Teşhisü'l-İllet</i> isimli eserini yayınladı.	V. Mehmed Reşad meclisi dağıttı (18 Ocak). - Türk Ocakları kuruldu. (25 Mart). - Milli Meşrutiyet Fırkası kuruldu (15 Temmuz). - İttihat ve Terakki komitesi hükümetten düştü. (16 Temmuz).	- İlk seferinde buz dağına çarparak batan, dönemin en büyük transatlantik Titanik'te 1517 yolcu yaşamını yitirdi. (15 Nisan). - İtalyanlar Rodos, On iki Ada ve Çanakkale Boğazına saldırdı. (18 Nisan). 1. Balkan Savaşı başladı. (8 Ekim). - Osmanlı Devleti ile İtalya arasında Uşi Antlaşması imzalandı. (15 Ekim). - Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti. (28 Kasım).
1913	- Van'da Medresetü'z-Zehra'nın temelini attı. - Şeyh Selim isyanına engel olmaya çalıştı. - Talikat isimli eserini yazdı.	- Babîâli baskını yapıldı (23 Ocak). - İttihat ve Terakki yeniden iktidar oldu. - Sadrazam Mahmud Şevket Paşa öldürüldü. (11 Haziran). - İttihat ve Terakki'nin siyasi terör devri başladı. - Said Halim Paşa sadrazamlığa atandı. (12 Haziran). - Edirne geri alınarak Garbi Trakya Türk Cumhuriyeti kuruldu. (21 Temmuz).	- Londra Barış Antlaşması imzalandı. (30 Mayıs). II. Balkan savaşı başladı. (29 Haziran). - Osmanlı-Bulgar barışı: İstanbul Antlaşması imzalandı. (29 Ağustos). - Osmanlı-Yunan barışı: Atina Antlaşması imzalandı. (14 Kasım).
1914	- Birinci Dünya savaşında talebeleriyle birlikte Gönüllü Milis Alayı kurarak Ermeniler ve Ruslarla mücadele etti. <i>İşaratü'l-İcaz</i> isimli eserini yazmaya başladı.	- Binbaşı Enver Bey Harbiye Nazırı oldu ve Paşa unvanını aldı. (3 Ocak). - Meclis-i Mebusan süresiz tatil edildi. (2 Ağustos). - Osmanlı Devleti, Almanya ve Üçlü İttifak ülkeleri ile birleşme kararı aldı (2 Ağustos). - Kapitülasyonlar kaldırıldı. (9 Eylül). - Cihad-ı Ekber ilan edildi. (14 Kasım). - Enver Paşa kumandasındaki Osmanlı kuvvetlerinin Sarıkamış harekatı başladı. (22 Aralık).	- Panama Kanalı açıldı. - Avusturya Macaristan veliahdı Fransios Ferdinand Saraybosna'da Sırp milliyetçisi Princip tarafından katledildi (28 Haziran). - Avusturya Sırbistan'a savaş açtı (28 Temmuz). 1. Dünya Savaşı başladı. (1 Ağustos). - Almanya Rusya'ya savaş ilan etti. (1 Ağustos). - Almanya Fransa'ya savaş ilan etti. (3 Ağustos). - İngiltere Almanya'ya savaş ilan etti. (4 Ağustos). - Avusturya Rusya'ya savaş ilan etti. (6 Ağustos).

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Osmanlı Devletindeki Olaylar	Dünyadaki Olaylar
			- Japonya Almanya'ya savaş ilan etti. (23 Ağustos). - Ruslar Doğu Bayazıt'da saldırı. (31 Ekim). - Rusya Osmanlı Devletine savaş ilan etti. (3 Kasım). - İngiliz ve Fransız savaş gemileri Çanakkale tabyalarını topa tutmaya başladı. (3 Kasım). - İngiltere ve Fransa Osmanlı Devletine savaş ilan etti. (5 Kasım). - Osmanlı Devleti İtilaf Devletlerine savaş ilan etti. (11 Kasım). - Rus donanması Trabzon'u bombaladı. (17 Kasım).
1915		- Cemal Paşa kumandasındaki Osmanlı kuvvetlerinin Mısır Seferi yapıldı: Kanal Hezimet. (Ocak-Şubat). - Van'da Ermeni isyanı başladı. (15 Nisan). - Doğu Anadolu'da Ruslarla işbirliği yapan Ermeni nüfus iç bölgelere taşındı: Tehcir uygulaması. (27 Mayıs).	- İngilizler Adana'yı işgal etti. (23 Ocak). - Müttefikler Çanakkale Boğazını geçmeye çalıştı: Çanakkale Savaşı (19 Şubat). - Bulgaristan, Türkiye ve Almanya'nın yanında savaşa katıldı. (6 Eylül).
1916	Bitlis savunması sırasında Ruslara esir düştü ve Kostroma'ya götürüldü (2 Mart).	- İngilizler ve Fransızlar Gelibolu'yu terk etti. - Rus taarruzu başladı, Erzurum, Rize, Trabzon ve Erzincan işgal edildi. (11 Ocak). - Hicaz Emiri Şerif Hüseyin isyan başlattı. (27 Haziran). - Şerif Hüseyin krallığını ilan etti (6 Kasım). - Hicaz ve Mekke kaybedildi.	- Sykes-Picot Anlaşması imzalandı. (16 Mayıs). - Romanya İtilaf Devletlerine katıldı. (17 Ağustos). - Einstein'in izafiyet teorisi yayınlandı.
1917	Rusya'daki Çarlık Rejimini yıkan ayaklanma ve devrim sırasında esir kampından firar etti.	- Vehid Vahdetin Almanya'yı ziyaret etti. - Yıldırım Orduları Grubu kuruldu. - Irak ve Suriye Cepheleri çöktü. - Filistin Osmanlı hakimiyetinden çıktı. (9 Aralık).	- ABD İtilaf Devletlerine katıldı ve Almanya'ya savaş ilan etti (6 Nisan). - Rusya'da Bolşevik ihtilali yapıldı. - St. Jean de Maurienne Anlaşması imzalandı. (17 Nisan). - Rusya'da yeni bir ayaklanma çıktı. Sosyalistler Bolşevik Hükümetini devirerek, 1. Dünya Savaşından çekildiler. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kuruldu. (9 Ekim). - Balfour Bildirgesi ile Filistin'de Yahudiler'e yurt vaat edildi. (2 Kasım).
1918	- Varşova, Berlin, Viyana üzerinden İstanbul'a geldi. - Darü'l-Hikmet-ül İslamiye üyeliğine atandı. (26 Ağustos).	II. Abdülhamid vefat etti. (10 Şubat). - Sultan Reşad vefat etti. (3 Temmuz). - İttihat ve Terakkinin ileri gelenleri ülkeyi terketti. (2/3 Kasım). - İtilaf Devletleri İstanbul'u işgal etti. (13 Kasım).	- Wilson Prensipleri yayınlandı. (8 Ocak). - İttifak Devletleri ile Rusya arasında Brest-Litovsk Anlaşması imzalandı. (3 Mart). - Mondros Mütarekesi imzalandı. (30 Ekim). I. Dünya Savaşı sona erdi. - Çekoslovakya Devleti kuruldu.

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Türkiye Cumhuriyeti Olayları	Dünyadaki Olaylar
1919	• <i>Nokta</i> risalesini yazdı. • Abdurrahman Nursî tarafından Bediüzzaman Said Nursî'ye ait ilk Tarihçe-i Hayat yazıldı.	• Damat Ferit Paşa kabinesi kuruldu. Hürriyet ve İtilaf Fırkası iktidara geçti (4 Mart). • İzmir işgal edildi. (15 Mayıs). • Mustafa Kemal İstanbul Hükümeti tarafından Anadolu'ya gönderildi. (19 Mayıs). • Erzurum Kongresi yapıldı. (23 Temmuz-7 Ağustos). • Sivas Kongresi yapıldı. (4-12 Eylül). • Sivas Kongresi Heyeti Temsiliyesi ile Ali Rıza Paşa Hükümeti temsilcileri görüştü: Amasya Mülakatı(22 Ekim).	• Komünist Enternasyonal'in (II. Enternasyonal) kuruluşu. (4 Mart). • İtilaf Devletleri Almanya ile Versailles Antlaşması imzalandı. (28 Haziran). • İtilaf Devletleri Avusturya ile St. Germain Antlaşması'nı imzaladı. (10 Eylül). • İtilaf Devletleri Bulgaristan ile Neuilly Antlaşması'nı imzaladı. (27 Kasım). • Mısır'da milliyetçi ayaklanma meydana geldi. • Rutherford alfa parçacıklarını kullanarak bir elementin başka bir elemente yapay dönüşümünü gerçekleştirdi. • Atlas Okyanusu uçakla aşıldı.
1920	• Bediüzzaman'ın da içinde bulunduğu birçok aydın tarafından Yeşilay Cemiyeti kuruldu. • İngilizlere karşı Hutuvat-ı Sitte isimli eserini neşretti. • Hakikat Çekirdekleri 1 ve Sünuhat isimli eserlerini yazdı.	• İstanbul'da son Meclis-ı Mebusan açıldı. (12 Ocak). • Son Osmanlı Mebusan Meclisince Misak-ı Milli kabul edildi. (28 Ocak). • İstanbul İtilaf Devletleri tarafından işgal edildi (16 Mart). • T.B.M.M. açıldı. (23 Nisan). • Türkiye Komünist Partisi kuruldu.	• San Remo Konferansı yapıldı. (24 Nisan). • İtilaf Devletlerinin Macaristan ile Trianon Antlaşması imzalandı. (4 Haziran). • Osmanlı ile İtilaf Devletleri arasında Sevr Antlaşması imzalandı. (10 Ağustos). • Bakü'de Doğu Milletleri Kongresi toplandı. (1-8 Eylül). • Milletler Cemiyeti kuruldu. • İtalya'da Benito Mussolini, Ulusal Faşist Partisini kurdu. • Dünyada ilk genel radyo yayınları yapıldı. • Ermenistan ile Osmanlı arasında Gümrü Antlaşması imzalandı. (2 Aralık).
1921	• Anglikan Kilisesinin suallerine cevap verdi. • Şeyhülislam Dürrizade Abdülâh Efendinin Kuvay-ı Milliye aleyhine verdiği fetvaya karşı Anadolu hareketini destekleyen bir fetva yayınladı. • <i>Hakikat Çekirdekleri 2, Lemaat, Şuaat, Rumuz ve Tuluat</i> isimli eserlerini yazdı. • 1921-1923 yılları arasında Mesnevi-i Arabi (33. Lem'a) isimli eserini yazdı.	• I. İnönü Muharebesi yapıldı. (6/10 Ocak). • Londra Konferansı yapıldı. (21 Şubat-11 Mart). • Türk-Rus Dostluk ve Kardeşlik antlaşması imzalandı. (16 Mart). • İstiklal marşı kabul edildi. (12 Mart). • II. İnönü Muharebesi yapıldı. (31 Mart/1 Nisan). • Sakarya Meydan Muharebesi yapıldı. (23 Ağustos/13 Eylül). • Fransa ile Barış (20 Eylül).	• Yunan kralı I. Aleksandros bir maymunun ısırması sonucu öldü, yerine Konstantin kral oldu. • İran'da Rıza Han iktidara geldi. • Çin Komünist Partisi kuruldu.
1922	• T.B.M.M. hükümeti ileri gelenlerinin daveti üzerine Ankara'ya gitti ve resmi merasimle karşılandı (19 Kasım). • Ankara'da Katre, Zeylül'l-Katre, Habbe, Zeylül'l-Habbe, Zerre, Şemme, Zeyl eserlerini yazdı.	• Büyük Taarruz başladı. (26 Ağustos). • Yunan Başkumandanı Trikopis esir edildi. (30 Ağustos). • İzmir işgalden kurtarıldı. (9 Eylül).	• İtalya'da Mussolini iktidara geldi. • İrlanda bağımsızlığını ilan etti. • Lenin yeni ekonomik politikasını ilan etti.

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Türkiye Cumhuriyeti Olayları	Dünyadaki Olaylar
		- Mudanya Mütarekesi. (11 Ekim). - Saltanat kaldırıldı. (1 Kasım). - Abdülmecit Efendi Halife oldu. (16 Kasım). - Sultan Vahdettin bir İngiliz zırhlısı ile İstanbul'dan ayrıldı. (17 Kasım). - Lozan Barış Konferansı başladı. (20 Kasım). - Çanakkale işgalden kurtuldu. (26 Kasım).	
1923	- Mecliste milletvekillerinin namazda gösterdikleri ihmal dolayısıyla 10 maddelik beyanname yayınladı. (1 Şubat). - Ankara'dan ayrılarak Van'a gitti. - Tedrisat Umum Müdürlüğüne Van'da vaizlik kadrosu verildi. - Zühre, Zührenin Zeyli, Habab, Zeylül Habab, isimli eserlerini yazdı.	- Büyük Millet Meclisinde Medresetü'z-Zehra hakkında kanun teklifi verildi. (2 Mart). - Lozan Barış Antlaşması imzalandı. (24 Temmuz). - Cumhuriyet ilan edildi. (29 Ekim). - Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları isimli kitabı yayınlandı. - Ankara başkent kabul edildi. (13 Kasım).	- Fransa, Almanya'nın Ruhr bölgesini işgal etti. - İran bağımsızlığına kavuştu.
1924	Şeyh Said'in isyana davetini reddetti.	- Hilafet ilga edildi ve Osmanlı hanedan mensupları yurt dışına çıkartıldı. (3 Mart). - Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi. (3 Mart). - Şer'îye ve Evkaf Bakanlığı kaldırıldı. (3 Mart). - Türkiye İş Bankası kuruldu. (26 Ağustos).	- Lenin öldü. - Hicaz Emiri Hüseyin kendisini halife ilan etti. (7 Mart).
1925	- Van'dan alınarak mecburi ikamete tabi tutulmak üzere Burdur'a gönderildi. - Nur'un İlk Kapısı'nı yazdı.	- Şeyh Said Ayaklanması meydana geldi. (13 Şubat). - Aşar vergisi kaldırıldı. (17 Şubat). - Takrir-ı Sükun Kanunu çıktı. (4 Mart). - İstiklal Mahkemeleri yeniden toplandı. - Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı. (3 Haziran). - Şapka kanunu çıkarıldı. (25 Kasım). - Tekke ve zaviyeler kapatıldı. (30 Kasım). - Türkiye ve Sovyet Rusya arasında saldırmazlık paktı imzalandı. (17 Aralık).	- Almanya'da Hindenburg Cumhurbaşkanı oldu. - Avrupa'da Lokarno Dönemi başladı. (Almanya, Belçika, Fransa, İngiltere ve İtalya arasında akdedilen antlaşmalarla sınır tayinleri) (16 Ekim).
1926	- İsparta'ya sürgüne gönderildi. (25 Ocak). - İsparta'nın Barla köyünde mecburi ikamete tabi tutuldu. (20 Şubat). - Risale-i Nur'un telifine başladı. - Onuncu Sözü yazdı. - Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci, Sekizinci, Dokuzuncu, Yirminci, Yirmi Birinci ve Yirmi İkinci Sözleri yazdı.	- Medeni Kanun kabul edildi. (17 Şubat). - Yeni Ceza Kanunu kabul edildi. (1 Mart). M. Kemal'e karşı düzenlenecek suikast ortaya çıkarıldı. (İzmir Suikastı) (15 Haziran).	Almanya Milletler Cemiyetine kabul edildi.

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Türkiye Cumhuriyeti Olayları	Dünyadaki Olaylar
1927	On Sekizinci ve Yirmi Beşinci Sözleri yazdı.	- İstiklal Mahkemeleri kaldırıldı. (7 Mart). M. Kemal 2. CHF kurultayında nutkunu okudu. (15-20 Ekim).	- İbni Suud kendisini Hicaz ve Necid kralı ilan etti. - İlk sesli film yapıldı.
1928	1928-1930 arasında Yirmi Dokuzuncu, Otuzuncu, Otuz Birinci, Otuz İkinci, Otuz Üçüncü Sözleri yazdı. - Yirminci ve Yirmi Dördüncü Mektupları yazdı.	- İstanbul'da Türkçe hutbe okunmaya başlandı. (3 Şubat). - Anayasanın dinle ilgili hükümleri kaldırıldı. (10 Nisan). - Uluslararası Sayıların Kabulü Hakkındaki Kanunun kabulü. (20 Mayıs). - Yeni Türk Harfleri kabul edildi. (1 Kasım).	- Kellog Paketi ile ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Polonya, Belçika ve Çek Cumhuriyeti diplomasinde barış ve güvenlik siyaseti üzerinde anlaştı. - Yunanistan'da Elefterios Venizelos başbakan oldu. - İskoç bakteriyolojist Alexander Fleming, pek çok zararlı bakteriyi yok ettiği bilinen bir 'küf' buldu. Bu küfe 'Penicillium Notatum' adını verdi. (15 Eylül).
1929	- Birinci, On Üçüncü, On Dokuzuncu, Yirmi Yedinci ve Otuz Üçüncü Mektupları yazdı. - Yirmi Yedinci Sözü yazdı.	- Ticaret Kanunu kabul edildi. (13 Mayıs). - Türkiye gümrük bağımsızlığına kavuştu.	- New York Borsasının çökmesiyle ABD'nin hızlı yükselişi kesintiye uğradı. - Dünyada ekonomik bunalım başladı.
1930	İkinci, Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Dokuzuncu, On Altıncı ve On Yedinci Mektupları yazdı.	- Serbest Cumhuriyet Fırkası kuruldu. (12 Ağustos). - İrtica iddiaları yüzünden Serbest Cumhuriyet Fırkası kendini feshetmek zorunda bırakıldı. (17 Kasım). - Menemen Olayı meydana geldi. (23 Aralık).	- Hint Ulusal Kongresi ilk defa tam bağımsızlık isteğiyle ortaya çıktı. - Gandhi ikinci sivil itaatsizlik girişimini başlattı. - Londra'da ABD, İngiltere ve Japonya silahsızlanma girişimlerine yönelik anlaşmalar yaptı. (Ocak).
1931	On Altıncı Mektubun Zeyli, Yirmi Altıncı Mektubun İkinci Kısım ve Yirmi Sekizinci Mektubun Birinci Parçasını yazdı.	- Türk Tarih Kurumu kuruldu. (12 Nisan). - T.B.M.M'nin 6. Dönemi fevkalade toplantısında Mustafa Kemal 3. kez cumhurbaşkanı seçildi. (4 Mayıs).	- Viyana'daki Kredit-Anstalt Bankasının iflası ile uluslararası ödemeler mekanizması çöktü. İflaslar dünya ekonomisini daha da fazla bunalıttı. - İspanya'da cumhuriyet ilan edildi.
1932	- Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Lem'aları yazdı. - Yirmi Altıncı Mektupları yazdı.	- İstanbul'da Yerebatan Camiinde Hafız Yaşar Okur tarafından ilk kez Türkçe Kur'an okundu. (22 Ocak). - Halkevleri kuruldu. (19 Şubat). - Türk Dil Kurumu kuruldu. (12 Temmuz). - Türkiye, Milletler Cemiyetine üye oldu. (18 Temmuz). - Ayasofya Camii kapatıldı. - Kadro dergisi çıkmaya başladı.	- Japonlar Manchurya'yı işgal etti. (Mart). - Japonya Rusya ile komşu oldu. - Irak bağımsız krallık oldu. - İbni Suud tarafından Suudi Arabistan Krallığı kuruldu.
1933	- Sekizinci, On Birinci ve On Yedinci Lem'aları yazdı. - On Dördüncü Sözün Zeyli, Yirmi Üçüncü Mektup ve Yirmi Sekizinci Mektubun İkinci Parçasını yazdı.	- İstanbul'da camilerde ezan ve kamet Türkçe okunmaya başladı. (7 Şubat). - Yeni İstanbul Üniversitesi açıldı. (18 Kasım). 1. Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlandı.	- Almanya'da Nazi Partisi iktidara geçti. - Avrupa'da silahsızlanma politikaları gündeme gelmeye başladı. - Alman cumhurbaşkanı Von Hindenburg Hitler'i şansöyeliğe getirdi.

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Türkiye Cumhuriyeti Olayları	Dünyadaki Olaylar
1934	- Barla'daki ikametine son verilerek Isparta'ya getirildi. - Yirmi Dokuzuncu Mektubun Birinci Kısmı, Onuncu, On İkinci, On Dördüncü, On Altıncı, On Sekizinci, Yirminci, Yirmi Birinci, Yirmi İkinci, Yirmi Dördüncü, Yirmi Beşinci ve Yirmi Altıncı Lem'aları yazdı. - İktisad Risalesi, Hastalar Risalesi ve İhtiyarlar Risalesini yazdı.	- Balkan Antantı kuruldu. (9 Şubat). - Soyadı Kanunu çıktı. (21 Haziran). - Ayasofya Camiinin müzeye çevrilmesi için kanun çıktı. (24 Kasım). - Kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı. (5 Aralık).	Almanya'da Hitler devlet başkanı oldu.
1935	- Talebeleri ile birlikte tutuklanarak Eskişehir hapisanesine getirildi. - Yirmi Yedinci, Yirmi Sekizinci, Yirmi Dokuzuncu ve Otuzuncu Lem'aları yazdı.	- Kapatılan Ayasofya Camii müze olarak açıldı. (1 Şubat). - Atatürk 4. kez cumhurbaşkanlığına seçildi.	- İngiltere ve Almanya Deniz Silahlarının Kısıtlanmasına Yönelik Antlaşma imzalandı. - İtalya Habeşistan'ı işgal etti. (5 Ekim).
1936	- Kastamonu'ya sürgün edildi. - Birinci ve İkinci Şu'at yazdı. - Kastamonu Lahikasını yazdı.	- Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi açıldı. (9 Ocak). - Ankara'da Devlet Konservatuarı kuruldu. (6 Mayıs). - Montreux Boğazlar Sözleşmesi imzalandı. (20 Temmuz). "İstiklal Marşı" şairi Mehmet Akif Ersoy vefat etti. (27 Aralık).	- Japonya ile Almanya Anti-Komintern Patkı imzalandı. (25 Kasım). - Filistin'de Yahudi göçüne karşı Araplar isyan etti. - İspanya'da General Franco önderliğinde iç savaş başladı.
1937	Üçüncü Şu'at yazdı.	- Altı Ok anayasaya girdi. (5 Şubat). - Karabük Demir ve Çelik Fabrikasının temel atma töreni yapıldı. (3 Nisan). - Hatay'ın Bağımsızlık Antlaşması TBMM tarafından onaylandı. (14 Haziran). - Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında Tahran'da Sâ'dâbat Paktı imzalandı. (8 Temmuz). - İnönü Başbakanlıktan çekildi. Görevi Celal Bayar devraldı. (25 Ekim).	- Cenevre'de yapılan Milletler Cemiyeti toplantısında, Hatay'ın bağımsızlığı kabul edildi. (27 Ocak). - Türkiye-Mısır Dostluk, İkamet ve Tabiiyet Antlaşması yapıldı. (7 Nisan).
1938	Dördüncü, Beşinci ve Yedinci Şu'atları (Ayet'ül Kübra) yazdı.	- Sadabat Paktı TBMM tarafından onaylandı. (14 Ocak). - Hatay Millet Meclisi açıldı ve Tayfur Sökmen devlet başkanlığına seçildi. (2 Eylül). - Ankara Radyosu yayına başladı. (28 Ekim). M. Kemal öldü. (10 Kasım). - İsmet İnönü cumhurbaşkanı seçildi (11 Kasım).	- Almanya Avusturya'yı ilhak etti. (12 Mart). - Japonya Çin'i işgal etti. - Türkiye ve Fransa, Hatay'da eşit sayıda asker bulundurmaları konusunda anlaşma yaptı. Birlikler Hatay'a girdi. (3-4 Temmuz).
1939		- Hatay Türkiye'ye katıldı. (29 Haziran). - Türk-İngiliz ve Fransız İttifakı, Ankara'da imzalandı (Ankara Paktı). (19 Ekim). 33.000 kişinin öldüğü Erzincan Depremi yaşandı. (27 Aralık).	- Almanya Çekoslovakya'yı işgal etti. - Almanya, İtalya ile ittifak antlaşması imzalandı. (22 Mayıs). - Almanya-Sovyet Saldırmazlık Paktı imzalandı. (23 Ağustos). - Almanya, Polonya'ya saldırdı. (1 Eylül). 2. Dünya Savaşı başladı. (1 Eylül). - İngiltere ve Fransa Almanya'ya savaş ilan etti. (3 Eylül).

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Türkiye Cumhuriyeti Olayları	Dünyadaki Olaylar
1940	• Onuncu Şuâi yazdı.	• Köy Enstitüleri Kanunu TBMM'de kabul edildi. (17 Nisan).	• Almanya Paris'i işgal etti. (14 Haziran). • Alman-Fransız Silah Bırakma Antlaşması imzalandı. (22 Haziran). • Almanya, Londra'yı havadan bombaladı. (7 Eylül). • İtalya, Fransa ve İngiltere'ye savaş ilan etti.
1941		• Türkiye ve Rusya arasında Saldırmazlık Deklarasyonu imzalandı. (24 Mart). • Türkiye ve Almanya arasında Saldırmazlık Deklarasyonu imzalandı. (18 Haziran). • Refah gemisi Kıbrıs yakınlarında bir torpille batırıldı. (23 Haziran). • Varlık Vergisi Kanunu çıkarıldı. (11 Kasım).	• Japonya, ABD'nin Pearl Harbour üssüne saldırdı. (7 Aralık). • Almanya ABD'ye savaş ilan etti. (11 Aralık).
1942	• Sekizinci Şuâi yazdı.	• Almanya'nın Türkiye Büyükelçisi Von Papen'e suikast düzenlendi. • Varlık Vergisi uygulaması başladı.	• İngiltere ve ABD arasında Birleşmiş Milletler ittifakı kuruldu. Daha sonra bu ittifaka 22 devlet daha katıldı. (Ocak).
1943	• Kastamonu'dan Isparta'ya sevk edildi. • Isparta'da sorgulamadan sonra talebeleriyle Denizli Ağır Ceza Mahkemesine sevk edildi. • On Birinci ve On Üçüncü Şuâileri yazdı.	• Amerikan başkanı Roosevelt, İngiltere başbakanı Churchill ve Türkiye'yi temsilen İsmet İnönü Kahire'de buluştular. (7 Aralık).	• Afrika'da İtalyan ve Alman birlikleri teslim oldu. (Mayıs). • Müttefikler Sicilya'ya saldırdı. Mussolini iktidarı düştü. (Haziran). • Alman ordusu Stalingrad'da teslim oldu.
1944	• On İkinci Şuâi yazdı. • Denizli Ağır Ceza Mahkemesi, talebeleriyle birlikte beraatına karar verdi. (15 Haziran). • Denizli'den Emirdağ'a sürgün edildi. (1 Ağustos). • Temyiz mahkemesi beraat kararını onayladı. (30 Aralık).	• Irkçılık-Turancılık davası başladı. (7 Eylül).	• II. Dünya savaşında müttefikler Normandiya çıkartmasını yaptı. • Arjantin'de Peron iktidarı başladı.
1945		• Türkiye Almanya ile Japonya'ya kağıt üzerinde savaş ilan etti. (23 Şubat). • Dörtlülük kararları ilan edildi. (7 Haziran). • Tan Gazetesi öğrenciler tarafından basıldı. (4 Aralık). • Anayasanın dili sadeleştirildi.	• Yalta Konferansı başladı. (4 Şubat). • İtalya müttefiklere teslim oldu. (29 Nisan). • Almanya kayıtsız şartsız teslim oldu. (7 Mayıs). • A.B.D. Hiroşima'ya atom bombası attı. (6 Ağustos). • A.B.D. Nagasaki'ye atom bombası attı. (9 Ağustos). • Japonya silah bırakma antlaşmasını imzaladı. (2 Eylül). • ABD Başkanı Truman zafer ilan etti ve İkinci Dünya Savaşı sona erdi. (2 Eylül). • Birleşmiş Milletler Örgütü kuruldu. (24 Ekim).

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Türkiye Cumhuriyeti Olayları	Dünyadaki Olaylar
1946	Risale-i Nur'lar teksir ile çoğaltıldı.	- Demokrat Parti kuruldu. (7 Ocak). - Amerikan filosu İstanbul'u ziyaret etti. (5-9 Nisan). - Tek dereceli milletvekili seçim kanunu kabul edildi. (5 Haziran). - İlk çok partili seçim yapıldı. (21 Temmuz). - Demokrat Parti 63 milletvekili ile meclise girdi. (21 Temmuz).	İlk elektronik bilgisayar yapıldı.
1947	Risale-i Nur'lar ilk defa Avrupa ülkeleri ve ABD'ye gönderildi.	Türkiye IMF'ye katıldı. (11 Mart).	- Truman Doktrini ile ABD Avrupa devletlerini tekrar kalkındırma politikasını hayata geçirdi. (12 Mart). - Pakistan bağımsızlığına kavuştu. - Yunanistan'da iç savaş başladı.
1948	- Talebeleri ile Afyon Ağır Ceza Mahkemesine sevk edildi. (28 Ocak). - On Dördüncü Şuayı yazdı.	Kurtuluş Savaşı komutanlarından Kazım Karabekir vefat etti. (25 Ocak).	- Gandhi öldürüldü. (30 Ocak). - İsrail devleti kuruldu. (14 Mayıs). - Çekoslovakya, Polonya ve Macaristan'da komünistler iktidara geldi.
1949	- Afyon'da talebeleriyle beraber tevkif edildi. - Afyon Hapishanesinden tahliye oldu. (20 Eylül). - Emirdağ'a gitti. (2 Aralık). - On Beşinci Şuayı yazdı.	- İlkokullara seçimli din dersi konuldu. (1 Şubat). - Ankara'da İlahiyat Fakültesi kuruldu. (4 Haziran). - Türkiye Avrupa Konseyine kabul edildi. (8 Ağustos).	- Çin'de komünist devrim başarıya ulaştı. - Endonezya bağımsızlığını kazandı. - NATO kuruldu. (4 Nisan). - Ürdün bağımsızlığına kavuştu.
1950	Seçim başarılarından dolayı Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı tebrik etti.	- Demokrat Parti iktidara geldi. (14 Mayıs). - Celal Bayar cumhurbaşkanı oldu. - Adnan Menderes başbakan oldu. - Arapça ezan okuma yasağı kaldırıldı. (16 Haziran). - Radyoda Kur'an ve dini program yayın yasağı kaldırıldı. (5 Temmuz). - Genel af kanunu çıkarıldı. (14 Temmuz). - DP hükümeti komünistlere karşı savaşmak üzere 4500 kişilik bir tugayı Birleşmiş Milletler emrinde Kore'ye gönderdi. (25 Temmuz). - İlkokullara mecburi din dersi konuldu. (21 Ekim).	Kore savaşı başladı.
1951	- Hristiyan âleminin bir nevi ruhani lideri olan Papa'ya <i>Zülfikar</i> kitabı gönderildi. (22 Şubat). - Şapka Kanununa muhalefet gerekçesiyle Emirdağ'da mahkemeye verildi.	Türkiye, NATO'ya katılma protokolünü imzaladı. (17 Ekim).	- İlk nükleer santraller kuruldu. - Libya bağımsızlığına kavuştu.

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Türkiye Cumhuriyeti Olayları	Dünyadaki Olaylar
1952	- Gençlik Rehberi Mahkemesinden dolayı İstanbul'a gitti. (22 Ocak). - Emirdağ'a döndü. - Afyon Mahkemesi duruşmasına katıldı. (30 Mayıs). - Samsun'da Büyük Cihad Gazetesinin yayını sebebiyle dava açıldı. - İngiliz asıllı müsteşrik bir yabancı Seb'a Semavat hakkında yedi günlük bir konferans vermeye başladı. Bediüzzaman'ın cevabı ve Nur Talebelerinin faaliyetleriyle konferansın ikinci günü Türkiye'yi terketti.	- Türkiye NATO'ya üye oldu. (18 Şubat). - Osmanlı hanedanının kadın üyelerine Türkiye'ye gelebilmeleri için izin verildi. (16 Haziran). - Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş) kuruldu. (31 Temmuz). - Köy Enstitüleri kapatıldı. (10 Ağustos).	Mısır'da krallığa karşı askeri darbe yapıldı ve Cemal Abdünnasır başkan oldu. (23 Temmuz).
1953	- İstanbul'da Rum Ortodoks Patriği Althenagoras ile görüştü. - Isparta'da hakkında yeni bir dava açıldı ve Isparta'ya gitti. - Isparta'ya yerleşmek üzere geldi. (23 Ağustos).	- Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında dostluk işbirliğini öngören antlaşma imzalandı. (Şubat). - Dumlupınar denizaltısı, Çanakkale Boğazında Naboland isimli İsveç şilebiyle çarpıştı. (4 Nisan).	- Jeoseph Stalin öldü. (5 Mart). - Cemal Abdünnasır Mısır'da cumhuriyet rejimini hayata geçirdi. - Kore Savaşı ateşkesle sonuçlandı. - Francis Crick ile James Watson DNA molekülünün yapısını keşfetti.
1954		- Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzaladı. (20 Mart). - Genel seçimler DP'nin zaferi ile sonuçlandı. (2 Mayıs).	- Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında "İttifak, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması" (Balkan Paketi) imzalandı. (9 Ağustos). - Cenevre Konferansı yapıldı. - Cezayir'de bağımsızlık mücadelesi başladı. - Tunus ve Cezayir bağımsızlığına kavuştu.
1955	CENTO'nun kuruluşundan dolayı Cumhurbaşkanı ve Başbakanı tebrik etti.	- İstanbul'da gayrimüslimlere yönelik saldırılar başladı. (6-7 Eylül Olayları). - Hürriyet Partisi kuruldu. (20 Aralık).	- Türkiye ve Irak arasında ortak güvenlik ve savunmayı öngören Bağdat Paketi imzalandı. (24 Şubat). 4 Nisan'da İngiltere, 23 Eylül'de Pakistan, 3 Kasım'da İran bu pakta üye oldu. - Varşova Paketi imzalandı.
1956	- Afyon mahkemesi bütün Risale-i Nur'ların beraatine ve sahiplerine iadesine karar verdi. (Haziran). - Risale-i Nurlar'ın yayınlanması serbest bırakıldı.	Hükümet ortaokullarda din derisi okutulmasını kararlaştırdı. (13 Ağustos).	- Süveyş Kanalı bunalımı. - Polonya'da ayaklanma başladı. - İngiliz Hükümeti Başpiskopos Makarios'u sürgüne gönderdi. - Fas bağımsızlığına kavuştu.
1957	- Yapılan davet üzerine Isparta Askeri Tugay Camiinin temelini attı. (Nisan). - Genel seçimde DP'yi desteklediğini belirtti.	- Sanayi Bakanlığı kuruldu. (27 Mayıs). - Genel seçimleri DP kazandı. (27 Ekim).	- ABD'de Eisenhower doktrini kabul edildi. (5 Ocak). - Avrupa Ekonomik Topluluğu kuruldu. (25 Mart). - İlk uzay uydusu Sputnik fırlatıldı. (4 Ekim). - Vietnam'da iç savaş başladı. - Makarios serbest bırakıldı.

Tarih	Bediüzzaman Said Nursî	Türkiye Cumhuriyeti Olayları	Dünyadaki Olaylar
1958		• Erzurum'da Atatürk Üniversitesi açıldı. (17 Kasım).	• Suriye ve Mısır Birleşik Arap Cumhuriyetini oluşturdu. (1 Şubat). • Irak, Ürdün'le Arap esasına dayalı bir federasyon kurdu. (14 Şubat). • Irak'ta kraliyet devrildi ve yerine cumhuriyet rejimi ilan edildi. (14 Temmuz).
1959	• Nur talebelerinin davetleri üzerine Konya ve Ankara'ya ziyaretlerde bulundu.	• Menderes uçak kazası geçirdi. (17 Şubat).	• Kıbrıs'ı bağımsız bir devlete dönüştüren Londra Anlaşması imzalandı. (19 Şubat). • Türkiye-ABD ikili anlaşması imzalandı. (5 Mart). • Nijerya bağımsızlığına kavuştu.
1960	• İstanbul'daki Nur talebelerinin daveti üzerine İstanbul'a gitti. (1 Ocak). • Ankara'ya son ziyaretini gerçekleştirdi. (11 Ocak). • Ankara'ya gitmesini yasaklayan hükümet kararı üzerine Emirdağ'a gitti. • Emirdağ'dan Isparta'ya geçti. (20 Ocak). • Isparta'dan ayrılarak Urfa'ya gitti. • Urfa'da İpek Palas Otelinde vefat etti. (23 Mart). • Halilü'r-Rahman Camii avlusundaki mezarına defnedildi. (24 Mart). • Naaşı kabrinden alınarak bilinmeyen bir yere götürüldü. (12 Temmuz).	• Tahkikat komisyonu kuruldu. (18 Nisan). • Ankara ve İstanbul'da öğrenci yürüyüşleri oldu. (28 Nisan). • Milli Birlik Komitesi hükümete darbe yaptı. (27 Mayıs). • Devlet Planlama Teşkilatı kuruldu. (1 Ekim). • DP'li yöneticilerin yargılandığı Yassıada mahkemesi başladı. (14 Ekim). • Milli Birlik Komitesi 14 üyesini ihraç etti. (15 Kasım).	• Willard Frank Libby, arkeoloji, jeoloji, jeofizik ve bilimin diğer dallarında, yaş tayini için karbon 14 yönteminin kullanımının keşfettiği için Nobel Ödülü'nü kazandı. • Rusya'ya iltica eden iki NSA görevlisi ABD'nin 40 ülkenin haberleşmesini dinlediğini açıkladı.

Hakikat Çekirdekleri

Otuz beş sene evvel tabedilen Hakikat Çekirdekleri
namındaki risaleden vecizelerdir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
1
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

1. Mariz bir asrın, hasta bir unsurun, alil bir uzvun reçetesi, ittiba-ı Kur'ân'dır.
2. Azametli, bahtsız bir kıt'anın; şanlı, tâli'siz bir devletin; değerli, sahipsiz bir kavmin reçetesi, ittihad-ı İslâm'dır.
3. Arzı ve bütün nücum ve şümusu tesbih taneleri gibi kaldıracak ve çevirecek kuvvetli bir ele malik olma-yan kimse, kâinatta dava-i halk ve iddia-i icat edemez. Zira her şey her şeyle bağlıdır.
4. Haşirde bütün zevilervahın ihyası, mevtâlûd bir nevm ile kışta uyuşmuş bir sineğin baharda ihyâ ve inşasından kudrete daha ağır olamaz. Zira kudret-i ezeliye zatiyedir; tagayyür edemez, acz tahallül edemez, avâik tedahül edemez. Onda meratip olamaz; her şey Ona nispeten birdir.

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. • Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. Salât ve selâm da Efendimiz Muhammed (a.s.m.) ve onun bütün Âl ve Ashabı üzerine olsun.

acz: güçsüzlük.

Âl ve Ashap: Peygamberim-

izin aile fertleri ve Sahabeler.

âlem: tüm kâinat, cihan.

alil: hasta, hastalıklı.

arz: yer, dünya.

asır: yüzyıl.

avaik: engeller, zorluklar.

azamet: büyüklük, yücelik.

bahtsız: tâli'siz, kısmetsiz.

dava-i halk: yaratma iddiası.

hakikat: gerçek, doğru.

hamd: övme, yüceltme.

haşir: ikinci diriliş, Allah'ın,

ölüleri diriltip mahşere çıkar-
ması.

iddia-i icat: yaratma, icat et-
me iddiası.

ihya: diriltme.

inşa: kurma.

ittiba-ı Kur'ân: Kur'ân'a tâbi

olma.

ittihad-ı İslâm: İslâm birliği.

kâinat: evren, varlıklar.

kavim: insan topluluğu, aile, ak-
raba.

kudret: güç, kuvvet.

kudret-i ezeliye: başı-sonu ol-
mayan sonsuz İlâhî kudret, kuv-
vet.

kıt'a: yer yüzündeki yedi büyük
kara parçasından her biri.

malik: sahip.

mariz: hastalıklı; maddî ve mane-
vî hastalıklı, sıkıntılı, illetli.

meratip: mertebeler, basamak-
lar.

mevtâlûd: ölümlü; ölü gibi.

nam: isim, ad.

nevm: uyku.

nispeten: kıyasla, oranla.

nücum: yıldızlar.

Rab: besleyen, yetiştiren, verdiği
nimetlerle mahlûkatı ıslah ve ter-
biye eden Allah.

Rahim: acıyan, merhamet eden,
şefkat eden Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese
yayılan ve bütün yaratılmışların
rızkılarını ve geçim şekillerini içi-
ne alan rahmetin sahibi Allah.

reçete: ilâç listesi.

risale: bir konuda yazılan küçük
kitap, mektup.

salât: dua; Hz. Muhammed'e, as-
habına, ailesine Allah'ın rahmet
ve mağfiretini, meleklerin istiğfa-
rını ve mü'minlerin dualarını dile-
me.

şümus: güneşler.

tab etmek: yazmak, basmak.

tagayyür: değişme, başkalaşma.

tahallül: araya girme, değişme.

tâli'siz: tâli'siz, kısmetsiz, bahtsız,
mutsuz.

tedahül: içine girme, müdahale
etme.

unsur: millet, kavim.

uzuv: organ.

vecize: kısa fakat ifadece
kuvvetli söz, özdeyiş.

zatiye: zatla ilgili, kendisinden
olan.

zevilervah: ruh sahipleri, canlılar.

zira: çünkü.

5. Sivrisineğin gözünü halk eden, güneşi dahi o halk etmiştir.
6. Pirenin midesini tanzim eden, manzume-i şemsiyeyi de o tanzim etmiştir.
7. Kâinatın telifinde öyle bir i'caz var ki, bütün esbab-ı tabiiye, farz-ı muhal olarak, muktedir birer fail-i muhtar olsalar, yine kemal-i acz ile o i'caza karşı secde ederek, ¹ **سُبْحَانَ لَا قُدْرَةَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ** diyeceklerdir.
8. Esbaba tesir-i hakikî verilmemiş; vahdet ve celâl öyle ister. Lâkin, mülk cihetinde, esbap Dest-i Kudrete perde olmuştur; izzet ve azamet öyle ister—tâ nazar-ı zahirde Dest-i Kudret mülk cihetindeki umuru hasise ile mübaşir görülmesin.
9. Mahall-i taallûk-u kudret olan her şeydeki melekûtiyet ciheti şeffaftır, nezihtir.
10. Âlem-i şahadet, avalimülguyub üstünde tenteneli bir perdedir.
11. Bir noktayı tam yerinde icat etmek için, bütün kâinatı icat edecek bir kudret-i gayr-i mütenahi lâzımdır. Zira, şu kitab-ı kebir-i kâinatın her bir harfinin, bahusus zihayat her bir harfinin, her bir cümlesine müteveccih birer yüzü, nazır birer gözü vardır.

âlem-i şahadet: gözle gördüğü-müz âlem.

avalimülguyub: gaybî âlemler.

azamet: büyüklük, yücelik.

aziz: muhterem, saygın.

bahusus: özellikle.

celâl: büyüklük, azamet, ululuk.

cihet: yön, taraf.

Dest-i Kudret: Allah'ın güç ve kudret eli.

esbap: nedenler, sebepler.

esbab-ı tabii: doğal sebepler.

fail-i muhtar: dilediğini yapmakta serbest olan.

farz-ı muhal: olmayacak bir şeyi olacakmış gibi düşünme, varsayım.

Hakim: her şeyi bir maksatla uygun ve hikmetle yaratan, hikmet sahibi Allah.

halk etmek: yaratmak.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta, ilâhî gaye.

ibare: cümle.

icat: yoktan var etme.

i'caz: mu'cize oluş.

izzet: mağlûbiyeti kabul etmeyen şeref ve yücelik.

kâinat: evren, bütün âlemler, varlıklar.

kemal-i acz: tam âcizlik.

kitab-ı kebir-i kâinat: büyük kâinat kitabı.

kudret: güç, kuvvet.

kudret-i gayr-i mütenahi: sonsuz güç ve kuvvet.

lâkin: ama, fakat.

lâzım: gerekli, lüzumlu.

mahall-i taallûk-u kudret: kuvvetin tecelli ettiği yer, kudretin ilişkili olduğu makam.

manzume-i şemsiye: güneş sistemi.

melekûtiyet: her şeyin doğrudan Allah'ın ilim, hikmet ve kudretine bakan, sebeplerin müdahale edemediği aslı, esası, iç yüzü.

muhakkak: doğru, gerçek.

muktedir: gücü yeten, iktidar sa-

1. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize verdiğinden başka bizim hiçbir kudretimiz yoktur. Muhakkak ki Sen çok yüce olan Aziz ve her şeyi hikmetle yapan Hakim'sin.

hibi.

mübaşir: müfettiş, meşgul, denetleyen.

mülk: emir ve idare altında bulundurulmuş varlık; saltanat.

müteveccih: yönelen, yönelmiş.

nazar-ı zahir: dışa dönük bakış.

nazır: bakan, gözetken.

nezih: temiz, hoş.

noksan: eksik.

perde: örtü, engel.

secde: baş eğme.

tanzim: düzenleme, tertipleme.

telif: yazma; yazılma, kaleme alınma.

tentene: dantel, tül gibi, ince ve şeffaf.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü

eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma, münezzeh sayma.

tesir-i hakikî: gerçek etkileyici.

umuru hasise: küçük ve değersiz işler.

vahdet: birlik.

zihayat: hayat sahibi.

zira: çünkü.

12. Meşhurdur ki: Hilâl-i ıyde bakarlardı. Kimse bir şey görmedi. İhtiyar bir zat yemin ederek “Hilâli gördüm” dedi. Hâlbuki, gördüğü hilâl değil, kirpiğinin takavvüs etmiş beyaz bir kılı idi. O kıl nerede, kamer nerede? Harekât-ı zerrat nerede, fail-i teşkil-i enva nerede?

13. Tabiat misalî bir matbaadır, tâbî’ değil; nakıştır, nakkaş değil; kabildir, fail değil; mistardır, mastar değil; nizamdır, nazım değil; kanundur, kudret değil; şeriat-ı iradiyedir, hakikat-i hariciye değil.

14. Fıtrat-ı zîşuur olan vicdandaki incizap ve cezbe, bir Hakikat-i Cazibedarın cezbesiyledir.

15. Fıtrat yalan söylemez. Bir çekirdekteki meyelân-ı nümûv der: “Ben sümbülleneceğim, meyve vereceğim.” Doğru söyler. Yumurtada bir meyelân-ı hayat var; der: “Piliç olacağım.” Biiznillâh olur, doğru söyler. Bir avuç su, meyelân-ı incimat ile der: “Fazla yer tutacağım.” Metin demir onu yalan çıkaramaz; sözünün doğruluğu demiri parçalar. Şu meyelânlar, irade-den gelen evamir-i tekvinienin tecellileridir, cilveleridir.

16. Karıncayı emîrsiz, arıyı ya’supsuz bırakmayan kudret-i ezeliye, elbette beşeri nebîsiz bırakmaz. Âlem-i şahadetteki insanlara inşikak-ı kamer bir mu’cize-i Ahmediye (a.s.m.) olduğu gibi, Miraç dahi âlem-i melekûtta melâike ve ruhaniyata karşı bir mu’cize-i kübra-i Ahmediyedir ki, nübüvvetinin velâyeti bu

dan yapılabilen.

kamer: ay.

kanun: her türlü kaide, yasa.

kudret: güç, kuvvet.

kudret-i ezeliye: varlığının başlangıcı olmayan ve ezelden beri var olan Allah’ın kudreti.

mastar: kaynak, temel.

matbaa: basım evi.

melâike: melekler.

meşhur: şöhretli, ünlü, namlı.

metin: sağlam ve dayanıklı.

meyelân: meyletme, yönelme.

meyelân-ı hayat: hayat bulma meylli, arzusu.

meyelân-ı incimat: donma meylli, donma kabiliyeti.

meyelân-ı nümûv: yenileme, yeşillenme, gelişme meylli.

Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed Efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu’cizesi.

mistar: çizgi aleti; cetvel, herhangi bir şeyin kaynağından çıkmasına yarayan alet.

mu’cize-i Ahmediye: Peygamberimizin mu’cizesi.

mu’cize-i kübra-i Ahmediye: Peygamberimizin en büyük mu’cizesi.

nakkas: nakış işleyen kimse; nakşeden.

nakış: resim, süs.

nazım: düzenleyen; nizam koyucu.

nebi: peygamber.

nizam: düzen.

nübüvvet: peygamberlik.

ruhaniyat: ruhlar âleminde yaşayan varlıklar, cinler ve melekler.

sümbüllenne: başaklanma, başak verme; tohumun yeşerip yerden çıkması.

şeriat-ı iradiye: bir iradeye bağlı, bir kudret tarafından konulan ve uygulanan kanun.

tâbî’: tab eden basan, yapan.

tabiat: yaratılmış olan her şeyin yaratışı ve yaşayışı için geçer kılan kanun ve kuralların tamamı.

tecelli: belirme, görünme.

takavvüs: yay gibi eğri olma, yay biçimine girme.

velâyet: velîlik, emişlik.

vicdan: iyi kötüden, hayrı şerden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâkî duygu.

ya’sup: arı beyi.

zat: kişi, şahıs.

âlem-i melekût: ruhlar ve melekler âlemi.

âlem-i şahadet: gözle gördüğümüz âlem.

beşer: insan.

biiznillâh: Allah’ın izni ile.

cezbe: çekme, çekim; arzu etme.

cilve: görünme, yansıma.

elbette: kesinlikle.

emir: baş.

evamir-i tekvinie: Cenab-ı Hakkın yaratmaya yönelik emirleri, kanunları.

fail: işi yapan; yapıcı.

fail-i teşkil-i enva: türleri teşkil eden fail, fiil sahibi; türleri yaratan.

fıtrat: yaratılış.

fıtrat-ı zîşuur: şuurlu, bilinçli yaratılış.

Hakikat-i Cazibedar: gerçek çekici olan Cenab-ı Hak.

hakikat-i hariciye: maddî bir vücut giyip gözle görülen gerçek bir varlık hâline gelen.

harekât-i zerrat: varlıkların yapı taşı olan en küçük par-

çanın [hücre, atom, molekül] dönüşüm ve başkalaşımı.

hilâl: yeni ay.

hilâl-i ıyd: bayramın hilâli.

ihtiyar: yaşlı.

incizap: çekilme; arzulanma.

inşikak-ı kamer: ayın yarılmaması; Hz. Peygamberin müşriklere karşı göstermiş olduğu ayın yarılıp ikiye ayrılma mu’cizesi.

irade: dileme, isteme; yapma ya da yapmamaya yeten güç.

kabil: olabilen, birisi tarafın-

keramet-i bâhire ile ispat edilmiştir ve o parlak zat, berk ve kamer gibi, melekûtta şulefeşan olmuştur.

17. Kelime-i şahadetin iki kelâmı birbirine şahittir. Birincisi ikincisine bürhan-ı limmîdir; ikincisi birincisine bürhan-ı innîdir.

18. Hayat, kesrette bir çeşit tecelli-i vahdettir. Onun için ittihadı sevk eder. Hayat, bir şeyi her şeye malik eder.

19. Ruh, bir kanun-u zîvücud-u haricîdir, bir namus-u zîşuurdur. Sabit ve daim fitrî kanunlar gibi, ruh dahi âlem-i emirden, sıfat-ı iradedden gelmiş, kudret ona vücud-u hissi giydirmiştir, bir seyyale-i lâtifeyi o cevhere sadef etmiştir. Mevcut ruh, makul kanunun kardeşidir. İki hem daimî, hem âlem-i emirden gelmişlerdir. Şayet nevilerdeki kanunlara kudret-i ezeliye bir vücud-u haricî giydirseydi, ruh olurdu. Eğer ruh, şuuru başından indirse, yine lâyemut bir kanun olurdu.

20. Ziya ile mevcudat görünür; hayat ile mevcudatın varlığı bilinir. Her birisi birer keşşaftır.

21. Nasraniyet ya intifa veya ıstifa edip İslâmiyete karşı terk-i silâh edecektir. Nasraniyet birkaç defa yırtıldı, Protestanlığa geldi. Protestanlık da yırtıldı, tevhide yaklaştı. Tekrar yırtılmaya hazırlanıyor. Ya intifa bulup sönecek veya hakikî Nasraniyetin esasını cami olan hakaik-ı İslâmiyeyi karşısında görecek, teslim olacaktır. İşte bu sırr-ı azîme Hazret-i Peygamber

âlem-i emir: Cenab-ı Hakkın değişmeyen sabit hakikatler şeklinde devam eden kanunları âlemi.
berk: simsek.

bürhan-ı innî: tüme varım; kâinatta görülen eserlerden eser sahibinin varlığına getirilen delil. Dumanın ateşi göstermesi gibi.

bürhan-ı limmî: tümünden gelim; eser sahibinden esere getirilen delil, sanatkârdan sanata götüren delil. Ateşin dumanı delil olması gibi.

camî: toplayan, içine alan.

cevher: elmas, değerli taş.

daim: devamlı, sürekli.

daimî: sürekli, devamlı.

fitrî: yaratılışa uygun, tabii.

hakaik-ı İslâmiye: İslâma ait hakikatler, doğrular.

hakikî: gerçek.

ıstifa: saflaşma, temizlenme, temizliğini seçme.

intifa: sönme.

ispat: kanıtlama, delillendirme.

ittihad: birleşme.

kamer: ay.

kanun: yasa.

kanun-u zîvücud-u haricî: haricî vücut sahibi bir kanun; varlık âlemine çıkmış bir kanun; belirli bir beden giymiş kanun.

kelâm: söz, kelime.

Kelime-i Şahadet: şahadet ifadesini özetleyen "eşhedü en lâ ilâhe illâllah ve eşhedü enne Muhammeden abduhü ve Resulühü" cümlesi.

keramet-i bâhire: büyük, geniş, ihatalı keramet.

kesret: çokluk.

keşşaf: keşif sahibi, gizli bir şeyi meydana çıkaran, keşifçi.

kudret: güç, kuvvet.

kudret-i ezeli: varlığının başlan-

gıcı olmayan ve ezelden beri

var olan Allah'ın güç, kuvveti.

lâyemut: devamlı, ölmeyen.

makul: akla uygun.

malik: sahip.

melekût: melekler ve ruhlar âlemi.

mevcut: var olan.

mevcudat: yaratılmış şeylerin tamamı, kâinat.

namus-u zîşuur: şuuru olan kanun.

Nasraniyet: Hristiyanlık.

nevi: tür, çeşit.

Protestan: Katolikten ayrılma Hristiyan mezhebine mensup olan.

sadef: inci kabuğu.

sevk etme: gönderme, yollama, ulaştırma.

seyyale-i lâtime: akıcı özelliğe sahip olan manevî varlık.

sıfat-ı irade: Cenab-ı Hakkın irade sıfatı.

sırr-ı azim: büyük sır.

şahit: delil, tanık.

şulefeşan: ışık saçan, parlaktan.

şuur: idrak, bilinc.

tecelli-i vahdet: birlik yansıması, Allah'ın birliğinin tecellisi.

terk-i silâh: teslim olma.

tevhit: birlik, birleme.

vücud-u haricî: görünür alemde var olan; beden, maddî vücut.

vücud-u hissi: duyu organlarıyla kavrayabilen varlık, ruh taşıyan canlılar.

ziya: ışık.

Aleyhissalâtü Vesselâm işaret etmiştir ki, “Hazret-i İsa nazil olup gelecek, ümmetimden olacak, şeriatımla amel edecektir.” ¹

22. Cumhur-u avamı, bürhandan ziyade, mehzadaki kudsiyet imtisale sevk eder.

23. Şeriatın yüzde doksanı (zaruriyat ve müsellema-ı diniye) birer elmas sütündür. Mesail-i içtihadıye-i hilâfiye, yüzde ondur. Doksan elmas sütun, on altının himayesine verilmez. Kitaplar ve içtihatlar Kur’ân’a dürbün olmalı, âyine olmalı; gölge ve vekil olmamalı.

24. Her müstait, nefsi için içtihat edebilir, teşri edemez.

25. Bir fikre davet, cumhur-u ulemanın kabulüne vabestedir. Yoksa davet bid’attır, reddedilir.

26. İnsan fıtraten mükerrerem olduğundan, hakkı arıyor. Bazen batıl eline gelir; hak zannederek koynunda saklar. Hakikati kazarken, ihtiyarsız, dalâlet başına düşer; hakikat zannederek kafasına giydiriyor.

27. Birbirinden eşef ve eltaf, kudretin çok âyineleri vardır; sudan havaya, havadan esîre, esîrden âlem-i misale, âlem-i misalden âlem-i ervaha, hatta zamana, fikre tenevvü ediyor. Hava âyinesinde, bir kelime milyonlar kelimat olur; kalem-i kudret, şu sırr-ı tenasül pek acip istinsah ediyor. İn’ikâs, ya hüviyeti veya hüviyetle mahiyeti tutar. Kesifin timsalleri birer meyyit-i müteharriktir. Bir ruh-u nuranînin kendi

fıtraten: yaratılış itibarıyla.

hak: doğru, gerçek.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı esası.

himaye: koruma.

hüviyet: asıl özellik, kimlik.

icthâh: din âlimlerinin şer’i esaslar dahilinde Kur’ân ve sünnete uygun şekilde bir konuda bir fikir ortaya koymaları, hüküm vermeleri.

ihitiyar: irade, seçme, isteme; arzu etme.

imtisal: uyma, tâbi olma.

in’ikâs: aksetme, yansıma, görünme.

istinsah: nüshasını yazma, örneğini çıkarma, kopya etme.

kalem-i kudret: Allah’ın güç ve kuvveti ile yaratması.

kelimat: kelimeler.

kesif: yoğun, katı.

kudret: güç, kuvvet.

kudsiyet: kutsallık, mukaddeslik.

mahiyet: aslı, esası, nitelik.

mehaz: kaynak, menba.

mesail-i içtihadıye-i hilâfiye: üzerinde ihtilâf edilen içtihad meseleleri, konular.

meyyit-i müteharrik: hareket hâlindeki ölü.

mükerrerem: ikram edilmiş, saygı gösterilen, lütfâ mazhar olmak.

müsellema-ı diniye: dinin sapa-sağlam oturmuş kuralları, esasları.

müstait: kabiliyetli kimse.

nazil: inen, inici.

nefis: kendi, şahıs.

ruh-u nuranî: nuranî ve aydınlatılmış bir ruh.

sevk etme: gönderme, yollama.

sütun: direk.

sırr-ı tenasül: üreme, çoğalma sırrı.

şeriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, ilâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.

tenevvü: çeşitlenme.

teşri: kanun koyma, yasama.

timsal: aynadaki görüntü; akis.

ümme: hak dine davet etmek için Allah tarafından kendilerine peygamber gönderilen ve bu peygambere inanıp bağlanan cemaat, topluluk.

vabeste: bağlı olma.

vekil: başkasının yerine ve adına hareket eden, konuşan.

zan: zannetme, şüphe, tereddüt.

zaruriyat: zorunlu işler.

ziyade: çok.

1. Buhârî, Enbiya: 49; Müslim, İman: 242-247; Tirmizî, Fiten: 62; Müsned, 4:226.

acip: şaşılان ve hayret uyanıdırان şey.

âlem-i ervah: ruhlar âlemi.

âlem-i misal: dünyadaki işlemin görüntülandığı ve gözlenandığı, ruhların bulunduğu âlem.

aleyhissalâtü vesselâm: “salât ve selâm onun üzerine olsun,” anlamında.

amel: uygulama, hareket.

âyine: ayna.

batıl: boş, beyhude.

bid’at: aslında olmayıp, sonradan meydana çıkan, sonradan türeyen şey.

bürhan: ispatlayıcı delil.

cumhur-u avam: halkın çoğunluğu.

cumhur-u ulema: âlimlerin çoğunluğu.

dalâlet: iman ve İslâmiyetten

ayrılmak, doğru yoldan ayrıma.

davet: çağırma, çağrı.

elmas: çok kıymetli bir mücevher.

eltaf: daha lâtif, çok hoş ve güzel.

esir: kâinattaki boşlukları doluran, havadan hafif olup ısı ve ısığı nakleden cevher.

esef: çok parlak, daha seffaf.

âyinelerinde olan timsalleri, birer hayy-ı murtabıttır; aynı olmasa da, gayrı da değildir.

28. Şems, hareket-i mihveriyesiyle silkinse, meyveleri düşmez. Silkinmezse, yemişleri olan seyyarat düşüp dağılacaktır.

29. Nur-u fikir, ziya-i kalp ile ışıklanıp mezç olmazsa, zulmettir, zulüm fıskırır. Gözün muzlim nehar-ı ebya-zı, muzî **(HAŞİYE)** leyle-i süveyda ile mezç olmazsa basarsız olduğu gibi, fikret-i beyzada süveyda-i kalp bulunmazsa, basiretsizdir.

30. İlimde iz'an-ı kalp olmazsa cehildir. İltizam başka, itikat başkadır.

31. Batıl şeyleri iyice tasvir, safî zihinleri idlâldir.

32. Âlim-i mürşit koyun olmalı, kuş olmamalı. Koyun kuzusuna süt, kuş yavrusuna kay verir.

33. Bir şeyin vücudu, bütün eczasının vücuduna vabestedir; ademi ise, bir cüz'ünün ademiyle olduğundan, zayıf adam, iktidarını göstermek için tahrip taraftarı oluyor, müspet yerine menfice hareket ediyor.

34. Desatir-i hikmet, nevamis-i hükûmetle; kavanin-i hak, revabıt-ı kuvvetle imtizaç etmezse, cumhur-u avamda müsmir olamaz.

adem: yokluk.

âlim-i mürşit: irşat eden âlim.

âyine: ayna.

basiret: kalp gözüyle görme; seziş, kavrayış, feraset.

batıl: boş ve manasız olan.

cehil: bilgisizlik, cahillik.

cumhur-u avam: basit halk çoğunluğu.

cüz: parça.

desatir-i hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki lâhî gayenin prensip ve kaideleri.

ecza: cüzler, parçalar.

fikret-i beyza: nurlu, parlak fikir; münevver fikir.

gayr: başka, diğer.

hareket-i mihveriye: belli bir eksen etrafındaki düzenli hareket.

haşiye: dipnot.

hayy-ı murtabıt: aslı ile bağlantılı olan canlı, hayata bağlı.

idlâl: saptırmak, azdırmak.

iktidar: güç yetme, kuvvet, yönetime.

iltizam: birinin tarafını tutma, taraftarlık yapma, tarafgirlik.

imtizaç: kaynaşmak, katmak.

itikat: bağlanma, inanma.

iz'an-ı kalp: kalben kabul etme.

kavanin-i hak: hak ve hakikatin kanunları.

kay: hazım olmamış besin, kusmuk, kusma, istifrağ.

leyle-i süveyda: gece karanlığı; göz bebeği.

meal: anlam.

menfi: olumsuz.

mezç: katma, karıştırma.

muzi: gözün beyaz kısmı, göz aki.

muzlim: karanlık.

müspet: olumlu.

müsmir: semere veren, meyve veren, meyveli.

nehar-ı ebyaz: bembeyaz

gündüz.

nevamis-i hükûmet: hükûmetin kanunları, yasaları.

nur-u fikir: fikrin parlaklığı; parlak fikir.

revabıt-ı kuvvet: kuvvet bağları.

safi: arınmış, temiz.

seyyarat: gezegenler.

süveyda-i kalp: mü'minler için basiret ve anlayış mahalî, kâfirler içinse isyankârlık ve günah yeri olarak kabul edilen kalbin ortasındaki siyah

nokta.

şems: güneş.

tahrip: yıkma, kırıp dökme.

tasvir: canlandırarak anlatma, şekillendirerek ifade etme.

akış.

timsal: aynadaki görüntü; akış.

vabeste: bağlı olma.

zayıf: güçsüz, eksik, cılız.

ziya-i kalp: gönül aydınlığı, ışıltı.

zulmet: karanlık.

zulüm: haksızlık, eziyet.

35. Zulüm, başına adalet külâhını geçirmiş; hıyanet, hamiyet libasını giymiş; cihada, bağı ismi takılmış; esarete hürriyet namı verilmiş. Ezdat, suretlerini mübadele etmişler.

36. Menfaat üzerine dönen siyaset canavardır.

37. Aç canavara karşı tahabbüp, merhametini değil, iştihasını açar; hem de diş ve tırnağının kirasını da ister.

38. Zaman gösterdi ki, Cennet ucuz değil; Cehennem dahi lüzumsuz değil.

39. Dünyaca havas tanınan insanlardaki meziyet, sebeb-i tevazu ve mahviyet iken, tahakküm ve tekebbüre sebep olmuştur. Fukaranın aczi, avamın fakrı, sebeb-i merhamet ve ihsan iken, esaret ve mahkûmiyetlerine müncer olmuştur.

40. Bir şeyde mehasin ve şeref hâsıl oldukça, havassa peşkeş ederler; seyyiat olsa, avama taksim ederler.

41. Gaye-i hayal olmazsa veyahut nisyan veya tenâsi edilse, ezhan enelere dönüp etrafında gezerler.

42. Bütün ihtilâlât ve fesadın asıl madeni ve bütün ahlâk-ı rezilenin muharrik ve menbaı, tek iki kelimedir:

• *Birinci kelime:* “Ben tok olsam, başkası açlıktan ölse bana ne.”

• *İkinci kelime:* “İstirahatım için zahmet çek; sen çalış, ben yiyeyim.”

acz: güçsüzlük.
adalet: doğruluk, hakkaniyet, âdillik.
ahlâk-ı rezile: kötü ahlâk.
avam: halkın büyük kısmı, umum, herkes.
bağı: zulüm, tecavüz.
cihad: düşmanla savaşma, savaş, harp.
ene: ben, benlik.
esaret: tutsaklık, kölelik.
ezdat: zıtlar.
ezhan: zihinler, fikirler.
fakr: yoksulluk, muhtaçlık

fesat: bozukluk, bozukluk.
fukara: fakirler.
gaye-i hayal: hayal edilen gaye, ideal.
hamiyet: insanda bulunan din, millet, vatan gibi mukaddes değerler ile kendi aile ve yakınlarını koruma duygusu ve gayreti.
hâsıl: meydana gelen, ortaya çıkan, beliren.
havas: önde gelenler, üst tabaka, seçkinler, zenginler sınıfı.
hürriyet: hür, bağımsız olma.

hıyanet: hainlik, ihanet.
ihsan: iyilik etme, güzel davranma, bağışlama.
ihtilâlât: ayaklanmalar, isyan etmeler,
istirahat: dinlenme, rahatlatma.
iştiha: yemeğe karşı duyulan istek, açlık.
külâh: başlık.
libas: elbise.
lüzum: gerekme.
maden: kaynak, menba.

mahkûmiyet: hükümlülük, tutukluluk.
mahviyet: tevazu, alçak gönüllülük.
mehasin: güzellikler, iyilikler.
menba: kaynak, herhangi bir şeyin çıktığı yer.
menfaat: fayda, kâr, gelir.
merhamet: acımak, şefkat göstermek.
meziyet: üstünlük vasfı, değerlilik.
muharrik: hareketlendiren, harekete geçiren.
mübadele: değiş-tokuş.
münker olmak: bir tarafa sürüklenmek, netice vermek.
nisyan: unutmama, akla gelmeme.
peşkeş: başkasının malını birine bağışlama.
sebeb-i merhamet: acıma, merhamet etme sebebi.
sebeb-i tevazu: alçak gönüllülük sebebi.
seyyiat: fenalıklar, kötülükler.
siyaset: politika, devlet idaresi.
suret: biçim, görünüş, şekil.
şeref: başkalarının gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur, seçkinlik.
tahabbüp: sevgi gösterme, muhabbet etme.
tahakküm: baskı, zorbalık etme.
taksim: bölme, paylaşırma.
tekebbür: kibirlenme, büyüklük satma.
tenâsi: unutulma, unutmamış görünme.
zulüm: haksızlık, eziyet.

Birinci kelimenin ırkını kesecek tek bir devası var ki, o da vücub-u zekâtıdır.

İkinci kelimenin devası hurmet-i ribadır. Adalet-i Kur'âniye, âlem kapısında durup, ribaya “Yasaktır, girmeye hakkın yoktur” der. Beşer bu emri dinlemedi, büyük bir sille yedi. Daha müthişini yemeden dinlemeli.

43. Devletler, milletler muharebesi, tabakat-ı beşer muharebesine terk-i mevki ediyor. Zira, beşer esir olmak istemediği gibi, ecir olmak da istemez.

44. Tarık-ı gayrimeşru ile bir maksadı takip eden, galiben maksudunun zıddıyla ceza görür. Avrupa muhabbeti gibi gayrimeşru muhabbetin akıbetinin mükâfatı, mahbubun gaddarâne adavetidir.

45. Maziye, mesaibe kader nazarıyla; ve müstakbele, maasiye teklif noktasında bakmak lâzımdır. Cebir ve itizal, burada barışırlar.

46. Çaresi bulunan şeyde acze, çaresi bulunmayan şeyde ceza'a iltica etmemek gerektir.

47. Hayatın yarası iltiyam bulur. İzzet-i İslâmiyenin ve namusun ve izzet-i milliyenin yaraları pek derindir.

48. Öyle zaman olur ki, bir kelime bir orduyu batırır, bir gülle otuz milyonun mahvına sebep olur. **(HAŞİYE)** Öyle

acz: güçsüzlük.
adalet-i Kur'âniye: Kur'an'ın adaleti.
adavet: düşmanlık.
akıbet: son.
âlem: dünya, insanlık âlemi.
beşer: insan, insanlık.
Cebir: ehl-i sünnet ve inançlarından ayrılan takım ve onun mezhebi, Cebriye.
deva: ilâç, çare.
ecir: ücretli işçi.
esir: tutsak, kul, köle.
gaddarâne: gaddarca, merhametsizce.
galiben: çoğu zaman, çoğu kere.
gayrimeşru: helâl olmayan, dinen yasaklanmış olan.
gülle: top mermisi.
haşiye: dipnot.
hurmet-i riba: faizin haram olması.
ırk: kök, damar, soy.
iltica: sığınma.
iltiyam: yaranın kapanıp iyi olması.
itizal: Ehl-i Sünnet ve inançlarından ayrılan takım ve onun mezhebi, Mutezile mezhebi.
izzet-i İslâmiye: İslâmın gerektirdiği

haysiyet, şeref, yücelik.
izzet-i millîye: millî izzet ve şeref.
kader: Cenab-ı Hakkın ezeli ilmi ile, kâinatta olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi, takdir ve tayin etmesi.
lâzım: gerekli, lüzumlu.
mahbup: sevilmiş, sevilen, sevgili.
mahv: yok etme, yok olma.
maksat: istenilen şey, varlığı

istenilen nokta, niyet.
maksut: istenilen şey, istek, arzu, gaye.
mazi: geçmiş zaman.
maasiye: günahlar, isyanlar.
mesaip: zor işler, felâketler, musibetler.
muharebe: harp, savaş.
mükâfat: ödül.
müstakbel: gelecek.
namus: kanun, nizam.
nazar: göz atma, bakma, bakış.
riba: faiz.

sille: açık elin iç yüzüyle vurulan tokat.
tabakat-ı beşer: sosyal sınıflar.
tarik-ı gayrimeşru: meşru, helâl ve kanunî olmayan yol.
teklif: Allah'ın, insanları emir ve yasaklarına uygun hareket etmekle vazifelendirmesi.
terk-i mevki: yerini terk etme.
vücub-u zekât: zekâtın farz olması.
zira: çünkü.

şerait tahtında olur ki, küçük bir hareket, insanı âlâ-yılliyyine çıkarır. Ve öyle hâl olur ki, küçük bir fiil, insanı esfel-i safilîne indirir. Bir tane sıdk, bir harman yalanları yakar. Bir tane hakikat, bir harman hayalâta müreccahtır. لَا يَلْزَمُ مِنْ لُزُومِ صِدْقِ كُلِّ قَوْلٍ كُلِّ صِدْقٍ
“Her sözün doğru olması; fakat her doğruyu söylemek doğru değil.”

50. Güzel gören, güzel düşünür; güzel düşünen, hayatından lezzet alır.

51. İnsanları canlandıran emeldir, öldüren yeistir.

52. Eskiden beri i'lâ-i kelimetullahı ve beka-i istiklâliyeti ve İslâm için farz-ı kifaye-i cihadı deruhte ile kendini, yekvücut olan âlem-i İslâma fedaya vazifedar ve Hilâfete bayraktar görmüş olan bu devlet-i İslâmiyenin felâketi, âlem-i İslâmın saadet ve hürriyet-i müstakbelesiyile telâfi edilecektir. Zira şu musibet, maye-i hayatımız olan uhuvvet-i İslâmiyenin inkişafını harikulâde tacil etti.

53. Hristiyanlığın malı olmayan mehasin-i medeniyeti ona mal etmek ve İslâmiyetin düşmanı olan tedenni-yi ona dost göstermek, feleğin ters dönmesine delildir.

54. Paslanmış bihermta bir elmas, daima mücellâ cama müreccahtır.

âlâyılliyyin: yüceler yücesi, en yüksek mertebe.
âlem-i İslâm: İslâm âlemi, İslâm dünyası.
bayraktar: bayrak taşıyan.
beke-i istiklâliyet: bağımsızlığın devamlılığı.
bihermta: eşsiz, benzersiz.
delil: yol gösteren.
deruhte: üstün kılma, yükleme.
devlet-i İslâmiye: İslâm devleti.
elmas: çok kıymetli bir mü-

cevher.
emel: ümit, umma.
esfel-i safilin: aşağıların en aşağısı.
farz-ı kifaye-i cihad: Müslümanların tamamı olmayıp, bir kısmının muhakkak yapması gereken ve bu şekilde farz olan cihad.
feda: gözden çıkarma, uğruna verme.
felâket: musibet, sıkıntı doğuran durum.
felek: talih, baht, kader.

fiil: iş, oluş, davranış, hareket.
gülle: top mermisi.
hakikat: gerçek, doğru.
Harb-i Umumi: (1914-1918) Birinci Dünya Savaşı.
harikulâde: olağanüstü.
harman: tahıl tanelerinin samandan ayrılması için yapılan iş.
haşiye: dipnot, derkenar.
hayalât: hayaller, hülyalar.
hilâfet: halifelik, vekillik.
hürriyet-i müstakbel: gelecekteki hürriyet, özgürlük.

i'lâ-i kelimetullah: Allah'ın adını yüceltme, İslâm hakikatlerini yaymaya çalışma.
inkışaf: açılma, ortaya çıkma.
mahv: yok etme, yok olma.
maye-i hayat: hayat için gerekli olan.
mehasin-i medeniyet: medeniyetin güzellikleri.
musibet: felâket, belâ, dert, sıkıntı.
mücellâ: cilâlı, parlatılmış, parlak.
müreccah: tercih edilen, üstün tutulan.
nefer: rütbesiz asker, er.
saadet: mutluluk.
sıdk: doğruluk, samimiyet.
Sırp: Sırp milletinden olan.
şerait: şartlar.
tacil: acele ettirme, hızlandırma.
tahtında: aşağı, altında.
tedenni: aşağı düşme.
telâfi: tamamlama, zararı karşılama.
uhuvvet-i İslâmiye: İslâm kardeşliği.
vazifedar: vazifeli, iş gören.
vahiaht: bir hükümdarın ölümünden sonra yerine geçecek olan.
yeis: ümitsizlik.
yekvücut: tek vücut.
zira: çünkü.

55. Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir. Göz ise maneviyatta kördür.

56. Mecaz, ilmin elinden cehlin eline düşse, hakikate inkılâp eder, hurafata kapı açar.

57. İhsan-ı İlâhîden fazla ihsan, ihsan değildir. Her şeyi olduğu gibi tavsif etmek gerektir.

58. Şöhret, insanın malı olmayanı dahi insana mal eder.

59. Hadis, maden-i hayat ve mülhim-i hakikattir.

60. İhya-i din, ihya-i millettir; hayat-ı din, nur-u hayattır.

61. Nev-i beşere rahmet olan Kur'ân, ancak umurun, lâakal ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder. Medeniyet-i hâzıra, beş menfi esas üzerine teessüs etmiştir:

- 1. Nokta-i istinadı kuvvettir. O ise, şe'ni tecavüzdür.
- 2. Hedef-i kastı menfaattir. O ise, şe'ni tezahumdur.
- 3. Hayatta düsturu cıdaldır. O ise, şe'ni tenazudur.
- 4. Kitleler mabeynindeki rabıtası, âharı yutmakla beslenen unsuriyet ve menfi milliyettir. O ise, şe'ni müthiş tesadümdür.
- 5. Cazibedar hizmeti, heva ve hevesi teşci ve arzularını tatmindir. O heva ise, insanın mesh-i manevîsine sebeptir.

Şeriat-ı Ahmediyenin (a.s.m.) tazammun ettiği ve emrettiği medeniyet ise:

âhar: diğer, başka.

arzu: özlem, istek.

cazibedar: çekici, cazibeli.

cehil: bilgisizlik, cehalet.

cidal: çarpışma, savaş.

düstur: kanun, kaide, kural, prensip.

ekseriyet: çokluk, çoğunluk.

Hadis: Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait söz, emir, fiiller ve günümüze kadar yazılı olarak ulaşan rivayetlerdir.

hakikat: gerçek.

hayat-ı din: dinin hayatı.

heva: istek, arzu, nefse ait olan şeylere düşkünlük.

heves: bir şeye karşı duyulan istek, arzu.

hurafat: batıl inanışlar.

ihsan: iyilik etme, bağışlama, ikram etme, lütuf, bağış, yardım.

ihsan-ı İlâhî: İlâhî ihsan; Cenab-ı Hakkın mahlûkatına ihsan ettiği bütün nimetler.

ihya-i din: dinin ihyası, canlanması.

ihya-i millet: milletin uyanışı, ihyası.

inkılâp: bir hâlden diğer bir hale geçme; değişme.

kasıt: maksat, hedef.

kitle: insan topluluğu.

lâakal: en azından, hiç değilse.

mabeyn: ara, aralık, iki şeyin arası.

maden-i hayat: hayat kaynağı.

maneviyat: mana âlemine ait olanlar.

mecaz: bir kelimenin gerçek manasında kullanılmayıp, benzer ilgili bir manada kullanılması, mecaz anlam.

medeniyet: medenilik, uygarlık.

medeniyet-i hazır: şu anki medeniyet.

menfaat: fayda, kâr, gelir, ihtiyaç karşılığı olan şey.

menfi: olumsuz.

mesh-i manevî: bir kimsenin iç dünyasının kötü ve çirkin hâlden kurtulması.

milliyet: bir milleti diğer milletten ayıran hâllerin ve özelliklerin

tamamı.

mülhim-i hakikat: hakikati ilham eden.

nev-i beşer: insan nev'i, insanlık.

nokta-i istinat: dayanak noktası.

nur-u hayat: hayat nuru, aydınlığı, ışığı.

rabıta: bağ, ilgi.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.

saadet: mutluluk.

se'n: hâl, keyfiyet, durum, özellik.

Şeriat-ı Ahmediye: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) tarif ettiği, getirdiği ve bildirdiği şeriat; İslâm dini.

şöhret: herkesce bilinme, tanınma durumu, ün.

tatmin: doyma, doyunluk.

tavsif: bir şeyin iç yüzü ve özelliklerini anlatma.

tazammun: içine alma, içinde bulundurma.

tecavüz: haddini aşma, söz

ve harekette ileri gitme.

teessüs: kurulma, teşekkül etme, oluşma.

tenazu: çekişmek, birbiriyle uğraşma.

tesadüm: çarpışma, vuruşma.

teşci: cesaret verme, cesaretlendirme.

tezahum: birbirine zahmet ve sıkıntı verme.

umum: herkes, bütün insanlar, bütün halk.

unsuriyet: ırkçılık.

Nokta-i istinad, kuvvete bedel, haktır ki, şe'ni adalet ve te vazündür.

Hedefi de, menfaat yerine fazilettir ki, şe'ni muhabbet ve tecazüptür.

Cihetülvahdet de, unsuriyet ve milliyet yerine, rabıta-i dini ve vatanî ve sınıfidir ki, şe'ni samimî uhuvvet ve müsalemet ve haricin tecavüzüne karşı yalnız tedafüdür.

Hayatta, düstur-u cidal yerine düstur-u teavündür ki, şe'ni ittihat ve tesanüttür.

Heva yerine hüdadır ki, şe'ni insaniyeten terakki ve ruhen tekâmüldür.

Mevcudiyetimizin hamîsi olan İslâmiyetten elini gevşetme, dört elle sarıl. Yoksa mahvolursun.

62. Musibet-i amme, ekseriyetin hatasından terettüp eder. Musibet, cinayetin neticesi, mükâfatın mukadimesidir.

63. Şehit, kendini hayy bilir. Feda ettiği hayatı, sekeratı tatmadığından, gayr-i münkatı ve bâkî görüyor; yalnız daha nezih olarak buluyor.

64. Adalet-i mahza-i Kur'âniye, bir masumun hayatını ve kanını, hatta umum beşer için de olsa heder etmez. İki nazar-ı kudrette bir olduğu gibi, nazar-ı adalette de birdir. Hodgâmlıkla, öyle insan olur ki, ihtirasına mâni her şeyi, hatta elinden gelirse dünyayı harap ve nev-i beşeri mahvetmek ister.

adalet: her hak sahibine hakkının tam ve eksiksiz verilmesi.

adalet-i mahza-i Kur'âniye: Kur'an'ın tam adaleti.

bâkî: sürekli ve kalıcı olan.

bedel: değer, kıymet, karşılık.

beşer: insan, insanlık.

düstur-u cidal: çarpışma düsturu, sürekli çarpışma.

düstur-u teavün: yardımlaşma prensibi.

ekseriyet: çokluk, çoğunluk.

fazilet: değer, iman ve irfan

itibarıyla olan yüksek derece.

feda: uğruna verme.

gayr-i münkad: devamlı, kesintisiz.

hak: doğru, gerçek.

hami: koruyucu.

harap: yıkık, viran.

hariç: dışta bırakılmak üzere.

hayy: diri, sağ, ölümsüz.

heder: boşa gitme.

heva: istek, arzu, nefse ait olan şeylere düşkünlük.

hodgâm: kendini düşünen.

hüda: hidayet, doğru yolu

gösterme.

ihtiras: aşırı hırs ve istek, tutku.

insaniyet: insanlık, bütün insanlar.

ittihat: birleşme.

mahv: yok etme.

mâni: engel olan.

masum: kötülüğü olmayan, suçsuz.

menfaat: fayda.

mevcudiyet: mevcut olma, varlık.

milliyet: bir milleti diğer mil-

letten ayıran hâllerin ve özellikle rin tamamı.

mukaddime: sunulan, öne geçen, önde bulunan.

musibet: felâket, ansızın gelen belâ, sıkıntı.

musibet-i amme: herkesi etkileyen belâ, afet.

mükâfat: ödül.

müsalemet: barış ve huzur; herkesle barış içinde olma.

nazar-ı adalet: adalet terazisi, kefes.

nazar-ı kudret: kudret nazarı.

netice: sonuç.

nev-i beşer: insanlık, bütün insanlar.

nezih: temiz, güzel.

nokta-i istinat: dayanak noktası.

rabıta-i dini: din bağı.

samimi: içten, candan, gönülden.

sekerat: ölmek üzere olan bir kişinin kendinden geçmesi.

sınıfı: sınıfla alakalı, sınıfa ait.

şehit: Allah'ın ve yüce dininin adını yüceltme uğrunda canını feda ederek savaşta vurulup ölen Müslüman.

şe'n: hâl, durum, özellik.

tecavüz: haddini aşma, söz ve harekette ileri gitme.

tecazüp: birbirini cebzetme, çekme.

tekâmül: ilerleme, olgunlaşma, mükemmel olma.

terakki: yükselme.

terettüp etmek: gerekmek, icap etmek, sonuç olarak ortaya çıkmak.

tesanüt: dayanışma.

tevazün: denklik, denk olma.

uhuvvet: kardeşlik.

umum: bütün insanlar, bütün halk.

unsuriyet: ırkçılık.

vatanî: vatanla ilgili, vatana ait.

- 65.** Havf ve zaaf tesirat-ı hariciyeyi teşci eder.
- 66.** Muhakkak maslahat, mevhum mazarrata feda edilmez.
- 67.** Şimdilik İstanbul siyaseti, İspanyol hastalığı gibi bir hastalıktır.
- 68.** Deli adama “İyisin, iyisin” denilse iyileşmesi, iyi adama “Fenasın, fenasin” denilse fenalaşması nadir değildir.
- 69.** Düşmanın düşmanı, düşman kaldıkça dosttur; düşmanın dostu, dost kaldıkça düşmandır.
- 70.** İnadin işi: Şeytan birisine yardım etse, “Melektir” der, rahmet okur; muhalifinde melek görse, “Libası-nı değiştirmiş şeytandır” der, lânet eder.
- 71.** Bir derdin dermanı, başka bir derde zehir olabilir. Bir derman, haddinden geçse, dert getirir.
- 72.** **الْجَمْعِيَّةُ الَّتِي فِيهَا التَّسَانُدُ أَلَّةٌ خُلِقَتْ لِتَحْرِيكِ السَّكِّنَاتِ وَالْجَمَاعَةُ الَّتِي فِيهَا التَّحَاسُدُ أَلَّةٌ خُلِقَتْ لِتَسْكِينِ الْحَرَكَاتِ**¹
- 73.** Cemaatte vahid-i sahih olmazsa, cem ve zam, kesir darbı gibi küçültür. (HAŞİYE)

HAŞİYE: Hesapta, malûmdur ki, darp ve cem ziyadeleştirir. Dört kere dört on altı olur. Fakat, kesirlerde darp ve cem bilâkis küçültür. Sülûsü sülûs ile darp etmek, tûsu olur, yani dokuzda bir olur. Aynen onun gibi, insanlarda sıhhat ve istikamet ile vahdet olmazsa, ziyadeleşmekle küçülür, bozuk olur, kıymetsiz olur.

bilâkis: aksine, tersine olarak.
cem: toplama; toplanma.
cemaat: topluluk, insan topluluğu.
cemiyet: topluluk, birlik.
darp: çarpma.
derman: ilaç.
feda: gözden çıkarma.
fena: kötü.
had: sınır.
haset: kıskançlık, çekemezlilik.
haşiye: derkenar, dipnot.
havf: korku, korkma.
İspanyol hastalığı: İspanyol nez-

1. Cemiyetteki tesanüt, durgun şeyleri harekete geçirmek için yaratılmış bir vasıttır. Cemaatteki karşılıklı haset ise, harekette olanları durdurmaya yarayan bir vasıttır.

lesi denilen grip hastalığı.
istikamet: doğruluk.
kesir: bölme işlemi.
lânet: kötü olmasını istemek, kötü dua.
libas: elbise.
malûm: bilinen.
maslahat: fayda, gaye.
mazarrat: zararlar, zarar vermeler.
mevhum: gerçekte olmadığı

hâlde var sayılan; vehmî.
muhakkak: doğru, gerçek; kesin.
muhalif: karşı, karşıt, zıt.
nadir: az, ender bulunan.
rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama.
siyaset: politika, devlet idaresi.
sülûs: üçte bir.
sıhhat: sağlık, esenlik.

tesanüt: dayanışma.
tesirat-ı hariciye: dış tesirler.
teşci: cesaretlendirme.
tûsu: dokuzda bir.
vahdet: birlik.
vahid-i sahih: birlik ve beraberlikteki sıhhat, sağlamlık.
vasıta: aracı.
zaaf: zayıflık.
ziyade: çok, fazla.

- 74.** Adem-i kabul, kabul-ü ademle iltibas olunur. Adem-i kabul: Adem-i delil-i sübut, onun delilidir. Kabul-ü adem, delil-i adem ister. Biri şek, biri inkârdır.
- 75.** İmanî meselelerde şüphe, bir delili, hatta yüz delili atsa da, medlûle iras-ı zarar edemez. Çünkü binler delil var.
- 76.** Sevad-ı azama ittiba edilmeli. Ekseriyete ve sevad-ı azama dayandığı zaman, lâkayt Emevîlik, en nihayet Ehl-i Sünnet Cemaatine girdi. Adetçe ekalliyette kalan salâbetli Alevîlik, en nihayet az bir kısmı Rafızîliğe dayandı.
- 77.** Hakta ittifak, ehakta ihtilâf olduğundan, bazen hak, ehaktan ehaktır; hasen, ahsenden ahsendir. Herkes kendi mesleğine “hüve hakkun” demeli, “hüvelhakku” dememeli. Veyahut “hüve hasen” demeli, “hüvelhasen” dememeli.
- 78.** Cennet olmazsa, Cehennem tazip etmez.
- 79.** Zaman ihtiyarlandıkça, Kur’ân gençleşiyor, rumuzu tavazzuh ediyor. Nur, nâr görüldüğü gibi, bazen şiddet-i belâgat dahi mübalâğa görünür.
- 80.** Hararetteki meratip, bürudetin tahallülüyledir. Hüsindeki derecat, kubhun tedahülüyledir. Kudret-i ezeliye zatiyedir, lâzımedir, zaruriyedir; acz tahallül edemez, meratip olamaz, her şey ona nispeten müsavidir.
- 81.** Şemsin feyz-i tecellisi olan timsali, denizin sathında ve denizin katresinde aynı hüviyeti gösteriyor.

acz: güçsüzlük.
adem-i delil-i sübut: ispatlayıcı belgenin olmayışı; delilsizlik.
adem-i kabul: kabul etme-me.
ahsen: en güzel.
bürudet: soğukluk.
delil: kılavuz, doğru yolu gösteren, rehber; şahit, belge, tahnık.
delil-i adem: yokluğun delili.
derecat: dereceler, kademelere.

ehak: daha haklı, pek haklı.
ehl-i sünnet ve cemaat: Hz. Peygamber ile Ashab-ı Kirâmın, dinin temel konularında takip ettikleri yolu benimseyenler, iş ve muamelelerde Hz. Peygamber ve Sahabîlerine uyanlar.
ekalliyet: azınlık.
ekseriyet: çoğunluk.
feyz-i tecelli: tecelliden doğan bereket, ilim, irfan, kudret.
hak: doğru, gerçek.

hararet: sıcaklık.
hasen: güzel.
hüsün: güzellik.
hüve hakkun: o gerçek, o haklıdır.
hüve hasen: o güzeldir.
hüvelhakku: sadece o gerçektir, o haklıdır.
hüvelhasen: sadece güzel olan odur.
hüviyet: mahiyet, özellik.
ihtilâf: fikir ayrılığı, ayrılık, aykırılık.
iltibas: karıştırma.

imani: imanla ilgili, imana ait.
inkâr: reddetme, tanımama.
iras-ı zarar: zarar verme.
ittiba: tâbi olma, uyma.
ittifak: birleşme, birlik.
 kabul-ü adem: yokluğu kabul etme.
katre: damla.
kubuh: çirkinlik.
kudret-i ezeliye: varlığının başı-sonu olmayan, ezelden ebede kadar var olan sonsuz İlahî kudret, kuvvet.
lâkayt: kayıtsız, ilgisiz.
lâzım: gerekli, lüzumlu.
medlûl: delil olarak gösterilen.
meratip: mertebeler, dereceler.
mesele: konu.
mübalâğa: aşırı büyütme, abartma, abartı.
müsavi: eşit, denk.
nâr: ateş.
nihayet: son, en sonunda.
nispeten: nispetle, kıyaslayarak.
nur: aydınlık.
Rafızî: Ehl-i Sünnete aykırı akide veya fikir sahibi olan kimse.
rumuz: işaretler.
salâbet: sağlamlık.
sathında: yüzünde, yüzeyinde.
sevad-ı azam: insanların çoğunluğu.
şek: şüphe, zan, tereddüt.
şems: güneş.
şiddet-i belâgat: belâgatin kuvvetliliği, fazlalığı.
şüphe: kuşku.
tahallül: araya girme, müdahale etme.
tavazzuh: açıklanma, aydınlanma.
tazip: azap etmek.
tedahül: iç içe olma, birbiri içine girme.
timsal: suret, şekil.
zaruri: zorunlu.
zatiye: zat ile alâkalı, zatın kendisinden olan, özel.

âkilüllâhm: et yiyen.
akıbet: sonuç, netice.
cenaze: ölü beden; ölü, ceset.
cilve-i tevhit: Allah'ın birliğinin her bir varlıktaki cilvesi, görüntüsü.
dakika-i icabe: duanın kabul olduğu vakit, an.
delil: şahit, belge, tanık.
düstur: kanun, kaide, kural, prensip.
ecel: insan ömrünün belli vakti.
efrat: fertler, tek olanlar, birler.
ehemmiyet: önemli olma, değerlilik.
Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın güzel isimleri.
gayrimuhassal: elde edilmeyen, elde bulunmayan.
gıda: insanı besleyen şeyler.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hayat: yaşayış, canlılık.
hayvanat: hayvanlar.
helâl: din bakımından günah olmayan şey.
iddihar: biriktirme, toplama, yığma.
ikab-ı uhreviye: ahiretteki ceza.
inayet: yardım, ilâhî yardım.
İsm-i Azam: en büyük isim.
israf: gereksiz yere harcama, savurganlık.
kader: Cenab-ı Hakkın ezeli ilmi ile, kâinata olmuş ve olacak bütün şeylerin varlık ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilmesi, takdir ve tayin etmesi.
kesb etmek: kazanmak.
kudret: Allah'ın bütün varlığı çevreleyen ezeli kuvveti.
kuvve-i zaika: tat alma duygusu.
kıymettar: değerli, kıymetli.
Leyle-i Kadir: Kadir Gecesi; Ramazan ayının son on günü içinde bulunan en hayırlı gece.

82. Hayat, cilve-i tevhitendir; müntehası da vahdet kesb ediyor.

83. İnsanlarda velî, Cuma'da dakika-i icabe, Ramazan'da Leyle-i Kadir, Esmâ-i Hüsnada İsm-i Azam, ömürde ecel meçhul kaldıkça, sair efrat dahi kıymettar kalır, ehemmiyet verilir. Yirmi sene müphem bir ömür, nihayeti muayyen bin sene ömre müreccahtır.

84. Dünyada masiyetin akıbeti, ikab-ı uhreviye delildir.

85. Rızık, hayat kadar kudret nazarında ehemmiyetlidir. Kudret çıkarıyor, kader giydiriyor, inayet besliyor. Hayat, muhassal-ı mazbuttur, görünür. Rızık, gayrimuhassal, tedricî münteşirdir, düşündürür. Açlıktan ölmek yoktur. Zira bedende şahm ve saire suretinde iddihar olunan gıda bitmeden evvel ölüyor. Demek, terk-i âdetten neş'et eden maraz öldürür; rıziksızlık değil.

86. Âkilüllâhm vahşilerin helâl rızıkları, hayvanatın hadsiz cenazeleridir. Hem rûy-i zemini temizliyorlar, hem rızıklarını buluyorlar.

87. Bir lokma kırk paraya, diğer bir lokma on kuruşa; ağza girmeden ve boğazdan geçtikten sonra birdirler. Yalnız birkaç saniye, ağızda bir fark var. Müffettiş ve kapıcı olan kuvve-i zaikayı taltif ve memnun etmek için birden ona gitmek israfın en sefihidir.

88. Lezaiz çağırırken, “Sanki yedim” demeli. “Sanki yedim”i düstur yapan *Sankiyedim* namındaki bir mes-cidi yiyebilirdi, yemedi.

lezaiz: zevkler, lezzetler.

maraz: hastalık.

masiyet: isyan, günah.

meçhul: bilinmeyen, belli olmayan, gizli.

mescit: cami.

muayyen: belli, belirli.

muhassal-ı mazbut: kayıt altına alınmış, ele geçirilmiş ve meydana gelmiş kesin sonuç.

müffettiş: araştıran, inceleyen.

münteha: en son nokta, sonuç.

müntehir: yayılmış, açılmış;

dağınık.

müphem: kapalı, belirsiz, gizli.

müreccah: tercih edilen, üstün tutulan, uygun bulunan.

nam: isim, ün, şan.

nazar: bakış, bakma.

neş'et: meydana gelme, doğma.

nihayet: son.

rûy-i zemin: yeryüzü.

rızık: yiyecek, içecek şey, azık.

sair: diğer, öteki.

sefih: zevk ve eğlenceye aşırı düşkün olan.

suret: şekil, biçim.

şahm: iç yağ.

taltif: iltifat etme, lütufta bulunma.

tedrici: derece derece, yavaş yavaş.

terk-i âdet: alışkanlığın terki.

vahdet: birlik.

vahşi: yabani, ehli olmayan.

veli: Allah'ın sevgisine ermiş kimseler, Allah dostu, evliya.

89. Eskiden ekser İslam aç değildi; tereffühe ihtiyar vardı. Şimdi açtır; telezüzü ihtiyar yoktur.

90. Muvakkat lezzetten ziyade, muvakkat eleme tebesüm etmeli, “Hoş geldin” demeli. Geçmiş lezaiz, “Ah, vah!” dedirtir. Ah, müstetir bir elemin tercümanıdır. Geçmiş âlâm, “Oh!” dedirtir. O oh, muzmer bir lezzet ve nimetin muhbiridir.

91. Nisyan dahi bir nimettir. Yalnız her günün âlâmını çektirir, müterakimi unutturur.

92. Derece-i hararet gibi, her musibette bir derece-i nimet vardır. Daha büyüğünü düşünüp, küçükteki derece-i nimeti görüp, Allah’a şükretmeli. Yoksa, isti’zam ile üflense şişer, merak edilse ikileşir; kalpteki misali, hayali, hakikate inkılâp eder, o da kalbi döver.

93. Her adam için, hey’et-i içtimaiyede, görmek ve görünmek için mertebe denilen bir penceresi vardır. O pencere kamet-i kıymetinden yüksek ise, tekebbür ile tetavül edecek. Eğer kamet-i kıymetinden aşağı ise, tevazu ile takavvüs edecek ve eğilecek, tâ o seviyede görsün ve görünsün. İnsanda büyüklüğün mikyası küçüklüktür, yani tevazudur; küçüklüğün mizanı büyüklüktür, yani tekebbürdür.

94. Zayıfın kaviye karşı izzet-i nefsi, kavide tekebbür olur. Kavinin zaife karşı tevazuu, zayıfta tezellül olur. Bir ulümlerin makamındaki ciddiyeti vakardır, mahviyeti zillettir; hanesindeki ciddiyeti kibirdir, mahviyeti

âlâm: elemeler, acılar.

derece-i hararet: sıcaklık derecesi, ısı derecesi.

derece-i nimet: nimet derecesi.

ekser: en çok.

elem: dert, üzüntü, acı.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı esası.

hane: ev, mesken.

hey’et-i içtimaiye: toplantı heyeti, sosyal şekillenmeler, sosyal bünye.

ihtiyar: seçme, tercih, irade.

inkılâp: değişim, dönüşüm.

isti’zam: büyük tutma, büyük tanıma.

izzet-i nefis: insanın ciddiyet ve şerefini korumaya özen göstermesi.

kamet-i kıymet: kıymet ve değerinin mertebesi.

kavi: kuvvetli.

kibir: büyüklük taslama.

lezaiz: zevkler, lezzetler.

mahviyet: tevazu, alçak gönüllülük.

makam: mevki, yer.

mertebe: derece, basamak.

mikyas: ölçek, ölçü, derece.

mizan: terazi, ölçü aleti.

muhbir: haber veren, haberci.

musibet: belâ, dert, sıkıntı.

muvakkat: geçici.

muzmer: saklı, örtülü.

müstetir: gizli, saklı, örtülü.

müterakim: birikmiş, toplanmış, yığılmış.

nimet: iyilik, lütuf, ihsan, bağış.

nisyan: unutmama, unutus.

şükretmek: teşekkür etmek, nimet ve iyiliğin sahibini tanımak, Allah’ın verdiği nimetlere hamd etmek.

takavvüs: yay gibi eğri olma, yay biçimine girme.

tebessüm: gülümseme.

tekebbür: kibirlenme, kendini büyük sayma.

telezüz: tad alma, hoşlanma.

tercüman: tercüme eden, çeviren.

tereffüh: aşırı rahatlık, bolluk ve rahatlık içinde yaşama.

tetavül: uzun olma, uzama, uzanma.

tevazu: alçak gönüllülük.

tezellül: aşağılanma, alçalma, küçülme.

ulülemir: idareci, başkan, emir veren.

vakar: ciddilik, onurlu olma.

zaif: zayıf, güçsüz.

zillet: alçaklık, aşağılık.

ziyade: fazla, çok.

acz: güçsüzlük.

adalet: her hak sahibine hakkının tam ve eksiksiz verilmesi, hakkanıyet, âdillik.

ağleb: çoğunlukla, ekseriyetle.

ahiret: öbür dünya, öteki dünya, kıyametten sonra kurulacak olan sonsuz hayat yurdu.

âlem: dünya, cihan, bütün varlıklar.

amel-i salih: dine uygun hayırlı amel, faydalı iş.

atalet: tembellik.

dalâlet-i fikir: fikir sapıklığı.

dûnhimmet: gayretsiz, himmet-siz.

ekser: en çok.

evamir-i şer'îye: dinle ilgili işler, şeriâtin emirleri.

evamir-i tekvinîye: yaratılışa ait kurallar, emir ve kanunlar.

fedakâr: özverili.

fert: şahıs, kişi.

galebe: üstünlük.

halâs: kurtulma, kurtuluş.

hayvanat: hayvanlar.

hazm-ı nefis: kabullenmek, kendi adına feragat etmek.

hercümerç: karışıklık, dağınıklık.

hususan: özellikle.

hiyanet: hainlik, ihanet.

iktifa: yeterli bulma, kâfi görme.

isyan: başkaldırma, itaatsizlik.

itaat: boyun eğme.

kanaat: kismete razı olma.

Kudret-i Fâtıra: yaratıcı kudret, kuvvet.

kismet: pay, hisse.

maden: kaynak, menba.

medeniyet: bir topluluğun hayat tarzı, bilgi seviyesi, sanat gücü, maddî ve manevî varlığı ile ilgili vasıfların tamamı.

menba: kaynak.

menşe: kaynak, bir şeyin çıktığı yer.

mevcut: var olan, varlık.

meyl-i sa'y: çalışma isteği.

muallim: öğretmen.

muhalefet: aykırılık, zıtlık, muhaliflik.

mücazat: ceza.

mükâfat: ödül.

müşamaha: hoşgörü.

müşavat: beraberlik, eşitlik.

mütekellim-i maalgayr: birinci çoğul şahıs, biz.

mütekellim-i vahit: birinci tekil şahıs, ben.

nam: isim, ad.

nizam: düzen, düzgünlük.

rıza: razı olma, hoşnutluk, memnuniyet.

sa'y: çalışma, çabalama.

sebat: dayanma, kararlılık.

sefahat: beynsizlik ve akılsızlık;

tevazudur. Fert mütekellim-i vahde olsa, müşamahası ve fedakârlığı amel-i salihdir; mütekellim-i maalgayr olsa, hiyanettir, amel-i talihtir. Bir şahıs kendi namına hazm-ı nefis eder, tefahur edemez; millet namına tefahur eder, hazm-ı nefis edemez.

95. Tertib-i mukaddematda tefviz tembelliktir; terettüb-ü neticede tevekküldür. Semere-i sa'yine ve kismetine rıza kanaattir, meyl-i sa'yi kuvvetlendirir; mevcuda iktifa, dûnhimmetliktir.

96. Evamir-i şer'îyeye karşı itaat ve isyan olduğu gibi, evamir-i tekvinîyeye karşı da itaat ve isyan vardır. Birincisinde mükâfat ve mücazatın ekseri ahirette, ikincisinde ağlebi dünyada olur. Meselâ, sabrın mükâfatı zaferdir; ataletin mücazâtı sefalettir; sa'yin sevabı servettir; sebatın mükâfatı galebedir. Müsavatsız adalet, adalet değildir.

97. Temasül tezaadın sebebidir. Tenasüp tesanüdün esasıdır. Sıgar-ı nefis tekebbürün menbaıdır. Zaaf gurun madenidir. Acz muhalefetin menşeyidir. Merak ilmin hocasıdır.

98. Kudret-i Fâtıra, ihtiyaç ile, hususan açlık ihtiyacıyla, başta insan, bütün hayvanatı gemlendirip nizama sokmuş. Hem âlemi hercümerçten halâs edip, hem ihtiyacı medeniyete üstat ederek terakkiyatı temin etmiştir.

99. Sıkıntı sefahatin muallimidir. Yeis dalâlet-i fikrin, zulmet-i kalp ruh sıkıntısının menbaıdır.

eğlence ve yasak şeylere düşkünlük.

sefalet: fakirlik, yoksulluk.

semere-i sa'y: çalışmanın meyvesi, neticesi.

servet: zenginlik, varlık, mal, mülk.

sevap: sevap, Allah tarafından verilen ödül.

sıgar-ı nefis: nefsin küçüklüğü, zeli ve hakir olma hâli.

şahıs: kişi, kimse.

tefahur: iftihar, övünme.

tefviz: yetki ve sorumluluğu

bir kimsenin üstüne bırakma.

tekebbür: kibirlenme, büyüklük satma.

temasül: birbirine karşı olma, karşılıklı benzeyiş.

temin: sağlama, karşılama.

tenasüp: uygunluk.

terakkiyat: yükselmeler, ilerlemeler, gelişmeler.

terettüb-ü netice: sonuç olarak ortaya çıkmak.

tertib-i mukaddemat: başlangıçta yapılması gerekenlerin sırası.

tesanüt: dayanışma.

tevazu: alçak gönüllülük.

tevekkül: Allah'a dayanma ve güvenme, gücünün yetmediği yerde Allah'tan beklemek.

tezat: zıt.

üstat etmek: öğretici, öğretmen, usta yapmak.

yeis: ümitsizlik.

zaaf: zayıflık.

zulmet-i kalp: kalp katılığı, kalbin kararması.

100. ¹ اِذَا تَأَنَّثَ الرَّجَالُ بِالتَّهَوُّسِ تَرَجَّلَ النِّسَاءُ بِالتَّوَقُّعِ

Bir meclis-i ihvana güzel bir karı girdikçe riya, rekabet, haset damarı intibah eder. Demek, inkişaf-ı nisvandan, medenî beşerde ahlâk-ı seyyie inkişaf eder.

101. Beşerin şimdiki seyyiatâlûd hırçın ruhunda, mütebessim küçük cenazeler olan suretlerin rolü ehemmiyetlidir.

102. Memnu heykel, ya bir zulm-ü mütehaccir, ya bir heves-i mütecessim veya bir riya-i mütecessittir.

103. İslâmiyetin müsellematını tamamen imtisal ettiği cihetle bihakkın daire-i dahiline girmiş zatta, meylüttevsî, meylüttekemmüldür. Lâkaytlık ile hariçte sayılan zatta, meylüttevsî, meylüttahriptir. Fırtına ve zelzele zamanında, değil içtihat kapısını açmak, belki pencerelerini de kapatmak maslahattır. Lâubaliler ruhsatlarla okşanılmaz; azimetlerle, şiddetle ikaz edilir.

104. Bîçare hakikatler, kıymetsiz ellerde kıymetsiz olur.

105. Küremiz hayvana benziyor, asar-ı hayat gösteriyor. Acaba yumurta kadar küçülse, bir nevi hayvan olma-yacak mıdır? Veya bir mikrop küremiz kadar büyüse, ona benzemeyecek midir? Hayatı varsa, ruhu da vardır. Âlem, insan kadar küçülse, yıldızları zerrat ve cevahir-i ferdiye hükmüne geçse, o da bir hayvan-ı zîşuur olmayacak mıdır? Allah'ın böyle çok hayvanları var.

imtisal: uymak.
inkişaf: gelişme.
inkişaf-ı nisvan: feminizmin gelişmesi; kadınların açılıp saçılması.
intibah: uyanıklık, uyanma.
küre: dünya, yeryüzü.
kıymetsiz: değersiz.
lâkayt: kıymet ve ehemmiyet vermeyen, ilgisiz.
lâubalî: geveze, zevzek
maslahat: fayda, gaye.
meclis-i ihvan: kardeşler meclisi, kardeş topluluğu.
medenî: hayat tarzı.
memnu: yasaklanmış.
meylüttahrip: yıkma tahrip eğilimi, duygusu.
meylüttekemmül: olgunlaşma, gelişme eğilimi, duygusu.
meylüttevsî: genişletme, istila etme eğilimi.
müsellemat: dinin doğruluğu, herkesçe kabul ve tasdik edilen bilgiler, esaslar.
mütebessim: gülümseyen, gülen, güleç.
nev: çeşit, tür.
rekabet: rakip olma hâli, birbirini çekememe.
riya: iki yüzlülük, yalandan gösteriş, samimiyetsizlik.
riya-i mütecessit: ceset hâline girmiş ikiyüzlülük.
ruhsat: izin, müsaade.
seyyiatâlûd: kötülöklere karışmış.
suret: biçim, şekil.
zat: kişi, şahıs, fert.
zelzele: yer sarsıntısı, deprem.
zerrat: moleküller, atomlar.
zulm-ü mütehaccir: taşlaşmış zulüm.

1. Hevesata uyarak erkekler kadınlıştığı zamanda, kadınlar da hayâsızlaşarak erkekleştiler.

ahlâk-ı seyyie: kötü huylar.
âlem: dünya, cihan.
âsar-ı hayat: hayat emareleri, işaretleri.
azimet: takva ile şiddetli kaçınma, günahlardan uzak durma.
beşer: insan, insanlık.
bîçare: çaresiz, zavallı.
bihakkın: gerçek anlamıyla, hakkıyla.
cenaze: ölü beden, ölü ceset.

cevahir-i ferdiye: fertlere ait cevherler, atom zerreleri.
cihet: yön, taraf.
daire-i dahil: iç daire, iç bölüm.
ehemmiyet: kıymet, değer.
hakikat: gerçek.
hariç: dışında, dışta bırakılmak üzere.
haset: kıskançlık, çekemezlik.
hayâ: utanma duygusu, sıkılma.

hayvan-ı zîşuur: şuur sahibi canlı varlık.
hevesat: hevesler.
heves-i mütecessim: cisimleşmiş heves.
hırçın: çabuk kızıp sinirlenen.
ictihat: din âlimlerinin şer'i esaslar dahilinde Kur'an ve sünnete uygun şekilde bir konuda fikir ortaya koymaları, hüküm vermeleri.
ikaz: uyarma, uyandırma.

adem: yokluk.
ahval: hâller, durumlar, oluşlar.
âlem: dünya, bütün yaratılmışlar.
âlem-i asgar: en küçük âlem; insan.
âlem-i İslâm: İslâm âlemi, İslâm dünyası.
atalet: tembellik.
bedbaht: tâli'siz.
beşer: insan, insanlık.
biraderzade: kardeş çocuğu, yeğen.
ef'al: fiiller, işler.
evamir-i tekvinîye: yaratılışa yönelik Cenab-ı Hakkın emirleri, kanunları.
fena: kötü, çirkef.
gâvur: dinsiz, acımasız.
gazab-ı İlâhiye: Allah'ın gazabı, kahrediciliği.
hamele: taşıyanlar.
harbi: harp edilen, düşman.
harekât: hareketler.
hürmet: saygı.
insan-ı ekber: büyük insan, kâinat.
ismet: günahsızlık, masumluk.
kabiliyet: istidat, yetenek.
maddiyyun: maddeye bağlı kâinatlardan, maddeciler, materyalistler.
mane'vi: mana ile ilgili, maddî olmayan.
melâike: melekler.
mutlak: kayıtsız, şartsız.
muvazene: denklik, denge.
muztarip: ızdıraplı, acı çeken.
mümessil: temsilci.
mütecaviz: tecavüz eden, sataşan, saldıran.
mütemessil: yansıyan, akseden görüntü.
müthiş: dehşetli.
nazar: göz atma, bakma, bakış.
nef: menfaat, fayda.
refah: bolluk, rahatlık.
riba: faiz.
sa'y: çalışma, çabalama.
sefihi: zevk ve eğlenceye aşırı düşkün olan.
sekenat: durma, durgunluk, bir şeyin duruş hâli.
suret: biçim.
sıfat-ı irade: Cenab-ı Hakkın emir ve iradesini bildiren, gösteren hâl ve özellik.
sıfat-ı kelâm: Cenab-ı Hakkın kendi zatına mahsus olarak konuşma sıfâtı.
seriat: Allah tarafından peygamber vasıtasıyla bildirilen, İlâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.
seriat-i kübra-i fitriye: yaratılıştaki kurulan İlâhî büyük seriat; kâinat-taki kanunlar.
seriat-ı fitriye: yaratılış kanun ve kaideleri.
tabiat: yapıcı, basıcı, işleyici.

106. Şeriat ikidir.

- **Birincisi:** Âlem-i asgar olan insanın ef'al ve ahvalini tanzim eden ve sıfat-ı kelâmdan gelen bildiğimiz şeriattır.
- **İkincisi:** İnsan-ı ekber olan âlemin harekât ve sekenatını tanzim eden, sıfat-ı iradeden gelen şeriat-i kübra-i fitriyedir ki, bazen yanlış olarak "tabiat" tesmiye edilir. Melâike bir ümmet-i azîmedir ki, sıfat-ı iradeden gelen ve şeriat-ı fitriye denilen evamir-i tekvinîyesinin hamelesi ve mümessili ve mütemessilleridirler.

107.

إِذَا وَازَنْتَ بَيْنَ حَوَاسٍ حَوِينَةٍ خُرْدِيْنِيَّةٍ وَحَوَاسٍ الْإِنْسَانِ تَرَى
 سِرًّا عَجِيْبًا إِنَّ الْإِنْسَانَ كَصُوْرَةٍ يَسْ كُتِبَ فِيْهَا سُوْرَةُ يَسْ¹

108. Maddiyyunluk manevî taundur ki, beşere şu müthiş sıtmayı tutturdur, gazab-ı İlâhiye çarptırdı. Telkin ve tenkit kabiliyeti tevessü ettikçe, o taun da tevessü eder.

109. En bedbaht, en muztarip, en sıkıntılı, işsiz adamdır. Zira, atalet ademin biraderzadesidir. Sa'y, vücudun hayatı ve hayatın yakazasıdır.

110. Ribanın kap ve kapıları olan bankaların nef'i, beşerin fenası olan gâvurlara ve onların en zalimlerine ve bunların en sefihlerinedir. Âlem-i İslâma zarar-ı mutlaktır; mutlak beşerin refahı nazara alınmaz. Zira, gâvur harbi ve mütecaviz ise, hürmetsiz ve ismetsizdir.

¹ Mikroskobik bir hayvanın özellikleriyle insanın özelliklerinin muvazenesinde, şaşırtıcı bir sırta karşılırsın: Muhakkak ki insan, içinde Yâsin Suresi yazılmış bir yâ sîn harfleri suretindedir.

tanzim: düzenleme, tertipleme.
taun: veba, salgın hastalık.
telkin: fikrini kabul ettirme, aşılama.

tenkit: eleştiri.
tesmiye: isimlendirme, ad verme.
tevessü': genişleme, yayılma.
ümme-i azime: büyük millet, topluluk.

let, topluluk.
yakaza: uyanıklık.
zalim: zulmeden, haksızlık eden.
zarar-ı mutlak: kesin zarar.

111. Cuma'da hutbe, zaruriyat ve müsellematı tezkirdir; nazariyatı talim değildir. İbare-i Arabiye daha ulvî ihtar eder. Hadis ile ayet muvazene edilse görünür ki, beşerin en belîği dahi, ayetin belâgatine yetişemez, ona benzemez.

Said Nursî

ayet: Kur'ân-ı Kerim'in her bir cümlesi.

belâgat: iyi, güzel, düzgün ve pürüzsüz söz söyleme.

belîğ: düzgün ve sanatlı.

beşer: insan, insanlık.

Cuma: cuma günleri kılınan namaz.

hadis: Hz. Muhammed'e ait

söz, fiil veya onayladığı başkasına ait söz, veya davranış.

hutbe: Cuma veya bayram namazlarında hatip tarafından minbere çıkılarak yapılan ilâhî emirleri hatırlatan konuşma ve dualar.

ibare-i Arabiye: Arapça metin, cümle.

ihtar: hatırlatma, bir konuda hatırlatma yapma.

muvazene: ölçü.

müsellemat: herkesçe kabul ve tasdik edilen bilgiler.

nazariyat: teoriler, doğruluğu ispat edilmemiş görüşler.

talim: öğretme, yetiştirme, eğitime.

tezkir: hatırlatma, hatıra getirme.
zaruriyat: zorunlu işler.

Bu mektup, on iki sene evvel yazılmış ve Sikke-i Tasdik-ı Gaybî mecmuasında derç edilmiş bir mektuptan bir parçadır.

Risale-i Nur'un bu vatan ve millete kazandırdığı büyük ve çok mukaddes iki neticeyi beyan etmesi, filhakkı aynen bu iki neticenin tezahürü bu memlekette ve âlem-i İslâmda görülmüş olması dolayısıyla bu mektup çok ehemmiyetlidir.

1 بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Risale-i Nur, bu mübarek vatanın manevî bir halâskârı olmak cihetiyle, şimdi iki dehşetli manevî belâyı defetmek için, matbuat âlemi ile tezahüre başlamak, ders vermek zamanı geldi veya gelecek gibidir zannederim.

O dehşetli belâdan birisi: Hristiyan dinini mağlûp eden ve anarşiliği yetiştiren şimalde çıkan dehşetli dinsizlik cereyanı bu vatani manevî istilâsına karşı Risale-i Nur bir sedd-i Zülkarneyn gibi bir sedd-i Kur'ânî vazifesini görebilir.

İkincisi: Âlem-i İslâmın bu mübarek vatanın ahalisine karşı pek şiddetli itiraz ve ittihamlarını izale etmek için, matbuat lisanıyla konuşmak lâzım gelmiş diye kalbime ihtar edildi.

Ben dünyanın hâlini bilmiyorum, fakat Avrupa'da istilâkârâne hükmeden ve edyan-ı semaviyeye dayanmayan dehşetli cereyanın istilâsına karşı Risale-i Nur hakikatleri bir kal'a olduğu gibi, âlem-i İslâmın ve Asya kıt'asının

ahali: halk.
âlem-i İslâm: İslâm âlemi, İslâm dünyası.
anarşi: kargaşa, terör.
belâ: musibet, afet, sıkıntı.
beyan: açıklama, izah etme.
cereyan: akış, akım.
cihet: yön, taraf.
def etmek: savmak, uzaklaştırmak.
derç: yerleştirme, arasına koyma.
edyan-ı semaviye: semavî dinler, Allah tarafından gönderilmiş olan hak dinler.
ehemmiyet: kıymet, önemli.
filhakika: hakikatte, işin doğrusu.
hakikat: gerçek.
halâskâr: kurtarıcı.
ihhtar: ikaz, uyarı.
istilâ: kaplama, yayılma, ele geçirme.
istilâkârâne: istilâ ederek, yayılarak.
itiraz: karşı çıkma.
ittiham: suçlama.
izale etmek: gidermek, kaldırmak.
kal'a: kale, büyük hisar.
kusur: eksiklik, noksan.
lâzım: gerekli, lüzumlu.
lisan: dil.
mağlûp: yenilme, yenilmiş olma.
manevî: mana ile ilgili, maddî olmayan, ruhanî.
matbuat âlemi: basın, medya âlemi.
matbuat: basın.
mecmua: kitap.

1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.

mukaddes: her türlü ayıp ve noksanlardan arınmış.
mübarek: bereketli, hayırlı.
netice: sonuç.
sedd-i Kur'ânî: Kur'an'ın yıkılmaz seddi, kalesi.
sedd-i Zülkarneyn: Zülkarneyn'in seddi, Ye'cüc ve

Me'cüc kavminden korunmak isteyenler için yaptırdığı çok büyük ve sağlam set, kale.
Sikke-i Tasdik-ı Gaybî: Bediüzzaman Said Nursi'nin bir eseri.
şimal: kuzey.
tenzih: Allah'ı şanına lâyık ol-

mayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma, münezzeh sayma.
tezahür: meydana çıkma, belirme, görünme.
vazife: görev.
zan: zannetme, sanma.

hâl-i hazırda ki itiraz ve ittihamını izale ve eskideki muhabbet ve uhuvvetini iade etmeye vesile olan bir mu'cize-i Kur'âniyedir.

Bu memleketin vatanperver siyasileri çabuk aklını başına alıp Risale-i Nur'u tabederek resmen neşretmeleri lâzımdır ki, bu iki belâya karşı siper olsun.

Acaba bu yirmi sene zarfında iman-ı tahkikîyi pek kuvvetli bir surette bu vatanda neşreden Risale-i Nur olmasaydı, bu dehşetli asırda, acip inkılâp ve infilâklarda bu mübarek vatan, Kur'ân'ını ve imanını dehşetli sadmelerden tam muhafaza edebilir miydi?

Said Nursî

acip: şaşılma ve hayret uyandıran şey.
âlem-i İslâm: İslâm âlemi.
asır: yüzyıl.
belâ: musibet, sıkıntı.
hâl-i hazır: şu hâlde, şimdiki durum.
iade etme: geri verme.
iman: inanmak, itikat.
iman-ı tahkiki: şuurlu ve tah-

kiki iman.
infilâk: patlama, şiddetli patlama.
inkılâp: devrim.
itiraz: karşı çıkma, karşı durma.
ittiham: suçlama.
izale: giderme, kaldırma.
mu'cize-i Kur'âniye: Kur'ân'ın mu'cizeliği.

muhabbet: sevgi.
muhafaza etmek: korumak, saklamak, hıfz etmek.
mübarek: bereketli, hayırlı.
neşir: dağıtma, yayma.
resmen: resmi şekilde.
sadme: çarpma, ani vurma, darbe.
siper: koruyucu engel, kalın.

siyasî: siyasetle ilgili, politik.
suret: biçim, şekil.
tab' etmek: basmak, baskı.
uhuvvet: kardeşlik.
vatanperver: yurtsever, vatanını seven kimse.
vesile: sebep.

Medine-i Münevvere’de bulunan mühim bir âlimin,
Risale-i Nur hakkında yazdığı bir manzumedir.

Gönüller Fatihî Büyük Üstada

Nuruyla bütün gönlümü fetheyleyen Üstad!
Gönlüm seni kudsî heyecanlarla eder yâd.
İlhamıma can geldi beraat haberinle,
Mü’minleri şad eyleyen ulvî zaferinle.
Sıyrıldı ufuklardan o kasvetli bulutlar,
Göklerde melekler, bu büyük bayramı kutlar.
Milyonların imanını kurtardı cihadın,
Par par yanar imanlı gönüllerdeki yâdın.
Coşturmada imanları, binlerle vecizen,
Tarihini kudsî heyecanlarla süzerken.
İlhamımı mest etti tecellâ-i cemalin,
Fatih gibi rehberleri andırmada hâlin.
Dağlar gibi sarsılmadın en korkulu günlerde,
Her anı ölümler dolu tazyikin önünde.
Dünyalara dehşet salıyor, sendeki iman,
Sarsılmayan imanına düşman bile hayran.
Rehber sana zira Yüce Peygamberimizdir.
Ölmez eserin, gençliğe gösterdiğin izdir.
Kur’ân-ı Kerîm’in ezeli feyzine erdin,
İnsanlığa iman ve kemal dersini verdin.
Ey başlara Cennetlerin ufkundan inen taç!
Âlem senin irfanına, irşadına muhtaç.
Derya gibi nurlar taşıyor her eserinden,
Allah’a giden Nurcuların rehberisin sen.
Milyonları derya gibi coşturmada Sözler,
Cennetteki âlemleri seyretmede gözler.

âlem: dünya, cihan.

âlim: bilgin, ilim adamı.

beraat: suçsuz olduğu anlaşılmak.

cihad: Allah yolunda malla ve canla düşmana karşı savaşma.

derya: deniz, bâhir.

ezeli: öncesiz, başlangıcı olmayan.

fatih: fetheden.

fetih: zaptetme.

feyiz: bereket, verimlilik.

gönüller fatihî: gönülleri fetih eden, kalpleri sevgiyle kuşatan.

ilham: kalbe gelme, gönüle doğan şey.

iman: inanç, itikat, inanç.

irfan: bilme, biliş, anlayış, vukuf.

irşat: doğru yolu gösterme.

kasvet: katılık, sertlik.

kemal: mükemmellik, olgunluk.

kudsî: mukaddes, temiz.

manzume: vezinli, kafiyeli, şiir.

Medine-i Münevvere: nurlu Medine şehri.

mest: keyifle kendinden geçmiş.

muhtaç: ihtiyaç duyan.

mühim: önemli.

mü’min: iman eden, inanan.

nur: aydınlık, ışık.

par par: parlayarak, pırıltılı; alev alev.

rehber: yol gösteren, kılavuz, delil.

şad eylemek: sevindirmek.

tazyik: zorlama, baskı.

tecellâ-i cemal: Allah’ın cemal sıfatının parlaması.

ufuk: gökle yerin veya denizin birleşmiş gibi görüldüğü yerler.

ulvî: yüce, yüksek.

Üstâd: Bediüzzaman Said Nursî.

vecize: özdeyiş, kısa özlü söz.

yâd: anma.

Hikmet dolu her cümlede, Kur'an'daki nur var,
Her Lem'ada bin bir güneşin huzmesi çağlar.
Nur yolcusu insanlığa örnek olacaktır,
Kudsî heyecanlarla gönüller dolacaktır.
Mefkûresi günden güne erdikçe kemale,
Gark olmada iç âlemi, en tatlı visale.
Coştukça denizler gibi kalbindeki iman,
Bin ders-i hakikat veriyor ruhuna Kur'an.
Azadedir İslâmı saran tehlikelerden,
Davası temiz çünkü siyasî lekelerden.
Her hamlesinin kuvve-i kudsiyesi vardır,
Vicdanları mest eyleyen ulvî sesi vardır.
Aşkın ezelî sırrına erdikçe gönüller,
Yer yer donatır ufkunu sevda dolu renkler.
Bir ülkeyi baştan başa fetheyleyen ey Nur!
Nurun olacaktır bütün insanlığa düstur.
Kur'an seni teyit ediyor mu'cizelerle,
Ey şanlı gönül fatihi, hiç durmadan ilerle.
Tarih-i hayatın doludur harikalarla,
Hiç sönmeden âlemde güneşler gibi parla.
Manzume-i şemsiyeyi temsil ediyorsun,
Heybetli fezalarda hız almış gidiyorsun.
ımanlı nesiller seni takip edecektir,
Yıllarca, asırlarca peşinden gidecektir.
Tarihi aşarken sen o iman dolu hızla,
Milyonları aşmış bütün evlâtlarınızla.
Birden açılır ruhuma esrarlı bir âlem,
Vasfeyleyemez, aşkımı, şi'rimdeki nâlem.

Ali Ulvi

* * *

âlem: dünya, cihan; iç âlemi; iç dünyası.
asır: yüzyıl.
azade: serbest, uzak olmak, kurtulmak.
ders-i hakikat: hakikat dersi.
düstur: kural, prensip, esas.
esrar: gizli sırlar.
evlât: çocuklar.
ezelî: öncesiz, başlangıcı olmayan.

fetheylemek: açmak, ele geçirmek.
feza: boşluk, uzay.
gark: batma, batırma.
gönül fatihi: kalpleri sevgiyle açan, fetheden.
hamle: ileri atılış, atılım.
heybet: büyüklük.
hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta, ilâhî gaye.

huzme: bir ısk kaynağından çıkan sütün hâlindeki ısk, ısk demeti.
iman: inanma, inanç.
kemal: mükemmellik, olgunluk.
kudsî: mukaddes, temiz.
kuvve-i kudsiye: Allah'ın sırlarının kendisinde gözüktüğü peygamberlerin, velîlerin kuvveti.

lem'a: parıltı.

manzume-i şemsiye: güneş ile ona bağlı olan gezegenler, güneş sistemi.

mefkûre: gaye-i hayal, ideal.

mest: keyifle kendinden geçmiş.

mu'cize: peygamberler tarafından ortaya konmuş olağanüstü hâl ve hareketlerden her biri.

nâle: inleme, inilti, feryat, figan.

nâlem: inleişim, feryat ve figanım.

nesil: kuşak, nesil.

nur: aydınlık.

sevda: kalpte ilâhî aşkın tecelli ettiği yer, güçlü sevgi.

tarih-i hayat: hayat tarihi.

temsil: bir şeyin sembolü olma.

teyit etmek: desteklemek, kuvvetlendirmek.

ufuk: gökle yerin veya denizin birleşmiş gibi görüldüğü yerler.

ulvî: yüce, yüce.

vasıf: vasıf, özellik.

vicdan: iyiyi kötüden, hayrı şerden ayırt etmeye yardımcı olan ahlâkî duygu.

visal: ulaşma, kavuşma.

Hakikat ışıkları

Herkes bilmez gökte ne var,
Görür onu göz sahibi.
Parlıyor güneş kadar,
Hakikati umman gibi.
İster gönül elbet huzur,
Ahir demde etmiş zuhur,
Âlemlere doğmuş o nur,
Gökten inen ferman gibi.
Ferdiyeti elhak ayan,
Odur gönüllere sultan,
Var mı bilmem ulu bürhan?
Bu Bediüzzaman gibi.
Lisanından saçılır nur,
Cinnî okur, insan okur,
Nur-u Cennet işte bu Nur;
Gönüllerde canan gibi.
Ahir zaman esrarını,
İhbar-ı gayp envarını,
Attı âlem ekdarını,
Doğdu şems-i taban gibi.
Semavattan rahmet indi,
Akan göz yaşları dindi,
Küfr-ü dalâl yıldı, sindi,
Görünmeyen şeytan gibi.

ahir zaman: dünya hayatının kıyamete yakın son devresi.
ahir: en sonra.
âlem: dünya, cihan.
ayan: açıkta, belli.
Bediüzzaman: çağın eşsiz güzelliği.
bürhan: delil, ispat, tanık.
canan: sevgili.
cinnî: cin taifesinden olan.
dem: an, vakit, zaman.
ekdar: kederler, üzüntüler.
elhak: doğru, gerçek.
envar: nurlar, ışıklar.
esrar: sırlar.
ferdiyet: birlik, fertlik.
ferman: emir, buyruk.

hakikat: gerçek.

huri-i Cennet: Cennet hurileri.

huzur: gönül ferahlığı, kalp, kafa rahatlığı.

ihbar-ı gayp: gayptan gelen haber.

küfr-ü dalâl: kâfirlik, sapıklık, dinsizlik.

lisan: dil.

nur: aydınlık.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, sefkat gösterme.

semavat: semalar, gökler.

sultan: padişah, hükümdar.

şems-i taban: parlak güneş.

umman: büyük deniz.

zuhur: görünme, meydana çıkma.

Söndü hain faaliyet,
Yıkıldı o deccaliyet,
Halâs buldu İslâmiyet,
Tahta çıkan hakan gibi.

Ey yâreli şîr-i jîyan,
Bu hâb-ı gafletten uyan,
Âlemlere devr-i ümran,
Asr-ı nüzul-i Furkan gibi.

İklimlerde iman yeli
Eser gönüller neşeli,
Öpsem o gül kokan eli,
O bülbül-ü handan gibi.

Âdemoğlu necat arar,
Hak daveti Nurlarda var,
Ey şehriyar-ı şehriyar,
Sensin bize sultan gibi.

Arşa çıkan feryadımız,
Alındı şimdi dâdımız,
O sevgili Üstadımız,
Gönülde Süleyman gibi.

Ey ekmeî-i ahir zaman,
Sensin mahbub-u Müstean,
Feda sana bu cismücan,
Hak yolunda kurban gibi.

Said'i beklerdi yıllar,
Sensin gönülde muntazar,
Peygamberim vermiş haber,
Olma bize pinhan gibi.

çağırma.
hâb-ı gaflet: gaflet uykusu.
hain: hıyanet eden.
hak: doğru, gerçek.
hakan: eski Türklerde hükümdar.
halâs: kurtulma.
iman: inanma, inanç.
mahbub-u müstean: yardım eden, kendisinden yardım istenilen sevgili.
necat: kurtuluş.
nur: aydınlık.
pinhan: gizli, saklı, hafî.
sultan: padişah, hükümdar.
şehriyar-ı şehriyar: padişahlar padişahı.
şîr-i jîyan: kükremiş aslan.
üstâd: muallim, öğretmen.
yare: yara.

âlem: dünya, bütün yaratılmışlar.

arş: göğün en yüksek katı, Allah'ın kudret ve saltanatının tecelli ettiği yer.

asr-ı nüzul-ü Furkan: Kur'an'ın indiği asır.

bülbül-ü handan: gülen, neselenen bülbül.

cism-i can: can ve gönlün cismi.

dad: adalet, hak, doğruluk.

davet: çağırma, çağrı.

deccaliyet: dinsizlik, kâfirlik.

devr-i ümran: mutluluk devri.

ekmeî-i ahir zaman: ahir zamanın en mükemmeli.

feda: gözden çıkarma, uğruna verme.

feryat: yüksek sesle bağırma,

Perdelenmişse zuhurun,
Gizlenmez haşmetli nurun,
Gölgesi olmaz ki nurun,
Firdevsteki canan gibi.

Ey hatib-i devr-i zaman,
Sürur buldu kevn ü mekân,
Seni bekler gizli ayan,
Hep hastalar Lokman gibi.

Nur yolunun kurbanıyız,
Kehkeşanın samanıyız,
O ateşin dumanıyız,
Ateş yanan külhan gibi.

Rânâ rengin güle benzer,
Ruh üfürür, kokun eser,
Ufkumuzda oldun seher,
Tam ağaran bir tan gibi.

Ey cilvesi zahir rahmet,
Bari bizlere imdat et,
Kulun olmak diler elbet,
Bahçenizde fidan gibi.

Pes gönlümüz hep daim pes,
Ey ağlayan, feryadı kes!
Boş geçmesin hiçbir nefes,
“Allah bes, gayri heves.”

Mehmed

* * *

ayan: meydanda, açıkta, belli.

bes: yeter, yeterli.

canan: sevgili.

cilve: güzel ve hoş bir biçimde görünme.

feryat: yüksek sesle bağırma, çağırma.

Firdevs: Cennetin en yüksek yeri.

gayr: başka, özge.

haşmet: ihtişam, gösterişlilik.

hatib-i devr-i zaman: zamanın hatibi.

heves: istek, arzu.

imdat: yardım, yardıma yetişmek.

Kehkeşan: Samanyolu.

kevn-ü mekân: kâinat, âlem.

kul: Allah'ın yarattığı insan, abd.

külhan: hamam ocağı.

nefes: soluk.

nur: aydınlık.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama.

rânâ: güzel, hoş, iyi.

seher: sabahın gün doğmadan önceki zamanı.

sürur: sevinç.

zahir: görünen, görünücü.

zuhur: görünme, meydana çıkma.

İşarat-ı Gaybiye Hakkında Bir Takriz

İmam-ı Ali Radiyallahü Anhın, Risale-i Nur hakkında ihbar-ı gaybîsinden bir parça olan bu kısım, Sikke-i Tasdik-i Gaybî mecmuasında derç edilen “İşarat-ı Kur’âniye” ve üç Keramet-i Aleviye ve Keramet-i Gavsîye risaleleriyle birlikte, ehl-i vukufların takdîrkâr raporlarına müsteniden, mahkemelerce sahiplerine geri iade edilmiştir.

İmam-ı Ali’nin (r.a.) Celcelûtiye’de, Risale-i Nur hakkındaki üç kerametinden bir kerametinin Sekiz Remzinden Yedinci ve Sekizinci Remzin bir parçasıdır. Sikke-i Tasdik-i Gaybî mecmuasının yüz yirmi beşinci sahifesinden yüz otuzuncu sahifesine kadar olan kısımda münderiçtir.

YEDİNCİ REMİZ

Hazret-i İmam-ı Ali Radiyallahü Anh, nasıl ki,

وَبِالْأَيْتِ الْكُبْرَى أَمْنِي مِنَ الْفَجْتِ * وَبِحَقِّ فَقَجِّ مَعَ مَخْمَةٍ
يَا إِلَهَنَا * وَبِأَسْمَائِكَ الْحُسْنَى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتِّ * حُرُوفُ
لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ * وَأَسْمُ عَصَا مُوسَى بِهِ الظُّلْمَةُ أَنْجَلَتْ

diye birinci fıkrasıyla Yedinci Şuaa işaret etmiş; öyle de, aynı fıkra ile “Âlî Bir Tefekkürname ve Tevhîde Dair Yüksek Bir Marifetname” namında olan Yirmi Dokuzuncu Arabî Lem’aya dahi işaret eder. İkinci fıkrasıyla

âli: yüksek, yüce.

Arabî: Arapça yazılan, Arapça olan.

Celcelûtiye: Peygamberimizin derslerine dayanarak, Hz. Ali tarafından telif edilen Süryanîce bir dua, kaside.

derç edilen: içine konulan, yerleştirilen.

ehl-i vukuf: bir mesele hakkında bilgi ve yetki sahibi olan, bilirkışı.

fıkra: paragraf, bölüm.

iade: geri çevirme, geri verme.

ihbar-ı gaybî: geçmiş veya gelecek zamana ait haber.

İşarat-ı Gaybiye: gaybî ola-

rak verilen işaretler, belirtiler.

İşarat-ı Kur’âniye: Kur’ân’ın Risale-i Nura işaretlerini anlatan Birinci Şua risalesi.

keramet: Allah’ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller veya tabiatüstü hâdiseler.

Keramet-i Aleviye risalesi: Hz. Ali’nin Risale-i Nura işaret

eden kerametlerini anlatan On Sekizinci Lem’a risalesidir.

Keramet-i Gavsîye risalesi: Seyyid Abdülkadir Geylânî Hazretlerinin Risale-i Nura işaret eden kerametlerinden bahseden Sekizinci Lem’a risalesi.

Lem’a: parıldı; yirmi dokuzuncu Lem’a.

marifetname: Allah’ı tanıma ile ilgili yazı, eser.

mecmua: kitap.

münderiç: içinde bulunan, içinde yer almış.

müsteniden: dayanarak.

radiyallahü anh: “Allah ondan razı olsun” anlamında dua.

remiz: işaret, belirti.

remiz: işaret, belirti.

sahife: sayfa.

şua: ışın, Şualar adlı kitabının yedinci şuaı.

takdîrkâr: takdir eden.

takriz: bir eser hakkında yazılan ve eserin başına konulan övgü yazısı.

tefekfûrname: Allah’ı tanımayı sonuç verecek şekilde varlıklar üzerinde düşünmeye, tefekküre sevk edici eser, yazı.

tevhîd: birleme; Allah’ın bir olduğuna inanma.

İsm-i Azam ve *Sekîne* denilen esma-i sitte-i meşhurenin hakikatlerini gayet âli bir tarzda beyan ve ispat eden ve Yirmi Dokuzuncu Lem'ayı takip eyleyen Otuzuncu Lem'a namında altı nükte-i esma risalesine

وَبِأَسْمَائِكَ الْحُسْنَىٰ أَجِرْنِي مِنَ الشَّتِّ cümlesiyle işaret etti-

ğinden, sonra akabinde risale-i esmayı takip eden Otuz Birinci Lem'anın Birinci Şuaı olarak otuz üç ayet-i Kur'âniyenin Risale-i Nur'a işaretini kaydedip, hesab-ı cifrî münasebetiyle, baştan başa ilm-i huruf risalesi gibi görünen ve bir mu'cize-i Kur'âniye hükmünde bulunan risaleye حُرُوفٌ لِّبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ kelimesiyle işaret

edip, derakap وَأَسْمُ عَصَا مُوسَىٰ بِهِ الظُّلُمَةُ انْجَلَتْ kelâmıyla

dahi risale-i hurufiyeyi takip eden ve *el-Ayetü'l-Kübra*'dan ve başka Resail-i Nuriyeden terekküp eden ve *Asa-yı Mûsa* namını alan ve *asa-i Mûsa* gibi, dalâletin ve şirkin sihirlerini iptal eden Risale-i Nur'un şimdilik en son ve ahir risalesine *Asa-yı Mûsa* namını vererek işaret- le beraber manevî karanlıkları dağıtacağını müjde ediyor.

Evet, وَبِالْآيَةِ الْكُبْرَىٰ kelimesiyle Yedinci Şuaa işareti

kuvvetli karineler ile ispat edildiği gibi, aynı kelime, diğer bir mana ile elhak Risale-i Nur'un *Ayetü'l-Kübra*'sı hükmünde ve ekser risalelerin ruhlarını cem eden ve Arabî bulunan Yirmi Dokuzuncu Lem'aya, bu kelâm, “müstet-beatütterakip” kaidesiyle ona bakıyor, efradına dahil ediyor. Öyle ise, Hazret-i İmam-ı Ali Radiyallahü Anh dahi bu fıkradan ona bakıp işaret eder diyebiliriz.

ahir: son.

akabinde: peşinden.

âli: yüce, yüksek.

Arabî: Arapça, Arap dili ile ilgili.

ayet-i Kur'âniye: Kur'an'ın ayeti.

Ayetü'l-Kübra: en büyük ayet, delil; tevhit ve Marifetullah hakkında bir risale.

beyan: anlatma, izah.

cem': toplama, toplanma.

dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılma.

derakap: hemen, derhal.

efrat: tek olanlar, birler.

ekser: daha ziyade.

el-Ayetü'l-Kübra: büyük delil anlamına gelen risale. Yedinci Şua.

elhak: doğru, gerçekten.

esma-i sitte-i meşhure: Cenab-ı Hakkın meşhur olmuş altı ismi. (Ferd, Hayy, Kayyum, Hakem, adl, Kuddüs.)

fıkra: paragraf, bölüm.

gayet: son derece.

hakikat: gerçek, doğru.

hesab-ı cifrî: cıfr hesabı.

ilm-i huruf risalesi: harflerden mana çıkarıp yorumlanan küçük kitap, mektup.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

İsm-i Azam: Cenab-ı Hakkın bin bir isminden en büyük ve manaca diğer isimleri kuşatmış olanı.

işarat: işaretler, belirtiler.

kaide: usul, kural.

karine: anlaşılması zor olan hu-

susun hak ve hakikatine dair cüz'î delil olan şey.

kelâm: söz.

Lem'a: Bediüzzaman Said Nursî'nin parlıtı; eserlerinden Lem'alara adlı kitabından bir bölüm.

mana: anlam.

manevî: manaya ait, maddi olmayan, manaca.

meşhur: şöretli.

mu'cize-i Kur'âniye: Kur'an'a ait mu'cize.

müjde: sevindirici haber.

münasebet: uygunluk.

müstetbeatütterakip: sözdeki birbirine bağlı işaretli manalar.

nam: isim.

nükte-i esma: Allah'ın isimleriyle alâkalı parlak nükte.

Resail-i Nuriye: nur risaleleri, risale-i nurdan bölümler.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap, mektup.

risale-i esma: Allah'ın ismi- i azamlarından bahseden risale.

risale-i hurufiye: harfleri tahli- li eden risale.

Risale-i Nur: Bediüzzaman Said Nursî'nin eserlerinin adı.

Sekîne: içerisinde on dokuz harfli ayet bulunan, sükûnet ve emniyet veren bir dua.

şirk: Allah'a ortak koşma.

Şua: ışın; kitabın bir bölümü.

takip: izleme; arkasından giden veya gelen.

tarz: biçim.

terekküp: meydana gelen, oluşma.

Hem sair işaratın karinesiyle, hem *Mektubat*’tan sonra *Lem’alar*’a başka bir tarz-ı ibare ile ima ederek *Lem’alar*’ın en parlağının telifi dehşetli bir zamanda ve hapis ve idamdan kurtulmak ve emniyet ve selâmet bulmak için, mana-i mecazî ve mefhum-u işarî ile, Hazret-i Ali Radiyallahü Anh, kendi lisanını büyük tehlikelerde bulunan müellifin hesabına istimal ederek,

وَبِالْآيَاتِ الْكُبْرَىٰ آمِنِي مِنَ الْفَجَاتِ yani, “Yâ Rab, beni kurtar, emân ve emniyet ver” diye dua etmesiyle, tam tamına Eskişehir Hapishanesinde idam ve uzun hapis tehlikesi içinde telif edilen Yirmi Dokuzuncu Lem’anın ve sahibinin vaziyetine, tevafuk karinesiyle, kelâm-ı zımnî ve işarî delâlet ettiğinden diyebiliriz ki, Hazret-i İmam-ı Ali Radiyallahü Anh dahi bundan, ona işaret eder.

Hem Otuzuncu Lem’a namında ve Altı Nükte olan risale-i esmaya bakarak **بِاسْمَائِكَ الْحُسْنَىٰ** deyip sair işaratın karinesiyle, hem Yirmi Dokuzuncu Lem’aya takip karinesiyle, hem ikisinin isimde ve “esma” lâfzına tevafuk karinesiyle, hem teşettüt-ü hale ve sıkıntılı bir gurbete ve periŝaniyete düşen müellifi onun telifi bereketiyle teselli ve tahammül bulmasına ve mana-i mecazî cihetinde Hazret-i İmam-ı Ali Radiyallahü Anhın lisanıyla kendine dua olan **وَبِاسْمَائِكَ الْحُسْنَىٰ أَجْرَنِي مِنَ الشَّتِّ** yani, “İsm-i Azam olan o esma risalesinin bereketiyle beni teşettütten, periŝaniyetten hıfzıyla yâ Rabbi” meali, tam tamına o risale ve sahibinin vaziyetine tevafuk karinesiyle,

bereket: bolluk, Allah vergisi, ilim bolluğu.
cihet: yön, taraf.
dehşet: korkunç.
delâlet: işaret.
emân: güven, korkusuzluk.
emniyet: güvenlik; korkusuzluk.
esma risalesi: Allah’ın isimlerinde bulunan ince manaları anlatan risale, otuzuncu Lem’a.
esma: adlar, isimler.
gurbet: gariplik, yabancılık.

hapis: tutsak.
hıfzilemek: korumak.
idam: asılmak.
ima: işaret etmek.
İsm-i Azam: Cenab-ı Hakkın bin bir isminden en büyük ve manaca diğeri isimleri kuşatmış olanı.
istimal: kullanma.
işarat: işaretler, belirtiler.
karine: anlaşılması zor olan hususun hak ve hakikatine dair cüz’î delil olan şey.
kelâm-ı zımnî ve işarî: gizli

bir anlama ima ve işaret eden kelime.
lâfız: söz.
Lem’alar: Bediüzzaman Said Nursî’nin bir eseri.
lisan: dil.
mana-i mecazî: asıl anlamın dışında kastedilen başka, mecaz anlam.
meal: anlam, mana.
mefhum-u işarî: işaret edilen mana, anlam.
Mektubat: Bediüzzaman Said Nursî’nin bir eseri.

müellif: telif eden, yazar.

nam: isim.

nükte: bir söz veya ibareden hususî bir dikkatle çıkan gizli mana.

perişaniyet: perişanlık, sıkıntılı durum.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap, mektup.

risale-i esma: Allah’ın ism-i azamlarından söz eden risale.

sair: diğeri, başka.

selâmet: kurtulma, selâmete çıkma.

tahammül: yüklenme, katlanma.

takep: izleme, peşinden yürüme.

tarz-ı ibare: açıklama şekli, ifade şekli.

telif: kitap yazma; eser, kitap.

teselli: avutma, acısını dindirme.

teşettüt: sıkıntıdan gelen dağınıklık ve perişaniyet.

teşettüt-ü hâl: dağınık olma hâli, sıkıntılı, perişaniyet hâli.

tevafuk: uygun gelme, uygunluk.

vaziyet: durum, hâl.

yâ Rab: ey besleyen, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah; ey Rabbin.

“Kelâm-ı mecazî delâlet; ve İmam-ı Ali Radıyallahü Anh ise, gaybî işaret eder” diyebiliriz.

Hem madem *Celcelûtiye*’nin aslı vahiydir ve esrarlıdır ve gelecek zamana bakıyor ve gaybî umur-u istikbaliye-den haber veriyor.

Ve madem Kur’ân itibarıyla bu asır dehşetlidir ve Kur’ân hesabıyla Risale-i Nur bu karanlık asırda ehemmiyetli bir hâdisedir.

Ve madem sarahat derecesinde çok karine ve emarelerle, Risale-i Nur *Celcelûtiye*’nin içine girmiş, en mühim yerinde yerleşmiş.

Ve madem Risale-i Nur ve eczaları bu mevkie lâyıktır ve Hazret-i İmam-ı Ali Radıyallahü Anhın nazar-ı takdiri-ne ve tahsinine ve onlardan haber vermesine liyakatleri ve kıymetleri var.

Ve madem Hazret-i İmam-ı Ali Radıyallahü Anh *Sira-cünnur*’dan zahir bir surette haber verdiğiinden sonra, ikinci derecede perdeli bir tarzda *Sözler*’den, sonra *Mektuplardan*, sonra *Lem’alar*’dan, risalelerdeki aynı tertip, aynı makam, aynı numara tahtında, kuvvetli karinelerin sevkıyla kelâm delâlet ve Hazret-i İmam-ı Ali Radıyallahü Anhın işaret ettiğini ispat eylemiş.

Ve madem başta **بَدِئْتُ بِبِسْمِ اللَّهِ رُوحِي بِهِ اهْتَدَيْتُ** *risalelerin başı ve Birinci Söz*

asır: yüzyıl.

Celcelûtiye: Peygamberimizin derslerine dayanarak, Hz. Ali tarafından yazılan Süryanice bir kaside.

dehşet: korkunç.

delâlet: delil olma, gösterme; işaret.

ecza: cüzler, bütünü oluşturan parçalar.

ehemmiyet: pek önemli olma.

emare: ipucu, belirti.

esrar: sırlar.

gaybî: gizli, görülmeyen.

hâdis: olay.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

karine: anlaşılması zor olan hususun hak ve hakikatine dair cüz’î delil olan şey.

kelâm: söz.

kelâm-ı mecazî: mecazî, benzetmeli kelime.

kıymet: değer.

lâyık: yakışır, münasip.

liyakat: lâyık olmak.

makam: durulan, durulacak yer; durak.

mekân: yer, mekân.

mühim: önemli.

nazar-ı takdir ve tahsin: takdirle ve beğenerek bakmak.

radıyallahü anh: “Allah razı olsun” anlamında.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap, mektup.

sarahat: açıklık, belirlilik.

sevk: gönderme, yollama, ulaştırma.

Siracünnur: Risale-i Nur’un çeşitli yerlerinden derlenmiş “Nur Lâmbası” anlamına gelen eser.

suret: biçim.

tertiple: dizme, sıralama.

umur-u istikbaliye: gelecek-teki bilinmeyen olaylar, işler.

vahiy: bir hakikatin veya bir emrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi.

zahir: görünen, açık, aşikâr.

olan Bismillâh Risalesine baktığı gibi, kasem-i cami-i muazzamanın ahirinde, risalelerin kısm-ı ahirleri olan son Lem'alara ve Şualara, hususan bir ayet-i kübra-i tevhit olan Yirmi Dokuzuncu Lem'a-i harika-i Arabiye ve risale-i esma-i sitte ve risale-i işaretatı huruf-u Kur'âniye ve bilhassa şimdilik en ahir Şua ve Asa-yı Mûsa gibi, dalâletlerin bütün manevî sihirlerini iptal edebilen bir mahiyette bulunan ve bir manada *Ayetü'l-Kübra* namını alan risale-i harikaya bakıyor gibi bir tarz-ı ifade görünüyor.

Ve madem, bir tek meselede bulunan emareler ve karineler, meselenin vahdeti haysiyetiyle, birbirine kuvvet verir, zayıf bir münasebetle bir tereşşuh dahi menbâna ilhak edilir.

Elbette, bu yedi adet esaslara istinaden deriz:

Hazret-i İmam-ı Ali Radiyallahü Anh, nasıl ki meşhur Sözlere tertipleri üzerine işaret etmiş ve Mektubattan bir kısmına ve Lem'alardan en mühimlerine tertiple bakmış; öyle de, **بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنَىٰ أَجْرَنِي مِنَ الشَّتِّ** cümlesiyle Otuzuncu Lem'aya, yani müstakil Lem'aların en son olan *Esmâ-i Sitte Risalesine*, tahsin ederek bakıyor.

Ve **حُرُوفٌ لِّبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ** kelâmıyla dahi, Otuzuncu Lem'ayı takip eden işaretatı huruf-u Kur'âniye risalesini takdir edip, işaretle tasdik ediyor.

ahir: son.

Asa-yı Mûsa: Bediüzzaman Said Nursî'nin bir eseri.

ayet-i kübra-i tevhit: Allah'ın birliğinin büyük delili.

Ayetü'l-Kübra: büyük ayet, Allah'ın birliğini anlatıp tanıtan risale. Yedinci Şua.

bilhassa: özellikle.

Bismillâh Risalesi: Allah namına; Sözler'den Birinci Söz.

dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılma.

emare: ipucu, belirtir.

Esmâ-i Sitte Risalesi: Cenab-ı Hakkın altı büyük isminin açıklandığı risale. (Ferd, Hayy, Kayyum, Hakem, Adl, Kudüs) Otuzuncu Lem'a.

haysiyet: şeref, onur, itibar.

hususan: özellikle.

ilhak: ilâve etme, ekleme, katma.

istinaden: dayanarak, güvenerek.

işaretatı huruf-u Kur'âniye: Kur'an harflerinin işaretlerine dair bilgi veren mektup risale.

karine: anlaşılması zor olan hususun hak ve hakikatine dair cüz'î delil olan şey.

kasem-i cami-i muazzam: bir çok şeyi içeren, büyük ve kapsamlı yemin.

kelâm: söz.

kısm-ı ahir: son kısım.

lem'a: parıltı; Bediüzzaman Said Nursî'nin bir eseri.

lem'a-i harika-i Arabiye: Arapça harika lem'a, Yirmi Dokuzuncu Lem'a.

Lem'alar: parıltılar, Bediüzza-

man Said Nursî'nin bir eseri.

mahiyet: özellik, nitelik.

mana: anlam.

manevî: manaya ait, maddî olmayan.

Mektubat: mektuplar; Bediüzzaman Said Nursî'nin bir eseri.

menba: kaynak.

meşhur: tanınmış.

mühim: önemli.

münasebet: alâka, ilgi.

müstakil: bağımsız, başlı başına.

radiyallahü anhü: "Allah ondan razı olsun" anlamında.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap, mektup.

risale-i esma-i sitte: Cenab-ı Allah'ın altı isim-i azamını anlatan risale, Otuzuncu Lem'a.

risale-i harika: harika risale, harika kitapçık.

risale-i işaretatı huruf-u Kur'âniye: Kur'an harflerindeki işaretler.

sihir: büyü, göz boyacılığı.

şua: ışın; Bediüzzaman Said Nursî'nin Şualar isimli eserinde yer alan her bir risalenin adı.

Şualar: Bediüzzaman Said Nursî'nin eserinin adı.

tahsin: beğenme, güzel bulma.

takdir: beğenme, beğendiğini belirtme.

tarz-ı ifade: ifade tarzı, anlatış şekli.

tasdik: doğrulama, onaylama.

tereşşuh: sızma, sızıntı yapma.

tertîp: sıralama, düzen.

vahdet: birlik.

وَأَسْمُ عَصَا مُوسَىٰ بِهِ الظُّلُمَةُ انْجَلَتْ kelimesiyle dahi, şimdilik

en ahir risale ve tevhit ve imanın elinde Asa-yı Mûsa gibi harikalı en kuvvetli bürhan olan mecmua risalesini senakârâne remzen gösteriyor gibi bir tarz-ı ifadeden bilâperva hükmediyoruz ki, Hazret-i İmam-ı Ali Radiyalahü Anh, hem Risale-i Nur'dan, hem çok ehemmiyetli risalelerinden, mana-i hakikî ve mecazî ile, işarî ve remzi ve imaî ve telvihi bir surette haber veriyor. Kimin şüphesi varsa, işaret olunan risalelere bir kere dikkatle bak-sın. İnsafı varsa şüphesi kalmaz zannediyorum.

Buradaki mana-i işarî ve medlûl-ü mecazîlere karinele-
rin en güzeli ve lâtfi, aynı tertibi muhafaza ile verilen isimlerin münasebetidir. Meselâ, yirmi dokuz ve otuz ve otuz bir ve otuz iki mertebe-i tadatta, Yirmi Dokuz ve Otuz ve Otuz Bir ve Otuz İkinci Sözlere gayet münasip isimler ile ve başta Sözlere'nin başı olan Birinci Söze aynı Besmele sırrıyla; ve ahirde şimdilik risalelerin ahirine, mahiyetini gösterir lââyık birer isim vererek işaret etmesi gerçi gizli ise de, fakat çok güzeldir ve letafetlidir.

Ben itiraf ediyorum ki, böyle makbul bir eserin mazharı olmak, hiçbir vecihle o makama liyakatim yoktur. Fakat küçük, ehemmiyetsiz bir çekirdekten koca dağ gibi bir ağacı halk etmek, kudret-i İlâhiyenin şe'nindendir ve âdetidir ve azametina delildir.

Ben kasemle temin ederim ki, Risale-i Nur'u senadan maksadım, Kur'ân'ın hakikatlerini ve imanının rükünlerini teyit ve ispat ve neşirdir. Hâlık-ı Rahîm'ime yüz binler

âdet: usul, uygulama, davranış.
ahir: son.

Asa-yı Mûsa: Bediüzzaman Said Nursî'nin bir eseri.

azamet: büyüklük.

Besmele: Bismillâhırrahmanırrahim (Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.) cümlesinin adı.

bilâperva: korkusuzca, çekinmeden.

bürhan: delil, ispat, tanık.

delil: meseleyi ispata yarayan şey, bürhan.

ehemmiyetli: önemli.

ehemmiyetsiz: önemsiz.

hakikat: gerçek.

halk etmek: yaratmak.

Hâlık-ı Rahim: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi yaratıcı, Allah.

harika: olağanüstü vasıflar taşıyan ve hayranlık hissi uyandıran.

imaî: dolaylı bir şekilde.

iman: iman, inanç, inanmak.

insaf: vicdana, hak ve adalete uygun hareket.

ispat: doğruyu delillerle gösterme.

işarî: işaretle olan.

itiraf etmek: başkalarınca bilinmesi kendi için sakıncalı görülen bir gerçeği saklamaktan vazgeçip açıklamak, söylemek, bildirmek.

karine: anlaşılması zor olan hususun hak ve hakikatine dair cüz'î delil olan şey.

kasem: yemin.

kudret-i İlâhiye: Allah'ın kudretiyle yaptığı işler, fiiller, tasarruflar.

lâfî: yumuşak, hoş, güzel, nazik.

lâyık: uygun, yakışır, münasip.

letafet: güzellik, hoşluk, tatlılık.

liyakat: lâyık olma.

mahiyet: aslı, esası, nitelik.

makam: mevki.

makbul: reddedilmeyen, muteber.

maksat: maksat, istenilen şey.

mana-i hakikî: gerçek mana.

mana-i işarî: işaretlerle ifade edilen mana.

mazhar olmak: nail olmak, erişmek.

mecazî: kelimenin kendisi için konduğu gerçek anlamının dışında, mecaz anlam.

meccua risalesi: Risale-i Nur'dan derlenmiş risale; Asa-yı Mûsa risalesi.

medlûl-ü mecazî: benzetmeyle delil getirmek.

mertebe-i tadat: sayısal sıralama, tertip ve düzen.

muhafaza: koruma.

münasebet: uygunluk.

münasip: uygun.

neşir: yayma, yayın.

remzen: işareten.

remzî: kapalı bir üslûpla, imaî; işareten.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap mektup; Risale-i Nur'daki mektuplar.

Risale-i Nur: Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin eserlerine (kitaplarına) verilen ad.

rükûn: esas, kaide, prensip.

sena: övme, medih.

senakârâne: överek, sena ederek.

suret: biçim.

şe'n: iş, fiil, hâl.

tarz-ı ifade: ifade tarzı, söyleyiş

telvihi: üstü kapalı bir şekilde açıklama, izah etme.

temin: güven verme, güvence.

tertip: düzene koyma.

tevhit: Allah'ın bir olduğuna inanma.

teyit: kuvvetlendirme, destekleme.

vecih: şekil, yön.

zan: zannetme, sanma.

şükrolsun ki, kendimi kendime beğendirmemiş. Nefsimin ayıplarını ve kusurlarını bana göstermiş. Ve o nefsi emmareyi başkalara beğendirmek arzusu kalmamış. Kabir kapısında bekleyen bir adam, arkasındaki fânî dünyaya riyakârâne bakması, acınacak bir hamakattır ve dehşetli bir hasarettir. İşte bu hâlet-i ruhiye ile, yalnız hakaik-ı imaniyenin tercümanı olan Risale-i Nur'un doğru ve hak olduğuna lâtif bir münasebet söyleyeceğim. Şöyle ki:

Celcelûtiye, Süryanîce “bedî” demektir ve *bedî* manasındadır. İbareleri bedî olan Risale-i Nur, *Celcelûtiye*'de mühim bir mevki tutup ekser yerlerinde tereşşuhatı göründüğünden, kasidenin ismi ona bakıyor gibi verilmiş. Hem şimdi anlıyorum ki, eskiden beri benim liyakatim olmadığı hâlde bana verilen “Bediüzzaman” lâkabı benim değildi, belki Risale-i Nur'un manevî bir ismi idi. Zahir bir tercümanına ariyeten ve emaneten takılmış. Şimdi o emanet isim, hakikî sahibine iade edilmiş. Demek, Süryanîce *bedî* manasında ve kasidede tekerrürüne binaen kasideye verilen *Celcelûtiye* ismi, işarî bir tarzda, bid'at zamanında çıkan “bediülbeyan” ve “bediüzzaman” olan Risale-i Nur'un hem ibare, hem mana, hem isim noktalarıyla bediliğine münasebettarlığı ihsas etmesine ve bu isim bir parça ona da bakmasına ve bu ismin müsemmasında Risale-i Nur çok yer işgal ettiği için hak kazanmış olmasına tahmin ediyorum.

١ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا

1. Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek, bizi ondan dolayı hesaba çekme. (Bakara Suresi: 286.)

ariyeten: emaneten, ödünç.
bedî: eşsiz güzel.
bediülbeyan: açıklamaların-
daki görülmedik eşsiz güzel-
lik.
bediüzzaman: zamanın, ça-
ğın eşsiz güzelliği, en mü-
kemmeli.
bid'at zamanı: sonradan tü-
reyen, sünnete aykırı olan

âdetlerin yaygın olduğu za-
man.
binaen: -den dolayı, -den
ötürü,
Celcelûtiye: Peygamberimi-
zin derslerine dayanarak, Hz.
Ali tarafından yazılan Süryanî-
ce bir kaside.
ekser: pek çok, daha çok.
emanet: emniyet edilen kim-

seye bırakılan şey.
emaneten: emanet olarak.
fânî: geçici, ölümlü.
hak: doğru, gerçek.
hakaik-ı imaniye: iman haki-
katleri.
hakikî: gerçek.
hâlet-i ruhiye: insanın mane-
vî hâli, iç durumu.
hamakat: ahmaklık, beyin-

sizlik, budalalık.
hasaret: zarar, zıyan.
hata: yanlış, yanlışlık.
iade: geri gönderme, geri çevir-
me.
ibare: cümle, paragraf.
ihsas: hissettirme, sezdirme.
işari: işaretle olan, bir kelimenin
açık manasına bağlı olarak ikinci
ve üçüncü derece de işaret yolu
ile belirtilen.
işgal: meşgul etme.
kaside: belli bir amaçla yazılmış
divan şiiri ve bu şiirin nazım şek-
li, manzum eser, övgü şiiri.
kusur: eksiklik, noksan.
lâkap: takılan ad, takma ad.
lâtif: yumuşak, hoş, güzel, nazik.
liyakat: layık olma.
mana: anlam.
manevî: maddî olmayan, ruha ve
içe ait olan, manaya ait.
mevki: yer, mekân.
mühim: önemli.
münasebet: uygunluk.
münasebettar: ilgili, alakalı.
müsemma: isimlendirilen, ad ve-
rilmis.
nefis: kendisi, nefsi.
nefs-i emmare: insanı daima kö-
tüllüğe, yasak zevk ve isteklere
teşvik eden duygular.
Rab: besleyen, yetiştiren, verdiği
nimetlerle mahlûkatı ıslah ve ter-
biye eden Allah.
riyakârâne: gösteriş yaparcasına
Süryanî: eski Suriye halkından,
çoğunluğu Hristiyanlardan olan
millet.
Süryanîce: eski Suriye halkından,
Samilerin Aramî kolundan olup,
çoğunlukla Hristiyan olan milletin
diliyle.
şükür: nimet ve iyiliğin sahibini
tanıma ve ona karşı minnet duy-
ma.
tahmin: önceden kestirilen, dü-
şünülen şey.
tekerrür: tekrarlanma.
tercüman: tercüme eden; açıkla-
yan, yorumlayan.
tereşşuhat: damlamalar, sızıntı-
lar.
zahir: görünen, görünücü.

SEKİZİNCİ REMİZ

Sual: Bütün kıymettar kitaplar içinde Risale-i Nur, Kur'ân'ın işaretine ve iltifatına ve Hazret-i İmam-ı Ali Radiyallahü Anhın takdir ve tahsinine ve Gavs-ı Azamın (k.s.) teveccüh ve tebşirine vech-i ihtisası nedir? O iki zâtın kerametle Risale-i Nur'a bu kadar kıymet ve ehemmiyet vermesinin hikmeti nedir?

Elcevap: Malûmdur ki, bazı vakit olur, bir dakika, bir saat ve belki bir gün, belki seneler kadar; ve bir saat, bir sene, belki bir ömür kadar netice verir ve ehemmiyetli olur. Meselâ, bir dakikada şehit olan bir adam, bir velâyet kazanır. Ve soğuşun şiddetinden incimat etmek zamanında ve düşmanın dehşet-i hücumunda bir saat nöbet, bir sene ibadet hükmüne geçebilir.

İşte aynen öyle de, Risale-i Nur'a verilen ehemmiyet dahi, zamanın ehemmiyetinden, hem bu asrın şeriat-ı Muhammediyeye (a.s.m.) ve şair-i Ahmediyeye (a.s.m.) ettiği tahribatın dehşetinden, hem bu ahir zamanın fitnesinden eski zamandan beri bütün ümmet istiaze etmesi cihetinden, hem o fitnelerin savletinden mü'minlerin imanlarını kurtarması noktasından, Risale-i Nur öyle bir ehemmiyet kesb etmiş ki; Kur'ân ona kuvvetli işaretle iltifat etmiş. Ve Hazret-i İmam-ı Ali Radiyallahü Anh üç kerametle ona beşaret vermiş. Ve Gavs-ı Azam (k.s.) kerametskârâne ondan haber verip tercümanını teşci etmiş.

Evet, bu asrın dehşetine karşı taklidi olan itikadın istinat kal'aları sarsılmış ve uzaklaşmış ve perdelenmiş olduğundan, her mü'min, tek başıyla dalâletin cemaatle

ahir zaman: dünyanın son zamanı ve son devresi.

asır: yüzyıl.

beşaret: müjde, sevindirici haber.

cemaat: topluluk.

cihet: yön.

dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılma.

dehşet: korkunç şeyler.

dehşet-i hücum: dehşetli hücum, saldırı.

ehemmiyet: önemli olma.

fitne: azdırma, baştan çıkarma, bozgunculuk.

Gavs-ı Azam: Abdülkadir-i Geylânî Hazretlerinin namı.

hikmet: herkesin bilmediği gizli sebep; gizli, bilinmeyen nokta, ilâhî gaye.

hükmünde: değerinde, yerinde.

ibadet: Allah'ın emrettiklerini yerine getirme.

iltifat: nazik davranma, gönlü hoş etme, yönelmek, değer vermek; birine özel ilgi gösterme, beğenme, rağbet gösterme.

iman: inanmak.

incimat: donma.

istiaze: sığınma.

istinat: dayanma.

itikad: inanç, inanma.

kal'a: büyük hisar, sur.

keramet: Allah'ın velî kullarında görülen olağanüstü hâller.

kerametskârâne: kerametli bir şekilde.

kesb: çalışıp, kazanma.

kıymet: değer.

kıymettar: değerli, kıymetli.

malûm: bilinen.

mü'min: iman eden, inanan.

netice: sonuç.

remiz: işaret.

savlet: şiddetli hücum.

sual: soru.

şair-i Ahmediye: Hz. Muhammed'in sembol değerindeki sünnetleri, prensipleri, İslam dini.

şehit: Allah yolunda ölen kimse.

seriat-ı Muhammediye: Hz. Muhammed'in Allah'tan getirdiği ilâhî hükümler, İslâm dini.

tahribat: yıkımlar, bozulmalar.

tahsin: beğenme, güzel bulma.

takdir: ölçüye vurma, değer biçme.

taklidi: benzemeye veya benzetmeye çalışma.

tebşir: müjde verme, müjdeleme.

tercüman: tercüme eden, açıklayıp anlatan.

teşci: cesaretlendirme.

teveccüh: yönelme, yöneliş.

ümmet: Allah tarafından kendilerine peygamber gönderilen ve bu peygambere inanıp bağlanan cemaat, topluluk.

vech-i ihtisas: hususi ve özel olarak, bizzat yönelme.

velâyet: velîlik, ermişlik, Allah dostluğu.

zat: kişi, şahıs.

hücumuna mukavemet ettirecek gayet kuvvetli bir iman-ı tahkikî lâzımdır ki dayanabilsin. Risale-i Nur, bu vazifeyi en dehşetli bir zamanda ve en lüzumlu nazik bir vakitte, herkesin anlayacağı bir tarzda, hakaik-ı Kur'âniye ve imaniyenin en derin ve en gizlilerini gayet kuvvetli bürhanlar ile ispat ederek, o iman-ı tahkikîyi taşıyan halis ve sadık şakirtleri dahi, bulundukları kasaba ve karye ve şehirlerde, hizmet-i imaniye itibarıyla âdeti birer gizli kutup gibi, mü'minlerin manevî birer nokta-i istinadı olarak, bilinmedikleri ve görünmedikleri ve görüşülmedikleri hâlde, kuvve-i maneviye-i itikatları cesur birer zabıt gibi, kuvve-i maneviyeyi ehl-i imanın kalplerine verip mü'minlere manen mukavemet ve cesaret veriyorlar...

Eğer bir muannit tarafından denilse: “Hazret-i İmam-ı Ali Radyallahü Anh, bu umum mecazî manaları irade etmemiş.”

Biz de deriz ki: Faraza Hazret-i İmam-ı Ali Radyallahü Anh irade etmezse, fakat kelâmı delâlet eder ve karinelerin kuvvetiyle, işarî ve zımnî delâletle manaları içine dahil eder. Hem madem o mecazî mana ve işarî mefhumlar haktır, doğrudur ve vakıa mutabıktır ve bu iltifata lâyıktır ve karineleri kuvvetlidir; elbette Hazret-i İmam-ı Ali Radyallahü Anhın, böyle bütün işarî manaları irade edecek külli bir teveccühü faraza bulunmazsa; Celcelûtiye vahiy olmak cihetiyle hakikî sahibi Hazret-i İmam-ı Ali Radyallahü Anhın üstadı olan Peygamber-i Zîşan Aleyhissalâtü Vesselâmın külli teveccühü ve

âdeti: sanki, hemen hemen.
aleyhissalâtü vesselâm: “salât ve selâm onun üzerine olsun,” anlamında.
bürhan: delil.
Celcelûtiye: Peygamberimizin derslerine dayanarak, Hz. Ali tarafından yazılan Süryanice bir kaside.
cesaret: cesurluk.
cihet: yön, taraf.
dahil: içeri, içinde olarak.
delâlet: alâmet, delil olma, gösterme.

ehl-i iman: inananlar, iman sahipleri.
faraza: diyelim ki, sayalım ki, ola ki.
gayet: son derece.
hak: doğru.
hakaik-ı Kur'âniye: Kur'ân ait olan ve ondan gelen gerçekler.
hakiki: gerçek.
halis: samimi, saf ve temiz.
hizmet-i imaniye: iman ve Kur'ân hakikatlerinin ikna edici ve ilmi delillerle anlaşılm

masına hizmet etme.
iltifat: birine özel ilgi gösterme, beğenme.
iman: inanmak.
iman-ı tahkiki: şuurlu ve gerçek iman.
irade: dileme, istek.
ispat etmek: doğrulamak.
işarî: işaretle ilgili, işaretle olan, bir kelimenin açık manasına bağlı olarak ikinci ve üçüncü derece de işaret yolu ile belirtilen.
karine: anlaşılmaması zor olan

hususun hak ve hakikatine dair cüz'î delil olan şey.
karye: köy, mahalle.
kelâm: söz.
kutup: Allah'ın iradesini temsil ettiğine inanılan, Allah dostlarının (velilerin) en büyüğü, hakikat-i Muhammedî'ye eren, kavuşan kimse.
kuvve-i maneviye: manevî güç, moral.
kuvve-i maneviye-i itikat: manevî kuvvet inancı, imandan gelen manevî moral gücü.
külli: büyük, çok miktarda.
lâyık: uygun, yakışır, münasip.
lâzım: gerekli, lüzumlu.
lüzum: lâzım olma hâli.
mana: anlam.
manen: mana bakımından, manaca.
manevî: manaya ait, mana yönünden.
mecazi: kelimenin kendisi için bulunduğu gerçek anlamının dışında, mecaz anlam.
mefhum: bir sözün ifade ettiği mana.
muannit: inatçı, ayak direyen.
mukavemet: karşı koyma, dayanma, direnme.
mutabık: uygun.
mü'min: iman eden, inanan, Müslüman.
nazik: narin, ince.
nokta-i istinat: dayanak noktası.
Peygamber-i Zîşan: şanlı peygamber, Hz. Muhammed.
radiyallahü anh: “Allah ondan razı olsun” anlamı.
sadık: doğru, gerçek, içten olan.
şakirt: talebe, öğrenci.
teveccüh: yönelme, yöneliş.
umum: genel.
üstat: öğretici; muallim, öğretmen, usta.
vahiy: bir emrin Allah (c.c.) tarafından peygamberlere bildirilmesi.
vakıa: olay.
vazife: görev.
zabit: subay.
zımnî: üstü kapalı, örtülü.

Üstadının, Üstad-ı Zülcelâl'inin ihatalı ilmi onlara bakar, irade dairesine alır.

Bu hususta kat'î ve yakîn derecesindeki kanaatimin bir sebebi şudur ki: Müşkûlât-ı azîme içinde, el-Ayetü'l-Kübra'nın tefsir-i ekberi olan Yedinci Şuâı yazmakta çok zahmet çektiğimden, bir kudsî teselli ve teşvike cidden çok muhtaç idim. Şimdiye kadar mükerrer tecrübelerle bu gibi hâletlerimde, inayet-i İlâhiye imdadıma yetişiyordu. Risaleyi bitirdiğim aynı vakitte, hiç hatırıma gelmediği hâlde, birden bu keramet-i Aleviyenin zuhuru, bende hiçbir şüphe bırakmadı ki; bu dahi, benim imdadıma gelen sair inayet-i İlâhiye gibi, Rabb-i Rahîm'in bir inayeti- dir. İnayet ise aldatmaz, hakikatsiz olmaz...

Said Nursî

el-Ayetü'l-Kübra: büyük delil anlamına gelen risale, Yedinci şua.
hakikatsiz: asılsız, doğru olmayan.
hâlet: hâl.
hatır: zihin, fikir, hafıza.
husus: özellik.
ihata: kuşatma, kuşatılma, sarılma.
imdat: medet, yardım dileme.

inayet: yardım, ihsan, lütuf.
inayet-i İlâhiye: Allah'ın yardımı.
irade: dileme, istek.
kanaat: kanma, inanma.
kat'î: kesin, şüphesiz.
keramet-i Aleviye: Hz. Ali'ye ait keramet.
kudsî: mukaddes, kutlu.
muhtaç: kendisine bir şey lâzım olan.
mükerrer: tekrarlanmış, tek-

rarlı.
müskûlât-ı azîm: büyük zorluk, sıkıntı.
Rabb-i Rahîm: şefkat ve merhamet sahibi olan Cenab-ı Hak.
risale: bir konuda yazılan küçük kitap, mektup.
sair: diğer.
tecrübe: deneyim, sinama.
tefsir-i ekber: büyük tefsir.
teselli: avutma, acısını dindir-

me.
teşvik: şevklendirmek, cesaret vermek.
üstâd: öğretici; muallim, öğretmen, usta, sanatkâr.
Üstad-ı Zülcelâl: celâl ve ihtişamla öğreten üstâd; Cenab-ı Allah.
zahmet: sıkıntı, eziyet.
zuhur: görünme, meydana çıkma.